

PRACTICÆ
MEDICINÆ 1418
LIBER TERTIVS.

Autore

DANIELE SENNERTO
D. ET MEDICINÆ IN
ACADEMIA WITTEBERGENSI.

PROFESS. PUBL.

CVM TRACTATV DE ARTHRITIDE
eiusdem Autoris.

*Ex libris
Doctor.*

*Ruinierij
medic.*

LVGDVNI,

SVMP. PETRI RAVAVD, via
Mercatoria, ad Sancti Petri vexillum.

M. D. C. XXXIII.

PARACETAMOL
MEDICIN
LIBER TERTIVS
DANIEL SENNERO
T MEDICIN
W A W
1847

1847
1847

1847
1847

MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS,

Amplissimisque viris,

DN. CAPITANEI,
ET RELIQUIS INCLYTÆ

Vratislaviensis Reipublicæ
Senatoribus,

Dominis & Fautoribus suis admodum honorandis,

S. P. D.

Tſi iam ante annos ferè octo & triginta,
Viri Magnifici, Nobilissimi, & Amplissimi,
patria abij, & studiorum gratia ad peregrinos me contuli, atque ita maximam ætatis
meæ partem extra patriam tranſegi: non tamen
vel locorum interualla, vel temporis longinquitas
eius amorem & memoriam labefactare & animo meo eripere potuerunt. Quamuis enim, vbi bene eſt, ibi Patria eſſe
dicatur, & reuera VVitteberga hæc mihi altera Patria habenda ſit: tamen vt eius loci, qui me in hanc lucem prodeuntem primùm ſuſcepit, poſtea fouit, aluit, Chriſtianæ
pietatis & bonarum literarum rudimenta docuit, parentum
piè defunctorū corpora ad glorioſum Supremi mundi Iudicis aduentum cuſtodit, obliuiſcar, facere non poſſum. Et ſunt præter iſta priuata in me merita etiam publica Vratislaviæ ornamento, quæ eius memoriam ſubinde mihi in mētem reuocāt. Neque enim Vratiſlauia vilis pagus vel ignobile oppidum, cuius me pudere debeat, ſed è ſplendidiſſimis & ampliffimis Germaniæ ciuitatibus non poſtrema

est. In cuius laudes si vellem excurrere, non epistola, sed liber scribendus esset; quod factum ante me ab aliis. Vnius vt hîc mentionem faciam, non præter rem & institutum meum videtur; Vratislauiam nimirum Virorum Doctorum, & Medicorum imprimis eruditissimorum, semper fuisse feracissimam. Si enim intra vnus proximè elapsi seculi spatium, vel centum Medicos è nostra Vratislauia prodissse dixerò, in numero, si aliquantum, non tamen multum forsan aberrauero. Vt enim eos, qui adhuc in viuis sunt; & nunc cum laude, cùm in patria, tum alibi medicinam faciunt, præteream; neque etiam eos, qui in viuis esse desierunt, omnes recenseam, (forasan etiam omnium nomina ad memoriam nostram non peruenerunt) sed aliquos saltem, qui vel suis scriptis, vel aliorum Medicorum monumentis, vel suis in Reipubl. Vratislauiepssem meritis imprimis noti sunt, nominem, Vratislauia nati sunt *Antonius Niger, Andreas Aurifaber, Andreas Büthnerus, Iohannes Crato, Iohānes Moibanus, Iohānes Sprembergerus, Balthazar Scheiderus, Abrahamus Seylerus, Sigismundus & Iohānes VVoyssely, Paulus Boreck, Gaspar Backischus, Paulus Fridervald, Paulus Hessus, Petrus Monanius, VVenceslaus Raphanus, Ioachimus Baudisus, Iohānes Henneman, Ioannes Iessenius, Daniel Rindfleisch seu Bucretius, Georgius Rumbaum, Carolus Greuserus, Elias Bonuinius, &c.* omnes Medicinæ Doctores Clarissimi & Experientissimi. Cùm ergo & me Vratislauia, anno Christi 1572. die 25. Nouembr. circa occasum Solis, DEVS nasci voluerit, & Patriæ iste genius ac tot Clarissimorū Virorum exempla me ad Medicinā discendam allicerent, dedi operam, (absit verbo iactantia) ne in studio & diligentia in me quid desiderari posset, aut tanta Patria, tot doctissimis Medicis clara, me indignū gererem: benedixitque DEVS Opt Max. cui sit Laus & Gloria, ita meis conatibus & laboribus, vt Serenissimi Electores Saxoniae Professionem Medicam in hac Academia Illustrissima mihi commendarent. Quod officium vbi, cum DEO,

suscepi,

fufcepi, & hîc V Vittebergæ fedem fixi, mearum partium ef-
fe putauî, Spartam, quam nactus fum, ornare, & non folùm
artem Medicam difcentibus publicè fideliter tradere, fed
& tempus, quod à publicis Lectionibus & operis Practicis
fubtrahere potui, priuatis exercitiis & Scriptis quibusdam
edendis, quibus artis Medicæ Studiofis pro mea tenuitate
prodeffem, tribuere.

Inter quæ cùm iam Liber Tertiùs Practicæ Medicinæ in
lucem prodeat, amor meus erga Patriam, ac promiffum iam
ante plures annos factum me inouit, vt Vobis, *Viri Magni-
fici, Nobiliffimi & Ampliffimi*, hoc quicquid eft operæ offer-
rem, & Veftro honoratiffimo Nòmini infcriberem, & quod
verbis testatus fum, re aliquo modo declararem. A. V. au-
tem Mag.^s Nobil. & Amplit. maiorem in modum peto, vt
quicquid hoc muneris eft, ferena fronte fufcipiatis, &
meum in Patriam amorem Veftræ beneuolentiæ aura fo-
ueatis. Vos verò totàmque dulciffimam Patriam DEÏ Opt.
Max. fauori, tutelæ, & protectioni commendo, eùmque
fupplex oro, vt omnes calamitates, quæ hifce turbulentiffi-
mis temporibus multas pefundederunt Respublicas, à Ve-
ftris muris, mœnibus, templis & focis clementer & poten-
ter auertat arque auerruncet, & Patriam, ac Vos in ea flo-
rentes conferuet ac tueatur. Vittebergæ, pridie Calend.
Ianuar. Anno CHRISTI M. DC. XXXI.

V. M. N. & Ampl.

Obferuantiff.

DANIEL SENNERTVS, D.
Medic. Profeflor, & Sereniff. Elect.
Saxon. Medicus.

INDEX CAPITVM

LIBRI TERTII
PARTIS PRIMÆ.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis Oesophagi & Ventriculi.

Cap.		Pag.
I.	De morbis Oesophagi.	3
II.	De læsa Deglutione.	13
III.	De rebus alienis deglutitis.	18
IV.	De intemperie ventriculi in genere.	22
V.	De frigida intemperie ventriculi.	26
VI.	De calida intemperie ventriculi.	32
VII.	De humida intemperie ventriculi.	36
VIII.	De sicca intemperie ventriculi.	38
IX.	De intemperiebus ventriculi compositis.	41
X.	De intemperiebus ventriculi cum materia.	44
XI.	De inflatione ventriculi.	51
XII.	De inflammatione ventriculi.	55
XIII.	De tumoribus ventriculi frigidis.	63
XIV.	De extenuatione, angustia, adstrictione, & situ mutato ventriculi.	66
XV.	De rebus præter naturam variis in ventriculo repertis.	68
XVI.	De vulneribus ventriculi.	74
XVII.	De ulceribus ventriculi.	76

LIBRI TERTII

PARTIS I.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus Ventriculi.

Cap.		Pag.
I.	De anorexia & appetitu ventriculi deiecto.	81
II.	De	

II.	De longa à cibo & potu abſtinentia.	93
III.	De certorum ciborum faſtidio.	114
IV.	De ingenti fame, canina appetentia & bulimo.	127
V.	De pica & appetitu vitioſo.	139
VI.	De porus appetitu læſo, & primò de ſiti deficiente.	145
VII.	De ſiti niſſia.	148
VIII.	De ſymptomatibus, quæ in retentione cibi & potus accidunt.	156
IX.	De chyloſi ſeu coctione ventriculi læſa, & imbecillitate ventriculi.	159
X.	De ſingultu.	171
XI.	De ruſtatione.	185
XII.	De nauſea & vomitu.	187
XIII.	De cholera & primò de cholera humida.	203
XIV.	De cholera ſicca.	213
XV.	De dolore & anxietate ventriculi.	216
XVI.	De ardore ſtomachi & ventriculi reſolutione ac ſtupore.	230
XVII.	De excretis p.n. è ventriculo, & eius qualitatibus mutatis.	233

LIBRI TERTII

PARTIS II.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis Intestinarum.

Cap.		Pag.
I.	De intemperie inteſtinarum, & primò de frigida.	236
II.	De inflammatione inteſtinarum.	243
III.	De anguſtia inteſtinarum.	247
IV.	De læuitate inteſtinarum & magnitudine aucta.	253
V.	De rebus p.n. in inteſtinis repertis.	254
VI.	De ſitu inteſtinarum mutato & de hernia.	277
VII.	De ani procidentia.	290
VIII.	De vulneribus inteſtinarum.	293
IX.	De vlceribus & ſphacelo inteſtinarum.	296
X.	De morbis Inteſtini recti in ſpecie.	297

LIBRI TERTII

PARTIS II.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus qua Intestinis accidunt.

Cap.		Pag.
I.	De intestinorum actione laesa, & præcipue de motu intestinorum inuerso & ileo.	308
II.	De dolore colico.	321
III.	De dolore iliaco.	355
IV.	De alui retentione.	356
V.	De alui fluxibus.	364
VI.	De diarrhæa.	378
VII.	De dysenteria.	406
VIII.	De fluxu alui sanguineo & hepatico.	503
IX.	De fecum alui per aliena loca excretionem.	510
X.	De rebus variis, alienis & monstrosis per aluum excretis, & ventris murmure.	513
XI.	De ani paralyfi, stupore & dolore.	517
XII.	De tenesmo.	520
XIII.	De Hæmorrhoidibus.	524

LIBRI TERTII

PARTIS III.

De Morbis Mesenterij, Pancreatis & Omenti.

Cap.		Pag.
I.	De Mesenterio & vasis mesaraicis venisque lacteis.	542
II.	De intemperie mesenterij.	549
III.	De mesenterij vasorum angustia & obstructionibus.	553
IV.	De mesenterij inflammatione.	557
V.	De mesenterij aliis tumoribus, abscessibus, suppuratione & corruptione.	561
VI.	De	

VI.	De symptomatibus ex humoribus in mesenterio cumulatiss ortis & præcipue dolore.	569
VII.	De morbis pancreatis.	572
VIII.	De morbis omenti.	574

LIBRI TERTII

PARTIS IV.

De Lienis præter naturam affectibus.

Cap.		Pag.
I.	De usu lienis & natura humoris melancholici.	577
II.	De intemperie lienis.	584
III.	De lienis morbis organicis, & præcipue obstructione.	593
IV.	De lienis magnitudine vitiosa & inflatione.	598
V.	De lienis inflammatione.	603
VI.	De scirrho & duris lienis tumoribus.	604
VII.	De lienis vulneribus.	615
VIII.	De lienis ulceribus.	616
IX.	De actione lienis propria læsa.	617
X.	De lienis doloribus.	620
XI.	De ictero nigro.	622

LIBRI TERTII

PARTIS V.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Hypochondriaca affectione.

Cap.		Pag.
I.	De natura affectionis hypochondriacæ.	625
II.	De loco affecto.	628
III.	De causis affectionis hypochondriacæ.	633
IV.	De signis & symptomatibus affectionis hypochondriacæ.	646
V.	De prognosticis.	657
VI.	De indicationibus & curatione	659
VII.	De dieta.	675

LIBRI TERTII

PARTIS V.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Scorbuto.

Cap.		Pag.
I.	De scorbuti nominibus & natura	679
II.	De subiecto & causa scorbuti.	691
III.	De causis scorbuti remotis, procatactis & externis.	708
IV.	De signis scorbuti ac morbis & symptomatibus quæ scorbutum comitantur.	716
V.	De prognosticis scorbuti.	764
VI.	De curatione scorbuti in genere.	768
VII.	De curatione affectuum scorbuticorum.	793
VIII.	De dieta.	812
IX.	De præseruatione.	819

LIBRI TERTII

PARTIS VI.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis epatis.

Cap.		Pag.
I.	De intemperie epatis.	816
II.	De obstructione epatis.	829
III.	De inflatione epatis.	840
IV.	De inflammatione epatis.	842
V.	De scirrhus aliisque tumoribus epatis.	856
VI.	De calculis, vermibus & hydatidibus in epate natis.	861
VII.	De vulneribus epatis.	864
VIII.	De ulceribus & sphacelo epatis.	867
IX.	De vesicæ felle morbis.	870

LIBRI TERTII

PARTIS VI.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus quæ Epatis accidunt.

Cap.		Pag.
I.	De sanguificatione læsa in genere & epatis imbecillitate.	872
II.	De cachexia.	877
III.	De hydrope ascite.	883
IV.	De tympanite.	954
V.	De anasarca.	965
VI.	De dolore epatis.	971
VII.	De ictero.	972

LIBRI TERTII

PARTIS VII.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Renum & vreterum Morbis.

Cap.		Pag.
I.	De renum vsu.	985
II.	De intemperie renum.	989
III.	De numero renum mutato, aliisque quibusdam eorum morbis.	991
IV.	De vasorum in renibus angustia.	992
V.	De apertione vasorum in renibus.	995
VI.	De calculo renum.	ibid.
VII.	De rebus p.n. in renibus genitis.	1019
VIII.	De renum inflammatione.	1022
IX.	De renum tumoribus reliquis & eorundem tabe.	1025
X.	De vulneribus renum.	1027
XI.	De ulceribus renum.	1029
XII.	De vreterum morbis.	1032

LIBRI TERTII

PARTIS VII.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus Renum.

Cap.		Pag.
I.	De renum imbecillitate & seri secretionē læsa.	1035
II.	De diabete.	1038
III.	De dolore nephritico.	1046

LIBRI TERTII

PARTIS XII.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Vesicæ Morbis.

Cap.		Pag.
I.	De intemperie & angustia vesicæ & numero mutato.	1050
II.	De calculo vesicæ.	1051
III.	De vermibus & aliis p.n.in vesica natis	1061
IV.	De distensione & inflammatione vesicæ ac situ eiusdem mutato.	1063
V.	De vesicæ vulneribus.	1066
VI.	De vesicæ scabie & vlceribus.	1067
VII.	De sphincteris vesicæ refrigeratione & duplici meatu urinario.	1075
VIII.	De meatu urinariorum angustia.	1076
IX.	De caruncula, callo, verrucis & vlceribus meatu urinariorum.	1078

LIBRI TERTII

PARTIS VIII.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus Vesicæ.

Cap.		Pag.
I.	De dolore vesicæ, stupore & resolutione sphincteris vesicæ. 1082	
II.	De urinæ suppressione.	1083
III.	De diminuta urinæ excretionē.	1089
IV.	De stranguria.	1091
V.	De dysuria & urinæ ardore.	1098
VI.	De mictione inuoluntaria & urinæ incontinentia.	1103
VII.	De urina rubra, cruenta & nigra.	1107
VIII.	De rebus alienis per vesicam excretis.	1112
IX.	De urinæ per aliena loca excretionē.	1115

LIBRI TERTII

PARTIS IX.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis partium genitalium in viris.

Cap.		Pag.
I.	De intemperie testium.	1119
II.	De testium numero vitioso & calculis in iis repertis.	1123
III.	De testium magnitudine vitiosa, & inflammatione & tumoribus aliis.	1124
IV.	De situ testium murato.	1128
V.	De vulneribus, ulceribus, cancro & gangræna testium.	1616
VI.	De scroti morbis.	1130
VII.	De hernia & scroti tumoribus.	1132
VIII.	De penis morbis.	1145
IX.	De tuberculis & verrucis penis.	1149

X.	De glande imperforata.	1151
XI.	De vulneribus, vlceribus, fistulis & gangrana penis.	1152
XII.	De præputij morbis.	932
XIII.	De hermaphroditis & sexus mutatione.	935

LIBRI TERTII

PARTIS IX.

SECTIONIS SECUNDÆ.

De Symptomatibus, quæ genitalibus & circa generationem in Viris accidunt.

Cap.		Pag.
I.	De læsa generatione, seu sterilitate in viris.	1939
II.	De læsa penis erectione & seminis eiaculatione.	948
III.	De salacitate, satyriasi & priapismo.	954
IV.	De gonorrhœa & seminis profluuiio.	957
V.	De pollutione nocturna.	969
VI.	De symptomatibus quibusdam in coitu & seminis emissionem accidentibus.	968
VII.	De rebus alienis per pēnem excretis.	979
VIII.	De testium & penis dolore, ac scroti & præputij pruritu	271

LIBRI TERTII

PARTIS X. & Ultimæ.

De Umbilici & Abdominis p.n. Affectionibus.

Cap.		Pag.
I.	De umbilici apertione, & per eum variarum rerum excre- tione.	1209
II.	De hernia umbilicali.	1213
III.	De	

III.	De vmbilici inflammatione, abscessu & vlcere.	1221
IV.	De vermibus & lapidibus in vmbilico genitis.	1222
V.	De vulneribus vmbilici & vasorum eius abruptione.	1224
VI.	De peritonæi morbis.	1225
VII.	De musculorum abdominis inflammatione & abscessibus.	1226
VIII.	De spasmo abdominis.	1231
IX.	De abdominis tumoribus.	1233
X.	De abdominis vulneribus.	ibid.
XI.	De fistulis & vstionibus abdominis.	1237

INDEX

QVÆSTIONVM.

P A R T E I.

- I. An deglutitio faucium musculis, non verò propriis fibris peragatur? Pag. 15
- II. Qui fiat, quod solida faciliè, liquida verò difficulter, & non sine suffocationis metu deglutiantur? 21
- III. An ea, quæ Hippoc. lib. 1. prognost. aph. 45. & 49. habet, de tumoribus ventriculi, an verò potius de tumoribus ventris sint explicanda? 58
- IV. Per quas vias acus deglutitæ è corpore reddantur? 70
- V. An vulnera ventriculi sint lethalia? 74
- VI. An inappetentia tam ab intemperie calida, quàm frigida fieri possit? 84
- VII. An in reddendis longæ abstinentiæ causis statim ad miraculum vel Angelos bonos confugiendum sit? 103
- VIII. An corpora illa, quæ longa abstinentia laborarunt, reuera fuerint viuientia? 104
- IX. An corpora etiam hæc à Dæmone fuerint obsessa? ibid.
- X. An peculiare cœli influxus longæ abstinentiæ causa sint? 105
- XI. An occultæ qualitates abstinentiæ huius causa sint? ibid.
- XII. An consuetudo huius abstinentiæ causa esse possit? ibid.
- XIII. Qua ratione homo venenis assuescat? 106
- XIV. An illi, qui diu abstinerunt, aëre nutriti fuerint? 107
- XV. An solo aëre alatur chamæleon, & manucodiata? 108
- XVI. An exhalationibus illi, qui diu abstinerunt, nutriti fuerint? ibid.
- XVII. An vita simplicis aquæ potu produci possit? 111
- XVIII. An abstinentes vitam terrâ clam ingestâ sustentarint? 112
- XIX. An pituita in corpore redundans abstinentiæ longæ causa sit? ibid.
- XX. An colliquamenta quædam partium internarum abstinentiæ huius

- huius causa sint ? 114.
- XXI. An humor melancholicus huius symptomatis causa sit ? 115
- XXII. An in homine nutriendi functio aliquandiu cessare possit ? 116
- XXIII. Cur alimenta necessaria sint ? 118
- XXIV. Cur in nonnullis corporibus nihil discutiatur aut absumatur ? 119
- XXV. Qua ratione humidum radicale ita disponi possit , vt nihil vel parum de eo absumatur ? 121
- XXVI. Quomodo Indi Nicotiana famen & sitim solentur ? 122
- XXVII. Quomodo frigus bulimum excitet ? 136
- XXVIII. An humor melancholicus & acidus , qui appetitum excitat, in ventriculo naturaliter contineatur ? 138
- XXIX. An pica à causa venenata oriatur ? 141
- XXX. An cibi prauis & alienis à natura hominis , qui auidè ab ægriseiusmodi appetuntur, sint concedendi ? 144
- XXXI. An in pica humori prauo contraria, an verò similia appetantur ? ibid.
- XXXII. An chylicatio fiat à calore ? 168
- XXXIII. An calor vicinarum partium etiam aliquid ad coctionem faciat ? 170
- XXXIV. An singultus ad prauam respirationem sit referendus ? 171
- XXXV. Vnde humorum copia in cholera proueniat ? 206
- XXXVI. An clysteres saltem ex intestinis euacuent ? 241
- XXXVII. An dentur lumbrici cucurbitini ? 256
- XXXVIII. An dulcia ad generandos vermes faciant ? 262
- XXXIX. An lumbrici geniti alios rursus generent ? 265
- XL. An lumbrici intestina & ventriculum perforare possint ? 266
- XLI. An argentum viuum ad enecandos lumbricos exhibendum ? 272
- XLII. An causa motus inuersi in tenuibus intestinis consistat ? 312
- XLIII. An in ileo nihil per aluum excernatur ? 320
- XLIV. An dentur medicamenta, quæ occulta proprietate colicam tollant ? 331
- XLV. An humor colicæ causa in cauitate intestinorum , num vero in ipsis intestinorum tunicis hæreat ? 341
- XLVI. An colica antiquis nota fuerit ? 347
- XLVII. An sola intemperies dolorè colicum inducere possit ? 353
- † XLVIII. An

XLVIII.	An læsa solum facultate concoctrice lienteria generari possit ?	367
XLIX.	An aquæ per canales plumbeos defluentes causæ sint dysenteria?	415
L.	Cur non omnes dysenteria epidemica corripiantur?	419
LI.	An in dysenteria venæ sectione opus sit ?	434
LII.	An adstringentia in dysenteria conueniant ?	456
LIII.	An topica in dysenteria vtilia sint ?	466
LIV.	An balneum dysentericis conueniat ?	470
LV.	Quidnam illud mucosum & album sit, quod in dysenteria excernitur ?	479
LVI.	An adamas venenum & causa dysenteria sit ?	482
LVII.	An pinguedo & ramenta intestinorum tanta , vt vulgo fertur in dysenteria excernantur ?	484
LVIII.	An purgantia in dysenteria sint exhibenda ?	488
LIX.	An lactis vsus in dysenteria conueniat ?	491
LX.	An chalybis vsus in dysenteria conueniat ?	493
LXI.	Quænam fluxus hepatici proxima causæ sit ?	509
LXII.	Cur feces intestinis perforatis non in cavitatem abdominis excidant ?	512
LXIII.	Num in apoplecticis ani sphincter resoluatur ?	518
LXIV.	Cur in hæmorrhoidibus cæcis dolor excitetur ?	526
LXV.	Qualis sit sanguis qui per hæmorrhoides euacuatur ?	536
LXVI.	An aloë venarum ora aperiat , & hæmorrhoides cieat ?	538
LXVII.	An hirudines hæmorrhoidibus applicandæ sint ?	540

P A R T E I I I.

LXVIII.	Vnde venæ lacteæ nomen suum adeptæ sint ?	543
LXIX.	Cur venæ lacteæ tam diu latuerint ?	544
LXX.	Cur veteres viua animalia secuerint ?	ibid.
LXXI.	An venæ lacteæ veteribus fuerint notæ ?	545
LXXII.	Cur moriente animali venarum lactearum succus euascescat ?	ibid.
LXXIII.	Cur venarum lactearum valvulæ foras spectent ?	ibid.
LXXIV.	Per quam viam chylus ad epar & sanguis ab epare & liene ad intestina feratur ?	547
LXXV.	Cur mesenterium medicorum dicatur nutricula ?	550
LXXVI.	Cur dolor colicus in paralyin mutetur ?	552
LXXVII.	Cur helleborus albus in suppositoriis aut antimonium in cly	

in clysteribus eadem, quæ ore sumpta symptomata inducat? 553

LXXVIII. Cur medicamenta purgantia umbilico applicata aluum moueant? ibid.

P A R T E I V.

LXXIX. An vasa à liene prodeuntia nihil è ventriculo trahant? 581

LXXX. An serum & ichor differant? 583

LXXXI. An lien cursoribus excindatur? 616

LXXXII. An icterus niger à liene proficiscatur? 622

P A R T E V.

LXXXIII. An affectio hypochondriaca fiat ab obstructionibus venarum? 636

LXXXIV. An affect. hypoch. fiat ex inflammatione circa stomachum? ibid.

LXXXV. An affectio hypochondriaca fiat ab intemperie sicca? 647

LXXXVI. An lien causa sit collectionis humorum vitiosorum in affectione hypochondriaca? 640

LXXXVII. An lien sanguinem tenuiorem generet? 641

LXXXVIII. Cur pueros & adolescentes affectio hypochondriaca non affligat? 643

LXXXIX. Quænam hæmorrhoides in affectione hypochondriaca commodum præstent? 661

XC. An chalybs in affectione hypochondriaca utilis sit? 668

XCI. Acetum an in affectione hypochondriacæ conueniat? 676

XCII. An scorbutus solum ab aqueo & tenui humore fiat? 700

XCIII. An pulmones in scorbuto primò afficiantur? 712

XCIV. Quomodo per contagium scorbutus communicetur? 715

XCV. Per quas vias humor doloris ventris scorbutici causa ad ventrem feratur? 734

XCVI. Quomodo dolor ventris scorbuticus in paralyfin mutetur? 641

XCVII. Beccabunga an in scorbuto vsurpanda? 777

XCVIII. An extracta cochleariæ & nasturtij in scorbuto vsurpanda? 779

XCIX. An

XCTX. An apud VVierum per *sublimatum* intelligatur ♀ subli-
matus ; an verò arsenicum sublimatum ? 798

PARTE VI.

- C. An hydrops ascites solo epate læso generetur ? 931
 CI. Quæ caussa prima sit collectionis humoris serosi in ascite ?
 238
 CII. Per quas vias aqua hydropicorum in cauitatem abdomi-
 nis proueniat ? 946
 CIII. An rhabbari vsus in hydrope vtilis sit ? 953
 CIV. Quomodo flatus in tympanite generentur ? 961
 CV. Per quam viam flatus in Abdominis cauitatem perue-
 niant ? 964

PARTE VII.

- CVI. An cibi crassi, vt & lac ad generationem calculi faciant ?
 1018
 CVII. An potus immutatus planè per vrinam in Diabete redda-
 tur ? 1041
 CVIII. Quænam diabetæ caussa sit ? 1043

PARTE VIII.

- CIX. An stranguria etiam à frigiditate & imbecillitate Vesicæ
 excitetur ? 1097

PARTE IX.

- CX. Quæ caussa sit, cur Scythæ steriles fiant ? 1174
 CXI. An materia feminis è cerebro communicetur testibus ?
 ibid.
 CXII. An Eunuchi generent ? 1176
 CXIII. An semper verum semen affluat in gonorrhæa : 1194
 CXIV. An nomen gonorrhææ omnibus , quæ vulgo recensentur,
 differentiis, æque propriè competat ? 1197

PARTE X.

- CXV. An abdominis vstiones sint admittendæ ? 1238
 Præ

PRACTICÆ
 MEDICINÆ,
 LIBER TERTIVS.
 DE MORBIS AC
 SYMPTOMATIBVS
infimi Ventris.

Procemium.

I rem recta ratione pensitare velimus, equidem de morbis ventris inferioris primo loco agendum videbatur. Continet enim is organa nutritioni dicata, à quibus ut uniuersum corpus nutrimentum suum accipit: ita ab iisdem partibus reliquo corpori morborum causa suppeditantur, ut rari morbi sint, qui non ab hisce partibus primam suam originem habeant; cum quotidie ferè errata in dieta committi soleant, eaque in reliquis partibus corrigi non possint, atque inde in ventre inferiori multa excrementa & vitiosi humores cumulari, & hinc reliquis corporis partibus communicari soleant. Practicorum tamen ordinem vulgatum sequi libet. Itaque cum morbos & symptomata capitis & thoracis, ac partium in hisce contentarum absoluerimus,

proximum iam est, ut de affectionibus p. n. ventris inferioris dicamus. Continet verò venter inferior partes plures, nutritionis scilicet & generationis organa. Ad nutritionem pertinent, eique inserviunt Oesophagus, Ventriculus, Intestina, Mesenterium, Pancreas, Omentum, Lien, Epar, Vesicula fellea, Renes, Vreteres, & Vesica. Ad generationem pertinent Testes, & his inservientes & annexa partes; de quarum morbis & Symptomatibus iam ordine dicemus.

P A R S I.

DE MORBIS AC SYMPTOMATIBVS

Oesophagi & Ventriculi.

SECTIO PRIMA.

De morbis Oesophagi & Ventriculi.

C A P V T I.

Morbi Oesophagi.

ENTRICVLVS cibum potumque *Morbi*
corpori nutriendo vtilem & necessarium *Oesophagi*
recipit, & in Chylum, è quo postea fit *gi.*
sanguis, mutat. Via autem, per quam
cibus & potus ex ore in ventriculum
fertur oesophagus est. Patitur autem is
etiam suos morbos & symptomata.

Intemperies Oesophagi.

Primo enim intemperie corripitur, calidâ, frigidâ, *Oesophagi*
humidâ, siccâ, & quidem vel cum vel sine materia. Ca- *gi Intē-*
lidâ, vt & siccâ, plurimum afficitur in febribus ardentio- *peries.*
ribus, vbi à vaporibus calidis ascendentibus incalescit &
siccatur. Idem interdum accidit, vbi humores acres vo-
mitu reijciuntur: imò vbi in ventriculo continentur, pro-

pter continuitatem oesophagum afficere possunt. Vapores etiam ab vtero adscendentes intemperiem oesophagi inducunt, reperiunturque foeminae, quae de perpetua siccitate & asperitate oesophagi hac de causa conqueruntur. Humectatur etiam saepe à catharris huc defluentibus, ve & in saluatione. Præter causas internas autem, etiam intemperiem suae materiae cognatam inducunt, causae externae: Aer nimirum calidus, frigidus, fumi item, fuligines & pulueres, cibi potusque & medicamenta insignem aliquem excessum qualitatum primarum habentia.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem intemperies oesophagi in genere ex deglutitione impedita, toto oesophago aequaliter affecto sine vlla angustia & doloris sensu. Et quia propter vicinitatem interdum trachea simul afficitur, ex voce nonnunquam etiam de intemperie oesophagi iudicari potest.

Differentiae autem causarum primò cognoscuntur ex iis, quae in ore & lingua apparent. Habent enim hae partes communem tunicam, ideoque affectio, quae in lingua apparet, ferè etiam oesophago communis est. In calida intemperie rubor & asperitas in lingua percipitur: In frigida & humida humiditas. Deinde à causis quae praecesserunt vel adsunt, quae sibi similem dispositionem oesophago imprimunt. Tertio à iuuantibus & nocentibus. Nam in calida intemperie profunt frigida, nocent calida: Ita & in reliquis. In calida & sicca inprimis adest sitis, & salua abest; in humida abest sitis, & multa adsunt sputamina.

Prognostica.

Prognostica.

1. Per se autem hae intemperies periculosa non sunt, sed si quod periculum habent coniunctum, id à causis, à quibus proueniunt, pendet. 2. Intemperies oesophagi tandem & asperae arteriae communicari potest. 3. Calida & sicca intemperies si diu durat, tandem excoriationem excitat.

Indicationes & Curatio.

Indica-

Quaelibet intemperies contraria sibi indicat, & eadem ferè

De morbis Oesophagi.

ferè medicamenta adhibentur, quæ in ventriculi intemperiebus proponuntur. Intemperies calida indicat refrigerantia, & curatur iulebo & syrupo violar. granator. mucil. sem. psyllij, aqua portulacæ, nymphaeæ & similibus refrigerantibus, quæ simul lentorem quendam habent, ut adhærere possint, & excoriationem prohibere, quæ propterea etiam sensim deglutienda sunt, ne subito trans-euntia parum aut nihil alterent. Non solum autem potantur & deglutiuntur talia medicamenta, sed & formâ colutionum oris ex succis & aquis refrigerantibus parantur. Detinentur quoque in ore crystalli & alia refrigerantia. In cibis conueniunt lac acetosum è quo butyrum est separatum, & alij cibi & potus refrigerantes. In Intemperie frigida conueniunt medicamenta calida, quæ postea de Intemperie frigida ventriculi proponuntur. In Intemperie sicca sorbitiones fiant ex ptisana, iure pulli; detur butyrum recens sine sale, oleum amygdal. dulcium; modò alij morbi eiusmodi medicamenta non prohibeant. Vel parentur trochisci sub lingua tenendi.

℞. Sem. malu. melon. cydonior. excortic. gummi Arabici, tragacanth. an. Drach. j. sem. lactuc. Drach. ss. Cum syrupo violar. F. Trochisci sublinguales. In Intemperie humida adhibentur medicamenta calefacientia, quæ simul siccant. Suffitus etiam hîc vtilis sunt, & inter alia fumus è caule leuistici. Topica quoque applicari possunt, & quidem in lateribus colli potius quàm in anteriore vel posteriore colli parte.

Tumores Oesophagi.

Aliquando etiam Oesophagus tumore afficitur, & quidem hi tumores vel sunt calidi vel frigidi, habentque ortum à causis, quæ in aliis etiam partibus tumores excitare solent: affluxusque humorum etiam hîc sunt causæ eedem, quæ in aliis partibus: inter quas causæ etiam sunt externæ, percussio, res duræ & asperæ in oesophagum illapsæ, eique infixæ. Dolo-re enim ex re infixâ excitato affluxus sanguinis concitatur, unde inflammatio oritur.

Signa Diagnostica.

In genere tumor cognoscitur ex dolore, qui in deglu-tien

tiones & curatio.

Tumores
oesophagi.

tiendo percipitur, & deglutitio impeditur, ita quidem, ut aliquando potus per nares refluat. Dolor quoque in parte affecta magis percipitur, quam in alia: quo loco quoque cibus & potus subsistere solent. Dolor etiam magis in parte posteriore & dorso, quam in pectore sentitur; ægrique erecti magis sedere cupiunt, cum hoc modo facilius deglutiant. Et si pars inferior sit affecta, cibi aliquousque descendunt, postea verò in transitu hærenti, ægroque inde molestia conciliatur. Tumorem autem calidum esse cognoscitur ex dolore maiore, qui etiam cõtinuus est, siue æger deglutiat, siue non; ex siti; ex caloris etiã in lingua indicis, adestque febris. Vbi materia in pus mutatur, calor, dolor & febris augetur, & cum tumor rumpitur, rigor aliquis superuenit, & febris ac dolor remittunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Gula vix patitur tumorem & abscessum, quin cor illi vel cerebrum vel vtrumque compatiatur. 2. Sunt autem hi tumores curatu non faciles, & cum magno periculo coniuncti, ægrumque, arteriæ asperæ viâ compressâ, penè suffocant, & in vitæ periculum coniiciunt, cuius rei historiam refert Beniuenius, *de abditis morborum ac sanat. causis cap. 104.*

Curatio.

Curatio.

Tumores autem oesophagi easdem indicationes suppeditant, quas aliarum partium tumores; simul tamen partis affectæ habenda ratio. Nam cum medicamenta, quæ assumuntur, ad ventriculum & viscera perueniant, talia esse debent, ut non modò sapore non sint ingrato, sed & nullum damnum ventriculo & visceribus inferant. Deinde repellentia, quæ extra applicantur, talia esse debent, ne partes vicinas sanas constringendo lædant. Cauendum quoque in Tumoribus oesophagi à vomitu; nisi ad rumpendum abscessum necessarius sit, Primò quia vomitu materia ad locum affectum mouetur; deinde si materia ad oesophagum mota ob tumorem ibi subsisteret, & eiici non valeret, facilè suffocationis causa esse posset. Tumores verò calidos in specie quod attinet, in principio, nisi quid

quid prohibeat, vt & in aliis tumoribus, sanguis mittendus, & alius etiam vel clysteribus, vel lenientibus medicamentis euacuanda. Extra verò applicantur in principio medicamenta repellentia ex succo plantaginis, portulacæ, mucilag. psyllij & similibus. Vt ℥. Ol. rosac. cydonior. succi plantag. portulacæ part. æqual. aceti parum. Coqu. & addita ceræ q. s. Fiat vnguentum. Aut imponatur Cataplasma ex farina hordei & lentium. Assumantur verò & paulatim deglutiantur Syrupus rosar. viol. granator. de succo ribes, berberis, cum speciebus diatragac. frigidi. Cibus verò sit ex hordeo & aliis refrigerantibus addito pauco aceto. In augmento adduntur Resoluentia: Topicis, nimirum. ol. chamæmet. anethin. fœnugræcum, bdellium, Ammoniacum. Internis verò glycyrrhiz. & radices ireos, vt: ℥. Spec. diaireos Drach. j. diapenid. Drach. ss. Extract. glycyrrh. scrup. j. Syrup. violar. vel rosarum q. s. F. Linct. In statu discutientia ferè sola vsurpentur & aliquid saltem repellentium addatur. Ideoque conueniunt tum extra ol. chamæm. lini, & Cataplasma ex flor. chamæm. fœnugræci & simil. paratum. Exhibeantur verò intra Looch de pino, vel Eclegma ex speciebus diaireos, diapenid. cum Syrupo de iuiub. glycyrrh. vel byssopo. Si tumor ad suppurationem tendat, pinguis & Emplastica intus & extra, internis medicamentis addantur Rad. althææ, ficus, passulæ, iuiubæ & similia, vt ℥. Branc. visin. M. j. Coqu. ad mollitiem & contundantur, Contusis adde farin. hordei, puluer. rad. althææ, an. Vnc. j. Vnguenti dialthææ, q. s. F. Cataplasma. Vel ℥. Rad. althææ. lil. albor. malu. cum rad. an. Vnc. j. flor. chamæm. verbasci an. M. s. fœcum num. iiij. Coqu. ad mollitiem, Contusis adde farin. sem. fœnugræc. lini an. Vnc. j. vitell. ouor. num. ij., ol. amygdal. dulc. q. s. F. Cataplasma. Si materia jam in pus mutata sit, vt tumor facilius rumpatur, addantur Rad. iridis, marrubium, sinapi, crocus: Vel exhibeatur hoc Eclegma. ℥. Ficum pinguium num. vj. iuiub. cybebarum. an. Vnc. j. dactylor. s. ossibus num. viij. Contundantur in mortario & addantur spec. diapenid. diaireos s. an. Drach. j. pulu. glycyrrh. Drach. ij. croci Drach. j. syrup. violar. & iuiub. an. q. s. F. Looch.

Vlcus abstergetur aqua hordei cum saccharo rubro & melle rosato. Si tumor sit frigidus, eadem quidem indicationes sunt, & eadem medicamenta requiruntur: repellentia tamen sint mitiora & minus frigida. Sufficit unctio cum oleo rosac. aceto permixto, & cataplasma. ex farina hordei cum oleo rosaceo & aceto. Labet etiam æger Looch ex Syrup. Iuiub. & speciebus Diatragacanthi frigid. In augmento verò resolutentia sint fortiora. Si non discutiatur tumor, maturantia adhibeantur. *℞. Branc. ursin. ad mollitiem costæ & contusæ Vnc. ij. farin. tritici, sem. sanugræc. lini. pulu. flor. chamæmeli an. Vnc. j. axung. porcin. q. s. F. Cataplasma. Exhibeatur v. Looch è ficibus, dactylis, rad. althæ. Syrup. iuiubin. & de glycyrrh. Vt rumpatur apostema, addantur radic. iridis, hyssopus, sinapi. Ruptum abstergetur hydromel, cum melle rosaceo.*

Angustia Oesophagi.

*Angust.
Oesophagi.*

Oesophagus interdum etiam angustior redditur, ut cibo & potui transitus denegetur. Fit autem hoc primò in tumoribus Oesophagi, ut modò dictum. Deinde ob luxationem vertebrarum ceruicis & dorsi ad interiora. Tertio ob pituitam crassam, lac coagulatum vomitu reiectum & in oesophago hærens. Quarto ob res externas deglutitas, ut ossa, spinas, bolos ciborum magnos, nummos, hirudines, & similes res duras in eo hærentes. Quintò ob vermes ex ventriculo & intestinis ascendentes. Non impossibile videtur etiam coalescere posse, aut certè angustiores reddi Oesophagum ex ulcere vel vulnere: etsi eius rei exemplum non meminerim, cum in aliis partibus idem accidat. Ita de oris coalitu (an in labiis, an verò in principio oesophagi fuerit, dubitari posset) historia habetur in *Epistolis D. Horstij sect. 19. de molitore quodam, cui os ita coaluit, ut infundibulo illum uti oportuerit, cui tandem omnino os clausum fuit, quod per incisionem denuò apertum, iterum clausum, & secunda sectione apertum rursus clausum fuit & coaluit, ut ita ægro fame pereundum fuerit. Sextò etiam aliquando in Scorbuticis & Hypochondriacis à vaporibus & flatibus ascendentibus, & Oesophagum replentibus ac distendentibus, &*
arteriam

arteriam asperam vicinam comprimētibz, vel tale quid, quale pyra & alij fructus austeri afferre solent, inferentibus, & sibi ipsis adstrictoriā vi exitum quasi præcludentibus, non solum deglutitionem impediri, sed & suffocationem, si quid deglutire vellent, intentatam aliquoties obseruavi. Tandem inter causas oesophagi angustiae referenda medicamenta constringentiā. Ita D. Philippus Hoechstetterus, *obs. Dec. 3. casu 5.* refert, Rustico cuidam virum Maluaticum exhibitum fuisse, in quo per noctem radices symphyti maioris maceratae fuerant, atque inde ei fauces ita præclusas fuisse, ut maxima cum difficultate deglutiret: Sed aceto hausto à strangulationis metu liberatum fuisse.

*Cōstringentia,
Oesophagi angustia caus-*

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem angustia Oesophagi ex difficultate deglutendi, & quidem cibo ac potu in certo loco subsistente. Causas verò quod attinet, tumor deprehenditur ex signis, quae antea sunt proposita: Si verò ex re externa illapsa angustia sit, cognoscitur id ex aegri & adstantium relatione. Si à vermibus, signa vermium adsunt. Si à flatu crasso, abest tumor, & nil illapsum est in gulam, adsunt verò signa hypochondriacae affectionis, malumque non est diuturnum, sed potu assumpto sedatur, ac præcipue ventriculo vacuo accidit.

Signa.

Prognostica.

1. Pro causarum verò ratione malum nunc facilius, nunc difficilius curatur, & est vel periculosius, vel minus periculosum. Res deglutitae pertinacius Oesophago inhaerentes asperam arteriam comprimendo suffocationis periculum inducere possunt. Ita refert Vviersus, *de prestig. demon. l. 4. cap. 1.* quendam, dum ouum gallinaceum integrum deglutiisset, suffocatum fuisse, asperam arteriam compressa.

Prognostica.

2. Interdum verò ex dolore & longa contrectatione inflammatio excitatur, accedenteque longā inedia, & virium prostratione homo iugulatur, quod cuidam deuorato neruosa carnis bolo accidisse refert Marcellus Donatus, *de histor. Med. mirab. lib. 3. cap. 8.* Refert quoque Guil. Fabricius, *cent. 5. obseru. 35.* iuueni cuidam, cum inter

cœnandum officulum in gula remansisset, totum collū vndique durum, tensum, & supra modum vsque ad pectus intumuisse cum dolore maximo, respiratione difficili, pulsu celeri ac debili & deglutitione læsa, vnde nono morbi die mortuus est. Post obitum inciso collo Oesophagum cum vicinis partibus, & eò præcipuè loco, vbi officulum infixum fuerat, planè sphacelo correptum, cum maximo fatore inuentum, officulum verò nuspiam, imò nec in ventriculo. Putatque Fabricius statim prima nocte in maximis istis conatibus, quos immisso in gulam digito ad excludendum officulum excitauerat, aut per superiora reiectum, aut in ventriculum vel intestina delapsum, malum verò immisissis sæpius à barbitonsoribus instrumentis exacerbatum fuisse. 3. Aliquando res deglutita in gula hærens exitum sibi quærit per vicina loca. Ita refert Ambros. Paræus, *lib. 24. chirurg. cap. 19.* Studiosum quendam adolescentem graminis ramulum deglutiuisse, qui postea integer per intercostale spatium magno cum adolescentis vitæ periculo eruperit. Non potuit enim eò penetrare, inquit rectè Paræus, nisi antea pulmonum, succingentis membranæ & intercostalium musculorum pertusa & perrupta substantia. Superstes tamen euasit adolescens. Imò si in Oesophagum fuit illapsus, ipsum etiam in tracheam penetrasse oportuit. Verum non addit Paræus, an in Oesophagum sit illapsus. Quod si factum fuit, duobus modis per intercostale spatium erumpere potuit caulis ille graminis, vel pertuso statim Oesophago, hinc statim pleura atque intercostalibus musculis, vel pertusa gulâ, tracheâ & pulmonibus, quod tamen minus probabile videtur. Quod si statim in asperam arteriam illapsus fuit graminis caulis, confirmat me id in mea sententia, quam supra, *lib. 2. de rebus in asperam arteriam illapsis* proposui, nimirum interdum res aliquas sine suffocatione per asperam arteriam in ipsum pulmonem delabi posse.

Curatio.

Curatio. Quomodo tumor curandus sit, antea dictum. Si res externa illapsa sit, vomitu reicienda, si possibile id sit.

Si os vel spina ipsi inhæreat, tollenda, ac danda opera, vt in ventriculum delabatur: Vulgus dorsum eâ de causa concutere solet, vt res facilius in Oesophagum descendat. Tussis etiam res in gula hærentes excutit. Quod si hoc modo dimoueri non possit res illapsa, exhibeatur lambenda Cassia fistul. oxymel, ol. dulce, amygdal. dulce, iuscula pinguis, & cereuisia butyro multo condita. Extra verò cataplasmata & olea emollientia & humectantia imponantur. Et, si res pertinaciter inhæreat, nonnulli candellam ceream oblongam Oesophago immittere, eamque extrahere iubent. Alij spongiam nouam auellanae magnitudine, eamque compactam, filo longo & forti alligatam & oleo amygdalarum dulcium inunctam ægro deglutiendam suadent, filum tenente Chirurgo: Fieri enim sic potest, vt deglutita ab ægro spongia secum simul in ventriculum depellat id quod gutturi inhærebat, aut retracto filio eadem simul nonnunquam extrahatur, vomitumque reiiciatur. Alij, vt globulus plumbeus filo alligatus deglutiatur, atque iterum extrahatur, suadent. Sed commodissimum est instrumentum quod Guil. Fabric. Hildanus depingit & describit, *centur. 1. obs. 36.*

Est autem fistula argentea aut ænea incuruata, crassitie pennæ oloris, longitudine verò vnus pedis cum dimidio aut circiter. Est & vndique perforata. In sua extremitate verò habet spongiolam nouam auellanae magnitudine firmiter alligatam. Hâc fistula in Oesophagum immittâ & circumducta, postea extractâ, officulum, aut quicquid simile fuerit, extrahitur. Si enim accidit, vt foramen aliquod fistulae officulum aut spinam excipiat, tum simul cum fistula extrahitur, sin minus, asperitas ossis spongiæ adhærebit, & suo loco amouebitur. Schema habetur *in fine capit.* Quod si res omnino pertinaciter oesophago inhærens inflammationem excitat, danda opera, vt quamprimum inflammatio suppuretur. Abscessi verò rupto res ipsa simul suo loco mouetur. Si à vermibus ascendentibus fit angustia, exhibeantur ea, quæ eos expellunt. Si causa sit pituita crassa, conuenienti modo euacuetur. Exhibeatur etiam sæpe oxymel scilliticum labendum, quod humo

humores crassos incidit, & postea vomitus prouocetur. Si à vertebra vicina loco depressa comprimatur Oesophagus, illâ restitutâ angustia cessat. Si à flatibus sit malum, potus assumatur, qui eos deprimat, & postea materia flatuum caussa tollatur.

Oesophagi relaxatio.

Oesophagi relaxatio. Angustia Oesophagi opponitur eiusdem relaxatio nimia, vbi pars inferior Oesophagi, & os superius ventriculi sic relaxatur & hiat, vt ventriculus non bene claudatur, cibumque non rectè contineat, vnde vapores multi in caput adscendunt. **Caussa.** Causse huius mali sunt intemperies humida oesophagi, & superioris oris ventriculi, item catharri à capite in oesophagum delabentes, **Curatio.** vomitus item frequentiores. Curatur adstringentibus sumptis & extra applicatis. Exhibetur *caro cydoniorum, succus & syrupus granatorum, ribes*, & omnino viles sunt hic pulueres peptici dicti, qui postea de intemperiebus & imbecillitate ventriculi, cap. 9. proponentur. Extra etiam adhibentur *sacculi, linimenta, emplastra*, quæ *ibidem* traduntur. Inter ea vtile est & hoc. ℞. *Cortic. malor. granator. myrtillor. sem. coriandri* an. Drach. ij. *acatie, corallior. rubr.* an. Drach. j. *hypocistid. ladani* an. Drach. ℞. *spica nardi, cyperi, caryophyll.* an. Scrup. j. *ol. nuc mosch. express.* Drach. ℞. *masticb. myrtini, cere* an. q. s. F. Linimentum.

Vulnera Oesophagi.

Vulnera Oesophagi. Vulneratur quandoque oesophagus, cum à spinis & officulis deglutitis, tum à telis inflictis. Cognoscitur verò eum esse vulneratum vel ex officulo, aut spina deglutita, vel è situ vulneris inflicti, præcipuè si stylus immitatur & vulnus exploretur; & vomitu, qui sequitur, & quod potus & cibi aliquid per vulnus excerni solet.

Quantum autem periculi officula vel spinæ deglutitæ & oesophago infixæ afferant, paulò ante de angustia oesophagi dictum. Vulnus autem influctum si sit magnum, curatu est difficile; cum deglutitionem impediat, & hoc modo ægro mortis periculum intentet. Curantur autem talia, vt aliarum partium vulnera; nisi quòd hoc obseruandum, medicamentâ non solum extra applicari posse, sed

sed & deglutienda exhiberi. Medicamenta tamen talia sint, ne, quod antea etiam monui, si in ventriculum delabantur, ei noceant. Talia sunt, *syrupus de rosis siccis, myrrinus, consolidæ, tragacantha, gummi Arabic. bolus Armenus*. Vel detur hic potus. ℞. *Pilosella, caudæ equinæ, alchimillæ an. M. β. radic. consolid. maior. pentaphylli, tormenthillæ an. Drach. j. balauſt. Drach. β. sem. coriandri Drach. ij. cinam. Drach. iij. Coqu. in aq. bordei s. In colatura dissolue conf. rosar. rubr. Vnc. j. Coletur. Quæ colatura non solum ægrò exhiberi, sed & per Chirurgum vulnèri iniici potest. Linimenta etiam & vnguenta, vulgo digestiua dicta, quæ vulnèri imponuntur, talia sint, quæ ventriculum non offendant. vt ℞. *Syr. de rosis siccis Vnc. β. boli Armeni Drach. j. mastich. sang. draconis an. Scrup. j. vitell. oui dimidium, terebinth. Cypriæ q. s. ad incorporandum.**

Vlcera Oesophagi.

Exulceratur tandem etiam Oesophagus, id quod acci- Vlcera
dit vel post vulnèra & res acutæ illapsas eique infixas, vel Oesophagi
post tumores & apostemata, vel ab humoribus acris gi.
vomitu rejectis, vel è supernis in ipsam delabentibus, vt &
vaporibus acris adscendètibz in febribz ardentibus;
vel à rebus externis erodentibus assumptis, vt aqua forti,
mercurio sublimato, arsenico, & similibus, quæ excoriati-
onem oesophagi inducunt. Etsi verò excoriatio & vlcus
inter se nonnihil differant, quod excoriatio est summæ
saltem partis derosio. Vlcus verò etiam ad interiora pe-
netrat: tamen causâ sæpe est eadem, quæ nunc magis,
nunc minus lædit, & inde nunc excoriatiorem solum,
nunc vlcus etiam inducit. Excoriatio verò fit à causis ex-
ternis, aqua forti hausta, vel re exasperante assumpta. In-
terdum etiam à catharris, & humoribus acris vomitu
rejectis.

Signa Diagnostica.

Vlcus Oesophagi cognoscitur ex mordicatione & do- Signa.
lore: præcipuè dum deglutiuntur acria, austera, falsa, aci-
da; quo modo à tumoribus Oesophagi distinguitur. Nam
in tumore oesophagi, si res mole magna deglutiatur, ac-
cidit dolor, si verò res mole exigua, etsi sit acris, deglu-
tiatur,

tiatur, dolor ferè non excitatur; cuius contrarium accidit in ulcere. In ulcere enim dolor tum percipitur, cum ægri vel comedunt vel bibunt acria, salsa, austera, acida, etsi sint mole exigua. Reiicitur interdum aliquid purulenti vel acris. Causæ externæ, vt aqua fortis hausta, vel venenum, ex ægri relatione cognoscuntur, quæ etiam sapore deprehenduntur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Ulcera post vulnera sunt periculosa; cum deglutitio impediatur, homoque alimentis destitutus contabescat. Et aliàs œsophagi, vt partis membranosæ, ulcera difficulter coalescunt, & medicamenta necessaria non satis diu in ulcere morantur, sed in ventriculum descendunt.
2. Senes omnes ferè ulcere in gula excitato de vita periclitantur.

Curatio.

Curatio.

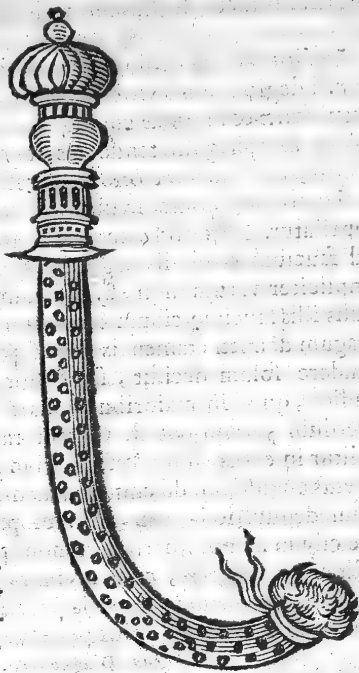
Primò autem vlcus tale abstergendum melicrato, aut aqua hordei cū saccharo rubro, aut decocto apij vel hyssopi cum saccharo, & talia medicamenta sæpius exhibenda sunt. Videndum tamen, an simul inflammatio adfit, quæ curationi obstat. Tum enim sanguis, si opus, primum mittatur, deinde detur cremor hordei, qui refrigerat, detergit, dolorem lenit, vel decoctum sebesten, aut mucilaginis, sem. cydonior. & emulsio papaueris albi cum aqua rosarum facta, vel Syrupus de papauere, vel diacodium.

Vel ℥. sem. psyllij non conquassati, cydonior. an. Drach. iiij. papau. albi Drach. iij. Infundantur in aq. rosar. & extrahatur mucilago. Addatur parum sacchari ad dulcedinem. Vtile etiam est lac caprinum chalybeatum. Postea ad consolidationem exhibeantur sensim deglutienda medicamenta ex Syrupo de rosis siccis myrtino, gummi Arabico, tragacantha, mastiche, thure, coralliis, & bolo Armeno, terra sigillata & similibus.

Si verò aqua fortis, vel simile quid rodens haustum sit, exhibeatur mucilago sem. cydoniorum cum syr. violar.

Si venenum sumptum sit, vomitu reiiciatur, Vomitorio tali

rali exhibito, quod simul veneni acrimoniam obtundat, eiq; contraria medicamenta apponatur, & mucilago sem. cydoniorum, iuscula pinguis, lac & similia ad prohibendam excoriationem exhibeantur. Vel hoc, quod etiam in aqua forti hausta, vel humore acri locum habet. ℞. Passular. ʒ. j. Sebesten; iuiub. Prunor. dul. an. n. xx, glycyrrhizæ rasæ ʒ. j. tamarindorum ʒ. ij. semin. cydonior. quat. frig. maior. an. ʒ. ij. Coqu. in aqua simplici, & de colatura aliquid sæpe hauriatur.

CAPVT II.

De læsa Deglutione.

EFFICIUM Oesophagi est cibum potumque ab ore receptum beneficio fibrarum, quibus eius tunica prædita sunt, in ventriculum demittere. Hæc verò eius actio interdum læditur, ita vt aliquando nihil omnino deglutiri possit, aliquando non nisi difficulter. Et percipitur interdum inter deglutiendum aliquis dolor, interdum verò sine omni dolore deglutio nihilominus impeditur. Accidit interdum etiam, vt solida &

Læsa Deglutitio.

da & dura facile, liquida vero difficulter & non sine suffocationis metu deglutiantur, de quo infra in quest.

Causa.

Causa.

Læditur autem deglutitio vel læsa facultate; vel instrumenti deglutitionis vitio. Læditur læsa facultate, cum vel nervi sextæ & septimæ coniugationis ad faucium musculos & œsophagum tendentes resolvuntur aut conuulsiuntur, vel cum fibræ œsophagi resolvuntur. Si ex vulnere fiat conuulsio hæc, spasmus ad stomachum à Chirurgis appellatur. Etsi verò Platerus statuit, non propriis fibris, sed faucium musculis deglutitionem peragi; tamen id simpliciter verum non est. Etsi enim hoc verum sit, musculis illis faucium cibum & potum è faucibus in œsophagum demitti; tamen is in œsophagum demissus non pondere solum decidit, sed & fibrarum ope in eum detruditur, quod in maioribus bolis deglutiendis manifestè interdum percipi potest. Organi ratione deglutitio impeditur in exsiccatione œsophagi in febribus ardentibus, ob eius angustiam, de cuius causis modo dictum. Tandem etiam deglutitio læditur, cum œsophagus erosus præ dolore cibum ac potum transire non patitur. Capiuaccius addit vitium obiecti, cum res ingrata deglutienda sunt; quia deglutitionem appetentia præcedere debet. Sed vitium hoc ad nauseam potius pertinere videtur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Affectus ipse per se patet. Causas quod attinet, in deglutitione impedita ob angustiam facilius liquida, quam solida deglutiantur. Contrarium accidit in resolutione œsophagi, in qua res solidæ deglutiantur facilius quam liquidæ. Causa huius rei est, quod in deglutitione superiorem œsophagi partem contrahi oportet, ut cibus & potus versus ventriculum quasi detrudatur. At solida & dura hoc modo leui etiam conatu facile detruduntur. Liquida vero quia impellenti cedunt, maiori vi opus habent, ut detrudantur, quæ cum deficiat in paralyfi, & vis detrudens laboret, etiam non facile deglutiantur. Et si sponte sua defluant, veluti in lagenam, cum sonitu defluunt, cum aliàs deglutitio sensim fieri soleat. Si à defluxione

fluxione ortum habet, deprehenditur, si capitis grauitas vel tensio colli, vel defluxio in aliquam oris partem præcesserit. Si fiat à conuulsione, os tenetur clausum, dolor verò mammas & vicinas partes infestabit.

Prognostica.

1. Si à resolutione musculorum faucium proueniat deglutitio læsa, periculosum malum est, grauémque morbum significat; nisi huius tantum partis sit Paralyfis, quæ & ipsa pertinax satis plerumque malum est, & grauius minatur. 2. Periculosum etiam malum est, si à luxatione vertebrarum ortum habeat. 3. Difficultas quoque deglutiendi ab intemperie frigida vel conuulsione non recipit in senibus curationem, vel saltem difficilem.

4. Minus periculosum malum est, si à defluxione aliqua humoris in oesophagum resolutio & deglutitio læsa fiat. Si verò ob virium resolutionem & spirituum defectum, quod in febribus acutis sæpius accidere solet, id eueniat, pessimum signum est, & mortis instantis indicium, si cum sonitu quasi in lagenam vacuum potus decidat.

5. Periculosum etiam malum est, si in vulneratis à conuulsione fiat læsa deglutitio. Ita apud Hippocratem, 5. epid. sect. 7. Qui iaculo acuto in posteriorem partem paulò infra ceruicem fauciatus est, vulnus quidem accepit aspectu minimè effatu dignum, neque enim altè penetrabat. Non longè autem post sublato iaculo distendebatur in posteriora, contractus, veluti qui in scapulas rigescunt, & posteriorum partium distentione tentatur, maxillæque constrictæ erant. Si quid etiam humidi ore contineret, & deuorare tentaret, in nares regerebatur, ac in reliquis statim deterius habebat, alteraque die mortuus est.

Curatio.

Medicamenta, quæ aliàs in paralyfi & præcipuè linguæ vsurpari solent, & hîc conueniunt, si à paralyfi malum sit. Ideoque ea lateribus colli, ceruici toti, & spinæ applicanda. Vtile etiam hîc est sinapi vel sola vel cum aceto masticata. Conueniunt & hîc Gargarismi in paralyfi linguæ propositi. vt: ℞. Rad. acori veri ʒ. R. ireos ʒ. iij. saluia,

*vorismar. an. M. j. ruta, flor. lauendul. an. P. j. nuc. mosch. num. ij. caryophil. ʒ. j. Coq. in vase clauso in f. q. hydro-mel. & vini. Colaturæ. ʒ. lb. j. ʒ. mellis anthosat. ʒ. ij. acetiscillitic. ʒ. j. Misce pro Gargarismo. A causis reliquis proueniens deglutitio læsa, quomodo curanda sit, ex iis, quæ capite præcedente dicta sunt, patet. Si Hirudo in fauces irrepsit, & in oesophago hæreat, (etsi id rariùs accidat) qua ratione tollenda, sit, docet Rhases, in 9. ad *Almansorem cap. 48.* Ad deglutitionem vitiatam & illa pertinet, cùm quidam cibum & potum deglutiunt, immotis deglutitionis organis, cuius rei exemplum habet Cardanus, *lib. 8. de rer. variet. cap. 40.* & vidi ipse simile exemplum in quodam fatuo, qui integrum cochlear confectio-nis saccharatæ & poculum cereuisiæ simul sine omni motu organorum deglutitionis deglutiebat.*

CAP V T III.

De rebus alienis deglutitis.

*Res alie-
na deglu-
titia.*

Nonnunquam verò accidit, vt res alienæ vel spontè & ac temerè, vel casu & inopinatò deglutiantur. Ità refert Vesalius, *lib. 5. de hum. corp. fabr. c. 3.* Hispanum quendam vniones grandiores 40. cum aurea cruce quinque gemmis instructa, & fide, qua comprehendebatur, meretrici, cuius noctem conduxerat, obdormienti de collo suffurata, deglutiuisse. Quendam vrceos vitreos, clauos ferreos, aliæque multa modicâ mercede conductum deuorasse, Cardanus, *de variet. rerum lib. 8. c. 40.* narrat. Quendam coria, testas, & frustra vitri comedisse, narrat Amatus Lusitanus, *cent. 2. cur. 69. in schol.* Kecker-manus *lib. 3. system. Physiçi cap. 12.* scribit, fuisse Dantisçi Comitem quendam, qui in gratiam amici vitrum deuorauit, sed postea tantos sensit dolores, vt moriendum ipsi fuisset, nisi Medicus arte quadam id auertisset. Nam coxit frumentum Sarracenicum excorticatum, eique comedendum ita crassiusculè dedit, vt nempè particulæ vitri sese immiscerent pului ipsi crassiori, & ita simul excer-nerentur.

nerentur. Mirum etiam illud est, quod de Lazaro vitriuorace Realduſ Columbus, *lib. 15. anat.* hunc in modum ſcribit: Lazarum vitriuoracem vulgò dictum, patricij omnes Veneti, immò Veneti omnes, omnes Ferrarienſes de facie nouerant. Hic nullo prorsus guſtu, dum viueret, præditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil iniucundum perſentiebat: inſipida, amara, dulcia, pinguiſſa, falſa, acria non diſtinguebat: vitrum, ſaxa, lapides, ligna, viua animalia, carbones, piſces è viuario extractos adhuc ſalientes vorabat. Vorabat lutum, lineos, laneosq; pannos, foenum, ſtipulam, & vt breui omnia complectar, quicquid homines, quicquid animantia vorant, quicquid illi edendum, ſeu deglutiendum potius offerebatur, mercede propoſita dictum ac factum ingurgitabat. Teſtis eſt inter reliquos Martinus Aromatarius Patauij ad Angeli inſigne, cui ſacculum carbone reſertum, & ſacculum inſuper deuorauit. Quo viſo perſoluit, quod pollicitus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet, veritus ne ſe cum taberna & vaſis eſtaret. Cùm igitur hoc naturæ monſtrum mihi diſſecandum eſſet Patauij, coepi huiusce rei diligenter, quoad eius fieri potuit, cauſſam venari, quam me tandem, Deo duce, ex particulari illius ſtructure aſſecutum eſſe, conſido. Nam quarta neruorum coniugatio, quæ guſtus gratia in aliis hominibus producta eſt, in hoc Lazaro vitriuorace neque ad palatum, neque ad linguam reptabat, ſed ad occipitium reflectebatur. Quendam deglutiuiſſe enſis mucronem tres digitos longum, duodecimòque poſtea die per anum reddidiſſe, teſtatur Paræus, *lib. 24. cap. 19.* Puerum quendam mendicum quæſtus gratia lapides quamplurimos, iuglandis quoque magnitudine deglutiuiſſe, vt eorum mutuò ſeſe adhærentium ſonitus in ventriculo audiretur, & per aluum ſine labore eieciſſe, ablutoſque ruſum deuoraſſe, reſert Platerus. Nautam viuam anguillam deuoraſſe, integrâmq; & viuam aluo reddidiſſe, ſcribit Geſnerus, *lib. 4. Hiſt. animal.* Quendam mucronem cultri, alium lignum digiti craſſitie & longitudine; puerum globum plumbi, alium denique halecem cum cereuiſia

deglutiuisse, & per aluum postea excreuisse narrat Forestus, *lib. 15. obseruat. 18. in Schol.* Quod si tale quid accidat, & res per œsophagum in ventriculum delapsa ad aluum tendat, aluus lubricanda decocto maluæ, althææ, semin. lini, oleo, & iusculis pinguibus, ac postea purganda, & si res acuta sit, cibi exhibendi, qui lenti & viscidii sunt, vt cum iis quasi inuoluta per aluum descendat.

Sæpè verò accidit, vt per aluum res tales antea deglutitæ non eiiciantur, sed in corpore retentæ longo post tempore sæpè per aliam viam, naturâ exitum moliente, expellantur. Ita refert Arculanus se vidisse, quod os acutum gutturi infixum tandem post duos menses per cutim exierit. Ambrosius Paræus, *lib. 14. cap. 29.* narrat quendam à prædonibus coactum gladium semipedem longum cum coriacio manubrio pollicis crassitie deglutiuisse, eumque tandem post semestrem spatium sub inguine abscessu oborto, cum magna puris foetidi copia extractum fuisse. Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. & sanation. causis cap. 20.* refert, mulierem quandam acum æneam deglutiuisse, quæ post 10. annos & longos cruciatus terebrato ventriculo è paruo foramine prodiit. Paræus, *allegato loco*, scribit, studiosum quendam graminis ramulum deglutiuisse, qui postea per intercostale spatium eruperit. Nota est quoque historia rustici, quæ nostra adhuc memoria Pragæ accidit. Is enim cum cultrum breuem, vt aliis ludos faceret, in faucibus occultare posset, accidit aliquando, vt incauto culter in ventriculum delaberetur, qui post longum tempus per abdomen perforato ventriculo extractus est. Acuum deglutitarum, & longo tempore post per vrinam excretarum aliquot historiæ à Medicis recensentur, Alex. Benedictus, *lib. 2. anatom. cap. 9.* narrat, crinalem acum quatuor digitos longam à virgine deglutitam post 10. menses per vrinam excretam fuisse. Ita virgo quædam in aulâ Ducis Iuliacensis, dum ad speculum se ornaret, & quinque acus ore teneret, ab amasio clanculum accedente in scapulis percussa, eas perterrita deglutiuit, & post triduum per vrinam reddidit. Lang. *l. 2. Epist. 40.* Interdum tamen accidit, vt res tales deglutitæ
nullo

nullo modo eiiciatur, sed vel in œsophago subsistētes hominē longā inediā iugulēt, vt testatur Marcellus Donatus, *de histor. mirabil. lib. 3. c. 8.* vel alibi hærentes sint in caussa, vt homo tandem tabe intereat. Huius rei exempla sunt apud Forestum, *lib. 15. obs. 23. in Schol. obs. 27. 28.*

Q U Æ S T I O.

Qui fiat, quòd solida faciliè, liquida verò difficulter, & non sine suffocationis metu deglutiantur?

Accidit interdum, vt solida & dura faciliè, liquida vero difficulter & non sine suffocationis metu deglutiantur; quod ipse aliquoties obseruavi, habétque eius rei historiam Gulielmus Fabrit. *cent. 5. obs. 34.* de quodam viro sexagenario, cui cùm catarrhus ad sinistrum latus lapsus esset, paralyfis secuta est, & deglutitio ita deprauata, vt liquida omnia, præsertim vinum, non sine suffocationis metu deglutire posset, reliqua verò, quamuis solidissima, facillimè deglutiret. Quænam autem huius mali caussa sit non ita planum est. Guil. Fabrit. equidem causam mali in epiglottide esse statuit, istâmque, & simul adiacentes partes cùm paralyfi corripentur, humore viscido imbutas fuisse existimat, atque hinc faciliè fieri potuisse putat, vt, cùm epiglottis laryngem asperâque arteriam exactè obtegere non posset, liquida, & imprimis vinum, quia tenuium est partium, ad ipsam arteriam asperam peruenerint, & suffocationis metum excitârint; duriusculâ verò ratione crassitie & ponderis operculum asperæ arteriæ depressisse, & proinde sine difficultate ad ventriculum peruenisse. Quam sententiam, vt non impugno: ita nec absurdum esse existimo statuere, cum solida difficiliùs, liquida faciliùs deglutiantur, id fieri ob fibrarum internæ œsophagi-tunicæ restarum debilitatem: cum verò solida faciliùs, liquida difficiliùs deglutiantur, id accidere propter paralyfin partium detrusioni ciborum inseruientium. Maiore enim facultatis motricis robore, & instrumentis fortioribus indigent liquida, vt comprehen-

Cur solida faciliè, liquida difficulter deglutiantur?

henduntur & detruduntur, quàm solida, quæ facilius comprehenduntur.

C A P V T IV.

De intemperiebus Ventriculi.

Et primò

De intemperie in genere.

*Intempe-
ries Ven-
triculi.*

VENTRICULI officium est cibum & potū deglutitum in chylum, seu substantiam cremori ptisanæ similem transmutare, quæ sanguinis, totius corporis futuri alimenti, est rudimentum. Vnde etiam ventriculus 4. de usu part. cap. 1. *χυλώσας* officina dicitur, & 1. de caus. sympt. cap. 7. publicum alimenti *πυμῖον*, seu promptuarium appellatur. Munus autem suum exsequitur ventriculus vi insita, quam *ἀπορρωτικήν, πεπτικήν, & χυλοποιητικήν* nominant; cui facultati inserviunt vis retentrix & attractrix. Vis autem coctrix calore insito utitur, qui ab influente perficitur, & in actum quasi deducitur. Eundem tamen etiam fouent Epar, Diaphragma, Lien, Omentum, ac partes vicinæ calidæ ac pinguedine perfusæ. Hoc autem munus suum rectè perficit ventriculus, si omnia, quæ ad eius constitutionem pertinent, rectè sese habeant, nimirum temperies & similis constitutio, organica conformatio & vnitas. Si quid autem horum desit, malè suum opus perficit ventriculus.

Inter morbos autem, qui ventriculi constitutionem laedunt, est primò **INTEMPERIES** ventriculi, scilicet morboſa, ſive præternaturalis partium ſimularium ventriculi, in primis qualitatibus conſtitutio.

Саша.

Сам[я].

Ortum autem habet illa vitiosa ac p.n. qualitatum primarum proportio à causa alterate, siue alteratio fiat per se, siue per accidens. Causa autem hæc est vel externa, vel interna. Externa est cibus potusque aliquem excessum in qualitatibus

litatibus primis habens, seu insigni vi calefaciendi, frigefaciendi, humectandi, siccandi, præditus. Medicamenta item assumpta, vel extra applicata similem qualitatum excessum habentia. Aëris item intemperati ad regionem ventriculi appulsus, similisque causæ externæ. Internæ verò causæ sunt membrum aliquod vicinum, vt omentum, epar, lien, intemperatum, vel humor, vel vapor ventriculum afficiens.

Differentiæ.

Vt autem omnis intemperies est vel simplex, calida, frigida, humida, sicca; vel composita, calida humida, calida sicca, frigida humida, frigida sicca; & rursum vel sine materia, vel cum materia coniuncta: ita eadem intemperies in ventriculo etiam locum habent.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem in genere intemperies ventriculi potissimum ex læsa alimenti coctione & appetentia, & quidem præcipue si nullus in victu error tum præcesserit, (alias enim à cibo & potu ventriculi temperies mutari potest,) & nullus in ventriculo tumor vel vlcus, vel alius morbus adsit; si, vt iam dictum, cibus & potus assumptus, qui in manifestis qualitatibus excedat. Ita etiam partium vicinarum morbi de ventriculi intemperie indicia præbent. Apparet etiam quædam in excrementis mutatio. Fluctuatio item ventriculi intemperiem arguit. Similiter sæpe in ventriculo grauitas percipitur; quia cibus tardius coquitur, & adsunt alia læsæ coctionis symptomata.

Prognostica.

1. Facilius curantur intemperies, quæ ex caliditate & frigiditate sunt, (modò non sint in habitu) quia maxime actiuis contrariis curantur. 2. Difficilius curantur, quæ in humiditate & siccitate sunt intemperies; quia imbecillioribus, & minus actiuis qualitatibus curatio eorum perficitur: & præcipue cum humectandum est. Humida etiam intemperies facilius curatur; cum calida etiam siccandi vim habeant. 3. Tempus quidem caliditatis frigiditatisque corrigendæ par quodammodo est; maiore tamen cautione & prudentiâ opus est in refrigerantibus,

quàm calefacientibus adhibendis. In sicca verò intemperie tempus ad curandum longius requiritur, & siccitas tardius corrigitur. Quod enim in sanis senium est, id sicca intemperies in ægris, quæ propterea insanabilis est, si prorsus confirmata sit.

Indicationes.

Indicationes.

Quæ intemperiei corrigendæ conueniant, ex generali methodo med. patet. Intemperies enim indicat alterans per contrarium, simplex vel compositum, prout ipsa est talis. Causæ externæ, si adhuc durant, remouendæ. Internæ verò quæcunque sint, tollendæ contrariis & conuenientibus remediis. Tandem peculiaris ventriculi naturæ habenda est ratio, & per stomachica medicamenta, habito tamen intemperiei respectu, fouenda; & calor eius innatus, quo tanquam proprio in actionibus suis instrumento utitur, conseruandus per conuenientia alimenta & adstringentia & ventriculum roborantia medicamenta, quatenus morbus ea fert.

Curatio.

Curatio.

Itaque cùm ventriculus ab aliis non accipiat multum, sed potius aliis partibus nutrimentum præparet, atque transmittat, & intemperies, quatenus talis, venæsectionem non requirat, eâ hîc opus non est. Si tamen aliquis affluxus sanguinis & inflammatio ventriculi metuenda sit, ea statim instituenda. Medicamenta autem quod attinet, cùm orificium ventriculi sit admodum sensile, & cor facile in consensum trahat, ac propterea foetidum & ingratum saporem abhorreat, contra verò delectetur suaueolentibus & sapore gratis, danda opera, vt omnia, quæ ventriculo laboranti exhibentur, illi grata sint, nec nauseam pariant. Etsi quid omninò minus grati saporis exhibendum, danda opera, vt odor & sapor à palato & naribus minus percipiatur, & proinde talia pilulis includantur, vel alio modo sapores & odores ingrati occultandi sunt, quod fit, si ob saporem os prius aquâ aceto dilutâ colluatur; ob odorem verò poculum linteo aceto madefacto tegatur, vt non plus pateat, quàm labiis ad mouendis opus est. Danda quoque opera, vt medica-

Ventriculo conuenientia medicamenta.

menta

menta aliquandiu in ventriculo hæreant, nec mox ad alias partes, quæ forsan ea intemperie non laborant, penetrant, quibus de causis cibi medicamento si in alterandis intemperiebus ventriculi commodissimi sunt. Sine nausea enim à ventriculo recipiuntur, & diutius ibi retinentur. Posteriori de causa medicamenta ad ventriculum forma aliqua solida exhiberi solent. Et hac ipsa de causa non statim à sumtis medicamentis bibendum, ne cum potu è ventriculo elabantur. Medicamenta quoque non tepida, cum soluant ventriculi tonum, sed potius frigida vel calida actu exhibenda sunt. Vitentur quoque semper nimis relaxantia, vt & nimis attenuantia, neque absque adstringentium admixtione vsurpentur. Vt enim per laxantium vsum vires ventriculi resoluuntur: ita per vsum adstringentium conseruantur, vel labentes retinentur. Idque non solum de internis, sed & externis medicamentis obseruandum. Vitanda quoque acria, nimium falsa, erodentia, ne orificium ventriculi superius, quod sensu exquisito præditum est, lædatur, vt & fortia purgantia, quæ omnia sunt ventriculo inimica. In quacunque ventriculi intemperie commédatur corallium ad 3.ß. datum. In frigida tamen & sicca intemperie calidis ac humidis medicamentis corrigatur. Auicennas etiam corallium collo appendere iubet, vt ventriculi regionem attingat. A nonnullis etiam Iaspis commédatur, si collo eodem modo appendatur. Laudantur quoque interiores tunicæ ventriculi gallinarum, vt & aliarum auium, præcipuè Mergi. Galenus tamen, *II. de simpl. med. facult.* scribit, se vanam hanc promissionem expertum esse. Mesue Myrobalanos, Chebulas & Emblicas conditas melle vel saccharo commendat. Externa medicamenta mucronatæ cartilagini versus umbilicum, & in dorso ad duodecimam & decimam tertiam vertebrae applicentur.

Dieta.

In quacunque ventriculi intemperie cibi & potus nimia copia vitanda, quæ ventrem grauat. Abstinentum etiam ab iis, quæ ingrata sunt ventriculo & aduersa; à lubricantibus item, quæ totum ventriculum laxant. Ca- *Dieta.*

uendum etiam ægro à vomitu laborioso, ne vires ventriculi dissoluantur. Cætera ex speciali singularum intemperierum cura patebunt.

CAP V T V.

De frigida intemperie Ventriculi.

*Frigida
ventri-
culi in-
tempe-
ries.*

Frigida autem intemperies ventriculi frigida sit frequentissima, de ea primo loco agemus. Solent autem Autores ventriculi intemperiem frigidam distinguere in positivam & priuatiuam. Positivam dicunt, quæ per se à simili causa inducta est; cum scilicet ab agente frigidus frigiditas ventriculo inducitur, & calor eius debilitatur. Atque huius causæ sunt vel externæ vel internæ. Externæ sunt, frigidus cibus & potus, præsertim dum corpus æstuat; medicamenta frigida, aer frigidus, imprimis, si quis in eo ventriculi regione non bene tectâ versetur, aut inediam patiatur. Internæ sunt vicinæ partes, ut, epas, lien, omentum, mesenterium & musculi abdominis frigidiores redditi. Priuatiua verò vel per accidens dicitur, ubi quidem non à causa refrigerante intemperies ventriculi inducitur, sed cum ea sit ex defectu calidi innati; atque hæc nunquam sine siccitate consistere valet, cum prior etiam sine siccitate induci possit. Atque talis fit ex humidi radicalis, & per consequens calidi innati ventriculi absorptione, quam inducere possunt etiam calefacientia nimium exhibita, unde malè sæpè suis rebus consulunt, qui debilitate ventriculi ex hac causa laborantes aromatibus fortiter exsiccantibus, spiritu Vitrioli & similibus utuntur. Prouenit etiam hæc intemperies ex musculorum abdominis & omenti siccitate & gracilitate: item ex alimenti, quod calidum & humidum est, defectu. Huc facit etiam nimia epas caliditas, quæ humidum illud ventriculi caliditatis naturæ subiectum dissipat & absument. Atque idèò accidit, ut qui iecur habent calidiùs & intemperatum, plerumque habeant ventriculum frigidiorum & debiliùs coquant. E quibus patet, hanc

hanc esse inter frigiditatem ventriculi positiuam & priuatiuam differentiam, quòd in priuatiua frigiditate nulla caussa refrigerans præcedit, quæ aliquos frigiditatis gradus ventriculo impresserit, sed quia caliditas inhæret humido radicali, si illud absumatur, vnà etiam calor euanescit: In positiuam verò frigiditate salua quantitate humidi radicalis à caussa refrigerante gradus aliquot frigiditatis præter naturam inducuntur.

Signa Diagnostica.

Frigida ventriculi intemperies cognoscitur ex sequentibus. *Signa.* Sitis nulla adest, ardor nullus in ore ventriculi, cibi appetentia plerumque intenditur, nisi frigiditas sit maxima, quæ actiones aboleat. Concoctio cibi vel tollitur, vel imminuitur, vel vitiatur pro maiore, vel minore frigiditatis vehementia. Sequuntur ructus acidi, præsertim si cibi ingerantur frigidi. Quia tamen ructus acidi à pluribus causis prouenire possunt, vt docet Galenus, 2. de rat. vietus in acut. text. 22. scilicet & propter ventriculi frigiditatem, & propter pituitam in eo contentam, & propter ciborum multitudinem, & ob eorum frigiditatem, ructus acidus frigidi ventriculi certum signum est, cum neque cibi multi, neque frigidi sunt assumpti, neque pituitæ in ventriculo redundantis signa adsunt. Saliua est copiosa, flatus egrediuntur, à quibus æger leuamen sentit. Præcesserunt causæ refrigerantes, delectatur æger calidis, atque ex iis commodum percipit, læditur verò frigidis. Priuatiua verò frigiditas potius ex signis siccitatis ventriculi cognoscitur.

Prognostica.

1. Positiua frigiditas faciliùs curatur, quam priuatiua. *Prognostica.*
2. Pro caussarum tamen ratione, & prout à naturali statu magis vel minus recessit, faciliùs vel difficiliùs curatur.

Curatio.

Intemperies frigida calefacientia indicat. Medicamenta tamen calida non sint valdè calida, quia talia exsiccando humiditatem minuunt & priuatiuam frigiditatem inducunt. Ideoque quæ calidiora sunt, commodè assumuntur. *Curatio.*

muntur cum iure carniū & humectantibus miscentur
Iis verò , quæ foris applicantur , olea & pinguedines ad-
miscentur.

Calefacientia ventriculū Interna.

Simplicia.

Herbæ ; *Mentha* , *absinthium* , *betonica* , *calamintha* , *salvia* ,
origanum , *rosmarinus* , *serpillum* , *pulegium* , *basilicum* , &c.
Flores ; *Rorismarin.* *betonic.* *salviae* , *spicae* , *schynanthi.* Radi-
ces ; *Acori* , *pimpinell.* *helenij* , *cyperij.* Semina ; *Anisi* , *fœni-
culi* , *carui* , *cumini* *coriandri* , *sinapi.* Fructus ; *Baccar. ju-
niperi* , *lauri.* Ligna & cortices ; *Aloës* , *cortic. citri* , *auranti-
orum.* Aromata ; *Calamus aromaticus* , *nux mosch.* *caryophyll.*
zinzib. *cinamom.* *galanga* , *cardamom.* *zedoaria.* Gummi, Bal-
sama & cognata ; *Mastiche* , *aloë* , *thus* , *styrax* , *succin* , *am-
bra* , *balsamum.* Et quibus præparantur & componuntur.

*Composi-
ta.*

Aquæ & Spiritus , *Menthae* , *absinthij* , *betonicae* , *anisi* , *roris-
mar.* *cinamom.* *mastiche.* *Spiritus vitrioli.* Vinum & Cereuisia ,
Absinthij , *rorismar.* *caryophyll.* *cinamom.* Vina composita ,
feu clareta , aquæ vitæ , Elixir. vt ℞. *Cinamom.* ʒ. ij. *ca-
ryophyll.* ʒ. ʒ. *galang.* *granor.* *paradyfi* , *zinzib.* an. ʒ. ij. *piper.*
cardamom. *nuc. mosch.* an. ʒ. j. Crasso modo contusa in
vase clauso macerentur per dies aliquot , in spiritus vini
℔. iiij. Postea spiritum vini tinctum per inclinationem
separa. Huius drachmæ aliquot & sacchar. q. v. vini mens.
j. misceantur , & habebis vinum aromaticum , vel clare-
tum. Vel ℞. *Cinamom.* ʒ. j. *zinziber.* *galang.* ʒ. ij. *caryo-
phyll.* *nuc. mosch.* *calam.* *aromat.* *macis* , *piper. nigri* an. ʒ. j.
spir. vini opt. ℔. iiij. Stent in infusione vase clauso per
dies 4. vel plures. Post spiritum tinctum separa. Admisce
Syrupi citri ʒ. ij. *miuæ cydon.* ʒ. iiij. Misce. F. Aqua vitæ.
℞. *Spec. aromat. ros.* ʒ. j. *diamb.* ʒ. ʒ. *cinamom.* *nuc. mosch.*
galang. *semin. carui* an. ʒ. iiij. *cardamom.* *ligni aloës* , *zinzib.*
an. ʒ. j. *Spiritus vini* ℔. iiij. Digere , post cola & adde sy-
rupi *cydon.* ʒ. viij. Stent in vase clauso aliquot diebus , &
post per chartam bibulam colentur. ℞. *Cinamom.* ʒ. j. ʒ.
zinziber. ʒ. ʒ. *galangæ* *cardamom.* *piper. rotund.* an ʒ. j. ʒ.
nucis mosch. *macis* , *caryophyll.* an ʒ. ij. *sacchar. candi* ℔. ij.
vini optimi mens. v. F. Claretum. Extracta & tincturæ siue
essentiæ ,

essentia, calami aromatici, galanga, absinthij, ligni aloës, aromat. ros, stomach. Quercetani, Elixir proprietatis. Olea destillata, calami aromat. caryophyll. cynamom. nuc. mosch. macis, cortic. aurant. carui, anisi, fœniculi. Conseruæ, absinth. beton, anthos, mentha, saluæ, diacydonium cum aromatibus. Conditæ, zinziber, acorus verus, galanga, bacc. iuniperi melle conditæ, cortices citri. Syrupi, cinamomi, absinth. mentha, betonic. cydonior. de corti. citri, mastich. mel. ros. scillit. rob. iuniperi simplex & compositum. Species Aromaticæ, aromat. caryophyllati, diacinamom. diagalang. diatrionpip. dianis. diaxylo aloës, rosatæ nouellæ, species Imperiales, diamoschi. Trochisci, Gallie moschata, de rosis. E quibus postea componuntur varia electuaria & antidoti vñuales vulgo noti: Theriaca, Mitbridatium, diacorum. Plurima quoque parantur in rem præsentem Magistralia. ℞. Conseru. rosar. vitriolat. ℥b. ℞. betonic. ʒ. iiij. spec. arom. ros. ʒ. j. caryoph. concis. ʒ. j. ambr. ʒ. vj. calam. aromat. condit. ʒ. ij. Cum syrupo conseruationis zinzib. Fiat Electuarium. Vel ℞. Conseru. rosar. ʒ. iiij. diacydon. ʒ. j. nuc. mosch. condit. num. ij. corall. rubr. præpar. ʒ. j. spec. aromat. ros. caryophyll. incis. an. ʒ. ℞. Cum miua cydon. F. Electuarium. ℞. cinamom. ʒ. ij. galang. ʒ. j. ℞. caryophyll. cortic. citri, macis, corall. rub. an. ʒ. j. conser. rosar. ʒ. iiij. spec. aromat. rosat. ʒ. j. Cum syrupo cydonior. F. Electuarium.

Electuarium Langij.

℞. conseruæ rosar. ʒ. ij. ℞. flor. rorismarin. ʒ. j. flor. lauedulæ ʒ. ℞. galangæ cubebæ. xyloaloës an. ʒ. j. sem. anisi ʒ. ℞. cinamomi ʒ. j. calami aromat. conditi ʒ. ij. zinzib. conditi ʒ. ℞. pinear. præp. ʒ. vj. Cum syr. conseruat. citri. F. Electuar.

Rotulæ & Morfuli.

℞. Extract. aromat. rosat. ʒ. xv. calami aromat. ʒ. ℞. ligni aloës ʒ. vj. sacchar. albi in aqua rosar. soluti ʒ. iiij. ol. cinamom. ʒ. iiij. macis, ʒ. ij. caryophyll. gut. j. F. Rotulæ. Vel ℞. Spec. aromat. ros. ʒ. ij. diaxyaloës ʒ. j. sacch. in aqu. menth. q. s. & cinamom. ʒ. ℞. dissolut. ʒ. iiij. F. Rotulæ. ℞. Spec. imper. ʒ. ij. pinear. mundat. incisar. ʒ. iiij. spec. aromat. rosat. ʒ. ℞. sacchar. in aqua rosar. dissolut. ʒ. v. ol. cinamom. ʒ. v. carui. ʒ. iiij. F. Morfuli.

Pulveres & tragea.

Tales pulveres efficaciores sæpè sunt, quàm rotulæ & morsuli, cùm in saccharo calefacto specierum aromaticarum & ambræ vis facilè dissipetur. ℞. *Spec. aromat. ros.* ℥. iiij. *ambr. g.* vj. *sacch.* ℥. iiij. F. Pulvis. Cuius cochlear paruum (℥. ij. circiter) vel per se, vel cum pane vino madido sumatur. ℞. *Sem. coriandr. prepar. anisi, cinamomi, macis, sem. carui an.* ℥. ij. ℞. *xinzib. albi* ℥. j. *caryophyll.* 3. ij. *nuc. mosch.* ℥. j. F. Pulvis, ℞. *Cinamomi* 3. ℞. *galangæ gingib. nuc. moschat. cubebæ. an.* 3. ij. *sacch. ad pondus omnium.* F. Pulvis. ℞. *Confect. sem. anisi, fœniculi, coriandri, carui, glycyrrh. rasæ, galangæ, xinzib. p. æ.* F. Tragea. ℞. *Coriandri preparat.* 3. j. *cinam.* ℥. ij. *Mastich.* 3. j. *macis* ℥. ℞. *panis albi tosti* 3. ij. *sacch. albi* 3. iiij. F. Pulvis post cœnam sumendus. ℞. *Cinamom.* 3. j. *flor. rosar. rubr.* 3. ℞. *xinziberis caryophyll. nuc. moschat. galang. an.* ℥. ij. *coriandr. prepar.* ℥. iiij. *ligni aloës* ℥. j. *sacch. ad pondus omnium.*

Externa.

Externa. Parantur ex speciebus antea enumeratis, & præterea ladano, gummi tacamanaca, terebinthina, balsamo Peruviano. Tutius autem applicantur versus umbilicum & regionem sinistram; quia in dextra Epar facilè nimium calefieri potest. Balsama, *nucis moschatæ, caryophyllorum, cinamomi, anisi, macis.*

Inunctiones, Linimenta & Unguenta.

℞. *Olei nardini* 3. j. *mastichini* 3. ℞. *Spec. aromat. ros.* ℥. ℞. *ol. destillat. caryophyll. gutt.* vj. *cera parum.* F. Linimentum. Vel ℞. *Olei absinth. nardini an.* 3. ℞. *olei destillati menthæ* 3. ℞. *nuc. mosch. express.* ℥. ℞. *pulu. caryoph. calam. aromat. an.* 3. ℞. *cera q. s.* F. Linimentum.

Oleum Stomachale, quod Cratoni in usu fuit.

℞. *Ol. absinth. tb. j. caryoph. santal. citrin. an.* ℥. ij. *ros. rubr. macis an.* ℥. ℞. *mastich.* ℥. ij. ℞. *vini odorati tb. ℞.* Coqu. ad vini consumpt. & Soli exponantur. Vel, ℞. *Ol. rosac. completi, mastichini an.* 3. j. *Spec. aromat. rosat.* ℥. j. *ol. nuc. mosch. express.* ℥. ℞. *ol. destill. menth. absinth. an. gutt.* iiij. *cera q. s.* F. Linimentum.

Cerata & Emplastra.

Ceratum stomachale ad vsum quotidianum in officinis prostat. Vel. ℥. Mastich, thuris, galang. caryophyll. macis an. ʒ. j. calami aromat. ʒ. ij. coriandr. prepar. rad. cyperi an. ʒ. ʒ. corall. utriusque an. ʒ. j. gran. paradisi an. ʒ. ʒ. styrac. calamit. ʒ. ij. ladani puriss. ʒ. vj. Pulverisa crassè, & cum cera & pice nauali pistillo calido F. Massa, quæ alutæ inducatur & tegatur sindone. ℥. Spec. aromat. ros. ʒ. j. caryoph. macis an. ʒ. j. tacamahacæ ʒ. j. ol. nuc. mosch. express. ʒ. ʒ. ol. destill. caryoph. absinth. an. gutt. vj. ladani, ceræ. an. q. l. F. Emplastrum.

Fomenta.

℥. Mentb. absinth. an. M. ij. schænanth. M. ʒ. rad. cyperi, galang. caryophyll. an. ʒ. ij. Coqu. in vino pro Fomento. Possunt etiam fieri Embrochæ ex modò enumeratis cum aquis thermalibus.

Sacculi.

℥. Absinthij, mentb. an. M. j. origani, betonic. an. M. ʒ. rad. cyperi, caryoph. macis, nuc. mosch. galang. an. ʒ. j. Cum sindone rubra F. Sacculus. ℥. Galangæ, cinamom. macis, caryophyll. an. ʒ. ij. cyperi, calam. aromat. cortic. citri. baccar. lauri an. ʒ. j. ʒ. gummi tacamahacæ, styrac. calamit. an. ʒ. j. F. Sacculus. Cataplasmata. Efficax est Cataplasma, quod Rhases 9. *Ad Alamansar.* ex styrace, spica, absinth. calamo aromat. mastich. cum vino veteri, & succo cydon. aspersis componit. ℥. Spec. diarhod. abbat. aromat. ros. corall. an. ʒ. j. caryoph. ʒ. ʒ. carnis cydon. vino coctæ ʒ. ij. pulv. absinth. p. j. Cum vino F. Cataplasma. De medicamentis ventriculum calefacientibus videatur etiam Fernelius, lib. 5. method. medend. cap. 22.

Dieta.

Cibi præcipuè sint carnes boni nutrimenti, non difficiles coctu, condiantur pipere, zinzibere, cinamomo, macere, caryophyll. & aliis aromatibus, saluia item, carui, roremarino & aliis, quæ tamen saporem non nisi suauem exhibeant. Vinum sit antiquum, vinosum, vel etiam medicamentum absinthio, saluia, caryophyll. cinamomo & similibus, vel cereuisia, vel aqua mulsa aromatibus

Indicationes.

Intemperies ventriculi calida etsi refrigerationem indicat : tamen quia ventriculus calore coctionem perficit, ideo minus refrigerandum, & vix tantum, quantum affectus præter naturam postulat. Refrigerantia quoque nec maxima quantitate exhibenda, nec in eorum usu diu persistendum, ne calor innatus ventriculi, qui à calore extraneo & præternaturali dissipatur, & ob humidi substantiæ absumptionem paucior factus est, magna refrigerantium copia, & diuturno eorum usu extinguatur. Et cum ventriculus sit nervosus, facile à refrigerantibus læditur. Refert enim Beniuenius, *de abditis morb. & sanat. causis cap. 15.* Quendam ex Emplastro frigidissimo stomacho appposito singultu correptum, ac tandem mortuum fuisse, & *ibid. cap. 16.* Iuvenem quendam frigidissimæ aquæ potu intra paucas horas extinctum fuisse. Quamquam tum proculdubio non solum ventriculus, sed & alia viscera à potu aquæ frigidæ offensa fuere.

Indica-
tiones.

C V R A T I O.

Curatio.

Medicamenta ventriculum Refrigerantia. Interna.
Simplicia.

*Medica-
menta
ventri-
culum
refrige-
rantia.
Interna.
Simpli-
cia.*

Herbæ & Folia, *Acetose, portulacæ, lactucæ, endiviæ.*
Flores, *Rosarum, violarum.* Radices, *Cichory, nymphææ,*
acerosæ. Semina, *Quatuor frigid. maiora & minora, hordei,*
acetosæ, lactucæ. Fructus, *Mala citria, succus granator. au-*
rantia acida, tamarindi, Persica, fraga, cerasa, mora, sor-
ba, messila, ribes, berberis, melones, cucumeres, pyra, poma-
acida, pruna acida, vaccinia nigra. Lignum, *Santali.* La-
pides & Gemmæ, *Corallia.* Succī & Liquores, *Citri & alio-*
rum fructuum frigidorum modò enumeratorum, vinum auste-
rum, serum lactis.

Composita.

E quibus componuntur & parantur varia. Aqua, *vio-*
larum, rosar. fragor. portulacæ, acetosæ, quò possunt etiam
suo modo referri spiritus vitrioli & salis. Emulsionēs, *sem-*
quatuor frigidor. maior. ut. : ℥. Sem. quat. frigid. maior. ex-

cortic. 2n. ʒ. ij. aquæ hordei simplic. lb. j. aqu. fragor. sine vino ʒ. iiij. ros. ʒ. j. F. Emulsio, cui adde iulebi violar. ʒ. j. ʒ. Misc.

Decocta.

Hordei, santalorum, Vel ʒ. Rad. cichor. ʒ. ʒ. ʒ. santal. citrin. ʒ. ij. (adde rubrum si placet) tamarind. ʒ. ʒ. Coqu. in aqu. hordei simpl. lb. j. In colatura conseru. rosar. ʒ. j. dissolui, iterumque colari & aliquot gutt. spiritus vitrioli addi possunt. Talia decocta duo habentur in Institut. p. 1317, Syrupi & Iulebi. Rosar. violar. acetositis citri, limonum, granator. cydonior. de agresta, oxysacchar. ribes, iulebi rosar. violar. ex hisque compositi, quales habentur in Institut. pag. 1381. Conseruæ, Rosarum, præcipue vitriolata, violar. cichorij, acetosæ, pulpa citri. Rob. Ribes berberis, sorbor. agrost. Condita, Rad. Cichorij, caules lactucæ, persica, cerasa, ribes, berber. sorba, mespila, cydonia. Species, Diamarg. frigid. diatrionsantal. diarrhod. abbat. Hinc iterum parantur Electuaria. vt, ʒ. Conseru. rosar. ʒ. ij. rob. ribes, rad. condit. cichorij, caules, lactucæ condit. an. ʒ. ʒ. corall. rub. prepar. spec. diamarg. frigid. santali citrini an. ʒ. j. Cum syrupo violar. F. Electuarium. Vel ʒ. Conseru. violar. ʒ. ij. rosar. vitriolata ʒ. j. lactucæ condita ʒ. ʒ. spec. diamarg. frigid. santal. citrin. an. ʒ. ʒ. Cum syrupo acetositis citri, F. Electuarium.

Rotulæ.

ʒ. Spec. diamarg. frigidi, diarrhod. abbat. an. ʒ. ij. santali citrini corall. rub. prepar. an. ʒ. j. sacch. in aqua rosar. dissolut. ʒ. ij. F. Rotulæ.

Externa.

Externa. Ex iisdem externa medicamenta parantur, ita tamen applicari debent, ne diaphragma attingant.

Inunctiones, Linimenta & Unguenta.

Parantur ex oleo rosaceo, violar. nymphae, cydonior. mucilage, semin. psyllij, Unguento rosaceo, infrigid. Galeni. vt, ʒ. Ol. rosac. violar. nymph. an. ʒ. ʒ. mucilag. sem. psyllij aqu. rosar. extracta ʒ. iiij. cere parum, Fiat Unguentum. Vel ʒ. Ol. ros. omphacini ʒ. j. santal. albi, flor. ros. rubr. an. ʒ. ʒ. cere parum. F. Unguentum, Vel, ʒ. Unguenti rosacei ʒ. j. ʒ. Ol. vio.

℞. violar. ʒ. j. santal. albor. rosar. rubrar. an. ʒ. ʒ. Misce.
 Cerata & Emplastra.
 Santalinum. Vel. ʒ. rosar. rubr. santali albi, rubr. an. ʒ. ij.
 balauft. myrtillor. corallior. rubror. an. ʒ. j. olei rosac. cera.
 an. q. l. F. Emplastrum.

Sacculi.

ʒ. Rosar. rubr. M. j. viol. P. i. santal. omnium an. ʒ. j. ʒ.
 corall. rubr. ʒ. j. Incisa & contusa insuantur sacco ex
 sindone rubra.

Fomenta & Epithemata.

Fiunt ex decocto hordei, rosar. rubrar. lactuce, & aliis
 antè enumeratis, item ex succis acetosæ, cydonior. oleo
 rosarum, & similibus. vt. ʒ. Ol. rosac. omphacini an. ʒ. ij.
 succi portulac. ʒ. iiij. vini austeri, ʒ. j. ʒ. Cum spongia aut
 linteamine. Fiat Fomentum. Vel ʒ. Aqu. Endiu. ʒ. v. rosar.
 ʒ. ij. portulac. ʒ. j. aceti ros. ʒ. ʒ. santal. omnium ʒ. ij. M.
 pro Epithemate. Vel sacculus antea compositus coquatur
 in vino austero & ventriculo applicetur.

Cataplasmata.

Fiunt ex carne cydonior. cocta in vino rubro, aceto, agre-
 sta, farina hordei, rosis, violis cum oleo rosac. & aliis, vt:
 ʒ. Succ. cydan. pomor. agrest. an. ʒ. ij. panis ʒ. iiij. farin.
 hordei ʒ. ʒ. pulu. ros. rubr. ʒ. j.

Dieta.

Cibus & potus cum medicamentis conspiret, ideoque
 alimenta sint naturæ frigidæ, & facilis distributionis, vt
 antequam adurantur, distribuuntur, quales sunt ptisana
 hordeacea, aut hordeum cum iure carnis, præcipue ace-
 to condito; poma austera, fructusque refrigerantes alij
 modò propositi, qui tamen non facile corrumpuntur;
 Lactuca, portulaca, & similia, quæ in acetariis exhiberi
 solent. Cibi succis acidis condiantur, contra vitentur
 cibi aromatibus, & aliis calidis conditi, pingua item,
 salsa, dulcia, quæ in bilem facile mutantur, vt mel, fi-
 cus. Melones item & cucumeres, qui etsi frigidi sint, ta-
 men facile corrumpuntur. Acrida, vt allium, capæ, na-
 sturtium. Lac etiam in hac intemperie non commodum
 est, quod facile corrumpitur, vt & oua, quæ etiam in

Dieta.

nidorosam cruditatem vertuntur. Potus assuetus sit aqua vel acidulæ, vel decoctum hordei, quibus iulebum violar. rosar. & guttul. aliquor spir. ☉ & ☿ addere utile est, Emulsio item sem. 4. frigid. maior. cum aqua hordei. Concedi etiam potest vinum *αλγυφόρου*, vel aqua dilutum. Galen. 3. de *simpl. med. facultat.* c. 6. oxygala seu lac acidum concedit. Aër sit frigidior; æger se non valdè exerceat: somnus humectando, vt & animus tranquillus utilis est: ira verò nocet.

C A P V T V I I.

De humida Ventriculi intemperie.

Самое.

Humida **VMIDE** intemperiei causſæ ſunt cibi humectan-
tēs, aquæ potus, medicamenta humectantia, otium
li intem- & ſomnus nimius, aër humidus.

peries.

Causse.

Signa.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur è siti diminuta, fame exigua, appetentia cibi sicci, & assi, salivæ copiosiore, sensu inflationis circa ventriculum, ructibus, fluctuatione, alio laxiore; antecesserunt causæ humectantes, sicca iuvant, humida nocent.

Prognosticum.

Prognosticum. Humida intemperies siue sola constet, siue cum calore aut frigidityte coniuncta sit, omnium facillimè curatur. Galen. 7. meth. med. c. 9.

Curatio.

Curatio. Humida intemperies siccantia indicat, & propterea siccantia medicamenta adhibenda, sed citra insignem caliditatem & frigiditatem. Calida itaque & frigida corrigenda sunt, vt aptum & idoneum huic intemperiei sint remedium.

Medica-

Interna.

Calida exiccantia sunt: *Betonica, menta absinth. salvia, radic. atori, galange, sem. coriand. carui, mastich. scilla, tunica*

nica interiores vetriculi gallinar. Lignum guajacum, sassafras, & alia calida antea c. 4. enumerata. Frigida aut certe calorem excedentem non habentia: Rosa, santal. corall. bolus Armenus, terra sigill. tormentilla. In quibus eligendis respiciendum ad reliqua viscera, an nimirum aliud sit laxa vel adstricta; apertione vel adstrictione opus sit. Pertinent huc & Thermae, quae salem & sulphur continent. Galenus, 1. de med. facil. parab. Vbi nimia salina vitio humidioris ventriculi profluit, aridam conyzam frequenter masticare iubet. Ex his parantur: Aquae menthae, cinamomi, cal. aromatici. Decoctum: Guaiaci, sassafras. Syrupus; Myrthinus, de betonic. ros. mastichin. Conseruae, Beton. ros. vitriolata imprimis, Diacydonium cum aromatibus. Condita: Noces iuglandes cum aromatibus conditae, calamus aromat. zinziber. Confectiones; Sem. coriandri, carui, cinamomi. Acetum scilliticum. Olea; Nuc. mosch. caryophyll. carui, anisi. Species Aromaticae; Aromat. rosat. diatriopip. diagalange, diacalamintha. Electuaria; Theriaca, Mithridat. diacorum. Vel ℥. Conseru. ros. beton. an. ℥. ij. ℥x. in India condit. ℥. ℞. Spec. diarrhod. Abbat. aromat. rosat. corall. rubror. prepar. mastich. an. ℥. ℞. Cum syrupo cydonior. F. Electuarium. Vel. ℥. Conseru. ros. ℥. j. ℞. absinth. ℥. ℞. Mithridatij ℥. j. cum syrupo rosar. F. Electuarium.

Pulueres.

℥. Tunicar. intern. ventric. gallin. ℥. iiij. cinamom. caryophyll. ligni aloës an. ℥. j. F. Puluis. Vel ℥. Sem. coriand. prepar. anisi, fœniculi, carui an. ℥. ℞. tunicar. ventriculi gallin. interior. prepar. ℥. ij. corall. rubror. prepar. ℥. ℞. galange, caryophyll. macis, an. ℥. j. panis albi tosti ℥. iiij. sacchari rosati tabulat. ℥. j. ℞. F. Puluis, cuius vsus ante & post pastum esto.

Externa.

Inunctiones & Vnguenta.

Fiunt ex oleo menthae, absinth. cydon. mastich. v. ℥. ol. omphacin. ros. myrtin. mastich. an. ℥. ℞. spec. aromat. rosat. ℥. ij. Cerae q. s. F. Vnguentum. ℥. Olei mastich. cydon. an. ℥. j. corall. caryop. an. ℥. j. ℞. ol. nuc. mosch. express. ℥. ij. cerae q. s. F. Vnguentum.

Externa.

Epithemata & Fomenta.

Fiunt ex balaustris, betonica, & aliis calefacientibus
supra enumeratis, pane tosto cum vino Maluatico.

Sacculus.

℞. Absinth. menth. an. M. f. maioran. M. j. flor. ros. rubr.
M. f. rad. galang. cyperi, calami aromat. an. ℥. j. sem. anis.
cumini an. ℥. ij. caryophyll. macis an. ℥. j. mastich. ℥. iij.
Cum linteo albo vel sindone rubra, fiat sacculus, qui
si libet vino maluatico irroratus ventriculo imponatur.

Emplastra.

Emplastrum de crusta panis, cerotū stomachale. Vel ℥. Carn. cydon. mastich. an. ʒ. β. caryophyllor. galangæ, macis an. ʒ. β. rosar. rubr. ʒ. β. Cum oleo absinth. & menthæ, pistillo calido subigantur in formam Emplastri. ℥. Mastich. ʒ. ij. thuris ʒ. j. styr. calamit ʒ. β. hypocistid. acaciæ an. ʒ. ij. Dissolve in maluatico. Hisce adde subtiliss. puluerisator. Radic. cyperi, fol. absinth. an. ʒ. ij. menth. flor. rosar. rubrar. sem. cumini an. ʒ. j. β. alyptæ moschatæ ʒ. j. caryophyll. nuc. mosch. an. ʒ. j. β. santal. omnium, spicæ nardi an. ʒ. j. corall. rubror. ʒ. β. Cum ol. mastichin. nardin. resine pini, ceræ an. q. s. F. Emplastrum.

Dieta.

Dietà.

Dieta.

Cibi & ipsi sint exsicccantes, quales sunt auiculæ montanæ, carnes assæ potius quàm elixæ, panis bis coctus Galenus, 8. d. f. m. fac. palmæ fructus, seu dactylos commendat, & per se & cum aliis cibis sumptos. Condiuntur cibi aceto & sale, sed mediocriter. Potus sit parcius, vt & cibus. Nam, vt Hippocrates, 7. aphor. 59. habet. *Corporibus carnes humidæ habentibus famem adhibere utile. Famem enim ex accidente siccant.* Potus loco detur vinum rubrum medicatum absinthio. Ager exercitio vtatur, quod exiccat.

C A P V T V I I I .

De sicca Ventriculi intemperie.

Causse.

**Sicca in-
tempe-
ries ven-
triculi.
Cause.**

¶ I C C A intemperiei ventriculi caussa sunt, quæ-
cunque; humiditates ventriculi naturales, vtpotè
materiam

materiam nutritionis proximam absumunt, de quibus Galenus 7. meth. med. c.6. Tales causæ sunt epas calidum, immoderato suo calore sanguinem & humiditates inde genitas in ventriculo absumens, fames & potus cibique inopia. Diæta ficcans, cibi multis aromatibus conditi, potus exsiccans, euacuatio nimia per vomitum aut aluum, aquæ thermiales, medicamenta omnia exsiccantia & calefacientia, quæ humiditates absumunt, & per halitus resoluunt, adstringentia quæ eosdem exprimunt, & meatus contrahunt, fumi metallici.

Signa Diagnostica.

Vbi intemperie sicca ventriculus laborat, adest sitis, appetitus cibi liquidi & elixi. Cibus solidior difficilius coquitur, exspuitio est pauca, contractio & extenuatio circa ventriculi regionem & ventrem: imò tandem totum corpus gracilius euadit & contabescit, totiúsque corporis gracilitas inseparabile ventriculi ficcioris signum, vbi scilicet propria naturalis humiditas absumitur. Etsi verò gracilitas totius inseparabile signum sit ficcioris ventriculi, non tamen est proprium signum, cum etiam ab epate & corde originem possit habere, & præterea à calido quoque & sicco corporis temperamento. Ideoque vt gracilitas & extenuatio corporis, quæ à ventriculi ficcitate ortum habet, à reliquis discernatur, propria signa intemperiei ventriculi, item epatis, cordis & totius corporis diligenter perpendenda sunt. Nam ex ficcitate cordis corpus citius extenuatur; iecoris ratione minus citò; ratione ventriculi tardius. Humida in hac intemperie profunt, sicca nocent. Quod si vomitio accedat in hac intemperie, caloris innati summa inopia indicatur, & multa excrementa & cruditates indicat: & propterea non statim, vbi magnus pituitæ prouentus est, credendum, adesse frigidam & humidam intemperiem ventriculi, quæ propterea calefacientibus & ficcantibus (in quo à multis peccatur) corrigenda sit, cum etiam à frigida & sicca prouenire possit. Præcesserunt causæ exsiccantes, & euacuationes nimia.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Intemperies sicca pessima est. 7. *meth. med. c. 7. & 10.* & in ea tempus curationis longius requiritur. Quod enim senium est in sanis, id sicca intemperies in ægris. 2. Sicca intemperies ventriculi sine febrili calore ducit in marasmm, & cum febrili calore in hecticam.

*Curatio.**Curatio.*

Sicca intemperies humectantia indicat. Humectatio autem hic optimè alimentis perficitur, ac propterea maximè conuenit cibus, qui facilè coquitur, & in corpus facilè distribuitur. Vid. Galen. 7. *meth. med. c. 7.* quæ tamen potius totius corporis, quam ventriculi siccitati pleraque conuenire videntur. Sunt tamen & medicamenta humectantia vtilia, quæ etiamsi non replent, vt nutrimenta, tamen humectant, & meatus contractos dilatant, nutrimentumque in vicinas partes repulsum attrahunt.

Medicamenta Interna.

Medicamenta talia sunt; *Malua utraque, borrago, bugloss. passula, amygdal. dulc. pineæ, pruna dulcia, glycyrrhiza. Syrupus; Borraginis, bugloss. violar. papauer. Conditæ, Rad. Eringij. Conseruæ, Borraginis & bugloss. E quibus alia parantur, vt: ℥. Conseru. bugloss. borrag. violar. an. 3. j. rad. condit. satyrj 3. 8. pinear. mundatar. 3. iiij. sem. 4. frigid. maior. an. 3. j. Cum syrupo borag. vel cydonior. sine speciebus. F. Electuar.*

*Externa.**Externa.*

Adeps gallinæ, omentum castratorum, lac, oleum violar. amygdal. dulc. lilior. albor. mucilag. sem. althææ, maluæ, vt: ℥. Ol. amygdal. dulc. 3. j. lilior. alb. adipis gallinæ an. 3. iiij. ceræ parum. F. Linimentum. Vel. ℥. Carnis cydonior. bene maturorum in vino. dulci coctior. 3. ij. farinæ tritici 3. j. Mastich. 3. ij. ol. amygdal. dulc. q. s. F. Cataplasma.

*Dieta.**Dieta.*

Alimenta sint facilis coctionis, multi & boni succi, careant multis excrementis, & ad humiditatem vergant. Panis sit fermentatus, non multum falsus: utilis est cremor Ptisanæ, oua recentia, pisces bonæ notæ, pulli galinacei, caro vitulina, hoedina, agnina & molles aliæ; non tamen suillæ. Amygdala, passulæ, pineæ, pistacia, &

ex his parati panes Martij, poma dulcia. Cibi non condantur aromatibus multis. Inter alimenta valde vtile est lac, quod facile coquitur, distribuitur, & multum nutrit. Eius tamen quantitas in principio exigua sit, vt ventriculus eius vsui sine noxa assuescat. Postea augeatur, & tantum detur, quantum concoqui possit. Diligenter tamen attendendum, an lac in ventriculo ace scat aut corrumpatur, quod ex ructu & grauitate ac tensione circa ventriculum percipitur. Quod si animaduertatur, minori copia exhibendum. Vitentur austera & adstringentia, quæ residuam naturalem humiditatem absument. Potus, nisi febris adsit, sit vinum *ολιγαφόρον*, leniter adstringens, vt calor innatus ventriculi conseruetur: non verò austerum, quod humidum naturale tolleret. Cibi & potus modici sint, ne ventriculus grauent, aut tensionem vel inflationem in eo pariant. Ter igitur de die cibetur æger; vbi paulum restitutus est, bis.

C A P V T IX.

De intemperiebus ventriculi compositis.

C O M P O S I T A R V M intemperierum ratio facile ex his, quæ hætenus de intemperiebus dicta sunt, patet. Et Compositarum intemperierum causæ ex causis simplicium hætenus enumeratis facile colligi possunt.

Signa Diagnostica.

Cognoscuntur eadem ex complicatione signorum, quæ simplices intemperies indicant. Præditi intemperie calida & sicca ventriculi paucum habent sanguinem, acutum & ineptum ad nutriendum: quoniam alimentum acquirit in tali ventriculo qualitatem, quæ ab epate postea corrigi non potest, sed remanet ipsum alimentum contrarium complexionì radicali membrorum. Vnde tales vt plurimum sunt macri, habentes aluum adstrictam, venas eminentes, & aliquando scabiem siccam, propter acrimoniam humorum sanguini permistorum.

Prognostica.

Calida & humida intemperies facile emendatur, post

hanc frigida & humida. Prior enim dyscrasia per refrigerantia & siccantia corrigitur, & sunt in promptu medicamenta antè proposita, quæ vtrumque præstant.

Pessima verò & omnium curatu difficillima est frigida & sicca. Galenus 7. meth. med. cap. 7. & 11. & libro de marc. cap. ult.

Curatio.

Curatio. Vt simplices intemperies medicamentis excessum contrarium primarum qualitatuum habentibus curantur, ita & compositæ. In calida & humida intemperie conueniunt medicamenta refrigerantia & siccantia, & si humiditas maior calorem obtundat, adstringentia vtilia sunt. Atque tum utilis est conferua rosar. rubrar. cum corall. rubris, syrupus myrtinus, cydonior. acidor. miua cydon. rob. berberis. Extra applicantur ol. rosar. myrtin. Epithemata è succo plantag. portulac. cum bolo Armeno. Cataplasma ex farina hordei & lentium cum succo plantaginis & Nymphææ. Diæta sit etiam refrigerans & siccans. Si verò siccitas sit intensior, ea ferè curandi ratio instituenda, qualis febri hæcticæ conuenit. Frigida & humida intemperies, quæ frequentior est, curatur medicamentis calidis & siccis, acribusque mistis cum acerbis citra manifestam frigiditatem. Hinc conueniunt species aromat. rosat. diatrionpip. diacalaminth. diacyminum, conferua betonicæ, rorismar. zinzib. condit. acorus conditus, Mithridat. theriaca, quibus conferu. rosar. præsertim vitriolata addi, potest item vulgare illud Electuarium diacorum, quod quidem etiam ex radicibus acori veri, quem calamum aromat. vulgò vocant, componi posset, & omnino diacorum Mesuæ, ut quod affectibus capitis & neruorum designatur, meritò ex radicibus acori veri parari debet: tamen ut hoc obiter moneam, in illa vulgari compositione affectibus ventriculi apud Germanos dicata, quam *Acherman Latuweig* nominant, etiam rad. iridis luteæ seu pseudo-acori non incommode sumi posse videntur. Habet enim radix illa vim quandam exsiccandi & adstringendi, & si miscetur cum aromatibus acribus, non incommodum, imò gratum ventriculo medicamen-

tum præbet. Vtiles sunt & spiritus, aquæ vitæ, elixir, clareta & vina medicata, vt & alia medicamenta, quæ supra de intemperie ventriculi frigida curanda proposita fuere; Cùm omnia ferè simul cum vi calefaciendi vim etiam ficcandi obtineant. Tutius verò mitioribus & longiori tempore, quàm fortioribus; quæ humiditatem ventriculi absumere & epar calefacere possunt; cura perficitur. Extra etiam Medicamenta supra de intemperie frigida proposita applicentur. Vinum conuenit antiquum & meracius, sed in exigua quantitate. Potus enim omnis in hac intemperie fit paucus, cibi etiam formâ ficcâ præditi. Frigida tandem & ficcâ intemperies curatur calefacientibus & humectantibus. Et quidem frigiditas fit remissa, conueniunt conseru. flor. borrag. bugloss. addita sextupla parte conseru. betonic. Calida enim eiusmodi sint, ne modum excedant, & magis exsiccant. Si frigiditas intensa sit, vttere conseru. melissæ & melle.

Extra adhibeatur ol. nardin. mastich. Galenus 7. meth. med. c. 7. picem aridam liquatam cum oleo amygdal. dulc. calidè applicat. Nonnulli in eum vsum catellos pingues ventriculi regioni apponunt. Omentum quoque animalium castratorum oleo calente, mastich. & amygdal. dulc. madefactum & ventriculo impositum vtile est. Vt & ceratum ex parte vna Ladani, & partibus duabus ceræ compositum, quo nihil conuenientius & vtilius ad ventriculi calorem fouendum Erato se comperisse scribit, conf. 191.

Vinum sit minus aquosum & antiquius. Cibi condiantur aromatibus, sed moderatè. Mellis copia in lacte, quod præbetur, augeatur. Imò eiusdem despumati vsus, vtpotè minus excrementitij, vtilis est per se in ventriculo frigido, sicut calido noxium est.

Reliqua ex iis, quæ in simplicibus intemperiebus dicta sunt, faciliè patent. Videatur quoque Galenus, 7. meth. med. à cap. 4. ad 10.

CAPVT X.

*De intemperiebus ventriculi cum materia.**Et primò in genere.*

*Intempe-
ries ven-
triculi
cum ma-
teria.* **I**NTEMPERIES ventriculi sine materia, vt Gal.
6. de tuenda sanitate c. 2. docet, non diu sola consistit,
sed materiã sibi adsciscit, (nam vitiata coctio multa facit
excrementa) & nudæ intemperies non diu durant, raró-
que materia ab intemperie abest. Materia autem hæc vel
in ventriculo generatur, vel aliundè ad eum transmittitur.
Et rursus consistit, vel in eius cavitare, vel eius tunicis
impacta est. Et generatur pituitosa materia in ventricu-
lo à causis refrigerantibus & humectantibus: Biliosa à ca-
lescentibus & exsiccantibus. Flatulenta vt plurimum
à causa frigida est; nonnūquam etiam à causa calida. Dum
enim bilis in ventriculo pituitosæ & viscidæ materiæ sub-
sternitur, inde flatus resoluuntur, qui à calidis discutien-
tibus exhibitis magis cumulantur, molestique sunt, do-
nec materia ex ventriculo sit expurgata. Pituita verò in
ventriculum ex capite sæpissimè destillat. Bilis ex epate;
melancholia ex liene & locis vicis effunditur.

*Signa Diagnostica.**Signa.*

Intemperies cum materia, quatenus quidem intem-
peries, cognoscitur ex signis intemperiei sine materia seu
simplicis seu compositæ. Materia autem coniuncta etiam
sua signa habet. Nimirum eam demonstrant causæ, quæ
præcesserunt, ad talem materiam generandam aptæ: De-
inde quod profunt, quæ eam euacuant, nocent, quæ
eam augere possunt: Tandem etiam effecta, præsertim
excreta, quæ per aluum aut os eiiciuntur, vt postea in
specie patebit. An verò materia in cavitare ventriculi, an
intra tunicas contineatur, distinguitur, quod cum in ca-
vitate ventriculi continetur materia, fluctuationem &
nauseam parit, quam vomitus vel alui deiectio sequitur.
Si verò in tunicis impacta est, nausea est sine vomitu, &
sæpe singultus accedit.

An autem materia in ventriculo genita sit; an aliunde affluat, cognoscere non ita facile est. Et ut id cognoscatur, primò totum corpus perscrutandum & considerandum, an alicubi excrementitij humores hæreant; an consuetæ euacuationes suppressæ sint; an eger à consueto exercitio destiterit; aut consuetam diætam mutarit. Considerandum quoque, an per periodos æger in membro aliquo malè aliquid senserit, idque iam cesset. Tum enim suspicio est, materiam, quæ antea ad aliam partem ferebatur, iam ad ventriculum fluere. Si in toto corpore nil appareat, viscera omnia perlustranda sunt, ac videndum, an in epate, liene vel alio membro humor vitiosus cumulatus sit; si enim in toto, vel in parte aliqua humor vitiosus cumulatus sit, facilè ad ventriculum mitti potest. Si verò & totum corpus & omnia membra salua ac munda inueniantur, materiam in ventriculo genitam fuisse colligitur.

Si quoque symptomata, quæ ventriculo affecto accidunt, continuò apparent, indicio est, in ventriculo materiam generari: Si intermittant, aliunde eam affluere. A qua parte autem in specie affluat, partis illius affectæ signa docebunt. Vid. Galen. 1. *de loc. affect.* c. 4. Quoniam etiam nonnunquam accidit, ut in ventriculum frigidum bilis ex epate per peculiarem meatum fundo ventriculi insertum, aut in calidum pituita è capite fluat, Galenus rectè monet, attendendum esse, ne decipiamur, & materiam, quæ aliunde affluit, in ventriculo genitam putemus, idque ex temperamento totius, ac ex iis, quæ per alium excernuntur, distinguendum docet, 2. *de Temperam.*

Prognostica.

1. Materia intemperiei coniuncta quæcunque curationem difficiliorem reddit. *Prognostica.*

2. Quod si materia suis qualitatibus intemperiei ventriculi contraria sit, v. g. Si calida materia sit in frigido, vel frigida in calido ventriculo, curationis difficultas adhuc magis augetur, & imprimis, si frigida materia adhuc sit crassa & viscida, & ab epate vel alia parte continuò materia transmittatur, foueatur & augeatur.

3. Diffi

3. Difficilius tollitur materia tunicis ventriculi impa-
cta, quàm quæ in spatio & cavitare eius continetur.

4. Pessimum verò est, si homo nec deiciat facilè, nec
facilè vomat. Galenus, 6. de tuend. sanitat. cap. 10.

Indicationes.

*Indica-
tio.*

Intemperies cum materiæ alterans indicat, simulque
euacuans pro natura & conditione ipsius materiæ: seu ra-
tione intemperiei alterantia; ratione materiæ purgantia,
ac si opus sit, etiam prius præparantia pro humoris na-
tura requiruntur.

Curatio.

Curatio.

A materiæ euacuatione incipiendum. Nisi enim mate-
ria prius tollatur, alterantia parum profunt. Et quidem si
humores in ventriculo fluctuent, & faciles sint ad eua-
cuationem, per vomitum eiiciendi, vel per aluum lenien-
tibus educendi sunt. Si materia quasi impacta sit, prius
præparanda & postea euacuanda est. Ad vomitum cien-
dum post cibum sumptum oxymelitis ℥. ij. β. cum decoct.
rad. vel sem. raphani ℥. v. exhibendum. Vel ℥℥. Radic. ra-
phani ℥. j. asari ℥. j. agarici. ℥. j. Coqu. in mulla vel oxy-
mel. ad ℥. vj. Fortiora verò vomitoria, præcipuè ex mi-
neralibus petita locum hîc non habent; cùm non solum
ex reliquis corporis partibus vitiosos humores ad ventri-
culum cômoueant, sed & eum insigniter offendant ac de-
bilitent. Simul quoque attendendum, num ab alia par-
te materia affluat. Id enim si accidat; ea euacuanda &
membro mittente curatò præcauendum, ne ad ventricu-
lum amplius confluat. Materiâ sublatâ, postea intempe-
ries, non secus ac si nulla fuisset materia, per contraria
alterantia tollenda. Cibi quoque ea (vt supra dictum)
quantitas exhibeatur, quæ à ventriculo languido facilè
concoqui possit. Qualitas cibi talis sit, quæ contraria sit
humori peccanti, ita vt quam minima eius qualitas ite-
rum colligatur. Cautè quoque medicamenta purgantia
vsurpanda. Frequens enim purgantium, præsertim for-
tiorum, vsus ventriculi debilitatem augeat, & natura tan-
dem iis ita assuescit, vt sine fructu vsurpentur. Itaque
yltra aloën, agaricum, mechoacannam, rhabarbarum,
senam

senam vix ascendendum.

De intemperie Ventriculi cum bile.

Ortum habet hæc intemperies, quemadmodum antea dictum, à causis calefacientibus & siccantibus, item ab usu ciborum, qui facillè in bilem mutantur, quales sunt dulces. Quantum ad signa, quando cum intemperie bilis adest, præter signa intemperiei calidi ventriculi supra enumerata adest nausea, cibi fastidium, oris amaritudo, rosionis cuiusdam sensus, & vomitus nonnunquam bilis.

Intemperies Ventriculi cum Bile. Signa.

Curatur hæc intemperies refrigerantibus & humectantibus, ac bilem euacuantibus. Et quidem tenuis bilis vel vomitus reiciatur, vel euacuetur manna, cassia, syrupo rosar. vel violar. solutio, tamarindis, cum decocto & aliqua aqua refrigerante. Vtilis est & mulsæ, in qua decoctum sit absinthium. Nam scribit Auicennas, absinthij decoctum remedium esse vitiis à materia, bile scilicet, quam deterget & subducit, si non altius fuerit impacta. Pituitam verò ventriculo inhærentem absinthium potius affigit, nisi decoctum eius condiatur aromatibus incidentibus, calefacientibus, & melle vel saccharo, quod detergat. Eligendum verò absinthium, quod est aromatici, non verò horridi saporis. Si verò bilis sit crassior aut ventriculi tunicis impacta, euacuanda aloë, rhabarbaro, Electuario lenitio simplici, diacatholico. Et quidem ubi aliquando crassior est hic humor, ac pertinacius ventriculi tunicis adhæret, vix præstantius medicamentum haberi potest, quam Hieræ. Vel ℞. *Pilul. de aloë ros.* ℞. j. *Stomachicar.* 3. j. *F. Pilulæ mediocres.* Vel *Rhabarb.* ℞. j. *cinnamon.* 3. ℞. infundantur in f. q. *aquæ Endiuie.* Colaturæ. ℞. 3. iij. *manna* 3. j. Iterum colentur atque tunc addatur *syrup. rosar. solut.* 3. ℞. Vel si bilis sit crassior, *mellis ros. solut.* 3. ℞. Misce. Si aliunde affluat bilis, eodem modo, ut dictum, expurganda, & partis, quæ mittit eam, habenda ratio: Simul etiam ventriculus per medicamenta adstringentia roborandus, quorum usu sæpè ita confirmatur, ut affluentes aliunde humores non facillè recipiat, vel eas ad alias partes, vel quod commodius est, extra corpus propellat. Vtilis est hic conferva rosar.

item

item absinthium. Extra verò inungatur ventriculus ol. ros. mastich. absinthij, foueatur decocto rosar. balaustior. absinthij, cum vino austero parato. Vel imponatur Cataplasma ex malo cydonio cocto, rosis, balaustijs, addito oleo rosar. & mastichino. Purgatio valida, vbi materia aliunde affluit, omnino fugienda, ne materia ad ventriculum magis attrahatur.

Dietæ.

Dietæ.

In cibo utilis est psisana. Cibi condiendi sunt succo citri vel granator. acidor. vnde ventriculus confirmatur & precauetur, ne si fortè diutius in ventriculo detineantur, corrumpantur. Utile est & ius pullorum, in quo lactuca & endiuia cocta sint. Potus sit aqua hordei, vel creuisia tenuis.

De intemperie frigida & humida cum pituita.

Intemperies Ventriculi cum pituita.

Ortum habet hæc intemperies à causis refrigerantibus & humectantibus, cibisque pituita generanda aptis.

Signa quod attrinet, si cum intemperie frigida humor frigidus crassus coniungatur, præter signa intemperiei frigida supra recensita, grauitatis sensus in ventriculo percipiur; præcipuè post cibum aliquot horis. Adest nausea, clidones & fluctuationes ad ventriculi regionem percipiuntur. Sentitur post pastum ad somnum propensio; lingua albicat, ructus accidunt & sæpe acidi. Si pituita tenuis & aquosus humor in ventriculo continentur, saliuâ multa effluit, & frequens est exspiratio sine tussi.

Prognosticum.

Prognosticum.

Intemperies hæc cum coctioni maximè obsit, satis noxia est, & sæpe difficulter curatur, præsertim si à partibus vicinis intemperies foueatur.

Curatio.

Curatio.

Curatur autem medicamentis calefacientibus & siccantibus ad pituitam euacuantibus. Itaque pituita vomitu primò eiicienda post aluum lenientibus vtendum. Et quidè si pituita sit tenuis in ventriculo, ℞. Mellis rosar. solut. ʒ. ij. manna ʒ. j. decocti vel aqu. betonic. q. s. F. Haustus. Si pituita sit crassior, oxymelite vomitus prouocari potest, cum decocto raphani. Si æger ad vomitum pronus non sit,

fit, euacuetur melle ros. solut. pilul. ex hiera. Ad vomitum Chymici etiam vtuntur sale vitrioli à 3. ℞. ad ʒ. ℞. vel vitriolo albo in iusculo pingui vel cereuisia calida cum butyro exhibitis. Si verò pituita crassa impacta sit, prius præparanda & alteranda, *Syrupo de betonica*, melle rosato colato, *syrupo acetoso simpl. oxymel. simpl. vel scillitico cum decoctis vel aquis betonic. menthæ, calaminth. hyssopi.* Vel ʒ. Mellis ℞. j. aquæ puræ ℞. iiij. Coqu. ad dimidiæ partis consumptionem & despumentur. post adde aqu. cinamom. ʒ. j. ℞. Misce. Vel ʒ. Mellis rosati ʒ. ij. syrupi de betonic. ʒ. j. spiritus vitrioli gut. ix. Misce. Exhibeatur cochlear. j. Possunt etiam talia vsurpari forma conseruarum, electuariorum ac rotularum, quæ diutius in ventriculo morantur. Galenus in ventriculo frigido valde commendat Diatrion pipereon, diacalaminth. diaspoliticon, Hieram picram. Aqua, quæ ventriculo imbecilli utilis, eundemque à mucilaginosi humoribus adhærescentibus purgat, simulque cachexiæ medetur, & vermium generationem prohibet. ʒ. *Gentian. centaurij min. an. ʒ. iiij. galangæ, cinamomi, macis, caryophyllum an. ʒ. j. flor. salu. hyperici, rorismarini an. M. ℞. vini albi ℞. iiij.* Digerantur per octiduum, postea destillentur. Vel vsurpetur hic puluis: ʒ. *Rad. acori veri, imperat. zedoarie an. ʒ. j. centaur. minor. ʒ. j. ℞. zinziber. sem. carui an. ʒ. j. ℞. F.* Puluis. Vel cum syrupo betonicæ & oxymelite simpl. redigantur in formam pilularum. Præparata materia postea agarico, pilul. de hiera cum agarico, aloëphang. mastich. stomach. & similibus expurgetur. Vel ʒ. *Aloës rosat. ʒ. ℞. caryophyll. nucis mosch. an. ʒ. ℞. zinzib. ʒ. j. croci ʒ. ℞.* Cum syrupo vel aqua menthæ F. Pilulæ. Dosis ʒ. j. horis 2. ante cibum. Imò purgantibus præparantia admisceri possunt vnâ operâ, & quidem cum emolumento; cum partes, quarum functiones publicæ, continuo novam p. n. affectæ congerant materiam, & utile sit materiam præparatam statim euacuare. Si pituita à capite vel aliunde ad ventriculum fluat, vt dictum, euacuanda, & curandum, ne pars illa amplius suggerat materiam, quod fit, si vitiosa illa dispositio in parte ea tollatur. Nec ro-

borantia omittenda, dandumque diacydonium cum aromatibus, conserua menthæ, bethon. hyssopi, aqua cinamomi cum vino parata, & alia supra in intemperie ventriculi frigida proposita, quibus pauca addemus. ℥. Cinamon. ʒ. j. zingib. ʒ. ʒ. nuc. mosch. caryophyll. rad. galang. an. ʒ. j. ʒ. piper. nigri ʒ. j. sacchari lb. j. vini mens. iiij. F. Claretum. ℥. zingib. ʒ. j. piperis ʒ. ʒ. nuc. mosch. ʒ. ij. cinamomi ʒ. j. sacchari ad pondus omnium. F. Pulvis. ℥. cinamomi ʒ. ʒ. zingib. ʒ. vj. nuc. moschat. macis, cardamom. galang. caryophyll. an. ʒ. j. coriandri ʒ. j. sacch. lb. v. F. Tragea aromatica, ℥. cubeb. ʒ. ij. zingib. ʒ. j. macis. calami aromatici an. ʒ. j. sacch. ʒ. vj. F. Tragea stomachalis. Vel talis pulvis post pastum sumatur: ℥. Semin. coriandri præpar. ʒ. ʒ. nuc. mosch. macis, caryophyll. zinzib. an. ʒ. j. sem. carui ʒ. ʒ. cinamom. ʒ. ij. rad. acori veri, galangæ, cortic. citri sicq. an. ʒ. j. sacch. ros. tab. ad pondus omnium. F. Pulvis. Vel fiat tale Electuarium. ℥. Conseru. rosar. vitriolar. ʒ. j. maiaran. betonic. anthos, an. ʒ. j. ʒ. zinzib. in China conditi cortic. citri condit. acori veri condit. an. ʒ. ʒ. spec. arom. rosar. diagalang. an. ʒ. ij. Cum syrup. conseru. zinzib. F. Electuar. Extra verò inungatur ventriculus oleis supra dictis, & de intemperie frigida propositis. ℥. Mastich. ʒ. vj. rad. cal. aromat. galang. cyperi an. ʒ. ʒ. bacc. lauri, nuc. mosch. caryophyll. an. ʒ. ij. menth. absinth. an. ʒ. j. ʒ. vini matuati- ci ʒ. ij. ol. mastich. q. f. Stent in loco calido aliquan- diu, postea colentur. Vel ℥. Ol. nuc. mosch. express. ʒ. j. ol. destill. absinth. caryophyll. menth. cinamom. an. gutt. vj. galliæ mosch. ʒ. ʒ. Misce. Vel ℥. Rad. acori veri, galang. cyperi an. ʒ. ʒ. caryophyll. ment. absinth. an. ʒ. ij. spic. Indic. rosar. rubrar. an. ʒ. j. ʒ. mastich. ʒ. j. thuris, ladani an. ʒ. ʒ. styrac. calamit. tacamahac. an. ʒ. iiij. ol. nardini, cera an. q. f. F. Ceratum, quod extendatur supra alutam & illi- natur guttis aliquot olei caryophyllor. ℥. Ladani puri ʒ. iiij. mastiches ʒ. ij. ligni aloës, santali citrini, galangæ, caryo- phyll. nuc. mosch. an. ʒ. j. ol. stomachal. cera an. q. f. F. Scu- tum. Vel ℥. Rad. acori, cyperi, an. ʒ. ʒ. absinth. menth. maior. flor. rosar. rub. an. M. j. caryophyll. nuc. mosch. galang. an. ʒ. ij. Coq. in vino pro Fomento. Vel ℥. caryophyll.

Diæta.

Alimenta sint natura calidiora, aut condiantur aromatibus. Potus sit vinum generosum vel mulsum. Et omnino talis sit diæta, qualis supra in intemperie ventriculi frigida & humida proposita fuit. De intemperierum ventriculi curatione accuratè, & prolixè agit Galenus, 7. *meth. med.* qui ibi videatur.

•••••

C A P V T X I.

De inflatione Ventriculi.

O s t interperies ventriculi merito agitur de tumoribus eiusdem; cum interperiei cum materia sæpe tumores accidunt: Augetur autem ventriculi magnitudo cum vel distenditur saltem, etsi substantia reuera maior non fiat, vel dum substantia eius & magnitudo ac moles simul augetur, id quod fit in tumoribus proprie dictis. Primo dum à flatu in eius capacitate concluso ventriculi magnitudo augetur, dicitur Græcis *Εμφύσησις* & *Εμπνευμάτωσις*, Latinis Ventriculi inflatio seu tensio; Barbari etiam ventositatem stomachi nominant. Aliàs vocabulum *Εμφύσησις* in genere de omni spiritus flatulenti in spatiis quibuscunque collectione vsurpatur.

Сауфæ.

Prouenit autem flatus ventriculum distendens ab efficiente & materia. Efficiens est calor ventriculi debilis, item calida ventriculo applicata, vel etiam assumpta, quæ crudum humorem vel cibum in flatum quidem resoluunt, sed dissipare non valent. Nam pura frigiditas flatus non generat, cum humores atque alimenta non attenuet, nec

Causa.

discutiat. Fortis verò calor cùm vi sua humores & alimenta superet, & magis, quàm pro flatu generando illa attenuet, flatus non generat, nisi alimentum aut humor aliquis in ventriculo per se flatuosus sit, aut copia excedat, ita vt à calore etiam satis forti superari non possit. Calor enim vel simpliciter imbecillus est, vel non simpliciter, sed vt ad materiam refertur. De quo Galenus, 3. de sympt. causis cap. 2. Itaque inflationem ventriculi generare possunt, quæcunque calorem ventriculi debilitant, & cõctionem imbecilliolem faciunt, de quibus suo loco dicetur, & quæ cibos ac humores in eo in flatus dissoluunt. Et proinde ad causam efficientem etiam pertinent cibi & potus quidam, qui vim habeant agendi in subiectam humiditatem, cuiusmodi est allium, quod quamuis sua natura flatus discutiendi vim habet, tamen si incidat in materiam crudam & flatulentam, illam dissoluit & hoc modo flatus excitat. Qua ratione quandoque etiam humores ad causam efficientem pertinent, vt cùm bilis in pituitam vel melancholiam vicinam agit, eamque in flatus resoluit. Flatibus verò materiam suppeditant cibi & potus naturâ suâ flatulenti, vt fabæ, lentes, pisa, milium, dactyli virides, rapum crudum, lac, bulbi, mel crudum, castaneæ, mustum & cereuisia recens, item humores crudi & flatulenti in ventriculo geniti, humor melancholicus ventriculi fundo substratus, aut in eum effusus, unde melancholici quocunque, & ad hunc morbum procliuēs sunt.

Signa Diagnostica.

Noscitur hoc malum ex tensione, quæ ventriculi regionem supra ymbiculum infestat, ac tumore & resistentia tactus circa ventriculi regionem obuia, & quod venter percussus sæpè quasi tympani sonum edit. Imò & visu ferè inflatio cognoscitur, præcipuè cùm æger sese erigit; aliquando etiam accedit distensio, quæ pectus & oppositas retrò dorsi partes occupat. Ructus eduntur, flatus per aluum non emittuntur; quibusdam appetitus deicitur: malum lenitur alimento ad fundum ventriculi descendente, & flatibus

Flatibus
materiæ
præbentes
cibi &
potus.

Signa.

flatibus supra & infra exclusis. An autem ex alimentis flatulentis malum ortum habeat, facile ex ægri relatione cognoscitur; an coctionis vitio id fiat, ex iis, quæ debilitate coctionis ventriculi eiusque causa & signis dicuntur, patebit. Et cum ex debilitate coctionis sit inflatio, si dentur cibi facilis coctionis in pauca quantitate, inflatio non ita molesta est. Remittit etiam inflatio, cum usurpantur ea, quæ coctionem adiuvant. Inflatio quoque ex debilitate ventriculi diutius durat, quam quæ ex cibis; hæc enim cibis mutatis tollitur. Vbi horum nil adfuerit, verisimile est, pituitosos humores in ventriculo contineri, qui flatibus materiam suppeditant, & tum alia quoque signa pituitæ in ventriculo aderunt, de quibus antea dictum. Quod si a materiâ feruidâ fundo ventriculi substrata, aut ab humore melancholico in ventriculum infuso inflatio fiat, istorum humorum & plerumque affectionis hypochondriacæ signa adsunt.

Prognostica.

1. Quando inflatio accidit in ventriculo conualescentis, recidivam significat. 2. Inflatio ventriculi in febribus acutis & malignis mala, significatque natium calorem à calore præternaturali absumi & dissipari. 3. Inflatio ventriculi si diu duret, in hydropé siccum terminatur.

Indicationes.

Flatus, qui ventriculum distendunt, tollendi ac discutienti sunt. Ne verò mox iterum reuertatur inflatio, causa, quæ flatus parit, tollenda. Et quidem si inflatio levis est, ac præcipue à causa primitiva proveniens, sola flatus discutientia sufficiunt; si autem magna sit inflatio, ea sola non sufficiunt, neque ab eorum usu curatio inchoanda: Nisi enim materia prius euacuetur, flatus discutientia seu intra seu extra adhibita materiam in flatus resolvunt, & inflationem augment.

Cyratio.

Ergo si inflatio non sit magna, flatus discutientia intra & extra adhibeantur. Si verò materia multa adsit, unde flatus generantur, illa statim vel vomitu, vel alui deiectione expurgetur. Si tamen crassa & viscida sit, prius

præparetur. Qua ratione autem materia præparanda & euacuanda sit, ex iis quæ antea de intemperie ventriculi cum materia dicta sunt, patet. Flatus autem discutiunt & dissoluunt, cucurbitula magna sine scarificatione cum flamma copiosa ventriculo apposita, galanga, radix Imperatorie, angelicæ, zedoariæ, gentianæ, sem. anisi, fœniculi, carui, cumini, species diacymini, diagalanga, dianisi, diacalaminthæ, Galenus dat castoreum ex oxocrato seu posca, II. de simp. med. fac. Efficax est etiam ol. carui gutt. iij. vel iiij. quantitate in iusculo vel vino exhibitum, & rotulæ ex eo paratæ. Vtiles sunt & aquæ vitæ stomachales dictæ, item clareta seu vina Hippocratica: ℞. Sem. anisi, fœniculi, carui, an. ʒ. ij. zingiber. cinamomi, galangæ, an. ʒ. j. caryophyll. macis, zedoariæ, cardamom. an. ʒ. j. sacch. albiss. ʒ. ʒ. Pulvis, qui coctionem adiuuat, & flatus dissipat. Extra inungatur ventriculus oleo communi, in quo ruta, sem. cumini, apij, dauci, castoreum, baccæ lauri, cocta sint, vel vsurpentur horum olea. Efficax est & oleum, quod Recipit baccar. lauri, rutæ siccæ, sem. cumini, ammeos, nigellæ, pyrethri, costi. an. ʒ. ij. ladani, ʒ. ʒ. ol. laur. rutæ. an. ʒ. iiij. vini maluatici, ʒ. iiij. Coqu. ad vini consumptionem & colentur, atque oleo isto ventriculus inungatur. Magnam etiam ad flatus discutiendos vim habet emplastrum de baccis lauri. Possunt & sacculi sicci parari è milio solo, vel misto cum furfuribus, vel baccis lauri, sem. cumini, rutæ, flor. chamæmeli, calidèque ventriculo imponi. Vel Cataplasmata fiant ex farina sem. lini, cumino, origano, centaur. minore, sem. anethi, fœniculi, baccis lauri cum oleo rutaceo, laurino. Vel panis à forno calens per medium scindatur, & medulla tota oleo communi vel rutaceo & melle calefacto, aut aquâ menthæ & rutæ perfundatur & calidus applicetur, Antonius Beniuenius, de abdit. morb. & sanat. causis cap. 40. refert, adolescenti cuidam sexdecim annorum ceruicem ventriculi sine vlllo doloris sensu ita à flatibus eleuatū fuisse, vt magnitudinem pomi cydonij æquipararet, ita vt tumor ille & ossa in altum eleuauerit, quæ etiam talem situm retinuerint, nec ad pristinum statum re-

uerſi figuram illam impreſſam, tanquam naturalem ſeruauerint. Quod malum ille ferrea lamina, quæ ex circulo quoque ſurgebat ferreo, ſtomachum comprimente ſanauit.

Dieta.

Victus ratio ſit attenuans & flatuſ diſcutiens, mini mè *Dieta.* flatulenta: cibi ſint boni ſucci, coctu faciles, quantitate exigui. Inflatione ventriculi & hypochondriorum laborantibus lae valde noxium eſt. Somnuſ ſolito ſit longior, & æger ſupra ventrem molliter interdum decumbat. Potuſ multuſ non conuenit, potuſque ſit vinuſ meraciuſ, quod in parua quantitate hauſtuſ leuem inflationem ſanat. Efficacia ſunt quoque Clareta & vina Hippocratica: aliuſ aperta ſeruetur.

CAPVT XII.

De inflammatione Ventriculi.

 M verò ipſuſ corpus ventriculi intumeſcit, duplici cauſa id fieri poteſt, ab humore ſcilicet vel calido vel frigido; atque hinc oriuntur duo ventriculi tumoruſ genera, inflammatio & tumoreſ frigidi; de quibus in ſpecie agemuſ. Quædam tamen, quæ vtrique tumoruſ generi communia ſunt, præmittemuſ. Intumeſcit autem ventriculuſ vel ſecunduſ partem interiorem vel exteriorem, ſuperiorem vel inferiorem; dextram vel ſiniſtram. Rarò verò totuſ ventriculuſ tumore corripitur.

Cognoſcitur tumor ventriculi in genere ex læſa coctione ventriculi & ſenſu tenſionis, interdum tumor tactu quoque & viſu deprehenditur. Si tumor totuſ ventriculuſ occupat, quocunq; etiam ſitu æger decumbat, dolore afficitur. Si parte externa, dolor poſt cibi coctionem magiſ intenditur, ob fibraſ tranſuerſaſ ibi intentas, quæ tenſæ ad inteſtina expellunt. Appetituſ ſeſe meliùs habet, quàm vbi interna tunica afficitur: ab aſſumto cibo non ita grauatur, nil de abſceſſu vomitu eiicitur. Si interna parte, dolor ſit intensior, dum ciboſ aſſumitur & co-

quitur; quia tenduntur ea parte fibræ rectæ, quæ attractioni ventriculi inferuiunt, & cibus ipse contactu suo internæ ventriculi tunicæ grauis est, & symptomata omnia sunt vehementiora, atque abscessu rupto pus vomitu vel per aluum eiicitur. Vtrum dextra vel sinistra ventriculi pars afficiatur, facilè ex ægri relatione cognoscitur. Si superior pars afficitur, cum exquisito sensu sit prædicta, grauissima accidunt symptomata, & angustia maxime sub finem deglutitionis, vbi attractio viget, percipitur. Affecta inferiore parte, dolor magis in cibi coctione intenditur. In anteriore ventriculi parte tumor tactu deprehenditur, atque æger compressionem eò loci non fert. Si posteriorem ventriculi partem, & quidem externam tunicam tumor occupat, æger grauitèr decumbit supinus; si internam, pronus: Cuius contrarium obseruatur in discernendis tunicis anteriore ventriculi parte dolente & tumente.

Causse.

Causse.

Prolixè equidem hîc nonnulli de causis agunt, verùm sunt pleraque illa generalia, & quidem omnibus inflammationibus in quacunque parte conueniunt. Ideoque saltem, quæ huius loci propria sunt, tractabimus. Vt autem aliarum partium inflammationes; ita & ventriculi inflammatio oritur ex sanguine præter naturam in ventriculi tunicas, per venas per quas alitur, è porta deriuatas effuso, ibique putrescente, & quidem à sanguine vel puro, vel cum bile, pituita, aut melancholia mixto. Vnde etiam appellationes variantur. Mouetur verò & affluit, vt ex generali de inflammatione doctrina notum est, sanguis præter naturam ad ventriculum, vel quia attrahitur, quod fit à calore & dolore, concitatis, siue à causis internis, siue externis, vt cibo, potu, medicamentis calidis, aut percussione super ventriculum, fomentis & emplastris calidis corpore repleto adhibitis, cucurbita apposita, vomitu: Aut transmittitur à partibus robustioribus ad ventriculum debilem. Transmittitur autem vel à toto, quando illud plethora abundat, aut à parte aliqua.

Signa

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem inflammatio ventriculi ex signis tu-
 morum ventriculi in genere; deinde in specie, quòd do-
 lor est vehementior, adest æstus, sitis inexplata; corpo-
 ris iactatio, vigilæ & febris ardentissima coniungitur.
 Ingesta aut vomitu aut per aluum deiiciuntur; nisi cum
 forte eius orificium aut pylorus obsidetur: cum his co-
 arctatis nihil elabatur. Nonnunquam accedunt deliria
 cerebro in consensum tracto, vel etiam animi deliquia,
 corde consentiente. Et quidem illa symptomata mitiora
 sunt, si inflammatio à sanguine purum ortum habet; ve-
 hementiora, si bilis admisceatur; mitiora, si pituita. Mo-
 net autem hic Fernelius, *de part. morb. & sympt. lib. 6. c.*
2. Inflammationi ventriculi affinem esse inflammationem,
 quæ vel summum iecoris lobum, qua ventriculus obte-
 gitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occu-
 pat. Tumor n. prominens & circumscriptus cum dolore
 in ventriculi situ inest, & febris & sitis, & aliarum nota-
 rum plurimarum, ut proinde vel experientissimos Medicos
 interdum fallat. Distinguitur autem solâ symptomatum
 vehementia & pernicië: quandoquidem in ventriculum
 omnium sæuissima incidunt.

Pngnostica.

1. Tumor omnis ventriculi, præcipuè inflammatio, *Pregno-*
 morbus satis periculosus est; cum afficiatur pars, cuius *stica.*
 functio toti corpori necessaria est, qua debilitata omnes
 totius corporis partes, alimento scilicet denegato, debi-
 litari necesse est, quæque cor & cerebrum facile in con-
 sensum trahit. Imò in his, quibus vires sunt debiles, ma-
 lum plerumque lethale est. 2. Abscessus, qui in ventri-
 culum incidunt, meliores sunt, qui in tunicam eius in-
 ternam abeunt, in quam plerique etiam sese aperiunt;
 mali verò, qui sub peritonæum. Galenus, *de inæq. in-*
temp. c. 3. Nam infusum in cavitatem ventriculi pus faci-
 lè per intestina expurgatur; quod fieri non potest, si sub
 peritonæo colligatur. 3. Periculosus est tumor, qui
 vel totum ventriculum, vel partem eius superiorem oc-
 cupat. 4. In inflammatione ventriculi si nausea ac con-

turbatio ventris plurima ac frequens fiat, vomatur verò nihil vel parum, id prauum est, non solum vt signum, ostendens vitiosum humorem ventriculo pertinaciter inherere, sed & vt causa continuis vellicationibus ventriculum laceffens. Galenus, 3. *Prorrhet.* l. 25. 5. Ventriculi, vt & epatis inflammationi, si non recta cura adhibeatur, sequitur marasmus; non tamen prius, quam cor in consensum trahatur. Galenus *de diff. febr.* cap. 9.

Nonnulli quidem ea etiam, quæ Hippocrates, *lib. 1. Prognost. aph.* 37. 40. & 41. habet, de tumoribus ventriculi explicant, verum si quis diligenter loca inspiciat, & quæ antecedunt, diligenter perpandat, animaduertet, Hippocratem ibi non loqui de tumoribus ventriculi, sed tumoribus ventris, qui in musculis abdominis fiunt: si quidem tumores abdominis quidem, qui foras aperiuntur, boni sunt, non verò ventriculi, quos in cauitatem eius aperiri bonum esse ex Galeno modò dictum.

Indications.

Indica-
tiones.

In inflammatione ventriculi, vt in aliis partibus, materia, quæ affluit, auertenda, fluxusque eius inhibendus, quæ affluxit, & proxima tumoris causa est tollenda. Affluxus inhibetur reuulsione ad cõraria, ac vetriculi roboratione & materiæ repercussione. Euacuatur materia collecta vel sensibiliter, vel insensibiliter, & quidem, (præter repulsionem materiæ nondum impactæ & crassæ) vel insensibiliter per resolutionem & dissipationem impacta, & ad repercussionem inepta euacuatur; quæ si crassior sit, simul emollientia postulat; vel sensibiliter, dum in abscessum colligitur, eoque aperto tandem euacuatur. Quod vt facilius fiat, suppurantibus interdum, quando scilicet de discussione desperamus, & maturantibus natura adiuuanda, apertoque tandem abscessu vlcus detergendum & consolidandum. Interdum quoque accidit, vt si tumor in parte externa consistat, & puris copia magna sit, abscessus foris aperiendus sit. Intemperies coniuncta indicat alterans per contrarium.

Curatio.

Curatio. Itaque si vires adsint, statim vena aperienda: Sed nisi
adsit

adfit magna plethora, sanguis paucus euacuandus; cum partis dignitas largam vnâ vice factam sanguinis euacuationem non ferat. Ideoque, si opus, repetenda potius venesectio. Reuulsio quoque fieri potest cucurbitulis scarificatis, & non scarificatis cruribus apposis, item frictionibus. Lenes quoque clisteres in aluum iniiciantur.

Purgatio verò seu per vomitum, seu per aluum initio (nam postea ad puris collecti eruptionem vtilis est vomitus) non conuenit, ne humores ad locum affectum attrahat, & inflammationem augeat.

Quia tamen excrementa quædam ab inflammatione in ventrem resudant (sicut in inflammationibus, quæ membrana teguntur tenuiore, accidere solet) ea per clysteres lenes, aut pulpam cassiæ cum decocto prunorum ac tamarindorum, vel syrup. rosar. solutiuo, vel sero lactis exhibito abstergere & educere non inutile erit. Statim verò post venesectionem, dum materia fluit, aut dum fluctuat, & nondum impacta est, repellentia, seu reprimentia vsurpanda, cum interna, tum externa. Repellentia externa parantur

de rosis, santalis, balaustis, cortic. granator. cydonis, myrtillis, portulaca, corallis, bolo Armeno, sumach. succo limon. ol. rosar. cydon. myrt. mastich. cerot. santalino, vt: ℞. Carnis cydon. coctæ ʒ. ss. pulu. rosar. rubrar. santali rubri, myrtill. balaustior. an. ʒ. j. farine hordei, ʒ. ss. ol. cydonior. myrtin. an. q. s. F. Cataplasma. Vel. ℞. Farin. bord. ʒ. j. rosar. rubr. ʒ. ss. santal. rubr. ʒ. ij. boli Armeni, ʒ. ss. Coqu. in aqua pura & addatur. ol. ros. q. s. F. Cataplasma. Ob maiorem refrigerationem & penetrationem aliquid aceti, succi cydonior. plantaginis, portulacæ, acerosæ addi potest, vt: ℞. ol. cydon. rosar. an. ʒ. vj. boli Armeni, balaustior. an. ʒ. ss. camphoræ, ʒ. vj. M. Fiat linimentum. ℞. Aquæ rosar. lb. ss. succi cydon. ʒ. iij. santali rubri, albi, an. ʒ. ij. camph. ʒ. ss. Fiat Epithema. ℞. Rosar. rubr. M. j. balaust. P. j. santal. ʒ. ij. Coqu. in vino rubro austero pro fomento.

Interna repellentia saltem in primo principio conueniunt, & sunt succus aut syrupus cydonior. granator. ribes, syrup. de rosis siccis, cerasorum, rob ribes, mespilorum, sorborum, diacydonium sem. aromat. rosæ rubræ, santalum,

corallium rubrum. Præstat tamen succus vel decocta harum absque saccharo, quam syrupos, & cum saccharo, aut certè saccharum parcius admiscere. Et quidem in exigua quantitate dentur medicamenta, ut diutius hæreant in ventriculo, sed sæpius. Itaque de succo aliquo conueniente ꝯ. j. vel ꝯ. ij. sæpius de die dentur, præsertim si ventriculi pars superior sit affecta, ut ꝯ. *Vini granator. succi ribes*, an. ꝯ. j. Ꝟ. *syrup. acetosa*, ꝯ. j. *aquæ plantaginis, acetos.* an. ꝯ. ij. *rosar.* ꝯ. j. Misce. Et quidem in tali tumore medicamenta interna actu moderatè frigida exhibeantur, ut affluxus materiæ impediatur, nec tamen calor naturalis ventriculi labefactetur. Externa verò moderatè calida. In incremento verò morbi repellentibus pars aliqua resoluventium addenda, ut *flor. chamæmel. melilot. sem. lini*, *adeps anserin. ol. chamæm. anethin. lil. alb.* In statu medicamenta ex utrisque pari portione mixtis vsurpanda, vel resoluventium dosis augenda, ne tamen careant adstringentibus. Cùm dolor vrget, anodyna etiam addantur. Ergo tum ventriculus inungatur adipe gallin. mixto cum ol. mastich. & rosar. vel cum ol. rosar. absinth. liliorumque albor. vel omentum castrati calefactum imponatur cum ol. rosar. aut pulu. rosar. Vel ꝯ. *Flor. rosar. M. j. sem. coriandr. ꝯ. j. lini, alth. an. ꝯ. Ꝟ.* *flor. chamæmel. P. ij. absinth. P. j. Coqu. in vino rubro pro fomento.* Vel ꝯ. *Farin. sem. lini. ꝯ. ij. hordei, ꝯ. Ꝟ. pulu. rosar. rubr. flor. chamæmel. an. ꝯ. ij. Coqu. & cum ol. ros. & chamæmel. F. Cataplasma*, cui etiam camphor. ꝯ. Ꝟ. addere licet. Vel inungatur ventriculus ol. ros. absinth. & chamæmel. cum spica nardi & pauxillo croci. Vel ꝯ. *Flor. chamæmel. meliloti, rosar. rubr. an. M. j. Coqu. in vino pro fomento.* Vel ꝯ. *Farin. bord. sem. lini. an. ꝯ. j. rosar. ꝯ. ij. mastich. ꝯ. j. absinth. ꝯ. Ꝟ. ol. mastich. absinthij. q. s. F. Cataplasma.* Vel ꝯ. *Farin. bord. fenugraci, sem. lini, an. ꝯ. ij. pulu. absinth. ꝯ. j. flor. chamæm. rosar. rubr. an. ꝯ. Ꝟ. Cum succo apij, & ol. chamæmel. F. Cataplasma.* Hoc etiam Cataplasma vsque ad declinationem ferè locum habet. ꝯ. *Pulu. rad. alth. flor. chamæm. absinthij, meliloti, an. ꝯ. j. santal. alb. ꝯ. ij. croci, ꝯ. j. ol. chamæmel. ros. an.*

Resoluē-
tia.

q. s. F. Cataplasma, vel additâ cerâ Emplastrum. Intra *Emollientia.*
 corpus verò exhiberi potest aqua vel decoctum absinthij
 cum trochiscis de rosis. Si dolor vehementer vrget, dan-
 dus syrupus de papauere ꝑ. j. vel ꝑ. ij. pondere. Post sta-
 tum ferè solis resoluventibus vtendum, aliquibus tamen
 adstringentibus ob partis præstantiam additis, & qui-
 dem resoluventibus lenibus, quæ ferè emollientia sunt,
 & calorem tepidum habent, atque humiditatem me-
 diocrem, quâ ratione materiam fundunt & resoluunt in-
 sensibiliter. Eiusmodi sunt *medulla cerui, adeps gallinæ, an-*
serinus, taurinus. Herbæ emollientes, *malua, althæa, meli-*
lotus, fenugræcum & similia. Passulæ maiores, *caricæ, semen*
lini. Gummi emollientia, vt *bdellium, styrax, calamita, am-*
moniacum, emplastrum diachylon simplex: Quibus tamen,
 ne nimia fiat relaxatio, oleum absinth. mastichin, vel
 mastiche admisceatur, vel ol. rosaceum, si calor maior
 sit, vt: *℞. Medullæ crurum vituli, adip. anser. an. ꝑ. iiij.*
ammoniac. bdelli. an. ꝑ. ij. mucilag. sem. althæa, lini, an.
ꝑ. j. β. mastich. ꝑ. j. ol. chamæmel. q. s. F. Linimentum. Ap-
 plicentur autem hæc actu calida, vt concreta materia
 facilius fundatur ac dissipetur. Intra corpus verò exhibea-
 tur *decoctum caricarum, passular. glycyrrhizæ, maluæ, althæa,*
emulso. amygdal. dulc. Si verò (quod tamen commodius *Maturâ-*
 esset) inflammationis suppuratio prohiberi nequeat, id *tia.*
 quod ex doloris intensiōe, tumoris incremento, ac fe-
 bris augmento cognoscitur, adiuuanda est, fouendo
 calorem naturalem partis. Pro calore autem fouendo
 vtendum moderatè calidis, humidis, viscidis, calorem
 naturalem intrò concludentibus. Extra applicanda me-
 dicamenta parari possunt ex *farina tritici sine furfuribus*
 (nam furfures abstergunt) *caricis pinguibus, dactylis, al-*
thæa, malua, ol. commun. amygdal. dulc. buryro, pingued. gal-
lin. Porci, medull. vitulin. & similibus. *℞. Rad. althæa sub*
cineribus coctar. adipis porcin. an. ꝑ. j. β. farinæ tritici, ꝑ. vj.
ol. amygdal. dulc. q. s. F. Cataplasma, Vtile etiam hîc est
emplastrum diachylon simplex. Interna fiunt ex *amygdal.*
dulc. syrupo de glycyrrh. decocto caricarum, passular. quæ sen-
sim parua quantitate deglutienda præbeantur. *℞. Caricar.*
pinguium,

pinguium, *dactylor.* an. \mathfrak{z} β . *Emulsion. amygdal. dulc. sapæ*, an. \mathfrak{D} . vj. *M. dosis à* \mathfrak{D} . ij. ad \mathfrak{z} . j. Vel \mathcal{V} . *Passul. maior. exacinat. sebesten*, an. \mathfrak{z} . j. *sem. altheæ, glycyrrh.* an. \mathfrak{D} . ij. *dactylor.* num. iiij. *Coqu. Pure genito danda opera*, vt *quampriūm abscessus rumpatur. Cognoscitur autem maturum apostema ex doloris remissione, diminutione duri- tiei in loco tumido & mollitie tumoris tactui cedentis.*

*Absces-
sum rü-
pentia.*

Exhibenda ergo tunc sunt medicamenta, quæ attenuant & laxant quasi abscessus parietes, vt egressus pari facilius concedatur, vt: \mathcal{V} . *Caricar. pinguium*, num. iiij. *passul.* \mathfrak{z} . β . *glycyrrh. rasæ*, \mathfrak{D} . iiij. *capill. veneris, maluæ*, an. *M. j.* *Coqu. in suffic. quant. hydromelitis, ad tertias vel* \mathfrak{z} . vij. *Addē rad. ireos* \mathfrak{D} . β . *piperis*, \mathfrak{z} . β . *Detur actu calidum. Vtile etiam est lac recens mulsum exhibere, nisi alia prohibeant. Imprimis verò commendatur succus scabiosæ, vel solus vel cum melle datus, quæ omnia interna apostemata vel resoluit, vel maturat, vel rumpit. Extra etiam applicatur cataplasma ex ficubus, foenugræco, & simili- bus. Vel* \mathcal{V} . *Sem. fœnugræc.* \mathfrak{z} . iiij. *fermenti*, \mathfrak{z} . j. *stercoris columbini*, \mathfrak{z} . β . *ol. chamamel.* \mathfrak{z} . ij. *mellis*, \mathfrak{z} . j. *F. Cataplasma. Post sumpta verò medicamenta vt abscessus facilius rumpatur, fiat corporis agitatio, vel tussis, sternutatio, aut vomitus etiam, si opus sit, concitetur. Rupto absces- su multa propinetur, cum syrupo rosar. solutiu. aut mel- le ros. vel viol. aut decoctum hordei cum melle ros. vel hydromel, cui aliquid mannæ thuris, addi potest, & qui- dem sæpius paruâ, cochlearis videlicet, quantitate, vt materia purulenta abstergetur, & per aluum expurgetur. Tandem vlcus consolidandum & conglutinandum est.*

*Vlcus
consoli-
dantia.*

Extra nimirum imponatur emplastrum, quod Galenus ex Heraclide, 2. de comp. med. sec. gen. c. 7. describit. \mathcal{V} . *Litharg. ceruss.* an. \mathfrak{D} . x. *ceræ*, \mathfrak{D} . iiij. *resin. arid.* \mathfrak{D} . vj. *gum- mi ammoniaci*, \mathfrak{D} . v. *gathæ.* \mathfrak{z} . iiij. *ol. veteris*, \mathfrak{z} . ij. *Coq. F. emplastrum, quod calidum ventriculo imponatur. In- tus sumatur decoctum agrimonix cum vino. Vel* \mathcal{V} . *Thu- ris*, \mathfrak{D} . ij. *mastich.* \mathfrak{z} . β . *mumiæ, boli Armeni, rad. tormentill. cornu cerui, gummi tragacanth. succini*, an. \mathfrak{z} . j. *nuc. mosch. macis*, an. \mathfrak{D} . β . *conseru. rosar. antiquar.* \mathfrak{z} . j. *Cum syrupo myrtino*

myrtino vel de rosīs siccis F. Electuarium. De intemperiei correctione nil in specie addere opus est; cū medicamenta, quæ ad repellendam materiam adhibentur, vna operâ refrigerare calidam intemperiem possunt.

Dieta.

Vt in omnibus inflammationibus internis: ita quoque *Dieta.* in ventriculi inflammatione victu vtendum tenui; modò vires ferant, & omnino in omni inflammatione ventriculi accurata diætā opus est; cum ventriculi officium sit, cibum pro toto corpore concoquere. Detur ergo ptisana vel eius cremor, & si calor maior sit, lactuca, endiuia, in aqua hordei vel iure pullorum cocta, & in principio inflammationis iuscula succo cydoniorum, aurantiorum, granatorum, citri, vix acerbæ condiantur. Omnis enim cibus & potus in inflammatione ventriculi quandam adstrictionem habeat, maiorem tamen frigiditatem & adstrictionem in principio. In progressu verò morbi sensim & per gradus aliquid de frigiditate & adstrictione remittendum. Potus sit aqua hordei cum paucō cinamomo & vino granator. aut cydonior. atque is non actu nimium frigidus, ne inflammatio crudior reddatur. Vnde nec aqua frigida conuenit. Abstineat contrā etiam æger à vino: In declinatione tamen vinum clarum debile aut aqua dilutum concedi potest. Mel quoque noxium est, quæque ex melle fiunt. Vitetur ira. Æger non loquatur multum. Si autem phlegmone non sit pura, sed oedematodes vel schirroides, qua ratione curanda sit, mox è curatione tumorum frigidorum ventriculi patebit.

C A P V T XIII.

De Tumoribus Ventriculi frigidis.

TUMORES Ventriculi frigidi ortum habent à materia frigida & crassa, pituitosa scilicet vel melancholica: quæ quidem non subito, vt in inflammatione accidit, affluit, sed paulatim congeritur, & quia humores hi ad suppurationem minus apti sunt, diu in ventriculo

*Tumores
frigidi
Ventriculi.*

culo

culo retineri possunt, antequam suppurentur, describitque Forestus *lib. 18. obseru. 32.* Tumorem ventriculi frigidum, qui per integrum annum durauit, antequam suppuratus fuit.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hic tumor in genere, quod scilicet plerumque circa ventriculi regionem tumor apparet, coctio & nutritio læditur: in specie verò ex sensu grauitatis, & adest sitis, æstus ac febris.

Prognostica.

Prognostica.

1. Tumores ventriculi frigidi equidem, vt dictum, diuturni sunt, non tamen habent symptomata tam graua; medicamenta etiam, quæ tumores frigidi requirunt, ventriculo sunt conuenientiora. 2. Non tamen etiam omni periculo vacant: quia membrum, cuius functio toti corpori necessaria est, læditur.

Indicationes.

Indicationes.

Cùm hic tumor sensim per congestionem, non verò per affluxum subitò fiat, repellentibus & reuellentibus opus non est. Humor verò frigidus tumorum horum proxima & continens causa sui amotionem indicat, quæ fit, dum humor vel insensibiliter resoluitur; vel in pus mutatur, & sensibiliter euacuatur.

Curatio.

Curatio.

Itaque venæ sectione opus non est, cùm suspicio de abundante sanguine nulla sit vel exigua. Repellentia etiam, quia materiam incrassant, vix locum habent, nisi planè in initio, vbi solum frigida ac discutientibus mista locum habere possunt. In principio autem conueniunt ol. ros. cum ol. absinth. æqu. part. mixtum, vel fiat Cataplasma, quod *℥. Farin. bordei, sem. lini, fabar. pulu. melilot. an. ʒ. j. absinth. schænanth. an. ʒ. ij. rosar. rubr. baccar. myrt. aloës an. ʒ. ʒ.* Puluerisanda puluerisantur, & cum oleo rosaceo, ac adipe gallin. F. Cataplasma. Vel, *℥. Fol. myrti, menth. absinth. an. M. j. flor. rosar. rubr. M. ʒ. schænanth. ʒ. ij.* Coqu. in vino austero pro fomento. Vel Fiat. Saccus ex *rosis rubris, fol. myrti, menth. absinth. cypero & spica*, qui coquatur in vino rubro, & imponatur ventriculo.

De tumoribus Ventriculi frigidis. 65

culo. Vel ℥. Ol. menth. mastich. absinth. an. ʒ. ℞. pulu. menth. sicca, mastich. nuc. cupress. an. ʒ. j. ceræ q. s. F. Cerotum. Intra exhibeantur syrupus de menthæ, de absinth. mastich. mel rosatum colatum, aut horum decocta. Medicamenta autem tam interna, quàm externa calida vsurpanda. Postea ad fortius, resolventia quæ calida & sicca ac Resoluē-
tenuium partium sunt, accedendum, cuiusmodi sunt, tia.

Origani, *calamintha*, *pulegium*, *maiorana*, *thymus*, *ros-* Interna.
marinus, cum aromatibus & composita *diacalamintha*, *dia-*
galanga, *magnæ antidoti*. Auicennas ad resoluendum exhibet in potu castorei ʒ. j. vel ʒ. ℞. cum mellis rosati vel oxymel. simpl. ʒ. iiij. Aëtio decoctum polij, aut calaminthæ cum paucis mellis, & granis aliquot piperis. Vel, ℥.

Gummi Ammoniacy ʒ. j. vel ʒ. ℞. Formentur cum mucilagine sem. althææ & gran. aliquot spec. diacalaminth. pilul. x. vel xv. quibus deglutitis decocti passularum aut rad. alth. ʒ. ij. vel ʒ. iiij. bibantur. Extra applicentur ven- Externa.
triculo medicamenta è foliis *calaminth. poly montani*, *ru-*
tiæ, *saluiæ*, *ol. de spica*, *irino*, *laurino* & similibus, vt: ℥.

Ol. Chamæm. nardin. anethin. an. ʒ. ℞. *mastichin.* ʒ. ij. *ceræ* q. s. F. Vnguentum. Vel ℥. *Ol. absinth. chamæm.* an. ʒ. j. ℞. *terebinth.* ʒ. iiij. *mastich.* ʒ. j. ℞. *caryophyll.* ʒ. j. *mucilag. sem. althææ, fenugræci* an. ʒ. ℞. *ceræ* q. s. F. Vnguentum. Efficax est & Emplastrum de meliloto, si cum mastiche, absinthio & spica adhibeatur. Vel ℥. *Emplast. de meliloto* ʒ. ij. *myrrhæ.* ʒ. ij. *mastich.* ʒ. j. ℞. *ammoniac.* ʒ. j. *ol. absinth. q. s.* M. ad lentum ignem F. Emplastrum. Quod si Maturā-
frustra discussio tentetur, suppuratio procuranda, & reli- tia.

qua, vt in inflammatione modò dictum peragenda, vt: ℥. *Rad. alth. lil. alb.* an. ʒ. ij. *branc. vrs.* M. j. Coqu. ad mollitiem. Contusis & per setaceum traiectis adde *farinæ tritici*, *sem. fenugræci*, *lini* an. ʒ. j. *croci* ʒ. ℞. *pulu. chamæm.* ʒ. ij. *pingu. gallin. ol. lil. alb.* an. q. s. F. Cataplasma. Absces-
sum Rū-
pentia.
Oris Vē-
triculi
tubercu-
lum.

Postea danda opera, vt apostema maturum rumpatur, ruptum abstergetur, & vlcus consolidetur, vt in inflammatione dictum. Ad hoc caput pertinet & historia illa, quam Fernelius, lib. 6. Pathol. cap. i. recenset, de muliere quadam grauida, cui duro tuberculo os ventriculi ob-

turabatur, vt quicquid indebatur, attacto oris ventriculo mox remearet, atque repelleretur. Sic astantium omnium iudicio, nil cibi potúsque bimestri vel conatu maximo vorauit. Tandem morbo febréque consumpta discessit, edito partu, quem vitæ superstitem reliquit. Vt & alia, quam refert Volcherus Cojater, *in obseru. anatom. & chirurg.* de muliere quadam Noribergenli, quæ toto octennio quasi clauum vel globulum orificio ventriculi infixum sensit, & summa difficultate deglutiendi laborauit, similique morbo & patrem & sorores, & alios cognatos occubuisse affirmavit. Quæ tandem cum nutrimento destituta, atque ad extremam maciem deducta extincta esset, aperto corpore in orificio ventriculi scirrhus pugni magnitudinem excedens substantiæ gulæ innatus reperi-
tus est.

*Scirrhus
in ori-
ficio vē-
triculi.*

CAPVT XIV.

*De extenuatione, angustia, adstrictione, & situ
mutato Ventriculi.*

*Extenua-
tio ven-
triculi.*

SVMORIBVS ventriculi contrarium malum est extenuatio eius. Nam corpus ventriculi suam conuenientem crassitiem habere debet, quæ non parum ad coctionem benè perficiendam facit. Hinc videmus animalia, quæ durissimos cibos concoquunt, crassum habere ventriculum, imò auibus, quæ lapillos etiam deuorant, parenchymate crassiore ventriculum constare. Habet ergo & hominis ventriculus sibi conuenientem crassitiem, quæ si mutetur, etiam coctio læditur; id quod præcipuè fit in crapulâ, vbi ventriculus cibo & potu nimis extenditur, eiúsque tunicæ hoc modo extenuantur, & debitam crassitiem amittunt. Quod si sæpius fit, malum immedicabile oritur, & ventriculus se iterum contrahere nequit, ac tunicæ eius ita distentæ manent, vnde debilitas coctionis & perpetua fluctuatio in ventriculo sequitur. Sanitatis itaque studiosus cauere debet, ne in iuuentute hunc morbum contrahat, qui postea toto vitæ tempore emendare non possit. Secundò etiam ventriculus suam naturalem magnitudinem, conformationem & capacitatem habeat necesse est, vt cibis & potui capi-
piendo

*Crapula
incōmo-
dum.*

piendo sufficiat : hæc si mutetur, morbosa est, & quidem Angustia illa primò est naturalis aliquando, sicut Gale-
 nus, *art. med. cap. 87.* de quodam scribit, qui ventriculi paruitas
 lum paruum simul atque rotundum, atque aduersus le-
 ptum transuersum habuit incumbentem, in quo magni-
 tudo & conformatio ac situs erant deprauata, tempera-
 mentum quoque frigidum existebat. Hic nullo artificio
 ad habitum naturalem transferri potuit: At ne adeò in-
 festaretur, Galeno hoc consilij dedit. Nam quoniam re-
 pleto ventriculo spirandi difficultatem patiebatur, minus
 cibi, & magis alimento opportuni, & qui non difficul-
 ter coquebatur, ter de die assumebat. Similem morbum
 obseruauit Forestus, *lib. 18. obseru. 34.* in puella quadam
 Delpheni, quæ perpetuò malè habebat in ventriculo
 ob naturalem eius angustiam, quod ex eo coniecit,
 quòd cibo distentus ventriculus lædebatur, exhibi-
 to verò exiguo cibo minus offende-
 batur. Quod ma-
 lum quia etiam incurabile fuit, Galenum secutus id
 consilij dedit, vt parum semel & frequenter comederet.
 Deinde interdum contrahitur ventriculi angustia à diu-
 turna inedia, vbi ventriculus diu à cibo non distentus
 quasi contractus manet, & angustior redditur, vt si po-
 stea paulò plus cibi sumatur, statim offendatur. Hi igitur
 non statim ad consuetam cibi quantitatem sumendam
 post inediam longam transire debent, sed parum cibi &
 sæpius sumere, vt ita ventriculus sensim iterum disten-
 datur. Tertiò hoc loco etiam facienda est mentio affe-
 ctus cuiusdam, quem Petr. Sal. Diuersus, *de affectib. par-
 ticul. cap. 70.* adstrictionem ventriculi nominat, fierique
 putat, quando os ventriculi ita adstrictum est, vt nec
 flatus, nec vapores extra possint erumpere, nihilque
 etiam extra corpus ob cutis adstrictionem vel exsiccatio-
 nem erumpere queat, solumque Aëtiū, *tetrab. 4. serm.*
1. cap. 13. hunc affectum descripsisse putat. Verum cum
 mihi nil aliud videatur hic affectus, quàm dolor aliquis
 ventriculi è cruditate ortus, quem describit Galenus, *de*
præcognitione ad Posthumum cap. 11. dicam de eo affectu
 infra, *cap. de dolore ventriculi.* Quartò etiam situs ventri-
 culi

tricoli
muta-
tus.

culi aliquando mutatur, etsi rarius, ita vt modò dictum ex Galeno, qui *art. med. cap. 87.* cuiusdam mentionem facit, cui ventriculus nimis, quàm par erat, diaphragmati incumbebat. Notabilis verò est historia, quam annotauit focer meus, D. Andreas Schato p. m. cuiusdam studiosi, cui cùm in melancholia diaphragma & thoracem gladio sibi perforasset, ita situs ventriculi mutatus est, vt per diaphragma in sinistram thoracis partem adscenderit, & cor cum capsula sua à sede sua in dextrum latus depulerit, quam *Instit. lib. 2. part. 2. cap. 13.* recensui.

CAP V T X V.

De rebus præter naturam variis in Ventrículo repertis.

Res p. n.
in ven-
triculo
reperta.

DISPVTATVR equidem, vt de morbis numeri in *Institut.* dictum, an res præter naturam alicubi in corpore contentæ morbos numeri constituent; verùm disputatione illa hoc loco omissa hîc non incommodè recenserî posse videntur res variæ præter naturam in ventriculo cõtente. Nam naturaliter nil nisi cibus & potus, ac inde generatus chylus in ventriculo contineri debet: Si verò præter naturam in eo quid contineatur, præternaturalis dispositio in eo inde oritur. Obseruatum verò sæpe multa præter naturam in eo reperiri aliquando, & sæpe etiam vomitu reici. Et quidem alia per os & œsophagum in ventriculum delabuntur, & extrinsecus subeunt; alia in eo generantur, aut quocunque modo producuntur; alia etiam in eum ex inferioribus ascendunt.

Res de-
glutita
in ven-
triculum
illapsa.

Primò enim compertum est, acus, nummos, globulos plumbeos, clauos, mucrones gladiatorum & cultrorum, gemmas, metalla, & alia deglutita fuisse, quorum historias varias collegit Schenckius, *lib. 3. obsu. 2. 3. 4. & seqq.* quarum etiam aliquot suprâ in *sine cap. 2.* recensuimus. Deinde quoque serpentes, lacertos, aliâque animalcula per os incautis in ventriculum irrepsisse obseruatum est. Idque obseruauit Hippocrates, *lib. 5. Epidemior.* Petrus Apponensis Conciliator dictus, *diff. 107.* Sauonorola, *tractat. 6. cap. 7. rubrica 4.* Cardanus de *caussis, signis & locis morborum parte 3. num. 122.* Tragus de historia stirpium *lib. 2. cap. 114.* Antonius Mizaldus, *memorabilium centur.*

8. aphor.

8. aphor. 76. Gattinaria in nonum Khasis ad caput de præfatione matricis, & ex eo Matthiolus, in Dioscoridem lib. 2. cap. 42. Omnibonus Ferrarius, lib. 2. de art. med. infantium cap. 9. Muscam etiam ore hiantem in ventriculi cauitatem penetrasse, & die sequenti per vrinam excretam fuisse refert Marcellus Donatus, de historia medica mirabili lib. 2. c. 12. Secundò varia & monstrosa etiam sæpe in ventriculo genita, aut quocunque modo producta & vomitu reiecta fuisse obseruatum est. Frustum carneum magnum album, albuminis oui instar vomitu reiectum fuisse à puella moniali refert Forestus, lib. 18. obseru. 19. in scholia. Idem obseruauit Thomas à Vega, ad cap. 5. lib. 1. Gal. de loc. affect. Globum pituitosum carniformem, in quo vermiculus brucho similis conclusus fuit reiectum fuisse refert Beniuenius, de abdit. morb. & sanat. caus. cap. 88. Et Hieronymus Gabucinus, de lumbr. cap. 18. Vermes quoque è ventriculo vomitu reiectos à plurimis Medicis etiam obseruatum. Gabucinus loco citato, & Antonius Beniuenius, capite 77. Et Scholiographus Hollerij ad cap. 54. libro primo. Ambrosius Paræus vermes Erucis similes vomitu reiectos vidit libro 24. capite 19. vt & Forestus, libro 18. obs. 19. & in schol. Præterea ranas, bufones & alia animalia, vel exhaustis eorum seminibus, vel interna putredine in ventriculo genita fuisse, & vomitu reiecta obseruatum, collegitque eius rei historias aliquam multas Schenckius, lib. 3. obseru. 29. Lapidis etiam oui gallinacei magnitudine ibidem generati historiam idem habet, eodem lib. obseru. 9. Capillorum veluti glomos vomitu reiectos fuisse refert Monardes, lib. 3. histor. simpl. medicam. ex nouo orbe allator. cap. 73. de verberna; & Carolus Clusius, in annotat. in eum locum. Imò pannum, clauas, ferramenta vomitu reiecta scribit Forestus, lib. 18. obs. 26. in schol. Et Iohann. Langius lib. 2. Epist. 38. narrat, rusticum quendam, cum crudelibus doloribus in ventre conficeretur, subitò clauum ferreum sub illæsa cute manu apprehendisse, & licet Chirurgus eum excinderet, tamen dolores non cessasse, inde doloris vehementia adactum, sibi ipsi cultro guttur abscidisse.

Res varia p. n. in ventriculo genita

Cadauere aperto in ventriculo repertum est lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultri, partim acuti, partim instar ferræ dentati, ac duo ferramenta aspera, quorum singula spithamam longitudine excedebant, & præterea globus capillorum conuolutus, vt mirandum fuerit, quomodo omnia in ventriculo contineri potuerint. Tandem vermes, qui in ventriculo reperiuntur, vel ex eo vomitu reſiciuntur, non omnes in ventriculo generantur, sed sæpè ex intestinis ascendunt. Præterea clysteres & glandes & alui excrementa ad ventriculum prouenisse, ac vomitu reiecta fuisse refert Iul. Alexandrinus, *in comment. ad cap. 17. lib. 13. Method. med. Galeni*, Antonius Guæinerius, *cap. 2. tr. 5. Valleriola, in comment. ad cap. 2. lib. 6. de causis symptom.* Et clysterem vomitu reiectum ipse etiam vidi. Et res quidem externæ inanimatæ in ventriculum illapsæ si sint, patefit id ex ægri relatione. Eæque, si parvæ & non acutæ sint, facilè per aluum reiiciuntur, interdum post breue; interdum post longum interuallum: Et quidem plerumque sine damno. Res verò magnæ, aut acutæ plus periculi coniunctum habent, & interdum perforato ventriculo, aut intestinis & abdomine post longa interualla sæpè egrediuntur. Quædam cum vrina excernuntur, acûsque deglutitas per vrinam exiisse obseruatum est. Interdum in corpore hærent, præcipuè si sint metallica, quæ rubiginem contrahunt, ac lentæ tabis, & tandem mortis causa sunt. Quæcunque autem sint talia deglutita, vt facilius per aluum descendant, exhibenda, quæ vias lubricas reddunt, decoctum scilicet maluæ, althææ, semin. lini, oleum commune & amygdalarum dulcium, iuscula pingua, cereuisia cum multo butyro; postea si opus, etiam purgantia. Et vt facilius, & minus impeditè ex ventriculo per Pylorum in intestina res deglutitæ possint descendere, æger in dextrum latus libero ventre, non compresso decumbat; Vbi è ventriculo ad intestina rem deglutitam iam transiisse suspicio est, æger, sed corpore erecto. & moderatè obambulet, vt facilius per intestina exeat. Notabilis, sed certa est historia, quæ Pragæ anno 1602. accidit. Rusticus quidam

Res externa deglutita quid periculi afferant.

Res externa deglutita quomodo è corpore exturbanda.

Cultri deglutiti

quidam Matthæus nomine, cùm cultrum nouem digitos ^{è ventri-}transuersos longum deglutiuiſſet, is in ventriculo sub- ^{culo ex-}sistens maximos ei dolores concitauit: postea hoc consilij ^{tracti}inuentum: Magnes & alia attrahentia medicamenta ven- ^{historia.}triculi regioni sunt apposita: ita factum, vt cuspis ventriculi circa superius os ventriculi eminere cæperit tandemque in re aliàs desperatâ ad sectionem ventum est, & à Chirurgo culter ille, qui septimanas septem & duos dies in ventriculo hæserat, & colorem, qualem ferrum post ignitionem acquirit, contraxerat, extractus & vulnus idoneis medicamentis consolidatum est, ægerque viuus euasit. Cùm autem acus deglutita per vrinas red- ^{Acus de-}ditas fuisse interdum obseruatum sit, per quam viam id ^{glutita è}factum fuerit, dubitatur. Alex. Benedict. l. 2. anat. cap. 9. corpore ^{per quas} & lib. 5. cap. 13. Dum refert historiam virginis Venetæ, ^{vias red-}quæ crinalem acum quatuor digitos longam per somnum ^{dita?}deglutiuit, & per vrinam post decem menses reddidit maximis cruciatibus; quoniam in vesica collectis mucosis humoribus lapis oui gallinacei magnitudine circa illam concreuerat, statuit, acum acie suâ paulatim, multoque tempore intestina penetrasse, viamque sibi fecisse in vesicam, qua parte carnosâ est, atque inde per vrinam redditam fuisse: eosque reprehendit, qui vias patentes quærunt, & per venarum mesaraicarum orificia inter intestina in viuentibus plus quàm in cadauere patentia ad mesaraicas & hinc ad epar, & porrò per venam cauam ad venas emulgentes, atque inde ad renes, & tandem ad vesicam peruenisse arbitrantur. Verùm enim verò omnino certum est, quòd orificia vasorum in corpore viuente magis hiant, quàm in cadaueribus, vt vel ex vreteribus & vesica patet, in quibus è renibus calculi sæpè satis grandes excipiuntur, per eas vias quæ in vesica postea in cadauere nec oculis patent. Quod autem acum illam quatuor digitos longam per vesicam redditam, longitudo equidem alicui dubium mouere posset; contra tamen breui tempore ad vesicam peruenisse, & ibi diu hæsisse illud arguit, quòd calculus tam grandis circa eam concreuerit, quod breui tempore non factum. Et crucia-

tus illi, quos mulier passa est in excernendo calculo, potius ab eius magnitudine, quàm ab acu prouenerunt. Aliàs verò compertum est, exiguo satis temporis spatio, etiam illæsis aliis partibus, acus deglutitas cum vrina redditas fuisse. Quod etiam illud confirmat, quod Marcellus Donatus, *de historia medica mirabil. lib. 2. cap. 12.* refert, quidam muscam magnam ore hiantē ad ventriculum peruenisse, & die sequenti ab ingressu cum vrina excretam fuisse: quæ certè non perforatis intestinis, sed per patentes vias eò deuenit. Et quidem si per venas mesaraicas ac venam portæ ad epā, & hinc ad venam cauam, postea ad emulgentes, hinc ad renes, vterque, tandēque ad vesicam acus istas peruenisse aliquis statuatur, cum eo non pugnabo. Viam autem adhuc breuiorem posse dari mihi videtur. Videmus enim eos, qui multum bibunt, vix hausto potu aqueam potus partem rursus emingere; quod fieri vix posset, potu ad intestina transmissio, & à venis mesaraicis attractio, sed probabilius est, id fieri immediate à ventriculo per vasa gastrica, & breue imprimis, potu ad lienem attractio, & hinc per arterias, quæ in liene sunt, ad arterias emulgentes transmissio. Itaque etiam credibile est, acus per eandem viam, utpote breuiorem, ad renes, & hinc ad vesicam transmissas fuisse. Quapropter in tali casu si non per alium acus vel aliæ res deglutitæ exeant, naturæ totum negotium committendum est, quæ tandem sibi vias idoneas quærit, interdum per vrinam, interdum per abscessum foras apertum.

Animalia, quæ in ventriculum irreperiunt, quomodo exsurgant?

Si viuum aliquod animal in ventriculum irreperit, quod cognoscitur è morfu & motu eò loci, præsertim ante cibum, & quod homo in loco, ubi talia animalia degunt, dormiuit, ac quod lacte & similibus dulcibus assumptis, animal quiescit, amaris verò assumptis irritatur & mouetur, plerique suadent, ut lac tepidum opponatur, vapor eius hiantē ore excipiat, ut eius suauitate allecta fera egrediatur. Et quidem obseruatum est, hoc modo tales feras è ventriculo proiectas fuisse. Quia verò interdum etiam accidit, ut hoc modo allecta talia animalia per Oesophagum ad os ascendunt, sed non planè

planè egrediantur, necessarium est, vt in procinctu stet Chirurgus idoneis instrumentis instructus, qui proserpentem feram apprehendat & extrahat. Si verò hoc modo per os elici fera non potest, danda opera, vt per alium exeat, atque hoc modo fumo ex coriis, seu veteramentis accensis ore per infundibulum haustum per alium expulsum fuisse serpentem testatur Marcus Gattinaria, ad nomen Rhasis in cap. de præfocatione matricis; Et Hieronymus Tragus, de stirp. lib. 2. cap. 114. Cardui benedicti aqua hausta serpentem, qui dormienti per os irrepserat, per inferiora secessisse. Vtile etiam est lac copiosè bibere, & postea vomere. Res verò in ventriculo genitæ præter naturam difficulter & vix, nisi reiiciantur, cognoscuntur. Et quidem bufones, ranæ, & lacertæ in ventriculo interdum generantur ex spermate earum cum aqua hausto. Vermes verò eodem modo vt in intestinis etiam generatos fuisse compertum est. Ad talia animalia abigenda vtilissimum est dictamnum Creticum ꝑ. j. pondere cum aqua gentianæ sumptum, præsertim si zedoaria aut citri semen puluerisatum addatur. Omne enim talium vermium genus abigere compertum est. Decocto etiam ex centaur. minor. & carduibened. ꝑ. æ. parato haustò, plures ranas vomitu redditas fuisse, obseruatum est. Theriaca quoque cum spiritus vini quartario hausta serpentem viuum longitudine vlnæ vomitu reiectum fuisse item obseruatum: Vt & animal lacertæ figura antimonio sumptò vomitu reiectum fuisse. Vtile est etiam in talibus casibus clysteres ex lacte singulis diebus pene iniicere; exhibere verò per os antidotos theriacales & interdum purgantia.

Vermes in ventriculo geniti expellendi sunt medicamentis, quæ suo loco de lumbricis proponuntur. Præstant idem etiam pleraque ex iis, quæ modò sunt propo-

Animalia in ventriculo genita vt exturbanda.

Lapides in ventriculo geniti. Pili in ventriculo geniti.

ventriculo generari non impossibile est. Solet enim natura nunquam otiosa esse, sed semper laborare, ut in subiectam materiam formam aliquam, quamcunque etiam, inducat. Si verò pannus, clavi, cultri, ferramenta, & alia artificialia vomitu reiiciantur, cum nullâ vi naturali in ventriculo produci possint: meritò ad dæmonis ludibria & præstigias talia referuntur. Clysteres & glandes si vomitu reiiciantur, fit id à motu intestinorum inuerso, de quo postea suo loco, *part. 2. sect. 2. cap. 1.* dicetur.

CAPUT XVI.

De vulneribus Ventriculi.

Signa Diagnostica.

*Signa
vulnera-
ti ven-
triculi.*

SI abdomen vulneratum sit, & quidem è regione ventriculi vulnere profundiore, ventriculus etiam vulneratum esse suspicio est; quæ confirmatur, si singultus & bilis vomitus insequitur, aut cibus potusque assumptus vomitu reiicitur. Ventriculus etiam vulneratus nec appetere cibum, nec continere, nec coquere rectè potest. Interdum crudus cibus & potus; interdum chylus per vulnus emittitur: sputum est sanguineum, & dolor etiam in ventriculo percipitur. Si superior pars ventriculi vulnerata sit, & accedat inflammatio, febris, delirium, syncope, & alia mala accedunt.

Prognosticum.

*Pregno-
stica.
An vul-
ra ven-
triculi
sint le-
thalia?*

Si ventriculus vulneretur ac perforetur, equidem id lethale esse dicit Hippocrates, 6. *aph.* 18. Verum non simpliciter & ex necessitate ventriculi vulnera lethalia sunt, sed id plerumque ita accidit. Quandoque ventriculi vulnera sanata fuerunt, ut docet Gal. in *dict. aph. & de loc. aff.* c. 5. & postea etiam dicetur. Perpendendū igitur, quale vulnus sit, an scilicet totus ventriculus perforatus sit, an verò aliqua eius tunica saltem; an circa fundū, an verò circa orificiū superius. Etenim si totum corpus ventriculi sit perforatum, periculosum & lethale plerumque malum est; cum ventriculus membranofus sit, & primæ coctionis summopere necessariæ officina: Si verò eius exterior saltem tunica vulnerata, sit non desperandum. Si etiam ventriculus in fundo vulneretur, vulnus id aliquando cura-

tur;

tur ; cùm pars illa carnosa sit , & medicamenta eò loci subsistere possint . Si verò superior ventriculi pars circa orificium superius vulneratur , exigua sanitatis recuperanda spes est , cùm pars ea sit exquisito sensu prædita , & medicamenta ibi non hæreant , ac præterea cibus & medicamenta transeuntia dolorem excitent . Verùm etiam desperata planè ventriculi vulnera aliquãdo præter spem sanata fuisse obseruatum est . Ita Iulius Alexandrinus , in *cap. lib. 6. theapeut. meth. Galeni* , refert , Bohemo cuiusdam rustico vulnus , & quidem latum , ac venabulo , vt Matthias Cornax narrat , in ventriculo inflictum fuisse , ac cæpisse rusticum per id cibum reiectare , & cùm vulnus , vt desperatum , negligentius haberetur , occaluisse tandem vulneris labia , & per ea semper cibi partem exiisse ; rusticumque huic vitæ conditioni relictum vulnus tandem linteis pannis texisse , ac fasciis obligasse , atque ita annos aliquot vitam produxisse . Et *capite præcedente* retulimus historiam alterius rustici Bohemi , cui culter in ventriculum per oesophagum delapsus extractus est , qui nihilominus vulnere consolidato superuixit . Testatur similiter Christoph. à Vega , *ad. aph. 18. lib. 6. Hippocrat.* quendam sanatum fuisse , cui è ventriculo vulnerato chylus exierat ; & Fallopius , *de vulneribus capitis , cap. 12.* narrat , se sanasse mulierem & virum , qui in ventriculo fuerunt vulnerati , vt chylus egrederetur .

*Vulnus
ventri-
culi re-
lictum
viuente
homine.*

*Historia
rustici
Bohemi
cultri-
uoracis.*

Curatio.

Et si plerique censent , Naturæ totum negotium esse committendum , & reuera etiam naturæ potissimæ in hisce , vt & alijs vulneribus curandis , partes sint , quæ interdum etiam id præstat , quod penè impossibile videbatur ; tamen à medico hac in re quantum fieri potest , adiuuanda est . Si ergo confluxus sanguinis ad ventriculum & inflammatio metuatur , primò vena aperienda est , si eam vires ferant : Si verò adsit cacochymia , exhibere per os quidem purgantia non licet , ne ad locum affectum humores vitiosi tradantur , sed clystere alius eluenda est . Vulnus verò ipsum quod attinet , si id non sit penetrans , naturæ negotium committatur . Si verò vulnus penetret ,

Curatio.

& am

& amplum sit, consuendum abdomen, inferiore tamen parte orificium relinquendum, ut pus effluere possit, ac turunda immittenda, quæ quidem ventriculum non ingrediatur, extra tamen eius vulnus tangat conueniente vnguento illita, quale est & hoc: ℞. *ol. abietin.* ʒ. j. *mastich.* ʒ. ij. *mannæ thuris*, ʒ. ij. *rad. tormentill. consolid. maioris*, an. ʒ. j. *lumbricor. terrest.* num. v. *croci*, ʒ. j. *vini albi austeri*, ʒ. ij. Coqu. ad vini consumptionem. F. Linimentum. Vel ex terebinthina cum oleo hyperici & vitello oui vnus mista fiat linimentum. Ore verò sumenda exhibeantur *syrupus myrtinus*, de *rosis siccis*, cum decocto *equiseti*, *pilosellæ* & *radic. consolidæ*, quibus addere licet *trochiscos de terra sigillata*, de *carabe*. *Mastiche* verò hic omnibus modis sumpta utilis est. Velumat æger saepe aliquid *conseru. rosar. rubrar. diacydon. sine specibus*, aut *diatragacanthum frigidum*. Extra verò abdomen inungatur *ol. rosaceo* & *chamæmelino* ac *mastichino*. Ipsi vulnere imponatur emplastrum Barbarum.

Dieta.

Dieta.

Victus sit tenuis, & parcissimè æger edat, ne ventriculus cibi copia distendatur, sed corrugatus maneat, & sic facilius conglutinetur. Cibi verò ipsi in parua quantitate magnam alendi vim habeant; sint boni succi & coctu faciles. Ab omnibus acribus & mordentibus in cibo & potu abstinendum.

C A P V T XVII.

De vlcerebus Ventriculi.

*Vlcera
vetricu-
li.*

Causæ.

¶ *ANDE* M etiam, sed rarius, aliquando ventriculus vlcere laborat, quod est compositus morbus ex soluta vnitatem, diminuta magnitudine, & ferè etiam intemperie. Excitatur verò vlcus in ventriculo, vel à causis internis, quales sunt humores acres, seu in ventriculo geniti, seu aliunde, præcipuè ex capite affluentes, qui aut naturâ suâ mordent ac rodunt, ut bilis flaua & atra, ut & pituita falsa, aut ratione putredinis, qua corripuntur, seu ob longam in ventriculo moram; seu apostematis in ventriculo genitis ac postea apertis, seu post vulnera non rectè curata; vel ab externis, ut medi-

camentis

camentis acribus, colocynthide, euphorbio, venenis erodentibus, ut arsenico, æruginè & similibus. Et quidem frequentissimè generantur ulcera in ventriculo post vulnera & rupta apostemata. Pertinent huc & rupturæ venarum; præcipuè ex vomitu laborioso.

Differentia.

Hæ primò sumuntur ab ipso ulcere, quod magis aut minus latum, profundum, sordidum est. Deinde à parte affecta, prout ventriculi partem superiorem vel inferiorem obsidet.

Signa Diagnostica.

Ulcus ipsum ventriculi indicatur à dolore pungente & ulcerofo, & ardore, præsertim dum aliquid acre vel calidius aut frigidius in ventriculum descendit, & dum cibus concoquitur ac in intestina transmittitur, & quidem dolore supra umbilicum assiduo & fixo. Ac signum hoc certius est, si inflammationis signa ac præcipuè febris adsit. A deiectione itidem cibi appetentiâ, à ructu foetido, ex pure, vomitu vel per aluum reiectione, ut & sanie ac sanguine. Præcesserunt causæ ulceris, & febris lenta cum pulsu frequenti laborantem consumit. Causas autem ulceris quod attinet, si ex sint externæ, ex relatione ægri cognoscuntur. Si verò internæ sint, inflammatio, tumor, quæ suppurata sint, necesse est eorum signa præcessisse. Si ab acri fluxione, aut humore putrido, eius quoque signa adsunt. Si à ruptura venæ, præcessit sanguinis vomitus. Cuius autem formæ, seu naturæ sit ulcus ventriculi, aliquo modo colligi potest ex præiis humoribus in corpore abundantibus, ex ulceris ipsius duratione, symptomatum magnitudine, & potissimum ex iis, quæ vomitu vel per aluum excernuntur. Locum & partem, quam ulcus obsidet, dolor indicat. Nam quâ parte dolorem percipit æger, eâ proculdubio ulcus est. Quando orificium ventriculi ulcus occupat, acutissimos dolores gignit, cum nausæâ & siti molestâ, præcipuè ante cibi descensum infundum, nonnunquam sudores excitantur frigidi, & li-
pothymia accedit. Mitiora sunt symptomata, ubi ulcus in fundo ventriculi est, & dolores sunt mitiores, qui ta-
men

Prognostica.

Prognostica.

1. Vlcus ventriculi morbus periculosus est, & plerumque lethalis; nisi solum in superficie sit, & ipsum exiguum; quia non solum tunica ventriculi affecta est, quæ ut pars spermatica exactè refici nequit, verum etiam quia alimentum venter ante coctionem excernit morsu lancinatus; quamvis id ex temperatis sit, & apud sanos molestare non soleat, & quia ventriculus vlcere debilitatus malè coquit, quâ ratione & cibi non bene coquantur, & deperdita substantia non facilè regeneratur. Præterea cum vlcus omnino abstersione indigeat, detergentia medicamenta dolorem excitant, præsertim in orificio ventriculi, cui facilè cerebrum & cor compatitur. Exsiccatione tandem opus est, ut vlcus cicatrice claudatur. Impe-ditur autem à chylo, & ingesta alimenta vim medicamentorum infringunt. 2. Periculosius est vlcus ventriculi, quò maius & sordidius est, & quod superiores partes ventriculi occupat; quia superiores partes in consensum trahit, unde grauius symptomata oriri solent, & quod à materia est virulenta, ut in Gallico vlcere. 3. Quæ absque inflammatione sunt vlcera ventriculi faciliùs adstringentium vsu curantur; quæ verò inflammationem simulque febrem coniunctam habent, non solum curationem non admittunt, sed nec in eadem magnitudine possunt permanere. Nam in dies maiora & maligniora fiunt, quandiu scilicet durat inflammatio. Galenus 7. apb. 37. 4. Inueteratum hoc malum lienteriam affert, & ex atris & corruptis humoribus dysenteriam.

Indicationes.

Indicationes.

Ut in aliis vlceribus: ita & hic vnitas soluta vnienda, substantia deperdita regeneranda, cavitatis implenda, & tandem cicatrix inducenda est. Remouenda quoque impedimenta, quæ naturam in ope suo remorari possunt. Ergo si vlcus sordidum sit, abstergendum & mundificandum: Si adsit intemperies, illa corrigenda, & omnia, quæ in vlceris curatione requiruntur, peragenda, de quibus Galenus, 3. meth. med. cap. 3. Si quoque membrum ali-

quod

quod sit, quod humores vitiosos ad ventriculum mittat, illius habenda est ratio.

Curatio.

Ergo si sanguis abundat, & vires ferunt, in initio vena *Curatio.*
aperiēda: Si autem malum diu duravit, venæsectio
omittenda. Postea si prauus aliquis humor adsit in ven-
triculo, lenientibus saltem, vt syrupo rosar. solutiuo, aut
hierâ picrâ vtendum. A fortioribus verò purgantibus ab-
stinendum, quòd & ventriculum debilitant, & humores
ad eum trahunt. Vomitus quoque planè vitandus, ne
quod exulceratum est, magis dilaceretur. Hinc deter-
gentia & moderatè siccantia medicamenta vsurpanda,

quæ nisi præmittantur, consolidantia nil vtilitatis afferūt.
Et nunc lenioribus, nunc fortioribus, prout opus, vtend-
um, eaque omnia per os exhibenda, cum nulla alia ad
ventriculum via sit. Detergentia sint in ventriculo cali-
diore, aqua hordei simplex, aqua mellis, quæ & loco
potus vsurpari possunt; aqua saccharata vel hordei cum
emulsione seminum 4. frigid. maior. conseru. rosar. aqua
hordei dissoluta & colata. In ventriculo frigidiore mulsâ
& iure cicerum vti licet, item decocto hyssopi ac schœ-
nanthi cum melle, vel sine eo. Fortius abstergunt farina
orobi, & radix iridis cum melle, ac si vlcus sit sordidius,
ad hieram simplicem accedere licet, quæ pondere 3. j.
vel 3. ij. exhibetur, & aqua hordei vel serum lactis su-
perbibitur. Si vlcus sit valde sordidum ac virulentum,
folia oleæ, rutæ & agrimonix coquantur in vino rubro
& colaturæ mane & vesperi ante cibum haustus detur.

*Medica-
menta
detergen-
tia vl-
cus ven-
triculi.*

Mundato vlcere, quæ carnem generant vlcusque con-
solidant, vsurpanda; quæ quidem & extra adhibere licet.
Extra quidem sola adhibere licet; quæ verò intrò dantur;
cum quotidie nouæ aliquæ sordes generentur, iis aliquid
mediocriter abstergentium admiscere vtile est; id quod
duobus modis fieri potest. Primò, quod commodius, vt
præmittantur mundificantia, & postea subiungantur ab-
stergentia: Deinde, vt misceantur adstringentia cum
abstergentibus. Indies tamen abstergentia minuantur,
donec tandem solis consolidantibus locus sit.

Tandem

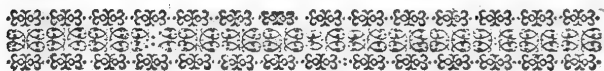
Tandem vt vlcus consolidetur & claudatur, epulōtica ac cicatricem inducentia conueniunt. Exsiccant & glutinant, *thus, mastiche, gummi Arabic. tragacantha, sanguis draconis, C. C. vstum ad pondus 3. ij. vel 3. j. exhibita cum aqua mulsa, aut in formam pastillorum redacta, trochisci de carabe; syrupus cydoniorum, myrtinus.* Efficax est & hoc medicamentum. *℥. Thur. mastich. tragacanth. an. 3. iij. succini, 3. j. sang. dracon. 3. ʒ. Cum syrupo cydonior.*

Cicatricem inducētia. Fiant Trochisci pondere 3. j. Cicatricem inducunt *acacia, balaustia, hypocistis, bolus Armenus, sumach, terra sigillata, conserua rosarum antiqua.* Et dantur hæc & similia in ventriculo calidiore cum aqua plantaginis, in frigidiore vero cum aqua menthæ, aut vino nigro austero. *℥. Tragacanth. 3. ij. succi plantag. 3. j. ʒ. santali rubri, corall. rubror. an. 3. j. conseru. rosar. antiq. 3. ij. syrup. cydon. q. f. Fiat Electuarium. Vel ʒ. Thuris, sang. draconis, an. 3. ij. ʒ. rosar. balaust. succini, boli Armeni, an. 3. j. F. Puluis, cuius 3. j. detur cum succo vel miua cydoniorum. ℥. Rosar. rubr. boli Armeni, gummi Arab. an. 3. j. ʒ. granor. myrti, tragacanth. spody, balaust. acaciæ, an. 3. ij. ʒ. succini, mastich. sangu. draconis, an. 3. j. Cum aqua plantaginis. F. Trochisci. Vel ʒ. Spec. diatragac. frigid. pulueris sumach, mastiches, sangu. draconis, an. 3. ʒ. Cum syrupo mirtino. Fiat Electuariū. Licet & ventriculo adstringentia extra apponere, vt cicatrix intus producat. Vngatur ergo ventriculus oleo cydonior. mastich. myrtino, cum puluere corallior. & emplastrum de crusta panis imponatur. Vel ʒ. Boli Armeni, mumie, aloës, myrrh. mastiches, an. 3. ij. Incorporentur cum resina 3. vj. F. Emplastrum, quod ventriculo imponatur. Et talia externa medicamenta consolidantia omni tempore applicari possunt; cum ventriculum confortent, vlceris augmentum prohibeant, & ad conglutinationem præparent.*

Dieta.

Dieta. Dieta medicamentis respondeat. Ideoque cum animus est vlcus mundificare & abstergere, abstergentia cum cibo & potu misceantur, & maxime in principio coenæ & prandij, atque abstinendum ab adstringentibus. Cum vero

De Anorexia & appetitu Ventric. deiecto. 81
 verò vlcus iam consolidatum, aut cùm fluxus ventris
 cum vlcere adest, admiscenda adstringentia, vt pani ad-
 misceatur mastiche; cibi reliqui condiantur succo grana-
 torum vel cydoniorum. Et imprimis cibis ad consolidan-
 dum puluerem ex fructu sorbi maturo exsiccatò, planta-
 gine, radicibus consolidæ maioris admiscere vtile est.
 Cibi ipsi sint facilis coctionis ac boni succi, actu & pote-
 state siccantes. Vitentur verò amara, acria, falsa, acida,
 item nimis dulcia & pingua. Conueniunt pultes ex amy-
 lo, farina hordei, ptisana, oryza, amygdalis, ouorum
 vitellis. Vitet æger motum vehementem.

LIBRI TERTII

PARTIS I.

SECTIO SECVNDA.

DE SYMPTOMATIBVS VENTRICVLI.

CAPVT I.

De Anorexia & appetitu Ventriculi deiecto.

ATQVE hætenus absoluimus morbos, qui
 ventriculo accidere solent; explicanda iam
 sunt Symptomata, quæ ei & circa actiones
 eius contingunt. Et primò actiones læsas
 quod attinet, equidem primaria actio ven-
 triculi est χύλωσις, seu cibi assumpti in chylum pro totius
 corporis nutritione mutatio. Verùm huic primariæ actio-
 ni aliæ quasi ministræ inseruiunt. Nam primò appetitus

vt aliis animalibus, ita homini etiam datus est, quo, vbi defectum alimenti percipit, cibum & potum desiderat. Deinde data est ventriculo vis retentrix, qua cibum & potum tandiu retinet, & arctè amplectitur, donec à facultate coctrice in chylum mutatus sit. Tertiò, cibus coctus & in chylum mutatus ad intestina transmittitur, vt inde ad Epar transeat, & in sanguinem totius corporis alimentum mutetur. Atque in his actionibus omnibus varia symptomata accidunt. Abutitur tamen natura quandoque etiam ventriculo, qui primariò coctioni destinatus est, & per illius orificium cum superius, tum inferius vitiosos humores interdum expellit. Præterea quia nerui etiam sextæ coniugationis ventriculi orificio inferuntur, & tunicæ eius membranosæ sunt, in tactu quoque symptomata, dolores scilicet, ventriculo accidunt. Atque ita agendum erit secundum ordinem, quo actiones hæ sese consequuntur. Primò de appetitu cibi & potus læso, cuius plura sunt symptomata. Deinde de symptomatibus & actionibus læsis, quæ circa retentionem accidunt, qualia sunt palpitatio, conuulsio, tremor, vibratio ventriculi, ruminatio, coeliaca passio & lienteria, quæ duo tamen symptomata, potius vel simul intestinorum affectiones sunt. Tertiò de coctione læsa & imbecillitate ventriculi, seu coctione debili, ἀνψία, seu cruditate, item ciborum corruptione. Quartò in retentricis symptomatibus explicanda erunt singultus, ructus, nausea, vomitus, cholera. Quintò agendum erit de cardialgia, dolore & anxietate ventriculi, ardore stomachi, attritione ventriculi ac stupore eiusdem. Secundò accidunt etiam ventriculo symptomata in excretis p. n. vt cum sanguis, menstrua, vermes, glandes, clysteres, & alia p. n. è ventriculo reiciuntur. Tandem quòd qualitates mutatas attinet, etiam maculæ p. n. in ventriculo repertæ sunt, de quibus symptomatibus iam ordine agendum est. Atque vt à læso appetitu incipiamus, cum animalium corpora in perpetuo fluxu sint, & dissoluantur, ne præmatura morte obeant, continua nutritione & instauratione opus habent. Ideoque iis, & inter ea etiam homini insita

infita est nutrimenti ad corpus conseruandum necessarij appetentia, & sensus quidam, quo defectus alimenti percipitur. Qui etsi toti corpori insit, maximè tamen viget in ventriculo, ceu penu & promptuario alimenti, in quo primò ciborum pro totius corporis nutrimento fit concoctio, & præcipuè in orificio eius, quod propterea à sexto pari neruorum neruos satis grandes accepit. Et quidem, vt à Galeno, 1. de symptom. causis cap. 7. recensentur, quinque sese ordine, in appetitu alimenti consequuntur. Primum est euacuatio, & dissipatio substantiæ corporis per continuum illum effluxum; hinc sequitur *Φυσικὴ ὁρεξις*, seu naturalis alimenti, quo corpus nutriatur, & instauretur appetitus: Tertiò suctio venarum inanitarum in toto corpore, qua venæ minores à sese conmaioribus, & hæc rursus ab alijs partibus sugunt, donec tandem ad ventriculum, vt cibi promptuarium, peruen-
tum est: Quarto loco est sensus in orificio ventriculi, quod tactu maximè valet: Ac tandem Quintò appetitus animalis, quo animal vellicationem in orificio ventriculi percipiens ad famem & sitim explendā, quærédumque cibum & potum sese confert. Atque ita fames naturalis est appetitus secundum naturam nutrimenti, à sensu suctio-
nis venarū, ex penuria alimēti in ore vētriculi excitatus, vt absumpti instauratio fiat, atque ita corpus conseruetur. Leditur autē appetitus variis modis, vel quia immi-
nuitur, vel quia aboletur, vel quia deprauatur; de quibus iam ordine agemus, & primò de appetitu deiecto. Nam aliquando cibū quidem appetit homo, sed minus, quā par est; aliquando planè eam auersatur. Appetitus diminutus est *δυσορεξία*: ablatus, *ἀνορεξία*, & *ἀποστία*. Donatus ab alto mari etiam *ἄσση* cibi fastidium appellari cēset 5. apb. 6. Verū non simplex cibi fastidium est *ἄσση*, sed morsus potius orificij ventriculi, & inde proueniens anxietas, & quasi nausea, & ad vomitum inclinatio ab humoribus vitiosis ad excretionem ventriculum stimulantibus. Appetitus tamen deiecti magna est varietas. Primò enim interdum homo per morbum appetitum per dies aliquot saltem amittit, vt cibum nullum omnino

*In ali-
mēti ap-
petitu
quinque
sese con-
sequun-
tur.*

*Appeti-
tus deie-
cti disse-
rentia.*

desideret ; aliquando verò non solum per dies , & menses ; imò & annos aliquot nonnullos sine cibo vixisse compertum est. Quæ res cum satis mira sit , agam de iis , qui diu sine alimento vixerunt , *Capite sequenti*. Deinde aliquando cibum homo non appetit , sine nausea tamen vel fastidio , non secus ac sani , qui dum saturi sunt , cibos aliàs etiam sibi gratos non appetunt , sed sine nausea & abominatione ; aliquando verò ægri cibos non solum non appetunt , sed ita quoque auersantur , ut non solum ad eorum gustum vel odoratum , verum etiam visum vel mentionem exhorrescant , & nauseam concipiant , imò quandoque ad vomitum concitentur. Vbi ergo æger cibum tantum non appetit , sed sine nausea & abominatione , inappetentia appellari potest. Cum verò cibum æger etiam abhorret & auersatur , id fastidium ciborum & nausea dicitur. Qui affectus cum etiam causis differant , seorsim explicandi sunt.

Inappetentia & fastidij ciborum differentia.

Inappetentiae causæ.

Inappetentia causæ.

Et primò inappetentiam quod attinet , cum proxima appetitus seu famis causa sit sensus suctionis in ventriculo , & præcipuè in eius orificio , hinc patet , deiectionis appetitus causam esse deficientem sensum suctionis in ventriculo ; appetitumque cibi non fieri , vel diminutè fieri (nam appetitus abolutus & diminutus ferè causarum magnitudine saltem differunt) dum vel nulla , vel exigua fit suctio ; vel suctio non percipitur , & sensus suctionis vel amissus vel diminutus est. Suctio non fit , vel exigua fit , quia alimentum in corpore abundat , & nulla ferè fit in corpore absumptio. Hoc modo ut appetitus planè deiciatur , vix aut certè rarius fieri potest , cum calor innatus , quamdiu viuit homo , aliquid continuò absumat ; quamvis nunc plus , nunc minus , prout ipse calor est debilior vel fortior. Diminui tamen non raro appetitus potest hac de causa , si corpus nimis plenum est , & multis crudis humoribus abundat , aut aliqua consuetudine euacuatio , ut mensium , vel hæmorrhoidum suppressa est , aut consuetum exercitium homo omisit , ac otio .

otio & quieti nimis indulgit. Pertinet huc & cutis constipatio ab aëre, seu ab aliis causis, ob quas naturalis διαφύρσις impeditur. Secundò suctio non fit, quia multi crassi & lenti humores in ventriculo abundant, siue in eo geniti sint, siue à capite affluant. Sic & cibi crassi & pingues appetitum delicere solent. Idem accidit si lentore illo, quo, vt lubrica essent, ventriculus & intestina naturaliter intus obducuntur, nimium ventriculus abundet. Si enim lento illo humore quasi incrustetur, sensus eius obtunditur. Posset tamen hæc causa etiam ad sequentem referri, nimirum cum suctio, sensu obtuso, non percipitur. Tertiò suctio non fit, si obstructio aut tumor p. n. venas mesaraicas vel epar occupet, vt chylus per eas non satis distribuatur, sed in ventriculo immoretur. Vt enim inanitus ventriculus nouum cibum appetit: ita quando chylus in ventriculo subsistit, fames non excitatur. Suctio verò non percipitur, vel minus percipitur, etsi fiat, primò vitio facultatis sentientis. Et primò quidem ob resolutionem neruorum à sexto pari prodeuntium, aut quia spiritus animalis, proximum facultatis sentientis organum, ad os ventriculi non dimittitur, vel transitus eius impeditur, vt in Apoplexia & similibus affectibus fieri solet, vel cum Spiritus deficiunt ac languent, vt in morbis grauib, febribus imprimis acutis & malignis accidit, aut quia facultas aliò conuertitur, vt in phreneticis, melancholicis, & forti imaginatione occupatis accidere solet. Secundò suctio non percipitur vitio orificij ventriculi læsi à morbo, qui vel est intemperies, vel mala compositio, vt tumor p. n. vel soluta vnitas, vt vlcus. Et quidem intemperies est vel sine materia vel cum materia, eamque excitant vel causæ internæ, vt humor, aut vapor, vel à toto, vel à parte, vt vermibus in intestinis vel vtero immixtus; vel externæ, vt medicamenta, aut venena, quæ tamen potius occultam dispositionem p. n. quam manifestam intemperiem inducunt. Pertinent huc omnia caloris ventriculi cum insiti, tum influentis, qui temperamentum eius absoluunt, vitia. Cum enim calor is proximum sit animæ instrumentum, si lædatur, actiones

bene fieri non possunt. Hinc accidit, ut non solum quæ calorem naturalem lædere, sed & quæ influentem dissipare ac euertere possunt, inappetentiam excitare soleant. Inde sæpè euenit, ut in febribus & aliis morbis appetitus deiiciatur, cum & influens & innatus calor corrumpatur: ita & in timore ac aliis animi affectibus, spiritibus turbatis, vel aliò auocatis appetitus deiicitur. Tandem huc pertinet & stupor ventriculi, sensu tacto eius labefactato; quod exhibitis narcoticis fieri potest, feruntque solanum furiosum vino infusum appetitum deiicere. De intemperie tamen ventriculi est controuersia, & inter authores disputatur, an tam ab intemperie calida, quam frigida inappetentia fieri possit. Verum sciendum, intemperiem nunc esse magnam, nunc paruam. Si sit insignis, tam calida, quam frigida appetitum deiicere potest; cum omnis insignis intemperies actiones partis destruat. Si verò non sit insignis, frigida potius facit inappetentiam laxando & replendo orificium ventriculi.

Cibi fastidij causa.

Cibi fastidij causa.

Cibi verò fastidij, cum homo non solum cibum non appetit, sed & auersatur & abhorret, causa est, potentia appetitiua imbecilla vel errans, quæ alimentum non ut iucundum, verum ut odore & sapore ingratum odio prosequitur, quasi naturæ esset summè noxium. Accidit hoc, cum prauis succi, præcipuè biliosi, putridi & corrupti, aciditatis tamen & salsedinis expertes, orificium ventriculi occupant. Calor enim ventriculum laxat, humores in eo liquat, ac vires ventriculi deiicere solet, unde in febrium principiis cibi appetitus deiicitur. Dum verò in morbi progressu humores putridi & corrupti ad eum confluunt, etiam alimentum abominari & abhorre ægri incipiunt. Humores enim illi corrumpunt orificium ventriculi, & temperamentum eius euertere solent. Et naturalis appetitus sibi similia appetit, noxia verò auersatur. Videmusque in eodem agro plantas diuersas quamlibet sibi similem succum attrahere, diuersum verò & sibi minus conuenientem relinquere. Ita etiam accidit, ut quamuis corpus alimento indigeat, quia tamen

succus,

succus, qui in ventriculo est, corpori alendo aptus non est, natura eum etiam auersatur, nec venæ eum fugere cupiunt. Hinc postea euenit, vt facultas appetens cibos etiam, qui offeruntur, eodem modo quasi noxios auersetur; nec facile hoc malum emendatur, nisi prauis illi succi sint sublatis, & venæ humores vtiliter iterum fugere incipiant. Ad quod pertinet & illud, quod ex nimio alicuius cibi vsu, aut minus dextro vsu, fastidium eiusdem nonnunquam oboriri solet. Accidit quoque, vt quibus in morbo fastidium cibi aut potus alicuius cæpit, ij quoque à morbo liberari eum fastidiant, nausea illa & fastidio impresso manente, de quo etiam *cap. 3.*

Signa Diagnostica.

Ipse quidem appetitus deiectus, vel cibi fastidium signis, *Signa.* quibus innotescat, opus non habet, ægerque ipse conqueritur, se nihil aut parum appetere, vel etiam cibum abhorrere. Idemque ab astantibus obseruatur; modò mens ægrotantis constat, neque homo simulet affectum, qui reuera nullus est. Causæ verò, quæ inappetentiam ac cibi fastidium excitant, vt cognoscantur, signis opus est. Et quidem si suctio non fit, idque ob alimentis abundantiam, vires non prosternuntur, etsi æger aliquandiu à cibo abstineat. Apparentque indicia repletionis totius, aut densitatis cutis, aut imbecillitatis caloris naturalis, aut redundantia humorum crudorum adest, homo vitam otiosam sectatus est, atque aliarum causarum repletionis totius ante enumeratarum adsunt, & ex calefacientibus, siccantibus, attenuantibus utilitatem percipit æger, læditur verò à contrariis. Si verò vitio venarum mesaraicarum non fiat attractio, alius liquidiora & humidiora excernit. Si autem suctio non sentitur, vires ob alimenti defectum deiciuntur, corpusque gracile euadit, atque extenuatur. Causa etiam læsæ tensionis cognoscitur è signis cerebri, vel neruorum sexti paris læsis. Externæ quoque causæ suis signis se produnt, atque etiam antecesserunt causæ insigniter refrigerantes vel stupefacientes, ac tum æger, si acris vel mordacia sumat, nullam mordicationem percipit, nec singultus excitatur, adsuntque præ-

terea, quæ calorem ventriculi debilitandi vim habent, quæ ex intemperie ventriculi, eiusque morbis patent.

Prognostica.

Prognostica.

1. Anorexia malum est non contemnendum; quia corpora ficcat, ad omnes operas imbecilliora reddit, ac instaurationi animalis aduersatur. Maius tamen vel minus malum portendit pro magnitudine ac paruitate causæ, à qua oritur. 2. In omni morbo constare mente, & bene se habere ad ea, quæ offeruntur, bonum. Contra verò habere se, malum, 2. *Aph.* 33. Languentis enim & facultatis animalis & naturalis indicium est, & spem de recuperanda salute exiguam præbet. Et 3. *Epidem. com.* 3. *aph.* 30. Galenus ait; Respiratio & ciborum appetentia in ægrotante magnum ad salutem pondus habent.

3. In morbo diurno ἀπώστια, seu cibi fastidium, & sinceræ deiectiones, malum, 6. *aph.* 6. Significatur enim extinctio facultatis appetentis in orificio ventriculi, seu ob maximum frigiditatis excessum, seu ob materiam insigniter putrefactam. Cùmque diurno morbo affecti vires aliter, quàm nutrimento recuperari nequeant, si illud nec assumatur nec apponatur, viribus tandem planè consumptis ægrum extinguere necesse est. 4. Malum & facultatis appetentis collabentis signum est, si æger, quos desiderare se aiebat, cibos, postquam gustauit, fastidiat, nec comedat: peius tamen ij adhuc habent, qui nil appetunt. Extrema enim facultatis appetentis deiectione significatur. Galenus, 2. *Epid. com.* 2. *text.* 3. 5. Incommodè hoc malo pueri afficiuntur, vtpotè, qui naturâ edaces sunt, & plurimo alimento indigent. Magnus enim p. n. excessus significatur, si puer anorexiâ afficiatur. Galenus, 2. *aph.* 20. 6. Anorexia, si iuxta principium ac vigorem accidat morbi, non ita periculosa est. Mediocri enim tum alimento æger opus habet, & si multum appetat; multumque comedat, plus damni quàm commodi inde percipit, ac sublato morbo spontè appetitus redit. Si verò in declinatione totius morbi deiciatur appetitus, seu ex morbi diurnitate, seu virium debilitate, seu aliquâ immodicâ euacuatione, malum signum

signum est, cum caloris naturalis extinctionem & virtutis naturalis deiectionem significet: & medici curam id postulat, metusque est, ne æger vel recidivam patiat, vel alius morbus sequatur. 7. Prostratio appetitus ex læsione nervorum sextæ coniugationis à cerebro venientis difficulter curatur. 8. Si in morbo aliquo appetitus sit prostratus, & subito postea plurimum cibum æger sumserit, non præcedente crisi aliqua & morbi imminutione, lethale signum est: quia cerebri læsionem & virtutis sensitivæ extinctionem significat.

Curatio.

Curatio.

Cum appetitus læsus à variis causis dependeat, curandi ratio etiam simplex esse non potest; sed pro causarum varietate variè instituenda, causarumque singulæ suo modo tollendæ. Quapropter si nulla fiat suctio, causam, quæ suctionem impedit, tollere & removere oportet. Si succi naturales abundant, ea, quæ plenitudinem imminuunt, conveniunt, ut sunt inedia, exercitium, frictiones validæ & multæ, frequens balneorum usus. Quæ si non sufficiunt, aut nimis tardè, quod expetitur, præstant, sanguinis missio instituenda. Eadem media iis competunt, qui ex intempestiva & immodica ciborum ingestione cruditatibus in ventriculo cumulatis in anorexiam incidunt. Si tamen in ventriculo viriosi humores abundant, vomitu vel per alium euacuentur, & imprimis amara eligantur, quæ simul abstergunt, atque hinc aloë ventriculo amica dicitur. Fortiora verò medicamenta, ut scammonium & colocynthis, quæ os ventriculi, & in hoc appetentiam lædunt, non conveniunt. Si homo ex otio & exercitiis omissis cibum non appetit, motus imperandus. In frigida & humida corporis constitutione calida & siccantia conveniunt. Si constipatio & condensatio pororum cutis adsit, laxanda cutis, quod commodissimè præstat balneum aquæ dulcis. Utiles sunt & frictiones lenes totius corporis. In ventriculi imbecillitate & venarum ac epatis obstructione utilis est hic potus: ℞. Rad. petroselini, feniculi, apij, cichorij an. ʒ. ss. abinthij, taraxaci, an. M. j. flet. rosar. M. ss. cichorij p. j. sem.

coriand. prepar. ʒ. j. fol. fen. elect. ʒ. vj. sem. anisi ʒ. iij. vuarum passar. ʒ. j. Infundatur in tribus partibus aquæ, & vna vini rhenani pro lb. j. ʒ. Stent in infusione hor. 24. vase clauso in loco calido. Colaturæ expressæ adde *syrup. cichory cum rhubarb. de mentha, de absinthio an. ʒ. j.* Cum albumine oui depurentur & clarificentur. In decocto clarificato suspendantur in nodulo *Rhabarb. elect. agarici trochiscati, spec. aromat. rosar. diarrh. abbat. an. ʒ. ʒ. spica, schenanth. an. ʒ. vj.* Dos. Cayathus vnus horis tribus ante pastum. Si verò suctio non percipitur, iidem caussa, quæ suctionis sensum impedit, tollenda, siue aliqua sit intemperies, siue humor, de quo suprà dictum. Præcipuè tamen bilis & pituita appetitus sensum impediunt. Et quidem bilis, præcipuè in febribus, ventriculum affligit, quæ qua ratione tollenda sit iis, quæ suprà de intemperiebus ventriculi dicta sunt, patet. Nimirum bilis euacuanda, & ventriculus postea roborandus. Euacuatur commodissimè vomitu, vel per aluum: cui rei inseruit absinthium, si eius P. j. coquatur, & decocti ʒ. v. vel ʒ. vj. cum Syrup. rosar. solutio exhibeantur, aut hiera, si bilis tenacius adhærescat. Qua ratione intemperies cum pituita curanda sit, etiam suprà dictum. Hoc saltem addimus; etsi pituita, vt frigida, calefacientia indicat; tamen non confertim & subito hoc faciendum, ne humores subito fusi flatus generent, & in vniuersum corpus distribuuntur, ac obstructions pariant. Quapropter cautè hîc agendum, & primò curandum, vt æger parcè comedat, & bibat, & victu attenuante vtatur. Possunt etiam in prima mensa concedi ea, quæ salsa sunt, cum sal incidendi & attenuandi vim habeat; & postea ea, quæ vim detergendi habent, vsurpari, quale est ius Brassicæ primum non exquisitè coctæ. Ad extenuandam verò pituitam commodum est, primò oxymel exhibere cum mellis rosarum parte quarta. Postea medicamentum, quod Diatrionpiperon appellatur, & quidem simplex, quod tantum ex tribus piperum generibus conficitur. Etsi enim validius calefacit piper: tamen tenuis substantiæ est, & tenuium partium, quæ propterea citius discutiuntur,

tiuntur, nec epati inde calor imprimitur. Pituita hoc modo incisa & deterfa euacuanda est vel vomitu, vel per alium, medicamentis supra propositis. Tandem ventriculus roborandus, quam ad rem vtile est aromaticum rosatum; item absinthium, siue decoctum, siue in vino, quod præterea etiam insignem facultatem appetitum excitandi habet. Simul etiam appetitum excitantia vsurpanda, quæ in causa calida refrigerantia esse oportet, ex aceto, succo limonum, agrestâ, aurantiis acidis, granatis acidis, quibus cibi condiri possunt. Conuenit etiam lactuca aceto condita. E Chymicis Spiritus vitrioli & salis, aliæque de intemperie ventriculi calida proposita. Contra in causa frigida vsurpanda calefacientia ventriculum, itidem supra proposita: quæ & coctionem adiuuant, & appetitum reparant. Hinc panem ex vino maluatico sumere, cibos aromatibus condire vtile est. Conuenit etiam hîc oxymel scilliticum. In vtraque causa oxymel simplex, Spiritus vitrioli & salis. Quod si ob facultatis sentientis vitium non fiat appetitus, curatio ad causas & morbos, à quibus ille prouenit, dirigenda. Si nimirum ob melancholiam vel aliud quodque delirium ægri cibum sumere detrectant, ad morbum illum curatio dirigenda; interim ægro quantum fieri potest persuadendum, vt cibumumat. Si ex humore maligno in febribus appetendi vis extinguatur, ad febrem curatio dirigenda, & interim vt æger cibumumat, ei persuadendum. Si propter læsionem nervi sextæ coniugationis fiat appetitus prostratus, cerebrum confortandum.

Causis sublati etiam hîc appetitus excitandus. Danda nimirum salsa, acida & acria, quæ similem suctionem illi, quæ fit à defectu alimenti efficiant. Pinguia verò vitanda. Et imprimis acetum vtile est, quod si maiore quantitate bibatur, fastidium illud à vini potu, in quo radices solani furiosi maceratæ fuerint, ortum, vt & ab aliis narcoticis profectum, tollit. Eligenda tamen ea, quæ contrariam causæ morbificæ dispositionem inducunt. Simulque præbenda ea, quæ gustu & olfactu sunt grata, vt ex quibus appetitus excitatus sæpe in desiderium

rium cibi erumpit. Cibi verò fastidium à calore & humore corrupto os ventriculi occupante proueniens, curatur iis, quæ calidam intemperiem corrigunt, & humorem euacuant. Verùm hæc appetentia, cùm plerumque accadat febricitantibus, febre eiúsque causâ sublata etiam cibi fastidium cessat.

*Diem.**Dieta.*

Vitentur omnia, quæ os ventriculi laxant, vt pinguia, oleosa, butyrum, cerebrum animalium imprimis, & omnia, quæ ingrata & nauseabunda sunt, ac ingratum odorem habent. Vt enim Galenus, 8. *de compos. medicam. secund. loc. cap. 3.* monet, omnia, quæ bonum gratumque odorem spirant, ventriculo grata sunt, & appetitum excitant, sicut quæ malè olent, eundem turbant & subuertunt. Non omnibus tamen omnia pariter grata & ingrata sunt. Vsurpentur etiam ea, quæ vim habent sensum appetitus stimulandi, qualia sunt salsa & acria. Ideoque condimenti loco sumatur acetum, citria poma, aurantia acida, cappares, oliuæ, gingidium cum aceto, teste Galeno, 2. *de alimentor. facultat. cap. 34. & 55. & 3. eiusdem operis c. 31.* Cibus ita præparetur, ne multa modificatione opus habeat, alioquin & si diu ore versâdus sit, ingratus euadit, & appetitum euertit. Vinum in causâ frigida sit ἀλγερὸν & subastringens. Commendatur & absinthites, quod tamen etiam in bile in ventriculo redundante vtile est, modò appetitus defectus non à calore nimio proficiscatur. In calida causâ frigidus potus assuetis permittitur, quia constringendo os ventriculi appetitum excitat. Hinc Hippocrati, 6. *epid. comm. 4. text. 20.* Aqua vorax est, id est, cibi appetentiam efficit. In diuturna tamen ventriculi imbecillitate aquæ potus non permittendus. Sed forsân loquitur Hippoc. loco allegato, non de potu aquæ, sed de morâ & versatione circa aquas. Vnde piscatores & nautas auidè cibum appetere videmus. Qui cibos notæ deterioris appetunt, cibos verò boni succi auersantur pertinaciter, iis cibis parum deterior permittatur ex consensu Hippocratis, 2. *aph. 38.* Quæ enim auidè appetuntur, & valdè oblectant, modò copiâ non excedant,

excedant, auidius attrahuntur, firmiter retinentur, melius concoquuntur, minúsque excrementi relinquunt. Si à corporis cōstitutione frigida & humida deiiciatur appetitus, potus & cibi calefaciendi, siccandi, attrahēdi vim habeāt, calorq; sopitus quasi excitandus exercitio & laboribus, exercitiūq; in iis, qui id ferre possunt, sūmoperè vtile est, cūm distributionem ciborum promouendo appetitū plurimum excitet. Hinc videmus eos, qui laboribus dediti sunt, etsi ter vel quater de die comedant, tamen cibum auidè appetere, cūm in otio degentes vix semel eum auidè appetant. Somnus non sit nimius; cūm distributio cibi per vigilias potius fiat, quàm per somnum, eaque peracta appetitus redeat. Hinc accidit, vt vigilantes citius esuriamus, spatiumque, quod inter prandium & cœnam est, breuius sit, quàm quod est inter cœnam & prandium, eoque elapso non minus appetamus, quàm hoc.

CAPVT II.

De longa à cibo & potu abstinentia.

 R P V S nostrum, vt & aliorum animalium in *Animaliū cor-* perpetuo fluxu esse, continuoque eius aliquid dis- *liū cor-* sipari & absumi, & propterea alimentis, quibus id, quod *pota con-* absumitur, instauretur, indigere, ac nisi alimento re- *tinuō* ficiatur, tandem de vita hominem periclitari, nemini *alimen-* ignotum est. Id quod Hippocrates, *lib. πρὶ ἀρχῶν*, septi- *tis resi-* mo die fieri scribit, censetque, lethalem esse inediam, *cienda-* quæ septimum diem excedit: Cuius sententiæ subscribit *Quādiu* Macrobius, *lib. i. in somn. Scipion. c. 6.* Plinius verò, *lib. inediam* *II. cap. 24.* longius assignat spatium, vndecim scilicet die- *tolerare* rum. Et experientia ipsa testatur, nonnullos vltra septi- *possit.* mum diem sine cibo vixisse. Tempus tamē varium est. *Exempla* Cardanus, *lib. II. de subtilitate* refert quendam Leonard. *eorum* Pictorensem se sensim eò traduxisse, vt semel tantum in *qui diu* septimana cibum fumeret. Et fossorem quēdam, quum pu- *sine ali-* teum foderet, terræ ruina oppressum sub tabulato, quod *mentis* obiecerat, septē dies noctesq; sine cibo & somno solā vri- *vixerūt.* nā epotā vixisse, Barthol. Anulus, *in picta poësi*, scribit. Ferūt etiam nonnulli & nunc Græcos monachos ad septimum diem

diem vsque ieiunium extendere & omni cibo abstinere. Citeſius quoque Medicus, in *tract. de abſtinentie Conſolentanea*, narrat Petrum Alchantaram, Monachum Hiſpanum, ſingulis menſibus octo diebus continuis ab omni cibo abſtinuiſſe. Et Iſocratem Rhetorem ab aliis 4. ad alios 9. dies à cibo abſtinuiſſe accepit Plutarchus, refertque in *opusculo de vita decem Rhetorum*. Auicennas *lib. 1. ſen. 3. doct. 5. cap. 2.* ſcribit quendam à potu vnus libræ olei violacei, in qua cera & adeps diſſoluta fuerant, donec in Emplaſtri formam coiuiſſent, diebus 10. cibum non appetuiſſe. Et ſæpe in morbis obſeruatum, ægros multis ſæpe diebus nullum cibum vel appetere vel aſſumere. Beniuenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap. 108.* ſcribit, monialem quandam montis Cælij ſuffocatione vteri laborantem ad 10. diem ſolâ panis buccella vitam traduxiſſe. Plato, *de Republ.* Erum Pamphilum inter eos, qui in acie ceciderant 10. dies veluti mortuum iaciuiſſe, poſteaſque rogo impoſitum reuiſiſſe. Horatius Aug. *de ſang. miſſ. cap. 15. lib. 4.* teſtatur, ſe viſiſſe ruſticam mulierem, quæ grauida & vlcere ventriculi laborans viginti diebus ſine cibo vixerit, tandèmq; mortua fuerit, mortuæ verò vtero aperto viuus foetus extractus ſit. Cardanus, *11. de Subtil.* ſcriptum reliquit, iuuenem quendam Scotum ſub Clemente VII. Pontifice vndecim diebus in cuſtodia ſine cibo detentum fuiſſe, qui aliquando ad 30. dies ſine cibo perdurauit. Et foeminam, quæ ſine cibo quandòque dies 30. tranſegerit, in Germania vixiſſe, author eſt Albertus Magnus, *lib. 7. de animal. tract. 3. c. 3.* Idem *eodem in loco* regnante Friderico II. Imperatore, Coloniae fuiſſe virum melancholicum refert; qui clauſus arcto in loco, & cuſtoditus ſaluis ſigillis ſine cibo ſeptem hebdomadas vixit, quotidie aut alternis diebus ſemel hauſtum aquæ frigidæ bibens, & præterea nihil aſſumens. Auguſtinus, *Epift. 86. ad Caſulanum*, ſcribit, temporibus ſuis quendam 40. diebus ſine cibo vixiſſe. Ex Plutarcho, in *Sympoſiacis* & Athenæo, in *Dypnoſophiſtis* notum eſt, Timonis auiam ſiue amitam, ſiue nutricem quotannis vſarum more bi-meſtre tempus in Ciliciæ ſpelunca ſine alimento

alimento semianimen detulisse. Et Fernelius , l. 6. *Patho-
log. c. 1.* narrat, se vidisse grauidam, cui tuberculo duro &
magno ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid inde-
batur mox remearet, atque sic nihil cibi potúsque bime-
stri spatio sumpserit, tandémque mortua sit.

An verò quæ de Lucomoriæ Moschouiæ populis nar- *Historia*
rantur recensere debeam, cùm multis proculdubio fa- *de Luco-*
bulosa videri possint, dubito. Recenset tamen ea Sigis- *moria*
mundus L. B. in Herberstein, in rerum Moscouitic. Com. *populis.*
ment. pag. 82. scribitque, quod Lucomoriæ populos vl-
tra Obi fluuium in montibus sitæ, in singulos annos
nempe 27. die Nouembris, quæ apud Ruthenos S. Gre-
gorio sacra est, mori ferant, ac vere insequente, maxi-
mè ad 24. Aprilis, ranarum instar, denuò reuiuiscere.
Cum his quoque Grustintzij & Sperpanomotzij populi
noua, & aliàs in consueta habent commercia. Cùm enim
statum tempus moriendi, seu dormiendi ipsis imminet,
merces certo loco deponunt, quas Grustintzij & Sper-
panomotzij, relictis suis interim æqua commutatione
mercibus, auferunt: eas illi rediuiui, si iniquiori æstima-
tione abductas esse viderint, rursus repetunt, vnde lites
plurimæ & bella inter eos oriuntur. Eandem historiam
Franciscus Citesius, in *Opusculo de abstinate Consolenta-
nea*, fide dignorum virorum testimonio confirmat. To-
ta autem narratio sic se habet: *Id omni exceptione maius
est, Heinrico etiam Tertio in Polonia agenti à Principibus
fide dignissimis testatum. Aderant quamplurimi Gallie Pro-
ceres, Senatores. Aderant & aule Medici, inter quos D.
Iohan. Piduxius, primicerius noster & Decanus, non artis
Medicæ solùm, sed totius etiam naturalis historię scientia
clarissimus, Illustrissimi Principis Ludouici Gonzagæ Niner-
nensis Ducis valetudinem tunc regere solitus, sed & ipsi Regi
consilij copiam præbere, à quo id primùm didicimus. Relatum
est ab Alex. Guagnino Veronensi peditum in arce Vitebska fini-
tima Moschouiæ Præfecto, in sua Moschouiæ descriptione.
Quosdam igitur populos, refert, Lucomoriam vltioris Sar-
matię regionem incolentes, quotannis 27. Mensis Nouembris
die, velut birundines & ranas, præ intenso brumali frigore
mori*

mori (sive potius obrigescere.) Postea redeunte vere 24. Aprilis die eos denuò reuiuiscere. Ipsos autem hoc modo commercia cum Grustintziis & Sperpanomotziis populis sibi vicinis habere. Cùm iam futuram mortem imminere sentiunt, tunc merces suas certis in locis deponunt, quas Grustintzj, & Sperpanomotzj, suis mercibus interim æquivalentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi autem reuiuiscetes illas merces, si æqua commutatione sibi placuerint, pro suis accipiunt, sin minus iustæ fuerint, à Grustintziis & Sperpanomotziis suas repetunt, unde lites & bella hac de causa sæpissimè oriri dicuntur. Cæterùm per soporem illum non extinguitur innatus horum corporum (alioqui huic aëri assuetorum, geluque, ut loquitur Albertus Crantzj, recoctorum) calor: quia is, omnibus poris, meatibus, ductibusque frigore conniuentibus & obseratis, circa viscera colligitur, atque hac veluti antiperistasi seipso in proximum ver auctior & vegetior efficitur. Periclitaretur inter omnes corporis partes maximè cerebrum, multis iisque amplis foraminibus, narium præsertim patens, nisi dum rigere incipiunt, tenuis illis & aquea pituita è naribus stillaret, quæ (ex relatu eiusdem D. Piduxj) non minus congelatur, quam sputum ipsum, quod Sigismundus ab Herberstein frigore concreescere testatur, antequam terram attingat: Sic noua subinde descendente, subinde concreescente ad terram usque, eodem planè modo ea pituita producit, quo apud nos per ipsam hyemem pendula è protectis stillicidia; unde naribus obturatis cerebrum aëris inclementiæ minus peruium & penetrabile est. Nam si quis aduersus hanc aëris iniuriam tum pellium amictum, tum curruum mole instructior, stiriam istam vi diuellere tentet, statim irrumpente, qua data porta, in cerebrum aëre frigidior, natiuus eius calor extinguitur, iacentesque æternum pereunt Lacomori: Sin tempestatis serenioris leni aurâ detur frui, fusa illa pituita, sensim calor redit ossibus, redit suis membris vigor & sensus, idemque, qui prius inerat, functionum omnium ordo. Itaque hæc, etsi satis admiranda longioris abstinentiæ exempla sint, tamen quæ sequentur, admirabiliora & penè miraculis similia sunt, atque ea pleraque non à remotioribus seculis petita, aut dubiæ fidei, sed quæ nostrâ patrûmque & auorum memoriâ acciderunt.

ciderunt. Patauij Anno Christi 1598. vt hanc historiam Alexand. Viguntia, ibidē Professor consignauit. Virgo sub occasum caniculæ febre, hinc tumore sinistri brachij, atque eo cessante dolore in articulis, ore ventriculi ac postea totius abdominis correpta fuit, insupérque motum sinistri brachij amisit, atque omnia alimenta vomitu reiecit. Hinc omnia edulia auersari, imò ad eorum mentionem & imaginationem nauseam concipiere cepit. Medicamenta tamen facilè ingerebat, retinebat, aluo egerbat. Atque ita dum nihil cibi caperet, omnes excretiones naturales substiterunt, aluus fuit suppressa, per vesicam lotium non reddidit, clysteres iniectiones nullas feces eduxerunt. Et sic vnum & alterum mensem traduxit, ad aspectum sana visa fuit, color fuit viuus, & nulla apparuit in corpore macies. Assumpto tum puluere, nescio quem humorem & vermem viuum vomitu reiecit. Hinc per 3. menses continuos quotidie vel alternis diebus sanguinem libræ pondere per aluum reiecit, primum floridum, mox aquosum & nigricantem, qui demum aluo subsistente vomitu reiectus fuit, & cum circa brumam paralysis remisisset, cæca euasit ac delirare cepit, & ita octimestri spatio ab omni cibo abstinuit, atque interim sæpius catalepsi correpta fuit, hinc iterum cibum capere, vrinam reddere atque aluum egerere cepit. Rursum verò 1. Augusti vomere cepit, atque eadem ferè, quæ prius, redierunt symptomata & iterum per duos menses sine cibo vixit. Sedecim mensibus in Hetruria in agro Lucensi puella 14. annorum Anno Christi 1603. planè contabescens & solo aquæ simplicis potu vtens sine vlllo cibo languida, somnolenta, taciturna, cruribus contractis, viuens, nullaque excrementa, præter vrinam reddens visa fuit, quæ tamen postea iterum cibum sumpsit ac sana euasit. Duobus annis quendam ieiunasse testatur Cælius Rhodiginus, lib. 13. antiq. lect. c. 24. & Stendaliensem monialem itidem biennio sine cibo vixisse, Petrus Apopenfis Conciliator dictus, diff. 12. & alium quendam etiam biennio sub Pontificatu Nicolai V. Citesius narrat. Tres annos sine cibo vixit puella 14. annos nata Con-

folento, vrbe in Lemouicum & Pictonum confinio ad Vigennam oriunda, cuius historiam descripsit Franciscus Citeſius Medicus, edito libello, quem de abſtinente Conſolentanea inſcripſit. Correpta eſt ea Anno Chriſti 1599. ætatis 11, circa 13. Calend. Martij febre, & cū alijs ſymptomatibus, tūm vomitu conflictata fuit: Febre remittente obmutuit, & totos 24. dies ſine voce fuit. Voce reddita, quanquam deliraret, omnium infra caput partium ſenſus & motus torpore, œſophago etiam reſoluto omnem cibum abhorrere cæpit. Poſt 6. meſes tamen artuum motus reſtitutus eſt, manente cibi faſtidio. Vniuerſum abdomen contabuit, vt ab imis coſtis ad pubem vſque nihil priſtini aqualiculi ſuperfuerit, vt omnes abdominis muſculos, inteſtina, viſcera & reliquas ventris partes detractas putaffes: Cæteræ corporis partes minus exhaustæ apparuerunt. Nam pectus amplum, vbera turgidula, brachia, crura modicè toroſa, facies rotunda, ſed fuſca, labia rubra, lingua quidem contractior, expeditus tamen ſermo, caput pilis longiſſimis contectum erat, pilique, & ungues, imò totum corpus augebatur. Nulla corporis parte excrementa procedebant, non aluo feces, non veſica lotium, non vtro meſtrum, non cute ſudor aut ſordes. Vniuerſa verò corporis cutis frigida & ſicca tangentibus apparebat, vixque nullo motu incaleſcebat, eſi in rem familiarem operam ſuam conferret, obſonium è foro peteret, pauimenti ſordes euerteret, colum teneret, fuſum rotaret, atque alia huiuſmodi miniſteria obiret, nullius partis ſenſu aut motu deficiente. Historiam puellæ in Gallia Narbonenſi, quæ tres annos ſine cibo & potu vixit, recenſet Guilhelm. Rondelet. 1. *lib. de piſcibus cap. 13.* Guilhelm. etiam Fabricius, *cent. 2. obſ. 40.* refert, Anno 1595. puellam annos 14. natam è Ducatu Iuliacenſi. Coloniam ad ductam fuiſſe, quæ tribus annis omni cibo abſtinuit; ambulauit tamen, cum æqualibus luſit, ſaltauit, & alia negotia perfecit. Puella Spirenſis, quæ quadriennium ab omni cibo abſtinuit, Anno 1552. à Ferdinando Romano- rum Rege, aliſque Romani Imperij proceribus conſpecta eſt.

Etæ eſt , cuius hiftoriam annotauit Iohan. Langius , *lib. 2. epift. 27.* Imò & qui longiore temporis ſpatio ab omni cibo & potu abſtinuerunt , comperti ſunt Nicolai cuiuſdam Vnderuualdenſis Heluetij , qui quindecim annis ſine cibo vixit , cùm alij , tum D. Iacobus Zuuingerus , in *Epift. obſeru. 33. cent. 5. Guilielmi Fabricij annexa* , mentionem facit. Mulieris , quæ 18. annis nihil comedit , meminit Petrus Apponenſis , in *Commentario in problem. Ariſtotelis* : Puellæ quæ viginti annis nihil comedit , Rogerius Bacho & Martinus Del-Rio , *lib. 2. diſquiſition. magicar. quæſt. 21.* Foeminæ , quæ 30. annis ab omni cibo abſtinuit , Iohan. Bocatius. Alterius , quæ 36. annis nihil cibi ſumpſit , Conciliator , *diff. 112.* Viri , ſeu ſacrifici , qui 40. annis Romæ à cibo abſtinuit , Rondeletius & Ioubertus ; ſcribitque Rondeletius , *lib. 1. de piſc. cap. 13.* de eo , id ex Leonis Pontificis & multorum Principum cuſtodia & Hermolai Barbari hiftoria fidèque certiffimum eſſe. Et ſomnus diuturnus Epimenidis Philoſophi paſſim notus eſt , quem in æſtu meridiano diuerſum in ſpecum ſomnòque correptum alij 40. alij 47. alij 77. annos dormiuiſſe ferunt , qui etiam vigilans adeo temperans fuit , vt Plutarchus , in *ſympoſiacis & lib. de facie in orbe lunæ* ſcribat , illum re ipſa oſtendiſſe , exiguo admodum fomento naturam ſuſtentare animal , ſi nutrimentum vel oliuæ quantitate ſumat. Et ex hiftoria Eccleſiaſtica Nicephori , *lib. 14. cap. 45.* notum , Decio Imperante apud Ephēſios ſeptem pueros corporibus iuxta ac animis fratres Chriſti fideles ob metum tyranni extra urbem in antrum auſugiſſe , cuius aditum cùm perſecutores probè extra muniuiſſent , ij in ſomnum profundum præ anxio animi mœrore delapſi ſunt , atque ita annos 373. dormiuerunt , & diuina prouidentia ita ſunt detenti , vt neque corpora neque veſtimenta eorum defluerint uſque ad Theodoſij tempora. Et extant tales hiftoriæ paſſim apud authores plurimæ. Vnam atque alteram ſaltem , quæ in recenti ſunt hominum memoria , & noſtro ſeculo acciderunt , addere libet. In Palatinatu , in pago *Schmidtweiler* præfecturæ Cæſaro lautreanæ puella fuit Catharina nomine , Victoris ru-

sticani filia, quæ septem annis sine cibo & potu vixit, quam iussu Iohannis Casimiri, Comitis Palatini Henricus Smetius, & Iacobus Theodorus Medici 24. Nouembris Anno 1584. & rursus eiusdem Principis iussu Iohannes Postius Medicus aulicus & Valentinus Hennerus Medicinæ Doctor 14. Aprilis Anno 1588. visitarunt, quo tempore parùm iterum edere & bibere cepit, quorum de eius morbo symptomatibus relationem Henricus Smetius, *lib. 10. suorum miscellaneorum* inseruit. In qua notabile, quod nona hebdomade intensissimi dolores eam vexauerunt, & quod crassam lentamque pituitam, quantum oui gallinacei testa dimidia capere posset, admisto sanguine euomuit, & quod intra sex annos semel saltem octauâ horæ parte dormiuit. Genuenses etiam Medici referunt, anno Christi 1601. puellam quandam Pedemontanam, 22. circiter annos agentem, hilarem, agilem Genuam translata fuisse, & custodiæ traditam, deprehensumque, nihil præter aquam eam ingessisse, & ita plurimum annorum ieiunium tolerasse. Puellam Moersensem vltra annos 29. sine cibo vixisse, refert Guilielmus Fabricius, *cent. 5. obs. 35.* Narratio autem hæc est: Anno 1612. 13. Iulij, cum dictus Guilielmus Fabricius Moersiam veniret, agebat puella illa, nomine Eua *Ilegen*, annum 37. vixeratque iam in annum 16. sine vlllo cibo & potu, ab ineunte ætate valetudinaria fuit, & perpetuis capitis doloribus obnoxia, statura fuit corporis mediocri, facie pallida, extenuata. Anno 1597. post F. Paschatos, qui fuit ætatis 21. paulatim ab omni cibo & potu abhorreere cepit, ita vt intra anni spatium potentia omnia planè auersata sit. Primo inde quinquennio quolibet tertio die circa ortum Solis se splendido quodam lumine circumfundi, & mellita quadam substantia linguam atque os irrorari, seque inde refocillari dicebat. Cum etiam anno 1612. 11. Octobris in hortum ad preces fundendas descendisset, apparitiones varias habuit. Calor externarum partium erat temperatus, pulsus languidus, obscurus & ferè nullus, interim ordinatus. Incedebat in publicum, sed innixa baculo. Vixit adhuc

sine

sine omni cibo ac potu Anno 1619. Notissima etiam est Apollonia Schreieriana puella nata in oppido Gats ditio-
nis Bernensis, quæ primo sensim panis, deinde ciborum
aliorum omnium appetitum amisit, & iusculis tantum
nutrita paulatim illorum etiam usum abhorruit, & tan-
dem saltem aliquot cochlearia vini aquâ diluti assumens
& eius usum postea respuit, atque ita aliquot menses sine
cibo & potu vixit. Fama ad Senatum Bernensem delata,
iussit is & matrem & filiam adduci & in Xenodochio
urbis custodiri, & observari num mater filiæ quid clan-
culum porrigeret. In quam rem cum omni diligentia in-
quisitum esset, cognitum tandem eam sine alimento vi-
vere. Fuitque in Heluetia circa annum 1600. & seqq. à
plurimis visa, eiusque historiam edidit D. Paulus Lentu-
lus. Notabile in ea hoc, etiamsi muscæ, quarum in hy-
pocausto, vbi illa iacebat, magna erat copia, per faciem
aliisque corporis partes denudatas oberrarent, illas ta-
men nullo modo se percipere, imò ne tempore hyemali
se à frigore magnopere lædi affirmavit. In hoc statu per-
stitit usque ad annum 1612. vbi circa festum natiuitatis
Christi appetitus paulum redire cæpit, pedetentim co-
ctio in ventriculo, epate, aliisque partibus perfici, ab-
domen, quod antea extenuatum & induratum erat, rur-
sum emolliri & eleuari, excrementa per consuetas vias
iterum excreuit, musculorum robur recuperavit, & quæ
ultra 10. annos à cibo & potu abstinens inualida fuerat,
motum recuperare, ambulare, aliisque negotia perficere
cæpit. Mentis tamen operationes, quæ per totum inediæ
tempus integræ fuerant, deprauari cæperunt & *μωρόω*
quadam affecta fuit. Tandem historiam recentissimam,
quæ ab aliis in literas relata nondum est, afferre libet,
puellæ Halberstädiensis, quæ annis decem sine cibo, non
tamen sine potu vixit. Nata ea est Halberstädi, anno
1601. 21. Nouembris, patre Matthia Bornemanno. Anno
1614. mense Nouembri in morbum, procul dubio febrem
acutam incidit, qua 14. dies grauiter laborauit, morbi
tempore nihil cibi sumpsit, atque etiam, vbi sana rur-
sum euasit, cibum auersata est, ita vt die plus, quam

nummo emeretur, ederet. Accidit postea, ut ad nuptias inuitaretur ubi cum ab equalibus ad largius edendum congeretur, cibumque paulò largius sumeret, iterum per octiduum ægrotare cepit, ut de vita eius desperaretur. Hinc ad finem usque vitæ nihil cibi assumpserit, sed potus loco cereuisiam, quæ ibi coquitur, singulis diebus fere sextarium. Si verò ipsa inscia etiam panis in cereuisiam iniiceretur, eam non bibit. Corpus quidem satis incrementum sumpsit, bonique fuit coloris: Ipsa tamen fuit debilis, ut vitam sedentariam continuò agere cogeretur. Anno 1623. mense Nouembri, accedente terrore & molestia, ob milites insolentes, quos mater hospitio excipere cogebatur, vitam finiuit. Verum historiarum satis est. Id iam agendum, ut in tam insolitæ & admirandæ abstinentiæ causas inquiramus. Vbi mira opinionum occurrit varietas. Primò enim nonnulli, ut breuiter sese absoluant, & ne in causis inuestigandis laborare cogantur, omnia ea, quæ hactenus narrata sunt, pro fabulosis habent, & multos simulasse potius, quàm reuera præstitisse istam inediam dicunt. Et quod Epimenidem in specie attinet, Plinius, cuius tamen scripta rebus mirabilibus & fabulis similimis refertissima sunt, quod de illo fertur, eum puerum æstu & itinere fessum 57. dormiuisse annis, rerum faciem mutationemque mirantem, veluti postero experrectum die, pro vero vendicare non audet, sed magna fabulositate tradi scribit, *lib. 6. Natural. Histor. c. 52.* Et Aristoteles, *lib. 4. Physic. c. 11.* ea, quæ de iis, qui in Sardo ad Heroas diu dormiuisse dicuntur, in fabulis narrari scribit: neque res ipsa rationi consentanea videtur. Cum enim vita sine calore naturali consistere non possit, qui in humido radicali consistit, calor verò humidum innatum depopuletur & id proinde necessario instaurandum sit: Omnino consequi videtur, sine cibo vitam consistere non posse. Verum enim verò sit sanè, ut fabulosa quædam hisce admisceantur, & apud Poëtas præcipuè & fabularum Scriptores talia quædam occurrant, in quorum veritatem, quia remotis longè seculis accidisse dicantur, inquirere fas non est: tamen & nostra & patrum

*Causa
longa ab-
stinentia.*

*An qua
longa ab-
stinentia
habentur
exempla,
omnino
fabulosa
sint?*

& auorum memoria plurimæ huius rei extant hiftoriæ, ubi ipſius magiſtratus iuſſu omni diligentia & cautione adhibita in rei huius veritatem inquiſitum eſt, eamque ita ſeſe habere certiffimè compertum. Quapropter res multorum fide dignorum teſtimonio confirmata, in dubium non vocanda, ſed cauſa potius quærenda, quomodo cum tam diuturnâ inediâ calor innatus & vita conſiſtere poſſit. Secundò ſunt alij, qui etiam ſeſe breuiter expediunt, & ad miraculum confugiunt; & cùm Hippocrates, *lib. de principijs* ſcribat; hominem ſi 7. diebus nihil comedat, moriturum, & Plinius id ad 11. diem extendat, exiſtimant, ſi qui ultra id tempus ieiunium tolerauerint, id virtute diuina præſtitiffe, idque probant exemplo Moſis, Eliæ Prophetæ, hiftoria ſeptem dormientium, & Ludouici Pij Galliæ Regis, qui vltimis 40. vitæ diebus poſt ſumptum S. S. Euchariſtiæ Sacramentum ab omni cibo & potu abſtinuit, vt & Nicolai Heluetij Eremitæ & aliorum quorundam vitæ ſanctimonia clarorum, Et omnino fatendum eſt ieiunium illud Moſis, Eliæ, 7. dormientium miraculoſum fuiſſe, neque negandum, Deum O. M. idem omnipotente virtute præſtare potuiſſe & poſſe: Verùm in cauſis rerum reddendis non ſtatim ad Deum cauſam ſupremam recurrendum, neque credendum, Deum ſine cauſa miracula edere. Ideoque in iis, qui vitæ ſanctimonia non excelluerunt, nec aliud quid diuini præ ſe tulerunt, ieiunium hoc ad diuinam potentiam non referendum; neque credibile puellam illam Pedomontanam, quæ Genuæ ad cytharam choreas ducere & canere conſueuerat, vt & alios plurimos, imò etiam Ethnicos, in quibus nulla miraculi cauſa ſubſiit, diuina virtute ſine cibo conſeruatos fuiſſe.

Tertio eadem ratio eſt illorum, qui ab angelis bonis talibus hominibus clam, & aliis non animaduertentibus cibum ſuggeri aſſerunt. Etenim cùm boni Angeli nihil, niſi quod ipſis à Deo Opt. Max. mandatur, agant, nondum probatum, Deum tale quid ipſis iniunxiſſe. Et, vt ante dictum, inter eos, qui à diuturna abſtinentia clari ſunt & Ethnicici fuerunt, & alij, in quibus nihil ſingulare

An in reddēdis diuturna abſtinentia cauſis ſtatim ad miraculum confugiendum ſit?

Deus nō edit miracula ſine cauſa.

An ad Angelos bonos in cauſa reddenda confugiendum?

An illa corpora, quæ diu abstinent, reuera fuerint viuentia?

& quod miraculum requirere debuisset, apparet. Quarta, sunt nonnulli in ea opinione, ea corpora, quæ diu ab omni cibo abstinerunt, non fuisse verè viuentia, sed cadauera à Dæmone aliquo assumpta & mota. Verùm enim verò etsi non negemus, Diabolum cadauer aliquot diebus à putredine præseruare posse, & tale cadauer etiam Louanij ex ædibus Cornelij Agrippæ in forum deduxisse, *de consensu & dissensu Chymicorum cum Galenicis c. 18.* dictum sit; tamen in iis, qui diu sine omni cibo & potu vixerunt, id factum non fuisse, eorum actiones satis testantur. Et imprimis, quod obseruatum, foeminas quædam ex iis post diuturnam abstinentiam iterum cibum sumpsisse, nupsisse & liberos procreasse.

An à Dæmone fuerint obsessæ?

Quintò, sunt alij, qui quidem talia corpora cadauera non esse, sed verè viuentia concedunt, sed à Dæmone obsessa esse statuunt, cuius ope ieiunium tam diuturnum ferant, qui clanculum ipsis cibum in corpus insinuet, etiam ipsis non animaduertentibus, & clam quoque excrementa tollat. Ita Prosper Aquitanicus, *lib. de promiss. & prædest. cap. 5.* refert, iuuenem quandam Arabam, quæ Carthagine à Dæmone obsessa fuerat, tres ferè menses ieiunasse, & tandem sumpto S. S. Eucharistiæ Sacramento liberatam fuisse, & retulisse, noctu ab aue liquorem quendam in fauces sibi instillatum fuisse. Et quidem negandum non est, homines à malo spiritu obsessos diu ieiunium ferre posse, Dæmone vel clam cibum subministrante, vel alio modo corpus sine cibo conseruante: quod tamen omnes diu abstinentes obsessi fuerint, nulla eius habentur indicia, imò plurimas ex iis precibus, lectioni S. S. Literarum, & aliis pietatis exercitiis deditas fuisse, ex ipsarum historiis patet. Et licet Dæmon, qui homines obsidet, sæpe diu latet: tamen tandem sese prodit, quod in his non factum. Et cum quædam animalia tota hyme sine cibo viuant, cur non etiam in hominibus diuturnæ abstinentiæ causâ naturalis dari possit? Sextò sunt, qui causam diuturnæ abstinentiæ ad peculiare cœli influxus referunt. Cum enim certum sit, cœlum in hæc inferiora non solum lumine & motu, sed & occultâ influentia

An peculiare cœli influxus huius abstinentiæ causâ sint?

influentia agere, & multas rerum multarum cum cœlo ſympthias eſſe, etiam huius mirandi effectus cauſſam in cœlum referendam putant. Verùm enim verò non negandum cenſemus, cœlum etiam occulto modo & influentia in hæc inferiora agere, & quidem non ſolùm vt cauſſam communem hæc inferiora afficere, verùm ſingulorum etiam hominum temperamentum à cœli influxu determinari; tamen hiſce omnibus conceſſis, cœlum non eſt proxima huius diuturnæ abſtinentiæ cauſſa, ſed ipſum corporis temperamentum & conſtitutio, quæ qualis ſit, & à quo cœli influxu ea fiat, & cur tam rari ſint, qui hanc inediam ferre poſſunt, nondum explicatum. Imò ſi hiſtórias plurimorum, vt puellæ illius in pago *Schmidtweiler*, & Apolloniæ Schreierianæ, & puellæ Halberſtadienſis perpendamus, abſtinentia iſta non à naturali corporis conſtitutione, ſed morboſa & præternaturali prouenit. Septimò reperiuntur, qui ad occultas proprietates cõfugiunt, & quidẽ eas, quæ indiuiduis propriæ ſunt, qui prolixè & multis exemplis adductis probant, dari multas rerum ſympthias, quæ ad cauſſas manifeſtas reduci non poſſunt, ſed procul dubio ab occultis qualitatibus dependent, vt quod alij caſeum, alij poma, alij vinum auerſantur, alij felis præſentiam ferre non poſſunt. Et omninò verum eſt, dari tales occultas qualitates, & opẽram ludunt, ac deridendos ſe propinant, qui omnium, quæ in natura accidunt, cauſſas ad qualitates primas referre conantur, vt alibi pluribus probaui. Verùm hoc loco ad talem indiuidualem proprietatem recurri non poſſe, vel ex eo patet, quod nemo eorum, qui diu ieiunarunt, toto vitæ tempore ieiunauit. Ideoque potius ad cauſſam præternaturalem, quàm congenitam indiuidualem proprietatem hîc recurrendum. An verò in illa ipſa cauſſa præternaturali aliquid occulti ſit poſtea dicetur. Octauò, inueniuntur, qui iſtam diuturnam abſtinentiam in conſuetudinem referunt, quâ habitum quaſi contraxerint, quo diu abſtinentiam tolerare poſſint. Cùm enim compertum ſit, medicamenti, imò veneno quosdam ita aſſueuiſſe, vt eius uſu nullo modo læderentur,

An oc-
cultæ
qualita-
tes eius
cauſſa
ſint?

An con-
ſuetudo
diuturna
abſtinen-
tiæ cauſ-
ſa eſſe
poſſit?

tur , sicut de puella illa Napello nutrita historiâ narratur , & Galenus , 3. *de simpl. med. facult. cap. 18.* refert , annum Atheniensem ab exigua portione cicutæ incipiendo magnam eius portionem postea sine damno deuorasse: Existimante , etiam impossibile non esse , hominem consuetudine eò adduci posse , vt diu inediam tolerare possit , & occurrunt exempla in historiis eorum , qui sitim tolerare assueti , in tota vita postea amplius non biberunt. Et Cardanus refert , quendam Leonardum Pictoriensem sensim eò se traduxisse , vt semel tantum in hebdomade cibum sumeret ; iuuenemque Scotum assuetum fuisse usque ad 20. vel 30. dies inediam tolerare. Verum consuetudinis maximam quidem vim esse certum est ; non tamen in omnibus locum habet , sed certa saltem opera sunt , in quæ ius habet consuetudo. Etenim in sensus actiones nullam potestatem habet , neque quis potest assuescere , vt non olfaciat , sentiat , vel non respiret , in quo genere etiam est nutritio. Neque quis consuetudine efficere potest , vt non nutriatur , vel augeatur , & proinde etiâ assuescere non potest vt nutrimentum corpori nutriendo & augendo necessarium non assumat & sine vlllo cibo viuat. Et qui parcè viuere assueti sunt , diutius , quàm alij voraces , famem tolerare possint. Ast si historias eorum , qui diu sine alimento vixerunt , perpendamus , animaduertemus , pleròque & ferè omnes non consuetudine inediae tolerantiam contraxisse , sed nonnullos subito & repente ab omni cibo & potu abstinuisse , plurimos etiam eorum ad pristinum edendi usum sine damno rediisse ; Cum quæ longiore consuetudine in habitum quasi abierunt & confirmata sint , facilè mutari non possint. Longè verò alia ratio est eorum , qui venenis sunt assueti. Venena enim talia è plantis petita (nam vt metallicis illis , quæ nihil habent alimenti , homo assuescat , fieri non potest) cum partes quasdam habeant admixtas , quæ corpori alendo aptæ sunt , si exigua quantitate sumantur , vincuntur à calore corporis , & portio alimentaris quidem in nutrimentum corporis abit , venenatum verò è corpore eiicitur , quæ tamen aliquantisper corpus alterat , quæ alteratio sæpius repetita latenter corpus pro suæ naturæ ra-

*Quam ob
causam
venenis
homo as-
suescere
possit ?*

rione diſponit , vt poſtea etiam in maiore copia ſum-
 ptum venenum corpori amplius non noceat. At ſine ali-
 mento viuere , cùm naturæ corporis planè & abſolutè
 repugnet , nulla conſuetudine ad id homo deduci po-
 teſt. Nonò , plurimi , iſque non vulgares Philoſophi
 & Medici in ea ſunt ſententia , eos , qui diu ſine cibo
 vixerunt , aëre , quem inſpiramus , nutritos fuiſſe ; etſi
 eo non puro , ſed cum aliis elementis mixto. Cùm enim
 corpus noſtrum triplici ſubſtantia conſtet , ſolidis parti-
 bus , humoribus & ſpiritibus , triplici etiam alimento
 id egere , cibo , potu , aëre. Etſi accidat , aut vi morbi
 alicuius calor ita debilitetur , vt ſolam tantùm aëream
 ſubſtantiam diſſipare poſſit , tunc etiam ſolum aërem
 ad corpus nutriendum & reſciendum ſufficere. Atque
 huius rei documentum aſſerunt Chamæleonem , qui refe-
 rente Plinio , *lib. 8. cap. 33.* hianti ſemper ore ſolus ani-
 malium nec cibo nec potu alatur , nec alio , quam aëris
 nutrimento nutriatur. Quod etiam de cane leui apud
 Indos ferunt , & vt apud Scaligerum , *exerc. 228. &
 229. ſect. 2.* videre eſt , auem illam Indicam Apodem ,
 vulgò Manucodiatam , incolis etiam auem paradifi di-
 ctam , quia primum ex incompertis locis deciduum Ma-
 humetani ſacrificuli paradifo Molucarum Regi olim miſ-
 ſam eſſe , imperitis perſuaſerunt , perpetuò in aëre vi-
 uere , nec terram vnquam niſi mortuam contingere ſcri-
 bunt. Verùm etſi hoc loco de nutritionis cauſſis & ali-
 menti neceſſitate nonnulli multa diſputant ; iis tamen
 omiſſis , hoc , quod ab omnibus conſeſſum , præſuppo-
 nimus , nutritionem eſſe conuerſionem alimenti in cor-
 poris noſtri ſubſtantiam , & proinde alimentum corpo-
 ri nutriendo ſimile eſſe debere , atque ita non ſolum
 ſpirituum reſeptione , quam per aërem fieri poſſe ſanè
 iam admittamus , corporis noſtri nutritionem abſolui
 poſſe , ſed ſolidiori alimento opus eſſe. Et cùm ſanguis
 ſolus ſit totius corporis nutrimentum , aërem , ſiue vt
 ſimplex , ſiue vt impurus conſideretur , in ſanguinem
 mutari non poſſe , & ita ad nutritionem , qua totum
 corpus conſeruari debet , non ſufficere. Illa enim ſo-
 lum

*An aëre
 nutriti
 fuerint,
 qui diu
 abſtinue-
 runt ?*

*Non solo
aëre ali-
tur cha-
maleon,
canis le-
uis Indo-
rum, &
Manuco-
diata.*

lum ad animalium corpora nutrienda apta sunt, quæ sunt perfectè mixta, & quidem non omnia, sed solum vel partes vel fructus animatorum. Quæ verò ad istam sententiam probandam de Chamæleone afferuntur, longè aliter sese habent & qui diligentius in huius animalis naturam inquisiverunt, animadverterunt, ut Scaliger, *Exerc. 196. sect. 4.* refert, animal hoc habere linguam sesquipalium longam, exsertam & vibratam mucroque oblitam qua locustas, muscas, formicas scarabæos & alia insecta, capiat iisque alatur. Eadem ratio est canis levis apud Indos, qui cum sit animal pingue admodum ac tardissimi motus, non credibile est, ipsum aëre ali, sed etiam insectis, quibus aer ille est refertissimus. Ita nec Manucodiatam aëre solo vivere credibile est; nec sufficit, quod Scaliger scribit, qui dedit illi aërem pro cibo, dare potuisse concretionem aëris ad cibum. Neque enim quid Deus possit, hic quæstio est, sed qua ratione Deus hanc naturam constituerit? Is animalibus sua corpora dedit, eaque similibus ali voluit, non puris elementis. Quapropter & Apodibus Molucanis linguam dedit, quam & Brasilicas habere credibile est. Habent & ventriculum, qui non aëris causa factus. Neque simpliciter sunt Apodes.

*An ex-
halatio-
nibus
nutriti
fuerint?*

Decimò. Cum ergo alij viderent, minus probabile esse, animalia aëre simplici ali posse, statuerunt, istos, qui diu sine cibo vixerunt, odoribus seu exhalationibus, quæ aëri permiscetur, nutritos fuisse. Ex corporibus enim sublunaribus perpetuò ἀπορροίας & effluvia fieri certum est, patetque; id maximè in rebus odoratis, quæ continuè odorem spirant, qui plerumque cum exhalatione & corpore vaporoso coniunctus est. Et quidem exhalationes ex non saltem sunt corpora imperfecta mixta, sed exactissimè mixta, corporisque eius naturam, à quo exhalant, referencia. Imò nihil aliud sunt eiusdem exhalationes, quam corpora mixta, in minimas atomos sui generis resoluta. De quibus Lucretius;

Vsque

*Vsque aded omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique partes,
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi.*

Hos ergo vapores, si cum aëre, quem inspiramus, attrahantur, & eius calor sit analogus, in sanguinem, è quo totum corpus nutriatur, conuerti putant. Imò existimant, extra corpus humanum tales vapores in materiam corpori alendo aptam, in rorem scilicet, quo cicadæ nutriantur, teste Aristotele, 5. *de histor. animal. cap. 30.* Mannam, quæ non solum est medicamentum, sed & alimentum; mel, quod è floribus apes legunt, quodque homini optimum alimentum suppeditat mutari. Atque ad huius probationem afferunt exempla canis leuis Indiæ Occidentalis, & Manucodiata, quorum etiam antea facta est mentio, & præterea Pyraustæ animalis pennati, paulò muscis maioribus grandioris, quod vt Aristoteles, 5. *de Histor. animal. cap. 19.* refert, viuit in ærariis Cypri fornacibus inter flammæ; vt & Democriti Abderitæ, qui teste Diogene Laërtio, *in eius vita*, cum iam morti proximus videretur, morientem sororem, quod ipse in festo Cereris moriturus impediret, ne vota Deæ exsoluere posset, bono animo esse iussit, panesque calidos sibi quotidie afferri mandauit, eosque naribus admouit, & ita toto triduo, quo festum Cereris durauit, vitam sustentauit. Et videmus in Lipothymia spiritibus deficientibus nihil hominem citius reficere, quam odores. De quo Hippocrates *lib. de alimentis*; quicunque veloci refectioe opus habent, his humidum ad vires reficiendas remedium optimum, quicunque adhuc velociori indigent, per olfactum.

Verum sit sanè, aërem istum, in quo viuimus, nunquam planè purum esse, sed exhalationibus permixtum: tamen exhalationes illæ aëri permixtæ corpori nutriendo non sufficiunt. Cum enim, quod antea dictum, totius corporis nutrimentum sanguis sit, sanguis verò in epate è chyllo generetur, exhalationes autem illæ in sanguinem conuerti non possint, etiam corpus nutrire non valent. Et si cor sufficeret ad vapores hosce in sanguinem mutandos, cur non vbiuis multi viuunt, qui cibis abstinent, & solis istis

istis vaporibus nutriuntur? Et quod odores alendi vim non habeant, pluribus ab Aristotele, *de sensu*, & *sensuli cap. 5.* & Interpretibus in eum locum demonstratum est, quæ breuitatis studio hic non afferro. Quod verò exempla illa attinet, quibus probare conantur, exhalationes illas etiam extra corpus animalium in materiam alendo corpori idoneam mutari, & primò quidem rorem, quo cicadæ alantur, saltem vulgi sententiam, Aristoteles, 5. *Histor. animal. cap. 30.* refert, & Virgilius recitat, dum canit:

Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

Ipse verò Aristoteles, dum è sua sententia loquitur, 4. *de part. animal. cap. 5.* docet, cicadas habere partem in vsum tum oris, tum linguæ aptissimè constitutam, qua veluti radice cibum ex humoribus trahat. Aluntur nimirum cicadæ misturâ ex rore, & excremento quodam quasi melleo arborum constante. Vnde etiam Aristoteles, 5. *Histor. animal. cap. 30.* cicadas non oriri docet, ubi arbores defunt. Eadem ratio est mannæ, & mellis. Nam vt de Manna, quâ Hebræi quadraginta annos in deserto vixerunt, iam non dicam, utpote quod non à causis naturalibus, sed solius DEI infinita potentia prouenisse multa testantur, vulgare mannâ ex solo rore non constat. Etenim ros calore non concreuit, sed attenuatur, & in auras abit; Manna verò calore coquitur, & mistum corpus est ex rore, & humore quodam è plantis quibusdam exsudante. Etsi enim & super lapidibus quibusdam concreuit: tamen in iis non immediate generatur, sed ex herbis, & arboribus in eos decidit; imò manna ex arboribus quibusdam resurdat, refertque Iohan. Baptista Porta, in *sua Villa lib. 6. c. 5.* in quibusdam locis emanare mannâ ferè melleum. Et in Calabria præcipuè in ornis, & fraxinis colligitur, quarum frondibus adhæret. Imò si vesperi ornus & fraxinus linteo tegatur, ne rorem excipiant, nihilominus manna ex iis colligitur. Eodem modo sese de melle res habet. Neque enim illud ex solo rore constat, sed est liquor è rore, & vapore ac humore è stirpibus, & floribus exsudante mistus, ab apibus collectus, & in mel mutatus. Quamquam enim, vt Galenus, 3. *de alimen. facult. cap. 39.* hac de

re pluribus scribit, etiam mel sub plantarum foliis colligitur, & in monte Libano agricolæ coria supra terram extendunt arborésque excutiunt, & quod ab eis defluit excipiunt, & ollas, ac fictilia melle illo, quod roscidum appellant, implent: tamen mel illud non est ros, sed vapor è plantis in altum eleuatus, mellis naturæ cognatus, qui in aëre condensatus super plantarum folia decedit, & quia non purus est, sed etiam aliquâ acrimonia præditus, plantarum folia corrumpit. Manucodiatas, & canem leuem Indicum solo aëre, aut vapore non aliantea dictum. Pyraustas quod attinet, etsi in flammis viuunt, tamen & in iis materiam suo corpori alendo aptam inueniunt, ex lignis accensis. Et sit sane, animalcula quædam imperfectiora vaporibus in aëre eleuatis alit: tamen non sequitur, etiam hominem iisdem nutriri posse. Etenim homo animalium perfectissimum, ideoque etiam alimento maximè elaborato indiget, nec ipsi omnia, quæ aliis animalibus alimentum præbent, id præstare possunt. Democritus verò Abderita licet in extrema senectute constitutus, & calore naturali, & spiritibus iam deficientibus odore panis calorem influentem iam emorientem, spiritusque deficientes nonnihil refocillarit, atque ita quatrimum vitam protraxerit: tamen non sequitur, per multos menses, & annos idem fieri posse. Eadem ratio est in Lipothymia refectionis illius subitæ, de qua Hippocrates, in qua vino & aliis rebus odoratis & spirituosius tum haustis, tum naribus admotis spiritus deficientes recreantur: Non verò hoc modo vlla vera nutritio perficitur, qua homo in plures annos vitam protrahere possit.

Vndecimò sunt, qui vno simplicis aquæ potu abstinentes illos, de quibus agimus, vitam produxisse opinantur. Atque ad id probandum vtuntur eo, quod non solum plantæ, sed animalium multa genera ea nutriantur. De plantis enim res manifesta est, quod aquâ irrigatæ crescunt & augentur sine terræ, in qua hærent, vt putatur, imminutione. De piscibus etiam scribit Aristoteles, 3. de part. animal. cap. 8. eos aquam assumere, non potus, sed cibi gratia. Et puella illa Spirensis Ferdinandi Imperatoris

An aquæ simplicis potu abstinentes vitam produxerint?

ris tempore solius aquæ usu aliquot annis vixit. Etenim aqua illa, quâ utimur, non elementum simplex est, sed aliorum alimentorum aliquid admixtum habet, & propterea ad alendum incommoda non videtur.

Verùm enim verò etsi negandum non est, etiam ad corporis nostri, ut perfectè mixti, constitutionem aquam requiri: tamen aqua simplex hoc non præstat, sed quæ iam pars est perfectè mixti. Simplex verò aqua non cedit in nutrimentum corporis, sed inseruit tantùm ad calorem refrigerandum, & est ὄχημα τροφῆς & vehiculum, quo alimentum commodius per vniuersum corpus distribuitur. Corporis enim nostri nutrimentum mixtum est corpus, & in corporis nostri substantiam, cuius forma est anima, mutari debet. Et propterea potentiam habet necesse est ad induendam formam corporis viuents; quale mistum non est aqua, etiam si impura sit. Et omnino si aqua corpori alendo utilis esset, impura & crassa conuenientior esset; cùm tamen certum sit, quò purior aqua est, eò ad cibos coquendos esse conuenientiozem. Quod verò ea attinet, quæ ad contrarium probandum afferuntur, id non euincunt. Primò enim sit, ut aliquis eorum, qui diu sine alimento vixerunt, solam aquam biberint: tamen contrà plurimi sunt, qui nec aquam biberunt. Et licet vna illa puella Spirensis aquam biberit: tamen eam in alimentum cessisse nondum probatum. Plantæ verò sola aqua non nutriuntur, sed radicibus succum è terra mistum attrahunt, cui aqua tantùm vehiculi loco est, ideòque plantæ sine terræ imminutione non aluntur. Et propterea stercoratione opus est, quæ nisi fiat, plantæ commodè ali, & conseruari non possunt. Eadem ratio est piscium, qui non aqua pura nutriuntur, sed crasso quodam ac limoso succo, qui ad fundum subsidet, vel aquæ permistum est.

*Planta
sola aqua
non nutriuntur.*

An terrâ Duodecimò sunt quidam, qui tales, qui diu sine cibo
clam in- vixerunt, terrâ clam ingestâ vitam sustentasse putant.
gestâ vi- Compertum enim est, sæpè infantes & grauidas terram,
ram su- ac cretam auide comedere; & Aristoteles, 8. *de histor. ani-*
stetarint. mal. lupos fame cruciatos terram deuorare, & propterea

pterea *υπερμας* appellari ſcribit, & ſerpentes ac buſones terra ali vulgò fertur. Et Monardes, *lib. 2. de med. India Occidentalis*, refert, reperiri apud Indos animalia, nomine Armadilli & Cadart, quæ in terra veluti talpæ degentia terra nutriantur.

Verùm enim verò nec hoc cum experientia conſentit. Cùm enim plurimi ex iis, qui diu vixerunt ſine alimento, diligenter cuſtoditi ſint, non animaduerſum, eos vel terram ingeſſiſſe. Deinde licèt compertum ſit, infantes & grauidas terram, cretam & ſimilia ingeſſiſſe: tamen ea nullo modo ceſſerunt ipsis in alimentum, aliisq;e cibis nutriti ſunt. Quæ verò exempla afferuntur animalium, quæ terrâ veſci dicuntur, non ſatis clara ſunt, neque extra dubium; cùm & illa animalia plantis veſcantur. Et ſi ſanè, quod animalia quædam ignobilia terra vorent, ea tamen propterea homini alimentum eſſe non poteſt.

Atque hi autores omnes materiam, qua ij, qui cibo & potu vulgari omni diu abſtinuerunt, nutriti ſint, extra hominem quaſiuerunt: Sunt iam alij, qui eam in ipſo corpore hominis reperiri putant.

Decimotertiò enim ſunt non pauci, qui diuturnæ huius abſtinentiæ cauſſam, in pituitam crudumque ſuccum in corpore redundantem reiiciunt, ſtatuuntque, ubi in corpore calor eſt debilis, multum crudi humoris, & pituitoſi ſucci generari & cumulari, qui cùm à calore debili nonniſi ſenſim, & longo tempore abſumi poſſit, homini diu ad corpus nutriendum ſufficere, atque ita illum diu ſine aliorum ciborum uſu viuere poſſe, præſertim ſi cutis denſitas accedat, ob quam parum exſpirat, idemque ipsis accidere, quod animalibus, quæ hyeme latent, & ſine cibo m enſes aliquot viuunt.

Verùm enim verò, nec hæc opinio veritati conſentanea eſt. Etenim non omnes, qui diu ſine cibo vixerunt, pituitoſi fuerunt, & crudo ac pituitoſo ſucco abundarunt. Cùm enim qui crudo ſucco abundant, præcordia inflata, & totum corpus tumidum habeant, in plerisque nihil tale conſpectum eſt, ſed plerique ventrem contra-

Eorum,
qui in ipſo
homine
huius rei
cauſſam
quaerunt,
ſentētia.
An pi-
tuita in
corpore
redundās
abſtinen-
tia longa
cauſſa ſit?

post febres acutas in hunc morbum lapsi sunt, & potius melancholici, quàm pituitosi humoris signa adfuerunt; cum puellæ pleræque taciturnæ ac meticulosæ fuerint, atque etiam delirarint. Etsi pituitosus humor cum calore debili causa huius mali esset, plerique senes diu sine cibo vivere deberent, cum pituitoso succo abundant, & calorem debilem habeant. Neque ex voracitate & ingluvie in hunc morbum inciderunt, sed ex aliis causis, & præcipuè morbis acutis. Neque etiam cutis eorum frigore occlusa fuit, vt animalibus nonnullis tempore hyberno accidit. Atque in cæteris etiam longè alia est ratio brutorum animalium, quæ tempore hyberno à cibo abstinent. Hæc enim animalia ad menses tres vel quatuor ad summum cibum non sumunt. Et fieri potest, vt tantam crudorum succorum copiam antea congerant, quæ ad alendum ea per mensem vnum atque alterum sufficiat, præcipuè accedente frigore hyberno, quod calorem debilitat, ne potentius in corpus animalis agat, porosque claudit, ne multum diffuset. At longa alia est ratio hominum, qui pluribus annis à cibo abstinerunt, & nihil tale, qualia bruta quædam tempore hyberno, passi sunt.

*An colli-
quameta
quædam
partium
interna-
rum ab-
stinentiæ
causa
sint.*

Decimoquartò fuerunt, qui corporis nutrimentum in diu à cibo abstinentibus in colliquamentis quibusdam partium internarum quæsiuerunt, statueruntque, colliquari posse non solum adipem, seu pinguedinem, sed & humiditates illas secundarias, per partium substantiam dispersas, nondum tamen illis oppositas: imò ipsam partium substantiam, atque talia colliquameta in sanguinem, è quo primum generata sunt, mutari, probantque id eò, quod illi, qui diu à cibo abstinent, emaciantur, & imprimis venter eorum extenuatur, pinguedine, quæ in eo plurima est, planè absumptâ.

Verùm etiamsi à verò alienum non sit, tales colliquationes in corpore humano fieri: tamen id, quod colliquatur, non in ventriculum confluit, & in chylum, atque ex hoc in sanguinem mutatur, sed vel per ambitum corporis & cutem, seu sensibilibiter, seu in sensibilibiter discutitur, vel in ventrem confluit, & per aluum excernitur. Et licet

in inediâ pinguedo abſumatur ; tamen hoc non ideo fit, quod in reliquarum partium ſubſtantiam mutetur : ſed quia facilis eſt diſſipatu, citiſſimè, niſi continuo per alimentum inſtauretur, abſumitur.

Decimoquintò. Alij ad humorem melancholicum abſtinentiæ cauſſam referunt, hitoriſſque abſtinentium ſuam ſententiam probant, Scotus enim ille, qui quadraginta diebus in turri Londinenſi clauſus ſine omni cibo viuebat, erat melancholicus & fatuus, & ex Alberto Magno referunt, fuiſſe melancholicum, qui diebus pene 50. ab omni cibo abſtinuit, ſoſo aquæ potu contentus.

An humor melancholicus huius rei cauſſa ſit.

Et vt Braſſauolus, 3. de viſt. rat. in acut. text. 44. ſcribit, quod Philippus Riminaldus, qui per multos dies ab omni cibo potuque abſtinere conſueuerat, ſucco melancholico erat refertiſſimus ; & plures puellæ, quæ ſine cibo diu vixerunt, delirârunt, & Epilepſiam paſſæ ſunt, nonnullæ etiam ex metu in hoc malum coniectæ ſunt.

Verùm etſi ſimpliciter in melancholiam diuturnæ abſtinentiæ cauſſa referri non poſſit, cùm multi ſint melancholici, aut qui melancholico humore abundant, nec tamen à cibo abſtinent, quin potiùs nonnulli voraces ſunt : tamen veri etiam aliquid hæc ſententia includit, cùm certum ſit, omnes penè, qui diu à cibo abſtinuerunt, humore melancholico abundaſſe.

Verùm cùm affectus determinati determinata cauſſa quærenda ſit ; qua ratione ad affectum hunc producendum melancholicus humor concurrere poſſit, poſtea dicemus.

Tandem præ cæteris prolixè, & operoſè de hac affectione ſcripſit Fortunius Licetus, Profeſſor Patauinus clariſſimus, quatuor libris de hiſ, qui diu viuunt ſine alimentis, editis. In quorum tertio, ubi ſuam ſententiam explicat, probandum ſuſcipit, in talibus omnibus, qui diu ſine alimento vixerunt, nutritionem corporis ceſſaſſe. Ceſſare autem poſſe nutritionem in corpore viuente probat, ſeminibus plantarum, quæ diu viuentia, & vegetantia ſine nutritione conſeruantur ; ouorum, quæ etiam diu ſine nutritione integra manent ; ramorum arborum, radicum

Fortunij Liceti ſententia.

An nutritio in corpore viuente poſſit.

& bulborum, quæ etiam diu sæpè integra, & viuientia sine nutritione seruantur; imò plantarum, quæ tota hyeme à nutritione otiantur. Præterea animalia etiam multa longo tempore nihil cibi assumunt, vt suprà multis exemplis probatum, eaque non solum imperfectiora, sed & perfectiora, vt Aristoteles habet, 8. *Histor. animal. cap. 16.* Et de hirundinibus res certa est, plurimas non in Africam auolare, sed aduentante hyeme in vnam congeriem quasi colligatas, sub aquis demersas iacere, & à piscatoribus sæpè retibus earum magnam copiam pedibus, rostris, & alis mirum in modum quasi conglobatarum extractam fuisse, quæ hypocaustis illatæ reniuiscere cæperunt. Testantur quoque Indicarum rerum scriptores in Brasilia auiculam esse, quæ rostro ex arbore suspensa sex integros menses sine pabulo viuit, & postea quasi à morte ad vitam redit, vnde Incolæ Suscitaram vocant.

Verùm hæc plana sunt, & cum experientia consentiunt, neque operosa probatione indigent. Acciduntque hæc hisce animalibus secundum naturam & singulis annis. Verùm cum homo nobilioris naturæ sit, nec, dum secundum naturam se habet, vnquam comperiatur sine alimento viuere, etiam hinc planum est, nutritionem in eo nunquam cessare posse. Probare quidem conatur Licetus etiam in homine nutriendi functionem aliquandiu cessare posse, neque necessarium esse putat, vt eâ etiam ad longum tempus cessante vita periclitetur; Idque tum ratione animæ, tum ratione corporis, tum ratione totius demonstrare conatur. Primò enim animam quod attinet, cum functio nutriendi animâ posterior sit, & ab anima fluat, ipsam animam, vtpotè prius, & non dependens, sine functione esse posse, & sicut homo longo tempore potest iacere & non ambulare; ita etiam à nutritionis actu cessare posse. Præterea cum homo à ratiocinationis, & sensus actionibus, in quibus animæ perfectio consistit, diu cessare possit, multò magis à nutrientis facultatis actionibus, quæ ignobiliores sunt, cessare posse existimat.

Verùm enim verò concedimus sanè, actiones ad essentiam animæ non pertinere, sed ab ea fluere, & eâ posteriores

riores esse. Verùm nutritio non animæ, sed compositi, & corporis viuientis affectio est, & hoc probandum est, quod homo secundùm naturam sese habens à nutritione vacare possit, vitâ, quæ, vt Scaliger, *Exerc. 102. sect. 5.* habet, est actus animæ in corpore, saluâ. Longè enim alia est ratio actionum facultatis ratiocinantis, sentientis & mouentis, quam nutrientis. Hæc enim ἀπολῶς, & simpliciter ad vitam necessaria est, & homo sine nutritione viuere non potest: Illæ verò saltem ad τὸ ἐνζῆν, & meliorem vitam sunt necessariae, claudusque & coecus etiam homo est.

Verùm etiam ratione corporis & totius compositi, nutritionem non semper necessariam esse, sed quandoque etiam cessare posse, porro probare conatur Licetus. Neque enim vel ad corporis augmentum, neque ad substantiæ, quæ in dies deperditur, reparationem, neque ad generationem, nutritionem simpliciter esse necessariam putat. Etenim homines non solum in senectute, & post ætatem consistentem non amplius augentur, sed & in iuuentute augmentum corporis sæpe impediri certum est. Deinde etiam sine reparatione substantiæ deperditæ homines durare posse, eò probare conatur, quod in senibus non tantum apponitur, quantum absumitur, vnde contabescunt, & nihilominus multos annos viuunt, quod & iis, qui in iuuenili, vel virili ætate ἀτροφίᾳ laborant, accidit. Tandem etiam generatio multis annis intermittere potest. Et quidem primum & vltimum quod attinet, facile concedimus, sine augmento & generatione vitam integram diu persistere posse. Neque enim istæ actiones simpliciter ad vitam, sed ad meliorem & perfectiorem sunt necessariae. Et propterea etiam omnibus ætatibus non competunt. De substantiæ verò deperditæ necessaria instauratione sententia Liceti simpliciter admitti non potest. Neque enim senes, & ἀτροφίᾳ laborantes planè non nutriuntur, sed minùs saltem, quàm par est, vnde etiam alimentum assumunt, quo indies id, quod in iis absumitur, si non totum, saltem ex parte instauretur. Neque enim anima, vt ab aliis actionibus, quæ liberæ sunt, à nutritione

cessare potest, cum necessitati naturæ hæc actio adstricta sit, unde rectè dicitur: *Venter caret auribus.*

Si verò obseruetur hominem aliquando sine cibo præter solitum longo tempore viuere, aliquid præter naturam ipsi accidisse putandum est, ob quòd instauratione nulla opus sit. Etenim sola appetitus deiectio non sufficit, sed si appetitus solùm aboleatur, & nihilominus corpus instauratione indigeat, nihil verò cibi assumatur, vires deici, & hominem tandem de vita periclitari necesse est.

*Causa
vera, cur
nonnulli
diu sine
alimento
vixerint?*

Quia verò historiis & exemplis multis supra probatum est, plurimos sine vitæ dispendio, sine cibo tempore satis longo vixisse, eos instauratione opus non habuisse colligitur. Cuius rei quæ causa sit, iam inuestigandum. Quod vt commodius fiat, principio explicandum, quæ sit necessitas alimenta assumendi.

*Cur ali-
mēta ne-
cessaria
sint?*

Vulgata sententia est, ideò id fieri, vt quod quotidie à calore absumitur, instauretur & reponatur. Fortunius Licetus verò aliud sentit, statuítque, alimentis ideò opus esse, vt calor natiuus à celeri consumptione humidi primigenij auocetur. Verùm parum rectè. Etenim alimentum non saltem ideò assumitur, vt obiectum præbeat calori natiuo, in quod agat, atque vt is ab actione in humidum primigenium auocetur, sed reuera alimentum in locum eius, quod absumitur, reponitur, & in corporis substantiam mutatur: Vnde etiam augmentum fit corporis, & ex infante corporis mole paruo homo in ætate adulta in magnam staturam excrescit, & qui in morbis extenuati sunt, iterum augentur, & sæpe crassiores, quàm antea fuerunt, euadunt. Si enim saltem calor natiuus in alimentum ageret, idque absumeret, illud corpori non apponeretur. Ideoque cum alimentum eo præcipuè sine assumatur, vt id, quod quotidie absumitur, instauretur, & non possibile sit, si quotidie aliquid absumatur, nihilque in eius locum reponatur, hominem viuere posse, & nihilominus compertum sit, quosdam sine cibo diu vixisse: hoc iam inuestigandum est, quæ causa fuerit, cur in talibus nullâ instauratione opus fuerit. Rectissimè autem hic respondetur, hoc ideò factum, quia nihil absumptum fuit, aut certe nonnisi

nonniſi longo tempore aliquid aſſumptum fuerit. Atque *Cur in*
 ita primaria quæſtio in hac controuerſia hæc emergit, cur *nonnullis*
 in nonnullis corporibus nihil diſcutiatur, aut abſumatur, *corpore-*
 vt nullo alimento, quo aliquid deperditum inſtauretur, *bis nihil*
 opus ſit. Nonnulli quidem duas cauſas afferunt, & nunc *diſcutia-*
 à calore debili, nunc à materiæ diſpoſitione id prouenire *tur, aut*
 ſtatuunt. Calorem enim quandoque tam debilem eſſe ſta- *abſuma-*
 tuunt, & tam exiguum, vt nihil de corpore animalis de- *tur?*
 prædetur, ſed in eo ſtatu, quo id inuenit, relinquat. Ve-
 rùm enim verò hæc equidem de cauſa muſcæ & ſimilia
 infecta hyberno tempore quaſi mortua deliteſcunt, & hi-
 rundines in aquis, ſerpentes & glires, ac mures montani,
 huius generis alia animalia in cauernis ſuis latent, calore
 ipſorum ab ambiente aëre frigido valdè alterato, & ad
 interiora repulſo. At cum ij, qui diu ſine cibo viuunt, non
 ſolùm animæ vegetantis operationes perficiant, ſed &
 alias animæ ſentientis & rationalis actiones expeditas
 habeant, ſentiant, moueantur, ratiocinentur, in iis cauſa
 diuturnæ abſtinentiæ in caloris debilitatem, aut transpi-
 rationem prohibitam referri non poteſt, ſed in materiam,
 quæ ita ad calorem ſeſe habeat, ſicut materia lucernarum
 perpetuarum. Et proinde cauſa diuturnæ abſtinentiæ ſta- *Cauſa*
 tuenda eſt, humoris, qui corpus noſtrum conſeruat, ea diſ- *vera diu-*
 poſitio, vt à calore noſtro abſumi non poſſit. Hoc tamen *turnæ ab-*
 interim non negamus, inter iſtam materiam ad calorem *ſtinentia.*
 variam eſſe poſſe proportionem. Nam calor nunc fortior
 eſt, nunc debilior. Si calor ſit ſatis validus, materia tamen
 taliter diſpoſita, quæ actionem eius ſuſtinere poſſit, hoc
 modo affecti integros habent ſenſus, expeditè mouentur,
 & ſuas actiones peragunt. Si verò calor ſit debilis, tantus
 tamen, vt non ſolùm ad actiones animæ vegetantis, ſed &
 ſentientis edendas, verùm debiliter edendas, ſufficiat, hoc
 modo affecti ſunt ſomnolenti, taciturni, ad motum pigri,
 lecto plerùmque affixi, ſenſimque contabescunt, vitæque
 tam diu durat, quàm diu calor natiuus; is verò tam diu,
 quàm diu humidum ſuppetit, à quo foueatur. Atque ita diu-
 turnæ abſtinentiæ cauſa eſt humidi ad calorem ea propor-
 tio, vt illud ab hoc nonniſi longo tempore abſumi poſſit.

*Lucerna
Anti-
quorum
post ali-
quot se-
cula re-
perta.*

Posse autem materiam ; quæ caloris & ignis quasi pa-
bulum est , ita disponi ; vt ab eo non facile absumatur ;
sed diu duret , nihilominusque calor in ea , tanquam in
propria materia subiecto , diu hæere possit , testantur
Lucernæ illæ antiquorum , quæ Romæ & in aliis pluri-
mis Italiæ locis repertæ sunt , quarum flamma aliquot
secula durauit. Notissima est illa , quæ in monumento
maximi Olibij in agro Patauino reperta est , quæque an-
nos 1500. arsisse fertur , quam describit Petrus Appianus,
in Antiquitat. Hermolaus Barbarus, *in Corollar. in Discorid.*
lib. 5. c. 840. Ludouicus Viues , *in lib. 21. c. 6. de Ciuit. Dei*
August. Iohan. Langius , *lib. 2. epist. 52.* Sedente etiam
Paulo III. inuentum fuisse sepulchrum Tulliæ filiæ Ci-
ceronis , in quo lucerna fuit etiam tum ardens , sed ad-
misso aëre extincta est , arserátque annos plus minus
1550. scribit Guido Pancirollus. Scribit etiam Augustinus,
loco modo allegato, fuisse quoddam Veneris Fanum , atque
ibi candelabrum , & in eo lucernam , sub Diuo sic arden-
tem , vt eam nulla tempestas , nullus imber extingueret,
vnde sicut ille lapis , ita ista *λύχνος ἄσβεστος* , id est , lu-
cerna inextinguibilis nominata est. Quæ autem ratio
conficiendi lucernas illas fuerit , hodie ferè ignotum est.
etsi olei siue ignis istius perpetui dilucidam descriptio-
nem extare apud Hieronymum Roscelli in ipsius opere,
cui titulus est , *le impresse Illustri* , Pancirollus scribat.
Alia tamen etiam exempla occurrunt , quæ docent , qua
ratione materia aliqua aliàs exhalabilis vel inflammabilis
in igne subsistere, vel tardè ab eo absumi possit. Sic refert
Scaliger , *Eexerc. 328.* Chymicos scribere , è iunipero fa-
ctorum carbonum tantam vim esse , vt per annum inte-
grum ignem teneant incorruptum. Quod non crederem,
nisi ipse expertus essem , carbones leui artificio adhibi-
to accendi posse , & ignitos diu detineri , vt tamen nihil
ipsis decedat , sed vbi rursus extinguuntur , & quidem
sponte ac sine aquæ effusione , integri maneant. Præterea
Chymici res inflammabiles plurimas arte eò deducere
possunt , vt non inflammentur. Et quidem quod res in-
flammabiles non facile deflagrant , sit hoc vel fixatione,

ut loquuntur Chymici, vel densitate. Priori modo corpora multa, quæ antè accendebantur, & exhalabant, ac volatilia erant, ut Chymici appellant, fixa redduntur, ut in igne durare possint: Ita pulvis Pyrius eò deduci potest, ut non amplius, vel non faciliè inflammetur. Ita sulphur figi valet. Densitas verò, & raritas facit, ut magna inflammabilium sit differentia. Etsi enim omnia inflammabilia, ut inflammentur à sulphure, ut Chymici loquuntur, habent; tamen ut faciliùs inflammentur, ipsis accidit à raritate. Hinc naphtha & petroleum & spiritus vini faciliè accenduntur, quia sunt rarissima. Oleum, cera, pinguedines & similia etsi & ipsa sint inflammabilia: tamen quia densa sunt, non faciliè accenduntur, sed ellychnio addito opus est, in quo materia inflammabilis diffundatur & rarefiat, ut postea faciliè accendatur. Et humorem in animalibus etiam ita disponi posse, ut ab igne non absumatur, Pyraustæ docent, quæ sunt animalia humidum suum radicale habentia, ac nihilominùs in igne durare possunt, & ab eo non absumentur.

Cur res inflammabiles non faciliè deflagrant? Inflammabiliù differentia.

Si ergo etiam in homine humidum illud pingue & oleosum, quo calor innatus, tanquam flammâ oleo, alitur, ita disponatur, ut à calore non absumi, vel nonnisi tardè absumi possit, & nihil vel parum dissipetur, etiam nullo alimento opus est. Etenim partes tum non attrahunt è venis, quia ipsis nihil deest. Venæ etiam nihil ex epate, & hoc nihil è ventriculo trahit, atque ita quia nulla fit attractio, nullus fit appetitus.

Quâ ratione, & quâ de causa humiditâ radicale ita disponi possit, ut nihil, vel paritè de eo absumatur? Ab humore melancholico.

Quo modò autem, & qua de causa humidum ita disponi possit, explicare difficilimum est. Si tamen ea, quæ aliàs in natura accidunt, eosque, qui diu à cibo abstinent, perpendam, in eam venio sententiam, ab humore melancholico id præcipuè euenire. Nam animaduertimus, sulphur & alia inflammabilia, ut vel non accendantur, vel tardè deflagrent, admistione acidorum & salforum, & ut Chymici appellant, fixorum admistione, talia fieri. Eorum naturam cum æmuletur humor melancholicus & bilis atra, quæ tam acida sæpe est, ut etiam stuporem dentibus inducat, ab iis alimentum corporis ita

disponi posse, vt actioni caloris resistat, incredibile non est. Cùm verò non omnes melancholici, aut qui humore melancholico abundant, à cibo abstineant, peculiarem dispositionem (vt aliàs hic humor ad miras dispositiones & occultas qualitates recipiendas aptissimus est) induere, & alimento per minima misceri debet. Et omnino mirabilis est humoris melancholici natura, præcipuè si corrumpatur, ac peculiarem & occultam aliquàm dispositionem acquirat, vt in melancholia, mania, scorbuto, aliisque eiusmodi morbis videre est. Et stupor, qui scorbuticis, & aliis sæpè accidit, rectè ad humorem melancholicum refertur. Scribit quidem Rodericus à Castro, *cent. 1. consult. 17.* Chymicos non sine ratione asserere, paralyfin fieri frequenter ex pituita acida, tenui, quæ & sua frigidityte & aciditate, sicut dentibus, ita nervis stuporem inducat: Verùm rectius hoc humori melancholico tribuitur, qui in scorbuticis & hypochondriacis abundat, vnde etiam Apollonia Schreieriana totam cutem ita stupidam habuit, vt etsi multæ muscæ illi insiderent, id non perciperet.

Indi nicotiana famem & sitim solantur.

Talis igitur humor si per vniuersum corpus diffundatur, fieri potest, vt alimentum fixius fiat, & non facile discutiatur. Monardes de Nicotiana refert, Indos Nicotiana famem sitimque solari hoc modo: Conchyliis quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde terunt, calcis modo. Horum & foliorum tabaci æquas partes sumunt, manduntque, donec in vnâ quali massam conglobentur, ex qua trochiscos piso maiores efformant, quos in vmbra siccatos seruant vsui. Iter per deserta facturi, in quibus, nec cibus, nec potus præstò est, subiectum labiis imisque dentibus globulum inter eundem sugunt, liquoremque inde manantem cibi potusque loco deglutientes in ventriculum congerunt, quo absumpto ingerunt alium: Hæc equidem industria famem sitimque per triduum tolerantes, aut quatrimum, vt ne minimam quidem virium iacturam sentiant. Id quod fit, non, vt quidam opinantur, quod assidua trochiscorum masticatione pituitosos humores è cerebro eliciant, eosque in succi melioris pe-

nuria in ſuum nutrimentum conuertat ventriculus, (pitiuita enim excrementitia nutrire non poteſt) ſed quòd partim ſenſus obtundatur, partim humores, ita figantur & diſponantur, vt non facilè diſſipentur. Si enim ob ſenſum obtuſum ſaltem famem ſitimque non perciperent, interim corpus diſfluere, & alimentum diſſiparetur, fieri id ſine virium iactura non poſſet. Abundante autem omnes ferè, qui à cibo abſtinuerunt, humore melancholico, hiftoriæ teſtantur. Talis enim fuit ille Scotus, cuius ſupra mentio facta eſt. Melancholicus fuit ille ſub Fridericò I I. Imperatore Colonia: Puella illa Patauij, cuius hiftoriam Vigontia deſcripſit, ſanguinem atrum reiecit, paralytica fuit, delirauit, catalepfim paſſa eſt. Puella Conſolentanea ex febre in morbum hunc incidit, obmutuit, delirauit, corporis cutem frigidam & ſiccam habuit. Puella, quàm è Ducatu Iuliacenſi Coloniã adductam vidit Guilielmus Fabricius, erat facie triſti & melancholica. Aliorum etiam ſi conſideremus, paucos inueniemus, in quibus non melancholicæ diſpoſitionis aliqua fuerint indicia.

Verùm proculdubio humor iſte, quicumque ſit, qui diuturnæ huius abſtinentiæ cauſa eſt, diſpoſitionem peculiarem accipit in plerisque ab vtero. Idque vel id perſuadet, quòd pleræque fuere puellæ, & eã ætate conſtitutæ, quæ menſes erumpere, & ſemen in ipsis generari ſolet, nimirum annorum 14. Annorum enim 14. fuit puella illa in agro Lucenſi, puella Conſolentanea, Iuliacenſis illa Halberſtadienſis, & forſan aliæ, quarum ætas non eſt expreſſa. Notiſſimum enim eſt Medicis, quàm mira ſymptomata à menſibus & ſemine retentis ac corruptis accidere ſoleant, atque inter ea etiam cibi & potus appetitus aboliſus. Scribitque Lud. Mercatus, *lib. de morb. mulier. cap. 8.* foeminam illuſtrem quandam vteri vitio potum auerſatam fuiſſe; & aliam potum nullo modò potuiſſe admittere, & hydrophobiæ ſimile quid paſſam eſſe, ita vt 60. diebus ſine potu vixerit. Cauſamque ille reſert in halitum prauum ex ſemine, aut ſanguine aſcendentem. Taliſ igitur halitus ſi totum corpus peruadat & penetret, non

non impossibile, facultatis nutrientis hoc mirum symptoma in toto corpore produci posse.

*Exitus
vel eue-
ntus diu-
turni ie-
iunij tri-
plex.*

E quibus etiam de terminis diuturnæ illius abstinentiæ aliquid statuere possumus. Triplex autem est exitus & euentus istius ieiunij. Vel enim homines iterum conualescunt & edere incipiunt, vel moriuntur, vel in alium morbum incidunt. Qui tamen in alium morbum incidunt, alij rursus comedere incipiunt, alij simul perpetuam inediam ferunt. Qui ergo ad sanitatem redeunt, & cibis iterum assuescunt, in iis humor ille vitiosus planè absumitur & euacuatur. Qui verò moriuntur, in iis vitiosus humor calorem natium tandem superat, & extinguit. Qui in ægritudinem aliam incidunt, iis humor vitiosus in partem aliquam priuatam decumbit, vnde nonnullos melancholicos, alios epilepticos, alios catalepticos factos fuisse deprehensum est. Et quidem pro humoris natura & resistentia maiori, vel minori ieiunium hoc nunc citius soluitur, nunc diutius durat. Quòd & in aliis morbis fieri videmus, dum quartana sæpe intra paucas septimanas soluitur, nunc ad plures annos durat, sicut & epilepsia sæpe citò soluitur, nonnullos verò vsque ad finem vitæ comitatur.

C A P V T III.

De Certorum Ciborum fastidio.

*Certorū
ciborum
fastidiū.*

ECVLIA RE appetitus deiectionis vitium est, cum qui alios quidem cibos appetunt & comedunt, certos tamen auersantur, etsi iidem grati aliis & iucundi sint. Ita plurimi sunt, qui caseum vel butyrum auersantur, alij, qui vinum non bibunt, qui propterea abstemij, quasi abs temetò dicuntur. Marcellus Donatus, *de bist. med. mirab. lib. 6. cap. 3.* refert, quendam Stephanum Surdastum Hispanum à piscium esu ita abhorruisse, vt si pisces aliis cibis clanculum commixti proponerentur, in animi angustias, cum vomitu aluique deiectione incideret. Et Brassauolus, *in 2. de morb. acutis sect. 34.* refert, Iuliam Taraconensem, Friderici Regis Neapolitani filiam natu minorem, carnes non edisse, imò ne gustasse, & si bolum ori

inge

ingereret, in lipothymiam & syncopen incidisse. Petrus Aponensis, Conciliator dictus, lac abhorruit, referente Iohan. Matthæo de gradibus. Aliquos oua non comedisse, Marcellus Donatus, *allegato loco*, scribit. Iulius Cæsar Scaliger, *Exerc.* 274. scribit, se nouisse quibus mala afferrent fastidium; (quales & ego noui, qui nec odorem pomorum ferre possunt) seipsum ad oleris Cressonei aspectum adeò tremere, vt horrore quassatus abire cogeretur. Iulius Alexandrinus, *lib. 2. salubrium cap. 13.* scribit, sequendam nouisse, qui ita allium auersabatur, vt nunquam illud comederet, rarò admodum panem, rem tamen naturæ admodum conuenientem. Fuit, qui solis ouis viuens à panibus, carnibus, piscibus, caseis & aliis abhorrebat, mustelæ inde nomen adeptus, vt narrat Libanius, *singularium parte secunda*. Idem refert quendam malorum aspectu è conuiuio exactum fuisse.

Felix Platerus, *in obseruat.* refert, Antonium Postellum Gallum puerum, conuictorem patris sui, nihil quòd coctum, siue elixum, assum aut frixum esset, comedisse, contentum solo pane, fructibus & lacte. Pane autem non puro, sed fursuraceo, quali Platerus canem suum alere solebat, tantum vescabatur, ex pura farina pistum fastidiebat. Fructibus æstatis tempore, & hyemis iisdem siccatis, pomis, pyris, cerasis nucibus, &c. utebatur. Lacte quoque frigido tantum vescabatur: nihil enim quòd calefactum erat, attingebat. Benè habitus interim colorèque viuido. Hanc consuetudinem viuendi, aliquot annos cum parente suo degentem, vt & postea continuasse, idem Platerus narrat. Vveinrichius, *de monstris* testatur, sequendam nouisse, qui anguillas non modò non ederet, & eorum aspectum non ferre posset, sed ne quidem in ædibus manere posset, in quibus anguilla viua occultabatur.

Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obseru. 41.* refert, puellum quinque vel sex annos natum Vverdini ad Rorem fluuium ex graui morbo liberatum incidisse in hoc symptoma, vt quotiescunque panem videret, imò etiam intelligeret nominari, in terram mortuus quasi prosterneretur, etiam loquela, visu, auditu & intellectu priuatus, qui tandem

Abstinentia ab omnibus cibis coctis.

Panis fastidium.

dem quasi ex sopore expergefactus surrexit , & puerilia sua negotia, vt antea, peragebat.

Et nemo ferè est , cui non talia exempla nota sint , ac propterea plura allegare, superuacaneum puto.

Causa.

Causa.

Caussas verò huius rei, vt & aliarum sympathiarum & antipathiarum inuestigare difficillimū est , & plerūque ad idiosyncrasiam & peculiarem ventriculi constitutionem, à primo ortu contractam, quæ explicari non potest, causa huius fastidij referenda est. Et quibus talis constitutio est, ij non solum cibos certos auersantur, sed & si iis clanculum offerantur , valdè læduntur , & interdum in morbos ac vitæ discrimen coniiciuntur. Et hæc quidem ventriculi peculiaris constitutio sæpè ab imaginatione matrum prouenit, quæ , dum grauidæ sunt , certos cibos appetunt vel fastidiunt, idēque fastidium , vt alios corporis n̄uos , in sobolem deriuant. Verū vt aliarum sympathiarum & antipathiarum causa; ita & huius facile reddi non potest, & longioris atque alterius operæ est de sympathia & antipathia in genere disquirere.

Altera causa est consuetudo. Hæc enim cū sit quasi altera natura , iis maximè delectamur , quibus à teneris assueti sumus , contrà eos cibos fastidimus , quibus nunquam vel rarò vsi sumus.

Quibus accedit Imaginatio , vt qui cibi semel displicuerunt , postea etiam fastidiantur. Nonnulli ranas , cochleas, carnes vrsinas , vulpinas , equinas, felinas ita fastidiunt , vt ne gustare sustineant : Si verò insciis præbeantur, nil mali inde sentiunt: rursus si iis etiam post longum temporis interuallum significetur , eos tales cibos comedis-
 disse, malè inde affectos quosdam, imò in vitæ periculum coniectos fuisse passim historiæ testantur. Quod omnino saltem ab imaginatione accidit, quæ cibos illos , vt summè noxios concipit, Ita noui quendam, qui cū de lepore affato satis largè comedisset , ab alio postea per iocum persuasus, fuisse vulpem , mox omnem cibum vomitu reiecit. Idem accidit iis , qui cibo aliquo immoderatè & non decenter apparato vsi sunt , illūque sibi noxium
 imagi

imaginantur, atque inde nauseam concipiunt. Ita refert Schenckius, *lib.3. obseru.* Cementarium quendam, cum in symphosio caput vitulinum semicrudum & cruentans adhuc mensæ illatum fuisset, tanta nausea correptum fuisse, ut aliquot annorum spatio ab omnium carniū esu abhorreret. Hanc ipsam ob causam post febrem nonnullos postea ab omni carniū esu aliquot menses vel annos, vel etiam semper abstinuisse, sæpè obseruatum est.

Curatio.

Hoc autem ciborum fastidium si sit ab ortu, vix emendatur. Consuetudo tamen multum hīc potest; quā sæpè præstatur, ut iis, quæ antea planè fastidiebant, sensim assuescant, & tandem sibi planè familiaria reddant, sicut exempla multa habentur eorum, qui cum infantes caseum auersarentur, ei sensim assuefacti cum voluptate postea eum comederunt, & qui ex abstemiis egregij potatores euaserunt. Multò verò magis consuetudo consuetudine mutari potest, ij verò, qui ex imaginatione saltem cibum aliquem auersantur, etiam. Ij necessarium, ad cibos sumendos cogendi sunt: & modò semel cibum capere incipiant, postea facilè ei assuescunt.

Curatio.

CAP V T I V.

De ingenti fame, canina appetentia, & Bulimo.

AP PET I T V I deiecto contraria affectio est nimia appetentia, & quidē ea præternaturalis. Nam hīc initio monendum, non sermonem nobis esse hīc de voracitate illā nimia, quæ nonnullis naturalis vocatur. Reperti enim sunt quidam ad miraculum vsque voraces sine vllō detrimento: quorum exempla notatu digna collegit Iustus Lipsius, in *Epistolis, Centuria Miscellanea, Epist. 51.* Sed de iis hīc sermo est, qui alias non ita assueti comedere p. n. in hoc malum incidunt.

Nimia appetentia.

Appetitus autem ille nimius βέλμος & canina appetentia dicitur. Canina appetentia interdum etiam φαγιδαινα nominatur, nomine, quod aliās vlceribus corrosiuis & serpentibus conuenit, ad hunc affectum translato, ut Galenus, 6. *Epid. comm. 3.* testatur, ut & author definitionum Medi

Medicinarum, Plinius, *hiflor. natur. lib. 26. cap. II.* Cælius Aurelianus, *libro passionum chronicarum cap. 3.*

Quomodo autem hi affectus differant, & quas causas habeant, apud autores satis intricatum est. Bulimus, equidem in genere ingens fames est, seu vehemens esuritio, particula βῦ, significationem vocabuli augente & intendente. Barbaris inepte vaccina appetentia, vel fames nuncupatur, quasi ex βῦ componeretur: qua ratione etiam caninæ appetentiæ, quæ etiam magna est, attribui posset. Vfus tamen aqua pleròsque obtinuit, ut Bulimus & canina appetentia distinguantur; primò quidem, quòd canina appetentia sit coniuncta cum vomitu, cum qui hoc modo laborant, continuò cibum appetant, ut vix saturari cibo possint, & primò nondum satis coctò nouum subinde appetant, itaut, ventriculo non ferente cibi copiam eum vomitu reiiciant, canum more, vnde & nomen accepit. Quibusdam verò Diarrhæa, potius, quàm vomitus accidere solet, naturâ superfluam illam cibi copiam per aluum detrudente, estque appetitus caninus perpetuus. In Bulimo verò vomitu non accidit, sed eum Lipothymia comitatur, quæ non adest in canina appetentia. Sunt tamen quidam, qui infatiabili comedendi desiderio laborant, non tamen vomunt, sed etiam cibum, quem sumpserit auidè concoquunt, & nisi mox alium sumant, malè habent. Ita noui ante aliquot annos hic studiosum, habitu corporis nigrum, qui hoc morbo laborabat, & non solum de die, sed noctu etiam comedebat, cibum tamen, quem sumebat, sine vomitu concoquebat, imò cibus delicatis saturari non poterat, sed crassos expetebat, vnde nec panem à nostris pistoribus confectum, sed à rusticis in vicinis pagis emptum, ut solidiorem, comedebat. Sæpè manè tempore æstiuo pastinacæ satiuæ radices tot, quòd sex nummis emuntur, crudas sine damno comedebat. Ut ita si distinguere hæc libet, caninus appetitus sit continua, inordinata & ferè inexplebilis fames; Bulimus autem etiam quidem appetitus magnus, sed non continuus, imò qui sæpè in nauseam desinit cum Lipothymia & virium deiectione.

Causſæ.

Pars quidem proximè affecta est orificium ventriculi, *Causſæ.* utpote in quo deſiderium cibi & potus viget, & ſuctio illa famem excitans percipitur: Causſæ tamen plures eſſe poſſunt. Et quidem appetitum caninum quòd attinet, à duabus cauſſis ille oritur, ut Galenus, *1. de cauſſ. ſympt. cap. 7.* docet: vel ab humore vitioſo mordicante ventriculum, vel alimenti defectu. Id eſt, Fit appetitus etiam ſine alimenti defectu, ab humore vitioſo orificium ventriculi mordicante, & ſuctionem ſimilem illi, quæ fit ab alimenti defectu, efficiente; vel ab alimenti defectu, ob quem ſuctio iſta excitatur.

Humor, qui ventriculum mordet, & ſuctionem illam efficit, eſt melancholicus, qui ventriculi orificium corrumpendo talem in eo affectum excitat, qualis aliàs à venarum ſuctione in fame naturali oritur. Et quidem ſi humoris ventriculi orificio impactus ſit, etſi ventriculus cibo aſſumpto adhuc plenus ſit: tamen quia continuò fit ab humore iſto vellicatio, ferè etiam continua famès excitatur.

Platerus equidem ab aciditate humoris melancholici hoc ſymptoma fieri negat, & putat, quòd à talibus cauſſis proſternatur potiùs, quàm augeatur appetitus, niſi occulta qualitas humori inſit. Ipſe igitur venenatæ & malignæ qualitati, quæ ex effectu potiùs cognoscatur, quàm deſcribi poſſit, in humoribus certo modo corruptis in ventriculum effuſis, vel etiam ex cibo in illo genitis, appetitus huius cauſſam attribuit; cùm & venena quædam ſint, quæ extrinſecus illata, vel aſſumpta talia accidentia excitant. Verùm enim verò etſi qualitates illæ, quæ mordicationem iſtam efficiunt, ita planè determinari non poſſint, nec corruptionis modus ita exacte deſcribi: tamen aciditatem, vel acrimoniam, ut planè reiiciamus, & ſtatim ad occultam qualitatem confugiamus, & venenum ac malignitatem ſimul aſſeſſe ſtatuamus: cùm ipſa aciditas ſufficiat, ad affectionem ſimilem ſuctioni naturali producendam, neque ſuctio naturalis à cauſſa occulta fiat, neque alia venenati humoris indicia adſint. Humor

autem ille melancholicus & acidus è liene & vicinis locis in ventriculum effunditur, non verò naturaliter in ventriculo continetur, de quo infra *in quæst.* dicetur.

Verùm hæc causa in iis quidem locum habet, qui plus appetunt, quàm possint concoquere, & propterea cibum, quem avidius comedunt, euomunt. Sed cùm, ut antè dictum, etiam dentur, qui cibum copiosius, quàm par est, non solum appetunt, sed & concoquunt ac digerunt, nihilque inde mali patiuntur: in iis etiam sequens causa, secunda scilicet, coniungenda videtur. Et cùm Humor melancholicus aliàs quasi fermentum sit, potest etiam ad coctionem cibi maturandam aliquid afficere. Atque hæc causa non solum in ventriculo, sed & in aliis membris locum habere potest. Ob hanc primam causam Famem quandoque etiam Epidemiam & in morbis quibusdam excitatam fuisse, observatum. *Brassauol. in com. ad aph. 21. l. 2. Hipp.* refert, Anno 1538. Caninam Appetentiam Ferrariæ fuisse morbum Epidemium, & fuisse ex atrabile, cùm plerique ex infusione folior. *senæ* fuerint restituti, & plurimi in quartanam inciderint. *Alex. Benedictus, l. 22. pract. cap. 20.* scribit, se pestilenti morbo correptum incredibili aviditate cibum sumendi laborasse, dum quater de die cibum sumere cogeretur. Et *Leonellus Faentinus, de med. morb. cap. 34.* refert, Anno 1535. Prutenos febre correptos octies cibum postulasse, singulis diebus, & ne sic quidem potuisse exsaturari.

Secundò magna fames fit ob alimenti defectum, ob quem venæ continuò sugunt, suctioque in ventriculo continua est. Nam si partes inanitæ suprà modum attrahant, attractio tandem etiam ad ventriculum pervenit & famem p.n. in eo excitat. Accidit hoc primò, cùm corporis partes inanitæ avidius & copiosius attrahunt, & sibi apponunt alimentum: quam causam plerique prætermittunt. Ita refert *Corn. Gemma, Cosmogr. l. I. cap. 6.* foeminam quandam vix ad mouentum absque ingestione cibi & potus vivere potuisse, idque vitium à teneris incæpisse, & cum ætate incrementum sumpsisse. Causa postea in mortuâ reperta fuit Epatis constitutio, & præcipuè abdominis

minis partium ἰδιόφυτον γενέσθαι, ob quam adipem copiosum generavit. Corpore enim aperto detractæ sunt libræ propemodum 20. adipis, & epar impensè rubrum, mole insigni, ac sanguine turgidum.

Deinde potest alimentum deficere & hinc suctio magna fieri ob corporis raritatem, & calorem robustum alimentum consumentem, & magnam ἀποφάγον ἐfficiέτην. Cùm enim corpus nequeat refici & instaurari, si alimentum copiosius diffuat & dissipetur, partes inanitæ à venis fugunt, atque hæ tandem è ventriculo.

Verùm ab hisce causis plerùmque fames aliqua magna saltem, quæ adhuc naturalis dici potest, excitatur, qualis est, & illa, quæ post exercitia vehementia, euacuationes sanguinis, inedia, morbos diuturnos, ob corporis inanitionem excitatur, non verò præternaturalis, de qua hîc sermo est.

Ad causas alimenti deficientis plerique etiam Facultatis Retentricis imbecillitatem referunt. Cùm enim corpus nequeat refici & instaurari, nisi alimentum tam diu retineatur, donec corpori apponatur, si facultas Retentrix sit debilis, diffuit alimentum, antequam corpori opponitur, atque ita defectus fit alimenti. Verùm vix puto à læsa facultate Retentrice per se alimenti defectum fieri posse, cùm nullibi via sit, per quam id sponte dilabatur. Per accidens saltem hoc fieri potest, dum scilicet quacunque de causa corpus nimium dissolvitur, ut Retentrix Facultas, quamvis sit fortis, id retinere non possit. Et quamvis allegetur pro Retentrice læsa locus Galeni, 6. de loc. aff. cap. 3. tamen ibi saltem de celeri dissipatione & discussione alimenti loquitur. Ita autem Galenus: *Alius interdum affectus occurrit Diabeti perquam similis, & quidem à multis cibis, qui neque crudi sunt, neque per alium deiciuntur, neque plenitudinem efficiunt, neque etiam probè alere possunt, sed dissipantur discutiunturque celeriter cuius ut crebrior est, quàm Dipsaci euentus, ita faciliorem curationem admittit, quippe priusquam ad summum pervenerit, cognitus hand ita difficulter curabitur. Nam ubi quis duplum consuetorum alimentorum adsumpserit, neque corpus ali-*

Quomodo à læsa facultate retentrice alimē- ti defe- ctus fieri possit?

detur,

detur, idque citra alui fluorem hunc affectum non solum priuati, sed etiam Medici percipiunt. Cum verò triplum ingerit, idoneis auxiliis liberari potest, priusquam scilicet ad quadruplum, vel quintuplum perueniat. Igitur rationi consentaneum est, hunc affectum, & celerem dissipationem incipere omnibus partibus attractricem atque ei coniugatam facultatem, quæ propriè Appetentia vocatur, seruantibus. Hæc Galenus.

Ad alimenti defectum & absorptionem faciunt & vermes, qui alimentum in ventriculo confectum absumunt, antequam ad epar deferatur, unde reliqua membra alimentum destituta humores è ventriculo trahunt. Qua de causa etiam Infantes sæpè voraces sunt, vt vix saturari queant. Huius rei annotauit exemplum Alex. Trallian, lib. 7. cap. 14. de quadam muliere, quæ cum immodica cibi appetentia laboraret, post Hieræ usum vermem 12. cubitos longum excreuit, & postea ab hoc Symptomate liberata est.

Rondeletius tertiam adhuc causam addit, longum scilicet usum alimentorum detergentium, vt ficuum, vel gari, idque in seipso se expertum scribit. Cum enim se vellet cogere ad usum piscium, vtereturque frequentissime garo parato ex Lycottonis & oxyleo, ficus etiam Massilienses ferè omnibus horis comederet, ita fuit pituita illa ventriculi & intestinorum deterfa, vt superueniret ipsi appetentia canina, deinde bulimus.

*Bulimi
Causa.*

De Bulimi verò causâ res intricatior est. Plerique quidem à frigida ventriculi intemperie famem istam prouenire statuunt. Et omninò res certa est, à frigore magno famem magnam induci. Idque Plutarchus, in *sympos. lib. 5. cap. 8.* iis præcipuè accidere scribit, qui per altam niuem iter longum faciunt. Et si quis in Alpibus Rhæticis iter tempore hyberno faciat, etsi in quibusdam locis ab vna radice montis ad alteram vsque vix bina milliaria Germanica intersint: nemo tamen ieiunus hyeme eas superare audet. De modo tamen, quo frigus Bulimum excitet, non consentiunt. De quo infra, *questione prima* dicetur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Affectio hæc facillè cognoscitur, quod ægri assiduò cibum

bum appetunt, & nunquam ferè satiantur: Atque ita sese cibo replent, vt eum vomitu reiiciant, vel per aluum excernant. In Bulimia verò in specie dicta initio multa appetuntur, post robore ventriculi dissoluto cibi fastidium sequitur, etsi corpus alimento indigeat. Hinc imbecillitas ventriculi, animi deliquia, partium externarum frigus, pulsus obscuri.

Causarum signa quòd attinet, si nimia appetentia sit ab humore acido, crudi ructus percipiuntur, & alia huius humoris abundantis signa adsunt.

Si fames sit ex defectu alimenti, ægri emaciantur, & quidem si ea fiat caloris nimiam *Ἀφύγναι* efficientis excessu, eius in toto corpore signa adsunt, alui deiectiones sunt pauciores & sicciore, quàm cibi modus postulat. Si verò Bulimi causa externum frigus vehemens sit, ex ægri relatione id innotescit.

Prognostica.

1. Qui caninâ appetentia laborant, sæpè ex hoc malo in *Prognostica.* vomendi consuetudinem delabuntur, sæpè etiam aliis affectionibus sunt obnoxij, Coeliacæ scilicet passioni atque hydropi, ideò quòd antequàm priores cibi cocti sint, alios ingerunt, Aëtius, *tetrab. 3. s. 1. cap. 21.* 2. Fames magna, quæ sit post Febres & alios morbos, recidiuam minatur. Cùm enim appetitu vrgente ægri, ac conualescentes illi plus comedant, quàm ventriculus morbo debilitatus concoquere possit, accidit, vt inde cruditates multæ cumulentur, quæ postea recidiuam pariunt. 3. Bulimus periculosum malum est. Nam ægri repentè animo linquuntur, cum externarum partium refrigeratione: Quidam etiam auxilio destituti pereunt. Aëtius, *tetr. 3. serm. 1. cap. 6.* 4. Si vino sumpto æger ab animi deliquio statim reuocetur, bonum signum est, indicatque vires non esse ita prostratas. 5. Bulimus in morbis chronicis, vt febre quarantana, quotidiana, hydrope lethalis.

Curatio.

Si canina appetentia sit ab humore vitioso ventriculi *Curatio.* orificium vellicante, is vt euacuetur opera danda. Itaque valde utilis est vomitu. Et licet in Appetentiâ canina sæpè

sponte vomant ægri, nihilominus in principio, antequam vomitus inualefcit, ad materiam vitiofam educendam vomitus conuenit. Leuis quoque per aluum primò euacuatio institui potest. Postea dentur cibi & medicamenta, quæ sensum suctionis in ventriculo imminuunt. Deinde, quæ materiam alterant & præparant, vt tandem euacuari possit.

*Famem
compesc-
centia.*

Famem compescunt pingua, lenta, carnes bubulæ, caro porcina, oleum amygdal. dulc. cerebrum animalium, amyllum recens, malua cum oleo vel butyro & iure pingui. Quibus tamen magis in principio locus, dum vomitum prouocare volumus, postea vero dum vomitus vrget, omittenda. Simul in horum vsu cauendum, ne is sit nimius, & æger in contrarium affectum deducatur. Proinde cum melius incipit habere æger, pingua, & quæ concoctioni resistunt, imminuenda.

*Narcotica
hic
cautè v-
surpanda.*

Narcotica verò, quæ famem imminuere possunt, cautè vsurpanda. Fortia autem vitanda sunt, sicut infusio solani furiosi cum vino facta & bibita subitò omnem cibi appetentiam etiam in summè famelico euertit. Vinum tamen potens, & spiritus vini vsurpari possunt, quæ Platerus etiam ad hanc classẽ refert, & non tam calefaciendo, quàm stupefaciendo famem tollere scribit; sicut & Theriacam & Mithridatium eadem vi narcoticâ caninam appetentiam sedare censet. Abstinentum autem ab aci-

*Materia
alteran-
tia &
præpa-
rantia.*

dis & abstringentibus. Alterantia & Præparantia sunt anisum, thymum, origanum, satireia & similia suprà in intemperie ventriculi frigida proposita. Iisdem cibi contendantur, & in robustioribus ac rusticis cœpis & allio. Vinum sit Saluiatum, vel aliud conueniens, quod ventriculum calefaciat, & acidus humores corrigat. De vino vide Hippocratem, 2. aphor. 21. & commentatores. Materia præparata euacuanda. Commodissimum medicamentum est Hierà. Vtilis est & Mulsà, in qua agaricî ð. j. ß. vel ð. ij. maceratæ sint. Materiâ expurgatâ ventriculus roborandus calefacientibus, cum Internis, tum Externis, de quibus suprà de Intemperie ventriculi dictum. Et si humor acidus è liene ad ventriculum trans-

*Euacuā-
tia.*

mittatur, reliqua cura ad Lienem dirigenda. Reliqua *Roboran-*
 fames, quæ à maiori totius corporis euacuatione accidit, *tia.*
 curanda caussis inanitionis resistendo, vt cibis crassis,
 viscidis ac multum nutrientibus. Aërius cibos, qui tardè
 coquuntur, distribuuntur, nec tamen facilè consumun-
 tur, probat, cuiusmodi sunt cochleæ, cancri, caro suilla,
 oryza & similes. Foris etiam adhibeantur cutem den-
 sifantia, vt oleum omphacinum, myrtinum, rosaceum,
 quæ tamen omnia ita administrentur, ne obstructio, aut
 febris, aut aliud malum graue oriatur. Vinum attenuan-
 tia, & calida omnia vitentur, aër sit frigidus, æger quies-
 cat, & diutius dormiat.

De Bulimo etsi in caussis discrepent autores; tamen in *Bulimi*
 curatione ferè conueniunt. Quamuis enim ante animi *curatio.*
 deliquium calidum ventriculum esse nonnulli statuunt, vt
 supra dictum; tamen consentiunt in eo, in deliquio &
 post deliquium ventriculum esse imbecillum & refrige-
 ratum, & propterea etiam esse moderatè calefaciendum.
 Curatio ergo Bulimi duplex: Vna in paroxysmo, hoc
 est, animi deliquio, alia extra paroxysmum. In paroxys- *In part-*
 mo laborandum, vt æger reuocetur frictionibus, odore *xyfmo.*
 panis, vini, panis vino madidi, aceti, & aquarum destil-
 latarum conuenientium, inter quas est aqua carfunculi.
 Commodum etiam est micam panis vino madidi, si eam
 deglutire possit æger, exhibere, vel guttam vnā atque
 alteram aquæ carfunculi cum vino. Etsi æger imminere
 animi deliquium animaduertat, vtilissimum est, vt mox
 panis, præcipuè vino madidus, præbeatur.

Postquam ab animi deliquio reuocatus est æger, non
 statim cibus exhibeatur, nisi forsan pauxillum panis vi-
 no madidi, sed paulisper quiescat, donec vires non-
 nihil restituantur, postea præbeantur cibi, qui citò ac
 multum nutriant, vt panis vino madidus, oua forbilia,
 iuscula & similia, de quibus in curandâ intemperie ven-
 triculi frigidâ & Syncope est dictum. Extra quoque ven-
 triculo calefacientia moderatè applicanda, quæ ibidem
 sunt proposita.

*Quomodo frigus Bulimum excitet?**Quomodo frigus
Bulimū
excitet?*

Frigus quomodo Bulimum excitet, Autores non sentiunt. A plurimis quidem docetur, frigus comprimere, & compressione sua succulentam substantiam à parte expellere, è cuius defectu fames oriatur. Verum probabile hoc non videtur Ludov. Mecato. Cum enim frigiditas actu tantum constituta vim habeat comprimendi, constringendi, & expellendi; Ventriculus verò Animalis viventis tantam frigiditatem actu habere nequeat, ut condensando comprimat: etiam hoc modò famem excitare non posse existimat. Ipse verò statuit, frigiditatem potius mordendo, & irritando appetitum excitare. Alij contrà à frigiditate ventriculi famem oriri negant, existimantque Platerus, frigidum potius sensum obtundere, quàm accendere, ac si accadat, ut frigiditate appetitus augeatur, id fieri, vel quòd frigiditas calorem, à quo appetitus deiectus fuit, corrigat, atque ita ad naturalem temperiem reducat; vel quòd frigus externum calorem ad interna repellat, atque ita, ob calorem ad interiora collectum & abundantem copiosiore alimento corpus indigeat. Atque hæc ipsa sententia fuit Aristotelis, 8. *probl.* 5. & Alex. Tralliani, l. i. c. 4. qui causam nimix appetentiæ statuit esse calorem ventriculi auctum ab ambiente aere frigido, qui calorem ad interiora pellit, ut etiam Hippocrates, 1. *aph.* 15. ventres hyeme, ac vere esse calidiores, & propterea per ea tempora plus cibi dandum esse scribit. Aristotelem & Trallianum sequitur, ac defendit Hieronymus Mercurialis, ac Donatus ab Alto mari & alios recentiores reprehendit, qui statuunt ab insigni refrigeratione ventriculi fieri Bulimum. Neque enim putat tantam posse ab externo aere fieri refrigerationem, ut ipse ventriculus insigniter refrigeretur, atque alias etiam, quæ tamen non sunt eiusdem ponderis, rationes contra hanc sententiam affert. Ipse verò hac de re ita statuit: Calefacto ventriculo propter frigus aeris externi intrò calorem influentem pellens fieri inanitionem, & dissipationem alimenti. Post hanc indigentiam fieri impotentiam, eò quòd exinanito ventriculo

paulatim Spiritus dissipentur, ac resoluantur. Post impotentiam calorem, qui prius auctus erat, in corpore languescere, & introduci frigiditatem calore natiuo debilitato, quæ frigiditas non solum inducat inappetentiam, verum etiam cibi abominationem facit.

Quas quidem opiniones, si diligenter perpendamus, id quidem verum videtur, quod frigus externum calorem ventriculi internum & naturalem augendo aliquam famem excitare possit: quod tamen illa fames sit præternaturalis, & talis, de qua iam agimus, vix probabile est. Et omnino sæpè vocabulum Bulimi non eodem modo ab Autoribus accipitur, sed interdum in genere pro fame magnâ; interdum verò in specie de fame, quàm antea descripsimus. Ideoque si cum Galeno, 2. aph. 21. Bulimum non sumimus pro eo, quod nomen sonat, scilicet pro ingente fame, sed pro virtutis prostratione ab externâ refrigeratione profectâ, quæ quidem ab esuritione principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam, ventriculo valdè languente, ac eius calore pene extincto, ita scilicet, ut membra sint famelicâ & nutrimento indigeant, ventriculus verò illud respuat: huius causa statuenda videtur intemperies frigida à causa maximâ & summâ efficaciam orta, aëre scilicet frigidissimo, in quo æger diutius moratus est. Et si enim frigus externum calefaciat ex accidente, calorem influentem intro pellendo: tamen quia in diurnâ in aëre frigidissimo morâ non solum per cutem ventriculus affici potest, cum os ventriculi non multa carne tectum sit, sed aliquid subinde etiam per os aëris attrahitur, potest hoc modo ventriculus valdè refrigerari, atque ex illâ refrigeratione constricto ore ventriculi fames quædam suboriri: postea tamen refrigerato valdè ventriculo Lipothymia & reliqua, quæ enumerauimus, symptomata. Si verò alicui hæc causa non satisfacit, is perpendat, num probabilius statui possit, ab externo aëre frigido calorem omnem ad internas corporis partes pelli, atque ab eo ibi valdè aucto & concentrato quasi alimentum absumi, unde accidat, ut membra valdè trahant à ventriculo; quàm suctionem dum sentit ventriculus, eum

vehementem appetitum excitare, statim verò hominem animo linqui, nisi cibo reficiatur, ac simul fame, sed non longè post reuocato ægro ac sensim reuiuiscēte redire ciborum appetentiam. Sunt etiam, qui aërem talem diaphoreticum esse, & vim habere alimenta absumendi, & dissipandi statuunt. Quomodo referri posset & huc aqua, quæ, vt supra dictum, ab Hippocrate, 6. *Epidem. Comm. text.* 20. vorax dicitur.

Q V Æ S T I O II.

An humor melancholicus & acidus, qui appetitum excitat, in ventriculo naturaliter contineatur.

An hu- S Vnt nonnulli in ea opinione, non equidem è Liene in
mor aci- S ventriculum eructari humorem acidum, qui appeti-
mus in tum excitet: esse tamen in ventriculo humorem acidum
ventriculo ingenitum & connatum, quem relicta cibi portione be-
contineatur. ne elaborata augeat & foueat, qui non sit crassus, sed tenuis & spiritibus corrosiuis prægnans, qui grato quodam acore ventriculi corpus neruosum afficiat, & sua mobili virtute permeet omne ingestum, illudque soluat in liquorum seu chylum, & omnino se habeat, vt fermentum, quo cereuisia feruescit, fermentaturque, vt crassæ partes à tenuibus, & viles ab inutilibus separentur. Atque hunc humorem, si abundet, causam esse famis nimix docent. Famem etiam cibo sumto statim sedari, antequam alimentum dissolutum sit, ob hunc humorem statuunt, dum nimirum à cibo sumto supprimitur, vt ita moueri, & instar fermenti ebullire non possit. Verum enim verò hæc omnia nec experientix consentiunt, nec rationibus satis firmis nituntur. Nam cum omnibus aliis partibus viuētibz insita sit vis coctiones sibi conuenientes perficiendi, non verò ab humore aliquo ea perficiatur, vel adiuuetur; Cur ea vis integra ventriculo deneganda sit, non video. Neque ideò probatur, quòd humor acidus vomitu reicitur. Etsi enim hoc iis accadat, qui plus comederunt vel biberunt: tamen ex cruditate acidâ id euenit, quæ tum ob cibi & potus copiam generatur; & totus ille chylus talis est: non verò in sanis hoc accidit. Ideoque præter naturam potius aliunde humo

humorem illum in ventriculum effundi, credibile est.

.....

CAPVT V.

De Pica & appetitu vitioso.

NON solum appetitus interdum deiicitur & valde augetur, sed & nonnunquam deprauatur, quæ appetitus deprauatio Græcis κίτλα, vulgò Pica nominatur, appetitus nimirum præter naturam prauus & alieni à naturâ cibi. Κίτλα autem siue Pica aliis à Pica aue ita dicitur, siue quod in eâ pennarum, siue quod vocis sit magna varietas, siue quod ipsa hoc affectu laboret, vt existimat Paulus Aegineta, lib. 1. cap. 1. quod tamen parum aptum videtur; cum nulli picæ appetitus sit cognitus. Alij verò, vt Aëtius, tetrab. 4. serm. 4. cap. 11. ab Hederâ, quæ Græcis κίτλη, ita dictam putant, quod sicut hæc variis, prout occurrunt, plantis adhæret, atque iis se implicat: ita mulieres hoc malo laborantes varia edulia appetunt, atque ea sæpè contraria, quæ cum voluptatem, tum insauitatem gustui exhibent. Plerique etiam Malaciam appellatam censent à Plinio, lib. 23. cap. 6. Sunt tamen, qui Malaciam alium à Pica affectum esse statuunt, quod & Mercurialis fecit, ideò quod Malacia propriè significet mollietatem. Mollities autem alius sit à Pica morbus, languor scilicet & laxitas, ob quam ventriculus nec appetere cibum, nec concoquere possit; Deinde quia Plinius laudat Malicorium ad malaciam, cum tamen adstringens sit medicamentum, quod quidem in laxitate ventriculi conuenit, sed non in pica. Verum enim verò malacia dicitur mollities & impotentia quasi, quâ cibos quosdam quasi languentes & animo impotente appetunt. Neque Plinius scripsit, quod malicorium contra grauidarum malaciam expetatur, sed simpliciter, expetitur (scilicet malum Punicum) grauidarum malaciæ. Si quis tamen hæc duo vocabula discernere velit, appelletur Pica deprauata appetentia, quando homo vitiosus & à naturâ alienos cibos, exempli gr. cretam, calcem terram & similia appetit. Malacia verò ea appetentia quando prægnantes non quidem alienos à natura hominum

*Pica vel
Appeti-
tus vi-
tiosus.*

*An Pica
& Ma-
lacia sint
idem?*

cibos,

cibos, sed alios consuetos appetunt, auidius tamen & cum animi quasi impotentia, ita ut nisi eorum participes fiant, abortum patiantur, vel stigma aliquod infanti imprimant, ad quod præcauendum malum Punicum expeti scribit Plinius, quoniam gustatum mouet infantem, & periculum abortus præcauet, ut non opus sit Plinij textum cum Mercuriali mutare & pro infante famem legere.

Vtrumque malum frequens est muliebribus cacochymicis, præcipue primis duobus, aut tribus mensibus. Tum enim foetus adhuc minor est, parumque alimenti & id purius fugit, à quo relictum impurius affectionem hanc in grauidis excitat. Quarto verò mense cum foetus iam grandior fieri incipit, copiosiore alimento indiget, ut omne, quod in promptu est, attrahat. Vomitus quoque grauidis mulieribus primis mensibus familiaris est, quo vitiosi succi euacuantur, quibus euacuatis etiam hoc symptoma cessat. Appetitus autem hic varius est. Interdum enim mulieres, ut dictum consuetum aliquem cibum appetunt, sed tam auidè, ut nisi eum nanciscantur, cum foetu periclitentur. Aliquando verò (id quod non solum grauidis foeminis, sed & viris quandoque accidisse compertum est) rerum à natura planè alienarum appetentia nonnullis accidit, ut cretæ, calcis, terræ, &c. Noui virginem quandam nobilem, quæ annorum duodecim arenam scriptoriam auidè deuorabat. Viuit etiam hîc foemina, quæ aliàs bene valet, quæ arenam & lapides molares contritos copiosè ingerit, & semper secum in sinu gerit, & vna die sæpè, quantum mensura fß ij. capit, ut affirmet, se iam tantum arenæ, quantum lapidem molarem æquare possit, deuorasse. Platerus, in obseruat. narrat, foeminam quandam grauidam libras aliquot zinziberis maxima voluptate sine vlllo incommodo vna vice deuorasse, nec, quod mirum erat, ardorem vllum in faucibus, multò minùs in ventriculo sensisse. Se etiam iuuenem Monspeßuli frequenter & aliquoties de die cochlearia aliquot theriacæ deuorasse, nec vllum damnum inde sensisse.

*Virgo &
fœmina
arenam
deuoran-
tes.*

*Zinziber
& the-
riacæ xl-
tra mo-
dum in-
gesta.*

Affici autem in hoc affectu orificium ventriculi extra
contro

controuerſiam eſt : Idque etiam teſtatur Galenus, 5. de loc. aff. cap. 6. cùm orificium ventriculi ſedes appetentiæ ſit, Quia tamen idem Galenus, 1. de ſympt. cauſſ. cap. 7. in pica etiam tunicas ventriculi prauis humoribus imbutas eſſe ſcribit, ſciendum affectus huius ſedem propriam eſſe orificium ventriculi : cauſſam tamen & humores vitioſos præcipuè in tunicis hærare. Si enim omnes iſti humores orificium ventriculi occuparent, cardialgiam & morſum excitarent, ſed ſatis eſt, ſi in tunicis hæreant, è quibus vel pars aliqua eorum, vel vapor ad orificium ventriculi aſcendens appetitum hunc vitioſum excitat.

Cauſſæ.

Cauſſa huius appetitus eſt humor vitioſus praua qualitate præditus tunicis ventriculi inhærens, & hinc orificium ventriculi affligens. Quænam autem huius humoris natura ſit, & quænam illa qualitas, quæ hanc affectionem excitat, integrè vix explicari poteſt. Hinc Platerus venenatam & malignam qualitatem eſſe ſcribit. Occultam eſſe facile concedimus : venenata verò vt ſit, neceſſarium eſſe non putamus, neque venenati humoris indicia & effectus hic adſunt. Humor autem ille plerùmque ab vtero in grauidis & aliis mulieribus à menſibus ſuppreſſis ſupeditatur, interdum & à liene, vel aliis partibus : Quandoque in ventriculo à vitioſis alimentis & mala coctione generatur. An autem in picâ humor i prauo contraria, an verò ſimilia appetantur, vide infrà in quæſtione.

Cauſſæ.

An pica à cauſſa venenata oriatur?

Signa Diagnostica.

Affectus hic facile cognoscitur, & ex ſolâ ægrotantis relatione percipitur, qualia appetat. Adeſt præterea languor, cùm ciborum ſalubrium faſtidio, interdum ventriculi morſus, anxietas, crebræ exſpuitiones, nonnunquam & vomitus, quæ materiam in ventriculo contentam parefaciunt.

Prognostica.

1. Melius eſt, ſi qui hoc affectu laborant acida & acuta appetant, peius ſi res planè à naturâ alienas, teſte Aui-cenna, 3. Can. ſen. 13. tr. 2. cap. 20. 2. Periculo hoc malum non vacat, & ſæpè in cacochymiam, hydropem, & plurima alia

Prognostica.

alia mala degenerat. Quanquam enim foeminas, præcipuè, quæ tali affectu laborant, sæpè talia præter naturam sine damno comedisse obseruatum sit: tamen si malum diu duret, fieri non potest, quin prauis humores inde generentur. Neque semper sine omni noxa talia ab iis assumuntur, refertque Brassauiolus, 5. aphor. 24. in Comm. se nouisse mulierem, quæ mota desiderio bibendi glaciem in maxima incidit mala.

Curatio.

Curatio. Humor prauus in ventriculo symptomatis huius causa euacuandus, & tollendus est; ventriculus verò, si quàm intemperiem conceperit, alterandus & roborandus, ne prauos humores deinceps faciliè recipiat. Ad humores vitiosos in ventriculo euacuandos hîc commodissimus est vomitus, qui decocto raphani, aqua tepidâ cum butyro moueri potest, etiam in prægnantibus, cum experientia doceat, prægnantes sæpè sponte primis mensibus sine omni damno vomere. A fortioribus tamen vomitoriis abstinendum in prægnantibus. Auicennas, si æger lutum appetat, illud in aqua dissolutum miscet, cum medicamenti vomitoriis & sale, & de exsiccato in Sole præbet Dr. j. cum aqua vel decocto vomitorio, vt prouocato vomitu æger à luto deinceps absteineat. alij eâdem intentione de carbonibus, creta & aliis, quæ appetuntur præter naturam, aliquid in spiritu vini dissolutum propinant, & post horam vomitorium medicamentum, si æger sit facilis ad vomitum; sin minus, medicamentum aliquod purgans exhibent. Ita enim præsentia rei exhibitæ eius desiderium tollit, & humor prauus illius desiderij causa simul è corpore euacuatur. Si humor vomitu commodè purgari non possit, præparandus & per aluum euacuandus est. Et quia humoris huius natura & peculiaris qualitas planè occulta est, medicamenta ita præparanda, vt omni ferè humorum generi accommodata sint. Vt ℥. Meliss. rutæ, betonic. origan. an. M. ss. Coquantur in s. q. aquæ, Colæ ℥. 3. v. Syrup. de mentib. beton. oxymel. s. an. 3. j. M. pro 2. dosibus. Deinde ℥. El. diacathol. ʒ. iij. confect. hamech. ʒ. ij. agar. trochis. rhabarb. elect. an. 3. j. cinamom. macis, schœnanth.

Præparantia & per aluum euacuantia.

an. g. vj. Cùm *sacch. F. Bolus.* Vel exhibeantur pilulæ poly-
chrestæ. Si foemina, quæ non sit grauida, ab obstructio-
ne mensum in hunc affectum inciderit, vena in malleo-
lo, vel poplite secetur, & postea medicamenta menses
promouentia exhibeantur. Postea danda opera, vt humo-
res tunicis impacti absumantur, & ventriculus roboretur, *Ventri-
culum roborat
ia*
quod fit diamoscho, diambra aromatico rosato theriaca, *& humo-
res absum-
entia.*
Mithridatio. Mercurialis vt singulare experimentum com-
mendat hoc: ℞. *Sem. snapi, 3. ss. ossum columbar assatorum*
& in cinerem redactorum, 3. ss. sem. portulac. 3. ij. succi cydon.
3. ij. sacchar. albiss. 3. iij. Misce ad ignem lentum. Dosis 3. ss.
Alij hoc laudant. ℞. *Conseru. rosar. borrag. bugloss. an. 3. j.*
spec. diamar. utriusque an. 3. j. fragm. lap. v. pretios. 3. ij. Sub-
tilissime misceantur cùm syrupo rosar. F. Electuarium, cui
adde, si libet, folia auri duo. Dosis est ad magnitudinem
nucis moschatæ. Ad ventriculum roborandum commen-
dat Aëtius succum mali punici, cùm puluere menthæ fic-
cæ, quod grauidarum malaciæ expeti, ad abortum præca-
tuendum, antea etiam è Plinio diximus. Item portulacam,
quàm Rabbi Moses, 2. *aph. 6.* à proprietate occultâ valere
contra appetitus deprauationem scribit. Trotula, *de pass.*
mulier. cap. 15. Fabas laudat coctas, vel conditas cùm sac-
charo, quod omnes prauos appetitus in mulieribus adi-
mant. Laudatur & ruta in hoc affectu. Item semen cucu-
meris excort. polygoni atque anethi decoctum, atque alia,
quæ videantur apud Aëtium, *tetrab. 4. f. 4. cap. 11.*

Extra Aëtius formâ cataplasmatidis imponit cœnanthen, *Externa.*
balaustia, rosas, myrtum, smyrnij succum, sem. foeniculi
coctum cùm vino, dactylorum carnes, vino coctas & tri-
tas formâ emplastri, aut mala cydonia trita cum oleo ro-
sar. seu nardino, cuius generis alia plura supra *de intempe-
rie Ventriculi* sunt proposita.

Dieta.

Cibi varij & iucundi ægro offerantur, quibus à prauo-
rum appetitu auocetur. Dulcium tamen vsus sit mode-
ratus, vel cum adstringentibus misceatur. Si æger appe-
tat cretam, Auicennas & Aëtius amyllum recens præbere
iubent. Ad discutiendos prauos in ventriculo humores,
vtile

utile est, ante cibum oliuas, vel cappares sale & aceto conditas exhibere. Excitant etiam appetitum naturalem, & os ventriculi detergunt, amygdalæ amaræ cum pane exhibitæ. Item cichorij decoctum in aqua & sale oleo & aceto conditum. Olei loco iusculum carnis sumi potest. Roborat etiam ventriculi os panis in succo cydoniorum, granatorum, limonum, aut arantiorum acidorum maceratus. Potus sit vinum generosum subadstringens.

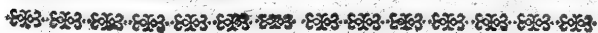
An autem cibi prauī & alieni à natura hominis, qui auidè ab ægris eiusmodi appetuntur, sint concedendi, consideratione dignum est. Historiæ quidem à medicis passim annotatæ sunt, quòd à plurimis cibi eiusmodi alieni à natura hominis sine damno assumpti fuerint in maximâ copiâ. Obseruatum tamen quoque est, ab eiusmodi prauis rebus, & à naturâ humanâ planè alienis quosdam læsos fuisse. Itaque existimant nonnulli, si res planè absurdæ sint, ac præter naturam, non esse concedendas. Cùm grauidis tamen omninò cautè & prudenter agendum; quoniam si planè denegentur res, quas auidius expetunt, offenduntur, vel abortum patiuntur, vel stigma infantibus imprimunt. Contrà tamen etiam vix fieri potest, quin à talium rerum vsu offendantur. Itaque danda opera, vt illis blandè persuadeatur, ne sibi in talibus indulgeant, atque ea, quæ damni & ipsis & foetui aliquid afferre possunt, non nimis auidè appetant, aut certè si appetitum cohibere non possint, parcè saltem degustent. Suadent quidem nonnulli, grauidas eiusmodi mulieres decipiendas esse edulibus ex saccharo & amylo figuram & colorem rei, quàm appetunt, referentibus: Sed rectè monet Herc. Saxonia, talia non multum posse conferre, & vix appetitum explere; cùm non colorem & figuram, nec amyllum & saccharum, sed substantiam certam appetant.

Q V Æ S T I O.

An in Pica humori prauo contraria an verò similia appetantur?

AN in Pica humori prauo contraria an verò similia appetantur, inter autores disceptatur. Cùm Aui-

cennâ plerique hîc statuunt, natura & hîc poscere contraria, quasi remedia ad profliganda ea, quæ præter naturam sunt in ventriculo. Alij contrarium sentiunt, idque ideò, quòd vomitu reiiciantur humores non contrarij, sed similes; acida nimirum appetentes nihilominus acida euomant: & si appetunt contraria, causam non patere putant, cur non appetant contraria consueta potiùs, quàm insueta, & à natura alienissima. Ipsi verò similia appeti existimant. In qua sententia est Rondeletius, cum quo consentit Mercatus, de intern. corp. morb. curat. l. 3. c. 3. Idque ideò, quia humores in prauis quasi connaturales & eorum temperamentum quasi habituale factum sit. Cum enim humores vitiosi quasi domestici, & familiares facti sint, natura ad eorum quasi similium conseruationem similia appetere. Aliis nec ista opinio placet. Si enim appetant similia, iisque fruantur, augetur malum; cum tamen sæpè nil tale accidisse compertum sit. Videmus præterea prægnantes sæpè vomitu reiicere humores salios vel acidos, & tales tamen non appetere. Quæ etiam calci, carbonibus, crudis carnibus ac similibus cum humoribus conuenientia? Ergo hîc non in qualitatibus manifestis acquiescendum, cum ex iis huius symptomatis & appetentiæ tam mirabilis causâ reddi non possit. Ideoque etsi probabile sit, ex simili potius, quàm contraria qualitate appetentiam hanc prouenire: tamen quænam illa sit qualitas integrè explicare difficile, imò impossibile est: cum res, quæ appetuntur, nullam cum humoribus, vel dulcibus, vel salis, vel acidis, in manifestis qualitatibus conuenientiam habeant.

CAPVT VI.

De Potus appetitu leso, & primò de siti deficiente.

T circa appetitum cibi quædam symptomata contingunt: ita etiam circa potus appetitum quædam accidunt. Et vt appetitus cibi, seu fames nunc imminuitur, nunc aboletur, nunc intenditur, nunc deprauatur: ita quoque appetitus potus, seu sitis, vel imminuitur, vel aufertur, vel intenditur, vel deprauatur. Verùm rarius

est, vt quis potum omninò contra naturam appetat, ideò-
que saltem de siti deficiente & nimia dicemus.

*Sitis de-
ficiens.*

Et primò quidem interdum sitis, vel exigua, vel etiam nulla percipitur, refertque Platerus, *in obseruat.* Marchionem quendam, Legatum à Rege Gallorum in Italiam missum, nihil penitus bibisse, idque à teneris sibi consuetum fuisse ipsum fassum esse. Cùm autem, vt famis, ita & sitis sedes sit orificium ventriculi, & sitis fiat ob defectum humidi; etiam sitis nulla fiet, cum defectus ille humidi non adest, vel non percipitur. Priùs sit, cum intemperies ventriculi frigida & humida adest, aut humor frigidus dulcis multus orificio ventriculi inhæret, aut cùm aër frigidus & humidus, aut cibi tales id humectant. Causæ denique, quæ venarum suctionem, & corporis euacuationem impediunt, ac excessus omninò humoris ac frigoris in corpore, faciunt, vt sitis nulla excitetur, de quibus in ablata & immunita cibi appetentiâ dictum.

Defectus autem humidi siue fames non percipitur ob easdem causas, ob quam læsa facultate sentiente suctionem non percipi diximus. Id accidit sæpè in delirantibus. Ita Hippocrates, *3. Epid. Comm. 3. aph. 44.* scribit: quosdam in febre ardente non sitiisse, qui iidem phrenetici non senserint, quicquid paterentur, impedita facultate animali sentiente ob cerebri vitium. Consuetudo etiam hæc multum facit, videmusque quotidie poculis assuetos continuò sitire: aliàs contrà rarò & per diem, imò biduum non sitire.

Signa Diagnostica.

Signa.

Quòd æger sitim nullam habeat, ex eius relatione facile cognoscitur. Et si non deliret, ac facultas sentiendi salua sit, indicio est, humiditate & frigiditate ventriculi, vel totius id fieri, nisi forsan consuetus sit rarò bibere.

Prognostica.

Prognostica.

1. Ablata vel imminuta sitis curationem per se ferè non desiderat, dummodò appetitus cibi adhuc constet, qui in nutriendo animali primatum obtinet. Et multos rarò & parcè omninò bibere, aliquos etiam diu à potu abstinuisse, compertum est. 2. Infaustus morbi exitus metuendus est,

est, vbi vel deficit sitis, quando maximè adesse debebat; vel intensa, quæ aderat, euanescit præter rationem, vt in feбри, præsertim ardente. Tum enim vel virtutis animalis oppressæ, vel natiui caloris & appetentis facultatis in ventriculo extinctio significatur. Galenus, 3. Epid. in comm. 3. aphor. 14.

Curatio.

Si ob humidam & frigidam intemperiem & humores in corpore abundantes sitis non adsit, eadem curandi ratio est, quæ appetitus à simili causa deiectionis, & appetitus cibi restitutus plerumque etiam potus appetentiam reparare solet. Curat.

Si à Delirio sit sitis, & ægri à potu abstinentia incommodi aliquid allatura sit, ægro multis modis persuadendum, vt bibat. Idem faciendum, si qui parcius bibant, & inde alui obstructio sequatur, vel ciborum distributio impediatur.

De Liquidorum auersione & Hydrophobia.

Interdum etiam accidit, vt æger potum non solum non appetat, sed & auerfetur ita, vt ad aquæ etiam conspectum tremat, aut conuellatur. Imò non solum aquam, sed & liquida omnia quosdam auersatos fuisse ita, vt nec sonitum eorum, nec nomen ferre potuerint, compertum est. Refertque Platerus, lib. 1. obseru. mulierem quandam nec aquam, nec vinum, nec iuscula, nec aliud liquidum deglutire potuisse, sed hisce oblati suffocationis periculum incurrisse. Imò ex contactu & conspectu rerum liquidarum, & quòd mirum, vbi aërem nonnihil agitatam vel auram lenem sensit, idem passam esse. Plerique hunc affectum & rabiem caninam pro eodem habent. Verùm vt etiam dictum, lib. 1. pract. part. 2. cap. 16. etsi qui rabie Caninâ laborant, omnes etiam hydrophobiâ corripiantur: tamen etiam sine rabie ex aliis causis hoc malum induci potest, vt historiæ ibidem allegatæ testantur. Nam mulier, cuius P. Salius Diuersus, de affect. part. cap. 19. meminit, illa post febrem pestilentem & dysenteriam in hydrophobiam incidit, & octauo die mortua est. Et foemina, cuius Platerus mentionem facit, ex terrore hoc ma-

Hydrophobia.

Rabies
Canina
& hydrophobia
an sit idem affectus?

lum contraxit. Vt ita hydrophobia latius pateat, quam rabies: cum rabies solum ab alio rabioso animali communicetur: Hydrophobia verò etiam ex interno humoru vitio generari possit, vt historiarum allegatarum satis testantur.

Quæ autem causa sit, cur ita ægri hi aquam & omnia liquida auersantur, de eo dictum est in *Institut. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4.* & prolixè hac de re disputat Iohan. Baptista Codronchius, *lib. 1. de hydrophob. cap. 13.* (qui tamen hydrophobiam & rabiem pro eodem affectu habet, sed malè.) Verum operæ pretium non videtur pluribus hac de re disputare; cum res tandem eò redeat, & omnes confiteri necessum habeant, malum hoc non à primis & manifestis qualitatibus, sed occultis ortum habere, & peculiarè *ἀντιπάθειαν* huic veneno, seu ab animali rabido communicato, seu in corpore genito cum omnibus liquidis habere ita, vt si gustentur, siue tangantur, siue audiantur, homo summè lædatur. Vt enim à tarantulâ demorsi musicæ sono iuuantur: ita liquidorum usu vel aspectu hi valde læduntur. Frustrà verò se macerant, qui ex manifestis qualitatibus huius rei causam reddere conantur.

Malum verò hoc planè periculosum est, & vix aliqui euadunt, testanturque historiarum è Marcello Donato, Petro Sallio Diuerso, & Platero allegatarum alios tertio, alios quinto, alios octauo die mortuos esse. Si quid tamen remedij adhibere licet, ea proculdubio adhibenda, quæ rabidis dantur; cum venenum hoc cum illo conuenientiam sine dubio habeat, de quo *lib. 1. part. 2. cap. 16.* actum: vbi etiam ex Celso dictum, ad præseruationem ab hydrophobia remedium esse, non opinantem in aquam proficere: scribitque hac de re etiam Lemnius, *de occultis nat. mirac. lib. 3. cap. 5.* Oceani accolæ demorsos à cane rabioso certatim ad mare rapere, etiam brutas pecudes, & septenis vicibus immergere, non superstitione obseruato isto numero, sed vt efficacius virus eluatur.

~~~~~

C A P. VII.

De siti nimia.

Siti nimia. Requentissimum autem malum est sitis nimia, potus nimirum nimia appetentia, cum scilicet extra tem-
pus

pus cibi capiendi, quo alias naturalis sitis oboriri solet, sitis hominem vrget, vt & maiorem potus copiam & frequenter eum appetat. Et quidem plerumque cum febris, aliquando & sine his symptoma hoc hominem molestat.

Causse.

Causse autem sitis nimie rectius inuestigari non possunt, quam si sitis naturalis causam expendamus. Hæc enim si nimia & vehementior reddatur, sitim nimiam parit. Fit autem sitis naturalis ab appetentiâ humidi, quod absumptum est, ob quod suctio in orificio ventriculi excitatur. Ideoque causse omnes, quæ sitim nimiam excitant, ad siccitatem, seu humoris inopiam redigi posse videntur: Galenus tamen, i. de simpl. med. facult. cap. 30. causas in duas dispescit, & sitim prouenire scribit, vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam. Vnde Mercatus sitim nimiam duplicem constituit, non naturalem, & præter naturalem. Illam fieri docet, ex defectu roridæ substantiæ, quam sequitur appetitus naturalis, in cuius subsidium venæ vsque ad os ventriculi sugendo sensum tristem inferant, quem sequitur sitis, appetitus scilicet frigidi & humidi, qui quidem naturalis appellari posset, quod naturæ ordine procedat ab inanitione ad appetentiam. Quia tamen proficiscitur à causis, quæ præter naturæ modum operantur, non naturalem nominat, quæ non solum à causis præter naturam, sed & contrario siti naturali modo excitatur. Incipit hæc sitis à calore & desinit in siccitatem, & primariò expetit frigida, secundariò verò humida, atque incipit non ab inanitione membrorum, sed à consumptione roridæ substantiæ ipsius ventriculi, ac postea desinit in consumptionem reliquarum humidi partium.

Causse.

Sitis duplex secundum Mercatū.

Excitant autem sitim priorem & non naturalem à Mercato appellaram omnia, quæ roridam totius corporis, & consequenter etiam ventriculi substantiam dissipant, ue extrinsecus accidunt, siue intra corpori inhæreant. Ita labor, vigiliæ, inedia, immoderata aliqua corporis euacuatio, & huius generis alia, quæ humidum absumere possunt,

sunt, sitim excitant. Atque hæc sitis non solum potu, sed & alimento liquidiore ac humidior sedatur. Sitis verò præter naturam, quæ à calore incipit, & mox sibi siccitatem, accersit; causæ possunt esse omnia, quæ humidum ventriculi nimium calefaciunt, & in eo feruorem excitant, siue ea intemperies in ipso ventriculo excitetur, & consistat, siue ob vniuersi corporis, aut partis ventriculo vicinæ vel connexionem, vel consensum cum ea habentis calore ea accendantur. Ita pulmonibus calefactis & excalescentibus maxima sitis excitari solet. Idem accidit calefacto, & inflammato epate. Item ob Renes.

Causæ, quæ calorem illum, siue in ventriculo, siue in aliis partibus excitare possunt, sunt aer calidus, cibi nimium sale, pipere & aliis calidis conditi, & calidorum medicamentorum, itemque vini meracioris vsus, vt & medicamenta fortius purgantia, aut venena exiccantia, vt viperæ morsus, aut vinum, in quo vipera extincta est. Item motus vehemens linguæ & partium vicinarum, vt diuturna lectio & peroratio; ac omnia quæ facile in bilem mutari, aut calorem præter naturam, vel in ventriculo, vel toto corpore, vel membro aliquo, à quo ventriculus caleferi possit, excitare valent.

Ego tamen malim sitim istam præter naturam non solum à calefacientibus, sed etiam à siccantibus primò deducere, cum videamus quædam non tantum primò calefaciendo, sed & primò siccando, sitim excitare. Et si enim ad dispositionem, quàm sequitur sitis, præcipuè caloris actio multum possit: tamen sine insigni calore siccantia non raro idem præstant. Et si vtriusque qualitatis excessus coniungatur, sitis vehementior excitari solet. Hinc in febribus acutis & ardentibus vehemens sitis ægros affligit. Siccando autem sitim excitant cibi ficci, & sæpius humores serosi, atque hinc Hydropici valdè sitiunt, ob nimiam humoris falsi copiam.

Atque vt hæc contrahamus, sitis nimix, siue non naturalem, siue præternaturalem appellare libeat, causæ sunt illa omnia, quæ humiditatem ventriculi absumunt, aut calefaciendo, aut siccando, aut utroque modo: siue id fiat

in toto corpore, itaut ſuctio tandem uſque ad oriſcium ventriculi pertingat, ſiue tantum & præcipue in ipſo ventriculo vel gulâ, vel lingua ac palato, quæ partes communem cum ventriculo tunicam, quâ teguntur, habent.

Signa Diagnostica.

An ægri ſitiant, & quantum ſitiant, ipſi patefacere ſolent. Ut verò cauſſa rectè dignoſcatur, ſignis opus eſt. Si ſitis nonnaturalis, quàm appellat Mercatus, cognoſcitur è cauſſis, quæ præceſſerunt, neque cibi faſtidium facile ad-eſt. Si ſitim verò, quæ ex calore & ſiccitate diſſipante, & abſumente humidum ventriculi prouenit, indicat cibi faſtidium, calor & ſiccitas ventris, & vicinarum partium, & ſapor aliquis præter naturam amarus, ſalſuginofus, nitroſus; fauces ſunt aſperæ.

An verò calor & ſiccitas primò in ventriculo ſit excitatus, an verò è toto corpore, vel parte aliquâ vicina, aut cum ventriculo conſenſum habente, facile è ſignis cognoſcitur. Febres enim ſua ſigna habent, & facile ex iis innotefcunt. Ita etiam pateſcit, an à cauſſa aliqua euidente, ut æſtu aëris, irâ, uſu ciborum calidorum vel falſorum, vel aliorum, quæ ſupra recenſuimus, ſit excitata.

Et quidem an ſitis ſolum ex humore bilioſo, vel falſo ventriculum obſidente, aut è primis viis vapores calidos ad os ventriculi mittente; an verò ex pulmonis & cordis æſtu excitetur, diſcernere & utile eſt, nec difficile. Nam quæ ex pulmonis & cordis calore excitatur ſitis, cognoſcitur ex calidiſſimi ſpiritus efflatione, à quo & os aridum redditur, difficiliſque eſt ſermo propter trachææ & laryngis ſiccitatem, ſitisque illa potu parum, vel nihil ſedatur, cum parum eius ad pulmones perueniat, ſed potiùs frigidi aëris inſpiratione. Ita ſi epatis vel alterius partis ventriculo vicinæ inflammatio ac æſtus adſit, ea è ſuis ſignis cognoſcitur.

Prognostica.

1. Siſtis præter naturam malum non eſt contemnendum; quoniam & nutritioni corporis obeſt, & vires valdè deicit, & quia ſitientes ſæpè appetitui indulgent, & nimiam potus copiam aſſumunt, inde in cohexiam, & alios

grauissimos morbos incidunt, imò sæpe mortem sibi at-
trahunt, vt postea dicitur. 2. Sitis immoderata insignem
in corpore ariditatem & exustionem arguit, quàm non
externa aliqua caussa, sed acutissima febris attulit, & ad-
huc fouet, & propterea periculum arguit.

Curatio.

Curatio.

Sitis illa non naturalis nominata, cùm ob substantiæ
roridæ defectum, & quidem non solum in ventriculo, sed
& in toto corpore oboriatur, cibo potius, quàm potu
sedatur, & propterea eam potus, vt potus, non sedat, sed
potius alimentosæ partes, quæ in potu sunt, qua ratione
Hippocrates scripsit, 2. aphor. II. *facilius est, refici potu, quàm
cibo.* Ideoque hanc sitim aqua non extinguit, licet eam
aliquo modo leniat, quinimò aquæ potu sæpè in hâc siti
vomitus, alui fluxus, & alia mala facilè excitantur. Cùm
enim sitis ista aquæ potu non sedetur, eam copiosius in-
gerunt ægri, atque ita corpori nocent. Ideoque initium
curationis fiat. ab humectatione, cui mox succedat lenis
refrigeratio, & hæc sitis solum humidi deperditi instau-
ratione mitescit. Ac propterea ad sitim hanc sedandam
etiam potus vini prodest.

Sitis verò præternaturalis indicat humectantia & re-
frigerantia, & refrigerantia ac humectantia sitim hanc
quacunque de caussa genitam tollunt. Simul tamen ad
causam respiciendum, & an sitis sola, & sine alio morbo
succreuerit, an verò alium morbum secuta sit, consideran-
dum. Si per se orta est, à caussa, vel interna, vel externâ
oriri poterit. Si ab externâ, illâ remotâ, & eius prouiden-
tia habitâ, frigidis, frigidoque potu sedatur. Si verò à
caussis internis ortum trahat, causæ quælibet conuenien-
ti modo tollendæ, & ad quamque causam potus ratio
moderanda.

Quæ enim ex ingenti calore oris ventriculi prouenit
sitis, quàm humiditatis naturalis in eo excitauit effere-
uescentia, frigidæ aquæ potus tollit, præsertim si cibi
eiusdem qualitatis sint participes, & sufficit tum bis teruè
bibere. Verùm si ficcitatem iam contraxerit orificium
ventriculi naturali eius humiditate resolutâ & absumptâ,
idem

idem potus quidem requiritur, frequentius tamen & parcius dandus hic, humectantibus admistis, qualia sunt: Syrupus violarum, buglossæ, item mucilagines, cum iusculis ac alimentosis potibus. Si verò sitis cum alio morbo coniungatur, humectantia & refrigerantia eam quidem leniunt, vix tamen planè tollunt, neque sitis integrè cessat, nisi affectu, cuius socia est, sublato.

Humectantia, & refrigerantia quod attinet, primò quidem oris refrigeratio sitim valdè sedat. Ergo sæpè os colluatur aquâ frigidâ, præcipuè addito modico aceti, aquæ hordei, lactucæ, emulsionis sem. 4. frigid. maior. papaveris. Detineantur in ore pruna acida, vux passæ, frustum mali citrij, melonis perfici, grana mali punici, cydoniorum, folia acetosæ, caules lactucæ, portulacæ, rad, glycyrrh. recentes, in frigidâ singula madefacta.

Vel ʒ. Glycyrrh. ʒ. vj. sem. cucum. sativi ʒ. ʒ. tragacanth. ʒ. ij. Misceantur & fiant Trochisci sublinguales. Vel ʒ. sem. portulacæ, tragacanth. an. ʒ. ʒ. sem. 4. frig. maior. ex cortic. lactucæ an. ʒ. iij. santali, gummi Arab. an. ʒ. ʒ. Terantur & cribrentur, ac cum aq. rosar. & mucilag. sem. psyllij. F. Trochisci. Vel semina psyllij aut cydoniorum excorticata ligentur in nodulo ex linteo albo, rarò, qui maceretur in aqua frigida, & super lingua ponatur.

Vtiles sunt & mucilagines sem. psyllij, cydoniorum, vt. ʒ. sem. psyllij cydonior. an. ʒ. j. aq. f. ʒ. ʒ. Macerentur per noctem, deinde diligenter conquassentur, & abiectis seminibus addatur syrup. violar. ʒ. j.

Nonnulli & crysallum, ac corallium in ore detinere iubent. Utile est & Rob ribes, succus de agresta, de acetosa, acetositis citri, vinum granatorum, caules lactucæ conditi: de quibus etiam aliquid deglutire licet.

Optimè autem aqua actuali sua frigiditate sitim pellit, eaque omnibus animalibus ad sitim sedandam communis potus est, de cuius recto usu in doctrina de febribus dictum. Cautè enim vsurpanda, cùm, si auidius potetur, grauissimorum malorum & mortis sæpè causa sit. Ita refert Antonius Beniuenius, de abditis morborum & sanat. caus. cap. 6. Iuuenem quendam Febre ardente correptum,

Cautio
in aquâ
ad sitim
sedandam
præben-
dâ.

cùm siti urgente frigidissimam aquam potasset, intra paucas horas mortuum esse. Et Amatus Lusitanus, *cent. 2. cap. 2.* historiam iuuenis ex aquæ frigidæ potu mortui recenset. Narrat quoque Forestus, *lib. 1. obseru. 13. in schol.* magnæ spei adolescentem Valerium Cordum, cùm in itinere Romam versus siti urgente aquam gelidam bibisset febre ardentissimâ correptum Romæ mortuum esse. Eadem ratio est cereuisiæ. Noui enim foeminam, quæ cùm in febre urgente siti cantharum ferè cereuisiæ tenuioris exhaustisset, in hydropem incidit, à quo postea tamen idoneis medicamentis adhibitis euasit.

Galenus acetum commendat in siti ex calore, quia refrigerat. Improbatur verò in siti ex siccitate vel humidi inopia. Quòd si simul coniugatur humiditas & caliditas, eius sitis optimum medicamentum acetum esse scribit. Sin ex caliditate, & siccitate sit affectio, vt in febribus, oxycratum, seu poscam, hoc est, aquam modico aceto mistam probat, *1. de simpl. med. fac. cap. 30.*

Spiritus
⊕ & ⊖
quomodo
sitim se-
dant?

Eadem ratio est sp. ⊕ ac ⊖ quæ aceti loco commodè admiscuntur. Vbi tamen sciendum, non frigiditate hæc, cùm sint calidissima, sitim sedare, sed quia inflammationem humorum calidorum & inflammabilium, qui sitim excitant, sistunt, abs quo si sit, & solùm ex siccitate & defectu humidi sitis proueniat, potius nocent.

Externa
sitim se-
danda
conue-
nientia.

Vtiles sunt & Emulsiones semin. 4. frig. maj. & Iulebi ex aqua simpl. vel destillata, & syrupi acidi cum aquis destillatis misti, quales sunt syrup. acetositatis citri, granator. de ribes, de agrest. oxysacchara. Extrà quoque nonnulla adhibentur, lotiones præcipuè pedum & manuum, & epithemata regioni ventriculi, Epatis & cordis applicata, quæ omnia calorem totius corporis temperando sitim sedant, possuntque regioni Epatis applicari succus cichor. Endiu. portulac. cum aceto & spec. diatrionfantal. 1. quo modo sæpius & felicius, quàm internis, se sitim sedasse scribit Hercul. Saxonia.

Cautio.

In talibus tamen frigidis ipsi ventriculo adhibendis cautione opus est; cùm facile ventriculum, & diaphragma vicinum lædere possint. Refert enim Antonius Be-

niuenius, de abdit. morb. & sanat. causs. cap. 15. ab em-
 plastro nimium frigido stomacho applicato primò diffi-
 cilem respirationem, hinc singultum, & postea mortem
 secutam fuisse. Si æger absque febre sit, & bilis aut falsa
 pituita sitim excitent, & adhuc foueant, humores illi
 per interualla purgandi sunt pilulis de hiera, mastichi-
 nis, agarico trochiscato & aliis commodis medicamen-
 tis, ac postea intemperies corrigenda, vt supra dictum.
 Si autem à febre sit sitis, in principio paroxysmi, ægro-
 to potus non est dandus, ne æstus maior in corpore ac-
 cendatur, & materia in motu suo impediatur; sed fal-
 lenda sitis iis, quæ in ore detinentur. In vigore paro-
 xysmi deglutienda quædam præbere & collutionibus
 oris refrigerantibus, ac humectantibus vti conuenit. In
 declinatione potus conceditur, nisi æger abstinere ve-
 lit, vt excitatus huius frigiditate calor foràs erumpat,
 sudoresque promoueat. Qua de re plura de febribus di-
 cta sunt. In siti pulmonum caliditate aëris frigidi attra-
 ctio utilis, & propterea is frigidis alterandus, & conti-
 nuò flores rosar. violar. nymphææ olfaciendi. Si ex Hy-
 drope fuerit sitis, in nitroso falso, ac corrupto humore
 ad ventriculum transmissio, non potu ea sedanda, cum is
 malum augeat, sed is, quæ vapores & humores demul-
 cent. Ad quam rem mucilagines & pinguia profunt. Quòd
 ad Diætam, cibus sit refrigerans & humectans, vbi caussa
 sitis est humor biliosus, vt lactuca, prifana hordeacea, &
 alij de quibus in calida & sicca ventriculi intemperie di-
 ctum. Fugienda autem acria, falsa, amara. Æger os clau-
 sum teneat, nec multam loquatur, de consilio Hippocra-
 tis, 6. Epid. comm. 3. text. 33. vbi os claudere & silere sitim se-
 dare ait. Quibus noctu bibendi est auiditas, iis admo-
 dum sitientibus obdormire bonum, scribit idem Hippo-
 crates, 5. aphor. 7. Sæpè enim contingit noctu aliquem siti-
 re, siue quod parcius in coena bibit, siue quòd liberalius
 vinum hausit, siue quod cibus falsis & acribus vsus est. Hic
 igitur, si sitis leuior & ἐπιπόλαιος, vt appellat Hippocrates,
 6. Epid. comm. 4. text. 23. non bibendum, ne coctio ven-
 triculi turbetur, sed dormiendum, vt in somno materia
 sitis

Diætæ

fitis caussa corrigatur, siue illa crudus succus sit, siue vapores feruidi & acres, fauces ac os ventriculi exsiccantes. Per somnum enim intrò collectus calor naturalis & sanguis viscera humectant, cibique & potus acrimoniam temperant. Si verò fitis valde vrgeat, dandus est potus, præsertim si ex humidi defectu illa orta sit, sed moderatius initio, priusquam coctio absoluta sit. Tutius tamen semper est, noctu à potu abstinere & somno indulgere.

CAP V T VIII.

De Symptomatibus, quæ in retentione cibi & potus accidunt.

Postquam Symptomata, quæ circa appetitum in ventriculo accidunt, absoluimus proximum est, ut iam ea, quæ circa retentionem contingunt, explicemus. Et si enim post appetitum sequitur deglutitio, & illa etiam lædi possit, tamen de ea supra inter affectiones gulæ, seu oesophagi egimus.

Symptomata Retentionis deprauata in ventriculo. Palpitatio.

Ventriculus equidem circa cibum & potum, quem coquendum accepit, rectè coarctari, eumque rectè complecti debet. Verùm hoc non semper accidit, unde Retentionis deprauatæ symptomata accidunt. Sunt autem illa quatuor, palpitatio quædam, veluti conuulsio, veluti tremor, veluti vibrans motus, ut ea Galenus, *de diff. sympt. cap. 4.* recenset. Palpitatione afficitur ventriculus, quando eleuatur & deprimitur interdum totum corpus, ut in reliquis partibus fieri solet, dum à flatu crasso in eos erumpente eleuantur, & postea sponte concidunt. Appellat autem Galenus non palpitationem absolutè, sed palpitationem quandam, cum non in substantia ventriculi, seu intra eius tunicas flatus attollens contineatur, sed in ipsa ventriculi cavitare. Huius enim symptomatis caussa est flatus in ventriculo contentus, eumque distendens, ex cruditate & imprimis cibo flatulento ac potu copioso ortum habens. Habetque hoc symptoma easdem causas, quas inflatio ventriculi, & propterea etiam signa & curationem eandem.

Conuulsio.

Deinde accidit ventriculo quædam quasi conuulsio, cum scilicet ventriculus immodicè exinanitus postea cir-

ea cibos sese constringit subito, & cum violentia quâdam, ac quasi singultu, & proinde etiam, quæ de hoc symptomate dici possent, ex capite de singultu infra, & supra de intemperie ventriculi sicca petantur.

Tertiò veluti tremor quidam quandoque ventriculo *Tremor.* accidit, quem Galenus, loco allegato, ita describit: Vbi à comedendo, nec κλύδων aliquis, seu fluctuatio cum sonitu te infestat, nec inflatio, nec palpitatio vlla, nec singultus, sed difficultas aliàs insueta in ventre sentitur, grauatürque is ac laborat, cupitque celeriter opus vel per inferiores, vel per superiores partes abicere, accidit præterea ructus quispiam cum displicentiâ alienâ, nec facilè interpretabilis in anhelitu difficultas sequitur: existimabis, ventriculum circa cibos constringi quidem, cæterum id veluti cum tremore fieri. Symptoma autem hoc ortum habet vel à ciborum copia nimia, vel à frigidâ intemperie, de qua supra dictum.

Tandem etiam conuulsio veluti quædam circa ventriculi corpus, sicuti in febribus accidit, ægrique se quâdam molestiam in ventriculo percipere aiunt, qualis in initio intermittentium febrium fieri solet. Fit autem hic motus, dum ventriculi tunicæ, quo tempore se circa cibum constringunt, ab aliquâ mordaci materia irrigantur, quæ vt plurimum biliosa existit & tenuis. Cuius symptomaticæ causæ & curatio ex iis, quæ de intemperie ventriculi cum bile dicta sunt, patent.

Curantur autem hæc symptomata causis, à quibus pendent, sublatis. Si nimirum cibi vel potus copia sit maior, quàm vt eam ventriculus complecti possit, ea minuenda. Si cibus sit crassus, flatulentus, durus, talis vitandus, & is eligendus, qui minimam in ventriculo extensionem pariat, & facilè concoquatur. Si autem aliquod vitium sit in ventriculo, corrigendum, vt supra de morbis ventriculi dictum. Imperfecto etiam ciborum amplexui succurritur per medicamenta & cingulum astringens. *Curatio.* Constricto enim & compresso peritonæo constringi quoque ventriculum necesse est, vnde alimenta rectius complectitur.

*Ruminatio.**Rumina-
tio.**Exempla
ruminan-
tium.*

Circa retentricem ventriculi (et si alij, sed minùs commodè, ad expultricem referunt) accidit interdum rarum symptoma, Ruminatio nimirum. Equidem ruminatio quibusdam brutis naturalis est, ex peculiari ventriculi constitutione. Verùm si homo cibum, quem ventriculus ad coquendum assumpsit, antequam planè coctus sit, in os resumat iterùmque mastice, id planè præter naturam est. Rarum verò, ut dictum, est hoc symptoma: Eius tamen duo exempla refert Hieron. Fabric. ab Aquapend. in tractatu de varietate ventricul. *Vnus, inquit, fuit nobilis Patauinus, qui interrogatus de ruminatione, num esset illi libera, respondit, minimè liberam esse, sed coactam. Cogebatur enim ab assumpto cibo, circiter horam plus minusve in os cibum attrahere & rursus mandere. Cogebatur autem ab insigni oblectatione, qua ruminandi cibum tenebatur, idque sibi esse perpetuum omnibus temporibus passus est. Dicebat præterea omnem cibum, siue solidum, siue mollem se semper ruminare, & dum assumebat, deglutire statim absque ullo fere dentium officio, quamvis dentes sortitus esset in utràque maxilla, ut alij homines, & os aliquando latius ac gulam, propter quam causam literam S. proferre ægrè poterat: item sibi videbatur intra os aliquid quasi bolum continere, quod expeditam illi locutionem impediret: Ruminatioque ei & motus maxillæ ad latera longè facilius obtigerat ac cæteris. Habebatque in usu bibendi vinum nigrum ac potens, album verò abhorrebat, præter malvaticum. Cum ægrotabat, nequaquam ruminabat, sed ab omni ruminatione tunc temporis cessabat, ut boues quoque faciunt, cum ægrotant, quod tanquam signum certum, boues ægrotare rustici habent. Obiit, & aperto cadavere inuentus ventriculus est insignis magnitudinis, & interna superficie valde asper. His omnibus addendum omninò est, quod eius pater paulò supra frontem in capite corniculum durissimum crassitie digiti minimi, longitudine verò oliuæ Hispanicæ habebat extuberans, substantia ungui persimile. Ex quo colligi potest, parentis semen aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse filium simile quid à parente contraxisse.*

Alter qui similiter ruminabat, fuit monachus iisdem condi-

tionibus

tionibus affectus, qui tamen marcere obiit, propterea, quòd tanta auuiditate cibus regerebatur in os, ut ventriculus & conſequenter iecur cibi indigentia quaſi perpetuà laboraret.

Tertium Exemplum, quòd Clariff. Præuotius auditoribus ſuis Patauij recensuit, eſt de quodam viro quinquagenario Genuenſi, eodem vitio ab ineunte ætate uſque in præſens tempus correpto, qui aliam rationem reddere nequit, niſi quòd ipſe adhuc infans matre mortuà per bienium lac ex vbere vaccæ calidum hauſerit.

Verùm alia vitia ut rara ſunt, ita proculdubio à primo ortu à præternaturali aliqua ventriculi conſtitutione ortum habent, & propterea curari non poſſunt.

CAP V T IX.

De Chyloſi ſeu coctione ventriculi laſa, & imbecillitate ventriculi.

Primaria & propria ventriculi actio eſt Chyloſis, ſeu Χύλωσις
cibi & potus concoctio, & in ſubſtantiam cremori laſa.
ptiſanæ ſimilem, quam chylum vocant, mutatio. In ventriculo enim cibus aſſumptus primùm futuri alimenti rudimentum accipit, vnde etiam ventriculus publicum alimenti ὁμῆσιον, ſeu promptuarium appellatur.

Læditur autem Chyloſis & ventriculi coctio variis modis, & variis de cauſſis. Nam 1. interdum nulla cibi fit alteratio, vel mutatio, quòd vitium ἀτεψία, ſeu cruditas Chyloſeos
nominatur. 2. Interdum longior, quàm par eſt, mora in laſa dif-
coquendo conſumitur, aut omnes cibi partes perfectam ferentia.
coctionem non recipiunt, & alimentum ſemicrudum relinquitur, quòd vitium βραδυτεψία nominatur, tarda & imperfecta concoctio. 3. Cùm cibus corrumpitur, & aliam, quàm debebat, naturam accepit, διατεψία & τῆς πειψίως ἀφθονία dicitur. Cruditas tamen ventriculi interdum generaliter accipitur, & de omni coctionis in ventriculo ἀποτυχία, & frustratione uſurpatur. Nonnulli etiam hoc malum ventriculi imbecillitatem & debilitatem nominant. Propriè tamen prioribus duabus tantùm differentiis competit. Eſſi ſint, qui in genere imbecillitatem ventriculi nominant, cùm non ſolùm Imbecillitas ventriculi.
coctrix,

coctrix, sed omnes iunctim facultates malè habent, & eaduntaxat ratione ægrotant, vt nimirum non extinguantur vel euertantur, seu cùm inceptum opus nequeunt perficere, & in medio quasi actu subsistunt. Cruditas verò duplex constituitur, nidorosa, cùm alimentum in nidorosam, & vstam quasi materiàm mutatur, vt ructus vel oleum frixum, vel pisces corruptos, vel simile quid referat, quæ accidit in biliosis & calidis naturis. Acida verò est, cùm cibus in acidam naturam mutatur, vnde & ructus acidi percipiuntur; quæ fit à ventriculi frigiditate. Potest tamen & tertia cruditatis differentia addi, cùm ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitosum quid mutatur, citra tamen aciditatem.

Causse.

Causse. Frustratur autem facultas ventriculi in coquendo, vel *Lasa facultas.* læsa facultate, vel ob errorem externum. Facultas læditur ob morbos ventriculi, præcipuè ob intemperiem ventriculi, vt & ἀραια eiusdem, seu tonum laxatum, & laxitatem præter naturam, cùm scilicet necessarius iustusque fibrarum coalitus laxatur. Quòd vitium etsi alij aliò referant: tamen rectissimè ad morbos conformationis refertur. Impeditur verò facultas ventriculi à tumoribus, vulneribus, vlceribus & similibus morbis supra enumeratis. Vt enim ventriculus bene coquat, naturalem constitutionem in temperie, conformatione, & vnitatem habere debet. Frequentissimè verò læditur ventriculi coctio ob calorem eius debilem. Coctio enim ventriculi primariò per eius calorem perficitur. Constat autem is calor, qui coctionis autor est, ex calido innato & influente, & vt utrèque ad coctionem necessarius est, ita etiam vtriùsque ratione coctio ventriculi lædi potest; ac coctio ventriculi malè perficitur non solùm, quia calor innatus ventriculi languidus est, sed & quia influens deficit & debilis est, id quod ægris & conualescentibus accidit. Atque hac de causâ in affectibus animi, cùm calor & spiritus aliò auocantur, coctio sæpè læditur. Ideoque ad hoc genus causæ pertinent non tantùm, quæ intemperiem ventriculi innatam debilitant, sed & quæ calorem influen-

influentem, vel auocant, vel diſſipant. Præterea non ſolum calor ipſius ventriculi, etſi is primaria coctionis cauſſa ſit, ſed vicinarum etiam partium aliquid ad coctionem facit. Dextra enim parte ventriculum epar amplectitur, ſiniſtra lien, ſupra diaphragma, ante & infra omentum ac inteſtina. Hæ ergo partes, ſi calorem ventriculi non ſatis foueant, vel etiam intemperie laborent, eorum vitio calor debilitatur, & non rectè coctio perficitur. Et quæ cauſſæ ſint, quæ temperiem ventriculi euertunt, ſupra dictum.

Ob errorem verò externum coctio læditur, cum nullo ventriculi vitio, ſed ob aliud quid, quòd extra eius conſtitutionem eſt, coctio non rectè perficitur. Galenus, 3. de ſympt. cauſſ. cap. 1. errorem externum hic triplicem conſtituit: Alium in excrementis in ventriculo hærentibus; alium in cibis; alium in tempore ſolemni. Excrementa primò in ventriculo, ſeu in eò genita, ſeu aliunde affluentia coctionem turbant, dum cibos, etſi boni ſint, inquinant & corrumpunt: Quæ ſi ſint frigida, faciunt, vt acida cruditas inde generetur, aut ſi in magnâ quantitate adſint, etiam ~~aperſum~~ efficiunt. Si ſint calida, & bilioſa, nidoſam cruditatem pariunt, quæ modò crudos, vel corruptos piſces, modò oleum frixum, modò aliud quid referunt.

Error
exter-
nus.

Ciborum verò cauſſâ coctio vitiatur, dum vel in cibi ſubſtantiâ, vel in quantitate, vel in tempore, vel in ordine ſumendi aliquis error committitur. Ob cibi ipſius ſubſtantiâ coctio lædi poteſt, dum cibi vel naturâ ſuâ ſunt corruptioni obnoxij, vel nimis duri & craſſi ac coctu diſſiciles, vt à calore noſtro ſatis vinci non poſſint; vel iam corrupti, vel crudi, & non rectè præparati, id quòd fit, dum vel ad focum non rectè coquantur, aut non rectè maſtlicantur; vel cibi natura praua, vt ſunt, fungi; vel quidem ſuâ naturâ non praua, quos tamen nonnulli ex indiuiduali & peculiari proprietate auerſantur, aſſumuntur.

Qui enim caſeum, vel piſces, vel aliud quid naturâ abhorrent, illud ingeſtum, vel aſſumptum nunquam in

bonum chylum mutant. Pertinet huc & ciborum varietas, quâdo cibi multiplices, & qui facultates diuersas habent, in eodem prandio vel coena sumuntur. Cùm enim alij aliis facilius, alij difficilius coquantur, diuersasque naturas habeant, turbatio inde fit in ventriculo, teste Ga-

Quântum cibi assumendum. leno, 3. *de vict. rat. in acut. cap. 35.* In quantitate peccatur, cùm cibi nimis magnâ copia, vel parua assumuntur. Tantùm enim cibi assumendum, quantum ventriculus vincere & satis elaborare potest: Si verò nimia cibi copia ingeratur, vt à facultate vinci & coqui non possit, crudi humores inde oriuntur. Qui verò ventriculum satis robustum & calidum habentes cibum nimis parcè assumunt, iis cibus aduritur, & corrumpitur. Qualitatis error est, si cibus sit calidior, qui facilè nidorosa cruditati materiam præbet, vel frigidior, qui, si sit magna frigiditas *ἀνψίας*, si minor, aciditatis causa est. Temporis ratione in cibo error accidit, quando alius cibus assumitur, antequam prior sit concoctus. Ordinis etiam aliqua ratio est. Ad coctionem enim turbandam facit, si primo loco cibi duriores & coctu difficiliore; posteriore verò molliores & coctu faciliores assumuntur. Ob somnum coctio læditur, quando homo tempore consueto non dormit, vel parum dormit. Cùm enim calor à sensuum & reliquarum actionum ministerio in corpore reuocetur ad interiora, ob caloris copiam coctio tunc faciliùs obitur, quàm in vigiliis. Sunt tamen præterea adhuc alia quædam, quæ si modum non seruent, etiam coctionem lædunt & turbant, plerâque calorem ventriculi debilitando & auocando. Sic calor externus immodicus dissipando calorem internum, coctionem debilem efficit: Ita vehemens & nimius animi & corporis motus post cibum coctioni multum obest. Et quantum terror, vel ira in coctione lædenda & cibo corrumpendo possit, notissimum. Ita balneum vel exercitia à cibo mox instituta calorem exhauriunt, & à ventriculo auocant. Pertinent huc & omnia, quæ faciunt, vt cibus in ventriculo non rectè contineatur: Quando scilicet non debitus sit cibi amplexus, vel cibus ante-iustum tempus, & antequam coctus est, à ventriculo

triculo excernitur. Quæ omnia à vitio retentricis & expultricis pendent. Nam sine retentione cibum rectè coqui impossibile est. Si enim ventriculus non tam diu, quàm par est, cibum retineat, non rectè elaboratur, atque fit lienteria. Si verò non rectè ventriculus cibum amplectatur, fit inde coctionis turbatio, rugitus, flatus, & similia symptomata, de quibus *capite precedente* dictum. Nonnulli tamen causas has aliter dispecunt, atque frustrationem chyloseos fieri docent, vel primariò & per se, vel secundariò & ex accidente. Primariò, dum sine reliquarum ventriculi actionum (retentricis puta & expultricis) vitio non rectè coctio perficitur, siue id fiat læsa facultate, siue ob errorem externum, de quibus hætenus diximus. Secundariò verò & per accidens, dum ob retentricis, vel expultricis vitium coctio læditur. Retentrix autem frustratur itidem vel læsa facultate, ob morbos scilicet ventriculi, intemperiem frigidam & humidam, aut malam compositionem, nativam scilicet paruitatem ventriculi, ob quam iustam cibi copiam, nec capit, nec retinet, aut solutam unitatem; vel ob errorem externum, qui est vel causa interna, hoc est, excrementum flatulentum cibi complexum prohibens, vel externa, ut cibus flatulentus, humidus, copiosus, præcipuè verò potus nimia copia, quæ fluctuationem in ventriculo efficit, & retentionem impedit. Ob expultricem verò coctio læditur, cum ea vel aufertur, vel imminuitur, ut in Ileo, vel deprauatur, ut in singultu, vomitu, cholera, quòd ipsum accidit, vel ob morbos ventriculi, & præsertim qui fibras transuersas occupant, quales sunt intemperies, potissimum frigida & humida, mala compositio, id est, angustia secundum orificium inferius ventriculi, obstructio & compressio à tumore, siue in hoc, siue in intestinis, vel ob errorem externum, scilicet humorem peccantem substantiâ, quantitate, qualitate, quando materia, aut in eo genita p. n. calida, aut transmissa causa est expulsionis deprauatæ, frigida diminutæ. Quò pertinent & externa, ut medicamenta purgantia, & similia.

Χόλως
 duplici
 modo læ-
 di dici-
 tur.

Atque hæ causæ omnes nunc *περὶ τὴν ψίαν*, nunc *ἀπὸ*

Ψια, nunc *δυαριΨια* inducunt, prout vario modo sese habent. *ΑπιΨια*, vel *βραδυαΨια* causas eadem habent, quæ in *απιΨια* sunt maiores, in *βραδυαΨια* minores. Calor nimium ventriculi debilis, ciborum vitia & omnia, quæ facultatem coctricem, vel debilitare, vel ei resistere impedimento & esse possunt. *ΔυαριΨια* verò calida oritur præcipuè ab intemperie ventriculi calida, quæ cibos adurit & corrumpit. Præbent ei etiam causam cibi natura sua calidi & biliosi, facile corruptioni obnoxij, & pravi succi varij, humores biliosi in ventriculo collecti, vel ad eum transmissi. Corruptionis verò acidæ causæ sunt intemperies nimis frigida, humorum pituitosorum redundantia, & ipsa alimenta valdè frigida.

Signa Diagnostica.

Signa.

Coctionis ventriculi vitium præcipuè ex effectis, excrementis mutatis, ructibus & similibus, quæ in coctione accidunt, symptomatibus ac nutritione læsa cognoscitur. Et quidem *απιΨια* cognoscitur ex ructu, qui etiam post sex vel septem horarum spatium, quo aliàs in sanis cibi si non perfectè coqui, tamen mutari solent, ciborum naturas ac qualitates refert. Si cibi incocti & non mutati vomitu reiiciantur, vel per aluum excernantur. Si præcesserunt causæ ventriculum valdè refrigerantes, vel assumpti cibi sint coctu difficiles, & adsint alia signa frigidi ventriculi: & tum æger læditur ab iis, quæ ventriculum refrigerant, & concoctionem debilem reddunt. Commodum verò percipit ab iis, quæ calorem augent, ut aromatibus & similibus. Coctio debilis ex iisdem signis cognoscitur, è quibus coctio ablata, saltem debilioribus. Ructus sunt acidi, grauitas, tensio, & inflatio in ventriculo percipitur, vomuntur pituitosa, deiectiones sunt humidæ, & crudæ ac pituitosæ, atque alimenta etiam coctu facilia vix longo tempore coquuntur.

Deprauada coctio cognoscitur ex ructibus nidorosis, & sapore in palato, qui similem putredinem ac corruptionem referunt. Atque ita sæpè à vaporibus eiusmodi lingua inficitur, ut omnes cibi etiam suauissimi prauum aliquem & abominabilem saporem referre videantur.

Atque

Atque is sapor maximè percipitur, cùm eiusmodi cibi corrupti vomitu reiiciuntur.

Causæ verò cognoscuntur hoc modo. An cibi cocti difficiles, pravi, maiore copiâ, non opportuno tempore, modo ac ordine sint assumpti, facilè ex ægri relatione cognoscitur. Si verò nihil tale præcesserit, ventriculus considerandus, & an signum aliquod morbi alicuius ventriculi suprà enumerati adsit perpendendum, & inde, ob quem morbum facultas lædatur, discendum. An verò ex accidenti, & ob retentricem ac expultricem læsam coctio lædatur, è suis signis cognoscitur. Ablata quidem retentio innotescit ex eo, quod alimentum statim, vt fuit ingestum, euomitur vel deiicitur. Imminuta verò cognoscitur ex eo, quòd citius, quàm par est, deiicitur, vnde humidiores & crudiores plerùmque feces deiiciuntur, quemadmodum in lienteria accidit. Amplexus verò ciborum vitiatuè fluctuatione, murmure, & rugitibus, pravisque ventriculi motibus deprehenditur. Expulsio tandem ablata cognoscitur ex Ileò; diminuta, è tarda deiectione; deprauata, è pravis motibus tempore expulsionis, ex fluxu alui cum dolore, acri morfu, ex celeri ac intempestiva excretionem. Causæ verò horum symptomatum è signis morborum ventriculi antea propositis cognoscuntur.

Prognostica.

1. Cruditas ad malorum succorum, morborumque plurimorum generationem facit, siue ea boni, seu mali succi cibos sequatur; cùm errata primæ coctionis non corrigantur in secundâ. Deterior tamen cruditas est à mali succi cibis. Atque ex hac prauorum succorum varietate morbi varij oriuntur, febres, tumores erysipelata, scabies, nutritionis defectus, vel imminutio, aut nutritio vitiosa, qualis est in leprâ & similibus malis. 2. Coctionis vitium, quòd ab errore externo oritur, facilius corrigitur, quàm quòd ex imbecillitate facultatis accidit. Externis enim illis causis ablatis, & errore in victu mutato, ferè citra aliud auxilium symptomata tolluntur. 3. Facilius etiam emendatur vitium coctionis, quòd fit ab humoribus aliunde in ventriculum bene valentem influentibus & ci-

bum corrumpentibus, aut coctionem impredientibus. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem in ventriculo excitent, symptomata omnia euanescunt. 4. Pessima amara bile abundantibus cruditas est, citissime febrim accendit, in qua cibi in nidorofam qualitatem corrumpuntur. In qua verò cruditate cibi in acidam vertuntur qualitatem, ea minus nocet. 5. Minus quoque noxia est iis hominibus nidorosa cruditas, quibus alius est aperta; grauis autem, quibus adstricta: Quia in febres promptius incidunt, præsertim si ad solita opera reuertantur. Galenus, 7. *meth. med. cap. 7.*

Curatio.

Curatio.

Vt autem viciata coctio emendetur, à qua causa illa originem habeat, primò inquirendum, & causa illa remouenda. Ea enim sublatà coctio rectè perficitur. Quomodo verò morbi ventriculi curari debeant, in præcedentibus iam dictum. Errores quoque in victu commissi si emendentur, & rectior diætæ modus obseruetur, faciliè symptomata illa euanescunt. Ideoque ablata vel imminuta coctio cum à frigido ventriculo veniat, curanda calefacientibus, & alterantibus ventriculum, quæ suprà in intemperie ventriculi frigida fuerunt proposita. Eodem planè modo corrigitur cruditas acida, cum & illa à caloris diminutione, vel frigidis cibis ortum habeat. Ad ventriculum roborandum Chymici imprimis commendant spiritum vitrioli Veneris, quem acetositatem esurinam Veneris nominant, seu spiritum vitrioli Vngarici, atque de eo scribunt, quòd tantis polleat viribus, vt omnia, quæ in ventriculo contineantur, siue tartareæ, siue sulphureæ impuritates fuerint, consumat, ventriculumque vsque adeò confortet & roboret, vt omnia concoquere queat, vt struthio ferrum concoquit ac digerit. Verùm *παραβολικῶς* ista dicuntur. Non quidem abs re est, cum commodò sæpè eum exhiberi. Cautione tamen non exigua opus est. Neque enim in quauis ventriculi imbecillitate & morbo vsurpandus, sed vbi crassi, & vt loquuntur, tartarei humores in ventriculo adsunt, quos consumit. Postea etiam adstringendo ventriculum roborat. Videndum

*Spiritus
vitrioli
Veneris
an in im-
becillita-
te ven-
triculi
cōueniat.*

dum tamen etiam hic, ne quid nimis, & humidum radicale ventriculi ab eo dissipetur & absumatur, quod sæpè ab intempestiuo & nimio spiritus vitrioli vñu accidit. Vbi verò calor ventriculi languet, & humidum radicale deficit, plus obest, quàm prodest spir. Spiritus mastich. ventriculū roborat. ⊕ Ad ventriculū roborandum vtilis est etiam aqua cinamomi cum succo cydoniorum destillata, mastiche, vt & spiritus mastiches, præcipuè hic. *℞. Mastiches el. ʒ. iij. galangæ, ʒ. j. spiritus vini opt. lb. ʒ. ʒ.* Digerantur ac destillentur.

Vbi verò nidorosa cruditas percipitur, atque illa originem habet à prauis succis in ventriculo contentis, & cibos corrumpentibus, nihil vtilius est, quàm prauos succos mox per aluum & vomitum expurgare. Imò in omni cruditate præcipuum remedium est excrementorum alui deiectio quotidiana. Vbi verò solum ob caloris ventriculi excessum fit illa corruptio, necessum est, alimenta duriora exhibere, & cibos aceto, succo citri, & alijs acidis condire.

Dieta.

In omni verò coctione vitiata & cruditate, quacunque etiam de causa ortum habeat, bonam diætæ rationem obseruare necessarium est. Ideoque panis sit optimæ notæ, de quo Galenus, 1. de aliment. fac. cap. 2. Dieta. 4. Reliqui etiam cibi in debili coctione sint coctu faciles, & quæ causæ debilitatis aduersentur. In iis autem, quibus biliosus humor, aut aliud excrementum prauum in ventriculo colligi solet, cibi facilis coctionis facile corrumpuntur, quod & iis accidit, qui calorem ventriculi non temperatum, sed igneum quasi obtinent. Ideoque talibus cibi coctu paulò difficiliores dandi: Succi tamen, qui è talibus cibis, qui aliàs coctu sunt difficiles, conficiuntur, si in corpus distribuuntur, prauam naturam retinent, vt docet Galenus, 2. de aliment. facult. cap. 6.

In omni etiam coctione laesa is cibus & potus fugiendus, qui ventriculo est ingratus, de quo Hippocrates, 2. aphor. 38. Atque in eo respiciendum ad peculiarem ægri naturam, ob quam accidit, vt nonnullis grata vel ingrata,

*Cibi prau-
ni succi
vitandi.*

coctu facilia, vel difficilia sint, hæc, vel illa. A cibis autem prauis succi omnibus abstinendum, etsi coctu sint faciles. Nam licet principio nihil damni afferre videantur: tamen nobis non aduertentibus progressu temporis in venis colliguntur prauis humores, & ad corpus alendum inepti, qui exiguum postea occasionem nacti putredinem concipiunt, atque inde febres malignæ oriuntur. Ideoque Celsi sententia, lib. I. cap. I. simpliciter admittenda non est, dum statuit, qualitatis ciborum nullam habendam esse rationem, modò coquantur. Nam licet exquisitè coquantur; nunquam tamen ex iis notæ planè bonæ succus generatur. Repentina etiam ad contraria in alimentis mutatio sanis cauenda, & multò magis ægris, ut docet Galenus, 2. de rat. viſt. in acut. text. 8. & seqq. Varietas quoque ciborum vitanda, ut & potus. Qui cibi pridie sumti in ructibus qualitates percipiunt, & quibus hypochondria eleuantur, iis somnus longior conuenit. Somnus enim & quies coctioni & retentioni ciborum maximè inferuunt. Decubitus in somno primò fiat super latus dextrum, ut cibus ad fundum ventriculi, ubi coctio maximè viget, citius & facilius descendat; Postea verò suprà latus sinistrum, ut epar ventriculo incumbens coctionem adiuuet. Auicennas tamen, ubi cibus non supernatat, mox suprà sinistrum latus decumbere iubet. Corpus ante cibum exerceatur, post cibum verò quiescendum est: Moderata tamen à coena ambulatio non inutilis est.

Q V Æ S T I O I.

An Chylificatio fiat à calore.

*An chy-
lificatio
fiat à ca-
lore?*

Coctionem ventriculi calore eiusdem innato perfici communis ferè opinio est. Ab eâ tamen recessit. Ferriolus, in tract. de debilit. ventr. ob sequentes, sed non magni momenti, rationes: 1. est, quòd chylificatio non fiat calefaciendo. 2. Quòd in solo ventriculo fiat chylificatio; cum tamen calor per totum corpus dispersus sit. 3. Quia in ventriculi fundo, qui tamen membranofus est, & intestinis frigidis adhæret, præcipuè fit chylificatio. 4. Quia, si calor chylificationis causa esset, eò melior fieret chylificatio, quo calor maior esset; cum tamen in febribus & aroma

aromatum vsu etiam coctio ventriculi lædatur. 5. Quia chyli calor albus; cum tamen res, quæ calore generantur, potius flauæ vel rubræ sint, ut ex vrina & bile appareret. 6. Quia chylus temperatus est. 7. Quia homini non minus frigida, ut potus, quam calida in victu necessaria sunt; cum hæc tamen calorem alterent. 8. Quia ventriculus naturâ frigidus est. 9. Quia humida & aquea ficioribus citius concoquuntur; cum tamen hæc in calore agent, atque ita eum debilitando tardius coqui deberent. 10. Cancri & conchilia, quæ sunt frigida, ea concoquunt, quæ animalia calidissima non possunt concoquere.

Verum ad omnes has obiectiones facilis est responsio, si explicemus, quomodo accipiendum sit, quando dicitur, calore ventriculi chylicationem perfici. Equidem non calor primum agens est, sed anima & forma ventriculi, quæ vi *χολοποιητικῇ* instructa cibum & potum in chylum mutat. Calor verò solùm animæ instrumentum est. Cum verò anima sit immutabilis; calor verò mutari possit: Medicus de hoc potius, quam illâ sollicitus est. Calorem autem quando dicimus, non quemuis intelligimus, sed proprium ventriculi, & actioni eius conuenientem, qualis in nulla alia corporis parte est, sicut nec vlla alia corpori pars est, quæ suâ substantiâ ventriculo exactè respondet: Neque tamen etiam hîc excludimus qualitates occultas, sed eas etiam hîc simul includimus, utpote ad hanc actionem necessarias.

Proinde respondendum. 1. Calor, quatenus calor, chylum non generat, sed quatenus animæ & formæ ventriculi, à quâ, ut agente primariò, dirigitur, instrumentum est. 2. Non quivis calor, sed cuilibet actioni conueniens necessarius est, alius in corde, alius in epate, alius in ventriculo. 3. Ventriculi parenchyma, etsi membranofum videatur, ad hanc tamen actionem conueniens est. 4. Non quilibet calor optimum chylicationis instrumentum est, sed proportionatus. Cordis n. calor ad chylicationem esset intensior: sicut contra ventriculi calor ad actiones cordis esset debilior. 5. Chylus albedine respondet substantiæ ventriculi, sicut sanguis rubedine epati. 6. Non

generatur Chylus à calore excedente, sed temperato. 7. Potus, si sit valdè frigidus, non iuuat coctionem, sed eam potius lædit. 8. Ventriculus non absolute frigidus est, sed respectu saltem aliarum partium calidiorum ita dicitur. Accepit enim à Creatore quælibet pars tantum caloris, quantum ad suam actionem est necessarium. Habetque & Cerebrum, & nerui & partes membranose suum calorem, & sine calore nihil viuit, vt habet Seneca, *lib. 1. quæst. natur. cap. 10.* Et Galenus, *1. aphor. 15.* calorem innatum omnium actionum naturalium causam esse censet. 9. Humida & aquea, quatenus talia, in chylum non mutantur, sed quatenus partes alimentosas in se continent, quæ cum sint humido dilutæ, non ita coctioni resistent, vt sicca. 10. Cancri & conchyliæ alimentum sibi conueniens appetunt, & coctio illa est sui generis, nec vt in homine perfecta.

QVÆSTIO II.

An calor vicinarum partium etiam aliquid ad coctionem faciat

*An calor
vicinarum
partium
aliquid
ad coctionem
faciat?*

ET si calor ipsius ventriculi tum insitus, tum influens, & ita temperamentum hoc modo absolutum & perfectum proxima & sufficiens chylicationis causa sit, atque ita alterius operam indigere non videatur: tamen ita sapientissimus rerum Creator corpus nostrum disposuit, vt inter partes sit amicus & mutuus consensus, & vna quæque alterius actionem promoueret potius, quam impediret. Itaque & ventriculo addidit Epar, lienem, omentum, intestina, diaphragma, quorum calor, dum naturalis est, ita comparatus est, vt calorem ventriculi blandè foueat. Quod si non fiat, calor ventriculi vitiatur, & inde eius actio læditur. Hinc accidit, vt si Epar supra modum sit calidius, ventriculi calorem amplius amice non foueat, sed eum potius dissipet, atque ita coctione eius obsit. Contrà si sit frigidum, scirrhum, calorem ventriculi extinguit. Omentum si sit pinguius, calorem ventriculi etiam fouet, & hoc modo coctionem adiuuat; contrà si nimis extenuetur, coctioni obest. Eadem partium reliquarum vicinarum ratio est, quarum calor quidem non proxima chylicationis causa est, calorem tamen ventriculi ei us causam fouet.

C A P. X.

De Singultu.

SINGULTUS coctionis in ventriculo, seu chylicationis Singultus.
 læsa Symptomata, restant explicanda symptomata, tus.
 quæ circa expultricem facultatem accidunt. Cibus in
 Chylum mutatus non in ventriculo retineri, nec per vo-
 mitum reiici, sed suo tempore ad intestina transmitti de-
 bet. Sed tamen natura sæpè abutitur ventriculo, & per
 eius orificium cum superius, tum inferius, quæ sibi mo-
 lesta sunt, expellit.

Symptomata autem, quæ circa expulsionem læsam
 ventriculi accidunt, sunt Singultus, Ructus, Nausea, Vo-
 mitus, Cholera, Coeliaca affectio & Lienteria; quæ duo
 posteriora symptomata ad alui fluxus differemus.

Inter expultricis facultatis irritatæ symptomata om-
 nium penè Medicorum consensu Singultus, qui Græcè
 λυγξ, λυγμός & λυγξ An sin-
gultus ad
deprava-
tam res-
pirationē
fit refe-
rendus?
 est, refertur, vt mirer, Platerum
 eum ad deprauatam respirationem retulisse. Quanquam
 enim in singultu sonitus quidam auditur, & vocis organa
 in consensum aliquo modo trahuntur: tamen ex acci-
 denti id euenit, & primum malum est ventriculi mo-
 tus deprauatus ab expultrice præter naturam stimulatū
 pendens, dum, quod ipsi molestum est, & tunicis eius
 infixum, elidere conatur. Galeno, 4. de rat. viſt. in acut.
 text. 69. & 1. prorrh. text. 23. est σπασμώδης τις κίνησις,
 ἢ δυνάμις, hoc est, conuulsoria quædam motio & affectio,
 & 1. de diff. symptom. cap. 4. & 3. de causſ. symptom. cap. 2.
 οἷον σπασμὸς est, propterea, quod vera conuulsio solis
 musculis propriè conueniat. Alibi tamen simpliciter
 conuulsionem nominat, vt 5. aphor. 4. & 7. aphor. 3. & ac-
 cidit ventriculo in singultu omnino aliquid conuulsio-
 ni simile, quale in Ructu, Nausea, & Vomitu non ani-
 maduertitur.

Est autem singultus symptoma expultricis ventriculi
 quæ quod molestum est ventriculo, illo motu excutere
 conatur. Motus autem is ex duobus motibus compo-
 situs est. Nam vt vētriculus id, quod molestum est, excutere
 queat, primò se tunicasq; dilatât, postea se veluti collectis
 viribus

viribus constringit, corporisque sui contractione interdum aliquid è tunicis expressum elidit, sæpè etiam conatu suo frustratur. Secundariò & retentrix in motu isto læditur, ac ventriculus cibos non rectè complectitur.

Secundùm quam partem autem ventriculus afficiatur, authores dissentire videntur. Galenus, *5. de loc. aff. cap. 6. & 6. aph. 39.* Singultum proprium oris ventriculi affectum esse docet: Plerique alij singultum esse affectum totius ventriculi tradunt, quòd & Galenus, *2. de sympt. caus. cap. 6.* docet, è quo loco etiam nonnulli probare volunt, ad gulam quoque singultum pertinere. Verùm enimverò quòd essentiam singultus attinet, eius sedes est orificium ventriculi superius. Illud enim exquisito sensu est præditum, & propterea ad expulsionem molestorum mouetur. Si verò causas huius mali spectes, totus ventriculus earum sedes est, ac causa singultus modò in ore ventriculi, modò in ipso eius corpore continetur. Quòd verò gulam attinet, ad eam singultus non pertinet; cùm nullo alio, quàm attractionis motu moueatur, & humores acres ipsi, cùm lubrica sint, adherere non possint. Errandi verò causam hinc quibusdam dedit mala versio. Non enim Galenus, *2. de sympt. caus. cap. 6.* Singultum in gula fieri dicit, sed in stomacho; id est, orificio ventriculi.

Plateri opinio non a ne singultu. Contrà communem hanc omnium medicorum sententiam, qui singultum ventriculo tribuunt, sentit Platerus, qui malum hoc non ventriculo, sed septo transuerso attribuit. Singultum enim fieri statuit primò à vaporibus malignis in febribus perniciosis septum transuersum irritantibus. Secundò, Vbi ventriculi facultas expultrix primò quidem irritatur, irritatio tamen cum septo transuerso communicatur, à quò motus ille deprauatus primariò proueniat. Cùm enim septum transuersum non solum ventriculo propinquum sit, sed & communem cum ventriculo sortiatur tunicam, eosdè que neruos in ventriculi orificium insertos acceperit, etiam septum ventriculi incommoda persentire, & cùm ventriculus, vt illa excutiat, insurgit, seque aperit, septum quoque motu suo ventriculum, vt illud rectius præstare possit, impelle

pellere & concurrere, adiuuantibus, si magna vi opus sit, reliquis thoracis musculis, existimat. Verum enim vero etsi negandum non sit, propter communem tunicam, quam habet septum transversum cum ventriculo, id in consensum à ventriculo singultiente trahi, imò & thoracis, ut & abdominis musculos quandoque: tamen idem & in vomitu accidit, & ut facilius vomitus fiat, Diaphragma, musculi thoracis, imò & abdominis suam operam conferunt, quòd etiam accidit in sternutatione. Non tamen idcirco vomitus vel sternutatio thoracis, aut abdominis musculis primariò tribuenda est. Ideòque quia facultas expultrix ventriculi in singultu primariò irritatur, & proximè atque immediatè hunc motum efficit, meritò ventriculo, & ut vomitu describitur, sicut sternutatio cerebro; etsi à vicinis motus iste partibus adiuuari possit. Quamquam autem singultus sub eodem depranatorum ventriculi motuum genere cum vomitu contineatur: tamen inter eos quædam est differentia, & ex Galeno, 6. aphor. 29. vulgò statuunt fortiolem & vehementiorem motum esse singultum. In vomitu enim ea tantum, quæ in capacitate ventriculi consistunt, reiici & conatu sæpè non adeò magno; singultu verò ea, quæ in ipsius orificij tunicis penitus insident, non nisi magna vi excuti. Verum enim vero cum omnis nausea & vomitus fiat à materia in capacitate ventriculi contenta, & singultus sæpè vomitum antecedit, idemque vomitionis initium sit, quasi natura id, quòd per singultum propellere nequit, per vomitum tandem, tanquam per vehementiorem motum, extrudere annitatur: ratio differentiarum non semper in loco materiæ & vehementiâ motus consistere videtur, (etsi quandoque solum hoc modo differant) sed præcipuè in loco affecto, & in modo, quo facultas in utroque affectu agit. In vomitu enim totus ventriculus simul mouetur; in singultu verò imprimis orificium. In singultu enim expellit naturali, vel potius expellere conatur modo simili ei, quo facultas animalis utitur, fibras scilicet ventriculi quasi concutiens, unde singultus *αναορύσας κίοντος*, convulsivus motus appellatur, quòd ad eum ferè modum in singultu

*Singultus
& vomitus
quomodo differant?*

*Omnes
partes
molesta à
se expel-
lunt, sed
diuerso
modo.*

gultu ventriculus moueatur, quo in conuulsionibus musculi contrahuntur, & concutiuntur. In vomitu verò totus ventriculus ad expulsionem insurgit, & imprimis fundum eius versus superiora contrahitur, eoque motu quicquid in eo continetur, versus superiora excluditur. Nam licet omnes corporis partes vim habeant molesta à se expellendi: non omnes tamen concussionem, & motu sensibili id præstant, sed ea solùm, quæ fibras habent. Hinc ventriculus in singultu, musculosæ partes in rigore, cerebri meninges in Epilepsia, concussionem, & vibrationem quadam, id, quod molestum est, expellunt: at nihil tale fit in parenchymate Epatis, lienis, glandulis & similibus. Qui autem fiat, quod ab eadem materia nunc nausea & vomitus, nunc singultus excitatur, causa redditur hæc, quod in singultu irritatio & mordicatio saltem fit in orificio ventriculi, in vomitu autem pleræque ventriculi partes vellicantur. Hinc accidit, ut singultus quandoque vomitum præcedat, ubi scilicet ex materia vitiosa in ventriculo contentâ vapor aliquis vel pars humoris ascendens orificium ventriculi saltem vellicat: ubi verò materia postea totum ventriculum vellicare incipit, etiam totus ventriculus ad expellendum insurgit, & ita vomitus excitatur.

Causæ.

Causa.

Vulgata equidem doctrina est ex Hippocrate, 6. aph. 39. Singultum cum spasmo eandem habere causam, & provenire ab inanitione & repletionem. Nonnulli verò addunt vellicationem à materia acris. Verùm si rem diligenter perpendamus, vellicatio sola vera & proxima huius mali causa est. Cum enim singultus, quod negari non potest, fiat à facultate expultrice irritatâ, quid ad hanc rem opus vel repletionem, vel inanitionem; cum sola vellicatio sufficiat? Et quanquam in singultu humores interdum copiosius ad ventriculum confluant: tamen non quatenus replent, singultum efficiunt, sed quatenus ventriculum irritant, & vellicant. Etsi quoque in singultu causæ sæpe coniunguntur, quæ corpus exsiccant, quod sæpe in magnis euacuationibus & acutis, ac malignis febribus

bribus accidit : tamen singultus oritur à caussis illis, non quatenus inaniunt corpus , sed quia causss illæ ventriculum mordicant , & vellicant , aut quia ex inanitione sequitur suctio & mordicatio in ore ventriculi : & si ex inanitione & repletione ventriculus contraheretur in singultu , non posset iterum extendi , neque talis vibratio fieret. Et omninò ex generatione Epilepsiæ & conuulsionis facillè colligere est , quænam causa singultus sit.

Mercurialis equidem Hippocratis sententiam excusare , & defendere conatur : sed parum feliciter. Vt enim illud saltem afferam , vt acres humores ad plenitudinem referre possit scribit ; acres humores facere conuulsionem , quia plenitudinem inducunt. Nam , inquit , sicut vasa dicuntur inanita , quoniam carent eo , quòd continere debent : Simili modo plena dici debent , quando continent id , quod non debebant. Quapropter quoniam in ventriculo sunt humores acres , manifestum est , ibi posse esse aliquam plenitudinem. Verùm appellet sanè humorum acrium in ventriculo præsentiam plenitudinem : (quod tamen commodè semper fieri non potest : cùm sæpè etiam humores quantitate pauci singultum inducere possint) quæritur tamen , an humores tales , quatenus copiâ peccant , singultum excitent ; quòd certè concedi non potest , cùm eundem à piperis vno vel altero grano oriri videamus , quæ tamen plenitudinem excitare & constituere nullo modo dici possunt.

Proxima ergo singultus causa est materia ventriculi , præcipuè eius orificium , irritans & vellicans , siue caliditate , siue frigiditate , siue acrimonia , siue praua ac maligna qualitate id præstet , vel etiam res dura pungens & premens ventriculum vellicans. Ita obseruamus nonnunquam ex potu frigida aquæ hausto singultum fieri , qui vel sola spiritus cohibitione curatur ; Ita post acrium ciborum & piperis vsum singultus excitatur. Ita pueri , qui se supra modum cibo replent , crebrò singultiunt. 1. aphor. 13. Quòd tamen magis exquisito sensu præditum est os ventriculi , eò faciliùs singultum patitur.

Materia autem hæc est vel alimentum, cibus nimirum aut potus, caliditate, vel frigiditate, vel acrimoniâ ventriculæ vellicans; vel medicamentum acrius, quale est piper puluerisatum, imprimis si vinum superbibatur, quod profundius id intro adigit; vel humor aut ichor acris & prauus; vel vapor similis; vel vermes siue mordentes, siue prauos vapores ad os ventriculi mittentes. Sunt & quædam venena, quæ singulari proprietate singultum inducunt, sicut Nicander viperam singultum excitare scribit.

Epatis etiam inflammationi singultus superuenire solet, tum quod prauus vapor, aut sanies ad ventriculum mittitur, tum quia ab ipso tumore ventriculus Epatis subiectus comprimitur, eiusque expultrix facultas assidue irritatur; quibus & communio neruorum à sexto pari descendendum addi potest. Atque ab hac epatis & aliarum partium vicinarum, quæ ventriculum in consensum trahere possunt, inflammatione, febris oritur, quæ singultuosa, seu λυγώδης nominatur, in qua scilicet Symptoma hoc diu permanet; vel etiam per totum morbum cum febre durat, non verò solum circa crisin accidit, & reiecto per vomitum humore acri mox cessat, teste Galeno, 4. *de rat. viñt. in acut. text. 79.* Quæ accidit non solum epate inflammato, sed & in Ileo intestino, item Herniosis acutâ febre febricitantibus, vt femoris & brachij gangræna & calcis sphacelo, vt Hippocrates docet, 2. *de fract. text. 23. & 3. de fract. text. 43.*

*Res dura
singultū
excitan-
tes.*

Præter hætenus enumerata etiam res duræ ventriculæ prementes, vel vellicantes singultum excitare valent. A recentioribus enim obseruatum est, nonnullos singultuisse ex intortâ & versus ventriculum reflexa costæ extremitate ventriculum extrinsecus premente. Et apud Hollerium, l. 1. *cap. 33. in comm.* est historia puellæ, quæ bubulis pulmoribus largiter vsa fuerat, quorum frustulum cum in oesophago restitisset, singultum excitauit, qui remoto frustulo illo cessauit. Auicennas docet, singultum quoque à capitis percussione fieri. Atque hinc patet, singultum aliàs per ventriculum *ιδιόπαθειαν* fieri, dum ma-

teria ventriculū vellicans in eo colligitur, aliās verò per sympathiam, caussa aliunde ex epate, liene, intestinis, aliisque partibus, vel etiam toto corpore communicata. Ita ex cerebro propter neruorum communionem, vt & à pulmonibus singultus excitari potest, de quo Galenus, *ad locum Hippocr. 1. prorrh. text. 23. Aphonia cum singultu pessima*, scribit; Singultum cum Aphoniā non fieri ex humiditate descendēte ad laryngem, sed ex quodam neruorum sextæ coniugationis consensu, qui est cerebro cum stomacho vt & vicinarum partium.

*Signa Diagnostica.**Signa.*

Singultus auditū ab adstantibus percipitur, & ab ipso ægro indicatur, vt aliis signis opus non habeat. Causse verò signis dignoscendæ sunt. Qui vomitu sedatur, est à materia, seu copia, seu qualitate ventriculo molesta. Qui succedit euacuationibus nimis, & in febribus acutis accidit, illum à siccitate prouenire vulgò statuitur. Malo tamen ad materiæ prauitatem illum referre. Considerandæ etiam sunt causse antecedentes, & manifestæ, quæ malo huic originem præbere possunt. Si est per essentiam, est magis continuus, & adsunt humorum in ventriculo contentorum signa, speciesque humorum ex oris sapore, vomitu, ructu & similibus cognoscitur. Qui à cerebri, lienis, epatis, intestinorum, vteri, aut alterius partis morbo prouenit, non est sine partium illarum affectarum signis.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Singultus, qui à causa primitiua, vt frigore, cibo ac potu, aut alia simili, quæ nondum alium affectum induxit, oritur, leuior & minus periculosus est: grauior est, qui alium affectum, aut eius causam sequitur. 2. Periculosus est singultus, in quo fit insignis fibrarum in ventriculo tensio ac dilatatio, & qui ab affecto ore ventriculi oritur, & in quo lipothymia metuenda est. 3. Singultum patienti sternutatio superueniens singultum soluit, 6. aph. 73. Sternutatio enim vehementi illo motu humorem ventriculū vellicantem excutit. 4. Si senibus suprā modum purgatis singultus adueniat, non bonum est, 7. aphor. 41. Cum enim omnibus hominibus malum sit singultum purgationi superuenire, id senibus præcipuè malum est,

propter virium imbecillitatem. 5. Ab Epatis inflammatione Singultus, malum. 5. *aphor.* 58. & 7. *aphor.* 17. Non enim semper ad inflammationem Epatis Singultus sequitur, sed vbi illa maxima est, quod periculosum. 6. A vomitu singultus & oculorum rubor, malum. 7. *aph.* 3. Qui enim singultus fit ab humoribus, ventriculum, præcipuè verò eius os infestantibus, si vomitione illi humores expellantur, meritò cessat: Quòd si humoribus vomitu reiectis singultus perduret, vel cerebrum, vel ventriculum, non paruum pati inflammationem indicio est. Quandoque tamen singultus post vomitum periculosus non est; cum scilicet à reliquiis humorum saltem provenit: sed tum reliqua symptomata mitiora fiunt. Oculorum autem rubor vtriùsque partis, cerebri scilicet, & ventriculi inflammationem sequitur, sed cerebri magis. 7. In vomitibus sinceris. Singultus, malum. Mala quoque conuulsio. *In Coacis.* Omnis enim *ακαταστασία*: meraca purgatio Hippocrati, malum, præsertim flauæ bilis. Magnum enim aliquòd incendium partium circa ventriculum significatur, à quo exusta matetia ventriculo communicata eum ita lacinat. 8. Ab Ileò Singultus, malum. 7. *aph.* 11. In tali enim intestinorum inflammatione partem illam neruofam, quæ cerebro consentit, affici indicio est. In senibus tamen Singultus ob prolapsa intestina sine inflammatione non ita periculosus. Sola enim intestinorum repositione euanescit. 9. Aphoniæ, seu vocis interceptiones cum singultu pessimæ. 1. *prophet. cap.* 23. Ob consensum scilicet organorum vocis cum cerebro & ventriculo, vt in caussis dictum. 10. Delirium lethale in spiritu: scilicet difficili respiratione & singultu. Cùm enim cum singultu delirium accidit, aut à ventriculo inflammato calor & vapores acres ad caput attolluntur, aut à cerebro inflammato malum cum neruis orificij ventriculi communicatur, quòd vtrumque malum est. 11. Singultus in omni febre periculosus est; nisi fiat ob crisin instantem, & signa coctionis materiæ in morbo manifestè appareant. Sic enim indicat crisin vomitu futuram. 12. Singultus in somno profundo, aut animi deliquio, aut tetano obortus, mortem non longe abesse

abesse indicat. Atque in lethali eiusmodi singultu præclara remedia non sunt exhibenda. Aëtius, *tetrab.* 3. *serm.* 1. *cap.* 5. 13. Singultus sæpè diuturnum malum est, ægrumque valdè affligit, refertque Marc. Gattinaria, Iur. Doctorem Papiniensem 12. dies singultu laborasse, & Epiphan. Ferdinandus, *hiflor.* 43. curauit Augustinianum Theolog. Prof. qui 20. dies cum mortis periculo singultu laborauit, & mechoacann. 3. β. in vino albo infusâ, & aliis purgantibus liberatus est: Massaria etiam Vicentiæ curauit tabellarium, qui 40. dies & plures singultu laborauit, & tandem aquis thermalibus liberatus fuit.

Indicationes.

Curationem quòd attinet, non quilibet singultus Medici operam requirunt. Quidam enim sunt ita leues, vt spontè, vel spiritus retentione, vel tenui diætâ cessent. Quidnam verò contumaciores sunt, vt medicamenta postulent. Curatio verò ad duo dirigenda, ad ipsum symptoma, & ad causam, à quâ pendet. Etsi enim singultus rectissimè curatur causâ, à qua pendet, sublatâ. Quia tamen nonnunquam tam grauis & molestus est, vt nisi sedetur, metuendum sit, ne aut ægri vires deiciat, aut aliud periculosum malum inducat, curationem aliquando ad se trahit. Atque tum remedium motum illum mitigans & sedans est necessarium, quòd scilicet mordicationis & vellitationis sensum in ventriculo obtundat. Causæ verò ipsæ singulæ ratione sibi conueniente tollendæ sunt, quæ cum variæ sint, de singulis in specie dicendum.

Indicationes.

Curatio.

Quantum ad ipsum singultum, si ita vehemens sit, vt curationem ad se trahat, ea exhibenda, quæ sensum ventriculi nonnihil hebetant, & doloris vehementiam obtundunt, nisi vomitu materiam reicere liceat. Faciendum autem est initium à lenioribus. Aëtius offert succum endiniæ, vel portulacæ, semen excorticatum cucumeris, vel lactucæ tritum, vel decoctum sebesten, imprimis lac recens mulsam, aut portulacam mandere iubet. Vel detur Syrupus violarum, portulacæ, de papauere, vel decoctum florum chamæmeli & sem. anethi. Fortiora sunt Philo-

Curatio.

nium Romanum cuius dosi scrup. j. non facile excedat, quod granis duobus croci vel cinamomi corrigi potest, theriaca recens ad scrup. j. data, Laudanum Opiatum. Causam verò singultus quod attinet, considerandum. r. An singultus alium morbum, qui peculiarem curationem requirit, sequatur. In causæ enim ablatione tota curatio consistit. Primò ergo si à refrigeratione tantum singultus proveniat spiritum cohibere conuenit. Spiritus enim retentus pulmones & partes vicinas calefacit. Deinde intus & extra medicamenta ventriculum calefacientia vsurpanda, qualia suprà de intemperie ventriculi frigidâ curandâ sunt proposita. Exhibeatur nimirum vinum Hippocraticum, masticeetur cinamomum, vel aqua cinamomi bibatur. Galenus & Aëtius laudant vsum castorei cum olfaciendo tum assumendo. Dorsum verò & ventriculus inungatur oleo de pipere, mentha, Balsamo & similibus. Vel Cataplasma imponatur ex vino, aqua vitæ, & pulueribus calidis. Vel *℞. Rad. cyperi, iunci odorati caryophyll. an. ʒij. castorei ʒ. β. sem. anethi rutæ an. ʒ. j. fol. plantagin. menth. absinth. an. M. β.* Coquantur in vino & ventriculus fomentetur. r. Cibus & potus calefaciendi vi sit præditus: Ideoque aromatibus, feminibus & herbis odoratis condiri potest, vt pulegio, mentha, anetho, origano, foeniculo, aniso, cinamomo & caryophyllis. 2. Si à flatibus sit singultus, eadem calefacientia conueniunt, & vinum, in quo anisum, bacca lauri, rosmarinus, sem. coriandri, bacca iuniperi, caryophylli macerati sint. Item aqua vitæ, zedoaria, diacyminum, theriaca vetus, Mithridatium. 3. Si post nimiam euacuationem fiat singultus, siue hoc accadat à siccitate & corrugatione ventriculi, siue à medicamento, aut humorum ventriculum vellicantium prauitate, conueniunt, quæ humectant & refrigerant moderatè, humoresque mulcent, vt aqua hordei cum emulsione amygdalar. dulcium, lac recens multum, ol. amygdal. dulcium cum aqua hordei tepida. Emulsio item sem. quatuor frigid. maior. & papau. albi, mucilago sem. psyllij, cydon. iuleb. violar. succus granator. ptisanæ cremor vel per se, vel cum pullorum carne, iuscula è carnibus pullorum & gallina

gallarum contusis & expressis parata: Conserua borrag. bugloss. nymphaeæ. Ventrem quoque & dorsum inungere vtile est ol. violar. & similibus. 4. Si ab alimentis, vel medicamentis acribus singultus excitatus sit, hausto oleo amygdal. dulcium recenti, vel butyro recenti assumpto, vel ptisanæ cremore sedatur. 5. Si à corrupto cibo & repletionem ortum habeat & singultus, humorem illum aut per vomitum, aut per alui deiectionem euacuare necessarium est. Ad purgandum vtilis est hiera, pilulæ de aloë lota, & rhabarbarum. Postea exhibenda, quæ ad deterfionem & resolutionem materiæ faciunt, vt: *℥ Spica, zinziberis, galanga, sem. anisi, ruta, dauci, cumini*, an. ʒ. j. F. Puluis. Cuius dosis ʒ. ʒ. Cum melicrato, aut vino. 6. Si ab humoribus calidis & acribus fiat singultus, ij vel per vomitum, si æger ad vomitum pronus sit, vel per aluum expurgentur, prius tamen exhibitis iis, quæ humorum acrimoniam retundunt, eos temperant & detergunt. Qualia sunt decoctum, vel ptisana hordeacea, lac caprinum, succus portulacæ & endiuæ, syrup. citri, acetosæ, rosar. simpl. infusionis, boraginis, buglossi, portulacæ. Emulsio sem. quat. frig. maior. & papau. albi, decoct. prunor. & tamarind. decoct. sem. anethi, portulac. papau. albi in aqua hordei vel cereuisia tenuiore factum. Item potus aquæ calidæ, in qua dissolutum sit butyrum vel oleum, aut lac amygdal. dulcium. Lenis purgatio fiat cum infusione rhabarb. manna, syrup. rosar. solutio. Vtile est & absinthij decoctum cum infusione rhabarb. Fortiora verò locum non habent.

Postea assuetis etiam frigida præberi possunt. Extra applicetur ol. rosar. cydon. violar. de nymph. cerotum santal. Atque si ista medicamenta non iuuent, stupefacientia suprâ enumerata vsurpanda. 7. Si ab humore frigido ventriculo impacto fiat singultus, extenuandus is & incidendus, vt suprâ de intemperie ventriculi cum pituita dictum, melicrato scilicet, oxymelite simpl. & compos. scilicet litico, hyssopo, pulegio, & calaminthâ, ruta, dictamnio, nardo Celticâ, helenio, sem. cumini, anethi, dauci, feseleos, caryophyll. galanga, in mulsâ vel vino decoctis, ca-

storeo item 3.j vel ʒ.ʒ. pondere sumpto, syrupo de duabus & quinque radicibus, de hyssopo, de calamintha, Dianys. Diacymin. Diatrioniper. Peculiaris & utilis descriptio oxymelitis habetur hæc apud Trallianum, lib. 7. cap. 13.

℥. Scillæ partis internæ tenerioris lb. ij. aceti albi acris sextarios xv. piper. ʒ. ij. sem. dauci Cretici, fœnicul. cumini, an. ʒ. ʒ. petrosel. Macedon. ʒ. ij. zinzib. pyrethri, an. ʒ. j. laseris, ʒ. ij. nard. Celtic. ligustici, an. ʒ. ʒ. hyssop. puleg. an. ʒ. j. menth. virid. apij virid. an. M. j. cardamom. ʒ. ij. rutæ viridis turiones quinque, mellis sextarium, spody, ʒ. ʒ. costi, ʒ. j. sapa sextar. ij. agarici, spica nardi, amomi, an. ʒ. j. Omnia hæc contusa diligenter seorsim habeto, & scillam in aceto coniectam per dies 7. macerari finito, deinde eâ sublatâ reliqua omnia contusa, vbi valdè leuigaueris, & aceto indideris, alios dies septem finito. Deinde per linteum densum exprimito & fiat oxymel. Vel ℥. Pulegij iunci odorati, an. M. ʒ. sem. anethic. arui, an. ʒ. ij. Coquantur. Colaturæ ℥. ʒ. iv. Adde mellis rosat. colat. ʒ. ij. Misce. Postea materia, vel vomitu reiicienda, vel per aluum euacuanda hierâ simplici, mechocann. agarico, pilul. mastich. de aloë, de agarico, cum momento turperthi, el. diaphænico. Si malum non cesset, iterum ad præparantiâ redeundum, & præparantiâ ac purgantiâ per vices assumenda. Vt: ℥. Galangæ, ʒ. j. cinnamom. sem. aneth. an. ʒ. ʒ. castorei, ʒ. ʒ. Coquantur parum in vini albi, ʒ. vj. Singulis diebus sumat æger, ʒ. ʒ. Vtile est & elixir proprietatis. Cum internis coniungendus est externorum vsus. Vtilia sunt: Olea, vnguenta, emplastra, cataplasmata suprâ de intemp. ventriculi frigida proposita, vt: ℥. Ol. Mastich. de castor. aneth. an. ʒ. j. ol. destill. rutæ, ʒ. ʒ. caryophyll. gut. iv. Misce. Vel coquantur in aceto cuminum, pulegium, calamintha, & organum, ac spongia aceto eo imbuta ventriculo calida imponatur. Non etiam inutile fuerit cucurbitam cum multa flammâ ventriculo applicare, vt & dorso ea parte, qua stomachus vertebris annectitur. Alij ad materiâ singultus discutiendam, aut certè è ventriculo, cui inhæret, excutiendam plura addunt, vt sternutationem, vociferationem, deambulationem concitatam, gestationem atque equitationem, vt & subi

subitum terrorem, iram, gaudium, quibus cum spiritus intrò ad cor, & rursus ad ambitum corporis reuocantur, accidit, ut ventriculus vellicationem materiæ non ita sentiat, dum agitatione caloris & spirituum materia antea quieta nonnihil concutitur, & loco affecto dimouetur: quæ tamen & in singultu ab aliis causis locum habere possunt. 8. Si materia maligna sit, efficax est hoc medicamentum. *℞. Sem. anethi, card. bened. citri, an. 3. j. melissæ, cortic. citri, an. 3. ss. corall. rubr. galangæ, macis, cinamom. an. 3. ss. margarit. smaragd. an. 3. viij. cornu cerui, lapid. bezoar. an. 3. j. vel q. v. Fiat puluis, aut cum sacch. s. q. F. Rotulæ. Vel cum syrup. de cortic. citri aut alio cõueniente F. Electuarium. Vel sumatur theriaca, aut aqua theriacalis, terra item sigillata, bolus Armen. succus citri. Galen. 8. de compos. med. sec. loca c. 3. medicamentum ex Asclepiade describit, quod occulta proprietate cõtra singultum prodesse dicitur. 9. Si à vermibus singultus proueniat, ad vermes cura dirigenda, & reliqua etiam, quæ singultui conuenire possunt, vsurpanda. 10. Si verò aliis morbis singultus coniungatur, & primò quidem cum febre, materia morbi causa singultui occasionem præbeat, & humores ad ventriculum confluentes hoc malum excitent, considerandum, an singultus accadat in principio febris, ab excrementis primarum viarum in ventriculum effusis. Tum enim leni pharmaco per aluum purgante, vel vomitu materia illa tollenda. An verò in statu, quo tempore crisis per vomitum futuræ signum est, ac tum nihil metuendum, sed naturæ omne negotium permittendum; Aut tandem in augmento accadat, quòd si contingat, perpendendum, an humor vitiosus & feruidus à iecore & venoso genere per venas mesaraicas infundatur in cavitatem ventriculi; an verò per venas, quibus ventriculus & eius orificium alitur, effundatur in ipsam ventriculi substantiam; id quòd hoc modo discernere licet. Si humor ad ventriculi cavitatem confluat, singultus est rarior, & leuior, & assumpto cibo, vel potu aut leni aliquo medicamento sedatur. Si verò in ventriculi substantiam influxerit, singultus est frequentior & grauior, ac quasi vera*

conuulsio, nec sedatur ingesto cibo, & nonnihil in longiore temporis spatio quiescit, ac præ frequentia singultus æger suffocari videtur, cum id, quod singultus causa est, ventriculo infarctum sit.

Prior singultus, qui fit à materia in cauitatem ventriculi effusa, tollitur vel vomitu, vel leni purgatione. Quæ verò à materia ventriculo infarcta originem ducit, difficilius curatur. Vt autem curetur, si corpus antea purgatum sit, vel ob vehementiam febris purgare non liceat, stupefacientibus, & sensum obtudentibus, de quibus antea dictum, vtendum. Et si humor malignus sit, etiam alexipharmaca & contrà malignitatem, ac venenatam qualitatem pugnantiâ vsurpanda, de quibus etiam antea dictum, quæ tamen ita temperanda sunt, ne febrem augeant. Si verò corpus nondum purgatum fuerit, & calor febrilis non prohibeat, aut statim purgatione per infusum rhabarb. & folior. senæ, manna, syrup. violar. rosar. solutio vtendum, aut clysteres applicandi, & humorum acrimonia, ac caliditas cremore ptisanæ, emulsione amygdal. dulc. sem. 4. frigid. maior. papau. albi cum aqua hordei, portulacæ, lactucæ, aut aqua lactucæ & portulacæ temperanda. Venter simul ob æstum & calorem inungendus oleo rosarum & aliis, quæ in intemperie ventriculi calida sunt proposita. II. Si denique singultus accidat ab inflammatione ventriculi, epatis, cerebri, vteri, vel alterius partis, curatio ad inflammationem & morbum principalem & causam huius symptomatis dirigenda: quâ sublatâ & singultus cessat. Si tamen nimis vehemens est singultus, ea, quæ sensum nonnihil obtundunt, & singultum mitigant, vsurpanda, quæ supra fuere proposita.

Nonnulli amuleta hîc etiam vsurpant. Castoreum, inquit Trallianus, alligatum cito singultum sanat. Idem facit cuminum panniculo linteo inditum & carpo sinistræ manus alligatum. Alyssum commendatur à Dioscoride & à Plutarcho, 1. *symposiac. probl. 3.* Habet & alia Trallianus, *allegato loco*, sed quæ superstitiosa sunt.

Diet.

•••••

De Ruſtatione.

Ruġa-
tio.

Soli ho-
mini as-
cidit.

Rūctus autem nunc insignem nullam qualitatem præ se fert, nunc verò est acidus, nunc nidorosus, nunc foetidus, nunc cibi assumpti qualitatem præ se ferens.

Самое.

Самба.

vehementer, & ipse seipsum iactitat, & vociferatur, & frequenter eructat, & ubi eructarit, melius se habere videtur. Sæpè etiam bilem reuomit modicam, poculi parui mensura, & dolor corripit à visceribus ad imum ventrem & laterum mollitudinem: ubi hoc factum fuerit, melius sese habere videtur, & venter inflatur, & indurefcit & strepit, & flatus non egreditur, neque stercus. Morbus hic, si iuuenem corripiat, tempore decedit, si seniozem, commoritur. Cuius infra etiam *de mesenterij præter naturam affectionibus & affectione hypochondriaca mentionem faciemus.* Atque ita tres causæ sunt ructus, ventriculi intemperies, ob quam cibi non bene concoquuntur; vitiosi humores in ventriculo vel aliis partibus cumulati; cibi corruptioni facilè obnoxij, & cruditati vel acidæ, vel nidorosæ materiam præbentes, vt & flatulenti. Faciunt tamen etiam ad ructum excitandum causæ externæ, quæ materiam, seu in ventriculo, seu aliis partibus contentam commouent, vt balnea, exercitium nimium & intempestiuum post cibum, venus immodica.

Signa Diagnostica.

Signa.

Ructus ipse per se manifestus est, nec signis opus habet: causæ verò signis indigent. Si quis ergo ructet, inquirendum primò, quibus cibis vsus sit. Nam si quis vel raphanum, vel cæpas, vel oua frixa, vel placentam nidorosam comederit, & ructum nidorosum similem emittat, manifestum est, è cibo sumpto ructum esse, ventriculique tum potest esse saluus. Si verò quis nidorosum talem ructum emittat, & nil tale, quòd nidorosæ cruditati materiam præbere possit, comederit, proculdubio à calore ventriculi nimio cibos hoc modo corrumpente erit ructus: ubi porrò inquirendum, an ipse ventriculus intemperie calidâ laboret, an verò bilis ex epate in eum fuerit infusa, de quo suprà de intemperie ventriculi dictum.

Si verò ructus acidus accidat, inquirendum, an à cibis difficilis coctionis, an verò ab intemperie ventriculi frigida iste veniat, quòd cognoscitur ex eo imprimis, quòd non solum cibi frigida naturæ, sed & calidæ, vt mel, saccharum, vinum, & alia eiusdem in cruditatem acidam abeant;

abeant; an verò aliunde materia acida in ventriculum effundatur, quòd hypochondriacis familiare est, ac tum affectionis hypochondriacæ signa alia etiam adsunt.

Si verò sine sapore emittatur, habet originem à cibis flatulentis, vel ciborum copia. Si longo post cibum sumptum tempore ructus adhuc cibi assumpti saporem & odorem referat, magnam coëctricis facultatis imbecillitatem significat.

Prognostica.

1. Ructationes multæ frequentes malæ sunt. Nam & *Prognostica.* causæ vehementiam significant, & motus ille coëctionem turbat, quæ in ventriculo perficitur. 2. Ructationes acidæ, si diu continentur, hydropem vel lienteriam minantur. 3. In longis intestinorum leuitatibus & alui fluxu, si ructus acidus accidat, qui prius non erat, bonum. Aliquam enim iterum coëctionem fieri significat. 4. Ructum asthmatici superuenire, bonum. 5. Ructantes acidum, non facile pleuritici fiunt. 6. *aphor.* 33. Videantur Commentatores. 6. Qui supra modum ructant ante cibum, dispositi sunt ad colicam: qui verò post cibum, ad hydropem; præcipue tympanitem.

Curatio.

Ructus si moderati, non cohibendi sunt. Fit enim per eos excrementorum flatulentorum euacuatio: siue ructus frequens & molestus sit, diu duret, tollitur causis, à quibus pendet, sublatis. De quibus cum supra de intemperie ventriculi, & ventriculi inflammatione dictum sit, non opus est, ut ea hîc repetamus. Intemperies nimirum frigida, vel calida alteranda, cum internis, tum externis, humores vitiosi euacuandi, status discutiendi. Cruditas parca diætâ & cibis boni succi corrigenda. Cibi corrupti, vel vomitu, vel alio modo euacuandi. Si lien vel aliud membrum vicinum flatus suppeditat, ei succurrendum.

Curatio.

C A P. XII.

De Nausea & Vomitu.

Nertinent ad hanc symptomatum classem etiam Nausea, Vomitus & Cholera, quæ cognata malæ sunt, symptomata scilicet facultatis expultricis ventriculi,

Nausea.

culi, & motus, quibus per os excernit, aut excernere conatur illa, quæ ventriculo molesta sunt. Et quia nausea & vomitus easdem ferè causas habent, de iis hoc capite, sequenti de cholera, agemus. Nausea quidem, Græcis *ναυτία* & *ναυτίας* nil aliud est, quàm inane quoddam vomendi desiderium, in quo ventriculus quidem ad vomendum incitatur, nihil verò expellit. Vomitus verò est, cùm ventriculus id, quòd molestum sibi est, per os reiecit. Si enim ventriculus, vel copia, vel qualitate materiæ laceffatur, virésque eius in fundo sint robustæ, natura materiam illam versus orificium ventriculi superius attollit, & per os euacuare conatur; quòd si effectum dat, vomitus, seu humoris per os reiectio, sequitur: Si autem seu ob naturæ imbecillitatem, seu materiæ contumaciam id obtinere non possit, tum conatus saltem sit, qui nausea dicitur, ventriculi propria affectio. Interdum tamen & aliis partibus hoc nomen tribuitur, sicut Hippocrates, in libello de fracturis, *ναυσιώσεις βλέφω* dixit, quæ *ἐγκύμασις* aliàs nominatur, quando venæ velut nauseabundæ sanguinem emittunt, siue ob partis inflammationem, siue ob sanguinis ipsius copiam, aut prauitatem. Vulgò sugillatio nominatur. Sunt etiam apud Galenum, 8. de comp. med. §. loca cap. 3. Vocabula *ὑπονομίς*, supinitatis, & *ἀναγνώσις* & *νομάξις*, quibus *ναυσιώδης ἀναγνώσις* significantur, post cibum accidentes, itaut si æger paulò vehementius sese moueat, vomitus sequatur.

Et si verò naturale sit ventriculo, vt cibos per os recipiat in se, & postea coctos per orificium inferius emittat, ac per fibras rectas œsophagus cibos attrahat, motusque fibrarum principium sit in parte superiore, concurrentibus circularibus, qui ab œsophago in vètriculum pellunt, quorum motus etiam à parte superiore incipit: tamen natura aliquando abutitur fibris rectis; & tum principium motus istarum fibrarum incipit à parte inferiore, & tendit versus superiora: ac tum vomitus fit, qui ratione facultatis expultricis actio quidem naturalis est: quia tamen fibræ non sua sponte tùm operantur, sed stimulatæ ac impulsæ ab obiecto præter naturam, actio præternaturalis appelli

lari potest. Atque ita symptomata hæc sunt in genere actionum læsarum, si facultas expultrix, vt causa efficiens spectetur, vt Galenus facit, 3. de sympt. caus. c. 2. Habito vero respectu ad materiam, vomitus in excretorum genere præter naturam collocatur à Galeno, in lib. de sympt. differ. cap. ult. Quia tamen illud, quod exit, licet loco, non semper tamen substantiâ, aut qualitate à naturali statu mutatum est, rectius ad actiones deprauatas refertur.

Causæ.

Causæ vomitus & nausæ, eadem ferè sunt, secundum Causæ. magis & minus differentes, nimirum omnia, quæ facultatem in ventriculo expultricem stimulandi vim habent; quanquam & retentrix concurrere possit, dum debilitata actionibus contrariis expultricis resistere non potest: sola tamen vomitum ciere non valet.

Causa verò vomitus est vel vitium aliquod ventriculi, vel materia irritans, vel utrûmque. Ventriculi vitium est intemperies, tuberculum, vlcus, vulnus, ob quæ etiam probus cibus, & qualitate non peccans facultati expultrici molestus esse, eamque irritare potest. Materia verò, quæ facultatem expultricem irritat, varia est, & vario modo id præstat. Materia enim vel extra assumpta est, quales sunt cibi, medicamenta, venena; vel intus producta; & quidem vel in ventriculo genita, quæ aut alimentalis, vt chylus coctus vel crudus, aut excrementitium quiddam, vt cibus corruptus, pituita, bilis: vel alibi genita in corpore & in ventriculum illata, eaque vel animata, vt vermes, vel inanimata, vt sanguis, humores, pus; quæ in ventriculum mittuntur ex intestinis, mesenterio, epate, cerebro, toto corpore, per epatis venas. Prægnantes etiam quædam primis mensibus vomere coguntur. Cum enim menses subsistant, materiæ pars aliqua ad ventriculum etiam transfertur, & per eum vomitu reiicitur, donec foetus grandior factus plus alimenti ad se trahat, vel etiam natura humoribus illis magis adsuescat. Materia autem hæc quæcunque & vbicunque genita sit, vel pondere ac grauitate, vel acrimonia, mordacitate & qualitate, ventriculo aduersa est,

est, vel alio modo ventriculus irritat & molestat. Atque hoc facilius accidit, si materia illa agitetur, vnde iis, qui curru vehuntur, si non assueti, ventriculus subuerti solet interdum, maximè verò nauigantibus. Nam & Hippocrates, 4. aphor. 24. motioni tribuit, quòd nauigantes vomere solent; alij tetro odori magis, quo affectus odoratus stomachum agitat. Aliquando etiam vi imaginationis vomitus concitatur, quando ad conspectum alicuius vomentis, aut obiecti iniucundi, vel odoratum expultrix ad talem motum stimulat. Ductus quoque, qui bilem vehit ad intestina, quandoque vomitus causa est, & facit, ut etiam, qui aliàs biliosi non sunt, quandoque vomant. Ductus enim ille nunc vnicus est, nunc duplex, & quidem si simplex saltem, ad intestina naturaliter fertur; si duplex, maior ad intestina, minor ad fundum ventriculi tendit. Si verò hic naturalis situs mutetur, & vel vnus ille ductus in ventriculus, vel maior in ventriculi fundum inferatur, homines bilis vomitu crebrò infestantur, qui *πικρόχολοι ὄντω*, biliosi supra, nominantur. Tumores quoque & vlcera ventriculi vomitus excitant. Quibusdam etiam natiua est angustia ventriculi, ob quam si paulò largius cibum sumunt, vomunt, de qua suprà inter morbos ventriculi actum.

Quæ vomitu causæ sunt, easdem etiam Nauseæ esse diximus, differentes saltem secundum magis & minùs. Nam si materia minùs copiosa minùsque acris, vel vaporosa potius, aut tunicis magis impacta, aut tenacior sit, nausea fieri solet: contrariis materiæ conditionibus vomitus excitatur. Nonnunquam tamen etiam excitari potest, si virtus expultrix sit debilior.

Differentia.

*Differen-
tia.*

Vomitus alius per morbum aliquem fit, alius citra hunc. Qui per morbum aliquem fit, alius Criticus est, qui, ut opus naturæ, tempestivè fit, & in commodum ægri, & morbum, vel soluit, totà materià euocatà, vel eundem imminuit, parte aliquà materiæ vel ob virtutis expultricis debilitatem, vel ob materiæ contumaciam relicta; Alius Symptomaticus, qui intempestivè fit, naturà à causa

à caussa morbifica nimium irritata. Qui citra alium morbum fit, plerumque crapulam & ingluuiem sequi solet, vt & debilitatem ventriculi. Sunt & differentie materiae, & alias sanguis, alias humor biliosus, alias pituitosus, alias vermes, alias pus & sanies eiicitur. Interdum etiam crines, clavi, ferraamenta, ligna, frusta carnea, & huiusmodi alia è ventriculo vomitu reiciuntur, vt supra dictum, quæ tamen omnia supra naturam & magicæ operationis sunt. Interdum etiam Clysteres vomitu reiectos & alij obseruarunt, & ego memini: similiter & glandes & excrementa alui in Ileo vomitu reiciuntur per motum fibrarum in intestinis inuersum, vt de scorbuto, & de Ileo dicitur. Notabilis quoque est historia, quàm Guilielmus Fabricius Hildanus, *Cent. 4. obseru. 32.* refert, Monialis cuiusdam, quæ ab anno ætatis 13. vsque ad annum 44. continuis vomitibus fuit molestata & singulis diebus semel vt plurimum pituitam viscidam, nonnunquam & bilem vomitu reiecit. Vomitus huius tam diuturni causam quidem Philibertus Saracenus, *in responsione*, ad retentum semen refert. Verum non absuit affectio Hypochondriaca, vt ex his, quæ à Fabricio referuntur, & quæ de Affect. Hypochondriaca dicentur, patebit.

Signa Diagnostica.

Nausea & vomitus in genere per se manifesta sunt, neque signis, quibus innotescant, opus habent. Causæ verò signis, quibus manifestentur, indigent. Et primò an vitio ventriculi, an verò per consensum fiat vomitus, cognoscitur, quòd, si vitio ventriculi fiat vomitus, tam ante, quàm post cibum sumptum vomit æger, & signa affecti ventriculi sunt, perpetua inappetentia, grauitas, tensio & inflatio ventriculi & similia; & signa debilitatis, & intemperiei humidæ, quæ totus ventriculus laxatur, adsunt. Si verò per consensum fiat, nec vomitus, nec symptomata ista adsunt perpetuò, sed quandoque ægrum affligunt, quandoque & signa partium affectarum aliarum adsunt.

Si fiat vomitus ob meatum biliarium, vt supra dictum, ventriculo insertum, homines alias satis rectè valent, nec ventriculi, vel alterius partis affectæ, vel etiam bilis copiosæ

pioſæ ſigna adſunt; Bilis tamen vomitu reiicitur. Si ex
 vlcere, vel tumore ventriculi vomitus fiat, id è ſuis ſignis
 cognoscitur. Si fiat vomitus ob ventriculi anguſtiam &
 paſuitatem, vitium hoc non ſolùm viſui eſt conſpicuum,
 vt Galenus, *art. med. cap. 71.* habet: ſed tales etiam à nati-
 uitate parum comedunt, & ſi paulò plus comedant, vo-
 mitu id reiiciunt. Si cibus & potus, cùm vel ſine pituita,
 poſt ſumptum cibum reiiciatur, ſignum eſt ſuperioris
 oris laxati & debilitati: Nonnunquam & ſignum eſt de-
 bilitatis ventriculi, qui cibum coquere non poteſt. Vo-
 mitus, qui ſit à cauſſis externis, ex iis antecedentibus co-
 gnoscitur, iſſque ſublatis ceſſat. Vt ſi ob iectum capitis
 vomitus fiat, latere non poteſt. Quòd ſi ob materiam ir-
 ritantem fiat vomitus, aut cibus, vel potus nimia copia
 aſſumptus eſt, vel venenum hauſtum, vel praua aliqua
 materia in ventriculo fuit genita, aut ad eum confluxit.
 Qualis verò ſit materia, non ſolùm ex vomitu cognosci-
 tur, verùm etiam antequam vomitu reiiciatur, ex ructu,
 qui nunc acidus eſt, nunc nidorofus, nunc amarus. Et
 quidem iam imminentis vomitus ex bilioſo & mordaci
 humore, ſigna ſunt oris ventriculi morſus, dolor capitis,
 vertigo tenebriſoſa, tremor labij inferioris, ſputum mul-
 tum ac tenue profluens, Galenus, *3. de Criſibus, cap. vlt.* Quo-
 rum ſymptomatum cauſſas Galenus, *1. Protrh. comm. 1. t. 30.*
 refert. Si humor in ventriculo eſt genitus, qualiſcunque
 ſit, iam dudum illum afficit ac torquet, & in victus ratio-
 ne peccatum fuit, ac nauſea ferè eſt continua, atque ap-
 petitus non ſatis probus. Et ſi cibus in ventriculo cor-
 rumpitur ex nidoſoſa, aut acida cruditate eius, quòd vo-
 mitu reiicitur, cognoscitur. Si verò aliunde affluit humor,
 ſigna eius partis affectæ, quæ materiam ſuppeditat, ad-
 ſunt; vt ſi ex totius corporis vitio, quòd nonnunquam
 ſe in ventriculum euacuat; vomitus accidat, ex depraua-
 to totius corporis colore, iuxta humoris proportionem,
 manuſtum euadit, præceſſit praua victus ratio. Sin è ce-
 rebro humor mittatur, pituitæ, aut falſi humoris in ven-
 triculum deſtillantis ſigna adſunt; vomitus quoque ſunt
 ſpumofi & nauſea eius magis moleſtat, quo tempore
 cibum

cibum ingerunt. Si ex Epate bilis transmittitur, cognoscitur id ex humoris per vomitum reiecti natura, ex Epatis dolore, tumore, & tum vomitus ieiunos magis molestat, quam post sumprum cibum. Si ex Intestinis est vomitus, adest dolor colicus, vel intestini Ilei. Si ex vtero, vel conceptio facta fuit, vel menses suppressi sunt, atque alia signa affecti vteri adsunt. Qua autem in parte ventriculi humores contineantur, etiam signis distinguendum est. Si enim in ventriculi cauitate latent, leuissimo conatu reiiciuntur, & inest in ventriculo ex alimento tensio & anxietas, quæ non cessat, donec humores vomitu sint reiecti. Quibus verò humores adhærent tunicis, iis alimenta sine humoribus eiiciuntur. Præterea si in cauitate ventriculi sunt humores, etiam sine cibo fit vomitus, & post vomitum alimentum retinetur. Si verò tunicis adhærent, non vomunt, nisi ingesto cibo; citra verò cibum nausea admodum molestat, & quòd excutitur, pituitosum & crassum est, ac magno conatu eiicitur. Si sanguis vomitu reiicitur, & quidem à ventriculo, est qualitate exiguus & rubeus. Si aliunde infunditur in ventriculum, est multus & nigrior; & quidem niger, si ex liene, rubicundior verò, si ex Epate vel toto corpore.

Prognostica.

1. Accidit nonnunquam, vt post mediocrem nauseam vomitus sequatur; nonnunquam verò conturbatio quædam magna & frequens sit, vomatur verò parum, aut nihil. Præuū hoc est, & vt signum, humorem in ventriculo contumacem indicans, & vt caussa, continuā scilicet ista vellicatione, vel inflammationem excitatura, vel præsentem iam auctura. Galenus, 6. *Prorrhet. comm.* 3. t. 25. 2. In vomitionibus, quæ spontè fiunt, si qualia oportet euacuentur, confert & facile ferunt ægri; Sin minùs, contrarium fit, 1. *aphor.* 2. Euacuatur enim materia, quæ naturæ siue qualitate, siue quantitate, siue vtroque modo molesta est. Ideoque si vomitus id euacuat, quòd corpus lædit, atque inde æger commodi aliquid percipit, bonum est; sint autem euacuatur, ægri tamen ideo morbo non leuantur, malum est. 3. Quicumque sanguinem vomunt, sine

febre quidem salutare est, verum cum febre, malum. 7. *aphor.* 37. Viscerum enim aliquam inflammationem hoc significat. 4. Vomitus chyli malus est, præsertim ratione vlcis: fecum lethalis, ut in Ileo; saniei pessimus, quia vlcus adesse significatur; Vermium, ratione signi quidem malus est, quia putredinem magnam humorum indicat, verum ratione causæ; bonus, si vniuersi, vel maiori ex parte expellantur, ac præsertim si id Critice fiat. 5. Peior vomitus est atræ bilis, quàm pituitæ, & pituitæ putridæ rursum peior, quàm copiâ saltem peccantis. Vomitus commodissimus est ex bile & pituita maximè permixtis, & non crassus valde, neque multus. Sincerior enim deterior. 2. *Progn. aph.* 38. Biliosus enim sincerus bilis copiam, pituitosus frigiditatem indicat. Præterea sincerus humor crassior redditur. Pituitosus quidem frigiditate, biliosus verò propter exsuperantiam caloris, quâ quasi affatur. Galenus, *ibidem.* 6. Si homo omnes colores vomat, valde perniciosum est. Plures enim difficiles in corpore affectiones significantur. Celerrimam mortem minatur vomitus liuidus, si grauiter oleat. Putredinem enim significat, cum caloris natui extinctione: & omnino sub putridus & fædus odor in omni vomitu malus est. Deterior enim levis affectio redditur, si ei putredo accedat, Hippocrates & Galenus, 2. *Progn. aph.* 40. 41. 42. 7. Si vomitus prasinus, aut liuidus, aut niger fuerit, malum. Hippocrates, 2. *Progn.* 39. Nam causam admodum vehementem hæc colorum mutatio indicat. Prasinus enim, seu Porracenus calorem insignem in venis & magnam humorum corruptionem indicat. Si tamen ex quorundam ciborum, & olerum cruditate proueniat, minus malum significat. Niger interdum salutaris est, dum scilicet humor melancholicus criticè & cum ægri commodo euacuetur; peior verò est, cum alia materia eiicitur, quæ sua natura nigra non est, sed ex corruptione in corpore hunc colorem acquisiuit. 8. Vomitus in capitis doloribus æruginosus, cum surditate & vigiliis citò vehementem surditatem adfore pronunciat, 1. *Prorrhet. comm.* 2. *aphor.* 12. Flaua enim bilis supra modum affata primò in æruginosam,

sam, deinde in atram vertitur. Id quando in capite contingit, vigiliæ, dolores capitis & surditas accidit: Vnde *παραφροσύνη* oritur. Cerebro autem grauitè affecto ab humore calido, tenui, mordaci, os ventriculi per consensum afficitur, & vomitus excitatur, vt à plurimis hic aphorismus explicatur. Exemplum est in Philisca, 3. *Epid. comm.* 4. Putarem tamen talem vomitum, & affectiones has potius accidere, humore tali non solum in cerebro cumulado & ventriculum in consensum trahente, sed etiam, si bilis talis in inferioribus cumuletur & subito ad caput rapiatur, talia symptomata excitari posse, in ventriculo quidem vomitum, in capite surditatem, vigiliæ & delirium. 9. Quibus cerebrum vulneratum est, his febrem & bilis vomitum superuenire necesse est. 6. *aphor. 22.* Febris quidem sequitur, quando ab illo eiusque membranæ vulneratis calor cordi & hinc toti corpori communicatur. Vomitus verò fit ob consensum cerebri cum ore ventriculi. 10. Qui pectus angustum habent, ac inde pulmonem compressum, ad vomendum ineptissimi sunt. Facile enim vas ex iis, quæ spirationi inseruiunt, rumpitur. Sunt & inepti ad vomitum, qui collum habent longum & qui ad sanguinis sputum & tabem sunt propensi, & quibus tumor est in gula. Prægnantibus quoque vomitus commodus non est: metus enim est, ne abortiant. 11. Vomitiones luxuriæ causâ fieri non oportere, confido. Interdum valetudinis causâ, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere vult, hoc quotidianum habeat. Celsus, *lib. 1. cap. 3.* 12. Vomitus interdum malum satis diuturnum est: habetque eius rei exemplum. Guil. Fabritius, *cent. 4. obser. 32.* de quadam nobili religiosa, quæ ab anno 13. ætatis vsque ad 44. & ita 31. annos singulis diebus semel euomit, vt plurimum pituitam viscidam, nonnunquam & biliosam materiam. Plura de vomitionibus Prognostica possent addi: verum cum illa solum febres spectent, videantur passim apud Hippocratem & Galenum, in *Prognostic. Prohibet. & Coacis prædictionibus.*

Indicationes.

Indicationes.

Si vomitu reiiciatur materia bona & utilis, eâque sit

cibus vel chylus, qui ob ventriculi imbecillitatem reiicitur, vomitus illi statim reprimendus, ventriculum roborando & adstringendo. Si sanguis sit, isque critice reiiciatur, non statim suppressendus est, nisi modum excedat. Similiter si consuetus sit sanguinis vomitus; in Plethorica corporis dispositione, aut Epatis imbecillitate, aut vteri mala affectione, non mox cohibendus est, sed toti corpori & affectæ parti prius prospiciendum. Si verò humores excrementitij reiiciantur, & quidem criticus sit vomitus, vel consuetus, moderatúsque, non suppressendus, sed sinendus. Imò etiam diminutus adiuuandus leni vomitorio. Si verò symptomaticus sit, vel immoderatus, qui vires prosterнат, cohibendus. In quo ad duo respiciendum, primò ad ipsum vomitum, seu symptoma, secundò ad eius causam. Si enim vomitus sit nimius, à quacunque etiam causa proficiatur, & plus damni ex eo, quàm commodi sperandum sit, cohibendus est, quòd fit roborantibus & adstringentibus. Quòd si sedari non possit, ad singulas causas cura dirigenda. Et quidem, si pravi humores copiâ peccant, per inferiora euacuentur, reuellendo, si qualitate prauâ expultricem laceffant, attemperentur, & ad temperiem redigantur. Sed & dum vomitus diminutus est, per inferiora vacuare licet in morbo, qui cum vomitu non incoepit, & ubi æger ad vomitum non procliuis est, nec assuetus. Si contra accadat, vomitus vomitu rectè curatur. Sin quoque materia, quæ vomitur, ingrata & noxia sit, vel acris & abradens, qualis atra bilis est, ad inferiora reuulsa illa expurgetur.

Curatio.

Curatio. Quòd ergo vomitum ipsum attinet, si sit nimius, curatur per reuellentia & roborantia, ac expultricis motum
Reuellentia. nimium comprimentia. Reuellunt acres & fortes clysteres ac suppositoria, quæ humores ad aluum deducunt, imò etiam purgantia, quæ materiam per aluum euacuant; Calida item extremitatibus, & præsertim frigidis applicata, vt lotiones pedum ex aqua calefacta, & crurum phœnigni ac sinapismi. Ita Auicennas, 3. *Can. fen.* 13. *tr.* 5. *cap.* 12. Mirabile esse dicit, quòd calefactio extremitatum sedat

sedat vomitum, scilicet deorsum trahendo. Quodd verò
 mox addit; infrigidationem extremorum sedare vomitum
 velocem calidum, id ita planum & perspicuum non
 est; cùm frigida pedibus frigidis adhibita calidos & te-
 nues humores potius ad superiora repellere videantur.
 Verùm videtur hîc Auicennas respicere ad naturam hu-
 moris ipsius, qui vomitus causa est, ob cuius caliditatem
 is celer est & continuus. Refrigeratæ enim extremitates
 qualitatem eandem humori communicant; atque eo mo-
 do motus humorum & vomitus nonnihil sedatur. Re-
 tentricis facultas roboratur remotâ intemperie & præser-
 tim humidâ, à qua debilitas retentricis ortum habet. Ergo
 in causa calida exhibeatur Robribes, berberis, succus &
 syrupus granatorum, cydoniorum, de rosis siccis, myrti-
 nus. Et quidem offerantur ab vncia vnâ ad uncias duas,
 sine aquis vel decocto, aut cum exigua horum quantitate,
 ne ab humidis maior fiat relaxatio ventriculi, & fluctua-
 tio in eo augeatur. Atque exhibeantur talia ante cibum.
 Conuenit etiam panis vino austero madidus, conserua
 rosarum antiqua, imprimis $\oplus$ ata, Diacydonium, Syru-
 pus corallior. spir. $\oplus$ j. Post cibum sumantur cibi ad-
 stringentes, cydonia, pyra, mespila, sorba, Diacydonium
 simplex, & alia supra de intemperie ventriculi calida pro-
 posita. Si non ita foueat ventriculus, Galenus, in Eupo-
 ristis cap. 15. hoc medicamentum exhibet. $\mathcal{R}$. *Succi mali
 granati cum suis acinis expressi part. iiij. menthae part. j.* Co-
 quantur in vase fictili assiduè agitando, cùmque iam cras-
 sa fiunt, sublata reponantur in vsum. Dosis ante cibum
 mystrum siue cochlear vnum magnum, vel duo. Extra ad-
 hibeantur fomenta ex rosis, myrtillis, sumach, cortic. gra-
 nator. & postea applicetur pulpa cydonior. sub cineribus
 coctorum cum puluere myrtillorum, mastiches, sumach,
 boli armeni, terræ sigillatæ, trochisc. de spodio. Vel impo-
 natur Emplastrum de crusta panis. Aut $\mathcal{R}$. *Carnis cydo-
 nior. sub cineribus coctor. 3. ij. puluer. hypocystidis, balaustio-
 rum boli Armeni mastiches, an. 3. j. ol. myrtb. cydon. an. q. s. E.*
 Cataplas. Aut panis tostus aquâ rosarum vel vino adstring-
 gente madidus, additis pulueribus modò enumeratis,

Roboran-
tia.

ventriculo imponatur. Vel ℥. *Crustæ panis in aceto horis duabus maceratae* ℥.ij. *spodij, mastiches menthæ, corallior. santal. rub. albi.* an. ℥.j. *ol. mastichini, cydonior.* an. ℥. *℞. farin. bord.* q.f. ad subigendum F. Cataplasma. Vel applicetur Cero-
tum Stomachale oleo rosaceo subactum. Si caussa sit frigida & materia crassa ac viscida, adstringentibus attenuantia, & abstergentia misceantur. Sumatur ergo Diacydonium compos. miuacydoniorum aromatica, Conferu. rosarum antiqua cum pulvere mastich. menthæ, thuris, sumendo ad singulas vncias conferuæ pulueris ℥.j. vel ℥. *℞. quæ cum syrupo de mentha in liquidiorum formam redigantur: Conferua rosarum Vitriolata, aut Spiritus Vitrioli,* qui in vtraque caussa locum habet, theriaca antiqua, Mithridatium. Vel ℥. *Cortic. citri siccor. ligni aloës, mastiches sem. coriandri prepar. portulacæ, santali citrini* an. ℥.j. Fiat Pulvis, cuius vsus sit in cibo. Vel ℥. *Caryophyllor. crassiusculè incisor* ℥.ij. *mastiches* ℥. *℞. rosar. P. j.* In vase clauso in vini rubri ℔. *℞.* ebulliant parum & colentur. Colatura ante cibum exhibeatur. Aqua etiam cinamomi vomitum compescit, præsertim si cum succo cydoniorum, destillatur. Et potest nunc succi, nunc cinamomi plus vel minùs sumi pro humoris peccantis natura, & ventriculi constitutione. Alia etiam supra de intemperie frigida vetriculi proposita hîc locum habent. Extra adhibeantur fomenta ex absinthio, mentha, calamo aromatico, nuce moschata, radicibus cyperi, garyophyllis, mastiche cum vino rubro, & apponatur emplastrum de crusta panis cum pulvere menthæ siccæ, mastiches, absinthij, cumini, caryophyl. cum oleo absinthij, menthæ & mastichino. Efficax est & crusta panis vino maluatico, vel aqua menthæ cum vino destillata madefacta, & aspersa pulvere menthæ, caryophyll. macis, cinamomi, speciebus aromat. rosat. ventriculo imposita. Vel ℥. *Ladani* ℥.ij. *styrac. calam.* ℥.ij. *thuris, mastiches,* an. ℥.j. *caryophyllor. corallior. rubr. nucis moschat.* an. ℥.j. Cum cera & resina F. Emplastrum. Vel ℥. *Fermenti secalini* ℔. *℞. pulu. fol. menth. M. j. mastich.* ℥.j. *℞.* Terantur simul in mortario, & cum oleo mastichino incorporentur. Fiat Cataplasma, quod calidum

dum ventriculo applicetur. Infantibus fermentum cum duorum ouorum vitellis benè subactum & puluere caryophyllorum admixto in regula calente calefactum ventriculo imponatur. In quacunque etiam causa vtile est, odoramenta conuenientia naribus admouere. Itaque efficacissimus est panis tostus aceto rosarum madidus, & puluere menthæ, caryophyllor. rosar. conspersus, odor quoque mali cydonij vtilis est. Cucurbita etiam magna cum modica flammâ fundo ventriculi sine scarificatione apposita prohibet, ne tam facilè is subuertatur, atque ea, quæ in fundo sunt, ad superiora compellantur. Plurima etiam medicamenta ad vomitum vtilia ex Asclepiade descripsit Galenus, 8. de compos. med. ser. loca cap. 3. Inter quæ etiam sunt Opiata quædam. Et licet in magno & vehementi vomitu, & vbi materia irritans admodum praua est & maligna, ac ventriculus valdè debilis, Opiatis confessionibus vti, vt, Theriaca recenti, Philonio Romano, & imprimis Laudano Opiato aliis conuenientibus medicamentis admixto. Si verò hoc modo vomitus sedari non possit, danda opera, vt causa eius tollatur. Si ergo ex debilitate ventriculi is proueniat, curatur vomitus ventriculorum roborantibus, & adstringentibus, modo & medicamentis suprâ de morbis ventriculi propositis cum internis, tum externis. Si ex inferioris orificij inflammatione ortum habeat, curatur vt inflammatio ventriculi reliqua. Si ex Ileo & intestinorum inflammatione, de eo suo loco dicetur. Si ex angustia & paruitate ventriculi naturali, curari non potest, sed parcius comedendum & bibendum. Si potus, aut cibi nimia copia ingesta, vel vitiosus cibus vomitus causa sit, per inediam, quietem ac somnum coctio eius procuranda; aut si id non succedat, vel etiam cibus aliquid vitij contraxerit; vomitu reiiciendus est, quo excreto omnis molestia cessat. Si verò ex humoribus ventriculum molestantibus, & quidem in eo coaceruatis fiat vomitus, humor is, si opus sit, præparandus & postea euacuandus est, quæ euacuatio non solum per aluum, sed & per superius os ventriculi institui potest: Imprimis si vomitus diminutus sit, vnde vomitus vomitu curari di-

*Medica-
ta ad vo-
mitum
Galen.
Opiata.*

citur. Proinde si materia sit pituitosa, crassa & viscida, tale vomitorium conuenit. *℞. Iuris pulli ℥b. β. oxymel. simpl. succi raphani an. ʒ. j. M.* pro vomitorio. Si materia minùs crassa, minùsque viscida sit, Galenus, 7. *meth. med. cap. II.* aquam mussam cum aceto in cremore ptisanæ exhibet, vt: *℞. Mulsæ ʒ. ij. aceti ʒ. β. cremoris ptisanæ hordei ʒ. vij. M.* pro vomitorio. Potest etiam Vitriolum album, vel sal Vitrioli in iusculo pingui, vel cereuisia cum butyro vsurpari. Fortiora verò vomitoria, quæ humores in toto corpore commouent, hîc locum non habent. Si materia biliosa sit. *℞. Aqu. tepid. vel hordei ʒ. vij. syrup. acetos. simpl. ʒ. j. β.* Misce. Si materia acris & mordax sit, loco aquæ tepidæ vti licet iure pingui. Si materia melancholica sit, & si periculosum sit, materiam, præsertim atrabiliariam sursum efferri, non ea mox cohibenda, sed vomitus aliquantis per permittendus, vel etiam leniter adiuuandus, postea clysteribus & purgantibus per inferiora educatur, de quibus suprà de intemperie ventriculi dictum est. Hoc saltem monendum, ne quando ventriculus per se afficitur, valentioribus vtamur, sed sufficiunt pilulæ ex aloë, mastichinæ, manna, mel rosat. solut. & similia, prout natura humoris requirit. Facilior redditur vomitus, si ventriculus, manus & pedes moderatè calefiant. Ex Auicennæ consilio ab assumpto vomitorio post cœnæ horam utilis est inordinata motio. Sumto vomitorio abstinendum in cibo & potu ab acerbis & acidis: Sumenda potius dulcia & pingua. Si causa vomitus venenata est, vel venenatum medicamentum sumtum, vomitu vel per secessum id educatur, & dentur antidota appropriata, ac ventriculus, ac nobilia membra roborentur. Eodem modo etiam si à medicamento vomitorio sumto vomitus suprà modum continuetur, curatio vt in hypercatharsi à purgante nimis forti sumto, instituenda, vt infrà cap. de cholera dicetur. Experimenti certi & secreti quasi loco nonnullis habetur, vt ab vsu antimonij nimis vomenti spiritus vini cochlear vnum vel alterum propinent, atque in momento iuuamen inde pollicentur.

Si verò aliunde affluant humores, euacuandi, & si vomitus

mitus sit nimius, ac commodè per ventriculum non euacuentur, à ventriculo auertendi & per aluum euacuandi, cum hæc sit via à natura huic rei destinata. Atque euacuatio hic commodissimè fit per myrobalanos, quæ non solum laxant, sed & stomachum confortant, & ventriculum roborant, ne humores aliunde affluentes ita facile recipiat. Aliàs si vomitui homo sit assuetus, eumque homo facile ferat, non statim sistendus. Deinde videndum, an humores à toto vel à parte aliqua confluant. Etenim si adsit in toto abundantia sanguinis, aperiatur vena in brachio. Id etiam fiat, si affluat sanguis ab epate vel liene. Idque in initio fiat, dum vires adhuc constant. In mulieribus, si ex mensium suppressione morbus sit, saphena aperiatur. Utile est & cucurbitulas cum scarificatione cruribus apponere ad materiam è superioribus reuellendam. Deinde si humor aliquis vitiosus ex aliqua parte in ventriculum mittatur, is ex mittente parte euacuandus est. Præter vacuantia etiam vsurpanda quædam adstringentia, quæ ventriculum roborant. Possunt ergo purgantibus myrobalani addi. Verùm ista omnia ex iis, quæ supra de intemperie ventriculi cum materia dicta sunt, satis patent.

Euacuatia.

De Vomitu sanguinis.

Sed ut de vomitu sanguinis in specie aliquid dicamus, si sanguis ideò vomitu reiiciatur, quòd in corpore redundet, post abscissionem membri alicuius grandioris, & post suppressam consuetam sanguinis euacuationem per menses, hæmorrhoides, nares, sanguinis abundantia minuenda, simulque videndum, ne sanguis in ventriculo concreascet, & syncopen excitet. Propinentur ergo *mulsa* 3. iij. vel 3. iv. aut *oxymel. simpl.* 3. ij. Et si iam concretus sit, dissoluatur *oxymelite*, in quo *thymus*, vel *radix ebuli* cocta sit. Sanguis dissolutus per aluum educatur, nisi vomitu sponte suâ natura eum reiecerit. Idem fiat, si vas aliquod ruptum vel apertum sit; Postea sanguinis fluxum inhibentia, & adstringentia exhibeantur. Quælia sunt *syrupus de rosis siccis, myrtinus, cydon. ribes, succus plantaginis, portulaca, cydonia, mespila, pyra austera*; pulueres item ex *bole*

Vomitue sanguinis.

Armeno, terra sigillata, corall. lap. hematite, cum aqua plantaginis, vel bursæ pastoris. Inter efficaciora medicamenta sunt trochisci de carabe, de spodio, de terra sigillata, qui vel in pulueres, vel pilulas redacti cum conuenienti liquore exhibeantur, vt: ℞. Trochisc. de carabe, de terra sigillata, an. ʒ. ss. aqu. bursæ pastoris, portulacæ, plantaginis, an. ʒ. j. Misce.

Vel ℞. Lap. hematit. ʒ. j. baccar. myrti, ʒ. ij. acaciæ, boli Armeni, corall. rubror. an. ʒ. j. Fiat puluis. Dosis ʒ. j. Cum aqua plantag. & pauco aceto. Vel ℞. Conseru. rosar. antiq. ʒ. j. rad. symphiti maioris, fol. quercus, an. ʒ. ss. boli Armeni, ʒ. j. extr. tormentill. lapid. hematit. an. ʒ. j. corall. rubr. ʒ. ss. Cum syrupo myrtino, vel portulacæ fiat electuarium molle. Si libet, potest unum atque alterum granum laudani opiat addi. Extra quoque applicari possunt adstringentia. ℞. Balaust. flor. rosar. rubr. sumach. myrti, an. q. v. Coqu. in aqua plantaginis & aceto, ac decocto spongia imbuatur, eaque ventriculus foveatur. Postea inungatur hoc vnguento. ℞. Ol. Myrtini, cydonior. mastich. an. ʒ. ss. hypocystid. boli Armeni, corall. rubr. acaciæ, an. ʒ. ij. ceræ, q. s. Misce.

Diatæ.

Diatæ.

In vomitu victus ratio semper analogiam ad causam & remedia habeat, & propterea alimentis nunc adstringentibus & vomitum reprimentibus, nunc vomitum adiuuantibus, vtendum. Si vomitus superfluous est sistendus, dentur cibi adstringendi & ventriculum roborandi vi præditi, Cydonia, pyra, carnes assæ. Intinctus fiat ex vino granatorum, aceto rosar. succo ribes; & cibi reliqui faciliis sint coctionis, ne diutius in ventriculo retenti vomitus causa sint. Si virium lapsus metuatur, ac vehementia febris id non prohibeat, vinum nonnihil adstringens parcè detur. Conuenit & absinthites, vt & cereuisia eiusmodi. Somnus, quantum fieri potest, concilietur, cum quies & somnus non solum omnes euacuationes, præter sudores, sistat, sed & somnus moderatus biliosos humores temperet, crassosque concoquat.

Si autem vomitus diminutus adiuuandus sit, æger cibos varios, dulces, pingues maximè ingerat, quibus & de ficibus, raphano, & similibus vomitum adiuuantibus aliquid

aliquid admisceri potest, ut vomitus facilius subsequatur. Ab adstringentibus verò tum abstinendum, cum ex usu eorum humores ventriculo magis impinguantur.

C A P V T XIII.

De cholera, & primò de cholera humida.

CD expultricis facultatis symptomata pertinet & is affectus, quo ventriculus per vtrumque orificium materiam sibi molestantem expellit. Nominatur autem cholera, vel cholerica passio, & χολεραία, 7. epidem. t. 90. in editione Foëssij Hippocr. appellatione à causa: χολή, id est, bile sumpta; Sicut Galenus, ex sententia Cnidiorum Medicorum docet, 2. meth. med. cap. 2. Celsus, lib. 4. cap. 11. & Cælius Aurelianus, lib. 3. acutorum cap. 19. cum ex bile flava & humore prauo bilem æmulante supra atque infra erumpente hoc malum oriatur. Qui morbo hoc laborant χολεραντες & χολεραϊσιν appellantur. Quod sensu & vocem cholicorum Plinius, lib. 23. cap. 6. accepit, non ut vulgò fieri solet, ubi cholerici appellantur, qui biliosam habent corporis constitutionem, etsi bilem supra ac infra non reiciant. Alex. Trallianus tamen, lib. 7. cap. 14. aliunde hoc vocabulum deducit, scilicet ab intestinis, quæ veteribus χολάδες dicta sunt. Distinguitur autem cholera ab autoribus in humidam & siccam. Humida appellatur, in qua spiritus flatuosi supra & infra excernuntur: Sicca, in quâ solum spiritus flatuosus supra & infra erumpit. De utrâque in specie agemus, & primò de humida, quæ etiam in specie Cholera plerùmque appellatur.

Cholera.

*Cholera
duplex.*

Cholera
humida.

Est nimirum Cholera, & quidem humida, assidua & immoderata humoris pravi per superiora & inferiora reiectio, à facultate expultrice ab eodem valdè irritatâ ortum habens. Neque enim solùm ab imbecillitate ventriculi, sed expultrice valdè irritatâ fit cholera. Et quam vehementior & grauior sit hic motus, si facultas retentrix expultricis facultatis motui non resistat: tamen ob solam retentricis debilitatem hîc affectus non oritur, sed si facultas retentrix solùm sit languida, paulatim potius humores sibi molestos deponit, & lienteria vel cœliaca

liaca affectio sequitur. Sæpè tamen, vt in caussis postea dicitur, accedit ventriculi debilitas, ob quam cibi corrumpuntur, qui corrupti ac naturam prauam adepti expultricem valdè irritant. Vt ita cholera sit symptoma in genere actionum læsarum, & quidem facultatis expultricis, quàm tamen aliæ actiones læsæ quandoque antecedunt & sequuntur, vt postea dicitur.

De subiecto Autores nonnihil dissentiunt, & alij quidem ventriculi, alij intestinorum, alij ventriculi & intestinorum affectum esse statuunt. Verùm vt rectè sentit Galenus, 3. *de sympt. caus. cap. 2.* Pars primariò affecta est ventriculus, cuius facultas expultrix irritatur, vt per vtrumque orificium humorem molestum expellat; secundariò verò simul gula, & intestina afficiuntur.

Causæ.

Causa.

Causa proxima huius mali est materia acris, praua & corrupta ventriculum vellicans, ac laceffens, vt id, quòd sibi molestum est, supra & infra reiicere conetur. Ad quem vehementem motum sæpè non solum humor is, qui primò in ventriculo est, expellitur, sed & ex vicinis partibus, & toto corpore effluit. Materia autem ista varia est, plerumque bilis, nunc chylus & cibus corruptus, nunc alius humor, & quidem vel genitus in ventriculo, vel aliunde effluens. In ventriculo generatur vitio eorum, quæ in cibo & potu assumuntur, quando cibi suâ naturâ facilè corrumpuntur & in prauam substantiam mutantur, quales sunt barbi piscis oua, quæ comesta, instar alicuius veneni, choleram excitant, fungi, melones, cucumeres, pruna, Persica & alij fructus fugaces, præsertim si ieiuno ventriculo, aut eò cibo repletò sumantur, & affatim illis sumtis bibatur; præterea cibi pingues, dulces, acres, venena item & venenata medicamenta, vt & purgantia, quæ modum excedunt. Et quidem ex fungorum genere solum boletum neminem strangulasse, choleram tamen in quibusdam excitasse traditum est; aliorum verò vsu quosdam diarrhoea aut cholera correptos, aut de suffocatione periclitatos non procul à morte abfuisse, Galenus, *de cibis boni & mali succi, cap. 4.* docet. De his Hippocrates,

tes, 7. *Epid. l. 90. in Codice Foëssij*, ita scribit: Cholera morbus ex usu carnis conciliatus, præsertim verò suillæ crudioris, ex cicere, vinique odorati veteris ebrietate, insolatu, ex sepiæ esu, locustarum & gammarorum, oleumque, maximè porri & cæparum. Quandoque etiam ex lactucis coctis, brassica, lapatho crudiore, ex bellariis, dulciariis, pomis, cucumere, pepone & potione, quæ ex vino & lacte mixtis conficitur, eruo polèta recenti. Deinde generantur humores pravi, cum ob maiorem copiam quæ ingesta sunt, cruda relinquuntur, aut corrumpuntur, aut ob ventriculi debilitatem, præsertim æstate & autumnno, ob defectum calidi innati; Quo facit, & aer prauus, ut & valdè calidus & æstuosus. Hinc Hippocrates, loco allegato, scribit, æstate, posse cholera fieri, & autumnno, verè minùs, minimè omnium hyeme, quia iis temporibus tales humores ob aeris intemperiem & caloris innati debilitatem magis cumulantur. Quò tamen & fructuum multorum eo tempore consuetus usus aliquid facere potest. Est & cholera iis familiaris, qui ætatem iuuenilem excesserunt. Hippocrates, 3. *aphor.* 30. *Ætas ea est κατὰ φύσιν & παρὰ φύσιν*, quàm Galenus cum autumnno comparat. Ut enim in autumnno flaua bilis ætatis caloribus collecta magis aduritur; ita & ætas, quæ iuuentutem sequitur, non modò bilem colligit, sed & biliosum, qui ex iuuenili ætate reliquus est, humorem magis assat. Vnde cholera frequentius gignitur. Faciunt ad cibos in ventriculo corrumpendos etiam animi pathemata, imprimis ira & excandescencia, terror subitus & mœstitia. Causæ tamen hæ etiam ad sequentem classem referri possunt; cum scilicet humores pravi alibi generati in ventriculum effunduntur. Causa enim hæ etiam in epate & venis humores corrumpendi vim habet.

Secundò verò materia ventriculo ex aliis partibus communicatur, à venis mesaraicis puta, quando aqua frigida, imprimis ieiuno stomacho, hauritur, & postea cibus crassus ac coctu difficilis ingeritur. Nam ob inediã chylus crudus auidè in venas mesaraicas, trahitur, qui corruptus
ibi

ibi talem perturbationem efficit. Aliis tamen etiam de causis in mesenterio & pancreate prauus humor cumulari, atque in ventriculum transmitti & cholera excitare potest. Deinde ab epate communicatur, quando ob eius intemperiem humor biliosus copiosius gignitur, quod in febribus malignis sæpè accidere solet. Potest & lien tales humores in ventriculum transmittere. Nonnunquam & ex toto corpore, & ex venis omnibus biliosus ac flauus humor in ventriculum confluit, solétque hoc nonnunquam in critico naturæ motu, plerumque tamen symptomaticè, fieri.

Vnde humorum copia in cholera proueniat?

Consideratione autem dignum est, vnde tanta humorum prauorum copia, qualis in cholera sæpè vomitu & per aluum reiicitur, proueniat. Existimant quidem nonnulli, in mesenterio & proximis locis eos contineri; nonnunquam etiam ex toto corpore confluere. Sed nec hoc absurdum videtur, humorem, seu in ventriculo, seu vicinis locis corruptum & maligna qualitate, qualis in antimonialibus & aliis medicamentis nonnunquam est, præditum, humores quoque bonos corrumpere, eosque naturâ irritatâ ad ventrem protrudi & confluere. Id quod in hypercatharsi etiam medicamentis purgantibus valentioribus, vt & venenis assumptis, accidere solet.

Signa Diagnostica.

Signa.

Malum ipsum faciliè cognoscitur; quia æger frequenter simul & vomit, & per aluum biliosos, ac prauos humores excernit, idque cum maxima difficultate & angustia. Dolor enim ventris & intestinorum vehemens adest, inflatio ac distensio, cardialgia, sitis, pulsus paruus, celer ac frequens est; quibus sæpè externorum refrigeratio, animi deliquia, ac conuulsiones accedunt. Causarum verò, quæ ob curationem distinguendæ sunt, signa quod attinet, si malum ortum habeant ab alimentorum prauitate vel copia, id ex ægri vel adstantium relatione cognoscitur; Vt & si ex medicamento purgantis valentioris usu, vel veneno sumpto, aut ex aquæ frigidæ, vel niue aut glacie refrigeratæ potu, aut alia causa externa originem traxerit. Humoris natura ex propriis & alibi enumeratis signis

signis cognoscitur, nimirum ex siti, vomitibus, amaris, acidis, doloris specie. Si materia in ventriculo genita sit, adest nausea, angustia, morsus ac dolor ventriculi: materia est æruginosa, prassina, viridis, sed plerumque conuulsio & febris abest. Si verò in venis sit genita, ferè febris maligna adest, & conuulsio accidit.

Prognostica.

1. Cholera acutissimum & periculosissimum malum *Prognostica.* est; cùm præter omnia symptomata, quæ ventriculum infestare solent, etiam alia in hoc malo coniungantur, quæ modò in signis enumerauimus. Quibus concurrentibus non mirum est, si quis subitò moriatur. Neque tamen vili morbo minori momento succurritur. Celsus, *lib. 4. cap. 11.* Contrà verò si idonea remedia negligantur, homo à morbi vehementia vna vel alterà vel certè paucis diebus iugulatur, & eò quidem citius, quò frequentius animi deliquio & syncope corripitur, maximè si conuulsio & singultus accedat, & adhuc magis, si cùm interceptione pulsus frigidum sudauerit, & quæ euacuantur, peiora sunt, vt postea dicetur. 2. Proinde vt in omnibus aliis morbis periculosis cunctatio periculosa est: ita in hoc affectu exigua etiam & leuis curandi mora pessima. Trallianus, *lib. 7. cap. 14.* 3. Cholera, quæ est à causâ primitiua, minùs periculosa est, cæteris paribus, & si sit cum minoribus & paucioribus symptomatibus. 4. Quò perturbatio ventris maior est, & quo ventriculus magis afficitur, eò periculosius malum est. Est & periculosior ea, quæ à bile ortum habet æruginosâ, vtpote à naturali statu magis recedente, & cùm loturæ carnis simile quid excernitur; & longè adhuc magis, si liuida aut nigra reiiciuntur. Et quæ in febre maligna & pestilenti accidit, & quæ ex veneno, aut materia ad hoc *αναλογίαν* habente ortum habet, pessima. 5. Sunt tamen quibus diarrhœa & cholera certis intervallis omnem corporis redundantiam euacuat. Galenus, *aliquando 7. meth. med. cap. 11.* Salubris igitur aliquando hæc affectio, *do salubris.* vbi critico motu ex robore facultatis venarum expultrici materia euacuatur, & ea intra horas 18. aut ad summum horas 20. euacuatâ ipsa affectio spontè desinit, vt præsi

præfidiis medicis opus non fit. Nonnunquam materia ad vias vrinæ conuertitur, vnde vrinæ ardor, cuius profluuio etiam hoc malum finitur.

Indicationes.

*Indica-
tiones.*

Cùm malum hoc fit acutissimum, curatio maturanda est. Consistit autem curatio in duobus: In causæ oblatione, & symptomatum, quæ fiunt, mitigatione, ac virium conseruatione. Causam quod attinet, continetur ea, vt suprà dictum, & generatur, vel in ventriculo, vel ex epate, liene, mesenterio, vel ex toto corpore ac venoso genere in ventriculum ac ventrem confluit. Sex igitur scopi Medico in huius affectionis curatione sunt propositi. Primò vomitus promouendus, si minùs parcè prodeat, aut euacuatio per aluum sit nimia. Secundò purgandum leniter, cùm vel naturæ in euacuatione per aluum defectus supplendus, vel materia ad inferiora retrahenda est. Tertiò humores temperandi, & eorum acrimonia & mordacitas corrigenda. Quartò partes roborandæ. Quintò vires conseruandæ & spiritus reficiendi. Sextò symptomata mitiganda & corrigenda.

Curatio.

Curatio.

Primò ergo si à cibo quocunque modo corrupto, aut alia materia praua in ventriculo contenta cholera excite- tur, vomitus ille non statim sistendus, ne materiâ prauâ retentâ malum grauius & periculosius postea reddatur. Imò si natura ad excernendum non satis insurgat, leniter adiuuetur, exhibendo ea, quæ simul prauorum humorum deiectionem adiuuant, materiâque temperant & abstergunt. Quò enim citius materia praua ventriculum vellicans excernitur: eò citius æger ab hoc malo libera- tur. Nimirum si euacuatio satis copiosa sit, & cùm ægri tolerantia, aut saltem virtus non valdè deiiciatur, etsi aliquo modò debilitetur, fluxus neque cohibendus, ne- que adiuuandus, sed naturæ res permittenda, ac sympto- matibus saltem occurrendum. Si verò irritatio, anxietas & dolor maior sit, quàm pro euacuationis quantitate, & euacuatio abundantix humorum non satis respondeat, sed parcior sit, promouenda euacuatio. Ad vomitum igitur

*Vomitum
inuacua.*

tur adiuuandum detur aqua mulsa, vel hordei tepida, aut sola, aut adiecta sacchari exigua quantitate; aut syrup. rosar. simpl. infus. Vt: *℞. Aq. hord. simpl. ℥. iv. syr. rosar. simpl. infus. vel violar. ℥. j.* Misce. Aut serum caprinum, vel vaccinum detur cum syrupo rosar. vel viol. A fortioribus vomitoriis omninò hîc abstinendum, quòd sunt & ventriculo inimica & morbum augment. Hippocrates quidem, *5. epidem. l. 10. in Cod. Foësi*, quendam epoto elleboro cum lenticulæ succo sanatum fuisse scribit. Locum tamen eum Coel. Aurelianus, *lib. 3. acut. cap. 2.* exagitat. Verum, vt Foësius scribit, valdè iniquum est, ab iis, quæ peregrinationis procinctu temerè sunt ac leuiter animaduersa, exactæ curationis leges petere velle. Et multi sæpè contrà omnem spem conualescunt, quorum tamen curationem ideò procurandi norma vniuersali semper habere non licet. Si verò materia magis ad vomitum vrgeat, aut æger acria immoderatè vomat, vt metuendum sit, è ventriculi symptomatibus & vomitu nimio ægrum periclitari posse, per aluum educenda est materia. Et quidem si euacuatio maior sit, quàm irritatio, vtendum iis, quæ simul purgant, adstringunt & roborant, vt syrup. rosar. sol. cum decocto myrobalanor. rhabarb. Verum si naturæ maior sit conatus & irritatio, quàm humorum euacuatio, abstinendum à roborantibus & adstringentibus, atque iis vtendum, quæ laxant, & abstergunt. Detur ergo in sero lactis vel iusculo *mannæ ℥. j. syrup. ros. solut. ℥. j. ℞.* Atque clyster applicetur materiam temperans atque abstergens, ex decocto hordei vel sero lactis addito *ol. viol. & sacch. rubr. ouique vitello.* Fortioribus verò aluus non irritanda, ne difficilis aliqua diarrhoea, vel dysenteria excitetur. Et quòd vomitum attinet, id, quòd modò dictum, in omni cholera obseruandum, vt non solum quòd materia vergat, eò ducatur, verum etiam, si alterutra euacuatio sit nimia, & æger vel nimium vomat, vel per aluum copiosius excernat, atque inde vires deiciantur, vt per contrariam partem materia reuellatur atque euacuetur. Nimirum si materia immoderatè per inferiora excernatur, per vomitum aliquid humoris euacuetur. Contrà

Euacuatio.

verò si æger immodicè vomat, vt metuendum sit, ægrum inde periclitari posse, leniter purgetur. Talibus tamen vtendum, quæ simul nonnihil roborant, quale medicamentum est diacatholicum cum pulpa tamarindorum. Idem ferè faciendum, si medicamentum malignum purgans & venenatum assumptum sit: abstergens nimirum, quòd simul vomitum prouocat, exhibendum, ad quam rem utilis est aqua hordei. Postea medicamenta, quæ peculiari vi malignitati & veneno illi resistunt, danda.

Non alia etiam euacuatio est, si materia aliunde ad ventriculum confluat. Quæ in fluxu iam est materia, permittatur, vt sponte sua moderatè euacuetur, & potissimum ad partem, quò materia vergit. Imò leniter & blandè materia eò ducenda, atque euacuatio adiuuanda, si necessitas postulat. Verùm enim & hic verùm est, quòd Hippocrates, *1. aphor. 2.* habet: *In turbationibus alui & vomitionibus, quæ spontè fiunt, si qualia oportet, purgentur, confert.* Ergo si materia vitiosa sit, ægerque id ferat, non sistendus statim est vomitus. Nam si is intempestiuè cohibeatur, natura cum ægri periculo aliò transfert humores vitiosos. Si verò euacuatio continuetur, & plus, quàm pro humoris in corpore redundantia opus erat, & quàm vires sustinere possunt, euacuetur; motus ille nimius sistendus, quòd fiet, si venter per idonea medicamenta roboretur, vt minùs faciliè affluentes aliunde humores recipiat. Partis verò, transmittentis intemperies & malà constitutio corrigenda, ipsique humores acres & expultricem stimulantés temperandi, & vel ad cutim per sudorifera, vel per vrinæ vias, sed non per acria medicamenta, auertendi, simulque idonea victus ratione, & per alimenta quantitate pauca, qualitate verò refrigerantia, & aliquatùm adstringentia similium humorum generatio præcauenda. Si itaque malum hoc ingrauescat, & euacuatio sit nimia, siue ex humoribus in ventriculo corruptis ortum habens, qui vellicando stimulant expultricem partium vicinarum, vel etiam totum corpus in consensum trahunt, siue ex humoribus aliunde affluentibus proueniat, & symptomata gràua ac periculum minantia accedant, fluxio sistenda, humores

mores aliò reuocando ; eosdem temperando atque adstringendo partem recipientem cum internis , tum externis.

Vt ergo natura à doloris sensu & expellendi opere auocetur, & materia ad exteriora retrahatur, ligaturæ & frictiones artuum fortes instituantur ; modò superiorum, si materia maiori impetu per aluum ruat; modò inferiorum, si vehementius per os ; modò vtrorúmque, si æqualiter vtráque via præter modum exeat. Rhases quoque ad vehementem excretionis motum inhibendum, præsertim vomitionis, cucurbitam magnam cum multa flamma sine scarificatione ventriculo affixam vi reuellit, quàm secundo, aut tertio appositam, iterúmque auulsam plurimum emolumenti ægro afferre affirmat.

Simul materia temperanda, partésque recipientes roborandæ sunt. Itaque si materia biliosa sit, æger valdè *Alterantia.* fiat & æstuet, Intybacea vtilia sunt, limones, mala citria, cydonia, mespila, succus & syrupus granator. citri, de portulaca, de agresta, ribes, de rosis siccis, emulsio sem. 4. frig. maior. panis vuæ acerbæ, vel granator. vel cydonior. succo madidus, Robribes, berber. conseru. rosar. rubrar. vitriolata imprimis, vt: ℞. Conseru. rosar. antiqu. acaciæ rob. ribes an. 3. ℞. corall. rubr. 3. j. sem. acetosæ. portulacæ. an. 3. ℞. diacydon. sine speciebus, vel cydon. condit. 3. vj. Cum syrupo granator. F. Electuarium. Vel ℞. Conseru. rosar. vitriolatæ, diacydon. sine speciebus, an. 3. ℞. santalor. omnium, boli Armeni an. 3. j. Cum syrupo conseruationis myrobalanor. F. Electuarium. Probatissimum & præsentissimum in cholera remedium est CrySTALLUS, vt testatur Langius, libro tertio, epistola prima, cap. 4. Cuius Drach. 3. vel per se exhiberi potest, vel etiam electuariis, & aliis medicamentis admisceri. Si materia non ita calida fuerit, Species arom. ros. nux moschata, succus absinth. & menthæ, vel aqua eius addi potest. Antiquis erat in vsu remedium, cuius etiam supra mentio facta est, quòd coquitur ex succo granator. & succo menthæ. Rhases trochiscos de thure exhibet, quorum etiam descriptionem tradit. Foris quoque refrigerantia, & adstringentia ac roborantia ad-

hibenda. Et sæpè ea vtiliora sunt, quàm interna, cùm citra nauseam & ventriculi subuersionem officium suum præstent; assumpta verò faciliè nauseam pariant, & vomitu reiiciantur. Talia sunt succus endiuæ, acetosæ, portulacæ, plantaginis, granator. ex toto pomo extractus, si cum farina hordei, & pane misceatur & vengri imponatur, aut cydonia, vel pyra in vino aut aceto cocta, linteisque inducta ventri applicentur. Vtiles etiam sunt fomentationes & inunctiones, quales suprà de vomitu præcipuè bilioso traditæ sunt. Aut panis nuper coctus vino granat. madidus applicetur, vel Emplastrum de crusta panis, aut Diaphænicon. Vel *℞. Panis tostus ℥. ss. Coquatur in aceto & aqua, & addatur. menthæ viridis M. ss.* Omnia contundantur & per setaceum traiciantur, addaturque *pulueris rosarum corall. crystalli an. ʒ. j. F. Cataplasma.* Si materia non ita ferueat, præcedentibus addi potest mentha, quæ ab Alexandro Tralliano, quòd peculiari proprietate huic malo medeatur, commendatur; mastiche, radix cyperi, ventèrque inungatur ol. mastich. absinth. menth. nardino. Aut componatur Emplastrum, quòd recipit *meaulle panis tostus in aceto & vino cocti ℥. ss. menth. M. j.* Per setaceum traiciantur & addatur *pulueris caryophyllor. nucis mosch. cinam. an. ʒ. j. spice nardi, cyperi nucis cupressi an. ʒ. ss. F. Cataplasma.* Vires quomodo reficiendæ sint, ex Diætâ patebit. Qua ratione autem symptomatibus, quæ huic malo coniunguntur, vt conuulsioni, animi deliquio & syncopæ occurrendum sit, ex peculiari de his doctrina petendum.

Si tamen medicamenta suprà enumerata, & quæ symptomatibus occurrere debent, nil proficiant, virèsque prosternantur, ad narcotica confugiendum. Quo in casu scrup. j. aut ʒ. ss. Philonij Persici aut Romani, vel Laudani Opiati ʒ. ij. vel iij. exhibere conuenit.

Diætâ.

Diætâ.

Aër sit temperatus, non feruidus, ne Spirituum nimia fiat dissipatio, qui etiam ad vires reficiendas suauibus odoribus inficiendus est; sicut & naribus ad easdem instaurandas panis recens aquâ rosar. vel vino madidus ad-

mouen

❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦ ❦

De Cholera sicca.

Ō 3 eius

eius acrimoniam exasperantur & vellicantur, vt ita cholera sicca sit Spiritus flatuosi per inferiora & superiora excretio, cum inflatione ventris & strepitu, ac dolore laterum & lumborum.

Flatus autem ille aut Spiritus flatulentus, vel ratione ventriculi, vel ratione assumptorum generari à plerisque docetur. Ratione ventriculi, cum is ob igneum quasi, quo præter naturam præditus est, calorem cibos, licet ipsi omni vitio careant, ita corrumpit, vt in nidorofam materiam & acres vapores conuertat: Ratione verò alimentorum, cum cibi ipsi acres & flatuosi sunt, seu tales, vt sint apti, vt in nidorofam substantiam mutantur, quales cibi sunt, raphanus, semen erucæ, oua frixa & similia. Verum enim verò etsi hoc interdum accidere possit: tamen si malum continuetur, id quod 2. lib. Inst. part. 3. sect. 2. cap. 1. diximus & de affectione Hypochondriaca monebimus, hinc etiam locum habere posse censemus. Nimirum causam huius mali non solum in calorem ventriculi nimium, & alimentum prauum referendum esse, sed etiam in bilem atram, prauosque humores ventriculo substratos in hypochondriis & venis mesaraicis contentos, è quibus flatus & spiritus flatuosi eiusmodi generari possunt. Quantum enim Spirituum copiam, sales & spiritus salini cum spiritibus acris permixti suppeditent, ex olei vitrioli & aquarum fortium cum sale tartari mistione apparet. Tale ergo quid etiam in corpore humano accidere, & ex humoris falsi atque adusti cum aliis spiritibus commixtione magnam Spiritus flatuosi copia excitari posse, incredibile non est.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem cholera sicca ex iis, quæ de eius natura dicta sunt. Vt autem sciamus, à qua causa originem habeat, inquirendum, quo genere cibi vsus sit æger. Si enim bonis cibis vsus est, hinc colligitur, vel ratione ventriculi, vel ratione affectus hypochondriaci, quæ signis discernere facile est, ortam esse. Si verò prauus cibus assumptus sit, cibi vitio choleram prouenire argumento est.

Prognosticum.

Prognosticum.

Non tamen tam periculosum hoc malum per se est, sicut

sicut cholera humida, nec à flatibus erumpentibus tantum imminet periculum, quantum à crebra per aluum & ventriculum euacuatione, Si autem quid periculi metuendum est, id potius à primaria affectione accidit.

Curatio.

Curatio.

Curandi ratio in duabus consistit; In Spiritus flatuosi educatione & contemperatione, & in causæ, à qua spiritus ille flatuosus subnascitur, ablatione. Hippocrates 4. de rat. vict. in acut. à text. 104. ad 109. vbi de hoc affectu agit, hanc curandi methodum præscribit. Primò prohibet vomitum, cum præsupponat, materiam in intestinis contineri, plerumque eius in ventriculo hære, & flatum vomitu non discuti. Secundò iubet ventrem oleo subducere, vt eò retundatur acrimonia flatuum, & tum flatus tum materia eorum per aluum educatur. Tertiò ordinat balneum & perfusionem olei & aquæ dulcis, quòd & ad coctionem & attemperationem ac discussionem acrium flatuum facit. Quartò somnum imperat, qui coctionem promouet, & omnium cruditatum maximum remedium est. Quintò vinum antiquum & meracius exhibet, quòd & ad materiæ discussionem & flatuum dissipationem facit, Sextò si malum perseverat, oleum per os propinet, quòd cum dulce & pingue sit, acres flatus temperat, & aluum subducit. Septimò, vt coctio facilius fiat, ægrum abstinere ab omni cibo & potu iubet. Non enim crudis cruda superingerenda sunt, & quies multum ad coctionem facit. Vltimò si malum perseveret, materiam peccantem euacuare iubet. In quem finem exhibet Lac asini, quòd cæteris omnibus medicamentis in hoc casu præfert, cum simul euacuet & refrigeret. Si autem humorum corruptio talis sit, vt ex cruditate nidorosa febris accendatur, qua ratione ea curanda sit, docet Galenus, 8. meth. med. cap. 5.

Ex quibus omnibus patet, choleram siccam rectissime curari, si flatus educantur, discutiantur, temperentur, & causa eorum tollatur. Quòd fit, si primo iniiciatur Clyster ex oleo dulci, vel sem. lini recenti vel chamæmelino, cui, pro retundenda acrimonia humorum, ali-

Perfecta
choleram
siccam
curandæ
ratio.

quid pinguedinis anserinæ, vel gallinæ addi potest. Aut si status valdè molesti sint ac crucient, decoctum ad flatum conueniens paretur, eique oleum amygdalor. dulcium addatur. Inungatur etiam ventriculus & abdomen, si assumptorum vitio hoc malum proueniat, oleo mastichino, absinthij, nardino & similibus. Aut si id ventriculi calidioris ratione fiat, oleo rosar. vel etiam omphacino, quòd Galenus, 4. de simpl. medic. fac. cap. 3. & 12. ad æstuantia hypochondria commendat; aut paretur cataplasma è pulpa cydonior. additis rosis rubris siccis, hypocistide, balauistiis, farina hordei, quæ omnia misceantur cum oleo rosar. & fiat Cataplasma. Quòd si adhuc dolor perseueret, remedia exhibenda, quæ simul materiam temperare euacuare & possunt, quale est oleum dulcissimum, aut ol. amygdal. dulc. recens, aut oleum lini recens exhibitum. Quòd si horum usu nondum cessat affectio, ad flatuum discussionem & coctionem Hippocrates, vt dictum, vinum antiquum & meracum exhibet: Galenus Diatrion-piperon, si scilicet ex assumptis, non ex ignea ventriculi caliditate sit cruditas nidorosa. His omnibus non conferentibus materia euacuanda: Ad quam rem clysteres & alia lenientia vtilia sunt; vt syrup. rosar. solutiuus, manna item cum oleo amygdal. dulcium in iusculo vel vino maluatico. Victus medicamentis respondeat, & sit talis, qui materiam temperare possit, vt ptisana, ac pulli gallina-cei, & eorum iuscula, & id genus alia.

Diata.

~~~~~

C A P V T X V.

De dolore & anxietate ventriculi.

*Dolor
ventri-
culi.*

Sæpius Actenus absoluimus symptomata, quæ actionibus ventriculi propriis accidunt. Restant adhuc symptomata, quæ circa communem cum aliis partibus actionem ipsi conueniunt, sensum tactus puta, dolor scilicet & stupor ventriculi. Habet enim ventriculus nervos à sexta coniugatione insignes, ob quod etiam sensu insigni præditus est, qui, si deprauetur, & obiectum sit minùs conueniens, dolor ventriculi oritur.

Etià verò, si nomen spectes, ventriculi dolor omnem eius

eius & omnium eius partium dolorem. significat : tamen
 vsus obtinuit, vt dolor ventriculi simpliciter sic ductus
 de cuiuscunque in hoc partis dolore accipiat, excepto
 eius orificio. Huius enim dolor in specie Cardialgia ap-
 pellatur. Cardialgia enim nomen accepit à symptomate *Cardial-*
 & loco affecto, id est, ore ventriculi. Nam καρδια Græcis
 Antiquis, teste Galeno, 2. meth. med. cap. 2. os ventriculi est.
 Vnde appellatur Cardialgia ob grauissima symptomata,
 quæ ex huius partis affectione oriuntur, similia iis, quæ
 cordi accidunt, & cor statim in consensum trahunt. De
 eodem dolore & μεδισμὸς vox vsurpatur, qua aliàs etiam
 cordis crebriorem & celerem motionem significari su-
 prà diximus, de qua plura videantur in Oeconomia Hippo-
 cratus Foësi. Apud Hippocratem, 5. aph. 57. etiam occurrit
 vox ἀνῆκας, & ἀλυσῆς alibi, quàm Galenus, in comment. de
 anxietate interpretatur. Deinde etiam recentiores ven-
 triculi anxietatem nominant, cum scilicet cum dolore
 tantus angor & anxietudo coniuncta est, vt, quemadmo-
 dum Galenus, 2. Porrb. t. 44. & 5. de vs. part. cap. 5. docet,
 ægri nequaquam e vno loco continere possunt, sed fre-
 quenter cogantur mutare locum & figuram, & situm om-
 nem ægrè ferant translatione sumptâ ab iis, vt Galenus, 7.
 aphor. 58. tradit, qui in negotiis suis adeo anxij & morosi
 sunt, vt ea, quæ præ manibus habent, semper quasi fasti-
 diant, atque illis relictis mox ad alia tractanda se trans-
 ferant.

Inuenitur & τὸς καρδιακὸς Ἀσθενεὶς appellatio in defini-
 tionibus medicis, & Cardiaci mali nomen apud Celsum,
 lib. 3. cap. 30. quando languente orificio ventriculi corpus
 immoderato calore digeritur, sudorque suprà consuetu-
 dinem & tempore & modo ex toto thorace & ceruice,
 atque adeò capite prorumpit, pedibus tantum & cruri-
 bus ficcioribus tque frigidioribus Tralliano, lib. 7. cap. 9.
 ex mordicante imul & virulento in ore ventriculi hu-
 more fit, vbi si in ventriculi sit καὶ δυνάτωρ, hominem repen-
 te nonnunquam iugulat, malo communicato cum corde,
 vt syncope cardaca siue stomachica accadat, de qua suo
 loco dictum. Iercules Saxonia equidem inter Cardia-
 cam

cam & Cardialgiam distinguit hoc modo, quòd Cardialgia sit ex humoribus erodentibus solùm, non venenatis: Cardiaca verò ex venenatis erodentibus. Verùm sine auctoritate id facere videtur. Mercatus distinguit inter Cardialgiam, siue dolorem oris ventriculi, & inter exsolutionem ventriculi, Cardialgiámque à solutione unitatis & tristi sensu prouenire scribit, & esse mordicationem oris ventriculi: angorem verò siue exsolutionem substantiæ oris ventriculi citra vllum doloris sensum fieri ab intemperie sensim & paulatim dissipante & discutiente substantiam, quæ separatur, & comitem semper habere febrem malignam, cum cardialgia plerúnque febre careat, sicut & sudore diaphoretico, nisi in fine mali. Ad quem affectum pertinet, & virium stomachi resolutio à Beniuenio, *de abdit. morbor. caus. & curat. cap. 66.* descripta, quæ ab intemperie ventriculi accidit, vbi historiam Nobilis recenset, qui cum calidiore ventriculi habitu fuisset affectus, eum frigidis medicamentis curauit. Verùm cum huiusmodi affectus sint sine dolore ventriculi, non pertinent ad hoc caput, sed potiùs ad intemperies ventriculi.

*Attritio
Ventriculi.*

Omniñò verò huc pertinet affectio illa, quàm Attritionem ventriculi nominant, (*ὀλίσσιν* enim ventriculum dicit Galenus) quàm Galenus, *di præcogn. ad Posthumum cap. II.* describit, in Imperatore Romano, qui cum ventris torminibus & profluuiis tota nocte vexatus fuerat, atque Medici alij initium febris acesse dicerent, id Galenus pulsu explorato negauit, atque ventriculum atteri ab assumpto cibo, antequam excerneretur, exastuante, affirmavit, atque nardino vnguento cum ranâ ventriculo appposito, atque vino Sabino cum ppere eum sanauit. Similem affectum sibi bis tantùm oblatum fuisse scribit Petrus Baierus, *lib. Pract. II. cap. .* Primò in Nobili quodam, qui cum coenasset, totus frigidus factus est, pulsus omniñò contractus, itaut vix sentiretur, cum tanta angustia & compressione anhelitus, vt statim profocari videretur, quem etiam oleo nardini calido ventriculo imposito & piperis Drach. j. cum vino exhibita sanauit. Deinde in pedissequa quadam, quam eodem modo

do curauit. Notandum autem hîc, quod, loco allegato, scribit Galenus, Imperatorem in hunc morbum incidisse, dum attereretur ventriculus ὑπὸ τροφῆς φλέγματι-
θίσεως, πρὸ τῆς ἐκκρίσεως, id quod vulgò vertunt, ab assum-
pto cibo, antequam excerneretur, exæstuante. Et quidem
verum est, vt ex Oeconomia Hippocratis Foësi patet, φλέγμα sæpè ab Hippocrate & Galeno sumi pro inflam-
matione, & deriuata inde verba pro inflammari vsurpa-
ri: Malim tamen hîc exponere, ventriculum fuisse attri-
tum vel afflictum à cibo in pituitam conuerso; id quòd
curatio indicare videtur: Cùm hoc malum calidis medi-
camentis, vnguento & oleo nardino ac pipere cum vi-
no forti sumpto & Galenus & Baierus curauerit. Et
simile quid nuper in nobili viro animaduerti, qui etsi
bene habere videretur, dum esset ieiunus, tamen ho-
ris à sumpto cibo quatuor, vel quinque elapsis tantis
ventriculi cruciatibus, qui ad dorsum se extendebant
(vnde etiam à nonnullis pro calculoso fuit curatus) &
anxietate vexabatur, vt nullo loco quiescere posset, nec
finis malorum erat, antequam cibus & potus vomitu
reiiceretur, qui maximam partem crudus adhuc erat
cum multa pituita. Hoc tamen non negarim, anxietate
hanc non prouenire simpliciter à pituita, sed quate-
nus in flatu resolutur, qui in ventriculo conclusi illam
anxietatem pariunt.

Huc ergo pertinet etiam illa affectio, cuius Petrus Sa-
lius Diuersus, *affectio. particular. cap. 12.* mentionem fa-
cit, quam adstrictionem ventriculi appellat, quàmque so-
lum Aërium, *tetrab. 3. serm. 1. cap. 13.* describere putat, quæ, *Adstri-*
vt ipse statuit, fiat, cum & superius, & inferius os ventri- *ctus ven-*
culi ita adstringitur, vt nec flatus, nec vapores erumpere *tricoli.*
possint, nihilque extra corpus ob cutis adstrictionem,
vel exiccationem euaporare queat, qui vapores cum ac-
cenduntur, febris speciem præbeant; quæ tamen affectio
perfecta coctione & descendente cibo solet quiescere. Ve-
rùm enim verò puto hanc affectionem etiam aliis nō fuis-
se incognitam, & sub anxietate ventriculi comprehendi
posse, & fieri à cibo in phlegma, eoque porrò in flatum
conuer

conuerſo: qui cum ob ventriculi oriſcium ſuperius clauſum erumpere non poſſit, neque etiam inferius ei, utpote non utili, ſed corrupto, exitum det, in eo hærens & concludus anguſtiæ huius cauſa eſt. Ut verò cutis adſtriſtio accedat, quòd vult P. Sal. Diuerſus, opus non eſt; cum flatuſ non per cutem è ventriculo, ſed per eiꝯ oriſcia ſatis ampla erumpere ſoleant. Et quòd conualeſcentibus, ut idem Salius ſcribit, hoc malum frequentius accidit, non fit ob exiccationem cutis, ſed quòd conualeſcentes habent ventriculũ debilem, qui cum cibo, qui ſuprà modum ſæpè aſſumitur, oneratur cruditataſ talis accidit. Verũ cum affectuſ hi omneſ, quocunquẽ etiam nomine appellentur, in eo conueniant, quòd ſint ſenſuſ tactuſ deprauatuſ in ventriculo, & à ſolutione continui in eo ortum habeant, ſeu, ut verbo dicam, ſint doloreſ ventriculi, de iſ coniuñctim agemus. Quia tamen eſt quædam differentia ſecundũ locum affectum, ut & cauſam, ut & cauſam efficientem, de eo poſtea in differentiis dicetur. Definimus ergo doloreẽ ventriculi ſenſum eiꝯ triſtem, ſeu moleſtũ à cauſa continuum ſolvente excitatum; qui ſi ſit in oriſcio præcipuè, Cardialgia in ſpecie appellatur. Eſt nimirum dolor ventriculi ſymptoma ſenſuſ tactuſ ventriculi, cuiꝯ ſubiectum ſunt vel tunica ventriculi, quæ ſunt membranofæ, vel oriſcium eiꝯ, quòd neruiſ maioribus & pluribus à ſexta coniugatione deſcendentibus à naturâ donatum, ut animali per oſ ſenſuſ alimenti deficientiſ inſit, quæ fameſ appellatur. Nam ut ex naturali ſuſtione moleſtiam, & cauſâ præter naturam doloreẽ ſentiret, exactiſſimo ſenſu pollere oportebat. Utérque enim affectuſ & fameſ & καρδιαλγία, ſunt oriſcij ventriculi: Sed hæc eſt differentia, quòd fameſ ſit à ſuſtione naturali, καρδιαλγία à cauſa præter naturam.

Cauſa.

Cauſa.

Proxima equidem & continens cauſa doloriſ ventriculi eſt ſolutio unitatiſ in eo, quæ à re vel diſtendente, vel mordicante oritur; Mediata tamen cauſa plureſ eſſe poſſunt. Soluitur enim unitaſ ventriculi vel propter morboſ, vel propter cauſaſ morbiſicaſ. Morbi ſunt vel in ipſo ventri

ventriculo, vel in vicinis partibus. Morbi in ventriculo sunt primò intemperies frigida, quæ vt nervosis aliis partibus, ita & ventriculo aduersa est, dolorem in eo, cum rofionis sensu, accedente veluti animi deliquio, excitat. Eaque sæpè ortum habet ab externo frigore; si nudo ventriculo occurrat, præcipuè in macilentis, imprimis dum calent & sudant. Eadem à potu frigidissimo, aquæ præsertim, contrahi potest; idque imprimis, vbi corpus æstu calet. Deinde tumores & imprimis inflammatio, quæ ardentem dolorem excitat, de qua supra dictum, & multò magis Erysipelas: nonnunquam verò tumor durus magnus, aut callus, vel scirrhus in eo genitus, qui dolorem grauantem parit, imprimis assumpto cibo. Tertiò soluta vnitas & vulnera ac vlcera. A vicinis verò partibus dolore afficitur ventriculus, dum ab incumbenribus visceribus inflatis, obstructis, tumentibus premitur. Nonnulli etiam ab osse xyphoide introrsum flexo ventriculum, imprimis cibo plenum & distentum, premi atque molestia & dolore affici posse existimant, qui tam diu durat, donec cibus coctus descendere, vel decubitu introrsum factò ventriculus ab osse hoc recesserit, de quo *lib. 2. part. 2. cap. 26.* dictum.

Causæ verò morbificæ, quæ dolorem ventriculi excitant, sunt vel internæ, seu intus genitæ, vel externæ. Internæ sunt vel flatus, vel humor. Si flatus, isque in ventriculi capacitatem conclusus, simplex dolor oritur è ventriculi distensione, de qua supra, *capite de ventriculi inflatione* dictum, vbi etiam causæ explicatæ à quibus flatus ventriculum distendentes proueniunt. Si verò acris & feruidus halitus os ventriculi infestat, dolor pungens & mordax producitur. Si verò sit humor, is vel copiâ suâ ventriculum grauat, vel qualitatè praua & mordacè, vel etiam maligna ventriculo molestus est. Et humor quidem, vt & flatus, vel in ventriculo gignitur, ab eius intemperie aliquâ aut errore in victu, vel aliunde in ventriculum confluit. Et quidem ab humoribus in ventriculo genitis ortus dolor ventriculi aliàs sumpto cibo mox sedatur, aliàs post, aliàs etiam sumpto cibo exacerbatur, & exci

& excitatur. Excitatur dolor ab assumpto cibo, cum humores crudi & mordaces ventriculi tunicis adhærescentes sumpto cibo agitantur & incalescunt ad cibi coctionem, aut qui in fundo ventriculi hærent, sumpto cibo eleuantur & ascendunt, atque ita commoti ad orificium ventriculi accedentes dolorem in eo excitant. In aliis, cum cibus coquitur, saltem halitus & vapores acres & mordaces eleuantur, qui os ventriculi vellicant. Sedatur verò dolor cibo assumpto, vel quia est humor melancholicus, vt Auicennas censet, vel quia admistis cibis minùs acris euadit.

Humores, qui aliunde affluunt in ventriculum, vel fluunt à toto, dum illud febre correptum est, vt fit in paroxysmorum principiis (quanquam & tum è vicinis locis confluere possint) aut citra febrem, dum corpus vel humorum copia, aut qualitate vel symptomate aliquo p. n. aut inedia affigitur, de quibus videatur Galenus, 2. de artic. t. 22. & 2. de rat. viñ. in acut. t. 44. & 2. de plac. Hippoc. & Plac. cap. 8. Vel ab aliqua parte & potissimum ab epate, à quo bilis flaua & ichores biliosi in ventriculum effunduntur, id quòd præcipuè per inediam accidit, aut lie- ne ac vicinis locis, vnde humor melancholicus & ater, aut à capite, vnde pituita tenuis & falsa in ventriculum defluit. Vermes præterea in ventriculo, seu geniti, seu ab intestinis ad eum adscendentes dolorem excitant. Tandem etiam lapides in ventriculo geniti dolorum sæpè intolerabilium ventriculi, ac diuturnorum causa sunt. Cuius rei historias aliquot collegit Schenckius, lib. 3. obseruat. Inter causas verò externas, siue ea, quæ extra assumpta dolorem ventriculi pariunt, sunt primò cibi, vel qualitate molesti & acres, qui in calidiori præsertim ventriculo singultum, rosionem & dolorem excitant. Et quòd à cibo per se tali accidit, idem etiam à cibo aliàs non malo, sed corruptionem passo & acrimoniam adepto fieri potest, puta à dulcibus, pinguibus, rancidis, & cibis facile corruptioni obnoxiiis. Vidi etiam, qui dolorem ventriculi grauissimum passus est à lacte in ventriculo coagulato, quo vomitu reiecto sanatus est. Idem etiam à cibo quan

quantitate nimia & copiosius deuorato accidere potest. Imò mulierem senem extinctam hac de causâ obseruauit Platerus, quæ die Paschatos carne & ouis nimum ventriculum replauerat. Deinde idem accidere potest à rebus, quæ ventriculum grauare, vel pungere possunt, vt nucleis cerasorum vel aliis deglutitis, aut vitro, acubus, ossibus & similibus. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent.*

4. *obseruat.* 33. Matronam quandam, cum vltra duos annos de dolore ventriculi conqueſta eſſet, tandem vomitorio sumto frustum corij lardi fumo exſiccato, quod ante duos annos deglutiuerat, euomuisse, & breui planissime conualuisse. Sicut & dolorem ventriculi pariunt medicamenta & venena septica, caustica atque exulcerantia. Item validiora purgantia sine correptione maiori doſi exhibita.

Differentia.

Quæ sunt doloris ventriculi differentia, facile ex iis, quæ hæcenus dicta sunt, patet, & ſumuntur præcipue à loco affecto & cauſſa efficiente, atque hinc dependente modo & ſpecie doloris. Aliquando in ipſo ventriculo quædam compreſſio percipitur & diſtenſio, quàm Germani *das Hertz d. wecken oder Hertz geſpan* nominant, qui dolor plerumque cum ventriculo proſtrato & nauſea accedit, ſuperuenientibus etiam aliquando vomitibus & diarrhoea. Aliquando idem dolor in ventriculi ore conſiſtit, qui Cardialgia nominatur, qui etiam plerumque rodens eſt, & *καρδιαγῖνός* dicitur, habetque ortum ab humoribus acribus, cum in morbis quibuſdam, tum etiam in ſanis, qui *καρδιαγοί* nominantur, quibus eiufmodi roſiones familiares ſunt cum oris amaritudine. Dolor quoque aliquando rodens eſt, ex cauſſa modo dicta, aliquando grauans à cauſſa ventriculum diſtendente vel premente.

Signa Diagnostica.

Symptoma hoc ipſum per ſe facile deprehenditur, ægerque de dolore conqueritur, locumque affectum indicat, niſi mens ſimul læſa ſit. Neque etiam animi deliquium & ſyncopen, quæ dolorem hunc ſequuntur, depre

deprehendere difficile est; cum ægri, quasi exanimati & mortui iaceant, qui paulò antè de grauissimo stomachi dolore fuerunt conqueſti.

Cauſſæ verò peculiaria ſigna, quibus innotescant, requirunt, quæ ex iis, quæ ſuprà de morbis ventriculi dicta ſunt patent. Nam intemperies frigida vehementior è ſuis ſignis ſuprà propoſitis cognoscitur; vt & tumores ventriculi vel partium vicinarum, & vulnèra ac vlcerà ventriculi ex iis ſignis, quæ ſuprà de inflammatione ventriculi ſunt propoſita. Si humor fit cauſſa doloris, ex iis, quæ ſuprà de intemperie ventriculi cum materia dicta ſunt, innotescit, præcipuè humor bilioſus, qui frequentiffimè cardialgiã inducit, cognoscitur è linguæ amaritudine, naufea, & inappetentia, virium deiectione, ſyncope. Si materia è primis viis aut toto corpore confluat, vt in febribus fieri ſolet, & potiffimum in paroxyſmis earum, ac ſi humor fit malignus, adſunt febrium malignarum ſymptomata. Venenatus & prauus vapor ab vterò ad ventriculum aſcendens cognoscitur è propriis vteri affectibus, imprimis è ſuffocatione, in quam mulieres frequenter incidunt, ex ſeminis & menſium ſuppreſſione. Vermes, aut venena aſſumpta, acus, ſpinæ piſcium deglutitæ & ſimilia è ſuis ſignis & ægri atque adſtantium relatione innotescunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Oris ventriculi dolor grauius malum est, quàm ſimplex ventriculi dolor, ob partis huius ſenſum exquisitum, & cum corde ac cerebro conſenſum. Minus tamen periculofus est ventriculi dolor, qui fit à cauſſis externis, & qui fit propter partis illius ſenſum exquisitum, niſi cauſſa externa nimis vehemens fit, & grauè aliquod malum attulerit, vlcus nimirum, putredinem aut inſignem corruptionem, aut qualitate malignâ vires deiiciat. 2. Deterior verò est ille dolor, qui à cauſſa interna, & ab acrimordaci humore excitatur. Peſſimus, ſi maligna & venenata fit illa materia. Et omninò pro minori, vel maiori materiæ, quæ cardialgiã excitat, prauitate, ſymptomatumque, quæ cum cardialgia coniunguntur, grauitate aut

aut leuitate, salus vel mors expectanda est. 3. Auget nimirum semper periculum syncope, quæ grauior, frequentior & absque causa manifesta accedit. Periculum verò minùs est, quando leuior, minùs frequens, & à causa manifesta oritur. 4. Ita & febris periculum auget, præsertim continua & acuta, in qua magnus æstus est circa ventriculum, proueniens à bile in tunicis ventriculi impacta, de quo Hippocrates, 5. aphor. 65. in febribus circa ventriculum vehemens æstus & καρδιαγγμος malum. Magnam enim inflammationem ventriculi, vel copiam magnam humoris vitiosi in ore ventriculi contineri indicat, vnde febris intenditur, & malo cordi communicato syncope periculosa, & sæpè lethalis sequitur. 5. Qui Cardiacò affectu laborantes os ventriculi admodum sensile habent, valdè periclitantur, & sæpè statim intereunt, dum immodicam humorum rofionem sustinere nequeunt. 6. Frequenter quoque lumbrici ad os ventriculi adscendentes hoc malum & syncopen excitant, vnde nonnulli statim, cum à lumbricis roduntur, intereunt. Alex. Trallianus, lib. 10. c. 9. 7. In cardialgia si extrema frigent, periculosum.

Indicationes.

Tota curandi ratio in duobus consistit: In doloris, si *Indicationes.* vehementer vrget, mitigatione, & in causæ amotione. Dolor omnis anodyna indicat; & si nimis exquisitus sit ventriculi sensus, obtundendus est. Causæ verò, quæ dolorem excitant, sui amotionem indicant: Quæ cum sint diuersæ, pro diuersitate earum variæ indicationes oriuntur. Si dolor ortum habeat à causa externa, puta alimento, vel medicamento ingesto, illud seu vomitu, seu per aluum euacuandum est. Idem faciendum, si humores vitiosi in ventriculo redundant. Idem si nimis acres & mordaces sint, temperandi. Si materia maligna sit, simul alexipharmacis oppugnanda. Quæ in tunicis ventriculi infixæ est, per resoluentia, & validè exiccantia euacuanda, vt de intemperiebus ventriculi cum materia dictum. Admiscenda sunt hîc medicamenta adstringentia, quæ exsolutum quodammodo os ventriculi roborant, solutioni continui, vnde dolor est, resistunt, dissolutionem calidi

innati prohibent, materiam prauam ab orificio ventriculi ad partes inferiores protrudunt, & ne noua affluat, cauent, exiccant & incraffant, quæ reliqua sunt, ne tuni-
cis ventriculi impingantur. Vnde Galenus, 5. *de comp. med. sec. loc. cap. 7.* inquit: Plurima horum, quæ per experientiam inuenta sunt, ex mista materia componuntur, ex adstringente videlicet & calefaciente. Vbi & veteres nonnullos reprehendit, quæ in affectibus oris ventriculi, epatis, lienis & similibus, ac imprimis in horum inflammationibus, adstringentium vsum magno cum ægrorum detrimento omiserunt.

Curatio.

Curatio.

Si ergo dolor vehementer vrgeat, ita vt non permittat primùm aduersus causam pugnare, exhibenda sensum orificij ventriculi obtundentia, anodyna, aut etiam narcotica. Hebetant sensum, quæ mucilaginosa, pingua sunt, ac vim emplasticam habent, qualia sunt oleum dulcissimum, oleum amygdal. dulc. recens, earum emulsio, emulsio sem. papau. albi mucilago sem. psyllij, cydoniorum, malux, amyllum, lac. Dum verò malum magis vrget, stupefacientia & narcotica vsurpanda, vt syrup. de papauere, diacydon. Philon. Rom. trochisci de carabe, pilulæ de cynoglossa, requies Nicolai, quorum dosis rarò 3. j. excedit, laudanum opiatum. Post horum tamen vsum & dolore sedato, calefacientibus & roborantibus calorem ventriculi horum vfu nonnihil debilitatum iterum roborabimus. Somnus quoque mirum in modum dolorem sedat, & calorem ac spiritus reficit, modò spiritus non nimium sint antea debilitati, & ægroti horum medicamentorum vim sustinere possint. Ideoque primò lenioribus & quidem externis vtendum, & per frontis ac narium illinitio-
nem somnus prouocandus. Quòd si hæc non proficiant, modò dicta narcotica adhibenda.

Quòd si causa externa, alimentum scilicet, aut medicamentum, dolorem produxerit, per aluum aut vomitum reicienda. Idem faciendum in venenis, quæ commodissimè per vomitum reiciuntur. Si dolor sit à causa interna, humore scilicet prauo, idem faciendum, & materia

vel

vel per aluum vel per vomitum euacuanda. Tutius tamen est, humores vitiosos per aluum, quam per vomitum euacuare. Metuendum enim, ne si per os reiciantur, ventriculi orificium magis offendant. Et cum humorem ob eius acrimoniam & doloris vehementiam tutò euacuare non licet, eius acrimoniam temperare conuenit, modo, qui sæpè iam expositus est. Quæ etiam sint medicamenta ventriculum euacuantia, suprà de intemperiebus ventriculi cum materia est expositum, quæ hîc repetere opus non est. Postea os ventriculi cùm internis, tùm externis adstringentibus roboretur. Intus roborant, præsertim cum febris adest, rob. & syrupus cydonior. de agresta, de rosis ficcis, de granatis, acetosif. citri, conseru. rosar. corall. margaritæ: Ex quibus composita etiam suprà sunt proposita. Galenus, 7. *meth. med. cap. 11.* & alibi mulsam dat, in qua absinthium sit decoctum, quòd medicamentum & bilem euacuat, & adstringendo roborat. Extrinsecus, vt Aëtius docet, conueniunt folia rubi cum pane, item myrti folia & baccæ, aut pampini vitis, aut folia plantaginis cum pane, aut mala cydonia cataplasmatibus modo stomacho imposita. Vtilis est & Fomentatio ex vino rubro cum rosis, absinthio & mastiche parata. Vel *℥. Flor. ros. rubr. chamemel. summitat. absinth. an. M. j.* Coqu. in vino rubr. pro *℔. j. β.* Fiat Fomentum. Vel *℥. Absinth. flor. chamemel. ros. rubr. menth. an. M. j.* Coqu. in aqua *℔. j. β.* Adde *spec. diarrh. abbat. aromat. rosat. an. 3. ij, aceti rosat. 3. ij.* Fiat Fotus. Quòd autem Galenus, 8. *de comp. med. sec. loc. cap. 1.* iubet adstringentia præmittere ante purgationem, quemadmodum & Trallianus, id quidem locum habet, vbi ob immoderatam caloris naturalis dissipationem syncope adest, vel imminet, vt dissolutionem nimiam prohibeat. Aliàs quando à syncope metus non est, vacuantia adstringentibus præmittenda. Exhibenda quoque alimenta optimæ substantiæ. Nihil enim citius prauam qualitatem compefcit & temperat, quam admistioimenti optimæ substantiæ. In dolore ventriculi ex pituita Galenus cuidam betam & porrum cum sinapi exhibuit; quorum ope incisam pituitam largiter is per aluum excreuit, atque sic

*Hiera in
doloribus
ventricu-
li usus.*

sanatus fuit, *1. de alim. fac. cap. 1.* Aliàs utile est, bis tervè vomere ex oxymelite cum succo raphani, & postea hiera & agarico aut terebinthina purgare, & reliquias medicamentis ventriculorum calefacientibus absumere. Verùm de Hiera, quàm in doloribus ventriculi à frigida materia, aut flatu ex ea genito ortis Galenus commendat, notandum, quòd tardè operatur, & dum in viscidam materiam ventriculi tunicis adhærentè agit, halitibus inde excitatis facit, ut venter distendatur & dolor augeatur, ideoque consultum esse, aliud purgans admiscere, quòd vires Hieræ intendat, & operationem acceleret. Si res aliæ in ventriculo hærentes dolorem in eo excitent, commodissimè vomitu reiiciuntur. Ita, ut suprà dictum, Guilielmus Fabricius refert, Matronam quandam, cùm duos annos de dolore ventriculi conquesta esset, nec ullis remediis sanari posset, tandem exhibito vomitorio frustum corij lardini fumo exiccato, quòd ante duos annos deglutiverat, euomuisse, & brevi planissimè conualuisse.

Si flatus infestent, curatio instituenda, ut de inflatione ventriculi dictum. Nimirum post aliquam doloris remissionem ventriculo fomenta adhibenda, è decocto chamæmeli, menthæ, anethi, absinth. cum vino dulci. Clysteres etiam flatus discutientes iniicere non inutile est. Postea ventriculo cucurbita affigatur, modò humoris crudi & pituitosi copia non sit in ventriculo. Hic enim si adsit, & magnum dolorem excitet, priùs euacuandus est. Utile est & Theriacam veterem medicamentis admiscere, item ol. anisi & carui, & similia flatus discutientia exhibere. Commendant nonnulli in hoc affectu allij esum, ab aliis verò, ut ab autore, *4. de rat. vict. in acut. t. 90.* damnatur, quòd æstuationem & dolorem ventriculi pariat. Sciendum autem, si magna adhuc humorum copia adsit, ab allio abstinendum, cùm iis agitaris & resolutis plus flatum generet: Si verò soli flatus adsint, allium ad eos discutiendos utile est. Si humor, aut vapor malignus, aut venenum assumptum causa cardialgiæ sit, alexipharmaca simul usurpentur, & inter cætera etiam Theriaca, si febris absit, vel non valdè urgeat: & de hac *in libro de*

theriac. ad Posthumum, & *de theriaca ad Pison. cap. 11.* scribitur, quòd cardiacos, dolore ventriculi iam deficientes, exhibita quasi ad viam reuocârit. Theriaca enim & antidoti magnæ aliæ resoluunt, exiccant, dissolutionem calidi innati prohibent, vim alexipharmacam habent, oris ventriculi ac cordis robur tuentur. Si humor ex epate, vel liene, vel aliunde etiam ad ventriculum effundatur, illarum partium habenda est ratio, & humores ad ventriculum fluentes aliò vertendi. In dolore ex inflammatione ventriculi lenientibus opiatorum aliquid, sed in minima quantitate, admiscere interdum vtile est, vt sensum stupefaciant, & molestiam ex acrimonia humorum calidiorum mitigent. Si sudores syncoptici vires deiciant, sistendi inunctionibus ol. rosar. cydonior. myrtino, aut aspersione aquæ rosar. & aëris frigidi per flabellum aspiratione, qui aër ipse sit frigidior naturâ, vel arte concilietur, vt *lib. 1. p. 1. cap. 1.* eum parandi ratio exposita est. Commendantur etiam quædam, quæ occultis proprietatibus contra cardialgiam prodesse perhibentur, vt corallia suspensa suprâ ventriculum, cochleæ marinæ in puluerem redactæ, & in vino sumptæ, tunicæ Gallinarum ventriculi. Nec hoc omittendum, si vicinarum partium, vt epatis, lienis, coli, septi transversum tumore ventriculus comprimitur, curationem ad partes illas dirigendam esse. Nisi enim hic affectus tollatur, frustra in dolore stomachi, & plerumque accedente difficili respiratione tollenda laboratur. Quòd si à cartilagine *Ex Q. 1. 1. 1.* introrsum flexa & ventriculum comprimente sit dolor stomachi, curatio è *lib. 2. part. 2. cap. 26.* petenda. Sed plerumque incurabile est hoc malum, & post cibum sumptum adeo graue euadit, vt ægri nullam doloris remissionem habeant, donec supini recumbant, quo modo ventriculus à cartilagine comprimente recedit, vel cibis coctis ventriculus subsideat.

Dieta.

Aër si temperatus. Cibus sit boni succi, & qui non *Dieta.* facile corrumpitur, & qui acrimoniam humorum, si quæ adest, obtundit, ac orificium ventriculi roborat.

Vtilis igitur est in humoribus acribus, à quibus frequentius hoc malum ortum habet, panis succo granatorum vel agrestæ, vel vino tenui imbutus. Conuenit & cremor hordei cum succo granatorum. Trallianus primò offert cum grana mali granati, tum eius succum, poma item & pyra adstringentia, panem ex aqua frigida, vinum austerrum. Postea cibus vti iubet, qui quidem sunt boni succi, difficilis tamen coctionis, ne calori illi ingenti in ventriculo cedentes corrumpantur, & qui acres humores simul temperent, cuiusmodi sunt carnes boni succi, auculæ montanæ & similes, succo citri & granatorum conditæ. Tempestiuè quoque æger cibandus, ne inedia grauiora mala attrahat, & vbi vires debiles sunt, parùm vini detur, tenuis, albi, subadstringentis. In causâ verò frigidâ victus sit calefaciens atque exiccans, & propterea conuenit vinum generosum, si non adsit febris. In cibus vtilis ruta, satureia, cinamomum & similia. Somnus sit moderatus, & potiùs longior, quàm breuior. Quies vtilis est; cum hoc malum motu exasperetur, & humores agitentur. Alius quotidie suum officium faciat.

CAPVT XVI.

De Ardore Stomachi, & ventriculi resolutione ac stupore.

*Ardor
ventri-
culi.*

Doloris ventriculi peculiaris species est, quæ tamen simul etiam œsophagum molestat, quàn *ἡ σφοδρὴ καὶ αἰσχροὶ*, ardorem stomachi & nonnulli ardorem stomachi ebullientem, Germani *den Sodb* nominant, quando ardens quidam dolor in ventriculo & gula percipitur, qui vrendo quasi molestat. Malum hoc sanis aliquando etiam sæpè familiare est, cum cibo sumpto, tum ieiunis; & imprimis cum eructare volunt, intercluso quasi flatu igneo & erumpere non valente. Nonnunquam tamen & in febribus biliosis accidit.

Causæ.

Causæ.

Causa mali est halitus acris, qui è bilioso humore, aliàs flauo, aliàs porraceo, aliàs æruginoso, aut corrupto & nidoroso cibo eleuatur, & dum erumpere cogitur per œsophagum, ibi hærens eum & ventriculi orificium quasi

quasi vrit; quo dissipato, & malum cessat, sed sæpè mox simili flatu redeunte iterum affligit, donec vel coctio sit absoluta, vel assumptis cibis & medicamentis acrimonia humoris temperetur ac sedetur. Solet enim malum hoc nunc diutius durare, nunc citius sedari, prout materia, quæ halituum fomes est, nunc copiosior est, nunc paucior, crassior, vel tenuior.

Fit autem ebullitio hæc præcipuè, dum cibi coctio accidit, & imprimis si valido corporis motu ventriculus turbetur, & quæ in eo sunt, agitentur. Tunc enim quasi quædam ebullitio fit in eo, è qua halitus acres & flatus sursum ad stomachum & gulam eleuantur. Fit verò hoc è cibo natura sua acri, vt cæpis, porro, allio, caseo putri, imprimis in iis, qui sunt *πικρόχολοι* & calidiore ventriculo. Idem accidit etiam ab aliis cibis, qui vel faciliè corrumpuntur, vel in bilem abeunt, vt sunt dulces, pingues, rancidi, fructus horarij. Cæterùm si quis ebullitionem, vel ebullientem istum dolorem, quem vulgò *den Sadt* nominant, & ardentem dolorem pro eodem habere velit, (Si enim differentia inter hos constituenda, hæc quæ de ardente ventriculi dolore dicuntur, ad caput præcedens referenda erunt) etiam bilis flaua & atra huius mali causa esse possunt, si pertinaciter ventriculo adhæreant. Bilis autem hæc in ipso ventriculo generatur ex assumptis, vt modò dictum, vel in illum per duodenum effunditur, & hunc in eo dolorem excitat, in *πικρόχολοις* præsertim, iisque maximè ieiunis. Et quidem dolorem hunc diuturnum etiam fieri posse, docet Platerus, si ipsa ventriculi substantia bile quasi imbuatur; quòd interdum accidit, quando ob contactum bilis vesiculæ ventriculi regio illi incumbens & contigua afficitur, croceoque colore tingitur, maculæque croceæ ad internam illius membranam quandoque penetrat, quòd sectione in illis, quibus ardor ventriculi perpetuò ferè molestus erat, sese deprehendisse, testatur. Idque iis facilius accidere statuit, quibus copiosior bilis in vesicula colligitur, eaque dilutior, vt transfundare possit, ventriculúmque vicinum tingere. Quòd eo facilius accidit, si ventriculus in crapulæ deditis cibo

perpetuò distentus sit, vt & in iis, qui scribendo, aliúdue agendo corpus inflectunt, vt ventriculus bilis vesiculam comprimatur, atque ex ea bilem quasi exprimat.

Signa Diagnostica.

Signa.

Malum ipsum per se manifestum est, atque ægri de quodam quasi ardore in gula conqueruntur, & sæpè in ore amaritudo percipitur: Sitis est molesta, ructus adsunt nidosi, appetentia est deiecta.

Prognosticum.

Prognosticum.

Malum ipsum per se quidem non periculosum est: molestum tamen. Causa verò à qua pendet, non negligenda.

Curatio.

Curatio.

Curatio duobus perficitur. Primum est, vt ardor ille sedetur; Alterum, vt causa ista tollatur, ne idem malum reuertatur. Prius perficitur iis, quæ feruorem illū humorum temperant, & ebullitionem tollunt. Vnde datur filiqua, conseru. rosar. fructus acidi & eorum succus, vt malum citrium, granatum, berberis, vinum absinthites, pani medulla aceto, & aliis succis acidis imbuta. Vel *℥. Conseru. rosar. vitriolat. ʒ. ʒ. cydon. condi. ʒ. ij. rob. ribes ʒ. ʒ. spec. diatrionfant. diarrh. abbat. an. ʒ. ʒ. syrup. cyd. q. s. F. Electuarium.* Imprimis verò vtilia sunt, quæ istam ebullitionem tollunt, humorem quasi imbibendo & præcipitando, vel vt facilius deferueat, faciendo, aut eius qualitatem tollendo. In quem finem præcipuè commendatur creta alba, quam vulgus etiam inter *Εὐμέγεστα* numerat, nux moschata, bolus Armen. oculi cancri, cornu cerui, lapides carpionum, grana thuris. Hinc sequentia commédantur. *℥. Nuc. mosch. ʒ. j. creta ʒ. ij. sacch. ʒ. ij. F. Puluis. Dosis ʒ. ʒ. vel ʒ. j. ℥. Nuc. mosch. macis rosar. an. ʒ. ʒ. sacch. alb. ʒ. j. creta ʒ. ij. F. Puluis. Vel ℥. Nuc. mosch. ʒ. ʒ. croci ʒ. ij. cornu cerui vsti ʒ. ij. creta ʒ. ʒ. sacch. in aq. portul. dissoluti q. s. F. Rotulæ. Vel ℥. Creta ʒ. j. boli. Armeni ʒ. ij. ros. rub. margarit. præp. an. ʒ. ʒ. macis ʒ. j. sacch. alb. in aqua rosar. dissol. q. s. F. Morfuli. Vel ℥. conseru. ros. vet. ʒ. j. ocul. ʒ. ʒ. præpar. boli Armeni an. ʒ. ʒ. Cum syr. conseru. nuc. mosch. F. Electuarium.* Hoc loco vitij, quòd dolori contrarium videtur esse, mentio etiam facienda, quòd stuporem ventriculi nominat, vt apud Forestum, *lib. 8. obs. 28.* videre est, cum vis in stoma

Ventriculi stupor.

stomacho attrahens læditur, simulque sensus tactus, vel minuitur, vel aboletur. Verùm sensus appetitus inest præcipuè orificio ventriculi & dictum de eius læsione suprà, vbi de cibi & potus appetitu læso actũ. Vis verò attractrix præcipuè in œsophago viget, de cuius læsione etiam suprà dictum de deglutitione læsa, vt plura de iis hñc addere opus non sit.

CAPVT XVII.

De Excretis præter naturam è Ventriculo, & eius qualitibus mutatis.

A Tque hæc fuerunt symptomata, quæ ventriculi actionibus accidunt, restant adhuc duo; excreta præter naturam, & qualitates mutatae, de quibus pauca dicenda. Excreta quòd attinet, ventriculus equidem non factus est, *Excreta p. n. è ventriculo.* vt per eum vlla fiat excretio, sed Chylificationis organum est, quòd cibum retinet, coquit, mutat, & tandem coctum & in chylum transmutatum per inferius orificium ad intestina transmittit. Interdum tamen etiam natura eò abutitur ad humores vitiosos, qui seu in eo sunt geniti, seu è corpore ad eum transmissi, euacuandos, quòd vomitu fit. Id ergò si cum còmodo naturæ fit, tolerari potest ea euacuatio, neque ita valdè præter naturam est, Interdum tamen accidit, vt res planè p. n. è ventriculo eiiciantur, de quibus equidem suprà, atque etiam inter actiones ventriculi læsas, expultricem scilicet, facta est mentio. Quatenus tamen res ipsæ planè præter naturam sunt, earum etiam hoc loco inter excreta p. n. faciendà est mentio. Comper- *Sanguis vomitu reiectus.* tum verò est, sæpè sanguinem per vomitum reiectũ fuisse, de quo suprà etiam de sanguinis vomitu dictum. Vt saltè pauca addamus, etsi sanguinis vomitus aliàs toto genere p. n. sit, statis tamen temporibus quibusdam accidere, imò salutaris esse solet. Ita sanguinis profluuium per os stato tẽpore accidisse Macrino Visco Viro Prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnio, Urbis Præfecto. qui 90. tamen annũ excessit, refert Plinius, lib. ii. c. 38. Sic fœminà quandam, quæ 58. annũ excesserat, quotãnis dolore hypochondriorũ corripì solitam, spontaneo sanguinis vomitu ab eo liberatã fuisse, scribit Langius, l. i. Ep. 40.

*Menses
vomitu
reiecta.*

Menses per vomitum à foeminis fuisse reiectos, à multis obseruatum, refertque idem Langius, *loco allegato*, Mulierem Florentinam, quæ cum intolerabili capitis dolore affligeretur ex retentione mensium, his vomitu reiectis conualuisse, & ne, morbus recrudesceret, venæ sectione sibi cauisset. Similem historiam refert Brassauol. *ad aph.* 31. 5. Beniuenius etiam, *de abdit. morb. & sanat. caus.* cap. 41. refert; Foeminam quandam acerbissimo capitis dolore ob mensium suppressionem laborasse, à quo fuit liberata mensibus vomitu reiectis; quàm sanitati restituit solâ venæ, quæ sub talo est, sectione. De via si quærat, plerique quidem statuunt, per venam matricis, quæ à caua oritur, sanguinem in Epar, & inde in ventriculum per venas, quæ eius orificium & fundum ambiunt, effundi. Hieronymus Reusnerus verò, *ad cap.* 31. *Iodoci Millichij de urinis*, statuit, Venas vterici cum mesenterij venis anastomosi manifesta committi, per quam in intestina & ventriculum transponatur sanguis menstruus. Possunt tamen etiam humores ad ventriculum ab vtero trāsmitti per arterias. Res etiam aliàs præter naturam admirandas & monstrosas per ventriculum reiectas fuisse obseruatum est, & dictum de eo suprà, nimirum clysteres, glandes, alui excrementa, vermes, crines, pannos, clauos & similia, de quibus omnibus videatur Schenckius, *lib.* 3. *obseru.* vbi de vomitu agit. Guill. Fabricius, *cent.* 2. *obs.* 43. refert, adolescentem in pago quodam prope urbem Metam longo & intricato morbo detentum fuisse, tandemque parentes, Necromanticum accessisse, cuius consilio cum vomitorium hausisset, aciculas, clauiculos, cuspides cultellorum, aliâque ferramenta plurima eiecit, & breui conualuit. Tandem *Qualitates mutatas* quod attinet, equidem in corpore viuente percipi non possunt: in mortuorum tamen ventriculis repertos fuisse colores alienos, obseruatum. Ita post intempestiuū vsum magisterij perlarum tunicas ventriculi nigras repertas fuisse in Casparo Logo Episcopo Vratislauensi, testatur Iohan. Crato, *in epist. à Shcott. coll. epist.* 163. Et Platerus obseruauit in ventriculo cuiusdam maculâ nigram. Idem interdum à bilis vesiculâ incubente ventriculū flauo colore tinctū fuisse annotauit.

*Res mon.
strosa per
vomitum
reiecta.*

*Ventriculi
Qualita-
tes mu-
tata.*

LIBRI TERTII

PARS SECVNDA.

De Intestinatorum Morbis ac Symptomatibus.

P R Æ F A T I O.

C Hylum in ventriculo coctum intestina accipiunt, eumque amplius elaborant, & si quid in ventriculo non bene elaboratum est, vltiore coctione perficiunt, & quod in eo utile est ad corpus alendum, per anfractum illum longum à vasis Mesaraicis attrahendum & ad Epar ac lienem transmittendum distribuunt; tandemque quod inutile est & corpori alendo ineptum, ad aluum transmittunt, & per eam deiciunt.

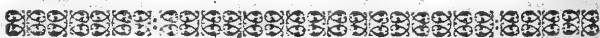
Ad quas actiones cum mora quadam & temporis spatium requiratur, vim retentricem etiam intestina obtinent. Neque enim feces ab utili succo separatas accipiunt à Ventriculo intestina, sed chylum inutilibus partibus permixtum, quæ demum in Intestinis separantur, & quod utile est, à Mesaraicis vasis attrahitur, inutile vero in feces alui mutatur.

Sunt autem Intestina numero sex; tria tenuia, duodenum, ieiunum, ileum; tria crassa, cecum, colum & rectum, de quibus videantur Anatomici. Vt autem quæ diximus præstent, suam naturalem temperiem habent, suam conformationem, suam sedem ac locum, & alia, quæ ab Anatomicis prolixè describuntur. Habent præterea & sensum exquisitum & Spiritus animales à nervis sextæ coniugationis accipiunt. Venas etiam habent à vena porta:

porta : arterias partim à caliacò ramo , partim ab utrò-
que mesenterico. Biliòsum præterea excrementum , à quo
facultas intestinorum ad expellendum irritatur , à vesicu-
la fellis accipiunt.

Atque hæc omnia cum bene se habent , chylus ad va-
sa mesaraica rectè distribuitur , fecesque debito modo ex-
pelluntur. Multis tamen morbis præter naturam afficiun-
tur : Intemperie scilicet frigidâ , calidâ , humidâ , siccâ ,
cum & sine materia. Inflantur etiam , & in maiorem
molem distenduntur ; & contra angustiam patiuntur ac
obstruuntur : Leuitatem etiam præter naturalem acqui-
runt : Res p. n. in iis generantur. Interdum situm mu-
tant & conuoluuntur , ut in hernia intestinali & um-
bilicali , vulnerantur : Sphacelum patiuntur. In specie
verò Intestinum rectum , & quæ sunt in eo sphincter &
hemorrhoides , patiuntur rhagades , condylomata , fici ,
ulcera , fistulas. Anus etiam quandoque coalescit.

Hinc postea varia sequuntur Symptomata , coctio
lesâ motus Intestinorum inuersus , dolor intestinorum , al-
ui retentio , fluxus alui varius , fecum alui per aliena lo-
ca excretio , res aliena per aluum excreta , ventris mur-
mura , ani paralysis & sensus amissio , tenesmus , ani pru-
ritus , hemorrhoidum dolor , fluxus , suppressio , de qui-
bus iam ordine dicendum.

SECTIO PRIMA.

De Morbis Intestinorum.

CAPVT I.

De Intemperie Intestinorum , & primò de frigida.

Intesti-
norū in-
temperies
frigida. Requenter fatis intestina intemperie frigida labo-
rant , quàm ab iisdem ferè causis contrahunt , à qui-
bus ventriculus refrigeratur. Quò etiam faciunt crudi
succī , quī cum ex ventriculo , tum vicinis membris alijs in

ea effunduntur, & omninò omnes caussæ, seu internæ, seu externæ, quæ seu per se, seu per accidens ea refrigerandi, earumque calorem imminuendi vim habent.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur Intemperies Intestinelum frigida è do- *Signa.*
loribus & flatibus, qui in iis generantur, & imprimis excre-
ta per aluum eorum intemperiem & coctionem læsam
patefaciunt, quæ cruda sunt, & nò satis cocta, ac pituitosa.

Prognosticum.

Prout maior vel minor est frigiditas & caussarum eam *Prognos-*
inducentium maior vel minor vis, ita etiam periculosius *ticum.*
vel minus periculosum malum est.

Curatio.

In genere autem de intestinelum morbis curandis ob- *Curatio.*
servandum, etsi non eam dignitatem habent intestina,
quàm ventriculus, & ignobilia videntur: tamen eorum
robur etiam modicè adstringentibus conservandum; cum
chylum aliquandiu retinendi & concoquendi vim ha-
beant. Vbi tamen crassi & viscosi humores iis inhereant, *Genera-*
adstringentia vtilia non sunt; cum eos magis impinge- *lia in In-*
rent. Cum etiam sensum satis exquisitum intestina obti- *testinelum*
neant, ea, quæ ipsa irritare possunt, quale est oxymel, vi- *curatio*
tanda. Quæ autem adhibentur iis remedia, si graciliorum *observan-*
gratia dantur, commodissimè per os exhibentur; crassio- *do.*
rum verò causa per clysteres iniiciuntur; etsi & per os
exhiberi possunt, quæ tum validiora requiruntur; cum vis
eorum in via infringatur. Et cum quæ per os dantur me-
dicamenta in morbis intestinelum, primò à Ventriculo
excipiantur, videndum, ne villo modo eum lædant. Et quæ
extra applicantur, ita applicari debent, ne ventriculum
tangant, nisi is simul eadem intemperie laboret. In specie
verò intemperiem frigidam quod attinet, intemperies fri-
gida calida requirit. Calefaciunt ea: *Intestina*
mentha, absinthium, cu-
minum, piper, zingiber, bacca laur. sem. carui, Diatrion piperon,
Dianisum, El. de bacca lauri, theriaca & alia suprà de intem-
perie frigida ventriculi proposita, cum intus assumenda,
tum extra applicanda. Paulò tamen calidiora eligi de-
bent, vel in maiore quantitate exhiberi; cum in via vis il-
lorum nonnihil alteretur.

Extra applicentur facculi ex milio, ruta, sale calefactis, item cineribus calidis; lapides etiam serpentini calidi; olea; mastichinum, menthae, rutaceum, absinthij, anethi, Emplast. de bacc. lauri.

Clysteres quoque iniiciantur è ruta, calamintha, anetho, fl. chamemeli, bacc. lauri, sem. carui, præcipuè in vino decoctis oleo rutaceo, chamemel. irino, laurino & similibus, Et de baccis lauri. Clysteres item è Maluatico.

Dieta.

Victus ea ratio instituat, quæ in ventriculi intemperie frigida est propofita.

De Intemperie Intestinorum calida.

**Intestini-
rorum in-
temperies
calida.
Signa.**

Rarior est intemperies intestinorum calida. Inducuntque eam causæ, quæ ventriculum calefacere possunt, & humores calidi ex vicino mesenterio vel Epate, vel etiam venoso genere in ea affusis. Et cognoscitur maximè è fecibus alui ficcis & aluo tardiore.

Curatio.

Curatio.

Calida intemperies frigida requirit: qualia sunt; endiua, lactuca, portulaca, bordeum, semina frigida maiora. Intestina viola, rosæ, ribes cerasa. Quæ cum ore sumenda exhibentur, cum per clysteres iniiciuntur, tum extra applicantur. Vtiles sunt & acidulæ, quæ calidam intestinorum intemperiem corrigunt, simulque ea roborant.

De Intemperie Intestinorum humida.

**Intempe-
ries hu-
mida.
Signa.**

Humectant intestina etiam causæ omnes, quæ Ventriculi intemperiem humidam inducere valent. Cognoscitur ex aluo fluidiore & fecibus liquidioribus.

Curatio.

Curatio.

Intemperies humida ficcantia requirit: quæ forma liquidiore commodius exhibentur, cum facilius ad Intestina penetrent. Talia sunt tormentilla, pentaphyllum, plantago, salvia, myrtilli, cydonia, sumach, corallia, quæ vino cocta, aut ex vino vel aqua chalybeata forma potus exhibeantur. Vtiles etiam sunt; Conservæ rosar. rubr. betonice, salviae, condita cydonia, mespila, syrupus, myrtinus, de rosis ficcis. Vel per clysteres decocta ex his facta iniiciantur: vel extra applicentur forma facculi ex milio, rosis, balaustris, myrtillis, sale, avena; Cataplasmata è carne cydoniorum,

rum, pyrorum sylvestrium, cornorum, sorberum, in vino rubro coctorum, farina fabarum, lupinorum, lentium; Inunctiones ex ol. rosac. myrtino; Emplastra, vbi in usu Diaphenicum calidum & frigidum. Victus etiam ratio sicca sit, potusque *Dieta.* paucus.

De Intemperie Intestinorum sicca.

Sæpè etiam siccantur Intestina à caussis, quæ ventriculū exiccare valent. Cognosciturque præcipuè ex al- *Intempe- ries sicca. Signa.* uo tardiore, & fecibus siccioribus. Curatur humectantibus cum assumptis, tum præcipuè per clysterem iniectis; *Curatio.* decocto scilicet radicum, florum & seminum *Intestina humectantia.* altheæ, semine, lini, lacte, butyro, ol. amygd. dulc. passulis: Quibus & victus ratio respondeat.

De Intemperie Intestinorum cum materia.

Verum plerumque humor aliquis & materia coniungitur. Et quidem materia illa, vel in Intestinis ipsis cum- *Intempe- ries inte- stinorum cum materia.* mulatur paulatim, aut ob prauam victus rationem, aut fastidii expultricis debilitatem, aut materiæ ipsius crassitiam & multitudinem, aut viarum, per quas expelli debet, angustiam, & quod aliud; quæ expellere debet, non expellit; vel aliunde ad intestina confluit, attracta, aut dolore, aut calore, aut, quod frequentius accidit, dum natura ad intestina, ut partes debiliores & excrementorum euacuationi destinatas, & totius corporis quasi sentinam, humores vitiosos à locis vicinis, imò toto corpore expellit. Nonnunquam è cerebro materia in ventriculum destillat, & hinc in intestina dimanat. Interdum & à medicamentis purgantibus attrahitur, ibique hæret. Materia autem hæc vel biliosa est, vel pituitosa, vel melancholica, & nunc hæret in tenuibus intestinis, nunc & in crassis, & quidem vel in cavitatibus intestinorum, vel in eorum tunicis.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem materia ex caussis, quæ præcesserunt, & ad eam generandam facere potuerunt, cibo nimium & potu, qui nunc ad pituitosum, nunc ad biliosum, nunc ad melancholicum humorem generandum dispositus est: ex signis etiam, quæ hunc vel illum humorem *Signa.*

rem in mesenterio, liene, epate, imò toto corpore abundare & ad intestina confluere monstrant. Deinde ex affectibus, doloribus scilicet & tumoribus ventris, iisque, quæ per aluum deiciuntur, & nunc sunt pituitosa, nunc biliosa, nunc melancholica.

Prognostica.

Prognostica.

1. Difficilius curatur intemperies cum materia, quàm quæ est sine materia. Et quidem nunc difficilius, nunc facilius, prout ipsa materia est magis, vel minus contumax, & grauiora vel mitiora symptomata coniuncta habet. De quibus omnibus postea in specie plura dicentur. 2. Facilius euacuatur materia, quæ in cauitate intestinorum hæret, quàm quæ ipsorum tunicis impacta est.

Indicationes & Curatio.

Curatio.

Ipsa intemperies corrigenda est per contraria, materia verò euacuanda, eiusque generatio vel affluxus, nisi criticus sit, & natura rectè agente fiat, inhibendus. Medicamenta autem, quæ materiam in ventriculo, cauitate intestinorum & orificiis venarum mesaraicarum in intestina dehiscientium præter naturam contentam euacuant, dicuntur lenientia, laxantia, *ευνεργοντα*. Differunt à purgantibus, quòd actione sua, nisi nimia quantitate assumentur, extremitates venarum mesaraicarum non transcendunt, neque etiam, vt electiuè purgantia, humorem certum eligunt. Est tamen inter ea quædam differentia.

*Lenientia
Medicamenta.*

*Quomodo
differant
à purgantibus.*

*Lenientium
differentia.*

Quædam enim simpliciter obuium quemcunque humorem educunt, vel emolliendo & lubricando, vt oleum & vnctuosa alia, vel irritando, vt falsa, acria, nitrosa, & omnia abstergendi vi prædita, qualia antiquis ferè in vfu fuerunt, & pleræque simul alimentosa sunt, vt oleum commune, amygdalar. dulcium, seminis lini, lac, præsertim asinæ, serum lactis cum sale & melle, mel, saccharum, ficus & caricæ, vux recentes & passæ, mustum, pruna, brassica, mercurialis, atriplex, beta, blitum, malua, mora matura, cerasa, terebinthina: alia verò magis ad purgantium naturam accedunt, ac interdum, si copiosius exhibeantur, extremitates venarum mesaraicarum transeunt, & licet electiuè humores non euacuent, vt verè purgantia,

tamen

tamen sine delectu non exhiberi debent, quod, licet non occulta qualitate humores certos feligant, ob manifestam tamen qualitatem huic vel illi humori euacuando magis conueniunt. Cassia nimirum, quia non calefacit, bili accommodata est, non verò pituitæ, quia flatus parit; mel rosatum magis conuenit pituitæ; syrupus rosarum solutius magis bili. Cùm ergo vel saltem feces euacuandæ sunt, vel pituitosi, vel melancholici, vel cerosi humores, cuilibet medicamenta conuenientia eligenda sunt. Fecum deiectioni leniora satisfaciunt, præsertim per clysteres injecta. Pituitæ euacuandæ satisfaciunt mel rosatum & anthosatum, terebinthina, hiera simplex, species hieræ, pilulæ aloëphanginæ, myrobalani, chebula, bellirica, emblica. Bilem euacuant, lac serosum, serum lactis, infusio rosarum, syrupus rosarum solutius, cassia, manna, sebesten, tamarindi, aloë, diaprunis lenitium, pilulæ de aloë rosata, myrobalani citrinæ. Melancholiam euacuant, fumaria, epithymum, polypodium, syrupus de polypodio, de epithymo, elect. lenitium. Serosos humores euacuant manna, quæ etiam bilem educit, syrupus violarum solutius, cassia. Doses horum medicamentorum in Instit. lib. 5. part. 3. sect. 1. cap. 5. pag. 124. traditæ sunt. Medicamenta autem hæc vel ore assumuntur, vel per clysteres immittuntur, vel etiam glandis modo adhibentur. Per os commodius assumuntur, quando simul ex ventriculo & intestinis tenuibus euacuare animus est, aut cum æger clysteres non amittit, vel anus laborat, ut in hæmorrhoidibus. Per clysteres verò iniiciuntur medicamenta, si laboret ventriculus, subita euacuatione opus sit, si intentio sit solas feces euacuare, aut aliud, quod in crassis intestinis continetur, si abhorreat æger ab assumendis medicamentis, vel ad vomitum procliuis sit. Plerique etiam sunt in ea sententia, clysteres saltem ex intestinis euacuare: cùm verò etiam è venis mesaraicis, vel locis remotioribus euacuare animus est, clysteres non sufficere, sed medicamenta ore assumenda esse. Verùm si clysteres è fortioribus medicamentis componantur, etiam è venis mesaraicis, imò vniuerso corpore euacuare possunt, testaturque id experientia, qua constat, glandibus ex elle-

Feces de-

icientia.

Pituitæ

euacuan-

tia.

Bilem

euacuan-

tia.

Melan-

choliæ

euacuan-

tia.

Serosos

humores

euacuan-

tia.

Modus

exhibendi.

An cly-

steres sal-

tem ex

intestinis

euacuet?

boro albo factis applicatis, eadem symptomata excitata fuisse, quæ iis, qui elleborum sumserunt, euenire solent, & vitri antimonij granis tribus glandi inditis non solum aluum copiose motam, sed & duos vomitus excitatos fuisse. Neque ratio deest. Cum enim colum Intestinum vim medicamenti suscipit, per arterias humores in trunco aortæ mouet, vnde etiam accidit, vt post medicamentum purgantia vmbilico applicata purgatio sequatur; quia

*Quando
lenientia
exhiben-
da.*

per arterias vis medicamenti purgantis attrahitur. Exhibentur autem talia commodissime hora vna vel duabus ante cibum, non post cibum, & quidem vel ante prandium, vel ante coenam. Materia hoc modo euacuata danda est opera, ne iterum cumuletur, recta victus ratione adhibita & victu parciori exhibito, quique contrariam habeat humori peccanti qualitatem.

Si autem in ipsis intestinorum tunicis materia contineatur, & frequentiore euacuatione indiget, & ea medicamenta vsurpanda, quæ nonnihil ad purgantium naturam accedunt, qualia commodissime ex aloë parantur.

Et quidem si aliunde humores ad intestina confluant, vt in aliis partibus & fluxionibus, partis recipientis, & mittentis habenda est ratio. Ideoque si intestina, vel propter dolorem, vel calorem humores attrahant, dolor mitigandus, calor verò temperandus; si verò ob solam imbecillitatem fluxionibus recipiendis obnoxia sunt intestina, roboranda sunt. per modicè adstringentia, vel assumpta ore, vel per clysterem iniecta potius, quàm extra applicata, quorum vsu facilè humores ad interiores partes compelluntur. Talia sunt, quæ parantur ex rosis, mentha, plantagine, polygono, absinthio. Materia verò, quæ in intestina confluit, ab iis auertenda. Cum autem intestina corporis intimum occupent, fit commodissime auersio venæ sectione in cubito. Reuellit etiam ab intestinis vomitus, non tamen per purgantia fortiora institutus; item frictiones brachiorum & crurum, cucurbitulæ dorso & scapulis appositæ. Repellentia quod attinet, ea cum intus assumuntur, & per clysteres iniiciuntur, tum extra applicantur. Quanquam enim externa nonnulli suspecta habeant

*Intestina
roboran-
tia.*

*Repellen-
tia mate-
riam ex
intestinis.*

quentius accidit, à dolore attrahitur, id quod fit post vehementes intestinorum dolores, post percussiones & lapsus, & imprimis, cum intestina è sua sede in scrotum vel umbilicum excidunt, vbi compressa dolorem patiuntur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Dolor fixus, distendens, ingens in parte affecta intus percipitur: in loco autem tumor nonnunquam percipitur, cuius ratione, vt Galenus, 6. *de loc. affect. cap. 2.* docet, nonnulli hunc morbum *πεδάφα*, appellârunt, quòd in eo tenue intestinum tactu deprehendatur conuolutum instar chordæ. Febris & febrilia symptomata adfunt: aluus occluditur, & omnia per os reiciuntur, qui affectus ileos appellatur, vt infra dicetur, vrina supprimitur, quòd vesica in consensum trahitur, venter inflatur, respiratio est difficilis, vires omnes languent. Vtrum autem tenuia, vel crassa intestina inflammentur, ita dignoscitur. Si tenuia intestina affecta sint, stomachi distensio adest, & spiritus angustia, & nausea, atque vomitus assidui & vehementes, ita vt nec potus contineri queat, paulò post & stercoreum vomitus sequatur: dolor & tormina magis ad superiora vergunt. Si in crassis inflammatio consistat, vomitus non ita continuò durat, dolor ad hypochondria magis pertingit, ac lumborum adest grauitas, vomitus stercoreis tardius superuenit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Inflammatio intestinorum periculosum malum est, & præsertim tenuiorum, vt quæ Ileum & alia graui symptomata inducit, & pauci hoc modo affecti euadunt.
2. Malum etiam acutum est, & citò ad statum properat.
3. Sæpè inflammatio intestinorum in gangrænam & sphacelum abit. Vidi hoc in foemina & iuvene, quibus cum ex hernia intestinali intestina inflammata essent, tandem sphacelo ea correpta sunt, quæ putredo superiacenti peritonæo & abdominis musculis circa inguina communicata eas ipsas partes infecit, vt sphacelo corripenterent, ac viâ per corruptam partem facta feces alui cum summo foetore per inguen excernerentur, atque ita utræque mor-

tem

rem oppeteret. Plura vide infra de Ileo.

Indicationes.

Qui scopi & indicationes in aliarum partium inflammationibus dantur, eadem & hic locum habent. Sanguis nimirum affluens à parte affecta auertendus, eiusdem feruor temperandus, ac id, quod influxit, discutiendum. Nam vt ad suppurationem ducatur, minùs tutum est, & non sine periculo id fit, ac præcipuè si ad interiora abscessus rumpatur.

Indicationes.

Curatio.

Ideoquè mox (lenem tamen clysterem præmittere nihil prohibet) basilica aperiatur, etiam ante topica; & si opus sit, ac vires ferant, etiam repetatur venæ sectio. Trallianus in inflammatione ita aucta, vt vrina etiam supprimatur, venam tali aperit, qua ratione & alui & vrinæ excretionem sæpè secutam fuisse ait. Sanguine euacuato statim quæ repellunt, refrigerant, & dolorem mitigant, vsurpanda. Ideò inunctiones fiant ex oleo rosaceo, aut panni vel lana oleo rosaceo & vino austero imbuta ventri imponantur, quibus aceti aliquid addere non inutile fuerit.

Curatio.

Venæ sectio.

Anodyna & refrigerantia.

Cataplasmata quoque applicentur ex plantaginè, endiuia, portulacâ, & similibus, è quibus contusis exprimatur succus & oleum rosaceum addatur: vel malâ cydonia in posca dilutiore cocta oleoque rosaceo mista applicentur, eaque omnia tepidè.

Per aluum, & præcipuè vbi intestina inferiora inflammata sunt, in morbi principio iniiciantur clysteres ex cremore ptisanæ, oleo rosaceo, succo plantaginis, endiuia, portulacæ, luteis ouorum recentium. Omnia simul Reuulsionum genera instituantur, quæ materiam ab internis partibus ad externas reuocent, vt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ scarificatæ, cruribus, & artubus applicatæ, lotiones item extremorum. Per os exubeantur, quæ citra adstrictionem refrigerant, vt decoctum maluæ, lactuæ, violariæ, ptisanæ. In augmento addantur aliqua, quæ vim discutiendi & leniendi habent, vt oleum chamæmelinum, anethinum, cataplasma ex semine lini, foeniculi.

Reuulsionia.

Discutientia & lenientia.

nugræci, chamæmelo, farina fabarum. Vtile est & emplastrum Alexandri, quod fit ex vitellis ouorum sex, farina fabarum, olei rosacei, chamæmelini an. ʒ. ij. ʒ. cera ʒ. v. mucilaginis seminis lini q. s. ad faciendum emplastrum. Clysteribus verò in progressu morbi addatur oleum chamæmelinum, semen fœnugræci, lini, flores chamæmeli. Clysteres autem acres, & suppositoria acria omittenda, ne inflammationem augeant. Quæ verò acria non sunt, etiamsi superiora intestina inflammentur, in progressu morbi ad euacuandum excrementa, quæ in inferioribus intestinis hærent, vtilia sunt. A purgantibus verò planè abstinendum; cum & locum affectum exasperent, & humores vitiosos versus partem affectam deducant, quod in omni inflammatione interna, ex monitu Hippocratis, 4. de vict. rat. in acut. l. 22. cauendum. Et licet excrementa retenta purgationem suadere, & exigere videantur: tamen longè maius damnum ex inflammatione à purgantibus aucta accidit, quàm commodum ex purgatione, quæ frustra, renitente & obstante inflammatione, teneatur. In declinatione tamen leuia adhibere vtile fuerit. Si dolor valdè vrgeat, eum lenientia, quæ infra in curatione colicæ proponentur, vsurpanda. Itaque hic utilis erit emulsio seminis papaueris albi, vel syrupus papaueris, diacodium, philonium, laudanum opiatum; quæ posteriora tamen viribus iam valdè languentibus non vsurpanda, ne mors acceleretur. Si malum sit ab Enterocæle, danda opera, vt intestina quamprimùm in suum locum reponantur. Itaque clyster emolliens præmittatur, & postea fatus fiat ex oleo chamæmelino, anethino, & liliorum simul mixtis, quibus locus rupturæ inungatur, vel cataplasmata emollientia eidem imponantur, & tandem intestina prolapsa manu suauiter in suum locum reponantur. Eadem curandi ratio est, si sit Ileos ab exomphalo. Paretur ergo talis clyster. ʒ. Rad. alth. ʒ. ʒ. maluæ, althææ, parietariæ, an. M. j. flor. chamæmeli, M. ʒ. Prunorum num. x. Sem. anisi ʒ. ij. Coqu. in aq. communi, vel iure carniū. Colaturæ. ʒ. ʒ. j. cassiæ extr. ʒ. j. ʒ. ol. aneth. chamæmelini an. ʒ. j. salis ʒ. ʒ. F. Clyster. Fortus efficacior erit, si illa emollientia, vt radix althææ, maluæ,

Purgantia prorsus omit-tenda.

Dolorem lenientia.

Inflam-matio ab Enterocæle.

Ab exomphalo.

maluæ, flores chamæmeli, meliloti coquantur in lacte, & contundantur, ac contusa, additis oleo amygdal. dulc. chamæmelino, lini, lilior. albor. omnia in vesicam, vt dimidia eius pars repleatur, coniiciantur, & venter inferior versus pectinem & circa anum calidè cum constricta bene vesica foueatur.

Per os etiam iuscula pingua, in quibus malua cocta fuerit, sæpius propinentur. Eodem ferè modo procedendum, si inflammatio sit à contusione. Hoc saltem tum observandum, vt reliquis, quæ inflammationis causa adhibentur, aliquid lenientium, & aliquo modo concoquentium addatur.

Inflammatio à contusione.

Dieta.

Victus in inflammatione intestinorum sit tenuis & refrigerans. Ideoque æger sola prisana sit contentus, vt inflammatio refrigeretur, & ne ob copiam alimentorum excrementa cumulentur, cui aliquid vini granatorum admisceri potest. A vino planè abstineant, & ab omnibus calefacientibus.

Dieta.

C A P. III.

De Angustia Intestinorum.

¶ Vm intestina canales quidam sint, per quos chylus in ventriculo coctus distribuitur, aut à vasis mesaraicis exsugitur, & quod inutile est, in feces alui mutatum per ea excernitur, si meatus hic in corpore claudatur, vel angustior fiat, varia mala & symptomata excitantur.

Angustia Intestinorum.

Causæ.

Angustiam autem in Intestinis variæ causæ inducunt. Primò nonnulli à causis exsiccantibus & adstringentibus ea angustiora reddi posse statuunt, vt acerbis, austeris & similibus. Verùm lubricitatem potius intestinorum ab iis plerumque immutari & feces exsiccare credibile est, quàm vt ipsa intestina ab ipsis contrahantur, præsertim cum mutata demum in chylum ad intestina perueniant. Nisi forsan accadat, vt cruda ad intestina perueniant, atque ibi hæreant, & simul obstruendo angustiam pardant. Tale exemplum habet Fernelius, lib. 6. de part. morb. & parianst

Causæ.

An exsiccantia & adstringentia Intestinorum angustiam pariant.

sympt. cap. 9. Septennis puella, inquit, diarrhæa correpta cum

per dies complures subalbidam ac putrem olidamque materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiusmodi peræsa eius ania consilium de cohibendo cum aliis mulierculis cepit. In eam rem cydoniato larga manu exhibito sic est eius usu alui repressa, ut eo die & sequenti nocte nil omnino reddiderit, sed excitatis sæuissimis ventris doloribus & torsionibus usque ed intumuerit, ut hydropica derepente euasisse putaretur. Accitus Medicus quid rei esset suspicatus, clysmatis primum lenibus, deinde etiam acrioribus identidem iniectis hærente aluo noxiam materiam foras euocare, fotu dolores lenire tentar: sed id frustra. Inualescentibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis, tandemque liquidioris stercoris vomitione intra biduum miserabiliter extincta est. Aperto corpore cæcum intestinum coangustatum, constrictumque adeò obhærescente, interiorémque ductum obturante cydoniato deprehensum est, ut illac nullo modo prorsus quicquam posset peruadere: unde accidit, ut acris illa & corrupta materia meatu prohibito obiectaque mora restagnans inusitatam sibi viam in abdominis spatium patefecerit, paulò suprà obstructum locum pereso perforatoque intestino, quo velut emissario & cuniculo acto excidens abdominis totam cavitatem repleuerat. Hinc acerbissimi dolorum morsus, hinc distentio, hinc animi defectiones, abortoque fædo vomitu crudelissima mors breui consecuta. Credibilius est, per longam inedia[m] intestina quasi collabi, constringi & angustiora reddi: Sicut alias videmus, animalia, quæ voraciora sunt, habere intestina ampliora, quæ minùs comedunt, angustiora. Secundò fiunt intestina angustiora, dum inflammantur, de quo capite præcedente dictum. Tertiò coalescunt interdum intestina. Ita refert Marcellus Donatus, de histor. medic. mirab. lib. 4. cap. 10. Nobilissimum quendam equitem Carolum Nuualanum anno 1559. ex suppressione alui mortuum, & in dissecti cadauere obseruatum fuisse, quòd intestinum rectum in parte superiore ita per digiti transuersi longitudinem coaluerit, ut vix tenuioris funiculi crassitudinem æquaret, utrínque in confinio intestini partibus in tumorem quendam veluti glandulosum eleuatis, à quo factum, quo minùs feces in superioribus intestinis genitæ per

conſue

*Intestina
norum
coali-
tus.*

consuetam viam detruderentur, nec aqua thermalis partem potuerit pertransire, sed in monoculo congregata reperta fuerit. Sorori etiam Rondeletij intestina multis in locis mutuo connexa spatio ferè duorum digitorum, & colicorum dolorum ac mortis causam fuisse testatur Ioubertus, in *vita Rondeletij*.

Interdum intestina & parte inferiore, seu in ano coalescunt, conpertumque est, quosdam ano clauso natos fuisse, vt testatur Coelius Rhodiginus, *antiq. lect. lib. 4. cap. 9.* Ani clausi exemplum & curationem etiam descripsit Guilielmus Gabricius, *centur. 1. obser. 43.* vbi refert, infantulum natum fuisse clauso ano, qui cum talis vsque ad sextum ætatis diem maneret, maximo angore & torminibus cruciabatur, & in vitæ periculo versabatur. Venter enim inflatus, extentusque erat, lipothymix & sudores frigidi aderant, anus obducta erat membranâ prædurâ, in qua nullum ferè indicium, aut vestigium ani, præterquam macula nonnihil liuida apparebat. Illic factâ parvâ incisione, (ne sphincter læderetur) nouaculâ linteis iuxta aciem inuolutâ; deinde immisso speculo ani, & quod reliquum dilatato, statim eiecta est excrementorum colluvies. Hinc venter confestim subsedit, reliquaque symptomata remiserunt. In anum demum immissa est, per aliquot dies, fistula plumbea inuncta vnguento quodam deficcante: veluti de cerussa, de minio, diapompholygos, & similibus. His facta cicatrice plenissimè conualuit. Nonnunquam verò post vlcera coalescit, vt *Argent. lib. 2. cap. 10. de causis morb.* Beniuenias, *de abditis sanat. & morb. causis cap. 30. & 86.* & alij, quorum obseruationes collegit Schenckius, *lib. 2.* referunt. Quartò comprimuntur Intestina, præcipuè tenuia, dum conuoluuntur & contorquentur, quòd fit, dum è sua sede & abdominis cauitate rupto peritonæo vel in scrotum decidunt, vel per vmbilicum elabuntur. Quintò obstruuntur Intestina interdum à fecibus induratis, quæ *σκιβαλα* dicuntur; quòd accidit præsertim eò loci, vbi tenuia desinunt, & in crassa terminantur; nonnunquam & in intestini recti fine idem accidit. Indurantur autem feces, vel quia ex materia cras-

Ani co-
litum.

fiore & sicciore generantur, & potu minùs diluuntur, vel siccantia multa alia miscentur, vel quia partium vicinarum, epatis præcipuè, calore, quicquid est humidum in iis, exfugitur, quòd imprimis accidit, si alui feces ob longam sessionem, vel aliàs occupationes diu in Intestinis detineantur.

Præterea & alia, quàm feces, intestina obstruere possunt. Calculos & vermes in iis generari postea dicitur, quæ angustiam quandam pariunt, at integram obstructionem vix excitant. Ita interdum corpora quædam dura deglutiuntur; sed & ipsa angustiam quidem pariunt, verùm si œsophagum transeunt, rarò etiàm intestina integrè obstruere possunt, interdum tamen id accidit, vt antea ex Fernelio dictum.

Quin etiàm pituita crassa & viscida in Intestinis generata eadem obstruit. Etsi verò sæpè diu ea cùm victus, tum debilis in Intestinis caloris ratione cumulata rarò integram obstructionem parit: tamen si diu ibi hæreat, ita crassescit, vt intestina prorsus obstruat, & difficilium symptomatum caussa fiat. Ita narrat Fernelius, *de part. & morb. & sympt. lib. 6. cap. 9.* Caroli Quinti Imperatoris Legatum quendam dolore, nec non tumore, à dextro hypochondrio per ima ventriculi in sinistrum exporrecto affectum fuisse. Huic cum sexennio toto remedij genus omne, tanquam emolliendo scirrhus adhibitum fuisset, iniecto tandem acriori clystere durum ac firmum quippiam medio ductu pertusum, pedis longitudine detractum est; quòd ille intestini portionem esse metuebat. Sed cum repentè leuatus videretur, adhibito consilio iterum ac tertio clystere perlutus est, rursusque simili euulsa materia continuò pristinæ est valetudini restitutus. Alteri verò cuidam, vt idem Fernelius, *ibid.* refert, similis, sed grauior, affectus aluum prorsus cohibuit, qui tandem ventre suprà modum intumescente decessit è viuis; inuentumque est colum Intestinum vsque adeò infarctum pituita concreta, vt solidum prorsus censeretur, nihilque omninò fecis in aluum delabi fineret. Simile quid, quod Lipsio accidit, videatur infra, *cap. 5.*

Signa Diagnostica.

Ipsa intestinorum angustia in genere ex eo præcipuè *Signa.* cognoscitur, quòd alimentum non rectè per intestina distribuitur, fæcèsque alui non rectè per aluum excernuntur. Causæ autem suis signis discernendæ sunt. Si à siccantibus & adstringentibus assumptis angustia fiat, id ex relatione ægri & adstantium cognoscitur, vt & si inedia præcesserit. Inflammatio è signis *capite præcedente* propositis manifesta fit. Coalitus intestinorum vix satis rectè signis cognoscitur, & nonnisi post mortem dissectioneprehenditur. Si verò anus vel à natiuitate, vel ab ulcere clausus sit, tactui & visui paret. Si intestina vel in scrotum prolapsa, vel per umbilicum elapsa angustiora ex compressione redduntur, nec illud vel medicum, vel ægrum latere potest. A fecibus induratis si intestina obstruantur, nullus adest dolor, nullus tumor, & nihilominus feces alui non redduntur, & causæ, quæ feces exficcare possunt, præcesserunt. A pituita verò crassa ea obstrui non facile cognoscitur: morborum tamen diuturnorum & difficilium, vt ex hystoriis supra enumeratis patet, ea causa est, corpus languet & tabescit, cruditas adest, tarda alui deiectio, flatus plurimi, venter friget, nonnunquam & dolore colico vexatur. De vermium tandem & calculorum signis dicetur postea suo loco.

Prognostica.

1. Pro causarum varietate etiam angustia intestinorum plus minúsve periculi & difficultatis portendit. 2. Ab assumptis adstringentibus & exiccantibus angustia curatu non est difficilis, & adhibitis emollientibus, & humectantibus remediis non ita difficulter curatur. 3. Inflammatio intestinorum quid periculi portendat *capite præcedente* dictum. 4. Coalitus intestinorum incurabilis est. 5. Quantum periculi habeat Intestinorum compressio & conuolutio, infra *cap.* 6. patebit. 6. Intestinorum obstructio à fecibus induratis non ita difficulter curatur: quæ verò est à pituita crassa viscidâque, longorum latentiumque morborum causa est, & magna cum difficultate tollitur; vt & quæ à vermibus, vel à calculis est. 7. Si anus clausus

Prognostica.

clausus sit, & totus musculus coluerit, malum incurabile est. Si verò meatus membrana tantum obductus sit, curari potest.

Indicationes.

Indicationes.

Si angustia sit ab exiccantibus & adstringentibus assumptis, humectantia & emollientia requiruntur, quæ etiam necessaria sunt, si ab inedia diuturna sit angustia. Inflammatio intestinorum quid indicet & quomodo curanda sit, *capite præcedente* dictum. Si ex intestinis è suo loco delapsis & compressis sit angustia, intestina in suum locum restituenda sunt, de quo *infra* dicetur. Si à fecibus induratis sit obstructio, emolliendæ sunt feces & euacuandæ. Si à pituita crassa & viscida est, incidenda & abstergenda est. Si à vermibus, vel calculis ij tollendi. Anus clausus aperiendus.

Curatio.

Curatio.

Ergo si ab adstringentibus & siccantibus assumptis sit angustia, humectantia & emollientia cum assumenta, tum per clysterem iniicienda. Assumenda nimirum caro mollis vitulina, hædina elixa, pinguis & mucilaginosa, iuscula pingua, butyrum, oleum, malua, atriplex, lac. E medicamentis sumenda cassia, syrupus violarum solutius, clysteres emollientes passim noti iniiciantur. Si ex diuturna inedia sit angustia, commodissimè cibis emollientibus & humectantibus modò enumeratis tollitur. Cauendum tamen, ne post longam inediam corpus cibo multo oneretur, sed sæpè & parum comedere præstat. Feces indurata emolliendæ sunt, & per medicamenta lenientia supra *cap. i.* proposita, tum clysteres educendæ.

Vtilia autem hic sunt iuscula pingua, prunorum decocta & eorum ius, passulæ, ficus, spinachia, malua, beta, atriplex comesta, oleum amygdalarum dulcium, quod vel solum sumitur, vel manna additur, vt: ℞. Mannæ ℥. j. vel ℥. j. β. dissoluatur in iusculo gallinæ, vel carnis, adde ol. amygdalar. dulc. ℥. j. β. M. Aut si opus sit ol. amygd. dulc. ℥. ij. addantur diagladij ḡ. v. vel detur cassia, passulæ laxatiuæ, & alia medicamenta lenientia supra enumerata. Clysteres etiam emollientes ex malua, althæa, parietaria, violaria, branca
virsina:

De reb. p. n. in Intest. repertis, & in specie. 255
quantur sæpè spontè; sed commodum est naturam adiu-
uare lenientibus & lubricantibus sæpè exhibitis, ac per
clysteres iniectis.

Pituita.

Pituita.

Pituita etiam lenta interdum in Intestinis colligitur, concrefcitque, cuius rei duo exempla ex Fernelio, *lib. 6. de part. morb. ac sympt. cap. 9. supra cap. 3.* allegauimus, quæ ibi videantur. Notatu quoque dignum est id, quòd in vita Ioh. Heurnij extat. Cum clarissimus Lipsius tædiosissimo malo conflictatus fuerat, febriles insultus varios exper- tus, stomachus, totumque corpus ei flaccidum & marci- dum: contigit quodam die, vt assumpto pharmaco, aluum exoneraret. Sensit autem, dum naturæ necessitati pareret, ingentem se copiam alui effundere, eamque continuam & cohærentem. Intuetur quid sit rei, videt attonitus se eiusmodi massam effudisse, quæ formam & characterem intestinorum planè exprimeret. Consternatur, illicòque Heurnium vocat, de vita sua actum dicens, nam omnia se intestina effudisse. Inspicit alui proluuiem Heurnius, & læto vultu ad Lipsium versus, Respice, inquit, trophæa de tuo morbo; hic focus & sentina totius mali iacet. Nam erat lenta & viscida pituita, paullatim in tota intestinali fistula coaceruata, à sedentaria & in studiis contabescen- te vita, eius figuram referens; quæ cum computruisset & vicinis partibus noxam suam communicasset, sentinam malorum in totum propagauerat. Hoc morbi fomite expurgato recreatus est vir Clar. ad pristinam sanitatem rediit. Res etiam aliæ præter naturam in Intestinis inue- niuntur, de quibus infra *de rebus præter naturam per al- uum excretis* dicitur.

De Lumbricis.

Etsi vermes in pluribus corporis partibus generentur, *Lumbri- ci.* vt in *Institut. pag. 338.* dictum: tamen cum frequentissimè in intestinis reperiantur, hoc loco de iis agere libet. Et quidem sæpè magna copia vermium in intestinis conti- netur, vt non solum supra centum, sed & mille excretos- fuisset obseruatum sit, de qua re videantur obseruationes Schenckij. Appellantur autem hi vermes Græcis *ἐμύρδεις* *in* *In inte- stinis sæpè copiosissi- mè gene- rantur.*

in genere. Antiqui quoque *Onchia*, id est, feras, ut quæ ferocius in corpus sæuiant, appellauerunt, ut ex Hippocrate, 6. *Epidem. sect. 7. text. 6.* & 6. *Epidem. sect. I. text. 3.* & 4. *de morb.* Galeno, in libro, quem de Hippocratis antiquorum nominum interpretatione scripsit, apparet. Latinis Lumbrici dicuntur. Quandoque tamen nomine lumbricorum teretes tantum significantur. Et si alios etiam hoc nomine accipi volunt, vocem Latī addunt. Plinio, *lib. II. cap. 33.* tænia quoque Lumbrici appellantur. Quanquam enim hic tineas legant: Marcellus tamen, Virgilius & alij tænias legere malunt. Tænia enim Græcis fascia est, hōsque vermes ita dici statuunt, quod instar fasciarum sint latī & longi, & proinde latos tantum lumbricos hoc nomine significari censent; qui *vesicæ*, ob similitudinem, quam ad institas habent, dicuntur. Ij verò Lumbrici, qui in ima sede procreari solent, *Ascarides* in specie nominantur.

Lumbricorum genera tria. Lumbricorum verò tria genera Aristoteles, *de histor. animal. lib. 5. cap. 19.* & prisci medicinæ scriptores ferè omnes numerant; Teretes, qui frequentissimi; Latos, atque Ascarides. Hippocrates verò, 3. *aphor. 26.* & Celsus, *lib. 4. cap. 17.* duo tantum recensent; Ille quidem teretes & Ascarides, hic verò Latos & Teretes, Latūsque lumbricus ab Hippocrate omissus censetur, quod nulli determinatæ ætati conueniat, & omninò rarus sit. Idem tamen, 4. *de morb.* latorum etiam lumbricorum facit mentionem. Recentiores quidam quartam speciem addunt, Cucurbitinos scilicet, sed alij aliter. Quidam enim latos in duas species distinguunt, in longos nimirum & breues; illos Ascarides, hos cucurbitinos nominant. Quidam cucurbitinos pro genere sumunt, quod in distinctas & coniunctas veluti species diuidunt. Sunt & qui latos ad cucurbitinos referunt. Alij quoque dubitant, an reperiantur Lumbrici, qui sint cucurbitæ semini similes. Paulus enim *lib. 4. cap. 38.* corpuscula illa cucurbitæ seminibus persimilia non in lumbricorum numero, sed inter lumbrici latī notas recenset, quod proculdubio ex *lib. 4. de morb.* desumit, ut mox patebit. Verum enim verò ut quomodo se res habeat, & quot lumbricorum sint genera certissi-

*An dætur
Lumbrici
cucurbitini?*

certissimus, in principio quid latus lumbricus sit, dispi-
ciendum, de quo non exigua apud authores occurrit Latus
Lumbricus
quid?
controuersia, quæ omninò discutienda est, si de generi-
bus lumbricorum certi esse velimus. Hippocrates, seu au-
thor *lib. 4. de morbis*. Lumbricos latos nasci in puero, dum
adhuc in vtero est, ex lacte putrescente, & aucto puero
etiam augescere hos lumbricos à cibis, quos assumit edi-
tus infans, & intestinis æquales fieri scribit. Latum verò
hunc lumbricum parere, & id quod veluti cucurbitæ fe-
men cum stercore excernitur, partum lumbrici esse negat.
Paulus Ægineta *lib. 4. cap. 57.* latum lumbricum mutatio-
nem internæ intestinorum membranæ in quoddam ani-
matum corpus esse dicit, quòd quandoque per partes
plèrùmque totum simul excernitur, incredibilem magni-
tudinis speciem præbens. Aëtius quoque, *lib. 9. cap. 46.* La-
tum lumbricum transmutationem membranæ tenuia in-
testina intus succingentis in animale quoddam corpus
esse dicit. Hieronymus Gabucinus latum lumbricum ni-
hil aliud esse existimat, quàm abrasionem veluti intesti-
norum albam rotà complectentem intestina, intra quam
cucurbitæ semini similes animantes procreentur: quæ
quidem abrasio rarissimè tota excernatur, frequenter per
partes exeat. Atque hæc si excretionem frangatur, seu rum-
patur, tum apparere lumbricos illos cucumeris semini si-
miles seorsim excretos, atque interdum complicatos, in-
terdum pauciores, atque ita statim, non totum illud cor-
pus abrasum, quòd latus lumbricus appellatur, vivere,
sed solùm cucumeris vel cucurbitæ semini similia ani-
malcula intra ipsum vivere. Cùm enim talem latum lum-
bricum se mouere vidisset, diligentissimè eum contem-
plantem, tandem per eius totam cauitatem cucumeris
semini similia animalcula sese mouentia ipsi motum præ-
stare, se animaduertisse scribit, quæ ex eo prodibant, in-
terdum vnum, interdum duo simul complicata, plèrùm-
que quatuor pluraue, atque eam abrasionis portionem,
quæ vacua ab eiusmodi cucurbitinis segmentis animatis
erat, nullo pacto motam fuisse, imò subsedisse. Atque
hinc statuit, latum lumbricum nihil aliud esse, quàm mu-

cum intra intestina genitum, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate densatam, lorice modò intestina intus ambientem, e qua cucurbitæ semini similia animantia conceptus more producantur. Hinc secundum Gabucini sententiam latum illud intestinorum spolium lumbricus latus quidem vulgò vocatur, verum per se non mouetur, nec animal est, sed animalculum illud cucurbitæ semini simile in eo mouetur; quòd tamen per se peculiarem & quartam lumbricorum speciem non constituat, nec per se latus lumbricus appellandus, sed nota potius lati lumbrici sit. Et pro sua sententia allegat Aristotelem, qui, *lib. 9. histor. animal. cap. 19.* scribit, latum solum lumbricum intestino adhærentem parere simile cucumeris semini, quò indicio id genus lumbrici inesse intelligunt.

Platerus duo tæniæ intestinorum genera constituit. Vnum quod fasciam quandam referat membraneam, intestinorum tenuiorum substantiæ similem, earum longitudinem adæquantem, minimè tamen uti illa, cauam, sed digitum transuersum latum, quæ rectius tænia intestinorum, quam lumbricus latus appelletur, cum nec viuat, nec loco moueatur, uti lumbricus, nec titillationes, aut rosiones in intestinis efficiat; Alterum verò genus in lumbricorum numerum admittit, & teniam illam ex portionibus multis cohærentibus, & quæ abscedere in vicem possint, cucurbitæque semina quadrata nonnihil referant, constitui dicit, hocque vermis genus propriè cucurbitinum nominari censet, quòd rarius integrum, plerumque in frustra diuisum excernitur. Tales omninò vermes fuerunt, quos à femina quadam reiectos fuisse annotauit Antonius Beniuenus, *cap. 87. de abdit. morb. caus. & curat.* quos ita inter se iunctos, & mordicus quasi cohæsisse scribit, ut, cum sua ipsi serie quatuor cucurbitorum longitudinem excederent, vnum tantum corpus, vnumque duntaxat vermem præ se ferrent. Verum enim verò si hæc opinioniones omnes diligenter perpendamus, & cum iis, quæ auctores de hisce lumbricis obseruarunt & annotarunt, conferamus, primò omninò statuendum videtur, contra

Gabucinum & Platerum, omninò taniam, seu fasciam hanc esse animal; ideòque ab Hippocrate, Aristotele, Galieno, & aliis medicis antiquis rectè animal appellari, & inter lumbricos, qui sunt animalia, referri, non verò esse tantùm lumbricorum receptaculum. Idque apparet ex capite, quo hic vermis præditus, quòd verrucosum in eo vidit Amatus Lusitanus; Rondeletius oblongum, paruum; Forestus in mucronem tanquam subulam defixisse. Molliorem tamen hanc partem habet lumbricus latus, unde punctiones illa, quales à teretibus ægri nonnunquam satis graues in ventre percipiunt, ij, qui laborant lato lumbrico, non experiuntur. Ideòque hinc Platerus parum firmiter concludit, quòd hic vermis non viuat. Deinde ex motu, qui etsi obscurior & tardior, quàm teretum lumbricorum, tamen aliquis est, vt plurimi authores obseruarunt, visumque vna eius parte abruptà reliquam in ventrem retractam fuisse; imò quandoque in glomum quasi se totum conuoluisset, vbi medicamentorum vi ex ventre hominis totus propulsus fuit. Atque ad istum motum proculdubio comparatæ sunt illæ incisiones, seu genicula, & intermedia, quibus reliquorum insectorum more per transversum distinguitur, quæ à nonnullis vermes cucurbitini, quòd cucurbitæ semina, quando abrumpuntur, singula referunt, sunt nuncupati. Hæ vbi alimento sunt repletæ, colorem fuscum, & nigras quasi maculas exhibent, humores verò vacuæ prorsus sunt albæ, atque cum in his internodiis motus sit in hoc lumbrico manifestior, id persuasit Gabucino, vt crederet, non lumbricum latum moueri, sed vermes cucurbitinos in eo, cum tamen non pæculiares & singuli vermes sint, sed totius illius longi partes. Cucurbitinos enim vermes quòd attinet, nihil aliud sunt, quàm partes lati lumbrici, quæ, quando abrumpuntur, singulæ cucurbitæ semen referre videntur. Sciendum tamen hic duùm generum esse latos lumbricos, vnum quòd communiter autores describunt, quòdque solùm priscis videtur fuisse notum, & quòd Platerus & Gabucinus viuere negant. Hicque lumbricus omninò longissimus est, de quo Plinius, lib. II. *hystor. natur. cap. 33.*

Lumbricus latus an sit animal?

Cur nullas punctiones in corpore efficiat?

Cucurbitini vermes quid?

Lati Lumbrici duo genera.

scribit, quòd nascantur intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine, id quod ab aliis quoque est obseruatum; & Platerus aliquot, qui quadraginta pedes longi fuerint, se vidisse scribit. Galenus quoque seu auctor libri, qui *Introductio*, seu *Medicus* inscribitur, nonnullos hominum vermes tam longos esse, ut in tota porrigantur intestina, scribit. Vnde etiam rectè, seu fasciæ nomen antiqui iis indiderunt, cum fascias illas ex lino & lana intexta constantes, quibus infantes inuoluuntur, exactè referant. Huius lumbrici partes, seu incisuræ non ita exactè semen cucurbitæ integrum referunt, sed vbi abrumpuntur, & moram aliquandiu iam emortua, vel semimortua in corpore trahunt, pars eius quæ ad latera est tenuior, tanquam facilior ad suscipiendum corruptionem putrescit; qui verò in medio, veluti nodus, figuram seminis cucurbitæ, vel cucumeris refert. Alterum tæniæ genus rarius est: eius tamen partes in viuento & integro ex actius & clarius cucurbitæ semina referunt, quale descripsit secundo loco Platerus & Cornelius Gemma, in *lib. de occult. naturæ characterismis*, quòd lumbrici genus ex partibus multis, quorum singulæ semen cucurbitæ referunt, constat. Neque annotatum est ab autoribus in hoc genere tam longos lumbricos reperi-
tos fuisse, sicut in priore. Videatur *Schema*. Talis etiam proculdubio fuit lumbricus, quem Antonius Beniuenius, loco allegato, vidit, quemque vnicum corpus & vermem vnicum retulisse scribit. Et fuit reuera vnicus vermis vno corpore constans, etsi ille ex multis vermibus sibi inuicem mordicus cohærentibus connexum fuisse dicat. Atque has partes nonnulli partum lumbrici & vermes cucurbitinos esse putant, eosque in lato lumbrico, seu tænia generari crediderunt; cum tamen reuera vnus saltem vermis sit ex multis nodis veluti articulis & geniculis cucurbitæ vel cucumeris semen referentibus compositus; & cum alterum lumbrici genus parum à lato lumbrico, quem vulgò describunt, discrepet, pro peculiari specie lumbrici haberi non debet. Lati lumbrici historias quatuor recenset Gulielmus Fabricius, *centur. 2. obseru. 71. 72.*

73. quas hic describere non libet: consulantur allegata loca.

Atque ita cum cucurbitinus vermis nullam peculiarem differentiam constituat, sed latus (cuius tamen duas species esse diximus) saltem pars sit, tres ita lumbricorum erunt differentiae; Latus, de quo iam pluribus diximus; Rotundus siue teres; Ascarides. Etsi enim utrumque genus hoc teres sit, tamen illi, qui longi sunt, in specie teretes dicuntur; qui verò breuiores, Ascarides vocantur, quandoque & tinea ventris, quod tineis, quæ in lanis & vestimentis proueniunt, similes sint. Ab his tamen lumbricorum speciebus, quæ frequentiores sunt, non parum discrepantes vermes in intestinis genitos, & quandoque eiectiones fuisse obseruatum est, vermes nimirum cornutos, hirsutos, quadrupedes, centipedes, multipedes, bicipites, tricipites, caudâ bifurcatâ præditos, de quibus videatur Schenckius, *Obser. 211. & seqq. aliquot.*

Causæ.

Qua ratione autem in intestinis vermes generentur, à *Causa.* multis prolixè disputatur: quæ mea sit sententia, *lib. 3. Institut. pag. 255. & de Chymic. cum Aristot. & Galen. consensu & dissensu, cap. 2.* exposui, quam iam confidentius tueor, cum pluribus eam defendere videam Philosophum doctissimum Fortunium Licetum, in libro de spontaneo viuientium ortu. Quanquam autem melius esset, vermes in homine nunquam geherari, & geniti grauissima mala, ac sæpe ipsam mortem homini inferant: tamen in naturæ cuiusvis indiuidui potestate non est eiusmodi vitia declinare, sed necessitate materiæ vniuersalis naturæ, cuius officium est, eas formas ad vniuersi perfectionem excitare, ad quas suscipiendas quælibet materia apta est, imperio & potentia subiicitur & paret. De materia quoque in *Institut. diximus*: illis tamen quædam, quæ ex vsu Medico sunt, addamus. Plerique humores excrementitios causas esse statuunt, & quidem Auicenn. *16. aer. tract. 5. cap. 1.* pituitam materiam lumbricorum esse dicit, quando ea incalescit in intestinis ac putrescit, ibidemque consistit. Idem, *cap. 2.* eosdem ex humiditate excrementitia à iecoris attractrice

*Materia
lumbricorum.*

facultate imbecilli in excrementis relictâ fieri statuit. Verum si corporum constitutionem, in quibus lumbrici generantur, consideremus, statuendum videtur, consideremus, statuendum videtur, non præcipuè ex humoribus pituitosis excrementitiis, sed alimentariis, & chyli portione iis admixtas vermes generari. In iis enim præcipuè vermes producuntur, à quibus cibi confertim, nulloque ordine, & priore nondum concocto, ingeruntur, ut ita cocti cum semicrudis ad intestina descendant, & cum omnes partes alimenti ob copiam à mesentericis vasis non attrahantur, succus ille alimentarius cum excrementis mixtus in intestinis hæret, & seu putredine, seu calore loci incalescens in animal mutatur, dum forma, quæ in materia illa delitescibat, verum officio formæ non fungebatur, iam à calore illo temperato excitata in actum

Præcipua vermium causa. erumpit, & materiam illam informare incipit. Hinc causa præcipua vermium est ἀδύφαια & voracitas infantium,

qui subinde alios cibos, prioribus nondum concoctis, ingerunt, & præcipuè si tales cibos assumant, qui facile putrescunt, vel ad vermes producendos dispositionem habent, ut si nimis maturè carnibus infantes vescantur, vel fructibus fugacibus, ac aliis, quæ sunt humidioris naturæ. Et cum sit magna differentia ciborum, quibus homines utuntur, non mirum etiam est, in vermibus aliquam apparere varietatem, & sæpè monstrosi quid generari, prout in cibo ad hanc vel illam animalia formam suscipiendam dispositio est. Ut enim aliqua, quæ sponte nascuntur animalia, testacea & alia quælibet determinatam materiam requirunt, neque quælibet generantur: ita etiam ex alia fiunt teretes, ex alia lati lumbrici, ex alia rursus ascarides, ex alia iterum monstrosa alia. An verò dulcia ad vermes generandos faciant, in dubio est, negatque id Gabucinus, & statuit, dulcia, qua dulcia sunt, lumbricos non generare, cum dulcia eo consent temperamento, ut facile in quouis corpore in bilem vertantur. Cum enim à calore temperamento dulcis fiat sapor, & dulcia, si venter ea concoquere & mutare debet, suo calore ea alterare

Dulcia an ad vermes generandos faciant?

neceffe habeat, vltiore coctione saporem adipisci amarum,

rum, & hinc facile in bilem commutari, ex qua nec extra, nec intus ullum procreatur animal. Dulcia verò in corpore iam prædictos lumbricos saltem commouere, & sursum ad ventriculum ducere statuit. Verum enim verò negandum, dulcia tale habere temperamentum, ut in quouis corpore in bilem facile vertantur. In iuuenibus quidem, & calido & sicco hoc fit; verum ut in infantibus, qui calidi & humidi sunt, hoc fiat, non est necessum, in quibus nulla rerum dulcium amplius fit adustio. Imprimis verò de generatione lati lumbrici anxie Medici disquirunt, modumque generationis inquirunt, saltem tamen in calore hærentes statuunt, mutari pituitam copiosissimam in membranam vermiformem magnitudinis ac formæ talis, qualis ipse vermis cernitur, quæ ita figurata quòd demum animetur. Putantque se rem habere sicut, in semine & peñe. Ut enim semen, dum in uterum peruenit, in calido loco constitutum extra membranam contrahit, aut panis dum coquitur, tenuis quædam pellicula in superficie excitatur, quæ crusta appellatur: ita etiam pituitam in intestinis copiosam, & rationi loci & à calore putredinali putrescentem in membranæ coriaceæ formam abire. Quòd verò striis quibusdam ea membrana prædita est, id ex inæqualitate subiectæ materiæ provenire. Verum enim verò & falsa est ista sententia, & falsis nititur præsuppositis. Non enim membrana, quæ foetus includitur, saltem fit à calore semen exiccante; sicut crusta panis fit à calore fornacis, sed, ut ipse foetus, à facultate formatrice. Ideoque idem etiam de lato lumbrico statuendum, eum scilicet totum à facultate formatrice in materia illa fatente à calore corporis excitata formari, & sicut arbores, & animalia reliqua à parua mole primordia sua habent, ita & lumbricus latus proculdubio ab exigua mole, attracto alimento prægrandis evadit. Neque compertum, ullius animalis corpus primum ea magnitudine, quam habere debet, formari, & postea formatum demum animari. Atque ex his, quæ hætenus dicta sunt, patet, quæ ætas magis generationi vermium obnoxia sit; nimirum ea, Hippocrate, 3. aphor. 26. autore, quæ

Lati lumbrici generatio.

Quæ ætas vermium generationi magis obnoxia sit?

quæ media est inter illam, in qua pueri dentire incipiunt, atque eam, in qua ij degunt, qui pubertati proximi sunt. Et in primis nascuntur tunc in iis teretes & ascarides; quia pueri in ea ætate constituti ob lactis & pulmento-
 rum frequentiore vsum & nimiam voracitatem, magnam semicoctorum humorum copiam cumulant. Obseruatum tamen etiam est, in ipso matris vtero lumbricos in infantibus genitos fuisse, & ab editis paulò post excretos; quod etiam annotauit autor, *lib. 4. de morb.* In senibus tamen quandòque etiam generantur, sicut à vetula annorum 80. maximum lumbricum excretum fuisse, vidit Hercules Saxonia. Latus Lumbricus, siue tænia etiam in omni ætate producitur, sicut in puella annorum duorum, in muliere annorum 23. & in sene annorum 80. obseruauit Gabucinus, in matrona vidit Beniuenius, Amatus Lusitanus & Rondeletius; in viro Dodonæus, Valeriola. Atque latus lumbricus in omni ætate generatur; ascarides in ætate, quæ est pubertati proxima, tum in pubertate atque adolescentia. Atque hi frequentius generantur; rarius ascarides, rarissimè lati lumbrici.

In ipso matris vtero vermes in infantibus generati. Latus lūbricus cui ætati familiaris sit?

Quod temperamentum lumbricis magis obnoxium sit?

Quod de ætate dictum, idem etiam de temperamento accipiendum. Ij nimirum lumbricis, magis obnoxij sunt, qui in ventre & intestinis crudum semicoctumque humorem cumulant, caloremque blandum habent. Vnde quoque accidit, ut foemina frequentius lumbricos generent, quàm mares, utpote quæ & maribus frigidiores sunt, & ocio magis deditæ, plúsque talis humoris ad lumbricos generandos apti cumulant. In aliis tamen quoque temperamentis lumbricos generari nihil prohibet, si crassis & lentis cibis copiosius vtantur, otio dediti sunt, & omninò victus rationem tali succo cumulando aptam obseruent. Quantum ad tempus anni plerique quidem porissimum autumno, hinc vere, minimè verò hyeme lumbricos produci statuunt. Verùm si experientiam consulamus, compariemus, frequentissimè vere generari. Et si enim ver sit tempus anni saluberrimum: tamen hyemem cum sequatur, in qua multi crudi succi congeruntur, tempore verno, qui hyeme cumulati sunt humores, moueri ac putrescere inci

Quod anni tempus?

incipiunt, ex quorum corruptione tum etiam vermes frequen-
tissimè verè generantur. Circa generationem ver-
mium etiam hoc non prætereundum, an lumbrici geniti
alios rursus generent. Autor quidem lib. 4. de morb. tan-
tùm teretes parere dixit, latos verò non. Et sanè latos
lumbricos quod attinet, etsi nonnulli cucurbitinos eo-
rum partum esse existiment: tamen antea iam monstra-
tum, quæ excernuntur semini cucurbitæ similia, non par-
tum lati lumbrici, sed eiusdem partes abruptas esse. Quâ-
quam enim alij aliis sunt crassiores, alij tenui filo vix per-
similes, quorum illos vulgus matres, hos partum appellat:
tamen id non accidit, quòd hi illorum partus sunt, cum
sæpè tenues tales tot excernantur, vt à maioribus genitos
fuisse non credibile sit, sed quod ex eadem materia alij
ante, alij post geniti sint. Neque etiam vlla sexus distin-
ctio in iis apparet, neque vnquam lumbricus aliquis
prægnans repertus est, quanquam alius alio sit crassior.

Multorum autem malorum & prauorum symptoma-
tum causæ lumbrici sunt, & sæpè tanta pessimorum sym-
ptomatum congeries concurrit, vt Medicos nonnunquam
de causâ ancipites reddat, & vix credibile videatur, tot
& tanta mala à solis lumbricis prouenire. Obseruatum
est, lumbricos aliquando intestina & ventriculū per-
forasse & per vmbilicum atque inguina foras erupisse.

Quòd etsi negat Platerus ideo, quòd nec rostro acu-
to, vel aperto, nec dentibus præditi esse conspiciantur, &
insugendo hoc minimè præstare possint, atque ideo statuit,
si in locis istis vermes prodeant, eos in sedibus eiusmodi
exterioribus in abscessu aliquo facto natos fuisse, & mini-
mè lumbricos esse, sed vermes, quales in vlceribus gi-
gnuntur, vel si ab intestinis prodeant, vulnus in his locis
necessariò præcessisse: tamen à communi sententia planè
decedendum esse non putamus. Etsi enim confiteamur,
exempla illa, quæ à nonnullis ad probandum, vermes ex
intestinis perforatis per cutem abdominis prodiisse, om-
nia satis clara non esse, & concedamus, sæpè ex abscessi-
bus in ventre inferiore ruptis vermes tales prodiisse, qui
lumbrici nō fuerunt: tamen si omnia illa, quæ Schenckius,

*An lum-
brici ge-
nuit alios
rursus
generent?*

*An lum-
brici in-
testina &
vetricu-
lum per-
forare
possint?*

lib. 3. obseru. 205. collegit, perpendamus, interdum etiam ab intestinis perforatis prodiisse animaduertemus. Quòd confirmat id; quòd refert Spigelius, quæ anno 1062. in mulieris cuiusdam consistentis ætatis, quæ ad tantam maciem redacta erat, vt vix cute & ossibus hæreret, corpore quatuor lumbricos teretes spithamæ vnus longitudine in ipsum truncum venæ portæ sese insinuassee, ac tori corpori alimenti aditum obstruxisse obseruauit. Sæpè à lumbricis vomitus, caldialgia, syncope, singultus, tormina intestinorum & dolores colico affectui similes, capitis dolores, sopor grauis, deliria, moeror, tristitia, concussiones per somnum, febres ardentes, angina, pleuritis, atque alia graua symptomata excitantur, & nonnunquam ipsa mors infertur. Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. caus. & curat. cap. 82.* refert, se curasse puerum, qui ex lumbricis nullo modo quiescere poterat, sed semper hinc inde temerario quodam impetu ac inordinato motu ferebatur, vt etiam stare volens iterum titubaret ac caderet. Gabucinus, *cap. 13.* narrat, se puellum curasse lumbricis laborantem, in quo cuncta symptomata spectabantur, quæ pleuritide correptis solent euenire, de quibus iam plura in *signis* dicentur.

Differentiæ.

*Differen-
tia.*

Differentiæ iam antea enumeratæ sunt. Alij nimirum sunt lumbrici teretes, lumbricis terrestribus similes, plerumque tamen longiores, frequentissimi & notissimi. Ascarides sunt vermiculi, iis, qui in carnibus & caseo nascuntur, non absimiles, & in intestino recto præcipue generantur. Lati, de quibus pluribus iam antè diximus, non sunt aggregatum quiddam ex vermibus cohærentibus mordicus, vel etiam membranæ inclusis, sed vnus vermis geniculis quasi quibusdam & nodis distinctus, cuius singulæ portiones vermes cucurbitinos, aut semina cucurbitæ referunt. Spigelius à Germanis etiam nominibus has differentias discerni scribit, & teretes appellari

*Vuasser-
kalb.*

Sputuwerme, latum *Vuasserkalb*. Verùm quid Belgæ posteriore vocabulo appellent, certò quidem mihi non constat; Sed hoc scio; foeminas nostras eo nomine non ap-
pella

pellare quid præter naturam ex intestinis excretum, sed ex vtero, aqueum nimirum humorem vesicæ quasi cui-dam inclusum, & molæ instar in vtero generatum, cui etiam ista appellatio satis bene quadrat, cum lumbrico verò lato nullam conuenientiam habet, vtpote in quo nihil ferè aquei cernitur, sed qui corpore quasi membranaceo constat.

Signa Diagnostica.

Si vermes per aluum excernuntur, vel vomitu eiiciuntur, aliis signis opus non est. Verùm quia sæpè diu in ventre, antequam excernuntur, delitescunt, signis, vt cognoscantur, opus est. Teretes ergo, qui & frequentiores sunt, & grauiora inducunt symptomata, hæc signa produunt. Morsus & vellicatio in abdomine, dentium stridor præter solitum, præsertim in somno, tussis assidua & sicca, narium pruritus, quas propterea infantes digitis immissis sæpiùs scalpunt, facies squalida, & malæ per interualla modò rubentes, modò liuidæ, oculi concaui, circa quos interdum insueti splendores obseruantur, labiorum & linguæ siccitas nonnunquam, aliis tamen os saliuæ repletur, foetor quidam peculiaris ex ore percipitur, nausea ferè assidua, in quibusdam & vomitus, interdum insatiabilis appetitus, singultus, dolor ac grauitas capitis, ad somnum propensio, conuulsiones quædam & horrida per somnum expurgiscentia; nonnulli in somno tremunt & surgunt, ac rursum sopiuntur, ventris adest distensio, qui pulsatus tympani more resonat, & interdum supprimitur, plerùmque tamen plus æquo fluit, & excrementa, quæ emittuntur, bubulum sterco referunt, & corrupta multa excernuntur, reliquum corpus præter rationem decrescit, & alia symptomata concurrunt, quæ supra enumerata sunt. Nonnulli experienciâ constare aiunt, lumbricos esse in ventre cognosci posse, si manè ieiunis pueris supra os ventriculi frigida spargatur. Nam in vnum congregari lumbricos. Et signa ista plus ponderis habent, si ætas sit ea, quæ vermibus generandis aptior est, ac præcesserit ea victus ratio, quæ ad vermes generandos facit. Signa tamen hæc non omnia in omnibus, sed

Latorii.

sed quædam in his, alia in aliis apparent. Latos lumbricos qui habent, appetentiâ cibi nimîâ & perpetuâ laborant, ac nisi cibus offeratur, dolor & morsus in ventre percipitur, corpus extenuatur & imbecillum redditur. Certissimum ergo signum est, quod cum alui excrementis corpuscula quædam cucurbitæ feminibus similia excernuntur. Non verò ita facilè iis, qui lato lumbrico laborant, accidit epilepsia, deliria, vigilia, febres ardentes & alia, quæ antea enumerauimus, ut iis qui teretibus molestantur, nisi præter latum teretes forsan accesserint. Est enim latus lumbricus ignauior quasi, intestinisque adhærescit, nec ut teretes ita facilè de loco in locum mouetur. Neque etiam signa, quibus latus lumbricusprehenditur, statim cum genitus est, & dum adhuc paruus existit apparent, sed tum demum, ubi incrementum sumpsit, nisi aut mutauerit locum versus stomachum propter aliquam insolitam inediam, vel medicamentum, aut cibum, vel alia de causa tormina excitet, vel per intestinum rectum pars prodeat, vel in ætate valdè tenera generetur, ubi propter loci angustiam nequit diu latere.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Et si omnes lumbrici mali sint, & grauissima symptomata, ut dictum, quandoque inferant: tamen alij aliis deteriores sunt. Sunt verò ex iis minùs noxij ascarides parui; quia longius absunt à membris nobilioribus, & faciliùs expelli possunt. Si verò magni sint, omnibus deteriores sunt. Fiunt enim ex deteriore materia. 2. Lati lumbrici omnium pessimi ea de causa, quod difficilius curantur. Aliàs enim teretes grauiora inducunt symptomata. 3. Circa febrium initia geniti lumbrici subsistentiam ex subiecta recipiunt corruptione, circa statum ex morbi malignitate, circa declinationem ex transmutatione ad meliùs, qui celeriter excernuntur, & natura eos ad exteriora, non secùs atque excrementa, expellit. Deteriores verò sunt maiores minoribus; multi, paucis; rubri, albis. Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 28.* & Aëtius, *lib. 9. cap. 39.* 4. Bonum est, lumbricos teretes exire ad crisin eunte morbo.

morbo. Hippocrates, *lib. prænotion. 5.* Incipientibus acutis morbis, si lumbrici teretes viui deiiciantur, pestilentes morbos indicant; inclinantibus autem, mortui malum signum sunt. 6. Leuinus Lemnius, *lib. 1. cap. 22. de occult. nat. mirac.* hæc ita explicat: Si in sanis alioquin lumbrici teretes sursum per os vel nares egrediantur, periculo hoc vacat. Si enim homo diutius ieiunet, cum expleri cupiant, naturali instinctu ad partes illas, per quas alimentum in ventriculum dimitti solet, in sublime feruntur, & vel per os, vel per nares egrediuntur. In ægrotantibus verò hoc non absque imminentis mali præfagio euenit. Tanta enim est in eiusmodi corporibus humorum putredo & malignitas, ut exitialem eorum vim perferre nequeant. Itaque erumpunt foras morbi sæuitiâ, non naturæ robore expulsi. Cum verò declinante morbo cum reliquis excrementis propelluntur, salutare, id esse Hippocrates statuit. Spontè verò nullòque naturalis facultatis impulsu egredi, quòd in moribundis conspiciuntur, ægrotanti noxium. Sentiunt enim naturæ quodam instinctu corpus defecturum, seque alimento destitutum iri, ideòque stationem suam deserunt. 7. An mortui si excernantur viuentibus excretis deteriores sint, in dubio est. Aëtius viuentes mortuis deteriores esse statuit, *libr. 9. cap. 39.* ea proculdubio de causa, quòd viuentes, si exeunt, amplius in corpore alimentum non inueniant. Rhases verò, quem sequitur Auicennas, si mortui excernuntur, deterius esse, quàm si viui egrediantur, putat, quòd id fiat, vel propter alimenti defectum, vel materiæ malignitatem. Verùm distinctione hic opus est, & ad symptomata coniuncta, tempus morbi, & medicamenta vsurpata simul respiciendum. Nam viui, dum hærent in corpore, multa maiora mala inferunt, quàm mortui; cum ipsa intestina quandòque perforent, & alia grauià symptomata, imò mortem ipsam quandòque inferant, ut suprà dictum. Ergo si vel naturæ robore, vel medicamentum vsu excernantur, bonum id est, neque multum refert, an viui, an mortui excernantur. Si verò in febre exeant,

reliqua

reliqua symptomata, & tempus morbis considerandum, ut iam antè dictum. 8. Lumbrici sanguine conspersi deiectioni, malum. Intestinorum enim læsionem indicant. 9. Frequens puellorum anhelitus, ac frigidus, liuescente ad hoc corpore, lethale. Sequenti enim die mortem prænunciat. 10. Latum lumbricum in specie quòd attinet, scribit auctor, *lib. 4. de morb.* habenti latum lumbricum toto tempore nihil admodum graue contingere & non curetur, sponte exire, mortem tamen non inferre, sed confenescere. Verùm hoc tantum accipiendum est, si nulla occasio accadat, ob quam latus lumbricus moueatur & irritetur. Nam si æger aut motu aut exercitio delinquat, aut victum lumbrico, contrarium vsurpet, aut medicamenta assumat, aut humor aliquis in intestinis generetur, multa mala, imò ipsam mortem inferre potest. Sicut & nonnullos hydropè & atrophia ab hoc vermè mortuos esse, experientia docuit.

Indicationes.

Indicationes.

Vermes, cum toto genere sint præter naturam, suè corpore remotionem indicant; quòd sit, si interficiantur, & per aluum expellantur, ac ea victus ratio instituat, quæ nutritioni & generationi vermium materiam non suppeditet. In primis verò, ut interficiantur, danda opera. Quamdiu enim viuunt, occasionem & vim nocendi habent, ac difficulter expelluntur: Interfecti autem facilius excluduntur. Ideò prius interficiendi, vel certè stupefaciendi ac ferè exanimandi. Ita enim cum fecibus alui à natura expelluntur, vel à medicamentis purgantibus educuntur. In curatione tamen videndum, an febris absit nec ne, item an aluus sit fluida. Nam si febris absit, & homo alioquin sit sanus, calidiora quoque medicamenta tutò vsurpare licet. Si verò febris adsit, acria, amara, salsa & omninò calidiora tuta non sunt, sed frigidis, vel temperatis opus est. Si aluus non sit fluida, ea medicamenta vsurpanda, quæ simul aluum mouent. Si verò aluus fluida sit, satius est, vermes enecare; aluum verò mouere, cum vltro fluida sit, opus non est. In vsu quoque remediorum cauti simus. Nam vehementioribus medicamentis sæpè

sæpè adeò irritantur, vt conuulsiones, animi deliquia excitent, & sæpè ad ipsam mortem deducant.

Curatio.

Medicamenta autem, quæ vermes interficiunt, alia amaritudine, acrimonia, falfedine, aciditate, alia etiam peculiari proprietate id præstant. Inter medicamenta autem, quæ vermes enecant, facilè principatum obtinet *Corallina*, qua præstantissimorum Medicorum testimonio nullum magis præsentaneum contra vermes est remedium, quæ omnibus lumbricis necandis conuenit. Exhibetur autem commodissimè in puluere ℞. j. pondere. In Græcia etiamnum ad omnis generis lumbricos occidendos in magno vsu est, eiusque puluerem Circumforanei publicè vendunt per plateas ac vicos, clamantes; *σκληροφθάνον* corruptâ voce, quasi *σκληροφάνον* vellent dicere. Vtile & est *Santonici semen*, vt & *semen tanacet*, & *radix primulae veris*, è quibus duobus circumforanei nonnulli puluerem suum contra vermes parant. Item *absinthium*, *abrotanum*, *verbenae succus*, *marrubium*, *zedaria*, *dictamnus Creticus* & *albus*, *gentiana*, *angelica*, *amygdalæ amara*, *scordium*, *semen citri*, *brassica*, *succus galegae*, *farina lupinorum*, vel cum melle linctæ, vel cum posca pota, ipsi quoque lupini macerati & comesti, vel decoctum ipforum. Laudant nonnulli & puluerem ipforum lumbricorum ablu-
torum & siccatorum. Verùm res mihi suspecta videtur. Et si enim certum sit, post talem puluerem sumtum lumbricos plures deiici: tamen de hoc quæstio est, an antea ij fuerint in corpore præsentés, an verò è puluere lumbricorum geniti. Temperata & frigida sunt, quæ cum febris adest, tutò exhibentur, vt *aqua* & *decoctum radicum graminis*, *auricula muris*, *cornu cerui*, *rasura eboris*, *succus limonium*, *portulacæ*, *plantaginis*, *punicum malum contusum ex tribus vini heminis decoctum ad heminam*, *decoctum radicis mori*, *endiuiæ*, *lactucæ agrestis*, *acetum acre*. Infantibus commodissimè dari potest ad dies quatuor *aqua graminis cū pauxillo aceti ac sacchari ad ℞. j.* aut *syrupus de limonibus*, vel *acetositis citri*, & cum molesti sunt, *grana aliquot salis ori immittantur*. Ex chymicis commendatur

Curatio.

Vermes
necantia.
Coralli-
na.An pul-
uis lum-
bricorum
tuto v-
surpan-
dus?

Spiritus

*An argē-
rum Viuū
in lūbri-
cis ūsar-
pandum.*

Spiritus ☉ *li, oleum Sulphuris per campanam, elixir præ-*
prietatis. Brassauolus, in exam. simpl. med. & Matthiolus,
lib. 5. cap. 70. commendat argentum viuū, quod 3. j. pon-
dere exhibet, sed viuū, non præcipitatum, aut sublima-
tum. Verūm etsi viuū argentum præcipitato, & subli-
mato longè tutius sit, & in casibus desperatis contulisse

atque vtile fuisse negandum non sit: tamen vbi necessitas
non vrget, & aliis mitioribus medicamentis res peragi
potest, iis vtendum, cum aliquam prauam dispositionem
corpori facilè imprimere possit, sicut etiam contactu
sensum stupefacere potest. Commendantur etiam qua-
dam ad certum genus lumbricorum. Teretes, inquit Gā-
lenus, absinthium interimere potest; Lati vehementiora
præsidia postulant, qualis est felix, cuius radicis puluis ad
℥. ij. cum mulsā datur. Latos etiam expellunt nuces in-
glandes largius assumptæ, & radicis mori cortex decoctus
in aqua & potus, non solum aluum soluit, verūm etiam
latos lumbricos excutit. Et omninò curatio lati lumbrici

Teretes
lumbrici
facilius
enecātur,
& expel-
luntur.

peculiare quid requirit. Teretes quidem enecari & expel-
li sine magna difficultate possunt; parui enim sunt, &
corpore rotundo, minúsque de articulado, nec tam per-
tinaciter intestinis adhærent, & vires medicamentorum
exhibitorum facilius admittunt, ac in aluum deuoluun-
tur, & excluduntur. Lati verò & longiore & maiore dif-
ficultate excutiuntur. Longissimi enim sunt, & corpore
plano ac lato, plurimisque incisuris præditi, atque inter-
næ intestinorum tunicæ validissimè adhærent, & sub mu-

In lato
lumbrico
enecando
nulla pur-
gātia ad-
miscēda.
Medica-
mēta la-
tum lum-
bricum
debili-
tantia.

cosa earum interna superficie sese occultantes medica-
mentorum transeuntium vim non facilè percipiunt. Ideo-
que fortioribus medicamentis opus est, vt interficiantur.
Quapropter etsi in teretibus purgantia cum interficien-
tibus commodè admisceantur: præstat tamen, in latis
nulla iis purgantia primū admiscere, cum purgantia
non finant medicamenta vermes interficientia diu in in-
testinis hære, sed ea citò per aluum secum educant. Si
verò prius exhibeantur medicamenta, quæ ipsum debi-
litant, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, &
homo sanus euadit, vt Autor lib. 4. de morbis scribit. Com-
menda

mendatur verò imprimis filix, è qua recentia aqua destillata datur, vel pulvis \mathcal{D} . β . pondere; infantibus natu maioribus \mathcal{D} . j. adultis \mathcal{D} . iiij. pondere, cum aqua galegæ, quæ sine ullis molestiis vermem & lentè & citò, si velis, enecat. Commendatur & cortex radicis mori. Et corallina duplici pondere, ad \mathcal{D} . ij. scil. datur. Vtilis est & Theriaca aceto, vel succo limonum dissoluta; decoctum centaurij minoris, lupinorum, scordij; sicut & vsus aloës cum croco & myrrha atque vsus Hieræ cum Scammonio. Vermibus interfectis, vel debilitatis, nisi spontè excernantur, ea vsurpentur, quæ aluum mouent, aut quæ vim habent & vermes interficiendi, & aluum citandi, qualia sunt, aloë, agaricus, rhabarbarum, senna, colocynthis. Præcompositis omnibus ad vermes necandos Diaturbith cum rhabarbar, in rotulis commendatur. Inter temperata sebesten expertissimum medicamentum, quorum decoctum infantibus singulis diebus ante cibum propinari potest. Vtile est & Electuarium Diasebesten. Vel \mathcal{U} . cassiæ \mathcal{D} . iiij. manne \mathcal{D} . j. β . vel \mathcal{D} . ij. Misce cum Syrupo acetosif. citri. Vtile & gratum infantibus medicamentum est. Ex his varia parantur composita. Vini absinth. vsus hîc valdè commendatur. Vel tale paretur vinum: \mathcal{U} . Rad. xedoar. dictamni Cretici an. \mathcal{D} . ij. corallin. \mathcal{Z} . β . radic. angelic. \mathcal{D} . ij. fol. absinth. M. β . vel j. Infundantur in mensur. j. vini, de quo mane & vesperi detur haustus. Vel \mathcal{U} . Lumbric. terrestr. præpar. \mathcal{D} . j. cornu cerui iusti præpar. corallin. dictamni Cretici. semin. santonici an. \mathcal{D} . β . F. Pulvis. Dosis à \mathcal{Z} . j. ad \mathcal{Z} . ij. Vel \mathcal{U} . corallin. lumbric. terrestr. C. C. vsti præpar. semin. tanacetii an. \mathcal{D} . j. F. Pulvis. Vel \mathcal{U} . Semin. lumbricor. (id est, santonici) \mathcal{Z} . viij. rasur. C. C. \mathcal{Z} . iiij. flor. persic. \mathcal{Z} . j. aloës epatic. \mathcal{Z} . β . Redactis in puluerem in vitro affundantur aquæ silicis, fol. persicor. absinthij an. \mathcal{f} . ij. stent per dies tres in B. M. in digestionem, postea destillantur. Destillatio ter repetatur, semper aquam, quæ exstillat: restanti materiæ affundendo. Dosis ab \mathcal{Z} . β . ad \mathcal{Z} . ij. Antidotus lumbricos interficiens præcipuè in febribus malignis talis parari potest. \mathcal{U} . Semin. portulac. oxalidis an. \mathcal{D} . j. coriander, brassic. myrrhæ. an. \mathcal{Z} . j. dictamni Cretici \mathcal{D} . β . Coq. in aceto, in colatura maceretur tri-

duum *sem. santonici corallinae*, *sem. apij syluestr. C.C. vsti an. ʒ. ij.* Postea siccentur, addaturque *sem. malor. aurantior. ʒ. iij. citri ʒ. j.* Cum *sacchar. succo granat. dissoluto* omnia excipiantur ac trochisci parentur. Vel *℥. Rad. gramin. M. j. dictamni albi, scordij Cretici an. p. ij. sem. santonici corallinae ʒ. j.* Coqu. in aqua simpl. Colaturæ adde *sacchar. albi lb. ʒ. ʒ.* Coqu. s. a. ad syrupi consistentiam. Sub finem adde *aceti acerrimi ʒ. j. ʒ.* Iulebus de quo mane detur *ʒ. ʒ. vel ʒ. j.* Composita, quæ simul vermes interficiunt & expellunt, talia parari possunt. *℥. Corallinae, sem. plantag. CC. vsti radic. dictamni albi an. ʒ. j. rhabarb. agarici trochiscati an. ʒ. ij. sacchar. q. s. F. Rotulæ. Vel ℥. Corallinae ʒ. ij. tanaceti, sem. santonici, dictamni albi an. ʒ. ʒ. rhabarb. elect. agarici atrochiscati an. ʒ. j. sacchari in aqua graminis dissoluti. q. s. F. Morsuli, qui dantur a ʒ. j. ad ij. vel iij. Vel ℥. Aloës ʒ. ij. rhabarb. ʒ. j. myrrhæ ʒ. ʒ. atrochisc. albandal. ʒ. iij. pulu. corallinae ʒ. ʒ.* Cum succo, vel extract. absinth. *F. Pilulæ xxj. Pueris ʒ. j. sufficit.* Efficaces quoque sunt *Pilulæ Pestilenciales* cum extracto absinthij. Vel *℥. Rhabarb. elect. ʒ. ij. semin. sancti radic. dictamni ʒ. ij. ʒ. CC. vsti vel ditioribus unicornu ʒ. j. sacchari in aqua graminis dissoluti ʒ. vj. F. Rotulæ vel Morsuli. Vel ℥. Sem. santonici, corallinae, scordij, xedoariæ, nigellæ an. ʒ. ʒ. ʒ. gentianæ, centaurij minoris, aloës, agarici an. ʒ. ij. CC. vsti semin. acetos. angelic. an. ʒ. j.* Conspergantur succo limonum cum aceto & aqua rosacea. Hoc fiat aliquoties, vltimò adde *croci ʒ. ʒ. moschi, ambre an. ʒ. ʒ.* Cum syrupo de corticibus citri. *F. Massa pilularum, de qua detur ʒ. j. vel ʒ. ij.* Utile est & syrupus ex foliis perfici. Infantibus dari potest cornu cerui cum mechoacanna. Quia verò medicamenta infantes, qui tamen frequentissime lumbricis laborant, amara præcipuè non admittunt, antiqui instrumentum quoddam habuerunt, quod ab ipsis *ζωμενους* vocatur, quod supinis ipsis detentis ori immittebant, & per clysterem validum habentem *ἑυδισκον* inuitis tales liquores infundebant, vt apud Paulum Aeginetam, *lib. 4. de re medic. cap. 57.* videre est. Non solum autem interna medicamenta ad vermes vsurpantur, sed & externa ex farina lupinorum, centaurio minori, foliis perfici, absynthio, felle tau-

*Instru-
mentum
quo anti-
qui in
sanibus
medica-
menta
infunde-
bant.*

ri, &c. Vt, fiat cataplasma ex farina lupinorum, quodd efficacius est, si succus absynthij, marrubij, foliorum persicorum addatur. Vel ℥. Succus absynthij, foliorum persicorum, fellis tauri an. ℥. ℞. sem. coriandr. aloës an. ℥. j. Cum modico cera F. Linimentum. Vel ℥. Olei absinthij, rutacei an. ℥. ℞. fellis tauri ℥. ij. dictamni albi ℥. j. petrolei ℥. ij. aloës, myrrhae an. ℥. j. cera q. s. F. Vnguentum. Vel ℥. Olei amygdal. amaran. ℥. j. rutacei, petrolei an. ℥. ℞. fellis tauri ℥. ij. aloës ℥. ij. cera q. s. F. Linimentum. Vel ℥. Pomum aurantium aut citri paruum, excava tantam partem, quæ capiat theriacæ ℥. ij. aloës ℥. j. croci ḡ. vj. Assa pomum, & succum exprime quo regio ventriculi & umbilicus inungatur. Utiles est & theriaca acero vel succo limonum dissoluta illita. Vel ℥. Farin. lupinor. ℥. j. myrrhae, aloës an. ℥. j. pulpæ colocynth. ℥. iv. croci ℥. ℞. fellis bouis ℥. j. ℞. aceti ℥. ℞. M. In teretibus lumbricis clysteres non conueniunt, nisi sint mortui. Nam dum percipiunt vim medicamenti, superiora versus rempunt, & varia mala excitant. Nonnulli tamen clysteribus vtuntur, sed dulcia & pingua satis magnâ copiâ permiscant, quibus al-
An in teretibus lumbricis clysteres conueniant?
liciantur, & quasi ludificentur vermes. E. G. ℥. Lac recens mulctum, eique partem alicuius hieræ addunt. Verum in latis rectius conueniunt. Non enim ita facile ipsi versus superiora mouentur, sed intestinis pertinaciter adhærent. Fortioribus tamen clysteribus opus est, iique sæpius iniiciendi, & maiore copia. Vt ℥. Absinth. scordij, abrotani, corallin. summit. tanacet. dictamni Cretici an. M. j. semin. santonici ℥. ℞. centaur. minor. M. ℞. colocynth. in petra ligati ℥. j. ℞. Coqu. Colaturæ ℥. ℞. j. Elef. biera simpl. ℥. ij. mellis rosati colati ℥. ij. F. Clyster. Atque eo tempore, quo clyster. iniicitur, simul propinetur aliquod medicamentum vermes necans, & extra quoque ventriculo applicetur. Ascarides quia sunt in intestino recto, suppositoriis rectissimè educuntur, quibus admiscantur resinae. Iis enim vermes adhærent & educuntur. Fiant quoque clysteres, sed exigua quantitate, ex decocto centaurij minoris, absinthij, corallinae, abrotani, dictamni & similibus cum melle rosato. Qui plura huius generis medicamenta cognoscere cupit, sylvam eorum apud Plate-
Ascarides, quomodo educantur.

rum, *lib. 3. Practic.* reperiet.*Dieta.**Dieta.*

Cum in curatione vermium eò respiciendum sit, vt non solum vermes tollantur, verum etiam ipsorum generationi & augmentationi materia non suppedietur, cibus ita comparatus esse debet, vt ad generationem vermium non faciat, sed ei potius resistat. Cibus ergo eorum, qui patiuntur lumbricos, vt Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 49.* tradit, sit boni succi, qui facile distribuatur, atque ad membra transeat, nec causam foueat. Quare vinum conceditur aquosum, non dulce, si febris absit; at si febris adsit, detur aqua destillata graminis, acetosæ, portulacæ cum oxysacchar. simpl. vel Syrupus acetositatis citri, vel cereuisia pura. Panis non sit ex purissima farina, sed aliquid furfuris contineat, sitque bene fermentatus, & sale condatur. In cibus etiam lupini, nasturtium, bera, raphani, apium conueniunt. Lac & pisces vitentur, vt & legumina. Cibi condiantur aceto, succo aurantior. limonum, citri, acetosæ, lactucæ, portulacæ. Cibus exhibeatur parcè, sed frequenter, ne morsu suo molesti sint vermes. Pueris in potu ante omnem cibum decoctum Sebesten detur, vt antea quoque dictum.

~~~~~ C A P. V L ~~~~~

De Situ Intestinorum mutato & de Hernia.

*Intestino-
rum situs
mutatus.*

Itum etiam interdum intestina mutant. Ita Columbus, *lib. 15. Anat.* refert in Cardinali Campegio intestina omnia ad hypochondria retracta fuisse, itaut cavitatis inferior abdominis intestinis destituta esset, & spina detecta. Quamobrem medico licuisse abdomen Cardinalis attrectanti magnæ arteriæ motum & vnâ cum illo duritiem persentire. Illa verò durities nihil aliud erat, quam vertebrarum corpora. Conuoluuntur etiam interdum tenuia intestina & contorquentur, vt viâ fecibus & flatibus præcludatur, quod in Ileo accidit, qui inde etiam conuoluulus & voluulus appellatur. Conuolutionis autem causa est plerumque inflammatio, interdum etiam flatus, si tenuia intestina ita impleantur, vt instar farciminum inflatorum distenta appareant, de quo in Ileo dicitur.

*Intestino-
rum con-
uolutio.*

Præcipuè verò mutant situm intestina in Hernia dictâ, *Hernia.*
 quæ & ramex ac Ruptura & Græcis *κῆλη* dicitur. Quan-

quam & nomen hoc non solum intestinorum, sed & *Hernia*
 omenti procidentia tribuatur. Veræ herniæ enim duæ *vera tan-*
 tantum dantur, nempe Intestinorum & omenti extra ab- *tum dua*
 domen elapsus. Natura siquidem ut aliarum partium ca- *sunt.*
 vuitates, ita etiam totum abdominis spatium intus perito-

næo circumsepsit, ut nihil ex iis, quæ in abdomine conti-
 nentur, excidere possit. Verum cum testibus in viris ex-
 tra abdominis spatium locus destinatus sit naturalis; at-
 que ductibus seminariis necessariò per membranam hanc
 transeundum fuerit, natura in utroque latere non simpli-
 citer peritonæum perforavit, ne quid patentiore via in
 scrotum descenderet & cavitate abdominis elaboraretur,
 sed è membrana ista veluti canalem & processum quen-
 dam eduxit & produxit, per quem hæc vasa sine omni pe-
 riculo transeunt. Atque in hoc ferè, seu laxato, seu rupto
 omnis Herniæ causa posita est. Nam hæc membrana si
 rumpatur aut laxetur, partes in abdomine: descendere,
 & pondere inferiora versus atque in scrotum ruere solent.

Et quidem ubi Intestinum Ileum maximè excidit, hernia
 intestinalis, seu *Ἀπτεροκήλη* dicitur: Si verò omenti aliqua
 pars descendat, *ἐπιπλοκήλη*, hernia omentalis, vulgo etiam
 zirbalis nominatur. Alij tertiam addunt, quæ ex utraque
 mista est, ubi aliquid omenti & simul intestina elapsa
 sunt. Porro si intestina in ipsum usque scrotum descen-
 dant, completam & perfectam *ὀχεοκήλη* nominant, & in
 specie, ut dictum, *ὀντεροκήλη* & *ἐπιπλοκήλη*. Si verò ex-

dem partes ultra inguina non descendant, nec in scrotum
 delabantur; imperfectam ac incompletam herniam ac *Hernia*
 bubonocalem appellant. In fæminis verò tumor hic equi- *perfecta.*
 dem in inguine suboritur: Interdum tamen cutem valdè

extendit, & sub eam exporrigitur, magnūque tumorem
 excitat. Tumor hic si prematur cum in viris, tum in fæ-
 minis, vel si homo supinis iaceat, plerūque evanescit, *Imperfe-*
 rursumque homine ambulante redit. His deinde veris & *cta.*
 præcipuis herniæ differentiis alij alias addunt, quæ hu- *Alle her-*
 rentia. *nia diffe-*

ius loci non sunt, sed ad tumores scroti pertinent : Si mirum scrotum à flatu intumescat, herniam flatuosam, & *πιδυματοκήλη* ac *φυσικήλη* nominant : si ab aquea materia, aquosam & *υδροκήλη*, quæ infantibus sæpius accidunt, sed propriè ramices non sunt, cum peritonæum nec ruptum, nec laxatum sit. Inter Hernias deinde referuntur duæ aliæ species, quæ in ipso maximè canali increscunt & vniuersum scrotum explent; quæ videlicet ex varicibus seu venis vario implexu diuaricatis & intertextis intumescantibus nascitur, varicosus ramex, seu *κυρσικήλη* appellatur; quæ ex carnea mole ibidem succrescente oritur, *σαρκικήλη* nominatur, carnosæ hernia. Sed nec hæ propriè dictæ herniæ sunt, cum nihil in iis ex abdomine in scrotum descendat : de quibus infra, *part. 9. cap. 5.* inter morbos scroti dicitur. Ad situm verò intestinorum mutatum rectè refertur *ἑξόμφαλ*, id est, vmbilici tumor, seu prominentia, seu *ὀμφαλοκήλη*, cum luxatus vel ruptus vmbilicus, nunc nucis, nunc pomî magnitudine sese exserit, imò interdum sacci instar tumor aliquando excitatur. Non tamen solum in vmbilico, sed in vicinia etiam, ibi laxato, vel rupto peritonæo, præcipuè in partu, eiusmodi tumores in fœminis quibusdam vidi, quæ generali *κήλη* & herniæ nomine appellantur.

Causse.

Causse.

Generatur autem hernia, sitque prolapsus intestinorum in inguina & scrotum, processu illo ex peritonæo producto vel laxato, vel rupto. Siue enim laxetur peritonæum, siue rumpatur, pondere suo intestina præcipuè, tum etiam omentum, solent in locum patentem, vel inguina, vel etiam ipsorum scrotum descendere. Causse autem, quæ peritonæum rumpunt, sunt motus quicunque violentus, casus ex alto, percussio, saltus, equitatio in succussore equo, vomitus, tussis, oneris grauioris eleuatio, dura aluius & quæ cum difficultate redditur, conatus in partu, flatus in intestinis, vocis intentio, spiritus retentio, & quodcunque, quod spiritum concitare, septoque transuerso & abdominis musculis tensis impetum in inferiorem regionem abdominis inferre potest. Tandem etiam

vulnus

vulnus in peritonæo alicubi acceptum, & quidem cute consolidata apertum relictum causa herniæ esse potest. Eadem etiam omnia, si minorem vim inferant, & non violenter processum illum rumpant, sed sensim & sæpè illum impetant, peritonæum laxare possunt: quò maxime facit peritonæi & inguinum debilitas & humiditas. Partes enim debiles ac humidæ faciliè laxantur, unde pueri in herniam sæpius incidunt. Fernelius processum hunc in interiorem & exteriorem illius tunicam distinguit, & in enterocele & epiplocele tunicam interiorem necessario dirumpi, externam verò duntaxat luxari scribit. Neque absurdum est, hîc idem fieri posse, quòd in aneurismate. Neque etiam *anæurysm* fit, utrâque arteriæ tunica rupta, sed interna saltem patente, externa verò dilatata. In foeminis idem accidit, si in inguine peritonæum laxatur, ubi vas quoddam ex utero per illud in inguina extrorsum fertur. Si verò in umbilico peritonæum laxetur, atque intestina, vel omentum illic sub cutem procident, omphalocele, seu exomphalon & umbilici procidentia nominantur. Si autem alibi circa umbilicum, nomen generis, ut dictum, retinet. Si verò in conatibus magnis, præcipue in partus difficultate, ubi processus ille umbilico inferatur, qui in foetu vasis umbilicalibus viam præbuit, posteaque coaluit, peritonæum distendatur, umbilicus aliquando in tumorem attollitur, qui tamen cessante conatu iterum recedit. Si verò rumpatur, tumor permanet.

Signa Diagnostica.

Signa herniæ Intestinalis sunt, quòd tumor modò accrescit, modò minuitur, interdum etiam ferè totus evanescit, prout maior, vel minor portio intestini descendit, vel intestina magis, vel minus replentur, vel etiam planè retrocedunt. Compresso enim tumore aut resupinata ægro relabuntur Intestina in abdomen & quidem cum murmure. Sine dolore etiam ferè hîc tumor est, nisi forsan feces delapsæ sint in intestinum, ut repelli non possint. Tum enim vehemens dolor adest. In omentali verò hernia tumor est mollis, laxis & lubricus, & ferè semper idem, cum omentum non ita faciliè reponatur, ut

Signa.

intestina. An verò in inguina sint delapsa intestina, vel omentum, aut in scrotum usque descenderint, visu dignoscitur. Etenim in bubonocoele tumor rotundus est in inguine, qui pressus faciliè intrò pellitur: in scroti verò herniâ intestina, vel omentum in ipso scroto apparent.

An autem peritonæum ruptum vel laxatum sit, ex eo cognoscitur, quòd rupto peritonæo tumor subitò excitatur, qui subitò etiam incrementum sumit: laxato verò saltem peritonæo tumor sensim crescit. Laxato quoque peritonæo non descendit, quòd delapsum est ad fundum usque testiculorum: cùm rupto peritonæo ad fundum usque testiculorum prolabatur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Omnis autem hernia difficulter curatur. Neque enim membrana illa tenuis & nervosa faciliè vnitur, nisi sit ruptura parva, recens, & in corpore puerili: alias ferè nunquam perfectè curatur. 2. Præterea etiam magnum periculum in hernia coniunctum est. Nam etsi sæpè sit adeò magna ruptura, ut intestinorum magnus aceruus in scrotum descendere possit sine magno dolore & vitæ periculo, & propter rupturæ ac loci amplitudinem feces sine periculo ac impedimento liberè transire possint: tamen si feces indurentur, aut intestinum elapsum flatibus turgeat, ut reponi non possit, tum nisi maturè malo obuiam eatur, æger intestinâ inflammatione in præsens vitæ discrimen coniicitur, in ileum & huic superuenientia symptomata. Sæpè etiam accidit, ut intestina inflammata spha-celo lethali corripiantur, ut infra de vlceribus intestinorum dicitur. Rarum est, quòd annotauit Guilielmus Fabricius, *cent. i. obs. 55.* nobilem quandam foeminam septendecim annis hernia laborasse, & circa annum ætatis 63. torminibus maximis vexatam fuisse, intestinumque in abdominis rupturam impulsam ac inibi retentum dolores non leues, simul & inflammationem, aliâque grauiora symptomata concitasse. Vocatus ad curam Fabricius inuenit dextrum inguen gangræna affectum. Scarificato itaque tumore & cæteris, quæ ad gangræna curationem continent, adhibitis, caro putrida & callositas rupturæ exciderunt:

derunt : vnde symptomata , dolores , inflammatio , febris , tormina , lipothymia , nausea & vomitus sedata sunt : sed intestinorum materia , nondum penitus excrementosa , velut ilei & cœci , per abdominis rupturam excernebatur , circiter menses duos. Ægra tamen multum mirantibus adstantibus , fauente numine , sanata & à ruptura perfecte curata fuit , nullâ relictâ fistulâ.

Indicationes & Curatio.

Itaque prima cura hîc esse debet , vt intestina reponantur ; quòd quidem non difficulter præstare licet , si intestina sint flaccida & vacua. Tum enim resupinato ægro & cruribus eleuatis manu sensim repellenda & superiora versus comprimenda sunt intestina. Si autem turgeant , vt reponi non possint , videndum est , an sint flatus in intestino , an verò stercus. Flatus ex eo cognoscuntur , si æger percipiat totum abdomen ferè à flatibus distendi , si flatus emittat & rugitus in intestinis audiantur , dolorque extendens adsit sine grauitate. Feces verò alui si intestina distendant , aluus supprimitur per aliquot dies , tumorque sensim crescit & pondus maius , maiorque durities percipitur. A flatibus ergo si intestina repleantur , discutientia vsurpanda , eaque per os exhibenda , vt semen fœniculi , anisi , cumini , galanga & similia , atque eadem per clysteres iniicienda , & extra ex dictis seminibus , item seminibus fœnugræci , foliis lauri , pulegij & similibus fomenta applicanda , quibus , si dolor adsit vehemens , addere licet mitigantia dolorem , ol. rosac. chamæmelinum , amygdalarum dulcium. Quòd si flatus illi foueantur à cruditatibus & materia pituitosa , difficilis est curatio. Valida enim illa discutientia si adhibeantur , materiam illam pituitosam in flatus vertunt , & tumorem ita augent. Hoc in casu exhibent nonnulli ol. amygd. dulcium , quòd lubricando materiam tollit , aut alia lenientia , quæ illam euacuant. Verùm quamuis hæc , si non magna sit materiæ copia , adhiberi possint : tamen si maior sit copia , suspecta sunt , & verendum , ne materia illa ad locum affectum præcipitetur. Quare tum danda opera , vt materia illa sensim per clysteres & glandes educatur , & pituita per

incidentia attenuetur & eliquetur, non per discutientia in flatum vertatur: quò sine imponi potest oxymel cum medulla panis vel farina triticea, aut oleo antiquo vel chamæmelino. Ipsa verò pars, quantum fieri potest, laxanda iis, quæ iam dicentur, ut dolor minuatur. Si autem feces induratae adsint, longè periculosissimum id est, ideoque maturè adhibenda emollientia *ex rad. althææ, liliorum alb. foliis malvæ, parietariæ, semine lini, sænugraci, vel farina seminis lini, & sænugraci, butyro recenti sine sale, pinguedine gallinacea, oleo liliorum, communi, amygdal. dulcium, & similibus*, quæ cataplasmatibus modò sunt applicanda. Si cataplasmata non sufficiunt, aut non suffectura videntur, potest balneum aquæ dulcis adhiberi, in quo modò dicta emollientia coqui possunt, additis etiam oleis. Nonnulli in solis olei communis balneo ægrum per tres horas desidere iubent. In omenti prolapsu rarò hisce medicamentis opus est; cùm in inguine id plerùmque subsistat, & ægro resupinato vel sponte, vel manus opera adhibita in locum suum redeat. Si tamen, quòd interdum accidit, in scrotum vsque prolabatur, eodem modo, ut de intestinis iam dictum, reponendum. Cùm autem sæpè omnia hæc parum proficiant, atque ægro præsentissima mors immineat; extrema etiam tentanda sunt. Qua de causa Paræus, *lib. 7. cap. 15.* ad chirurgiam accedere, & ductum illum, per què intestina elapsa sunt, sectione dilatare suadet, quæ qua ratione sit instituenda, ibidem docet. Sed, ut ipse etiam monet, diligenter in tali casu perpendendum est, quid ægri vires perferre possint, & videndum, quousque iam malum processerit. Nam si inflammatio intestina iam occupauerit, & alia extrema mala adsint, vix hoc modò quicquam proficitur. Præterea intestina distenta cutique firmiter incumbentia facile sectione lædi possunt. Et licet non lædantur sectione intestina: tamen nuda minùs commodè, quàm cute recta, præcipuè dolore ex sectione accedente, tractari possunt, & parum eà plerùmque præstatur, sed si mors subsequatur, eius à medico acceleratæ suspicio præbetur. Si verò in aliis abdominis partibus abdomen ruptum sit, tutius sectio, si

opus ea sit, institui potest; cum intestina non adeò ibi distendantur, locúsque peritonæi facilius inueniri & digito admoto intestina intus sensim protrudi possint. Vbi iam intestina reposita fuerint, proximum est, cauere, ne iterum excidant. Qua in re maximi momenti sunt fasciæ, seu subligacula, adeo ut in iunioribus & recentioribus rupturis tota ferè curationis spes in hoc sita sit. Natura enim vel paululum arte adiuta sanat sæpè morbos, qui insanabiles existimabantur, & experientia sæpè obseruatum est, etiam in adultioribus, modò intestina suo in loco diligenter retineantur, herniam curatam fuisse, & si ruptura vniri non potuit, saltem circa processus foramen quid generasse, quòd intestinorum lapsum prohibere potuit. Et quamuis integræ sanitatis spes sæpè non sit: tamen ad necessarias actiones sine damno & periculo exercendas plurimum facit fasciæ aptæ vsus. Fasciæ autem parandi commodissima hæc videtur ratio. Paretur cingulum, seu fascia ex corio, quæ molliori lineo vel gossipino panno, atque etiam gossipio nonnihil suffulto inducatur, quæ lingulâ stringi possit. Fascia hæc ventri infra hypochondria supra coxendicem proxime inguina applicetur, ita tamen, ne partes, quæ sunt supra ilia & ossa, lædat & atterat. Huic fasciæ, seu cingulo alia fascia cum splenio, seu puluinari quodam ita adaptari debet, ut quantum opus est, constringi possit, ipsumque splenium rectâ loco affecto, seu illi parti, ubi intestina excidere, solent, incumbat, atque incubitu suo intestinorum prolapsus prohibeat. Præcipua autem cura esse debet in concinnando & adaptando splenio. Hoc verò non pilæ modò rotundum esse debet, ne protuberantia illa interna inguina nimis comprimat, & faciat, ut foramen rupti peritonæi dehiscat; sed sit triquetrum, solidum quidem & compactum, intus tamen nonnihil cauum, ut inguinum naturalem cavitatem aptè excipiat, & labia rupti peritonæi contineat, non laxitate nimia intestina protuberare permittat, nec compressione efficiat, ut labra dehiscant. Splenium hoc extra obducunt nonnulli lamina argentea, vel ferrea, vel lignea, vel duplicato aut triplicato corio:

*Fasciæ
parandi
ratio.*

Sed

Sed idem ex panno gossipino, gossipio bene intertexto & suffulto satis commodè parari potest, vt nec premat, nec lædat, intestina tamen contineat. Vt autem rectius hoc præstet, fasciæ, quæ ventrem ambit, nonnulli geminas habenas adaptant, quæ ad humeros adscendunt & colum ambiunt. Pro fasciâ paratur etiam cingulum ferreum cum scuto ferreo, quod locum, vbi intestina procidunt, arctè tangat, & intestinorum prolapsum prohibeat. Verùm instrumenta hæc parandi ratio cōmodissimè *avroscia* docet, & figuræ, quæ habentur apud Paræum, *lib. 7. cap. 15.* & optimè apud Platerum, *Præf. tract. 3.* quæ ibi videri possunt. In aliis abdominis partibus, vt vmbilico & vicinis locis, si intestina incidant, cingulum parari debet, quod abdomen eò loci, vbi intestina procidunt, ambiat puluinôque locum affectum premat. Et ne cingulum hoc versus inferiora procidat, vel propendeat, fasciæ, quæ humeris sustententur, cingulo adaptandæ, vel pectorali id alligari potest. Hoc modò fasciâ adaptatâ facilè intestina, ne relabantur, contineri possunt: quod vbi factum, danda opera, vt excrementa potius mollia sint, quàm dura, & alius non supprimatur; & in eiiciendis fecibus obseruandum, vt manu inguina & scrotum contineantur, ne feces emittendo intestina extrudantur, deinde cauendum, ne flatus, qui intestina distendunt, ex cibis flatum generantibus assumtis producantur. Porro etiam omnis motus vehemens, saltus, cursus, oneris grauioris gestatio, vociferatio, & alia exercitia vehementiora vitentur: & in tussi, sternutatione idem obseruandum est, quod modò in egerendis alui fecibus obseruandum esse diximus. Et si manu tum comprimere non liceat, crura saltem comprimenda, aut decussarim implicanda sunt, vt ruptura contineatur & comprimatur. Frigus etiam constringendo prolapsum intestinorum promouet, & in primis, si prolapsa iam sint intestina, valdè iis nocet, & vt intumescant facit. Ideoque herniosis cauendum. Respositis hoc modò intestinis si malum sit maius & curatu difficilius, atque in corpore iam adultiore, vt felicius, ac citius succedat curatio, æger in lecto per dies aliquot se contineat & supi-

nus decumbat. Medicamenta autem, quæ adhibentur, *Medi-*
 duplicia sunt, alia topica, alia quæ intrò assumuntur. *menta in*
 pica sunt glutinantia, quæ quidem sunt adstringentia, sed *hernia*
 non solum siccantia, verum etiam aliquam visciditatem *usurpan-*
 habentia. Non etiam omnia adstringentia & vulnera con- *da.*
 solidantia æquè hîc prodesse, sed peculiaria quædam hîc *Topica.*
 commodè adhiberi, obseruatum est. Inter quæ primas
 tenet *symphyrum maius*, seu *consolida maior*, *sanicula*, *iacea*
alba & nigra, *herba Trinitatis*, *sigillum Salomonis*, *pentaphyl-*
lum, *tomentilla*, *nuces cupressi*, *filix*, præcipuè *fœmina*, *hypo-*
glossum, *pilosella*, *perfoliata*, *herniaria*; quibus alia etiam
 postea addantur, *gallæ*, *balauſtia*, *bolus Armenus*, *terra sigil-*
lata, *sanguis draconis*, *malicorium*, *icthyocolla*, *thus*, *myrrha*,
maſtiche, *bdellium*, *pix Græca*, *resina pini*, *terebinthina*, *cera*,
 ex quibus composita varia concinnare licet. Etsi verò pe-
 ritonæum ruptum vix consolidari amplius potest: tamen
 horum medicamentorum usu, præsertim si malum re-
 cens sit, accrescere solet, quæ foramen claudit. Quòd
 vt rectius fiat, diligenter interim cauendum, ne intesti-
 na vllò modo procidant, exitumque quærentia foramen
 iterum aperiant. Itaque toto curationis tempore, vel
 æger in lecto supinus decumbere, vel fasciis & subliga-
 culo intestina, ne procidant, continere debet. Quæ om-
 nia si rectè & decenter fiant, sæpè desperatæ herniæ cu-
 rantur. Refertque Ambrosius Paræus, *lib. 7. cap. 15.* etiam
 quadragenarios interdum hoc modò restitui, & à se mo-
 nachum quendam integre restitutum fuisse, qui cum
 post sexennium pleuritide mortuus, & post mortem aper-
 tus esset, inuenta est circa foramen processus peritonæi
 substantia adiposa oui magnitudine eò loci tenaciter ad-
 hærens. Primas autem inter alia tenet emplastrum de
 pelle arietina dictum Arnoldi de Villanoua, quòd descri-
 bit Breuiarij *lib. 2. cap. 44.*

24. Lithargyr. lapid. hæmatit. sang. draconis, boli Armeni, strum de
maſtiche, gummi ammoniaci, mumie, galbani, thuris, costi, pelle A-
lumbricor. terrest. an. ʒ. ʒ. rad. consolid. maioris, media, & riet. Ar-
minoris, rosarum, myrrhæ, aloës, an. ʒ. iij. paleæ marinæ vstæ, noldi de
gallarum immaturar. succi hypocistidis, balauſtiorum, aristoloch. Villano-
ua.
rotund.

rotund. an. ℥. vj. picis naualis, Græca, cera alba, rubra, an. ℥. j. visci querni, therebinthina, an. ℥. ij. sanguinis humani ℥. ix. Coquatur pellis arietina cum omnibus pilis per integrum diem, quousque planè dissoluatur & liquore assumpto gluten restet. Eius colati. ℥. lb. j. vel q. s. in qua viscum bulliat ad lentum ignem continuò agitando: postea reliqua in puluerem redacta, cera itidem, pix, terebinthina iniicienda, & tam diu coquenda, donec gutta super marmor proiecta coaguletur: sanguis verò humanus ipse etiam prius in furno moderato calore exiccari debet, ut possit in puluerem redigi & cum reliquis inspergi. Plura etiam alia apud Arnoldum de Villanoua loco allegato reperire est. Potest & tale fieri: ℥. Nucum cupressi, rad. tormentilla, an. ℥. j. balaustiorum, cortic. granatorum, an. ℥. ss. rad. consolidæ, persoliatæ, herniariæ, an. ℥. j. ss. mastich. bdellij, thuris, an. ℥. j. boli Armeni, ℥. ij. sang. draconis, ℥. j. picis Græcæ, ℥. j. resina pinis, picis naualis, an. ℥. ss. terebinthina, cera, ol. hyperici compositi Solenandri, an. q. s. F. Emplastrum. Oleum autem hyperici, quòd in hoc affectu & in aliis affectibus, ubi membranæ, aut neruosum genus læsa sunt, valdè commendat Solenander, hoc modo paratur. ℥. Ol. opt. lb. j. ss. sem. & florum hyperici ℥. ix. vini maluatici ℥. viij. rad. tormentill. ℥. iij. myrrha, gummi elemi, sarcocolla, thuris, aloes epaticæ ℥. j. ss. lumbricorum vino lotorum ℥. iij. Concisa & contusa misceantur & bulliant ad consumptionem humidi in vase duplici: Deinde exprimatur oleum, Cui adde croci ℥. iv. olei seu lachrymæ abietis vel terebinthina pure lb. ss. flor. maturorum hyperici, M. j. Infund. per dies 8. ad Solem aut in alio loco calido; deinde expressis atque abiectis floribus alij recentes iniiciantur, idque quater repetatur. Simplicius in hernia medicamentum est hoc: ℥. Rad. consolid. maioris ℥. j. rosar. rubr. farina fabar. an. ℥. ss. Omnia in puluerem redacta cum pinguedine capri misceantur in formam linimenti, aut cera addita, vnguenti, & linteo inducta loco affecto applicentur, singulis diebus renouentur, & per plures dies vsurpentur. Potest etiam aliquid addi de pinguedine vrsi. Sed talia passim plurima in lectione autorum occurrunt, & ex supra enumerata

Oleum
hyperici
Solenan-
dri.

merata materia plura cuius componere licet. Sed antequam talia applicentur, vel etiam cum medicamentum nouum imponendum est, vtiliter locus affectus foueri potest fomentis ex sequentibus paratis, *rad. consolidæ, sanicula, sigillo Salomonis, rosæ rubræ, bursa pastoris, plantagine auricula muris, cauda equina, radice tormentillæ, alumine, corticibus thuris*. Post forum inungi pars vel oleo hyperici Solenandri, vel oleo destillato terebinthinæ, vel tali, aut simili linimento potest. ℞. *Ol. mastichini* ℥.vj. *myrtini* ℥.iij. *absinth. aloës, myrrhæ* an. ℥.j. *axung. cerui* ℥.ij. *succi rad. consolidæ* 3. j. Bulliant ad consumptionem succi, colentur, atque addatur aliquid de oleo terebinth. & hyperici. Interna verò medicamenta quod attinet, etsi omnia illa, quæ ad vulneraria potiones adhibentur, hic etiam non incommodè adhiberi possint: tamen & hoc obseruandum est, alia aliis esse efficaciora in hoc affectu, vt sunt illa nuper recitata, *symphytum maius, herba Trinitatis, hippoglossum*, cuius puluis in decocto radicum consolidæ assumptus mira hic præstat; *pilosella*, cuius puluerem in cibis exhibitum certò etiam prodesse compertum est; *perfoliata*, quæ per signaturam externam, vt vulgò loquuntur, seu peculiarem characterismum in foliis, quæ caulibus media perforantur, à natura proposita ad hunc affectum videtur, atque experientiâ teste, quocunque modo assumpta herniam curat. Imprimis verò ad affectum hunc commendatur *herba*, ab Hollerio in vsum ducta, idcirco *Holleriana* appellata, & ab hoc affectu *herniaria*, nominata. De hac enim scribit *Hollerius*, quòd ex ea succus expressus vino rubro & per 9. dies potus hernias perfectè sanat. Et Antonius Valetius, in exercit. in *Hollerium*, scribit, eius aquâ stillatâ, cum alia remedia non iuuarent, curatum esse adolescentem herniosum. Sunt & alia vtilia, vt *radix caryophyllatæ, consolidæ mediæ, & minor, Saracenica, virga aurea, plantago, opbioglossum*. Ex his similibus varia, quæ medicamentorum internorum loco vsurpari possunt, confici solent. V. g. puluis talis. ℞. *Herniariæ, perfoliatæ, rad. consolid. maior.* an. ℥.ij. *millefol.* ℥. j. F. Puluis. Saporis gratioris causâ saccharum, vel saccharum ros. tabulatum addi

Interna.

Herniaria aliàs
Holleriana dicta.

addi potest. Vel cum saccharo, additis ventriculo gratis medicamentis, fiant rotulæ. Vel *℥. Rad. consolid. berniar. persoliatæ* an. q. s. Et cum succo herniarie vel syrupo de rosæ siccis. F. Pilulæ. Idem etiam pulvis placentulis, iusculus, aliisque cibis quocunque modo admisceri potest. Vel etiam talis potus parari potest. *℥. Consolid. maioris, minoris, mediæ, fol. plantagin. persoliatæ, herniarie, millefolij, rad. valerianæ* an. *℥. j. rhabarb. ℥. ij.* Coq. in vino bono in vase duplici. Dosis sit *℥. iij.* Vel *℥. Rad. consolidæ ℥. vj. sigill. Salomonis ℥. iij. saniculæ, berniarie, fragariæ* an. M. j. *sem. anisi, fœniculi* an. *℥. j. ℞.* Coq. in s. q. aqua pro t̄b. j. Colatura dulcoretur saccharo cando. Vel *℥. Rad. consolid. maior. pimpinellæ* an. *℥. j. tormentill. ℥. ℞. bislinguæ, herniarie* an. *℥. v. sem. fœnicul. anisi, cinamomi* an. *℥. j. myrrhæ ℥. ℞.* Cum aqua rosarum chalybeata, vel syrupo rosarum siccarum. F. Elect. de quo aliquid manè sumatur, & haustus maluatici, vel alicuius conuenientis liquoris superbibatur. Vel *℥. conseru. ros. rubr. ℥. ij. symphyti maior. berniarie, tormentillæ, acori palustris,* an. *℥. j. saluie, ℥. ℞. cinamom. ℥. ij.* Cum syr. mytillor. vel corallino. Fiat Electuar. Si cui pulueres, vel decocta sumere molestum est, plantæ selectiores aridæ vino macerentur, & colatura instar clareti propinetur, quod minore cum nausea sumitur. Et omnino hic danda opera, cum medicamentorum continuatione opus sit, nec illorum vsu ventriculus lædatur. Ideoque ventriculo grata addi possunt. Nonnulli hanc curam vt certissimam, nec sine ratione, commendant. 1. *℥. Rad. eichorij flore albo* (circa festum D. Iacobi effodi volunt) *part. iij. pulsatillæ part. ij. sem. persoliatæ part. j.* F. Pulvis, de quo in prandio & coenâ quantum tribus digitis primoribus capi potest, in iure carnis capiat æger vsque dum integrè restituatur. 2. *℥. Rad. enulæ, saniculæ, diapensias consolidæ maioris, solidaginis Sarracenicæ, agrimonie,* an. q. v. F. Decoctio in vino & aqua ad consumptionem medietatis. Hoc decocto calido petiæ madefiant, iisque quotidie locus affectus sæpius fomentetur & postea sequenti vnguento inungatur. 3. *℥. Ol. vitell. ouorum, pulueris tormentill. q. s.* F. Vnguentum. Refert etiam Paræus, quendam

quendam chirurgum hoc modo herhiâ laborantes curasse. Magnetem in tenuissimum puluerem redigebat & in cibis exhibebat : inde verò locum rupturæ , per quem descendebant intestina , melle inungebat , & ferri limaturam aspergebat, atque id per dies 10. vsurpauit , fascia simul adhibita. Ac si aliqua fuit efficacia, proculdubio ex vi magnetis ferrum attrahentis dependebat. Atque hæc frequentissima sunt , quæ in herniæ intestinali , vel ex rupto, vel ex laxato peritonæo ortum habente , adhibentur. Verùm si ex iis integrâ sanitatem æger consequi non possit, fascia contentus erit , qui periculosiora medicamenta tentare non cupit. Hâc enim sola si rectè contineantur intestina ; omnibus vitæ actionibus sine magno impedimento vacare poterit. Qui verò his contentus non est , sectionem admittere poterit , & curationem per chirurgiam, quàm describit Fallopius, Paræus , Platerus, Fabricius & alij : cuius is est commodior modus , qui fit sine testium excisione, atque etiam sine vasorum spermaticorum læsione , quòd vulgò empirici parum curant ; & dum vnum morbum curant , alium fortassè grauiorem reponunt. Sed antequam alia tententur , omnia diligenter priùs perpendenda sunt, nec nimis citò ad sectionem properandum, sed alia priùs auxilia tentanda , cùm sæpè etiam præter omnem spem curentur herniæ. Alium tamen adhuc modum per chirurgiam , sed sine sectione, hernias curandi proponit Platerus , quem Gallus quidam vsurpauit, cuius felicitè medicanti spectatòr Platerus adfuit , & ex literis testimonialibus cognouit , eum multos hoc modò sanasse. Quæ ratio cum sine dolore, aut saltem exiguo fiat, citràque hæmorrhagiam , est commodissima & tutissima ; siquidem vasa sanguine neutiquam tinguntur , ideòque meliùs conspici & tractari queunt, eoque magis optanda in masculis, quòd citrà testiculi ablationem & castrationem perficiatur , hoc modò. Cauterium potentiale paulò suprâ testiculi regionem lateris rupti, vbi peritonæi processus saccum subit, collocauit, eâ quantitate , vt semidigiti longitudine cutem mortificando escharam inuollerit, quâ mox discissâ , aliud cauterium

Sectio.

*Herniam
curandi
modus
chirurgi-
cus sine
sectione.*

imposuit, donec cute integrè ablata pinguedo apparuit, quam forcipe discidit eo usque ut processus vasa semina-
ria deferens pateret. Quibus biduo peractis vasa illa di-
gitis à processu artificiosè separavit & acu curuatâ filum
subduxit, processumque leuiter strinxit, nullum planè
dolorem tunc inferendo. Filo postmodum successu tem-
poris sponte elapso, admotis vnguentis sarcoticis, carnem
calli instar sensim illic produxit, quæ eò faciliùs huic
processui, cum tunica illa elythrois rubra, carnosâ muscu-
losâque sit, accreuit, & sic premendo ac opplendo lo-
cum deperditæ substantiæ viam prolapsuris visceribus
occlusit, sicque curam integrè & feliciter citra castratio-
nem absoluit. Quæ hæcenus de cura herniæ intestina-
lis dicta sunt, applicari quoque possunt herniæ ex omen-
ti prolapsu ortæ. Idem etiam in eius curatione sunt sco-
pi. Primò videlicet reducendum est omentum, quòd ma-
num fit opera: deinde prohibendus elapsus, quòd fit
fascia & medicamentis astringentibus, quæ modò enu-
merata sunt. Quòd si his hernia non curetur, etiam per-
sectionem curari poterit. Eadem etiam planè ratio est
omphalocelen curandi.

~~~~~

C A P. VII.

De Ani Procidentia.

*Ani pro-
cidentia.*

Prolabitur interdum & anus, seu podex ac intestini
recti pars exterior ita, ut post consuetam illam, quæ
in excrementis alui egerendis accidere solet, eminentiam,
rursus in locum suum & intra corpus reduci nequeat,
sed extra promineat; quòd malum *Ani procidentia* no-
minatur.

Causæ.

Causæ.

Accidit autem ani procidentia variis de causis: primò
ex magno conatu, si anus adeò propellatur, ut partem in-
testini recti secum trahat, eamque à membrana mesente-
rij, quæ intestina suspensa retinet, nonnihil auellat. Et si
enim anus musculos oppositos habet, qui eum naturali-
ter in excrementorum expulsionem exsertum retrahunt: ta-
men si nimis exseratur, aliisque vinculis non sustineatur,
soli id præstare nequeunt. Fit autem hic conatus nimius
in

in fecibus alui duris excernendis, item in partu difficili & laborioso. Præterea sæpè hoc accidit ob magnam irritationem, vnde ani procidentia sæpè in dysenteria & hanc sequente tenesmo contingit. Ex incisione etiam in Perinæo iuxta anum pro vesicæ calculi extractione & ob cruciatum illum podicem propulsum fuisse Platerus vidit. Deinde accidit ani procidentia ob musculorum, qui post alui egestionem anum propulsum retrahere solent, imbecillitatem, aut resolutionem. Atque ob hanc causam prolapsus quidem anus extra remanet, verum nonnisi magno conatu præcedente prolabitur. Accidit autem hæc imbecillitas musculorum, vel quia ani procidentia frequens & diuturna accidit, vel à refrigeratione eorum & sessione super lapide frigido aut mora in aqua frigida. Quibus nonnulli & mollitiem nimiam ac humectationem addunt, qua de causa infantibus hoc malum familiarius est. Resolutio verò, de qua infra suo loco dicetur, à defluxione ex superioribus quidem fieri non potest; cum impossibile sit, ut humor ex superioribus defluens tantum in eos exiles nervos sese insinuet, ut non simul superiores & vicinos afficeret. Verum si nerui circa ossis sacri, aut coxigis regionem contendantur, aut valdè refrigerentur, musculos hos resolui & anum inde procidere posse, non impossibile est. Idem etiam fieri potest ab abscessu vel fistula circa musculos sphincteris; vbi tamen etiam irritatio locum habet.

Signa Diagnostica.

Malum ipsum per se patet, & visui manifestum est. *Signa.* Causas quod attinet, si magnus feces excernendi conatus, vel partus laboriosus & difficilis causa sit, id ex relatione ægri patet. Si ex irritatione sit, æger dolorem insignem percipit. Si ex debilitate musculorum, frequens fuit hoc malum, aut refrigeratio musculorum ani præcessit. Eadem etiam resolutionem inducere potest, ut & percussio, vel lapsus in eum locum, quod ex relatione ægri innotescit. Et prolapsus ani ex imbecillitate musculorum eum retrahentium hoc habet peculiare, quod anus non procidit, nisi per conatum prius extrudatur.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Difficilius hoc malum curatur in senibus, quàm in iuuenibus. 2. Si ob conatum solum vehementem, nulla alia causa accedente, podex prolabatur, interdum sponte in locum suum redit, vel manus opera facillè reducitur. 3. Si cum fluxu ventris & dysenteria ac tenesmo fit ani procidentia, vix curatur, nisi causa sublata. 4. Si ab imbecillitate aut resolutione musculorum originem habet, & quotiescunque aluus excernitur, procidit, vix curatur. 5. Omnium periculosissima, & quæ vix curatur, ani procidentia est, quæ accidit ob auulsionem intestini recti à membranis, quibus retinetur.

*Indicationes & Curatio.**Curatio.*

Anus prolapsus intra corpus reponendus molliter manu ægri vel Chirurgi. Quòd si intumuerit, & inde repositio impediatur, fouendus decocto maluæ, althææ, florum chamæmel. seminis fœnugræci, lini, & inungendus butyro, vel oleo chamæmelino, vel æger collocandus in balneum è modò dictis paratum. Repositus autem anus in suo loco retinendus partim adstringentibus, partim causticis, quæ ani procidentiam excitauerunt, ablatione. Proinde podex repositus fouendus decocto corticum granatorum, flor. rosar. rubrarum, plantaginis, balaustiorum, bursæ pastoris, baccarum myrti, sumach, thuris, factò vel in aqua calida, vel in vino rubro adstringente: postea locus inungendus oleo rosaceo, myrtino, & inspergendus puluere è thure, mastiche, sanguine Draconis, floribus rosarum rubrarum, balaustiis, gallis, sumach, myrtillis. Causæ vt declinentur, & auertantur, si conatus vehemens ob difficultatem egerendi causa sit, danda opera, vt aluus laxa sit, ac feces molliores, & ad facillè excernendum aptæ reddantur, ne tanto conatu in excernendis iis opus sit. Si ab acrimonia humorum, quòd in dysenteria & tenesmo fieri solet, sit ani procidentia, humorum acrimonia temperanda, iique auferendi, vt de Tenesmo dicitur. Si quæ solutio continui facta sit, & membranæ ac vincula illa, quibus intestinum rectum vicinis partibus connectitur, rupta, consolidantia exhibenda, qualia fere

•••••

De Vulneribus Intestinorum.

Самое.

T 3 *causis*

taussis cap. 67. refert, primò in muliere quadam, quæ cum intolerabili ventris dolore modò suprà, modò infrà umbilicum premeretur, nec ullus spiritus erumperet, scisso seu rupto tandem intestino vitam finiit: Deinde in rustico, qui cum post longas ventris torsiones diem obiisset, & mortui corpus incideretur, longa in intestino fissura inuenta est, è quâ etiam recentes vix, quas paulò ante comederat, proruperunt. Præterea à vermibus quandoque intestina perforantur, vt annotarunt Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 57.* Auic. *lib. 3. fen. 16. tr. 5. cap. 1.* Petrus Apponenfis *differ. 10.* Nicolaus Florentinus, *serm. 5. tract. 8. cap. 54.* Paræus, *lib. 19. cap. 13.* Thomas à Vega, *ad cap. 5. lib. 1. de loc. affect. Galeni.* Trincauellius, *lib. 9. de rat. curandi particulas corporis humani affectas cap. 11.* Petrus Forestus, *lib. 7. obs. 35. in schol.* Tandem etiam obseruatum, vt in Schenckij obseruat. *lib. 3. obseru. 266.* habetur, fracta costa spuria eiusdem particulam palmæ longitudine in abdomen penetrasse, intestinum rectum perforasse, & summo cum cruciatu septima die per aluum excretam fuisse.

*Intestino-
rum vul-
nera à
vermi-
bus.*

Signa Diagnostica.

Signa.

Si vulnus in abdomine acceptum in cavitatem eius vsque penetret, intestina vulnerata esse suspicio est. Quia verò vel gracilia, vel crassa vulnerantur, gracilia intestina, & præcipuè ieiunum, vulnerata esse cognoscitur, quòd cibus, & potus per vulnus exeant, præcordia duriora reddantur, bilis vomitu reiiciatur, dolores fiant magni, febris adsit. Si crassa vulnerata sint, ex stercoris per vulnus egressu, vel eius è vulnere odore cognoscitur, alius supprimitur.

Prognostica.

*Prognos-
tica.*

Intestinorum tenuium vulnera habentur lethalia, vt est apud Hippocratem, *6. aphor. 18.* & Galenum, *6. meth. med. cap. 2.* quia eorum tunica nervosa est, multis vasis re-ferta, bilémque recipit, ac ipsa epati propinqua sunt. Quandoque tamen & tenuium intestinorum vulnera sanata fuisse, obseruationes Medicorum passim docent. 2. Crassiorum verò intestinorum vulnera, si sint parua & secundum eorum longitudinem, faciliùs curantur; cum quia

quia pauciora & minora vasa habent, tum quia medicamenta per clysteres iniecta facilius penetrare ad locum affectum possunt. Si verò sint magna, & per transversum, sunt periculosa. 3. Si ab aëre alterentur intestina, & livida reddantur, malum incurabile est.

Indicationes & Curatio.

De Intestinorum vulnerum curatione diligenter agit *Curatio.*
 Galenus, 6. *meth. med. cap. 4.* Nimirum primò intestinum vulneratum, si fieri potest, consuendum. Secundò medicamenta ei applicanda. Tertiò, si prolapsum sit, in suum locum reponendum. Quartò curandum, ne feces in transitu ipsi noceant; tandèmq; abdominis vulnus consolidandum. Ne tamen affluxus humorum fiat, venæsectio, si opus, instituenda. Primò ergo si vulnus amplum sit, & intestinum vulneratum sit prolapsum, statim vulnus suendum, si opus sit, & in suum locum reponendum. Nisi enim id statim fiat, ab aëre ambiente alteratur, ac liuidum euadit, & omnis curationis spes præciditur. Etsi verò va- *Intestina*
 rij intestina consuendi modi ab Autoribus traduntur: ta- *vulnera-*
 men commodissimum est acu subtili breui & rotunda & ta *con-*
 filo lineo, forti & æquali ea consuere, eo ferè modo, quo *suendi*
 pelliones pelles & vulgo lintheamina consuere solent. Su- *modus.*
 tura autem facta filum non abscindendum est, sed utrâque
 extremitas eius extra vulnus propendere debet, ut postea
 suo tempore extrahi possit. Postea vino albo tepido, vel
 in quo rosæ, chamæmelum, absinthium coctum sit, abluen-
 dum, & puluere aliquo adstringente & glutinante ex
 aloë, mastiche, thure, sanguine Draconis, mumia consper-
 gendum, ac in locum suum reponendum, & manibus le-
 niter id & blandè intromittendum. Quòd si facile fieri
 non possit, & intestina aëris ambientis frigiditate alterata
 inflata sint, ac intumuerint, statim fouenda spongiâ aqua
 calida madida, interimque vinum calefaciendum, & eò
 spongia imbuta intestino apponenda. Quòd si nondum
 satisfecerit, fomententur intestina decocto calefaciente
 ex floribus chamæmeli, anetho, absinthio, baccis lauri,
 femine anisi, foeniculi, vel columba aut gallina per me-
 dium secetur, & intestino tumens admoueat. Vbi iam

intestinum detumuerit, inungatur oleo mastichino & chamæmelino, & suo loco reponatur, ægro ita collocato, ut pars abdominis vulnerata sit loco superiore, & in altum attollatur. Quod si hoc modo intestinum reponi non possit, incidendum tantum cutis & peritonæi, quantum ad intestinum, quod excidit, reponendum satis est.

Instrumentum verò ad sectionem hanc commodissimum est, quo ad fistulas incidendas, chirurgi utuntur, & syringotomum appellant, quod in extremitate, ne viscus aliquod inter secandum lædatur, globulo ferreo, vel plumbeo munitum sit. Sectione facta candela cerea imponenda est, quæ non extrahenda, donec reposita fuerint, intestina. Vbi reposita fuerint, splenis & fasciis munienda, ne iterum excidant, & victus recta ratio ineunda, ne flatus, qui intestina distendunt, generentur. Tandem etiam abdominis vulnere prospiciendum: quod qua ratione fieri debeat, infra suo loco dicitur. Ut verò facilius vulnus Intestinelorum consolidetur, medicamenta consolidantia usurpanda, & quidem si vulnus sit in Intestinis superioribus, exhibendum decoctum florum rosarum, consolidæ maioris, pilosellæ, equiseti & aliarum plantarum vulnerariarum, vel diatragacanthum frigidum, vel conferua rosarum rubrarum, cum bolo Armeno, terra sigillata, vel Diacydonium cum pulvere aut conferua rosarum rubrarum. Si verò crassa intestina vulnerata sint, clysteres ex istis medicamentis parati iniiciendi. Cibis quoque admisceantur pulveres ex coralliis, bolo Armeno, rosis: in potu mastiche dissolvatur.

~~~~~

C A P. IX.

De Vlcerebus & sphacelo Intestinelorum.

Vlcera. **I**uxta Xulcerantur quoque sæpè intestina. Id quod fit, cum *Intestino.* ab assumtis medicamentis acris, tum ob affluxum humorum acrium; id quod imprimis in dysenteria evenire solet. In cuius explicatione cum ea etiam, quæ de vlcerebus Intestinelorum dici possunt, proponi soleant, hic plura de vlcerebus Intestinelorum non addimus, sed lectorem ad caput de Dysenteria remittimus. Præterea quoque

que Intestina sphacelo interdum corripuntur. Id quòd *Sphacelus Intestini.* accidere solet in vulneribus abdominis, in quibus intestina extra abdomen prolapsa ab aëre externo alterantur, & liuida ac nigra euadunt, & tandem putrescere incipiunt. Imprimis verò id accidit in hernia, Ileo, & intestinorum Inflammatione, quæ tandem sphacelum degenerare solet, qui incurabilis est, hominique mortem adfert. Imò interdum non solum intestina putrescunt, sed & superiacentes partes abdominis putredine corripuntur ita, vt tandem foramine aperto feces per id egrediantur. Id quòd bis vidi, primò in foemina quadam, quæ cum hernia in dextro inguine laboraret, nec de eo quippiam significasset, ac pondus quoddam eleuasset, intestinis, eo loci prolapsis de grauissimis doloribus conqueri cæpit; sed cum quis reuera morbus esset, aperire nollet, tandem intestina prolapsa inflammata sunt, & sphacelo correpta; imò partes intestinis incumbentes eo loci putredine corripere cæperunt, vt foramen tandem aperiretur, per quod fæces cum summo foetore exhibant. Deinde in iuvene quodam, qui cù herniâ laborans curru velociter vectus intestinorum prolapsum passus esset, nec in pago, qui ei succurreret, aliquem haberet, intestina inflammata, & tandem sphacelo correpta sunt, à quorum putredine aliquot locis muscoli & cutis abdominis putredine & sphacelo correpta sunt. Tandem patiuntur interdum & cancrum intestina, vt infra, *sect. 2. cap. 1. ex historia*, quàm Petrus Sal. Diuersus refert, constabit.

C A P. X.

De Intestini recti morbis in specie.

IN specie verò Intestinum rectum multis morbis, imprimis tumoribus & vlceribus corripitur: patiturque præter naturam intestinum rectum inflammationes, hæmorrhoides, condylomata, ficus, cristas, rhagades, vlcera, fistulas. Præter naturam etiam clauditur interdum, de quo supra *cap. 3.* dictum.

Inflammatio ani & hæmorrhoides. Causse.

Primò anum interdum inflammatio corripit, sanguine

Inflammatio ani.

Causse.

T s per

per venas ei insertas in eum effuso. Id quòd accidit ex longa & dura equitatione, vel percussione aliisque causis violentis, item ab hæmorrhoidibus restrictis, vel à cauteriis & medicamentis corrodentibus dolorem excicantibus, & sanguinem eò trahentibus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur ani Inflammatio, vt aliarum partium, è tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, aluus difficulter redditur, & sæpè dies aliquot subsistit, accedit febris.

Prognostica.

Prognostica.

1. Inflammatio ani malum est curatu difficilè & periculosum. Afficitur enim pars acuto sensu prædita, quæque medicamentis acrioribus facilè irritatur. Præterea excrementa alui excernenda medicamentorum applicationem impediunt. 2. Ob loci caliditatem & humiditatem inflammationes facilè in vlcerà degenerant.

Curatio.

Curatio.

Vt sanguis à loco affecto auertatur, vena primò in cubito aperienda. Postea deriuationis gratia, si opus sit, etiam in talo vena aperiri potest. Venæ sectione per acta parti affectæ repellentia applicanda, mixtis tamen anodynis. Hinc in augmento aliquid discutientium addendum, quæ versus statum & in statu augenda. Si suppuratio prohiberi non potest, in statu maturantia apponenda. In principio ergo apponantur folia solani aut portulacæ, mica panis aqua rosarum madida, oleum rosaceum cum vitellis ouorum coctorum mistum. In augmento apponatur medulla panis triticei cum oleo amygdalarum dulcium mista. In statu fiat fomentatio ex decocto maluæ, althææ, florum chamæmeli, meliloti, aut cataplasma ex iisdem, addita farinâ feminis lini. Si ad maturationem tendat, radix althææ & farina tritici addi potest. Et quidè si inflammatio ad suppurationem tendat, statim adiuuanda & abscessus aperiendus, antequam plenam mutationem affectus sit. Etenim pus diutius retentum intestina & vicina

Hæmorrhoides.

loca corrumpit, & vel gangrænâ vel fistulam excitat. Ad tumores ani etiam *Hæmorrhoides* pertinent. Quandoque

que enim extremitates venarum in ano intumescunt, quandoque etiam inflammantur & magnum dolorem coniunctum habent. Verum eadem venæ etiam sanguinem fundere sæpè solent, atque insigne id in multis morbis est symptoma, infra in symptomatibus, quæ intestinis accidere solent, explicandum. Quapropter ibidem coniunctim ea, quæ de hæmorrhoidibus à Medicis tradi solent, proponemus.

Condylomata, thymi, ficus, cristæ.

Vt in aliis corporis partibus varia verrucarum genera oriri solent: ita etiam in ano, quæ in specie condylomata, thymi, ficus & cristæ appellari solent. Ideoque quæ in genere de verrucis dici possunt, huc non afferemus, sed ad suum locum reseruabimus; ea verò, quæ ano propria sunt, hic saltem explicabimus. Condyloma tamen nonnulli ad verrucas non referunt, sed pro peculiari tuberculi genere habet. Cum enim cutis ani sit rugosa, si ruga aliqua intumescat, & indurescat, cōdyloma appellatur, seu, vt Aëtius *tetr. 4. ser. 2. c. 13.* scribit, CONDYLOMA est tumor quidam pelliculæ ani; tuberculum nimirum durum & obscalescens, ex humore melancholico eò affluente sensim excrecens, & tædio potius plerumque, quam dolore molestum. Interdum tamen etiam inflammationem coniunctam habet. THYMI verò sunt verrucæ asperiores, angustam basin & latam superficiem habentes, & ad rubedinem tendentes, thymique florem referentes, quæ in superiore parte facile sanguinem fundunt. Si thymi multum excrecant. FICUS, seu Sycofes appellantur. Et quidem è thymis aliqui sunt mansueti, aliqui maligni, & ex malignis aliqui cancrofi. CRISTÆ tandem sunt carnis excrecentiæ circa anum pullulantes, & ex præpostera venere ortæ, ad quarum radices plerumque scissuræ, seu thagades ad sunt. In Germania nostra, DEO gratia, rarissimum malum est, sed pueris Romæ agentibus accidere, scribit Amatus Lusitanus, *centur. 2. cur. 87.* morbumque hunc se Romæ & Bononiæ in Nosocomio vidisse refert Forestus, *lib. 23. obs. 7. in schol.*

Condylomata.

Thymi.

Ficus.

Cristæ.

Signa Diagnostica.

Tumores hi facile visu cognoscuntur, & ab hæmorrhoidibus

Signa.

dibus discernuntur. In hisce enim affectibus sola cutis afficitur, nulla verò vena, id quòd in hæmorrhoidibus accidit. Hæmorrhoides etià sanguine turgidæ magis nigricât.

Prognostica.

Prognostica.

1. Thymi pessimi sunt, & maximè vbi sanguinem effundunt, & si maligni ac cancrofi sint, praua symptomata inducunt, dolores ingentes, inflammationes, febres, & depascentia vlcera. 2. Periculosiores hi morbi sunt, quòd sunt diuturniores; præcipuè si malignitas luis venereæ coniuncta sit.

Curatio.

Hæc mala quidem in principio medicamentis curantur: Si verò iam diuturna sint, ad manuum operam confugere oportet. Apponantur autem folia rubi viridia, vel ferrugo cum succo verbasci imponatur. Vel ℥. *Squamae aris*, ℥. j. *auripigmenti*, ℥. β. *alum. scissil.* ℥. ij. Et cum ol. rosaceo in formam vnguenti redigatur. Vel ℥. *Spuma argenti*, *cerussæ*, *ammoniacy*, *bdelly*, an. ℥. ij. *terebinth.* ℥. j. *cera*, ℥. β. Arida cum succo solani conterantur & reliquis misceantur. Ut verò condylomata, ficus & thymi non renascantur:

℥. Cinerem sarmentorum vitis, & cum aceto illinatur, quòd etiam exstantes tollit, vt Aëtius scribit. Plura vide apud Aëtium, *tetrab.* 4. *serm.* 2. *cap.* 4.

Rhagades ani.

Rhagades ani.

Parades Græcis, Latinis scissuræ, fissuræ, rimæ, vt in aliis corporis partibus accidunt, manibus, pedibus, labris, vteri ostio: ita etiam in ano, ac recti intestini extremitate, aut sphinctere, seu musculo anum claudente accidere possunt. Suntque rhagades, seu scissuræ ani oblonga quædam in eo vlcuscula sine tumore, iis similia, quæ interdum in manibus à magno frigore excitantur. Suntque alia superficialia saltem, alia profundiora: alia sine duritie & callo, alia callosa latera habentia: alia humida & saniem fundentia, alia ficca & cancrofa. Fiunt autem talia vlcera vel ex affluxu humorum acrium & erodentium, & lentorem quendam, ob quem partibus adhærent, participantium, bilis scilicet, & falsæ pituitæ, id quòd accidit sæpè in dysenteria & hæmorrhoidum fluxu, vel ob partium ha-

Differentia.

rum

rum siccitatem, ob quam anus finditur, & rimas quasi agit. Interdum etiam intemperies sicca acres humores coniunctos habet. Humor affluens quandoque etiam malignus est: id quod in lue venerea accidit. Excitantur & ob condylomatum inflammationem extensionemque. Fiunt quoque in ano istæ fissuræ ob fecum siccitatem & duritiem nimiam, quæ in exitu anum distendendo cutem ibi rumpunt. Idem præstare possunt glandes acres, clysteresque acres injecti, vel non rectè injecta clysteris fistula, emplastra item calida & siccantia admodum.

Signa Diagnostica.

Morbus hic oculis expresso ano patet. Si ab acris humoribus ortæ sint rhagades, pruritus & dolor acerrimus cum ardore anum infestat. Si humor sit virulentus, ex ardore, tetro odore & sanie prava effluente id cognoscitur. Et utrum saniosa, callosa, vel cancrofa sint hæc ulcuscula, etiam visu percipitur.

Prognosticum.

1. Importunissima sunt hæc ulcerum genera; cum maximos dolores, tenesimum, & ingentes molestias creare soleant. 2. Rhagades ani difficulter curantur. Primò cum sint in parte exquisito sensu prædita, & quæ acris medicamentis facillè irritatur: secundò quia ab excrementorum transitu læduntur: tertio quia medicamenta debitum temporis spatium ad vires exferendas non habent; cum sæpè æger intempestivè ad feces alui excernendas stimuletur. 3. Malum hoc, si recens sit, medicamentis cedit: ac si diuturnum sit, labra collasa fiunt, ulcus fit corrodens, vel in fistulam abit, malumque fit pertinax, quod remediis amplius non cedit, sed chirurgiam requirit.

Curatio.

Curatio in eo consistit, ut causæ mali, si adhuc præsentis sint, tollantur, deinde ipsum ulcus sanetur. Si ergo ex siccitate nimia sint rhagades, intemperies sicca corrigenda humectantibus, ut: *℞. Medullæ crurum vituli, pinguedinis gallinæ, anatis, butyri recentis, ol. amygd. dulc. papaver. sesamini an. ʒ. iij. lithargyri ʒ. ʒ. tragacanth. ʒ. j. cera q. s.* F. Unguentum. Si ex humorum vitiosorum affluxu ma-

lum

Signa.

Prognosticum.

Curatio.

*Fortiora
medica-
menta in
fissuris
ani vi-
tanda.
Topica.*

lum sit, ij temperandi, alterandi & euacuandi. Fortiora tamen medicamenta vitanda, sed lenia vsurpanda, cassia scilicet, manna, syr. ros. solutius, rhabbarum, electuar. diacatholicum: & si ab epatis, vel alterius visceris intemperie vitiosi humoris generatio proueniat, ea temperanda & corrigenda, vt alibi dicitur. Si quoque alix caussæ sint, quæ vlcera hæc inducunt, tollendæ, vt si dysenteria vel hæmorrhoides fluentes ea excitant, ea mala curanda. Si faeces duræ sint, emolliendæ clysteribus & aliis modis. Vniuersalibus præmissis topica vsurpanda, respectu tamen ad causam habito. Si siccæ rimæ sint, sequens vnguentum vtile est. *℞. Pingued. gallin. anatis, medullæ ceruin. vitulin. butyri s. sale, an. ʒ. ij. lithargyri ʒ. j. ol. amygd. dulc. ʒ. ʒ. Misce.* Si humidæ sint, saniosæ & virulentæ, fomententur sequenti decocto, *℞. Fol. plantag. rubi, flor. ros. rubr. an. M. j. hordei non excorticati M. ʒ. alumin. ʒ. j. Coqu. in aqua pura; sub finem adde vini albi tertiam partem.* Post fomentationem sequenti vnguento illinantur. *℞. Cerussæ lotæ, lithargyri, aloës, mastiches, thuris, sarcocollæ, boli Armeni an. ʒ. ij. Puluerisata subtiliter cum ol. ros. s. q. misceantur in mortario plumbeo, & addendo parum ceræ fiat vnguentum.* Vel *℞. cerussæ, plumbi vsti, lithargyri, alumin. thuris an. ʒ. j. pingued. gallin. anath. suillæ, non salsæ, ol. amygd. dulc. papau. an. ʒ. j. ʒ. Lento igne misceantur, & cum ceræ s. q. fiat vnguentum.* Habentur & apud Galenum, 9. de compos. med. s. loc. c. 6. plurima medicamenta ad ani vitia ex antiquis descripta. Si feruor adsit & cancri suspicio, *℞. Succ. plantaginis portulacæ, solani an. ʒ. ij. ol. ros. ʒ. j.* Agitentur in mortario plumbeo, & addito ceræ modico fiat vnguentum.

*Vlcera
ani.*

Vlcera ani.

Vlcera etiam ani ex affluxu humorum vario ac præcedentibus inflammationibus & abcessibus varia sunt, quædam benigna & simplicia, alia corrosiua, putrida, callosa ac fistulosa.

Causæ.

Causæ.

Causæ horum vlcera sunt, inflammatio, tubercula varia, hæmorrhoides, vulnera, equitatio longa, alix quæ exter

externę læsiones: humorum ad partem hanc effluxus varij.

Signa Diagnostica.

Si vlcera externa sunt, oculis patent: quæ verò intus latent, ea ex emanante sanie & dolore percipiuntur. *Signa.*

Prognosticum.

Externa & benigna vlcera vt faciliùs deprehenduntur: ita etiam faciliùs curantur. Quæ verò maligna sunt & occulta, difficulter curantur; cum pars hæc exquisito sensu prædita sit; & medicamentis acrioribus facilè exaspere-
Prognosticum.
tur, & à transeuntibus excrementis inquinetur. Ideoque talia vlcera, si magna sunt, lethalia sunt.

Curatio.

Medicamentis autem indigent valdè exiccantibus & adstringentibus; quæ tamen citra mordacitatem id præstent. Ideoque primò vlcus abstergere & mundare oportet, vel lacte, si dolor sit, vel decocto hordei, vel vino mulso. Exsiccantia autem parantur ex aloë, thure, aristolochia rotunda, charta combusta, pompholyge, quibus si per siphonem iniici debent, additur succus plantaginis, equiseti, centumnodix. Vel ℥. Vng. diapompholyg. albi camphorati, an. ʒ. j. ʒ. ol. myrtini, rosacei, an. ʒ. ʒ. manne thuris, aloës, an. ʒ. j. ʒ. lithargyri argenti ʒ. ʒ. succi solani, verbasci, plantagin. an. q. s. Misceantur in mortario plumbeo, & fiat vnguentum. Vel ℥. cerussæ, spumæ argenti, an. ʒ. ʒ. thuris, alum. scissil. an. ʒ. iij. aloës ʒ. j. croci ʒ. ij. cere, ol. myrtini, an. q. s. Fiat vnguent. *Curatio.*

Fistulæ ani.

Si inflammationes, tumores, & vlcera ani vel Medici negligentia, vel ægri morositate non rectè curentur, ex humore corrupto & sanie intus relicta fistulæ excitantur. Tumor enim ibi hærens cuniculos quasi agit, vicinasque artes corrumpit. *Fistulæ ani.*

Differentiæ.

Fistulæ autem ani aliæ vnum sinum habent, aliæ plures; & aliæ vel in intestinum rectum vel ad vesicam penetrant, aliæ ad vicinas partes non penetrant. *Differentiæ.*

Signa Diagnostica.

agnoscantur vt aliæ fistulæ ex figura, vnde & nomen habent, quòd orificium vlceris est angustum, sinus verò intus *Signa.*

intus latens, & labia eius plerumque intus sunt callosa. Excernitur etiam inde sanies, (modò orificium eius non claudatur. Tum enim nihil excernitur, & vicinæ partes tumidæ fiunt) aliquando aquosa, aliquando virulenta.

Fluxus alui citrinus pro fistula habitus. Notandum tamen hic, quòd aliquoties obseruavi, interdum accidere, vt ichor quidam & aqua citrina, quasi ad nigrum declinans, ex ano per hæmorrhoides effluat, cum aluus excernitur, aut potiùs post alui excretionem, aliàs verò non. Quem fluxum à nonnullis pro fistula ani habitum & in explorando eo cum damno hominis, qui fluxum hunc patiebatur, laboratum fuisse memini. Ego talem fluxum pro fistula ani habere non potui, cum sciam ad annos viginti eum interdum durasse sine omni incommodo, neque etiam alio, quòd in fistulis accidit, tempore, nisi dum excrementa redduntur, effluat, etsi per diem vel biduum, æger non excernat; neque quid exulceratum sit, sed ex hæmorrhoidibus saltèm ichor effluat. Cum enim natura aliàs sanguinem, eumque sæpè ichorosum, per has vias expellere soleat, in quibusdam etiam continuò ichorem quendam melancholicum ad has venas protrudit, qui in extremitate earum hærens, dum excernitur aluus, exprimitur. An verò vnus vel plures sinus sint, stylo immisso exploratur. An in intestina fistula penetret, etiam stylo immisso deprehenditur, qui digito in anum immisso tangi potest. Si tamen fistula sit tortuosa, vt stylus in anum faciliè penetrare non possit, ex excrementis id deprehenditur; cum aliquando per fistulam feces alui reddantur, & liquor in fistulam iniectus per anum exeat, & contra in anum infusus per fistulam egrediatur. Si ad vetricam penetrat fistula, vrina per eam redditur. Interdum ad intestinum rectum & vesicam simul penetrat, ac tum missione crepitus è pudendo, perinde atque podæ, emittitur: deinde puris atque etiam fecis nonnihil mistum vrinæ prorupisse obseruatum. Si fistula est in osculo sphincterem claudente, feces alui non retinentur debito modo, sed præter voluntatem exeunt.

Prognostica.

Prognostica.

I. Ani non penetrantes fistulæ penetrantibus minus periculosa.

riculosæ sunt, Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 68. 2.* Non penetrantes fistulæ si copioso fluxu, aut foetore, aut alio modo nihil incommodi afferant, sed potius natura superfluos humores è corporibus cacochymicis & cachecticis cum ægri commodo per eas euacuet, curari non debent, sed solum conuenientibus lotionibus & linteis mundandæ sunt. 3. Penetrantes fistulæ omnes difficulter curantur, scribitque de eo Albucasis: Quod si fistula penetrat ad vesicam, vel ad intestinum rectum, vel ad ossa antharum, vel caudæ, non curatur: quoniam curatio earum non est nisi labor infirmorum, & fatuitas stultorum Medicorum. Ideoque tum curâ palliatiuâ, quam appellant, saltem vtendum. 4. Fistulæ, quæ quatuor digitos penetrant, & per musculos progrediuntur, curari non debent. Curando enim fit, vt aliud excrementa retinere non possit. 5. Fistulæ antiquæ ani & callosæ, ac quæ canceri naturam referunt, curationem non recipiunt, sed seruari debent. 6. Fistulæ verò, quæ curantur, & sine periculo, sunt simplices, recentes, & quæ per carnem saltem progrediuntur.

*Curatio.**Curatio.*

Fistulas ani non semper curabiles esse modò dictum, & plerumque non sine graui molestia curari. Si ergo incommodum, quod affert fistula, non magnum sit, nec multum saniei effluat, nec fætor adsit magnus, multi medici suadent, eam non attingendam esse vel fortibus medicamentis, vel chirurgia; cum natura interdum superfluos corporis humores per eam expellat, & vitium hæmorrhoidum suppleat. Mundæ tamen seruandæ sunt fistulæ. Ideoque singulis diebus abluendæ decoctione agrimonix & fol. oliuæ, cui aliquid aluminis vsui addatur, quod per syringam immittatur. Si foramen etiam sit nimis angustum, aperiri potest medullâ sambuci, aut radicis gentianæ, ne sanies in ea retineatur, & partes vicinas corrumpat. Si verò curari debent ac possunt fistulæ, vniuersalibus præmissis, bona scilicet diæta instituta, & corpore conuenienter euacuato, danda primò opera est, vt callus absumatur. Eluenda ergo fistula vino & Iside medicamento, aut decocto hordei, cui myrrha, alumen & pauxillum viridis

æris admistum sit, & postea turunda cum vnguento Ægyptiaco, vel simili imponenda. Imprimis commendatur ab Arabibus collyrium sen sief algarab, quod ita paratur.

℥. Aloës, thuris, sarcocollæ, sanguinis draconis, balaustiorum, antimonij, aluminis, partes æquales, æruginis æris, quantum est quinta pars unius. Fiat sief, quod dissolutum in fistulam mittitur. Multum quoque prodest collyrium supra propositum ad fistulam mündandam. Si orificium angustum sit, dilatandum turunda ex radice gentianæ, bryoniæ, vel aristolochiæ. Reliqua curatio postea, ut in aliis vlceribus, peragenda. Si fistula non sit profunda, sed superficialia, ideoque sine periculo incidi possit, ægro supino collocato & firmiter ligato, ut moveri non possit, specillo immisso, fistula angustissimo gladiolo circa cuspidem aliquantisper incuruo incidenda, & postea callus convenientibus remediis absumendus. Si verò fistula sit antiqua, & quæ medicamentis non cedat, non tamen penetrans, & in parte carnosa, neque proxima intestino recto aut vesicæ, rectissime actuali cauterio nonnulli curari eam censent. Verum quia non absque periculo est hæc operatio, ab aliis præteritur, nec à Celso, Paulo Ægineta, Avicenna sit eius mentio, & à plerisque incisio modò proposita magis probatur. Etsi verò fistula in intestinum rectum penetrans raro, ut dictum curatur: Hippocrates tamen duobus modis ad curandum vitur, medicamentis & incisione. Medicamentis, dum linteum mollißimum, vel turundam, cui filum sit alligatum, ut extrahi possit, sacco tithymali imbutam, & flore æris vsti confersam in fistulam immittit, ut callus absumatur. Ne verò rectum intestinum his medicamentis acerbis offendatur, in anum corneam glandem, creta detergente illitam, immittit, atque ibi relinquit usque in quintum diem, vel eo usque, donec callus exedatur, quàm, dum alius excernenda est, detrahit, & rursus immittit. Callo absumpto glandem ex alumine contrito immittit, & relinquit, donec alumen madeat. Post alumen tandem myrrham imponit, ut citius consolidetur. Incisionem quod attinet, si ea sine periculo, ne scilicet musculus ani lædatur, & feces præter voluntatem

*Fistula
in intestini
rectum pen-
etrantis
curatio.*

*Incisio
quomodo
fiat.*

tatem egrediantur, tentari possit, sit vel filo, seu laqueatione, ut appellant, vel ferro. Filo ita fit: Sumatur filum ex serico, vel seta equina, aut aliud; quod non facile putrescat, id immittendum in extremitatem specilli stannei, vel plumbei, instar acus perforati, & in fistulam intrudendi, digitoque, oleo rosaceo inuncto, in rectum intestinum immisso, filum apprehendendum, specillum extrahendum & duæ extremitates eius connectendæ, & quotidie vel à chirurgo, vel ab ipso ægro arctius constringendæ, donec tota fistula incisa sit. Hinc callus absumendus, & vlcus curandum. Ferro incisio celerius hoc modo fit. In fistulam specillum plumbeum immittendum, usque in intestinum rectum penetret, & hinc instrumento falcato, digito in anum immisso, secundum ductum styli plumbei fistula incidenda, cauendo tamen, ne hæmorrhoides lædantur & hæmorrhagia excitetur. Incisione peracta, penicillum albumine oui ac pulueribus adstringentibus illitum immittere decet. De sequente Hippocrates æris flore vsto conspergit, & frustulum spongiæ melle illitum intrudit, ut fistula aperta seruetur. Idque diebus septem continuat, donec callus absumatur. Interim spongia vino austero madida imponenda, ut humores reprimantur. Videantur Hippocrates, *lib. de fistulis*. Celsus, *lib. 7. cap. 4*. Aëtius, *te- trab. 2. serm. 2. cap. 10*. Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 78*. Valescus de Taranta, *lib. 4. cap. 36*.

De Intertrigine.

Est intertrigo non ani vitium sit, sed partim vicinarum: quia tamen Practici hoc loco de ea agere solent, nec eam omitam. Est autem intertrigo partium ano vicinarum, seu inter fæmora excoriatio, vel pelliculæ abrasio à motu vehementiori, præcipue equitatione orta. Curatur autem seuo inuncto; imprimis ceruino & hircino. Vulgò candela sebaceâ vtuntur calefactâ, qua intertrigo inungitur. Vtiles sunt, & adipēs anseris, gallinæ anatis, ut & oleum rosaceum, myrtinum, vitellorum ouorum, vel argentina herba imponatur & succus eius illinatur. Confert & mucilago tragacanthæ cum aqua rosacea parata. Vtilis est, & puluis gallarum cum oleo & vitellis

Intertri-
go.

Curatio.

ouorum mixtus. Vel vsitata vnguenta de lithargyro, de cerussa vsurpentur, Aëtius, *tetrab. 4. serm. 2. cap. 11.* chalcitide aqua subacta illinit; vel plumbago cum aceto, & vino vsurpetur. Vel *℥. plumbagin. 3. j. gallarum 3. ℞. alumin. 3. j. myrrhæ 3. ij.* Fiat puluis, qui inspergatur.

LIBRI TERTII

PARS SECVNDA.

SECTIO SECVNDA.

DE SYMPTOMATIBVS, quæ Intestinis accidunt.

C A P. I.

De Intestinorum actione læsa, & præcipuè de motu Intestinorum inuerso & Ileo.

INTESTINIS etiam varia Symptomata accidunt, & primò quidem actiones læsas quòd attinet, triplex est intestinorum actio, prima chyli à ventriculo accepti vberior elaboratio & concoctio, secunda eiusdem distributio, tertia fecum expulsio. Primùm quòd attinet, habent intestina internam tunicam ventriculo non dissimilem, ob quam chylum, quem à ventriculo accipiunt, amplius elaborant, vt Galenus, 4. *de vs. part. cap. 17. & 18.* docet. Læditur autem hæc actio intestinorum, intemperie eorum læsa, de quo *suprà* dictum, & etiam de *lienteria* dicetur. Idem accidit in diarrhæa & dysenteria, in quibus chylus etiam non bene in intestinis elaboratur. De fecum expulsionem, tertia Intestinorum actione, postea dicetur. Distributio verò chyli equidem ab omnibus Intestinis perficitur, præcipuè tamen

tamen à tenuibus. Vnde etiam horum intestinorum tunica interna fibras obliquas habet, externa transuersas. Obtinēt etiam intestina neruos, non solum vt grata arripiant, ac noxia expellant, sed etiam vt moueantur. Habent enim intestina tenuia obscurum quendam motum, quo chylum à partibus superioribus ad inferiora promouent, qui aptissimè comparatur lumbricorum terrestrium motui, qui partes corporis successiue mouent. Atque hic motus secundum naturam fit, à parte superiore, seu inferiore ventriculi orificio incipiendo, versus inferiora, quo modo & chylus per vniuersum intestinorum ductum distribuitur, & feces corpori alendo ineptæ versus inferiora protruduntur, vt per aluum excernantur. Motus intestinorum hic aliquando læditur & inuertitur, vt intestinorum fibræ, quæ à superioribus versus inferiora debent contrahi, versus superiora contrahantur, & ita omnia, quæ sunt in intestinis, non versus aluum, sed versus ventriculum protrudantur, quod melum ἰλεὺς Græcis ab εἰλεῖν, id est, conuoluendo dicitur, Latinis voluulus, quod intestina, quæ aliàs obscuro quodam motu mouentur, hic manifestè conuolui, & quidem versus superiora moueri videntur. Nominatur & χειρὸς ἀπὸ τῆς χειρὸς ἀπὸ τοῦ, quod qui manum loco dolenti in ventre admouet, quasi chordæ intensæ & duriter conuolutæ speciem sentiat. Hollérius, in comm. 2. in lib. 3. Coac. Hippocr. p. 365. Pythagoricos Medicos hoc malum etiam φεγγμὸν appellasse scribit, quia reuerà oppilatio quædam, & viæ, quæ intestina ducitur, impedimentum fit: nonnullos & tormentum nominasse. Barbari superioribus seculis Miserere mei, ob insignem, & acutissimum dolorem, & sædam excrementorum alui per os reiectionem nominarunt, quod scilicet commiseratione dignum malum fit. Est enim ileos intestinorum motus inuersus, in quo nec chylus rectè distribuitur, & excrementa, quæ per aluum excerni debent, retinentur, & tandem per os reiciuntur, ob motum intestinorum inuersum, ob quem etiam via intestinorum, per quam alui excrementa deorsum feruntur, intercipitur, ita, vt nec fæces, nec flatus ullus per aluum emittatur, sed

Ileos,

χειρὸς ἀπὸ τοῦ
φὸς,Miserere
mei.

per vomitum primò alimenta assumpta, & cibi mutati, seu corrupti, tandem procedente malo etiam alui fæces magnò ægri fastidio & tædio per os reiiciantur.

Causæ.

*Causa
Ilei.*

Oritur autem hoc malum ex vulgata sententia plerumque ab inflammatione intestinorum, quæ vehementer ea comprimendo, atque undique constringendo prohibet, ne fæces deorsum descendere valeant; & quia hoc malum plerumque in intestinis tenuibus consistit, communicatur ipsi ventriculo, unde cibi fastidium, nausea, vomitus oritur. Secundò idem vitium oriri docetur ex abscessu intestinorum tenuium, qui itidem in iis angustiam pariat. Tertiò statuitur, malum hoc provenire à copia fæcum, quæ adeò obduruerint, ut propterea ineptæ sint ad motum excretionis, sed in ductu intestinorum hæreant, & tandem ad ventriculum regurgitent, ac per os reiiciantur. Prouenit & ab hernia quandoque Ileus: Sed causa ista ad inflammationem reduci potest; cum non pariat Ileum, nisi intestina compressa, & dolentia inflammantur. Addunt nonnulli & venenum haustum: sed & ista causa vel inflammationem, vel exulcerationem inducit. Verum si quis rem diligentius perpendat, in ista vulgata doctrina desumpta ex Galenò, 6. de loc. aff. cap. 2. 3. aph. 22. 3. Epidem. comm. 2. text. 6. 3. de nat. fac. cap. 13. aliquid desiderari, eamque veritati non omnino consentaneam esse animaduertit. Nam licet concedimus, ab inflammatione

*An intestinorum
obstructio
à fecibus
facta ileum
pariat?*

& retentis fæcibus duris ileum accidere posse; tamen causa proxima, & immediata non est, quòd vulgò statuitur, magna intestinorum obstructio, & coarctatio, ob quam eorum viâ occlusâ nihil descendere possit. Nam si intestina tenuia planè occlusa & coarctata sunt (etenim in intestinis tenuibus vel semper, vel certè omnium consensu frequentissime inflammatio Ilei causa consistit) quomodo fæces & stercora, quæ in crassis cumulantur, per ea transire & vomitu reiici possunt? Et quomodo clysteres & glandes vomitu reiici possunt, si intestinorum via plane præclusa est?

*Verior
ilei causa.*

Quapropter in ea sum sententia, proximam huius mali

li causſam eſſe facultatis diſtributricis chyli & expultriciſ motum inuerſum ac præter naturam. Nam cum ſecundum naturam diſtributio chyli & expulſio fiat in inſteſtinis, contrahentibus ſeſe per fibras inſteſtiniſ à ſupere parte deorſum, id eſt, à ventriculo verſus inſteſtinum rectum, ſi motus inuertatur, & circulares inſteſtinorum fibræ à parte inferiore ſurſum verſus ventriculum contrahantur: quæ per inferiora deiici debebant, ad ventriculum aſcendunt, & per os reiiciuntur. Habet enim ſe res ſicuti in ventriculo in vomitu. Nam dum fibræ oblongæ œſophagi à parte ſuperiore verſus ventriculum ſe contrahunt, fit deglutitiõ ciborum. Cum verò inuerſo hoc agendi ordine à parte inferiore verſus ſuperiora ſeſe contrahunt, fit vomitus. Ita etiam dum fibræ inſteſtinorum à parte ſuperiore verſus inferiora ſeſe coarctant, fit cibi diſtributio, & ſecum; contra dum verſus ſuperiora ſeſe contrahunt, malum hoc excitatur. Atque hoc non raro fieri, & veram eſſe hanc Ilei cauſſam, multa teſtantur. Clyſteres enim quandoque vomitu reiici ob motum hunc naturæ inuerſum, ſæpè obſeruatum eſt. Imprimis notabile eſt, quòd Matthæus de gradibus *in præſt. cap. de vomitu,* refert, de quadam puella annorum duodecim, quæ ileo laborans non ſolùm nihil per aluum reddidit, ſed & fæces poſtea etiam clyſteres iniectos non multò poſt vomitu per os reiecit. Idque cum totum triduum continuafſet, & poſtea ſuppoſitorium longum immiſſum fuiſſet, & illud intra temporis ſpatium, quo dicitur Pater noſter, & Aue Maria, vt loquitur autor, per inſteſtina aſcendit ad ſtomachum & vomitu fuit reiectum, Poſtea cum ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligaretur, ſtatim rupto filo aſcendit ſurſum ad ſtomachum, illudque ægra cum parte fili appenſi euomuit. Et cum tertio ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, & illud paulò poſt ruptis filis per os cum parte filorum reiectum fuit. Tandem cum Medicus iuberet, vt mater aliud ſuppoſitorium immitteret, tanta violentia ſurſum attractum fuit, vt mater, ne ſurſum raperetur, illud extrahere cogeretur. Curata tamen fuit iſta puella iuſculis pinguibus, quæ virtutem

Notabile
ilei hiſto-
ria in
puella
quadam.

Suppoſi-
toria &
clyſteres
vomitu
reiecti.

attractricem laxant, exhibitis. Quæ quamvis læpius primò vomitu reiicerentur; accidit tamen, vt secunda die iterum per aluum deiicere inciperet. Ita narrat Guainerius, *tract. 5. cap. 2.* suppositorium per os reiectum fuisse: & Doctor Iacobus Optheus obseruauit vxorem cuiusdam fabri ferrarij Toldani, puerperam, partem candelæ sebaceæ, quòd loco suppositorij ano immiserat, postea die vomitu reiecisse. Quæ omnia satis testantur, in Ileo viam intestinorum non ita occlusam esse, vt vulgò statuitur, sed potiùs motum facultatis expultricis intestinis inuersum.

*Candela
sebacea
vomitu
reiecta.*

*Vera ilei
caussa
Galeno
nota fuit.*

Tenuit hanc causam Galenus satis clarè *2. de sympt. causis cap. 3.* vt mirum sit, à Practicis non esse animaduersum: cum tamen non sit parui ad curationem momenti, sed laxatis fibris, vt ex historiâ Matthæi de gradibus antea recitatâ apparet, motus hic remittat, ipsaque experientia testetur, euacuationes tales sæpè per roborantia, & adstringentia augeri; contrà prohiberi per laxantia & emollientia. Causas autem cur motus ille intestinorum, ita inuertatur, triplices agnosco. Primò intestinorum inflammationem, siue ea per se accidat, siue ob herniam, aut intestinorum aliquem abscessum, seu alium tumorem. Secundò fecum retentionem, quæ vel distendendo, seu vellicando, & mordendo naturam ad hanc præposteram excretionem irritant. Tertio intestinorum exulcerationem, humoresque acres & vellicantes, quæ irritando causa sunt, vt natura hunc deprauatum motum instituat. Quò proculdubio & venena absunta pertinent. Secundum quàm causarum varietatem etiam iam de Ileo agemus. Quotiescunque enim natura ab his causis impeditur, vt deorsum pellere non possit, ad excernendum tamen stimularur, motus ille facultatis expultricis inuertitur. An verò in tenuibus, an verò in crassis intestinis causa hæc consistat, alij aliter sentiunt. Verior est sententia, plerumque in tenuibus consistere, quæ ob venarum copiam & sanguinis abundantiam faciliùs inflammantur, & naturâ suâ angustiora sunt. Quandoque tamen etiam crassis affectis hoc mahum generari potest; cum causæ omnes, quæ ileum producant, etiam in crassis reperiri possunt.

*Causa
motus ia-
testinorū
inuersi
triplex.*

*An caus-
sa motus
inuersi in
tenuibus
intestinis
consistat?*

sunt. De qua re prolixè agit Petrus Salius Diuersus, de affect. partic. cap. 11.

Signa Diagnostica.

Signa Ilei Galenus, 7. aphor. 10. ita recenset: *In Ileo nihil Signa.*
descendit per inferiora, atque id affectus huius proprium est,
& inseparabile signum, de quo tamen postea in quæstione
 dicitur. Vomitus verò non semper adest, sed cum perniciosè
 ægrotant: quòd si diutius cum nausea conflictentur, stercus
 ipsum sursum remeat, & singultiunt. Quidam etiam desipiunt
 & conuelluntur, nervorum principio in orificio ventriculi per
 consensum affecto. Aëtius plura addit: (& sunt omninò plu-
 ra addenda) dolorem in ventre sese conuoluentem, &
 murmura, ructus nihil iuuantes, malo aucto omnia sur-
 sum remeant, accidit vomitus bilis & pituitæ, frigiditas
 totius corporis, dolor plurimus, spirandi difficultas, Mo-
 rituris tandem sudor aduenit frigidus, urinx difficultas,
 podex ita adstrictus est, vt neque specilli extremum ad-
 mittat, stercus demum per os reiicitur. Ex quibus non
 difficile est Ileum à colica discernere. Etsi enim magna
 sit horum affectuum cognatio: tamen etiam non parum
 differunt. Colicæ enim natura præcipuè in dolore confi- *Colica &*
 stit, & ad colicam satis est insignis intestinorum dolor, *Ilei dif-*
 etsi alia symptomata non adsint: Ilei verò imprimis in *ferentia.*
 defectu expulsionis per inferiora, & inuerso naturæ ac
 facultatis expultricis in intestinis motu. Licet etiam vo-
 mitus in colica accidat: tamen non ita violentus est in
 colica, vt in Ileo, neque omnia alimenta, multò minùs
 excrementa, per os reiiciuntur, id quòd in Ileo accidit, in
 quo etiam clysteres & glandes ano immissi superiora ver-
 sus trahuntur, & per os reiiciuntur.

Vtrum autem tenuia, vel crassa afficiantur intestina, ita
 dignoscitur. Si tenuia intestina affecta sint, stomachi di-
 stensio adest, & spiritus angustia ac nausea, atque vom-
 itus assidui & vehementes, ita vt nec potus contineri
 queat, paulò pòst & stercoris vomitus sequitur, dolor &
 tormina magis ad superiora vergunt. Si in crassis causa
 consistat, vomitus non ita continuò durat, dolor ad
 hypochondria magis peruenit, & lumborum adest gra-

uitas, vomitus stercoris tardus superuenit.

Prognostica.

Prognostica.

1. Omnis quidem ileus periculosus est: is tamen, cui etiam stercoris vomitus succedit, exitialis, & ab eo vix ullus saluatur, vt docet Galenus, 7. *de loc. affect. cap. 2.* Aliquos tamen conualuisse vidit Petr. Salius Diuersus, qui ex intestinorum in scrotum delapsu in hoc malum inciderunt. 2. Iliacus dolor magis periculosus est, si tota intestina afficiantur: minùs, si secundùm partem, & adhuc minùs, si secundùm partem inferiorem, à ventriculo & hepate remotiorem. 3. Iliacus affectus est familiaris ætati puerili. Euadunt tamen faciliùs, cùm calidum innatum habeant robustius, & humores in iis minùs acres & mordaces sint. Senibus verò non valdè est familiaris: si tamen iis accadat, ferè nunquam conualescunt. Aëtius *tetrab. 3. serm. 1. cap. 28.* 4. Quibus in stranguria Ileos superuenit, intra septem dies moriuntur, nisi febre accedente copiosior vrina fluxerit. Hippocrates, 6. *aphor. 44.* Non intelligitur autem hic stranguria, quæ ab inflammatione est, sed quæ ab humore vitioso. Et plerique quidem hic accipiunt humorem frigidum, crassum, pituitosum. Ita enim putant in corpore augeri pituitam, vt in vesica illa abundet, vnde stranguria excitetur, & in intestinis, vnde Ileos, dum scilicet pituita copiâ & lentore suo feces per aluum descendere non sinat. Febre verò superueniente his morbis, cùm materia frigida concoquatur, & per vrinam euacuetur, spem esse soluta illa stranguriâ Ileum quoque à natura faciliùs superari posse, vt æger euadat. Verùm enim verò non credibile est, crassam illam pituitam, quæ in intestinis est, per vrinam & tot ambages euacuari; nec necessum est, vt si quid abundet in intestinis, simul etiam abundet in venis, cuius tamen euacuatio è venis, id quod in intestinis est, non tollit. Itaque verò magis consentaneum esse puto, talem Ileum, qui post stranguriam superuenit, pronenire ex humoribus acris, qui etiam stranguriam excitare possunt, quorum euacuationem & expulsionem si natura per vrinam tentet & non perficere possit, atque hinc in intestina tenuia mittatur, ibi non solùm dolorem coli

colicum, sed & inflammationem atque ileum excitare potest, qui lethalis esse solet ob copiam & acrimoniam humoris ac materiæ, nisi ea rursus ad venas regurgitet, & hinc per urinam copiosè euacuetur, qui motus vix sine calore aliquo febrili absolui potest, vt in talibus naturæ motibus sæpè obseruatur. 5. Ab Ileo vomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut desipientia, malum. 7. *aphor.* 10. & 6. *de loc. affect.* cap. 2. Singultus accidit, quando stercus ventriculū attingens morfu illum fatigat, aut etiam dum orificiū ventriculī à motu illo intestinorum peruerso in consensum trahitur. Delirium verò superuenit propter consensum oris ventriculī cum cerebro. 6. Ex voluulis malè olentibus cum febre acuta, hypochondriôque sublimi diutius perseuerante parotides exurgentes perimunt. Hippocr. 3. *prognost. text.* 66. Galenus ibi voluulū *δυωδύ*, seu malè olentem intelligit, in quo primò stercus euomitur, quòd signum est maximè lethale, deinde in quo respiratio, ructus, flatu, & totum corpus malè olet. Vbi igitur præter hæc ad febrem acutam parotides accesserint, lethale magis malum efficitur; quoniam indicio est, malum esse cum febre malignâ (proculdubio primariâ, quàm intestinorum inflammatio & parotides comitantur) & caput in extremo quasi naturæ conatu in consensum trahitur. 7. Ileo laborantibus vomitus & surditas malum. Hippocrates, in *Coac.* Intelligit autem vomitum multum, & grauiter olentem stercoribus simul excretis. Aliquando surditas accedit, materiâ ad caput conuersâ, quod ferè indicio est, febrem seu acutam, seu malignam coniunctam esse, cui ileus coniungatur. 8. Arabes quinque gradus quasi Ilei constituerunt. Periculosissimus is est, cum stercus vomitur: secundus, si sudor è toto sit fætidus: tertius, cum spiritus, qui respiratione emittitur, fætidus est: quartus, cum ructus est fætidus: quintus, cum per aluum crepitus fætidus exit.

Indicationes.

Cum expultricis facultatis motus inuersus sit, danda opera, vt naturalis motus restituatur, & fæces rursus per inferiora expellantur. Reliqua in specie patebunt.

Quinque
Ilei gra-
dus ab
Arabibus
constituit.

Si dolor valdè vrgeat , ei occurrendum , vt de dolore colico & iliaco dicetur.

Curatio.

Curatio.

Itaque podex cum spongia in decocto aliquo emolliente imbuta foueatur, si naturâ adstrictus sit, vt glans meliùs subiici possit. Aëtius inditam glandem fouet spongiâ succo calente cyclaminis madidâ. Ventri postea emollientia & humectantia adhibeantur, quæ ita comparata sint, vt caussam non augeant, sed potiùs tollant. Obseruatum enim est, cùm interdum plures clysteres & satis fortes infusi nihil profecissent, externas alui emollitiones per fatus, inunctiones, cataplasmata, balnea ex humectantibus, vel ex oleo communi calente plurimum profuisse. Venter ergo inungatur oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, anethino, aut balneum fiat ex oleo communi tepido. Fatus adhibeantur ex decoctis foliis althææ, maluæ floribus chamæmeli, meliloti, seminis anethi, lini, foenugræci & similibus. Aut confusis iisdem addatur farina hordei, seminis lini, foenugræci, & cum oleis chamæmeli, amygdalarum dulcium fiat cataplasma. Clysteres etiam emollientes iniici possunt. Neque inutile fuerit talia emollientia, vt oleum amygdalarum dulcium, & iuscula pingua, in quibus malua & althæa cocta fuerint, ore sumenda exhibere, cùm puella illa apud Matthæum de gradibus, frustra aliis medicamentis adhibitis, iusculis pinguibus curata fuerit. Et quamuis semel atque iterum talia vomitu reiiciantur, continuandus tamen eorum vsus. Ita enim fibris intestinorum laxatis peruersus intestinorum motus sedatur. Verùm in genere plura de curatione ilei dici non possunt: reliqua in differentiis patebunt.

De Ileo ab Inflammatione.

Ileus ab inflammatione.

Ileus ab inflammatione, quæ quidem frequentissima eius causa est, accidit, cùm per venas, quibus præcipuè intestina tenuia copiosioribus prædita sunt; sanguis in membranas intestinorum exit, teste Galeno, 3. *Epidem. comm.* 2. t. 6. & 6. de loc. aff. cap. 2. & 6. aphor. 44. Et autumnò quidem potissimum Ilei generantur. 3. aph. 22. Quia æstate geniti humores tenues & mobiles autumnì frigore inæquali

æquali in profundum corporis ad intestina pelluntur, vbi phlegmonem sæpè efficiunt, atque hinc ileum. Qua ratione autem inflammatio intestinorum generetur, suprà de inflammatione intestinorum dictum.

Signa Diagnostica.

Si ab inflammatione fit ileus, malum est acutissimum, *Signa.* citò ad statum properans, cum febris & vehementissimis fixisque doloribus, vires omnes languent, nec cibum nec potum continere possunt ægri, singultiunt, sudant, aliquando conuelluntur, in loco dolente nonnunquam tumor apparet, cuius ratione, vt docet Galenus, 6. de loc. affect. cap. 2. nonnulli hoc malum *ῥεδωψον* appellarunt, quòd in eo tenue intestinum tactu deprehenditur conuolutum instar chordæ; vrina supprimitur, quia vesica comprimitur, & in consensum trahitur, venter inflatur, respiratio difficilis & velox efficitur. Processerunt causæ calefacientes, vsus aromatum nimius, cibi acres, & cruditates nidorosæ, vini generosi potus nimius, item medicamenta calida, lapsus, percussio, intestinorum in scrotum delapsus, venena.

Prognosticum.

Vt aliæ internæ inflammationes periculosæ sunt: ita & *Prognosticum.* ileos ex hac causâ, vt pauci hoc modo affecti euadant. Et quantum in specie ileus ex inflammatione ortus periculi coniunctum habeat, etiam Prognostica antea in genere propofita docent.

Indicationes & Curatio.

Ædem hic sunt indicationes, quæ in aliis inflammationibus internis. De quo cum suprà cap. 2. de inflammatione intestinorum dictum sit, non opus est, ea hic repetere: videantur loco allegato. *Curatio.*

De Ileo ab aliis Tumoribus, & ab exulceratione.

Non solum autem ab inflammatione, sed & ab abscessu, aliisque tumoribus, & ab exulceratione natura ita irritari potest, vt inuersum motum in intestinis instituat, & omnia sursum versus moueat, vt docet Galenus, 6. aph. 44. Ilei à cancro exemplum habent Petr. Saluius Diuersus, de *ileos ab aliis tumoribus, & exulceratione.* affect. partic. cap. 11. vbi scribit, fabrum quendam ferrarium, A cancro. qui

qui cum in colo per plures menses cancrum passus fuisset, ex quo in transitu fecum quotidie vehementi cruciatur dolore, maximas perferens punctiones, perinde à siacubus perforaretur, factum tandem esse iliacum, & præcedentibus stercoreis vomitibus miserè vita functum esse.

Signa Diagnostica.

Signa.

Si sit ab abscessu aliquo, dolor adest, solétque, cum ad suppurationem tendit, febris superuenire, tumor tactu percipitur, & præcessere ea, quæ inflammationem præcedere solent. Si sit tumor scirrhusus, præcessit diuturna intestini durities. Neque enim à scirrho subitò hoc malum excitari potest, & durities illa tactu deprehendi potest, si in intestinis exterius sita sit: Si autem sit in interioribus, licet tactu ita facile non deprehendatur, tamen semper grauitas percepta fuit, quâ intestina infrà quasi detrahi, præcipuè cum æger stat, videntur, & ad detruenda excrementa æger ob intestinorum angustiam non ita promptus est. Si cancer sit causa, durities ad tactum percipitur, punctiones & dolores sunt continui, qui à fecibus transeuntibus valdè exacerbantur, malumque fuit diuturnum. Si à veneno exulcerante & erodente sit ileos, id assumtum fuisse, æger vel adstantes docebunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Qui à scirrho, cancro vel simili tumore excitatur ileus, incurabilis est. Morbi enim hi vel ipsi incurabiles sunt, vel si curationem admitterent, ea nonnisi longo tempore perfici posset. Ileos verò malum acutum tam longam moram non fert. 2. Qui à veneno est ileus, periculosus omninò est; cum malo aliàs periculoso venenum coniungatur.

Curatio.

Curatio.

Qui à cancro, scirrho est ileus, vix, vt dictum, curabilis est. Eius, qui à veneno ortum habet, eadem ferè curandi ratio est, quæ Ilei ab inflammatione: nisi quòd venæ sectione opus non est, & medicamentis cum internis, tum externis alexipharmaca, & quæ veneno peculiari modò resistunt, admiscenda.

De Ileo à fecibus induratis.

Si feces induratæ intestina occludant & excrementa *Ileus à fecibus* in intestinis tamdiu cumulentur, vt natura amplius ea *induratis.* ferre nequeat, hunc peruersum motum instituit: id quod *induratis.* ab omnibus caussis, quæ aluum obstruere & feces retinere possunt, fieri potest.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur id ex eo, quòd præcessit diuturna alui *Signa.* obstructio, dolor in principio non adest, sed postea accedit, nec tamen est adeò acutus & vehemens, vt in inflammatione, sed potius adest grauitas ventris, & abdominis tensio, intestina ad tactum stercore duro turgida sunt, flatus frequenter suprà erumpunt, febris ferè abest, vomunt biliosa & pituitosa, & tandem morbo crescente ipsas alui fæces. Præcesserunt causæ alui adstrictæ, & fæcum diutius retentorum, de quibus infrà, cap. 4.

Prognostica.

Minutus periculosus est hic ileos, quàm qui ab inflammatione vel aliis tumoribus, vel intestinorum exulceratione prouenit. *Prognostica.*

Curatio.

Fæces induratæ emolliendæ sunt, postea emollitæ educendæ. Et eadem curandi ratio est, quæ colicæ à fecibus induratis. Extra nimirum inunctiones, fomenta, cataplasmata, clysteres, balnea ex emollientibus vsurpanda: Inter quæ ab antiquis imprimis commendatur balneum ex oleo dulci, clystere emolliente præmissio. Post balnea & humectantia talia applicata acriores paulò clysteres iniici oportet, quò irritata natura id, quod emollitum est, faciliùs excludat. Sedes verò semper foueatur spongia calida decocto emolliente imbuta. Intrò assumenda iura pingua, oleum amygdalarum dulcium, lini, sesamini ad ʒ. ij. vel iij. butyrum recens, decoctum althææ, maluæ & similia. Vel sumatur hora vna ante cænam, vel prandium cassiæ extractæ ʒ. j. vel ʒ. j. β. Si his malum non cedat, ad Hippocratis remedium, quòd postea in curatione colicæ proponetur, accedendum censent auctores, vt scilicet folle intestina inflata à stercorebus separantur, & postea clyster ad ea dissoluenda & extirpanda

Hippocratis in ileo remedium.

Novum ilei genus. iniiciatur. Obseruavi adhuc aliud Ileī & motus intesti-
norum inuerti genus, quod neque ab inflammatione, ne-
que enumeratarum caussarum vlla ortum habuit, sed sim-
pliciter ex *ἀναρρίπτις* humorum in quodam viro hypo-
chondriaco. In eo enim ita humores sursum ex hypo-
chondriis vergebant, vt non solum epilepticus, & cæcus
fieret, sed vt etiam clysterem vomitu reiceret. Posset
forſan cauſſam hic quis referre ad multitudinem crudo-
rum & craſſorum humorum, vna cum vehementi refri-
geratione, cuius Galenus, 6. *aphor.* 44. mentionem facit,
qui etiam ſuprà *prognostic.* 4. adductus eſt, (& abundauit
ille vir multis crudis humoribus.) Non tamen facile di-
xero, ab iis, quatenus refrigerant, malum hoc induci, ſed
potius, quamuis peculiarem aliquam corruptionem ac-
quiſuerunt (epilepticus enim etiam fiebat) vel acres alios
humores admixtos habuerunt.

Q V Æ S T I O.

An in ileo nihil per aluum excernatur?

An in ileo nihil per aluum excernatur?

IN ileo nihil per aluum excerni, atque id eius inſepara-
bile ſignum eſſe, docet Galenus, 7. *aphor.* 10. vt ſuprà
dictum. Hippocrates tamen contrarium teſtatur, *lib.* 3.
epid. ſect. 3. *text.* 7. in hiſtoria mulieris voluuloſæ, quæ apud
Taſimenum decumbebat, dicens: deiectiones tenues, cru-
dæ, paucæ. De quo loco Petrus Saluius Diuerſus, *de af-
fect.* *partic.* 11. Verba hæc ſicuti Galenus in comment. neglexit,
ita poſteritas conuiuentibus oculis pertranſiit, & tamen hæc in
iliaca paſſione aliquid deſcendere affirmant. Ego diu locum
hunc conſideraui, remque ipſam obſeruavi, tandem experientia
& ratio me docuit, in ileo aliquid deſcendere poſſe. Vidi enim
plures iliacos, in quibus nonnulla, licet pauca, excernebantur,
hocque tantum, dum generaretur morbus, animaduerti fieri;
facto autem, & completo morbo, nihil poſtea deſcendiſſe vidi.
Hoc autem non ſine ratione factum iudicaui: quoniam dum
fieret ileos, inſrà locum affectum deſcenderant excrimenta,
quæ vel à natura, vel ab arte excludi poterant, antequam
omnia inteſtina in conſenſum affecti ducta eſſent, propriamque
naturam & facultatem omnem amiſſiſſent. Hinc Hippocrat. *lib.*
de morb. cap. 3. in ileo ex inflammatione genito, ad extruden-
das

das faeces infra locum affectum contentas, suppositorium ex melle, taurino felle oblitum, decem digitorum longitudine imperabat, quæ non post morbum factum, sed ante in inferioribus intestinis congestæ erant. Cum autem oppositum Galenus scripserit, intelligatur de morbo completo locutum esse, & in eo casu, in quo omnia intestina in consensum loci affecti deducta adeo aliquando angusta redduntur, ut nec amplius flatum, nec stercus, nec podex etiam specilli acumen admittant. Quæ conciliato omnino clarior erit, si proximam ilei causam, ut supra dictum, statuamus non intestinorum obstructionem, sed motum inuersum.

•••••

DE INTESTINORVM DOLORIBVS.

C A P. II.

De Colico dolore.

Intestina quoque varia symptomata patiuntur, inter *Dolor co-*
licus quæ satis frequens & gravis est dolor intestinorum, *licus in-*
 qui nonnunquam adeo acerbus est, vt nonnulli eum per- *testino-*
 ferre non valentes necem sibi ipsi intulerint, vt refert Ga- *rum.*
 lenus, 2. *de comp. med. sec. loc. cap. 1.* Atque is cum frequen-
 tius intestinum colum, vtpote in quo naturâ suâ longo
 & anfractuoso materia dolorem excitans diutius mora-
 tur, nomen accepit, & dolor *καλίκος*, ac *καλική Δυσπρεσία*
 appellatur, vulgò colica passio. Nomen huic malo indi-
 tum est à parte affecta, quòd intestinum colum præcipuè
 hoc malo afficitur. Etsi enim negandum non sit, quando-
 que etiam tenuia intestina affici: tamen à parte præcipuè
 affecta dolor ille denominatur. Et iliaca affectio non so-
 lùm tenuium intestinorum nomen est, sed & peculiare
 malum plerúmque denotat, in quo excrementa alui reti-
 nentur, & difficiles vomitiones adsunt. Cello hoc ma-
 lum, *lib. 4. cap. 14.* morbus intestini plenioris est.

Сайфа.

Cùm aliàs dictum sit, subiectum doloris & tactus pro- *Causse.*
ximum esse membranas : etiam hîc intestina secundum
membranas, tam internas, quàm externas dolorem pa-
tiuntur. Causæ verò doloris colici etfi plurimæ sint : ta-
men omnes in eo conueniunt, atque eâ ratione dolorem

Lib. III.

X

exci

excitant, quatenus continuum solvunt. Causæ, quæ continuum solvunt, faciunt id distendendo, rodendo & mordendo. Addunt quidem nonnulli intemperiem. Verum enim verò tantum dolorem ab intemperie, quatenus tali, induci posse, credibile non est. Et licet pituita vitrea, sanguis in inflammatione, sicut & bilis, colicos dolores excitent: tamen id non præstant saltem alterando, sed

*Subiecti
causa co-
lici dolo-
ris.*

distendendo, ut postea *questione 2.* dicetur. Materia autem, quæ continuum solvit, vel intestinorum cavitate consistit, atque est aut flatus, seu excrementa, quæ ibi retinentur ob angustiam intestinorum, quæ fit ab obstructione à fecibus induratis, aut à calculo, aut à vermibus, aut ab intestinorum compressione, aut contorsione, ut in hernia; vel consistit in intestinorum tunicis, seu rodatur, seu distendatur, seu utrumque faciat; atque id fit ab humoribus nunc frigidis vel crassis, nunc calidis, nunc sine, nunc cum inflammatione: quandoque etiam materia, quæ colicam excitat, est venenata & maligna, sicut Pàulus Ægineta, *lib. 3. cap. 43.* refert, colicam pestilentem in Italia ex-

*Colica à
caseo in-
durato in
intestini-
is.*

ortam multas Romanorum provincias afflixisse. Neque etiam prætereundum illud, quod Platerus observavit, & *lib. 3. observ. sub finem* inseruit, nimirum præfectum quendam colicis cruciatibus diu vexatum convulsionibusque laborantem post clysmatum usum casei concreti induratiq; magnam per aluum copiam eiecisse, quamdiu in intestinorum anfractibus hæsisse & latuisse ex eo colligebat, quod nullum longo tempore, ob interdictum à Medicis illius usum, caseum comederat, prius verò antequam ægrotaret, immoderatè se eo sæpè repleverat.

Differentiæ.

*Differen-
tiæ.*

Et si doloris colici differentiæ plures, secundum dolorum differentia, in genere, de quibus Galenus, *lib. 2. de loc. affect.* capitibus aliquot agit, recenseri possent: tamen maximi momenti sunt illæ differentiæ, quæ sumuntur à subiecto & causa efficiente. Subiecti ratione dolor intestinalis afficit, vel omnia, quod rarius accidit, vel aliqua, eaque vel tenuia, vel crassa. Si sit in tenuibus, propriè *iliacus*; si in colo, *colicus dolor* appellatur. Nonnunquam
tamen

tamen & Colicæ nomen utrîque dolori tribuitur. Deinde caussarum ratione, doloris colici non parua est differentia, quæ *suprà* explicatæ sunt.

Signa Diagnostica in genere.

Dolor generatim abdomine circa intestinorum regio- *Signa co-*
nem percipitur, qui aliàs in vno locus fixus, maximè sub *lica in*
vmbilico, pali infixi, vel terebræ perforantis speciem præ *genere.*

se fert; nunc instabilis, & vagus; *suprà* verò vmbi-
licum de latere in latus, vel etiam *infra* de loco in locum

vagatur, dolorémque colicum situs ipse doloris ostendit.

Incipit enim cum colo à sede dextri renis, vbi & dolor

sæpè figitur, & ascendit ad iecoris gibbum, hincque se-

cundum ventriculi fundum ad lienem, & sinistrum re-

nem quasi zona tendit, atque ibi deorsum flectitur vsque

ad intestinum rectum, & ita nunc iuxta splenem, & fini-

strum renem, nunc & frequentius in dextro dolor perci-

pitur. Trahitur autem in dolore colico plerumque in con-

sensum ventriculus, vnde appetitus deiectus, nausea &

vomitibus sæpè excitatur, quo pituitosa, cruda, nonnun-

quam biliosa, porracea & æruginosa reiciuntur. Plurimi

inter signa colicæ & hoc referunt, quod aliis ita adstri-

cta sit, vt nec flatus excludatur; & si quid excludatur, il-

lud esse durum ac cum flatibus excerni. Verum hoc si-

gnum non omni dolori colico competit, sed cuidam sal-

tem, & qui à secum obstructione ortum habet, vt postea

dicetur. Cum autem plures in abdomine partes conti-

neantur, quæ dolorem pati possunt, accurata opus est di-

stinctione. Et primò quidem ventriculi dolorem à colico

distinguere, non adeo difficilè est. Ventriculi enim dolor

suprà vmbilicum semper consistit, & non rarò ad spinam

quòque inter scapulas pertingit; cum ad nonam verte-

bram ventriculus spinæ alligetur; præterea ructibus & vo-

mitibus leuatur, & per os assumptis lenitur facilè, quod

in dolore colico similiter non accidit. Deinde etiam non

adeo difficilè est dolorem, qui est in abdominis muscu-

lis, aut peritonæo, ab intestinorum dolore discernere ex

doloris sublimitate & profunditate. Præterea hi dolores

leniores sunt, minùs periculosi, nec hinc inde vagantur.

*Ventricu-
li doloris
& colicæ
discrimè.*

*Doloris
colici &
nephriti-
ci discri-
men.*

Difficilius verò est, dolorem colicum à nephritico discernere, ita vt Galenus ipse se in hoc deceptum fateatur, 2. *de loc. affect. cap. 5. & 6. de loc. affect. cap. 2.* Communia enim sunt quædam vtrique dolori, nimirum dolor abdominis, nausea, vomitus, alui constipatio, dolor dorsi, impotentia corpus flectendi; quæ tamen ipsa vtròque dolore differunt, & præterea signa quædam vtrique affectui propria sunt. Dolor enim in intestinis est pungitius & intensior; in renibus grauius & remissior. Deinde colicus dolor amplum spatium occupat, nephriticus angustum. Tertio, dolor colicus ductum intestini coli sequitur, vt modò dictum. Nephriticus autem semper in eadem parte permanet, & qui calculo è renibus promotus accidit, à supernis ad inferiora descendit versus pubem secundum ductum vreterum, & semper à dorso incipit, & ad posteriores potius partes circa spinam vergit, sicut colicus magis ad anteriores, qui & in loco renibus alteriore consistit. Quarto, dolor colicus cibo assumpto intenditur; quia ventriculus repletus còlum comprimit; nephriticus verò augetur cibo ad inferiora descendente, intestinis renes prementibus. Quinto Colicus dolor non in vno loco fixus est, sed vagabundus; nephriticus in vno loco stabilis, donec calculus secundum vreteris ductum in vesicam delabitur. Vomitus quoque, nausea, alui adstrictio in dolore colico vehementiora sunt, citiusque adueniunt; in nephritide grauius affligit dolor dorsi & crurum, ac flectendi & erigendi corpus impotentia, propterea quòd intestina magis cum ventriculo sunt coniuncta; renes cum dorso ac cruribus. Propria verò nephritici doloris signa sunt arenulæ & calculi excreti; vrinæ in substantiâ, colore & contentis mutatio, si upor femoris è directo affectu renis. Hæc ergo signa si absint, dolor colicus indicatur. Deinde dolor nephriticus lenitur arenularum, calculi, vrinæ crassæ & sabulosæ missione; Colicus verò vomitu vel alui deiectione. Nephritici initio aqueas & puras vrinas reddunt, postea inæquale quid in iis subsidet, eandem arenosum. Colici verò flatulosum quid per aluum deiciunt. Est etiam cognatus colico dolori vteri dolor, solent

*Vteri do-
lor colico
cognatus.*

solentque mulieres à partu, vel cùm mensium fluxus instat vel supprimitur, dolore torqueri colico non absimili. Verùm inguinibus & coxis communicatur, ac suprà ilia non ascendit; præcessit etiam partus, vel instant menses, aut iidem retinentur. Interdum vteri suffocatio accedit; quæ symptomata in colicis non apparent. Dysenteriam quoque à colica fluxus alui coniunctus faciliè discernit. An autem còlum vel ileum afficiatur discernitur, quòd dolor colicus magis extensivus & grauius est, & rei perforantis speciem exhibet, magisque infrà vmbilicum affligit, cui & membra superiora minùs consentiunt, atque iis, quæ per sedem eiiciuntur, valdè lenitur. Iliacus magis pungitivus est, & suprà vmbilicum fertur in hypochondriis, & membra superiora in consensum trahit, cùm plerùmque ab inflammatione ortum habeat, de cuius signis plura dicentur, *capite sequente*. De loco verò in colo affecto sciendum quòd si totum dolore detinetur, ille circa utrùmque ilium & infrà ventriculi regionem prope vmbilicum percipitur. Cùm autem pars tantùm afficitur, & quidem principium, dolor ilium dextrum occupat; si medium sinistrum; si finem, vmbilici regionem à sinistro proximam, vt ex coli intestini situ manifestum est.

Prognostica.

1. Dolor intestinorum malum non contemnendum est; quoniam dolor omnes vires ac spiritus dissolvit ac dissipat, & partes principes in consensum trahit. Et quanquam plerùmque ad salutem, & quidem breui temporis spatio terminatur: tamen quandoque dolor vehementissimus est, & vires valdè deiecit; atque vbi ad salutem malum terminatur, dolores sunt remissiores, nec constantes, neque vno in loco pertinaciter hærent, sed quandoque intermittunt, & excrementa non prorsus retinentur. Contrà si malum lethale futurum sit, dolores sunt acerbissimi, vno loco fixi, perpetui & constantes, excrementa plane detinentur, præterea vrgenti vigilæ, sequitur singultus, vomitus, extremorum refrigeratio, sudores frigidi, syncope. 2. Periculosius est, si totum còlum afficiatur dolore, quàm si pars saltem; & minimum periculum est, si secun-

Prognostica.

dum vmbilicum colique finem dolor consistat, quò clysterum vis magis peruenire potest: maius, si in eius medio & in sinistro ilio: adhuc maius, si in coli principio & in ilio dextro; quoniam inde difficilior materiæ exitus patet, & clysterum virtus huc ægrè penetrat. 3. Colica nonnunquam in dorsi dolores mutatur, materiâ, quæ in hypochondriis continebatur, fusâ & in spinam delatâ: nonnunquam in arthritidem, materiâ ad articulos transmissâ: sæpissimè in paralyfin. De via autem, per quàm materia ad ista loca fertur, dictum in *Institut. lib. 2. part. 3. sect. 2. c. 5.* & dicetur etiam de scorbuto. Atque hoc malum quandoque epidemium esse solet, vt Ægineta meminit, *lib. 3. cap. 28. & 43.* Quòd si materia illa, præsertim biliosa & tenuis, progressu temporis acrimoniam & malignitatem aliquam acquisiuerit, epilepsia gignitur. Et addit Ægineta, eos, qui ex tali colica in epilepsiam delapsi fuissent, pleròsque periiisse, qui in paralyfin, pleròsque sanatos fuisse, critica quasi materiæ ex alto corpore translatione, & tandem diffusionem. Verùm Prognosticum hoc ei in specie dolori colico competit, qui ab humore acri & scorbutico est, de quo infra. 4. Præuus est colicus & iliacus dolor, vbi vomitus crebrior adest, ac potus retineri nequit, & nihil vel parum infra excernitur, extrema refrigerantur, atque alia signa doloris colici lethalis antea enumerata adsint. 5. Colicus etiam dolor nonnunquam in abscessum coli intestini lethalem mutatur. Sic refert Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obser. 74.* foeminam quandam grauissimo dolore colico cum ventris constipatione ac vomitu correptam fuisse, indeque febrem exortam, neglectoque morbo dolorem ita auctum, præcipuè in sinistro latere sub costis nothis, vt per octiduum nullum somnum capeßere potuerit. Ventrem fuisse tumidum instar tympani extensum, & neque flatum, neque excrementa toto octiduo eiecisse, tandemque ruptum esse abscessum in sinistro hypochondrio, ea scilicet coli parte, vbi est angustius, (id quòd Fabricius inde cognouit, quòd non parum puris per aluum excreuit) & superaeniente sudore frigido ac syncope ægram mortuam fuisse.

Indicationes.

In colica curanda duo scopi Medico propositi sunt; *Indica-*
 primus quidem, vt causſam, quæ dolorem hunc excitat, *tionēs,*
 amoueāt; quæ cum multiplex, quælibet pro ſuâ natura
 ſui amotionem indicat, vt poſtea de ſingulis in ſpecie di-
 cetur; atque hæc curatio maximè regularis eſt. Quia ve-
 rò dolor interdum ita vehemens eſt, vt ad ſe curam tra-
 hat; nonnunquam ad tempus dilata curatione, quæ cauſ-
 ſæ debetur, ſi ægrum ſeruatum velit Medicus, dolori pri-
 mum occurrendum eſt, qui alter in colica curanda ſcopus.

Curatio.

Ad dolorem autem vehementem tollendum opus eſt *Curatio,*
 anodynis, & interdum etiam narcoticis. Anodyna ſunt, *Anodyna*
 quæ temperata ſua qualitate & humiditate partes, dolore *quid ſint*
 afflictaſ ſuauius demulcent & laxantque, de quibus in In-
 ſtit. lib. 5. part. 1. ſect. 1. cap. 7. Narcotica verò ſunt, quæ pecu- *Narcotica*
 liari vi ſtuporem parti inducunt, vt dolorem non ſentiat, *ca quid ſint*
 cauſſâ doloris relictâ. Anodyna autem nunc aſſumenda
 exhibentur, nunc per clyſterem infunduntur, nunc extra
 applicantur. Intus ſumitur oleum amygdalarum dulcium *Internæ,*
 recens ab 3. iij. ad 3. v. cum ſacchari albi 3. β. Si calor ad-
 ſit, aliquid ſyrupi violacei; aut etiam ſpecierum diarrhodi
 abbatis modicum addi poteſt. In materia frigida oleo
 amygdalarum dulcium dimidia pars olei amygdalarum
 amararum addatur; quidam & vini maluatici aliquid ad-
 dunt. Decoctum quoque chamæmeli præſtantiffimum eſt
 anodynum. Vtile eſt & decoctum anethi. Si hæc æger
 abhorreat, clyſteres, quorum aliâs etiam ſemper in colica
 magnus uſus eſt, cum dolores. hîc plerumquæ in craſſis
 inteſtinis conſiſtant, ex anodynis, ſeu iis, quæ calida &
 humida, parentur, *chamæmelo, anetho, malua, althæa, bran-*
ca uſina, parietaria, ſemine lini, ſænu græci, caricis pingui-
bus, butyro recenti, adipe vitulino, gallinaceo, oleo comuni
dulci, & ſimilibus, vt: ℥. Maluæ, parietariæ, flor. chama-
meli an. 3. j. ſummitat. anethi M. j. ſem. lini, ſenugræci an. 3. β.
 Coquantur in ſ. q. aquæ. Colaturæ ℥b. j. ol. amygdalarum
 dulcium recentis 3. ij. pinguedinis gallinæ vel anſerinæ. 3. j.
 Fiat clyſter. Licet & clyſteres ex ſolis oleis, puta amygda-
 larum

Externa.

larum dulcium, chamæmelino, anethino iniicere, quibus & portio aliqua adipis gallinæ, vel anseris admisceri potest. Extrâ, post alui lenitionem, conueniunt fomenta ex iisdem parata, quæ vel in vesica, vel spongia, vel lana vel linteo applicantur. In caussa frigida conueniunt *oleum lini, amygdalarum amararum, chamæmelinum, anethinum*, aut horum decocta. In calida *oleum violarum, rosaceum cum vitello oui, hydreleum, lac bubulum, ouillum, mucilago seminis, althææ, maluæ, omentum castrati in oleo rosaceo calefactum* emplastrum ex *mucilagine seminis psyllij, oleo rosaceo & vitellis ouorum*. Commodus etiam vsus balnei, quod & ipsum dolores valdè lenit, & vt efficacius sit, herbæ modò enumeratæ priùs in aqua coqui possunt. Internis autem illis vtimur semel atque iterum pro doloris violentia: modò dolor colicus non sit ab inflammatione. Tum enim, vt postea dicetur, mox adhibenda est phlebotomia. Externorum vsus frequentior esse potest: sed præcedat aliqua euacuatio. In horum tamen etiam vsu hoc notandum, ne valdè calefacientia, vbi saltem dolorem sopire animus, vsurpentur. Insigniter enim calefacientia anodyna non sunt, sed potiùs causam respiciunt, de quo suo loco. Si verò anodyna nihil proficiant, & dolor vehemens admodum sit, vt syncope, vel vitæ periculum immineat, ad narcotica accedendum, & vsurpantur commodius in mordaci & acri humore, non quod refrigerent, vt vulgò creditur, sed quod humoris acrimoniam mitigandi, eum incrassandi morsumque & motum eius inhibendi etiam vim habent. Et quamuis aliqua intemperies vel stupor inducatur: tamen melius est, intemperiem ex narcoticis relictam longiore tempore curare, quàm breui deiectis

In quâ viribus ægrum mori. In frigidis autem & crassis ac lentis humoribus narcotica, & opiata ita commoda non sunt, cum causam morbificam deteriore & curatu difficilior reddant. Et quamuis qui à frigidis humoribus colicam patiuntur initio aliquid commodi è narcoticis percipere, & dolores leniri videantur tamen postea maiores fiunt, humores ipso crassiore, & ad motum magis inepto reddito, tunicisque intestinorum magis addensatis.

Sunt

Sunt autem talia remedia varia, simplicia, vt opium, *Narcotica simplicia.* radix mandragoræ; semen hyoscyami & alia composita, *Composita.* theriaca & mithridatum recens, requies Nicolai, philonium Persicum, philonium Romanum, laudanum opiatum & similia. Simplicibus raro vel nunquam solis, ob vehementiam, quàm habent, vtimur. Compositis, tutius & frequentius, de quorum recto vsu, & compositione videatur Galenus, *lib. 9. de compos. medic. sec. loc. cap. 4.* Aëtius, *tetrab. 3. serm. 1. cap. 32. & supra lib. 1. part. 2. cap. 1.*

Narcotica autem illa tribus modis vsurpari solent, ac *Narcotica tribus modis hic vsurpari solent.* vel ore assumuntur, vel per clysteres iniiciuntur, vel extra applicantur. Et rarius quidem ore sumenda exhibentur; tutius per aluum infunduntur cum iure vel decocto conueniente. Inter interna, vbi necessitas exigit, exhiberi possunt, requies magna, philonium Romanum, aut Athanasia, ℥. j. pondere cum decoctis florum chamæmeli ℥. iij. & syrapi papaueris ℥. β. Et quidem antiquis vsitatissimum & laudatissimum medicamentum est philonium. Hodie in *Cautela in vsu narcoticorum.* vsu est laudanum opiatum, quod ij. vel iij. ḡ. pondere exhibetur. Hoc tamen etiam circa narcoticorum vsu, tum in hoc, tum in aliis morbis, in quibus vsurpanda, monendum, vt, cum iis opus est, adhibeantur, dum vires adhuc constant. Nam si viribus iam prostratis, & vbi ferè morti vicinum est æger, vsurpentur, non solum non prosunt, sed ægro etiam interitum accelerant, & cum sensu vitam auferunt, dum spiritus iam antea languentes, aut deficientes sopiunt quasi & calori natiuo obsunt. Deinde per clysteres talia iniiciuntur cum decocto conueniente, & clystere infuso æger in latus dolens recumbat. Exempli gratiâ paretur clyster ex decocto hordei & capitibus papaueris. Vel ℥. Decocti flor. chamæmeli, vel alterius ℥. j. philonij Romani, aut requiei Nicolai ℥. j. β. ol. amygdal. dulcium. Fiat clyster. Tandem eadem extra applicantur, vt: ℥. Fol. parietariæ, hyoscyami an. M. j. Coquantur & contundantur. Contusis adde. Pulu. florum chamæmeli, farina seminis lini, sænugræci an. ℥. β. croci ℥. β. opij ℥. β. vel ℥. j. vitellorum ouorum num. iij. ol. de papauer. ℥. ij. chamæmel. anethi an. ℥. j. Fiat cataplasma. Cum materia dolorem excitans

in cauitate intestinorum continetur, Rhases necessitate
 urgente opiatīs vtitur, addito scammonio in causā ca-
 lidā, vt bile prouocatā simul aliquid ē ventre educa-
 tur. Vel paretur talis clyster. *℥. Parietariæ, malua, al-
 theæ, flor. chamameli an. M. j. sem. lini, fœnugræci an. ℥. iij.*
 Coquantur in aqua simplici. Colaturæ *℥. ℥. j. Benedictæ
 laxatiuæ 3. ℞. diaphœnici ℥. ij. philoni Romani ℥. j. ol. chame-
 melini, lini 3. j. ℞. F. clyster.* Commendantur ab antiquis
 & à recentioribus quædam quæ occulta proprietatē do-
 lores colicos lenire creduntur. Inter ea imprimis lauda-
 tur stercus lupinum album, quod in spinis repertum in
 terram non cecidit. Datur à *℥. ℞. ad ℥. j.* cum pauco sale,
 vel pipere in vino albo tenui, vel etiam aqua. Phlegmo-
 nem tamen abesse oportet. Imò laudatur etiam foris ili-
 bus suspensum, vt videre est apud Galenum, *lib. 10. de
 simpl. medic. facult. cap. de stercoribus.* Commendatur & in-
 testinum lupi ex analogia fortasse membri. Galenus gale-
 ritam auem, seu alaudam, quæ apicem in capite gestat in
 iure elixam dat. Dioscorides assam probat: alij tostæ pul-
 uerem ex aqua propinant. Rhases, Auicennas & alij cornu
 cerui *℥. j.* in potu exhibent. Dantur & lumbrici terrestres,
 & talus fuillus, & intestina gallinæ tosta & trita à *3. j. ad
 ℥. j.* in vino vel aqua, prout materia frigida vel calida id
 admittit. Lyfius quidam Medicus stercus gallinaceum vti-
 liter præbuit ex œnomelite vel aceto, vel vino aquā dilu-
 to, teste Galeno, *lib. 10. de simpl. med. fac. cap. 10.* Rodericus
 Fonsæca, *consult. 57.* remedium, singulare, tanquam maximè
 secretum ad dolores colicostam curandos, quam præca-
 uendos, & quod à proprietate totius suæ stantix opere-
 tur, & in seipso & in aliis multis expertus fuerit, com-
 mendat testiculos equorum. Lauat eos vino generoso,
 deinde in taleolas incidit & in furno exsiccat lento calo-
 re, atque vsui seruat, & cum opus *℥. j.* in puluerem redu-
 cit cum *℥. ℞.* feminis anisi, & post euacuationem per cly-
 steres, vel lene aliquod medicamentum in iure vel vino
 exhibet, & ægrum tribus horis à cibo & potu abstinere
 iubet. Plura videantur apud Aëtium, *tetrabil. 3. serm. 1. lib. 3.
 cap. 31.* & apud Trallianum, *lib. 10. cap. 1. sub titul. vlt. de
 amule*

*Dolorem
 colicum
 occulta
 proprie-
 tate le-
 nientia.*

*Equorum
 testiculi,
 miris mo-
 dis ad co-
 licam le-
 niendam
 commen-
 dati.*

amuletis, vbi tamen & superstitionis quædam enumerat. Verum enim verò cum colica sit malum à causis manifestis ortum (etsi causæ distendendo, vel mordendo colicam excitanti malignitas etiam quandoque inesse possit) non sine causa dubitatur, an dentur medicamenta, quæ peculiari & occulta proprietate dolores colicos sanent: Et si ex iis quædam iuuant sumta (nam de extrâ appensis maior adhuc videtur esse dubitatio, & plerâque ex his videntur esse superstitionis) effectus illius causa ex qualitatibus notis reddi potest; qualia sunt stercus lupi, gallinarum, lumbrici terrestres, quæ facultatem attenuandi abstergédique & nitrosi quid habent, omnémque vim suam à sale obtinent. Alia verò quæ occulta omninò proprietate iuuare videntur, vt intestina lupi, gallinæ & similia vim potiùs intestina confortandi ob similitudinem, quandam habent, atque ita non immediatè Colicæ profunt; ideoque ista medicamenta non sine iudicio in omni colica à quacunque causâ ortâ adhibendæ; sed priùs diligenter dispiciendum, an causâ, cur profint talia, si profint, reddi possit. De Diætâ in genere dici nihil potest, cum pro causarum diuersitate varia sit.

An dêtur reuera medica- mēta quæ occulta proprietate dolores colicos lenire aut tollere possint?

De colica à flatibus & excrementorum copia, in cavitatē intestinorum retentis & distendendo dolore excitantibus.

Flatus sæpè cum excrementorum magna copia in intestinis colliguntur, & cumulantur, eaque distendunt & dolorem excitant. Quibus si exitus liber pateat, dolor non diu durat, sed materia per aluum excernitur, eaque excretâ dolor cessat: id quòd post purgantia medicamenta sumpta, post vsum fructuum fugacium, potum musti, cereuisiæ recentis, cruditatēque & omninò post eorum vsum, quæ corrumpuntur, & quasi fermentationem quandam in humoribus & intestinis excitare volent, accidit. Vulgò cruditatis nomine istud in Colicis vitium nominatur; & est omninò in coctione quoddam vitium, sed tale, quòd non fixum aliquem & quietum humorem generat, sed flatuosum; & tale omninò quidem, quòd aliàs à medicamentis purgantibus, musto & similibus excitari solet. Neque enim sola obstructio & fecum retentio ad

Diætâ.

Colica à flatibus, & excrementis retentis.

*Sola ob-
structio
& facum
retentio
ad gene-
randam
colicam
num suf-
ficiat?*

colicam generosam sufficit, sed talis fermentario, & ut sic dicam, flatuositas humorum necessaria est. Sæpissimè enim accidit, ut multis diebus aluus obstruatur, & nulla colica sequatur, sicut Brassauolus, *cap. 6. tractat. de remed. purgat.* narrat, se iuuenem sæpè per spatium nouem dierum, imò per spatium duodecim dierum nihil per aluum excreuisse, & tamen sani hominis muniis perfunctum fuisse: qualia exempla alia etiam Schenckius, *lib. 3. de alui suppress.* annotauit. Contrà verò etsi aluus pateat, imò, quòd sæpè accidit, etsi frequentius, quàm par est, excernat: tamen si crudi eiusmodi & corrupti ac flatulenti humores adsunt, colica generatur. Id quòd iis accidit, qui ventriculum & intestina debilia habent. Hi enim si vel cereuisiam feculentam bibant, vel cibum coctu difficilem, aut corruptioni obnoxiam capiant, ut brassicam, intestina bubula, carnem porcinam, vel aliam pinguem, & cereuisiam frigidam deinde bibant, cibis is non in chylum conuenienti modò mutatur, sed corrumpitur, & in humorem acrem ac flatulentum conuertitur, qui colicam postea excitat, quæ non cessat, nisi humore hoc vel vomitu, vel per aluum euacuato. Multò tamen facilius hoc accidit, si materiæ isti flatuosa & excrementis exitum quærentibus exitus denegetur & hæreant cumulenturque in intestinis, eaque distendant, obseruauitque Fernellius & alij, à flatibus colum nonnunquam ita distensum fuisse, ut brachij, vel femoris magnitudinem æquaret, nonnunquam etiam flatuum vehementiâ & copiâ ruptum fuisse. Accidit autem hoc frequentius in coli intestini anfractibus, & flexu illo eius, quem descendens in latere sinistro in initio facit: quo loco sæpè, dum excrementa exitum ad latus quærunt, quasi perterebrari, & in tumorem, qui tactu deprehendi potest, eleuari videtur. Denegetur verò flatibus & excrementis transitus, dum ipsa excrementa copiâ vias has coli anfractuofas subito replent & occludunt; vel ob siccitatem, duritiem & tenacitatem ibi subsistunt, reliquisque, quæ in dies acervantur, flatibus, & excrementis transitum denegant. Idem & ab aliis corporibus duris accidere potest, ut à nucleis copiose comestis,

*Varia
corpora
dura &*

comestis , caſeo duro , pituita concreta, calculis , quæ ra- *concreta*
 men & ipſa per ſe diſtendendo dolorem parere valent, *in inte-*
 obſervatũque eſt , lapides in inteſtinis genitos homi- *ſtinis do-*
 nes adedò excruciaſſe, vt breui expiraturi viderentur , niſi *lorem co-*
 vel ſponte vel artis operâ excreti morbum ſoluiffent, cu- *licum*
 ius rei exempla in obſervat. Schenckij, lib.3. obſerv.245. vi- *parere*
 deantur. In tenuibus etiam inteſtinis quandoque hoc *poſſunt.*
 impedimentum eſt, dum ſcilicet, præcipuè in meatu illo
 anguſtiore ad initium inteſtinorum craſſorum , iuxta re-
 nem dextrum obſtruuntur, ibique dolor Iliacus grauiſſi-
 mus , qui tamen etiam vulgò colicus appellatur, excita-
 tur, & circa dextrum latus fixus eſt, & propter retenta in
 inteſtinis tenuibus excrementa circa vmbilicum percipi-
 tur cum alui ſuppreſſione. Fitque hæc obſtructio in inte-
 ſtinis tenuibus nonnunquam à cauſis externis , rebuſque
 craſſioribus aſſumptis ; ſicut Fernélius à cydoniato mea-
 tum illum iuxta cæcum obſtruente dolorem iliacum gra-
 uiſſimum & lethalem excitatum fuiſſe, fecèſque in abdo-
 men decidiffe obſervauit. Præter obſtructionem etiam à
 contorſione , & conuolutione ac compreſſione inteſtina
 tenuia occludi , dolorque in inteſtinis tenuibus excitari
 poteſt. Cuius conuolutionis cauſa non ſaltem eſſe poteſt
 inflammatio, de qua poſtea dicetur, ſed & flatus , qui vel
 ſoli , vel cum excrementis tenuia inteſtina adedò implent,
 vt inſtar farciminum inflatorum contorqueantur, quòd
 tamen faciliùs accidit , ſi obſtructio aliqua præceſſit, &
 flatus retinentur. Eadem contorſio, & conuolutio, ac hinc
 ſequentia reliqua ſymptomata , ex ſitu inteſtinorum mu-
 tato exoritur , ſiue ab externa vi accidat , ob rupta vel
 tenſa eorum ligamenta , ſiue ob ruptum peritonæum, id
 quod in hernia , & inteſtinorum extra abdominis cauita-
 tem in ſcrotum delapſu non raro accidere ſolet. Tandem
 & inteſtina nonnunquam coaleſcunt, de qua re ſuprà,
 ſect.1.cap.3. de anguſtia inteſtinor. dictum.

*Ab inte-
 ſtinorum
 contorſio-
 ne, conua-
 lutione
 & com-
 preſſione
 etiam co-
 lica in-
 duci po-
 teſt.*

Signa Diagnostica.

Cognoſcitur autem dolor hic ex ſecum duritie, aluique *Signa.*
 ſuppreſſione , ex ventris tenſione , rugitu & murmure , &
 imprimis ſi præceſſerunt cauſæ flatus generâtes, & cibi vel
 potus

potus assumpti sint, qui talem fermentationem humorum, de qua antea diximus, producere apti nati sunt, quales sunt fructus fugaces, vix, mustum, cereuisia recens vel feculenta, & omnino cibi, qui facile corrumpuntur; refrigeratio item ventris, unde cruditates oriri. Ex talibus enim omnibus, si exitus pateat, Diarrhæa vel cholera excitari solent. Si verò occludatur aluus, colicus dolor. Quæ verò causa intestina occludat, etiam suis signis discernendum. Si feces alui causa sint, dolor est compressivus, & alui adstrictio adfuit, diuturniorque fecum in intestinis mora, seu ægri calidioris & siccioris, seu diætæ vitio, id est, ciborum excrementitiorum & aridorum, adstringentium, exercitiorum & laborum magnitudine id contingat. Quòd si calculus in intestinis contineatur, dolor est contusus & fixus, ac diu durans, & signa materiæ calculum generantis adfuerunt, collectaque ibi est pituita vitrea, & humores alij tartarei. Hernia & inflammatio etiam suis signis cognoscuntur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Obstructio, quæ in crassis intestinis fit, facilius tollitur, colicusque dolor inde ortus facilius sanatur; difficilius verò, si meatus intestinorum tenuium obstructi sint, & continuo excrementa cumulentur. 2. Lenius malum significatur, si excrementa spontè, & per lenes clysteres naturâ irritatâ deiciantur, & excrementa liquida, flatusque multi per aluum excernantur, dolorque locum mutet. Si verò remediis non cedat malum, periculosus morbus est, qui interdum in hydropem siccum vel ileum mutatur. 3. Calculus difficilius educitur, quam feces indurata. 4. Si intestina coaluerint, malum incurabile est. 5. Si ab intestinorum in scrotum prolapsu dolor excitetur, nisi intestina reponantur, antequam inflammentur, periculosum & sæpè lethale malum est.

Indicationes.

Indicationes.

In colica à quacunque causa obstruente orta primus scopus est, obstructionem tollere, feces nimirum emolli-re, aluum laxare, humores educere, flatus discutere, calculum tollere, intestina suo loco mota & contorta naturali

rali sedi restituere, & quæ communis est omni colicæ indicatio, dolorem lenire.

Curatio.

Curatio.

Et si verò flatus proxima doloris causa sint, & proinde in leuiori colica flatus discutientibus finem optatum sæpè attingere liceat: tamen in colica grauiore tantum abest, ut profint ea primò administrata, ut etiam plurimum nocere possint, cum pituitam in intestinis contentam in flatus dissoluant, & hoc modò dolorem augeant. Itaque antequam flatus discutientia vsurpentur, necesse est, vias inferiores aperiri, fecesque alui induratas educi. Ac proinde rectissimè à clysteribus cura plerumque inchoatur cum causa mali plerumque in intestino colo hæreat, ad quod clysteres facillè penetrant; parenturque illi ex emollientibus & aluum lenientibus, ac fluidam reddentibus; materiam viscidam, si adsit, incidentibus, & abstergentibus, quibus interdum, cum summa adest alui constipatio, humoresque tenaces in intestinis adhærent, flatus discutientia ac calefacientia in causa frigida adiiciuntur. Anodyna quoque iisdem admiscere, & clysterem pluribus scopis inseruientem parare licet. Neque protinus si vnus clyster successu careat, desistendum, sed continuandus clysterum vsus, donec obstructio à retentione fecum orta tollatur, ut: ℞. *Parietariae, maluæ, althææ* an. M. j. rad. *althææ, lilior. albor.* an. ʒ. β. *ficuum* num. v. Coqu. in aqua simplici. Colaturæ ℞. ℥. j. *cassie* pro clysteribus ʒ. j. *olei violar. aneth.* an. ʒ. j. β. *vitelli oui* num. j. F. Clyster emolliens. Vel ℞. *Radic. althææ* ʒ. j. *parietar. violar. branc. vrsin.* an. M. j. *flor. chamemel.* M. β. *sem. lini, fœnugræci* an. ʒ. iij. Coquantur in aqua simplici. Colaturæ ℞. ℥. j. *cassie* pro clysteribus ʒ. j. *olei amygdal. dulcium chamemel. in.* an. ʒ. j. β. *vitell. ouor.* num. ij. F. Clyster emolliens ad dolorem leniendum. Vel ℞. *Parietariae* M. j. *veronica* M. iij. *flor. sambuci* M. j. Colaturæ ℞. ℥. j. *sacchari* ʒ. ij. *olei amygdal. dulc.* ʒ. j. *aloës* ʒ. ij. F. Clyster dolorem leniens & abstergens. Alius, qui emollit, dolorem lenit, simulque flatus discutit & materiam euacuat. ℞. *Mercurialis, parietariae, maluæ, althææ* an. M. j. *rutæ, flor. chamemeli, meliloti* an. M. β. *sem. anethi, carui, baccar. lauri* an.

an. ʒ. ij. Coquantur in aqua simplici. Colaturæ ℥. ℥. j. *electuar. diaphanici, benedict. laxatiu.* an. ʒ. ℥. de baccis lauri an. ʒ. iij. *olei rutacei,* an. ʒ. j. ℥. Fiat Clyster. Et si maxima sit alui constipatio, ea, quæ magis intestina irritant, addenda, ut agaricus, electuarium hieræ simplicis, Indum, Episcopi, diaphanici, Benedictæ laxatiuæ. Si autem Clysteres, quod sæpè accidit, nihil proficiant, & materia in superioribus intestinis hæreat, in clysterum usu diu non persistendum, cum facultatem expultricem segniorē reddât, & intestinorum temperiem sæpè lædant; sed satius est, leni aliquo aluum laxante medicamento uti, quod tamen reliquum corpus non moueat. Obseruatum est, cum æger quidam triginta clysteres sine fructu accepisset, alium Medicum mannæ ʒ. j. ℥. cum olei amygdal. dulc. ʒ. ij. in iusculo gallinæ pingui exhibuisse, & ægrum à dolore liberasse. Vel oleum amygdalarum dulcium loco butyri iusculis admiscetur; additur quandoque oleo amygdal. dulcium & sperma Ceti. Si flatus imprimis vrgeant, qui interdum sua copiâ sibi ipsi exitum præcludunt, duo imprimis agenda, primò ut pars tensa laxetur, deinde ut flatus dissipentur; Quæ tamen expediri non possunt, nisi simul causa, à qua flatus proueniunt, ablata fuerit. Generantur autem flatus vel ob lentam & crassam pituitam, à quâ leui de causâ, seu externa, seu interna, quæ materiam agitat, flatus generantur; vel ob calorem debilem, qui flatus, quos eleuat, discutere nequit. Primò ergo emollientibus clysteribus vtendum, quæ tensam partem laxant, postea discutientibus cum internis, tum externis. Ideoque si flatus discutere imprimis animus sit, talis paretur clyster: ℥. *origani rutæ, veronica* an. M. j. *flor. chamæmeli, meliloti* an. M. ℥. *baccar. lauri, iuniperi* an. ʒ. ℥. Coqu. in aqua simplici. Colaturæ ℥. ℥. j. *Electuar. Hieræ picæ simplicis, diaphanic.* an. ʒ. ℥. de baccis lauri ʒ. iij. *olei anethini, rutacei* an. ʒ. j. ℥. F. Clyster. Ad intestina calefacienda, flatúsque discutiendos nonnunquam vini Maluatici, vel alterius potentis, aut aromatici ℥. j. vel etiam plus iniicitur. Et si simul detergere ac lenire velimus, vino olei communis, chamæmelini, anethini, amygdalar. dulcium ʒ. iij. mellis ʒ. j. adici possunt.

possunt. Galenus, 2. ad Glaucon. cap. 6. in oleo communi ebullire finit, quæ, cum tenuitate partium, calefaciendi vim habent, vt semen cumini, apij, petroselini, leuistici, feseleos; & in frigida partis dolentis constitutione, rutam, baccas lauri, & ipsum oleum laurinum per clysteres iniicit. Vbi verò calor coniunctus est, temperatis potius vitur resoluentibus, vt anetho & similibus. Clysteres autem tum flatus discutientes, tum anodynos non semper ad integras libras infundere opus est, sed sufficiunt ʒ. ix. vel ʒ. x. vt diutius subsistentes efficacius vim suam in intestina exerant, modò ea sit liquoris mensura, vt ad locum affectum perueniat. Vsurpantur & interna ad flatus discutiendos; Et sunt in causa frigida ad aluum soluendam, & apertam seruandam, dolores leniendos, flatus discutiendos vtilia vina purgantia. Vt ʒ. Radic. fœniculi, acori veri belenij, imperatoriae an. ʒ. ʒ. absinthij. ʒ. v. calamintib. origani, rorismarini, flor. chamæmeli, sambuci an. ʒ. ij. cortic. malor. aurantior. citrior. an. ʒ. iij. sem. fœniculi, carui an. ʒ. ij. baccar. lauri, iuniperi an. ʒ. iij. folior. senæ elect. ʒ. j. ʒ. agarici trochiscari ʒ. ʒ. turbith. ʒ. ij. Conquassatis affundatur vini q. s. de quo, cum aluus constipatur, æger bibat haustum. Exhibetur quoque decoctum florum chamæmeli in cereuisia vel vino albo tenui ad ʒ. iv. quod ad dolores leniendos, & flatus in colicis discutiendos præsentissimum est remedium; sicut & aqua florum chamæmeli. Decoctum tamen efficacius est. Vtile est & decoctum seminis cumini, folius, vel cum floribus chamæmeli: vt & ius galli repleti iis, quæ flatus discutiendi vim habent. Castoreum quoque vtile est ʒ. j. vel ʒ. ʒ. pondere, dissolutum in vino cum paucis cinamomo & croco. Commendatur valde ad colicam etiam veronica, quæ simul ita à proprietate colicis vtilis à Cratone commendatur, quæ non solum decocta clystere iniicitur, sed & in vino decocta cum myrrhæ ʒ. ʒ. bibitur. Idem Cratò commendat radicem Imperatoriae, seu cardopatiae, quam in vino maceravit, & per triduum ante cænam haustum propinauit. Quæ cum aliquid malignitatis, præsertim humida, habeat, postea ʒ. ʒ. myrrhæ cum vino, & tantundem Theriacæ cum extra-

*Veronica
in colicâ
commen-
data.*

*Radix
Impera-
toria.*

cto calami aromatici exhibuit. Idem tenera ceruorum cornua in taleolas secat & in puluerem redigit. Huius pulueris ℥.ij. addit myrrhæ ℥.ij. piperis albi ℥.j. Dosis ℥.j. Vtilis est & zedoariæ puluis à 3.j. ad ℥.j. vt & aqua eiusdem cum veronicæ aqua destillata, vt & extractum calami aromatici. ad 3.j. cum syrupo conueniente. Aqua contra colicam. ℥. Cinamomi ℥.℞. sem. anisi ℥℞. ℞. danci siluestris ℥.ij. rad. mei ℥.iiij. caryoph. macis, nuc. mosch. an. ℥.j. Macerentur per dies aliquot in spiritus vini khenani ℥℞.ij. ℥. iiij. Destillatum dulcoretur syrupo cinamomi vel saccharo. Rhases probat *confectionem de baccis lauri*; Datur cum ℥.j. vel ij. vini calefacti. Auicennas efficax medicamentum parat ex æqualibus partibus castorei, piperis & anisi. Vtiles sunt & species diacumini, dianisi, diacalaminthæ, diagalangæ, diatrionpipereon, theriaca, & Mitbridatium antiquum, item oleum destillatum carui, cumini, fœniculi, anisi, radicis angelicæ, caryophyllor. si gutta vna vel altera in iure vel vino vel cereuisia exhibetur. Vel fiant cum saccharo, rotulæ, vt: ℥. Olei anisi vel carui gut. viij. vel 3. ℞. sacchari in aqua cinamomi dissoluti ℥.j. ℞. F. Rotulæ. Vtilis est & hic puluis: ℥. Cinamomi optimi, cortic. aurantior. flau. an. ℥.ij. galangæ, calami aromatici an. ℥.j. baccarum lauri ℥.j. ℞. seminis cumini ℥.ij. cornu cerui vsti præparati ℥.j. ℞. seminis carui ℥.℞. anisi, fœniculi an. 3. iv. caryophyllor. zedoariæ an. ℥.j. Puluerisatis adde spec. dianisi ℥.j. ℞. F. Puluis, de quo datur ℥.j. circiter. Extra quoque ad flatum discutiendos vsurpantur possunt sacculi è floribus chamæmeli, summitatibus anethi, foliis calaminthæ, rutæ, millio, sale leniter torrefactis parati, qui vino valente irrorati calidi ventri applicantur. Vel F. tale Emplastrum: ℥. Emplastri de baccis lauri ℥. iiij. de meliloto ℥.j. Misce cum oleo chamæmelino & rutaceo. F. Emplastrum, quod abdomini imponatur. Vel ℥. Emplastri de baccis lauri ℥.j. ℞. unguenti Agrippæ ℥.℞. Misceantur & ventri imponantur. Nonnulli tegulam lateritiâ ad ignem calefactam, & linteo vino madefacto inuolutam ventri imponunt: alij asserem quernum calefactum; alij panem è forno calentem. In vulgari vsu est & Lapis ophtites calefactus, quem vulgò serpentarium appellant.

*Externa
medica-
menta.*

pellant. Commendatur & gummi tacamahacæ & caran-
 næ vmbilico imposita, imprimis si postea cucurbita ma-
 ior vmbilico, vel parti dolenti affigatur. Efficax est & Gal-
 banum, quòd in Maluatico dissolutum & cum castoreo
 mixtum vmbilico imponatur. Eidem & olea addi possunt,
 vt: ℞. Galbani in aqua viræ dissoluti ℥. ij. olei nardini, ru-
 racei an. ʒ. j. croci ʒ. vj. Misce. F. Linimentum. Vel eidem
 oleum destillatum rutæ addatur. Efficacius adhuc est
 oleum ex Galbano, vt & quod ex sapone destillatur, & in
 Institutionibus describitur. Verùm non semper illa ipsa *Non sem-*
 materia (vt & hoc doctrinæ causâ addamus) quæ dolo- *per ma-*
 rem excitat, etiam obstructionem parit, sed quandoque *teria co-*
 alia materia est, quæ dolorem parit, alia quæ obstructio- *licum*
 nem. Flatus enim copiosus cum excrementorum reten- *dolorem*
 tione affluens & continuum soluit, doloremque parit, & *pariens*
 obstructionem generat. Dum verò flatus non est ita co- *obstru-*
 piosus, feces verò sunt induratae, aliud est quòd dolorem *ctionem*
 parit, aliud quòd obstructionem excitat. Compertum *etiam*
 enim est sæpissimè aluum ad multos dies fuisse obstru- *inducit.*
 ctam, & feces retentas sine dolore colico; accedentibus
 postea flatibus, demum colicam excitatam fuisse. Si ergo *In colica*
 à fecibus alui induratis reliquis fecibus & flatibus exi- *à fecibus*
 tum præcludentibus fiat colica, vsurpanda sunt emollien- *indura-*
 tia, & postea acria, expultricem irritantia. Abstinendum *tis per*
 verò in hoc casu principio ab omnibus purgantibus per *superiora*
 superiora exhibitis. Cùm enim talia versus aluū excremē- *non exhi-*
 ta moueant; exitus verò à fecibus induratis sit præclusus: *beantur*
 augebunt potiùs malum, quàm minuent. Sed à clysteri- *purgan-*
 bus emollientibus, & pinguibus curatio inchoanda, para- *tia.*
 tis scilicet ex iuribus pinguibus, oleo communi dulci,
 amygdalar. dulcium, butyro, mucilagine althææ, maluæ,
 seminis lini, foenugræci, ficubus & similibus. Extrà simul
 eadem emollientia adhibenda, vt vnguentum Agrippæ
 & similia. Exhibenda quoque emollientia, vt ius galli
 decrepiti, præcipue cum anetho, polypodio, quandoque
 & carthamo paratum; prunorum, spinachij, violariæ, betæ,
 oleum, amygdal. dulc. deglutitis prius granis iv. diagry-
 dij. Postea succedant clysteres acriores, quibus feces dis-

foluantur atque euacuentur. Quidam ægrum in balneum collocant actu calidum ex oleo, aut ex aqua, in qua herbae emollientes coctae sint, vngendo prius eius ventrem oleo amygdalarum dulcium, butyro, pinguedinibus humectantibus. Deinde clysterem mediocriter

*Argentū
vium
quomodo
vsurpe-
tur in
colica?*

acrem iniiciunt, atque ita aluum proritant. Nonnulli in malo desperato argentum viuum exhibent, quod pondere suo descendens feces simul protrudat: alij plumbum in eundem finem exhibent. Narratque Ambrosius Paræus, *lib. 16. cap. 28.* quendam, cum nullis remediis à dolore colico liberari potuisset, tandem haustis olei amygdal. dulcium ʒ. iv. cum vino albo, aqua parietariae mixtis, deinde deuorata glande plumbea argento viuo illita, eademque aluo redditâ, cruciatu colico mox liberatum fuisse Tral-

*Hippo-
cratis in
colica re-
medium
per inte-
stinorum
inflatio-
nem.*

lianus Hippocratis remedium vsurpat. Follis enim ano adaptatur, atque intestina adeò inflantur, vt à stercorebus interna sua superficie separentur, postea clyster immittitur, qui feces alui solutas vnâ secum educit. Videtur Hippocrates, in *lib. de affect.* vbi ileum extremo hoc quasi remedio sanari docet. Et Trallianus, *lib. 10. cap. 1. de colica ex stercoreis duri obstructione.* In colica à calculo in intestinis

*Curatio
colica à
vermi-
bus.*

concluso lubricantia & expultricem irritantia requiruntur. Eius, quæ à vermibus, curatio ad vermes necandos & eiiciendos dirigenda. Dolor colicus ex intestinorum transpositione & conuolutione, & qui ex rupto peritonæo, & intestinorum in scrotum descensu ortum habet, curationem herniæ postulat, de qua supra.

*Ex inte-
stinorum
conuolu-
tione &
transpo-
sitione.*

Dieta.

Dieta. Dieta in omni dolore colico ab humore frigido & crasso sit attenuans & parca, cibique attenuantibus & discutientibus condiantur. Galenus maximè allium commendat, quia flatus discutit, & sitim non infert, nisi in ventriculo bilioso. Datur robustis crudum, cæteris coctum. Vitentur oua assa & dura, pyra, cydonia, & similia. Potus sit vinum album, potens, tenuium partium, non adstringens, hydromel cum pipere paratum vtile in hoc casu videatur apud Rhafin, *lib. 9. ad Almanfor. cap. 22.*

*Colica à
vermi-
bus.*

De Colica à vermibus.

Colicæ modò explicatæ non incommode subiungi possunt

test ea, quæ fit à vermibus, cuius mentionem facit Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obseru. 57.* vbi refert puellam 12. annos natam grauiſſimis doloribus colicis vexatam fuisse, cum febre continua & syncope. Ad quam ille vocatus enemata aliquot anodyna & flatus discutientia adhibuit: exterius fomentationem ex floribus chamæmeli, meliloti, semine carui, anisi, fœniculi, fœnugræci, foliis & radicibus maluæ, althææ, & similibus applicauit. Sequenti die infusionem rhabbari ex aqua absinthij, parumque benedictæ laxatiuæ propinauit: quibus tamen dolor non cessauit. Tandem exhibito clystere ex lacte recens multo, globulum vermium pugni magnitudine, ultra septuaginta lumbricos adedò intricatos & conglomeratos completentem, vt separari vix potuerint, aluum exonerando excreuit. Quo facto, dolor, reliquæque symptomata, quibus antea vexabatur, illico sedata sunt, & breui post tempore pristinae sanitati restituta fuit.

*Exemplum
in puella.*

De Colica ab humoribus crassis, & viscidis in tunicis intestinorum hærentibus.

Frequenter etiam dolor colicus grauiſſimus excitatur à pituita & humoribus crassis ac viscidis, non vt plurimi existimant, in cauitate intestinorum, sed intra coli tunicas contentis, vt testatur Galenus, *12. m. m. cap. 7.* Non enim credibile est, dolorem, à quo perforari quasi intestina videntur, excitari tantum à pituita, intus cauitati intestinorum adhærescente, eaque refrigerante. Et causa ista non in tenuibus, sed crassis intestinis consistit. Nam tenuium intestinorum tunica rarâ tenuique substantia constant, vt non diu eiusmodi causas continere possit. Sed probabile est, frigidos eiusmodi & viscidos humores, ac flatuosum spiritum in corpore crasso densoque genitum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare, vehementem quidem ob maximam partis, in qua continetur, tensionem; longum verò, seu stabilem, quia difficulter euacuatur ob corporis ambientis crassitiem & densitatem, Galenus, *6. de loc. affect. cap. 2.* Colligitur autem eiusmodi pituita in iis, qui crapulæ dediti sunt, ociosis item, & in quibus bilis, quæ ex-

*Colica
ab humo-
ribus
crassis &
viscidis.
An in
cauitate
intestino-
rum, num
verò in
ipsis in-
testinorū
tunicis
humor in
colica
causa
hæret.*

latis

satis diu hærere, antequam dolorem excitet, potest: Vbi verò ad quantitatem notatu dignam peruenerit, & flatus ex diminuto partis calore excitari incipiunt, vel ab externa aliqua occasione, quæ vel calefaciat vel refrigeret, vel quocunq̃ue modo moueat, agitetur, flatusque excitentur (hi enim in dolore colico ab hac causâ orto ferè præsentés sunt) subito grauissimi dolores, dum tunicæ intestinorum distenduntur & diuelluntur, excitantur. Vnde & humore hoc euacuato, dolor cessat; alterantibus verò non cedit; quòd fieri tamen deberet, si à pituita in cavitatē intestinorum hærente, eaquē refrigerante, solùm hic dolor excitaretur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Causâ hæc ex eo præcipuè cognoscitur, quòd dolor pali infixi, vel terebræ perforantis speciem exhibeat, ob tunicarum violentam eò loci, vbi pituita ista hæret, distensionem: quòd à reliquis causis non accidit. Licet enim dolores vtcunq̃ue graues vel acuti existant, non tamen ij fixi & perforantes quasi sunt.

Prognosticum.

Prognosticum.

Colica à pituita & humore crasso intra tunicas coli concluso pertinax est, ob partis, in quâ humor continetur, crassitiem & densitatem, & humorum visciditatem.

Indicationes.

Indicationes.

In colica à pituita crassa & lenta vtendum est, aluo prius aperta, pituitam attenuantibus, fundentibus, discutientibus, iis tamen non insigniter calidis, ne materiâ subito resolutâ flatus multiplicentur; & materiam ad excretionem parantibus, ac denique euacuantibus.

Curatio.

Curatio.

Initiò itaque clyster paretur ex emollientibus cum beta & ruta, ac semine carui, decoctis in iure carnis pingui, & dissolutis in hoc electuario diacatholici, biere simplicis an. ʒ. ʒ. benedictæ laxatiuæ ʒ. ij. cum oleis lenientibus & salis ʒ. j. Vel ʒ. Herb. emollient. an. M. j. flor. chamæmeli, meliloti an. M. ʒ. fenugraci ʒ. ʒ. Coquantur in aqua simplici. Colaturæ Adde olei chamæm. rutacei. an. ʒ. j. Misc. F. Clyster. ʒ. ʒ. j. Vt erò fortiores à principio iniecti, & præcipuè clysteres v. sæpius

sæpiùs iterati, nocent potiùs, quàm profunt; cum mate-
 riam quidem agitent, sed, ob eius ineptitudinem, non eua-
 cuent, naturamque non parum labefactent. Per os quo-
 que initidè seniora exhibeantur, vt mel rosat. solutiuum,
 hiera simplex. Ab agarico Auicennas abstinere iubet ob
 metum vomitionis; quæ in colicâ cum alui suppressione
 minimè tuta esset. Vtilis est & syrupus è spina infectoriâ,
 vulgò Domesticus appellatus, descriptionis Matthioli, in
 1. Dioscorid. cap. 102. Materiam attenuant mel rosatum cola-
 tum, syrupus de duabus & quinque radicibus, de hyssopo, oxy-
 mel compositum & similia. Materiâ nonnihil attenuatâ &
 præparatâ, ad fortiores clysteres, qui etiam vim abster-
 gendi habent, ascendendum, adiiciendo cæteris folia ca-
 laminthæ, centaurij minoris, semen carthami contusum,
 electuarium benedictæ laxatiuæ in maiore quantitate,
 oleum rutaceum. Licet & theriacæ vel Mithridatij ꝑ. j.
 addere. Et si malum pertinax sit, post horas sex vel octo
 alius iniiciatur, in quo agarici albi ꝑ. j. β. & pulpæ colo-
 cynthidis in nodulo ligatæ ꝑ. β. coctæ sint, & in colaturâ
 electuarij diaphoenici, hieræ simplicis, benedictæ laxatiuæ
 an. 3. β. dissoluatur. Purgant per os sumpta hiera cum
 agarico, diaturbith cum rhabarbaro, pilulæ mastichinæ, elect.
 diaphœnicum, Indum, episcopi, benedictæ laxatiuæ. Maximè
 etiam confert terebinthina cum aliis purgantibus mista.
 Fortiora verò purgantia rarò in hoc affectu vsurpanda: Si
 tamen mitiora non profint, dictis medicamentis diagry-
 dij ꝑ. iij. vel iv. vel hieræ diacolocynthidos 3. j. adicere li-
 cet. Fortior etiam est hiera Logadij descript. Aëtij, tetrab.
 1. ferm. 3. cap. 3. Idem pomum colocynthidis excauat, semina
 eximit, post vino dulci veteri replet, & per noctem relin-
 quit, mane vinum per linteum exprimit & diligenter co-
 lat, cauendo, ne quid de medulla in vino remaneat, vinum
 calefactum propinat ægrumque deambulare iubet, tetrab.
 3. ferm. 1. cap. 31. Idque aliqui pro secreto habent in colicâ
 ex pituita crassa vitrea. Sed fortius est medicamentum,
 quàm vt omnes ferre possint. Atque in hoc causæ gene-
 re opiata vix conueniunt, & licet in principio iuuare vi-
 deantur, tamen dolor postea maior fit, humore ad motum

Atte-
nuantia.Purgan-
tia.

Opiata.

*Calefa-
cientia.*

*Allium
in colica
utile.*

ineptiore reddito, tunicisque intestinorum magis addensatis, flatuum discussione prohibita. Itaque succi isti frigidi & crassi intra tunicas intestinorum conclusi incidenti & concoquendi sunt, & quidem eiusmodi medicamentis calidis, quæ non plus resolvunt, quam digerant, sed quæ simul flatus discutiendi vi polleant; in quorum censu etiam Galenus *allium* habet. Etsi enim nonnulli putant flatus gignere *allium*: tamen rectissime scribit Galenus, 12. *meth. med. cap. 8. Allium*, inquit, *omnium planè eduliorum flatus maximè discuit*. Itaque ipse rusticorum *thériacam* id appellat. Habet enim manifestè excedentem calorem, & qui pituitosum humorem non gignat, sed manifestè ei repugnet. Et omninò hic defectu calefacientium opus est, quæ talia sint, ut etiam vehementer digerant, qualia sunt attenuantia non vehementer calida. Atque, ut loco allegato ubi diligenter de colico dolore ex humoribus crassis orto tractat, Galenus scribit; A nullo in eiusmodi succis tam est metuendum, quam à calore, qui eos liquet atque in flatum vertat, sed digerere non valeat. Attenuandi & discutiendi vi etiam valet marrubium album in vino coctum exhibitum, & summitates thymi in aqua ad tertias coctæ, si colaturæ mellis despumari aliquid addatur. Aëtius inter alia commendat decoctum verbenacæ rectæ per nouem dies bibitum, decoctum item menthæ viridis per tres dies continuatum. Castorei etiam ℞. j. datur in hydromelitis optimi cyatho vel ℥. iv. vel ℥. v. circiter. Vel ℥. Castorei ℞. iij. sem. ammos, fœniculi an. ℞. j. Puluerisuntur & detur ℞. j. in hydromelite. Aut ℥. Cumini ℥. β. piperis albi, summitat. thymi, fol. rutæ, nitri an. ℞. j. Tritis iis cum aceto fiant trochisci pondere ℞. j. Detur vnus cum hydromelite. Vel ℥. Fol. absinthij, pulegij, piperis albi, sem. cumini, baccarum lauri an. p. æ. Puluerisuntur. Dosis ℞. j. Interea dum incidentia & attenuantia vsurpantur, clysteribus, fomentis, balneis, & aliis externis vtendum, quæ partem laxant, ne extensa doleat, & flatus facilius erumpant, ac pituita viscida facilius & cum minore dolore ad cauitatem intestinorum transeat. Tota ergo abdominis regio inungenda oleo amygdal. dulcium, chamamelino, anethino, laurino,

lilio

*liliorum alborum, fomenta item humida ex decocto florum chamæmeli, meliloti, semine fœnugraci, lini, ruta, origano, calaminthi & similibus adhibenda, quæ si calidiora expectantur, in vino coqui possunt. Si dolor perseveret, ad sicca fomenta transeundum, quibus id, quod liquatum & attenuatum fuerat, exsicceetur & discutiatu-
 rum ex mlio, sale, sursure, pulvere chamæmeli, rutæ, anethi, lauri, cui vñ etiam inferuiunt vasa testacea calefacta, & pannis inuduta vulgò, vt & familiariter vsurpatur lapis ophites, senétinus vulgò dictus, de quibus antea dictum. Extra etiam adhibeantur discutientia & euacuantia, vt unguentum de vnita, Agrippæ & alia, quæ in curatione hydropis tympanitæ proponuntur. De fométis monet Tral-
 lianus, quod, nisi eorum ope dolor mitescat, non transeundum sit ad fortiora: quia materiæ copia prohibeat. Eius ergo prtem maximam prius euacuandam esse, reliquam postea fomentis dissoluendam.*

Fomenta
sicca.

Externa.

Dieta.

Victus primò sit parcior ad excrementa absumenda, & pituitam exenuandam; postea cibus exhibeatur, qui sit boni succi, & coctu facilis, admistis iis, quæ incidendi & extenuandi vim habent. In quem vsu & vinum exhibere licet.

Dieta.

De Colica ab humore acri, & scorbutico.

Oritur & colica ab humore bilioso & calido, non illo quidem in cavitare intestinorum hærente, vel per eam moto, sed per tunicas & vasa eorundem. Nam si intesti-
 norum cavitare redundaret, potiùs diarrhoeam vel choleram, vel intestinorum tunicis adhærens, & dysenteriam excitaret. Atque id vel ex eo quoque patet, quod ex biliosis & acris humoribus non solùm colica, sed si aliò conuertantur, etiam icterus, febres, conuulsio, paralysis & alia grauiasymptomata oriri solent. Atque ex hac causâ, humoribus nimirum non frigidis & crassis, sed tenuibus, acris, quos omnes vulgò biliosos appellare solent, cum tamen magni sit eorum differentia, ortum habet colica, quæ Morauia, Austria, Franconia & aliis quibusdam locis, vbi vina fortia, sulphurea & tartarea in vsu sunt, fa-
 miliaris.

Colica
ab humore
acri
& scorbutico.Colica
Austria,
Moravia
& Franconia fa-
miliaris.

miliaris est, & frequenter in paralyfin, arthritidem, epilepsiam transit. Siue enim causas, quæ præcesserunt, siue signa ipsorum humorum spectes, vtrique humorem non pituitosum & crassum, sed tenuem & acrem indicant. Nam vina quod attinet, *lib. 2. Instit. pag. 241.* dictum, quæ in terra calcaria vel lapide calcario, sulphureo, vel simili aliqua materia minerali abundante crescunt, cum partes tales multas in se contineant, quæ ad corpus alendum ineptæ sunt, tandem in corpore cumulata varorum morborum & inter eos etiam colicæ causæ sunt. Humores enim tales cum à naturâ ut inutiles protruantur ad intestina, venas & membranas eorum præternaturam distendunt, atque ita non solum doloris, sed & alui suppressionis causa sunt. Fibræ enim si hoc modo distenduntur præternaturam, officium suum facere & feces protrudere non possunt. Atque non solum obstructionem fecum retentorum causam esse, sed potius intestinum distensionem, & fibrarum motum quasi contrarium, vel ex eo apparet, quod omnia euomuntur. Clysters enim infusi raro aliquid educunt; & quamuis aliquid educatur: alius tamen statim iterum clauditur, & dolores perseverant: imò clysteres, ut & glandes, sursum attrahuntur, & vomitu eiiciuntur, ut sæpius annotatum; quod fieri non posset, si obstructa essent à fecibus intestina. Perpendendum tamen hic etiam hoc relinquo, an illi humores falsi & acres aliquam qualitatem adstringentem & mordicantem, qualis in vitriolo & alumine reperitur, habere possint, à qua siccitas intestinorum & suppressio alui originem habeant, atque hi humores cum sæpe ad intestinorum cavitatem penetrare non possint, & vel copiâ sibi exitum præcludant, vel ob partis distensionem permeare non possint, ad venas regurgitant, & vel ad caput ruunt, & epilepsiam vel conuulsionem excitant; vel ad extrema corporis, & paralyfin, arthritidem, aliisque dolores vagos procreant. Signa quoque, quæ præsentem humorem arguant, non frigidos & crassos, sed tenues & acres humores indicant. Appetitus enim perit, sitis crescit, urinae rubicundiores apparent, facies colore etiam citrino tingitur,

gitur, vomuntur non solum pituitosa, sed & æruginea ac porracea, dolores vagi in toto corpore percipiuntur. Atque hoc malum quandoque epidemium esse solet atque contagiosum, ut Ægineta, lib. 2. cap. 18. & 43. & Auicenna, lib. 3. fen. 16. cap. 6. testatur, ortumque ex humoribus acris, malignis & contagiosis habet. Talis colica an. 1621. ineunte vere in Silesia, in ducatu Teschenensi grassata est, cuius historia ita ad me perscripta. Primò morbus cum dolore capitis inuasit; hinc dolores colici acerbissimi oborti sunt; postea iidem dolores dorsum, pedes, & hinc omnia exteriora occuparunt: Quamprimum dolor inuadebat, aluus obstruebatur, ut nec fortibus medicamentis laxari posset: & licet laxaretur, sequenti tamen die iterum obstruebatur, appetitus deiciebatur, & quicquid vel cibi vel potus assumebatur, vomitu reiiciebatur: atque hoc malum contagione in alios translatum fuit, ut paucæ ædes ab hoc malo immunes essent.

Signa Diagnostica.

Antecesserunt causæ humores acres & biliosos generantes, dolor est acutus, adest sitis, oris amaritudo, vigiliæ, vomitus & singultus nonnunquam, aluus ferè adstringitur. Et licet à primo clystere feces eiiciuntur, postea tamen nihil ferè euacuatur, urinæ ardor & rubor adest; læditur æger ab hac causâ colicam patiens ab iis, quæ aliàs in colica à flatu & pituita prodesse solent, contra profunt refrigerantia, sæpè coniunguntur febres tertianæ continuæ, duplices, nothæ.

Prognostica.

1. Dolor colicus ab hac causâ nonnunquam in dorso dolores, materiâ, quæ ad intestina confluebat, eò delatâ, interdum in arthritidem, materiâ ad articulos transmissâ; sæpissimè in paralyin definit, nonnunquam epilepsiam excitat, materiâ ad caput delatâ: Et quidem eos, qui ex tali colica in epilepsiam delapsi fuissent, pleròsque periisse Paulus Ægineta testatur, qui in paralyin, pleròsque fuisse sanatos, criticâ quasi materiæ ad ambitum corporis translatione, & tandem discussione. 2. Satis periculosè laborant, quibus infra nihil, vomitu verò corrupti & vitiosi humo

humores eiiciuntur, imprimis si epilepsia & conuulsiones accedant. 3. Morbus etiam diuturnus est, & crebris recidiuis ægrum affligere solet, ita vt ægri sæpè multis annis in lecto decumbant, modò cum febre, modò sine febre doloribus singulis ferè mensibus, vel longiore etiam interuallo recurrentibus.

Indicationes.

Indicationes.

In colica ab humoribus calidis & acribus refrigerantia & humectantia requiruntur, & si malignitas coniuncta sit, & illi resistendum. Alius si subsistat, aperienda; cum nisi aluus aperta sit, reliqua medicamenta parum profunt, id quòd humectantibus & laxantibus rectissimè perficitur.

Curatio.

Curatio.

Trallianus frigida potum laudat, vbi vires robustæ sint, & partes internæ non læsæ. Inicit etiam copiosè oleum rosaceum cum adipe anserino, aut cum vitellis ouorum, vel cremorem ptisanæ cum oleo chamæmelino. Ægineta, lib. 3. cap. 43. de Italo quodam Medico scribit, quod contagiosam colicam ex acribus & mordacibus humoribus curauerit victu & medicamentis frigidis, etiam aquâ frigidâ propinatâ, qui *allegato loco* consulatur, Et secuti hoc nonnulli ex recentioribus, Amatus Lusitanus, cent. 1. curat. 48. cent. 7. cur. 21. & Forestus, lib. 21. obseru. 12. qui in colica ex humorib. acribus & biliosis, calidis medicamentis non solum non iuuantibus, sed & lædentibus, non tantum frigidam propinarunt, sed & lintea in frigida intincta & expressa vmbilico admouerunt; aut Epithematis frigidis vsi sunt successu non infelici. Aquam tamen colica affectione laboranti dare, non cuiusuis triuialis Medici est, vt scribit, *loco allegato*, Amatus Lusitanus. Aluo non fluente refrigerantibus euacuantia addantur, cuiusmodi sunt syrapi rosarum & violarum solutiui, tamarindi, manna, rhabbarum, vt: ℞. *Syrapi rosarum solutiui* ʒ. ij. *seri lactis* ʒ. iij. vel iv. Misce. Et sæpè cum felici successu in hac colicâ vsurpauit & alij etiam vsurparunt *ol. amygdal. dulcium*. Dissoluantur nimirum in iuris pulli, in quo flor. chamæmeli P. j. ebullierit, f. q. mannæ ʒ. j. vel ʒ. ʒ. Coletur & addatur *ol. amygdal. dulcium* recenter expressi ʒ. j. ʒ. vel ʒ. ij. Vel detur *ol. oliuar. recens*, in quo flor. rosarum solutiuarum

uarum infusi fuerint cum iure mercurialis & radic. althææ. Si tamen in colica biliosa ventriculus biliosus, humidus & latus sit, melior est hieræ picræ vsus, quâ mordaces humores in intestinis absterguntur, cum calidioribus aliis medicamentis exhibitis dolor potius irritetur, sicut exemplis aliquot docet Galenus, 12. meth. med. cap. ult. Ne caliditate sua hiera noceat, cum refrigerante aliquo detur. Clysteribus quoque Galenus, 6. epid. comm. 6. text. 5. vititur, qui mordaces humores in intestinis eluunt, quorum materia esse potest melicratum, & cremor ptisanæ. Vel ℥. Decocti hordei lb. j. mellis rosar. vel violar. sacchari rubri an. 3. j. vitell. oui num. j. F. Clyster. Vel ℥. Rad. althææ 3. B. parietariæ, mercurialis, violarum, flor. chamæmel. an. M. j. sem. lini, sænugræci an. ʒ. ij. caricarum pinguium num. iij. Coq. in s. q. seri lactis Colat. ℥. 3. x. Elect. diacarb. 3. j. hieræ s. ʒ. ij. mell. ros. solut. 3. ij. ol. violacei 3. iij. stercoris canini albi ʒ. ij. Misce. F. Clyster. His excretis, iniicit per sedem, quæ melius mitigant, & quæ in intestinis adhærentia, eorumque tunicas aperientia eadem à mordacibus humoribus ex supernis in illa descendentibus tuentur. Cibos quoque boni succi, & quidem cocti faciles offert, ut ita probo alimento humorum in corpore prauitatem & acrimoniam temperet, paulatimque corrigat. In hunc finem lac calidum cū saccharo iniici potest. In 2. de simpl. me. fac. c. 12. Si dolor intestinorū à bile, aut falsa pituita fit, clysteres infundit ex cera liquefacta cum oleo rosaceo & adipe hircino, aut ex solo oleo dulci. Serum lactis quoque per sedem iniectum mordaces humores abstergit. Et si colica talis ex humoribus tartareis ortū habeat, quæ nō tam in ipsis intestinorum cavitatibus, quā eorum vasis & tunicis consistat, eaque distēdat, atque motus naturæ inuersus sit, ita ut omnia sursum propellat, & intestina calida & sicca intemperie laborent, fecēsque retentæ exsiccentur, clysteres humectantes, emollientes iniiciendi sunt, qui simul atque vna opera, ut dolorem leniant, parari possunt. In quos vsus lac caprinum cum cassia iniici, & aliquid olei communis addi potest.

Quandoque tamē plus prosunt, & tēsa ac sicca intestina
magis

magis laxant per os assumpta, quàm in aluum infusa, vt oleum amygdalarum dulcium, & similia humectantia, non verò fortiter purgantia: Obseruatúmque, quosdam his doloribus, & alui obstructione detentos ex magna prunorum recentium comestorum copia solutos fuisse, cum antea nullis etiam vehementioribus purgantibus solui possent; aliisque idem exuuarum recentium larga comestione accidisse. Tutius id præstat manna cum oleo amygdalar. dulc. recenti sumta, vt antea dictum. Ad dolores verò leniendos vtile est decoctum fl. chamæmeli cum iure carnis vel cereuisia ad 3. iv. datum, cum spec. Diacymini ʒ. ʒ. & butyri recent. vel ol. amygdal. dulc. recent. 3. ij. Possunt & alia vsurpari, quæ suprà de colicæ curatione in genere sunt proposita. Et cum non sufficiat semel ægrum à malo liberasse, sed opus etiam sit præcauere, ne redeat, ea medicamenta adhibenda, quæ venarum obstructions aperiant, humoresque vitiosos è corpore euacuent. Vbi alius est liquida, vt dysenteria metuenda sit, Galenus, 12. m. m. cap. 7. alicam in aqua additis granis mali punici coctam exhibet, aut decoctum rhois obsoniorum præbet, aut fructus austeros. Si dolor valdè vrgeat, imprimis in hoc causæ genere, ad narcotica accedendum. Extrà quoque, aluo laxatâ, ventrem inungere oportet oleo violarum, amygdalarum dulcium, rosarum maluæ, althææ. Videatur etiam infrà *part. 3. cap. 7. de colica ab humore acri & scorbutico*, vt & Adr. Spigelius de febr. semitert. *cap. 4. & 13.* vbi pluribus de hac colicæ specie agit.

Diæta.

Diæta.

In colica ab humore calido utilis est victus tenuis & refrigerans: inedia tamen cauenda, cum acriorem reddat materiam, & plus bilis generet, vnde omnia symptomata ingrauescunt & augentur. Danda ergo ptisana, cui interdum aliquid vini granatorum admiscetur, præcipuè si aluus non adstricta. Cucurbitæ fructus naturali quadam proprietate colo aduersatur, teste Tralliano. Vinum parcè bibatur, & tale, quòd malum hoc exasperare non possit. Videatur etiam Galenus de curatione colicæ ex humore calido acri, loco antea allegato 12. *meth. med. cap. 7.*

De Colico dolore ab Inflammatione Intestinatorum.

Quandoque etiam sanguis eò loci, seu ob copiam, seu ob tenuitatem effusus, plerùmque verò ad dolorem grauiem, qui præcessit, eò attractus, aut ab alia læsione intestinorum eò concitatus inflammationem in colo excitat, quæ & ipsa distendendo, & fecibus alui ac flatibus viam præcludendo dolorem excitat.

Signa Diagnostica.

Dolor fixus distendens, pulsansque in parte affecta intus percipitur, febrisque & febrilia symptomata adsunt, aluius occluditur, licet adsit inane deiiciendi desiderium. Quod si tenuia intestina inflammentur, illis occlusis & conuolutis nihil per inferiora descendit, sed omnia per os, reiciuntur & inflammationis signa alia supra propofita adsunt.

Prognostica.

Dolor colicus ab inflammatione maximè periculosus est; quia materia est impacta, & transitum in Ileum minatur. Et quanquam qui in ileo est, periculosior sit: tamen nec ille, qui in colo est, periculo caret, præsertim si inflammatio tanta sit, vt vrina supprimatur.

Indicationes.

Qui scopi in aliis inflammationibus, iisdem & hic sunt propofiti, sanguis nimirum affluens à parte affecta auertendus, eiusdem feruor temperandus, ac id, quod influxit, discutiendum. Nam vt ad suppurationem ducatur, minùs tutum est, & non sine periculo id fit, ac præcipuè si ad interna abscessus rumpatur.

Curatio.

Curatio suprà *sect. 1. cap. 2.* propofita est, quæ ibi videatur. Præter dictam intestinorum inflammationem *φλογώσεως* cuiusdam, seu feruoris intestinorum, qui in tenuibus præcipuè intestinis accidat, mentionem facit Platerus, qui grauem & diu durantem dolorem inferat, atque oriatur ex bile nondum in intestinorum cauitate contenta, sed in ipsorum substantiam sese insinuante, eaque vellicante ac rodente. Cùm enim bilis in intestinis hæreat, vel continuò de nouo affluat, dolores adeò pertinaces & diuturnos generari, qui licet mitigentur, mox tamen redeant atque eò sint sæuiores, quò bilis, quæ illas efficit, deterior est,

est, atque hanc bilem à vesicula fellis interdum prouenire docet, plerumque ex vitioso chylogenitam, in venis mesaraicis sanguini adhuc confusam, nec ab eo propter illius copiam, vel obstructions sufficienter in vesiculam fellis expurgatam, vnà cum sanguine per ramos venarum mesaraicarum intestina amplexantes illorum substantiæ infundi, & nisi per oscula venarum in spatium illorum exfudet, & diarrhoeam excitet, in ipsis hærentem hunc dolorem excitare. Et cum magna eius est copia, non solum ad intestina delata Colicum & Iliacum dolorem, sed & in aliis partibus alios morbos, sæpè etiam febres excitare, scribit. Verum enimverò nulla peculiaris colicæ hæc est species, sed illa ipsa, quàm antea à bile ac humore scorbutico prouenire diximus, & in iis locis, vbi vina tartarea & impura bibuntur, est familiaris, qualis quoque scorbutico sæpè infestare solet. Hic enim, quòd antea etiam factum est, iterum monendum, hunc humorem falsum & acrem vulgò quidem bilem nominari, non parum tamen à bile illa flaua, quæ in vesicula fellis colligitur, differre, & omnem colluuiem humorum acrium adustorum & serosorum hoc nomine accipi.

Q V Æ S T I O I.

An Colica antiquis nota fuerit?

An colica antiquis nota fuerit?

DE malo hoc illud primùm in controuersiam venit, antiquis notum fuerit? Etsi enim causæ, quæ hoc malum excitant, semper in corporibus humanis inuentæ sint, atque hinc probabile videatur, hoc malum semper homines afflixisse; & apud Celsum iam medicamenti colici Cassij mentio fiat: tamen dubitandi occasionem præbet Plinius, qui *lib. 27. cap. 1.* scribit: Colicum morbum primò omnium expertum esse Tiberium imperatorem, & nomen huius mali populo fuisse incognitum; & quòd apud Hippocratem & antiquos Medicos nomen colici doloris non occurrit. Verum enimverò, cum, vt antea dictum, causæ huius mali etiam apud antiquos reperta sit, pro morbo nouo & qui Tiberij tantum tempore innotuerit, non habendus. Nomen tamen hoc antiquis vsitatum non fuit, sed eum vel in genere doloris intestino-

rum

rum nomine, vel iliaci doloris nomine expreſſerunt, vt ex
 3. *Epidem. agrot. 9. & lib. de morbis & περιπαθῶν* apparet, ſi-
 cut & Diocles Caryſtius apud Celſum plenioris inteſtini
 morbi ileum vocat. Poſtea verò mutata nominis ſigni-
 ficatione, & colici & iliaci doloris nomina diſtincta ſunt,
 & iliaci mali nomen ſaltem inteſtinorum tenuium affe-
 ctioni; colici verò dolori colicæ paſſionis nomen tribui-
 tur. Ita enim Celſus *lib. 4. cap. 13.* Diocles Caryſtius tenuio-
 ris inteſtini morbum *περὶ τοῦ λεπτοῦ*, plenioris *πληνίου* nominauit.
 A plerisque video nunc illum priorem *εἰλεον*, hunc *κολικόν*
 nominari. Ideoque cum Dioclis Caristij tempore morbus
 hic notus fuerit, etſi ilei nomine appellatus, non primum
 Tiberij tempore innotescere potuit. Hoc forſan accidit
 Tiberij tempore, vt colica quædam peſtilens & epidemia
 in multis Romanæ Reipublicæ locis graſſata ſit, & ab Ita-
 liæ regionibus initium cæperit, vt ſcribit Paulus Ægineta
lib. 3. cap. 43. Simul etiam dubium eſt, quem morbum intel-
 ligat Plinius, cum non colicum nominet, ſed colum. *Seqq.*
Pertinent ad p. 254. poſt lin. 10. Etſi verò colum inteſtinum
 totum huius doloris ſubiectum eſſe poteſt: tamen hic
 monet Guil. Fabrit. *centur. 1. obſeru. 58.* dolores colicos vt
 plurimum in ſiniſtro latere obſeruari, idque accidere
 propter coli in ea parte anguſtiam. Cùm enim excremen-
 ta in ſuperiori & capaciffima coli inteſtini parte in glo-
 bos magnos, prout capacitas inteſtini ferebat, indurata, à
 flatu verſus hanc anguſtiam magna cum violentia pellan-
 tur; accidit, vt non niſi ſummo cum dolore permeare poſ-
 ſint. Id quòd diligenter animaduertendum, ne huiusmodi
 dolores colici cum dolore ſplenico, nephriticoꝝ, ægro-
 tantium damno confundantur.

*Dolor co-
 licus ſit
 plerūque
 in ſini-
 ſtro late-
 re.*

*Dolor co-
 licus cū
 ſplenico
 & ne-
 phritico
 non con-
 funden-
 dus.*

QVÆSTIO II.

An ſola intemperies dolorem colicum inducere poſſit?

Q Vi' id affirmant, primò pituitam vitream produ-
 cunt, eamque acerbiffimos dolores colicos excita-
 re, ita vt perforari inteſtinum quaſi terebra videatur, in
 cauitate inteſtinorum tunicis adhæreſcentem frigiditate
 proximè tales dolores parere putant. Verùm etſi negan-
 dum non ſit, in corpore ex cruditate humorem frigidum

*An ſola
 intempe-
 ries coli-
 cam in-
 ducere
 poſſit?*

crassum & viscidum generari posse, qualis quandoque etiam euacuatur: tamen hoc probabile non est, primo humorem hunc tantam frigiditatem in corpore humano actu obtinere posse, ut actuali frigiditate dolorem tam acutum generet. Deinde nec hoc vero consentaneum est, eum in cavitatibus intestinorum ipsis adhærendo hunc dolorem, & quidem frigiditate tantum excitare. Nam si sola frigiditas causa doloris esset, non tam subito inuaderet, & tam subito cessaret. Et cur tum demum doloris causa est, & non antea etiam fuit, cum diu ibidem (ex ipsorum etiam sententia) hæserit & frigidus fuerit? Et si sola frigiditas causa est, calefacientibus medicamentis dolor sedareretur, quod tamen non accidit, sed calefacientibus solis adhibitis magis intenditur, & non prius cessat, quam hic humore euacuetur.

*Pituita
vitrea non
frigidi-
tate solū
dolorem
excitat.*

Vero proinde magis consentaneum est, non solum frigiditate dolorem a pituita vitrea excitari, cum, dum quiescit, nullum dolorem excitet, sed dum mouetur, distendendo, dum scilicet humor hic per venas in tunicas intestinorum penetrat, easque distendit, aut flatus a se emittit, qui eundem distendendo dolorem excitant. Unde accidit, ut dum humor hic crassus & viscidus membranas ita distendit, ut dolorem quasi infixi pali, vel terebræ perforantis speciem præ se ferat, quod in reliquis intestinorum doloribus, ubi humor per ea transit, non euenit. Eadem

*Inflam-
matio
quomodo
colicam
excitet?
Quomodo
refrige-
ratio in-
testinorum
colicam
excitet?*

ferè inflammationis & humorum biliosorum ratio est, quibus etiam nonnulli probare volunt, a sola intemperie colicam produci posse. Neque enim vel sanguis in inflammatione, vel bilis solum calefaciendo tantos dolores excitare valent; sed dolor ille grauissimus oritur, dum in inflammationibus sanguis tunicas intestinorum distendit, aut dum bilis non per intestinorum cavitatem, sed per eorum venas & tunicas mouetur, easque distendit. Inflammatio tamen alio etiam modo dolorem colicum excitare potest dum angustiam pariendo excrementorum euacuationem impedit. Refrigerationem tandem intestinorum quod attinet, quæ fit ab aere externo, vel ab assumptis frigidis, sunt quidem nonnulli in ea opinione, quod

quod & ab eâ, cum frigida partibus nervosis & membranis inimica sint, dolor colicus excitari possit. Verum probabile non est, frigus externum, & quidem sæpè non adeo magnum, ita ad intestina per pinguedinem & musculos penetrare posse, ut tantum dolorem frigiditate sua iis inducere valeat: sicut nec absumpta ita inalterata ad eorum descendunt, ut frigiditate sua tam vehementem dolorem excitare queant. Cum verò id negandum non sit, à refrigeratione quandoque dolorem colicum induci, causam aliam intercedere necesse est. Mercurialis putat, duplici de causa à frigiditate dolorem colicum induci, primum quoniam indurentur feces à frigiditate; deinde quia propter frigiditatem corrugentur intestina, quæ corrugata dolorem inducant. Verum non credibile est, frigus tantum in vivente corpore induci posse, quod ita contrahat intestina, ut inde dolor excitetur: neque frigus tam subito excitare potest feces, sicut sæpè subito à frigore dolorem induci videmus. Probabilius ergo est, frigida, dum frigidam intemperiem inducunt, & calorem naturalem debilitant, coctioni obesse, quâ debilitatâ, cum flatus, tum alij crudi & corrupti humores generantur; qui cum alios morbos, tum etiam dolorem colicum excitare valent.

C A P. III.

De Doloze Iliaco.

Icinum colicæ ab inflammatione malum est Ileus, *Ileus* utpote in quem non raro colica ab inflammatione degenerare solet. Nomen autem vel à parte affecta accipit, Ileus scilicet, hoc est, intestino tenui, vel à symptomate, quod in hoc malo intestina *æλῶς*, id est, conuolui videntur. Appellatur & Iliaca passio. Potest tamen distinguui inter Ileum & Iliacam passionem, ut Iliaca passio sit dolor intestinorum tenuium, qui tamen, ut *capite præcedente* dictum sæpè etiam colicus dolor appellatur; cum frequentius intestinorum dolor in colo contingere soleat; ileus verò is affectus, in quo excrementa, quæ per anum excerni debent, retinentur, & per os reiciuntur, ob inflammationem imprimis intestinorum & plerumque

quidem tenuium , quândoque tamen & coli. Et quidem non necessarium est , vt semper intestinorum dolori motus ille intestinorum inuersus cōiungatur, ac feces per os reiciantur : & tunc propriè dolor Iliacus, vel Iliaca passio appellatur. Vbi verò motui intestinorum inuerso etiam magnus dolor coniungitur , sine discrimine & Ileus & Iliacam passio appellari potest. Verùm cum quæ de dolore hoc Iliaco dici possunt, iam explicata sint partim *cap. 1. de ileo* , partim *capite precedente* de dolore colico, nihil de eo hic amplius addimus. Pertinet ad intestinorum dolorem & tenesmus. Verùm cum dolor is intestini recti & ani proprius sit , de eo *infra* de ani symptomatibus dicemus.

•••••

*Alui re-
gentio.*

Q Vicquid in cibo superfluum & alendo corpori ineptum est, idque crassus (nam aquosum per vesicam excernitur) per aluum eiici debet. Fitque id rectè dum omnia naturaliter sese habent, & aluum homines sani alij bis, alij semel singulis diebus deiciunt. Verùm non multis modis hæc actio vitatur. Aliquando enim aluus tardè, & nonnisi tertio, vel quarto die redditur; aliquando plures dies planè supprimitur. Et contrà aluus interdum sæpiùs, quàm par est, deicitur; id quòd in variis alui fluxibus accidit. Interdum feces alui per aliena loca excernuntur: aliquando alia præter feces per aluum eiiciuntur, de quibus ordine dicemus. Aluus primò interdum vel rarius, quàm par est, vel minùs, quàm par est, vel magno cum conatu excernit. Reperiri aliquos, quibus aluus ita segnis est, vt nonnisi tertio, quarto, septimo, vel decimo, aut duodecimo die excernant, etiamsi bene comedant, neque aliàs malè habeant, sæpe obseruatum. Ità refert Brasauolus *de medicin. purgantib. cap. 6.* se anno 1535. iter equitando fecisse, & cum esset apud D. Virginem Lauretanam, semel excreuisse, postea Romam profectum dies duodecim in itinere consumuisse, & Romæ demum iterum excreuisse, atque interim se maximè sanum vixisse. Similiter se Ferrariâ Venetias profectum, in accessu & recessu,

*Alui
dintius
suppreſſe
exempla.*

& mo

& morâ, qua Venetiis fuit, nouem scilicet dierum spatium, nihil excreuisse. Idem aliis interdum accidit, eiusque rei exempla annotata ab Alexand. Benedicto, *lib. 19. de curandi morb. rat. cap. 36.* Fernelio, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* Hieronymo Triuero, *comm. ad aphor. 20. lib. 2. Hipp.* Petro Foresto, *lib. 2. obser. 34. in schol.* Præterea Schenckius, *lib. 3. obser.* exemplum habet Melancholicæ puellæ, quæ tribus mensibus nihil aluo excreuit, & virginis cuiusdam nobilis, quæ annis amplius octo aluum, vrinam, menses & sudores cum periculosissimis symptomatibus suppressa habens vitam, tertio quoque die aluum clystere prolundo, duxit.

Causæ.

Cum autem ad naturalem fecum excretionem necessarium sit, primò vt adsint feces, quæ sui cum copia, tum qualitate intestinorum expultricem irritent, exque ad excernendum aptæ sint; secundò vt irritatio, seu stimulus hic ab intestinis percipiatur; tertio vt facultas naturalis irritata ad expellendum insurgat; quartò vt facultas animalis beneficio musculorû abdominis expulsionem hanc adiuuet: Si horum aliquod desit, fecum excretio, vel imminuitur & tardior fit, vel planè cessat. Primò feces non stimulant, vel quia nullæ adsunt, vel paucae adsunt, vel licet, adsint mordacitatis & acrimoniæ sint expertes. Cum autem irritatio ista fieri debeat in intestino recto, licet in reliquis intestinis feces adsint, tamen si ad intestinum rectum non descendunt, nulla fit irritatio. Ita si intestina ore reiciantur, id quod fit in Ileo, vel per alium locum, vt infra dicetur, excernantur, vel intestina superiora occludantur aut obstruantur, feces ad intestinum rectum non descendunt. Idem accidit, si intestini recti pars superior coalescat, id quod nobili cuidam Equiti Carolo Nouolano accidisse refert Marcellus Donatus, *de hist. med. mirabili lib. 4. cap. 10.* Huic enim cum aluus supprimeretur, nec aliis modis aperiri posset, vndecimo die mortuus est. Corpore aperto intestinum rectum ita in parte superiore per digiti transuersi longitudinem conuissæ & coaluissæ inuentum est, vt vix tenuioris funiculi crassitiem æquaret, vtrinque in confinio intestini partibus in tumorem quen-

dam veluti glandulosum eleuatis. Paucae feces fiunt, dum paucus cibus assumitur. Secundò expertes acrimoniæ sunt feces, vel dum frigidæ sunt & ex cibo frigido genitæ, vel, quod frequentius accidit, dum bilis flaua, quæ ad intestina transmissa & excrementis admixta ea ad excretionem stimulat, deest, vel aliò fertur, id quod fit in ictericis, vel euacuata est. Vnde post purgationem ac clysteres alius subsistere sæpè ad diem vnum vel alterum solet. Quòd tamen etiam eà de causâ accidere potest, quod intestina omnibus excrementis euacuata ad excretionem non stimulantur, donec iterum repleta sint. Tertiò irritationem non sentiunt intestina, dum vel fecibus quasi assuescunt, ob diuturniorem earum retentionem, vt iis accidit, qui propter forensia vel alia negotia feces præter debitum retinent, vel quia stupore laborant intestina, de quo infra, *de stupore ac paralyfi ani*, dicetur. Quartò etsi facultas irritatur, & irritationem sentit, tamen excretio non sequitur, vel læsâ facultate, vel ob errorem externum. Facultas vel labefactatur vel impeditur. Labefactatur ob intemperiem intestinorum, imprimis frigidam & siccam. Pertinet ad læsam facultatem & id vitium, cùm muscoli abdominis opem expultrici facultati non ferunt, quia vel in ipsis, vel in vicinis abdominis partibus affectus aliquis est, qui dolorem parit, ob quem ipsorum motus impeditur. Facultas impeditur in excretionem vel ob viarum angustiam, dum tumore aliquo intestina crassiora aut comprimuntur, aut constipantur, aut conuoluuntur, aut pituitâ viscidâ obstruuntur, vel ob retentricis facultatis robur, quâ de causâ excrementa diutius retenta ficciora fiunt. Pendet autem retentricis robur à siccitate moderata, quàm propterea etiam augent adstringentia & retentricem roborantia, vt mespila, cydonia, præsertim si primâ mensâ sumuntur. Pertinet huc locus Galeni, dum Hippocratis verba, 6. *Epidem. comm. 5. text. 27. Refrigeratio, quæ in ventre sunt, durat, ita explicat: Refrigerationem exteriorum semper ventrem siccitate cognoscimus, interiorum autem contra humectare atque lenire, quæ cæliacos etiam, qui vocantur affectus, id est, ventris profluvia interdum concitat, quo tempore ipsa quidem in-*

teriorum membrorum corpora, duriora fieri contingit, humores autem cibus non rectè concoctis neque distributis descendere. Quòd autem, cùm calum nos ambiens frigidius fuerit, quæ in ventre sunt, diutius ibi morantur, evenit, quòd imus partibus muscoli sedem claudentes impositi sunt, qui per frigus coguntur, constringunturque. Hæc Galenus. Ob errorem autem externum, seu obiecti, quòd expelli debet, fecum scilicet ratione alui deiectio læditur, dum feces alui nimis sunt crassæ, viscidæ, aut duræ. Generantur autem feces crassæ & viscidæ è cibus crassis & viscidis: duræ autem fiunt, quia nimis exiccantur; quòd accidit, quia aut cibi, unde generantur, nimis sicci sunt, aut pauco nimis potu diluuntur, aut humiditas ipsorum in transitu per intestina omnis exhauritur, id quòd fit aut propter epatis & lienis caliditatem, aut propter vehementem motum, imprimis equitationem, & in curru vectionem velocem, aut propter diurnam in intestinis moram, aut propter habitum corporis calidiorem, ob quem multum per ambitum corporis distribuitur, & discutitur. Quòd pertinet etiam inedia, quâ intestina & feces alui exsiccantur, & ob quam etiam postea, dum eam amplius non patitur æger, sed cibum rursus assumit, nihilominus feces exiccantur, dum natura famelica quicquid humoris in chylo est, per venas mesaraicas exugit, unde feces exiccantur. Atque hac de causa accidit, ut qui post morbos acutos conualescunt, etsi auidè comedant, nihilominus aluum sicciorem habeant; quòd & iis interdum, qui benè nutriuntur, accidit. Fecum autem hæc exsiccatio & durities, quæ alui suppressæ causa est, præcipuè accidit in intestino recto, & eò loci, ubi tenuia intestina in crassa desinunt. In hac autem causarum explicatione non prætereundi Aphorismi Hippocratis, 20. sect. 2. Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, iis senescentibus, exsiccat. Quibus verò iuuenibus adhuc aluus sicca est, iis senescentibus humectatur; & 23. eiusd. sect. Quicunque aluos humidus habent, melius degunt iis, qui siccas habent, ad senectutem verò deterius. Nam senescentibus magna ex parte exsiccat. Hi enim Aphorismi eatenus saltem veri sunt, si eadem victus ratio seruetur. Si verò victus ratio, quam

quis iuuenis obseruauit, in senectute mutetur, non mirum etiam, id, quod Hippocrates scribit, non fieri. Variantur autem alui, deiectiones secundum ætates ob eam, quæ in illis fit, corporis dispositionis mutationem. De qua re prolixè Galenus, *in comm. in aphorismos allegatos*, & alij interpretes. Neque etiam inter causas alui tardioris prætereunda videtur pituita illa crassior, vniuersum intestinorum ductum obducens, qualem Lipsius aliquando & alij quidam excreuerunt, vt supra, *sect. I. cap. 3. & 5.* dictum. Hæc enim pluribus modis alui tardioris causa esse potest, dum & internam intestinorum tunicam oblinendo facit, vt stimulus fecum ab iis non percipitur, & visciditate sua feces quasi detinet, ne facilè versus aluum moueantur. Vt ita si causas has omnes, quas per diuisionem inuenimus, in numerum redigere velimus, alui retentæ sint hæ causæ. Fecum in intestino recto defectus, dum illæ vel ore, vel per aliam viam eiciuntur, vel via ex superioribus intestinis ad rectum iis non patet. Fecum paucitas; vel ex acrimoniæ expertes, ob bilis, quæ admiscetur aliàs, defectum: fecum diutina retentio: stupor ani, intestinorum frigiditas & siccitas, musculorum abdominis vitium, intestinorum angustia, facultatis retentricis robur, fecum crassities, visciditas vel durities.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cùm autem causæ, à quibus alui retentio prouenire potest, plurimæ sint, vt modò dictum, atque ob curationem eas discernere & vtile & necessarium sit, danda opera, vt quæ mali huius causa sit, manifestum fiat. Primò ergò inquirendum, an causa aliqua externa præcesserit, & an cibus, potus, aer, equitatio, vectio & similes causæ alui suppressioni occasionem præbuerint. Si nihil horum præcesserit, causæ internæ perpendendæ sunt; an nimirum morbus aliquis in intestinis superioribus adsit; feces alui per os vel aliam viam reiiciantur, an icterus adsit, vel ani stupor, in musculis abdominis vel vicinis partibus morbus aliquis dolorem patiens, vel calidioris epatis indicia sint conspicua, vel feces duræ & crassæ in intestino recto hæreant, aut si quæ aliæ huiusmodi causæ adsint.

Prognostica.

1. Aluus tardior vel intercepta semper capitis sympto- Prognostica.
mata auget. Vapore enim è fecibus retentis caput reple-
tur, corpus ingrauescit, ventriculi coctio læditur, atque
etiam reliquæ coctiones malè se habent. Præstat propter-
ea tam in sanis, quàm in ægris aluum quotidie suum offi-
cium facere, quàm adstrictam esse. 2. Alui autem tarditas
vel retentio nunc periculosior, nunc minùs periculosa
est, pro caussarum, qui eam excitant, varietate. Si enim
ab intestinorum inflammatione fiat, grauissimum & ple-
rùmque lethale malum est. Satis etiam sæpè pertinax est
alui obstructio, è fecibus induratis, quæ colicos dolores
diuturnos parit. Vt enim ex obseruationibus Doctoris
Oethæi refert Schenckius, lib.3. etsi interdum purganti-
bus aluus probè euacuata videtur, & excrementa liquida
egeruntur; tamen excrementa alui sicca & dura plurima
nihilominùs in is subsistunt, & nouas obstructions, aut
dolores pariunt. Excrementa enim liquidiora præter-
fluunt, & sicca ac dura hærent. Ideoque in tali casu pri-
mò clysterem vnum atque alterum ad feces emolliendas
iniicere vtile est, & postea purgantia exhibere, quæ si vel
operari tardius videantur, vel pauca educere, denuò cly-
steres iniicere conuenit. Eadem etiam aliarum caussarum
ratio est.

Indicationes.

Causse externæ omnes, occasionésque, quæ aluum tar- Indica-
tiones.
diorem reddunt, tollendæ sunt. Deinde & causse internæ;
atque hæ cum variæ sint, quælibet conuenienti modò
amouenda. Si rimirum adit intestinorum inflammatio, si
icterus, si ani stupor, & similes causse, tollendæ. Quòd qua
ratione fieri debeat, ex iis, quæ hætenus dicta sunt, & di-
centur, patet. Neque enim rationem tot & tam varias
causas tollendi vno hoc loco explicare conuenit. Vt pau-
ca ex Galeno, i. de tuenda sanis. cap. 14. saltem afferamus,
retentionis causse contrariam semper causam admouere
oportet. Si enim ciborum paucitate & siccitate aluus sit
restricta, cibi plures & humidiores exhibendi. Si siccitate,
humidiora: Si austeritate & acerbitate, dulcibus & pin-
guibus cibandi erunt ægri. Si in ordine ciborum erratum

fit, & primò sicca, adstringentiâque sumperint, humida, pinguis & dulcis secundo loco, error corrigendus. Si cum bis edendum erat, semel comederunt, non bis modò, sed etiam amplius pascendi. Eodem modò & recens contractas intemperies contrariis remediis tollere oportet, scilicet, quòd siccatum est, humectando, quòd refrigeratum est, calefaciendo, & reliquos affectus simili ratione corrigendo. Quæ tamen ætatis mutatione remoueri possunt, iis vel nullum, vel lenè auxilium adhibeatur, aliisq; interim cibus lubricantibus laxa per vices seruetur, & omnia contraria & adstringentia vitentur. Tertio ipsa aluus ad excretionem stimulanda aut viâ lubricæ reddendæ, ac fæces, seu duræ fiant, quia diutius retinentur, seu diutius retineantur, quia siccæ & duræ sunt, emolliantur. Vbi notandum, ad hanc rem commodiores esse cibos, & ea, quæ cibus admiscuntur medicamenta, aut quæ paulò ante cibum sumuntur; Medicamenta verò purgantia & præcipuè fortiora ad hanc rem inutilia esse; cum post eorum vsum aluus sisti & adstringi soleat, ob causam supra propositam.

*Curatio.**Curatio.*

Exhibendi ergo cibi aluum lubricantes, vt atriplex, malua, spinachia, blitum, oleo vel butyro condita, passula, ficus, oleum, butyrum, & quæ simulacria ac nitrosa sunt, vt brassicæ succus, beta, mercurialis. Etsi verò & fructus plurimi sint, qui emolliant ac laxent, tamen quia facile corrumpuntur, præsertim si diu in ventre retineantur, ab iis abstinendum. Ideoque tutius est oleosis & pinguibus feces emollire, & nisi sponte exeant, per lenes planè & humectantes clysteres educere. Pessimum verò est, naturam ita assuefacere, vt nisi fortioribus & acerbis clysteribus ac glandibus irritata officium suum faciat. Vtile est & serum lactis, cui tantum mellis, quantum ad suauem saporem citra stomachi subuersionem sufficit, addendum; & quia Hippocrates, 4. aphor. vlt. scribit, mictio noctu plurima facta paruam deiectionem significat, documentum nobis hoc præbet, vt iis, quibus aluus siccior est, plus potus demus, & quantum possibile, distributionem eius inhibeamus, quòd fiet, si nonnisi cibi iam bona

parte

parte sumpta bibatur. Inter medicamenta vtilissima est aloë, & species hieræ cum octoginta partibus aloës confectæ, quæ D.ß. ad D. j. exhibendæ horæ vna ante coenam. Nam vt Galenus, 2. de compos. med. sec. loc. in fine scribit, intestina & ventriculus roborant, & eorum expulsionem ac sensum vegetiorem reddunt, pituitam iis substratam abstergunt, & vim expultricem irritant. Earum tamen vsus frequens, præsertim in iis, qui intestina sicciora habent, vitandus. Nam neque etiam aloë senibus propter siccitatem satis conuenit, sed potiùs cibus mollientibus & lubricantibus in prima mensa sumtis aluus iis laxanda. Et præstat in eorum vsu subsistere, etsi biduo saltem aluus soluator, quàm valentioribus, nisi necessitas valdè vrgeat, medicamentis vti. Neque etiam lenientia hæc copiosè exhibenda. Nam si copiosè sumantur, & aluus valdè laxetur, sequentibus diebus adstringitur. Qua de causa etiam acria per aluum infundenda non sunt, sed humectantia & pingua solùm sufficiunt, quale est oleum. In infantibus & tenellis ventrem oleo, adipe, vel vnguento Agrippæ inungere vtile est. Rari præterea quidam alui ducendæ modi apud Autores occurrunt, qui non prætereundi. Hieronymus Thriuerus, *comm. in aphor. 20. sect. 2.* Hippocratis scribit, rusticos iamdudum nosse experientia, quòd si nudis pedibus humi obambulent, ventrem pertinacem solui. Atque eius rei historiam refert Brasauolus, *cap. 6. tract. de medicinis purgant.* dum scribit, Ferrariensium Ducem Borsum in alui duritiem incidisse & per triduum nihil excreuisse, & consultum ea, de re Medicum eo tempore insignem Michaëlem Sauonarolam suasse clysterem iniici, quo nihil proficiente iussit pauimentum, quòd erat marmoreum, frigida aqua copiosiore conspergi, & Ducem lecto surgere, ac nudis pedibus ambulare. Non quinquaginta passus perrexerat Dux, & per ventrem dolorem ac *βορβορύμων* sentire cœpit, sedem petiit, & potentissimè excreuit; quo factò iussit Sauonarola aquâ, in qua herbæ calidæ essent decoctæ, Ducis pedes ac crura ablui, quòd consilium Dux centum aureis remunerari iussit. Quòd proculdubio accidit ob pedum, quem cū partibus

Rari al-
ui ducen-
da modi.

neruosis & membranosis, qualia etiam sunt intestina, habent, consensum, atque hoc intestinorum refrigerationem; sicut alias etiam, si venter frigori exponatur, dolor colicus & alui excretio copiosior excitari solet. Verum Braſauolus hoc periculosum auxilium esse putat, & non tentandum; cum tormina inducere possit, & alui profluuium, quod alias etiam accidit, si illa & partes inferiores detectæ sint. Nonnulli sorbilibus ouis sumtis ventrem solui refert Braſauolus, *eodem tractatu*, & Marcellus Donatus, *de Mechoacanna*; quod proculdubio euenit, cum in cruditatem nidorosa oua, quod in quibusdam accidere solet, degenerant, quam natura per aluum eiicit. Pilulis compressis & altera partem saluam madefactis, atque ventriculo extra apposis, Abbatissam quandam sufficienter purgari solitam refert Fallopius, *cap. 2. tract. de purgant.* Sed supra iam dictum, purgantia etiam extra applicata, dum se per orificia venarum & arteriarum in corpus insinuant, ventrem mouere posse, de qua re etiam in Institut. *lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 11.* dictum. Nonnullis quoque ex solo purgantium odore aluus laxatur, cuius rei exemplum habet Alex. Benedictus, *in præf. in lib. de peste.* Barthol. Maranta, *meth. cognoscendi simplicia, lib. 3. c. 15.* & alij. Noui etiam Medicum, cui, si in vola manus pomum colocynthidis contineret, donec incalesceret, aluus laxabatur. F. Platerus, *lib. 1. obseru.* scribit, se in quibusdam excrementa alui, quæ ob duritiem excerni non poterant, tussi & sternutatione concitata eiecisse.

C A P. V.

*De Alui fluxibus in genere, & de Cœliaca affectione
ac Lienteria.*

V T præter naturam est, si excrementa alui longiore,
quàm par est, tempore retineantur: ita æquè præter
naturam est, si citius & frequentius, imò copiosius, quàm
par est, excernantur, quæ præter naturam excretio alui
fluxus appellantur. *Differentiæ.*

Cum autem variæ alui fluxus sint differentiæ, ratione
materiæ, quæ excernitur; partis & loci, à quo in intestina
mate

materia confluit; causæ efficientis: atque ob differentiam hanc varia curandi ratio exigatur; prius differentia alui fluxuum explicanda, & alui fluxus in suas species distinguendus. Materiarum ratione alui fluxus varij sunt. Aliquando enim cibi nondum concocti, aut imperfectè cocti per aluum deiiciuntur, qui fluxus Lienteria, & Lientericus, item Coeliacus appellatur. Aliquando chylus per aluum excernitur; aliquando humores excrementitij, bilis, pituita, melancholia per aluum excernuntur; qui fluxus cum sine exulceratione intestinorum est, Diarrhœa dicitur: si cum exulceratione, dysenteria. Aliquando etiam sanguis sine intestinorum exulceratione excernitur. Ad materiarum considerationem pertinet & motus eius, qui vel symptomaticus est, vel criticus. Symptomaticus est, cum natura à copia vel prauitate materiarum stimulata intempestiuè & præposterè materiam expellit. Criticus verò est utilis, cum consueto, vel opportuno tempore materia euacuatur. Qua de re Galenus, in fine libri de sympt. differens, scribit, quædam etsi toto genere sint præter naturam, ut hæmorrhagia narium, vomitus, sanguinis per aluum deiectio, hæmorrhœis, aut aliud huius generis, præter naturam simpliciter non sunt, modò *congruè*, id est, tempestiuè, quando id, quòd molestum est, expellitur. Et 7. meth. med. cap. 11. Sunt, inquit, quibus diarrhœa & Cholera certis intervallis omnem corporis redundantiam educit. Ratione loci, à quo materia confluit, fluxus alius à toto est, qui colliquatiuus dicitur, & familiaris est febribus pestilentibus, causso, hæcticæ, phthisi, atrophix, nonnunquam & viscerum inflammationibus: alius à ventriculo, epate, liene, mesenterio, cerebro, intestinis, vel etiam toto venoso genere, raro à pulmone, & thoracis cavitatem fluxus oritur, ut phthisicis, & empyicis ante mortem accidere solet. Tandem ratione causæ efficientis fluxus differunt, quæ est vel interna, vel externa. Internæ causæ ratione fluxus differunt, quòd vel intestina magis, quàm par est, stimulantur, vel retinere nequeunt, vel paralyti affectus est sphincter. Externæ causæ sunt omnia, quæ ad producendos humores vitiosos faciunt. Quò pertinent

Lienteria
& fluxus
Coeliacus.

Diarrhœa.
Dysenteria.

Causæ
externæ
alui fluxuum.

tinent & venena ac fortia medicamenta purgantia assumpta, quæ *ἡ περιμάζουσι* excitant. Verùm commodissimè, & ad methodum curandi instituendam rectissimè fluxus alui ita distinguuntur, quòd alius est, quando cibus nondum planè concoctus excernitur, qui Lienteria, & Lientericus appellatur, à quo Coeliacus tantùm ratione minoris cruditatis differt; alius, cùm humores alij quicunque sine exulceratione intestinorum excernuntur, qui diarrhoea appellatur; alius, cùm humores cum ventris dolore & torsione ac intestinorum exulceratione excernuntur, & proinde deiectiones cruentæ sunt, qui fluxus dysenteria nominatur; alius cum sine dolore ac intestinorum exulceratione sanguis effluit: de quibus ordine dicendum, & coeliaco fluxu ac lienteria, de diarrhoea, de dysenteria, de sanguinis per aluum profluuiio agendum.

De Lienteria & Coeliaca affectione.

Coeliaca affectio & Lienteria tantùm ratione minoris & maioris differunt, eandemque curationem postulant. Lienteria enim dicitur, cùm alimenta prorsus cruda statim, vt assumpta fuerunt, per aluum excernuntur, vt alimenti assumpti genus apertè agnosci possit. In coeliaca verò affectione diutius nonnihil in ventriculo alimenta morantur, neque tam citò per aluum descendunt, & iam aliquam coctionem adeptæ sunt, nondum tamen perfectam. *Κοιλιακή* autem à parte affectâ, hoc est, ventriculo nomen accepit, tanquam peculia sit ventriculi affectio. *Λευκίτριά* verò quasi *λεϊότης τῶν ἐντέρων*, quòd qui primi hanc appellationem huic malo indiderunt, id à læuitate, seu glabritie intestinorum superficiei fieri existimârunt, perditâ illorum naturali asperitate. Verùm Galenus id reprehendit, 6. aph. i. quia intestina ingestos cibos non asperitate quadam retineant, sed amplexu suavi, arcto tamen, quo effluere illos intestina, cùm naturaliter habent, prius non finant, quàm legitimè sint concocti, atque ita tempus complecti cibum cum concoquendi tempore exæquetur, vt loquitur Galenus, de sympt. diff. cap. 4. Attamen hanc causam inter alias quoque causas admittit Aëtius, vt postea dicetur, & *λεῖον* lubricum etiam significat. Neque affectio

*Fluxus
Lienterici
&
coeliacus
quomodo
differât?*

*Coeliaca
affectio
& Lienteria.*

*An ob
læuitatē
intestino-
rum p. n.
fiat Lienteria.*

Etio semper nomen à proprio symptomate, sed frequenter à manifestiore & vulgò notiore accipit. Hoc tamen verum est, non tantum intestinorum, sed simul, & præcipue, ventriculi affectionem esse lienteriam, quorum facultas retentrix læditur, ut patet ex Galeno, 4. aph. 1. 6. aph. 1. 3. aph. 22. Est nimirum Lienteria, ut Galenus, de differentiis sympt. cap. 4. definit, celer per ventriculum ad intestina esculentorum potulentorumque, transitus, quo talia eiiciuntur, qualia fuere assumpta.

Lienteria definitio.

Causse.

Cœliacæ affectionis & Lienteriæ causa proxima est retentricis facultatis ventriculi, atque intestinorum læsio, ob quam cibi, antequam cocti sunt, per intestina descendunt, atque per aluum deiiciuntur. Ut enim coctio fiat, necessum est, cibos aliquandiu in ventriculo retineri; quòd si non fiat, cibi crudi ad intestina descendunt, & per aluum excernuntur: atque ita non quia incocti permanent cibi, idèò deiiciuntur; sed quia citò & ante tempus debitum deiiciuntur, idèò coqui & immutari non possunt. Quia tamen diu homo sine alimento vivere non potest, non omne alimentum, quòd assumitur, per aluum deiicitur, sed breui illo, quò retinetur, tempore tenuiores & subtiliores esculentorum & potulentorum partes alterantur & coquuntur, quæ corpori in alimentum cédunt. Et si verò quandoque etiam coctricis facultatis vitio cibi incocti & crudi deiiciuntur, dum ventriculus, vel ob calorem debilem innatum, vel quia omentum, aut epar, aut vicinæ partes frigida ventriculum refrigerant, cibos concoquere non valet: tamen tàm propriè dicta lienteria non generatur, si retentrix adhuc se bene habet. Non enim celeriter & paulò post, quàm assumpta sunt, alimenta deiiciuntur, id quod in lienteria propriè dicta accidit, sed satis diu in ventriculo morantur; ob caloris tamen ventriculi debilitatem, etiam in diuturniore mora, & quæ, si calor ventriculi se rectè haberet, ac coctionem sufficeret, coqui non possunt. Et quidem quandoque retentrix tam ventriculi, quàm intestinorum læditur: quandoque tamen vel solius ventriculi, vel solum intestinorum retentrix læsa cœliacæ affectionis vel lienterię causa esse potest.

Causse.

An læsa solum coctrice facultate ventriculi lienteria generari possit?

Cum

Cum enim intestina vim habeant chylum in ventriculo genitum amplius elaborandi, si intestinorum vis retentrix læditur, etsi ventriculus bene sese habeat, tamen quia non tam diu, quam par est, alimentum in intestinis retinetur, illam, quam debet, elaborationem, & perfectionem non suscipit, sed crudum quodammodo per aluum deicitur, atque Coeliaca affectio oritur. Si vero intestina bene sese habeant: ventriculus tamen cibum satis diu non retineat, præpropere ad intestina descendit, atque coctionem, quam debebat in ventriculo accipere, in solis intestinis recipere non potest, atque ita crudus, & intempestivè per intestina descendit, lienteria oritur. Læditur autem retentrix facultas vel per se, vel per accidens. Per se, dum vel labefactatur ab insigni intemperie frigida & humida, quæ instrumenta retentionis laxantur, & ad retentionem parum apta redduntur: eaque aut sola aut cum humore pituitoso coniuncta, qui nonnunquam è cerebro in intestina, & ventriculum decumbit, sicut & pinguium & lubricorum immoderato usu mollis & laxior factus ventriculus cibum retinere non potest. Hinc etiam dysenteriae superuenit lienteria, 7. aphor. 76. & 1. de morb. quia in dysenteria intestina pravorum humorum transitu affliguntur, & calor nativus ac tonus eorum labefactatur: Hinc quoque lienteria & hydrops ferè reliquis morbis desinentibus superveniunt, cum non queat facile ventriculus ab accepta humiditate exsiccari. Hippocrates in lib. de aère, aquis & locis. Impeditur retentrix à cicatrice densa & lævi, ut loquitur Aëtius, quæ dysenteriae magnæ, & exulcerationi profundæ succedere solet; ubi ob densitatem cicatricis ciborum per corpus distributio impeditur, osculis venarum mesaraicarum obturatis, ob læviorem verò cibis ad perfectam coctionem retineri non potest; Sicut idem docet, tetrab. 3. serm. 1. cap. ult. Rarò tamen hanc ob causam lienteria accidere videtur. Non enim credibile est, vivente homine, ita posse intestina exulcerari, ut omnia, aut maiori ex parte vasorum oscula obturentur. Et quamvis post dysenteriam interdum lienteria sequitur: vero tamen consentaneum est, eam fieri ob insignem ventri

Cur dysenteria lienteria superueniat?

ventriculi & intestinorum labefactionem. A pituita lienteriam fieri posse, magis credibile est, quæ cum intestina lubrica & laxa reddere; tum oscula venarum mesaraicarum obturare, tum calorem obtundere potest. Per accidens verò læditur retentrix, dum expultrix valde irritata cibos nondum concoctos mox deorsum propellit. Citius enim, quàm par est, expultricem excitari, est retentricem lædi. Fit hoc ab vlcerosâ ventriculi, aut intestinorum ex acribus & mordacibus humoribus dispositione, eo modò in superficie illorum membrorum factâ, sicut aphthæ in ore puerorum fieri consueuerunt, teste Galeno, 3. aph. 22. Atque hæc vlcerosa dispositio, si longo tempore perseueret, in dysenteriam abit. Galenus, 6. aphor. 1. Interdum & ab occulta alienâque qualitate ventriculolum obsidente idem malum accidit, ex esu fungorum, & fructuum putrescentium, ex veneno, ex praua aëris constitutione, à quorum postremò epidemiæ lienterix originem ducunt. Atque hæc causæ, præcipuè frigida & humida intemperies & pituitosus humor, vel vlcerosa intestinorum dispositio, si sint remissiores, coeliacam affectionem generant, quæ est minus velox cibi & potus, & quidem nonnihil mutati excretio; quibus affectio coeliaca à lienteria differt. Hinc Lienteria & Dysenteria autumnò maximè fiunt, 3. aphor. 22. Cùm enim lienteria fiat, vel retentrice ventriculi & intestinorum læsâ ab intemperie frigida & humida, vel ob eorum exulcerationem ab humoribus mordacibus, hæc duo, viscerum scilicet intemperies, & humorum acrimonia, autumnò potissimùm ex inæquali aëris constitutione gigni possunt. Eandem ob causam in ætate consistente lienteria frequentius accidit, 3. aphor. 30. Causæ enim lienterix magis in iis, qui ultra iuuentutem sunt prouecti, reperiuntur. Fernelio non solum cibi semicocti, sed chyli etiam absoluti imperfecta est distributio, ob epatis, lienis & mesenterij obstructionem, aut ob trahentis in hisce partibus facultatis imbecillitatem, aut ob alimentorum, præsertim cacochymicorum, & potus quoque copiam & corruptionem. Atque ita ipse coeliacam à ventriculi vitio non fieri statuit. Ga-

*Liente-
ria &
Dysente-
ria, quã-
do & in
qua æta-
te fre-
quentius
fiant?*

lenus tamen, 6. de loc. affect. cap. 2. vt lienteriam, ita & coeliacam, tum ventriculi, tum intestinorum vitio fieri scribit, & κοιλιακή à parte affecta, hoc est, ventriculo nomen accepit, quasi peculiaris sit ventriculi affectio. Ita etiam Aëtius, *tetrab. 3. serm. 1. cap. 32.* scribit, coeliacam affectionem fieri, quando humida excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate nequeunte digerere. Et fluxum istum, qui fit à chylo non distributo, aut alimentis corruptis alij autores malunt ad diarrhœam, quàm ad coeliacam affectionem referre. Bauderonius adhuc vnam lienterix causam addit, atque ex frigore & resolutione nervorum sextæ coniugationis lienteriam fieri posse, & neminem eorum, qui tempore hyemis per alpes iter faciunt, id negare scribit. Veruntamen hoc rarum esse ait. Quòd si accidat, ad diarrhœam potius, quàm lienteriam pertinere videtur. Cùm autem secundùm has causas curatio coeliacæ affectionis & lienterix variet, dicendum erit de lienteria ob læsam retentricem ab intemperie frigida & humida, & humore pituitoso: deinde de lienteria ab expultricis irritatione, seu vlcerosâ dispositione, & vlcere ventriculi: Si priùs, quæ de lienteria in genere dicenda restant, expediuerimus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Et quidem cognoscuntur hæc materia, quòd per aluum continenter cibi crudi, hoc est, nihil aut parum ab assumptorum consistentia, colore, odore, aliisque qualitatibus immutati excernuntur, & colore imprimis sub alba & cinerea sunt, liquida, spumosa, æger ex cibo assumpto non nutritur, corpus contabescit, adiunt rugitus, inflammationes. Et quidem in coeliaca affectione post 6. vel 7. horas cibus assumptus deiicitur, aliquo modò qui dem mutatus, sed non perfectè coctus. Et plerùmque coeliaca est præuia ad lienteriam dispositio, eamque sæpissimè antecedit. Debilitata enim aliquo modò facultate retentrice & propterea concoctrice officium suum præstare non valente, crudiora, molliora & humidiora excrementa per aluum eici incipiunt, quæ & interdum foetorem aliquem habent, dum pro coctione putredinis initium contrahunt,

hunt, hominésque sunt nauseabundi, extenuantur, quæ vitia in dies magis augentur; & tandem res ad Lienteriam peruenit. Quandoque tamen sine præuia coeliaca affectione Lienteria excitari potest. In Lienteria cibi, paulò postquam sunt assumpti, tales quales sunt assumpti, deliciuntur, ita vt cibus ipse cognosci possit.

Prognostica.

1. Lienteria & coeliaca mala sunt non contemnenda, quia vniuerso corpori nutrimentum subtrahunt; vnde atrophia vel cachexia & hydrops, præsertim tympanites, sequuntur. Lienteria tamen periculosius malum est, quàm coeliaca; siquidem à maiore caloris natiui prostratione, & toni ventriculi debilitatione provenit. 2. Lienteria, quæ acutis, & chronicis morbis superuenit, difficilem curationem admittit, ob virium deiectionem. 3. In coeliaca res ferè desperata est si morbus diutius duret, agris ad conuenientem diætam pigrescentibus. Si itaque morbus autumnino incipiens ad hyemem se extendat, difficilior omnino duratur. Aëtius, *tetrab. 3. serm. 1. cap. 37.* 4. Coeliaca si absque manifesta caussa desisse videtur, iterum inuadit, vbi ex leui errore iam denuò suboritur.

Prognostica.

Curatio.

Coeliacæ & Lienteriæ curatio duobus perficitur, auferendo causam, quæ curatio maximè regularis est; & symptomata, quòd sit celeriori, & propterea copiosiori, crudiori & humidiori deiectioni occurrendo: quorum posterius, cum omni Lienteriæ commune sit, de eo in genere dicemus, & quomodo huic symptomati, si valde urgeat, sit occurrendum, simul dicemus. Commodissimum tamen est, si vnà operâ & medicamento & causæ & symptomati occurrì possit. Vt autem fluxus hic sistatur, requiruntur, quæ intestina & ventriculum roborant, & adstringendo prohibent, ne tam citò cibus per aluum descendat. Itaque inter interna viles sunt fructus adstringentes, tam per se sumpti in prima mensa, quàm cum aliis cibis cocti, vt *cydonia, pyra austera, sorba, mespila, corna: item syrupus de rosis siccis, ribes, de mentha, de absinthio, diacydonium, rob ribes, berberis, coriandrum, terra sigillata, corallia, trochisci de carabe, semen oxylapathi; species diarrhœdi, sp. vi-*

Interna
Medica-
menta.

trioli, salis; ex calidioribus, aromaticum rosatum, iheriata.
Externa. Extrà viles sunt inunctiones ventris, quæ fiunt oleo mastichino, absinthij, nardino; & Vnguenta & Emplastra è nuce moschata, mastiche, galanga, schœnantho, calamo aromatico, maci, absinthio; Emplastrum de crusta panis, cui aliqua pars Emplastri de baccis lauri addi potest. Vel ℥. Absinth. mentib. an. M. j. rosar. rubr. p. ij. medulla panis torrefacta & macerata in vino ℥. ij. cinamomi, galangæ, ligni aloës an. ℥. j. nucis mosch. mastiches, boli Armeni an. ℥. s. medulla cydoniorum in vino coctorum ℥. ij. vini in quo cydonia cocta fuerunt q. s. F. Cataplasma, quòd actu calidum ventriculo applicetur. Fomenta quoque conueniunt per spongiam, vel pannum vinò rubro madidum, in qua cocta fuerint rosæ rubræ, mentha, absinthium, cyperus, galanga, schœnanthum, &c. Et postea inungatur venter oleo nardino, in quo mastiche dissoluta sit vel cerotum imponatur cum pulueribus aromaticis.

Verùm cum ista medicamenta ita moderanda sint, vt causam non augeant, & commodissimum sit, talia parare, quæ simul & causam & symptomata respiciunt, iam qua ratione causis occurrendum sit, dicendum.

De Lienteria à retentrice labefactata.

Lienteria & **Coeliaca** à retentrice labefactata fit, vt dictum, ob intemperiem frigidam & humidam, cum vel sine materia, & omninò cum tonus fibrarum retentrici facultati seruientium in ventriculo & intestinis laxatur. Id quò fit ex errore victus, vt si quis longo tempore vtatur oleosis & pinguibus, multa aqua, vel si pituita ventriculum laxans è cerebro in eum destillet vel aliis etiam de causis in eo colligatur. His causis Bauderonius, vt dictum, addit resolutionem sexti paris neruorum à frigore.

Signa Diagnostica.

Signa. Si Retentrice labefactata Lienteria accidat, Coeliaca antecedit; quòd non fit, quando per accidens expultrice irritata læditur, sed Lienteria mox excitatur; nullus etiam dolor percipitur.

Prognostica.

Prognostica. Difficilius curatur Lienteria, quæ ab intemperie hectica ortum habet; facilius quæ à materia pituitosa. 2. Lienteria, quæ acutos & chronicos morbos sequitur, difficulter

ter curationem admittit ob virium debilitatem. 3. In diuturnis Lienteriis, si ructus acidus superueniat, qui prius non aderat, bonum signum est, 6. aphor. 1. & 2. Epid. sect. 2. Significatur enim, naturam antea labefactatam ad concoctionem cibi iam excitari, atque ita operis sui remissioni: vel, ut Aëtius loquitur ventriculum atque intestina non veluti inanima cibum finire pertransire, unde paulo post Lienteria cessabit. Qui verò ructus acidi inter initia mox accidunt, nullum prælagium edunt, sed tantum indicia sunt intemperiei frigidae, aut etiam pituitæ frigidae, ac imprimis acidæ ventriculum obsidentis.

Indicationes.

Intemperies frigida & humida contrariis alteranda: materia, si adsit, præparanda & euacuanda; & laxatus ventriculus ac intestina roboranda, & adstringenda.

Indicationes.

Curatio.

Materia ergo, si adsit, præparetur, *Syrupo de betonica, de absinthio, de mentha, melle rosato, cum aquis vel decocto foliorum betonicae, salviae, menthae, seminis feniculi & similium.* Decoctorum tamen sit minor quantitas, ne fluxus augeatur. Vomitus ad materiam pituitosam, quæ ventriculi facultatem retentricem labefactat, & tunicis ventriculi adhærens eum lubricum reddit, excludendam utilis est, præsertim si æger sit nauseabundus & ad vomitum facilis. Per aluum verò lene purgans tale paretur. ℞. *Cortic. myrobalanor. chebulor. an. Drach. ij. sem. fenic. scrup. j. xingiber. scrup. β. agarici albi Drach. j. flor. rosar. rubr. absinth. Romani an. p. j. Coqu. in s. q. aquæ communis. Colaturæ expressæ ℞. vnc. iij. syrupi vel mellis rosat. solutiv. vnc. j. M. vel ℞. Agarici trochiscati scrup. j. hieræ simp. pilul. alaphangin. an. Drach. β. F. Pilulæ. Euacuatâ materiâ vsurpentur medicamenta interna, quæ simul intemperiem ventriculi corrigant, eumque adstringendo robovent, qualia sunt, mentha, absinthium, mastiche, garyophylli, calamus aromaticus, galanga, quibus tamen & alia adstringentia supra proposita, quæ non sunt calida, admiscere licet, modò ita temperentur, ut non frigida in hoc casu, sed calida potius excedant, à frigidis tamen adstrictionem*

accipiant. Ex internis est hoc. ℞. *Conseru. rosar.* Vnc. iij. *theriac. opt.* Drach. ij. *spiritus vitrioli* gutt. viij. Cum *miua cydoniorum aromatica* F. Electuarium, de quo mane detur portio, quæ nucem iuglandem æquat. Vel ℞. *Conseru. rosar. antiqu.* Vnc. j. *diacydonij cum speciebus cortic. citri condit.* an. Drach. ij. *specier. aromat. rosar.* scrup. j. *diarrhodi abbat.* trochiscor. de *spodio, de tarabe, corall. rubror. præpar.* an. scrup. β. *tunica internæ stomachi gallinæ præparat.* scrup. j. Cum *syrupo myrtino & de mentha* F. Electuar. Vel ℞. *Myrobalanor. emblicor. conditor. carnis cydonior. condita, cortic. citri* an. Vnc. j. *specier. aromat. rosar. diarrhod. Abbat. corallior. rubror. præpar.* Drach. j. *zingiberis in China conditi* Vnc. β. Cum *syrupo cydoniorum.* F. Electuarium. Ad ventriculum roborandum, ita tamen, ut pituita ei non impingatur, efficaces sunt sales, ut menthæ, absinthij, cinamomi & similes, quæ vel soli vel cum Zingibere, cinamomo, galanga & similibus exhiberi possunt, ut & sales Theriacales. Efficax est & Elixir proprietatis, ut & spiritus vitrioli. A proprietate prodesse traduntur interiores ventriculi gallinæ tunicæ, sicut & coagulum leporis vel hœdi siccatum & Drach. j. pondere cum liquore idoneo exhibitum. Extra inungatur ventriculus oleo absinthij, menthæ, nardino, quibus admisceri possunt pulueres aromatici, ut: ℞. *Olei absinth. nardini, menthæ* an. Vnc. β. *puluer. caryophyll. mastich. menthæ* an. scrup. j. *ligni aloes, corall. rubror. præpar. flor. rosarum rubr.* an. scrup. β. *cera parum.* F. Linimentum. Vbi intemperies habitum contraxit, Aëtius, capite proprio, ad sinapismos & Dropaces ascendit, quos ventriculi regioni applicat, corpore prius expurgato & cauendo regionem Epatis. Exempli gratiâ talis fieri potest. ℞. *Myrrhæ, thuris, aloes, schœnanth.* an. Drach. j. *mastich.* Vnc. β. *ammoniacy aceto dissoluti* Drach. j. *sinapis, euphorbij, piperis, pyrethri* an. Drach. j. β. *cera & picis q.s.*

Dieta.

Dieta.

Cibus sit paucus, & æger in ediam, quantum potest, ferat. Cibus tamen sit boni succi & facilis coctionis & sicior. Ideoque carnes assæ elixis præferendæ. Vitentur omnia frigida, humida, lenta, ut & iura pinguiâ. Cibi condiantur

condiantur nuce moschata, zingibere, caryophyll. salvia. Potus sit vinum rubrum aut cereuisia bona. Reliqua pe-
tantur ex iis, quæ supra, *part. I. cap. 9.* de intemperie ven-
triculi frigida & humida dicta sunt.

De Lienteria à facultate expultrice irritata.

A læsa expultrice fit Lienteria, cum vlcerosa adest dis-
positio in ventriculo & intestinis, vt antea dictum, pro-
pter humores acres, cibos tales, medicamenta venenata, *Lienteria à facul-
tate ex-
pultrice
irritata.*
præsertim si crasso modo contusa fuerint. Et cum vlce-
rosa dispositio hoc præstare possit, ipsa vlcera ventriculi
id non minus præstabunt.

Signa Diagnostica.

Si ab vlcerosa dispositione & irritata expultrice fit *Signa.*
Lienteria, cœliaca non præcessit, & sensus morsus, & do-
lor ventriculo inest.

Prognostica.

1. Quæ ab humoribus acris fit Lienteria, si longiore *Progno-
sticum.*
tempore duret, in dysenteriam transit, teste Galeno, 6. *aph. I.* 2. Lienterica vitia cum difficili spiritu & lateris
punctura in tabem desinunt Hippocrates, *in Coacis.* Lo-
quitur autem de Lienteria, quam catarrhus excitauit, ex
humore acris, bilioso, aut falsa pituita. Huius enim hu-
moris partem quadam in thoracem decumbente fit spira-
tio difficilis, & lateris punctura, quæ tantum præludia
sunt phthiseos; parte altera in ventrem influente, Liente-
ria existit. Quod si non simul hæc tria inuadant, sed Liente-
ria prioribus superueniat, significatur, quod interna in
thorace suppuratio nondum rupta sit, ichor autem qui-
dam tenuis è parte excidat, qui in ventrem descendens
intestina mordeat, vnde Lienteria sequitur. Mala autem
eiusmodi Lienteria est, quia diuturna est, & alleuationem
ægro nullam affert. Nam in Lienteriis malis Hippocrates
etiam eas numerat, quæ continuæ & diuturnæ sunt, ex-
crementis exeuntibus crudis ac nigris aut græueolenti-
bus. 2. *Prorrh. 30.* 3. Qui in longis Lienteriis cum lum-
bricis torminibus & doloribus malè afficiuntur, solutis
iis intumescunt, atque hic incidens rigor malus est. Hip-
pocrates *in Coacis.* Particularis autem est hæc observatio
& non admodum frequens, præsertim quod lumbrici in

Lienteria appareant. Ergo quidam per *hnpia* malignam aliquam caussam in ventre intelligunt, vel habitualementem intemperiem, phlegmonem, vlcus, e quibus Lienteria existit. Proinde mala est Lienteria, quæ diuturna est, ob causæ efficientis pertinaciam; quæ maligna est, ob humorem talem, aut phlegmonem, aut exulcerationem ventriculi vel intestinorum; quæ cum torminibus coniuncta est, ob conclusos flatus, aut morsum; quæ denique cum doloribus est ab acribile aut pituita falsa, non à frigida intemperie. Solutis iis doloribus, quod videlicet calore naturali debilitato paulatim tot flatus amplius non procreantur, æger intumescit, hydrope imprimis sicco, & accidens tandem rigor, retracto ad interiora exiguo etiam illo calore naturali, non criticus est, sed lethalis, vtpote in ægro iam debili, & viribus omnibus extinctis.

*Indicationes.**Indicationes.*

Humor acris temperandus & educendus, & tandem humorum prauitate cessante adstringentibus fluxus curandus.

*Curatio.**Curatio.*

Imprimis autem considerandum, an locus affectus sit ventriculus vel intestina. Si vlcerosa dispositio sit in ventriculo, vomitoria vitentur, ne materia per locum affectum euacuetur: Sed ad aluum leniendum detur Symplicium rosarum solutiuis cum decocto tamarindorum, vel hordei, aut sero lactis. ℞. *Myrobalan. citrinor.* Drach. j. *rhabarb. opt.* Drach. j. *ss. tamarindor.* Vnc. j. Infundantur in decocto hordei & succi rosar. an. q. *ss.* Colaturæ expressæ adde syrupi rosarum solutiui. Vnc. j. vel manna Vnc. *ss.* aut Vnc. j. Pingua etiam in hoc morbo non conueniunt, ne vlcus sordidum reddatur, sed abstergendum, mox exsiccandum & adstringendum. Si in intestinis sit vlcerosa dispositio, vomitoria in ægro ad vomitum prono vtilia sunt, ratione reuulsionis: quæ autem per os conueniant, in curatione Dysentericæ dicetur. Si malum diu perseueret, rhabarbarum, præsertim aquâ rosarum præparatum, magnæ efficacis est. Materiæ alteratio & præparatio, vbi opus est, perficitur hordeo, cichoraceis, & similibus refrigerantibus, additis, quæ parum adstringunt, vt causâ efficiens compe

compescatur & frænetur, vt : ℥. Aquæ acetosæ, endiuia, cichori an. Vnc. j. fyrupi granator. de portulaca an. Vnc. j. M. Vel ℥. Conseru. rosar. rubr. Vnc. ij. cichori Vnc. ℞. corall. rubr. prepar. specier. diarrhod. abbat. boli Armeni. an. scrup. j. Cum syrupo cydoniorum F. Electuarium. Diuretica etiam vtilia sunt, quia fluxionem deriuant. Extra admoueantur fomenta, vnguenta, Cataplasmata & emplastra ex medicinis frigidis adstringentibus composita. vt : ℥. Olei myrtini rosacei an. Vnc. ij. mastiches, semin. coriandri, sanguinis draconis, boli Armeni, absinthij an. scrup. j. Cera parum. F. Vnguentum. Si exulceratus planè sit ventriculus, eius curatio supra tradita est. Si à veneno fit fluxus, Alexipharmaca admiscenda ; & commendatur imprimis succus dictamni cum syrupo acetositis citri.

Dieta.

Aër ad temperatum frigus declinet, cibis refrigerantibus adstringens aliquid addatur, vt pyra, cydonia, mespila. Potus sit vinum tenue, aquosum, sub astringens, vt lac chalybeatum, vel hydromel cum syrupo cydoniorum vel granatorum. Potus sit paucus. Nam, vt Aëtius scribit, multus potus fluxionibus ventris infestissimus est. Somnus more solito sit longior. Plura de hac re in doctrina de Disenteria dicentur.

Cœliaca affectio.

Eadem curandi ratio est Cœliacæ affectionis, vtpote Cœliaca quæ secundum maius & minus saltem à Lienteria, ex affectionumque medicorum sententia, differt. Quia tamen aliter paulò ex Aretæi, lib. 2. de caus. morbor. diutur. c. 7. de Coeliaca sentit Mercatus, & illud breuiter addendum. Ita autem Aretæus : Celiacus, inquit, morbus fit ob coquentis caloris imbecillitatem, frigusque ventriculi, cum liquescit quidem à calore alimentum, sed non concoquit calor, neque in succum proprium vertit, semicoctum imperfectumque relinquens, cum perfectionem assequi non possit. Id verò coctione destitutum ad prauum mutatur & colore & odore & consistencia : Albus enim est bile priuatus color, olidum excernitur & luculentum, liquidum & inconsistens ob profligatam coctionem substantiæ est.

alicuius , præter alimentum crudum & sanguinem , sine exulceratione intestinorum per aluum excretio excitat.

Causa quidem in genere Diarrhœæ est copia humorum, vel prauitas , quæ naturam ad expellendum immoderatè stimulat. Verum humorum ad excretionem istam præter naturam stimulantium magna est varietas , ratione materiæ, loci, modi ac causæ efficientis, quæ rectè distinguere ad curationem magni omnino momenti est.

Primò ratione materiæ , aliàs chylus excernitur , qui non rectè distribuitur, sed in intestinis hæret, aliàs humor aliquis excrementitius, nunc pituitosus, crassus, mucosus, nunc biliosus , nunc melancholicus , ater , nunc serosus, nunc pinguis & oleosus quasi. Secundò ratione loci, unde profluit materia , nunc diarrhœa ortum habet à ventriculo, quando in eo corrupti & vitiosi humores cumulantur, nunc à splene, nunc ab epate, nunc à mesenterio, nunc à cerebro, nunc , sed rarius, à thorace, nunc ab utero , nunc à venis & toto corpore. Ideoque in Diarrhœa non solum ad ventriculum & intestina respiciendum, sed diligenter inquirendum, unde materia suppeditetur; aliàs curatio rectè institui non potest. Tertiò, modi & causæ efficientis ratione, alia diarrhœa est critica , & fit naturâ rectè agente , quando scilicet ea de salute hominis sollicita vitiosos humores , & quod sibi molestum est , virtutis robore & hominis commodo expellit , & quidem *ἐν καιρῷ* , id est, tempestiuè, quod fit in febribus apparentibus signis coctionis, & in die decretorio, & quam ægri facillè tolerant , atque inde commodum percipiunt ; Alia symptomatica , quæ contra rationem accidit, & à qua nulla utilitas ad ægrum redit. His ergo ita se habentibus, agendum erit in specie 1. de fluxu chyloso, seu diarrhœa, in qua chylus excernitur : 2. de diarrhœa, quæ fit à toto, & quidem cum vel sine febre , ubi etiam de fluxu colliquatino dicendum : 3. de diarrhœa à ventriculo : 4. de diarrhœa à vermibus : 5. de diarrhœa à venis mesaraicis : 6. de diarrhœa ab Epate : 7. de diarrhœa à Liene : 8. de diarrhœa ab utero : 9. de diarrhœa, quæ accidit à catarrho seu fluxu cerebri vulgo dicto : 10. de diarrhœa, quæ accidit

accidit in infantibus, dum dentes erumpunt: II. de diarrhoea à pharmaco fortiori, item à veneno assumpto. Prius tamen, quæ in genere de diarrhoea dici possunt, proponuntur.

*Causæ.**Causæ.*

Causam Diarrhoeæ in genere diximus esse humorem quemcunque, & ubicunque in corpore cumulatam, quem natura ab eo molestata immoderate excernit. Ad cumulos autem tales humores faciunt causæ Externæ, cibibus & potus copiosus vel vitiosus, & omnino errores in victu commissi, æris intemperies, omissa corporis exercitatio, cutis in toto corpore adstricta. Hinc ut Hippocrates, 3. aphor. 17. scribit, quotidianæ austriæ constitutiones tum corpora solvunt & laxant, tum aluum humectant.

*Signa Diagnostica.**Signa.*

Cognoscitur Diarrhoea in genere ex frequenti & copiosiore, quam pro humore & modo naturæ, alui humida deiectione, absque manifesto dolore, & intestinorum exulceratione, & hinc sine sanguinis permissione.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. In turbationibus alui, & vomitibus, quæ sponte fiunt, si qualia oportet, purgentur, confert, & facile ferunt; sin minus, contra. 1. aph. 2. Et si enim, ut supra dictum ex Galeno, in fine libri de sympt. diff. toto genere præter naturam sint hæmorrhagia narium, vomitus, sanguinis per aluum deiection, hæmorrhoids, & alia huius generis; tamen præter naturam simpliciter non sunt, modo *ὡς κατὰ φύσιν* fiant, & id, quod molestum est, expellatur. Ita aliquibus diarrhoea & cholera certis intervallis omnem humorum redundantiam educunt. Quando autem tales evacuationes bonæ vel malæ sint, dictum est in Institutionibus, lib. 3. part. 3. cap. 10. 2. Vno die fluere aluum, sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, & quod læsurum erat, utiliter effunditur. Verum spatium periculosum est. Interdum enim tormina ac febriculas excitat, virésque consumit. Celsus, lib. 4. cap. 19. 3. Longa diarrhoea laboranti sponte superueniens vomitus, malum soluit, 6. aphor. 15. Reversio enim fit materię

teriæ ab inferioribus ad superiora. 4. Ophthalmiâ laborantem alui profluuiio corripere, bonum. 6. *aph.* 17. Reuulsio enim materiæ morbi ad inferiora fit, & euacuatio: Id, cum sponte sua aliquando faciat natura, Medicus eam imitari debet, deorsum euacuando per pharmaca & clysteres. 5. Si Leucophlegmatiâ detento fortis diarrhœa superuenerit, malum soluit. 7. *aphor.* 29. Nam materiæ morbum facientis à toto habitu per aluum fit euacuatio. Id autem verum est, si morbi initio & integris viribus, ac saluis visceribus accidit. Aliàs profluuium alui non morbum tollit, sed ægrum. 6. Mulieri vterum gerenti si aluus multum fluat, periculum est, ne abortiat. 5. *aph.* 34. Cum enim pauca fiat alimenti ob fluxum in corpore distributio, foetus alimento suo defraudatur, & ob frequentes deiectiones vires magis exsoluuntur, vincula vteri crebra illa agitatione corporis laxantur, foetus & vterus tetro vapore excrementorum continenter dejectorum, præsertim biliosorum, offenditur. Magnam etiam causam adesse oportet, quæ profluuium hoc in grauidis excitet; cum ex alioquin aluo durior esse soleant.

Indicationes.

Vt diarrhœa quæuis rectè curetur, causâ, à qua provenit, spectanda est. Si enim proficiscitur à copia vel prauitate humorum, siue in ventriculo & intestinis genitorum, siue aliunde affluentium, partium illarum affectibus occurrendum est. Externæ quoque causæ remouendæ sunt; de quibus plura in specie dicentur. Deinde in omni diarrhœa motus materiæ fluentis considerandus. Si enim ille est criticus & bonus, quo vel totum corpus, vel pars aliqua cum ægri tolerantia & vtilitate expurgatur, sistendus non est, ne materia in aliam partem conuersa febrim, pleuritidem, aut visceris alicuius periculosam inflammationem excitet: imò si imperfectus sit motus, adiuuandus blandis purgantibus, ne relicta materia nouum morbum generet. Quæ n. in morbis post crisin relinquuntur, recidiuam facere consueuerunt, 2. *aph.* 12. Nec symptomaticus tempore mox coercendus, dum æger facile fert; nec qui diuersorum colorum est, dum vires constant,

Indicationes.

stant,

stant, *secundum Hippocr. 1. aph. 2.* Si verò immodicus est, & diutius perseueret, virésque deiciat, transacto primo impetu sistendus & compescendus est. Ita etiam qui ex hypercatharsi ortum habet, sistendus statim; cum insigniter vires debilitet: Sicut & colliquatiuus in febribus ardentibus & malignis. Videantur Institutiones, loco antea allegato, lib. 3. part. 3. cap. 10.

Curatio.

Curatio. Cohibetur autem fluxus materiam euacuando, reuellendo, & sistendo fluxum. Si aliqua sanguinis euacuatio suppressa materiam fluxui suppeditet, vel aliàs sanguis peccet, quandoque venam secare licet. Purgantia medicamenta huic negotio apta sunt, quæ simul adstringunt & roborant, vt rhabarbarum, præcipuè in substantia sumptum, myrobalani, tamarindi, syrupus & succus rosarum.

Purgantia.

Reuellentia. Reuellit non solum venæsectio, sed & vomitus, frictiones, ligaturæ, euacuationes per vrinas, sudores. Sistunt fluxum roborantia & adstringentia capite præcedenti proposita. Si fluxus vehemens sit planè, & vigilæ ac dolores vrgeant, neque aliis remediis tolli possint, ad narcotica veniendum, sed cautè nec viribus valde deiectis, ne æger sopitis spiritibus planè extingatur.

Narcotica.

De diarrhœa in Specie, & primò de Fluxu Chyloso.

Fluxus chylosus. Si Chyli distributio non fiat, & chylus à venis mesaraicis aut potius lacteis, ac epate non attrahatur, coaceruatus in intestinis copia sua, & sæpe etiam acrimonia, cum corrumpitur prauisque humoribus miscetur, intestina stimulat, & per aluum eiicitur, ac diarrhœam excitat. Non distribuitur autem chylus, vel ob venarum, à quibus ad epar defertur, & epatis obstructionem, vel ob viscerum sanguificationi dicatorum imbecillitatem, dum chylum ad se non trahunt.

Signa Diagnostica.

Signa. Cognoscitur hæc diarrhœæ species, cum materia liquida, aliquo modo tamen crassa quasi pituitosa, sine foetore per aluum excernitur. An autem ex venarum obstructio, an verò ex debilitate epatis chylum attrahere non valentis oriatur, ita distinguitur; quod cum à venarum obstructione fit diarrhœa, chylus excernitur albus, cum non recipiatur in venas. Cum verò in venas recipitur, sed ab epate

epate non attrahitur, colore subruſſo nonnihil tinctus eſt, & ſigna etiam epatis debilis adſunt.

Prognosticum.

Malum hoc non eſt contemnendum, ſed quàm primùm curandum; cùm, ſi diutius duret, ægrum ad atrophiam deducat, & ſi ob epatis imbecillitatem euenit, facilè in cachexiam & hydropem degenerare poſſit.

Prognosticum.

Curatio.

Curatio.

Si ab obſtructione venarum meſaraicarum, ſeu lactearum & epatis etiam obſtructione, ab humore lento & pituitoſo, proueniat diarrhœa hæc, primus ſcopus ſit, obſtructiones aperire, iis imprimis medicamentis, quæ ſimul epati vtilia ſunt, aluum tamen non irritant. Vitentur & adſtringentia, tam in medicamentis, quàm cibus, niſi apertis obſtructionibus alia diarrhœa ſubſequatur. ℞. Rad. aperientium aceto præparat. ℥. ij. agrimon. endiu. capill. veneris an. M. j. abſinthij M. ſ. ſem. aniſi, fœniculi an. ℥. j. paſſular. ℥. j. Coq. in aq. ſimpl. Colaturæ ℥. ℔. j. ſyr. de duabus radicibus, byzantini ſimpl. an. ℥. ij. F. Potio, pro quatuor doſibus. Vel ℞. Rad. aperient. an. ℥. ij. cichorij ℥. ſ. ſem. endiu. fœniculi an. ℥. j. paſſular. ℥. ſ. Coq. in aq. ſimpl. Colaturæ ℥. ℥. j. ſyr. byzantini ℥. ij. Miſce pro 2. doſibus. Vtilis eſt & in hunc finem ſpiritus ſalis. Hinc fiat purgatio. ℞. Rhabarb. ℥. j. ſ. agarici trochiſ. ℥. j. cinamomi ℥. ſ. ſpicæ, ſchœnanth. an. 3. j. Cum ſucco endiuæ vel abſinthij. F. Pilulæ mediocres, quarum doſis ℥. j. Vel ℞. Agarici albiff. ℥. j. rhabarb. ℥. ſ. ſpicæ, ſchœnanth. cinamomi an. 3. j. Infundantur in aqua abſinthij, agrimonæ & endiuæ. Colaturæ ℥. ℥. iij. mellis roſat. colat. ℥. j. Miſce. F. Hauſtus. Vel ℞. Rad. fœnicul. cichorij an. ℥. ſ. agrimonæ, abſinthij, capillor. Veneris an. M. ſ. myrobalanorum chebularum ℥. ij. ſem. aniſi, fœniculi an. ℥. j. Coq. in aq. ſimpl. In colaturæ ſ. q. infundantur, agarici alb. ℥. ij. rhabarb. ℥. j. zingiber ℥. ſ. ſchœnanth. 3. j. Colaturæ ℥. ℥. j. ſyr. byzantini ſimpl. de cichorio cum rhabarb. an. ℥. j. ſpiritus ſalis gutt. iv. vel v. Miſce pro duabus doſibus. Poſtea ſi opus ſit, iterum aperientia uſurpentur. vt: ℞. Rad. fœniculi, cichorij, petroſeleni, eryngij an. ℥. ſ. endiuæ, capill. veneris an. M. ſ. cicerum rubr. P. i. ſem. coriand. petroſelini an. ℥. j. Coq. in aq. ſimpl. Colaturæ ℥. ℥. x. ſyr. endiu. compoſ. byzantin. ſimpl. an. ℥. j. ſ. F. Potus

F. Potus pro tribus dosibus. Vel infundantur in vino *Rad. fœniculi, eryngij, rhabbontici, rubiæ* an. ℥.j. *absinth. agrimon. capillor. veneris* an. ℥.℞. De quo æger bibat. Post paretur tale Electuarium. *℥. Conseru. cichorij, capill. veneris* an. ℥.℞. *Rad. condit. cichor. eryngij* an. ℥.vj. *spec. diarrhod. abbat.* ℥.j. Cum syrupo byzantino simpl. *F.* Electuarium. Post sumptum Electuarium, si libet, bibatur haustus aquæ fœniculi, cichorij, petroselini, aut decocti harum radicum. Dentur etiam rotulæ diarrhod. abbatis. Similiter quæ extra ventri adhibentur, non adstringant, sed aperiant. Vt *℥. ol. amygdal. amar. chamamel. anethi* an. ℥.j.℞. *M.* Cum quibus succus apij, vel fœniculi coqui potest: aut iis pulvis radicis afari, schoenanthi addi & cum ceræ pauca quantitate vnguentum parari. Vel applicetur emplastrum diachylon simplex cum puluere radicis afari, schoenanthi & similia mistum. Si ab obstructione epatis, & quidem firmæ partis proueniat, remediis, quæ in venarum mesaraicarum obstructione conueniunt; Si gibba, diureticis vtendum, & quidem nunc temperatis, nunc frigidioribus, nunc calidioribus, prout ægri constitutio requirit. Si verò ab imbecillitate epatis ortum habeat hic fluxus, roborandum epar, vel venæ mesaraicæ iis, quæ calefaciunt, simulque aperiunt; cum debilitas attractionis vt plurimum fiat ab obstructione; & epar debile facile in obstructions incidat, vt sunt spica, schoenanthum, absinthium, cinamomum, cyperus, rubia tinctorum, agrimonia, spec. diarrhod. abbatis, diatrion fantalon, aromatici rosati, trochisci de rhabbarbo, de absinth. de rosis, de curcuma, syrupus byzantinus, crocus martis. A valde tamen calefacientibus abstinendum, cum vis epatis potius in moderato, quam nimio calore consistat. Interea etiam frictiones totius corporis fiant, quibus alimentum ad id attrahitur. Imprimis verò magnam hinc habent efficaciam, & cum minore periculo adhibentur medicamenta externa, vt emplastrum de farina lupinorum cum oleo nardino & similibus. Sunt & aliæ causæ, quæ faciunt, vt alimentum ad epar non perueniat, sed chylus cum aliis excrementis eiiciatur: Verum pertinet ille fluxus ad diarrhoeam

*Nimum
calefa-
cientia
epati no-
xia.*

diarrhœam è cibus corruptis , de quo postea.

*De Diarrhœa, quæ sit à toto, & primò De ea,
quæ est cum febre.*

Sæpe in febribus Diarrhœæ accidunt, quæ tamen aliàs *Diarrhœa à toto cum febre.* Criticæ , aliàs symptomaticæ sunt, & propterea diligenter distinguendæ. Si Criticus sit fluxus, & naturæ opus, deiciuntur qualia oportet, id est, humores peccantes iam cocti, & victi à natura, ac signis coctionis præcedentibus. Vnde sequitur tolerantia & utilitas; aut sine insigni virium deiectione & molestia, quæ vires prosterнат, vitiosi humoris euacuatio perficitur, & eam sequitur morbi, qui hominem affligit, solutio. Hæ verò conditiones si desiderentur, aut potius contrariæ adsint, symptomaticam esse euacuationem concludendum est, præsertim si cruda admodum, humida & aquosa, vel frequenter & paulatim, siue etiam multum & confertim cum stridore per aluum deiciantur, & alia mala signa, de quibus iam dicetur, adsint.

Prognostica.

Ex quibus, quid de futuro morbi euentu coniiciendum sit, manifestum euadit. 1. In turbationibus alui, & vomitionibus, quæ sponte fiunt, si, qualia oportet, purgentur, confert, & faciliè ferunt; sin minus, contra, vt sæpius ex 2. *aph. sect. 1.* dictum. 2. Humida inter initia alui deiectione, morbo ad crisin transeunte, crassior duriorque reddatur, oportet. Hippocrates & Galenus, 22. *Prognost. aph. 16.* Significatur enim concoëtricem facultatem validiorem redditam esse. 3. In fluxionibus alui mutationes excrementorum, non tamen in deteriora, iuuant; quia iis mutationibus corpus exactius expurgatur, nisi colliquationis aut putredinis signa habeat. Mala enim est excrementorum mutatio, cum nimis liquida illa sunt, albicantia, pallida, spumantia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia; rubra, pingua & valde olida. De quibus Hippocrates, 2. *Prognost.* 4. In morbo diuturno cibi fastidium, & sinceræ deiectiones malæ, 7. *aph. 6.* *Ἀσπιτοι αὐτὴν ὑποχρῆσις* Galeno sunt, quæ nullam humiditatem aquosam permixtam habent, solo humore, qui euacuatur, per intestina transeunte. Nam eiusmodi deiectiones exustam & consumptam

sumptam humiditatem natiuam à febrili calore indicant. 5. Deiectio alui nimia ex vſu eſt , ſi nec ſtrideat , neque crebrò & paulatim verò excernatur. Frequens enim deſidendi labor inſomniam facit. At ſi vniuerſim & ſæpe deiiciatur , periculum defectionis animi imminet. Hippocrates, 2. *Progn.* 14. Stridor enim deiectionem ſymptomaticam , & crudam vitioſorum humorum indicat , per quam epar, lien, aut totum corpus inutiliter expurgatur, præſertim ſi crebrò & confertim id fiat. Vigiliæ enim & deliquia animi ſequuntur. 6. Si craſſa admodum , aut alba, aut viridia, vel crocea aut ſpumantia deiiciuntur , hæc omnia mala ſunt. Indicant enim vel cruditatem vel impeditum fluxum bilis in inteſtina, vel copiam æruginofæ aut flauæ bilis , aut commixti cum humore ſpiritus flatulenti. Hippocrates & Galenus , 2. *progn.* 10. 7. Mala eſt deiectio pauca, glutinoſa, alba, ſub pallida, lubrica. Exiſioſa verò eſt nigra, pinguis , liuida , æruginofa , foetida. Verſicolor quidem diuturnior eſt , ſed nihilominus exiſtialis. Hippocrates, 2. *progn.* 21. 22. 23. Cauſſæ *ibidem* apud Galenum videantur. De ποικίλοις ſeu vârij coloris deiectionibus ait : omnes eas ſignum eſſe , quod multæ adſint affectiones malæ , quæ multum temporis ad concoctionem requirant , aut cum quibus natura tanquam cum vitiis pluribus pugnatura multum temporis conſumat.

Curatio.

Curatio. Vt curatio rectè inſtituatur perpendendum eſt, an critica, an verò ſymptomatica ſit euacuatio. Si ſit critica, & die critico , apparentibus ſignis coctionis accadat , totum negotium naturæ committendum , ſecundum Hippocratem, 1. *aphor.* 20. *Quæ excernuntur , decretæ ſunt iuſtè , nec mouere conuenit, nec aliud quippiam nouare , ſeu medicamentis, ſeu aliis irritationibus fiat , ſed omittere.* Nam ſi ſiſtere talem fluxum vtilem Medicus conetur , humores vitioſi, quos natura rectè expellere incæpit , corpore retenti reciduiam, eryſipelata, & viſcerum inflammationes , ac alia mala excitare ſolent. Ideoque ſolum conuenientem viſtum Medicus ægro præſcribat ; & ſi quæ adhuc ſuperſint in corpore vel humoribus intemperies, eam alteran-

tibus,

tibus, ægrumque roborantibus tollat, donec æger integram sanitatem recuperet. Si verò natura opus integrè non absoluerit, non solum non sistendus fluxus, sed natura etiam iuuanda, ne relictæ materia reciduiam pariat, 2. aphor. 12. In quo casu talis institui potest purgatio. ʒ. *Tamarindor.* ʒ. ʒ. *radicum cichorij, spec. decoct. flor. & fruct.* an. ʒ. iij. *myrobalanor. citrinor.* (Si adsit pituita) *chebulor.* an. ʒ. ij. *rhobarb.* ʒ. j. *spica* ʒ. ʒ. *schœnanth. cinamom.* an. ʒ. j. Coqu. an. aqua simpl. ʒ. iij. In iis dissolue mannæ ʒ. ʒ. vel ʒ. vj. Iterum colentur. Adde *syrupi rosarum solutini* Vnc. ʒ. Misce. Si autem fluxus nimius sit, virésque deiiciat, humor abstergendus, temperandus, & fluxus sistendus iis medicamentis, quæ postea in fluxu symptomatico proponentur. Et si natura tales motus inchoat, & rectè quidem: tamen materia mota, si ob copiam, seu prauitatem & acrimoniam effrenis quasi reddita, à natura regi non potest, & reliquos humores ad fluxum concitat, & vires deiicit. Nullus verò criticus fluxus, qui rectè sit, vires nimium deiicere, sed ab ægro facilè tolerari debet, 1. aph. 2. Ideoque, si vires deiiciat, sistendus. Symptomaticum fluxum quod attinet, distinctione quadam opus est. Quidam enim tempore solùm talis est, quem natura quidem à materiæ copia, vel qualitate stimolata ante coctionem absolutam instituit, cum virtutis tamen robore, quique criticus q. est, ac crisin imitatur, ac quem ægri facilè tolerant, imò ex eo commodum percipiunt; qui fluxus non sistendus est. Non tamen adiuuandus vel promouendus, neque etiam semper naturæ planè permittendus, sed naturæ succurrere oportet, materiam euacuando, reuelando, alterando. Ideoque vt materia minuatur & reueletur, præcipuè si febris id simul postulet, & vires permittant, venam aperire in tali fluxione, quæ in principio morbi accidit, non inutile fuerit. Deinde ne fluxus nimius fiat, abstergentia, humores alterantia, eorùmque acrimoniam temperantia exhibenda, quæ etiam clysteribus infundi possunt. vt: ʒ. *Decocti bordei* ʒ. iv. *syr. rosar. simp.* *infusionis vel etiam solutini* ʒ. j. Misce. Vel ʒ. *Myrobalan. citrinor.* ʒ. ij. *rhabarbari elect.* ʒ. j. *spica* ʒ. ʒ. *spec.*

diarrhod. Abbat. 3.j. Infundantur in aqua acetosæ; & endiuia. Colaturæ ℥. 3. iij. ℞. syr. rosar. solutini 3. ℞. vel j. Misce. Vel ℥. Decocti hordei ℥. j. sacchar. rubri, mellis rosati colati an. 3. j. ol. rosacci 3. j. ℞. F. Clyster. Postea detur syrupus de succo ribes, granatorum, acetosæ, acetosellæ, oxysacchara cum aqua acetosæ, endiuia, cichory, plantaginis, tormentilla, portulacæ. Vbi fluxus perseverauerit, magis adstringentia usurpare oportet, vt sunt *conserua rosarum rubrarum antiqua. Robribes, berberis; syrupus myrtinus, granatorum, cydoniorum.* vt. ℥. Syy. granator. succi ribes, iulebi rosarum an. 3. j. aquæ plantaginis, endiuia, acetosæ an. 3. j. Misce pro duabus dosibus. Vel ℥. *conseru. rosar. antiqua. 3. j. ℞. rob. ribes 3. vj. boli Armeni, corallor. præpar. an. 3. ℞.* Cum syrupo cydoniorum F. Electuarium. Extra quoque venter inungatur oleo cydoniorum, myrtino, mastichino, absinthij; aut imponatur emplastrum ex ceroto stomachali, & santalino, mixtis cum oleo cydoniorum. Si verò fluxus planè symptomaticus sit, & saltem à facultate, à causâ morbifica irritata, fiat, eaque quasi in vita, & quicquid excernitur, symptomatis ratione fiat, nullo cum naturæ robore, nec ægri *ευφορίæ* aut commodo; talis fluxus omnino prauæ dispositionis signum est. Ideoque nec iuuandus, neque etiam naturæ, vtpote cuius ferè in expellendo nullæ partes & vires sunt, permittendus, sed cohibendus. Quare si ferant vires, vena aperienda est, vt, qui humores ad aluum confluunt, reuellantur & euacuentur, atque ita alui profluuium sistatur. Non tanta tamen sanguinis copia euacuanda, quanta, si absque fluxu alui esset, euacuari posset. Aliis quoque diuersionibus, vt frictionibus, ligaturis vtendum. Postea medicamenta materiam alterantia & temperantia, abstergentia, fluxumque sistentia modò proposita usurpanda, & cum exhibenda, tum per clysteres infundenda, atque extra apponenda.

De Fluxu Colliquatino.

*Fluxus
colliqua-
tinus.*

In febribus ardentibus & malignis ac pestilentibus, vt & febris hectica, & phthisi, & nonnunquam in viscerum inflammationibus, à calore vehementi non solum humores in venis, sed & corpus, seu id, quod proximum partium

tium alimentum est, colliquatur, & cum tenuius est, vel per ἁλῶν διαπύον, aut sudorem discutitur, vel per renes & vrinam euacuatur; vel, præcipuè si id, quod liquatur, est crassius, in ventrem confluit, & fluxum alui, qui συρτηλός, id est, colliquatius vulgo dicitur, excitat, vt lib. 4. de febribus cap. 13. dictum. Calor autem hic nunc pinguedinem solum, nunc ipsas quoque carnes seu proximum partium alimentum colliquat. Et quidem in febribus malignis & pestilentibus humores non solum colliquantur, sed & corrumpuntur, & ad prauam dispositionem & putredinem ac malignitatem deducuntur; unde quæ deiiciuntur fetorem coniunctum habent, aliisque etiam prauis qualitatibus prædita sunt.

Signa diagnostica.

Cognoscitur hæc diarrhœa ex eo, quod id, quod eicitur, plerumque est vario colore præditum, aliquando flauum, aliquando liuidum, plerumque foetidum, aliquando pingue & viscosum; adest febris vel ardens, vel maligna, vel hectica; corpus statim præter modum extenuatur, nares fiunt acutæ, oculi concaui, tempora colabuntur, & alia, quæ in facie Hippocratica, *in initio prædictionum*, enumerantur, adfunt.

Prognostica.

1. Periculosus hic fluxus est, vt qui non solum corpori omnia alimenta subtrahit, sed & spiritus dissipat; & cum à vehementi causa, quæ ita facile expugnari non potest, dependeat, plerumque lethalis. Cum enim calor ille febrilis ardens, & malignitas atque ad hominem iugulandum sint potentes, multò facilius id præstabunt, si fluxus talis vires valde deiiciens accedat. 2. In Hecticis, & marasmo fluxus Colliquatius plerumque lethalis. 3. Quibus phthificis capilli defluunt, iis Diarrhœa superueniente, in propinquo mors est, 2. aph. 12. & 13. Capilli enim defluunt ipsis ob alimenti defectum in partibus solidis. Superueniens autem fluxus non humoris morbum efficientis, sed humoris alimentarij, ac pinguedinis partium solidarum præ nimia siccitate colliquatarum mortem in propinquo esse significat.

Curatio.

Curationem istarum febrium tradit Galenus, 10. meth. *Curatio med.*

med. cap. ult. Et est opus auxiliis, quæ corporis dispositionem & consumptionem impediunt, nimirum refrigerantibus & humectantibus, & nonnihil simul adstringentibus, & fluxum sistentibus. Medicamenta autem ista non tam extra sunt adhibenda, ne caloris præter naturam effluxus impediatur, quàm assumenda, ut partes roborentur & firmentur, ne facile causæ præter naturam cedant. Cordi tamen & epati talia adhibere nihil prohibet. Hippocrati duo imprimis auxilia in usu fuerunt, cremor

*Aqua in
fluxu col-
liquatio
agris præ-
benda.*

*Medica-
menta in-
terna.*

ptisanæ & aqua frigida. Aqua potest assuetis dari, & ubi potius ab æstu vehemente, quam à malignitate est iste fluxus, tantamque eius necessitatem esse scribit Galenus,

s. meth. med. cap. 6. ut sine hac ægri labantur in marasimum.

Huius loco, & ubi ab aquæ potu aliquid mali metuitur, dari potest aqua hordei, serum lactis, aqua acetosæ, endiviæ, cum syrupo de ribes, de agrestia, granatorum, acetositis citri,

acetosæ, acetosellæ, de nymphæa, de portulaca, cydoniorum. Vel

℞. conserv. rosar. acetosæ an. ʒ. j. diacydonij sine speciebus

ʒ. iij. rob ribium, terræ sigillatæ, C. C. vsti præparat. an. ʒ. iij.

Cum syrupo cydoniorum F. Electuarium. Nonnulli lac ace-

tosum demto butyro cum foliis acetosæ coctum exhibent.

Et cum æger nutrimento indigeat, ius gallinæ vel

pulli dari potest, quod medicamentis talibus alteratum

fit. Et quia aliquando acrimoniâ excrementorum intesti-

na exulcerari solent, clysteres iniicere utile fuerit, quæ re-

frigerant, humectant, leniunt, de quibus in capite sequen-

ti, de dysenteria, dicetur. Epithemata refrigerantia cordi

& epati utiliter applicantur ex aqua rosacea, acetosæ, bor-

raginis & similibus.

Dieta.

Dieta.

Aër ad frigidum declinet; Cibi refrigerent, hume-

ctent, & nonnihil adstringant. Dentur ergo hordeata,

amygdalata additis feminibus quatuor frigidis maiori-

bus, & semine papaveris, quibus & corallia & marga-

ritas præparatas admiscere licet.

De Diarrhœa à toto corpore sine febre.

Diarrhœa à

*toto, cor-
pore sine
febre.*

Sæpe etiam Diarrhœæ accidunt citra febrem, cum

venter quidem ab affectu & vitio omni liber est, per cum

tamen totum corpus expurgatur, & natura vitiosos hu-

mores

mores è venis , & toto corpore euacuat , atque ita sæpe certis interuallis in quibusdam omnem corporis redundantiam per talem diarrhœam educit, vt Galenus, 7. *meth. med. cap. ii.* docet. Atque talis fluxus ab omnibus humoribus , seu copia seu qualitate prauâ naturam irritantibus, prouenire quidem potest : rarò tamen accidit , vt non membrum aliquod particulare, vt epar, lien, affectum sit, & materiam vitiosam suppeditet, epârque bilem, lien humorem melancholicum , caput sæpe pituitam suggerat. Proinde pauca de Diarrhœa à toto sine febre dicentur, reliqua ex reliquis , quæ de fluxibus à ventriculo , epate, liene, cerebro dicentur, petenda erunt. Nonnunquam & serosi humores , qui Leucophlegmatiam pariunt , per aluum euacuantur , 7. *aphor. 29.* De seroso tamen humore notandum in specie, ab eo non solum Diarrhœam in Leucophlegmatia accidere , sed etiam hominibus aliâs sanis, quibus tamen serum in venis plurimum redundat, tempore autumnali frequenter contingere. Frigus enim autumnni nocturnum vel matutinum apertos à calore meridiano , vel repore lecti poros offendens , & propterea altius sese in corpus penetrans à vasis exterioribus serofos humores , qui facile à sanguine separantur , & ad fluxum proni sunt , versus interiora & in maiores venæ cauæ meatus repellit , qui tandem ad viscera delati , & ad mesenterij ramos repentis in intestinorum cavitatem confluunt, atque ita præterfluentes, si bile abundantes eas offendant , vt ferè offendunt , bilem secum ad aluum rapiunt, & in intestinis pinguedinem, ac omnino obuios in mesenterio humores abstergunt , & secum ducunt : vnde diarrhœæ tales serosæ & aqueæ sunt , maxima ex parte tamen etiam biliosæ , pituitosæ, pingues, limosæ. Atque ita omnia, quæ cacochymiam in corpore producere possunt, talis Diarrhœæ causa esse valent. Quia tamen epatis & viscerum vitiosa constitutio ferè cacochymiam generat , vix citra eorum vitium talis Diarrhœa accidere potest.

Signa Diagnostica.

Si à toto confluunt humores, signa cacochymix in toto adsunt, quæ tradit Galenus , in *lib. de plenitud. & 4. de stica.*

Signa

diagno-

sanit. tuend. Præcessit vita otiosa, aut crapulæ dedita, signa verò, quæ partem aliquam in specie affectum significant, absunt. Et ubi à toto corpore confluit humor, rarò sub propria forma, sed mutatus excernitur; neque vlla etiam signa sese offerunt, quæ à nimis, & multis alimentis ingestis, & corruptis facultatè irritari testentur. *Prognostica.*

Prognostica.

1. In turbationibus alui & vomitibus, qui sponte fiunt, si qualia oportet, purgentur, confert, & facillè ferunt; si minus, contra, 1. *aph.* 2. Et vno die aluum fluere, sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra diem septimum id quiescat. Purgatur enim totum corpus, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur. Verum spatium periculosum est. Interdum enim tormina & febriculas excitat, viresque consumit, vt supra ex Celsi *lib. 4. cap. 14.* dictum. 2. Si Leucophlegmatia detento fortis Diarrhœa superuenerit, malum soluit 7. *aph.* 39. Nam materiæ morbum facientis à toto habitu per aluum fit euacuatio.

Indicationes.

Indicationes.

Si fluxus consuetus sit, quo sana aliàs corpora certis temporibus cum vtilitate corripiuntur, isque sit moderatus, non sistendus, nec etiam augendus: Si vero diminutus, blandis purgantibus adiuuandus; Si nimius, compescendus. Si non consuetus sit, nec is statim sistendus. Humores enim vitiosi in corpore contenti euacuantur, & proinde talis fluxus in nondum ægrotantibus ad plurimos morbos præcauendos facit. In morbis verò à cacochymia dependentibus ad eos tollendos plurimum valet, habetque & hic locum sæpius allegatus aphorismus 2. *sect. 1.* Si verò nimius sit, & vires prosterнат, compescendus; quod fit, si humorum acrimonia obtundatur, humoresque leni pharmaco educantur, vel etiam vena aperiat, si plethora simul adsit. Imminutâ enim materiâ grauant, natura ad expellendum amplius non irritatur. Postea, si perseveret fluxus, sistatur, semper respectu ad peccantis humoris naturam habito. Et si enim, vt supra *in signis* dictum, in Diarrhœa, quæ fit à toto, materia excreta nullius humoris naturam exactè referat, sed variis modis corrupta excernatur; tamen nunc huius humoris, nunc illius

illius naturam magis æmulatur, & alia etiam humoris peccantis signa apparent.

Curatio.

Euacuantia per os sumpta lenia sint, & quæ roborandi simul vim habeant; vt in fluxu bilioso, *tamarindi, myrobalani citrini, rhabarb. syrupus rosar. solut. Diaprun. lenituum sine scammonio*, quæ cum santalis, rosæ aut coralliis rubris dari possunt. E. G. *℥. Pulpa tamarindor. 3. j. conseru. rosarum recentis 3. iij. F. Bolus.* Vel dissoluta in decocto vel aqua endiuiz vel plantaginis cum corallior. rubror. scrup. j. propinentur. Rectius tamen in forma solida exhibentur,

Curatio.

ne in liquida fluxum augeant. vt: *℥. Pulpa tamarindor. 3. ʒ. diaprunis lenitiui 3. ij. puluer. rosar. rubr. 3. j. rhabarb. 3. ʒ. F. Bolus.* Si magis adstringere & roborare animus sit, quam euacuare, *℥. Rhabarbar. leniter siccatur. 3. j. conserua rosar. antiqua 3. ij. F. Bolus.* In materia pituitosa conueniunt, mel rosarum solutiuum, cum decocto méthæ, myrobalani chebuli, agaricus. In materia melancholica vtile est serum lactis caprinum, flores cassiæ cum conserua rosarum, vel diacatholicon, vel folia senæ, & myrobalani. Attemperantia materiam in fluxu bilioso sunt rosæ, sonchus, & cichoracea, corallia, smaragdus. In pituitosa, betonica, mentha, syrupus Byzantinus simplex, de lupulis, borraginis, oxysacchara composita. Quod ad reuellentia impetum fluentis materiæ, si ille magnus, vomitoria ex usu erunt. Abstinentum tamen ab oleo. Postquam his ita facta reuulsio, tutius ad diuretica, quæ ab alio deriuant, descenditur. Sunt hæc alia frigida, vt semina melonum; alia temperata, vt ceterach, asplenium, betonica, è quibus nunc his, nunc illis pro natura humoris peccantis vtendum. Si non solum febris, sed & feruor materiæ, aut calor epatis absit, calidis potius vtendum, quæ etiam chyli distributionem adiuuant. Sudor etiam mouetur diuersionis causâ. Denique iis, quæ incrassando & abstergendo iuuant, vtendum, & quidem fortioribus, vbi magnus est materiæ impetus; aliàs lenioribus, ne vitiosi humores, quos natura expellere conatur, intempestiuè in corpore retineantur. Leniora sunt, *rosæ, spodium, conserua rosarum rubr. primò recens, postea antiqua*, cui tandem puluis boli gentia.

Materia
tempe-
rantia.

Diureti-
ca.

Abster-

Armeni, terræ sigillatæ, corallior. rubror. præpar. myrti addi potest, ad singulas vncias conferuæ rosar. sumendo puluerum Drach. ß. Magis etiam adstringit conserua rosarum vitriolata. Et possunt hæc misceri cum Syrupo de rosis siccis, myrtino, vel cydoniorum. In frigidior materia pulvis menthæ admiscetur, aut vsurpatur absinthium. Validiora sunt, *balauſtia, myrtilli, acacia, hypocistis, rhus obſoniorum, malicorium, mespila, & alia,* quæ videantur apud Platerum, *part. 3. pag. 129. & seq. & alios.* Si à seroso humore frigore ambientis aëris ad interiora repulso fiat Diarrhœa, non statim sistenda. Nam & ipsum serum, munere suo defunctum, in corpore vtile amplius non est; & humores, qui in eius defluxu ac refluxu abstergantur, excrementitij & inutiles sunt. Quia tamen talis etiam fluxus alimenti & chyli distributionem & perfectionem interturbat, danda opera, vt quamprimum talis fluxus absolua- tur, quod fiet, si corpus ab iniuria externi aëris vindicetur, & homo potius in tepido, quam in frigido loco sese contineat. Deinde materia fluxura, id est, serosus humor subtrahatur sicca victus ratione, & feri per renes & vesicam deriuatione, & partium, quæ serum affluens recipiunt, roboratione. In quam rem vtile est vinum absinthites dilutum decocto cichorij, aut aqua chalybeata, conserua rosarum. Abdomen inungatur oleo chamæmelino, mastichino, rosarum, absinthij: vel imponatur Emplastrum de crusta panis.

De Diarrhœa à Ventriculo & cibis corruptis.

Diarrhœa à Ventriculo.

In ventriculo occasio Diarrhœæ detur, dum vel cibi, qui facile corrumpuntur, assumuntur, vt, melones, cucurbitæ, fructus fugaces, lac post cibum sumptum, fungi; aut in copia vel modo sumendi aliquis error adsit, ob quem cibi non rectè coquuntur, sed corrumpuntur; vel ob ventriculi intemperiem, dum is debilis est, vt cibos concoquere non possit, sed semicoctos relinquat, qui longiore in eo mora corrumpuntur, & alienam ac prauam naturam induunt, aut dum idem alimentum adurit, aut alio modo corrumpit. Qui humores ex vitiata coctione geniti, cum non solum ab epate, vtpote ad alendum corpus inepti,

inepti, non satis attrahantur, & hoc modo in intestinis cumulentur, sed & acrimonia, & prauis, quibus præditi sunt, qualitatibus, expultricem ad expellendum stimulent, hoc modo Diarrhœam excitant. Itaque omnia, quæ coctionem vitare valent, seu ventriculi temperiem immutent, & talem in eo dispositionem inducant, ut non bonum chylum, sed prauos succos generet; seu cibi prauis sint; seu quicumque in cibis sumendis error, ob quem coctio vitatur, Diarrhœæ causa esse possunt, dum humorem vitiosum suppeditant, qui facultatem intestinorum expultricem ad immoderatam excretionem stimulat.

Signa Diagnostica.

Vt autem de causa certi simus, principio dispiciendum, an humores illi in ventriculo generentur (de quo causæ genere solum iam agimus) an verò aliunde in ventriculum confluant. Nonnunquam enim ex venis mesaraicis, vel epate, vel liene, vel ex capite materia ad ventriculum affluit, quæ vel copia vel acrimonia facultatem expultricem irritat, ut & ipsam & simul chylum ante tempus per aluum expellat; etsi alias in ventriculo vitium nullum sit, neque etiam in cibis error commissus sit. Itaque diligenter primò inquirendum, an aliarum partium affectarum signa adsint, quæ indicent, aliunde humorem in ventriculum affluere. Si enim hæc absint, in ipso ventriculo vitiosos humores generari, argumento est, quod & alia signa indicant. A ciborum quidem prauitate vel errore in victu commissio diarrhœam oriri facile cognoscit Medicus, si inquiret, quibus cibis, & quo victus genere usus sit æger. Si enim cibos prauos, & qui facile corruptioni obnoxij sunt, sumpserit æger, vel aliquem errorem in victu commiserit, argumento est, à ciborum copia fluxum hunc oriri, & mutato victus genere, fluxus talis non ita difficulter cessat.

Si verò à facultatis concoctricis vitio id fiat, signa intemperiei ventriculi supra, *part. i. cap. 4. de intemperie ventriculi*, proposita adsunt, & quidem ob frigiditatem excrementa alui sunt liquida & aquosa, non graueolentia, & potius ad album, quam ad croceum vergentia.

*Prognostica.**Prognostica.*

1. Si Diarrhoea à nimia ciborum ingestorum quantitate accidat, periculosa non est; siquidem illa coctâ, & à natura deuictâ, faciliè fluxus sedatur. 2. Periculosior verò est, quæ ob prauos cibos accidit. Nam naturam valde irritare, & reliquos in corpore humores concitare, imò malam dispositionem ventriculo & intestinis inducere, ac in Dysenteriam degenerare potest.

*Curatio.**Curatio.*

A quacunque autem causâ Diarrhoea ista proueniat hæc generalis curandi ratio omnibus conuenit, vt quod causæ diarrhoeam concitantis adhuc restat, tollatur & euacuetur; materiæ vitium ad excretionem stimulans emendetur; & ventriculus ac intestina roborentur, vel temperatis, vel calidis, vel frigidis, prout humoris & affectus natura id requirit. Itaque non statim fluxus sistendus, sed primò ventriculus, & intestina ab humore vitioso expurganda, sed lenioribus medicamentis, ne aliunde attractâ materiâ fluxus augeatur. Ergò si humor sit pituitosus, vtendum pilulis stomacho vtilibus, & quæ mastichen recipiunt, vt massichinis, assaiereth, de hiera simplicis, de hiera cum agarico: Si biliosus, rhabarbaro, pilulis de rhabarbaro, myrobalanis citrinis. Et quidem si à cibis prauis, & errore in victu commissio sit Diarrhoea, ac eorum coctio frustra expectetur, statim eos educere conuenit. Aptissima autem via est vomitus, quo non solum humores vitiosi euacuantur, sed & materia fluxura reuelitur. Si verò homo ad vomitum aptus non sit, per aluum eos euacuare oportet, sed pharmaco, vt dictum, leni, & quod nullam violentiam habeat, aut Clystere iniecto. Vtile ad hos humores euacuandos est rhabarbarum, cum humores hi ex cibis prauis & corruptis orti acriores plerumque sint, & biliosorum humorum naturam æmulentur. Cibi quoque tales, è quibus humores corrupti orti sunt, vitari, & ij exhiberi debent, qui qualitate & quantitate iis opponuntur. Postea adstringentibus ventriculum roborare cum internis, tum externis conuenit. Si verò à ventriculi intemperie, & quidem à debilitate, à frigidi

frigidity & humiditate orta , proueniat Diarrhœa, ventriculus roborandus iis, quæ supra in Capite de intemperie ventriculi frigida & humida curanda , & de Apepsia sunt proposita. Si tamen à natura sola cruditas vinci non possit, euacuandi humores iis, quæ simul ventriculum roborant, vt pilulis aleophanginis , mastichinis , stomachicis ; postea quæ cōctionem adiuuant , tum interna tum externa adhibenda. Diætā etiam talis instituenda, qualis supra de Intemperie ventriculi curanda proposita est. Imprimis inedia , quiete & somno cruditates coquendæ. Potus quoque sit paucus ; cum à potu abstinentia ad fluxus alui curandos multum faciat.

De Diarrhœa à Vermibus.

Quandoque, sed rarius, Diarrhœa ex vermibus excitatur, cum scilicet multi prauī humores cum vermibus in intestinis cumulantur , & tandem naturam ad excretionem stimulant. Cognoscitur ex signis vermium , cardialgia nimirum , dolore ventris , pruritu narium cum dentium stridore in somno, tussi sicca, & aliis, quæ in capite de vermibus traduntur. Curatur autem remediis , quæ vermes necant, & per aluum expellunt, & postea iis, quæ intestina roborant, quæ videantur supra, de vermibus.

Diarrhœa à vermibus.

De Diarrhœa ab epate, ac bilioso Humore.

Supra quidem alui fluxum à mesenterio proposui : verum cum ille fiat , vel quia venæ mesaraicæ obstructæ sunt, ob quam causam chylus distribui non potest, atque de hoc fluxu , & eius causis iam supra dictum sit ; vel quia in eo vitiosi humores cumulati à natura per aluum effunduntur ; hi verò vel ab epate, vel à liene, vel à toto ad mesaraicas confluant : in specie de Diarrhœa ex mesenterio agere vix opus erit ; ideoque rectè ad Diarrhœam ab epate ac humore bilioso accedimus. Nam cum bilis in epate colligatur , vnâ operâ de Diarrhœa ab epate ac bilioso humore dicemus , vt etiam sequenti capite de Diarrhœa à Liene & humore melancholico agemus. Cum epar vel nimium bilis generat , vel meatus expurgandæ bili dicati obstructi sunt, bilis in epate retinetur, & tandem à natura ad intestina expellitur , vnde fit Diarrhœa

Diarrhœa ab epate & bilioso humore.

rhœa biliosa ab epate. Præcipua tamen hîc caussa est intemperies calida & sicca epatis, ob quam calidi & acres humores generantur, qui cum naturæ molesti sint, quandoque per ventrem expelluntur; id quod etiam in epatis inflammatione accidere potest. Atque huc pertinet Aphorismus 20. *sect. 2. Quibus in iuuentute aluus est humecta, iis in senectute siccatur; quibus verò adscripta est iuuenibus, iis senibus humecta laxaque redditur.* Aluus enim laxior in iuuenibus à bilis stimulantis copia est, & ob virtutis expultricis robur, senescentibus iis aluus exsiccatur, bilis videlicet copia deficiente, & expultrice non parum labefactatâ. Contrà aluus sicca est iuuenibus ob corporis & cutis raritatem, & ob calidam etiam intemperiem, & ob motum bilis ad superiora; si iisdem senescant, aluus humectatur, habitu corporis addensato, quo humores intrò coguntur, & calore epatis diminuto motuque bilis deorsum conuerso.

Signa Diagnostica.

*Signa
diagno-
stica.*

Quia verò epar, vt Galenus, 2. *Prognost. 13.* scribit, non solum sui ipsius excrementa, ichoresque & humores præter naturam demittit in ventrem, sed etiam totius corporis; & per hepar venter omnibus corporis partibus copulatur, ac per id excrementa illa partium recipit: quod supra de ventriculo dictum, etiam hic monendum, vt diligenter attendamus, an humor, quem epar ad intestina demittit, in ipso generetur, vel aliunde affluat. Nimirum si ab epate solum proueniat Diarrhœa, aliarum partium affectarum signa aberunt, epatis verò vel intemperati vel obstructi signa aderunt, ob quam Intemperiem humores in eo corrumpuntur, vel ob obstructionem bilis à sanguine rectè separari non potest, quæ signa in affectibus epatis explicabuntur, & humor, qui Diarrhœam excitat, biliosus est.

Prognosticum.

Prognosticum.

Non sine periculo est Diarrhœa, quæ ad magnas & graues epatis affectiones sequitur. Materiæ tamen conditio etiam attendenda, quæ quò peior vel mitior est, eò periculosior, vel minore cum periculo coniuncta est

Diarrhœa,

Diarrhœa, vt supra de Diarrhœa in genere dictum.

Indicationes.

Cum caussa omnium primùm tollenda sit, ideo si in- *Indica-*
temperies epatis calida sit in caussa, illa alteranda bilis, in *tiones.*
temperanda & euacuanda, ac ad alias partes deriuanda;
tandemque fluxus sistendus, & epar roborandum. Et cum
alteratio commodè fieri non possit, nisi humor prius tol-
latur, primò ab euacuatione inchoandum; & quidem
maturè euacuatio instituenda, ne bilis suâ acrimoniâ
Dysenteriam excitet. Inflammatio quo modo sananda sit,
suo loco dicetur. Si obstructio epatis adsit, & ea aperienda.

Curatio.

Ad euacuandam bilem hîc vtile est rhabarbarum, my- *Curatio.*
robalani citrinæ, syrupus rosarum & violarum solutius,
clysteres abstergentes cum commodo ægri iniiciuntur.
℞. Decocti hordei non excorticati ℥.j. sacch. rubri ℥.ij. mel-
lis rosati colazi ℥.℞. olei rosar. ℥.j. Vitell. ouorum num. ij. M.
F. Clyster. Vel ℞. Decocti hordei, iuris pulli an. ℥. ℞. sac-
char. rubri, syrupi rosarum simplicis infusionis an. ℥. j. vitell.
ouor. ij. F. Clyster. Aut ℞. Decocti hordei ℥. iv. syrupi rosa-
rum simplicis infusionis ℥.j. F. Potus abstergens. Contempe-
rant bilem, syrupus de cichorio, de endiuia, de succo acetosæ,
de agresta, acetositis citri, granatorum, vt & horum sim-
plicium decocta vel aquæ. vt: ℞. Rad. acetosæ, fragariæ, ci-
chorij an. ʒ. iij. endiuia M. j. sem. endiuia ʒ. j. portulacæ ʒ. ℞.
passular. maior. exacinarum ʒ. vj. Coq. in decocto hordei.
Colaturæ ℞. ℥.j. syr. de cichor. simpl. acetosæ an. ʒ. ij. Misce.
F. Potus pro 4. dosibus. Vel ℞. Aq. endiuia, cichorij, plan-
taginis, an. ʒ. ij. syr. endiuia simplicis ℥.j. acetosæ. portulacæ
an. ʒ. ℞. spir. vitrioli gutt. iv. Misce. F. Potus pro 2. dosibus.
Lene euacuans hoc est. ℞. Myrobalanor. citrinar. ʒ. ij.
rhabarb. ʒ. j. spica ʒ. ℞. Infundatur in f. q. aquæ cichorij &
plantaginis. Colaturæ ℞. ʒ. iij. syr. de cichorio simpl. ver. ros.
simpl. infus. ʒ. ℞. M. Aut detur rhabarbarum in substantiâ
cum conserua rosarum, vt supra dictum. Si post purga-
tionem fluxus alui perseueret, alterantibus & adstringen-
tibus ei est resistendum. Adstringit hoc. ℞. Conseru. rosarum
antiqu. ʒ. j. pulu. corallior, rubr. ʒ. ℞. bolî Armeni, terra sigil-
lata

late an. 3. *ß. robribes* 3. *ß.* Cum syrupo granatorum F. Electuarium. Vel ʒ. *Rad. acetosa, tormentilla, consolidæ maioris, plantaginis* an. 3. *ß. rosar. rubr. M.ß. passularum non excitatarum* 3. *ß. sem. portulacæ* ʒ. j. Coqu. in aqua simpl. Colaturæ ʒ. 3. x. syr. myrtini, ribes, granator. an. 3. j. Misce, F. Potus pro 3. dosibus. Vel omittantur rosæ in decocto, & in colatura dissoluantur *conseruæ rosarum rubrar. antiqu.* Vnc. ij. iterumque colentur, F. Potus. Vel ʒ. *Sem. acetosæ, corallor. rubror. præpar. terræ sigillatæ, spec. diarrhod. abbat. flor. rosarum rubr. an. ʒ. ʒ. ʒ. ʒ.* F. Pulvis. Vtiles sunt & trochisci de terra sigillata & de spodio. Plurimi commendant caesium antiquum præparatum. Præparatur autem, si comminutus sæpius abluitur aqua aliqua refrigerante & adstringente, vt, rosarum, plantaginis, portulacæ; postea diligenter in sartagine exiccetur, & in puluerem redigatur, cuius ʒ. j. vel cum cibo, vel cum aqua aliqua conueniente exhiberi potest. Extra quoque imponi possunt epithemata ex succo vel aqua plantaginis, acetosæ, portulacæ, endiuie, rosarum, cum santalis, coralliis, rosis rubris vel crotum santalinum eidem admoueri. Neque præter rem fuerit, materiam aliò deriuare, siue promouendo sudores; cum sudores & cutis raritas aluum siccent, materiâ, quæ ad aluum impetum faciebat, ad ambitum corporis conuersâ, siue ad renes & vesicam, medicamentis, quæ urinam mouent: è quibus eligenda sunt minimè acria & mordacia, qualia sunt radices graminis, asparagi, fœniculi, petroselini recentis, semina melonum, capilli veneris, &c.

De Diarrhœa à liene & humore melancholico.

Diarrhœa à liene & humore melancholico.

Quandoque humor melancholicus in liene & vicinis vasis cumulatus à naturâ copiosius in aluum effunditur, & diarrhœam excitat. Interdum etiam deiectio adeo atra apparet, vt picem liquefactam & dilutam repræsentet, quæ tamen à sanguine est ex aperto aliquo in hypochondriis vase in intestina effuso, ibique in nigredinem illam exusto, aut cum humore atro mixto. Nam sanguis is non purus est, sed plerumque melancholicus, in liene & vicinis vasis præter naturam cumulatus: qui quidem recte ius

rectius per hæmorrhoides euacuari solet, quandoque tamen à natura ad ventriculum atque intestina expellitur, & vomitum ac alui profluuium excitat. Vt enim in febribus, vbi natura hæmorrhagiam narium instituit, primario quidem humores prauos euacuare intendit, id tamen obtinere non potest; quin simul sanguinem bonum effundat; ita hîc etiam naturæ scopus est, humorem atrum & melancholicum exturbare: cum verò id fieri non possit commodè, nisi sanguis, cui permixtus est, simul euacuetur, hunc sanguinis atrii vomitum & fluxum instituit.

Signa Diagnostica.

In hac diarrhœa præcesserunt signa lienis affecti, ten- *Signa*
sio & grauitas in sinistro hypochondrio, & alia, quæ in *Progn-*
hypochondriacis morbis apparere solent, deiectiones *stica.*
sunt nigræ. Si est à sanguine, intincta lintea rubent,
& cruenta vomitio comitatur vel præcessit.

Prognostica.

1. Etsi periculo hæc diarrhœa non careat, ob prauita- *Progn-*
tem humoris, & sanguinis copiosa per aluum deiectio *stica.*
ad malum habitum & hydropem deducere soleat, & na-
tura irritata talibus prauis & adustis humoribus sæpe bo-
nos simul profundat, virésque valde deiciat: tamen sæpe
etiam à multis morbis, si tantum modum non excedat,
huiusmodi diarrhœa præseruat. 2. Si materia, quæ excer-
nitur, nullum foetorem habeat, maior salutis spes est: Si
foeteat, & ex atro colore in viridem vergat, exigua salu-
tis spes est.

Curatio.

Imprimis hîc respiciendum ad causam, humorem sci- *Curatio.*
licet melancholicum & atrum, siue is calore epatis ge-
neratus sit, siue ab obstructione ac vitio lienis cumulat-
us. Itaque, præmissâ tamen, si opus sit, venæ sectione, primò
humor melancholicus euacuetur *polypodio, epithymo, my-*
robalanis Indis, foliis senæ, syrupo rosar. solutiuo, diacatholico
cum decocto florum & fruct. vel alio conueniente liquore.
Non verò statim fluxus sedandus, ne materia retenta de-
terior reddatur. Deinde quæ humorem atrum tempe-
rent, eiusque generationem prohibeant, vsurpanda, *Humorẽ*
melan-
cholicum
purgan-
tia.
syrupus nimirum de pomis, de borragine, de buglasso, de endiuia,

de lupul. byzantinus simplex, de fumaria: simulque obstructions in liene, si adsint, aperiendæ, radicibus aperientibus, corticibus radic. capparum, tamarisci, ceterach, capillis veneris, semine agni casti, syrupo byzantino. Et ne intestina humor mordax in transitu exulceret, utile est. sæpius clysteres iniicere ex iis, quæ leniter detergunt, & humoris acrimoniam temperant, vt decocto hordei, cremore ptisani, iure carnis, lacte cum melle rosaceo & violaceo. Adstringentia tandem, si fluxus non cessat, adhibenda, conserua rosarum, absinthij cum terra sigillata, vel bolo Armeno aut corallis. Diæta quoque instituat, qualis in melancholicis, & hypochondriacis affectionibus conuenit, & vitentur omnia, quæ crassum, fœculentum & adustum sanguinem generant. Si verò diarrhœa sit à sanguine atro, quam vomitus sanguinis comitatur, nec is statim sistendus. Nam si sanguis ille ater, & præcipuè iam extra vasa sua elapsus & concretus ac corruptus, sistatur, lipothymiam & alia grauiora mala excitat. Itaque potest statim exhiberi hic puluis: ℞. Rhabbarbari ℥. j. cinamomi, myrobalanor. citrinor. an. ℥. ss. Succini albi gr. vj. F. Puluis. Datur in vini albi ℥. iij. aquæ plantaginis ℥. j. syr. rosarum simplicis infusionis ℥. ss. Hinc dentur adstringentia, vt: ℞. Trochiscor. de carabe ℥. j. B. lapid. hæmatit. ℥. j. C. C. vsti præparati, boli Armeni an. ℥. ss. F. Puluis. Dosis ℥. j. Potest exhiberi cum sequenti liquore. ℞. Vini granator. acidorum ℥. j. succi citri ℥. ss. iulebi rosarum ℥. j. aq. plantaginis, tormentill. caudæ equinæ an. ℥. iv. Misce. ℞. Conseru. rosar. antiq. ℥. j. tormentille ℥. ss. puluer. radic. consolidæ maioris ℥. ij. philonij Persici ℥. j. trochiscor. de carabe ℥. j. B. Cum syr. de rosis siccis, vel cydoniorum F. Electuarium. Cum verò tales diarrhœæ ætatis temporibus, vel singulis annis, vel semestribus recurrere soleant, vt illæ præcaueantur, curatio præseruatoria, qualis affectibus hypochondriacis conuenit, instituenda, nimirum certis interuallis, & præsertim imminente tempore, quo vomitus & fluxus ille sanguinis accidere solet, sanguis, si opus, mittendus, & corpus ab humoribus vitiosis liberandum, ac ne ij in corpore cumulentur, præcauendum, obstructionsque in liene & venis mesaraicis aperiendæ.

aperiendæ. Quandôque in diarrhœa ab humore melancholico vitium quoque scorbuticum concurrit. Ideoquæ in diarrhœa ab humore melancholico semper diligenter considerandum, an dispositio scorbutica adsit, ac tum medicamenta scorbuto propria admisceantur.

De Diarrhœa ab utero.

Vt interdum ob menses retentos, & vitiosos humores inde cumulos vomitus foeminæ patiuntur: ita interdum & diarrhœa excitatur in iis, humoribus per venas, quibus vterus nutritur, ad epar, & hinc ad intestina effusis. Cognoscitur hoc malum ex eo, quod symptomata vteri affecti adsunt, & plerumque tales alui fluxus periodos quasdam obseruant, & eo tempore magis affligere solent, quo menses fluere consueuerunt. Curatur iis medicamentis, quæ venas vteri, si obstructæ sint, aperiunt, & vitiosos humores, qui in utero, & vicinis locis cumulantur, euacuant. Nisi enim illi prius tollantur, frustra adstringentia & fluxum sistentia adhibentur: cum materia retenta aliò regurgitet, & mala sæpe periculosiora excitet; de quibus in morbis vteri, & mensium suppressione dicitur. Materiâ euacuatâ, ea, quæ robur ventriculo, intestinis & utero addunt, vsurpanda, ne facilè affluentes ex aliquo corpore humores excipiant.

De Diarrhœa à cerebro.

In alui fluxu, vt vocant, cerebri vel catarrhali materia è cerebro imbecillo, pituitâ multâ seu insipida, seu falsa abundante per fauces in stomachum & intestina defluit, præsertim noctu, & ægro supino dormiente. Materia illa vel reddit lubricam ventriculi & intestinorum tunicam, vnde retentrix debilitatur, vel cibum inquinando concoctionem labefactat, vel molesta qualitate sua expultricem stimulat. Excitatur hic fluxus magis abstinentia (nam tùm benignior succus, quò humoris malitia temperatur deest) quàm cibo; contrâ atque in lien-teria fieri solet. Præcessit debilitas cerebri, & sputum multum, excrementa sunt spumosa & pituitosa, teste Hippocrate, sect. 6. Balbi alui pro fluuiio maximè corripitur. Causa est, quod plerique ij humidius habent cerebrum, vnde excrementa humida in ventriculum decum-

Diarrhœa ab utero.

Diarrhœa à cerebro.

Cur balbi alui profluuium corripitur?

bentia diarrhoeam efficiunt, eamque diuturnam, ob hecticam quasi illam cerebri intemperiem. Atque hanc intemperiem etiam balbuties arguit, quæ ex linguæ nimia humectatione & emollitione, vel quasi quadam paralyfi oritur; quanquam etiam aliis de causis nasci possit. Solet autem hic fluxus à capite descendens satis diuturnus esse, & longo tempore durare. Curatio instituat, ut supra de catarrho traditum, præparando & euacuando materiam. Diuersiones etiam fiant per frictiones, ligaturas, cucurbitulas in scapulis. Iuuant etiam errhina & sacculi capiti impositi. A masticatoriis & gargarismis abstinendum, ne materia catarrhi in stomachum & intestina trahatur. Vitandus somnus supinus, nec à coena mox dormiendum. Non solum autem cerebri & membri mandantis ratio habenda, sed etiam ventriculi, ut recipientis, qui internis & externis medicamentis conseruandus ac roborandus est. Si hæc diarrhoea sæpe recurrat, cervici inter primam & secundam vertebra admoveatur vesicatorium & cauterium potentiale, vel fetaceum, ut humores catarrhum excitantes deriuentur; vel fonticulus in brachio aperiatur. In eundem usum, si ætas & alia ferant, theriaca, Mithridatium, decoctum ligni guaiaci, sassafras, sassaaparillæ per plures dies usurpandum, ut corpus exsicceatur, & materia catarrhum generans per sudores discutiatur.

De Diarrhoea, quæ accidit infantibus, dum dentes erumpunt.

Diarrhoea infantium dentientium.

Interdum etiam infantibus diarrhoea accidit, dum dentes ipsis erumpunt; quod euenit, vel pituita falsâ in ventriculum defluente, vel lacte per febrem, quæ tum temporis infantes plerumque affligere solet, in ventriculo corrupto. Vtra autem causa locum habeat, ex iis, quæ excernuntur, facile iudicare est. Hic fluxus non statim sistendus, ne materia retenta peior euadat, & febrem, quæ ex dolore excitatur, augeat, aut cerebrum nervosque in consensum trahat, & conuulsionem excitet; Sed si à pituita falsa sit hæc diarrhoea, syrupus rosarum solutius, vel mel rosatum, vel syrupus de cichorio cum rhabbaro;

barbaro, cochlearis vnius aut alterius quantitate exhibendus. Deinde ventriculus & venter inungendus oleo mastichino, cydoniorum, rosarum, absinthij, vel imponendum cerorum stomachale, aut emplastrum de crusta panis. Si à lacte corrupto diarrhœa hæc accadat, illud, vitiosusque humor inde genitus, è ventriculo dictis modo syrupis deturbandus, dandaque opera, vt nutrix bonum lac infanti suppeditet, quæ ideo exquisitè, & cibis boni succi alenda. Infantis gingiux butyro cum melle mixto, vel cerebro leporis fricentur.

De Diarrhœa ab hypercatharsi & veneno sumpto.

Tandem interdum etiam profluuium alui excitatur post nimis fortium purgantium vsu, aut venenum assumptum. Vtraque enim intestinis inhærendo naturam continuè ad excretionem stimulant, & è toto corpore humores ad aluum proritant, & humores etiam bonos corrumpunt, ac vt ad aluum moueantur, faciunt. Præcessisse autem talem causam, faciliè ex ægri, vel adstantium relatione cognoscitur. In tali fluxu primò omnium abstergens ex decocto hordei cum paucò saccharo conuenit, siue bibitum, siue per clysterem iniectum. Vt ℞. *Decocti hordei* ℥. iv. *sacchari rubri* ℥. vj. Vel *syrupi rosarum simplicis infusionis* ℥. j. Misce. Dolorem lenit lac chalybeatum, itidem vel bibitum vel per clysterem infusum, & lac coctum cum radicibus althææ, & iniectum. Simul ligaturæ & frictiones, & fots extremorum instituuntur, & cucurbitulæ sicæ inter scapulas & ad hypochondria, vel inter vmbilicum & stomachum apponantur. Postea dentur adstringentia; vt: ℞. *Conseru. rosarum antiquæ* ℥. j. *diacydonij sine speciebus* ℥. ℞. *Pulu. seminis plantaginis, sanguinarie, sumach. hypocistidis, acaciæ, cornu cerui vsti.* an. ℥. j. *Fragmentorum lapidum pretiosorum* ℞. ℞. Cum s. q. *syrupi ribium, vel cydoniorum.* F. Electuarium. Quidam radicem filipendulæ Drach. j. vt expertum dant in vino, aut cum vitello oui. Vel ℞. *Succi plantaginis, decocti rosarum, menthæ, sorbi, rad. rormentillæ* an. lb. ℞. *athanasie* ℥. ℞. Fiat Clyster. Cui etiam vitellum oui vnius vel alterius, seu hir-
cini, sanguinis draconis, tragacanthi, gummi arabici an. ℥. j.

Diarrhœa ab hypercatharsi & veneno.

illis præternaturalibus in morbi progressu etiam mucosum quiddam excernitur, nunc copiosum, nunc paucum; quod, si sanguis copia superet, Germani in specie *die rote Rubr* nominant. Si vero plus muci illius albi, quam sanguinis eiiciatur, appellant *die vneisse Rubr*. Quid autem illud mucosum sit, inter medicos non conuenit, ut postea dicetur. Nonnunquam & bilis, & præcipue in principio, cum à fluxu bilioso ferè dysenteria incipiat, & quidem frequenter flaua, interdum & viridis ac atra admiscetur; sæpe & pituita. Est nimirum dysenteria *deiectionis* Dysenteria quid. alui frequens & cruenta cum dolore ventris & intestinorum exulceratione; seu intestinorum exulceratio cum deiectione frequenti, cruenta & purulenta, ac ventris dolore & torminibus, à materia acri & intestinis peculiariter aduersa, eaque erodente ortum habens. Qua definitione ab omnibus aliis alui fluxibus, ut & sanguinis per aluum excretionum differentiis discernitur. Equidem, ut apud Galenum, 3. de *Cruentorum alui* deiectionum differentia. *sympt. caus.* cap. 2. & 2. de *loc. affect.* cap. 5. videre est, apud Medicos quatuor cruentarum alui deiectionum occurrunt differentiæ, quibus omnibus nomen dysenterix interdum attribuitur. 1. Cum per aluum sanguis euacuatur, in iis, quibus membrum aliquod abscissum est, & cum sanguis, qui in nutrimentum partis abscissæ absumi debebat, ad fontem suum recurrit, & ut superfluius à natura ad aluum depellitur & ibi euacuatur. Quod & iis interdum accidit, qui consueta exercitia subito dimiserunt, non imminuta interim quantitate alimentorum, qua, cum validius exercebantur, uti solebant: aut quibus consueta aut familiaris hæmorrhagia narium supprimitur, cuius exemplum habetur apud Forestum, lib. 2. obseru. 40. ut & mulieribus, quibus menstrua supprimuntur, ut docet Galenus, 5. de *loc. affect.* cap. ult. Sanguis n. per vterum euacuari solitus, per venam cauam regurgitat, & hinc per venas mesaricas ad intestina profunditur. Nonnulli & hæmorrhoides addunt; cum, iis præter naturam suppressis, sanguis vel immediatè & ab hæmorrhoidibus internis, vel epate mediante & ab externis ad venæ portus ramos remeare, & inde ad intestina effundi possit.

2. Cum ob epatis debilitatem aquosus sanguis, instar loturæ carniū, excernitur, qui alui fluxus epaticus nominatur; Tralliano, *lib. 13. cap. 3.* est dysenteria epatica.

3. Quæ melancholica appellatur, cum sanguis propter longiorem moram in epate vel circa lienem adustus & cum humore melancholico mixtus per venas mesaraicas ad intestina à natura protruditur, & niger atque splendens per aluum, sæpe etiam per vomitum simul eiicitur. Accidit præterea interdum, ut iis, qui ex alto deciderunt, vel in hypochondriis ac lumbis grauitè percussi sunt, sanguis, & quidem sæpe longo tempore, retentus, postea per aluum excernatur, isque nigricans, interdum & graueolens, qui proculdubio in venis loci contusi collectus est & hæsit. Verum hæ cruentæ deiectionis differentia improprie dysenteria dicuntur: Ea verò sanguinis deiectionis species, quam modò descripsimus, solum proprie

Dysenteria dicitur: is scilicet alui fluxus, in quo cruenta cum intestinorum dolore ac torminibus eiiciuntur. In dysenteria ergo adest soluta vnitās, seu vlcus, plerumque & intemperies, ac mala intestinorum constitutio, & quidem cum affluxu materiæ. Pars affecta sunt intestina, nunc tenuia, nunc crassa, nunc utraque. An tamen omnia simul exulcerari possint, in dubium à nonnullis vocatur. Equidem impossibile non videtur, ut omnia intestina, si non tota, tamen singulorum partes exulceratio corripiat. Verum si hoc accadat, grauißimum id malum est, ex quo æger vix conualescit. Nonnunquam tamen & vicinæ partes ut epiploon, ventriculus, thorax & pulmones in consensum trahuntur, cuius rei exemplum Scholiastes apud Hollerium recitat. Symptomata, quæ hîc præcipue vrgent, sunt intestinorum læsæ functiones, alimenti scilicet concoctio & chyli ac fecum debita elaboratio; alimenti, cui inseruiunt etiam suo modo intestina, distributio; frequens deiectio ac excretio, & quidem sanguinis simul; tandèmq; dolor. Quibus accedunt interdum & alia, de quibus postea de signis dicemus.

Pars affecta in dysenteria.

Causa proxima Dysenteria.

Causa & generatio Dysenteria.

Ut verò natura huius mali clarior fiat, causæ & generationis

rationis

rationis modus, & quæ in illo accidunt, considerata sunt. Et quidem fluxus huius præternaturalis causa proxima est intestinorum irritatio, facultatisque in iis excreticis stimulatio, ut continuò, quod molestum est, excernere nitatur, quam excitant acres humores, siue in ventriculo & intestinis geniti sint, siue à toto, siue à parte aliqua ad intestina confluant, eaque ad excretionem stimulent. Nimirum bilis flava, à qua plerumque Dysenteria incipit: Bilis atra, quæ ferè lethalem Dysenteriam excitat: Pituita salsa, quæ secundum Galen. 3. aph. 12. aliquando gignitur in capite à caliditate maiore, aliquando talis efficitur putredine in ventre, unde ad intestina delata, & lentore suo diutius iis inhærens, assidue extergendo tandem illa exulcerat, quemadmodum docet Galenus, 3. Epid. comm. 3. aphor. 70. Sanies quoque acris & purulenta & humores maligni ac pestilentes. Quò etiam pertinent purgantia fortiora, vel etiam lenia intestina nimium vellicantia & stimulantia. De omnibus autem humoribus, qui Dysenteriam excitare solent, non sine causa hoc dubium mouetur, quod etiam Ludouicus Mercatus & alij animaduertunt, quò fiat, quod humores mordacissimi, feruidi, æruginosi, prasini, & omnino summam malignitatem præ se ferentes, Diarrhoeam sæpe saltem pariant, & non Dysenteriam; & qui fiat, quod Diarrhoea etiam ab humoribus acris sæpe longo tempore durans in Dysenteriam non mutetur: Contra vero sæpe humores minus mordaces Dysenteriam, & quidem paruo temporis spatio fluxu durante, excitent. Et quidem alij aliam huius rei causam reddere conantur, & eam vel à circumuolutione intestinorum, quæ humores detineat, petunt; Vel quod omnibus simul venis melaëraicis humor communicetur, eum detineri putant. Verum cum hæc omnibus aliis fluxibus communia esse possint, non sufficiunt. Ludouicus Mercatus ad hoc dubium respondet, solam acrimoniam & mordacitatem humorum per se (licet ad Dysenteriam necessaria sit) ad Dysenteriam gignendam non sufficere, sed insuper requiri visciditatem & lentorem, ob quem intestinis adhæreant, facit.

Humores dysenteriam excitantes quales.

Sola acrimonia humorum dysenteriam non facit.

eaque continuò rodant. Atque ita proximam & adæquatam causam ponit humorem acrem, lentum & viscidum intestinis adhærentem, eaque abradentem & exulcerantem. Verum etsi hæc opinio satis probabilis videatur: hoc tamen in ea mihi dubium adhuc videtur, quod sæpe alui fluxus dantur, qui ab humoribus hisce qualitatibus præditis fiunt, & tamen Dysenteria non excitatur: imò sæpe illa visciditas & lentor abest in biliosis & aliis humoribus, qui Dysenteriam pariunt. Ergo mihi probabile videtur, humores, qui Dysenteriam excitant, peculiarem & occultam qualitatem habere, quâ peculiariter intestinis infesti sunt eaque exulcerant: Sicut pulmo marines pulmoni, & cantharides vesicæ infestæ sunt, eaque, non verò alias partes, exulcerant, qualis quidem vis in colocynthide, cucumere asinino, esula, euphorbio, laureola & aliis purgantibus occurrit. In quorum quibusdam si acrimoniam examinemus, vel etiam visciditatem consideremus, longè minor est in iis, quam in aliis multis, quæ *ὑπερβάροι*, tandèmq; alui fluxum & Dysenteriam excitant. Imò compertum est, leniora etiam, ut mannam, cassiam, Syrup. rosar. solut. in quibusdam *ὑπερβάροι* excitasse, ob vim, quam habent, intestina vellicandi, & humores ad aluum commouendi. Atque ita rem se habere facilius credet, qui, quâ ratione contagium Dysenteriam inducat, & quomodo medicamenta purgantia vim suam exferant, perpenderit. Etenim cum *μύσματα*, siue ex fecibus & excrementis Dysentericorum, siue ex corpore eorundem expirantia, seu per cibum & pocula communia communicata, seu per pulmones & inspirationem, seu per oesophagum, seu per anum, aut quocunque modo admissa, fluxum similem excitent: non video, quomodo alia ratione id præstare possint, quam quâ purgantia medicamenta suam operationem efficiunt. Etsi verò vulgò dicatur & doceatur, medicamenta purgantia humores ad se trahere: tamen id rectè explicandum est. Cum enim purgantia medicamenta, non solum ore sumpta, sed & umbilico applicata, manibus tractata, imò naribus admota & olfacta, aluum mouere & purgare soleant: aliter statuere

*Humorū
dysente-
riam ex-
citantiū
natura.*

*Contagii
quomodo
dysente-
riam
excitet.*

*Purgantia
quâ ra-
tione opm
sui perficiant.*

statuere non possum, quàm medicamenta ista per vmbilicalia vasa, vel per poros cutis & vasorum extremitates in venas vel arterias penetrantia fermentationem quandam & agitationem in humoribus ibi excitare, quâ vitiosi humores à bonis separantur, à quibus postea natura stimulata eos ad consuetas euacuationis vias pellit; adiuuante procul dubio vi medicamenti purgantis, quod non ad ambitum corporis tendit, sicut sudores mouentia, neque ad vesicam, sicut Diuretica, verùm solum ad intestina: sicut & cantharides non solum intus sumptæ, sed & extra applicatæ urinam mouere, & vesicam exulcerare feruntur. Eodem ergo proculdubio modo Contagium & *μίσμα* Dysentericum quocunque modo & loco intra corpus admissum, quandam fermentationem in humoribus efficit, & similem sibi dispositionem (qui omnium venenorum seu contagiosorum inquinamentorum mos est) imprimat. Humores verò moti, & peculiarem hanc malignitatem adepti vnâ cum *μίσματι* ad intestina, quibus peculiariter infensa sunt, ruentes, non solum purgantium medicamentorum more fluxum alui concitant, & naturam ad crebram excretionem stimulant, sed & ea exulcerant, ac prauam dispositionem iis imprimunt, & ita cum intestinorum vnitatem soluendo, tum naturale temperamentum & familiarem constitutionem lædendo, concoctricem facultatem in iis lædunt, vt neque chylus affluens illam, quam debet, in intestinis & vasis mesarai-cis, dispositionem seu accipiat, seu retineat, sed in humorem vitiosum mutetur; neque excrementa, & feces alui naturalem elaborationem & qualitates in iis accipiant, sed & ipsæ in praternaturale quid mutantur. Vnde frequenti fluxui materia suppeditatur, & natura ad frequentem excretionem stimulat. Neque mirum alicui videatur, quod hi humores peculiariter intestinis infensi sunt, cum idem in aliis morbis Epidemiis eueniat, in quibus certæ corporis partes infestantur. Ita quandoque angina, pleurirides, tusses & catarrhi Epidemici ac contagiosi grassantur: Imò obseruatum est, Podagram Epidemiam fuisse, vt apud Athenæum, in *Dynosoph. lib. 2.*

Genera-
tionis dy-
senteria
modus.

videre

videre est. Atque hoc modo cum à contagio introducatut Dysenteria, proculdubio & reliqui humores, qui intra corpus generantur, eodem modo Dysenteriam efficiunt; cum necessarium sit, vt cum plura eundem effectum producant, ad vnum & communem agendi modum reducantur. Et ita proxima causa Dysenteriae sunt

*Proxima
dysente-
ria caus-
sa.*

Humores quicunque peculiarem hanc qualitatem & vim adepti, vt instar medicamentorum purgantium humores in toto corpore mouere, eos ad intestina concitare & ipsa intestina peculiariter lœdere valeant. Et licet hic humor non semper malignus sit: (proprie malignitatem fumendo) tamen peculiarem qualitatem & dispositionem obtinet, qua differt ab aliis humoribus biliosis diarrhoeam sæpè longam facientibus. Et hic, quem modò exposuimus, generationis Dysenteriae modus est. Circa quem tamen hoc adhuc explicandum restat. Quidnam sit illud mucosum & album, quod sæpè vna cum sanguine excernitur, & non rato ita copiose, vt sanguinem copia excedat, de quo *questione* 1. dicitur. Atque hæc de causa proxima & generationis Dysenteriae modo, & de

*Quid sit
mucosum
illud,
quod in
dysente-
ria excer-
nitur.*

iis qua circa eam accidunt, dicta sint. Causas vero Antecedentes & remotas externas & internas quod attinet, omnes ferè humores in corpore hunc corruptionis gradum induere possunt, vt intestina exulcerent, & Dysenteriam excitent. Frequentissimè tamen humor Dysenteriam excitans est biliosus, à quo etiam plerumque fluxus Dysentericus incipit: vnde etiam æstate magis & in principio autumnii, quam hyberno tempore, grassatur Dysenteria. Biliokus autem ille humor nunc in ventriculo & intestinis gignitur; nunc è vesica fellis, aut venis mesaraicis, nunc à toto corpore, quod in febribus sæpè fieri solet, ad intestina effunditur, & vel venarum mesaraicarum orificia patefaciendo, vel erodendo, & inflammationem, aut exulcerationem excitando, fluxus sanguinolenti & Dysenteriae causa est. A bile prafina & æruginosa equidem Sauanarola, *tract. 6. c. 16.* Dysenteriam fieri posse negat; cum tam praua sit, vt statim à natura è corpore expellatur, vel corpus corrumpat: quod ante ipsum etiam

*Causa
antece-
dentes &
remota
dysente-
ria.*

statuit

statuit Conciliator, qui *differ. 201.* scribit: Non reperio aliquem autorem authenticum scribentem ex bile prafina & æruginosa Dysenteriam caussari. Verum Aëtius, *tetrab. 2. ferm. 1. cap. 42.* Dysenteriam à bile prafina admittit, etsi periculofam eam esse statuat. Et Solenander, *sect. 4. consil. 9.* refert, quod ipse aliquando dysenteria grauius decumbens æruginosam bilem bile vitellina, mucosanguinéque permixtam copiosè deiecerit. Et licet, quod obiicit Sauanarola, natura bilem æruginosam, vt valde prauam, statim è corpore eiicere conatur: tamen easdem vires etiam erga alios humores vitiosos, vt & medicamenta cathartica exferit. Interim id non semper tam velociter peragere potest, vt nullum in transitu corpori damnum inferatur, præcipuè in ista intestinorum circumuolutione, quæ humores, quos natura expellere conatur, non parum remoratur. Quibus accedit & hoc, quod humores non quatenus tales, sed quatenus peculiarem corruptionis gradum accipiunt, dysenterix causa sunt, quem vbi acquisiuerunt, statim dysenteriam inducere possunt. Eodem modo & alij humores prauis in corpore diutius detenti, præcipuè aliqua causa externa accedente, tandem illam acrimoniam, malignitatem & dysentericam dispositionem, quam diximus, induunt, & vel soli vel cum bile mixti dysenteriam excitant. Vnde ij præcipuè, qui prauis humoribus scatent, facilius dysenteriam incurrunt, & ad præseruationem à dysenteria prauorum humorum è corpore euacuatio necessaria est. Et non raro in febribus malignis & pestilentibus, vitiosis eiusmodi humoribus ad intestina vel vi naturæ protrusis, vel sponte sua ruentibus, dysenteria eaque sæpe Epidemia excitari solet. Hinc omnia; quæ ad generationem vitiosorum humorum faciunt, vel genitis prauam illam dispositionem Dysenterix peculiarem imprimunt, & vt ad intestina confluant, faciunt, inter Dysenterix causas remotas numerantur. Inter quæ est I. Ciborum & assump-
torum talis natura, vt faciliè in acres & mordaces eiusmodi humores conuertantur, facileque putredini & corruptioni tali sint obnoxij. Quo in genere recensentur

*Cibi &
potus dy-
senteria
excitan-
tes.*

vulgo

*Fructus
autum-
nales.*

vulgo Fructus Autumnales, qui in fine ætatis maturefcentes *ὀπώραι* vocantur, auidéque ingesti facile putrescunt. E quorum usu pueros frequentius Dysenteriam incurrere vulgata sententia est; præcipuè si non satis maturi comedantur: qui, vt nonnulli censent, non ideo solum Dysenterix causa fiunt, quia faciliè corrumpuntur, sed etiam quia eos, qui, quod faciliè corrumpuntur, statim excerni debebant, in corpore adstrictione sua retinent. Quod vt negandum non est; cum Experientia doceat, multos ab esu fructuum, vt prunorum, nucum aulanarum & similium, præcipuè non satis maturorum in dysenteriam incidisse. (Sic Cuspinianus refert, Imperatorem Romanorum Albertum Austriacum, cum calore feruenti Augusti mensis insolito vexatus sedare æstum peponibus elaboraret, in dysenteriam lethalem incidisse: Cui simile quod idem Cuspinianus de Friderico III. recenset.) Ita Dysenterix causa non semper in talium fructuum esum referenda; cum obseruatum sit, etiam pueros, lactentesque infantes, & eos, qui à talibus fructibus planè abstinerant, nihilominus in Dysenteriam incidisse: Sicut & quæ anno 1624. passim grassabatur Dysenteria Epidemia soli fructuum esui adscribenda non est: cum & ipse infantes lactentes & alios, qui fructus nullos comederant, laborantes dysenteriâ curauerim; & tum mense Maio in vicinis oppidis, antequam vlli fructus maturefcerent, grassari cæperit dysenteria, & demum sub finem Autumni, cum omnes fructus maturi & in quotidiano usu sunt, vel mitesceret, vel cessaret, quæ propterea aëris constitutioni potius, de qua mox dicemus, quam fructibus adscribenda est. Ad hoc causæ genus etiam referri potest vuarum esus & musti potus. Nam non solum fermentationem in humoribus excitant; verum sæpe etiam ex nebulis, rubigine & carbunculo, araneis, aliisque vermibus multa inquinamenta vis & musto insunt, quæ humores inficiunt & concitant, vt diarrhœæ & hinc dysenterix causæ sint, præsertim si corpus dispositum sit. Exempla Dysenterix ex esu vuarum & musti potu habentur apud Forestum *lib. 22. obseru. 3.*

*Fructus
autum-
nales an
semper
dysente-
ria caus-
sa sint.*

*Vuarum
esus &
musti po-
tus caus-
sa dysen-
teria.*

Non solum autem fructuum esus, sed & aliorum cibo-
 rum minus commodorum & corruptioni obnoxiorum
 vel insuetorum vsus Dysenteriam inducere potest. Vnde
 in exercitibus Dysenteria sæpe familiaris est, vt ex histo-
 riis passim notum, & nulla ferè in Vngaria expeditio
 suscepta est, in qua non ex insueta & incauta victus ra-
 tione plures fere dysenteria, quàm ferro perierint. Re-
 fert quoque *Ælianus lib. 5. var. histor. cap. 1.* quod Tachus
 Ægyptius, donec vsus est vernaculo victu & frugaliter
 vixit, omnium hominum fuit sanissimus: postquam verò
 ad Persas venit, & in illorum luxum dilapsus, cum non
 posset ferre insolentiam ciborum, vitam dysenteria fini-
 uit. Et *Amatus Lusitanus, cent. 2. curat. 45. in Schol.* cur in
 India & Ægypto dysenteria frequens sit, causam esse
 scribit, quod homines eò loci carnibus vescuntur anima-
 lium, quibus cassia fistularis purgatoria pro pastu & ci-
 bo est. Nutrimentum enim è carnibus eiusmodi purga-
 toriam vim habentibus humorem torridum & acrem ad
 intestina deriuare & diuertere; vnde homines plerumque
 dysenterici fiant, raro phrenetici aut pleuritici. Pertinet
 huc & venenatorum pharmacorum potus, colocynthi-
 dis & antimonij: vt & acetum in plumbeo vase asserua-
 tum. Imò aquæ, quæ per plumbeos canales defluunt, sus-
 pectæ nonnullis habentur. Experientiam tamen contra-
 rium testari alij putant. Neque enim aqua pura & quæ
 acidi & falsi nihil in se continet, faciliè aliquid à plum-
 bo abluat. Vnde *Renodæus, Antidotarij lib. 1. sect. 1. cap. 7.*
 scribit, aquarum per plumbeos canales deductarum vsum
 Lutetiæ fatis esse frequentem, nec tamen insalubrem. Si
 tamen canales plumbei ita vetustate iam corrupti sint,
 aut aquæ ita comparatæ, vt à canalibus aquæ aliquid de
 substantia plumbi communicari possit, tales aquæ inno-
 xiæ planè non sunt. Vnde *Aëtius, tetrab. 3. serm. 1. cap. 45.*
 ea de causâ aquam istam pluuialem damnat, quæ deflu-
 xit per tecta plumbea. *Baccius, lib. 21. cap. 9.* aquas quas-
 uis, quæ per regulas metallicas defluunt, vituperat; addit-
 que, ipsam aquam pluuialem, quæ per tonitrua decedit, ea
 de causâ, quod aqua hæc pluuialis acrem quandam &
 prauam

Cibi pra-
 ui & in-
 soliti
 causse
 dysente-
 ria.

Venena-
 ta phar-
 maca
 causse dy-
 senteria.
 Aqua per
 plumbeos
 canales
 fluentes
 an sint
 causse dy-
 senteria.

prauam quantitatem concipiat, stomacho & intestinis præcipuè, noxiam. Idem Baccius, loco allegato, vsum aquarum medicatarum, quæ metallorum & mineralium vires obtinent, cum cibis valde damnat, & prolixè contendit, aquas illas parcius sumptas è corpore rursus non excerni, sed vnà cum alimentis ad interna viscera transire, ibique hære, ac mora sua vel corrumpi & in vitiòsos humores transire, vel metallica sua natura partium naturalium dispositionem euertere: vnde postea prauis humoribus generentur, & insperatè nonnunquam dysenterix periculosa & alij perniciosi morbi excitentur. Verum non in omnibus aquis medicatis talem noxam metuendam esse, cum rationibus tum experiencià suà & aliorum probat Ioh. Bauhinus, *lib. 2. de aquis medicat. cap. 6.* Cuspinianus etiam ex Zonara refert, Theophilum Imperatorem ex aquæ frigidissimæ continuato potu in dysenteriam lapsus, & morbi illius vehementià mortuum fuisse. Referunt huc plurimi & adamantem, quem vt alias venenatum, ita quoque eius puluerem dysenteriam excitare statuunt, de quo *questione 2.* dicetur. Pertinent huc & vehementiora, vt dictum, purgantia, imò etiam mitiora maiori dosi exhibita. Et non solum medicamenta talia ore sumpta, sed hydrargyrum etiam extra illitum, teste Niccolao Massa, *de lue venerea tract. 4. cap. 4.* humores ad intestina (quod aliàs ad fauces facere solet) concitare, & Dysenteriam introducere posse, à nonnullis statuitur. Deinde satis frequens causa Dysenterix est Aër, de quo Hippocrates 3. aphor. 11. *Inter anni partes, si hyems sicca & Aquilonia, vel pluuiosum & Australe fuerit, necesse est, estate febres acutas fieri & ophthalmias & Dysenterias, mulieribus præsertim & viris natura humidioribus.* Quia, vt Galenus, in comm. habet, ambientis aeris humiditas, humores in corpore redundantes desiccari prohibet, eaque ratione adiuuat vim putrefacientem, & materià putridà in corpore manente febres fiunt, si eadem per ventrem euacuetur, Dysenterix. Et reuera Aër humidus & calidus Vernus ad humores in corporibus nostris corrumpendos & ad putredinem inducendam maximè dispositus est.

Hydrargyri dysenteriam excitat.

Aër dysenteria causa.

Non tamen solam verni aeris humiditatem & caliditatem, sed etiam caliditatem & siccitatem ad dysenteriam generandam facere, testatur ipsa experientia. Plerumque enim in fine æstatis ac autumnii initio morbus hic excitatur, & potissimum in regionibus calidis, ut in Ægypto, Arabia, Africa, India, in quibus torridus, acris & exsiccatus sanguis gignitur. Testatur idem Dysenteria, quæ anno 1624. populariter in multis locis grassabatur. Ea enim caliditas & siccitas aeris Verni fuit, qualem vix ullus hominum hic meminit, cum post ultimam niuem, quæ circa Paschatos festum delapsa est, per menses ferè tres subsequentes exigua, imò ferè nulla pluuia decideret, sed perpetuus æstus, qualis sæpe vix est in Canicularibus, in hisce regionibus vigeret. Cuius causa proculdubio fuerunt magnæ illæ & frequentes Planetarum coniunctiones, quæ ea æstate inciderunt, de quo est Astrologorum iudicare, qui aliàs etiam in ♄ & ♀ coniunctionem dysenteria, Epidemiae causam reiciunt. Cum ergo à Calido & Humido, & Calido & Sicco aëre, imo ut ex Hippocrate, 1. *Epid. com.* 2. t. 1. & seqq. & præcipue 7. patet, etiam post frigidam & humidam aeris constitutionem dysenteria excitari possit: in qualitatibus primis solum causa Dysenteria querenda non est; sed in iis, quæ ab astrorum influxibus, adminiculantibus tamen istis qualitatum primarum excessibus, producuntur. Etsi enim, quæ de fructibus Astrorum Chymici quidam scribunt, non probemus, neque iis assentiamur, qui ab iis, quæ Hippocrates, 3. *Aphor.* de morbis, qui ab anni temporum mutationibus provenire solent, scribit, qualitates primas plane excludunt: tamen hoc interim non negamus, in qualitatibus primis subsistendum non esse, sed etiam in aëre τὸ θεῖον, seu malignitatem & venenositatem, & omnino qualitatibus primis quid potentius in morbis producendis ponendum esse. Neque enim in eadem aeris constitutione secundum qualitates primas iidem morbi grassantur, sed nunc dysenteria, nunc Pleuritis, nunc Angina, nunc Carbunculi, nunc variolæ & Morbilli; qui diuersi morbi proculdubio ex diuersis & occultis ac malignis

Constitu-
tio anni
1624.

*Astrorū
influxus
caussa
dysente-
riæ.*

aëris constitutionibus ortum habent. Et dysenteriam Epidemiam quod attinet, oritur ea proculdubio ex astrorum influxu & aëris constitutione tali, quæ in corporibus nostris seu generat seu iis communicat tale quid, quod cum colocynthide, esula, helleboro, scammonio & similibus cognatam aliquam vim obtinet. Et ita se hæc habere, quæ modo diximus, deprehendent ij, qui quæ quotidie in natura fiunt, diligenter perpendunt. Vidimus anno 1624. Mense Maio auram malignam arbores aspirasse, vnde vnica die (caliditati & siccitati id adscribi non potest, cum in æquali, vel etiam maiori æstu sæpius idem non fiat, nec in omnibus locis id simul acciderit) in quibusdam locis, arborum & quidem non omnium folia ita exsiccata & emortua fuere, ac si igne combusta fuissent, vt postea ipso Iulij mense deciderent, ac arborum cortices q. flauo puluere aut Auripigmento conspersa fuisset. Vnde proculdubio rubiginis nomen, de qua Plinius, *lib. 18. cap. 1. Cœleste frugum vinearumque malum, nullo minus noxium est. Rubigo.* Appellatur & eadem de causa Vredo ac Carbunculus, teste eodem Plinio, *lib. eod. cap. 28.* Omnia enim hæc nomina frugum & arborum huic vitio indita sunt, quod fruges, vites & arborum folia q. comburat. Videatur etiam Plinius *lib. 17. cap. 24.* Disputat quidem Plinius *lib. 18. cap. 8.* An a Luna vel Sole hoc vitium proueniat, scribitque pleròsque dixisse, rorem inustum sole acri frugibus rubiginis causam esse & carbunculi vitibus: quod ipse ex parte falsum arbitratur, omnemque vredinem frigore tantum constare Sole innoxio statuit, idque ex eo manifestum putat, quod non nisi noctibus & ante Solis ardorem deprehendatur. Verum & hoc falsum, atque experientia testatur, sæpe circa meridiem talia aëris inquinamenta, in fruges, vites ac arbores decidere, & causam esse Rubiginis & Vredinis. Plinius etiam saltem interlunio & O plena decidere putat, quod an ita sese habeat, experientia docebit. Nebulas etiam maligni & venenati quid sæpe obtinere vel vulgus & rustici norunt. Ideoque malo in hisce & aliis morbis eorumque causis ad necessarium illud in hac humanæ

*Occulta
qualita-
tes causa
dysente-
riæ.*

mentis

mentis caligine ignorantiaꝝ asylum, occultas qualitates, confugere, & causas veras saltem nominare, si eas non satis explicare possum, quam falsas ac fictas asserere, quod nonnulli hodie faciunt, qui ut Antiquitatis egregij Patroni & defensores videantur, vanissimo & irrito conatu omnia ad qualitates prima deducere, & incerta per æquè incerta probare conantur. Non mirum ergo est, si coeleste illud malum, quod Plinius appellat, & aeris inquinamentum in arbores, fruges, prata, fructus, aquas decidat, imò cum aëre inspirando attrahatur, & bruta & homines infici. Hinc proculdubio factum, ut boues prata illa depascentes, passim perierint. Hinc etiam dysenteria ista proculdubio ortum habet; cum homo aërem continuo respirando attrahat, & oleribus, fructibus, aquis ab huiusmodi causa inquinatis necessariò utatur. Eiusmodi enim inquinamenta, seu cum aëre attracta, seu cum cibo ac potu assumpta, cum à corpore nostro aliena sint, aliquandiu quidem in eo latent, & reliquos humores inficiunt, donec tandem coaceruata ita fuerit materia, ut natura ab ea stimulata per aluum & humores vitiosos & venenum illud eiiciat, à quibus intestina, quibus inimica sunt, exulcerantur. Quod verò non omnes æquè dysenteria corripiuntur, causa est, quod inquinamento isto non totus aer inficitur, sed sparsim saltem & certis tractibus. Cui accedit & illud, quod corpora alia puriora, alia impuriora, & ad corruptionem hanc suscipiendam magis idonea sunt, & proinde ad resistendum vel minus resistendum magis vel minus disposita. Imò etiam absque his, occulto modo, occultas illas astrorum influentias in corporibus nostris humores tali modo corrumpere posse, patet inde, quod etiam infantes lactentes, qui aliis cibis, quàm lacte materno aut nutricis non utuntur, & in aërem liberum nunquam venerunt, sed in cubilibus suis conclusi à primo ortu manserunt, nihilominus dysenteria correpti fuerunt; quod & ipse supra dicto anno semel atque iterum factum vidi. Occultum autem hoc humorum vitium, quod dysenteria causa est, si quis antimoniale, vel helleborinum, vel tithymallinum,

Cur non omnes dysenteria epidemia corripiantur.

Chymicorum de dysenteria opinio.

vel alio nomine appellare velit, ob cognatas vires & effectus, quos cum hisce habet, per me licet. Eadem de causa vel aloëticum vel colocythinum non incommode etiam appellari posset. Chymici quidem & Paracelsus ex principiis Chymicis causam huius mali reddere conantur, & dysenteriam morbum ex sale resolutum appellant. Et verum est, sale, dum à reliquis humoribus discernitur, & seorsim, ut Hippocrates, de *prisca Medicina* docet, consistit, plurimorum morborum causam existere, & ad fluxum etiam alui facere. Verum cum iidem omnes alui fluxus à sale resolutum deducant, nihil, quod dysenteriae proprium sit, afferunt, neque docent, quomodo alij alui fluxus, qui etiam ab humoribus falsis & acerbis fiunt, nec tamen dysenteria sunt, à dysenteria differant, neque quomodo sal resolutum in dysenteria à sale resolutum in aliis diarrhoeis discernendus sit, monstrant. Tandem inter dysenteriae causas merito numeratur contagium, cum, & antea saepissime, & in illa ipsa dysenteria quæ anno 1624. hic grassabatur compertum sit, vnum ab altero infici, & hinc totas familias dysenteriam corripit. Maxime verò illud communicatur per excrementa alui.

Contagii causa dysenteriae.

Etenim hoc commune omnibus morbis contagiosis, ut excrementa eius partis, quæ maxime laborat, præcipuam vim contagium propagandi habeant, & ut illa pars maxime inficiatur, à qua excrementum contagiosum separatum est. Ita in ophthalmia excrementa & effluvia oculorum aspicientium oculos inficiunt, non alias partes. Et in phthisi exulceratorum pulmonum contagiosa exspiratio pulmones, non vero alias partes inficit. Hinc etiam dysenteria tum maxime contrahitur, si quis in loco, in quo dysentericorum excrementa iacent, alium exoneret, & halitus ac vapores contagiosos ex iis per gutturem inferiorem admittat. Quia tamen in dysenteria non solum aluus afficitur, ut in ophthalmia & phthisi pars una reliquis salvis afficitur, sed saepe tota massa sanguinea inquinata est (vnde etiam febres dysenteriae saepe coniunguntur) nec conuersionem cum dysentericis satis tutam puto, & dysenteriam ex lecto dysenterico communi

communi vel communibus poculis aut patinis aut aëre inspirato attrahi posse existimo; cum experientia doceat, non paucos ex conuersatione cum dysentericis in dysenteriam incidisse, qui nunquam in locum communem aluum exonerarunt.

Gradus & differentia dysenteria.

Galenus, 4. aph. 26. & 6. de loc. affect. cap. 2. gradus quosdam dysenteria, secundum quos differentia eiusdem constituuntur, proponit, docetque, abradi primo & excerni adiposa quædam & pingua corpora, exiguo cruore perfusa, atque hunc primum dysenteria gradum esse. Deinde superficiem internam intestinorum tenuem, quæ membranarum ramentorum speciem præ se ferat, cum excrementis excerni; secundumque hunc dysenteria gradum esse. Tandem ipsam intestinorum substantiam, ex utraque tunica constantem, & carunculas quasi de intestinis; atque hunc tertium dysenteria gradum esse, de quo Hippocrates, 4. aph. 26. Si dysenteria laboranti veluti carunculae desiciantur, lethale. Illam Galenus γυροπρω, Fientem dysenteriam; hanc γυροχολη & γυροχοληδαιμον, Fariam & consummatam nominat. Quæ sententia vulgata & communis omnium fere Medicorum est: consideratione tamen & explicatione indiget; cum quædam in ea occurrant, quæ experientia magistra hodie à doctissimis Medicis non saltem pro dubiis, sed & falsis habentur; de quo postea, quæst. 3. in specie dicemus. Hoc iam ut certum habeamus, intestina nunc magis, nunc minus exulcerari, & ita quidem interdum, ut etiam perforentur. Imò scribit Auicennas, lib. 3. fen. 16. tr. 1. c. 2. non solum intestina perforari interdum, sed & mirach seu ventrem è regione vlcis & foraminis ob communicatam illi putrefactionem, ita ut sterco per abdomen excernatur, & nihilominus hominem viuere posse. Additque etiam, quamuis sit possibile, esse tamen de possibilibus, quæ raro accidunt. Matthæus de Gradibus tamen, 2. part. pract. cap. 12. scribit, se vidisse Papiæ quendam, cui hoc acciderit, & feces per vlcus excretae fuerint, qui tamen annos 20. postea vixit; Et non esse impossibile, ut ex vlcere intesti-

*Gradus
& differ-
entia dys-
enteria*

*Dysenter-
ia Fient
& Faria*

norum etiam abdomen putredinem concipiat & perferretur, ex historia morbi supra etiam, *sect. I. cap. 9.* allegata, quo hic foemina quaedam extincta est, patet. Laborauerat ea iam aliquot annos hernia intestinali, quæ cum pondus grauius eleuasset, & inde in inguen intestina prolapsa essent, nec rem alicui detegere vellet, intestina prolapsa inflammata sunt, tandemque gangrænâ correpta: à qua pars abdominis ad inguinis regionem posita & ipsa putredinem concepit, similique malo correpta est, vt foramine ex putredine aperto ipsæ feces alui per illud cum maximo foetore excernerentur: quo malo intra paucos dies extincta est. Præter hanc, quæ à gradibus hisce sumitur, differentia alia adhuc est; quod intestina nunc crassa, nunc tenuia, nunc vtraque afficiuntur: Interdum & ventriculus aut partes vicinæ in consensum trahuntur ac eodem morbo corripiuntur; cuius rei exemplum est in obseru. Schenckij. Plerumque tamen crassa intestina afficiuntur. Natura enim hoc ferè obseruat, quod diligenter notandum, vt humores, quos ex corpore per venas mesaraicas in intestina effundit, non per omnes æquè expellat; sed plerumque per inferiores, & quæ in intestinis crassis inferuntur. Hinc etiam Tenesmus tam frequens dysenterix comes est. Sunt & aliæ dysenterix differentia, quod nunc est epidemia, nunc ex morborum *αποπιδαν* numero; nunc cum febre, nunc sine febre. Quæ epidemia est, plerumque maligna etiam est, seu malignitatem, vt & febrem, coniunctam habet.

Signa Diagnostica.

Signa dysenteria. Dysenteria in genere cognoscitur ex frequenti alui deiectione, dolore ventris ac torminibus, præsertim excernendi tempore, & paulò ante excretionem. Quæ excernuntur, sunt toto ferè genere à naturali excrementorum alui constitutione & modo aliena, biliosa ac varia, mucosa ac cruenta simul. Quæ signa diligenter enumerat Galenus, *6. de loc. aff. cap. 2.* Plerumque dysenterix febris iungitur. Hippocrates tamen eam interdum sine febre vidit. Hollerius, *comment. in aph. 3. sect. 6.* Docet etiam Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* non omnem dysente

dysenteriam statim & necessario febrem comitari, sed eam tantum, cuius humor est acerrimus, isque è visceribus aut è venis magna corporis perturbatione profusus. Annotant etiam alij, quamuis dysenteriae febris iungatur, non semper in principio id fieri, sed vbi per aliquot dies duravit affectio, propter inquietudinem & putredinem. Quandoque tamen cum dysenteria statim febris coniungitur, vel etiam eam præcedit, vbi scilicet in febre natura hanc excretionem instituit. Dysenteriae situs quoque, inquietudo, singultus, quandoque & lipothymia coniungitur, vt & interdum conuulsio. Plerumque prostratus appetitus, frequentissime verò, Aetio teste, tenesmus; non raro intestini recti procidentia. Fluxus etiam hic etsi plerumque sit continuus, Diomedes Coronarius tamen, *consil. 2.* observauit fluxum dysentericum periodicè redeuntem de tertio die in tertium; additque id sæpe fieri, ac diligenter notandum esse, ne decipiamur, cum & hæ sint veræ dysenteriae. Quamuis verò cruenta in alijs alui fluxibus etiam deiciantur: tamen in eo differunt, quod in illis sanguis solus, copia & qualitate peccans copiosè excernitur: in dysenteria verò humorum reliquorum copia plerumque maior eiicitur, sanguis verò minus copiosus. Et licet interdum in dysenteria etiam copiosè excernatur: tamen id non fit sine alijs humoribus & cum torminibus, quod non accidit in reliquis alui fluxibus. Et in fluxu epatico, qui etiam dysenteria quandoque, sed improprie dicitur, repressa vna vel altera die euacuatio postea iterum redit. In dysenteria v. parum & per breuia interualla excernitur, & plerumque aliquid puris ab intestinis exulceratis redditur, & quidem cum frequenti ac sæpe redeunte conatu eiiciendi, cum ventris torminibus ac torsionibus, sanguisque excrementis & fecibus permixtus redditur. Deinde cum sanguine etiam mucus quidam excernitur, interdum adeo copiosè, vt plus eius quam sanguinis reddatur, atque cum vulgò appellatur *die vneisse Rubr*, vt supra dictum. Cæterum, abscessus etiam in intestinis aliquando oboriuntur, vt Aetius, *te- trab. 2. serm. 1. cap. 42.* docet, ad eorum eruptionem eliqua-

*Dysente-
ria ab
alijs crui-
entis alui
fluxibus
discrimē*

*Absces-
sus in in-
testinis à
dysente-
ria differe-
ntia*

tiones quasi puris consequuntur; quo viso ignari decipiuntur, dysenteriam hanc affectionem esse putantes. Et sanè, ut hac de re Aëtius porro scribit, si pbsit eruptionem diuturna sit exulceratio & perseverans, eo modo, quo dysenteria, curatur, verum in principio neutiquam. Affectiones ergo has hoc modo distinguere docet Aëtius. In abscessu semper præcedit dolor pulsatilis iuxta affectum locum innitens, neque morsus neque decursus adsumt, quales in dysenteria præcedere consueverunt. Deinde mutatione in suppurationem incipiente, rigores inæquales consequuntur, febrésque circa vesperam maxime irruentes: postea ubi perfecta mutatio humidi fuerit facta, omnes molestiæ minores fiunt, vehementesque dolores remittunt, deinde eruptionis tempore accidente rursus dolores intenduntur; aliquando autem perfecta ventris adest adstrictio. Post eruptionem verò humor qualem prædiximus excernitur; cum nihil tale in dysenteria oboriatur. Curationem *ibidem* ponit Aëtius. Et omninò licet aliquod vlcus aut abscessus sit in intestinis, cum alui fluxu, modo materia fluxus causa intestina non exulceret, non est dysenteria, sed diarrhoea solùm. Quantum ad signa caussarum, sumuntur ea ab excrementis, quæ aliquando sunt citrina & biliosa, aliquando albicantia, & pituitosa, interdum viridia, interdum nigricantia & atrabilia, saniosa, cruenta, purulenta. Hisce adiungenda sunt signa abundantium in corpore humorum, sumpta ab ætate, temperamento, tempore anni, vitæ genere. Imprimis verò considerandum & quærendum. An maligna & pestilentialis sit dysenteria nec ne. Cognoscitur autem id ex præcedenti anni temporum statu. Si enim is præter solitum ad excessum aliquem deflexerit, & humores in corpore corruperit, malignam dysenteriam id indicat. Symptomata quoque sunt peiora & grauiora; sæpe accedit angina, delirium, exulceratio circa anum & excrementa valde sætent, ac varios colores habent. Plures etiam eodem tempore dysenteria corripiuntur & moriuntur. An tenuia, an verò crassa intestina affecta sint, quod ad curationem rectè instituendam non parum facit,

*Signa
caussarum.*

*Dysenteria
maligna ac
pestilentialis
signa.*

*An tenuia
an
crassa
intestina
afficiantur.*

cit, etiam cognoscendum. Plurimi quidem statuunt, si dolor supra umbilicum percipiatur, tenuia intestina, si infra, crassa affici. Verum cum tenuia intestina & supra & infra umbilicum sint, & colon etiam statim sub umbilico ducatur, eoque illic affecto dolor quoque supra umbilicum percipiatur, non solum ad hoc respiciendum; an dolor supra vel infra umbilicum sit, sed totus intestinorum ductus & circuitus considerandus, & reliqua etiam signa, quæ mox dicentur, coniungenda. Plerique etiam, si tenuia intestina affecta sint, ramenta minora & tenuiora esse; si verò crassa, ramenta maiora ac crassiora cum copiosiore pinguedine excerni docent, de quo quid sentiendum sit, antea dictum. Hoc tamen non inficior, illud quod ex intestinis crassis excernitur, differre ab eo, quod à tenuibus provenit. Sunt enim intestina crassa carnosamagis, quam tenuia, & extra pinguedine copiosiori obducuntur. Ideoque his exulceratis valde carni simile quid excerni potest, de quo Hippocrates, 4. aph. 26. Dysenteria laboranti si veluti carunculæ exeant, lethale. Potest n. carni simile quid ab intestinorum crassorum substantia exulcerata valde excerni, aut, quod Cardanus, in comm. huius aphorismi existimat, tota substantia intestinorum exesa, partes mesenterij absumuntur, & quæ extra intestina sunt, & caro & corpus glandulosum, cui colon infidet, & pinguedo excerni possunt. Vt ergò rectè cognoscatur, An intestina crassa, an tenuia affecta sint, consideranda sunt, dolor, locus doloris, tempus exitus excrementorum, & mixtio sanguinis ac purulentæ materiæ cum excrementis alui. Si enim tenuia affecta sint, dolor est acutissimus, ita ut ægri q. aciculis ventrem compungi sibi conquerantur. Intestina enim tenuia sunt magis membranosa, & sensu exquisitiore prædita. Aluus non statim post dolorem aut tormina ventris excernitur; cruor cum stercoribus vniuersis mistus est. Atque eò evidentior erit cruoris & ab ulcere excretorum mixtura, quò locus affectus altior est. Etenim cum via illa ab intestinis superioribus ad anum longior sit, sanguis & purulenta materia antequam per aluum excernantur, diutius in ea

*Tenuium
intestino-
rum affe-
ctorum
signa*

*Ieiuni
intestini
affecti si-
gna.*

*Crassorum
intestino-
rum affe-
ctorum
signa.*

*Vlceris in
dysente-
ria con-
stitutio-
ne cogno-
scatur.*

commorantur, atque ita facilius & exactius stercoribus permiscuntur. Aëtius addit, biliosa & porracea ac omnino variegata eiici, stercore commixto, cum torminibus & virium exsolutione, ægrotumque feбри & siti infestari. Si Ieiunum intestinum exulceratum sit, quod rarò accidit, dolor est maximus, excrementa crudiora apparent, sanguinem nigriorem valde immixtum habentia, ob longum transitum per vniuersa intestina; bilem item abunde flauam: adest nausea & cibi fastidium, interdum & vomitus, ardor linguæ & vigilæ; quandoque & febris acuta. Vires ita deiiciuntur, vt non procul ab interitu ægri esse videantur, & signa alia concurrunt, quæ apud Aëtium, *tetrab. 3. serm. 1. cap. 43.* reperiuntur. Vbi verò intestina crassa afficiuntur, dolor magis infra vmbilicum percipitur, isque non ita vehemens ac diurnus. Intestina n. crassa tenuibus sunt magis suo modo carnosa, atque ideo sensu minus exquisito prædita, sicut id ex differentia doloris in colica & iliaca passione videre est. Nam etsi in colica dolor etiam satis vehemens est: in iliaca tamen longè acerbior est. A torminibus & cruciatu ventris statim fit excretio: Cruor & purulenta materia, alui excrementis supernatat, aut tantum iis extra adhæret. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur, vt modò dictum. Vlceris constitutio & tempora etiam ex deiectionibus colliguntur. Primò enim biliosa, hinc sanguis, postea mucus vel etiam quasi carunculæ excernuntur. Vbi putrida & malè olentia deiiciuntur, vlcus corrosiuum & malignum indicatur. Hoc tamen etiam hic non prætereundum, interdum mox in principio, & cum diarrhoæ potius, quam dysenterix nomen affectus meretur, sanguinem sæpe satis copiosum, rarius purum, frequentius concretum & nigrum excerni, ob irritationem validam, sicut & interdum fit in *interceptis*, nondum exulceratis intestinis, cum id statim in principio diarrhoæ accadat, sed osculis venarum mesaraicarum saltem referatis. Tum ergo & alia signa dysenterix etiam considerata sunt, de quorum absentia, & quod mox in principio alui fluxus cum excrementis reliquis sanguis excernitur,

excernitur, non dysenteriam, sed diarrhoeam saltem esse, colligi potest, curaturque talis fluxus longè facilius, quam vera dysenteria. Potest tamen in dysenteriam degenerare. De signis omnium dysenteriarum differentiarum secundum ulcerum varietatem & loca affecta agit Aretæus, *de sign. morb. diutur. lib. 2. cap. 9.* Quomodo gradus dysenteriarum cognosci possit, ex superioribus satis patet. De temporibus eius cognoscendis ut aliquid addamus, cognoscuntur ea ex materia, quæ excernitur, cruditate & coctione. Principium quidem facile cognoscitur, cum excrementa alui sunt fluidiora, sanguinisque aliquid admiscetur. Augmentum, quando feces iam planè à naturali suo statu recedunt, & maiora iam exulcerationis signa adsunt. Quæ ubi summa sunt, status est. Declinatio tandem, quando feces alui iterum ad statum naturalem redire incipiunt, nec æger toties aluum deponere cogitur, appetitusque redit. Signis tandem ex Polybij *lib. 6. strateg.* addimus, Amphiretum à pyratis, ut magnum ab ipso *λυγος* extorquerent in Lemno detentum, à cibo abstinuisse & rubricam aquæ marinæ permixtâ bibisse. Itaque cum sanguinis fluxu eum laborare crederent, ne moreretur, à vinculis eum liberarunt: atque is fugâ calpsus est.

Signa & porum.

Dysenteria ut stimulari possint.

Prognostica.

Ut in aliis morbis de euentu præsagium sumitur ex naturæ robore & morbi vehementia, eorumque inter se collatione: ita idem in dysenteriarum euentu præsagiendo observandum. Colligitur autem magnitudo morbi & naturæ robur ex loco affecto, causis, effectis & ulceris constitutione ac ægri natura & dispositione. 1. Periculiosior est dysenteria, & difficilior curatur, in qua intestina superiora afficiuntur. Grauiora enim symptomata accidunt superioribus intestinis affectis, nempe fastidium cibi vehemens, nausea, vomitus, vigilæ cum dolore, & virium deiectio: sicut & vulnera intestinorum gracilium difficilior curantur, præsertim ieiuni, cuius vulnera lethalia sunt, secundum Hippocratem, *6. aphor. 18.* Galenum, *6. m. m. cap. 4.* cum propter magnitudinem multitudinemque vasorum, tum quod tunica eorum nervosa est, tum denique

Prognostica.

Dysenteria affectis superioribus intestinis.

denique quod intestinum illud bilem sinceram excipit, ac medicamenta non diu retinet, epaticque proximum est. Facilius autem curantur vulnera & vlcera intestinorum crassorum & inferiorum. Aëtius, *tetrab. 3. serm. 1. c. 43. 2.* A sincera deiectione dysenteria malum, 7. *aph. 23.* Sinceras autem deiectiones Galenus interpretatur nulla aquosa humiditate permixtas, solumque eum habentes purum & simplicem humorem, qui per inferiora deiicitur, siue sit flaua bilis siue atra. Per tales n. deiectiones intestina exulcerantur. 3. Pessimæ sunt dysenterix, in quibus quæ excernuntur porri speciem habent, suntque nigra, plurima, varia, graueolentia. Aëtio, *tetrab. 3. serm. 3.*

Dysenteria ab atra bile. cap. 43. 4. Dysenteria si ab atra bile incipiat, exitiosa est. Hippocrates, 4. *aph. 24.* quod *ibidem* etiam, *aph. 22.* docet. Quia nihil differt à cancro exulcerato, qui cum in exterioribus corporis partibus raro curationem admittat, multò minus in intimo intestinorum curabitur, vt Galenus, *in comm. alleg. aph.* explicat: Qui etiam videatur *in de atra bile cap. 5.* Seu, vt Aëtius, *loc. alleg.* ista proponit. Si ab acribus cibus aut flaua bile dysenteria oborietur, fere in totum ipsam curamus. Si verò ab atra bile initium summat, siquidem ratione *peioras* febrilium morborum bilis ista excernatur, etiam hanc sanare non desperamus. Si verò suâ sponte, nullo præcedente febrili morbo, neque coctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dysenteria ea existit, nihilque à cancro exulcerato differt. Nimirum bilis atra sincera & absque signis coctionis semper lethaliter excernitur: Si autem præcedentibus signis coctiones excernatur, non pura & sincera atra bilis erit. Hercules quoque Saxon. *panth. lib. 3. c. 23.* quendam curatum vidit laborantem dysenteria primò ex flauâ, postea ex atra bile cum singultu & vomitu. 5.

Dysenteria à pituita falsa.

Dysenteria lienosis acci-

6. Lienosis dysenteria superueniens bona est, 6. *aph. 48.* Humores enim crassi & melancholici, qui lieni erant infarcti,

facti, transponuntur & euacuantur. Non verò propriè dicta atra bilis intelligitur, cuius antea facta est mentio, sed humor melancholicus, à quo dysenteria salutaris existere potest, nisi dysenteria illa diutius duret, vbi hydrope aut lienteria superueniente ægri moriuntur, teste Hippocrate, 6. aph. 43. Itaque in dysenteria discernendus est humor melancholicus; sanguis item in intestinis concretus, qui pici similis eiicitur, ab eo, qui verè atra bilis nominatur. Quoniam ab humoris melancholici & sanguinis talis excretionem multi euaserunt, quemadmodum eius rei exèpla, siue cum febre, siue absque ea ægri fuerint, Holl. affert, 1. de int. mor. scho. in c. 43. in c. de dysenteria, & nos aliquot eius rei exèpla obseruauimus. 7. A mania dysenteria aut hydrops, aut ecstasis bonum. 7. aph. 5. Nam dysenteria aut hydrops mania superueniens remedio est, ratione translationis materiae à capite ad inferiora corporis. De proximis tamen duobus prognosticis hoc etiam notandum, dysenteria vocabulum interdum non propriè accipi, sed diarrhoeæ quoque tribui, in qua humores, qui excernuntur, ita prauis sunt, vt tormina & difficultates intestinorum, quod vox dysenteria exprimit, inferant, licet exulceratio nulla adhuc adsit. Nam si exulcerata essent ab humore atro intestina, tantum abest, vt à tali alui fluxu mala melancholica prædicta sanarentur, vt potius insanabile malum introduceretur. Et licet in tali dysenteria quandoque sanguis vnâ excernatur, potius ex refectione venarum melaeraicarum id accidit, quam ab intestinorum exulceratione, quæ omnino lethalis esset. Per veram enim dysenteriam ab atro humore nullus morbus, feliciter solui potest. 8. In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant; nisi in praua commutentur. 2. aph. 14. 9. Si dysenteria ructus vel crepitus ventris superueniat, bonum. Indicium enim est, naturam iterum in cibum iam agere & coctionem incipere. 10. Effusio puri sanguinis dysenteria adueniens mala. Venas enim maiores erosas indicat. 11. Conuulsiones & rationis perturbatio dysenteria superuenientes mortem significant. 12. Quæ post abscessuum eruptiones fiunt dysenteria, graues sunt, propterea

Dysenteria post maniam & hydropem.

Post abscessuum eruptiones dysenteria.

propterea quod vires deiectionis iam sint, per coincidentes inflammationibus febres ac dolores. Graues quoque sunt, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæque cum febre ac amisso appetitu. Aëtius, loco allegato. Irritatur enim febris assiduo dolore ac vigiliis, & corporis agitatione per frequentem alui deiectionem, & propter humoris prauitatem febris mali moris significatur. 13. Si dysenteria laboranti veluti caruncula deiciuntur, lethale est, 4. aphor. 46. Cum enim id magnam exulcerationem significet, substantia intestinorum neque regigni, neque cicatrix tam magna exulcerationi obduci potest. Parit ergo æger vel breui tempore, si cum acuto morbo dysenteria coniungatur, vel longiore, cum malum aut in marasimum definit, aut in vlcera profunda & serpentina. Et communiter interpretes id, quod Hippocrates veluti carnes appellat, interpretantur de secunda intestinorum tunica, quæ excernatur, eamque dysenteriam insanabilem pronunciat Hippocrates: licet Brasauolus, in comm. etiam eam se sanasse dicat. Cardanus tamen, in comm. id, quod simile est carni in dysenteria, a mesenterio & vicinis partibus erosis intestinis, excerni statuit. 14. In longis dysenteriis cibi fastidium malum, & cum febre peius, 6. aphor. 3. Ventriculo enim per consensum cum intestinis affecto labefactatur concoctio, ut aërope æger fiat. Quod si febris simul coniungatur, vel ulcerosa aliqua in intestinis putredo aderit, vel inflammatio, vel febris mali moris. 15. Dysentericis vomitus biliosus initio malum. Hippocrates in Coac. Magna enim vis bilis æstuantis indicatur, quæ ventrem superiorem & inferiorem turbat. Præterea symptomatica est illa excretio; siquidem initio nihil bene planè euacuatur à natura, & semper prauum est, stomachum per sympathiam intestinorum in dysenteria affici. 16. Periculosa est dysenteria cum continua alui deiectione, aut si cessante deiectione cruenta nouus fluxus dilutus cruentus, instar epatici, aut alia foeda Diarrhoea subsequitur, in qua excrementa foetida sunt valde, & cadauerosum humorem præ se ferunt. Significat enim hoc intestina valde exulcerata & corrupta esse.

Caricula in dysenteria excreta.

Vomitus biliosus in dysenteria.

esse. 17. Si dysenteria sit symptoma febris malignæ, pestilentis & contagiosæ, periculosa ea est, & plurimi eâ intereunt. 18. Dysenteria, si cum febre inuaserint, aut variis alui deiectionibus, aut cum epatis inflammatione, aut hypochondrij aut ventris, aut quæ dolorosæ fuerint, aut quæ cibos intercipiunt, sitimque inducunt, hæ omnes malæ sunt. Videantur, quæ sequuntur 2. *Prorrh. t. 29.*

19. Si Dysenteria febris accesserit, quæ antea non aderat, aut si, quæ exigua aderat, intendatur, vel putredinem circa viscera maiorem factam, vel inflammationem aliquam accessisse significat, quorum vtrumque periculosum est; & imprimis si ad cibi fastidium febris accesserit, res desperata est. 20. Si quis ex morbo aliquo acuto releuatus dysenteria corripitur, vt plurimum breui moritur. Vires enim primo morbo absumentæ morbo tam graui sustinendo non sufficiunt. 21. Dysenteria superuenit Lienteria. 7. *aphor. 76.* Læsis enim transitu humorum vitiosorum intestinis, ventriculi etiam temperies naturalis per consensum debilitatur, vnde chylus crudus deiicitur, ipsorumque temperie à Dysenteria læsâ chylum in vetriculo elaboratum amplius, vt par est, ea retinere & elaborare non possunt. 22. Singulus Dysenteria superueniens plerumque lethalis est. In principio tamen morbi minus periculosus est, quam si in morbi progressu accidat. 23. Circumfertur etiam passim hoc prognosticum. Si in dysenteria pustula nigra post aurem appareat sinistram, similis orobo, cum siti magna, mortem in vigesimo futuram significat. Cuius tamen quæ sit ratio, non ita planum est. Nisi fortasse sit à malignitate, ob quam interdum parotides & tumores post aures erumpere solent. Et omnino, quò plura signa praua, quæ in morbis aliis acutis mortē præsagiunt, adsunt, eò dysenteria periculosior est. 24. Dysenteria, quæ in ardentibus febribus à critico naturæ motu fit, intempestiuus suppressa inflammationes aut abscessus gignit in lateribus, visceribus & articulis, via inferiore præclusa, & materia ad interiores partes regurgitante; quandoque etiam in hydropem & alios grauissimos affectus degenerat. Imò in quacunque dysenteria;

Dysenteria cum febre maligna.

Febris dysenteria accedens.

Dysenteria post morbum acutum. Lienteria dysenteria superueniens.

Singulus in dysenteria. Pustula nigra post aurem in Dysent.

Dysenteria intempestiuè suppressa incommoda.

teria, si intempestiue supprimatur, talia vel similia mala metuenda sunt; cum materia tam praua nunquam in corpore sine detrimento detineri possit. Hippoc. in Coac. aph. 462. 465. de vict. rat. in acut. sect. 4. sec. cod. Foësi pag. 73. Gal. de ven. sect. aduer. Erasist. 6. 25. Mulieres, quam viri, senes & pueri, quam iuuenes, & in ætatis vigore consistentes, difficilius curantur in dysenteria. Aëtius, loco allegato. Mulieribus & pueris hoc accidit, quia ob mollitiem vires citò deiciuntur, minúsque præceptis medicis obtemperant. Præterea ipforum intestina humidiora sunt, & propterea putredini aptiora; siue, vt loquitur Aëtius, ad vlcera serpentia longe proniora. In senibus verò magnitudo causæ significatur, ob quam in corpore minus disposito tam biliosa & acria excrementa generantur & cumulantur: Cui accedit virium & caloris natiui imbecillitas, quæ causæ morbificæ minus resistere potest. Dysenteria infantium, quæ cum vomitu & vermibus est, plerumque lethalis est, præcipue si coniungatur febris acuta. Maximam enim humorum corruptionem & putredinem, atque intestina superiora affici significat. 26. Mulieri vterum gerenti si aluus plurimum profluat, periculum ne abortiat; quoniam non solum prauis humores euacuantur, sed simul chylus & succi ad alendum viles cum his abripiuntur & excernuntur: atque ita foetus nutrimento suo defraudatur, vnde in vtero emoritur, vel etiam viuus erumpit. Et præterea irritatio expultricis facultatis intestinorum in consensum trahit expultricem vteri. 27. Mulieres gravidæ dysenteriam laborantes post partum plerumque Dysenteriam liberantur. Ita Epicharmi vxori ante partum dysenteria, dolor & alui deiectiones subcruentæ, mucosæ fuerunt, vbi peperisset, statim sanata fuit. Hippocrat. l. 6. & 5. Epid. 1. 33. & 7. Epid. 49. Eius rei exempla etiam duo obseruaui in duabus foeminis nobilibus, quarum vna anno 1624. mense Augusto, iam partui vicina dysenteriam correpta fuit, quæ cum peperisset, statim a Dysenteria liberata fuit. Verum, quod mirum, infans, quem edidit, sequenti anno, eodem mense & septimana, quo ante annum mater, dysenteriam correptus & mortuus fuit.

*Mulieres
pueri &
senes cur
in dysen-
teriagra-
uius de-
cumbat.*

*Gravida
dysente-
ria labo-
rantes.*

*Mulieres
gravida
post par-
tum dy-
senteria
liberan-
tur.*

fuit; cum tamen nemo in eâ familia dysenteriam tum ægro-
tasset. Altera verò anno 1625. mense Augusto, dysenteriam
correpta, cum à pariendi tempore adhuc abesset longius,
abortiit & foetus mortuum edidit, sed & ipsa à Dysen-
teriam liberata est. Si verò post foetus & secundinæ exclu-
sionem tormina eodem die aut non multò post non re-
miserint, puerperæ periculum denunciat, Hippoc. 2. præd.
27. Mors nunc citius, septimana prima vel secunda, nunc
tardius, tertia septimana superuenire solet, si Dysenteria
sit lethalis. Quod si in vlcus sordidum desinat, tunc ces-
sante dysenteria ægri diu postea purulenta deiectione la-
borantes consumuntur, & tandem extinguuntur.

Indicationes.

Cum in Dysenteria sit intestinorum exulceratio, seu Indica-
soluta vnitas, solutam continuitatem vniendam, & id, tiones.
quod abrasum seu erosum & amissum est, quantum fieri
potest, reponendum & instaurandum esse indicatur. Ve-
rum cum id feciliter expediri non possit, nisi prius causa
tollatur, humor erodens & abradens euacuandus &
abstergendus, simulque eius acrimonia & prauitas miti-
ganda ac corrigenda est; sanguis & alij humores ad in-
testina confluentes reuellendi & deriuandi sunt; fluxus-
que adstringentibus sistendus. Dolor, si vehemens sit, le-
niendus & tollendus. Et quidem in principio, & dum vi-
res adhuc constant, maximè legitima dysenteriam curan-
di ratio est, causæ primum rationem habere, postea vlce-
ri & dolori prouidere. Nam si causa in principio Dysen-
teriæ negligatur, & fluxum sistencia adhibeantur, vlcera
& dolor magis exasperantur, & malum incurabile red-
ditur. Et si dysenteria à maligno & contagioso humore
proueniat, aut cum febre maligna coniuncta sit, maligni-
tatis maxima habenda ratio est, & alexipharmacis ei re-
sistendum. Ideoque vt hæc in pauca contrahamus, & cu-
randi scopos in dysenteria breuiter complectamur, cum
id, quod primum est in indicatione, sit vltimum in exe-
cutione, & contra; acres & vitiosi humores euacuandi
sunt, eorumque acrimonia temperanda est, & si maligni
simul sint, malignitas alexipharmacis expugnanda; ab

intestinis auocandi, fluxusque sistendus, dolores mitigandi, vlcus mundandum & consolidandum: de quibus iam ordine dicemus.

Curatio venæ sectio,

Venæ sectio.

Primo autem loco dispiciendum, an venæ sectione in Dysenteria opus sit. Estque aliqua inter Medicos hæc de re controuersia. Sunt enim nonnulli, qui venæ sectionem nec necessariam esse, nec locum habere existimant: Cum in dysenteria bilis potius, quæ purgationem, non venæ sectionem requirit, quam sanguis peccet; & ad vlceris curationem nihil facere venæ sectio, sed vires potius assiduâ deiectione & vigiliis ac febribus sæpe debilitatas deiicere videatur. Et Galen. *ad Glauc. cap. 14.* & *1. de rat. viftus in acutis* l. 16. Aluo fluente sanguinem detrahære prohibeat. Verum Aëtius, Al. Trallianus & alij plurimi Medici venæ sectionem probant, neque sine ratione; cum & indicationes sanguinis euacuationis, & permittens in dysenteria adesse possint. Sanguis nimirum copia, motu aut qualitate, vel etiam hisce modis omnibus vel pluribus peccans viresque satis fortes. Si igitur magna sanguinis adsit copia, aut humori peccanti sanguis admixtus sit, aut vehemens eius ad intestina sit impetus, aut magna adsit, vel metuenda sit inflammatio intestinorum, aut Dysenteria ex Phlegmonode intestinorum dispositione ortum habeat, dolorque sit vehemens, aut febris continua sit coniuncta, aut epar malè affectum vel valde calidum materiam fluxioni suppeditet, aut consueta aliqua euacuatio sit suppressa: omnino venæsectione opus est; modò vires eam permittant. Potest enim omnibus hisce requisitis & scopis satisfacere venæsectio, sanguinisque copiam, si quæ adest, imminuere; inflammationem, si adsit, tollere vel imminuere, si immineat, præcauere; epatis calorem temperare, febrem mitigare; dolores demulcere; seu vt Aëtius ait; etiam paucus sanguis per vices emissus, inflammationes mitigat, eius impetum ad intestina reuellit, eiusdemque ac epatis calorem superantem sensim refrigerat, somnum affert, qui optimum dysentericis remedium est. Testaturque experientia, venæsectionem sæpe

sæpe profuisse in dysenteria, annotauit quæ aliquot venæsectionis in dysenteria feliciter administratæ exempla Antonius Donatus ab Alto mari, *de medend. corp. hum. mal. cap. 24.* & Iulius Cæsar Claudinus, *Respons. 6.* scribit, se iurato affirmare posse, se in Dysenteria sui temporis Epidemia complures hoc præsidij genere seruasse, & citius sanitati restituisse. Et quamuis Galenus aluo fluente venæsectionem prohibeat, & æger duas euacuationes simul sustinere posse non videatur: tamen id tantum de eo fluxu intelligendum est, ad cuius amolitionem nihil conferre potest venæsectio, & qui vires iam valde deiecit. Cum ergo multis de causis necessaria sit venæsectio, ubi ea opus, non omittenda: maturè tamen, vt mox dicetur, dum vires adhuc constant, instituenda. Euacuandus autem sanguis neque copiosè, neque confertim, sed paulatim & potius per vices. Ita enim commodior fit reuulsio, nec vires ita deiiciuntur. Atque aperienda est in cubito vena Mediana, vel Epatica; & quidem angusto foramine, vt paulatim sanguis emittatur. Si tamen suppressa sit aliqua sanguinis euacuatio, vt hæmorrhoides, potius vena intalo aperiatur; nisi forsitan copiosa in vniuerso corpore sanguinis redundantia Basilicam aperire iusserit. Et quidem mox in initio & intra primos dies vena aperienda est, dum vires adhuc constant, vt prohibeatur sanguinis ad partem affectam affluxus, intestinorumque inflammatio, atque acriorum humorum generatio. Si quid prohibeat venæsectionem, cucurbitulæ cum scarificatione scapulis affigendæ.

Purgatio.

Dysentericum fluxum non statim supprimendum esse, *Purgatio* iam antea dictum. Vt enim Galenus, *de venæsectione aduersus Erasistratum cap. 6.* docet, Ex dysenteria, vt & aliis fluxibus intempestiuè suppressis, Melancholia, infania, pleuritis, dolor renum, sanguinis vomitus, epilepsia, hydrops oriri possunt. Et Hollerius, *comm. 1. ad aphor. 30. lib. 6. sect. 2. Coac.* refert, ex dysenteria, materiâ ad manum conuersâ, foedam densamque scabiem lepræ persimilem excitatam fuisse. Et Hercul. Saxon. *prælect. part. 2. cap. 20. §. 8.*

narrat, se duos curasse, qui in ophthalmiam & articulorum dolorem inciderant ex importuno remedij adstrictorij usu in Dysenteria ex pituita salsa. Et Fœsius, in *comm. Coac. pag. 180.* refert, se vidisse quendam ex suppressa Dysenteria insanum factum; & mulieri in reliqua vita ita aluum fuisse adstrictam, vt non nisi septimo quoque die egereret. Vt ergo Humor, qui intestinis adhæret, eaque erodit & exulcerat, abstergatur, & qui aliunde nonnunquam affluit, euacuetur, Purgatione opus est, de qua tamen cum Medici dissentiant, de eâ *questione 4.* dicitur. Quibus autem Medicamentis purgatio instituenda sit, porro disquirendum. Neque enim eadem planè omnium hac de re videtur esse sententia. Alij quidem, quando humorum vitiosorum adest magna copia & ad intestina confluit, statim, & quidem copiosiore ac subita euacuatione humorem vitiosum expurgandum existimant, cum, vt modò diximus, in ea, quæ lentè ac paulatim fit, expurgatione, longiore ac lento humorum vitiosorum per intestina transitu, ac diuturniore in iis mora, maior intestinorum exulceratio facilè fieri possit. Plerique verò medicamentis lenioribus vtuntur. Inter leniora tamen laxantia non conueniunt, quia aluum iam antè laxam & lubricam offendunt, & laxiorem efficiunt; vnde Cassia à plerisque improbat: sed potius mitioribus electiue purgantibus, & quæ simul adstringendi aliquam vim habent, qualia sunt syrup. Rosar, solutiuus, Rhabbarum, Myrobalani & similia, purgationem absoluendam statuunt: Fortiora verò prohibent. Verum vtraque sententia, si rectè explicetur & distinctio adhibeatur, admitti potest. Etenim hoc omnino verum est, fortiora medicamenta purgantia, qualia sunt Colocynthis, Scammonium & similia, hic locum non habere; cum non solum humores copiosius ad intestina moueant, ipsosque ferociores reddant, verum etiam ea de causa hic admitti non possint, quod, vt supra de causis dictum, ipsi humores dysenteriam excitantes qualitatem quandam & dispositionem hisce medicamentis cognatam habent, quæ talibus medicamentis non augenda, sed potius infrin-

*An pur-
gancia
exhibenda
sint in
dysente-
ria.
Qualia
purgan-
tia in dy-
senteria
vsurpan-
tur.*

genda est. Itaque solum mitioribus illis & lenioribus purgantibus vtendum. Imò si humorum prauorum pauca omnino est quantitas, satis interdum esse potest, eorum acrimoniam obtundere, & medicamenta purgantia omittere, ac naturæ opus relinquere. Interim tamen iisdem medicamentis mitioribus nunc copiosior nunc par-
 cior purgatio institui potest, prout opus. Nam si humor vitiosus multo est in toto corpore, & ad intestina quasi turgens affluit ac dysenteriam excitare incipit, non incommodum videtur, mox in principio vna copiosiore euacuatione maiorem humoris peccantis partem euacuare. Postea verò statim ea, quæ simul purgandi & adstringendi vim habent, sed in minore quantitate exhibere conuenit. Si verò alia causa Dysenterix sit, neque ea à Critico quasi fluxu originem habeat, parcius purgatio instituenda, atque ea, quæ leniter purgant, simulque roborant, statim vsurpanda. Neque etiam copiosius purgandum, cum humores prauis, atrabilarij & maligna aliqua qualitate præditi sunt. Hi enim prius temperandi, & cum aliis succis miscendi sunt, vt mitescant, & postea medicamento leniore expurgandi. Inter Purgantia autem, quæ in Dysenteria locum habent, est primò Syrupus rosarum ex infusione rosarum pallidarum paratus, cum simplicis, tum multiplicis infusionis. De vsu rosarum enim in Dysenteria hoc monendum, in principio rosas pallidas seu Prouinciales dictas vsurpandas, quarum succus aluum mouendi vim habet, non rubras, quæ magis adstringunt, & postea in progressu morbi, vbi adstrictione opus est, vsurpari possunt. Et quidem simplex, & ex vnica infusione paratus syrupus mitissimus est, & ferè saltem abstergit; Fortior verò est ex multiplici. Datur autem vel solus vel cum pulpa tamar. aut diapruno simpli in decocto hordei, vel sero lactis, aut decocto, vel aqua destillatâ conuenienti. Myrobalani deinde in omnibus humoribus vsurpari possunt, quæ non solum humores peccantes euacuant, sed etiam adstrictionem relinquunt, ac intestina roborant, è quibus decoctum in Dysenteria vtilissimum paratur, de quo infra de potionibus.

*Vsus pur-
gantium
in dysen-
teria.*

Tamarindi Foresto in Dysenteria suspecti sunt: Heurnius tamen, *l. 2. meth. ad prax. cap. 11. eisdem* laudat. Et cum insignem humores acres & calidos temperandi vim habeant, non sunt reiiciendi. Vtilissimum verò est Rhabarbarum, eoque in Dysenteria ferè nihil præstantius est, Ludouicus Septalius equidem, *in animad. Med. lib. 7. num. 92.* planè rhabbarbari vsum improbat, quod igneas partes habeat, & quod in substantia sumptum tunicis intestinorum & vlceribus adhærescens dolores pariat implacabiles, id quod sæpe obseruarit. Verum enim verò nullus vnquam Medicorum rhabbarbarum ideò suspectum habuit, quod intestinorum tunicis adhærescat: & partes illæ igneæ, quas metuit, sunt in succulenta eius parte, quæ facile à substantia separatur, si inde aliquid incommodi metuatur. Atque existimo, dolores illos implacabiles, quos animaduertit Septalius, potius à bilis acrimonia, quam à rhabbarbaro excitatos fuisse; neque in hoc ipsi assentior, quod scribit, rhabbarbarum mediocriter torrefactum vehementius & minore dosi purgare, quam integrum; cum certum sit, vim purgantem in subtili & volatili parte subsistere, quæ etiam tritura aliqua ex parte dissipatur. Verùm cum ille experientiam testem citet, cuiuslibet eam consulere facile est. De rhabbarbaro verò, ut & myrobalanis, hîc notandum, nonnunquam in substantia dari, nonnunquam infundi, & macerari vel decoqui, vel etiam ex eo parari extractum. Cum verò Rhabbarum duplicem habeat substantiam; Vnam tenuem & subtilem, in qua vis est purgandi; alteram crassiorem, in qua vis est adstringendi: in Infusione & decocto, ut & extracto, vis purgandi præualet, adstrictio verò pauca est: in substantia verò maior est vis adstringendi. Ideoque infusum vel decoctum vel extractum exhibetur, cum ferè solum purgare animus est, quod in principio statim fieri debet. Vbi verò simul adstringere volumus, in substantia exhibendum. Nonnulli ut vim purgandi minuant & adstringentem augeant, rhabbarbarum torrere iubent. Inter quos Matthiol. qui, *in Apologes. aduers. Amatum Ruffianum*, disputat, & fusè cum experientia, & Mesues autoritate,

Rhabbarbarum quomodo in dysenteria exhibendū.

Rhabbarbarum an terrendū.

fitate, tum etiam rationibus adductis comprobatur, rhabarbarum tostum non solum non nocere dysentericis, sed potius iis plurimum prodesse, additque se scire sexcentos homines rhabbarbari tosti potu fuisse setuatos. Sic etiam Forest. lib. 22. obs. 9. rhabbarbarum parum torret, ut parte subtili & acri dissoluta acrimoniam exuat. Verum tostio cautè instituenda, & cum purgare volumus, ea non nisi levis esse debet. Ideoque cum facillè fieri possit, ut tostum omnem vim purgandi, quæ in tenuibus ac volatilibus partibus consistit, amittat rhabbarbarum, vel tostione aliquam acrimoniam acquirat, utilissimum est, imprimis in principio, cum materiam euacuare animus est, rhabbarbarum sine tostione exhibere. Et si omnino maior aliqua adstrictio requiritur, possunt myrobalani, quæ satis adstringunt, in maiore quantitate admisceri, vel rhabbarbarum in aqua plantaginis, tormentillæ vel alio conueniente liquore exhiberi; vel in hisce aquis & liquoribus rhabbarbarum macerari & infundi, atque infusione abiecta substantia cum syrupo vel conserua rosarum exhiberi. Ita enim vis purgandi maxima ex parte separatur & remanet adstrictoria. Vel, quod valdè commodum est, rhabbarbarum aqua rosar. humectatur & conspergitur, iterumque lento calore exsiccat, idque aliquoties repetitur. Locum in Dysenteria etiam habet Mechoacanna, quæ ob saporem, quem ferè nullum obtinet, infantibus, ac delicatioribus, qui rhabbarbarum abhorrent, ut & aliis, exhiberi potest, purgatque sine noxa, & serofos humores leniter educit, atque adstrictionem etiam quandam post se relinquit & aluum siccatur, quod Ioan. Crato, consil. 57. monet; Mechoacannæ usum, inquit, non improbo; minus tamen frequentem esse volo, cum certum sit, ex usu frequentiore aluum plurimum siccat. Pueris datur ʒ. j. adultioribus ʒ. j. vel ʒ. j. ʒ. in hoc morbo cum iusculo carnis commodissimè. Dioscorides etiam Agaricum ad ʒ. j. dysentericis exhibet. Cautè tamen exhibendus, præcipuè in substantia. Cum enim Auicenn. lib. 3. fen. 16. tr. 4. cap. 1. agaricum in colico dolore ideo improbet, quod intestinis firmiter adhæreat, eaque vellicet, eandem ob causam etiam

Mechoacanna
canna.

Agaricus
cus.

in Dysenteria adeo commodus esse non videtur. Et quidem myrobal. chebul. emblic. mechoacan. agaric. magis locum habent, cum materia Dysenteriae causa est pituita vel humor serosus: Si verò pituita falsa est, ex adustione & putredine ortum habens, quod fit in febris diuturnis & acutis nonnunquam, aut humor melancholicus vel adustus admistus est, myrobal. Indæ, Polypod. epithy. sol. senæ, etiam locum habent. E compositis usurpari possunt, Ellenitium. diacatholic. tryphera Persica, diaphoenicum; quod licet scammonium & turbith recipit, eorum tamen vires ita à palmulis & cæteris ingredientibus infringuntur, ut illius operationes & vires iecur non accendant, nec aliunde attrahat, quam à sibi propinquissimis particulis, ut Amatus Lusitan. cent. 2. cur. 44. in schol. censet. Ex his variæ formulæ in rem præsentem fieri possunt.

Potiones.

*Potiones
purgantes
in dysen-
teria.*

℞. Aq. Hord. simpl. ℥. iv. syrup. rosar. solut. ℥. j. vel ℥. ij. M. Addi etiam potest pulp. tamarind. ℥. ℞. præcipue si magnus humorum feruor adsit. Vel ℞. Tamarind. ℥. ℞. cortic. myrobal. citrin. ℥. ij. Coq. in aqu. hord. & plantag. In col. infundantur rhabarb. ℥. j. ℞. spic. gr. vij. Colat. ℞. ℥. iv. adde syrup. rosar. solut. ℥. j. M. Commendatur etiam valde à Pantaleone, in pilular.

*Decoctū
myroba-
lanorum.*

Decoctum myrobalanorum, quod ipsi appellatur Hippocras de myrobalanis, & pro secreto habetur, quo & ipse & alij Medici hactenus feliciter usi sunt. Paratur autem hoc modo: ℞. Cortic. myrobal. chebulor. ℥. x. citrinor. ℥. v. passul. minor. ℥. ij. Coqu. omnia in aq. ℥. xxvj. ad consumpt. 3. part. Postea colentur cum aliquali expressione. Colat. add. sacchar. ℥. x. Clarificetur aromatizando Cinnamon. ℥. vj. Si phlegma admistum sit, ℞. myrobal. chebulor. emblic. an. ℥. j. ℞. mechoacan. rhabarb. an. ℥. j. Coq. in aq. plantag. & hord. Colat. ℞. ℥. iv. mell. ros. ℥. j. M. Vel ℞. Rhabarb. ℥. j. sol. sen. el. ℥. ij. spic. gr. vj. Infundantur in f. q. aq. plantag. Colat. addatur syrup. rosar. solutiu. ℥. j. ℞. M. Si humor Melancholicus vel adustus admistus sit. ℞. Polyp. q. myrobal. Indor. sol. sen. an. ℥. iij. epithym. ℥. j. sem. anis. ℥. ℞. fl. cordial. an. P. j. Coqu. in sero lactis, In col. ℥. iij. ℞. dissolu. el. diacathol. ℥. ℞. Iterum coletur. F. Haustus.

Boli.

℥. Pulp. tamarind. ʒ. ʒ. rhabarb. ʒ. ij. conseru. rosar. recent. Boli pur-
 ʒ. ij. Cum sacchar. F. Bolus. Vel ℥. rhabarb. ʒ. j. vel ʒ. iv. gantes.
 ꝑ. diarrhod. abbat. vel diatrionfantal. ʒ. ʒ. conseru. rosar. ʒ. ʒ.
 Cum saccharo F. Bolus. Vel ℥. Agaric. trochiscat. mechoac.
 an. ʒ. j. conseru. rosar. ʒ. ʒ. Cum sacch. F. Bolus, si pituita,
 præcipue falsa, admista sit.

Pulueres.

℥. Rhabarb. ʒ. ʒ. ad ʒ. iv. vel v. pro ratione ætatis. F. Pulueres
 Puluis, qui vel cum vino rubro, vel aqua plantaginis, vel purgan-
 iusculo aliquo exhibeatur. Vel ℥. Rhabarb. ʒ. j. cort. my-
 robal. citrin. ʒ. j. vel ʒ. ʒ. F. Puluis, qui similiter exhibea-
 tur. Vel ℥. Rhabarb. ʒ. j. vel ʒ. iv. myrobal. citr. ꝑ. dia-
 marg. frigid. an. ʒ. ʒ. F. Puluis.

Panis Martius.

Pro infantibus & delicatioribus paratur ex mechoa- Panis
 canna panis martius laxatiuus talis: ℥. Amygdal. dulc. martius
 excort. ʒ. j. ʒ. sem. melon. excort. ʒ. ij. pulu. mechoacan. ʒ. j. purgans.
 sacch. albissim. ʒ. ij. C. C. preparat. mmeilag. tragacanth. cum
 aqua rosar. factæ an. ʒ. j. Cum suff. quant. aq. rosar. F. s. a. Pa-
 nis martius, de quo infantibus ʒ. ij. ʒ. iii. vel iv. adultio-
 ribus ʒ. vj. vel etiam plus datur.

Syrupus.

Si humores misti sint, talis syrupus parari potest. ℥. Syrupi
 Rad. oxylapath. cichor. cort. frangul. polypod. q. an. ʒ. ʒ. fol. purgan-
 plantag. veronic. agrimon. an. M. ʒ. myrobal. citr. Indor. an. ʒ. j. tes.
 Coqu. in aqu. In colatura Infund. rhabarb. opt. mechoacan.
 albiss. an. ʒ. j. fol. sen. el. ʒ. vj. flor. cordial. prunor. syluest. an.
 M. ʒ. cinamom. ʒ. ij. ꝑ. pic. ʒ. j. Manè ebulliant & colentur.
 Colat. adde sacch. q. s. F. secundum artem syrupus. Cui
 sub finem adde syrup. vel succi rosar. solut. ʒ. j. ʒ. De quo
 infantibus à ʒ. ij. ad ʒ. ʒ. adulatoribus ʒ. j. ʒ. vel ʒ. ij. ex-
 hibentur. Efficax est syrup. Abstersius, qui sub nomine Syrupus
 D. Caspari Packschij, quondam Physici Vratislaviensis, in abstersi-
 eius Reip. officinis prostat, ad imitationem decocti è my- uis de
 robalanis Pantaleonis antea propositi paratus. Cuius myroba-
 descriptionem mihi communicauit vir Clariss. Dn. D. Mi- lanis.
 chaël Doringius, eius Reip. Physicus, Affinis meus hono-
 randus.

442 *Lib. I I I. Part. I I. Sect. I I. Cap. V I I.*
 randus. ℥. Cort. myrobalan. chebul. ʒ. ij. citrinor. ʒ. j. β. passul.
 minor. contusar. ʒ. iv. Fiat horum omnium s. a. decoctio
 in s. q. aqu. puri ad dimidias. Colaturæ. ℥. ℥. iij. β. sacch. alb.
 ℥. ij. β. Coqu. lento igne ad spissitudinem syrupi, qui cla-
 rificetur albumine oui, & aromatizetur cum puluer. ci-
 namomi elect. ʒ. j. β. Si verò æger omnino purgantibus
 uti nolit, antequam adstringentia exhibeantur, iuscula
 carnis bubul. aut gallin. per dies iij. vel iv. quotidie bis
 vel ter exhibenda, quæ intestina abluunt, mundificant,
 dolorem mitigant, præsertim si vitellum oui vnius vel
 alterius addatur. Purgantia autem, ut etiam Galenus, s.
meth. med. cap. ii. docet, per os assumpta maximè quidem
 conueniunt intestinis tenuibus affectis: vtilia tamen
 etiam sunt, si crassa afficiantur; cum etiam ad ea pertin-
 gant, eaque transeant, & malum ab intestinis crassioribus
 sæpe superioribus communicetur. Si verò tantum inte-
 stina crassa affecta sint, clysteres omnino necessarij sunt,
 & purgantibus præmittendi, atque iis etiam subiiciendi.
 Clysteres verò in maiore copia iniici debent, cum de-
 terfione & purgatione opus est: cum verò & consolida-
 re volumus, minore quantitate adhibendi.

Clysteres.

Clysteres. Ut ℥. Decocti hord. ℥. j. vel ℥. j. β. sacch. rubr. ʒ. ij. syr.
 rosar. solut. ʒ. j. F. Clyster. Vel ℥. Aq. hord. ℥. j. vitell. ouor.
 num. ij. sacchar. Thom. ʒ. ij. F. Clyster intestina à bile &
 mordaci mucō lauans, ita præstans, ut interdum curan-
 dæ dysenterix sufficiat, ut Amatus Lusitanus, *cent. 2. curat.*
 44. scribit. Vel ℥. Decocti gallin. ℥. j. mell. rosat. ʒ. ij. vitell.
 ouor. num. ij. F. Clyster. Vel ℥. Decocti gallin. ℥. j. mell. rosat.
 ʒ. ij. vitell. ouor. num. ij. F. Clyster. Vel ℥. Hord. mund. M. j.
 rosar. pallid. fursur. an. M. β. Coqu. in lacte recenti. Colatu-
 ræ ℥. ℥. j. vitell. ouorum num. ij. F. Clyster. Vel ℥. Flor.
 verbasc. rosar. rubr. an. M. β. Coqu. in aq. bord. Colaturæ
 ℥. ℥. j. Add. mell. rosat. ʒ. j. β. vitell. ouor. num. ij. F. Clyster.
 Vel ℥. Herb. violar. malu. mercurial. an. M. β. rosar. rubr. M. j.
 Coq. in aq. bord. Colaturæ ℥. ℥. j. Adde elect. diacathol.
 ʒ. j. ol. rosac. ʒ. ij. mell. rosat. colat. ʒ. j. F. Clyster. Vel ℥. Flor.
 verbasc. rosar. rub. an. M. β. fursur. macri. M. j. Coq. in aq.
 hords

cord. Colaturæ ℥. ℥. j. Add. mell. rosat. colat. sacch. rubr. an. ʒ. j. vitell. onor. num. ij. F. Clyster. Habetur & alius in Institutionibus, pag. 1475. De Clysteribus verò abstergentibus idem Septalius, ibidem num. 97. scribit: Medicos, qui in principio dysenterię sæpenumerò mucositatibus quibusdam apparentibus ad abstergentia confugiunt, ne adhærescente diutius tunicis intestinorum eiusmodi humore falso, ut putant, exulcerentur intestina, in maximo errore versari. Mucositatem enim eiusmodi non aduentitiam esse, neque præternaturalem, sed naturalem, quæ à natura intestinis indita sit, ut muniantur à bile, quæ cum fecibus in dies euacuatur, ne intestinorum interna pars abradatur. Quæ cum in diarrhœa ab acribus humoribus commota & abrafa exire incipiat, si clysmatibus magis abstergatur, denudatam tunicam eo, quo munitur, facilius exulcerari posse putat. Ideoque diligentem curam adhibendam esse monet, ut mucosi & vitiosi humores à capite aut ventriculo defluentes ad intestina à naturali mucositate discernantur: quod licet difficile sit, eo tamen hanc mucositatem naturalem à præternaturali discerni putat, quod hæc trequentius cum pinguedine coniuncta esse soleat, & cum rasura aliqua interioris tunicæ: atque tunc non solum esse abstergendum, sed potius incrassandum pinguibus & viscidioribus iniectis. Verum enim verò quod admixtionem pinguedinis & rasuram internæ tunicæ attinet, quid de eo sentiendum sit, iam supra dictum. Cum n. nulla intus sit in intestinis pinguedo, falsum hoc est signum, quo mucositatem naturalem à pituita præternaturali discernere iubet. Et rarò mucus ille naturalis copiosius excernitur, nec ita crassus est, ut pituita vel pus, quod in dysenteria deicitur, ut supra dictum. Et abstergentes clysteres, qui initio iniiciuntur, rarò tam acres sunt, ut intestina abradere, & naturalem illam mucositatem ab iis abstergere possint, sed abluendo potius intestina ac detergendo bilem præcauent, ne ab ea intestina abradantur. Non inutile tamen fuerit, post abstergentes clysteres eos, qui ex emplasticis medicamentis componuntur, quique in-

ternam

*Purgan-
tia quā-
do vſur-
panda.*

ternam intestinorum superficiem contra affluentis hu-
moris morsum & acrimoniam oblinunt, vsurpare. Quo-
modo omnia ea, quæ metuit Septalius, pericula præca-
uentur. Vt *℞. Decoct. bord. ℥. j. album ouor. conquass.*
num. ij. gumm. Arabic. ʒ. ij. tragacanth. ʒ. iij. adip. caprin.
ʒ. ʒ. ol. rosat. ʒ. ij. boli Armen. ʒ. j. F. Clyster. Et ne tali-
bus clysteribus materia mordax affluens in intestinis de-
tineatur, clysteres abstergentes atque hos per vices ini-
cere vtile est. Purgantia autem ista, & clysteres statim
initio vsurpari debent, antequam à causa morbifica in-
testina grauius lædantur & maior exulceratio excitetur.
Neque solum semel purgandum, sed aliquoties hoc fa-
ciendum, donec humor vitiosus maximā ex parte subla-
tus sit. Et si tutum non videtur, vt æger continuis diebus
purgetur, alternis id fieri potest, & interim clystere inici
possunt, quos vel vno die reperere licet. Si enim prius de-
sistatur, antequam materia euacuata sit, ac fluxus intem-
pestiue sistatur, & supra enumerata mala sequuntur, &
materia detenta deterior redditur, ac maiore cum impe-
tu & periculo fluxus redit. Et quamuis satis ante excer-
nere videatur æger: tamen hoc non sufficit. Hæret enim
subinde aliquid de materia in intestinis; imò quicquid
æger vel cibi vel potus etiam boni assumpsit, corrumpi-
tur, & in vitiosam materiam conuertitur, vnde nulla ex-
crementi naturalia redduntur.

Vomitoria.

*Vomito-
ria.*

Vomitoria quod attinet, habent illa quidem locum,
quando à pharmaco maligno vel veneno dysenteria or-
tum habet, & cum materiæ venenatæ portio aliqua ad-
huc in ventriculo hæret. Verum si ab aliis causis dysen-
teria proveniat, cautè hic agendum. Materiam equidem
ab intestinis auertit vomitus, eamque, quæ sæpe pertina-
citer in vasis mesaraicis & splene hæret, ac sensim ad in-
testina affluit, confertim educit, ipsumque fluxum sistit,
secundum Hippocratem, *6. aph. 15. A longo alui profluvio*
habito spontaneus vomitus superueniens malum soluit. Ve-
rum cum dysenteria alia, quam diarrhœa sit ratio, & pe-
riculosius ij laborent, quibus superiora intestina afficiun-
tur,

tur, & ventriculus in consensum trahitur : non facile suaserim, vt vomitoria propinentur, ne materia versus intestina superiora & ventriculum trahatur, isque lædatur, & naturæ motus interuertatur, quæ per loca magis conuenientia vitiosorum humorum euacuationem instituere solet.

Diuretica.

Postquam maxima materiæ pars per aluum euacuata fuerit, etiam ea, quæ reliquias ad vias urinæ ducunt & deriuant, conueniunt, diuretica scilicet, parata ex decocto vel emulsione 4. frig. maior. ex sero lact. rad. foenic. & petrosel. in iusculo carnis coctis, additis iis, quæ robur ventriculi tuentur. Nullo verò modo in principio & antequam corpus purgatum sit, diuretica exhibenda, ne materia, dum ad renes tendens e par transit, ei aliquod damnum afferat. Monet quoque Celsus, iis tantum diuretica in hoc casu conuenire, quibus alioquin facile prodesse solent. Si verò effectum suum non facile consequantur, malum potius augetur.

Sudorifera.

Sudorifera quoque non inutilia sunt in iis, qui aliàs ad sudandum faciles sunt, & præsertim si adsit malignitas. Quâ de causâ æger, quantum potest, in lecto se contineat, & ab aëris externi iniuriis sese defendat, vt acres vapores, qui in venis extremis continentur, liberè expirare possint, & ad intima corporis non repellantur, & natura potius adsuescat per aluum materiam euacuare. Ideoque, vt Sauonarola hac de re scribit, cum intus administrantur frigida stiptica, extra adhibenda, quæ poros dilatant ac sudare faciunt. Et compertum est, sudore copiosiore materia euacuata, & malignitate per sudorifera & bezoartica expugnata dysenteriam cessasse. Ita refert Guilielmus Fabricius, de dysenteria cap. 10. Principissam quandam, cum post esum fungorum dysenteria aliisque symptomatibus tam grauitè laboraret, vt in agone versari videretur, sumptis lapidis bezoar gr. 40. in sudorem calidum vniuersalem incidisse, & mox secutum somnum esse, ipsamque intra paucos dies sanitati fuisse restitutam.

Alexiphar

*Alexipharmaca & acrimoniam humoris mitigantia.**Alexi-
pharma-
ca.*

Ideoque mox in principio, & dum reliqua fiunt, attendendum diligenter, quænam sit humoris dysenteriam excitantis natura. Si enim is malignus sit, qualis in epidemia dysenteria esse solet, frustra laboratur in dysenteria curanda reliquis medicamentis, nisi simul, & quidem statim in principio alexipharmaca, malignitatem humoris expugnantia, simul exhibeantur. Imò interdum purgantibus omissis ad alexipharmaca statim confugiendum; cum aliquando fluxus hic dysentericus symptoma saltem sit quasi morbi primarij, febris scilicet malignæ & pestilentis, quæ tandem etiam in veram pestem degenerat. Habent hîc locum omnia ferè, quæ in febribus malignis & pestilentibus contra malignitatem vsurpari solent, vt C.C. terra sigillata, bolus Armenus, vnicornu, corallia, smaragdus, sapphirus, qui teste Fernelio, 5. meth. med. cap. 21. intestinorum vlcerationes sanare creditur; scordium, quod teste Dioscoride, ad intestinorum tormina bibitur, plantago, tormentilla, pimpinella, sanguisorba. Locum etiam hic habent pulvis noster Bezoardicus, qui pro hoc affectu, paucis mutatis, ita parari potest.

℞. C.C. s. vst. præpar. ʒ. j. B. terr. sigill. Siles. ocul. cancri præpar. bol. Armen. tormentill. succin. præpar. margarit. præpar. corall. rubr. præpar. an. 3. j. ossis de cord. cerui ʒ. ʒ. smaragd. præpar. sapphir. præpar. lap. bezoar. veri an. 3. j. fol. auri num. iij. F. Pulvis. Dosis ʒ. j. vel ʒ. ʒ. Alias D. Andreæ Doreri, qui Dresdæ in vsu est. ℞. Tormentilla, zedoaria, C.C. vsti præp. an. ʒ. ʒ. margarit. præpar. off. de cord. cerui veri an. ʒ. ij. rasuræ cranij humani maris vel fœminæ an. ʒ. ij. fol. auri num. xiiij. sacch. candi albiss. ʒ. iij. F. Pulvis. Imò purgantibus ipsis C. C. corall. margaritæ, terra sigill. bol. Armen. smarag. præpar. sp. diamargar. frigid. el. de gemm. frigid. admisceri possunt. Epatis quoque in dysenteria semper habenda ratio est; ideoque post purgantia & aliàs etiam sp. diarrhod. abbat. diatrion. santal. & similia vsurpanda. Vel tale electuarium parandum. ℞. conseru. cichor. rosar. an. ʒ. j. spec. diarrhod. abbat. diatrion. santal. diamarg. frigid. C.C. vst. præpar. an. 3. ij. Cum syrupo cydonior.

*Pulvis
bezoar-
dicus.**Epar ro-
boratâ.*

pior. vel granat. F. Electuarium. Si verò humor maligni- *Acrimo-*
tate careat, & saltem acrimonia peccet, ea mitiganda *niã hu-*
plantagine, portulaca, endiuiâ, acetosa, rosis, succo gra- *morum*
natorum, ribes, berberis & aliis, quæ postea *de fluxu*
sistendo proponuntur. Pleraque ex iis etiam humorum *mitigan-*
acrimoniam temperare possunt. *tia.*

Dolorem Lenientia.

Quia verò dolor sæpe vehementer vrget, ex quo in- *Dolorem*
quietudo, vigilæ, febres, lipothymia, & alia grauiâ sym- *lenien-*
ptomata oriri solent, danda opera, vt is sedetur. Et si vero *tia.*
id rectissime fit, si causa auferatur, & acrimonia ac ma-
lignitas humorem temperetur: tamen quia dolor tam
diu sæpe non dat inducias, donec id fieri possit, dolo-
rem mitigantia & anodyna vsurpanda, sed non quæ sim-
pliciter laxandi vim habent, verum quæ simul moderate
frigida & viscida sunt, atque acrimoniam materiæ dolo-
rem efficientis obtundunt. Talia ex iis, quæ assumun-
tur, sunt lac vaccinum & caprinum coctum, de quo
postea dicetur; modò corpus prius purgatum sit: feбри-
citantibus verò, vt Trallianus, *lib. 8. cap. 8.* ait, lac non fa-
cilè dandum, quod in ventriculo aceſcat & corrumpa-
tur, ac ex calore in caseum coalescat, & maiores cru-
ciatus, viscerum tensiones, capitis dolorem ac cibi fasti-
dium excitet; Item iuscula pinguia carniū, vel alia bu-
tyro recenti, vel ol. oliuar. recenti, aut quod melius est,
amygdal. dulc. recenti, aut, etiam ol. rosar. omphacino
non rancido condita: possuntque olea talia ad Vnc. iij.
vel iv. in iusculis vsurpari. Vtile est & hoc Electuarium.
℞. Ol. oliuar. recent. Aut, quod commodius, ol. amygdal.
dulc. recent. nullo verò modo rancidi. Admisceatur sac-
char. tantum, vt acquirat Electuarij consistentiam, de quo sæ-
pius æger aliquid lingat. Lenit dolores, & intestinorum
excoriationem sanat. Quia verò nonnulli ol. oliu. vt &
amygdal. dulc. auersantur, potest ex butyro recenti sine
sale cum saccharo eodem modo parari Electuarium.
Guainerius, *tract. 4. de flux. cap. 3.* C.C. vsum præparatum
commendat, doloresque internos mirabiliter sedare scri-
bit; item psyllium vsum, spodium, ac plantaginis semen.

*Clysteres
dolorem
lenien-
tes.*

Per clysteres verò dolorem leniunt iniecti adipēs gallin.
anserin. in primis hircinus, ac, qui magis oblinīt & ad-
stringit, caprinus, seu de hircō castrato sumptus, suillus
denique in magno dolore cum aliquo adstringente mix-
tus. Auicennas butyrum cum sanguine draconis miscet.
Nonnulli & vnguentum rosaceum vel in frigidans Drach.
vj. vel Vnc. j. pondere infundunt. Parantur etiam clyste-
res anodynī ex solo lacte vaccino vel ouillo, in quo sæ-
pius lapides igniti extincti sint, additis vitellis ouorum,
vel mucilag. sem. cydon. aut fœnugræci, aut psyllij.
Fiunt quoque clysteres ex decocto capitis veruecis aut
intestinorum cum M. ij. hordei, additis vitellis ouor. num.
ij. Non diu tamen clysteres tales ex pinguibus conti-
nuandi sunt, ne vlcus sordidum & curatu difficilīus effi-
ciant, ideoque abstergentes intericiendi. *℞. Rad. & sol.
althæe an. M. j. flor. verbasc. melilot. chamem. an. M. B. sem.
fœnugræc. lini an. 3. B. Coq. in lacte vaccino. Colaturæ ℞.
3. x. vel lb. j. ol. rosar. butyr. s. sale an. 3. j. B. vitell. ouor.
num. ij. F. Clyster. Nonnunquam vna opera leniens & ab-
stergens clyster parari potest, vel etiam nonnihil adstring-
gens. Vt *℞. Iuris decoction. intestinor. 3. viij. seu hircini,
sacch. rubr. an. 3. j. F. Clyster. Vel ℞. Decocti bord. lb. j. sacch.
rubr. 3. j. ol. rosac. omphacin. adipis renū capræ an. 3. ij. vi-
tell. oui vnius. F. Clyster, qui lenit & simul abstergit. ℞.
Lact. vaccin. in quo lapides igniti extincti sunt, 3. viij. succ.
plantag. 3. iij. ol. rosac. omphacin. 3. ij. vitellor. ouor. num. ij.
F. Clyster, qui simul abstergendi & dolorem leniendi vim
habet. Vel *℞. Rad. althæe, plantag. an. 3. j. flor. verbasci,
chamemel. rosar. an. M. B. sem. fœnugræc. cydon. an. 3. B.
Coqu. in lacte vaccin. ad consumpt. tertiæ partis. In Col.
dissolu. vitell. ouor. 4. ol. rosac. recent. butyr. sine sale recent.
an. 3. ij. F. Clyster, qui dolorem lenit, & nonnihil simul
adstringit. E recentioribus quidam hunc clysterem mi-
ris modis commendat & miraculosum appellat. *℞. caput
ouinum crudum per medium dissectum, linguæque exempta
cum cerebro, bulliat in s. q. aq. donec caro ab ossib. abscedat.
Iuri colato adde summit. hyperic. M. ij. vel iij. rad. tormentill.
crasso modo pulueris. 3. j. vel ij. Infundantur per horas 4. in
cineribus****

*Clyster
miracu-
losus.*

cineribus calidis. Colat. ægro bis tere clysteris loco iniiciatur. Neque solum interna exhibenda vel clysteres ad dolores leniendos iniiciendi, verum etiam externa dolores lenientia vsurpari possunt. Vt ℥. Absinthij, mentha, plantaginis, summitatum rubi, caudæ equinæ, centummodiæ, an. M.j. flor. verbasci, chamæm. melilot. rosar. rubrarum an. M.ß. myrtill. siccor. ʒ. j. sem. sumach. plantag. coriandri an. ʒ. vj. caropyhull. nucis moschar. an. ʒ. ʒ. fursuris M.ß. sem. cydonior. lini an. ʒ. ʒ. Coquantur in vino rubro & aqua, & decocto calido venter ante cibum foueatur ad dolorem leniendum & fluxum sistendum. Vel venter inungatur ol. rosaceo & cydon. & postea imponatur omentum veruecis in oleo rosaceo calefactum. Hippocrates, lib. de affect. si dolor in dysenteria vrgeat, partes sub vmbilico calida multa lauare iubet. Quod si dolor valde vrgeat, vt animi deliquium & virium dissolutio imminere videatur, vsurpentur ea, quæ vim quandam narcoticam habent, parata ex lactuca, nymphaea, papaueris albi seminibus & capitibus, aut succo papaueris erratico, mandragoræ, hyoscyamo & solano. Dum igitur malum est in intestinis superioribus, potest fieri talis emulsio. ℥. Sem. melonum excorticat. papau. albi an. ʒ. ʒ. amygdal. dulc. ʒ. vj. decocti berdei lb. j. F. Emulsio. Vel ℥. Aq. lactuc. nymph. plantagin. an. ʒ. ij. syr. papau. albi ʒ. j. ʒ. cydonior. ʒ. ʒ. spec. diamarg. frigid. ʒ. j. ʒ. Misce. Aut paretur decoctum ex plantag. lactuc. nymphaea, in quo conferua nymphaeæ dissoluatur. Tandem ad opiata veniendum, ad philonium, pilul. de cynoglossa, laudan. opiat. quæ rectè exhibita sæpe magnam vtilitatem afferunt; cum non solum dolorem leniant, & somnum prouocent, sed & fluxum sistant. Vt ℥. Philon. Persic. ʒ. ʒ. theriac. recent. ʒ. j. spec. diamarg. frig. ʒ. ʒ. syr. rosar. cydon. an. ʒ. ʒ. lap. bezoar. ʒ. iv. vel pro pauperibus c. c. ʒ. j. Misce. Vel ℥. Laudan. opiat. ʒ. iij. Dentur cum syrudo cydonior. vel formentur inde pilulæ tres. Si in crassis intestinis dolor sit, clysteres fiant, ex lactuc. nymph. decoctis, capitibus papau. præsertim nigri, mandragor. additis opij ʒ. v. vel vj. Vt ℥. Rad. plantag. consol. maior. an. ʒ. j. flor. verbasci. melilot. an. M. j.

Fomentū
dolorem
leniens.

Narcotica.

Opiata.

rosarum rubr. M. B. sem. papau. albi ℥. vj. hyoscyam. ℥. iij. Coqu. in lacte. Colaturæ ℥. 3. viij. vel x. Philon. Roman. ℥. j. vel ℥. j. B. ol. ros. vel amyg. dulc. 3. ij. M. F. Clyster, qui dolores lenit & simul consolidat. Commendantur etiam, vt in sanguinis deiectione, ita in dysenteria, pro doloris lenitione & fluxus adstrictione, pastilli quidam Andromachi, quibus Galenus ipse vsus est, & pastilli de succino, & confectio Clysterium appellata, & quæ Paulina dicitur: quorum medicamentorum aliorumque huc facientium descriptio videatur 7. de comp. med. secundum loca cap. 4. & 5. & in 9. eiusd. operis cap. 5. Inter narcotica etiam nonnulli commemorant suppositorium Rhasis de lycio, quod is, lib. 9. ad Almarfar. describit, Verum movent vltra dimidiam horam inano relinquendum non esse, & propterea filo alligari debere, vt ad libitum extrahi possit. Monet præterea etiam Guainerius, de flux. tr. 5. cap. 2. nimiam opij quantitatem in eo suppositoio esse, & tr. 4. de flux. cap. 7. narrat, quendam tensesmo laborantem ex vsu suppositorij opiatum mortuum fuisse. Post opiatorum vsum intestina vino infuso vel decocto aliquo abluantur, vt noxa ex opio corrigatur. Semper autem hoc notandum, opiatum non vtendum esse, nisi dolor valde vrgeat, & in corpore delicato, raræ texturæ, sensusque exquisitioris. Diu tamen in opiatorum vsu non persistendum, neque iis nimis fidendum. Etsi enim somnus ab iis concilietur, fluxus sistatur, dolor minuatur, & hoc modo morbus iam victus videatur: tamen nisi malignitas expugnata, vlcusque sanatum sit, morbus recrudescit, & nouo dolore superueniente noua fluxio excitatur. Imò, quod alibi etiam monuimus, vbi virtus est debilis, quod ex pulsu, corporis infrigidatione & aliis cognoscitur, nullo modo narcoticis est vtendum. Alia etiam quædam vtilia in exhibitione narcoticorum obseruanda habet Guainerius, tract. 4. de fluxib. cap. 7.

Fluxum sedantia.

Fluxum sedantia. Postquam dies quatuor aut quinque circiter elapsi sunt, atque euacuationes necessariae præcesserunt, dolorque ex parte sedatus est, febrisque, si adest, remittit, (nam

(nam quamdiu febris aut dolor adhuc vehemens est, significatur materiam non planè euacuatam, & propterea fluxum non subito, nec omnino comprimendum esse) ad ea, quæ vim adstringendi, aluumque sistendi habent, accedendum, & cum pleræque ex iis, quæ modò enumerauerimus, vim malignitati resistendi habeant, ea potissimum eligenda. Ideoque seqq. diebus tum exhibeantur, tum ventri iniiciantur, aut etiam ventri extra imponantur; quæ vim adstringendi maiorem, simulque acrimoniam humoris temperandi & corrigendi habent.

Simplicia.

RADICES. *Tormentilla*, quas plurimi & meritò, vt *Simpli-* peculiare secretum commendant; *Plantaginis*, *Consolidæ cia.* *maioris*, quæ etsi vim adstringendi manifestam non habent, lentore tamen suo ad omnem sanguinis fluxum sistendum vtilis sunt; *Nymphae exsiccata*, *acetosa*, *alcea*, *filipendula*, *paonia*, quas aluum sistere scribit Galenus, *6. de sirap. med. facult.* quæ si in cereuisia coquantur, decoctumque butyro condiatur, & manè ac vesperi bibatur, tormina ac fluxum in dysenteria sistere, non neglectis abstergentibus, & in dysenteria quadam Epidemia superiorum annorum reliquis non iuuantibus, multis profuisse amicus quidam retulit. *Caryophyllata*, *pseudoacori* seu *gladioli lutei*, *fragaria*, *bistorta*, *rhapontici veri*, *rhapontici vulgaris*, seu *centaur. maioris*, quæ commendatur à Fuchsio, *lib. I. comp. med. cap. 84.* Radices etiam graminis profunt dysentericis siccando, & per urinam diuertendo, teste Diomede Cornario, *consil. I.*

FOLIA; *Plantaginis*, quæ non solum, vt & radices, adstringendi & siccandi vim habent, verum etiam venenis resistunt, & proinde ad dysenteriam valdè profunt, teste Dioscorid. *lib. 2. cap. 73.* *Centumnodia*, *gnaphali*, *acetosa*, *lysimachia*, cuius succus & decoctum exhibitum seu clystere iniectum in dysenteria prodest, teste Dioscorid. *lib. 4. cap. 3.* *Conyza*, cuius decoctum, vinumque, in quo illud coctum sit, efficax ad curandam dysenteriam esse scribit Dioscorid. *lib. 3. cap. 113.* *Absinthij*, *mentha*, *quercus*, *pimpinella sanguisorba*; & pleræque plantæ vulne-

rariae, *millefolium*, *sanicula*, *virga aurea*, *solidago vtraque*, *pyrola*, *pilosella*, *consolida media*, *ophyoglossum*, *bellis maior*, *opbrus*, *numularia*, *pes leonis*, *geranium batrachiodes*, *agrimonia*, *potentilla*, quam etiã Matthiolus, *lib. 4. in Dioscorid. cap. 37.* recentem nudis pedibus applicat, *fragaria*, *ruta lunaria*, *lagopus*, *muscus arboreus*, *acetosella*, *salix* præsertim in clysteribus, *artemisiae puluis* Drach. j. pondere cum aqua propria vel alia conueniente, *verbenae puluis* Drac. j. vel ij. pondere, præcipuè in Epidemia, *rubi folia*.

FLORES; *Rosar. rubr. granator. seu balaustia*, *hederæ*, *cisti*, *palmae christi* puluerisati, ex aqu. chalybeata vel propria sumpti, Matthiol. *lib. 3. in Dioscorid. cap. 127.* *Maluæ maioris*, *iuli item corili*, præsertim in dysenteria alba.

SEMINA; *Plantaginis*, *acetosæ*, *portulacæ*, *oxylapathi*, *rosar. papau. oryzæ*, *alceæ*, *nasturty*, quod à plurimis valde commendatur; quia tamen acre est, torrendum nonnihil, vel alia adiicienda, *Aquilegiæ* cum æquali parte seminis *plantaginis*, *perfoliatæ*, *Sanguinariæ*, quod à plurimis valdè commendatur, nec immeritò; alij *Sophia Chirurg.* vsurpant.

FRUCTVS; *Cydonia mala*, *messila*, quibus solis dysenteriam & alios alui fluxus, qui aliis remediis curari non poterant, curatos fuisse refert Forestus, *lib. 22. obseru. 1.* *Berberis*, *sorba*, de quibus Bruerynus, *lib. 8. de re cibar. cap. 22.* scribit, se desperatã dysenteria laborantem, de anus cuiusdam consilio sorba cruda largissimè deuorasse, indeque sanitati restitutum fuisse; mala punica integra cocta, pyra, poma austera, quæ tamen cocta potius, quam cruda vsurpanda, cum cruda faciliè corrumpantur & aluum turbent; *Corna*, *castaneæ*, *auellane rubra tunica inuestitæ*, quas Lombardicas vulgò vocant, *glandium quernarum nuclei assi*, *tribuli aquatici fructus*, *myrtilli*, *mora immaturata siccata*.

LIGNA & CORTICES; *Santalum rubrum*, *macer. cortex puluerisatus*, Dioscor. *l. i. c. 94.* & Galen. *7. de simpl. med. facult.* *Corrices mori*, *interior castanearũ tunica*, qua albigans pulpa circumuestitur. *Spongiola item illa*, quæ rosarũ syluestriũ frutici solet adnasci, si puluerisetur, & ex vino detur, in quo summitates quercus, vel simile quid coctũ fuerit.

V V A *item quercina*, cuius puluere nihil præsentius in *Vua* dysenteria & omni sanguinis fluxu esse, refert Martinus *quercina* Kulandus; *in lexico Alchymie*, scribitque esse concretitum *na* quiddam in forma vuæ ad radices quercuum sub terra tempore veris, saporis stiptici, colore foris purpureo, intus candido, & quasi lactifero, quæ in æstate pereat, & quasi fiat ligneâ, ideoque tempore verno debeat exsiccari in umbra, & deinde puluerisari. De eadem scribit Encelius, *lib. 3. de lap. cap. 21.* citante Casp. Bauhino, *in Pinacitheatr. Botan. p. 422.* Vua quercina à me inuenta, quâ nihil præstantius in Dysenteria etiam deplorata. Et Schenckius, Filius, *lib. 3. obs.* refert, hanc vuam experimentum esse contra omnes hæmorrhagias, cum primis alui profuua, etiam cruenta, propter venenum laxatiuum impendens. S V C C I; *Plantaginis*, 3. iij. vel iv. exhibitus, præcipuè si inflammatio adsit, vel per clysteres infusus, *Lysimachie*, *hederæ terrestris*, quo plurimos à morte liberatos fuisse scribit Hollerius.

A R O M A T A; *Nux moschata*, quæ ob diuersas facultates in hoc malo viles valdè commendatur. Terrestris enim substantia adstringit, roborat, vlcera exsiccant, cicatricem inducit: oleosa substantia dolores lenit, intestina oblinat, ne ab humorum acrimonia lædantur: Aromatica qualitate epas & ventriculum ac eius orificium roborat, flatum discutit. Vbi ob febrilem calorem aliquid mali ab eius caliditate metuitur, stuppis cannabinis inuoluta sub cineribus calidis leniter torrenda, vel potius assanda; non verò, ut vulgò fieri solet, in lamina ferri candente torrefacienda; cum non solum oleosa pars hoc modo pereat, sed adustione quoque acrimoniam facile acquirere possit: Item *spica nardi*, *Zedoaria*, *Caryophylli*.

G U M M I & L A C H R I M A; *Thus*, *myrrha*, *mastiche*, *gummi Arabicum*, *tragacanth*. Arabico tamen uti mavult Matthæus de gradibus, scribitque, *tragacanthum* etiam si glutinet, fluxum augere, & ex mente Rhasis non nisi tosto vrendum censet.

L A P I D E S, G E M M A E, T E R R A E; *Bolus Armenus*, *Terra sigillata*, *Lapis hematites*; *smaragdus*, *sapphirus*, *Lapis*

Bezoar, qui simul & malignitati resistit, scribitque Caspar. Bauhinus, *cap. 32. de lapide Bezoar*, in Dysenteria Epidemia Lugdunensi feliciter eo vsum esse Philibertum Saracenum; & supra ex Guilielmo Fabricio historia allata foeminae illustris, quæ Dysenteriam lethaler decumbens lapidis Bezoar largo usu sanitati breuiter restituta fuit; *Crystallus* item tenuissimè tritus seu præparatus, & in aqua conueniente ꝑ. s. pondere sumptus singulare est in dysenteria, præsertim à porracea ex flaua bile orta, remedium. Langius, *lib. 3. Epist. I. cap. 4.* Sic & alabastrum candidum in puluerem redactum, & cum lacte bibitum, 3. j. pondere, dysenteriam certo experimento sanare, cum vehementer adstringat, scribit Anshelm. Boëtius, *lib. 4. cap. 270.* Præterea Hollerius in ouo forbili ꝑ. j. *aluminis* porrigit, quod medicamentum Aëtius etiam laudat ad diuturnas dysenterias, in quibus cruenta excernuntur, & monet post assumptum alumen aquam superbibendam esse. Gabelkouerius & Mindererus, *medic. militar. cap. 7. rubricam fabrilis fastitiam*, quam Rottelstein vulgò appellant, in vino rubro præscribunt. Ioh. Theodor. Tabernæmontanus etiam *argillam rubram fornacum combustam* in potionem exhibet, vt postea de potionibus dicitur.

ANIMALIA & ab animalibus sumpta. C. C. præpar. *Spodium*, genitale cerui exsiccatum & lima aut scalpro rasum, ebur vsum, turturis in olla clausa in furno combusti puluis, vt & caro, quæ imprimis commendatur, si deplumatus infarciatur granorum myrti & ceræ an. Drach. ij. & coctus vel assus potius tribus diebus continuis comedendus detur: *Leporis combusti puluis, cochleæ totæ cum testis vstæ*, interiores tunicæ ventriculi gallinarum, cera, de qua postea in fine horum medicamentorum dicitur; *Lumbri-corum terrestrium decoctum*: *Coagula*, de quibus dantur infantibus ḡ. xv. cum liquore conuenienti, adultis Drach. j. hædi nimirum & imprimis leporis, de quo Auicennas, *de cura fluxus in genere*, scribit; quod statim ventrem sistat; *sanguis cerui, hirci, capræ, leporinus* imprimis exsiccat; *Stercus canis*, de quo Galen. 10. *de simpl. med. facult.* ita scribit; *Sanè memini mirandum in modum me canini stercoreis facultatem*

facultatem expertum fuisse, quo uti consuevit quidam Præceptorum nostrorum, qui sola ossa cani edenda exhibebat bi-
duum, è quibus durum, candidum ac minimè fetens stercus
colligebatur, quod tum ille desiccabat, ut in puluerem faciliè
redigi possit: Ille autem utebatur cum ad alia, tum ad dysen-
teriam lacti illud immiscens, in quo ferrum antea & lapides
igniti extincti essent. Atque ille Medicus eiusmodi medica-
mentum clam iniiciebat, & id solum generosiores quosque
discipulos docebat. A nonnullis etiam vsurpantur dentes
lucij, ouorum putamina & anserinorum cumprimis, notan-
te Galeno, de remedijs fac. cap. 20. cancri vsti, ossa humana
combusta, Epar arietinum, vituli lactantis, vel alterius ani-
malis, quod prius in aceto coquatur, & Drach. j. ponde-
re detur. Epar lutræ præparatum commendat Heurnius;
lib. 2. method. ad prax. cap. 11. Præparatur autem ita: dies
ferè 13. aceto acerrimo maceretur, hinc in furno supra
tegula ficcetur. E Chymicis commendantur, Crocus ♂
adstringens & tinctura ac magisterium coralliorum, Tinctu-
ra Smaragdi. De his omnibus tamen notandum, alia esse
calida, alia frigida, aut certè caloris excessum nullum
habentia: è quibus, nunc hæc nunc illa eligenda, prout
calor vel febris coniuncta id admittit. Etiam medica-
menta ista, quæ ad fluxum sedandum adhibentur, non
sunt planè eiusdem generis. Quædam enim sunt propriè
adstringentia, quæ sunt frigida & sicca, & substantiam
habent crassam, mordacitatis expertem, vnde venarum
orificia, omnesque ductus angustiores reddunt, ut mate-
ria tenuis affluens sistatur, & reprimatur. Inter quæ sunt
radices tormentillæ, bistortæ, rosæ rubræ, balauitia, me-
spila, sorba. Quædam sunt Emplastica, quæ glutinosa
substantia partibus adhærent, humoribusque sese admi-
scent, & eos ad fluxum ineptiores reddunt, ut gummi
Arabic. tragacanth. mastiche, althæa, malua, cera. In-
crassantia sunt, quæ substantiæ crassitie humores tenuio-
res, quibus se permiscent, crassiores, & ad fluxum ineptio-
res reddunt, ut bolus Armenus, terra sigillata, cornu
cerui, lapis hæmatites, stercus caninum, os frearum &
cancrorum testæ. Sunt etiam quædam, quæ feruorem hu-

Medica-
mentorum
fluxum
sedant
differen-
tia.

*Astringentia en
in dysen-
teria cō-
ueniant.*

*Notanda
in usu
fluxum
sistentiū.*

morum mitigant & compescunt, vt mala cydonia, ribes, berberis. Sunt tamen, quæ ad has classes facîle non rediguntur, sed quæ procul dubio peculiarem vim habeant humorem dysenteriam excitantem alterandi, & prauam qualitatem, quæ intestinis inimica est, tollendi. De posterioribus nullum dubium est, quin in Dysenteria sine omni periculo exhiberi possint. De astringentibus verò nonnulli dubitant, & putant, eorum usu fluxum humorum nimis subito sisti, & ex humoribus retentis ea mala, quæ supra recensuimus, sequi, intestina quoque eorum usu exsiccari, vt postea perpetua ferè alui adstrictio & siccitas continua remaneat. Verum enim verò ista tantum de intempestino, præproprio & nimio astringentium usu vera sunt. Etenim, quod supra dictum, hoc omninò attendendum, vt ante septimum diem, & priusquàm intestinorum vlcerà probè abstergantur, astringentia, præcipuè fortiora, non usurpentur præmissis verò abstergentibus suo tempore etiam astringentia tutò usurpari possunt. Præterea in usu omnium horum medicamentorum obseruandum, Primò, Vt aliàs calida, aliàs frigida eligantur, prout natura humoris id requirit, vt antea etiam dictum. Secundò, Vt refrigerantibus aliquid subinde calidorum, & quæ concoctionem iuuant, addatur, qualia sunt, mentha, absinthium, nux moschata, macis, spica nardi, cinamomum, massiche, thus & similia. Nam cum assiduo fluxu ventriculi & intestinorum calor debilitetur, id quod excrementorum cruditas demonstrat, valdè refrigerantia sola adhibenda non sunt, & imprimis clysteres valdè refrigerantes & astringentes crebrò non iniiciendi. 3. Medicamenta ista in parua quantitate & sæpius exhibenda sunt. Parum dandum, ne fluxus subito sistatur, & natura medicamenta facilius in actum deducere possit: sæpius autem, cum ob alui fluxum frequentem medicamenta diu in intestinis non hæreant.

Composita.

Ex his parantur varia medicamenta; Pulueres, Conseruæ, Syrupi, Kob, Potiones & Clarera, Electuaria, Aquæ, Emulsiones, Tincturæ, Extracta & alia.

Pulueres.

Pulueres.

1. ℞. Terræ sigillat. ℥. iij. boli Armeni ℥. j. rasuræ C.C. C.C. vsti præpar. an. ℥. ℞. sem. plantag. acetosæ, macis an. ℥. j. croci ℥. iv. Fiat Pulvis, etiam infantibus conueniens. 2. ℞. Terræ sigill. ℥. j. corall. rubr. præpar. ℥. ℞. margar. præpar. boli Armen. an. 3. j. C. C. sine vstione præpar. ℥. j. lapidis bezoar. smaragdi præpar. an. 3. ℞. F. Pulvis. 3. ℞. Mastiches, iuris, corall. rubr. præparat. C. C. vsti præpar. an. ℥. ℞. lapid. hæmatita præpar. 3. ij. F. Pulvis. Dosis à 3. j. ad ℥. ℞. 4. ℞. Rad tormentill. 3. j. croci ♂ trochisc. de charabe an. 3. j. sem. plantag. acetos. an. 3. ij. sanguinar. ℥. j. santali rubri, boli Armeni, C.C. præpar. an. ℥. ℞. F. Pulvis. 5. Vel ℞. tragacanth. 3. ℞. nucis moschat. ℥. ℞. rad torment. ℥. j. F. Pulvis. Laudatur & pulvis turturis, quo Nicolaum de Metri, olim, Sigismundi Archiducis Austriæ Medicum & Chirur- gum, multos dysenteria laborantes curasse refert Guilhel- mus Fabricius, de Dysenteria cap. 10. qui paratur, si turtur cum pennis & visceribus in furno comburatur. Huius pulueris ℞. 3. j. Radicum tormentill. 3. ℞. F. Pulvis, de quo singulis diebus mane, aliquando verò etiam vesperi Drach. j. cum aqua tormentillæ exhibeatur. Arnoldus de Villa Noua Turturem pennis mundat, viscera eximit, & mistura ex puluere boli Armeni, sanguinis Draconis, mumix cum aceto & vitellorum sufficiente quantitate confecta ventrem implet, & in olla noua in fornace figu- lina comburit, & eius pulueris aliquid cum succo plan- taginis vel aqua aut saccharo rosarum exhibet. Laudatur Leporis & leporis combusti pulvis, qui hoc modo paratur: Lepus detractâ pelle & intestinis exemptis in frustra conscindi- tur, & illotus in vase fictili bene clauso in clibano sic- catur, donec in puluerem redigi possit, cuius ℥. j. exhi- betur. Nonnulli malum punicum fictili vase conclusum in furno combustum laudant. Hercul. Saxon. prælect. part. 2. cap. 20. §. 9. hunc puluerem valdè laudat, pollice- turque, eo omnes recentes Dysenterias, nisi fluxio ad- nodum vrgeat, statim & certò sanari posse. ℞. ossis sepix vstæ & puluerisat ℥. ij. spongiæ pice imbutæ & in ollula vstæ & in puluerem redactæ, cortic. onorum indurator. ablata pelli- cula

cula interiore, & puluerisator. an. ʒ. ʒ. margarit. preparat. boli Armeni an. ʒ. j. F. Puluis : detur eiusdem ʒ. j. in liquore conueniente. Crollius hunc puluerem commendat. ʒ. Succini sanguinis Draconis, lapidis hæmatit. corall. rubror. preparat. semin. portulac. plantag. antheræ rosarum, radicum tormentill. terre sigill. Strigensis an. ʒ. ʒ. balaust. ʒ. ij. nuc. mosch. num. j. cinamomi ʒ. j. croci ʒ. i. talsci calcinati, matris perlarum, ossium humanorum combust. an. ʒ. ij. F. Puluis.

*Tragca
granorū
actes.*

Dosis à ʒ. ʒ. ad ʒ. j. ʒ. Commendatur & à multis puluis ex pane & succo baccarum sambuci paratus, quem tragæam granorum actes nonnulli nominant. ʒ. *Succi baccarum sambuci*, ex quo & farina secalina conficiatur massa, è qua panis formetur, qui bis in fornace ad duritiem coquatur, vt in puluerem redigi possit. Ex puluere isto cum succo baccarum sambuci iterum formetur panis, & priori modo coquatur, idque ter repetatur, & tandem fiat puluis. Vel ʒ. Panem secalinum è furno calentem, eumque succo baccarum sambuci imbue, iterumque in furno sicca, siccatum rursus succo sambuci imbue, idque quater vel quinquies repete : tandem panis hic in puluerem redigatur, cuius vel solius Drach. j. vel dimidia cum nucis moschatæ æquali parte exhibeatur. Placenta quoque, quæ post aq. rosar. in Balneo Mariæ destillatam in cacabo remanet, exsiccata in puluerem redigitur & commodè exhibetur. Vel ʒ. *Genitalis Cervi ʒ. ij. C.C. vsti. boli Armeni, sem. oxylapath. plantag. an. ʒ. j. F. puluis.* Vel ʒ. *Radicum tormentill. ʒ. ʒ. nucis mosch. ʒ. ij. sem. plantag. terre sigill. an. Drach. j. F. Puluis.*

Conseruæ.

*Conser-
uæ.*

Et si saccharo condita, quod faciliè bilescant, Dysenterix non ita conueniant : tamen quia infantibus sæpe alia, quam saccharo condita & dulcia, exhiberi non possunt, necessario interdum ad conseruas, syrupos, rotulas, & similia confugimus. E Conseruis vtilis sunt, Conseru. rosarum rubr. antiqua, imprimis verò tormentillæ, cuius componendi ratio à Tabernæmontano in Herbario traditur, Rob berberis, ribes.

Syrupi.

Syrupi.

De Syrupis hoc notandum, quod modò de conseruis etiam

etiam dictum, cum omnia dulcia facile, ubi epatis caliditas adest, in bilem conuertantur, cautè eos, & non nisi parcè ac dilutos vsurpandos esse, magis verò conuenire decocta. Sunt verò vtilis, de rosis siccis, cydonior. de succo portulac. plantaginis, myrtinus, ribes, berberis & corallinus à Quercetano descriptus; item acetosæ, de agresta. In fine dysenterix valde confert succus absinthij & menthæ bene purificatus, & cum saccharo in syrupum redactus. Habet enim mentha cum absinthio mixta miram vim corroborandi ventriculum & discutiendi flatus. Diomed. Cornar. consil. 1. Vel ℥. conf. Alchermes de hyacintho an. 3. j. trochisc. de charabe. ʒ. j. Aqu. plant. 3. ij. syrup. de rosis siccis 3. j. F. Mistura, quæ fluxum sistit, malignitati aduersatur, dolorem lenit. Vel ℥. Succ. plantag. 3. iij. centumnod. pentaphyll. an. 3. j. sacchar. 3. ij. F. Syrupus. Vel ℥. Rad. tormentill. oxylapath. acetosæ an. ʒ. iij. arcææ ʒ. ij. centumn. veronic. plantag. an. M. j. flor. rosar. rubr. prunor. syluestr. balaustiorum, maluæ arboreæ. an. M. ʒ. Coq. in aq. s. addatur sacchar. q. s. F. Syrupus. Syrupum & adstringentem & consolidantem describit Ioh. Langius, lib. 3. epist. 4.

Potiones & Clareta.

℥. Fol. plantag. veron. agrimon. an. M. j. sem. 4. frigid. Potiones maior. 3. ʒ. portul. acetos. an. ʒ. ʒ. Coq. in aq. hord. simpl. & Clareta. Colat. ℥. 3. ix. Adde syrup. de succo portul. ribes, cydonior. an. 3. j. M. F. Potio pro tribus Dosibus. Vel ℥. rad. torment. plantag. an. ʒ. ij. rosar. rubr. M. ʒ. sumach. balaustior. an. ʒ. ʒ. sem. oxylapath. acetos. plantag. an. ʒ. j. myrtillor. 3. ʒ. antheræ ros. ʒ. ʒ. Coqu. in Balneo vase clauso in aq. plantag. flor. acaciæ & torment. an. 3. vj. Postea stent. in infusione horis octo vel 10. Colat. add. succ. planta. depurat. 3. ij. sacchar. 3. ij. F. Iulebus, qui condiatur pulu. nuc. moschat. ʒ. j. Vel ℥. Consolid. maior. plantag. polygon. virentium an. M. ij. Minutissimè contendantur affusis lact. caprin. ʒ. ij. & succus exprimatur, in quo ebulliant, sem. plantag. acetos. myrtill. an. ʒ. ij. rad. tormentill. ʒ. j. ʒ. veronic. M. j. Coquantur. F. Potio clara. Vel ℥. Rad. tormentill. plantag. bistort. an. ʒ. j. agrimon. veronic. sanicul. plantag. flor. rosar. rubr. an. M. ʒ. rasur. C. c. vsti an. ʒ. ij. santal. rubr. ʒ. ʒ. nuc. moschat.

moschat. num. ij. Crasso modo contusa infundantur in *vin*
ni rubri lb. vj. Postea add. *sacchar.* lb. β. Coletur & porro
 addatur *succ. cydonior.* lb. β. & per manicam Hipp. trai-
 ciantur. Vel ℥. *succ. cydon.* lb. iij. In eo infundantur
conseru. rosar. rubr. 3. j. β. vel *rosar. rubr. siccar.* M. β. *cinamom.*
 3. ij. *macis* 3. j. *conseru. tormentill.* 3. j. Per manicam Hipp.
 traiciantur. Vel ℥. *conseru. tormentill. rosar. rubr. antiq.*
an. 3. j. β. *rad. bistort. santal. rubr. an.* 3. iij. *nuc. moschat.*
 num. ij. *myrtill. sicc.* 3. j. Infundantur in *vin*
ni rubri lb. iv. horis 24. Hinc per manicam Hippocr. traiciantur. Com-
 modè etiam addere licet *veronic. sanic. alchymil. an.* M.
 β. Potest & hic locum habere potus, qui, vt Prosp. Alpi-
 nus, *de med. Aegypt. lib. 4. cap. i.* refert, in febribus pestilen-
 tialibus & alui fluxibus, qui hisce febribus accidunt,
 Ægyptiis familiaris est. ℥. *Fr. Berber.* lb. j. *aq. lb. xij.* Adde
 aliquid *sem. fœnic. & frustum panis, & horis xxiv.* maceren-
 tur, deinde *sacchar. rosar. rubr. vel syrup. acetosi citri.* M. &
 colentur. Referunt quidam in sæuissima dysenteria pro-
 fuisse aquam; in qua scilicet extincti fuerunt, vel vinum
 rubellum, in quo ichthyocollæ frustum duabus vel tri-
 bus ebullitionibus coctum fuerit. Tabernæmontanus,
lib. 2. Thesaur. aquar. cap. 74. hanc potionem commendat.
 ℥. *Argillæ rubræ fornacum combustæ* lb. j. *contus. opt. affun-*
de mensur. iv. aquæ fontan. Bulliant parum. Deinde extin-
 gue *chalybem ignitum quater vel quinquies.* Postquam sub-
 sedit, cola per pannum lineum vel manicam Hippocra-
 tis. Bibat de ista aqua æger ad sitim restinguendam pro
 lubitu. Vtile est etiam decoctum gnaphalij; vinum etiam,
 in quo illud coctum sit, efficax ad dysenteriam curan-
 dam esse, scribit Dioscorides, *lib. 3. cap. 150.*

Aquæ destillatæ.

*Aqua
destilla-
ta.*

Aquam dysentericam descripsit Quercetanus, in *Phar-*
macop. restit. lib. 1. cap. 7. quæ simul est Narcotica. Dorn-
 creil. in suo dispensat. Potest & talis parari. ℥. *Rad. tor-*
mentill. acetos. pimpinell. bistort. pentaphyll. an. 3. j. *vincetox.*
xedoar. an. 3. ij. *sol. acetos. plantag. millesoll. burs. pastor. ve-*
ronic. scabios. menthæ crisp. an. M. j. *sem. acetos. oxylasath.*
plantag. portulac. endiu. coriand. præpar. papau. albi. an. 3. vj.
 citri

citri ꝑ. ꝑ. flor. rosar. rubr. malu. arbor. verbas. an. M. j. cort. thur. citri. macis an. ꝑ. ij. nuc. mosch. num. iv. succ. prunor. sylvestr. ꝑ. iij. Puluerifanda puluerisentur, incidenda incidantur, & infundantur in aqua fol. quercus, plantag. tormentill. rosar. an. f. q. Stent in infusione per aliquot dies, hinc destillantur. Dos. Vnc. iv. vel per se, vel cum syrupo conueniente. Aquam contra dysenteriam vel restrictiuam D. Doringij vide infra de Trochiscis. Iohannes Theodorus Tabernæmontanus laudat aquam destillatam è mica panis secalini lb. iij. nucis moschat. num. viij. quibus superfundatur pyrorum sylvestrium succi q. s. & post xxiv. horas in balneo destillantur. Dosis infanti ꝑ. ꝑ. vel ꝑ. j. adultis ꝑ. ij. vel iij.

Emulsiones.

℥. Sem. papau. alb. ꝑ. j. ꝑ. acetos. ꝑ. iij. amygdal. dulc. ex-Emulsio cortic. ꝑ. j. aq. dysenter. ꝑ. xiv. F. Emulsio, cui adde rotulas nes. manus Christi perlat. vel diamargarit. frigid.

Electuaria.

Commendatur Micleta Nicol. ꝑ. j. vel ꝑ. j. ꝑ. pondere exhibita cum aqua plantaginis. Electuarium de sorbis Electua-Mesue, in Antidotar. dist. i. cuius dosis ꝑ. j. vel ꝑ. ꝑ. mane ria. & vespere ante cibum. Ad cuius modum etiam electuarium de mespilis parari potest. Theriaca à Galeno & aliis Medicis commendatur, præcipuè recens, cum idoneo liquore exhibita, imprimis vbi intestina inflammatione carent. Vim enim habet, vt Galenus, de theriac. ad Pison. cap. 12. docet, etiam purgantium medicamentorum vim supprimendi. Præterea dolorem lenit & somnum inducit. Imprimis magno cum emolumento exhibetur in dysenteria epidemia & maligna, teste Valesco de Taranta, lib. 4. cap. 2. Vel ℥. Conseru. rosar. antiq. ꝑ. ij. tormentill. ꝑ. vj. nuc. mosch. ꝑ. ꝑ. Cum syrupo cydonior. F. Electuarium. Si simul fluxum sistere & dolorem lenire velimus & roborare, tale paretur. ℥. Theriac. recent. vel mediæ ætatis, confect. alķermes, an. ꝑ. ꝑ. trochisc. de charab. vel terra sigill. ꝑ. j. syrup. de rosis siccis & ribes an. q. s. M. Vel ℥. Conseru. rosar. ꝑ. j. ꝑ. citr. ꝑ. j. tormentill. cortic. citr. condit. an. ꝑ. ꝑ. margarit. præparat. corall. rubr. præpar. an. ꝑ. j. smaragd. præp. 3. ꝑ.

3. ℞. *sem. acetos.* ℞. *boli Armen. terr. sigill. c. c. vsti præpar.*
an. 3. ij. Cum *syr. acetosell. granat. vel cydon.* F. *Electuarium,*
 quod fluxum sistit, & simul malignitati aduersatur.
Electuarium sequens naturam viuificare, ac omnia mem-
 bra, & esse bezoardicum fluxus dysenterici, eosque, qui
 iam morti destinati erant, seruare, scribit Sauonarola.
 ℥. *Pulpæ cydonior. medull. panis madefacti in aqua, vel plu-*
uiali vel fontana, vel chalybeata, cortic. citri an. 3. j. sapphiri,
hyacinth. sardi, granat. sænugræci (ego malim *smæragdi*
legere) *an. 3. j. xedoar. 3. ij. tragacanthæ, macis, corallor.*
rubror. ligni aloës, ainsî, cinamomi, rasuræ eboris, calami aro-
mat. sanguin. draconis an. 3. j. 3. ambre 3. 3. auri 3. 3.
argenti 3. v. moschi 3. ij. myrrh. 3. iij. Cum *saccharo & aqua*
xedoar. F. Electuarum. Dosis 3. ij.

Morsuli & rotulæ.

℥. *Rad. symphyt. sub cineribus coctar. Morsuli. & per cribr.*
traiectar. pulp. turtur. vel perdic. assat. an. 3. j. amygdal. dul-
cium, sem. papau. alb. an. 3. 3. plantag. acetos. an. 3. ij. corall.
3. j. spec. diamarg. frig. 3. 3. saccq. albi in aq. rosar. diss. 3. vj.
 F. *Morsuli. Vel ℥. Corall. rubr. præpar. margarit. præpar. an.*
3. ij. boli Armeni præpar. 3. iv. spec. rosar. nouell. diamarg.
frigid. diarrhod. abbat. an. 3. 3. conseru. symphyt. rosar. cort.
citr. condit. an. 3. j. sacch. in aq. rosar. dissol. q. s. F. Morsuli.
 ℥. *Corall. rubr. præpar. 3. j. margar. præpar. 3. 3. spec. ros.*
nouell. rad. tormentill. boli Armen. an. 3. 3. smaragd. præp.
3. vj. sacchar. alb. 3. ij. F. Rotulæ.

Pilulæ.

Pilulæ. ℥. *Trochisc. de terra sigill. de charabe, spod. an. 3. ij. gran.*
myrt. sem. acetos. an. 3. 3. Cum syr. cydon. F. Pilulæ. Vel
 ℥. *Gummi Arabici, mastiches, thur. succini, sanguinis draco-*
nis, lapidis hamat. sem. plantaginis, coaguli leporis vel bœdi
an. 3. 3. Cum syrupo de rosis F. pil. mediocres, quarum
3. 3. fumat æger bis in die horis duabus ante cibum.

Trochisci.

Trochi-
sci.

Trochisci de berberis, de charabe, de spodio, de terra si-
gillata. ℥. Rad. tormentill. 3. ij. c. c. præpar. 3. j. sem. plan-
tag. 3. j. 3. nuc. mosch. num. j. amyli, 3. 3. croci martis 3. ij.
 F. *Massa, cui add. boli Armen. terr. sigill. an. Scrup. j. F. Tro-*
chisci

chisci ꝑ.ij. pondere; qui in furno vel patina calida exsiccentur, de quibus singulis diebus tres exhibeantur per dies sex. Valde etiam commendatur pulmentum paratum ex pinguedine veruecis, quæ circa renes est, rubro vino, ovis recentibus, farina triticea & nuce moschata; quod & dolores valde lenit, & si nux moschata addatur, fluxum sistit. Dn. D. Doringij trochiscor. extracti & aquæ contra dysenteriam seu restrictiua hæ sunt formulæ.

℥. Herb. centumnediæ, summitat. rubi, globulor, tilia, vna quercina an. ʒ.ß. rad. tormentill. bistort. pentaphyll. fragaria, rhapontici veri, cortic. myrobalanor. chebulor, thuris an. ꝑ.ij. nucis moschat. opij Tbebaici, santal. rubri. flor. rosar. rubr. an. ꝑ.ij. ß. sem. coriandri, anisi, hyperici, an. ʒ.ij. plantaginis, acetosæ, bursæ pastoris, urtic. mortuæ an. ꝑ.ij. cupular. glandium, nuc. cupress. styracis calamit. cort. granator. an. ʒ.ij. aurantiorum, citri, tunicarum rubrarum auellandarum an. ꝑ.ij. croci ʒ.ij. Incisa minutissimè & conquassata infundantur in aquæ primorum germinum quercus octies chalybeata & sp. ☉ acidulæ factæ s. q. ita vt emineat tribus transuersis digitis. Stent in loco calido ad saturatam tincturæ extractionem, agitenturque quotidie. Vbi aqua affusa colorari desierit, coletur per chartam emporeticam duplicem; affundatur recens alia, & relinquatur ad perfectam tincturæ residuæ imbibitionem. Postea tincturæ omnes commisceantur, & abstrahitur humiditas in balneo-Mariæ ad iustam extracti consistentiam. Aqua extracta seruetur seorsim in vitro pro aqua restrictiua: In pixide autem terrea extractum. Trochisci sic conficiantur. ℥. Spodij ex ebove præparati, terræ sigill. Siles. an. ʒ. j. c.c. vsti, præpar. boli Oriental. veri, corall. rubror. præpar. an. ʒ.ß. lapidis hæmatit. præparati, croci martis per simplicem reuolutionem præparati an. ꝑ.ij. gummi Arabici, tragacanth. an. ꝑ.ij. Puluerisatis subtilissimè, & commixtis diligentiss. affundatur tinctura præcedens vniuersa. Stent simul in loco calido diebus septem & agitentur quotidie. Postea in balneo abstrahatur aquositas ad iustam consistentiam. Massa relicta subigatur in mortario marmoreo, cum pistillo ligneo, consue, donec exquisitè & æqualiter omnia

omnia vniantur. Hinc formentur trochisci, qui lento calore siccentur. Seruentur in pixide terrea. Aquositas ponatur cum priore pro aqua restrictiua.

Extracta.

*Extra-
cta.*

Huc pertinent & alia extracta, tam simplicia, quam composita, vt extractum radic. tormentillæ, pentaphylli, bistortæ, &c. Cera quoque in pomum asso vsus multum in dysenteria laudatur, & medicamentum hoc hodie non infrequens è Valeriol. *lib. 3. obs. 4.* innotuisse puto. Is enim cum virum desperatâ dysenteria laborantem, & qui iam moriturus credebatur, curaret, ac medicamenta multa frustra tentaret, tandem ægrum medicamento hoc à muliere suggesto sanatum fuisse refert. Iussit nimirum mulier pomum integrum excavare, & cauum cera alba vel citrina mundissima replere, & indito operculo prunis admoueri, donec cera liquefceret, & pomi substantiæ admisceretur, idque ante omnem cibum ægrum esitare mandauit. Quod medicamentum nec Valeriola improbat, & à multis hætenus felici cum successu vsurpatum est. Et si enim Serapio, *lib. simpl. part. 2. cap. 10.* de cera scribat: Ceram non esse ex medicamentis, quæ corpus ingrediuntur, sed tantum quæ extra imponuntur: tamen si moderatè sumatur, vim habet emplasticam, qua agglutinare vlcera intestinorum, & lentore suo lenire potest. Et iam olim Dioscorid. *lib. 2. cap. 76.* de cera scripsit, eam dysentericis in sorbitione dari. Et Galenus, *2. de simpl. medic. fac. cap. 12.* Ceram interdum intestinis infundi posse concedit, vt humores mordaces temperet. Et si verò putat Valeriola, vim ceræ ad intestina vlcerata pertingere non posse, quod crassitie sua & emplasticâ vi in primis hæreat partibus, glutinis modo sese affigens: tamen quò minus id fiat, pomum aslatum facit, cuius substantiæ per minima permiscetur, quæ ipsi loco vehiculi est: quod ipsum etiam fatetur & agnoscit Valeriola. Mauult tamen in malum cydonium ceram liquandam imponere, quam intra pomum, vt simul adstrictoriam & glutinatoriam vim idem medicamentum habeat, quod facile concedimus. Nisi forsan pomum ideo conuenientius sit, quod

quod aptissimum vehiculum est, ad ceram per intestinorum gyrum deducendam. Alij non tantum ceram sumunt, sed quidam gummi Arabici & ceræ alb. an. ℥.℞. vel ℥. j. pomo, pyro vel cydonio superiore parte excavato includunt, & sub cineribus pomum stuppa canabina inuolutum assant, ut mollescat, idque manè & vespere exhibent. Quidam ceram albam & mastich. ḡ. iij. vel iv. sumunt. Solenander, *lib. 4. conf. 9.* turturem ceræ ℥. j. infarcit, in aqua coquit, & postea cum carnem edendam, tum iusculum cum pane sumendum porrigit. Non tamen statim in principio hoc medicamentum usurpandum, sed in contumaci dysenteria, ubi vlcus satis abstersum est.

Aquæ Thermæles.

Commendantur & aquæ thermæles cum potu sumptæ, tum per clysteres injectæ; testanturque plures Medici Itali, multos dysenteria laborantes, cum constante ætate, tum pueros & senes decrepitos, qui innumera alia remedia frustra experti fuerant, re penè iam desperatâ, hoc vno auxilio euasisse. Commendant autè imprimis Villenses, Calderianas, Tetuccianas, B. Virginis. Videatur Andreas Baccius, Vidus Vidius, Fallopius, Hercul. Saxon. Fonseca, *tom. 2. conf. 91.* Refert etiam Ioh. Bauhin. ex Rulando, dysenteriam sanare aquas plumbarias, Cellenses, Vverdingenses. Idem *lib. 3. de aqu. medic. cap. 44.* ex Ranzio ad dysenteriam valde commendat fontem quendam Nabornensem appellatum, qui totus argillaceus sit, nec aliud, quam argillam exhibeat, & proinde huic affectioni ferè totus & vnicè dicatus sit. Et ipse Bauhinus, *loco citato & lib. 2. cap. 21.* fontem suum Bollensem, quod item argillæ sit particeps, nec non ob bitumen, salem & alia admixta purgandi nonnihil & abstergendi vi polleat, præmissis præmittendis, in dysenteria prædicat. Nec mirum thermas in dysenteria multum præstare; cum vna opera pluribus scopis satisfaciant, acres scilicet humores diluant & deturbent, sordes vlcerum detergant, & vlcera ipsa egregiè consolident.

*Clysteres.**Clysteres.*

Si malum sit in intestinis inferioribus, etiam clysteres.

Lib. III.

G g

adstrin

adstringentes parari & iniici possunt. ℥. Hord. parum torrefacti, fol. plantag. myrti, verbasci an. M. j. flor. rosar. rubr. M. ℞. Coq. in aqua simpl. Colati ℥. ℥. j. vel ℥. xv. Add. succi plantag. ℥. ij. pingued. hircini ℥. j. F. Clyster. Vel ℥. Centumnodia, plantag. an. M. j. verbasci, burs. pastor. flor. rosar. rubr. an. M. ℞. Coq. in aqua hordei simpl. Colat. ℥. ℥. j. mell. ros. colat. ℥. ij. F. Clyster. Vel ℥. Rad. tormentill. consol. maior. an. ℥. ℞. plantag. centumnodia, an. M. j. rosar. rubr. M. ℞. Coq. in lacte, in quo lapides igniti extincti sunt. Colaturæ ℥. ℥. j. mucilag. sem. cydon. ℥. ℞. succi plantag. ℥. j. seu hircini ℥. ℞. F. Clyster. Operosior est hic, quem Amatus Lusitanus, cent. 2. curat. 44. habet, quem ideo propono, quia omnia ferè medicamenta continet, è quibus tales clysteres parantur. ℥. Rad. tormentill. rosar. rubr. siccar. fol. symph. plantag. polygon. verbas. an. M. j. sumach. bursæ pastor. cortic. granat. balauft. gallar. oryzæ tostæ an. P. j. rad. symphyt. ℥. ℞. Coq. in aq. pluui. chalybeata ad consumpt. tertiæ partis. Colaturæ express. ℥. ℥. j. succ. plantag. ℥. j. acaciæ, hypocist. an. ℥. ij. sang. dracon. bol. Armen. terræ Lemn. an. ℥. ℞. seu hirc. ℥. j. ol. rosar. myrtillor. an. ℥. ℞. F. Clyster. Tales v. clysteres sæpius iniicere vtile est, solisque interdum clysteribus morbus hîc curatur: & possunt clysteres abstringentes cum adstringentibus permutari & per vices nunc hi nunc illi iniici.

Topica.

*Topica
an in dy-
sentaria
utilia.*

Non solum autè assumenda, vel per clysteres iniicienda talia medicamenta, sed & extra ventriculo & toti ventri applicanda. Sunt quidem nonnulli, qui putant topica frustra vsurpari; cum per cutem, musculos abdominis, peritonæum, omentum, faciliè ad intestina penetrare non possint. Imò sunt, qui eadem nocere existimant, vtpote quæ ex venis partium externarum humores exprimant, & ad intestina protrudant; atque citant Gal. qui 1. ad Glaucl. cap. 14. scribit, quod eo magis fluxus augetur, quò quis magis cutem densauerit. Verùm rectè Aëtius, *te-
trabib. 3. ferm. 1. cap. 45.* scribit, si tormina augeſcant, ad cataplasmata confugiendum esse, quæ multis non dolorum modò, verum etiam totius mali obliterationem induxe-
rint.

rint. Et postea, mirificè etiam emplastra, quæ cruentis vulneribus adaptata sunt, conducere scribit, postquam quieverint inflammationes, ventri ac lumbis totis, vsque ad dorsum imposita; qualia sunt Barbara appellata, & quæ ad fracturas apparantur. Vnde bene Alexand. Massarias illis, qui topica improbant, experientiam opponit, quæ sæpenumerò demonstrat, huiusmodi externa medicamenta ad partes etiam penitiores deferri, atque inde dolorem lenitum, & intestina roborata fuisse. Neque metuendum est, ut maior ad intestina affluxus eorum vsui concilietur. Etenim humores, qui ad intestina feruntur, non fluunt per venas, quæ ad externas abdominis partes pertingunt, sed per venas mesaraicas: quæ cum ab adstringentium vsu etiam contrahantur, fluxus hoc etiam modo sistitur. Galenusque, *allegato loco*, nihil aliud docet, quam ubi ex toto corpore humores ad intestina confluunt, poros cutis non occludendos esse, sed dandam operam, ut ij pateant, ut postea quoque de diætâ dicitur. De cataplasmatis tamen & fomentis idem Aëtius, *loc. alleg.* hoc monet, ea in dysenteria à bilis acredine, ut & in cancris & malignis vlceribus non convenire; cum aquosam partem absument, mordacitatem verò relinquunt. Adstringentia quod attinet, Gentilis, in *Auicenn. lib. 3. fen. 16. tr. 4.* monet, adstringentia extra applicata in obesis quidem non convenire, cum penetrare non possint. Concedit verò in macilentis & pueris. Monent quoque plerique de adstringentibus, iis acrum vel vinum album tenue admiscendum esse, quò medicamento- rum facultas facilius penetret, eaque eligenda esse, quæ nec facultate nec actu admodum sunt frigida. Applicantur formâ linimentorum, vnguentorum, cataplasmatum, emplastrorum, fomentorum; quò & infusus pertinent. Emplastra tamen maiorem habent efficaciam, quam cerota: Cerota rursus, quam vnguenta, ut habet Sauonarola.

Linimenta & vnguenta.

Venter nimirum inungatur oleo mastichino, cydo- *Linimē-
ta & vn-
guenta.*
nior. myrtino, rosaceo, absinth. menth. & postea ceratum
aliquod vel emplastrum conueniens imponatur; ut vnguen-

tum Comitissæ, Varignanæ, item vuguentum de corticibus castanearum, quod Montaganna, *Antidotar. cap. 1.* describit. Vel ℥. ol. cydon. rosac. mastich. an. ʒ. j. seu hircini ʒ. ʒ. ol. nucis mosch. express. ʒ. j. corall. rubr. præpar. ʒ. ʒ. F. Linimentum. Vel ℥. ol. rosac. omphac. myrtin. an. ʒ. j. mentha, absinth. an. ʒ. ij. flor. rosar. rubr. mastich. nuc. mosch. corall. rubr. an. ʒ. ʒ. Cum modico Cera F. Vnguentum.

Cataplasmata.

*Cataplasma-
ta.*

℥. Panis alb. lb. j. carn. cydon. lb. ʒ. absinth. sicc. menth. an. M. j. balaust. ʒ. ʒ. Coqu. in vino rubro ad mollitiem, contundantur minutim & per setaceum traiciantur, addaturque pulu. nuc. moschata ʒ. j. mastich. ʒ. j. ʒ. galang. caryophyll. an. ʒ. ʒ. Cum ol. absint. & mastich. F. Cataplasma. Vel ℥. Diacydon. crassius (grob Quittenbrot.) Coqu. in ol. rosar. & vino rubro chalybeat. quod toti ventri imponatur. Vel ℥. Rosar. rubr. santal. omnium, myrtill. an. ʒ. ʒ. bol. Armen. sangu. dracon. aut rad. tormentill. an. ʒ. ij. puluerisata misceantur cum sacco plantag. cydon. & pauco aceto. F. Cataplasma. Laudatur & Cataplasma ex Theriaca & Terra sigillata ventri impositum.

Emplastra.

*Empla-
stra.*

Inter reliqua præcipuè hîc celebre est Emplastrum Diaphænicum Mesue, frigidum imprimis, quo calente totus venter obtegatur. Vel Carnis Cydon. sub cineribus coctior. ʒ. iv. radic. consolid. maior. similiter coctar. contusar. & per cribrum traiectarum, hypocistid. acacia, bol. Armen. traganth. mastich. an. ʒ. j. ʒ. ol. cydon. myrtin. an. ʒ. j. ʒ. succ. cydon. plantag. acet. rosacei & passular. an. ʒ. vj. farin. milij, q. s. Addatur cera, & Fiat Emplastrum, quod à Cratone commendatur. ℥. Menth. absinth. an. M. j. rosar. rubr. balaust. an. M. ʒ. granor. & fol. myrtill. an. ʒ. j. ʒ. sumach. nucis moschat. rad. pentaphyll. serpentar. an. Drach. ij. gallar. acacia an. ʒ. j. ʒ. hypocist. cortic. thur. mastich. an. Drach. j. lapis hemat. ʒ. ʒ. ol. myrtin. mastichin. resin. cera an. q. s. F. Ceratum. Reinerus Solinander, sect. 4. consil. 9. Emplastrum sequens in omni fluxu tam hepatico, quam dysenterico excoriatiuo, antiqua Diarrhoea & similibus mirè profuisse scribit, neque ob adstringentia formidandum esse, cum eadem sint multis

multis epaticis & roborantibus temperata. ℞. Eupatorij, schœnant. an. M.j. spicæ Indic. pug. β. mastich. maois. an. 3. β. ligni aloës opt. ʒ. iij. myrobalan. Chebular. Emblicar. torrefact. an. 3. j. boli Armeni terræ sigillatæ, lapid. hæmatitæ an. ʒ. vj. coriandri præparat. 3. j. β. spodij ʒ. ij. rosar. 3. j. spec. diatrionsantal. sine camphora. 3. β. scoriar. ferri præpar. 3. j. farinæ hordei 3. ij. olei mastich. myrt. an. q. s. ad impinguandum, cum modico aceti F. Emplastrum, quo totus venter tegatur, à cartilagine scuti formi ad os pectinis. Emplastra plurima describuntur à Sauonarola.

Sacculi & Fomenta.

℞. Rosar. M. ij. absinth. menth. an. M. j. nucis moschat. rad. cyperi, mastich. galang. an. ʒ. j. Cum linteo albo F. Sacculus iustæ magnitudinis, qui vel siccus vel in vino calefactus ventri imponatur. Aut ℞. Centumnod. verbasco. plantag. rosarum an. M. j. Coq. in aqua fabrorum & vino rubro pro foru ventris. Aut ℞. Absinth. menth. plantag. sol. quercus, summit. rubi caud. equin. centumnod. an. M. j. flor. chamæm. P. ij. rosar. rubr. M. β. gran. myrtill. 3. j. sem. sumach. plantag. coriandr. an. ʒ. vj. nuc. moschat. num. iij. F. Decoctum in aqua chalybeata & vino rubro, quo venter foueatur. Vel ℞. Crustæ panis parum torrefact. & affund. acet. vini q. s. atque inspergatur pulvis cōueniens & ventri imponatur. Vel ℞. omentum veruecis calefact. in ol. hyperici & ventri imponatur, quod simul dolorem lenit, & fluxum sistit. Vel ℞. Emplastri contra rupturam, diaphanis. cerot. stomachal. an. 3. ij. mastich. thur. boli Armen. sangu. dracon. an. ʒ. j. lap. hæmatit. ʒ. ij. succi plantag. 3. ij. ol. myrtill. cydon. an. 3. j. β. ceræ, terebinth. an. q. s. F. Emplastrum.

Sacculi
& Fo-
menta.

Insessus.

Nonnulli & in sessione vtuntur: inter quos est Leonhar. Insessus. Iacchinus, qui in 9. Rhasis cap. 58. hanc commendat. ℞. tenera germina quercus, baccas cupressi virides, nuces pineas virides, vel pini folia & corticem, Coquantur in aqua ad in sessionem: quam secretum maximum ad pueros esse dicit, & se primum vsum esse; ac calore actuali quidem auertere non nihil ad cutem, qualitate verò medicamentorum strictiua, quæ per anum penetret vsque ad vlcus, contrin-

gere scribit. Vtitur etiam balneo in alui fluxu, qui ex medicamento purgante ortum habet, Iohan. Anglicus, in *Practica*. Et quidem id facit autoritate Auicennæ, qui in *ἡσπράδαρος* balneum præcipit, *lib. 1. fen. 4. doctr. 5. cap. 7.* Et Galeni, qui in *4. aphor. 5.* calida balnea purgationibus aduersari docet. Suo etiam tempore infusus in decocto florum verbasci, fol. quercus & aliorum adstringentium in usu fuisse docet Sauonarola. *Matth.* quoque de gradibus infessionem usque ad umbilicum in decocto plantarum stipticarum commendat, ad fluxum sistendum, membra confortanda, acrimoniam materiæ mitigandam, & dolorem leniendum. Quamuis verò Hippocrates, *3. de vict. rat. in acut. text. 59.* fluente aluo balneum prohibeat: tamen id intelligendum est, ubi excrementis adhuc corpus abundat, atque aluus sua sponte fluit, & natura humores vitiosos eò protrudit. Tum enim balneis humores superflui ad aluum fluentes non sunt ad vniuersum corpus reuocandi, ne vel ibi retenti & deteriores redditii postea maiori cum impetu & periculo ad intestina ruant; vel alium morbum grauiorem excitent. Vbi verò corpus maxima ex parte euacuatum est, & ex nimio fluxu periculum imminet (quod etiam in dysenteria accidit, in qua vitiles quoque humores ob dolorem & irritationem ad intestina confluere solent) sine periculo humores ad intestina fluentes ad ambitum corporis reuocari possint. Et cum Hippoc. de affect. si dolor in dysenteria vrgeat, partes sub umbilico calida multa lauare iubeat: triplicem usum balneum à Iacchino propositum, vel aliud simile habere potest, dolorem lenire, humores ad ambitum corporis ab intestinis, calore actuali reuocare, & tandem adstrictoria vi fluxum sistere. Neque metus est, ut ex cutis densatione fluxus versus interiora angeatur. Si frigida actu adhiberentur ista medicamenta, metuendum quidem aliquo modo hoc esset: at calor aquæ actualis omnem istum metum adimit. Et quanquam Iacchinus putet, ista medicamenta vim suam saltem per anum exferere: ego tamen existimò, per ipsam quoque cutem penetrare; quo modo felici cum successu sæpè alia topica ex talibus medica

*Vsus
balnei in
dysente-
ria.*

medica

mèdicamentis composita & in dysenteria & in aliis alui fluxibus sistendis ventri adhibentur. Et omnino eadem ferè ratio est infessuum, quæ fomentorum, sacculorum, cataplasmatum, linimentorum, vnguentorum, emplastrorum, quæ omnia tum ad dolores leniendos, tum ad fluxum sedandum vsurpari solent, de quibus supra in genere de Topicis dictum. Hoc tamen de infessibus monendum, si fomenta, cataplasmata & reliqua topica non sufficere videantur, & propterea ad infessus accedendum quis putet, non temerè hoc faciendum, sed naturam dysenterix & totius morbi constitutionem, ægri vires & alias circumstantias diligenter considerandas esse. Si enim corpus humoribus vitiosis plenum sit, dysenteria sit maligna, febremuè coniunctam habeat: quiuis facillè intelligit, ex balneo eiusmodi tum plus damni, quam commodi sperandum esse. Sauonarola & Matth. de Gra-

medicamentis composita & in dysenteria & in aliis alui fluxibus sistendis ventri adhibentur. Et omnino eadem ferè ratio est infessuum, quæ fomentorum, sacculorum, cataplasmatum, linimentorum, vnguentorum, emplastrorum, quæ omnia tum ad dolores leniendos, tum ad fluxum sedandum vsurpari solent, de quibus supra in genere de Topicis dictum. Hoc tamen de infessibus monendum, si fomenta, cataplasmata & reliqua topica non sufficere videantur, & propterea ad infessus accedendum quis putet, non temerè hoc faciendum, sed naturam dysenterix & totius morbi constitutionem, ægri vires & alias circumstantias diligenter considerandas esse. Si enim corpus humoribus vitiosis plenum sit, dysenteria sit maligna, febremuè coniunctam habeat: quiuis facillè intelligit, ex balneo eiusmodi tum plus damni, quam commodi sperandum esse. Sauonarola & Matth. de Gra-

dibus cum Auicenna 16. tert. de cura flux. absolut. expertum esse dicit, quod cucurbitulæ supra ventrem positæ fluxum sistunt, & ipse quidem magnam super vmbilicum, & si fluxus fuerit vehemens, duas alias in lateribus ponit. Verum forsan hoc in aliis potius fluxionibus, quam dysenteria locum habet. Nonnulli & suffumigia ano excepta commendant, & inter ea præcipuè ex anguillis vltis, vt & corticibus pini. Benedi. Vict. Fauentinus, in Empir. valde commendat hoc; Si æger per tres vel quatuor dies manè & vesperi sedeat super lamellam ignitam, cui terebinth. opt. vel resinæ pini Vnc. j. sit imposita. Mirabile porrò, præsertim in dysenteria puerorum, docet esse, si singulis diebus mane & vesperi ægri anus suffumigetur puluere stercoris asini iuuenuli, in furno cautè siccati, ne aduratur, carbonibus ignitis insperso. Laudat etiam acetum ignitæ ferri laminæ inspersum & ano exceptum. Possunt quoque fomenta ipsimet ano subinde imponi. Quale hoc est, quod idem Fauentinus valde laudat. ℞. Melissæ lb. j. verbas. M. j. includantur sacco oblongo, qui postea in vini rubri stiptici & aceti fortissimi an. s. q. coquatur ad tertias, & postea calidus ano imponatur. Nonnulli ad Dysenteriam sistendam lauane

*Infessus
qua cura
cautione
vsurpan-
di.*

*Cucurbitu-
la vē-
tri applica-
cata.*

*Suffumigia
ano
excepta.*

*Lotiones
pedum
& ma-
nuum.*

pedes ex decocto radic. & fol. tormentill. Alij iubent pedes imponere per horæ quadrantem in acetum, in quo scorix ferri sunt calefactæ. Gattinaria & Benedict. Viçt. Fauentinus eiusmodi decoctis & manus & pedes lauant. Bened. Viçt. Fauentinus *℥. scorix ferri aceto præpar. limatur. chalybis aceto præpar. an. ℥b. j. ebullire finit in ℥b. ij. aceti fortissimi, ad consumpt. medietat.* Diebus singulis mane & vesperi per dimidiam horam plantas pedum, & volas manuum in aceto hoc ægrum detinere iubet, scribitque, esse hoc secretum ad sistendum fluxum dysentericum.

Mundificantia vlcus.

*Mundifi-
cantia
vlcus.*

Etsi verò sæpissimè ista, quæ hæctenus proposuimus ad fluxum sistendum, medicamenta etiam ad vlcus sanandum sufficiant, si morbus nihil aliud mali adiunctum habeat, quam vitium humoris affluentis, & intestina abradentis; & propterea eo absterfo, euacuato, eiusque fluxu sedato vlcus facile sanetur: tamen si dysenteria perseueret, & vlcus sit profundius vel sordidius, vel putridum, serpens, vel phlegmonodes, alia medicamenta porro adhibenda, atque ea vsurpanda, quæ non solum abstergunt, sed & mundificant vlcus, implent & agglutinant. Quamquam ex superioribus multa sint, quæ scopis hisce satisfacere possint, & abstergentia antea enumerata plerumque sufficiant. Medicamenta Mundificantia leniora sunt; *Decoctum hordei, fursuris, parietariæ, lupinor. amygdal. amar. addito saccharo rubro, serum lactis, hydromel,* quæ per os tuto exhibentur. Valentiora sunt: *Decoctum prassij, gentianæ, aristoloch. muria oliuar. urina hominis;* atque hæc per Clysterem iniiciuntur. Vehementissima sunt, quæ à Gale-
no proponuntur *9. de compos. medic. secundum loc. cap. 5. charta combusta, cadmia, sandaracha, calæ vina, squama aris, es vstum, sulphur.* Et inter composita *trochisci de charta combusta,* quorum descriptio ibi circa finem reperitur. Iniiciebant hæc veteres per Clysteres, & quidem in sordidis & putridis intestinorum vlceribus adpondus ℥. j. vel circiter, *in suff. quant. seri lactis chalybeati.* Sed mitiora semper vsurpare præstat; præsertim vbi exulceratio exigua est, ne fortiorum vsu humores sua natura morda-

ces acriores ac deteriores reddantur, & temperies ac calidum natium intestinorum lædatur. In exulceratione etiam magna corrosiva, quæ intestina superiora occupavit, mediocribus; in ea, quæ inferiora, vehementioribus in minore dosi utendum. Verum desperata propemodum res est, ubi ad talia confugere necessitas postulat. De omnibus autem mundificantibus & detergentibus hoc observandum, cum eorum usu dolor exasperetur, reddito clystere, alium ex lacte injiciendum esse, qui intestina oblinat & dolorem leniat.

Implentia cauum vlcus.

Vbi vlcus mundatum fuerit, plerique autores etiam implentia cauum vlcus, & consolidantia præscribunt. Non tamen malè monet Gattinaria, de curat. agritud. corp. cap. proprio, medicum semper magis sollicitum esse debere de abstersione & mundificatione, quam consolidatione: quia post abstergentia bene adhibita Natura ex se possit incarnare, etiam non adhibitis consolidantibus.

Implentia cauum vlcus *Suppuratū* dicta parantur ex sarcocol. mastich. tragacanth. ladan. hypocistide, cort. thur. sangu. dracon. C.C. vsto, bol. Armeno, terra figil. Quibus & per os sumptis plerisque uti licet ad ʒ. ij. vel ʒ. j. cum vino adstringente vel conseru. rosar; & per inferiora iniectis cum lacte chalybeat. ʒ. viij. vel viij. à ʒ. ij. ad ʒ. iij. vel iv. E. g. Clyster talis fiat. ℞. Hord. ex cortic. fol. plantag. burs. pastor. sanguinar. equiset. an. M. j. fl. rosar. rubr. M. ʒ. Coq. in s. q. aqua, vel lact. chalybeat. pro ʒ. viij. vel x. Colat. add. pulv. bol. Armen. sangu. dracon. mastich. thur. gumm. Arabic. tragacanth. an. ʒ. ij. succ. plantag. ʒ. j. vitell. oui assati. F. Clyster.

*Implentia
Cauum
vlcus.*

Agglutinantia & Cicatricem inducentia.

Ad agglutinandum etsi ferè ea, quæ supra ad fluxum sistendum proposita sunt; sufficere possint: tamen quædam repetere & iis adhuc addere liber. Insuper huic vltui *Spica nard. myrrh. thus, cortic. thur. iris, aristoloch. rad. cē. Indu-* *Agginti-*
cyperi, caryophyllat. tormentill. acetos. bistort. consolida, soli- *naria &*
dag. verbas. polygon. equiset. sanicula, fragar. pilosell. py- *Cicatri-*
rola, potentilla, lysimachia, virga aur. veronica. Ut: ℞. Rad. *centia.*

consolid. maior. ℞. vj. fol. *plantag. alcyml. fragar.* an. M. ij. *balauſt. myrtill.* an. ℞. ij. *roſar. rubr.* M. ℞. *Coq. in aq. f. tb. j. ad conſumpt. tertie partis,* Colat. add. *syrup. de roſis ſiccis, myrtill. vini cydon.* an. ℞. j. M. pro 3. vel 4. doſibus. Clyſteribus etiam addi poteſt ℞. j. vel ij. trochiſc. de charabe. de ſp. & ſeui hircini ℞. j. & ſimilia. Tempore æſtuo & cum copia eſt recentium herbarum, ℞. *Succ. plantag. polygon. equiſet. ſeui hircin.* an. ℞. iij. Mixtis adde boli Armen. ſangu. dracon. vel lapid. hæmatit. maſtich. an. ℞. ij. F. Clyſter. Gale- nus, in *Εὐρωπαϊκῆς*, cap. 20. plantaginem cum oryza exactè coctam dat in cibo. Eius quoque ſuccum adiecto adipe hircino pro clyſtere iniicit, & myrti baccas cum vino coquit, ubi febris abeſt, præſentè verò eâ, cum aqua. Vi- deantur plura *ibid.* & in 9. de *compoſ. medicament. ſecun- dum loca*, cap. 5. & apud Aëtium, qui diligenter hæc per- ſecutus eſt, *tetrabibl. 3. ſerm. I. cap. 45. Lang. lib. 3. Epistolar. Plater. 11. 3. Præſt.*

Curatio Dyſenterie à medicamento purgante & veneno.

*Dyſente-
ria à me-
dicamēto
& vene-
no.*

Eſt qua ratione Dyſenteria à medicamento purgante vehementiore, aut veneno hauſto concitata curanda ſit, ex ſuperioribus patere poſſit: tamen vt quædam in ſpecie de iis dicamus, ſi à medicamento purgante vehementio- re, vt ſcammonio, colocynthide vel ſimili ſit dyſenteria, primò abſtergentia exhibenda, vt Decoct. hordei, cum ſyrupo roſar. ſolutiuo vel ſimpl. infusion. Deinde exhi- benda Theriaca, quæ non ſolùm, quatenus vim habet narcoticam, & humoribus contrarium motum, à centro ſcilicet ad circumferentiam conciliat, prodeſt; ſed etiam, quatenus malignorum medicamentorum & venenorum eſt antidotum. Prodeſt & lactis tepidi potus. Extra inun- gendus venter oleo maſtich. cydonior. abſinthij, menthæ, vel cerotum ſtomachale aut ſimile imponendum. Si à ve- neno hauſto ſit dyſenteria, primò, quod in omnibus etiam aliis venenis ore ſumptis primum eſſe debet, danda ope- ra, vt ſtatim vomitu reiiciatur. Secundò cum pleraque ſi- mul acrimoniam habeant, & intèſtina vellicent, ea, quæ eam obtundunt, exhibenda, iuſcula pingua, lac, oryza, amyſum, ptifana. Tertiò ſimul exhibenda Antidota, vt

*Dyſente-
ria à ve-
neno.*

Theriaca

Theriaca vel alia. Imprimis hic commendatur Smaragdus, cuius præparati ḡ.vj. exhibeantur, & decem horis æger à cibo abſtineat. Sudor enim ſolet paulò poſt ſequi, quo erumpente ægri liberantur. Tinctura eiſdem etiam hîc efficax eſt. Extra quoque ventri applicari poſeſt. Atque Auenzoar, cum in itinere in Siciliam herbam quandam ignotam comediffet, atque inde in dysenteriam incidiffet, ſupra ventrem Smaragdum appoſuit, quo modo à dysenteria liberatus eſt. Vtilis etiam eſt Cryſtallus.

Smaragdus vis.

Diæta.

Medicamentis Diæta respondeat. Aër ſit temperatus, & potius ad caliditatem, quam frigiditatem declinet. Eſſi enim ſæpe cauſſa morbi calida ſit: tamen ægrum in aëre frigido verſari non conuenit. Etenim cum acrimonia quædam humorum, & plerumque etiam malignitas in dysenteria adſit: vtile eſt, corporis poros ſemper patentes ſeruare, vt maligni atque acres vapores exhalare poſſint; quod niſi fiat, & pori conſtringantur, humores vaporesque magis ad interiora corporis pelluntur, malumque augment. Ideoque tempore paulò frigidiore, præcipuè in locis hiſce ſeptentrionalibus, cubiculum ægri calefacere vtile eſt, commodumque, vt æger in lecto tectus ſe contineat. Et cum alui deiciendi gratiâ ſæpe ægrum è lecto ſurgere neceſſum ſit, cubile, in quo æger decumbit, non ſit frigidum. Cibus & Potum quod attinet, ad frigidum is declinet, cum morbus eſt à cauſſa calida, ſimulque vim adſtringendi in morbi progreſſu, atque in teſtina & ventriculo roborandi habeat, omni verò acrimonia, ſalfedine, & nimia aciditate careat. Initio victus ſit tenuis, quantum vires permittunt, præſertim ſi febris ſit coniuncta. Non ſolum enim ob febrem facultas animalis læditur, ſed imprimis in ventriculo & in teſtina vis concoctrix & retentrix eſt labefactata. Auicenna equidem famem biduanam præcipit: cuius tamen loco hoc æuo præſtat diætam tenuiorem adhibere. Hinc Galen. lib. 2. de med. facil. parab. cap. 20. ait, optimum dysenteriae remedium eſſe cibi paucitatem. Cibi ipſi ſint ſimplices, facilis coctionis, Ideoque iis, qui delicate viuere conſueuerunt,

Aër.

Cibi.

uerunt,

uerunt, non faciliè cibi duriores & coctu difficiliores exhibendi, quanuis astringendi vim habeant, ob facultatem coctricem ventriculi & intestinorum languentem, quæ tales non faciliè concoquere potest. Qua in re vulgus sæpe peccat, qui Dysentericis cibos durissimos & difficilis coctionis exhibet, modò vim adstringendi habere videantur, atque ita cruditates cumulat & malum auget. Imprimis verò ij peccant, qui oua indurata aceto cocta ægris exhibent. Nam & ipsa oua indurata difficilis coctionis sunt, ac in ventriculo debili faciliè corrumpuntur; & acetum intestina mordicat ac vellicat. Hinc etiam lentes, fabæ, pisa, panicum, panis bis coctus ater, & castanæ, non omnibus conuenire videntur; cum sint difficilis coctionis, sed iis tantum, qui iis sunt assueti, & ventriculum adhuc robustum habent. Exhibenda potius iuscula ex hordeo & prisa hordeacea vel auenacea: item iuscula ex pane albo in vino cocto addito butyro & vitellis ouorum. Nec inutiles sunt fructus cynosbati, cerasa acidæ ficcata, myrtilli nostri. Et imprimis ij cibi vtilis sunt, qui visciditatem & vim aliquam emplasticam ac humorum acrimoniam obtundendi habent, quales fiunt ex oryza, amylo, &c. Commendatur & lac vaccinum, si febris absit, & nihil aliud eius vsum prohibeat, de quo postea *quæstione 5.* dicetur. Si acrior sit fluxus, aqua vel simplici vel destillat. aliqua temperari potest. Vtile est & lac mulieris boni habitus, victusque bonam rationem seruantis, refertque Guiljel. Fabricius, *de Dysenteria cap. 7.* se cum puerum trium annorum circiter longo alui fluxu modò dysenterico, modò lienterico curandum haberet, & medicamentis nihil proficeret, authorem fuisse matri, quæ denuo pepererat, vt puerum ablactatum iterum lactaret, idque feliciter successisse, puerumque hoc modo bonam valetudinem & vires recuperasse. Dum vlcus abstergendum est, exhibeatur aqua hord. aut hydromel. vel serum lactis. Dum adstringendum & consolidandum est, etiam similis victus conuenit. Ideoque vsurpatur oryza vel sola vel cum lacte cocta. Non solum enim nutrit, sed & consolidat: potestque vbi magis adstringere animus est, C.C.

vstum,

vstum, corall. terra sigillata, genitale cerui siccatum, tormentilla addi, vt & amylum. Vtile est etiam plantaginem cum oryza coquere. Conueniunt quoque cydon. pyra, poma acida sub cineribus affata, mespila, lentes biscocta, abiecta priore aqua. Præstans etiam in hoc morbo auxilium lac amygdal. dulc. cum aqu. plantag. vel tormentill. & rosar. paratum, & parua sacchari quantitate adiecta. Lumbricos terrestres lotos concisos, & cum carne castratorum coctos, si eorum iusculum ægro exhibeatur, mirum in modum dysentericis prodesse sæpissime se expertum esse scribit Guilielmus Fabricius: dolores enim lenire, & quæ in intestinis sunt, vlcera & vulnera facultate quadam specifica consolidare, teste etiam Vviero de *Scorbut.* Sed quia simul vrinam potenter mouent, non nisi expurgato corpore & ante cibum tales exhibendos monet. Carnes in hoc morbo secundum *Serap.* non ita vtilis sunt: si tamen morbus protrahatur, iis quoque vtilicet. Vescendum autem potius animalibus syluestribus, quam domesticis, & volatilibus potius, quam quadrupedibus. Commendatur hic caro turtur. perdic. turdor. gallin. leporis, capreoli, cerui, præcipuè epar gallin. splen. capræ affatus, vt & epar veruecis in dysenteria commendatur. Aëtius carnes ebullire finit in posca additis myrti baccis, quas deinde affat. In virium lapsu ius consummatum conuenit, cui modo dicta adstringentia addi possunt. Pinguedo castratorum iusculis admista dolores valde lenit, & vlcera intestinorum sanat. Parantur etiam ex cydon. pomis acidis, pyris varia edulia huic morbo conuenientia. In principio pastus æger semper aliquid styptici assumat: vt conseru. rosar. diacydon. s. vel simile quid. Vtilis est & panis bis coctus albus. A iusculis & forbitionibus absteineat æger, nisi facultate adstringendi sint præditæ. Vitentur pisces, caro suilla, & omnia, quæ humectant & difficulter coquuntur, cibi item peregrini & quibus æger non est assuetus. Cibi item calidi & multis aromatibus conditi. Sacchari & mellis vsus multis noxius est: cum faciliè in bilem mutantur, & humoribus admisti eos acriores reddant, & sua acrimonia intestina

Lumbrici terrestres quomodo dysentericis exhibendi?

ad excretionem incitent. De saccharo in specie hoc notandum; Non solum illius usum in dysenteria parcum esse debere, sed quoque farinam sacchari potius usurpandam esse, quam saccharum finum dictum: Cum in clarificatione & depuratione lixiuium è calce viua adhibeatur: vnde sacchar. aliquid acrimoniæ acquirit. Quantum ad potum: Parcè bibere præcipuum auxilium est. Paulus & Aëtius aquam pluuialem præbent, in qua fructus adstringentes sint decocti, præsertim fumach. acetos. plantag. sed hæc non nisi assuetis conuenit. In nostris regionibus utilis est cereuisia pura. Amatus Lusitanus, *cent. 2. curat. 46.* refert, Iuuenem biliosum, cum biliosis dejectionibus vigente æstate dysenteria affligi cæpisset, cumque Medicorum consilio destitueretur, copiosiore aqua frigida usum, atque inde sanitati restitutum fuisse. Quod tamen non nisi in regionibus calidis, tempore calido & bile valde abundante, alios imitari decet. Vinum etiam, in quo gnaphalium coctum sit, efficax ad dysenteriam curandam esse scribit Dioscorid. *lib. 3. cap. 115.* Posset etiam hic locus habere potus Tabernæmontani, cuius supra facta est mentio, ex argilla fornacum: ego tamen malim ex terra, vel bolo Armeno talem potum parari. De lacte iam antea diximus. Vbi hoc dare non licet, talis potus paretur: ℞. *Hord. M. j. malor. cydon. exiccat. prun. sylu. exiccat an. 3. j. glycyrrh. passular. an. 3. s. sem. papau. albi ʒ. ij. Coq. in aq. lb. vj. ad remanentiam lb. iv.* Postea adiectis *cinamomi ʒ. vj. vase recto calens adhuc decoctum aliquandiu asseruetur, & postea per manicam Hippocratis traiciatur.* Vel fiat talis Emulsio. ℞. *Amygdal. dulc. excortic. 3. j. sem. melon. excort. papau. albi an. 3. s. aq. hord. s. lb. j. s. fragor. s. vino, tormentill. plantag. an. 3. iij.* F. Emulsio, quæ & dolores lenit & acres humores temperat. Vbi vires deficiunt, vinum adstringens rubrum, aqua fontana, si opus sit, in quâ chalybs vel aurum ignium extinctum sit, dilutum, aut in qua plantago cocta sit, vel macerata, commendatur. Et cum facultas coctrix hic laboret, vini vsus sæpe utilis & necessarius est, eumque hâc ipsâ dysenteria epidemia aliquot bene cessisse obseruari.

Imprimis vtile est vinum, in quo pruna sylvestria exsiccata infusa sint; addi etiam potest vino succus vel syrupus mali punici, citri, ribes, berberis. Quies maximè probatur: motus vitetur, ne magis fluxus irritetur. Indulgeat somno æger seu noctu seu interdiu, quando potest: cum somnus & quies omnes fluxus sedet, dolores sopiat, virésque reficiat. Ideoque ne æger ob alui deiectionem sæpe à lecto sese mouere, & proinde etiam aëri frigidiori sese exponere necesse habeat, commodum est, peluim ægro in lecto subicere, cuius generis aptissimam descripsit Guilielmus Fabricius, *de dysenteria cap. 7.* Caveat immodicos affectus animi, quibus humores in corpore agitantur & perturbantur. Excrementa ægrorum statim remoueantur, ne aliis molesta sint, & contagio eos inficiant. Et propterea vel in profluentem abiicienda, vel defodienda & calce viua tegenda. Stragula lecti subinde mutantur.

Q V Æ S T I O I.

Quidnam illud mucosum & album sit, quod in dysenteria excernitur?

Mucosum & album quid cum sanguine sæpe in magna copia in dysenteria excerni, notissimum est. Quid autem illud sit, dubium. Nonnulli quidem existimant, esse pinguedinem intestinorum abrasam: sed maximè falluntur, decepti eo, quod viderunt intestina animalium mactatorum cocta pinguedine intus inducta; cum tamen intestina à laniis inuersa sint, & pinguedo, si quæ adest, extra intestinis illis obducatur, intus vero omni pinguedine intestina destituantur. Alij mucum illum, quo intestina ad excrementorum faciliorem transitum oblinuntur, esse statuunt. Verum tanta copia, tanta crassitie & tamdiu, etsi ex omnibus intestinis abraderetur, excerni non posse, cuius hanc rem diligentius perpendenti facile patebit. Alij pituitam esse putant. Verum & id falsum; cum dysenteria à pituita frequenter non oriatur, & si admisceatur, non tamen tanta copia admisceri posset, quantâ hic eiicitur. Platerus verò pus esse statuit, quod ab vicerata intestinorum substantia veniat, quæ cum membra

Quid sit mucosum illud, quod in dysenteria excernitur?

membranosa sit, pus eiusmodi viscosum, uti & in vesicæ ulcere fieri solet, proferat, quæ ab initio, dum recens est vlcus, sanguinis notas, mox mucum illum tinctum adhuc, post ubi vlcus sordescere incipit, album magis producat. Quam sententiam ut planè non improbamus, ita rectè explicandam & ampliandam censemus, ut nimirum per pus intelligatur id, quod non solum ex intestinorum & membranarum eorum corruptione & exulceratione, sed etiam ex affluente humore & sanguine provenit. Si enim mucosum illud solum pus esset, quod ex membranis intestinorum intus exulceratis proveniret, sine omni dolore & torminibus, ut in aliis partibus, efflueret. Quia verò cum torminibus & summo ventris cruciatu excernitur, è venis effluere simul, & membranas in transitu distendendo dolorem hunc excitare indicio est. Habent nimirum partes quælibet non solum vim sanguinem & nutrimentum affluens in sibi similem substantiam mutandi, sed & pus atque excrementa & humores præter naturam affluentes aliter atque aliter mutandi. Hinc aliud pus ex læsa carne, aliud ex læso nervo, membrana, tendine, ligamento redditur, atque illud sæpe satis copiosum, & nunc aliter atque aliter sese habens, prout pars bene vel malè constituta est, & plus vel minus humoris affluit. Ita ex nervis læsis & malè se habentibus magna sæpe copia saniei profluit, quam vulgò *das Gliedunasser* nominant, quod nihil aliud est, quam sanies, quæ ex partibus nervosis læsis & calore præternaturali præditis, & affluentes humores copiosos concoquere non valentibus provenit. Ita ex articulorum iuncturis, tendinibus & ligamentis vulneratis magnam interdum puris copiam instar muci vel albuminis oui promanare videmus. Sic in pleuritide & peripneumonia, qui per pulmonem & tussim expurgatur sanguis, in principio quidem interdum sub sua forma, in progressu verò morbi & coctione apparente, formâ sputi albi, tussi reficitur. Idem accidit in uterino fluore, seu mensibus albis, cum sanguis, qui menstruo tempore confertim effluere solet, post tempus illud in venis iisdem, per quas antea euacuabatur, hæret.

hæret, ibique mutatur & alteratur, & in mucosum illud, quod per vterum postea euacuatur, conuertitur, nunc album, nunc flauescens, nunc virescens, nunc inodorum, nunc foetidum, pro natura sanguinis & humorum sanguini permistorum, ac ipsa vteri dispositione, & per easdem vias, per quas aliàs sanguis solet, eiicitur. Hæc enim duo puris & excrementorum varietatem faciunt, humores scilicet seu sanguis affluens, & ipsa partis dispositio, quibus aliter atque aliter sese habentibus etiam illud, quod excernitur, aliter atque aliter sese habet, & nunc tenue, nunc crassum, nunc album, nunc flauum, nunc viride, nunc varium, nunc inodorum, nunc foetidum redditur; id quod manifestè etiam in dysentericorum ecretis apparet. Si quem tamen vocabulum puris, quo Plate-
rus vtitur, offendit, fateor & ipse atque antea etiam monui, non ita propriè & non nisi lata quadam significatione vocabulum puris excremento huic mucoso tribui posse. Veri enim puris alia est natura, quod etiam quandoque ex intestinis exulceratis excernitur: mucus verò hic sæpe statim in principio dysenterix & quidem satis copiosè excernitur; & non tam ab intestinorum substantia in pus mutata, quam ex sanguine & humoribus ab intestina affluentibus, & ibi ab intestinorum *φλεγμονώδη* *αἷματιν* habentium, temperie euerfa originem ducit. Eandem enim originem & generationis modum, vt modò dictum, habet hic mucus, quem sputum in pleuritide, aut peripneumonia; aut *λύμην* illa in ophthalmia sæpe tam copiosè proueniens, vt ab ea palpebræ conglutinentur; vbi tamen nulla adhuc vera est exulceratio. Et rectè monet Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* interdum mucosam quandam sordem subalbidam, & veluti limum facèsque sanguinis melancholici, podicis venas exspuere, atque multo interdum tempore eructare, post diuturnos ferè morbos melancholicos, duramque & laboriosam equitationem, quæ tamen pus non sit, nec ab intestinorum vlcere proueniat, multos tamen puris specie fefellerit. Non tamen propriam appellationem inuenit hoc intestinorum malè affectorum excrementum,

sicut in aliis partibus, cum in peripneumonia & pleuritide sputi, in ophthalmia *λήμης* nomine appellatur. Vnde forsitan ob commodioris vocabuli defectum Platerus pus id appellauit.

QVÆSTIO. II.

An Adamas venenum & causa dysenteriae est?

An Adamas venenum sit & causa dysenteriae?

Adamantem venenatum esse, pulueremque eius dysenteriam excitare plurimi statuunt. Ita Sant. Ardoyn. *l. 2. de venenis*, peculiare caput, quod ordine 23. est, proponit, in quo modum docet curandi dysenteriam ab adamantis scobe assumpti excitatam; quin etiam opobalsamum ex Auenroë hinc præcipuè laudat. Sic Philippus Camerarius, *cent. 1. hor. succis. cap. 7.* ex Ioh. Ant. Menauij, *hist. Turcic. lib. 2. cap. 22.* refert, Baiazetem patrem Selimi Turcar. Imperatoris veneno ex Adamante contrito à Medico quodam Iudæo esse interfectum. Et Auentinus, *lib. 7. annotat.* venenum illud, quo Henricus VII. Lutzelburgius, Imperator Romanorum, à prædicatorum ordinis Monacho in Eucharistia interfectus est, fuisse ex Adamantis polline paratum. Ita Paracelsi discipuli Paracelsum, cui omnes desperatos morbos curandi peritiam tribuunt, adamantis puluere, vt incurabili veneno, ab aduersariis necatum narrant. Alij contra vtrumque negant. Inter quos est Anshelmus Boëtius, *de gemm. lib. 2. cap. 4.* qui ex Garcia ab Horto, *lib. 1. histor. arom. cap. 47.* refert, mancipia quædam plurima adamantes, vt furtum tegerent, deuorasse, quos postea integros, absque iactura valetudinis, egresserunt: Mulierem etiam quandam marito antiqua dysenteria laboranti adamantis scobem per multos dies propinasse, absque vllò detrimento. Et Hieronymus Casdanus (et si postea *lib. 3. de venen. cap. 23.* eundem inter venena referat) *contradict. medic. lib. 2. tr. 5. contrad. 9.* scobem adamantis venenum esse negat, imò potius egregium & singulare cuiusdam difficilis morbi medicamentum esse affirmat. Atque hanc suam assertionem duabus historiis comprobat: Scio, inquit, *Gemma-rium quendam, qui mihi fassus est, se pluribus vicibus cuidam adamantem, drachmæ vnius pondere, sub forma pulueris seu scobis*

scobis dedisse, non tamen magis obfuisse, quam si panem comedisset. Alius pariter nomine Franciscus Todeschinus cum insaniret, plures acies & frustra adamantis deuorauit, nec quicquam passus est. Hæc Cardanus. Ioh. Ant. Saracenus, in *Comm. de pest. cap. 7.* scribit, adamantem adeo Lugdunensibus in medico usu efficacem haberi, vt seu haustus, seu sinistro brachio alligatus, venena omnia irrita facere, & pestiferis caussis eximie resistere credatur. Imò iam olim Plinius, *lib. 37. cap. 4.* adamantem Cyprium in medicina efficacissimum esse scripsit. Andreas Cæsalpinus, *lib. 3. Spec. medic. cap. 32.* negat & ipse, adamantem venenum esse, putatque, communem illum errorem inde exoriri, quod ea, quæ de Argyrodamante veterum, seu Talco dicta sunt, vero & genuino adamanti malè tribuuntur.

Verùm cum teste Auicenna, *lib. 2. tr. 2. cap. 693.* talcum non erodendo & dysenteriam excitando, sed potius strangulando sumtum noceat, & quidem in lamellis exhibitum, puluis verò vtiliter contra sputum sanguinis & dysenteriam exhibeatur: nec illa vis venefica Argyrodamanti (si modò Talcum est Argyrodamas) tribui potest. Ideoque cum de vero adamante hic controuersia esse videatur: omninò experientia amplius consulenda est. Historiæ tamen, quæ adamantem venenatum non esse probant, & numero plures, & euidentia facti fide digniores esse: quæ verò in contrarium adducuntur, non extra dubitationis aleam positæ videntur. Interim tamen hoc etiam monendum est, rationes, quibus probare conatur Anshelmus, Boëtius, adamantem non esse venenatum, non satis firmas esse. Vt de reliquis non dicam, occulta qualitate homini noxium esse non posse ideo putar, quia à calore nostro alterari & in actum deduci non possit, sicut & aurum & alij lapides. Verùm illa in actum deductio saltem necessaria est in iis, quæ manifestis qualitatibus agunt. Cum enim, vt Zabarella, *lib. 2. de mist. gener. & inter cap. 9.* docet, in actum deduci sit, cum qualitates, quæ in mistione contrariorum contemperatione atque amicitia quasi absconditæ latebant, mistione soluta sensibiles sunt: Id saltem imprimis ab his pendentibus elemen-

torum qualitatibus necessarium est. Qualitates verò occultæ corpore, cui insunt, etiam integro manente, nihilominus sese exserere, & in alia agere possunt, vt in magnetē, vitro ☽nij, & similibus manifestum. Vnde, vt hoc obiter attingam, eorum ratio firma non est, qui aurum nullam in corpus nostrum habere efficaciam statuunt, ideo quod à calore nostro solui non possit.

Q V Æ S T I O III.

An pinguedo & ramenta intestinorum tanta, vt vulgò fertur, in dysenteria excernantur?

*Intestina
intus pin-
guedine
non ob-
ducuntur.*

Vulgata quidem, vt supra diximus, est ea sententia: non paucis tamen dubiis inuoluta. Inter quæ primò est, quod de pinguedine dicitur, quam in primo dysenteria gradu excerni, eamque ipsam esse statuunt, quâ interior intestinorum tunica oblinatur: quod tamen falsum est, vt iam etiam antea dictum. Etsi magni etiam viri hunc errorem errarint, & intestina intus pinguedine obducta esse crediderint; cum tamen nulla intus in intestinorum cauitate sit pinguedo; sed extra ipsis saltem obducatur, vt cuilibet, qui experientiam & oculos suos consulere vult, cognoscere facile est. Et si forsan initio pinguedo quædam excernitur, est ea procul dubio ex colliquatione pinguedinis, quæ extra intestinis inhæret.

*Ramenta
an ex in-
testinis
in dysen-
teria ex-
cernan-
tur.*

Deinde, quod ramenta Intestinorum attinet, illa in secundo dysenteria gradu excerni vulgò dicuntur, eaque sæpe satis magna, vt Medicus quidam, *in obseru. Schenck. lib. 3. obseru. 152.* ramenta intestinorum spithamæ longitudine in dysenteria etiam non lethali excreta se vidisse scribat. Imo refert Hercules Saxonia, *lib. 3. panth. cap. 23.* Venetiis excretam fuisse membranam longitudinē vlnæ cum maxima puris copia; item alibi portionem similem. Præterea se sanasse mulierem, quæ ab vlcerato intestino recto membranam itidem vlnæ longitudine excreuerit. Idem Hercules Saxonia, *part. 2. sect. cap. 20. §. 2.* narrat, se quatuor vidisse dysentericos, qui singulis diebus excreuerint portiones tunicarum intestinorum tam magnas, vt sæpe excederent mensuram duorum vel quatuor digitorum; è quibus duæ focminæ sanatæ sunt, duo verò viri mortui.

mortui. Ego quidem ea, quæ alij viderunt in dubium non voco, cum multa fieri possint, quæ ego non viderim: tamen quia illud, quod modo de pinguedine dixi, & quod plerique se vidisse affirmant, plerumque falsum est: fit, vt de reliquis dubitare incipiam; imprimis cum ramenta talia & membranas quas describunt, hætenus videre non potuerim, neque ab iis, qui ipsi dysenteriâ laborarunt, vel laborantibus dysenteriâ ministrarunt, visa esse audire potuerim. Sicut & I. Crato, dum, *consilio* 201. ægroti proculdubio dysenteria laborantis historiam describit, refert, se talia ramenta videre non potuisse. Præterea rationes quædam obstare videntur. Etenim etsi plurimi internam intestinorum tunicam crusta quâdam, vt loquuntur, quam epidermidi comparant, obduci docuerint: tamen an crusta illa epidermidi, quæ cuti obducitur, respondeat, non satis certum. Talis enim si esset, quatuor essent tunicæ intestinorum. 1. (Si à cauitate eas incipiamus enumerare) Epidermis ista; 2. Interior tunica. 3. Externa, & 4. quarta, quam vulgo communem vocant. Quam vero crustam nonnulli vocant, eam rectè describit Fallopius, *Institut. Anatom. cap. de Intest.* docetque, quod tunica interior fibris quibusdam in profundum tendentibus contexatur, eo modo, vt in linteis sericis villi spissi admodum tanquam ab inferiore superficie nati, exteriorem superficiem afficiunt, vt in panno serico villoso videre est, & quale quid etiam in lingua apparet. Qui villi, vel crusta, si ita appellare libet, data est ob longiorem retentionem coctionis & distributionis gratia, seu vt Hieronymus Fabricius ab Aquap. *de intestinis* hac de re scribit, ad chylum detinendum, quò minus ocys deorsum descendat & elabatur, sed cum vasis diutius versari cogatur, & ita in venas assumatur; sicut eundem ob finem linguæ tales villi quoque insunt, & asperitatem in ea afficiunt, ad retentionem perpetuam humoris, ad gustum & sermonem necessarij. Hi ergo villi abradi cum nulla ramenta efficere possunt, necessum esset, vt ab ipsa interna intestinorum tunica decidantur, quod etiam Medici vulgò docent, vt cum ex aliis, tum ex Brassauola,

in comm. 26. aphor. sect. 4. patet, dum ibi scribit; diu ægrotantibus, magnam intestinorum partem putrescere, vt multis partis tota interna depereat tunica, etsi ægri conualescant. Verum nec hoc satis probabile videtur. Etenim si vlcera aliarum partium contemplemur, videmus quidem in partibus vlcera multis excerni, verum saniem & pus, in quod partis exulceratæ substantia mutatur, non verò integram partium substantiam. Et quanquam in musculosis partibus, in femore, crure, brachiis, in magnis abscessibus, membranosa quædam musculorum partes, vtpote quæ putredini longius resistunt, à chirurgis extrahantur, putredine à reliquis separatæ: tamen intestinum longè alia est constitutio, quàm vt tale quid in iis fieri possit. Vbi enim membrum ex carnosâ substantia, membranâ, nervis, venis & arteriis constituitur, caro ipsa, vt mollior, facilius putrescit, partibus reliquis ficioribus saluis adhuc manentibus, vt in gangræna interdum fieri videmus, in qua sæpe caro subito putrescit, vt nerui, tendines & aliæ partes duriores nudæ relinquuntur. Intestina verò cum talem partium diuersitatem, & talem mollem carnem non habeant, sed ipsæ tunicæ intestinorum substantiam constituent, non video, qua de causa vna earum pars in pus mutari & putrescere, alia salua relinqui, & inde tam longæ partes tunicarum liberari, & à reliqua earum substantia separari possint: præsertim cum quæ narrantur, sæpe minus credibilia sint, vt dum Herculus Saxonia refert, se vidisse ab exulcerato intestino recto membranam vnam longam excretam fuisse; cum tamen intestinum rectum vix vnam, sed saltem, vt Bauhinus, *theatr. Anatom. lib. I. cap. 17.* habet, palmum vnum & semissum longum sit. Deinde, quia intestinum tunica interior etiam suas fibras habet, quæ si semel erosa sint, restitui non possunt, non video, quomodo tanta fibrarum parte erosa & excreta, qui ex dysenteria conualuerunt, satis commodè valere possint, cum tunica illa interior ac fibræ in ea, æquè necessaria sit ac exterior. Quod vel illa historia docet, quam habet Schenckius, *lib. obseru. 142.* ex Beniuenio, *de abdit. morbor. causis*

cap. 95. de quodam, qui postquam per 40. dies dysenteria vexatus esset, sublati doloribus, & deiiciendi cupiditate nihilominus aluum liquidiores semper habuit, ac sæpius excreuit, quam diu vixit, nec ullis auxiliis curari potuit, sed vbicunque eum cupiditas deiiciendi vrset, ibidem excrementa deposuit, erosio villis, quibus vis retinendi fulcitur. Quanquam enim quis suspicari posset, hoc sphinctere ani læso accidisse: tamen Beniuenius expressè scribit, erosio villis, quibus vis retinendi fulcitur, hoc accidisse, nullam verò tenesmi vel læsionis sphincteris, facit mentionem. Hinc etiam lienteria post dysenteriam periculosa est, quod internam intestinorum tunicam corruptam indicat. Ex quibus colligi potest, in iis, qui conualescunt, tantæ magnitudinis ramenta ab interna tunica abradi & excerni vix posse; & si quid tale excernatur, esse mucosum illud excrementum, quod in intestinis hanc formam accipit. Etenim cum procul dubio humores vitiosi in intestina confluentes secum chylum omnem obuium & crudiores sanguinem secum abripiant, non necesse est, ut ipsi seu sua, seu sanguinis forma semper excernantur, sed possunt aliam induere; & videmus quotidie fibras sanguinis in aquam calidam effusas albescere. Pituitosos etiam & viscidos humores diutius in intestinis coaceruari & istorum formam æmulari & tandem per purgantia inde euacuari, vel in alui fluxibus excerni, Medicorum obseruationes docent: Ut etiam Hier. Gabucinus & Felix Platerus in eam venerint sententiam, ut crederent, lumbricos latos, qui ita dicuntur, non viua animalia esse, sed mucosam pituitam in intestinorum substantia densatam, eamque intus ambientem & inde abrasam. Illustre huius rei exemplum exstat in *vita Iob. Heurnii*, quod supra *sectione 1. capit. 5.* proposui. Neque ea probatio pinguedinis ac ramentorum in excretis, quæ vulgò habetur, satis firma est, quod sc. pinguedo, si in aquam proiciatur, ei innatet, in carbones coniecta, pinguedinis affatæ odorem præ se ferat; tunicarum verò particulae in prunas coniectæ, pellicularum & membranarum instar contrahantur. Supernatat enim &

pituita sæpe; neque ex odore rei combustæ satis semper ea cognosci potest, qualis sit; Et pituita etiam vel pus lentum, si exsicceetur, contrahitur. Ista tamen de ramentis intestinorum circa vulgatam opinionem dubia eo saltem sine proposui, ut Lectori hac de re diligentius cogitandi occasionem præberem, & monstrarem, non semper tutum esse è libris quæcunque obuia describere, sed experientiam sæpius consulendam esse, quod nisi fiat, facilis in errorem lapsus est, quod iis accidit, qui experientia neglecta è libris sua de pinguedine intestinorum transcripserunt.

Q V Æ S T I O I V.

An purgantia exhibenda sint in Dysenteria?

An purgantia in Dysenteria exhibenda.

Vulgus quidem, & homines rerum medicarum impleti mirantur non rarò, in Dysenteria à Medicis purgantia exhiberi, vel clysteres iniici; cum aliàs plus iusto ægri deiciant. Nonnulli etiam Medici ex Auicen. *sen. 4. lib. 1. cap. 4.* illud allegant: *ventrem in ventris solutione solvere plenum est timore*: & Vallesius, *comm. 4. in 4. Epid. text. 96.* Hipp. exponens casum Leambij scribit; *Purgare in Dysenteria nihil aliud est, quam maiorem humorum colluviem ad locum antea affectum & intestina dolentia attrahere & periculum augere.* Imprimis vero contra purgantium usum prolixè disputat L. Fuchsius, *l. 2. paradox. cap. 13. & lib. 1. de comp. med. cap. 84.* purgationemque hodie à Medicis institui & contra autoritatem antiquorum & contra rationem putat. Hippocratem enim, in *lib. de morb. vt & Al. Trallianum, lib. 3. cap. 21.* non purgantia, sed lac decoctum exhibuisse, Galenum etiam, vbi *9. de comp. med. l. 1. cap. 5.* prolixè agit de curatione dysenterix, nullam purgationis mentionem fecisse. Imò *13. m. m. cap. 3.* cum circa sedem vel aliquam huic vicinam partem sit initium inflammationis, purgationem prohibuisse. Errandi autem occasionem fuisse Recentioribus, quod malè Rhabarbarum pro Rheo Græcorum seu Pontico, quod adstringendi vi præditum, vsurpauerint. Eodem modo Alexand. Massaria prolixè contra usum purgantium in Dysenteria disputat, & imprimis autoritatem Galeni vrget, qui cum

in aliis methodi medendi locis, tum præcipuè, 3. *meth. medend. cap. II.* pluribus docet, & exemplis demonstrat, ad partem affectam non esse trahendum, neque per eam euacuandum. Cum ergo in Dysenteria intestina cum fluxione, tum ulcere, sæpe etiam inflammatione laborent, non licere putat, purgantia exhibere, quæ fluentes humores ad illa magis attrahant, doloremque ulceris & alia symptomata augeant. Neque etiam Galenum vel vllum alium probatum Medicum purgantibus in curanda Dysenteria usum statuit. Et quanquam Galenum, Dioscoridem & alios Medicos Rhabarbaro usos fuisse legamus: tamen id non rhabarbarum, quo hodie utimur, sed rha-ponticum fuisse docet, quod non solum nullam ducendi aluum facultatem habeat, sed contra etiam non leuem adstringendi vim, ut quoque expuentibus sanguinem, phthificis, Dysentericis conferat; reprehenditque Trincauellium, quod scripserit, Medicos antiquos in curanda Dysenteria omnes rhabarbaro usos fuisse. Verum enimvero eorum sententia probabilior est, quam & experientia confirmat, qui purgantibus in Dysenteria utuntur. Etenim præstat, paucioribus vicibus medicamento humorem euacuare, quam permittere, ut pluribus vicibus à natura expellatur, & diuturniore transitu ac mōra in intestinis ea lædat & maius damnum afferat. Præterea si humorum vitiosorum copia medicamento minuatur, reliquos facilius temperare & coquere potest & medicus & natura, ut inter exeundum postea minus nocere possint. Insuper si Medicamenta humores temperantia & dolorem lenientia vsurpentur, antequam corpus purgatum sit, corrumpuntur & parum proderunt. Atque ipse Galenus, 2. *de simpl. med. facult. cap. 12. & 14.* docet, non esse exhibenda medicamenta, quæ acrimoniam humorum mordicantium temperant, nisi prius humores medicamentis absterfi atque euacuati fuerint. Et quamvis ipse melle solum *loco allegato* ad abstergendum utatur: tamen proculdubio etiam rhabarbaro & myrobalanis usus fuisset, si eo tempore cognita fuissent. Neque dum probavit Massarias, quod Antiqui Medici præclari omnes sine

purgantibus medicamentis Dysenteriam feliciter curauerint. Etenim Hippocrates, Galenus, & Al. Trallianus abstergentibus vsi sunt, & inter reliqua lacte, de quo infra dicetur, & Auicennas, 3. *Can. fen. 16. tr. 2. cap. 7.* purgantibus vtitur, etsi cum cautione. Quamuis verò per locum affectum, quod in methodo medendi prohibitum, euacuari hoc modo, atque aliquid damni intestinis transitu humorum vitiosorum per ea inferri videatur: tamen damnum illud exiguum est; commodum verò, euacuatio scilicet humoris vitiosi, longè maius; cum impossibile sit Dysenteriam curare, manente, quæ eam facit & auget, causâ. Et quidem si Medicus alias vias haberet, per quas humorem vitiosum, qui omninò euacuandus est, euacuare posset, esset sanè id commodum; verum alius commodior locus non datur. Neque enim tutò per vomitum licet omnem illam materiam euacuare, neque id fieri potest: neque etiam nisi purgatio præcesserit, commodè per vrinam euacuare licet, & medicamenta diuretica fortiora caliditate & siccitate sua acrimoniam humoris dysenteriam excitantis potius augebunt. Neque in principio sine periculo humores ad intestina ruentes ad alia loca ducuntur; cum incommoda, quæ ex intempestiue suppressâ Dysenteria ingruere solent, nota sint. Neque insigne aliquod incommodum metuendum ex ista ad partem affectam attractione. Tum enim humorum ad partem affectam attractio periculosa & noxia est, cum humores ad partem affectam attrahuntur, ibique subsistunt; quod hîc non accidit. Neque vlcus intestinorum simpliciter à fluxione, & quatenus ea talis, ortum habet; cum sæpe Diarrhœa fiat, & fluxio ad intestina, quam tamen nulla exulceratio sequitur. Hæc enim ab erosione solum prouenit, quæ accidit, si humores simul acres sint, & in intestinis moram trahant. Quod cum in purgatione rectè instituta non solum non fiat, sed potius prohibeatur, incommodum etiam nullum ex ea metuendum. Mitioribus tamen, vt modò dictum, medicamentis purgatio peragenda, non fortioribus, quæ à valde remotis fortiter attrahunt. Videatur etiam Horat. Augenius, *lib. 10.*

epist. 3. Si tamen maligna febris coniungatur, malignitatis etiam habenda ratio est. Ideoque, si ea vrgeat, parca usurpatis vel etiam posthabitis purgantibus ad medicamenta properandum, quæ humorum acrimoniam & malignitatem temperant.

Q V Æ S T I O V.

An lactis usus in Dysenteria conueniat?

LAc non solum in diætâ Dysentericorum præscribi, sed & loco medicamenti usurpari, & cum solum exhiberi, tum alia medicamenta in eo coqui, tum per clysterem iniici, è libris Medicorum notissimum est. Contra tamen non semper tuto exhiberi etiam certum, imò, vt Amatus Lusitanus, *centur.* 2. *curat.* 44. scribit, interdum si detur, instar veneni se habet, & Hippocrates, 5. *aph.* 64. capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata sunt, siticulosis, quibus item biliosæ alui deiectiones sunt, aut febres acutæ, lac præbere malum esse scribit. Quapropter de recto eius usu in specie quædam subnectere libet. Lac tribus substantiis constat, caseosa, quâ præcipuè nutrit, & quæ vlcerata sunt intestina sanat; pingui & butyrofa, quâ dolorem lenit, digerit, & intestina oblinat, quò minus ab acris humoribus lædantur; & tandem serosa, quâ abstergit & mundificat: omnino pluribus de causis in dysenteria vtile est, locumque habet non solum vt nutrimentum, sed etiam vt medicamentum, aut certè vt nutrimentum medicamentosum. Ideoque Antiqui frequenter lacte vfi sunt; non tamen in eundem semper usum. Primò quidem cum illi lenioribus purgantibus ita instructi, vt hodie sumus, non essent, ad ablucendos, & euacuandos humores mordaces, eosque temperandos eò vfi sunt: Deinde etiam ad fluxum sedandum usurparunt, vt & ad dolorem leniendum. Patet id ex Aëtio, qui, *tetrabibl.* 3. *serm.* 1. *cap.* 45. ita scribit: *In principio igitur post tertiam diem, permittentibus febribus, lacte recens multo adhuc calido vtendum est, melle tepido ei admixto, atque in eius usu ad tres dies perseuerandum, quantum nutriendo corpori suffecerit: sequentibus deinde diebus melle adempto, & modica aqua (quarta nimirum lactis*

*An lac
in dysen-
teria cõ-
ueniat?*

*Lac tri-
bus sub-
stantiis
constat.*

*Antiqui
quomodo
lacte vfi
sint?*

lactis

lactis partis mensura) affusa paulum decoquimus & exhibemus: Deinde post alias tres ad dimidium decoquimus, & post alias tres ad tertias, similiter per tres dies, atque ita eis præbemus. Primum enim lac purgat simul ea, quæ in corpore sunt, contemperando: postremum vero aluum sistit. Alexander verò Trallianus, *lib. 8. cap. 8.* ita scribit: *Imprimis lactis calefacti & inter coquendum sæpius agitati cyathos tres exhibemus, & post horas duas tantundem rursus potui damus, quibusdam etiam tertio offerimus, ut integra hemina absumatur: & si eo die repletus æger videatur, cibo eum abstinere iubemus. Hoc igitur modo bilis educitur, & humores corrupti modicè purgantur mitiganturque, &c.* Veruntamen in eius usu aliqua cautione opus est. Nam primo, quia serum aluum mouere solet; Lac crudum & recens multum primis diebus ad aluum mouendam & bilem educendam exhibuerunt antiqui, ut ex Aëtij *allegato loco* patet. Vbi verò iam fluxum sistere animus est, præparatione opus est, & serum decoctione vel chalybis, aut, quod aliis commodius videtur, auri vel filicum in eo extinctione, maxima ex parte absumendum, & ut lac ad aluum sistendam commodius fiat, præstandum. Nam, ut Dioscor. *lib. 2. cap. 75.* & Aëtius, *tetrab. 1. serm. 2. cap. 95.* habet: si lac coquatur, serumque consumatur, omnino ventrem non subducit. Secundo, quia Hippocr. *3. aphor. 64.* capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata sunt, siticulosis, quibus item biliosæ alui deiectiones sunt, aut febres acutæ, lac præbere malum esse scribit; in Dysenteria verò febres plerumque coniunguntur, & humor dysentericæ causâ ferè biliosus est: cautè lac exhibendum, & si quid tale adsit, quod eius usum prohibet, omittendum: neque semper, quod nonnulli faciunt, sine ullo discrimine tanquam securissimum remedium vel exhibendum, vel per clysteres iniiciendum, de quo pluribus Amatus Lusitanus, *cent. 2. curat. 44.* qui lac, si febris adsit, tanquam præsens venenum damnat, neque in dysentericis biliosas deiectiones habentibus admittit.

*Lactis
præparandi
di modi.*

Duo verò Lac præparandi modi sunt, ut docet Aëtius, *loco modò allegat.* Vel enim coquitur, vel chalybs, aurum

aut

aut filices igniti in eo exstinguuntur. Ita enim serosa substantia absumitur, & pingues etiam ac igneæ partes dissipantur, ne vel aluum mouere, vel in bilem facile verti possit, & caseosa ac incrassans relinquitur; & præterea à lapidibus & ferro adstringentem facultatem nanciscitur. Et si verò Aëtius præparationem, quæ per coctionem fit, præfert, cum ob alias, tum hanc ob causam, quod cinis ex ignitis lapidibus lacti commisceatur: tamen hoc incommodum facile euitari potest: neque credo solum ad feri consumptionem hanc præparationem institui, ad quam coctio non minus esset commoda, sed ut aliquam adstringendi vim à filicibus & chalybe accipiat, & aliquæ partes pingues absumantur, ut modò dictum. Potest & sacchar. rosar. lacti commodè addi. Antiqui tamen, præsertim si febris vrgeret, neque tamen lacte facile carere possent, ut eius incommoda vitarent, quartam partem aquæ addebant. Et omnino si lac chalybeatum sit ingrati saporis, potius decocto vtendum. Vnde Hercules Saxon. *prælect. part. 2. cap. 26. §. 7.* interdum sine aqua coquit lac, interdum recipit lb. j. lactis, aquæ plantag. vel sonchi ʒ. vj. & coquit ad consumptionem medietatis: quo ipso se non modo dolores sustulisse, sed & incipientes dysenterias sine alio auxilio sanasse testatur. Est verò inter lactis genera vaccinum conuenientissimum, quod crassarum est partium. Mulieris tamen boni habitus & bona victus ratione vtentis naturæ humanæ adhuc conuenientius, ut postea in *dieta* dicetur.

Q V Æ S T I O VI.

An Chalybis usus in Dysenteria conueniat?

MAior verò longè difficultas occurrit, de Chalybis in dysenteria usu. Equidem non solum in potu, sed & in lacte & aliis medicamentis, quæ cum exhibentur, tum per clysteres iniiciuntur, chalybem exstinguere plerique Medici iubent. Verum suspectum hodie multis reddidit usum chalybeatorum medicamentorum in Dysenteria Iohan. Crato, dum, *Consil. 201.* scribit: *In recta victus ratione nihil prætermittatur, nec detur potus chalybeatus, ut fieri solet. Non enim adstringit, ut falsò existimant Medici,* sed

An Chalybis usus in dysenteria conueniat?

sed turbat aluum. Platerus etſi in *Practica aquâ & vino chalybeato* vtatur : tamen, in *Epistola ad Guiliel. Fabricium*, quam is *cap. 7. tr. de dysenteria*, inferuit, Cratonis sententiam non planè improbat. Est enim, quod ipsa experientia testatur, in chalybe vis quædam aluum turbandi, imò si paulò copiosius sumatur, etiam vomitum mouendi. Hoc verò incommodum vt euitetur, ipse quidem, vt crudæ partes in aqua & ferossæ absumantur, chalybem in iis extinguere commodum putat, verum non sæpius hoc fieri vult, ne vis illa vomitum vel aluum ciendi in aquam transeat, & aqua saltem leuiter chalybeata vtendum, aut planè omittendam censet. Forestus quoque etſi in dysenteria chalybeatis medicamentis vtatur : tamen crocum martis probare non videtur, dum, *lib. 4. de febr. obseru. 4. in schol.* puerum quendam nouem annorum, cum Empirici cuiusdam consilio crocum martis accepisset, postea nigra per superiora euomuiſſet, & nihil continere potuisse ac mortuum esse scribit. Metallica enim eiusmodi ventriculum lancinare. Verùm si in Antiquorum Medicorum sententiam inquiramus, & facultatem aluum sistendi & aluum mouendi ac aperiendi chalybi & ferro tribuunt. Dioscorid. *lib. 5. cap. 53.* rubiginem ferri sistere foeminarum profluuium, vinum, & aquam, in qua candens ferrum sit extinctum, potu cæliacis, dysentericis, cholera laborantibus & dissolutis stomacho prodesse scribit. Galenus, *lib. II. de s. m. fac. cap. de Lacte*, Lac desiccantem facultatem accipere, & omnes alui fluxiones sistere, si lapides igniti aut ferrum candens in eo extinguitur. Quod ex eo repetiit Paulus Aegineta, *de re medic. lib. 7. §. οὐδὲν* & ibidem §. αἰνίς, vbi scribit, quod ferri squama magnam adstrictionem habeat. Aëtius, *tetrabibl. 3. serm. I. cap. 48.* vinum, in quo chalybs ignitus sit, dysentericis exhibet. Auicennas, *lib. 2. tr. 2. cap. 253.* ferrum stipticum esse scribit. Antiquos secuti sunt posteriores Medici ferè omnes, Valeſcus de Taranta, Gattinaria, Fuchſius, Rondeletius, Donatus ab Alto mari, *de med. hum. corpor. malis cap. de Diarrhœa*, Amatus Lusitanus, *cent. 6. curat. 2. & II.*

*Chalybs
aluum
sistit.*

Plurimi tamen etiam medici ferro & chalybi non solum adstringendi & fluxus alui sistendi vim, sed & aperiendi, imò etiam aluum & vomitum mouendi facultatem attribuerunt. Aëtius, *tetr. 3. sect. 2. cap. 11.* scribit; Aqua, in qua chalybs extinguitur, præclare splenem liquefacit, utpote quæ consumendi facultatem habeat. Oribas. *Medic. collect. lib. 15. & Aëtius, tetrab. 1. sect. 2. cap. 59. S. λειπς*, docent, quod omnes squamæ multum mordaces sint. Cornelius Celsus, *lib. 4. cap. 9.* aquam à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum sit, lienum coercere, & animaduersum esse scribit, animalia, quæ apud hos fabros educata sunt, exiguos habere lienes. Auicennas, *lib. 2. tr. 2. cap. 251.* in scoria ferri vim soluentem aliquam esse ait, & vinum, in quo extinguitur ferrum, fluxum alui antiquum & dysenteriam sanare scribit. Item Haliabbas & alij Arabes statuunt. Idem sentiunt posteriores Medici, Iohan. Langius, *lib. 1. epist. 48.* Antonius Beniuenius, *obseru. medic. cap. 5.* Iohan. Baptista Montanus, *consil. 249.* Mercatus, *de morbis mulierum lib. 2. c. 18. & lib. 2. de indication. cap. 7.* Reinerus Solenander, *sect. 3. consil. 6. 8. 21. 22. sect. 4. cons. 9.* & alij plurimi. Imò chalybem etiam vomitum mouere experientia docet, annotauitque id de vino chalybeato Platerus, *lib. 1. obseru. pag. 225.* Vnde Cæsalpinus, *lib. 3. de metall. cap. 6.* rubiginem, in quam ferrum conuertitur, maleficam esse scribit, & *ibidem, cap. 13.* ferruginem in multa quantitate sumptam vomitum prouocare, & ad necem ducere. Vnde Auicennas, *lib. 4. fen. 6. tr. 1. cap. 8.* ferri limaturam & scoriam inter venena refert. Cum ergo tot Medici ferro & chalybi vim etiam adstringentem tribuant, ac vinum & aquam, in qua chalybs extinctus est, cum dysenteriam, tum alios alui fluxus sanare scribant: nolim ego tot Medicis simpliciter contradicere. Quia tamen Dioscorides & Auicennas & alij præclari Medici vim quandam aluum mouendi ferro & chalybi etiam tribuunt, atque experientia ipsa id testatur, & præterea ad obstructions viscerum & lienis aperiendas felici cum successu à Medicis vsurpatur, quâ ratione hæc conciliari possint, videndum.

*Chalybs
obstru-
ctiones
aperit.*

Ludouicus Mercatus, *de morb. mulier. lib. 2. cap. 18. vt hæc conciliet, ferrum & chalybem adstringendi & meatus obstructos aperiendi, item vim purgandi habere scribit, eamque obtinere ob maximam copiam sulphuris & Srij, quam habeat: purgandi tamen vim non talem esse docet, qualis est in aliis medicamentis purgantibus; sed quia liquandi, fundendi, & attenuandi maximam vim & efficaciam obtineat, accidere, vt si copiosius id faciat, vomitum & aluum purget: si verò partes illæ sulphureæ & mercuriales absumantur, id quod fit igne fortius & sæpius adhibito in croci Sris præparatione, medicamentum adstringendis fluxibus idoneum parari scribit. His addit & hoc: Sulphur & Mercurium in ferro duobus modis contineri; Vno, quatenus iam sunt in ferri substantiam mutata; Altero, cum veluti futura sunt ferri alimentum. Priori modo, quatenus scilicet iam cocta & in ferri naturam mutata sunt, vim purgandi habere; Posteriore verò, vtpote crudiora & quasi excrementitia nocere, corrumpere & perniciofa esse. Hinc porrò concludit: Alio modo ferrum præparandum esse, vt aluum sistat, alio vt obstructions liberet & purget. Ad aluum sistendam sulphurè & Srium auferendum & separandum esse, quod fiat vel igne valido, vel aqua valida, dum in crocum Sris dictum mutatur. Hoc enim modo præparatum fluxus quosuis validissimè sistere & flaccidas partes roborare scribit; si verò meatus aperire & purgare animus sit, partem illam, in qua vis illa est, propriè vsurpandam, scilicet sulphur & Srium coctum, separata parte illa cruda excrementitia & extranea. Atque ita triplicem chalybis præparandi modum esse docet. Primus est, si in alio medicamento pars purgans citra aliam chalybis substantiam colligatur, chalybis limatura vel laminis candentibus sæpissimè in aquam vel liquorem alium immis- sis, à quo liquor vim purgandi fortiatur. Ideoque cum fluxum alui sistere volumus, primam aquam, in qua chalybs extinctus est, abiciere iubet. Secundo modo, secundum Mercatum præparatur sine igne chalybs, comminuta, liquata & separata recrementitiâ illa parte aquâ*

vitz aut aceto, donec ex toto vniuersa limaturæ substantia comminuatur. Acetum enim totum illud, quod extraneum est, ocyssimè contere scribit, relictâ parte natuâ. Nec obstare rubiginem, quæ acquiritur, quæ facilè igne, aqua feruentissima vel oleo separari possit. Tertius est, cum igne sæpissimè comburente pars illa superflua separatur, manente puriore & vtiliore. Rodericus à Castro id hoc modo exprimit: cocta & vtilia principia in eius substantia inueniri, ac in eius partibus penitioribus; cruda & excrementitia naturam ad superficiem trussisse. Et Mercatum in eo recentiores alij etiam sequuntur, quod primam aquam, in qua chalybs ignitus sit extinctus, abiicere iubent, vtpote quæ aluum moueat, & postea in noua aqua sæpius eundem chalybem exstingui volunt. Verum enim verò quædam circa hanc Mercati opinionem monenda sunt. Primò enim illud non concedi potest, in stomomate seu chalybe esse duas partes, vnâ coctam & chalybi iam propriam factam, alteram crudam, alienam, & excrementitiam, quæ separanda sit. Etenim fit sanè, vt in ferro tale quid reperiatur: tamen chalybs ita puræ & homogenæ naturæ est, vt tale nihil in eo reperiatur, sed tota eius substantia vnius naturæ est. Itaque effectus quicunque à chalybe proueniunt, ab ipsius substantia profiscuntur. Ex quo deinde sequitur falsum & illud esse, quod putat, aqua vitæ aut aceto, dum ab iis vniuersa limaturæ substantia comminuitur, illud quod extraneum & excrementitium est, conteri & absumi, relictâ parte natua, & æruginem etiam, quæ relinquitur, facilè separari igne aut aqua feruentissima. Nam aquam vitæ seu Sp. vini quod attinet, ille non sufficit ad ferrum corrodendum aut soluendum, nisi alia calcinatio vel solutio præcesserit. Acetum verò quidem hoc præstat, sed nihil separat, sed totam chalybis substantiam comminuit & soluit, imò sal aceti sese chalybi vnit, vt ita facilè separari non possit. Rubigo quoque non alterius naturæ est, sed ipsa chalybis substantia in hanc formam reducta. An verò in chalybe duæ partes sint, vna adstringens, altera liquans, fundens, & attenuans humores,

aluumque mouens, de eo mox dicetur. Cornelius Celsus certe, *loco allegato*, aqua fabrorum ferrariorum ad lienem coërcendum vtitur, à qua nihil abiicitur, & in qua ferrum candens non vnum, sed varium, idque sæpissimè extinguitur. Iulius Cæsar Claudinus, *in append. lib. de ingr. ad infirm.* sect. 2. & ipse admittit, in chalybe esse vim adstringentem, ac præterea attenuantem & obstructions aperientem, imò aluum mouentem. Has autem diuersas qualitates & facultates pendere à diuersis partibus, quibus chalybs constet, aliis frigidis, aliis calidis; chalybem verò aluum soluere non trahendo, sed irritando statuit. Chymici Recentiores etiam noui vnius opinionis sunt, sed alij duplicem crocum ♂ statuunt; vnum adstringentem, & alui atque alios fluxus sistentem, qui fiat per fortes calcinationes, & ignem reuerberij, quâ vis sulphuris & mercurij separatur: alterum aperientem, qui fit baculis ferri vel chalybis ignitis sulphuri admotis, aut aquarum acutarum vel sp. vitrioli vel sulphuri aspersione & illitione. Libanius verò hîc distinguere non videtur, *sed comment. alchym. part. 2. lib. 1. cap. 10.* crocum martis reuerberatione factum non solum ad hæmorrhagias, sed & lienis morbos utilem esse docet. Ita & Crollius croci martis essentiam, quam describit, tam sistendis fluxibus, quam epatis & lienis obstructionibus aperiendis utilem esse tradit. Idem à Chymicis aliis plerisque docetur. Ex hac ergo difficultate & controuersia, ut ex iis, quæ hætenus dicta sunt, patet, nondum satis explicatâ, ut nos expediamus, & nostram etiam sententiam tandem subiungamus. Primi hoc omnino præsupponendum, quod non solum tot Medicorum scripta docent, sed & ipsa experientia approbat, ferrum & chalybem atque ex iis parata medicamenta vim habere sanguinis & alios fluxus sistendi; præterea obstructions epatis, lienis & venarum mesaraicarum aperiendi, imò aluum turbandi, & nonnunquam etiam vomitum ciendi. Secundo sciendum: notas illas qualitates, adstringendi, liquandi, fundendi, attenuandique vim, imò aluum turbandi & vomitum ciendi non prouenire à ferro & chalybe integro, *sed*

sed resolutio. Ferrum enim & chalybs, vt & alia metalla, tam compactæ & solidæ naturæ sunt, vt integra nullo modo notis qualitatibus aliquid in corpus nostrum agere possint: Resoluta verò id præstant, quod præstant, vt mox dicetur. Estque hoc verum non solum de ferro, sed & aliis metallis, imò de ipso auro. Fulminans etiam aurum dictum aluum mouet, quod integrum non facit. Tertio, An tamen occulto modo aliquid etiam integrum, præcipuè ignitum, agere possit, Chymicis considerandum relinquo. Cum enim omnia metalla suam soliditatem & compactionem ab interno principio, spiritusque quodam coagulante obtineant: non planè absurdum videtur, etiam integra, præcipuè si incandescant, occulto modo & per spiritum quendam coagulandi vi præditum, alia liquida compingere & coagulare, & proinde etiam fluida sistere posse. Documenta huius rei Chymicis non pauca nota sunt. Si plumbum liquefiat, & in liquefactum fouea aliqua imprimatur, & mercurius viuus in eam fundatur, mox ille fluiditatem amittit, & instar plumbi coagulatur. Talem ergo figendi, & humores fluidos sistendi vim à ferro ignito, vino, aquæ, lacti, in quibus exstinguitur, communicari posse, vt credam, id persuadere videtur, quod non solum chalybs, sed & silices igniti, imò aurum eundem in finem vsurpetur: Cum tamen certum sit, auri substantiæ ignitione nihil decedere. Neque est, vt aliquis dicat, ignitionem hanc, & in lacte exstinctionem eo fine institui, vt serosa pars absumatur. Nam si hic saltem finis esset huius exstinctionis, posset idem coctione fieri. Et quid in aqua absumet aurum ignitum? Verùm hac de re cuique suum iudicium liberum esto. Quarto præparationem & resolutionem chalybis quod attinet, Etsi ferrum & chalybem resoluendi plures modi sint, scilicet per solum ignem & reuerberationem, per aquarum fortium, spir. vitrioli, sulphuris, aceti affusionem vel asperfusionem, sulphuris, affricationem, quæ ignito adhibetur: tamen omnium harum solutionum fundamentum in mutatione in vitriolum aut vitriolatam naturam consistere videtur. Vt enim Chymici quidam

docent, vitriolum est proxima metallorum materia, & in eam tanquam proximam naturæ metallicæ omnia metalla recurrere possunt, ut in cupro & ferro est notissimum: de quo iam non disputo. Hoc certum est, salem quendam vitriolatum omnibus metallis inesse, & ut ex omnibus metallis crystalli, seu quoddam vitrioli genus: ita etiam ex omni ferro & chalybe quocunque modo calcinato vitriolum martis dictum iterum fieri potest. A quo crocus martis non multum differt. Ergo siue substantia, quæ à chalybe ignito liquori communicatur, siue scoria ferri, siue ferrugo, siue crocus martis, siue chalybs præparatus sumatur, omnis horum vis à vitriolo pendet, omniâque hæc vitriolata esse vel gustus docet. Verum cum vitriolum qualitates diuersas habeat, secundum diuersas partes, quibus constat, astringit, calorem & effervescentiam humorum restringit, calefacit, desiccatur, vlcera claudit, vomitum excitat, vomitum sistit. Seu, ut Galenus, 9. de simpl. med. facultat. hac de re scribit, *Mirari subit de hoc medicamento, quo pacto vehementissima adstrictioni admixta est caliditas non instrenua. Constat ergo, quod maximè condire & seruare carnes humidas potest, nimirum caliditatem humiditate absorbens, atque adstrictione substantiam contrahens & constipans. Hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit verò, desiccatur, atque contrahit in se substantiam carnis. Resoluitur enim vitriolum in phlegma, spiritum & oleum rubicundum, colcothar, salem, terram, quæ ut singula peculiare qualitates obtinent, ita & inuicem variè mista.*

Quintò & hoc monendum, chalybem & ferrum & medicamenta ex iis parata, ut & vitriolum, equidem multis morbis, etiam hausta, utilia esse: tamen quia omnia metalla naturam corpori nostro aduersam obtinent, omnino dosin certam in iis exhibendis diligenter obseruandam, quæ si transcendatur, id quod medicamenti loco esse poterat, venenum euadit. Ita, ut antea diximus, ferrum & scoriam ferri (maiori scilicet copia sumpta) inter venena refert Auicennas, & Cæsalpinus, lib. 3. de metall. cap. 13. ferruginem, quam iusto pondere inter medicamenta

*Vitrioli
facultates.*

medicamenta admittit, in nimia quantitate vomitum prouocare, & ad necem ducere scribit. Aduersa tamen illa nostro corpori vis nunc magis, nunc minus sese exferit, pro vario præparandi modo. Dum enim ferrum à naturâ suâ adhuc parum recessit, minus stimulat; magis verò, ubi iam ad ferruginis & vitrioli naturam tendit. Ita scoria ferri tutius medicamentum est, quam rubigo ferri, quod etiam Cæsalpinus monet, *lib. 3. cap. 19.* Ex quibus omnibus tandem conclusionem huius quæstionis hanc colligimus: Aquam, lac & vinum chalybeatum non planè reiicienda esse; cum seu spiritus aliquis coagulans & humores fluidos sistens, seu scoria quædam adstringens liquori communicetur. Extinctionem tamen hanc cum Platero moderatam esse volumus, neque nimis sæpe fieri; cum certum sit, si multum de ferri substantia assumatur, aluum turbari, imò si copiosius sumatur, vomitum quoque citari. Et omnino parcius chalybs in dysenteria exhibendus est, quam in cachexia vel viscerum obstructione; cum adstrictione solùm aliqua, non aliis chalybis effectibus hic opus sit. Neque distinctio inter chalybem recentem & sæpius ignitum locum habet; aut partes ferri, quæ in prima ignitione liquori communicantur, saltem vim aluum mouendi habent; sed quia chalybs homogeneæ naturæ est, omnes eius partes eandem vim habent, & quò plus de eius substantia liquori communicatur, eò magis aluum vel vomitum mouet. Neque etiam aquam primam abiicere opus est: nisi forsan chalybs non purus sit, sed quandam rubiginem extra contraxerit. Hæc enim cum aquæ in extinctione communicetur, eam abiicere non incommodum est. Monendum & hoc puto, liquores illos chalybeatos recenter paratos vsurpandos esse, præcipuè si chalybs ignitus sæpius in iis extinctus sit. Chalybis enim substantia principio & statim ab extinctione saltem scoriarum naturam retinet; si verò diutius in liquore illo maneat, in rubiginem quasi mutatur, & tùm vim potius aluum turbandi, vomitumque ciendi ac humores fundendi, quam sistendi habet. Cuius rei indicium præbent vina chalybeata, quæ ad obstructions

*Chalybs
an dysen-
tericis
conue-
niat.*

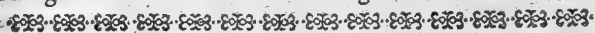
*Croci
martis in
dysente-
ria usus.*

epatis & lienis exhibentur, & si copiosius fumantur, & aluum & vomitum mouent. Non enim statim postquam chalybs in vinum iniectus est, exhibentur, sed in Sole vel loco calido aliquot diebus agitantur, vt chalybs melius resoluaatur. Si autem quærat^r de croco martis & chalybe præparato in dysenteria exhibendo, eum martis crocum vsurpandum potius censeo, qui solius ignis & reuerberationis beneficio paratus est. Is enim nondum adeo vitriolatam naturam adeptus est, sed vt eam acquirit, aliâ adhuc resolutione opus habet, ideoque adstringendi potius, quam aliâ vi pollet. Reliquæ præparationes chalybis omnes, siue sint chalybis præparati in vino vel alio liquore infusiones, siue per aqu. fortem, spir. vitrioli, sulphuris, aceturum destillatum, solutiones, omnes iam vitriolatam naturam magis sapiunt, & croci hoc modo præparati aliquid de liquore soluentè participant, facilemque aceti & aquarum fortium sibi vniuerunt; & proinde etsi quandam adstrictionem habeant, & propterea in cachecticis viscerum laxorum tonum roborent: tamen quia vis aperiendi, humores fundendi & liquandi, ac si copiosius fumantur, aluum turbandi & vomitum ciendi in iis prævalent, in dysenteria locum non habent, sed potius in viscerum obstructionibus, & cachexia. Cum enim præparationibus istis partes omnes, in quas aliâs vitriolum resolui potest, separata non sint, sed instar vitrioli à terra crassiore separati & parum calcinati sese habeant, & propterea in iis adhuc spir. vitrioli cum sale mistus sit, non mirum est, si & aperiant, interdum etiam vomitum ac aluum moueant; cum salis vitrioli maximè proprium sit vomitum mouere. Et si omnino crocum martis hoc modo præparatum exhibere libeat, dosis omnino sit minor, ne acrimoniâ, quam octinet, intestina vellicet, aut vomitum cieat, ac aluum turbet, quod Empirico illi apud Forestum, lib. 4. obseru. 4. in scholio, accidit. Quæ verò de chalybe, qui apertionis viscerum gratiâ exhibetur, dici possent, hic, cum huius loci non sint, prætermittimus & in alium locum commodiorem reuicimus. Tandem vnum hoc circa vsum medicamentorum chalybeatorum monendum

*Feces al-
ui nigra.*

nendum cenſeo, accidere plerumque & poſt uſum medicamentorum talium, ſicut & poſt potum acidularum & thermarum vitriolatarum accidere ſolet, vt nigra per aluum deſiciantur; quæ vulgus, imò & ſæpe Medici incautiores pro humore melancholico & atro, quem talia medicamenta educant, habeant; cum tamen ſæpe color ille ſaltem ſit à vitriolo, & vulgo etiam notum ſit, ex ferri rubigine atramenta & tincturas nigras fieri.

CAP V T V I I I.

De Fluxu alui ſanguineo & hepatico.

 Vandoque ſanguis per aluum, etiam ſine inteſtino-
rum exulceratione, & plerumque nullo cum dolore *Fluxus alui ſanguineo*
excernitur, cui ſanguinis fluxui à veteribus dyſenteria *guineo*
nomen quoque attribuitur; vt cap. precedente dictum, vbi cruentarum alui deiectionum quatuor differentias explicauimus. Illis tamen addi poſſe videntur & aliæ ſanguinis excretiones, vt quando ruptâ aliquâ in epate venâ ſanguis & per aluum & vomitum excernitur: item ſanguinis per hæmorrhoides euacuatio.

Cauſſæ.

Emittitur autem ſanguis per inteſtina, quia vel expel-
litur ſiue à toto, ſiue ab epate per meſaraicas ob copiam *Cauſſæ*
aut acrimoniam, vel exit apertâ ſeu rupta venâ; vel non
retinetur iuſto tempore in epate ob imbecillam eius facultatem. Modus, quo vaſa aperiuntur eſt, ἀνατομῆς, nonnunquam & ruptura. Quidem & per ἀπ' ἀδύνης in epatis imbecillitate fieri volunt, vbi ſanguis ſeroſus ob tenuitatem in epate egreditur per rarefactas vaſorum tunicas, aut certè reſeratis exilium vaſorum oſculis. Fluxus ſanguinis, qui ab epatis imbecillitate prouenit, propriè & in ſpecie Hepaticus dici ſolet: reliqui in genere fluxus ſanguinolenti dicuntur. Qui fluxus cum cauſſis & curatione differant, ſeorſim tractandi.

De Fluxu ſanguinis à copia eius.

Primo quidem quandoque ſanguis profluat ruptâ aut
apertâ aliqua vena in epate, atque tum non ſolum per
aluum, ſed & per vomitum ſanguis effunditur. Et cogno-
Fluxus ſanguinis à copia eius

scitur hæc caussa ex relatione ægri, qui an percussus vel lapsus fuerit, aut aliud aliquid graue onus eleuauerit, vel simile quid passus fuerit, referet. Verum pauci ab hoc profluuiio sanguinis euadunt, partim ob copiosum sanguinis fluxum, partim quia ex concreto sanguine in ventriculo in lipothymiam incidunt, partim in hydropem. Si quæ tamen salutis spes sit, ea cura adhibenda, quæ supra in sputo sanguinis proposita est. Deinde sanguinis per aluum fluxui occasionem præbet. Primò Intemperies epatis natiua calida. Hæc enim cum naturalis sit, alimentum attractum totum ferè in sanguinem vertit, cuius copiam cum natura absumere non possit, superfluum sæpe per hæmorrhagiam narium euacuat, quandoque ad intestina effundit. Secundò defectus alicuius membri. Cum enim ea pars sanguinis, quæ membro deficienti alimentum præbere debebat, abundet, natura eam ad intestina ablegat. Tertiò consuetæ alicuius euacuationis suppressio, vt si menses, hæmorrhoides, hæmorrhagia narium consueta substituerit.

Signa Diagnostica.

Signa.

Si sanguis à toto prodeat, & sola quantitate peccet, repente ille & copiose per interualla mediocria egreditur, & profusus ilicò concrescit, exitque sine notabili in ventre & intestinis molestia, & sine virium aliqua deiectione, & ferè etiam sine coloris in facie mutatione; & præcesserunt caussæ, de quibus antea diximus. Ideoque ægrotus interrogandus, an euacuatio aliqua consueta suppressa sit, an membrum aliquod amissum sit; quorum si nihil acciderit, in Epate caussa hæret.

Pregnostica.

Prognostica.

1. Si sanguis sola copia peccet, minus periculosus est eius fluxus, quam si simul qualitate, tenuitate scilicet atque acrimonia, quia talis longius à naturali statu recedit.

2. Difficilius toleratur, cæteris paribus, fluxus sanguinis, si materia in vias intestinorum superiorum prodeat: quia digniora illa & distributioni chyli destinata sunt, dolorisque ibi vehementiores existunt ob consensum cum partibus principibus.

Curalis.

Curatio.

Si ex sanguinis copiâ, aut suppressa euacuatione fluxus eius accidat, non sistendus est adstringentibus, & iis, quæ sanguinem condensant, ne suppressus aliò tendat, & grauiorem aliquem affectum excitet: sed victus parcior imperandus, & frictionibus, cucurbitulis; lauacris ad crura & brachia retrahendus & distrahendus, vt natura auara quasi facta sanguinem auidius postea retineat. Eodem modo curatur fluxus, qui ex redundantia sanguinis ob membrum aliquod amputatum ortum habet. Neque enim ille fluxus sistendus, sed sanguis minuendus victu parciore, & fluxus præcauendus statis temporibus bis vel ter in anno, sanguine emissio, prout eius redundantia postulare videtur. Si verò solum ex epate nimiam sanguinis copiam generante proueniat, & æger bene toleret, non sistendus fluxus, sed sinendus; cum sæpe cum valetudinis commodo fiat, & ætatis progressu sponte quiescat. Si verò immodicus sit, venæsectione euacuatio & deriuatio fiat. Interim epar paulatim temperare, & victum nonnihil minuere conuenit, ne nimia sanguinis copia generetur. Prodest & serum lactis chalybeatum, aut in quo semina melonum cocta sint. Succus item aut decoctum endiuie vel plantaginis cum puluere rosar. rubrar. & corall. rubror. Clysteres quoque ex sero chalybeato cum adstringentibus cocto vtiliter iniici possunt. Si sanguini bilis, quæ cum acrem & ad fluxum promptiorem reddere solet, sit admista, hæc prius leniter euacuetur iis, quæ simul adstringendi vim quandam obtinent. vt: ℞. *Myrobalanor. citrinar. ℥.ij. rosar. rubr. 3. ss. sem. acetose ℥.j. Coq. in aqua plantaginis.* Dosis sint ʒ. iij. quibus rhabarb. ʒ. ij. addi possunt. Postea adstrictio fiat cum trochiscis de spodio, terra sigillata, syrupo de rosis siccis, &c.

Dieta.

Qui plethorici sanguinem deiciunt, iis consulit Galenus, 4. de articul. vt minus comedant, quam prius, & cibos quidem pauci alimenti, frequenter aluum ducant, quantum possunt exerceantur, frictionibus vtantur: ante cibum sæpe, post nunquam lauentur. Si quis aq̃ui vti pos-

Curatio.

Dieta.

sunt digerendi vim habentibus, id vel maximè faciant, abstineant à vino.

De Fluxu hepatico.

*Virtus
epatis in
quo con-
sistat, &
quomodo
debilitetur?*

Fluxus hepaticus ab imbecillitate epatis sanguinem rectè generare non valentis originem habet. Vt autem virtus epatis, sicut & aliarum partium, non consistit tantum in temperie, sed in calido & humido innato, spiritûque insito, qui est præcipuum instrumentum omnium facultatum: ita imbecillitas epatis non consistit tantum in temperiei mutatione, sed in defectu calidi innati. Calidum autem innatum extinguitur vel à causa frigida, vt intemperie frigida vicinarum partium, puta mesenterij, intestinorum, ventriculi, aqua frigida pota, medicamentis frigidis; Vel absumitur & dissipatur à calore vehementi, seu in epate, seu in partibus vicinis excitato, vt in febribus ardentibus: Vel absumitur à causis ficcantibus ex temperie scilicet sicca, fluxionibus & euacuationibus immodicis: vel suffocatur ab humida totius corporis constitutione. Platerus aliam adhuc causam ponit, caliditatem scil. epatis & sanguinis mesaraici summam tenuitatem, quæ oscula venarum aperiat, de quo infra in *questione* dicitur. Vt autem causæ, quæ imbecillitatem epatis inducunt, eiusque naturalem constitutionem vitiant, non sunt eiusdem generis: ita ipse fluxus non semper est eiusmodi. Nam aliquando solum sanguis serosus crudus & semicoctus excernitur, qui legitimus est fluxus hepaticus. Fluxus enim hepaticus legitimus prouenit ab imbecillitate epatis, ob quam sanguificatio non rectè perficitur, seu ab intemperie ipsam facultatem & calidum ac humidum natuum vitiante: Spuria verò ab intemperie non lædente facultatem, sed corrumpente eius opus, sanguinem scilicet; ita vt loco puri sanguinis impurus & corruptus proueniat, & ob quem etiam bonus sanguis in malum degenerat, cum in legitimo fluxu sanguinis nunquam bonus & perfectus sanguis in epate generetur. Atque hic spurius hepaticus fluxus fit, dum sanguis acrimoniam & mordacitatem acquirit ob bilem flauam, aut atram permistam; vel dum ex diuturna in epate,

*Fluxus
hepaticus
legitimus.*

Spurius.

& locis vicinis mora crassus redditur, & aduritur, sæpe etiam putrescit; vel dum epar limosum feculentum sanguinem generat lienis vitio, qui id quod feculentum est, ad se non trahit. Atque ita quamvis epar varias dispositiones pati, & variè alterari possit; tamen sola temperamenti & qualitatum in epate mutatio fluxum hepaticum propriè dictum & legitimum non producit, sed saltem spurium. Cum verò sanguis nonnisi crudus & imperfectus generatur, id non accidit, nisi vi sanguificatrice epatis læsa ob calidum & humidum epatis innatum imminutum: Atque hinc accidit, quod febres ardentes, immodicæ euacuationes, & aliæ causæ calidum, humidumque innatum epatis absumentes & dissoluentes, hydropem, & hunc hepaticum fluxum excitent, reliquæ alterationes non item.

Signa Diagnostica.

Fluxus hepaticus ab imbecillo epate, & præcipuè legitimus, faciliè cognoscitur. Id enim, quod exit, dilutè rubet, ut lotura carnis animalis recens mactati, neque con crescit & frequentius effluit, ob læsam simul epatis re-
tentricem, sine aliqua mordicatione, nisi plus bilis simul efferatur. Distinguiturque hic fluxus à diarrhœa, quod in diarrhœa nulla adsit imbecillitas epatis; in fluxu verò hepatico signa epatis imbecillitatis manifesta adsint. Nam cum epar est frigidum, color totius corporis est pallidus, palpebræ sunt quasi inflatæ, pedes tument, excrementa sunt cruda & aquosa, abest sitis & cibi appetentia. Et cum incipiente tali fluxu notum habere utile sit, à qua causa originem duxerit, faciliè ex antecedentibus morbis id cognoscere licet.

Prognostica.

1. Omnis fluxus hepaticus malus. Ducit enim ad cachexiam, hydropem, tabem, & tandem mortem. Hippocrates & Galenus, 2. *Prognost. text. 17. & seqq.*

2. Incipiens, & in iuuenibus difficulter curatur: inueteratus & in senibus ferè nunquam.

3. Quibus hepaticis sputum cruentum siue subpallidum siue biliosum meracum, statim lethale. Hippocrates,

Signa.

Prognostica.

tes, 6. Coac. text. 21. Magnum enim affectum indicat, in quo neque epar per loca conuenientia expurgari potest, sed partes supra septum transuersum in consensum trahit.

Curatio.

Curatio. In legitimo sanguinis hepatico fluxu ab euacuantibus abstinendum, sed epar roborare, & calidum innatum reficere oportet, vt auctâ calidi innati substantiâ ad pristinam constitutionem epar reducatur. In hunc vsum nec calefacientia, nec refrigerantia per se satisfaciunt, sed potius ea requiruntur, quæ epatis substantiam reficiunt, simulque moderatè calefaciunt; vt & in atrophia & rabe, ita & in hoc affectu calidi innati substantiam potius augere, quàm in qualitatibus mutandis solum occupari conuenit. Atque ita cum ista sese habeant, tutissimum est, alimenta medicamentis, & medicamenta alimentis ita temperare & miscere, vt facilè in epatis substantiam vertantur, iecûrque maiorem caloris naturalis copiam acquirat; quo aucto postea alimenta facilius concoquere possit. Ideoque inter cibos perpetuò vnus exhibendum, qui epatis substantiæ sit simillimus, isque condiendus medicamentis, quæ intemperiem epatis corrigere valent; qua in re etiam ad causas, quæ præcesserunt, respectum habere non inutile est. Commendatur adhuc vsum epar & sanguis anseris, anatis, gallinarum, testudinum, pullo- rum testes, è quibus varia ciborum genera parari possunt, quæ aromatibus, cinamomo, caryophyllis, macere, croco & similibus condire vtile est. Imprimis commendatur epar lupi præparatum. Ludouicis Mercatus hanc aquam commendat, eamque omnibus cibis admiscere iubet.

℞. Epatis lupi recentis, aqua vitæ & sale abluti ℥. iv. sanguinis testudinum ℥. ij. pulu. santal. omnium ℥. j. schœnanth. ℞. j. eupatory viridis M. ij. rosarum P. j. pulu. cinamom. cassiæ lignæ, nardi, iunci odorati, calami aromat. croci, myrrhæ an. ℞. ij. rasura eboris, cornu. cerui an. ℞. iij. passular. Corinthiac. ℥. vj. theriacæ magnæ, Mithridatij, confectiois alchermes, dissolutor. in spiritu vini an. ℥. ℞. terebinthinæ abietis ℥. j. mellis, sacchari an. ℥. v. vini albi & rubri odorati, aqua eupatory an. lb. iij. Macerentur per triduum & postea destil-
lentur.

lentur. Atque ita in prima mensa semper aliquid cibi medicamentosi offerendum, postea is, quem æger audius appetit, modò non sit crassæ & prauæ substantiæ. Exhibeatur quoque pulvis epatis lupi præparati cum conferua rosarum, cinamomo & passulis. Vel ℞. Pulpæ passular. Corinthiacar. cum vino veteri & generoso extra. ℥. ss. cortic. citri conditor. ʒ. ss. specier. aromatici rosati ʒ. j. diarrhodi abbatis, diatragacanthi. an. ʒ. ss. diamargar. frigidi ʒ. ij. puluer. corallior. ʒ. j. ss. epatis lupi præparati ʒ. iij. santalorum omnium ʒ. j. M. Vel fiat talis pulvis. ℞. Epatis lupi præparati ʒ. ij. spec. diarrhod. abbat. sine camphora aromatici rosati an. ʒ. ss. rhabarbari ʒ. j. corticum thuris ʒ. ss. spodi, spicæ an. ʒ. ss. F. Pulvis. Possunt etiam hic aquæ, aut potius decocta epatis vitulini, cum herbis epaticis, additis quibusdam moderatè adstringentibus, usurpari. Si epar serofa humiditate abundare videatur, vile fuerit rhabarbarum aqua rosarum & cinamomo præparatum in substantia fumere vel solum vel cum conferua rosarum. Extra quoque epati roborantia adhibeantur.

Dieta.

Victus ad calidum vergat, cibique sint εὐχρηστοί & ἐμπύκτοι, passulæ imprimis viles sunt; quoniam epar confortant, & si vitiosum aliquid in eo contineatur, id in benignum commutant, teste Tralliano. Videatur etiam infra part. 6. sect. 2. cap. 1. de Imbecillitate epatis.

Q V Æ S T I O.

Quenam fluxus hepatici causa proxima sit?

Calidi innati defectum proximam fluxûs sanguinei causam esse, supra dictum. Verùm à vulgata illa doctrina dissentire videtur Platerus, qui sanguificationis defectum ad fluxum hepaticum gignendum sufficere non putat, sed causam aliam adhuc in epate & illi annexis venis mesaraicis, eamque insolitam, addendam censet, statuitque, eam esse sanguinis mesaraici summam tenuitatem, seu ipsius ichorem, hoc est, tenuiorum partium copiam, osculorumque venarum amplitudinem & dilationem, cuius causam esse statuit epatis caliditatem potius, quàm frigiditatem, à qua, accedente insuper sanguinis

guinis constitutione tali, venarumque *ἀνατομῶν* eueniat, ut serum rursus per hanc viam exiguis guttis sanguinis tinctum in intestina relabatur, nuncque fluxum serosum & cruentum efficiat. Verum enimvero si non de spurio, sed de legitimo fluxu hepatico loquitur Platerus, res ferè eodem redire videtur. De hoc enim ipso quæstio est, unde illa tenuitas sanguinis mesaraici sit, quæ oscula venarum dilatat ac aperit. Atque hæc procul dubio à peculiari epatis vitiosa constitutione & calidi innati in eo defectu ortum habet, quæ pro sanguine bono, & suo modo crasso hunc serosum generat: sicut idem in hydrope euenit; imò & in aliis partibus euenire videtur, præcipuè in nervi & nervosis partibus affectis, quæ, dum sanguinem affluentem rectè mutare & sibi assimilare non possunt, is in serosam quandam naturam & ichorem quasi degenerat, quem vulgo *das Gliavasser* appellant. Atque ista constitutio non solum in qualitatibus primarum mutatione, sed & in calidi innati diminutione consistit. Ideoque cum causam huius morbi statuit esse Platerus potius caliditatem, quam frigiditatem, id de incipiente potius, quam iam confirmato fluxu verum est. Etsi enim calor in febribus ardentibus malum hoc quandoque excitet: tamen id non fit, nisi per calorem illum calidum innatum dissipetur, & absumatur. Quo absumpto epar etiam refrigerari necesse est, idque tale euadere, ex facie & aliis epatis notis apparet.

~~~~~

C A P V T IX.

De Fecum alui per aliena loca excretionem.

Excre-
mentorum
alui re-
sectio per
os.

Ecce alui, quæ secundum naturam per intestinum rectum & anum euacuatur, quandoque præter naturam per alia loca excernuntur. In ileo ore ea reici supra dictum, quod malum plerumque lethale est. Sed & hoc obseruatum, quosdam toto vitæ tempore excrementa alui per os reddidisse: id quod Romæ à quodam factum narrat Mercurialis, lib. 2. de excrem. cap. 4. & Schenckius, ex obseruationibus D. Volfij, refert, Constantiæ circa annum 1530. quendam fuisse, qui viginti annos excrementa

crementa sicca omnia euomit, aluo nihil reddens, interim mediocriter sanus & suo officio fungens vsque ad multam senectam. Et idem ex obseruat. D. Ioh. Posthij refert anno Domini 1579. Coloniae puellam fuisse viginti annorum, quæ ferè tertio quoque die alui excrementa per os reicere solebat, idque iam vltra triennium continuat, clysteribus & aliis medicamentis frustra adhibitis. Decumbebat autem illa perpetuò, quod crura habebat omnia contracta, interim satis benè colorata, ingeniosa admodum & facunda. Et Thomas à Vega, *comm. ad cap. 2. lib. 6. Gal. de loc. aff.* refert virginem quandam ex retentione excrementi in integram perpetuamque omnis excrementi & humidi & sicci retentionem incidisse, & exiguum alimentum sumxisse, per os crebrò reiecisse, & vixisse epilepticam.

Causa huius grauissimi symptomatis fuit motus fibrarum intestinorum inuersus. Cum enim secundum naturam motus & contractio incipiat à parte superiore, & versus inferiora progrediatur, donec excrementum per aluum reiiciatur: Si ex voluntaria fecum retentione vel alia de causa natura semel atque iterum frustra hunc motum tentet, inuerso ordine eum aggreditur, & ab ano inchoat, & versus ventriculum tendit, idque sæpe tanta vi, vt anum planè occludat & constringat, & quæ in eum intruduntur, vel infunduntur, versus superiora protrudat, vt supra etiam *de Ile* dictum. Cui malo nisi maturè succurratur, medicamentis lenientibus & laxantibus, vt *eodem loco* dictum, malum plerumque incurabile manet.

Per vmbilicum post abscessum inter pectinem & vmbilicum ruptum puero cuidam Mediolanensi octo annorum feces alui egressas, puerumque tamen ab hoc malo liberatum fuisse, refert Cardanus, *lib. 18. de subtil.* Et Alex. Benedictus, *Prætic. lib. 20. cap. 34.* narrat, cuidam Veneto puero ex abscessu intestina perforata fuisse, vt per vmbilicum magnam excrementorum partem singulis diebus emitteret; sano tamen similem per domum ambulasse. Per alia etiam loca perforatis intestinis & excitatis fistulis feces alui sæpe longo tempore excretas fuisse obser-

uatum, vt referunt Auicennas, Rhases, in 13. continentis. Matth. de gradibus, de fluxu ventris, Fernelius, de part. morb. & sympt. lib. 6. cap. 4. Marcell. Donatus, de histor. medic. mirab. lib. 5. cap. 4. Fallopius, de cap. vulnerib. cap. 12. Platerus, lib. 3. obseru. sub finem. Refert etiam Guil. Fabricius, cent. 1. obseru. 51. se vidisse adolescentem, duodecim annos natum, qui tumore musculorum rectorum abdominis laborabat, quo rupto excrementa per quatuor aut quinque hebdomades per eum locum, nil verò per aluum egressit. Quæ in eius cadauere inuenta sint, ibidem videantur. Quomodo autem hoc accidat, & quomodo fiat, vt feces in cavitatem abdominis non excidant, si causa quærat, vero consentaneum est, id fieri, si Intestinorum vulnera eo in loco incidant, vbi carnes musculorum abdominis portiones existunt, & intestinorum, ac musculosæ carnis labia mutuo conglutinantur, & ita via paratur, per quam feces extra corpus educi possint. Talia autem mala omnino incurabilia sunt. Refert etiam Schenckius ex obseru. D. Iohann. Hessi, quandam Salomen Sueuam, cum incidisset in colicam, & à mulierculis applicarentur multa calida, contraxisse abscessum in intestinis, quo rupto materia defluxit ad partem femoris superiorem pedis dextri, per quatuor digitos à peritonæo infra, & ibi fecit saccum, quo aperto effluxit pura sanies, deinde per multos menses quoties egerebat feces, tenuiores per illum locum effluebant. Curata tamen fuit perfectè, corpore purgato, & exhibitis primo decoctis ad vulnera consolidanda vtilibus per multos dies, & imposito emplastro ad rupturam, vt tamen in lecto iaceret, & tandem decocto ligni propinato. Refert etiam Guil. Fabricius, centur. 1. obseru. 74. iuuenem quendam per inguen excrementa alui egressisse. Cum enim ex alto in terram cecidisset, atque eo casu cuspide pali abdominis musculos peritonæumque vulnere in cavitatem abdominis penetrante confodisset, intestina per vulnus exciderunt, quæ cum nec reponi commodè nec retineri potuissent excrementa ab eo tempore nunquam per aluum, sed per intestinum hoc exoneravit iuuenis, atque variorum

Medicorum,

Cur feces, intestinis perforatis non in cavitatem, abdominis excidant?

[illegible]

*De rebus variis, alienis & monstrosis per aluum
excretis, & ventris murmure.*

Res aliena per alium excreta.

Accidit interdum, vt planè nigra deiciantur per al-
uum. De quo quidem Hippocrates, 4. aph. 21. *Deiectiones
nigræ sanguini atro similes spontè prodeuntes, siue cum fe-
bre, siue sine febre, pessimæ sunt.* Petrus Salius Diuersus

Nigra
deiectio-
nes.

K k

tamen

An nigra tamen monet medicos, ne semper (nigras deiectiones,
deiectiones cum sapissimè omni periculo vacent, timeant. Sed rectif-
nes sèper simè addit: si vltæ excretiones contingant in morbis acu-
pessima? tis, & materia educta non sit atra bilis, sed verè melan-
cholicus humor, qui est fex sanguinis, quandocunque
eveniunt, omni carere discrimine, ad bonumque termi-
nari, exoneratâ per has à graui materia naturâ ipsâ. Si
enim splen præter naturam sese habeat, limosa hæc ma-
teria plurima accumulatur circa viscera, in venisque illis
communibus, & si abundantior colligitur, etiam in me-
senterio & circa pancreas, quæ totius corporis veluti al-
tera sentina est, aggregatur, quæ tandem cum grauis ad-
modum naturæ fuerit, insurgente virtute expultrice, na-
tura eius excretionem tentat, hincque deiectiones fiunt
nigerrimæ, quibus aliquando & simul connectitur eius-
dem superfluitatis vomitus, ita vt species Cholera vi-
deatur. Supra enim & infra eandem materiam nigram
excernunt ægri.

Deiectiones nigrae triplices. Sunt nimirum deiectiones nigrae triplices. Prima est
ex sanguine, qui è venis excidens in grumos concrefcit,
atque fit, quam Hippocrates μέλον αιμα, Galenus μελονει,
appellat. Secunda est ex humore melancholico naturali,
seu fece illa sanguinis, quæ circa lienem colligitur, & fu-
sa liquatâque manet, nec in grumos concrefcit. Tertia
est ex bile atra, quæ colore nigra est, splendens, atque
acris. Primi generis deiectio non ita periculosa est, nisi
forfan sanguis putrescat, atque veneni naturam induat,
aut caussa sit magna, vnde illa sanguinis collectio proue-
nit. Secunda equidem sæpe fit cum ægri commodo, vt
dictum: lienis tamen & vasorum splenicorum debilita-
tem arguit. Ideoque videndum, an talis euacuatio fiat
per crisin, & à naturæ robore, an verò symptomaticè.
Tertia pessima est, vtpote quæ accidit ab humore pessi-
mo. Et si vero ex secundi generis illa deiectione vires
nonnihil languidiores reddantur: tamen materiâ eua-
cuatâ æger in meliorem statum deducitur. Medici ergo
officium tunc est, in ipso paroxysmo intestina saltem
clysteribus abstergere & munire, ne à materia transeunte
offen-

offendantur; Abstergentia etiam exhibere, & si vomitu simul materia reiiciatur, eum lenioribus medicamentis faciliorem reddere; ab oxymelite verò & omnibus acidis, ac quæ acetum recipiunt, abstinere, simul verò vitare ventriculum roborantia & adstringentia, siue intus exhibita, siue extra applicata, ne materia detineatur. Postea autem dispicere, an alimentorum ratione, an verò lienis vitio hoc accadat. Si alimentorum vitio id fiat, meliores præbendi. Si vitio lienis id contingat, videndum, an ob eius imbecillitatem vel obstructionem id accadat, vitiumque id corrigendum, ut postea de *lienis præternaturalium affectibus* dicetur. Si quid etiam materię eiusmodi reliquum sit, id per intervalla euacuandum. Etenim si materia tota non euacuatur, vel etiam causæ eam generantes non tollantur, recidiva fieri solet, ægrumque tandem vel in hydropem vel malas ventriculi affectiones conii-citur, vel materia detenta acrimoniam acquirens & in atram bilem degenerans naturam ad excretionem vehementer stimulare, ægrumque vnica enormi euacuatione de medio tollere solet, quod iis præcipuè accidit, qui vina generosiora & aromata multa in continuo usu habent.

Pus.

Pus etiam interdum per aluum deiicitur. Idque ex partibus vicinis, ut cauo epatis, vel abscessu aliquo, in mesenterio latente faciliè fieri potest. Hoc verò admiratione dignum est, quod etiam à partibus remotis, ut artubus, materia per aluum euacuatur, id quod comiti Mansfeldiano tormento manuali ad sinistri cubiti articulum vulnerato accidisse refert Ambros. Paræus, *lib. 10. cap. 12.* Egro enim diarrhoea superuenit, qua purulentam & fetidam saniem à brachio & vulnere manantem reddebat. Idem aliis etiam duobus accidisse testatur, *lib. 16. cap. 49.* Neque hoc impossibile est. Si enim in febribus natura sponte sæpè, tum etiam medicamentis irritata in aliis mēbris vitiosos humores in vena caua passim latitantes à bonis humoribus separare, eosque per ventrem euacuare potest: Cur non etiā saniem à magnis vulneribus in proximās venas sese insinuantem per aluum expellere possit?

Pus per aluum deiectū. Cur à partibus remotis pus per aluum euacuetur?

Vermes.

Vermes per alui excreti. Vermes quoque per aluum aliquando euacuari notum est, de quo supra *sect. II. cap. 5. de vermibus* dictum. Imo etiam lacertas per aluum excretas fuisse refert Gemma *Lacerta Cosmocriticæ lib. I. cap. 6.* Et anguillam viuam cubiti longitudine, quam instar fœtus nouem mensibus gestarat, puellam annorum 14. per sedem excreuisse idem *lib. 2. c. 2.* narrat. Scarabæi genus omne cornutum per aluum excrementum fuisse ab anu pleuritica, scribit Gesnerus, *lib. 3. epistol.*

Lapides & Tophi.

Lapides & tophi per alui excreti. Lapidum & tophorum varia genera per aluum excreta fuisse testantur Gentilis, *comm. ad Can. Auicenn. lib. 4. fen. I. tract. de febre sextana.* Gordonius, *part. 5. cap. 18. Pract. Matth. de gradibus, ad 9. Rhaz. capit. de colica.* Sauanorola, *tr. 6. cap. 16. rubr. 17.* Guainer. *cap. I. tract. de calculosa passione.* Thom. à Vega, *comm. ad cap. 5. lib. I. de loc. aff. Galeni.* Beniuen. *de abdit. sanat. causis cap. 14.* & alij plurimi, quorum obseruationes collegit Ioh. Schenckius, *lib. 3. obseru.* Retulit mihi etiam vir nobilis, se in acidulis Egranis aliquot calculos nigros excreuisse. Monstrauit mihi idem aliquot magnitudine pisi, colore terræ sigillatæ Strigenfis, sed duriores, quos excreuerat. Globum tophaceum tunicâ inuolutum suberis substantia à fœmina quadam excrementum fuisse testatur Scholiographus, *ad cap. 56. lib. 2. Hollerij de morb. internis.* D. Iacobus Oethæus refert filium suum tres menses natum, cum grauissimis & continuis doloribus vexaretur, post exhibitam tribus diebus continuis cassiam cum betonicæ syrupo mixtam excreuisse globulos plurimos, intus putrida & saniosa materia repletos, extra vero membrana quadam obductos.

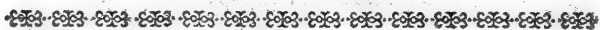
Ossa.

Ossa per aluum excreta. Mirum tandem hoc est, quod è Christophori Rumbau-
mij Medici quondam Vratislaviensis obseruationibus refert Schenckius, *lib. 3. obseru.* Anno 1577. anum quandam Lipsiæ in ædibus D. Simonis Simonij cum latus afflisset, particulam costæ spurix palmæ vnus longitudine satis acutam ab integra effractam per abdominis cavitatem ad intestinum rectum delapsam, eo perforato, per aluum

aluum eieciffe, intestino breui consolidatō. Officula parua è pedibus gallinarum, quæ aliquot annis in intestinis hæferant, per aluum reddita fuiffe, refert Platerus, in fine lib.3. obseruat. Casei etiam concreti induratique & Caseus diu in intestinis retenti magnam copiam quendam post concretis diuturnos cruciatus per aluum reddidisse supra ex Platero dictum. *concretis & induratus.*

Murmura & rugitus Ventris.

Tandem etiam inter symptomata intestinorum, & qui- *Murmura*
dem quæ auditui occurrunt, sunt ventris murmura & *ra ventris*
rugitus. Qui sanè virginibus sunt frequentiores & mo- *tris &*
lesti etiam; aliis tamen quoque accidunt, & morborum *rugitus.*
quorundam ventriculi & intestinorum sunt symptomata. Habent enim ortum à flatibus in intestinorum cavitatibus *Causa.*
conclufis, & hinc inde discurrentibus, nec exitum inuenientibus. præcipuè verò circa finiftrum hypochondrium & in colo, vt & circa vmbilicum, quod eò loci intestina tenuia maximè conuoluantur. Occasionem etiam huic malo præbent virgines interdum, dum ventrem nimis arctè constringunt, vt graciles sint. Ita enim flatus in intestinis compressis retinentur. Ipsum hoc symptoma ni- *Prognosis.*
hil per se periculi habet; nisi quod, præcipuè in virginibus, turpitudinem quandam parit. Si quid verò periculi portendit, id est à cauffis, à quibus flatus pendent, de quo supra dictum. Tolluntur autem ista murmura cauffis, à *Curatio.*
quibus pendent, ablatis: cruditates scilicet amouendæ, flatusque discuriendi, cùm exhibitis tum extra applicatis medicamentis, de quibus de imbecillitate ventriculi & colica ex flatu dictum, quæ hic repetere opus non est.

DE SYMPTOMATIBVS ANI.

C A P V T XI.

De Ani Paralyfi, ftupore & dolore.

ANus musculo suo, qui sphincter ani appellatur, *Ani Pa-*
clauditur, ne feces quouis tempore excidant, sed *ralysis &*
pro arbitrio hominis, vbi stimulum excretionis sentit, ex- *stupor.*
cernantur. Sensu etiam exquisito anus est præditus vt

*Num in
Apople-
ctici ani
sphincter
resolua-
tur?*

stimulum excrementorum sentiat, ne ea iusto diutius retineantur. Interdum autem utraque hæc actio læditur. Platerus equidem hoc negat, & licet in Apoplexia adsit omnium partium resolutio, ut & si in alia paralyfi partes inferiores omnes resolutæ sint, nihilominus feces alui reiici, podicemque sponte retrahi posse putat. Verum memini aliquoties in Apoplecticis musculum hunc ita resolutum fuisse, ut anus planè hiarit; unde etiam clysteres iniecti retineri non potuerunt. Verum accidit hoc saltem in Apoplexia grauissima, & Apoplexiæ plerumque lethalis indicium est. Interdum etiam sensum, quo præditus est, anus perdit, ut stimulum excrementorum non sentiat. Utraque affectio ortum habet nervo sexti paris, à quo intestina nervos accipiunt, affecto, & quidem quod spiritus animalis in eum vel non influit, idque ideo, quia aut in cerebro aut nervo sexti paris est angustia, ut in apoplexia & paralyfi accidit; vel licet influat, non recipitur, idque aut ob intemperiem frigidam & humidam, aut etiam vim narcoticam; quod fieri potest, si quis in lapide frigido fideat, aut opiatum medicamentum ano sit inditum. Curatur autem hæc paralyfis & stupor eodem modo, ut aliarum partium paralyfis & stupor.

De ani Pruritu.

Ani Pruritus.

Ut anus sensum interdum amittit: ita contra quandoque pruritu & dolore corripitur. Pruritus atque ani assidua mordicatio ab iisdem ferè causis ortum habet, à quibus tenesmus. Primò nimirum ab humore falso, viscido & mordaci sphincteri inhærente: deinde à fecibus acribus ibi relictis & adhærentibus: tertio à vermibus in intestino recto, ascaridibus puta: quarto ab ulcere in ano.

Ratio Curatio.

Curatio pro causarum diuersitate instituenda. Nam si cum tenesmo sit coniunctus pruritus, curatio eodem modo peragenda, ut mox de tenesmo dicetur. Si ab humore falso sit pruritus, eadem ferè curandi ratio est: humor nimirum falsus & acris euacuandus, podex ablendus vel fouendus decocto foliorum maluæ, violariæ, salicis, florum verbasci, rosarum, vel aquâ plantaginis, cui parum aluminis sit admixtum, vel succo ebuli.

De Ani Paralyfi, ftupore & dolore. § 19

Si à ffordibus & fecibus relictis, ex abluendæ decocto verbaſci. Si à vermibus, curatio inſtituenda, vt de aſcari-
dibus dictum, vermésque expellendi clyſteribus & glan-
dibus conuenientibus, vel goſſypio terebinthina illito
extrahendi. Si ab vlcere fit pruritus, curatio ad vlcus di-
rigenda, vlcuſque mundum ſemper conſeruandum. Vti-
le eſt tum hoc vnguentum. *℞. Tragacanth. ſulph. citr. li-
thaig. an. ꝑ. j.* Terantur & cum aceto atque oleo roſac.
F. Linimentum.

De Ani dolore.

Interdum etiam anus inſigni dolore corripitur: id Ani do-
lor &
eius.
cauſſæ.]
quod accidit præcipuè in hæmorrhoidibus, inflamma-
tione, eryſipelate, aliisſque tumoribus & vlceribus. Cauſ-
ſæ etiam externæ eandem dolorem excitare valent. Ita
refert Platerus, *lib. 2. obſeru.* Medicinæ quendam ſtudio-
ſum, cum chartâ, quâ capſici ſemina aſſeruârat, nates ab-
ſterſiſſet, ſubitò tantum ardorem & dolorem ſentire cæ-
piſſe, vt nullibi quieſcere poſſet, & præ dolore ferè inſa-
niret. Idem alij cuidam, qui podicem chartâ, in quâ pi-
per contentum erat, abſterſiſſet, accidiffe idem refert.
Idem ſcribit, ruſticum quendam talpam viuam in ſaccu-
lo lineo caligis inſuto incluſiſſe. Cum autem ille in men-
ſa apud ſodales moram traheret, talpam exitum quæren-
tem primò panem, quem tum in ſacco geſtabat, mox &
ſaccum perterebrâſſe, & in clunium interſtitium ſe in-
gerentem ad podicem vſque progreſſam pedibus ante-
rioribus, quibus terram fodere ſolet, anum dilataſſe, &
in eum irrepiſſe, magnumque dolorem ibi excitaſſe,
quam cum adſtantes extrahere niterentur, talpa contra-
nitente, pedibúſque & acutis vnguibus inteſtino infixis
ſeſe firmante, cruciatus ſummus excitatus eſt, vt ab ope-
re deſiſtere cogerentur, donec tandem æger exagitatus
dolore poſteriora ſupra ſcamnum ſæpe & validè concu-
tiendo talpam attonitam redderet, ita vt vltèrius in po-
dicem tota ſe non ingereret, ſed viribus amiſſis extrahi
poſſet. Periculofum malum ani dolor eſt, & quod vires
valde deſicit ægróque interdum mortem aſſert. Curatur Prognó-
ſticum &
Curatio.
autem rectiſſimè, cauſſis, à quibus dolor pendet, ſublatis,

de quo suo loco. Et si à rei alicuius externæ acris contactu dolor excitetur, locus aquâ tepidâ vel lacte abluendus, vel æger balneo aquæ dulcis tepidæ infideat. Ad dolorem autem leniendum anodyna, & si opus sit, etiam narcotica, adhibenda, vt: ℥. *Pingued. gallin. recent. butyri recent. an. 3. j. vitell. oui num. j. mucilag. sem. psyll. 3. iij. croci 3. ʒ. cera parum.* F. Linim. Vel ℥. *Mucilag. sem. psyll. 3. j. cremor. lact. 3. iij. emuls. sem. 4. frig. maior. 3. j. vitell. ouor. num. ij.* Misce. Vel ℥. *Thuris, myrrhæ, croci, opij an. 3. j.* Puluerisata excipiantur mucilagine sem. psyllij & vitello oui ac pomata. Fiant suppositoria mollia. Si dolor valde vrget, etiam laudanum opiatum vel alia opiata exhiberi possunt.

C A P. X I I

De Tenesmo.

Tenesmus.

Tenecularis verò doloris ani species est Tenesmus, qui dysentericiæ sæpe accidit, imò à Galeno, 3. *de caus. sympt. cap. 2.* inter dysentericiæ species refertur. Dicitur à Græcis *τενισμός* (quam vocem & Latini imitati tenesimum & tenasimum dixerunt) à tensione; cum in eo assidua & molesta tensio in podice percipiatur. Est enim tenesmus nihil aliud, quam assidua per aluum deiicienti cupiditas cum dolore, in qua vel nihil, vel pauca mucosa & cruenta deiiciuntur.

Causa.

Causa.

Causa continens huius mali & proxima est, quicquid facultatem expultricem in intestini recti extremitate stimulare potest. Propria enim huius intestini actio est excretio, & præcipuè in extremitate eius vis illa viget. Hinc pars affecta in hoc malo est podex, seu extremitas recti intestini. Hæc enim solâ, non verò quavis intestini recti parte affectâ hoc malum excitatur. Nam fissuræ ani non inferunt tenesimum, nisi insint huic parti, cui egerendi cupiditas naturaliter insita est. Quotiescunque igitur vis illa in hac parte stimuletur à quacunque causa, deiicienti desiderium, ac conatus excitatur, etsi sæpe inanis. Sed vt hoc fiat, causa illa intestinò adhærere & quasi affigi debet. Nam si facillè præterlabatur, consuetam saltem egerendi cupiditatem excitat, non verò præternaturalem.

Achinc accidit, vt licet bilis flaua maximam stimulan-
 vim habeat: quia tamen præterlabitur facile, & ob tenui-
 tatem parti non adhæret, raro tenesmus excitet, & non
 nisi cum osculis vasorum ad intestinum hoc tendentium
 adhæret; id quod interdum ex nimio conatu excernen-
 di accidit, referatis præter naturam osculis. In dysente-
 ria quidem vel exulceratio eiusdem intestini, vel humor
 acris, mordax, & falsus inferiori intestini recti parti ad-
 hærens eamque vellicans huius mali causa est. Præter
 has causas etiam expultricem stimulare valent calculus
 vesicæ, præcipue in collo vesicæ hærens, tumor partium
 vicinarum, vt vteri, quod grauidis sæpe accidit; hæmor-
 rhoidum, vasorum seminalium; vermes, vlcus muscoli ve-
 sicæ claudentis. Intemperies quoque frigida contracta
 ex sessione super lapide frigido, aut mora in aqua frigi-
 da. Nonnulli quidem cum tenesmus, qui citra exulce-
 rationem fit, nothum tenesmus dicendum putant; ve-
 rum sine causa. Nim et si secundum causas, & mali gra-
 uitatem non exigua sit differentia: tamen quia tenesmi
 natura & ratio in assiduo & ferè inani deiiciendi co-
 natu consistit; quodocunque causa aliqua adest, quæ
 hoc reiiciendi desiderium excitat, tenesmus meritò ap-
 pellari potest.

Signa Diagnostica.

Facile hoc malum cognoscitur. Assidua enim adest *Signa.*
 deiiciendi cupiditas cum dolore, etsi sæpe nihil deiicia-
 tur; interdum verò puca, mucosa & subcruenta. Prola-
 bitur nonnunquam & intestinum rectum ex nimio ex-
 cernendi conatu; & urinæ difficultas ac stillicidium ac-
 cidit, propter vicinitatem ac consensum harum par-
 tium. De quo Hippocrates, 5. aph. 58. Ad recti intestini &
 vteri inflammationem, purulentosque renes accidit stran-
 guria. Causæ discernuntur ex iis, quæ excernuntur, &
 affectibus coniunctis. Itenim si à dysenteria causam ha-
 ber, pituitosus & falsus humor visu, & ex maiori co-
 natu ac paucis excrementis colligitur; biliosus ex maiori
 mordicatione & pruritu: reliquæ causæ ex affectibus
 coniunctis cognoscuntur.

Prognostica.

1. Tenesmus facile tollitur, neque vnquam per se in- *Progne-*
 gulat. *stica.*

gulat. Celsus, lib. 4. cap. 18. 2. Quia tamen non leuia symptomata & mala saepe secum trahit, tum satis periculosus est. Nam, vt Hippocrates, 7. aph. 27. scribit, *Si praegnantia tenesmus superuenerit, abortus caussa est*: siquidem contentione seu sollicitatione assidua ac molesta cum totum corpus, tum maximè vterus laborat, vtpote recto intestino cognatus & affinis: vnde non mirum, si frequentius exurgendo desidendoque, & vehementius connitendo abortus fiat, vt Galenus, in comment. ait. 3. Quò caussa, à qua oritur, grauior, & periculosior tenesmus, vnde qui ab atra bile excitatur tenesmus omnino periculosus est, cum quasi cancer exulceratus sit. 4. Saepe ex neglecto tenesmo vlcus relinquitur sordidum, idque in fistulam transit, quæ ægrè curatur.

Curatio.

Curatio.

Curandi ratio varia est pro caussarum varietate. Si ab eadem cum dysenteria caussa oritur tenesmus, & dysenterix succedit, eadem ferè curandi ratio est, quæ dysenterix, & propterea vniuersales euacuationes, prout opus, instituendæ. Postea parti affectæ succurrendum; humores stimulantés abstergendi; vlcus, si adsit, sanandum; pars roboranda, dolorque leniendus. Ideoque talis clyster pareretur. ℞. Hordei, flor. verbasci, an. M. j. rosar. rubrar. M. ss. lumbricor. lotor. & incisior. ℥. j. sem. psylli, cydonior. fœnugraci an. ℥. j. Coq. in lacte recenti Colaturæ ℞. lb. ss. Adde olei rosacei ℥. ij. vitellos ouorum ij. F. Clyster, qui abstergit & dolorem lenit. Quantas clysteris parua sit; cum saltem intestinum rectum abluere debeat: frequentius tamen iniiciatur. Foueantur & vicinæ partes circa os sacrum, & interfemineum decocto violar. althææ, verbasci, flor. chamamel. meliloti, sem. fœnugrac. lini, anethi; & inungatur oleo rosaceo, chamamelino, anethino, lumbricorum, vel communi, in quo sem. danci, cimini, angelicæ cocta fuerint. Si dolor sit vehemens, & vigilæ ægrum vexent, aliquid laudani opiatum cum syrupo de papauere exhibeatur. Dolore sedato; si vlcus restet in intestino recto, illud abluendum & consolidandum. vt: ℞. Hordei M. j. rad. consolidæ ℥. ij. plantaginis, saniculæ, rosar. rubr. an. M. ss. Coq. in aqua simpl. Colaturæ ℞. lb. ss. Adde mellis rosati ℥. ij.

ʒ. ij. vitellos ouorum ij. F. Clyster. Abstuto vlcere, semel
 atque iterum vel etiam ter de die talis clyster iniiciatur.
 ʒ. Decocti modò parati ʒ. v. boli Armeni, thuris, myrrhæ,
 sanguinis draconis an. ʒ. ʒ. Misce. Commodiora adhuc
 sunt suppositoria; cum ipsi loco affecto rectius & diu-
 tius adhærere possint, fiuntque ex seuo hircino cum
 puluere thuris, tutia & similibus. Et si vehemens dolor
 adsit ʒ. ij. vel iij. opij vel laudani opiati admisceri pos-
 sunt. Vel paretur tale suffimigium: ʒ. Mastichis ʒ. j. bu-
 ris, styracis calamitæ an. ʒ. ʒ. flor. verbasci, rosar. rubrar. an.
 ʒ. ij. F. Puluis pro suffimigio. Aut paretur suffimigium ex
 pice cum semine rutæ, anisi, fœniculi, thure. Vel fiat tale
 Linimentum. ʒ. Mucilaginis, sem. psyllij, cydonior. extract.
 cum decocto florum verbasci, & plantaginis an. ʒ. j. seu hir-
 cini ʒ. ʒ. vitellum oui, boli Armeni ʒ. ʒ. thuris ʒ. j. F. Lini-
 mentum. Si absque dysenteria tenesmus accadat, causa
 eius tollenda. Quapropter si absque dysenteria à lentis
 & falsis humoribus intestino adhærentibus excitetur,
 abstergerendi ij decocto hordei, malux, melle rosato. Si à
 biliosis humoribus, iidem abstergerendi decocto hordei,
 lacte, iure carniū, addito saccharo rubro. Si à calculo,
 vel etiam à fecibus induratis, (quam causam etiam qui-
 dam ponunt) fiat tenesmus, primò clysteres emollientes
 infundendi, qui feces emolliant & vias laxent, postea
 acres, qui emollitas feces & calculos educant. Si à ver-
 mibus intestino recto adhærentibus, idque mordentibus
 accadat tenesmus; clysteres, qui vermes necent, ex foliis
 perfici, absinthio, prassio, hyssopo, hiera simplici & simi-
 libus iniiciendi. Si à refrigeratione nimia intestini recti
 oriatur, calefaciendum id est mentha, semine lini, anethi
 in sacculum inclusis, coctis & ano appositis. Vel fomen-
 tetur anus decocto horum; vel vapor ex decocto talium
 ano excipiat, vel infusus ex decocto isto parentur: vel
 fedeat æger super tabula ex ligno cupressi, vel iuglandis
 calefacta & seuo hircino illita. Si à partium vicinarum
 affectibus per consensum excitetur tenesmus, iis sublati-
 & ipse tollitur.

De Hæmorrhoidibus.

Hæmor-
rhoides.

Hæmorrhoides Andem hanc de intestinorum affectibus tractationem claudant hæmorrhoides, earumque præter naturam affectiones. *Αἱμορροΐς* equidem quandoque pro omni sanguinis ex quacunque parte effusione & fluxu accipitur, & dum Hippocrates, 2. *Prorrh.* scribit, *ἡ αἱμορροΐδας ἔχουσι*, Celsus locum illum exprimens, sanguinem aliqua parte prorumpentem dixit, lib. 2. cap. 8. In specie tamen saltem de sanguine è venis ani & vteri effusione vsurpatur, vt ex eodem Celso, lib. 6. cap. 18. videre est. Imò vsus obtinuit, vt specialissimè pro eo sanguinis fluxu, qui fit è venis ani accipiat. Nec solùm de sanguinis fluxu ex hisce venis, sed & de iis ipsis venis vocabulum hæmorrhoidum vsurpatur. Patiuntur autem hæ venæ varios præter naturam affectus. Aliquando enim intumescunt, aliquando quoque inflammantur, doloremque patiuntur, aliquando verò sanguinem fundunt, qui fluxus hæmorrhoidum nominatur. Vnde hæmorrhoidum variæ sunt differentię. Primò enim sunt hæmorrhoides duplices, aliæ internæ, quæ è ramo splenico venæ portæ oriuntur, & per mesenterium circa colum & intestinum rectum extensæ terminantur in musculis ani & intestino interiore. Eaque est vnica, sociamque habet arteriam à mesenterica infra ramos producentem. Externæ verò à ramo venæ cavae epigastrico oriuntur, & in externas recti intestini partes, ani musculos scilicet disseminantur. Suntque duplices, vtrinque vna, & vtraque habet comitem arteriam ab hypogastrica deriuatam. Et hæmorrhoides à portâ ortæ solum intestinum rectum nutriunt, quæ verò musculos nutriunt, à caua vena oriuntur. Et quia partes, quæ hoc loco à caua nutriuntur, plures sunt, quatuor scilicet muscoli, vnus sphincter, qui in orbem intestinum rectum cingit, & alij duo intestinum attollentes & quartus cutaneus anum adstringens, hinc etiam vt modò dictum, hæmorrhoides à caua deductæ, duæ sunt, à portâ verò vna tantum. Et propter hanc diuersam

Hæmor-
rhoidum
differen-
tiæ.

sam hæmorrhoidum originem internæ quidem sanguinem & humores ex vena portæ & visceribus, ad quæ illæ pertingunt; externæ verò sanguinem in vena caua redundantem euacuant. Quia tamen eidem intestino recto inferuntur, communionem quandam horum vasorum esse, & osculis sibi mutuo occurrere, & ex hæmorrhoidibus internis humores vitiosos externis etiam communicari & per eas effundi, probabile videtur. De qua re pluribus infra, *de affect. hypoch. cap. I.* dicetur. Videatur etiam Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidibus.*

Deinde quia sanguis ad hæmorrhoidas affluens modo per earum orificia effluit, modo in iis subsistens eas in tumorem attollit, duplices inde hæmorrhoides constituuntur, cœcæ & apertæ. Cœcæ (clausas vel dolentes rectius dici putat Platerus) illæ dicuntur, quæ tantum tument & nihil excernunt; apertæ verò sunt, quæ suo tempore sanguinem effundunt. Et cœcæ quidem sæpè magno cum dolore intumescunt, dolorque, cum excrementa excernuntur, exacerbatur; imò interdum à dolore & sanguine effluente, neque exitum inueniente inflammatio excitatur. Galenus, *in lib. definit. medicar.* quinque adhuc proponit differentias, à magnitudine, numero, figura, loco & constitutione desumptas. A magnitudine, quod aliæ sunt magnæ, aliæ parvæ, aliæ mediocres: à figura, quam intumescences acquirunt, & inde etiam varia nomina sortiuntur, & à verrucis, acinis vuarum, moris, ficubus, quæ repræsentant figura, dicuntur verrucalæ, vuæ, mora, *συκώδεις* seu ficus, Latinis mariscæ, unde Martialis; *Ceduntur tumidæ Medico ridente mariscæ.* A loco, quod aliæ in ano sunt, aliæ in sphinctere, aliæ in intestino recto; A constitutione, quod aliæ mites sunt, aliæ malignæ, cancrodes, gangrænosæ. Hæmorrhoides autem quatenus tument, pertinent ad morbos magnitudinis præter naturam auctæ: Si verò sanguinem præter naturam fundunt, pertinent, ut Galenus, 3. *de sympt. caus. cap. 6.* scribit, ad symptomata in genere excretorum toto genere præter naturam. Neque enim omnium hominum est,

Hæmorrhoides cœcæ & apertæ.

Quinque hæmorrhoidum differentia sec. Galen.

Hæmorrhoides ad quam rerū p. n. classē refendat?

sanguis

*Quibus
regio-
bus flu-
xus hæ-
morrhoi-
dū magis
fit fami-
liaris?*

*Cui se-
cundum naturam excernitur.
xui potis-
simū ac-
cidat flu-
xus hæ-
morrhoi-
dum?*

*Qua pe-
riodo flu-
xant hæ-
morrhoi-
des?*

*Cur in
hæmor-
rhoidi-
bus cæcis
dolor ex-
citetur?*

sanguinem ex his venis effundere, sed quorundam, atque aliis etiam regionibus, ut meridionalibus, magis sunt familiares, aliis minus, ut septentrionalibus; quod illarum incolæ sanguinem calidiorem & magis adustum, harum frigidiorē habent. Et quibus hoc accidit, à causa præter naturam accidit. Neque enim solum tum præter naturales sunt, cum præter modum fluunt, sed etiam cum moderatè fluunt. Etenim quanquā, cum moderatè fluunt, utiles sunt, & à multis morbis præseruant: tamen humor, qui ad excretionem naturam stimulat, naturali modo se non habet, neque sanguis vnquam, nisi in foeminis, se-

Cui secundum naturam excernitur. Accidit autem fluxus hic præcipuè maribus, & quidem maximè in virili ætate constitutis: nonnunquam & foeminis. Et noui ipse nobilem foeminam, corporis constitutione sanguineam, affectioni tamen hypochondriacæ obnoxiam, quæ singulis mensibus ordinariè, & quidem die post menstruum fluxum decimoquarto hæmorrhoides patiebatur. Rarò vero ita ordinatè singulis mensibus fluunt hæmorrhoides, ut menstrua, sed quibusdam duorum vel trium mensium spatio, nonnullis singulis annis semel vel bis, prout humorum naturam stimulantium maior vel minor copia est. Excitatur vero in hæmorrhoidibus cæcis dolor, non ob ipsam venam affectam, quæ sensu prædita non est, sed ob partes nervosas & membranosas exquisito sensu præditas, quibus intexta est, idque eò magis accidit, si inflammatio accedat. Tum enim sanguis ut excernatur, in extremitatem venæ delatus, nec exitum inueniens extremitatem huius venæ, simulque partes, quibus inserta est, distendit. Accidit hoc etiam interdum iis, quibus hæmorrhoides nunquam fluxerunt, & primum fluere incipiunt, cum oscula venenum nondum satis pateant.

Causse.

Causse.

Causa proxima, quam insequitur hoc symptoma, est morbus compositionis, seu vasorum horum apertio & ἀνεμπνοια. Fit autem ista hæmorrhoidum apertio à sanguine vitioso & imprimis adusto, ut postea, questione prima, dicetur. A quibus autem causis humor melan-

cholicus

cholicus & ater atque adustus generetur, alibi dictum. Mouentur verò hæmorrhoides ferè sponte & naturæ beneficio; & quidem aliæ statum tempus obseruant, & fluunt vel singulis mensibus, vel singulis anni quadrantibus, vel alia periodo, aliæ verò sine vlllo certo ordine mouentur. Interdum verò mouentur à causâ aliqua externa, præcipuè fortium purgantium vsu, vt colocynthidis, scammonij, vt & aloës, quæ hæmorrhoides aperiendi vim habet, vt ipsa experientia id testatur, quod qui negant, inter quos est Leonhardus Fuchsius, lib. 1. *paradox. cap. 1.* experientiæ scutico digni sunt, vt Iulius Cæsar Scaliger, *exerc. 160. sect. 3.* loquitur.

Signa Diagnostica.

Affectus ipse per se manifestus est, siue fluant hæmorrhoides, siue non fluant, & saltem intumescant, siue etiam doleant. Ita enim faciliè agnoscitur, an hæmorrhoides sint internæ vel externæ. Externæ enim & tactui & visui sunt obuiæ. Internæ verò non patent, nisi in ani expressione, vel si anus speculo ani aperiatur. Figura magnitudo & numerus visu quoque deprehenditur. Quæ autem sanguinis, qui euacuatur, qualitas & dispositio sit, è signis humorum *alibi* propositis patet.

Prognostica.

1. Hæmorrhoides moderatè & conuenienti tempore fluentes à multis morbis hominem præseruant, & à præsentibus liberant. Vt docet Hippocrates, dum, 6. *aph. 11.* scribit, *Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes bonæ sunt*, & *ibid. aph. 21.* *Infantis si varices & hæmorrhoides superuenerint, morbi fit solutio*, & 6. *epid. com. 3. 1. 37.* *Sanguifluis venis laborantes, neque morbo laterali, neque pulmonario, neque phagedæna, neque inflammatiunculis, quæ dothiones vocantur, neque in, quæ termentibz, fortasse verò neque lepra, fortasse neque aliis morbis corripiuntur.* Et 6. *aphor. 12.* *Diuturnas curanti hæmorrhoides nisi una aperta seruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.* Idem docet Galenus, 6. *epid. comm. 5. text. 25. 3.* *de naturalib. facultatib. cap. 3.* & 1. *ad Glaucon. cap. 14.* Obseruatum quoque est, vt testatur Scholiographus, *ad cap. 55. lib. primi*

Hollerij

Hollerij de morb. internis, grauidis quibusdam quatuor menses in vtero habentibus hæmorrhoides vtiliter fluxisse, iisque subsistentibus peius habuisse. Habent & hoc commodi hæmorrhoides, docente id Hieronym. Fabricio ab Aquapendente, quod menses prouocant & faciliores ad fluxum reddunt, id quod *de operat. chirurg. capite de hæmorrhoidib.* exemplis probat, & ista ratione, quod in venis vteri sanguinem propter copiam & crassitiem infarctum & impactum quasi ad ora venarum sedis vi vacui trahunt, aut potius deriuant, vt ita vteri venas ab infarctu liberent. 2. Ex iisdem tamen patet, hæmorrhoides corporis constitutionem non planè perfectam arguere, sed talem, quæ vitiosos simul, præcipuè melancholicos & adustos humores, generat, quos ad corporis œconomiam in statu naturali conseruandam cum sanguine per hæmorrhoides natura euacuare solet. 3. Habent contra hoc incommodi hæmorrhoides, quod si supprimantur vel immodicè fluant, ægrum in hydropem, phthisin, & alios morbos præcipitant, de quo Galenus, 3. *de naturalib. fac. cap. 8.* *Ex hæmorrhoidibus diuturnis suppressis vel immodicè profluentibus ad extremam frigiditatem deuenientes ægri sepe in aquam inter cutem incidunt* : & 4. *aph. 25.* scribit, euacuationi per hæmorrhoides non esse naturam asuesfaciendam, quoniam periculosus est excessus, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur. Aëtius, *tetrab. 4. serm. 2. cap. 3.* inquit; *Hæc affectio malorum plurimorum hominibus caussa existit. Nam & deformitatem & miseram vitam hominibus inducunt; multos verò etiam vita priuant. Et deformitatem quidem propter coloris totius vitiationem ex euacuatione succedentem; miseram verò vitam propter corporis debilitatem. Quandoque autem de vita periclitantur sic affecti, cum ob excedentem euacuationem perfrigeratum epas aquam inter cutem operatur.* Idem docet Paulus Aegineta, *lib. 1. cap. 59.* Quæ tamen omnia intelligenda sunt, si affluxus modum eccedat. Et vt hæc omnia paucis complectamur, si aperiantur hæmorrhoides, quando sanguis in corpore vitiosus, & forsan etiam copiosus adest, vtilis sunt, & corpus sanum conseruant. Contra-

rium si fiat, contrarium etiam accidit. Similiter si, cum morbus adest vel imminet, aperiantur, sanitatem promittunt. Si vero tum occludantur, morbum certo ingruere, vel præsentem auctum iri significant. 4. Diuturnas curanti hæmorrhoides, nisi una quæpiam seruetur aperta, periculum aquæ inter cutem vel tabis imminet, 6. aphor. II. Non tamen tantum hydropem & tabem, sed & alios morbos retentæ hæmorrhoides excitare possunt, atque interdum repente materia & atra bile ad caput mania excitatur, ut Alcippo, 4. Epid. accidit. Interdum etiam dysenteria inde oritur. Generatur autem hydrops ex suppressis hæmorrhoidibus, vitioso & feculento sanguine, hac via interclusa, ad epar ruente, eiusque calorem nativum suffocante. Phthisis verò humore adusto, falso & acri ad pulmones conuerso, eiusque vasa erodente, unde sputum sanguinis, & tandem phthisis oritur. Ita Amatus Lusitanus, cur. 3. cent. 5. narrat, virum quendam annos 45. singulis mensibus euacuationem sanguinis per hæmorrhoides passum esse, quæ cum illi obstruerentur, sanguinem subflauum & rubrum & coaceruatim per os sine febre & tussi eiecisse, cui cum quatuor hirudines ilico hæmorrhoidibus apponi iussisset, & syrupum ex endiuia, fumaria ac lupulo earundem herbarum decocto dilutum exhibuisset, hinc purgans ex manna, rhabarbaro & particula elect. diaphænic. propinasset, tandemque conseruam fumarie ieiuno superbibita aqua cichorij dedisset, consuetum fluxum hæmorrhoidum rediisse & bene valuisse. 5. In hæmorrhoidibus valde dolentibus nisi maturè succurratur, metuendum est, ne ratione magnæ attractionis & humorum confluxus inflammatio & apostema, vel vlcus, vel fistula, vel aliquod aliud graue malum excitetur. 6. Cæcæ hæmorrhoides internæ si versus virgam tendunt, periculosæ sunt; quia inflammata plerumque urinæ viam constringunt, & stranguriam excitant. 7. Cæcas hæmorrhoides, nisi maximè tumeant, & magnum dolorem inferant, potius naturæ committere, quam aperire præstat. 8. Insignes & maiores sanguinis effusiones fiunt ab hæmorrhoidibus à vena caua ortis: quia maiores & plures

*Indica-
tiones.* Hæmorrhoides cæcæ, vt fluant, opera danda; quod si
obteneri non possit, sanguis ad eas fluens aliò reuellen-
dus & deriuandus, ac inflammatio prohibenda, & dolor
mitigandus. Si verò fluant hæmorrhoides, & quidem mo-
deratè, naturæ totum negotium committendum, & flu-
xus nullo modo impediendus; si verò parcius fluant, mo-
tus naturæ promouendus; si nimium fluant, aut fluxus diu-
tius, quam par est, dures, aut sæpius redeat, fluxus sistendus.

Curatio.

Curatio. Si ergo hæmorrhoides saltem tumeant, non verò san-
guinem fundant, danda est opera, vt aperiri possint, fri-
ctione facta foliis mercurialis, parietariæ, borraginis, fi-
cus, vel illitione succi betæ, cyclaminis, centaurij mino-
ris & similibus, quibus, ne dolor excitetur, anodyna addi
possunt, quæ Galenus, 6. de comp. med. sec. loc. cap. 7. descri-
bit. Si verò magnus adsit humorum affluxus & dolor ve-
hemens, & inflammatio metuenda sit, humores in con-
traria reuellendi; quod commodissimè fit sectione in bra-
chio, quæ nisi suffecerit, venam in poplite vel malleolo
secare licet. Quibus euacuationibus nisi dolor & tumor
minuatur, hirudines applicari possunt, vt sanguini exitus
detur. Antè vero euacuationem hirudines applicandæ
non sunt, ne maior humorum affluxus concitetur. Ve-
rum de hirudinum ad hæmorrhoides applicatione dice-
tur infra, quæst. 3. Locum autem applicandi hirudines
cum ad dolorem eorum leniendum, tum ad varios mor-
bos præcauendos & curandos quod attinet, prout eua-
cuare superfluos humores à vena caua aut porta volumus,
etiam in ano locus eligendus est, aut extra & ad la-
tera, aut intus & retro. Idcirco Hieron. Fabric. ab Aquap.
in lienis vitiis tum intrinsecus tum posterius coccygem
versus, tum nonnihil ad sinistram affigere iubet. In ob-
structionibus autem cum in sima, tum in gibba epatis
parte, cum interius, tum posterius, tum ad latera, atque
vndique ad podicem applicat. In renum verò affectioni-
bus, nec non pleuritide, peripneumonia, vt & in exter-

*Quo loca
hirudi-
nes appli-
candi?*

nis affectionibus exterius magis, tum verò & ad podicis latera hircudines applicat. In febribus cum exterius, tum interius, atque vndique affigit. In mania cum exterius, tum interius, si adusti humores in toto redundant, in melancholia similiter. In phrenitide exterius magis & ad latera, vt eius verbis vtar. Modum applicandi quod attinet, triplex modus est exeuntis sanguinis ab ano ex hircudinibus repletis, vbi turgidæ factæ vel ex se deciderunt, vel salis momento admoto decidere coactæ sunt. Primus est, vt delapsis hircudinibus sinamus sanguinem fluere, donec sponte sistatur: secundus modus est, vt æger supra balneum aquæ calidæ desideat, cuius vapore sanguis mouetur, vasculo aquæ innatante, quod sanguinem effluentem excipiat: tertius est, vt si æger non possit surgere, corniculo instar cucurbitæ sanguis extrahatur.

Modus applicandi hircudines.

Alius quoque laxa & mollis seruanda, ne feces duræ in transitu dolorem augeant, id quod fiet exhibitis in iusculo oleribus emollientibus, cassia item & manna.

Ad dolorem verò leniendum, simulque calorem, qui plerunque adest, temperandum, inflammationem prohibendam, refrigerantia & anodyna medicamenta applicanda, quæ vel saltem illinuntur, vel cum bombace aut linteo imponuntur, vel etiam, si ferre possit æger, ano per fistulam infunduntur. Fiunt verò ex lacte, pane, oleo rutaceo & vitello oui, vel ex recenti butyro, croco & oui albumine, vel vnguentum rosaceum, refrigerans Galeni & populeum iungendum, vel oleum commune aut amygdalarum dulcium, in quo momordicæ poma, aut herbæ Paridis bacca coctæ sint. Vel ℥. Mucilag. sem. psyllij aq. ros. extract. ʒ. ℞. ol. rosac. violac. an. ʒ. ℞. Misce. Vel ℥. Butyri recentis ol. rosac. ʒ. j. cerussæ latæ ʒ. ℞. Diu in mortario plumbeo agitentur. F. Linimentum. Si dolor sit vehemens, vsurpetur oleum, expressum è semine cucurbitæ, papaueris, aut hyoscyami. Vel tale adhibeatur Vnguentum. ℥. fol. malvæ, lactuca, violaria, flor. verbasco an. M. j. fol. mandragoræ flor. chamomillæ an. M. ℞. sem. lini ʒ. ℞. Fiat decoctum pro fomento. Post fomentationem tale vnguentum adhibeatur. ℥. ol. papau. ʒ. j. rosac. ʒ. ℞.

succi solani ℞.ij. Misceantur in plumbeo mortario. Vel apponatur hoc cataplasma. ℥. *Fol. malvæ, violariæ, an. M. j. solani flor. verbasci an. M. ℞.* Coq. in lactis s. q. Contundantur minutim, & addatur *farinæ tritici, hordei an. ℞. iij. vitellum oui j. olei rosæ. q. s. F.* Cataplasma. Folia etiam portulacæ, solani & hyoscyami recentia contusa & parum sub cineribus cocta, vel in patella cum oleo fricta, & in cataplasmatibus formam redacta dolorem leniunt. Si dolor valde virgeat, opium addi potest. Vt ℥. *Vnguenti populei* ℥. ℞. *olei papav. ℥. j. opij* ℥. j. *croci* ℥. ℞. Misce Cum *ovo integro*. Si verò nunquam fluere consuetæ sint hæmorrhoides, nec spes sit eas fluxuras, danda opera, ut exiccantur, ne iterum intumescant, adhibitis digerentibus & siccantibus, citra morsum tamen, quibus & dolorem lenientia semper admiscenda sunt. Medicamenta autem in hanc rem utilia parantur ex *acacia, bolo Armeno, ligno Guajaco, sulphure, alumine, item è verbasco, scrophularia, plantagine, millesolio, hyperico, scabiosa, cynoglossa, porri foliis*, è quibus fodus & infessus fieri possunt, vel etiam vapor coctarum herbarum ano excipi. Utile est & vnguentum è *scrophularia* paratum, quod & à Matthiolo commendatur, & ab aliis etiam ob signaturam radicum laudatur. Vel ℥. *Radic. litior. alb. scrophular. an. ℥. j. fl. verbasci M. j. chamæmeli M. ℞. hyperici P. j. dactylor. num. vj.* Coq. in aqua ad mollitiem & contundantur. Adde *farinæ sem. lini, fenugreci an. ℥. j. myrrhæ, thuris an. ℞. ij. croci ℞. j. vilell. ouor. num. iv. butyris. sale ℥. ij. F.* Cataplasma. Vel bulbi caparum aut porri sub cineribus coquantur, ut acrimoniam amittant, & cum oleo rosæ fiat Cataplasma, quod fortius erit, si radices dracunculi & ari similiter coctæ addantur. Vel ℥. *Mastich. thuris, myrrhæ, an. ℞. ij. bdellij hypocystidis an. ℞. j. croci* ℥. j. *mucilag. sem. lini, gummi tragacanth. an. ℥. ℞. vitellum oui num. j. olei rosacei verbasco. an. q. s. F.* Vnguentum. Possunt eidem lithargyrum, tutia, cerussa addi. Fumus etiam è lolio, verbasco, scrophularia, quibus sulphur addi potest, super carbones vel ferrum candens proiectis, ano exceptus hæmorrhoides sanat & absomit. Ore quoque fumenda quædam exhibentur

bentur ad hæmorrhoides tumentes absumendas. Dioscorides decoctum ononidis probat. Verbasci etiam pulvis cum lacte vel alio liquore conueniente exhibitus, ad hæmorrhoides tumentes absumendas utilis est. Ex eo cum æquali portione farinæ tritici, atque vitello oui & butyro placenta fieri potest, cuius portio singulis diebus exhibeatur, vel succus verbasci propinetur, vel ex eo cum saccharo fiat syrupus, vel cum puluere glycyrrhizæ Electuarium. Bdellium quoque cum succo verbasci emollitum & in pulueris formam redactum ʒj. pondere exhiberi potest. Apertæ vero hæmorrhoides si minus, quam par est, sanguinis fundant, & quidem cum dolore, motus naturæ iuuandus, quod sit fomentis & suffumigiis paratis è foliis maluæ, althææ, chamæmeli, meliloti, semine lini, fænugræci. Aloë etiam sumta hæmorrhoides promouet, vt & vinum generosius haustum. Si verò nimium fluant apertæ hæmorrhoides, aut fluxus diutius duret, aut frequentius redeat, fluxus is suppressendus & sistendus. Si ergò magna adsit sanguinis copia, vena in cubito aperienda. Et licet hæmorrhoides internæ cum venis, quæ in cutem desinunt, per se nullam communionem habeant: ramen vena caua sanguine aliquo modo euacuata ex epate, & epar è mesaraicis sanguinem rapit, atque hoc pacto ab hæmorrhoidibus fit reuulsio. Si verò vires venæ sectionem non ferant, cucurbitulæ scapulis, lumbis & hypochondriis affigendæ, ac partes superiores fricandæ, & vinculis fortiter constringendæ. Sanguinis verò acrimonia & tenuitas medicamentis refrigerantibus & incrasstantibus corrigenda, vt Syrupo portulacæ, è rosis ficcis, cydoniorum, acetosæ, ribes, myrtino & similibus, ac aquis ex iisdem plantis destillatis. Fortiora sunt lapis hæmatites, terra sigillata, trochis. de spodio, de carabe, & alia medicamenta de dysenteria, ad fluxum sanguinis sistendum proposita. Et si fluxus sit nimius, etiam opiata exhibenda, vt theriaca recens, philonium, requies Nicolai, laudanum opiatum. Si vires ferunt, primò humores serosi & acres, qui sanguinis sunt vehiculum & stimulus, vt natura hanc sanguinis euacuationem instituat, eua-

cuandi, & hoc modo simul deriuandi, & lenibus medicamentis humores, qui ad hæmorrhoides fluxuri erant, ad intestina diuertendi. Talia sunt syrupus rosar. solutius, de spina ceruina, manna, myrobalani, triphera persica. A fortioribus verò medicamentis planè abstinendum, ne humores agitati ad partem affectam ruant. Ad præcautionem tamen, antequam fluxus ingruat, medicamenta bilem flauam & atram purgantia commodè exhibentur iis, qui immoderato hæmorrhoidum fluxui sunt obnoxij, ne tales vitiosi humores cumulentur, naturamque ad excretionem stimulent. Topica sint, quæ vim adstringendi, venasque claudendi habent, cuiusmodi sunt *κολλητικὰ* & quæ alias in vulneribus ad sanguinem fistendum adhibentur; ac nisi hæc sufficiant, tandem medicamenta caustica, & ipse ignis actualis, semper incipiendo à mioribus, & cauendo, ne sphincteri, qui exquisito sensu est præditus, acria medicamenta, vt nec ignis applicetur, ne dolor & conuulsiones excitentur. Primò ergo medicamenta è foliis plantaginis, quercus, rosis rubris, bolo Armeno, thure, sanguine Draconis, balauistiis, aloë & similibus applicanda. Vt: ℞. *Fol. uerbasti*, quæ peculiarem vim in fluxu & dolore hæmorrhoidum habent, M.ij. *quercus, solani* an. M. j. *flor. ros. rubr.* M.ß. Coq. in vino rubro, & fomenti loco applicentur: Vel contusis adde ol. amygdal. d. F. Cataplasma. Ex vnguentis vtile est vnguentum Comitissæ. Vel ℞. *Boli Armeni* ℞. j.ß. *radic. bistortæ, nuc. cupressi, flor. ros. rubr.* an. ʒ. iv. *balauistiior. baccar. myrti, hypocyfidis* an. ℞. j. *sang. Draconis* ℞. ß. *corall. rubr.* ℞. j. *thuris* ℞. ij. *ol. rosac.* q. s. ad incorporandum, *ceræ* q. s. F. Vng. Pinguedo etiam anguillæ, quæ, dum assatur, extillat, proprietate quadam hic prodesse scribitur, & propterea etiam vnguentis admisceri potest. Inter Emplastra vtile est Emplastrum contra rupturam vel sequens, ℞. *Aloës, thuris, boli* an. ℞. ß. *sang. draconis* ℞. ij. puluerisata excipiantur *oui albumine* vel *mucilagine gummi tragacanthæ factâ in aq. plantag.* Emplastrum autem hoc antequam planè siccetur, amouendum est, cum exiccatum sine dolore auelli non possit. Vel ℞. *Thuris colophonis* an. ℞. iij. *boli* ʒ. ß. *cerussæ, plumbi vsti* an. ℞. j.

an. 9. j. *acaciæ* 9. ʒ. Trita excipiantur oui albumine, vel tragacantha & cera, ac fiat suppositorium. Vt verò ad sanguinem è vulnerib. fluentem sistendum vtilissimus est fungus ille, qui crepitus lupi appellatur: ita & in podicem inditus hæmorrhoides fluentes sistit. Hæc si non sufficiant, caustica vsurpanda, æ *ustum, chalcanthum, misy, sory*, quibus admisceri possunt: Vnguentum de Lithargyro, de Tutia & cerussa, & glandium calice, vel alia capsula, ne vicinæ partes simul adurantur, hæmorrhoidibus apponi debent, deinde escharæ casus modo aliàs vsitato procurandus. Quod si his omnibus nihil proficiatur, & fluxus per-
 tinaciter perseueret, tum etiam si hæmorrhoides exicare & earum fluxum impedire animus esset, antiqui ad-
 manus operam deueniebant, & ægro recte collocato ac
 vincto hæmorrhoides scalpello vel alio conuenienti in-
 strumento liberabant; deinde acu filum trahente hæmor-
 rhoides perforabant; & arctè vinciiebant, tandem hæmor-
 rhoidum caput abscindebant, & ferro ignito vrebant, ac
 postea escharæ casum & vlceris curationem consuetò
 modo peragebant; vel etiam sine incisione eas statim vrebant,
 de qua re pluribus agit Hippocrates, lib. 2. de hæ-
 morrhoidibus, vbi etiam scribit: rectum intestinum & se-
 cans & resicans & consuens & vrens & putrefaciens
 etiamsi grauissima hæc sint, nihil læseris. Verum non sine
 causa scribit Hieron. Fabritius ab Aquap. se experientia
 non potuisse vnquam hæc comprobare; neque à pleris-
 que hæc tolerari & sustineri cum pars hæc, si quæ alia
 sit sensu exquisitissimo prædita. Ideoque ipse mauult hæ-
 morrhoides tumentes medicamentis, quam chirurgiâ cu-
 rari, vt in sessione in aquis thermalibus, & spongiis ex
 aqua thermalis expressis & arctè supra anum ligatis; item
 radicibus porri, in oleo communi vel myrtino decoctis,
 scrophulariæ radice in aqua decocta, contusa & imposi-
 ta, spongia ex aqua calcis expressa. In ista autem inten-
 tione peragenda non negligendum monitum Hippocra-
 tis, 6. aph. 12. diuturnas curanti hæmorrhoides nisi una quæ-
 dam aperta seruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis
 impendet. Vt etiam alij Authores docent, Aëtius tamen

Hæmorrhoidum
 sectio
 vstio.

An illa
 sit?

zetrab. 4. serm. 2. cap. 5. dissentit, statuitque omnes hæmorrhoides sanandas, nullamque apertam seruandam esse, nihilque ægro inde periculi imminere; modò æger conuenienti diætâ vtatur & venæ sectio & purgatio suo tempore instituatur. Imò ipse etiam Hippocrates idem sensisse videtur, dum *libro de hæmorrhoidibus* omnes v're iubet, veratque vllam citra v'stionem relinquere. Verùm corpora, quæ ita disposita sunt, vt humores tales vitiosos, qui naturam ad hanc excretionem stimulent, generant, vix tam exactè diætâ regi possunt, vt non aliquid vitiosi humores generent, neque etiam illud omne venæ sectione vel purgatione tolli potest, imò antequam sanguinis missio vel purgatio instituatur, de improviso homini aliquid damni afferri potest. Ideoque Hippocratis consilium allegato aphorismo sequi tutius est. In libro v'ro de hæmorrhoidibus cum contrarium sentire videatur, procul dubio loquitur de hæmorrhoidibus recentibus, non verò diuturnis.

Diætâ.

Diætâ.

In cæcis hæmorrhoidibus diætâ sit tenuis ad humidum declinans, & aluum laxam seruandi vim habens, ne feces indurentur, & induratæ in excretionem dolorem excitent. Cum cibis ergo sumi possunt horrago blitum, spinachia, malua, passulæ. Cassiam etiam fistularem sumere vtile est. Aromata verò dulcia & acria vitentur. Pôtus sit aqua hordei, vel cereuisia conueniens, vinum dilutum, generosa vero vina vitentur. Si feces duriores sint, ne in excretionem earum dolor excitetur, clystere ex iure pingui vel decocto emolliente cum oleo communi eas emolliere vtile est. Si nimium fluant hæmorrhoides, cibus sit incrassans ex oryza, similagine & similibus in aqua chalybeata coctis, quibus bolus Armenus, corallia admisceantur. Conueniunt etiam mala cydonia, pyra, & similia. Vinum sit austerum stipiticum. Quies utilis est; omnis vero motus animi & corporis nimius vitandus.

Q V Æ S T I O I.

Qualis sit sanguis qui per hæmorrhoides euacuatur?

*Qualis
sanguis
per hæ-
morrhoi-
des eu-
acuatur?*

Qualis sit sanguis, quem natura per hæmorrhoides euacuare solet, Authores non plane consentiunt.

Gal. 6.

Gal. 6. *aph.* 11. & 12. hæmorrhoides fieri statuit à sanguine melancholico, & institui hanc euacuationem à natura succum melancholicum purgante. Hippocrates tamen, 6. *Epid. comm.* 3. *aph.* 37. dum morbos recenset, à quibus ij, qui hæmorrhoidibus laborant, immunes sunt, etiam eos recenset; qui non à sanguine melancholico, sed & aliis hæmoribus proueniunt. Et res ipsa id testatur. Neque enim semper sanguis crassus ac ater, sed sæpe etiam floridus ac rubens per hæmorrhoides excernitur. Adrianus Spigelius quoque de *humani corp. fabr. lib.* 5. *cap.* 3. Gale- num reprehendit, quod solum humorem melancholicum hæmorrhoidum causam esse statuit, atque à bile & pituita hæmorrhoides quoque excitari posse docet, idque probare vult auctoritate Hippocratis & ratione. Auctori- tate quidem Hippocratis, qui *initio libri de hæmorrhoidi- bus*, hæmorrhoidum morbum fieri testatur, cum bilis aut pituita ad venas intestini recti decubuerit, sanguinem- que qui in venis est, calefacit. Ratione verò, quod insanix etiam fiant à bile & pituita, teste Hippocrate, *lib. de mor- bo sacro*: qui tamen 6. *aph.* 21. scribit, Hæmorrhoidibus prouenientibus insaniam solui, refertque se in Germania vi- disse molestatos à catarrho falso sanatos fuisse hæmor- rhoidum longa fluxione. Verum enim vero sciendum hic per sanguinem melancholicum accipiendum esse non so- lum sanguinem, frigidum & siccum, aut qui melancholi- cum humorem frigidum & siccum admistum habet, sed etiam adustum, & qui sero melancholico abundat, unde etiam floridus, ubi excernitur, apparet. Et solent in venis mesaraicis imprimis humores adusti & biliosi cumulari, qui febres intermittentes excitare solent, quos natura interdum per hæmorrhoides internas expellit. Atque iidem, si in cauam venam penetrent, per hæmorrhoides externas euacuari solent. Et omnino ij magis sunt hæ- morrhoidibus obnoxij, qui sanguinem adustum habent, & qui in iuuentute fuere sanguinei, quibúsque in adulta ætate sanguis aduritur, quique affectioni hypochon- driacæ sunt obnoxij. Fallitur vero Spigelius in eo, quod à pituita etiam insaniam fieri posse putat. φλέγμα

φλέγμα
quid si-
gnificet
Hippo-
cratis?

enim vocabulum non solum humorem frigidum, sed & calidum (quæ etiam genuina eius significatio est) significat, & Hippocrati quoque sæpe pro humore calido & retorrido, qualis insaniam inducit, accipitur, vt ex libro *ᾧ ἐὶ φρίσσει ποδῖς*, & aliis locis Hippocratis plurimis patet, de quibus videatur Anutius Foesius, in *æconom. Hippocratis ad vocem φλέγμα*. Et in illo loco Hippocratis ex libro de hæmorrhoidibus à Spigelio allegato φλέγμα non sumi pro humore frigido ex eo patet, quod ex eo sanguinem, qui in venis est, calefieri Hippocrates scribit.

An inter-
dum pus
per hæ-
morrhoi-
des euac-
uetur?

Non tamen hoc prætereundum, quod Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* annotauit, atque ego etiam aliquoties obseruaui, interdum è podice sine dolore & sine sanguine prodire, mucosas quasdam & subalidas sordes, quas falsò nonnulli pro pure habent, quas ille veluti limum fecetique sanguinis melancholici esse putat, quam podicis venæ eructent interdum multo tempore, post diuturnos ferè morbos melancholicos duramque & laboriosam equitationem; Platerus verò fieri hoc eadem ratione scribit, vt in albis vterinis fluoribus, vt sicut in illis per venas menstruas, sic hic per hæmorrhoidales natura ab alba illa materia, menstruis albis tenacibus non absimili, se repurgat. Et omnino non pus est illa materia alba, cum in iis etiam prodeat, qui nullo vlcere eò loci laborant, sed sanguis quidam crassior, in materiam talem albam & viscosam albumini oui non ab similem mutatus. Quanquam verò Calenus *6. Epid. comm. 5. text. 25.* naturam etiam sanguinis plenitudinem per hæmorrhoides euacuare scribat, atque id negandum non sit: tamen hoc iis ferè accidit, qui simul sanguinem calidiore habent.

Q V Æ S T I O. II.

An Aloë venarum ora aperiat, & hæmorrhoides cieat?

An aloë
venarum
ora ape-
riat?

Affirmat id Serapio, *cap. 201. de med. simp. Mesue, lib. de simp. med. facult. cap. 1. & Arabes plerique. Leonhardus Fuchsius vero Arabibus parum æquus, lib. 1. paradoxorum cap. 1. id negat, & primò quidem autoritate Græcorum se tuetur, Dioscoridis puta, qui *lib. 3. cap. 24.* Aloën *δυναμὶς συσπικτή*, vim adstringentem habere, & cum aqua frigida potam*

potam sanguinis excretiones cohibere, & hæmorrhagias hæmorrhoidum sistere scribit; Galeni, qui *lib. 6. de simpl. med. facult.* docet, aloën esse φάρμακον κολλητικόν seu glutinare, & clarius, *lib. 5. meth. med. cap. 4.* optimum, quod nouerit, ad sanguinis, etiam membranarum cerebri, eruptiones esse remedium, quod paratur ex thuris parte vna & aloës parte dimidia; Plinij, qui *lib. 27. cap. 4.* scribit, aloën sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua sedare, vulnere quoque sanguinem, & vndecunque fluentem sistere; imò ipsius Auicennæ, qui *cap. 67. canon. 2.* scribat, aloën, quando ponitur cum vino supra hæmorrhoides & rimas ani, tunc sanguinem ex iis manantem resistere. Experientiam verò cum negare non possit, certumque sit, quod interdum aloës assumpta hæmorrhoides aperiat, putat id fieri non per se, sed & accidenti, quia videlicet acres humores, qui suâ acrimoniâ ani venas aperiunt, commouet, quod etiam Galenus docet, *6. aph. 47.* Verum vno verbo hæc controuersia componi potest, si dicamus, aloën extra admotam venarum orificia claudere, & ita sanguinem vndecunque fluentem sistere, intus verò sumtam, vt in venas penetret, sanguinem ciere. Habet enim extra admota vim quandam densandi, adstringendi & glutinandi. Eadem etiam quia valde attenuat, sanguinemque feruidiorem reddit, & quasi fundit, illique eam quasi qualitatem inducit, quam aliàs sanguis obtinet in iis, qui ad hæmorrhoidum fluxum sunt dispositi, accidit, vt inde venæ ani aperiantur. Frustrâ verò hanc huius controuersie conciliationem impugnat Fuchsius, & quidem solum autoritatibus, dum scribit, Dioscoridem & Plinium statuere, aloën etiam in potu sumtam sanguinem profluentem compescere. Et enim & Dioscorides & Plinius non loquuntur de hæmorrhoidibus, sed de sanguinis expuitione, quæ fit venâ aliquâ apertâ. Tunc enim aloë hausta externi medicamenti loco est, quæ orificio venæ aperto pota affluens illud claudit, non minus vt extra vulnere alicui applicata.

An hirudines hæmorrhoidibus applicandæ sint?

An hiru-
dines hæ-
merrhoi-
dibus ap-
plicandæ
sint?

VICTOR Trincauellius, *de rat. cur. part. corp. hum. præ-*
nat. affectus lib. 9. cap. 14. apertionem hæmorrhoidum
per hirudines dissuadere videtur, ideò quod primo ea
consuetudo licet, frequens in præsentia sit, tam Patauij
& Venetiis, quam in reliquis ferè totius Italiae ciuitati-
bus; nouum sit inuentum iuniorum Medicorum, nec me-
minerit eius esse mentionem factam ab aliquo Græco-
rum aut Arabum Medicorum. Deinde quod Galenus, 4.
aph. 25. apertissimè consulit, non esse assuefaciendum eua-
cuationi per hæmorrhoides, quoniam periculo ea con-
suetudo non vacet: cum si nigra fluat, vtilis quidem sit ea
euacuatio, si verò vel clarior & tenuior sanguis, vel co-
piosior excernatur, eadem vtilis non sit. Obseruasse se ve-
ro scribit, quod sanguis per hirudines detractus, præfer-
tim quando Hæmorrhoides sponte non intumuerint, aut
doluerint, effusus clarus sit non niger. Contra Hierony-
mus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de*
hæmorrhoidibus statuit, etiam in iis, quibus nunquam san-
guis per venas ani fluxerit, neque ex tumidæ fuerint, ni-
hilominus per hirudines appositas tentari euacuationem
debere in morbis curandis, vtpote in melancholia, pleu-
ritide, peripneumonia, capitis dolore, febribus, liene affe-
cto, renum passionibus, & aliis affectionibus ab Hippo-
crate & Galeno commemoratis. Et primo quidem id
probat autoritate Galeni, qui 4. *aphor. 25.* scribit, sanguis
supra, id est, per os excretus, qualiscunque fuerit, malum:
infra vero, id est, per hæmorrhoides bonum, quando ho-
minis natura multum talem accumulauerit sanguinem.
Aliter autem non esse assuefaciendum ei, quæ sit per hæ-
morrhoides, euacuationi, vt quæ periculosam habeat
vtramque immoderationem, siue supra modum sanguis
excernatur, siue ex toto supprimatur. Deinde multis ra-
tionibus id probat, quarum prima est, quod natura, cum per
hæmorrhoides sanguinem exuacuat, hominem à multis
morbis liberat; ideòque naturam in hac euacuatione esse
imitandam & adiuuandam. Secunda, quia natura in hunc
vsum

vsum hæc vasa construxit, & propterea, vbi munere suo non fungitur, esse aperiendas, si nimirum materia noxia in corpore abundat: Tertia, quia euacuationes, quæ fiunt à natura aut à Medicis, quotiescunque adest materia noxia, sunt bonæ, quia morbos tollunt: Quarta quia si non licet sanguinem melancholicum per hæmorrhoides euacuare, etiam in aliis morbis nec secandam venam esse, nec purgandum: Quarto quia natura, quæ est morborum medicatrix, est imitanda, quæ raro alias, quam has venas ad superflua euacuanda aperit. Imo existimat Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, euacuationem sanguinis ex hæmorrhoidibus à vena caua plus conferre in febribus malignis, quam venæ sectione in cubitu. Cum enim in febribus malignis putredo sit in vena caua, hæmorrhoides sunt viciniore venæ cauæ, vbi maximæ est in lumbis, quam venæ in brachiis. Et omnino satis probabiles sūt rationes Hieronymi Fabricij ab Aquapendente, neque dissentit ab eo Hippocrates & Galenus. Hæc saltē attendenda, primò, quæ hæmorrhoides aperiendæ sint applicatis hirudinibus, deinde qui humores & vbi peccent. Quo pertinet etiam naturam & regionum varia constitutio. Etenim si in vena caua humores peccent, externæ hæmorrhoides, etiā fluere non cōsuetæ, modo tumeant, aperiri possunt, cum magno venæ cauæ trunco in brachiis proximæ sint. Eadem tamen externæ etiam aperiri possunt, si tumeant, vel fluere cōsuetæ sint, vbi humores vitiosi sunt in ramis venæ portæ, ob consensum & ἀναστροφὴν hæmorrhoidum internarum & externarum, vt infra p. 5. sect. 1. c. 1. de aff. hypoch. dicetur. Si verò humores vitiosi sint in venæ portæ ramis, internæ, modo id cōmode fieri possit, aperiantur, siue turgeant, siue non turgeant, ob rationes ab Aquapendente adductas; externæ vero, si non tumeant, non debent, cum naturæ conatus tum desit. Ipso tamen fatente Fabricio, ista hæmorrhoidū apertio maiore cum cōmodo fit in Italis & meridionalibus, vtpote qui sanguinē magis calidum & adustū habēt, & propterea fluxui hæmorrhoidū magis sunt obnoxij, quam Septétrionalibus, quorum sanguis est frigidior, quibúsque hæmorrhoides propterea minus sūt familiares.

LIBRI TERTII

PARTIS III.

De Morbis Mesenterij, Pancreatis, & omenti.

CAPUT I.

De Mesenterio & vasis mesaraicis venisque lacteis.

*Mesente-
rium un-
de dictū?*

MESENTERIVM quasi *μίσον & ἐντέρον*, Ciceroni, 2. de nat. Deor. & Macrobio, in *somn. Scipion. cap. 6. circa finem*, medium intestinum, id est, medium viscerum & intertaneorum. (Ita enim antiqui Romani nomen intestinorum accipiebant) dictum, nonnullis & *μεσοπύλον* nominatum, interpretibus Latinis aliquibus lactes, sed malè appellatum, quasi ligamentum & vinculum quoddam intestina connectit, & vasa ad intestina excurrentia tutò deducit. De cuius naturali constitutione, figura, situ, magnitudine, ex variis partibus compositione, connexione, & similibus Anatomici consulantur, qui de eis diligenter tractant. Non tamen abs re facturi videmur, si de vasis mesaraicis, vt parte mesenterij præcipuâ, & quorum gratiâ mesenterium factum, quædam, antequam morbos mesenterij explicemus, proponamus.

*Vasa me-
saraica
quotupli-
cia?*

*Lactea
Vena, no-
uum eo-
rum ge-
nus quâ-
do & à
quo in-
uentum.*

Vasa mesaraica Antiqui, imò ad hunc vsque tempus omnes Anatomici & Medici triplicia constituerunt & descripserunt, venas, arterias, & nervos; etsi de eorum vsu & actione non omnes idem docuerint, vt postea dicetur. Primus hoc seculo nouum vasorum mesaraicorum genus propalauit & descripsit Caspar. Asellius Cremonensis, Anatomicus Ticinensis, in libro posthumo de lactibus,

sine lacteis venis, quod 1622. primum inuenit. Cum enim forte fortunâ venæ hæ lacteæ in carne, quæ viuum secandum sumpserat, ipsi occurrissent, totum se postea earum inuestigationi dedit, vt nulla ferè hebdomada, nullus certè mensis abierit, sine viuâ vna & altera sectione non canum tantum, sed & brutorum aliorum plurimorum, felium, agnorum, porcorum, vaccarum, imò equorum. Ex eo ergò quædam, quæ de hoc quarto vasorum genere ex eius libello primò percepimus, & postea *autopsia* confirmauimus, proferemus. Quomodo is ad vasorum horum inuentionem peruenerit, cap. 9. docet. Eisdem tamen venas cuius inuenire ac videre promptum ac facile, si canem vel aliud brutum ad satietatem vsque pascat, & horis 5. vel 6. post ventrem eius statim aperiat. Tum enim in animali adhuc viuente venæ lacteæ ita distinctæ, quod colorem lacteum referant, & humorem lacteum contineant, à reliquis tribus vasorum mesaraicorum generibus distinctæ, eo modo quo eas depinxit Asellius, eæque albissimæ, apparebunt, in animali verò ieiuno, aut vbi chylus iam distributus est, vt & in mortuo non apparent. Appellat autem Asellius hoc vasorum genus albas & lacteas venas, quod, vt dictum, colore præditæ sint albo & lacteo, ac succum lacti similem in se contineant. Idem quoque lactes nominat, de quo vocabulo prolixè & erudite, cap. 10. agit. Dari autem ea, & dispergi ramulos candentium vasorum per omnem mesenterij ab vsque centro eius regionem, inde in intestina deferri, ad ipsa scindi in propagines penè infinitas, his propaginibus vndique intestina ambiri ac comprehendi, & quidem à reliquis vasis mesaraicis distingui, cavitatē à nervis, tenuitate tunicarum ab arteriis, à venis candore, ab omnibus simul succo, quem includunt, qui nervis nullus, in venis & arteriis colore & tota substantia dispar est, ad ipsam oculorum fidem rectè prouocat. Neque hîc facile aliquis ei contradicet, qui visum suum consuluerit & oculis suis fidem habere voluerit, quod in Anatomicis & operibus naturæ contemplandis omnino faciendum, vt monet Galenus, 2. de usu part. cap. 3. in fine.

Quâ occasione inuenta sint?

Modus illud inquirendi. Nouum hoc vasorum genus cur venarum lactearum nomē adeptū sit?

Vena lactea vt à reliquis vasis mesaraicis distinguantur?

*Cur uena
lactea tā
diu la-
tuerint?*

Quod verò tam diu & ad hoc vsque tempus vasa hæc latuerint, & ante annos paucos primum in notitiam hominum peruenerint, causa proculdubio est hæc, quod in demortuis animalibus, in quibus venæ hæ non apparent, plerique anatomiam exercuerint. Sed quod & eos, qui etiam viua animalia secuerunt, & ipsum Galenum, qui tamen sexcentas viuas sectiones se administrasse gloriatur, & plurima animalia à pastu sæpe secuit, latuerunt, prorsus se ignorare scribit Asellius, *cap. 14.* Verum & huius rei ratio reddi potest. Etenim causa; ob quam animalia viua secuerunt Antiqui, est, vt vel motum cordis, vel diaphragmatis, vel vocis instrumenta, vel motum cerebri, & sensum membranarum eius viderent & inuestigarent, vel, quomodo cibus in ventriculo mutaretur, agnoscerent: quæ dum fiunt, interim animal moritur, & postea lacteæ venæ non apparent. Neque etiam mox à pastu conspiciuntur, sed vbi chylus confectus est. Qui verò ob

*Cur ve-
teres vi-
ua ani-
malia se-
cuerint?*

venarum lactearum inuestigationem sectionem viuorum primariò instituerit, nemo fuit ante Asellium. Erasistratum tamen eiusque sectatores venas istas vidisse, verum non agnouisse, sed pro arteriis habuisse, patet è Galeni *lib. an sanguis contineatur in arteriis cap. 5. & 7. de admini-*

*Era-
strato
vena la-
ctea nota
fuerunt.
Cur mo-
riente
animali
succus
venarum
lactearū
euane-
scit?
Structum
venarum
lactea-
rum.*

strat. anatom. cap. ult. vbi scribit Galenus, Erasistrati assclas statuere, simul ac mesenterium denudatum fuerit, arterias aëri similes apparere, postea lacteo succo repletas conspici. Qui autem fiat, quòd moriente animali succus ille lacteus mox euanescit, atque venæ istæ non amplius apparent, dicere non ita facile est, habetque suas coniecturas Asellius. Mihi vero consentaneum videtur, quod ex ingenti dolore, qui fit ex sectione, spiritus dissipantur, ad quarum instaurationem materiam nouam ex epate cor rapit, epar rursus ex hisce vasis lacteum illum alimentarem succum attrahit. Habent autem hæ venæ suam structuram & compositionem, vt reliquæ venæ. In qua illud admiratione dignum esse scribit Asellius, *cap. 18.* quod pluribus valuulis siue ostiis interstinctæ sunt, quas valuulas sæpius, euanescente iam chylo, instar minutissimorum veluti marsupiorum, aut concretarum guttularum

guttularum stillarumue dependere ex illis, non modo quâ committuntur intestinis, sed etiam in reliquo ductu animaduenterit; quales etiam Columbus in extremis tibus aliarum venarum mesaraicarum constituit. Hanc tamen differentiam esse docet Asellius, quod illæ Columbi valvulæ foris intrò ferantur, istæ verò contrà intus foras spectent. Cuius diuersitatis ratio est, quod venæ lacteæ chylum ex intestinis sugunt, quî in intestina remeare non debet; venæ verò vulgatæ mesaraicæ sanguinem, & interdum quoque humores excrementitios, ad intestina ferunt, quæ refluere non debent. Sunt verò hæ venæ ab aliis venis & arteriis seiunctæ, & sunt partes vnius trunci, vt venæ alteræ & arteriæ. Magnitudine quidem à vulgatis, siue truncum siue ramos spectes, superantur, sed numero illas excedunt, adeò vt iis ferè duplo plures videantur, quod ideò factum, quia plus chyli ad totius prouidentiam epati, quàm sanguinis intestinis ad priuatam nutritionem debetur. Plures tamen tendunt ad intestina intenuia, pauciores aut ferè nullæ ad crassa; cum intestina tenuia alibilem succum, crassa verò excrementa potius contineant, & illa potius chyli distributioni, hæc excretioni inseruiant. Insertio earum in intestina satis manifesta est. Vbi autem origo & principium *pancreatis*, seu truncus & caudex sit non ita planum. Quia tamen omnes inseruntur pancreati & in eo coeunt, & miris anfractibus ac gyris toto eius corpore sunt intextæ, indeque tum deorsum tum sursum ad epar porrigi apparent, rationi consentaneum putat Asellius, earum originem esse in pancreate. Atque ita longe nobilior vsus esset pancreatis, quàm vulgo creditur. Quanquam enim Asellius suæ opinioni hoc obstare putat, quod venæ lacteæ videantur iecoris gratiâ factæ, cuius manus sint: tamen nihil obstat, quin prius in pancreas inserantur, atque inde chylus aliquam alterationem suscipiat. Vnde quæ de vsu pancreatis respectu venarum portæ scribit Varolius, illud rectè mihi ad venas lacteas accommodari posse videtur. Nimirum quemadmodum sanguis maternus, antequam epar ingreditur, sordes suas ac viscosam

Cur venarum lactearum valvula foras spectent?

Ab aliis venis & arteriis quomodo differant vena lacteæ?

Ad quam intestina magis tendunt vena lacteæ?

Illarum in intestina insertio & origo.

Pancreatis vsus nobilior.

humiditatem deponit in molem carneam innumeris venis & arteriis vmbilicalibus refertam, quæ Placenta dicitur: ita in natis perfectisque corporibus, ante epatis & lienis portas pancreas factum, vt chylus per venas lacteas subintrans, coenosa humiditate repurgatus purior in epar influat. Neque enim pancreas solum glandula, sed peculiare parenchyma, quod nobiliorem vsum habet, esse videtur, & proculdubio peculiarem aliquam chyli coctionem & alterationem præstat, de quo etiam postea, *capite 7. de pancreatis morbis*, dicetur.

Inferuntur autem venæ lacteæ in omnia intestina, etiam duodenum, & plurimum in gracilia intestina, præsertim in ieiunum, nulla verò in ventriculum. Hiant verò hæ venæ in intestina instar hirudinum spongiosis capitibus, quæ radicum officium obtinent, quæ in ipsam intestinorum capacitatem sese penetrant. Desinunt autem in crustam, quâ interior intestinorum gracilium tunica oblinatur, rugosam.

*Venarum
lactearum
progressus.*

Progressus earum, vt eum quidem diligenter descripsit Asellius, hic est. Ab intestinis per mesenterium obliquo ductu inter duas eius tunicas, partim seorsim à vasis reliquis, partim cum illis vnâ, modò recto ductu, modò eadem transcendentibus & veluti decussantibus per plures glandulas in pancreas vsque perferuntur; In pancreate variè, cancellorum in modum vel speciem retium aut capreolorum, implexæ sibi mutuò, & corpore confusæ in plurimos eosque inexplicabiles gyros anfractûsque hac illac intorquentur. Ab eo rursum maioribus iam ramis per portæ latera, quam quibusdam locis corollæ instar siue annuli incingunt ambiuntque, missis quandoque etiam in cauam propaginibus, in iecoris caua subeunt. Inde illatæ in epar ipsum, & discissæ in minutissimas fibras, veluti capillamenta quædam in eius carnem quæqua versum tam diu disseminantur dispergunturque, dum prorsus obliterantur.

Actio earum.

Actio venarum harum propria (præter communem, quæ est nutritio) est chyli ad epar distributio, quod ex ipso sensu patet, qui chylo eas scatere docet. Simul tamen

vt reliquæ venæ sanguinem : ita hæ chylum conseruandi, ne corrumpatur, vim habent. Seruiunt huic actioni & valvulæ, quas habent, quæ impediunt, ne quod semel attraxerunt, refluat in intestina, quod hic adeò exactè præstant, vt nec digitorum compressu chylum semel haustum in intestina remeare sinant. Atque his vasis ita inuentis *Per quā viā chylus ad Epar, & sanguis ab Epate & Liene ad intestina feratur?* facile illa controuersia componi potest, quæ tot ingenia exercuit, nec tamen, sine vasorum horum cognitione, hæctenus ita decidi potuit, vt animus veritatis audius acquiesceret, per quam viam nimirum chylus ad epar, & rursus sanguis ab Epate & Liene ad intestina & vicina viscera nutrienda feratur? Octo enim certè, nisi plures, hac de re discrepantes sunt sententiæ.

Alij enim per solas ventriculi venas ad epar chylum deferri, per mesaraicas verò nutriri intestina statuunt. Alij vtrisque vtrumque munus attribuunt, numero saltem eas discernunt. Alij de mesaraicis saltem disputant, & tamen quatuor sectarum sunt: Alij solum chylum ferre venas mesaraicas putant. Alij & chylum & sanguinem, ita tamen, vt aliæ venæ mesaraicæ sint, quæ sanguinem, aliæ, quæ chylum ferant. Alij vtrumque munus omnibus assignant; sed diuersis temporibus, nunc huic nunc illi officio vacare statuunt. Alij eodem tempore omnes utroque officio fungi existimant. Et quidem alij præcipuè chylo deferendo, secundariò sanguini destinatos esse putant. Tandem sunt, qui disputant, an toto venarum horum ductu vterque humor feratur, an in parte & latere vno chylus, in reliquo & dimidio sanguis.

Quæ opiniones tamen omnes maximis premuntur difficultatibus, vt videre est apud Mercatum, *lib. 3. part. 4. class. 3. art. 8.* Laurentium, *lib. 4. Hist. anatom. quæst. 5.* Petrum Laurembergium, in *Procestr. Anatom. cap. 18.* Hisce verò *Decisio.* vasis inuentis controuersia hæc facile componi potest. Lactææ enim venæ chylum vehunt, reliquæ mesaraicæ sanguinem; id quod oculi testantur, qui docent, Lactæas chylum vehere, vulgares verò mesaraicas nutritioni destinatas esse, siue succum spectes, quem intra se continent, siue in ipsa intestina insertionem. Et quam absurdum na-

turam vna parte ad operationes tam aduersas & repugnantes vti, cuius etiam nullum aliud exemplum in toto corpore humano exstat? Et cum natura distributionis opus, quod omnes confitentur, fibrarum opera perficiat, quomodo eadem fibræ motibus contrariis inferuire poterunt? Et si hæc de venis lacteis ita se habent, vt habere puto, & diligens inquisitio clarius docebit, multa in Phisicorum & Medicorum scriptis (quæ & me secutum fateor) vel mutanda vel explicanda rectius erunt. Inter quæ primò sunt illa, quæ de venarum mesaraicarum sanguificatrice vulgo docentur, quasi primum rudimentum sanguinis in venis mesaraicis chylus accipiat. Inuentis enim venis lacteis hoc docere opus non est, sed quicquid est sanguinis in mesaraicis, id ab epate & liene est.

*Venarum
Lactearum
utilitas
in indaganda
sanguinis
generatione, &
aliis du-
biis deci-
dendis.*

Lucem etiam harum venarum inuentio affert intricatæ illi quæstioni de sanguinis generationi, an ea scilicet in epate & ab epatis substantia & vi innata, an verò in venis fiat? Cum enim hæc venæ lacteæ in ipsam Epatis carnem disseminentur, atque in ea obliterentur, nullaque earum cum aliis venis communio deprehendatur, atque ita chylus in ipsam Epatis substantiam ab iis effundatur, in ipso etiam epate sanguinem mutari, qui postea à venis excipitur, verò maximè consentaneum est. Sanguinis autem in epate generati crassiorem partem à ramis venæ portæ, subtiliorem à caux radicibus excipi statuit Asellius, cap. 31. Et inde, cap. 32. Galeni de officio Lienis sententiam defendit, nihilque è ventriculo ad Lienem proximè peruenire, cap. 33. statuit. Verum etsi Asellio concedatur, crassiorem & impuriorem chyli partem à vena porta attrahi: tamen hinc nondum concludi potest, Lienem nullam sanguificationem obire, & solum excremento melancholico excipiendo destinatum esse, vt postea, parte 4. cap. 1. dicetur. An verò Lien saltem sanguinem ad ventriculum mittat, & nihil ab ea excipiat, altioris est indaginis.

*Dubia
quædam
circa va-
sa lactea.*

Et omnino sunt dubia quædam, quæ adhuc circa vasa hæc lactea occurrunt non pauca, inter quæ ista præcipua: primum, quod truncus venarum lactearum non apparet,

paret,

paret, vt mesaraicarum truncus vena portæ. Cum enim epati chylum omnes afferant, in truncum quendam coire eas necesse est, quem certè sat conspicuum esse oportet. Sit enim vt succus ille lacteus euanescat: tamen quia hic truncus è vasorum numero est, suam cavitatem, & suam tunicam habere oportet, quæ certè euanescere non possunt. Vt mirum sit, quomodo tot laboriosissimos & exercitatissimos anatomicos qui omnia epatis vasa diligenter rimati sunt, hæc vasa latere potuerunt. Sit enim, vt liquorem illum lacteum in eo non inuenerint, & vsum eius propterea ignorauerint, vas ipsum tamen videre debuerunt. Quod certè adeò exile esse non potest. Cum enim venæ lacteæ tot numero sint, certè si eæ in vnum truncum coeunt, is non adeò exilis erit. Alterum, quod inter venam cauam & truncum hunc proportio esse debet. Cùm enim truncus venæ cauæ, qui sanguinem confectum toti corpori distribuit, tam amplius sit, certè truncum venarum lactearum, qui epati chylum, è quò sanguis fit, aduehit, proportionem ei respondere debet. Verùm forsàn dies ista tandem etiam docebit, & in lucem protrahet. Interim sua laus debetur Asellio, cuius diligentia factum, vt etiam hîc illud Comici locum habeat;

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,

*Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui,
Aliquid morreat; vt illa, quæ te scire credas, nescias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.*

DE MORBIS MESENTERII.

CAPVT II.

De Intemperie Mesenterij.

Mltis autem morbis obnoxium est mesenterium, multorumque morborum & symptomatum causæ in hoc latent. Hæc enim sentina quasi est corporis, in quam nobiliora infimi ventris membra sua excrementa deponunt: Suntque hæ partes ignobiliores, & habent multas glandulas, quarum substantia est *compuncta* &

Mesenterij multo morbis est obnoxium.

humores promptè imbibit , ac , vt Hippocrates libro de glandulis , docet , *μείζονας ἢ καὶ ἄλλοθεν ἔσονται* , & *νικαται αὖ ἀδύς ἐν πύσιν ἐντέροις ἐκπνεύμεναι τὸν πλεόνον* , id est , glandulæ verò ad intestina maiores sunt quam alia corporis parte , & expressam ex intestinis redundantem humiditatem depascuntur & imbibunt . Et præterea sensu nullo vel exquisito præditæ sunt , vnde diu humorum colluuiem tolerare sine molestiæ sensu aliquo possunt .

*Mesenterium cur
Medicorum
vnum di-
catur nu-
trricula.*

Vnde à nonnullis non immeritò Mesenterium Medicorum nutricula appellatur , cum ab eo infiniti penè morbi oriantur , vtpote quod sentina quasi corporis est , ad quam totius corporis coluuiies confluit per venas & arterias , quibus innumeris contexta est , vt rectè Ferrius , 6. de part. morb. ac sympt. cap. 7. scripserit , se cholera , melancholia , diarrhæa , dysenteria , cachexia , atrophia , languoris , lentarum errantiumque febrium , latentium denique morborum , melancholia hypochondriacæ , vomitionum crebrarum , dolorum colicorum , tumorum , abscessuum causas in hisce plerumque sedibus adinuenisse . Commota tandem materia solet grauissimorum Symptomatum , conuulsionis , epilepsiæ , lipothymia imò mortis sæpe causa existere . Id quod in praxi sæpissime obseruare est , & id superiori anno in nobili quodam in vicinia accidisse memini , qui cum annos aliquot langueret , & non satis benè haberet , intemperanter tamen viueret , subito tandem per aluum , proculdubio ex his sedibus , nigra & fætidissima magnâ copiâ eiicere cepit & intra horam expirauit . Idem etiam aliis accidisse memini . Vt verò morbi hi sat frequentes sunt : ita obscuri & ab antiquis , si ferè Hippocratem excipias , seu incogniti , seu non explicati .

Intemperies Mesenterij.

*Intemperies Me-
senterij.*

Sunt autem morbi Mesenterij varij , inter quos primò sunt morbi intemperiei . Et pertinet huc , *ἀσυνήτης ζέσωνος νόσος* , vt exponit Galenus in exegeſi , morbus siccatorius seu calida & sicca intemperies vasorum mesaraiorum , quem morbum descripsit Hippocrates 2. de morb. quique affectionis Hypochondriacæ autor est , cuius pro-
pterea

pterea etiam mentionem faciemus, *infra de affect. hypochond. part. 5. sect. 1. cap. 1.* Solet autem ista intemperies raro esse sola, sed cum materia coniuncta, quæ tamen non facile cognoscitur. Et sæpe in signis tanta est obscuritas & confusio, ut *ισορξια* Medici etiam solertis eludat & fallat. Et hæc ipsa causa esse videtur, quod de hisce morbis ab antiquis parum aut nihil scriptum est.

Solet verò materia, quæ intemperiei & aliorum morborum mesenterij causa est, vel in eo colligi vel aliunde eò transmitti. Cum enim chylus per vasa mesaraica, & secundum Asellij inuentionem, per venas lacteas ad epa mittatur. Si chylus ob errores in victu non bene sese habeat, facile tum in ipsis venis lacteis, tum in glandulis, quibus fulciuntur, vitiosi humores sensim colligi possunt.

Deinde iidem etiam ab epate & liene & venæ portæ ramis, imo & vniuerso corpore ad vasa mesenterij mitti possunt. Solet enim natura per venas mesaraicas non solum alimentum intestinis & mesenterio transmittere, sed etiam vasis abuti ad vitiosos humores euacuandos. Vnde per easdem venas mesaraicas humores in purgatione arte instituta ad intestina confluere solent.

Non solum autem venæ sed & arteriæ mesaraicæ, ut rectè Adrianus Spigelius, *lib. 6. de hum. corp. fabr. cap. 4.* monet, vbi homo à sanitatis limite declinat, vitiosos humores & excrementa corporis suscipiunt, ut ad intestina deponant; & multorum morborum ac symptomatum causæ in hisce arteriis hærent. Est enim procul dubio arteriarum harum præcipuus vsus, ut calorem partium per se imbecillum & ignobilium atque excrementis multis scatentium, coctioni tamen dicatarum, foueant & augent: vnde non solum sunt tot numero, sed etiam ut aliæ arteriæ, quæ in externas corporis partes terminantur, aërem frigidum non attrahunt. Quod si non præstent, omnes illas coctiones turbari & vitari necesse est. Est autem hoc, cum quæ spiritu vitali repleri & calore abundare debent, vitiosis humoribus scatent, qui suam quam habent, intemperiem, partibus per quas disseminantur, imprimunt. Vnde calor natiuus partium debilitatur,

Humores in purgatione arte instituta per venas mesaraicas ad intestina cōfluunt. Vfus arteriarum in mesenterio.

exque ad officia sua & coctiones perficiendas ineptæ redduntur, vt multi crudi & vitiosi humores generentur: Et bile quidem frequenter in continuis & intermittentibus febribus biliosis, quarum crisis interdum per alui fluxum accidit: nonnunquam etiam pituita & melancholia, vnde Andr. Spigelius *lib. 6. de fabr. corp. hum. cap. 4.* scribit, splenicam arteriam, si duos ramos mesentericos addas, melancholiæ hypochondriacæ sedem esse. Qui humores postea sæpe per hæmorrhoides excernuntur. Vnde etiam Hippocrates *6. Epidem.* scribit, qui hæmorrhoides habet, neque dolore lateris, neque pulmonis inflammatione, neque furunculis, neque terminthis pariter, neque lepra, cancro & aliis morbis corripuntur.

Pectoris cum hæmorrhoidali arteria cōsensu.

Pectorisque omnino maximus cum hæmorrhoidali arteria consensus est, quod truncus ex qua arteria oritur, à corde descendens in primo statim exortu intercostales ramos propagat. Vnde accidit, vt qui Hypochôdriacæ affectioni & scorbuto sunt obnoxij, sæpè de acerbissimis pectoris doloribus iis tamen nō diuturnis, vt & pectoris constrictione conquerantur, materia flatulenta, serosa, tenui & acri per dictas vias in musculos thoracis effusa, membranæque ibi vellicante & distendente. Atque has ipsas arterias esse statuit Spigelius, per quas colici dolores in Arthritidem, & contrà Arthritidis in colicam permutatur, vt est apud Hippocratem *6. Epid. sect. 4.* dicentem, *Qui articulari morbo detentus intestini dolore dextra parte vexabatur, lenius habebat, vbi verò hic morbus curatus fuit, magis dolebat.* Quod ex translatione materiæ fit, dum ex arteriis cruralibus in truncum & ex hoc in mesentericos ramos & tandem ab his ad intestina deferitur. Idem etiam causam cur dolores colici in paralyfin mutantur, ex his arteriis petit, idque fieri docet materia ad mesentericas arterias transmissa ad lumbares, à quibus facile, cum ad spinalem medullam, tum porrò ad cerebrum mitri potest. Lumbares enim arteriæ in lumborum vertebrae per communia foramina & ipsarum medullam excurrunt; quin & ad medullæ latus, dum vertebrae ingressæ sunt, vtrinque ad cerebrum vna cum venis lumbaribus

Per quas vias materia febratur, dū dolor colicus in arthritidem, & vrsus hac in illū transmutatur?

Cur dolor colicus in paralyfin mutetur?

ribus ascendunt. Solet autem intemperies Mesenterij hydropem siccum præcedere & si hæctica sit, incurabilis est, neque ullo præsidiorum genere tolli potest.

Curationem quod attinet, patet ea ex iis, quæ de intestinorum intemperiebus dicta sunt.

Et quia ista intemperies vix est sine materia, etiam è capite sequenti, qua ratione curanda sit, manifestum fiet.

Circa curationem autem horum affectuum monet idem Spigelius, per dictas arterias nō solum primas vias, sed & vniuersum corpus, & quidem non tantum per purgantia sumpta, sed & per clysteres infusas euacuari posse.

Cum enim totum cōm materiam clysteris suscipiat, vis medicamenti purgantis per arterias ex trūco aortæ noxios humores trahit. Vnde etiam rationem licet reddere, cur ex helleboro albo facta suppositoria aut antimonium clysteribus admixtum eadem inducat symptomata, quæ solent eos inuadere, qui helleborum album vel antimonium ore hauserunt. Hinc quoque causa peti potest cur medicamenta purgantia vmbilico applicata aluum moueant. Per arterias enim medicamenti purgantis vis attrahitur, humorésque in iis commouet.

Intemperiei Mesenterij curatio.

Cur helleborus albus in suppositoriis aut antimonium in clysteribus eadē qua ore sumta sympto-

C A P V T I I I.

De Mesenterij Vasorum Angustia & Obstructionibus.

Requentissimus quoque Mesenterij Morbus est vasorum eius angustia, vnde multi alij morbi oriuntur. Est autem vel in vasis lacteis, vnde chyli distributio impeditur, vel in venis mesaraicis.

mata inducant? Cur medicamenta purgantia vmbilico applicata aluum moueāt? Mesenterij vasorum angustia & obstructio. Causa.

Fit autem venarum lactearum angustia vel ab earum obstructione vel compressione. Obstruuntur venæ lacteæ à chylo crasso, crudo, lento, viscido è similibus cibis genito. Quod facit motus intempestiuus vel balneum post cibum, quæ alimentum adhuc crudum in hæc vasa rapiunt. Comprimuntur à glandularum tumore, vel aliis mesenterij tumoribus. Venæ mesaraicæ etiam obstruuntur ab humoribus crassis & viscidis cum sanguine ad eas effusis, quales sunt pituita bilisque diu ibi hærens & incrassata. Comprimuntur à tumoribus intestinorum.

*Signa Diagnostica.**Signa.*

Cognoscitur venarum lactearum angustia ex chyli distributione, quæ ipsorum officium est, læsa, ad quam duo symptomata imprimis oriri solent: alui fluxus chylusus & albus, & totius atrophia. Si enim venarum harum orificia obstruantur, planè chylum ex intestinis fugere non possunt; Si verò in medio canali sit angustia, vi perruptis valuulis & dilatis osculis in intestina chylus refunditur. Atrophia verò sequitur, vtili & necessaria ad alendum corpus materia denegata, atque chyli comœatu intercluso, quod ob scirrhus obfessas mesenterij glandulas sæpe accidisse medicorum observationes docent.

Venarum autem mesaraicarum obstructiones si accendant, multa inde mala & symptomata accidere solent. Humores enim coerciti & flatus inde excitati distensionis & grauitatis sensum excitant, vapores in caput attolluntur, vnde capitis grauitas dolorque circa dorsum excitatur, murmura ac tormina ventris concitantur, ructus & rugitus febrésque generantur, & alia mala de quibus de affectione hypochondriaca dicitur.

*Prognosticum.**Prognosticum.*

Periculosum autem & pertinax sæpe hoc malum est, & multorum malorum fomes. Cum enim hæc pars sensu exquisito destituatur, vitiosi humores diu ibi latere pertinacésque obstructiones parere possunt.

*Curatio.**Curatio.*

Curatio perficitur caussarum angustiae ablatione. Proinde si accadat obstructio, aperientia requiruntur. Si compressio, tumor comprimens tollendus. Aperientia autem sint moderata in primis qualitatibus, ne, si nimis calefaciant, calorem augeant, & humores aciores reddant, bilemque cumulent. Purgantia quoque non sint fortia, ne humores vitiosos plures ad partem affectam commoneant, sed per epicrasin purgatio fiat medicamentis lenioribus, quæ venarum mesaraicarum orificia extergunt, humoresque leniter educunt, humoribus prius ad euacuationem præparatis & idoneis redditis. Nisi enim humores prius præparentur & ad fluxum apti reddantur,

dantur, flatus excitantur, materiæque non educitur, ægri-
que valdè affliguntur. Ad obstructiones aperiendas, & *Aperien-*
humores attenuandos vtilis sunt. *tia &*

Radices *aperientes dictæ*, Polypodij querni, cichorij, tara-
xaci, ari, chelidonij maioris, gentianæ. Cortices rad. cappa-
rum, tamarisci. Folia cichorij, fumarie, scarriolæ, endiuie, *attenua-*
cuscute, chamædryos, agrimonie, ceterach, centaurij minoris, *tia.*
carduibenedicti, absinthij. Flores geniste, cichorij, borraginis.
Sem. endiuie, scarriolæ, geniste, quatuor frigida maiora.
Tartarum.

Et ex his præparata & composita varia.

Syrupi byzant. simpl. & compos. de duabus radicibus, de ci-
chorio, de endiuia, simpl. & compos. de cichor. cum rhabarb.
Conseruæ. cichorij, fumarie, carduiben. chamædryos. Essentia
absinthij, chamædryos, centaurij minoris, carduibenedicti.
Extractum cichorij, centaurij minoris, carduibenedicti, gentia-
næ. Ex tartaro medicamenta, cremor & crystalli tartari, tar-
tarum vitriolatum. Spiritus salis, vitrioli. Trochisci de
capparibus, de Khabarbaro, de absinth. de eupator.

E quibus cuique morbo & humori peccanti conue-
nientia eligenda. Ductia & saccharo multo condita hic
non sunt commoda: Contra amara maximè vtilia. Quæ
quia gustui non sunt grata, commodissimè in pilulas for-
mantur. Vt tamen facilius penetrent, post eas assumtas
liquor aliquis conueniens hauriri potest. Et vsu talium
sæpe pertinaces nothæ tertianæ tolluntur. Vt ℞. Trochisc.
de cappar. absinth. an. ʒ. j. extract. gentianæ, carduibened.
centaurij minoris an. ʒ. j. F. Pilulæ. Vel ℞. Rad. taraxaci,
graminis, cichor. fenicul. polypod. querni an. ʒ. ʒ. folior. endi-
uie, cichorij, agrimonie, cuscute an. M. j. fumar. centaur. mi-
nor. an. M. ʒ. sem. frigid. maior. ʒ. ʒ. feniculi, geniste an. ʒ. j.
flor. cichorij, buglossæ an. p. j. tartari albi ʒ. ij. passul. minor. ʒ. j.
Concisa infundantur in vase clauso in seri lactis, aqu. cichor.
& fumarie an. q. s. donec vis omnis extracta sit. Hinc co-
litur. Colaturæ adde sacchari quantum satis & stent ite-
rum in vase clauso in loco calido per diem, postea ite-
rum colentur. Dosis ʒ. iv. Fortiora sunt oxymel. compos.
quorum formulæ passim extant. E. G. tale parari potest:
℞. Rad.

℞. Rad. aperient. an. ʒ. ʒ. cichorij, ari, cortic. fraxini, tamarisci, cappar. an. ʒ. iij. fol. endiuia, fumaria, agrimonia, ceterach. an. M. j. card. benedict. centaurij minoris an. M. ʒ. flor. cichorij, hepatica alba, borraginis, an. p. ij. Concisa infundantur in vase clauso in aceti passulati & aqu. cichorij an. q. s. Addito spir. salis ʒ. j. per triduum in Balneo Mariæ. Colaturæ expressæ adde mellis despumati vel sacchari q. s. Iterum per diem in Balneo digerantur, vt fiat oxymel vel oxyfacchara. Quibus medicamenta ista ingrata sunt, iis vinum vel cereuisia medicata parari potest è corticibus tamarisci, absinth. carduibened. centaur. min. chamædry. Hoc loco non sine causa aliquid de medicamentis ex tartaro paratis monendum. Adeo enim hodie cremor & crystalli tartari & tartarum vitriolarum sunt vulgaria, vt à non paucis vix vlla medicamenta præscribantur, quibus hæc non admisceantur: Imò à Grollio tartarum vitriolatum vniuersale digestium appellatur.

Et fateor sanè, è tartaro parata medicamenta in humoribus melancholicis crassisque incidendis & attenuandis, ideoque obstructionibus aperiendis magnam vim habere. Cum vero sæpe accidat, vt in affectione hypochondriaca bilis atra, humoresque falsi & acerbi, atque omninò acres, & qui ignis quasi seminaria in se continent, reperiantur: talibus certè humoribus tartarum vitriolatum & huiusmodi acria medicamenta non conueniunt, cum eorum acrimoniam non retundent, sed ea potius vsurpanda, quæ prauas qualitates talium humorum temperent: & omninò contrariæ qualitates contrariis opponendæ.

Humoribus ita præparatis eorum euacuatio instituenda. Et commodum hîc omninò est, si venæ ani à natura aperiantur vel si natura sit segnior, hirudinibus appositis prouocentur. Purgationem quod attingit, ea instituenda pro peccantis humoris ratione & natura. Et exstant passim talia composita plurimæ, vt *Syrupus de cichorio cum Rhabarb. diasereos, de fol. senæ, oxymel. præpar. Gesneri, pilul. tartareæ, extracta purgantia composita & panchymagoga varia. ℞. Absinth. sicci M. ʒ. carduibenedict. M. j. centaur.*

*Purgan-
tia.*

centaur. minor. flor. prunor. sylvestr. an. M. B. fol. senæ elect. 3. ij. agarici albi, turbit. elect. an. 3. ij. rad. bellebori nigri preparati 3. j. B. cortic. citri 3. B. zinziberis, galangæ, caryophyll. an. 3. j. sem. anisi faniculi an. 3. B. Herbæ concidantur, aromata & semina crasso modo contundantur, & affundatur in vitro vel vase fictili vini Rhenani q. s. Vomitus verò planè utilis est (modò nihil absit, quod eum prohibeat, de quo alibi dictum.) Solet enim humores, qui pertinaces in mesenterio obstructions excitant, exturbare, quos purgantia medicamenta educere non valuerunt. Materia autem vomitoriorum alibi proposita est. Reliquiæ, si quæ supersint, continuatis aperientibus supra propositis & diureticis exhibitis extirpanda. In quem etiam finem commodè exhibetur radix & semen spatulæ fætidiæ, & radix centaurij maioris seu rapontici vulgaris. Vel 4. *Extracti absinthij, centaurij minoris, cardui-benedicti, gentianæ an. 3. j. trochiscor. de capparibus 3. j. spicæ nardi, schœnanthi, sem. apij, petroselini, an. 3. j.* Cum succo endiviæ. F. Pilulæ. Et imprimis hîc sunt efficacia medicamenta è chalybe parata, interdum & acidulæ, de quibus plura infra de affectione hypochondriaca, dicuntur. De vasorum in mesenterio obstructione curanda dictum est etiam supra, *part. 2. sect. 2. cap. 6. de fluxu chyloso.*

Vomitoria.

Diuretica.

Chalybs. Acidula.

C A P V T I V.

De Mesenterij Inflammatione Causæ.

I verò humores & præcipue calidi cum sanguine, quo mesenterium & partes vicinæ nutriuntur, non solum in cauitatibus venarum & arteriarum mesaraicarum subsistant, sed & ex earum orificiis in mesenterij spatia effluent, φλόζωσιν vel inflammationem excitare solent. Non verò hoc facile fieri potest, quin simul in intestina, in quæ vasorum horum orificia dehiscunt, excidant, & in iis simul inflammationem pariant. Etsi verò de intestinorum inflammatione, & qui hanc sequitur dolore colico supra de intestinorum p. n. affectibus, *part. 2. sect. 1. cap. 2.* dictum sit: tamen & hîc quædam addere libet. Neque enim tam rarus hîc est affectus, ut nonnulli forsitan opinantur,

Mesenterij inflammatio.

Causæ.

*Februm
semiter-
tianarū
origo.*

nantur, sed satis frequens, &, vt existimo, non malè fe-
brium semitertianarum originem hinc deduxi, *lib. 2. de
febr. cap. 21.* & nisi nescio quæ religio impediret, mor-
tuorum cadauera sæpius aperire, inueniremus in iis ta-
lium inflammationum vestigia. Quibus licuit id facere,
certè sæpe inuenerunt. Inter quos est Adrianus Spige-
lius, qui *lib. 1. de semitertiana cap. 15. & 16.* tales historias
recenset; & *lib. 4. cap. 13.* vbi de colicis doloribus ex his
inflammationibus ortis agit, ita scribit; In omnibus, quot-
quot vnquam aperire potui, veram inflammationem con-
speximus, qui modo ileon vel ieiuni intestini partem ali-
quam, modò verò colon tantum occupauit. Vidi etiam,
quibus omnia intestina & ventriculus erant inflammata
cum omento, & mesenterium tantum inflammatum cum
leui tenuium intestinorum inflammatione, &c. Nimirum
cū natura aliàs vitiosos humores ad hanc quasi cor-
poris sentinam à partibus nobilioribus depellere soleat,
iidem nunc sensim cum fecibus alui excernuntur, nunc
Causse. varij alij fluxus excitantur: Si vero via illa ad intestina
præcludatur, vt in ea vitiosi humores effundi non pos-
sint; hærent in mesenterio & venis mesaraicis, vnde me-
senterium & plerumque etiam intestina, nunc hæc, nunc
illa, prout per hunc vel illum ramum mesentericum hu-
mores affluunt, inflammantur.

Occluduntur autem venarum mesaraicarum orificia à
caussis nunc internis nunc externis. Causse internæ sunt
humores crassi & lenti, vel etiam copiosi; qui confertim
ad intestina ruentes exitum non inueniunt. Causse ex-
ternæ sunt, potus & cibus ac medicamenta adstringen-
tia, vt vinum austerum & crudum; obseruatumque post
dysenteriam intempestiue curatam vitiosos humores de-
tentos in mesenterio inflammationes excitasse. Fieri etiam
potest, vt humores vitiosi in glandulis altius impacti ex-
terno calore accedente putrescant, caloremque conci-
piant, febribusque variis, nec non abscessibus causam
præbeant. Tandem & causse externæ, vt percussio, lapsus,
vulnera humorum affluxum concitare valent.

Signa

Signa Diagnostica.

Vt autem malum hoc maturè cognoscatur, operæ præ- *Signa.*
tium est. Medicus enim non rarò fallit, & in foeminis pro
uterinis doloribus, in viris pro dolore ventriculi, colico,
& nephritico (cum nausea & vomitus accedere soleant)
habetur. Verum ab iis discernitur, quod in iis dolor mo-
dò infra umbilicum, modò supra eum vel circa ipsum,
vel in lateribus tantum percipitur, modò per totum ven-
trem extenditur; hic verò dolent lumbi nunc ex parte
utrâque nunc in dextra, qui dolor se postea extendit ad
anteriorē regionem ventris supra & circa ventriculum.
Excrementa per aluum non redduntur; aut ægrè reddun-
tur, & si clysteres iniiciantur, post primas feces nihil nisi
clyster excernitur. Urina est rubra bilis portione ad renes
transmissa. Adest oris amaritudo, inappetentia, sitis, ygi-
liæ, febris, si intestina simul occupantur, est continua,
plerumque semitertiana, de quo de febribus, *lib. 2. cap. 21.*
egimus. Si tamen profundius & circa glandulas ac loca
mesenterij ignobiliora materia putrescat, febres sunt
lentæ, sine siti & grauibz symptomatibus, & tensionis
ac grauitatis saltem sensus infra ventriculum percipitur.
Quò enim locus, qui inflammatur & in quo materia pu-
trescit, est epati maioribusque arteriis vicinior, eò febris
est ardentior, & symptomata sunt grauiora; quò verò ab
iis est remotior, eò febris & symptomata sunt mitiora.

Nonnullis motus conuulsiui, epilepsia, apoplexia, pa-
ralysis accidere solet, humoribus vitiosis ad spinalem me-
dullam & cerebrum delatis, per vias, quas antea, *cap. 2.*
exposuimus, & de scorbuto, postea explicabimus. Princi-
pio etiam sanies quædam rubra, deinde factò abscessu
pus album defluit ex aluo, & quidem modò permistum
fecibus, modò seorsim & sincerum, cùm scilicet inflam-
matio est in intestinis inferioribus.

Prognostica.

1. Malum hoc periculosum, & sæpe etiam longum. Si *Progn-*
enim inflammatio sit maior, febris etiam magna excita- *stica.*
tur, & intestinis vel mesenterio corrupto & putrescente
æger moritur, nonnunquam in abscessum periculosum
inflamm.

inflammatio mutatur. Et sæpe malum tunc ad quadragesimum diem, interdum & ad octuagesimum extenditur; Si verò febris sit lenta, æger contabescit, & lenta morte enecatur.

2. Sæpe verò materia à natura aliò transuertitur, non tamen planè tollitur, vnde malum recrudescit, & sæpe per multos annos, imò totum vitæ tempus durat, nunc febre redeunte, nunc eadem in colicos dolores permutata, ac cessante febre singulis mensibus, vel alio intervallo colica redeunte, & si non inflammatione, tamen φλογώσι excitata.

Indicationes.

Indicationes.

Vt in aliis inflammationibus, ita & in hac humorum affluxus inhibendus, iique reuellendi, repellendi, deriuandi, & expurgandi ac discutiendi, eorumque intemperies & acrimonia temperanda & corrigenda; dolor, si sit magnus, mitigandus.

Curatio.

Curatio.

Principio ergo, si sanguinis aliqua copia adsit, virisque ferant, vena in cubito aperienda, ne maior humorum confluxus fiat, imprimis si epar vicinum ab inflammatione incalescat, aut si causa externa, vt lapsus vel percussio malo causam dederit. Si autem ex suppressione menstruum vel hæmorrhoidum malum originem habeat, etiam venam in talo aperire licet.

Refrigerantia.

Et si vero refrigerantia exhibere tutum non sit, ne materia magis impingatur: ad maiorem tamen affluxum prohibendum, & calorem temperandum, refrigerantia modicè cum ore sumi, tum per clysterem inuici possunt, parata ex hordeo, violaria, malua, violis, rosis, sero lactis

Purgantia.

& similibus. Purgantia in principio locum non habent: cum facile plus materiæ ad locum affectum attrahere possint: inflammatione tamen ad coctionem tendente lenia purgantia locum habent parata ex syrupo rosarum solutiuo; manna, rhabarbaro, (quibus & senna addi potest,) cum sero lactis, vel alio conueniente liquore exhibita, myrobalani verò & tamarindi, atque alia adstringendi vim habentia non usurpanda, clysteres etiam ex malua, mercuriali, parietaria, oleo violarum, rosaceo, electuario

lenituo

lenitudo simplici & aliis vsurpari possunt. Tandem decli- *Diureti-*
nante inflammatione, quæ reliquias materiæ abstergant, *ca & ab-*
& per vrinas educant, exhibenda, qualia *capite præceden-* *stergen-*
te de obstructione vasorum sunt proposita. Si dolor valde *tia.*
vrgeat, is leniendus, quod qua ratione fieri debeat, su- *Dolorem*
pra *part. 2. sect. 2. cap. 2. de colica ex humoribus calidis* *lenlen-*
dictum, & postea *cap. 6. dicetur.* *tia.*

Dieta.

Victus sit tenuis, & feruorem sanguinis mitigandi vim *Dieta.*
habens, simulque abstergendi & aperiendi vt pollens.
Itaque conueniunt ptisana & cremor hordei, iuscula
gallinæ cichorio vel endiuia alterata, emulsiones sem-
inum quatuor frigidorum maiorum, & cibi, qui nec cras-
sum chylum suppeditant, nec calefaciunt. Potus sit aqua
hordei vel cereuisia hordeacea tenuis, & in declinatione
vinum *ελιγφόρον*. Quies utilis est, vt & somnus ad iu-
uandam coctionem. Animi *πυρματα* nimia vitentur.
Alius sit laxa.

CAP V T V.

De Mesenterij aliis tumoribus, abscessibus, suppu-
ratione & corruptione.

Non solum autem inflammatur mesenterium, sed & *Mesente-*
alij tumores ex humoribus crassis & tartareis in eo *rij tumo-*
oriuntur, qui vel in scirrhus & tophos ac calculos dege- *res ali.*
nerant, vel in abscessus, sed lentè ac tardè mutantur. Si *Causa.*
enim ex ingluuie nimia atque erratis in victu magna bi-
lis, pituitæ, crudoꝝumque ac crassorum & tartareorum
humorum copia proueniat, neque maturè euacuetur, ea
in hisce locis cumulat, & à laxa glandularum substan-
tia imbibitur, vnde facilè exitum non inuenit, sed ibi
congesta primum molles tumores excitat, postea hu-
moribus siccescentibus & concrefcentibus, scirrhi, to-
phi, imò lapides in eo generantur. Ita refert Beniuenius,
de abdit. morb. & sanat. causis cap. 37. cuiusdam Petri Alti-
marij filium octauum annum agentem incidisse in cor-
ruptum appetitum, & calculos ac rudera comedisse, ac
postea in lentam febrem incidisse, tandemque malo pro-

cedente, & vomitu ac fluxu alui accedente puerum è vita discessisse, atque in eius cadauere aperto repertum callum inter venas mesaraicas. Ambrosius Paræus, *lib. 23. cap. 36.* narrat, (locum integrum adscribere libet, cum plurima notatu digna contineat) Anno 1572. Lutetiæ foeminam quandam Isabellam Rolandi è vita migrasse, & cum semper in mesenterio morbi causam delitescere medici suspicati essent, dissecto cadauere Doctorem Miletium mesenterium in suas ædes deferri iussisse vt id cum aliis Medicis diligenter contemplaretur. Inuentum autem est mesenterium, & cum eo pancreas tumore miro, prope incredibili, turgens, adeo vt libras decem & dimidiam penderet, scirrhosum omnino extrinsecus, solisque postica parte lumborum vertetebriis adhærescens, antica autem peritonæo scirrholo pariter ac penitus cartilaginoso. Suberant infiniti in eodem mesenterio abscessus: sua quique cysti inclusi, alij quidem oleoso, alij melleo, alij sebaceo, alij albugineo, alij aquoso humore & liquore differti, quorum conclusa materia puliculæ similis esset: denique quot fermè abscessus erant, tot erant materierum contentarum species & ideæ. Octauus iam annus agebatur, ex quo tumor ille inceperat sensim ac sine sensu & dolore ad tantam magnitudinem progredi, quod mesenterium ipsum doloris fere sit expers. Ægræ interim ipsi, perinde fere ac sanæ, licebat naturæ, animæ, ac vitæ munera omnia obire, nisi quod duobus antequam moreretur mensibus, coacta fuit lecto se tradere, quod febris continua, quæ illi ad extremum vsque vitæ diem perpetua fuit, superuenisset: & quod præ tumoris pondere mesenterium suis velut radicibus & sedibus diuulsum fluctuaret, non sine molesto oneris & doloris sensu. Nam, vt prædiximus, lumbaribus modo vertebriis ac peritonæo adhærebat, nullatenus autem intestinis & aliis partibus, quibus velut connatum alligatur. Itaque sua id mole & corpore vesicam premens & coarctans difficilem mictionem faciebat: intestinis verò incumbens, vt alius pigrior esset, in causa erat: adeo, vt, nisi deuorato laxante aut purgante medicamento, faeces non descenderent.

rent. Nam quod ad clysteres spectat, subire illi in intestina tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur, intrusæ verò glandes nihil proficiebant. Respiratio ob diaphragmatis à tumore compressionem difficilis erat. Ita Iohannes Philippus Ingrassias, *tract. i. de tumor. præter naturam cap. i.* refert, Anno 1539. Panormi seruum quendam nigrum ob furtum suspensum dissectum fuisse, in cuius mesenterio strumæ circiter quadraginta inuentæ, præter quas in glandulis existentes totidem ferè externæ intestinorum, præcipue crassiorum, tunicæ adhærentes tumores, prope singuli membranula, cuiusdam vesiculæ instar, conferti, & vtriusque quidem generis tumores varia quantitate, atque inter extremos, qui ad oui gallinacei magnitudinem perueniebant, & minimi ciceris paruitatem, quamplurimi intermediæ quantitatis visi sunt. Continebant autem nonnulli lapideum gypsum, nonnulli vero glutinosam, mucosamque substantiam. In reliquis corporis partibus salubria omnia deprehensa, atque ab iis, qui eum viuum cognouerant, vnanimiter relatum, sanissimum donec suspenderetur, extitisse. Quod inde procul dubio factum, quod natura ad eas partes vniuersi corporis excrementa transmittendo reliquorum, maximèque naturalium viscerum sanitatem conseruauit. Guilielmus Fabricius etiam *Centur. i. obseru. 70.* refert, puellam quandam Coloniensem anno ætatis decimo paulatim in tabem incidisse, & quatuor sequentibus annis penitus extabefactam fuisse, appetitu tamen eius vix vnquam imminuto. Nam comedebat & bibebat non parcius, quam si sana fuisset, & exercitia sua puerilia vtplurimum peragebat, neque lecto decumbebat, nisi per sex aut septem hebdomadas ante obitum. Febriculâ tamen & tussi vexabatur continuâ. Cum autem anno 1600. ætatis 14. mortua esset, & mortuæ corpus aperiretur, mesenterium inuentum fuit refertum tumoribus duris, scirrhis atque steatematibus, præcipue autem circa vasa & venas, quæ ad portam tendunt, circumcirca portam tumores scirrhusi inueniebantur multi, quorum nonnulli oui gallinacei, alij nucis & castanæ magnitudinem excedebant.

cedebant. Platerius etiam *lib. 3. obseru.* refert, in Anatome in mesenterio quodam deprehensos fuisse tumores glandulosos albos, duros, nucis magnitudine, hinc inde in diuersis locis intestinorum mediæ sedi adeò connatos; vt intestina eo in loco sic intumuisse viderentur, atque indurata: quàm duritiem in ventre, dum viuebat adhuc æger, prominentem tactu deprehendere potuit, præsertim quando excrementa dura & sceuala in ea sede, vbi tumores hi angustiam in intestinis pariebant, diutius subsistebant, atque intestina amplius in tumorem eleuabant, vnde alius illi constipabatur, colicique dolores illum excruciabant, quibus tandem euictus, occubuit.

Fuit etiam in vicinia hic Quæstor quidam à multis annis valetudinarius, qui ventrem crassum habebat, crura inflata, & in eis sæpe vlcera *δυσπύλωτα*, cum virium debilitate & appetitu læso. Is etsi variis medicamentis atque inter ea etiam thermis vsus esset, nil tamen melius habuit, sed res eò deuenit, vt humoribus serosis ad crura descendantibus ipse ad ambulandum planè impotens redderetur, & sella gestandus esset. Accidit tandem vt supra dextrum inguen in abdomine tumor emergeret, atque in vlcus gangrænosum abiret, imò ad manus latitudinem eadem gangræna musculos & cutem abdominis eo loci occuparet. Vnde etiam mors tandem secuta est. Cuius morbi causa procul dubio fuit tumor aliquis durus & diuturnus in mesenterio: qui postquàm tandem exulceratus fuit, putredine partes superiacentes vsque ad cutem corripit, & eam gangrænam ibi excitauit.

*Lapides
in mesenterio re-
perti.
Abscessus.*

Imo lapides etiam in mesenterio repertos fuisse, Medicorum obseruationes docent.

Quandòque tamen materia, sed tarde ac lente, in pus mutatur, atque abscessus generantur in mesenterio. Anton. Beniuen. *de abd. morb. & sanat. caus.* cap. 13. refert, iuuenem quendam diuturnis alui torminibus vexatum, & tandem iis extinctum fuisse, in cuius cadauere aperto remotis intestinis abscessus magnus in mesenterio reperi- tus est, quo præciso materia multa nigra foetensque profluxit encaustò sutorio similis. Et supra retuli nobilem quendam

quendam in vicinia cum diu male habuisset, & nescio de quo languore conquestus esset, tandem rupto abscessu, qui procul dubio in mesenterio latuerat, subito per aluum nigram & foetidissimam materiam magna copia eiecisse, & intra horam exspirasse. Narrat quoque Marcellus Donatus, *de histor. med. mirabili lib. 4. cap. 7.* virum quendam febre valida correptum per aluum sanguinem nigerrimum corruptum, pessimè olentem ad quindecim libranum pondus excreuisse, in cuius cadauere aperto in eius mesenterio ea parte superiore, qua intestino recto connectitur, vlcus sordidum ad spithamæ longitudinem inuentum fuisse; cum tamen æger nunquam, nisi extremo vitæ die, quo illi venter intumuit, de illius partis dolore conquestus esset. Ita Volcherus Coiter, *in obsanat. & chirurg.* refert, in patricij cuiusdam Noribergensis, qui affectione, hypochondriacæ non absimili, laborârat, & tumorem in sinistro genu & abdominis parte habuerat, cadauere aperto magnam colluuiem materiæ purulentæ ac foetidæ inter duas mesenterij tunicas, quæ maiorem inferioris ventris partem occupauerat, & epar sua putredine infecerat, repertum fuisse.

Imo mesenterium gangræna vitiatum repertum fuit in *Gangra-*
Rondeletij vxore, vt refert Ioubertus, *in vita Rondeletij.* *na.*

Et procul dubio tales mesenterij abscessus in multis reperirentur, qui lentis ac diuturnis morbis, variisque symptomatibus, quorum causas reperire non facile est, quæque medicos sæpe suspensos & dubios habent, exercentur, & moriuntur, si eorum cadauera aperire liceret. Sed obstat plerumque præpostera quædam erga mortuos reuerentia, quâ tamen impediri non potest, ne eadem cadauera putrescant, & vermium esca fiant, interim rei medicæ incrementum hoc modo non parum impeditur.

Signa Diagnostica.

Cognitu autem omnino difficiles sunt isti mesenterij *Signa.*
tumores & abscessus, & quamuis suspicionem aliquam de se præbeant, quales tamen sint, vix integre, nisi post mortem, cognoscuntur. Interim danda opera, vt quantum licet in eorum notitiam veniamus. Qua ratione au-

tem cognosci possint, Fernelij verbis proponere libet. Ita autem ille *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 7.* Si ampla & vasta mole venter totus præter naturam prominet, idque circa fluctuationem, citra alui suppressionem diutinam, citra hydropis suspicionem, unde & qua id ex causa obtigerit, tactu ita quidem discernendum. Cum adipis copia venter prominet, quoniam cuti summæ is inhærescit, manu totus comprehendi, secernique potest à musculis abdominis, ac præterea reliquus corporis habitus oberior existit. Cum tumor insertus est musculis abdominis, primò is contactui occurrit, & cum premitur, plerumque etiam citra eius pressum, dolore afficit, quod pars ea sensu prædita sit: intestina non coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Mesenterij vero tumor, quoniam altè sepultus est, non nisi pressu animaduertitur, nullo dolore affligit, quod pars ipsa sit doloris expers. Quin etiam sua is mole intestina premens atque coarctans sæpe efficit, ut aluus pigrior sit, tardiùsque fæces descendant. Vtrum præterea tumor vniuersum mesenterium, an partem duntaxat, & quamnam occupet, mollisne sit an durus, tactu etiam internoscendum. Cæterum quisnam in mesenterio humor exsuperet, iam non tactu, sed iis ipsis notis, quibus in iecore aut liene proditum est, cognoscitur, sed quæ tamen tum obscuriores, tum leuiiores existunt. Hæc autem obscuritas multis fuit causa ignorantia, cur harum partium affectus prætermissi fuerint, nec veterum scriptis celebrati. Hæc Fernelius. Et omninò sæpè tam occulti & alte sepulti latent isti tumores, ut nec tactu etiam deprehendi possint; & sensus adeò hebes est huius membri, ut nec insigniori aliquo dolore sese hi tumores prodant, ideoque etiam alia symptomata perpendenda. Adest enim interdum nausea & vomitus, sine ventriculi affecti signis, alui cruentæ vel foetidæ deiectiones, vigiliæ, febres lentæ, inordinatæ, tussis, virium languor. Et quidem tumores indurati & abscessus delitescentes ob sensum hebetem, mesenterij vix animaduertuntur, ubi vero rumpuntur, euidenter sese produnt, ut postea in *Prognosticis* dicetur, & pus vel sincerum, vel fecibus permixtum, citra dolorem

dolorem tamen insignem, excernitur; id quod in ventriculi, epatis, lienis inflammatione, in quibus dolor & grauius symptomata vrgent, non accidit. Et si quis omnino signa inflammationis, epatis, lienis, diaphragmatis, musculorum abdominis diligenter perpendere velit, ea in hisce tumoribus locum non habere animaduertet, etsi vel tumor vel grauitatis sensus, aut dolor percipiat, aut febris etiam adfit.

Prognostica.

1. Affectus hi diuturni sunt, & tandem in tabem vel *Prognostica.*
hydropem ægrum præcipitant, ac vix curantur.

2. Abscessus ruptus per aluum plerumque euacuatur. Si verò aliò, quàm in aluum vomica rupta fuerit, neque exitum materia repererit, colicæ similis dolor excitatur. Si vero in abdominis cauitatem eruperit, seu inter medium membranarum mesenterij spatium, humor putridus vicina corrumpit, & sæpe sphaceli author est.

3. Nonnulli quidem pure per aluum euacuato sanantur: accidit tamen etiam, vt si materia valde praua sit, ægri paucarum horarum spatio moriantur. Pro natura enim humoris & affecti loci conditione, ac viscerum vicinorum, quæ à putridâ materiâ motâ ac vaporibus inde eleuatis afficiuntur, diuersitate & nobilitate varia oriuntur symptomata, ac miri naturæ in expellenda materia conatus animaduertuntur, & variæ viæ à natura in expellenda materia quærentur. Nonnunquam enim pus per proximam venam in coli aut recti intestini cauitatem effunditur, nonnunquam quasi per cuniculos per vmbilicū pus erumpit, nonnunquam etiam per renes expurgatur.

Curatio.

Tumores duri, scirrhi & calculi in mesenterio curari vix possunt. Si tamen quid tentari liceat, ea medicamenta, quæ ad pertinaces obstructions adhibentur, & quæ etiam de affectione hypochondriaca proponuntur, in hisce affectibus vsurpari possunt. Vbi autem in abscessus mutantur, naturæ etiam primariæ partes sunt, quæ nisi aliquid in euacuando pure tentauerit, vix æger seruetur. Ars tamen naturæ succurrit, dum materiam detergit, &

Curatio.

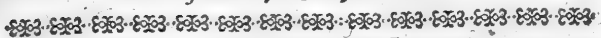
quod reliquum est discutit, tandemque vlcus consolidat. Partes quoque, per quæ pus transit, & imprimis renes, muniendæ, ne à pure transeunte lædantur, quod diligenter præstandum. Solent enim interdum, nisi cura rectè instituat,ur, postliminio quasi reuerti. Vtilis est hic terebinthina cypria, quæ vel in bolum cum modico rhabarbari conformanda, vel cum vitello oui in lacteum liquorem redigenda, vt in *Instit.* p. 954. dictum.

Exhibenda sunt & alia exiccantia & consolidantia, vt decoctum radicum sarsæ parillæ cum radice fragariæ factum. Vel hoc. ℞. Rad. sarsæ parillæ, chinæ an. ʒ. j. β. caryophyllatæ, fragariæ an. ʒ. j. fol. scabiosæ, alchimillæ, veronicæ, hedere terrestris an. M. j. ligni rhodij ʒ. vj. passularum minorum lotarum ʒ. ij. In vase clauso bulliant in s. q. iuris pulli vel seri lactis, vel aquæ chalybeatæ, & postea per manicam Hippocratis traiciantur. Vel ℞. Rad. sarsæ parillæ lb. β. chinæ, acetosæ an. ʒ. ij. fragariæ ʒ. j. veronicæ, alchimillæ, scabiosæ, persicariæ an. M. ij. saluiæ, flor. verbasci, chamemeli, hyperici, sem. coriandri, feniculi, an. ʒ. ij. melonum ʒ. β. Concisa infundantur per triduum in vini albi, aquæ veronicæ, flor. chamemeli Romani, cardui Mariæ ana parte vna, brody caponis partib. iij. postea destillantur. Dosis ʒ. iij. Si libet addatur aliquid syrupi veronicæ, scabiosæ, granatorum, cinamomi, iulebi rosarum. Vtile est & hoc Electuarium. ℞. Conf. ros. rubr. veronicæ, cichor. an. ʒ. ij. scabiosæ ʒ. j. roob iuniperi ʒ. ij. pulv. radic. sarsæ parillæ, chinæ, ligni aloës, rhodij an. ʒ. ij. marg. præp. corall. rubr. præp. an. ʒ. ij. Cum syr. de Cinamomo. F. Electuarium.

Dieta.

Dieta.

Cibus sit boni succi & facilis coctionis, ac temperatus, non crassus, non viscidus, non acidus, non dulcis, sed potius sine acrimonia, tamen moderatè abstergens. Potus sit vinum tenue vel cereuisia tenuior. Potest & decoctum chinæ cum glycyrriza & passulis vsurpari, nec inutile est lac asinum exhibere.

CAPVT. VI.

De Symptomatibus ex humoribus in mesenterio cum
mulatis ortis & præcipuè dolore.

A Tque hæc de morbis mesenterij. Symptomata inde *Mesente-
ry sym-
ptomata.*
orta quod attinet, sunt ea varia. Nam etsi diu sæpè
humores in hisce locis latent, antequam sese prodant: ta-
men vel tandem commoti quacunque de causa varia
symptomata excitant, & pro varia inclinatione, nunc
vomitu per superiora eiciuntur, nunc deorsum tenden-
tes per aluum euacuantur, nunc ad vicinas membranas
delati dolores, eosque pertinaces & sæpe recurrentes
excitant; vel suis sedibus conclusi & coerciti & à calore
partium vicinarum putredinem concipientes febres va-
gas & erraticas pariunt; vel glandulas implentes, & vi-
cina vasa aut comprimentes aut obstruentes cachexiam,
atrophiam, languorem gignunt, aut partes in tumorem
attollunt, & omnia omnino symptomata, quæ affectione
hypochondriaca & scorbuto laborantes experiuntur
plurima, de quibus postea de affect. hypoch. & scorbuto di-
cetetur, ex hisce sedibus ortum habent. Egregium vero *Mesente-
ry dolor.*
symptoma, quod ex materia in mesenterio contenta pro-
ficiscitur, est doloris illa peculiaris species, quam supra,
part. 2. sect. 2. c. 2. explicauimus. Pauca saltem hic addemus.

Mentionem autem mali huius facit Hippocrates &
Νόσος ἐρυματῶδης, morbus ructuosus ab eo nominatur,
& ita describitur. Dolor acutus prebendit, vehementerque
dolet & ipse seipsum iactat, & vociferatur, frequenter eructat,
ac ubi eructauerit, melius habere videtur. Plerumque vero
paucam bilem vomitione reiicit, poculi parui mensura, dolor
eæ visceribus ad imum ventrem & laterum mollitiem per-
tingit, cumque contingerit, melius habere videtur, venter
inflatur & indurescit, sonitum edit, neque flatu, neque ster-
cus dimittitur.

Materiam autem huius doloris & reliquorum, quæ
postea dicentur symptomatum causam in mesenterio
contineri multa docent. Solent enim hi dolores febribus
diuturnis succedere, cum natura humores prauos, fru-

stra eorum per aluum euacuatione tentata, in membranas has detrudit. Accidunt etiam iis, qui Ictero sunt, obnoxij, & ad cachexiam dispositi. Et cum mesenterium nihil fere aliud sit, quam peritonæum ad lumbos duplicatum, iisque affixum, aut certe oriatur à ligamentis vertebrarum lumborum, iisque validissime alligetur: doloris huius, & omnium, quæ ipsi coniunguntur symptomatum, causa rectissime ex mesenterio reddi potest.

Ob hanc enim mesenterij cum lumbis connexionem doloribus istis dolores lumborum perpetuo sunt coniuncti, imo interdum in vniuersum abdomen extenduntur. Hinc etiam, paralyseos & Epilepsiæ causa reddi potest, dum scilicet materia, ab arteriis mesentericis ad lumbares transmittitur. Habent autem hi dolores originem ab humoribus calidis siccis & acris in hac corporis serina collectis ob causas, quas hætenus exposuimus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Signa huius doloris supra *part. 2. cap. 2.* proposuimus. Instantis tamen etiam doloris, vt præcaueri possit, signa animaduertere vrile est. Arguit autem instans hoc malum icterica quasi in oculis dispositio, & luridus faciei color, grauitas hypochondriorum, sitis aucta, vrinæ rubicundiores, alui suppressio, in lumbis dolor.

Hinc dolor ventris & lumborum oboritur, qui in vno loco fere fixus est, venter nisi inflatus, ad interiora & dorsum quasi retrahitur, medicamenta vomitu reiciuntur, ac dolor postea per vniuersum ventrem diffunditur, dolorque lumborum perpetuo est coniunctus, quod citra communem causam, qualis est venarum & arteriarum quæ per totum ventrem inferiorem diffunduntur, structura, fieri non potest. Habet enim hic dolor hoc proprium, quod subinde per interualla recurrit, & sæpe multis annis ægrum affligit, & toties, quoties in hisce locis noua materia collecta est; id quod sine certis interuallis accidit, nonnullis post menstruum spatium; nonnullis post semestre, nonnullis post annum, Tempore tamen autumnali plerumque magis affligere solet. Tandem materia per intestina exitum non inueniente ad lumbos &

*Propriū
doloris
Mesenterij signū.*

hinc

hinc in caput, & artus distribuitur, vnde paralyfis, conuulsiones, epilepsia, deliria sequuntur, & vbi humores prauis viscera debilitarunt, sanguinemque per totum corpus inquinauerunt, in toto, & præcipue in brachiis ac cruribus atrophia sequitur, quæ sæpe vix vlla arte & non nisi longo tempore curatur.

Prognostica.

1. Dolores hi vt diurni & pertinaces esse solent: ita *Prognostica.* sæpissime etiam ægrum in grauissima mala modo enumerata, tandemque mortem ipsam præcipitant. 2. Diurnis circa lumbos, tenue intestinum, ac præcordia doloribus vrgentibus si ægri cibos auersentur vna cum febre, his dolor intensus ad caput progrediens repente illos occidit conuulsionum modo Hipp. in coacis. 3. Quibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento neque aliter soluantur, in siccum hydropem firmantur. 4. aph. 11. 4. Post multorum annorum tormina succedit vel hectica & incurabilis intemperies, vel peritonæi ac partium vicinarum abscessus.

Curatio.

De curatione supra, part. 2. sect. 2. cap. 2. dictum. Vt quædam addamus, curatio in duobus consistit, in causæ ablatione & doloris lenitione. De causæ & humorum vitiosorum, qui in mesenterio colliguntur, ablatione, hætenus dictum, è quibus patet, vbi doloris huius imminentis signa adsunt, dandam operam, vt materia doloris causa euacuetur. Ideoque clysteres crebri iniiciendi, vt *Clysteres.* materiæ ad intestina transitus & exitus paretur. Plus tamen aliquoties vomitum ab ipsa natura prouocatum, *Vomitaria.* quo acida, amara, humoresque acres prauis ad aliquot libras reiecti sunt, profuisse & inde à doloribus breui temporis spatio ægrum liberatum fuisse memini. Neque caret res ista ratione. Etenim cum materia ista plerunque circa lienem & in vena portæ colligi in magna copia soleat, vbi per omnes vasorum, qui in mesenterium & intestina disperguntur, ramos diffunditur, grauissimos & diuturnos dolores excirare solet. Imo vbi exitum non inuenit, & natura de eâ per intestina euacuandâ desperat,

rat, regurgitat, naturaque eam ad alias partes detrudit, unde conuulsiones, paralyfis, & alia mala excitantur. Si vero natura hos humores per viam compendiariam, quæ est per vas, breue, in ventriculum effundit, vt vomitu reiciantur, omnes isti dolores & reliqua mala euitantur.

Si autem natura eo non vergat, & præcipue si motus
 intestinorum inuersus sit, ac metuendum, ne vomitu con-
 citato natura magis ac magis motui versus superiora af-
 fuescat, danda opera, vt intestinorum fibræ tensæ laxen-
 tur, vasorum mesaraicorum orificia aperiantur, atque ita
 materiæ exitus paretur. Clysteres ergo iniiciendi ex lacte
 caprino, vel decocto malux, alchæ, parietariæ, brançæ vr-
 sinæ, mercurialis, florum chamæmeli, vel decocto galli
 cum cassia, melle rosato & violato solutiuo, Syrupo de
 cichor. cum Rhabarb. diasereos, oleo amygdalarum dul-
 cium, liliorum alborum, violarum, chamæmeli, vitello
 oui, quibus maioris absterfionis gratia hiera simplex addi
 potest. Potandum vero exhibeatur oleum amygdalarum
 dulcium recens expressum cum manna, vt supra *loco al-
 legato* dictum. Venter extra inungatur oleo amygd. dul-
 cium, violarum, liliorum alborum, chamæmeli, & cata-
 plasmata ac alia *loco allegato* proposita applicentur. At-
 que ista cum simul anodyna sint, dolorem etiam mitiga-
 re possunt. Si vero is valde vrgeat, narcotica addenda.
 Quapropter semen papaueris dictis medicamentis ad-
 dere vtile erit. Quod si non sufficiat, ad narcotica ac-
 cedendum, de quibus *loco allegato* dictum.

Externa.

*Dolorem
lenien-
tia.*

C A P V T VII.

De Morbis Pancreatis.

*Pancreas
us
vulgaris.*

Pancreatis vsum plerique anatomici eum saltem esse statuunt, vt vasa saltem fulciat, ne ruptionis periculo sint exposita, & vt ventriculo substernatur, ne repletus duritie vertebrarum lædatur. Verum cum pancreas non simpliciter glandula sit, sed peculiare parenchyma & suam carnem, vnde & nomen obrinet, habeat. & præterea vt supra *cap. i.* dictum, venæ lacteæ omnes in pancreas tendant, atque in eo miris anfractibus disseminentur.

Nobilior
 & verior
 eiusus.

nentur: nobiliorem procul dubio vsum habet, atque ideo factum, vt quicquid cœnosi in chylo est, ad se trahat, vt ita chylus purior fiat, & forsan etiam chylum aliquo modo alteret. Vnde etiam Clarissimus Riolanus *Anthropog. lib. 2. cap. 16.* in morbosis & melancholicis corporibus secundarium lienem seu lienis vicarium viscus appellat pancreas, quod scilicet lienis vicem suppleat, quando vitiatum hoc viscus marcescit. Idque multis natura sua & corporis habitu melancholicis se obseruasse scribit, in quibus, dum viuerent, lien nec tumebat, nec dolebat, sed pancreas epatis molem æquabat, idque confirmat etiam Illustrissimi viri Augustini Thuani exemplo, qui habitu corporis melancholico conquerebatur, per quadriennum de dolore colico circa regionem coli intestini cum sensu ponderis ad regionem stomachi, dum staret erectus vel ambularet: hypochondria vero ei nec tuebant, nec florebant etiam duriter attrectata vel percussa. Tandem repentinâ & inopinatâ gangrænâ correptus pede dextro ad suprema celeriter reptante cum diris cruciatibus inter sex horas exspirauit. Aperto cadauere, deprehensum iecur induratum, rotundum instar sphæræ factum & transfixum gypsea pituita seuum referente, pancreas vero amplitudine sua & pondere ipsum epar æquabat, totum scirrhum multo globulis specie ouicolumbini differtum: Lien adeo exilis erat, vt vix vnciam ponderasset.

Habet autem pancreas, vt iam ex iis, quæ modo dicta *Pancreatis morbi.* sunt, patet; etiam suos morbos, & præcipuè tumores & abscessus. De tumore enim Exemplum in Thuano è Riolo modo adductum est. Abscessus historiam habet Albertus, *Progygn. ad libr. abdit. Fernel. exerc. 44.* in mercatore quodam Lugdunensi, qui nihil dormire poterat, & cum dormire conaretur, in Lipothymiam & totius corporis frigidum sudorem incidebat, donec tandem mortuus est. Corpore aperto pancreas, integro saluoque vitæ principio & stomacho, duntaxat repertum est abscessu putrefactum. Guilielmus Fabric. etiam *cent. 1. obs. 71.* in fabro quodam, qui biennio variis per interualla morbis

 tur & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam habens, iis per renes in vesicam verso phlegmate morbi fit &is. Et non raro accidit, vt humoribus, imo & flatibus i hisce locis cumulatis lien frustra accusetur, materiã in omento consistente & sæpe abdomen in sinistra parte versus vmbilicum in tumorem attollente. Accidit etiam nonnullis, vt dum ventrem attollunt vel comprimunt, aut mouentur, sonum & strepitum quendam in ventre audiant; quod euenit ob humores & flatus in hac omenti cauitate conclusos; hosque nonnulli *εγγαστριμύδες* appellari putant, de quo postea de affect. hypochondr. dicitur.

Et per hanc viam humores etiam in abdominis cauitatem irrumpere possunt, vt docet Hippoc. 7. aphor. 57. & lib. 4. de morbis, & lib. 1. de morb. mulierum. De qua re infra de hydropo dicitur.

Sæpe vero intumescit omentum ex humoribus affluentibus. Vesalius omentum quinque librarum pondus æquasse vidit: cum naturaliter sese habens vix semilibræ pondus excedat. Riolanus *Anthropog. lib. 2. cap. 11.* in nobili adolescente annos 19. nato omentum vidit versus vmbilicum ad formam orbiculî latitudine palmi conglobatum, multis glandulis differtum, quod totam illuuiem exceperat, liene penè consumto & mesenterio ac pancreate putrefacto ex abscessu. Lutetiæ in corpore secto inuentum fuit, in Epiploï ad vesicam vsque pendens membranæ quodam veluti sacco apostema, puer ibidem coaceruato distentum. Rouffetus de partu n. sareo.

Tumores
omenti.

8° Omentum abdominis musculis & peritonæo adnecrum vidit Columbus, lib. 15. *Anatom.*

Omentum
peritonæo adnecrum.

Nonnunquam etiam locum mutat, & prolabitur quæntum, viditque Columbus, vt loco allegato refert, in nerito omenti libram & amplius. Et sæpe in Hernia acper vt non solum intestina, sed & omentum in scrotum chylisatur, delapsumque ventriculum deorsum trahat, & sienultus ac aliorum symptomatum causa sit.

Eius si-
tus mu-
tatus.

Extra vmbilicum quoque prolapsum fuisse omentum, Columbus, vt loco allegato testatur, obseruauit.

Putrescit

Omenti Putrescit etiam interdum omentum, vidique
Putredo. diofo quodam scorbuto & hydropē laborante. & per
 focomio Academiæ mortuo totum ferē omentum p^{er}ne
 dine absumptum fuisse.

Vulnera. Vulneratur tandem etiam interdum, imo abscinditur
 omentum.

Difficulter autem humores vitiosi in omenti venas &
 substantiam effusi euacuantur. Neque enim venarum il-
 larum orificia in locum euacuationi conuenientem de-
 hiscunt, vt venæ mesaraicæ, & si euacuari debent, neces-
 se est vt regurgitent ad loca, per quæ sunt illapsa, quod
 raro fit, cum expultrix huius partis sit valde debilis. Ideo-
 que non tolluntur humores ex omento, nisi continua-
 to thermarum vel acidularum potu.

Vulnera vero omenti non semper sunt lethalia, imo
 etsi pars eius abscindatur, mortem non affert. Ita refert
 Galenus 4. *de usu part. cap. 9.* se cuiusdam gladiatorio vul-
 nerato fere totum omentum abscidisse, & hominem ni-
 hilominus sanatum fuisse, qui tamen facile postea læde-
 batur à frigore externo, vt non sustineret nudum habere
 ventrem, sed lanis assidue esset obuolutus.

Si vero putrescat vel abscessum patiatur, mala vix sunt
 sanabilia. Verum de hisce, quæ de morbis mesenterij,
 pancreatis & omenti dici possunt, etiam quædam infra de
affectione hypochondr. & de scorbuto dicentur.

LIBRI TERTII

PARS IV.

De Lienis præter naturam affectibus.

CAPUT I.

De usu Lienis & Natura humoris melancholici.

POSTQVAM chylus in ventriculo genitus per intestina & vasa mesaraica ad Lienem transmittitur, inde sanguis generatur pro partium in ventre inferiore nutritione. Etsi enim antiqui plerique saltem pro humoris melancholici receptaculo lienem habuerint; tamen doctiores Medici plerique hodie eum etiam sanguificationis organum esse statuunt vt in *Instit. lib.1.cap.9.* dictum, quæ huc transferantur.

Docui nimirum ibi lienem primum sanguificationis organum esse, quod partem chyli crassiorem per splenicum ramum, & procul dubio etiam arteriæ Coeliacæ sinistræ seu splenicam arteriam attrahit (nam duo vasorum genera in liene per anastomases coeunt, vt humor, qui crassior est, facilius coquatur) & inde sanguinem quidem bonum, sed respectu sanguinis, qui in epate ex reliqua chyli parte puriore generatur, crassiorem paulò generat, pro viscerum in ventre inferiore nutritione, atque per venæ portæ ramos defertur. Quapropter etiam, cum chylus prius ad lienem, quàm epas deferatur, primò de lienis morbis dicemus. Vt autem commodius id fiat, iis, quæ in *Institut. loco allegato de Usu Lienis, & lib.2. part.2. cap.6. & 8.* de natura humoris melancholici docui-

Lienis
vsum.

Car. Pi-
sonis sen-
sentia.

mus, & hinc repetenda non censemus, quædam addemus. Et quidem vsum lienis quod attinet, ansam aliquid adhuc addendi nobis præbent Viri doctissimi, Carolus Piso in libro de morbis à serosa colluvie ortis, & Casparus Asellius in libro de Venis lacteis. Est autem Carolus Piso in ea sententia, cor minimè esse officinam sanguinis arteriosi, sed lienem esse officinam sanguinis tenuis, & calidi, qui in arteriis continetur, quem sanguinem ex tenuiore chyli portione attracta gignat, genitumque pulsu in univsum corpus distribuat, respondentem in nobis carnosa substantiæ; simulque docet, lienem esse principium radicationis venarum gastricarum, & epiploicarum, nec non radicationis arteriarum, fontemque alterum, eumque præcipuum, feri in corpore necessarij.

Lien
aquosa
attrahit.

Et primò quidem lienem etiam aquosa attrahere, antiquum dogma est Autoris lib. 4. de morb. & Aristotelis, qui 3. de part. animal. cap. 7. scribit: ὁ σπλῆν ἀναπαύει ἐκ τῆς κοιλίας τὰς ὑγρὰς τὰς ἀεικτάς: vt & Hippocratis, qui lib. 1. de morb. mulier. scribit: αἵματος ὁ σπλῆν ὑπὸ πύλῳ, ἢ μᾶλλον, ἢ ὕδατος ἢ τοῦ πύλου. Consentit verò id cum ipsa experientia. Nam vt quæ alibi diximus, hinc non repetamus, patet hoc primum ex eo, quod observatur, eos, qui plurimum bibunt, præsertim vinum, & cerevisiam tenuem, vix hausto potu, primum à mensa surgentes aqueam potus partem mingere; quod fieri vix potest, potu ad intestina transmissò, & à mesaraicis attracto (cum pylorus tunc clausus sit, & per viam tam longam, ac perplexam tam brevi tempore potus transire non possit) sed immediatè è ventriculo per vasa gastrica, & breue imprimis fieri necesse est, potu ad lienem transmissò, & alimentaria eius parte in liene restitante, aquea ad renes transmissa. Vnde quoque accidit, vt spleneticis, postquam seu aquam, seu cerevisiam copiosius biberunt, non ita multò post murmura, & rugitus circa lienem oboriantur. Deinde liquidioris alimenti partem statim ad lienem trahi, vel ipsa famis sedatio, quæ fere statim sumto cibo, præsertim liquido, accidit, testatur. Nam cum fames non aliter sedetur, nisi vbi venarum ad ventriculum pertingentium

suctio

suctio quiescit & sedatur, quod euenit, cum pars alimenti liquida à vasis trahentibus in viscera defertur, & ita tractioni eorum satisfacit: at verò tractioni venarum mesaraicarum, & quæ ex intestinis immediatè chylum alliciunt, statim sumto cibo satis fieri non possit; cum sumto cibo orificium ventriculi inferius per plusculas horas arctè claudatur, nihilque à ventriculo ad intestina statim sumto cibo descendat: sequitur, famem, quæ sumto cibo sedatur statim, non à suctione & tractione venarum mesaraicarum ortum habuisse, sed à venarum, quæ ipsi ventriculo inferuntur, tractione. Hæ autem sunt venæ gastricæ, & epiploicæ, atque imprimis vas breue; ex porta splenica propagatæ, & ventriculo immediatè insertæ.

Deinde crassa etiam attrahere lienem satis, *lib. 2. Instit.* monstratum opinor. Neque ad contrarium probandum illud satis efficax est, quod dicitur, in prima, quæ fit in ventriculo, coctione terrenas partes inutiles ita separari, ut in secunda coctione non nisi igneas, & aqueas separari necesse sit, cum per vasa angusta chylus non nisi defæcatus, & liber prorsus à partibus crassis distribui, & transire queat, utpote quæ admodum sunt angusta, & puncti cuiusdam instar exigua. Etenim si coctiones in corpore humano consideremus, satis apparet, naturam per gradus quasi, & pedetentim ad perfectionem tendere, neque in prima coctione omnia crassa planè separari: id quod vel ex eo apparet, quod lien ita facilè obstructionibus, & scirrhis obnoxius est; quod non fieret, si tantum tenues humores attraheret. Et quam crassæ partes sæpe ad officinas secundæ coctionis perueniant, vel ex urinis satis apparet. Imò ipsi, qui contrarium statuunt, affirmant, chylum esse mixtum quiddam ex quatuor diuersis substantiis, totidem elementis primis respondentibus, iisque imperfectè coalescentibus, ac vnitis aggregatum. Nec diffiteri possunt, sed ex iis, quæ ipsi admittunt, fundamentis concedere necesse habent, lienem, quia celeriore epate facit attractionem, & ex ipso ventriculo chylum statim trahit, multa terrena, & lutosa cum aquea chyli parte, per vas breue quidem, sed amplum alio-

Idem etiam crassa attrahit.

quin, attrahere ; quod si intemperantius fiat , obstructio-
 nes in liene excitantur. Et quamuis viæ illæ in cadaueri-
 bus ferè conuiueant, & puncti instar angustæ sint : tamen
 in viuentibus longè patientiores esse, extra dubium est ; vt
 id vel calculorum è renibus in vesicam transitus docet,
 etsi in cadaueribus viæ multò minus , quam in mēsarai-
 cis apparent. Et quam patula sint vasa in corporibus vi-
 uentibus , quæ in demortuis planè conclusa cernuntur,
 vel historia docere potest, quam Ioh.Langius , in *epist. de*
morb. nouis , recitat , de iuuenicula quadam in Principis
 cuiusdam Germani gynæceo , quæ cum sese ad speculum
 adornaret, detentis in ore aliquot acubus, quibus peplum
 affigeret , ab amasio à tergo clanculum accedente intra
 scapulas percussa , acus deglutiuit , quas post biduum il-
 læsis vreribus eminxit.

*Acus de-
 glutita
 & per
 urinam
 reddita.*

*Lien non
 est offi-
 na san-
 guinis
 arteriosi.*

Magnum verò valdè postulatū est, statuere, officinam
 sanguinis arteriosi non cor esse , sed lienem , eundemque
 principium radicationis arteriarum : cum sensibus satis
 manifestum sit , quod sicut circa epar , quod principium
 est radicationis venæ cauæ , maximus venæ cauæ trun-
 cus est : ita etiam ad cor maximus arteriæ , à quo omnes
 arteriæ , quæ in lienem tendunt ortum habent. Ductus-
 que ipsi etiam , è quibus sanguis ex epate ad sinistrum
 cordis ventriculum transmittitur , satis manifesti sint ; vt
 dubitare de materia (quod illi faciunt) è qua in corde
 possit sanguis generari , nullo modo opus sit. Ex epate
 enim sanguis per venam cauam in dextrum ventriculum
 cordis ; ex hoc per venam arteriosam in pulmones ; è pul-
 monibus cum aëre per arteriam venosam in sinistrum
 ventriculum cordis transfertur. Neque illud sufficit ad
 probandum , lienem esse officinam sanguinis arteriosi
 quod fluxibiliorem chyli partem attrahit. Ipsi enim con-
 cedentibus etiam aqueas attrahit : vndè & Hippocrates
 aquæ sedem esse affirmat , & hinc sæpe in tumores aquo-
 sos incidit. Quid v. aqua ad sanguinis arteriosi genera-
 tionem facere potest ? Hoc probabilius est , aqueas chyli
 partes ad lienem eo fine transire, vt crassiores diluant, ne
 illæ faciliè obstructiones pariant.

Casparus Asellius verò *de venis lacteis cap. 32.* planè *Asellij* sententiam Galeni defendit, & tam eos reprehendit, qui *sententia.* statuunt, lienem melancholicam chyli portionem, antequàm ad epar perueniat, per ramum splenicum attrahere, quàm illos, qui chyli portionem crassiorem à ramo splenico attrahi & in sanguinem in liene mutari existimant, ea de causa, quod nulla vel minima venarum lactearum ad lienem penetret, à qua chyli aliquam partem capere possit. Ipse verò ita statuit, totum chylum in epatis carnem exonerari, ibique in sanguinis formam elaborari, vnde crassiorem eius partem in ramos portæ, subtiliorem verò vtilioremque in caux radices excipi, atque ita lienem crassam & terrestrem sanguinis partem ad se rapere, eandemque in sui alimentum mutare, & quod eius edomari non potest, per constituta ei rei vasa abiicere.

Verùm an vasa à liene prodeuntia nihil è ventriculo *An vasa* trahant, quod vult Asellius, adhuc in controuersia est, à liene *prodeuntia nihil è ventriculo trahant.* ideoque, quæ ea de re cum aliis doctissimis Medicis doctissimi, nondum reuocare volo: cum venarum lactearum natura & officium nondum satis exploratum sit. Interim etsi concederem hoc Asellio, sanguinis partem crassiorem à liene ex epate trahi: tamen, nondum hoc sequitur, eum saltem pro sui nutritione eam attrahere, & reliquam, vt excrementum, abiicere. Structura enim lienis & tot vasa ad eum tendentia & egredientia aliud docent. Neque enim vasa, quæ à liene ad ventriculum & vicinas partes prodeunt, excrementum melancholicum, sed reuera sanguinem continent.

Ideoque si iis, quæ de usu lienis antea diximus, aliquid addendum est, hoc saltem; Lienem non solum sanguinem venosum (siue eum in epate elaboratum, siue à vena portæ in epar tendentem accipiat) sed & arteriosum attrahere. (Habet enim lien arterias plurimas à coeliacæ ramo sinistro, & quidem quintuplo plures, quàm venas.) Et ex sanguine arterioso & venoso mixto (vnde etiam antequam arteria lienem ingreditur, inferior ramus cum inferiore ramo venæ insignem anastomosis

Mosin facit) in liene peculiare sanguinis genus ad partes quasdam ventris inferioris nutriendas necessarium generari. Omnia enim nutritioni dicata viscera, præter mesenterium & intestina nutrit ramus splenicus, & quidem ventriculum eius furculus pyloricus, gastricus, utraque gastro epiplois & vas breue. Neque id sine ratione factum. Cum enim viscerum in ventre inferiore substantia sit ignobilior iis partibus, quæ à sanguine venæ causæ nutriuntur, meritò etiam sanguine crassiore nutriri debent. At cum eadem partes membranosa sint, ventriculus verò cibum & potum, qui sæpè frigidi ingeruntur, concoquere & in chylum mutare debeat, colum intestinum crassa excrementa contineat, omentum etiam crassam illuuiem excipiat, nisi partes hæ sanguine feruidiore & ex venoso & arterioso mixto nutrentur, officio suo recte fungi non possent.

*De natra
humoris
melan-
cholic.*

Alterum verò quod attinet, nimirum naturam humoris melancholici, diximus de eo satis, *lib. 2. Instit. part. 2. cap. 8.* Hic saltem hoc addimus, posse fieri, ut quandoque crassæ partes præcipuè abundant, qui humor tunc propriissimè melancholicus appellatur, id quod sæpe in corporibus siccis, scabie sicca & similibus morbis ex humore melancholico laborantibus, accidit.

*De caco-
chymia
serosa.*

Frequenter verò multo sero diluitur, utpote quod simul à liene attrahitur; & quidem tanto maiore copia, quanto humor melancholicus crassior est, & ut multum diluatur, necesse habet. Humor tamen ille crassus, multa aqua, seu sero dilutus etiam melancholiæ nomine appellari potest: sicut & Hippocrates per aquam procul dubio humorem melancholicum intelligit. Si quis verò è seroso humore peculiarem, & quartam cacochymiam speciem constituere velit, cum eo non contendero. Etenim serosi humoris abundantia etiam sine humore crasso reperiri potest, ut in hydropse, & similibus morbis videre est. Carolo Pisoni equidem religioni est, plenitudinem, seu coluuiem serosam, aut aqueam cacochymiam appellare, ea de causa, quod aqua pura, quæ non nutrit, succi siue *χρυσ*, alibilis scilicet substantiæ, nomen sibi vindicare non

non possit. Verùm enim verò fallitur. Neque enim serum pura puta aqua est, vt postea dicetur: neque chymi nomen alibili saltem substantiæ competit, sed humorem tam nutriendo corpori aptum, quàm incommodum significat: vnde & *ἰσχυρὸς* & *καταχυρὸς* nomina deducta, & cacochymix nomine vitiosi humores alendo corpori inepti veniunt. Quid autem si serum sit, rectè explicandum est, de quo *Instit. lib. 2. part. 2. cap. 7.* dictum. Carolus Piso puram putam aquam, seu aqueam humiditatem, siue cum cibo, & potu ingestam, siue chyli partem aqueam serum esse dicit, idque ab ichore discernit, qui scilicet sit cuiusque coloris, & naturæ cum propriis humoribus. Verum etsi quandoque Autores has voces discernant, vt *ἰχρὸς* sit vel sanguis crudus & imperfectus, vel tenuior pars massæ sanguineæ corruptæ, & colliquatæ; ὁππότεν verò seu serum *ἰχθυα τῆς πρῶτης*: tamen *ἰχρὸς* sæpè nomine seri, & serum nomine ichoris appellatur, & frequenter ista duo vocabula sunt synonyma, vt monstrat doctiss. Caspar Hoffmannus, in *Collect. de Ichorib. numer. 12. & 13.* Qui idem non malè ichorem in mitem, & acrem distinguit, illumque sanguinem ab *ἀπψία* dilutiorem esse dicit, qualis in hepaticis conspicitur: acrem verò illud tenue, quod ex sanguinis; & humorum seu colliquatione, seu corruptione oritur. Vt ita tria sint, quæ nunc seri, nunc ichoris nomine veniunt: Primò illud aqueum, quod potui, & cibus inest; secundò sanguis aquosior, & dilutior; tertio tenuis humor, sed acrior, qui ex colliquatione, vel corruptione sanguinis, vel etiam ex prauis cibus, & mala coctione prouenit. Verum cum serum illud primum, seu pura puta aqua in corpore solum vix reperitur, neque symptomata, & morbi, quos Eugalenus, & Piso recensent, plurimi à pura puta aqua possint prouenire, sed, quod ipse Piso, in *præfatione*, fatetur, serum inter decurrendum per vasa abstergat, diluatque, & sibi necessario immisceat partem aliquam ex iis ichoribus, qui in sanguine redundant, eamque sibi affusam secum deuehat, ac transportet, quocunque fertur: rectissimè collumiei, & abundantix seu serosæ, seu ichorosæ duo genera

Quid sit
serum &
ichor.

An seri
& ichor
differant.

Serum
quotu-
plex.

constituere licet, ut dictum: Vuum mite, quod est sanguis aqueus, & dilutior; alterum acre, & salum, quod suam acrimoniam ex humoribus seu colliquatis, seu corruptis, seu quacunque de causa falsis, & acris acquirunt. Ut ita serum proprie dictum sit aquosus humor, falsedinis, & acrimonie particeps, ut pluribus hac de re, lib. 2. Instit. part. 2. cap. 7. dictum.

CAP V T I I.

De Intemperie Lienis.

Is ita de Vsu lienis & natura humoris melancholici præmissis, iam ad morbos lienis accedimus. Etsi verò plurimi Medici lienis morbos quasi neglectos reliquerint; tamen multi etiam sunt; & non minora, quam in ipso epate, mala in toto corpore hinc originem habent. Patitur nimirum lien morbos intemperiei, angustiam vasorum & obstructionem, morbos numeri, figuræ, magnitudinis, inflammationes, scirrhus, vulnera, ulcera. E symptomatibus verò, coctionem & expulsionem læsam, dolorem, & insuper icteri nigri causa ad eum refertur. Etsi enim icterus niger non lienis proprie, sed totius corporis p. n. affectio, & coloris eius mutatio sit; tamen quia à liene ortum habet, eius etiam hic mentionem faciemus.

Lien quos
morbos
patia-
tur?

Quasym-
ptomata?

Lienis
intempe-
ries.

Primò autem morbos intemperiei lienis quod attinet, etsi raro ab autoribus explicantur; tamen non neglegendi sunt; cum procul dubio affectionis hypochondriacæ & plurium aliorum morborum origo ab intemperie lienis pendeat. Lien autem laborat intemperie nunc calida, nunc frigida, nunc humida, nunc sicca, & quidem cum & sine materia; plerumque tamen cum materia. Nam etsi interdum intemperies lienis nuda etiam adesse possit; tamen vix sese prodit, nisi cum materia accedit, & quidem cum lien sanguinem crassiorem generet, & excrementum melancholicum ibi proueniat, etiam melancholia & atra bilis plerumque in eo colligitur. Quandoque tamen etiam pituita è cruditate ventriculi genita ad eum transmittitur.

Causæ.

Contrahit autem lien intemperiem à causis, à quibus
epar

epar intemperiem suam accipit, calefacientibus nimis, frigefacientibus, & humectantibus & siccantibus. Imprimis à cibo & potu & medicamentis hisce qualitatibus præditis, seu intus exhibitis seu extra appositis. Et imprimis, vt modo dictum, intemperie cum humore crasso & feculento, & melancholico atque atro corripitur, ob cibum, qui chylum eiusmodi humori generando aptum suppeditat; vel vasorum obstructionem, ob quam non debito modo euacuatur. Si enim cibus ita comparatus sit, vt talem chylum suppeditet, qui plus quam par est, excrementi melancholici contineat, magna excrementi melancholici copia prouenit, & plus, quam per vias consuetas euacuari possit. Vel etsi mediocri copia id generetur, si tamen viæ expurgando huic excremento dicatæ non pateant, id in liene subsistit, eique similem intemperiem imprimit.

Quales autem causæ sint, quæ ad excrementi huius generationem faciunt, de scorbuto cap. 3. dicemus. Hic vt paucis rem complectar, lieni nocet aer crassus, & qui est circa paludes & stagna, & in locis subterraneis, cibi crassi & feculenti, terrestriisque substantiæ, imprimis sale vel aceto conditi & fumo indurati; vt caro bubula vetus, hircina, ceruina, suilla, leporum vetulorum, anserum, anatum, pisces palustres, lacustres, maritimi grandiores, aëre vel fumo exiccati vel sale conditi, legumina, lentes, fabæ, pisa, mylium, panis non bene fermentatus, castaneæ, fructus acerbi, cibi dulces, & melle ac saccharo valde conditi. Mustum item & vinum austerum ac feculentum, vt & cereuisiæ similes. Aquæ potus, & præcipue post motum & laborem nimium, imprimis impuræ & non limpide vel valde frigide, niualis, & quæ tempore æstiuo niue refrigerata est. Ebrietas & crapula. Animi etiam pathemata, imprimis timor & moestitia continuata, vt & ira: Quod quomodo fiat, consideratione dignum est, qua de re pauca ex Hippocratis epistolis afferre libet. Cum Democritus Philosophus sapientissimus, omnium & imprimis sui oblitus videretur, & vigilans noctu & interdium, singulæque parua & magna deridens ac pro nihilo repu-

*Bilis &
insania
sedes à
Demo-
crito qua-
sita.*

tans vitam traheret, Senatus Populûsque Abderitanus, in huius viri salute suam urbem periclitaturam existimans, ad Hippocratem literas dedit eumque rogauit, ut non solum Democritum, quem mente captum iri metuebant, sed & patriam suo consilio seruaret. Venit Abderam Hippocrates, sed, ut ad Damagetum scribit, Democritum offendit non delirantem, sed omnino sapientem & quidem isto modo; Compositè admodum librum supra genua habebat, & alij quidem utrâque ex parte ei adiacebant. Crebra autem animalium cadauera per totum dissecta accumulata erant. Hic autem contemplato studio interdum scriptioni incumbebat, interdum multum subsistens & apud se anxie cogitans quiescebat; Deinde non multò post his peractis exsurgens deambulabat, & animalium viscera attentè adspiciebat, hisque depositis rursus desidebat. Quem cum Hippocrates allocutus esset, & data acceptâque salute quæsiuisset, quid scriberet; De insania, respondit. Hippocrates cum rursum rogasset, quid de insania scriberet; quidnam verò, inquit, aliud, quam quid sit, quomodo hominibus innascatur, & qua ratione alleuetur. Hæc enim, inquit, quæ vides animantia huius certè gratia refeco, minimè Dei opera odio prosequens, sed bilis naturam & sedem inquirens. Nosti enim, quod hæc ubi redundarit, ut plurimum hominibus insaniæ causa est. In omni equidem natura inest, sed in aliis quidem minus, in aliis copiosius. Huius autem *ἀνέλκτα* morbi existunt, velut materia partim quidem bona, partim verò mala subiecta.

*Quam
bilem
quasiue-
rit De-
mocri-
tus?*

Non verò crediderim, tantum Philosophum tanto animi studio, ut etiam à ciuibus suis pro insano haberetur, in bilis flauæ naturam & sedem inquisiuisse. Hæc enim omnibus ita obuia est, ut neminem facile latere possit, sed in illius naturam & sedem, quæ melancholiæ & insaniæ causa est, humoris videlicet melancholici & atrii inquisiuit. Nam hic humor, ut ex Hippocrate modò dictum, est *ὕλη καὶ κίρση*, ὅτε μὲν ἀγρὴν, ὅτε μὲν φασλὴν; quod tamen explicatione indiget. Etenim sanguis melancholicus & melancholicum & atrum excrementum specie

specie differunt, & ab illo bona, ab hoc mala proficiuntur. Sanguis tamen melancholicus faciliè in atram bilem degerat. Melancholicos enim ingeniosos esse, vulgatum est, & omnes, qui ingenio claruerunt, vel in studiis Philosophicis vel in Republica administranda, vel in carmine fingendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuisse docet Aristoteles, *sect. 3. problem. 1.* Quod quomodo accipiendum sit, *lib. 3. Instit. part. 1. sect. 2. cap. 2.* dictum. Si verò excrementum melancholicum & humor ater præternaturalisque abundet, multorum grauium morborum & symptomatum autor est, & vix alius humor est, qui plures & deteriores morbos ac symptomata excitet. Ab hoc humore, ut insaniam, ita & iram, quæ furor brevis est, prouenire statuimus, non à bile flaua, in vesicula fellis collectâ, eoque circa lienem commoto. Cum enim in animi affectibus humores in corde primum agitentur, isque humorum motus arteriis communicetur. Lien verò arteriis plurimis abundet, vesicula fellis autem exiguam cum corde communionem habeat: manifestum est, illam agitationem humorum in animi affectibus magis in liene quam epate fieri, & ille ipse humor, qui in liene quasi fermentum est, quod in humoribus reliquis feruorem excitat, si in animi affectibus moueatur, magnam in humoribus agitationem efficit. Et rem ita se habere, quilibet in seipso experiri potest, cum in ira humorum commotio in sinistro latere potius circa lienem, quam in dextro percipiatur.

*Melan-
cholic
ingenio-
si.*

*Ira caus-
sa.*

Non tamen solum ex rerum naturalium usu non conueniente lien male affici potest, sed & à corde & epate eius intemperies mutari, & ab iis humores vitiosi ipsi communicari possunt. Etenim cum lien multas arterias habeat, easque omnes à corde oriundas, si sanguis arteriosus se non bene habeat, lien inde afficitur, atque hinc euenit, ut modò dictum, ut animi pathemata, imprimis timor, mœror & tristitia ac ira multorum morborum lienis causa esse possint. Epar quoque si non bene se habeat, per ramos venæ portæ faciliè aliquid mali Lieni communicare potest.

*Cur ani-
mi pa-
themata
lienem no-
ceant?*

Lien etſi morbos multos pati poſſit ; tamen cum ſenſu exiguo præditus ſit, ſæpe diu ibi latent, & demum, ubi iam incrementum ſumpſerunt, & aliæ partes afficiuntur, pateſiunt. Quapropter vtile eſt, ſigna, quibus Lienis morbi dignoſcantur, diligenter perſpecta & cognita habere. Ideoque etiam in genere aliquid de Lienis morbis cognoſcendis, dicemus. Cognoſcuntur autem rectiſſimè, vt alij affectus, ſuis cauſſis, quas modò enumerauimus, quæ ſi præceſſerint, & imprimis ſi in victu errores, à quibus humor melancholicus generari poteſt, commiſſi ſint, Lienem affici indicio eſt. Deinde idem arguunt effectus, vt actiones eius læſæ, de quibus poſtea in ſpecie dicitur, vt & ea, quæ actiones eius læſas ſequi ſolent, hinc inde in corpore ſymptomata & morbi. In ſpecie morbos intemperiei quod attinet, ex cauſſarum, quæ præceſſerunt, naturâ imprimis, i) pateſiunt. Si enim cauſſa calefaciens præceſſerit, ſimilem intemperiem adeſſe indicio eſt, ſi frigida frigidam. Indicanſ & effectus, qualis ſit Intemperies. Nam ſi Lien ſit calidior adeſt ſitis, lingua eſt ficcior, ardoris & caloris alicuius ſenſus in ſiniſtro Hypochondrio percipitur ; Lien nimis cito cibum & potum attrahit, rubor aliquis & φλόγῳς, ac calor ſubito euaneſcens in facie, & præcipuè in maxilla ſiniſtra percipitur : Cibi appetitus non eſt magnus. Frigidam verò Intemperiem indicant multa murmura & rugitus, ructus & vomitus acidi. Sicca Intemperies cognoſcitur ex aliqua ſiniſtri lateris duritie & vrina tenui. Tandem à iuuantibus & nocentibus de Intemperie Lienis iudicare licet. Nam ſi calida fuerit Intemperies, à calidioribus cibis & potu, ac motu nimio læditur. Contra ſi frigida fuerit, frigida lædunt. Qui verò etiam vitioſos humores in liene cumularunt, i) ſi currant, vel vehementius exerceantur, dolorem ſiniſtri hypochondrij percipiunt. Cumulatur verò plerunque in eo Excrementum melancholicum. Quia enim in Liene ſanguis craſſior generatur, & ibi prouenit excrementum melancholicum, in eo facile cumulatur. Idque cognoſcitur ex vrina tenui, ſi in eo ſubſiſtat,

subsistat, crassa verò & feculenta, si cum vrina excernatur. Et tandem si incrementum sumat, in totum corpus diffunditur, & multa mala generat, vt postea de obstructione Lienis dicetur.

Prognostica.

1. Lienis morbi in initio facilè sanantur: Verum si protrahantur, vt inde fiant obstructiones, vel tumores duri, difficulter curantur. 2. E Lienis morbis neglectis grauissima sequuntur mala, scabies, melancholia, scorbutus, & plurima alia. Est enim viscus hoc etiam publicæ coctionis officina. 3. Lienis intemperies sine materia rarò eo deueniunt, vt homini mortem inferant; nisi ita magnæ sint, vt eius actio planè euertatur, quâ ablatâ vel diminutâ vel depravatâ, humor melancholicus & feculentus cumulatur & grâua inde mala excitantur. 4. Intemperies cum materia grauior est & tardius curatur, cum humor melancholicus, qui plerumque peccat in liene, crassus sit, eiusque motus tardus, & inde pertinaces Lienis obstructiones & scirrhi incurabiles excitentur.

Indicationes.

Intemperies si sola sit sine materia indicat alterantia contraria; quæ verò cum materia est, simul humoris vitiosi euacuationem postulat; Et cum humor Melancholicus plerumque in Liene colligatur, is præparandus & euacuandus est.

Curatio.

In curatione autem Lienis in genere quædam obseruanda. 1. Cum Lien publicum officium gerat, & ipse etiam sanguinem gignat, eius robur est conseruandum, & propterea non nimis & solum relaxantia vsurpanda, sed moderatè adstringentia admiscenda, qualia sunt; absinthium, nardus & similia. Valide tamen adstringentium vsus nimius etiam vitandus, ne humores crassi Lieni impingantur. 2. Dulcia in morbis Lienis nec in cibo nec in potu conueniunt, & spleni *ὀφέλιμα τὸ δριμύτα καὶ τὸ πικρὸν τὰ δὲ γλυκέα φλαβερά.* 3. Nec acetum, nec acida Lieni amica sunt, & vt Hippocrates, 3. de rat. viſt. in acut. t. 30. habet, acida biliosis potius, quam melancholicis conueniunt, & melancholia, dum ab acido fermentatur, multiplicatur.

plicatur. Exaltat enim melancholiam acutum. 4. Lien exiguus sensum habet, eiusque substantia est durior, & humor, qui in eo generatur, est crassior. Quapropter etiam acria satis, & fortiora medicamenta fert, quam Epar. 5. Cauendum tamen, ne vicinum epar à fortioribus medicamentis aliquid damni patiatur. 6. Quia meatus & vasa satis angusta habet Lien, ne ea obstruantur, omnia ea vitanda, quæ illa obstruere possunt. 7. Euacuatur autem Lien per hæmorrhoides; de quo *de aff. hypochondriaca, part. 5. s. 1. cap. 1.* dicetur, vomitu, cum per vas breue satis commoda via in ventriculum sit, per aluum, & per vrinam, ut *ibidem* dicetur, quæ videantur, ne idem bis repetere opus sit. 8. Et hoc notandum, si Lien per consensum à ventriculo, epate, corde, vel toto afficiatur, curationem ad ista membra affecta præcipuè dirigendam esse, & materiam, quæ ad Lienem confluit, alio auertendam & quæ iam influxit euacuandam esse. Et quia interdum à toto materia ad lienem confluit, etiam sanguis quandoque mitti potest. Et miratur Galenus, *libro de curandi ratione per sangu. miss. cap. 16.* quod antiqui in curando liene sanguinem mittere neglexerint; cum tamen ipse eiusmodi præsidium sæpe tutissimum expertus fuerit. Medicamenta ergo Lieni accommodata sunt amara & nitrosa & aliquam acerbitatem & adstrictionem coniunctam habentia. Qualia sunt, Radices & cortices *tamarisci, cappari, scillæ, filicis, polypodij, querni, asari, fraxini, raphani rusticani, cichorij, bugloss. scorzonera.* Folia; *Asplenij, vulgo scolopendrij & ceterach,* quod omnibus ferè præfertur, *chamæpithyos, chamædryos, agrimonie, centaur. minor, tamarisci, linguae ceruinæ, nasturtij aquatici, cochleariæ, fumariæ, bekabunga, absinthij, capill. ♀.* Flores. *Genistæ, cichorij, borraginis.* Semina. *Portulacæ, viticis, plantaginis, genistæ, cichorij, pastinacæ sylvestr. vriticæ.* Fructus: *Cappares.* Gummi *Ammoniacum.* Ex animalibus ut occulta qualitate iuuantia commendantur; Lien asini præparatus ad *Θ. j. hædinus, bircinus, bubulus cum liquore conueniente datus.* Non tamen quælibet ex his cuilibet morbo Lienis conueniunt. Sed cuilibet sua eligenda remedia, ut iam in specie dicetur.

Interna.

Et quidem Intemperiem Lienis contrariis emendari *Intemper-*
notissimum est : At ipsa Intemperies per se purgationem *tiei lie-*
non indicat , & si interdum in nuda intemperie purgan- *ni Cura-*
tia exhibentur, id ideo fit, ne humores vitiosi è vicinis lo- *tio.*
cis confluant, molemque augeant , vel alium in liene af-
fectum excitent. Verum Intemperies Lienis raro sine ma-
teria in eo excitatur , & vix animaduertitur , antequam
aliquam materiam sibi adsciscat , quod vbi factum,
materia præparanda & per conuenientes vias euacuan-
da. Commodissimè autem per hæmorrhoides euacuatur,
vt etiam *de aff. Hypochondriaca* dicetur, si natura vel spon-
te eas aperiat , aut si hirudines illis applicentur. Vt au-
tem per aluum euacuetur , primò talis præparatio fieri
potest, præcipuè si caliditas adsit. ℞. Rad. cichor. polypod.
querni an. ʒ. ʒ. cortic. tamarisci. rad. cappar. an. ʒ. ij. scolopend.
capill. ♀ an. M. j. flor. genist. borrag. borrag. bugloss. an. p. j.
sem. portulac. ʒ. j. agni casti ʒ. ʒ. passul. ʒ. ʒ. Coqu. in aqua
simpl. Colatura dulcoretur pauxillo sacchari. Vel addatur
syrup. de pomis vel vini simplicis an. q. s. Vel ℞. Aquæ fumar.
cichor. an. ʒ. iij. syr. bysant. ʒ. de pomis an. ʒ. j. spiritus vitrioli
♂ g. vj. Misce. Materia præparata per aluum euacuetur fo-
liis senæ , Epithym. rad. gialapa , helleboro nigro , lapide La-
zuli. E Compositis vtilia sunt , syrup. de pomis Regis Sabor.
& de pomis cum helleboro, pilul. tartareæ, de ammoniaco. Sy-
rupi è succo pomor. purgantis : descriptio Cratonis hæc est.
℞. Succ. pomor. dulc. borrag. meliss. an. ʒb. ʒ. flor. borrag.
viol. an. P. j. fol. senæ , epithymi hellebori nigri præpar. an.
ʒ. ʒ. F. f. a. Syrupus , qui aromatizetur. cinamomi , caryo-
phyll. cioci , specierum aromat. rosat. diamosch. dulc. an. ʒ. ʒ.
Dof. ʒ. iij. cum mann. ʒ. vj. vel ʒ. j. & superbibatur inscu-
lum gallinæ. Pilulæ Tartareæ describuntur in pharm. rest.

Quercetan. cap. 18. Mihi sic commodius fieri posse viden-
tur. ℞. Polypod. querni ʒ. ij. cortic. tamarisc. rad. capp. rad.
bugloss. an. ʒ. ʒ. passul. corinthiac. contusar. ʒ. j. ʒ. myroba-
lan. indar. ʒ. j. flor. genist. M. ʒ. sem. aquilegiæ, genist. an. ʒ. ratio cõ-
ij. Infundantur in vase vitreo clauso in suffic. quant. medior.
aquæ fumarie & scolopendr. additâ salis ʒ. j. ʒ. j. Colatu-
ræ. ℞. ʒ. iij. succi pomor. odorat. ʒ. j. In us in balneo Mar.
per

*Pilulas
tanta-
reas con-
ficiendi*

per quadriduum digerantur vase clauso, *cremor. tartari* ℥.j. *℞. fol. senæ* ℥.ij. *follicul. sen.* ℥.j. *turbith. elect.* ℥.vj. *rad. gialapæ* ℥.℞. *bellebori nigri* ℥.j. *℞. myrrh. elect.* ℥.j. *flor. cord. an.* P.ij. *epithym.* ℥.vj. *macis cinam. caryophyl. an.* ℥.℞. Postea colentur & exprimantur. Colatura in B. per diem adhuc digeratur, postea quod clarum est effundatur, cui adde *aloës preparatæ* ℥.iiij. M. Et coagulentur igne lento, sub finem adde *spec. diarrh. abbat. lctificant. Galeni trochisc. de lacca de cappar. an.* ℥.ij. *croc.* ℥.j. *salis folior. senæ, fraxini an.* ℥.℞. *ol. anisi* g. vj. *citri* g. ij. Misce. F. Massa. Si libet possunt acui extracto *scammonij*. Plura huiusmodi medicamenta proponuntur capite sequente. Tandem danda opera, ut reliquæ materiæ absumantur, & quod restat, insensibiliter discutiatur, aut sensim cum vrina euacuetur. Vtiles sunt hîc trochisci de capparibus, de Lacca & similes, qui vel in pilulas formari, vel in puluerem redigi, & cum conueniente liquore exhiberi possunt. Non solum autem interna medicamenta, sed & externa applicari possunt. Et quidem in externis medicamentis in intemperie calida adhibendis notandum, omnia cum posca conficienda esse, ut facilius penetrent. Imò etiam in aliis Intemperiebus penetrationis gratia acetum admisceatur. Ad reliquias materiæ absumendas vtilia sunt oleum de capparibus, *nardinum, irinum, liliorum alborum, vnguentum agrippæ, de arthanita, emplastrum de Meliloto, diachylum ireatum*, de quibus de tumoribus Lienis dicitur. Sunt etiam nonnulli, qui supra sinistrum Hypochondrium cucurbitam cum scarificatione & multâ flammâ applicant, ut de materia tenuius & flatulentum euocetur. Sed tutius est à tali scarificatione abstinere, & digerentibus modò propositis rem peragere.

Dieta.

Dieta.

Diæta medicamentis respondeat. Et quia plerumque humor Melancholicus abundat, aër crassus fugiendus, & puro ac claro vtendum. A cibis crudis, viscidis, salsis, sale ac fumo conditis, ut & dulcibus, abstinendum. Vinum sit purum, tenue, clarum, ac non admodum potens, vel cereuisia defecata. Animi affectus moderandi, & imprimis

mis moestitia, timor, ac ira fugienda, de quibus de scorbuto dicitur.

CAPVT III.

De Lienis morbis organicis & præcipuè obstructione.

V Ariis quoque morbis ex Organicorum numero *Lienis morbi or-*
 Lien corripitur, & sæpissimè aliqua vel in figura, *ganici.*
 vel magnitudine, vel similibus variatio occurrit. Inter-
 dum enim bipartitus ferè totus deprehensus est Lien, vt
 obseruauit Riolanus. Idem, vt, *lib. 2. Antropogr. cap. 23.* re-
 fert, In quodam vidit Liene exactè quadratum trium
 palmorum latitudine, & æquali longitudine, crassitie 4.
 digitos æquantem, & vndiquaque cartilaginosa substan-
 tia incrustatum. Geminos Lienes inuentos testatur Ari-
 stoteles, *lib. 4. de gen. animal. cap. 4.* & Gemma, *Cosmocrif.*
lib. 1. cap. 6. Tres inuenit Fallopius, vt refert in *obseru.*
Anatom. Contrà Lienem interdum planè defuisse obser-
 uauit Hollerius, in *obseru. lib. 5.* Gibbæ lienis parti adi-
 pem instar candidissimi & clarissimi lapidis annatam
 fuisse obseruauit Vesalius, *lib. 15. de corpor. hum. fabr. cap. 9.*
 Lapides in Liene repertos fuisse refert Scholiographus
 Hollerij *ad cap. 48. lib. 1.* Fallopius in *obseru. Anatom.* Vesi-
 cam aquâ plenam duorum pugnorum magnitudine sub
 liene inuenit Coiter, vt refert in *lib. obseru. Anatom. & Chi-*
ruig. Nonnunquam situm commutat cum epate, sed pro-
 digiose, vt refert Aristoteles, *histor. animal. lib. 2. cap. 13.*
 Ruptis ligamenti etiam visus fuit in muliere ad hypo-
 gastrium prolapsus supra vterum, qui per biennium mo-
 læ specie medicos fefellit. Tandem fato functâ agrâ tu-
 moris illius causa patefacta fuit aperto cadauere, vt *eo-*
dem loco Riolanus refert. In nobili viro eodem modo
 prolapsum Lienem ad hypogastrium annotauit Capreo-
 lus. Verum cum isti morbi partim à prima conforma-
 tione sint: partim ita lateant, vt non nisi post mortem de-
 prehendi possint, & omnes incurabiles sint, saltem eo-
 rum mentionem fecisse sufficiat. Eos verò qui & signis
 deprehendi possunt, & curationem aliquam suscipiunt,
 hic explicandos sumemus. Et primò de obstructione Lie-

nis agemus. Etsi enim angustia vasorum in liene etiam à compressione, quæ fit à tumoribus, fieri possit : tamen de eo postea, vbi de tumoribus Lienis agemus, dicetur.

Causæ.

Causæ.

Causæ autem obstructionis vasorum Lienis sunt humores crassi, terrestres ac feculenti, & tartarei, vt hodie appellantur, & imprimis humor melancholicus. Generantur autem tales humores è cibo & potu, qualis *capite precedenti* propositus est. Ad cumulandos hosce vitiosos in Liene humores faciunt consuetæ hæmorrhoidum vel mensium euacuationes suppressæ. Vt autem facilius tales obstructiones excitentur, facit etiam Lienis caliditas, ob quam is chylum nondum satis in ventriculo coctum & elaboratum, vt & potum ad se trahit, de quo Hippocrates, *lib. 4. de morbis* : dum Lien ægrotat, inquit, vel humores spontè feruntur ad ipsum, vel trahit per venas, quas habet cum epate communes, vt etiam *lib. 1. de morbis mulier.* docet. Exercitatio quoque vehemens statim à cibo idem præstat, vt & decubitus continuus in latus sinistrum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscuntur Obstructiones Lienis è causis, quæ præcesserunt & effectis, iisque, quæ sequuntur. Nam si causæ, quæ antea enumeratæ sunt, præcesserint, mali huius suspicionem præbent, quod postea confirmant ea, quæ sequuntur. In principio quidem solum grauitas quædam in sinistro hypochondrio percipitur, postea etiam dolor aliquis, præsertim in cursu & concitatore ac longa ambulatione, malo tandem incrementum sumente, cum nec crassior chyli pars ob vias obstructas à liene attrahi, nec melancholicum excrementum per convenientes vias expurgari possit; Et chylus crassior ac feculentus simul ad epar transit, vnde melancholicus sanguis generatur, & excrementum melancholicum ad epar deriuatur, atque hinc in totum corpus diffunditur: vnde totius corporis color floridus & natiuus in liuidum mutatur, corporis grauitas percipitur, spirandi difficultas excitatur, præsertim post exercitium vehemens, tussis sicca interdum adest, quandoque cordis palpitatio, febres,

bies, affectio hypochondriaca, canina appetentia & similia mala oriuntur. Interdum humor ille Melancholicus ad ventriculum effunditur, vnde ructus acidi, humorumque acidorum vomitus sequitur, interdum etiam ad aluum effunditur, vnde diarrhoea & dysenteria excitatur, de quo Hippocrates, 6.aph.43. qui Lienosi difficultate intestinorum corripuntur, iis superuenientem dysenteriam longam aqua inter cutem & intestinorum laxitas excipit ac moriuntur. Urina sæpe sanorum similis est, quæ si æger paulisper mouetur, crassa & obscura redditur, & interdum quasi sanguinea: Aluus plerumque est adstrictior, & alia signa, quæ in hypochondriacis & scorbuticis adsunt, conspiciuntur.

Prognostica.

1. Affectus hic plerumque pertinax est & diuturnus, Prognob humoris, à quo pendet, naturam. 2. In principio hoc stica. malum curatu facilius est: Si vero diutius protrahatur, difficilius curatur, & sæpe in scirrhum Lienis abit.

Indicationes & Curatio.

Obstructio apertionem indicat: aperitur autem obstructio, si humor, qui eam parit, è vasis illis amoueat, quod Indica-
fit per medicamenta attenuantia & incidentia, quibus tiones &
postea subiungenda euacuantia. Vniuersalibus itaque Curatio.
præmissis exhibeantur attenuantia & incidentia, non ta- Medica-
men nimium calefacientia, ne humore tenuiore discusso mēta-at-
crassior relinquantur, ac malum grauius & pertinacius tēuan-
reddatur. Vtilia hinc sunt medicamenta capite antecedenti tia & in-
proposita: vt & tartarum & ex eo parata medicamenta, cidentia.
cremor tartari, spiritus tartari simplex & compositus, tartarum vitriolatum, medicamenta ex chalybe parata, vt: ℞.
Cortic. rad. capp. tamar. an. ʒ. ss. rad. aperient. ʒ. vj. bugloss. ʒ. iij.
chamædr. ceterach. an. M. j. sem. agni casti ʒ. j. flor. geniste. bor. an. M. ss. Infundantur in vino, vel coqu. in aqua pura. Colaturæ ℞. ʒ. x. syrup. borrag. ʒ. ij. oxymel. scillit. ʒ. j. Misce pro tribus dosibus. Vel ℞. Rad. filicis, polypod. querni, cort. tamar. an. ʒ. ss. chamædryos M. j. passul. minor. ʒ. j. Coqu. in aqua simpl. Colaturæ ℞. ʒ. x. syrupi de scolopendr. ʒ. iij. tartari ʒ. lati ʒ. j. Misce. Vel fiat talis syrupus. ℞. Rad. eryng.

rubia tinctor. glycyrrh. polypod. quern. cort. tamarisc. rad. cappar. an. 3. ʒ. rad. asari ʒ. ij. ceterach. chamædr. an. M. j. flor. genist. borrag. bugloss. ad. M. ʒ. cinamom. cortic. aurant. an. ʒ. ij. passul. minor. 3. ij. F. ʒ. a. Syrupus, cuius 3. ij. cum aqua fumar. vel alia conueniente vel vino absinthij exhibeantur. Potest etiam oxymel scillitic. vel tartari ʒ. latus addi. Efficacissimi etiam in obstructionibus tollendis sunt trochisci de capparibus, vt & trochisci de scolopendr. qui hoc modo parantur: ʒ. Scolopendr. seu ceterach. hyssop. prassij, fructus tamarisci, cortic. rad. capp. an. ʒ. ij. sem. agni casti, rutæ, gentianæ, aristoloch. rotund. flor. genistæ an. ʒ. j. ʒ. ammoniaci aceto dissoluti. q. f. F. Trochisci. Si humores calidi admixti sint, tales fieri possunt. ʒ. Sem. portulac. scar. viola, agni casti, fructuum tamarisci, capill. ʒ. scolopendr. an. ʒ. ij. spec. diatrion. santal. cort. rad. cappar. an. ʒ. j. ʒ. Cum oxymel. scyllitico vel aqua tamarisci in qua gummi aliquod dissolutum sit. F. Trochisci. Vel ʒ. Trochisc. de capparibus ʒ. j. croci ʒ. puluer. vel extract. gentian. an. 3. j. extract. absinth. 3. ʒ. Cum oxymel. scillit. F. Pilulæ mediocres. Verum cum ista paulò fortiora sint, & pleraque simul vrinam moueant, prius corpus expurgare conuenit. Post leniter ergo aperientium vsum purgatio instituenda est, vt: ʒ. pil. tartar. 3. j. extract. scammon. g. iij. F. Pilulæ mediocres. Vel ʒ. pil. de fumar. tartarearum an. 3. j. de ammon. g. vj. extr. bellebor. nigri g. iij. F. Pilulæ mediocres, ʒ. Radic. cichor. polypod. quern. filicis, cortic. tamarisci an. 3. ʒ. scolopendr. chamædryos, prassij an. M. j. card. bened. centaury minor. an. M. ʒ. sem. genist. aquileg. an. 3. ij. glycyrrh. 3. ʒ. passular. min. 3. ij. Coqu. in aqua. In colatura infunde fol. senæ elect. 3. ij. follic. senæ 3. ʒ. rad. gualap. bellebor. nigr. prepar. an. ʒ. ʒ. xingiber. zedoaria, cortic. citri an. ʒ. ij. flor. cordial. P. iij. Coq. in vase clauso. Colaturæ adde sacchar. q. f. F. ʒ. a. syrupus liquidior, qui aromatisetur aquæ cinamomi 3. ʒ. Dosis 3. ij. Potest etiam euacuatio per vomitum institui, cum recta via sit à liene ad ventriculum per vas breue. Euacuatione peractâ ad extenuantium & incidentium vsum, & præcipuè trochiscorum, redeundum, quæ reliquias absumunt, & simul vrinas mo-

Purgan-
tia.

Vomitiv.

tere possunt; cum lien etiam vtiliter per vrinās euacuetur, vt de affect. hypochond. dicitur. Exhiberi quoque potest pro morbi ratione theriaca cum decocto vel aqua buglossi, quæ etiam vesicas, quæ lienī adnascuntur, absumunt. Si his omnibus morbo non satisfiat, acidulas vel thermas æger vsurpet, vel chalybis vsū, qui pertinacissimas etiam lienis obstructions tollit, sese accingat, de quo de affect. hypochondriaca dicitur, quæ huc transferri possunt. Tandem etiam roborantia lienem, & quæ reli-

Roboran-
tia.

℥. Scolopendr. M. ij. byssopi, chamædryos, rois marini, centaur. minor. an. M. j. cort. tamarisci, ligni. sassafras an. ℥. ij. cortic. citri. ℥. ℞. cinamom. macis, caryophyll. an. ℥. ij. Insuatur sacculo ex serico vel linteo albo, & affund. vini mensuræ dux. Vel ℥. Chamædr. centaur. minor. an. M. ℞. cortic. tamarisci ℥. ℞. Affunde vini q. s. Vel ℥. Conseru. borrag. cichor. flor. genist. an. ℥. j. rad. condit. beleny. cort. citri condit. an. ℥. ℞. pulu. cortic. tamarisci, cinamomi an. ℥. j. spica ℞. ℞. Cum syrupo borrag. F. Electuarium. Si libet, potest chalybis præparati ℥. ℞. addi. Dum hæc ita exhibentur, extrâ topica simul adhibenda sunt, vt: ℥. rad. alth. cortic. tamarisci an. ℥. ℞. scolopend. marrubij, chamæpith. rute an. M. j. flor. genist. chamæm. sambuci an. M. ℞. Coq. in aqua & aceto, & decoctum cum spongia vel linteo fomenti loco imponatur. Vel fiat ex iisdem cataplasma. Laudantur & folia hyoscyami in aceto & oleo de capparibus cocta & fomenti loco imposita. Post fomentum vnguentum vel emplastrum imponatur. vt: ℥. Flor. genist. M. iij. Coq. in vase clauso & contundantur. Adde vnguenti dialth. ℥. iij. ammoniac. aceto dissolut. ℥. ℞. Misce. ℥. Flor. genist. ℥. iij. butyri sine sale, axung. porci an. lb. ℞. cera parum. F. s. a. Vnguentum. Vtile est & oleum de capparibus, cheirinum, rutaceum, amygdal. amarar. Imprimis lienem extenuat ammoniacum aceto dissolutum. Vel ℥. mucilag. rad. alth. sem. lini, sanugræc. an. ℥. j. vnguent. dialth. adipis gallinæ an. ℥. ℞. ol. de cappar. rutacei, cheirini an. ℥. j. aceti rutacei ℥. ij. Coq. ad aceti consumptionem. Adde ammoniaci aceto dissoluti ℥. iij. Misce.

Dieta.

Dict.

Cibi omnes, qui obstructions lienis parere possunt, & supra enumerati sunt, crassi, viscosi, terrestres; pingua, dulcia, ex lacte, & farina vitandi. Panis sit bene fermentatus. Cappares in frequenti usu sint. Cibi condiantur hyssopo, salvia, roremarino, cinamomo, croco, sem. fœnic. & amisi: quibus & panis condiri potest. Sinapi etiam utile est, & beta ac raphanus, asparagus, petroselinum, asparagi lupuli salictarii, endivia, cichorium. Acetum ad cibos condiendos, vel pro intinctu tale parari potest. 24. *Aceti sextarios duos, summit. tamarisc. fœnicul. an. q. v. Macerentur per triduum, & acetum colatum vsui seruetur. Utile etiam est bibere è vase è tamarisco parato. Vel si tale desit, ligni tamarisci aliquid potui imponi debet.*

C A P V T IV.

De Lienis magnitudine vitiosa & inflatione.

Lienis
magni-
tudo vi-
siosa.

Q Vandoque etiam lienis magnitudo vitiatur. Et quidem interdum à prima conformatione lien magnus est. Interdum postea ob causas morbificas talis euadit. Vesalius, *lib.5. de corpor. hum. fabr. cap.9.* refert, se in quodam suspenso, qui candidissimam & glabram cutem habebat, & sanus erat, adeo grandem inuenisse lienem, ut parum epati mole cederet. Scribit etiam Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib.6. cap.8.* se in nobili foemina vidisse lienem adeò magnum, ut vniuersum abdominis spatium occuparet, quæ tamen plures liberos genuit. Columbus, ut *lib.15. Anat.* refert, lienes adeò magnos vidit, ut viginti librar. pondus vnusquisque excederet. Refert quoque Schenckius, *lib.3. obs.* historiam lienis, qui totum fere abdomen impleuit, ponderis librarum viginti trium. Refert etiam Guilielmus Fabricius, *cent.2. obs.45.* in foemina quadam (quæ sibi persuaferat, foetum mortuum post partum alterius per menses 14. in vtero remansisse, atque ideo, quòd in latere sinistro duritiem oblongam, atque ex inferiore parte rotundam percipiebat, caput infanti repræsentantem, quæ ad ilia vsque sese extendebat, comprehendebatque simul regionem vmbilici vna cum dextri

dextri lateris coſtis nothis) epar tantæ magnitudinis fuiſſe repertum , vt lobus ſtomachum verſus ſub coſtis ſiniſtri lateris ſpurias tranſgrederetur. Splen quoque immenſæ magnitudinis durus & inferiori parte verſus ilium rotundus, ſanguine aduſto plenus, hepatis lobo adnatus, conſpiciebatur. Venæ eius , cum arteriis meſarai-
eis pollicis magnitudinem excedebant. Vas vero breue exiguum & obſtructum erat. Contra interdum planè paruus reperitur. Ita ſcribit Vidus Vidiuſ, *lib. 10. de curat. membratim. cap. 10.* ſe vidiffe lienem adeo exiguum , vt columbini oui magnitudinem non excederet , adeo durum & compactum vt ferè lapidis duritiem imitaretur. Verùm cum talia vitia in prima cõformatione contracta emendari non poſſint, de tribus ſaltem magnitudinis auctæ vitiiſ, quæ curationem ſuſcipiunt, dicemus. De in-
flatione, inflammatione, & tumoribus frigidis ac ſcirrho. *Lienis inflat.*
Et primo inflationem quod attinet , cum lien ſubſtantix ſit raræ & ſpongioſæ , interdum à flatu diſtenditur, & cum dolore ſine vlla gravitate in tumorem tollitur , ac cum manu premitur, murmur intus percipitur.

Cauſſæ.

Generantur autem illi flatuſ ex uſu ciborum flatulentorum, caſtanearum , fabarum , bulborum , mellis & ciborum dulcium, atque aliorum flatulentorum. Aqua quoque , præſertim frigida pota ad malum hoc inducendum facit. Humoreſ tamen flatibus generandis apti in primis viis cumulati , etiam ſine ciborum flatulentorum uſu, malum hoc inducere poſſunt. Intemperieſ præterea frigida aeris ad flatuſ eiufmodi generandos facit.

Signa

Signa Diagnostica.

Tumor & diſtenſio quædam in ſiniſtro hypocondrio percipitur , atque inde ortuſ dolor aliquiſ , ſed ſine vlla gravitatis aut ponderis ſenſu , ac lien compreſſuſ nonnihil cedit , & murmur ibi auditur. Quandoque & ruſtus accidunt. Si à cibis flatulentis malum ortum habeat , id ex relatione ægri cognoscitur. Quod ſi nil tale præceſſerit , ad humoreſ vitioſoſ antea cumulatooſ mali cauſſa referenda.

Progn.
ſticum.

Prognosticum.

Prognosticum.

Cum flatus sit loco mobilis, facilius, quam alia lienis mala, inflatio eius curatur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Flatus discutiendus est, & caussa, à qua ille prouenit, tollenda. Euacuationes ergo, si opus sit, præmittendæ, postea flatus discutientia intus & extra adhibenda. Exhiberi etiam potest decoctum flor. chamæmel. veronica, in vino generoso, diacyminum, diaspoliticon, diacalaminth. trochisc. de cappar. aqua zedoaria. Vel ℥. Sem. agni casti, ammeos, apij, cumini, aristol. rot. centaur. minor. cortic. radic. cappar. tamarisci partes æquales, & cum vino vel aceto in quâ per noctem ammoniacum infusum fuerit. F. Trochisci. Extra verò instituaturs fomentatio, ex cort. rad. cappar. flor. tamarisci, fol. rutæ, calaminth. flor. chamæmel. meliloti, sem. agni casti, anethi, cumini, baccis lauri in aqua & aceto coctis. Postea instituaturs inunctio ex oleo rutaceo, iurino, laurino, nardino, de capparibus. Vel ℥. Fol. rutæ, absinth. calaminth. an. M. ℞. rad. aristol. rot. gentian. iridis an. 3. ℞. flor. chamæmel. melilot. genistæ an. M. ℞. baccar. lauri 3. ℞. Coq. in vase duplici, in vini optimi part. ij. & ol. costini ac anethini p. i. ad vini consumptionem; oleum expressum vsui seruari potest. Cucurbita quoque lienis regioni apposita flatus in eo discutit.

C A P V T V.

Dè Lienis inflammatione.

Lienis inflammatio.

¶ Tsi lien, utpote qui crassiores chyli partes attrahit, rarius phlegmone corripitur: Aliquando tamen hoc accidit, ut ex Galeno 6. de loc. affect. & 13. meth. med. atque ipsa experientia patet. Cum enim venæ & arteriæ satis copiosæ in liene inueniantur, si eæ vel obstruantur ab humoribus calidis, vel si quis in regione lienis percussus sit, aut ex lapsu eò loci læsus, aut hæmorrhoides vel menses suppressi regurgitent, inflammatio inde excitari potest. Et eadem causæ, quæ epatis inflammationem, de qua postea dicetur, excitant, ferè etiam in liene locum habent. Sanguis autem, qui inflammationem exci-

tat,

tat, nunc purus est, nunc bilem, vel, quod plerumque fit, humorem melancholicum admistum habet, vt Alexand. Trallianus, lib. 8. cap. 10. docet.

Signa Diagnostica.

Cum lien inflammatur, seruator, dolor & tumor in sinistro hypochondrio apparet. Etsi vero ren sinister, vt dext- Signa.
tro elatior, lieni propinquus est; & propterea doloris situs in inflammatione renis sinistri, & inflammatione lienis valde similis est: tamen lien, vbi intumescit, versus anteriora magis protuberat & hominem medium quasi cingit, & vt Alex. Trallianus habet, non solum ventrem & stomachum, sed etiam dextram hypochondriorum partem lienis tumor interdum occupat, atque aliis etiam signis lienis & renis sinistri inflammatio distinguuntur. Nam liene affecto pulsatio magis percipitur, ob arterias copiosas, quibus lien abundat; & appositae regioni lienis manu palpitatio quaedam percipitur. Febris adest continua, quartanae periodum plerumque obseruans. Difficultas respirandi sequitur ex diaphragmatis compressione. Pedes & genua interdum rubicunda apparent; nares autem & aures exsangues pallefcunt.

Varant autem signa pro humoris varietate. Nam si sanguis solâ copiâ peccet, dolor & tensio vehementer vrget, cum magna grauitate. Si bilis admista sit, vrinae sunt coloratiores, rubrae & acres, sitis vrget, os est amarum, cibi fastidium, vigilae oriuntur; quandoque ægri delirant, febrisque tertio die magis affligit. Si sit admista pituita, color est pallidus, æger non admodum sitit, dolor est mitior, febrisque quotidie affligit. Si humor melancholicus (quod plerumque fit) admixtus sit, durities maior est, color corporis est nigrior, vrina etiam nigrescat, adestque mœstitia, & alia humoris melancholici signa. Plura videantur de his apud Alexand. Trallianum, lib. 17. cap. 16.

Prognostica.

1. Inflammatio lienis quidem rarior est. Si tamen eue- Prognostica.
niat, diligenter curanda, cum facile in scirrhum abeat,
& multorum malorum causa esse possit.

2. Inflammatio à sanguine minus periculosa est, quam quæ bilēm, aut melancholiam admixtam habet. 3. Inflammatio, quæ totum lienem occupat, mala, & quo durior, eò peior est. 4. Inflammationem epatis in lienis conuerti melius est, quam si lienis ad epår conuertatur. 5. Ex nare sinistra sanguinis profluuium vel alui fluxus si die critico accidant, & signa coctionis præcesserint, bonum. 6. Soluitur lienis inflammatio, vel cuius discutitur, vel aliò transfertur, vel hæmorrhagiâ narum aut vrinæ profluuium aut alui fluxu sanatur, vel in pus mutatur, vel indurefcit.

Indicationes.

Indicationes.

Quæ in aliis inflammationibus indicationes dantur, & hic locum habent. Sanguis nimirum à lienereuellendus, & auertendus, repellendus, deriuandus, quod influxit, discutendum, ipsa quæ intemperies calida alteranda.

Curatio.

Curatio.

Statim igitur ab initio vena in sinistro cubitu aperienda. Ipsa etiam vena in talo, præsertim si asuppressâ aliqua sanguinis euacuatione malum ortum haleat, tandem etiam deriuationis gratiâ hæmorrhoides aperiiri possunt. Plurimi saluatellæ sectionem in affectibus lienis, & præcipuè eius inflammatione commendant. Verum nondum monstratum, cur cæteris præferenda sit, de qua re *de Febris*, lib. 2. cap. 20. dictum, quæ huc referantur. Postquam vena secta est, statim repellens aliquod lienis regioni apponendum, sed non valdè frigidum & adstringens, ne humor condensetur, aut lien magis impingatur & is induretur, sed aliquid ex incidentibus admiscendum, quale est acetum. Inungatur quoque & hœueatur lien in principio oleo rosaceo & aceto mistis. Vñ *℞. Ol. rosar. cydonior. an. ʒ. j. vini austeri lb. v. aceti ʒ. Et cum lana imponatur.*

Postea humores præparandi & euacuandi sunt, ne à vicinis locis ad lienem confluant, de quo antea de intemperie lienis cum materia dictum. *℞. Rad. taraxac. ʒ. j. cicchor. polypod. querni an. ʒ. ʒ. fumar. scolopendr. an. M. v. flor. borrag. bugloss. an. P. j. passular. ʒ. ʒ. Coqu. in aqua bordei. Colaturæ ʒ. ʒ. ix. Adde oxysach. simpl. syr. byzant. simpl. an. ʒ. j.*

an. ʒ. j. ʒ. Misc. pro tribus dosibus. Vel ʒ. Aq. fumar. cichor. an. ʒ. iij. syr. violar. oxysach. simp. fumar. an. ʒ. vj. Misc. Postea purgatio instituatur cum elect. lenit. simpl. vel diacatholico cum syr. rosar. solutio: Vel ʒ. Rad. taraxac. ʒ. ʒ. endiuie, fumar. flor. cichor. borrag. violar. an. P. j. fol. senæ elect. ʒ. ʒ. rhabarb. ʒ. j. spicæ ʒ. ʒ. cinamom. ʒ. ʒ. passular. ʒ. ʒ. Infund. in aqua simpl. Colaturæ ʒ. ʒ. iij. elect. diacathol. vel de succo rosar. ʒ. ij. syr. de cichor. cum rhabarb. ʒ. vj. creuoris ʒ. ʒ. Purgatio verò semper pro peccantis humoris natura instituenda, de quo de intemperiebus lienis dictum. A purgatione potus largior non dandus, sed potius sitis ferenda, ne humor ad substantiam epatis feratur. Deinde imponatur tale cataplasma. ʒ. Far. bord. fab. pulu. rosar. rubr. chamæmel. absinth. an. ʒ. ʒ. Cum oleo rosar. & exiguo croci. F. Cataplasma. Et si caliditas maior sit, addatur succus portulacæ. Hinc, & vbi feruor remittit, resoluentia repellentibus addenda. ʒ. Ol. rosac. ʒ. ij. chamæmel. lilior. albor. de capparibus an. ʒ. j. Misc. ʒ. Flor. chamæm. abrotani, melilori, lilior albor. Coq. ad mollitiem, addatur oleum rosarum & fiat cataplasma. ʒ. Farin. bord. fabar. sem. lini, pulu. flor. chamæm. absinth. abrotani an. ʒ. ʒ. Coq. in s. q. aqu. & aceti. Add. ol. de capparibus ʒ. ij. F. Cataplasma. Tandem in statu ac declinatione solis resoluentibus vtendum, ceterach. schœnanth. flor. genist. chamæmel. melilori, puleg. absinth. origano. Cauendum autem ne nimis discutientibus tenuior pars discutiatur, & crassior relinquatur, ac tumor induretur. Itaque si indurationis metus sit, id quod cognoscitur ex eo, quod dolor & calor remittunt, durities verò remanet, imò augetur, tale cataplasma applicetur: ʒ. Farin. sem. lini. fœnugræc. bord. an. ʒ. j. caricar. aceto macerat. num. vj. adip. anser. ol. lilior. albor. de capparibus. an. q. s. F. Cataplasma. Ad reliquias autem materiæ absumendas medicamenta de obstructione lienis proposita vsurpanda.

Si tandem, quod tamen rarius accidit, ad suppurationem tendat inflammatio, idque ex dolore maiori & horrore cognoscitur, & ea præcaueri non potest, adiuuanda, ne plures partes putrescant. Ergo: ʒ. Pulu. rad. alib. ʒ. j. farin.

farin. bard. sem. lini, sænugræc. tritici an. ʒ. β. ficuum num. iij. Coq add. ol. lilior albor. ʒ. j. β. F. Cataplasma. Vel imponatur emplastrum diachylon. Post ulceris apertionem id detergendum, & postea consolidandum, ut de inflammatione epatis dicetur.

Dieta.

Dieta.

Æger in aëre temperato degat, & victu in aliis viscerum inflammationibus conuenit. Abstineat in principio à vino, in declinatione tamen aquosum concedi potest.

CAPUT VI.

De scirrho, & duris lienis tumoribus.

Scirrhus
lienis.

¶ Requenter verò lien, utpote qui crassiores sanguinem conficit, & eo nutritur, tumore duro siue scirrho corripitur, & qui id patiuntur, σκληρικοὶ seu lienosi nominantur. Etsi enim σκληρικοὶ in genere nominari possunt omnes, qui liene laborant: in specie tamen veteres eos lienosos appellarunt, quibus lien à copia humorum melancholicorum & crassorum infarctus est, & imprimis, quibus lien ex humorum infarctu induruit. Estque scirrhus lienis tumor eius durus, ab humore crasso & indurato ortum habens.

Causæ.

Causæ.

Causa autem istius tumoris est crassus humor in liene cumulus ac retentus & induratus, plerumque melancholicus, quandoque tamen etiam pituitam admixtam habens, & ut chymici hodie appellant vno nomine, tartareus. Melancholicus generatur ob prauum & crassum, ad succum melancholicum generandum aptum cibum; labores, vigilias, curas, quæ spirituosam humorum partem absumere solent, & crassam relinquere, febres item diurnas, vel ipsius lienis vitium, qui ob debilitatem rectè concoquere vel crassum expellere nequit. Vnde fit, ut crassi & excrementitij humores in liene subsistant, eum obstruant, & tandem tumorem pariant, in eoque indurentur. Pituitosi humores cumulantur in iis, qui à frigidis & diuturnis morbis non integrè euaserunt, qui in palustribus locis degunt, de quibus Hippocrates, in Lib. de aëre,

uere, aquis & locis: qui aquas bibunt palustres & stabiles, iis lienes magni fiunt & pleni, ac ventres duri, quod etiam accidit iis, qui in febribus, ubi sitis urget, aquam avidius bibunt. Fit autem hic tumor durus, quando teniores humorum partes exsiccantur & absumentur, crassæ verò remanent & indurantur. Mercatus quidem duobus modis duritiem hanc quasi lapideam contrahi statuit, cum scilicet vel tenuior humorum pars exhalat, crassior verò relinquitur; vel dum ipse humor crassior fit & veluti congelatur ob frigiditatem. Verum non credibile est, in corpore humano tantam posse esse frigiditatem, quæ humorem congelare possit. Itaque vel prima causa solum admittenda, quæ tantò facilius duritiem inducere valet, si ipse humor natura sua crassior est, vel alterum etiam fieri potest, si in ipso humore ad duritiem contrahendam, dispositio concurrat, quæ nil aliud est, quam vis illa lapidescendi humori tartareo & crasso nativa & propria.

Differentia.

Differunt autem hi tumores, primò; quia alius est incipiens, alius inueteratus; atque ille est cum sensu, hic sine sensu. Secundò quod alius est in toto liene, alius in aliqua eius parte; & aliquando intumescit lien secundum longitudinem, ut teres quasi reddatur, aliquando secundum latitudinem; aliquandò totus secundum omnes dimensiones.

*Differentia.**Signa Diagnostica.*

In tumore duro & scirrho Lienis tactu manifestè tumor & durities Lienis deprehenditur, sicut & Leno ille Cappadox, in Planti Curculione act. 2. conqueritur.

Signa.

Nunc iam quasi zona Liene cinctus ambulo,

Geminos in ventre habere videor filios.

Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

Et si inueteratus sit & confirmatus tumor, nullus, etsi digitis fortius comprimatur, dolor percipitur, color in facie est liuidus & quasi plumbeus, & ut ex Hippocrate, de locis in homine, & Galeno 2. de nat. facult. cap. 9. dici solet, quibus corpus florer, his lien diminuitur, & contra, quibus Lien magnus & tumidus est, iis corpus imminuitur,

tur,

tur, & cacochymicum & malè coloratum redditur. Vnde comparatio illa Lienis fisco Regio olim à Traiano vsurpata profecta est, vt refert Dion, quia sicut cum fisco Regio crescente singulorum priuatæ opes imminuuntur, sic amplificato Liene priuatæ opes singularum partium corporis decrescere dicuntur. Vbi tamen notandum, hoc de magnitudine Lienis præternaturali solùm accipiendum esse. Nam vt supra cap. 3. dictum, inuentus est Lien satis magnus in quibusdam sanis, & qui corpore fuerunt florido. Et si officium suum sanguificationis rectè peragat, corpori reliquo, etsi magnus sit, nihil damni affert. Verum si præter naturam humoribus vitiosis repletus intumescat, officium suum facere rectè non potest: Vnde vitiosi & melancholici humores circa Lienem primò cumulantur, & deinde in totum corpus diffunduntur, vnde illud floridum & naturalem suum colorem amittit, & bono alimento destitutum contabescit. Adest præterea quædam spirandi difficultas, & sensus ponderis iugulum sinistrum quasi infra trahentis. Si ventriculus repleatur, poto imprimis aquoso liquore, statim angustia circa lienem percipitur, plerumque etiam pedes inflantur, & ulcera in cruribus curatu difficilia excitantur, & alia sæpe Symptomata accidunt, quæ de *sorbuto* sunt enumerata.

Etsi verò, vt supra dictum, & tumor flatuosus quandoque Lienem corripit: tamen ex modo dictis, & supra cap. 3. de *inflatione Lienis* propositis signis hæc duo tumorum genera facillè discernuntur. Nam in scirrroso tumore maior est grauitas, quam in flatuoso; Flatuosus quoque tumor compressus cedit, scirrrosus non cedit: Flatuosus compressus murmur & sonum edit, qualis in scirrroso non percipitur. Quamuis verò ab humore melancholico plerumque sit hic tumor: Si tamen Pituita admixta sit, cognoscitur id ex cachexia pituitosa totius corporis.

Prognostica.

Prognostica.

1. Quidam splenetici nihil à pharmacorum vsu utilitatis percipiunt, neque à reliqua curatione, quanquam gracilior ipsis splen euadit: sed quæ adhibentur, à magnitudine morbi superantur; progressu verò temporis ali-

quibus

quibus in hydropem morbus degenerat & intereunt; ali-
quibus splen suppuratur, & vbi restituuntur; cum qui-
busdam verò consenescit durus & magnus existens, &
diuturna est affectio, non tamen lethalis, Hippocrates,
lib. de affect. §. 20. Omnis enim scirrhus confirmatus cum
lienis, tum aliarum partium, est incurabilis. Nondum verò
inueteratus, curari quidem potest, sed difficulter.

2. In Lienosis difficultas intestinorum superueniens,
bonum est, 6. *aph.* 48.

3. Qui Lienosi difficultate intestinorum corripuntur,
eos superuenientem longam Dysenteriam aqua inter cu-
tem ac leuitas intestinorum excipit, & moriuntur, *ibi-*
dem aph. 43. Nimirum, vt Galenus explicat, quibus longo
tempore lien induruit; iis superueniens dysenteria ma-
lum soluit, ratione translationis & euacuationis humo-
rum crassorum melancholicorum qui in Liene infixi
erant: Si tamen immoderatio fit dysenteria, labefacta-
tus prauorum humorum transitu intestinis cum vires
ipforum, tum calidi innati *συμπεριλα* in venis & visceri-
bus perit, vnde Hydrops & Lienteria sequitur.

4. Melancholicum morbum incipientem hæmorrhoids
plerumque prohibet, & iam effectum remouet, immodé-
ratum etiam Lienem sanat, Galenus, 6. *Epid. com.* 6. *aph.* 8.

In scirrho Lienis inueterato, si epar non trahatur in
consensum, homo diutius superesse potest, scribitque Fo-
restus, se matronam nouisse, quæ 30. annos dolore Lienis
laborauit, & tamen consuetas functiones sine dolore
obierat.

Indicationes.

Tumor hic, quia durus & frigidus est, postquam toto *Indica-*
corpori prospectum, emollientibus & calefacientibus *nes.*
curandus, vt Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.* 4. docet; ideoque
adhibenda medicamenta, quæ calorem habent tepidum,
humiditatemque mediocrem. Vehementer enim calefa-
cientia & exiccantia tenuioribus partibus discussis, id
quod remanet, tanquam lapidosam concretionem relin-
quunt, teste Galeno 14. *meth. med. cap.* 4.

Curatio.

Vniuersalibus igitur, de quibus supra de Intemperie- *Curatio.*
bus

bus Lienis dictum, præmissis, vbi curationis spes superest, emollientia, attenuantia & aperientia medicamenta paulò valentiora vsurpanda, quæ tamen citra insignem caliditatem id præstent, ne dissipata tenuiore parte crassus humor vehementius aduratur. Talia sunt amara præcipuè, quibus vehiculi loco & penetrationis gratia acetum & oxymel addi potest de quo Galenus, 13. meth. med. cap. 17. Et 14. meth. med. cap. 5. & 2. ad Glaucon. cap. 5. Quibus adhibitis per interualla purgantia interiicienda, inter quæ præcipuè vtilia sunt folia senæ, helleborus niger & eius extractum, extractu panchymagogum, quibus chymici Q̄ium dulcam, vt & Q̄ vite gr. aliquod admiscere solent. Conueniunt ergo hic ea, quæ supra de obstructione Lienis sunt proposita, quæ etiam incipientes duros Lienis tumores sanant. Et quidem alia sunt calida, vt chamædrys, chamæpilbys, ceterach, thymus, epithymus, fumaria, agnus castus, lupulus, centaur. min. calaminth. rad. aperientes, filicis, cuius radicis magna & peculiaris in affectibus Lienis est efficacia, rad. polypod. sem. genist. cortices & fructus capparum. Cortices tamarisci, fraxini, sambuci, scylla, ammoniacum, bdellium, galbanum. Alia frigida vel temperata, vt cichoracea, & iniybacea omnia, sem. 4. frigid. maior. & minor. flor. borragin. bugloss. capill. Q̄ lingua ceruina. E quibus varia fiunt medicamenta: E compositis sunt: syrup. de scolopendr. byzant. s. & compos. syrup. de fumar. cochlear. trochisci de capparibus, de eupatorio, de scolopendrio. Extra applicentur ol. lilior. alb. sambucin. de cappar. amygd. amar. rutac. nardinum, vnguent. dialib. Agrippæ, de artanita, empl. diachyl. de meliloto. Præmissa ergo primarum viarum euacuatione talis potus præparetur. ℞. Radic. aperientium aceto maceratar. an. ℥. ij. cichor. polyp. quern. an. ℥. ℞. cortic. rad. cappar. tamarisc. an. ℥. iij. flor. genist. borrag. bugl. an. p. j. sem. anisi, agni casti, melonum an. ℥. ij. passular. maior. exacinatar. ℥. j. ficuum num. iv. Coq. in aq. chalybeata. Colaturæ ℞. ℥. j. syr. byzant. s. de scolopendr. oxysacchar. compos. an. ℥. j. F. Potus pro 4. dosibus. Hinc paretur talis purgatio, ℞. Rad. filicis, polypod. an. ℥. ℞. ceterach. M. j. chamædryos M. ℞. fol. senæ elect. ℥. j. ℞. hellebor. nigri præp. ℥. j. rad.

rad. gialapa ꝯ.j. galang. cortic. citri. mofai feniculi an. ꝯ. ij. Infundantur in fufficiente quantitate aquæ simpl. Colaturæ ꝯ. 3. x. fyrup. de scolopend. de quinque radicibus an. ꝯ. j. Ꝣ. F. Potus pro 3. vel 4. dofibus. Vel vſurpentur Pilul. tartareæ ſupra deſcriptæ. Vel ꝯ. Ammoniacy aceto diſſoluti & percolati ꝯ. j. aloës roſ. ꝯ. ij. pil. de tribus ꝯ. j. ſalis abſinth. fraxini an. 3. j. ol. aniſi gr. iv. F. Maſſa, detur 3. j. vel 3. ij. Hinc prior aperiens potio repetatur, vel talis exhibeatur. ꝯ. Decocti aperiens maioris ꝯ. viij. oxymel. belleborat. 3. ij. fyrupi de scolopend. 3. j. Ꝣ. aqu. cinamom. ꝯ. ij. ſpiritus ſalis 3. Ꝣ. vel ſpir. tartari compoſ. 3. j. Miſce pro 3. dofibus. Vel exhibeantur trochiſci de capparibus & ſcolopendrio ſupra propoſiti: Foreſtus hoc arcanum ſui Præceptoris Benediſti Fauentini eſſe ſcribit: ꝯ. Rad. filic. 3. j. cuſcutæ ꝯ. ij. Coqu. in vini potentis ꝯ. viij. ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura propinetur. Vel ꝯ. Conſerv. fumar. chamæpithyos, cochlear. borrag. bugloſſ. fl. geniftæ an. 3. j. rad. condit. pimpinell. 3. Ꝣ. trochiſc. de capparibus. ꝯ. j. ſpec. diarrh. abbat. 3. j. Cum ſyrupo byzant. ſ. Fiat Electuarium, de quo mane & vſperi detur Vnc. Ꝣ. vel Drach. vj. Efficaciſſimum etiam eſt remedium decoctum Ligni tamarifci, eo modo paratum & exhibitum, quo decoctum ligni Guaiacy parari & exhiberi ſolet. Vt ꝯ. Rad. vel ligni tamarifci Ꝣ. j. Coqu. ad conſumptionem dimidiæ partis, cui & alia lieni accommodata addi poſſint. Efficacius autem erit medicamentum, ſi in aqua chalybeata coquatur. Eſt & valde utilis Oxysacchara ſcylitica hæc: ꝯ. Cort. rad. cappar. ꝯ. vj. tamarifc. 3. Ꝣ. ſpicæ, aſari, ſchænanth. an. ꝯ. j. ſcolopend. ſem. aniſi, ſenicul. cumini, roris marini an. ꝯ. Ꝣ. Infundantur aliquot diebus in aceti ſcylitici Ꝣ. Ꝣ. vel ſuffic. quant. Deinde colentur. Colaturæ adde ſacch. albiſſ. q. ſ. Coqu. ad ſyrupi conſiſtentiam. Veteres vt peculiari proprietate iuuans commendarunt ſplenem aſini ſylueſtris & equi, ac epar lupi, quæ pulueriſata dentur ad Drach. j. cum liquore conueniente. Galenus, 9. de comp. med. ſecundum, loca cap. 2. vt & Aërius ex Aſclepiade, qui id primum porcello per triduum exhibuit, & diſſectum poſtea ſine Liene inueniſſe dixit, hoc reperunt. ꝯ. Tama-

risci ℞.ij. piper. albi spic. nard. ammoniaci thymiamatis scolopend. an. ℞.j.

Arida tundantur & cribrentur, ammoniacum aceto dissoluatur, reliquisque addatur, & trochisci formentur, quorum dosis Drach.j. cum oxymelite vel aliquo liquore. Et habet Galenus *allegato loco* plurima alia ex antiquis medicamenta huic affectui accommodata, quæ ibi videri possunt. Utiles est & succus allij sylvestris, cum decocto aliquo splenetico. Radicem quoque filicis peculiari proprietate affectibus Lienis prodesse supra diximus. Commendatur etiam ad Lienis affectus Galyopsis s. Lamium, cuius pulvis cum cibo datur. Celsus, lib. 4. cap. 9. pro minuendo Liene dat ieiuno absynthij decoctum, post cibum verò aquam, in qua candens ferrum subinde est extinctum: Ita enim coerceri Lienem, quod animaduersum sit in animalibus quæ apud fabros ferrarios educata exiguos lienes habent. Et omnino ferrum ac chalybs in obstructionibus & tumoribus duris Lienis magnæ efficacæ est, qui ab ipso viscere humores crassos potenter abstergit. Ideoque reliquis medicamentis, quæ vim habent melancholicos & crassos humores purgandi, & duritiem Lienis emolliendi admiscendus est, de quo *de affect. Hypochondriac.* dicetur. Exhibetur verò variis modis, ut ibidè dicetur. Potest v. g. eius vncia vna cum cinamomi ℞.ij, in vini ℔.j. infundi & vinum exhiberi. Vel ℥. Rad. polypod. quern. filicis, cort. rad. cappar. an. ℥.j. ℞. ceterach, chamædryos an. M. ℞. Coqu. in f. q. aqu. simpl. Colaturæ ℥. ℔.j. Mellis vel sacch. ℞.iv. chalybis præpar. ℥.j. ℞. F. Syrupus. Vel paretur tale Electuarium. ℥. Cortic. tamarisc. rad. cappar. rad. glycyrrh. sem. erucæ, agni casti, ceterach, sem. endiu. an. ℞.j. croci ℞.β. Pulueris subtilissimè; puluerisatis adde chalybis præpar. ℥. ij. Cum melle vel saccharo vel syrupo de scolopendr. F. Electuarium, cuius dosis ℥.β. Si libet hoc Electuarium parare ut simul purget: ℥. Fol. senæ elect. ℥. ij, epithym. polypod. quern. an. ℥.j. bellchor. nigri ℥.β. cortic. citri, semin. fenic. caryoph. an. ℥.j. flor. borrag. bugloss. genist. an. M. ℞. Coqu. in f. q. aquæ. Colaturæ add. sacch. q. s. Coqu. ad syrupi consistentiam, cui addantur species modè

dictæ, & F. Electuarum. Electuaria etiam tria chalybeata extant apud Vid. Vidium de curatione membratim, lib. 10. cap. 11. quorum præparandi ratio hæc est. 1. ℥. Pip. zinzib. an. ℥. iv. cardamomi, caryophyllorum, doricorium croci an. ℥. ij. tamaricis rad. capparum an. ℥. ʒ. sem. anisi basilici an. ℥. j. marrubij asplenij vtriusque in tenuem puluerem redacti an. ʒ. ʒ. scobis chalybis tenuissima præparata ex aceto ʒ. x. mellis despumati lb. iv. Misceantur omnia simul, antea diligentissime contusa, ac conficiatur Electuarium, cuius 4. vel 5. drachmæ per integrum mensem quolibet mane ieiuno stomacho assumendæ. 2. Huic simile est (licet adhuc validius) quod ℥. Bëtonic. ʒ. viij. croci ℥. iv. mastiches scobis eboris glycyrrhizæ, sem. fenigræci, anisi, feniculi, cymini, sileris montani, melanthij, apij, urtica, lactuca, fol. capill. ♀. marrubij, asplenij an. ʒ. j. tamaricis, sem. portulacæ, nuc. moschat. cinamomi, zingib. caryophyll. an. ʒ. ʒ. sem. lini, ammoniaci an. ℥. j. eupatoyij ʒ. ʒ. spicæ nardi ℥. ij. schœnanth. ℥. j. scobis chalybis tenuissima præp. lb. j. mell. despumati q. s. Terantur terenda subtiliss. & cum melle misceantur, & fiat s. a. Electuarium, eadem ratione, qua præcedens exhibendum. 3. ℥. Cons. rad. apij ʒ. j. scolopend. ʒ. ij. trochisc. de capparib. de agno casto an. ℥. j. ʒ. specier. diarrh. abb. diacurcumæ an. ℥. ij. Terantur diligentiss. quæ teri possunt, ac simul misceantur, & cum serapio ex scolopendrio fiat Electuarium. Cuius æger capiat quolibet mane quatuor horis ante cibum Drach. iij. vel iv. & superbibat aliquid aqu. cuscute, vel scolopendr. aut calaminth. vel etiam vini albi odorati, in quo ignita chalybis lamina sæpius fuerint extinctæ. Externa medicamenta sint mixta ex emollientibus & digerentibus, vel emollientia & digerentia per vices adhibeantur, ne partibus tenuibus discussis & crassis relictis tumor durior reddatur. Primò nimirum adhibeantur emollientia, post emollientia vsurpentur digerentia, hinc iterum emollientia, post rursus digerentia. Emolliunt, Althea, malua, lilij radix, sem. lini, caricæ. Digerunt hic & attenuant, flores chamamel. melilot. genist. sem. agni casti, cortic. rad. cappar. tamarisci, rad. asari, cyclamini, folia ruta, veterach, sem. sinapi, myrrha, & alia huiusmodi Lienis dicata.

Utilia sunt & ammoniacum, bdellium, galbanum, Emplastrum diachylum simplex, Treatum & compositum, de meliloto, oleum lilior. albor. de cappar. amygdal. dulc. & amarar. adipēs & medullæ. vt. ℥. Fol. & rad. althææ, rad. bryoniæ, cortic. rad. capparum, tamarisc. an. ℥. j. ceterach, flor. genist. an. M. j. sem. agni casti ℥. ℞. Coqu. in f. q. aquæ & aceti, & decoctum calidum cum lana, aut spongia lienis regioni applicetur. Forestus, lib. 10. obs. 8. hoc utitur. ℥. olei de cappar. lil. alb. butyr. sine sale recentis an. ℥. ℞. succi bryon. cyclam. an. ℥. v. Coqu. ad succorum consumptionem. Postea addantur ammoniaci aceto dissoluti ℥. ij. ℞. pinguedinis gallinæ, medullæ crurum vituli, æsypi humidæ an. ℥. ℞. pulu. corr. rad. cappar. tamarisci, ceterach, radic. filicis an. ℥. ℞. semin. genistæ, agni casti. an. ℥. j. ceræ parum F. Vnguentum. Efficacissimum medicamentum paratur ex succo flor. sambuci misto cum decocto maluæ & oxycrato. Vel ℥. Hæguent. dialth. succi summit. sambuci an. ℥. j. ol. de cappar. ℥. ℞. Ceræ parum, F. Vnguentum. Vel ℥. Ol. lilior. albor. amygd. amarar. de cappar. rutæ, chamæm. vini albi an. ℥. iij. pulu. rad. alth. maluæ, filicis an. ℥. ℞. Coq. ad vini consumptionem & colentur cum forti expressione. Colaturæ adde aceti ℥. j. ℞. pulu. rad. cyclam. bryoniæ, Nicotianæ, an. ℥. ij. Coqu. ad aceti consumptionem, iterumque colentur & exprimantur. Tandem addatur ammoniaci & bdellij aceto dissolutor. an. ℥. ij. F. Vnguentum. Vel ℥. Ol. chamæmel. ℥. ℞. de cappar. ℥. vj. rutæ ℥. ij. medullæ crurum vituli ℥. iij. croci ℥. ℞. aceti ℥. ij. ceræ. q. s. F. Vnguentum. Vel applicetur tale cataplasma: ℥. Sem. malu. alth. fœnugr. an. ℥. j. lini ℥. ij. fol. maluæ, alth. parietar. an. M. j. rad. cucumer. asinini, bryoniæ an. ℥. j. betæ: lilior. albor. an. ℥. ℞. scyllam. num. j. Coqu. in aqu. chalybeata cum aceti parte sexta. F. Cataplasma, cui si libet, oleum de capparibus addi potest. Hieronymus Fabricius ab Aquapend. ad induratum lienem hoc cataplasma valdè commendat, quod fit ex duabus partibus ammoniaci aceto dissoluti, una succi Nicotianæ, dimidia resinæ & terebinthinæ, & succi ebuli cum oleo de capparibus & ceræ sufficiente quantitate mistis eoque induratos Lienes se curasse refert.

Emplastrum efficacissimum ex cicuta & ammoniaco aceto dissoluto habet Heurnius, meth. ad praxin lib. 2. cap. 10. quod ita paratur: ℞. cicutæ M. iv. ammoniaci lb. β. Infunde aceto acerrimo, dies octo: dein bulliant, dum ammoniacum solvatur, hinc per pannum fortem lineum validè exprimantur, iterumque expressus liquor ebulliat quinques, & adiecta cera, cum oleo amygd. dulc. Fiat Emplastrum. Idem quendam hydropicum ex Scirrho Lienis laborantem spongiâ aquâ calcis viuæ madida, vsuque eius continuato & hydropo & scirrho Lienis liberatum fuisse testatur. Historia curati in milite quodam Lienis indurati, est apud Trallianum, lib. 8. cap. 13. talis.

Cum ad eum veniret miles totam lienis regionem barbaricis ferramentis inustam habens, duobus tribusve diebus medicamentis per os datis ipsum purgabat, & deinde diligentem ei curam in singulis convenientibus remediis offerendis adhibebat. In cibo pitisanæ cremorem quotidie porrigebat oxymelite conditum, & pisces saxatiles. Ex auibus autem gallinas, perdices, aliaque concoctû facilia, boni succi & probè macerata. Prohibebat ei quæcunque viscosos & crassos humores generant; similiter & carnes bouillas, suillas, ouillas, caprinas, & hædinas: item aues, quæ in aquis palustribus degunt, omnesque pisces palustres & pelagios, præsertim qui duras & crassas, non albas carnes obtinent: adhuc polypos, mullos, sepias, orphos, ostrea, conchas, bulbos, placentas ex melle & chidro, & quæcunque inflant, duraque & crassa, vel cruda sunt. Vinum improbatum crassum, nigrum, & adstringens: dandum autem est quale Hippocrates præcipit, quod neque crassum, neque valdè frigidum, neque calidum existat.

Potui verò dabit vinum, in quo capparis radicem, scolopendrium, & myricæ radicem corticem decoxerat: initio quidem singulas herbas per se exhibebat, deinde ex posca, aut oxymelite, aut solo aceto coctas: interdum etiam in pulverem redactas cum supra dictis liquoribus citra coctionem per intervalla dabit, idque non plus, quàm duobus vel ternis diebus. Quin & oxymeli purum

*Historia
curati
lienis in-
durati.*

per totam hyemem propinabat : nonnunquam cum aqua calida, in qua prædictæ herbæ decoctæ fuerant, ante & post cibum, die & noctu, quodocunque volebat æger, potui offerebat.

Postea vere primùm ineunte, cum æger multum se recollectisset, fortiora medicamenta exhibebat. Ac mox inter initia veris sanguinem ex brachio sinistro copiose detrahebat & post dies viginti quinque hoc medicamentum, quod sequitur, utebatur. *℞. Spicæ nardi, cort. rad. cappar. fol. myricæ. herbæ asplenij, squamæ ferri an. ʒ. xvij. myrobal. ʒ. x. ammoniaci suffiminis ʒ. xvij. polytrichi ʒ. vj. stæchad. ʒ. ʒ. scolopend. ʒ. iij.* Ex oxymeline fingantur pastilli pendentes singuli drachmam unam, quorum vnum oxymelite dilutum potui dabat. Postea verò cum lien probe esset explicatus, medicamenta ad ciendam aluum dabat, ac otiosos humores validioribus, nempe hieræ diacolocynthidos drachmis tribus euacuabat. Inchoante iam ætate non tres drachmas, sed quatuor exhibebat, ita ut à prædictis medicamentis nullo die cederet. Vbi sanitati propemodum esset restitutus, cyclamini radice drachmam ex mulsa deinceps, semel aut bis, post singulas portiones offerebat. Antiqui cæteris nil iuuantibus ad vitionem lienis accedebant; sed eam ut crudelem non immerito improbat Hieronymus Fabricius ab Aquapend. de oper. chirurg. abdom. ubi & aliam chirurgorum quorundam de liene curando opinionem recitat. Cardanus etiam 8. de rerum varietate cap. 44. & in arte parua, mirabilem lienis duri curandi rationem habet; lienem nimirum scirrhuso linteum vel chartam, & quidem in formam crucis imponit, hinc securim apponit, quam ligneo malleo, vel claua ferrea sex vel septem ictibus percutit, atque hoc modo lienem durum, cute non diuisa sanari existimat. Verum enim verò sunt hæc rationi nullo modo consona. Refertque allegato loco idem Fabricius, accidisse semel, ut securis acies sub vehementi percussione & chartam & abdomen, & lienem vnico ictu præciderit cum morte ipsius ægri.

Diata.

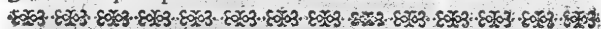
Diata.

Aër sit purus & temperatus, non crassus, cibi sint boni
su cci,

lucii, & vi attenuandi præditi; cuiusmodi plerumque acria sunt, ideoque condiantur thyino, hyssopo, baccis juniperi, & similibus. A carnibus duris, lacticiiniis, à cafeo veteri, à placentis & dulciariis & à dulcibus omnibus, quibus lien facile intumescere solet, à piscibus viscidis æger abstineat, frequenter vtatur capparibus & floribus genistæ aceto conditis: nec bibat mustum, quod lienem inflat; bibat verò vinum mediocris ætatis, non austerum; quod si potentius sit, aqua chalybeata diluatur, vel paretur vinum aut cereuisia medicata è ligno tamarisci, lingua ceruina, ceterach, absinthio, aut bibat æger è poculis è ligno tamarisci paratis. Exerceatur & ambulet ante cibum; curas & animi moerorem vitet.

Calculi Lienis.

Non solum autem lien indurescit, sed quandoque etiam lapides è materia tartarea in eo generantur, eodem modo, quo in aliis partibus, quod malum plerumque incurabile est, & non nisi post mortem sectione deprehenditur. Si tamen lapis minus durus est, medicamenta hactenus proposita attenuantia & quæ calculum frangunt, usurpari possunt.

C A P V T VII.

De Lienis Vulneribus.

Signa Diagnostica.

¶ Nterdum etiam lien vulneratur, cuius equidem vulneris suspicio est, si gladius, vel telum è regione lienis abdomen penetrauit. Quia tamen tela talia etiam abdomen penetrent, lienem semper non attingunt, signis aliis præterea opus est. Cognoscitur autem lienem vulneratum esse ex eo, quod sanguis niger è vulnere erumpit, sæpe etiam vomitu vel per alium eiicitur; plerumque vnâ dolet ventriculus, sitis excitatur, & dolor ad iugulum vsque ascendit.

Prognosticum.

Vulnera autem ista periculosa, imò sæpe lethalia sunt, si non alia de causa, certè ob sanguinis effusionem; cum lien multas arterias & venas habeat. Vnde de periculo vulneris

vulneris iudicandum è loco ; in quem vulnus inflictum. Si enim solum substantia lienis & eius superficies vulnerata est, vulnus tale non necessario lethale est. Si verò ipsa lienis magna vasa sint vulnerata, vulnus lethale habendum. Plinius quidem, *lib. II. nat. hist. cap. 37.* & ex eo alij lienem cursoribus, cum impedimentum iis afferat, eximi posse scribit: verum rectè Coelius Aurelianus, *lib. 3. chron. pass.* scribit, lienem excindendum vel vrendum esse, voce quidem dictum fuisse, non officio completum. Cum enim tot insignes arterias habeat, id sine periculo fieri non posse, manifestum est.

*An lienis
excisio
tuta sit?*

Curatio.

Curatio.

Curantur verò lienis vt aliorum viscerum vulnera. Et quidem naturæ præcipuæ hinc partes sunt. Vt tamen Medicus eam adiuvet, potiones vulnerarias exhibere potest. vt: *℞. Rad. consolid. maior. ʒ. ʒ. veron. M. j. agrimon. ceterach. hyperici an. M. ʒ. saniculæ, pyrolæ an. P. j. flor. rosar. rubr. M. ʒ. passul. ʒ. j.* Coq. in s. q. aquæ in vase clauso, Colatura aromatizetur *cinamomi ʒ. iiij.* Potest tamen prius, ne affluxus fiat, materiæ ad lienem, clyster iniici. Interdum in vulneribus lienis pus per vrinam expurgatur, quod si animaduertat Medicus, medicamenta vrinam mouentia, ex radic. foeniculi, sem. frigid. 4. maioribus, ciceribus rubris & similibus exhibere potest. Per quas autem vias rectè euacuatio fiat, aliis aliter docent. Quidam per rimum splenicum ad venam portæ, hinc ad epar, & per epar ad venam cauam, & tandem ad emulgentes pus peruenire statuunt. Verum via hæc nimis longa est, & per multas ambages. Breuior longè via est per coeliacam arteriam ad arteriæ magnæ truncum, & hinc ad emulgentes arterias.

C A P V T V I I I.

De Vlceribus Lienis.

Causæ.

*Vlcera
lienis.
Causæ.*

Post vulnera malè curata interdum vlcus in liene relinquitur; præcipuè verò post tumores & inflammationes lienis vlcera eiusdem sequuntur.

Signa

Signa Diagnostica.

Præcesserunt vulnera vel tumores & inflammationes *Signa.*
 lienis, & sedata inflammatione & symptomatibus, quæ
 ei coniunguntur, nihilominus dolor in sinistro latere per-
 cipitur, præcipue si homo moueatur & exerceatur, & in-
 terdum pus vel vomitu vel per aluum vel per vrinam
 excernitur, nunc purum & coctum, interdum feculen-
 tum, nigrum, liuidum ac saniosum, quibusdam etiam
 integræ lienis particulæ.

Prognosticum.

Si malum recens sit, curationem suscipit; sin diutur- *Progn-*
 num, incurabile est, & plerumque hominem lenta mor- *sticum.*
 te enecat. Refertque Franciscus Roussetus, de partu Casa-
 reo sect. 4. cap. 5. in quibusdam lienis parenchyma adeo
 absumptum repertum fuisse, vt sola membrana reman-
 ferit, quod sæpe in renibus accidit.

Curatio.

Curationis autem ratio in eo consistit, vt pus expur- *Curatio.*
 getur, & vlcus abstergetur, tandemque consolidetur.
 Quapropter si pus vomitu vel per aluum eiiciatur, hydro-
 mel exhibendum. Si per vrinam, cum eodem hydromeli-
 te emulsio ex seminibus quat. frigid. maior. paranda &
 exhibenda, & radicum asparagi, glycyrrhizæ in hydro-
 melite vel sero lactis coctar. potio exhibenda. Ad con-
 solidandum verò exhibeatur thus, mastiche, spica cum
 aqu. mellis; veronicæ, plantaginis, vel harum decocta,
 vel decoctum capite præcedente propositum.

C A P V T IX.

De Actione Lienis propria lesa.

 Tque hætenus morbos lienis absoluimus, iam de *Actio lie-*
 symptomatibus, quæ eidem accidunt, agendum. Et *nis lesa.*
 quidem actiones lienis quod attinet, antiqui equidem,
 vt aliquoties iam dictum, lienis officium id saltem esse
 putarunt, vt excrementum melancholicum reciperet.
 Verum non sine causa, & multis rationibus moti recen-
 tiores ipsi etiam sanguificandi munus tribuerunt, vt in
 Institut. & supra cap. 1. id explicatum. Hæc ergo eius actio

Quot
modis a-
ctio lie-
nis læda-
tur.

variis modis lædi potest. 1. Primò enim cum crassiores chyli partem pro sanguine visceribus in ventre inferiore nutriendis apto generando attrahere debeat. Hæc eius functio læditur, cum vel non attrahit aut diminutè attrahit, vnde crassior chyli pars ad epar transit & sanguis feculentus ac minus laudabilis inde generatur; Vel citius ac auidius quam par est, & quidem chylum ac potum crudum ad se trahit, vnde obstructions in eo generantur. Prius accidit, primò vel ob lienis imbecillitatem ex aliqua intemperie, vel ob viarum angustiam, cuius causa est vel compressio à tumore aliquo, vel obstructio à crasso humore aut calculo, de quo supra dictum. Posterius euenit, lienque nimis auidè attrahit, ob calidam intemperiem præcipuè.

2. Attractus ad lienem chylus in sanguinem sui generis mutari debet; quod non bene fit vel læsa facultate & ob eius imbecillitatem, vel ob errorem externum. Prius quod attinet, cum in omni coctione alimentum attenuari & ita præparari debeat, vt corpori alendo aptum sit, si lien est imbecillus, hoc non rectè expeditur, sed sanguis feculentus & crassus inde generatur, qui partibus ventris inferioris, quæ eo nutriuntur, non parum incommodi affert. Ob errorem externum verò actio lienis læditur, cum ob cibos mali succi chylus crassus & humori melancholico ac tartareo generando aptus ad lienem transmittitur, è quo sanguinem bonum generari impossibile est. Et plerumque acida cruditas in lienis coctione accidit, & sicut vinum in acetum degenerat; ita etiam cum chylus in liene non bene elaboratur, in acidum humorem vertitur, qui interdum magnâ copiâ in ventriculum effunditur, & hinc vomitu reiecitur, ac dentes acore suo stupidos reddit. De quò etiam dicitur, *part. 5. sect. 1. de affection. hypochond. & sect. 2. de scorbuto cap. 3. & seq.* Quæ ibi videantur.

3. Cum in omni coctione quædam excrementa proueniant, in lienis quoque coctione idem euenit, & duo proueniunt, vnum tenuius, serofus scilicet humor, alterum crassum, & propriè melancholicum dictum, quæ per

conuenientes vias, partim per aluum, partim per vrinam euacuari debent : Quod interdum non fit ob vasorum angustiam, cum vel tumores ea comprimunt, vel humores crassi & viscidī obstruunt.

Signa Diagnostica.

Vt autem aliæ actiones læsæ, quæ circa viscera nutritioni dicata accidunt, non seipsas manifestant, sed non nisi ex iis, quæ præcesserunt, & præcipuè sequuntur, cognoscuntur idem etiam in lienis actionibus euenit. Primò quæ nimirum si diætæ ea ratio : quam locis modò allegatis proposuimus, præcesserit, lienis actiones inde vitiari credibile est. Neque enim errata primæ coctionis corriguntur in secunda.

Deinde verò siue attractio, siue coctio, siue expulsio excrementorum in liene lædatur, varia in corpore incommoda inde percipiuntur. Etenim si chylus primò ille crassior à liene non attrahatur, ad epar cum reliquo transmittitur, & sanguis ex eo feculentus, crassus & vitiosus generatur. Qui in venas postea diffusus, & in iis putrescens varia mala excitat. Extra verò venas protrusus, si adustus non sit, nec erodens, icterum nigrum, aut certè corporis colorem liuidum ac plumbeum progenerat. Si verò adustus sit & acris, scabiem, vlcera, cancrum, scorbutum & similes affectus excitat. Si verò nimis auidè & citò cibum & potum lien ad se trahat, cognoscitur id ex vrina post potum nimis citò reiecta, vnde obstructions & tumores lienis excitantur.

Si autem sanguificatio in liene non bene perficiatur, sanguis inde crassus atque excrementi melancholici maior copia generatur, vnde omnia viscera in ventre inferiore malè nutriuntur & ob excrementi melancholici copiam nausea & vomitus humoris acidi prouenit, vel si retineatur, caninam appetentiam excitat, aut æstu ebulliens & euaporans delirium melancholicum & melancholiam hypochondriacam parit. Si in intestina extrudatur, colicam, & pertinaces ventris dolores, vel alui profluuium & dysenteriam, eamque sæpe lethalem procreat, & alia mala plurima, quæ de scorbuto, & affection. hypochondr.

chondr. enumerabuntur. Eadem ferè accidunt, cum excrementum melancholicum per conuenientes vias non euacuatur.

Curatio.

Curatio. Cum autem actiones læsæ hæ omnes vel ab errore externo vel à morbis actionem lienis lædentibus oriantur, præter ea, quæ supra *de morbis lienis* dicta sunt, plura afferre opus non est, sed tota curandi ratio ex iis, quæ ibi dicta sunt, & *de scorbuto & affectione hypochondriaca* dicentur, patet.

~~~~~

C A P. X.

De Lienis Doloribus.

Causæ.

*Lienis
dolores.
Causæ.*

Inter actiones lienis læsas est etiam dolor eiusdem, qui, vt alij dolores, oritur à solutione continui, & quidem membranæ, qua lien tegitur. Fit autem solutio continui, quando membrana illa distenditur. Quod accidit in inflammatione lienis, eiusdem inflatione, obstructione, & tumoribus, vlceribus, vt & causis externis, lapsu scilicet & percussione.

Signa Diagnostica.

Signa.

Dolor ipse per se manifestus est, & in hypochondrio sinistro percipitur. Quia tamen etiam in musculis, lienis regioni incumbentibus, & peritonæo, eò loci, vt & colo intestino, dolor esse potest, qua ratione hi dolores à dolore lienis discernendi sint, dicendum. Et imprimis cauendum, ne dolores illi punctorii, qui in lateribus, plerumque verò sinistro (Germani *das Milzstechen* nominant, quasi à liene oriantur) percipiuntur, & à peritonæo proueniunt, pro lienis doloribus habeantur. Sæpe enim euenit, & præsertim post cibum sumptum, vt si homo equitet, curru vehatur, vel alio modo corpus vehementius exerceat, dolor quidam punctorius in lateribus, præsertim sinistro, percipiatur. Qui accidit, quod peritonæum eo loci à partibus, quarum tunicis pertinaciter adhæret, trahitur & quasi auellitur, idque fit à flatibus vel etiam humoribus ferosis, qui in hæc spatia peritonæi & musculorum irrumpentes membranas distendunt, eo ferè modo, vt in aliis partibus spasmus flatulentus excitatur.

tatur. Musculorum autem dolor per tactum externum dignoscitur, & si locus extra parum prematur, dolor percipitur, quod in dolore lienis non accidit, qui profundior est; præterea in dolore lienis alia etiam symptomata, ut color in corpore mutatus, urina mutata, & similia adsunt, quæ non conspiciuntur musculis vel peritonæo affectis. Eodem modo etiam in colico dolore signa doloris colici adsunt, & dolor, qui in colo est, non semper vno loco fixus hæret, sed secundum coli ductum vagatur. A qua causa etiam dolor lienis proveniat, ex iis, quæ hætenus de lienis obstructione, inflatione & inflammatione dicta sunt, satis patet. In inflammatione enim dolor non est grauians, ut in obstructione & dolore. In obstructione & tumore exercitium & motus dolorem auget; contra in inflatione dolor motu sedatur, flatibus à motu discussis. In inflammatione adest rugitus murmur & ructus, quæ non percipiuntur in obstructione & tumoribus; præterea in inflammatione febris adest.

Prognostica.

Dolor ex se nihil periculi habet. Cum enim lien non *Prognostica.* fit exquisiti sensus, & exili saltem membranâ inuestiatur, etiam dolorem magnum non patitur. E causis verò potius, à quibus dolor pendet, periculum æstimandum; cum aliæ sint grauiiores, aliæ leuiiores.

Curatio.

Ut in aliis partibus: ita etiam hîc dolor tollitur vel *Curatio.* causa, à qua pendet, ablata, vel anodynis aut narcoticis. Quomodo causæ ablatione tolli possit, patet ex iis, quæ supra de morbor. lienis curatione dicta sunt. Hoc saltem addendum. Si dolor sit à causa externa, ut lapsu, ictu, sæpe necessarium est, ut venæsectio instituat, vel etiam levis primarum viarum euacuatio, ne scilicet sanguis vel alij humores ad lienem dolentem magis confluant. Repellens etiam moderatum lienis regioni applicari potest. Anodyna quod attinet, utendum, ut alibi, ita etiam hîc *chamælo*, *meliloto*, *semine anethi*, *altheæ*, & similibus passim notis. Causæ tamen semper ratio etiam habenda, ne augeatur, & propterea in causa calida commodè etiam

etiam imponuntur folia falicis vel succus eorum.

Ad narcotica ascendere vix opus est; cum sensu adeo exquisito lien non sit præditus:

~~~~~

C A P. XI.

De Ictero nigro.

*Icterus
niger.*

N Andem hic etiam icterum nigrum explicare libet. Et si enim is non lienis proprie, sed totius corporis externi & cutis affectus sit: tamen quia à liene proficiscitur, ut vulgata sententia est, eum hic explicare placet. Est autem icterus niger cutis totius corporis in nigrum mutatio.

Causæ.

Causæ.

Nisi verò icterus à veneno provenit, quod interdum accidit, ortum eum à liene habere vulgo statuitur. Si enim à liene chylus crassior & melancholicus non attrahitur, in totum corpus diffunditur. Non autem attrahitur vel ob lienis imbecillitatem, vel ob vasorum, quæ à porta ad lienem tendunt, obstructionem. Secundo vitium hoc generari potest, cum excrementum hoc per conuenientes vias non expellitur. Id quod fit, vel ob vasorum obstructionem, vel excrementi melancholici copiam, quod cumulatur ob errores in victu, & cibos ad hoc excrementum generandum aptos.

*An icte-
rus niger
à liene
profici-
scatur?*

Platerus verò, *tract. 3. lib. 1. cap. 2.* aliam de ictero nigro sententiam habet, statuitque, non à liene icterum nigrum proficisci, neque humorem melancholicum causam esse, sed bilem, quæ in vesicula fellis colligitur, & quidem præternaturalem, quæque in venis mesaraicis corrupta est, & viridem vel nigrum colorem ex corruptione acquisiuit. Idque ea de causa, quod in liene eiusmodi bilis nullibi, nec sinus aut vesicula aliqua, in qua recipi deberet, deprehenditur, atque inde ea prodire minimè possit, neque etsi adesset, in venam cauam deferri posset, quæ nullo ramo in lienem pertingit.

Et omnino sunt hæc non planè de nihilo. Etenim cum humor ater in nullo receptaculo amplo contineatur, sed sensim ut generatur, ita euacuetur, si ut icterus flauus, ita etiam niger hominem subito inuadit, omnino à vesicula fellis, & bile, quæ nigrum istum colorem acquisiuit, icte-

rum

rum nigrum prouenire statuendum est. Interim nec hoc negandum, ex humore etiam atro lienis vitio cumulado, totius corporis colorem mutari posse, etiam si id lentè fiat & sensim; ac consentiunt de eo omnes Medici, de quo etiã infra *de scorb. p. 5. sect. 2. c. 1.* dicetur. Verum Antiqui, præter Hippocratem, *lib. 2. de morb.* & Paul. Æginet. *lib. 3. c. 49.* hanc humoris nigri per totum corpus suffusionem proprio nomine non appellauerunt, vt etiam. Bald. Ronsseus, *de scorb. cap. 3.* testatur. Si quis ergo hanc totius corporis externi in nigrum colorem mutationem, & illam, quæ fit à bile corrupta, è vesicula fellis in corpus diffusa, nomine etiam distinguere velit, per me licet. Possent autem istæ opiniones ita etiam conciliari, si statuatur, bilem atram, cum in venis mesaraicis copiosè colligitur, vbi ad epar peruenit, cum bile flaua misceri, & in vesicula fellis colligi, bilisque flauæ colorem nigrum inde mutari, quæ nisi per conuenientes vias euacuari possit, in totum corpus cum sanguine diffundatur, & icterum nigrum pariat. Etsi enim, quod obiicit Platerus, nullus ramus à liene ad venam cauam pertingit: tamen cum chylo, qui per venam portæ ad epar fertur, etiam humores prauis circa lienem cumulati ad epar peruenire, & hinc in totum corpus diffundi posse, manifestum est.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hoc malum ex colore nigro, quo totum *Signa.* corpus tingitur. Causas autem quod attinet, si venenum aliquod corpus infecit, ex relatione ægri vel adstantium cognoscitur. Quod si absit, ab interna causa prouenit. Quæ an in vesicula fellis vel in liene consistat, inquirendum. Si in vesicula fellis, epatis antea affecti, & bilis flauæ corruptæ indicia adsunt. Si à liene, eius quoque affecti notæ aderunt. Et quidem si tumor aliquis, tensio, grauitas aut durities in sinistro hypochondrio percipiatur, ob lienis obstructions humorem melancholicum à sanguine separari argumento est: Si verò nihil tale apparet, frigida intemperies, ob quam lien non attrahit, causa est.

Prognosticum.

Icterus niger flauo semper periculosior est. Siue enim à *Prognosticum.*
vesicula fellis proueniat icterus niger, cum tū maior adsit
bilis

bilis corruptio, maius etiam periculum portenditur; Siue sit à liene, etiam difficilior, cæteris paribus, curatur, ob humoris contumaciam, & si diutius durat, nec idoneis remediis tollitur, tandem hydrops succedit.

Indicationes & Curatio.

*Indica-
tiones &
Curatio.*

Si à vesicula fellis & bile flaua corrupta proueniat hoc vitium, curandum vt icterus flauus; nisi quod medicamenta simul humorem melancholicum respicere debent. Si verò à vitio lienis proueniat, vel eius Intemperies corrigenda, vel obstructio aperienda, & humor melancholicus euacuandus, vt antea dictum. Et cum viæ, quæ ad epas & lienem pertingunt, communes sint, nimirum venæ portæ, communis ferè curandi ratio est, in utrò etiam viscere vitium hæreat, modò ad humorem nigrum præcipue cura dirigatur, de qua iam satis *de morbis Lienis* dictum. Imprimis vtilia sunt hic medicamenta è chalybe parata antea proposita, vt: *℞. Chalyb. præp. ʒ. ij. passul. minor. ʒ. j. ʒ. Infundantur per dies tres in aqua cuscute & fumariæ an. lb. j. in vase clauso. Aqua inde separetur & addatur rad. oxyl. polyp. q. cort. rad. capp. an. ʒ. ʒ. ceter. cuscute an. M. ʒ. sem. aquil. genist. an. ʒ. j. Iterum coquantur & sub finem addatur fol. senæ ʒ. j. Colaturæ add. syrup. de scolop. byzant. simpl. an. ʒ. j. sacchar. q. l. F. Syrupus. Tandem si materia, quod tamen plerumque fit, quæ in cute est, non sponte euanescat, eâ, quæ in visceribus & venis est, sublata, discutienda est sudorem prouocantibus & diaphoreticis, vt decoct. flor. chamæm. scordij, rad. fæniculi, cicer. rubr. & similibus. Vtile est quoque balneum aquæ dulcis, in quo sit cocta malua, ruta, beta, pariet. flor. chamæmeli. Commodum etiam est Balneum siccum seu Laconicum, & post balneum corpus abstergere emulsione sem. cannabis. Facies, quæ maximè in conspectum venit, abluenda sæpius decocto illarum plantarum, vel aqua florum fabarum cum vino mixta vel farina fabarum & lupinorum. Nonnulli tincam piscem per dorsum dissectum applicant abdomini; alij plantis pedum, qui humorem flauum & nigrum ad se trahit.*

LIBRI TERTII

P A R S V.

De Affectione Hypochondriaca & Scorbuto.

S E C T I O P R I M A.

De Hypochondriaca affectione.

C A P V T I.

De Natura affectionis hypochondriacæ.

V M corpora nostra, vt & aliorum animalium, in perpetuo fluxu sint, alimentis, quibus indies reficiantur, opus habent. Cum autem nullum alimentum sit, quod totum corpori apponi possit, sed omnia *excrementis* quid, & quod corpori alendo aptum non est, contineant, etsi alia plus, alia minus: quicquid corpori alendo aptum non est, excerni oportet. Fit autem ista inutilium secretio in coctionibus & in ciborum in alimentum mutatione. Vt verò alimenti perfecti elaboratio vnica coctione non absoluitur: ita & excrementa non statim tota, sed sensim separantur. In prima enim coctione illud, quod crassius est, & superficialiter quasi alimento cohæret, per aluum excernitur. Hinc chylus ab excremento hoc liberatus in venis mesaraicis primum sanguinis rudimentum suscipit. Ab iis, quod crassius est, lien ad se trahit, & inde sui generis sanguinem paulò crassiorrem, vicinis tamen partibus alendis idoneum, parat, quod verò feculentum est in hac coctione, & nulli parti alen-

*Natura
affectionis
hypochondriacæ.*

dæ aptum, secretum per conuenientes vias euacuat. Ex puriore verò chyli parte reliqua epar sanguinem nobilio- rem pro totius corporis reliqui nutritione conficit, atque iterum quod excrementitium est in vesiculam fells & ad renes amandatur, & hinc è corpore excernitur.

Hæc itaque omnia si rectè atque ordine fiunt, omnia etiam in corpore rectè sese habent. Si verò quid peccatur, plurima excrementa circa primæ & secundæ coctionis organa colliguntur, è quibus postea varij morbi excitantur, adeò vt rectè Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 7.* scripserit; *Ego hoc affirmo & profiteor, cholera, melancholia, diarrhœa, dysenteria, cachexia, atrophia, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum causas me his in sedibus plerumque adinuenisse.* Et omninò pauci morbi sunt, qui non ex hisce locis habeant originem, vt etiam supra de morbis mesenterij & pancreatis dictum. Etenim vitiosi humores in iis cum- lati non semper hic quiescunt & hærent, sed per venas & arterias, cum ipsi, tum vapores ab iis eleuati, in totum corpus disperguntur, & varios morbos & symptomata hinc indè excitant.

Et quidem vitiosi humores in hisce locis cumulati aliquando, vbi putrescere incipiunt, per febres absumuntur, aliquando vomitu, & fluxu alui concitato euacuantur; aliquando ibi subsistentes affectionem hypochondriacam dictam excitant. Quæ etsi hoc præsertim seculo malè audiat, & in omnium ore & scriptis sit, & pro communi quadam calamitate, & seminario quodam omnium penè morborum habeatur: tamen nec antiquos latuit. Diocles Carystius, ab Hippocrate famâ & autoritate secundus, & Antigoni Asiæ Regis Medicus, affectionem hanc non obscure descripsit, vt verba eius citat Galenus, *3. d. loc. aff. cap. 7.* Oritur, inquit, *alius à ventriculo morbus, qui ab aliis melancholicus, ab aliis flatuosus nominatur, quem sumo cibo maxime coctu difficili & caustico sputum humidum, idemque multum comitatur, item ructus acidissimi, flauus, æstus in hypochondriis, fluctuatio non ilicò, sed cum retinuerint; interdum ventriculi quoque vehementes dolores, qui*

nonnullis ad dorsum usque procedunt, concoctis deinde cibis quiescunt: mox aliis cibis ingestis eadem reuertuntur accidentia, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna molestant, atque euomunt crudos cibos & phlegmata subamara & calida, adeò ut dentes torpedine afficiantur. Causas verò huius mali his verbis recenset: Flatuosas vocatas affectiones suspicandum est, plus caloris, quam decet, habere inuenis, quæ alimentum à ventriculo excipiunt, sanguinemque in ipsis crassiorē factum. Quippè constat, has venas obstructas esse, vel hoc argumento, quod alimentum corpori non distribuitur, sed ventriculo manet incoctum, cum ipsum meatus prius susciperent, magnamque ipsius partem in iram ventrem excernant, tum quod postero die vomitu reiiciatur, utpotè non digestis per corpus cibis, sed quod calor id, quod secundum naturam est, excedat, facile intelliges, tum ab æstu, qui ipsis accidit, tum ab his, quæ ingeruntur: siquidem inuari videntur à refrigerantibus cibis, qui videlicet calorem refrigerare extinguereque solent. Quibus & aliam causam addit his verbis: Aiunt nonnulli, os ventriculi, quod intestinis continuatur, in huiusmodi passionibus inflammari, ac ob inflammationem ipsam & obstrui & prohibere, ne alimenta statuto tempore ad intestina descendant. Quamobrem diutius, quàm decet, in ventriculo morantur, & tumores & æstus ac reliqua, quæ prædicta sunt, efficiunt.

Etsi verò Galenus, loco allegato, reprehendat Dioclem; quasi præcipua, & quæ melancholicam & flatuosam hypochondriacamque affectionem tanquam caractere designant, metum & mœstitiam, omiserit: tamen forsan Diocli non propositum fuit, melancholiam hypochondriacam in specie, sed hypochondriacam affectionem in genere describere. Etenim notandum, affectionem hypochondriacam multò latius extendi, quam melancholiam hypochondriacam, atque experientia constat, plurimos hoc malo laborare, qui tamen melancholiâ non afficiuntur. Et sunt non pauci, qui melancholiâ laborant, & tamen hypochondriacâ affectione non detinentur.

Neque hoc malum Hippocrati planè ignotum fuisse, *avayēs*, id est, morbi resicatorij, 2. de morbis, proposi-

tūsi, aut certè species eius aliqua ibi descripta videtur. Non in ediam, inquit, non cibum sumtum ferre potest, sed ieiuna quidem viscera rugitum edunt, & ventriculi os mouetur, & alias varia vomit, bilem, saliuam & acutum, ac post vomitionem aliquantisper melius habere videtur. Vbi autem cibum sumsit, ructus ei contingunt, cum rubore incenditur, semper se copiosum alui recrementum deiecturum existimat, cum verò descenderit, flatūs infra demittitur, caput dolore vexatur. totum corpus huc & illuc velut acu pungi videtur, crura grauantur, debilitantur & minuuntur, debilisque euadit.

Affectio
hypochondriaca
unde di-
ctur

Acceptit autem affectio hæc nomen à loco affecto, hypochondriis scilicet *ὑποχόνδριοι* verò est pars ea corporis, quæ sub nothis costis ad ilia vsque vtrinque protenditur, non solum musculos, sed & interna viscera complectens, sic dicta, quod *τὰ χονδρὰ ὑπὸ νεύρων*, id est, cartilaginibus notharum costarum subiaceret. Barbari Mirachialem vocant, quod Abdomen Arabibus Mirach sit, vel potius mesenterium. Imò sunt, qui Alicennæ Mirach nihil aliud esse, quam pancreas statuunt. Chymici Tartarum hypochondriorum appellant, de quo postea dicetur. Diocles, vt & Aëtius, *tetrab. 4. serm. 2. cap. 9.* etiam *πλάθου ὁσάδες*, affectum flatulentum, seu flatuosum nominant. Describi verò potest hæc affectio, quod sit *collunies vitiosorum humorum*, imprimis melancholicorum, sæpe etiam pituitosorum & biliosorum, in vena porta, & arteriæ cæliacæ ac mesentericæ ramis, in hypochondriis, præcipuè sinistro, inter ventriculū & lienem, maximè iis locis, ubi plures maioreſque venæ portæ & arteriæ huic coniunctæ rami sunt, præcipuè ob læsam lienis cōctionem collecta, absque putredine, qua vapores horum naturam obrinentes, vt & ipſus humoris aliquid ad alias partes transmissa varia symptomata excitant.

CAPVT II.

De Loca affecto.

Subiecti
affectio-
nis hypo-
chondr.

VT autem affectionis huius natura clarior fiat, tria explicanda sunt: 1. *Locus*, in quo vitiosi isti humores continentur; 2. *Humorum natura & causa*, à quibus generantur; 3. *Affectiones* quæ hinc inde in corpore ab his ex-
citantur.

*Locus
affectus
in hypoch.
aff.*

citantur. Primò locum, in quo colluies ista vitiosorum humorum continetur quod attinet, eum meritò ramos venæ portæ & arteriæ coeliacæ ac mesentericæ esse statuimus. Et quidem si hypochondriacæ affectionis nomen latè extendere libet, omnes morbi, qui partibus in hypochondriis sitis accidunt, affectus hypochondriaci nominari possent: verum cum per hypochondriacam affectionem id saltem *πάλω* accipiamus, quod Diocles & Aëtius *πυράδες* seu statuosum appellant, peculiaris etiam locus, in quo causa huius mali resideat, quærendus. Equidem, ut postea dicetur, etiam in mesenterio magna vitiosorum humorum colluies, tumores, abscessus, vlcera; atque eadem mala etiam in pancreate reperiri possunt: stagnare etiam humoribus omentum, & flatus in eo concludi, supra dictum & de scorbuto dicetur. Veruntamen si vitia ista ita extra vasa consistunt, ut in ea facile effundi, & proinde in corpus hinc inde diffundi non possint, tot symptomatum, quot in affectione hypochondriacâ animaduertuntur, causæ esse non possunt. Imò plerumque non nisi in mortuis cognoscuntur, cum in partibus ignobilibus consistant. Et observationes Medicorum docent, plurimos, qui talia mesenterij, pancreatis, omenti mala passi sunt, de affectione hypochondriacâ conquestos non esse. Itaque locus, in quo affectionis hypochondriacæ causa contineatur, talis constituendus, è quo humores hinc inde fluere possint. Atque ipsum statuimus esse ramos venæ portæ, & arteriæ coeliacæ ac mesentericæ, qui ab Epate & Liene ad ventriculum & vicina loca tendunt: & certè ea mesenterij, omenti, & pancreatis loca, è quibus in hæc vasa humores vitiosi facile recurrere possunt. Ex ipso nimirum venæ portæ trunco ventriculus habet ramum vulgò Gastricum dictum, quem Adrianus Spigelius Pyloricum appellat. Postquam verò truncus in duos insignes ramos, alterum finistram splenicum dictum, alterum dextrum mesentericum nominatum dispescitur; à splenico quidem ramo accipit Gastricum, à quo Coronaria nascitur, Gastro epiploidem finistram, & vas breue aut venosum dictum. A ramo verò

mesenterico Gastro epiploidem dextram. Arterias autem accipit ventriculus ab arteriæ magnæ ramo coeliaco dicto, quod ad *ηγίλια*, id est, ventriculum ramos transmittit, ramum pyloricum, gastroepiploidem sinistram, & vas breuē arteriosum. Ab eadem vena portæ, & arteria coeliaca etiam vasa accipiunt liēn, epar, omentum, mesenterium, vt ita facilis inter has partes consensus & humorum communicatio esse possit, vt meritò in ramis venæ portæ & arteriæ coeliacæ maioribus sedem causæ mali hypochondriaci consistere statuendum sit. Cum enim vasorum horum officium sit ad ventriculum & vicinas partes sanguinem, quo nutriuntur, deferre, & præterea hisce vasis natura abutatur quasi ad humorum vitiosorum è toto corpore expurgationem, siue illa spontè, siue medicamentorum operâ instituat, & ad intestina, quæ inter loca conferentia 1. *aphor. 20.* nominantur, humores vitiosi peruenire non possint, nisi prius hæc vasa transeant: patet hinc, quicquid superflui & vitiosi in liene, epate, imò toto corpore colligitur, in his locis cumulari posse.

Et imprimis in vase breui, tam venoso, quam arterioso, maximam sæpe vitiosi humoris copiam contineri, & hinc maximum ventriculi & lienis consensum esse, certum est. Id enim satis amplum est, ac sæpe calami scriptori crassitiem habet, imò vt Iohannes Riolanus, *Anthropographiæ lib. 2. cap. 7.* testatur, in Senatore quodam, qui reiectione sanguinis per superiora & inferiora è liene prodeuntis laborauerat, deprehensum est vas breue minimi digiti magnitudine latum & in ventriculum apertum. Et ista omninò via est, per quam hypochondriacis sanguis interdum per vomitum & aluum reiecit. Ita refert Adrian. Spigelius, *Anat. lib. 6. cap. 5.* historiam Cardinalis Cibonis, qui sanguinis vomitu extinctus erat; in cuius cadauere compresso ventriculo viderunt lienem turgescere, rursus liene compresso ad ventriculum copiosum sanguinem per vas breuē effundi. Imò per eandem viam humorem instar atramenti nigricantem, qualis etiam in viuente adhuc vomitu reiectus fuerat, in viro nobili

nobili effundi, vidimus. Hisce vasis tamen merito addimus & omentum, quod venas amplas à venâ portæ habet (superior scilicet eius membrana vtramque Gastro epiploïdem, dextram & sinistram; inferior verò dextram epiploïdem, & posticam, arterias totidem à ramo cœliaco & mesenterico) & præcipuè in eo cauitatem illam in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, è ventriculi, omenti, coli & viscerum connexo ortam, & exitum non habentem, sed ita conclusam, vt aquam quoque & flatus continere possit. In hac enim cauitate interdum colliguntur è vicinis visceribus humores pituitosi, crassi, limosi, serosi, aquosi, melancholici, atrii. Imò & flatus, ob quos, si abdomen vel manu comprimitur, vel corpus mouetur, vel diaphragma paulò vehementius attollitur, sonitus manifestus percipitur. Quod qui patiuntur *εγχεσπιπιδος* appellari censent. Verum *εγχεσπιπιδος* dicuntur antiquis mulieres illæ Pythiæ, seu vaticinantes, quæ Dæmonem, ex quo responsa ferunt, ventre concepserunt, & tenui voce, ac sono ex ventre edito oracula fundunt, quasi ventri loquæ. Hinc Hippocrates 5. & 7. Epid. hanc vocem iis accommodauit, qui ex pectore similem sonum edunt, de quâ re videatur. Scaliger, exert. 258. sect. 3. & Anut. Foesius, in Oeconomia Hippocratis. Atque accidie sæpe, vt lien, vel colon vicinum eo nomine inuaseretur, cum tamen iis saluis in hac cauitate humores vitiosi hæreant. Nec ignota videtur fuisse Hippocrati hæc cauitas, dum 7. aph. 54. sic scribit: *Quibus inter ventriculum & septum transversum pituita intercluditur, & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas & vesicam versa pituita morbi fit solutio.* Atque pertinacissimè in hac cauitate humores sæpè hærent, & frustra purgationibus tentantur, ac non nisi fortioribus vomitoriis, vel thermarum, ac acidularum usu euacuantur. Ex quâ tamen si quid in venas & arterias regurgitet, mali hypochondriaci id etiam causa dici potest. Aliàs quidem homines diu ventris rugitibus molestari possunt ex hac causa, qui tamen alia, qualia hypochondriaci, symptomata non patiuntur. Nonnulli etiam membrana cuiusdam crassioris

mentionem faciunt, quæ à iecore ad lienem subtus ventriculum extensa & colo intestino incumbens, post chronicas febres ac melancholicos morbos magnam prauorum humorum copiam contineat, quæ doloribus variis, intestinorum difficultatibus ac vomitionibus continuis causam præbeat. Verum ea procul dubio nihil aliud est, quam omentum, ibi humoribus repletum. Atque ratione loci, in quo materia affectionis hypochondriacæ causa continetur, differentia quædam affectionis hypochondriacæ constituitur. Præcipua enim differentia est, quod materia hæc nunc in vasis dextri hypochondrij, nunc in sinistri, quòd frequentius accidit, nunc in utroque hypochondrio continetur. Et quidem nunc in vasis tantum extra viscera, nunc verò simul in ipsis visceribus. Mercatus quidem tribus modis affectionem hypochondriacam fieri posse docet, primò obstructis splenis venis ac mesaraicis à iecore in ventriculum aut à mesaræo in splenem, vel in vicinis partibus: Secundo propter Ventriculi frigiditatem, quæ in acorem commutat alimenta: Tertio Ventriculi & iecoris contra operantia, cum Ventriculus frigidus est, & non potest concoquere, iecur verò calidum nimis auidè attrahit alimenta. Verum primus modus saltem perfectam, & ut ipse postea fatetur, legitimam & exquisitam affectionem hypochondriacam excitat, cum in vasis istis humores mali huius causa continentur; etsi obstructionem in iis esse non sit necessarium, ut *postea* dicetur. Nam, quam secundo loco ponit, frigiditas Ventriculi affectionem hypochondriacam non absoluit; cum multi sint, acida cruditate laborantes, qui tamen non sunt hypochondriaci, sed ut affectio hypochondriaca generetur, necesse est, crudos illos humores in venis mesaraicis prius cumulari, atque ibi aduri, ut ipse etiam fatetur. Tertius modus à primo non est diuersus, cum utrumque viscus & Ventriculus ac Epar ad huius mali generationem suam symbolam conferre possint.

Alij plures etiam affectionis hypochondriacæ differentias constituunt, mesentericam, quæ fit à vasis mesaraicis inter ventriculum & epar, stomachicam, quæ fit à ventriculo,

triculo, pyloro, venisque ventriculo coherentibus; epaticam, quæ fit ab epate; spleneticam, quæ fit à splene; cardiacam, quæ fit cum humores adusti & atrii in venis & arteriis maioribus aut pericardio cumulantur; hysteri-
cam seu vterinam, cum menses aut quævis vteri purgamenta subsistunt; hæmorrhoidalem, quæ fit ab hæmorrhoidibus subsistentibus; phantasticam seu melancholicam, quæ fiat ex prædictorum specierum complexu, ex humorum nimirum in sinistro præcipuè hypochondrio collectione. Verum hi nomen affectionis hypochondriacæ nimis latè extendere videntur. Nam vt ab vltimâ differentiâ incipiamus, quamphantasticam, seu melancholicam nominant, non peculiaris ea est differentia; sed accidit quibusdam hoc morbo laborantibus, vt delirent; quod fit, cum vapores opaci & tenebricosi ex hypochondriis adscendunt, spiritibûque animalibus miscentur, eosque inquinant, vt *lib. 1. tract. de melancholia hypochondriaca dictum*. Hæmorrhoidalis est differentia à causâ, ob quam sanguis melancholicus in corpore colligitur, neque tamen sola affectio hypochondriaca, sed & alij morbi plures inde ortum habent. Eadem ratio est hysteri-
cæ. Cardiacæ verò nullo modò ad hypochondriacam affectionem pertinet; cum cor cum venis & arteriis, vicinis non in hypochondris, sed in thorace situm sit. Et melancholiæ per consensum, quæ sæpè in maniam degenerat, hæc est differentia otius, quam affectionis hypochondriacæ. Reliquæ differentiæ à loco, in quo subsistunt vitiosi humores petita sunt, quod scilicet nunc in vasis dextri, nunc sinistri hypochondrij saltem, nunc verò simul etiam in ipso li-
e & epate cumulantur.

C A P V T III.

De Causis Affectionis hypochondriacæ.

Ecundò atem quæ fit humoris, qui huius mali *Causa*
causâ est, natura, & quibus de causis in his locis *affectio-*
generetur, nec idatis planum est. Primò enim ipsum hu- *nis hypo-*
morem huius mali causam quod attinet, est ille non *chond.*
vnius generis, sed varius, calidus, biliosus, amarus &
R r s adustus,

adustus, melancholicus, pituitosus, acidus & ponticus; & proinde tum frigida, tum calida intemperiei indicia adsunt. Ructus enim acidi, fluctuationes, flatus plurimi, coctionis tarditas, plurima spura, vomitus pituitosi, arguunt humorem frigidum: cerebri verò & cordis affectiones potius ab humore adusto proueniunt, quem & æstus in hypochondriis arguit. Verum cum causæ, quæ ad mali huius generationem faciunt, variæ sint, ut postea dicetur, neque in omnibus corporibus eodem modo sese habeant, non mirum est, etiam varios humores generari.

*Tartari
chymi-
corum
quid?*

Chymici dum causam huius mali explicare conantur, tartari nomine eas comprehendunt, aque inde tartarum hypochondriorum hoc malum nominant. Verum plerique quid sibi tartari nomine velint, non satis declarant, cum diuersissimis rebus id tribunt: tophis illis, qui dentibus adhærent; humoribus æcrementitiis in intestinis, qui dolores, diarrhœas, obstructions, hydropem excitant; excrementis, quæ è pulmonibus, naribus eiiciuntur & per urinam & sudores excernuntur, imò flatibus & vaporibus, qui palpitacionem cordis excitant. Quomodo, cum per tartarum nihil aliud, quam excrementum, quod in qualibet coctione secernitur, intelligere videantur, rem satis non expliant; cum diuersarum partium diuersa sint excremena. Cautius ij loquuntur, qui tartarum generari statuunt, cum in humorem mucilaginosum & viscosum spiritus salis incidit, eumque coagulat, tartarumque appellant, mucilaginosum excrementum cibi & potus à spiritu salis coagulatum. Sunt enim pleraque, quæ euomuntur, amara vel falsa.

*Quomodo gene-
retur?*

Quapropter non negamus quidem partes quasdam colluiei huic humorum inesse, quæ Chymici merito tartareas appellare possint, crassiores puta, feculentas, luculentas, & fixiores, quæ ad mali huius diuturnitatem faciunt. Nam cum animalia ex plantis alantur, plantæ è terrâ suum alimentum attrahant, hæc autem in se materiæ falsuginosæ non parum, mineralæque partes, aut spiritus in se contineat: facile hinc apparet, alimenta, qui-

bua

bus veseimur *ἀνεντρίδια, ἀργεῖα καὶ ἰσχυρὰ*, vt appellat Hippocrates, *de prisca Medicina*, multa in se continere, quæ cum nullo modo in alimentum corporis abire possint, maturè, ac si fieri possit, mox in primâ coctione secerni debent. Quod nisi fiat, & in primis viis relinquatur, & ab aliis postea secreta fuerint & per se exstiterint, non solum secundum primas qualitates homini nocent, sed & secundum *διωκτικὰ, ἀρρωτικὰ καὶ ἐχθρὰ*, vt *ibid.* Hippocrates nominat, quatenus scilicet amara, falsa, acida, aut acerbata sunt, aut similes qualitates habent. Hinc frequens est hypochondriacis, vt amara, falsa acida vomant, quibus etiam dentes obtusecant. Atque has ipsas qualitates simul acceptas volumus, cum humoris melancholici vel atrii mentionem facimus. His enim eius natura absoluitur, non solum qualitatibus primis.

Atque ob hos ipsos humores feculentos, adustos, fixos, qui mali huius præcipua causa sunt, si quis malum hoc tartarum hypochondriorum appellare velit, per me id sanè licet: modò causæ huius mali proximæ humoris nomen non deroget, neque hoc neget, in hac colluie non solum adesse humores fixos, & qui ad coagulationem tendunt, sed & vaporosos & flatulentos, vnde tot cerebri & cordis per consensum affectus in hoc malo excitantur. Verum quæ humorum, qui mali huius causa, diuersitas sit, ex iis, quæ de partibus, in quibus generantur, dicenda iam sunt, magis patebit.

Secundò ergo partes, in quibus generantur humores, *Causa affect. hypochond.* huius mali causa, & morbos ac dispositiones earum, ob quam vitiosi humores generantur, quod attinet, nec de eo omnes idem docent. Diocles, vt ex loco supra allegato patet, præcipuam huius mali causam obstructionem venarum mesentericarum & calorem, ea de causa ortum, statuit; quibus ex aliorum sententia addit, oris ventriculi inferioris inflammationem. Et sunt multi, qui in hoc & in aliis morbis nihil, nisi obstructions accusant. Verum equidem non negamus, in aliquibus vasis humores quasi impactos esse, ita quidem, vt vasa ista veluti varicosa & cancrofa fieri interdum scribat Mercatus, *lib. I.*
de

de cur. moyb. int. cap. 17. Etenim si natura vitiosos humores in vena caua per ramos eius in certas partes depellere potest, vt in cruribus varices, in aliis etiam partibus venæ cancrôsæ humore atro turgeant: cur non idem in ramis venæ portæ accidere posset? Atque id vbi accidit, malum ferè desperatum est; & medicamentis faciliè exacerbatur. Interim tamen quod hoc semper fiat, non est necessarium, sed in venis & arteriis multos prauos humores sine obstructione colligi posse, neque hic obstructionem primariam huius mali causam esse, etsi quandoque concurrere possit, vel ex eo patet, quod in hoc morbo manifestus sit ex liene in ventriculum & contra com-
 meatus. Et ipse Galenus, *5. de loc. affect. cap. 6.* plures ex hypochondriacis splenicos esse, & ex hoc etiam viscere

*An ab
obstru-
ctionibus
venarū
fiat af-
fect. hy-
pochond.*

μεχθρὸν ἰχῶρα irruere scribit. Neque ab obstructionibus venarum hoc malum fieri, id satis argumenti est, quod adfert Diocles, quod alimentum corpori non distribuitur, sed in ventriculo maneat incoctum, & postero die vomitu reiiciatur. Nam hoc si fieret, alimentum in toto corpore deesset, neque corpus ita nutriri, quod tamen plerumque fit, posset; sed ideò hoc euenit, quod ea cibi pars, quæ in ventriculo cruda manet, & in pituitam mutatur, à partibus aliis non attrahitur, cum vt alimentum corpori præbeat inepta sit, vt infra dicetur.

*An ex
inflam-
matione
circa sto-
machū?*

Paulus Aegineta, *lib. 3. de re medicā cap. 14.* & ipse melancholiam hypochondriacam ex inflammatione circa stomachum oriri scribit. Verum si inflammationem non veram, sed Φλόγωσιν seu calorem, & æstum intelligit, faciliè tolerari eius sententia potest. Φλεγμὴν autem propriè dicta admitti non potest; cum hæc sine febre, quæ in hoc affectu rarò apparet, excitari non possit.

Auicennas, *lib. 3. sen. 13. tract. 2. cap. 1.* & ab epate; & à liene malo huic materiam subministrari scribit. Ait enim, esse quosdam, quibus accidit dolor stomachi cum comedunt, & sedatur post concoctionem, & eorum plurimos esse melancholicos, & pati melancholiam hypochondriacam: esse quosdam, quibus accidit dolor in sine spatij comprehensionis cibi, vt loquitur interpres, in stomacho, & horum quibusdam dolorem

non sedari, donec euomuerunt humorem aceto similem, ex quo ebullit terra, quo vomitu reiecto sedatur dolor. Alios verò esse, quorum dolor sedatur cum descensione cibi, non cum vomitu; & causam quidem primi esse effusionem melancholice ad stomachum; secundi verò esse effusionem bilis ad ipsum ex epate: qui tamen duo humores non mox ledant, quoniam in profundum ventriculi effunduntur, verum cum cibo permiscetur, eo commouentur & adscendunt ad os stomachi, illudque vellicant. Quæ sententia, si rectè explicetur satis commoda est. Etenim vt nec vnus humor, ita nec vna intemperies in hypochondriacâ affectione adest. Ex æstu enim circa præcordia, ex vomitu bilioso & æruginoso, delectatione ex frigidis, calidam intemperiem adesse colligitur: contra flatus, ructus acidi, sputum copiosum, coctionis debilitas, crudorum succorum vomitus, frigidam intemperiem arguere videntur. Rondeletius, *meth. curandi morbos cap. 42.* Malum hoc ab intemperie sicca cum aliquâ caliditate sine affluxu, sed cum obstructione potius à sanguine crassiore fieri statuit. Cum Rondeletio ferè consentiunt ij, qui in hac affectione ventriculum & intestina calidâ & siccâ intemperie laborare putant, eaque calidiorem & sicciorem chylum producere, venâque etiam mesenterij intemperie siccâ & calidâ laborare, eamque foueri chylo crasso & coctura calidiore.

An ab
intemperie
sicca.

Verum, vt, quid nobis hac de re videatur, dicamus, & Genera-
modum generationis affectionis hypochondriacæ pro-
ponamus; primò monendum, Autores, dum in hoc ob-
scuro, & multis symptomatibus implicato affectu expli-
cando laborarunt, alios ad alia respexisse, & alios qui-
dem partes tantum, quarum læsione sese maximè prodit,
alios eas præcipuè, in quibus mali quasi scaturigo est,
considerasse. Ideoque discernendum esse inter partes, quæ
per consensum in hoc malo afficiuntur, & inter locum,
in quibus materia mali causa primaria generatur & col-
ligitur. Deinde sciendum, etsi ventriculus afficiatur, ad-
sint vomitus & alia ventriculi malè affecti indicia: tamen
satis multa restantur, istos humores non omnes in ven-
triculo generari, sed aliunde transmitti. Et licet in ven-
triculo

Genera-
tio affect.
hypoch.

triculo generentur: tamen saltem symptomatum, quæ circa ventriculum, non verò in genere affectionis hypochondriacæ causam esse; Locum verò, ut iam ante dictum, in quo continetur causa huius mali, esse vasa, quæ ad ventriculum à liene & epate tendunt, & præcipuè, quæ à liene, antea dictum. Quibus & maiores venæ portæ ramos, & quæ hos comitantur, arterias, quæ mesenterio & omento inferuntur, addere possumus.

Causa generat Causam autem generationis horum humorum quod
tionis af- attinet, aliter alij hac de re sentiunt. Humores quidem
fect. hy- illos crassos pituitosos, & sæpe instar glutinis viscidos,
poehond. qui vomitu reiiciuntur, à ventriculi debilitate generari satis manifestum esse putamus; quæ ex eo præcipuè ortum habet, etsi causa hæc à paucis attenditur, quod ventriculus vitioso sanguine à liene transmissio nutriatur, ut infra in symptomatum explicatione dicetur. Membrum enim si vitioso sanguine alatur, bene sese habere, & rectè suum officium exequi non potest. Vasa autem illa inter ventriculum & lienem quod attinet, hoc quidem extra controuersiam est, humores huius mali causam in iis contineri: sed de hoc quaestio est, an suâ, an alterius visceris culpa hos humores cumulent hæc vasa. Equidem venæ ipsæ à plurimis accusantur, quod calidæ & siccæ intemperie laborent; neque id negandum. Interim si omnia diligenter perpendamus, animaduertimus, vasa hæc eam ipsam intemperiem à vitiosis, quibus scætant, humoribus, & vicinis visceribus malè sese habentibus, accipere.

Alij ventriculum caloris & siccitatis arguunt, ut supra dictum, similemque chylum in eo generari statuunt. Verum tantum abest, ut ventriculus sit calidior & siccior, ut etiam à plerisque frigidior statuatur: Id quod ex saluæ copia, ructibus acidis, tardâ & difficili coctione, aliisque ventriculi frigidi signis cognoscitur, & cruditas nidorosa, quod fieri deberet, si intemperie calidâ & siccâ ventriculus laboraret, minus, sed acida potius hypochondriacis familiaris est, ac si quam bilem reiiciant, ea non in ventriculo generatur, sed ex vicino epate effunditur: Et

ipsi concedunt, in hypochondriacis generari chylum crassum & viscosum, qui pituitosus potius est, quam melancholicus, & pituita etiam vomitu reiecitur. Neque id ventriculi calorem arguit, quod præcesserunt febres ardentes, vel diuturnæ. Nam id non semper accidit; & ubi accidit, febres tales potius calorem ventriculi dissipant, & imminuunt, quam augent. Et omnia alia, quæ pro asserenda ventriculi temperie calidâ, & siccâ afferunt, ea potius, ut etiam Diocles docet, vasis, quæ alimentum ex ventriculo excipiunt, competunt, quam ea à vitiosis humoribus accipiunt.

Atque ita *ἀνταρξία* potius est inter ventriculum ac venam portæ, ac lienem & epar. Et sunt istæ contrariæ intemperies tam manifestæ, ut plurimi Medici dubitarint, utram huius mali causam constituere debuerint. Et si quæ est caliditas & siccitas in venæ portæ ramis, quam etiam Diocles agnouit, eam potius acceperunt à liene & sanguine in eo elaborato, & mali si quid patiuntur ventriculus & venæ portæ rami, id acceptum ferunt lieni, qui sanguinem incommodum pro istis nutriendis elaborat, ut postea dicetur. Neque flatus calidam & siccam intemperiem ventriculi satis arguunt, de quorum generatione postea dicetur. Et quamvis in curatione mali adhibeantur, quæ primas vias detergunt, humectant, & modicè refrigerant: tamen hoc non fit ratione ipsius ventriculi, sed ratione vasorum, quæ sunt inter ventriculum & lienem. Et omninò ista *ἀνταρξία* viscerum curationem difficilem reddit, dum audacter ventriculum calefacere non licet.

Quapropter si rem hanc hinc inde pensitemus, & humores ipsos, à quibus affectio hypochondriacæ provenit, ac causas, quæ præcesserunt, diligenter consideremus, commodissimum videtur statuere, præcipuam, à qua vitiosi humores, proxima huius mali causa, generantur, causam esse lienem: etsi quandoque & epar non extra culpam sit: Ventriculum verò, etsi quoque ad mali huius generationem facere possit, tamen non causam proximam esse, sed remotam, quatenus scilicet chylum prauum
suppe

suppeditat. Cum enim lien, ut *Institut. lib. I. cap. 9.* & *supra part. 4. cap. 1.* satis monstratum est, & à doctissimis hodiè Medicis approbatur, etiam sanguificandi organum sit, & crassio rem chyli partem ad se trahat (quod etiam ij concedunt, qui tenuem sanguinem in eo elaborari statuunt) ac sanguinem crassio rem pro alendis in ventre inferiore visceribus, ventriculo, intestinis, mesenterio, omento elaboret, & ita prima sanguificatio fiat in liene ac quod impurum adhuc est, in liene, primum, ne ad epar perueniat, separari debeat: non mirum, si vel is debilis sit, & malè sese habeat, vel erratum aliquod in prima coctione commissum sit, quod in secunda hac corrigi non potest, vitiosum sanguinem in liene generari. Ut enim alia membra coctioni & officiis publicis destinata, vbi in actionibus suis sine suo frustrantur, vitiosos humores generant: ita idem in liene fieri necessarium est. Et sicut ventriculus frigidus cruditatis acidæ, calidus nidorosæ causa est, epar dum se malè habet, nunc sanguinem biliosum, nunc crudum, nunc aquosum generat: ita etiam lien malè dispositus vitiosum sanguinem generat, & præcipuè in hac affectione acidum. Atque ita in affectione hypochondriaca lien semper laborat. Hinc porro patet, si lien sanguinem pro sui officij ratione non bonum generet, partes modò enumeratas etiam bonum nutrimentum ab eo non accipere, & eas ipsas inde debilitari, ac multos vitiosos humores necessario circa illas partes cumulari; imprimis si per conuenientes vias non euacuentur. Et si enim lien natura sua sanguinem crassio rem generat, atque etiam in eius coctione quædam excrementa proueniunt: tamen ea in homine sano non sunt plura, quàm quæ quotidie per conuenientes vias iterum euacuari possint. Si verò plura ea proueniunt, quàm euacuari possint, ad mali huius generationem faciunt.

*An lien
causa sit
collectio-
nis hu-
morū vi-
tiosor, in
affect. hy-
pochondri-*

Sunt quidem nonnulli, qui lienem huius mali causam, esse negant, & culpam in hac affectione in eum immerito transferri censent. Nituntur autem ea præcipuè ratione, quod lien, ut ex eius tota constitutione satis patet, non melancholici excrementi sit receptaculum, sed san-

guinis

guinis, & quidem tenuioris officina. Verum in priore equidem, quod scilicet non sit humoris melancholici receptaculum lien, ipsis facile assentimur.

Deinde lienem sanguinem quendam feruidiorem ex crassiore chyli parte & sanguine arterioso mixtis generare, supra *part. 4. cap. 1.* dictum. Quod vero lien simpliciter tenuiorem sanguinem generet, facile ipsis assentiri non possumus. Neque enim credibile, intestina & inferioris ventris membra, nobiliore sanguine, quam reliquas corporis partes, ali; & ipsum lienis parenchyma, quod rubore & puritate ab epatis parenchymate multum distat, & quodammodo nigricat, crassiorem etiam sanguinem in eo generari docet. Et quocunque se vertant ij, qui tenuem in liene sanguinem generari statuunt: hoc tamen fateri necesse habent, crassiorem chyli partem ad lienem, antequam ad epar proueniat, deferri; neque monstrare possunt, inde sanguinem in liene nobiliorem, quam in epate generari: utpote qui, ut dictum, partibus ignobilioribus alendis dicatus est; & ex crassiore materia, quam, sanguis in epate generatus, constat. Sit sanè, ut multo sero diluatur, non ob id tamen præstantior est: hoc ipsum potius eius crassitiem arguit, quæ, ut diluatur, multo sero opus habet. Vnde ipse etiam Aristoteles non epati prætulit lienem, sed *σπλῆν* appellauit. Sit etiam, ut hoc faceret lien; tamen rectè agens saltem id præstaret, vbi scilicet succum aquoso humore dilutum & rectè coctum ad se trahit: vbi verò tenue quod est primò ad se trahit, & forsitan etiam reiicit, quod per vrinam fieri ipsa experientia testatur, antequam crassior pars succedat, non nisi vitiosum & crassum sanguinem, inde fieri posse, manifestum est. Itaque ipsi concedant necesse est, dum lien aberrat in suo opere, crassum gignere sanguinem, qui multo sero ad motum indiget, quo si destituatur, illudque præpostere aliò rapiatur, multorum morborum causa esse potest. Nemo verò opinor est, qui in lienem bene se habentem & sanum vel affectionis hypochondriacæ, vel alterius mali causam referre velit. Quamuis verò omnia symptomata, quæ hypochondriacis accidunt, proximè ex ipso

*Lien
qualem
sanguinẽ
generet?
An lien
sanguinẽ
tenuiorẽ
generet?*

liene deduci non possint, sed faciliè concedamus, in vasis & locis propositis materiam horum malorum causam hærere: tamen hinc non sequitur, quod lien nihil ad horum generationem faciat: sicut non sequitur, quod sanguificationis organum, licet non sit scabiosum, sanguinem vitiosum non generet. Si enim lien seu suo vitio, seu ob errorem externum, sanguinem excremento melancholico præter naturam scatentem generet, illud in locis modo dictis & in partibus, ad quas nutriendas is mittitur, cumulat. Vnde obseruatum est sæpissime, lienem & vicinas lienis venas nigro humore fuisse oppletas & distentas. Verum quod Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib. 4. cap. 8.* optat, id omnibus Medicis, præsertim in Germaniâ optandum est, vt cadauera eorum, qui hoc morbo pereunt, inspiciendi potestas sæpe detur. Ita enim multæ controuersiæ faciliè componi, & multis rectius consuli posset. Sed nescio quæ superstitio obtinuit, vt piaculum vulgus habeat, cadauera hominum, aliàs vermium escam, anatomix debitæ committere; cum tamen summorum Imperatorum, Regum, & Principum auctoritati id nihil deroget.

*Cur lien
sanguinẽ
nõ gene-
ret?*

Quod autem lien sanguinem bonum non generat, accidit, vel ipsius, vel chyli, quem è ventriculo accipit, vitio. Lienis vitium, quod plerumque prima huius mali causa est, principio est eius intemperies calidior, quam par est; cui sæpe & caliditas epatis accedit. Hinc enim accidit, vt lien, sicut & epar, ob caliditatem cibum & potum sæpe adhuc crudum ad se trahant, & quidem tenuem & aquosam chyli partem maturius, crassam tardius, vnde postea crassior vehiculo destituta, in mesarai-
cis subsistit, atque ibi hærens vterius incrassatur, sæpe etiam adurit, & postea ad lienem perueniens non rectè coquitur. Reliqua quod attinet, quæ lienis sanguificationem lædunt, & ob quæ is suis actionibus frustratur, quæ omnia erroris externi nomine veniunt, sunt primò cibi prauis succi, difficilis coctionis, & omnia, quæ humorem crudum, crassum, melancholicum generare solent. Quales sunt panis furfuraceus, non bene fermentatus, crusta
eius,

eius, præcipuè legumina & lacticia, oua indurata & frixa, aues in paludibus & stagnis degentes, carnes ferinæ pleræque, bubula, & omnes sale & fumo induratae, pisces palustres & viscasi exsiccati & sale conditi, brassica, & similia, dulcia etiam omnia. Nam τοῖς ἀλμυρῶν καὶ μὲν δρυεῖα καὶ τὰ μὲν πικρὰ ὠφέλιμα : τὰ δὲ γλυκέα βλαβερὰ. Veruntamen intemperies illa calida non semper durat, sed vbi deferbuit, vt fieri solet, siccitas plerunque relinquitur. Imò non solum ad qualitates has respiciendum, sed & modus substantiæ attendendus. Vt enim vbi epar substantiæ suæ modum integrum obtinet, & succulentum, rubicundum ac floridum quasi est, rectè sanguificat: ita & lien, si naturalem illam ἀσθένειαν & substantiæ modum habeat, rectè etiam sui generis sanguinem generat, si verò sit ficcior, durior, aut etiam scirrhusus, officium suum rectè exequi non potest. Hinc etiam accidit, vt non pueros vel adolescentes hoc malum affligat, sed circa annum ætatis trigessimum plerunque inuadat, vbi iam temperamentum lienis fit ficcius, eiusque substantia durior, simulque humores, qui in iuuentute à calore acriore aduruntur, postea, vbi calor ille deferbuit, tenuioresque & calidiores partes exhalarunt, crassiores & melancholici fiunt, melancholicusque ex lienis natura tum sanguis generatur. Et omninò omnes diætæ errores & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης huc pertinet, & ob solos diætæ errores, nullo ante, in ventriculo vel liene, vitio existente hoc malum generari potest. Existimantque præstantissimi Medici, hanc ipsam in diætâ peccandi hodie licentiam, causam esse, cur pauci ab hoc malo immunes sint.

Cur pueros & adolescentes non affligat affect. hypochondriacæ.

Non solum autem cibi prauī chyli vitiosi causa sunt, sed etiam ex bono cibo & potu ventriculus, si vel natura debilior sit, vt diætæ errores tolerare non possit; vel diætæ erroribus, vel etiam à liene prauum alimentum submittente debilitatus sit, prauum chylum generat; cum membrum, quod prauè nutritur, officium suum rectè exsequi non possit. Quas ob causas omnes ventriculus plerunque cruditatis acidæ causa est, si tamen calidior sit, & cruditatem nidorosa pariat, ea quoque, si sæpius con-

tinuetur, ad hoc malum generandum facere potest. Siue igitur ciborum, siue ventriculi vitio crudus & vitiosus chylus generetur, vbi ad lienem & epar transiturus propter crassitiem in viâ subsistit, & moram trahit, flatibus originem præbet, hypochondria distendit, atque vbi calorem concipit, adurit, & vberiore postea melancholico humori materiam suppeditat.

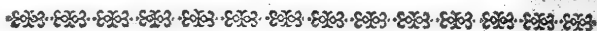
Deinde etiam animi affectus, & præcipuè, ira, & curæ ac mœstitiæ, malo huic causam præbent; ac vulgò etiam notum est, maximè incommodum esse, si quis iratus, vel perterritus edat vel bibat. Et quidem duplici de causa hoc accidit. Primò enim ab eiusmodi affectibus spiritus, vt omnibus actionibus, ita & coctioni ciborum necessarii, ad alias partes auocantur. Vndè coctio in ventriculo labefactatur, crudusque & prauus chylus indè generatur. Deindè vt in ira bilis commouetur aliisque humoribus permiscetur, eosque corrumpit; ita etiam melancholicum, pituitosum & atrum humorem, si ira & mœror coniungantur, commoueri credibile est; qui cum chylo non benè cocto commiscentur, eumque amplius corrumpunt, vnde sanguis laudabilis gigni nequit, sed humor chylo qualitatibus respondens, partim biliosus, partim melancholicus, partim ater gignitur, & hinc rursus pro alendis visceribus infimi ventris transmittitur, & in hypochondriis prauis humores cumulantur. Quibus accidit & hoc, quod in animi affectibus imprimis in arteriis humores mouentur & afficiuntur: cum verò lien arteriis multis abundet, easque quintuplo plures, quam venas obtineat, in animi talibus affectibus, & eius actionem turbare necesse est. Hisce de causis omnibus ob ventriculi scilicet debilitatem & in victu errores, cum bonus chylus non generatur; vitium hoc coctionis primæ in secundâ non corrigitur: & quod peccatum est, nec in vena porta, nec in liene, nec epate emendatur; imò si hæc viscera non benè sese habeant, in iis amplius corrumpitur. Deindè cum in ista, quæ in liene fit, sanguificatione etiam sua excrementa generentur, si ea non rectè excernantur, sed in dictis locis cumulentur, ad mali huius generationem

niem plurimum facere possunt. Fit verò hoc, cum ea plura, quam par est, generantur, ut omnia debito modo excerni non possint. Faciunt huc quies & otium, ob quæ multa excrementa in corpore retinentur, imprimis si accedunt meditationes & lucubrationes crebriores. Unde literati, & ij, qui vitam sedentariam agunt, maximè huic affectui sunt obnoxij. Imprimis vita sedentaria, ut in genere ad excrementa in corpore retinenda multum facit, ita in specie ad accumulandos in dictis locis humores hosce multum potest. Cum enim glandulæ crebræ in mesenterio & pancreate hac etiam de causâ factæ sint, ne à ventriculo & intestinis repletis, vel corporis inflexione, & abdominis compressione ea vasa comprimantur, & distributio humorum impediatur: certè in vita sedentaria continua, vix fieri potest, quin vasa ista non aliquomodo comprimantur, ut etiam glandulæ istam compressionem satis prohibere non possint. Neque etiam necessarium est, ut in mortuis lien semper vel durus, vel scirrhusus, vel tumidus, vel alio modo ad sensum malè affectus reperiatur, sufficit, si vel eius temperies, ubi occultæ proprietates non sunt excludendæ, vel substantiæ modus sit læsus, ob quæ vitia non recta fiat in eo sanguificatio: quæ tamen sensibus deprehendi non possunt.

Quò faciunt & ipsæ glandulæ, quæ in mesenterio plurimæ sunt. Cum enim glandulæ non solum vasis, quæ per mesenterium plurima disseminantur, fulcimentum & firmamentum sint, sed & obstant, ne vasorum ductus vel à repletis intestinis, vel alia de causâ comprimantur: si ipsa præter modum intumescant, ipsa vasa comprimunt: & imprimis hoc præstare potest glandula illa insignior in centro mesenterij, quæ primæ vasorum distributioni addita est, & qua tumore laborante totius corporis marcorem, ob impeditam chyli distributionem secutam fuisse, observatum est.

Tandem etiam suppressæ consuetæ mensium & hæmorrhoidum euacuationes in causâ sunt, ut talia excrementa in primis viis cumulentur. Nam cum per hæmorrhoides naturæ instituto humores melancholici, adulti &

falsi purgari soleant, si euacuationes istæ in iis, quibus consuetæ sunt, subsistunt, aut si in foeminis sanguis, qui ad vterum descendere debebat, & vitiosi humores, qui cum eo solent excerni, subsistant, in hypochondria decumbunt, & malo huic materiam suppeditant. Et sæpe in foeminis affectiones hypochondriacæ & vterinæ ita similes sunt, ut vix discerni possint, imò interdum coniungantur. Et nihil est omninò è rebus non naturalibus dictis, in cuius usu si peccetur, ut inde vel *χολωσις* vel *αιμάτωσις* laedatur, quod non etiam ad huius mali generationem facere possit; cum quicquid vitiosum in hisce coctionibus generatur, maximam partem in hisce locis cumulari soleat.

CAPUT IV.

Signa Diagnostica & symptomata, quæ affectionem hypochondriacam comitari solent.

Signa Diagnostica & symptomata, quæ affectionem hypochondriacam comitari solent. Tertium, quod explicandum iam est, sunt symptomata, quæ in affectione hypochondriacâ occurrunt, atque ita una opera signa diagnostica simul explicabuntur. Etenim, ut de causis, quæ antecesserunt, quæ etiam signorum fontem præbent, nihil amplius dicamus, cum supra explicatæ sint, adsunt cruditas & *ἀνέψια* ventriculi, flatus, rugitus ventris, ructus acidi, salivæ multa, alvus est adstrictior, æstus in hypochondriis, lien in quibusdam inflatur & intumescit, urina varia est, nunc tenuis, nunc crassa, turbida, feculenta, rubicunda: animi anxietas, arteriarum in sinistro hypochondrio pulsatio, respiratio difficilis, cordis palpitatio, pectoris dolor, lassitudo spontanea, dolor crurum, vertigo & oculis obversans caligo, aurium sonitus, in quibusdam metus, tristitia, delirium, & alia. Non tamen in omnibus eadem, sicut & in aliis plura, in aliis pauciora apparent.

Primò in plerisque hypochondriacis ventriculus male se habet, & multa circa eum apparent symptomata, adeo quidem ut nonnulli interdum hoc morbo affecti saltem ventriculo sese male habere putent, eumque solum accusent. Neque mirum, hoc accidere. Longè enim
alia

alia est partium, quæ sibi saltem nutriendis laborant, ratio, quàm earum, quæ toti corpori prospiciunt. Nam licet musculo alicui malum nutrimentum apponatur, toti corpori id parum nocet: at si membrum toti corpori inferuiens non bene sese habet, toti corpori damnum infertur. Res manifesta est in epate, quod dum sanguinem non bonum generat, cachexiæ, hydropis, scabiei, & aliorum malorum causa est. Idem in ventriculo accidit. Nam si sanguis pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis affluens non bene se habeat, ipse etiam malè nutritus debilitatur, & malè coquit, & cibum in alienam ac vitiosam planè substantiam conuertit; imò cibos quosdam ex peculiari vitio planè non alterat, vt licet cibi reliqui mutantur, hi tamen postea planè crudi vomitu reiiciantur.

Atque ita reciproca quædam malorum generatio est, dum lien prauum sanguinem nutriendo ventriculo supeditat, atque adeo rursum malum chylum accipit. Nimirum plerique hypochondriaci malè cibos coquunt, & non in chylum bonum, sed in materiam nunc aqueam, acidam, acerbam, ponticam, nunc viscidam mutant, quæ cum nec ab intestinis, nec vasis mesaraicis, vtpote ingrata & corpori alendo inepta, attrahatur, atque ita in ventriculo hæreat, nunc sursum repit & linguam ac os saliuâ & humiditate aquea copiosa replet, vt continuò ægri saliuam & pituitam exspuere cogantur; sæpe etiam vomitu reiicitur. Antequam verò id fiat, maxima sæpe præcedit in ventriculo humoris huius ebullitio & inde flatuum copia excitatur, qui non solum ventriculum, sed & vicinas partes distendunt, & tantam circa præcordia angustiam atque anxietatem excitant, vt ægri in lipothymiam interdum incidunt. Quæ symptomata non prius cessant, quam quod crassius est vomitu reiiciatur, quod verò tenuius & vaporosum, per poros & ἀδύρους ἀπὸ τοῦ σώματος discutitur, quod interdum cum horrore febrili accidit, quem etiam calor quidam sequitur, qui postea sudore euanescit. Nonnulli quidem hæc omnia ideò accidere putant, quod crassiores chyli partes propter obstructionem venarum non possint descendere & distribui. Verùm ob-

structio sæpe nulla adest, & propterea nobis, vt dictum, probabilius videtur, id idè accidere, quia cibus & potus non in chylum bonum mutatur, sed in materiam alienam & naturæ inutilem conuertitur, vnde eam reliquæ corporis partes à ventriculo nec attrahere nec recipere cupiunt. Interim tamen hoc hîc notandum, cum ægri cum talibus vomitibus continuis sæpè diu viuant (sicut monialem illam, quæ, vt refert Guil. Fabritius *cent. 4. obseru. 32.* ab ætatis anno decimo tertio ad quadragesimum quartum singulis diebus materiam pituitosam, ac instar glutinis viscidam euomit, hypochondriacam fuisse putamus, vt & aliam fæminam nouimus, quæ à multis iam annis sæpissimè acida & falsa euomit, vt etiam dentes ipsi stupefcant, interim sua munia fat benè obit,) & excrementa alui etiam reddant, necesse est, aliquid cibi in bonum chylum mutari, idque etiam à natura retineri & attrahi, inde accidit, vt, quod mireris, dum ægri illam pituitosam & aquosam materiam, in quam cibus corruptus est, vel inter edendum etiam, continuò expuunt, vel mox post cibum sumtum euomunt, nihilominus cibus modò assumtus non simul reddatur & euomatur, vtpote ex quo natura adhuc aliquid vtilis alimenti elaborare conatur.

Monendum tamen hoc, ea quæ è ventriculo euomuntur, non omnia in eo generari, sed interdum etiam è liene & locis vicinis transmitti. Ita vero tam acida à quibusdam euomuntur, vt etiam dentes, vt modò dixi, ab iis stupefcant, quæ procul dubio in liene vitiosè coquente generantur; quæ atræ bilis nomine vulgò veniunt, etsi atrum colorem non semper habeant. In quibusdam vitiosi humores per vas breue cum sanguine in ventriculum è liene effunduntur, atque sanguis iste per vomitum postea reiiicitur, in quibusdam etiam per aluum euacuat. Flatus deinde huic malo ita sunt familiares, vt iam olim etiam, teste Diocle, flatuosa hæc affectio sit appellata. Cùm enim flatus duas habeant causas, calorem imbecillem & materiam humidam, eæ & hic locum habent. Frigus enim nimium cum resolvere materiam non possit,

vix illum flatum excitat ; sicca etiam materia, utpote non resolubilis , materiam flatibus non præbet. Verum sciendum est , non solum eum calorem dici debilem , qui natura sua talis est , & qui materiam aliàs commodam coquere , vincere & subigere non possit , sed & eum hîc intelligendum esse , qui aliàs quidem satis fortis est , aut sæpè naturali maior , non tamen tantus , ut materiam , quæ vel nimis copiosa est , vel viscida , aut omnino talis ; ut resoluta multos vapores excitet , omnem discutere possit.

Utroque modo in hypochondriaca affectione flatus , & inde prouenientes ructus , rugitus & murmura generari possunt. Primò enim cum ventriculus & intestina (nam plerumque labes illis communis est) cibum non rectè concoquere possint , multi flatus inde generantur : Deinde cum calor in vasis illis , quæ sunt inter ventriculum & lienem , vicinisque in locis sit validior , & materia ibi flatulenta hæreat multa , & quotidie ex coctione ventriculi debili chylus crudus , crassus & flatulentus ad venæ portæ ramos transmittatur , non mirum etiam est , multos flatus inde generari. Vnde rectissimè scripsit Fernelius , *lib. 6. de part. morb. ac sympt. cap. 3.* tunc præsertim ructus & flatus generari , cum bilis flaua vel atra ventriculo substernitur.

Flatus & ructus quomodo generentur in affect. hypochondriaca?

Vbi autem flatus illi hæreant , dubium. Equidem in ventriculo & intestinis etiam flatus eiusmodi hære non negamus : verum imprimis in sinistro hypochondrio fluctuatio percipitur. Cuius rei causam nonnulli constituunt colon intestinum , quod eò loci sit arctius , vbi facilius flatus sedem figere , quàm exire possint : tamen quia & inde exitus aliquomodo patet , hic locus esse non potest. Scribit enim Marcellus Donatus , *de historia medica , mirab. lib. 4. cap. 8.* se semper obseruasse , quamuis repetitis euacuationibus cætera symptomata quiescant , nunquam tamen fluctuationem tolli , neque imminui etiam , idque argumento esse , aquositates eiusmodi (addo etiam flatus) aliquo loco contineri , à quo nullo pacto possint vel saltem difficile dimoueri. Ipse verò statuit , hunc locum esse inter binas tunicas seu membranas Mesenterij. Ca-

Vbi flatus hæreant?

lore enim absumpta pinguedine inter binas illas membranas vacuum locum relinqui, qui postmodum paulatim ichoroso humore à venis Mesenterij resudante repleatur, qui compressis intestinis moueatur & hanc fluctuationem edat. Verùm si causa esset hæc absumptio pinguedinis in mesenterio, in omnibus eius partibus æquè hæc fluctuatio perciperetur. At verò in sinistro saltem hypochondrio in vno loco percipitur, & noui quosdam, qui quoties sinistrum hypochondrium, & quidem vno saltem in loco comprimerent, sonitus ab adstantibus audiretur. Vero ergo magis consentaneum est, istos flatus contineri in illa cavitare in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta, & exitum non habente, sed ita conclusa, vt aquam & flatus continere possit, ab Hier. Fabr. ab Aquap. in historia seu structura omenti luculenter descripta, de qua *supra* etiam dictum.

Ventriculi quoque dolores vehementes adsunt, qui nonnullis ad dorsum vsque procedunt, vt ab ægris, imò incautis etiam Medicis, sæpe pro Nephriticis habeantur; concoctis deinde cibis quiescunt, mox aliis cibis ingestis eodem modo reuertuntur, qui interdum ieiunos, interdum etiam à coena molestant, & non cessant, prius quam ægri euomant cibos crudos & phlegmata subamara & calida & acida, adeò vt dentes stupore inficiantur, vt Diocles, loco apud Galenum antea allegato, habet. Cum enim, vt supra dictum, ventriculi tunicæ prauis humoribus à liene & epate eò effusis infectæ sint, non mirum, si is non bene coquat, cibúsque & potus vel crudus vel parum mutatus maximas anxietates & dolores excitet. Cum enim in chylum mutatus non sit, ab intestinis nec attrahitur, nec admittitur, in ventriculo moram trahit & in flatus mutatus grauissimorum symptomatum causa est. Ita vir quidam nobili, horà à cibo sumto quartâ, vel quintâ, quotidie grauissimos dolores patiebatur, qui à ventriculo in dextro latere versus dorsum & scapulas vsque extendebantur. Quâ de causa pro Nephritico curatus fuerat, cum simul redderet vrinam rubram, crassam, hypochon

pochondriacis & scorbuticis familiarem, quæ ubi turbabatur, sedimentum rubrum, instar farinæ vel pulueris laterum, copiosum deponebat, quod pro calculo resolutum malè habitum fuerat. Non verò mirum, ventriculū malè affectum partes vicinas, imò ipsos renes in consensum trahere. Etenim si renes malè affecti ob membranæ communionem ventriculū in consensum trahere possunt: quidni reciproco modo ventriculus dolens renes in consensum trahere posset? Quamprimum verò Nobilis is cibum & potum, qui ita crudus adhuc erat, ut potus odor etiam post horam quintam perciperetur, vomitu reiiciebat, confestim dolore & anxietate illa liberabatur & bene se habebat, quasi nihil mali passus esset. Euomebat verò simul pituitam viscidam sibi cohærentem spithamæ sæpe longitudine; per aluum verò, quam, nisi medicamentis irritaretur, nunquam reddebat, eadem sine fecibus etiam reiiciebatur, sæpe vlnæ & sesquiulnæ longitudine sibi cohærens, ut famulus cum eam adspiceret, serpentem ab hero per aluum deiectum esse exclamaret. Vide etiam supra p. 2. sect. I. cap. 5.

Aluus adstricta est ob vasorum sæpe, in utrôque latere & vtriusque visceris, Lienis & Epatis, siccitatem, ob quam alui obstructionem & flatus retinentur qui hypochondria tendunt, & tandem fecibus permixticias bubuli stercoreis similes reddunt. Accedit hisce & hoc, quod cibus sæpè saltem in pituitam quandam & humorem viscidum & flatuosum mutatur, ut modò dictum, qui cum corpori alendo ineptus sit, in intestinis non promouetur, & ut viscidus & glutinosus pertinacius iis adhærens, alui continuo adstrictæ causa est. Neque enim facultas expultrix humorem tam viscidum, nisi medicamentis adiuuetur, reiicere potest. Interdum tamen, si humores acriores reddantur & exasperentur, fluxus alui excitatur, nunc biliosum, nunc melancholicum & nigrum humorem admixtum habens.

Æstus etiam in hypochondriis & quasi inflammatorius quidam affectus molesto ardore & feruore interno, nunc in vno, nunc in utrôque hypochondrio agros affligere

gere solet, ex humoribus calidis & feruidis eò loci conclusis. Et solet iste calor ac æstus sese magis exferere, ubi vel cibi aut potus caliditate vel aliâ causâ humores agitati fuerint. Solentque tunc calidis vaporibus sursum ascendentibus malæ & tota facies rubescere. Interdum etiam, & quando vapor ex largiore potu præcipuè, per corpus vniuersum dispergitur, ephemera febris quasi excitatur, quæ vaporibus illis sudore discussis intra paucas horas euanescit.

Vrina est nunc tenuis, cum scilicet humores crassi vrinæ vias obsident, quæ simul paroxysmi, ob statum & materiæ retentionem & caloris augmentum instantis, sunt indicium. Plerumque turbida, crassa, rubra, acris, ob materiæ admixtionem, imò interdum & foetida. Quia verò plerumque cum talibus vrinis materia multa adusta salis particeps, quam tartaream appellant, copiosè excernitur, accidere solet, vt vel, ubi vrina turbatur, subsideat, vel copiosè, instar arenularum rubrarum, matularum parietibus vndiquaque adhærescat, ægrisque calculi metum, qui tamen sæpe nullus adest, afferat. Et si enim & à renum caliditate sæpe ista sabulosa materia proueniat: tamen & in epate ac venis crassiores & tartareæ sanguinis partes in materiam eiusmodi coagulantur, quæ continuò per vrinam redduntur; sine vlla calculi molestia.

Adest etiam anxietas, quæ accidit, non solum dum vapores ad cor ascendunt, idque affligunt, sed & dum ventriculus afficitur. Dum enim cibus semicrudus in eo moram trahit, & in flatum resoluitur, anxietatem ventriculi parit. Si verò ad vasa vicina intemperie calida laborantia peruenit, fit à calore igneo quasi quædam ebullitio, partésque chyli plurimæ in flatum abeunt, qui non solum ventriculum, sed & hypochondria extendunt, & in partibus iis, quæ sensum à nervis sextæ coniugationis accipiunt, angustiam ibi producant atque anxietatem, cui sæpè lipothymia accedit. Idque eò facilius accidit, quod ipsa hæc vasa, vt & lien, intempestiuè, quod tenuius est, ad se primò rapiunt; crassior verò pars chyli seorsim reiecta diutius moram in hisce vasis trahens corrumpitur, naturæque

naturæque aduersam qualitatem accipit & in excrementum potius, quam alimentum abit. Neque hæc symptomata prius cessant, quam natura quod crassum est, vomitu reiecerit; quod verò tenuius est, per poros cutis vel sensibilibiter formâ sudoris, vel insensibilibiter discusserit. Acciditque hoc sæpe cum horrore quasi febrili.

Affligit etiam sæpe ægros cordis palpitatio & animi deliquium, quæ fiunt partim ob ventriculi consensum, partim quod ab humoribus prauis similes vapores ad cor adscendunt, quos dum cor depellere & à se amoliri conatur, hunc celerem, velocem & inordinatum cordis & artieriarum pulsum excitat. Atque tum plerumque ægri de vita desperare & auxilium omni modo postulare solent. Idem vapores pulsus varij caussa sunt.

Pulsatio præterea in sinistro hypochondrio fit ab intemperie calida. Vt enim arteriæ temporum pulsant magis, si corpus vel à vini potu, vel calore Solis incalescat: ita etiam si calor maior sit in coeliaco ramo, qui in hæc loca distribuitur, fit inde pulsatio, idque præcipue post vehementiorem motum & iram accidit. Ad quam rem etiam faciunt glandulæ in mesenterio plurimæ, & præcipue magna illa, quæ in centro eius primæ vasorum distributioni addita est. Cum enim glandularum harum & hic vsus sit, ne vasorum ductus comprimantur, si illa multo crasso & melancholico humore turgent, arterias comprimunt, vnde in arteria coeliaca sinistram partem perreptante maior pulsatio excitatur.

Dum autem vapores illi resoluuntur, & per cesophagum vel asperam arteriam adscendunt, palatum, linguam, & os exiccant, & sitim leuem excitant. Respiratio difficilis sæpe redditur, & quidam dolor & constrictio in pectore persentitur, cum ob neruos musculis pectoris dicatos affectos, vt postea dicetur, tum quia per venas & arterias vapores è materia praua in hypochondriis stabulante in musculorum spatia effunduntur, vicinasque membra afficiunt, vt supra dictum. Quibus accidit & hoc, quod flatus & vapores partim ex crudis humoribus in ventriculo, partim ex prauis humoribus in hypochondriis

driis collectis excitati diaphragma comprimunt. Dum verò, vt dictum, lien aquosam ac tenuem chyli partem maturius ad se trahit, eam in vapores tenues & acres resoluit, qui ad caput eleuantur, illud replent, cerebrumque perturbant. Et aliàs etiam humores melancholici & adusti in hypochondriorum venis & arteriis hærentes vapores multos de se emittunt, qui ad caput per venas & arterias adscendunt, vnde varij affectus ac symptomata in capite ac neruoso genere ortum habent. Etenim dum panniculos cerebri peruadunt, illos lancinant, doloremque excitant, ita vt nonnulli cerebrum è cranio quasi euelli sibi conquerantur: dum cerebrum peruadunt, spiritus perturbant, oculis caliginem suffundunt, aurium tinnitum excitant. Nonnullis vertigo oboritur & caligo oculis obuersatur; aliis aurium sonitus, in nonnullis tristitia, metus, falsa imaginatio & deliria Melancholica fiunt vitio spirituum, qui à vaporibus illis inquinantur, vt *lib. I. Practica de Melancholia hypochondriaca* dictum. Nonnulli enim continuò sibi ab Apoplexia, alij ab Epilepsia, alij à subitâ morte metuunt, alij se fascinosos esse credunt, alij alios morbos imaginantur. Hinc nonnulli perpetuâ tristitiâ, alij etiam fletu & eiulatu se macerant. Tandem verò, sique diu malum duret, in Melancholiam abit; sique vapor vel humor cerebro communicatus sit atra bilis ex bile adusta, maniam excitat. Si vapores sunt acres, Epilepsiam quandòque pariunt. Ita memini, virum hypochondriacum Epilepticum factum & tandem etiam cœcum euasisse. Idem antea Somnambulo fuerat. Quandòque etiam malum in Apoplexiâ terminatur.

Dum verò neruos vapor ille occupat, prout vim vel narcoticam vel neruos vellicandi habet, symptomata Paralyfi & conuulsioni similia in iis excitat. Hinc si in neruos linguæ feratur, sermonem difficilem reddit, aut musculos laryngis constringit. Si ad neruos thoracem mouentes feratur, difficilem respirationem excitat vt præcordia & thorax quasi constringantur. Si neruos brachiorum & crurum peruadat, membra hæc ad motum pigra reddit & lassitudinem in iis excitat. Ad lassitudinem

nem tamen excitandam etiam facere possunt humores serosi, quando cum sanguine per venas & arterias in ambitum corporis distribuuntur & præcipuè ad crurum musculos descendunt, eosque grauant, vt tendi membra & pondere quasi appenso grauiora putentur. Imò interdum in iisdem partibus dolor excitatur, cum iisdem humores serosi, vel etiam vapores membranarum ac nervis sese insinuant, easque tendunt & vellicant. Ad extremos digitos cum manuum tum pedum tandem delati formicationis sensum, vel stuporem in iis, nunc hoc vel illo excitant. Vapores iisdem cum sint calidi & sicci ac melancholici, spiritus animales perturbant, cerebrum exsiccant, & ita vigilias molestas, aut somnos perturbatos, ac insomnia terroris plena pariunt. Imprimis verò vigiliarum post mediam noctem plerisque molestare solent. Et si enim post coenam ad mediam noctem aut horam primam noctis satis bene dormiunt: tamen postea euigilant, & alij quidem duabus vel tribus horis vigilant, & demum manè circa horam tertiam vel quartam iterum dormire incipiunt, alij verò planè iterum dormire non possunt. Quod accidit procul dubio, dum chylus distribuitur, & ad secundam coctionem ac lienem & vicina vasa peruenit. Tum enim humores vitiosi in iis latentes agitantur, & ex agitatibus vapores eleuantur, qui per venas & arterias ad caput delati vigilias excitant, quæ in nonnullis ad diem usque durant, in quibusdam verò, iis discussis, iterum somnus succedit.

Non tamen ista symptomata omnia in omnibus, sed alia in aliis apparent, nunc pauciora, nunc plura, pro humorum varietate, & prout hæc vel illæ partes magis læduntur. Aliquando enim, vt & antea dictum, nunc in vnius tantum hypochondrij vasis vitiosi humores continentur, nunc in vtriusque; nunc etiam lien, nunc epas, nunc utrumque viscus simul ab humoribus vitiosis obsidetur. Non verò est de essentia mali hypochondriaci, vt in hypochondriis tensio, duresces, dolor, & tumor percipiatur; cum plerumque fomes mali saltem in ramis venarum portæ & arteriarum vicinis hæreat, & inde vapores ad cor & cerebrum

cerebrum transmittantur. Etsi verò hypochondriaca affectione laborantes subinde aliquid mali, de quo conquerantur, habeant : tamen, qui eo grauius laborant, vehementioribus interdum paroxysmis infestantur. Etenim si quacunque de causa, seu interna seu externa, Camarina illa & colluuius vitioforum humorum in hypochondriis mouetur, vapor ille flatulentus ex materia commota excitatus nunc ad ventriculum, nunc ad cor, nunc utrumque viscus viam affectat. Et quidem dum ventriculum petit, eum distendit, ac ructus excitat, & acrimonia orificium ventriculi afficit, indeque cerebrum in consensum trahit, atque anxietatem lipothymia similem circa præcordia inducit ; per gulam verò porro ascendens neruos linguæ afficit, vnde lingua quasi rigere & ad loquendum immobilis reddi incipit, vt de apoplexia sibi ægri metuant. Eadem de causa nonnulli de obstructione œsophagi & suffocationis periculo conqueruntur, id quod præcipuè cibum sumturis accidit, vt *de Scorbuto* postea, *sect. 2. cap. 5.* dicetur ; ob vapores stipticos & adstringentes ascendentes & vel œsophagum distendentes ac vicinam arteriam comprimentes, vel musculos laryngis & asperam arteriam contrahentes & strangulantes quasi. Dum per coeliacum arteriæ ramum in arteriam magnam & hinc ad cor adscendit, eius palpitationem & difficilem respirationem ac dolorem in parte pectoris anteriore excitat. Per utramque verò viam dum ad cerebrum peruenit, spiritus perturbat, & oculis caliginem suffundit, & dum panniculos cerebri peruadit, illos lancinat, ita vt nonnulli cerebrum quasi è cranio sibi euelli conquerantur. Dum porro isti vapores è cerebro secundum ductum neruorum deorsum feruntur, interdum stupor quidam & motus formicans nunc in dextro, nunc in sinistro brachio, nunc in hoc, nunc illo digito percipitur ; ac dum tandem neruos ex osse sacro prodeuntes attingit, atque in iis eundem affectum excitat, ægri, ne concidant, metuunt, & locum quieti quærunt. Interim sudore frigido madescunt, tandemque calore cordis sese exserente & vaporibus discussis, ægri ad se redeunt, nec

amplius

amplius quid mali sentiunt, nisi quod de morbo grauiore, epilepsia, apoplexia & subita morte sibi metuunt, & hac tristitia & metu se continuò macerant.

Atque ex his, quæ hæcenus recensuimus, symptomatibus satis malum hoc cognosci potest, vt signis diagnosticis aliis opus non sit. Signa tamen partium præcipuè affectarum & caussarum addere vtile fuerit. Si in ipso liene humor contineatur, tensio & durities in regione lienis percipitur, facies est malè colorata. Si in epate contineatur humor, è regione epatis tensio percipitur. Si in vasis solum inter ventriculum, lienem & epar, post cibum, & coenam, præcipuè horis circiter 6. vel 7. flatus, rugitus, & dolores percipiuntur, nec tumor vel durities in alterutro vel vtròque latere percipitur. Si etiam ventriculus valdè laboret, è coctionis, vitio id cognoscitur. Uterus si malo originem dederit, mensium suppressio adest, & frequens in ventre inferiori rugitus percipitur.

*Signa
partium
affecta-
rum.*

Et quia *ἀντρέξια* viscerum, ventriculi & epatis, in hoc affectu plerumque adest, & curationem difficilem reddit, eam signis cognitam habere vtile est. Iecoris autem intemperies è suis signis cognoscitur, maxillarum rubore, manuum & pedum calore, vrinæ rubore, ac siti. Intemperies verò ventriculi frigida ex cruditate acida cognoscitur; cui si quandoque accedit nidorosa, fit hoc ob epatis calorem, atque hoc non accidit, nisi ytraque causa adsit, & tum adsunt flatus multi, dum calor epatis nimius in crassiorem materiam agit.

C A P. V.

Prognostica.

Difficilis omninò hic affectus est, & quo vix alius tanta symptomatum varietate & agro & Medico plus negotij facessit. Idque cum ipsius humoris ratione, qui contumacissimus est, tum ob viscerum *ἀντρέξια*, & contrariam tum eorum, tum humorum intemperiem. Etenim ventriculus plerumque frigidus est, contra humores in hypochondriis & ipsa vasa, quibus continentur, calida. 2. Quibus accedit, quod malum hoc plerumque in habitum degenerauit. Cum enim prauum alimentum

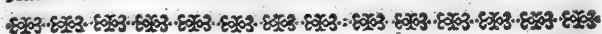
*Prognostica
affect. hy-
pochond.*

visceribus hisce nutriendis à liene transmittatur, inde illarum dispositionem euertere necesse est. 3. Curationem etiam difficilem reddit, quod materia, quæ sæpissime in cavitare illa omenti continetur, non facile exitum habet & ibi conclusa detinetur. 4. Tandem cum malum hoc sit pertinax, & quod curatio non semper ex voto succedit, causa non minima est, quod ægri rarò in continuandis medicamentis obedientes sunt, plerunque & Medicos sæpe mutant. 5. Lenius malum est, cum in dextro hypochondrio mali causa colligitur, cum humor sit mitior: grauius autem, cum in sinistro: grauissimum est, si in vtròque hypochondrio mali causa hæret, & vehementiora habet symptomata: quæ eò sunt grauiora, quò humor magis ad atræ bilis naturam accedit. Et si saltem in vasis, nullo verò in viscere humores contineantur, mitius malum est. Contumacissimum malum est, cum materia in omenti cavitare continetur; cum vix purgantibus medicamentis inde exturbari possit. 6. Hæmorrhoides, varices, & sæpe in mulieribus menses malum hypochondriacum solvunt. Si tamen sint moderata; si verò diutius durant, periculum portendunt. Hæmorrhagia quoque naris sinistra interdum prodest. 7. Mares equidem, quam foemina, facilius hoc malo corripiantur; cum foemina humidiores sint, & cum mensibus sæpe pravi humores euacuentur: Si tamen ex corripiuntur, difficulter vel rarò curantur, cum & causam vehementem præcessisse necessarium fuerit, & plerunque vterini affectus sese huic malo associant, idque grauius reddant. 8. Urina crassior melior est in hoc morbo, quam aquosa & tenuis, quæ crassos humores in corpore detineri arguit. Nigra quoque urina sine febre sæpe hunc morbum solvunt.

9. Alium in hoc morbo laxam habere, bonum; contrarium, malum. Vomitus quoque cum *influxu* sæpe utilis.

10. Vertigo & diuturnus capitis dolor in hypochondriacâ affectione in epilepsiam & conuulsiones vel cecitatem, interdum in vtrumque abit, nonnunquam in apoplexiam mutatur. 11. Affectio hypochondriaca sæpe quoque scorbutum comitem sibi adiscit, interdum

etiam in hydropem degenerat. 12. Hypochondriaci sæpe
nauseabundi vomentes, assumpta malè concoquentes, vel
in febres, hecticæ non absimiles incidentes, tabidi mo-
riuntur.

C A P V T V I.

Indicationes & Curatio.

 Vrationem quod attinet, cùm causa, è quâ sympto- *Indica-*
mata & mala antea enumerata in hac affectione or- *tiones &*
tum habent, sit colluuius illa humorum vitiosorum in hy- *Curatio.*
pochondriorum locis supra explicatis hærens, facile hinc
patet, primariam indicationem esse, vt illi humores eua-
cuentur, & vapores, qui ab iis eleuantur, & variorum
symptomatum causa sunt, discutiantur. Quod vt com-
modè fiat, non solum viæ illæ, per quas euacuandi sunt,
lenientibus medicamentis expurgandi, sed & cum hu-
mores illi crassiores sint, & ob ventriculi coctionem læ-
sam pituitosi & viscidum humores admisceantur, inciden-
tibus, attenuantibus, aperientibus ac detergentibus opus
est. Verùm cum & humores mali huius præcipua causa
sint calidi, & vasa illa, in quibus continentur, sint cali-
diora & sicciora, quàm par est, & inflammatoriam quasi
dispositionem habeant, non solum citra insignem cale-
factionem hæc peragenda, sed & moderatè refrigeranti-
bus & humectantibus, illamque intemperiem corrigenti-
bus opus est. Postea danda opera, ne humores hi vitio-
si iterum generentur; & proinde partium, quarum vitio
generati sunt, intemperies & debilitas corrigenda, natu-
ralis verò constitutio conseruanda & roboranda, atque
ita humorum vitiosorum generatio præcauenda. Tandem
partes, quæ humores & vapores illos suscipiunt, atque
ab iis afficiuntur, roborandæ, & ab insultu humorum &
vaporum defendendæ; vaporesque à partibus principi-
bus auertendi, ac symptomata tollenda. Verùm hæc
omnia expedire difficillimum est. Etenim cùm Indica-
tiones dentur contrariæ, & quidem ventriculus plerumque
debilis calida requirat, attenuantia etiam & incidentia,
aperientia, ac detergentia medicamenta plerumque calida

sint; contrà inflammatoria illa vasorum dispositio & humorum calida intemperies refrigerantia requirat: cautè agendum, ne dum vni prodesse studemus, alteri noceamus.

Vena sectionio.

Venæ sectionem quod attinet, cum humores morbi causa in venæ portæ ramis consistent, si ex eodem modo, ut venæ cavae rami, passim in corpore aperiri possent, commodissimè per eas cum sanguine vitiosi humores euacuarentur. Verùm ea commoditas non datur, nec vilius venæ portæ ramus ad extrema corporis pertingit, nisi hæmorrhoidalis ad intestinum rectum pertingens. Hic ergo si aperiatur, affectum hunc felicissimè curat; cum vitiosos humores in venæ portæ ramis collectos euacuet. Verùm hoc vix vnquam feliciter accidit, nisi natura sponte hæmorrhoides eas aperiat, aut certè humores eò protrudat, & per eas vitiosos humores euacuare consueta sit. Hoc enim nisi fiat, & externæ hæmorrhoides arte aperiuntur, tunc id, quod Riolanus monet, accidit, & sanguis, qui peccat in vena portæ, non euacuatur, sed bonus è vena caua, qui non peccat. Hæmorrhoides verò internæ, modò commodè id fieri possit, etiam in iis aperiri possunt, quibus nunquam fluxerunt vel tumuerunt, ut latentes in vicinia vitiosi humores per eas euacuentur, & natura sanguinem vitiosum per hanc viam euacuare adfuescat, quæ sæpe etiam sponte per hanc viam humores vitiosos in venæ portæ ramis collectos cum ægri commodo euacuare solet.

Hæmorrhoides duplices.

Cum autem hæmorrhoides duplices sint, internæ, à venâ porta, & externæ à venâ caua ortæ, non sine causa queritur, an utræque, seu à natura seu arte apertæ, idem in hypochondriaca affectione commodum præsent. Plerique hæmorrhoides externas, cum à ramo hypogastrico proueniant, parum commodi in hac affectione afferre posse statuunt. Etenim Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidib.* in quo prolixè & diligenter ea, quæ de hæmorrhoidibus dici possunt, explicat, statuit (& res ita se habet) dari duplices hæmorrhoides, alias à vena lienis, alias à vena caua,

caua, quarum illas alij internas, has externas nominant. A magno enim venæ portæ ramo, qui ad lienem fertur, quasi ab eius medietate oriri propaginem effatu dignam, & rectâ per mesenterium ad intestinum rectum descendere, eique retro magis versus coccygem inferi, & tandem oris suis in intestini huius finem desinere, atque has esse hæmorrhoides à portæ seu lienis vena scribit. Similiter à venæ caux & arteriæ magnæ propaginibus, quæ in magnâ cavitæ ab osse sacro & coxendice efformata producuntur, duos effatu dignos ramos ad anum seu musculum, intestinum rectum cingentem, sphinctera dictum, descendere, & vnum in dextra, alterum in sinistra parte, & ita illas retrò potius & parti posteriori intestini, has verò potius ad latera inferi docet. Atque venas illas è porta antiquis notas, has verò à caua incognitas esse scribit, ea de causâ quod cum hæmorrhoides, quæ à porta proueniunt, sanguinem crassum, nigrum & feculentum euacuent, quæ verò à caua, plerumque tenuiorem & serosiozem, antiqui saltem hæmorrhoidum, quæ crassum sanguinem euacuant, morbisque melancholicis & à liene ac vena portæ ortis profunt, mentionem faciant, vt ex Galeno, 3. aph. 4. 6. aph. 11. 12. 21. 47. 48. 2. ad Glau. 6. epid. comm. 3. & comm. 6. t. 8. videre est. Hieronymum Fabricium sequitur Ioh. Riolanus, *Anthropographiæ lib. 2. cap. 17.* qui similiter statuit, hæmorrhoidas internas prouenire à ramo venæ portæ hæmorrhoidali, externas verò ab hypogastrico, illasque recti intestini partibus internis inferi, has in partes externas, ani musculos scilicet, disseminari; hæmorrhoidalem portam esse vnicam, sociamque habere arteriam à mesenterica infra ramos producentem; hæmorrhoidalem verò caux esse duplicem, vtrîque vnam, & vtramque comitem habere arteriam ab hypogastrica deriuatam: ac proinde per illam portæ cacochymiam per has venæ caux plethoram euacuari. Propterea medicos reprehendit hæmorrhoidibus addictos, quod dum externas hæmorrhoides aperiunt, purum ac tenuem sanguinem extrahunt, crassum & impurum intus relinquunt. Atque hoc discrimen itidem

antiquis incognitum esse existimat. Verum enim verò etsi quæ de historia hæmorrhoidum diligenter à doctissimis hisce Viris scripta sunt, verissima esse concedimus, atque hoc etiam admittimus, externas non satis commodè aperiri ad humorem melancholicum euacuandum, nisi spontè à natura aperiantur: sunt tamen quædam, quæ in hisce opinionibus desideramus. Sit enim sanè, vt originem externarum hæmorrhoidum à vena cava prodeuntium antiqui ignorauerint, quod tamen in medio relinquimus: ipsi tamen externas nullo modo ignorare potuerunt, vtpote quas oculis obuias habuerunt, quasque sæpe vsserunt.

Ex quo sequitur alterum, per hæmorrhoidas externas etiam atros & alios vitiosos humores, qui circa lienem & epar colliguntur, euacuari. Cùm enim antiqui has hæmorrhoidas non ignorauerint, interim affirmant, vt ex locis antea allegatis apparet, per hæmorrhoidas euacuari hepatis materiam feculentam, bilem atram, hæmorrhoidas esse maximum melancholiæ remedium, & ab atra bile vexatis esse bonas, lienem induratum sanare: facile hinc patet, experientiam ipsam eos edocuisse, atros & alios vitiosos humores circa lienem & epar in venæ portæ ramis collectos per eas euacuari. Idque ita se habere quilibet, qui volet, in praxi quotidie obseruare poterit. Si enim in eos, qui ex hæmorrhoidibus commodum percipiunt, inquirat, omnes ferè hypochondriacos esse animaduertet. Si porrò quærat, vtræ hæmorrhoides fluant, externæ vel internæ: in plerisque externas fluere, ægrisque etiam hypochondriacis commodum asferre, internas verò rarius aperiri: & proinde per illas non solum plethoram, sed & cacochymiam & vitiosos humores euacuari intelliget. Licet verò etiam interdum tenues quidam humores & sanguis rubicundior per eas euacuari videatur: tamen is non purus est, sed serosus & salsus, ac ichor etiam sine sanguine profluit. Colliguntur verò in venæ portæ ramis non solum humores crassi & nigri, sed etiam sæpe serosi & salsi.

Etsi verò à diuersis venis hæmorrhoides internæ & externæ

externæ ortum habeant : tamen quia eidem intestino re-
cto inferuntur , communicationem quandam horum va-
forum esse , & osculis sibi mutuo occurrere , & ex hæ-
morrhoidibus internis humores vitiosos externis etiam
communicari , & per eas effundi , res ipsa , & quæ quoti-
die circa ægros accidunt , loquitur ; cum videamus , af-
fectibus hypochondriacis laborantibus hæmorrhoidas
etiam externas fluentes plurimum prodesse.

Cæterum reliquos venæ cauæ ramos incidendi est nul-
la necessitas ; nisi forsan plethora simul vrgeat , & magna
pars materiæ vitiosæ venæ cauæ iam sit communicata , &
circa epar , *Φλόζωσις* aliqua adsit. Tum enim venam in
brachio aperire vtile est. Si verò à mensibus suppressis
malum originem habeat vel augeatur , venas in pedibus
aperire , vt & menstrua prouocare , vtile est. Quod & in
iis facere non incommodum erit , quibus hæmorrhoides
suppressæ sunt. Purgationem quod attinet , vt primæ viæ *Lenientia*
primum euacuentur , primò omnino lenioribus medi-
camentis vtendum : à purgantibus verò fortioribus absti-
nendum ; cum metuendum sit , ne fortioribus à longinquo
& toto corpore vitiosi humores versus primas vias tra-
hantur , & ibi cumulentur , atque à calidioribus & siccis
medicamentis vasorum & viscerum intemperies augea-
tur. Vtilissimi sunt hunc in finem clysteres leniores , vt &
medicamenta lenientia , syr. violarum solutiuus , mercu-
rialis , aloë , cassia ; cui tamen , quia flatulenta est , semen
anisi vel species hieræ addendæ sunt , polypodium , folia
senæ , Electuarium lenirium , diacatholicum. Nec inuti- *Vo mitus*
le fuerit , vomitum mox in principio , sed lenioribus me-
dicamentis , ciere , vt si quid pituitosæ & excrementitiæ
materiæ in ventriculo hæreat , reiiciatur , ne post aliorum
medicamentorum usum ad penitiores corporis partes
deducatur. Hinc ad præparantia accedendum. Etsi enim *Præpa-*
humores hi cõtionem propriè non requirant , vtpote qui *rantia*
putridi non sunt , nec sanguini in vena caua permix-
ti : præparatione tamen indigent , & crassi ac viscidi
attenuandi , incidendi & detergendi atque adusti tem-
perandi.

Vtiles hîc sunt *radic. gramin. asparagi, borraginis, bu-
glossi, fœniculi, scorzonera, polypody, glycyrrhizæ, filicis, ci-
chorij, endiviæ, capilli veneris, ceterach, lingua ceruina, cha-
mædrys, fumaria, agrimonia, centaurium minus, absinthium,
sem. genistæ, fœniculi, succus pomorum odoratorum, qui hu-
mori melancholico valde aduersatur. Ex his verò nunc
mitiora, nunc fortiora eligenda, pro natura humoris, &
loco, in quo subsistit. Nam cum ipsi lieni humores im-
pacti sunt, fortioribus medicamentis opus est. Imprimis
verò in vsu horum medicamentorum perpendendum, an
acida, an verò nidorosa cruditas plus ægro molesta sit,
& ad hoc malum conferat. Etsi enim ex utrâque generari
possit: tamen secundum hanc vel illam vt accidentia va-
riant, ita etiam curandi ratio variat. Etenim in acida
cruditate calidioribus vti licet. In nidorosa verò, & vbi
insignis adest φλόγῃς, temperatioribus vtendum, ci-
chorio, borragine, quibus aliquid oxymelitis addi po-
test. De tartaro & medicamentis è tartaro paratis di-
ctum supra, *part. 3. cap. 3.**

*Purgan-
tia.*

Humoribus præparatis ad purgationem accedendum.
Vbi tamen à fortioribus abstinendum: ob causam antea
dictam, & ne ventriculus, qui in hypochondriacis ferè
debilis est, fortioribus medicamentis purgantibus debi-
latur. Et de hac imprimis melancholiæ specie, quæ ex
hypochondriis ortum habet, verum esse putamus, quod
Crato, *conf. 24.* scribit, se multos melancholicos curasse,
licet verè affirmare possit, se nunquam lapide lazuli vel
scammonio vsu fuisse. Talia medicamenta sunt, *polypo-
dium, fumaria, epithymum, sena, radix gualapa, myrobolani
Indæ, electuarium diacatholicum, syrup. de polypod. de pomis
Regis Sabor, de epithymo Mesue.* Quibus interdum & helle-
borum nigrum admiscere licet. Vbi tamen idem, quod de
præparantibus dictum, attendendum. Nam si cruditas
acida adsit, & humor aliquis pituitosus ac viscidior ad-
misceatur, paulò fortiora & pituitam etiam purgantia, vt
agaricum, turbith, spec. diaturbith, episcopi, & similes
admiscere licet: eâ tamen lege, vt ægri sumto medica-
mento ultra duas vel tres horas non ieiunent, ne vis for-
tioris

tioris medicamento ultra epas, & lienem ad remotiores partes penetret, sed solum id, quod circa ventriculum & epas ac lienem est, euacuet. Si vero nidorosa cruditas præcesserit, lenientibus utendum, ut manna, syrup. rosar. vel violar. solutiuo, rhabarb. foliis senæ. Et ne calor viscerum purgantium usu quocunque modo augeatur, utile est, post sumtum purgans paulò ante cibum haustum bonum feri lactis caprini sumere, quod & purgans abstergit, & calorem illum in visceribus temperat.

Simul tamen in purgantibus exhibendis ad causas generantes vitiosos humores respiciendum. Etenim si crudi, frigidi humores in ventriculo generentur ex solo caloris innati defectu, id quod in literatis & studio nimio deditis ferè accidit, (& tum ructus ac flatus, qui emittuntur, & aciditatis & nidoris expertes sunt) à frequentibus purgationibus abstinendum; cum ab iis calor natiuus amplius debilitetur: Sed calor natiuus augendus & fouendus, & bona diæta ordinanda. Si verò à causis refrigerantibus ortum habeat malum, humoremque frigidum & acidam cruditatem comitem, frequentius purgandum, neque vna vice facilè vitiosi humores euacuantur. Ita si ex calore viscerum insigniore humores adusti generati sint, ac ab eo adhuc foueantur, omninò à valentioribus medicamentis, quæ illam intemperiem augent, abstinendum, & leniora potius usurpanda. Si verò humor crassior sit, & viscerum intemperies calida minor, fortiora tutius usurpantur.

Et cum, qualiscunque etiam sit humor, viscera siccitate non careant, à valdè calefacientibus & siccantibus abstinendum; contra semper utile est, medicamenta humectantia, & quæ alterandi vim habent, admiscere. Vnde & medicamenta in formâ liquidâ commodius exhibentur. Si tamen ea pilularum formâ exhibere libet, si humidi quid postea bibatur, incommodum hoc præcauetur. Hac ipsa de causâ aloës frequentior usus non satis commodus est, præsertim si copiosius sumatur, ita ut ad vasa illa, calidâ & siccâ intemperie laborantia, & epas penetrare possit. Interim si minore quantitate & paulò ante cibum

*Quibus
debilis
calor in-
nuatus, ij
non sepe
purgan-
di.*

sumatur aloë & ex ea composita medicamenta, pituitosos humores è ventriculo & intestinis abstergere potest.

Et cum humor huius mali causa pertinax sit, vna vice non tollitur, sed necessarium est, purgationem aliquoties repetere, & per *ἐκκρίσιν* sensim materiam euacuare.

Vtilissimum quoque fuerit alterantia & præparantia purgantibus miscere & inde idonea humori præparando & euacuando medicamenta præparare, eaque sæpius exhibere. Formulas proposuimus *lib. I. præf. part. I. cap. II.* & exstant tales passim plurimæ: inter quas est & decoctum galli veteris, cuius descriptio est in dispensatorio Augustano, & apud Quercetanum, in *pharmac. dogmat. restitut. cap. 8.* item pilulæ tartaræ, & de ammoniaco.

*Malua
semen.*

Post omnem purgationem maluæ semen leuissimè tritum duarum drachmarum pondere exhibere iubet Aëtius, *tetr. 2. serm. 2. cap. 10.* Humeat enim exsiccatam aluum. Ad abstergendum etiam vias primas utilis est cremor tartari, tartarum ☉latum, & alia ex tartaro composita medicamenta.

In malo pertiuaci etiam vomitus repetitus non inutilis fuerit. Sæpe enim vomitu eos humores è primis viis reiectos fuisse obseruatum est, qui purgantibus euacuari non potuerunt. Ratio tamen hic ventriculi habenda. Si enim is sit debilis, vix habent locum vomitoria, & ventriculo ex morbo afflicto ærumnam addere non licet, vt scribit Aëtius, *tetrab. 2. serm. 2. cap. 10.* Propterea etiam à fortioribus vomitoriis ventriculum valdè debilitantibus abstinendum.

*Refrige-
rātia, at-
tenuan-
tia & a-
perien-
tia.*

Si post purgantium vsum medicamentorum reliquæ aliqua, vel intemperies aliqua supersit, refrigerantium, attenuantium, aperientium, & detergentium vsum ex assumendæ & tollendæ, ac venæ & viscera alteranda. Huic scopo inseruit imprimis serum lactis caprini, si 14. diebus vel pluribus, cum succo purificato cichorij, fumariz, carduibened. veronic. chamædr. ceterach, vel horum essentiis, vt hodiè vocant, vel extractis & conferuis vsurpetur. Vtile est & absinthium, centaur. minus & gentiana: Cum, vt supra dictum, omnia amara lieni amica sint,

sint, sicut dulcia inimica. Vt autem medicamenta ista sine nausea assumantur, extracta in pilul. redigi, conferuæ seorsim vsurpari, & hinc haustus seri lactis caprini sumi potest. Ac si flatulentia seri lactis caprini metuatur, semen coriandri, vel pauxillum ligni assafras in eo coqui potest. Hoc enim modo quod restat humoris vitiosi in vasis hypochondriorum abstergitur & eluitur, & frigiditate seri lactis caprini caliditas & siccitas eorundem vaserum temperatur, atque ipsis pristina & naturalis temperies restituitur.

Vtinam quoque prouocare per conuenientia medica- *Diureti-
ca.*
menta, quæ tamen non nimis calefaciant & siccent, utile est. Quamuis enim Hollerius, in scholio in cap. 40. nullam viam esse à liene ad renes putet, nisi multiplici tractu in venam cauam regurgitans humor eò perueniat: tamen res longè aliter sese habet, & expedita satis, nec ita longa via est à liene per arteriam coeliacam ad arterias emulgentes, & ab his ad renes. Hinc etiam Galenus, 2. ad Glauc. cap. 2. renes & lienem per vrinas expurgari docet. Testatur id etiam experientia, ac sæpe obseruauimus, ab hypochondriacis & lienosis nigerrimas vrinas, & quidem cum commodo redditas fuisse. Quod etiam Antonius Valetius obseruauit, qui in exercit. in modo allegatum caput Hollerij, refert, se nouisse virum religiosum, cui ter aut quater in anno, maximè vere aut autumnò ineuntibus, intumescere lien, quique dolore hypochondrij tum infestabatur, & subliuidus fiebat toto corpore, tandem verò nigricantibus vrinis atramento simillimis erumpentibus per quinque aut septem dies pristinam sanitatem recuperabat. Si etiam hæmorrhoides vel menses suppressi sint, danda opera, vt conuenientibus medicamentis, de quibus alibi dictum, referentur. Et si verò quandoque purgantibus & hætenus propositis medicamentis sæpe repetitis malum hoc tollitur: tamen si paulò contumacius & diuturnius sit, iis non semper cedit. Vbi ad tria efficacissima remedia tandem confugiendum est, Chalybem, acidulas, & thermas.

Et primò quidem Chalybem quod attinet, statuunt quidem

An chalybs in hac Affect. utilis sitis.

quidem nonnulli, chalybem esse temperatum, alij frigidum. Verum si eius resolutionem spectemus, & effectus attendamus, manifestum euadit, eum calidum & siccissimum esse. Quapropter à nonnullis dubium hinc mouetur, an affectioni hypochondriacæ conueniat. Cum enim ea ab humore sicco, & si ater sit succus, etiam calido proueniat, ei domando ineptus videtur, chalybs. Præterea etiam vim adstringendi & sistendi aluum habet, de quo supra, *part. 2. cap. de Dysenteria quæst. 6.* dictum. Verum etsi ista ita sese habeant: tamen experientiâ diuturnâ & multâ constat, chalybem ad affectionem hypochondriacam, cachexiam in mulieribus ex mensium obstructione, aliósque è pertinacibus lienis & venarum mesaraicarum obstructionibus ortos morbos esse probatum remedium, & meritò ob id magnificandum. Plinius, *natural. histor. lib. 34. cap. 15.* inter alia de Chalybis usu scribit: *Propinatur contra lienis vitia. Absumit enim illa.* Paulus Aegineta, *de re-med. lib. 3. cap. 49.* *Aquam, in qua extinctum candens ferrum, epotam spleneticis competere* scribit Dioscorides, *lib. 5. cap. 53. lienosis auxiliari.* Aëtius, *tetrab. 3. serm. 2. cap. 11.* *Lienosis præstantissimum esse remedium, ait, aquam, vinum, aut poscam, in quibus ferrum extinctum fuerit per multos dies sumtam.* Oribasius, *Synop. lib. 9. cap. 24. Cæliaci, & lienosis multum conferre* autor est. Rhasis *lienis tumoribus utilem esse* scribit, quem Serapio, Auicennas, & Halyabbas sequitur. Quæ omnia & posteriores Medici confirmant, & omnes vno ore ferrum & chalybem lienis obstructionibus prodesse testantur. Atque inter eos Iulius Cæsar Claudinus, *respons. 29.* scribit, *proprium melancholiæ hypochondriacæ alexipharmacum esse Chalybem; quoniam continuus illius usus semper felicem finem in agris sit affectus: siquidem in referendis obstructionibus, in quibus omnis melancholiæ curanda ratio vertatur, nulli medicamento cedat.* Et de ingressu ad infirmos in appendice *sect. 2.* scribit, *in curatione melancholiæ hypochondriacæ medicamenta chalybeata sibi nullum par habere.* Mercatus etiam, *de morb. mul. lib. 2. cap. 6.* refert, tantum esse Chalybis naturam & efficaciam, ut magnos etiam lienis & uteri scirrhi persanasse visum sit. Et de intern. morb. *cogitat.*

lib. I. cap. 17. incredibili efficacia affectioni hypochondriacæ chalybem prodesse, & experimento esse confirmatum, in omnibus ferè affectionis hypochondriacæ causis usum chalybis commodum esse, siue in fæminis ex utero, siue in eis, ac viris ex ventriculo, mesenterio, iecore, aut splene obstructis, aut quomodo libet humore obsessis, malum oriatur.

Qua ratione verò in Dysenteria commodè exhiberi queat chalybs, supra, *loco allegato*, dictum. De modo autem, quo ferrum & chalybs in hoc affectu profit, sunt variorum autorum variæ sententiæ, dum alij pondere partes obstructas permeare & ita ab infarctu liberare, alij abstergendi & aperiendi, alij & purgandi vim habere statuunt, quos suo loco relinquimus. Omnes tamen concedunt, quod verum quoque est, non electiue purgando, ut alia purgantia, id, quod præstat, præstare. Nobis probabile videtur, ferrum & chalybem peculiarem cum humoribus melancholicis, & adustis habere cognationem, atque idcirco eos seu attrahere, seu imbibere, ac cum iis vniri. Et atram bilem, ut & ipsam melancholiam, vitriolatæ naturæ participem, aut certè ei cognatam esse, & ferruginei quid sapere, nemo facillè negauerit. Quique analogiam Macrocosmi & Microcosmi explicant, scribunt, quod Mars metallicus maioris mundi respondet Marti Microcosmi, eiusque seruitio destinatur, & custos sit valetudinis eius membri, cui coelitus videtur esse destinatus.

Cum verò chalybs naturæ sit metallicæ, & in alimentum conuerti non possit; sit etiam crassioris substantiæ, quam ut in penitiores corporis partes penetrare valeat, natura eum per aluum maturè iterum exturbat; atque ita vnâ humor melancholicus cum eo euacuatur. Atque hoc ipsum esse videtur, quod Mercatus, *de recto præsid. usu lib. 2. cap. 7.* scribit; chalybem absterfione humores abradere, ac à parte, cui adhærent, separare & secum deferre. Cum verò Chalybs per aluum deicitur, feces nigræ redduntur, & id nisi fiat, parum felix est vsus chalybis, & ab eo desistendum. Ex quo patet, non saltem ipsum aperire, sed secum etiam vitiosos humores educere. Hinc quoque Au-
tores

tores non semper chalybem subtilissimè præparatum rudiori modo & crassiori parato præferūt, sed monet Mercatus, *de morb. mul. lib. 2. cap. 6. ex Aëtio*, chalybem crassiori modo præparatum splene obstructo, humoribus melancholicis & crassioribus abundantibus exhibendum esse, proculdubio, ne penitus in corpus penetret, sed in primis viis hærens humores illos crassos imbibat, iterumque facilius per aluum descendat. Scribitque idem Mercatus, *loco allegato*, chalybem si nimis exquisitè pulverisetur, & comminuatnr, vomitum ciere, & aluum turbare: non quidem, ut ille putat, quod in argenti viui naturam abeat, sed quod, quo magis resolvitur, magis in vitrioli naturam abit; ut & *de Dysenteria* demonstratum, & maiorem vomitum ciendi & aluum turbandi vim acquirit: in crassiore autem substantiâ satis quidem vitiosos humores imbibit, verum naturæ non ita molestus est, aluumque non ita turbat. Et licet chalybs calidæ & siccæ naturæ sit, atque hoc modo humorem atrum ferociorem reddere videatur: tamen non alterandi causa exhibetur, sed ut obstructions aperiantur, & humor ater educatur; atque commodum, quod ex eius usu provenit, longè maius est, quam incommodum, sicut etiam rhabbarum in euacuanda bile, elleborus niger in humore melancholico euacuando commodè exhibentur, etsi in primis qualitatibus cum hisce humoribus aliquam convenientiam habeant.

*Extract.
hellebori
nigri.*

Fit etiam efficacissimum extractum ex helleboro nigro, si chalybs spiritu vitrioli solvatur, solutioni aqua aliqua splenetica addatur, & liquore illo, ut moris, extractum ex radicibus hellebori nigri paretur. Ex quo patet, vix locum habere posse, quod Iulius Cæsar Claudinus, *loco allegato*, scribit, aurum & argentum eundem usum pro adimplendis scopis illis, quos adimplemus usu chalybis, habere posse. Sunt enim ista metalla diuersæ naturæ, neque eandem cum hisce humoribus cognationem habent. Exhibetur autem chalybs variis modis: Alij enim eum saltem limatum subtiliter exhibent; alij calcinatum; alij prius præparatum, quod fit limaturâ chalybis in ace-

*Chalybs
quo modo
exhiben-
da?*

to mæceratâ , hinc ficcâ & tritâ. Alij ex eo vina chalybeata, syrupos, oxymel, electuatia parant, quorum formulæ apud Mercatum, & Iul. Cæsarum Claudinum, loco allegato, & alios extant. Fiunt etiam è chalybe croci & tincturæ, de quibus de constitutione chymicæ cap. 19. tractatur de cons. & dissens. Chymicæ cum Genelic. annexo egimus.

Quocunque autem modo exhibeatur, cum certum sit, vires, quas exferit in hypochondriacis curandis, ab eius sulphure, quo abundat, præcipuè pendere, attendendum in præparando & exhibendo hinc chalybe, ne eius sulphur perdat, quod fit, si vel chalybs crudus valde igne uratur, & , vt Chymici loquuntur, reuerberetur, vel etsi alio modo solutus sit, si reuerberatione partes eius sulphuræ & volatiles dissipentur, & fixæ salinæ relinquantur, quæ potius adstringendi, quam aperiendi vim habent. Datur autem in substantiâ vel in Conferu. rosar. violar. borragin. quæ in hac affectione commodissima est, vel alia conueniente, aut cum syrupo aliquo, vel in pilulas cum syrup. aliquo, aut succo cichorii & agrimonie, redactus. Ne autem ventriculus offendatur, alij caryophyllos, alij cinamomum, alij spec. diarrhod. dimidiam partem, alij conferuam rosarum, cichorii admiscunt. Possunt etiam cum cinamomo & saccharo inde rotulæ, vel orbiculi fieri, si scilicet chalybis præp. ʒ. ss. cinamomi ʒ. ij. sacchar. albiss. ʒ. j. addantur.

Possunt & alia medicamenta scopo Medici inferuentia addi: vt cortic. rad. cappar. tamarisci, fraxini, filicis, fol. chamædryos, ceterach, chamæpityos, flor. genistæ, & similia.

Antequam verò exhibeatur, primæ viæ euacuandæ sunt. In substantia si detur, mediæ ætati exhibeatur ʒ. j. Dosis tamen, vt Nicolaus Monardes, dialogo de ferro, scribit, neque infra binos scrupulos, neque supra drachmam cum semisse esto. Oxymel & syrupus datur ad ʒ. ij. vel ʒ. iij. Vinum ab ʒ. iv. ad ʒ. vj. Sumto chalybe in substantia hauriendum poculum vini albi, neque nimis tenuis, neque nimis generosi. Abstemij aquam, in quâ cinamomum coctum sit, vel ius galli bibant.

*Dosis
chalybis.*

Exhibetur

*Chalybs
quando
usurpan-
dus.*

Exhibetur autem chalybs commodissimè vere & autumno. Hyems enim frigore, æstas calore obstat. Sumendus verò Chalybs manè, jejuno stomacho, & sumto eo æger vna atque altera hora obambulet vel exerceatur, vt facilius medicamentum distribuatur; postea quiescat. Si tamen vires sint debiles, exercitium omitti potest; cum etiam in lecto decumbentes vsu chalibis sanatos fuisse compertum sit. Horis autem à sumto medicamento quatuor elapsis, & cum è ventriculo iam medicamentum descendisse animaduertet, prandium æger sumat. Dieta sit frugalis, & omnino cibis boni succi vtendum. Initio autem sufficit tertio quoque die chalybem sumere: cui si æger postea affuerit, morbisque id postulat, singulis diebus exhiberi debet. Quidam primis diebus eum cum multâ bile & vitiosis humoribus vomitu reiciunt; sed cum commodo & *evpogia*. Imò censet Mercatus, *de morbi mul. lib. 2. cap. 6.* iis, quibus mesaræum & venæ ventriculo proximæ obstructæ sunt (aut vitiosis humoribus scætent) primis diebus chalibem admiscendum esse ijs, quæ vomitum quoque prouocant. Duobus vel tribus diebus elapsis, vbi chalybi adsueuerint, amplius non vomunt, nonnulli etiam planè non vomunt. Exhibetur etiam diebus pluribus vel paucioribus, pro ægri & morbi ratione. Aliis enim dies quindecim sufficiunt; aliis 20. aliis etiam 30. necessarij sunt. Videndum autem, vt chalybs descendat & per aluum euacuetur, quod ex fecibus nigris cognoscitur, quod nisi fiat, quarto die vel clystere iniecto, vel pilulis ex aloë rosata, vel de tribus, alijs cienda. Non inutile quoque fuerit, post decimum vel duodecimum diem leni purgatione vri; deinde à purgatione biduo quiescere, & hinc ad vsum chalybis redire. Vt verò chalybs facilius descendat, & non retineatur, potest pulueris Drach. addi spec. diarroch. Abbat. aloës an. Drach. j. & cum syrup. capill. ♀ vel fumarizæ pilulæ inde formari. Purgantia tamen pro humorum peccantium natura variari possunt. Si enim pituita admisceatur, agaricus & semen carthami; si bilis, rhabbarbarum addi potest; melancholia potissimum abundante folia senæ usurpentur.

Vt chalybis, ita & acidularum & ac thermarum usu *Therma*
sæpe malum hypochondriacum, quod purgantibus ex. *& aci-*
pugnari non potuit, curatur. Quæ procul dubio eadem *dula.*
ratione, quâ chalybs, hoc malum tollunt, dum nimirum
partes & spiritus minerales, quibus acidulæ & thermæ
abundant, secum humores vitiosos è corpore rapiunt, &
deferunt. Atque hinc qui acidulas & thermas bibunt, ni-
gra per aluum deiciunt, magna quantitate, qui color non
semper ab humoribus atris est, sed à ferro & vitriolo;
sicut & vulgo notum est, è vitriolo, quod idcirco atra-
mentum sutorium appellatur, & ferri rubigine tincturas
nigras fieri. Cum autem non cuiuslibet facultates, & ra-
tiones ferant, vt quasvis acidulas vel thermas a deat, eas
quilibet in usum trahere potest, quas in vicinia ad hunc
affectum utiliores esse, publica famâ & longa experientia
constat. In Germania commendantur acidulæ Schvval-
bacenses, Griesbacenses, Egranæ. E thermis Badenses
Marchionis, Carolinæ. In Italia Aponenses in agro Pata-
uino, Sancti Cassiani & aliæ plurimæ.

Non hic prætereundum videtur, esse quosdam chy-
micos, qui acidularum compendium quoddam promit-
tunt, & se id, quod acidulæ magna copia potæ præstant,
salino quodam puluere paucorum granorum pōdere ex-
hibito, aut liquore exiguo idem effecturos pollicentur:
& sui instituti hanc rationem proferunt, quod magna
aquæ copia ventriculum offendat, id quod exiguus pul-
vis facere non possit. Verum errant illi, me quidem iudi-
ce, sed saluo aliorum iudicio, non parum. Nam hæc ipsa
acidularum & thermarum est prærogativa, quod etiam
in magna copia potæ corpus non offendunt, sicut alia
medicamenta purgantia, dum mox iterum euacuantur;
interim omnia ventris inferioris vasa penetrant, & quic-
quid ibi vitiosi offendunt, abstergunt & abluunt, quod
pulis aliquis salinus granorum non ita multorum pon-
dere exhibitus præstare non potest. Si enim perpenda-
tur, quantus sit vasorum mesaraicorum numerus, nulla
paucorum granorum ad ea est proportio, vt ille in om-
nia distribui, hærentesque hinc inde humores educere
Lib. III. *V v* possit.

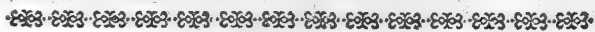
possit. Vt nihil dicam de illa singulari mistione à Natura facta, quam Ars imitari non potest; vt & de eo, quod vis thermarum & acidularum non tam in sale quodam fixo consistit, quam in spiritu volatili, qui facile euanescit.

Simul verò toto curationis tempore leni cum externis tum internis medicamentis prospiciendum. Cum enim, vt supra dictum, ab hoc præcipuè mali huius origo pendeat, & nisi is sese bene habeat, nec epati pro sanguine generando idonea materia, nec ventriculo & aliis ventris inferioris visceribus alimentum probum suppeditetur: omnino danda opera, vt saluus conseruetur, aut si à statu naturali lapsus sit, in eum restituatur, quod fit medicamentis, quæ terrenum ipsius humorem leniter emolliunt, attenuant, & detergunt: qualia supra proposita sunt de affectibus lienis.

Habenda quoque aliarum partium, quæ ad mali huius generationem aliquid conferunt, ratio. Ventriculus roborandus iis, quæ calorem eius foveant, concoctionem adiuuant, & flatus discutiunt, de quibus in affectionibus ventriculi dictum: quæ ita moderanda, ne nimis calidorum usu intemperiem, quæ est in vicinis visceribus, augeamus, humoresque amplius exsicceamus & aduramus. Commodum hic est absinthium, quod non solum stomacho & ventri vtile, sed & neque flatum in ventre multum fieri permittit, neque aluum exsiccare penitus, & vrinæ ciet, & coctionem probè adiuuat, vt scribit Aëtius, *tetrab. 2. serm. 2. cap. 10.* qui etiam huius solius usu quosdam à melancholia liberatos esse testatur. Nec negligendum est Epar. Imprimis vero vbi *αἰσθησις* est & contraria intemperies viscerum, ventriculi scilicet & epatis, cautè agendum, ne dum vni succurrimus, alteri noceamus. Fit autem hoc, dum vel ventriculo sua medicamenta extra, epati intus, aut contra adhibemus; vel alternim nunc ventriculo, nunc epati prospicimus, prout huius vel illius affectus & symptomata magis vel minus vrgent; vel dum medicamenta vtrique visceri conuenientia miscemus. Commodissimum verò semper fuerit, primò ventriculum vel vomitu, vel leni medicamento eua-

cuare:interim extra epati prospicere. Quia tamen humores ex vtriusque visceris intemperie generantur, tandem aduruntur, temperata medicamenta adhibere utilissimum est, quæ simul aperiunt & attenuant, ex cichor. agrimon. fumar. cum oxymelite & sero lactis.

Cæterum quia & cordi & capiti vapores molesti sunt, qui ex illuue illâ humorum in hypochondriis eleuantur, ij à capite & corde auertendi, dissipandi, eorumque prauitas corrigenda. Auertunt à capite & corde vapores extremorum frictiones, lotiones, scarificationes, fonticuli in cruribus excitati. Vapores discutiunt, eorumque prauitatem corrigunt, flores borraginis, bugloss. betonicæ, tuniçis, melissa, radic. helenij, scorzonera, sem. coriandri, anisi, zedoaria, ambra, quæ in calore natiuo etiam & spiritibus ac membris principalibus roborandis facile primas tenet; margaritæ, corallia, lapid. pretiosi vsitati, bezoar; è quibus plurima medicamenta passim obuia parari possunt. Vulgaria sunt Confectio de hyacintho, Alchermes. Tandem, quod Aëtius; *tetrab. 2. serm. 2. cap. 10.* de curatione melancholiæ monet, id in genere de affectione hypochondriaca locum habere potest, nimirum naturæ remissionem interdum dandam, & à medicamentis aliquandiu abstinendum est: Cum in curatione videatur affligi, quiete verò inualescere, & superare morbos iam antea attenuatos, vt obseruatum sit, multos sic ægrotautes tempore curationis nihil commodi percepisse, dimissa verò curatione restitutos fuisse. Quod interdum etiam in thermarum & acidularum vsu euenit.

C A P. VII.

Dietæ.

 Ltimò Dietam quod attinet, si vllò alio in morbo *Dietæ.* ea exquisita & accurata opus est, in hoc morbo maxime necessaria est: cum à dietæ erroribus originem habeat, & foueatur, ac sine ea parum medicamenta profint: si verò accurata instituat, non parum ad hunc morbum expugnandum momenti habeat.

Aër ergo sit temperatus & purus: cibi sint boni succi, facilis coctionis, temperati, non calidi, non sicci, non

Cibi.

viscidi, lenti, crassi, non acres, qui intemperiem viscerum augere, humores amplius adurere, & meatus obstruere possint. Conueniunt ergo carnes agninae, vitulinae, uecinae, bubulae saltem iuniores & tenerae, non pingues aut frixae: suillae uero, hircinae, caprinae, bubulae uetustiores, ceruinae, anatum, anserum, columbarum & similes duriores noxae sunt. A carnibus etiam sale conditis, vel fumo induratis & exsiccatis planè abstinendum. Sal cum densandi, constringendi, & coagulandi vim habeat, facit, ut humores in hypochondriis facilius cumulentur & detineantur. Pedes etiam & viscera animalium in usum non veniant. Oua tremula non sunt inutilia; nec iuscula gallorum & gallinarum, carnis bubulae, mediocriter tamen quantitate sumta; cum æstum hypochondriorum temperare possint. Nimià uero quantitate sumta fluctuationes pariunt. Lactis usus non est commodus, ut nec casei. Pisces sint saxatiles & ex puris aquis, funduli, lupi, percae: Carpiones uero, anguillae, cochleae, cancri, pisces duri, maritimi plerique, imprimis exsiccati, ut & alij sale conditi, vel fumo indurati nocent. Fructus etiam plerique reiiciendi, cum ut plurimum dulces sint, ac præterea flatulenti, & facile corrumpantur, præter poma Bosfordffiana & similia, passulas, amygdalas, pineas. Capreae quidem laudantur vulgò; uerum rectè usurpandi. Nam non solum difficilis concoctionis sunt, sed & acetum, quo condiuntur, humorem melancholicum fermentat & exaltat. Commodissime præparantur, si condiantur addita tertia parte passularum Corinthiacarum, sacchari eadem quantitate & momento aceti.

*Acetum
non con-
cipiatur*

De aceto Autores non consentire videntur. Hippocrates, 3. de vict. rat. in acut. text. 38. scribit, quod ab aceto ut μέλαινα ζυμῶται, καὶ μετατρέχεται, καὶ πολλαπλασιάζεται: Galen. in comment. acetum melancholicis aduersissimum esse addit. Aërius tamen, tetrab. 2. sermon. 2. cap. 10. & Paulus Aegineta ex Posidonio & ex his Donatus Altimar, de medendis morbis cap. 7. sub ingressum lecti melancholicis acetum acerrimum cochlearis mensuram propinant. Verum non aliter hoc admitti potest, nisi in melancholia,

vt vapores, præcipuè ex humore adusto ad caput tendentes, supprimantur: non verò simpliciter in affectione hypochondriaca. Alias enim Hippocratis sententia verissima est, acetumque humores melancholicos & lienis ac ventriculi constitutionem vitiosam, ob quam aliàs humores acidi generantur, auget. Si tamen ob vim incidenti cibus admiscere libet, vt & medicamentis, parca manu id fiat: & aliis, quæ lienī profunt, additis. E leguminibus admitti potest hordeum & auena. E plantis asparagus, cichor. endiuia, petroselinum: reliquæ pleræque parum vtilēs, imprimis brassica muria condita. Panis sit è frumento puro, fermentatus & bene coctus.

Circa cibos tamen monendum, vnicè dandam esse operam, ne cruditas vllō modo generetur. Qua in re imprimis ad ventriculum respiciendum, qui in omnibus hac affectione laborantibus non semper eodem modo sese habet; & ob vitiosum, quo nutritur, alimentum nonnullos cibos sæpe peculiariter auersatur. Ideoque non semper commodiores sunt cibi tenuiores, & qui faciliè alterantur; cum in iis, quibus cruditas nidorosa familiaris est, tales cibi faciliè corrumpantur, qui propterea iis non sunt exhibendi; sicut contra iis, qui cruditati acidæ sunt obnoxij, cibi frigidi non conueniunt. Imprimis verò ad peculiarem cibi naturam respiciendum. Itaque cibi ij exhibendi, quos ægrum optimè tolerare, concoquere, & citra vllam molestiam distribuere animaduertimus. Neque enim tam refert, quàm boni cibi exhibeantur, quamquam bene coquantur: siquidem cibi etiam boni, si non bene coquantur in ventriculo, plus nocent, quam deteriores, si benè coquantur.

Potus sit vinum album tenue, benè maturum, benè defecatum, non austerum, vel quod in lapide calcario, & aliis locis materiam tartaream suppeditantibus crescit. Condiri potest vinum flor. & radic. borraginis, vt & ex aliis plantis huic affectioni conuenientibus supra enumeratis. Nec inutile est vinum absinthites è musto paratum, cui, si libet, pars tertia rad. borrag. vel bugloss. addi potest. Cereuisia, quæ in nostris regionibus

Circa cibos quid notandum

Potus.

*Hydro-
meli è
succo po-
morum.*

visitata est, sit purâ & bene defecata. Hydromeli è succo pomorum describit Paulus Ægineta, *lib. 7. de re med. cap. 5.* Aëtius, *tetrab. 2. serm. 3. cap. 138.* quod etiam pro naturarum & circumstantiarum ratione locum habere potest. Quod verò de cibo monuimus, idem de potu monendum, ut videamus, quem potum sine vlla cruditate ac incommodo æger melius ferat. Aliis enim vinum, aliis cereuisia, & quidem hæc vel illa magis conuenit: ac sæpè obseruatum, nonnullos cibos in hac affectione bene retinere, quam primum verò cereuisiam bibunt, vomere, & post horarum etiam aliquot interualla cereuisiam parum alteratam reiicere. Circa cibum & potum & hoc monendum, ne nimia varietate peccetur, aut copia ventriculus obruatur: aut alij cibi assumantur, antequam priores concocti sint, & in ventrem descenderint.

Somnus sit mediocris & tempestiuus, nec statim à coena ineatur. Vigiliæ nimix multum hac in affectione nocent. Exercitia & motus corporis sit moderatus, vita sedentaria incommoda est. Animi nimia intentio & lucubrations, præsertim à coena, valdè in hoc affectu noxiæ. Præcipuè verò grauiora animi pathemata, ira & moeror, quæ vel sola affectum hunc producere valent, præsentemque miris modis fouent & augent, vitanda.

LIBRI TERTII

P A R S V.

S E C T I O S E C V N D A.

De Scorbuto.

C A P V T I.

De Scorbuti nominibus & natura.

MORBI huius, hoc loco meritò tractandi, vulgatum nomen apud Medicos est Scorbustus, seu Schorbutus, mutuata appellatione à Saxonix inferioris incolis, qui eum *Schorbock*, aut *Scorbutck*, & Hollandis, qui *Sclærbunck*, ab effectu, cruciatibus scilicet, & torminibus ventris, nominant. Quia tamen non solum venter, sed & aliæ partes in eo afficiuntur, ab iis alia quoque nomina accepit, & *Schurmundt*, Danis etiam *Schor-Schorbeck*, ab oris vitio, vacillantibus dentibus, & laxis, ac sæpe exulceratis gingivis; & *Schorbein*, à languidis cruribus, & à blavis glastinis, seu puniceis maculis *Blavvshunt*, appellatur. Nonnulli (quod cuidam Regnero Snoy, celebri sui temporis Practico, tribuitur, vt apud Forestum, *lib. 20. obs. 11.* videre est) à læsis gingivis, & pedibus Gingipedij nomen (crassa & pingui minerva, vt Clariss. Salomon Albertus ait) sinxerunt.

*Scorbuti
Nomina.*

Scorbutus.

Schor-mundt.

Schorbeck.

Schor-bein.

Blavvshunt.

Gingipedium.

An fuerit antiquis cognitus.

Quibus nominibus antiquis fuerit appellatus hic morbus, imò an antiquis cognitus fuerit, in controuersiam vocatur. Iunius, in *Nomenclator*. à Marcello, qui Gratiani & Theodosij Imperator, ætate floruit, hoc malum appellari

An sit Oscedo. scribit Oscedinem. Et si verò nonnulli, ut Balduinus Ronsseus, *lib. de magn. lienib. Hippocrat. cap. 2.* hoc malè fieri dicant; cum Oscedo vitium sit apud Gellium, *lib. 4. cap. 20.* quo qui tenentur, sæpius oscitant: tamen cum remedia, quæ Marcellus, *de re Medic. cap. 11.* contra Oscedinem proponit, non oscitationis vitio, sed scorbuto, & gingivarum exulcerationi conueniant: omnino oris vitium scorbuticis familiare per Oscedinem eo loco apud Marcellum intelligi debet. Quod verò Gellius, *loc. alleg.* describit vitium, ab hoc planè diuersum est, & ita saltem nomine, nullo verò modo re oscedo Gellij & Marcelli conueniunt.

An Stomacace & Scelotyrbe. Plinius morbi cuiusdam, quem Stomacacen, & Scelotyrben appellauit, mentionem facit, *lib. 25. histor. natur. cap. 3.* his verbis. *Non bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque, & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis marino tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagésque in genibus dissoluerentur, Stomacacen Medici vocarunt, & Scelotyrben, &c.* Atque hunc morbum plerique Medici Scorbutum esse existimant. Quibus & ego assentior, & stomacacen, ac scelotyrben Plinij ipsissimum scorbutum esse puto; cum in iis locis, in quæ Cæsar Germanicus trans Rhenum castra promouit, malum hodie etiam sit frequens, & præcipuè in castris, iis maximè in locis, facile contrahi possit. Nomen autem hoc non à Frisiis & Germanis, qui procul du. io Medicis tum temporis doctis, & linguarum peregrinarum peritis destituebantur, huic malo inditum, sed Medici vel Græci, qui apud Romanos erant, vel Latini Græcæ linguæ periti, qui exercitum Romanum sequebantur, ex symptomatis, quæ maximè in ore, & tibiis apparebant, id finxerunt, & indiderunt, ac *στωμαχίω*, quasi *στωμαχία* vel *κακία* (Barbari Stomacaxiam nominant) ab oris vitio, quod Germanis etiam *die Mundseule*, & *σπλοτιρίω*, seu *σκελετορίω* (vtrumque enim nomen apud probatos autores occurrit: prius tamen analogiæ magis conuenit) à tibiæ seu crurum læsione appellarunt;

aut certè antiqua nomina, & iam tum apud Medicos ob-
uia & vſitata iis accommodauerunt. Nam etiam, *in lib. de*
definit. Medicis, qui ſub nomine Galeni circumfertur, ſce-
lotyrbes ſit mentio. Verum ea ſcelotyrbe Scorbutus non
eſt, ſed paralyſeos quædam ſpecies, qua qui laborant, re-
ctè incedere nequeunt, ſed nunc in læuam, nunc in dex-
tram partem contorquent corpus, interdum crus poſt
ſe trahunt, non ſecus, ac ad accliuos locos aſcendentes
faciunt. Quia ergo Græci, vel Romani, quibus primum
Scorbutus offerebatur, in eo quoque crurum quandam
reſolutionem animaduertebant, atque aliud commodius
nomen non habebant, propter affinitatem & ipſum ſce-
lotyrben nominarunt.

Verum hoc nomen non primum Scorbutus accepit in *Quando*
caſtris Cæſaris Germanici, quæ trans Rhenum duxerat, *hoc nomē*
vt plerique exiſtimant: verum iam apud Strabonem, *accepe-*
circa finem lib. 6. Geograph. qui ſub Auguſto vixit, hæc no- *rit.*
mina occurrunt, qui morbum hunc, qui in exercitu Ælij
Galli, iuſſu Auguſti in Arabiam ducto, exortus eſt, ſto-
macacen & ſcelotyrben nominat. Vt ita nomen hoc Me-
dicis Romanis iam notum facilius morbo in caſtris Ger-
manicis exorto imponi potuerit. Hic non prætereun-
dum, in Strabone non *σκολοτύρβη*, ſed *σκολοτύρβη* legi; *σκολοτύρβη*
quam lectionem ſi quis ſequi volet, deriuabitur hoc no- *xx.*
men à *κακία*, quod eſt merda: neque planè inconcin-
nè. Scorbuticis enim, qui hoc vitio oris laborant, os
κακία olet.

Neque hoc hîc ſilentio præterire poſſum, me dubita-
re, an Plinius cauſſam, quod militibus dentes deciderint,
compagèſque in genibus diſſoluta eſſet, in potum aquæ
dulcis cuiuſdam fontis rectè retulerit. Nam cum hodie
omnia illa loca trans Rhenum cognitiffima ſint, neque
tamen quiſquam de tali fonte aliquid referat, quod ego
ſciam; neque Plinius id ſtatim, ſed poſt biennium de-
mum accidiffe ſcribat: credibilius eſt, id ſeu ex cibi pra-
ua ratione, ſeu contagio, & genio loci, cui & finitimis
hoc malum endemium eſt, eos hunc morbum contraxiſ-
ſe, qui cùm Romanis ignotus, & nouus accideret, in pe-
culiarem

An sic
icterus
niger.

culiare etiam caussam, & fontis illius aquam retulerūt. An verò ultra ista tempora notus, & quo nomine expressus fuerit, alij aliter sentiunt. Sunt, qui icterum nigrum antiquorum ab Ægineta, lib. 3. cap. 49. Aretæo, de sig. & causs. morb. diutur. lib. 1. cap. 15. descriptum, eundem morbum scorbuto esse putant; alij id negant. Etsi enim icterus niger quoque à liene ortum habeat; tamen in ictero nigro totius corporis colorem ad nigredinem mutari, idque maximè in oculis animaduerti, nullas verò maculas hinc inde spargi putant; quod non accidit in scorbuto, in quo quidem etiam color cutis aliquomodo mutatur, verum non ita insigniter, præcipuè in oculis, ut in ictero nigro, sed potius maculæ quædam hinc inde in cruribus, dorso, & brachiis efflorescunt. Verum enim verò maculæ non in omnibus scorbuticis necessariò apparent: contra rationi consentaneum, à nigro humore, qui in totum corpus in scorbuticis diffunditur, totius corporis colorem in nigrum mutari posse, non aliter ac in iis, qui aliàs ictero nigro laborant: & experientia id confirmat. Vidi ipse foeminam corporis colore, cum sana esset, florido, cui, cum post quartanam scorbuto laboraret, totius corporis color ita in nigrum mutatus est, ut vix eandem esse cognosceres. Itaque etiam si omnem icterum nigrum antiquorum scorbutum non dixerim; tamen icterum nigrum cum scorbuto coniungi hodie experientia docet; & olim etiam coniungi potuisse, impossibile non fuit. Nonnulli ob colorem hunc, quo scorbuticorum corpus tingitur, etiam μέλαν αλφς, seu vitiliginis nigræ nomen scorbuto, ex Galeno, 3. de sympt. causs. cap. 3. accommodant. Verum eadem huius ratio est, quæ icteri nigri. Etsi enim ab humore melancholico hoc vitium proveniat, & cum scorbuto coniungi possit: tamen non necessariò scorbutum coniunctum habet.

An vitiligo nigra.

An magni lienis Hippocratis.

Langius, lib. 2. epist. 14. & Balduinus Ronssseus, in lib. de magn. lien. Hippocr. ut & alij Medici plurimi ab Hippocrate scorbutum descriptum esse putant, ubi de morbis lienis, & præcipuè magnis lienibus agit, de morb. intern. 2. prædift. 2. prognostic. quorum & Celsus mentionem facit,

facit, lib. 2. cap. 7. & lib. 4. cap. 9. & Cælius Aurelianus, lib. 3. Chronic. cap. 4. Ab iis autem dissentit Vvierus, in obseru. de scorbut. qui Hippocratem, in fine lib. 2. prorrhetic. dum de magnis lienibus agit, affine quidem malum scorbuto descripsisse, non tamen ipsum scorbutum putat. Hippocratem enim docere, quod eodem tempore vtrumque symptoma in liene magno non conspiciatur, sed tibiarum vlcera tum demum subsequantur, quando humor ille melancholicus & acris non fertur sursum ad gingiuas, vel sanguinis eruptione euacuatur, verum ad tibias subfidet, eas exulcerat; & cicatrices nigras relinquit. In scorbuto verò simul gingiuas putrescere, & foetere, & tibias lituris, ac maculis liuescere.

Verum enim verò Langio, & Ronfleo hîc assentire malo. Quæ enim Hippocrates de magnis lienibus habet, omnino optimè scorbuto quadrant. Ita enim Hippocrates, lib. αὐτὸ τῶν ἐν τῷ πλάτῳ, secundum lienis morbum describit: ἡ γαστήρ φουσῶται. μετὰ δὲ καὶ ὁ σπλῆν ὀιδίει, καὶ σκληρὸς ἐστὶ. καὶ ὀδύναι ὀξείαι ἐμπύκναισινες τὸν σπλῆνα, ἡ δὲ χροίη πρίπτει, καὶ ὀρεῖται μέλας, ἔπωχρῶ, σιδουειδὴς, καὶ ἐν τῷ στήθει (ita enim legendum, vt ex loco sequenti & ipsa morbi natura patet) κακὸν ὄζει, καὶ τὰ ἔλα κακὸν ὄζει: καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ὀδόντων ὑφίσταται, καὶ ἐν τῷ κνήμῳ ἑλκίαι ἐκρηγνῆται, οὐκιάπερ ἐπιουκνίδες. τὰ δὲ γῆλα ἐπύκναισιν, καὶ ἡ κόπρῃς ἐν τῷ ὑποχάρει. Venter inflatur, postea verò etiam lien intumescit, & durus est, ac dolores acuti in splenem incidunt. Color etiam mutatur, & niger conspicitur, pallidus, & qui malicorij speciem referat; & ex ore malè olet, & gingiue malè olent, eaque dentibus discedunt, & in tibiis vlcera, veluti pustulæ nocturnæ, erumpunt, membra verò extenuantur, & stercus per alium non demittitur. Et in fine lib. 2. prorrhetic. ἔλα δὲ πονηρὰ καὶ στήθεα δυσώδεα, οἷσι σπλήνες μεγάλοι. ὀκόσοι δὲ ἔχουσιν σπλήνας μεγάλους, μήτε αἰμορραγίαι γίνονται, μήτε στήθεα δυσώδεα, τετίων αἱ κνήμαι ἑλκίαι πονηρὰ ἔχουσιν καὶ ἔλας μέλαινας. Quibus lienēs magni sunt, iis gingiue vitiantur & os graue olet: quibus autem lienēs magni sunt, neque sanguinis eruptiones contingunt, neque os graue olet, ὃ in tibiis mala vlcera habent, & nigras cicatrices. Quæ omnia tam exactè scorbuto quadrant, vt planè

planè ignotus ipsi fuisse non videatur. Et si in Arabia felici, vt antea dictum, & postea dicetur, ex victus ratione hic morbus generari potuit, cur non alicubi etiam in Græcia produci ex simili causa, & Hippocrati innotescere potuerit? Etsi forsan eius natura ipsi tam nota non fuit, vt est hodie Medicis iis in locis, quibus scorbutus vernaculus est. Sicut & hodie quandoque Italici, & Gallici, quibus rarior est, offertur; nec tamen semper statim agnoscitur, vel hoc nomine describitur. Exemplum huius rei nobis præbet Medicus doctissimus, Carolus Piso, in *lib. de morb. ex proluvie serosa*, qui, *obser. 74. 75.* Monachos quosdam ægrotantes describit, quos si quis cum iis, quos Eugalenus describit, & qui passim curandi occurrunt scorbutici, conferat, vix ouum ouo tam simile est, ac morbus ille scorbutus; nec tamen scorbuti nomine à Carolo Pisone describitur, procul dubio quod scorbuti nomen in Lotharingia non satis notum est. Neque necessarium est, quod vult Vviersus, vt in magnis lienibus semper stomacace cum scelerybe coniuncta sit; cum sanguis ille impurus scorbuti causa nonnunquam ad superiora solum repat, & gingiuas corrumpat; nonnunquam ad inferiora descendat, & maculas, ac vlcera in cruribus, ac scelotyrben excitet; nonnunquam tanta copia coaceruetur, vt totum corpus occupet, vbi maculae, & lituræ non solum in cruribus, sed & in brachiis, ventre, ac tergo conspiciuntur. Sunt enim, vt postea, *cap. 5.* dicetur, mali huius quidam gradus, & pro temporis, ac loci varietate, & præcipue secundum causæ copiam vel prauitatem, differentia; atque ipsa testatur experientia, nonnullos citra maculas, & lituras in cruribus tantum gingiuas vitiatas, & os graueolens; alios, ore & gingiuis saluis, crura maculis & lituris, quandoque & vlceribus foedata habere, alios vtrumque pati.

*Anileos
bamati-
tes.*

Non solum autem sub magnis lienibus, sed & in eod. *ἐν τῷ μεγάλῳ πλῶνι*, lib. Hippocrates, dum *ἐν τῷ αὐτῷ* describit, ipsum scorbutum egregie delineasse videtur. Ita autem Hippocrates: *Morbus per Autumnum incipit, in eoque hæc accidunt. Ex ore malè olet à dentibus, & ab iis gin-*
giuæ

giæ abscedunt, & ex naribus sanguis fluit; interdum verò in cruribus ulcera erumpunt, & alia sanescunt, alia emergunt, & color niger fit, & cutis tenuis. Verùm cum addatur, *ἡ περιπατεῖν πρόθυμος*, quod verterunt, ad deambulandum, & laborandum promptus, atque hæc duo symptomata scorbuticis non conueniant; cum è plurimis vix vnus scorbuto, laborans reperiatur, qui ad deambulandum, & laborandum promptus sit: ea de caussa hanc descriptionem scorbuto conuenientem negant Balduinus Ronseus, & Vvierus.

Verum enim verò cum cætera omnia exactè scorbuto quadrent, id, quod additur, ad deambulandum, & laborandum promptos esse, nec scorbuto conuenit, nec illi, quem descripsit Hippocrates affectui quadrare videtur. Cum enim vlcera in cruribus habeant, ad ambulandum, & laborandum prompti esse non possunt. Et cum Hippocrates dicat, conuoluulum sanguineum cætera quidem eadem, quæ prioribus contingunt, pati, de priori autem conuoluuli specie scribat; crura grauius esse, & si deambulent, tremere, ac si per accliuem locum iter faciant, crebrò admodum spirare, & anhelare: certè ad deambulandum prompti esse non poterunt, qui laborant ileo hæmatite. Ideoque nonnulli in textu negatiuam particulam, *ἢ*, omissam esse, & legendum censent, *ἡ περιπατεῖν ἢ πρόθυμος*, ad deambulandum, & laborandum minimè promptus; atque ita tota hæc descriptio scorbuticis exactissimè quadrat: Confirmat istud alter locus, in eodem lib. de intern. affect. vbi paulò antè de morbo Regio secundo Hippocrates ita scribit: *ὅτι πρόθυμός ἐστι πρὸς τὸ περιπατεῖν, ἢ φοιτῆν, ἀλλ' ὡς τῆς ἀσθενείας αὐτῆς τὰ σέληα ὑποφέρειται*. Ita enim legendum puto. Quomodo enim in hac corporis constitutione, ac vbi præ imbecillitate crura labascunt, æger ad ambulandum promptus, & alacer esse potest? Atque ita legendum esse etiam Celsus, qui fideliter Hippocratis sententias vertit, docet, qui scribit, lib. 4. cap. 9. in intenta ambulatione, cursûque dolorem & quandam difficultatem accidere.

Et nomen Ilei tam commodè affectui huic competit, quam

quam nomen *schorbuck*, quod tormina, seu rupturam ventris significat. Etsi enim Ileos plerumque intestini tenuis affectum significet: quandoque tamen etiam de doloribus, & torminibus, quæ in ventre, & secundum hypochondria accidunt, accipitur, ut ex Hippocrate & Galeno, *lib. 3. epid. com. 2. t. 6. & 3. aph. 22. & de sympt. differ. cap. 4.* videre est. Hæmatites verò ab αἱματῖται, quod est cruento, vel sanguine profluo, dicitur; quod scorbuticis non vno nomine competit: cum sanguinem atrum nonnunquam copiosè vomitu, imò interdum per aluum, & os reiiciant; iisdemque cum sanguis ex naribus fluere soleat, tum gingivæ sint cruentæ, ac ulcera cruenta in tibis excitentur. Imò quandoque è cruribus sanguis effluat, sicut eius rei raram quidem, sed notatu dignam historiam ante aliquot annos in custode templi ad arcem hîc siti observavi. Ei scorbuto laboranti, cum delirio leni & non tumultuoso, vena in medio ferè crure aperta est, quæ sanguinem satis copiosum per aliquot dies fundebat, ut à chirurgo sisti non posset, atque ea de causa in consilium adhibitus sim, etsi vix vestigium, & via manifesta, unde sanguis efflueret, visui appareret.

An Ga- Neque etiam aliis Græcis Medicis videtur fuisse pla-
leno P. nè incognitum hoc malum, quanquam forsàn, ut rarius,
Ægineta ita exactè ipsis perspectum non fuerit, & propterea pec-
& Auicenna culiare & vnum nomen ei non indiderint. Certè à scor-
bit cogni- buto non procul abfuisse videtur morbus, quem Gale-
gus. nus, *2. de natur. human. t. 3.* describit: *Qui in Oeno urgente,* inquit, *fame vescebantur leguminibus, cruribus vacillantibus,* qui verò erua edebant, horum genua dolor infestabat. Paulus Ægineta, *lib. 3. cap. 49.* his, quibus lien induratur, os graueolens fieri, gingivas corrodi, & ulcera in cruribus cicatricem non admittentia excitari scribit. Auicennas quoque, *lib. 3. fen. 15. tract. 2. cap. 5.* satis clarè eundem delineasse videtur, dum ita scribit: *Et quandoque denigratur lingua ex duritie splenis, & sentitur durities eius absque rugitu, cum premitur, nisi aggregetur ei inflatio, & non est cum ea febris inseparabilis, imò quandoque est non secundum ordinem: & quandoque multiplicatur cum ea ulcera crurum,*

& corroduntur dentes ac gingivæ propter grossitudinẽ sanguinis, qui descendit in ulcera crurum, & corruptionem vaporis, qui descendit in omnes partes gingivarum, & quandoque est in ulceribus crurum crisis eius. Et si enim durities lienis in scorbuto necessario semper non adest: tamen ubi reperitur, & quidem cum accidentibus ab Avicenna descriptis, scorbutus vix aberit. Nihilque refert, quod nomen scorbuti apud hos autores non exstet. Neque enim de nomine hoc, quod Septemtrionalibus hisce regionibus saltem vsitatum fuisse, & esse facillè conceditur, sed de re, & morbo ipso est quæstio, sub quocunque etiam nomine eum proposuerint. Neque id satis firmum est, quo nonnulli euincere volunt, scorbutum antiquis planè incognitum, quod scilicet nemo veterum macularum mentionem fecerit, quæ sint infallibile scorbuti indicium, ut quando apparent in cruribus, Medicus non dubitet de scorbuto. Etenim non semper apparent maculæ, etiam in iis regionibus, ubi scorbutus familiaris: & variant symptomata pro regionum, & corporum varietate. Neque tamen Hippocrates maculas planè præterisse videtur, cum colorem crurum nigrum fieri dicit, quæ sunt maculæ illæ nigræ.

Est verò scorbutus regionibus Septentrionalibus, & Quibus maris Balthici accolis, iisque, qui Germanico Oceano *regionibus sit* adiacent, & Saxonix inferiori, puta Hollandix, Selandix, Flandrix, Brabantix, Daniæ, Sueciæ, Norvvegiæ, *endemi-* Islandix, Frisix, Vvestphalix, Pomeraniæ, & finitimis *mus.* populis malum endemium, & vernaculum. Nam cum aëre, & victus ratione ea utantur, quæ, ut mox dicetur, ad scorbutum generandum est aptissima, non potest non ipsis esse familiare. Germaniæ verò superiori, ut & Italia, Galliæ, ac Hispaniæ ferè incognitum. Suspiciatur quidem Platerus, luem hanc, cum sit contagiosa, potuisse ex procul diffitis regionibus, quas per maria navigantes hi populi nostro seculo ad extremos terræ fines perlustrarunt, ubi fortè familiaris est, contagio per nautas in loca hæc mari-vicina primum peruenire, ut lues Indica ab Indis primum in maritima circa Neapolim loca translata toti Europæ

Europæ innotuit. Verum suspicione hac opus non est; cum non nuper, & ante paucos annos in hisce locis morbus hic innotuerit, sed iam Cæsaris Germanici tempore, & olim, ut etiam ex Olao Magno patet, in iis viguerit; & causas huius mali domi habent hi populi, ut aliunde id transportare opus non fuerit. Neque etiam navigationes hactenus docuerunt, morbum hunc in dissita aliqua ultra mare regione esse endemium, sicut lues Venerea in India: Sed hoc potius obseruatum, eum à nautis ex his locis in alia quandoque transportatum fuisse.

Impossibile tamen non est, in aliis quoque regionibus eum generari, si scilicet locus sit maritimus, & vliginosus, vel alius, vbi rarus salubris aquæ potus, vel aër, aut victus ratio praua causam huic malo suppeditant. Sicut in Arabia felici olim grassatum fuisse hunc morbum refert Strabo, in fine lib. 16. *Geograph.* Cum enim sub Augusto Cæsare in Arabiam exercitum Romanum duxisset Ælius Gallus, in ipsa expeditione relinquere eum coactus est in albo Vico, maximo Nabathæorum Emporio, vbi æstatem, & hyemem transigere oportuit, ut reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum vitiis, quæ *σμηλαία* & *σπελατόρβη*, eiusque loci *ἐπιχώρα περὶ ἡμῶν* nominat, exercitus tentabatur, quorum illud circa os, hoc circa crura resolutionem quandam fuisse, ab aquarum, & fructuum usu prouenientem, scribit Strabo. Ita Roderic. à Fonseca, *consult.* 2. refert, Lusitanis, qui primi Orientalem Indiam nauigando inuenerunt, cum in promontorio quodam aquam fluminis cuiusdam bibissent, gingiuas ita intumuisse, ut os eas vix caperet. Nisi forsan Scorbutum ex victu nautico contraxerunt, qui se in promontorio illo primò tumore gingiuarum detexit. Ut ita quocunque in loco causa huic malo generando, & præcipuè victus ratio suppetit, ibi generari possit Scorbutus. Sicut & hodie non solum in Germania inferiore, sed & in Misnia, Bohemia, Moravia, Silesia, Borussia, Hassia, & locis finitimis non rarò reperitur: Imò quandoque etiam in Italia, Gallia, Lotharingia, & aliis regionibus, ut ex Eugaleno, P. Foresto, Roderico Fonseca, Carolo Pisone

Pisone videre est: cum nusquam non in diæta peccetur, & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης, ut ille ait, ποικίλα νοσήματα pariat, & si ratio diætæ sit φάυλη, καὶ φλόγραι, cum alij morbi, tum pro errati ratione etiam Scorbutus generari possit. De Scorbuto in Misnia grassante ita scribit Georg. Fabricius, lib. 2. annot. *Urbs Misnæ, sub historia anni 1486.* grassatus est, inquit, hoc anno novus & inauditus in his terris morbus, quem naturæ Saxoniarum vocant *den Scharbock*, qui est inflammatio (alij legunt inflatio) in membris partium carnosarum, cui quò celerius adhibetur medicina, eò citius malum restringitur. Sin mora accedit paulò tardior, sequitur membri affecti mortificatio, quam fiederationem, nostri Græci σφάκελον dicunt, ultimum gangrænæ malum. Nam caro ab ossibus defluit & continua quoque è lue corrumpuntur. Fuit idem morbus contagiosus multorum mortalium graui periculo.

Neque hic ad aliquam singularem regionis proprietatem ab astris, aut Natura impressam confugere opus est. Sufficiunt causæ illæ, quæ mox enumerabuntur, victus ratio, & similes. Quæ cum maris Balthici accolis, & Germaniæ inferioris incolis sint vernacula, & omnes in iis concurrant, mirum non est, quod hic morbus iis maxime est familiaris. Aliis verò in locis, quibus Scorbutus ignotus, etsi vna harum causarum competere videatur, alia tamen deest. Veneti quidem in stagnis & paludibus maris Adriatici habitant: verum victu longè alio, quam Saxones vtuntur. Tartari quidem, & Arabiæ montanæ incolæ, aliique multi victu prauo, & inordinato vtuntur: veruntamen non eo, quo maris Balthici, & vicinarum regionum accolæ, quibus carnes sale, & fumo indurata, pisces salsi, vel fumo aut frigore exsiccati victum familiarem præbent, neque aëre simili, neque aquis eiusmodi paludosis vtuntur.

Atque ita Germanici, & Suecici Oceani, Balthicique sinus accolis, & finitimis populis Septentrionalibus Endemius quidem est & ἐπιχόρηος hic morbus: aliis verò in locis, vbi rarius, & non ex communi, sed sua cuique, & priuata quadam victus ratione contrahitur, in nume-

*Quando
Epidemius.*

rum ἢ ἀσπράδων referri potest. Imò quandoque inter Epidemios morbos referendus; cum seu ex victu prauo communi, seu ex aëris constitutione humida & vliginosa plurimos simul in eadem regione inuadit, aut multò frequentius, quàm alià conuenit, grassatur: id quod Rombert. Dodon. in obseru. med. cap. 33. anno 1556. apud Brabantos accidisse scribit. Nam cum propter validam famem secalis corrupti ex Borussia aduecti vsus esset, non pauci à Scorbuto malè habere cæperunt. Idem annotauit Forestus, & simile quid anno 1562. accidisse refert, lib. 10. obs. 12.

*Morbore
& symptomatum
in Scorbuto
cogeries.*

Esti autem malum hoc hodie satis cognitum, & plurimis locis familiare quasi est: tamen in quo eius natura consistat, non ità planum est; cum maxima morborum, & symptomatum in eo concurrat congeries. Adest enim sæpe Lienis intemperies, eiusdem, & venarum portæ obstructio, soluta vnitas, & vlcera crurum, magnitudo modò aucta, modò imminuta: symptomata plurima in facultatibus penè omnibus læsis, & qualitatibus mutatis; ipsisque excretis non bene se habentibus. Et tanta omnino morborum, & symptomatum farrago in hoc affectu concurrit, vt vix alius sit tam πολύμορφος, & qui sub tot morborum speciebus latitet, ac Medicos, etiam cum cauisse maximè videntur, sæpe decipiat & deludat. Neque enim gingiuarum vlcera, & oris foetor, dentium vacillatio, & crurum maculæ, atque vlcera, vel illa σπυλοτόβρη statim, ac semper apparent, neque vbi apparent, solùm conspiciuntur, sed & dolores in cruribus ὀστέοι, nausea, ac vomitus, ἀπεφία, alui nunc constipatio, nunc fluor, & dysenteria, sputum copiosum & perpetuum, dolores vagi, cardialgia, & anxietas, lipothymia, febrium varia genera, deliria, conuulsiones, paralysis, hydrops, arthritis, pleuritis, erysipelata, varia vlcera, & alia. Non tamen idem morborum, & symptomatum in omnibus concursus, sed in hoc ista, in illo alia, in hoc plura, in alio pauciora apparent; quæ tamen omnia ab vna causâ variè disposita, & ad hanc, vel illam partem ruente ortum habent. De quibus omnibus præ cæteris

cæteris diligenter egit Seuerinus Eugalenus, in suo de Scorbuto tractatu, qui prolixè omnes morbos, & symptomata, quæ Scorbuto coniungi solent, descripsit, & Scorbutum ita depinxit, ac in lucem produxit, vt iam amplius laterè facilè non possit. Et dicentur de hisce plura postea de signis. Itaque cum ex tam multis, iisque diuersi generis, & diuersas partes occupantibus morbis, & symptomatibus quasi componatur Scorbutus; humoris verò, qui proxima omnium causa est, natura planè cognita non sit, vna, & perfecta definitione naturam eius exprimere si non impossibile, tamen difficile est. Ne tamen sine definitionis luce in hoc tractatu versemur, qualem possumus, afferemus, & ita commodissimè Scorbutum describi posse putamus. *Scorbutus est praua & occulta qualitas, seu dispositio, toti corpori, præcipuè verò visceribus nutritioni dicatis impressa, ab humore melancholico crasso, seroso seu ichoroso, peculiari modo corrupto orta; cum spontaneæ lassitudinis, & grauitatis, in cruribus præcipuè, sensu, pectoris angustia, & respirationis difficultate, gingiuarum corruptione, & oris graueolentia, ac maculis purpureis in cruribus in primis, aliisque morbis, ac symptomatibus plurimis ab eadem causa pendentibus, coniuncta. Seu, praua quedam corporis nutritio vel cachexia, ab humore melancholico peculiari modo corrupto orta, coniunctam habens crurum debilitatem, maculas, gingiuas tumidas & sanguinolentas, dentium laxitatem, & plura alia symptomata.*

Scorbuti
definitio.

CAPUT II.

De Subiecto & causa Scorbuti.

Ed vt ista clariora fiant, & Natura Scorbuti penitus, quantum possibile, cognoscatur, duo in primis declaranda sunt: Humoris Scorbutum producentis natura, & generationis modus; ac morbi, & symptomata, quæ Scorbutum comitari solent.

Et prius quidem vt rectè expediatur, natura humoris Scorbutici à prima origine inquirenda.

E cibo in ventriculo chylus fit: chylus in ventriculo elaboratus per venam portæ dictam ad Epar, & Lienem

In primis
vis col-
luuiis

*vitiosorum
humorum
multorum
morborum
caussa
contine-
tur.*

deducitur, vt ibi in sanguinem totius corporis alimentum conuertatur. In quibus sanè coctionibus si omnia se rectè habeant, id ex totius corporis commodo est. Verùm quia plerumque cum ob errata, quæ in victu committuntur, tum ob partium debilitatem coctiones hæ, & quæ iis coniunctæ sunt, excrementorum separationes non rectè perficiuntur, humorum vitiosorum sæpe colluies tanta cumulatur, vt à destinatis à Natura receptaculis tota capi non possit. Ac tum humores superflui & vitiosi in partes vicinas, mesenterium, & pancreas protruduntur. Partes enim hæ non solum laxiores sunt, sed & plurimas glandulas, quarum caro *συνφωδισέπα*, & bimbula, obtinent, & totius corporis quasi sentina sunt. Recipit eosdem & Omentum, ac cavitates illa in sinistro hypochondrio sub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viscerum connexu orta, & exitum non habens, sed ita conclusa, vt aquam quoque & flatum continere possit, ab Hier. Fabricio de Aquapendente, in *historia seu structura omenti*, luculenter descripta, nec Hippocrati ignota, qui 7. Aph. 54. scribit: *Quibus inter ventriculum & septum transversum pituita concluditur, & dolorem adfert, in alterum ventrem viam non habens, iis per venas in vesicam versa pituita morbi fit solutio.* Atque hoc in loco vt morbi hypochondriaci sedes, sæpe hæret, ita non raro Scorbutus ex illius morbi causa peculiarem corruptionem ulterius sortita inde oritur. Cavitatem enim illa natura interdum simul vitur ad recipiendos superfluos humores, pituitosos, crassos, limosos, serosos & aquosos, melancholicos, atros, flatusque etiam. Et quidem ex tribus membris in illam cavitatem excrementa ista transmittuntur, ex liene, epate, ventriculo. Ac sæpe in Anatomia obseruatum, marsupium & hanc omenti cavitatem nunc aquoso, nunc atro humore refertam fuisse. Flatum etiam in ea contineri extra dubium est, ob quos, cum abdomen comprimitur, aut venter attollitur vel deprimatur, sonus manifestus percipitur. Nonique studiosum, qui quoties manu sinistrum hypochondrium comprimit, manifestus sonus etiam ab adstantibus percipitur. In his nimirum locis

cholera,

cholerae, melancholiae, diarrhoeae, dysenteriae, cachexiae, atrophiae, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum causas se deprehendisse, rectissime Fernelius, lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 7. scribit. Imò ex vitiosis humoribus in hisce locis cumulat-
 tis, præter enumerata mala, alia plurima, utpote scabies, maculae, ulcera, & tumores varij, arthritis, paralysis, convulsiones, ventris tormina, dolores varij, & vagi in corpore ortum habent, ut ferè nihil morborum in corpore sit, quod non ab excrementis in hisce locis cumu-
 latis provenire possit. Cum enim sentina ista corporis *In totum corpus* plena est, pars vitiosorum humorum non pauca venae ca-
 uae, & arteriae magnae communicatur, per quarum ramos *per venas & arte-*
 postea in totum corpus distribuitur, & prout constituta, *rias di-*
 ac disposita est, ac in hanc, vel illam partem à Natura *stribui-*
 protruditur, nunc hoc, nunc illud mali ac morbi genus *tur.*
 excitat. Atque ita rem se habere experientia confirmat, ac in demortuis sæpe (cum in viventibus causa mali satis deprehendi non potuerit) in mesenterio ulcera sordida & abscessus deprehensi sunt, è quibus nunc febres acutae, cum sanguinis nigerrimi vomitu, & per aluum excretionem copiosa, cum animi deliquiis; nunc epate, liene, & intestinis salvis ventris tormina intolerabilia, & tandem mors; nunc nausea, vomitus, melancholia, cachexia, atrophia; nunc dolores Colicis similes, urinae purulenta; nunc perpetuae vigiliae, lipothymiae, sudores frigidi, & similia mala originem habuerunt.

Facit ad istorum in mesenterio vitiosorum humorum coacervationem, imprimis Lien, dum suum officium non facit; lienque generationis horum prauorum humorum plerunque præcipua causa est, mesenterium ac vicina loca receptaculum & sedes, ac in hisce locis morborum & symptomatum, quae scorbutum comitantur, causa quaerenda est. De quo parte 4. cap. 5. dictum. Sed ut ad Scorbuti naturam explicandam propius accedamus, quamnam sit humoris Scorbutum producentis natura, quo in loco, & quomodo generetur, explicandum. Primò autem hoc præsupponendum, coctiones, quibus alimentum corpori

Cibi in coctione rarefunt & spirantur.

nostro alendo idoneum elaboratur, idque ab inutilibus, & excrementitiis partibus secernitur, quadam quasi fermentatione, & *πνευματώσει* (liceat hisce vocabulis uti) perfici, quibus, quæ antea erant crassa, & fixa, rarefiunt, spiritualescunt, ut sic dicam, & ut Chymicorum termino utar, volatilia redduntur, perficiuntur, & ab excrementis suis liberantur, ut eò facilius corpori nostro non solum assimilari, eique utile, & purum alimentum suppeditare, sed & spiritibus materiam præbere possint. Apparet hoc etiam in alterationibus fructuum. In maturacione enim, quæ primò erant austera, & acerba, ac omnino fixa, & spirituosi ferè nihil obtinebant, omnia dulcescunt, & partes illæ longè subtiliorem, & spirituosiore, ut sic dicam, naturam induunt, ut ex iis spiritus etiam *φλογιστός* elici possit, qui ex immaturis non poterat. Multò verò magis apparet hoc in fermentatione ea, quæ in musto, cereuisia, & succis è piris, & pomis, aliisque fructibus expressis accidit, è quibus ante fermentationem nihil ferè spiritus, post fermentationem verò is satis copiosus elici potest. Eademque omnia ante fermentationem cruda, ac impura, ac proinde minus salubria sunt, facibus nimirum adhuc permixta, & in quibus calori nostro plurimum laborandum est: Vbi autem fermentantur, cum excrementis suis quasi pugnam ineunt, spiritualescunt, *μεταρρίζονται*, ut Hippocrat. 3. de vict. rat. in acut. tract. 38. loquitur, rarefiunt, & in maiorem molem attolluntur, atque exaltantur, ac finita fermentatione facibus subsidentibus longè subtiliora, puriora, & spirituosiora redduntur. Idem in pane videre est, qui si fermentetur bene, & ipse rarior redditur, atque ad coctionem longè aptior est, quàm non fermentatus. Et quidem cibos, dum coquuntur, & ut alimentum corpori fiant, elaborantur, attenuari, rarefieri, & (liceat sic loqui) spiritualescere quasi, ita evidens est, ut doctiss. Planerus in eam venerit sententiam, *lib. 2. meth. med. cap. 4. p. 72.* cibum, & potum in ventriculo in halitus resolui, qui in venas mesaraicas subeant & inhalent, ibique in speciem sanguinis concretione quadam mutantur: id quod disputatione quadam peculiari

liari se demonstrasse scribit. Neque solum alia alimentis & potus partes hoc modo raræ & volatiles quasi in corpore nostro redduntur, sed & ipse sal, qui alimentis inest, & cum iis assumitur, ex fixo volatilis, spiritualis quasi, & animalis redditur. Atque his quiuis, qui salem volatilem è cornibus, & ossibus animalium, ex sanguine, & vrina destillando elici vidit, non ita difficulter fidem habebit.

Itaque dum omnia sese rectè in corpore habent, alimenta in ventriculo resoluuntur, partesque ad alendum inutiles secernuntur, & per aluum excernuntur: quæ verò ad alendum vtiles sunt, propria ventriculi, & intestinorum vi elaborantur, & naturæ humanæ consentaneæ redduntur. Cum verò eam formam, & similitudinem, quam cum corpore alendo habere debent, in ventriculo, & intestinis adipisci non possint, ad iecur, tanquam sanguinis officinam, amplius elaborandæ mittuntur. Vt autem sanguis purior in Epate elaboretur, crassiores chyli partes, mediante sero copioso, quo diluuntur, & ad fluxum ac motum aptiores redduntur, à liene auertuntur, & attrahuntur; qui tamen & ipse crassum illum chylum pro sanguificandi facultate qua præditus est, quantum potest, elaborat, & in sanguinem sibi, & vicinis partibus vtilem, & commodum mutat: quod verò planè corpori alendo inutile est, per destinatas à natura vias expellit, vt lib. 1. Instit. cap. 9. pluribus hac de re egimus.

Atque hæc omnia si rectè, & decenter in corpore perficiantur, homo bene valet: si verò (vt generationis Scorbuti modum breuibus comprehendam) ob viuendi rationem incommodam, & crudum, crassum, ac prauum victum multa alimenta à ventriculo, à iecore, & à liene, vt appellat Hippocrates, tanta copia assumantur, vt à corpore, alias etiam sano, & forti, ac vi coëctrice pro viribus in iis conficiendis laborante, omnia satis concoqui, & ab excrementitiis partibus liberari non possint, & chylus multis partibus crassis, ac tartareis, vt à Chymicis appellantur, abundans, ad viscera secundæ coëctioni destinata perueniat, accidit, vt partes illæ crassæ, salæ, fixæ, nec

Crassiores chyli partes à liene attrahuntur.

Generationis Scorbuti modus.

omnes à liene attrahi, nec satis elaborari possint. Atque ita coctio, & *πνεύματος* illa, qua omnia alimenta fermentari, & quasi spiritualescere debent, impeditur, & partes cibi crassæ, salque esculentus, & fixus tartareus copiosè cum cibis ingestus crassam suam, & fixam naturam deponere, ac rarefieri, volatilis, ac animalis reddi, vt debebat, non potest, & partes impuræ, inutiles, ac tartareæ ab vtilibus, & puris probè separari nequeunt. Unde viscerum coctioni secundæ dicendorum facultas tandem oneri & copię humorum istorum crassorum succumbit, paulatimque debilitatur, ac in dies ad alimentorum coctionem, & elaborationem ineptior redditur, vt nimiam humorum crassitiem & deficientem *πνεύματος* corrigere non possit. Quod vitium atque id, quod in rarefactione & attenuatione humorum deficit, quomodo vnica voce exprimi possit, non planum est: & proinde de nomine, modò de re constet, cum nemine litigabimus. Remb. Dodonæus, in *praxi Med. de magn. lien.* & cum eo Cl. Dn. D. Gr. Horstius *μέλυσιν* siue cruditatem appellat, & eam proximam huius morbi causam esse dicit.

Sal ergo ille fixus, ac tartareus, & partes chyli crassiores, cum omnes à liene attrahi, & elaborari, atque ab Epate sine incommodo attrahi non possint, vtpote quod subtiliores tantum chyli partes, tanquam sibi familiares, & sanguini bono generando aptiores naturaliter appetit; neque etiam ob copiam, & ineptitudinem à Natura omnes expelli possint; in primis viis hærent, & in venarum mesaraicarum, ac portæ ramis, adeoque ipso mesenterio, pancreate ac omento subsistunt, ac propter causæ, quæ talibus humoribus materiam suppeditare solet, continuationem, quotidie augentur, hisque salis, crassis, & fixis humoribus alij crudi, & vitiosi humores quiniis coniunguntur, & permiscuntur, & ab iis hisce in locis detinentur; atque ita tartareorum, vt Chymici appellant, humorum colluies in primis viis coaceruatur.

Detenti autem hi humores in hisce locis, & hac quasi corporis sentina diutius, vltius corrumpuntur, & variis hypochondriacis affectibus causam præbent, vsque dum tandem

tandem prauam, ac contagiosam, & Scorbuto peculiarem dispositionem acquirant. Humores hoc modo corrupti, & Scorbuticam dispositionem adepti, etsi aliquandiu in primis viis delitescant: tamen ubi tandem magna eorum copia coaceruatur, adiuuante imprimis, & motum promouente seroso humore, quo diluuntur, ad Epar deferuntur, eisque *αἰματώδεις* sæpe vitiant, & in venas, ac arterias effunduntur, ac cum sanguine permiscentur, eumque inquinant, & cum eo in varias corporis partes, etiam in musculos, tendines & articulos diffunduntur, ac varios morbos, & symptomata, pro partium, à quibus recipiuntur, varietate excitant.

Extra enim in habitu corporis extra venas effusi, cum neque corpori assimilari, & apponi, neque exire commode queant, ibi detenti partium nutritionem impediunt, corpus grauant, ac lassum reddunt, vel hinc inde moti dolores vagos excitant. Ad gingiuas falsi huius & corrupti humoris portio missa mollem earum, & teneram carnem in laxum tumorem attollit, tandemque acrimonia sua eas arrodit, vnde pruritus in gingiuis sequitur, earumque caro leui suctione, & attritu sanguinem effundit, flaccescit, exulceratur, ac putrescens à dentibus abscedit, & grauem odorem de se emittit, ipsique dentes vacillant, & ex ore excidunt. Quæ verò pars ad inferiora corporis per venæ cauæ crurales ramos à natura propellitur, per capillares venas, mediante sero, ad superficiem cutis cum sanguine detrusa, maculas nunc rubras, nunc purpureas, aut huiusmodi excitat, vel ad tendines, & ligamenta, ipsosque musculos delata crurum grauitatem, lassitudinem, & imbecillitatem excitat, & partes has vel laxat, vel ibi diutius hærens à sero, quo diluebatur, deserta, exsiccatur, & induratur, vnde tendines rigidi redduntur, cruræque motu priuantur & ambulandi impotentia, paralyseos quandam speciem mentiens, excitatur. Ad alias quoque partes delata dolores, tumores, erosiones, & sexcenta alia, quæ Eugalenus omnia diligenter enumerat, producit, de quibus postea plura dicentur.

*Morborū
& Symptomatiū
scorbuti-
corū ge-
neratio.*

Scorbutica colluvies ubi generetur.

Subiectū scorbuti.

E quibus etsi colligere facile sit, & quod Scorbuti subiectum, seu locus potius sit, vel sedes materiæ Scorbutum excitantis, & quis humor sit, à quo Scorbutus habet originem, & quomodo generetur: tamen ut Scorbuti natura manifestior fiat, de singulis in specie dicendum. Et primò quidem Scorbuti subiectum quod attinet, dum de subiecto Scorbuti agimus, non intelligimus hic partes corporis humani, quæ symptomata, & morbos Scorbuticis familiares patiuntur; cum nulla ferè corporis pars sit, quæ non mali aliquid in Scorbuto pati possit; etsi nunc plures, nunc pauciores afficiantur, prout malum vel recens vel antiquum est: sed colluviei illius Scorbuticæ, & humorum vitiosorum, qui symptomatum & morborum in Scorbuto causa sunt, fontem, & sedem inquirimus. Atque subiectum duplex statuimus, fontem, & locum, in quo generatur, & sedem, in qua generata continetur.

Fontem primò huius colluviei quod attinet, hanc nisi è contagio contrahatur, mesenterium, & primas corporis vias, seu venæ portæ ramos, quæ illas perreptant, sedes esse statuimus. Etsi enim rarò accadat, ut sine lienis actione læsa Scorbutus excitetur, & plerumque humorum vicinorum pravorum, & corruptorum contactu & ipse afficiatur, & labem contrahat: tamen quandoque saluus est; & ipse in cadauere Scorbuto extincti aperto omentum quidem totum ferè putridum, & corruptum, in liene verò nihil, quod, quantum ad sensum, culpari posset, deprehendi; & in quodam Hollandiæ Præside, Scorbuto laborante, magis Epar, quàm Lienem affectum fuisse Forestus, *lib. 20. obs. 11.* annotavit. Etenim licet Lien sanus, ac saluus sit: tamen si chylus sæculentus falsis, ac tartareis excrementis, & superfluitatibus scatet, lien omnes illas nec attrahere, nec elaborare potest, atque ita in agendo sine suo frustratur ob errorem externum; eodem modo sicut actio ventriculi aliàs bene constituti sæpe læditur, si materia concoquenda aut nimis multa, aut aliena, & vitiosis qualitatibus infecta ipsi offeratur. Si tamen Lien ipse debilis, vel obstructus, vel quocun

quocunque modo malè constitutus fit , multò magis in agendo officio suo non satisfacit. Potèstque vtrumque fieri , scilicet vel vt primò à crassis humoribus Lien obstruatur, eoque propterea officium suum non faciente, in mesenterio , & primis viis humores Melancholici cumulentur ; vel vt primò in venæ portæ ramis ob alimenterum vitium tales humores cumulentur , & deinde lienem obstruant, vel debilitent qui obstructus , vel debilitatus ad copiam eorum in dictis locis augendam facit, & vt humores vitiosi longè copiosius , quàm antea cumulentur, in caussa est. Vt ita sedes , & fons primus colluiei Scorbuticæ ex victu contractæ sit in mesenterio, omento, & primis viis, locisque inter ventriculum , Epar & Lienem mediis, & vtrique visceri vicinis , supra , descriptis.

Et si verò hisce locis primam originem debeat colluies Scorbutica , & in recenti morbo etiam iis fere concludatur : tamen si malum iam diutius durauerit , & materia ista vitiosa copiosior sit, non solum hisce locis coërcetur , sed per venas , & arterias in totum corpus diffunditur ; vnde totum venosum genus , tam venas portæ, quam caux complectens , sedes colluiei scorbuticæ dici potest. Et chylus , dum è ventriculo per loca huiusmodi vitiosis humoribus repleta transit, inquinatur: ipsum præterea epar & lien à vicinâ & affluente eiusmodi colluie, eiusque vaporibus debilitatur. Ista enim praua, & occulta dispositio non intra humores semper se continet , sed vicinis visceribus , tum humorum ipsorum corruptorum contactu , tum vaporibus & fumis eorum imprimitur. Ventriculus quidem sæpe etiam afficitur , & labem à vicinis prauis humoribus contrahit: sæpissime tamen appetitus satis validus, & tantum non integer permanet : & si quæ circa ventriculi actiones apparent symptomata , potius per consensum vicinorum viscerum , quàm per primarium ventriculi affectum fiunt. Viscera posteaquam dispositionem illam prauam receperunt, eam rursus alimentis affluentibus & elaborandis imprimunt: sicut idem in lue venerea , & elephantiasi accidere solet. Atque ita

Vbi continetur colluies Scorbutica.

cum

cum alimentum corrumpatur, potius morbificæ causæ accedit, eamque auget, quàm vt corpori alimentum præbeat; & hoc modo totum corpus cacochymia scorbutica inficitur. Idque ex sanguine venâ sectâ emissio apparet, qui manifestas corruptionis notas exhibet, & plerumque parte superiore pituita, aut mucore potius flavescente aut virescente, quasi pelle obducitur. Imò vbi per contagium extra admissum contrahitur scorbutus, primò sanguis in vena cava corrumpitur, etsi in primis vis nulum sit vitium.

Causa scorbuti est humor melancholicus.

Secundò causam scorbuti, & eorum, quæ scorbuto laborantibus p. n. accidunt, quod attinet, antecedens equidem causæ est humor melancholicus, crudus, simulque ichorosus seu ferofus, cui interdum & alij humores crudi & corrupti permiscuntur, id quod vel urinarum varietas & crebra permutatio ostendit. Vt autem is proximæ causæ naturam hic induat, peculiarem & huic morbi propriam corruptionem induat, necesse est. Esse melancholicum non solum victus præcedens ratio, quæ ad nullum alium humorem, quàm melancholicum procreandum inclinat, tum effectus, morbi scilicet, & symptomata, quæ in scorbuticis apparent, pleraque humoris melancholici soboles, testantur, vt postea patebit. Et inesse talem succum sanguini, qui à liene attrahitur, Galenus ex colore, qui quàm epatis, ipso visu teste, nigricantior est, & sapore acerbo, qui carni etiam elixæ eius inesse deprehenditur, *lib. de atra bile cap. 6. & 7.* rectè demonstrat.

Non solum aqueus.

Neque hic assentiri possumus Hieronymo Reusnero, qui, *de Scorbuto, exerc. 4.* prolixè, & operosè probare conatur, scorbutum nullo modo fieri à melancholico & crasso, sed ab aqueo solum, & tenui humore. Hoc enim eius dogma nullo modo cum iis, quæ de causis scorbuti externis habet, consentit. Etenim si victus rationem, & aërem, ac omnia, quæ ad scorbuti generationem concurrere prolixè docet, diligenter examinemus, omnia ad humoris melancholici, & crassi generationem faciunt. Neque tamen hic per humorem melancholicum glutinosum

nosum quid, quod ille, pag.^o 173. ipsi adscribit, intelligimus; neque id quisquam Medicorum doctiorum asserit, qui feci vini, & amurcæ illum comparant, non glutini, quod & in vrinis sensibus sæpe patet. Etsi nihil prohibeat, quin, ut diximus, humores pituitosi, & vitiosi huic colluiei sese associare possint. Idque sæpe accidere in sanguine, vena aperta emisso, apparet; qui plerumque in scorbuticis quasi glutine albo virescente, vel flavescente, ut modò dictum, obducitur.

Etsi verò humor melancholicus scorbuti caussa crassus esse rectè statuitur: tamen non tantum crassus est, sed *crassus* sero multo dilutus. Neque enim solùm crassa, sicut vesicula fellis puram pituitam, bilem, liena trahit, sed chyli *tantum*, partem respectu illius, quæ ab epate attrahitur, crassior *sed sero dilutus* rem, quæ tamen aquosâ, & potulentâ materiâ, ut facilius, quò debet, penetret, neque obstructions pariat, diluitur. Itaque ut in statu naturali crassior illa chyli pars multa aqua diluitur: ita & in præternaturali idem accidit. Atque ita humor scorbuti caussa non solum crassus est, sed & ichore, ac sero multo diluitur, ut sit instar lixiuij, quod ex aqua, & falsis, ac feculentis, & adustis partibus constat, ut, *lib. 2. Instit. part. 3. cap. 8.* docuimus, idque ex præcedente victus ratione, quæ talibus partibus abundat, & effectibus, doloribus vagis, gingivarum, & crurum vlceribus, ac similibus patet, quæ omnia à falsis, & serosis humoribus proueniunt.

Talis cum sit, ut multis serosis partibus diluatur, & instar lixiuij, quod ex sale, terrenis partibus, & aqua constat, sese habeat, facile ad lienem cum chylo penetrare potest. Neque enim, quod modò diximus, & diligenter notandum, sincerus, & solus, sed aliis humoribus mixtus ad lienem peruenit, ideòque etiam ut sincerus & solus ibi deprehendatur, opus non est.

Verum cum in quartanis, hypochondriacis ac melancholicis affectibus, ubi similis caussa adesse videtur, non eadem planè symptomata, qualia in scorbuto conspiciuntur, appareant; etsi tandem hi affectus sæpissimè in scorbutum degenerent: peculiarem *Humor scorbuticus peculiari modo corruptus* apparet, & occultam *est.*

corruptionem, ac deprauationem suscipere necesse est illam humorum melancholicorum, seroforum, ac tartareorum colluuiem, diutius in locis illis detentam, si scorbutum producere debet; quod cum ex aliis symptomatibus, quæ ipsum comitantur, tum & præcipuè ex contagio apparet, quò alij morbi melancholici, & hypochondriaci destituuntur. Scorbutus verò præditus est, vt faciliè aliis communicari possit; quod euidentis peculiaris corruptionis argumentum est. Quod & hoc euincere videtur, quod, vt in Prognosticis dicitur, vbi humor scorbuticus similem epatis, aut lienis, dispositionem impressit, vix vnquam integrè curatur scorbutus: quod indicium est impressionis longè fortioris, quàm quæ qualitatibus primis competit, sed talis, quæ venenorum naturam æmulatur, quorum impressiones tam fortes sunt, vt dispositiones ab iis relictæ sæpe toto vitæ tempore aboleri non possint. Ideoque à splenis obstructione, & humore melancholico, & atro tantum, ac simpliciter scorbutus deduci non potest; cum multi splenis obstructione laborent, & humore melancholico, vel atro abundant, nec tamen scorbutò afficiantur: imò iis regionibus, quibus humoris atrii ex aëris, qui humores torret, feruore collectio est familiaris, scorbutus sit planè ignotus. Maloque etiam hic fateri, nos in communibus humano generi ignorantiae tenebris versari, & corruptionis huius modum non satis explicare, & non nisi ex effectu dignoscere posse, quàm ea, quæ fundamento nullo nituntur, ad ignorantiam nostram palliandam proferre.

Quomodo generetur.

Tertiò generationem huius humoris quod attinet, etsi, quæ hic alij tradunt, me non lateat, & alios aliter sentire sciam: tamen paulò altius huius humoris natura inuestiganda, & quomodo generetur, indagandum videtur, quod plurimum ad curationem rectè instituendam facit. Principio autem hic non in qualitatibus primis subsistendum, sed ad illas *διωκτους*, & *ἀντιότους* humorum, ab Hippocrate, in *lib. de prisc. Medic.* propositas recurrendum, & ad ea, quæ Hippocrates, 3. *de vict. rat. in acut.*

acut. tract. 38. de acido, amaro, ac fermentatione humorum falforum in corpore nostro tradit, respiciendum videtur.

Diximus autem antea, humorem hunc generari ex deficiente falis, qui cibis inest, & cum iis assumitur, potiusque, ac cibi crassioris coctione & *πυρματώσει*. Cum enim natura intendat per coctionem cum primam, tum secundam alimenta assumpta ita attenuare, rarefacere, & omnino præparare, ut corpori nostro affinia, & ei alendo sint vtilia, atque ea de caussa in ventriculo ea primum resoluat, ac coquat, & excrementitias partes crassissimas per aluum excernat; postea verò chylum ad epar, tanquam sanguinis, qui totius corporis alimentum, officinam mittat, auersis prius, & attractis à liene crassioribus, & serosis plerisque chyli partibus, ad sanguinis pro liene, & vicinarum partium nutritione generationem destinatis: si hoc non fiat, & vel in prima coctione sæculenta ac tartarea omnia, quæ debebant, non secernantur, & ad lienem in maiori copia affluant, quàm ut ab eo omnes attrahi, vel elaborari possint; vel lien seu debilis seu obstructus partes illas chyli sæculentas, ut debet, ad se non attrahat: in primis viis, & circa lienem & locis antea dictis, ex hærent, & hoc modo humor crassus, falsus, fixus, &, quæ omnia Chymici vno vocabulo complectuntur, tartareus, multo tamen sero dilutus, coaceruatur, ibique diutius hærens, tandem peculiarem, specificam, & scorbuto propriam corruptionem induit.

Atque rem ita se habere plura sunt, quæ docent. Nam *Victus* primò si consideremus victum, qui scorbutum generare *scorbuto* solet, omnes in eo consentiunt, cibos sale, & fumo indu- *generando* ratos scorbuto producendo aptissimos esse, & in mari- *aptus.* timis locis, ubi homines non solum aëre crasso, marinis; falsis, ac palustribus vaporibus inquinato vtuntur, sed aquas etiam feculentas, & corruptas bibunt, & alimentis in tali aëre crescentibus, ac quæ eiusmodi aquis nutriuntur, vescuntur, hunc morbum familiarem esse. Cum enim cibis eiusmodi siccis, duris, falsis, aquisque feculentis & corruptis, succi humidioris, rarioris, & spirituosius,

tuosi, & qui corpori probum alimentum præbere possit, & , vt Chymici non ineptè loquuntur, volatilis, vel parum insit, vel quod in eo fuit, sale, quo condiantur, multo corruptum, aut fumo absumtum, & exsiccatum, aut putredine corruptum sit, vt nihil ferè, nisi partes crassæ, feculentæ, terrestres, excrementitiæ, falsæ, & fixæ plurimæ insint, & omnino, vt Hippocrates, *de prisc. Medic.* loquitur, ἀκραιῶν καὶ ἰσχυρῶν in tali cibo abundet, id omne a natura attenuari, rarefieri, volatile, ac spirituosum reddi, & elaborari, ac vinci non potest. Ac proinde ei respondens, & congener cacochymia colligitur, & crassus, feculentus, falsus, ac fixus humor in primis viis coaceruatur.

*Medicamenta
scorbutū
curantia.*

Deinde curandi ratio, & medicamenta, quæ hunc morbum expugnant, euidenter idem demonstrant. Nam si medicamenta, quæ hunc morbum curare experientia longa docuit, consideremus, non sunt ea quæuis aperientia, aut humori melancholico simpliciter opposita, sed omnia sale volatili abundant; qualia sunt cochlearia, nasturtium, beccabunga, chelidon. minus, fumaria, raphanus rustic. sinapi, sedum minus, &c. Quæ omnia & gustata, & trita vaporem subtilem, acrem, & citò euanescentem spirant, qui est à sale volatili Chymicis dicto. Nam medicamenta, quæ in aliis quidem affectibus, qui maximam cum scorbutō cognitionem habere videntur, profunt, & aliàs aperiendi vim habent: tamen si sale volatili hoc destituantur, in scorbutō curando non sufficiunt: monetque aliquoties non præter rem Seuerinus Eugalenus, doctissimos aliàs Medicos scorbuticorum curam quidem suscepisse, sed cum illa solum, quæ aliàs in hypochondriacis affectibus vsurpari solent, medicamenta adhiberent, nullo ad specificam huius humoris naturam, & corruptionem respectu habito, nihil profecisse; se verò postea idoneis, & appropriatis, vt appellant, medicamentis feliciter eisdem sanitati restituisse.

*Medicamenta
contra
scorbutū
recentia
vsurpan-
da.*

Imò illa ipsa medicamenta antiscorbutica, si salem illum volatilem amittant, id quod exsiccatione, & coctura fit sæpe, parum efficacia deprehenduntur: & longè plus virium,

virium, & efficaciar succis, & conseruis harum plantarum, quàm exsiccatis inest, utpote in quibus partes illæ volatiles ab igne dissipantur, aut cum humido in exsiccatione euanescunt. Ideoque soli volatili harum plantarum meritò maximam vim scorbutum curandi adscribimus, utpote quo præsentē & operante malum pellitur, absente non tollitur.

Si quis tamen hæc medicamenta etiam occultum quid, quod occultæ, & specificæ humoris corruptioni aduersetur, habere statuatur, ei non repugnamus. Et videntur inter ista medicamenta quædam præ aliis habere peculiarem prærogatiuam. Et licet nonnulli apud externos reperiantur, qui putant sine causa à Germanis novum morbi genus hîc afferri, cum ista omnia, quæ scorbuticis accidere dicuntur, symptomata adustæ & ichoribus acribus contaminatæ melancholiæ adscribi possint: tamen humorem illum melancholicum peculiarem habere corruptionem ex medicamentis, quibus curatur, patet. Cum enim cochlearia, bekabunga, nasturtij genera & sinapi rectè vsurpentur, omnia acerrima, & pleraque tertium caliditatis gradum attingentia, si ad primas solum qualitates in humore melancholico respiciendum esset, ab istis medicamentis intemperies humoris melancholici potius augeretur, quàm tolleretur.

Quia verò secundum Hippocratem curatio morbum indicat, & omnis actio est inter contraria, & à contrariis, ut habet Aristoteles, *lib. I. de gener. cap. 7. tract. 50. & 51.* & agens, quatenus in patiens agit, ei contrarium est: sequitur, etiam sale volatilem, cuius in curatione scorbuti primæ partes, & vires sunt, in id, quod sub eodem genere proximo est ipsi contrarium, agere. Opponitur autem inter sales fixus volatili. Et cum omne fixum à volatili reddatur volatile, sicut contra volatilia à fixis fiunt, & fixa redduntur, ut Chymicis notum est, & omnibus Physicis (cum ad plurimarum rerum explicationem multum faciat) meritò notum esse debet, ut de *Consens. Chymicor. cap. 12. in fine*, dictum est: Fit etiam, ut à plantis, quæ sale isto volatili abundant, humores, qui in

*Occulta
vis in
medica-
mentis
scorbuti-
cis.*

sale isto fixo abundant, attenuentur, rarefiant, &, vt vno verbo dicam, volatiles reddantur, & à natura facilius loco moueantur, & discutiantur.

Cruditās duplex.

Neque hæc à Galeni & antiquorum doctrina aliena sunt, sed potius eam explicant. Notum enim est ex Galeno, 8. *meth. med. cap. 5.* duplicem dari cruditatem, nidorosam & acidam. Acidam esse in quartana & humoribus melancholicis, extra controuersiam esse puto: cum ipse Galenus, 3. *de sympt. caus. cap. 2.* non aliter fieri è vino acetum, quàm è sanguine melancholiam docet, atque ea de causa Hippocrates, 3. *de vict. rat. in acut. t. 38.* melancholicis acetum noxium esse, & ἀναγωγὴν μελάνων ἔχει, id est, exaltare nigra acetum (ita enim vertendum; non verò, educere nigra, vt de febrib. *lib. 2. cap. 17.* docuimus) scribat. Iam ergò si quomodo acetum è vino generetur explicauerimus, non paruam ea res huic materiæ & doctrinæ de morbis hypochondriacis lucem afferet, & quid fit illa deficiens *πυρρὴ*, quæque sint prima scorbuti initia, declarabit.

Aceti generatio.

Et ne ambagibus vtamur, acetum è vino fieri spiritus & salis volatilis, quæ in vino sunt, fixatione, vt Chymici loquuntur, putamus. Neque enim spiritus è vino separatione fit acetum: cum è vino, à quo spiritus separatus est, aut quod corruptum est, spiritumque amisit, nullum fiat acetum, sed quò generosius vinum est, eò fortius ex eo fiat acetum: ex vino quoque ex vuis immaturis expresso, & quod omni ferè spiritu destituitur, nullum sæpe fiat acetum. Neque solum ex vino, verùm etiam ex cereuisia, hydromelite, & fructuum nonnullorum succis, spiritu abundantibus, atque è quibus spiritus, spiritui vini similis, destillando elici potest, fit acetum: Ex aliis verò, quæ tali spiritu destituuntur, non fit. Sal enim & humor, qui est in talibus, quandoque est fixus, quandoque volatilis. In immaturis, acidis & austeris fructibus fixus est: vbi verò ij maturuerunt, & dulciores fiunt, succique inde expressi fermentantur, quæ antea cruda & fixa erant, volatilia fiunt, vt ex iis copiosius spiritus elici possit, vt id de cerasis, baccis sambuci, & similibus notissimum est. Idem spiritus

ſpiritus & ſal dum in iis rurſum figitur, ex iis fit acetum. Et quod per ſpiritus & ſalis volatilis fixationem, non verò ſeparationem, fiat acetum, ex ſequentibus ſatis patet. Primò quod poſt deſtillationem vini nihil vel parum ſalis in phlegmate deprehenditur; poſt aceti verò deſtillationem ſalis acerrimi plurimum relinquitur. Deinde quod in vini deſtillatione primò ſpiritus aſcendit, utpote volatilis; phlegma verò poſt ſpiritum: in aceto verò primum phlegma deſtillat, poſt phlegma demum ſpiritus acidus, fixior ſcilicet & ad euaporandum minus aptus iam, quam ipſum phlegma. Nimirum ſpiritus & ſal, qui in vino eſt volatilis, ad lenem ignem, (quæ natura eſt volatiliū Chymicis ita dictorum) euaporat, in alembicum attollitur, & à phlegmate ſeparatur: in aceto verò ſpiritus & ſal, quæ in vino volatilia erant, digeſtione per lentum calorem, quo acetum generatur, fixa iam reddita, non ſtatim à calore eleuantur, & aſcendunt, (quæ fixorum natura eſt) ſed ut ſpiritus aceti aſcendat & deſtillet, maiori calore opus eſt: imò magna pars ſalis acidi fixi in phlegmate relinquitur & in altum non eleuatur. Tertiò ſpiritus vini eſt φλογος & facile flammam concipit: aceti verò ſpiritus nullo modo, ſed etiam, ne alia facile accendantur, prohibet.

Quod ergo in generatione aceti accidit, tale quid etiam in melancholici humoris generatione fieri, & hæc eſſe prima ſcorbuti initia, ſatis probabile eſt, atque ex iis, quæ modò dicta ſunt, patet. Et cum Chymicorum axiomata ſit experientiæ reſpondens; Omne volatile figi à fixo, & contra fixum reddi volatile à volatili; cibi verò ſcorbuto generando apti ſale fixo plurimo abundant: non mirum eſt, ab iis etiam volatiles in cibo & potu partes figi, id eſt, impediri, ne rareſcant & attenuentur.

Non tamen iſta cruditate, ſeu πρῶτης denegatâ ſcorbuti generatio planè abſolvitur; cum ea proculdubio aliis morbis melancholicis & hypochondriacis ſit communis: ſed humor iſte crudus porrò corrumpitur. Etenim, quod cum ex naturæ operibus plurimis, tum operationibus Chymicis patet, calor nunquam otioſus

est, sed in subiectam materiam continuò agit eamque afficit. Ideoque postquam crudi isti humores in primis viis multiplicantur & hærent, ac cum iis aliorum vitioforum colluies miscetur, & corporis nostri calor continuò in eos agit; ipsi verò ad alendum corpus inepti sunt, nec in alimentum verti possunt; indies magis corrumpuntur, donec tandem istam specificam & scorbuto propriam corruptionem ac naturam induunt: id quod in aliorum malignorum ac venenatorum humorum in corpore generatione quoque accidere solet, qui, quò diutius in corpore hærent, eò deteriores redduntur.

C A P V T III.

De Causis scorbuti remotis, procacitatibus, & externis.

*Causa
scorbuti
remota.*

E cum sint causæ Scorbuti proximæ, vt & antecedentis, natura, ac generationis modus, ad eas omnes causæ reliquæ remotiores, euidenter, & extrinsecus aduenientes, quocunque nomine veniant, reducendæ sunt, vtpote quæ omnes ad generationem scorbuticæ cacochymix faciunt. Causæ verò hæ omnes in duas classes redigi possunt. Vel enim humor melancholicus ex diætæ vitio, & rerum non naturalium vitioso vsu contrahitur; quo etiam faciunt febres, & viscerum mala dispositio: Vel sanguis in corpore, etsi bonus sit, à contagio scorbutico inquinatur & corrumpitur.

Cibi scorbutici generando apti.

Et primò quidem victus rationem quod attinet, potest in hoc morbo producendo plurimum cibus, qualis iis regionibus, quibus scorbutus domesticus, & vernaculus est, scilicet aquilonarium regionum incolis, maris accolis, nautisque familiaris est. Nimirum caro bubula, caprina, hircina, aprugna, & in primis falsugine & muria aut aceto macerata, & fumo siccata, ac indurata, lardum rancidum, aut crudum deuoratum; pisces lacustres, & maritimi, & ipsi coctu difficiles, ac mali succi, & sale, aut muria conditi, vel fumo, aut calore Solis, aut frigore siccati, induratique, quales sunt aselli, passerres, haleces, & huius generis alij; aues in aquis stagnantibus, & locis paludosis degentes, & edulia ex sanguine, carne, & aruina simul

simul mistis, sale conditis, & fumo exsiccatis, quæ farci-
mina vulgò vocant, & alia sale, atque aceto condita, quæ-
lia nautis familiaria sunt. Vtrumque enim horum vim
siccandi obtinet. Sal quidem cum fixus sit, si copiosius
assumatur, à natura omnis volatilis reddi faciliè non po-
test, ideòque in primis viis hæret, & scorbuticæ materiæ
congerendæ occasionem præbet. Acetum verò, vt chole-
tæ mors, ita melancholiæ vita est; seu, vt Hippocrates, 3.
in acut. de vict. rat. 1.38. habet: Αἱ δὲ πρὸ ὀξέος ὀξύτητες πι-
κροχόλοισι μέλαινα ἢ μελαγχολικῶσι συμφέρουσι. Τὰ μὲν γὰρ πι-
κρὰ ἀφαιλεῖται, καὶ ἐμφλεγματοῦται μεταρρίζοντα ὑπὸ αὐτῆς.
Τὰ δὲ μέλαινα ζυμῶται, καὶ μεταρρίζεται, καὶ ποικιλοποιεῖται:
ἀναγωγὴν γὰρ μελάων ὀξέος; quorum sensus hic est: *Acida*
biliosis potius, quam melancholicis conueniunt. Amara enim
dum ab acidis fermentantur, quasi dissoluuntur, & in aqueum
humorem conuertuntur. Melancholia verò, dum ab acido fer-
mentatur, multiplicatur. Exaltat enim melancholiam acetum.
Faciunt quoque ad mali huius generationem frumentum
corruptum, tempore pluuiæ collectum, & non probè as-
feruatum, panis bis coctus, submucidus, vel ad perenni-
tatem infumatus, nauticus, & præcipuè è frumento cor-
rupto paratus; brassica, cæpæ, lentesc, fabæ, & legumina
alia, de quibus Galenus, 1. *de alim. facult. cap.* 16. & 18.2. *de*
facult. aliment. cap. 44. & *in lib. de cibis bon. & mal. succi c.* 1.
præsertim negligentius recondita, & corrupta. Obserua-
uitque Hippocrates, 6. *epid. sect.* 4. 1. 11. quod in Aëno, qui
continenter leguminibus vescabantur, crurum impoten-
tia afflicti fuerint, in eaque perseverauerint; & qui eruo
in cibum utebantur, ex genuum dolore laborauerint.
Caseus item antiquus. Omnia enim hæc vt pauci sunt
alimenti; ita excrementitio humore crasso plurimum
abundant. Et in summa omnia huc pertinent, quæ hu-
morem crassum, siccum, & melancholicum generare pos-
sunt, quorum longum catalogum recenset Galenus, 3. *de*
loc. affect. cap. 7. Quod ij ipsi, qui à liene solum tenues, &
aquosos humores attrahi, & hinc scorbutum generari
statuunt, inuiti concedere, & fateri coguntur. Debet
verò inter causas externas, & internas esse quædam ana-

logia; & internæ ab externis, præcipuè cibus, habent suam originem.

Quamquam verò non semper à cibus crassis, & melancholicis generetur scorbutus: tamen si talis victus ratio continuetur diu, talésque humores diu in corpore hæreant, & aër, ac aliæ causæ accedant, tandem corruptionem scorbuto propriam & specificam induunt.

Talis verò victus ratio cum nautis, iisque, qui mare Balthicum accolunt, vel ei vicini sunt, familiaris sit, non mirum est, tot scorbuticos ibi reperiri. Nam ut hac de re Balduinus Ronsseus, qui iis in locis vixit, & Medicum egit, *de scorbuto cap. 5.* scribit, satis superque notum est, eos cibus nimis quam melancholici succi vesci. Nam præter aquaticas volucres, quarum apud illos quotidianis usus est, etiam fumum; si dicere liceat, deglutiant, dum bubulas carnes sale prius conditas fumo exponunt, atque easdem usu exigente comedunt, ferculum si quod aliud, melancholico succo materiam suppeditans. Nam etiam si quàm maximè boni succi sit, quod fumo asseruatur, per fumationem tamen alienam quandam naturam induit, atque innato succo orbum atri humoris causa efficitur. Aliis tamen quoque in locis scorbutus quandoque generatur, ubi vel annonæ caritate homines ad prævium victum adiguntur, vel etiam quacunque de causa cruditati vel cacochymia tali causam præbent.

Potus.

Aqua.

Post cibum proximum locum obtinet potus, & primò aquæ corruptæ, & sæpe verminosæ, quarum in navibus, in dulcium & purarum defectu sæpe necessarius usus est, præsertim in aëre calido, à quo facilius corrumpuntur; item aquæ crassæ, crudæ, impuræ, graues, subsalsæ, & quæ ex fontibus, qui ex locis abstrusis, & conclusis, non perspirabilibus, & liberiori aëri, & radiis Solis inaccessibleibus scaturiunt, de quibus Hippocr. *lib. de aër. aq. & loc. cap. 3.* siue ex bibantur, siue cibi in iis coquantur, siue cereuisia, aut inscula ex iis parentur. Referendum huc &

Vinum.

Cerevisia.

vinum, si non probè in ventriculo coquatur, sed ace scat, imprimis ubi pendulum sit, & corrumpi incipit: Cereuisia item feculenta, ex aquis modò dictis, vel corruptis parata,

parata, & quæ vitium aquarum retinet, & præcipuè pauco lupulo condita, & minus rectè cocta est. De tali enim cereuisia, verum est, quod Dioscorid. lib. 2. cap. 80. scribit inflationem parere, & vitiosum succum creare: lupulus verò admixtus hoc vitium corrigit, dum abstergit, obstructions aperit, sanguinem mundat, & crassa venarum, renūque excrementa educit. Malti (*Malk*) quoque præparatio, qua, vt Hippocratis vocabulo utar, frumentum ζυμῆται, καὶ μεταωρίζεται, non parum ad digestionem in corpore facilius peragendam disponit, & præparat, dum partes flatulentæ separantur, & partes nutrientes rariores, ac spirituosiores redduntur, & ab excrementitiis partibus aliquo modo liberari incipiunt. Plurimum verò postea in recta cereuisiæ fermentatione situm est, qua ipsa non solum spiritiosa redditur, sed & defecatur, & ab excrementis purgatur: quod nisi fiat, non solum coctu difficilior, & flatulentior cereuisia redditur, sed & faciliè obstructions parit, & feculenta, ac tartarea excrementa multa suppeditat.

Tota nimirum, quam modò enumerauimus, victus ratio, ac ciborum, & potus materia ita comparata est, vt feculentis, crassis, melancholicis, ac tartareis humoribus in corpore materiam præbeat, & illam, quæ in coctione alimenti fieri debet, ζύμασιν, & μεταωρίζεσθαι, aut πνευμάτωσιν, si ita appellare libet, impediat. Ex qua quomodo saltem aquosam, ichorosam, & tenuem cacochymiam deducere possit Reusnerus, ipse viderit.

Post cibum, & potum ad scorbutum generandum multum facit Aër, cæli status, regionum situs, & locorum constitutio humida, frigida, crassa, & salsuginosa, ac impura. Qualis Aër est Aquilonius, frigidus, humidus, crassus, salsuginosus, maris vaporibus, & exhalationibus, quæ ab inquinamentis, ab æstu maris & fluminum inundatione relictis, aut ex locis vliginosis, palustribus, & lacustribus attolluntur, inquinatur, qui inspirando attractus, & per poros cutis intra corpus admissus, sanguinem & spiritus inficit ac inquinat, calorem natium obruit & suffocat, & ad cruditates generandas facit. Augetur

hæc constitutio aëris austrino & pluuioso cœlo. Et ipsa experientia testatur, locis paludosis, vliginosis, lacustribus, maritimis, Scorbutum maximè familiarem esse, aridis ignotum. Et ea ipsa de causâ accidit, vt in Belgio, & Germania inferiore, vbi eadem omnes victus ratione vtuntur, in quibusdâ tamen locis, quàm aliis frequentior, & grauior sit Scorbutus, quæ scilicet magis paludosa, & palustria sunt. Ita Ronssæus, vt in *epistola ad Hadr. Iunium* testatur, obseruauit, in Hollandia multò periculosius & frequentius scorbuto affici illos, qui Alcmariam, Amsterodamum & vicina loca inhabitant; minus verò & rarius, qui Goudam & Roterodamum incolunt, quamuis eodem victu vtantur. Et Clariss. Dn. D. Greg. Horstius, in *tract. de Scorbut.* annotauit, in Saxonia veterique Marchia Brandeburgensi in aliis locis malum hoc rarius & leuius, in aliis verò frequentius & periculosius esse, iis scilicet, quæ sunt palustria & vliginosa, quorumque incolæ cereuisiâ minus pura & defecata vtuntur. Excitatur quoque, & fouetur Scorbutus à domiciliis humectis & situ obsitis, subterraneis, frigida & humida murorum exhalatione; atque ea de causâ in carceribus vliginosis detenti sæpe Scorbuto corripiuntur: quò tamen victus ratio praua, & motus priuatio facere potest. Et Olaus Magnus, in *sept. gent. histor. lib. 16. cap. 51.* scribit, frigida murorum exhalatione morbum hunc foueri, intra tabulata mitescere.

Vere etiam, & Autumno magis affligit, & grauius infestat Scorbutus. Vere quidem, quod humores viriosi tempore hyberno collecti tum fundi, & agitari incipiunt: Autumno verò, quod aëris inæqualitas, & iam incipiens frigiditas humori melancholico generando sit aptissima.

pulmones in scorbuto non primò afficiuntur.

Atque aëris hanc constitutionem nonnulli inter causas remotas, vel solam vel præcipuam ponunt, statuuntque, Spiritus salinos, & vapores à sulphure suo destitutos iuxta mare ab astris eleuatos, sed non percoctos, à maritimis & nauigantium turba inspirando attrahi, qui attracti pulmonem primò inficiant, inde ipsum Epar & venam

venam portæ, tandemque lienem, quæ partes tales tartareas impuritates eò deriuatas quasi sibi cognatas ad se recipiunt. Verum, vt aërem talem ad Scorbutum facere non negamus, sed adiuuantem causam esse modò diximus ita seu vnicam, seu præcipuam causam esse inficiamur, nec istum generationis Scorbuti modum admittere possumus. Neque enim in Scorbuto, qui frequentissimè ex victu contrahitur, primò pulmones inficiuntur, sed in primis viis humor Scorbuticus primum cumulatur. Ac multis locis Scorbutus satis familiaris est, qui à mari salso satis distans; & contra multis in locis maritimis Scorbutus planè incognitus est.

Vitæ genus etiam ad Scorbutum generandum conferre potest, nimirum otium, & vitæ genus deses, atque iners, exercitium, & motus intermissus; vnde calor, quo coctio omnis perficitur, debilitatur, & suffocatur, & coctiones, excrementorumque secretiones, & euacuationes non rectè perficiuntur. Hinc ij, qui in otio viuunt, magis Scorbuto obnoxij sunt, quam qui laboribus exercentur; famina, viris; vrbani, agricolis.

Vt & euacuationum consuetarum, puta mensium, & hæmorrhoidum præcipuè, suppressio. Somnus itidem, ac vigilæ; ille quidem efusos in corpore succos augendo, teste Galeno, 11. *meth. med. cap. 3.* hæ autem cruditates augendo, & calidum natium absumendo. Inter animi motus, vt aliàs ad humorem melancholicum generandum multum facit tristitia: ita & hic eundem cumulare, & Scorbuto materiam præbere potest, adeò vt scribat Séuerin. Eugalenus, p. 3. quos cum crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de his ægrotantibus se constanter semper prædicere ausum fuisse, eos à scorbutto morbo vel solo, vel aliis permixto teneri.

Faciunt ad Scorbuti generationem sæpe etiam febres; cum per eas humor Melancholicus faciliè cumuletur, vt Galenus, *de loc. affect. lib. 3. cap. 7.* scribit. Nam humores calore febrili aduruntur, & quod debile quodammodo restinctum est, in atrum humorem vertitur; id quod maximè accidit circa status finem, vbi & continuæ, & inter-

mittentes febres biliosæ in quartanas, & hinc in Scorbutum degenerant. Et præcipuè quartana in scorbutum degenerare solet; nonnunquam tamen & tertianæ diuturnæ. Febris etiam tertianæ, quæ tempore verno incipiunt, & post septimum paroxysmum quotidie infestant, maxima ex parte sunt diuturnæ, & tandem in scorbutum abeunt.

*Viscerū
dispositio.*

Verum causæ istæ omnes eò facilius, & promptius malum hoc excitant, si viscerum, & inprimis lienis, intemperies, debilitas, vel obstructio adsit, siue natiua, & primigenia, siue ex colluie, & contactu vitiosorum humorum contracta, ob quam humores affluentes, & melancholicam redundantiam sequestrare, elaborare, atque excrementa excludere non potest. Et inprimis magni momenti hic est *ιδιόσυρραία*, & peculiaris cuique corpori natura, venarum item in visceribus hisce angustia, ob quam crassi, & feculenti humores facilius in iis hærent.

Etsi verò etiam absit viscerum natiua constitutio non recta: tamen si actio vitiosorum humorum diuturnior sit & continua, à violentia eorum viscera diu se defendere non possunt, sed humores pravi, propriam & peculiarem huic malo corruptionis formam adepti, adiacentia & vicina viscera vel sua substantia & contactu, vel fumis deprauant, eorumque naturalem temperiem, & constitutionem corrumpunt, donec eandem labem suscipiant, & infecta, & debilitata alimentis ingestis similem corruptionis formam imprimant, eaque inquinant, & corrumpant.

Contagium.

Quibus causis omnibus tandem meritò Contagium, alterum causarum genus, addimus, quod etiam absentibus causis modò enumeratis, ad scorbutum excitandum satis efficax est, quo vel à patre, vel matre vel utroque parente eo malo infecto in sobolem per semen & sanguinem maternum, generationis principia impura & inquinata deriuari, & ita malum hæreditarium, siue *συμφυλον*, & *συγγενές* excitari, vel à matre, aut nutrice cum lacte instillari, vel alio modo per contactum, & conuersationem pocula scilicet, ægrotantium usu, in bibendo præcipuè,

præcipuè, inquinata, oscula etiam, vt nonnullis placet, aut ærem exhalationibus, expirationibus, & foetidis halitibus ægrorum infectum inspiratione attractum communicari potest. Quæ ipsa caussa non parum facit, quod in Saxonia inferiore Scorbutus tam frequens sit. Nam cum rarò fiat, vt inter conuictores plures vnus mensæ omnes à scorbuto immunes sint: nihilominus mos in plerisque locis inualuit, vt pocula sint communia, eaque satis magna, & capacia, in quæ inter bibendum sæpius ab iis, qui gingiuas laxas, cruentas, & os graueolens habent, contagium deponitur, & commensalibus faciliè communicatur. Censent etiam nonnulli per Venerem communicari posse scorbutum, si scilicet vir cum fæmina scorbutica, fluxu albo laborante, concumbat.

Ex halitibus quoque & fælore cadauerum scorbuto extinctorum scorbutus contrahi potest. Cuius rei notabile exemplum obseruavi in viro illo, cuius supra, cap. 1. memini, & cap. seq. mentio fiet.

Qua ratione autem per contagium malum hoc communicetur, equidem non ita planum est. Videtur tamen eadem esse ratio, quæ in lue Venerea. Vt enim illud contagium quidem per diuersas partes corporis admitti potest: in corpus tamen admissum sensim in vniuersum sese penetrat, & non solum spiritus, ac humores inquinat, sed & similem dispositionem partibus solidis imprimit: Ita & contagium Scorbuticum siue per saliuam siue per halitum, siue per lac, siue per cutem in corpus admissum sanguinem inficit, ac inquinat, & visceribus nutritioni dicatis similem dispositionem imprimit, & ea debilitat, vt & ipsa postea non sanguinem probum, sed vitiosum, & scorbuticum generent. Et quamuis vnum *μίασμα* per varias corporis partes admitti potest: tamen non omnibus æquè aduersum est, sed vt omnia venena ac contagij feminaria determinatis in corpore partibus aduersa sunt, alia cordi, alia pulmoni, alia aliis partibus, ac præcipuè iis, in quibus generata sunt, atque ex oculis effluentia *μιάσματα* tantum *ὀφθαλμίας* inducunt, non phthisin; contra halitus contagiosi phthisicorum pulmoni,

ritur, præsertim in initio. Et licet vbi iam incrementum sumsit, latere non possit, si diligenter in eius naturam inquiratur: tamen sæpissime alios morbos simulat, incautosque decipit; cum nullus ferè morbus sit, sub quo non latere, aut cui non associari Scorbutus possit, vt ex sequentibus patebit.

Principio igitur considerandum, si de scorbutu suspicio incidat, an in ea regione viuat æger, cui scorbutus aliàs est familiaris, & omnino an diætâ Scorbutu generando apta vsus sit. Vnde Eugalenus scribit, si quos cùm crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de iis ægrotantibus se constanter semper prædicare ausum fuisse, eos scorbutu vel solo, vel aliis morbis permisso laborare. An parentes habuerit Scorbuticos; an sit splenicus, & morbo aliquo melancholico, & hypochondriaco, quem sequi Scorbutus solet, antea laborauerit, ex quo non satis restitutus fuerit.

*Signa
scorbuti
genera-
lia.*

Hinc ipsa symptomata præsentia, quæ mox exponentur, considerata. In quibus & hoc notandum, quod per quasdam periodos, & circuitum recurrunt, aliàs tertianum, aliàs quartanum, aliàs quintanum, aliàs septenarium; aliquos etiam quotidie, pro humoris ipsius qualitate, & conditione, infestent. Et si in regione aliqua, cui scorbutus familiaris est, occurrat aliquis morbus rarus, aut antiquis non satis cognitus, aut qui cum descriptione & signis, quæ in antiquorum libris exstant, non satis congruit, Scorbutum sub schemate & specie alterius morbi latere, suspicandum, ideoque in eum diligenter inquirendum, & ex causis, quæ præcesserunt, vrina, pulsu, & symptomatibus, an scorbutus adsit, indagandum.

Perpendenda etiam iuuantia. Etenim si medicamenta, quæ aliàs videntur commoda, Scorbutu verò in specie non aduersantur, parum prosint; contrà ex vsu medicamentorum huic morbo accommodatorum æger melius sese habeat: & illud scorbuti indicium est; ideoque in illorum medicamentorum vsu persistendum, nec ad alia transeundum, de consilio Hippocratis. 2. aph. 52.

Pertinet huc & istud, quod interdum vomitus, & alui deiectio

deiectiones copiosæ, & frequentes accidunt, è quibus tamen nihil leuaminis, vel commodi æger percipit, & anxietas, & symptomata non remittunt.

*Incipien-
tis scor-
buti si-
gna.*

Incipientem autem scorbutum, eiusque prima quasi rudimenta, ac principia produnt, lassitudo spontanea, in abdomine & cruribus grauitatis sensus, crurum debilitas, ac dolor obtusus, pectoris angustia, ac respiratio difficilis, & anhelatio, quæ tamen à minus attentis non animaduertitur, nisi à validiore corporis motu: homo plerumque præter solitum fit corpulentior, & quasi pinguior, cum viuidi corporis coloris ad liuidum mutatione. Hinc paulò post subsequitur rubedo, & pruritus quidam in gingiuis, facies fit pallida, & ex violaceo nonnihil liuescens; vrina sæpe tenuis est, nunc turbida. Pulsus est paruus, debilis, & inæqualis, ac sæpe vermicularis; vel magnus, & durus absque inflammatione. Quæ si adsint, non leuem de Scorbuto suspiciõnem faciunt; quæ magis confirmatur, si, vti modò dictum, victus ratio scorbutum generanda apta, vel alia causa scorbutum generans præcesserit.

*Ingrau-
scentis
signa.*

Malo incrementum sumente symptomata modò dicta augentur, & grauiora redduntur, & alia accidunt, vt iam de Scorbuto amplius dubitare opus non sit. Anhelitus difficultas sæpe ita augetur, vt dum se mouent, & erigunt ægri, aut aliquandiu erecti sedere conantur, animi deliquio tententur, decumbentes rursus reficiantur, & respicient liberius, ac se melius habere, ac sanos esse dicant. Ventris tormina, ac torsiones accidunt; gingiuarum intumescunt, & laxæ ac flaccidæ redduntur, & ad attractum sanguinem ferofum effundunt, graueolent, & corrumpuntur, & caro ad dentium radices absumitur, dentes vacillant, vt absque negotio & dolore ex alueolis suis eximi possint. Crura ad ambulandum, & corporis onus portandum impotentia fiunt, & quasi Paralyfin quandam patiuntur: Maculæ, ac lituræ varix, rubræ, purpureæ, fuscæ, non solum in cruribus, sed & in dorso, ac lumbis efflorescunt, & tota crura interdum eiusmodi colore pinguntur. Crura sæpe etiam *angustia* laborant; sæpe intum

intumescunt; & sæpe ita exulcerantur, vt Elephantiasin Arabum æmulentur, cuius rei exemplum ante paucos annos & hic vidi. Varices etiam sub lingua (quæ venæ aliàs caninæ dicuntur) & inferioribus labiis visuntur.

Quibus mala alia sæpe accedunt, sensusque grauitatis, dum malum augetur, incrementum sumit, percipi-turque in pluribus quarto, in aliquibus tertio, & quibusdam, sed rarius, singulis diebus. Et quidem plerumque sine febris, quandoque tamen etiam cum febre. Febres autem, quæ scorbutum comitantur, non vnius generis, sed variæ omnino sunt, & nonnunquam intermittentium, inordinatarum, quotidianarum, tertianarum, quartanarum, quinto, vel sexto die redeuntium, nonnunquam continuarum, imò & malignarum naturam æmulantur. Quibusdam aliis toto morbi tempore est adstricta, alij contra ventris fluxu laborant, qui nonnunquam in periculofam, & sæpe lethalem dysenteriam mutatur: sæpe accedit vomitus, vel inanis vomendi conatus, paralyfis, motus conuulsiui, epilepsia, deliria, carus, lethargus, lipothymia, dolores vagi, dentium dolor, pleuritis, dolor articulorum, erysipelata, hydrops, *angina*, gangræna; vt ista omnia annotauit, & historiis illustrauit Eugalenus, vti antea diximus.

Imò plura adhuc ex eodem humore mala excitari pos- *Rara & se, obseruare in praxi promum est. Et inprimis scabiei noua de sæpe coniungitur Scorbutus, & tùm ex humorum vitio scorbuto forum ad interiora recursu grauissima symptomata exci- obserua- rantur. Memini Anno Christi 1615. studiosum quendam tiones. Sueuum, cum humores tales adustus multos cumulasset, & natura eos ad ambitum corporis protrusisset, scabiesque inde excitata fuisset, iisdem ad interiora recurrentibus subito cæcum euasisse, & per triduum nihil vidisse, nullo extra in oculo apparente vitio, & reliquis sensibus integris. Idem de summa pectoris angustia, & difficili respiratione conquerebatur; vrinæ nigræ reddebantur, turbidæ, ac subruffæ, quæ cum quiescerent, superiore parte claræ nonnihil euadebant, nigro sedimento subfidente. Per alium idoneis, & leuibus medicamentis pur-*
gatus,

gatus, ac iis adhibitis, quæ humori huic contraria sunt, simulque per vrinas expellunt, (quò natura vergebat) fumaria, cochlearia, & similibus, intra quatrimum visum recuperavit, & paulò post sanitati restitutus est. Idem quadriennio post eodem ferè morbo correptus est: conquerebatur de pectoris angustia, & difficili respiratione, ac tenebras sæpe oculis offundi referebat. Visu tamen tunc priuatus non est, sed semel circa vesperam Epilepsia correptus, à qua tamen clystere, & aliis medicamentis idoneis adhibitis liberatus est, & paulò post conualuit, atque etiamnum viuit.

Eodem ferè morbo ante paucos annos corripiebatur puer annor. 12. ex intempestiua contra scabiem inunctione, qui vrinas reddebat nigras, visu priuabatur, & accedente, ac recurrente sæpe Epilepsia exstinguebatur.

Dolores, ac punctiones pectoris, ac nothas pleuritides ex iisdem humoribus, & scabie intempestiue curata sæpius obseruauit; vt & febres tertianas, quartanas, quæ scabie erumpente cessarent facile, eadem euanescente redirent. Obseruauit & hæmorrhagias narium frequentes, & copiosas in Scorbuticis; cruentas alui deiectiones copiosas; sanguinis è vena in cruribus sponte aperta effusionem, Icterus cum cardialgia, de quibus omnibus postea in specie dicetur.

Obseruauit etiam notatu digna, & rariora in Scorbuticis vir Cl. Dn. D. Doringius, Medicus Vratislaviensis, affinis meus honorandus, Icterus scilicet, cui successit hydrops Ascites; Asthma; Fauum, qui non tantum vniuersum caput, sed & totam frontem occupauit; Herpetem brachij sinistri; Gangrænam in indice digito; Hæmorrhagias narium frequentes; Hæmorrhagias è labiis non conspicuo venæ ostio; palpitationem cordis; ardorem, & dolorem intolerabilem in plantis pedum cum maculis subliuidis in cruribus; putridæ, & putridæ materiæ ex vtero effluxum. Ita Clariss. Dn. D. Timotheus Vlricus, Medicus Magdeburgensis, amicus meus honorandus, præter geuua retracta ad faciem, totumque corpus quasi contractum, obseruauit, carnem in oculis sub palpebris

pebris luxuriantem & crescentem, sanguinis colore, oculi albo icteri faciem, palpebris verò iridis colorem referentibus, ex cæruleo, puniceo, & flauo mixtum: in aliquibus, sed rarius, ad quosuis articularum motus & inflexiones sonitus exactissimos & manifestos, ac si digiti comprimerentur fortius, vel quales ex confractis ossibus aut nucibus euenire solent: Cuidam hydropicæ habitæ, dentes vna nocte omnes vacillare cæpisse, vt vniuersorum casum metueret, qui tamen altero die firmiter alueolis suis hærebant: Nobili cuidam nullas maculas, etiam medicamentorum ope, erupisse, sed sudoriferis adhibitis sparsim musculosas brachiorum partes ardore correptas fuisse, sensu guttularum feruentissimarum aquæ adurentis aspersarum, nullo interim externo apparente vestigio: Viduam quandam in febre continua toto corpore maculis nigris, violis obscurioribus, satis magnis foedatam fuisse, raro aspectu: cui tota facies (albis tantum circa oculos & nasum circulis ac lineis puerilis digiti crassitie remanentibus,) eum colorem contraxit, quem exactè suilli petasonis fumo indurati & cocti corium representat; pustulæ insuper elatæ & atræ magnitudinem fabæ æquantes in malis frequentes aderant, sanguinem merum aliquatenus nigrum ac ferosum effundentes.

Et omninò tanta est morborum, ac symptomatum varietas in scorbuto, vt non solum è vulgo homines, sed & Medici, quibus hic morbus cognitus non est, eam vix satis mirari queant, & sæpe in eam opinionem veniant, ægros veneno infectos esse.

Neque verò quis miretur, tantam malorum farraginem ab vna causâ prouenire posse. Nam etsi primò circa lienem præcipuè, & intermediis inter epar, lienem, & ventriculū spatiis hic humor cumuletur: tamen vbi magna huius copia coaceruatur, tandem ad epar redundat, & in venam cauam, vt & arterias sese penetrat, ac sanguini in iis vasis permiscetur, eumque inquinat & per hæc vasa nunc in hanc, nunc in illam partem, nunc etiam in totum corpus distribuitur, & varios affectus in

*Multi-
tudinis
morborū
& sym-
ptomatiū
in scor-
buto
causæ.*

variis partibus excitat. Ad quod non parum facit propria illa, & peculiaris humorum corruptio multifariam nocere prompta.

Serosus humor ad plurima mala excitanda aptus.

Inprimis verò ad istam rarietatem malorum producendam apta est natura humoris serosi, & falsi, qui plures alterationes, & mutationes suscipere aptus natus est, ut nunc forma aquæ, nunc vaporis subtilis, & levis, nunc lapidis siccitatem, crassitiem, & duritiem referat; atque hinc inde facile in omnes corporis partes penetrat, & moueri aptus est. Etenim cum in venis, & arteriis suam sedem habeat, ex eorum vasis maioribus in minora, quorum extremitates in singula membra tam interna, quam externa propagantur, deriuatur, & huc illuc moueri, & in vniuersas corporis, cuius ob hanc vasorum communionem *ἑρποία & ὑμνοία* est, partes fluere, atque ab internis ad externas, ab externis ad internas, è supernis ad infernas, ab infernis ad supernas, à latere ad latus variè moueri potest; id quod sæpe in doloribus corporis, vagis animaduertitur. Ad quam motus procliuatatem & illud facit, quod falsi, & serosi hi humores non perfectè cum sanguine permiscantur, sed ab eo facile separantur, & reliquo sanguine ita non commoto, quotiescunque effervescent, vel aliam ad motum occasionem accipiunt, hinc inde mouentur, & præcipuè si totus sanguis effervereat, ipsi fluxibilitatem præstant. Quò tandem facit & hoc, quod hic humor peculiari modo neruis, & nervoso generi infestus est, vnde non tantum conuulsio, paralysis, sed & tot dolores in membranosis partibus oriri solent.

Humor scorbuticus neruoso generi infestus. Caput ad feri in reliquis corporis distributionem facit.

Multum etiam ad serosi huius humoris in plurima membra distributionem, & deriuationem caput facit. Cum enim caput cum intra, tum extra cranium innumerabiles venæ, & arteriæ percurrant, & sanguis quidem, qui in iis est, ad nutritionem capitis absumatur. Serum autem, quod cum sanguine in hisce vasis continetur, alendis illis partibus aptum non sit, neque tamen per iter, vnde affluxit, facile refluere, neque per cranij densitatem, ut in aliis partibus, excidere sensibiliter, neque etiam insensibiliter, ob loci teporem & calorem remissorem,

lorem, discuti possit: cumulat, & cum loco declivi contineri nequeat, è capite secundum ductum membranarum & neruorum interna membra destillat.

Verum vt hæc clariora fiant, de singulis in specie dicemus: cum multa de plurimorum morborum, ac symptomatum generatione vtilia cogitanda suppeditent. Etsi verò non multum referat, quo ordine ista symptomata, & morbi proponantur: ea tamen primò loco ponemus, quæ huic malo magis familiaria sunt, nimirum lassitudinem spontaneam, grauitatem in cruribus, pectoris angustiam, respirationis difficultatem, gingiuarum corruptionem, & oris graueolentiam, maculas in cruribus purpureas, vrinas, pulsum: Quibus reliqua postea subiungemus.

Lassitudo primum spontanea, & grauitas corporis, præcipuè crurum *κράτος* Galeno, 3. de sanit. tuend. cap. 5. & 2. aph. 5. cum tendi membra, & pondere quasi appenso grauiora videntur, excitatur, cum humores feroci, & vitiosi cum sanguine per venas in ambitum corporis distribuuntur, & ad musculos ipsos penetrant. Quia verò vt corpus nutrant, eique assimilentur, inepti sunt, ibi hærent, & vires grauant, ac hanc lassitudinem excitant, ita vt ægri in principio huius mali se languere magis, quam ægrotare conquerantur, cum vix sensibili virium decremento, & circa aliquem euidentem morbum. Sentitur etiam hic grauitatis sensus in abdomine, cum ibi, & in primis viis materia primò colligatur.

Difficilis respiratio, & pectoris angustia frequens huius mali symptoma est, quæ plerumque quidem excitatur, cum vapores maligni, & prauis in ventre inferiore, præcipuè circa lienem, excitati in ventriculo, & circa septum transuersum procul dubio etiam in cavitatem illam omenti supra, cap. 2. num. 1. descripta, collecti hærent aliquamdiu, illiusque liberum motum, qui in respiratione necessarius est, impediunt, aut ipsi etiam humores vitiosi, lienem, & vicinas partes distendentes, diaphragma comprimunt: eodem modo, quo hydropici aut vterum gestantes, aut alia de causa ventrem turgidum habentes diffi-

Lassitudo spontanea & grauitas corporis.

Difficilis respiratio & pectoris angustia.

cilius respirant. Vndè etiam ægri nihil de thorace conqueruntur, sed locum affectum, vbi gravitatem sentiunt, & cuius caussa cum difficultate respirare coguntur, sub diaphragmate ad ventriculi regionem monstrant, teste Eugaleno, p. 10. & ipsâ experienciâ. Quo signo etiam hæc scorbuticis familiaris difficilis respiratio à respirationis difficultate, quæ causam primariam in thorace habet, facile discernitur. Conqueruntur etiam ægri magis de angustia (*es sen ibnen bange, vñ angst*) quam respirationis difficultate, eamque tolli vnicè petunt; quæ angustia interdum adeò augetur, vt lipothymiam minetur, & caligo oculis offundatur, at nisi tollatur, ægri statim animam reddituri videantur. His accedit, quod respirationis hæc difficultas, seu potius angustia non est perpetua, neque eadem vehementiâ molestat, sed breuib. intervallis vel cessat, vel remittit, ac postea recurrit, vel augetur. Nulla tamen in hac respirationis difficultate, sicut in thoracis affectibus, adest tussis, stertor, sibilus, orthopnoea, & similia. Non crediderim tamen impossibile esse, vapores illos prauos, ac malignos etiam per venas, & arterias pulmoni, & cordi communicari, atque hinc istam angustiam excitare posse; quod vel ex eo patet, quod non solum per intervalla vaporibus sursum adscendentibus oculi obscurantur, & caligant, vt ægri adstantes agnoscere non possint, sed etiam lipothymia sæpe accedit. In primis verò post validum exercitium, & vehementiorem corporis motum malum hoc augetur, humoribus in hypochondriis commotis, & aliquomodo excalescentis, & vaporibus inde, quasi camarina mota, excitatis. Huius angustiae meminit Seuerinus Eugalenus, *observ. 6. 7. 8. 11. 18. 19. 20. 37. 40. 48. 69.*

*Gingivæ
rum oris
& den-
tium vi-
tia.*

Porro cum natura adhuc causam morbi superat, quam longissimè humorem vitiosum à partibus nobilioribus amovere conatur, partim versus superiora, & in gingivas, partim in pedes; vnde gingivarum rubor, pruritus, ac putrefactio, & crurum maculæ exoriuntur: quæ signa vbi apparent, tam certò scorbutum indicant, vt lippi etiam scorbutum inde agnoscere possint. Primò enim

enim ex materiæ parte acriore & subtiliore, quæ vel à natura sursum mouetur, vel à calore eò attollitur, rubor, pruritus & erosio ac putrefactio gingivarum excitatur. Etenim cum caro gingivarum sit mollior, tenera, & laxa, facilius à falsis, & serosis eiusmodi humoribus afficitur, quàm aliæ partes, quarum caro durior est, & solidior. Hinc primum in gingiuis rubor, & pruritus excitatur, caro earum intumescit, & contrectata sanguinem ichorosum fundit, postea flaccescit, intumescit, putrescit, & odorem fætidissimum de se exspirat. Inde carne, quæ dentes teguntur, abscedente, prauoque humore alueolos, & partes, quibus dentes in locis suis continentur, occupante, omnibusque hisce partibus laxis redditis, dentium compages soluitur, vt vacillare incipiant, nulloque negotio ex alueolis suis eximi possint. Et quidem vt ista dentium vacillatio sæpe subito accidit, ita subito etiam euanescit, obseruatumque, vt supra, dictum, ægris vnâ nocte dentes omnes vacillare cæpisse, vt vniuersorum casus metueretur, altero verò statim die rursus firmiter in alueolis suis hæsisse. Quod procul dubio ob varium affluxum & refluxum serosi & scorbutici humoris accidit. Dentes ipsi sæpe nigrescunt, & quasi siderationem patiuntur, sola tamen superficies tali colore tincta est. Quāquam verò simili vitio interdum in lue Venerea os afficiatur: tamen à scorbutico id faciliè discernitur, cum aliis signis hi morbi multum dissideant; ac præterea oris hoc vitium lue Venereæ non sit perpetuum, sed post usum hydrargyri accadat, cuius vi dum venenatus humor serosus per salivationem expurgatur, facies, & os simul afficiuntur.

Quod autem crassum & grauius est, ad crura decum- *Maculæ*
bit, ibique maculas varias excitat, quæ in principio rubicundæ, illis, quæ à pulicum moribus relinquuntur, non absimiles, hinc purpureæ, & subliuidæ erumpunt, tandemque ad nigrum colorem inclinant. Nonnunquam tibix magno spatio, vel etiam vndique liuidæ, vel cum nigrore, aut liuore purpureæ euadunt. Vnde nonnulli maculas scorbuticas distinguunt in amplas, & maiores

(*Germani Flecke* appellant) & minores pulicum mor-
bus similes. Videnturque hæ maculæ non multum differ-
re ab iis, quas Paracellus, *lib. 4. chirurg. von offenen Schan-*
den, cap. 16. sub nomine Cancrenæ describit. Vbi hoc
notandum, quod scribit, maculas istas sine exulceratio-
ne ad annum 30. vel 40. durare: cui experientia respon-
det. Noui enim in vicinia virum hypochondriacum, &
arthritidi obnoxium, qui iam ab annis 30. crura eiusto-
di maculis colorata habet, de dolore tamen insigni non
conqueritur. Cum enim serosæ, & ichorosæ in sanguine
partes ad corpus alendum inutiles sint, extra venas in
cutem à natura protruduntur, & per *ἐκχύματα*, & *ναυσί-*
σας τῶν βλεβῶν, vt Hippocrates, *lib. de fractur. comm. 2.* lo-
quitur, ibi has maculas excitant. Et quidem frequentius
hoc accidit in cruribus, cum natura vitiosos humores so-
leat ad partes ignobiliore, & remotas depellere: quan-
doque tamen, & vbi maior est eorum copia, & dorso, &
in brachiis huiusmodi maculæ conspiciuntur, eæque non
solum minores, sed & maiores, de quibus infra. Imò in-
terdum etiam circa pectus, & in collo, & facie efflore-
scunt, modò euanescentes, modò iterum erumpentes, vt
obseruauit Eugalenus, *obseru. 59.* Vidi nuper puerum no-
bilem biennem, cui primum in præputio hæ maculæ ap-
paruerunt, post menses verò aliquot in toto corpore,
imò etiam facie effloruerunt. Hæ lituræ nonnunquam in
quasdam quasi squamas resoluuntur, quæ à reliqua cute
non secus, ac in erysipellate separantur. Salomon Albert.
thes. 119. Quandoque subitò ante mortem maculæ eua-
nescent, & rursus post mortem efflorescent, aut quæ
paucæ, & sparsim apparebant, copiosè erumpunt, &
continuo liuore tota ferè crura pinguntur.

*Vrina
scorbuti-
corum.*

Vrinæ quoque non paruam ad demonstrandum scor-
butum vim habent, & quandoque solæ ad patefacien-
dum eum sufficiunt. Sunt autem eæ non vnius generis, sed
pro ægri corporis constitutione, & humorum natura va-
ria variæ. In initio quidem, & cum humorum corruptio
nondum magna est, urinæ nunc tenues, & citrinæ, mate-
ria tartarea in viis subsistente, nunc crassæ, & albæ, con-

spiciuntur.

spiciuntur, ex quibus, utpote cum aliis morbis, in quibus cruditas humorum adest, communibus certi nihil prædici potest. Si verò corruptione humorum incrementum fumente, urinae sint quidem clarae, verum rubrae, & intensae, rubedinis, & ad fuscum declinantis, & cum splendore quodam instar lixiuij clarae appareant, similes iis, quae in febribus ardentibus, vel quartanis à sudore redduntur, non leue scorbuti argumentum sunt. Et saepe in talibus urinis multae rubrae arenulae parietibus matulae adherent: cum quibus si nulla, aut nullius momenti sitis, putrefactionis, quas urina exhibet, notis non respondens adfuerit, certissimum scorbuti sunt indicium, & ab humoribus falsis multis admistis, originem habent; maximè verò si obambulantibus, & omnia vitae munia sine offensione administrantibus tales reddantur. Ut enim lixiuij colorem eò magis ad quandam rubedinem vergere videmus, quò plures falsae, & adustae partes ei insunt: ita etiam quò plus falsi, & adusti humoris urinis admiscetur, eò colorem rubicundiores acquirunt.

Nonnunquam verò, & frequenter apparent crassae, rubrae, & vel turbidae minguntur, vel statim turbantur, quae aut tales permanent, aut crassum, & rubrum sedimentum, quod farinam laterum refert, ad fundum deponunt, & clarescunt; saepe etiam multa cruda, & pituitosa excrementa supra istud sedimentum quasi suspensa haerent, eidem tamen non permiscuntur, atque ita totam urinae partem superiorem turbidam reddunt. Et cum haec urinae calore aquae, vel ignis iterum clarae redduntur: color tamen ex fusco rubescens est, atque instar lixiuij sese habent haec urinae. Atque istae urinae certum scorbuti signum sunt, si sitis, & oris siccitas adsit modica, aut nulla, & quae modica liquidi assumptione sedetur, febris non adsit, aut nullum typum obseruet, adsit totius corporis languor, & æger paulatim sine evidenti causa contabescat. Et, ut Eugeleus scribit, in quorum urinis maiora putrefactionis indicia adsunt, quam quae foris ex calore, & siti apparent, morbo lento existente, & ad nullum veteribus cognita febris typum accedente, de his certò

tecum statuere potes, ac debes, à scorbuto tales detineri. Caussamque huius rei hanc reddit; quod humor melancholicus huius mali causa putrefactus & accensus suæ quidem putrefactionis notas in vrina exhibeat, sæpe febribus ardentibus pares, aut non multò dissimiles; sed quia crassus, frigidus, ac terreus sit, neque facile accendatur, neque accensus, ut cæteri humores, vrat; inde et si labiorum, orisque siccitatem inducere possit, non tamen idem semper bibendi desiderium afferat, neque talem inquietudinem, ac molestiam excitet, ac febris continua, & ardens, utpote qui fumosis suis vaporibus magis, quam igneo calore, cor ferit. Aliquando crassa, & alba est vrina, quæ statim conturbatur; & licet sæpe plura corpora rotunda & alba, arenarum instar, vel fractæ polentæ similia subsideant, quæ à fundo matulæ non nisi fortiore matulæ motu eleuantur: tamen clarius vrina non fit, sed turbida permanet substantiâ suâ crassâ matulæ parietibus adhærens, Eugalenus, pag. 34. & nec à catharticis, nec attenuantibus clarescit, & attenuatur, sed magis conturbatur. Eorum, qui intemperantius vixerunt, & crassiore victu vsi sunt, ac curis anguntur, vrinæ, ut Eugalenus docet, sunt crassæ, nigræ, turbidæ, quæ vel tales permanent, vel turbidum, ac nigrum sedimentum in fundum deponunt. Cum his vrinis plerumque fitis grauior, & oris ac labiorum siccitas molesta coniungitur, quæ tamen modica liquidi assumptione faciliè sedatur, sed non ita multò post recurrit.

Malòque hic assentiri Eugaleno, qui iis in locis, ubi familiarissimus est scorbutus, Medicinam fecit, præsertim cum experientia idem me edoceat, quam Hieronymo Reusnero, qui iis in locis vixit, ubi scorbutus non adeo familiaris, neganti, vrinam in scorbuto esse turbidam, rubicundam, crassam, feculentam, ad modum vini rubri recentis, aut qualis feruente quartana, potissimum à sudore, solet apparere, aut certè rarius hoc euenire concedenti, contra verò affirmanti, sæpius in scorbuto vrinas tenues, aquosas, subspiceas, subpallidas, sine sedimento, carnis semicrudæ iusculo, vel aquæ bilis me-

diocri

diocri infusione dilutæ similes mingi. Falsæ enim, hypothesi ista omnia superstruit, nimirum ab aquosa, & tenui humore tantum oriri scorbutum. Contrarium enim experientia docet, &, vt diximus, initio quidem tales vrinæ minguntur; tamen vix aliquod certum signum scorbuti exhibent. Et ipse concedit, vrinam scorbuticorum frequentissimè putere, & fætere, quod certè vrinis crassis, & turbidis magis, quam tenuibus, aquosis, subspectis, ipsa experientia teste, conuenit.

Observatum quoque est, præcipuè is iis, quibus hæmorrhoides suppressæ malo hoc originem dederunt, materiam tartaream, vt appellant, quandoque cum vrina, quæ cum summo dolore; & ardore, plerumque guttatim emittitur, copiosè euacuari, eamque turbidam mingi; quæ vbi subsidet, sæpe tertia, vel quarta pars matulæ materia eiusmodi tartarea, mucosa, falsa, nonnunquam nigricante repletur, quæ incautioribus vel calculi, vel exulceratæ vesicæ suspicionem mouet. Solétque ista materiæ euacuatio inuadere cum horrore quodam, quem calor præter naturam, sub noctem præcipuè, sequitur.

*Vrina
ardor.*

Sæpissime variant vrinæ, & in eodem ægro sine causa aliqua euidenti permutantur, & hodie turbidæ, ac crassæ, postridie aqueæ, & tenues, hinc rursus citrinæ, aureæ, rubæ, vel crassæ redduntur, sæpe etiam sanorum similes sunt; quod variorum humorum permistorum, & plurium affectionum, quæ nec eandem curationem, neque solutionem & finem habent, indicium est: Soléntque tales vrinæ tenues sumtis medicamentis antiscorbuticis postridie in crassas mutari, crasso sedimento subsidente.

Pulsus est varius, nunc debilis, & inæqualis, ac sæpe vermicularis, vt repere magis, quam pulsare videatur, vt Italum Medicum harum rerum ignarum miraturum scribat Eugalenus, *obseru.* 35. cum tali pulsu hominem non solum viuere, sed & obambulare, & domi suæ officia obire posse; nunc magnus, & durus absque inflammatione. In pulsu etiam hoc notatu dignum in scorbuto accidit, quod in animi deliquio imminente, & summis illis angustiis pulsus maior, ac fortior est, fortiusque ferit digitos,

Pulsus.

quàm reliquo morbi tempore, aut vbi deliquium cessat. Cum enim reliquo morbi tempore pulsus sit parvus, & inæqualis, vbi deliquium animi, & illa anxietas ad præcordia infestat, quæ sæpe tanta est, vt æger statim expiraturus videatur, pulsus fortior est, & magis, quàm antè percipitur: proculdubio propter summam eius necessitatem, & quod cor vapores pranos, quibus molestat, expellere conatur. Est verò huius exemplum apud Eugalenum, *observ. 69.* quale, & simile planè nuper etiam mihi in ægro quodam occurrit.

*Dolores
varij.*

Præter hæc symptomata adhuc alia multa, vt & morbi quidam scorbutico coninngi solent, alia tamen in his, alia in illis; de quibus etiam dicendum. Et primò quidem actiones læsas quod attinet, varia dolorum genera scorbuticos infestare solent: Inter quæ est satis frequens dolor crurum obtusus, aliquando tensius, plerumque

Crurum.

ἰσχυρότερος, quod scilicet in profundo, & circa os afficiuntur ægri, qualis etiam in quartanis, & morbo Gallico deprehenditur, & præcipuè sub noctem affligit, ac adeò ingrauescit aliquando, vt ne horam in lecto ægri quiescere possint, & crura sibi quasi malleo contundi conquerantur. Excitatur autem, cum serosi humores, vel etiam vapores à capite via decliui descendentes circa ossium membranas hærent, vel etiam è sede colluiei scorbuticæ per venæ causæ ramos crurales extra venas effunduntur, & crurum musculis, membranis, ac nervis sese insinuant. Suntque idè hi dolores non continui, sed per intervalla affligunt, præcipuè, vt dictum, sub noctem, quod eo tempore humor melancholicus moueri soleat.

Surarū.

*Circa ta-
los &
plantas
pedum.*

Alij de surarum dolore conqueruntur, præcipuè inter eundem, cuius exempla sunt apud Eugalenum, *obs. 41. 59.* Non rarò dolor excitatur circa talos, & iuncturas, & plantas pedum, qui etiam scorbuti prodromus est, eumque sequuntur maculæ, & gingivarum corruptio. Dolor mordicans est, & ob tenuitatem materiæ quasi penetrare videtur partes, *es scheußt, und sticht drinnen.* Post triduum sequuntur maculæ, quas vocant *die Machtgrieff*, propter vestigia digitorum, quibus quasi prehensi videntur. Silesij

*Macht-
grieff.*

Alb flecke

Albflecke nominant. Augescante malo augetur cruciatus *Albflecke* iste intolerabilis, nec cessat, priusquam maculæ, quæ sæpe dimidiū femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem vnus manus æquant; prorumpunt. Quosdam dolor vexat circa manuum, & digitorum extrema, qui sub noctem, vt & crurum dolor solet, grauior est: alius post vesperam aduenit, alios post mediam noctem affligit, speciem morbi Gallici præ se ferens. Eugalenus, p. 18. Detegit tamen hunc pulsus paruus, & inæqualis, de quo Eugalenus, *obseru.* 41. Quidam continuis, & grauibus coxendicis doloribus infestantur. Eugalenus, pag. 141. *obseru.* 13. 14. 15. Nonnullis genua dolent. Eugalenus, *obseru.* 41. Quidam etiam, Eugaleno, pag. 82. teste, grauissimis nuchæ doloribus, iisque tenuis, & prementibus afficiuntur.

Nonnulli variarum corporis partium vellicationem, & lancinationem percipiunt, & carnes sibi quasi diuelli, & dilacerari conqueruntur, alij tales dolores se percipere dicunt, ac si digitis carnes euellerentur, alij de pungentibus doloribus conqueruntur; alij ne quidem eos explicare possunt. Qui tamen omnes accidunt, cum membranæ partium à serosis humoribus, & acris vaporibus velluntur. Iidem dolores varias corporis partes, brachia, dorsum, genua interdum occupant; interdum vagi sunt, & modò hanc, modò illam corporis partem affligunt. De quo Eugalenus, pag. 214. *obseru.* 45.

Est & ventris dolor huic malo familiaris, vt etiam ab *Ventris* eo nomen acceperit, & *Scharbuck*, quasi ventris ruptura *dolor.* nominetur. Tanta verò in scorbuticis ventris tormina, & lancinationes adfunt, vt diuelli sibi, & dilacerari omnia exclament ægri, & præ doloris vehementia, quò se vertant, nesciant, vt hac de re scribit Eugalenus, *obs.* 69. Imò vt quandoque distentionibus istis & cruciatibus in peritonæi rupturam incidant, vt idem Eugalenus, pag. 86. annotauit. Sed vexant hi dolores non continuò, sed per interualla quædam; estque pulsus plerumque paruus, & inæqualis, ac vrina, qualem in scorbuticis esse supra diximus, atque aliæ notæ scorbuti adfunt.

Atque cum hisce doloribus scorbuticis cum planè conuenire

*Carol.**Pisonis**observa-**tiones ad**scorbutū**referen-**da.*

conuenire videantur ea, quæ Carolus Piso, *in lib. de morb. à colluue serosa ortis*; habet, & de doloribus ventris inferioris, ac de rebus vtilibus cogitandi & differendi ansam præbeant: ea nullo modo sicco pede hîc prætereunda videntur. Nam cruciatus illi abdominis, quibus, *obs. 74. 75. & seq.* Monachos quosdam torqueri vidit, planè cum iis, vt suprà dictum, quæ Eugalenus passim de scorbuto tradidit; conueniunt; & euincunt, Septentrionalibus quibusdam locis, scorbutum esse familiarissimum; alibi tamen etiam, vbicunque eadem scilicet caussa datur, generari posse. Refert enim, dolores illos cum tali alui stupore coniunctos fuisse, vt nihil prorsus emitterent infernè, atque cum crebris vomitibus, ructibusque, & id genus aliis symptomatibus, & præterea cum febre, eaque mediocri quidem, sed pertinaci coniunctos fuisse. Alios autem hisce ventris doloribus iam liberatos fuisse, sed quosdam ex iis inueterata paralyfi emortua penè brachia quasi inutile pondus traxisse; quosdam epilepsię insulsi- bus ex interuallo vehementer concussos; nonnullos lethargo, & ineuitabili sopore oppressos. Ægros autem illos fuisse fusco corporis colore, squalido, strigosoque corporis habitu, ad calidam, siccam, & atrabilariam constitutionem declinante; vfos fuisse pleno victu, & in otio vixisse; ædesque syluis vndique cinctas, & in loco vliginoso sitas inhabitasse. His addit, dolores hos plerumque febribus, modò tertianis, modò quartanis, modò septenarium circuitum habentibus, modò continuis successisse, quales etiam Eugalenus describit: hisque paralyfin sæpius superuenisse; quibusdam quoque aluum longo tempore fluidam fuisse; vrinas varias mutationes suscepisse ex breuibus interuallis, & ex claris in turbidas, & ex turbidis in perspicuas fuisse mutatas.

*Doloris**ventris**scorbuti-**ci à Co-**lico dif-**ferentia.*

Dolores autem hi etsi cognationem aliquam cum dolore Colico, qui à flatibus intestina distendentibus ortum habent, obtinent; tamen multis ab eo differunt. Ille enim non ita pertinax est, & diuturnus, sed soluta aluo, & flatibus exeuntibus, breui euanescere solet, doloresque illi situ intestini coli circumscribuntur, ventérque solet

intumescere, & attolli: Hi verò dolores sæpe fatis diuturni sunt, & quandoque ad 40. diem, & ultra extenduntur, dolorque non solum Coli ductu circumscribitur, sed modò illæ abdominis partes, imò sæpe vniuersum abdomen dolore corripitur, verterque non attollitur, sed deprimitur potius, & cum vmbilico introrsum reuellitur, vt vmbilicus lumbis quasi videatur esse annexus, ventérque excauatus quasi. Distensio etiam potius secundum longitudinem, quàm latitudinem percipitur; intestinumque rectum reuellitur sursum, vt non solum exitum fecibus intercludat, sed & aditu glandes, ac clysteres prohibeat, vt non nisi vi intus adigi possint. Tandem dolores ventris à flatu non in tam graua symptomata, & mala commutantur, sicut dolor ventris scorbuticus.

Qua ratione autem dolores hi generentur, consideratione omnino dignum est. Nam ab intestinorum non secundum latitudinem, sed potius longitudinem distensione fieri, ex iis, quæ iam diximus, patere videtur. Quomodo autem ista conuulsio, & contractio fiat, porrò inquirendum. Duobus autem modis eam fieri posse putamus.

Primus est, quem in *Inst. lib. 2. part. 3. f. 2. cap. 5.* proposuimus, quando nimirum materia ista acris, & corrupta per venas mesaraicas, quæ inter duas intestinorum tunicas feruntur, & ad intestinorum cavitates non hiant, mouetur, & inter duas istas intestinorum tunicas effunditur, easque distendit, vellicat, & sæpe etiam conuulsionem & motum *æσπασμὸς* excitat, vel etiam in membranas effunditur, easque distendit: vbi cum exitum non inueniat, non mirum est, dolores hos esse diuturnos, & breuib. internallis redire, tandemque in venas regurgitantem materiam in alias partes effundi, & sæpe Paralyin excitare.

Alterum modum proponit Carolus Piso, qui putat, materiam hanc non per venas mesaraicas effundi, sed à capite descendere, hosque dolores fieri non tam ob conuulsionem intestinorum propriam, sed partis alicuius communis intestinis cum cæteris omnibus membranis in

ventre inferiore contentis , peritonæi puta , quod in mesenterium propagatum omnium omnino viscerum , & partium in ventre inferiore contentarum est commune vinculum , imò communis membrana , quæ eas inuestit , inuoluitque vndiquaque , & deinde nerui sextæ coniugationis è thorace egressi , omnibus omnino partibus inferioris ventris sese communicantis , & ad omnes propagines mittentis. Contractis enim , & conuulsis vel ramis sexti paris , vel peritonæo , adnatas iis partes necessario conuelli , contrahique censet.

Quod vt non negamus , & fieri posse concedimus : ita illud , quod ipse etiam vtrò fatetur , omnino addendum censemus , dolores huiusmodi ventris non solum à conuulsione , & distractione peritonæi , vel ramis nerui sextæ coniugationis fieri posse : sed quasunque partes in ventre inferiore membranosas affectas in sui consensum reliquas in abdomine partes trahere. Id quod in doloribus nephriticis apparet , in quibus & vniuersum peritonæum , ceteræque ei colligatæ partes in consensum trahuntur , & testiculus affecto vtereri directè respondens ita retrahitur , vt in abdomen totus recondatur ; & in ani affectibus , & doloribus vesica in consensum & contra trahitur. Itaque materia ista siue ad intestina , siue ad quasunque membranas in ventre inferiore detrudatur , graues dolores excitat ; sicut & si ad membranam costas succingentem effundatur , dolores acerbissimos , pleuritidem æmulantes , absque earum tamen partium inflammatione , excitare solet , vt testatur Eugalenus , & ipsa experientia. Sicut verò dolores illos pleuritidi similes non solum quantitas , seu copia humorum , sed potius acrimonia excitat ; ita & humor , qui dolores hosce in ventre inferiore parit , non pura puta aqua est , sed salsus , & acris humor , vt antea docuimus.

*Per quas
vias hu-
mores hi
ad ven-
trem fe-
rantur.*

Per quas autem vias humor hic ad hæc loca feratur , & quomodo dolor hic in Paralyfin degeneret , non ita planum est. Per venas id fieri *lib. 2. Instit. p. 3. s. 2. cap. 5.* docuimus , atque puto rem satis manifestam esse , & frequentissimè id accidere. Ex colo tamen etiam per mesentericas

arterias

Arterias humor iste regredi potest, & in arteriæ magnæ truncum transferri, atque inde ad lumbares arterias pervenire, quæ non solum sanguine turgescerent vicinos comprimere nervos, sed & aliquid serosi humoris ad eos affundere possunt. Carolus Piso à capite, tanquam feri receptaculo, humorem hunc in inferiora descendere statuit, docetque serum, quod vi caloris febrilis, aut vitalis, sed ab externo, siue ambiente per mutationem constitutionis eius commoti ebulliens sub sudoris, vel urinæ forma confectum, erupturum erat, in caput eleutum per vasa soporaria ex eorum finibus extremis exsudare, & effervescere, & partim quidem extrorsum, partim introrsum ferri: ac extrorsum quidem circa membranas, aut inter eas effusum, irruere, ac impetere vel principium nervorum spinalis medullæ, vel principium sexti, septimæ partium, atque alterutrum implere, ac distendere copiâ, & feruore, & secum tum nervos appendices, tum verò pariter membranas adnatas; aut feruore deposito descendens, & decurrens fisti in lumbis, atque nervos inferioris ventris, & maximè originem mesenterij, & peritonæi opplere, corrugare, & secum reuellere, & distrahare, quæ finibus adnascuntur membra, id est, in quibus terminantur, & implantantur, intestina scilicet, & reliqua in alio contenta, eaque violenta contractione dolorem in iis excitari.

Verum enim verò ut hæc pleraque ita fieri quandoque non negamus, & præcipuè dolores illos vagos, qui in brachiis, lumbis, & aliis externis partibus percipiuntur, ex sero à capite, nocturno præsertim tempore, descendente originem habere concedimus: ita hosce dolores in ventre inferiore semper hoc modo excitari necessarium non putamus. Nam cum hi dolores præcipuè febribus superueniant, ut ipse testatur Carolus Piso, quarum focus in viscerum, partiumque vicinarum vasis hæret: certè ex iis vasis longè propior via est ad intestina, & membranas vicinas. Præterea cum dolores hos non præcedant affectus capitis, Epilepsia, Lethargus, paralytis, sed sequantur eos: credibile est, non ex capite materiam ad ventrem

ventrem inferiorem descendere, sed potius, si in ventre inferiore exitum non inueniat, ad superiora regurgitare.

Multò minus credibile videtur, quod idem Piso statuit, serum adhuc neruorum principium obsidens per eorum corrugationem longè distitas, sed tamen adnatas partes conuellere. Quomodo enim probabile sit, extremos neruos conuelli, vt medijs non conuellantur? Sed probabilius mihi videtur, secundum ductum neruorum illam materiam in capite collectam descendere, & vel eos madefaciendo, emolliendo, aut stupefaciendo Paralyfin, vel vellicando dolorem, & conuulsionem excitare. Neque obstat, aut Caroli Pisonis opinionem satis confirmat, quod & capitis affecti signa cum dolore ventris in viuentibus animaduertuntur, & in cadaueribus sero caput ac principium neruorum obsessum deprehensum est. Etenim idem serum in corpore abundans diuersa loca corporis occupare potest. Neque sequitur, si seri in capite abundantis adsint indicia, vel in cadauere id reperiat, quod etiam dolor colicus, qui cum capitis & neruosi generis symptomatibus coniunctus fuerat, ab illo ipso sero prouenerit. Sed facile serum in ventre inferiore simul adundans ibi quoque dolores excitare potest. Præterea serum est mobile, & nunc versus inferiora, nunc versus superiora facile mouetur. Quid enim prohibet, vt eiusdem Caroli Pisonis verbis utar, seri in vasis ebullientis vnâ partem quidem rapi in caput, & ibi dolores vel alia symptomata excitare, reliquam ad renes vel etiam ad intestina, & ibi vias, per quas labitur, distendendo, & membranas vicinas in consensum trahendo dolorem excitare?

*Dolor
hypochondriorum.*

Quandoque & hypochondriorum nunc vnum, nunc alterum dolore obscuro afficitur à delitescentibus intus flatibus, & exitum non habentibus; qui dolor non vno loco circumscriptus hæret, sed modò in lumbos, & inferiora corporis, modò per vniuersum corpus oberrat.

Lumborum.

Excitatur & in lumbis sæpe dolor à sanguine vitioso in venis eò loci contento. Vt enim ex nimia sanguinis abundan

abundantia, vel humoribus prauis in vena magna lumbari contentis ante variolarum & morbillorum exortum, in fæminis in suppressione mensium, & ante mensium fluxum, in viris in hæmorrhoidum suppressione, dolores in lumbis excitari solent: ita & in hoc malo sanguine vitioso in eadem vena hærente dolores in lumbis excitantur, & homines quasi elumbes redduntur. Quod malum, quia eo affecti vix progredi, & se de loco mouere possunt, Græcis *λὺμβωσις*, Latinis Lumbago appellatur. *Lumbago*. Potest tamen & originem habere hoc malum per motum catarrhi à capite per venas in spinalem medullam descendentis, & proinde sæpe à scapulis incipit, & sensim ad lumbos serpit, & interdum etiam ad os coxendicis descendit. Dolorque hic æstate, vt quartana, est breuior; autumno longior, & præcipuè si vsque ad hyemem extendatur. Et si humor acrior sit, qui à capite defluit non solum in spinam, verum etiam in acetabula ossis coxendicis, tabem dorsalem, & grauissimos dolores, qui nullum requiei tempus concedunt, excitat, ægerque marcescit, & contabescit, lentaque morte enecatur.

Dolores quoque Nephriticis similes Scorbuticos *Dolores* quandoque infestant, dum materia Scorbutica, circa lie- *Nephritici*. nem & vicina loca hærens, per arterias emulgentes confertim ad renes & vias vrinæ tendit; aut dum serum scorbuticum in corpore quacunque de causa congestum, accedente in primis causa aliqua externa, vt aquilonis flatu, ad maiora vasa, & hinc *αὐτογάως* ad renes confluit, & quicquid ibi vel in viis, sabulosæ, arenosæ & tartareæ vel etiam calculosæ materiæ reperit, secum ad easdem vias rapit. Quæ materia dum in transitu vasa & meatus vrinæ euacuandæ destinatos distendit & vellicat, dolores è regione pubis, circa os sacrum, lumbos, vel etiam vmbilicum sentiuntur, partibus hisce ob communem è peritoneo membranam in consensum tractis. Et tum plerumque vrinæ impensè rubræ aut potius atræ eminguntur, quæque, nisi diligenter considerentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo præsentè læsis prouenire creduntur: cum tamen tales vrinæ turbidæ & ex rubro

nigricantes, ac multam tartaream materiam secum vehentes, reddi possint, calculo non præsentē, & sine renū vulnere vel ulcere. Quanquam hoc negandum non sit, si materia talis sæpius ad renes confluat, ibique eius aliquid subsistat, tandem calculum inde generari posse.

Dolor Capitis. Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex hæmorrhoidum suppressione hoc malum contraxerunt, circa vesperam dolor, & calor in capite infestat, ex vaporibus illis ad caput adscendentibus, & tota postea nocte calor quidam præter naturam, instar febrilis, in toto corpore percipitur, qui sudationibus matutinis evanescit.

Dentium. Dentium præterea dolor frequens, & præter rationem recurrens, nonnunquam & continuus, hoc malum sæpe comitatur, & non rarò Scorbuti præludium est, qui non eodem loco persistit, sed vagus est, interdum dentem nunc hunc, nunc illum relaxat, qui rursus sponte firmantur, dolore, & tumore, discussis, ut observavit Eугalenus, *obs. 40.*

Pleuritis. Affligit & Scorbuticos interdum Pleuritis quædam falsa, à vera Pleuritide non parum differens. Etsi enim dolor non minus gravis sit, quàm in vera Pleuritide, ut æger, quò se vertat, nesciat, & ne momentum in loco eodem quiescere possit: tamen dolores hi sunt sine omni inflammatione, ortumque habent saltem à vapore acri, vel seroso humore ad membranas externas effuso. Ideoque ægri neque tussunt, neque quid expuunt: nisi quid à capite destillet; dolor quoque non est continuus, sed per intervalla recurrit: pulsus non, ut in vera pleuritide, durus, sed parvus, mollis, & inæqualis est; urinx scorbuticorum propriæ; febris etiam, si coniungatur, non acuta est, ut in vera Pleuritide, sed lenta; cum in vera Pleuritide sit magna, & acuta. Respiratio insuper non admodum læditur.

Arthritis. Eodem modo & Arthritis quædam Scorbutum sæpe comitatur; quæ tamen & ipsa non in vno loco ad morbi solutionem subsistit, sed vaga est, & subinde in alium atque alium eiusdem, vel etiam oppositi lateris locum transit, præcipuè si topica frigida, vel repellentia adhibeantur;

beantur; ita quidem, vt qui iam integrè sanitari restitutus, & dolore omni liber videbatur, præter spem & improviso iterum dolore, cum & sine tumore, corripiatur: cum Arthritis ab antiquis descripta locum rarè mutet, sed ad solutionem vsque membrum, quod primò apprehendit, obfideat. Est etiam huic Arthritidi hoc peculiare, quod plerumque cum leui Paralyfi coniuncta est, ob quam membrum affectum loco mouere non possunt, quæ cum dolore cessat, & cum dolore redit, & in eandem partem, in quam dolor migrat. Adsunt præterea alia signa & symptomata scorbuti propria. Ortum autem habet ab humoribus serosis, tenuibus, & acris ad motum promptis, & ad locum mutandum aptis. Exempla sunt apud Eugalen. *obs.* 10. 11. 12.

Multa etiam symptomata in capite & neruoso genere accidunt, dum materia serosa ebulliens in caput ruit, aut vapores ex materia praua agitata in caput ascendunt, vel neruos & neruosum genus quocunque modo occupant. Hinc enim palalysis, tremor, conuulsiones & conuulsiui motus, apoplexia, sopor profundus, deliria accidunt. Et præcipuè hoc euenit in principio paroxysmorum in febribus, cum à calore febrili serum efferuescit; & vapores multi è materia agitata in totum corpus distribuuntur, præcipuè verò in caput eleuantur: atque hinc etiam cessante febre symptomata ista vel mitigantur vel terminantur.

Primò sæpe crura ad motum impotentia, inepta, ac re- *Stupor &* soluta redduntur, imò nonnunquam alterutrum latus *Paraly-* totum resolui, & subito quasi Paralyfi affici videtur. *fis.* Sanguis enim ille ichorosus & vitiosus cum & naturaliter deorsum vergat, & à natura ad extrema ac ignobiles corporis partes amandetur, ac præterea ligamenta & tendines ac ossa naturali quadam inclinatione crassiorē sanguinem ad se trahant: accidit, vt ligamenta, tendines, & musculorum substantia tali ichoroso sanguine imbuantur, atque inde crura debilia & ad ambulandum imbecillia reddantur, ac malo procedente & ingrauescente tandem resoluantur, & ad motum impotentia

fiant : quod malum *παραλύειν* dicitur ; quæ species quædam *παραλύσεως* est, aut , vt Langius, *lib. i. epist. 42.* nominat, crurum enervatio. Differt tamen non parum hæc resolutio à Paralyfi vera ab antiquis descripta. Nam primò etsi, vt Eugalenus hac de re scribit, vt in veterum Paralyfi, pedes transferendi, figendique robur, ac firmitas pereat: in plerisque tamen decumbentibus aliquis motus remanet, quo resoluta membra mouere, & ad musculorum capita leuiter ea attrahere conspiciuntur; id quod in Paralyfi antiquorum non accidit. Deinde à Paralyfi antiquorum differt, quod ea permanens, ac continuus affectus est, neque interuallum habet: in Paralyfi verò scorbutica sæpe accidit, vt qui pridie pedem vix loco mouere poterat, cruribus insistat, & leui adminiculo nixus ambulet, paulò post verò omni motu iterum priuetur. Sicut & eo à reliqua Paralyfi differt, quod illa ferè subito inuadit; hæc paulatim verò prius tentat, antequam sedem figit, & nunc partem apprehendit, nunc remittit. Sicut & nonnunquam & momentaneus stupor, ac leuis post somnum resolutio, hanc Paralyfin antecedere solet. Atque in eo quidem cum antiquorum Paralyfi conuenit, quod stuporem imminentis mali quasi initium habet: in eo verò differt, quod stupor hic non ita fixus, & diuturnus est, sicut ille, qui Paralyfin à veteribus descriptam antecedit, sed momentaneus, nunc remittens, nunc subito apprehendens. Accidit huic Paralyfi quandoque etiam Arthritis, & dolor, qui omnis ab antiquorum Paralyfi abesse solet. Tandem etiam longè facilius, adhibitis idoneis medicamentis, & sæpe intra paucos dies hæc resolutio crurum curatur; cum antiquorum Paralyfis pertinacissimus morbus sit.

*Paraly-
sis ex
Colica
scorburi-
ca.* Solet autem Colica quandoque, & dolores ventris grauiissimi hoc malum præcedere, qui vbi desinunt, Paralyfis ista succedit, de quo Eugalen. *p. 114.* Quas ob causas omnes affectionem hanc non tam Paralyfin, quam paralyticam passionem nominandam censent. Eugalen. *part. 98.*

Causa autem huius rei est, quod in antiquorum Paralyfi

lysi causa mali in ipsis nervis hæret, & pertinacior est; hæc autem à vapore potius, qui ab humoribus corruptis attollitur, aut certè ab humore tenui, ac ichoroso ortum habet. Atque hæc Paralysis, ut diximus, non vni tantum membro quandoque accidit, sed sæpe alterutrum latus totum resolvitur. Vbi tamen ante perfectam eius invasionem aliud atque aliud membrum prius tremor, & stupor tentat, sed is non constans, verum qui ægrum subito apprehendit, & subito remittit: & post apprehensionem, ac ubi æger iam decumbit, aliæ partes sponte conualescunt, aliæ resolutæ manent, & in dies magis resolvuntur, vel etiam ad convulsionem disponuntur, & partes quædam, in quarum nervos vaporosa, vel ichorosa materia decubuit, iis contractis, conuellantur. Quæ omnia magis confirmat antegressa victus ratio, & vrina, ac pulsus Scorbutico propria. Quandoque & totum nervosum genus ita debilitatur, & si curatio vel negligitur, vel non rectè instituitur, adeo ad omnem motum impotentes ægri redduntur, ut nec manus admovere ori possint, sed ab aliis cibum ingestum sumere necesse habeant, & toto vitæ tempore domi claudi desideant.

Paralysin hanc antecedere quandoque solent, ut postea etiam dicetur, tumores quavis parte erumpentes, qui eadem facilitate, qua oriuntur, evanescent, & cum ortus sui principio parti affectæ leuem & momentaneam Paralysin inferunt, ut testatur *Eugalen. pag. 109.*

Qua ratione autem paralysis scorbutica excitetur, & præcipuè quomodo dolor ventris scorbuticus in paralysin mutetur, variè ab autoribus disputatur. Hoc quidem verum est, & facile concedimus, paralysin in Scorbutico à materia ad cerebrum, atque inde ad nervosum genus transmissa, ut & tremores, convulsionem ac convulsivos motus excitari posse. Verum si de paralysis, quæ dolores illos ventris in scorbutico sequi solet, quærat, non necessarium esse semper, ut materia primum ex intestinis ad cerebrum, & hinc in nervos feratur, sed proprios vias esse putamus, ut in *Instit. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 5.* dictum. Hoc saltem his addimus, aliam adhuc viam,

per quam materia ista ad spinalem medullam deferri, & paralyfin efficere possit, monstrare recentiores Anatomicos, nimirum ramum quendam, qui ab arteria aorta, non longè à ramo mesenterico porrigatur, & serpat in spinam, eiusque vertebrae. Ab intestinis enim per arteriam mesentericam in arteriam aortam, tandemque per ramum hunc in spinalem medullam materia transferri, paralyfinque efficere potest.

Neque ab ista sententia nos illud dimouet, quod cerebrum motus omnis animalis est principium, quodque, si per venas vel arterias materia transportetur, in totum corporis habitum æquabiliter, non tantum ad artuum musculos diffundi deberet; quodque humores isti nervis communicari non posse videntur. Etenim solum cerebrum ad motum non sufficit, sed nervi & musculi etiam requiruntur. Deinde etsi materia ista sæpe ad varias partes pellitur: tamen à natura ad ignobiliores solet depelli, & peculiariter nervoso generi eam infestam esse, antea diximus. Sicut & hoc dictum, quod paralyfis ista non est tam contumax, ut vera paralyfis; & proinde ut ipsis nervis inhæreat opus non est, sed sufficit, si tali ichore scorbutico ligamenta, tendines & musculorum substantia imbuatur, & partes nervosæ ad motum ineptæ reddantur. Videatur Eugal. *obser.* 17. 22. 23. 24. 25. 26. 28. 29. 30. 42. 50.

Tremor. Tremorem etiam paralyfin quandoque antecedere modò dictum, & aliàs quoque quàm plurimis scorbutico laborantibus familiarem esse scribit Eugalenus p. 219.

Conuulsio, conuulsui motus, Epilepsia. Conuulsiones præterea sæpe totius corporis, aut potius conuulsui motus, & Epilepsia huic malo accidunt, vaporosa aut serosa materia, quæ ab humore maligno, ac peculiari modo, & specificè corrupto attollitur, ad caput eleuata; quæ discussa sæpe quasdam inducias concedit, paulò post tamen iterum collecta & in caput eleuata idem malum excitat. Et hi conuulsui motus plerumque cum febre coniuncti sunt, & eadem facilitate, quaprehendunt, remittunt, iterumque recurrunt. Et solent istas conuulsiones præcedere, vel totius corporis concussio, vel tremor, vel paralyfis, vel brachia & manus obrigescunt quasi,

quasi, sed breui tempore, & sæpe præter omnem rationem subito in alium morbum, cataphoram, paralyfin, modò euanescentem, modò præter expectationem redeuntem transeunt. Quæ signa, in primis verò urinae turbida, & crassæ huic malo propriæ, hanc conuulsionem à conuulsione ab antiquis descripta discernunt. *Eugalen. obseru. 50. 54. 63. 69.*

Nonnunquam tamen particulares conuulsiones excitantur, vapore isto prauo peculiarem aliquem muscolum, vel neruum occupante, eumque vel acrimonia, vel peculiari proprietate vellicante. Particulares autem istæ conuulsiones nonnunquam absque febre sunt, nonnunquam cum febris indiciis, & nonnunquam post grauissimos dolores. Accidit interdum & tristis membrorum omnium iactatio, & concussio, cum leui resolutione coniuncta. Pulsus in hac aliquando est magnus, quandoque durus, & rursus paulò post mollis, semper verò in vno, ac pluribus pulsibus inæqualis, urinae inconstantes, vti obseruauit *Eugalenus, obseru. 53.*

Quandoque membrorum ad mouendum impotentia ita, & quidem paulatim, incrementa sumit, vt crura planè rigida euadant, tendinibus ad crus mouendum destinatis rigidis planè, & duris in poplite euadentibus. Quandoque malum ita inualefcit, vt ægri nullum amplius membrum, vel articulum habeant, quem extendere possint, & quasi in orbem, vel globum contrahantur: quo morbo nautas ex longis, & molestis peregrinationibus redeuntes affectos, & contractos (hoc enim nomine potius tum, quam conuulsi, appellari solent) vidit *Eugalenus*, atque istud sæpe satis diuturnum fuisse testatur. Idem etiam tali ad poplitem retractionem obseruauit, *pag. 94. obseru. 13. 16.* Non credibile verò est, illud à vapore solum, vel totum neruosi generis principium, vel partialem aliquem neruum occupante, sed potius à rigiditate tendinum prouenire. Cum enim, vt supra diximus, tartareus ille, sed sero dilutus, humor etiam neruos, & tendines occupare soleat, si aqueus ille humor absumatur, & discutatur, ac crassas partes deferat, ex ibi re-

Contractio membrorum.

lietæ exsiccantur; unde tendines indurantur, & rigidi redduntur; quod præcipue in cruribus, & tendinibus crus contrahentibus in scorbuto laborantibus vel tactu apprehendi potest.

*Gena-
rum ri-
giditas.*

His resolutionibus, conuulsionibus, & contractionibus accedit quandoque symptoma, rarius quidem, sed quod obseruauit semel atque iterum D. Salomon Albertus, & descripsit, *thes. 112. de Scorbut.* quod scilicet nonnullis cardo oris, in quo gena inferior sub via audiendi vertitur, non aliter, atque compago genuum obrigescit, iisdemque os strictius conniuet, quo minus in rectum queat dispani; squalido, terrenoque humore in iuncturam illam, & huius vincula, quibus maxilla inferior aurium radicibus affirmata est, quæque motum liberum, & expeditum cardinis modo maxillæ largitur, altius imbibito, atque infarcto. Idque non sine sensu doloris fieri docet, quem ipsa *træis* in articulo, & neruaceis corporibus ipsum circumdantibus excitat, quique inter manducandum, & oscitandum exacerbatur.

*Apople-
xia.*

Apoplexia quandoque etiam, materia ad caput & cerebrum adscendente, excitatur. Quam apoplexiam etsi se nunquam uidisse scribat Eugalenus, *pag. 123.* testatur tamen ab amicis obseruatam fuisse. Et ipse memini, virum illum Nobilem, de quo infra dicetur, cuius gangræna scorbutica digitos pedum apprehenderat, apoplexia ista extinctum fuisse, quod euenturum prædixeram. Videantur etiam de his, quæ in *Instit. lib. 2. part. 3. s. 2. cap. 5.* habentur.

*Cæcitas
subita-
nea.*

Cæcitatem subitanæam, cæteris sensibus integris, vapore proculdubio crasso aut humore seroso principium neruorum opticorum occupante, in studioso quodam excitatam fuisse, suprà dixi. Neque enim credibile est, humorem aliquem crassum istam obstructionem parere potuisse. Aliàs tam facile, & citò cæcitas illa non remisisset.

*Sopor
profun-
dus &
vigilia.*

Sopor quoque profundus nonnullos occupat, plerumque cum febre lenta continua, nonnunquam etiam intermittente, à vaporibus ad caput exhalantibus excitatus: sed qui continuus non est, verum cum paroxysmo aduenit,

aduenit, eodemque recedente & ipse cessat. Alij contrà ob falsos, & acres vapores ad caput adscendentes vigiliis infestantur, & si dormiunt, terrentur.

Ægri sæpe sunt tristes, ob defectum spirituum purorum, ac lucidorum, & abundantiam vaporum melancholicorum, quibus spiritus inquinantur. *Tristitia.*

Ex iisdem vaporibus ad caput eleuatis non rarò deliria excitantur, quæ vt inopinatò inuadunt, ita sæpe facile remittunt: quæ non à calidis vaporibus, vt in morbis acutis accidit, ortum habent, sed à vaporibus melancholicis, & malignis, spiritus turbantibus, ideoque non cum morbis acutis, sed lentis coniunguntur: quibus signis ab aliis deliriis discernuntur, vt & vrinis scorbuto propriis, crassis, rubris, absque multa siti, pulsu item & victu, quo vsus est æger. Quale delirium & hîc aliquando vidi in scorbuto cum paralyfi coniuncto, quod foeda crurum scabies, & vlcera præcesserant: vt & in altero, cui venam in crure apertam sanguinem copiosum fudisse, suprà cap. i. dixi; cui & in dorso maculæ efflorescebant, quique malum hoc ex foetore cadaueris scorbuto extincti contraxerat. Quod de deliriis dictum, idem de læsa memoria accipiendum. Læditur enim illa quandoque in scorbuto, & iisdem signis cognoscitur. Neque cor ab hoc malo semper immune est. Primò enim palpitatio cordis per interualla recurrens à vaporibus hîsce prauis & malignis ad cor exhalantibus interdum excitatur; vt id in quadam foemina obseruauit Eualenus, obseru. 3. & ipse aliquoties annotauit. *Deliria. Memoria læsa. Cordis palpitatio.*

Lipothymia deinde sæpe hoc malum comitatur, quæ nonnulli, teste Eualeno, pag. 321. subitò extincti fuerunt, vaporibus hîsce ad cor exhalantibus. Vnde lipothymiam pro certo signo habet Eualenus, adeò, vt scribat, pag. 321. Qui in paruo, quantum ad sensum, morbo, ac febre, à qua decumbentes parum, aut nihil pati videntur, subitò, ac præter rationem animo linquuntur, aut ad animi deliquium proni sunt, hos scorbuto laborare, certò tibi persuadere debes. Solet autem lipothymia hæc maximè ægros corripere, cum in lecto se erigunt, *Lipothymia.*

vel è lecto surgunt; motu procul dubio prauis illis & malignis vaporibus commotis. Estque illa interdum tanta, vt ægri subitò & inopinatò exstinguantur; cuius rei notabilia exempla habet Eugalenus, *obs.* 38.

Strangulationis metus.

Pluribus quoque accidit, vt de obstructione ventriculi ad os vsque instar pali totum oesophagi meatum obferante, & suffocationem minante, grauiter conquerantur, vt refert Eugalenus, *obseru.* II. 41. Et id inprimis cibum sumturus accidit, qui cum primum bolum deglutituri sunt, in præsentissimo suffocationis periculo versantur; vt id ipse in duobus viris obseruaui, quorum alter hoc malo ita periculosè affligebatur, vt sæpe affirmaret, se cibum sumturus non minus metuere, quam eos, quibus carnifex laqueo ad suffocandum paratus adstat. Neque idem liberè, & absque suffocationis periculo cibum capere poterat, antequam dimidium cereuici cantharum exhausisset. Is plerumque, vt suffocationis periculo sese liberaret, ianux parte superiore manibus prehensa, pedibus pendulis totum corpus concutere necesse habebat. Quod proculdubio accidit, vaporibus adstringentibus, & stipticis adscendentibus, & vel oesophagum distendentibus, & vicinam tracheam comprimentibus, vel tale quid inferentibus, quale pyra, & alij fructus austeri solent. Vidi alium, cui loquendi potentia auferretur, nonnullis apoplecticum quid esse existimantibus; cum potius partium linguam mouentium à vapore, vel seroso humore contractio, & quasi quædam conuulsio esset; cum æger ipse postea referret, se eò loci dolorem, & contractionem quandam sensisse.

Appetitus deiectio.

Appetitus quidem etiam sæpe in scorbuto deiici solet. Sed habet hoc cum aliis morbis commune, neque ipse peculiare aliquod indicium exhibet. Non rarò tamen etiam appetitus integer est: quod accidit pro diuersa humoris ex epate, liene ac vicinis partibus in ventriculum confluentis conditione.

Sitis.

Sitis verò hoc peculiare habet, quod sit nulla, aut nullius momenti, insignis verò corruptionis notas urinæ exhibeant, præcipuè si ab obambulantibus, & omnia

vita munita sine offensione administrantibus tales red-
dantur, certissimum signum scorbuti sit, ut hac de re Eu-
galenus, pag. 33. scribit.

Ructus perpetui quandoque hoc malum comitantur, *Ructus.*
ut Eugalenus, *observ.* 2. docet. Et noui virum, qui hypo-
chondriaca cum non leuibus scorbuti suspicionibus la-
borabat, qui continua sputatione, & ructibus ita mole-
stabatur, ut saepe intra horam vnā atque alteram vel
centies ructaret.

Quandoque cum hoc morbo coniungitur vomitus, *Vomitus*
imò humores saepe, ut in cholera, supra, & infra deiiciun-
tur, cum ventris doloribus, & torminibus: quandoque
tamen nihil conatu illo dignum reiiicitur, sed potius est
inanis vomendi conatus. Talis autem vomitus ab aliis
vomitibus dignoscitur, quod, praeter alia scorbuti signa,
nulla ventriculi grauitas, dolor, intemperies, aut aliud
quid eorum, quae vomitum praecedere solent, antecessit;
quodque aeger etiam difficilis coctionis cibos & auidè
appetuerit, & facile concoxerit: ac vomitus interdum
praeter rationem, & spem remittit, rursus tamen, atque
ex improviso recurrit: neque ventriculum roborantia
medicamenta aliquid auxilij afferunt; cum vi adstringen-
di materiam circa praecordia detineant, eamque altius
imprimant. Et notat hoc etiam Eugalenus, pag. 22. & seqq.
vbi pluribus de hoc symptomate agit, quod à lacte, &
lacticiis, à quibus alias in simili affectione laeduntur
aegri, saepe melius hic habeant, quam ab omnibus ven-
triculum corroborantibus medicamentis; proculdubio,
quod à lacte acrimonia & prauitas humoris ventriculum
vellicantis demulceatur, & mitigetur. Eugalenus, *observ.*

33. 35. 39. 43. 44. 45. 46. 49.

Est & scorbuticis familiaris, copiosa, & continua sali-
ua & sputi reiectio; quod generatur cum ex vaporibus, *Sputatio*
qui ex humoribus in locis ventriculo vicinis haerentibus, *continua*
ad os eleuantur; tum ex cibis maxima sui parte in ventri-
culo corruptis, & in eandem substantiam mutatis, & se-
cundum ductum membranæ oesophagum inuestientis
in os euectis; vnde etiam corpus ob alimenti defectum
paulatim

*& sali-
uatio.*

paulatim extenuatur. In primis verò saluationis huius copiosæ causa est, quod serum & aqua illa, quæ partibus crassis vehiculum præbebat, è liene ad ventriculum effunditur, præcipuè quidem per vas breue, sed & alia vicina vasa. Vnde & alij quidam melancholici creatores & saluatores sunt. Et hæc illa est, pituita, quam nonnulli in melancholicis ponunt. Etsi enim fieri possit quandoque, vt in morbi progressu, ac ventriculo iam valde debilitato, pituita aliqua generetur in ventriculo: tamen illud, quod à plurimis pro pituita habetur in melancholicis, est illa aquosa humoris melancholici pars, quæ è liene in ventriculum effunditur. Annotauit tales sputationis copiosæ historias Eualenus, 41. p. 205. *obseru.* 68. Idemque obseruauit in viro, cuius antea, mentionem feci, qui inter edendum continuò, & copiosissimè expuebat, & frequentissimè ructabat.

*Alui flu-
or.*

Nonnunquam alui fluor, & diarrhoea quædam in scorbuto infestat, qua feces nunc quidem compactæ, sed copia ingestum cibum excedentes, coloris varij, nunc herbacei, nunc cinerij excernuntur, nunc liquidæ confertim, & magna copia eiciuntur. Differt hic fluxus à lienteria, quod in lienteria cibus crudus, & inconcoctus deiicitur; à diarrhoea verò vulgari, quod in ea deiiciuntur humores liquidi copiosi, & varij coloris, hic verò vel feces compactæ sunt, sed copia cibum ingestum excedunt, coloris nunc herbacei, nunc cineritij, aut si sint liquidæ, maiori quantitate, & magis confertim, quàm in diarrhoea, fluunt, & nocturno ac diuturno pariter tempore durant; cum in diarrhoea deiectiones interdum magis fieri soleant, sicut in viscerum obstructionibus vesperti, & noctu.

Fluxus autem huius causa plerumque est debilitas epatis, & venarum, quæ alimentum, vti debent, non attrahunt, quod in primis viis relictum corrumpitur, & cum aliis humoribus miscetur, atque ita per aluum excernitur. Deinde ipse etiam lien sæpissimè causa est huius fluxus, seu, vt Aristoteles, 3. de part. animal. cap. 7. loquitur (sicut hunc locum corrigit Cl. D. Hofmannus, de usu lienis cap. 14.) *ἡ τὴν ἐν τῷ σπλῆνι παλαιοτέρῃ τῆς ὑγρότητος, πολλή*

λοις καὶ κοιλίας ὑγρὰ γίνεται τοῖς σπληνιῶσι, ὥστε σκληρὰ τοῖς
 λίαν ἐρυθρῆς, Διὰ τὸ αὐτοπελασθῆναι τὰς ὑγρότητας: id est,
 ob humoris, qui ab intestinis ad lienem iuit, ad intestina
 refluxum, quibusdam aluus humida est. Cum enim lien
 plurimum aquæ attrahat, eandem ad aluum quandoque
 remittit, vnde fit aluus fluidior. Quod docet etiam Hip-
 pocrates, 6. aph. 43. 48. & 1. de morbis, de leucophlegmatia
 loquens.

Potest tamen etiam huc facere serosi humoris copia,
 si accedat aliqua causa externa eum commouens, qualis
 est constitutio aëris autumnalis. Frigus enim cum poros
 cutis denset, facit, vt serum per eos, seu sudoris seu hali-
 tus forma, amplius euadere nequeat, & proinde ad in-
 testina, quasi corporis sentinam, confluat. Imò frigus per
 corporis poros, qui adhuc à constitutione æstiuæ & ca-
 lore meridiano ac tepore lecti patent, altius sese insi-
 nuat, & è vasis extremis serum, quod sanguini exactè
 commistum non est, versus maiora vasa repellit. Quod
 dum per vias, quibus in ambitum corporis fluxit, refluit,
 & viscera ac ramos meseraicos & gastricos perfluit,
 quicquid ibi bilis & aliorum excrementorum inuenit,
 abstergit, ad intestina secum rapit; vnde deiectiones
 aquosæ & ex parte biliosæ vel limosæ fiunt. Nec à verò
 absolum, eosdem alui fluxus prouenire posse à febre, dum
 scilicet à calore febrili serosus humor effuerescit, neque
 tamen per poros cutis clausos exhalare vel exsudare po-
 test, vnde ad intestina confluit. Quacunque autem de
 causa, & quocunque modò generetur fluxus alui in scor-
 buto, hoc peculiare habet, quod adstringentia medica-
 menta planè noxia in eo sunt, & summam angustiam,
 spirandi difficultatem, ac animi deliquij & suffocationis
 periculum inducunt; cum materiam vitiosam in venis de-
 tineant, & in viscera magis impingant.

Sæpe quoque fluxus alui sanguinolenti accedunt, dy- *Alui flu-*
 senteriam æmulantes, qui accidunt, cum sanguis cras- *xus san-*
 sus, & feculentus in venis abundans per extremitates *guinolē-*
 earum in intestina desinentes in ea effunditur, & hinc *ius.*
 per aluum non excrementis permixtus, sed ab his sepa-
 ratim,

ratim, & ferè plerumque sine omni dolore, ac torminibus excernitur: qua ratione à dysenteria differt, & alia etiam scorbuti signa, angustiam, difficilem respirationem, &c. coniuncta habet. Cuius rei notabile exemplum superiore anno in studioso quodam hîc obseruavi, qui cum febre continua, & malignam æmulante laboraret, non tamen obscura scorbuti signa haberet, & victus ratione scorbuto generando apta vsus esset, vrinæ scorbuticas, pulsum paruum, ac debilem, summam angustiam, febrem lentam, & malignâ longè diuturniorem, sitim ferè nullam, etsi lingua fissuras etiam contraheret, haberet; in morbi progressu copiosissima sanguinis sinceri per aluum deiectio secuta est; quæ procul dubio accidit, quod cum natura humorem vitiosum per aluum deicere conaretur, orificiis venarum apertis simul sanguis effluxit, sicut sæpe in hæmorrhagiis narium criticis natura vitiosos humores sine sanguine euacuare non potest. Post hunc sanguinis fluxum in dies quidem melius habere cæpit, sed longè tardius, quàm post crises, quæ in acutis, & malignis febribus contingunt, accidere solet. Tandem febre cessante ipsa stomacace scorbutum apertissimè prodidit, quæ febrem hanc cum insigni oris foetore secuta est grauissima; quæ tamen & ipsa tandem idoneis remediis abhitis cessauit.

*Alui ad-
strictio.*

Aluus contrà in scorbuticis sæpe adstringitur, vt annotauit Eualenus, pag. 20. & Forestus, lib. 20. obseru. 11. vt etiam in aliis melancholicis, & hypochondriacis fieri solet, qui plerumque sunt alui siccissimæ, vt vix post tertium aut quartum diem semel deiciant. Cuius rei causa est, quod aquea illa humiditas, quibus feces dilui debent, aliò, ad lienem scilicet & renes, transfertur: & melancholici illi ac scorbutici, quibus aluus siccior est, aut plurimum mingunt, aut plurimum sudant, quod alias etiam fieri consuevit, vt ex 4. aphor. 83. patet. Quandoque tamen alui illam pertinacem, & quæ sæpe nullis medicamentis cedit, adstrictionem prouenire putamus ab intestinorum reuulsione, & retractione sursum facta, de qua suprâ, de dolore intestinorum, diximus. Quod vel ex eo patet,

patet, quod nullum præsentius huius doloris, & alui adstrictæ est remedium, quam diuulsionem, & retractionem membranosi generis relaxare, & potenter humectare.

Vt in quartanarum declinatione sudores copiosissimi sunt: ita & in scorbuto sæpe sudores copiosissimi fluunt, qui etiam media hyeme sub leuissimis tegumentis erumpunt. Aquosus enim humor, quem lien copiosius attrahit, non solum per vrinam, sed & per sudores sæpissime euacuatur: cum sit eadem sudoris & vrinæ materia. Et cum illæ anxietates plurimos affligere soleant, non cessant, nisi vapores illi prauis per sudores discutiantur. Sequiturque plerumque sudores istos copiosos *αποφύα*.

Sudor copiosus.

Hæmorrhagiæ quandoque etiam in scorbuto accidunt, procul dubio sanguine seroso, & falso, imò prauo, & corrupto naturam ad excretionem stimulante. Et quidem hæmorrhagiarum hæmorrhagia frequentior esse solet, & sæpe scorbuticos affligere. Rarius est, quod à me obseruatum, supra etiam relatam, venam in crure apertam copiosius sanguinem per aliquot dies fudisse, etsi vix orificij vestigium appareret. Idem in labiis accidisse, obseruauit Clariss. Dn. D. Doringius, vt supra dictum.

Hæmorrhagiarum.

Fœminis menses subsistunt, & pro menstruis fluxu albo, falso, & acri laborant, quo viri faciliè inficiuntur. Viri etiam ad generandum inepti redduntur; cum semen aquosum, & vitiosum in iis generetur.

Menses albi, femina aquosum.

Facies fit pallida, & liuida quasi, aut ex pallido in fuscum vergit, & maximè interdum labia, & palpebræ, attestante id Eugalenio, obseru. 8. 18. 19. Etenim cum quales sunt humores in corpore, talis fit color in cute, sanguisque in scorbuticis non purus fit, sed nigris, & ichorosis humoribus inquinatus: talem colorem in facie excitari, mirum non est. Nonnunquam tamen, & per interualla quædam, facies rubore, & calore quodam, sed subito iterum euanescente perfunditur: Germani appellant, *ein fliegende Hitze*, ex vaporibus calidis è colluuie humorum, qui in hypochondriis, præcipuè circa epas, hærent, eleuatis.

Color faciei.

Icterus.

Quandoque icterus scorbuto coniungitur. Anno superiore oblata est mihi foemina curanda, quæ feбри continua cum ictero, & grauissima cardialgia laborabat, cuius corporis constitutionem cum diligenter perpendere, subesse ex vrina & angustia pectoris scorbutum suspicatus sum. Neque fefellit me opinio. Paulò post enim maculæ copiosæ in tibiis & pedibus eruperunt. Habuit ille icterus ortum non ex obstructione vesiculæ felle, sed ex flauo humore in epate, à colluue scorbutica læso, copiosius genito, & in totum corpus effuso. Quæ facilè, atque intra paucos dies curata est, medicamentis antiscorbuticis cum epaticis moderatè frigidis mistis. Curaui & aliam foeminam, quæ cum quartana laborasset, & scorbuti non leuia indicia haberet, faciei, & corporis totius color, qui in sana erat floridus, in liuidum, & nigrum mutatus est, & non absimilis nigro ictero euasit. Solet interdum totum corpus odorem grauem, præcipuè sudantibus, spirare. Et halitus oris ferè omnibus scorbuticis foeret, vt adstantes eum vix ferre possint, & nares auertere cogantur, vt qui sæpius cum scorbuticis conuersatus est, non leue hinc scorbuti indicium capere queat. Horrores præterea frequentes, quos nullus, aut quam minimus calor sequi solet, interdum scorbuticos inuadunt, & eodem die interdum bis, vel etiam sæpius inuadunt. *Eugalenus, obs. 1. 48.*

*Odor corporis & anhelitus.**Horrores.**Calor nocturnus.*

Accidit etiam interdum calor p.n. feбри non absimilis, qui nocturno tempore plerumque inuadit sine vllò horrore, frigore, vel rigore, duratque vsque ad tempus matutinum, & plerumque sudore superueniente discutitur. Distinguiturque à febrili calore, tum quod sine rigore, aut frigore inuadit, tum quod certa interualla more quotidianæ obseruat, nec tamen proprietates quotidianæ habet. Acciditque procul dubio, cum vapores, & serosæ humoris melancholici partes nocturno tempore commouentur. Et frequentissimè accidit, cum chylus in ventriculo elaboratus ad lienem & vicinas mesaraicas deferatur.

Febres.

Non raro, & fortasse frequentius, quam multi opinantur,

nantur, febres scorbuto coniunguntur; sicut & quandoque in scorbutum degenerant. Plurimæ enim febres, qui hic ægros infestant, omnes notas febrium, à Græcis & Arabibus descriptas non obtinent, & proinde suspicionem non leuem de latente scorbuto, vel dispositione ad scorbutum sæpe præbent. Sunt autem febres ex varij generis. Quandoque enim sunt lentæ, & continuæ; quandoque intermittentes, sed quæ signis & notis intermittentium febrium ab antiquis descriptarum destituuntur, nisi quod typum quendam quotidianæ, vel tertianæ, vel quartanæ referunt. Quandoque etiam nullum typum obseruant, & interdum bis de die, aliquando ter, quateruè inuadunt; interdum post 3.4.5.6.7. diem frigore, & horripilationibus quibusdam, vt appellant, ægrum molestant, nullo ferè calore subsequente, vt annotauit Eugalenus, *obseru.* i. 48. 49. Interdum tamen, eodem teste, *pag.* 42. æstuans calor subsequitur, cum multa ad præcordia anxietate coniunctus, non infido mali huius symptomate. Ideoque omnia febrium signa & symptomata diligenter *Februm* perpendenda, & cum signis febrium ab antiquis descri- *scorbuti-* ptarum conferenda, neque febres istæ dierum numero & *carū ab* accessionibus, sed signorum proprietate æstimandæ sunt. *aliis dif-* Tum enim in frigoris sensu, & duratione, caloris quali- *ferentia.* tate, & duratione, & superuenientibus raris, ac à veteribus non enumeratis malis & symptomatibus, magnâ inter has febres, & à veteribus descriptas intermittentes apparebit differentia.

Nam primò frigoris sensus, præter aliarum febrium morem, satis diu sæpe ad sex vel septem horas extenditur, antequam calor febrilis erumpat.

Deinde pulsus præter rationem febris est tardus, debilis, & inæqualis, in declinatione præcipuè; alias circa vigorem magnus, & durus est: vrina, qualem in scorbuto esse diximus. Ideoque si in loco, vbi alias scorbutus non rarus est, vel præcedentibus causis scorbutum generare aptis, quis cum vrinis crassis, rubris, & fuscis febricitare cæperit, pluribus subsidentiis in fundo apparentibus, à quibus tamen vrina supereminens nihilo clarior reddi-

tur, sed crassa, turbida, & subalbida vel rubra manet, non leuem scorbuti suspicionem suggerit, & non vnus, sed plurium humorum simul corruptorum talis vrina indicium est. Mutationes etiam vrinarum variæ latentem scorbutum denotant. Sæpe enim in febribus hisce vrinæ variæ sunt, modò tenues, & citrinæ, modò crassæ, turbidæ, aliquandò rubræ, & pòst iterum tenues, iterumque crassæ, & conturbatæ. De quibus Galenus, 4. *de rat. vi&it. in acut.* docet; variam, & facilem vrinarum permutationem plures affectiones denotare, quæ nec eandem curationem, nec idem solutionis tempus habent. Cum talibus ergo vrinis si pulsus paruus, debilis, & inæqualis, vel magnus, durus, & ferratilis, absque membranæ alicuius ossibus adhærentis inflammatione, percipiatur, non leue etiam scorbuticæ febris indicium est.

Præterea initio accessionum plerumque tantæ sunt membranarum, crurum, aliarumque partium vellicationes, vt diuelli, & dilacerari carnes sibi conquerantur. Eugalenus, p. 214. *obseru.* 45. Dolores isti si in pedibus absunt, adsunt tamen in dorso. Ita in quibusdam frigoris sensum, ac si frigida intus ad spinalem medullam effunderetur; in quodam retrò ad dorsum sensum caloris, in anteriore corporis parte sensum frigoris obseruauit Eugalenus, pag. 43.

Rara quoque, & à febribus ab antiquis descriptis, & quæ in locis, vbi scorbutus notus non est, conspiciuntur, planè aliena symptomata in febribus hisce scorbuticis animaduertuntur, motus nimirum conuulsiui, lethargus, varij & vagi dolores, & febrium harum in alios morbos præter rationem mutationes.

*Febres
tertiana.*

Frequentissimè autem cum scorbuto coniunguntur febres tertianæ; quæ licet nothæ sint: tamen signa tertianarum ab antiquis descriptarum non habent omnia, sed istis, quibus diximus modò, notis ab iis discrepant; tum etiam hoc, quod siue alternis, siue singulis diebus inuadant, tertianarum simplicium, aut duplicium modo, nullus vel horror, vel rigor, imò sæpe nec frigus vllum in iis sentitur. In primis verò vrinis ab alijs tertianis facile differunt.

differunt: quod in veris tertianis febribus vrinæ in initio sunt tenuēs, citrinæ; & ad monstrandam iam incipientem humorum coctionem nonnunquam nubecula sufficit: in febribus verò hisce scorbuticis vrina crassa est, & diuersarum partium. Et quamuis in tertiana notha etiam vrinæ crassescant, & crassum sedimentum tandem subsideat: tamen id fit in febris declinatione, & coctionem significat; cum in scorbuticis hisce febribus tales vrinæ crassæ in principio appareant, & extremam humorum cruditatem significant. Ita etiam Hippocrates, 2. *prognost.* 27. & Galenus, 4. *aphor.* 71. cum vrinas rubras cum rubro sedimento ad fundum matulæ subsidente longiores quidem morbos designare, sed sine periculo esse dicit; id saltem de vrinis intelligendum, cum sedimento subsidente te vrina planè clara, & pellucida euadit, & propterea coctionem, & naturæ contra materiam morbificam victoriam significat: in hisce scorbuticis vrinis etsi quid subsideat; rubræ tamen partes crudæ, & inconcoctæ supererminent vrinam turbidam reddunt; Idque summam cruditatem indicat, & morbum, qui non absque periculo est, eiusque incrementum significat: obseruatumque, plures cum talibus vrinis scorbuto laborantes præter medicorum expectationem extinctos fuisse. Tertianæ scorbuticæ exempla sunt apud Eugalen. *obseru.* 51. 52. 53. 54. Neque ab hisce febribus discrepare videntur eæ, quas describit Carol. Piso, de *morb. à colluuiæ serosa*, *obseru.* 66. 67. 68. 69. Et tales febres scorbuti suspicionem coniungunt habentes sunt plerumque tertianæ, quæ sub tempus vernum inuadunt, & post septimum paroxysmum quotidie affligunt: id quod ex pulsu & vrina apparet.

Quartanæ vt aliquando in scorbutum degenerare solent: ita sæpe cum eo coniunguntur. Quæ etsi typum quartanarum obseruant: signis tamen aliis plurimis ab iis discrepant. Neque horrore, atque calore quartanæ respondent; sicut nec pulsu, qui etiam in ipso paroxysmi vigore paruitatem, ac inæqualitatem retinet. Et ipsæ vrinæ tales, quales scorbuto propriæ, apparent. Vide Eugalen. *obs.* 76. & Carol. Pisonem, de *morb. è colluuiæ serosa*.

obseru. 91. 92. 93. Neque enim febres hæ à Pifone descriptæ Scorbuticis dissimiles sunt.

*Quoti-
diana.*

Occurrunt quandoque quotidianæ febres, quæ tamen neque tertianæ duplicis, neque quotidianæ ab antiquis descriptæ notas & symptomata habent. Frigus enim plerumque est lentum, & longum ad sex, septem, vel plures horas durans, in vigore sitis magna, urinæ variæ, pulsus parvus & inæqualis in accessionis initio & extra accessionem, in vigore magnus, & durus. Adest procliuitas ad lipothymiam, quoties se æger mouet, angustia ad præcordia, & alia scorbuti signa. De quibus *Eugalen. obseru.* 57.

*Conti-
nua.*

Cum verò materia scorbuti causa non semper primis viis coercetur, & includatur, sed non raro in venam cauam, & arteriam magnam effundatur, atque ibi corrumpatur, ac putrescat; id quod sæpe ex sanguine, venæ sectione emissio, apparet, qui liuidus, & viridis quasi conspicitur: etiam febres continuæ excitantur, & scorbutico coniunguntur, quæ tamen & ipsæ ab aliis continuis non parum differunt. Nam febres hæ continuæ scorbuticæ mitiorem calorem habent, & minori cum siti, ac inquietudine sunt coniunctæ; aut si hæc sint grauiora, tamen anxietas per interualla recurrens, & ad præcordia molesta, & pulsus tardus, ac inæqualis, febres has facile ab aliis febribus continuis discernit. Quibus si accedant urinæ crassæ, & subrubræ, cum crasso, subrubro, ac graui, & inæquali sedimento, & sitis minor sit, quam pro putredinis magnitudine, signum hoc multò firmitus est. Vid. *Eugalen. obseru.* 62. 63.

Frequentissima autem ferè est febris ex continuæ & tertianæ intermittentis typo mista. Neque enim tales febres, etiam hic locorum satis frequentes, tertianæ intermittentes vel puræ vel nothæ sunt; utpote quæ ad puram *ἀπυρετικήν* nunquam deueniunt; neque etiam tertianæ continuæ; cum hæ sine omni frigore, rigore aut horrore exacerbentur; in istis verò vel singulis vel alternis diebus frigus percipiatur, aliæque symptomata conspiciantur, quæ modò enarrauimus, & neque in continuis

nuis neque in intermittentibus tertianis apparere solent.

Imò interdum & pestilenciales, & malignas febres hæ *Pestilentes*, scorbuticæ æmulantur, & maculæ illæ purpureæ, & nigres, græ, sicut & tumores in inguinibus erumpentes, incautis imponunt. Verum qui causas, quæ præcesserunt, & omnia symptomata diligenter considerat, has febres à pestilentibus, & malignis discernet. Nam & symptomata sunt mitiora, & faciliè vrina, & pulsus antè descripti à pestilentibus febribus eas discernunt; & sunt diuturniores hæ febres, quam veræ pestilentes, atque accedunt alia signa, quæ scorbuto magis propria sunt, quam pesti, vt nervorum resolutio, & anxietas summa circa præcordia. Quæ etsi in pestilentibus febribus quandoque etiam animaduertatur: tamen non ita, vt in peste, illa est continua, sed interrupta, ob vapores non continuo adscendentes ex hypochondriis. Atque hæ febres quoque non sunt Epidemiæ, sed Sporades, & longius, quam pestilentes, extenduntur. Neque mirum est, quod febres scorbuticæ pestilentes æmulentur. Humor enim Melancholicus, præcipuè si putrescat, est pessimus, & varia, pro humorum admistione, symptomata & morbos inducere solet. De quibus Eualenus.

Varia quoque tumorum differentia, materia ad ambitum corporis protrusa, vel ruente excitari solent. *Tumores Faciei.* Quandoque enim facies intumescere, & inflari subito solet; qui tamen tumor itidem faciliè euanescit.

Sæpe impetu quodam serosa materia deorsum ruit, *Pedum,* quæ cum à calore partium illarum, utpote à fonte caloris remotiorum, debiliore di scuti non possit, pedes intumescunt, & tumore oedematoso corripuntur. Quibus humore crasso hypochondria repleta sunt, in iis limosæ ac crassæ humoris huius partes in hisce locis tumorem durum & renitentem efficiunt.

Rusticis, & nautis, ac qui simili iis victus ratione utuntur, tubercula dura in toto corpore erumpunt, nonnunquam & tumores magni, & profundi cum in inguine, & glandulosis corporis partibus, tum alibi, & in mediis musculorum spatijs, doloris quidem, dum ægri quiescunt, *In inguine & glandulis, in musculis,*

aut crus super scamno, vel puluinari reponunt, expertia, inter eundum verò, & cruribus pendentibus grauiter ægros excruciantia, tumores Gallicos æmulantia, quæ à materia melancholica, & tartarea, vt Chymici appellant, in ambitum corporis à natura detrusa, & iis in locis hærente, & indurata proueniunt. Ortum enim habent hi tumores ex humoribus scorbuticis corruptis, dum tenuior pars humorum, à natura ad ambitum corporis depulsum, discutitur, vel à calore febrili absumitur, crassa verò relinquitur. Discernuntur autem à Gallicis

Eorum à Gallicis tumori- bus diff- ferentia.

tumoribus, quod in his apertis materia pinguis lardo similis reperitur; quale nihil in tumoribus Scorbuticis apparet: præterea tumores scorbutici sequuntur vitam tristem, & calamitosam; Gallici luxuriosam, vt hac de re scribit Eugalen. p. 92. num. 18. obseru. 20. Nonnunquam hinc inde subitò in corpore tumores erumpunt, qui eadem facilitate & promptitudine, qua orti sunt euanesçunt, & cum ortus sui principio parti affectæ leuem & momentaneam resolutionem inferunt, Paralyfinque antecedere solent. Eugalen. p. 109. Imo interdum tumores renitentes, duri, subrubri vel nigri & crustosi in inguine & cruribus erumpunt, bubonibus pestilentibus non absimiles, verùm signis scorbuti ab iis dissidentes.

Erysipelas die Rose.

Est & scorbutò laborantibus, vel ad scorbutum dispositis satis familiaris illa phlegmones species; quæ, quod rubeo, roseoque colore cutem tingit, vulgo *die Rose* appellatur, quæque sanguineos non solum, & plethoricos, sed & ab hac constitutione longissimè remotos infestat, & nonnullos singulis ferè septimanis, alios singulis mensibus, alios longiore interuallo, pro caussarum, cum internarum tum externarum atque adiuuantium, magnitudine & varietate, cum horrore, magno languore & anxietate, nonnunquam leuibus animi deliquiis, inuadit, & nunc hanc, nunc illam partem, pro vt hæc vel illa imbecillis est, apprehendit; quod indicium est, potius ab humoribus ichorosis peculiari modo corruptis, aut vaporibus ab eiusmodi humoribus corruptis resolutis, quam sanguinis copia prouenire; præsertim cum alia

signa,

signa, quæ ex vrina, & pulsu, ac morbi huius motu, & quod facile de loco in locum, sicut de arthritide diximus, migrat, consentiunt: sicut etiam horrores aliquot diebus eius eruptionem præcedere quandoque solent. Eugalen. obs. 49.

Interdum non solum crura, sed & si morbus protrahatur, venter intumescit, vbi simul Epar, & Lien plerumque humoribus crassis ita infarciuntur, vt tumor manifestus, & tensio in iis appareat. Id quod non mirum. Nam cum colluies humoris scorbutici præcipuè circa Epar, & Lienem hæreat, cum à substantia, tum à vaporibus eius facultas horum viscerum debilitatur, & praua inde in iis dispositio contrahitur, quam iterum alimentis elaborandis imprimunt; vnde vitiosorum humorum, præcipuè serosorum, colluies cumalatur, & tandem ad crura descendit; si materia sit copiosior, vt tota ab iis recipi non possit, quod reliquum est, intra viscera hæret, & tum naturæ robore in abdomen protruditur, tum pondere suo eò ruit, & ventrem in tumorem attollit. Laborant autem hydropici isti longè maiore respirandi difficultate, quàm aliàs in hydrope fieri solet, nondum scilicet valde tumore diaphragma premente, & plerique hoc tum respirationem sibi præcludi, & de angustia circa orificium ventriculi conqueruntur. Quæ cum à crassis vaporibus, & flatibus proueniat, vt supra dictum, iis discussis hæc respirandi difficultas, & anxietas remittit, quod aliàs in hydrope fieri non solet, & rursum iis collectis redit; ac præcipuè post purgantium vsum difficultas respirandi, & angustia augetur. Et si in corporibus plethoricis hoc malum excitetur, facies statim liuida apparet, peccantisque humoris indicium exhibet: tumor quoque multò durior, & tensior est, quàm aliàs in hydropicis fieri solet, ideoque neque altè, neque facile digitorum impressionem admittit, vt aliàs in hydrope fieri consuevit, & impressus digitus in aliquibus nullum, in aliquibus exiguum vestigium relinquit.

Præter hanc hydropis speciem alià adhuc occurrit, quam à vesicatum toto corpore, & qualibet eius parte

Vesica in
toto corpore.

extuberantium forma, Belgica lingua *Bouchvatter*, appellant. Cognoscitur, quod iis præcipuè accidit, qui victu minus melancholico vsi sunt, humoresque tenues, & aquosos cum multis flatibus cumularunt, & quod antequam sedem figit certam, aliam atque aliam corporis partem momentaneò tumore ac inflatione hic morbus attollit & distendit. Quibus verò humores minus mobiles sunt, pedes primùm, postea totum corpus duro & inæquali tumore paulatim assurgit, variis tuberibus, sua subinde quasi cute circumscriptis, extra reliquum tumorem exstantibus; præcipuè quidem in inguine, & scroto, quandoque tamen etiam in brachiis, scapulis, dorso, reliquisque corporis partibus. Accidit pulsus huic malo proprius, urinæ modò crassæ, rubræ, & liuidæ, modò variæ, & inconstantes, procedente tamen morbo crudæ, & tenues; præcesseruntque plerumque alia symptomata, nausea, alui deiectiones, languor, oris siccitas perpetua, & alia. *Eugalen. p. 152. obseru. 20.*

Vlcera crurum. Quandoque non solum maculæ in cruribus apparent, sed & vlcera in iis excitantur, sicca ferè, & neque pus neque saniem ex se fundentia, vt rectè *Eugalenus* scribit, à cuius partibus magis est experientia, quam *Hieronimi Reusneri*, qui vlcera scorbutica tenui sanie perpetuò madere scribit. Vlcera autem hæc eos magis infestant, qui temperamento bilioso sunt. De quo *Hippocrates, lib. de intern. affect.* *Quicumque*, inquit, *splenem habent magnum, siquidem biliosi sunt, hi mali coloris sunt, & malis ulceribus scatent.* Vlcera hæc cum maligna sint, et

Vlcera Telephia. ad *Telephia* commodissimè referri censet *Baldwin. Ronsseus, de scorb. cap. 7.* Cum enim *Telephia* dicantur ea vlcera, quod in tali vlcere *Telephus Mysiæ rex* consenuerit. *Ægineta, lib. 4. cap. 46.* nomen hoc scorbuticis vlceribus non immeritò tribui putat. Cum enim *Telephus* omnem operam impenderit, vt pro diuturno vlcere aliquod medicamentum reperiret: tandem senio confectus reperit herbam, quam sibi cognominem esse voluit, & ea sanitatem recuperavit: censentque viri quidam docti,

Telephia. *Telephium* esse plantam vulgò cochleariam dictam: alij tamen

tamen fabariam esse censent, & satis multis probat Vvieur, telephium non esse cochleariam. Verum non multum refert, siue Telephia, siue alio nomine appellentur hæc vlcera: hoc certum est, maligna, & curatu difficilia esse ob humorem Melancholicum, & prauum. Sine causa verò hoc loco inuehitur in Ronfseum Reusnerus, qui hæc vlcera maligna esse statuit, quod ab atra bile proueniant. Ipse enim nititur falsa hypothesi, quod saltem ab humore aquoso ortum habeant. Et si enim hoc verum sit, quod Melancholia, quæ, ut suprà dixi, in scorbuto etiam concurrit, non tam adusta sit, ut ea, quæ cancrum excitat: tamen humor Melancholicus quicunque contumax est, neque faciliè curationi cedit, & in scorbuto peculiaris corruptionem ac prauitatem fortitus est. Ipse tamen diffiteri non potest, humorem falsum Scorbuticis vlceribus inesse. Vlcers hæc interdum ita gangrænosa fiunt, ut ne quidem ferrum inflictum, vel admotum pyroticum sentiant. Imò ex tali vlcere crustoso sæpe mortificatio totius cruris aduenire potest, nisi maturè crusta à reliquo vlcere separetur. Eugalen. p. 406. obs. 8.

Neque solum crura, sed & alias corporis partes vlcers hæc interdum occupant. Ita obseruauit Eugalenus vlcus scorbuticum, quod cum tumore ingenti ad Elephantiasin accedente præter dimidiam faciem, & magnam ceruicis partem, nasum, & labia occupabat. Præter dictam faciei inflationem nasus liuidus erat, labia prætumida, & nigra, oculi prominentes, & fusco colore palpebræ tinctæ, & variis pustulis variegatæ: hæc serpendo quotidie labiis per totam ferè faciem dispergebantur, subiectas carnes exedentes, & circa tempora in vlcus nigrum, tetrum, malignum, & glomerosum, quod Carcinoma Græci vocant, desinentes.

Refert idem Eugalenus, p. 221. num. 48. penem quandoque exulcerari, cum praua ista materia, dum per penem cum serosa sanguinis substantia defertur, inter transendum malignitate & acrimonia sua teneram penis carnem erodit. Penis.

Imò non solum vlcers scorbuticos corripunt, sed &

*Gangra-
na scor-
butica.*

grauissimum, etsi vulgo non satis cognitum & rarius, malum scorbutico quandoque accedit, mortificatio scilicet, & gangræna vel vnus, vel plurium corporis partium, præcipuè digitorum pedum. Incipit hoc malum plerumque circa pedis extremum cum nigris, & purpureis maculis, & lituris quasi, & hinc paulò post vlcus crustosum, & gangrænosum, siccum, neque saniet, neque pus reddens apparet, digitusque vnus vel alter pedis emori incipit, & lineæ rubræ, ac purpureæ lituræ supr. iuncturam pedis secundum tibiam longitudinem apparent. Id quod Eugalenus etiam annotauit, atque ego ipsemet exempla eius rei duo vidi, vnum in viro quodam Nobilissimo, alterum in Pædagogo. Est verò huius gangræna, ac Sphaceli à gangræna & Sphacelo vulgò descriptis magna differentia. Etsi enim in vtraque gangræna pars emoriatur, ac sensum omnem amittat, ac malum in dies latius serpat: tamen non paucis discrepant. Gangræna enim illa vulgò nota ferè ex causis manifestis & notis ortum habet, & in membro tali Sphacelo emortuo fatidus, ac aquosus humor effluit, membrum molle, ac putridum redditur, & grauem, ac cadauerosum de se foetorem emittit, multumque breui tempore serpit, & plerumque hominem citò iugulat. Gangræna verò scorbutica ferè sine causâ manifesta inuadit, & lentè, ac tardè serpit, ac non nisi longo tempore hominem iugulat. Nobilis enim ille, cuius modò mentionem feci, vltra menses tres; pædagogus verò vltra sex menses cum malo hoc vitam protraxit; sicut Eugalenus ad duodecimam hebdomadam malum hoc protractum fuisse testatur. Pars planè sicca est, nihilque effluit, & cum corrupta ferro auferatur, licet caro rubra offeratur, color tamen ille ruber paulò nigrior est, & sequenti die & ipsa planè emortua deprehenditur: nullus quoque foetor percipitur. Præterea vbi primò malum vnum saltem pedem apprehendit, postea, absque omni causâ manifesta, in altero etiam crure, & pede maculæ, ac lituræ rubræ, vel purpureæ apparere incipiunt, & paulò etiam post illius pedis digitus vnus, vel alter liuidus redditur, & planè emoritur; tandemque

tandemque homo plerumque Apoplexia, quod Nobili illi accidit, vel Epilepsia accedente moritur.

Tandem etiam Atrophia hoc malum interdum sequitur. Quibusdam crura atrophia laborant, & ita gracilia redduntur, ut vix ossibus hæere videantur: Interdum & totum corpus ita emaciatur, ut vix cute, & ossibus homines hæreant, & sceleti formam referant. Quod accidit, quod partes vel etiam totum corpus bono alimento destituitur, & à vitiosis humoribus, qui affluunt, calor nativus & vis nutritiva partium ita debilitatur, ut nutritionem rectè promovere non possint. Et in principio quidem atrophia accidit, quod ob vitiosum nutrimentum facultas in nutritione frustratur ob errorem externum: ubi verò temporis progressu ipsis partibus ab humoribus continuo affluentibus vitiosa dispositio imprimitur, non aliter ac in leucophlegmatia & scabie prava, læsa etiam facultate nutritio læditur. Et licet à variis etiam causis aliis *atrophia* generari possit, ut ab ulcere pulmonis, aut alicuius alterius visceris abscessu, à febribus, præcipuè hæctica: tamen hæc hæ causæ omnes, earumque propria signa absunt; contra pulsus, urina, aliaque, cum quæ præcesserunt, tum quæ adsunt, Scorbutum arguunt, quæ hæctenus sæpius sunt enumerata, nec toties repetere opus est: agiturque de iis Eugalen. *num. 33. p. 159. & seqq. obs. 35. 36. 40. 46.* Cor tamen à vaporibus putridis continuo afflictum etiam calorem & siccitatem præter naturam contrahere potest, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitari.

Atque ita morbos, & symptomata, quæ Scorbutum comitari solent, pleraque recensuimus, ductu in primis Severini Eugaleni, qui de hisce omnibus accuratè & prolixè egit, & si curationem scorbuti eadem ratione adiecisset, omnibus, qui de scorbuto scripserunt, palmam præripuisset, & de arte Medica optimè mereri potuisset. Et si autem ex his signis omnia apud nos non ita semper sunt evidèntia, ut iis in locis, quibus scorbutus quasi patrius & vernaculus est: tamen qui ea, quæ circa ægros etiam in his & vicinis locis fiunt, diligenter consideraverit, istis signis

signis satis sæpe manifestis latentem sub aliis morbis scorbutum, aut certè eius initia deprehendere poterit. Si quis verò est, qui putet, me nimium in recensendis morbis & symptomatibus scorbuticis fuisse, is sciat, me equidem cum iis non facere, quibus nullus ferè morbus offertur, quem non ad scorbutum reducere conentur: interim qui experientiam diligenter consulat, animaduertet, & hæc quæ enumerata sunt, & forsan plura cum scorbutum mala coniungi posse.

C A P. V.

Prognostica.

1. **I**N Prognostico instituendo Medicus cautus sit, & omnes facultates principes earumque læsiones diligenter perpendat. Etsi enim pulsus plerumque in hoc morbo valde debilis, languidus & partus sit, ita quidem, ut medicis morbi huius ignaris mirum videri possit, cum tali pulsu hominem viuere posse: tamen inde mortem prælagire non licet; cum non morbi lethalis, sed morbi peculiari modo facultati vitali aduersantis signum sit. Etenim vitali cordis facultati, ut & nervoso generi, aduersam qualitatem habet colluuius scorbutica. Vnde illæ cordis anxietates, conuulsiui motus, paralyfis, varij dolores, & similes affectus scorbutum tam familiares sunt.

2. Malum hoc in principio ferè curatu facile est, & idoneis medicamentis adhibitis facile cedit; cum vitium saltem in humoribus consistat, nec praua aliqua dispositio visceribus communicata sit, & sæpe sola diæta, ac præcipuè aëris mutatio ad curationem sufficiat.

3. Si verò radices agat, diuturnum malum est, & quod multa curatione indiget, & vix vnquam radicitus tollitur. Nam & humor melancholicus, à quo hic morbus ortum habet, natura sua contumax est ac tardè mouetur, & morbos pertinaces ac diuturnos parit; & postquam humor scorbuticus semel similem Epati, & Lienis dispositionem impressit, vix ea planè extirpari potest; atque ob eam vel singulis annis, vel longiore intervallo, pro victus ratione, & aliis circumstantiis, malum recurrit, nunc iisdem, nunc aliis stipatum symptomatibus: virique cum eo

sæpe in annum nonum, decimum, vel plures; fæminæ in vigesimum vel plures vitam protrahunt; proculdubio ea de causâ, quod in fæminis per menses vitiosæ colluuii pars aliqua euacuetur: donec tandem perpetuo languore contabescunt, ægrique, aliis atque aliis symptomatibus subinde superuenientibus, grauiter affecti, & diu afflicti tandem sæpe improuiso moriuntur: Sicut in Islandia mensæ assidentes, aut aliud quid agentes repenti concidere, & mori quandoque hoc morbo laborantes se ex oculatis, & fide dignis testibus audiuisse, refert Dodonæus, in *prax. Medic.* Humor enim contumax est, & vt non nisi longo tempore in corpore coaceruatur, ita etiam non nisi longo tempore tollitur, & optimis etiam remediis resistit. 4. Qui diætæ se adstringi non patiuntur, quique in assumendis medicamentis difficiles & morosi sunt, rarò integrè ab hoc morbo liberantur; ideoque etsi quandoque symptomata demulceantur, & scorbutus aliquomodo deuictus videatur: tamen si æger ab vsu medicamentorum desistat, paulò post eadem vehementia morbus recrudesceat solet, interdum cum iisdem, interdum cum aliis, sed æque grauibus symptomatibus.

5. Plerumque scorbutus in cachexiam vel hydropem, nonnunquam & in dysenteriam, sæpissimè verò in tabem & atrophiam transit, & hominem lenta morte iugulat. Cum enim, vt supra dictum, humores Scorbutici prauam & similem dispositionem visceribus, in primis lieni & Epatis, imprimant, fit, vt læsa horum viscerum facultate sanguificatio lædatur, & serosorum humorum ac flatuum copia producat. Cum verò vitiosi humoris colluuius ad ventrem protruditur, diarrhoeam diuturnam, tandemque hydropem inducit. Cum etiam humores prauis circa viscera & in primis vias collecti cum sanguine misceantur & cum eo in totum corpus distribuantur, eum ad corpus nutriendum ineptum efficiunt: vitiosique humores cum sua substantia, tum prauis exhalationibus omnibus corporis partibus similaribus vitiosam dispositionem imprimunt, facultatemque nutriendam lædunt; cor etiam a vaporibus putridis continuò afflictum

fiſtum intemperiem calidam & ſiccā contrahit, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitatur.

6. Reſpirationo difficilis, & peſtoris anguſtia periculoſum malum eſt, ob quam, ſi & Medicus, & adſtantes ſuum officiū non faciunt, ſæpe ægri ſyncope præter expectationem pereant. Si verò natura fortior morbum diutius tolerare poſſit, plerumque in hydropem ægri incidunt, præcipuè ij, qui catharticiſ fortioribus ſæpe vtuntur. 7. Crurum maculæ quò magis ad liuidum, & atrum colorem tendunt, eò peiores ſunt; & ſi in vlcera aperta abeant, difficulter ea ſanantur. Indicat enim talis color latentem humorem atrum, & malignum, à quo excitata vlcera periculoſa ſunt, & difficulter curantur.

8. Scorbutus hæreditarius, & à parentibus propagatus, vt & qui à pueris quaſi adoleuit, difficulter admodum curatur, & vix vnquam extirpatur, & ferè ſemper aliquæ eius reliquiæ remanent, quæ facili de cauſſa repullulant. Habent enim tales ſecum congenitam ſcorbuti cauſſam, & natiuam lienis imbecillitatem, quæ ope medicamentorum vix vnquam tollitur. 9. Pueris *σπλιτις* crebrius, *σπλιτις* rarius accidit. 10. Periculoſius ſenes iuuenibus, & mulieres viris laborant, ſi ſcorbuto afficiantur. Senes enim calorem debilem habent, & cruditatibus obnoxij ſunt; ideoque morbi malitiam facilè ſuperare non poſſunt. Eadem de cauſſa & foeminæ magis periclitantur, præſertim eo tempore, quo fluxus menſium ceſſat, aut ante tempus ſubſiſtit; ſanguinis motu ad viſcera nutritionis conuerſo, humoribꝯque vitioſis, qui cum menſibus euacuari ſolebant, in corpore retentis, & viſcera debilitantibus. 11. Quibus tormina ventris, & circum vmbilicum contorſiones continuæ adſunt, rarò euadunt. 12. Tumores in variis corporis partibus ſubito erumpentes, iterumque euaneſcentes, paralyſin præſagiunt. 13. Poſt paralyſin curatam nerui quidam, in quos ſeroſa, vel vaporoſa materia decumbit, contrahuntur, & conuulſionem illorum excitant. 14. Conuulſio ſcorbutica ſæpe ſubito in paralyſin, cataphoram, vel tumorem, nunc euaneſcentem, nunc ruruſum emergentem tranſit, propterea materia

materia scorbutica nunc huc, nunc illuc mouetur.

15. Gingiuarum tumor, atque erosio, nisi maturè fane-
netur, carnem ad ossa vsque absumit, & os tandem den-
tibus priuat. Quandoque liuor partem oris superiorem,
& palati partes penitiores apprehendit, & superuenit
putredo palati ac faucium insignis, quod symptoma ali-
quibus imposuit, vt scorbutum pro lue Venerea habe-
rent, vtpote in qua nihil frequentius accidit, quàm oris
fauciumque corruptio, quod malum & plerumque le-
thale signum est, & caloris natiui extinctionem signifi-
cat. 16. Vlcera crurum curatu difficilia sunt, & periculo
non vacant; cum ab iis totum crus interdum gangræna
corripitur, quam tandem sphacelus subsequitur, vnde
totum corpus in periculum adducitur. 17. Vomitus, &
humorum vitiosorum supra & infra reiectio parum ægris
prodest, sed potius ventris, & intestinorum doloribus
plurimos longiore morâ conficit. 18. Febres cum scorbu-
to non curantur integrè, si scorbuti curatio negligatur.
Imò si indicationes, quas febris suppeditat, solum atten-
dantur, æger sæpe non parum læditur. Quæ res ipsa fa-
cit, vt febres hodie sæpe tam diuturnæ sint, quod latens
sub iis scorbutus non semper attenditur & cognoscitur.
Febrésque tales diuturniores vires sæpe deliciunt, ægrum-
que interficiunt, aut alium grauiorè morbum accerunt.

19. In febribus scorbuticis intermittentibus quando-
que conuulsiui motus, vel carus in singulorum paroxys-
morum initio accidunt, qui tamen sponte remittunt.

20. Febres continuæ scorbuticæ, si purgantibus medi-
camentis initio fortioribus, aut crasso poru, aut medica-
mentorum calidorum vsu exasperentur, plurimos subito
animi deliquio ac suffocatione enecant atque occidunt.

21. Tumores crurum œdematosi in hoc morbo diu-
turniores esse solent, minúsque promptè discutiuntur;
cum & sanguis crassior situs ratione ad hæc loca tendat,
& ob caloris in hisce partibus à fonte caloris viralis lon-
gè distantibus debilitatem discuti non possit.

22. In magnis lienibus sanguis è dextra nare fluens,
malum.

23. Cum etiam quandoque liuidæ maculæ in cruribus delitescere, quandoque confertim efflorescere soleant, dubiam hoc naturæ cum morbo pugnam indicat, & ubi morbus iam incrementum sumpsit, vtrumque iam mortis instantis indicium est. Euanescent maculæ, cum calor natiuus exstinguitur, & qui restat exiguus, ad suum fontem refugit, & cum eo sanguis partes exteriores deserit. Cum verò in morientibus vbertim hæ maculæ efflorescent, materiæ prauitatis, & copię argumentum est, quæ calore natiuo iam succumbente, neque amplius humores regente, iugo quasi excusso, liberè diffunditur.

CAPVT VI.

De Curatione Scorbuti in genere, Indicationes.

**Indica-
mes.**

¶ Vm omnia, quæ Scorbuticos infestant, mala & symptomata ab humore melancholico, crudo, seroso, falso, & peculiari modo corrupto originem habeant: danda opera, vt illa eius cruditas & prauitas emendetur medicamentis cùm manifesta, tum occulta qualitate eum corrigere valentibus; ipse ex primis viis, vbi præcipua eius sedes, vt & toto corpore, tollatur; obstructions, in liene in primis, & vicinis venis, aperiantur; praua dispositio viscerum, lienis maximè, emendetur, & defectus ille in coctione & *insufficitur* satis, & humorum crassorum corrigatur; ac scorbuticorum eiusmodi humorum crassorum generatio, remouendo causas ad eorum generationem facientes, præcaueatur. Seu, vt Forestus hac de re loquitur, quatuor intentiones sunt curandi scorbutum: apertio, euacuatio, alteratio, & confortatio. Nisi enim plenitudo sit amora, obstructio aperta, & intemperies ablata, ac lien roboratus, æger nunquam curabitur; & quatuor istis adhibitis infinitos scorbuticos se curasse refert Forestus. Quod verum esse vt facillè credimus: ita curationis ab eo institutæ historiæ docent, eum semper talia elegisse vel admiscuisse medicamenta, quæ peculiari vi scorbuto aduersantur. Diæta etiam sit ita comparata, vt ad generationem, & augmentum humoris scorbutici non solum non conferat, sed etiam ei sit contraria.

Curation

Curatio.

Et primò quidem sanguinis euacuationem quod attinet, si natura eius per hæmorrhoides euacuationem sponte tentaret, id aptissimum esset. Et si per hanc viam natura aliàs vitiosos humores euacuare consuevit, danda est opera omnibus modis, vt hæmorrhoides prouocentur.

Sanguinis euacuatione.
Per hæmorrhoides.
Per vena sectionē.

Quod si de hæmorrhoidum fluxu, nulla spes sit, & sanguinis sit aliqua abundantia, præsertim si febris coniungatur, primis viis vel clystere, vel leni aliquo medicamento prius euacuatis, vena, si vires id permittunt, aperienda, vt ita vitiosi humores simul euacuentur, & natura reliquos facilius superare possit, sanguisque ventiletur: cum videamus, naturæ ipsius ductu non rarò in principio huius morbi sanguinem è naribus effundi.

Aperienda autem vena, vbi opus, in cubito, seu mediana, seu basilica, & quidem lato scalpello, vt monet Vvieur, vt non solum tennes sanguinis, sed & crassiores partes euacuentur. Si tamen vires aliquomodo iam sint debiles, latam sectionem dissuadet Forestus, ne multum spirituum exhalet, & vires amplius debilitentur. Plerique sectionem in sinistro brachio instituendam censent. Equidem, vt *lib. 5. Instit. part. 2. s. 1. cap. 17.* dictum, venæ brachij sinistri maiorem aliquam cum liene cognationem non habent, quàm venæ brachij dextri: τοῦτο γὰρ ἔστιν tamen, ob ὑπόστασιν, & ἑτέροποσιν illam occultam, & consensum partium dextrarum cum dextris, sinistrarum cum sinistris, etiam hic obseruare forsan non inutile fuerit. Forestus etiam saluatellæ in sinistra manu apertionem in scorbuto prodesse se experientia didicisse scribit: quæ de re experientia consulenda. Nam ratio eius rei hulla reddi potest. Postea, & præcipuè si melancholicus sanguis ad inferiora defluxerit, vt non sine causa suadet Ronseus, vena poplitis, aut malleoli aperiatur, vt materia ibi fixa quoque euacuetur. Et omnino commodum est, vt sanguis peccans non semel, & vna vice detrahatur, nec vna tantum in vna parte vena aperiatur, sed aliquoties id fiat, interiectis interuallis. Ita enim qui per varia corporis loca sparsus est sanguis vitiosus, commo-

Quæ vena aperienda.

Quātum sanguinis euacuandum. dius euacuari potest. Parcius autem sanguis euacuetur; cum largiorem sanguinis missionem hic morbus respuat, vt Eugalenus scribit. Si vero morbus iam radices egerit, & sanguinis iam adsit magna corruptio, ac cacochymia cum nulla sanguinis abundantia; eaque ita totum corpus occupauerit, vt iam maculæ efflorescant, & alia externa signa in corpore hinc inde appareant, vix venæ sectio tentanda, ne puriore, & subtiliore sanguine effluente, & crassiore illo, ac viscido in venis subsistente, vires ægri debilitentur: sed tum potius ad cacochymia scorbuticæ præparationem, & euacuationem, primis viis tamen & ventre prius euacuatis, accedendum.

Præparatio humorum. Præparationem ergo, & purgationem quod attinet, cum scorbutus fortia purgantia non ferat, sed iis exasperetur potius, vt aliquoties monet Seuerinus Eugalenus, omnēque eruditi Medici ipsa experientia edocti testantur; neque vna vice humores vitiosi euacuari possint: purgatio per *ἐπιμελὴν* rectissimè instituitur, ita scilicet, vt materia primū præparetur, & coquatur, & corruptio, ac putrefactio humorum superetur, & cohibeatur, deinde purgatio lenis instituatur; & cum materia scorbutica non sit eiusdem substantiæ, sed ex diuersis humoribus mista, iterum ad præparationem accedatur, & hinc, si opus sit, medicamentis idoneis humores præparati rursum euacuentur. Quod nisi obseruetur, & materiā adhuc crudā, & specificā humorum corruptione nondum superatā, purgantia exhibeantur, materia mota & conturbata anxietates multas parit. Imò obseruatum, non paucos citra purgantium vsum conualuisse, vsurpatis medicamentis attenuantibus, incidentibus & peculiari vi scorbuto aduersantibus.

Præparatio in scorbuto qualia. Itaque primò, vt experientissimi medici Salomonis Alberti, antecessoris olim mei, verbis vtar, ea vsurpanda medicamenta, quæ terreum, & feculentum humorem colliquant, attenuent, incidant, dissipandōque abstergant, vt soluta obstructione, quod crassius est, facilius in alium, corporisque sentinam excidat; quod tenuius, & serosius, ad vias vrinae deriuetur, & vtrumque adeo, quo

quò vergit natura, per conferentia loca euacuetur. Nam & crassiores sæpe huius humoris partes cum vrina excernuntur, & cum ægri commodo vrinæ ferè nigræ, & turbidæ, quæque nigrum sedimentum deponunt, emittuntur.

Monendum tamen de istis: Primò ad vniuersalem methodum semper hic respiciendum, & naturam humoris, ac corporis constitutionem considerandam esse. Vbi enim frigidi, & crassi humoris sunt, & in iis, qui in frigido, humido, ac crasso aëre viuunt, attenuantibus, & incidentibus fortioribus vtendum: in aliis mitiora adhibenda. Deinde si morbus radices altius egerit, & diu iam durauerit, fortioribus remediis, & magis attenuantibus, & internis, quàm externis, sudoriferis, balneis, ac aliis. Tutissimum tamen est, semper à mitioribus incipere, & paulatim ad fortiora progredi. Et si morbus curationi non cedat, & cum laudabilibus vrinis incrementum sumat, signum est, medicamenta debiliora esse, quàm morbi, & causæ magnitudo requirit, & propterea ad fortiora progrediendum. Tertiò aperientibus & attenuantibus medicamentis, quæ in aliis morbis vsurpantur, solis fidentum non esse, sed ea addenda, quæ peculiari proprietate huic morbo aduersantur. Non enim est de nihilo, quod aliquoties monet Eugalenus, Medicos alias doctos frustrà in hoc morbo, quem non rectè cognitum habuerant, curando laborasse, qui proculdubio & aperientia ac euacuantia, & alterantia, atque confortantia vsurparunt; sed frustra: cum cacochymiam scorbuticam cognitam non haberent. Neque enim quæbet aperientia, vel humorem melancholicum alterantia hic sufficiunt, sed semper ea vsurpanda, & admiscenda, quæ humoris huius naturam respiciunt. Ideoque et si quæ obstructions epatis, lienis, ac vicinorum vasorum aperiunt, & intemperies eorum corrigunt, quæque in aliis melancholicis affectibus vtilia sunt, & hic locum habeant, vt radices *aperientes*, *scorzonera*, *caryophyllata*, *belenij*, *cichorij*, *polypodij*, *gentiana*, *rhapontici*, *aristolochia rotunda*, *scillæ*; cortices *tamarisci*, *capparum*, *folia chamædryos*, *chamæpithyos*, *cuscutæ*, *agrimonia*, *fumariæ*, *hyssopi*, *lupuli*, *ceterach*, *scolopendrij*, *be-*

*Regula
generales
in præpa-
ratione
humorū
obseruan-
da.*

tonica, origani; flores genistæ, cichorij; è fructibus amygdalæ amara, bacca lauri, iuniperi, & similia: ea tamen quæ huius humoris proprium vitium peculiari vi corrigere possunt, semper addenda.

Poterit ergo primò talis potio parari. *℞. Rad. cichor. fœniculi, polypod. q. an. ʒ. j. cort. tamarisc. rad. cappar. an. ʒ. ʒ. cochlear. becabung. sumariæ, omnium recent. an. M. j. ceterach, chamædryos, hyssop. capil. veneris, linguæ ceruinæ an. M. ʒ. passular. ʒ. j. Coq. f. a. Colaturæ clarificatæ ℞. ʒ. xx. dulcoretur sacchar. cando, & add. cinamom. ʒ. ij. F. potio pro 4. vel 5. dosibus: vel addatur sacchar. q. f. & fiat syrupus, cuius ʒ. j. ʒ. detur cum aq. scolopendr. fumar. cochlear. nasturt. aquatic. becabungæ. Vel ℞. Aq. scolopendr. fumar. chamædr. an. ʒ. iij. syr. de scolopendr. de fumar. byzantin. f. an. ʒ. j. spir. vitrioli ʒ. ʒ. Fiat potio pro 3. dosibus. D. Salomon Albertus hoc digestivum præscribit. ℞. Passular. minor. succo acetosæ imbutar. ʒ. j. ʒ. rad. polypod. quern. ʒ. ʒ. asari ʒ. ij. bistort. ʒ. iij. glycyrrh. oxylapathi an. ʒ. ij. cort. rad. cappar. ʒ. iij. tamarisci, sem. anisi, fœniculi an. ʒ. j. ʒ. agni casti ʒ. j. urtica ʒ. iv. herb. cuscutæ, acetosæ, capill. veneris, lichen. petrei, ceterach, linguæ ceruinæ an. M. ʒ. thymi, epithymi an. P. ij. flor. borrag. bugloss. viol. an. P. j. cinamom. ʒ. ij. Coq. in aq. pura ad lb. j. In colatura clarificata dissolue sacchar. q. f. Coq. ad syrupi consistentiam: Cuius ʒ. j. ʒ. detur quotidie cum aq. scolopendr. capill. Veneris, lupuli an. ʒ. j. Poterit & spiritus salis, cremor. tartari, tartarum vitriolatum, vel spiritus tartari compositus, quem vulgo misturam simplicem nominant, in iusculo carnis vel alio convenienti liquore exhiberi.*

Materia hisce vel similibus medicamentis præparata, & viis apertis, ad purgantia accedendum. Licet etiam præparantibus quædam purgantia admiscere, ut alvus non nihil laxetur, & humores ad aluum sensim deducantur. Eligantur autem, ut etiam supra dictum, leniora purgantia, cum fortiorum & vehementiorum purgantium usu, ipsa experientia teste, ægri in hoc morbo in præsentissimum discrimen adducantur, & vitæ periculum sæpe coniciantur. Ideoque confectioem Hamech plerique docti

docti abhorrent. Si tamen infundatur vel coquatur, mitior fit.

Vt ℥. Decoct. fol. senæ sec. August. ℥. iv. confect. Hamech. ℥. j. β. el. diaphanic. rosat. Mes. an. ℥. β. Bulliant semel atque iterum, & colentur. Colaturæ add. manna ℥. β. Iterum colentur. F. haustus. Vel ℥. Rad. polypod. q. ℥. β. cort. rad. cappar. fraxini an. ℥. ij. absinth. centaur. min. chamædr. ceterach, an. M. β. thymi, epithymi an. P. j. sem. anisi, fœniculi an. ℥. β. hellebor. nigr. præp. fol. senæ el. an. ℥. iij. rhabarb. ℥. ij. cinamom. ℥. β. conseru. fumar. cochlear. borrag. an. ℥. j. β. Contundenda contundantur, & affundantur aq. vel vini, vel seri lactis lb. iij. ac in vase duplici coq. in baln. per horas ij. Colaturæ exhibeantur ℥. ij. manè, & horis duabus ante cœnam.

Vtile est etiam hoc medicamentum. ℥. Passular. polyp. q. an. ℥. β. iniubar. sebesten. an. num. vj. Coq. in aq. Colatur. ℥. ℥. viij. In iis infund. fol. senæ el. ℥. β. epithym. Cret. ℥. ij. turbit. elect. helleb. nigr. præpar. an. ℥. β. zingib. caryophyll. an. ℥. j. In colaturâ dissoluatur manna ℥. β. Iterum coletur. F. haustus. Vel paretur talis potio ℥. Rad. polypod. q. ℥. vj. asari. cort. tamarisc. rad. cappar. an. ℥. ij. chamædr. capill. vener. an. M. j. epithym. ℥. β. flor. borrag. bugloss. cichor. an. ℥. ij. fol. senæ el. ℥. j. sem. anisi, fœniculi an. ℥. j. passular. exacinatar. ℥. vj. Infund. in s. q. seri lactis. In colatur. Vnc. vj. dissolu. el. Indi, vel rosat. Mesue, prout humoris natura postulat, ℥. β. Iterum colentur. Add. syr. de fumar. compos. vel de cichor. cum rhabarb. ℥. vj. Misce. F. potio purgans pro 2. dosibus. ℥. Rad. polypod. q. scorzonera an. ℥. β. fumaria, cochlear. an. M. β. sem. endiuia, anisi, fœniculi, carui an. ℥. j. cort. rad. capparum ℥. ij. ceterach, capill. vener. borraginis an. M. β. fol. senæ ℥. j. agar. trochiscati ℥. ij. rhabarb. ℥. j. flor. cordiatium P. j. spica Indica, cinamom. an. ℥. j. schœnanthi ℥. ij. Coquantur in sero lactis. Colaturæ ℥. lb. j. Adde syr. de cichor. cum rhabarb. ros. fol. an. ℥. j. succi cochlearia vel scelotyrbici alicuius ℥. j. β. M. Pro duabus vel tribus dosibus. Vel ℥. Rad. cichor. petroselini, polypod. q. an. ℥. β. cort. tamarisc. rad. cappar. an. ℥. ij. helleb. nigr. præp. ℥. j. β. cochlear. nasturt. aq. becabung. an. M. j. ceterach, agrim.

an. M. B. *sem. anisi, fœniculi, agni casti* an. ʒ. j. *passular.* ʒ. j. *Coq. in s. q. seri lactis caprini.* In colatur. infund. *fol. senæ el.* ʒ. j. *rhabarb. elect.* ʒ. j. *flor. borrag. bugloss. genistæ* an. p. j. *cinamom. caryophyll.* an. ʒ. B. Colaturæ ʒ. ʒ. ix. *syr. de fol. senæ* ʒ. j. *fumar. comp.* ʒ. vj. *cremor. tartari* ʒ. j. M. Fiat potio pro 3. doſibus. Vel ʒ. *Electuar. diacatholic.* ʒ. j. *confect.* *Hamecb* ʒ. iij. Infund. in decocto, vel aq. *becabung. & cochlear.* Vnc. iij. Postea colentur: Adde *syr. de fol. senæ* ʒ. B.

Pilulæ.

ʒ. *Pilular. tartarear. Quercetan.* ʒ. j. F. *pilulæ mediocres.* Vel ʒ. *Pilular. aggregat.* ʒ. ij. *tartarear.* ʒ. j. *Extract. hellebor. nigr. g.* vj. Fiant *pilulæ* xxj. Vel ʒ. *Pulv. rad. gi. lapa* ʒ. B. *pilular. tartarear.* ʒ. j. *tartari vitriolati, pulv. sem. sinapi, nasturtij* an. ʒ. B. Cum *succo absinthij, vel fumar. vel oxymel. scillit.* F. *pilulæ*, quarum ʒ. B. sæpius ante coenam exhiberi potest.

Pulveres.

ʒ. *Fol. senæ* ʒ. B. *epithymi, cremor tartari* an. ʒ. ij. *cinamom. caryophyll. galangæ, sem. anisi* an. ʒ. j. *diagryd.* ʒ. B. F. *pulvis*: Dosis ʒ. j. Vel infundatur ʒ. B. in sero lactis. Nec incommodè exhibetur *pulvis senæ nostræ* descriptionis. ʒ. *Fol. senæ el.* ʒ. j. B. *cremor. tartari* ʒ. vj. *cinamom.* ʒ. iij. *caryophyll. galang.* an. ʒ. B. *diaglyd.* ʒ. j. Possunt quoque huius *pulveris* ʒ. ij. vel iij. pro ratione virium, in s. q. *seri lactis* per noctem infundi, & colatura manè exhiberi. Commendatur etiam ad scorbutum extirpandum hic *pulvis.* ʒ. *Aloës, croci oriental.* an. ʒ. ij. *myrrhæ* ʒ. j. *Elect. de succo rosar. in tabul.* ʒ. B. Fiat *pulvis*, cuius Drach. j. exhibeatur mane, & iterum Drach. j. horis duabus ante coenam, in lacte caprino, aut sero lactis caprini, aut in lacte, in quo *nasturtium aquaticum* coctum sit. Si propter aloës amaritiem *pulvis* hic alicui minus arridet, pro tabulis de *succo rosar.* ipsum *electuar. sumatur*, & F. *pilulæ.* Vel ʒ. *Fol. senæ* ʒ. B. *epithymi, polypod. q. cremor tartari, rad. rhab. monach.* an. ʒ. B. *sem. anisi, fœnic.* an. ʒ. ij. F. *pulvis.* Laudatur & hic *pulvis*, cum puitosus humor admixtus est. ʒ. *Fol. senæ, agar. troch. croci, epithymi* an. ʒ. ij. F. *pulvis.* Dosis ʒ. j. vel ij.

Passulæ purgantes.

Vel parentur hæ passulæ purgantes, ℥. Fol. senæ elect. ʒ. j. mechoacann. albiss. polypod. q. an. ʒ. vj. flor. cordial. an. P. j. cinam. ʒ. ʒ. sem. feniculi ʒ. j. glycyrrhiz. rasæ ʒ. j. ʒ. Ebulliant in f. q. aq. vel vini, & macerentur per noctem in infusione. Colaturæ leniter expressæ. ℥. ʒ. j. cui adde sacchar. alb. ʒ. ij. manna ʒ. iij. Coquantur ad spissitudinem Iulebi, cui sub finem adde succi cochlear. ʒ. ij. Rursum semel atque iterum ebulliant. Tandem add. crem. tartari ʒ. vj. passular. minor. lotar. ʒ. x. M. Et maneant passulæ in infusione, de quibus datur Vnc. ʒ. vel j. vel Vnc. j. ʒ. pro ætatis & virium ratione. Si opus est, possunt, dum sumuntur, ʒ. j. vel ij. extract. scammonij acui.

Bolus.

Vel ℥. Electuar. diacatholic. ʒ. ʒ. confect. Hamech. ʒ. ʒ. pulu. fol. senæ, crem. tartari an. Scrup. ʒ. vel ʒ. j. Cum saccharo F. Bolus.

Corpore hoc modo euacuato ad fortiora aperientia, & ea imprimis, quæ morbo huic propria esse diximus, accedendum, & medicamenta, quæ sale volatili abundant, ac humorum cruditatem, & deficientem coctionem, ac fermentationem corrigere, & vt Vviers loquitur, crassos & crudos humores penetrare, eosque subtiles, & tenues reddere, obstructions aperire, & vitiosos humores hinc inde per corpus dispersos discutere, vel per vrinas educere, & peculiarem illam humorum corruptionem impedire possunt, vsurpanda.

Cum enim, vt suprà diximus, humor hic ex deficiente coctione & *νευρωτική* salis, ac ciborum crassorum primam originem habeat, ea semper medicamenta, quæ defectum illum supplent, & quæ sale volatili abundant, ac humorem istum crassum & fixum, volatilem reddere, & crassis spirituosam quasi raritatem inducere, ea suo loco mouere, vt ab vtilibus facilius separari, & ex corpore per conuenientes vias euacuari possint, apta reddere valent, quæque occultum illud vitium, & peculiarem huius humoris corruptionem corrigere valent, vsurpanda.

*Antif-
corbutic
Medica-
menta.*

*Cochlearia.**Britannica.**Nasturtium.**Becabunga.**Raphanus rusticanus.**Chelidonium minus.**Sedum minus.*

Medicamenta autem, quæ hæc præstant, sale volatili abundant, & acrimoniam quandam cum amaritie coniunctam habent; atque insuper longa experientia ad hoc malum profligandum plurimum posse, comprobata sunt qualia sunt: *Cochlearia*, quæ facile primas inter ista medicamenta tenet, & malo huic peculiariter aduersatur, ut longa experientia docuit, siue cruda comedatur, siue cum saccharo in conferuam redigatur, siue succus eius exhibeatur, vel etiam aqua inde destilletur. Sale enim volatili acri, cum amaritudine quadam coniuncto, abundat: unde aperit, penetrat, crudos illos ac crassos humores volatiles reddit, ut Chymici loquuntur, discutit, per urinam & sudores expurgat, viscera roborat. Nonnullis Britannica dicta putatur, quod in littore Britanniae opposito copiosè proueniat, ut & in aliis regionibus, quibus hic morbus Endemius. Creatoris enim optimi sapientia factum, ut, ubi ob loci naturam morbi aliqui quasi vernaculi sunt, domestica etiam remedia copiosius crescant. Britannicam primò à Frisiis Romanis militibus monstratam fuisse, refert Plinius. *Nasturtium*, eiusque species omnes, & in primis aquaticum, quod ad hunc morbum inter cætera utilius est. *Becabunga*, cuius usum quidem nonnulli, si sola vsurpetur, improbant, metuuntque, ne sua humiditate excrementiæ lienis potius materiam suppeditet. Verùm etsi hoc ita facillimè metuendum non sit, & sale volatili, quem obtinet, eodem modo, ut alia antiscorbutica medicamenta, in hoc malo efficax sit: tamen hoc etiam fatendum, salem illum volatilem in *cochlearia* longè esse copiosiore, quam in *becabunga*, & *becabungam* plus humoris aquei obtinere, ideoque ex his duabus plantis mistis optimum, experientia teste, emergit remedium, & cum *becabunga* minus sit calida, quam reliquæ illæ plantæ, commodissimè non solum ad ipsum scorbutum, sed etiam ubi febris, ac calor præter naturam adest, exhiberi, eiusque dimidia pars reliquis addi potest. *Raphanus rusticanus*, nonnullis *Armoracia*, *Chelidonium minus*, quod à Germanis peculiari nomine *Schorbunck krentlein* appellatur; *sedum minus*, quod illecebram

cebram vocant, sed cum acrius sit, minus tutum plerisque putatur. Scripsit tamen ad me nuper vir Excell. Dn. D. Ioh. Dieterus, Illustriss. Elect. Brandenburg. Viduæ & Berolinensis Medicus, in Suecia Sereniss. Sueciæ Regis Chirurgum sibi retulisse, se in promptu habere pro copiis naualibus in maxima copia. Aquam stillatitiam crassulæ minoris, quæ ibi vberimè in superficie rupium serpit, à cuius usu ægrotantes, qui scorbutò, vrgentur, initio valde languerent, tandem tamen mirè conualescerent, & tantam morbi vim potione hac simplici se leuaturum largè promississe. *Numularia, sinapi*, vnde usus obtinuit, & commodè sit, vt falsis, ac fumo exsiccatis carnibus, & piscibus condimenti loco sinapi apponatur; *raphanus, trifolium aquaticum, arum*; Ferunt etiam in Norvvegia, prope Bergas, celebrè ob pisces venales Emporium, terram quandam rubram, sigillatæ similem, effodi, quæ sit certum, & efficax huius morbi remedium.

Alij referunt in eadem Norvvegia ad hunc morbum profligandum felicissimè vsurpari fructum chamærubii cuiusdam, qui sub nomine Chamæmori Norvvegicæ à *Chama-* Carolo Clusio, in *historia plantar. rarior. lib. i. cap. 5.* descri- *rubi fr-* bitur. Cum autem quæ hac de re notatu digna sunt, ex *ctus.* epistola D. Heinrici Hoieri Medici recenseat, ea hic inferere libet: *Ex ipso fructu, inquit, Electuarium, rudi Minerva, consciunt quotannis Norvvegy, atque Finmarchij, in hunc ferme modum. Baccas in siccili aut alieno per se ad mediocrem consistentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cum enim succi plenæ sint, molles, alieno humore irrigari non expetunt; quanquam in delicatioribus sunt nonnulli, qui melicrati Fionensis, (quo summè delectantur Septentrionales isti) aliquid affundunt. Hanc confectionem idoneis vasis exceptam, & ne corrumpatur ab ambiente aëre, butyro dissoluto obductam, vsui studiosissimè reseruant: nobile sanè, & probatissimum illis aduersus scorbutum remedium. Etenim non facile credas, quæ miracula ista gens sola hac medicinâ faciat quotidie: vt omnino fatendum sit, nihil ad hanc esse vel cochleariam illam, tot encomiis hætenus celebratam, vel becabungam, vel si symbrium cardaminen & id genus alia, quibus Germani sese effe-*
runt.

runt. Et meritò admiranda singularis Dei benignitas, quod Nordlandiæ longius ad septentrionem remota, & fœdissimis morbis ob cæli solique inclementiam miserabiliter scatenti, indigenis remediis prospicere voluerit. Enimvero morborum crudorum, putridorum, melancholicorum mira hic ubique seges. Idcirco necessitas miseros rusticanos varia auxilia edocuit, ut nunc vel in grauissimis casibus pauperculus aliquis accommodatè sibi suisque mederi sciat. Ita nonnulli scorbuticos, quamuis ridiculè, tamen bene, atque utiliter hunc in modum curant: In vicinam aliquam insulam moris abundantem exponunt, ibidèmq; solos relictos domum non transferunt, priusquam sanitati sunt restituti. Tunc enim illi, quasi ab omni humanitate exclusi, vitæ tamen (quod credibile est) cupidi, moris vesci coguntur, siue ut extremo remedio promissam sanitatem recuperare tenient, siue, ut sirim, qua ut plurimum torquentur, extinguant. Dumque hoc ad satietatem agunt, sine dubio intra paucos dies oppidò conualescunt. Hyeme verò, quando id non licet, electuario suo non minus feliciter vtuntur, sine certa dosi aut custodia. Alioqui toto curationis tempore nullo alio alimento vtuntur. Hactenus Hoierus.

Rangiferorum sanguis.

Idem Dn. Doctor Iohan. Dieterus ad me perscripsit, in Finlandia ad morbum hunc siue debellandum siue præcauendum in vsu esse Rangiferorum sanguinem, quem, dum macstantur, manu exceptum hauriunt: An quia hoc animal abundanti passione chamæmori, cuius fertilis, ut fertur, est ista regio, qualitatem huic morbo aduersam sibi conciliat.

Sunt præterea & alia quædam, quæ, etsi cum prioribus æqualem efficaciam non habent, & ipsa tamen ad hoc malum satis vtilia sunt; ut fumaria, absinthium, idque vulgare potius, quam Romanum, seu Ponticum; cum non solum aperiat, & detergat, sed & roboret, carduus benedictus, cuscuta, ceterach, scolopendrium, hyssopus, capillus ♀, chamædrys, betonica, agrimonia, polypod. quernum, buglossum, borrago, radices helenij, oxylapathi, asari, cortic. tamarisci, capparum, flores & semen genistæ, flores sambuci, sem. agnicasti, epithymum: & vbi febris ac calor adest, cichorum, endinia, acetosa, acetosella, succus citri, limonum, aurantio-

rum: Quorum loco etiam Spiritus \ominus is, vitrioli, sulfuris, exhiberi possunt.

Hoc enim hic omnino etiam notandum, cautione qua- *Admoni-*
dam in exhibendis illis antiscorbuticis medicamentis, *tio de*
quæ omnia ferè sunt calida, & acria, opus esse. Nam cum *medica-*
isti humori crudo, & crasso varij alij humores in corpo- *mentis*
re abundantes admisceri possint, iique sæpe biliosi & ca- *antiscor-*
lidi, ac humores in hypochondriis detenti efferuescant *buticis.*
quasi, & calorem quendam concipiant, cauendum, ne
medicamentis nimium calidis malum exasperetur. Ita-
que non incommodè cum sero lactis talia medicamenta
exhibentur. Rectè autem de medicamentis scorbuto pro-
priis monent authores, in succis maiorem efficaciam es-
se, quam in decoctis; & testatur id experientia. Cuius
rei causa est, quod maximam efficaciam habeant hæc
medicamenta à sale volatili, qui coctione dissipatur, ut &
in exsiccatione plerumque evanescit: in succis, verò ut &
in conferuis, ferè integer manet. Ideo raphanus rusti-
canus in conueniente liquore macerandus; ex cochlea-
ria, nasturtio, becabunga succus exprimendus, vel con-
serua paranda.

Multò minus hic locum habent, aut aliis præferenda *Extracta*
sunt, extracta cochleariæ, nasturtij, quæ quidam, ne non *in scor-*
chymici esse videantur, præ aliis commendant. Etsi enim *buto an*
è quibusdam plantis vtilia ad scorbutum extracta parari *usurpan-*
posse, non negem: tamen ex istis plantis, quarum vis ma- *da.*
ximè in sale volatili constat, hoc fieri non potest; cum sal
iste volatilis cum spiritu vini, vel quocunque alio, qui ad
extrahendum adhibetur, liquore sese vniat, & auolet, &
corpus ita sale hoc destitutum maxima ex parte ineffi-
cax ad hunc morbum curandum relinquatur. Ex his varia
composita parantur, quorum aliqua recensere libet.

Decocta & potiones.

Pauperibus propinari potest cereuisia, in qua nasturt.
aquat. cochlearia & becabunga cocta sint. Vel eadem in
lacte coquantur. Paratu facile, & nullibi ferè deficiens
medicamentum est hoc: ℞. Nasturtij aquat. M.ij. & cum
haberi potest, acetosæ minoris in agris nascentis cum toto M.ij.

Conci-

Concidantur crasso modo, & per noctem macerentur in lactis caprini lb. viij. Postea coquantur ad lb. ij. consumptionem, & colentur. Colaturæ Vnc. vj. bibat æger mane, & horis duabus ante cænam, & medicamenti huius vsu continuet, donec melius se habere animaduertat. Vel coquatur cochlearia, & becabunga in lacte dulci, si febris absit; vel si febris adsit, in lactis sero, & decoctum exhibeatur, quo solo multos scorbuticos se curasse testatur Eugalenus. Verum cum, vt suprâ dictum, plantæ istæ coctionem fortem non ferant, in vase duplici, & clauso coquendæ, aut infundendæ potius, ne sal volatilis, à quo omnis vis, dissipetur, aut, quod commodius videtur, detur succus harum plantarum in lacte, vel sero lactis. Quo modo hisce medicamentis vulgus in Frisia, Hollandia, & aliis locis lacti assuetum, quo acrimonia eorum nonnihil obtunditur, vti solet. Serum tamen lacte commodius est, cum ab eo caseosæ partes, quæ obstructions parere possunt, separatæ sint. Et testatur Eugalenus, imò ipsa experientia, longè maiorem efficaciam esse in succis, quam in decoctis. Ne verò succi valdè ventriculum offendant, aliquid sacchari, & pulueris cinamomi, ac anisi addi potest, atque ea ipsa de causa etiam conseruarum cochleariæ, & similium plantarum vsus commodissimus est. Vel *℥. Cochlear. nasturt. aquat. part. aq. becabung. dimid. part.* Contundantur in mortario lapideo, & in lacte caprino, vel sero coquantur. Succus tamen præstat, & ob id non magna liquoris copia affundenda. Commendatur & decoctum absinthij, atque hoc plurimos, qui paralyti scorbutica citra febrem laborarunt, se sanasse, testatur Eugalenus.

Et omnino *πολυδρῦαντον*, & longo vsu probatum est medicamentum, quod fit è *succo cochlear. nasturt. aquat. sisymbrij cardamin. & becabungæ*. Exprimitur ex his plantis succus vel per se, vel affuso lacte, & sero lactis, & *℥. iv. vel Vnc. vj.* exhibentur. Potest etiam aliquid aquæ cinamomi & sacchari albissimi adiici. Vel *℥. Succor. expressor. 3. ij. seri lactis caprini 3. iij.* Si adsit calor, addatur succus acetosæ. Vel *℥. Becabung. cochlear. nasturt. aq. an. M. j.*

Contun

Contundantur, & infundantur in vino Rhenano; postea colentur cum expressione. In colatura infundatur nodulus sequens. ℥. *Sem. nasturt.* ʒ. *β. cinamom. garyophyll. macis.* an. ʒ. j. Detur quotidie haustus. Vel ℥. *Rad. raphani agr.* ʒ. j. *cochlear. nasturt. aq. becabung.* an. M. j. *sumariæ M. β.* Contusis in mortario marmoreo affunde lactis, vel seri lactis caprini ℔. j. *β.* Stent in loco calido hor. 12. postea colentur. Colaturæ add. *croci* ʒ. j. *cinamom.* ʒ. j. *β.* vel *aq. cinamom.* ʒ. *β.* Misc. Vel paretur hoc decoctum. ℥. *Rad. cishor. fenicul. raphani rustic.* an. ʒ. j. *ari præpar.* ʒ. *β. cochlear. nasturt. aq. becabung.* an. M. ij. *cardui benedict. sumar. centaur. minor. absinth.* an. M. *β.* In vase clauso coquantur in seri lactis caprini vel vini Rhenani ℔. iv. Vel ℥. *Nasturt. aq. cochlear.* an. M. ij. *radic. raphan. agrest.* ʒ. *β. galangæ, cinamom.* an. ʒ. ij. Conquass. omnia in mortario lapideo, & affusa s. q. seri lactis stent in loco calido per noctem, mane colentur: Et de talibus potionibus mane, & horis duabus ante coenam haustus exhibeatur; commodumque est, si æger post haustum matutinum sumtum in lecto sudare possit. Vel ℥. *succi herb. cochlear. nasturtij aquat. an. cochlear. ij. chelid. minor. acetos. an. cochl. j. absinthij cochl. f.* Misc. cum haustu seri lactis, *Aq. cinamomi parum.* Utatur æger quotidie manè supersudando per horam, vel quantum vires ferunt. Vel ℥. *Cochlear. M. j. β. acetos. recent. M. j. seri lactis caprini vel vaccini q. s.* Effervescant in vase duplici clauso, & stent infusa, donec refrigerentur. Colaturæ ℥. *pro singulis dosibus* ʒ. iv. *syv. è succo cochlear.* ʒ. j. *aq. cinamomi* ʒ. ij. Misc. Pro vnica dosi, & sic singulis diebus, quamdiu opus erit. Vel ℥. *Succi sedi medij seu vermicularis becabungæ, nasturtij aqu. cochlear.* an. ʒ. *β. seri lactis caprill.* ʒ. ij. *croci, macis, cardamomi* an. ʒ. *β. aq. cinamomi* ʒ. j. Misc. pro haustu. Vel ℥. *Becabungæ, nasturt. aquat. cochlear.* an. M. ij. Contusis adde seminis *Erucae, rad. Iridis nostratis hortensis.* an. ʒ. *β. zingiber. garyophyll.* an. ʒ. j. Coq. cum vini rubri ℔. ij. Colaturæ per aliquot dies mane detur cyathus vnus, ægerque ad sudorem se componat. In iis, qui frigidioris sunt constitutionis, ℥. *becabungæ, nasturtij, cochlear.* an. M. j. *cinamom. galangæ, croci* an.

an. 3.ij. *spica Indica* ℞. Macerentur in vini albi sextariis ij. Factaque leni ebullitione colentur. Colatura manè & vesperi haustus sumatur. Vel ℥. *Cochlear. becabung. nasturt. aquat.* an. M. j. *radic. raphan. agrest.* 3. j. ℞. Contundantur in mortario marmoreo, & affund. *lactis caprini* q. s. & bene misceantur. Stent in infusione horis xij. postea Coq. horæ semisse in vase duplici. *Coletur, & exhibeatur.* Dosis 3. vj. mane, & horis duabus ante cænam. Si ventriculus sit debilis, aliquid cinamom. vel zinziber, addi potest. Et si corpus sit frigidius & oedematofum, maceratio & coctio in Vino Rhenano fieri potest. Semen erucæ contusum, & in nodulo ligatum, ac in vino maceratum etiam ad curandum scorbutum utile est. Vel ℥. *Rad. polypod. q. cichorij* an. 3. j. *rhapontici, raphani rustican.* an. 3. ℞. *radic. ari. prepar.* ℞. ij. *nasturt. aquat. fumar. absinth. ceterach.* an. M. j. Coq. in sero lactis in vase duplici, & Colatura saccharo, si placet, dulcoretur. Vel ℥. *sem. erucæ* ℞. ij. *nasturtij, aq. absinth.* an. ℞. j. *ceterach,* M. ij. *linguæ cervinæ* M. ℞. *croci* 3. j. *cinamom.* ℞. j. Affundatur vini q. s. Nonnulli & cortices radicis iuglandis cum nasturtio copiosiore coctas commendant. Recenset Vvierus & alij quædam medicamenta, quæ iis in locis, vbi Scorbutus familiaris est, vulgò vsurpari solent. Hoc remedia infinitos curatos scribit : ℥. *Absinth. vulgaris, granor. iuniper. contusor.* an. M. j. *lactis caprini mensur.* j. vel ℔. iv. Coq. ad tertiæ vel quartæ partis consumptionem, post colentur cum forti expressione. *Colatura add. croci* ℞. ℞. vel ℞. j. & semel, atque iterum rursus ebulliant, & denuo colentur. Decocti huius haustus tepidus ter de die propinetur, manè, hora 3. pomeridiana, & cubitum ituro. Alij hoc vsurpant : ℥. *Becabung. nasturt. aq.* an. M. iij. Contusis adde *semin. erucæ. radic. iridis cælestis* an. 3. ℞. *zingiber.* ℞. ij. *piper. longi* ℞. j. Postea affunde *mensur. dimid. vini rubr.* & Colentur. De quo mane detur haustus, ægerque in lecto testus sudet, idque continuetur 9. diebus. Idem Vvierus in Frisia Orientali hunc potum ingratum, & abominabilem in vsu esse dicit : ℥. *Vini Rhen. mensur.* vj. deinde ℥. *rad. raphani agr.* 3. iij. Quæ contundantur, & contusis

contusis affundatur pars vini, & hora i. macerentur, postea colentur, & Colatura cum vino reliquo misceatur. In huius vini parte aliqua dissolue stercoris taurini, & anserini (pro quibus malim ouillum substituere, quo in sero lactis dissoluto, & colato febres iis in locis, proculdubio scorbuticas, à quibusdam curari audio) ana partem, quæ tres nuces iuglandes æquet: dissolutum coletur cum forti expressione, & Colatura cum reliquo vino misceatur, in quo suspendatur in nodulo bor. 24. pulueris nucis moschat. & garyophyll. an. ʒ. ij. Hunc potum, quoties sitis, ægro exhibent, & nullum alium potum præbent. Vbi febris & calor coniunctus est, lac ebutyratum, vt appellant, in quo cochlearia & bekabunga cocta sint, vel cum succo earum, exhibeatur.

Syrupi.

Syrupus sccleryrbicus Foresti hic est. *Recipe succi cochleariæ, becabungæ an. lb. iij. sacchar. optimi lb. ij. Coquantur simul, & s. a. F.* Syrupus. Syrupus cochleariæ compositus, Vratissimæ lauiæ vsitatus, & olim à Reipub. illius Medico ordinario, D. Casparo Packischio præscriptus. *℥. herb. cochlear. nasturt. aq. agrimonie Sij aquat. affleni, hemionitid. saluiæ, capill. ♀ chamædryos, prassij, fumariæ, veronicæ, pentaphylli, fol. ebulli, an. M. j. sem. anisi, feniculi, nasturtij, apij, petroselinij, pulpæ sem. brusci, asparagi, an. ʒ. j. melon. ʒ. ij. rad. filicis ænanthæ, asparagi, pimpinellæ, borraginis, bugloss. polypod. tussilaginis, glycyrrh. taraxaci, cortic. radic. cappar. an. ʒ. j. β. flor. hepaticæ, borraginis an. M. β. F.* Horum omnium *s. a. decoctio in s. q. Aq. nasturt. aquat. ad remanentiam ʒ. xl. Stent in decoctione vsque ad infrigidationem. Colentur cum forti expressione. Colaturæ adde sach. rub. opt. lb. iij. Bulliant lentissimo igne ad spissitudinem Syrupi. Clarificentur & aromatizentur cum subscripto nodulo, qui ʒ. pulv. rhabarb. ʒ. iij. cinamom. ʒ. j. garyophyll. macis. an. ʒ. ij.*

Aquæ destillatæ.

Quibus decocta non arriident, iis aqua destillata cochleariæ, nasturtij aquat. vel aquæ compositæ Scorbuticæ exhibeantur. Et semper danda est opera, vt ad talia medicamenta æger sudet. Aqua scorbutica à Quercetano,

cap. 7. Pharmacop. descripta hæc est. ℥. Cort. Capparum, fraxini, tamarisci, rad. polypodij querni an. ʒ. ij. herb. cochleariæ, nasturtij aquatici, summitatum melissæ, eupatorij mesuæ, ceterach, chamædr. chamæpit. an. M. ij. sem. fœniculi, anisi, carduibened. an. ʒ. j. ʒ. flor. genistæ, centaurij minoris, hyperici, sambuci, epithymi an. P. ij. Omnia macerentur per tres dies in aq. fumarie, feri lactis an. lb. iij. vini albi generosi lb. iv. oxymelitis scillitici lb. j. Deinde colentur & exprimantur: expressioni adde trochiscorum de capparibus, dialacæ an. ʒ. vj. Postea destillentur per cineres ad siccitatem. Dosis Vnc. ij. mane tribus horis ante cibum, continuando per aliquot dies secundum morbi magnitudinem. Aqua scorbutica Tobie Dorncreilij hæc est. ℥. Rad. raphani sylvestris acerrimi lb. iv. polypod. querni mundi ʒ. j. ʒ. cort. rad. cappar. ʒ. ʒ. sem. fœniculi ʒ. j. cardamomi ʒ. ij. croci Orientalis ʒ. j. Radices raphani incidantur in orbiculos tenuissimos; reliqua verò puluerizentur subtilissime, & simul infundantur in vini Rhenani albi lb. xvj. & stent in infusione in loco calido per octiduum, vase quotidie semel atque iterum agitato. Deinde adde aquæ cochleariæ, becabungæ, nasturtij aquatici an. lb. j. ʒ. chamædryos vere, fumarie composit. an. lb. j. feri lactis caprini lb. j. ʒ. Misce & destillentur in balneo Mariæ igne lentissimo. Nostræ aquæ scorbuticæ hæc est descriptio. ℥. Cortic. tamarisci, fraxini, rad. cappar. rad. polypod. q. aperient. an. ʒ. j. gentianæ ʒ. vj. belenij, ari, cortic. citri, an. ʒ. ʒ. chamædryos, chamæpityos, carduibenedicti an. M. j. trochisc. de absinthio, de capparibus an. ʒ. j. sem. erucæ ʒ. ʒ. Contundantur. Contusis Adde. Rad. raphan. sylvestr. acerr. lb. j. ʒ. nasturtij. aquat. cochlear. becabung. fumar. an. lb. iij. Et cum prioribus contundendo misceantur, & s. a. digerantur, & affusâ vini Rhenan. aq. cuscut. carduibened. an. s. q. Destillentur. Aqua antiscorbutica Dn. D. Michaelis Doringij Physici Vratisslaviensis. ℥. Herb. cochleariæ, nasturtij aq. becabungæ, nummulariæ, chelidonij minor. (vel in defectu rad. eius) barbæræ siue accipitr. an. M. j. flor. cordial. an. ʒ. ij. catend. ʒ. ʒ. rad. gentianæ ʒ. j. ʒ. calami arom. ʒ. vj. belenæ, ari an. ʒ. ʒ. cortic. citri siccor. aurant. sicc. an. ʒ. iij. trochisc. de eupator.

eupator. ʒ. vj. *sem. cuscute.* ʒ. ʒ. *cochleariæ, nasturtij aq. anisi, feniculi an.* ʒ. ij. Infundantur per triduum in *aq. fumarie, cuscute, carduibened. an.* lb. iij. *vini albi generosi* lb. ij. *aq. nostræ melissæ comp.* lb. ʒ. ʒ. F. l. a. in vasis vitreis per B. M. destillatio, suspendendo in alembico nodulum specier. diamb. ʒ. ij. Aqua melissæ composita, qua potissimum apud foeminas, ad cor & vterum roborandum, flatus dispellendos, & id genus affectus vitur, hæc est. ʒ. *Herbæ melissæ veræ* M. vj. *carduibened. flor. calendulæ an.* M. j. ʒ. *cortic. citri siccor.* ʒ. vj. *cinamom. acutiss.* ʒ. ʒ. *rad. angelicæ, calam. aromat. pimpinellæ an.* ʒ. ij. *croci integri* ʒ. j. Infundantur in *vini Vngarici opt.* quart. iij. *vini destillati rectificati* ʒ. iij. Stent in infusione per dies quatuor, quotidie agitando. Postea destillantur per B. M. in vase vitreo. Alia eiusdem. ʒ. *Herbæ cochleariæ, becabungæ, nasturtij aq. fumarie, verbenæ, chamædit. an.* M. j. *flor. genistæ, hyperic. borrag. bugloss. an.* M. ʒ. *rad. heleny, chelidony maior.* (de quo se verè affirmare posse testatur, se eius solius succo expresso cum vino vel cereuisia exhibito apud pauperes semel atque iterum lienem tumentem ac dolentem persanasse) an. ʒ. vj. *cortic. citri* ʒ. ʒ. *trochisc. de rhabarb.* ʒ. v. *sem. cuscute* ʒ. j. *anisi, feniculi an.* ʒ. ʒ. *galangæ* ʒ. vj. Infundantur per triduum in *aq. fumar. cuscute, carduibened. vini albi generosi, maluatici an.* lb. j. ʒ. F. l. a. in vasis vitreis destillatio, suspendendo in alembico nodulum ex specierum diamb. ʒ. ij. Vel ʒ. *Succi sedi med.* lb. j. ʒ. *cochlear. lb. j. Vermicularis seu sedi min.* ʒ. iij. *anagallid. aquat. seu becabung. nasturtij aquat. an.* lb. ʒ. *nummulariæ* ʒ. iij. Succi hi optimi depurentur per digestionem in balneo roris, deinde digerantur cum *rad. acori vulg.* ʒ. iv. benè incis. per duos dies naturales, postea exprimantur. Colentur optimè. Adde sacchari parum vel q. l. Destillantur in balneo vaporoso, vasis bene occlusis, ad consistentiam mellis. Aqua per se seruetur, seorsim etiam extractum. Ex capite mortuo seu herbis residuis sal arte extractus & ipse seruetur. Vel ʒ. *Rad. scörzonere, sarsæ parillæ an.* ʒ. ij. *cort. tamarisci, fraxini an.* ʒ. j. ʒ. *cochlear. recentis, nasturtij aquat. becabungæ, nummulariæ, agerati, chamædros,*

chamapityos, ceterach, melissæ an. M. ij. sem. cardui Mar. aquileg. carduib. an. ʒ. ʒ. sœnic. ʒ. ij. flor. genistæ, hyperici, sambuci, centaur. minor. an. M. j. Infundantur in seri lactis, aq. fumaricæ vel nasturtij aquat. vini albi an. lb. iv. Destillantur per cineres. Liquoris mane ʒ. ij. exhibeantur. Vel ʒ. Cochlear. nasturt. aquat. becabung. an. M. iv. nummulariæ, absinth. fumar. scordij, persicariæ, meliss. chamædr. chamæpit. M. j. sarsæ parillæ, ligni guaiaci an. ʒ. iij. aq. nasturtij aquat. agrimon. vini albi an. quantum satis. Destillantur. Vel ʒ. nasturt. aquat. cochlear. an. M. iij. absinth. sedi minoris an. M. ij. rad. raphani agrest. in orbiculos concis. lb. iv. scorzonera ʒ. j. cort. rad. cappar. tamarisci an. ʒ. iij. sem. sœnic. ʒ. vj. granor. paradisi. cardamomi, croci an. ʒ. j. Affunde Rhenani vini lb. xvj. aq. cochl. fumar. an. lb. j. seri caprini lb. ij. Stent in balneo tepido per diem, postea destillantur. Detur destillatum continuis diebus ad ʒ. iij. Vel ʒ. Cochlear. becabung. nasturt. aquat. persicar. nummular. an. M. j. chamædryos, chamæpit. scordij an. M. ʒ. rad. helenij, filicis, ireos, asari, scorzonera, sarsæ parillæ an. ʒ. j. cort. tamarisci, cappar. fraxini an. ʒ. ij. flor. sambuci, borrag. an. M. f. gran. iuniperi contusor. ʒ. iij. cort. citri, cinamom. an. ʒ. iij. croci, spicæ Indicæ an. ʒ. ij. sem. erucæ, urticæ. sœnic. an. ʒ. j. ʒ. Affunde aq. bugloss. melissæ, nasturtij aq. an. part. iij. succi limonum, aceti tunic. sambuci an. part. j. Digerantur diebus aliquot in vase clauso. Postea exprimatur succus: Expressus in B. ad sapæ consistentiam destilletur. Remanentiæ affundatur aqua destillata, oxymel. scillit. lb. j. vini lb. iij. Diebus aliquot digerantur, iterumque destillantur.

Spiricus.

Spiritus.

Efficacior est spiritus harum plantarum, id est, liquor ex viridi planta exstillans, per crebram destillationem ab humore aqueo maxima ex parte separatus, qui totam ferè vim, quæ in magna mole est plantæ, huic affectui conveniens, complectitur. Potest enim ex cochlearia, nasturtio, centaur. minor. aliisque plantis æquè ardens spiritus ac ex vino elici, quod qui non expertus est, vix credit. Totum autem artificium in fermentatione & digestionem consistit.

Extracta liquida, seu essentia.

Commendat Ronfseus *absinthij*, *cochlearia*, *fumaria*, *Extracta chamædr. tincturam*, aut essentiam, eamque in morbis melancholicis, & qui iam radices multos annos fixerant, plurimum potuisse, se compertum habere scribit; & Notabilem quendam, qui multos annos flatibus hypochondriacis laborasset, ac vere, & autumnis variis, multisque pharmacis se macerasset, tandem sola *fumaria*, & *chamædryos quinta essentia*, ut appellat, minimo negotio restitutum fuisse, & hoc ceu domestico, ac familiari medicamento ad annos plus minus 12. ad morbi præcautionem felici successu usum fuisse, refert.

Paratur autem hæc tinctura, ut & lib. 5. Instit. part. 3. §. 3. cap. 9. docuimus, si spiritu vini optimo herbae macerentur, donec tincturam, seu viriditatem herbarum imbibat, deinde reiectis iis herbis, novisque additis infusio repetatur, idque ter, vel quater, donec spiritus vini tinctura, & essentia plantarum saturatus sit; cuius tincturae ægro manè paruum cochleare propinetur. His tincturis cognati sunt liquores, quos nonnulli essentias nominant. Ex plantis conuenientibus, *cochlearia*, *fumaria* & similibus exprimitur succus, qui in Baln. digeritur, donec sedimentum crassum subsideat, & reliquus succus clarescere & rubescere incipiat. Tum quod clarum est per inclinationem à fecibus separatur, atque iterum digeritur, donec feces nullæ amplius subsideant. Ut diutius asseruari possit hic liquor, eius libræ vni sacch. Vnc. iij. addi, & Baln. calore ad syrupi liquidi consistentiam coqui possunt.

Mixtura.

Potest & ad hoc malum debellandum mixtura talis parari. ℞. *Spir. tartari compos.* quem vulg. misturam simp. nominant, ℥. ij. *extr. gran. iuniperi* ℥. ij. *pimpinell. calam. arom.* an. Drach. ℞. *crocij* ℥. ℞. *essentia, spiritus*, vel in defectu, *succi vel syr. cochlearia, nasturtij aq.* an. Drach. ij. *syr. cinamom.* ℥. ℞. *fumaria, acetos. citri* an. ℥. j. Miscantur omnia exactè, digerantur, colentur, Dosis à Drach. j. ad Drach. iij.

Electuaria.

Vel ℥. *conseru. cochleariæ* ℥. ij. *chamad. acetosæ, cichori,*
rad. condit. helenij an. ℥. β. Cum syr. *acetos. citri, & endiuie,*
vel byzant. F. *Electuarium.* Vel ℥. *conseru. fumar. cochlear.*
 an. ℥. j. *absinth. borrag. rad. condit. pimpinellæ, cichori* an. ℥. β.
spec. diarrhod. abbat. diapliris an. Drach. β. Cum syr. *ace-*
tosit. citri F. *Electuarium.* Vel ℥. *conf. cochleariæ* ℥. iij.
fumar. flor. genistæ, borragin. meliss. an. ℥. j. β. *cortic. citri*
condit. nucus Indic. condit. an. Vnc. j. *extr. gran. iuniperi*
 Drach. ij. *confect. alcherm.* Drach. j. Cum syr. *cochlear. vel*
sceletyrb. F. *Electuar.*

Pulueres.

In corporibus frigidioribus hic puluis vsurpari potest.
 ℥. *Cubebæ, macis, granor. paradisi.* an. ℥. β. *sem. erucæ, & iv.*
croci ℥. ij. F. puluis. Dosis ℥. j. cum lact. *caprini* ℥. iv. ma-
 ne & vesperi. Laudatur & hic puluis: ℥. *Cinamomi opt.*
nuc. mosch. sem. nasturt. an. ℥. ij. *croci* ℥. ij. F. puluis. Dosis
 Drach. j. cum aq. *cochlear. vel fumaricæ, dulcoratis syr. fu-*
mar. vel cochlear.

Non sine fructu etiam in scorbuto exhibetur puluis
 ille D. Birckmanni, quem, eiusque vires Quercetan. *phar-*
macop. dogm. rest. lib. i. cap. 20. descripsit, qui, si libet, addi-
 tione salis *nasturt. cochleariæ, sem. erucæ, croco* & aliis
 huic morbo accommodatior reddi potest. Paratur autem
 hoc modo. ℥. *Rad. ari præparat.* vt Quercetanus ibi do-
 cet ℥. ij. *acori vulg.* (forsan acori veri, vulgò calami aro-
 matici dicti) *pimpinellæ* an. ℥. j. *oculor. cancri præp.* ℥. β. *ci-*
namom. ℥. iij. *salis absinthij, iuniperi* an. ℥. j. *sacch. ros. q. s.*
 F. puluis. Vel ℥. *Rad. ari præpar.* ℥. ij. *pimpinellæ, calami*
arom. ligni rhody an. ℥. β. *nummular. flor. genistæ, sem. na-*
sturt. erucæ, fœnic. carui an. ℥. ij. *caryophyll. cubeb. zingib.* an.
 Scrup. j. *cinam.* ℥. ij. *salis fraxini, tamarisci, absinthij* an.
 Scrup. β. *Rotulæ diarrhod. vel diapliris* ad pondus om-
 nium. F. puluis.

Rotulæ & morsuli.

Rotulæ & morsuli. Possunt ex pulueribus *rotulæ & morsuli* formari, addi-
 tis speciebus *diapliris, diarrhod. diatrionsantal. confect.*
de hyacintho, cordial. temper. trochisc. de capparibus.
 Postquam

Postquam aliquoties hæc medicamenta vsurpata fuerint, vtile est, si morbus non cedat, purgationes suprà præscriptas repetere, præcipuè si aliud officium non facit, & deinde iterum ad horum medicamentorum vsum redire, quæ tum insensibiliter, tum sensibiliter per vrinas, & sudores vitiosorum humorum reliquias euacuare, & discutere valent; qua in re quò natura vergat, videndum, eiusque conatui à Medico succurrendum, vt mox dicetur.

Non etiam incommodus est vsus acidularum, cum & *Acidula* illarum potius materiam scorbuticam euacuare, & absumere possit, præcipuè ferratarum, cum aliàs chalybs in obstructionibus lienis summum sit remedium; de qua re videatur Epistola Ronsslei, quam de quæstione, An acidulæ scorbuto conueniant, scripsit. Si verò fontium acidulorum copia non detur, chalybs præparatus, & crocus martis aperiens illorum loco vsurpari possunt. Vim *Chalybs præparatus.* enim & obstructiones viscerum, præcipuè lienis aperiendi, & aluum mouendi in chalybe esse, non solum recentiores, Fallopius, Crato, Platerus, Guilielmus Fabricius, & alij deprehenderunt, sed & iam olim Dioscorides, lib. 5. cap. 50. vim aluum mouendi squamæ stomomatis inesse annotauit.

Vt reliquiæ è corpore exterminentur, videndum, quò *Vrinam* natura vergat. Quæ circa primas vias & lienem est materia, sæpe satis commodè per vrinas, quæ crassæ & nigræ tum redduntur, euacuatur. Itaque si materiam ad vias vrinæ vergere videmus, idoneis medicamentis ea adiuuanda; quem in vsum pleræque medicamenta contra scorbutum pugnancia vtilia sunt, & inter ea fumaria. Et omnino diuretica, præcipuè ex scorbuticis illis, habent magnam vim hunc morbum curandi. Vnde Hippocrates, de *internis affect.* lienosis diuretica dare præcipit. Et Galenus, 1. ad *Glauc.* cap. 11. in omni quartana iubet vti diureticis, & 2. ad *Glauc.* 11. lienem per vrinas purgat, & 7. de *simp. med. fac.* cappares lienem per vrinas purgare scribit. De via vt solliciti & anxij simus, opus non est. Est ea satis manifesta & compendiosa per arterias. Habet enim lien illas copiosas, per quas breuia via ad vias vrinarias su-

perflua è liene euacuari possunt. Valletius, *ad Hollerium lib. I. cap. 40.* recitat historiam religiosi cuiusdam, cui ter, aut quater in anno intumescibat lien, cum dolore eius lateris totiùsque abdominis tumore incipiente. Hic tandem nigris erumpentibus vrinis, atramento similibus per quinque aut septem dies continuantibus, pristinam recipere solitus est incolumitatem. Præter alia autem hic etiam vtilia sunt, sem. quatuor frigida maiora, eruca, rad. valerianæ, cortic. radic. cappar. & tamarisci, leuistic. baccæ iuniperi.

Sudorifera & balnea.

Quæ verò in ambitu corporis hærent reliquæ, ex cum sensibilibus tum insensibiliter discutiendæ sunt. Ad eas sensibilibus discutiendas balneum & Laconicum institui potest; in aqua autem balnei coquantur folia & radices maluæ, brançæ vrsinæ, becabungæ, nasturt. aquat. artemisia, flores meliloti, chamæmeli, betonica, absinth. grana iuniperi, semen lini, baccæ lauri; ægerque in balneum, vel laconicum descensus sumat decoctum, vel succum vel aq. acetosæ, becabungæ, nasturtij, cochleariæ, fumariz cum vino, cui salis absinthij, vel carduibenedict. 3. j. addere commodum est: vel sumat rob. sambuci Drach. ij. salis absinthij vel carduiben. Scrup. j. cum aqua fumariz, cochleariæ, nasturtij, carduiben. pimpinellæ; vel pulueris pimpinell. Drach. j. cum aq. fumariz; vel etiam aliquid theriacæ, aut Mithridatij. Postea decocto herbarum modò enumeratarum totum corpus abluatur, ac herbis ipsis coctis fricetur. Eadem etiam extra balneum, vt æger in lecto sudet, exhiberi possunt, atque eum in finem usurpari etiam decoctum guaiac. sarsæ parillæ, chinæ, ☿ diaphoret bezoarticum minerale.

Salomon Albertus ad sudorem ciendum hoc pharmacum exhibet. ℞. *Gentianæ* 3. j. *rad. asari* ℞. *cinamom.* 3. j. *piperis*, *zingiber.* an. 3. ℞. *myrrhæ* 3. j. *croci* ḡ. iij. Cuius pars vna detur in balneum se demittenti, altera è balneo exeunti cum 3. iij. huius potiunculæ. ℞. *Acetosell.* *becabung.* *fumariz*, *nasturt.* aq. an. M. ℞. Contusa in mortario marmoreo macerentur in vini albi lb. j. Exprimatur succus. ℞. *Gentianæ* ℞. *calami aromat.* *piperis*, *zingib.* an. ℞. j. ℞. *myrrh.*

myrrh. rubra ℥. ss. *croci* ḡ. xv. Detur ℥. j. ingredienti balneum, & tantundem egredienti cum liquoris sequentis ℥. iij. ʒ. *Becabung. silymbrij cardamines; fumarie, acetose* an. M. j. Contundantur in mortario lapideo, & cum vini Rhenani lb. j. exprimatur succus. Ad sudorem etiam mistura simpl. exhiberi potest, vel aq. theriacalis. Vel vice Laconici aut balnei in lecto æger stragulis opertus sudet, iisdem vel hac potione assumta: ʒ. *Nasturt. aq. becabung. cochlear. an.* M. j. Contundantur in mortario marmoreo, & succus exprimatur, Adde *piperis longi, zingiber. sem. eruce, sinapis* an. ℥. ss. Affundatur vini sextarius, vel paulò plus. Succi expressi calefacti exhibeantur Vnc. v. mane per dies aliquot. Et plerumque plus sudationibus, quam purgationibus, ac venæ sectione perficitur. Si venter, & crura intumuerunt, tale decoctum ad sudandum parari potest. ʒ. *Absinth. ruta, matricaria, chelidonij min. leuistici cum toto* an. M. ij. *flor. chamamel.* M. j. *sem. eruce* M. j. ss. *sulphuris* ʒ. j. Coq. in s. q. vini, quo lapides igniti perfundantur, vel fumus membris tumidis excipiat. Aut si æger ob debilitatem balneum tolerare non possit, paretur hoc decoctum, quo lintheamina imbuantur, iisque calidis corpus sæpius abstergatur. ʒ. *Ligni guaiaci, cort. berber. sambuci, sem. eruce* an. lb. ss. *matricaria* lb. ij. *nitri, aluminis* an. ʒ. iij. vini q. s.

Tandem cum à colluuiæ prauorum humorum eorumque vaporibus viscera, in primis lien, epas, venter, & ut cor, pulmones, cerebrum labefactari, iisque praua dispositio imprimi soleat, necessarium est, ut contra has iniurias viscera roborentur, & licet prauitas humorum deuicta sit, humoresque prauis à corpore exturbati, membris, quæ labefactata & à naturali constitutione deiecta sunt, succuratur iis remediis, quæ labem impressam eluente, spiritus instaurare, viscerumque tonum restituere valent. In hoc vero negotio expediendo obseruandum, quæ pars præcipuè in consensum trahatur, quamque in primis humores vitiosi occuparint; ideoque ex antiscorbuticis medicamentis ea eligenda, vel iis admiscenda, quæ viscera, & coctioni publicæ dicatas partes roborare valent.

Roborantia.

**Ventri-
culum.**

Itaque ne nausea aliqua à medicamentorum vsu concilietur, & ventriculus à vitiosis humoribus, quos in eum Lien, & vicinæ partes eructant, & flatibus, ac vaporibus, qui ex aluo, & vicinis locis in eum ascendunt, flaccescat, & in suo officio deficiat, roborandus *absinthio*, cuius vel summitates in potu macerandæ, vel conserua exhibenda, *conserua rosar. s. vel vitriol. myrobal. chebulis condit. zingiber. & cortic. citri conditis nuce Indica condita, syr. de cinamomo, rob iuniperi, spec. aromat. rosat. diambra, elixir. proprietat.* Neque externa negligenda, cerotum stomachale, ol. menthæ, mastiches, macis, garyophyll. absinthij, balsamum Indicum, sacculi stomachales & similia.

Epar.

Ad epar roborandum vsurpari possunt, *agrimonia, ageratum, chamædrys, epatica, spica nardi, absinthium, spec. diapliris, electuar. de vino Hollerij, diapassulatam eiusdem, Aqua epatica & ex epate vituli destillata, & vbi aliquis calor coniungitur, cichorium, spec. diarrhod. diatrion. santal.*

Extra etiam fomenta, linimenta, emplastra applicentur, quæ epar roborant, eiusque tonum conseruant.

Lienem.

Ad lienem *ceterach, lingua ceruina, chamæpitys, cortic. cappar. tamarisci, syr. de pomis, de fumaria, de scolopend. crocus & tinctura ♂, extractum splenetic. Quercetan. Aq. splenetic. compos. aqua schœnanthi Tabernamontani, trochisci de cappar. puluis diacappar. Rondelerij, oxymel. splenetic. eiusdem, el. de chalybe.* Extra etiam conuenientia medicamenta vsurpentur.

Cor.

Ad cor roborandum *confectio alchermes, conserua borraginis, bugloss. fl. tunicis, melissæ, cortic. citri condit. fl. citri condit. nux Indic. condita, syr. de cortic. citri, tunicis, de cinamom. spec. cordial. temper. confect. de hyacintho. el. de gemm. diamarg. quibus omnibus admisceatur cochlearia.* Foris; ol. citri, cortic. aurant. benzoes, macis, garyophyll. cinamom. balsamum Indic. & idonea vnguenta, linimenta, ac sacculi.

**Pulmo-
nes.**

Ad pulmones, *Hyssopus, capill. ♀, radic. helenij, conserua ros. veronicæ, fl. iridis, radic. condit. helenij, spec. diatreos, rob. iuniperi, aquæ & extract. pectoralia.* Ex ḡ ad Epar, & Lienem parietur hoc electuarium. ℥. conserua cochleariæ ḡ. j. ℞. chamædryos, scordij, cichorij an. ḡ. j. rad. condit. helenij ḡ. ℞. spec. diarrhod. abb. diapliris an. Drach. ℞.

Cum

Cum syrup. acetosell. F. Electuarium. Vel hæ rotulæ parentur: ℞. Spec. diarrhod. abbat. ʒ. iij. diatrion. santal. trochiscor. de cappar. an. ʒ. j. sacchari in aq. nasturt. & agrimon. dissolut. ʒ. iij. F. Rotulæ. Lien fomentetur decocto flor. geniste, tamarisc. rutæ, urticæ, nasturt. aq. & similiū. Postea inungatur tali, vel simili vnguento. ℞. Ol. de cappar. rutæ. amygdal. amarar. sambucin. an. ʒ. ʒ. succi bryoniæ, filicis, Nicotianæ veræ an. ʒ. vj. Coq. ad succorum consumption. add. pulv. subtilis radic. asari, cyclamin. cort. rad. cappar. sem. agn. casti an. ʒ. iij. ceræ q. s. F. Linimentum.

Vel paretur cataplasma ex radice bryoniæ cocta in vino ad mollitiem, contusa, & cum farina lupinorum, & hordei, ac oleo de cappar. in formam cataplasmatidis mista. Et si tumor, ac durities aliqua Lienis adsit, debito modo curetur.

C A P V T VII.

De Curatione speciali aliquot affectuum, qui

Scorbuto coniunguntur.

Tsi verò plerumque si legitima, & modò iam præscripto curatio instituitur, symptomata, ac morbi, qui scorbutum comitantur, evanescere soleant sponte, idque maximè in scorbutò nondum inueterato accidat: si tamen malum radices iam egerit, & humores viti osi partem aliquam altius obsederint, peculiaribus interdum ad aliquos morbos, ac symptomata profliganda remediis opus est. Ideoque aliquid de quorundam affectuum, qui cum scorbutò coniungi solent, curatione addemus.

Et quidem generalis lex curandi hosce morbos est, ut *Regula*
adhibeantur medicamenta, quæ aliâs morbi isti vel sym- *generalis*
ptomata, quando vrgent, postulant: his verò admiscean- *curandi*
tur, quæ peculiari vi huic morbo aduersantur. Nullus *affectus*
enim morbus, qui cum scorbuto coniungitur, integrè *scorbuti-*
curatur, nisi simul scorbutus curetur, & medicamenta *cos.*
scorbutica admisceantur, restatque experientia, medi-
cos sæpe in tertianis, quartanis, hydrope, ictero & aliis
morbis, qui latentem scorbutum coniunctum habent,
curandis frustra laborare iis solum medicamentis, qui-

bus

bus aliàs ij morbi tolli solent, nisi simul antiscorbutica exhibeant ur. Hæc autem cum capite præcedente proposuerimus, illa passim è practitorum libris pateant, & plura sint, quam vt hic recenseri vel possint vel debeant, paucis hæc tractabimus.

De Curanda difficili respiratione & pectoris angustia.

*Difficilis
respira-
tionis &
pectoris
angustia
curatio.*

Difficilem primò respirationem, & angustiam illam quod attinet, non tollitur illa solum thoracis, sed adhibenda sunt, quæ scorbuto in primis resistunt, & in primis cochlearia. Et cum plerumque febres, ac obstructiones cum ea coniungantur, admiscenda, quæ febrilem calorem temperant; de quibus postea: aperientia item, capillus ♀, cuscuta, ceterach, carduus benedict. fumaria, betonica. Eugaleus species pliris archontic. commendat. Vtilis etiam est confectio alchermes, crocus & alia cordialia.

De gingivarum corruptione, dentium & oris vitis.

*Gingiva-
rũ, den-
tium &
oris vi-
tiorum.*

Gingivarum laxitas, putredo & foetor, quod vitium Plinius, & Strabo vno nomine Stomacacen nominant, curatur medicamentis abstergentibus, putredinem inhibentibus, partim adstringentibus, & siccantibus, qualia sunt aquilegia, quæ commune nomen cum hoc malo, quod Germanis *Agelen* dicitur, habet, salvia, rosmarinus, hyssopus, bistorta, balauſtia, nux moschata, rosa rubra, equisetum, fol. quercus, cortic. granator. cortic. prunor. syluest. oxyacanthæ, berber. sumach. rad. aristoloch. bistortæ, myrrha, alumen, vitriolum, mel rosatum, diamorum, mel & oxymel. scilliticum, & qui efficacissimus hic est, Spiritus vitrioli quibus & ex iis aliqua addenda, quæ contra scorbutum peculiarem vim habent, vt cochlear. nasturt. aquat. numularia.

Collutiones oris.

Possunt ergò tales plantæ in vino austero, vel aqua coqui, & decocto mel rosatum, & alumen addi, eoque gingivæ frequenter ablui. Vt ℥. Tormentilla, bistorta cum radicib. an. M. j. malicorij ʒ. j. sumach. ʒ. ss. Coq. in aq. lb. ij. ad lb. j. remanentiam. Colaturæ add. aluminis ʒ. ij. mellis optim. ʒ. ij. Misce. Vel ℥. cortic. radic. prunor. syluest. fol.

fol. & cortic. berber. an. ʒ. j. fol. rubi M. j. rad. pyrethr. aristoloch. rot. filicis, pentaphyll. an. ʒ. ʒ. thuris ʒ. j. Coq. in vino, & Aqua : decocto add. mel. ros. & diamori an. ʒ. j. Eoque sæpius os colluatur. Commendatur etiam hæc, vt vsu probata, oris collutio : ʒ. Fol. nasturt. aq. menthæ, satyreæ, ros. rubr. immatur. an. M. ʒ. sem. aquileg. ʒ. ij. balaust. ʒ. ʒ. Coq. in aqua ferrata. Colatur. ʒ. ʒ. viij. adde alumin. ʒ. ij. mell. ros. col. ʒ. ʒ. F. Collutio oris. Vel ʒ. Cochleariæ, sissymb. cardamin. nasturt. aq. rosar. rubr. an. M. j. Coq. in aqua ferrata. Colat. ʒ. ʒ. x. add. mell. crudi ʒ. vj. alumin. ʒ. j. Floris collutio. Vel ʒ. Cortic. prunor. syluestr. ʒ. j. cochlear. nasturt. aq. an. M. j. rosar. rubr. M. ʒ. balaustior. ʒ. ij. Coq. in s. q. aqua chalybeata, Colaturæ adde aliquid aluminis, mell. rosar. colati, & diamori. Misc. Vel ʒ. Cortic. interior. prunor. syluestr. oxyacanthæ. rosarum rubr. an. M. j. Coq. in aq. ʒ. ij. ad ʒ. j. ʒ. Colatura vsurpetur pro oris collutione. Vel ʒ. Aq. plantagin. prunell. an. ʒ. iv. saluæ mellis rosar. colat. an. ʒ. j. spiritus vitrioli ʒ. ʒ. M. pro oris collutione. Vel ʒ. Saluæ M. ʒ. aristolochiæ, pyrethri, aluminis an. ʒ. ij. camphoræ ʒ. ʒ. Coq. in vini ʒ. j. ʒ. Colentur. Vel ʒ. Salis, alumin. an. ʒ. ij. Aquæ ʒ. j. Coq. parum. Vel ʒ. balaustior. sumach. rosar. rubr. an. ʒ. ʒ. Coq. in aq. ʒ. iv. ad ʒ. ij. add. mellis rosati ʒ. ij. alumin. ʒ. ij. Misc. Vel ʒ. Plantaginis cum radic. fol. peruinc. aquilegiæ, cimmarum rubi, sambuci an. M. j. fl. rosar. rubr. balaust. an. Vnc. ʒ. Coq. in aq. & vini rubri adstringent. an. ʒ. j. ʒ. ad dimid. part. absorptionem. Col. adde mell. ros. ʒ. ij. M.

Aquæ destillata.

Sæpe sola cochleariæ, aut becabungæ, nasturtij vel Nicotianæ aqua sufficere potest, si iis os colluatur. Vel ʒ. fol. saluæ betonicæ, aquilegiæ an. M. ij. rutæ, flor. rosar. rubr. an. M. ij. rad. bistortæ, pyrethri, sarsæ parillæ an. ʒ. ʒ. ireos Fl. ʒ. vj. ligni Rhodij ʒ. ʒ. nucis mosch. cinam. myrrh. mastiches, cortic. citri an. ʒ. ij. camphoræ ʒ. ʒ. vini Rhenan. ʒ. ij. succi cochlear. nasturtij aq. an. ʒ. ʒ.

Stent per dies 7. in infusione in vase bene clauso, quotidie agitentur, hinc destillentur. Vtile est & plantas quasdam, vt saluiam, cochleariam, nasturtium, nummulariam

riam frequenter masticare, vel iis gingiuas fricare, vel cortites citri succulentos frequenter gingiuis affricare,

Linimenta.

Vel ℥. mellis rosat. col. 3. j. oxymel. scillit. 3. ℞. alumin. vsti 3. ℞. Misc. pro Linimento. Vel ℥. mell. ros. col. 3. j. syr. de ros. siccis 3. ℞. spir. vitriol. q. s. ad gratam aciditatem. Misc. & mistis bis de die gingiuæ illinantur. Vel ℥. alumin. vsti 3. ℞. nuc. mosch. num. ij. mell. 3. ℞. Misc. super igne. Vel ℥. Mellis scillit. 3. j. spiritus vitrioli q. s. ad aciditatem conciliandam. Vel ℥. pulu. rad. bistortæ 3. ℞. fol. aquileg. 3. ij. salis 3. j. Cum diamoro redigantur in formam linimenti. Efficax est hoc linimentum. ℥. fl. malvæ arbor. fol. salviæ min. aquileg. an. 3. ℞. myrrhæ, nucis moschat. the-riac. an. 3. j. aluminis vsti 3. ij. Pulverisata subigantur cum melle. F. Linimentum. Fortius est hoc, & conueniens gingiuis putrescentibus: ℥. Mellis 3. ij. aceti vini 3. j. fl. æris 3. j. alumin. 3. j. Coquantur, donec rubescant. Deinde adde pulu. salviæ, nucis moschat. C. C. prepar. an. 3. ℞. F. Linimentum. Potest etiam addi pulu. sauinæ. Vel fricentur singulis diebus manè, ac vespere gingiuæ sale & aceto, donec sanguis ex gingiuis profluat: aut colluatur os decocto sedi minoris, seu vermicularis. Vsu longo expertum est hoc Linimentum: ℥. Pulu. fol. aquileg. menthæ crispæ, salviæ, nucis moschat. myrrhæ (quam tamen quidam omittunt) an. 3. ij. aluminis vsti 3. ℞. (alij 3. x.) mellis virginei 3. iv. ℞. vel q. s. Mel calefiat ad ignem & despumetur, deinde calenti pulveres sensim inspergantur & Misc. F. Linimentum. Alij mellis virginei loco mel rosatum, vel scilliticum, vel etiam oxymel scilliticum sumunt, vel aliquid de melle, vel oxymelite addunt scillitico. Hoc linimento gingiuæ bis, vel ter quotidie illinantur, deinde abluantur vino rubro, vel simplici, vel in quo cochlearia, aut nasturtium infusum fuerit, vel decocto summitatum rubi, vel aqua prunellæ, plantagin. rosar. quæ efficaciores erunt, si aliquot guttæ spiritus vitrioli, quot nimirum ad aliquam acetositatem sufficiunt, admisceantur, quod medicamentum valde efficax est in hoc genere.

Alij ouum coquunt ad duritiem, per medium dissecant,

cant, vitellumque eximunt, & locum puluere vitrioli replent, ouumque iterum coagmentant, & in loco subterraneo in vitro sepeliunt, vel in vitro suspendunt, vt vitriolum in liquorem per deliquium soluatur. Quo liquore si spongiola imbuatur, eaque laxa, & cruentæ gingiua fricentur, magnam is ad sanandas eas vim habet. Vel \mathcal{L} . Pulv. abrotioni, caudæ equinae, salviae, hyssopi, rutæ, boli Armen. alumin. vsti, aquilegiae, an. \mathfrak{z} .ij. mellis \mathfrak{z} .ij. F. Linimentum. Vel \mathcal{L} . Macis, nucis moschat. an. \mathfrak{d} .ij. myrrhæ, fol. aquileg. salviae, rutæ an. \mathfrak{z} . β . alumin. vsti \mathfrak{d} .ij. β . Misceantur cum s. q. mellis feruentis, mista & refrigerata vsui feruentur. Vngantur hoc linimento bis de die gingiua, & postea aqua prunellæ vel plantagin. abluantur. Vel \mathcal{L} . Theriac. \mathfrak{z} . β . mellis crudi \mathfrak{z} .j. oxymelit. simpl. \mathfrak{d} . ij. aluminis vsti \mathfrak{d} . β . Coquantur, & Misceantur.

Pulveres & dentifricia.

\mathcal{L} . Salis torrefact. alumin. vsti. testar. cochlear. crematar. cineris sarmentor. vitis, rosar. rubr. radic. bistortæ, fol. aquileg. salviae, an. q. s. F. Pulvis, quo dentes fricentur. Vel \mathcal{L} . Alumin. vsti \mathfrak{d} .ij. salis torrefact. \mathfrak{d} .j. balaustior. c. c. vsti prepar. an. \mathfrak{d} .ij. macis \mathfrak{d} .j. fol. salviae num. iij. F. Pulvis, quo dentes fricentur. Vel cum succo cochlear. aut nasturt. aquat. aut melle an. q. s. F. Mistura. Aut paretur talis pulvis, quo gingiua flaccidæ, & sanguinolentæ fricentur: \mathcal{L} . Salis vsti \mathfrak{z} . β . balaustior. \mathfrak{z} . j. β . F. Pulvis. Vel \mathcal{L} . Cineris sarmentor. vitis, testarum ostræar. vstarum. part. æq. F. Pulvis. In istorum verò medicamentorum vsu obseruandum, vt id, quod ex laxis, & sanguinolentis gingiuis effluit, & in ore colligitur, continuo expuatur, & exscreetur, & non diu in ore retineatur, multò minus deglutiatur. Si putredo sit vehemens, talis oris collutio parari potest: \mathcal{L} . Rosar. rubr. plantagin. an. M. j. rutæ, salviae an. M. β . viridis aris \mathfrak{d} .j. thuris, mastiches an. \mathfrak{d} .j. β . alumin. \mathfrak{d} .j. Concisa & contusa Coquant. in Ad. & aceti an. \mathfrak{lb} . ij. ad dimidiæ partis consumptionem. Colaturæ addatur mell. ros. Vnc. j. M. F. Collutio oris.

Nonnulli in magna carnis gingivarum corruptione & putredine manuum opera vtuntur, & carnem corruptam præcidunt.

præcidunt. Verum rarò hoc factò opus, cum medicamenta enumerata, præcipuè, quibus alumen & oleum vitrioli adduntur, tam efficacia sint, vt etiam satis foedam Stomacacem emendare possint. In quem vsum etiam inseruit vnguentum Ægyptiacum, magna necessitate id postulante. In extremis casibus, & summa corruptione efficax est hoc medicamentum. *℞. Mercurij sublimati 3.ij. Aluminis vsti ʒ.ij. ʒ. Puluerisfata coquantur in aquæ plantaginis ʒ. j. in vitro, in vase duplici. In aqua ista spongiola intingatur, & ea gingivæ putridæ ac laxæ illinantur. Vbi omnino monendum videtur, cum in Germanico libello Vvieri de scorbutò in hoc medicamento absolutè legatur *Sublimatum*, qua voce sine additione posita Chymici ♀ sublimatum intelligunt, non rectè in libellum eius Latinum irrepsisse Arsenicum sublimatum, quod ex libello Latino Vvieri in sua scripta alij transtulerunt. Ad vlcera enim maligna & putrida vsurpari cum commodo à Chirurgis ♀ sublimatum notum est: Arsenicum verò sublimatum, præcipuè in vlceribus oris, longè maiore cum periculo vsurpari, extra dubium est, licet Dioscor. *Euporist. lib. i. cap. 82. & 83.* Arsenico cum charta combusta ad serpentia oris vlcera vtatur. Quia verò postquam caro putredine absumpta est, dentes carne nudari solent, vt id, quod abest, restituatur, opera danda. Etsi verò carnem amissam reparare solius Naturæ opus sit: tamen ars Naturæ subsidio venire potest. In quem vsum hoc habet Sal. Albertus: *℞. Sem. rosar. ʒ. j. calam. aromatic. ʒ. ʒ. ʒ. Pulvis, qui dentibus aspergatur. Vel ʒ. Farina erui. ʒ. rosar. an. ʒ. ʒ. calami aromatic. ʒ. ij. ʒ. aluminis scissilis, manna thuris, cyperi an. 3. ʒ. ʒ. Pulvis, qui dentibus inspergatur, vel cum melle misceatur, & iis illinatur.**

Faucium exulcerationes.

*Faucium
exulce-
rat.*

Si fauces ex vicinæ putredinis contagio lædantur, colutiones parentur ex Aq. cochleariæ, nasturtij, nummulariæ, Nicotianæ, &c. Vt *℞. Aq. prunellæ plantaginis, cochleariæ an. ʒ. ij. Nicotianæ ʒ. ij. spir. vitriol. 3. j. mell. ros. col. ʒ. j. ʒ. M.* Eadem medicamenta cum vitiosos succos, quibus dentium radices laxantur, absument, & abster-
gant,

gant, dentes vacillantes firmare, & carnem gingivarum roborare valent.

De maculis.

Crurum, vel etiam aliarum partium *maculæ* sponte euanescere solent, modò internis prospiciatur. Si tamen & earum causa medicamenta adhibere placet, ad eas tollendas ex resoluventibus, discutientibus, & emollientibus fomenta, & balnea vsurpentur, ex *baccis iuniperi*, *nasturtio*, *cochlearia*, *chamæmelo*, *artemisia*, *absinthio*, *rorismarino*, *hyssopo*, *lauendula*, *persicaria* &c. vel aqua cochleariæ crura lauentur. Vt ℞. *Baccar. iuniper. contusar. sisymbri. cardamin. nasturtij aquat. cochlear. an. M.ij. fl. chamæmel. M.ij. artemisiæ, betonic. absinthij, rorismarin. maioran. thymi, hyssop. an. M.j. Coq. in Aq. s. & vapore decocti calidi crura foveantur*, Vel decocto spongia madefiat, & calida tibiis applicetur. Vel fiat tale vnguentum. ℞. *Butyri maialis 3.ij. s. baccar. iuniper. contusar. 3.vj. vini 3.ij. Coq. ad vini consumptionem, & colentur. Vel coquatur in lacte nasturtium aq. absinth. & bacc. iuniper. contusæ, & cum lactis illius flore crura inungantur. Salom. Albertus hoc parat. ℞. Nasturt. utriusque, cochlear. an. M.ij. chamæmel. melilot. alb. an. M. s. thymi, saturiæ, pulegij an. M. j. rorismar. M. s. rad. dauci 3. s. fol. lauri M. j. baccar. iuniper. contusar. 3.ij. s. Coq. ad consumptionem tertiæ partis, & vapore decocti calidi crura foveantur, vel linteamina, aut spongia decocto calido madida cruribus imponatur. Nonnulli decocto viminearum genistæ virgarum vtuntur. Post fomentationem partes maculosæ conuenienti aliquo linimento inungantur. Vt ℞. *nasturtij aquat. becabungæ, sisymbrij, cardamin. baccar. iuniperi contusar. absinthij an. M. j. Aq. becabungæ, chamæmeli, melilot. nasturt. aq. an. 3.ij. fl. lactis & butyr. recent. insulsi q. s. Coq. in Balneo & exprimantur, ac pinguedo linimenti loco vsurpetur. Vel coquatur nasturt. aq. in lacte, & contundatur, ac subigatur in mortario, confuso addatur adeps suillus. Vel ℞. *Butyri maialis insulsi 3. j. comarum absinth. M. j. Vermicularis P. ij. baccar. iuniperi contusar. 3. s. vini 3.ij. Coq. ad vini consumptionem, & colentur, ac pinguedo vnguenti loco***

loco vsurpetur. Vtile quoque fuerit crura sæpius panno, vel linteo calente fricare, vt spiracula cutis aperiantur, & vitiosi humores discutiantur.

De Doloribus.

*Dolorum
in cruri-
bus.*

Dolores interdum etiam, præcipuè in cruribus, ægros cruciant, vt ad eos tollendos Medici operam maximè requirant. Vsurgentur autem ad illos tollendos, præter interna ad scorbutum medicamenta, anodyna, & resoluentia, ac discutientia per sudorem.

Adhibeatur ergo fomentatio, ex decocto *alibææ, fumar. abrotani, cochlear. becabung. nasturt. pulegij, hyssopi, saluæ, artemisæ, flor. chamæmel. bacc. iuniperi.* Herbæ istæ decoquantur, & vapor à decocto partibus dolentibus excipiat, donec sudor erumpat, vel crura linteis duplicatis decocto hoc calido imbutis inuoluantur. Quo modo dolor mitigatur. Nonnunquam tamen solet dolor recrudescere, quod partes frigida & crassa non planè sint discussæ. Ideoque spongiâ decocto calido madidâ partes dolentes fouendæ, vel cataplasma ex enumeratis modò herbis paratum imponendum. Aut paretur cataplasma ex lacte coagulato (*Quarch*) flor. chamæmel. nasturt. aq. & baccis iuniperi in lacte coctis, quod in hisce doloribus mitigandis, ac tollendis efficacissimum est.

Ventris.

A pinguibus verò ante macularum eruptionem abstinendum; cum ab iis dolor exasperari soleat. Quandoque dolor in plantis pedum, & extremitatibus digitorum excitatur, qui hoc medicamento tollendus: *℞. Flor. sambuci* M. ij. Coq. in vino, additis saponis 3. ij. quo pannus imbuatur, & loco dolenti applicetur. Dolorem ventris quod attinet, qui ventriculum & intestina ac totum sæpe abdomen affligit, regia quidem eum curandi via est, causam eius tollere, quod qua ratione fieri debeat; hætenus satis dictum: rectèque id fit medicamentis scorbutu aduersantibus; quæ si febris absit, cum vino, vel cum sero lactis, si febris & calor adsit, exhibeantur. In doloribus ventriculi etiam commodè vsurpatur elixir proprietatis dictum. Quia autem sæpe dolor vrget, is mitigandus: quod commodissimè fit, si laxantibus conuul-

sioni

sioni & tensioni, quæ proxima eius causa, hic occurratur. Itaque clysteres emollientes iniiciendi ex iis, qui humectant cum moderato calore. Et cum ob motum *σπασμὸν* & conuulsionem sæpe nihil infra excernatur, sed omnia sursum tendant, non quæ sensum obtundunt, admiscenda, sed potius quæ excretionem nonnihil stimulant. Ex decocto scilicet anethi, chamæmeli, althææ, fœnugræci cum ol. communi, amygdal. dulc. lini anethino, chamæmel. melle rosaceo, fiant clysteres. Extra etiam adhibeantur linimenta ex iisdem oleis, & pinguedinibus, aut cataplasmata ex herbis emollientibus, & flor. chamæmeli cum iisdem oleis, aut omentum veruecis iisdem oleis imbutum applicetur. Vtilis est infusus seu balneum ex aqua, in qua herbæ modò enumeratæ coctæ sint.

De Arthritide.

De Arthritidis scorbuticæ curatione refert Eualennus, *Arthritidis.* pag. 142. se observatione comperisse, nonnullos in prima morbi inuasionē solo absinthio in vino, seu cereuisia suspensō feliciter in quotidiano potu vsos fuisse, per semestris vnus spatium vsum eius continuantes. Et quidem solo illius decocto in vino, vel cereuisia, vel aqua factō feliciter se vsum scribit. Si verò cum febre, siti, & obstructionibus manifestis coniuncta fuerit, neque tum se eius vsum abhorruisse, nisi quod febrem mitigantia, obstructiones fortius aperientia, & quæ scorbutō peculiari proprietate aduersantur, admiscuerit, puta cuscutam, scolopendrium, ceterach, betonicam, hyssopum, & si febris patiatur, carduum benedict. raphani, & helenij radices, cochleariam, nasturtium. Extra cum alia topica in arthritide vsitata adhibentur, tum etiam *radix raphani agrestis* comminuta & cocta vtiliter apponitur.

De stupore, tremore, paralyfi, & conuulsione.

Stupor, tremor, paralyfis, conuulsio, membrorum in- *Stuporis,*
 etatio eandem fere curandi rationem obtinent. Scele- *tremoris,*
 tyrbe quidem cum ortum habeat ex vitiosis humoribus, *conuul-*
 qui sese in tendines, & musculos insinuarunt, quorum *sione.*
 que pars crassa, postquam tenuior exhalauit, tendines
 duros reddit, emollientia, resoluentia & discutientia re-

quirit; quibus ea semper admisceantur, quæ humori, scorbuti causæ, peculiari vi resistunt, quæque suo sale volatili, quod crassum & fixum, volatile reddere, attenuare, & ad discussionem aptum reddere valent. Eadem verò etiam, ut assumantur, exhibenda. Et quidem si recens sit, quæ à seroso humore saltem sese in musculos insinuante, ortum habet, tendinibus non induratis, internis adhibitis medicamentis breui, sæpe intra dies 4. vel 5. sine omni topicorum usu non solum crurum, sed & brachiorum, ac manuum paralysis curatur, ut testatur Eugalenus. Idque ita se habere ipse compertum habeo, cum non paucos tali paralyti scorbutica laborantes, plerumque cum sicca scabie, corpore semel, atque iterum leniter purgato, cochleariæ, & fumarie in primis usu paucis diebus restituerim. Si verò malum sit diuturnius, ut tendines duri, & rigidi quasi redditi sint, topicis etiam opus est. In paralysis ergo initiis non admodum gravibus sequens profuisse testatur Severinus Eugalenus, pag. 76. *℞. Betic. M. iv. granor. iuniper. contusor. Coq. in aq. lb. viij. ad pultis modum. Colentur, & exprimantur, & addantur sacchari lb. ij. iterumque coquantur ad syrupi consistentiam, cui ab igne remoto addantur. zinziber. 3. ij. macis. calam. aromatic. cubebar. sol. senæ an. 3. ℞. F. Electuarium, cuius ante, & post cibum cochlear. j. quotidie semel, aut bis sumatur.*

Quod si gravius, & pertinacius malum sit propter viscerum obstructions concurrentes, hæc non sufficiunt, sed aperientia, & peculiari vi contra hunc morbum pugnantia admiscenda. Extra verò adhibeantur fomentationes, & lotiones ex aqua siue simplici, siue salsa, in qua cocta sint *fol. salviæ, betonic. artemisiæ, serpilli, rosis marin. flores sambuci, chamæmel. meliloti, bacce iuniperi.* Nimirum vapore harum herbarum decoctarum crura rigida, vel singulis, vel alternis diebus fomententur, donec bene sudent. Vbi satis sudauerint, ipso decocto pedes, & crura lauentur, ipsisque herbis pedes, crura, ac tendines, & ligamenta rigida fricentur, & postea conueniente unguento illinantur.

Si tamen adsit durior tumor, emollientia præmittantur, vel admisceantur. Salomon Albertus tale parat: ℞. Pulu. flor. chamamel. comarum absinth. an. ℥. iij. rad. bryoniæ, consolid. maior. an. Vnc. ℞. farinæ tritici, fabarum, orobi an. Drach. iij. medull. panis filiginei ex lacte cocti lb. j. F. Cataplasma, quod tumori applicetur.

De contractione & rigiditate membrorum.

Si genua vel alia membra sunt rigida, & ad motum impotentia, non neglectis medicamentis internis eadem emollientia & discutientia per vices usurpanda. Foueantur nimirum pars affecta decocto lilior. albor. althææ, maluæ, violariæ, brancæ ursinæ, sem. lini, fœnigræci, chamamel. ficuum aridarum, quibus nasturtium, & becabunga addantur. Rigiditatis & contractionis membrorum.

Vt ℞. Rad. althææ, maluæ an. ℥. j. iridis ℥. ℞. sem. lini, fœnigræci. an. ℥. j. violariæ, flor. chamamel. melilot. an. M. j. absinth. cochlear. becabung. nasturt. aq. an. M. ℞. Coq. pro fomento. Vel ℞. Rad. althææ, ℥. iij. parietar. cochlear. becabung. nasturt. aq. absinth. flor. chamamel. melilot. an. M. ij. sem. lini, fœnigræci. an. ℥. vj. Coq. in aqua, cuius vapor calidus crure excipiat. Vel ℞. Flor. chamamel. melilot. sem. anisi, fœniculi, camini an. ℥. j. farinæ, sem. lini, fœnigræci. an. ℥. ij. Cum decocto fol. ebulli, artemisiæ, cochlear. F. Cataplasma, cui potest addi butyrum recens. Vel ℞. Rad. althææ, lilior. albor. hermodactylor. an. ℥. ℞. caricar. pinguium num. viij. flor. meliloti, chamamel. parietar. an. M. j. ℞. fol. althææ M. j. rosar. rubr. ℥. iij. vermium terrestr. prepar. ℥. ij. ℞. farinæ tritici ℥. ij. farin. hordei ℥. j. ℞. orobi, lentium, fabar. an. ℥. ℞. medulla panis triticeæ ℥. j. Terantur terenda, & Coq. in aq. ad formam pultis. Add. ol. lilior. albor. chamamel. æthi. rosac. an. ℥. j. cassiæ ℥. ℞. medulla crurum bubul. ℥. iij. adipis gallinac. ℥. ij. ℞. suilli ℥. ℞. boli Armeni ℥. j. croci ℥. ℞. F. Cataplasma.

Post fomenta adhibenda olea, & vnguenta emollientia, ex adipe snillo, humano, pinguedine gallinæ, butyro recenti, medulla cerui, mucilagin. sem. althææ, cydonior. lini, fœnigræci, vnguenta dialthææ; quibus succi cochlear. nasturt. aquat. & aliarum contra scorbutum plantarum, ac grana iuviperi admisceri possunt. Vt ℞. Vnguent. dialthææ ℥. ℞. ol.

chamamel. lilior. albor. aneth. an. ʒ. ij. granor. iuniper. contusor. ʒ. j. Misc. F. Vnguentum. Efficax est hoc vnguentum. ʒ. Rad. helenij contusar. ʒ. ij. lumbricor. terrestr. ʒ. ʒ. (alij ʒ. j. ʒ. vel ʒ. ij.) Coq. in vino maluatico, Deinde add. ol. lilior. albor. costini. an. ʒ. j. hyperici ʒ. ʒ. terebinth. ʒ. ij. vnguent. de bdell. ʒ. iij. medull. crurum vituli, cerui an. ʒ. ij. cere q. s. F. Vnguentum. Salomon Albertus hoc quoque vitur. ʒ. Rad. bryoniae, cucumer. asinin. an. ʒ. j. lumbricor. terrestr. preparat. ʒ. iij. Coq. in hydrelao ad mollitiem, & succus torculari exprimatur. Cui add. ol. lilior. albor. ʒ. ʒ. lini, chamamelin, an. ʒ. j. terebinthinae ʒ. v. vnguent. de bdellio ʒ. iij. succi cochlear. ʒ. j. Colliquentur ad ignem, & cum cere s. q. F. Vnguentum. Seuerinus Eugalenus commendat vnguentum Valeriolæ, quod habetur, lib. 4. obs. 4. ʒ. Fol. Saluie, maioran, lauri, betonic, roris marini, primulae veris, an. M. j. rad. acori veri, ireos recent. an. ʒ. iij. ol. vulpini, de nuce Indica, rutae. an. ʒ. j. terebinthin. ʒ. ʒ. vini potenterissimi ʒ. j. aq. vite ʒ. ʒ. Coq. ad vini consumptionem, & colentur. Colaturæ adde sagapeni, opopanae, bdelli an. ʒ. ij. castorei ʒ. ʒ. macis, nucis moschat. styrae. calamit. benzoës an. ʒ. iij. piperis longi, pyrethri. an. ʒ. j. axung. cati, serpentis, anser. an. ʒ. j. medull. cruris vaccini. ʒ. ij. succi ebuli, saluie, melissæ an. ʒ. iv. cere propoleos ʒ. ij. Misc. & cum cere in oleis recensitis liquata s. q. F. Vnguentum medioeris consistentiæ Est & hoc Salomonis Alberti efficax. ʒ. Vnguenti dialt. ʒ. j. pinguedin. anserin. porci an. ʒ. ʒ. medull. crurum vituli ʒ. ij. cerui ʒ. iij. butyri insulsi, ol. lini an. ʒ. j. flor. lactis agitati in mortario marmoreo ʒ. j. ʒ. Cum succo nasturt. coq. in vase duplici, addatur cere nouæ q. s. F. Linimentum. Vel ʒ. Ol. sesamin. amygdalar. dulc. an. ʒ. j. medullæ crurum bonis, seui castrati. pinguedin. anser. gallin. an. ʒ. ʒ. vnguent. de bdellio ʒ. iij. vitell. ouor. ij. croci ʒ. ij. F. Linimentum cum modico ammoniaci in aceto dissoluti. Eadem medicamenta, quæ modò ad duritiem & rigiditatem genuum sunt proposita, etiam ad rigiditatem genarum & maxillarum vsurpari possunt, scilicet althæa, malua, violaria, radic. lilior. alb. sem. lini, scœnugræ. flor. chamemelii, ficus. E quibus fomenta, cataplasmata olea parari possunt, additis cochlearia & nasturtio.

*Rigiditas
genarum.*

De somno nimio.

Cum carus & somnus nimius in hoc morbo plerum- Somni
que febrem lentam coniunctam habeat, tollitur iis, quæ nimij,
putredini huic morbo propriæ, febrique aduersantur.
Præ cæteris efficax se comperisse nasturtium aquaticum,
quod in claris & limpidis aquis prouenit, scribit Euga-
lenus, pag. 20.

De lipothymia.

In iis, quos lipothymia, & anxietates infestant, hoc Lipothy-
in primis obseruandum, ne loco sæpe moueantur, aut è mia.
lecto surgant; cum sæpe deliquia animi, quamprimum
in lecto sese erigunt, eos tentare so leant. Deinde cum
vaporibus discussis deliquium quidem cessare, sed sæpe
finita medicamenti operatione, aut à causa morbo su-
perata, post tres vel quatuor horas, eadem vehementia
anxietas illa, & metus deliquij redire soleat: sæpius ea-
dem die, & vel sexies, vel octies medicamenta ista contra
animi deliquia, admittis antiscorbuticis, exhibenda.

De fœtore anhelitus.

Fœtor anhelitus emendatur putredinem sistentibus, Fœtoris
& halitus putridos discutientibus: *conserua* nimirum *sal-* anhe-
niæ, *rutæ*, *anibos*, *caryophyllis*, *cinamom.* *gallia moschata*, *ius*,
cortic. citri, *ligno aloës*, *rhodio*, *baccis iuniperi*. E quibus
electuaria, pilulæ, rotulæ, trochisci formari possunt. Vel
vsurpetur *elixir proprietatis*, aut mastificentur *radic. ireos*
Flor. baccae iuniperi: Aut colluatur os *aq. saluæ*, *roris mari-*
ni, *menthæ cum aceto scillitico*.

De vomitu.

De vomitu scorbutico annotauit Eugalenus, pag. 25. Vomitus.
quod vomentes à lacte & lacticinijs, à quibus aliàs ægri,
ventriculi & viscerum affectionibus laborantes, lædun-
tur, melius habent, quam à ventriculum roborantibus
& adstringentibus. Adstringentia enim humorem vitio-
sum altius ventriculo imprimunt: lac verò lenit, & humo-
ris prauitatem demulcet.

De sputatione nimia.

In sputatione continua monet hoc Eugalenus, pag. 206. Sputatio.
cauendum, ne acribus, & calidis medicamentis fluxus nis ni-
mia.

materiæ irritetur, & nimia vaporum, fumorumque in cerebrum delatione ac eorundem ibidem concretione, atque ad pectus defluxione malum grauius reddatur.

De alui fluxu.

Alui fluxus.

In alui fluxu hoc ab adstringentibus abstinendum, quorum usu ægri in summas angustias & maximam respirandi difficultatem, imò in animi deliquium & suffocationis periculum concipiuntur, ac tandem in hydropem vel atrophiam incidunt. Cum enim viscera constringant, venasque conspiciunt, materiam prauam detinent & augent, e qua vapores prauis adscendentes ac superiora petentes enumerata symptomata excitant; & ipsa circa viscera, ac membra nutritioni dicata hærens epas & lienem debilitat. Sed vsurpanda potius medicamenta, quæ peculiari vi humori vitioso aduersantur: atque vtile est hic etiam absinthium. Nec incommodus est ad diuersionem sudoriferorum vsus, si iis cochlearia admisceatur.

Et si autumnalis aëris frigiditas huic fluxui occasionem dederit, ab eius iniuria corpus muniatur, ægerque in loco calido quiescat: deinde materia fluens subtrahatur victus ratione sicca, & ad vias vrinæ deriuetur; & partes suscipientes roborentur. Quibus vsibus inseruit vinum absinthites dilutum decocto cichorij. Extra quoque abdomen inungatur ol. rosaceo, mastichino, absinthij; vel imponatur emplastrum de crusta panis.

Si à calore serum fundente in principio febrium talis fluxus accadat, etsi symptomaticus sit, tamen cum materiam morbificam imminuat, non statim sistendus, præsertim si natura eum faciliè ferat: sed ea exhibenda, quæ serum cum bile abstergere, simulque roborare possunt, qualia sunt syr. resolut. syr. de cichorio cum rhabarb. ipsumque rhabarbarum; & exhibendum simul cichorium & cichoracea.

De calore nocturno.

Caloris nocturni.

Quos calor ille nocturnus supra descriptus molestat, iis becabunga, in maiore dosi exhibenda; contra calefactionem dosis minuenda. Prodest & lac ebutyratum recens. Nonnulli polypodium & grana iuniperi contundunt.

dunt & in aqua coquunt; & colaturam saccharo dulcoratam bis de die exhibent. Illinatur etiam dextrum & sinistrum hypochondrium medicamentis aperientibus.

De Febris.

In febris scorbuticis, vniuersalibus euacuationibus *Febrim* præmissis, medicamenta scorbutica cum iis, quæ febris, eiusque causa requirunt, miscenda, corporisque constitutionis, anni temporis, & aliorum, quæ ex generali methodo medendi patent, ratio habenda. Itaque præbenda scorbutica medicamenta moderatè calida, & humorem melancholicum incidentia, ac digerentia, *cuscuta, capill. vener. ceterach, polypod. q.* & pro crassorum humorum incisione, *hyssopus, betonica,* & pro calore febrili temperando, *cichorium, endiuia, acetosa,* ac cum his miscenda scorbutica medicamenta, prout præsens ægri constitutio id postulat, & nunc de his, nunc de illis plus sumendum. Nam si corpus sit biliosum & bile abundet, pluresque febris tertianæ notæ adsint, pauciores scorbuti, maior eorum copia, quæ bilem temperant, & humectandi ac refrigerandi vi prædita sunt, sumenda; minore verò quantitate ea, quæ scorbutum spectant, & ex his minus calida eligenda. Itaque tum conueniunt becabunga, & acetosa, & in primis earum succus, quibus aliquid cochleariæ addi potest. Si humores sint crassiores, cum vrinis crudis vel crassis, sitis magna non adsit, corpusque ipsum sit crassius & melancholico crasso succo abundet, cochlearia vsurpanda, & ea admiscenda, quæ fortius attenuant, & incidunt, vt carduus benedictus, absinth. radic. helenij. Si etiam aer, in quo æger degit, sit tenuis ac subtilis, mitioribus & minus incidentibus ac attenuantibus vtendum: Fortioribus verò in aëre crasso & humido.

Si angustia illæ ad præcordia grauius & frequentius infestent, in ipso quoque paroxysmo medicamenta contra scorbutum & febrem facientia exhibenda. Si morbus sit diuturnior, & ob accessionum inordinatum recursum cibandi necessitas medicamentorum exhibitionem impediat, liberiori aëri, præsertim tempore verno, æger committendus, aliusque interdum leniter subducenda.

Sæpe enim aëris mutatione, præter spem, tales febres euanuisse, obseruatum.

De Tumoribus duris.

*Tumorū
durorū.*

Ad tumores duros fiat cataplasma ex radic. consolidæ maior. althææ bryoniæ, absinthio, chelidon. mai. farina fabarum, aut lupinorum, & medulla panis albi in lacte coctis. Ad tumorem crurum œdematosum conueniunt fomenta ex saluia, foliis & flor. sambuci, roremarino, serpillio, becabunga, nasturtio aquat. bacis iuniperi. Si quid de frigido & terreno humore quasi concretum sit, emollientia & discutientia vsurpanda, quæ supra, proposita sunt. Vt ℞. Pulu. rad. bryoniæ, althææ an. ʒ. β. flor. chamæmel. fumar. absinthij an. ʒ. iij. farinæ fabar. orobi an. ʒ. β. medullæ panis tritic. filigin. an. lb. β. Cum lacte caprino F. cataplasma.

De Erysipelate.

*Erysipe-
latis.*

Erysipelatis curationem de tumoribus proposuimus: eam ut hic pancis attingamus, naturæ conatus in expellendo humore vitioso promouendus & adiuuandus. Ad quem rem vulgus apud nos, & quidem non infeliciter, aqua flor. sambuci vititur. Potest & rob. sambuci vsurpari, vel aqua carduibenedicti aut scabiosæ, iisque addi elect. vel puluis aliquis bezoarticus, aut terra sigillata, aut g. vj. bezoartici mineralis, & sudor prouocari.

Parti affectæ applicetur pannus lineus imbutus lacte, quod vocant aureo, (quod paratur ex lixiuio communi & oleo sambuci vel rosaceo bene simul agitatis, ut lactis colorem acquirant,) iterumque expressus & nonnihil exsiccatus, vel aqua flor. sambuci madefactus & expressus. Pinguia verò & repellentia, & quæ poros cutis obstruunt, ac materiam detinere possunt, vitentur.

Ne malum recurat, ea vsurpanda, quæ serosi istius humoris generationem & corruptionem ac ebullitionem præcauent.

De Hydrope.

*Hydro-
pis.*

Hydrops scorbuticus purgationes fortes, maximè à principio, non fert, sed medicamentis incidendi, attenuandique vi præditis curatur, quibus admiscenda ea, quæ peculiari vi contra scorbutum valent: quo curationis modo

modo se plures sanasse citra purgantium opem, refert Eugalenus. Sublatis enim obstructionibus, venisque reseratis, & vitio humorum Scorbutico propriis medicamentis emendato, sæpe præter opinionem hic tumor euanescit. Quod si non fiat, curato maxima ex parte Scorbuto, tum demum medicamentis purgantibus utendum, & iis præcipuè, quæ humorem Melancholicum purgant. Semper tamen admiscenda ea, quæ peculiari vi huic morbo aduersantur. Si crassior sanguis in venis redundet, aut consueta euacuatio suppressa sit, sanguis pro eius copia, & viribus ægri mittendus. Multum verò prodest hæmorrhoidum apertio, quæ sponte facta, nigro sanguine profuso, quosdam ab hoc malo liberauit. Si sponte non aperiuntur, hirudines iis apponi, vel in talo vena aperiri potest. A larga tamen sanguinis missione, præcipuè in locis frigidis, cauendum, ut supra in genere dictum. Hydrops vesicalis, ut prior hydrops curatur. Quod si præter interna etiam externis opus sit, iis, quæ discutiendi, dissolnendique vim habent, utendum, *absinthio, ruta, chamæmelo, farina lupinorum, fabarum cum oxymelite in cataplasma redactis.* Ad tumores pestilentibus similes Eugalenus, *pag. 190.* hoc experimentum habet. *℥. pulu. absinthij comm. q. s.* qui cum ouis recentibus eadem die exclusis cum albumine vitello & testis contusis ad pultis consistentiam misceatur & frigide tumbribus applicetur. Idem *pag. 408.* Cataplasma parat ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malua, althæa, mercuriali ad mollitiem coctis, additis farinæ sem. lini, fanigræci, hordei, cum mell. rosac. & ol. rosac. *f. q.* Atque si accidat, ut vlcus illud erodatur, & nigrum fiat, quod non sine periculo accidit, cum integram crurum corruptionem & gangrænam inferre possit, statim quod corruptum est, à reliqua cute & carne sana separandum, & vlcus mundandum, consolidandum, more consueto.

*Tumores
pestilentibus
similes.*

De Ulceribus.

Si humores prauis, & acres crura etiam exulcerent, primo videndum, an aliqua adhuc intemperies parti exulcerata coniuncta sit, aut humorum vitiosorum affluxus

De ulceribus.

vlcus foueat. Tum enim primò humores vitiosi, qui affluunt, è corpore euacuandi, & intemperies partis emendanda. Attendendum quoque hic consilium Hippocratis, cum, *initio lib. de vlcereb.* suadet, vt ab inueteratis vlceribus crebrò sanguis effluat, prout oportunum videbitur, tam ab ipsis vlceribus, quàm à circumstantibus vlcus partibus, tum præcipuè si in crure, aut pedis, vel manus digito vlcus sit, magis, quàm in alia corporis parte. Nam exhausto sanguinis affluxu, sicciora, & mitiora euadunt. Eiusmodi enim vlcera præcipuè quidem sanescere prohibet, tum verò reliqua etiam omnia, sanguinis putredo, & quod ex sanguinis mutatione est ortum.

Primò ergo vniuersi corporis ratio habenda est, illudque euacuandum, & partis intemperies postea corrigenda, ac medicamenta, quæ facultatem digerendi habent, ac nonnihil adstringendi, exsiccandi, & extergendi, vsurpanda: non verò asperius tractanda hæc vlcera, sed citra vllam mordicationem, & dolorem sananda. Ideoque quod in aliorum vlcerum curatione obseruatur, & hic obseruandum, vt postquam primum vlcus solutum fuerit, consideretur, quantum humiditatum primum pharmacum ab vlcere desiccarit, aut si sordidum fuerit, quantum sordium deterferit; idque tertium, aut quartum experiendum est, donec purum vlcus, & siccum fuerit. Quod vbi animaduertitur, eligendum quidem medicamentum aliud eiusdem generis; sed debilius priore vsurpandum. Ronseus ex Auicenna, *lib. 4. sen. 4. tract. 3. cap. 10.* & Tagautio, *lib. 3. cap. 15.* hoc commendat. *℞. Cadmiæ, alumin. chrysocolle singulor. part. viij. aris floris, viridis aris singulor. part. j. gummi cupressi part. iv. ceræ, & olei rosac. an. q. s. F. Vnguentum.* Sed & vtile est medicamenta scorbutica admiscere. Fiat ergò vnguentum ex *succo cochleariæ, absinth. apij cum melle coctis, addito puluere aristolochiæ, & aluminis.* In vlceribus minus prauis satis efficax est vnguentum *diapompholygos*, quo sæpissime feliciter vsus sum. Vnguentum è Nicotiana, saccharum N, & cum eo parata linimenta. Nec inutile est emplastrum diapalma. Becabungâ solâ in cereuisia cocta & bis de die applicata

ulcus ingens cruris totam ferè tibiam occupans & ad os
 usque profundum, à quodam curatum fuisse, obseruatum
 est. Vel paretur *unguentum de apio* dictum: ℞. *Succ. apij,*
melissophyll. cochleariæ an. ʒ. β. *chelidoniæ* ʒ. v. *mellis crudi*
q. s. Coq. ad iustam consistentiam, *Addatur aliquid thuris,*
aloës, myrrhæ. Vel fiat *unguentum ex resinâ, thure, & oleo*
rosac. Commendatur & hoc: ℞. *Aq. pilosell. mense Septem-*
bri destillat. ℥. j. *mellis rosati* ʒ. ij. *myrrhæ, lithargyri* an.
 ʒ. j. β. *camphoræ parum.* In Sole, vel calido loco. per tri-
 duum feruentur. Colaturâ crura abluantur. Vel abluan-
 tur ulcera decocto sedi minoris. Efficacius erit medica-
 mentum, si aliquid cochlear. vel nasturt. addatur. Ita &
 linimenta efficaciora sunt, si saccharum Hni addatur. Est
 & utile *unguentum Montagnanæ de plumbo.* ℞. *Plumbi*
usti ʒ. j. *cerussæ lotæ* ʒ. ij. *vitell. ouor.* ij. *lithargyri* ʒ. β. *olei*
rosacei ʒ. j. β. *myrrhæ* ʒ. ij. *cera q. s.* F. Linimentum, quo
 ulcera prius vino, in quo aristolochia rotunda cocta sit,
 abluta perungantur. Si putredo magna sit, aliquid ☿ præ-
 cipitati, vel olei vitrioli addatur, vel vsurpetur aqua illa
 ex ☿rio sublimato & alumine, ac aqua plantagin. para-
 ta, & supra in Stomacace proposita. Ad consolidatio-
 nem tandem vsurpandum *Emplastrum diacalcitb. de mi-*
nio, de tutia.

De Atrophia.

Cum membrum non tantum riget, sed etiam conta-
 bescit, unguento resumptiuo inungendum est, In vniuer-
 sali verò atrophia, vt in scorbuto reliquo curatio insti-
 tuenda, & bona diæta vtendum. Commendatur hic lac
 caprinum, in primis si capra herbis contra scorbutum
 pugnantibus alatur, aut lacti pauxillum croci, & aliquid
 mellis, vel sacchari addatur, & vinum Gallicum rubrum,
 quod plus nutrit, quam Rhenanum. Summa, vt hæc con-
 cludamus, & quidem cum eo, quo capimus, generalis lex
 curandi Scorbutum cum aliis morbis, & symptomati-
 bus copulatum hæc est: vt misceamus cum medicamentis
 contra morbum illum, vel symptoma directis medica-
 menta peculiari vi contra scorbutum pugnancia, & qui-
 dem ea ratione, vt nunc horum, nunc illorum plus su-
 mamus,

suntum instaurandum, viscerumque robur conseruan-
 dum aptissimum. Ac multi largo solius lactis usu, in quo
 nascunt. aq. cochlearia, becabunga cocta fuere, conua-
 luerunt: atque in primis iis id vtile est, qui atrophía la-
 borant, neque euacuationes facile ferunt. Cum enim
 vnice danda opera sit, vt pro vitioso bonus sanguis sub-
 stituatur: lac & bonum sanguinem suppeditat, & si ad-
 misceantur medicamenta scorbutica, praua qualitas si-
 mul aboletur. Vtilia quoque sunt poma aurantia, re-
 fertque Balduinus Ronsseus, *epist. 2.* se nouisse nonnul-
 los, qui solo eorum vna cum corticibus usu sanitatem
 recuperarunt. Cibi condiantur hyssopo, roremarino,
 thymo, satureia, croco, cinamomo, macere: Embamma-
 ta fiant è cochlearia, nasturtio, radic. raphani agrest.
 capparibus sine sale vel à sale ablutis, limonib. malo ci-
 trio, acetosa, flor. borraginis, sinapi, quâ in longinquis
 nauigationibus magno cum sanitatis commodo nautæ
 sese tanquàm præsentissimo prophylactico aduersus hunc
 morbum muniunt. Sali admisceantur, vel salis loco cum
 cibus vsurpetur puluis ex sale iuniperi, radic. ari, specie-
 bus diaphuris archont. aromatici rosati. Gravidarum ta-
 men hæc in re etiam habenda est ratio, ne fœtui aliquod
 damnum attrahatur. In febribus utilis est acetosa, ace-
 tofella, trifolium acetosum, quibus aliquid cochleariæ
 vel nasturtij addi potest. Acida verò, quatenus talia, & in
 primis acetum simplex, fugiendum; cum coctionem, &
 rarefactionem alimentorum impediat, humores figat,
 melancholiam augeat, &, vt Hippocr. 3. *de rat. viſſ. in*
acut. t. 38. loquitur, sit ἀναγωγὴν μελάνων. Condire tamen
 interdum acidiusculis cibos licet, vt & deiecta appeten-
 tia excitetur, & putredo humorum inhibeatur, ac calor
 & feruor humorum temperetur. Dulcium, & sacchari
 vsus parcus sit; cum glutinosum quiddam, & obstructio-
 nes pariendi vim habeat. Et de splenicis verum est illud
 antiquum: Τοῖς σπληνικαῖς τὰ μῆρ δριμύεια, καὶ τὰ πικρὰ ὠφέ-
 λητα, καὶ δαγλυκία βλαβερά. Semper quoque simplicitas
 ciborum varietati est præferenda; in primis vbi diuersi
 cibi diuersas obtinet substantias: & τὸ ποικίλον τῆς διαίτης

ετοιμα νοσήματα parere supra diximus. Potus sit vinum bonum, Rhenanum in primis, vel cereuisia tenuior, & bene defecata, ac lupulo satis condita; & quidem cum vinum tum cereuisia, vel simplex vel absinthio, chamædringua ceruina, carduo benedict. hyssopo, veronica, roremarino medicata. Vel paretur tale vinum. ℞. radic. sarsæ parillæ, China, ligni sassafras an. ʒ. ij. radic. rhodiæ, garyophyllatæ, storxonæ an. ʒ. j. linguae ceruinæ, chamædryos, cochleariæ, absinthij an. M. ij. cinam. opt. ʒ. vj. passular. contusar. lb. j. Affundantur vini, vel quod commodius, musti amphora dimidia. F. vinum medicatum. Aut paretur hæc aqua ad vinum diluendum. ℞. Cochleariæ rec. M. vj. nasturtij aquat. linguae ceruinæ an. M. ij. sarsæ parillæ ʒ. iij. passul. contusar. lb. ʒ. succi becabung. lb. vj. acerosæ lb. iij. Destillantur in B. ad vinum diluendum.

Hydropotæ vtantur aqua, in qua ferrum, vel chalybs ignitus aliquoties extinctus sit. Si acidularum copia datur, ex in frequenti vsu sint. Caprini etiam lactis, aut si desit, vaccini potus admittitur, cum benè nutriat, & emaciatissimè utile sit: vel potetur serum lactis, præcipuè caprini. Commodior tamen & lactis, & feri vsus est, si nasturtij, vel cochleariæ aliquid in iis coctum, vel conservæ earum dissolutæ sint.

Motus & quies.

Corpus moderatè exerceatur, ante cibum: Ambulare enim, vt apud Plautum, in *Curculion. act. 2.* leni optimum est; & exercitium concoquentem calorem exuscitat: contra otium, & quies hoc malum augent.

Somnus & vigilia.

Somnus, & vigiliæ sint moderatæ. Et somnus quidem ita se habeat, vt ad caloris natiui instaurationem ac tutelam, humorumque crudorum coctionem sufficiat. Sic quoque nocturnus: meridianus tamen iis, qui ob vehementiam dolorum, animi affectus & melancholicas cogitationes noctes in somnes transegerunt, concedi potest. Vigiliæ verò calorem & spiritus excitent, non absument, aut corpus exsiccent, & tabefaciant.

Consuetæ euacuationes non supprimantur. Balneum aquæ dulcis, cum poros cutis laxet, reliquias humorum discutiat, & sordes in ambitu corporis hærentes dissipet.

si moderatè, & suo tempore vsurpetur, vile est. Absit tandem tristitia, & mœror.

CAPVT IX.

De Præseruatione.

 Adem, quæ modò proposita est, victus ratione ob-^{Præser-}
seruata, qui proni ad scorbutum sunt, vt & alij, eun-^{natio.}
dem præcauere possunt. Nimirum, qui à scorbuto sibi
metuunt, victus rationem corporis naturali constitu-
tioni conuenientem, scorbuto verò contrariam, qualis
modo descripta est, obseruent.

In eo saltem est differentia, quod eorum, qui scorbuto
iam laborant, diætæ ita comparata esse debet, vt scorbu-
to manifestè sit contraria. In præseruatione verò satis est,
si corpori nostro sit similis, & causæ præternaturali mo-
deratè aduersatur.

Et quia omnes errores diætæ semper præcaueri non
possunt, si quid humorum vitiosorum cumulatæ est,
verno & autumnali tempore euacuandum. Et quidem
imprimis autumnò multo maiore cura opus, vtpote qui
ad morbos melancholicos generandos aptissimus est.
Ideoque humor melancholicus & bilis adusta per æsta-
tem tali vel simili medicamento educenda.

4. Radic. polypod. q. 3. j. buglossæ, cichorij an. 3. R. cete-
rach, sumaria, cuscute, capill. ♀. chamædryos an. M. j. sem. fri-
gid. maior. an. 3. j. flor. borragin. bugloss. genistæ an. M. s. fol.
senæ 3. ij. R. rhabarbar. 3. j. sem. anisi, fenicul. an. 3. ij. passul.
exac. 3. j. Coquat. in Aqua pura. Colaturæ adde syr. rosar. sol.
3. ij. byzant. syr. de pomis, de epithymo an. 3. j. Dentur pro
Dosi 3. iv. In primis verò, qui à scorbuto liber esse cu-
pit, omnes modos, quibus contagij scorbutici semina-
ria communicari possunt, caueat pocula cum ægris
communia, halitum ex ore foetentem, oscula & similia.
Et omnino vapores ex corporibus Scorbuto infectis, seu
viventibus, seu mortuis vitandi sunt, cum noxij sint, &
idem malum inducere possint. Curaui circa finem An-
ni 1629. nobilem quendam, qui diu affectione Hypo-
chondriaca laborauerat, tum quartana continua, verè
tamen

tamen Scorbutica laborantem: cui cum iam quarta morbi septimana syrupus laxatiuus esset exhibitus, aluum cum tanto foetore deiecit, vt alter famulorum in terram concideret, atque ibi per integram horam quasi Apoplecticus iaceret, alter sæuissimo capitis dolore cum horrore corripetur. Feci quoque supra, cap. 1. & 4. mentionem viri cuiusdam, cui scorbuto correpto inter cætera symptomata suaue delirium accessit, & hæmorrhagia è crure, nullo vestigio post fluxum apparente. Is malum hoc ita contraxerat. Vir quidam, cuius etiam supra facta mentio est, scorbuto extinctus fuerat, cuius cadauer cum è loculo tetrum vaporem exhalaret, rimas loculi obstruendi ei datum erat negotium, in quo expediendo semimortuus concidit, & morbum hunc cum symptomatibus antea enumeratis contraxit.

Aërem quoque vliginosum, cibos, & alia, quæ supra inter Causas scorbuti recensuimus, vitet, qui à scorbuto liber esse cupit.

LIBRI

LIBRI TERTII

P A R S VI.

De Epatis Morbis ac Symptomatibus.

S E C T I O P R I M A.

De Morbis Epatis.

P R O O E M I V M.

*R*ECTE Hippocrates, lib. de alim.
 Τροφή & τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαί.
 Alimentum & alimenti species vnum
 & multæ. Qui locus non saltem enim
 sensum habere potest, ut sanguinem, qui
 vnus est, totius corporis esse alimentum, ex eo verò quam-
 libet partem, quod sibi conueniens est, nervos, venas, arte-
 rias, musculos, membranam, carnem, cerebrum & reli-
 quas, ut ibid. habet Hippocrates, attrahere dicatur: Ve-
 rum etiam, ut ibid. subiungit: Τροφῆς τὸ τρέφον τὰτο τροφή
 & τὸ οἶον τροφή, & τὸ μέλλον τροφή, In alimentorum
 genere id quod alit, alimentum est, & quod alimen-
 to proximum, & quod alimentum futurum est. Ac
 proinde etsi vnus est sanguis, quo corporis nostri partes
 aluntur: tamen cibi, è quibus fit sanguis, planè multi &
 varij sunt. Et cum id, quod corporis alimentum futurum
 est, à corporis nostri substantia multum distet, variis mu-
 tationibus opus est, ut in corporis nostri alimentum, &
 hinc eius substantiam abeat. Hac autem mutatio in vna
 coctione fieri non potest, sed variis opus est. In ventricula

nimirum fit prima cibi coctio seu digestio, qua cibum, qui etiam homogeneus videbatur, ita resolvitur, ut in heterogeneas partes separari possit. Hinc quod corpori alendo inutile & crassius est, mox in Intestinis separatur, & per alvum eiicitur. Chylus postea reliquus à vasis mesaraicis ad Epas transfertur, ut inde purior sanguis totius corporis futurum alimentum gigni possit. Id ut commodius fiat, lien chyli crassiorem partem ad se trahit, & inde sanguinem alendis partibus in ventre inferiore idoneum generat; ex reliqua vero chyli parte puriore sanguis optimus in epate generatur. Cum autem istæ cibi mutationes, & distributiones, quæ fiunt in ventriculo, intestinis, mesenterio & liene, maxima & operosissima sint, & plerumque in cibo tantum sit partium inutilium & excrementitiarum, imò etiam plus, quam sanguini bono generando aptarum, facile fieri potest, ut in primis hisce coctionibus & viis aliquid excrementi colligatur, quod in hac corporis quasi sentina cumulatam variorum postea morborum causa existit, quos hactenus explicavimus. Actum enim non solum de morbis & symptomatibus, quæ ventriculo, intestinis, mesenterio, pancreati, omento & lieni accidunt, verum etiam, quia ex eodem fonte & humoribus in hisce partibus genitis & cumulatis affectio Hypochondriaca & Scorbutus originem habent, de iisdem quoque dictum. Proximum est, ut iam Epatis, in qua chylus in hisce partibus generatus, & ab excrementis maximam partem liberatus in sanguinem mutatur, morbos, & symptomata, quæ circa sanguificationem accidunt, explicemus. Dicendum ergo erit de epatis intemperie, obstructione, & eius vasorum apertione, inflatione, inflammatione, & aliis epatis tumoribus, calculis, vermibus & hydatidibus in eo genitis, vulneribus, ulceribus & sphacelo. De vesicula fellis morbis. Item de sanguificatione lasa & cachexia, de hydrope & eius speciebus, de dolore epatis & ictero. Quæ iam ordine proponemus.

CAPVT I.

DE INTEMPERIE EPATIS.

De Intemperie in genere.

AFFICI autem potest epar omnis generis intemperie, & simplici & composita, & sine materia ac cum materia. Plerumque verò Intemperies Epatis cum materia est coniuncta; quia breui tempore intemperies calida calidos ac biliosos humores cumulat, frigida crudos, crassos, pituitosos; sicca terrestres; humida tenues & aquosos.

Causse.

Intemperies epatis.

Intemperierum autem causse sunt cibus & potus, medicamenta & res non naturales dictæ, humores in corpore à naturali temperie & mediocritate recedentes, intemperies insignes partium, quibus per vasa connectitur, aut quibus aliàs vicinum est. Ita in febribus, vbi caloris fons, præcipuè in corde est, epar quoque incalescit. Eodem modo ob frigidam intemperiem ventriculi, lienis, pulmonis, renum, diaphragmatis, mesenterij, intestinorum similem intemperiem contrahere potest. Intemperies autem epatis cum materia excitatur, cum ea in epate vel ob chyli prauitatem generatur, vel ob expultricis facultatis imbecillitatem aut vasorum angustiam cumulat, vel ab aliis partibus transmittitur, id quod accidit nunc à toto corpore, nunc à certis partibus.

Signa Diagnostica.

Intemperies epatis præcipuè ex actionis eius læsione cognoscitur. Quæ autem intemperiei cuiusque signa sint, in specie dicetur.

Prognostica.

Gravior est intemperies epatis, quam ventriculi; quia epar præstantius est ventriculo, & maiora ex eius læsione proueniunt incommoda. Remedia quoque propter situm eius remotiorem ita integris viribus ad ipsum non

Prognostica.

perueniunt, quemadmodum ad ventriculum. Deinde quia sæpe remedia, quæ ipsi intemperiei profligandæ sunt vtilia, à contraria intemperie ventriculi prohibentur, quibus de causis curatio difficilior redditur.

Indicationes.

*Indica-
tiones.*

In intemperie epatis curanda indicatio communis est, alterandum esse per contraria. Remedia tamen interna, quia epar loco profundiore situm est, quam ventriculus, efficaciora hic esse debent. Quia etiam membrum principale & nobilius est epar, eius crasin & proprietatem naturalem per similia, calorem verò naturalem, ne dissoluatur, per adstringentia mediocria conferuare oportet.

Remedia.

*Medica-
menta
epatis spe-
cifica.*

Quæ autem medicamenta alterent epar in specie postea proponuntur. Hic saltem ea recensetimus, quæ epati totâ substantia & peculiari proprietate conferunt. E cibis talia sunt. Epata animalium; vituli, gallinarum, anserum; in primis epar lupi præparatum, cuius puluis cibis & aliis medicamentis admiscendus. Vtiles sunt & passulæ, epatique valde gratae. E medicamentis; si calidæ intemperiei indicia adsint, peculiari vi epati profunt, Cichoracea, rosæ, santali species: Si frigida, agrimonia, absinthium. Adstringentia autem sint moderata, cum epar obstructionibus facile obnoxium sit.

De intemperie calida.

*Intempe-
ries epatis
calida.*

Calidam intemperiem contrahit epar primò à partium vicinarum caliditate, sicut in febribus ardentibus epar à calore cordis & ipsum incalescit, quod & à vicinarum partium erysipelatæ & inflammatione accidere potest. Deinde è rebus non naturalibus assumenda, retinenda, expellenda & foris incidentia, quæ calefaciendi vim habent, epar calefaciunt. Inter ea autem præcipuè alimenta & medicamenta vi calefaciendi prædita epar calefaciunt, ut nimius vini generosi & aromatatum vsus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Calidam intemperiem epatis indicant 1. Causæ, quæ præcesserunt. 2. Effectus, ut cibi & potissimum carnis inappetentia, deiectiones biliosæ, vomitus bilis, vrina flaua, febris,

febris, quæ sæpe coniungitur, pulsus velox & frequens, mordax in toto, & præcipue in volis manuum & plantis pedum, calor, color faciei citrinus, corporis totius gracilitas, linguæ asperitas. Iuuant frigida, nocent calida, quemadmodum hæc pleræque explicat Galenus, 6. de loc. aff. cap. 7. & 8. de comp. med. sec. loc. cap. 6. Quod si intemperies epatis calida plurimum excesserit, sequuntur excretiones biliosæ, foetidæ, sanguinolentæ, & tandem hæc vias epatis *Ἀπορροή* (corruptio substantiæ epatis) & carnis epatis quasi colliquatio, & per cruentam deiectionem excretio.

Prognosticum.

Excessus caloris, nisi summus sit, non ita periculosus est; cum epatis constitutioni non ita repugnet. Non tamen ita facile curatur, præsertim, ut plerumque contingit, si ventriculus simul sit frigidus, & flatu vel in eo, vel in intestinis adsit. Cum enim quæ ad epar refrigerandum faciunt medicamenta, prius recipi debeant in ventriculo, hunc prius offendunt, eisque frigus intendunt.

Indicationes & Curatio.

Epatis intemperies calida refrigerantia indicat, quam si contraxit à vicinis partibus calidis, ex imprimis alterandæ. Earum enim intemperie sublata facile quoque calor epatis euanescit. Quod etiam faciendum, si intemperiem à calidis humoribus contraxerit. Si ergo sanguis abundet & calidior sit, & vires, ætas ac cætera permittant, venâ aperienda, quæ & sanguinem abundantem euacuat & simul refrigerat.

Medicamenta verò epar refrigerantia sunt; Radices: *Medicamen- Cichor. taraxac. fragar. acetosæ.* Folia: *Cichori, endiviæ, scariorum, acetos. fonchi, lactucæ.* Flores: *Rosarum, violarum, nym- epar re- phææ.* Semina: *Frigida majora (scilicet melon. cucumer. cu- frigeran- curbit. citrulli) minora (lactucæ, endiviæ, scariorum, portulacæ) tia. bordei.* Fructus: *Fræga, cerasa, ribes, cucumeres, cucurbitæ & similes.* Ligna: *Santali species.* Succis: *Citri, ribes, granator. cerasorum, serum lactis.* Et imprimis *cichorac. & intybaceæ.* omnia hîc valde prosunt, & epar roborant, & ob amari- tudinem abstergunt & aperiunt, nec ventriculum frigidum lædunt

lædunt. Vt ℥. Rad. cichor. ʒ. B. fol. endiu. cichor. an. M. j. sem. melon. endiu. an. ʒ. ij. passular. mundat. ʒ. j. Coq in aq. hord. simpl. Colaturæ ℥. tb. j. adde syr. endiuæ simpl. ʒ. ij. acetos. ʒ. j. B. Misce pro 3. vel 4. dosibus. Vel ℥. Aq. hord. cum sacchar. & cinamon. tb. B. fragor sine vino, endiuæ an. ʒ. iij. sem. 4. frigid. maior. excort. an. ʒ. ij. F. Emulsio, cui adde iulebi rosacei ʒ. j. Misce. Vel ℥. Aq. puræ tb. j. B. sacch. cand. ʒ. vj. Bulliant leniter & colentur. Colaturæ adhuc calidæ adde santal. rubr. an. ʒ. ij. citrin. ʒ. j. B. flor. rosar. rubr. ʒ. j. spir. vitrioli ʒ. B. Stent in infusione recta hor. vj. Colentur. Adde iulebi violar. syrupi ribes, succi citri an. ʒ. vj. spir. vitriol. q. s. ad aliquam acetositatem F. Iulebus. Si libet, possunt aquæ cinamomi aliquot guttæ addi. Vt ℥. Conserv. cichor. rosar. violar. an. ʒ. j. rad. condit. cichorij ʒ. B. spec. diarrhod. Abb. ʒ. B. Cum oxysacchar. s. F. Electuarium. Extra verò vsurpanda sunt Vnguentum rosarum, refrigerans Galeni, cerotum santalinum, succi & aquæ herbarum epaticar. frigidarum, vt rosarum, violarum, endiuæ, cichorij, scariolæ, lactucæ, item succus cucumeris & cucurbitæ. E.g. Paretur tale epithema. ℥. Succi vel aq. endiu. lactuc. scariolæ an. ʒ. iij. rosar. ʒ. j. B. spec. diarrhon santalon, puluer. santali citrini an. ʒ. B. trochisc. de spodio ʒ. j. spica Indica ʒ. B. aceti rosarum ʒ. B. M. Vel ℥. Vnguenti refrigerantis Galeni, rosati Mesuæ an. ʒ. B. puluer. rosar. rubr. santali citrini an. ʒ. j. camphoræ ʒ. x. ol. ros. parum. F. Vnguentum.

*Dieta.**Dieta.*

Aër ad frigidum vergat. Cibi refrigerent, sed non obstruant. Vtilis est imprimis ptisana & eius cremor, quæ magis refrigerat, si semina frigida maiora addantur. Vsurperur etiam lactuca, acetosa, cichorium, intybum. Cibi condiantur succo citri, limon. granat. ribes, cerasor. acetosorum. Potus sit cereuisia tenuis, vel vinum aqua dilutum, vel aqua hordei aut simpl. aut cum iulebo rosar. aut serum lactis. Acidulæ quoque magnam calorem epatis temperandi vim habent. Vitent æger iram, & corporis exercitationem nimiam.

*Epatis
intempe-
ries frigi-
da.
Causæ.*

De Epatis intemperie frigida. Causæ.

Intemperiem epatis frigidam pariunt vicinorum viscerum frigiditas, vt supra dictum, res non naturales re-

frigerandi

frigerandi vim habentes, imprimis vsus rerum frigidarum, vt frigida potus, & medicamenta nimis frigida, sanguinis item nimia euacuatio.

Signa Diagnostica.

Præcesserunt causæ modò dictæ. Plerùmque sic satis *Signa* appetunt cibum ægri; sitis adest nulla, pulsus est paruus, tardus, rarus, totius corporis frigiditas & albedo, excrementa pituitosa, cruda, sæpe liquidiora, non mordicantia, vrinæ albæ, alias tenues, alias crassæ. Sanguis generatur aquosus & crudus. Quæ refrigerant, nocent; quæ calefaciunt, prosunt.

Prognosticon.

Epatis frigiditas multò periculosior est, quam caliditas eiusdem; cum naturæ visceris magis repugnet, & functioni eius, quæ in calore consistit, aduersetur. Ideoque quò maior est frigiditas, eò periculosior est, & præcipuè si eò vsque progressa sit, vt sanguificationem lædat, & iam cachexiam inducat. Nisi enim maturè ei occurratur, ad hydropem deducit. *Prognosticon.*

Indicationes & Curatio.

Intemperies frigida indicat curationem per calida; *Indicationes & Curatio.* quæ vt tutò adhiberi queat, si sanguinis aliqua copia adfit, ex suppressione mensium, vena saphenæ primum aperienda, aut si hæmorrhoides suppressæ sint, ipsæ prouocandæ. Medicamenta autem epar calefacientia sunt: Radices, fœniculi, petroselinum, apij, pimpinella, acori veri. Folia, *Medicamenta e-* Agrimonie, agerati, cuscute, absinthij, lupuli, chamædryos, betonice, fumariæ, sabine, capillorum veneris. Flores, schœnanthi, sambuci, semē fœniculi, anisi. Aromata, cinamomū, spica Indica. *facientia.* Cortices, citri, aurantiorū. Et quæ ex his fiunt. Cōseruæ, flor, betonicæ, salu. fumariæ, chamæpitheos, sambuci, absinthij. Syrupi, de eupatorio, byzantinū, de duabus & quinque radicibus. Species, dialacce, diacurcumæ, diacinamomi. Trochisci, de rhubarbaro, de absinthio, de eupatorio, de lacca. Vel ℥. Rad. fœnicul. petroselini an. ʒ. β. agrimon. chamædryos, capillor. vener. an. M. j. summitatum lupuli, fumariæ an. M. β. sem. fœniculi, anisi an. ʒ. j. Coq. in aq. f. Colaturæ ℥. ʒ. x. syr. de duabus radicibus ʒ. ij. de eupatorio, oxymel. f. an. ʒ. β. M. pro tribus dosibus. Vel

℥. Aq. fœnic. petroselin. agrimon. an. ʒ. iij. syr. de duabus vel quinque radicib. byzant. compos. an. ʒ. ʒ. M. Aromatisentur speciebus diacynamomi vel aromat. rosat. Vel ℥. Rad. fœnic. petroselin. asparagi an. ʒ. ʒ. agrimonie, capill. vener. marrubij an. M. ʒ. centaur. minor. P. j. schœnanthi, rad. cyperi an. ʒ. ij. Coq. in aq. simpl. Colaturæ ℥. ʒ. j. syr. de duabus radicibus, byzant. de eupatorio an. ʒ. j. F. Potus pro tribus dosibus. Galenus, 8. de comp. medic. sec. loc. c. 8. ex Archigene hoc refert. ℥. Sem. anisi, apij, fol. asar. absinth. amygdal. amarar. an. ʒ. ij. Reducantur in pastillos, quos ipse amaros nominat. Dosīs ʒ. j. cum vini diluti ʒ. iv. si febris absit; febricitantibus cum melicrato. Moderatè calefaciunt & abstergunt ac meatus aperiunt. Nam cum intemperie, præsertim frigida semper ferè obstructions à materia cruda factæ coniunguntur. Vel ℥. Conseru. anthos, beton. corr. citri condit. an. ʒ. ʒ. epatis lupi præparati, spec. aromat. rosat. diamarg. calid. an. ʒ. j. Cnm syr. betonic. vel de eupatorio F. Electuarium. Vel ℥. Pulpæ passul. ʒ. j. myrobalan. chebulor. conditor. ʒ. ij. spec. arom. rosat. ʒ. j. schœnanthi, puluer. epatis lupi præpar. an. ʒ. ʒ. Cum melle anthosato F. Electuarium. Extra inunctiones fiant vel fottus ex oleo absinthij, nardino, mastiche, macis, caryophyll. ligno aloës, spica, & plantis antè enumeratis vt. ℥. Ol. absinth. nardin. an. ʒ. ʒ. amygdal. amarar. mastich. an. ʒ. ij. fol. agerati, absinth. schœnanth. an. ʒ. j. sem. apij, petroselini an. ʒ. ʒ. cera q. s. F. Vnguentum. Vel tale epithema paretur. ℥. Agrimon. M. j. radic. cyperi ʒ. j. sem. fœnicul. anisi, schœnanth. an. ʒ. ʒ. Coq. in aqua, sub finem affunde vini ʒ. iij. aceti ʒ. ʒ. Colentur pro epithemate. Vel ℥. Aq. agrimon. absinth. an. ʒ. ʒ. vini Cretici ʒ. iij. spec. aromat. rosat. dialacæ an. ʒ. j. F. Epithema.

*Dieta.**Dieta.*

Aër sit calidior. Cibi boni succi & natura sua calidi, condianturque aromatibus. Potus sit vinum vetus, imprimis Creticum, vt & Hispanicum, ac quod aromatibus conditur & Hippocraticum vocatur. Corpus moderatè exerceatur.

Intemperies epatis humida.

*De Epatis Intemperie humida. Causæ.**Causæ.*

Causæ præcipuè sunt alimenta admodum humida, medica

medicamenta humectantia, & aquæ dulcis balneum sæpe
vsurpatum.

Signa Diagnostica.

Præcesserunt causæ modò dictæ ; nulla adest fitis ; *Signa.*
pulsus est mollis ; sanguis multus & aquosus, excrementa
multa liquida, yrina spicea. Iuuant sicca, lædunt humida.

Prognosticum.

Humida intemperies epatis minus periculosa est ; cum *Progn-*
epatis naturali constitutioni minus sit contraria, & cura- *sticum.*
tioni minus sit contraria, & curationi minus resistat,
modò ea non sit summa, & cum visceris corruptione, aut
alia praua qualitate, vel cum summo frigoris excessu.

Curatio.

Humida intemperies indicat siccantia, utiturque Gale- *Curatio.*
nus in humida epatis intemperie adstringentibus cum
mixture calefacientium, si frigida qualitas prædominetur ;
refrigerantium, si calida. Ideoque ex calefacientibus hic
conueniunt, absinth. agrimon. mastiche. Ex frigidis rosæ,
santalum, spec. diatrion, santalon, diarrhod. Abbat. Atque
iisdem etiam extra uti licet.

De Intemperie Epatis sicca. Causæ.

Causæ sunt res omnes non naturales, quæ vim exic- *Intempe-*
candi habent, præcipuè cibus, potus & medicamenta *ries epa-*
siccantia, ut & inedia. *tis sicca.*

Causæ.

Signa Diagnostica.

Præcesserunt causæ iam dictæ, adest naturalis ad eam *Signa.*
propensio, habitus corporis est gracilis, ficcus durus, ve-
næ sunt duriores, fitis adest assidua ; sanguis est paucus,
deiectiones alui sunt siccæ & duræ. Iuuant humectantia,
nocent siccantia.

Prognostica.

1. Sicca intemperies epatis faciliè in tabem & maras- *Progn-*
tum totius corporis transit ; cum vniuersum corpus ali- *stica.*
mento defraudet. 2. Eadem satis periculosa est ; cum
temperamento epatis multum repugnet. 3. Si calida in-
temperies siccitatem coniunctam habeat, difficulter cu-
ratur ; cum humectantia debilia sint, & siccitas remediis
valdè resistat.

Curatio.

Sicca intemperies epatis humectantia indicat. Qua- *Curatio.*
propter

propter profunt syrapi & conseruæ borrag. bugloss. violar. amygdalæ dulces, semina melonum, & eorum emulsio, passulæ, succus carniū, vitelli ouorum, aliaque, quæ in intemperie ventriculi sicca sunt proposita. Extra explicanda sunt ol. amygdal. dulc. violar. vnguentum dialth. & similia.

De Intemperie Epatis composita. Causse.

Intemperies Intemperies compositæ causas habent compositas
ries epatis modo enumeratas.

cōposita.

Causse.

Signa.

Signa Diagnostica.

Eadem ex signis cōplicitis cognoscuntur, vt excrementa loturæ carnis similia humiditatem cum frigiditate vel caliditate coniunctam indicant. Si frigiditas coniuncta sit, refrigerantia alimenta & medicamenta, vel aliæ causæ refrigerantes præcesserunt; profunt ægris calida, deiectiones humidæ sunt, sine mordacitatis sensu, sequitur ferè cachexia & hydrops. Si verò caliditas sit coniuncta, præcesserunt causæ calefacientes; profunt frigida, in excrementis mordacitas & acrimonia percipitur; Progressu morbi deiectiones fiunt biliosæ & fatentes, & tandem atrabiliaræ redduntur. Quando sicca intemperies cum actiuis qualitatibus copulatur, excrementa crassiora & sicciora sunt, humida iuuant, ac qualitates actiuæ hanc vel illam passiuam frequenter adsciscere solent. Intemperies enim calida paulò post sibi adiungit siccā, frigida humidam.

Curatio.

Curatio.

Composita intemperies compositam & duplicem vim habentibus remediis curatur: Calida humida, frigidis siccis; calida sicca, frigidis humectantibus; frigida humida, calefacientibus & siccantibus; frigida sicca, calidis humectantibus, tam in victus ratione, quàm medicamentorū loco, seu intus, seu extra adhibitis. Ideoq; quādo caliditati iungitur humiditas, conueniunt rosæ, santali species, succus ribes, diatrion santalon, diamargar. frigidum, conseru. rosar. cichorij, quibus C. C. bolus Armenus, terra sigillata addi potest. Si siccitas coniungatur caliditati, cum sero caprino fiat emulsio amygdalar. dulc. Vtile est, si decoctis & aquis refrigerantibus addantur nuclei pini, amyglum, tragacantha.

De Intemperie Epatis cum materia.

Rarò autem Epatis Intemperies sola diu durat, sed hu-
morem sibi adsciscit, vel bilem, vel pituitam, vel melan-
choliã; sæpe & sanguis abundat. Continetur autem
humor vel in substantia seu parenchymate Epatis: quod
si distendat, tumor excitatur; sin erodat, vlcus; vel in va-
sis, vbi obstructionem seu morbum in via plerumque pa-
rit, *de quibus postea dicitur*. Calida autem Intemperies
calidos humores, sanguinem & bilem; frigida crudos,
crassos, pituitosos; sicca terrestres; humida aquosos cu-
mulat.

Causa.

Intemperies Epatis cum materia, vt in aliis quoque par-
tibus gignitur, quod vel in ipso paulatim humor cumula-
tur, seu ob expultricis facultatis debilitatem, seu ob vaso-
rum angustiam, seu quod vesicula fellis sanguinem ab
humore biliioso non expurgat, vel ab aliis partibus seu
toto corpore ad Epar transmittitur; vel tertio, quod hu-
mor in ipso Epate ob eius intemperiem aut errata in vi-
ctu cumulatur, vt totus ab expultrice facultate, etiam ro-
busta, expelli non possit.

Signa Diagnostica.

Intemperies cum materia cognoscitur & ipsa è signis
Intemperierum antè enumeratis, quibus ea coniungun-
tur, quæ materiam præsentem arguunt, ex antecedenti-
bus, præsentibus ac effectis petita. Calidi humoris in Epa-
te præsentis indicia sunt causæ calidos humores genera-
re valentes, quæ præcesserunt; billis vomitum vel per aluum
reddita, primò tenuis, & pallida, deinde crassa, flaua &
fætida, oris amaror, cibi fastidium, sitis vehemens & sæpe
febris; iuuant frigida, nocent calida. Frigidi humoris
contraria sunt indicia, præcesserunt causæ, quæ humo-
res frigidos cumulare solent, faciei & totius corporis ca-
lor est albus, & habitus corporis euadit mollis & humi-
dus, deiectiones sunt pituitosæ, febris nulla adest, nisi ex
obstructione humores putrescant, atque tum grauitas in
dextro hypochondrio percipitur.

Prognosticon.

Intemperies cum materia citius curatur, quam intem-
peries

Prognosticon.

peries nuda & sine materia, & quò plus substantiam epatis labefactat humor, eò morbus periculosior est.

Indicationes & Curatio.

*Indica-
tiones &
curatio.*

Perpendendum autem, an materia aliunde affluat, aut in ipso epate colligatur. Si aliunde affluit, reuellenda, repellenda, & Epar, ne eam recipiat, roborandum. Materia autem cum intemperie peccans & præfens in epate conueniente modo euacuanda, & si opus, alteranda, & quidem euacuanda leni medicamento, & per interualla iterato, ob partis affectæ officium & dignitatem. Ipsa verò Intemperies alteranda, vt modò dictum. Considerandum autem, quæ præcipuè Epatis pars laboret, & humorem vitiosum contineat. Nam cauum Epatis commodius per aluum euacuantur; gibbum per vrinam. Si tamen etiam in gibba epatis parte magna humorum copia adsit, prius per aluum purgatio instituenda. Itaque si materia aliunde affluat, siue à toto, siue à parte, auertenda est ab epate; quod fit, si sanguis affluat, commodissimè venâ in brachio sectâ: purgationes verò hîc parum commodæ sunt; cum versus Epar è reliquo corpore humores trahant. Potius tùm, si materia sit acris & calida, & naturam ad expulsionem irriter, temperanda ea & alteranda iis medicamentis, quæ antea sunt proposita. Reuellunt etiam ab epate frictiones brachiorum & crurum & cucurbitulæ scapulis cum scarificatione appositæ. Epar verò roborant, ne affluentem materiam recipiat, & quodammodo repellunt, inunctio regionis Epatis facta oleo mastichino, rosaceo, myrtino, absinthij, emplastrum diaphænicum frigidum, cerotum santalinum, cataplasmata & epithemata ex refrigerantibus & adstringentibus antea propositis applicata. Ad deriuationem autem commodum est venam internam in brachio secare, quæ quidem venæ sectio à principio instituta ab Epate reuellit, si autem repetatur, etiam deriuat. Possunt etiam hirudines hæmorrhoidibus applicari. Vbi autem materiæ influxus iam prohibitus est, vel in ipso epate ob causas supra dictas materia cumulata est, ad ipsius materiæ euacuationem curatio dirigenda. Fit autem

*Purgatio
an sit cō-
moda.*

*Reuellen-
tia.*

*Epar ro-
borantia.*

*Deriua-
tio.*

illa materię euacuatio vel sensibiliter, vel insensibiliter, Sensibiliter euacuant, quę vel aluum vel vrinam mouent. Ideoque si calidi, acres & biliosi humores adsint, venęse-
 ctione præmissâ, ij euacuandi sunt syrupo rosarum solutiuo, *Euacuã-
 tia.* tamarindis, manna, rhabarb. electuario de succo rosar, rosato Mesue, de psyllio. Frigidi verò humores euacuandi sunt melle rosato solutiuo, agarico, electuario diaphanico, Indo & simili-
 bus. Vrinam mouent, in causâ calida; sem. 4. frigid. ma-
 iora, cum sero lactis, vř & radices graminis. Fortiora sunt; Ra-
 cæ. dices asparagi, faniculi, petroselinĩ, brusci, schœnanth. asarum, quę in causâ frigida locum habent. Insensibiliter verò
 discutunt & reliquias absument; linimenta, vnguenta, ca-
 tiētia. taplasmata & emplastra è discutientibus parata, de quibus postea de obstructione & tumoribus epatis dicetur: Quibus tamen semper aliquid adstringentium addendum, ne tonus epatis laxetur. Ne verò noua materia cumuletur, præstatur, si prohibeatur primò, ne noua coaceruetur, quod fit, si ea victus ratio instituatur, quę ad humoris, qui peccat generationem non facit. Deinde si adsit aliqua Intemperies, ob quam vitiosi humores generantur, vel non rectè expelluntur, si illa tollatur, & tandem si obstructiones adsint, si eę aperiantur. Aliquot morborum Epatis ab humoribus facit mentionem Hippocrates libro de internis affectionibus.

CAPVT II.

De Obstructione Epatis & vasorum eius præter naturam apertione.

Organicos verò morbos Epatis quod attinet, sunt Obstru-
 ctio Epatis. inter eos primò morbi meatuum. Cum enim epar-
 per ramos venę portę, qui in eius substantiam disper-
 ti. guntur, chylum recipere, & sanguinem genitum per ve-
 nam cauam in totum corpus distribuere debeat, pateant, quantum satis, hi meatus necesse est. Quod si non fiat, morbi meatuum oriuntur, qui hic duplices sunt, obstru-
 ctio nimirum vasorum in epate, & nimia eorundum aper-
 tio. Et primò obstructio epatis satis familiare malum est, teste Galeno, de caus. morbor. c. 7. & de diff. morbor. c. 7. Nam venę

venæ à portâ exporrectæ transmissis quibusdam osculis
cauæ ramis committuntur in ipsa epatis substantia, vel in
ipsam epatis substantiam terminantur, per quas cum ali-
mentum traduci & disportari oporteat, obstructions fa-
cilè accidere possunt; cùm ob meatuum illorum angu-
stiam, tùm ob materiæ transeuntis crassitiem & lentorem,
interdum & copiam. Itaque Epatis obstructio est angu-
stia vasorum in Epate alimenti distributionem impediens
à materia ipsorum cavitatem implente, producta. Subie-
ctum est totum Epar, quod tanquam organum generatio-
nis & distributionis sanguinis afficitur: siquidem actio,
quæ læditur, totius Epatis est, vt membri organici. Etsi
enim obstructio quæ in venulis, aut arteriis per Epar dis-
persis est, sit notissima, & vulgò in Medicorum scriptis ce-
lebrata: tamen quia & ipsa epatis substantia suos poros
ac meatus habet, non minus ac musculosa in habitu cor-
poris substantia, & illi à crassiore, feculenta & limosa san-
guinis parte continuo præter labente obstrui & occludi
possunt, quibus occlusis nec epatis calor, nativus venti-
lari, nec halituosa & tenuiora excrementa euacuari pos-
sunt. Atque materia ista per substantiam Epatis diffusa nisi
maturè tollatur tandem induratur & scirrhum Epatis ge-
nerat.

Causse.

Causse.

Causa efficiens proxima est materia cavitatem vaso-
rum vel etiam ipsam epatis substantiam implens. Estque
materia hæc interdum humor, interdum flatus, aliquando
vtrumque mixtum; interdum & calculus.

Peccat autem humor vel copia vel qualitate, vt si cras-
sus sit, qualis, melancholia, pituita & sanguis, item bilis
interdum crassa; aut viscidus, vt pituita, quæ lentorem
acquirit. Nonnunquam materia toto genere præter
naturam est, vt sanguis corruptus & putridus. Crassus
igitur humor cùm calidus, tùm frigidus esse potest. Nam
& bilis flaua interdum diutius in Epate hærens crassescit,
& perniciosas obstructions in eo gignit: Imò in calcu-
lum interdum degenerat. Facilius verò generatur ob-
structio in Epate à materia etiam non admodum crassa &
copiosa, cum vasa eius aut à primo ortu angustiora sunt,

aut

aut à stipticorum vsu diuturno talia affecta sunt. Materia hæc, vt *cap. præced. de Intemp. Epatis cum materia dictum*, vel in Epate generatur; vel aliunde ad id confluit. Generatur in Epate vel eius facultate & actione læsa ob Intemperiem præcipuè, vel ob errorem externum, dum etiam Epati bene constituto chylus vitiosus offertur, è quo bonum sanguinem generare nequit. Confluunt aliunde humores ad Epar, vel à toto, dum illud copiosâ vel crassâ & viscidâ materia repletum est, vel à parte aliqua, vt à ventriculo, liene, vtero, vel etiam à capite. Vt autem materia ad Epar feratur, fit hoc, quia vel ob imbecillitatem materiam faciliè suscipit, vel ob angustiam vasorum faciliè retinet, vel vi caloris attrahit, vel dum medicamèta aperientia & diuretica exhibentur ventriculo crudis humoribus repleto. Externæ Causæ sunt errores in victu, vt si quis cibos copiosos aut crassos, frigidos, adstringentes frequenter ingerat, aut vino dulci crasso, vel saccharo frequentius vtatur. Eiusmodi cibos Epar faciliè obstruentes Galenus enumerat, *1. de med. facult. cap. 4. 5. 6. & 3. eiusdem operis cap. 15.* Accidit hoc quoque, quando quis mox à sumpto cibo exercetur vehementius, aut balneum ingreditur. Tunc enim crudus chylus in exiles epatis venas rapitur & impellitur.

Differentia.

Obstructio Epatis alia maior & pertinacior est, alia minor & mitior. Inueterata item alia, alia recens. Quædam etiam cum Intemperie est, quæ humorem obstruentem produxit aut fouet. Occupat tandem obstructio partem vel gibbam vel cauam.

Signa Diagnostica.

Ager quandam grauitatem sentit circa Epatis regionem cum obtuso dolore quodam, præsertim si paulò vehementius respirat, aut mox à cibo corpus exerceat, vt ex Galeno colligitur, *2. de loc. affect. cap. 8. & 7. apb. 52.* In accliuï ascensu insueta quadam difficultate spirandi premitur. Totus corporis color, imprimis faciei, mutatur, quia nec generatio nec distributio sanguinis recta fit, ob id & alui deiectiones & liquidiores & copiosiores fiunt:

Vrinæ

Vrinæ imminuuntur, tenuesque excernuntur. Facile quoque in obstructione Epatis febres putridæ accenduntur. Si obstructio cauum Epar obsideat, tactu foris nihil percipitur; quia pars in profundo latet; & ventriculus magis in consensum trahitur, vnde cibi fastidium & sitis insueta existit, alui excrementa liquida sunt, quia chylus Epar non permeat. Si gibbum sit obstructum, abdomen ea regione pressum resistit; & partes respirationi dicatae magis læduntur, imprimis Diaphragma. Quæ per aluum excernuntur sæpe sanguinolenta apparent ex rudi mutatione chyli in sanguinem. Quod ad caussarum signa, si obstructio ob vasorum angustiam fiat facile & frequenter homo in hoc vitium illabitur, præsertim cum angustia est natiua: Quomodo autem angustia & latitudo venarum exploranda sit, docet Galenus 5. de sanit. tuend. c. 7. Ascitia angustia est, quæ ex stipticorum longo ac frequenti usu contracta est. Vbi angustia vasorum signa non adsunt, vitio materiae obstructio inducitur, & quod obstruit, humor est, si ponderis sensus magis circa Epatis regionem percipitur; vapor & flatus, si tensio magis affligit. Si humor sola quantitate peccat, ex superantis eius indicia apparebunt. Si viscidus sit, adsunt signa pituitæ, frigidi ventriculi, catarrhi. Si crassus seu calidus & biliosus, cum grauitate quidam dolor punctorius quasi coniungitur, qui in frigido humore non animaduertitur. Si materia sit putrida, febrem sociam habet. Si denique nullus error externus præcesserit, ob vitium internū genita est obstructio, quod quale sit, ex iis quæ cap. præced. dicta sunt, dignoscere licet.

Prognostica.

Prognostica.

1. Obstructio Epatis malum est non contemnendum, quia plures morbos minatur, potissimum febrem, Epatis inflammationem, icterum, scirrhum, hydropem, vt Auicenna recte dixerit, obstructionem matrem esse omnium ægritudinum Epatis. Si tamen tempestiuè & rectè curetur, citra difficultatem tollitur, dummodo non magna sit & inueterata. Quæ enim inueterata est, non tantum in Epate sed & in omni membro putrefactionem excitat, febremque accendit, teste Aetio, *tetrab. 2. serm. 2. cap. 2.* & Galenus

scribit

scribit 8. de comp. med. sec. loc. cap. 6. Obstructionem Epatis in vitiis humoribus putrefactio sequitur in calidis intemperaturis breui, in frigidis non citò, sed temporis progressu. 2. Epatis obstructionem comitatur distributionis alimenti impedimentum & plenitudinis collectio in mesaræi simæque visceris partis venis, vnde periculum aut inflammationis earum partium, aut putredinis redundantium humorum. Galenus. de succ. bon. & vi. cap. 2. 3. Obstructio in parte sima seu caua epatis faciliè curatur; quia medicamentorum vis expeditius eò penetrat, & materia obstruens per latiore & commodiore viam euacuatur. 4. Peior est obstructio, quæ ab humore est, quàm quæ à flatu. Quoniam hic promptè discutitur. Periculosa etiam, quæ à materia putrida; siquidem febris coniungitur, quæ vires magis affligit. Minus praua est, quæ ortum habet à materia solùm qualitate peccante, quàm simul etiam qualitate, hoc est, vt crassa & lenta sit, quam non rarò scirrhus sequi solet.

Indicationes.

Obstructio apertionem indicat. Et cum obstructio ex eorum numero morborum sit, qui causam continentem & plerumque simul fouentem habent, & partim facta sit, partim fiat, id quod obstructionis factum est, sanare oportet per ea, quæ obstructiones liberant; quod verò adhuc fit, per illa, quæ materiam obstructionem fouentem tollunt. Prius præstant medicamenta, quæ proximam obstructionis causam tollunt, imminuentia scilicet, dum copiosa materia obstructionem excitat, vel incidentia & detergentia, dum viscida est, vel attenuantia, dum crassa, sintque omnia illa epatica, aut his permixta, vt promptius ad epar penetrent, idque sua vi roborent. Posterius faciunt euacuantia & reuellentia & quæ causis tum generantibus nouam materiam, tum impellentibus ad Epar obfistunt & aduersantur. Semper autem totius ratio habeatur, & maximè primarum ad epar viarum, quæ à materia replente liberæ esse debent, ne materia illa vnà cum medicamentis obstructionem soluentibus ad epar deducatur, atque obstructio augeatur.

Curatio. Si ergo sanguinis abundantia indicia adsint, & cætera consentiunt, dextra basilica aperiatur, aut si malum sit à suppressis mensibus, saphæna, ut sanguis deorsum ab epate ad vterum trahatur, & ut tutior sit aperientium usus, quæ pleraque calida sunt sanguinemque fundendi vim habent. Medicamenta autem alium lenientia nota sunt, sicut & medicamenta quemlibet humorem præparantia, eumque è corpore euacuantia & *cap. præced.* etiam proposita. Corpore purgato exhibeantur, quæ soluendi obstructions vim habent. Talia sunt, si obstructio epatis sit à frigida, crassa, & viscida materia; Radices *fenicul. petroselin. apij. asparagi. brusci. rubiæ tinctorum. asari. gentianæ. scyllæ. Folia. Capill. ♀ cuscute. agrimon. agerati. lupuli. origani. marub. alb. chamædr. absinth. card. benedict. Semen. feniculi. ammios. dauci. aquilegiæ. circæ. rubr. amygdalæ amaræ.* E quibus decocta parari possunt, additis passulis & cinamomo, vel spica, interdum etiam paucò aceto. Vtiles sunt syrapi *capill. ♀ de duabus & quinque radicibus, oxymelitis genera, exhibita cum conuenientibus decoctis vel aquis: trochisc. de rhabarbar. de absinth. de eupator. de lacca. Species, diacucum. dialacca.* Si à causa calida fiat obstructio, conueniunt Rad. graminis, rad. & fol. cichor. endiuia, taraxaci, scariolæ, sonchi, lactucæ, acetosæ, sem. 4. frigid. maior. & minor. syrup. de cichor. simpl. & cum rhabarb. de endiu. simpl. & compos. acetos. simpl. & compos. diarrhod. trochisci de camphora, species diarrhod. abbat. diatrion santal. Vbi mixti humores malo huic causam præbent, etiam medicamenta miscenda sunt. In summa Galenus medicamenta *Εμφρατικὰ & Εμμηναγωγὰ*, hoc est, obstructionem aperientia & meatus expurgantia vult esse calida & tenuium partium, amara scilic. quibus adstrictio quædam coniuncta est. Qua de causa absinthium vulgare valde prodest, ut & Ponticum & abrotanum ac amygdalæ amaræ. In causa autem frigida tale decoctum paretur. *℞. Rad. s. aperient. vino maceratar. ʒ. j. asari ʒ. ij. capill. ♀ cichor. agrimonie an. M. j. chamædryos, summat. lupuli an. M. ʒ. sem. anisi, feniculi, ammios an ʒ. ij. aquilegiæ ʒ. j. cer. rubr. ʒ. ʒ. schænanth.*

schœnanth. 3. *iiij. passul. mundat.* 3. *vj. glycyrrh.* 3. *iiij. bacc. iuniperi.* num. *xij.* Coqu. in aqu. simpl. ad tert. partis consumpt. pro *℥. j.* Colatur. adde *syrup. de s. radic. byzantin. compos. oxymel. simpl. an. 3. j.* Aromatisetur cum speciebus. *diatrion. santal.* 3. *j.* F. Potus pro tribus vel quatuor dosibus. Si in his *mechoacan.* 3. *℞. rhabarb. elect.* 3. *ij. spic. g. xj. cinam.* 3. *℞. infusa fuerint,* moderatè simul aliquid per aluum educitur.

Syrupus aperiens noster.

℥. Rad. *aperient.* 3. *j. cichor. pimpinell. ari an. 3. ℞. cortic. frangulæ sambuci an. 3. v. herbar. cuscute, capill. ♀, agerati, agrimonie an. M. j. linarie, cardui bened. chamædr. centaur. minor. flor. genist. an. M. ℞. sem. carthami, genistæ, aquileg. an. 3. ℞. Incisa & conquassata infundantur in vase arctè clauso in *f. q. aq. s. & aceti scillitici ℥. j.* per dies tres in P.M. Postea colentur & addatur *succi endiuie fumar. an. ℥. ℞.* Et iterum addito albumine oui per dies 3: digerantur & colentur. Tandem adde *sacchari clarificati, & ad iustam consistentiam cotli q. s.* Fiat Syrupus.*

Syrupus de cuscuta D. Scholexy.

℥. Herb. *cuscute nodor. M. ij. fumariæ, scolopendr. ceterach, epaticæ. capill. ♀ an. M. ℞. Rad. fenicul. asparagi, taraxaci an. 3. iiij. cichor. 3. j. sem. cuscute 3. vj. fenic. 3. ij.* Coq. lento igne in *f. q. aq.* ad consumptionem medietatis. Post horas duas F. fortis expressio. Cui adde *succi endiuie, fumariæ, lupuli an. 3. ℞. rhabarb. el. 3. ij. cinam. el. 3. ℞.* Coq. s.a. cum *f. q. sacch. F. Syrupus.* Galenus in *Euporst. cap. 16.* ℥. Sem. *anisi, apij, rad. asari, amygdal. amarar. fol. absinth. an. 3. ℞.* Formatque trochiscos. 3. *j.* ponder. exhibetque febricitantibus cum hydromelite, non febricitantibus cum vino diluto. Vel ℥. *amygdal. amarar. mundat. 3. j. ℞. sem. cumin. apij an. 3. ℞.* Detur cochlear vnum ex vino. Vel ℥. *Baccar. iuniperi 3. j. semin. erucæ 3. j. sem. prassij 3. ℞.* Excipiantur melle crudo, detur cochlear vnum. In 8. de Comp. medic. sec. loc. cap. 8. pastillis Epaticis amaris Aesclepiadis utitur. Videantur utrobique plura. Utilis est & ista aqua auerrens. ℥. Rad. *dulc-amar. 3. iiij. summit. lupuli, eupator. an. M. ij. cuscut. hepatic. cichor. cum toto an. M. j. ℞.* Infundantur in sero lactis ad prominentiam 4. digitor. per dies 3. Hinc destillantur. Dentur

3. iij. cum syrupo rad. quinque 3. ij. Galenus ad magnas
 obstructions Epatis ex materia admodum crassa vitur
 corticibus rad. cappar. tamarisc. scolopendrio. Et si ob-
 structio pertinacior sit, etiam ea, quæ ad lienem aliàs uti-
 lia sunt, vsurpari possunt. Vbi de duritie Lienis suspicio
 est, addantur passulæ, caricæ, glycyrrh. bugloss. malu.
 amygdal. dulc. In calida causa. ʒ. Rad. cichor. graminis
 an. 3. ʒ. sol. endiuæ, cichor. scariol. cuscute, an. M. j. agrimon.
 absinth. an. p. j. sem. endiu. cichor. melon. an. ʒ. ij. fructus alke-
 kengi num. vij. passul. mundat. 3. ʒ. Coqu. in s. q. aquæ ad 3.
 part. consumpt. pro ʒ. j. Colaturæ adde syr. cichor. simpl.
 de duabus radicibus, acetosi simpl. an. 3. j. Aromatisentur
 spec. diatrion santal. F. Potus pro 3. dosibus. Vtilis est
 & hîc quoque conserua radic. cichor. recentium cocta-
 rum & minutim contusarum, cum s. q. sacch. parata. Si
 obstructio pertinacior sit, etiam hîc ea, quæ ad humores
 frigidos utilia sunt, vsurpari possunt. Post illorum tamen
 vsum decoctum cichorij sumendum. In causa tam calidâ
 quàm frigida utilia sunt medicamenta è tartaro parata, &
 tartar. vitriolat. vt & aqua illa è vitriolo & tartaro, quæ de-
 scripta est in Inst. p. 1366. In causa frigida utilis est spiritus
 vini tartarifat. seu de essentia tartari. In omnibus quoque
 epatis obstructionibus, præcipuè ab humore frigido, uti-
 lia sunt medicamenta è chalybe parata, de quibus de ob-
 structione lienis dictum. Inter reliqua etiam pulvis cache-
 cticus dictus. ʒ. Chalyb. præpar. part. j. cassiæ lign. part. ij.
 sacchar. albiss. part. iv. F. Pulvis, cuius mane & vesperi Scrup.
 j. detur. Vel ʒ. Chalyb. præpar. 3. j. sacch. albiss. in aqua agri-
 mon. dissolut. ʒ. ʒ. F. s. a. Rotulæ, quibus sub finem adda-
 tur guttula vna atque altera olei cinamom. vel caryophyl.
 Vel ʒ. limitaturæ chalyb. q. v. irroretur aqua absinthij, fraxi-
 ni, in quibus proprij sales dissoluti sint. Relinque tamdiu,
 donec contrahat rubiginem. ʒ. Huius croci 3. iij. secul. ari
 ʒ. ij. magist. perlar. corallor. an. ʒ. j. cinamom. 3. iij. sacch. q. s.
 ad dulcedinem. Fiat pulvis. Dos ʒ. j. Vel ʒ. secul. ari, ocul.
 cancr. præp. crystall. tartar. an ʒ. j. croci martis resolut. ʒ. ʒ. sa-
 lis absinth. cichorij, tartari vitriolati an. 3. j. cinamom. spec. dia-
 trasantal. an. ʒ. ʒ. Fiat pulvis. Inter alias autè chalybis præ-
 paratio

parationes hæc utilis est. ℞. *Limatur. chalyb. sulphur. part. qual.* ponantur in crucibulo in ignem circularem donec sulphur exhalet. Iterum sulphuris partem æqualem adde, quæ in igne planè exhalet, ne sulphuris odor amplius percipiatur. Chalybem hunc postea inde sartagini ferreæ, & affunde acetum acerrimum ad eminentiam digiti vnus & ponantur super ignem carbonum; semperque agitentur, donec acetum exhalet, quod ubi factum, nouum acetum affundatur, iterumque igni admoueat, qui fortissimus adhibeatur, donec materia rubeat, quæ refrigerata subtilissimè puluerisetur. Diligenter autem attendendum, vt semper iis, quæ obstructiones soluant & attenuant, nonnulla adstringentia admisceantur, substantia visceris roboretur, & aperientia diutius hic detenta efficacius agant. Eiusmodi sunt inter calida absinthium, mentha, inter frigida, rosa, cichor. endiu. Comperitum verò est ex nimio & diuturno vsu aperientium medicamentorum epar non parùm læsum fuisse. Post vsum aperientium horum æger per dimidiam horam in dextrum latus decumbat, vt promptius ad venas mesaraicas & epar ferantur. Extra autem in obstructione à causâ frigida utilis est succus vel decoctum absinthij, fumarie, rad. filicis, sem. securidacæ, cum pauco aceto, si epithematis forma regioni epatis calefacta imponantur. Aut ℞. *Fol. absinth. abrotan. agrimon. cuscute an. M. j. rad. cypræ. 3. B. flor. chamæmel. M. B. cinamom. spica an. 3. j. cumini 3. ij.* Coq. in f. q. vini albi ad tertiæ part. consumptionem. Colatura vsurpetur pro epithemate. Si eadem medicamenta ad mollitiem coquantur & contundantur, & olei amygdalo. amarar. sufficiens quantitas addatur, cataplasma formari potest. Vel paretur tale vnguentum: ℞. *Ol. nard. amygdal. amar. ana 3. B. spic. Indic. Celtic. schænanth. an. 3. j. cyper. sem. apij an. 3. B. ceræ q. s. F. Vnguentum.* In obstructione à causâ calida. ℞. *Aq. cichor. endiu. absinth. an. 3. ij. aceti vini 3. B. spec. diarrhod. Abbat. diatrion santal. an. 3. ij. spica 3. j. F. Epithema.* Expeditis obstructionibus intemperies epatis emendanda est iis medicamentis, quæ cap. præced. sunt proposita, ipsumque epar roborandum. Vt si ob-

structio fuerit a causa frigida, tale paretur Electuarium.
 ℥. *Cons. capill. vener. beton. absinth. an. 3. j. trochisc. de rhabarb. 3. ij. epatis lupi prepar. 3. ij. spec. diaxyloaloes 3. j. cinnamom. 3. j. schœnanth. 3. ʒ. Cum syr. de eupator. F. Electuarium*
 Vel ℥. *Epat. lupi prepar. 3. ʒ. Mithridat. 3. ij. conseru. absinth. agrimon. an. 3. j. Cum syr. de eupator. F. Electuarium.* Si obstructio sit à causa calida. ℥. *Conseru. flor. vel rad. cichor. 3. j. ʒ. ros. 3. vj. spec. diarrhod. Abbat. diatrionsantal. an. 3. ʒ. Cum syr. de cichor. simpl. F. Electuarium.*

*Dieta.**Dieta.*

Victus ratio sit attenuans, ut præcipit Galenus, in *art. med. cap. 87. & 6. de tuend. san. c. 7.* Et si obstructio sit à crassa & viscida materia non tantum attenuans victus sit, sed & abstergens. Inter abstergentia probatur ptisana hordeacea, i. *de rat. vict. in acut. t. 18.* quæ distributionem à cauo in gibbam epatis adiuuat. Condiuntur cibi, si febris vel calida intemperies adsit, aceto, aliàs aromatibus, sed modicè, aut baccis iuniperi. Profunt quoque cappares aceto conditi. Pistacia quoque epar aperiunt & roborant. Vitentur in cibis omnia crassa, lenta, adstringentia, & edulia è tritico, farina & lacte, ac caseus, præsertim vetus, caro suilla & duræ carnes, ac difficilis coctionis. Item anguillæ, aliæque, quæ Galenus enumerat, 5. *de tuend. sanit. c. 7. & de succor. bonit. & vitio. c. 4.* Nocet quoque vehemens à cibo exercitatio & balneum, & cibi assumptio corpore adhuc ab exercitio præcedente calente. Vbi verò quis post exercitium à cibo dolorem & tensionem epatis sentit, quiescat, & in potu sumat aliquid, quod urinam cieat, & epar obstructione liberet, sicut consulit Galenus, in *lib. de salubr. dieta aph. 12. & 32.* In iusculis quoque coq. radic. foeniculi, petroselini, asparagi. Copia ferculorum vitetur, & cibus sumatur priore iam concocto. In potu improbantur vina dulcia, crassa, austera & cereuisia crassa. Detur verò ptisana hordeacea diluta & hydromel dilutum, vel cereuisia tenuis & bene defecata. Vbi vinum locum habet, sit illud tenue ac vetus.

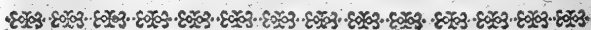
*Apertio
 vasorum
 epatis*

De apertione vasorum epatis.

Contrarium obstructionis epatis vitium est vasorum eius

eius nimia apertio. Aperiuntur a. epatis vasa vel à caloris aut humiditatis excessu, à qua præcipuè laxatur; vel ab humoribus acris, à quibus orificia vasorum patefiunt, aut etiam ipsa vasa eroduntur; vel etiam à sanguinis copia. Pertinent huc & causæ externæ, quæ violentia sua vasa rumpunt & vulnerant. Cognoscitur autem hoc malum à causis, quæ præcesserunt, imprimis verò ex effectis, inter quos præcipuè est cruenta alui deiectio, quæ accidit, cum vasa in epate præter naturam aperta sanguinem continere non valent. Apertio a. vasorum occlusionem eorundem indicat. Præstatur hoc vel obstruendo, vel adstringendo: ad quam rem vtilia sunt, plantago, bursa pastoris, polygonum, tormentilla, rosæ, myrtus, ribes, berberis, absinthium, cydonia, mastiche, terra sigillata, bolus Armenus, spodium, corallia, syrupus de rosis ficcis, myrtinus, de ribes, de mentha, de coralliis, trochisci de spodio, de terra sigillata, aquæ ferratæ. Extra etiam dextro hypochondrio applicentur eadem adstringentia & cataplasmata è pulpa cydoniorum, ros. rubr. absinth. balauft. & baccis myrti. Fomenta ex iisdem in vino austero coctis, & linimenta & vnguenta ex ol. mastich. myrtin. absinth. cum pulueribus adstringentibus. Emplastrum de mastiche, diaphoenic. frigid. & similia. Ad hunc locum nonnulli etiam referunt apertionem venarum, & illum sanguinis fluxum, qui cuidam, venâ è regione epatis aperta accidit, & restitante sanguine vestigium fluxus non apparuit, ut refert Hollerius, *inter rara* num. 3. ut & alterius cuiusdam historiam, quam recenset Beniuenius, *de abdit. morb. & sanat. caus.* cap. 4. Hominis nimirum robusti admodum, qui agens annum 36. ætatis conquerebatur sæpenuerò de sanguinis fluxu, quo singulo quoque mense grauiter affligebatur, & rogatus, qua parte sanguis flueret, id se nescire respondebat. Deposito tamen pallio ilia dextra monstrauit. Verùm cum in his nullum vestigium nec cicatrix appareret & Beniuenius se decipi suspicaretur, ille, cum fluxus iste rediret, locum digito contegebat, eoque, accersito Beniuenio amoto sanguinem fluere permittebat, qui non secus, ac si incisa vena esset, emanabat, nec prius ille

fluor cessabat, quam sanguinis libra emitteretur Quo euacuato nullus dispicere potuit, vnde euacuatio facta sit. Curauit autem istum hominem Beniuenius sola sanguinis missione ex vena hepatica singulis mensibus institutâ & idonea victus ratione. Verum hæc venarum apertio propriè huius loci non est, neque venæ istæ, quæ apertæ fuerunt ex epate immediatè, sed ex iis, quæ in cutem disperguntur. Idem, sed in aliis partibus bis obseruauit; Primo in scorbutico, cui in crure vena per interualla aperiebatur, & satis largiter sanguis effluebat, nullo postea apparente vestigio. Deinde in foemina quadam, cui, cum primum esset grauida, sæpius in occipite vena portæ aperiebatur, & sanguis cum maximo impetu interdum ad libram vnâ effluebat. Cum verò sanguis is non flueret, circa ventriculum & diaphragma dolorem percipiebat, vbi etiam postea tumor obortus est, qui cum ad suppurationem peruenisset, necessario aperiendus fuit. Ipsa verò conualuit.

CAP V T I I I.

De Inflatione Epatis.

*Inflam-
matio
epatis.*

 Vnt & alij morbi, qui epati, quatenus membrum organicum & certo modo conformatum est, accidunt. Epar aliquando planè defuisse in Matthia Ortelio, Mercatore Antuerpiensi, refert Schenckius, *obseru. lib. 3. sect. 2.* Contra, vt idem ex *Gemma* refert, epar duplex inuentum; aliquando repertum globosum & iusto minus, & vna cum diaphragmate ad mammillam vsque dextram ascendens; aliquando peritonæo annatum, vt Columbus *lib. 15.* annotauit. Sed hæc rara sunt, & plerumque à primo ortu contracta, ac vix curationem admittunt. Eos ergo saltem morbos, qui frequentiores sunt, & curationem admittunt, explicabimus, quales sunt magnitudo aucta & tumores epatis. Inter quos primò est inflatio, cum sub tunica crassus flatus concluditur, qui epar inflat, & dolorem in eo excitat.

Causæ.

Causæ.

Flatus is interdum à membris vicinis, vel etiam vniuerso corpore & venoso genere in febribus pituitosis & malignis

malignis transmittitur; vel à cibis flatulentis, pituitosis & melancholicis suppeditatur; vel ab epatis imbecillitate generatur.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hoc malum ex tumore dextri hypochondrij, qui est sine grauitate, sed cum magno dolore, qui tamen non est continuus, sed nunc intenditur, nunc remittit; & si locus digitis prematur, tumor cedit, nullum tamen murmur percipitur, nec vomicæ latentis suspicionem præbet: Corporis & faciei color, vt in aliis epatis tumoribus, non mutatur: Vrina, si febris absit, quod plerunque fit, est alba & spissa. Verum de hoc epatis tumore notandum, etsi non impossibile statum sub tunica epar ambiente concludi posse, cum aqua etiam ibi sæpe colligatur: tamen cauendum esse, ne, quod de liene etiam dictum, dolores, qui ex distensione peritonæi & membranarum vicinarum oriuntur, pro doloribus epatis habeantur. Sæpe enim accidit, præcipuè in motu & exercitio vehementi, & in corporibus, qui non sæpe exercentur, vel diu ab exercitiis quieuerunt, vt flatus vel humores serosi agitati in peritonæi & musculorum ipsi connexorum spatia irrumpant, doloremque in eo punctorium excitent, qui pleuritidem quandoque simulat.

Prognosticum.

Tumor hic sæpe satis difficulter curatur; cum flatus hic loci non facile discutiant.

Prognosticum.

Curatio.

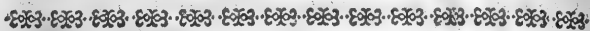
Malum hoc flatus discutientibus curatur, & eos ab epate repellentibus. Vtilia proinde hic sunt omnia, quæ in obstructione epatis ex causa frigida sunt proposita. Præcipuè discutientia & digerentia, vt diacyminum, diagalanga. Si pituita adsit crassior, quæ malum foueat, præparanda ea & euacuanda, vt cap. 1. & 2. dictum. Extra etiam fomenta flatus discutientia vtilia sunt, & inter ea etiam milium, vt: ʒ. Flor. chamæmel. meliloti an. M. j. absinth. M. ʒ. sem. anisi, fœnugræci, lini an. ʒ. ʒ. Coqu. pro fomento. Postea inungatur locus ol. amygdal. amarar. nardin. chamæmel. de absinth. de spica.

Curatio.

Diet.

Diæta.

Cibus fit attenuans, non flatulentus. Vinum bibatur
meracius & vetus.

CAPVT IV.

De Epatis inflammatione.

*Epatis
inflam-
matio.*

G Vm epar ob venarum angustiam obstructioni sit obnoxium, facîle inflammatione tentari solet, sanguine in ipsam epatis substantiam seu parenchyma effuso, vnde id intumescere & sanguinem putredinem concipere atque incallescere contingit. Estque materia tumores epatis excitans interdum sanguis sincerus, qui inflammationem puram gignit; interdum biliosus, pituitosus, melancholicus humor admiscetur. E quibus tumores præter naturam sui generis existunt. Influit autem sanguis in substantiam epatis per modum vel attractionis, ob calorem, vel transmissionis, siue à toto, siue à parte aliquâ. Suscipit epar ob imbecillitatem vel congenitam vel ab aliis causis accersitam. Et quidem ad sanguinis attractionem facit medicamentorum calidorum exteriorum applicatio. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obs. 46.* cuidam intemperie frigida ventriculi laboranti emplastrum & vnguenta calida è pipere, cardamomo, oleo caryophyllorum, cinamomi & similibus admota fuisse, atque inde inflammationem epatis excitatam. Caua enim sui parte à dextra in sinistram vniuersam ferè anteriorem ventriculi regionem integit, ita vt medicamenta calida, quæ corroborandi gratia ventriculo frigidiori admouentur substantiam hepatis prius attingant, antequam ad ventriculum vsque perueniant. Idem præstare possunt cucurbitulæ regioni epatis applicatæ. Cuius rei exemplum habet idem Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obs. 47.* Cum enim cuidam hæmorrhagia narium laboranti cucurbitulæ magnæ ad regionem epatis applicatæ fuissent, sanguis quidem substitit, sed inflammatio epatis secuta est. Cum enim in magnis hæmorrhagiis sanguis efferuescat, cucurbitulis affixis facîle quidem ad epar attrahitur, sed ibi

Causa
attract.
sanguinis.

ibi retentus inflammationem parit. Ideoque tutius est, frigida medicamenta, quæ sanguinem condensant, crassiorēque & minus fluidum reddunt, epati & lieni applicare. Afficitur autem epar secundum partem vel gibbam vel cauam; ob vicinitatem tamen partium alteram in consensum facile trahit. *Signa Diagnostica.*

Inflammatio epatis ab aliis tumoribus, affectionibus- *Signa* que eiusdem his signis discernenda. Sensus grauitatis circa epatis regionem in dextro hypochondrio percipitur à membranis, quibus epar in nonnullis ad costas nothas annectitur: simul mox febris adest, non sequitur, ut in obstructionibus & scirrhis; non tamen statim acuta vel ardens febris est, nisi inflammatio maior fiat. Nam perpetuo inflammationis magnitudinem febris vehementia ἀναλόγως comitatur. Etsi autem Aëtius docet, febrem adesse acutam, inæqualem, quæ plerumque sub noctem exacerbatur: tamen id intelligendum de ea febre, quæ ad incalescentem phlegmonem epatis accidit. Tussis per internalla affligit arida, ob vapores, qui ab epate inflammato ad pulmones eleuantur, & quod feruor epatis diaphragmati molestus est, & tumor eius diaphragma comprimit, quam molestiam natura ab organis respirationis propellere nititur. Difficultas autem spirandi adest, cum ob tumorem epatis, tum ob febrem, quæ maiorem refrigerandi necessitatem affert. Decubitus difficilior est cum in latere dextro, epate à subiecto ventriculo & intestinis compresso, tum in sinistro, epate pondere suo suspensio & membranarum eius tensio. Facilior est decubitus supinus. Pulsus, teste Galeno, 4. de causis puls. c. 4. celerior; frequentior, inæqualis est, ob auctam in affectu calido refrigerandi pulsus necessitatem, durus, vibrans. Ad enumerata signa accedunt, sitis magna ægrum fatigans, & anorexia; Lingua quoque scabra & rubicunda, tandem nigra fit cum quodam lentore. Calor mordax sentitur in toto, ratione febris; quæ si maligna sit, extrema frigescent. Color totius ad flauum declinat: aliud adstringitur, nisi coniuncta sit ἀνία epatis. Ita Galenus scribit, 4. de rat. viis. in acut. text. 17. Quibus epar phlegmone obsidetur, iis,

iis *πυγγώδεις*, hoc est, caprarum stercori similia excernuntur, quando scilicet viscus hoc duntaxat phlegmone afficitur; sin cum phlegmone affuerit *ἀραιός*, seu debilitas epatis; liquida deficiuntur, viscere alimentum ad se attrahente. *Hæc Galenus*. Illa verò liquida aliàs biliosa sunt, aliàs, vbi aliqua ab epate fit chyli attractio loturæ carnis similia, quod crudus chylus in sanguinem perfectè non est conuersus. Urinæ crassæ, rubicundæ, turbidæ, paucæ sunt, ob feruorem & æstum epatis. Vomitus bilis est flauæ & vitellinæ, quæ postea æruginis colorem aliquando refert. Interdum singultus sequitur. Cæterum discernenda est inflammatio epatis à vicinarum partium inflammatione. Ac primò si mesenterium inflammatum sit, non apparet coloris in facie & reliquo corpore mutatio; symptomata sunt mitiora, deiectiones alui liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quædam sanies apparet: postea materia quædam magis concocta ad similitudinem puris, præsertim vbi inflammatio salubris est. Si muscoli abdominis inflammati sint, corporis color etiam non mutatur, tumor ad tactum sensim delitescit, ad figuram muscutorum extensus, nec rotundus est, instar figuræ gibbi epatis. Rectorum musculorum tumores oblongi sunt & per totum ventrem extensi, etiam vmbilicum comprehendunt. Cæterorum, utpote profundiorum, tumores difficiliter discernuntur. Cutis supra tumorem non sine dolore contractatur; apprehensa quoque digitis, ut attrahatur, minimè sequitur ob tensionem: Interdum rubicunda apparet, præsertim si affectio in externis musculis heret. Quocunque denique æger decumbat, eadem tumoris magnitudo manet; maior verò apparet, vbi epate affecto decubitus sit in latus sinistrum, minor, corpore in dextrum reclinato, epate scilicet sub costas nothas cedente. Si transversalis musculis inflammetur, magis læduntur partes profundæ, dolor est vehementior, quàm in aliis musculis: quia ille musculus est membranosus circa finem, & nervos plures molliorésque obtinet, & cum peritonæo aponeurosi coniungitur. Et omnino opus est, ut diligenter inflammatio musculorum abdominis ab inflammatione

tione epatis discernatur, cum incautis ea res non rarò imponat, vt inflammationem musculorum abdominis in dextra parte pro epatis inflammatione habeant. Exemplum videatur, 5. de loc. aff. cap. 7. de Stefano: Hunc alij Medici curarunt tanquam abscessum habentem in epate. Galenus verò negauit abscessum esse in epate, & monstrauit cum inter musculos transuersos & obliquè ascendentes esse. Simile exemplum est apud Francisc. Valeriolam, lib. 4. obs. 5. Cauendum tamen etiam hîc, ne fallamur, & epar non inflammatum putemus, si tumor in medio ventre apparet. Quibusdam enim epar ad medium ventrem extenditur. Tertia: Si inflammatio pleuram, qua parte nothas costas dextri hypochondrij illa spectat, preenderit, dolor vehementior erit, à superioribus quasi suspensus, & cum punctiōis sensu coniunctus: Difficilèrque respirabit, nulla coloris faciei aut corporis fit mutatio, tussis vehementior, molestiorque est, sed non planè sicca. Verùm cum sputo colorato saltem procedente malo pulsus euidenter durus & ferrinus apparet. Si epar inflammatum sit, dolor est mitior cum sensu grauitatis, qui tamen exacerbatur, nisi æger supinus iaceat. Color corporis ad flauum accedit, tussicula adest arida, pulsus minus durus, tumor denique aliquis in dextro hypochondrio apparet. Quod ad signa differentiarum inflammationis epatis, quando magna illa est, dolor percipitur iuguli quasi ad inferiora tracti, præsertim dum vehementius æger inspirat. Dum enim epar inflammatum pondere suo diaphragma cui alligatum est, deorsum trahit, tensum diaphragma membranam costas succingentem, cui etiam obnascitur, tēdit. Vnde dolor tractionis in iugulo sentitur. Galenus hoc etiam fieri putat ob tensionem venæ cauæ sursum ab epate ascendētis, 2. de loc. aff. cap. 7. Tumor tactui, & vbi abdomen gracile est, etiam visui est expositus: Symptomata omnia sunt vehementiora; contrarium accidit, vbi malum est mitius. Quæ pars epatis affecta sit, sic dignoscitur. In gibba epatis parte consistit inflammatio, quando decubitus in dextrum latus est difficilior, & dolor pressu exacerbatur, tumorque manifestius apparet, præsertim

præsertim musculis abdominis emaciatis ; partes ad iugulum dextrum deorsum trahi videntur ; symptomata denique omnia ad partes thoracis eminentia grauiora sunt , quàm ad intestina & ventriculum. Contrarium sic cauo epatis inflammato , vbi & anorexia maior erit , & sitis aderit , & vomitus materiæ biliosæ. Qui humor inflammationis in epate caussa sit , ex symptomatum intensione & remissione æstimandum , & imprimis ex febris accessionibus vel exacerbationibus. Etsi enim omnis inflammatio, vt in aliis partibus, ita etiam in epate sit à sanguine : tamen sanguis is interdum purus est, interdum bilem vel melancholiam admixtam habet, & quidem à sanguine & bile Symptomata vehementiora sunt, & febris plerumque ardens cum siti maxima ; ex succo melancholico remissiora sunt, & febris licet sit continua , quasdam tamen pro natura humoris exacerbationes habet. Quanquam & hoc tradit Galenus, 4. *præag. puls. cap. 4.* epar nunquam ferè pituitosam fluxionem admittere propterea quod compactius sit, & propterea congenita facultate pituitam alteret & immutet.

Prognostica.

Prognostica.

1. Epatis inflammatio malum periculosum & plerumque lethale est : quia pars princeps afficitur , cuius occasione sanguinis generatio & distributio læditur , & hydrops imminet, aut atrophia, vnde in hoc malo vnica salutis spes est virium robur, sicut Galenus, 10. *meth. med. cap. 5.* docet. Ideoque viribus imbecilli aut senes, aut graciles vel biliosi peribunt, vel in marasmm transibunt, præsertim si ex erysipellate laborant. 2. Quæ in finis aut cauis epatis partibus Inflammationes accidunt , magis inappetentiam, nauseam, vomitum biliosum, sitim ingentem afferunt ; quæ in gibba , maiore inter spirandum dolore laborantem afficiunt, magisque tussim excitant, & dolor vsque ad dextræ partis iugulum , adeo vt deorsum trahi videatur, extenditur. Auicennas, 3. *can. fen. 14. tract. 3. cap. 1.* simpliciter pronunciare videtur, Apostema in gibbo epatis deterius esse, quam in cauo : sed explicandum hoc ex Galeno , quod partes thoracis , ideoque nobiliores, in gibbo epatis patiuntur , vnde difficultas spirandi, tussis

tussis & dolor ad iugulum ascendens sequitur. Et per se epatis gibba pars est nobilior, vbi generatio sanguinis, & huius in totam corpus ~~aradens~~ perficitur. Quæ autem cavi epatis inflammationem comitantur symptomata, vt nausea, vomitus, singultus ad ventriculum & intestina magis spectant. Sic Galenus scribit, 6. *epid. com. 2. t. 14.* Epatis conuexum seu gibbum concauo longè periculosius est; quoniam inter superiores & proinde nobiliores corporis partes reponitur. 3. Tumor in hypochondrio durus & dolens, hoc est, phlegmone seu inflammatio, vt Galenus interpretatur, pessimus est, si vtrumque hypochondrium occupet. Si verò alterum, minus periculosus est in sinistro. Hippocrates, 1. *progn. aph. 29.* Nam propter epar periculosa est inflammatio in dextro hypochondrio. Addit Galenus, in *aph. seq.* talem tumorem initio mox periculum mortis citò affuturæ significare Hippocrati, si scilicet intimum quid, hoc est, epar, item ventriculus aut Lien afficiatur. Musculi hypochondriorum inflammati mortem non inferunt, nisi aut insignis sit inflammatio, aut virium debilitas, (morbus enim hic diu sæpe protrahitur & vires valde deiecit) aut medicus vel æger errorem aliquem committat. Videatur & 6. *aph. 7.* de doloribus ventris profundis. 4. Inflammatio à sincero sanguine periculosa est; deterior à succo bilioso: quia febris ardens accedit, teste Galeno 5. *de loc. affect. cap. 7.* quæ marasimum minatur; postea à succo melancholico, qui facile in scirrhum migrat, vbi res desperata est. 5. Epate inflammatione laborante superuenit singultus, 5. *aph. 58.* Et in inflammatione Epatis singultus malum, 7. *aph. 17.* Causa est neruorum epatis & ventriculi *αγναλία*, ob quam epar inflammatione laborans os ventriculi in consensum trahit. Singultus autem tantum fit, vbi Epar ad maximam inflammationem peruenit, alias minimè, vt Galenus *ibidem* docet. Fieri & singultus tum potest, quando per magnam epatis inflammationem aliquid bilis in principium intestinorum confluit, quod in ventriculum infusum eum lacescit & singultum excitat. Quibusdam, teste Galeno, singultus ille accidit ob inflammationis magnitudinem,

tudinem, quo ventriculi os premitur. 6. Hypochondriorum inflammationes si diem vigesimū primum excedunt, & febris perdurat, tumore non subsidente, in supputationem vertuntur; præsertim facultas non est imbecilla. Si cessante febre, pars materiæ crassa & lenta in epate impingatur, tenuiore consumpta & attenuata, scirrhus excitatur. 7. Quibus epas aut lien inflammatus est, iis plerumque hæmorrhagia narium accidit, (præsertim si 25. annis minores sunt) primis septem diebus, paucis nono & vndecimo, rarissimis decimoquinto; & confert illa hæmorrhagia, si è directo fiat. Hippocrates & Galenus, 1. *progn. ab aph.* 31. usque ad 34. 8. In Inflammatione epatis, renum, vesicæ, de crisi maximè indicium sumitur ex vrinis, quæ coctionem materiæ ostendunt. Leues autem epatis inflammationes, quæ febres acutas coniunctas habent, soluit etiam sanguinis profluvium, sicut & alias in Hypochondriis calidas & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, epate patiente vel locis in dextro hypochondrio sitis; ex sinistra verò, liene & locis vicinis laborantibus. Præterea sudor ~~ægri~~ seu bonus & utilis, id est, concocta iam materia emanans, omnes, quæ in hypochondriis sunt, inflammationes calidas & acutas iuvat. Cæterum conuexæ epatis partes inflammationem patientes tribus præcipuè excretionis modis solvuntur: hæmorrhagiis è nare dextra, sudoribus bonis & vrinis copiosis. Cauæ autem partes excrementis alui biliosis & sudoribus; nonnunquam etiam vomitionibus. Galenus, 3. *de crisi* ca. 3.

9. Scias, quod cum apostemati epatis associatur ventris solutio, est mortale, Auicenn. 3. *Canon. fen.* 14. tr. 3. cap. 2. *in fine.* Ratio est, quia Symptomata sit excretio materiæ prauæ adhuc crudæ & à virtute imbecilla, quæ materiam regere nequit. 10. Pessima signa inflammationis epatis sunt, febris ardens, sitis inexhausta, lingua scabra, refrigeratio extremorum: cum medium corpus vitur, & ægri pedes subinde nudant; Vomitus item niger vel porraceus; quia magna adustio significatur. Morti proximus venter intumescit, rupto abscessu, & frigidum sudant
circa

circa collum; & faciem : atque animo linquuntur. 11. Cum epatis inflammationem febris ardens & contiua comitatur, malum est; quia vehementer inflammatum istud viscus esse significatur: Sicut è contrario, exigua febris de exigua etiam inflammatione iudicium facit. Nam, vt Galenus, 2. *prorrh. aph.* 31. scribit, Inflammationis magnitudinem perpetuò febris ex proportionem consequitur.

12. Quando permutatur apostema calidum ex epate ad splenem, bonum est; quando verò ex splene ad epar, malum, Auicenn. 3. *can. fen.* 13. *tr.* 3. *c.* 1. Nam vomica epatis nunquam ferè sanatur, aut si apostema diutius durat, hydropem accersit. 13. Quibus epar suppuratum vritur, si purum pus & album effluxerit, euadunt. In tunica enim epatis pus continetur, sin qualis amurca, intereùt. 7. *aph.* 45. Nam quibus, vt Galenus in *comm.* addit, in tunica pus est, illæ sâ iecoris substantiâ, omnes seruantur; quibus verò in carnem vsque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Illud humorem tenuiorem, à quo epar minus periclitatur; hoc deteriorem indicat.

Indicationes.

Quæ hîc agenda sint, facilè ex generali de phlegmone curanda doctrina patet; modò simul partis affectæ habeatur ratio. Imprimis autem in principio videndum, ne inflammatio augeatur. Inhibetur verò vacuando & auer-Indica-
tiones.tendo sanguinem affluentem in aliam partem & adstringendo partem affectam, ne recipiat. Materia ergo fluens & fluxura reuellatur & repellatur. Et quidem si fluxio per modum attractionis fiat, vel dolor mitigetur, vel calor ttemperetur, prout vsus requirit. Si per modum trans-
missionis, epar roboretur, ne materiam suscipiat, & mandanti quoque consulatur, ac sanguis affluens aliò reuellatur, quod vero influxit, resoluatur. Tutissimumque est, vt sine suppuratione inflammatio curetur; si tamen suppurationis præcaueri non possit, danda opera, vt quàm citissimè perficiatur, & quantum fieri potest curetur.

Curatio.

Cum ergo phlegmone epatis ortum habeat à sanguine, Curatiophlebotomia, præmissa clystere, conuenit, euacuationis

& diuersionis gratia, & mox quidem inter initia, vt repellentia tutius adhiberi queant, absque scirrhi metu, & postea etiam discutientia, ne horum vsu inflammatio augeatur. Itaque Aetius, *tetrab. l. 2. serm. 2. cap. 3.* primo & secundo die venam secari iubet, sed & septimo, si dolores ex inflammatione vrgeant, viresque ferant. Aperitur autem Basilica lateris dextri, & sanguis pro habitu & viribus ægri vna vice extrahitur; aut si vires non admittant, partito. Galenus in maxima inflammatione etiam ad lipothymiam sanguineam educit. In suppressis mensibus vena in talo etiam aperiatur. Si vires imbecilles sint, hirudines dextræ basilicæ admoueantur; Hæmorrhoides quoque aperire summopere vtile est. Cucurbitulis quoque cum scarificatione vti licet, post euacuationem totius applicando eas coxis & cruribus reuulsionis causa. Videatur quoque Galenus, *13. meth. med. cap. 11. & 19.* Quod ad pharmaca, ea que primum aluum lenientia, si gibbum epatis laboret, aliis lenienda syrupo rosar. & viol. solutio, manna, item cassia, tamarind. quæ tutò mox à phlebotomia exhibentur. Nam si accidat etiam, vt hæc lenientia ad portas epatis perueniant, tamen locus inflammationis non irritatur, quia in superiore vel gibba epatis parte consistit. Sin caua epatis pars afficiatur, saltem clysteres lenientes vsurpentur, non verò purgantia exhibeantur, ne purgante medicamento per os exhibitò materia per locum affectæ parti proximum, hoc est, per mesaraicas affectæ parti proximas ducatur. Talis clyster est: *℞. aqu. horæ. recent. ℥. j. sacch. rubri. ℥. j. ol. viol. rosar. an. ℥. j. ℞. syr. ros. sol. ℥. ij. vitellum oui vnius, M. F.* Clyster. Vbi opus est, cassiæ pro clysteribus extractæ, vel Electuar. lenit. simp. *℥. ℞.* adiciatur. Cum inflammatio feruidior est, cichoriū, lactuca, borrago in aqua hordei coqui possunt. Deinde præparantia in feruidiori inflammatione sint Cichoracea &c. quæ ad curandam Intemperiem calidam epatis sunt proposita. In minus feruida, capilli ♀ & agrimonia addantur. Potius autem huius generis medicamenta decoctorum vel aquarum forma parentur, aut certè syrupi ita temperentur, ne admodum dulces sint. Nam dulcibus

Lenientia.

Præparantia.

epar inflammatum in maiorem molem attollitur, vt rectè Trallianus monet, *lib. 4. cap. 1.* Postea vbi materia præparata & concocta est, euacuanda, & quidem si gibba epatis pars inflammata sit, magis conueniunt, quæ vrinæ ducunt. Cathartica enim hic inutilia sunt, quia aluus locus est euacuationi adeo non conueniens, vt frustrato naturæ opere, inflammatio magis augetur. Lenientia tamen dari possunt etiam paulò validiora, præsertim si natura euacuationem per aluum tentaret, sed diminutè. Tunc enim apparentibus signis concoctionis natura adiuuanda esset. Eiusmodi diuretica sunt sem. 4. frigid. maior. cuscut. capill. ♀ rad. asparag. graminis, betonic. fragar. gran. halli- cacabi. Concocta iam materia & phlegmone declinante fortiora addantur, vt sem. apij, fænicul. petrosel. dauci, rad. valerian. & alia diuretica alibi exposita. Locum etiam hic habet syrup. de endiu. compos. byzant. simp. & compos. de duabus & quinque radicibus cum decocto plantar. modò enūmator. Vt: ℞. Rad. asparag. fænic. an. ʒ. β. petrosel. cichorij an. ʒ. ij. capill. ♀ agrimon. an. M. j. cicer. rubr. M. β. sem. 4. frig. maior. an. ʒ. ij. passul. ʒ. j. Coq. in aq. pura ad lb. j. Colaturæ adde syrup. de 2. radic. ʒ. ij. In simi vel caui epatis inflammatione cathartica seu euacuantia per aluum vsurpentur. Galenus, 13. *meth. med. cap. 15.* vitur vrtica & mercuriali, epithymo & polypodio, aliisque aluum modicè deficientibus, atque tum his, tum etiam valentioribus audacius vitur in phlegmones remissione, partim in ptisana coctis, partim pulueris forma ex ptisana vel aqua propinatis. Etiam clystere ægrum euacuat, inter initia leniore, circa declinationem postea, potissimum si quid scirrhum relictum sit, valentiori, ex hyssopo origan. centauro minor. colocynthide. Nam in principio, cum materia adhuc fluit, purgatio valida exhibita fluxionem magis irritat, & quam diu morbus est crudus, de praua materia nihil educitur; partes autem causæ valentiori pharmaco colliquesunt. Hodie cum inflammatio biliosa ingens sit, vti possumus syrup. rosar. solut. manna, cassia, rhabarbar. electuar. diaprunis seu diacatholico; si pituitosa, sem. cartham. agaric. mechoacanna; si melancholica,

fol. senæ, epithymo, polypodio querno, helleboro etiam nigr. ad scirrhum epatis prohibendum. Atque hæc dosi parciore vel maiore exhibentur; prout inflammatio & febris postulat, nobilitasque & præstantia partis affectæ permittit. Topica quod attinet, statim post venæ sectionem ad ea confugiendum est, non pleno adhuc corpore, ubi copia materiæ phlegmonem magis contumacem redderet. Primò igitur repellentia conueniunt, quibus quod & adhuc influit aut iam influxit, nondum tamen impactum est, retro pellitur, ne phlegmone augeatur; pars etiam inflammata iisdem refrigeratur & roboratur. Præstant id medicamenta hæc vi adstringendi, qua meatibus & vasis angustioribus redditis, materiam, quæ in ipsis continetur, exprimunt, & in vicina deponunt. Et quidem alia frigiditate sua adstringunt & repellunt, nec, ut plus materiæ affluat, admittunt, ut, ol. cydoniorum, myrtin. rosac. succ. & caro cydon. omphac. acetum, santal. fumach. myrti & rubi vitis que sylvestris, gemmæ, lactuca, endiuia, portulaca, plantago, solanum, albumen oui, cerat. santal. vnguent. rosat. Mesues: alia citra refrigerationem id faciunt & adstringunt, ut absinth. nardus, mastiche, & ex his parata olea, nux cupressi, vin. auster. stipticum, schoenanthum, rad. cyperi. His vtendum est in inflammatione pituitosa & melancholica, ne scirrhus generetur; illis in feruente & biliosa. Non autem actû frigida applicentur, nisi sit erysipelas & feruor insignis, nec solis repellentibus etiam inter initia vtendum est, nisi in erysipelate. In inflammatione verò pituitosa & melancholica opus est admiscere quædam calida relaxantia & resoluentia, quæ viam frigidis ad profundiora epatis aperiunt, præsertim cum parenchyma epatis sit crassius & compactius, quam pulmonis aut cerebri. Itaque oleum de capparibus vile est, & oleum amygdal. amararum, post & mastichinum & chamæmelinum & anethinum cum pauco aceto & vino albo. Vt ℞. ol. rosar. cydon. an. ʒ. ℞. chamæm. aneth. vel absinth. an. ʒ. ij. santal. rubr. puluerisat. ʒ. ℞. aceti ʒ. ij. ceræ. q. s. F. Linimentum pro epatis regione. Post etiam tale epithema pareretur: ℞. fol. cichor. endiu. an. M. j. flor. rosar. rubr.

M. B. *chamamel. melilot. absinth. aneth. an. P. j. santal. rubr.*
 ʒ. iij. *spica, schœnanth. an. 3. j. Coqu. in f. q. aqu. ad con-*
sumpt. tertiæ part. pro tb. j. Colaturæ adde aceti ʒ. j. Vtere
pro epithemate. Vel ʒ. summit. absinth. abrotan. agrimon. fol.
cichor. an. M. B. passular. non enucleatar. an. ʒ. iij. Coq. in vino
austero ad mollitiem. Contusis adde farin. sem. lini. fanu-
græc. an. ʒ. j. puluer. rad. ireos ʒ. ij. ol. chamamel. ros. an. q. s. F.
 Cataplasma. Vsurpanda verò adstringentia toto curatio-
 nis tempore etiam in phlegmonis declinatione, non qui-
 dem vt repellant, sed vt tonum epatis conseruent & ro-
 borent. Ac tantum semper resoluentium vires adstrin-
 gentia superare debent, quantum phlegmone ipsa à prin-
 cipio recedit. Galenus, 13. *meth. med. cap. 15.* scribit; Thea-
 gonem Cynicum Philosophum epatis inflammatione la-
 borantem necatum fuisse ab Attalo Medico Thessalio, qui
 ei cataplasmata adhibuit ex solis relaxantibus & dissol-
 uentibus confecta, nullis adstringentibus admixtis. Ve-
 runtamen in inflammatione augescente resoluentia seu
 diaphoretica maiori quantitate reprimentibus miscean-
 tur: cuiusmodi mitiora sunt, chamæmelum, anethum,
 sem. lini, foenigræci; Valentiora, ol. commune vetus, iri-
 num, decoctum calaminthæ, hyssopi, pulegij & similia;
 iisdem, si inflammatio sit melancholica, adipēs, medullæ
 & alia emollientia addantur ad præcauendum scirrhum.
 Ideo autem medicamenta mixtæ facultatis esse oportet,
 quia duæ indicationes concurrunt, vna ab ipsa phlegmo-
 ne sumpta, in qua illo tempore multus sanguis continetur,
 isque subinde crassior & vehementer impactus; alte-
 ra ab affecta ipsa parte, id est, epate, quod mole materiæ
 tunc magis pressum *ἡ φόβος* ex se moliri nequit, nisi ab
 adstringentibus roboratum adiuuetur, vt docet Galenus,
 13. *meth. med. cap. 16.* Porro si inflammatio iuualescat, vt eius
 supputatio (quod omni studio præcauendum est, ne vlcus
 ferè immedicabile sequatur) prohiberi nequeat, natura
 mollientibus & maturantibus adiuuanda est. Talia sunt
 oleum commune, adipēs, gallin. anseris, porci, vituli, farin.
 tritici, butyrum, malu. althea. E Compositis hydrelæum,
 folia maluæ cocta contusa, & cum pingued. porci mixta.

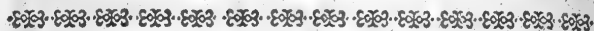
paribus portionibus ; medicamentum ex hydrelæo , farina tritici & pane albo modicè coctis paratum, diachylon emollitum cum adipe porci vel gallinæ. Vel *℞. Rad. alib. 3. j. β. fol. malv. flor. chamæm. farin. bord. an. M. j. sem. lini 3. β.* Coctis iis & contusis adde *pingued. gallin. q. s.* ad faciendum cataplasma. Addi etiam possunt caricæ pingues, sem. fænigræci, rad cyperi, schoenanth. ol. amygdal. dulc. vitell. ouorum , crocus ad epatis tonum conseruandum, comæ vel summitates absinthij. Signa inflammationis suppurantis sunt dolor, febris, aliaque symptomata ingrauescentia, rigores nullo ordine inuadentes , quos caloris exacerbatio sequitur. Confecto pure omnia illa mitescunt, vires tamen debiliores relinquuntur. Pulsus frequens est, languidus , & crebra animi defectio tetro vapore puris cor obruente. Abscessus denique disruptio si ad intestina fiat, vt solet, dum cauum epatis afficitur, & materia purulenta perfecte euacuetur, nihil innouandum est , sed solis attemperantibus puris acrimoniam vtendum , ne dysenteria excitetur. Si non perfecta fiat euacuatio, ea adiungetur clystere è cremore hordei cum sacchar. & dum vrget necessitas, ad decoctum furfurum & mel rosatum confugiendum. Per os hydromel exhibere licet. Si rupto ad renes abscessu (dum scilicet gibbum epatis laborat) pus perfecte ea via euacuetur , mitigantia acrimoniam puris sufficiunt, vt seri caprini ℞. j. cum emulsione sem. melonum 3. j. si diminutè, mitiora diuretica & acrimonie expertia vsurpentur, vt hydromel cum emulsione sem. 4. frigid. maior. Aut si calor remissior sit, decoct. rad. asparagi vel apij in hydromel. factum. Vtile etiam est decoct. hordei non excorticati cum sem. malux & saccharo. Si materia purulenta ad ventriculum regurgitet & æger facile vomat, natura adiuuanda & materia attemperanda iure pingui, vel aqua hordei tepida, mitioribusque aliis. Si ad vomendum sit difficilis, clysteres vsurpandi, vel hydromel detur aut mel rosat. solut. Interdum fîsâ & exesâ epatis substantia, membranaque epar ambiente, pus in abdominis cavitatem excidit ; atque tum cum aliis præfidiis discutiti aut exhauriri nequeat, veteres ad vstionem & incisionem

sionem abdominis accesserunt, ne intentatum quid etiam in hoc periculosissimo malo relinqueretur, quemadmodum ex 7. *aphor.* 45. patet. Hercules Saxouia etiam cuidam desperato abscessu hepatis laboranti abdomen è iecoris regione nouaculâ aperuit, quo loco tumor eminebat, & magnâ saniei copiâ eductâ hominem, etsi longiori temporis spatio, sanauit. Plerumque tamen æger non euadit, quod pus sua virulentia vicinâ membra, peritonæum, omentum, intestina corrumpat. Compertum etiam est in hoc casu pus in abdominis cavitatem effusum, & ab intestinorum substantia imbibitum, ac per aluum euacuatum fuisse. Obseruauit quoque Erastus Bononiæ hepatis abscessu rupto pus tussi fuisse reiectum, de quo *lib.* 2. dictum. Scribit etiam Desiderius Iacotius, ad Hippocratis *Coacas prædict.* se bis terue obseruasse post Epatis inflammationem pus per venas ad furas effusum fuisse, atque ibi magnum dolorem excitasse, Quod etiam Hollerius obseruauit, vt idem refert. Bauhinus etiam refert, Lutetiæ virum quendam cum abscessu epatis laborasset, mortuum esse, & corpore aperto repertas venas vsque ad tibiam pure refertas, & sinistrum testiculum putridum. Sæpe etiam ex inflammationis magnitudine gangræna subsequitur, quæ ferè incurabilis. Euasisse tamen quendam, Ioh. Matth. de Gradibus meminit, *comm. in 9. rhafis cap. de dolor. epatis*, vbi signa apostematis epatis recenset. Cæterum relictum vltus difficulter sanatur, aut nullo modo potest sanari, quoniam ob *dispositionem* deficientem æger tandem contabescit, cum saniosis & putridis alui deiectionibus, in quibus substantia epatis corrupti & purulenti nonnunquam apparet. De abscessu etiam epatis quædam infra de *ulcere Epatis* dicentur.

Dieta.

Victu hîc tenui & exquisito opus est, ob nobilitatem partis affectæ, cuius vsus toti animali necessarius est; ita tenui tamen, vt virium simul ratio habeatur. Abstinentum etiam à lentis & crassis cibis, qui materiam in epate retinent; vtendum verò abstergentibus, sed sine acrimonia & dulcedine: obest igitur mulla. Conuenit autem ptisana colata, oxymel item cum aqua mixtum. Virrate debili

ptisana cum iure pulli paretur, vel carnes contusæ præbeantur. Vbi inflammatio est feruidior, cibis addi potest endiuia, cichorium, lactuca, sem. 4. frigid. maior. cibique aceto condiantur. Aromata & vinum nocent. Potus sit aqua hordei, quæ refrigerat, abstergit, obstructionesque minuit.

CAP V T V.

De Scirrbo Epatis & aliis epatis tumoribus.

*Scirrhus
Epatis.*

Inflammatiō epatis nonnunquam in scirrhum degenerat, quando tenuibus partibus discussis sanguis crassescens humoris melancholici naturam induit, aut quando humores nimium refrigerantium vsu crassescunt, & innatus partis calor debilitatur. Frequentius verò obstructionibus epatis superuenit scirrhus, præsertim contumacibus ac diuturnis. Nam humor primū epatis venas implet, auctus deinde in omnem visceris substantiam redundat, & temporis successu siccessit, & vi caloris parte tenui dissipata, reliquum indurescit, verusque scirrhus generatur. Idque facilius accidit, vbi materia illa ad crescendum vim insitam habet. Est igitur scirrhus epatis tumor in hoc frigidus, durus, indolens, à materia crassa vel viscida, vel vtraque mixta simul procreatus: Atque ita morbus magnitudinis præter naturam auctæ, & intemperiei frigidæ.

Causæ.

Causæ.

Generatur scirrhus epatis à materia crassa vel viscida, vel vtraque mixta, siue collecta sit paulatim in epate siue à liene transmissa. Et propterea non solum ex humore melancholico, qui crassus est, sed & pituita, si viscida crassa & lenta est, producitur; nonnunquam & à bilioso crasso humore, qui scirrhus ictero succedit; quandoque & à sanguine, ut modò dictum, cum vel tenuiores eius partes dissipantur, & crassiores relinquuntur, vel dum à nimio refrigerantium & adstringentium vsu sanguis incrassatur, & partis calor nativus debilitatur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hic affectus à sensu grauitatis maiore, quam in obstructione, sine febre tamen. Est autem sensus ille

ille in membrana epar in vestiente. Dolor etiam obscurus sentitur; quia partes vicinæ sensu præditæ à tumore epatis comprimuntur, eorumque unitas quodammodo soluitur. Tumor ille in epatis regione manifestè durus percipitur, ob duriores scirrhi, quam phlegmones molem; præsertim cum æger vel erectus manet, vel in latus sinistrum decumbit. Progressu temporis tandem aqua inter cus, quæ scirrhum epatis necessariò sequitur, superuenit. Sine febre esse dicitur, ad differentiam inflammationis, à qua febris non abest. Urina parcioremittitur. Color corporis mutatur in viridescentem maximè pallorem, quod floridus sanguis in epate malè affecto non generatur. Corpus quoque emaciatur, quia nec *αιματωσις*, nec sanguinis *αιμαδοσις* rectè perficitur. Succedit cachexia, & nisi maturè occurratur, tandem hydrops & mors. Æger melius in dextrum latus decumbit; quoniam ipso in sinistrum latus reclinato, scirrhosum epar ventriculum comprimit, tanquam moles quædam ei incumbens, unde ratione ponderis dolor ventriculi contusius existit. Differt tumor scirrhosus ab epatis inflatione, de qua supra dictum, & simplici tumore, qui *ὄγκος ἀνεν σκίρρως* est, ut in *Epatis simplex tumor sine scirrho.*

Prognostica.

1. Scirrhus epatis ab initio curari potest; confirmatus & exquisitus nunquam. Omnes enim sic affectos ex necessitate hydrops inuadit. Pereunt autem quamplurimi tempore longo; quidam etiam breui, quibus aliud non deicit, 2. ad *Glaucon. cap. 5.* 2. Qui scirrhi ad supurationem perducuntur, facile in cancerum abeunt, nullamque curationem suscipiunt. *Prognostica.*

Indicationes.

Cum epar intemperie frigida laboret cum humore crasso & indurato magnitudinem visceris vitante; ipsum calefacere, materiamque impactam evacuare oportet. Materia verò cum crassa sit & dura, & nonnunquam simul viscida, attenuanda est & emollienda, interdum puoque detergenda. Sin solis calefacientibus, exiccantibus, & quidem quæ impensius id faciunt, utamur, neglectis

Indicationes.

μαλακπηγῆς seu emollientibus, tunc absumptis humidita-
tibus incurabilis durities ex nimia resiccatione oritur.
Emollientia autem addita vtrumque eodem tempore
præstant, vt quod concretum est, & fundant suo modera-
to calore, & sensim per halitum digerant, quemadmo-
dum de his Galenus, 8. *de comp. med. sec. loc. cap. 8. & 14.*
meth. med. cap. 5. & 5. de simpl. med. fac. cap. 5. docet.

Curatio.

Curatio. Lenientia aluum, vt & præparantia & purgantia hu-
mores in epate ex iis, quæ hætenus, præcipuè de obstru-
ctione epatis, dicta sunt, patent. Quod cætera medica-
menta ipsum scirrhum soluentia attinet, emollientia illa
& incidentia, attenuantia, & moderatè quoque discutien-
tia esse oportet; mixtis tamen, ob epatis robur seruan-
dum, nonnullis adstringentibus. Nam ex solo emollien-
tium usu putredinis & cancri; ex solo discutientium, in-
durationis maioris periculum imminet. Et quidem si
scirrhus epatis in gibba eius parte consistat, externis po-
tissimum uti conuenit, cuiusmodi Galeno, 2. *ad Glauc. cap.*
5. sunt, absinthium, nardus Indica & Celtica, crocus, ma-
stiche, vnguentum nardinum, anethinum, gummi ammo-
niacum. medullæ & adipēs. Emolliunt igitur & discuti-
unt medulla cerui, vituli, adēs gallinæ, anseris, bdel-
scutiætia. lium, ammoniac. rad. & fol. althææ, cucumer. agrestis,
sem. lini, foenigræci, ol. amygdal. dulc. lil. albor. chamæ-
mel. emplastrum diachyl. de meliloto. Attenuant cala-
mintha, origanum, serpillum, aromata, myrrha. Roborant
absinthium, myrobalani, mastiche. Ideoque emplastro de
meliloto & diachylo, aliisque emollientibus, ol. de ab-
sinth. vel mastichinum rectè permiscetur. Laudatur &
lutum thermarum quarundam molliens, digerens & ro-
borans. Vt ℥. Rad. althææ ʒ. iiij. scrophul. an. ʒ. ij. cucumer.
asinin. ʒ. j. filicis ʒ. ʒ. fol. agrimon. althææ. absinth. flor. cha-
mæm. sumit. anethi an. M. ʒ. sem. fenugræc. ʒ. ʒ. Coq. in
aqua & aceto pro fomento. Vel ℥. Rad. alth. ʒ. j. ieros,
cortic. intern. virid. sambuc. an. ʒ. ʒ. flor. chamæm. melilot.
sambuc. an. P. j. fol. absinth. M. ʒ. spicæ utriusque an. ʒ. j. ʒ.
Coq. in decocto intestinorum yeruecis & vini part. æqual.
Non

Non tamen fatus sunt diu continuandi, ne tonus epatis laxetur. Vel *Emplast. diachylis*. ℥. ij. *ammoniacy*, *bdellij aceto dissolut.* an. ℥. ij. *pingued. anseris*, *medull. crurum vituli* an. ℥. ij. Cum *cera s. q.* F. Ceratum. Vel ℥. *Ammoniacy aceto dissol.* ℥. ℞. *bdellij* ℥. iij. *pulu. rad. filicis, cortic. fraxini* an. ℥. j. *caricar pingu. num.* ij. *lumbric. vino lotor.* ℥. vj. *mucilag. rad. alth. sem. lini* an. ℥. ℞. *ol. lil. alb.* ℥. vj. Coq. ad mucilaginis consumptionem. Adde *terebinth. resinæ pini* an. ℥. ij. *emplast. de melilot. diachyli simpl.* an. ℥. iij. *cera* ℥. ℞. F. Ceratum. Vtilia sunt folia hyoscyami aceto decocta addito ol. amygdal. amaran. cataplasmatibus forma imposita. Circa externa medicamenta hoc notandum, post usum emollientium prodesse vaporem ex aceto forti, & aqua vitæ super lapidem molarem aut laterem candentem effusis, ut materia emollita attenuetur & solvatur; post cuius usum iterum ad emollientia, & hinc rursus ad resolventia transeundum est, donec malum, si fieri possit, extirpetur, ut monet Galenus, 14. *meth. med. cap. 15.* Stercus quoque caprinum ad discutiendos tumores scirrhusos valde utile & efficax est. Si finum epatis sit scirrhus obsessum, malumque externis remediis non cedat, interna remedia adiungenda sunt. Aëtius igitur succum anagallidis, quæ cæreuleum florem habet, exiccatum pondere ℥. j. propinat ex hydromelite; eodem modo & pondere sem. vrticæ torrefacto utitur. Accipit etiam picis siccæ, colli, piperis part. æqual. quibus tufis & cribratis cochlear j. præbet. Idem ex Galeno, 8. *de med. sec. loc. cap. 8.* medicamenta quædam Asclepiadis, Pasionis & aliorum affert ad inueteratas epatis affectiones, quæ & tumoribus scirrhusis conueniunt, quæ ibi videantur. Desperatis ammoniaci in puluer. tenuissimè triti cochl. j. & mastich. ḡ. x. præbet ex hydromelite. Vel ℥. *Ammoniacy* part. j. *rutæ* part. ℞. Cum *syr. de eupatorio* Fiant pilulæ, quarum dosis est ℥. j. vel ℥. iij. Videatur & apud eundem Aëtium aliud Asclepiadis, quo Philagrius usus est ad epatis scirrhum induratum, quod recipit gentianam, chamæpithyn, marrubium, petroselin. scolopendr. & alia, quæ ibi videantur. Sciendum, autem usum horum medicamentorum per plures dies conti-

continuandum esse ; quoniam malum diuturnum & contumax est, quod non faciliè expugnari potest. Hodie etiam parant decoctum sarsæ parillæ cum rad. filicis maior. agrimon. ceterach, cichor. aliisque hepaticis, additis, emolliendi gratiâ , rad. althææ & fol. borraginis. Chalybs etiam , vinum chalybeatum , & alia è chalybe præparata medicamenta vtilia sunt, de quibus in *affectionibus hypochondriacis & scirrho lienis* dictum.

Dieta.

Dieta.

Victus ratio sit attenuans , vt in obstructione epatis. Cibi tamen non nimis parçè præbeantur : Siquidem vires ad diuturnum malum tolerandum consistere oportet, vimque habeant nonnihil incidendi & detergendi , cum modico calore & humiditate ; crassa verò omnia & viscida vitanda sunt, vt & dulcium frequentior vsus , à quibus aliàs epar intumescere solet. Vinum sit tenue, odoratum, clarum , vel cereuisia pura tenuis. Vtiles sunt in condimenti ciborum cappares. Aëtius amygdalas & piper in cibis interdum concedit.

Tumor Epatis simplex seu ὄγκος ἀπὸν σκίρρην.

Est & alius epatis tumor, qui simplex & ὄγκος ἀπὸν σκίρρην nominatur , qui à scirrho non parum differt. Hic enim breui tempore nascitur , minus renititur , & ferè tantum ambientem membranam epatis occupat , plerumque & totum hypochondrium dextrum replet, nulla epatis circumscripta figura apparente, & digiti manus sub extrema costarum infigi nequeunt. Oritur tumor hic simplex interdum à flatu, interdum à cruditate tenui, quam vel immoderatus frigida potus , vel intempestius fructuum vsus, vel crapula satietasque nimia peperit, & sensum infert non grauitatis, sed tensionis, interdum à crasso & viscido est humore , quem epar validum à se excludens in membranam suam deposuit , quod sæpe post febres diuturnas accidit. Videturque hic tumor mihi esse affectus, quem mulieres in Silesia & alibi *den Riedtkuchen* , rectius *den Riebertkuchen* nominant, quòd digiti manuum sub extrema costarum infigi nequeant. Ioh. Langius , *lib. I. epist. 39. den Fiebertkuchen* appellat, qui accidat, si alterantibus frigidis

frigidis citra euacuationem æger vsus fuerit, quæ materiam incrassant. Curatur autem medicamentis aperientibus, & humores crassos incidentibus, purgantibus, & flatus discutientibus, & ferè vt scirrhus incipiens.

CAPVT VI.

De calculis, vermibus, & hydatidibus in epate natis.

Non solum autem humores in epate indurantur, sed *Calculi Epatis.* & quandoque in lapides planè mutantur, & calculi in dissectorum cadaueribus inuenti sunt, vt testatur Fallopius, Colubus, & alij. Ita refert Kentmannus, in *libello de calculis*, in iuuenis cuiusdam Nobilis epate tres lapides repertos fuisse, quorum vnus magnitudine dimidium ouum columbinum æquaret. Antonius etiam Beniuennius, vt de *abdit. morb. & sanat. caus.* cap. 3. refert, in muliere quadam nobili in epatis membrana parte decliuiore plurimos lapides, magnitudine & colore differentes, inuenit. Et Vesalius, in *epistola de China ad Ioachimum Rælands*, refert, se nonnullorum, qui ictero laborauerant, & ab ictero in ascitem delapsi erant, iecinora vidisse adeo dura, & lapillis vndiquaque plena, vt nouacula præcindi non potuerint: Et quendam Belloarmatum Senensem epar prorsus candicans superficie habuisse, non læue, sed admodum inæquale, & leuibus tuberculis asperatum, anteriorem verò eius partem & vniuersam sinistram ad modum lapidis fuisse induratam. Cælius Rhodiginus, *lib. 4. antiq. lect. c. 17.* & Cardanus, *de rerum varietate, lib. 8. cap. 14.* scribunt, Venetiis in Augustini Ducis ex Barbatica gente corpore aperto lapidem prope cistam fellis, magnitudine grandioris oliuæ, coloris serpentini in nigredinem tendentis inuentum. Lapidem abscessu epatis redditum vidit Rondeletius, vt refert, *cap. 44. meth. curand. morb.* Lapidem amygdalæ nucis magnitudine in virginis cuiusdam epate repertum fuisse, scribit Matthiolus, in *epistola ad Iacobum Camenicenum*. Gabriel Fallopius Patuij iuvene suspenso quinque lapides ciceris magnitudine inuenit, vt refert Dominicus Leonus. Arenulas etiam copiosas, calculos & tophos aliquoties in epate repetit Felix

lix Platerus. *Causse* autem & modus generationis idem, qui in aliis partibus, præcipuè in renibus, de quo *suo loco* dicitur. *Cognoscuntur* autem calculi in epate difficulter & raro perfectè, nisi post mortem in sectione cadauerum. Suntque ferè signa cum scirrho epatis communia. Dolor tamen maior est, si calculus versus membranam tendat, camque premat & vellicet, isque diuturnus. *Curatu* etiam est difficilis calculus in epate, & si quæ curationis spes superest, ea medicamenta, quæ in scirrho epatis & calculo renum vsurpantur, exhiberi possunt.

Vermes.

*Vermes
in epate
geniti.*

VVierus, de *prestigiis demonum lib. 4. cap. 16.* scribit, filium suum Galenum Monspeßuli in cadauere hydropicæ puellæ inuenisse duos vermes spithamæ longitudine, quorum vnus meatum fellis duodeni inuaserat, occupabatque, alter in ipso epate gibbum eius obsidebat, capite ambientem visceris membranam attingente, quem eo progressum putat, ob alimenti defectum. D. Caspar Bauhinus, vt Schenckius, in *obseru.* refert, vidit Æmilium Campolongum, Professore Patavinum, puerum 10. annorum, qui variolis extinctus erat, aperire, aperto cadauere inuenti sunt vermes plurimi in ipsis venæ portæ ramis, & quidem in ipsius epatis ramis, alij quidem viuentes adhuc, alij verò mortui, qui rubri, & pro ratione loci, in quo continebantur, oblongi erant, satis item magni. De *Causis* & generationis modo tres Medicorum recentium fuerunt opiniones. Alij enim existimabant, eos in intestinis genitos fuisse, & ex his per venas mesaraicas in portam, & ex hac in epatis venas penetrasse. Alij vero putabant, genitos quidem fuisse in epate, non tamen viuo puero, sed in epate pueri mortui. Alij tandem in ipso viuente pueri epate generatos existimabant, è sanguine pituitæ, permixto. Et quidem vltima opinio maximè rationi consentanea videtur; cum aliàs etiam ex humoribus prauis & corruptis, præcipuè vbi humiditas multa accedit, qualis est in variolis, facile vermes generentur, præsertim si vermes loco, in quo hærent, respondeant figura & magnitudine; Si verò vermes maiores sint, non impossibile videtur,

tur, eos ex intestinis huc erepsisse. Solent enim vermes sui generis humoribus delectari, alios verò auerfari, & si aduersi quid ipsis obueniât, locum mutare, & per os vel aluum erumpere, aut aliò repere. Obseruauî hoc anno 1629. quo variolæ hîc populariter grassantur, & multos infantes è medio tollunt, nonnullis quidem infantibus ante variolarum eruptionem; aliis verò postquam eruperunt, & iam suppuratæ fuerunt, vermes spithamæ longitudine, & longiores ex intestinis sponte prorupisse, qui infantes omnes mortui sunt. Verum vermes hi non facîle cognoscuntur in viuientibus vllis certis signis. Ideoquæ de eorum curatione aliquid tradere opus non est. Dicitur verò de vermium curatione suo loco.

Hydatides Epatis.

Vesicas quasdam aqua plenas pellucas epatis substantiæ, membranâ eius ab humore aquoso distentâ, annatas fuisse, nunc maiores, pugni sc. magnitudine, nunc plures, nunc pauciores, sæpe obseruatum est, non solum in homine, sed & in brutis. Hæ si rumpantur & aqua ex iis in cavitatem abdominis influat, hydropem generari, à plurimis traditur, de quo suo loco dicitur. Originem habent hæ vesicæ ab humore aquoso & seroso, sanguificatione epatis læsâ generato, & ex epatis substantia protruso, & sub membrana eius, quæ densior est, coaceruato. Fernelijs quidem lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 8. vesicas has generari statuit, cum epatis substantia diffinditur, ambiens autem & cingens id membrana integra manet. Verum fissurâ hâc opus non est, sed etiam substantiâ epatis integrâ manente per eam humor aquosus & serosus exsudare potest, vt in brutis mactatis sæpe animaduertitur. Quæ autem generationis humoris causa sit, postea de sanguificatione læsa dicitur. In viujs vix integrè cognoscuntur hæ vesicæ, nisi forsan interdum ex tussi sicca continua, diaphragmate vicino vellicato. Etsi enim hydrops adsit: tamen incertum, an per has vesicas, an per alias vias aqua in abdomen exstillârit. Curatio ex iis, quæ de hydrope dicentur, patebit.

Hydatides.

De Vulneribus Epatis.

*Vulnera
Epatis.*

RAtitur tandem etiam epar interdum morbos solutæ unitatis, & primò quidem sine causâ violenta & externa sola humiditatis priuatione rumpi & visceris substantiam siccitate humorisque penuria rimis quibusdam dehiscere, scribit Fernelius, *lib.6.de part.morb. & sympt.ca.* 8. Verum probabile hoc vix est. Etsi enim epar valde exsiccatum fuisse, animaduersum sit: tamen quia sensim & lentè id fit, sine ruptura accidit, & corpus satis humidum, quale epar est; ita exsiccari, vt dehiscat, in corpore viuento, credibile non est. A causis autem violentis & externis epar interdum rumpitur & vulneratur. Sunt autem solutæ unitatis epatis variæ differentiæ. Aliquando enim epar telo acuto vulneratur: Aliquando pars aliqua & extremitas epatis planè abscinditur; Aliquando re obtusa contunditur potius, quam scinditur: aliquando vulnus est superficialium tantum: aliquando ad profundum penetrat: aliquando saltem substantia epatis, interdum etiam vasa scinduntur vel rumpuntur: aliquando gibbum, aliquando cauum vulneratur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem vulnus aut contusio primò è causis externis & violentis, quæ præcesserunt, quæ corpus è regione epatis læserunt, siue ex scindendo cutem abdominis vsque ad epar penetrarint, siue contundendo saltem id læserint. Deinde ex consequentibus & effectis. Multis sub dextro hypochondrio sanguis profusus apparet: Ad spinam reducta hypochondria: punctio dolorisque vsque ad iugulum & scapulam dextram. In ventrem cubandi proclivitas; Interdum vomitus biliosus. Contuso autem epate vomitus cruentus, vel sanguinis per aluum aut urinam excretio sequitur; Interdum & hæmorrhagia narium. Dolor in regione epatis & partibus vicinis percipitur.

Pregno-
stica.

Prognostica.

1. Epatis vulnera lethalia esse, scribit equidem Hippocrates.

erates, 6. *aph.* 18. Vulnerato tamen epate & abscissa aliqua eius parte hominem seruari posse, tradit Ægineta, *lib.* 6. *cap.* 28. Et Hispanum iuuenem, cui magna epatis portiu-
cula per ilei dextri vulnus erumpebat, sanatum fuisse, re-
fert Gemma Cosmocratica. *lib.* 1. *cap.* 6. Et nobilem post in-
flictum circa epatis regionem vulnus, & particulâ ex eius
substantia abscissa & extracta sanum euasisse, scribit Ber-
tinus, *lib.* 13. *medic.* *cap.* 7. Idem etiam alij obseruârunt. Ij
tamen saltem conualescunt, quibus superficies saltem aut
substantia epatis sine magnorum vasorum læsione vulne-
rata est. Si enim vas aliquid maius vulneratum sit, æger
non euadit, & ob largam sanguinis effusionem homo, an-
tequam vulnus glutinetur, moritur. Et alij quidem vitam
nonnihil protrahunt: alij breui interuallo moriuntur.
Nam, vt refert Hippocrates, 55. *epid.* Cuidam iaculo percuf-
so in epar statim color cadauerum sese sparsit, oculi intro-
cesserunt, difficultas ferendi ac æstuatio consecuta est, &
eadem die vitam cum morte commutauit. Alter puer à
mulo in epate percussus quarto die mortuus est, spiritum
densum habebat, nec quicquam intelligabat, & febre te-
nebatur. 2. Contusio epatis periculosa est, quàm vul-
nus, & sæpè in abscessum degenerat. 3. In corpore seni-
li vel cachectico periculosiora sunt epatis vulnera, quam
in iuuenili, sano & robusto.

Curatio.

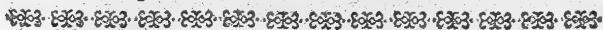
Si in vulnere epatis sanguinis profluuium metuatur, *Curatio.*
secanda statim vena, &, nisi æger singulis vel alternis die-
bus laxam semper aluum habeat, iniiciatur clyster è deco-
cto cichorii, plantag. hyperici, rosar. addito oleo myrtino
& rosaceo & melle ros. solut. Rhabarbarum etiam in sub-
stantia ad ℥. ij. vel 3. j. exhiberi potest. Statim verò ad-
stringentia & glutinantia exhibeantur, qualia de sangui-
nis sputo sunt proposita. Præcipuè hîc utiles sunt rosæ ru-
bræ siccæ, ℥. ij. pondere exhibitæ, balaustia, bolus Ar-
menus; item trochisci de spodio, de rosis, rhabarb. cum
decocto cyno gloss. vel pentaphyll. aut plantaginis. Vel
℥. Conf. rosar. rubr. 3. ij. flor. cichor. 3. j. veronic. 3. ℞. corall.
rubr. præpar. margarit. præpar. boli Armeni an. 3. j. Cum syrupo
Lib. I I I. I I I myrti

myrtino vel cichorij fiat Electuarium. Quæ autem intus exhibentur medicamenta, subtilissimè trita esse debent, vt facilius penetrent, quibus aliquid aromatum, vt spica & similia addantur, ad viscus roborandum & vrinam mouendam. Vt \mathcal{L} . *Spec. diarrh. abb. diamarg. frig. arom. ros. an. 3. j. dialacæ 3. j. margar. præp. 3. B. corall. rubr. præp. 3. j. sacch. in aq. ros. dissoluti 3. ij. B. F. rotulæ. extra adhibeantur emplastra adstringentia & glutinantia. Epati etiam, si vulnus pateat, hic puluis inspergi potest. \mathcal{L} . *Boli Armeni, terra sigillatæ an. 3. j. flor. ros. rubr. 3. j. farine volatilis 3. ij. lapid. hæmatit 3. j. F. Puluis. Imponatur etiam aliquod conueniens vnguentum ex terebinth. bolo Armeno & mumia. Postea etiam ex mastiche & thure. Partes verò victiæ oleo rasaceo & mastichino inungantur. Vel epati imponatur tale cataplasma. \mathcal{L} . *Violar. cichor. endiu. rec. an. P. ij. agrimonie, summit. anethi, hyperici an. P. ij. pulu. flor. chamemel. melilot. ros. rubr. an. P. j. farin. bord. fabar. an. 3. j. B. Cum vini rubri s. q. F. Cataplasma. Adde sub finem ol. rosac. 3. j. B. In contusione epatis ea cura ferè instituenda, quæ supra de vasorum epatis apertione proposita est. Primo nimirum, vt sanguinis profusio sistatur, vena in cubito aperienda, & potiones ex adstringentibus exhiberi & similia Cataplasmata vel Emplastra imponi debent. Vt \mathcal{L} . *Succini albi, boli Armeni, balaust. sangu. dracon. lacæ, flor. ros. rubr. F. Puluis, cuius 3. j. exhibeatur cum aqua plantag. in qua tragacanth. 3. B. infusa fuerit. Cum sanguinis profluium substiterit, sanguinem concretum dissoluentia exhibenda, qualia aliàs etiam lapsis ab alto & percussis exhiberi solent, vbi sanguinis concreti suspicio adest. Talia sunt rhabarbarum, rhaponticum, sperma ceti, lacca, mumia, sanguis draconis, oculi cancri, succinum, vermes terrestres, schoenanth. spica, bolus Armenus, terra sigillata, radices rubiæ tinctor tormentillæ, chærefolium, quæ & sanguinis profluium sistunt, & sanguinem concretum dissoluunt, ac simul glutinant, Exhibenturque ex vino, aceto, vel aqua chærefolij ac tormentillæ aut plantaginis, vt: \mathcal{L} . *Rhabarb. 3. j. B. spica, schoenanth. an. 3. xv. mumie 3. B. F. Puluis. Dosis 3. j. Vel \mathcal{L} . *Rhapontic. 3. B. myrrh. mumia,******

mumia, *spermat. ceti*, *radic. tormentill. oculor. cancri* an. 3. *℞. F.*
Puluis. Detur in aceto aut aqua chærefolij. Vel *℥. Rha-*
barb. 3. ij. mumia 3. ℞. lacca, spermat. ceti an. *℥. j. boli Armeni*
℥. iij. F. Puluis. Dos. ℥. j. vel ℥. j. ℞. Vel ℥. Rhapontic. rha-
barb. an. 3. ij. mumia, spermat. ceti, rad. tormentill. caryophyllat.
an. ̄. xij. F. Puluis pro 2. dosibus. Vel ℥. Mumia ℥. iij. sper-
mat. ceti, sangu. dracon. an. ℥. ℞. Rhabarb. oculor. ̄. an. ℥. j.
croc. ℥. ℞. boli Armeni ℥. j. F. Puluis, Dosis ℥. j. Extra verò
postea adhibeantur discutientia & simul nonnihil robo-
rantia, vt nardus, schoenanthum, absinthium, crocus, thus,
myrrha & similia.

Dieta.

Victus sit tenuis, ne sanguinis multitudo generetur, & *Dieta.*
 ij cibi vsurpentur, qui glutinandi vim habent. Oryza, hor-
 deum in iure pedum hoedi, aut detur panatella dicta cum
 tali iure. Vinum vitetur, bibatur verò aqua, in qua iuiubæ
 aut semen coriandri coctum sit, addito saccharo rosarum,
 vel cereuisia pura.

CAP V T VIII.

Vlceribus & Sphacelo Epatis. *Causse.*

Vlcus Epatis inflammationi potissimum succedit, si *Vlcera*
 illa ad suppurationem perducatur, pure scilicet *Epatis.*
 substantiam epatis exedente. Acrius colliquationem epæ *Causse.*
 appellari ait; Sed & ab alio succo acri & erodente
 vlcus epatis excitari solet, præsertim bilioso per epar dif-
 fuso, qui sensim putrescens malignus & virulentus reddi-
 tus Parenchyma epatis corrumpit. Talis succus prauus &
 erodens alimentorum vitio contrahi potest: quando il-
 la corrupta sunt, aut erodente vi pollent. Sæpe ex lue ve-
 nereæ talis virulenta materia in epate colligitur. Vinum
 etiam generosum meraciusque diu & liberalius sum-
 ptum in hoc malum præcipitat, putridam & lentam
 quandam faniem in colliquato quasi epate congregans.
 Deprehensum etiam est, vlcus Epatis eò malignitatis pro-
 cessisse, vt in gangrænam abiret, vnde disrptâ membra-
 nâ puris, magna copia ex epate in abdominis capacitatem
 effusum fuit, valde fatens, quo & omentum & perito-

næum, sæpe etiam intestina corrupta fuerunt. Interdum vomica epatis existit membranâ ambiente illæsa, qua post mortem incisa, corrupta & putrida epatis substantia effluxit, nullo etiam antea tumore apparente.

Signa Diagnostica.

Signa.

Quæ signa sint Inflammationis epatis in abscessum abeuntis & mutati, supra de inflammatione epatis dictum. Cum verò nonnunquam etiam sine præcedente inflammatione epar exulceretur, vlcus id non ita faciliè cognoscitur. Habet tamen & id sua signa: Tussis & vlcerosus dolor in dextro hypochondrio percipitur; æger sensim contabescit & ἀσθενία consumitur. Quando vlcus est in cauo epatis, deiectiones alui purulentæ sunt; Interdum & cruenti quid excernitur, cum dolore intestinorum, ob materiæ acrimoniam, vt dysenteria esse putetur; cum tamen sensus grauitatis & punctiōis circa epar hæreat; Imò interdum iecoris portiunculas per aluum excretas fuisse obseruatum, vt testatur Nicol. Florentinus, *serm. 5. cap. 6. Matth. de grad. in comm. ad cap. 7. part. I. lib. 9. Rhasis. Iulius Alexandrinus, ad cap. 6. lib. 8. Galeni de comp. med. sec. loc. & alij.* Quando verò in gibbo vlcus consistit, vrina purulenta apparet, absque signis exulcerationis in vesica & renibus. Malum, præcipuè si sit à succis acribus, sensim serpit, viribus ita constantibus, vt æger consueta munia obire possit. Febris in progressu morbi lenta oritur, typum non seruans, quæ tandem in Hecticam desinit. Sitis non acrius vrget, quod calor iam deferbuit, præsertim in epatis inflammatione. In facie color apparet ictericus, nonnunquam pustulæ paruæ ex humorum adustione in eadem efflorescunt. Ciborum omnium, maximeque carnis, magnum fastidium adest; halitus ex ore teter expirat; tandem frequens animi deliquium accedit. Loca affecta quod attinet, si vlcus sit in gibba parte, difficilis sanè est respiratio, & dolor septi transuersi, atque affecti epatis signa in vrinis apparent. Si in sima, inappetentia magis affligit, nausea, vomitus, oris amaritudo adest, & plerumq; vt dictum, fluxus alui sanguinolentus. Vlcus epatis & symptomata, quæ illi acciderunt, describit Dodonæus *obs. 28.*

Prognostica

Prognostica.

1. Vlcus Epatis, nisi exiguum sit & superficiale, & in-^{Prognostica.}ter initia curetur, exitiale est. Nam pars princeps absumpta est, quæ non potest regenerari; & continenti alimenterum alluione sordescens vlcus non facile sanescit.

2. Vlcerata epatis non, sicut pulmonis, febrem, sed potius hydropem inducere solent. 3. Periculosiores sunt illi abscessus & exulcerationes epatis, quæ sequuntur inflammationes, quàm qui sine iis incipiunt. Præcipuè verò illæ sunt periculosæ, in quibus continetur materia in substantia Epatis. 4. Qui epatis abscessu laborantes colorem habent ictericum, febrem continuam, inappetentiam, & nauseam, lethaliter decumbunt. 5. Si expurgatio puris fiat per tussim, ægri febre moriuntur: Si per vomitum, vrinam vel aluum, minus est periculum; sicut & si materia ad articulos decumbat.

Curatio.

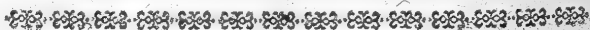
Vlcus hoc, vt alia, abstersionem, repletionem & conso-^{Curatio.}lidationem indicat. Itaque si inflammatio præcessit, vena aperienda non est, quia virium imbecillitas eam prohibet: vbi verò ab erodente humore est, si sanguinis abundantis indicia adsint vena secari potest, vt vlcus ab inflammatione immune seruetur, aliàs epacuatione per cathartica vtendum est. Vlcus autem ipsum quod attinet, remedia ex iis parentur, quæ de curatione vlceris ventriculi tradita sunt; nisi quod maiore dosi illa sunt exhibenda, ob situm epatis profundiorum & quod epatica hic admiscenda sunt exsiccandi vi prædita. Ad mundificationem ergo vlceris valet ptisana hordeacea, serum lactis caprini cum mûlta vel saccharo, & dum vires admittunt, etiam decoctum Chinæ vel sarsæ parillæ. Post abstergentia conueniunt siccantia, quæ aliàs internis vlceribus & vulneribus vtilia sunt, vt Aristolochia rotunda, scabiosa, veronica, salvia, radix ireos, spica, schoenanthum, absinthium. Aetius, *terrab. 3. ferm. 2. cap. 5.* laudat trochiscos cyphoides ad D. j. Vtiles sunt & hi Morfuli. *℥. Spec. arom. ros. diarrh. abb. de gemm. frig. an. 3. j. nuc. mosch. maceris corall. rubr. spody an. D. j. sacch. candi crystall. 3. iiij. Q. diaphoret. 3. j.*

conseru. rosar. rubr. ℥. j. bugloss. ℥. ss. sacch. albi ss. in aq. rosar. dissoluti ℥. iiij. F. Morsuli.

Sphacelus Epatis.

*Sphace-
lus Epa-
tis.*

Non prætereundus hic est Sphacelus epatis, cuius exemplum refert Dodonæus, *cap. 3. obs. medic.* ubi scribit; Nobilem quendam virum ex animi mærore in melancholiam incidisse: Qui cum monachis quibusdam commissus esset, atque apud eos annos 20. in eodem statu vixisset, tandem de virium debilitate conqueri cæpit, atque cibum & potum auersari. Nulla aderat febris, sitis nulla, vniuersum corpus frigere videbatur, pedes processu temporis œdematosi facti sunt; Vrina rubicunda erat, veluti si febris ardens aut epatis inflammatio affuisset, quæ, qualis reddebatur, permanebat, nec ab aëre aut frigore perturbabatur: Malo tandem ingrauescente ad alium cibum sumendum præter exiguam sorsitionem, adduci non potuit. Ita tandem deficiente naturali facultate; inedia quodammodo consumptus è vitâ migravit. Huius epar colore vndiquaque nigrius, quàm secundum naturam, apparuit, sed tamen minus nigricans, quam pulmonis sphacelo corrupti substantia, impressorum digitorum vestigia fere retinebat.

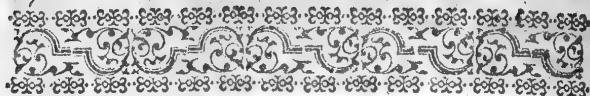
C A P V T I X.

De Vesiculæ felleis morbis.

*Vesicula
felleis
morbis.*

 Via ipsi epati inferitur vesicula felleis, antequam à morbis epatis abeamus, & ad symptomata, quæ epati accidunt, progrediamur, prius de vesiculæ felleis morbis hoc capite agemus. Vesiculam felleis in quibusdam geminam repertam fuisse obseruatum est. Nec etiam ductus eius semper sunt iisdem numero, nec iisdem partibus inferuntur, sed sæpe aliqua hinc occurrit varietas. Eundem folliculum bile omnino exhaustum repertum fuisse, refert Fernelius, *lib. 6. pathol. cap. 5.* Contra Vesalius, in examine observationum Fallopij, bilis vesiculæ molem duorum pugna

pugnorum ob contentam bilem tumidam inuentam fuisse, testatur. Idem, *eodem in loco*, varia præter naturam in eodem folliculo reperta obseruauit, & se in eo materiam, instar atramenti atram, nunc albicantem, aut fluidam, aut luti modo, aut vnguenti cuiusdam ex farina & melle ac therebintina parati ritu consistentis substantiam reperisse refert. Calculi imprimis frequenter in vesicula fellis reperiuntur, cuius rei historias recensent, Fernelius, *lib. 1. Phys. cap. 6. lib. 6. Pathol. cap. 5.* Ioh. Langius, *lib. 2. epist. 57.* Kentmann. *lib. de calcul. Coiter, in obseru. anatom. & chirurg.* Beniuenius, *de abdit. sanat. caus. cap. 94.* Cardanus, *lib. 7. de subtil. & in arte sua parua.* Scholiographus, *ad cap. 48. lib. 1.* Hollerij. Fallopius, *in obseruat. & tract. de fossilib. cap. 7.* Gemma Cosmoc. *lib. 5. cap. 6.* Forestus, *lib. 14. obs. 36. in schol.* vt & alij plurimi. Imò obseruatū in Georgio Boëmiae rege totam vesiculam felleam lapide hæmatitæ simili repletam fuisse, vt refert Iacobus Camenicensus, *in epist. ad Matthiol.* Atque calculi inter morbos in numero referuntur, de quo, quid sit sentiendum, in *instit.* dictum. Idem, vt & bilis crassa & alia materia, obstructionem & morbos in via in vesicula fellis pariunt, vnde Icterus ortum habet. Cognoscuntur autem non faciliè calculi in vesicula fellis, & nihilominus varia & sæpe grauia inducunt symptomata: ita vt etiam peritissimi Medici sæpe dubitent, vnde ea proueniant. Adsunt sæpe dolores dextri hypochondrij, nausea, vomitus, alui adstrictio, icterus. Qua ratione cum obstructio vesiculæ fellis curari debeat, etsi huius loci esset dicere: tamen quia imprimis ab ea icterus oritur, postea de icteri curatione ea de re agemus. Obseruatum tandem quandoque vesiculam fellis ruptam fuisse, id quod in nobili quodam, qui diuturno bilis vomitu vexatus esset, accidisse, & rupturam fellis vesiculæ vomitus causam fuisse, in sectione post obitum deprehensum fuisse, scribit Georgius Bertinus, *Medic. lib. 12. cap. 1.*

LIBRI TERTII

PART. VI.

SECTIO SECVNDA.

De Symptomatibus, quæ Epati accidunt.

CAPVT I.

*De Sanguificatione læsa in genere & Epatis
Imbecillitate.*

*Sanguifi-
catio læ-
sa.*

VM hæcenus morbos, qui epar infestare so-
lent explicauerimus, symptomata, quæ eidem
accidunt, iam explicanda sunt, & primum
symptomatum actiones læsas quod attinet,
cum propria epatis actio sit *digestio*, seu san-
guificatio, de sanguificatione læsa primò loco dicendum,
& primò quidem in genere. Cum vero sanguificatio læsa
proueniat ab imbecillitate epatis, & sanguificationem
læsam sequatur cachexia & Hydrops, ita vt hi affectus si-
ne sanguificatione læsa commodè explicari non possint,
eos hoc loco coniungemus. Etsi enim Hydrops propriè
sit tumor abdominis ab humore seroso in abdomine col-
lecto, & abdomen in tumorem attollente, isque non so-
lum epatis, sed & aliarum partium vitio generari possit,
vt suo loco dicetur: ramen quia is hydrops, qui à sangui-
ficatione prouenit, & præcipuè hydrops appellatur, sine
sanguificationis læsæ causis explicari non potest, com-
modissimè hoc loco explicatur. Si quæ tamen sunt aliæ
etiam causæ, à quibus abdomen intumescere potest, de
iis suo loco dicetur. Appellat autem Galenus, 8. de comp.
med. sec. loc. cap. 6. epatis imbecillitatem *ὑπαρμένη πύλιν*, ex
recen

recentiorum tùm Medicorum sententia, cum veteribus *ἰππιατρῶν* dicerentur, qui epatis inflammatione laborant, sicut qui pleuræ & pulmonis inflammatione, Pleuristici & Peripneumonici. In 5. de loc. affect. cap. 7. *ἀπὸ τῆς* Epatis vocat, quæ per se & sine phlegmone existit, & *ἀμύγαλινος* affectus vel vitium est. Et quanquam actiones hepatis læsæ ab aliis quoque intemperiebus prouenire possint: tamen imprimis à frigida *ἀπὸ τῆς* dicta ortum habet; cuius ratione vel attractrix epatis labefactatur, vel alteratrix, quæ *ἀμύγαλινος* appellatur. Quod tamen dictum est, imbecillitatem & *ἀπὸ τῆς* epatis ab intemperie eius frigida prouenire, rectè explicandum est. Per intemperiem enim epatis frigidam hic non quæcunque frigida dispositio, sed calidi natiui defectus intelligendus est, siue à calore aut euacuatione id dissipante, siue ab extinguente frigiditate proueniat. Hic enim calidi natiui defectus proxima imbecillitatis epatis causa est, & proinde imbecillitas epatis ab intemperie eiusdem differt. Imbecillitas enim, ut dictum, propriè prouenit à defectu calidi innati, ob quem sanguificationis munus vel aboletur vel imminuitur. Intemperies verò excessum qualitatum significat, quibus præter naturam auctis & excedentibus non quidem sanguificatio tollitur aut imminuitur, sed sanguis non bonus, verum ei qualitati, quæ excedit, respondens, generatur, calidus nimirum, frigidus, humidus aut siccus. Sanguificationis autem læsæ in genere plures causæ esse possunt. Læditur enim sanguificatio vel primariò vel secundariò. Primariò læditur vel læsa facultate vel ob errorem externum. Facultas læditur ob morbos intemperiei, & quidem ab omnibus intemperiebus sanguificatio lædi potest, neque solum à frigore, sed etiam à calore. Nam si adsit calida & sicca intemperies, aduritur quasi chylus & generatur sanguis calidus, siccus, biliosus. De intemperiebus verò epatis supra dictum. Erroris verò externi vel obiecti vitio læditur sanguificatio, primò, cum chylus in ventriculo non rectè elaboratur. Nam error, qui in prima coctione, quæ fit in ventriculo, committitur, non corrigitur in secunda, quæ in epate peragitur. Deinde licet bonus

Causæ.

chylus in ventriculo generetur ; si tamen vitiosi aliquid ei permiscetur, chylus hoc modo inquinatus bonam sanguini materiam præbere non potest , id quod sæpe accidit, dum in viis, per quas chylus transire debet vitiosi humores stabulantur. Secundariò verò læditur sanguificatio, si attractio, retentio vel expulsio læditur ; Attractio læditur ob morbos epatis, & venarum mesaraicarum obstructions. Retentio læditur imprimis ab intemperie Epatis humida ; Item ob vasorum erosionem. Expultrix læditur præsertim ob epatis frigiditatem & gibbæ epatis partis obstructionem. Causas autem harum intemperierum supra proposuimus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Malè affecti & imbecillis epatis indicia generatim sumuntur ex vrinarum, excrementorum alui, & coloris in toto consideratione, ita tamen vt ventriculus interea rectè habeat, nec error aliquis in eo commissus sit. Ita efficacissimum laborantis epatis signum Galenus, *5. de loc. affect. cap. 7.* alui excrementa, aut carnis recens mactata loturæ, aut feci sanguinis similia ; Quorum prius ob epatis frigiditatem, sanguinem crudum nec perfectè elaboratum relinqui, posterius eundem ob excessum caloris superassari indicat. Vtrumque enim facultatis *αιμαρρυστικης* in epate vitium est, & quando deiectiones illæ sunt frequentes, etiam retentricis. Sicut autem subcruentæ illæ deiectiones alui à frigida epatis intemperie, præsertim inchoante, & non planè confirmata ortum sumunt ; ita à calida eiusmodi inchoante existere aliquando possunt. Nam calidius epar crudum à ventriculo chylum attrahit, venæque avidè optimam sanguinis partem rapiunt, inde crudius in epate relictum per aluum expellitur. Sed præter intemperiem in actiuis qualitatibus epar humiditate & laxitate venarum laborare oportet, præsertim caua parte, qua intestina & mesenterium spectat, ob quam laxitatem cruda & subcruenta illa non tetinentur. Quando verò frigiditas aut caliditas epatis intenditur deiectiones illæ cessant, materia illa vel non tanta copia amplius attracta, vel eadem magna ex parte consumpta ;
materia

materiâ etiam per vniuerſum corpus diſtributâ , cachexia vel cutaneus ex aduſtis humoribus morbus prouenit. At tamen & hoc monendum , non omnes epatis affectiones malas à crudis & ſubcruentis illis deiectionibus initium capere, & proinde alia quoque ſigna addi poſſe. Vrina ergo etiam conſideranda, eaquæ quod euidentis teſtimonium perhibeat de iis, quæ in epate & venoſo genere ſiunt aut continentur, extra omnem controuerſiam poſitum eſt apud Medicos. Coloris denique in toto corpore mutatio inſignis & diutius permanens malè affecti epatis indicium eſt. Quia enim in epate maſſa ſanguinea inuenitur, quæ toti corpori alimentum præbet, illa à bonitate naturæ ſuæ deficiente coloris etiam integritatem perdi neceſſe eſt, quod ventriculo laborante non facile accidit. Et is color eſt quaſi citrinus vel viridis, ſicut piſtacia. Signumque hoc ſæpe tam certum eſt, vt aliis opus non ſit. Cauſſæ quoque, quæ præceſſerunt, conſiderari poſſunt, quæ calidum natium diſſipare vel extinguiere valent, calidorum ſcilicet, vt vini meracioris, vel ſpiritus vini uſus nimius, febris ardens, magnæ ſanguinis euacuationes, uſus & potus medicamentorum refrigerantium, & ſimiles. Signa autem intemperierum & cauſſarum ſupra ſunt propoſita.

Prognſtica.

1. Etiam epate malè affecto hominem mori contin- *Prognſtica.*
git, ſed ferè longiori temporis ſpatio, atrophîâ ſcilicet. *ſtica.*
Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 1.*
2. Si imbecillitas epatis ex frigore maior ſit, hydrops ſequitur, niſi maturè occurratur. Sæpe corrupto in epate ſanguine febris excitari ſolet, etiam frigida epatis intemperie. Interdum ſanguis ille vltro è naribus profluit, aut ex vtero, aut ex hæmorrhoidibus, natura illum eò ablegante.
3. Quando in epatis imbecillitate alui excrementa in ſuccum quidem commutata liquida tamen euacuantur, *à radiis* ad epar imperfecta, vel non omnino contingente, ſi venter malè affectus non eſt, attractricem facultatem epati debilem eſſe opinandum eſt. Si verò loturæ carnis recens maſtata ſimilia excernuntur, alteratrix & ſanguificatrix imbecilla erit.
4. Quibus epaticis ſputum cruentum ſiue ſub putridum

tridum siue biliosum meracum, statim lethale! Hippocrates, *lib. 6. Coac.* Quod accidit vel ob venarum imbecillitatem, vel quia sanguis acrior redditur, & prauam qualitatem acquirit, ob quam calidi innati substantiam augment, & postea facile venarum orificia aperit, aut etiam erumpit & erodit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Qua ratione intemperies epatis & hinc pendens læsa sanguificatio curari possit, supra satis dictum. In imbecillitate verò epatis ex calidi natiui defectu maximè epar roborandum, nec tamen immoderatè calefaciendum, etsi affectio sit frigida; sicut nec refrigerandum, etsi à calore principium mali sit, sed ea vsurpanda, quæ modicè saltem calefaciunt. Itaque alimenta medicamentis, & medicamenta alimentis ita misceri & temperari oportet, vt citius in substantiam epatis conuertantur. Itaque ea eligenda, quæ substantiæ epatis sunt similia, quibus aliquid admiscendum eorum, quæ intemperiei contractæ sunt contraria. Quapropter epata animalium hîc sunt vtilia, lupi, vituli, gallinarum, anserû, testiculi gallorû, cochleæ, passulæ, quæ aromatibus, præcipuè cinamomo, condiri possunt. Proinde in prima mensa tale aliquid semper dari oportet, postea ea, quæ æger auidius appetit; modò non sint prauæ substantiæ. Videatur Galenus, 8. *de comp. med. sec. loc. cap. 8.* Etsi verò in omni imbecillitate epatis calidi natiui sit defectus: videndum tamen, à qua causâ ille ortum habeat. Ergo si à calida, vtilia sunt cichoracea omnia, rosæ, item santala; & licet ventriculus sit frigidus, tutus tamen vsus est cichorij ob amaritudinem. In frigida profunt, agrimonia, absinthium, quod biliosos humores in epate abstergit, simulque id moderatè roborat. Nam adstringentia moderata esse debent; cum epar obstructionibus facile sit obnoxium. Vtile est & rhabarbarum, quod etiam biliosos humores abstergit & moderatè epar roborat. E. g. ℞. *Nardi celtic.* ℥. vj. *absinth.* ℥. ij. *cinamom.* ℥. β. F. Puluis. Et si libet, addito *melle.* F. Electuarium. Vtile est & Electuar. diarrhod. Abbatis, duplicato rhabarbaro. Efficax est & hoc Electuarium. ℞. *Passul.* *Corni b.*

•••••

De Cachexia.

VM epatis imbecillitas & intemperies frigida si au-
geatur, in cachexiam & hydropem degenerare so-
leat, hoc loco de iis agere placet. Et primò quidem ca-
chexiam, siue malum corporis habitum quod attinet, quæ
via quasi est ad hydropem seu eius initium, vt Paulus
Ægineta, *lib.3. cap. 47.* scribit; Est ea musculosæ carnis &
cutis in nutritione vitium, quando partes hæ à naturali
temperamento deficiunt, tertiam coctionem malè persi-
ciunt, alimentumque omne aquosum & corruptum est,
vnde corporis naturalis color mutatur, qui ex albo pal-
lescit, seu virescit, & liuidus ac plumbeus euadit, ipsum-
que corpus molle, laxum & subtumidum redditur, & præ-
cipuè palpebræ oculorum & facies inflatur, ac pedes in-
tumescunt. Aëtio, *tetrab. 3. serm.2. & 9.* fit, cum corporis
habitus in aquositate diffunditur; & vniuersi corporis
moles laxior fit & mollior. Celsus, *lib.3. cap.23.* inter tabis
species recenset, quod in hoc affectu vitiosus & improbus
sanguis

Cache-
xia.

sanguis ab epate refrigerato gignitur, qui sanguis corpus vtiliter nutrire nequit. Pars affecta est totus corporis habitus, quo nomine partes imprimis intelliguntur, quæ primò oculis incurrunt, ut cutis & muscoli, etsi & internæ non planè excludantur. Affectus ipse est, cum intemperies corporis frigida & humida, tum symptoma in qualitate mutata ob coloris vitium, & molem corporis mollem ac nonnihil tumentum, à quibus equidem actiones corporis aliæ fere non læduntur in initio in morbi tamè progressu actiones plurimæ offenduntur, acciditque nausea, cibi fastidium, & anhelitus fit difficilis.

Causæ.

Causa.

Causa huius mali est corruptus & vitiosus sanguis, pituitosus, plerumque crudus & serosus, cui nonnunquam aliquid bilis aut humoris melancholici permistum est, unde diuersi colores præter naturam, liquidi, aut cum virore albicantes, aut simpliciter albi vel pallidi, foetidi, oriuntur. Sanguis enim ille quanquam apponi & quantatenus partibus agglutinari potest: tamen ob nimiam cruditatem iis perfectè non assimilatur, & præterea nutritio partium non fit pura & legitima, sed malum si diutius protrahatur, in hydropem anasarcam terminatur. Procreatur ille sanguis maximâ ex parte vitio epatis aut lienis, nonnunquam & ventriculi, aut etiam cerebri, ut nonnullis videtur. Dum enim epar aut imbecillitate laborat ex intemperie frigida & humida, aut obstructione continua, aut scirrho, aut impuritate ex humoris corrupti affusione, quo epatis substantia faciliè labefactatur, vitiosum & impurum sanguinem gigni necesse est, qui pro dispensata vtili corporis substantia inutiliter reponitur. Idem & frigidam & humidam, quâ præditus est, intemperiem toti corpori imprimit, unde eius nutritionem vitari necesse est. Ad huius vitiosi sanguinis in epate generationem facit ventriculus, si imbecillis sit, aut prauis alimentis & humoribus refertus. Dum enim viciata his de causis prima coctio non corrigitur in secunda etiam praua in toto corpore fit nutritio. Cerebri etiam vitio idem accidere statuitur, quando materia frigida pituitosa extra cranium

cranium inter cutem & musculos descendens in subcutaneis partibus collecta tumorem mollem producit, vel è venis capitis & cerebri in totius ambitum defluit. Verùm etsi tales catarrhi à cerebro defluentes variorum dolorum in ambitu corporis causa esse, & particulares in partibus externis tumores excitare possunt: tamen quod totum corporis habitum occupare possint, non est credibile. Ergo potius ex visceribus nutritioni dicatis malum ortum trahit. Obseruatione tamen dignum est, cachexiam etiam originem habuisse ex renum ulcere in calculosis, quando purulenta materia propter vterum obstructionem in renes regurgitans & sanguinem inficiens totum habitum corporis inquinavit. Hinc ad cachexiam inducendam faciunt omnia, quæcunque epar imprimis, & habitum corporis refrigere & humectare possunt, & in causa sunt, ut pro sanguine probo frigidus, impurus, & multis excrementis, præcipuè sero, abundans generetur, siue eæ causæ sint internæ, siue externæ. Pertinent huc morbi diuturni, & imprimis qui epar & lienem lædunt ut febres diuturnæ, epatis & lienis obstructions pertinaces, tumores duri, scirrhi, suppressæ euacuationes mensium & hæmorrhoides, nares; vel alterius materiæ, ut in diarrhoea, dysenteria, ac colica affectione; longa euacuatio, unde caloris natui magna fit in corpore dissipatio: carceres & loca subterranea, si quis diu in eis vivere cogatur. Corripitur maximè hoc malo senes, ob imbecillitatem caloris natui, & mulieres ob retentionem mensium, sicut & pueri, ob facultatis vitalis imbecillitatem & ingluuiem ac voracitatem, qua de causa faciliè in obstructions epatis & lienis incidunt. Qui verò in vigore sunt ætatis, minimè in cachexiam incidunt, nisi magna sit causæ vehementia, vel lue venerea afficiantur, quæ & ipsa inter causas cachexiæ numerari potest.

Lue venerea cachexia inducit.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hoc malum ex colere naturali corporis, ut antea diximus, mutato in album, pallefcentem, lividum, & plumbeum, & corporis habitu subtumido & molli, qui tumor & inflatio quasi præcipuè circa oculos in facie

Signa.

facie

facie & genis ac pedibus & manibus conspicitur. Humores enim aquosi & serosi illi gravitate sua ad pedes descendunt, pedesque ac manus à caloris fonte remotiores sunt; facies verò & genæ, ac imprimis palpebræ & circa oculos partes laxiores sunt, & humores serosos facilius recipiunt. Scrotum etiam interdum atque inguina intumescere incipiunt, & cum hydrops in principio est. Ager ad omnes cum corporis tum animi motus lentus ac tardus est, minus quoque expeditè respirat. Et in principio quidem coctiones cibi impediuntur, manente tamen appetitu, postea verò *ἀνοψία* accedit, teste Aëtio, corpusque ita imbecillum redditur, ut crura inter eundem vacillent. Quod ad signa caussarum, si vitio epatis, lienis aut ventriculi hoc malum accidat, præcesserunt causæ, à quibus partes illæ labefactatæ fuerunt; sin minus, à prauitate alimentorum habent, ob victus rationem prauam, quæ & ipsum ventriculum, epar & viscera corrumpere solet.

Prognostica.

Prognostica.

1. Cachexia malum non contemnendum est, cum si diutius duret, teste Aëtio, *tetrab. 3. serm. 2. cap. 29.* imo ipsa experientia teste, in hydropem, qui Anasarca dicitur, degeneret; ideoque cura maturanda. 2. Curationem tamen admittit, nisi sit à pulmonis hydrope, aut morbo aliquò acuto, aut à præstantioris alicuius visceris apostemate, aut scirrho confirmato, aut alio morbo incurabili.

Indicationes.

Indicationes.

Materia vitiosa euacuanda est. Causa, quæ humorem illum vitiosum & serosum generat, tollenda, ideoque epar aut viscus aliud materiam generans & suppeditans ab intemperie frigida & humida vindicetur, roboreturque. Si à tumore duro visceris alicuius fiat, is curetur. Si ex suppressione alicuius euacuationis, illa prouocetur. Si ex nimia euacuatione, calidum natium conseruetur, & quod dissipatum est, instauretur. Habitus verò corporis curatur calefaciendo & exiccando, ne materia intrò conuersa, viscera & partes nobiliores lædat. Causæ externæ & imprimis habitatio in locis frigidis & humidis, aut subterraneis, tollantur & mutantur.

Curatio.

Curatio.

Ideoquæ si epar refrigeratum sit, ex caloris natiui *Curatio.*
dissipatione, phlebotomia non opus est, cum corpus ma-
gis refrigeret. Si verò ex caloris natiui suffocatione, ob *Vena se-*
suppressam aliquam sanguinis euacuationem, seu men- *ctio.*
sium, seu hæmorrhoidum, sanguis mittendus, vt docet
Auicennas, 3. *Can. sen.* 14. *tr.* 4. *c.* 10. & Paulus Ægineta, *lib.* 3.
c. 47. sed parcè & per vices ad tertium vel quartum diem.
Nonnulli quidem in brachiis potius venas aperiendas
censent; quod, vbi adhuc alicuius plethoræ notæ ad-
sunt, vt non planè improbamus: ita eidem indicationi &
scopo per venarum in cruribus sectionem satisfieri posse
putamus, cum subitâ & confertim factâ sanguinis euacua-
tione hic opus non sit, & venæ hæ apertæ eandem etiam
præstare possint, & sanguini suppresso consuetum mo-
tum iterum concilient. Medicamenta verò hîc conue-
niunt, quæ supra *de intemperie epatis frigida & humida*
proposita sunt, & deinceps *de Hydrope Anasarca* tradentur,
cum quibus affectibus cachexia cognitionem habet. Pra-
ui tamen humores, qui in corpore redundant, prius eua-
cuandi sunt, postquam, si opus est, fuerint præparati. *Purga-*
rum non vsurpanda fortia purgantia, ne imbecillæ cor- *tio.*
poris vires amplius prosternantur, & calidum natiuum
debilitetur, sed lenia adhiberi debent & per vices humo-
res expurgari. Et quia imprimis serosi humores hîc re-
dunt, euacuari illi & educi debent, tam per aluum,
quàm per vrinam ac sudorem, iis medicamentis, quæ po-
stea *de Hydrope* proponuntur. Vomitus etiam sæpè ad an- *Vomitus.*
tecedentis causæ sublationem multum potest. Corpore *Roboran-*
euacuato ad ventriculum & epar roborandum & hu- *tia & la-*
mores abstergendos vtilissimum est absinthium, quocun- *xantia.*
que modo sumptum. Vtiles sunt & hæ pilulæ, quæ simul
laxant: *℞. Spec. dialacæ vel diacurcum. 3. iij. Rhabarb.*
elect. mechoachan. an. ʒ. j. spec. diarrhòd. Abbat. galang. an. ʒ.
j. Cum s. q. syrupi de absinth. F. Pilulæ ʒ. j. xxx. de quibus
quarto quoque die 24. sumantur mane ieiuno stomacho.
Vel ʒ. Spec. dialacæ, diacurcuma an. ʒ. j. ss. Diarrh. abb.
3. j. Cum extract. absinth. F. Pilulæ. Profunt quoque tro-

chisci de absinthio, de rhabarb. de lacca, addito pulu. rhabarb. & agaric. & pauxillo spec. diarrhod. Abbat. qui cum syrupo byzantino vel de eupatorio exhibeantur; aut ex iis fiant pilulæ cum extract. vel succo absinthij; De quibus singulis diebus mane quatuor vel quinque sumantur. Vtiles etiam sunt species dialacæ & diacurcuma. Commendant nonnulli & hunc puluerem, cuius cochlear j. paulò ante cibum sumatur. ℥. Intestin. gallinar. cum interna ventriculi tunica à carne separatorum & vino albo ablutorum ʒ. iij. Comburentur in furno & vino albo & aqua absinthij extinguantur. Deinde addatur cuilibet Vnciæ cineris, galangæ, cinamom. an. ʒ. j. croci ʒ. j. caryophyll. ʒ. ss. epatis lupi præpar. & in puluerem redacti ʒ. vj. sacchar. rosar. tabulat. ʒ. j. E. Pulvis. Est & hic pulvis satis efficax, & inde cachecticus dicitur. ℥. Limaturæ chalybis q. s. Irroretur aqu. absinth. vel fraxini, in quibus eorundem sales dissoluti sint; Relinquatur tamdiu, donec rubiginem contrahat. ℥. Huius croci ʒ. iij. c.c. vsti præpar. ʒ. ss. magisterij corall. perlar. an. ʒ. j. ss. cinamom. ʒ. ss. crystall. tartari ʒ. j. sacchar. q. s. ad dulcedinem. F. Pulvis, cuius dosis ʒ. j. Laudatur & hic minus operosus pulvis. ℥. Chalyb. præpar. part. j. cassiæ lign. part. ij. sacchar. alb. part. iij. F. Pulvis, cuius Scrup. j. bis quotidie detur. Efficax est & hoc vinum chalybeatum, præcipuè in pertinaci viscerum obstructione & mensium suppressione, vnde cachexia ortum habet. ℥. Limatur. chalyb. ʒ. iij. ss. vini albi lb. iij. Infundantur ad dies 8. in vitreo vase bene clauso ad solem vel locum calidum, quotidie aliquoties agitando. Huius vini dentur ʒ. vj. vel ʒ. viij. 4. horis ante prandium, sumptoque eò æger ambulet horas duas, si vires ferant, gressu concitatore. Detur 15. vel 20. diebus. Cum exhibetur, necesse est vas nonnihil agitare, vt substantia ipsius chalybis vino permisceatur. Quoties cyathus vnus effunditur, toties tantundem vini affundatur, donec medietas chalybis absumpta videatur. Post nihil amplius addatur. Si vitium sit in partibus nutritioni inferuentibus, cauteria, præseruationis ab hydrope gratiâ, in cruribus vtiliter affiguntur, priusquam insigniter ea intumescant. Si autem à suppressa aliqua consueta euacuatione cache-

*Pulvis
cachecti-
cus.*

Cauteria.

Dieta.

•••••

C A P V T III.

Affectus, qui Græcis ὕδρωψ & ὕδρεα nominatur, & in *Hydrops.*
de Celfo, lib. 3. c. 22. morbus hydropicus, Latinis
aqua intercus, & aqua inter cutem, Germanis; *die Vvas-*
fer sucht, ab aqua nomen accepit, & in genere aquosi & fe-

rosi humoris abundantiam & collectionem significat, ob quam corpus vel pars eius præter naturam intumescit. Nomen autem hoc usurpatur vel *μετὰ πλεονέκτην*, nomine partis addito, ut hydrops capitis, qui vulgo hydrocephalus nominatur, de quo *lib. 1. part. 1. cap. 28.* actum; Hydrops pulmonis & pectoris, de quo *lib. 2.* dictum; gutturis, cuius itidem *lib. 2.* mentio facta; Vteri, de quo Hippocrates, *4. de morb. & lib. αὐτῶν γυναικείων*. Aëtius, *lib. ult. cap. 97.* Auicennas, *24. tert. tr. 4. cap. 25.* Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. c. 15.* Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obseru. 563.* brachij, de quo D. Horstius, *lib. 7. de hist. mirab.* Manus, cuius exempla in duobus iuuenibus vidi: Vel absolute & simpliciter, totius corporis, aut certè abdominis tumorem ab humore aquoso significat. Verùm de particularibus istis aquæ intra partem collectionibus suis locis diximus & dicemus; hoc loco de eo saltem hydrope agemus, cum vel totum abdomen, vel vniuersum corpus à materia serosa & aquosa intumescit. Hydrops autem hoc modo sumptus dupliciter consideratur, vel ut tumor abdominis aut totius corporis, & morbus in mala compositione & magnitudine aucta, vel ut symptoma, quod læsam sanguificationem sequitur, qua ratione etiam hoc loco præcipuè de hydrope agemus. Cum verò & alij sint abdominis tumores, quibus etiam nomen hydropis tribui solet, de iis infra suo loco dicemus. Est autem hydropis huius differentia quædam. Hippocrates, *4. de rat. vict. in acut. 1. 3.* duas hydropis species recenset, vnam, quam *ὕπασαριδον*, alteram, quam *μετ' ἐμφυσήσεως* nominat. Verum Galenus hanc distinctionem, ut in sufficientem, ibi reprobans, triplicem hydropem statuit; vnum *ἀσцитην*, in quo totus venter inferior liquore aquoso & seroso impletur, ut instar *ἀσπί* seu vtris pleni turgat; alterum *τυμπανίτην* dictum, in quo locus ille flatu crasso imprimis turgidus redditur, manuque percussus tympani sonum edit, qui Hippocrati, *ἐπὶ τοῖς ὕδρωσι*: tertium *ἀνασπάραν*, *ὕπασαριδον* aut *ἀσπιδοφυμώτην*, in quo vniuersa corporis moles per carnem & sub carne humore albo & pituitoso suffuso tumida apparet. Aretæus quidem, *lib. 2. de caus. morb.*

*Hydrops
duplici-
ter confi-
deratur.*

*Hydropis
differen-
tie.*

morb. diut. c. i. inter ἀνασάρκων & λευκοφλεγμονῶν distinguit, quod hic ex alba pituita, crassa, & frigida, in epate genita, ille ex carniū in humorem sanguineum, aquosum, & tenuem resolutione oriat̃ur. Verū ab aliis hi affectus non discernuntur, neque etiam necessaria aliqua, cur id fieri debeat, causa suppetit. Ferē autem hæ materiæ miscentur, ut rarō sit aqua sine flatu, & flatus sine aqua in abdomine; atque istā de causā forsan Hippocrates vel autor *lib. 4. de rat. viſt. in acut.* sub Tympanite Asciten complexus est. Ex eo tamen, quod abundat, appellatio sumitur, & cum parum flatuum est, Ascites appellatur; cum v. copiosus flatus cum aqua exigua, tympanites. Plerumque tamen aqua abundat. Ideoque si accuratē rem æstimare velimus, rectē scripsit L. Iacchinus, *in 9. Rhasis c. 22.* præcipuē hydropem dici Asciten, cæteras v. species per huius similitudinem. Et proinde cum si quis absolutē hydropicus appellatur, Ascite laborare intelligatur, cum Ascites præcipua sit Hydropis species, & dum scriptores absolutē Hydropem nominant, hunc ferē intelligant; de eo primo loco dicemus, & quæ in genere de Hydropē dici possunt, in illius tractatione proponemus; proſtea verō etiam differentias reliquas addemus.

De Hydropis Ascitæ natura & causſis.

Est autem Ascites tumor abdominis, cui & femorum ac pedum, nonnunquam & scroti tumor accedit, ab humore aquoso & seroso in abdominis capacitate collecto ortum habens. Subiectum huius tumoris est abdomen præcipuē, qua ratione ab aliarum partium, quibus hydropes particulares accidere possunt, tumoribus, eiusmodi tumor differt. Et quidem materiā Ascitæ colligitur in illo spatio, quod est inter peritonæum, omentum & intestina, seu, ut breuiter dicam, in abdominis cavitatē, quidem tantā copiā, ut non solum abdomen valde extendat, sed & diaphragma comprimat, imò in thoracis cavitatem transfludet, vnde difficultas spirandi, ac assidua tussicula existit, pars etiam aliqua ad crura & pedes descendit, pars scrotum occupat, vnde & hæ partes intumescunt. Proximā tumoris huius causa est humor, mā-

ximam quidem partem aquosus, & hinc suâ naturâ frigidus, qui tamen multas partes falsas continet, vnde calorem quoque participat quem etiam contrahit è viscerum vicinia, imò temporis diuturnitate putrescit, quod febris insequens & sitis, à vaporibus falsis ac putridis os ventriculi petentibus excitata, ostendit. Accidit tamen, quod hic non prætereundum, vt interdum aqua non in cavitare abdominis, sed vesicis quibusdam, partibus ventris inferioris intus adnatis, includatur. Cuius rei historiam recenset Mauritius Cordæus *comm. 5. in lib. I. de mulier.* vbi scribit, Anno 1567. 8. Martij mulierem quandam hydro-

Cadauer hydro- picam Lutetiæ mortuam esse, in cuius euiscerato cadauere
cum ve- nulla capacitas, id est, nihil cauum deprehensum fuit, in
ficis intus quo non vesica pendeat loco illi exactè æqualis & con-
oppletū. formis, qui suo ambitu ipsam contineret. Locos autem cauos dicit fuisse, non vesicam tantum, renes, vterum, sed & ventriculum, intestina, cor, pericardium, & id genus reliqua, è quibus, prout tam intus, quàm foris cuique locus obtigisset, cystes pendulæ conspiciebantur aqua citrina oppletæ, & sine omni foetore, etiam post 20. diem. Nec partes supernas exceptas fuisse ad iugulum vsque, sicut neque epar, neque lienem. Et si quis vniuersas in numerum rede-gisset, 800. numero superasse scribit. Harum porrò fabrica fuit huiusmodi, vt binæ eas membranæ conficerent, vna candicans interior, altera fuit tunica ventriculi similior, tenuior aliquantum, sed ei concolor. Non absimilem historiam recenset Schenkius, *lib. 3. obs.* excommunicatione D. I. Eichholtzij. Anno 1581. foemina quædam plebeia annorum circiter 40. pro hydro-pica habita mortua est. Eius cadauer cum aperiretur, aqua nulla in cavitare abdominis reperta est, vt nec flatus vllus, sed intestina vnâ cum reliquis visceribus angusto spatio contenta apparuerunt. Ipsum verò abdomen à cute ad peritonæum quasi alba pinguedo duntaxat contextum videbatur, nullâ musculorum carneâ substantia interposita, sed vesiculis crebris maioribus minoribusque aquâ limpidâ refertis inuicem cohærentibus. Cætera à naturali constitutione haud multum variarunt. Omentum tamen

perexiguum vix intestina contegebat. Epar albicans forinsecus magnitudine & mollitie sua competendi erat. Quæ proculdubio acciderunt, seroso humore cum sanguine ad capillares venas, quæ visceribus & partibus ventris inferioris inferuntur, delato, ibique exitum querente, quem cum ob densitatem membranarum non inueniret, vesiculæ hæ fuerunt excitatæ. Sed hæc rariora sunt; cum verò frequentissimè aqua in abdominis cauitate contineatur, de causis, loco & modo, quo generatur, & viis, quibus in abdominis cauitatem penetrat, dicendum. Locus ubi generatur, est officina sanguificationis, aut, vt clarius dicam, locus inter ventriculum & renes, per quos aliàs naturaliter serum euacuari solet. Ibi enim vitiosus sanguis generatur, & serosus humor colligitur, ubi bonus generatur, & serum nondum à sanguine separatum est. Officina autem primæ sanguificationis est epar, & proinde plerique in epate primò aquam illam hydropicorum generari statuunt. Et omnino hoc credo esse verum de hydrope Anasarca. In ea enim hydropis specie sanguis frigidior & aquosior generatur, & per omnes venæ caux ramos distributus, facit, vt tertia coctione frustrata corpus totum tumidum & aqua quasi suffusum reddatur. De hydrope verò Ascite, vt & Tympanite, aliter sentiendum puto. Etsi enim & in his hydropis speciebus epar tandem afficiatur: tamen non tam ipsum humorem serosum generat, quàm à vicinis partibus accipit, & à circumfuso humore læditur. Quin potius plurimum ad hydropem contrahendum Lienem facere puto qui suo modo etiam sanguinem generat, vt & venas mesaraicas, quæ chylum ad Lienem & epar deuehunt, & sanguinis coctioni suo modo inserviunt. Et in hydropicis post mortem epar saluum repertum fuisse, Medicorum obseruationes docent, sicut ex iisdem constat, lienem malè affectum & scirrhus laborantem hydropi originem dedisse. Docet id expresse Hippocrates lib. 1. & 4. de morb. mulier. Imò mesaraicas etiam non rectè suum officium facientes hydropi causam dare, multa docent, atque inde fit, vt post quartanas & alias febres diuturnas interdum hydrops sequatur.

*Aqua
Hydropi-
corum ubi
generatur.*

*An in
epate?*

tur. Atque inde procul dubio factum, quod Hippocrates, 2. *prophet.* hydropem diuisit in eum, qui est ab epate, & qui ab Ilibus seu inanibus locis: Incipit, inquit, plerumque hydrops, ab inani parte seu Ilibus, vel ab epate: Per ~~revera~~ intelligit illas partes, quæ extremis costis thoracis subiacent, & tamen ab epate differunt. Et proculdubio per hydropem ab epate intellexit Anasarcam; per hydropem ab Ilibus Asciten & tympaniten. Verùm ea de re infra plura, *quæst.* 1. dicentur, & patebunt etiam ex iis, quæ iam de caussis collectionis humoris serosi tradentur. Iam enim porrò quærendum, ob quam causam hisce in locis humor serosus colligatur: Nos hoc loco eam, quam maximè probabilem putamus, sententiam proponemus, plura postea, *quæstione* 2. addemus. Primò autem hoc certum est, si serum per renes euacuatur, hydrops non generatur. Nam videmus multos, qui magnam aquæ, cereuisiæ vel vini copiam ingurgitant, & sæpe vno die plus exhauriunt, quam aliquot diebus ab hydropicis bibitur, & tamen nihil mali pati, dummodò aqua per vrinam, vt fieri solet, vel etiam per aluum liquidiorum excernatur. Contrà videmus hydropicos omnes vrinas reddere paucas, & si paulò liberalius bibant, maximè offenduntur. Quod autem ad renes in hydropicis vrina non peruenit, causa non est sola angustia venarum ab epate ad renes, quæ Erasistrati opinio fuit, quam Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 7.* non immeritò reiecit. Nam si sanguis, qui crassior est, quàm serum, epar transit, & in venam cauam ac proinde in totum corpus ad eius nutritionem distribuitur, certè serum, quod tenuius est, vnà etiam penetrare posset. Neque etiam, quæ vulgata opinio est, ad sanguificationem læsam, ob quam pro bono sanguine in epate aquosus generetur, in Ascite & Tympanite recurrere licet. Neque enim semper Epar afficitur, vt dictum antea, & postea, *quæst.* 1. dicetur, sed sæpe in hydropicis saluum reperitur, etsi morbi progressu ab aqua circumfusa lædi possit. Et si epar sanguinem aquotum generaret, non tantum abdomen & partes ventris inferioris intumescerent, sed sanguis ille aquosus in vniuersum corpus distribueretur, id quod in

*Causa
collectio-
nis humo-
ris serosi
in hydro-
pe.*

Anasarca fieri concedimus. Quia ergo neque ex sanguificatione læsa, neque ex viarum, quæ ab epate ad renes sunt, angustia collectionis humoris causam petere licet, & nihilominus hydropici parum mingunt, & id, quod ad renes transire debebat, in abdomine subsistit, causa inter ventriculum, epar ac lienem quærenda videtur, & res ipsa sæpe docuit, aquâ hoc in loco subsistente, vbi auidius pota fuit, hydropem excitatum fuisse. Ita refert Carolus Piso, adolescentem, cum in tertianâ intemperantius bibisset aquam, sub eius declinationem in Asciten incidisse, sed illum vnius tabulæ Diacartami vsu, aquâ in abdomine restitante per aluum confertim reddita, breui sanitati restitutum fuisse. Memini ipse quoque puellam, cum in febris tertiana vehementer sitiret, integram mensuram cereuisiæ secundariæ vno haustu ebibisse, & inde in hydropem incidisse, quæ tamen gummi guttæ & aliorum serôfos humores euacuantium vsu, aquâ singulis diebus per aluum eductâ, sanata fuit, nullo in epate vitio remanente, quæ nunc etiam aliquot liberorum mater bene valet. Et sæpe messorum, ac ij, qui in æstu aquam & cereuisiam secundariam auidius bibunt, in hydropem incidunt, aquâ in abdomine restitante. Itaque in talibus non euacuatur aqua & serum per renes, quia ad renes non peruenit, sed in ventre & vasis mesaraicis subsistit. Si autem porro quæramus, vbi & qua de causa subsistat, ea quæ de vsu lienis, in Institut. & supra part. 4. cap. 1. dicta sunt, repetenda. Nimirum, vt Hippocrates, lib. 4. de morb. scribit; splen aquam ad se trahit ex ventriculo, & si plus traxerit, quam oportet, homo statim affligitur, & vt apertè, & clarissimè hanc rem explicat Aristoteles, lib. 3. de part. animal. cap. 7. Lien humiditates superfluas diuertit & attrahit è ventriculo, & concoquere eas potest, vt qui sanguineus est. Quod si plus excrementi sit, parumque caloris habeat lien, corpus præ alimento immodico languescit, & propter confluuium hoc humoris sæpe accidit, vt lienosis ventres præduri efficiantur. Etenim serum & aquosi humores omnes, vt locis allegatis dictum, non ad intestina & hinc per mesaraicas viâ longâ ad epar perueniunt, hinc

Hydrops à largiore haustu aqua & cereuisiæ.

Cur serû in ventre subsistat?

Serum nō omne ad epar & venas emulgentes defertur.

que ad venas emulgentes, sed minor eorum pars; maxima verò pars è ventriculo per vas breue à liene attrahitur, & hinc per arteriam splenicam in coeliacam, mox à trunco aortæ arteriæ per emulgentes arterias ad renes deriuatur. Patet id ex eo, quod qui largius bibunt, aquosum quod est in potu, mox iterum emingunt, & qui acedulas vel aquas thermales sæpe ad 9. libras ebibunt, eas mox intra tres horas per vrinam reddunt. Fieri tamen etiam potest, vt pars aliqua humoris serosi in ramo mesenterico & ad portas subsistat. Ideoque hinc epar & lienem non planè excludimus. Nam si viscera hæc præcipuè in parte caua, & quæ rami portæ ad eam pertingunt, obstruantur, vel scirrhusa reddantur, serum non admittunt, quod subsistens ibi cumulatur & in vasa restagnat. Vnde scribit Carolus Piso: qui dissectioni demortuorum hydropicorum attenderit, fatebitur vltro, tumorem aliquem visceris alterutrius ferè vnâ, certè frequentissimam Ascitæ causam esse. Addo præcipuè in hydropo lethali: Sunt enim hi hydropes periculosissimi & ferè incurabiles, cum, vt scribit Hippocrates, 2. *prophet*: eum, qui ab hydropo conualiturus est, *εὐκλαγγλον* esse oportet, quod fit, si epate & liene saluo, vitium saltem est in vasis mesaraicis. Atque ita quod per renes serum non euacuatur in Ascite, causa est, quod in venæ splenicæ præcipuè, vt & mesaraicæ, & forsan etiam in arteriæ splenicæ ramis subsistit, vt & in radicibus earum venarum circa caua viscerum, & ad gibba viscerum non penetrat, nec ad renes peruenire potest. Quænam autem causa sit, quod his in locis subsistit serum, porro inquirendum. Causa autem præcipua est, quod à visceribus, imprimis liene, qui, vt ex Aristotele dictum, humiditates superfluas à ventriculo attrahit, non omne attrahitur. Non attrahit autem lien, vel quia facultas attractrix in eo labefactata est, vel quia obruitur nimia humoris attrahendi copia, vel quia plus attrahit, quàm iterum euacuare possit. Prima nimirum & ferè frequentissima hydropis causa est obstructio vasorum ad lienem & epar è ventre inferiore tendentium à crassis & multis humoribus, vel etiam iis induratis, quod

*Cur seru
in Ascite
per renes
non euacuatur?*

*Hydropis
Causa.*

in alterutrius visceris scirrho accidit. Quo modo sæpe febribus diuturnis succedit hydrops. Deinde læsa attractrice facultate colliguntur humores serosi in hisce locis, quia vel ipsa attractrix labefactata est, calore innato debilitato, siue per contraria alterantia, id est, insignem refrigerationem à potu aut medicamento frigido, siue humido primigenio, quod caloris natiui fundamentum est, absumpto, siue spiritu à calore influente denegato; (Vnde hydropem inducunt aquæ frigida, & potus alterius refrigerantis nimius vsus. Dissipato calore & humido radicali absumpto inducunt hydropem febres ardentes & diuturnæ, potus nimius vini potentis, aut spiritus vini, & morbi alij, qui viscerum calorem debilitant & absumunt. Insignes verò sanguinis euacuationes hydropem inducunt, quod spiritus confertim exhauriunt) vel quia plus potus assumitur, quam attrahi possit, id quod euenit, cum quis, præcipuè corpore prius calefacto, potum, & imprimis aquam, auidius ingurgitat, vnde accidit, vt aqua, cum tota attrahi à liene non possit, in vasis ad eum tendentibus subsistat. Quò tandem & ipsum calorem viscerum nimium referre possumus, ob quem ea, & præcipuè lien, plus, quàm iterum euacuare & ad renes distribuere possunt, attrahunt. Caussarum harum mentionem facit Hippocrates *lib. 1. de morb. mulier.* vbi docet; si febris hominem desineat, sitisque valida corripuerit & biberit, Lienem aquam ad se trahere & intumescere. Deinde etiã sine febre id accidit, si ~~quod~~ seu incendium in ventre adfuerit, & in siti sibi homo non temperet. Et *lib. 4. de morb. in fine* scribit Hippocrates, si lien ægrotans (procul dubio intemperie calida laborans) potum ex ventriculo ad se trahit, hydropem sequi, & in venis inferioris ventris aquam coaceruari. Quæ omnia sunt longè probabiliora, quàm si statuamus, solùm sanguificatione in epate læsa tantum feri generari. Equidem in Anasarca libenter *Chylus* admitto, chylum in crudiores, & pituitosum sanguinem *in aquam* mutari; at in aquam totus mutari non potest. Neque *mutari* enim cibus solidior in aquam mutari potest; Neque *se- nō potest,* rum, quod per vrinas naturaliter excernitur, & in hydro-
pici

picias præter naturam detinetur, in epate vel Liene primum generatur, sed è ventriculo transmittitur & attrahitur, estque ille humor, qui bibitur & cibus admiscetur. Vnde etiam obseruatum, quosdam hydropicos omnimoda à potu abstinentia sanitati restitutos fuisse. Et experientia atque ipsa corporis nutritio, & sanguis, qui in venis etiam in hydropicis continetur, docet, chylum non in aquam, sed in sanguinem in ascite mutari, & in hydropicis etiam, quicquid alimentarij est in chylo, ab epate attrahi & in sanguinem mutari, serosum verò & aqueum in primis viis subsistere. Etsi enim viæ illæ, per quas serum ad lienem transit, non pateant: venæ tamen mesaraicæ patere possunt, vt chylus ad epar transferatur. Temporis tamen progressu ab aqua circumfusa epar corrumpi, & sanguificationem lædi, faciliè concedo; quod etiam accidit, si epar scirrhus detineatur. Vnde etiam tandem superiores corporis partes contabescunt. His ita positis, non difficile est, vias quoque inuenire, per quas serum in abdominis cauitatē perueniat, de quibus tamē non leuis est apud autores controuersia, vt qu. 3. dicetur. Breuiter enim statuimus, si serum copiosius in vasis, quæ inter ventriculum, lienem ac epar sunt, colligatur, id, vasis seu per *Ἀσθηδὼν*, seu per *ὠσφρηματιν*, seu per exesionem & erosionem apertis, in abdomen destillare, ibique colligi ac cumulari posse. Quæ viæ etsi in cadaueribus non pateant: tamen in viuētibz satis patulæ sunt, naturæque iis, quoties libet, in *μεταστάσει* & *ἐκκρίσει* humorum feliciter vitur, & ob eas corpus vniuersum *ἐν ᾧ ἔστιν καὶ ἔμπροσθεν* est. Quæ autem viæ illæ sint, apud autores non satis planum est. Hippocrates, 7. aph. 55. earum mentionem facit, dum scribit; Quibus epar aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, ac moriuntur. Quem aphorismum Galenus quidem ita explicat; Maximè, inquit, epar obnoxium generandis in ea tunica, quæ ipsum extrinsecus ambit, vesiculis aqua plenis, quas *ὠσφρηδες* appellant Græci: siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus vesicis refertum. Si quando igitur acciderit, vt tales *ὠσφρηδες* rumpantur, in eam peritonæi regionem aqua effundi

effunditur, quæ est secundum *ἐμυδάσιον*. Verum etsi negari non possit, tales vesiculas aquâ plenas in epate ac liene non rarò inueniri, sero, quo abundant, membranam epar ambientem distendente: tamen nec in omnibus hydropicis tales vesicæ apparent, & in quibus sunt, rarò rumpuntur, neque tanta aquæ copia, qualis in hydropicis colligitur, per eas exstillare potest. Neque etiam verbis Hippocratis consentanea est Galeni explicatio; cum Hippocrates non ex epate in abdominis cauitatem, sed in omentum aquam erumpere scribit. Res verò per se plana est, & ipse Hippocrates, i. *de morb. mul. loco sæpe allegato*, lucem huic rei affert, dum scribit: Lienem, si ab aqua intumescit, distribuere eam per venas corpori, & maxime in omentum, & loca circa ventrem & crura. Etenim si Epar aqua repletum fuerit, illa in omnes venæ portæ ramos, quorum inter se continuata est communicatio & confluxus mutuus, redundat; atque ita facilè in epiploï seu omenti venas per eum ramum, qui gastro epiploicus à recentioribus appellatur, fluere potest, vel etiam à Liene attrahi, & in omentum per vtrumque ramum epiploicum erumpere. Atque ita viæ per quas aquæ hydropicorum in venæ portæ ramis & visceribus vicinis collectæ in abdominis cauitate perueniunt, sunt rami Epiploici & Gastro-epiploici. Hi enim si tantopere humore aquoso & seroso replentur, ut illorum extrema præ copia dehiscant, vel quocunque modo aperiantur, ex apertis & dehiscentibus venarum omenti orificiis guttatim aqua destillat in abdominis cauitatem, atque ibi collecta ventrem in tumorem attollit, & hydropem Asciten generat. Alij adhuc alias vias addunt. Fernellius equidem, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 4.* serum in abdomen effundi statuit, parenchymatis horum viscerum continuitate soluta & fissa, exesâ, apertâ, rupta ac dehiscente eorum substantiâ. Adrianus Spigelius, *lib. 8. de corp. hum. fabrica.* viam antiquis & recentioribus adhuc ignotam addit, lobum scilicet exiguum in caua epatis parte iuxta portas vocatas situm, qui in ipsam omenti cauitatem totus recondatur, & longè tenuiore membrana, quàm reliquum epar, tegatur, ut credibile

bile sit, à leui iniuria eum facile pertundi ; imprimis cum ipsa substantia mollissima sit, & hoc lobo complures venæ cauæ propagines & ipse venæ portæ truncus situs sit , in quibus maior serosi humoris copia, quàm in aliis epatis partibus coaceruari potest. Platerus aliter quoque epato malè affecto hydropem excitatum fuisse obseruauit in puella quadam , nimirum tumore fungoso epati annato , è quo humor serosus emanare potuit. Insuper epate ac liene vlcerato adeo , vt ad eius superficiem vlcera post inflammationes suppuratas vel tumores in abscessus desinentes aperta , relictæque ibi diu, sæpe purulentas deiectiones mouentia, tandem hydropem effecisse scribit. Refert quoque hûc læsiones externas, & præsertim contusiones, & duos ab equo in dextrum latus lapsos præcedentibus aliquandiu epatis & lienis symptomatibus quibusdam, tandem hydropem correptos ac extinctos fuisse, scribit ; idemque à vulnere vlcus relictum & corruptiones ac putredines horum viscerum efficere posse existimat. Et omnino à vasorum, viscera in ventre interiore, mesenterium scilicet, renes, uterum perreptantium, soluta continuitate, iisque seu per *ἀσπιδίαν*, seu per *ἀσπίσαν*, seu per *δαίρειν* apertis, serum in abdominis cauitatem fundentibus, hydropem generari posse, supra dictum, & infra, *quest. 3.* dicetur. Verum frequentissima causa proculdubio est primo loco posita. Nam si serum in venæ portæ propaginibus per mesenterium & omentum sparsis copiosius cumuletur, nisi ad intestina defluat, & alui fluxum excitet, ex his venis in abdominis cauitatem destillat. Cum enim vasa ista, quæ in omentum & vicina loca excurrunt, raræ texturæ sint, ac peritonæo tantum vestiantur, facile hinc per eorum orificia in ventrem aqua exsudat & exstillat. Habet enim omentum se peræ instar, quæ portæ caudicem excipit, & in homine pro corporis proportionem maximum est, ac venas innumeras è vena portæ accipit, vt & arterias ex ramo coeliaco & mesenterico. Cumulatur autem ibi, vt supra dictum, si transitus illi è venis splenicis & mesaraicis ad Lienem impediatur. Quod sit præcipue ob

attractionem viscerum læsam, frustratam vel impeditam, ob quam serum, quod partim chylo permixtum, partim ab eo separatim continuo à potu has vias pertransit, ad se, vt par est & naturaliter fieri debet ac solet, non allicit, vnde ad renes peruenire non potest. Quod præterea etiam accidit ab obstructione, quæ vel est in ipsis vasis, vel etiam in viscerum substantia, quod in scirrhus epatis & lienis præcipuè euenit. Vt ergo ista, quæ hæcenus prolixius de causis hydropis Ascitæ diximus, in pauca contrahamus & causas etiam mediatas & remotas addamus, vbi serum copiosum in ramis venæ portæ subsistit, in omentum transit, per venas per id dispersas, quarum orificiis apertis in cavitatem abdominis destillat. Colligitur autem ibi, quia vel à liene non attrahitur, vel quia via non patet. Hinc causæ mediatae, & remotæ hydropis sunt, quæcunque vel attractionem feri in visceribus lædunt, aut calidum innatum extinguendo, aut suffocando, aut dissipando, vel obstructionem in vasis & viis illis, per quas transire serum debet, pariunt, vel faciunt, vt viscera serum intempestiuè & nimium ad se trahant. Calidum innatum extinguunt lienis & epatis refrigeratio à causis externis & internis, vt nimius aquæ vel vini aut cereuisiæ glaciæ refrigerata, præcipuè post æstum & corporis motum, è quo corpus incalescit, potus, alimenta frigida nimiam copiam sumpta, qualia sunt lactuca, cucumeres, melones, persica & similia, & quæ à Pythagora damnata est Attriplex, quod hunc affectum facere putetur, vt Plinius, *lib. 20. nat. histor. cap. 30.* scribit. Partes etiam vicinæ refrigeratae & malè dispositæ affectionem suam epati ac lieni communicare possunt. Suffocant & corrumpunt calorem natium consuetae per hæmorrhoides & menses euacuationes suppressæ, de quò Hippoc. 6. aph. 12. *diuturnas curanti hæmorrhoides, nisi una quæpiam seruetur aperta, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.* Sanguis enim ille feculentus & impurus circa epar & lienem subsistens aut tumorem in iis excitat, aut copiam prauitate calorem natium eius extinguit & corrumpit. Calorem dissipant & absumunt

euacuationes sanguinis nimix per hæmorrhoides, menses & hæmorrhagiam narium ; quanquam Galenus in mulieribus ob menses nihil tale euenire scribat, quia ipsis consuetæ sunt, *de curand. rat. per ven. sect. cap. 19.* febres ardentes, diuturnæ, imprimis quartana, lentæ, longæ, hectica, καὶ δὲ item & æstus in venis mesaraicis, vt & dysenteria & diarrhœa, item podagra, & dolor coxendicum longus ; vini generosioris & aromatici, vel Spiritus vini vsus, medicamenta item calida & fortia, imprimis purgantia. Obstructionem pariunt, quæcunque crassos, & viscidos humores suppeditant ; quò pertinent quartana longæ, quæ non solum calorem innatum debilitando, sed & periculosas viscerum obstructions relinquendo, imò scirrhus viscerum, hydropem inducunt. Quò referri potest & nimius aquæ confertim haustæ potus, vt totus à liene attrahi non possit, sed necessario in primis viis subsistat, & cùm sibi, tùm quotidie affluenti humori seroso aditum ad viscera intercludat. Tandem ad hydropem excitandam facit καὶ δὲ illud & æstus in venis illis circa lienem, ob quem ille auidius plus attrahit, quam vt iterum euacuare possit, qui simul sitim excitat, in qua si à bibendo æger sibi non temperet, facilè plus bibit quam euacuari potest. Paracelsicorum de hydropis generatione opinionem quod attinet, saltem illi resolutum causam hydropis statuunt ; Verùm negandum quidem non est, humorem illum, qui in hydrope abundat, esse falsum. Verùm hoc falsum est, quod in corpore antea coagulatum illud sal fuerit & postea resolutum. Etenim humor aquosus hic, vt dictum cum cibo & potu ab homine hauritur, & in primis viis cumulatur, ob causas modò dictas, & semper liquidam naturam habuit, nunquam verò in corpore concretus fuit, vt sal resolutus meritò appellari possit. Circa causas tandem & hoc notandum, quod abdomen in Ascite rarò à sola aqua distenditur, sed plerumque flatus aliquid illi admiscetur. Qua ratione autem flatus generentur, dicetur postea de hydrope tympanite.

Paracelsicorum de generatione hydropis opinio.

Abdomen rarò à sola aqua distenditur.

Differentia.

Differentia.

Ex his, quæ hæctenus de causis hydropis Ascitæ dicta sunt,

sunt, apparet, non vnam eius esse differentiam. Etenim non semper lienis, nec epatis, nec vasorum, quæ chylum ad epar & lienem vehunt, vitio hydropem produci diximus, sed sæpe his omnibus partibus saluis, in aliis partibus, vt in renibus, vtereribus, testibus muliebribus, in abdomine vase alicubi aperto, è quo serosus humor in abdominis cavitatem destillare potest, hydrops generatur, vt antea dictum. Causæ continentis etiam quædam est varietas. Plerumque enim aqua illa est pallida & citrina; & urinam refert, vnde etiam *das gelbe Urwasser* nominant. Carolus Piso tamen & Marcellus Donatus, *de histor. medic. mirab. lib. 4. c. 21.* luteam & viridem obseruauit, & Christophorus Guarinonius, *consult. 194.* flauam in-nigrum vergentem; Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obs. 57.* loturæ carniū recens inactatarum similem; Scholiographus, *ad cap. 39. lib. 1. de intern. morbis Hollerij* planè cruentam, & loturæ carniū saturatæ sanguine similem. Præterea aqua hæc nunc maiore, nunc minore quantitate abundat, vnde abdomen nunc plus, nunc minus intumescit. Est etiam hydrops à colliquatione seu subitaneus ille hydropis status, cuius Galenus, 3. *de sympt. caus.* cap. 2. & Petrus Salius Diuersus, *de affect. part. cap. 9.* mentionem faciunt. Quæ duæ differentiæ postremæ etsi primariæ non sint, & propterea plurimi nomine hydropis non dignentur; tamen ob particulares, quas habent, causas, & curandi rationem à primaria illa specie, de qua hîc agimus, discernendæ sunt. Sunt & accidentales differentiæ, vt quod nunc venter tantum, nunc cum ventre scrotum intumescit; nunc aqua saltem venter repletur, nunc simul flatus adest, vnde hydrops Ascites alius est exquisitus, alius minus exquisitus; item alius est cum febre, alius sine febre; alius recens, alius inueteratus; alias per se incipit, alius alteri morbo succedit.

Signa Diagnostica Hydropis in genere.

Communis est omni hydropi pedum tumor, teste Hippocrate & Galeno, 2. *prognost. 2. & 3.* quia aquosus humor pondere suo deorsum vergit; & pedes loco decliui siti sunt, ac longissimè à corde distant, & suapte natura sunt

Signa hydropis in genere.

frigidi, ossibusque multis, nervis ac cartilaginibus, pauca verò carne constant. Maximè autem vesperi pedes tumēt, & à corporis exercitatione. Adest & spirandi difficultas, & vitiosus faciei color. De tumore tamen pedum notandum, in convalescentibus sæpe cùm ex acutis, tum ex diuturnis morbis pedes intumescere sine ullo insigni periculo, modò maturè succurratur. Accidit enim hoc fere à ciborum copia, aut aliqua causa externa. Nam calor natiuus cùm in ventriculo tum in epate languens, & antecedente morbo labefactatus tantum conficere non potest, quantum æger appetit ac assumit, aut etiam quantum corpori alendo opus est. Ideoque in concoctione illa imperfecta vapores crassi excitantur, & crudi ac ferosi quid gignitur, quod ad pedes descendit, principio quidem sine insigni periculo, modò victus ratio rectè præscribatur, & calor debilis roboretur: aliàs si nimio cibo viscera continuò onerentur, ac multa cruda ac ferosa excrementa cumulentur, hydrops inde generatur.

Prognostica Hydropis in genere.

Prognostica hydropis in genere.

I. Hydrops quidem non semper difficilis curatu est, temporis verò progressu augetur vi causarum & symptomatum in singulis huius mali differentiis. Quæ verò species periculosior sit, de eo autores alij aliter sentiunt. Nos breviter censemus, anasarcam minus esse periculosum; cum in eo, ut postea dicetur, virtus minus à naturali statu, quam in aliis hydropis speciebus, recedat, humorque eius continens causa propius ad sanguinis naturam accedat, quàm aquosus humor in Ascite & flatu in Tympanite. Præterea Anasarca fit plerumque à crapula, & cibo nimis crasso, ut pueris quandoque accidit, atque exercitio corporis intermisso, quæ causæ minus rebelles sunt. Atque hæc rationes experientia confirmat, recteque scribit Leonhard. Iacchinus, in 9. *Rhasis*: Ego à iuventute perpetuò euentus ægrorum omnes observavi, vidique cæteris paribus, ætate & robore, hydropes, qui Anasarcæ dicuntur, facilius curari. Neque id multum refert, quod plures in Anasarca partes afficiuntur, modò causa sit talis, ut facile tolli possit. Falsum ergo est, quod

scribit.

scribit Ludouicus Mercatus, Anasarcam & Ascitem ab æquali epatis vicio prouenire, cum, vt antea dictum, & postea *quæst.* i. dicetur, ab alia causa ascites, quàm anasarca proueniat. De Tympanite & Ascite res intricatior est. Verùm si rem ipsam & causas vtriusque hydropis consideremus, tympanitem ascite periculosiorem esse meritò statuimus. Grauiorem enim causam habet tympanites, quàm ascites, vt *postea* dicetur. Aliàs pro varia circumstantiarum ratione fieri potest, vt ascites tympanite sit grauior. E. g. Si scirrhus coniunctus sit cum hydropē, quicunque etiam sit, curatu non solùm est difficilis, sed impossibilis. Ideoque ne fallamur, comparatio semper inter similia faciendā, & omnes circumstantiæ perpendendæ.

2. Omnis inueteratus hydrops, & qui habitum epatis iam corrumpit, est periculosus, teste Aëtio, vt & qui à scirrhus epatis existit. Facilius curatur, qui ab obstructione & à cibi multitudine, vel à suppressis mensibus ortum habet, & à profluuiò sanguinis, nisi extrema accesserit refrigeratio. 3. Hydrops à duro lienis tumore minus periculosus est, quàm à duritie epatis, teste Auicenna. 4. Difficilior hydrops est, si ex alio morbo corpus labefactatum comprehendat. Breui enim homo moritur alio morbo diu afflicto. At vbi etiam alius fluida fuerit, citissimè moriuntur & sentientes & loquentes. Hippocrates, 4. *de morb. in fine.*

Signa Hydropis Ascitæ.

In Ascite abdomen paulatim intumescit, hinc & pedes & scrotum; interdum tamen ab inferioribus tumor incipit, æger de latere in latus conuersus murmur & fluctuationem quasi aquæ sentit, tumorque latus, in quod decumbit, sequitur. Magnitudo abdominis maior est; Superiora verò gracila redduntur & contabescunt, nisi quod ad extremum manus interdum inflantur, cordis & corporis calore paulatim labefactato. Vrina pauca & ferè crassa est; quia feri parum ad vias vrinæ transit, & paucum illud diutius ibi subsistit. Pulsus, secundum Gaenum, 4. *de causis pulsuum cap. 24.* est paruus, crebrior, subdurus, cum quadam tensione. Malo crescente dispnoea plerum-

que accedit insignis, & tanta, vt ægroti erecti sedere cogantur, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè cum æger decumbit: Sitis plerumque ægrum malè cruciat, & quò plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ quod accidit à serosi & falsi humoris in abdomine copia, à quo febris sæpe excitatur continua & lenta. Serosus enim ille humor diutius in abdomine contentus falsedine & acrimonia sua, quam partim ex natura sua habet, partim ex aliorum humorum admistione & corruptione, ob diuturnam in abdomine moram acquirit, viscera, epas, lienem, renes, intestina, omentum, mesenterium, quæ omnia in aqua illa foetida & cadauerosum quasi odorem spirante natant, corrumpit sensim, & putrefacit, vnde in actionibus naturalibus varia symptomata & lentæ febres originem habent. Causarum verò signa quod attinet, omninò diligenter considerandum, vnde malum originem habeat, non solum prognostici ergò, sed & curationis gratiâ, quæ omninò partem affectam respicere debet. Frustra enim soli epati adhibentur medicamenta, cum ab alia parte affecta principium ducit hydrops. Hippocrates, 2. prognost. aph. 2. & 3. & in Cracis lib. 6. f. 2. aph. 27. & 28. sec. distinct. Hollerij, quæ ratione hydrops ab epate & liene discerni possit, docet. Loquitur tamen ibi solum de hydrope, qui morbos acutos & febres ardentes sequitur. Quibus, inquit, ex ilibus ortum habet hydrops, iis pedes intumescunt, & diuturna alui profluvia comitantur, quæ neque ventrem inaniunt, nec dolores solvunt. At quibus ex epate, tussis facillè fit, pedes tument, aluius dura reddit, & ea vi, tumores circa ventrem fiunt, modo sinistra parte, iique rursus quiescunt. Tumor quidem pedum omni hydropi communis est; alui verò ficcitas, vt & tussis arida, separat hydropem ab epate, ab altero, qui est ab ilibus. Nam proprium & peculiare hydropis ex inflammatione & æstu venarum & partium in ilibus est alui profluuium pertinax, quod dolores non soluit, succrescente noua cacochymia ob causam pertinacem. Prouenit autem hoc ob imbecillitatem venarum, quæ alimentum ad se trahunt; deinde ob alimentum corruptionem & continuam biliosi excrementi euacua-

euacuationem, cum à putredine, cum æstu intestini ieiuni & mesenterij. Quibus accedere potest obstructio ab humoribus putridis vel inflammatione; ob quam distributio alimenti impeditur. A profluuiò tamen nec tumor ventris, nec dolor imminuitur; cum internus calor & intemperies hectica permaneat, quæ medicamentis purgantibus nimis exhibitis non solum imminuitur, sed eorum usu mors ægro sæpe acceleratur. Et quia diaphragma pars affecta comprimit, tussis illa arida adest. Si autem epas calida dispositione affectum hydropis causa sit, tussendi cupiditas adest, vel epate diaphragma propter tumorem comprimente vel detrahente propter grauitatem. Alligatur enim epas fibris quibusdam diaphragmati, quibus deorsum reuulsis vna diaphragma detrahitur, vnde difficultas spirandi & tussicula inanis excitatur. Aliàs etiam tussis in hydrope excitari potest, cum desperato hydropi ea superuenit, materia præ copia è ventre inferiore per occultos meatus in cavitatem abdominis penetrante. Deinde excrementa sunt pauca & sicca. Venter enim, vt in prognosticis dictum, nihil deiecit, nisi dura quædam, & coactus necessitate, & vt in *Coacis lib. 7. sect. 2. aph. 6.* ait, quibus morbo aliquo hydrops superuenit, iis alui sicca, & stercori caprino similia egerunt; cum colliquatione mucosa & urina non bona. Nam eorum, qui in hoc affectu diu morantur in aluo, pars serosa in abdomen mittitur, reliqua à caliditate epatis exurit & induratur. Talia verò excrementa non faciliè loco mouentur & excernuntur, nisi medico aliquid moliente & clystere vellicante. Verum tutissimum est, in hydrope causas, quæ præcesserunt, omnes diligenter considerare, siue sint externæ, siue sint morbi & eorum causæ. Etenim si quis aquam frigidam vel alium potum auidius exhausserit, eam in primis viis subsistere & hydropis causam esse credendum. Ita si quis quartana laborauit diuturna, in liene vitium esse, credibile. Scirrhi etiam viscerum suis signis cognoscuntur: sed maturè explorandi, antequam venter valde intumescat, & tumor impediatur, ne hypochondria tactu explorare possimus. Ita si quis alios etiam morbos perpendit,

quos æger, antequam in hydropem incidit, perpeffus est, facile etiam agnoscet primariam hydropis causam. Et vt reliquarum causarum & hinc dependentium hydropum (quos tamen alias hic explicare propositum non est) signa addamus, si à vase visceris alicuius rupto proueniat hydrops, excretio sanguinolenta, vel vomitus sanguinis præcessit; Si à rene exulcerato sit hydrops, in vrina aliquid puris interdum apparet, mictio, quam in cæteris causis, longè parcior est, & sæpe parcissima, præsertim si vterque ren exulceratus sit, cum maxima vrinæ pars in abdomen destillet, minima ad vretes perueniat. Si ab vterere rupto sit hydrops, vt in calculi à renibus exturbatione, dolor insignis ea parte perceptus fuit, & malum hoc tum subito oritur. Si ab alia parte in abdomine affecta & serum in eius cauitatem fundente sit hydrops, signa eius partis affectæ adsunt.

Prognostica Ascitæ.

Prognostica Ascitæ.

1. Iuuenes & robusti facilius sanantur, quam senes & qui sunt debiliores, quibusque facultas naturalis languet.
2. Hydrops facilius curatur in seruis, quam in liberis; quia cum desideret famem, sitim & multa alia tædia, longamque patientiam, promptius succurritur his, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possint, ad salutem perducuntur. Celsus, *lib. 3. cap. 22.*
3. Omnis hydrops à duritie lienis minus periculosus est, quam à duritie epatis, teste Auicenna, vt ante etiam dictum; quia lien minus princeps membrum est, quam epar.
4. Omnis hydrops si ex acuto morbo existit, malus est. Non enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, ac mortem. Hippocrates, *2. progn. aph. 1.* Id quod accidit, quia viscera absumpto humido radicali frigidam & hecticam intemperiem, quæ corrigi non potest, contrahunt.
5. Omnis hydrops grauis est & curatu difficilis, eoque difficilior, quò magis inueteratus.
6. Quibus epar aqua refertum erumpit in omentum, iis venter aqua impletus & moriuntur.
7. *aph. 55.* Quo modo id fiat, supra dictum, & *quest. 3.* dicitur. Cumque pars hæc imbecillior sit & ignobilior, facile corrumpi potest à serosa illa humiditate.

miditate. Itaque mors sequitur, accedente ad priorem calamitatem epatis diu & insigniter affecti noua illa, omenti scilicet corruptione. 7. Neque huic aphorismo contrarius est alius, 14. *sect.* 6. ubi scribit Hippocrates: Ab aqua inter cutem habito, si aqua, quæ in venis est, in ventrem confluerit, morbi fit solutio: quæ sententia etiam in Coacis reperitur, *aphor.* 457. in Codice Foësj, seu in 1.6. *sect.* 2. *aph.* 32. in Hollerio, dum scribit; incipiente hydrope alui profluuium sine ἀνέμῳ seu cruditate proueniens morbum soluit, & *ibidem* *aph.* 61. (Foësj) seu 77. (Hollerij.) His, qui hydropem circa venas collegerunt, erumpente aqua in ventrem soluitur. In illo enim aphorismo per ventrem intelligitur abdominis cauitas & capacitas, in qua si aqua retineatur, mors sequitur, etsi non semper, plerumque tamen, præcipuè si omentum corrumpatur. In isto verò per ventrem accipitur aluus & intestina, per quæ si aqua euacuetur, bonum. Spontanea enim, ideoque utilis est hæc euacuatio, dummodo nullum vitium in visceribus relinquatur, ut scirrhus, substantiæ corruptio, ob quam aqua de integro colligitur. Euacuatio enim quæcunque, siue eam ars, siue natura molitur, fieri debet saluis visceribus, & antequam viscera grauius læsæ sint, & vires morbi diuturnitate fracti, seu, ut idem in *prophet.* ait, εὐσπλάγχνος, esse oportet, qui ab hydrope seruari debent; alias si cum scirrhus vel epatis corruptione adsit alui fluxus, citissimè moriuntur Ascitici, secundum Auicennam, & Galenum, 2. *ad Glauc.* c. 5. Et idem Auicenn. scribit, constrictio anhelitus & solutio ventris in tribus diebus mortem significat. Vias autem, per quas hydropicorum aquæ ad aluum feruntur, quod attinet, confluit aqua ad aluum, vel quia falsa humiditas venis adhuc inclusa per aluum ita purgatur, vel aqua in medio peritonæi & intestinorum aut omento collecta exugitur à venis mesaraicis. 8. Qui lienosi Dysenteria corripuntur, iis dysenteria diutius durante hydrops aut lienteria superuenit, & moriuntur. 6. *aph.* 43. Lienosi autem vocantur, quibus lien longo tempore infarctus copia humoris melancholici & flatuum tumet sine scirrhus. His enim si dysenteria moderatè accadat, affe-

Cilio lienis tollitur, materiæ *μικροσύν* & per intestina euacuatione. Vbi verò dysenteria diutius durat & pravi humoris transitu caloris innati *συνμύκτης* in intestinis & visceribus perierit, accedentibus nouis morbis moriuntur, & quidem aut hydropes, ab epatis, lienis & vicinarum partium cum intestinis consensu; aut lienteria, ob labefactata intestina, atque ita fractis diuturnitate plurium morborum viribus mors sequitur. 9. Quantò lotij minus redditur, tantò deterior est hydrops; quia serum in ventrem confluit & ferè nihil eius ad renes penetrat. Hinc etiam Hippocrates, in *Coacis aph.* 456. *sec. distinct.* Foësj, *sen lib. 6. f. 2. aph. 22.* Holler. *Hydropico febriculoso urina paucaturbatâque lethale.* Et tum demum secundæ valetudinis spes est, inquit Celsus, *lib. 3. cap. 22.* cum plus humoris per urinam, (quam ideò, vt & potum metiri oportet) excernitur, quàm assumitur. Ideoque an venter assumptis quibuscunque medicamentis decrescat, eum quotidie lino metiri, & quâ comprehendit aluum notam imprimere præcipit, postero die videre, si plenius corpus sit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicamentum sentit; quod si contrarium eueniat, paribus cæteris, inter mala signa numeratur. 10. Hydropi si tussis superueniat, malum. *6. aph. 35. & 7. aph. 47.* Cum autem triplici de causa tussis hydropicis accidere possit, vel ex catarrho, vel ex compressione aut detractiōe diaphragmatis, vel ex aqua in thoracem penetrante, de vltima hâc causa aphorismus hic accipiendus. Vbi enim aquosa humiditas in tantum creuit, vt in thoracem penetret, & asperas arterias iam occupet, & inde tussis superueniat; periculum est, ne haud ita multò post homo suffocetur. 11. Abscessus vel maculæ in cruribus erumpentes lethales. Ita Hippocrates, *7. epid.* scribit: *Bion, cum multo tempore aqua inter cutem laborasset, multis diebus cibum auersabatur, & urinae stillicidio vexabatur. Ad genu sinistrum oborto abscessu & suppuratione facta mortuus est. Ctesiphon post magnam febrem ardentem aqua inter cutem correpius est, & antea cum hydropes & lienis tumore laborasset, valdè oppletum est scrotum, crura & abdomen. Sub finem iussis & suffocationes ad noctem contigebant,*

bant, ex pulmone magis, velut pulmonis vitio laborantibus. Tribus aut quatuor ante mortem diebus rigor, febris corripuerunt, ad femur dextrum parte interna iuxta venam mediam, quæ ab inguine fertur, collectio velut ex igne agresti oborta est, cum rubore aliquantulum liuido. Ad noctem oris ventriculi dolor, neque multo post vox defecit, suffocatio cum stertore, & mortuus est. 12. Hydrops, qui leuatus remediis integrè renascitur, desperatus est, in Coacis aph. 460. §. 36. loco aniea allegato. Cum enim ille tantum hydrops curabilis sit, qui sit sine scirrho viscerum, sine substantiæ eorundem corruptione, sine marasmo & hæcica intemperie viscerum, si tale vitium adsit, frustra vel aqua euacuatur vel flatu discutiuntur. Et si verò venter detumescat, & melius æger per aliquod tempus habere videatur, causa tamen mali durante, recrudescit malum. Et ut multa paucis complectamur, si æger *ὑποπλάγχι* sit, & bonis visceribus ac constantibus viribus, cibum libenter assumat, faciliè concoquat, nec ab eo ingestio affligetur, bene spiret; non doleat, tussis absit & sitis, (si non planè, tamen magna ex parte) lingua, ne à somno quidem, quod aliàs fieri solet; inarescat, alius medicamenti celeriter moueatur, extra hanc causam non admodum cita sit, & naturaliter excernat, vrina pro victus ratione mutationem subeat, lassitudinis expers sit: Si hæc omnia adsint, bene se habet: Si plurima, aliqua conualescentiæ spes est: si nulla, res desperata est. 13. Et ut de reliquis causis quædam addamus, si à renum & vreterum vel venarum mesaraicarum, vel vesicæ læsione, disruptione, exesione, exulceratione sit hydrops, plerumque lethalis est. 14. Hydrops à colliuatione difficulter curatur. Cum enim vires omnes exsoluantur, corpusque languescat, à tam magno morbo ægrum seruare difficile est.

Indicationes.

Ex his cum pateat, non omnes hydropicos posse sanitati restitui, sed eos saltem, qui sunt *ὑποπλάγχι*; eumque tantum hydropem posse curari, qui à causa, quam tollere in Medici potestate est, originem habet, Medici est, non omni hydropico salutem promittere. Quis enim hu-

Indicationes.

midum nativum absumptum, caloremque extinctum vel dissipatum restituet, vel partem scirrhus inueterato oblesam, vel corruptam sanitati reddet, vel pertinaces & inueteratas obstructions liberabit? Ideoque curatio maturè institutenda, & dum adhuc viscera integra sunt, ægriq; *ὑποχωρητικοί*, & quamprimum signa hydropem minantia apparent, tensio nimirum hypochondriorum sentitur, vrina potus quantitati non respondet, sed parcior, quam par est redditur, dyspnœa aliqua percipitur, & pedes intumescere & cachexia aliqua se prodere incipit. Verùm hanc in partem non tam Medicorum, quam ægrorum culpa peccatur, qui non nisi ubi malum iam incrementum sumpsit, Medici opem implorant. Cum verò nec hi deserendi sint, indicationes, ad quas in curando Medicus respectum habere debet, in promptu sint. Cum ergo hydropis Ascitæ causa continens & proxima sit serum in abdominis cavitatē collectum, danda opera, ut id omnibus, quibus fieri potest, modis euacuetur: idque quod adhuc in abdomen confluit, aliò auertatur, simulque euacuetur. Deinde ut causa, ob quam aqua colligitur, tollatur. Quæ quidem indicatio in curatione facile principem locum obtinet. Frustra enim aqua euacuatur, cum causa, ob quam statim noua colligitur, persistit: Compertumque sæpe est, aquas hydropicorum fere euacuatas fuisse, morbum tamen de integro rediisse ob causam reliquam. Atque hæc est maxima causa, quod pauci hydropici sanitati restituuntur; cum plurimi saltem de aqua tollenda sint solliciti, & medicamentis illis fortioribus viscera saltem debilitent. Quæ verò causa sit, ob quam aqua colligatur, non satis diligentèr inquirant, neque illi, ut par est, obuiam eant. Quamuis autem in curatione causæ eo ordine sint tollendæ, quo sese in generatione mutuo consequuntur, atque ita à causæ, ob quam aqua colligitur, ablatione curatio inchoanda videatur, idque omnino imminente hydropē faciendum sit: tamen si hydrops iam confirmatus sit, medicamenta pro causis tollendis necessaria frustra & sine fructu exhibentur, si aqua in abdomine adhuc remaneat, & aqua in abdomine adhuc re-

Cur pauci hydropici sanitati restituantur?

stitans

stans epar & viscera indies magis debilitet & corrumpat. Ideo vt aqua collecta primò tollatur, danda opera, nisi, vt dictum, hydrops planè recens aut potius incipiens sit. Tum enim, modò causssæ succurratur, natura vitiosos humores absumere & discutere solet. Virium quoque habenda est ratio, vt idoneo victu illæ conseruentur & roborentur. Et quidem causssam coniunctam quod attinet, eadem illam tollendi in omni Ascite est ratio. Causssæ verò ob quam ea colligitur, cum variæ sint, & seri prouentus & collectio à variis caussis proueniat, singulis etiam idonea remedia opponenda. Si ab epate valde intemperato malum hoc proueniat, quod, vbi calido natiuo destituitur, vt non bene sanguificat, ita serosum quod est in chylo etiam non attrahit, commune hoc est, vt eius calidum natiuum conseruetur & instauretur; caussis verò, quæ illud quocunque modo absumunt, obuiam eatur: quæ cum diuersæ esse possint, diuersa etiam hîc remedia requiruntur. Etenim si epar, à quacunque etiam caussa, nimis refrigeratum sit, calefaciendum. Si verò à caliditate eius humidum absumatur & calor dissipetur, calefacientia & siccantia non tuta sunt, sed moderatè refrigerantia, aut temperata potius, & omnino calidum natiuum absumptum instaurantia adhibenda. Si verò obstructio in caua epatis parte adsit, ea aperienda. Eadem ratio est, si ob lienis & vasorum ad lienem tendentium, quod frequentissimè fieri puto, vitio hydrops accidat. Nam si constitutio harum partium, earumque temperies & calor destructa sit, ob quam serum, vt debent, ad se non trahunt, naturalis constitutio & temperies hisce partibus reddenda, & si à refrigerantibus calor extinctus sit, calefacientia vsurpanda; si verò ab intemperie calida dissipetur, & incendium aut καύμα aliquod sit in primis viis, refrigerantia moderatè & humores vitiosos abstergentia adhibenda. Si verò obstructiones adsint, ea aperiendæ.

Curatio.

Qua ratione autem ista omnia perfici possint, iam dicendum. Prius tamen in genere monendum est. 1. Cum chroni

Curatio.

chroni

chronicus hic sit morbus, longiore tempore vsurpanda esse remedia, neque ab eorum vsu statim desistendum.

2. Varianda tamen esse remedia, ne natura vni assuescat. 3. Interdum etiam temporis spatium aliquod interponendum & à medicamentis cessandum, vt vires, & morbi & medicamentorum multitudine labefactatæ, præsertim circa seri euacuationem; recolligantur, vt postea fortius contra morbum pugnare possint. 4. Ad fortia medicamenta non deueniendum esse, nisi mitiora non profuerint. 5. In forma medicamentorum etiam hoc obseruandum, ne vilo modo iis quantitatem aquosi humoris augeamus. Ideoque si euacuantia, præcipue diuretica, exhibeantur forma potulenta, neque tamen inde copia vrinæ augeatur, à potulentorum vsu desistendum esse, & forma solida potius medicamenta exhibenda. Causæ ergo continentis seu humoris aquosi in abdomine collecti, & id distendentis euacuationem quod attinet, sit ea vel sensibiliter, imprimis per cathartica & abdominis apertionem, seu *παγκέντησιν*, vel insensibiliter per *ἀδελόν* *διέπνοήν*. Quanquam enim etiam per vrinas & sudores sensibiliter materia euacuetur: tamen iis modis potius aqua, quæ in ventrem confluxura est, quam quæ in abdomine continetur, euacuatur, per superiora vel. Cathartica cum vel per inferiora educant, præstat hic aquam per alium, quam vomitum euacuare; quædam tamen, quæ vtrumque præstant, non incommoda sunt, quæ postea purgantibus inferemus. Materiæ verò euacuandæ coctionem expectare vel moliri opus non est, vtpote nullam coctionem recipit, & per se satis tenuis & ad fluendum apta est; & propterea potionibus multis coctionem properantibus exhibitis ventriculus debilitatur, venter repletur & aqua augetur. Si quæ tamen crassior materia circa primas vias hæreat, illa abstergenda & incidenda ac præparata euacuanda; In quem finem exhibita medi-

Præparata.

camenta aliàs in Hydrope vtilia sunt. Præparant: Radices Graminis, petroselini, asparagi, absinthium, eupatorium, cuscuta, capill. ♀. prassium, & ex his composita. E Chymicis, acidum, cremor & crysalli tartarus, tartarum Glatum.

Purganti

Purgant; pilulæ de rhabarb. diacarthamum, diaphæni-
 cum & similia. Quæ autem humorem aquosum purgant;
 alia vehementiora. Mitiora sunt *Mechoacanna*, quæ à ð. j. ad ð. ij. exhibetur, & interdum vno atque altero grano
 diagrydij acui potest. Datur commodissimè in pulvere
 cum aliquot granis zingib. Paratur etiam ex ea extractû.
 Fortior verò est, & in hydrope efficacissima radix *Guialapa*
vel galapium dicta, quæ pro *Mechoacanna* nigra habetur,
 & extra nigricat, intus rufescit, gustu non est iniu-
 cunda, fortius tamen & potentius, quàm alba, serosos
 humores purgat. Datur à 3. j. ad 3. ij. Efficax est & *Sambucus*
 & *Ebulus*, præsertim succus eorum: fortior tamen
 est *Ebulus*. Datur succus *Ebuli* è radice vel mediano cor-
 tice contuso, & cum aqua hordei vel decocto passularum
 cum momento cinamomi vel nuc. moschat. ne ventricu-
 lo noceat, expressus, non coctus, (coctione enim vis
 purgandi minuitur, vt rectè Fernelius, lib. 5. meth. med. cap.
 12. docet) ab 3. j. ad 3. ß. Exprimitur quoque ex acinis bac-
 carum *sambuci oleum*, vt ex semine lini vel aliis, quod ð.
 j. pondere exhibitum potenter purgat. Paratur etiam è
 granis *ebuli*, probè maturis & in umbra exsiccatis, extra-
 ctum, quod in Hydrope vtile est. Flores quoque *Perficorum*
ficci & iusculo cocti, vel M. j. eorum in vino per noctura
 maceratus aquam educunt. Sic & *conserua* eorum & *syrupus*,
 quorum hic ad 3. j. homini robusto exhibetur. Per-
 tinet huc & *Gummi* illud *Gotte seu chittagemu*, dictum,
 quod nonnulli etiam gummi de Peru appellant, cum ta-
 men non ex Peru afferatur, sed Sinarum regione. Gummi
 quidem vocatur, sed minus propriè; cum potius succus
 concretus & inspissatus sit plantæ cuiusdam peregrinæ.
 Nonnulli putant esse succum, cuius mentionem facit Ca-
 rol. Clusius, lib. 4. exot. c. 8. num. xj. Alij arbitrantur esse
 succum è floribus *Ricini Indici* expressum atque exicca-
 tum, cuius aliàs etiam in hydropicorum aquis educendis
 insignis vsus est. Educit autem egregiè aquas hydropico-
 rum. Vomitus tamen quandoque etiam mouet, verum
 non semper, præcipuè si macis vel eius oleum, vel spec.
 aromat. rosat. aliquid addatur, aut si in marmore cum
 spiritu

spiritu salis vel vitrioli teratur & præparetur. Dosis est à ḡ.v. ad ḡ.xij. Exhibetur verò variis modis, vel cum syrupo cinamomi Ḑ. ij. au Ḑ. iij. vel cum conseru. rosar. viol. tunicis 3. β. addita gutta j. olei cinamom. vel cum cremore tartarus 3. j. in iusculo carnis, vel cum spec. diambri. aut aromat. rosat. ḡ. iij. cum syrupo cinanomi in pillulas formatum. Ricini etiam illis *Indici grani*, seu semine vno aut altero excorticato nonnulli hinc pro hydragogo hodie vtuntur, quæ quidam *grana Tilli* appellant. Paratur etiam inde extractum. De *Rhabarbaro* controuersia est

Grana Tilli.

An Rhabarbarus in hydrope conueniat?

apud authores, an in hydrope conueniat, de qua postea *questione 4.* dicitur. Et verum est, id non tam serosos humores euacuandi vim habere, quàm alia medicamenta hydragoga. Reliquis tamen non sine commodo admiscetur, cum insignem epar roborandi vim habeat, & imprimis vsurpandum, cum biliosa colluuius in epate hærens eius substantiam labefactat, vel etiam in primis viis cumulata est. Quod fit sæpe post icterum diuturnum, & febres longiores, atque alias causas bilem in epate & venis

Soldanella.

mesaraicis cumulantes. *Brassica marina*, *Soldanella* vocata robustioribus paulò exhiberi potest, quam aquam ducere salubriter Fernelius, citra molestiam purgare, & præterea epar roborare Paschalius, aquam ducere copiosè & facile, Massarias scribunt. Verùm adeo ventri aduersum esse medicamentum tradit Mercatus, vt minus damnum ipsi videatur, carere isto præsidio, quam frui eius malefico effectu; cum & ventrem subuertat, & dysenteriam nonnunquam excitet. Si tamen alia admisceantur, quæ viscera roborant, sine insigni violentia aquas educit. Cuius succus datur à Ḑ. j. ad Ḑ. j. β. in decocto ad 3. j. β. Quia verò, vt dictum, ventriculo noxia est, addenda necessariò corrigentia; semina odorata, anisi, fœniculi, spica, spec. aromat. rosati, & similia, vt; ℞. *Soldanella* 3. β. *semin. anisi* Ḑ. β. *spica* 3. β. Coquantur. Colaturæ ℞. 3. v. Dulcoretur

Scammonium.

faccharo; Potest & locum suum habere *Scammonium*, quod etiamsi bilem purgat, satis tamen copiosè etiam serosos humores educit. Præparatur variis modis, vt passim notum. Commodissimum est extractum seu resina *Scammonij*,

monij, in Institut. pag. 1390. proposita. Fortiora verò sunt *Fortiora.*
succus Iridis celestis, seu nostratis, qui potenter & copio- *Iridis*
 sè serofos humores euacuat. Datur succus è radice re- *succus.*
 cens expressus ad ʒ. ij. vel iij. vt Instit. lib. 5. part. 3. sect. 1.
 cap. 5. dictum, cum manna, melle, decocto passularum,
 & aliis mucilaginosi, vt & tragacantha. Nam per se ni-
 mis acris est, & fauces vrit ac vellicat. Erasius quoque
 cum vitello oui exhibet, & aperto ouo in parte acutiore
 albumen euocat, repletque locum succo iridis, & cum
 vitello oui miscet ac calefactum exhibet. Scribit idem Era-
 stus, se curasse aliquando pauperem cum incredibili ven-
 tris, pudendorum & pedum tumore, alterna succi iridis
 & absinthij exhibitione, pedum scarificatione, & sudo-
 rem prouocantibus balneis, præter suam & aliorum ex-
 pectationem. Paratur etiam ex radice Conserua effica- *Conser-*
 cissima, cum s. q. mellis. Vtilis est & aqua è floribus pur- *ua.*
 pureis Iridis data pondere ʒ. vj. vel ʒ. j. cum spec. dia-
 trion santal. ʒ. j. cinamom. ʒ. vij. vt & fecula radicis Iri-
 dis. *Esula*, cuius & radicis cortex à ʒ. v. ad ʒ. x. & lac à ʒ. *Esula.*
 ij. ad ʒ. vj. exhibetur. Sed præstat eius Extractum, de quo
 in Instit. li. 5. part. 3. sect. 3. c. 5. & Quercetanus, in *Pharmac. re-*
 sit. c. 14. *Gratiola* & ipsa aquosos humores educit, sed nõ si- *Gratio-*
 ne corporis perturbatione & vomitu. Quapropter, vt fe-
 rocia eius corrigatur, cinamõ. sem. anisi, foeniculi & simi-
 lia addenda. Datur in puluere ʒ. j. in decocto ab ʒ. ʒ. ad ʒ. j.
 sed extractũ omnia cõmodius præstat. *Elateryum seu succus* *Elateryũ.*
cucumeris asinini tam feliciter aquã, quã in abdominis ca-
 uitate affluxit, quã vix aliud medicamentum, euacuat. Ne-
 que cum tanta molestia & labore, vt plurimi existimant, si-
 cut hæc de re scribit Massarias, qui hoc medicamento su-
 pra 30. annos feliciter & frequenter vsus est. Quia tamen
 aliquid vehementiæ habet, cautè vsurpandum, & in dosi
 supra ʒ. vj. non exhibendum. Corrigendumque traga-
 cantha, bdellio, psyllio, cinamomo. Vel miscendum pilu-
 lis mitioribus, vt mastichinis, aloephranginis, de rhabarba-
 ro. *Mexerei folia* macerata aceto vel cydon. succo dantur *Mexerei*
 forma pulueris à ʒ. v. ad x. cum mastiche & spica. Infun- *folia.*
 duntur à ʒ. ʒ. ad ʒ. j. Coqu. à ʒ. j. ad ʒ. ij. in pingui iure,
 addito

Euphor-
bium &
Sagape-
num.

addito saccharo & cinamomo. Tandem huc pertinent *Euphorbium & Sagapenum*. Illius dosis est à ḡ. iij. ad x. Huius à ḡ. β. ad ḡ. j. non neglectis corrigentibus; cum aliàs vehementiora sint & visceribus inimica. Sunt & ex mineratibus & Chymicè parata medicamenta, quæ aquas Hydropicorum educunt: Vt sunt *Squama aris*, & *as vstū*, quod iam olim quidam vsurparunt, ac Baësdorpius Carolo V. Hydropico exhibuit, vt refert etiam Forestus, lib. 19. obs. 37. in Schol. Fiunt inde cum caryophyllis & cina-

Squama
aris, &
vstum.

Antimo-
nioteū.

Flores.

Pilula.

Crocus

metal. &

dulc. &

vita.

Arcanū

Corallinū

Parac.

tur. bith.

miner.

& vita.

Composi-
ta.

momo ac melle pilulæ, quæ dantur à ḡ. j. ad ḡ. j. β. Oleum *Antimon. Flores* ♂, pilulæ ex iisdem, de quibus in *Institut.* p. 1437. *Crocus metallorum*, ♀ *dulcis*, ♀ *vita præparatus & longa digestionem fixior redditus*, quo in iis, qui fuerint *ἰσχυροί* hydropem curatum fuisse scio cum aliàs, si non ritè præparatus sit, & incidat in viscera debilia, ♀ mortis esse soleat, eiusque rei exempla non ignota sunt. *Arcanum corallinum Parac. turbith. minerale Aurum Kegleri:* quæ omnia cautè vsurpanda. Et licet pleraque aluum & vomitum moueant, in hydropicis tamen minus vomitum cient, sed ferè tantum per aluum purgant; ideo procul dubio, quod in tanta aquosi humoris copia ipsæ partes solidæ à medicamentis istis non ita vellicari possint, & quod falsa aqua volatilitatem figit, sicut aliàs videmus, si quandiu talia cum sale vel spiritu Ois vel aqua salis digerantur, vim vomitoriam amittere. Composita autem sunt *spec. diacarth. diaturbith. c. rhab. & hieræ picæ*, quibus duobus iunctis (sp. diacarth. & hieræ picæ) ab hydropis rudimentis plurimos se vindicasse scribit Heurnius, lib. 2. med. prax. cap. 26. *Hydragogum eiusdem ibid.* *Hydragogum minus Fernelij*, quod mitius est, & propterea tutius exhibetur; *Maius*, quod fortius est: *Hydragogum Renodæ*, quod habet lib. 2. antidot. f. 1. cap. 12. *Pulvis ex Soldanella*, in Disp. Norimberg. *pulvis Magistralis Stockstaldij* in August. *pulvis contra Hydropem Erasii*, in Disp. Norimb. *pulvis Hydragogus*, in Pharm. Quercetani cap. 17. *pulvis Hydragogus Heurnij*, loco alleg. *pilula de Mezereo Mesue, de Flaterio, pilula ex Esula Fernelij, pilula de Mechoacan. Renod. lib. 2. antid. f. 4. cap. 18. pilula Hydragoge Quercetan. in Pharm.*

Quercet.

Quercet. cap. 14. Hydragogæ Heurnij & Dornereilij. Holle-
rius sequens medicamentum, quod ex Valesco de Taranta
& Gordonio habet, commendat. ℥. Succī cucumeris asini-
ni & rad. eiusdem laureol. ireos caelestis, absinthij & eupator.
ana ℥. iij. Subsident, & aqua quæ supernatat, abiiciatur,
crassiori verò parti relictæ inspergatur rhabarb. agaric. an.
℥. ʒ. ʒ. ꝑꝑica nardi, semin. anisi, scariolæ, portulacæ, mastich. tra-
gacanth. salis gemmæ an. ʒ. j. mellis q. s. In vase vitreo agiten-
tur in Sole, vt fiat massa instar Electuarij. Dos̃is ʒ. j. Ele-
ctuarium de Soldanella : ℥. Succī ireos nostratis ℥. xiiij.
galangæ, zedoariæ an. ʒ. j. garyophyll. nuc. moschat. an. ʒ. ʒ.
soldanellæ ʒ. iiij. mellis q. s. F. Electuarium. Aliud ℥. Gummi
ammoniaci aceto dissoluti ʒ. j. succi glycyrrhiz. ʒ. iiij. pulv. sol-
danellæ ʒ. j. caryoph. cinamom. an. ʒ. ʒ. spec. diacurcum. dia-
lacc. an. ʒ. ʒ. diarrhod. abbat. ʒ. j. trochisc. de rosīs, de eupatorio
an. ʒ. Cum syrup. de cortic. citri q. s. F. Electuarium.

Electuarium de Soldanella D. Næuij.

℥. Cinam. morsu acuti, sem. anisi, fœniculi, schœnanth. an. ʒ. ʒ. Coqu. in aqua agrimonie & custutæ ʒ. iiij. vel aqu. & vini part. equal. in vase duplici clauso. Colaturæ adde sacchar. canar. ʒ. iiij. Pulu. Soldanellæ recentis subtiliter triti, & cribrati ʒ. ʒ. F. Electuarium. Dosis ʒ. vj. Vtilia sunt & vina Medicata. Thomas Erastus, part. 4. Diss. contra Paracels. incredibilem aquæ copiam se aliquando euacuasse scribit solius vini chalybeati, & radicum asari usu in iis, quos compertum habebat ex diuturna splenis obstructione hydropem contraxisse. Idem & hoc vinum commendat; quod multorum annorum periclitatione cùm in seipso tùm in aliis præstantissimum comperit doctissimus Medicus Muraltus, ℥. Rad. quinque aperient. glycyrrh. rasæ. cortic. rad. cappar. mediani fraxini an. ʒ. j. rad. irid. recent. calami aromat. cinamomi elect. an. ʒ. ʒ. capill. ♀. ceterach, folior. tamarisci, flor. cordia. an. M. j. absinthij Fontici, cardui benedicti, hyssopi, prassij an. M. ʒ. ligni gaiaci in scobem redacti lb. j. sacchar. albiss. lb. ij. vini generosi libras ciuiles xL. Coniiciantur omnia in vasculum, & vinum calefactum affundatur, vase acuratissimè obturato, maneant per diem vnum atque alterum. Ipse verò Erastus tale parat: ℥.

Abſinth. card. benediſt. agrimon. aſplenij, ericæ, verbenæ, rad. irid. Florent. cort. rad. cappar. rad. polypod. cichor. apij, ſeniculi, an. ʒ. ʒ. fol. ſenæ elect. ʒ. j. ʒ. ſoldanellæ M. ij. vel M. iij. rad. irid. carul. ʒ. ij. turbethi ʒ. v. Quibus affunde vini generoſi lb. xij. & vāſe clauſo per tridui ſpatium macerentur. De tali vino alternis diebus vel tertio quoque die poculum vnum mane exhibet, corpore prius valido aliquo medicamento elaterium accipiente purgato. Diebus intermediis ʒ. ij. vel ʒ. iij. ſucci abſinthij cum ſaccharo miſti, quoties obſtructiones viſcerum ſuſpectæ ſunt, exhibet. Vel abſinthij comas præbet. Platerus tale vinum parat. ʒ. Rad. irid. ʒ. j. ʒ. cortic. rad. ſambuc. & ebuli an. ʒ. j. abſinth. ſicci ʒ. ij. fol. ſenæ elect. ʒ. j. ſem. carui ʒ. j. vini menſur. j. Coqu. lento igne in vāſe duplici. Bibat æger quotidie hauſtum. Vel ʒ. Rad. quinque aperient. an. ʒ. ʒ. irid. ʒ. j. aſari ʒ. ij. cort. rad. ſambuc. ebuli, dulc. amar. an. ʒ. j. abſinth. ſicci ʒ. iij. fol. viſci querni ʒ. ij. flor. geniftæ ʒ. j. ſem. ſenic. ʒ. ij. petroſcl. ʒ. j. ebuli ʒ. j. ʒ. hederæ ʒ. ij. fol. ſenæ elect. ʒ. ij. ſoldanell. ʒ. ʒ. rhabarb. elect. ʒ. iij. ſpicæ, ſchœnanth. an. ʒ. ʒ. Affund. vini lb. viij. Bibat de eo æger mane ſingulis vel alternis diebus. Bauhinus hoc habet. ʒ. Summit. abſinth. cardui bened. an. P. ʒ. agrimon. chamædr. an. P. j. braſſicæ marinæ P. ʒ. fol. ſenæ ʒ. ij. rad. ireos ʒ. j. aſari, mechoacan. ononidis an. ʒ. ʒ. calami aromat. ʒ. ij. ſem. aniſi, ſœniculi an. ʒ. ʒ. vini albi lb. viij. Aliud. ʒ. Rad. iridis flor. purpur. ʒ. j. ʒ. beleny. imperad. an. ʒ. ʒ. gentianæ, ariſtol. rot. dulc. amar. aſari an. ʒ. ij. cort. inter. ſambuc. ebuli an. ʒ. ʒ. chamædr. chamæpith. an. ʒ. iij. ſoldanellæ ʒ. j. fol. ſenæ ʒ. j. ʒ. mechoac. ʒ. ʒ. rhabarb. ʒ. iij. cinam. elect. cortic. citri an. ʒ. iij. abſinth. Pontic. vulgar. an. M. ʒ. Omnia concifa & comminuta indantur ſacculo lineo & affundatur vini Rhenani optimi q. ſ.

*Spiritus
vitæ au-
reus Ru-
landi.*

Spiritus Aureus Rulandi.

Commendatur & Spiritus vitæ aureus Rulandi, qui plerisque nihil aliud eſt, quàm eſſentia trochiſci Allandal. Commodior hoc loco videtur hæc eſſe eius præparatio. ʒ. Rad. eſule præp. lb. j. epithymi ʒ. vj. rad. polypod. ʒ. iij. xedoaria, zingib. caryophyll. maſticb. an. ʒ. j. cinamomi ʒ. ʒ. paſſularum min. ʒ. j. ſacob. albi lb. j. ʒ. Trita infundantur in vāſe

in vase vitreato, in vini alb. Rhen. & vini Malu. an. ℥.iiij. ℞. add. ꝑ. ꝑ. j. Stent per dies 14. in infus. quotidie agitando, postea destillentur, destillatum fecibus re affundatur, & denuò destilletur idque tertia vice repetatur.

Spiritus vini Catharticus alius.

℥. med. sem. carthami ꝑ. j. turpethi, diagridij an. ꝑ. ij. cinam. zingib. spec. diam. fr. an. 3. cort. citri sic. carnis cydon. an. ḡ. xv. vel 3. j. sacch. candi albi 3. ij. Infund. hor. 24. in ꝑ. vini opt. q. s. (ex. g. ℥. j.) in vase vitreo, circulentur aliquandiu, postea filtrentur per chartam emporeticā & seruentur ad vsum. Dosis cochl. j. vel 3. j. ante pastum aliquot horis. Iulebus rosatus hydragogus. ℥. Cort. rad. esulæ, mechoacan. turbit. elect. scammon. an. 3. ℞. F. Cum spiritu vini s. a. Extractio. Deinde cum sacch. albi in aqua rosar. aliquoties decocti ℥. j. F. Iulapium. Possunt & aliquod guttæ olei cinamomi & citri addi. Dosis ab 3. ℞. ad 3. j. Pilulæ de Mechoacanna D. Andreæ Doreri. ℥. Mechoacan. 3. ℞. turbit. opt. ꝑ. ij. gummi gotte, sem. ebuli vel sambuci, agarici recent. trochisc. an. ꝑ. ij. radic. esulæ. prepar. granor. mastich. an. ꝑ. j. ℞. cinamom. acuti, macis, salis gemmæ an. 3. ij. Pulueriscentur, & cum vino albo Rhenano fiat massa, quæ ficcata teratur & succo radic. iridis denuo coagmentetur, arida rursus teratur, & cum syrapi de spina ceruina q. s. fiat massa vsui reponenda, & addendo olei anisi parum. Pilulæ de Esula D. Georgij Leuschneri. ℥. Trochisc. de esula 3. ℞. aloes ꝑ. vj. mastich. ꝑ. j. Puluerisata excipiantur melle rosaceo, additis olei destillati garyophyll. ḡ. vj. F. Massa. Trochisci autem de Esula sic parantur: ℥. Rad. esul. minor. recent. q. v. purgentur à for- dibus & fibris diligenter, & abluantur aqua simplici, postea macerentur in lacte caprino hor. 24. in loco calido. Lactē remoto affundatur acetum vini acerrimum, in quo per noctem semen anisi crassè contusum maceratum est. Stent ita infusa per biduum. Tandem aceto effuso exsiccantur & subtilissimè pulueriscentur. Pulvis incorporetur cum vino & paxillo tragacanthæ, è quo cum guttis aliquot olei anisi formentur secundum artem trochisci.

Extractum Hydragogum Rulandi.

℥. Rad. cucumer. asinini, curcum. ireos, absinth. Pontici, solda

Iulebus.
Rosatus.
hydrag.

Pilula de
Mechocon.

De Esu-
la.

Trochisci
de Esula.

Extract.
Hydrag.
Rulandi.

soldanell. eupator. an. 3. j. ʒ. Eliciatum cum conueniente menstruo tinctura, cui adde extract. rhubarb. mechoacan. an. 3. j. essentie esule 3. ʒ. spec. aromat. rosat. diarrhod. Abbat. diacurcum. an. 3. iij. (puto legendum ʒ. iij.) magisterij tartari 3. ʒ. F. s. a. extractum. Dosis à ʒ. ʒ. ad 3. iij. Efficax est & hic puluis. ʒ. Rad. gialapa 3. ʒ. mechoacan. brassic. marin. sem. ebuli an. 3. iij. gummi gotte 3. ij. sem. anisi, cinamomi an. ʒ. j. F. Puluis. Dosis ʒ. j. cum vino. Vt & iste. ʒ. Hermodactyl. ʒ. vj. soldanell. ʒ. iij. schœnanth. ʒ. j. lacca 3. iij. cinamom. 3. v. sem. apij 3. j. F. Puluis.

Morsuli de Mechoacanna.

Morsuli ʒ. Pul. mechoacann. 3. j. spec. diacitri solut. ʒ. v. caryophyll.
de Me- 3. ʒ. sacch. in aqu. conueniente dissoluti 3. viij. F. Morsuli.
choacan. Dosis ʒ. iij. vel 3. ʒ. Chymicorum medicamentorum su-
Chymi- pra facta est mentio. A Tenzelio valde commendatur,
ca. Exeg. chymiat. part. 3. sect. 1. Magisterium Lunæ deiectorium,
Luna seu, Luna purgans hydragoga, quæ ita paratur. Fiat primò
purgans menstruum tale. ʒ. Vitrioli albigicati lib. ij. salis nitri resinati
Hydrag. lb. j. Destillantur in aquam fortem. Postea, ʒ. Luna per
 Saturnum purgata & laminata 3. j. aquæ sortis prædictæ q. s.
 Soluatur in cineribus, & liquor euadet cæruleus. Tunc
Coagula- adde. Salis nitri fixi absque additione preparati vnciam di-
rio spiri- mid. vel integram, (Sic enim spiritus nitrales melius resi-
rum mē- guntur, & in pristinum corpus redeunt.) Digere in fimo
strui cum equino vel balneo per mensem Philosophicum. Postea
Luna. phlegma in B. M. separa, vt vix tertia pars remaneat. Vtrū-
 que serua diligenter. Tertiam illam partem residuam per
 cucurbitam latam humiliorem in arena igne secundi gra-
 dus destilla, per horas tres quatuorve, (melius id succe-
 dit per euaporationem in aperto vase ad notas perfectio-
 nis discernendas. Quando enim pars baculo exempta al-
 bicans fuerit, desistendum est.) Refrigerato & fracto vi-
 tro inuenies lunam instar alabastrali, quando totam ni-
 gerrimam, aliquando supernè candidam stellatamque.
 Lunam hanc in frustula fractam in suo phlegmate antè
 abstracto per horas 5. vel 6. in B. M. vel arena infunde,
 solue, purum ab impuro separa, & in loco frigido cry-
 stallos collige. De menstruo reliquo extrahe parum aque,
 iterum

rerumque in cellam colloca, & totum illud in crystallos conficies. Crystallos tentè exsicca & bene serua. Circa vsum tamen horum medicamentorum, vt supra quoque monui, obseruandum, talium medicamentorum vsum non nimis frequentem esse debere; cum visceribus noceant, & facultatem naturalem debilitent. Ideoque Trallianus, lib. 9. cap. 2. ait: Satiùs est paulatim & tutò euacuare, quàm festinando perturbandoque vnà cum morbo ægrum è medio tollere. Quapropter quamuis prædicti Authores præcipiant talia singulis vel alternis diebus esse vsurpanda; tamen diligenter perpendendum, quid vires ferre possint, & num post eorum vsum *ευφορία* aliqua appareat, & nisi vires talem medicamentorum vsum ferant, per longiora interualla ea exhibenda. Præter interna me- *Clysteres.* dicamenta etiam clysteres vsurpare commodum est, ex mercuriali, beta, parietaria, foliis ebuli, soldanella, centauro minore, sem. carthami, foeniculi, cumini, baccis lauri & similibus, vt: ℞. Fol. mercurialis, beta, soldanella, flor. chamamel. an. M. j. centaur. minor. M. ℞. sem. cartham. ʒ. ℞. foeniculi, cumini, an. ʒ. ij. baccar. lauri ʒ. ℞. Coqu. in aqua simpl. pro ℥. j. Colaturæ ℞. ℥. j. Elect. hydragog. Fernelij vel alterius ʒ. j. ol. sambuc. rutac. an. ʒ. j. F. Clyster. Valeriolæ, lib. 1. obs. 2. in vrina pueri impuberis modicum fermenti coquere iubet cum anisi, anethi & marathri seminibus, adiecta mellis despumati ʒ. j. pro clystere, quem valde laudat. Vel ℞. Rad. ebuli ʒ. j. cyclam. ʒ. ij. herb. soldanell. mercurialis, eupatorij Auicennæ an. M. j. absinthij, pulegij, flor. chamem. sambuci, genistæ, an. M. ℞. sem. anisi, anethi, carui, genistæ, foeniculi an. ʒ. j. ℞. Coqu. in aqua ad ʒ. x. In quibus dissolue electuar. diaturbith. cum rhubarb. bened. laxat. an. ʒ. ℞. ol. rutac. anethini an. ʒ. j. salis ʒ. j. F. Clyster. Præterea etiam externa ventri imposita eum laxare & se- *Purgatia externa.* rosos humores educere possunt, quæ tamen præcipuè vsurpantur, cum vel propter vires, vel propter ætatem, vel alias causas aut non possunt aut nolunt ægri purgantia medicamenta assumere. Componunturque talia ex succa rad. iridis, sambuci, cyclaminis, ebuli & similibus. Radices quoque & cortices ebuli contusi & ventri impositi

aquam copiosè educunt : item oleum ebuli è semine expressum, quod ita paratur. *℞. Sem. ebuli purgati q. v.* Contundatur in mortario instar pastæ. Deinde in aqua pluuiali per triduum in loco calido maceretur, tum aqua frigida affusa coquatur, & calidum in sacculum linteum indatur, & oleum prælo exprimatur, quo umbilicus illinatur. Composita vsitata sunt : Vnguentum Agrippæ, de Arthanita & Fernelij de lathyride.

Vnguentum umbilicale Andernaci.

℞. Succu cucumer. asinini, ebuli an. ʒ. iij. ol. sesam. irini an. ʒ. ij. ceræ parum. F. Vnguentum.

Aliud Varandæi.

℞. Cucum. agrest. bryon. an. ʒ. j. Coqu. in oleo communi. Postea adde *pulp. colocynth. agaric. trochiscat. an. ʒ. ij. sem. ebuli, scammon. an. ʒ. j. ellebori nigri, antimon. an. ʒ. j. ceræ parum.* Misce. Habetur & tale in Instit. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 37. Cataplasma laxatiuum. *℞. Colocynth. sem. cataputij minor. tithymali an. ʒ. v. succi cucum. asinini, pulu. ellebori nigri an. ʒ. vj. cort. rad. sambuci, succi rad. ebuli an. ʒ. vj. scammon. ʒ. v. terebînth. ʒ. iij. Cum mellis s. q.* F. Cataplasma.

*Diureti-
ca.*

Sensibiliter deinde euacuant materiam serosam diuretica eam tamen potius, quæ ad ventrem confluxura est, & quæ in viis, quæ ad renes sunt, hæret, quàm quæ in ventre continetur. Parantur talia ex petroselino, fœniculo, dauco, asparago, seseli, pulegio, linaria, quæ insigniter aquas per vrinam ducit, radic. vincetoxici, pimpinell. valerian. sem. hyperici, alkekengi, baccis iuniperi, sale geniste, absinth. fœnic. gratiol. iuniperi. Imprimis utile est lignum sassafras, quod præ reliquis diureticis hanc vim à natura obtinuit, ut etiam ventriculi vires conseruet, calidum innatum augeat ac roboret, moderateque exiccet. Laudantur & vermes terrestres in puluerem redacti ʒ. j. pondere, vel decocti cum radic. asparagi, fœnici aut petroselini, quod decoctum supra fidem aquas hydropicorum pellere scribit Smetius, lib. 4. miscellan. Et oleum, quod ex iis paratur, lib. 5. Institut. descriptum. E compositis verò sunt species diacurcuma, dialacca, quæ tamen cum valde calefaciunt, ubi conueniant, ex causa morbi

morbi discendum. Trochisci de lacca, de rhabarbaro, de cap-
paribus; qui dari possunt à ð.ß. ad ð. ij. cum liquore con-
ueniente. vt: ℥. Rad. sæniculi, petroselini, asparag. an. ð. iij.
ebuli, ireos. pimpinell. an. ð. ij. fol. beton. cuscut. prass. alb. an.
M. j. Coq. in aqua simplici pro ℥. j. Colaturæ adde syr. de s.
rad. 3. ij. oxymel. simpl. 3. j. M. pro tribus dosibus. Vel ℥. Ligni
sassafras ℥. ß. agrimon. beton. chamædryos, ceterach. an. M. ß.
cortic. rad. fraxini 3. j. Infund. p. diē in s. q. aquæ petrosel. Po-
stea in vase clauso ebulliant & colentur. Colaturæ adde
aquæ cinamomi & spirit. vitrioli q. s. Vel ℥. Schænanth. ci-
namom. asari, mastich. absinth. sem. sæniculi an. ð. iij. spicæ, ari-
stoloch. long. petroselin. an. ð. ij. rhabarb. ð. j. ß. caryophyll. calam.
arom. an. ð. j. mellis q. s. F. Electuarium, cuius dosis ð. ij. cum
aqua graminis vel petroselini. Vel ℥. Dauci Cretici 3. ij.
cinamom. spicæ an. 3. ß. F. Pulvis. Efficaciter & hoc vrinam
promouet. ℥. Straminis fabar. M. vj. summit. iuniperi, ge-
nist. an. M. ij. ß. matrifylu. M. j. ß. Comburentur in cinerem,
per quem vinum bis teruē coletur, cuius 3. v. calidè ex-
hibeantur. Commendatur & hoc lixiuium Leuiathan
Rabbi, quod descripsit Heurnius, lib. 2. meth. med. cap. 6. ℥.
Ciner. genistæ, stipitum fabar. vitis albas vuas ferentis an. M.
j. vini Rhenani ℥. iij. Ter cola per cineres. F. Lixiuium.
Adde nucem moschat. j. & ad pondus eius cinamomum, bac-
cas lauri num. vj. cumini ð. ij. anisi, sæniculi tantundem. sac-
char. 3. iv. Misce. Commendatur & lixiuium è cineribus
frondium iunip. cum vino albo factum, impositis aro-
matibus & saccharo. Vel ℥. Aq. petrosel. halicacabi an. 3. v.
flor. sambuci 3. iij. spiritus salis q. s. Misce Sæpius autem
exhibenda sunt diuretica, non solum vt materiam sero-
sam antecedentem causam per vrinam euacuent, sed &
viscera ab obstructionibus liberent. Cum enim, vt supra
dictum, serosa materia in primis viis subsistens ob obstru-
ctionem eorum prima huius mali causa sit, omnino dan-
da opera, vt viæ illæ aperiantur, quibus apertis natura
sponte per vrinas serosos humores expellit. In casu de-
sperato nonnulli etiam cantharides exhibent, & quidem
aliqui integras, cum alas & pedes ventris malignitatem
corrigere statuant. Michael Paschalius verò, lib. 1. meth.

Cantha-
rides.

med. morb. cap. 44. capita & pedes abscindere iubet, non alas, & quidem autoritate Hippocratis & Plinij. Verum Hippocrates, *de rat. vict. in acut. circa finem*, in hydropse cantharides tres ablato cuiusque capite pedibusque & alis, ex tribus aquæ cyathis exhibet. Quod etiam facit, *lib. de int. affect.* Et Capiuaccius desperatos cantharidum usu restitutos fuisse scribit, atque è Dioscoridis, *lib. 2. cap. 54.* & Galeni, *2. de antidot. cap. 7. & 11. de simp. med. fac. sententia* vnam exhibet cum puluere rutæ, foeniculi aut similis medicamento ℞. j. & superbibere iubet iuris pinguis pulli ℥. iv. vel ℥. v. Commendat idem medicamentum Michaël Paschalius ex Valesco de Taranta, idque hoc modo exhibet. ℞. *Cantharid. j. absque cap. & ped. 4. sem. frigid. maior. mund. an. ℥. 8. sacch. candi violati ℥. ij. gum-*

Sudorife- ra. *mi ceras. aut tragacanth. ℞. vj. F. Pulvis. Dosis ℥. j.* Sudoribus quoque aqua euacuatur; Illa tamen potius, quæ carnosus partibus inest, quam quæ in abdomine continetur. Ideoque Platerus, *tr. 3. Pract.* monet, in Ascite per vim sudores elicere incommodum nonnunquam, imò noxium esse, cum sine delectu hoc fiat, ex siccis medicamentis sudoriferis, actualique adhibito calore, ægrique decubitus ob dispnoeam citra suffocationis periculum diutius ferre nequeant; & si in stussa tentetur, admodum debilitetur atque incendatur æger. Quapropter nisi sponte erumpant sudores, & in declinatione morbi crurum tumoris causa vsurpentur, non temerè ad sudores ægri sunt adigendi; cum serosus humor, non vt in anasarca per superficiem corporis diffusus sit, sed in abdomine contineatur, vnde sudorifera non sine magno labore aliquid euacuant, timendumque sit, ne dum ægrum diu balneis immorari oportet, antequam sudor erumpat, vires eius deiciantur. Ideoque hoc auxilium non nisi in iis, *Interna.* qui robusti sunt, vsurpandum. Sunt autem hydrotica vel Interna, vel Externa. In numero internorum sunt pleraque Diuretica, quibus addi possunt flor. sambuci & ebulli, & ex his parati spiritus, vt & sal ebulli & vincetoxici, decoctum ligni guaiaci & sassafras Decoctum sudoriferum specificum describit Quercetanus, *cap. 8. pharm. rest.*

Vtilis

Utiles est & hæc aqua. ℞. scobis ligni guaiaci lb. ij. rad. be-
 lenij ℥. ij. personata, ireos Florent. an. ℥. j. flor. chamæm. Roman.
 M. j. ℞. succi baccar. ebuli ℥. iiij. ℞. theriacæ diateffaron ℥. ij. ℞.
 rob. sambuci lb. ij. aq. cinamom. ℥. j. ℞. vini Rhenani antiqui
 Mens. ij. Digerantur hoc 24. in loco calido. Postea de-
 stillentur in cineribus. Dosis ℥. iv. Externa, quæ ad cien- Externa.
 dos sudores vsurpantur, sunt siccum balneum, Laconi-
 cum dictum, cuius structuram, docet Vitruuius, lib. 5. ar-
 chitect. cap. 5. Celsus, lib. 2. cap. 17. de sudore per siccum ca-
 lorem eliciendo sic scribit: Siccus calor est & arenæ ca-
 lidæ, & Laconici & clibani, & quarundam naturalium
 sudationum, vbi è terra calidus diffusus vapor ædificio
 includitur, Sicut supra Baias in Myrtilletis habemus:
 Præter hoc Sole quoque & exercitatione sudor moue-
 tur. Hæc Celsus. Galenus, de usu respir. cap. 4. & doliarij
 vaporij meminit, quod antiqui & præsertim Chrysippus
 Cmidius, in curando hydropse in usu habuerint, quod
 multò magis, quàm balnea aqueum humorem dissipat,
 ægrum tamen non ita suffocat, cùm frigidum aërem in-
 trò attrahere possit. Commodius tamen est illud vapo-
 rarium, quod ex asseribus & tabulis ligneis conficitur,
 per quod æger caput exeat. Decoctum autem, quod sili-
 cibus vel scoris ferri ignitis infunditur per tritorium,
 paratur ex radicibus & foliis ebuli, sambuci, absinth.
 rutæ, lauri foliis, flor. chamæm. sambuci & similibus. Ma-
 ximum autem ad euacuandam aquam hydropis præsi-
 dium est *παγκόσμιος*, seu apertio abdominis ferro facta ad *παγκόσ-
μιος*,
 libr. *αὐτὸν* & lib. *αὐτὸν* *ἐν τῷ* *πατρὶ* meminit, quæ quo-
 modo fieri debeat, Albucasis docet, lib. 2. chirurg. cap. 54.
 dictumque ea de re est lib. 5. Instit. p. 1. s. 2. cap. 7. Locum au- vbi locū
 tem hæc habet tantùm in Ascite, quando breui tempore habetur
 ad insignem magnitudinem peruenit, & hydragoga alia-
 que auxilia non iuuant, viresque adhuc constant; Ideo-
 que etiam Hippocrates, 6. epid. 6. *αὐτὴν* *τίμην*, statim seca-
 re iubet, in eo scilicet, qui sine febre est, sine pulmonis
 vlcere, sine fluxu alui, corpore non emaciato, ætate floren-
 te, & omnino, qui, vt Hippocrates, in Prorethet. habet, est
adhuc

adhuc *ὑδρόψυχος*. Nam si hydrops iam longo tempore sit congestus, vires iam conciderint, & viscera sint debilitata, sicut & in Ascite, qui à scirrho epatis aut lienis, aut morbo aliquo acuto extitit, qui per se lethalis esse solet, frustra hoc præsidium tentatur, & anima cum aqua educitur: Sicut id obseruauit Capiuaccius, *lib. 3. Pract. cap. 15.* Ambrosius Paræus, *lib. 7. chirurg. cap. 11.* Henricus Sme-

*An una
vice a-
qua edu-
cenda?*

tius & alij, & ipse etiam. Etsi autem compertum est, sanatos fuisse quosdam, quibus aut sectione ab empiricis facta, aut casu vulnerato abdomine, vniuersa aqua simul absque vitæ discrimine effluxit: tamen tutius est, de consilio veterum, sensim aquam illam educere, singulis diebus 3. vj. 3. viij. vel 3. x. pro virium ratione & tolerantia. Nā aquæ innatantia in abdomine viscera aqua subito euacuata subit, collabūtur, quæ tractis deorsū superioribus & diaphragmate vires antea debilitatas nō parū labefactāt, præsertim si scirrhus visceris ab aquosa materia sustentatus iam pondere suo subsideat, non sine insigni molestia, soletque in tali subita euacuatione etiam aliquid caloris expirare. De loco, in quo sectio fieri debeat, diximus *allegato loco in Institut.* quæ videantur; & commodissime, si natura eò inclinēt, sit sectio in vmbilico, & natura plerumque ipsa hunc locum eligit, dum vmbilicum in amplam & pellucidam vesicam distendit, quæ si vel scalpello vel sponte aperiatur, aqua magno impetu, si permittatur effluit. Qui modus cum ita expeditus sit, & à natura ipsa monstretur, si arte procurari posset, magnam cura-

*Sanctorij
modus a-
quā ex-
trahendi
modus.*

tioni spem afferret. Ferunt Sanctorium Medicum Pataui- num id tentare & certo enchiremate & artificio vasa vmbilicalia ita dilatare posse, vt instrumento siphunculi formam habente tantum, quantum liber, quotidie sine ægri incommodo & virium deiectione educere possit. Instrumenta ea depinxit, *in comm. in 1. sen. Auic. tr. 4. cap. 1. text. 12.*

Plateri.

quæst. 71. Platerus cucurbita vmbilico sæpe admota eum intumescere posse sperat. In votis etiam videtur habuisse

*Guiliel.
Fabr.*

hunc modum Guilielmus Fabricius, *sent. 1. obseru. 47.* eò imprimis adductus, quod in hydropico demortuo vmbilicalem venam adeo dilatatam inuenit, vt facilè penna

anserina

anferina immitti potuerit. Ex eo enim apparet, viam hanc euacuandi aquam hydropicorum esse commodissimam, utpote quam natura non solum ipsa quærit, sed quandoque etiam aperit. Nam etsi vasa vmbilicalia, foetu in lucem edito, officio suo defuncta coalescant, exiccentur, & in ligamentum quasi abeant: tamen naturalem suam conformationem non planè amittere, sed ex iis venam vmbilicalem & vrachum interdum vel non planè coalescere, vel rursus aperiri, & vrinam serosamque alios humores per ea euacuari, Medicorum obseruationes doceant. Aquam hydropicorum per vmbilicum quandoque spontè euacuari certum est, & habent huius rei exempla tum alij, tum Guilielmus Fabricius, *loc. alleg.* Volcherus Coiter, in *obseru.* refert, in virgine quadam Norimbergenſi dissecta inuentam venam vmbilicalem sanguinis copia turgidam atque extensam. Marcellus Donatus, de *histor. med. mirab. lib. 4. c. 26.* narrat, in vrbe Tridentina, quo tempore Concilium ibi celebrabatur, fuisse mulierem, cui singulis mensibus menstrua ex vmbilico profuebant, & præterea viui lumbrici vnde erumpebant. Fernelius, l. 6. de *part. morb. & sympt. cap. 13.* refert; cuidam annum 30. agenti obstructa vesicæ ceruice vrinam affatim, tanquam emissionē ex vmbilico in multos menses profuixisse, idque citra tumorem, citra nullam in abdomine collectionem. Ipse etiam vidi nobilem quendam Danum, cui serosus quidam humor per anni quadrantem, & interdum satis copiosè, sine tamen vlla valetudinis offensione (nisi quòd interdum de doloribus ventris & præcipuè circa vmbilicum conquereretur) per vmbilicum effluebat, quod procul dubio contingebat, ut ex aliis signis cognoscere licebat, ob dispositionem & inclinationem quandam ad hydropem, & serosi humoris in ventre abundantiam, quo ut natura se liberaret, hanc viam euacuandi serique quæsiuit, quod nisi factum, procul dubio in cachexiam vel hydropem incidisset. Aperiuntur & aliæ partes ad serum euacuandum. Platerus scrotum eligit; cum quo consentit Massarias, qui crurum & ventris scarificationi & abdominis perforationi scroti perforationem præfert, utpote

Scroti

ap. eritio.

utpote quæ fiat sine vlla molestia & periculo, summo tamen cum ægri emolumento, cuius beneficio in mercatore quodam trium dierum spatio quadraginta quinque libras aquæ cum salute ægri eduxit. Et licet aliquid incommodi accideret, minus tamen esset periculosum,

Hydrops per. pndē- cent. I. obseru. 48. cuiusdam hydropico adeo copiose in scrotum delapsum esse humorem serosum, & excitata gangræna inde effluxisse, vt à morbo liberatus sit & diu superuixerit sanus, atque liberos aliquot procreauit. Testes autem natura obduxerat callosâ quâdam substantiâ, quæ eos vice scroti obtegebat, & ab externis iniuriis vindicabat. Cum autem scrotum vel vnico saltem vulnere, vel pluribus scarificationibus, vel setaceo infixo aperiri possit, Platerus præfert vnicum vulnus satis amplum, cui cannam argenteam imponit, si nimirum scrotum tumidum sit, & natura eò loci aquam detruferit. Aliàs enim scroto vacuo & natura non adminiculante frustra tentatur scroti apertio. Nonnulli scarificationem crurum suadent, cuius quoque Galenus, *lib. 9. de comp. med. sec. loc. c. 3.* meminit, & Aëtius, *tetrab. 3. serm. 2. cap. 30.* ex Asclepiade, Leonide, Hippocrate & Archigene modum administrandi prolixè proponit, quem etiam Instit. *loco alleg.* inferuimus. Verum etiam hîc cautione & iudicio opus est. Nequē

Crurum scarificatio.

ne ea semper bene cedit, sed ob humoris falsi affluxum nõ raro inflammatio & grauissimi dolores, vt aliquoties obseruauimus, imò quâdoque etiam gangræna accedit. Ideoque vt hîc etiam calumniam vitet Medicus, id, quod accidere potest ob prauitatem affluentis humoris, prædicere debet, & scarificationem ita instituere ac moderari, vt quantum licet, illa symptomata & mala vitentur. Nimirum in parte carnosa crurum circa suras scarificationem leniter instituere debet; cum & cuticulâ solum ruptâ aqua effluere soleat, vulnerâque infligere satis distantia, serumque, quod exsudat, linteo molli citra omnem frictionem abstergere, & vnguento albo locis conuenientibus partes munire, & inflammationem prohibere, fasciâsque sæpissime permutare. Alij cauteria & vesicatoria cum

Ex vesicac. tibiis hydrop: appos. gangræna & mors.

in

in abdomine, tum in cruribus paulò supra talos applicant. Sed nec hoc satis tutum, & omnino cautione & hic opus est, vt id fiat corpore adhuc vègeto, & calore partium nondum destructo, ne vlcera insanabilia, 6. aphor. 8.

vel gangræna oboriatur. Scribitque Ludouicus Septalius, *Cauteria animadu. medic. lib. 7. num. 56.* quamuis duos hydropē laborantes sanatos viderit, vesicis in cruribus per se excitatis & disruptis, ac multa aqua per eam partem euacuata, exhibitis postea multis epar roborantibus: nullum tamen vnquam totis 40. annis, quibus Mediolani Medicinam fecit, curatum se vidisse, cui à medicis vesicatoria cruribus admota fuere, sed ferè semper gangrænas secutas fuisse curatu impossibiles.

Cuius rei exemplum habet Guil. Fabricius, *cent. i. obs. 49.* de vidua quadam sexagenaria, ascite laborante, cui cum imperitus Medicus vesicatoria tibiis imposuisset, tantum iisdem aquæ attraxit, vt inde natiuus calor extinctus sit, & paucis pòst diebus mulier decesserit.

Insensibiliter aquam Hydropicorum euacuant & discutunt. 1. Interna quædam, sudorifera videlicet & medicamenta discutientia, vt decoctum sassafras, ligni guaiaci, sal absinthij, sales theriacales, antidoti magnæ, theriaca, Mithridatium, quæ totum corpus mirabiliter penetrant. Maximè verò commendat Mercatus confessionem cyphoidem Andromachi à Galeno, 8. de comp.

med. sec. loc. cap. 7. descriptam, cuius ð. j. cum liquore conueniente exhibetur. Verum talia potius conueniunt, vbi humor in ambitu corporis hæret, quàm cum in cauitate abdominis continetur. Vtiliora sunt, quæ foris applicantur, vt sacculi ex furfuribus, milio, panico, cumino in vino coctis; oleum iuniperi, sambucinum, anethinum, vnguentum de arthanita, Agrippæ, Martiatum, emplastrum Heræ apud Galenum, 2. de comp. med. sec. loc. cap. 19. descriptum. Vel ʒ. Vngu. de arthanita, Agripp. an. ʒ. j. rad. ebuli, asari, bryoniæ, ireos an. ʒ. ij. sulphur. viui, stercor. columbini an. ʒ. iij. olei scorpion. ʒ. vj. urinae pueri impuberis, mellis an.

q. s. Fiat Cataplasma pro toto ventre, ita tamen, ne ventericulus & epatis regionem attingat. Vel ʒ. Farin. placentor. sem. lini & cannabis an. ʒ. ij. stercor. columbini ʒ. j.

Coqu.

*Cauteria
& vesicatoria
abdom.
& cruribus appli-
cata.*

*Insensibiliter a-
quæ euacuantia.
Interna.*

Externa.

Coqu. in lixiuio ad pultis consistentiam sæpius agitando. Deinde adde pulu. sulph. viui ʒ. v. alumin. ʒ. ʒ. salis comm. ʒ. v. farine lupin. fenugræc. pulu. sem. cumini, anisi, baccar. lauri an. ʒ. ʒ. olei laurini, anethini q. s. F. Cataplasma. Emplastrum Italis Medicis vsitatum describitur in Dispens. August. Commendatur & hoc: ʒ. Colophon. ʒ. iij. cere nouæ ʒ. ij. gummi elem. tacamahac. an. ʒ. j. salis nitri ʒ. j. ʒ. sulphur. viui ʒ. vj. pulu. santal. rubr. myrrhæ rubr. mastich. thuris an. ʒ. ʒ. ol. laurini ʒ. vj. balsami Indici ʒ. ij. Infund. santal. rubr. in spir. vini horis aliquot. Postea addatur cæteris, & fiat Emplastrum. Mercatus hoc laudat. ʒ. Terebinth. lb. j. thuris, mastich. myrrh. an. ʒ. vj. ladani, nuc. mosch. garyophyll. galang. xedoar. cubeb. an. ʒ. ij. Puluerisanda puluerisentur, F. Vnguentum, quo venter inungatur. Vel ʒ. flor. sol. & cortic. ebuli, sabine an. M. j. rad. ireos ʒ. j. scyllæ ʒ. ij. Coqu. in olei laurini lb. iij. Vini lb. j. & cum forti expressione colentur. In colatura dissolue saponis ʒ. iij. F. Linimentum. Galenus, 11. de simp. med. facult. cochleas non vltas terit, & vna cum testis ventri hydropicorum imponit. Antiqui etiam lutum Minerale circa thermas tanquam cataplasma loco fomenti applicabant. Vtile est & hoc. ʒ. Cera, picis aridæ an. ʒ. iij. alumin. sulph. viui, manne thuris, nitri an. ʒ. ʒ. resine frixæ lb. ʒ. olei veteris ʒ. j. aceti q. s. ad dissoluendum aridæ. Misce pro linimento. Celebre & probatum est hoc. ʒ. Stercoris columbini in aceto macerati lb. j. sulph. viui ʒ. j. nitri ʒ. ʒ. pulu. rad. belenij, baccar. lauri, anethi, flor. chamæm. an. ʒ. vj. sem. nasturtij ʒ. ij. Coqu. omnia in vino ad iustam crassitiem. Postea adde mellis ʒ. ij. terebinth. ʒ. j. ʒ. succi ebuli ʒ. ij. irid. ʒ. j. ʒ. soldanell. ʒ. j. farin. fabar. ʒ. ij. Misce. F. Cataplasma. Huius generis plura videantur apud Galenum, Mercatum, Platerum, & passim alios Præcticos. Aduersus tumorem scroti utilis est euaporatio per fellam facta ex decocto flor. chamæmel. sambuci, meliloti, absinthij, rorismarini, rutæ & similibus; vel addendo farinam fabarum & puluerem cumini & similium, Fiat Cataplasma. Crura tumida & inflata lauentur aqua marina vel salsa, in qua cocta sint folia sambuci, ebuli, baccæ lauri, iuniperi, vel lixiuio ex cineribus vitis, in quo ebulus

aut sambucus cocta sint. Aut spongia eiusmodi decocto vel lixiuio vel aqua maceretur, iterumque exsiccetur, & fortiter cum fasciis circa crura ligetur, donec paululum detumeant. Galenus, 2. ad Glaucon, cap. 3. Tumorem pedum in Hydropicis, phthificis, cachecticis tollit frictione ex oxyrhodino, aut sale & oleo, aut ex sale iniecto oxyrhodino. Forestus hoc Cataplasma commendat. *℞. Rad. ebuli recent. M. vj. bryon. ℥. j. cortic. exter. sambuc. M. iij. fol. cucum. asinini M. ij. caul. rubr. M. vj. fol. malvæ M. ij. alib. exiccat. M. iij.* Coqu. in aqua communi. Contundantur addendo *Vnguenti Agrippæ ℥. iij. farin. bordei ℥. ℞. F.* Cataplasma, quo crura usque ad gēnia inuoluantur. Verum enim verò intemperie viscerum & caussis collectionis feri sublatis, & aqua ex abdomine euacuata, sponte sua tumor hic in cruribus & scroto plerumque euanescit. Vbi exulceratis cruribus de gangræna metus est, lauentur illa cum vino decoctionis flor. vngulæ caballinæ, quibus aliquid mastich. thuris, myrrhæ, lithargyr. additum sit. Interim *Alterantia & Aperientia.* dum hæc fiunt, non negligenda, sed diligenter diebus, quibus purgantia non exhibentur, alterantia & viscerum calorem natium instaurantia obstructionesque aperientia vsurpanda. Si enim hæc vel omittantur, vel negligentius vsurpentur, frustra sola euacuantia exhibentur. Remanente enim causâ collectionis ferosi humoris breui is colligitur, Commendatur in hos vsus *absinthium*, & quæ parantur ex eo medicamenta; *epar luti, extractum epatis vituli, aqua ex epate vituli, agrimonia, aliisque plantis epaticis destillata; dialacca, diacurcuma, trochisci de lasca, de rhabarb. de absinth. de eupator. confectio cyphoides à Galeno 8. de comp. med. sec. loc. descripta. Iohan. Anglicus, in Practica sua, quæ Rosa Anglica inscribitur, Electuarium diacubebarum dictum* commendat, tanquam singulare arcanum, & nemini nisi accepto pretio communicandum, cuius hæc est descriptio: *℞. Santal. omnium an. ℥. j. spody, rasur. ebor. an. ℥. j. sem. ocymi, cubeb. an. ℥. ℞. vel ℥. iij. sem. 4. frig. maior. an. ℥. ij. endiu. portulac. an. ℥. ℞. ligni aloes, nuc. moschat. an. ℥. ℞. sacch. ℥. j.* Cum decocto vel aqua endiviæ *F. Electuarium.* Non multum ab hoc differt compositio Diacubebe dicta,

quæ

quæ nomine Paracelsi circumfertur, quam proculdubio ab Antiquis Medicis mutuatus est. *℥. Cubebar.* (quos tamen myrtillos *Hendelbeer* nominat) *ocymi caryophyll. an. ʒ. β. santal. omnium an. ʒ. β. rasur. eboris, carabe citrinæ an. ʒ. iij. sem. 4. frigid. maior. mundat. an. ʒ. j. ligni aloës, nuc. moschat. an. ʒ. iij.* Cum *syrup. granator. F. Electuarium.* Ferunt huius solius usu, præmissis præmittendis, nisi viscerum substantiâ planè sit corrupta, hydropem tolli. Utile est & hoc. *℥. Trochisc. de absinth. de eupator. an. ʒ. j. de rhabarb. de lacca an. ʒ. j. epat. lupi præpar. ʒ. β. spec. diarrhod. abbatis, aromat. rosat. an. ʒ. j. conseru. flor. sambuci ʒ. j. Mithridat. ʒ. ij. Cum syrupo de eupatorio E. Electuarium. Vel ʔ. Roob sambuci ʒ. β. Mithridatij ʒ. ij. spec. diarrhod. abbat. ʒ. β. magist. perlar. oculor. cancri an. ʒ. j.* Cum *syrupo de eupatorio F. Chalybs.* Electuarium. Plurimum etiam hîc, præsertim ubi obstructions adfunt, cum à Galenicis, tum à Chymicis laudatur, & multum etiam præstat Chalybs rectè præparatus, cuius supra iam aliquoties facta est mentio. Verum hæc omnia notatu dignâ sententiâ Alexandri Tralliani, qui *lib. 9. cap. 3.* ita scribit, concludere libet: Omnia, & quæ præcesserunt, mala, & quæ nunc adfunt, obseruanda puto, ac ubi præsentem intemperiem noueris, ita ad curationem audacter accedas, non autem vulgarem opinionem sequaris, nempe aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos esse.

De Ascite à colliquatione.

Ascites à Colliquatione. Cum etiam supra hydropis à colliquatione facta sit mentio, de eo etiam aliquid hîc addere libet. Hydrops autem hic subito generatur, & coniunctus est cum febre ardente. Periculosus verò omnino est; cum ista colliquatione corpus languescat, & omnes vires collabantur, quibus prostratis ægrum sanare difficillimum est. Duo autem in tali hydrope agenda. Calor immoderatus & colliquans alterandus & refrigerandus, & materia aquosa cumulata euacuanda. Et primò quidem omni conatu Medico opera danda, ut colliquationem inhibeat, & causam eius tollat, refrigerantibus scilicet, cum in victu, tum in medicamentis exhibitis, tum extra cataplasmatibus, epithematis,

thematis, inunctionibus refrigerantibus thoraci & epati applicatis; & omnino ea curatio hîc instituenda, quæ febribus colliquantibus debetur. Aqua verò è colliquatione cumulata euacuanda vel sensibilibiter per aluum & vrinam, vel insensibilibiter discutienda; quod tamen non têtandum, nisi calore febrili prius sublato; cùm ex istorum remedium vfu calor febrilis facîle augeri possit.

Dieta.

Quantum bona victus ratio ad curandum Hydropem *Dieta.* faciat, præter quotidianam experientiam Celsus, *lib. 2. cap. 22.* ostendit. Qui itaque ex toto sibi temperare nequeunt, ad salutem non perducuntur. Ideoque non ignobilis Medicus, Chryssippi discipulus, apud Antiochum Regem amicum quendam eius, notæ intemperantiæ mediocriter eo morbo implicatum negavit posse sanari, cumque alter Medicus Epirotes Philippus ipsum se sanaturum polliceretur, respondit, illum ad morbum ægri respicere, se ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum summâ diligentiam non Medici tantum, sed & Regis custodiretur: tamen malagmata sua deuorando bibendoque suam vrinam in exitium se præcipitavit. Diæta tamen non sit tenuis, sed mediocris & toto morbi decursu æqualis.

In tota victus ratione ab humido abstinendum. Aër igitur eligatur ad calidum vergens, & naturâ suâ salubris; vitetur humidus, crassus. Somnus sit moderatus, aut paulò breuior consueto. Multum conducit motus corporis, si modò ab ægro vllò modo iniri possit. Cibus aridior sit, coctu tamen & distributu facilis, non viscidus & humidus, qui in aquositate maxima ex parte transit. Ideoque iuscula parcè offerantur, ea tamen nutrientia, non multum aquæ suppeditantia, ex iure pulli, caponis, carnium, ciceribus rubris, auena. Panis sit bene fermentatus, à furfuribus tamen non planè repurgatus; ita enim aperit magis & abstergit. Condiatur semine anisi, fænicali, carui, cumini, coriandri. Biscoctum Hippocrates præfert, *lib. de int. affect.* modò ægri concoquere valeant. Ex auibus laudantur sylvestres, & præcipuè montanæ.

Alaudarum esu & usu quendam restitutum se vidisse, testatur Nicolaus Florentinus. Quadrupedum carnes non pingues sint, & assæ potius, quam elixæ præbeantur. Iecur animalium, præsertim gallinarum, quasi tota substantia vtile, plurimi commendant. Condiuntur carnes cinnamomo, caryophyllis aniso, feniculo, petroselino, thymo, baccis iuniperi, rusticis etiam allio. A leguminibus prorsus abstineat æger; olera etiam pleraque, cum mali succi sunt, non conueniunt, ut & fructus crudi. Condimenti tamen loco usurpari possunt asparagi, summit. lupuli, nasturtium aquat. sinapi, cochlearia, chærefolium, gemmæ ex floribus immaturis genistæ aceto conditæ. E fructibus conueniunt passulæ, amygdalæ amaræ, pistacia, pinæ, cappares, oliuæ. In potu aqua vitetur.

Vinum sit album, tenue & diureticum, vel cereuisia bopa lupulo condita, & absinthio, agrimon. roremarino, saluia, medicata. De quibus tamen non plus bibendum, quam quantum ad sitim aliquomodo & vitam sustentandum sufficiat. Vvîerus se ægris suis ultra t̄b. s̄. vini quolibet die non permittere stricta lege scribit. Et ut minori molestia hîc obedire queant ægri, commodum esse, si ex vitro angusti oris bibant. Humeatur enim sæpius vini stillantis momento lingua, promptius fallitur sitis, nec eius copia venter grauatur. In eundem usum passulæ & glycyrrhiza viridis mastlicantur. Imò si æger tolerare potest, commodum est, planè à potu abstinere; cum experientia testetur, sanatos fuisse quosdam, qui ab omni potu menses aliquot, imò integrum annum abstinerunt, ut testatur Iacchinus, in 9. *Rhasis* cap. 22. Beniuuenius, de *abdit. sanat. caus.* cap. 13. (Anasarcam tamen fuisse existimat. Dodonæus) Alexander Massarias, lib. 3. c. 16. Si tamen sitis valde cruciet, aceto aqua chalybeata diluto os colluere vtile est. Celsus, loco allegato, refert, quod Epicuri discipulus quidam Hydropicus, cum non posset æquo animo sitim ferre, ubi diu abstinuit, bibere solitus est, deinde euomuit. Retentio alui noxia est. Ideoque si ea segnior sit, stimulanda vel cibus laxantibus vel clysteribus. Animi affectus moderati sint.

An Hydrops ascites solo epate læso generetur?

Vulgata equidem & antiqua in scholis Medicorum est sententia, omnem hydropem accidere epate primario affecto, & proximam ac præcipuam omnis hydro-
 pis causam esse *an hydrops ascites solo epate læso generetur.* Epatis læsam, & quidem ab in-
 temperie eius frigida. Docuit id Galenus. *lib. 5. de loc. aff. cap. 7. ibid. lib. 7. cap. 1. 6. aph. 12. & 42. 2. Progn. 1. 1. & 2. 4. de præfag. puls. cap. 9.* Galenum sequitur Auicennas, *lib. 3. fen. 14. tr. 4. cap. 4.* & alij Medici plerique, & adducti sunt in eam sententiam, quod cum epar officina sanguifica-
 tionis sit, ibi sanguinem vitiosum generari probabile sit, ubi bonus generatur. Et quia calor innatus epatis præ-
 cipuum sanguificationis instrumentum est, eo læso & epate refrigerato sanguinem serosum generari, & tan-
 dem hydropem induci crediderunt.

Reperti tamen sunt, præcipuè nostro seculo, non pau-
 ci Medici, qui à communi ista opinione discesserunt, &
 quidem primò ea de causa, quod in sectione hydropico-
 rum sæpe epar saluum inuentum sit. De quo Mauric.
 Cordæus, *comm. 5. in lib. 1. Hippocr. de mulieb.* scribit: In
 hac, inquit, Parisiensi Asclepiadarum familia percelebri
 magnus & frequens est numerus; Medicorum cateruæ
 vbique sunt multæ atque conuentus; vix verò inter eos
 ullum reperiēs, cui non contigerit Hydropicum cadauer
 aliquod euiscerare. Quid vero in illis commento supe-
 riori simile reperiēs? Integrum est in multis epar ex om-
 ni parte, quibus exortus est hydrops ab aquoso Liene.

Refert quoque Schenckius, *lib. 3. obs. ex obseruation. D.*
 Francisci Tidicæi, quæ historia integrè infra de Tympani-
 te recensetur, Virum quendam sexagenarium, cum
 diu à flatibus & anhelandi difficultate molestatus esset,
 tandem in Ascitē incidisse, eoque mortuum esse. In cuius
 cadauere aperto epar nihil ferè à sana epatis constitutio-
 ne differre visum est, neque quicquam in eo vel alio vis-
 cere vitij oculis notari potuit. Quæ confirmare videtur
 id, quod Ioh. Paschalius, *de med. morb. lib. 1. cap. 34.* refert:
 Mulierem quandam annos 50. natam laborasse Ascite sex

annos, & ex casu in lapidem ventrem eius fuisse vulneratum, per quod vulnus cum subito omnis aquositas euacuata fuerit, incidisse quidem illam in animi deliquium, sed postea in Xenodochio Patauino bonis alimentis assumptis pristinam recuperasse sanitatem. Nam si in muliere quinquagenaria epar refrigeratum fuisset, ut Ascitem generauerit, certe œconomia illius ita turbata fuisset, ut post aquæ euacuationem tam subito sanitatem recuperare non potuisset. Quibus accedit & illud, quod Beniuenius, Dodonæus & Langius narrant, quosdam aquæ potu largissimo ab hydropes sanatos fuisse aperto umbilico. Nam si epar tam valde refrigeratum fuisset, non tam facile sanitati aqua euacuata restituti fuissent, præcipue post aquæ potum largissimum. Neque in eo effugium patet, quod nonnulli dicunt, hydropem prouenire ab intemperie epatis frigida, quæ oculis videri non possit. Etenim hydrops, si ab intemperie epatis proueniat, non à leui aliqua eius alteratione oritur, sed à calidi natui eius extinctione vel absorptione, quàm caloris & qualitarum epatis talis mutatio sequitur, ut epar malè affectum fuisse etiam oculis pateat, quale tamen nihil in hydropicis demortuis sæpe inuenitur. Deinde epar saluum esse posse, & nihilominus hominem in hydropem incidere, eo probatur, quod non solum epar, sed & lien sanguificationis organum sit, & propterea eo læso etiam hydrops oriri possit.

Quod præter experientiam confirmatur autoritate Hippocratis, qui *lib. α' ἐκ παθῶν* scribit: γίνεται ὕδραψ καὶ ἀπὸ σπληνός, ὅταν νοσήσῃ: generatur hydrops etiam à splene, cum ægrotauerit. Et *lib. I. de morb. mulier.* docet, splenem humorem aquosum ad se trahere, ut qui rarus & spongiosus est, & secundum ventriculum situs, generationemque hydropis ex splene eò loci integrè describit. Idem docet, *lib. 4. de morb.*

Neque est, ut quis ad id confugiat, dicatque per consensum lienis epar malè affici, atque ita epate affecto tantum hydropem generari. Præstantissimi enim Medici & inter eos Vesalius, *cap. de liene*, in hydropes lienem vici-

ciosum. epate planè saluo deprehensum fuisse testantur;
 atque ipse etiam in hydropico quodam & simul scorbutico,
 omentum corruptum, lienemque prauè dispositum epate
 saluo vidi. Præterea Hippocrates etiam, 2. Progn.
 docet; Hydropem aliquando ab epate, aliquando ab Ili-
 bus oriri, de quo *questione* 2. dicitur. Allegari etiam hic
 solet locus Hippocratis, qui 2. Proorrh. scribit; eum qui
 ab hydrope conualicurus est, *ὑσπαλγχοι* esse oportere;
 cum *ὑσπαλγχοι* videatur non esse is, cui epar malè af-
 fectum est. Verum argumentum parum firmum præbere
 videtur hic locus. Etenim si per τὸ *ὑσπαλγχοι* intelliga-
 tur omnimoda sanitas viscerum, nullus hydropicus affe-
 cto epate vel liene euaderet; cum tamen experientia con-
 trarium testetur, & frustra ab Hippocrate aliisque Medi-
 cis tot præscriberentur medicamenta. Τὸ *ὑσπαλγχοι*
 igitur hic vel ad naturalem statum refertur, quasi dicat
 Hippocrates, eum qui ab hydrope liberari debet, neces-
 sariò robusta viscera habere debere, quæ grauiori morbo
 non succumbant; vel si de statu morbofo id accipiendum,
ὑσπαλγχοι sunt, quorum viscera morbo quidem sunt cor-
 repta, nondum tamen scirrhusa, putrida & corrupta, sed
 talia, vt ad statum naturalem redire possint. Imò ex aliis
 quoque partibus hydropem originem ducere posse, non-
 nulli existimant. Nimirum ex intestinis, si illa perforen-
 tur, & homo non statim moriatur, sed humor aquosus in
 abdominis cauitatem ex iis exsillet, & ventrem in tu-
 morem attollat. Deinde ex renibus, si nimirum propter
 obstructionem vel maximam imbecillitatem serum ad se
 non trahant. Tum enim in corpore retentum facilè in
 ventrem confluere potest. Idem accidit, si renes exulce-
 rentur; obseruauitque Platerus, vt lib. 3. obseru. habet, in
 quodam Ascitico vtrumque renem multis vlcerebus per-
 foratum fuisse, adnatis hinc inde vesiculis partim ruptis,
 partim integris, exteriori superficiei hinc inde adhæ-
 rescentibus, vnde sanies & serum in abdominis cauita-
 tem liberè exsillauit. Idem etiam post calculi vesicæ in-
 cisionem & è vesica extractionem fieri potest. Si enim
 vulnus non rectè consolidetur, sed cuti cicatrix obduca-

*ὑσπαλ-
 γχοι
 quidē*

*Hydrops
 ex Inte-
 stinis or-
 tus.*

*Ex reni-
 bus.*

*Ex vesti-
 ca.*

tur, interno vulnere adhuc hiant, per id vrina exit & in abdomine cumulatur. Ita si calculus vterus transiens magnus & asper eorum membranas disrumpat, tum vrina per viam apertam in cauitatem ventris fluens breui tempore, epate saluo, hydropem excitare potest.

*Hydrops
ex vtero
epate saluo.*

Ex vtero etiam fieri potest hydrops saluo epate, referturque passim historia ex Iohan. Heintzio, Medico olim in valle Ioachimica, de ancilla quadam, quæ ob errores in victu commissos in mensium suppressionem incidit, & tandem in tumorem ventris, vt ea de causa malè audiret. Bene autem sibi conscia cum de vita desperasset, vt mortuæ corpus secaretur, pro innocentia testimonio petiit. Secto cadauere & emissa plurima aquæ copiâ viscera omnia salua reperta sunt. Iecur optimè affectum, lien laudandus. Pulmones verò ob aquam, quæ in thoracem penetrauerat, dimidia ex parte corrupti, itemque omentum & testes. Hi enim ab vtraque parte non solum tumidi ad magnitudinem capitis recens nati infantis, sed & liuidi, fungosi, plurimis vesicis aquosis, quæ maiore ex parte ruptæ fuerant, & in vlcera degenerauerant, reperiuntur, vt proculdubio à testibus, non verò ab epate aquæ illa copia in abdomen effusa fuerit.

*Hydrops
à colli-
quatione.*

Tandem à colliquatione quandoque fit hydrops, epate non præcipuè affecto, multo minus refrigerato. Eius mentionem facit Hippocrates, qui *lib. 1. epid. s. 2. t. 35. & 36. ἐν ἡγνῆς σπληνίτιδος*, ex mala colliquatione, vigiisse præter dysenteriam, hienteriam, diarrhæam, etiam hydropem scribit. De eodem Galenus, *3. de sympt. causis. cap. 2.* scribit. Fit interdum quædam *ἀνασπλοισις*, colliquatio seu resolutio seu dissolutio, siue quocunque nomine alio appellare libet, aliquando totius corporis, aliquando succorum, qui in venis sunt, duntaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad vrinam, aliàs ad sudores pellitur. Ac succis quidem, qui in venis habentur, in serosam saniem solutis, renes, qui ad excrementum id contrahendum sunt nati, cum sani sunt, serum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad vesicam quotidie mittunt. Vbi autem renes tra-

here non valent; venæ eiusmodi serum in ventrem mittunt, aut toti corpori id partientes subitaneos hydropum status inducunt. Facit & huius hydropis mentionem Pereda, in *Schol. in Michaël Paschal. meth. med. de hydropē*, & Petrus Salius Diuersus, de *affect. partic. cap. 9.* qui refert, se obseruasse in febribus hac de causâ ventrem vno atque altero die ita intumuisse, ac si per mēses per plures Ascite ægri tales laborassent. Ipse autem distinctione hac controuersiam componi putat; statuitque, tres esse hydropis species, ratione materiæ distinctas; Anasarcam à materia pituitosa & cruda; Ascitem ab aqua; Tympaniten à flatu. Hâsque hydropis species omnes fieri ex vitio epatis immediatè ex intemperie malè affecti, siue id fiat primariò per propriam passionem, siue per consensum & secundariò. Hâsque omnes non subitò, sed sensim fieri. Et si verò præterea tumor ventris quandòque ab aqua accidat, cuius Galenus, *sympt. caus. l. 2.* meminit, qui ab intemperie calida & corporis colliquatione fiat, cum colliquato sanguine & succis, qui in venis sunt, renibus non attrahentibus, subitanei hydropum status fiunt, quales ipse etiam obseruauit: tamen hydropis speciem esse negat ideo, quia non tam generetur vitio epatis, quàm ex mala totius intemperie. Deinde quia materia, quæ vi colliquationis gignitur, potius est calida, quàm frigida; cum in hoc hydropē omnis materia, quæ vitio epatis generatur, sit frigida. Tertiò, quia verus hydrops sensim generatur; hîc verò tumor subitò. Verum principium hîc petit, cum ideo hunc tumorem verum hydropem esse negat, quia epatis vitio non generetur: cum hoc ipsum in quæstione sit, an omnis hydrops ex epate generetur?

Carolus Piso, in *lib. de morb. ab illauiē serosa natis*, & serosi humoris in abdomine collectionis, atque ita hydropis Ascitæ causam statuit expurgationem per renes fieri solitam deficientem & suppressam. Quod autem serosus humor, per renes consueto modo non euacuetur, causam esse dicit, quia aut serum ex prima officina non distribuitur ad secunda viscera, epas & lienem, sed in mesaraicis restitat, gastricis, epiploicis, aut certè portis, &

dicibúsque earum , & conuexa viscerum non peruadit; aut vbi transgressus est viscera , hæret in stipitibus cauæ siue arteriæ siue venæ splenicæ , & hinc inde tam in radicibus eorundem vasorum , quam in ramis emulgentibus , & per corpus renum dispersis , ibique subsistens renes euadere non potest, de qua sententia postea, *quæst. 2.* plura dicemus.

Cum ergo in re tam seria & tanti momenti Medici discrepent , omnino operæ pretium est , diligenter in veritatis inuestigationem hîc incumbere , & rem ipsam omni autoritate sepositâ perpendere. Vt verò ab eo, quod apud omnes in confesso est, incipiamus , aquam seu humorem serosum in abdominis cauitate plerumque collectum , idque distendentem proximam & continentem hydropis Ascitæ causam esse , omnes concedunt. Cuius autem partis vitio aqua colligatur , de eo , vt ex iis , quæ hætenus dicta sunt, patet, non omnes consentiunt. Plerique quidem epatis vitio , quod pro sanguine bono & laudabili serosum generet, id fieri statuunt. Verùm si non solum auctoritates attendamus , sed quid in ægris quotidie fiat, obseruemus, omninò concedendum est, quandoque saluo epate aquam in abdominis cauitate ita colligi posse, vt inde id intumescat , vt supra satis probatum est. Lienem certè saluo epate malè interdum affici in hydropicis & autoritas Hippocratis, *lib. α& πύων* , & *lib. I. de muliebris* , supra allegata & obseruationes doctissimorum Medicorum, testantur.

Neque venæ mesaraicæ, quæ chylum à ventriculo epar & lienem transmittunt, extra culpam semper sunt , vt supra dictum, & quæstione sequenti etiam probabitur. Neque etiam hoc negari potest, renum, vreterum , vesicæ & aliarum partium in ventre inferiore vitio aquam in abdomine colligi posse. Ideoque vt hæc concludamus, hydrops, qui non à priuata alicuius partis, renum, vreterum, vesicæ vitio generatur , sed ex iis partibus , quæ secundæ coctioni inseruiunt, in specie & *α& έξολω* hydrops appellatur, cum is frequentissimè accidat. Est enim vñtatum, vt de omnibus dicamus, quod frequentius accidit.

Interim

Interim non est negandum, etiam aliis de causis, nec organis secundæ coctionis læsis, humorem aquosum & serosum in abdominis capacitate colligi, & inde ventrem intumescere posse, scilicet ex intestinis, renibus exulceratis, vt obseruauit Platerus; item vteribus à calculis transeuntibus, vel ruptis, vel ita extenuatis, vt serum transfudare possit, vt & vesica vel rupta vel vulnerata, & vulnere malè curato. Nam hæc vasa & receptacula sunt sero è corpore euacuando destinata. Si verò alicubi in iis via aperitur, per illa serum & vrinam in abdomen destillare posse, extra controuersiam est. Nonnunquam & à causa aliqua externa, & vi illata, venarum mesaraicarum, quæ omentum & mesenterium perreptant, aliqua rumpi & aperiri potest, è qua primò sanguis in ventrem confluit. Si verò vulnus in vlcus conuertatur, serum continuò ex eo in abdominis cauitatem destillare & hydropem excitare potest, quam etiam cruenta deiectio & vomitio aliquando procedit & purulenta sequitur. Idem à testibus in mulieribus accidere posse, satis docet historia illa & obseruatio Iohan. Heintzij, supra allegata de ancilla hydropica, in qua epar & lien salui reperti sunt, testes verò valde rumidi, & vesicis aqua repletis turgidi aquam in abdomen effuderunt: & notum est, quantum vulnera, quæ articulis & neruosis partibus infliguntur, si non rectè tractentur, ichoris & serosi humoris effundant, parte vulnerata nutrimentum affluens non bene coquente & assimilante, ac humoribus vitiosis è corpore ad locum affectum confluentibus. Idem ergo si accadat in parte aliqua in abdominis cauitate, magnam aquæ & saniei copiam in abdomine colligi posse, manifestum est.

Hi ergo tumores omnes cum etiam ab aqua in abdomine contenta ortum habeant, si rem ipsam spectes, aquæ inter cutem & hydropis nomen merentur: quia tamen hi tumores abdominis rariores sunt, nec etiam ab antiquis annotati, atque aliam etiam causam & curandi rationem, quam vulgaris hydrops habet, plerique hydropis nomine eos non dignantur. Verùm de nomine hîc non litigandum, sed illud potius dispiciendum, à qua

caussa humoris aquosi in abdomine collectio fiat, vt curatio postea rectè institui possit.

Eadem ratio est hydropis, qui ex colliuatione sanguinis & succorum in venis prouenit. Petrus Salius Diuersus equidem veram hydropis speciem esse negat: ipse tamen caput, in quo de eo tractat, inscripsit, *de hydropo ex colliuatione*: & licet Galenus, 3. de sympt. caus. cap. 2. non hydropem, sed ὑδρῶδεις κατὰ φύσιν nominat: tamen ipse hydropem ὑδρεκλῶ παρέχουσιν nominat. Et 2. ad Glaucon, cap. 3. Ἀλγεσιν ὑδρεκλῶ, & ipse Hippocrates, 1. epid. comm. 2. 2. 36. hydropis nomen tumori ἐκ κακῆς συντήξεως tribuit.

Hercules Saxonia equidem lib. 3. Pract. cap. 22. adhuc aliam, præter hæcenus enumeratas, causam addit, & hydropem etiam à sanguine fieri asserit, scribitque fuisse quendam religiosum ad Spiritum Sanctum, qui patiebatur herniam; & cùm semel factus esset intestinorum prolapsus, repentè factum esse hydropicum, & eodem etiam die tabidum. Cùm verò post 14. dies mortuus esset, inuentas fuisse in ventre 10. vel 14. libras sanguinis: quibus euacuatis venter ita detumuit, vt nulla amplius moles consisteret. Verum enimuero tumor equidem ventris fuit ex sanguine per venam aliquam effuso ortus, sed non hydrops, qui, vt nomen ipsum indicat, tumor est ab aquâ ortum habens; patetque tumor ventris latius, quam hydrops.

Q V Æ S T I O II.

Quæ causa prima sit collectionis humoris serosi in ascite?

*Quæ causa prima sit collectio-
nis humoris
serosi in
ascite?* **S**eposito autem illo hydropo & tumore abdominis, aut quomodocunque appellare libeat, qui ex renibus, vteribus, vesica, vtero ortum habet, de eo saltem hîc quærimus, qui hæcenus ab epate solum prouenire creditus est, & qui κατὰ φύσιν hydrops appellatur, ac frequentior est, quænam sit prima collectionis aquæ in eo causa. De quo Autores etiam non parum discrepant. Plerique statuunt, sanguificatione in epate læsa id euenire. Etenim vt in ventriculo accidit, vt is se non rectè habens vel cibos crudos relinquat, vel eos vario modo corrumpat, vnde etiam vomitus & fluxus alui sæpe sequuntur: ita in epate

epate idem fieri putant. Dum enim sese rectè non habeat, chylum vel imperfectè elaborari, & crudum ac aquosum sanguinem gigni, statuunt, id quod fit in cachexia & Anasarca, vel corrumpi, id quod fiat in Ascite. Etenim generari pro sanguine bono sanguinem prauum, & qui boni sanguinis partem exiguam, multas verò serofas & falsuginosas partes contineat.

Quæ verò sit dispositio vitiosa in epate, ob quam sanguis hic vitiosus generatur, itidem non eadem omnium est sententia. Vulgata sententia est, fieri id ab intemperie epatis frigida. Alij tamen etiam ab intemperie calida id fieri posse existimant. Scribitque Alexander Trallianus, *lib. 9. cap. 3.* non omnes aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos esse, & quosdam etiam à refrigeratione adiutos esse. Si nimirum epar ob caliditatem præter naturam sanguinem bonum non generet. Aui- *Qualis sit epatis dispositio, ob quam hic vitiosus sanguis generatur?*
Sec. Tral-
lianus. *lib. 3. fen. 14. tr. 4. cap. 13.* scribit, non attendendum illud esse, quod dicitur, omnem hydropem curari medicamentis calidis. Hoc enim tantum ut plurimum verum esse, & experientia sibi constare, curatum esse hydropem ab intemperie calidâ refrigerantibus.

Cardanus quoque, *1. prognost. 2. & in 12. aphor. Hippo-Card-
crat. sect. 1.* Hydropem Asciten & Tympaniten oriri statu-
nit ex intemperie epatis calida & sicca, idque ideo, quia in hydrope adest sitis, quæ est indicium caliditatis & siccitatis, & non tollitur, nisi refrigerantibus & humectantibus, & quod in magna frigiditate epatis homo non deducitur ad hydropem, sed ad fluxum vrinæ, ad inappetentiam, malum colorem & morbos frigidos alios, & quod è magnis sanguinis effusionibus, quæ contingunt per vulnera, nemo fiat hydropicus, cum tamen ibi fiat summa refrigeratio epatis: Sed potius in fluxu hæmorrhoidum & mensium ob corruptionem sanguinis. Insuper addit, si adesset frigiditas epatis in hydrope, medicamentis calidis iuuarentur ægri. Experientiam tamen contrarium testari statuit; cum ab aromatibus omnes lædantur, à malis verò punicis iuuentur, cum corruptioni maxime resistent, etsi neque vrinam neque aluum mouet.

Quapropter ille hydropis curationem instituit per refrigerantia epas, & ipsum ac renes confortantia & urinam prouocantia, atque indicium rectæ curationis esse scribit urinæ attenuationem.

Fernelium.

Fernelius, *lib. 7. de part. morb. & sympt. cap. 8.* causam proximam statuit epatis siccitatem vehementem, ob quam ceu rimis, sicut in terra sicca accidit, dehiscat & diffindatur, ut serum amplius continere non possit, atque inde causas omnes, quæ epas vehementer exiccant, hydropem inducere posse statuit.

Platerū.

Eadem Plateri est sententia, qui simul docet, siccitatis huius causam esse intemperiem potius calidam, quam frigidam; id quod summa sitis hydropicorum & urinarum rubedo, aliæque potius caloris, quam frigoris indicia demonstrant, & quod causæ, quæ hydropem inducunt, potius sint calida, quam frigida, aromatum & calidorum nimius usus, vini generosi continuatus potus, calida medicamenta, morbi calidi, ut febres ardentes, diurnæ & similes.

Guarinonium.

Christophorus Guarinonius, *Consil. 573.* Leucophlegmatiam quidem fieri statuit à sanguine imperfecto, & sanguinem tum esse crudiorem ac imperfectum, & pituitæ quasi speciem habere asserit: at in Ascite & Tympanite hoc fieri negat, ac tum non sanguinem perfectum & pituitosum abundare, sed aquam aut serum flauum existimat, eumque humorem serosum non provenire ab imperfecta coctione, cum omnis coctio afferat crassitiem & imperfecta imperfectam, nunquam verò tenuitatem: ideoque aquam illam potius à calore colliquante & resoluente fieri statuit, materiæ in vapores conuersione, qui postea in aquam concrecant. Docet nimirum, chylum, qui in ventriculo è cibis elaboratus est, dum sub venarum torrefaciente calore versatur, in vaporem primum, deinde in aquam mutari, & calidam illam intemperiem non solum esse in epate, sed etiam in reliquis partibus, per quas transit, qui chylum in vaporem resoluunt, atque sub specie vaporis in abdominis cavitatem excludant, ubi calore amisso in aquam resoluatur: ideoque etiam hydropicis
semper

semper iecur siccius & densius est, numquàm mollius, & præterea atro colore præditum, quod malæ nutritionis indicium est, quod cum sit durius, etiam calorem intensiorem retinet, & fortius, quàm par est, in chylum agit, eumque, sicut renes, in vapores resoluit & per membranam extrudit. Atque hac de causa etiam ascite laborantes parum urinae, eamque valde coloratam excernere scribit, cum parum serosæ materiæ ad renes perueniat, bilis verò multum in epate generetur. Idque huius rei argumentum esse putat, quod à febribus ardentibus sæpe fiat hydrops, sicut in pituitosis leucophlegmatia & tumores artuum. Et si ab epatis frigiditate, proueniret aqua, cur non potius inde crudus chylus & leucophlegmatia proueniret, quàm Ascites & Tympanites. Ac si à frigiditate epatis talis sanguis generatur, cur non ille à venis superioribus attrahitur & inde anasarca generatur; cum alias sanguis vitiosus in epate genitus in venam cavaam distribui soleat? Nam obstructio venarum, quàm nonnulli volunt, in causa esse non potest. Etenim si sanguis multò crassior, quàm serum, hydropis causa, ad alias partes nutriendas transire potest, cur non serum tenuius easdem etiam penetraret? Et si, in epate generetur, cur non potius per proximas & patentes vias euacuaretur, & vel per urinam, vel per alium excerneretur, quàm in abdomen destillaret? Cur autem halitus inter peritonæum & intestina expressus nunc in aquam, nunc in flatum mutetur, id ex materiæ & efficientis ratione prouenire docet. In Ascite enim & efficientis seu caloris, & materiæ, quæ nimis terrestris est, ratione chylum in vaporem conuerti, qui in aquam mutetur. In Tympanite verò ob calorem magis assantem, & materiam magis terrestrem in fumum, qui in flatum abeat, mutari. Addit is & hoc, si vulgata sententia vera est, nimirum ab epate refrigerato hydropem fieri, & ascitem ab epate magis refrigerato, tympaniten à minus refrigerato, sequeretur, quod Ascites esset curatu difficilior, quàm tympanites; cum tamen contrarium quotidiana experientia demonstrat, idque ideo fieri statuit, quoniam morbi ex humore

melan

melancholico contracti sint pertinaciores. Tandem sunt quidam, qui quidem ipsi causam generationis humoris serosi in epate quærunt, & vitiatam *αιμωσιν* ob frigiditatem eam esse statuunt, atque in eorum sententiam inclinant, qui à frigiditate vel potius caloris defectu eam prouenire existimant, sanguificationem tamen non à nuda intemperie deducunt, sed à calidi natiui & humidi radicalis peculiari in epate defectu & penuria non facile explicabili, & quod non nisi ex effectu deprehendatur vitio, vnde etiam epar eorum, qui hydrope perierunt, minus rubicundum, sed albicans, & iusto siccius apparere, atque calidi natiui hunc defectum tam à causis frigidis id extinguentibus vel suffocantibus, quam calidis id dissipantibus & absumentibus, atque ita hydropem à causis tam calidis quam frigidis generari posse statuunt.

Authorē. Cum ergo in re tam utili & cognitu necessaria Medici ita opinionibus discrepent, omnino in veritatem diligenter inquirere, operæ pretium est; cum nisi de vera causa & modo collectionis humoris serosi in abdomine constet, curatio rectè institui non possit. Ideoque meam sententiam, etsi in Medicorum scholis minus tritam, candide proponere libet, idque eo libentius, quod eandem sententiam maxima ex parte fouere iam videam Carolum Pisonem, Medicum clarissimum, & in morborum causis inuestigandis diligentissimum.

*Hydrops
sepe epate
saluo
generatur.*

Primò ergo illud tenendum, autores plerisque hinc mox à ianua aberrare, dum in solo epate causam collectionis serosi quærunt. Monstratum enim est, *questione precedente*, sæpe epate saluo hydropem generari. Et quidem de iis aquæ in abdomine collectionibus, quæ ex intestinis, renibus, vreteribus, vesica læsis, ex iis hinc aquæ in abdominis cauitatem destillationibus oriuntur, res manifesta est, sed tamen de eo hydrope, qui frequentior est, & citra harum partium vitium, accidit, idem etiam verum est, obseruatumque, sæpe hydropicis, qui sanguificationis vitio in hunc morbum lapsi crediti sunt, epar post mortem saluum repertum fuisse, & rationes hoc ipsum suadent. Nam si in epate serum illud generaretur,

cur non à venis attraheretur , & in totum corpus distribueretur , vt in anasarca fieri solet ? aut cur non per patentés vias , præcipuè vrinam , excerneretur ; cum nullam in renibus vitium sæpe deprehendatur in hydropicis ? Neque coctione , siue bonâ siue malâ , plus humoris & aquæ ex chylo fieri potest , quàm quantum eius in eo inest , & illa ipsa aqua , quæ sanguini permiscetur , in chylo iam fuit ex cibo potuque relictâ , vt esset *ὁρμηξ πρῶτος* , & distributioni alimenti inferuieret. Vt verò ex chylo corpore composito & heterogeneo aqua saltem fieret , impossibile est : neque in venæ sectione , si in hydropicis ea instituaturs , aqua mera , sed sanguis , & sæpe pauco sero dilutus emittitur : & aquam illam hydropicorum non in epate ex læsa sanguificatione fieri , sed ex cibo & potu assumpto colligi , etiam illud docet , quod quidam à potu omninò abstinentes ab hydropè liberari sunt. Ita refert Plinius , *natural. histor. lib. 7. cap. 18.* Iulium Viatorem , equitem Romanum , voluntate sitim vicisse , cum aquæ subter cutem fusæ morbo laboraret ; Et Beniuenius , *de abdit. sanat. & morb. caus. cap. 13.* refert , se rustico cuidam , quem aqua intercus male habebat , consulenti respondisse , sanari eum non posse , cum morbus iam inueterasset , nisi vltra non bibat , quàm vt vitam sustineat. Rusticum dicto obtemperasse , & per annum nihil bibisse ac sanatum fuisse. Quæ omnia cum ita sese habeant , verò consentaneam non videtur , in ipso epate serum , proximam hydropis causam generari , sed citra epar colligi , & aquam in hydropicis cumulari , quòd quicquid eius cibo & potui permistum est , ad conuenientes euacuationis vias non peruenit , & neque per lienem , neque epar , ad renes penetrare potest , sed in venis mesaraicis gastricisque & epiploicis citra epar subsistit. Nam quod Guarinonius non in primis viis hanc aquam colligi , sed chylum in vapores resolui , qui in cavitare abdominis in vapores concrecant , verò consentaneum non est. Dissectis enim hydropicis ipsa viscera aquâ turgida reperta fuit , quæ postea in ventris cavitatem sunt. Neque etiam semper adest calor torrefaciens. Verùm de loco collectionis

nisi dicentur plura ob materiæ connexionem *questione sequent.*

Cur seri in primis viis subsistat? Causæ autem, cur in primis viis aqua & serum, quod cibo & potui permixtum est, subsistit, supra explicatae sunt. Nimirum non ipse chylus, atque serum in eo sponte vel ad lienem, vel ad epar & hinc ad renes ruit, sed à partibus istis attrahitur, inseruiuntque *Adioni*, & distributioni chyli, ac seri, quod in eo est, duo viscera, epar & lien, quæ serum in chylo etiam ad se trahunt, & porro ad renes amendant. Maiorem tamen partem seri & aquæ, & quidem per vias propiores è ventriculo lien ad se trahit, & *nis impadas menses*, humiditates superfluas, ut Aristoteles docet, ad se trahit, ut pluribus *in tractatu de Scorbuto* monstratum est: reliquum, & quod distributioni chyli ad epar satis est, cum eo simul ad epar transit, & officio suo functum, è vena cavâ ab emulgentibus venis attrahitur, & per renes ad vesicam è corpore euacuatur. Ex quo patet, causam hydropis non minus in liene, quàm epate, imò forsan sæpius quàm in epate hæere.

Distributio seri quomodo impediatur? Distributio autem ista seri læditur facultate attractrice (imò etiam expultrice) vel læsa, vel impedita, vel ob errorem externum frustratâ. Carolus Piso quidem in ea est sententia, serum ideo in corpus distribui, quia sit confusum sanguini, & per necessariam concomitantiam trahatur. Trahi autem sanguinem propter indigentiam habitu corporis inanito; non verò trahi, ubi nulla est eius indigentia. Ideoque inter hydropis causam etiam refert Plethoram, seu plenitudinem in toto, ob quam & indigentiam nullam attractio in toto & consequenter in visceribus cesset: imprimis tamen hic eam saltem plethoram admittit, quæ sit ex menstrua purgatione & hæmorrhoidum fluxu suppresso: eam verò plethoram, quæ ab aliis causis sit, sanguinem non serosum, sed potius crassum gignere existimat. Serum autem in plethora ea plurimum abundans à reliquo secretum per se exsudare in cavitatem abdominis scribit. Verùm abundantiam sanguinis in toto vix hydropis causam constituendam puto. Etenim etsi facile comedam, illud serum, quod venæ cavæ

ineest,

ineſt, perneceſſariam cum ſanguine concomitantiam in
potum corpus diſtribui : tamen alio modo ſeſe res habet
in prima coſtione & chylo, habétque lien facultatem
aquoſa attrahendi, etiam ſine chylo, quod & Hippocra-
tes & Ariſtoteles docent, & experientia teſtatur, cum poſt
vinum, vel cereuiſiam, vel alium potum largius hauſtum,
paulò poſt aqua, quæ in eo eſt, eadem ferè quantitate,
quod etiam in thermis & acidulis accidit, per vrinas ex-
cernatur, quod per lienem fieri plerique doctiores Medi-
ci concedunt. Ideoque collectio aquæ & feri potius in
organis, quæ diſtributioni chyli inferuiunt, quam in ve-
nâ cauâ quærenda eſt. Et ſi collectio feri in vena cauâ
ideo facta, quod attractio in habitu corporis ceſſet, fie-
ret, facilè vel per ſudores vel per vrinam & conſuetam
viam euacuari poſſet, vt non opus ſit, eam in abdomen
regurgitare & penetrare. Quapropter quod diſtributio
feri debito modo non ſit, læſa facultate attractrice ſit,
ideo quod in viſceribus, epate & liene imprimis, calor
natiuus actionum omnium instrumentum deeſt. Deeſt
autem calor in viſceribus, vel quia extinguitur à nimio
refrigerantium vſu, quæcunque illa ſint, ſeu aſſumpta, ſeu
extra applicata; vel ſuffocatur, quod ſit in plethora, præ-
cipuè ex menſium & hæmorrhoidum ſuppreſſione, vtpo-
te in qua ſeroſi humores vnâ cumulantur, & viſcerum
horum calorem ſuffocant; vel diſſipatur, quod ſit ab om-
nibus, quæ calorem viſcerum diſſipant & humidum pri-
migenium eorum abſumunt & exſiccant, vt febres ar-
dentes, vini potentis vſus continuus, medicamenta ni-
mis calida.

Secundò impeditur feri diſtributio propter vaſorum
angultiam. Eſſi enim attractrix ſalua eſſe poſſit, & per ſe
non lædatur: tamen ſi angultia aliqua ſit in vaſis, per quæ
tranſit ſerum, nulla ſit attractio, quia non affluit id, quod
attrahi debet. Angultia autem hæc ſit plerumque ab ob-
ſtructione à multis craſſis viſcidis que humoribus, vnde
diuturnas & præcipuè quartanas febres ſæpe ſequi ſolet
hydrops. Si quis etiam angultiam à compreſſione vaſo-
rum in ſcirrho viſcerum & aliis tumoribus addere velit,

cum eo equidem non multum pugnaverim ; hoc tamen certum est , in scirrho etiam simul obstructionem adesse , neque humores illos induratos saltem extra vasa , sed etiam in vasis hæerere . Tertiò ob errorem externum feri & aquæ distributio non fit , cum ad lienem præcipue plus eius confluit , quam vel attrahi , vel iterum euacuari possit . Fit hoc , cum lien ipse calidior plus , quam debebat , & avidius humorem aquosum attrahit , vel cum in siti nimia potus nimius hauritur . Ita memini puellam in febre tertiaria , cum intensius sitiret & integrum cantharum cerevisiæ secundariæ vno haustu ebibisset , in hydropem incidisse , quæ tamen aquæ per aluum educatione , imprimis Mechoacannæ usu , iterum conualuit . Sic refert etiam Carolus Piso , adolescentem quendam cum in tertiana aquam intemperantius bibisset , sub eius declinatione in Ascitem incidisse , sed illum vnius tabulæ Diacarthami usu , aquâ in abdomine resistente per aluum assatim redditâ , breui restitutum fuisse .

*Causa
recidivæ
in Hydr.*

Quanquam verò hîc quidam obiiciunt , non solum feri in primis viis retentionem , sed sanguificationem læsam causam hydropis esse , ideo quod pauci hydropici , etsi aqua semel sit euacuata , seruentur , sed in idem malum recidant , quod indicium sit , sanguificationis læsæ , quæ , etsi aqua semel euacuata sit , iterum eam generet : tamen id nostræ sententiæ non officit . Equidem concedimus , paucos hydropicos servari , & quidem ob calidum nativum & humidum radicale in visceribus absumptum , quæ restituere impossibile est . Fit tamen tum Hydrops non tam ob sanguificationem , quàm attractionem læsam .

Quod etiam accidit , si lien vel epas inueterato scirrho laborent , ut nec rectè attrahere possint , nec humoribus transitum præbere . Cum verò ista mala inueterata curare impossibile sit , etiam hydros inde ortus curari non potest . Præterea læditur quidem sanguificatio , unde etiam tandem atrophia partium inferiorum sequitur : sed læsa illa sanguificatio non est causa hydropis , sed potius ab hydropis ortum habet , cum scilicet aqua epati & visceribus omnibus in abdomine circumfusa , ea corrumpit .

Atque

Atque ex his omnibus, quæ hætenus dicta sunt, patet, vera quidem esse pleraque, quæ antiqui de causis hydropis protulerunt, sed iis potius ut causis remotis, quam proximis. Et licet concedatur, ab intemperie viscerum frigida, aut potius calidi nativi & humidi radicalis in iis defectu peculiari, scirrhus item & diuturnis obstructionibus ac substantiæ viscerum corruptione hydropem oriri, sicut nec negatur, ab hisce vitiis etiam sanguificationem lædi: quia tamen non, solum alteratrix facultas viscerum, sed & attractrix ab iisdem causis læditur, hoc iam in quæstione est; an serum & aqua, quæ in hydropicis colligitur, alteratricis seu sanguificationis vitio generetur, an verò potius attractricis culpâ cumuletur, dum illud, quod aquosum est in potu & cibo, non attrahitur, & per convenientes vias euacuatur, sed mox in primis viis restitat: quorum hoc probabilius esse, hætenus monstratum est.

Et ut tandem in hac de causis hydropis disceptatione superioribus aliquid adhuc de Paracelsi & eius sectatorum sententia addamus, eos à sale resoluto hydropem deducere, supra dictum, & quidem plerique proximam hydropis causam statuunt sal aluminosum, quod alij etiam tartarum aluminosum appellant. Resolui autem sal illud aluminosum & liquefcere à variis causis statuunt. 1. ab influenza interni cæli microcosmici, seu stellæ hydropicæ & aquosæ, à qua pluvia interna moueatur, quæ salem attingens illum liquefaciat. 2. à propria natura salis, qui natura sua in resolutionem abire aptus natus est. 3. à Diætâ aquosa & cibis humectantibus & potu minus conveniente. 4. à similibus morbis, qui salem resolvere possint, de qua re Paracelsus in duobus tractat. de Hydrope, lib. 2. de tartaro tract. 2. cap. 6. Scheunemannus, in Medicin. reformat. Petrus Seuerinus, in Idea Medicin.

Verum enim verò Primò etsi aqua Hydropicorum falsa sit: tamen ex resolutione salis coagulati vel aluminosi eam factam, nunquam probatum. Nam quæ de pluvia illa interna dicuntur, allegorica sunt, & magis Rhetorum, quam Physicorum & Medicorum Scholis apta, in quibus

allegoriis ludere non decet. Deinde omnino falsum est, aquam illam ex viscerum sale resoluta factam esse, cum partes ea in hydropes sæpe integræ sint. Et si sal eorum resolveretur: tamen tanta copia aquæ inde colligi non posset. Præterea notum est, salem non liquefcere & resolui, nisi à partibus oleosis terrenisque, quibus admixtus est, separetur, quod in hydropicis non accidit. Vnde quæ de causis resolutionis ab iis dicuntur, frustra afferuntur, & partim aliena, partim falsa sunt. Si sal purus alicubi esset in corpore in magna copia, à cibo & potu similibusque causis forsan liquefcere posset: verum cum talis non detur, frustrà ista afferuntur.

Q V Æ S T I O III.

Per quas vias aqua Hydropicorum in cauitatem abdominis perueniat?

Secun-
dū Hip-
pocratē.

Postquam hæctenus dictum, quomodo aqua in hydropicis primò circum viscera colligatur, iam porrò quaeritur, per quas vias collecta in abdominis cauitatem perueniat, de qua re inter autores variè disputatur. Hippocrates hac de re aphorismum habet, 7. sect. 55. *Quibus, inquit, iecur aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, atque moriuntur.* Quem aphorismum ita Galenus explicat: *Maximè, ait, epar obnoxium generandis in ea tunica, quæ extrinsecus ipsum ambit, vesiculis aquâ plenis vulgò dictis hydatidibus. Siquidem in iugulatis animalibus apparet, interdum talibus vesiculis refertum. Si ergo acciderit, ut tales vesiculæ rumpantur, in eam peritonæi regionem aqua effunditur, quæ est secundum hypogastrium.* Verum cum dicat Hippocrates, aquam non in abdomen, sed in omentum erumpere, omentum verò solidum sit, sibi que vndique constans & densum, ut nihil in se ex parte alia introlabi & erumpere sinat, præterquam ex liene, illisque partibus, vnde nascitur, aut exedi putat Galenus peritonæum parte illius dextra, quâ iecori propinquat, aut illud, in omentum erumpit, in omenti locum explicandum existimat. Verum verbis Hippocratis vix consentanea est illa Galeni explicatio. Expressè enim Hippocrates loquitur non de aquæ in abdomen, sed in omentum eruptione.

Alij, vt Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & symptom. cap. 8. Fern.* eos turpiter hallucinari putant, qui existimant per angustos cæcosque poros serosum humorem transferri in capacitatem abdominis. Nam, *inquit*, hac ratione peræquè omnes inuaderet, & distribuendis humoribus videretur natura inutiliter vias ductusque tam multos destinasse. Adde, quod in iis, quos ex vrina per dies 20. suppressa extinctos nouimus, aquæ nihil deprehensum est per cæcos illos ductus in abdominis spatium defluxisse, quoniam integra nec pertusa sanguinis serique receptacula. Ipse verò putat, visceris substantiam siccitate & humoris penuria, ceu rimis quibusdam, dehiscere, eorumque ambientem membranam diffringi, vt non amplius serum tenue continere possit, sed id renum more elabifinat, atque sensim, quasi ex fissa olla stillare in vacuum abdominis spatium.

Verum enim verò præsupponit hîc Fernelius in omni hydrope epar affici, quod tamen cum experientia non consentit, & sæpe epate saluo & rimis talibus non apparentibus, atque integrâ epar ambiente membrâna hydrope quosdam mortuos esse compertum est. Neque etiam credibile est, in corpore viuente tantam siccitatem induci posse, vt substantia partis præ ea rumpatur & dehiscat: & licet verum sit, causas calidas, vt vini calidioris nimium potum, calidorum medicamentorum frequentem vsum, & morbos calidos hydropem inducere posse: tamen de eo adhuc quæstio est, quomodo calida ista hydropem inducant, An siccando epar, vt rumpatur & dehiscat; An verò potius eius calidum natium dissipando & humidum insitum absumendo; quod posterius probabilius est. Et si à dehiscente epatis substantia hydrops oriretur, omnis hydrops esset incurabilis. Licet enim aqua vel per *παράκλινησιν*, vel per purgationem educeretur: tamen tantundem quotidie iterum influeret. Vesicas illas seu hydatides epatis quod attinet, licet illæ procul dubio etiam in brutis, & aliis animalibus dentur: tamen nec ex illis tantum seri fluere potest, quantum ad hydropem constituendum necessarium est. Et licet in ouibus

bus & aliis brutis frequenter hæ vesicæ conspiciantur: nemo tamen propter eas illa hydropes laborasse deprehendit. Neque quæ contra cæcos illos meatus affert, satis firma sunt. Neque enim si iis apertis hydrops fiat, omnes in hydropem incidere necesse est, cum id non fiat, nisi adsit magna serosi humoris quantitas, qui vel copia vel acrimonia vasorum orificia aperit. Quod verò quidam, qui ex vrina diu suppressa extincti sunt in hydropem non inciderunt, causâ est, quod serum iam ultra epa penetrauerat, non in primis viis, quod in hydropis generatione fieri solet, substituit. In eo tamen assentimur Fernelio, quod non simpliciter ad occultos meatus confugiendum sit. Ipsi enim illi manifesti ductus venarum, quibus sanguis & chylus, ac serum, quod in illis est, defertur, sufficiunt: Si nimirum eorum orificia aperiantur, & humorem aquosum exstillare sinant.

Platerii.

Cum Fernelio consentit Platerus, qui causas, ob quas epa exiccare & dehiscere possit, recenset. Idem tamen alias etiam plures causas addit, & in abdominis cavitatem serum defluere posse putat, ex epate & liene exulcerato vel contuso & vulnerato; à renibus item si eorum continuitas solvatur; à venarum omentum & mesenterium perreptantium, ut & aliarum partium in ventre inferiore, vterum puta & vesicæ continuitate soluta.

Verum epatis & lienis vulnera, contusionem & exulcerationem quod attinet, æger prius ex his morbis moretur, quàm tantum feri per ea efflueret, quantum ad hydropem necessarium est. Reliquas causas quod attinet, omnes ad feri in abdomine collectionem facere posse putamus, sed raræ sunt hæ hydropis species, & propterea eas Medici hydropis Ascitæ nomine non comprehendunt, & aliam etiam curandi rationem, quàm vulgaris hydrops, requirunt. Adrianus Spigelius, *de corp. hum. fabr. lib. 8. cap. 6.* tres vias agnoscit. Prima est illa Fernelij per membranam epatis ruptam. Addit tamen, hanc Fernelij opinionem haudquaquam semper veram esse; cum ex iecore aqua etiam siue manifesta continui solutione siue tunicæ & membranæ exterioris, siue etiam ipsius sub-

stantiæ

stantiæ effluere possit. Alteram viam ponit venas, quæ per omentum disseminantur, quarum tunicas vel copia dilatat, vel acrimonia exedit. Tertiam viam aliis ignotam addit, lobum exiguum in caua epatis parte iuxta portas, qui in ipsam omentis cauitatem totus reconditur, & substantia est mollissimâ, ac tenera membranâ obtegitur, quæ faciliè rumpi potest.

Verum, vt dictum, ipse Spigelius agnoscit, primam viam non semper locum habere. Eadem & ratio est tertiæ viæ. Neque enim per lobum illum exsudare potest aqua, nisi vbi in epate copiosa continetur, quod non semper accidit. Neque experienciâ probatum, serosam illam materiam tantum ad lobum illum confluxisse, id quod probandum erat: siquidem in morborum causis inuestigandis videndum quid fiat, non quid forsan fieri possit. Et si aliquando contingat: tamen ex isto lobo in omentum defluit, & hinc in abdominis cauitatem destillat.

Itaque verbotenus Hippocratis sententiam retinemus, qui in omentû aquam erumpere dixit, & eorum sententiam probabiliorem putamus, qui è venæ portæ propaginibus per omentum sparsis, & præcipuè ramo, qui Gastro epiploicus dicitur Recentioribus, in omentum aquâ in venæ portæ ramis subsistentem fluere, & hinc vel tunicis earum rarefactis per *διὰ τῶν θυρίδων*, aut osculis illarum patefactis per *διὰ τῶν πόρων* aquam in abdominis cauitatem influere statuunt. Si enim, vt *quæst. præced.* dictum, aqua illa, quæ cum cibo & potu hauritur, in primis viis subsistat, eaque neque ad lienem neque ad epar trahatur, atque hinc ad renes peruenire non possit, cumulatur in illis viis, & nisi ad ventrem refluat, in omenti, vt partis laxæ, venas ruit, easque aperit. Aut licet ad lienem perueniat, vel ad cauum epatis pertingat, inde tamen ad omentum faciliè peruenit. Et docet idem *alibi* etiam Hippocrates. *libro 4. de morb.* Nam ita scribit: *In ventriculum autem etiam potus fertur, quò cum expletus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas & omentum transmittit.* Et *lib. 1. de morb. mulierum*: Cum febris vehemens hominem detinuerit, neque dimiserit, sitisque valdè corripuerit, & bi-

berit, quod ad vesicam defertur, per vrinam redditur: Lien verò quod reliquum est, ex ventre ad se raptum suscipit, cum sit ratus & spongiæ similis, & prope ventrem sitis. His ita se habentibus, si neque exsudauit, neque in ventrem dimittatur, ex eo splen attollitur, idque magis, si aqua epota fuerit. At si quis ipsum attrectet, mollis est, veluti lanæ tomentum, interdum etiam durus ac renitens. In tumorem autem sublatus & opplētus per venas aquam in corpus transmittit, præcipueque in omentum & partes ventriculū ambientes. Idem in mesenterio accidere, & humores serosi ibidem subsistere possunt, quod Hippocrates etiam concedere videtur, *lib. 4. de morb. mulierum.*

Autoritatibus hisce subscribit ipsa ratio. Cū enim non rarò ex subita potus repletionē hydrops fiat, lien verò potulentæ materiæ maximam partem attrahat, in omentum procul dubio ex liene defertur, & deinde in ventrem destillat. Potest tamen idem etiam fieri, si in mesenterio subsistat. In corpore enim vbi in vnaquaque parte plus, quàm par sit, aut quàm continere possit, humoris cumulatū est, altera ad alteram transmittit, vt loquitur Hippocrates, *lib. 1. de morb. mulier.* Nulla verò vicinior, & magis commoda pars est, in quem lien, vt & mesenterium sese exonerare possit, quàm omentum, vtpote quod venas à solâ venâ portæ habet, & superior quidem membrana vtramque gastro epiploidem dextram & sinistram, inferior autem epiploidem dextram, & posticam; Arterias totidem à coeliaco & mesenterico ramo. Præterea si febrium intermittentium & aliorum morborum latentium hic focus est, vt vult Fernelius: credibile etiam, hūc causam hydropis imprimis quærendam esse, vt qui febres diuturnas, obstructions pertinaces, cachexiam & alios huiusmodi morbos sequitur. Rationi denique subscribit experientia, quod in dissectis hydropicis omentum plerunque vitiatum deprehenditur. Ita in ancilla hydropica, de quâ Heintzius, omentum corruptum reperi-
tum est, liene & epate saluo. Columbus autem, *lib. 15. anatomia*, lienem & epat saluum reperit in hydropica, in
omēto

omento verò refertissimum abscessum. Ego quoque in studio quedam in Noloscomio Academiae Hydrope & Scorbuto mortuo epar & lienem saluum reperi, omentum verò totum penè putredine absumptum. Et talia procul dubio quotidie obseruare est.

Non tamen excludendum hic est Pancreas. Cum enim in sinistra parte prope lienem situm sit, & in medio splenicam venam ad lienem transeuntem, simul & coeliacæ arteriæ sinistrum ramum habeat, facile etiam in eo ferrosi humores colligi possunt. Scribitque Rondeletius, *cap. 35. Pract. Id annotatione dignum est, quod ex frequentis corporum dissectione obseruari, omnes hydropicos glandulas mesenterij induratas habere, & pancreas similiter. Etsi verò quis hic obuiere posset, quod Hippocrates, allegato aphorismo 7. sect. 55. scribat, quod quibus epar aquâ plenum in omentum eruperit, illis ventrem aquâ repleri & mori; cum tamen non omnes hydropici moriantur, atque ita non ex omento aqua destillasse videatur: tamen sciendum, non semper aquam ex epate in omentum deponi, sed etiam ex liene. Deinde non semper, vbi epar aqua plenum eam in omentum deponit, ægri moriuntur, sed vbi in omentum eruperit. Vox enim *παρῇ* apud Hippocratem, vt etiam Foësius, in *Oeconomia*, monet, semper violentam & periculosam eruptionem significat, vt hoc loco Epar valde corruptum supponatur, & eruptio ista vltimus naturæ conatus sit.*

Q V Æ S T I O I V.

An Rhabarbiri vsus in curatione Hydropis utilis sit?

DE Rhabarbari vsu in hydrope Medici dissentiunt. Plurimi equidem id valde commendant, scribitque Guilielmus Placentius, *cap. 120.* Indubitanter credat omnis homo, quod solum cum exhibitione ℞. ij. rhabarbari puluerisati & cribellati exhibiti in aurora mixti cum ʒ. ij. oxymel. compos. & ʒ. iij. vel iv. decoct. lactucarum, scariolæ & radic. fænicul. multos curauimus. Exhibet autem de tertio intertium pro virium ratione. Aliis verò diebus, quibus non datur rhabbarum, exhibet ante prandium & coenam ʒ. j. ss. oxymel. scillit. vel compos. in

An Rhabarbari vsus in Hydrope conueniat? Sententia Placentini.

Et cum absinthium, quod in hydrope plurimum prodesse omnes concedunt, non parvam cogitationem (etsi vis aperiendi in absinthio minor sit) habet. Et ratio illa Maffariæ debile, aquam quodammodo temperante, saltem locum habet, vbi in vena caua illa consistit. Serum verò in abdomine contentum temperare non potest. In aliis verò causis non sine discrimine vsurpandum, sed magis hydragogis supra enumeratis fiderdum; etsi rhabbarbarum roborandi viscera gratiâ addi possit.

[illegible]

De Tympanite.

Secunda Hydropis species est Tympanites, cui nomen à tympano inditum, cuius sonum refert venter flatibus extensus, si manu percutiatur. Antiquiores vè ipsum ab Ascite seu aquoso hydrope distinguerent, sic cum hydropem nominare consueverunt, 4. aphor. 11.

causa.

caussa proxima & continens est flatus in abdominis
cavitate & saepe etiam intestinis inclusus. Observavit
enim

enim Platerus, flatus non solum in abdominis cavitare, sed & intestinis retentos hunc tumorem excitasse, deprehenditque, in quibusdam, qui tympanitici putabantur, post mortem sectis nullum flatum è ventris cauo erupisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina, præsertim tenuiora, adeò flatibus distenta & convoluta profuissse, ut in eundem ventrem amplius reponi nequirent, mirumque fuerit, quo pacto in ventre adhuc clauso contineri potuerint. Simile quid observavit Smetius, ut *miscell. lib. 7. ep. 4.* refert, Antuerpiæ in puerpera quadam, quæ durante puerperio, ex animi ægritudine mortua est, in cuius dissecto corpore intra peritonæum extra intestina guttula quidem aquæ, nec flatus quicquam inuentum, verum vniuersa intestinorum volumina, imò vna ventriculus ipse, flatibus distenta & pellucida & tantum non omnis excrementi vacua visa fuerunt.

Rarò tamen solus flatus reperitur, sed plerumque aquæ *Tympanites* permixtus: prædominatur tamen in tympanite flatus, sicut in ascite aqua, & ab alterutro denominationem tumori accipit. Ita tamen interdum miscentur, ut vtrum ad ascitem, an verò tympanitem hydrops referendus sit, ambigas. Interdum etiam ascitem flatus præcedunt, sicut & tormina circa umbilicum, proculdubio ex flatibus orta, *4. aphor. II.* Refertque Schenckius, *lib. 3. observ. 126.* ex *Tumoris totius corporis historia duæ.* obseru. D. Francisci Tidicæi, virum quendam sexagenarium satis alioquin corpulentum aliquot menses, antequam ipsi per aquæ accumulationem in manifestum tumorem attolleretur venter, hoc symptomate infestatum fuisse, quod quotiescunque assidens mensæ cibum sumpturus & iam mandere cibum aggrediens, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, ut pro crebritate respirandi suffocationis periculum præ se ferret, ut ex eo cibum semimansum ex ore reiicere subinde cogeretur. Idem in hoc symptoma incurrebat, quotiescunque se ad somnum componens iam obdormiscere inciperet. Ipse verò affirmabat, se eo tempore percipere circa hypochondria palpitationem quandam, atque omnino tale quid, ac si præcordiis aliquid viui animalis subesset. Hic vir tandem

dem ascite periit ; Cuius epar cum aperiretur , illius abdomen, quantum externam eius faciem attinet, imò dissectum , nihil ferè à sana epatis constitutione differre visum fuit , neque quicquam in eo vitij , sicut nec in alio viscere , oculis notari potuit. Cuius symptomatis causa proculdubio fuit flatus in hypochondrio generatus , qui variis modis , vt de scorbuto dictum , respirationem lædere potest , qui postea ascitem tympanitæ mixtum produxit. Rarum verò est illud, quod idem Smetius, *loco allegato* , recenset de Tympanite , quem appellat vniuersali, aut potius sarcite flatuoso in iuvene quodam robustissimo Leodiensi , qui cum in conflictu subter axilla dextra ad insertionem musculi brachium adducentis vulnus accepisset, quod punctim factum , inter tertiam & quartam costam , quod in pectoris grauitatem penetrauit , postridiè vulneris accepti toto corpore post vnicam noctem manè turgidus apparebat, non solum pectore, sed & dorso, ventre, lumbis, imò scroto quoque , præterea & brachiis, humeris , collo, vultuque , vt ne palpebras quidem deducere posset , quin etiam in verticè ipso , cute vbique distenta & tumefacta : tumor eratensus , & cum dolore non paruo , qui tamen linimentis dissoluentibus corpore inuncto paulò post euauit. Simile quid , etsi in partibus saltem quibusdam, anno 1623. mense Iulio obseruauit hic in studioso quodam , qui vulnus accepit noctu in pectore gladio angusto in dextra parte circa tertiam costam prope alam antè in pectus adacto & in dorso proximè spinam exeunte , vt de læso pulmone nihil dubitandum fuerit , cum etiam spiritus cum sono maximo è vulnere exiret. Huic latus dextrum vsque ad diaphragma & colum etiam circumquaque intumescebat ; qui tumor tamen postea discutientibus cataplasmatibus adhibitis euauit. Causam vniuersalis illius tumoris (proculdubio eadem & particularis illius, quem modò recensui, fuit ,) refert Smetius in sufflationem pectoris per vulnus axillare obligatum subter cute nota nocte illa factum , quomodo vesicam recentem & flaccidam inserto calamo à pueris inflari videmus. Cui, modo ista opinio rectè explicetur,

cetur, assentimur. Etenim pulmo respirationis organum est, per quem & fuligines è corde expelluntur, & aer attrahitur; Quæ actio, pulmonis substantiâ integrâ & vasis omnibus saluis rectè perficitur, & aeris ille commeatus est ad cor, & fuliginum à corde. Si verò pulmo vulnere-
tur, & simul inter musculos duos vel musculos & cutem aëri via pateat, quod in utrôque vulnere factum, aer, ut debebat, non rectâ per os & pulmones ad cor transit, neque rursus fuligines è corde rectâ ad os, sed aer è vulnere, quasi è folle, in spatium inter cutem & musculos inflatur, & hinc porrò in vicina penetrat. Et si catarrhi ac serosi humores à capite sub cute totum musculosum genus pervadere, & per collum ac dorsum ad crura usque & pedes penetrare possunt, cur non & aer ac spiritus flatulentus idem facere possit? Ac videmus cutem etiam in multis animalibus, ut columbis, dum prolesca parantur, inflari posse. Morbus tamen hic Tympanites, ad quem eum refert Smetius, non est; sed in studioso illo vulnerato fuit dextri lateris inflatio, in altero totius corporis.

Quomodo autem hi flatus in Tympanite generentur, non ita planum est, & alij aliter ea de re sentiunt, de quo *Quomodo flatus in Tympanite generentur* postea *quæst.* i. dicitur. Nos hoc loco breviter statui-
mus, flatum crassum huius hydropis causam esse, qui quomodo generetur, in *Instit. lib. 2. p. 2. cap. 7.* dictum. Nimirum duo ad flatus generandos requiruntur. Primò materia crassa, & quidem plerumque bilis atra. Cum enim ij, quibus atra bilis ventriculo substrata est, flatibus abundant, & ructus plurimos interdum edant, imò sæpè maxima pars ciborum in flatus commutetur, si illi flatus retineantur, abdomen distendunt, & hanc hydropis speciem producere possunt. Neque enim in epate solum huius morbi causa quærenda est, sed sæpè in primis viis, ynde rectè Hippocrates, 4. aph. ii. *Quibus tormina adsunt, & circa umbilicum cruciatus ac lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter solvuntur, in succum hydropem firmantur.*

Deinde causam efficientem quod attinet, equidem,

Quomodo calor debilis sit causa flatuum? ut in Institut. loco allegato dictum, calor debilis dicitur de causa flatuum, sed non simpliciter talis, verum ratione materiae, utpote quam vincere & discutere non valet; imò saepe præternaturalis & satis magnus est, ac in materiam totam subito & violenter agit, eamque agitat, quod in tympanite plerumque fieri existimamus. Etenim si calor planè debilitatus & infirmus esset, in materiam non ageret, neque flatus excitarentur. Chylus enim, si sub calore blando versatur in venis mesaraicis, primum sanguinis rudimentum accipit, serūque, quod in eo est, cum chylō relinquitur; donec nimirum suo tempore per convenientes vias euacuetur. Si verò nimius & torrefaciens quasi calor ille sit, quod subtile & resolutioni aptum est, statim in vapores & flatus resoluit, qui in abdomen distribuuntur. Epatis tamen & lienis intemperiem non planè excludimus, præcipuè in fima epatis parte, vbi vena portæ ei inseritur. Nam si & illa sua caliditate & siccitate affluentem chylum non blando calore in sanguinem laudabilem mutet, sed eum torreat quasi, quod in eo subtile & resolutioni aptum est, in flatus resoluitur. Atque ita Ascites & Tympanites differunt ratione materiae & efficientis. Materia enim in Tympanite est melancholica magis; calor verò torrefaciens & adurens; vnde etiam interdum ad remedia frigefacientia confugiendum est, scribitque Mercatus, si hæc omnia præsidia (calefacientia scilicet) non prosint, utendum esse Hippocratis consilio & prudentia, qui cum multis diebus usus fuisset in hisce doloribus, calefacientibus, & nihil commodi inde percepisset, transiit ad frigida magna cum vtilitate.

Per quā viā flatus in abdominis cavitatē perueniant? Per quam autem viam flatus in abdominis cavitatem perueniant, & vbi hæreant, eitam non ita expeditum est, de quo *quest. 2.* dicetur. Nos breuiter statuimus, partem chyli tenuem & serosam in venis mesaraicis in flatus mutatam vel per orificia venarum mesaraicarum in ipsam intestinorum cavitatem sese insinuare, vel in mesenterium penetrare, atque inter tunicas illas coercitos eos tandem permeare & in abdomen penetrare, vel etiam aliquam humoris serosi partem à calore viscerum circumi-

eumiacentium in vapores resolui, qui cum exitum non inueniant, in abdomine cumulantur, idque distendunt.

Signa Diagnostica.

In Tympanite venter digitis percussus sonum instar *Signa.* tympani edit, & moles abdominis minus grauis, quam in ascite, sentitur. Præcesserunt rugitus ventris & tormenta diuturna circa vmbilicum, & lumborum dolor: ægro supino iacenti venter distentus ac durus manet, extrema non adeo tument.

Prognastica.

1. Tympanites inter omnes hydropis species pericu- *Progn-*
losissima est, quia plures partes intemperie, eaque sicca *stica.*
& habituali affectæ sunt, & plerumque etiam contrariæ
intemperies concurrunt; & quo magis inueteratus est, eò
periculosior est. 2. Tympanites, qui fit ab atra bile multa
in ventre redundante, ferè lethalis est, & frustra ægro
medicamenta adhibentur. 3. In sicco hydropse stillici-
dium vrinæ malum est. Hippocrates, in *Coac. lib. 2.*
aphor. 19.

Indicationes & Curatio.

Materia, vnde flatus eleuantur, euacuanda, & caussa, *Indica-*
quæ eos attollit, remouenda. Flatus verò, qui iam ven- *tiones.*
trem distendunt, discutiendi & dissipandi. Ideoque si pi-
tuita adsit, simulque aqua, phlegmagoga & hydragoga
exhibenda, ferè vt in Ascite; cum raro tympanites fit sine
aqua. Quia tamen flatus præualent in Tympanite, minus
euacuandum, flatus verò discutientia semper præualere
debent. Quapropter pro materiæ antecedentis, è qua fla-
tus generantur, euacuatione, vsurpanda ea, quæ ad epatis
obstructiones, vt & lienis & venarum mesaraicarum, sunt
utilia, & ad inflammationem ventriculi vsurpantur, vt
pilulæ de hiera cum agarico, stomachicæ, aggregatiuæ,
de rhabarb. & similes.

Vel ℥. Mass. pilul. de hiera cum agarico, turbith. electi,
rhabarb. an. 3. ij. fol. soldanellæ ꝑ. s. rad. asari 3. j. trochisc.
albandal. elaterij, nucis moschat. galangæ, cinamom. piperis,
cubebæ. an. 3. s. Pulcerisanda pulueriscentur & excipian-
tur omnia succo iridis, & fiat massa, cuius dosis 3. ij. vel
Drach.

Drach.j. Cum oxymel. scillit. F. Pilulæ mediocres. Plura huius generis purgantia cap. præced. sunt proposita.

**Flatus
discutiē-
ria.
Simpli-
cia.
Compo-
sita.**

Ad flatus verò discutiendos conueniunt *calamintha*, *pulegium*, *hyssopus*, *thymus*, *salvia*, *rosmarinus*, *fœniculum*, *anisum*, *cuminum*, *baccæ lauri*, & huius generis alia. E compositis: *Species dianis*. *diacalaminth*. *Electuar. de baccis lauri*. Vtile est & hic puluis, qui simul concoctionem adiuvat. ℥. *Galang. cinam. an. ʒ.j. ʒ. piper. ʒ.j. cort. citri siccor. ʒ.j. sem. anisi, carui an. ʒ.ij. ligni aloës, nucis mosch. an. ʒ.j. sacch. ros. tabul. ad pondus omnium*. F. Puluis. Vtiles quoque sunt clysteres ad discutiendos flatus parati è floribus *chamæmel. anethi, origani, calamintha, ruta, pulegio, radic. Imperat. helenj, sem. anisi, rutæ, cumini, carui, baccis lauri, elect. de baccis lauri, oleo chamæmel. anethino, rutaceo, laurino, melle anthosato*, quibus & purgantia addi possunt, vt: ℥. *Fol. rutæ, flor. chamæmel. sambuci, summit. anethi an. M.j. sem. anisi, fœniculi, cumini, carui, an. ʒ. ʒ. Coqu. in aqua simpl. Colaturæ ʒ. ʒ. j. vini maluatici ʒ. iij. benedict. laxatiu. ʒ. j. elect. de baccis lauri ʒ. ʒ. ol. rutacei, laurini an. ʒ. j.*

Externa. F. Clyster. Extra cucurbitulæ plures sine scarificatione toti ventri, aut vna magna cum multa flamma sine scarificatione abdomini post totius euacuationem affigantur. Efficax est & *emplastrum de baccis lauri*. Vtilis quoque frictio cum *succo allij*, vel manibus oleo rutaceo aut laurino inunctis facta, aut *allium in vino generoso decoctum*, ac contusum abdomini applicetur. Quidam vas terreum recens amplum cinere calente replent, & *semen dauci, fœniculi, cumini* inspergunt, & panno lineo coopertum inuersumque ita calidum abdomini imponunt, vt ab ægro perferri potest.

Vtiles quoque sunt sacculi ex milio & sale ac fursure torrefactis, & ex semine *anisi, dauci, cumini, fœniculi, rutæ, lauri, pulegy, galangæ confecti*. Vt ℥. *Summitat. anethi, fol. rutæ, absinthij, fl. sambuci an. M.j. sem. cumini, carui an. ʒ. ij. Coqu. in f. q. vini ad mollietiem*. Contusis adde *emplastri de baccis lauri, vnguenti Agrippæ an. ʒ. ʒ. ol. anethi, rutacei an. q. f. F. Cataplasma. Vel ʒ. Stercoris vactini, caprini an. ʒ. iij. pulu. rutæ, sem. cumini an. ʒ. ʒ. Cum vrina pueri incorpo*

incorporentur additis *sulphur. ʒ. iij. F. Cataplasma.* Vel pareretur hoc emplastrum, quod cuti pertinacius adhæret, & satis efficax est: *ʒ. Rutæ, chamæmeli, meliloti, calaminthæ an. ʒ. ij. sem. carui, fœniculi, cumini an. ʒ. j. Coqu.* omnia in vino & oleo rutaceo vel anethino. Contundantur minutim. Addatur *gummi carannæ, ceræ, an. q. s. F. Emplastrum.* Cum autem sæpe in hoc affectu coniungatur viscerum intemperies calida, quæ intenditur vsu calidorum medicamentorum flatus discutientium, vtendum minus calidis, & epati succurrendum per medicamenta externa, quæ illius calorem temperant. Quam ipsam ob causam, vt etiam supra dictum, circa curationem Tympanitis hoc curare iubet Mercatus, si hæc omnia præsidia prodesse non videantur, & ex calidorum vsu æger nil commodi percipiat, vt transeat ad frigida.

Dieta.

Victus ratio omnino status sit expers. Potus parsimoniâ adeo exquisita non est opus. Talis tamen sit potus, qui flatus potius discutiat, quam augeat, & propterea conuenit vinum dilutum ligno sassafras, cortic. citri & similibus. Dieta.

Q V Æ S T I O I.

Quomodo flatus in Tympanite generentur?

Quomodo flatus in Tympanite generentur, ob Autorum dissidentes sententias non ita expeditum est. Quomodo flatus in Tympanite generentur?
In hoc equidem omnes consentiunt, humorem crassum è primæ coctionis vitio flatibus materiam suppeditare, qui humor vel pituita, acida præsertim, vel bilis atra esse potest, quæ in locis ventriculo vicinis collecta humores omnes ferè & cibos in flatus conuertit. Verum vbi, & à qua causâ materia hæc in flatus verratur, Autores dissentiant. Qui omnem hydropem epate affecto fieri statuunt, etiam hic in epate humorem illum seu chylum non in sanguinem, sed in flatus mutari statuunt. Verum hæcenus sæpius dictum, hydropem non semper epate affecto, sed quandoque eo saluo fieri. Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 8.* causam huius tumoris statuit esse flatum ex imbecilla coctione & cruditate genitum, &

in ventriculo aut intestinis cumulatam, quod iam antea docuit Galenus, qui, 3. *de sympt. caus.* cap. 1. scribit, quod ultimus coctionis ventriculi lapsus, in lienteriam vel tympanitem finiatur. Ferneliū sequitur Platerus, qui docet, cum non alia sint viscera in ventre inferiore, in quibus flatus tam copiosè congeri possint, à ventriculo & intestinis eos prodire.

*An in
ventri-
culo &
intesti-
nis?*

Verumenimverò rectè opinio ista explicanda est. Neque enim solum ventriculus & intestina flatuum horum, qui vsque in abdomen penetrant, causa sunt. Etenim, si in ventriculo generarentur, per ructus facillè excludi possent. Neque enim, qui in intestinis generantur, per angustas vias in abdominis cavitatem penetrant; cum satis patens via sit, ut per alium excludantur. Ideoque quid à Galeno per primæ coctionis vitium intelligendum sit, inquirendum. Præluceat autem nobis hic facem Hippocrates, cum 6. *aphor.* 11. scribit; *Quibus tormina & circa umbilicum labores & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter solvuntur, in hydropem siccum firmantur.* Etenim si causa huius doloris essent flatus in intestinorum cavitatem, non solum circa umbilicum hærent, sed per intestina vagarentur; neque dolor lumborum esset tantus, neque etiam tam pertinax, ut nullis medicamen-

*An inter
mesente-
rij & in-
testinorū
tunicas?*

tis cederet. Ideoque vero magis consentaneum est, statuere eos, inter mesenterij & intestinorum tunicas primò generari plerumque, (etsi in cavitatem intestinorum etiam aliqui esse possint.) Cum enim mesenterium ante intestinis tenuibus, in dorso verò lumborum vertebis, à quibus nascitur, tanquam in suo centro validissimè annectatur, & torminum circa umbilicum & dolorum in lumbis, qui hydropem siccum præcedere solent, causam reddere facillè est. Nimirum cum in primis viis, id est, in vasis à ventriculo ad cauum epatis vsque materia cruda & crassa continetur, & præcipuè si viæ illæ non satis liberæ sint, calor in eos agens flatus multos excitat.

*Aqua
intemperie
generen-
tur?*

Quinam autem ille calor sit, & quanam intemperies ac dispositio vitiosa, ob quam chylus ille & materia crassa in flatus mutetur, Autores etiam dissentiant. Plerique

intem

intemperiem frigidam esse statuunt, alij calidam esse putant, & hanc ob causam Tympanitem ab ascite differre, & tam difficilis curationis esse, cum causarum contrarietas hîc occurrat, & neque sine primæ coctionis vitio, neque sine calore præter naturam epatis tympanitem fieri existimant. Nam licet ventriculus & intestina ac partes vicinæ frigidæ sint, modò epar adhuc bene constitutum & sanum sit, non bene quidem coquere epar statuunt, cum vitiosus chylus in bonum sanguinem mutari non possit, & flatum generare, sed paucissimum, & qui facilè discutiatur. Si verò epatis calor nativus debilis sit ob intemperiem præter naturam calidam, plures flatus, qui discuti non possunt, eleuari existimant.

Verùm quod hîc de calore præter naturam dicitur, id negandum hîc planè non puto, & quod supra è Christophoro Guarinonio, *consil.* 563. de Ascite protuli, id & hîc locum habet, nimirum calorem in tympanite torrefacientem potius esse, quam debilem, qui in chylum non blandè agat, eumque quasi foueat, sed subtiliores eius partes in vaporem & flatum resoluat. Concedimus & hoc, calorem illum in epate, & præcipuè eius parte caua, quâ venam portæ excipit, consistere posse, eparque ea parte esse siccius ac densius, non molle, ut in sanguineis, *ευσάφους* & pinguibus esse solet. Tamen nec mesaraicas venas nec mesenterium excludendum esse puto. Etenim si ex partes præter naturam sint calidiores & sicciores, chylum, præcipuè crudum & crassum, in flatus facilè mutabunt. Quod vero à nonnullis hîc prolixè disputatur, an flatus à calore debili vel excedente fiant, ad id respondendum primò, non solum ad agens esse respiciendum, sed etiam ad materiam, quæ ut in flatus transire possit, apta esse debet. Deinde calorem eundem posse dici debilem respectu materiæ, quam totam resolvere non possit; nimium verò respectu partis affectæ, cuius temperiem naturalem excedit.

QVÆSTIO II.

*Per quam viam flatus in abdominis cauitatem perueniant?**Per quam viam flatus in abdominis cauitatem perueniant? Secundum Ferne-lium.*

PER quam viam in Tympanite flatus in cauitatem abdominis perueniant, Autores quoque discrepant, & vt quisque de generatione flatuum sentit, ita suam etiam de via in abdominis cauitatem habet sententiam. Ferne-lius flatum hunc ex imbecilla coctione & cruditate genitum, cum multus in ventriculo & intestinis cumuletur, & exitum naturalem non reperiat, impetu viam sibi inuenire, & per cæcos tenuésque ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus sese inferre, ac demum vario impulsu in ipsum abdominis spatium penetrare ac deuolui, scribit. Per quas vias & tenues meatus, si eos intelligit, qui in ventriculi & intestinorum tunicis sunt, negat id Platerus; cum etiam tenuissimis membranis facile coërceantur, & tumor tenuis facilius transfudet, quàm flatus erumpat. Ipse verò in ostiola venarum mesaraicarum flatus in intestinis & ventriculo sese insinuare, atque ex venis mesaraicis, eodem modo sicut serosum humorem, in ventris spatium peruenire statuit, cum is flatibus in Tympanite plerumque permixtus sit. Flatus tamen etiam per intestinorum tunicam interiorē in exteriorē penetrando illic mesenterium, vbi illi connascitur, sese ingerere, atque inter illas tunicas coërcitos eas tandem permeare & in abdomen penetrare posse non negat. Præter hanc tamen causam collectionis flatuum in abdomine aliam adhuc addit Platerus, nimirum eorundem generationem in ipsa vètris cauitate, quando nimirum humor aquosus in abdominis cauitatem transsudans vel destillans, atque ibi collectus in flatus resoluitur, quod fit ob calorem viscerum internum. Atque in hac sententiâ Plateri nihil desidero, nisi quod putat, ex spatio intestinorum flatus per ostiola venarum mesaraicarum in intestina sese insinuare, atque hinc ex venis mesaraicis in cauitatem abdominis penetrare. Neque enim hoc necessarium est, cum flatus in ipsis venis mesaraicis & circa epas & alibi generari possint.

CAPVT V.

De Anasarca.

ANasarca, quam & *ὑποσπληνικήν* & *λευκοφλεγματίαν* Anasarcā nominant, ita dicitur, quod vniuersa corporis moles per carnem & sub cute humore pituitoso plena tumida & alba appareat. Aretæus tamen, in 2. diutur. cap. x. inter anasarcam & *λευκοφλεγματίαν* distinguit, quod hic ex alba pituita, crassa & frigida in epate genita, ille ex carnis in humorem aquosum & tenuem resolutione oritur. Verum alij autores distinctionem hanc non attendunt; neque credibile est, ex carniū resolutione, quæ proculdubio à causa calida fieri debet, hanc frigidam morbi speciem prouenire posse. Maioris momenti est illa distinctio, quā vocabulum leucophlegmatix sumitur nonnunquam pro morbo, nimirum de tumore totius corporis ab humore pituitoso, aliquando verò de dispositione, quæ hunc morbum producere solent, & laesa sanguificatione (quo modo de ea hoc loco præcipuè agimus;) in qua ob pituitam, quæ in toto corpore cumulari incipit, totum corpus albidum redditur.

Est enim Anasarca seu Leucophlegmatia affectus cachexiæ affinis, differens ab eo solum magnitudine; quoniam frigiditas epatis & venarum, siue primario siue aliunde acquisita, hic maior est, & materia cruda in venis & habitu corporis copiosior, molésque tota corporis humidior. Præterea, Auicenna teste, alimentum in cachexia agglutinatur quidem, sed non assimilatur; in anasarca verò neque agglutinatur, neque assimilatur. Et si enim apponatur alimentum: tamen dissimile est, neque assimilari potest, & ita quædam falsa nutritio accidit, nutritioque frustratur ob errorem externum. Nam partium, quæ in ambitu corporis sunt, temperies ex affluente pituitoso & frigido alimento non aliter refrigeratur, atque ex aëre circumfuso iis accidere potest, qui in locis palustribus aut carceribus degunt, atque deinde aut cachectici aut hydropici fiunt, malo cum epate communicato.

Generatur autem pituitosus ille humor & crudus sanguis primò omnium consensu epatis vitio & intemperie frigida, ob quam pro bono sanguine pituitosus & crudus generatur & copia pituitosi humoris coaceruatur, quem cum facultas nutrix non superare possit, fit praua nutritio. Frigiditas autem illa prouenit vel à sanguinis copia, qua grauata facultate naturali & calore oppresso bonus sanguis generari non potest, sed pituitosus & crudus producitur; vel à pituita & crudorum humorum redundantia, qui à causis refrigerantibus internis & externis ortum habent. Et omnino, vt dictum, easdem causas habet leucophlegmatia, quam cachexia, saltem magnitudine differentes; & sæpe fæminis ex retentione mensium, vt & grauidis, præcipuè si fætus sit debilior, & alimentum non satis attrahat, accidit. Exemplum habet Hippocrates, 7. epid. in Harpalidæ sorore, cui quatuor aut quinque mensium uterum gestanti, pedum tumores aquosi exorti sunt, & oculi in orbem intumescabant, totumque corpus, veluti pituita albâ suffusus, in tumorem subleuebatur. Tussis sicca, erectæ cervicis spiratio, eiusmodique anhelatio, interdumque à spiritu suffocabatur, adeo vt perpetuò sedere in lecto cogere-
tur, neque decumbere posset, sed si qua somni incideret opinio, eum desidendo caperet. Interdum ex nimio mensium vel hæmorrhoidum fluxu oritur. Deinde nonnulli statuunt etiam citra epatis refrigerationem corporis yniuersi habitum ita refrigerari posse, vt bonum quoque alimentum affluens assimilare non possit, sed id potius corrumpat. Externas enim causas in partes externas aliquam intemperiem inducere posse, vt bonum quoque nutrimentum perficere nequeant. Et posse interdum hanc intemperiem frigidam ab vna parte originem sumere, nimirum à pedibus. Hi enim, vt à fonte caloris remotiores, si refrigerentur, & multam pituitam cumulent, idque malum sensim auctum ascendat, tandem corpus totum refrigerari & in consensum trahi posse. Verum si toti corpori talis causa occurrat externa, vt antea etiam dictum, tale quid accidere & etiam bonum alimentum affluens in habitu corporis refrigerato & nimis humectato corrumpi
posse

posse concedimus. Vt autem idem ab vna parte saltem refrigerata accadat, non probabile putamus.

Qui Arætaei sententiam retinent, interdum humorem hunc ab insigni caliditate corpus ac humores liquefaciente prouenire statuunt, si materia propter crassitiem neque in abdomen penetrare, neque per vias vrinæ expelli possit, sed ad partes cutaneas feratur. Verum enimvero, vt supra dictum, vero consentaneum hoc non est. Si quid enim liquescit, vel per aluum, vel per vrinas expurgatur, vel per sudores, aut insensibilem transpirationem discutitur, neque compertum est, quenquam ex causa calida in anasarcam incidisse.

Signa Diagnostica.

In Ascite totum corpus æqualiter quasi intumescit, Signa maximè tamen in pedibus & tibiis sub noctem, & si corpus digito prematur, vestigium relinquitur, & non detumescit corpus noctu, vt in cachexia, sed tumor plerumque fit maior. Venter non ita inflatur, vt in Ascite, carnes emortuorum similes habet æger, quæ molles, laxæ & pallidæ sunt; vrinæ sunt tenues & albæ; respiratio est difficilis. Febris lenta sæpe accedit.

Prognostica.

1. Anasarca inter omnes species hydropis minus periculosa est. Prognostica Et si enim vitium cum pluribus partibus communicetur: tamen minus habet hoc periculi. Nam humor pituitosus, quo vniuersa corporis moles abundat, initium aliquod coctionis suscepit, propiusque ad sanguinis naturam accedit, quam serosus & aquosus humor in Ascite. Præterea plerumque Anasarca è crapula, atque corporis exercitatione intermissa oritur, quæ causa minus rebellis est, ideoque facilius coctionem admittit per ea, quæ talem humorem absumunt & exsiccant.

2. Si Leucophlegmatia detento fortior Diarrhœa superuenit, morbum soluit. 7. apobr. 29. Oportet autem criticam esse euacuationem, & quæ morbo incipiente fiat, viribusque adhuc integris, & vt copia excreti humoris morbo non impar sit. Si verò ægro debili & viribus insigniter affectis profluvium alui sequatur, & cætera de-

sint, non morbum Diarrhœa tollit, sed ægrum.

3. Hydropes detento si aqua è venis in ventrem confluxerit, soluitur morbus, 6. aphor. 14.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. In curatione Anasarcae Medicis duo scopi sunt propositi; Primus, ut aquosa materia per carnes sparsa euacuetur & absumatur; Alter, ne noua generetur & affluat; quod fiet, si quæ circa viscera hæret cruda materia euacuetur, & epati sua temperies restituatur & robur. Primò itaque solus anasarca inter hydropis species, ut Galenus, 4. de ration. victus in acutis text. II. habet, cum incipit, interdum sanguinis detractione eger, quando scilicet ex retentione hæmorrhagiæ vel mensium vel ex alia aliqua causa plethorica ortum habet: Idque ideo, ne frigidioris etiam sanguinis copia calor obruatur & extinguatur, Epatisque intemperies augeatur. Euacuata enim aliqua parte crudorum succorum, qui cum sanguine in venis redundant, & instar viridum lignorum debilem calorem membrorum suffocant, natura eiusmodi onere leuata facilius reliquos humores concoquere potest. Euacuatio ista sanguinis statim in principio instituenda, antequam vniuersus corporis habitus valde inficiatur, & sanguis paucus euacuandus. Aperiatur autem vena in brachio, si sanguis in toto corpore sit copiosior sine priuata alicuius partis vitio. At si à mensium vel hæmorrhoidum suppressione malum ortum habeat, primò quidem in brachio vena aperienda pro copię sanguinis imminutione; hinc in crure venâ apertâ fluxus iterum concitandus si maior sit sanguinis abundantia; alias statim in crure venâ aperienda. Si verò ex alia causa non coniuncta cum sanguinis copia ortum habeat anasarca, omittenda venę sectione sanguinis detractione corpus vniuersum refrigeretur, & in statum deteriorem coniciatur.

Euacuatio. Sanguine, si opus sit, euacuato, materia antecedens euacuanda phlegmagogis, per vomitum & alui deiectiones, ut & diureticis. Et quidem cum in anasarca plerumque crudi humores in ventre, & in primis viis abundant, singulis septimanis bis vomitum medicamento mediocri instituere

instituire utile est. Primis viis hoc modo euacuatis, purgantibus à maioribus venis crudos humores educere conuenit, præmissis præparantibus ex oxymel. simpl. composit. & scillitico, syrúp. de duabus & quinque rad. byzantino, de hyssopo, de calamintha cum decocto radic. aperient. hyssopi, carduibenedict. betonicæ, vel aquis similibus. Ad purgandum utilis est Ebulus, mechoacanna, agaricum, turbith, diacarthamum, diaturbith cum rhabarb. elect. Indum, benedicta laxatiu. pilul. de hermodact. &c. Misceatur autem eiusmodi medicamentis aliquid rhabarb. vt vna epar roboretur. Et sola per aluum purgatione, si in principio & antequam viscera habitua-lem intemperiem contraxerint, instituatur, multi sanitati restituuntur; cum causâ antecedente sublata natura coniunctam interdum sola superet. Medicamenta autem, quæ menses mouent, si ij suppressi sint, eadem & anasarca conueniunt, paranturque ex radicibus aperientibus, cuscuta, capill. ♀. eupatorio, chamædry, sambuco, schoenantho, cinamomo & similibus. Si verò à nimio menses, aut hæmorrhoidum fluxu hoc malum accidat, ob quem spiritus dissipantur, & epar refrigeratur, cautione opus est. Nam quæ sistendis mensibus aut hæmorrhoidibus utilia sunt, anasarca nocent: Quæ verò Anasarca conueniunt, sanguinis fluxum augent. Videndum igitur, ex vtro affectu plus damni impendeat. Utendum proinde aperientibus propter Anasarcam; mediocriter verò adstringendi vi præditis propter fluxum sanguinis. Utilia hîc proinde sunt *absinthium, betonica, spica nardi.*

Materiæ coniunctæ in habitu corporis ratione, vten- *Frictio-*
dum valida frictione cum linteis asperis, aut fricentur *nes.*
partes spongia, aqua salsa, cui sulphuris aliquid addi-
tum sit, macerata & expressa. Imprimis verò utiles sunt *Therma.*
thermæ sulphuræ, bituminosæ, vnde Galenus, 1. de simp.
med. fac. cap. 7. scribit; Hydropicis aduersus est & potus
& lauacrum aquæ dulcis, salsæ verò ac nitrosæ, sulphu-
ræ, bituminosæque omnes sanè perutiles sudores pro-
uocentur per Laconicum. Antiqui per arenam à Sole vel *Laconi-*
igne calefactam, fluuiatilem præsertim autem marinam, *cam.*

sudorem prouocarunt, in quo ægrum sepeliebant capite exserto & velato, & sudorem è facie semper detergebant. Verum Laconicis idem ferè præstari potest. Probatur & lutum thermarum, præsertim sulphurearum. Sic Galenus, 9. de simpl. med. fac. cap. de thermar. differ. vidit. Alexandriæ quosdam Hydropicos Ægyptiæ terræ luto vcentes plurimum adiutos fuisse.

Cataplasma.

Vestimenta medicamentis suffulta.

Vtilis est & Cataplasmatum applicatio, quale Aëtij ex stercore bubulo resiccato cum posca aut oxymelite fit, adiecta quarta parte sulphuris, aut ex coehleis tritis impositis. Commoda quoque sunt vestimenta suffulta medicamentorum exsiccantium puluere, vt flor. chamæmel. rutæ, aneth. & similibus. Fermentum quoque multo sale permixtum nonnulli adhibent, aut panem cum pulu. hyssop. aut farina fabar. aqua marina, vel alia salsa & melle coctar. cum pari pondere absinthij; cuius generis plurima apud Aëtium leguntur. Omnia autem impinguantia & resinosa, cum cerata tum malagmata, vitare iubet, vt quæ inflandi, tumoresque intendendi vim habent. Assiduè autem crura, manus, aliàsque tumefactas partes, in Sole aut ad ignem inungat hoc medicamento. 24. sulphuris viui, thuris. alum. scissil. part. æq. Conterè cum aceto & vtere. Vetula quædam capiebat ranas viuas, quas in olla noua coquebat, superfuso oleo oliuarum, & oleo ventrem inungebat. calidè versus inferiora manus ducendo, à stomacho versus inguina; die secundo tumor descendit, vt pedes intumescerent vehementer, tertio die penitus liberata fuit. Forestus, lib. 9. obseru. 31. in schol. Matth. de gradibus etiam ranas viuas mirabiliter aquas ad se trahere scribit.

Crurum Scarificatio. Interna Medicamenta humores aquosos absorbentia.

Extrahit tandem materiam ferosam crurum scarificatio, idque sensim, & sine virium deiectione præstat. Sunt quoque interna quædam, quæ materiam aquosam & ferosam absorbunt. Erinacei terrestris caro siccata commendatur ad absorbendum humores aquosos. Adhuc efficaciores sunt sales theriacales. Non negligenda simul sunt epar roborantia, quæ plerumque etiam vnâ opera humores per vrinas euacuare possunt, vt decoctum & vinum

& fouet, præparata purgantibus euacuetur conuenientibus. Post topicis materia discutiat, vt; *℥. Chamameli, summit. anethi, sol. rutæ an. M. j. flor. rosar. rubr. M. ss. sem. anisi, feniculi an. ℥. iij. schœnanth. ℥. ij.* Coqu. in aqu. simpl. ad tertias. Colatura pro fotu vsurpetur. Hinc inunctio fiat oleo de absinthio, amygdalis amaris, rutaceo, oleo de spica. Simul etiam interna discutientia vsurpanda, vt diagalang. diacinanom. cum speciebus diarrhoda. abbatis mixta, & quæ huius generis sunt alia, non omis-
sis, quæ à proprietate epati conducunt. In Diætâ vitentur omnia, quæ flatus generandi vim habent. Inter hæc Symptomata recenserî quoque posset Fluxus Hepaticus: verum etsi causa eius sit in epate; tamen quia materia per aluum euacuatur, de eo inter alui fluxus actum.

Diætâ.

C A P V T V I I.

De Ictero.

Icterus.

¶ Andem etiam Practici vulgo hic de Ictero agunt. Etsi verò Icterus sit color totius corporis mutatus, atque ita inter Symptomata corporis superficiei pertineat; tamen cum originem à vesicula fellis habeat, eos imitari, ac hoc loco de Ictero agere libet. Icterus Græcis nomen accepit siue *ἰκτερίτις*, id est, viuerra, quæ syluestris mustelæ species, cuius oculi eiusmodi colore tincti cernuntur, vt Aretæus, *lib. i. diurn. cap. 15.* & Aëtius, *tetrab. 3. serm. 2. cap. 17.* habet: Siue ab Ictero, aut eius coloris, quæ & Galbulus nominatur, & si spectetur ab Ictérico mori ægro sanato dicitur, vt Plinius, *lib. 30. histor. natural. cap. 8.* habet. Latinis Regius morbus nominatur, *Molliter hic quoniam celsa curatur in aula*, vt Q. Serenus canit. Quæ ratio tamen parum apta videtur. Malim ergo ita ab auro, metallo regio dictum, statuere, sicut & aurigo ab auri colore dicitur. Nominatur & fellis suffusio. Est autem color præter naturam totius corporis flauus, viridescens aut nigricans, ab excrementitij & vitiosi humoris eiusdem coloris in cutem effusione ortus, atque ira symptoma in visibili qualitate mutatâ. Subiectum eius est totius corporis cutis. Causa proxima humor cõcolor.

Vnde dicitur?

Quid sit?

Eius subiectum. Causa.

Talis

Talis enim est totius corporis & partium color, quales humores in eas influunt. Humor autem, à quo hîc color prouenit, nec vnicus est, nec vnicam causam habet. Vnde rectè Galenus, *lib. de comp. medic. sec. loca* initio eos Medicos rectè facere scribit, qui in describendis medicamentis contra Icterum distinctè explicant, quibusnam ægris singula conueniant; contra verò eos non leuiter errare, qui sine discrimine remedia proferunt; quasi illa ictero laborantibus conueniant simpliciter, cum certum sit, variis Icteri differentiis varia medicamenta conuenire, & quæ vni profunt alteri nocere.

Signa Diagnostica.

Icterus in genere facile cognoscitur, præsertim si *Signa* album oculi inspiciatur, & internus maximè angulus, vbi venæ maiusculæ sunt. Ea enim in parte euidens coloris mutatio apparet.

Differentia.

Vt verò distinctè de Ictero agatur, primò differentiarum *Differentia* proponendæ sunt, & singularum causæ, signa, curatio. *tia.* postea seorsim proponendæ. Galenus, *5. de loc. affect. cap. 7.* causas icteri quatuor recenset. 1. Epatis *diathesis* præter naturam, siue ea sit temperies mutata, siue inflammatio, siue obstructio, siue scirrhus, 2. Ferarum morsum, ob quem sanguis in talem humorem flauum mutatur. 3. *æglia*, qua bilis è visceribus in cutem effunditur. 4. In fine capitis addit vesiculæ fellis repletionem tantam, vt prostrata eius virtute expultrice, excerni bilis ex hac in intestina nequeat. Nos differentias, quæ curationem variant, hoc modo proponemus. 1. Est Icterus flauus, qui fit ab obstructione vesiculæ fellis, vel angustia eius à calculis. 2. A bilis copia; qui tamen icterus non vnius generis rursus est, sed vel ab epatis intemperie calida cum vel sine febris, vel ab inflammatione oritur, cum tanta bilis copia est, vt vesicula fellis totam capere nequeat. 3. Est Icterus, qui fit à ferarum venenatarum morsu, vel veneno hausto, cum flauus, tum niger. 4. Niger, qui tribuitur vicio Lienis. Ratio differentiarum flauæ hæc est. Cum ideo flauus icterus accadat, quia plus flauæ bilis est in corpore, quam

quam par est, euenit hoc, vel quia maiore, quam æquum est, copia generatur bilis & humor flauus in epate, ob intemperiem eius calidam, aut sine inflammatione aut cum inflammatione, aut cum, aut sine febre: Vel quia, quæ quidem iusta quantitate genita est, debito modo non enacuatur. Quod fit vel ob angustiam meatuum fellis siue exporrectorum in epar, per quos bilis in vesiculam fellis attrahitur, siue ad duodenum tendentium, unde per aluum expurgatur: vel ob angustiam vesiculæ fellis, quæ suscipere bilem non potest, quia lapides in ea contenti eam angustiores reddunt.

Addunt quidem alij quoque alias causas, nimirum attrahentis expellentisque facultatis in vesicula fellis imbecillitatem, quæ ab intemperie aliqua, præsertim frigida, ortum habeat. Verum non immerito dubitatur, an tanta frigiditas in vesicula fellis, quæ Epate membro calido adhæret, & humorem calidum in se continet, esse possit, vt ob eam ad extrahendum & expellendum inepta reddi possit. Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 7.* hanc etiam causam addit, quod vesicula fellis aliquando copiâ bilis ita repleatur, vt prostrata vi expultrice ex ea intestina euacuari nequeant. Verum in vesica vrinaria, si vltra modum & tempus vrina retineatur, hoc quidem accidere solet, an autem in vesicula fellis idem possit accidere, dubitamus. Nam in vesica vrinaria id præcipue accidit, cum voluntariè vltra debitum tempus & modum vrina retinetur, quod fit beneficio musculi, qui orificio eius præfectus est, & copiosius ex largiore potu vrina affluit; quæ retentio in vesicula fellis locum non habet, cum quod in ea per vnum meatum attrahitur, per alterum, nisi obstructus sit, euacuetur. Arque hæ cum sint Icteri differentię, de singulis seorsim dicendum.

De Ictero flauo ab obstructione vesiculæ fellis.

*Icterus
flauus ab
obstructione
vesiculæ
fellis.*

Cum flaua bilis in vesicula fellis ex epate colligatur, & subinde eius aliquid ad duodenum intestinum mittatur: si meatus siue exporrecti in epar, per quos in vesicam fellis bilis allicitur, siue ad duodenum tendentes, per quos in aluum expurgatur, angustiores reddantur aut claudan

claudantur, bilis in epate restat, & hinc cum sanguine in venam cauam distribuitur, & in totum corpus dispergitur, cutemque colore flauo tingit. Hæc autem meatuum angustia prouenit vel ab obstructione, quæ accidit interdum à crassa pituita, interdum à bile crassa & copiosa, interdum à calculis, qui sæpe magna numero in dissectis corporibus in vesicula fellis reperti sunt, vt observationes Medicorum docent, quarum aliquas collegit Schenckius, *lib. 3. obseru. 37.* vel à circumstantium partium compressione, vt scirrhus, inflammatione. Nonnunquam etiam vesicula fellis ita lapidibus repletur, vt bilem capere non possit.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hæc Icteri species non solum ex eo, quod reliquarum caussarum signa absunt, sed imprimis, quod feces alui à consueto colore deflectunt & albicant, bilis transitu in intestina præcluso, à quo feces alui tingi solent. Porro autem dispiciendum, an vitio Epatis vel vesiculæ fellis id accidat. Si epatis vitio id euenit, procul dubio signa affecti Epatis aderunt, & aliqua tensio aut pondus in dextro hypochondrio percipitur. Si verò abs hoc fuerit, in vesicula fellis causa hæret, & Icterus plerumque repente inuadit, alius ferè pigrior est, vrina crassescit, & ex flauo & rubro ferè nigricat, sine virium tamen iactura, modò febris planè absit. Nam febrem etiam interdum tali ictero coniungi, non planè impossibile est. Et si icterus tum diuturnus sit, ac medicamenta satis efficacia & rectè exhibita nihil proficiant, à calculo angustiam vesiculæ fellis prouenire, argumento est.

Prognostica.

1. Facilior est, si cætera consentiant, Icteri flauī curatio, quàm nigri, cuius causa validius resistit. Et quidem inter icteri flauī species facilius curatur Icterus ab obstructione vesiculæ fellis natus, vt cui interdum vnicum Cholagogon exhibitum satis fuit; quoniam meatus bilis à vesica illa in intestina porrecti intestinis propiores sunt. Vbi tamen obstructio illa à calculis est, vix curationem admittit.

Prognostica.

2. Ictero laborantibus si iecur durum fiat, malum, 6. *aphor. 42.* Et si obstructions sint pertinaces, & in scirrhum epatis desinant, hydropis prænuncius est Icterus.

Indicationes.

*Indica-
tiones.*

Obstructio siue in Epate, siue in vesicula fellis sit, aperienda, humorque biliosus in corpore hærens euacuandus; solutæque obstructionis signum est, quando feces alui iterum colore flauo tinguntur, & urinæ illa intensa flauedo ad nigrum vergens remittit. Tandem, si color sponte non euanescat, humor eius causa in cute hærens discutiendus.

Curatio.

Curatio.

Expediuntur autem hæc per medicamenta aperientia, quibus & victus respondeat, deinde per euacuantia; quæ commodissimè per vices exhibentur, ac si malum sit contumacius, à leuioribus progrediendum ad fortiora. Et cum aperientia tutò exhiberi non possint, nisi primæ viæ euacuata sint, ab earum euacuatione incipiendum. Vtiles quoque hic sunt clysteres, qui non solum excrementa alui subducunt, sed & naturam stimulant.

Aperientia hîc conueniunt, *Rad. cichorij*, quinque aperi-
entes *dictæ*, *schelidon. maior.* *curcumæ*, *asari*, *anchusæ aruensis*
colore rubro, *endiu. cuscuz.* quâ vix quicquam hic præstan-
tius, *agrimon.* *maritubium*, *centaur. minus*, *chamedrys*, *absin-*
thium, *trochisci de eupator. de lœcca*; *syrupus endiuia. simpl.* &
compos. de duabus & quinque radicibus, *byzantinus acetos.*
diarrhod. *syrup. de cichor. cum rhubarb. de eupator. lapis fla-*
uus in felle tauri repertus, *lumbic. terrest.* ad ℞.j. cum suc-
co *cichorij* aut melicrato exhibiti. Aëtius coctos & cum

*Qua vi
lumbrici
icterum
tollant?*

myrrha tritos fabæ magnitudine exhibet ex passo aut vi-
no mulso, & ita postero die per urinam icterum profligari scribit. Et plerique à proprietate occulta lumbricos hoc præstare putant: Verum insignis vis aperiendi, quæ iis inest, ad icterum tollendum sufficere videtur. Quidam pro summo remedio *asphodeli asparagum* ictero la-
borantibus præbent, teste Galeno, 2. *de aliment. facult.*

*Chymi-
ca.*

cap. 6. E Chymicis medicamentis utilia sunt: *Tartarum vi-*
riolatum, *cremor tartari vino chalybeato dilutus*, *spiritus*
salis. Pueris conuenit præcipuè *decoctum fragaria cum pas-*
sulis.

fulis. Efficacius est, si *marrubij* M. β. addatur. Conradus Gesnerus ad icterum contumacem commendat *radicesonica*. ℥. Earum ℥. j. *crocij* ℥. β. Contundit diligenter in mortario, & cum *vino albo* succum extrahit, cuius ℥. iv. diebus 4. vel 5. continuis exhibuit, ægro in lecto decumbente, stragulis cooperto, vt sudet. Præstantque aperientia & hoc commodi, quod pleraque simul vrinam movent, materiamque ad vias vrinæ deducunt. Purgantia fiant ex *manna*, *rhabarb.* *scammon.* *electuar.* *diacatholic.* *de succo rosarum*, *de psyllio*, *hiera picra*, nisi febris adsit, *pilul.* *de rhabarb. aggregatiu.* Vtilia sunt & vomitoria, quibus & corpus euacuatur, & materia commouetur, & ab hypochondiris reuellitur. Exempl. gratia. ℥. *Rhabarb. elect.* ℥. iv. *cinamom.* ℥. j. Infund. in s. q. *aqu. cusc.* & *gramin.* Colaturæ express. ℥. ℥. iv. Adde *marrub.* ℥. j. vel *elect.* *de succo rosar.* ℥. ij. *de psyllio* ℥. j. *syr. byzant. simpl.* ℥. β. Hinc ℥. *Rad. aperient.* ℥. iij. *cichor.* ℥. β. *sem. melon. excortic.* ℥. iij. *cicer. rubr.* ℥. β. *cusc.* *agrimon.* an. M. j. *marrub. albi* M. β. *passul.* ℥. vj. *baccar. iuniper.* num. xx. Coquantur in *aqu. simpl.* Colaturæ ℥. ℥. j. Adde *syr. byzant. simpl.* ℥. iv. Misce pro 3. dosibus. Vel ℥. *sem. aquileg.* ℥. j. β. *crocij* ℥. β. F. Pulvis, detur in *vino*. Vel ℥. *sem. aquileg.* ℥. β. *pulu. lumbr. terrest.* ℥. j. *crocij* ℥. β. F. Pulvis. Atque ista medicamenta per intervalla continuentur, si malum contumacius, progrediendo semper à lenioribus ad fortiora; cuius generis multa recenset Galenus, 9. de compos. medic. sec. loca cap. i. & in *Euporist.* cap. 16. Capiuaccius commendat infusionem limaturæ chalybis in vino factæ. Possunt & purgantia atque aperientia misceri. ℥. *Marrubij*, *cuscute*, *capill. vener.* an. M. j. *cicer. rubr.* ℥. ij. *rad. petroselin. fragar.* an. ℥. β. *asari* ℥. ij. *passular.* ℥. ij. Coq. in *aqua simpl.* In colatura infunde *fol. senæ elect.* ℥. ij. *agarici albi* ℥. β. *rhabarb.* ℥. iij. *sem. anisi*, *fœniculi*, *genistæ* an. ℥. ij. In colatura dissolue *mannæ* ℥. j. β. F. Potus pro aliquot dosibus, vel addatur *sacchari* q. s. F. Syrupus.

Dieta.

Victus in hac icteri specie sit attenuans. Vtiles sunt in Dieta. cibo *amygdalæ amare*, quas Galenus ieiunis præbet. Potus

fit vinum; dilutum aqua gramin. asparagi aut petroselini.
 Vel ℥. Cicer. ruhr. ℥b. j. β. rad. asparag. M. j. aqu. ℥b. ix.
 Coqu. ad tertiæ partis consumptionem pro potu, qui, si
 febris adsit, detur mixtus cum vino.

De Ictero ab epatis caliditate sine febris.

*Icterus
 ab epatis
 calidita-
 te sine
 febris.*

Nonnunquam sine obstructione vesicæ fellis ob solam
 bilis copiam icterus accidit, etiam sine febris, ubi ob san-
 guificationis vitium plus bilis in epate generatur, quam
 ut naturaliter per consuetas vias excerni possit, cum ob
 epatis intemperiem, tum ob errores in diætâ, ut nimium
 calidiorum ciborum, & præsertim eorum, qui in bilem
 faciliè corrumpuntur, usum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hic icterus ex eo, quod non solum vri-
 næ, sed & feces alui croceo colore tinctæ sunt, febris-
 que adest, pedes & manus calent, & talia calidæ intem-
 periei epatis signa adsunt.

Prognosticum.

*Progno-
 sticum.*

Minus periculosus est hic icterus, quam qui cum ir-
 inflammatione & febris coniunctus est.

Indicationes & Curatio.

*Indica-
 tiones &
 Curatio.*

Bilis, quæ abundat, & non sufficienter euacuatur, per
 consuetam viam euacuanda, & ad intestina reuocanda. Si
 tamen aliqua sanguinis copia adsit, venæsectione ea
 prius tollenda. Et ne ab epate calido plus bilis genere-
 tur, eius intemperies alteranda, ipsumque roborandum.
 In alterantibus autem hoc obseruandum, ut non adstrin-
 gentia adhibeantur. Cum enim probabile sit, in angustis
 & exilibus venis remanere aliquid bilis, si per fortiter
 adstringentia ibi impingatur, & non per aperientia ab-
 stergatur, faciliè ibi hærens obstructiones vel inflamma-
 tionem excitare potest. Conueniunt igitur præcipuè ci-
 choracea & intybacea, quæ ex superioribus patent, &
 calidæ intemperiei epatis debentur.

De Ictero in febribus acutis critico.

*Icterus in
 febribus
 acutis
 criticis.*

Sæpe etiam accidit, ut à naturâ in febribus biliosis acu-
 tis, sæpe etiam malignis, post concoctionem biliosum hu-
 morem ad ambitum corporis protrudat, unde color cu-
 tis croceus apparet.

Signa

Signa Diagnostica.

Id quod cognoscitur ex eo, quod febris acuta adest, & signa signa coctionis præcesserunt, & in die critico id accidit, sine hypochondrij duritiæ. Ac tum & vrina & feces alui naturalem colorem obtinent. Biliosus enim humor ad ambitum corporis à natura protrusus est.

Prognosticum.

Icterus hic nihil periculi portendit, sed potius morbum soluit, cum fiat naturâ vitiosos humores à visceribus & partibus interioribus ad externas & ignobiliores expellente. Prognosticum.

Indicationes.

Ideoque hîc medicamentis vix aliquid agendum, cum, secundum Hippocrates, 1. aphor. 20. τὰ κρινομένη καὶ τὰ χε- Indicationes.
εινόμενα ἀέρως ἐξῆν debeat. Aut si opus sit, promouenda expulsio frictionibus, sudoriferis & aspectu rerum citrinarum. Febre verò solutâ nullo auxilio opus est, quam quod reliquos humores in cute discutiat, nisi sponte euanescent, de quo postea dicitur.

De Ictero in febribus symptomatico.

Aliquando verò natura ante coctionem materiæ vel copia vel acrimoniâ, aut malignitate stimulata talem expulsi- Icterus in febribus symptomaticus.
onem tentat.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur talis Icterus symptomaticus, quod quidem in febre acuta accidit, sed antequam signa coctionis appareant, & die non critico, & feces alui ac vrina naturalem colorem non planè recuperarunt. Neque enim natura satis feliciter talem expulsionem tentat.

Prognostica.

De Ictero hoc est Aphorismus Hippocratis 62. sect. 4. Prognostica.
Quibus per febres Icterus superuenit ante 7. diem, malum. An icterus ante septimum diem in febribus acutis malus?
Controuertitur tamen à Medicis, An icterus ante 7. diem in febribus acutis semper malus sit? De quo sciendum, Hippocratis aphorismum, si rectè accipiatur, quidem verum esse. Etsi enim talis Icterus non semper lethalis sit, (quod nec Hippocrates dicit) tamen suo modo semper malus & periculosus est. Nam quia ante septimum diem

diem accidit symptomatica illa expulsio, quæ quamuis, ut alibi dictum, interdum ad salutem ægri tendat: tamen per se tam bona non est, quam quæ 7. diebus vel alio critico contingit, cum fiat non simpliciter à robore naturæ, sed à naturâ ab humoribus vitiosis incitata, & coctione nondum absoluta. Non tamen crisis ita strictè ad 7. diem adstringenda, nec crises tam dierum numero, quam coctione æstimandæ. Itaque si maturè coctionis signa appareant, licet ante 7. diem icterus accidat, pro critico & proinde bono habendus est. Hippocratesque hoc aphorismo saltem critici icteri exemplum proponere voluit, & quidem sub die 7. quod is inter omnes criticos principatum obtineat. Contrâ si post septimo accidit icterus, ac nulla coctionis signa præcesserint, icterus non bonus est, quod etiam docet Galenus, 3. *epid. comm. 1. aphor. 5.* dum ait; Ante coctionem materiæ nullum abscessum, ne dum auriginosum utilem esse; siquidem significat impediri bilem, quo minus ex viscere expurgetur & euacuetur per ventrem, vel propter obstructionem, vel propter inflammationem. Si tamen ea, quæ euacuari debent, euacuentur, & vires ferant, euacuatique humoribus vel planè tollatur morbus, vel imminuatur, etsi symptomaticus sit icterus, suo modo pro bono habendus. Sicut nec icterus, qui die critico accidit, semper bonus est. Atque ipse Hippocrates *aphorismo allegato* excipit icterum cum hypochondrij duritie. Et 6. *aphor. 42.* scribit: *Ictero laborantibus epas durum fieri, malum.* Ideo in ictero, qui in febribus accidit, semper videndum, an criticus sit, morbumque tollat, vel leniat; aut si symptomaticus sit, an critici bonitatem æmuletur. Hippocrates tales icteros, qui in febribus symptomatici accidunt, rigore discernit, 4. *de rat. vi< in acut. aph. 81.* In febre, inquit, biliosa icterus cum rigore ante 7. diem eueniens, morbum soluit; Si verò absque rigore intempestivè superveniat, pestiferum est. Soluit enim talis icterus morbum euacuatione & depulsione materiæ febrilis sufficiente à visceribus & venis ad cutem, quod rigor indicat. Sin absque rigore fiat, à debilitate naturæ vel ab inflammatione epatis icterum extitisse, suspicandum est.

Indicationes & Curatio.

Icterus hic nullam peculiarem curationem, requirit, *Indica-*
 sed cura ad febrim dirigenda, quâ ablata & ipse tollitur. *tiones.*
 Ad epar tamen, quod bilem generat, imprimis respicien-
 dum, bilisque suo tempore, nisi symptomatica euacua-
 tio, quæ crisis naturam æmuletur, accedat, per conue-
 nientes vias euacuanda, & per aluum, & per vrinas.

De Ictero ab inflammatione epatis.

Si Icterus ab inflammatione epatis proueniat, & caus- *Icterus*
 sæ & signa inflammati epitis adsunt, & curatio tota ad *ab infla-*
 inflammationem dirigenda, quâ subleuata, & bilis nimia *matione*
 generatione prohibita, postea facile icterus cessat. *epatis.*

De Ictero à morfu venenatorum animalium & venenis.

Tandem quandoque Icterus à morfu venenatorum *Icterus à*
 animalium, vel veneno hausto, quod habet vim sangui- *morfu ve-*
 nem in humorem flauum corrumpendi, prouenit. Ita *nenato &*
 Galenus, 5. de loc. affect. cap. 7. refert, cuidam seruorum *venena-*
 Imperialium, cum à vipera esset morsus, vniuersum cor- *tis.*
 poris colorem ita mutatum fuisse, vt porri colorem re-
 ferret. Et Marcellus Donatus, de histor. medic. mirab. cap. 9.
 ex Auenzoare refert, Azym filium Haly ex potu rei ve-
 nenatæ ictericum euasisse, vt corporis color esset, sicut
 cortex citri, simulque appetitum planè amisisse.

De modo autem, quo venena ictenum inducunt, Au- *Quo mo-*
 tores discrepant. Galenus loco allegato à veneno sangui- *do vene-*
 nem corrumpi statuit, & in bilem seu flauum humorem *na ictenū*
 talem verti. Alij putant, malam qualitatem epati impri- *inducāt*
 mi, ita vt plurimam bilem generet, quæ postea per vni-
 uersum corpus dispergatur & ictenum excitet. Marcellus
 Donatus, loco allegato, non omnes à morfu animalium
 venenatorum, aut hausto veneno ictericos fieri statuit,
 sed eos solum, qui plurimam bile abundant. Insurgere
 enim facultatem expultricem ad veneni expulsionem, &
 ita simul bilem, quæ in corpore redundat, expelli, cuius
 colore superficies corporis tingatur.

Verum consentanea magis verò est sententia Galeni.
 Est enim proprium venenorum homines corrumpere, &
 minima portio veneni corpori communicata instar fer-

menti totam massam sanguinis penetrat, eamque corrumpit, quâ corruptâ, nunc hic, nunc alius color inducitur pro natura veneni. Neque necessarium est, ut prius bilis semper abundet, quæ stimulata expultrice moueatur. Neque etiam credibile, malam qualitatem illam solum epati imprimi, ut multa bilis inde generetur, cum mutatio illa in toto corpore subito fiat, & humor ille flauus vel viridis non propriè bilis sit, sed venenosus & malignus. Non tamen negamus, pro dispositione sanguinis & humorum in corpore corruptionem aliquo modo variari. Neque etiam, quod quibusdam videtur, humores flauescentes, viridescentes aut nigricantes, qui icteri huius causæ sunt, solum ex bile excrementitia naturali corrupta, verum etiam ex aliis humoribus corruptis ortum habent. Imò credibile est, istum humorem, qui à veneno provenit, non bilem esse, sed ex humorum cum bonorum, tum excrementitiorum corruptione ortum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Inquirendum ergo initio, si æger subito toto corpore colore seu flauo, seu virescente, seu nigro (omnes enim hi colores pro venenorum varietate à venenatis causis provenire possunt) tingatur, an à venenato aliquo animali, quod vim habet sanguinem in talem humorem mutandi, morsus sit, aut venenum aliquod similem vim habens sumpserit; id quod vel æger vel adstantes manifestabunt. Et si omnino id lateat, tamen venenum aliis signis, ut subitâ virium deiectione, lipothymia, syncope, & aliis, quæ venena prodere solent, signis sese manifestabit.

Prognosticum.

Prognosticum.

Periculosus est hic Icterus, ob causæ, à qua inductus est, potentiam & malignitatem; cum omnes affectus à venenis inducti periculosi sint. Et quò venenum nocentius est, à quo provenit, eò & periculosior Icterus.

Indica-

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Venenum mox è corpore expellendum & extrahendum, ei que per alexipharmaca resistendum. Itaque si æger

æger venenum hauserit, illudque adhuc in primis viis hæreat, vomitu quamprimùm reiiciendum. Deinde alexipharmaca exhibenda; & quidem si venenum cognitum habeatur, veneni naturæ speciatim oppositum alexipharmacum exhibendum; si verò incognitum sit, commune aliquod, vt venenum vincatur & expellatur, vt *theriaca*, *Mithridatium*, *bezoar*, & *similia*. Si tamen aliqua manifesta intemperies calida simul à veneno inducta sit, & illi occurrendum, *succo citri*, *pomor.* *acetosorum*, *granatorum*, *succo & aqua endiviæ*, *acetosæ*, *portulacæ*, & *mucilag. sem. psyllij*. Si autem foris immissum sit per ictum vel morsum animalis venenati, extra ad partem affectam adhibitis remediis extrahendum, simulque alexipharmaca exhibenda, & curatio omnino, qualis eiusmodi virulentis vulneribus debetur, instituenda. Ita cum Galenus, *loco allegato*, seruo Imperiali theriacam exhibuisset, quam celerrimè color fecus naturam ei restitutus est. Abinzoar filio Haly bezoar exhibuit cum aqua cucurbitæ. Bezoar quidem ad expellendum venenum, aquam verò cucurbitæ ad reprimendum caliditatem, præter naturam adiunctam, ad quam Rhafes aquam granatorum, Alzaharaius & Haly Abbas *poma acida & mucilag. psyllij*, & *trochiscos de camphora* exhibent.

De Ictero nigro.

Actum supra de eo, *part. 4. cap. 11.*

LIBRI TERTII

PARS VII.

De Renum & Vreterum præter naturam affectionibus.

P R O Æ M I V M.

T Chylus & inde elaboratus sanguis per angustissimos venarum meatus in epate penetrare possit, natura vehiculum, ὄχημα τροφῆς, ut appellat Hippocrates, addidit, aquosum serum. Illud cum alendo corpori ineptum sit, ut, ubi suo officio functum est, è corpore euacuetur, Natura renes constituit, à quibus attrahitur, & hinc per vretes ad vesicam amandatur, & è corpore per urinarium meatum tandem euacuetur. Ordo ergo tractationis postulat, ut de renum, vretum & vesica urinaria affectibus præter naturam iam dicamus. Ideoque in hac parte agemus de renum morbis, intemperie puta, numero mutato, vasorum in renibus angustia & contrà apertione, de renum calculo, verminibus, & aliis in iis genitis, de renum inflammatione aliisque tumoribus, tabe, vulneribus, & ulceribus, de vretum morbis: symptomatibus item, quæ iis accidunt, renum puta imbecillitate & urina secretionem in iis lasâ, de diabete, & dolore nephritico.

SECTIO

S E C T I O P R I M A.

De Renum & vreterum Morbis.

C A P V T I.

Paradoxum de renum usu.

V A M O B R E M interdum à veterum opinio-
nibus discedendum sit, præclarè explicat Ari-
stoteles, *lib. 1. Ethic. cap. 4.* vbi Platoniam re-
iecturus sententiam, Præstat, inquit, atque adeo
oportet etiam ita nos veritati addictos esse, vt præ illâ
vel nostra ipsorummet decreta euertere non dubitemus.
Atque mox addit: Ἀμφοῖν ὄνται φίλοι ὅσον ἀσπίδων τὴν
ἀλήθειαν. *Cum utraque cara sunt, tum piū est, antiquiorem
habere veritatem.* Ideoque veritatis inuestigatio semper
culpâ caruit. Immo, vt Galen. *lib. de V. Respirat. cap. 1.* ha-
bet: πολυμήτερον τι καὶ ζητητέον τὸ ἀληθές. εἰ γὰρ καὶ μὴ τύχωμεν
αὐτὴ πάντως, δὴ πᾶς πολλοῦ ἐσσεύον, ἢ οὖν ἐσμέν ἀφιζόμεθα. *Au-
dendum est, & veritas indaganda, quam etsi non semper asse-
quamur, omnino tamen propius, quàm nunc sumus, perue-
niamus.* Vnde minimè nobis vitio verti poterit, si Renum
morbos explicaturi aliquid præter vulgatam Medicorum
doctrinam, & quidem saltem Paradoxi loco proposueri-
mus. Neque enim animus est, antiquis temerè obloqui,
sed veritatem eruere, inquirendo: Num ei, quàm sacræ li-
teræ de Vsu Renum sententiam suggerere videntur, con-
sentanea inueniri in Medicinâ possit?

Physici ac Medici plerique in eâ hodie sunt sententiâ, *Renum
usus se-
cundum
pleros-
que.
Secundum
sacras li-
teras.*
Renum nullum aliū & in homine, & in aliis animal-
ibus usum esse, quàm vt peculiari vi serosum humorem à
massa sanguinea per vasa emulgentia attrahant, atque ita
sanguinem à sero purgent. Verùm, si ea, quæ passim in sa-
cris literis exstant, perpendamus, alius præterea vsus re-
nibus omnino assignandus videtur. Psalmo 7. v. 11. Psal. 26.
v. 2. Ier. cap. 11. v. 20. c. 17. v. 10. c. 20. v. 12. Apoc. c. 2. v. 20.

Deus corda & renes scrutari dicitur. In quibus locis per

Renes prauas concupiscentias & cupidinem rei Veneræ intelligi, non pauci Theologi censent. Ita enim Nicol. de Lyr. loca Ierem. *cap. 17.* & Apocal. *cap. 2.* Quia ego sum scrutans renes & corda, explicat: Examinans & puniens concupiscentias & malas cogitationes. Et ad locum Nahum *cap. 2. v. 10.* Et dolor seu defectio in cunctis renibus, Glossa habet: & deficiunt omnes voluptates carnis. Et ad locum Ierem. *cap. 12. v. 2.* Et longè abes à renibus eorum, addit: quoniam erant adulteri. Et ad Psalmum 16. *v. 7.* vt etiam renes mei me noctu castigent, annotat Sebast. Castellio: Vt meæ nocturnæ coërceantur libidines. Et ad Leuit. *cap. 3.* vbi Deus mandat, vt renes ac omnis pinguedo ipsi offeratur, ne sacerdotes ista comedant, interpretes annotant: Sacerdotes ita curare debere suum corpus, ne lasciuiant, quasi renes occultâ vi pruritum amoris excitent. Et ad vocem *Renes* scribit ex Rabbi David Santes Pagninus, in *Lexico Hebræo*, eos apud Hebræos nominari כְּלִיֹּת, à כָּלָה, quod est desiderare, quod ibidem sit desiderium coïtus. Et Flacius, in *Clauē Scripturæ*, Renes tum vrinæ expurgandæ, tum etiam genitali semini ac generationi seruire affirmat. Vnde, vt idem Flacius, *eod. loco*, annotat, Scriptura lumbis generationem tribuit, vt 1. Reg. *cap. 8. v. 19.* & ad Hebr. *cap. 7. v. 5.* & 10. videre est. Et vetus versio aliquoties pro lumbis Renum vocem vsurpat. Neque solùm Hebræorum ista fuit sententia: Sed & Varro, vt Isidorus, *lib. II. Orig.* habet, Renes dictos putauit, quod riui ab his obsceni humoris nascantur: & lumbos, ob libidinis lasciuiam.

*An Reges
præter se-
ri expur-
gationem
aliū ad-
huc vsū
habeant?
Renes ha-
bent pe-
culiare
parēchy-
ma.*

Quæ omnia cum occasionem nobis præbeant de Vsu Renum diligentius cogitandi, operæ pretium esse putamus, renum naturam penitus intueri, & de illo imprimis disquirere: Num præter seri expurgationem alium adhuc vsum habeant, sanguinis nimirum ad semen generandum præparationem? Et primò quidem, cùm Renes peculiare, vt reliqua viscera, parenchyma, & quidem, vt rectè Galenus sentit, non multum à cordis substantiâ differens habeant; reliquorumque viscerum carnibus concoquendi peculiaris vis, & quidem singulis propria, tribuatur:

buatur : caussa non est , cur ea Renum parenchymati deneganda sit. Neque videmus, quomodo Galeni ratio concludat , 6. de decret. Hippocratis & Plat. cap. 8. epati vim sanguificandi & cordi sanguinem arteriosum generandi tribuentis , eà de caussâ , quod epar peculiare parenchyma habeat , peculiare itidem cor , & epatis quidem parenchyma colore sanguini venoso , cordis verò sanguini arterioso respondeat: nisi etiam peculiaris vis sanguinem suo modo elaborandi Renum parenchymati tribuatur.

Deinde cum vena emulgens tam magna , & omnium à cauâ prodeuntium amplissima sit , multum etiam sanguinis ad renes vehit ; & quanto pro sui nutritione renes non indigent. Reliquum ergo cum sanguine arterioso mistum , & sero defecatum , vt in alium vsum cedat, necesse est. Tertiò , Arteriâ tam amplâ , si tantum serosum humorem expurgarent renes , opus non fuisset : sed id potius officium habent arteriæ , vt sanguis arteriosus sanguini venoso confusus & mistus , atque à sero maxime repurgatus , in renibus aliquo modo mutetur atque elaboretur , quem venæ & arteriæ spermaticæ , quæ statim sub renibus & ad renes sanguinem hauriunt , ad seminis generationem in testes deferant. Nam quod vulgò docetur , arterias emulgentes , vt arteriosum expurgent sanguinem , serumque in arteriis copiosissimum in renes effundant, factas esse , difficultate non caret. Qui enim ex Gal. 5. de vf. part. cap. 5. ideo serum in arteriis contineri probare conantur , quod artetiæ renibus datæ sunt , ij principium petunt , & incertum per æquè incertum probant. Nam si venæ emulgentes datæ sunt , vt sanguinem à seroso humore purgent; atque ex venâ cauâ optima sanguinis portio ad dextrum cordis ventriculum fertur , & ex eo demum in sinistro cordis ventriculo sanguis arteriosus elaboratur : Vnde in arteriâ magnâ , quæ ex sinistro ventriculo Cordis non ita longo à renibus intervallo exoritur , copiosissimum illud serum ortum habet ? Et proindè Galeno , loco allegato, quærenti ; si non sanguinis in ipsis contenti à sero purgandi gratiâ renibus arteriæ immittantur , quænam alia caussa fuerit, cur eâ magnitudine

Vena

emulgens
plurimū san-
guinis ad
renes ve-
hit , quod
pro sui
nutritio-
ne indi-
gent.Renes ad
expurgan-
dum hu-
morem se-
rosū tā
amplā
arteria
non opus
habuif-
sent.Arteria
emulgen-
tes cur
factæ?Cur seriū
in arte-
riis conti-
neatur?Cur ar-
teria re-
nibus im-
mittatur?

tudine Natura eas effecerit , ad cavitatemque renum diuisas ipsas , haud secus ac venas , produxerit ? responderi potest : factas esse , vt sanguinem arteriosum ad renes ferant , qui in eorum substantia cum sanguine venoso mixtus & alteratus semini generando materiam præbeat. Rursus quæ sit , quod sapor ac odor ille , qui quidem in animalibus plurimis non castratis per vniuersum corpus diffunditur , maximè tamen in renibus percipitur , & præcipuè in adultis ; In nouellorum autem ac teneiorum quadrupedum Renibus , cum nondum foeminas ineunt , non ita percipitur ? Oribasius quoque *lib. 6. Collect. cap. 38.* ex suppressione ac retentione seminis renes malè affectos fuisse deprehendit.

Insuper in Gonorrhoeâ medicamenta lumbis ad semen imminuendum atque alterandum applicantur , vt ex Aretæo , *lib. 2. morb. chronic. cap. 7.* Trallian. *lib. 9. cap. 9.* & aliis passim videre est.

Inter signa etiam renum calidorum Medici recensent propensionem ad libidinem , somnia libidinosa & nocturnas pollutiones ; contra frigidorum ad veneream segnitiam. Et seminis qualitates Practici passim ex renum constitutione deducunt , atque si illud calidius , ac acius sit , etiam ex renum calore fieri docent.

Tandem vasorum , præparantium dictorum , origo idem persuadere videtur. Etenim si simpliciter saltem sanguinem è vena caua & arteria aortâ ad testiculos deferre deberent , possent deduci è propiore loco , non verò per tam longas ambages , partim ex ipsis emulgentibus , partim propè emulgentes originem fortiri , quod indicio est , vasa ista non simpliciter ex vena caua & arteria , sed in ipsis renibus elaboratum aliquid accipere , & ad testiculos deferre.

Atque hæc potissimum rationes sunt , quibus quis adduci posse videtur , vt de vulgatâ sententiâ de Vsu Renum dubitet. *Οὐδὲ γὰρ, ὡς ἔχει Ἀριστοτελεὺς, Μεταφ. Β. c. i. τοῖς ἐν πορῆσιν βουλομένοις αὐτοῖς τὸ ἀδιπορῆσαι καλῶς.* Est operæ prætium aliquid facultatis & cognitionis habere volentibus bene dubitare.

CAPVT II.

De Renum Intemperie : & primò de calida & sicca.

Causse.

INter morbos autem renum sunt primò intemperies, & quidem frequentissima, calida & sicca, quæ *Renū Intemperies calida & sicca.* contrahitur à causis calefacientibus. Et talibus causis *Causse.* internæ sunt, vicinarum partium, imprimis epatis, & venæ atque arteriæ magnæ præter naturam caliditas, materia calida & sicca, siue in renibus sensim cumulata, siue aliunde, præsertim ab epate & vena caua atque arteriis, affluens; quam eò facilius admittunt renes, cum ob causam aliquam facti sunt imbecilliores, & si præterea doleant & incalescant, facilius humores à vicinis partibus attrahunt. Externæ causæ sunt alimenta, potus & medicamenta calida & sicca, quæ reliquas partes calefacienti vim habent; imprimis tamen, quæ vim diureticam obtinent: decubitus supinus supra lectum & stratum calidum, præcipuè plumeum, & vestimenta circa renes calida; balnei calidi frequens vsus, præcipuè verò motus violentior & magnus spinæ, ac vicinorum musculorum, qualis fit in equitatione; vsus etiam & gestatio longa armaturæ & thoracis ferrei.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem Renum calida intemperies ex *Signa.* causis calefacientibus, cum internis, tum externis, quæ modò enumeratæ sunt, si præcesserint; ex caloris sensu circa Renes, ex vrina, quæ excernitur copiosa, tenuis, sæpe calida & acris, cui pinguedinis aliquid supernatat, sæpe etiam arenulæ & rubrum sabulum in vrinis apparet. Adest propensio ad libidinem, atque accidunt nocturnæ pollutiones, & insomnia libidinosa; corpus extenuatur. Nocent calefacientia, iuuant refrigerantia.

Prognosticum.

Si intemperies ista non sit magna nec inueterata, non adeo difficulter curatur. Si verò magna sit *Prognosticum.* & diu durauerit, ac siccitas caliditati coniuncta sit, difficulter curatur.

Indica

Indicationes & Curatio.

*Indica-
tiones &
curatio.
Epar Re-
frigeran-
tia.*

Calida intemperies indicat refrigerantia ; sicca hume-
stantia. Refrigerant autem renes violæ , rosæ , cichorium,
endiuiâ , lactuca , portulaca , semperuiuum , nymphaea , succus
citri , limonum , granatorum , fragæ , fructus rubi Idæi , hor-
deum , melones , cucumeres , semina 4. frigida maiora , scario-
la , serum lactis , acetum , acidulæ . E quibus varia parantur
medicamenta cum interna tum externa.

Interna.

Interna.

Conseruæ , syrups , aquæ , emulsiones ex supra dictis
plantis. Vt ℞. Aq. fragor. sine vino , violar. an. ℥. iij. syrups
violar. acetosif. citri an. ℥. j. spiritus vitrioli ꝑ. ij. Misce.
Vel ℞. sem. 4. frig. maior. an. ꝑ. j. B. aq. hordei s. fragor. sine
vino an. ℥. iv. F. Emulsio. Adde iulebi rosar. violar. an. ℥. j. M.

Externa.

Externa.

Epithemata ex aquis & succis lactucæ , portulacæ , nym-
phææ , semperuiui. *Oleum* , rosar. violar. nymphææ. *Vnguen-
tum* rosaceum , refrigerans , Galeni Vel ℞. Mucilag. sem.
psyll. ℥. B. ol. violar. vngu. refrig. Galeni an. ꝑ. vj. sacch. Nñ
℥. j. cere parum. F. *Linimentum*. *Cerotum* Santalinum. Fo-
lia vitis , lactucæ , nymphææ , salicis , linteis stratis supposita.
Lamina plumbea dorso è regione renum alligata ; impri-
mis verò aquæ dulcis balneum diu continuatum. Plura
de Inflammatione Renum proponuntur.

Dieta.

Dieta.

In cibus conuenientissima est ptisana hordeacea , semi-
na 4. frigida maiora , lactuca , endiuiâ , cichorium , fraga.
Cibi condiantur succo citri , granatorum , ribes. Potus sit
aqua hordei , vel tenuior cereuisia. Si adsit simul bilis , pur-
getur ea cassiâ , diaprano simplici , electuario de psyllio ,
de succo rosarum.

De Intemperie Renum frigida. Causæ.

*Rerū In-
temperies
frigida?
Causæ.*

Refrigerant Renes vicinarum partium , vt intestino-
rum , epatis , lienis , refrigeratio ; humorum frigidorum
præsentia ; Cibi , potus , medicamenta frigida ; Aër , venti ,
imbres , niues , si dorso occurrant ; balnea frigida & renum
denudatio.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur Intemperies Renum frigida è causis re-
frigeran-

frigerantibus, quæ præcesserunt ; vrina redditur pauca & tenuis, ac cruda. Appetitus veneris minuitur. Iuuant calida, nocent frigida. Si pituita simul adsit, vrinae sunt turbidae & crassæ, in quibus filamenta quasi alba subsident.

Prognosticum.

Si Intemperies Renum sit tanta, vt actio inde debilitetur, atque seri secretio impediatur, periculo non vacat. Ex seroso enim humore in renibus retento sanguis corrumpitur, & homo ad cachexiam & hydropem disponitur.

Indicationes & Curatio.

Intemperies frigida calefacientia indicat, vt in aliis partibus. Calefaciunt verò Renes: Radices *sæniculi, brusci, asparagi, petroselini, pimpinellæ, eryngij, satyrj.* Folia *betonica, agrimonie, calaminthæ, menthæ, saluiæ, rosmarini, flores laurandulæ, betonicæ* : Semina *erucæ, nasturtij, petroselini, feniculi* : bacca *iuniperi, amygdalæ amarae, nuclei persicorum, cicer. aromata* ; Atque ex his parata varia medicamenta. Extra inungitur renum regio *oleo nardino, costino, irino, menthæ*, quibus *spica nardi, caryophylli, macis* addi possunt: *Vnguento Martiato.*

Dieta.

Victus ratio medicamentis respondeat. Quapropter *betonica, saluia, roremarino, sæniculo, aromatibus cibi & potus condiantur.* Si simul adsit pituita, purgetur *agarico, vel cassiâ cum terebinthina, benedicta laxatiua, elect. Indo.* Intemperies humida renum, quæ actiones lædat, rarò datur.

C A P V T III.

De Numero Renum mutato, & aliis quibusdam eorum morbis.

Renes homo, vt & alia animalia, secundum naturam duos habet. Interdum tamen vnus defecit, vt habet Aristoteles, 4. de *hystor. animal. c. 4.* Fernelius, lib. 4. de *part. mutatur. morbis & sympt. cap. 7.* Andernacus, lib. 1. *Institut. Anat. Vesalius, de corp. hum. fabr. lib. 5. cap. 10.* Eustachius, cap. 10. lib. de *constit. Renum*, Columbus, libro 15. *Anatom.* Contra renes tres vidit Eustachius, cap. 10. lib. de *Renum structura* : Quatuor

Mutatur & aliis modis sæpe renum constitutio, scribitque Eustachius, *alleg. libello*, se renes interdum subnigros, subalbidos, substantia modò fragili, & quasi putri, modò densa, dura & arida inuenisse, superficiem verrucosam & innumeris tuberculis scatentem sæpius vidisse, quin & sub eorum membrana tantum flatuum collectum, ut videretur à subiecta carne prorsus separata, adeoque turgida & distenta, ut magni tumoris speciem referret. In vasis quoque emulgentibus sæpe magna accidit varietas. Ambros. Paræus, *lib. 2. cap. 25.* septem vidit emulgentes venas, totidemque arterias, quatuor à sinistro latere diuersis locis prodeuntes, quarum vltima ab Iliaca manabat, tres à dextro diuersis pariter locis. Columbus, *ut lib. 15. Anat.* refert, in eodem latere duas, tres, quatuorque & plures emulgentes deprehendit. Geminas emulgentes venas & arterias vidit Andreas Laurentius & alij. Et omnino sæpe in venis emulgentibus & vreteribus magna occurrit differentia: eam tamen à naturali constitutione discernere promptum est. Verum talia in viuis raro agnoscuntur, neque curari possunt. Quapropter ad alios renum morbos progredimur.

1. 8

De Vasorum in Renibus Angustia.

Um per vasa renum humores serosi ab emulgentibus attracti ad vtreteres transmitti debeant, læditur hæc actio, si vasa hæc non satis pateant. Quod fit vel compressione, vel obstructione. Comprimuntur vasa ab eorum tumoribus, phlegmone, scirrho, vt & à nimia siccitate, dum scilicet ipsa renum substantia contrahitur & corrugatur, vnde vasa comprimuntur. Frequentissimè vero renes, obstruuntur ab humoribus crassis, viscidis, interdum à materia purulenta per renes euacuari solita, à sanguinis grumis, calculis, qui interdum renes obstruunt, vt nullus humor ad vtreteres & hinc ad vesicam descendat.

Generantur

Generantur autem isti crassi & viscidum humores ex ciborum similium frequenti usu, præsertim in iis, qui frigidiorum habent ventriculum, & vitam otiosam ac sedentariam agunt, elapso. Grumi sanguinis in ipsis Renibus concreverunt à sanguine extra vasa sua, vel ex contusione, vel ulcere aperta. Pus vel in ipsis renibus generatur ob virus & abscessum in iis genitum, vel aliunde ad eos confluit, ut ex epate aut pectore, è quo interdum materia purulenta per renes euacuari solet. Calculi quomodo generentur, *capite seq. dicetur.*

Signa Diagnostica.

Angustia vasorum in renibus ex urinæ suppressione, *Signa.* vel paucitate cognoscitur, ita tamen, ut nullum vitium in vesica vel vteribus adsit, & obstructio sit in utroque Rene. Nam si alteruter sit saluus, is reliqui vices supplere potest. Urina retenta tensionis & gravitatis sensus circa lumbos oritur, in uno vel utroque latere, prout unus vel uterque Ren obstructus est, hypochondria inflantur, & intumescunt, & alia accidunt, quæ infra de urinæ suppressione enumerabuntur. Quando id, quod obstruit, circa caput vteris est, dolor per vteris longitudinem versus vesicam se extendit. Et si aliquid cum urina emittitur, notas eius, quod obstruit, exhibet. Causæ verò suis signis discernendæ sunt. Si inflammatio vel tumor aliquis adsit, latere non potest, sed suis signis se prodat. Obstructio, & quidem à crassis & viscidis humoribus, cognoscitur è crassorum, crudorum & viscidorum humorum redundantia, neque adest dolor, ut in calculo, neque febris, ut in inflammatione, & sentitur in renibus & lumbis quædam gravitas. Sanguinis grumum causam esse obstructionis Renum cognoscitur à præcedente sanguinis è vasis renum effusione, & tum plerumque sanguinis mictio præcessit, & præcesserunt apertionis vasorum causæ, lapsus, percussio, equitatio, & aliæ apertionis vasorum causæ & signa. Pus causam esse, colligitur è signis ulceris vel abscessus in renibus, epate vel pulmone; solèturque tum plerumque puris aliqua pars cum urina excerni.

Calculi in renibus signa capite sequenti proponuntur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Si ab inflammatione vel alio tumore sit vasorum in renibus angustia, mali magnitudo ex ipso tumore aestimanda. Eo enim sublato, vasorum angustia cessat, durante durat. 2. Obstructio, quæ fit ab humore crasso & crudo, vel grumo sanguinis, vel pure, non ita difficulter curatur. 3. At quæ fit à calculo, plus difficultatis & periculi habet, & plerumque est incurabilis. Licet enim calculus semel loco moueatur, vel tollatur: tamen vel iterum in vasa incidit, & obstructionem parit, vel manente illa dispositione *λοιστροποιητικῇ* nouus calculus generatur, ut cap. seq. dicitur.

Curatio.

Curatio.

Curatio pro caussarum diuersitate varia est. Nam si adsit inflammatio, vel alius tumor, curatio instituenda eo modo, quo postea, cap. 8. & 9. dicitur. Si obstructio sit à pituita cruda & crassa, primò statim ea leni medicamento euacuanda. Vtilia sunt tum etiam vomitoria, quæ crudos humores euacuant, & à renibus reuellunt, & parantur ex raphano, floribus genistæ, foliis & radicibus asari. Postea exhibeantur ea, quæ pituitam incidere, detergere, & vrinam mouere possunt. In quem usum commodissimæ sunt aquæ destillatæ à petroselino, ononide, asparago, alkekengi, capillis Q, & similibus, syrupus de duabus & quinque radicibus, byzantinus simplex & compositus, de raphano Fernelij, quæ infra de vrinæ suppressione, part. 8. sect. 2. cap. 2. proponuntur. Vtilis est & spiritus salis & vitrioli in liquore aliquo conuenienti vel iusculo galli, in quo radices diureticæ coctæ sint, exhibitus. Si à grumo sanguinis fit obstructio, exhibeantur ea, quæ grumos sanguinis dissoluere possunt, imprimis oxymel scilliticum cum decocto vel aquis chærefolij, artemisæ capillorum veneris, radicum asparagi, exhibitum, mumia item, myrrha, coagulum leporis, oculi cancri & eorum magisterium. Si à pure crassiore, pus abstergentia exhibeantur. Si à calculo, instituatür curatio, ut cap. seq. dicitur.

existunt. Corpus quidem istud durum, quod cum in renibus, tum in vesica generatur, propriè calculus nominatur & causa morifica est, morbumque in numero aucto secundum Galenum, *lib. de differ. morb. cap. 8.* morbum item in via seu, angustiam & sæpe solutam unitatem parit, atque etiam grauissimos dolores & urinæ suppressionem excitat. Mala tamen hæc omnia quandoque etiam nomine lapidis vel calculi, qui Græcis λίθος est, comprehenduntur; & ipsa *Alghion* præter naturam, quam calculus parit, Græcis *λίσιας* dicitur. Ideoque frustra laborant illi, qui anxie disputant, an calculus sit morbus, causa vel symptoma; & ad vnum tantum genus eum referre conantur; cum plures res, quæ singulæ diuersas definitiones requirunt, hoc nomine comprehendantur, ut modò dictum, & diuerso respectu variè definiri possit. In renibus appellatione à parte affecta petita, nominatur Nephritis. Cum autem renum & vesicæ calculi eodem modo generentur, & multa communia habeant, ea etiam & præcipuè qua generationem, coniunctim proponemus. Hoc ergo primum maximè dignum inquisitione est, quomodo cum in renibus, tum in vesica generentur calculi, seu quæ sit eorum & materia & causa efficiens. Diximus autem ea de re pluribus, *lib. 2. Institut. part. 2. cap. 9.* & in tract. de cons. & diss. (*Chymic. cum Galen. cap. 11.* atque in sententia ibi proposita adhuc persistimus, ipsa rerum experientia persuasi, quæ in rebus naturalibus inuestigandis semper maximi momenti habenda est. De cent autem rerum naturalium historiæ, non solum in thermis lapides & tophos canalibus, per quas aquæ labuntur, accrescere, sed & fontes & fluuios passim reperiri, de quibus verum est, quod de Ciconibus Ouidius scribit,

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit

Viscera, quod totis inducit marmora rebus.

Imò quod magis admirandum, dari spiritus eiusmodi lapidificos, qui obuia quæque in saxa & lapides conuertunt. Ita refert Auentinus, *histor. Bavaric. lib. 7. Anno 1348.* ex terræ motu plures, quam 40. rusticos, item mulgentes cum

cum vaccis extinctos obriguiffe, & corpora à spiritu terreno in salarias statuas redacta apud Charinos fuiffe, quæ quidem simulacra sibi & Cancellario Austriaco confpecta fuerint. Et Philippus Camerarius, in *descript. Ptolem. augment. centur. 2. cap. 70.* ex Cornelio Vvittfidio narrat de aura meridionali certis anni temporibus flante in montanis prouinciæ Chilensis in America, cuius quidem afflatu integræ equitum turmæ velut in statuas lapideas repentè obriguerint, steterintque in via eo aciei ordine, quo ante metamorphosin adhuc viuæ iter fecerant. Similem huic historiam refert Ortelius, in *descript. Russiæ*, de pecudum gregibus & armentis illicò petrefactis. Nimirum sicut in thermis & aquis quibusdam ex materiæ interna dispositione, seu succo lapidescente, seti forma, cui hoc Scaliger, *exerc. 115.* tribuit, præcipuè vbi ea à reliqua aqua maximam partem separatur, & corpus, cui adhæret, nanciscitur, lapides generantur: ita & in corpore nostro ac præcipuè in renibus & vesica ex simili feculenta terrea & salsa materia, vbi subiectum idoneum nata est, calculos generari, & materiam illam feculentam ac tartaream interna vi ad coagulationem tendere, & in lapidem concrefcere, vero maximè consentaneum est. De nomine huius materiæ cum nemine litigabimus. Appelletur humor tartareus, terreus, feculentus, salsus, pituitosus, vel nobilis etiam Praxagoræ pituita, quam Scaliger, *exercit. 108. sect. 3.* dum emingeretur, albuminis molitie emissam vitri duritie & splendore, & in lapidem vitreum mutatam vidit, vel vt cuius libet. Neque enim semper materia hæc, ex qua calculi in corpore nostro generantur, eiusdem planè naturæ est, neque eandem formam externam habet, & vt lapides non omnes sunt duri, sed & friabiles; ita omnium non planè vna materia est. Hoc modò concedatur, nec pituitam simpliciter, nec feculentum, nec terreum, aut simile quid ad lapidis productionem sufficere; cum talia in multis corporibus reperiantur copiosè, qui tamen calculo non laborant, & in vesicula fellis calculi generentur non ex pituita, sed ex ipsa potius bile, quod lapidum illorum color & natura

demonstrat, sed præcipuè vim lapidificam & concrescèdi in ipsa materia requiri, quod etiam illa ipsa observatio Scaligeri manifestè docet; cum pituita illa vitrea neque calore, neque frigore, neque siccitate vesicæ coagulata fuerit, sed emissa & excreta spontè in vitream duritiem concreuerit. Agnoui hoc proculdubio manifestè Plate-
rus, qui pituitam solam adeo terrestrem illam mate-
riam, vt in lapidem mutetur, conglutinare, aut calorem renum pituitam adeo exsiccare posse, vt in lapidem concre-
scat, negat, sed expressè statuit, acrem & salsum, qui terrestitati in sero & vrina permiscetur, atque inest, suc-
cum compingere & veluti ferruminare illam materiam. Interim non negamus, præter innatam illam lapidescendi vim, quæ ipsi inest materiæ, alia etiam quædam, sine quibus concretio illa non fit, vel non facile fit, requiri. Vnde nonnulli efficientium caussarum numerum hîc cumulant, & plures generandorum calculorum modos consti-
tuunt. Verùm cum Philosophis hic distinguendum est inter principale agens, quod nomine generis in specie *αἰτία* dicitur, & *συναιτία*. *Αἰτία* enim hîc est vis lapidi-
fica, à qua principaliter concretio pendet. *Συναιτία* verò sunt, vel sine quibus primarium agens finem suum non assequitur, vel quæ aliquid ad faciiliorem concretionem faciunt, quorum plura esse facile concedimus. Et illi ipsi, qui plures caussas concretionis lapidum ponunt, & plu-
res concretionis modos, eosque quasi diuersos, tandem tamen non omnes esse eiusdem generis confiteri necesse habent, dum rectè statuunt, aquas illas, in quibus lapi-
des concrescunt, materiam vliginosam, limosam, lentam, canosam, terream, glareosam, quandoque falsam, aci-
dam, aut alio secum genere infectam secum ferre, quæ feces locis potissimum siccioribus adhærescant, & quod siccitas sine omni calore quandoque sufficiat ad mate-
riam, quæ præterfluxura erat, retinendam: Potissimam ve-
rò concretionis causam existere materiæ, ex qua fit la-
pis, qualitatem (à Scaligero formam nominari diximus) quæ suapte natura, vel nullo extrinsecus accedente ca-
lore aut frigore, ad concretionem ipsa sibi abunde suffi-
ciat:

ciat: et si promptius concreſcat (adiuuantes enim ſolum cauſæ ſunt calor & frigus) ſi calor externus aut frigus acceſſerit. Atque ita vnicum, quantum ad cauſſam principem, generationis calculorum modum ſtatuendum eſſe cenſemus; neque adiuuantes cauſſas & *symplicia* pro principalibus habendas. Itaque etſi multæ aliæ aquæ ſint, quæ æquæ, imò etiam ſæpe magis impuræ ſunt, quàm illæ, in quibus calculi generantur: tamen non in omnibus lapides concreſcunt, ſed in iis ſaltem, in quibus iſte ſuccus lapideſcens eſt. *Symplicia* tamen & adiuuantes cauſſæ etiam cognoscendæ propter curationem. Nam in omni vrina materia ad calculum generandum apta eſt; id quod vel ex matulis vrinariis, in quibus eiufmodi materia, niſi ſæpius mudentur, concreſcit, & ſale, qui ex vrina conficitur, apparet: non in omnibus tamen materia illa in calculum coagulatur, ſed emingitur & excernitur. Ita etiam videmus, plurimos impunè caſeo & aliis, qui ad calculum generandum faciunt, cibis veſci, alios verò ab iſdem maximè lædi. Cuius rei cauſſam non tam in materia calculi, quàm in corporis diſpoſitione, quam Fernelius arenofam, calculoſamque renum conſtitutionem appellat, conſiſtere non negamus. Noui enim virum doctum, qui cum à calculo planè liber eſſet, poſt quartanam in calculum incidit, tali conſtitutione renibus inducta. Et hinc multi, qui in iuuentute calculo non laborarunt, progreſſu ætatis calculo renum obnoxij ſunt. Si quis tamen hîc ſtatueret vellet, etiam in prima & ſecunda coctione hîc errorem aliquando concurrere, vt ſcilicet vbi partes tartareæ ac feculentæ non diligenter & exactè, vt par eſt, ſeparentur, quæ verò poſtea ad renes & veſicam prouenerint, atque ibi quacunque de cauſſa ſubſiſterint, in lapidem coagulentur, id non planè reiiciendum putamus. Cum enim, vt poſtea etiam dicitur, ſtraguria etiam fieri poſſit ob errores in victu, & primæ aut ſecundæ coctionis vitium: ad calculi quoque generationem aliquid facere, & calculo materiam ſuppeditare poſſe, abſurdum non eſt: cum prioris coctionis vitium non corrigatur in ſecunda.

Quæ autem causæ sint, quæ calculorum generationem adiuvant, alij aliter sentiunt. Fernelius in genere arenosam, calculosamque renum constitutionem appellat; quæ tamen illa sit, non explicat. Platerus siccitatem solam ponit. Alij plures addunt, etsi eas pro primariis efficientibus ponunt. Primò autem ad calculum generandum facere statuunt plerique calorem exsiccantem renum, cuius etiam nonnulli aliquot gradus constituunt, & declarant hoc exemplo lixiuij, è quo, absumpta per calorem aqua, sal coquitur, & aquæ marinæ, quæ etiam calore Solis & iginis in salem coagulatur. Verum exemplum hoc rectè declarandum est. Neque enim quod in salis artificiosa præparatione fit, hoc omne etiam in renibus accidit, nec calore aquea pars planè absumit potest, crassa relicta; cum continuo è corpore serosa materia ad renes deriuetur: multò minus per assationem calculum in renibus gigni credendum est, sicut ex terra lapides coquuntur. Neque enim tantus in corpore nostro calor est, neque ita humidum omne, vt in laterum coctione, in renibus absumi potest. Neque etiam aquæ absumptio principalis coagulationis caussa est in salibus (etsi ad faciliorem coagulationem faciat) cum in ipsa aqua salem concrefcere videamus. Sed cum natura nunquam sit otiosa, verum excrementa non cruda, sed certo modo elaborata, vt in fecibus alui apparet, è corpore emittat: idem in vrina fieri credendum est, humoremque serosum, antequam è corpore excernatur, in renibus suo quoque modo alterari & elaborari credendum est. Quod si non rectè fiat, sed quæ coniunctim & mixta excerni debebant, partes tartareæ & feculentæ ab aqueis separantur, & aqueæ per vrinas excernantur, tartareæ v. & feculentæ hæreant & subsistant in renibus, ob insitam vim lapidescendi in calculum mutantur. Causam verò, ob quam hoc fit, siue quis constitutionem arenosam calculosamque renum cum Fernelio, siue siccitatem cum Platero, siue calorem exsiccantem appellare velit, per me licet. Plus tamen hîc cum Platero malim tribuere siccitati, quam calori; cum senes, in quibus calor minor est, quam

quàm in iuuenibus, calculo renum magis sint obnoxij, quàm iuuenes, in quibus calor renum maior, & calculi quandoque in iis partibus coagulentur, in quibus calor præter naturam insignis esse non potest, vt in vmbilico & alibi. Sufficit siccitas, non vt causa princeps, sed vt adiuuans, vt modò dictum, & idoneum coagulationis subiectum. Si enim materia concrecioni apta subiectum idoneum nanciscitur, ei sese agglutinat, & in dies incrementum sumit. Quæ de causa in aluminis & vitrioli officinis arundines & baculi lignei lixiuo imponuntur, vt facilius concrecant; & tophacea & tartarea materia in ore dentibus adhærescit; & lapidis bezoar primum rudimentum est circa paleam vel simile quid. Et Forestus, lib. 24. in Schol. observ. 22. ex Alexandro Benedicto refert, virginem quandam è vesica lapidem oui gallinacei magnitudine eiecisse, in cuius diffracti mediò acus crinalis reperta fuit, quam olim deglutiuerat. Hæc ipsa de causa accidit, vt diuretica & calculos frangentia, vehementius siccantia non solum non præseruent à calculo, sed potius dispositionem illam ad calculum generandum aptam in renibus augeant, renes exsiccando. Et qui hanc naturalem ad calculum generandum dispositionem, quocunque modo nominetur, à parentibus est nactus, calculi causam secum circumfert, & vix vlla diligentia morbum hunc effugit.

Atque hæc quidem calculorum materia proxima est & generationis modus: Causæ mediæ & remotæ aliæ ad materiam calculi generandam faciunt, aliæ ad dispositionem renum & vesicæ, ob quam calculi facilius concrecant. Materiam diximus esse tartaream, limosam, feculentam, salsam, serosam, pituitosam, atque aliis etiam nominibus appellari. Huius etsi in omni vrina aliquid reperiatur, vt id in matulis vrinariis apparet: tamen in aliis corporibus plus, in aliis minus cumulat. Ideoque de causa antecedente calculorum, & causis, quæ eam suppeditant, dicendum. Facit primò hæc, vt antea dictum, vitiosa in ventriculo coctio. Nam si in hoc cibus non bene coquatur, & excrementa non probè segregentur &

excernantur, sanguis inde feculentus generatur; cum coctionis primæ vitium non corrigatur in secunda, serumque etiam impurum ad renes peruenire necesse est. Potest huc & aliquid conferre epar, si munus suum non probè obeat, & quæ homogenea sunt, non congreget, nec heterogenea separet.

*Cibi ad
calculū
generan-
dū apti.*

Victus verò imprimis ratio ad calculum generandum plurimum facit. Primò crapula & cruditates, ac cibi, qui crassum ac lentum succum præbent, acuti item & salii. Pertinet huc panis non bene fermentatus aut malè coctus & pultis, ac placentæ ex tritico, legumina ferè omnia, exceptis ciceribus rubris, lac & lacticia omnia, caseus, de quibus Galenus, 3. de aliment. facult. cap. 15. 16. 17. Pisces omnes grandiores, anguilla item, murenæ, aliique squammis carentes, etiam viscosi, cancri, ostreae & conchyliæ: Carnes item animalium crassum & viscidum succum præbentes, vt suilla, bubula & imprimis carnes sale ac fumo induratae, vt & pisces sale conditi vel ficcati; è partibus animalium ventriculus, cerebrum, cor, pulmones, splen, intestina. Aues lacustres, anas, anser, oua dura, fructus immaturi, austeri, acerbi, & mespila, pyra, cydonia, castaneæ, fungi item ac tubera; vinum immaturum, austerum, nigrum, crassum, dulce, imprimis mustum, & id vini genus, quod in locis argillosâ tartareâ & calculosa materia abundantibus crescit. Cereuisia recens, feculenta, crassa, aquæ crassæ, palustres, ex niue liquatae, & quæ materiam lapidescentem permixtam habent.

Calculosam verò renum constitutionem augent & inducunt, quæ renes exsiccant & debilitant. Hinc accidit, vt non omnes, qui cibis modò enumeratis vescuntur, calculo laborent; de quo Galenus, lib. 3. de alim. fac. cap. 17. ait; Vbi succorum crassities cum calore ardente iungitur, calculi generantur. Et ibidem cap. 16. Calculos solent gignere edulia crassa & crassi succi, maximè cum homines calidiores iusto fuerint, seu ob naturalem intemperiem, seu ob quendam alium affectum ipsis postea innatum, non tamen pro caloris ratione meatuum transi-
tus

fitus latos habeant. Nimirum opus est, vt Platerus ait, vt acris & falsus humor cum terrestri iungatur, & renum siccitas præter naturam viarumque angustia adsit. Referendus etiam hûc intempestius purgantium & diureticorum medicamentorum vsus, quæ renes exsiccant & calculosam constitutionem iis inducere possunt. Non etiam nihil ad calculi generationem facit immoderatus & intempestius mox à cibo sumpto corporis motus, item equitatio, venus, motusque omnes, qui dorsum præcipuè & renes calefaciunt atque exsiccant.

Astrologi hîc etiam è coelo causas petunt & scribunt, Saturno cum Mercurio in domo octaua in natiuitate diurna significare, quod natus erit calculosus, aut vesicæ morbum patietur. Pertinet huc & hæreditaria ad calculum generandum dispositio, quam Hercules Saxon. saltem prauam aliquam renum conformationem esse statuit, intemperiem verò esse negat, ea de causa, quod si intemperies esset, ratio nulla dari possit, cur non potius incideret in calculum ætas iuuenilis, quam senilis. Verùm ratio hæc sufficiens non est. Dantur enim multæ dispositiones hæreditariæ similiarium partium, quæ non mox in infantia & iuuentute, sed progressu ætatis sese exserunt, vbi certis de causis augmentum sumunt, eúmque gradû, qui ad morbum aliquem producendum necessarius est, acquirunt; id quod in arthritide manifestum est. Atque hic causa explicanda est, cur pueri magis calculo vesicæ, adulti verò calculo renum sint obnoxij? Etsi enim pueri etiam quandoque calculo renum corripiantur: tamen id rarissimum est, vt id non nisi semel se vidisse, Cardanus scribat, *in comm. aphor. 26. sect. 3.* Causam huius rei Galenus, *6. epidem. comm. 3. 2. 15.* in vrinæ crassitiem refert: Crassitudo, inquit, multa in vesica collecta & in vnum coaceruata, si diu ibidem remanserit, concrescendi, coagumentandique initium capit. Hippocrates in lac præcipuè causam refert. Verum cùm & pueri ferè omnes eandem viuendi rationem obtineant, & tam in pueris, quàm infantibus multis mingantur vrinæ crassæ, & tamen calculo vesicæ non laborent, causa huius rei inquirenda est, sicut

sicut & illius, cur in pueris in renibus calculus non con-
 crescat. Posterioris quidem causa est proculdubio, quod
 puerorum renes sunt humidiores, & ad detinendam ma-
 teriam calculi minus apti, atque expultrix vis in iis est
 fortior: Ob quod accidit, ut materia illa statim per renes
 transeat, ibique non coaguletur. Ad vesicam verò delata
 materia cum à calore eius, ut partis exsanguis, debili
 regi non possit, non exactè crassum aquoso permiscetur,
 sed aquosum excernitur, crassum remanet, & in lapidem
 compingitur. Contra in adultis ob renum siccitatem &
 dispositionem statim in renibus in calculum concrescit.
 Prioris verò causa quærenda est, tum in materia, tum in
 vesicæ dispositione diuersa. In materia quidem, quod ma-
 teria crassa non semper est eiusdem generis. Neque enim
 crassities sola ad lapidum constitutionem sufficit, sed re-
 quiritur in ea vis lapidifica, seu ut Platerus loquitur, suc-
 cus falsus, qui vim compingendi terrestritatem habet.
 Ideoque quod omnes pueri calculo vesicæ non laborant,
 causa non est calor exsiccans, ut Mercatus existimat. Ne-
 que enim in vesicâ membranosa & frigida, & quæ sem-
 per humore affluente è renibus abundat, tantus calor ef-
 se potest, qui humidum absumat, ut lapis instar eorum,
 quæ à calore humidum absumente indurescunt, concre-
 scere queat. Verùm probabilius est, id ideo fieri, quod
 urinæ crassiores infantium aliæ plus, aliæ minus illius
 falsi & lapidescentis succi in se continent, seu ex victus
 ratione, seu ob ventriculi, epatis, vel renum in coquen-
 do & separando vitium, ob quod materiam sibi subie-
 ctam non rectè elaborant. Hinc etiam in pueris omnibus
 urina crassa ardorem urinæ non excitat, non ideo, ut Mer-
 catus vult, quia in aliquibus saltem maior calor adsit, sed
 quia, ut rectè Platerus ait, in illa materia terrestri plus est
 succi acris & falsi. Imò potius frigiditatem vesicæ ad
 calculum generandum facere, credibile est. Cum enim
 urina debito modo attrahi non potest, crassum aqueo
 non permiscetur, sed ad fundum subsidet, & vesicæ ad-
 hærescit & in lapidem compingitur. Et quamuis calidi-
 tatis indicia quædam adsint in urinis puerorum, qui cal-
 cule

culo vesicæ obnoxij sunt : tamen ea potius in vrina est, quam in vesica. Qua de caussa Hippocrates, *in lib. de aër. aqu. & loc.* interdicit infantibus lac biliosum & feruidum, ac vinum. Et *in 4. de morbis* scribit ; Si puer à nutrice lac non purum suxerit, sed biliosum, morbosus fit ac tenuis. Quamprimum autem in vesica rudimentum aliquod calculi cogitur, circa id postea materia noua in dies conglobatur, & vt Scaliger, *exerc. 115.* ait ; Quæ forma priorem concretionem generat, eadem generat etiam appendicem ex eadem materia, quam exinde nata est. Et ita ex multis quasi lamellis sæpe lapides coagmentantur.

Differentia.

Etsi aliquot differentię sint calculorum desumptæ à *Differentia* figura, quod sunt rotundi, oblongi, læues, asperi, angulæres ; à colore, quod alij sunt rubri, alij flauī, alij cinerei, nigricantes ; à duritie ; quod alij sunt duri, alij friabiles ; à magnitudine, quod alij sunt parui, alij magni ; à numero quod modo est vnus, modò plures : tamen præcipua differentia est, quod alius est renum, alius vesicæ. De illius signis & curatione *hoc capite* agemus, de huius *suo loco* acturi.

Signa Diagnostica.

Etsi Iohan. Baptista Syluaticus, *controuers. 32.* prolixè *Signa* disputat, an calculus in vesica & renibus concretus, certum aliquod, quo cognoscatur, habeat signum, atque pathognomonicum signum habere negat, imò nec Syndromen symptomatum pro certo signo admittit : tamen si omnia symptomata diligenter perpendantur, & non ex vno saltem, sed ex omnibus de affectu iudicetur, non impossibile esse putamus, in calculi cognitionem venire, dolorésque nephriticos ab aliis discernere.

Hippocrates, *in lib. de extern. affect.* signa calculi renum ita proponit. Quatuor morbi in renibus sunt ; à calculo sequentia patiuntur ægri. Et dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in testem secundum rectum situm, & frequenter mingit, & adstringitur paulatim, & supprimitur vrina, cum vrina procedit arena, & vbi per vrinæ meatum

meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. *Libro verò 6. epidem. comm. 1. t. 6.* alia addit; In rene inquit, dolor grauis, cum cibo implentur, vomuntque pituitam, cum verò abundauerint, æruginosa, & leuiiores quidem euadunt, liberantur verò, cum cibi euacuati sunt, arenulæque ruffæ subûdant, & cruenta mingunt, stupor femoris è regione positi.

Primum quidem signum dolor suppeditat, qui in lumbis percipitur, modò in rene dextro, modò in sinistro, modò in utroque, prout in vno rene vel utroque calculus fuerit. Atque is infert sensum ponderis grauantis; quia substantia renum sensus expers, & sentiendi vis tantum membranæ inest. Vbi verò ex renibus in Vreteres descendunt calculi, dolores augentur; quia distenduntur & lancinantur vreteres, qui densa & crassa membrana constant. Sicut & dolores concitantur, cum calculus in substantia renum genitus è carne in cavitatem renum mouetur, durusque & angulosus lapis partes, per quas transit, lancinat. Nonnunquam calculus ex vreteris, in quem descendere cæpit, angusta via in cavitatem renis relabitur, & tum dolor aliquando mitigatur, qui postea, vbi in vreteris caput remeat, redit.

Alterum calculi signum plerumque est vrina cruenta; quia calculus cum nunquam ferè planè læuis sit, partes per quas transit, vulnerat. Vrinæ præterea circa initium obstructionis paucæ, aquosæ minguntur, postea verò eius suppressio sequitur. Vbi verò calculus è renibus fuerit remotus, vrina multa turbulenta plerumque prouenit, arenosum sedimentum habens. Si tamen in renum substantia calculus hæreat, neque vrinam suppressi, neque arenas emingi necesse est. Obseruatumque est in multis dissectis calculos repertos fuisse, qui neque arenam minxerunt, neque vrinæ suppressionem passi sunt. Et arenulæ quidem, vbi calculus in cavitatem renum est, apparent, verum non contra, vbi arenulæ apparent, ibi calculum adesse pronuntiandum. Ideoque hîc videndum, ne ex arenis solum calculosos eos pronociemus, qui à calculo planè immunes sunt. Sæpe enim multum materiæ arenosæ

nosæ mingitur , & sæpe mox à pueritia ab iis , qui nunquam calculo renum laborarunt , quibûsque calculus non faciliè timendus , qui prouenit ex aduisione humorum potius in venis ac epate & aliis locis , quàm à renibus & vesicâ. Accidit quoque hoc sæpe in declinatione febrium cum acutarum, tum diuturnarum. Non difficile est autem arenulas istas ab iis , quæ calculi signa sunt, discernere. Nam arenulæ illæ, quæ calculi signa sunt, non substantiæ vrinæ permiscentur exactè , sed in vrina subsident , & si digitis comprimantur , non faciliè comminuuntur ; Illæ verò, quæ absque calculo aduistorum & tartareorum humorum in venis indicium sunt , non subsident, aut certè minima ex parte subsident, sed substantiæ vrinæ permiscentur , & postea matulæ vrinariæ adhaerescunt, instar pulueris etiam ipsi vrinæ innatant , & digitis compressæ faciliè comminuuntur. Certius longè signum est calculi , & calculosæ in renibus dispositionis, si calculus è renibus cum vrina excernatur. Stupor crurum etiam est in dolore Nephritico è regione renis affecti, qui in Colico abest, non, vt Galenus, 6. *Epidem. com. i. aphor. 6.* scribit , ob compressionem venarum , cum stupor non venarum , sed neruorum affectio sit , neque in Nephritide ita venæ & arteriæ repleantur, vt musculos premant : Sed quia vel neruus , qui in crurum musculos distribuitur, à duritie & pondere calculi comprimitur, vel quia musculus , cui ren incumbit , quique cruri flectendo dicatus est, & in cruris partem interiorem inseritur, comprimitur. Hercules Saxonia equidem & ipse agnoscit à venarum compressionem stuporem hunc fieri non posse , & causam refert in compressionem nerui , quem renem tunica à sexta coniugatione accipit. Verum minus probabilis hæc causa videtur ; cum neruus ille cum cruribus nullum consensum habeat. Testiculus præterea eius lateris , in quo dolor est , retrahitur. Cum enim calculus renes & eius membranam pistendat , faciliè fieri potest, vt etiam vicina vasa , quæ ad testes tendunt , iisque inferuntur , retrahantur.

Adest quoque nausea & vomitus, ob connexionem renum

num cum ventriculo, mediante peritonæo, cuius membranam utrūque viscus participat; deinde quia bini nervi sextæ coniugationis à stomacho orti in internam renum tunicam implantantur. Ideoque postquam vellicantur & lancinantur nervi & membranæ in ventriculo, per quas cum renibus consensum habet, ad expellendum, quod molestum est, stimulat, & ita is ad vomendum prouocatur. Confirmant hæc omnia, quæ etiam malum prælagire possunt, causæ, quæ ad generationem calculi faciunt, si præcesserint, ut victus ratio, qualem supra descripsimus & materiam calculo suppeditare diximus. Imprimis verò si parentes eidem morbo obnoxij fuerint, Adultis quoque & qui in declinante sunt ætate, magis hic morbus accidit, sicut vesicæ calculus pueris frequentior est. Si quoque vrina crassa, turbida est, & diu citra crisin excernatur, & si æger in victus ratione nihil peccet, & postea ex crassa tenuis fiat, calculi futuri præsagium est. Crassa enim vrina, quæ excernitur, materiæ calculo gignendo aptæ præsentiam indicat, tenuis verò post crassam illam retineri & coagulari argumento est; id quod magis confirmatur, si dolor aliquis in renibus sese prodatur.

Quia verò dolor Colicus non paruum sæpe cum Nephritico cognationem habet, qua ratione ab eo discerni possit, docendum. Nam interdum dolores colici vel à pituita vitrea, vel ab humore acri, vel ab inflammatione orti, ea coli parte, qua iuxta renes voluitur, fixi & stabiles sunt, maxime in latere sinistro, ubi intestinum hoc angustius est, ut tum dolorem colicum à nephritico discernere non ita facile sit. Deinde tam in colico, quam in nephritico dolore vomitus infestat, quo primum pituitosa, hinc biliosa reiiiciuntur. Ideoque qua ratione dolores, discerni possint, videndum. Prolixe autem id docet Galenus, 1. de loc. affect. cap. 2. & 3.

*Doloris
colici &
nephritici
differencia.*

Duo verò præcipue signa dolorem colicum & nephriticum discernunt; Doloris conditio, & situs loci dolentis. Primum dolor in renibus non ita grauis est, ut colicus: Deinde si dolor sit supra regionem renum, non est nephriticus, sed colicus. Dolor præterea colicus amplior est,

est, & latius extenditur, prout ipsum colon omnium intestinorum amplissimum per regionem abdominis circumuoluitur, & sæpius situm mutat, vagusque est; Nephriticus verò fixus est, renumque regione circumscribitur, & eo loco, in quo calculus hæret, qui vbi mouetur ad vesicam, vterum ductum rectè sequitur. In colicis etiam doloribus murmura & rugitus in intestinis ferè percipiuntur, qui absunt in nephritide. Urinæ in nephritide propter obstructionem primò sunt tenues & crudæ, mox cum arenulis vel calculis aut sanguine excernuntur: In dolore verò colico, cum seu bilis ob viam ad intestina interclusam ad renes fertur, seu vesicula felleis quasi conuellitur, urina in initio rubens, & crassa excernitur, alius ferè obstruitur, & quæ excernuntur, flatuosa sunt, & tandem reliqua etiam signa nephritidis, vt stupor cruris è regione loci affecti, in colica absunt.

Prognostica.

1. Calculus renum morbus periculosus est; cum mala *Prognostica.* grauissima inferat, inflammationem & exulcerationem renum, dolores acerbissimos, cum in vteres delabatur, vnde vigiliæ, virium deiectio, urinæ retentio, febris sæpe, & alia mala ortum habent. 2. Calculus quò maior & asperior est, eò acutiores dolores infert, & si tantæ sit magnitudinis, vt vterem pertransire nequeat, incurabilis plerumque est. Parui verò, rotundi ac leues facilius excernuntur. 3. Si malum hæreditarium sit, difficulter, imò vix vnquam curatur. 4. Vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curantur. 6. *aph. 6.* 5. Si dolor nephriticus nullis medicamentis sedetur, mortem minatur, quæ iam in propinquo est, vbi extremitates frigidae sunt, sudor frigidus faciem occupat. 6. Bonum est, si urina primum crassa, deinde tenuis & rursus crassa mingatur, ac in fundo arenæ resideant. Lapidem enim resolui indicio est. 7. Calculus renum cum vlcere renum non curatur. Nam quæ lapidem frangunt, vlceri nocent. 8. Arena, quæ difficiliter cõminuitur, peior est, cum à duriori materia fiat.

Indicationes & Curatio.

Triplex, vt in omni calculo, ita & in renum calculo

scopus propositus est Medico. Primus, ut lapidis, qui generatur, generationem & augmentum inhibeat. Secundus, ut iam genitum e corpore tollat. Tertius, ut doloris vehementiam mitiget. Primum quod attinet, perficitur hic itidem tribus; materiam calculo generando aptam subtrahendo; Si quid lapidis iam concreascit, illud abstergendo, comminuendo & expellendo, & tandem renum constitutionem ad calculum generandum aptam emendando. Ad primum assequendum rursus duo sunt necessaria: Primum est, ut victus ratio ea instituat, quæ calculo materiam non suppetat. Alterum, ut si quæ materia subinde colligatur, e corpore, ne in calculum concreascit, euacuetur. Ideoque & ut primum recte præstetur, cibi omnes vitandi sunt, quos supra in causis ad calculi generationem facere diximus, ut & cruditates ac crapula ac ciborum varietas. Quamvis verò nonnulli cibos crassos ad calculi generationem facere negant: tamen ratio, ut & experientia, contrarium testatur. Contra cibis utendum, qui facili sunt coctionis, parum excrementi suppetant, attenuandi & incidendi vim habent, præsertim in frigidioribus & obesibus. Nam in gracilibus, & adustos humores in corpore habentibus extenuantium usus tutus non est, sed humectans victus potius requiritur. Vtilis ergo est caro veruecina, vitulina, vitelli ovorum, panis bene coctus & fermentatus, fursuris non plane expers, pisces sint saxatiles, lucius & similes. E fructibus conveniunt amygdalæ amaræ, pistacia, pinæ, nuclei persicorum, ceraforum, ficus, cicera rubra. Inter herbas convenit atriplex, malva, cichorium, petroselinum, asparagus, cuius prima germina in prima mensa sumpta renes ab arenosis impuritatibus egregie mundant, & imprimis chærefolum singulare calculi remedium. Commendantur & fructus Cynosbati, quos non solum hodie Pharmacopiæ saccharo conditos asseruant, & ex iis Rob parant, sed & matres familiæ siccant, & e siccatis edulium calculosis commodum cum saccharo & cinamomo parant. De herbis verò & oleribus, ut & omnibus cibis diureticam vim habentibus, tenendum, ne usurpentur,

*Primus
curatio-
nis sco-
pus.*

cum

cum primæ viæ impuritatibus scatent, neque etiam cum cibis misceantur, ne cibus crudus, vel eorum excrementa secum deducant, sed solis & ieiuno ventriculo iis vtendum. Deinde necessarium est, vt subinde materia, quæ etiam in bona diætâ quandoque colligitur, & calculo generando apta est, maturè euacuetur, antequam ad renes deducatur. Potest hoc fieri vomitu bis teruè singulis mensibus instituto in iis, qui faciliè vomunt, vel per purgationem bimestri vel trimestri spatio institutam, vt materia è primis viis euacuetur. Non autem hîc fortia medicamenta vsurpanda, sed leniora, syrup. rosar. solut. cassia, manna, rhabarbarum, terebinthina, præparantibus etiam ad euacuationem necessariis præmissis. In vtrisque verò non solum ad pituitam, sed ad quosuis humores abundantes, & imprimis serosos, salsos, respiciendum. vt: ℞. Hydromel. ℥. viij. aqu. asparag. ℥. ij. syrup. de cichoi. cum rhabarb. ℥. j. crystal. tartar. ℔. ij. vel tartari vitriolat. ℥. ij. Misce pro 2. dosibus.

Et cum subinde in dispositis ad calculum aliquid materiæ in renibus hæreat, ne diu in iis moretur, abstergendum id est, potèstque vna opéra medicamentum & primas vias euacuare & renes abstergere. Ad quam rem imprimis utilis est terebinthina in substantia sumpta, & in bolo vel pilulis, vel in liquore, modo in Institut. lib. 5. p. 1. f. 1. cap. 2. descripto, exhibita; cum eadem & vim purgandi habeat primas vias & materiam calculo generando aptam subtrahat ac renes abstergat. Et vt vis eius intendatur, alia purgantia admisceri possunt, vt: ℞. cassiæ ℥. ℞. terebinth. ℔. ij. Cum puluere glycyrrhiz. vel cum pulu. glycyrrh. & saccharo F. Bolus. Vel ℞. Terebinth. ℥. ℞. rhabarb. ℔. j. cinamom. ℥. j. pulu. succini, glycyrrh. ceterach. an. ℥. ℞. F. Pilulæ, de quibus singulis septimanis ℔. j. vel ℔. ij. assumentur. Vel ℞. Flor. cassiæ ℥. j. elect. de succo rosar. ℔. j. pulu. glycyrrh. ℥. j. Cum saccharo F. Bolus. Vel ℞. Rad. althææ glycyrrhiz. polypod. q. an. ℥. ℞. petroselin. ℔. ij. capillar. ♀. veronice an. M. j. sem. carthami, fenicul. an. ℔. j. Coqu. in aqua simpl. In Colatura infund. sol. senæ elect. ℥. j. rhabarb. ℔. ij. agarie. trochisc. ℔. j. ℞. cinamom. ℥. ij.

Colaturæ ℥. ℥. j. quæ diuidatur in partes tres, & cui-
libet addantur syrupi violar. solut. ℥. vj. vel 3. j. Vel ℥.
Alöes, ℥. j. rhabarb. elect. agaric. trochisc. an. ℥. j. s. extract.
scammon. ʒ. xij. cinamom. spica, mastich. an. 3. s. Cum tere-
binth. F. Pilulæ è ℥. j. xx. quæ conspergantur puluere gly-
cyrrhizæ. Si sanguis abundat, & is aperta basilica immi-
nuendus. Postea (nam nisi euacuationes generales præ-
cesserint, diuretica & similia medicamenta tutò non ad-
hibentur) accedendum ad ea, quæ lapidem, si fortè eius
aliquid concreuerit, comminuendi & abstergendi, &
omnino generationem eius imminuendi vim habent.

*Calculi
commi-
nentia.*

Sunt huius generis multa. Radices saxifragiæ, pimpinellæ,
petroselinì, fanicul. lappæ maior. filipendul. raphani, cappar.
Folia betonic. capill. ♀. hederæ terrest. ccterach, cheresol. pa-
riet. veronica. Flor. genistæ. Sem. milij *Olis*, petroselin.
baccæ hederæ, cicera rubra, amygdal. amar. nuclei persicor. ma-
lor. Armeniac. fructus cynosbati, alkekengi. Terebinth. succi-
num. Succus citri, limonum. Crystalli tartarus spir. salis, vitrio-
li. Sales plantarum supra enumeratarum. De Terebinthina

*Terebin-
thina.*

refert Amatus Lusitanus, *centur. 2. curat. 68.* monachum
quendam, cum articulari morbo simul & nephritico cor-
ripi soleret, & nullo remediorum genere, frustra-
que multis tentatis conualesceret, tandem monitu Amati as-
siduo terebinthinæ vsu intra 6. menses liberum à dictis
morbis euasisse. Deglutiebat autem singulis diebus tere-
binthinæ particulam nucis magnitudine saccharo admi-

*Lignum
nephriti-
cum.*

stam. Alij valde commendant Decoctum ligni cuiusdam,
quod nephriticum dicitur, cuius manè 3. v. exhibentur.
Ex enumeratis ad calculum præcauendum valde etiam
efficax est Hedera terrestris quocunque modo sumpta.
Multum etiam ad præcauendum calculum facit, si sin-
gulis vel alternis diebus manè amygdal. amaræ, nuclei
persicor. vel grana iuniperi matura x. vel xij. comedan-
tur, aut spiritus *Olis* guttæ aliquot in iusculo, vel alio
liquore sumantur. Vinum quoque ex fructibus cynosbati
paratum calculosis vtile est. Crato valde commendat suc-
cum & syrupum de veronica cum aqua eiusdem exhibi-
tum, vel pilul. ex puluere & succo paratas. Hinc & ad

Hedera.

dolores

dolores minuendos & materiam abstergendam in fami-
liari vsu habuit hoc medicamentum. ℞. *Althææ* ℥.ij. *pas-
sular. maior exacinat.* ℥.ij. *veronica, heder. terrestr.* an. p.j.
Coqu. in aqua simpl. Detur haustus cum saccharo. Plura
huius generis inuenientur inter ea, quæ infra de medi-
camentis calculum frangentibus dicentur. Leniora enim
ex iis ad rudimenta calculi comminuenda & abstergen-
da etiam vtilia sunt. Tandem danda opera, vt renes ad na-
turalem statum reducantur. Ideoque si epatis calor in re-
nibus intemperiem calidam & siccam excitauerit, vel
sanguinis copia aut suppressio adsit, sanguis debito mo-
do euacuandus. Hinc renum caliditas & siccitas, tum ex-
ternis, tum internis medicamentis temperanda. Vten-
dum nimirum balneo aquæ dulcis, inungenda regio re-
num oleo violarum, rosarum, vnguento rosaceo, refri-
gerante, quibus addantur mucilago, sem. psyllij, cam-
phora, vel fouendi renes lacte, succo cucurbitæ, portu-
lacæ, plantaginis vel aquis eiusmodi. Exhibenda verò
aqua fragorum, violar. portulacæ, decoctum hordei,
emulsio quatuor sem. frigid. maior. syrup. violarum, se-
rum lactis caprini cum saccharo, vel syrupus violarum,
& alia, quæ renes refrigerant & humectant. Vtile est &
Medicamentum Cratonis, quod fit ex succo portulacæ.
℞. *Succi portulacæ inspiss.* ℥.j. *gummi Arabici* ℥.℞. F. Pilu-
læ: assumantur hora dimidia ante cenam corpore prius
euacuato. Si verò calculus genitus sit, vt is tollatur, dan-
da opera. Quod fiet, si viæ, per quas transire debet, laxen-
tur, calculus ipse loco moueatur, ac si integer expelli
non possit, comminatur, & frangatur. Vt ista autem
commodius fieri possint, & prius primæ viæ semper mun-
dandæ sunt, & sanguis quoque, si abundet, ac vires ferant,
euacuandus, ne renum inflammatio vel febris superue-
niat. Vnde Hippocrates, 6. *epidem. com. i. aphor. 6.* iubet
non repleri, iuuenes veratro purgare, poplitem incidere.
Neque enim, in quo sæpius à multis peccatur, statim ad
diuretica & lithontriba veniendum, quæ vitiosos hu-
mores in primis viis hærentes ad renes deducunt, ipsūm-
que calculum in angustas urinæ vias præcipitant, detru-

*Secundus
curatio-
nis scō-
pus.*

*Euacua-
tia.*

dunt & impingunt; sed impuritates è primis viis pri-
mum tollendæ, & viæ, per quas calculo transeundum, la-
xiores & lubricæ primum reddendæ sunt. Ad euacua-
tionem verò sufficiunt leniora, & abstinendum à fortio-
ribus, quæ humores in toto corpore agitare, & ad vias
vrinæ deducere possint. Ideoque clysteres ex emollienti-
bus, laxantibus, & anodynis paratos semper initio ini-
cere utile est, & ab iis cura calculi meritò inchoanda;
cum pluribus scopis satisfaciant, primas vias euacuent,
vias vrinarias laxent, & dolores sedent. Quod si æger
clysterem admittere nolit, purgans lene aliquod exhibea-
tur. Vt ℥. *Cassie* ℥.vj. *rhobarb.* ʒ.ij. *turbith. elect.* ʒ.℞. *pul-
uer. glycyrrhiz.* ʒ.j. Cum saccharo. F. Bolus. Vel ℥. *Rad. al-
thææ* ℥.ij. *eryng.* ʒ.℞. *glycyrrhiz.* ℥.j. *flor. chamamel. veroni-
cæ* an. p.j. *passular.* ʒ.℞. Coqu. in aqu. simpl. In Colatura
infunde. *fol. senæ* ℥.iiij. *rhobar.* ʒ.j. *turbith. elect.* ʒ.℞. *cina-
mom. schœnanth.* sem. *fanculi* an. ʒ.℞. Colaturæ. ℥. ʒ. iij.
vel ʒ. iv. Adde *syrup. rosar. vel violar. solut.* ʒ. j. Misce.

*Venase-
ctio.* Sanguinis verò euacuationem quod attinet, si in princi-
pio plenitudo sit in corpore toto, vena brachij aperiend-
da. At si plenitudo iam ad partem affectam decubuerit,
in poplite vel malleolo deriuationis gratiâ vena aperiend-
da. His præmissis vias laxant, patentiores & lubricas red-
dunt, ut calculus cum minore difficultate & dolore ex-
cerni possit, tum externæ tum interna medicamenta. Inter
externa sunt clysteres, fomenta, linimenta, vnguenta,
cataplasmata, emplastra, balnea. E. G. ℥. *Rad. althææ* ʒ.ij.
violar. maluæ, brancæ vrsin. parietariæ an. M. j. *summitat. ane-
thi* M. ℞. *flor. chamamel.* p.j. sem. *fœnigræc.* ʒ.℞. Coqu. in
aq. simpl. Colaturæ ℥. ℥. j. vel ʒ. x. ol. *violar.* ʒ. ij. *cassie*
ʒ. j. M. F. Clyster. Vel foueatur locus vesica aqua dulci ca-
lida semiplenâ, aut lacte, vel decocto rad. althææ, maluæ,
violariæ, parietariæ, chamamel. anethi, sem. lini, fœnigræ-
ci, vel oleo chamamel. in quo flores genistæ macerati
fuerint. Inungantur Renes oleo amygdalar. dulc. violar.
lilior. albor. pinguedine gallinæ, anseris, butyro recenti,
mucilag. sem. althææ, fœnigræci, vnguento Dialthææ.
Insignis etiam efficaciar est, cataplasma ex parietaria &
maluæ

Malua coctis & contusis, additis mucilagine sem. fani-
græci, lini, & althææ. Oleum quoque amygdal. dulc. &
vnguentum dialthææ cum oleo scorpionum vias laxant.
Efficacissimum verò ad vias laxandas remedium est aquæ
dulcis balneum cum herbis, quæ laxandi & emollien-
di vim habent, paratum, vt althæa, malua, parietaria,
quibus etiam quædam, quæ calculum mouere solent,
addere licet, vt apium, petroselinum cum toto, stra-
men fabarum & similia. Inter interna sunt cassia, oleum
amygdal. dulc. recens, glycyrrhiza, passulæ, & imprimis
radic. althææ; quæ ad calculum rectè commendantur,
non quod calculum frangant & comminuant, sed quod
vias, per quas calculo transeundum, laxent & lubricas
faciant, vt facilius, & sine, minore dolore calculus tran-
sire possit. Eum in finem etiam syrupum suum de althea
composuit Fernelius, qui vias lubricat & laxat, simulque
eenes abstergit. vt: ℞. Rad. althææ ʒ. β. Coqu. in aqua
simp. Colaturæ ℞. ʒ. iij. vel iv. Adde mellis, butyri recentis
an. ʒ. β. Misce. Commodum est & hoc Foresti decoctum:
℞. Sem. maluæ, althææ an. ʒ. iij. cicer. rubr. ʒ. iij. sem. 4. fri-
gid. maior. an. ʒ. ij. bordei ʒ. ij. caricar. ping. num. ix. sebesten.
num. vij. glycyrrhiz. ras. ʒ. vj. Coqu. in aqua ʒ. iij. ad di-
midia partis consumpt. Lapidis motum adiuvant ea,
quæ urinam mouent, cum calida; quæ propriè dicuntur
diuretica, vt feniculum saxifragia, ononis, petroselinum,
betonica, baccæ iuniperi: tum frigida, vt semen 4. frigid.
maiora, fragatum temperata; vt capill. Vener. ℞. Sem.
fenicul. ʒ. β. terebinth. ʒ. ij. puluex glycyrrhiz. q. s. F. Bolus.
Vel fiant ex modò enumeratis decocta, aut exhibeantur
aquæ feniculi, petroselini, saxifrag. & similes. Extra vsurpe-
tur oleum Scorpionum. Cucurbitæ quoque sub loco cal-
culi in vreteribus hærentis appositæ, ita vt secundum
ductum vreteris vna post alteram deorsum versus appli-
cetur, calculum paulatim ad vesicam trahunt. Motus quo-
que huc facit. Balneum verò aquæ dulcis omne momen-
tum habet. Nam & dolorem lenit, & vias laxat, & calculi
motum acceletat. Et facilius totum negotium procedit,
si agro in balneum descensuro puluis aliquis vel aqua,

Calculi
frangenda.

*Calculū
frangen-
tia.*

*Lapis ne-
phriti-
cu.*

quæ vrinam & lapidem mouere solet, exhibeatur. Quod si his medicamentis exhibitis: calculus loco moueri non possit, quod vel impactus vel infixus sit renibus, vel maior, quàm vt in vretes penetrare possit, vt comminuetur & frangatur, danda opera, simulque viæ laxiores reddendæ sunt. Commendantur ad lapidis comminutionem præter supra enumerata, inter simplicia *lapis Iudaicus, lapis spongiæ, lyncis, nephriticus, oculi cancri*, & eorum solutiones, quæ magisteria vulgo appellantur, *lapides in vesica apri vel bouis reperti, lapides percarum, mandibulæ lucij, sanguis hirco, lumbrici terrestres, semen petroselini, milij*. Spir. salis vitrioli, liquor crysalli. Imprimis commendatur lapis nephriticus, qui non solum exhibitus calculum comminuendi & pellendi vim habet, sed etiam extra corpori applicatus, vt cutem contingat, idem præstare dicitur. De priore quidem minus dubij est; an verò extra appensus eas, quæ ei attribuuntur, vires habeat, nonnulli dubitant. Videatur ea de re Vnzerus, *lib. 1. cap. 24. de Nephritide*, & Anshelmus Boëtius, *de gemmis*, pag. 1226. & 1236. & oleum ex oculis cancri *ibidem* descriptum. Inter composita commendantur præcipuè species lithontribi; quarum ð. j. cum conueniente liquore præbetur; item Eleætarium Iustini vulgo dictum. Hercules Saxonia aquam & puluerem sequentem commendat. ℞. *Aquæ asparag. criethmi marini, sem. fœnicul. sylvestr. saxifrag. fœnicul. comm. parietar. flor. sambuci an. ℥. ss. succi limon. ʒ. iiij. nucleor. cerasorum, amygdalar. amarar. nucleor. Persicar. an. ʒ. j. ss.* Infundantur nuclei in vino Maluatico per diem naturalem, postea misceantur & in alembico vitreo destillantur. Dosis ʒ. vj. cum sequenti puluere. ℞. *Pulu. cortic. auellânar. ʒ. j. lapid. spongiæ, Iudaici, sem. milij Solis an. ʒ. j. bacc. heder. ʒ. ss. mandibul. lucij ʒ. j. ss.* Puluis, cuius dosis ð. j. Plura huius generis medicamenta ex medicis penè omnibus descripta cum simplicia tum composita collegit Vnzerus, *lib. 2. de Nephritide*, quæ ibi videantur. Felicius autem officium suum exsequuntur ista medicamenta, si exhibeantur ægro in balneo sedenti. Balneo enim viæ laxantur, vt medicamento calculus facilius cedat.

Vnde

Vnde autem vires horum medicamentorum proueniunt, alij aliter sentiunt. Nonnulli ad occultas qualitate, confugiunt, alij in calore & vi attenuandi subsistunt. Verum vt ad concretionem maximè facit spiritus salinus: ita & eundem ac salem volatilem præcipuè maximam vim in calculo frangendo habere existimo, qui in spiritu vitrioli, fragor. cerafor. nucleis persic. malor. Armeniac. amygdal. amar. manifestè deprehenditur; nec etiam lapidibus calculum frangentibus deest. Dolor si valde urgeat, is etiam leniendus, quod ferè vna opera præstant ea, quæ vias laxant, vt ol. amygdal. dulc. mucilag. sem. alth. psyllij, vnguent. dialth. emplastrum diachylon simplex cum oleo scorpionis. Clysteres quoque viles sunt, & fomenta ex decocto parietariæ, maluæ, flor. chamamel. sem. lini. Prodestque, nisi dolor remittat, clysterum vsus sæpius repetitus. Liquoris verò non sit magna copia, ne intestina distendantur, ac renes comprimantur, atque ita dolores augeantur, & vt clyster. diutius retineatur. Applicantur & cataplasmata & fomenta ex medulla panis cum lacte, mucilag. sem. psyllij, althææ, lini cum oleo amygdal. dulc. Cratoni hoc familiare fuit: ℞. Cancros incidantur per medium & coquantur in lacte. Deinde succus fortiter exprimatur, quo imbuantur medulla panis albi ℥.iv. Et addantur vitelli ouorum num. iij. butyri recentis, ol. chamamel. an. ℥.j. croci an. v. Misce in mortario. F. Cataplasma ad renes. Addit aliquando etiam oleum amygdal. dulc. & scorpion. an. q. s. In vsu etiam ei fuit cataplasma de parietaria. ℞. Parietariæ M. iv. Coqu. in s. q. olei amygdal. dulc. vel lactis, Addantur cepæ sub cineribus coctæ num. iij. ol. scorpion. ℥. s. F. Cataplasma. Vel ℞. Vng. dialthææ ℥. s. ol. lilior. albor. scorpion. an. ℥. ij. croc. ℥. s. Misce. Lenit quoque dolorem balneum aquæ dulcis, præcipuè si herbæ dolorem lenientes & emollientes in eâ coquantur. Nonnunquam etiam flatuum non parua copia generatorum ex agitatione humorum in nephritide adest; ideoque tum flatus discutientia clysteribus addenda. vt: ℞. Rad. alth. ℥. j. parietar. M. ij. maluæ, branc. vrsin. flor. chamamel. melilot. an. M. j. sem. fenugrac. ℥. s. feniculi

*Tertius
curatio-
nis sco-
pus.*

℞. ij. *caricar. ping.* num. vj. Coq. Colaturæ ℥. 3. x. *cassia* 3. j. *ol. rutacei, cheirini* an. 3. 8. F. Clyster. Exhibentur verò ad dolorem leniendum syr. *papaueris, ol. amygdal. dulcium recent.* 3. ij. in iusculo vel vino calido. Vel ℥. Rad. *althi* 3. 8. *petroselini, eryngij* an. ℞. ij. *veronica* P. j. *passular. exacinat.* ℞. vj. Coqu. in aqua simplici. Colaturæ ℥. 3. vj. Add. *ol. amygdal. dulc. vel butyri recent.* 3. j. Vel detur ℞. 8. pulueris radic. *althææ* cum vino aut liquore conueniente. Quæ medicamenta etiamsi videantur leniora, tamen sæpe plus præstant, quàm operosa calida & siccantia. Si dolor valde vrgeat, etiam Opiata exhibenda, vt theriacæ recent. vel Philonij ℞. 8. aut laudani opiatum 3. iij. Non tamen nisi necessitate valde urgente; & cum reliqua nihil proficiunt, & cum calculus è renibus nondum est emotus. Nam vbi calculus iam in vteribus hæret, nullum aut momentaneum saltem auxilium præstant opiata. Vt omnino cautè, vt in aliis morbis, ita etiam in hoc in opiatibus exhibendis agendum. Nam cum acerbissimis doloribus vires diiciantur valde, fieri facile potest, vt temerario opiatorum vsu spiritus antea valde dissipati sopiantur, & pro somno mors ægro concilietur.

Q V Æ S T I O.

An cibi crassi, vt & lac, ad calculi generationem faciunt?

*An cibi
crassical-
culū ge-
ncrent?*

S Vnt quidem è recentioribus nonnulli, qui vulgatam Medicorum sententiam, alimentorum crassorum, viscidorum ac glutinosorum, & imprimis lactis & casei, vsus improbantium, reprehendunt eâ de causâ, quod materia calculi non quærenda sit in humore lento ac viscido, seu potius in seroso & fœtuginoso, qui parçè eiusmodi cibis insit: & quod lac etiam renes humectare & refrigerare possit, & butyrum vias laxet & dilaret. Verùm enim uerò etsi crassum, quatenus tale, solum ad lapidis generationem non sufficit, sed vis lapidifica præterea requiritur: tamen ipsa experientia testatur, non parùm facere ad calculum eiusmodi viscidos cibos. Serum enim per se lapidem non facit, sed si vis lapidifica in crassam & viscidam materiam incidat, subiectum idoneum nacta, id in lapidem coagulat. Neque omnibus eiusmodi crassis cibis

falsus

salsus succus & vis lapidescendi deest; etsi materiae crassæ plurimæ permixtus succus salsus non deprehendatur. Et quamvis lac per partem butyrosam humectet & molliet, per aqueam humectet & refrigeret: tamen in lacte est caseosa pars multò maxima. Et caseum qui ad calculi generationem esse aptissimum negat, eius naturam parùm perspectam habet; cùm vulgò etiam notum sit, glutinum tenacissimum, & lapidis æmulum ex caseo fieri posse, præsertim antiquo, in quo salsuginosus ille & acris succus vel gustu satis deprehenditur. Et quamvis nonnulli caseo & similibus impunè vescantur, nec nephritide corripiantur: tamen hoc fit vel ob robur ventriculi, & calorem corporis vegetum, qui laboribus continuis suscitatur, vel quod renes minus siccos, & ampliores meatus habent. A quorum exemplo immunitatem sibi nullo modo polliceri possunt illi, qui ventriculum debilem habent aut renes ad calculum generandum dispositos, aut vitam minus negotiosam agunt.

CAPUT VII.

De aliis rebus præter naturam in renibus genitis.

Vermes.

PRæter calculos & aliæ res præter naturam in renibus quandoque generantur. Et primo quidem vermes. Ita refert Gentilis, *lib. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 3. Canon. Auicenne*, Nobilem quendam, qui passus est quotidianam, cum dolore renum per octo menses, in conualescētia emisisse cum vrina vermes paruos & latos, ac cessauisse dolorem. Idemque accidisse interdum & se vidisse, testatur Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* Idem vidit Scholiographus Hollerij, vt scribit, *ad cap. 50. lib. 1. de morbis internis.* Idem etiam, *ibidem ad cap. 54.* narrat, in quodam longos vermes, præcedente magno dolore renum, per vrinam reiectos fuisse. Vidus Vidius, *de Cur. membratim lib. 10. cap. 14.* scribit, quendam post longos dolores renum exiguum vermem cum vrina excreuisse, præditum capite acuto, corniculato, ventre & dorso latiore, testulæque subdurâ indutum instar testudinis, nigrum

grum ac rubentem tantum circa ventrem. Ipse in cane vidi totam vnius renis substantiam fuisse, absumptam superstitie tantum tunica eam ambiente, quæ tota vermicibus longis instar lumbricorum repleta fuit. Vix autem certò cognosci possunt vermes in renibus latentes, nisi simul cum vrina prodeant. Coniecturam tamen & suspicionem aliquam de iis præbent dolor continuus & diuturnus in renibus ac vellicatio. Tolluntur autem medicamentis ad lumbricos necandos & expellendos idoneis.

Pili & filamenta.

*Pili &
filamen-
ta.*

Capillos quoque & filamenta quædam in renibus generari obseruatum. Fecit iam eorum mentionem Hippocrates, dum. 4. *aphor.* 76. scribit; Quibus cum vrina crassa exigua carunculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernuntur, atque hanc affectionem *νεφρίων* nominant. Galenus, vt *in comm.* scribit, refert, se vidisse talia corpora cum vrina excreta, vt dimidium cubitum æquarent. Idem viderunt Brasauolus & Cardanus, vt, *in comm. ad dictum aphorismum*, referunt. Et Ioubertus, *de vrinis cap.* 20. narrat, rusticum quendam eiusmodi filamenta circiter viginti quinque intra paucos dies eminxisse, quorum nonnulli palmæ longitudinem æquabant. Rarius est, quod Vvierus, *lib.* 3. *de præstig. Daemon. cap.* 15. annotauit, vbi refert, nobilem quandam foeminam, quæ cum longo tempore renum calculo afflicta fuisset, post aliquot annos primò quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, &, quod fidem superat, sæpe cum nodo, ac si ad vsum consuendi aptata fuissent, per vrinam excreuisse. Deinde aliquandiu arctius compactam, veluti ochrâ commixtam non tam lanam, quàm membranam lanosam, quali integunt se Bombyces cum lotio reddidisse. Postremò non rarò præter reliqua pilos longitudine vnius digiti, partim vrinæque albos, in medio nigros, partim contra, principio nigros, cætera albos, præterea acutos in vna parte tanquam extremitate, obtusiores in altera, &c.

Vbi generantur?

De loco tamen generationis non omnes idem sentiunt. Galenus equidè, *allegato loco*, in renibus generari scribit:

Idem

Idem tamen, 6. de loc. aff. cap. 3. cùm viderit talia planè exigua excerni, miratur, quomodo in renibus potuerint consistere, & proinde probabilius putat, in venis generari. Actuarius, lib. 1. de causs. *urinarum* cap. 21. ea, quæ capillis sunt similia, in iis vasis, quæ à Renibus ad vesicam descendunt, generari docet, ac quanta est longitudo vasorum illorum, tantam quoque horum corporum esse longitudinem. Quæ sententia quamvis absurda non videtur: tamen etiam in renibus generari non impossibile est, cùm etiam ibi materia adesse possit, vbi plures eminguntur, aut longiore tempore, sicut Scholiographus Hollerij, ad cap. 50. lib. 1. de morb. *internis*, refert, quendam annos plusquam viginti tales vrinas cum capillis eminxisse. Fernelius, lib. 3. de part. morb. ac sympt. cap. 16. talia filamenta in vasis spermaticis, quæ Parastatæ dicuntur, generari statuit, & quidem ex feminis materia, quæ vi morbi sensim defluens calore crassescat, & apparere in iis plurima, qui sæda gonorrhæa correpti sunt, & in mulieribus; quibus alba menstrua profluunt. Sed hæc non sunt huius loci.

Generantur autem hi pili ab humore crasso in renibus vel vteribus siccato, qui producitur ex cibo crassi succi. Scribit Galenus, in comm. ad aphor. 76. lib. 4. Eum, qui pilos minxerat, toto ferè anno præterito frequentissimè fabam frescam vel caseum tenerum & siccum comedisse, aliòsque omnes, quibus talia meiere contigit, crassi succi cibis vsos fuisse. Etsi enim Scholiographus Hollerij, loco allegato, quendam plus quàm viginti annis tales capillos cum vrinis ruffis, mediocris consistentiæ, non crassis minxisse scribit: tamen & in iis procul dubio tartarea quædam & concretioni apta materia fuit.

Curatur autem *rextians* ista, vt Galenus, loc. alleg. docet, medicamentorum attenuantium & incidentium vsu, simulque cum reliqua curatione victu humectante.

*De Renum Inflammatione.**Causse.**Renum
inflam-
matio.
Causse.*

INflammationem etiam quandoque renes patiuntur : atque ex iisdem causis , è quibus in aliis partibus illa oritur. Nimirum ex sanguinis copioso affluxu, qui vel à vicinis membris, præcipuè epate, sanguine abundantibus eò transmittitur, vel à renum calore vel dolore aliisque externis iniuriis attrahitur , vt lapsu , ictu supra dorsum & loca renibus vicina , motus etiam partium renibus vicinarum nimius, qualis fit in violenta equitatione & labore vehementi. Sanguinem etiam ad renes commouent medicamenta diuretica corpore pleno exhibita.

*Signa Diagnostica.**Signa.*

In lumbis in renum regione calor , interdum etiam rubedo percipitur , dolorque ; & is , si in carnosa renum parte fit inflammatio, magis grauis. Si verò partes, in quas arteriæ terminantur, obsidet, pulsans. Atque dolor sæpe ob consensum membranarum secundum ductum vretærum ad vesicam , dorsum , & sursum etiam versus costas nothas extenditur , & ægri neque se erigere , neque incedere possunt ; & si sternutatio, vel alia corporis commotio accadat , dolor vehementer exasperatur. Stupor cruris è regione renis inflammati percipitur ob nerui, qui ibi ad crus tendit, compressionem. Externa frigent, & præcipuè pedes. Vrinæ difficultas adest, & sæpè mingere cupiunt , urinæque in principio est tenuis , in qua nihil subsidet , inflammatione verò augmentum sumente fit rubicundior & crassior. Febris est vehemens ob viciniam venæ causæ. Nonnunquam accidit vomitus bilis ob ventriculum affectum , qui ob communionem membranarum in consensum trahitur. Etsi verò intestinum colum, si eo loco inflammetur , quo renibus ab utroque latere connectitur, signa renum inflammationi similia habet : tamen situs renum diuersus has duas affectiones discernit , cum renum dolor ad posteriora & dorsum , vt & vesicam & costas nothas versus sese extendat , coli verò inflamma-
tio

tio & dolor magis versus ventrem. Apparet præterea in coli inflammatione magis mutatio in fecibus alui, quam in vrina.

Prognostica.

1. Est autem periculosum malum renum inflammatio, & in corporibus macilentis, ac quibus vires defunt, lethale. 2. Renum inflammatio cum febre & delirio lethalis. 3. In renum inflammatione vrina alba, tenuis, aut purulenta absque febris & symptomatum remissione, & crurum ac femorum extenuatione mortem portendit. 4. In renum inflammatione si hæmorrhoides superueniant, bonum. 5. Melius est, inflammationem renum insensibiliter discuti quam suppurari. 6. Inflammatio renum, quæ suppuratur, si abscessu rupto per vias vrinæ pus euacuetur, salutis spem præbet; Si verò per emulgentes ad epar & intestina viam molietur, periculo non vacat.

Indicationes & Curatio.

Vt in aliis inflammationibus, ita & hic sanguis ad renes p.n. affluens reuellendus, repellendus, ad vicina deriuandus, discutiendus, ac si suppuratio prohiberi non possit, ea promouenda, & hinc puris eruptio procuranda, vlcusque curandum. Principio ergo reuulsione gratia vena in cubito aperienda. In morbi vero progressu venæ, quæ in poplite sunt, aut malleolis, aperiri possunt. Pro venæ sectione etiam cucurbitulæ coxis & natibus affixæ à regione renis inflammati venæ sectionis vicariæ sunt. Si hæmorrhoides sponte aperirentur, valde commodum esset; quod nisi fiat, hirudines iis applicari possunt. Simul frictiones & ligaturæ extremorum instituendæ. Si bilis in ventriculo vel in mesaraicis hæreat, ne ad renes rapiatur, euacuanda syrupo rosarum vel violarum solutio, manna, tamarindis, cassia, rhabarbaro, electuario lenituo, diaprunis, diacatholico, triphera Persica. Vel iniiciatur clyster, qui simul dolorem leniendi, & nonnihil refrigerandi vim habeat, ex violaria, malua, althæa, sem. lini, foenugræci, & quatuor frigidis maioribus, hordeo, electuario lenituo, diacarthamo. Minore autem quantitate clysteres iniiciendi, ne renes compri-

Prognostica.

Indicationes & curatio.

Venæ sect.

Cucurbitula.

mant,

mant, vt diutius retineri possint. Vt ℥. *Parietaria*, *Malua* an. M. j. *flor. rosarum rubrar.* M. ℞. *sem. lini* ℥. ij. *flor. chamæmeli* P. j. Coq. in aq. bord. simpl. Colaturæ ℥. 3. ix. *flor. cassiæ* 3. ℞. *syr. rosar. solutiui* 3. ij. *ol. violarum* 3. j. ℞. *vitellum oui vnus*. F. Clyster. Simul exhibenda, quæ feruorem sanguinis mitigant, eiûsque ad renes morum & affluxum impediunt. Vrinam verò mouentia planè vitanda. Commodæ hic sunt emulsiones seminum 4. *frigidior. maior.* aquæ, decocta, syrupi & conseruæ è violis, rosis, portulaca, lactuca, acetosa, halicacabo. Extra quoque applicentur, ad dolorem leniendum, calorem temperandum & humorum affluxum prohibendum epithemata è succis vel aquis *rosarum, lactucæ, portulacæ, nymphææ, semperuiui, plantaginis, cucurbitæ*: aut cataplasmata ex iisdem & *farina bordet;* aut illinatur *oleum rosaceum, nymphææ, violarum*, additis succis refrigerantibus modo dictis. Vt ℥. *Aq. rosar.* 3. iv. *lactucæ, plantag. nymphææ* an. 3. ij. *aceti rosac.* 3. j. ℞. *ol. rosac.* 3. ij. *santali rubri* 3. j. M. pro Epithemate. Vel ℥. *ol. rosar. violar. nymphææ* an. 3. j. *Succ. polygoni, semperuiui, acet. rosac.* an. 3. j. Coq. ad succorum consumptionem; Sub finem adde *santal. rubri puluerisati* ℥. j. *cera parum*. In incremento morbi *malua, althæa, sem. lini, fænigræci, farina faba* sum addatur. In statu eadem vsurpari, & aliquid florum *chamæmeli* addi potest. Tandem in declinatione resoluentium maior pars, minor repellentium & refrigerantium adhibeatur. Interna quoque medicamenta morbo ad declinationem vergente vsurpari possunt ex diureticis mitioribus, quæ humores in renibus ad vias vrinæ deducunt, quales sunt *syrupus byzantinus simplex, de duabus & quinque radicibus, capillorum Veneris, cum aqua parietaria, capillorum Veneris, fragorum, vel cum decocto radicum asparagi, graminis, fœniculi.*

*Interna
Med.*

Si tumor discuti non possit, sed ad suppurationem tendat, id quod cognoscitur, quod febris minuitur, tumor tamen & grauitas manet, neque materia per urinam expurgatur, adiunanda est maturatio exhibitio *decocto bordet, seminis althææ, cucumeris, glycyrrhizæ, maluæ, parietaria,* item *conserua florum maluæ*: Extra verò imposito cataplasmate

plasmate ex malua, parietaria, althæa, radicibus althææ, lili-
 orum alborum, fœnigræci, ficubus, coctis in lacte vel deco-
 ctum ex iis paratum loco clysteris iniiciatur. Quod si
 suppuratio facta sit, id quod cognoscitur ex febris & do-
 loris remissione, manente sensu grauitatis & tumore, nec
 tamen abscessus rumpatur, in potu exhibenda sunt, quæ
 abscessum rumpere, & pus per vrinam euacuare possunt,
 decoctum, scilicet, radicum fœniculi, apij, glycyrrhizæ, iridis,
 capillorum Veneris, origani, pulegij, in aqua mulsa factum.
 Abscessu rupto ea exhibenda, quæ pus abstergere, &
 vlcus consolidare possunt, vt postea capite de ulcere vre-
 terum dicetur.

Dieta.

Victus sit tenuis, talis tamen, ne renes ex eo incale-
 scant, & vrina acrior reddita renes mordeat. Cibus sit re-
 frigerans & humectans. Propterea utilis est ptisana hor-
 deacea, panis cum iusculo gallinæ, in quo lactucæ, endi-
 uiæ, vel acetosæ folia ebullierint. Potus sit ptisana hordea-
 cea, aqua hordei, in qua glycyrrhiza ebulliat, dulcorata
 iulebo rosarum vel violarum, vel cereuisia tenuis. Absti-
 nendum à diureticis, præsertim in initio inflammatio-
 nis, ne materia ad renes rapiatur. Motus vitandus, ac
 quieti indulgendum, clysteribus alius emollienda.

Dieta.

CAPVT IX.

De reliquis renum tumoribus, & eorundem tabe.

Ræter inflammationes & alij tumores in renibus
 oriuntur. Compertum enim est, in quibusdam, qui
 calculo renum laborarunt, renem alterutrum totum in
 pus mutatum, & membrana inclusum fuisse. Aliquando
 etiam tumores frigidi in renibus oriuntur, qui quidem
 tardè suppurantur, tandem tamen in pus mutantur, sicut
 Iohannes Bauhinus in quodam, qui circiter nouem men-
 ses affectu renis sinistri laborauerat, & totus extenuatus
 fuerat, renem totum consumptum & in pus mutatum fuis-
 se vidit. Cognoscitur autem hoc malum ex dolore renum
 & plerumque diuturno; puris aliquid cum vrina reddi-
 tur, & accedit mingendi difficultas. Interdum etiam, si

Reliqui
tumores
renum.
Absces-
sus.

æger in ventrem decumbat, tumor in dorso tactu deprehenditur, fluctuatio quædam puris percipitur, ægri etiam plerunque contabescunt, cum vlcus istud conuenientibus remediis sanari non possit.

*Incisio
tumoris
renum.*

Petrus Bajerus tamen, *Practica lib. 20. cap. 4.* sectionem se feliciter tentasse scribit. Cum enim in fæmina quadam tali tumore laborante chirurgus maturantia vellet applicare, vt in cupum, vt appellat, seu tumorem apostema eleuaretur, ipse ægrum prius moriturum respondit, quam in cupum apostema eleuaretur; cum amplam in interioribus cavitatem habeat, vt dilatetur. Tandem chirurgus incisionem profundam rasorio, incidendo totum Mirach, facit, atque inciso panniculo reperta est magna quantitas materiæ, quam paulatim exire permittens curâ diligenti adhibita, gratia Dei, ægrum sanitati restituit.

*Scirrhus
renum.*

Scirrhus quandoque etiam renes corripiuntur & tumoribus duris, id quod plerunque post inflammationem male curatam accidit, cum partibus tenuibus discussis crassæ relinquuntur: & tum, etiam inflammatione cessante, nihilominus grauitas & pondus, sine dolore tamen ferè, percipitur. Interdum & ex humore crasso in substantiam renis sese insinuante talis tumor generatur. Vrina in scirrhus renum redditur pauca, tenuis & aquosa: cum ob virtutis attractricis imbecillitatem renes munere suo fungi non possint, & ob meatuum renum angustiam tenuiores tantum partes excernantur, crassiores verò relinquuntur, quæ sanguinem inquinant, vnde etiam cachexia excitatur. Stupor etiam quidam in coxis & cruribus percipitur. Est autem scirrhus renum malum plerunque insanabile, quod hominem in cachexiam aut hydropem coniicere potest. Si tamen quædam sanationis spes superfit, emollientia & leniter digerentia adhibenda. Exhibenda ergo iuscula pingua, decoctum maluæ, althææ, polypodij, seminis fænigræci, lini; vel in pollinem redacta cum iusculo pingui vel aqua maluæ & althææ exhibenda. Potest etiam aliquid bdellij vel ammoniaci exhiberi. Extra inungantur renes oleo amygdalar. dulcium, lilior. albor. chamæmeli, lini vel imponatur cataplasma ex fa-

rina sem. lini, fanugraci, radicib. althææ, floribus chamæ-
meli cum pinguedine anseris, anatis & similibus. Com-
modè etiam hisce medicamentis admiscetur bdellium &
ammoniacum aceto dissolutum.

Tabes Rerum.

Tabes contra interdum renes corripit, quæ præcipuè ^{Renum}
ex calida & sicca eius intemperie à causis calefacienti-^{tabes.}
bus ac siccantibus prouenit. In principio equidem ma-
lum non facile deprehenditur; ubi vero augetur & incre-
mentum sumit, cognoscitur ex læsa renū actione, (quam-
uis enim ren durior euadat, tamen id tactu non facile
deprehenditur) Renes enim serum minus alliciunt: id ta-
men statim in vesicam descendit, & frequenter per vri-
nam excernitur. Vrina est alba, tenuis, & cruda. Appeti-
tus veneris minuitur, ac totum corpus contabescit. Peri-
culosum autem hoc & difficile malum est, & vix curatur,
ac hominem lenta morte enecat. Si quid tamen tentan-
dum est, humectantia necessaria sunt, & commodissima
sunt alimenta boni succi & humectantia, & imprimis la-
ctis vsus continuatus. Vtile etiam est balneum aquæ dul-
cis tepidum, & alia, quæ hæcticis præscribi solent.

C A P V T X.

De Vulneribus Renum.

Vulnerantur interdum & renes. Cognoscunturque ^{Vulnera}
vulnera renum, è loco, cui vulnus inflictum est: Vri-^{renum.}
na supprimitur, vel difficulter redditur, estque cruenta;
dolor è regione renum percipitur, qui ad inguina vsque
extenditur, & si vulnus sit magnum, sanguis aquosus è
vulnere egreditur. An verò vulnus tantum superficiem
renum attingat, an verò in parte carnosâ sit, an verò in
ipsam cauitatem renum penetrauerit, hoc modo cogno-
scitur. Si sanguis multus & vrina non egreditur, indicio
est, tantum superficiem vel carnosam partis substantiam
esse vulneratam. Si verò sanguis multus, & aqua simul è
vulnere egrediantur, vulnus ad cauitatem renum pene-
trare, argumento est. Sunt autem renum vulnera pericu-
losa & sæpe lethalia, difficulterque sanantur, & non nisi

longo tempore, cum continuus humoris, qui per eos transit, affluxus curationem impedire soleat. Minus tamen periculosa sunt renum, quam vesicæ vulnera.

Curationem quod attinet, vniuersalibus præmissis, si vulnus non sit profundum, fortiora glutinantia usurpari possunt, & olea destillata eiusmodi vulneribus accommodata instillari & Emplastrum aliquod glutinans imponi debet. Si verò vulnus in cauitatem renum penetret, vinum austerum infundendum, in quo radix consolidæ maioris, & polygonum ac glycyrrhiza cocta sint, vel imponendum cataplasma ex dactylis, pane, filigineo, acacia, hypocistide, in vino austero decoctis, & postea, quando sanguis non amplius stillat, glutinantia dicta infundenda, extra vero Emplastra glutinantia imponenda. Imprimis verò in renum, vt & thoracis, aliisque internis vulneribus vtile est vnguentum Sanctum ab insigni effectu ita appellatum Iohannis Andreæ à Cruce, quod, *chirurgiæ lib. 4. tract. 2. in 13. Indicatione*, descripsit, estque tale: *℞. Resinæ pini recentis claræ & odoratæ ℥. xij. ol. laurini puri, terebinth. opt. an. ℥. ij. gummi elemi puri ℥. ix.* Primò resina & gummi super lento igne dissoluantur, deinde addatur oleum laurinum & terebinthina, atque ita ebulliant, donec iustam crassitiem acquirant, & percolentur. Exhibenda verò simul primis diebus trochisci de halicacabo, de carabæ cum aqua vel decocto plantaginis, equiseti, polygoni, & postea cum consolidatione opus, gummi tragacanthæ, Arabicum, terrâ sigillata, terebinthina. Cum verò sæpe in hoc affectu ob sanguinis grumos vesicæ meatus obstruatur, pecten inungatur oleo scorpionum, amygdalar. amararum, vel applicetur Cataplasma ex parietaria, malua, saxifragia.

Dieta.

Dieta.

Cibus sit boni succi, exhibeatúrque emulsio sem. 4. frig. maior. cum amylo, ptisana, iuscula ex pane albo, oua forbilia, oryza, iuscula ex auena. Cum potu detur succus Cydoniorum. Vtile est & serum lactis caprinum & aqua hordei, in qua glycyrrhiza, iuiubæ, sebesten, semina 4. frig. maiora cocta sint. Potus tamen sit paucus, ne mul-

tum

tum humoris ad renes affluat. Æger quiescat; si aluus sit tardior, clyster ex malua & equisetio cum melle rosato infundendus.

✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠

CAP V T XI.

De Vlceribus Renum.

✠✠✠ Xulcerantur quoque interdum Renes, & quidem *Vlcera*
 ✠✠✠ non superficialiter solum, sed ita toti interdum, vt *renum.*
 tota ipsorum substantia absumatur, & nihil amplius de
 iis, quam membrana ipsos ambiens, relinquatur. Imo &
 illa ipsa membrana interdum eroditur & perforatur.
 Quod Platerus vidit in nobili quodam, qui cum hydro-
 pe ascite septem mensium spatio laborasset, & post mor-
 tem apertus esset, visceraque omnia ventris inferioris
 salua deprehenderentur, vterque ren multis vlceribus
 fistulosis perforatus fuit adeò amplis, vt digitum singula
 facillè reciperent, adnatis insuper hinc inde renum cor-
 pori vesiculis aqua plenis, quæ ex illis scissis profluebat,
 erosa simul vndique renum exteriori tunica.

Causæ.

Exulcerantur autem renes post abscessus non rectè cu-
 ratos, item post vulnera non rectè curata, aut cum pus
 vel sanies acris aliunde, vt pulmone vel epate, per renes
 fluit, eosque erodit, quod & humores ab aliis partibus af-
 fluentes præstare possunt, seu natura sua acres, seu ex pu-
 tredine & corruptione acrimoniam acquisuerint. Idem
 præstant calculi, præsertim asperiores, qui renes atre-
 runt, imprimis dum homo ambulat & mouetur, vel dum
 sponte & naturæ impetu moueri incipiunt. Externæ ve-
 rò causæ sunt, quæcunque vel contundendo vel roden-
 do, aut quocunque modo renum continuitatem soluunt,
 vt casus, percussio, vehemens equitatio, medicamenta
 acria & similia.

Causæ.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur renum exulceratio ex dolore in lumbis *Signa.*
 cum grauitate. Vrina tamen sine impedimento redditur;
 quod non fit in vlceribus vesicæ. Pus vrinæ permistum
 emittitur, de quo Hippocrates, 4. ap. 75. Si quis sangui-

nem aut pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur. Sæpe etiam particulæ quædam carnæ seu carunculæ excernuntur, de quo Hippocrates 4. aphor. 76. Quibus cum urina crassa exigua carunculæ, ac veluti pili exeunt, iis à renibus excernitur. Quod etsi Galenus, in *comm.* se vidisse negat, alij tamen observârunt. Imò observavit Hercules Saxonia vniuersam dextri renis carnem ex propria membrana in vesicam secessisse. Si ab inflammatione præcedente abscessu excitatum fuit vlcus, eius signa præcesserunt. Si ab acri & erodente humore fiat vlcus, ex ardore urinæ id cognoscitur; si à calculo aliquo, eius signa præcesserunt vel adsunt. Si à causis externis, è relatione ægri patefiunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Etsi renum vlcera minus periculosa sunt, quam vesicæ: tamen & ipsa periculosa sunt, & difficulter curantur; cum continuus humorum excrementiorum per renes fluxus fiat. 2. Periculosiora sunt renum vlcera, quæ ab erosionem sunt, quàm quæ ab aliis causis. 3. Recentia renum vlcera curationem aliquando recipiunt; inueterata verò nunquam, ideòque curatio maturanda.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio.

Quæ in reliquarum partium vlceribus dantur Indicationes, ex & hîc inueniuntur. Et quidem tota curatio ad duo dirigenda, quorum primum & primo loco agendum est, ne vlcus ab affluentibus humoribus foueatur, vel augeatur, & deterius reddatur. Deinde vt ipsum vlcus curetur. Primum quod attinet, principio idonea victus ratione, de qua postea, cauendum, ne vitiosi humores in corpore generentur, qui ad renes affectos confluere, malumque augere possint. Deinde si metus sit, ne ob copiam sanguinis aliquis ad renes confluxus fiat & hinc inflammatio vlceri renum accedat, venæ sectio in brachio instituenda, & si omnino inflammatio accedat, curanda vt antea, cap. 8. dictum.

Humores acres temperantia.

Tertiò si humores aliqui vitiosi cumulati sint, mitigandi, temperandi & euacuandi. Temperantur humores acres vsu remediorum paratorum è violis, malua, nymphæa, feminibus

minibus quatuor frigidis maioribus, hordeo, semine papaueris, rosis, glycyrrhiza, passulis & similibus. E quibus syrupi, conseruæ, aquæ, decocta parari possunt.

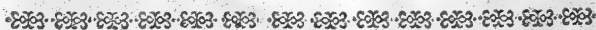
Purgantia fortiora hic locum non habent, sed lenientia solum, qualia sunt syrupus rosarum & violarum solutius, cassia cum puluere glycyrrhizæ, electuarium lenitium, Diacatholicum. Imprimis verò utilis est Terebinthina cum vitello oui in liquorem redacta, vel cum puluere glycyrrhizæ in bolum formata; cum non solum aluum laxet, sed & vlcus renum abstergat ac sanet.

Vniuersalibus præmissis ad ipsam vlcus curationem accedendum, idque primò detergendum potu mulsæ, decocto hordei, cicerum, capillorum veneris, hyssopi, agri-
moniz, glycyrrhizæ, prisana cum melle, sero lactis caprini, præcipuè si cum eo emulsio è seminibus melonum facta sit: lac asininum & caprinum imprimis utile est, cum parte serosa abstergat, caseosa conglutinet, pingui dolorem leniat, bonumque sanguinem, si rectè coquatur, præbeat. Tandem ubi vlcus iam satis detersum & mundatum fuerit, quod cognoscitur, quia cum urinâ pus minore quantitate excernitur, idque album, consistentia æquale, non sordidum, ea, quæ exsiccant, adstringunt, glutinant & consolidant, exhibenda, qualia sunt bolus Armenus, terra sigillata, corallium, radices tormentillæ, plantago, polygonum, equisetum, consolida, spodium, bursa pastoris, trochisci de alkekengi, de spodio, de catabe, de terra sigillata & similia. Imprimis utilis est hic puluis. ℞. Rad. tormentil. ʒ. j. B. granor. alkekengi ʒ. ij. spody ʒ. j. corallor. rubror. equiseti an. ʒ. ij. mastich. sang. Draconis. an. ʒ. j. B. sacch. rosati tabulati ʒ. j. B. F. puluis qui exhibeatur in aq. plantaginis, equiseti & similibus. Potest & cibis misceri. Vel ℞. Terræ sigillat. boti Armeni, rad. tormentillæ, an. ʒ. j. mastiches, tragacant. spody an. ʒ. j. sang. Dracon. ʒ. B. sacch. ros. tabulat. ʒ. B. F. Puluis. Dosis ʒ. ij. Utilis est & spiritus terebinht. Vel ℞. Rad. consolida, tormentillæ. an. ʒ. B. alchimillæ equiseti an. M. B. flor. rosar. rubr. P. j. Coq. in aq. pura, Colatura dulcoretur saccharo. Vel ℞. Rad. China, ligni sassafras, rad. tormentillæ an. ʒ. B. flor. rosar. rubr.

maluæ arboreæ an. M. ß. *radicum althææ, glycyrrhizæ* an. ʒ. ß. *granorum alkekengi* M. ß. Coq. in decocto cicerum rubrorum. In decocto calido dissoluè conf. rosar. ʒ. ij. Coletur. Vtile est & decoctum ligni guaiaci, præsertim si vlcus ex lue Venerea contractum sit. Vel ʒ. Conf. ros. rubr. ʒ. iij. *veronica, tormentillæ* an. ʒ. j. *sem. portulacæ, plantaginis, granor. myrti, boli Armeni, terræ sigillatæ, sang. Draconis* an. Drach. j. *rasur. eboris, trochisc. alkekengi* an. Drach. ß. Cum syr. de ros. siccis. F. Elect.

*Diata.**Diata.*

Cibi sint boni succi, facilis coctionis, & qui non facile corrumpuntur, ægròque salsâ, acria, acetosa, amara, nimis dulcia, pingua & omnia quæ facile corrumpuntur, sunt vitanda. Conueniunt propterea cremor ptisanæ, auenæ, forbitiones ex hordeo, amylo. Vtilis est & oryza, carnes item gallinarum, auicularum montanarum, agninæ, hædinæ, amygdalæ dulces, non rancidæ, commodus etiam est vsus lactis. Vinum sit tenue, vel cereuisia pura. Potus non sit nimius. Omnis motus vehemens, præsertim qui dorsum concutit, vt equitatio, est vitandus. Venus etiam huic morbo inimica est.

CAP V T XII.

*De Vreterum Morbis.**Vreterii morbi.*

Vreteres quoque suos morbos & symptomata patiuntur, nimirum exiccantur, contabescunt, morbos in numero & situ patiuntur, angustiores redduntur & obstruuntur, vulnerantur & dolorem patiuntur.

*Causæ.**Causæ.*

Causæ autem, à quibus isti morbi & symptomata proficiscuntur, ferè à renibus proueniunt, & si renes male afficiantur, vretes in consensum trahunt. Etenim si renes exiccantur & contabescunt, vretes ferè etiam in consensum trahuntur.

Putant nonnulli in febribus ardentibus ita eos exiccare posse, vt inde mictus impediatur. Verum mihi credibile non videtur, in corpore viuente tantam exiccationem fieri posse.

Nonnun

Nonnunquam alter deest, vel alter alieno loco insertus: id quod in Anatomicis sæpe deprehenditur. Contorquentur etiam nonnunquam vretes.

Obstructio Vreterum.

Frequentissimum vero malum est eorum angustia, quæ *Vreterum* etiam ex contusione vel incumbente tumore fieri potest, *obstru-* sed sæpissime accidit ab obstructione, quæ fit vel à calculo è renibus in eos delapso, vel pituita crassa & viscida, vel grumo sanguinis, vel pure. *ctio.*

Cognoscitur autem hoc malum è signis renum male affectorum. Si enim materia, quæ renes ante afflixit & obstrinxit, è renibus in vretes descendat, renes liberantur, & vretes afficiuntur. Atque tum gravitas & dolor, qui in renibus percipiebatur, mitigatur, & contra dolor in vretibus augetur, & sese versus inguina extendit.

Curandi ratio eadem est, quæ renum obstructorum. Medicamenta enim, vbi renes penetrarunt, ad vretes perueniunt, eosque obstructione liberant. Possunt etiam externa medicamenta, quæ vias istas laxant, secundum vreterum ductum applicari, ac fomenta ex parietaria, malua, althæa, semine lini, oleo amygdal. dulcium, lilior. albor. vnguento Dialthæa, cum oleo scorpionum parari; balneum item aquæ dulcis è modo dictis plantis usurpari.

Peculiare vero remedij genus est, quo ex vretibus calculus versus vesicam promoueri potest, nimirum cucurbitulæ sine scarificatione. Hæ enim paulò infra locum dolentem, vbi calculus hæret, applicantur, atque secundum ductum vreterum infra descendendo affiguntur. Ita enim calculus in vesicam deducitur. Non autem applicandæ sunt cucurbitulæ, dum adhuc in renibus calculus hæret, sed vbi iam vreterem ingressus est, ibique hærens dolorem parit.

Vulnera & Ulcera Vreterum.

Vretes non solum vt alia viscera interna vulnerari *Vulnera* possunt telis externis, sed & à calculo transeunte. Imò *& ulce-* etiam planè rumpi vretes, non impossibile est. Licet *ra.*

enim obseruatum, vt Fernel. *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 10.* scribat, iis, qui nephriticis doloribus sunt assueti, vsque adeo dilatatum fuisse vreterem, vt in eum maior digiti pars immitti posset, & Eustachius, *cap. 55. libelli de renibus*, testatur, vreterem statim ab egressu de renibus latiore redditum, instarque ventriculi seu peræ pastoralis recuruatum magnam lapillorum copiam congregasse, quos postea natura cum vrinis expulerit: tamen impossibile non est, si calculus maior & asperior è renibus in vreterem excidat, eum planè rumpi posse. Exulcerantur tandem vreteres, nisi vulnera à lapide mox fiantur, quod tamen etiam à pure & sanie acriore fieri potest. Signa sunt eadem, quæ renum vulneratorum & exulceratorum, nisi quod dolor secundum ductum vreterum versus vesicam se extendat. Curatio etiam eadem est.

*Vreterii
sympto-
ta.*

Vt verò ob renum morbos vrinx excretio læditur, & quædam symptomata circa eam excitantur: ita idem etiam vrëteribus læsis fieri potest: Si enim vreteres obstruuntur, vrina supprimitur, & præcipuè si utrèque obstruatur. Si vulnerentur, vrina per vulnus in cavitatem abdominis exstillat; si exulcerentur, dolor in transitu vrinx excitatur. Verum symptomatum horum ablatio pendet à morborum, quos modò proposuimus, curatione, & ex iis etiam, quæ supra de *symptomatibus renum* dicta sunt, quid agendum sit, patet.

LIBRI TERTII

PARS VII.

SECTIO SECUNDA.

De Symptomatibus Renum.

CAPUT I.

De Renum imbecillitate, & feri secretionis læsa.

VNT & aliqua symptomata, quæ renibus *Renum imbecillitas & actio læsa.* accidunt, & quidem actiones læsas quod attinet, cum renum actio propria sit, serum ex sanguine attrahere, & hinc ad vretes transmittere, si actio hæc lædatur, urina

nulla vel pauca redditur, & retenta sæpe gravissimorum symptomatum, imò mortis causa est, nullo tamen vitio in vesica existente, sed vasorum emulgentium & renum attractrice læsâ.

Causæ.

Habet autem actio hæc læsa originem à vasorum emulgentium & renum facultate vel læsa, vel impedita. *Causæ.* Facultas læditur ob imbecillitatem vasorum emulgentium vel renum, quæ pendet ab intemperie, imprimis frigida. Impeditur facultas ab obstructione, quæ imprimis fit à calculo, nonnunquam & à pituita crassiore, aut pure crassiore, aut sanguinis grumo.

Signa Diagnostica.

Ipsa autem causa mali semper non facile agnoscitur. *Signa.* Ideoque diligenter considerandum & inquirendum, an in vretibus vel vesica aliquod vitium sit. Quod si nullum deprehendatur, argumento est, in renibus hære. Quod

Quod confirmatur, si grauitas aliqua, vel dolor in lumbisprehenditur, & vrina in venis relicta & ad superiora regurgitans variorum symptomatum causa est, de quibus mox in Prognosticis dicetur. Si ab intemperie renum frigida sit imbecillitas eorum, apparebunt signa intemperiei renum supra, cap. 2. proposita: & ab hac causa non subito supprimitur vrina; cum intemperies subito induci non possit, sed paulatim vrina supprimitur. Si ab obstructione fiat, signa supra proposita de obstructione renum, perpendenda, & à quibus causis ea proueniat, inquirendum, de quo supra, cap. 4. dictum.

Prognostica.

Prognostica.

1. Malum hoc omnino periculosum est, & saepe lethale. Si enim diutius serosus humor intra venas retineatur, & sanguini commisceatur, humores corrumpuntur, & putrescunt, ac prauæ febres accenduntur. 2. Et quidem si æger ante septimum iterum meiere incipiat, seruari potest. Quod si ultra hoc spatium retineatur, etsi vrina reddatur, plerumque tamen æger moritur. 3. Retentum in venis serum saepe per totum corpus distribuitur, & prout in hanc vel illam partem ruit, varia symptomata excitat. Iacobus Carpus, in *Isagoge Anatomica*, quendam ab vrina hoc modo retenta suffocatum esse testatur, cui cum cucurbitulas sine scarificatione diuertendi causa apposuiisset, eas per poros cutis aquoso humore repletas fuisse, scribit. Et Iacotius, *comm. 1. ad lib. 7. sect. 2. aph. 16. Coacar. Hippocr.* refert, senem quendam ex humore isto cerebrum in consortium trahente in somnum & torporem lethalem incidisse. Extat etiam in *observationibus Schenckij*, lib. 3. de *Renibus*, Epistola Georgij Tasterteri Medici Regij, qui refert, Illustrissimi Saxonæ Ducis Henrici Filium Seuerinum, annos 12. agentem, post balneum vomitu correptum fuisse, cum dolore vteris sinistri hypochondrij, vrinas verò subinde pauciores reddidisse. Postea subtus umbilicum ad dextram versum pettinem dolere cepisse, vomitionibus crebris accedentibus, detento lotio, cuius vix ultra sex octo guttulas reddebat. Hinc doloribus nihil remittentibus, de præcordiorum

diorum quoque dolore conquestum fuisse, & lumbricum trium palmorum longitudine vomitu reiecit. Tandem & cibos sumtos euomuisse, urinā sursum regurgitante, & sex octoue horis, ante mortem urinam meram colore & odore cuius adstanti agnitam euomuisse & postea exspirasse. Corpore aperto meatus urinarij fuerunt salui, nihilque, quod eos obstrueret, compertum; vesica fuit vacua & corrugata, omnisque humoris expers; corporis verò cutis quaqua versum diffecta è vestigio aqueum humorem odore & colore exactissime urinam referentem, veluti in hydropicis, ex se mittebat. E quibus omnibus rectè conclusum fuit, omnium horum symptomatum, & tandem mortis etiam Illustrissimi Principis causam fuisse imbecillitatem & intemperiem vasorum emulgentium, & renum, quorum attractrix labefactata serosum humorem ex reliquo sanguine attrahere non potuit. Vnde factum, vt nihil aquei humoris ad vesicam transmitteretur, eiusdemque pars ad ventriculum transmissa vomitiones excitaret, pars in habitum corporis dispergeretur. Marcellus Donatus etiam, *lib. 4. histor. med. mirab. cap. 38.* refert. Priorem quandam Mantuæ urinæ suppressione laborasse, eadem proculdubio de causa, cum nihil mali in renum, vreterum, vel vesicæ regione perciperetur, tandemque corpus vniuersum intumescere cepisse, cute pellucida apparente mollique, ita vt urinam sub ea contineri faciliè videri posset, qui tandem leui continuæque febricula accedente, mortuus est.

Curatio.

Curatio causæ ablatione perficitur. Ideoque quænam ea sit, diligenter inuestigandum. Si suppressio urinæ sit ab inflammatione, qua ratione ea curanda sit, iam antea dictum, si à calculo, vel crassa pituita, vel grumo sanguinis, vel pure, itidem qua ratione hæc obstructio tollenda sit, antea monstratum. Si ex imbecillitate renum à frigida intemperie contracta, curatio instituenda, vt supra, *cap. 2.* dictum. Iniiciendi nimirum clysteres calefacientes, exhibendæ confectiones aromaticæ: Extra quoque olea, vnguenta & emplastra calefacientia adhibenda.

Curatio.

Vbi tamen serum ob renum imbecillitatem non discernitur, naturæ succurrendum, & medicamentorum opem id à crassioribus succis separandum, ut tenuius factum & aliquomodo erga renes concitatum facilius à renibus, etiam imbecillibus, attrahi possit. Faciunt huc medicamenta diuretica in *Institut. lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 13.* proposita, è quibus postea varia alia medicamenta parantur. Utile est & vinum, in quo radices raphani rusticani, vel ononidis, vel amygdalæ amaræ contusæ, aut nuclei Persicorum contusi macerati fuerint. Utiles etiam sunt emulsionēs seminum quatuor frigidorum maiorum cum nucleis Persicorum, malorum Armeniacorum, cerasorum & amygdalar. amarar. Utiles quoque sunt aquæ diureticiæ, quæ passim extant, ut & acidulæ.

Diuretica quando exhibenda?

De diureticis tamen hoc semel monuisse sufficiat, ea non cum cibo, sed hora una atque altera ante cibum exhibenda esse, cum, si cibis misceantur, chylum crudum è ventriculo ad vias urinæ secum rapiant, unde nec ipsum vinum, quod cum cibo bibitur, acidulis diluendum, narratque Guilielmus Fabricius, *cent. 3. obs. 72.* historiam cuiusdam, qui cum acidulas biberet, & confectiōe feminis anisi, ut vocant, simul ad flatūs discutiendos uteretur, ipsum semen anisi cum urina excreuit; & alterius cuiusdam, qui cum in urinæ retentione gammaros contusos & grana alkekengi contusa ex vino albo sumisset, urina ita commota fuit, ut acini granorum alkekengi cum urina excernerentur. Et si verò diuretica medicamenta non tantam vim, ut acidulæ, habent, simile tamen quid prestare possunt. Vbi vero facultas impeditur in excernenda urina ob vasorum angustiam, curatio instituenda, ut supra *sect. 1. cap. 4. de vasorum in renibus angustia* diximus.

C A P. II.

De Diabete.

Diabetes.

Tsi Diabetes commodè etiam inter symptomata, quæ in mictione accidunt, referri possit: tamen quia ab Autoribus plerisque inter renum affectus explicari solet, cum etiam hoc loco proponere libet, imprimis cum hic nullum in vesica sit vitium, sed symptoma hoc

vel

vel à renibus, vel aliis partibus superioribus, per quas se-
rum transit, proficiscatur.

Διαβήτης à *Διγείνω*, id est, transeo, quod scilicet vrina *Τνάε*
cito transeat, nomen habet. Alij *ὕδρωπις ἐς ἀμίδα*, hydro-
pēm ad matulam, alij vrinæ profluvium, alij *Ἀγρόπις ἐς*
ἄγος, alij *διπλάσιον τῆς διπόσις*, à siti vehementi, quem
patiuntur ægri, nominant. Affectus sanè rarus est, quem
Galenus bis tantum vidit, vt 6. de loc. affect. cap. 3. refert,
scribit etiam Rabbi Moses part. 8. aphorif. quod non vi-
derit diabetem in occidente, neque audierit à suis Do-
ctoribus, quod eam viderint. Plurimi etiam alij Medici
eam non viderunt. Solet autem vrina in hoc affectu co-
piosissime profluere, viditque Scholiographus Hollerij
quendam quotidie sex pintas Lutetianas eminxisse. Do-
donæus, vt cap. 42. obseru. medicinal. refert: quendam vidit,
qui vno die amplius, quàm quadraginta libras vrinæ red-
debat. Notabilis etiam est historia, quam Marcus Gatti-
naria, in 9. Rhas. cap. de cura inuoluntary exitus vrinæ, & *Admirā-*
Cardanus, lib. 8. cap. 44. de rerum varietate referunt, de *dum uri-*
quadam puella annorum 18. quæ anno Christi 1481. passa *na pōdus*
est superfluum vrinæ profluvium adeò vt singulis diebus *excretū.*
vrinæ libras circiter 36. emingeret, cum ex potu & cibo
non plus septem libris assumeret. Cumque hoc 60. die-
bus perseveraret, emisit ultra cibi & potus quantitatem
libras 1740. quod pondus longe excedebat pondus puel-
læ, etsi tota in vrinam fuisset resoluta; cum puella non
potuerit excedere pondus 255. librarum, imò nec 150.
attingeret. Sanata autem est post duos illos menses à
Medico Francisco Busto. Causam huius symptomatis
statuerunt Medici fuisse aërem, qui in arteriis vbique
continebatur, qui in aquam conuersus fuerit, cui alius
aër successerit. Cardanus addit frigidam & humidam aë-
ris intemperiem. Potus etiam parum vel nihil mutatus
redditur. Vnde cum lienteria, quæ magnam appetentiam
coniunctam habet, diabetem comparant, vt sicut in lien-
teria illa cibi auidè expetuntur, statimque per alium
deiciuntur: ita renes trahant ab epate potulenta, &
iterum ad vesicam demittant. Verum cum de hoc ali-
quid

Causse.

Causse.

Causam vero huius affectionis reddere difficillimum, & pauci Auctores inueniuntur, qui in ea reddendâ inter se conueniunt. Nos in re obscurâ, saluo cuiusque iudicio, statuimus, proximam huius mali causam esse facultatem renum retentricem læsam, & quidem ab vrinæ vel copia, vel qualitate. Vrinæ verò copię causam esse calorem viscerum, præcipuè epatis & lienis, quæ cùm potum copiosius attrahunt, tum humores in venis colliquant. Quanquam vero interdum etiam in hydropicis vel in febribus humor serosus copiosius per vrinam euacuatur: tamen diabetes mictio illa copiosa non est, sed critica potius humoris serosi expulsio, quæ postea sponte cessat. Verum de hac controuersia postea prolixius, *questione secunda* dicemus.

Signa Diagnostica.

Signa.

Affectus hic primò paulatim & insensibiliter crescit, neque æger multum curat, etsi plus mingat, quam consuevit, & ad potum vel aliam causam externam id refert. Sæpe etiam accidit, vt copiosior vrinæ excretio naturæ opus sit, quæ abundantes humores per vrinam expellit. Vt ergo diabetem incipientem ab hisce vrinæ profluiuiis discernamus, videndum primò, an causa aliqua externa, vt potus vel similis præcesserit, quæ vrinam copiosam præbere poterat. Si verò naturæ opus sit copiosa mictio, paulo post illa mictio cessat, ægerque inde magnam utilitatem percipit, morbusque, quo æger laborabat, soluitur, vel imminuitur. Si vero tale nil adsit, profluiuium vrinæ id symptomaticum esse, indicio est, ægerque tum sensim ac paulatim semper maiorem vrinæ copiam incipit reddere, ita vt tandem longè potus quantitatem vrinæ quantitas superet. Vrina est tenuis, aquosa, cruda, sine sedimento, in qua progressu temporis, tenuia quædam supernatant: adest assidua oris siccitas & sitis, quæ tum à calore præternaturali, tum ab humiditatis nimia euacuatione ortum habent: corpus tandem extenuatur & contabescit: in visceribus æstus & ardor percipitur, & si
vrinam

urinam aliquandiu contineant ægri, lumbi, coxæ, testes, cum grauitate intumescunt.

Prognostica.

1. Malum hoc plerunque lethale est, imprimis si non *Prognostica.*
 mox in principio cognoscatur, eique idoneis remediis
 occurratur, hominemque ad tabem & mortem tandem
 deducit. 2. Et præcipue in senibus vix vnquam curatur.
 3. Diabetes etiam post immodicum laborem, post ni-
 mium Veneris vsum, post febres chronicas plerunque
 incurabilis est.

Curatio.

Vt verò in caussis explicandis magna occurrit apud *Curatio.*
 Autores dissensio: ita in curatione instituenda magna oc-
 currit varietas & difficultas. Eò tamen res redit, vt ille
 caloris excessus, qui humores liquat, viscerumque intem-
 peries, quæ facit, vt serum auidius attrahatur, corriga-
 tur, & retentricis robur tam in visceribus, quam in reni-
 bus, tum in toto venoso genere confirmetur & augeatur.
 Itaque etsi nonnulli hic venæ sectionem suadent: tamen *Vena se-*
 quia vires iam ante deiectæ sunt, & plerunque alius mor- *ctio.*
 bus præcessit, huic remedio vix locus est. Eadem ratio est
 purgantium, & vomitus, quos morbus coniunctus & vi-
 res deiectæ vix admittunt. Multo minus sudorifera, quæ
 nonnulli, vt humores à centro ad ambitum corporis auer-
 tantur, adhibenda censent, tuta sunt, cum sudorifera
 cum medicamentis diureticis cognitionem habeant,
 viscerumque calorem & acrimoniam augeant. Tutius
 ergò, his omisissis, ea saltem, quæ indicationes postulant,
 adhibere, quæ etiam saltem proponemus, cum illa gene-
 ralia, si iis opus sit, aliunde nota sint. Parantur autem illa
 ex adstringentibus & roborantibus, vt rosæ rubris, plan-
 tagine, bursa pastoris, consolida, portulaca, coralliis,
 spodio & similibus. Vt: ℞. Rad. consolid. maior. plantag.
 an. ʒ. j. fol. plantag. M. j. flor. ros. rubr. M. ʒ. balauft. ʒ. ij. my-
 rob. citrin. ʒ. ij. sem. plantag. acetos. portulac. an. ʒ. j. Coq.
 in vini rubr. lb. iv. vase clauso, Colaturæ adde Minæ Cydon,
 ʒ. ij. Vel ℞. Sem. coriandr. plantag. portulac. flor. ros. rubr.
 an. ʒ. j. corall. rubr. boli Armeni, marg. præp. rad. tormentill.

an. ʒ. j. nuc. mosch. ʒ. j. Fiat pulvis. Vel ʒ. Conf. ros. rubr. ʒ. ij. C. C. vsti præp. boli Armeni, corall. rubr. præp. an. ʒ. j. Cum miua Cydonior. F. Electuarium. Vel ʒ. Conf. ros. rubr. antiq. ʒ. iij. spodij, corall. rubr. C. C. vsti an. ʒ. j. sem. plantag. portulacæ an. ʒ. ʒ. mucilag. sem. Cydonior. ʒ. ʒ. syr. Cydonior. q. s. Fiat Electuar. Possunt etiam exhiberi opiata, vt the-riaca recens, Philonium Persicum, requies Nicolai, lauda-num opiatum. Extra hypochondriis, renibus, epati, lien, lumbis adhibeantur epithemata, linimenta, vnguenta, ca-taplasmata refrigerantia & adstringentia ex succo vel aqua plantaginis, portulacæ, lactucæ, semperuiui, vmbi-lici veneris, ceratum santalinum, vnguentum refrigerans Galeni, Comitissæ. Vel ʒ. Ol. ros. myrtini an. ʒ. j. santali albi, rubri, flor. ros. rubr. corall. an. ʒ. j. succi plantag. ʒ. j. ceræ q. s. F. Vnguentum. vel ʒ. Aq. vel succi plantag. acerosæ, rosar. nymphaeæ an. ʒ. iij. aceti ros. ʒ. j. spec. ceroti santal. ʒ. ij. spodij, corall. rubr. an. ʒ. j. sem. ros. rubr. acetos. plantag. an. ʒ. ʒ. Misce. Fiat Epithema.

Q V Æ S T I O I.

An potus immutatus planè per vrinam in diabete reddatur?

*An potus
planè im-
mutatus
in diabe-
te red-
dat?*

Galenus, 6. de loc. aff. cap. 3. & de crisib. cap. 12. in diabe-
te celeritè id, quod bibitur; per vrinam reddi, &
quidem tale, quale bibitur reddi, docet. Idem tradit Alex.
Trallianus, lib. 9. cap. 8. Aëtius, tetrah. 3. serm. 3. cap. 2. Aliique
Medici plures, sicut in lenteria cibis immutatus statim
deicitur: ita in diabete potum immutatum mox excerni
tradunt. Amatus Lusitanus etiam, centur. 2. curat. 94. refert,
Romanum quendam, qui vini meracioris potui indulge-
bat, & foeniculi marini dicti, seu Cretami muria conditi
largiore victu vsus erat, in diabetem lapsus esse, & quic-
quid bibebat, statim & quale sumebat, per vrinam red-
didisse. Trincauellius etiam, lib. 10. cap. 11. de rat. cur. part.
hum. corp. aff. scribit, quendam, febre maligna laborantem,
cum nil biberet, nisi aquam gelidam, in diabetem inci-
disse, vt potus omnino immutatus redderetur, seruans
eundem colorem, consistentiam, saporem, atque odorem.
Alij tamen etiam potum mutari scribunt. Ita Dodonæus,

obs. cap. 42. in Schol. scribit, potum, qui assumitur, non omnino talem reddi, qualis assumitur, sed in epate mutationem nonnullam accipere. Iohannes Baptista Syluaticus, *controu. 29.* in diabete potum non semper statim, sæpe etiam mutatum, perpetuò tamen auctum, & in maiore quantitate, reddi docet, scribitque interdum potus quantitatem esse vncias 25. urinam autem emitti ad vncias centum. Cum ergo alij viderent pro vtraque sententia experientiam pugnare, distinxerunt inter diabetem & urinæ profluuium: sed sine ratione & exemplo; cum alij Medici sine discrimine hæc vocabula vsurpent. Ideoque in diabete non solum ad potum, sed etiam alia respiciendum. Sunt enim primò diabetæ quidam gradus. In principio enim, cum vires nondum deiectæ sunt, & vis alteratrix nondum extremè laborat, non mirum est, si potus aliquomodo mutetur: temporis verò progressu, ubi vis alteratrix magis labefactatur, potus planè immutatus excernitur. Deinde potus etiam alius mutatur facilius, alius difficilius. Aquam, cum parum mutari possit, non mirum est, eodem colore & reliquis accidentibus non mutatis, excerni: alij verò potus, qui magis compositi sunt, non ita facilè transeunt, quin aliquam mutationem accipiant. Præterea id, quod in diabete excernitur, non saltem potus est, sed sæpe etiam accedit corporis colligatio, vnde plus urinæ emittitur, quàm potus assumtum est.

Q V Æ S T I O II.

Quenam Diabetæ causa sit?

CAusam Diabetæ reddere omnino difficile est, ob *Quanam*
 affectus raritatem, & Medicorum de eius causa dis- *diabetæ*
 sensum. Vulgata quidem, & quam plerique sequuntur, *causa sit?*
 sententia est, proximam huius mali causam esse renum
 intemperiem calidam, ob quam illi serum copiosius è
 venis attrahant, quod cum ob imbecillitatem & copiam
 retinere non possint, venas rursus à iecore, hoc ex inte-
 stinis & ventriculo trahere, vnde orificium ventriculi vel-
 licetur, ac fitis excitetur; qui assumtus mox à venis & re-
 nibus attrahatur, atque iterum ad vesicam mittatur.

Verum rectè scribit hîc Ferneliûs, *de part. morb. & sympt. lib. 6. cap. 13.* vix aliquem deprehensum esse, qui copiosæ huius mictionis non aliam intus causam haberet. Etenim calida intemperie multi laborant, neque tamen diabetem patiuntur. Neque præterea credibile videtur, renum attractricem facultatem tantam esse posse, ut ea etiam ad ventriculum usque sese extendat, atque inde crudum potum attrahat. Trincauelliûs, *de rat. curand. part. hum. corp. aff. lib. 10. cap. 11.* in renum imbecillitatem à frigore contractam causam reiicit, probâtque id exemplo Nobilissimi cuiusdam viri, qui cum febre maligna laboraret, atque sitis esset impatiens, aquamque gelidam & in puteo refrigeratam biberet, renes tantam imbecillitatem ex refrigeratione contraxerint, ut potum omnino immutatum redderent. Verùm si tale vitium in renibus fuit, quam ob causam tam subitò ad renes potus peruenit? Si enim ij refrigerati atque imbecilles redditi fuerunt, attrahere præter modum non potuerunt.

Plateri
sententia

Hæc omnia cum alij Medici docti animadverterent, & in solis renibus causam huius mali inuenire non possent, alias causas, sed diuersi diuersas assignarunt. Felix Platerus statuit diabetæ causam esse serosi humoris aut causæ morbi cum sero subitam & profusam quasi euacuationem, ut vniuersum quasi serum è corpore effluat, atque verum diabetem, in quo subita corporis colliquatio cum calore & siti intolerabili excitata, febris ardenti atque colliquatiuæ accidere, & proinde ut febris hæc rara est, ita rarum & periculosum symptoma ipsi copulatum esse existimat. Si quis tamen etiam citra febrem diabetem fieri statuere velit, ob copiam potus in venis mæfaraicis diu retenti & coaceruati, posteaque vi naturæ subitò ad renes propulsi potius, quàm attracti, & id admittit Eustach. Rhodius, *lib. 2. Pract. cap. 39.* præter renum calidiorem intemperiem se experientiâ edoctum aliam causam inuenisse scribit, nimirum iecoris caliditatem atque ventriculi retentionem læsam, atque in testimonium affert exemplum cuiusdam, in quo quæ mingebantur, non solum odore & consistentia assumptæ potioni similia

milia erant, verum etiam feces alui multo vino; quod copiosissime ingurgitauerat, perfusæ erant, eumque non admodum emaciatum fuisse, & auxiliis refrigerantibus potissimum & corroborantibus non multo post tempore à Diabete fuisse vindicatum.

Ioh. Baptista Syluaticus, *contron. 31.* nouum quid, quod à nemine in hunc usque diem animaduersum sit, se allaturum promittit: postea tamen ipse Galenum, *6. de loc. affect. cap. 1. 3. de caus. sympt. cap. 2.* Aretæum, *lib. 2. de caus. diurn. affect. cap. 2.* Actuarium, *lib. 1. meth. cap. 11.* idem docuisse refert. Statuit verò insignem calidam intemperiem in epate & toto venoso genere succensam sanguinem fundere, eiusque portionem aliquam in serum mutare. Serum autem hoc ab eximia renum caliditate separari à sanguine & attrahi, quam deinde multitudinem cum illi ferre non possint, ad vesicam quod ruat, impetuosè permitttere, quæ pariter cum tantam feri multitudinem ferre non possit, ad eam expellendam insurgere. Atque his Autoribus posterioribus assentimur in eo, quod non tam in renibus, quam aliis partibus causa diabetes querenda sit. Sit enim, de quo tamen, ut ex superioribus patet, non immeritò dubitatur, quod renes fortiter attrahant: tamen nisi serum adsit, id attrahere non possunt, & renum fortis attractio feri seu vrinæ copiam iam præsupponit. Sicut enim, etsi à vesica vrina proximè profluit, causa tamen in vesica non residet, ac nisi vrina copiosa à renibus ad vesicam mitteretur, copiosa emingi non posset: ita etsi à renibus transmittatur vrina, tamen cur copiosa sit, causa non tam in renibus, quam in aliis partibus querenda videtur.

Causa autem huius symptomatis, si in re obscura aliquid decernendum est, ut Galenus, *3. de caus. sympt. cap. 2.* Platerus, Ioh. Baptista Syluaticus dicunt, ἀνασχετικὴ, resolutio & colliquatio quædam est, quæ in venis fit, in toto corpore, ab insigni epatis & venosi generis caliditate orta. Vnde Rabbi Moses, *part. 8. aphorif.* in Ægypto tales ægros intra decem annos, plus quam viginti se vidisse scribit, in Occidente verò nullos. Et plerumque febr-

bus ardentibus & malignis malum hoc accidit, atque ex
de causa etiam plerique in diabete refrigerationem &
humectationem corporis commendarunt. Quia tamen
ipse porus statim, & immutatus plerumque per vesicam
in diabete redditur, secundum non absurdè coniungi
posse puto imbecillitatem & laxitatem, non quidem ven-
triculi solum, ut statuit Rhodius, sed partium illarum,
quæ aquosum humorem è ventriculo & intestinis ad
epa & lienem ferunt. Hæ enim debito tempore cum ci-
bo, ut eius sit *ὄχλυσ* & vehiculum, serum continere de-
bent; quod si non faciant, subito ad renes ruit; atque im-
becillitatem hanc à nimio aquæ frigida potu partes illæ
contrahere possunt, sicut & illi nobili viro, cuius mentio-
nem facit Trincavellius, accidit. Potest tamen etiam epa-
tis & lienis calor ad subitam istam seri attractionem ali-
quid facere. Adeste autem talem laxitatem in meatibus,
per quos serum è corpore elabitur, vel illud testatur,
quod Iulius Alexandrinus, in annot. ad cap. 14. libell. de
substantia facultatum naturali scribit, se, duosque alios
Medicos in nobilissimi cuiusdam viri curatione, affectu
Diabetæ similimo laborantis, vidisse reiecta cum vrina
apij radicum frustula, quadrantis magnitudine nonnul-
la, quas ille radices Medicis inscijs iusculis incoquen-
das curauerat. Semen etiam Anisi ac grana alkekengi
cum vrina excreta fuisse, *precedenti capite dictum*, & in-
fra cap. 9. dicetur.

CAPVT III.

De Dolore Nephritico.

**Dolor
Nephri-
ticus.**

Dolor tandem quandoque renes vehementissime affligit, & acerbus ac dilacerans quasi in lumbis è regione renis alterutrius, raro vtriùsq; percipitur.

causse.

Суща.

Plerique statuunt dolorem hunc tantum ortum habere vel ab arena & sabulo in renibus collecto, vel à calculo renum substantiam atterente, vel, absumpta substantia renis, quod interdum accidit, membranam renes ambientem vellicante. Et quidem verum est, à grumo sanguinis, vel

vel pituita crassiore dolorem potius grauantem, quam vehementem, qui nephriticus appellari solet, excitari: obseruatum tamen etiam est ab acri sanie, vel sero, & omnino humorum acrium confluxu vehementissimos in renibus dolores excitatos fuisse. Ita scribit Desiderius Iacotius, *ad Aphor. 47. lib. 6. sect. 2. Coacar. Hippocratis*, in multis post mortem dissectis renes integros inuentos fuisse, qui tamen, dum in viuis essent, de renum dolore pertinaci conquerebantur; vel ex venis aut pulmonibus eò confluente acri sanie, vel sero renum vasa distendente: & Hollerius, *comm. ad aph. 11. lib. 6.* refert, se vidisse quendam, qui intolerabili renum cruciatu affligebatur, qui nec phlebotomia, nec purgatione, nec aliis remediis mitigari potuit, nisi hæmorrhoidibus apertis. Simul enim, atque per eas aperta est via, dolor quieuit.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hic dolor è situ & loco. Etsi enim dolor *Signa* colicus cum nephritico magnam habeat cognationem: tamen renum dolor fixus est, vno loco è regione renis, & si extendatur, secundum vrteris ductum versus vesicam & inguina extenditur: dolor verò colicus versus ventrem vagatur. Vomitus etiam plerunque molestus est, quo omnia, quæ in ventriculo continentur, & tandem etiam bilis, reiecitur, ob membranarum quæ hæc partes coniungunt, communionem. Respiratio est parua & citâ. Vrina in principio cum difficultate aliqua redditur, & est aquea & cruda; Hinc fit turbida, & aliquando etiam cruenta. Arenulæ interdum in vrina apparent, nunc flauæ nunc rubræ. Decubitus in partem affectam dolorem minuit, in contrariam exasperat.

Prognosticon.

Vt omnes dolores: ita & hi vires deiciunt. Quid autem *Prognosticon.* de curatione sperandum sit; ex iis, quæ supra de calculo renum, eorumque exulceratione dicta sunt, patet.

Curatio.

In curatione ad duo respiciendum, ad causam ipsam *Curatio.* doloris, & ad dolorem. Qua ratione calculus, qui plerunque doloris nephritici causa est, tolli possit, supra,

cap. 6. dictum. Hoc tamen etiam obseruandum, si dolor sit vehementissimus, & corpus plethoricum, ac metuendum sit, ne ex sanguinis ad renes affluxu renum inflammatio excitetur, venam in cubito aperiendam esse. Si à sanie vel fero aut alio humore acri dolor excitetur, is temperādus. In quem vsus commodè exhibetur emulsio seminū quatuor frigidorum maiorum cum aqua hordei, fragorum malux, decocto glycyrrhizæ & similibus. Ad dolorem leniendum anodyna & quæ vias laxant, vt calculus loco suo moueatur, & in vesicam descendat, vnde omnis dolor subito cessat, vsurpanda. Clysteres emollientes hīc vtilissimi sunt, qui dolorem mitigāt, vias laxant, simulque flatu, qui intestina distendendo, renésque ac vteres comprimendo, dolorem augere solent, tollunt. Vt *℞. Radic. althææ. ʒ. j. pariet. violar. althææ, branca vrsinæ an. M. j. flor. chamæmel. summit. anethi an. P. ij. sem. lini, fænugr. an. ʒ. ʒ. ʒ. caricas num. v. Coq. in aq. vel lacte. Colatur ʒ. ʒ. x. cassiæ extractæ ʒ. j. olei amygd. dulc. lilior. albor. an. ʒ. j. ʒ. vitellos oui n. ij. F. Clyster.* Propinetur etiam decoctum radicum althææ, glycyrrhizæ, malux, parietariæ, & passularum; item emulsio quatuor seminū frigidorum maior. & papaueris. Extra applicētur forus ex decocto rad. althææ, lilior. alborum, malux, parietariæ, branca vrsinæ, floribus chamæmeli, meliloti, femine lini, fænugræci; linimenta ex oleo dulci, amygdali, dulcium, lilior. albor. vnguento althææ, pinguedine gallinæ, anferis, anatis. Si ista non satisfaciant, vtilissimum est aquæ dulcis balneum, ex herbis modò enumeratis paratum, idque, si opus, aliquoties repetatur. Cum verò dolor statim tollatur, si calculus in vesicam descendat, ad id promouendum cucurbitalæ secundum vtererum ductum applicatæ faciunt, de quo supra *cap. 6. dictum & seq. dicitur.* Reliqua, quæ hac de re dici possunt, supra *cap. 6. de calculo Renum* videantur. Sunt præterea alia symptomata, quæ à renibus originem habent, vt vrinæ cruentæ, purulentæ. Verum quia eadem in mictione, quæ vesicæ propria est, animaduertantur, postea *de affectibus vesicæ* de hisdem agemus.

LIBRI TERTII

P A R S VIII.

De Vesica præter naturam affectibus.

P R O O E M I V M.

SEROSVS humor equidem, postquam a sanguine in renibus separatus est, usum amplius nullum habet, sed è corpore, ut inutilis, excernendus est. Si tamen id continuo fieret, ut in iis, qui vrina incontinen-

tia laborant, magnâ cum molestiâ & incommodo id coniunctum foret. Quapropter rerum Creator sapientissimus receptaculum condidit, in quo vrina colligatur, ut collecta postea simul excernatur; quod vesica urinaria dicitur. Quæ, ut plurimum caperet, & rotunda est, & eam substantiam habet; ut extendi & contrahi possit; & ne vrina continuo efflueret, orificio eius musculum addidit Sphincterem, quo contracto vrina pro vestro arbitrio retinetur, laxato per meatum urinarium effluit, sicut ista ab Anatomicis pluribus describuntur. Et cum partes omnes benè se habent; & secundum naturam constituta sunt, etiam vrina excretio recte fit, si verò quid mutatur, ea leditur.

Postquàm ergò de Renum & ureterum præter naturam affectionibus diximus, proximum iam est, ut de Vesica præter naturam affectionibus dicamus. Agendum ergò erit hac in parte huius libri de Vesica intemperie, numero mutato, calculo, vermibus, & aliis rebus præter

1050 Lib. III. Part. V III. Sect. I. Cap. I.
naturam in ea repertis, distentione, inflammatione, siti
mutato, vulneribus, scabie, & ulceribus, morbis meatus
urinary: Symptomatibus item, quæ vesicæ & in urina ex-
cretionem accidunt: puta de dolore vesicæ, eiusque stupore
& resolutione, de urina suppressione, & imminutâ excre-
tione, stranguriâ, urina ardore, mictione inuoluntaria, &
urina incontinentiâ, de urina colore mutato, & rebus
alienis cum urina excretis, ac urina per aliena loca
excretionem.

SECTIO PRIMA.

De Vesicæ Morbis.

CAPUT I.

De Intemperie & angustia Vesicæ, & numero mutato.

Intempe-
ries vesi-
cæ.

T primò morbos intemperiei quod attinet,
vt aliæ corporis partes omnes eos, quos
continent, humores, atque adeo ipsa excre-
menta, alterandi vim habent: ita etiam pro-
cul dubio vesicæ quem à renibus accipit hu-
morem serosum non solum aliquandiu continet, sed &
alterat: idque innatâ suâ temperie perficit. Mutatur verò
ea interdum præter naturam, & plerumque intemperies
hæc est frigida, (calida enim sine humorum affluxu, qui
fit in inflammatione, vix datur.) Excitant autem eam
causæ vim refrigerandi habentes, cum internæ tum ex-
ternæ. Intemperies frigida cognoscitur ex urina alba,
viscosa, furfuracea, quæ guttatim stillat; atque ex causis,
quæ vesicam refrigerandi vim habent, si præcesserint.
Curatur autem medicamentis vesicam calefacientibus,
nuce moschata, maceræ, betonica, glycyrrhiza, baccis iu-
niperi; extra illinatur regio vesicæ oleo nardino, anethi-
no, & similibus.

Vesicæ

Vesica etiam præter modum naturalem interdum angustior est, facitque eius mentionem Galenus, *art. med. angustia. cap. 72.* dum scribit: cuidam vesicam contigisse ita expostam ac parvam, ut si quando urinam tardius excerneret, tumor quidam circumscriptus manifestè cerneretur. Verum talia vitia ab ortu contracta vix arte emendantur.

Numeri etiam vitium quandoque in vesica deprehen-
sum est, & Volcherus Coiter, in *obs. Anat. in virgine* qua-
dam inuenit duas vesicas vrinarias, alteram naturali &
sua sede collocatam, alteram ex matricis colli dextro
latere prognatam, naturali vesica duplo quasi maiorem,
lotij plenissimam.

•••••

De Calculo Vesicæ.

Alculus vero frequentissimum vesicæ malum est. *Calculi*
Qua ratione autem calculus generetur, in genere *Vesicæ.*
supra cap. de calculo Renum dictum, quæ etiam hic locum *Causse.*
habent, atque omnino statuimus, vim quandam lapidifi-
cam existere in materia, ob quam ea suapte natura ad
concretionem tendit, calorem verò & frigus ad hanc
concretionem non sufficere. Calorem enim quod attri-
net, non est credibile, tantum in vesica calorem esse, qui,
vt in renibus, aliquid ad calculum generandum facere
possit, ac tanta semper aquæ in vesica copia est, vt exicca-
tionis illa exempla, quæ afferuntur, huc nullo modo qua-
drent. Alij igitur à frigore vesicæ, seu calore nimis debili
hoc fieri statuunt. Quam sententiam vt suo modo non
reiciimus: in eo tamen probare non possumus, quod fri-
gus hic primaria concretionis calculorum causa sit. Ne-
que enim tantum vnquam frigus in vesica dari potest,
quod externo frigori congelanti respondeat. Hoc magis
credibile est, vrinam in vesica etiam, vt de renibus dixi,
aliquam alterationem (neque enim natura vnquam otio-
sa est) suscipere. Si ergo temperies vesicæ non rectè sese
habeat, fieri posse putamus, vt quæ vrina clara fieri de-
bebat,

bebat, partibus omnibus eius exactè mixtis turbida maneat, ac crassiores & tartareæ partes aquosis non exactè permixtæ ad fundum vesicæ subsideant, atque ibi vi insitæ ad coagulationem tendente concrecant & lapidescant. Et omninò hic simile aliquid fieri existimamus, quale sæpe in stranguria accidit, ubi vrina non satis cocta & elaborata turbida est, acrimoniam obtinet, naturamque ad excernendum stimulat. Hoc tamen hîc etiam perpendendum, an solius vesicæ vitio hoc fiat, & an talis cruda vrina non etiam renum, imò & epatis vitio fieri & ad vesicam transmitti possit. Debet enim serosus humor, qui ad vesicam transmittitur, ita dispositus esse, ut partes terreæ ac tartareæ cum aquosis exactè permisceantur, & una è corpore excernantur. Quod si non fiat, & aquosa pars seorsim excernatur, crassa vero subsideat & subsistat, calculus inde generatur. Non negari tamen potest, ad calculi generationem etiam plurimum facere posse vesicæ siccitatem, quæ idoneum calculo subiectum præbet. Neque Galenus frigiditati simpliciter causam concretionis tribuit, sed hoc saltem scribit, *in Epidem. comm. 3. aph. 15.* vrinæ crassitudinem multam in vesica collectam, si diutius intus permanferit, coagmentandi, concrescendique initium capere, & postea quicquid iterum crassum in vesicam delabitur, primo agglutinare, & non frigiditatem causam proximam calculi statuit, sed vrinæ crassitudinem calculorum primam potissimamque causam esse dicit. Et ideo pueros calculis magis esse obnoxios, quia vrinas crassissimas reddunt. Concretionis verò modum eum esse docet, qui lapidum est in aquis calidis nascentium sponte, causamque concretionis præcipuam non temperamentum vesicæ, sed materiæ, è qua fit lapis, qualitatem esse dicit. Cur autem pueri magis calculo vesicæ, adulti verò calculo renum sint obnoxij, supra allegato loco de calculo renum dictum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Hippocrates, 4. *de morb.* quinque signa calculi vesicæ ponit; ubi, *inquit*, calculus in vesica adest, æger, ubi mœi-
iere vult, dolore affligitur, & vrina paulatim fluit, sicut

In vrinæ stillicidio, & vesicæ inflammatio adest, & vrinam subcruentam, & nonnunquam arenosam emingunt, nonnunquam & lapides paruos cum vrina excernunt. Quibus, *in lib. de aer. aq. & loc.* addit & hæc, quod pueri calculo laborantes fricant & vellicant pudenda, adest præterea penis tensio & ponderis sensus in vesica percipitur, & ægri nullo modo quiescere possunt, sed crebro mouentur & crura alternatim mouent. Anus quoque in consensum trahitur, & tenesmo ægri laborant sæpe. Præterea si calculus grandior sit, explorari potest, immisso in anum digito vel cathetere aut candela cerea in vesicam immissa. Qui tamen posterior modus explorandi semper certus non est, vbi nimirum calculus pituita & corpore q. quodam lubrico inuolutus est, cuius rei historias vide apud Schenckium, *lib. 3. obseru. 269.* Potest & isto modo explorari calculus, si vbi vrina supprimitur, æger supinus locetur & cruribus eleuatis concutiatur. Si enim vrinam tunc reddat, signum est, orificium vesicæ à calculo obstructum fuisse, qui eo motu ex eo excussus est.

Exstat de arenulis aphorismus Hippocratis, 79. *sect. 4.* Quibus in vrinis arenosa subsident, his vesica calculo laborat. Qui valde interpretes torisit. Nam & renibus laborantibus arenosa subsident, & citra calculum seu renum seu vesicæ arenosa sæpe minguntur, quæ in iecore & venis, aliquando in sanis, aliquando in febrium declinatione generata cum vrinis excernuntur, vt de calculo renum dictum est, scribitque de se Cardanus, *in comment. in alleg. aphor.* qui ibi de calculo videatur, sibi iam ab annis 30. primo ruffas, postea etiam albas arenas quotidie & copiosè, citra tamen omnem calculi & renum & vesicæ suspicionem, prodiisse, additque vix è decem vnum esse, qui ab hoc vitio (mingendi arenas) immunis sit; cum tamen rari sint, qui renum calculo laborent, rariores qui vesicæ, & contra multi calculo vesicæ laborent, qui nullas arenas emingunt.

Verùm si ea, quæ supra diximus, diligenter perpendamus, non difficile erit, fabulosum illud in calculo laborantibus discernere ab eo, quod illi, qui calculo non laborant,

borant, emingunt, & aphorismo sua veritas maxima ex parte constare poterit. Dicit enim Hippocrates, quod in calculosis *ἐν τῇ ἔρῃ ψευρώδεια ὀφίσταται*, arenosa subsident, in iis verò, & qui calculo non laborant, sabulosa & arenosa illa non subsident, sed vel matulae parietibus adhærescunt, vel sedimento, vel etiam superficiei urinae innatant. Neque etiam propriè sunt *ψευρώδεια*, id est, lapidum frustilla & particulae, illae, quae in iis, qui calculo non laborant, eminguntur, sed friabilia corpuscula tartarea, salis naturam quasi referentia.

Rubra etiam plerumque sunt; cum quae calculi sunt partes plerumque sint albi, vel cinerei, vel alterius coloris. Præterea in calculo laborantibus urinae quandoque crassae, quandoque tenues & aquae quasi eminguntur, quod in reliquis non accidit. Arenulae etiam verè ita dictae solius vesicae laborantis indicia non sunt, cum ex calculis renum imminutis vel contritis quoque excerni possint. Ideoque qua ratione discerni possint, videndum. Nonnulli quidam albas ex vesica, rubras ex renibus prodire dicunt. Sed fallax hoc signum. Quapropter alia signa coniungenda. Etenim si ex renibus proveniant, proculdubio signa nephritici morbi aderunt. Si ex vesica solum, illa non aderunt, vixque aberit frequens mingendi desiderium, cum ut ab urina copiosâ natura ad excernendum stimulari solet, ita à calculo præsentè continuò stimulatur. Cardanus, *loco allegato*, eum, qui certus esse velit, an calculo vesicae laboret, equitare iubet, saltare excercereque paulo vehementius, aut assumere lapidem comminuentia medicamenta, & hinc urinam inspicere. Nam si tribus aut quatuor diebus pulvis appareat, lapis est durus; si lapidum frusta & quasi arena, tophus est; si nihil horum appareat, lapis procul dubio non est.

Prognostica.

Prognostica.

1. Calculus vesicae malum est, quod non facillè curatur, & nisi curetur, periculo non vacat, atque ipsa curatio saepe periculo non caret. 2. Cum enim duo sint auxilia calculi grandioris, & qui per urinarium meatum expelli nequit, tollendi, eius per medicamenta comminutio, vel sectione

sectione vesicæ facta; extractio; prius rarò aut nunquam profuisse censet Mercatus, etiam Capiuaccius scribit; fateor me nescire, quæ calculû in vesica frangere queant. Et Erasius, *consil.* 26. persuasum, inquit, habeo, lapidem vesicæ frangi remediis intra corpus assumptis non posse. Experientia tamen testatur, aliquando lapides in vesica medicamentis comminutos fuisse, vt postea dicetur. Et non esse nulla remedia, quæ calculum frangant, patet ex Monarde qui *lib.* 3. de *simpl. med. ex nouo orbe allat. capite de Cochis* scribit, Cochis apud Indos esse magnæ æstimationis, cum calculos non solum in renibus, sed etiam in vesica comminuat. Idemque refert, adolescentem quendam calculo vesicæ laborantem, cum eum ad fontem de Petra cognominatum ablegasset, ibique duos menses substitisset, à calculo liberum rediisse, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapideam figuram concretum secum in charta derulisse. Videantur huius generis plura apud Schenckium, *lib.* 3. *obs.* 218. Verum tamen hoc nonnulli esse existimant tantum de eo lapide, qui à renibus in vesicam descenderit, & ibi augmentum sumperit. Verum rationem diuersitatis & causam nullam video, cur si hic possit medicamentis comminui, ille qui in vesica concreuit, non possit. 3. Lapidis per sectionem extractio etsi lapidem tollat; nonnunquam tamen mortem accelerat, quod periculum veritus Hippocrates, iuramento suos discipulos obstrinxit, ne laborantes lapide secarent, sed expertis huius artis hoc negotium permetterent. 4. Et quidem lapides grandiores non sine periculo extrahuntur, cum extractio conuulsionem accersat, quâ plerique moriuntur. Minores verò vel non apprehenduntur, vel apprehensi effugiunt aut franguntur: Mediocres verò tutius extrahuntur. 5. Nonnunquam calculus vesicæ adhæret, qui ferè incurabilis est, cum etiam sectione sine vesicæ laceratione extrahi non possit. 6. Facilius eiiciuntur, & extrahuntur calculi ex vesica in mulieribus; quia breuem & amplum habent urinæ meatum.

Indicationes & Curatio.

Quæ de calculo renum dicta sunt, etiam hic locum habent.

Indicat.
& Cura.

tio.

habent. Danda nimirum opera Medico, vt calculi, qui gignitur, generatio & augmentum prohibeatur, calculus iam genitus tollatur, & dolor fedetur. Prohibetur generatio calculi, si gignendo materia non suppediretur, victu scilicet recto instituto & euacuationibus necessariis adhibitis, etsi quid concreascit, abstergatur, comminatur, & expellatur. Generatus verò est comminuendus medicamentis, vt particulatim excernatur, vel opera chirurgica extrahendus. Victus quidem ratio eadem sit, quæ *in calculo renum* est proposita. Causa quoque antecedens eodem modo tollenda, vt *ibidem* dictum.

Vt verò calculus, qui generari incipit, maturè tollatur, antequam in lapideam duritiem vel maiorem molem concreascit, danda opera. Quapropter, si ex ardore urinae cum pituitosis excretis agnoscatur, lapidis rudimenta in vesica esse, ad calculi comminutionem statim confugiendum. Et primò quidem incipiendum à mitioribus & hinc ad fortiora adscendendum. Mercatus quatuor classes horum medicamentorum constituit, & in tertia classe recenset ea, quæ improprie lapidem frangere putat, & abstergendo tantum atterendoque superficiem hinc prodesse dicit. Et talia docet esse omnia, quæ sua asperitate abstergunt & veluti atterunt. Duo enim corpora aspera simul collisa atteruntur. Atque in hanc classem refert etiam lapidem spongiae, lycis, cinerem corticum ouorum, lapid. in vesica hominis vel apri, vel vesica fellis bouis repertum & similia. Verum parum probabilis est hæc opinio. Talia enim non integra exhibentur, vt asperitate suâ lapidem in vesica atterere possint, sed in subtilem puluerem comminuta, imò soluta & in magisteria, quæ appellant, redacta, vbi non minus efficacia sunt. Vero magis consentaneum à spiritu salino; qui in iis est, sese in lapidem innuante, atque ita in minima eum solvente, hoc fieri; eodem modo, quo ab aquis fortibus metalla & mineralia; ab aceto corallia margaritæ & similia soluuntur.

Quæ autem hinc medicamenta idonea sint, antea *de calculo renum* dictum, & plura etiam postea recensentur.

*Calculi
comminutionia.*

*An medicamenta
quodam
asperitate
sua
calculus
frangantur?*

Calculus vero fractum quod attinet, etsi, vt in prognosticis dictum, medicamentis, quæ eum frangere dicuntur, pauci aliquid tribuunt, & Mercatus etiam scribat, se multis annis experimento fidissimè obseruasse, & à veteribus ac probatissimis huius temporis Medicis obseruatum accepisse, nullum eorum auxiliorum, quæ ad calculum frangendum commendantur, adminiculo sanitati fuisse restitutum, & certum sit, calculum vesicæ longè difficilius comminui & frangi, quàm calculum renum, & eos, qui in magnam duritiem concreuerunt, vix vllò modo comminui posse: tamen eos, qui ita duri non sunt, medicamentis quandoque resolui, vt luti vel arenularum formâ excernantur, experientia testatur.

Historias huius rei ab Vnzero, lib. 1. de Nephritide cap. 19. collectas, ex Conrado Gesnero in principio Buonyni, Scaliger. exercit. 344. sect. 8. Monard. lib. 1. simpl. medic. ex nouo orbe allatar. cap. de Cochis. Libau. tom. 1. syntagm. lib. 2. cap. 29. Horat. Aug. tom. 2. lib. 9. epist. 8. hinc repetere nolo. Illud saltem referre libet, quid Vvिल्helmo Laurembergio, Professori Rostochiensis acciderit. Is, vt ipse de se refert, prouecta iam ætate calculo vesicæ obnoxius factus est: eo tamen, Iehouæ auxilio, vi medicamentorum admirabili, & labore molestissimo quidem, attamen indefesso, rursus liberatus est. Cum enim acerbissimum dolorem Nephriticum passus esset, animaduertit, calculum per vreterem sinistrum in vesicam descendere, & cum grandiusculus esset, in vesica integrum substituisse, illicque affluentium sordium copiâ paulatim adhauctum fuisse, spatio 36. septimanarum. Qui cum varias molestias exhiberet, & nucem Ponticam æquare deprehenderetur, ac citra sectionem exire non posse putaretur; ipse vero periculossissimo huic auxilio sese subicere nollet, de aliis remediis cogitare cepit. Primò ergo liquorem illum Nephriticum celeberrimum, magnòque apud principes in pretio & vsu habitum expertus est, qui ita paratur. ℞. salis tartari albi ʒ. j. Affund. aq. petroselini lb. j. Misce, & per chartam bibulam transcoletur & liquori color croceus corticibus aurantium concilietur. Viurpauit etiam gem-

An calculus vesicæ per medicamenta calculi frangenda tolli possit?

Historia Vvिल्hel. Laureb. à calculo vesicæ liberati.

Liquor Nephriticus.

nam illam Indicam, Igiada Hispanis dictam, ad calculum frangendum celeberrimam. Sed vtriusque remedij nullam vim deprehendit. Ergo inter reliqua, quæ ad calculum comminuendam commendantur, pharmacum ex asellis experiri voluit, quo duos adolescentes vesicæ calculo laborantes feliciter sanatos esse Horat. Augen. proficitur, tom. 2. Epist. Med. lib. 9. his verbis: Ego bis in hunc diem usus calculum vesicæ fractum vidi, primo casu, mox de liberatione, atque matura consultatione addita. Casus fuit, filium Lazethi Pontificij Typographi Romæ expurgandum suscepimus, ut postea tutior ad ipsam sectionem accederet. Tentauerat enim antè omnia remediorum genera, cum à Medicis Venetis, tum Florentinis præscripta. Cum verò nullam utilitatem subsequi deprehenderet, secari cupidus Sacerdotem iussit accersere, ut si ex sectione moreretur, animæ fuisset consultum. Requisitus fuit ex Societate Iesu, qui audita confessione ab ægroto, & cognita morbi genere proponit illi pharmacum, ut dicebat, magni usus, de quo & in seipso & in aliis periculum fecisset. Experiri placuit, neque facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit, Pharmacum à Iesuita ei datum hoc erat: ℞. Pulu. millepedum præpar. ʒ. j. ad summum ʒ. iv. aquæ vitæ ʒ. ss. Iuris cicer. rubr. ʒ. ix. vel x. Capiat horis ante prandium quinque. Ego verò iuuenem annorum 18. calidi & sicci temperamenti totius corporis curaturus duxi imminuendam quantitatem aquæ vitæ, & ubi singulis diebus datum alteri fuit antidotum; huic alternis dari iussi, & pro refrigeratione totius corporis aquæ fabarum & fragorum an. ʒ. v. propinari intermedio die, cum gutt. vj. olei de chalcantb. & ʒ. j. iulebi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam. ℞. Pulu. asell. præpar. ʒ. j. aquæ vitæ ʒ. ij. decoctionis cicer. rubr. ʒ. viij. Misce. Capiat horis sex ante cibum. Hactenus Augenius. Ad imitationem ergo Augenij, præmissis vniuersalibus, & exquisita victus ratione instituta accepit. asellor. præpar. ʒ. j. spiritus iuniperi ʒ. ij. iuris cicer. rubr. ʒ. x. Quo mane assumpto prima & secunda vice à sumpto medicamento tribus aut quatuor horis quandam pectoris compressionem percepit, & quasi imminens animi deliquium, ut necesse haberet the-

Curatio-
nis cal-
culi ve-
sicæ hi-
storia
duas.

Pharma-
cum ex
asellis.

riacæ 3. j. potioni admiscere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies vsus est. Sed toto hoc spatio ne minimum quidem sabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus sequenti medicamento vsus est, quod *℞. Asell. præparat. 3. ij. lepor. præpar. sanguin. hirci præpar. spongiæ rosar. syluestr. sem. violar. purpurear. an. 3. j. spec. lithontribi ʒ. ij. Misce. F. antidotum.* Huius antidoti accepit ʒ. ij. decocti, diuretici 3. x. spir. iuniperi ʒ. ij. Quod medicamentum ubi manè hora quinta hausisset, secunda vice post horas plus minus quatuor, sub pubis osse ad regionem ostij vesicæ magnos sentire cæpit dolores. Paulò post parum urinae profluebat, & cum ea lamellæ exiguae instar squamæ pisceis subrubræ, quæ licet aliquam visciditatem habere viderentur ad tactum, tamen in sabulum resoluebantur, ita vt manifestò appareret, tunicam vel crustam esse à maiore calculo solutam. Cuius medicamenti vsum cum continuaret, interdum tertio, interdum quarto, nonnunquam quinto die, huiusmodi lamellæ crassiores, & fragmenta sæpe grandiuscula profluxerunt, & præsertim ubi lauacro aquæ dulcis vteretur. Cum verò & à calculo & ab eius fragmentis orificium vesicæ esset sauciatus, ad leniendum dolorem medicamenti vsus est. Atque ita horum medicamentorum vfu 17. septimanarum spatio à calculo isto liberatus est.

Decoctum diureticum hoc fuit: *℞. Rad. glycyrrh. ʒ. vj. alth. gramin. ononid. an. 3. ʒ. baccar. haticacabi num. xx. cicer. rubr. 3. iv. uuar. pass. 3. j. sem. 4. frig. maior. an. ʒ. j. bordei M. ij. Coq. in aq. alkekengi, ononid. fragor. flor. fabar. an. ʒ. j. ʒ. Colaturæ adde syr. de althæa 3. iij. Millepedes ita præparantur. ℞. Asellor. viuor. ʒ. ij. aut circiter, diligenter abluantur aqua ononidis & à sordibus purgentur. Deinde vino Hispanico Petrosimeno dicto inebrientur, eoque sensim effuso coniiciantur in ollas vitreatas, quantò plures tantò melius, cum in vnâ ollam coniecti citra combustionem vel putrefactionem difficulter exiccati possint. Hæ ollæ luto diligenter occlusæ in furnum à panis coctione calentem collocentur, vt moderato calore exsiccentur, & in puluerem redigi possint.*

Decoctum diureticum.

Millepedum præparatio.

Huic pulveri rursus infunditur sensim vinum Hispanicum, quantum imbibere potest, & rursus exsiccatur, istaque imbibitio & exsiccatio tertio repetatur, quarta vice hoc liquore irroretur, qui, *℞. Aq. fragor. 3. iij. spir. vitrioli ʒ. j. ʒ.* Iterum pulvis exsicceatur, & tenuissime contritus in vitro vsui seruetur. Recenset & alia ad calculum frangendum medicamenta Guilielmus Laurembergius, quæ in *epistola* hac de re ab ipso scripta videantur. Sunt quidam etiam in ea opinione, quæ à ratione aliena non videtur, aquis per catheterem in vesicam immisiss lapidem frangi posse. Nam cum istæ aquæ nihil alterentur, & virium nihil amittant in transitu, sicut medicamenta, quæ assumuntur, sed rectâ in vesicam ad calculum penetrent, vim suam in eum integrè exserere possunt: licetque extra corpus humanum in lapidibus è vesica extractis vel excretis, vel aliis dissoluendis prius harum aquarum vires experiri. Cardanus has condiciones in his aquis requirit, vt lapidem atterant, & vt vesicæ sint innoxie. Commendatque ille aquam ex cinere scorpiionum, petroselini radice, lapidibus cancri, stercore columbino, parietaria, mauultque talem aquam parari ex plurimis simul mistis, quàm ex vno simplici.

Aqua per catheterem immissa in vesicam ad calculum frangere possint? Cõditiones harum aquarum.

Sectio vesicae. Calculi extractio è vesica. Francisci Rousseti modus extrahendi calculum vesicae.

Quod si nullis remediis calculus frangi possit, vel ægro molestia illa & dolores sustinendi, tandemque tamen de vita periclitandum; vel sectâ vesicâ calculus eximendus, quæ ipsa tamen operatio non sine periculo instituitur. Quâ ratione autem calculus è vesica extrahi possit, dictum lib. 5. *Institut. part. 1. sect. 2. cap. 13.* quæ hîc non repetimus. Hoc saltem addimus, alterius adhuc calculum extrahendi modi mentionem facere Franciscum Roussetum, de *part. Cesar. sect. 3. cap. 6. 8. 9.* quo contra veterum sententiam non per perinæum, sed per hypogastrium & membranosam vesicæ partem sectio instituitur, quam à Franccone quodam, qui eam primus vsurpauit, Franconianam appellat.

Paræi secandi ratio in foeminis.

Deinde etiam peculiaris adhuc secandi rationis in foeminis mentionem facere Paræum, lib. 16. cap. 47. Imò cum à natura sæpe ad extremitatem meatus vrinarij calculi prout

protrudantur; & quidem sæpe satis grandes, unde vel artis opera extrahi possunt, vel etiam sponte excidunt, sectione illa in foeminis semper opus non est. Sic anno 1621. hîc ab anu quadam lapidem ferè oui gallinacei magnitudine è vesica sponte excretum vidi. Cum enim meatus vrinarius in foeminis amplior sit & brevis, facilius, quam in viris, per eam expelli vel extrahi potest calculus. Verum qui plura de calculo vesicæ extrahendo cognoscere cupit, legat eruditum & absolutum tractatum de lithotomia vesicæ Guilielmi Fabricij Hildani, in quo omnia ad hanc operationem necessaria inueniet. Si calculus, cum in vesica hæret, orificium vesicæ obstruat, & retentionis urinæ causa sit, æger vel supinus collocandus, & eruribus sublatis concutiendus, vt lapis in cavitatem vesicæ recidat, vel cathetere dextrè adhibito à loco illo amoliendus. Quandoque à natura calculus in meatum vrinarium protruditur, vbi ille ob magnitudinem subsistit & hæret; qui qua ratione extrahendus sit, diximus in Institutionibus, loco antea allegato.

Lapis oui gallinacei magnitudinis à foemina excretus.

Calculi ab orificio vesicæ amotio.

Calculi ex meatu vrinario extrahitio.

CAP V T III.

De vermibus & aliis præter naturam in vesica natis.

Non solum autem calculi, sed & vermes in vesica generantur. Ita Aloysius Mundanella, Dialog. 4. scribit foeminam quandam, quæ interdum maximam urinæ difficultatem patiebatur, & dolorem, dum mingeret, vehementem, nullo alio morbo aut symptomate affectam, tandem vermes sex digitos longos, viuos & rubentes eminxisse, quos ex humore pituitoso in vesica existente generatos fuisse statuit. Sic refert Dodonæus, in annot. ad cap. 77. Beniueny medicinal. observat. viro cuidam vermem in vesica existentem multis modis molestum fuisse, quandoque etiam sanguinis mictu prouocatò, donec tandem per penis meatum sponte egressus finem doloribus imponeret. Idem ab aliis etiam observatum. Cognoscuntur autem tales vermes vix certò, nisi simul cum, urinâ excernantur. Tolluntur verò diureticis, quæ pituitam & crassos humores abstergunt, de quibus antea de renibus dictum,

Vermes in vesica nati.

dictum, admistis medicamentis vermes necantibus. Cum calculis etiam & arenulis duos vermiculos capite acuto corniculato, ventre & dorso testula inductis excretos fuisse cum vrina, refert Scholiographus, *ad cap. 50. libri primi Hollerij de morb. intern.* Se quoque minxisse vermiculos plures, albos, breues, tenuissimos, qui nec pediculi dimidium æquabant, diuque vivebant, scribit Cardanus, *comm. ad aphor. 76. sect. 4. Hippocratis.* Capillares vermes cum vrina excludos vidit Rondeletius, vt narrat,

Draco in histor. aquatiliū, capit. de cancro fluuiatili. Argenterius, *alatus* è de cognoscendis morbis, refert, se vidisse draconem alatum cum vrina redditum. Ambrosius Paræus, *lib. 19. cap. 3.* scribit, Ludouicum Duretum excreuisse cum vrina post longum morbum animal viuum, colore rubrum, cætera millepedi simile. Generantur & alia varia corpora in vesica, & tandem cum vrina excernuntur. Pituitam viscosam & longam, vt intestinum quoddam referret, concionatorem quendam per vrinæ canalem reddidisse, scribit Andernacus, *dialog. de baln. & Cardanus, in com. ad aphor. 79. lib. 9.* refert, Monachum quendam tantum pituitæ lentæ in matulâ simul concretæ, vt oui anseris magnitudinem superaret, sibi ostendisse, & tamen nunquam calculo laborasse. Hollerius, *inter rara, numero secundo*, scribit, quendam minxisse multa similia liquidis margaritis, admodum pellucida, alia crassiora, mediocriter cocto albumini oui similia. Iohannes Schenckius tandem, *in obs. suis*, scribit, se domi asseruare fasciculum variorum pilorum, subflauorum, tenerrimorum, digiti longitudine, quibus hinc inde accreuit calculosa materia, qualis matulis vrinariis aliàs adhærescere solet, colore & odore prope modum sulphuris, in vesica cuiusdam mulieris Argentinæ natorum & cum intensissimis doloribus excretorum. Scribit etiam Alexander Benedictus, *lib. 2. cap. 22. Anatomie*, aliquibus quædam in vesica concrefcere, quæ

Candela in vesica illapsa. nihil à conchyliis specie differant. Candelam etiam ce-ream per vrinarium meatum ad calculum amouendum immissam, nec filo alligatam in ipsam vesicæ cavitatem incidisse, refert Amatus Lusitanus, *centur. cur. 20.* Fuit in

ea extrahenda variè laboratum, ex argento subtiles for-
cipes immissi ad rostri gruini figuram parati, catheteres
etiam varij: Verum nihil profectum, donec tandem chi-
rurgus per anum digitum immitteret, ac paulatim ex ve-
fica candelam ceream comprimendo extra mittere, eo
more, quo lapides ex vesica detrudi solent. Hoc enim
adiumento candela cerea inter tractandum liquefacta
est, vt ea & ellychnium liberè cum vrina exierit.

CAPVT IV.

De distentione & inflammatione vesicæ ac situ eiusdem
mutato. *Distentio vesicæ.*

Vesica equidem excipiendæ vrinæ dicata est, habet- *Distentio*
que eius orificium sphincterem, quo clauditur, ne *vesicæ.*
vrina effluat continuò, sed tum demum, vbi copia eius
cumulata naturam ad excretionem irritat. Interdum ta-
men accidit, vt dum vel obstructo meatu vrinario, vel
etiam, dum ob negotia aut pudorem & verecundiam ob-
adstantes, loco ad vrinam idoneam destitutus homo vri-
nam diutius retinet, supra modum vesicam ea distendat,
vnde non solum dolor & molestia in ima ventris sede ex-
citatur, sed & mictio planè impeditur, quod euenit, quia
fibræ vesicæ, quas Hieronymus ab Aquapend. inter muscu-
los refert, quarumque officium est, se contrahendo ve-
sicam constringere & vrinam ex ea expellere, nimium
distendantur, vt postmodum se contrahere non possint.
Malumque hoc sæpè satis periculosum est, & inflamma-
tio vesicæ interdum inde excitatur, tandemque mors se-
quitur. Atque hac de causâ vir quidam nobilis, Mathe-
maticus celebris cum in conuiuio inter foeminas sede-
ret, nec præ pudore vrinæ reddendæ gratia surgere vel-
let, ei que vesica ita distenderetur, vt postea vrinam non
solum reddere non posset; sed & inflammaretur, breui
inde mortuus est. Si quid autem auxiliij adhuc afferri po-
test, id in duobus consistit, primò vt emollientibus &
laxantibus extra apposis vesica nimis distenta laxetur:
deinde, vt si hoc modo vrina prouocari non possit, ca-
thetere immisso vrina extrahatur. Quod si tentare neces-

sarium est , maturè fiat , antequam inflammatio accedat. Si enim inflammatio iam accesserit , ista operatio nec satis tuta est, neque etiam à periculo omni ægrum liberat.

Vesicæ Inflammatio.

Causse.

*Vesicæ
inflam-
matio.
Causse.*

Vt alia corporis partes ; ita vesica quandoque etiam inflammatione corripitur. Quod fit, sanguine præter modum ad eam confluente. Accidit autem hoc , & sanguis ad vesicam concitatur vel à causis internis , vt percussione, lapsu, equitatione longa & vehementi, vulnere, & cum lapis vesicam lancinat. Internæ verò causæ sunt vel sanguis, vel aliorum humorum abundantia in toto , vel parte aliqua vicina, vt renibus, vtero , quos natura vel sponte, vel dolore ex calculo , aut causa aliqua externa violenta genito, irritata versus vesicam mittere solet.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur hoc malum extensione , duritie , ardore & dolore, in regione vesicæ & pube ; quibus accedit, vrinam reddendi impotentia , egerendi conatus ac tenemus, ano in consensum tracto, aliquando etiam alui suppressio , intestino recto à vesica inflammata compresso. Adest præterea febris, vigiliæ, delirium, sitis, extremarum partium frigiditas.

Prognostica.

Prognostica.

1. Inter omnes vesicæ morbos periculosissimus est inflammatio, ac plerunque lethalis , & quidem ferè circa septimum diem ; quia febris continua accedit, cum vrinæ & alui retentione : atque quò grauior est febris , eò malum ipsum est periculosius , præsertim si accedunt praua symptomata & inflammatio in gangrænam mutetur. 2. Leuior autem vesicæ inflammatio cum hypostasi in vrina alba & æquali morbum salutarem indicat. 3. Inflammatio , quæ est circa vesicæ collum , quod sæpissimè accidit, suppuratur, & si abscessus intus rumpatur , melius est ; cum pus cum vrina euacuari possit. 4. In pus autem inflammationem mutatam esse indicat febris & doloris remissio : abscessum autem ruptum esse, & quidem intrò, ostendit pus cum vrina mixtum. 5. Inflammatio vesicæ sæpe

sæpe solet repente solui, erysipelate iuxta cutis superficiem oborto, & vrina copiosa emissa.

Indicationes & Curatio.

Vt in aliis inflammationibus sanguis ad vesicam fluës, reuellendus, repellendus, deriuandus, discutiendus, dolorque leniendus, & quia vrina plerunque supprimitur, ea promouenda. Itaque statim sanguis, si opus sit, mittendus est, venâ in cubito aperta, & pro eius copia & virium ratione euacuandus. Deinde deriuationis gratia vena in poplite, vel talo aperienda, aut cucurbitulæ cum scarificatione coxis applicandæ. Si vero non adsit magna sanguinis copia, statim vena in poplite vel talo aperiri potest. Venâ sectâ refrigerantia & repellentia applicanda. De iis tamen monendum, non diu in eorum usu insistendum esse. Cum enim vesica membranosa sit, frigidis, quæ nervis & membranis inimica, facile offenditur, & vesica constringitur, atque vrina, quod aliâs in hoc affectu accidit, supprimitur, humorumque discussio prohibetur. Ideoque ad moderate calida, dolorem lenientia & laxantia maturè accedendum. Quapropter talis clyster iniici potest. ℞. Maluæ, violar. parietar. lactuc. an. M. j. sem. 4. frig. maior. an. ℥. ij. lini ℥. iij. Coq. in s. q. aq. borderi. Colat. ℞. ʒ. x. cassiæ extractæ ʒ. j. ol. violar. ʒ. ij. F. Clyster. Aut si dolor sit maior. ℞. lactis recent. lb. j. succi lactucæ vel solani, olei violar. an. ʒ. ij. M. F. Clyster. Extra ex iisdem fomenta & cataplasmata applicentur. Et ad dolorem leniendum talis potest fieri fomentatio. ℞. Rad. alth. ʒ. j. parietar. maluæ. alth. an. M. j. flor. chamæmeli M. ℞. granor. balicacabi ʒ. ℞. Coq. in aq. pro fomento. Post fomentationem locus inungatur sequenti vnguento. ℞. Ol. amygd. dulc. violar. an. ʒ. j. mucilag. sem. alth. fenigræci, lini an. ℥. vj. granor. alkekengi contusar. ℥. j. ℞. ceræ parum. F. Vnguentum molle. Simul exhibeantur, quæ feruorem humorum mitigant, & vrinæ ardorem tollunt, decoctum borderi cum emulsione sem. quatuor frigidior. maiorum, papaueris, tragacanthæ, syrupus violar. nymphææ, de papauere, cum aqua lactucæ, portulacæ, solani, conserua violarum, borraginis, maluæ, species diatrag. frigidæ.

Indicat.
& Cura-
tio.

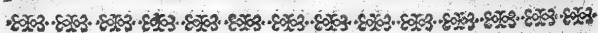
Internæ.

Hinc magis discutientia adhibenda, & pubes inungeri-
da oleo rosar. amygd. dulc. chamamelino, & reliquis etiam
flores chamameli & semen lini addenda. Si tumor ad sup-
purationem tendat, adhibenda eius maturationem pro-
mouentia ex semine lini, sanigraci, carici, adipe gallinaceo.
Postea danda opera, ut abscessus rumpatur. Si inflamma-
tio in tumorem scirrhosum conuersa fuerit, emollienda
cassia extracta cum oleo amygd. dulcium, & adhibeatur de-
coctum althæe, maluæ, florum chamameli. Si vrina nullo
modo prouocari possit, catheteris vsu educenda, qui qui-
dem affectum non tollit, quia tamen vrinam extrahit, ne
malum augeatur, præcauet, id quod in fæminis sine pe-
riculo fieri potest; in viris vero cautè agendum, ne dum
ægrum à periculo liberare conamur, eum in maius con-
iciamus.

Vesicæ situs mutatus.

*Vesica si-
tus mu-
tatus.*

Præterea etiam vesica naturalem situm quandoque
mutat. Id quod rarò quidem accidit: obseruauit tamen
Platerus in Piscatore quodam, cui factâ rupturâ in ingui-
ne vesica in scrotum descenderat, & ibi distenta late-
bat, ut vrina nec cathetere immisso reddi posset, donec
chirurgus inscius vesicam esse, dum sectionem tentat, ve-
sicâ vulneratâ vrinam profudit, ægerque statim leuamen,
sed summum periculum percepit; à quo tamen libera-
tus fistulâ illic relictâ per eam postea semper vrinam
reddidit.

C A P V T V.

De Vesicæ vulneribus.

*Vesicæ
vulnera
signa.*

PRI Vesicæ vulnerata sit, cognoscitur id è loco, cui
vulnus inflictum est, & dolore circa pubem; vrina
supprimitur, vel cum vrina sanguis mingitur, aut ex ipso
vulnere vrina effluit, ventriculus in consensum trahitur,
vnde bilis vomitus, aut singultus sequitur.

Prognostica.

*Progno-
stica.*

1. Si vesicæ corpus, & pars, quæ neruosa est, vulnera-
tur, insanabile ferè malum est, & inflammatio ac conuul-
sio superuenit. Obseruatum tamen est, etiam vesicam in
fundo

fundo vulneratam sanātam fuisse, cuius rei exempla habentur in obseruat. Schenckij. Neque enim vesica tota neruea est, sed exterior eius membrana carnosior est, unde Hieron. Fabritius ab Aquap. & Spigelius eam pro musculo vesicæ constrictorio habent. Rarò tamen integrè sanatur tale vulnus vesicæ, etsi æger non moriatur, sed callo inducto fistula manet, per quam vrina excernitur. 2. In collo verò vesicæ, quæ pars carnosior est, vulnera lethalia non sunt, id quod calculorum per sectionem extractio satis docet.

Curatio.

Vulnere autem vesicæ curatio maturanda, ne in fistulam degenerent. Ideoque in vulnus glutinantia medicamenta imponenda circum circa verò locus inungendus oleo rosac. lilior. albor. mastichino. Possunt etiam in vulnus iniectiones fieri ex rosis, radicibus consolidæ, foliis myrti, in vino coctis, quibus mel rosatum addatur. Æger paucò potu vtatur.

Curatio.

CAPVT VI.

De Vesicæ scabie & ulceribus. Scabies vesicæ.

Scabies vesicæ ex humoribus acris & falsis eius superficiem internam quasi erodentibus oritur. Quod vbi accidit, pruritus in pectine percipitur, vrina graue olet, & furfuraceum sedimentum in fundo residet, æger sæpe mingit, & si maius malum sit, interdum etiam cruenta. Malum, si diutius duret, in vlcus mutatur, & in senibus plerunque incurabile est. Curatur autem euacuatione humorum acrium & salforum factâ syrupo & melle rosarum solutiuo, manna, cassia. Deinde medicamentis humores temperantibus ex violis, lactuca, seminibus quatuor frigidis maioribus, papaueris. Fragorum etiam succus cum melle exhiberi potest, item succus baccarum myrticum vino. Eadem etiam in vesicam iniicere licet. Extra quoque applicentur medicamenta refrigerandi & consolidandi vi prædita.

Scabies
Vesicæ.

Vlcera Vesicæ. Causæ.

Vlcera
Vesicæ.

Vlcera verò vesicæ quod attinet, in quæ etiam scabiem Vlcera
Vesicæ
Causæ.
vesicæ

*An can-
tharides
semper
vesicam
exulce-
rent?*

vesicæ degenerare diximus, fiunt ab humoribus acribus vel pure è locis superioribus transeunte, & medicamentis vesicam exulcerandi vim habentibus, inter quæ sunt præcipuè cantharides haustæ. Vulgo equidem statuitur, cantharides non solum haustas, sed & extra capiti, brachiis, genibus & cruribus applicatas, imò in pera gestatas sanguinis mictionem excitare, cuius rei historias ex Montagnana, Paschalio, Occone & aliis collegit Schenckius, lib. 3. obseru. Verum etsi centies & sæpius ceruici, post aures, brachiis cantharides ægris applicarim, nunquam tamen tale quid obseruare potui. Post inflammationem etiam & abscessum vesicæ malè curatum vlcus relinqui solet. Excitantur quoque vesicæ vlcera à calculo aspero vesicam lædente, vt & à vasorum ruptione & læsione, à percussione, lapsu, & simili violentia. Consistit autem vlcus vel in fundo vesicæ vel in eius collo.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscitur autem vlcus vesicæ è squamulis, quæ Græcis *σπίλινδεις*, & pure, quæ cum vrina eminguntur, ac graui vrinæ odore, si vlcus sit sordidum: dolor adest grauis in pectine & pube, quoties ægri mingunt; nonnunquam etiam, & cum vlcus serpit, suberuenta & saniosa eminguntur. Vrinæ quoque difficultas accedit, sæpè & tenesmus & egerendi appetitus, ac membri virilis erectio. Cum autem etiam in meatu vrinario & pene vlcus esse possit, distinguitur id ex eo, quod si vlcus in pene est, pus, & sanies, quæ excernitur, vrinam præuenit, aut statim in primo exitu apparet, aut etiam sine vrina effluit: quæ autem à vesica exulcerata excernuntur, cum vrina mixta sunt. Statim tamen seu ramenta, seu pus, quod cum vrina in vesicæ vulneribus excernitur, vbi reddita est vrina, subsidet. Præterea in meatus vrinarij vlceribus inter meiendum dolor percipitur, id quod in vrinæ vlceribus non accidit, nisi iuxta collum eius vlcus consistat. Tum enim mictionis tantum tempore, & vbi mingere cæpit, vel cessauit, dolor percipitur. Præterea situs doloris discernit, an vlcus sit in collo vesicæ, aut in meatu vrinario.

Vesicæ

Vesicæ quoque & renum vlcera doloris situs facile distinguit. Ita etiam si pus ex liene, epate, thorace & aliis superioribus partibus descendat, dolor vel alia signa eius loci affecti adsunt. An autem in fundo vesicæ vlcus consistat, an iuxta vrinarium meatum, eo discernitur, quod si in fundo vesicæ fuerit, dolor circa pubem percipitur; si autem iuxta meatum vrinarium, tempore mictionis magis deprehenditur, vt modo dictum, & imprimis vbi mingere incipiunt & desinunt.

Prognostica.

1. Vlcera vesicæ plerunque incurabilia sunt; quia in parte sunt membranosa, & vrina, quæ mordax est, continuo illo transitu vellicat, & consolidationem impedit.
2. Periculosiora autem sunt, quæ ex erosionem sunt orta, quam quæ ex aliis causis.
3. In senibus etiam, quàm iuuenibus difficilior & raro curantur vesicæ vlcera.
4. Vlcus, quod est à calculo, non curatur, nisi calculus prius extrahatur.
5. Continuus autem, qui adest, dolor vires deiecit, vigilias parit, corpus consumit, homoque tandem ad cachexiam vel atrophiam deducitur.

Indicationes & Curatio.

Vt alia vlcera, ita & vesicæ absterfionem & consolidationem requirunt, simulque præcauendum, ne vlcus irriteretur, latiusque serpat: Dolor quoque, qui virgere solet, leniatur, vt & vrinæ ardor ac difficultas. Ideoque danda opera, ne vrina acris generetur, sed humorum acrimonia temperetur, id quod præstant violæ, radices altheæ, iuiubæ, sebesten, syrupus violar. de nymphaea, cum aqua lactucæ & vndiniæ, emulsio amygdalarum dulcium cum seminibus frigidis maioribus, & papauere. Humores etiam à vesica & renibus diuertendi, & ad alium deriuandi, medicamentis, quæ supra de renum vlceribus sunt proposita: imprimis cassia & terebinthina utilis est. Commodum est & hoc electuarium. ℞. rad. glycyrrhizæ, polypod. q. an. ʒ. β. sem. 4. frigid. maior. an. ʒ. iij. flor. violar. borrag. an. M. β. iuiubar. num. xij. prunor. Damascenarum num. xv. passular. minor. ʒ. j. fol. senæ elect. ʒ. j. β. Infundantur in aq. hordei, manē ebulliant & colentur.

Colaturæ

Colaturæ adde *manne* in f. q. *decocti* solutæ & colatæ ʒ. j. *castiæ extractæ* ʒ. iij. Coq. ad Electuarij consistentiam. Dosis ʒ. j. Ad abstergendum vlcus aqua hordei, mellis vel sacchari, in quibus radices fæniculi aut graminis coctæ sint, dentur. Vel ʒ. *Spiciæ* ʒ. ʒ. *seminis apij* ʒ. iij. Coq. in aqua, cum colatura fiat è *nucleis pini* xx. *sem. quatuor frigid. maior.* ʒ. ʒ. *emulso.* Vel ʒ. *Terebinth. Cypriæ aqua equiseti lotæ* ʒ. ij. *glycyrrhizæ* ʒ. ij. *trochisc. alkekengi* ʒ. j. Fiant pilulæ instar cicerum. Dentur tres, & postea bibatur liquor conueniens. Possunt etiam per catheterem abstergentia in vesicam iniici. Tandem consolidantia vsurpentur, & quidem exhibeantur medicamenta ex *symphyto* maiore, *plantagine*, *prunella*, *equiseto*, *baccis myrti*, *bolo Armeno*, *terra sigillata*, *thure*, *gummi Arabico*, *coralliis*, *sanguine Draconis*, *mastiche*, *mumia*, *trochiscis alkekengi*. Vt ʒ. *succi plantag. consolidæ maioris* an. ʒ. ʒ. *aq. rosar.* ʒ. iij. *sacchari* ʒ. j. Coq. ad iulebi consistentiam. Vel ʒ. *Radicum alb. consolid. maior.* an. ʒ. ʒ. *auriculæ muris, equiseti* an. M. j. *alchimillæ, symphyti, flor. ros. rubr.* an. M. ʒ. *granorum haliacabi, glycyrrhizæ, passularum.* an. ʒ. ʒ. Coqu. in aq. f. pro ʒ. ij. Colatura dulcoretur saccharo, & aromatisetur *cinamomi* ʒ. j. Vel ʒ. *Conf. rosar.* ʒ. j. *boli Armeni, terræ sigill. mastiche* an. ʒ. j. *amylis* ʒ. ij. *syrupi de consolidæ* q. f. F. Electuar. Vel ʒ. *equiseti* ʒ. ij. *sem. plantag. mastic.* an. ʒ. j. *sacch. ros. tabul.* ʒ. ʒ. F. Pulvis. Vel *succus equiseti* cum vino exhibeatur. Vel ʒ. *Terebinth. Cypriæ aq. plantag. lotæ*, ʒ. j. *boli Armen. trochisc. alkekengi sine opio* an. ʒ. ʒ. *succi glycyrrhizæ* ʒ. ij. *gummi tragacanth.* ʒ. j. Cum *succo equiseti* fiant pilulæ instar cicerum. In vesicam verò infundatur per catheterem *lac recens mulsum* cum *mumiâ*, vel *mel. rosatum*, vel *succus equiseti. & symphyti maioris*. Trochisci Gordonij, quorum hæc est descriptio, pluribus scopis inferuiunt. Vlcus enim mundant, dolorem sedant; & vrinx ardorem mitigant, simulque conglutinant. ʒ. *Sem. 4. frig. mai. papau. albi, maluæ, berberis, portulacæ, oydoniorum, myrtillorum, tragacanthæ, gummi Arabici, pinearum mundatarum, pistaciorum, sacch. candi, penidij, glycyrrhizæ, hordei mundi, mucilag. psyllij, amygd. dulc.* an. ʒ. ij. *boli*

Trochi-
sci Gor-
donij.

boli Armeni, sang. *Deaconis*, *spodij*, *rosarum*, *myrrhæ* an. j. Cum *hydromelite* fiant *Trochisci* pondere *Drach. ij.* quibus cum vti volueris, dissoluatur vnus in lacte. Atque hinc etiam, quæ per catheterem iniiciuntur, plus prosunt, quàm ore sumta, cum longa à ventriculo ad vesicam via sit, in qua vires medicamenti non parum alterantur. Extra talis fiat inunctio. ℞. *Olei mastichini*, *myrtini*, *cydoniorum* an. ʒ. j. *styracis liquidæ*, *cera* an. ʒ. j. *boli Armeni* ʒ. ij. Misce. Hinc tale imponatur cataplasma. ℞. *Masticb. iheris*, *terra sigillatæ*, *boli Armeni*, *hypocistid. myrti* an. ʒ. ij. *farinæ filiginis* ʒ. j. ℞. *ol. rosac. myrtini* an. q. s. F. Cataplasma. Vlcus, quod est à calculo, non curatur, nisi calculus tollatur, vt supra, *Progn. 4.* dictum: quem tamen extrahere periculosum est propter vlcus. Ideoque si vlcus sit profundum, tutius est saltem emplasticis quibusdam & viscosis vti, vt lapidi quædam leuitas inducatur & vulnus mitigetur, quod fit vsu lactis cum amylo & aliorum viscosorum. Si vlcus sit à cantharidibus, atque id recens, lac copiosè exhibendum, vel emulsio sem. 4. frig. maior. & papaueris. Postea consolidandum cum tragacantha, bolo Armeno, terra sigillata, corallis. Si iam antiquum sit, vt alia vlcera curandum. Plura medicamenta ad vesicæ vlcera ex antiquis collecta videantur apud Aëtium, *tetrab. 3. serm. 3. cap. 29.* vt & Rondeletium. Insignem vlcus vesicæ, & quidem curati habet historiam Guilh. Fabricius, *cent. 3. obs. 69.* Fæmina quædam bimastri à partus tempore continuis ac maximis doloribus è regione vesicæ, & stillicidio vrinæ laborabat, & vrina quoque & quicquid siphone in vesicam infundebatur, per collum vteri statim inuoluntariè effluebat. E quibus fundum vesicæ ad matricis vsque collum exulceratum fuisse, rectè colligebat Fabricius. Pro dolore ergo leniendo iniecit sequens medicamentum. ℞. *sem. cydoniorum*, *sanigræci* an. ʒ. j. Macerentur per horam in ℥. j. ℞. *decocti hordei*, postea per linteam exprimantur, fiatque mucilago satis liquida, cui add. *ol. amygd. dulc.* ʒ. ij. *mell. rosat. colati* ʒ. j. Misce. Fiat iniectio. De qua singulis horis parum tum in vesicam, tum in os vteri siphone tepidè iniiciebat.

Et quia alius non satis lubrica erat, sequens præscripsit
 Enema. ℞. *Decocti capitis vitul. & lumbricor. terrest. 3.x.*
vitell. ouor. num. ij. ol. anethini & chamamel. an. 3.j. Misce
 fiat Enema. Pectini verò hunc folum applicuit. ℞. *Radic.*
althæe 3.j. flor. chamamel. fol. malu. violar. an. M.j. sem. cy-
donior. fenigraci an. 3.j. anisi, feniculi an. 3.j. Coq. in aqua,
 in qua madefactum linteum reduplicatum (spongia enim
 propter salsedinem non conuenit) calidè applicetur. De-
 inde sequenti linimento ventrem, coxas, & genitalia
 inungi curauit. ℞. *Ol. amygdal. dulcium, de vitell. ouor.*
axung. humane an. 3.℞. ol. lumbricor, aneth. an. 3.j. Misce.
 F. Linimentum. Renes verò sæpissime hoc vnguento inun-
 gebantur. ℞. *Ol. rosar. nymph. violacei an. 3.j. capburæ 3.j.*
 Cum albumine oui, paucoque aceto rosato, mixtis simul in
 mortario plumbeo. F. Vnguentum. Pro cana sequens
 amygdalatum exhibuit. ℞. *Amygdal. dulc. sem. 4. frigid.*
maior. papau. albi an. 3.j. decocti hordei, aq. nymph. rosar. an.
3.j. F. Emulsio s. a. Adde aquæ cinam. cum vino, bugloss. &
 borrag. 3. j. sacch. perlati 3. j. ℞. Misce. F. Amygdalatum.
 His remediis adhibitis, dolor paulatim remisit, ita vt ea
 nocte melius quieuerit, quàm antea. Sed quod mirandum,
 per vlcus, quod in fundo vesicæ erat, infinitos lapillos,
 contusi pumicis instar, filamentis & membranulis colli-
 gatos ac inuolutos in collum matricis excreuit. Dolo-
 re sedato per multos dies sequens decoctum syphone in
 vesicam & collum matricis iniecit. ℞. *Rad. consolid. maior.*
3.j. hordei integri M.j. herb. agrimon. veronicæ scordij, alchy-
mille saniculæ an. M.℞. Coq. in aqua. In ℥. j. colaturæ dis-
 solve mell. rosar. 3. ij. Misce, fiatque iniectio. Quâ in vesti-
 cam iniectâ, per collum matricis vnâ cum vrina statim
 effluebat. Post iniectionem turundam longitudine qua-
 tuor digitorum transuersorum, sed crassam satis, ex stu-
 pis & gossypio concinnatam, inque sequenti collyrio
 madefactam matricis collo insigi curauit. ℞. *Mucilag.*
sem. cydonior. cum aquâ plantag. extractæ 3. iv. cornu cerui vsti,
lapidis calaminar. tutiæ preparatæ an. 3.℞. radic. consolidæ
maior. subtiliss. puluerisat. 3. ij. Misce. His breui sic con-
 ualuit, vt domesticis negotiis paulatim vacare potuerit.

Vrina tamen continuò per collum vteri magnâ sui molestiâ effluebat. Etsi verò talia vlcera, quæ fundum ipsius vesicæ & collum matricis penetrant, vt plurimum incurabilia sint ex sententiâ Hippocratis: suasit tamen Fabricius, vt optimâ victus ratione vteretur, & ab omnibus iis, quæ vrinam reddunt acrem, abstineret, deinde vt per vi-ces corpus expurgaret, quin etiam vt singulis matutinis medicamenta conglutinantia, qualia sunt potiones vulnerariæ, assumeret. Hæc cum religiosè & indefessè (magna enim in ea erat sanitatis recuperandæ auditas) per menses aliquot obseruasset, stillicidium vrinæ per collum vteri paulatim imminutum est, adeò vt partim per collum vesicæ, partim verò per collum vteri efflueret. Illa autem continuò vsa medicamentis conglutinantibus, & per interualla etiam purgantibus, intra menses octo, non sine admiratione omnium eorum, quibus res cognita, planè curata fuit, adeo vt posthac Dei Opt. Max. gratiâ ne guttula quidem vrinæ inuoluntariè effluerit, sed à vesicâ collecta, retenta, & excreta fuerit, non aliter, ac si antea nunquam malè affecta fuisset.

Dieta.

Æger fugiat aërem calidum & austrinum, vitet in ci-*Dieta.*
bis dulcia, quæ facilè bilescunt, amara, falsa, acria, arom-
matibus condita, acetum acre, non multum edat; & par-
cè omninò bibat. Cibi sint boni succi, facilis coctionis
& glutinantes: & imprimis vtile est lac, quod & cibi lo-
co est, &, ex Aëtij sententia, nulli remedio postponen-
dum: cum & asperitatem leniat, partes exulceratas eluat,
aliósque affectus extergat. Vtile est & hordeum, oryza
lacte cocta, panis filigineus. Et omnino cibi tales sint, qui
vrinæ acrimoniam mitigant. Æger in lecto decumbat, aut
saltem quietum se contineat.

Fistula vesicæ.

Vulnera & vlcera vesicæ interdum in fistulas abeunt, *Fistula*
quæ quomodo curari possint, ex sequentibus duobus *vesicæ.*
exemplis, quæ ex Iohannis Langij, lib. 3. epist. 5. breuiter
hic contrahere & proponere libet, patere potest. Cura-
tionem autem ille instituit hoc modo.

Primò corpus purgauit hoc medicamento. *℥. Medull. cassie aquâ maluæ extractæ 3.℔. diaphanici 3.v. rhabarb. 3.℔. cinam. 3. v. Misceantur & conspergantur momento seminis anisi, F. Bolus. Loco affecto applicauit emplastrum ex diachyli cum gummi 3.ij.℔. diachyl. mollis, quod ibid. describitur 3.j. & croci 3.j. Apertionem postea apostematis in loco decliuiori *℥. ℥. v. maturauit*; in vulnus verò licinium, ex filamentis contortum, ac mixturâ ex oui albumine & vitello, oleoque rosarum delibutum inseruit, ne labra vulneris conglutinantur, & aliquatenus ad ichoris effluuium paterent, eandemque mixturam ad doloris ex incisione mitigationem applicauit, & emplastrum diachylum suum suppuratiuum obduxit. Cùm ergo pus bonum efflueret, & dolor omnis euanuisset, ac saltem ardor vrinæ reliquus esset, & vrinæ stillicidium superueniret, falsos cibos omnes, & vinum ægro prohibuit, & decocto ex *bordei M.ij.℔. glycyrrh. rasæ 3. j. sem. anisi 3.ij.℔. dactylis incis. num.v. sebesten. num. xv. in aq. font. ℔. xij. parato propinauit*, simulque ter quaterue singulo triduo *terebinth. Cypriæ aquâ maluæ lotæ 3.v. in bolo exhibuit*, & tertiâ post horâ *cyathum decocti cicerym* exhaustiendum dedit. Sequenti triduo manè & vespere sesquicochlear *syr. capill. vener. 3.ij.℔. glycyrrh. 3.j.℔. mistorum* exhibuit. Quarto die ad *terebinthinæ* vsum rediit, cuius vsum effectum, vt ægrotus non amplius ardorem iuxta penis glandem perciperet. vlcus verò sua sponte solo ex lithargyro diachylo consolidatum est. Alteram etiam historiam, eadem epistolâ, recenset curatâ fistulæ in perinæo, per quam vrina effluebat. Vniuersali corporis euacuatione præmissâ, ad humoris serosi & vrinæ acrimoniam mitigandam pastillos, vel potius morsulos parauit, & eorum quolibet die binos, vnum manè, alterum vesperi exhibuit. *℥. Pinear. aquâ rosar. lotar. 3.ij. sem. melon. 3. iv. gummi Arabici, tragacanthæ an. 3.j. cerasor. rad. glycyrrh. an. 3.℔. cinamom. 3.j. sacch. penid. 3.j. sacch. in aq. ros. & maluæ an. f. q. dissolut. 3. iv.℔. Fiant morsuli, pondere 3.j.℔. Quarto verò quouis die haustum decocti ligni guaiaci 3.v. ad sudorem eliciendum, & serum expurgandum exhibuit.**

Fistulæ, ad callum fistulæ extendum, *surculos rad. ellebori nigri* inferuit, qui callum extererent, quos tertia die amouit, & penicilla seu turundas ex *ærguinis* *℞. xij. armoniaci* *℞. iv. aceto acri* exceptis, & in figuram oblongam formatis, ut callus arroderetur indidit. Et ut suppuratione callus colliquefceret, ex *terebinthina* & *glutino piscium*, addito *℞. præcipitato*, turundas formabat, quas fistulæ indibat, quibus callus 20. horar. spatio liquefcebatur, & cum sanie frustulatum profluebat. Ne verò oscula fistulæ nimis citò coirent, spongiæ frustula oblonga fili ligaturâ coarctata fistulæ imposuit, & sinus vlcis subcutaneos forcipe incidit. Quibus peractis, ut vlcus abstergeretur, sequens linimentum, linamentis discerptis exceptum, mane & vesperi, vlcere prius diligenter absterfo, indidit.

℥. Mell. ros. 3. j. terebinth. ℞. v. rad. aristoloch. rotund. 3. j. ireos, myrrha rubra an. ℞. 8. ærguinis 3. j. g. v. seu hircini *℞. iij.* Misce. Et cum sub sordium lentore caro mollis succreuisset, quam istud vnguentum abolere non potuit, vlcus *℞. præcipitato* consperfit, & emplastrum diachylum imposuit. Post horas 40. emplastro & puluere sublato cum vlcus purum reperiret, & caro bona sponte pulularet, epuloticum sequens, ob id Langij dictum, imposuit.

℥. Terebinthina, cerussa, lithargyri, lapidis calaminaris præparati, ol. mastichini an. 3. j. picis, colophonia, cere an. ℞. 8. Coq. igne lento ad viscedinis lentorem. Deinde insperge *mastiches, olibani an. 3. iv. corall. rubr. ℞. j. 8. thuris ℞. j. camphora 3. ij. 8.* Cum pistillo calido exactè coadunentur, & fiat emplastrum. Atque hoc modo vlcus consolidatum fuit.

Epuloticum Langij.

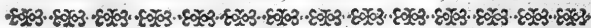
CAPVT VII.

De Morbis meatus urinary, & primò. De sphincteris vesicæ refrigeratione, & duplici meatu urinario.

A Tque hi morbi totam vesicam vel eius orificium infestare solent. Sunt & alij, qui meatus urinary proprij sunt. Inter quos est primò sphincteris vesicæ refrigeratio, quæ inducitur à causis externis refrigerantibus, ut aëre frigidiore, sessione super lapide frigido, aquæ frigida

Sphincteris vesicæ refrigeratio.

gidæ balneo. Et cognoscitur ex eo, quod actio sphincteris læditur & vrina contineri non potest: Et causæ, quæ sphincterem vesicæ refrigerare possunt, præcesserunt. Curatur verò, vt aliarum partium paralytis à frigore facta, diceturque de eo etiam aliquid infra *de vrinæ incontinentia*. Est etiam secundum naturam vnus meatus urinarius. Guilielmus Fabricius tamen, vt *cent. I. obseru. 76.* refert, vidit puerum 12. annos natum Colonia Agrippinæ, cui natura duplicem vrinarium ductum dederat, quique per vtrumque vrinam sine vlla difficultate emittebat. Erant autem in loco solito alter super altero siti, tenuissimæque membrana & interstitio distincti: sed interior aliquantulum incuruabatur, ita vt ex eo lotium non re-cta, sed nonnihil deorsum fluitaret.

CAP V T VIII.

De meatu vrinarij angustia.

*Meatus
vrinarij
angustia.*

 Vm tanta vrinæ copia in vesica collecta est, vt naturam ad excretionem stimulet, laxato sphinctere per meatum vrinarium ea emittitur. Impeditur autem hoc sæpe ob meatus vrinarij angustiam.

Causæ.

Causæ.

Angustia hæc fit vel in meatus vrinarij orificio, vel in ipso meatu. Vtrumque verò accidit vel ab obstructione, vel à compressione, vel à constipatione meatus vrinarij. Obstructio sæpissimè fit à calculo, qui si magnus sit, in orificium meatus vrinarij prolapsus illud obstruit, vel si paruus sit, in ipsum meatum vrinarium penetrat, eumque obstruit. Idem aliquando præstant sanguinis grumi, pus crassum & viscidum, vt & pituita crassa, viscida, & lenta. Comprimitur autem nunc à re externa, vt sessione super re dura; vel interna, vt intestino recto fecibus aut flatibus turgido, partibusque aliis vicinis inflammatis aut turgentibus, aut cum ipse penis & collum vesicæ intumescit, vel cum vesicæ ceruix contorquetur, vt interdum vesica in scrotum delabitur, accidit, cuius exemplum habet Platerus. Constipatur, dum caruncula vel callus, aut verruca in meatu vrinario generatur & excrefcit.

Signa

Signa Diagnostica.

Meatus vrinarij angustia in genere ex vrinæ suppressione cognoscitur. Quæ autem causa angustia sit, aliis signis discernendum. Si obstructio sit à calculo, eius signa antea tradita sunt. Si à grumo sanguinis, vulnus vel ruptura vasis præcessit, sanguisque antea cum vrina effusus fuit. Pus vrinarium meatum obstruere, colligitur ex eo, quod in vesica vel renibus vlcus fuit, & pus collectum est, vel in parte aliqua superiore, abscessus ruptus, & pus ad vesicam translatus est. Si à pituita crassa & viscida sit obstructio, etiam antea per vrinam euacuata est, eiusque redundantis in corpore signa adsunt. Compressio à causis externis ex ægri relatione cognoscitur. Si verò à tumore aliquo partium vicinarum meatus vrinarius comprimatur, & eius notæ latere non possunt. Vesicæ curvæ contortam esse, è vesicæ ex sede sua prolapsu cognoscitur. Constipatio à caruncula, callo aut verruca in meatu vrinario enata deprehenditur ex præcedentibus vlceris notis, & cathetere in meatum vrinarium immisso exploratur.

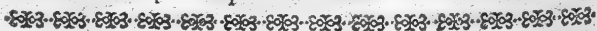
Prognostica.

1. Malum ipsum, si pertinax sit, & perfecta adsit meatus vrinarij angustia, satis periculosum est; cum vrina diutius in vesica detenta, & cumulata grauia symptomata inducere soleat. 2. Curatur autem nunc facilius, nunc difficilius pro causarum angustiam hanc inducentium varietate, quorum alia facilius, alia difficilius tolluntur.

Curatio.

Curatio ad causas dirigenda est, quæ proinde pro causarum varietate variè instituenda. Si nimirum à calculo magno orificium vesicæ obstruatur, calculus loco illo amouendus. Ideoque æger supinus collocatus, cruribus eleuatis concutiendus, vel cathetere immisso calculus ab orificio vesicæ amouendus. Si verò calculus parvus aliquotusque in meatum vrinarium progressus sit, digitis eum parte inferiore comprimere, & calculum usque ad extremum meatus vrinarij deducere & per eum exprimere oportet. Licet etiam specillum, quod in cochlea-

ris formam in extremo excauatum sit, in meatum vrinarium immittere, ita vt lapidem prætereat & superet, ipsumque suo cauo comprehendat, atque hoc modo comprehensum lapidem ex meatu vrinario extrahat. Quod si forte ita calculus hæreat, vt digitis loco non moueri nec extrahi possit, partem laxantibus fovere oportet, in ipsum verò meatum calculum frangentia infundere. Quod si nec hoc modo loco moueri possit, ipsum penem secare & meatum vrinarium aperire, ac calculum extrahere necessarium est: Quod quâ ratione fieri debeat, in Institut. lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 14. pag. 1060. monstratum. Si à grumis sanguinis meatus vrinarius obstruatur, grumus dissoluendus medicamentis cùm internis, tùm externis. Exhibendum nimirum *oxymel simplex* vel *scilliticum* cum decocto *thymi & origani*, vel *amaranthi* coma cum *mulsa*, vel *lixiuum* cum *syrupo de capillis Veneris*. Eadem etiam in meatum vrinarium instillari possunt. Extra verò foveatur meatus vrinarius lixiuio, vel etiam immittatur candela cerea medicamento grumos sanguinis dissolvente madida. Si obstructio sit à pure vel pituita crassa, vsurpanda sunt attenuantia & incidentia. Extra etiam vtendum fomentis & infussionibus ex *decocto origani, thymi, tentaurij minoris*, cum *oleo rutaceo*. Quod si non sufficiat, *oleum de scorpionibus*, vel *rutaceum aut nardinum* in ipsum meatum vrinarium iniiciendum. Quæ si nec ipsa satisfaciant, catheter immittendus, & vrinæ exitus promouendus, ac postea attenuantia & incidentia continuanda. Si angustia sit à compressione, & quidem à causâ externa, ea tollenda. Si à tumore interno, is curandus: si ex vesicæ in scrotum delapsu, ea in suum locum restituenda. Si caruncula, callus, vel verruca in meatu vrinario excreuerit, tollenda, vt capite seq. dicetur.

C A P V T IX.

De Caruncula, callo, & verrucis in meatu urinario enatis,
ut & meatus urinary ulceribus.

Caru-
cula, cal-
lus &c

 Liquando etiam caruncula; callus carnosus, verruca, aut omnino carnosæ excrescentia in meatu vrinario

narior nascitur. Idque plerunque iis accidit, qui gonorrhæa ex morbo venereo & hinc orto ulcere in meatu urinario laborant. Talia enim ulcera nisi maturè curentur, caro spongiosa in iis excrescit.

Signa Diagnostica.

Vbi caruncula in vrinario meatu est, nec vrina liberè *Signa.* excernitur, sed difficulter & guttatim, nec semen emittitur, ac grauissimi dolores coniunguntur. Exploratur quoque caruncula cathetere vel candela cerea in meatum vrinarium immisso. Cum verò etiam à calculo meatus vrinarius obstrui, & vrinæ exitus impediri possit, id hoc modo discernitur. In suppressione vrinæ à caruncula vrina similiter semper profluit; à calculo verò non eodem semper modo; sed aliquando liberè & copiosè redditur, aliquando repentè supprimitur, cum ex fundo vesicæ calculus in eius orificium incidit. Cathetere etiam immisso tactu caruncula à calculo discerni potest. Dolor quoque in obstructione à calculo ad vesicæ radicem magis virget. Ab obstructione etiam à viscidis & crassis humoribus hæc à carunculâ angustia discernitur, quod obstructio à crassis & viscidis humoribus maior plerumque est, adeo vt vrina ex toto supprimatur.

Prognosticum.

Malum plerunque satis periculosum & diturnum est. *Prognostica.*
Curatio.

Curation

Curatio autem carnem absumentibus & vicus conso-
lidantibus perficitur, de qua re pluribus agit Amatus Lu-
sitani, *centur. 4. curat. 19.* refertque, Lacunam Romæ edi-
disse libellum, in quo diuinas penè laudes huic extirpan-
dæ carunculæ inuento tribuit, & Autorem eius Philip-
pum quendam facit. Amatus verò hunc id à se accepisse
scribit. Vniuersalia nimirum præmittenda, & corpus eua-
cuandum, atque radicis Chinæ & sarsæ parillæ decoctum
exhibendum. Hinc ad topica veniendum. Collyrium au-
tem Philippi illius, cuius mentionem facit Amatus, hoc
est: *℞. Centaur. minor. apj, caudæ equinæ an. M. B. bordei*
conrussi ℥. j. Coq. in aq. ts. ij. ad consumptionem partis di-
midix. Decocto colato adde mellis rosati, vel mellis centaurij
℥. ij.

3.ij. & per siphonem iniicito. Vbi hoc medicamento sex
 vel octo dierum spatio absumta caruncula fuerit, sequen-
 tibus sex diebus tantum candela sicca immittenda, tan-
 demque vlcus cicatrice claudendum, quod ille Philip-
 pus hoc medicamento præstare tentauit. ℥. *Aq. plantag.*
rosar. an. 3. iv. seri lactis caprin. 3. ij. ceruss. 3. vj. (forsan
 3. vj.) *aloës, myrrhæ, marmoris candidissimi, spodij, crystalli*
an. 3. j. β. camphor. 3. β. Arida terantur subtilissime, cri-
 broque excussa humidis misceantur. Verum periculo-
 sum hoc medicamentum putat esse Amatus, vt quod ex
 lapidum puluere fiat, qui in vesicam immissi difficulter
 egrediantur, imò grauius symptomata pariant, vt ipse ex-
 perientia obseruauit, & Mercatorem quendam ex vfu hu-
 ius medicamenti mortuum esse refert, & propterea mo-
 net, ne quid calculosi, arenosi aut lapidosi in fistulam
 vrinariam immittatur. Amatus his medicamentis vsus est
 in viro Nobili: Emplastrum, quod huius Lernæi & Hercu-
 lei morbi claua nominat, quod hymnis multis & laudi-
 bus variis decantari mereatur; nec solum huic morbo
 prodesse scribit, sed varios alios arcere & explodere, poly-
 pos videlicet vnicè curare, & extuberantes carnes in au-
 rium meatibus & aliis locis repertas vnicè extirpare &
 refecare. ℥. *Virid. aris, auripigm. vitriol. alumin. roche an. 3. ij.*
 Omnia hæc aceto acerrimo perfusa inter duos porphyri-
 tes lapides quàm accuratissime ducantur, in læuoremque
 tenuissimum reddantur, & Soli æstiuale exponantur: hæc
 rursus sic exsiccata aceto affuso ducenda sunt & læuigan-
 da, Solique exponenda, quousque puluis subtilissimus euad-
 dat, & à medicamentis iis omnis prorsus acrimonia extin-
 cta sit, quod opus octo dierum spatio conficies. Hoc con-
 fecto & parato puluere. ℥. *Ol. rosacei 3. iv. litharg. 3. ij.* Ad
 ignem fiat coctura, quousque emplastri modo corpulenti
 acquirat consistentiam: tunc ab igne deposito adde *predi-*
cti pulueris 3. ij. & rudicula vel spatula misce, & ad ignem
 omnia tractato, quousque medicamentum duriusculum
 euadat, ita vt si candelæ cereæ, vel plumbeæ virgulæ hæ-
 reat, non diffuat, etiamsi digitis tractetur. Præter empla-
 strum hoc cereas candelas numero viginti quoque in
 promptu

promptu habuit, quæ ex alba cera, pauculâ resinâ terebinthinâ adiectâ, paratæ fuerunt, longitudinis duodecim digitorum transversorum, crassitudinis verò prout meatus vrinarius ferre videbatur: nec minus ex plûbo tres vel quatuor virgulas habuit, eiusdem longitudinis & crassitudinis, quæ vsurpari possunt candelarum loco, quando carunculæ refractariæ sunt. Candelam nimirum ceream vnâ emplastro inunctam in vrinarium meatum immisit, per sex vel octo dies singulis diebus candela innouata & meiendi tempore extracta, donec ex candelæ penetratione, caruncularum & humoris putridi excretionē, atque vrinæ libera emissionē carunculas extirpatas esse, apprehendit. Carunculis absumentis per octo dies, nihil nisi candelam crassiusculam siccam absque vllius rei inunctione immisit. Quo tempore elapso ad abstergendum per siphonem immisit sequens medicamentum. ℞. *Hord. non excort.* P. ij. *rad. aristol. rot.* ʒ. j. *β. plant.* P. ij. Coq. in aq. ad dimidias. Colaturæ adde *mellis ros. colat.* ʒ. ij. M. Quod medicamentū bis terue de die sex continuis diebus per siphonem iniiciatur. Quod si fortioribus opus fuerit, Lanfranci *aqua viridi sequenti* vsus est. ℞. *Alum. roch. virid. aris an.* ʒ. β. *aurip.* ʒ. j. Coq. in t̄b. ij. *aq. fontanæ vel plant.* ad t̄b. β. absumptionem & colentur, Colatura *camphorâ* alterata per siphonem in meatum vrinarium iniiciatur. Tandem hoc cicatricem inducente medicamento vsus est. ℞. *Cerussæ* ʒ. j. *alum. roch. libarg. an.* ʒ. ij. Coq. in *aq. cand. equin.* ad dimidias, & colentur. Atque hoc modo intra mensis spatium æger iste perfectè sanatus est. Curationem etiam carunculæ talis feliciter peractam habet Forestus, *lib. 25. obs. 10.* eamque prolixè & accuratè describit, quæ cum à Lectore ibi videri possit, operæ pretium esse non puto, eam hîc transcribere.

Ulcera meatus vrinarij.

Aliquando etiam exulceratur meatus vrinarius: verùm *Ulcera* cum *Ulcera* ista non solum meatum vrinarium, sed & alias *meatus* penis partes plerunque occupare soleant, vna opera *urinarij.* de iis postea inter morbos partium genitalium in viris agemus.

LIBRI TERTII

PARS VIII.

SECTIO SECUNDA.

De Symptomatibus Vesicæ.

CAPVT I.

De Doloze Vesicæ, & stupore ac resolutione sphincteris vesicæ.

*Vesica
sympto-
mata.*

*Cur de
doloz,
stupore ac
resolutione
ne primò
hic aga-
tur?*

TQVE hi sunt morbi vesicæ. Symptomata quod attinet, & primò actiones læsas, actio equidem vesicæ propria est, vrinam à renibus acceptam aliquandiu continere, & postea per vrinarium meatum emittere; Sensus verò tactus ipsi cum aliis partibus communis est, & stupor ac paralytis vesicæ cum aliis partibus commune symptoma, & proinde de illa actione læsa prius agendum videbatur: quia tamen dolor, stupor & paralytis inter causas illius actionis læsæ numerantur, de his prius agere libet. Deinde dicemus de vrinæ suppressione, vrinæ imminutione, stranguria, difficultate mictionis & ardore vrinæ, vrinæ præter voluntatem effluvio & incontinentia, profluvio nimio & diabete, vrina rubra, cruenta, nigra, purulenta, sabulosa, de rebus alienis cum vrina excretis, de vrinæ per alium & alia loca inconuenientia excretionem.

*Vesica
dolor.*

Et primò quidem dolorem vesicæ quod attinet, occurrat vel totam vesicam, vel eius collum & meatum vrinarium. Tota vesica dolet, cum nimium distenditur, ob vrinam in ea præter naturam retentam & cumulatam, de cuius causis postea dicetur. Dolet etiam vesica cum inflammatur,

flammatur, vulneratur, exulceratur, de quibus affectibus supra inter morbis vesicæ dictum. Cervicis autem & meatus vrinarij dolor à causis plurimis ortum habet., à calculo nimirum in orificio vesicæ vel in meatu vrinario hærente, ab ulcere, ab vrina acri, de quibus postea de mictione cum dolore, & ardore vrinæ dicitur. Ideoque hic de doloris vesicæ causis, signis & curatione plura asserre opus non est. Petantur ea è locis allegatis. Cum verò vesicæ musculus, qui Sphincter appellatur, præpositus sit, ne vrina continuò effluat, sed pro arbitrio hominis retineatur, & excernatur, solet hæc eius actio interdum lædi, & sphincter interdum stupore & paralyfi affici, ut stimulum illum non sentiat, & vrinam non rectè contineat, sed profluere sinat. Id quod accidit, nervis, qui partim à sexta coniugatione, partim ab illis transmittuntur, qui postremi à spinali medulla ossis originem trahunt, affectis, iisque vel refrigeratis, vel obstructis aut compressis, ut alias de causis stuporis & paralyfis diximus. Curatur etiam, ut aliarum partium stupor & paralyfis, fomentis, oleis, vnguentis, emplastris contra paralyfin usitatis, regioni vesicæ admotis.

Causa.

Sphincter
in vesica
stupor.

C A P V T II.

De Vrinæ suppressione seu Ischuria, & vrinæ imminutione seu Dysuria.

Vrinæ emissio seu mictio multis modis vitatur. Vel enim planè supprimitur, quod fit in Ischuria; vel parcius, quam par est, redditur, quod fit in Dysuria, quæ mictionis ablatae aut imminutæ sunt symptomata; vel etiam deprauatur, de quo postea.

Et primò vrinæ suppressionem, quæ Græcis *ixveia*, quod attinet, duplici de causa vrina non redditur, vel quia nulla est in vesica, vel licet adsit, reddi non potest, qui affectus proprie *ixveia* appellatur, alter verò improprie. Sunt enim, ut vrinæ excretio rectè fiat, quatuor necessaria, primò ut vrina adsit, quæ naturam ad excretionem stimulet; secundo ut stimulus iste à facultate sentiente, quam obtinet per sextæ coniugationis & alios spina-

Vrinæ
suppres-
sionem.
Duplex.
Ad vrinæ
excretio-
nem qua-
tuor sunt
necessa-
ria.

lis medullæ inferioris neruos, percipiatur; tertio vt facultas irritata ad expellendum infurgat, ad quam rem etiam musculi abdominis concurrunt. Tandem vt musculus ceruicis vesicæ aperiatur, & orificium vesicæ pateat.

Primò ergo si nulla adsit in vesicâ vrina, etiam nulla sit eius excretio, cuius rei exempla aliquot collegit Marcellus Donatus. *de histor. med. mirab. lib. 4. cap. 28.* Fit autem hoc, cum vrina nulla à renibus & vreteribus ad vesicam peruenit. Id verò multis de causis accidit, nimirum vel venarum & arteriarum emulgentium, vel renum, vel vreterum vitio. Venarum emulgentium vitio hoc accidit, cum obstruuntur à pituita crassa, vel cum ipsorum facultas attractrix labefactata est: Renum vitio, cum obstruuntur, imprimis à calculo: vreterum, cum obstruuntur vel à calculo, vel pituita viscida, vel grumo sanguinis, vel pure. De causis verò harum affectionum supra de renum & vreterum morbis dictum, ideoque restat, vt saltem de ea vrinæ suppressione agamus, cum, vrina in vesica præsentē, eius suppressionis causa in vesica consistit.

Causæ.

Causæ.

Supprimitur autem vrina vel læsa facultate, vel impedita eâ propter morbos vesicæ. Læditur facultas vel sentiens, vel expultrix. Sentiens læditur, dum vesica stimulum vrinæ non percipit, quod fit, dum nerui, à quibus vesica sensum habet, afficiuntur: id quod accidit lapsu, ictu, vertebrarum eò loci luxatione, vt Galenus, *de loc. affect. cap. 1.* docet, vulneribus spinalis medullæ, tumoribus, qui neruos ea parte afficiunt. Expultrix læditur, quando vel fibræ transversæ vesicæ expulsionem dicatæ læduntur, quod fit, aut ob intemperiem frigidam & humidam, aut dum nimium extenduntur, vt suum tonum & robur amittant, vt postea amplius contrahi non possint, id quod accidit, cum urgentibus negotiis, vt in concionibus, vel senatu, vel conuiuio vrina nimis diu retinetur & cumulat, atque inde vesica nimis distenditur; vel dum musculi abdominis, qui vesicæ in expellenda vrina subsidio veniunt, quocunque modo afficiuntur,

ciuntur, vt rectè contrahi non possint. Impeditur autem expultrix ob morbos vesicæ & meatus vrinarij, de quibus supra dictum, cum scilicet vesica vel inflammatur, aut orificium eius comprimitur, vel obstruitur à calculo, grumo sanguinis, pituita, pure, vel constipatur, aut dum meatus vrinarius iisdem de causis non patet. Gale- nus equidem, 1. *de loc. affect.* cap. 1. & 3. *de sympt. caus.* cap. 2. saltem constipationis & obstructionis ceruicis vesicæ ac meatus vrinarij mentionem facit, dum si corpus ipsius ceruicis vesicæ in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur, aut aliquid præter naturam, vt caruncula vel callus nascitur, aut re quapiam, vt calculo, grumo sanguinis, pituita, pure obstruitur. Datur tamen adhuc vna causa, compressio, dum scilicet tumor extra vesicæ ceruicem subsistens eum comprimit, id quod fit, dum aut uterus, aut intestina, aut aliæ vicinæ partes præter naturam intumescunt, vel dum vesicæ è suo loco prolapsæ ceruix contorquetur & comprimitur. Nonnulli & subsidientiam addunt, dum scilicet ceruicis vesicæ musculus quasi conuiueat, ex immodica siccitate & inanitione in febribus ardentibus. Verum vix credibile est, in corpore viuentem tantam, & præcipuè loco isto humiditate perpetua scatente, siccitatem induci posse. Potius, si quid tale in febribus ardentibus accadat, ad facultatem expultricem læsam & imbecillam referendum est. Pertinent huc & vulnera ac fistulæ vesicæ & meatus vrinarij, dum nimirum vrina, quæ per meatum vrinarium egredi debebat, per viam alibi patefactam effluit.

Signa Diagnostica.

Ipsum Symptoma per se patet: distinguendum verò *Signa*. primò, an vrina supprimatur vitio renum, & vreterum, & ita non excernatur, quia nulla in vesica adsit; vel vitio vesicæ, dum scilicet vrina, etsi in vesica præsens est, non excernitur. Etenim si vitio renum & vreterum hoc accadat, & nulla in vesica vrina adsit, nulla grauitas, nulla tensio, nullus dolor circa pubem percipitur, adsuntque potius renum vel vreterum affectorum signa supra proposita. Contra si causa in vesicâ hæreat, atque

ea

ea vrina repleta sit, quam excernere non possit, tumor & tensio circa vesicam percipitur, ægerque conqueritur, quod etiam si vrinæ reddendæ desiderio teneatur, tamen id præstare non possit, & Medicus etiam, si regionem vesicæ contrectet, & comprimat, tumidam & repletam eam deprehendet, quorum nihil percipitur, si vesica vacua sit.

Quænam autem causa suppressionis sit, porro sic discernitur. Si vesicæ sensus desit, nullus sensus vrinæ aut dolor percipitur, etsi vesica plena & tumida sit, ac vrinæ copia valde distendatur. Si fibræ vesicæ refrigeratæ & humectatæ sint, cognoscitur id ex causis refrigerantibus & humectantibus, quæ præcesserunt, & adsunt signa paralysis vel totius corporis, vel spinalis medullæ, vel aliæ stuporem nervis inducentes causæ. Si eadem fibræ nimis extensæ sint, vrina præter voluntatem ob pudorem vel aliam causam nimis diu retenta fuit. Si vitium sit in musculis abdominis, æger ventrem inferiorem contrahere & comprimere non potest. Morbi verò vesicæ & meatus urinarij ex signis supra de harum partium morbis propositis cognoscuntur. Præterea ubi meatus urinarius saluus est & patet, vitiumque solum est in vesica, si vesica manu comprimatur, homoque ita collocetur, ut declivius sit vesicæ positus, vrina redditur, & catheter sine difficultate immittitur. Si verò vitium sit in meatu urinario, vesicæ compressione vrina non redditur, & catheter non sine difficultate immittitur, & Chirurgus in immisione aliquam resistantiam sentit. Quæ autem meatus angustię causa sit, Galenus ita discernere docet, i. *de loc. affect. cap. 1.* Nulla calculi, inquit, nota præcedente urinam retentam, si sanguis effluerit, par est, ut grumus fistulam urinæ obturet. At fieri potest, ubi ulcerata est vesica, ut paulatim in ipsa grumus concreascit, vel non præcedente sanguinis fluore. Accidit etiam, ut sanguis ex renibus per ureteres in vesicam defluens, grumum efficiat. Atque in huiusmodi coniecturis magnus est enee fistulæ usus: haud secus, ac cum vel pus, vel crassum lentumque humorem meatum obstruxisse suspicamur. In huiusmodi vero coniecturam ex præcedentium notitia hoc

passio inducemur. Etenim, siue vesica, siue renes antea affectu aliquo laborauerint, per quem tale, tantumque pus colligi poterit, ut par sit, ab ipso obstructum fuisse meatum: probabiliter conicies hanc ob causam urinam suppressi: aut si etiam in parte aliqua renibus superiore fuerit abscessus, quo erupto haud absurdè pus in renes transsumptum esse putaueris. Quod si nihil huiusmodi præcesserit, victus rationem inquirere oportet, an in otio educatus, vel multis cibis crassos viscososque humores generare potentibus fuerit usus. Sic etiam, ubi ob carunculam aliquam ab ulcere innatam vesicæ cervicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo, quod demissa ænea fistula urina vacuatur, intelligere possumus.

Prognostica.

1. Urinæ suppressio satis periculosum malum est. Ne-
que potest homo cum urina diu suppressa vivere. Et qui-
dem si non descendit per renes ad vesicam urina, iecur
opprimit, sanguinem inficit & inquinat, ac in totum cor-
pus regurgitat, habitumque corporis aqua, ut in anasar-
ca fieri solet, replet, suffocationis periculum inducit,
nonnunquam & cerebro in consensum tracto torporem
inducit. Interdum quoque sanguis corrumpitur, & hu-
mores putrescunt, unde febres accenduntur, & nisi ante
septimum diem mingant, pereunt. Et si enim postea uri-
na profluat, tamen ob febrem moriuntur. Eodem etiam
modo si vesicæ vitio urina supprimatur, magnus dolor in
vesica excitatur & urinâ ad superiora regurgitante varia
mala inducuntur. Nonnunquam urina ad superiora re-
gurgitans per umbilicum excernitur. Refert etiam Eusta-
chius Rudius, lib. 2. cap. 53. Monachum quendam ordinis
Eremitarum, cui post ischuriam vesica rupta fuit, non
multis diebus post per inguina urinam emisisse, & deinde
per femora, nates, vicinaque loca, & ita miseram vitam
multis annis protraxisse.
2. Qualis tamen sit futurus mali euentus, è causis, quæ
id induxerunt, æstimandum. Prout enim causæ urinæ
suppressionis facile vel difficulter ampleri possunt: ita
etiam de morbo salutari vel lethali præsagiendum. Qui
autem

autem cuiuslibet morbi, qui suppressionis urinae causa est, sit futurus exitus, è superioribus patet.

3. Gravissima nimirum & periculosissima est renum & vreterum, & quidem utriusque, quod tamen rarum, obstructio, quam grandiores calculi, pariunt. Paucis enim diebus in hoc modo affectis, urina in totum corpus regurgitat, idque inquinat.

4. Periculosa etiam est urinae suppressio, quæ ob vertebrarum luxationem, aut ictum, aut lapsum, aut vulnus spinalis medullæ accidit; cum plerunque alia gravia symptomata coniuncta habeat, & eiusmodi morbos curare sit difficile. Et omnino periculosa est ischuria, quæ à paralyfi & affectione nervorum, qui vesicæ inferuntur, provenit.

5. Ischuria à grumoso sanguine proveniens periculosa est. Nam putrescentem sanguinem gravia symptomata sequi solent.

6. Pessima est urinae suppressio, quæ à caloris nativi extinctione in acutis morbis accidit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Curandi ratio dirigenda vel ad causas suppressionis urinae, vel ad ipsam urinae suppressionem. Quod causarum amotionem attinet, patet ea ex iis, quæ antea de morbis renum, vreterum, & vesicæ dicta sunt. Hoc saltem addimus, si à vesicæ imbecillitate & stupore sit urinae suppressio, calor eius fovendus & sensus excitandus. Quapropter & glandes aciores & clysteres ano iniiciendi, qui ob vicinitatem & membranarum communionem, quam habet intestinum rectum cum vesica, sensum vesicæ stupidum ad protrudendam urinam excitat.

Ipsam verò urinae suppressionem quod attinet, etsi causa statim tolli non possit, tamen danda opera, ut urina provocetur. Nonnunquam tamen unâ operâ simul causa tollitur, si non planâ ex vesica, à meatu tamen urinario amouetur. Itaque manu vesicam musculosque abdominis comprimere oportet, atque interea anhelitum suppressere, ut etiam diaphragmatis ope vesica comprimitur, & urina, quæ subsistit, exprimatur. Quo modo
nisi

nisi urina exeat, ad catheterem tanquam sacram anchoram confugiendum, qui in meatum urinarium immitendus, quo & ea, quæ orificium vesicæ obstruunt, remoueantur, & urina extrahatur. Dum tamen urina propter inflammationem supprimitur, omnino vitandus catheter, ne dolore excitato inflammatio augeatur. Imò præstat prius candelam ceream oleo amygdalarum dulcium illitam immittere. Insuper vtile fuerit, candelam ceream tenuissimam melle rosaceo illitam in meatum urinarium immittere, aut per syringam liquorem aliquem convenientem, oxymelite scilicet dilutum, vel aquam mulsam, in qua pulegium, calamintha, ruta, castoreum cocta sint, infundere. Extra verò vesicæ regio fouenda decocto earundem plantarum, & *abrotani*, *anethi*, *chamæmeli*, vel etiam dimidiæ horæ spatio æger in balneo ex decocto harum plantarum parato umbilicotenus desideat. Post fectum pectus, pubes & perinæum inungenda oleo *scorpionum*, *irino*, *costino*, *nardino*, *rutaceo*. In tali etiam urinae suppressione non multum bibendum, & vitanda omnia, quæ urinam mouent, ne copia eius augeatur, & vesica nimium distendatur. Vbi à nimia vesicæ extensione urinae suppressio orta est, pubes & perinæum fouenda decocto *parietariæ*, *anethi*, *florum chamæmeli*, *meliloti*, *sem. lini*, *senigraci*. Vel *℞. Vnguenti dialth. ol. scorpion. amygd. amarar. an. ʒ. j. terebinth. butyri recentis an. ʒ. ss. croci ʒ. j.* Misce. F. Linimentum.

C A P V T III.

De Diminuta Urinae excretionē.

Urinae excretio diminuta fit duobus modis, vel cum *Diminuta* paucior, quàm par est, & in minori quantitate urina *ta urina* excernitur, vel quia per longiora, quàm fieri solet, inter- *excretio.* ualla emittitur. De priore prius.

Causse.

Equidem urina, quàm pro ratione potus paucior, inter- *Causse.* dum redditur, ubi natura per crisin humores serofos ad ambitum corporis mittit, & sudore excitato per cutem euacuat, vel etiam dum alius est liquidior & se-

rosi & aquei humoris aliquid per aluum simul euacuatur. Verum ista vrinæ paucitas ad hoc symptomatum genus, de quo hoc capite agimus, non referendum, cum post breue temporis spatium homo ad consuetum vrinæ modum redire soleat. Sed de ea solum vrinæ imminutione agemus, quæ renum vel vesicæ vitio accidit. Causæ autem vrinæ imminutæ sunt eadem, quæ modo capite præcedente *de vrinæ suppressione* sunt propositæ, saltem minus validæ & imbecilliores; quæ etiam iisdem signis innotescunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Vrinæ difficultas minus periculosum malum est, quàm integra eius suppressio. Cum enim pars aliqua vrinæ reddatur, non tam grauiam inducit symptomata. Causæ quoque quia non sunt potentes, facilius tolluntur. 2. Vrinæ difficultas, quæ sine dolore, vel cum minori dolore est, minus est periculosa, quàm quæ cum dolore, aut magno dolore coniuncta est. 3. Vrinæ difficultas in febribus ardentibus & malignis superueniens mala est; quia non solum vesicam, sed totum neruosum genus affici, indicio est.

Curatio.

Curatio.

Tollitur hoc malum causis, à quibus pendent, sublati: quæ quomodo tolli debeant, è cap. præcedente patet. Ad symptoma tamen mitigandum fomentis, cataplasmatibus, vnguentisque laxantibus vtendum ex mentha, chamæmelo, malua, parietariæ, violis, semine fænigræci.

Tarditas Vrina.

*Tarditas
vrina.*

Quod vrina tardius redditur, causa est, vel quia in minori copia in vesica colligitur, vel quia vesicæ sensus hebes & obtusus est, vt nisi ab vrina vel acri vel copiosa, ad quam colligendam longius tempus requiritur, irritetur, stimulum non sentiat. Malum ipsum per se patet, quia homo longiore, quàm alias fieri solet in homine sano, temporis spatium vrinam non reddit. Causæ verò ex iis, quæ cap. præcedente dicta sunt, manifestæ sunt. Qualem etiam euentum malum sit habiturum, ex iisdem patet, & non ita difficulter curatur; modo non in perfectam

•••••

De Stranguria.

Causse.

Z Z z z

sæpe illi, qui post balneum potum frigidum bibunt, stranguriâ corripuntur. Alia tamen etiam vrinæ admixta eam acriorem reddere possunt. Deinde vrina per se quidem non est acrior, quam par est: respectu tamen vesicæ est talis, cum scilicet ea præter naturam ita affecta est, ut ab vrina faciliè irritari possit. Accidit autem hoc, cum vesica excoriata vel exulcerata est. Tum enim à miti etiam vrina (quæ tamen omnis ob falsi humoris admistionem aliquam acrimoniam habet) irritari potest. A sola vero vesicæ imbecillitate stranguriam excitari posse, vix crediderim, ut postea in quæstione dicetur. Estque stranguria tenesmo similis, & sicut magnus & continuus in tenesmo excernendi conatus est, parum tamen per aluum excernitur: ita in stranguria facultas expultrix vesicæ ad crebram mictionem stimulat, non tamen multa vrina, sed guttatim excernitur; & procul dubio ut in tenesmo sphincter ani afficitur, ita etiam in stranguria sphincterem vesicæ affici necesse est à re aliqua molesta eam stimulantem, & sicut tenesmus accidit, dum causa stimulans pertinaciter sphincteri ani adhæret, quæ vel est humor pertinaciter intestini recti extremitati adhærens, vel vicinæ alicuius partis affectus, sphincterem ani continuo vellicans: ita procul dubio etiam stranguriæ proxima causa est, vel humor fixè & pertinaciter sphincteri vesicæ adhærens, eamque vellicans, vel etiam calculus aut partium vicinarum affectus, & tumores, qui vesicæ orificium in consensum trahere, & vellicare possunt, de quo Hippocrates, 5. aphor. 58. Ad recti intestini & vteri inflammationem, purulentosque renes vrinæ stillicidium provenit. Quod de vtero idem Hippocrates etiam habet, 1. de morb. muliebr. & de natur. mulier. inquit, In procidentia vteri τὸ ἔργον σάζει, καὶ ὀλίγον, καὶ δάκρυται. Ideoque non quivis humor acris stranguriam parit, sed talis, qui lentorem quendam habet, ob quem pertinaciter vesicæ orificio adhæret. Deinde calculus eodem modo circa orificium vesicam stimulan. Tertiò partium vicinarum affectus, ut & intestini recti vterique inflammationes. Humores autem hi plerumque aliunde ad vesicam transmittuntur:

tur: sicut & pus à renibus ad vesicam transmissum eam stimulare potest. Hinc frequens stranguriæ apud nos causâ est cereuisia cruda & non defecata hausta, quæ cum commodè coqui non possit, & præterea vim humores fermentandi aliumque laxandi habeat, si ad renes citò deferatur, cruda ita ad vesicam fertur, atque eam stimulat, & præcipuè hoc iis accidit, qui vinum saltem bibere assueti sunt. Idem accidit humoribus acribus & falsis è venis ad renes transmissis, quos & ventriculus & cerebrum ac totum corpus suppeditare potest. Ita refert Dodonæus, *obseru.* 48. quendam senem octuagenarium, cum vinum Rhënanum etiam in exigua quantitate biberet, statim stranguriam passum fuisse, ab aliis verò vinis, vt Gallico & Hispanico non fuisse læsam. Cui profuit ex ouorum testis in cinerem reductis, & vino Rhënano permixtis, lixiuium. Istud enim vinû, cum sit tenuium partium, citissimè ad vesicam descendit & faciliè crudos viscidósque humores secum ducit, quales in viis vrinariis hærentes stillicidij vrinæ causâ esse potuerunt; quibus deinde per lixiuium incisis, & expurgatis liberior factus est vrinæ transitus.

Qua ratione autem intemperies frigida stranguriam pariat, nondum explicatum. Existimo autem ab ea non proximè, sed mediate, & quatenus ad vrinam talem generandam facit, stranguriam parere. Etenim cum vesica etiam vim habeat vrinam, quam continet, in suo statu naturali conseruandi, si præter naturam frigidior reddatur, vrina in ea quasi corrumpitur, atque ita hanc qualitatem, qua orificium vesicæ stimulare possit, induit.

Signa Diagnostica.

Malum ipsum per se faciliè cognoscitur. Conqueruntur enim ægri, se continuò fere ad mingendum irritari, & parum mingere, doloremque assiduò molestum esse, etiamsi non mingant. Quæ autem causâ stillicidij vrinæ sit, signis discernendum. Quærendum nimirum, an causâ sit in vrina, an in vesica. In vrina causâ hærerè, cognoscitur ex eo, quod nulla signa adiunt, quæ vesicam vel per se affici, vel à vicina aliqua parte in consensum

Signa.

trahi indicant : Contra adsunt signa humorum acrium, præcesseruntque usus alimentorum vel medicamentorum acrium, falsorum. Imprimis si hausta sit cereuisia recens & non defecata : Si adsit viscerum intemperies calida, ob quam acres & falsi humores generantur, aut febris putrida, vel epatis aut renum abscessus, ac vrina etiam humorum talium acrium, vel puris speciem præ se ferunt & ægri ex iis, quæ lenia & dulcia sunt, acrésque humores temperant, alleuiationem percipiunt, contra à calidis & acribus offenduntur. Si vesicæ vitio stranguria fiat, cognoscitur id è signis vesicæ affectæ, quod scilicet vel calculus, vel excoariatio, vel vlcus adsit. Si ob frigidam intemperiem accadat stranguria, vrina ferè cruda & alba mingitur. Si verò partis alicuius vicinæ consensu vesica afficiatur, eius affectæ signa adsunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Malum equidem hoc per se periculosum non est; molestiam tamen, & sæpe diuturnam, & quæ ægros, præcipuè senes, ad mortem vsque comitatur, excitat. 2. Si humor acris, qui stranguriâ parit, diu in vesica retineatur, aut sæpe per eam transeat, eam interdum exulcerat. 3. Stranguria, quæ est ab vrinæ vitio, facilius curatur, quàm quæ est à vesicæ morbo, præcipuè in senibus. 4. Quod à partium vicinarum consensu oritur vrinæ stillicidium, non diu durare solet. Si tamen sit ab ulcere partis alicuius vicinæ, raro curari solet. 5. Quibus ex stranguria ileos superuenit, hi septem diebus moriuntur, nisi febre superueniente vrina satis fluxerit. 6. *aphor. 44.* Qui aphorismus etiâ in Coacis extat. Non autem intelligendus est ileus, qui est ab inflammatione. Febris enim talem ileum, qui antè est cum febre, non soluit, sed exasperat : sed per ileum (quem etiam, *2. epid. sect. 6. Antagon.* mollem appellat, & in eo vinum frigidum meracum multum exhibere iubet) intelligit hîc obstructionem intestini tenuis à crudis & crassis humoribus prouenientem. Si enim stranguria non sit à phlegmone & ulcere vesicæ, sed crasso & viscido humore, collo vesicæ adhærente, si pars eius humoris ad intestina tenuia etiam effundatur,

&

& ea vel obstruendo, vel flatus pariendo, excrementis transitum prohibeat, si superueniens febris humores attenuet, vt per meatum vrinarium libere & copiose effluere possint, soluitur & stranguria & ileos ille.

Curatio.

Curatio pro caussarum ratione instituenda. Itaque si *Curatio.*
ab vrina mordaci & humoribus acribus sit stranguria, vniuersales purgationes lenes instituendæ, *syrupo ros. solut. manna, rhabarb. elect. diaprunis, diasebesten, lenitino simplici, diacatholico.* Imprimis verò utilis est hic *cassia*; vt & Galenus, 5. de tuend. sanit. cap. 9. testatur, *terebinthina*, quæ non solum aluum soluit, atque acres humores à viis vrinariis auertit, verum etiam renes & vesicam abstergit. Deinde humores acres temperandi sunt *syrupo rosarum, violarum, de nymphaea, de papauere, de endiuia, de iuiubis, de glycyrrhiza, cum decocto borderi, iuiubarum, passularum, glycyrrhiza, vel aquis endiuia, lactuca, violarum, nymphaea, aut sero lactis, cum emulsione sem. 4. frig. maiorum.* Vel *℞. Rad. malua, glycyrrh. rase an. 3. ℞. sem. 4. frig. maior. an. 3. iij. papau. albi 3. iij. Coq. in f. q. aq. bord. Colaturæ adde syr. violar. de glycyrrhiza, iuiubini an. 3. ℞. trachisc. alkekengi sine opo 3. j.* Misce. Forestus, lib. 25. obseru. 3. refert, quendam pharmacopæum, cum aliquando stranguriam patiretur, ex largiori potu vini, fuisse aquam rosaceam cum albumine oui conquassato mistam, & ad medium scutellæ ebibisse, quo seipsum, tum alios curauit: Senem verò quendam stranguria laborantem flores chamæmeli in lacte bubulo coxisse, & decocto feliciter vsum esse. Ipse Forestus, cum stranguria tribus integris septimanis laborasset, vt *ibidem obs. 4.* refert, & frustra multa, cum a se, tum ab aliis præscripta medicamenta usurpasset, tandem solo decocto folior. malua cum syrupo violar. vsum est, eoque à stranguria liberatus, quo modo & postea alios curauit. Præterea etiam habenda est ratio viscerum, ob quorum intemperiem humores acres generantur, puta ventriculi, epatis, renum. Ideoque si ea sit calidior & ficior, corrigenda modo supra proposito. Utiles hic sunt & acidula, quæ non solum humores acres per aluum,

vrinam, & sudores educunt, sed & intemperiem viscerum temperant. Extra verò ad temperandum humorum acrimoniam & viscerum calorem multum prodest balneum aquæ dulcis manè ante prandium vsurpatum, & infusus in decocto violarum, nymphææ, lactucæ, malux, solani, ac linimenta & vnguenta supra *de intemperie* renum calida & sicca proposita, renum, pubis & perinæi regioni illita. Licet & per siphonem emulsionem quatuor seminum frigidorum maiorum, vel decoctum seminis malux cum aqua violarum, nymphææ aut simili, acrimoniam humorum temperante in vesicam iniicere. Eadem ferè curandi ratio est, si pituita falsa vrinæ admisceatur, eamque acriorem reddat. Pituita enim eiusmodi sapius per purgantia, sed mitia euacuanda, ad quam rem imprimis utilis est terebinthina. Temperat etiam acrimoniam humoris serum lactis caprinum cum syrupo rosarum & violarum propinatum. Danda simul opera, vt si ab vrinæ acrimonia stranguria ortum habeat, æger subinde mingat, ne si diutius vrina in vesica contineatur, eam exulceret, in quem finem aqua dulcis calida butyro recenti parum falso condita exhiberi potest. Si pus ab epate vel renibus, vel aliunde ad vesicam transmissum stranguriæ causa sit, detergentia medicamenta vsurpanda, vt serum lactis cum saccharo rosarum & alia, quæ ad vlcera illarum partium supra sunt proposita. Si à cereuisia recenti & non satis defecata sit stranguria, nonnulli solum seuum candellæ vmbilico inungunt. Commoda est & nuxmoschata sumra. Alij cochlear oxymelitis exhibent. Alij decoctum foliorum ribes nigræ. Utilis est & potus vini Hispanici vel maluatici. Si verò non vrinæ causa, sed ob vesicæ morbos aecidat stranguria, curatio ad eos morbos dirigenda, & vlcus modo supra proposito curandum, lapis remouendus, aliæque vesicæ vitia conuenienti modo corrigenda. Si à vesicæ refrigeratione ortum habet stranguria, calefacientia adhibenda, diagalanga, theriaca, Mithridatum, aurea Alexandrina. Extra verò pecten inungendus oleo rutaceo, vel emplastrum ex mastiche, thure, caryophyllis, cinamomo, ruta, absinthio, mentha, ac styrace

race calamita imponendum. Si per consensum vicinarum partium excitetur stranguria, illarum partium morbi conueniente modo curandi, & imprimis hîc sunt vtilia fomenta, infessus, & alia topica, quæ simul dolorem mitigant.

Diata.

Imprimis verò in stranguria curanda multum valet diætæ ratio. Et quidem si ab vrinæ acrimonia fiat stranguria, plus ferè potest in ea mitigandâ diætâ, quàm medicamenta, si nimirum exhibeantur alimenta, quæ nullo modo ad generationem acrium & salforum humorum faciunt, sed eos potius temperant, ac mitigant. Vtilis imprimis hic est ptisana hordeacea & lac; modò corpus ita sit dispositum, ne in ventriculo corrumpatur; vt & cremor & cibi ex amygdalis dulcibus non rancidis parati, oua item recentia, carnes boni succi & facilis coctionis. Potus sit vinum album, dulce, non tamen potens, vel decoctum hordei, glycyrrhiæ, passularum. Vitanda inedia. Res quoque reliquæ non naturales ita sint comparatæ, vt acrimoniam humorum temperent, & ad earum collectionem non faciant. Ideoque aliud semper aperta seruanda. Ita & animi affectus nimij vitandi: Vt & laboriosa exercitatio, vigilæ nimix, & omnia, quæ acrimoniam humorum intendere possunt. Si ab aliis causis stranguria proueniat, diætâ medicamentis supra propositis respondeat.

Diata.

Q V Æ S T I O.

An Stranguria etiam à frigidityte & imbecillitate vesicæ excitetur?

PLurimi quidem etiam inter stranguriæ causas referunt vesicæ imbecillitatem, ob quam etiam ab exigua vrinæ copia, molestiam percipiat, & vt se ea liberet, frequentem eius expulsionem tentet. Eamque imbecillitatem ab intemperie frigida deducunt, in quam facilè delabantur senes, quibus propterea etiam ista affectio sit familiaris, sæpe tamen vno vini haustu curetur. Verum enimverò facilè quidem concedo, ab intemperie frigida stranguriam excitari posse, & senibus esse familiarem.

An strangu-
ria à
frigidi-
tate vesti-
cæ exci-
tetur?

Verum hoc in quæstione est, qua ratione frigiditas stranguriam inducat, an imbecillitatem vesicæ inducendo, & retentionem lædendo; an vero alio modo. Ab imbecillitate vesicæ fieri stranguriam credibile non est. Fieret inde potius urinae profluuium, non verò urina guttatim, & quidem cum dolore, emitteretur. Eustachius Rhudius equidem, ut doloris etiam hæc causam reddat, statuit, inæqualem intemperiem, & quidem non solum frigidam, sed & alias, duplici modo ad stranguriam inducendam concurrere, primò ut inæqualem, eaque ratione esse dolorificam, cum vesica membranosa sit; deinde quatenus vesicam imbecillum reddat, & ita naturam ad crebram excretionem stimulet. Verum si ab intemperie esset iste dolor, in tota vesica perciperetur, quod non accidit in stranguria. Magis vero consentaneum est, cum omnes partes, etiam quæ excrementa continent, peculiarem vim ea suo modo alterandi habeant, etiam vesicam urinam aliquo modo alterare calore suo insito: quæ si debilitetur à frigore, urina vitiosam qualitatem induit, qua vesicam postea stimulat, & dolorem in ea excitat.

C. A P V T V.

De Dysuria & urinae ardore.

*Ardor
Urine.*

Cognatus affectus stranguriæ est Dysuria, vrinæ difficultas, seu mictio cum dolore: & quidem ita cognatus, vt qua ratione mictio cum dolore, seu vrinæ difficultas à stranguriâ & cognatis affectibus differat, paucis satis clarè explicant. Equidem vrinæ difficultas, seu dysuria etiam sæpe sumitur pro mictione imminuta, de qua supra egimus, cum vrina vel parcior, vel tardius, quàm par est, redditur: verum illa necessario non habet dolorem coniunctum. Ideoque hic nalem dysuriam pro actione deprauata sumimus, & mictione cum dolore: Atque ita clarissimè hæc distingui posse putamus, si mictio imminuta à deprauata distinguatur; etsi interdum vtraque coniungatur. Primo enim interdum vrina paucior, quàm par est, redditur, quæ mictio imminuta est, potestque esse cum dolore, vel sine dolore. Stranguria vero duobus modis

modis vitiosa est, quod scilicet urina continuò, sed guttatim saltem redditur, & quod simul dolor adest. Difficultas verò urinae, de qua hoc capite agimus, & à mictione imminuta & à stranguria differt: à mictione imminuta, quod ea in eo consistit, quod urina paucior, quam par est, redditur, dolorem verò necessario coniunctum non habet: In urinae vero difficultate non necessario pauca fluit urina, dolor verò semper est coniunctus. A stranguria verò, quod quidem etiam dolor adest, sed urina non guttatim fluit, verum sine interruptione & saepe in debita quantitate. Atque hoc vitium Medici posteriores plurimi etiam ardorem urinae vocant, cum inter mingendum tantus dolor percipiatur, ac si res ardens vel ignis per meatum urinae transiret, siue urina copiose fluat, siue non copiose. Si verò saltem cum difficultate urina reddatur, sine dolore, ad cap. 3. & mictionem imminutam pertinet. Si quis tamen ardorem urinae & dysuriam seu difficultatem urinae discernere velit, erit differentia saltem secundum magis & minus, quod scilicet in ardore urinae dolor est magnus, ut ardere quasi æger videatur.

Causæ.

Causæ autem dysuriæ & ardoris urinae sunt omnes, *Causæ.* quæcunque continuitatem colli vesicæ aut meatus urinarii solvere, seu dolorem inter mingendum excitare possunt. Accidit hoc cum urina acris est per se, vel per humorum acrium admixtionem. Imprimis verò hoc evenit, si ipse meatus urinarius sit exulceratus. Tum enim urina etiam non admodum acris dolorem & ardorem in eo excitare potest. Hinc ardor urinae accidit, cum bilis vel pituita falsa vel humores adusti, vel pus urinae admiscetur, vel cum cibi acres, vel medicamenta, imprimis purgantia sunt assumpta, ut & venena, quæ vesicam exulcerandi vim habent, inter quæ præcipue sunt cantharides, quæ peculiarem vesicam lædendi potestatem obtinent. Idem quoque Mercurius præcipitatus præstare potest, de quo historiam habet Forestus, lib. 25. observ. 37. Sæpe etiam materia alba & lactea quasi cum urina copiose

Materia alba & lactea ardore urina exci-
tans. copiosè emittitur, & mictionem ardentem excitat, &
 quidem sæpe tanta copia excernitur, vt vbi subsidet, di-
 midia pars matulæ repleatur; & talis urinae mictio sæpe
 satis diu continuatur.

Quomodo genere-
tur? De eius generatione alios aliter sentire noui; ac scio,
 quosdam eam pro pure in renibus genito habuisse. Ve-
 rum si toti renes in pus resoluerentur, non posset tanta
 eius copia, quanta interdum aliquot septimanas singulis

An sit diebus excernitur, inde suppeditari.
pus?

Authoris Ego in ea sum sententia, prouenire illam materiam à
senten- cruditate, & vitiata concoctione primo quidem ventri-
tia. culi, deinde etiam, cum error coctionis primæ non pos-
 sit corrigi in secunda, epatis, qua chylus, & postea etiam
 sanguis crudus relinquitur, neque à partibus falsis & tar-
 tareis, quæ in prima coctione separari debent, munda-
 tur, quæ postea à renibus attractæ, & ad vesicam trans-
 missæ dolorem inter mingendum pariunt, & præcipuè
 in fine coctionis, dum aliquid eius materiæ collo vesicæ
 & extremitati meatus urinarij adhærescit pertinacius.
 Atque in eam sententiam eo sum adductus, quod vir qui-
 dam Doctus, qui per aliquot septimanas ardore urinae
 laborabat, & urinam quidem satis copiosam, sed tali ma-
 teria alba ita refertam, vt dimidium vrinæ occuparet,
 emingebat cum maximo dolore, & variis adhibitis re-
 mediis nihil leuaminis sentiebat, tandem solius vini
 maluatici potu curatus fuit. Calculus quoque in vesica
 latens vbi inter mingendum ceruici vesicæ alliditur, do-
 lorem inter mingendum excitat. Tandem etiam à semine
 in masculis ardor urinae excitari potest, cum illud vel lo-
 co, in quo continetur, motum, verum non eiactatum,
 sed in ductu, per quem eiici debet, hærens, acrimoniam
 acquirit, meatumque nonnihil arrodit, vel cum cor-
 rumpitur & malignam qualitatem acquirit, id quod in
 lue venerea accidit.

Ardoris
urinae &
strangu-
ria diffe-
rentia
ratione
causæ?

Verum hic inquirendum, quod ab Autoribus præte-
 riri video, qui fiat, quod urina, quæ cum dolore emitti-
 tur, nunc copiose, nunc parcè & stillatim, quod sit in
 stranguria, saltem emittitur, & quæ ardoris urinae &
 stranguriæ,

stranguriæ, ratione causæ sit differentia. Memini enim non solum virum illum, cuius modo mentionem feci, sed & alios quosdam urinam satis copiose cum summo dolore emisisse. Ego in ea sum sententia, differentiam esse præcipuam in loco affecto, atque in stranguria, & cum urina stillatim excernitur, sphincterem præcipuè affici, qui ab acrimonia urinæ stimulatus, sese quidem aperit, ut urina emittatur, molestiam tamen & dolorem intermeiendum percipiens, ut eam effugiat, sese constringit, continuo tamen iterum lacescit iterum laxatur, atque ita urina sæpe, sed guttatim exstillat. Vbi vero causa hæret in meatu urinario, urina quidem libere transit, & satis copiose redditur, sed cum dolore. Pertinet ad causas miæctionis cum dolore coniunctæ & inflammatio *Partium vesicæ inflammatio.* partium vesicæ, quæ licet continuum dolorem coniunctum habet, is tamen exacerbatur, ubi vesica ad urinam emittendam contrahitur, & ab urina exitum quærentem inflammatio comprimitur.

Signa Diagnostica.

Ipsè dolor ab ægro facile percipitur, qui etiam de eo *Signa.* conqueritur. Causæ vero signis discernendæ sunt. Patient autem fere ex iis, quæ hætenus dicta sunt, & inflammationis vesicæ, ulcerum, calculi signa antea sunt proposita, & urinæ prauæ qualitates, ut & pus vel semen corruptum faciliè innotescunt.

Prognostica.

1. Ipsum malum quidem per se non lethale est, cum *Prognostica.* molestia tamen coniunctum, & pro diuersitate causarum nunc facilius, nunc difficilius curatur. 2. Ardor urinæ si diu durat, vesicam tandem, eiusque collum exulcerat. 3. In senibus decrepitis difficulter curatur. 4. Si accidat, quod sæpe fit, simul urinæ suppressio, malum redditur periculosius. 5. Qui à veneno est urinæ ardor, raro curatur.

Curatio.

Tota autem huius mali curatio in causæ amotione *Curatio.* consistit, quæ qua ratione institui debeat, ex antecedentibus patet. Ad materiæ euacuationem etiam hæc potiuncula

cula commoda est. ℥. *sebesten*, iuiubar. an. num. x. *sol. malua* M. ℞. Coq. in aq. hordei simplici. In colatur. ℥. q. dissolue *cassia extracta* ℥. x. Adde *syr. violaram* ℥. ℞. Misce. Ipsum tamen symptoma quod attinet, si dolor sit vehemens & vires deiciat, dolorem lenientia sunt vsurpanda, & quidem quæ exhibentur, simul causæ resistere plerunque possunt, vt *syrupus violarum*, *decoctum malua*, *althæa*, iuiubarum, *sebesten*, *glycyrrhizæ*, *seminum* 4. *frigid. maiorum*, *amygdalar. dulcium*, & harum emulsiones, quibus, si ardor sit vehementior, semina *papau. albi*, *hyoscyami*, *grana* & *trochiscos alkekengi* addere licet. Vt ℥. *sem. psyllij* ℥. vj. *cydonior.* ℥. iij. *quatuor frigidor.* an. 3. ij. *papau. albi* ℥. j. ℞. Conquassentur, & cum aqua *malua* extrahatur mucilago, quæ cum aqua hordei exhibeatur, vel etiam in meatum vrinarium iniiciatur. Vel ℥. *sem. quatuor frig. maior. mundat.* an. 3. ℞. *gummi Arabici*, *tragacanth.* an. ℥. j. ℞. *sem. portulacæ*, *papau. albi* an. ℥. iij. *santalij rubri* ℥. j. ℞. *sem. hyoscyami albi* ℥. j. Cum mucilagine *sem. psyllij* fiant trochisci drachmæ vnus pondere. Datur vnus mane & ante coenam. Vel ℥. *Grana sebesten* num. x. Infundantur in aq. destillata solani & mane exhibeantur. Vtilis est & contra ardorem vrinæ aqua *florum fabarum* ℥. viij. mensurâ hausta.

Extra vero vsurpanda *oleum amygdalar. dulcium*, *violarum*, *nymphæa*, *papaueris*, quibus pubes & perinæum inungenda. Vel fiat fotus & infessus ex decocto *malua*, *althæa*, *parietariæ*, *florum chamæmeli*, *capitum papaueris*, vel etiam ex hisce medicamentis parati clysteres in anum iniiciantur. In meatum vrinarium etiam infundatur *lac recens multum*, vel *oleum ex amygdalis dulcibus recens expressum*, vt & *emulsio seminum melonum, papaueris*. Si dolor valdè urgeat, etiam ad narcotica, vt *theriacam recentem*, & *Laudanum Opiatum* accedere licet. Si à veneno sumto sit ardor vrinæ, sicut Monachis illis apud Leonellum Fauentinum, *Prætic. Medicinal. cap. 70.* accidit, qui ranas comederant, exhibeatur *cassia extracta* ℥. j. in aqua *malua* dissoluta. Postea exhibeantur aqua *malua* ℥. x. cum *inlebi vitlarum* ℥. iij. Verum periculosum hoc malum est, ideoque simul alexipharmaca

pharmaca exhibenda. Si à cantharidibus sit ardor vrinæ, lac exhibendum, mucilagines sem. maluæ, althææ, cydonior. psyllij, emulsiones sem. papau. lactucæ & frigidior. maior. grana haliacabi, gummi Arabicum, tragacantha, syr. violar. nymphaeæ, papaueris.

CAPVT VI.

De Mictione inuoluntaria & vrinæ incontinentia.

M Deprauatam mictionem pertinet & ea vrinæ excretio, cum homini præter voluntatem non opportuno loco & tempore expectato vrina effluit: id quod dupliciter fieri potest, vel vigilantibus, cum præter voluntatem, & facultate expultrice ferè non, aut parum concurrente, vrina sponte effluit, vt homo id ferè non animaduertat, id quod apoplecticis, paralyticis & aliis quibusdam accidit; vel dormientibus, in quibus etsi quoque nescientibus vrina profluat, tamen tum desiderium mingendi concurrit, & procul dubio imaginationi offertur stimulus ille vrinæ; in hoc saltem vitium est, quod homo tum in somno ita sese moderari & facultati motrici imperare non potest, vt vrinam loco & tempori magis conuenienti retineat. Qui duo affectus vt sunt distincti: ita etiam distinctas quasdam causas habent.

Causæ.

Causa nimirum inuoluntarij vrinæ profluij, quod & vigilantibus & dormientibus accidit, est vitium sphincteris vesicæ, qui relaxatus & imbecillis redditus est, vt sese contrahere nequeat, & orificium vesicæ claudere, vnde vrinæ exitus ferè semper patet, & inuitis etiã ac nescientibus effluit. Neque enim aliam vrinam retinendi facultatem habet vesica, quam hunc orificio præpositum musculus, qui id claudit, & vrinam retinet, donec ex arbitrio hominis laxetur. Quænam autem sit causa imbecillitatis & resolutionis sphincteris vesicæ supra cap. primo dictum. Solet tamen etiam vrina interdum præter voluntatem reddi, cum abdominis musculi valde conuelluntur, vt vrina ob eorum constrictionem, ventrisque compressionem ex vesica quasi propellatur. Ob eandem ferè

ferè causam etiam interdum grauidis in vltimis mensibus vrinæ incontinentia accidit, vt & iis, qui tumorem habent supra vesicam, idque ideo procul dubio, quia musculus vesicæ ab vtero fætu distento, vel tumore comprimitur & vellicatur.

*Quomodo
vrinæ cō-
tinentia
& sup-
pressio ex
eadem
caussa
fiat?*

Vbi hoc occurrit dubium, quomodo ex eadem causa & vrinæ incontinentia & suppressio fieri possit. Scribit enim Hippocrates, *in Coacu*: quibus incogitanter vrina procidit, & pudenda retrahuntur, de spe depositi sunt. Et ibidem; ex refrigeratione interceptio vrinæ pessima. Verum sciendum, dum vrina ex refrigeratione supprimitur, solum facultatem sentientem affici, ita vt vrinæ stimulum non percipiat: si verò non solum sensus afficitur, sed & facultas motrix ita impeditur, vt musculus contrahere non possit, fit inuoluntarium vrinæ profluvium. Si verò per somnum saltem hoc fiat, per vigilias verò nil tale obseruetur, equidem & tum in musculo illo vesicæ orificium claudentis aliqua est imbecillitas à frigida & humida intemperie proueniens, sed non tanta, vt homo, si velit, vrinam continere non possit: ideoque ad imbecillitatem somnus profundior accedat, necesse est, & quasi quædam negligentia, & homo per somnum ab vrina stimulatus non cogitet, lectum vrinæ reddendæ commodum locum non esse. Vbi enim vrinæ ea copia in vesica collecta est, quæ hominem, seu copia, seu qualitate stimulare ad excernendum possit, si homo profundius dormiat, & ad imaginationem irritationis sensus perueniat, facultas expultrix, nisi à ratione expulsio impediatur, ad expellendum insurgit, & præcipue si sphincter sit debilis, vrina possuit. Quò multum etiam facit consuetudo, ob quam causam infantes noctu sæpius lectum commin-gendo huic intempestuæ mictioni quasi assuescunt, vt postea etiam adultis familiaris maneat. Nonnulli non solum labefactatam facultatem causam incontinentiæ vrinæ ponunt, sed coactam, dum scilicet vrina sui copia vel impetu in musculus vesicæ agat, eumque comprimat sua granitate, & ad apertionem quasi cogat, quamuis voluntas non vocet ad illam. Verum hæc causa commodius refertur

refertur ad obiectum & nimiam stimulationem. Vrina enim copiosa ideo statim excernitur, quia facultatem expultricem irritat, neque accidit hoc sine voluntatis imperio.

Signa Diagnostica.

Affectus hic ipse per se satis notus est: causæ vero ex *Signa.* ægri relatione, & iis quæ præcesserunt, facile innotescunt.

Prognostica.

1. Vrinæ præter voluntatem profluuium, quod accidit *Prognostica.* vigilantibus, nunc facilius, nunc difficilius curatur pro causarum, à quibus illud pendet, grauitate. Etenim quod à musculo vesicæ ab externa causâ refrigerato accidit, non ita difficulter curatur. Et omnino si cerebro & spinali medulla sese recte habente accidit urinae profluuium, de salute & restitutione non desperandum. Quod vero spinali medulla affecta vel vesicæ musculo vulnerato accidit, difficilius curatur, imo plerunque incurabile est.

2. Vrinæ vero incontinentia, quæ infantibus & pueris accidit, plerunque etiam sine medicamentis ætatis progressu corrigitur; cum non solum corpus siccius euadat, & musculi robustiores fiant, sed etiam verecundiæ & pudoris magis rationem habeant. Et propterea inter dormiendum magis cauti & solliciti sint.

3. Nonnullos tamen, etiam adultos, ac imprimis si pocolis dediti sunt, hoc vitium ad mortem usque comitatur.

Indicationes & Curatio.

Curatio in eo potissimum consistit, ut morbus & causa *Indicationes & curatio.* illa, ob quam sphincter læditur, tollatur. Quapropter si musculus ceruicis vesicæ resolutus sit, ei malo occurrendum, ut supra *capite primo* dictum, & qualitas, quæ resolutionis causa est, per contraria medicamenta corrigenda. Inter alia autem remedia commendatur Diacyminum, thus è vino potum, calamintha & mentha cum vino ante cænam pota, guttur galli, gallinæ, vel caponis tostum cum aqua vel vino, de quo Solenander, *sectione 4. consil. II.* proponit medicamentum paratu facile, quo ipse in artis operibus felicissimum Virum cum iuramento prospere in hoc affectu Romæ usum obseruauit Docto-

rem Gisbertum Hollandum Medicum. Is accipiebat guttur galli, vrebat, vt non consumtum, sed tostum exiccatumque teri posset, exhibebat puluisculum sub noctem ante canam cum vino rubello adstringente, aut haustu dilutissimæ poscæ, idque aliquot diebus reiterabat. Quod remedium, siue manifesta siue occulta qualitate id præstet, procul dubio huic malo succurrit musculum vesicæ roborando. Laudantur & testiculi leporis combusti. Vel *℥. Thuris, mastich. corallior. rubr. spody an. ʒ. ij. cubebar. carryophyll. macis, cardamomi, cyperi, piperis longi, xingib. guttur. gallinac. an. ʒ. j. F. Pulvis*, qui vel solus sumatur, vel ex eo cum miua cydon. fiat Electuarium, aut cum sacch. albo Rotulæ. Vel *℥. guttur. gallinac. tosti ʒ. ʒ. cineris erinacei ʒ. iij. agrimon. ʒ. ʒ. thur. ʒ. ij. F. Pulvis*, cuius ʒ. j. exhibeatur hora vna ante cibum cum vino albo vel iure gallinæ. Vel *℥. Ocul. cancri, nucleor. persicor. flor. hyperici, vesic. apri an. ʒ. ij. F. Pulvis*. Vel *℥. Vesicæ apri tosti & puluerisati, guttur. gallinac. gummi Arabici an. ʒ. j. rad. pimpinellæ, macis an. ʒ. ʒ. F. Pulvis*. Extra vero pecten & perinæum foueatur spongiâ imbutâ decocto folior. menthæ, absinthij, rosar. rubr. balaustior. in vino parato, aut fiat ex his plantis balneum. Vtiles etiam sunt thermæ sulphureæ & aluminosæ, vel inungatur locus oleo absinthij, mastichino, menthæ, nardino, aut applicetur cataplasma e plantis modo enumeratis paratum. Vel imponatur hoc cerotum. *℥. Thuris ʒ. j. ladani, mastiches, spody. cupular. glandium an. ʒ. iij. ligni aloës, cinamomi an. ʒ. j. styrac. calamit. ʒ. ij. succi menthæ ʒ. iv. ceræ q. s. F. la. Emplastrum*. In specie autem ij, qui noctu in lectum mingunt, vesperiparum bibant, & imprimis à vino diuretico abstineant, vt & omnibus aliis cibis, potu, & medicamentis, quæ vrinam ad vesicâ faciliè mouent, ne facukas expultrix irritetur. Etsi verò inter symptomata ista, quæ circa mictionem accidunt, rarus ille affectus Diabetes dictus referri possit: tamen cum à plerisque Medicis inter affectus renum recenseri soleat, neque etiam vesica quicquam mali in eo patiatur, supra inter affectus renum *part. 7. sect. 2. cap. 2.* eum explicauimus.

Diabe-
tes.

C A P V T VII.

De Urina rubra, cruenta & nigra.

Mingitur etiam sæpè vrina colore præter naturali
prædita. De coloribus autem istis ex professo de
Vrinis Medici tractant, quos & ego secutus in Institut.
lib.3. part.1. sect.3.cap.2. & 5. de iis egi.

Urina rubra.

Ut autem ea, quæ de vrina rubra in *instit.* dixi hîc non repetam, saltem de eâ vrinâ rubrâ hîc aliquid addendum, quæ à cruditate fit, de quâ pauci scripserunt. Facit autem eius mentionem Galenus, 1. *ad Glauc. cap. 7.* dum signa quotidianæ febris recenset, vrinæque in quotidianis vel albas & tenues, vel crassas & turbulentas, vel rubras esse scribit. Notatu verò dignum est, quod de vrina rubra monet Dodonæus, in *obseru. medic. cap. 31.* vbi docet, vrinæ rubras mingi non solum in morbis calidis, vt febribus ardentibus, & tertianis, partiumque internarum inflammationibus, sed non rarò iecinore ac ventriculo per diuturnos & longos morbos cum refrigeratione debilitatis. Refertque historiam viri quinquagenarij, qui à quartanâ, quâ menses quatuor aut quinque laborauerat, in Lienteriam incidit, & cruda deiecit, ac nullo febrili calore restante vrina admodum rubebat: se verò nulla harum habitâ ratione, sed ad cruditatem respicientem, vt consuleret ventriculo & iecinori, per præsentem quartanam debilitato, victus rationem calefacientem & resiccantem instituissè, vinumque exhibuissè generosissimum ac potens, quale Hispanum. E medicamentis vero diagalanges, diatrion pipereon, & eius generis similia, quibus tantum profecit, vt concocta apparerent excrementa, & vrinæ color remitteretur, ac similis sanorum redderetur. Cum verò æger iam sanum se esse existimans secretò cereuisiam bibisset, mox vrinæ color iterum in ruborem multum intensus, manifestè ostendit, ex ventriculi cruditate & refrigeratione vrinam quandoque tingi, ac valde rubicundam reddi. Cum ergo à cereuisia abstineret, vrinæ mox iterum sanorum similes euaserunt.

De hoc etsi pauci Medici aliquid monuerint: tamen in praxi saepe id obseruare in promptu est, in iis, qui ex quartanis conualescunt, & praecipue qui ad scorbutum dispositi sunt. Quamprimum enim pisces, vel alium cibum crudiore & coctu difficilem sumunt, mox vrinae rubrae & quasi splendentes apparent, victus verò ratione in meliorem mutata, ad naturalem colorem redeunt. Quanam verò causa huius coloris sit, rationem reddere difficile est. Neque enim est cruentus color, sed talis, qualis in febribus ardentibus apparere solet. Neque tamen à bile, quae tunc non abundat, sed potius à crasso & crudo humore prouenit. Si quod mihi videtur, dicendum, puto id, quod in Instit. *loc. alleg.* dictum, etiam hinc locum habere posse; nimirum non solum à bile urinam tingi colore aureo, sed & à sale ruffo, sicut lixiuium à sale impuro tingi videmus, vt coloris ruffi appareat. Et, vt Chymicorum vocabulis & stylo hac de re loquar, si ventriculus ipse bene sese habeat, nec error aliquis externus obiecti ratione accidat, partes sulphureae & tartareae crassiores in ventriculo & intestinis separantur, & per aluum excernuntur, vnde chylus fit purior, vt postea in epate partes eiusmodi tartareas & sulphureas, quae urinam tingere possunt separari opus non sit. Si verò ventriculus sit debilis, & imprimis si ventriculo debili talis cibus offeratur, quem satis coquere & elaborare non possit, non rectè fit partium excrementitiarum in ventriculo separatio, sed chylus impurus & feculentus generatur, qui ad epat. delatus, multa talia excrementa suppeditat, quae vbi à sanguine separantur, & ad renes feruntur, urinam tali colore ruffo tingunt. Imò in scorbuticis vrina saepe non solum rubra est & splendet, verum etiam, vbi turbatur, rubrum sedimentum, & pulueri laterum simile quid subsidet.

Tale ergo si quid in vrinis appareat, non statim calor epatis, vel febris aliqua accusanda, sed diligenter omnia perpendenda. Et si nulla caloris vel febris adsint indicia, ad ventriculum respiciendum, & an is sit debilis, vel cibus coctu difficilis assumtus sit, considerandum. Ac si tale
quid

quid animaduertatur, ventriculus calefaciendus; cibis-
que & potus frigidus cum calido permutandus, & pro
cereuisia vinum bibendum, vt supra ex Beniuenio dictum.

Vrina cruenta.

Vrina cruenta fit à sanguinis è vasis suis elapsi admi- *Cruentâ:*
stione. Verùm causæ, ob quas è vasis suis sanguis effluit,
multæ sunt; neque etiam semper ex vno loco effluit. Po-
test enim è renibus effluere; potest à partibus aliis, vt
epate, ad renes mitti; potest etiam è vasis infra renes, vre-
teribus scilicet, vesica, membrisque genitalibus effluere.
Primò enim in renibus potest aliqua vena aperiri, vase
aliquo à vehementi corporis motu, vt equitatione, casu,
saltu, aut ponderis grauioris eleuatione aut gestatione
rupto, vel osculis vasorum in renibus laxioribus, ipsisque
renibus debilioribus redditis. Imò nonnunquam natura
sanguinem in corpore abundantem per hæc loca expel-
lit, Ita refert Aretæus, *lib. 2. morb. diuturn. cap. 3.* nonnullos
per circuitos quosdam sanguinem mingere, & si nihil
sanguinis effluxerit, capitis dolore vexari, oculorum
aciem hebetari, tenebras iis obuersari, vertiginem pati;
inde alios in comitiales morbum incidere, alios aquæ
inter cutem simile quid pati, alios morbo atræ bilis aut
neruorum resolutione tentari. Ab acrim etiam ciborum
vfu renum vasa interdum aperiuntur, sicut Matthæus de
gradibus, *ad nonum Rhaf. lib. 2. cap. 18.* refert, iuuenem
quendam post allij esum largum, multum sanguinis emin-
xisse. Secundò sanguis iste, qui emingitur, non proximè à
renibus prouenit, sed ab epate, eoque vel imbecillo, vt
sanguinem retinere, sibi que assimilare nequeat, vel etiam
sanguine grauato, vel vase eius aliquo quacunque de
caussa aperto. Tertio idem accidere potest, si vretes à
calculis transeuntibus vulnerentur, seu vesica & puden-
dæ partes vulnerentur, exulcerentur, vel eorum vasa la-
xentur, sicut post nimiam Venerem interdum vrina
cruenta emingi solet.

Signa Diagnostica.

Si à sanguine tingatur vrina, non splendet, habetque *Signa.*
colorem, qualis aqua ferè, in qua recens mactatorum ani-
malium

malium caro abluitur. Cuius autem partis, renumvè, aut alterius vas apertum sit, & qua de causa, signis discernendum; idque facile cognoscitur, si symptomata præsentia, & causas, quæ præcesserunt, consideremus. Si enim nulla renum affectorum signa adsint, contra in aliis partibus dolor, grauitas, vel alia symptomata percipiuntur, iis affectis vrinam cruentam reddi indicio est; & contra si partes omnes reliquæ sint saluæ & in renibus aliquis morbus deprehendatur, ab iis prouenire vrinam cruentam, colligendum. Vas ruptum esse, ex eo colligitur, quod sanguis copiosus, isque purus & floridus redditur, & quod equitatio diuturna ac vehemens, vel alius motus violentus, ictus, lapsus ab alto, saltus, ponderis grauis eleuatio, aut gestatio, vel vulnus præcessit, percipiturque dolor in parte affecta. Idem accidit, sanguisque floridus excernitur, si ab humore acri vas aliquod erosum est. Discernitur tamen à priori causa, quod sanguis minore copia excernitur, & præsertim in initio, vbi planè exigua copia emingitur, postea verò aucta erosione maiore copia. Quod si à *Algmndione* & rarefactis saltem venarum tunicis sanguis emingitur, vrina leuiter colore rubro tincta est. Reliqua signa ex iis, quæ supra de renum morbis dicta sunt, patent.

Prognostica.

Prognostica.

1. Si vrina cruenta per *Algmndione* & rarefactionem venarum in renibus emingitur, malum minus periculosum est, & adstringentibus medicamentis adhibitis facile curatur, præcipuè si malum adhuc recens sit. Sicut & ea, quæ ab erosione mictio accidit, periculo vacat, si sit recens. 2. Si verò malum iam inueteratum sit, metuentum, ne æger contabescat, vel eparis calore debilitato æger in cachexiam vel hydropem incidat. 3. Si copiose sanguis emingatur, metuentum est, ne in vesica subsistens periculosam vrinæ suppressionem, vel putrescens & prauam qualitatem induens alia praua symptomata excitet. 4. Si ex pudendis sanguis effluat, minore cum periculo coniunctum est. 5. Si ex vesica vulnerata sanguis profluat, periculosum malum est, vt supra dictum.

Curatio.

Curatio.

Curatio ad causam, à qua symptoma hoc pendet, dirigenda. Nimirum si vasa sint laxata, adstringenda; si erosa, occludenda; si rupta, consolidanda, siue id factum sit in renibus, siue in aliis partibus. Si sanguinis copia malo originem dederit, sanguis detrahendus. Principio ergo si vel à sanguinis copia malum ortum habeat, vel vas aliquod amplum ruptum vel erosum est, vena in cubito aperienda. Medicamenta quod attinet, ea cum in relaxatione, tum in erosione, vel ruptione vasorum sint adstringentia, vimque condensandi, obturandi, & consolidandi habentia. Exhibeantur ergo medicamenta è rosis rubris, myrto, plantagine, consolida, bursa pastoris, equiseti, polygono, acacia, hypocistide, millefolio, flore albo, quod hic utilissimum est; terrâ sigillatâ, bolo Armeno, lapide hematite, coralliis, trochiscis de spodio, terrâ sigillatâ, trochiscis Gordonij. Extra applicetur Unguentum Comitissæ, Emplastrum Diaphanicum frigidum, contra rupturam, atque alia è modò dictis medicamentis parata. Si à vesica sanguis excernatur, vel pudendis, eadem medicamenta exhibentur, simulque in vesicam iniiciuntur. Ad sanguinem autem concretum in vesica dissoluendum exhibeatur oxymel cum decocto radic. rubiæ tinctor. asparagi, vel mumia in iis dissolutâ. Eadem in vesicam etiam iniiciantur.

Dieta.

Cibi sint boni succi & adstringentibus mixti & conditi, vel etiam visceri & glutinosi. Vinum sit rubrum, austerrum, aquâ chalybeatâ temperatum. Abstineat verò æger à cibo & potu ac medicamentis acribus, diureticis, aperientibus. Venus vitetur, motus item nimius corporis, & in quiete æger detineatur.

Urina Nigra.

Urinae nigræ in Instit. loco allegato tres causas esse diximus, nimirum humorem melancholicum urinae admixtum, bilem atram, & caloris nativi in venis extinctionem. Ad primam causam referri etiam possunt medicamenta humorem melancholicum in liene mouentia, & per urinam

nam euacuantia, cuius exemplum habet Actuarius, de iudiciis vrinarum, lib. 2. cap. 20. Et Crato, in Consil. medic. à Scholitzio collectis, Consil. 174. scribit, se dedisse laboranti ictero nigro lapidem bezoar, ægrumque minxisse tam nigra, quam atramentum est, meliusque habuisse. Ipse etiam sæpe ab ægris scabie, hypochondriacâ affectione & aliis melancholicis morbis laborantibus vrinam nigram sine damno, imò cum commodo emissam vidi. Et notatu dignum est, quod Antonius Valletius, in exercitat. ad cap. 40. Hollerij de morbis internis, scribit de quodam Viro religioso, cui ter aut quater in anno, maximè vere & autumnò ineuntibus, lien intumescerebat, cum dolore hypochondrij sinistri, ac subliuidus toto corpore fiebat, sensimque deterius habebat, sed tandem vrinis nigricantibus emissis per quinque aut septem dies pristinam sanitatem recuperabat, idque ipsi per annos vndecim aut quindecim accidisse scribit. Ita etiam refert Valeriola, in comm. ad lib. de constit. artis med. Galeni, quendam cum lienis apostemate laboraret, planèque moribundus haberetur, crisi sub vigesimum diem factâ, admirandam vrinarum nigrarum, atramenti instar, copiam ad libras 12. excreuisse. Idemque in Quartanâ etiam sæpius obseruauit; quod & ab aliis factum. Itaque si ex humoris nigri admistione vrina nigra fiat, euacuatio humoris nigri promouenda; quam ad rem imprimis utilis est fumaria, & alia diuretica simul humori melancholico dicata. Quod verò Hippocrates vrinas nigras lethalis morbi indicium esse scribit, ex intelligendæ sunt, quæ à caloris natui reparatione & extinctione proueniunt.

~~~~~

C A P V T I X.

De rebus alienis per vesicam excretis.

Res aliena per vesicam excreta.

Vesica equidem vrinæ excernendæ saltem dicata est. Interdum tamen accidit, vt etiam res aliæ præter naturam ex ea excernantur. De sabulo, & calculo iam antea dictum est. Vermiculos etiam & alia animalcula ex ea eiecta fuisse supra è Cardano, comm. ad aph. 76. lib. 4. Scholiographo, ad cap. 50. lib. 1. Hollerij de morb. internis,

Montuo

De rebus alienis per vesicam excretis. IIII 3

Montuo, *lib. 4. cap. 19. Anasceues morborum*, Paræo, *lib. 19. cap. 3. dictum*. Membranulas nerueas multiformes ab urinae detentione cum sanie sine foetore & febre emittas vidit. Fumanellus, *vt refert, cap. 4. tract. de morb. in viis urinae*. Andernacus *Dial. primo de balneis & aquis medicat.* scribit, concionatorem quendam pituitam quandam adeo viscosam & longam, *vt intestinum quoddam videretur*, per vesicæ canalem reddidisse, antea miris doloribus excruciatum. Piscium vesiculis similia corpuscula cum urina excreta fuisse, vidit Marcellus Donatus, *vt de hist. med. mirab. lib. 4. cap. 29. refert*, & quendam incredibili quantitate multis mensibus pituitam lentam corruptam eminxisse, aliumque cum intolerabili cruciatu aliquot diebus pituitæ partes, veluti clystalli aut gelatinæ globulos, pellucas eminxisse, Scholiographus, *ad cap. 50. lib. 1. Hollerij de morbis internis refert*. Frustula etiam radicum apij, semina item anisi & alkekengi cum urina eiecta fuisse, supra *de Diabete dictum*. Fungi frustula per vesicam reiecta scribit Nicolaus Florentinus, *serm. 4. tract. 4. cap. 29. & Alex. Benedictus, lib. 3. Anat. cap. 13. Pilos quoque cum urina reiectos fuisse, supra dictum*.

Et rei huius etiam notabilem historiam refert Guil. Fabricius, quam Cl. Dn. D. Gregorius Hostius, *sectioni quintæ Epistolar. Medicarum* inseruit. Fuit nimirum femina quædam Bernensis, quæ octennium dolore ventris & lumborum correpta urinam nunc sanguinolentam, nunc purulentam & turbidam, pilis plurimis ruffis & oblongis refertam non sine dolore maximo quotidie excernebat. Quæ curata fuit ab eodem Fabricio clystere sequente iniecto tertio vel quarto quoque die. ℞. rad. alth. malvæ an. ʒ. ij. melissæ, artemis. origani, malvæ, althææ, an. M. ij. flor. sambuci, meliloti, chamæmeli an. M. j. sem. anisi, carui, seselios an. ʒ. ij. fenugræci, lini an. ʒ. j. Incidantur & manipuli duo coquantur in aq. lb. ij. ad remanentiam lb. j. in quâ dissolue. bened. laxat. ʒ. iij. olei aneth. chamæmel. an. ʒ. j. butyri recent. ʒ. j. B. vitellos ouor. ij. F. Clyster. Corpus per intervalla euacuauit sequenti potiuncula. ℞. rad. fenicul. cichor. polypod. an. ʒ. ij. herbar. scabiosæ, melissæ

melisse an. P.j. *cuscutæ*, *flor. cordial. genistæ Hispanice* an. P. ß. *sem. sesel. fol. senæ* an. ð. j. ß. Coq. ad *remanentiam*. 3.ij. In quibus dissolue *bened. laxat.* ð. j. ß. *diacarthami* ð. j. *syr. laxatiui compositi cum rhabarb. agarico & sena* 3. ß. *aq. cinamom.* ð. iij. Misce. Fiat Potio. Renes sequenti linimento inunxit. 4. *Vng. rosar.* 3.ij. *ol. amggd. dulc. lilior. albor.* an. 3. j. Misce. Ex prædictis radicibus, herbis, floribus & seminibus pro Enemate præscriptis etiam sacculos parauit, quos aquâ coctos ventri & perinæo applicandos curauit. Plura hæc de re vide in eadem Epistolar. D. Horstij sectione. Guilielmus Fabricius, *cent. 4. obseru. 53.* refert, grauidam quandam corpus quoddam membranosum ex vesica ad pugni magnitudinem, molle tamen & lubricum, & quod in maximas & tenuissimas membranas extendi poterat, excreuisse. Quod si tale quid accidat, ad morbos & caussam, à quibus generantur, respiciendum, & corporis euacuatione præmissâ ea exhibenda, quæ humores vitiosos & similia in vesica abstergunt, & vrinam mouent. Fernelius quoque, *lib. 6. patholog. cap. 11.* scribit, abscessum ani etiam visum esse interdum in vesicam penetrat, ac tùm micturo crepitum è pudendo, perinde atque è podice, atque etiâ fecis nonnihil vrinæ permistum prorupisse. Cuius rei etiam alia duo exempla recenset Schenckius, *lib. 4. obs. 22.* Quidam enim cùm laborasset vlcere fistuloso ani, eoquæ admodum calloso, & vlcere penis sanioso simul teneretur, ex eodem pene crepitum veluti ventris cum foetore emittebat. Alij verò tubidini ob virulentam ex lue Venerea stranguriam intempestiue suppressam exulceratio suborta est, & eo vsque progressa, vt, vitiatas circumscissis partibus, tandem etiam anum & vesicam eroderet, quò factum, vt ventris crepitus per penem etiam emiserit. Sicut & *obs. seq.* aliquot exempla eorû, qui clauso ano nati per penem excrementa alui eiecerunt, recenset. Ita etiam refert Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obs. 75.* foeminam quandam Geneuensem filium peperisse, qui, clauso ano, excrementa per ductum vrinarium, simul & vrinam excernebat. Verùm cum tandem excrementa indurescerent, nec per ductum illum angustum amplius permeare

*Crepitus
per vesicam
excreti.
Feces.*

permeare possent, inflatus est venter, exorta est febris, aliæque symptomata, ita vt decimo septimo ætatis die è vita discesserit. Aperto cadauere inuentum est intestinum re-
ctum adnatum fundo vesicæ.

***

C A P V T IX.

De vrina per aliena loca excretionem.

¶ Andem ad symptomata, quæ circa vrinæ emissionem *Vrina ex-*
contingunt, pertinet vrinæ per aliena loca excretio. *cretio per*
Infantem annos duos natum vidit Amatus Lusitanus, vt *aliena*
cent. 2. cur. 21. refert, cui ab ortu glans perforata non fuit, *loca.*
nec vestigium aliquod in ea, vbi foramen esse debebat,
apparebat, qui tamen ad radicem penis prope testiculos
foramen habuit, per quod lotium non guttatim fluebat,
sed directè emanabat. Platerus, in *obs. pag. 792.* refert, nobi-
lem quendam Capitaneum præter foramen in glandis
media anteriore sede secundum naturam formatum, aliud
quoque subtus circa glandis radicem & præputij exortu
ab ortu habuisse, per quod micturo vrina deorsum fere-
batur, ita vt, nisi caueret, se commacularet & semen quo-
que per idem emittebat. Puellam quoque, ex loco, qui est
infra pectinem, paululû supra vuluam vrinam reddidisse,
nullis interim apparentibus signis atque indiciis, vnde illa
naturaliter profluere deberet, scribit Antonius Beniue-
nius, *cap. 90. de abd. morb. & sanat. caus. & cap. 7.* refert, cuius-
dam Pauli Bonini filium, qui glande colis clausa natus
paulò infrà eam meatu patefacto vrinam reddidisse. Cui-
dam obstructa vesicæ ceruice vrinam affatim, tanquam
emissione, ex vmbilico in multos menses profluxit: idque
citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectio-
nem, & citra valetudinis offensam, vt scribit Fernelius,
lib. 6. de part. morb. & symptom. cap. 13. Causa huius rei fuit,
quod recens in lucem edito malè vinctus vmbilicus nun-
quam coaluit, atque hinc semper nonnihil stillauit. Puel-
lam etiam quandam, cui cùm suppressa fuisset vrina per
multos dies, tandem eam per vmbilicum profudisse, Bar-
tholomæus Cabrolus vidit. Vesicæ abscessum per peri-
næum erupisse, è quo vrina reddebatur, scribit Fernelius.

loco allegato. Et Dodonæus, *vt ad cap. 78. Beniuenuj de abd. sanat. & morborum causs.* refert, vidit per foramen in perinæo ab vlcere ceruicis vesicæ nato vrinam excerni. Vrinæ per sinistra natis vlcus transsudantis historiam ex D. Iacobo Suterio refert Schenckius, *in obseru.* Militem per femur, vesica ea in parte sclopeto vulnerata, vrinam emisisse, scribit Fallopius, *de vulneribus capitis, cap. 12.* Puerum quendam duodecimum annum agentem, cum vrinâ septimo iam die non redderet, propterea quod concretum quid ex pituita & sanguine vrinæ ipsius canaliculos obstruxerat, eam tandem ex ano euacuasse, Antonius Beniuenius, *de abd. morb. causs. & sanat. cap. 7.* narrat vrinam per vulnus circa sedem inflictum excretam fuisse scribit Galenus, *l. de loc. affect. cap. 1.* Et talia exempla alia plurima passim occurrunt. Illud verò præ cæteris notabile est, quod annotauit Platerus, *lib. 3. obs. pag. 735.* Puellæ cuidam annos natæ tredecim, cum aliquandiu copiosè minxisset, vrinam subito suppressam esse, atque tunc aquam ferosam ex aure dextra adeo affatim capisse effluere, vt vna vice mensuræ duæ sæpe emanarint, idque dies aliquot. Huic Medicus quidam diuretica exhibuit, atque simul etiam terebinthinam, post cuius vsum plus quàm quaterdecies minxit, sed subito iterum vrina restricta, aquaque illa ex aure denuo fluere cepit, vt spatio 24. horarum mensuras aliquot excreuerit. Puella interim, vt scribit, bene habita, de nullo alio affectu conquerebatur. Cum capiti applicarentur oxyrrhodina ad repulsionem, & lotiones fierent pedum, ac iterum terebinthinam sumpsisset, denuo vrinam reddidit, primò magna copia, remittente aurium hoc fluxu, postmodum verò naturaliter, nec quicquam mali inde passa est.

Verùm talia symptomata cum vel morbos à primo ortu contractos, vel alios incurabiles sequantur, de ratione ea tollendi dicere aliquid opus non est. Quâ ratione tamen Iohannes Langius fistulam in perinæo, per quam vrina reddita fuit, curauerit, supra *de fistulis vesicæ* dictum.

LIBRI TERTII

PARS IX.

De membrorum genitalium in viris præter naturam affectionibus.

P R O O E M I U M.

VM homo sit mortalis, neque indiuidua perpetuò durent; & nihilominus rerum Conditor sapientissimus species conseruari & perpetuas esse iusserit, ita ut in locum unius decedentis alius succedat, per generationem, ut alia animalia: ita etiam hominem conseruari voluit, & propterea ipsi peculiaria organa dedit, in quibus semen, futuri foetus materia, generetur, conseruetur, ac retineatur, tandemque cum appetitu & voluptate maximâ in actu venereo emitatur, & à foemina utero suscipiatur, & in eo ex semine utriusque parentis mixto foetus formetur, ac suo tempore in lucem edatur. Organa autem generationis sua habet vir & foemina. De foeminarum generationis organis, & morbis ac symptomatibus, quæ iis accidunt, agemus de morbis mulierum. Hoc loco saltem de affectionibus præter naturam, quæ membris genitalibus in masculis accidunt, agemus. Sunt autem generationis organa in viris duorum generum, unum genus ad seminis generationem & conseruationem facit, alterum ad eius eiectionem. In priori genere sunt testes, & ipsis adiectæ partes, in altero penis seu membrum virile. Vasa generationi & conseruationi

nationi seminis dicata sunt vasa preparantia, vena scilicet & totidem arteria, Parastata dicta, vasa testibus incumbentia, testes, vasa deferentia, vesicula seminales, & Prostata seu glandula seminales. An verò testes, an alia vasa semen generent, nonnulli in dubium vocant, & contra vulgatam, opinionem testibus vim seminis generandi derogant, quod Physicis discutiendum relinquimus. Hoc saltem non pratercundum censemus. Recentiores, qui testes semen generare negant, eâ etiam ratione vti, quod in testibus semen non reperiatur; verum ratio hac non magni momenti est. Neque enim omnia, quæ in vivente sunt, etiam in cadavere remanent, ut conspici possint. In viventium verò testibus semen contineri, observavit Dodoneus, ut cap. 39. Obseru. Medic. refert. Cum enim cuidam testiculus eximeretur, & calens adhuc medius diuideretur, ex ipsius centro semen erupit. Cum verò testes vel intemperie, vel aliis morbis vix affici possint, quin parastata, & vicina partes simul afficiantur, de morbis membrorum genitalium in viris seminis generationi inservientium acturi, partes eas communi testium nomine complectemur: Cum etiam medicamenta hisce partibus non separatim adhiberi possint, sed ob vicinitatem & connexionem omnes simul ab iis afficiantur. Si qui tamen proprii morbi hic occurrent, eorum etiam in specie mentionem faciemus. Habent enim & hæc corporis partes suam naturalem constitutionem, & non minora sapientiæ & omnipotentia Divina in his partibus, quam aliis, apparent indicia. Nam licet pudenda hæc partes dicantur, & tanquam obscæna tegantur: tamen, ut rectè B. Ignatius, ad Philippenſes, scribit, tunc demum aliquid est obscænum, cum per scelus illud polluimus: cum verò omne abest peccatum, nihil turpe censendum est, nihil mali eorum, quæ facta sunt, sed omnia valde bona. Et Augustinus hac de re contra Iulianum cap. 16. scribit,

Genitalia

Genitalia membra à Deo condita esse honesta & decora, sed per peccatum facta esse inhonesta, adeo ut iam tegantur. Ideoque ea hîc non ut peccatis contaminata, sed ut à Creatore sapientissimo artificiosissime condita considerabimus, & quot modis à naturali illa constitutione doslectant, videbimus. Ac primò agemus de morbis testium, & scroti, deinde de morbis penis seu membri genitalis, tandem de symptomatibus, quæ circa generationem, & membris genitalibus accidunt.

SECTIO PRIMA.

De Morbis partium genitalium in Viris, & primo de testium morbis.

CAPVT I.

De Testium Intemperie.

TESTES in Viris variis morbis corripuntur, *Testium* intemperiei, interdum deficiunt, interdum *intemperies.* abundant, interdum calculi in illis reperiuntur, interdum peccant magnitudine, patiunturque inflammationem, & tumoribus ac apostematibus corripuntur; retrahuntur versus abdomen, vulnerantur, exulcerantur, cancro corripuntur, de quibus ordine dicemus.

Causæ.

Et primò quidem testes sæpe morbis intemperiei laborant, & potissimum frigida, atque eadem simul etiam vasa præparantia corripuntur. Internæ causæ sunt partium internarum, ut cordis, epatis, renum intemperies. Partes enim hæ cum sanguinem & humores ad vasa genitalia & testes mittant, si intemperie aliquâ laborant, facillè eam testibus communicant. Externæ causæ sunt aër, imprimis frigidus,

Causæ.

frigidus, qui testes facile afficere potest. Cibus etiam & potus, ut & medicamenta, quæ excessum aliquem qualitatum habent, vasa etiam spermatica alterat, & præcipue calefacit, decubitus supinus, præsertim in lecto plurimis referto, equitatio nimia, gestatio onerum.

Signa Diagnostica.

Signa.

Cognoscuntur autem intemperies testium primò à causis, quæ præcesserunt, seu calefaciendi, seu refrigerandi, seu siccandi, seu humectandi vim habentibus. Qualis enim causa præcessit, talem intemperiem inductam esse verisimile est. Postea ex effectis. Si enim testes & vasa seminalia sunt *calida*, adest propensio in venerem, & semen multum ac calidum generatur, testes ipsi sunt calidi, & venæ circa eos multo sanguine refertæ. Si testes & vasa spermatica sunt *frigida*, exigua adest propensio in venerem, ac si intemperies sit magna, etiam nulla; adest corporis quædam inertia, testes sunt frigidi, semen est paucum, aquosum & crudum, & cum exigua vel nulla voluptate emittitur. Præcesserunt causæ refrigerantes, vel etiam immodica & intempestiva Venus. Hinc qui ætate nondum maturâ veneri indulgent, eorum calor natius exhauritur, & partes genitales frigidiores redduntur, ut postea in prima senectute statim steriles reddantur. Si *humida* testium sit intemperies, laxitas in iis apparet, & semen nimis celeriter emittunt, à coitu tamen minus læduntur, quam qui siccam intemperiem eorum habent. In *sicca* enim intemperie testium hæc omnia sunt contraria. Et quia ad intemperiem testium cognoscendam maximè facit naturalis testium intemperies; cum partes eâ intemperie facile corripiantur, ad quam naturalem inclinationem habent: Signa intemperiei testium è Galeno subiungere libet: Ita autem ille, *Ant. med. cap. 45. & seqq.* Temperaturarum verò, ait, testiculorum calida quidem ad venerem proclivis, & masculorum generatrix, & foecunda, celeritèrque genitales partes obsepit pilis, simul autem circumiacentes attingit partes. Frigidior verò contraria efficit. Et humida quidem multo & humido semine abundat; sicca paucum, & modicè

modicè crassum generat semen ; calidior verò & siccior, & crassissimum semen habet , & foecundissima, ac celerimè ab initio protinus ad coitum animal excitat , & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt, atque omnes, quæ circumstant , supra quidem vsque ad regiones, quæ ad vmbilicum sunt, infra vero vsque ad media femora. Petulca igitur est & ad libidinem prona huiusmodi temperatura, statim verò satiatur & offenditur. Si autem humiditas caliditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus verò semine abundant, non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modum Veneris indulgent. Quod si satis excreuerint & caliditas & humiditas, non sine detrimento à veneris abstinere. Si verò frigidiorè & humidiorè temperiem testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem veneream exercere incipiunt, neque prout ad actum huiusmodi sunt, aquosum verò & tenue ipsis semen, & parum foecundum, & fæminarum generatiuum, vel omnino non generans. Frigidior verò & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antè dictæ, crassius verò in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

Prognostica.

1. Intemperies equidem testium ex se mortem non inferunt; cum etiam citra hominis interitum excindi possint: ad generationem tamen multum faciunt, & alia incommoda afferunt. Frigiditas enim & siccitas testium sterilitatis causa est, caliditas verò cum ad venerem nimis stimulet, à bonis meditationibus animum abstrahit, & vel infelicis vitæ, vel intempestivæ senectutis causa est. 2. Corrigitur autem facilius caloris excessus, quàm frigoris, qui & plus damni affert; & caloris nativum defectus difficulter curatur.

Indicationes & Curatio.

Intemperies calida testium medicamentis refrigerantibus curatur, cum internis tum externis. Exhibenda medicamenta è lactucâ, violis, rosis, nymphæa, endiviâ, portulacâ, papavere, sem. frig. mai. syrupi scil. conseruæ, aquæ, emulsiones ex his paratæ. Extra scrotum & partes vicinæ

foueantur *aqua vel succo lactucae, endiu. violar. umbil. Ven. portulacæ*, vel inungantur *ol. rosar. violar. nymphaeæ, ung. rosar.* vel imponantur *folia recentia violar. nymph. urticis & vitis*. Diæta medicamentis respondeat. Aër sit frigidior; cibus ac potus frigidus, ptisana nimirum, & alij cibi condiantur *lactucae, endiu. cichor. aceto, succo ciiri, limon. granat.* Abstinentium à vino aut non nisi *ὀλιγοφύρον* vel aquâ dilutum bibendum. *Frigida* intemperies testium curatur calidis internis & externis. Interna sunt *Bethonica, calamintha, maiorana, leuisticum, salvia, radices asparagi, eryngij, petroselini, feniculi, dauci, sem. anis. fœnic. erucæ, napi, urticæ, cicer. rub. pistacia, nuclei pini, nux mosch. Indica, caryophylli, cinamomum, piper. cubebæ & ex his parata medicamenta.* Inter quæ sunt. *spec. aromat. rosar. caryophyllat. diasatyr. diambra, diamoschum dulce.*

Externa medicamenta ex iisdem parantur & propterea testes fouendi sunt decocto modò enumeratarum plantarum. factò in vino generoso vel Hippocratico, vel inungendi *ol. nard. costin. nuc. mosch. caryophyll. macis, cinam. de piper. de formic. ex pistaceis, moscho, ambra, zibetho*, quod & solum illitum testes potenter calefacit.

Victus ratio sit calida, aër sit calidus, testesque à frigore externo pannis, pellibus, aliisque tegumentis defendantur. Cibi sint boni succi & multi nutrimenti, moderatè calidi & humidi, oua forbilia, carnes boni succi. Si sint medicamentosi, testibus familiares & amici sint, quales sunt *foenic. anethum, apium, ciceres rubri, bulbi, cepæ, rad. napi*: & quidem herbæ commodius virides adhuc vsurpantur; siccæ enim plus quam oportet calefaciunt, & siccant. In secundâ mensâ dentur *pinæ, pistacia, auellanæ*. Corpus moderatè exerceatur.

Si *humida vel sicca* intemperies in testibus deprehendatur, corrigitur ea medicamentis humectantibus & siccantibus, qualia è calefacientibus & frigefacientibus modò propositis facilè eligi possunt.

Platerus lapidem in testibus, ut & alij quidam, quorum observationes collegit Schenckius, *lib. 4. observationum*. Generantur autem tales calculi procul dubio, cum serum impurum, & calculo generando aptum sanguini, qui seminis materia futurus est, permiscetur, & cum eo ad testes deferatur, ibique in lapidem coagulatur.

C A P V T . III.

De Testium magnitudine vitiosa, inflammatione
et tumoribus aliis.

Testium
magnitu-
do vicia-
ta.

Testiculos & mammas aliis utrosque, aliis alterutrum duntaxat immodicè increuisse refert Galenus, *lib. de diff. morb. cap. 9.* Quod vitium si naturale sit, corrigi vix potest. Si tamen testium nimis increfcentium magnitudine minuere velimus, epithemata imponantur ex succo vel aqua plantaginis, rosar. semperuiui, cydoniorum, acetor. rosar. Contra interdum præter naturam testes planè contabescunt, cuius rei exemplum affert Vidus Vidius, *lib. II. de curat. membrat. cap. 2.* de monacho quodam in agro Barcinonesi, cuius testes, etsi in adolescentia moderatam magnitudinem à natura essent adepti, nihilominus processu temporis, ob votum castitatis inuiolabiliter ab eo multis annis obseruatum ferè penitus contabuerant, vasaque spermatica eiusdem adeo exaruerant, ut cum eius cadauer post mortem secaretur, exsiccatorum neruorum seu durorum ligamentorum potius imaginem præ se ferrent.

Inflammatio testium.

Inflam-
matio te-
stium.

Præter naturam verò testes variis modis intumescunt; inflammantur nimis & aliis tumoribus corripuntur.

causae.

Самое.

Et primò inflammationem quod attinet, testes, vt alie corporis partes, interdum inflammantur, sanguine ad eos præter naturam confluente: id quod accidit, vel sponte eò ruente sanguine, vel ex percussione aut collisione, equitatione dura, aut ab aliâ causâ externâ sanguinem attrahere potente eò attracto. Et quidem testes nunc soli inflammantur, nunc simul fer-

De Testium magnitudine vitiosa, &c. 1125
tum, de cuius inflammatione postea dicetur.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur autem inflammatio testium, quod testis, *Signa.*
quam secundum naturam, est tumidior & durior, dolor
in eo percipitur, & præcipuè si digitis prematur, adest
rubor atque calor. Quæ omnino, si scrotum simul inflam-
matur, sunt manifestiora. Febris etiam plerunquæ adest.

Prognosticum.

Malum hoc est non contemnendum; cum testes non *Prognos-*
solum ad speciei conseruationem sint necessarii, iisque *ticum.*
valde læsis facultas generatrix lædi soleat, sed etiam in-
terdum gangræna succedere soleat. Plerumque tamen ea
scrotum facilius, quàm testes corripit.

Indicationes & Curatio.

Testium inflammatio secundum communes aliarum *Indica-*
partium inflammationis curandi leges & ipsa curanda. *tiones &*
Nimirum sanguis, qui ad ipsos præter naturam fluit, re- *Curatio.*
pellendus, intercipiendus, reuellendus; deinde qui influ-
xit discutiendus, aut si suppuratio prohiberi non possit,
ea promouenda. Principiò ergo statim sanguinis vena in
cubito sectâ reuellendus. Postea etiam venæ, quæ in po-
plite vel malleolo est partis affectæ, aperienda. Licet
quoque post venæsectionem altero die cucurbitulas cum
scarificatione coxis ad deriuationem imponere. Si etiam
alij humores, præcipuè biliosi, in corpore peccant, qui
forfan fluxui sanguinis occasionem præbent, & ij eua-
cuandi. Simul statim repellentia adhibenda, testésque in-
uoluendi cataplasmate, ex farina hordei, fabar. pulu. ro-
sar. rubr. mirtyll. balauft. coctis in vino rubro vel aq.
chalyb. addito ol. ros. & myrtillorum. Vel epithema im-
ponatur ex succo vel aqua rosar. plantaginis, mucilag.
sem. psyllij, cydonior. cum aqua rosar. extractâ, cum ol.
rosac. & cerussa mixtis. Quæcunque autem medicamen-
ta testibus applicentur, ligatura semper versus superiora
tendat, vt testes minus dependeant. Ita enim fluxus ad
locum affectum minus fiet. Ad intercipiendum verò san-
guinis fluxum ad latus pubis, vbi venæ & arteriæ ex ab-
domine ad testes & scrotum tendunt, intercipiens & de-

fenfuum medicamentum imponendum, ex far. hord. ro-
 far. rubr. bolo, mastiche cum aqua rosar. & albumine ouo;
 vel vnguentum Comitissæ, vel emplastrum ad herniam.
 Temporis progressu repellentibus ad dolorem lenien-
 dum admisceantur digerentia, fiantque linimenta ex ol.
 rosar. vnguento popul. dialthæa, & ol. chamæmelino.
 Tandem ad digerendam materiam vsurpetur sem. lini,
 fanigræc. flor. chamæmeli, meliloti, vt ex aliarum inflam-
 mationum curatione notum est. Ad testium inflamma-
 tiones etiam commendatur verbena recta in ol. cocta,
 vini particula adiecta. Laudatur & cataplasma ex fabâ
 Ægyptia decorticata cocta cum melle mixta. Vt & alte-
 rum ex pane cum ol. & aqua, interdum etiam cum mul-
 sa paratum. Vtile etiam est diachylum cum ol. rosar. subactû.
 Aëtius hoc ceratum commendat. *℥. Cerae, resinæ pini, ol.
 anetib. narcisci an. 3. x. Cimini, fimi asini pilas iij.* Fimum
 asini torrefactum cribrato cyminumque admisceto, de-
 inde cera liquefacta & alia admisceantur. Si dolor valde
 vrgeat, leniendus refrigerantibus & laxantibus. Vt *℥.
 Malu. violariæ, solani an. M. j. surfur. pug. ij.* Coquantur &
 parti applicentur. Vel *℥. far. bord. 3. ij. sem. lini, fanigra-
 ci an. 3. j. maluæ, bismlau. ad mollitiem coctar. an. M. 8. pin-
 gued. porci, ol. viol. an. q. s. F.* Cataplasma. Si hæc non
 sufficiant, cataplasmate ex foliis hyoscyami coctis & con-
 tufis vtendum. Si inflammatio in suppurationem conuer-
 tatur, ea adiuuanda, & abscessus maturus manus operâ
 aperiendus, tandemque mundandus ac consolidandus
 aliorum tumorum more.

Inflatio testium.

*Inflatio
 testium.*

Testes etiam aliquando intumescunt, & inflantur sine
 febre, flatibus crassis eos distendentibus. Curatur au-
 tem inflatio testium per medicamenta flatus discutien-
 tia. Applicetur ergo testibus fimus columbinus cum far.
 fabar. & axung. porcina cum vino mixtis. Nonnulli folia
 hyoscyami ad inflationem testium & simul dolorem se-
 dandum commendant. Alij origanum in aceto vel vino
 coctum & contusum, vel decoctum eius fomenti loco
 vsurpant. Vel *℥. Pulv. rad. althææ, 3. 8. far. fab. sem. lini,
 fanigræci*

fenigræci an. ʒ. j. *cumini* ʒ. ʒ. Coq. in vino & addito *ol. aneth.* F. Cataplasma. Vel ʒ. *Pulu. flor. chamamel. meliloti, far. fab. an. ʒ. vj. stercor. caprin. bacc. laur. an. ʒ. ʒ. Cum vino & ol. aneth.* Misce. F. Cataplasma. Vel ʒ. *furfur. tritici cribrati M. ij. far. fabar. ʒ. j. ʒ. pulu. sem. cumini ʒ. ʒ. Cum vino dulci & ol. aneth.* F. Cataplasma.

Tumores duri, frigidi & scirrhi testium.

Non solum autem inflammantur & inflantur testes, *Tumores* sed & aliis tumoribus corripuntur, iisque etiam sæpe *testium* scirrhis. Quod accidit, ubi humores in inflammatione *duris frigidis* non discutiuntur, neque etiam in pus mutantur, sed in *gidi, & scirrhi.* testibus hærent, atque ibi indurantur; aut etiam alias *frigidis & crassi* humores ad testes fluunt, ibique indurantur. Cognoscitur hic tumor & visu & tactu, estque sine dolore, vel cum exiguo, ac sine calore & febre. Testium autem tales tumores difficulter curantur. Pars enim hæc laxa est, & facile excrementa suscipit, & recepta retinet in inuolucris illis, quibus testes teguntur. Curantur verò, vniuersalibus præmissis, hi duri testium tumores emollientibus & discutientibus. Talia sunt, *rad. althææ, farina sem. lini, tritici, passulæ.* Commendatur & *rad. lactucæ* ex mulso cocta, aut cum *farin. hord. & sem. lini* ac *fænu-græci* mista. Vtile est etiam *ol. amygd. amarar. irinum, anethinum, vng. dialthææ, Martiatum, emplastr. diachyl. simpl. & comp. Vel ʒ. far. fabar. ʒ. j. sem. lini ʒ. ij. empl. diachyl. simpl. ʒ. j. ol. melilot. ʒ. j. ʒ. anethini, chamamel. hyoscyam. an. ʒ. j. sem. cumini ʒ. j. Coq. ad consist. ceroti mollior. Vel ʒ. fol. caulium, hyoscyami an. M. j. ficus num. v. Coq. ad mollitiem, & per setaceum traiciantur, quibus adde. far. fabar. sem. lini, fenigræci, pulu. flor. chamamel. an. ʒ. ʒ. adipis renum capræ q. f. F. Cataplasma. Vel ʒ. rad. mandrag. recent. lb. ʒ. hyoscyam. & alkekengi an. M. j. Coq. in sapa ad mollitiem, & per setaceum traiciantur, quibus adde. *opopanacis ʒ. j. ceræ parum.* Misce ad formam emplastri. Vel ʒ. *Emplastr. diachyl. simpl. & cum gummi an. ʒ. j. ammoniaci vel bdellij ʒ. ʒ. Quibus addere licet quoque semen & folia hyoscyami.* Efficacissimum est hoc. ʒ. *rad. Althææ, hyoscyami, balikacabi an. M. j. rad. mandrag. recent.**

cent. ℞.ß. Coq. in f. q. sapæ, & contundantur ac per cribrum traiciantur. Postea adde *opopanacy*, *bdelly*, *ammoniati in vino liquator*. an. ʒ.vj. *styracis* ʒ. iij. Atque addito *ol. melino* F. Cataplasma, aut *cera*, emplastrum; quo medicamento, nisi scirrhus testium emolliatur & discutiatur, frustra alia tentantur. Si in pus talis tumor mutetur, pus non diu in teste relinquendum, ne eius substantiam corrumpat & vlcus insanabile vel gangrænam excitet. Ideoque commodissimum est, testem tum excindere. Sunt & alij testium tumores, de quibus postea, *cap. 7.* inter herniæ species dicetur.

CAPVT IV.

De Situ testium mutato.

Situs testium mutatus.

Testes etiam situm quandoque quasi mutant, & nimis penduli fiunt: quod fit interdum ex nimia equitatione, interdum ex natatione in aqua frigida, interdum ex materia frigida ligamenta, à quibus pendent, seu cremasteres laxante; quod accidit in morbis grauioribus & virium debilitate; ac testes penduli virium debilius sunt indicium. Corpus, si opus sit, conueniente modo purgandum, & postea exsiccantia calida, si ab humoribus frigidis fit laxatio, non solum testibus & pubi, sed & ossi sacro imponenda, ex *saluia*, *betonica*, *maiorana*, *primula veris* & *similibus*. Interdum contra testes versus abdomen retrahuntur, vt *bubonocelen* quasi mentiantur. Interdum etiam planè in abdomine reconditi sunt. Idque nonnullis naturale est & nullo modo curari potest. Interdum quoque accidit hoc ab inflammatione ligamentorum aut distentione neruorum. Quod vbi euenit, emollientia & laxantia vsurpentur.

CAPVT V.

*De Vulneribus, Vleribus, Cancro & gangrena testium.**Vulnera testium.*

Testium vulnera.

Vulnerantur interdum testes: quod sanè periculo non vacat ob grauia, quæ subsequi solent, symptomata. Ita refert *Matthæus Glandorpius*, in *speculo cheirurgico*.

gico, obseru. 37. Iuueni cuidam dextrum testiculum frameâ transectum fuisse, vt in maximum auctus fuerit molem, & dolor ac deliria successerint. Easdem curandi indicationes & leges habent testium, vt aliarum partium, vulnera. Iuuenis cuius modò facta est mentio, curatus fuit, vena tali incisâ (potest etiam primum in brachio, si opus sit, vena aperiri) & clystere iniecto, testiculus etiam, vt & totum scrotum cum pene & pectine, inunctus fuit oleo rosaceo, & impositum cataplasma digerens ac roborans, adhibitumque emplastrum diapalma.

Vlcera testium.

Inrer dum post inflammationem relinquitur vlcus in testibus : nonnunquam & scroti vlcera testibus communicantur. Sunt autem hæc vlcera valde periculosa, vtpote in loco humido, & sæpe in cancrum abeunt, aut in gangrænam terminantur. Vt verò, si possibile sit, rectè curentur, primò corpus conuenienti modo purgandum: deinde vlcus mundandum vnguento Apostolorum, adiecto vnguento Ægyptiaco. Lauandum etiam vlcus decocto rosar. balaustior. myrtillor. cum modico thuris in aq. plantag. & vino rubr. facto. Deinde *℞. Tutie prepar. minij, plumbi vsti, antimonij an. ʒ. ij. Cum ol. myrtin. & cera,* Fiat vnguentum. Vel vsurpetur istud Gordonij. *℞. Litharg. ceruss. cadmiæ, acaciæ, cortic. granat. sang. dracon. tutiæ an. ʒ. ij. aloës, sarcocolle, thuris, aluminis an. ʒ. j.* Puluerisatis adde *cerae & ol. q. s.* Fiat vnguentum. Vt postea vlcus carne claudatur. *℞. Aloës hepaticæ, sarcocollæ, anethi combusti, thuris, rap. hæmatitæ an. ʒ. ij. alumin. vsti, flor. æris an. ʒ. ʒ.* Cum *ol. rosar. F.* Vnguentem. Cicatrix tandem inducatur vnguento de minio, vel alio conueniente emplastro.

Cancer testium.

Vlcera testium in cancrum sæpe abeunt. Habet eius *Cancer.* rei historiam Vvierus, *in obseruat.* talem. Iuuenis quidam Nobilissimus cum ex intempestiua Venere & assiduâ equitatione testium debilitatem contraxisset, & præterea lue Venerea laborasset, in herniam varicosam & sinistri scroti tumorem incidit. Quam cum chirurgi emollientibus

curare tentaret , paucorum mensium spatio supra testem
leue tuberculum , rubore aliquo tinctum , apparere ce-
pit, quo aperto nihil effluxit, nec vllum latentis in eo hu-
moris indicium apparuit. In medicamentis ergo , quæ
emollirent, putrefacerent ac pus generarent , perseuera-
tum est, donec se ostentaret latens cancer, qui breui tan-
to furore efferbuit , vt ater teterrimo cum fæore & fre-
quenti sanguinis fluxu tumoris multam partem depasce-
retur atque exederet , ægróque tandem mortem affer-
ret. Qui ante mortem valde deplorauit, quod Vvieri con-
silio non esset obsecutus , qui suaferat , vt ab emollienti-
bus, quibus cancer exasperatur, abstineret, & potius per
leniter refrigerantia & exsiccantia incrementum mali
prohiberet.

Gangræna testium.

Gangra- na. Tandem etiam testes ex inflammatione & vlceribus planè corrumpuntur, & gangrænam contrahunt. Quod malum ferè lethale est, eiùsq; rei exemplum habet Forestus, *lib. 27. observ. 6.*

C A P V T VI.

De Scroti morbis.

Scroti
morbi.

Crotum, quod est testium receptaculum & exter-
num tegumentum, & ipsum aliquos morbos pati-
tur; præcipuè verò inflammatur, vulneratur excoriatur &
exulceratur, ac gangrænâ corripitur.

Inflammatio Scroti.

*Inflam-
mutio.*

Inflammatione interdum corripitur scrotum, & quidem nunc solum, testibus saluis, sæpissime testibus simul inflammatis. Causæ inflammationis sunt eadem, quæ in testiculorum inflammatione sunt propositæ. Nonnunquam tamen etiam in febribus, & præcipuè malignis, inflammatio testium succedit, naturâ vitiosos humores eò detrudente. Inflammatio autem hæc faciliè patet. Scrotum in tumorem attollitur, adest durities, rubor & calor, dolor lancinans, qui levi contactu exasperatur, febris plerumque comes est. Inflammatio scroti periculo non vacat. Cum enim sit in loco humido, faciliè in gangrænam

grænam mutatur, vt postea dicitur. Curandi ratio est eadem, quæ testium inflammatorum.

Vulnera Scroti.

Vulneratur etiam scrotum. Et si solum, testibus saluis, *Vulnera* vulneretur, faciliè, vt alia vulnera, curatur. Si verò testes simul lædantur, curandum vulnus, vt *capite precedente* dictum.

Excoriatio Scroti.

Excoriatur interdum scrotum epidormide erosâ, quod *Excoria-* infantibus sæpe accidit à lotio. Idem tamen & adultis ex *tio.* eadem causâ euenit, si urinam in lectum emittant. Curatur in infantibus pompholygis, seu nihili albi aspersione & linteis mundis ac siccis sæpe appositis. Vel *℞. Vng. de ceruss. ʒ. ʒ. litharg. ʒ. j. ol. rosac. parum. F. Vnguentum.* Vel myrtus arida subtilissimè trita & cribrata, adiecto thurè, vel myrrha aut lapid. calaminari, aspergatur.

Ulceræ Scroti.

Exulceratur quoque scrotum, ab affluxu humorum *Ulceræ.* acrium, vel post inflammationem, & quidem vel solum, vel cum testiculis. Curatur autem iisdem remediis, quibus testium vlceræ.

Gangræna Scroti.

Post inflammationem quoque interdum gangrænâ corripitur scrotum. Ita memini anno 1603. hîc ciui cuidam, *Gangræ-* qui febre maligna laborabat, subito materiam ad scrotum detrusam fuisse, atque hinc eius inflammationem excitatam, eamque vnica die in gangrænâ mutatam, totumque scrotum vsque ad abdomen eâ correptum fuisse: quod cum Cheirurgus sectione demeret, testiculi nudi conspiciebantur: qui tamen idoneis medicamentis adhibitis & gangræna sedata, carne à vicino abdomine succrescente obducebantur, vt testiculus vterque vna carne obductus pomi figuram referret. Vir hic diu vixit & senex euasit. Similem historiam ex D. Petro Holzhheimio refert Glandorpius, in *Speculo Cheirurg. obseru. 38.* Gangræna hæc non ita periculosa est, vt aliarum partium. Idoneis enim, quæ ad gangrænâ solent, adhibitis medicamentis, natura ipsa circa abdomen putridum a sano separat,

parat, & quod corruptum est, facile à chirurgo demum
potest.

•••••

De Hernia & Scroti tumoribus.

**Hernia
Scroti.**

In signis verò scroti morbus est, qui ab intestinis omentoque ex abdomine in scrotum delapso, vel flatu aut aqua in eo collecta, vel etiam carnea quasi massa in eo genita excitatur, scrotumque inde in tumorem attollitur. Tumores hos pro diuersitate caussarum, Græci, vt postea dicetur, nominibus distinguunt. Latini autem indecoro, sed communi herniæ nomine appellant, vt scribit Celsus, *lib. 7. cap. 19.* Herniæ enim Sabinorum lingua Saxa dicuntur: quod nomen proculdubio ideo hisce tumoribus scroti tribuitur, quod instar saxi duri sint. Et si verò de Hernia propriè dicta supra, *part. 2. cap. 6.* vbi de situ intestinorum mutato tractauimus, egerimus: tamen hic de eâdem, vt morbus & tumor est scroti prorsus etiam agendum. Ea tamen, quæ loco allegato dicta sunt, hic non repetemus. Equidem herniæ propriæ dictæ nomen præcipue *ἐντεροκήλη* & *ἐπιπλοκήλη*, de quibus loco allegato, actum, competit. Verumtamen aliis etiam scroti tumoribus idem tribuitur, & herniæ nomine etiam comprehenditur *πνευμοκήλη*, hernia ventosa, *ὕδροκήλη*, hernia aquosa, *σαρκοκήλη*, hernia carnea, *κυσσοκήλη*, hernia varicosa. Et si enim *κήλη* apud Veteres omnis tumor, quacunque parte esset, diceretur: postea tamen in specie usurpari cœpit de scroti tumoribus modò dictis. Cum autem, vt dictum, de enterocoele & epiplocele supra actum sit: restat iam, vt hic agamus de hernia ventosa, aquosa, carnea & varicosa.

De πνέυματοκήλη seu hernia ventosa.

Pneumatocele.

Πυθμετοκήλη seu hernia ventosa aut flatuosa est tumor flatulentus in scroto : & solet aliquando cum hydrocele, aliquando etiam sine eâ inuadere.

Суща.

Салфа.

Caussa eius continens sunt flatus, qui vel à vicinis intestinis & abdomine transmittuntur, vel ob debilem par-

is calorem, in eo colliguntur; Et omnia quæ ad flatus generandos faciunt, quæ alibi sunt explicata, etiam hic locum habent. Estque hoc malum pueris satis familiare.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur pneumatocoele, quod scrotum, & inter-
dum etiam vnâ testes, valdè distenduntur sine pondere &
grauitate, flatûsque, si manibus scrotum premitur, depre-
henditur, & de loco in locum mouetur cum sono.

Prognosticum.

Leuissima autem & curatu facillima est inter reliquas
hæc herniæ species; cum flatus facilius, quàm aliorum tu-
morum in scroto causæ, tollantur.

Indicationes & Curatio.

Curatur verò, vniuersalibus præmissis, & materia vnde
flatus generantur euacuata, flatus discutientibus remediis,
iisdemque, quibus in colica à flatu vtimur, nim. flor. cha-
mamel. meliloti, ruta, sem. cymini, carui, anethi, milij,
bacc. lauri. Corpore ergo euacuato talis clyster iniicia-
tur, præcipuè si flatus ex abdomine suppeditantur. *℞. Ru-
tæ M. ℞. flor. chamamel. melilot. sem. anethi an. M. ℞. carui.
cumini, lini an. ʒ. ij. Coq. Colat. ʒ. ℞. j. electuar. bened.
laxat. ʒ. j. de bacc. laur. ʒ. ℞. ol. rutac. aneth. an. ʒ. j. ℞. F.
Clyster. Deinde ventri toti imponatur sacculus ex flori-
bus chamameli, meliloti, sem. milij, cymini, carui, anethi.
Exhibeanrur etiam flatus discutientia, galanga, cuminum,
caryophylli, theriaca, Mithridarium, aqua zedoariæ, flor.
chamameli & alia, quæ in colica flatulenta exhiberi so-
lent. Ipsi verò scroto talis solus adhibeatur. *℞. Origani,
calaminth. rutæ, flor. chamamel. melilot. an. M. j. sem. carui,
cumin. anethi an. ʒ. ij. Coquantur in vino pro fotu. Postea
inungatur scrotum ol. rutæ, chamamel. anethino, cheirino,
laurino, costino, sambucino. Vel imponatur cataplasma ex
farina fabarum, lupinorum, sem. cymini carui, flor. cha-
mamel. meliloti. Vel ʒ. Fimi vaccini ℞. ij. sulph. viui,
sem. cumini an. ʒ. ij. Misce & cum s. q. mellis & ol. anethin.
Fiat cataplasma. Vel imponatur emplastr. è bacc. lauri vel
meliloti. In pueris autem & tenellis corporibus olea
dicta sufficiunt cum aliquot guttis, aquæ vitæ, vel empla-
stra**

stra in oleis dissoluantur. Abstinendum à cibis omnibus, è quibus flatus generantur.

De Hydrocele seu hernia aquosa.

Hydrocele.

Hydrocelè est tumor scroti ab aqua in eo collecta; & accidit hîc tumor frequentius cum hydrope Ascite, aliquando etiam sine eo. Colligitur autem aqua vel inter erythroidem tunicam, & darton dictam tunicam, vel extra ipsam, inter eam & pelliculas adiacentes, vel in propria pellicula continetur, atque hoc genus herniam in tunica superagnata vocamus. Aliquando verò duplex hernia oboritur, cum materia aquosa & intra tunicam darton dictam, & in superagnata consistit, vt Aëtius, *tetrab. 4. serm. 2. cap. 22.* scribit. Et quidem aliquando solum aquâ scrotum distenditur, aliquando etiam flatus coniunguntur, vt in hydrope quoque fieri solet. Interdum etiam carnosâ quâdam substantia circa vasa spermatica concreta aquâ tecta latet, quæ, scroto aperto, paulò post in cancrum malignum degenerat, cuius rei duo exempla recenset Guilielmus Fabricius, *cent. 4. obseru. 65. & 67.* Vbi enim serofus humor acris est, venas capillares membranâsqûe leuiter erodit, hinc pars illa sanguinis, quæ paulatim exsudat, in carnem concrescit, reliquum verò, quod serofum est, scrotum ita extendit, vt caro tactu explorari non possit. Idem etiam, *obseru. 65.* refert, iuuenem sibi oblatum fuisse, quem cum ipse, & alij Medici ac chirurgi solum aquosa hernia laborare putarent, nihilominus cum caustico scrotum aperuisset, præter aquam etiam carneam quandam & indurata materiam circa vasa spermatica inuenta fuisse. Etsi verò metueret, ne cancer suboriretur: tamen cum perpenderet ætatem iuuenilem, constitutionem corporis aliâs optimam & sanam, leniter emollientia & discutientia applicauit, è quorum usu cum malum non ingrauescere, sed potius duritiem decrescere videret, ad fortiora peruenit, & ita malum curauit.

Causse.

Causse.

Aqua autem hæc rarò in ipso scroto generatur, sed ex abdomine affluit, in quo iis de causis, quæ in hydrope sunt

sunt expositæ, colligitur. Et licet interdum nondum hydrops adsit: tamen aliquid aquæ in abdominis cauitate colligitur, quæ sensim in scrotum descendit; etsi tanta eius copia nondum sit, vt ventrem totum in tumorem attollere possit. Nonnulli quidem statuunt, si hydrops nondum coniungatur, destillare serosum eiusmodi excrementum in scrotum, è vasis vrinariis illud ad vesicam deferentibus, si in earum tunicis raritas aliqua, vel à naturæ primordiis facta sit, vel processu temporis ob vim acrioris vrinæ superuenerit, ob quam aliquæ eius guttæ assiduè transsudent, quæ facile sibi aditum parare possint ob suam tenuitatem & loci propinquitatem ad testes & scrotum. Verum tunicæ illorum vasorum satis sunt densæ, vt non sit credibile, vrinam per illas transsudare possit. Vero magis consentaneum est, si accidat hydrocele sine hydrope, aliquid humoris aquosi in abdomine cumulari, & hinc ad scrotum mitti, vel etiam à rene, vt mox dicetur, descendere, vel in ipso scroto ob partium imbecillitatem, imprimis accedente causâ externa, vt percussione vel compressione, humorem aquosum colligi, præcipuè si sanguis ille, qui per vasa spermatica ad testes deferitur, sit aquosior. Tumor autem nunc totum scrotum, nunc dextram vel sinistram eius partem occupat. Et quidem cum scrotum vno saltem latere intumescit, citra externam causam, humor non est in scroto, sed in membrana erythroide testem continente. Et tunc nunquam dexter testis intumescit, sed saltem sinister, idque ob renem sinistram malè affectum accidit. Cum enim sinistrae partis seminalis vena non ex caua, veluti dextra, oriatur, sed ab emulgente sinistri renis procedat, si ren sinister malè affectus sit, nec officio suo rectè fungantur, pars vrinæ cum per renem malè affectum descendere non possit, per seminalem venam in tunicam erythroidem delabitur, & tantus tumor interdum excitatur, qui etiam caput humanum sæpe æquat.

Signa Diagnostica.

Tumor ipse oculis pater. Esse autem eum ab aqua, à Signa. fluctuatione, quæ, dum tumor premitur, animaduertitur, cogno

cognoscitur. Præterea scrotum lucidum quasi apparet & præcipuè si candela ei opponatur, ægèrque de pondere & grauitate conqueritur: neque etiam tumor per compressionem in abdomen recedit, vt in hernia ab intestinorum prolapsu fieri solet, sed semper ferè eiusdem magnitudinis apparet. Vbi testes soli intumescunt, scrotum adhuc rugosum aliquo modo apparet; quod non accidit, vbi aqua inter scrotum præcipuè continetur. Quo in loco verò, & inter quam tunicam humor aquosus contineatur, sic cognoscitur. Si inter erythroidem tunicam contineatur, tumor erit rotundus, paulò longior, oui instar, testiculûsque ibi visui & tactui occultatur, scrotumque ipsum albidius est, & nihil aut parùm intenditur. Si extra erythroidem tunicam sub darto lateat humor, testiculus tactui occurrit, scrotum magis intenditur. Si verò in superagnata tunica humor hæreat, tumor vndique globatus alterius testiculi imaginem refert.

Prognostica.

Prognostica.

1. Malum hoc pro causarum varietate nunc magis nunc minus periculosum est. Quæ enim cum hydrope coniungitur hydrocele, non curatur, nisi hydrope prius curatâ, & eius causa ablata. Nam licet aqua semel vel discutiatur, vel scroti apertione euacuetur: tamen noua rursus affluit. Si verò causa aquam generans minus grauis sit, facilius curatur. 2. Qui à causa externa est scroti tumor, non ita difficulter curatur. 3. Is, qui est in sinistro teste à sinistri renis vitio ortus, difficulter curatur, & nonnisi renè curato, quod sæpe impossibile est: & temporis progressu ab acrimonia humoris substantia testis corrumpitur, & immedicabile vlcus excitatur. Licet etiam testis sectione auferri possit, & ita tumor tolli: tamen postea humor, qui antea in testem descendebat, in corpore hæret & alia mala excitat. Ita refert Dodonæus, *obs. c. 39.* Anglum quendam in grauissimum testis sinistri dolorem incidisse, qui nullis remediis leuari poterat. Cum verò vltimum remedium videretur sectio & testis ablatio, ea Antuerpiæ instituta est, quæ cum perageretur, hydrocelem latuisse deprehensum, cum copiosa in secantis faciem aqua

aqua exsiliaret. Curatus verò & sanatus à vulnere paulò post de lumborum dolore & grauitate conqueri capit; in pube etiam circa cicatricem dolor cum tumore successit, & aliis accedentibus symptomatibus mors secuta. Corpore aperto deprehensus ren sinister durus admodum, ac iusta quantitate maior, & substantia interiore haud parenchymatis colorem referens, sed candida, concreto ac indurato puri similis. E quâ obseruatione apparet, causam tumoris aquosi testiculi sinistri fuisse renem sinistrum malè affectum; Symptomatum verò superuenientium & mortis subsequenter testis exsectionem. Cum enim teste ablato serofus ille humor ad testem confluere amplius non posset, in corpore retentus symptomatum variorum & mortis causa fuit.

Indicationes & Curatio.

Curatio duobus perficitur, primò vt aquosi humoris generatio, & affluxus prohibeatur; Deinde vt is, qui iam præsens est, in scroto euacuetur. Quapropter si simul hydrodrops coniunctus est, curatio ad eum præcipuè dirigenda, & aquosi humoris generatio prohibenda: quod etiam faciendum, si sine hydrope, aqua in abdomine colligatur. Si verò sinistri testis vitium, sine hydrope tumoris causa sit, ad sinistrum renem curatio est imprimis dirigenda. Et omnino cautè agendum, si hernia sit in sinistro teste, ne malo curato grauiora eueniant symptomata. Itaque si vitium aliquod insigne sit in rene; vel planè à curatione abstinendum, vel scrotum tantùm in inferiori parte incidendum, vt serofus ille humor effluat. Imò interdum singulis annis id facere opus est. Ita refert Gulielmus Fabricius, *cent. 4. obs. 66.* Ioh. Griffonium Chirurgum viro cuidam sexagenario propter herniam aquosam singulis annis scrotum parte inferiore perforasse, & serofum humorem euacuasse, ac postea vlcus ad cicatricem perduxisse, atque hominem istum ad summam senectutem peruenisse. Si verò in rene vitium non fuerit, & defluxum planè impedire libuerit, incisio in superiore parte scroti propè inguina facienda, vt non solum serofus humor euacuetur, sed prohibeatur etiam, ne rursus noua aqua

*Indica-
tiones &
curatio.*

in scrotum defluat, quod cicatrix in erythroide facta impedit. Cuius curationis exemplum *ibidem* habet Fabricius. Cum enim vir quidam quadragenarius herniâ aquosâ in parte sinistra laboraret, corpore prius purgato, ægrôque in sellâ collocato, scrotum in superiore parte usque ad tunicam erythroidem incidit, ipsumque ex anteriore parte ab ipsa membranâ aliquantum separauit, & acu incuruatâ ac filo reduplicato vniuersam hanc tunicam (præter vasa seminalia) apprehendit, & mediocriter constrinxit atque ligauit. Postea ex inferiore parte ligaturæ membranam iam antè dictam secundum longitudinem incidit, & aquæ libras aliquot, sed paulatim, extraxit, deinde turundam satis longam albumine oui madefactam ad latus testiculi & inferiorem partem scroti versus infixit, & inguina ac ventrem infimum oleo rosaceo inunxit, & hapsum cannabis, vitello atque albumine oui cum paucâ aquâ rosaceâ conuassatâ madefactum applicuit. Postero die hoc digestiuium apposuit.

℞. Terebinth. lotæ ℥. ij. cere nouæ ℥. ℞. gummi elemi ℥. j. ol. rosac. amygd. dulc. an. ℥. ℞. de vitellis ouor. ℥. ij. Dissoluatur *gummi* lentissimo igne cum oleis, *terebinthina*, & *cera* separatim cum pauxillo olei liquefactis & additis, fiat vnguentum, tum admisce *vitellum oui vnius, croci ℥. ℞.* Neque processum hunc, antequam vulnus probè esset digestum, mutauit. Tunc puluerem mundificatiuum vlceri & turundis quotidie insperfit, & vlcus per duos menses apertum tenuit, & corpus per interualla purgauit, vulnusque cicatrice obduxit. Ab eo tempore vir ille benè valuit, optimam tamen victus rationem obseruauit, & singulis annis aliquoties corpus purgauit. Ipsam vero aquam in scroto contentam quod attinet, euacuatur ea vel insensibiliter, vel sensibiliter scroti apertione. Insensibiliter euacuatur per discutientia, de herniâ flatulentâ proposita, quæ tamen hic potentiora esse debent. Qualia sunt, *farina fabarum, bacca lauri, flores chamæmeli, meliloti, sem. dauci, fenigræci, agni casti, cumini, carui, pulegium, calamintha, ruta, origanum, sulphur, nitrum, ammoniacum.* Et quibus fiunt fomenta, cataplasmata, inunctiones, emplastra.

Vt ℥. Calaminthæ, origani, rutæ, flor. chamæmel. meliloti an. M. j. sem. dauci, carui, cumini, viticis an. ʒ. ʒ. Contusa crasso modo coq. in aqua s. q. ad tertiæ partis consumptionem. Vel ℥. sem. cumini ʒ. ii. j. bacc. laur. ʒ. ij. salis ʒ. j. ʒ. sulph. ʒ. j. Coq. in lixiuio ad tert. part. consumpt. Colatura spongia imbuatur, qua scrotum foueatur. Post scrotum imponatur hoc cataplasma. ℥. far. fabar. ʒ. ii. j. sem. lini fenugrec. pulu. flor. chamæm. melilot. an. ʒ. j. cumini ʒ. ʒ. F. Cataplasma, cui, si libet, ol. chamæmel. & rutac. addatur. Vel ℥. Cochlear. cum testis confusar. ʒ. iv. bacc. laur. sulph. an. ʒ. ij. sterc. caprini ʒ. ii. j. Cum s. q. lixiui. F. Cataplasma. Vel ℥. far. fabar. ʒ. ii. j. pulu. flor. chamæmeli ʒ. j. ʒ. sem. cumini, sulph. an. ʒ. j. sterc. caprini lb. ʒ. Cum lixiuio fiat cataplasma. Vel ℥. ol. irini, rutac. laurini an. ʒ. j. ʒ. bdellij vino soluti ʒ. ʒ. sulph. vini ʒ. ij. sterc. caprini q. s. F. Linimentum. Vtile est etiam vnguentum Agrippæ & Arregon. Vel fiat tale emplastrum. ℥. ceræ lb. j. terebinth. ʒ. ij. ʒ. bdellij, ammoniaci an. ʒ. ij. Misce. F. Emplastrum. Quod si insensibiliter aqua discuti non possit, sensibiliber euacuanda scroto aperto. Aperitur autem scrotum scalpello: quod quidem præsidium, si intra scrotum saltem aqua contineatur, satis tutum & efficax est: si verò intra proprias testium tunicas delitescat, minus tutum & efficax. Chirurgiam autem hanc integrè describit Paulus Ægineta, lib. 6. cap. 62. Aëtius, tetrab. 4. serm. 2. cap. 22. Celsus, lib. 7. cap. 18. qui ibi videantur. Potest etiam scrotum canterio seu actuali seu potenciali aperiri. Si cum hernia aquosa caro aliqua circa testiculum concreuit, cautè curatio instituenda, cum faciliè malum in cancrum abire soleat. Cuius rei exemplum habet Dodonæus, in observ. cap. 40. Vir enim quidam generosus, cum hydrocele parte sinistra aliquoties laborasset, aperiri scalpello tumorem sibi permisit. Effluxit citò omnis humor, tumor quoque subsedit. Sed cum testis ipse omninò esset corruptus, vicinas partes facile infecit. Subsecuta mox scroti vniuersi, ac etiam penis, cum tumore & ingenti dolore, gangræna, & tandem mors. Ideoque consultissimum est, scrotum incidere, ac testiculum & quicquid circa ipsum

concretum est, separare atque exscindere, dummodo id fieri radicitus possit. Si enim scirrhusa illa materia processum iam occupat, & abdomini adhæret, frustra curatio instituitur. Si verò materia maligna non sit, vt curari possit, emollientibus id præstandum, vt supra ex Guil. Fabricio, *cent. 4. obseru. 66.* dictum. Ità etiam si testiculus ex aqua corruptus sit, quod ex fatore & prauo colore aquæ cognoscitur, testis extrahendus est, vt in hernia fieri solet. Recentiores hic adhuc vnam herniæ speciem addunt, quam humoralem vocant, eamque ab omnibus humoribus, excepta bile, prouenire statuunt. Verum si à sanguine sit hic tumor, & quidem cum inflammatione, pertinet ad inflammationem scroti & testium, de qua supra dictum: aut si ex eo caro quædam concreascit, pertinet ad sarcocелеm, de qua mox dicetur: si ab aqua est, est hydrocele: si ab humore aliquo crasso, & indurato, ad tumores frigidos & scirrhum testium pertinet, de quibus supra diximus;

De Sarcocèle seu hernia carnosæ.

Sarcocèle.

Aliquando etiam quiddam carnosum in scroto nascitur, testibusque adnascitur, & scrotum in tumorem attollit, qui sarcocèle seu hernia carnosæ appellatur.

Causæ.

Causæ.

Generatur autem hæc hernia ex sanguine impuriore ad testes & scrotum copiosius affluente, ibique in substantiam carni similem mutato. Huic autem sanguinis affluxui occasionem præbent, hernia intestinalis, ictus, percussio, lapsus, sectio ramicis non rectè instituta. Vt enim in arteriis, si cortex externus vulneretur vel contundatur, ex affluente alimento nodi fieri solent: ita etiam, si membrana vasorum rumpantur vel contundantur, vt quidem sanguis non copiosius effluat, sed alimentum affluens sensim exstillet, ex eo talis caro à natura, quæ nunquam otiosa est, produci solet: Vbi tamen ipsa natura sæpe simul data via cum bono alimento viciosos, aliquos humores extrudit, eosque in talem luxuriantem carnem conuertit. Aliquando etiam materia hæc planè induratur & in scirrhum conuertitur.

Quæritur

Quæritur autem hic non sine causa, cur hernia car-
nosa plerumque in dextro testiculo fiat, sicut aquosa in
sinistro. Scribit enim Guil. Fabricius, *cent. 4. observ. 64.* se-
vnicum tantum herniâ carnosâ ex sinistra parte labo-
rantem vidisse, reliquas omnes in dextra parte fuisse.
Causa huius rei mihi videtur hæc, quod vas præparans
seu vena feminalis dextri testiculi ab ipsa vena caua, si-
nistra verò ab emulgente oritur. Etenim si sanguinem
natura ad testes depellere velit, rectissime id fit per dex-
tram venam feminalem, quæ ab ipsa vena caua oritur,
sicut contra serosi humores facilius ad sinistrum testem
detruduntur per venam feminalem ab emulgente oriundâ.

Signa Diagnostica.

Tumor in scroto est durus, sine inguinis tumore, sen-
sim auctus; quo modo ab hernia intestinali differt, quæ
mollior est & subito oboritur. Si tumor sit durus & scir-
rhosus, nec dolor nec calor adest; si verò tumor sit mali-
gnus, dolor punctorius percipitur. Videndum tamen di-
ligenter, ne hydrocele vel alius testiculi tumor pro car-
nosa hernia habeatur, quod interdum accidit, si aqua pro-
fundius lateat, & extra, etsi candela adhibeatur, nulla sui
signa exhibeat. Tale exemplum habet Forestus, *lib. 27. observ. 25. in Scholio*, de quodam viro, qui testem unâ cum
scroto in modum scirrhi paulatim in maiorem modum
auctum, & durum per quinque annos habebat, ut omnes
sarcocelem esse putarent. Postea tamen cum emollientia
& maturantia applicarentur, tumor mollior euasit, &
facto abscessu magna aquæ copia, quæ intus latuerat,
cum impetu quodam erupit, unde scrotum & testiculus
detumuit, ægerque sanus euasit.

Prognosticum.

Difficulus hic tumor curatur, præcipuè si sit inuete-
ratus, & plerumque non nisi chirurgia, qua una testis
tollitur.

Indicationes & Curatio.

Vniuersalibus præmissis, curandi via duplex est, nimi-
rum ut vel per reprimentia tumoris incrementum inhi-
beatur, & per exsiccantia tumor absumatur; vel, si hæc

non profunt, chirurgiâ caro illa, quæ præter naturam excreuit, tollatur. Nonnulli quidem etiam hic maturantiâ adhibere iubent. Verum cum non scirrhus sit, sed caro, quod excreuit, emolliri non potest; & si emollientia adhibeantur, caro magis excrescit. Possunt tamen etiam interna medicamenta ad absumendam farcocele[m] vsurpari. Ita scribit Matthiolus, in *Dioscoridem*, lib. 3. cap. 18. se nouisse quendam, qui ononidis radicis puluere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramicem absumpsit, & sanatus est, licet à Medicis nullo alio medicamento, quàm sola sectione vitioneque hunc curari posse, statutum esset.

Externa. Externa medicamenta quod attinet, sequentia à Medicis tribus Delphensibus pro Doctore Iohanne Heutero, anno 1529. præscripta fuisse, scribit Forestus, lib. 27. obseru. 23. in scholio. ℥. Maluarum, parietariæ, flor. chamameli, meliloti an. M. j. extremitat. absinthij p. j. Coq. in aqua ad mollitiem, exprimantur & contundantur, contusis adde, far. fabar. orobi an. ʒ. iv. sem. lini, pulu. cumini an. ʒ. j. vini Rhenani, succ. caulium, mellis an. q. s. Coquantur ad formam cataplasomatis. Item ℥. rosar. cum capitibus, myrtill. sumach. balaustrorum, cortic. granator. nucum cupressi an. ʒ. ij. acaciæ, aluminis an. ʒ. j. Coq. in aqua fabrorum, pro ℔. j. β. Adde aceti ʒ. ij. Item ℥. Prassij, rutæ, flor. chamamel. meliloti an. M. j. maluar. parietar. an. M. β. vsneæ extremitat. absinthij an. pug. j. Coq. in aq. ad mollitiem, & contundantur optime: Adde farine fabar. orobi an. ʒ. ij. pulu. cumini, nucum cupressi an. ʒ. j. mumia, ʒ. j. β. stercor. ouilli ℔. β. lixiij comm. succi caulium, mellis q. s. Coq. ad formam cataplasomatis. Alia etiam medicamenta, quibus Hispanum quendam septuagenarium ab hernia quadam carnosâ magnitudine capitis infantis liberatum scribit, *ibidem* videantur. Si verò medicamenti malum curari non possit, & moles tumoris ægro molesta sit, sectione tollendus, & cute in inguine aperta euulsisque vasis seminariis cum illius loci teste, ligatisque simul vasis sub ligaturat, caro amputanda. Minus periculi est, si non in inguine, sed scroti latere tumente sectio fiat, & testis cum carne illi adnata per vulnus extrahatur.

Cirsocele, seu Hernia Varicosa.

Si verò vasa, quæ testiculos nutriunt, varicum more dilatentur, & tumorem in scroto efficiant, Cirsocele, seu Hernia varicosa nominatur. *Cirsocele.*

Causse.

Causa huius tumoris ferè est humor melancholicus ad scrotum, & imprimis vasa, quæ testes nutriunt, effusus; quod accidit interdum in fine morborum ab humore melancholico ortorum: & aliàs etiam humor melancholicus in corpore cumulatús ad hæc loca transponi interdum solet. *Causse.*

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hoc malum, quod tumor est minor, & quidem circa ea vasa, quæ testiculo alimentum præbent, ac cum pars affecta tangitur, apprehenduntur illa vasa quasi funiculi, tumorque est aliquantum obliquus, & racematim ac vix in modum quasi conglomeratur, cum testiculi relaxatione. Certis quoque temporibus, & præsertim vere ac autumno, ac cum intestina à flatibus distenduntur, aut pedes refrigerantur, dolor comitatur hanc Herniam, cum scilicet vasa illa distenduntur. *Signa.*

Prognosticum.

Malum hoc, vt alij ab humore melancholico orti tumores, curatu sat difficile est. *Prognosticum.*

Curatio.

Vniuersalibus præmissis, & humore melancholico expurgato, curatio, vt in tumoribus melancholicis, instituenda. Et quidem nonnulli hanc Herniam sectione curant. Verùm hæc cura quædam incommoda & pericula coniuncta habet. Nam sine testis læsione vix fieri potest. Quapropter præstat prius medicamenta exiccantia experiri, simulque testes semper in fascia & subligaculo suspensos gestare. Medicamenta autem illa sint balaustra, cortices granatorum, rosæ rubræ, bolus Armenus, nuces cupressi & similia. Testaturque Fallopius, quendam eò solum curatum fuisse, quod testes per duos menses in fascia suspensos gestarit, & singulis diebus aquam à nucibus cupressi in vase duplici destillatam adhibue- *Curatio.*

rit, eaque scrotum humectarit, atque per se exiccari permiserit.

Alij emollientibus & discutientibus curam moliuntur, & propterea vsurpant balneum seu semicupium ex decocto radic. alth. sem. lini, sesami & similium; ac postea inungunt locum oleo sesamino, amygd. dulcium cum bdellio, idque diebus octo continuant. Deinde adhibent balneum ex lixiuio, in quo cocti sint flores chamemeli & semen fanigræci: Tandem applicant hoc cataplasma. ℞. rad. scrophul. bryon. an. ℥. ss. Coq. ad molli-
tiem. Contusis adde pulu. flor. chamamel. meliloti, sem. anethi an. ℥. j. farinæ orobi ℥. ij. fursuris ℥. iv. croci ℥. ss. ol. amygd. dulc. & lilior. albor. an. q. s. F. Cataplasma.

Lapides in Scroto.

*Lapides
scroti.*

Tandem inter morbos scroti non prætereundi lapides, qui aliquando, etsi rarò, in scroto reperiuntur. Ita Iacobus Moccus refert, citante Schenckio, lib. 4. obs. Monspelij quendam scrotum prætumidum habuisse, tandemque ex putredine ruptum apertumque fuisse, lapidemque inde in quinque partes diffractum excidisse. Qui lapis procul dubio in scroto primario generatus fuit. Aliquando verò in eo ex vesicæ sectione & calculi ex ea extractione minus rectè instituta generantur, cuius exemplum ex obs. D. Ioachimi Camerarij, ibidem, recenset Schenckias. Cum enim iuueni cuidam lapis ex vesica sectione extractus esset, & lithotomus minus peritus tantum respexisset ad externum vuluus, neglecto altero ad collum vesicæ, id in fistulam degenerauit. Ex sordibus ergo & sabulosa materia circa collum vesicæ, & in ipso scroto collecta, tandem lapilli plurimi concreuerunt, ac scrotum intumuit, ut pro hernioso illum omnes haberent. Natura tandem exitum quærente fistula suppurata aperta fuit, & lapides paulatim protrusi ad viginti tres circiter. At cum tumor & dolor non decreverent, sed & ischuria periculossissima superueniret, sectio instituta fuit, atque exempti lapilli centum & quinquaginta duo, quorum duo grandiores lupinos referebant magnitudine & figura. Fistula deinde mundata fuit, & topicis conuenientibus magnâ diligentia

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

*De Penis morbis, & primò. De Meatus in pene vitiis, de penis
distortione, inflatione, & inflammatione.*

*Numerus
vitiatus*

& ad venerem procliuiores, & hinc sæpe varios morbos contrahunt. Humores etiam sunt in iuuenibus calidiores & acriores, qui si ad membra genitalia commouéantur, varios morbos procreant.

Distortio membri virilis.

*Distortio
penis.*

De numero mutato & breuitate vt aliquid amplius, præter ea, quæ modo dicta sunt, addatur, opus non est, cum vitia ista sint incurabilia. Distorqueri verò interdum penem, vt generationi minus aptus sit, compertum. Ita scribit Hollerius, *comm. ad aph. 63. lib. 5.* Vidimus, inquit, qui membro ita obtorto non poterat gignere, quod semen semper hæsitaret in ceruice vteri. Huic paratus est canaliculus plumbeus, vel argenteus accommodatus crassitudini ipsius penis, in quem immisso pene circumpositæ & alligatæ sunt cistellæ, ita vt tandem figuram membri si naturalem recuperarit, & genuerit. Et peculiaris penis distortionis mentionem facit Iulius Cæsar Arantius, *de tumoribus præter naturam cap. 50.* de qua ipsius verba referre libet. *Veneri nimium addictis rarum affectionis genus, antiquis ignotum, quod speciei propagandæ aduersatur, interdum accidit. Etenim genitale distentum, ac spiritu turgens tristi cum doloris sensu distorquetur, quod fit, vt semen in vterum rectâ eiaculari nequeat. De hoc morbi genere neminem reperio, qui ita pertractarit, vt veram affectus causam nouisse videatur: appellant tamen nodum penis. Nam etsi demisso & flaccido genitali nihil percipiatur incommodi, particulam tamen pertractanti paruulus quidam tumor fabæ vel glandulæ speciem referens percipitur. Huic affectui plerosque vidi, causæ ignaros, emollientia adhibuisse, quod arbitrarentur, se duriusculam illam substantiam quasi humore affluxo imbutam, discutere posse. Sed tantum absuit, vt id præstarent, quod etiam quotidie in deterius lapsi fuerint: nam arietini cornu in modum, in illud latus, quo tuberculum est, mentula reflectitur. Sed age causam patefaciamus: primum tamen in memoriam reuocare oportet, genitale viri nihil aliud esse, quàm duo ligamenta à pubis osse exorta, rotunda, atque intus arundinis in modum caua, fungosa tamen, & rarâ substantiâ prædita, quæ spiritu influente turgent. Qui verò Veneri nimis indulgent,*

*Distortio
penis.*

dulgent, frequentérque & diu, ut mulierculis placeant, distento sunt genitali, in hoc malum incidunt. Etenim spiritus ille inclusus in aliquam alterius ligamenti concavi partem impetum faciens, eius particulam ita impellit, ut eam relaxet, ac protuberare faciat, quod fit, ut quantum latitudini affectæ particulae adiicitur, tantum longitudini detrabatur. Quod verò protuberat mentule, id ex propria natura ligamentali, non autem ob noui humoris affluxum accidit, ut morbus in figura, non in magnitudine censendus sit. Satis igitur ex iam dictis constare videtur, quod emollientia adhibentes à ratione recedant, & affectum quotidie augeant, cum laxatum compingi & roborari postulet. Conueniunt igitur, quæ procidentibus umbilico atque herniis descripta sunt; fots præterea ex vino austero, nigro, in quo galla, absinthium, myrtilli, balaustia, sumach & eius generis efferbuerint. Commonefaciendi sunt interrim agri, ut à venereis abstineant, vel parcè vtantur, usquequò affecta particula confirmetur. Sed hæc ad noui affectus cognitionem & curationem dicta sint satis, si mihi ad hunc usum probata medicamenta adiecero. ℞. Aq. nucum pini, nucum cupressi, omphacij, aquæ myrtil. an. ℥. iij. M. Et ex his tepidis lintea madefiant, genitaleque obuoluatur. Aliud. ℞. Cort. myrobalanor. citrinor. myrobal. chebul. an. ℥. ℞. nuc. cupressi num. xv. pini num. iv. ros. rubr. p. j. absinth. Pontici M. j. gallarum, granorum myrti, sem. sumach. an. ℥. j. Contundantur, incidantur, macerenturque omnia in vino nigro austero & aqua nucum pini, ac destillentur per balneum, egredieturque aqua magnæ virtutis ad constringendum. Hac decoctione tepidâ madentia lintea adhibeantur: prædictio enim affectui curando aptissima est, admirabilique ad præcauendum à lue Venerea facultate pollet, si quis imbuta lintea inter glandem & præputium contineat, & eadem aqua interdum mentulam lauerit. Est enim quasi antidotus, quâ prohibetur, ne ob infectæ mulieris congressum, quod longo usu compertum est, venenosa morbi malitia concipiatur. Hæc ille.

Inflatio penis.

Inflatur & intumescit interdum penis, & quidem non-*Inflatio*
nunquam si flatulento spiritu, de quo infra de priapismo penis.
dicemus: Nonnunquam ab humore calido, de quo mox,
de

de inflammatione penis agemus: nonnunquam à flatu frigido, vel etiam humore aquoso, id quod hydropicis accidit. Malum hoc visui patet. Causæ verò ex iis, quæ præcesserunt, & symptomatibus, quæ adsunt, faciliè cognoscuntur. Quid autem periculi habeat colis inflatio, in priapismo, & inflammatione penis suo loco postea dicitur. Quæ autem sit ab humore aquoso in hydropicis, impedit quidem aliquomodo urinæ excretionem; aliàs per se nihil periculi affert. Curatur medicamentis exiccantibus & discutientibus, qualia in pneumatocèle & hydrocèle & inflatione testium proposuimus. Fouendus nimirum penis menthâ, chamæmelo, absinthio, anetho, semine lini, foeniculi, rutæ, & similibus, quæ vel in aqua coquantur, & duplicatis pannis imponantur, vel in cataplasmatis formam redigantur & applicentur. Gordonius *absinthium, fursur, & pedem columbinum* coquit in vino, & contrita imponit. Bertrutius adhibet hoc cataplasma. *℥. Stercoris columbini, flor. chamæm. rutæ viridis, sem. lini, anethi* an. P. j. *fermenti* P. β. *nitri vel saponis* quartam partem. Coq. in *ol. rosaceo*. Si tamen dolor, calor vel inflammatio adsit, eiusmodi calida non conueniunt.

Inflammatio penis.

Inflam- Inflammatur quandoque penis, sanguine præter natu-
tio penis. ram & modum ad eum confluente. Qui sanguinis affluxus, sed rarius, interdum accidit, natura vitiosos humores cum sanguine eò protrudente; plerunque verò à causis externis, nimia venere, concubitu cum muliere, cuius uterus est immundus & acribus humoribus repletus, à casu, percussione, vulnere. Malum ipsum per se patet: adest tumor, rubor, ardor, dolor, sæpe etiam febris. Estque malum hoc satis periculosum; cum membrum hoc sit exquisito sensu præditum, & ad id propterea humores faciliè confluant. Curatur verò, vt aliæ inflammationes curari solent. In principio ergò instituenda venæsectio & si opus sit, etiam purgatio. Simul statim in principio repellentia applicentur; in augmento addantur resolutentia, quæ in statu augeantur, & tandem sola applicentur. Possunt nimirum in principio applicari farina hordei,

rosæ

aquâ rosaceâ, cui aliquid tutiæ præparatæ admixtum sit,
 madidum superponendum. Forfice etiam caruncula ab-
 scindi potest. *Verruca* in summo balani, quæ tandem in
 fungum cancrum degenerauit, historiam notatu di-
 gnâ habet Guilhelmus Fabricius, *cent. 3. obseru. 88.* quæ
 talis est. Faber quidam ferrarius à tēneris annis verru-
 cam in summitate glandis habuit, lentis magnitudinem
 vix excedentem, ex quâ ante coniugium nihil doloris
 sensit, in matrimonio verò in coitu summum dolorem
 percepit, ita vt per tredecim annos ab vxore abstineret,
 progressu temporis verruca in monstrosam cancrum,
 magnitudine infantis recenter nati capiti nihil cedentem
 degenerauit, & penis in massam carnis inæqualem, liui-
 dam transformatus fuit, foetor talis adfuit, vt familiares
 & amici consortium ipsius ferre nequiverint. Ulcera
 etiam non pauca, è quibus vrina hinc inde effluebat,
 hunc fungum cancrum ambiebant. Morbi tamē penē
 desperati curam suscepit Guilhelmus Fabricius. Corpore
 conuenienter euacuato (*formulæ allegato loco videantur*)
 & venæ sectione prius institutâ, membrum virile vsque
 ad abdomen præscidit, & mox puluerem suum ad san-
 guinem sistendum stuppis albumine oui madefactis ap-
 plicauit, ac linteis duplicatis, & oxycrato imbutis ingui-
 na & scrotum inuoluit, fasciisque colligauit, ministrôf-
 que constituit, qui per vices manu oxycrato madefactâ
 stuppas cum puluere continuò continerent, ne sanguis
 erumperet. Cauterium enim actuale in hoc casu pericu-
 losum putat, cū quod meatum vrinarium obstruat, tū
 etiam viscerum & vicinarum partium inflammationem
 pariat. Et omnino in abscissione membri virilis, vbi eâ
 opus, danda opéra, ne nimia fiat sanguinis profusio, ac
 inde æger de vitâ periclitetur, cuius rei duo exempla,
ibidem obseru. 89. refert idem Fabricius. Sequenti die di-
 gestium imposuit, ac ventrem circumiacentésque par-
 tes oleo rosarum & myrtillorum inunxit, idēque de-
 fensium imo ventri applicauit, vulnúsque more solito
 curauit, vt æger plenissimè conualuerit. Pro pene autem
 & vrinæ canali ipsi instrumentum peni simile applica-
 uit,

uit, cuius figura *ibidem* videatur. Mentulæ quoque mon- *Mentula*
 strosæ historiam habet Philippus Hochstetterus, *obseru. monstro-*
medic. Decad. 6. casu 8. hanc. Consistentis Vir ætatis, ha- *sa.*
 bitus crassi, sed cacochymici, ruber facie monstravit in
 Nosocomio monstrosam mentulam, verrucis prægnan-
 tem innumeris, acinos botrys adglomeratione æmulan-
 tes. Pars quædam tumida, renitens, cuti concolor, instar
 globi rotunda abdomini adhærebat, quæ capiti modò
 nati infantis magnitudine respondebat, hæc carebat ver-
 rucis. Coles ad stuporem magnus, tumidus, longitudinis
 cum scroto circiter vlnæ Augustanæ. Præputium re-
 troactum circa glandis radicem, nescio quem tumorem
 cristæ dedit, qui copiosis, subfuscis verrucis luxurians
 glandem instar collaris moderni, quod ex multiplici
 panno ad fimbriam flocculis ornato, conficitur, ambiuit.
 Glans tuberosa, & in vesicam quasi sublata palmâ fuit
 longior, & pugno maior, ob ligamentum aliquo modo
 retracta, quam verrucæ obtegebant copiosissimæ, quales
 in collo gallorum Indicorum conspiciuntur, cum furor
 eos agitat. Reliqua *ibid.* videantur.

CAPUT X.

De Glande imperforata.

Accidit etiam interdum, ut meatus ille, per quem *Glande*
 semen eiici debet, non pateat, vel angustior redda- *impero-*
 tur: Compertum enim, quosdam glande non perforata *rata.*
 genitos fuisse, quos Græci *ἄσπερτοι* appellant, de qui-
 bus etiam Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 54.* agit, eiusque
 exempla aliquot collegit Schenckius, *lib. 5. obseru.* Quia
 verò hæc affectio hoc incommodi affert, ut neque min-
 gere in partem anteriorem possint, nisi valdè ad pectinem
 membrum reflexerint, neque liberos generare; cum se-
 men ipsos in directum eiaculari in uterum non contin-
 gat; curatione opus est. Et quidem ista glandis clausura
 ita plerumque comparata est, ut negotio non ita difficili
 aperiri possit, de quâ agit Ægineta, *loco allegato:* interdum
 verò ita facta, ut vestigium nullum appareat, ubi fora-
 men esse debebat, & propterea nec arte aperiri possit.

Quod

Quod vbi accidit, natura plerunque viam sibi aperit, sicut id paulò infra glandem cuidam factum scribit Beniuenius, *de abd. san. & morb. caus. cap. 7.* & Amatus Lusitanus, *cent. 1. curat. 23.* refert, infanti cuidam, cui nec foraminis vestigium in glande apparebat, ad radicem penis prope testiculos foramen fuisse, per quod vrina non guttatim fluebat, sed directò emanabat. Si verò foraminis vestigium appareat, id clausum aperiri debet hoc modo. Locus, vbi foramen esse debet, ferro acuto incidatur ad quantitatem foraminis naturalis, donec ad apertum virgæ canalem perueniatur. Nonnulli quidem perforationem ferro candente fieri volunt, sed periculo id non vacat, & per ferrum acutum apertio tutior est. Foramine facto canula plumbea, vel argentea indenda est, quæ primò oleo rosaceo, hinc linimento cicatricem inducente illinatur, eaque tam diu vtendum, donec cuticula vrinæ viæ inducatur.

CAP V T X I.

De vulneribus, ulceribus, fistulis & gangræna penis.

De vulneribus, ulceribus, fistulis & gangræna penis. Vulnerari interdum etiam penem contingit. Quod si fiat, id periculo non vacat; cum insignis hæmorrhagia, inflammatio, dolor, ac alia periculosa symptomata, imò interdum mors subsequi soleat. Curatio autem hîc, vt in aliis vulneribus, præcipuè partium membranosarum, instituenda. Vtile est hîc medicamentum, quod componitur ex lithargyro, cerussa lota, myrrha, sarcocolla, tutia præparata, tragacantha. E quibus vel fiat puluis, qui vulnèri tepido vino eloto, & desiccato aspergatur, vel cum oleo rosaceo vnguentum fiat, quod imponatur.

Vlcera, fistulæ & gangræna penis.

Vlcera penis. Exulceratur interdum quoque penis; idque accidit plerunque, dum inflammatio & apostema in vlcus transit. Nonnunquam tamen eiusmodi vlcera etiam fiunt à causâ primitiua, vulnere nimirum male curato, percussione, attritu, Venere cum immunda foeminâ, ac contagio. Interdum quoque quandoque ex causâ antecedente, ac materia spermatica corrupta, & inter caput virgæ ac præputium

putium retenta, vt & aliis prauis humoribus ibidem collectis. Atque ista vlcera interdum in cancrum degenerant, interdum in sphacelum, vt vel tota virga, vel eius pars perdatur.

Sunt autem ista vlcera varia, alia externa alia interna. *Differentia.* Atque alia sunt in ipsa virga, alia in glande, alia in præputio. Alia etiam penetrant, vt tam externæ, quàm internæ partes exulcerentur, & vlcus ab externa parte vsque ad vrinarium meatum penetret. Alia sunt recentia, alia antiqua, fordida & maligna.

Signa Diagnostica.

Si vlcera externa sint, visui patent: si interna, ex dolore, dum vrina transit, & pure ante vrinam exeunte cognoscuntur. *Signa.*

Prognostica.

1. Vlcera penis periculosa sunt, vtpote in loco calido & humido, & facile putrefactioni obnoxio, vnde serpunt, & difficulter curantur, cum vrina per meatum penis effluens curationem impediat. Præterea pars ipsa sensu exquisito prædita est. 2. Et sunt illa deteriora, quæ sunt in radice virgæ; cum sint in loco humidior. 3. Vlcera, quæ à lue venereâ in his partibus excitantur, non curantur, nisi morbo illo prius curato; cum ab eius malignitate foueantur. 4. Aliquando hæc vlcera in cancrum abeunt, vel etiam gangrænam inducunt, vt totum membrum virile abscindere opus sit, cuius rei exempla habet Valescus de Taranta, Guilhelmus Fabricius, & alij etiam autores. *Prognostica.*

Curatio.

Vt omnium partium vlcera abstersione & exiccatione indigent, ita etiam hæc, & quidem vehementer exiccantibus, vt Paulus Ægineta, lib. 3. cap. 59. docet. In recentibus vlceribus aloë commoda est, si arida in puluerem redacta applicetur. Mitissima est, efficax tamen, pompholyx. Fortiora sunt, charta combusta, anethum vsum, cucurbita vsta. Plura talia medicamenta habet Aëtius, *tetrab.* 4. *serm.* 2. cap. 16. 17. & 18. Si glandis regio exulcerata sit, nullum medicamentum emolliens locum habet, sed omnia siccantia sint, oportet. In principio ergo mundetur

vlcus aqua rosarum & plantaginis, vel hydromelite, vel
 aqua, in qua alumen dissolutum sit: Deinde vino, in quo
 folia rubi, myrti, plantaginis, nuces cupressi, balaustia,
 alumen cocta sint, quo panni linei imbuti glandi impo-
 nantur, & præputium semper mundetur. Hinc vsurpan-
 dum vnguentum album camphoratum, diapompholy-
 gos, turia, & alia ex aloë, lithargyro, cerussa, corticibus
 pini, & similibus composita medicamenta. Vtile est &
 saccharum Saturni. Vt *℥. Litharg. 3. ʒ. plumbi vsti loti*
℥. iij. tutie præp. ℥. ij. aloës ℥. j. ʒ. cortic. pini siccator. 3. iv.
lapid. hæmat. ℥. j. sem. anethi combusti, cucurbitæ siccæ vstæ
an. 3. ij. ol. rosacei ℥. iij. ceræ q. s. Fiat vnguentum. Si verò
 vlcera antiqua, sordida, & putrida sint, abluantur hydro-
 melite cum alumine. Potest etiam aliquid spiritus vini,
 qui à putredine valde præseruat, addi. Vel *℥. Vini albi*
3. vj. aq. plantag. rosar. an. 3. ij. flor. aris ℥. ʒ. aluminis vsti
℥. j. Misc. & parum ebulliant. Vtile est etiam vnguentum
 Ægyptiacum & Apostolorum, vt & aqua in Institut.
lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 13. Vel rasura telæ veteris melle ro-
 faceo illinatur, & puluis aristolochiæ rotundæ insperga-
 tur atque imponatur. Si vlcera sint virulenta, præcipita-
 to cum linimento conueniente mixto vtendum, non ta-
 men in eius vsu diu persistendum, sed quando quod cal-
 losum & virulentum absumentum est, fouenda pars deco-
 cto maluæ, althææ, sem. lini, & medicamentum digesti-
 tum idoneum vlceri imponendum, donec, quod corru-
 ptum est, separetur, de qua re plura *de curat. luis Venereæ*
 dicenda. Interdum accidit, vt vlcus sit circa glandem &
 inter præputium, ac propter penis tumorem videri non
 possit. Tunc vinum melle rosaceo mixtum vel aqua viri-
 dis supra proposita iniiciatur. Si verò penis & præpu-
 tium ita intumuerint, vt nihil iniici possit, cataplasma hoc
 vel simile imponatur. *℥. Flor. chamam. melilot. rosar. fari-
 næ sem. fœnuigræci an. q. v. Coq. in aq. & lixiuio. F. Cata-
 psalma.* Quod si nec hoc modo pars exulcerata detume-
 scat, & dolor perseueret, & vlcus serpat, præputium se-
 cundum longitudinem incidendum, vt vlcus mundari,
 & conuenienti modo curari possit. Si gangrænæ pericu-

lum immineat, circa vlcus, & penem defensionum imponendum, & affecta pars scarificanda, atque alia pro gangrænæ curatione necessaria medicamenta applicanda, quorum antea facta est mentio, vt vnguentum Ægyptiacum, Apostolorum, aqua viridis, vel etiam hoc. *℞. Terebinth. in aqua tragopogi lotæ ℥.vj. mellis rosati colati, syr. de ros. siccis an. ℥. ij. sang. Dracon. ℥. s. myrrhæ s. j. vnguenti Ægyptiaci 3.ij. Misce.*

Si gangræna & sphacelus penem corruperit, tutissimum est, id, quod corruptum est, vel etiam, si opus sit, totum penem abscindere, & medicamenta postea, quæ in aliarum partium gangræna & sphacelo adhibentur, vsurpare. Exemplum huius rei habet Forestus, *lib. 26. observ. 6.* de quodam, cui penis post inflammationem ita putrefactus fuit, vt cataplasmati adhærens exciderit, & putrefactio etiam scrotum occuparit, ægro nihilominus idoneis medicamentis, quæ vlcus sanarint, adhibitis, testibusque noua carne obductis, viuo manente, & ex ventre per foramen saltem vrinam emittente: & simile exemplum etiam antea è Guilhelmo Fabricio, *cent. 3. observ. 88.* retulimus.

Vlcus in meatu penis.

Interdum verò vlcera in ipso meatu penis generantur, & quidem ex tuberculo seu apostemate intus oborto, vel ex semine acri & virulento, vt in gonorrhæa virulenta accidere solet, vel ex vrinâ acri, vel ex calculis asperis & angulosis, qui in transitu meatum hunc lædunt. Cognoscuntur autem talia vlcera præcipuè è dolore, qui inter meiendum percipitur, & ex pure, quod ante vrinam excernitur. Penis interdum tensus & tumidus est. Discernitur verò hoc vlcus ab ulceribus vesicæ, quod in vesicæ ulceribus pus vrinæ miscetur, & squamulæ quædam cum vrina excernuntur, ac ipsa vrina fetet. Curantur autem talia vlcera facilius in iuuenibus. Verùm curatione maturanda. Nisi enim maturè curentur, carunculæ in meatu vrinario gignuntur, quæ vrinæ emissionem impediunt. In senibus verò raro aut nunquam talia vlcera curationem suscipiunt.

Gangræna penis.

Vlcus in meatu penis.

Topica.

Curatio vt rectè peragatur, victus ratio ea instituen-
da, quæ humorum acrimoniam obtundat, & propterea
utilis est ptisana hordeacea cum amygdalis dulcibus, &
seminibus frigidis maioribus. Vitanda vero acria, sal-
sa, acetosa, diuretica. Deinde corpus à vitiosis humoribus
mundandum, humoresque acres temperandi. Topica
quod attinet, vlcus abstergentia, & glutinantia per siphonem
iniicienda, nimirum aqua plantag. equiseti, myrtillorum,
vel succi harum plantarum, vel trochisci alkekengi cum aq. rosar. equiseti. Unguentum Petri Baieri, quo
quidam habens penem cancrum sanatus fuit, est hoc.
*℞. Succi extremitatum rubi, succi extremitatum fruticis ros.
aceti an. ʒ. ij. thuris, mastiches an. ʒ. iij. lithargyr. aur. ʒ. j. vi-
ni Maluat. ʒ. vj. succi semperuiui ʒ. iij. aquæ vitæ ʒ. iv. virid.
eris ʒ. ij. ʒ. vitrioli, alum. vsti an. ʒ. j. ʒ. camphor. ʒ. j. ol.
ros. ʒ. vj. Puluerisatis puluerisandis subtilissimè, & cribra-
tis coq. omnia lento igne, exceptâ camphorâ, quæ in fine
addatur, vsque ad consumptionem succorum. Addatur ce-
ra & fiat Unguentum. Vel ʒ. Vini albi lb. j. aq. rosar. plan-
tag. an. ʒ. iij. alum. vsti ʒ. ij. ʒ. virid. eris ʒ. j. camphor. ʒ. j.
Misce. Vel ʒ. Spumæ argenti, ceruss. tutiæ præp. an. ʒ. j.
sacch. candi ʒ. ʒ. camphor. ʒ. ʒ. aq. rosar. plantag. an. ʒ. iv.
Misce. Fortius est, si addatur aluminis ʒ. j. Ad cicatricem
tandem inducendam utile est hoc. ʒ. Aq. plantag. rosar. an.
ʒ. iv. trochisc. albor. Rhasis ʒ. ʒ. boli Armen. ʒ. ʒ. Misce.*

CAPVT XII.

De Præputij morbis. Phimosis.

*Præputij
morbi.
Phimo-
sis.*

Pæter penis morbos hæcenus enumeratos etiam
quidam peculiare præputij morbi sunt, inter quæ
primò φίμωσις, eaque, vt Paulus Ægineta, lib. 6. cap. 55.
docet, duplex. Quandoque enim præputium ita integit
glandem, vt rursus detrahi, & glans detegi non possit,
vnde seminis eiectio interdum impeditur, & viri steri-
les efficiuntur, quod vitium in specie φίμωσις appellatur.
Quandoque verò abductum amplius induci non potest,
quæ species propriè ~~φίμωσις~~ φάλλωσις nominatur. Prima diffe-
rentia, vt *ibidem* docet Ægineta, fit vel à primâ confor-
matione

matione & natiuitate, vel ab vlcere malè curato, & cicatricem, vel ob carnis accretionem: Secunda verò à venere nimia, vt & in pudendorum inflammationibus, aut quando aliàs violenter præputium retrahitur, vt intumescat, vnde reduci non potest. Primam *φίμωσις* Ægine-ta per chirurgiam curat, vt *allegato loco* videre est, modùsque operandi hic est: Vniuersali corporis euacuatione præmissa, linea recta per superiorem mediamque præputij partem atramento ita notanda est, vt vasa grandiora vitentur. Hinc curuo instrumento inter glandem & præputium insinuato cutis secundum rectam lineam vno ductu discindenda, ita vt interna & externa cutis sibi respondeant, & par sit vtriusque sectio, neque minor, quàm ex vsu sit. Sectione factâ sanguinis fluxus siccis linimentis comprimatur, hinc linteam oui albumine & aq. rosaceâ madidum imponatur, ægerque per triduum quiescat, & curatio, vt in vulneribus solet, perficiatur. Si callosum sit præputium, vt non amplius detegi possit glans, Fallopius, *de morbo Gallico, cap. 84.* sine sectione malum curat hoc modo. Sumit fistulam paruam ex plumbo, & imponit in foramen, vt æger per eam mingat; interim præputium oleo amygdal. dulcium, vel pinguedine gallinæ inungit. Secundo die imponit paulò maiorem fistulam. Tertio adhuc maiorem, & hoc modo progreditur deinceps, donec possit glans detegi & callus emolliatur. De præputio à natiuitate prægrandi obseruationem à D. Casparo Vvolffio communicatam habet Schenckius, *lib. 5. obseru.* Refert etiam Guilhelmus Fabricius, *cent. 4. obseru. 81.* iuueni cuidam 22. annorum ætatis ab ipsa natiuitate præputium præter modum propendisse. Ita enim versus anteriorem partem contortum erat, vt effluente urinâ ipsa sursum versus abdomen efflueret. Hinc vesicam commodè, & sine madefactione vestimentorum nunquam exonerare potuit, nisi solutis ligulis ad latrinas se conferret. Quod vitium quomodo curatum fuerit, *ibid.* videatur. Idem, *cent. 5. obseru. 55.* quadragenarium quendam curauit, qui laborauerat à multis annis defluxione quadam humorum

ad penem & præputium per certa interualla cum febre, & aliis symptomatibus. In initio etsi malum corpore purgato & applicato medicamento discutiente facile cederet; progressu tamen temporis morbus contumacior factus frequentius ipsum inuasit, & difficilius curari potuit. Nonnunquam enim talis durities in pene, & præcipue in præputio remansit, ut spatio duorum mensium illud retrò glandem retrahi non posset. Tandem ubi corpore expurgato & emollientibus ac resoluentibus adhibitis tumor omnis euauisset, suavit, ut semel in mense, aut singulis sex septimanis semel infusum sex granorum croci metallorum in vino sumeret. Loco affecto sacculum adstringentem & roborantem ex radicibus tormentillæ, bistortæ, plantag. balaustis, nucibus cupressi, rosæ & similibus in aquâ coctum, primò quidem per integrum mensem manè & vesperi applicuit, postea verò ter aut quater in hebdomade. Atque hac methodo sanatus est. Altera differentia non ita difficulter curatur, si statim membrum in lac tepidum immittatur, deinde cataplasma ex emollientibus & leuiter discutientibus imponatur: quibus si non cedat, fortius emollientia adhibenda ex ammoniaco, bdellio, & similibus. Si verò malum inueteratum fuerit, & præputium quasi occaluerit, incurabile euadit. De *πυρσφιδόσει* historiam, eiusque curationem etiam habet Guil. Fabricius, *cent. 5. obseru. 56.* Sponso cuidam iuueni, qui antea venerem nunquam exercuerat, ex nimia violentia frænus abruptum, & præputium retrorsum fuit detrusum, ut maximus dolor, & tumor totius membri virilis inde sequeretur. Victus ratione tenui & refrigerante præscriptâ, corpus cholagogis medicamentis expurgauit, & venam in brachio aperuit, regionemque renum vnguento refrigerante bis de die inungere iussit, loco verò affecto sequens cataplasma applicauit. *℞. farin. bord. 3. iv. pulu. rosar. myrtill. an. ʒ. ij. balaust. nuc. cupress. an. ʒ. j. Coq. in aq. plantag. & rosarum, ac pauco aceto, fiat cataplasma, addendo vitell. oui vnus.* Cum autem appetitus veneris curationi obesset, corpus iterum cholagogis purgauit, & lumbos seqq. oleis inunxit. *℞. olei violac. nymph.*

*nymph. rosar. an. 3. j. olei hyoscyami per express. 3. ij. camphoræ dissolutæ in aceto rosar. 3. ij. Misce. Cubitum verò ituro dosin laudani opriati exhibuit. Quæ medicamenta cum aliquandiu continuasset, malum curatum est. Si verò phimosis aut paraphimosis sit ex impuro congressu, repellentibus & refrigerantibus locus non est. Materia enim maligna ad viscera repelleretur. Quomodo autem phimosis & paraphimosis ex impuro coitu contracta curanda sit, docet ibidem Fabricius, *observ. 57.* prolixè, qui ibidem videatur. Nonnunquam ipsos etiam infantes, imò lactentes hoc malum corripit, ut etiam idem Fabricius, *obs. seq. 58.* docet, dum ex prauâ victus ratione nutricis humor acris ad genitalia decumbit, ibique pruritus excitatur, unde affluxus humorum excitatur in præputium, ut mirum in modum extendatur, nonnunquam etiam inflammatur. Quod si accidat, victus tenuis & refrigerans nutrici præscribendus, corpus eius conuenienti modo euacuandum. Si verò infans ablactatus fuerit, ipse syrupo rosarum solutio purgandus. Hinc applicandum hoc cataplasma. *℥. Medull. panis albi 3. iij. pulv. rosar. rubr. batlastior. an. 3. ij. croci 3. j. butyri recentis 3. j. Coq. in lacte vaccino, & addito vitello oui vnius.* F. Cataplasma. Si verò malum contumacius fuerit, applicetur sequens cataplasma. *℥. farin. fabar. 3. ij. pulv. summit. absinth. flor. chamæm. sambuci an. 3. iij. pulv. far. sem. fenigræci 3. ij. cumini 3. iv. Coq. in vino rubro austero in formam cataplasmatidis.* Pertinet & huc membranulæ freni dictæ cum glande coarctatus, si nimirum inferiori glandis parti iuxta foramen frenum arctè & longiori, quam par est, spatio connectatur, unde erecto genitali eius extremitas distorquetur, ut rectè semen eiici nequeat; acciditque hoc vel à prima conformatione & natiuitate, vel ab ulcere malè curato. Quod si accidat, inuertendum præputium & frænnum incidendum, diligentèrque præcauendum, ne venæ vel arteriæ lædantur. Hinc extendendum præputium quousque est necessarium, & lintheum albumine oui madefactum, hinc digestium, & emplastrum aliquod ficans inter præputium & glandem imponendū, ne iterum conglutinentur.*

*Freni
coarctatus.*

Coalitus tamen præputij & glandis non solum circa frænum, sed & alibi fieri potest. Siue autem solum frænum, siue præputium glandi connectatur, in dissectione danda opera, ut solum frænum, aut caro, quæ coaluerunt, secetur, non verò glans aut præputium secando lædatur; præcipuè si coalitus hic sit in infima parte balani. Si enim glans eò loci lædatur, meatus vrinarius perfoditur, atque inde facillè fistula fieri potest, è qua postea vrina, ut & semen effluere potest. Si tamen aliter fieri non possit, potius aliquid de præputio, quàm de glande abscindendum; cum licet præputium disseccetur, non adeo magnum incommodum inde oriatur. Et si verò Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 56.* contrarium statuatur, & potius aliquid de glande, quàm de præputio abscindendum doceat: tamen id intelligendum est, quando coalitus præputij & glandis est vel in parte superiore vel ad latera, non verò ad frænum in parte inferiore, ubi ductus vrinarius tenui membranâ inuestitur.

Præputium curtum.

*Præputiū cur-
tum.*

Quandoque etiam præputium curtum est, ut glandem totam regere nequeat. Aliqui ad cutis huius elongationem duplicem chirurgiæ modum excogitarunt. Verum cum istud vitium neque alicui actioni officiat, neque decorem vitiet, vix operæ pretium est, ut huius chirurgiæ tormentum eâ de causa quis sustineat, ut Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 53.* scribit.

De Circumcidendis.

*Circum-
sidendi.*

Facit circumcisionis mentionem idem Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 57.* non verò eius, quæ religionis more fit, sed eius, quando ex pudendi affectione præputium nigrescit. Oportet itaque totum id, quod denigratum est in ægris in orbem diuidere: postea verò squama æris cum melle vtendum est, aut etiam malicorio & eruo, admodum eorum, quæ linamentis excepta induntur. Si verò sanguis eruperit, lunatis cauteriis vtendum est ad utramque rem conferentibus, ipsam inquam sanguinis eruptionem, & vulnus depascendo proserpens: si verò tota glans aliquando fuerit consumpta, plumbeo canali in meatus

ram indito, vrinam per ipsum reddere iubebimus.

Fissura Præputij.

Finditur tandem etiam, & quasi rimas agit, præputium: *Fissura*
quod si accidat, *resina friza cum oleo rosaceo* miscenda ad *Præputij*
vnguenti consistentiam addito *vitello oui*, idque imponendum. Vel *℥. olei rosac. 3. j. ℞. amyli, thuris an. 3. ℞.*
Misce.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

CAPVT XIII.

De Hermaphroditis, & Sexus mutatione.

H Oc loco non prætereunda videntur, quæ de Hermaphroditis, quibus à Mercurio & Venere nomen inditum (Mercurius enim Hermes est, Venus Aphrodite) seu Androgynis, & sexus mutatione apud Autores occurrunt. Et si enim vitia ista à prima conformatione contracta incurabilia ferè sint: tamen Medico cognita esse ea, conuenit. Inuentos autem fuisse Hermaphroditas, id est, homines, qui vtrumque sexum, virilem & muliebrem præ se tulerunt, passim ex historiis patet, quarum plurimas collegerunt Iulius Obsequens & Lycosthenes, alique, qui de prodigiis & monstris scripserunt. Digerunt autem Autores Hermaphroditas in quasdam classes, eorumque quatuor constituunt differentias. Prima est, cum virilis sexus præualet, & perfectus est, in perinæo autem excisa tantum in vuluæ formam rima est, ex tamen minimè peruia, & ex qua neque vrina, neque semen prodit. Secunda est, cum muliebri membrum integrum & perfectum est, supra verò ad os pectinis carnea quædam substantia penis similitudinem habens adnata est, vrinam tamen aut semen non fundens, seroto etiam & testibus carens. Tertia est, cum vtriusque quidem sexus expressa adest imago, inefficax tamen ad generationem, & alterutrâ saltem mictioni inferuiente. Quarta eorum, qui vtroque sexu valent, & maris ac fæminæ munus obeunt, & vtriusque sexus genitalia perfecta habent. Verùm rectè hic Aristoteles, 4. de gener. animal. cap. 4. scribit: quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum foeminæ, iis semper alterum ratum, alterum irri-

tum redditur, cum per alimentum subinde deliteſcat, quoniam præter naturam eſt. Neque hiftoriæ facile aliud docent. Vnde etiam ſcribit Conſtantiuſ Varoliuſ, *lib. 4. Anat. cap. 4.* impoſſibile eſſe, vtrumque ſexum reuera in vno indiuiduo reperiri. Et ſi inueniantur mulieres, quæ vtrumque ſexum habere putentur, eſſe nympham in eam molem auctam, vt membrum virile referat, eſſe tamen imperforatam. Si verò genitalia interna ſpectentur, eſſe muliebria, & nihil monſtroſum intus reperiri, id, quod ſæpè annotarit. Si verò inuenti ſint, qui muliebria etiam habere putati ſint, fuiſſe tantum aliquam in pudendo fiſſuram, quæ tamen non penetrauerit, nec membrum virile admiſerit; quale quid quoque habet Columbuſ, *lib. 15.* Scribit etiam Hieronymuſ Fabritiuſ ab Aquap. *de Operat. Chirurg. cap. de Hermaphroditis*, ſe obſeruafſe in viro inter anum & teſtes ſtatim ſub teſtibus præter ſua genitalia membra conformata quoque fuiſſe labia vuluæ, ſine tamen aliqua cavitare. In mulieribus verò obſeruafſe nympham productam fuiſſe nunc ad duos, nunc ad tres digitos, quæ tamen fuerit flaccida, neque erigebatur; plura ſe non obſeruafſe. Et ſi inuentæ fuerint fæminæ, quæ in vtroque coïtu, & cum fæmina & cum maſculo voluptatem perciperent, hoc ſaltem factum putat Varoliuſ vi feminis ad vterum emiſſi, quatenus fæminæ fuit. Si qui verò ſunt reperti, qui vtrumque ſexum habere viſi ſunt, vtrumque habuerunt imperfectum, qualia exempla reſert Columbuſ, *lib. 15. Anatom.* Primum eſt de fæminâ Æthiopicâ, quam viuentem vidit, cui vterque ſexuſ imperfectuſ contigerat, peniſque minimi digiti longitudinem craſſitiemque non excedebat, vuluæ autem foramen adeo anguſtum erat, vt minimi digiti apicem vix intromitteret. Alterum cuiuſdam, quam mortuam ſecuit. Cum enim in Anatomia generationiſ vaſa accurate perueſtigaret, & vaſa ſeminaria, teſteſque conſideraret, tandem hoc comperit, vaſa quidem præparantia ab aliarum fæminarum præparantibus vaſiſ non differre, ſed deferentia differre. Non bipartita erant, & ex binis quaternâ natura genuerat, ex quibus duo, quæ etiam maiora erant, ad matriciſ

tricus concauum destinabantur , reliqua duo ad penis radicem , qui glandularum parastatarum experts erat. Vterus, nec non vteri ceruix à cæterarum fæminarum matrice collóque nihil distaret. Peni scrotum contiguum non erat, imo ferè scroto prorsus carebat, & duobus muscullis præditus erat huius fæminæ penis, non quatuor , præterea tenui pelle integebatur , nullúmque aderat præputium. Et habentur exempla etiam alia apud Autores , in quibus vterque sexus conspicuus quidem , imperfectus tamen fuit.

Ob quam autem causam nascantur Hermaphroditæ, sanè obscurum, atque alij, vt Astrologi, in cælum, & stellæ Mercurij ac Veneris, certum coitum, causam referunt; sed minus rectè, cum sub eodem positu, quo Hermaphroditæ nascuntur, alij etiam nascantur, qui Hermaphroditæ non sunt; Alij in vteri cellas, quæ Antiquorum quorundam, sed falsa fuit opinio: Alij in tempus conceptionis, qui gigni Hermaphroditas statuunt, si conceptio fiat fluentibus adhuc mensibus; quæ si causa esset, multò procul dubio frequentiores generarentur Hermaphroditæ: Alij id semini adscribunt, qui putant, cum pro seminis qualitate & quantitate nunc viri, nunc fæminæ gignantur, si in feminibus dissimilitudo fuerit, & alterum maxima ex parte forte fuerit, alterum verò maxima ex parte debile, quantitate tamen pari, Hermaphroditas fieri, qui tamen ob alterius semen, vel fæminæ, vel viri naturam expressius imitentur.

Verùm enim verò cum partium corporis nostri delineatio & formatio facultati formatrici primò attribuen-
da sit, & tales enormes ac monstrosæ quasi in corpore mutationes errori formatricis adscribantur, & hîc ad eam meritò recurrendam censemus. Ideoque probabile esse puto, statuere, si facultas formatrix masculum formare intendat & propositum habeat, atque fortè tum aliquid obiciatur, quod imaginationi membri genitalis fæminini speciem] fortius imprimat, facultatem formatricem in opere suo quasi turbari, & sexum masculinum nonnihil obliterari, ipsique aliquid, quod fæminæ generale

tale membrum referat, addi; contrariûmque accidere, si facultas formatrix fœminam formare intendat, imaginationique tum fortiter virilis membri imago imprimatur.

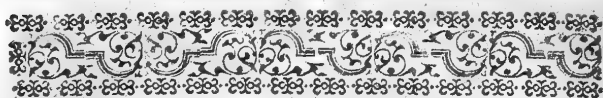
*Sexus
mutatio.*

Ex quibus facillè iudicare est, quid de iis iudicandum sit, qui sexum mutasse perhibentur. Non enim est de nihilo, quosdam viros euasisse, qui à primo ortu fœminæ habitæ fuerunt, testanturque id historiæ multæ antiquiores & recentiores. Viros verò in fœminas mutatas fuisse, certò compertum non habetur. Neque id facile fieri potest, ob causas, quæ postea proponuntur. Plinius, *lib. 7. nat. histor. cap. 4.* scribit; Ex fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso & C. Cassio Magno Coss. Cassinij puerum factum ex virgine. Idem, *ibidem*: Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Arescuntem, cui nomen Arescusa fuisse, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxorémque duxisse. Eiusdémque fortis & Smirnæ puerum à se visum, & in Africâ se vidisse mutatum in marem nuptiarum die L. Cossitium Distritanum. Liius etiam, *lib. 4. secundi Belli Punici* narrat, Quinto Fabio Maximo, & Marco Claudio Marcello Coss. virum ex muliere Spoleti factum. Refert quoque Amatus Lusitanus, in oppido Esqueria in Lusitania puellam quandam nobilem, cum ad ætatem peruenisset, in qua mulieres menstrua primùm emittere solent, vice mensium priapum eiecisse, & sic ex fœmina factum esse masculum, qui etiam postea vxorem duxerit. Et tales historias plures collegit Schenckius, *lib. 4. obseru.* & Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib. 6. cap. 2.*

Causam huius rei quod attinet, prolixè ea de re agit Marcellus Donatus, *loco allegato.* Vt breuiter hac de re aliquid dicamus, cum in Hermaphroditis sexus vterque perfectus esse non possit, sed vnus superet, vel vterque sit imperfectus, sequitur hinc, masculos omnes illos fuisse, qui pro fœminis habiti sunt, & in viros abiisse dicuntur. Et licet aliquam fissuram habuerint, quâ etiam virile membrum aliquo modo admittere potuerint, vterum
tamen

tamen non habuisse, sed virilia genitalia intus latuisse, & postea vel naturæ conatu, vel accedente aliquo motu violento prodiisse; sicut etiam dentes quosdam quibusdam iam adulta ætate prodiisse, obseruatum est. Docet id etiam Cardanns, *de rerum Variet. lib. 8.* Nascuntur, inquit, pueri, contracto genitali membro, obductaque membrana, quasi sinu quodam, atque in eo foramine angusto, ob quod puellam existimant, qui non attrectauerint. Aliis autem sponte, vbi penis erigitur, adolescentiæ initio, fracta membranâ penis erumpit; pluribus in conatu viri, dum cum sponsa rem habere se putat, fractâ membranâ & attritu erecto pene masculus prodit. Idque confirmare videtur historia, quam refert Albertus, *lib. 18. de anim. tract. 2. cap. 3.* In quodam, inquit, nostri temporis nato testiculi intra pellem contenti erant superius, ita quod prominentiæ eorum repræsentabant duo labia vulvæ, & fissura videbatur esse in medio clausa per pellem, vt habilitaretur ad coitum. Incisione factâ profilierunt testiculi, & virga, & postea duxit vxorem, ex qua plures genuit filios.

Id verò omnem fidem superat, quod Iouianus Pontanus, *lib. 10. de rebus celestib.* & alij referunt, mulierem, cum prius filium peperisset, virilem sexum adeptam fuisse. Forfan enim, vt supra ex Varolio diximus, solùm nympha in tantum aucta fuit, vt membrum virile referret.

LIBRI TERTII

PARS IX.

SECTIO SECVNDA.

*De Symptomatibus, quæ genitalibus & circa
generationem in Viris accidunt.*

CAPVT I.

*De Lasa generatione, seu sterilitate in viris, & primò;
De Lasa feminis generatione.*

*Lasa se-
minis ge-
neratio.*

D generationem hominis marem & fæminam concurrere, nec solum marem, nec solam fæminam generare, notissimum est. Vnde etiam Aristoteles ex Empedocle scribit, i. *de gener. Animal. cap. 18.* maris ac fæminæ quasi symbolum esse, totum verò à neutro proficisci. Maris autem in generando partes consistunt in fæcundi seminis generatione, eiusque in vterum fæmininum conueniente modo in actu venereo immissione. Hæc ergo si rectè se habeant, & semen fæcundum in viro in organis seminis generationi dicatis generetur, idque in vterum rectè immittatur, fætus inde generatur: modò etiam in fæminâ omnia rectè sese habeant. Nam etsi virile semen fæcundum sit, & rectè in vterum immittatur: tamen si vterus sese, & quæ in fæminâ ad generationem necessaria sunt, non rectè se habeant, generatio nulla perficitur, & fæminæ steriles sunt.

Causse.

Causse.

Si verò, quæ in viro ad generationem requiruntur, non rectè

rectè sese habeant, & generatio non fit, & sterilitas ratione viri accidit. Cum autem, ut modò dictum, duo in viro ad generationem requirantur, seminis fœcundi generatio, ac eiusdem in vterum fœminæ in actu venereo immissio, sterilitatis etiam causæ in viris in hisce duobus quærendæ, quæ iam explicabimus.

Semen fœcundum, hominis materia futurum, est id, quod idoneum est, ut cum eo anima propagetur. Vnde ab Epicuro, ut est apud Plutarchum, *de placit. Philos. lib. 5. cap. 3.* ψυχῆς καὶ σώματος ἀπόπλασμα, aliquid à corpore & anima decisum nominatur.

Semen autem (fœcundum intelligo; cùm quod infœcundum est, saltem æquiocè dicatur semen) ut generetur, duo requiruntur, materia & caussa efficiens. Materia est optima sanguinis, præcipuè arteriosi, pars, & spiritus vitalis, quæ duo in vasis seminis generationi dicis miscentur, & in seminis formam mutantur & elaborantur. Vnde accidit, ut cum id, quod optimum in homine est, in semen absumatur & in actu venereo euacuetur, vir maximè ex venere, & præcipuè nimia, & intempestiuâ, debilitetur. Et cum anima in corde radiceatur, ut Philosophi loquuntur, & spiritus vitalis, quo calor infusus omnium partium fouetur, in corde generetur, hinc à toto semen defluere dicitur; etsi alij etiam aliter id explicent.

Caussa autem efficiens est facultas insita partibus genitalibus (testesne an parastatæ primas partes hîc habeant, non disputo, cum id ad curationem instituendam non multum faciat) vasis nimirum præparantibus, testibus & parastatis, sanguinem & spiritus in substantiam hanc, quæ semen dicitur, mutandi, & ob id σπερμικοταπρικοτήν nominatur, quæ officium hoc partium illarum calore innato perficit. Atque vis ea & calor innatus tantus est in partibus genitalibus, & præcipuè testibus, ut vim quandam in totum corpus diffundat, idque ita alteret, ut carnes, imò excreta quandam qualitatem hisce partibus respondentem accipiant; unde etiam, quando semen in masculis generari incipit, fit vocis mutatio in homine, &

carnes

carnes animalium odorem quandam grauem & saporem inde accipiunt, qui in castratis aut veneri nondum idoneis non apparet. Ac si testes in castratione excindantur, non solum vis semen generandi, sed & virilitas planè tollitur, ac in toto corpore insignis fit mutatio, atque omne corporis robur imminuitur, castratique glabri non modò mento, sed & toto corpore euadunt; paruas, vt fœminæ, venâs habent, nullâ libidine amplius tentantur. Ex quibus apparet, insignem testibus vim insitam esse, quâ non solum sanguinem & spiritus in semen mutant, sed & totum corpus afficiunt, quâ de causâ etiam à Medicis inter corporis partes principes numerantur. Vt ergo semen fœcundum generatur, cum & materia, è quâ producit, conueniens est, & calor insitus partium genitalium rectè sese habet: ita contrà semen infœcundum fit, dum alterum horum non bene constitutum est, & malè se habet: atque ita, quod semen infœcundum generatur, cau-
 vel in materia, vel in calore insito, & temperamento testium ac partium genitalium vitiato quærenda est, læditurque seminis generatio vel ob errorem externum, seu vitium obiecti & materiæ, vel ob læsam testium & partium femine generando dicatarum facultatem. Materiæ, vnde semen generari debet, seu obiecti vitium est vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate, cum sanguis & spiritus, è quibus semen generatur, deficient, vel non in iusta quantitate suppetunt. Vt verò de statu naturali, in quo & in pueris & in senibus materia ista idonea deficit, nihil dicamus, sed saltem de iis, quibus præter naturam seminis materia deest, deficit materia seminis primò vel ob res præternaturales, vt post magnos morbos, totum corpus vel partes principes exiccantes, & horum alimentum absumentes, vt sunt febres, atrophia, & similes: vel ob res non naturales, vt ieiunium & inediâ, vigiliæ, cibos pauci alimenti, nimia exercitia & motus corporis; quò & semen extinguentia medicamenta referri possunt. Deinde etsi materia seminis non planè deficit, tamen semen non generatur, si ad testes non mittatur, sed ab aliis partibus attrahatur, id quod non solum acci-
 dit

dit in puerili ætate, in quâ totum alimentum in corporis augmentum absumitur, sed etiam in pinguibus & obesis, in quibus omne alimentum in substantiam corporis mutatur, & in pinguedinem abit, vnde etiam Aristoteles, *1. de gen. anim. cap. 18.* carnosos & obesos minus semen emit-tere, & rem veneream minus expetere scribit. Et Plinius, *nat. hist. lib. 11. cap. 37.* Steriliora, inquit, cuncta pingua, & in maribus, & in foeminis. Sic quidem castrata animalia pingua sunt, quia materia seminis in pinguedinem abit. Imprimis verò cordis, quod spiritus vitales, præcipuam seminis materiam, suppeditat, morbi, & præcipuè eius frigiditas & siccitas seminis generationi obsunt; vnde qui frigidum & siccum cor habent, steriles sunt, & qui mœrore diuturno afficiuntur, semen fæcundum non generant. Vitium verò materiæ, è qua semen generatur, in qualitate est, cum materia quidem semini generando suppeditatur, sed ea minus commoda, & conueniens ad semen fæcundum generandum, dum scilicet ea vel nimis calida, frigida, humida & sicca est, vel alio modo sese minus rectè habet, id quod accidit, dum partes corporis præcipuæ intemperatæ sunt, aut dum vitiosi humores qualescunque etiam sanguini permiscentur, eumque inquinant, id quod in variis morbis, & omnis generis cacheriâ euenire solet. Vnde molæ, abortus, fætus languidi, non solum ab vteri & foëminarum vitio fiunt, sed & ob semen virile vitiosum.

Læsa autem facultate testium & partium genitalium seminis fæcundi generatio impeditur, dum vis partium genitalium, alteratrix præcipuè, seu coëtrix, læditur ab intemperie frigida & humida. Calor enim testibus & genitalibus insitus præcipuum facultatis *σπέρματος πρῶτης* instrumentum est. Hic ergo si se rectè non habeat, semen fæcundum non generatur. Est autem ista intemperies vel natiua, vel à causis p.n. inducta, vt causis externis, tumoribus testium, præcipuè aquosis, testium & scroti abscessibus, quæ testes refrigerant, eorûmque calidum innatum debilitant. Testes etiam debiles, & hinc homines steriles fiunt, si à prima iuuentute nimis libidini sese de-

dant aut cum valetudinaria congregiantur, aut à magnis exercitiis, vel sanguinis missione, aut purgatione Veneri indulgeant. Nonnulli quidem testium caliditatem & siccitatem sterilitatis causam statuunt, vtpote à qua semen quasi aduratur, & ariditate concreascit. Verùm credibile non est, tantum in testibus extra corpus pendulis calorem esse posse. Vnguenta etiam mercurialia genitalibus illita Venerem tollunt, sicut eius rei historiam ex *observat. D. Iacobi Oetbei*. Schenckius, *lib. 4. observ.* habet, cuiusdam, qui pudenda ad pediculos eius loci necandos vnguento, ex argento viuo confecto, aliquoties illinisset, sensu membrum virile frigidum ac torpidum, & ad Venerem planè ineptum. Verùm postea spicæ oleo ad illinendum usus, & pediculos illos fugavit, & genitalem vim brevi tempore recepit.

Pertinet huc & conformationis quoddam vitium, quando scilicet vasa semen vel deferentia, vel generantia deficiunt, aut non rectè & conueniente loco inferuntur, præsertim in utroque latere, quod interdum in Anatomia deprehensum. Incantamentis etiam & maleficiis virilitatem exstingui, non fabulosum est, vt rectè Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. cap. 13.* Alexander Benedictus, *lib. 24. de medendis cap. 14.* aliique docent. Hoc mirum est, quod scribit Baptista Codronchius, *lib. 3. cap. 6. de morb. venefic. & veneficiis*, veneficio mutone hominem priuari posse, ex multis historiis patere, & rectè statuit, non reuera Dæmonem vel veneficos virile membrum auferre posse, sed præstigiis Dæmonum id ita apparere. Multo verò magis steriles redduntur homines, si ipsis testes excendantur. Etsi enim libidine aliqua tententur: tamen vel semen non effundunt, vel steriles, vt *quest. 2.* dicitur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Ipsum vitium ex relatione ægri patet. Causæ autem ex modò dictis innotescunt, quæ cum variæ sint, signis discernendæ. Et quidem vt de morbis & vitiis vel totius corporis vel partium præcipuarum, ob quæ idonea semini materia non communicatur, vel etsi ea suppetat,

in alios vsus, vt corporis nutritionem, absumatur, iam non dicamus, cùm ea è suis locis pateant, saltem de signis, quibus testium, & partium seminis generationi dicatarum morbi cognoscuntur, agemus. Si vitium aliquod sit à primo ortu, id in omni ætate fuit obseruatum; si postea contractum, aliquando id vitium non fuit deprehensum. Si adsit testium intemperies, ea è signis intemperierum testium supra enumeratis, patet. Nimirum in frigida intemperie vel nullus vel exiguus Veneris appetitus, & libido percipitur, pulsus est paruus, corporis quædam grauitas adest & pigrities, & totius quoque corporis, ac præcipuarum partium intemperies ad frigidum declinat, & dum semen emittunt, exiguam vel nullam voluptatem percipiunt, semenque ipsis est crudum, aquosum & liquidum. Præcesserunt causæ refrigerantes, vel etiam nimius & intempestiuus coïtus. Qui enim nondum ætate matura se Veneri dedunt, cùm calorem innatum intempestiuè exhauriant, testes ac partes principes refrigerantur, inde postea ætate adulta nimis maturè ad Venerem inepti redduntur. Et si accedat humida intemperies, semen ad leuè mulieris attractionem emittunt, & postea amplius coire non possunt; cùm partes, quibus semen continetur, omnes laxæ sunt. Reliqua supra videantur *de intemperie testium*.

Prognostica.

1. Etsi sterilitas & læsa seminis generatio potius speciei propagationi obesse, quàm indiuiduo nocere videatur: tamen & indiuiduo non rarè aliquid incommodi affert; cùm sæpe gonorrhæa hinc excitetur, quæ corporis extenuationem & tabem inducit. 2. Causam ipsam quod attinet, quid intemperies testium & alij morbi periculi portendant, ex iis, quæ supra *de intemperie testium* dicta sunt, patet. Quæ mala etsi per se vitæ periculum non minantur: cùm testes etiam sine vitæ periculo excindi possint; quia tamen alia praua symptomata inducere valent, secundæ valetudini obesse possunt. 3. Ab ipso ortu Eunuchi & impotentes arte Medica curari non possunt.

Indicationes & Curatio.

Indicat.
& Cura-
tio.

Semen
generan-
tia medi-
cata.
Simpli-
cia.
Satyriū.

Curatio tota ad causas dirigenda. Itaque si vitio aliquo totius corporis, vel membri alicuius principalis semen non generetur, illud curandum; si intemperies, vel alius morbus testium adsit, corrigendus per medicamenta supra s. I. cap. I. & seqq. proposita, & quæ simul peculiari proprietate testibus amica sunt: & imprimis hic ea eligenda & exhibenda, quæ semen copiosum generant, simplicia & composita. Simplicia sunt: Radices *satyry*, & imprimis *maioris*, seu *testiculi canini maioris*, qui *cynosarchus* appellatur, & quidem testiculus maior, non verò minor, qui tantum abest, ut Venerem excitet, ut etiam potius eam reprimat, *cynara*, *bulbique* alij etiam: radices *eryngy*, *asparagi*, *napi*, *pastinacæ*, *rapæ*, *ally*, *cæpæ*. Semen *erucæ*, *fraxini*, *lini*, *ciceris*, *fabæ*. Fructus, *amygdalæ dulces*, *nuces pineæ*, *pistacia*, *castanæ*, *dactyli*. Aromata, *cubebæ*, quarum maximum ad Venerem excitandam apud Indos vsum esse, *Garcias* ab Horto refert, *caryophylli*, *galangæ*, *zingiber viride*, vel recens conditum. Carnes *scinci*, præcipuè circa renes, testes *vulpis siccitriti*, *cerui pudendum exsiccatum*. Ex animalibus *ostrea* & *concha*.

Composita.

Composi-
ta.

Diasatyrium, *diambra*, *diamoschum*, dulce. Vel ℥. Rad. condit. *satyry* ℥. ij. *eryngy* ℥. j. *amygdal. dulc.* *pinear. pistacior.* an. ℥. ℞. sem. *erucæ*, *piperis*, *Cinamomi*, *rasuræ priapi cerui* an. ℥. ij. *specier. diambr.* ℥. j. *sacch. q. s.* Fiant Morsuli. Vel cum syrupo conservat. *zingib.* in China conditi. Electuar. Vel ℥. Testium gallor. exsiccat. ℥. j. *galang. cubebæ.* an. ℥. j. ℞. *sacch. ad pondus omnium*, F. Pulvis, cuius detur ℥. j. Cum vino dulci. Vel ℥. sem. *erucæ*, *rasuræ priapi cerui*, *testiculor. galli* an. ℥. j. *galang. pip. longi* an. ℥. ℞. *zingib. cinom.* an. ℥. j. Fiat pulvis, cuius ℥. ℞. vel ℥. j. cubitum ituro detur cum obo sorbili & vino dulci. Vel ℥. Rad. condit. *satyry*, *eryngy* an. ℥. j. *nucleor. pini*, *pistacior. auellandar. corresactar.* an. ℥. ij. *pulpæ dactylor. th. ℞. sem. erucæ*, *fraxini* an. ℥. ij. *pip. longi, albi, cardamom. galangæ* an. ℥. j. *medull. nucis Indicæ* ℥. ℞. Cum *sacch.* fiant Morsuli. Vel ℥. sem. *erucæ* ℥. j. *virlicæ*, *anisi*, *sceniculi*, *fraxini* an. ℥. ℞. *nucleor. pini*, *amygd. dulc.*

dalc. an. 3. B. cubebæ. cardamomi an. 3. B. rāsaræ genitalis cerui, rad. condit. satyrj an. 3. B. specier. diamosch. diamb. an. 3. B. sacch. in aq. meliss. q. s. dissoluti. Fiant Morfuli. Vel ʒ. Pinear. pistacior. an. 3. B. zingiberis in Chinā conditi, rad. satyrj an. 3. ij. carnis scinci marini ʒ. j. moschi ʒ. iij. ambre ʒ. j. sacch. q. s. Fiant Morfuli. Vel ʒ. Nuc. mosch. cubebæ. an. 3. j. zingib. ʒ. B. sem. nasturtij hortensis, erucæ, anisi an. ʒ. j. B. rad. condit. satyr. ʒ. B. pinear. pistacior. amygd. dalc. an. 3. iij. diasatyr. ʒ. B. Cum syrupo de corticibus citri & conseruationis zingib. Fiat Electuarium, de quo sumantur ʒ. ij. Vel ʒ. Rad. satyrj ʒ. iij. nucleor. pini, pistacior. an. 3. ij. amygd. dulcium ʒ. j. testicul. galli num. x. testiculum arietis dextrum exiccatum num. j. limatur. priapi cerui ʒ. B. sem. erucæ, pastinacæ, sileris montani an. ʒ. ij. spec. diamoschi dulcis, diagalangæ, cubebæ. caryophyllor. cinamom. an. ʒ. j. Cum syr. Conseruat. calami aromat. & rad. eryngij, Fiat Electuarium. Plura videantur apud Aëtium, tetrab. 3. serm. 3. cap. 35. Auicennam, sen. 23. cap. 15. 16. & seqq. Extra etiam testes, perinæum & lumbi conuenientibus medicamentis inungantur, vt oleo lilior. albor. mastichino, aut cui radices narcissi, pyrethrum, semen urticæ, piper, & similia mista sint. Vel ʒ. Ol. de piperib. nuc. moschat. an. 3. ij. euphorbij ʒ. j. Misce. Vel ʒ. Ol. nuc. mosch. express. ʒ. B. de piperib. ʒ. ij. spicæ, caryophyllor. an. 3. B. mosch. ʒ. iv. Misce.

Dieta.

Dieta medicamentis respondeat. Aër sit temperatus. Dieta.
Panis sit ex optimo frumento, & imprimis tritico. Cibi etiam alij, qui ad semen copiosum generandum faciunt, vt oryza, amygdalæ, pineæ, oua forbilia; & quidam non sine causa vitellum oui recentis cum vino & pauco oleo amygdal. dulcium recenti haustum ad Venerem augendam valdè commendant, vtilisque etiam est cibus ex ouis, & vino paratus ac cinamomo, croco, & saccharo conditus. Carnes vitulinæ, hoedinæ, veruecinæ, gallinarum, perdicum, phasianorum, pullorum columbarum, & imprimis gallorum & passerum testiculi. Et quantus ad Venerem impetus ac salacitas ex esu testiculorum gallorum cum melle & aromatibus excitata fuerit in nobili

quodam, docet Amatus Lusitanus, cent. 2. cur. 81. in Schol. Ex piscibus edantur optimæ notæ, aromatibus ac vino conditi, ostrea item & testudines. Nec inutiles sunt, ficus, pisa, fabæ, ciceres, castanæ, nuces auellanae, dactyli, alium, cæpe, radices asparagi, pastinacæ, carottæ, cinaræ capita. Cibi etiam condiantur aromatibus, foeniculo, fatureia. Vel paretur hic intinctus, præcipuè ad pisces. *℥. Galangæ, piperis longi, cinamomi, maceris, zingiberis, cardamomi, nuc. mosch. an. ʒ. ij. croci ʒ. j. nucleor. pini, pistacior. auellanae. an. ʒ. iij.* Cum vino vel sapa F. intinctus. Somnus sit longior, & in mollibus lectis. Vita sit hilaritati dedicata. Curæ verò & tristitia remoueantur. Ebrietas vitetur, ut & cibi refrigerantes, lactuca, papauer, balnei vsus nimius, frequens venus, sanguinis missio larga & sæpe repetita, purgationes frequentes.

Q V Æ S T I O I.

Quæ causa sit, cur Scythæ steriles fiant?

Cur Scythæ steriles fiant?

Immodicam sanguinis euacuationem ad sterilitatem facere vero consentaneum est: unde hoc loco disputant Autores de causa, cur Scythæ steriles fiant. De iis enim scribit Hippocrates, lib. de aëre, aquis & locis. Quâ in re, inquit, medicantur sibiipsis hoc modo. A principio morbi utrinque venam retrò aures incidunt: sanguine multo promanante somnus eos corripit præ imbecillitate. Et paulò post: At mihi sanè videntur, eâ medicatione seipsos perdere. Venæ enim retrò aures sunt, quas si quis secet, sterilitatem infert iis, quibus secantur. Et lib. de genitura. Quibuscumque venæ post aures sectæ sunt, hi coeunt quidem, & genituram emittunt, verum modicam, debilem & infecundam. Maxima siquidem pars seminis è capite secundum autores in spinalem medullam fertur. Ipse autem meatus sectioni cicatrice inductâ consolidatus est.

An materia feminis è cerebro communicetur testibus?

Verum enimverò nullus manifestus ductus est, è quo materia feminis è cerebro testibus communicetur. Et proinde Hippocrates quidem excusandus, quod veram causam sterilitatis Scytharum non attigit, dum semen à capite iuxta aures in spinalem medullam defluere, ipsique transitum cicatrice vulnere inductâ denegari putat, quod

quod eius tempore Anatomia non satis exculpta fuit. Interim hoc non negandum, cerebrum cum partibus genitalibus magnam habere cognationem, atque ipse Aristoteles etiam scribit, 2. de gen. anim. cap. 7. quod semen habeat quippiam cum cerebro commune. *Sedes enim, inquit, oculorum maximè omnium capitis locorum seminalis est, quod sola ipsa per coitum Venereum maximè immutetur, & usu immodico rei Venereæ oculi aperti læqueant & subsideant.* Ideoque etsi iis me non oppono, qui statuunt, præcipuam sterilitatis causam in Scythiis pendere ab ingenti frigidityte & impotentia, qua totum corpus ex copiosa sanguinis profusione afficitur. (Scribit enim Hippocrates, eos ex venis post aures incisis tantum sanguinis extrahere, donec eos somnus præ imbecillitate corripiat) atque in rei huius probationem & id afferunt, quod ij ad veneream impotentes & steriles reddantur, qui vstiones plurimas & fonticulos diu manantes habent, vel diuturnum in aliqua parte ex morbosa occasione fluxum sortiuntur; quam causam etiam Hippocrates attingit, dum Scythas etiam eâ de causa steriles esse scribit, quod humorum detractiones ex perustione cauteriorum semper habent; tamen cum sanguis ex quacunque etiam parte detrahi possit, neque omnes, qui fonticulos habent, steriles sint; Hippocrates autem expressè scribit, quod venæ post aures sectæ sterilitatem inferant iis, quibus secantur: si res ita sese habet, alia causa quærenda est. Hippocratis equidem ratio, qua statuit id fieri ob transitum semini denegatum, locum non habet, sed verior petenda ex cerebri cum partibus genitalibus consensu. Est enim procul dubio magnus cerebri cum partibus genitalibus consensus, ut modò ex Aristotele dictum, & res ipsa probat, vix aliquam partem magis lædi à nimia venere, quam cerebrum. Consensus autem procul dubio fit per nervos, quorum duos magnitudine eximios habent ab ossis sacri medulla prognatos, quorum qui maior est, ab ossibus pubis ad penis radicem per mediam bifurcationem ascendens inde ad musculos, totum penis corpus & glandem disseminatur, atque ipse penis constat duobus nervosis

corporibus intus raris & spongiæ similibus, ex minimarum arteriarum, venarumque & procul dubio etiam nervorum furculis quam tenuissimis inter se complicatis. Quæ substantia rara & spongiosa cum ad venerem homo stimuletur, spiritibus non solum vitalibus inflatur & intumescit, ut penis rigidus planè fiat, sed procul dubio spiritus animales copiosè eò effunduntur, unde ille veneris appetitus est, & in coitu voluptas insignis, & sensus exquisitissimus, quem Iulius Cæsar Scaliger, *exerc.* 286. sextum sensum constituit, & *ibid.* docet, spiritum ipsum facere sensum illius delectationis, quam etiam, qui multum coiere, ita ut non amplius emittant semen, percipiunt irritò coitu. Titillari verò etiam à spiritu solo, ait Aristoteles, 30. *sect. problem.* Ideoque etsi cerebrum semen testibus non communicat: Spiritus tamen partibus genitalibus tribuit, & proinde potest ad cerebri debilitatem etiam facere aliquid spirituum vitalium cum semine euacuatio. Cum enim spiritibus animalibus generandis vitales, ut materia, necessarij sint, si cum semine diffundantur, in cerebro deficiunt. Quæ cum ita sese habeant, si Hippocratis hypothesis vera est, quod scilicet ex venarum post aures sectione Scythæ steriles fiant, id accidit ex immodica cerebri à nimia sanguinis effusione refrigeratione.

QVÆSTIO II.

An Eunuchi generent?

An Eunuchi generent?

An testes vim æripugnantialibus habeant?

SVnt quidam è recentioribus, inter quos Bartholomæus Cabrolus, & Adrianus Spigelius, qui testibus vim æripugnantialibus denegant, atque pro suæ sententiæ probatione & id afferunt, quod Eunuchi, & qui testibus destituuntur, nihilominus coeant, & generent. Refert enim Cabrolus, quendam, cum vim Virgini fecisset, atque ea de causa suspensus esset, cum secaretur, sine testibus tam exterius quam interius inuentum fuisse. Deinde quod iuuenis quidam annos 22. natus intestabilis seu sine testibus natus matrimonium inierit, & filios generauerit. Præterea Smetius refert, in *Miscellaneis* pag. 525. quendam Maniacum, qui ambos testiculos sibi ipsi extraxisset, ubi

menti

menti sanæ restitutus fuit, vxori maritale debitum cum seminis profusione soluisse. Eunuchos etiam coïre, certum est, vt Iulius Cæsar Scalig. exerc. 144. sect. 8. 172. sect. 2. & 175. sect. 3. docet.

Verum enim verò equidem quæstionem illam, an semen in testibus generetur, hic perfectè discutiendam non suscipio. Hoc tamen certum esse puto, ea, quæ ex Cabrollo & aliis pro sententia negante antea allata sunt, id non satis probare. Sit enim, vt Eunuchi coëant: tamen non generant, & vel semen nullum emittunt, vel si emittunt, id non fecundum est. Cum enim reliqua vasa spermatica in iis relinqui potuerint, humor quidam seminalis, qui partes genitales titillet, sed non fecundus, in iis generari potuit. Scortator verò ille suspensus apud Cabrolium etsi testes non habuit, analogum tamen quid habere potuit. Solet enim natura sæpe vnus partis defectum aliâ compensare, sicut & epar quibusdam, aliis alias partes defuisse, obseruatum. Neque etiam probat Cabrollius, quod semen fecundum habuerit, etsi coruerit, quod & Eunuchi, vt dictum, faciunt. Iuuenem verò illum, qui sine testibus, vxore ducta, liberos procreauit, quod attinet, etsi foris pendentes testes non habuit: intus tamen latentes habere potuit.

***

C A P V T II.

De lasa penis erectione, & Seminis ei aculatione.

Alterum, quod generationem impedit, est, si seminis eiection & immissio in vterum foeminæ non rectè fiat; quod multis de causis accidit. Cum enim ad rectam seminis in vterum ei aculationem requiratur, vt penis erigatur, & distendatur, ac sufficiente temporis spatio talis maneat; vt meatus, per quem semen emittitur, pateat; vt penis rectè conformatus sit, & sit neque nimis longus, neque nimis brevis; sit rectus, non curuus, aut tortuosus; & præterea etiam hoc necessarium sit, vt semen virile & foemininum eodem tempore emittatur. Si quid in his desit, aut vitij sit, seminis in vterum immissio, & quæ hinc fit, conceptio, impeditur.

*Lasa penis ere-
ctio, &
seminis
eiacula-
tio.*

Primò enim cum necessarium sit, vt si semen virile in vterum muliebrem mitti debet, membrum virile rigidum sit; neque tamen commodum fuisset, si membrum hoc perpetuò rigidum esset, Creator Sapiientissimus id ita formauit, vt flaccidum quidem maximà ex parte esset, cum tamen opus est, rigidum fieri posset. Quapropter eius substantiam spongiosam, raram, & porosam effecit, vt influente spiritu distendi posset. Dum enim obiectum foemininum pulchrum sensibus offertur, imagine eius phantasiæ oblata appetitus, concupiscentia & libido excitatur, & à corde spiritus vitales copiosè ad membrum genitale mittuntur per arterias insignes, quæ radici penis inferuntur, & per totam eius substantiam vsque ad glandem extremam propagantur, vnde qui flaccidus antea erit penis, subito intumescit & rigescit. Galenus equidem, *6. de loc. affect. cap. ult.* pluribus hæc de re disputat, & statuit, postquam penis fuerit extensus, sequi ex arteriis spiritum, vt pulmo thoracem, ob eam, quam habet ad ipsius motum sequelam. Verùm vtrumque falsum. Pulmonem non dilatari, vt repleatur, sed repleti, vt dilatetur, in *Institut. lib. 1. cap. XI.* probatum. Eadem ratio est spongiosæ penis substantias, quæ distenditur, quia spiritusosa substantia per seipsam influente intumescit vtris instar, non verò repletur, quia dilatatur, instar follium. Neque enim causa, quâ dilatetur, datur. Deinde mauult Galenus hanc actionem ad neruos, quam ad arterias referre. Verùm vt non negamus, aliquid etiam spiritus animalis influere, cum tanta sit in venere delectatio; distensionem tamen illam penis à spiritu flatuoso & vitali potius, quàm animali prouenire, probabilius est; cum nullibi videamus, vllam partem à spiritu animali ita distendi; contra animaduertamus, membrum virile erectum & rigidum, si timor & terror aliquis improuiso superueniat, statim flaccessere, spiritibus vitalibus ad cor reuocatis. Neque etiam datur contraria facultas penem constringendi, sed ob solam spirituum dissipationem subsidet. Neque absurdum est, quod Galenus putat, arterias hæc peni insertas aliam habere facultatem præter eam, quam

quam alibi in toto corpore habent. Obtinent enim arteria penis peculiarem conformationem, & mirificè per totam penis substantiam sunt dispersæ, vt ita à dextra ad sinistram, & à sinistra in dextram partem diffundantur; ac præterea ea in parte, quæ penis radici sunt insertæ, quamplurimis foraminibus sunt pertusæ. Et videmus etiam in aliis partibus, vbi incaluerint, venas & arterias intumescere. Musculos tamen etiam penis habet, qui quidem non ad distensionem, sed ad erectionem eius faciunt. Ista autem erectio pluribus modis læditur. Vel enim erectio membri virilis planè aufertur, vel imminuitur, vel deprauatur, aut intenditur, dum homini inuito erigitur.

Causæ.

Priores duæ læsiones, quæ secundum magis & minus differunt, ac de quibus *hoc capite* agendum, impotentia virilis nomine veniunt. Pertinet quidem huc etiam vitium, quando membrum virile vel deest, siue à primo ortu, siue postea amputatum sit, vel mutilatum, & aliqua parte abscissum est, vt ad coitum sit inutile. Verùm quia vitia ista incurabilia sunt, de reliquis dicemus. Habet autem præter dicta virilis impotentia triplicem causam, excitaturque vel quia semen deficit, vel quia penis spiritibus destituitur, vel quia muscoli penem attollentes paralyti afficiuntur. Semen primò quod attinet, si illud deficit, vel nimis paucum sit, vel etiam crudum, naturam ad excretionem non stimulat, vnde etiam nullus spiritus vitalis fit confluxus, neque virilis membri erectio. Atque ita feminis vitium duplici ratione generationi obest, & sterilitatem efficit in viris; cum quia deest idonea sæui generando materia, tum quia ad venerem stimulus deest: De feminis autem defectu *cap. præcedente* dictum. Et si omnino desit semen, fit ablata eius emissio; si ex parte, imminuta. Dum autem semen planè deficit non vitio ætatis, sed vitio aliquo præter naturam, etiam penis erectio ferè ablata est. Aliquando tamen accidit, vt penis erigatur, semen tamen non emittatur. Ita refert Forestus, *lib. 26. obseru. 18. in Schol.* iuuenem quendam rarioris & siccioris temperaturæ, cum nuper duxisset viduam, sibi conquestū esse

Causæ.

esse (vt & alios non paucos) se cum coitu vteretur, penie licet optimè extento & rigido, semen tamen emitte-
re non posse.

Spiritus autem, qui membrum virile inflat, defectus, etiam in causa est, vt membrum virile non erigatur. Creditum quidem hætenus à multis, à flatu membrum Virile erigi, sed malè; cum spiritus vitalis id potius præstet. Postquam enim semen in vasis suis turgere, atque moueri & exitum quærere incipit, & à natura ad excretionem stimulat, ea spiritum vitalem ad membrum genitale mittit, vnde fungosa & porosa penis substantia repletur, & distenditur. Spiritus autem hic deficit, vel quia paucus in corpore generatur, vel quia alio auocatur, vel quia à penis substantia non recipitur. Non generatur spiritus satis copiosus præcipuè ob cordis frigiditatem & siccitatem, vnde Iurisperiti eos, qui ad venerem impotentes sunt, Frigidos appellant. Aliò auocatur in diuturnis & assiduis meditationibus; in timore & terrore, vnde scortatores & adulteri sæpe semen profundere non possunt, quia aliorum aduentum timent. Imò si in ipsa venere rei alicuius tristis, horrendæ atque abominabilis cogitatio viro incidat, animo deiicitur, & appetitus rei veneræ concidit. Idem verecundia præstare potest, vt & nimia lætitia. Influxus autem spirituum impeditur, si membrum refrigeratum sit, aut insensile & stupidum factum iis de causis, quæ stuporem inducere solent, aut incantamenti etiam tale redditum, vt nec titillationem, nec stimulum feminis sentiat. Paralysis in pene excitatus iis de causis, quæ de Paralyfi alibi sunt expositæ. Possunt huc referri etiam incantationes & maleficia. Reliquorum vitiorum, quæ in actu venereo contingunt, causas quod attinet, cum non solum necessarium sit, vt penis rigeat ac distendatur, sed etiam, vt talis ad consummationem actus venerei permaneant; vitij huius eadem causæ in spiritibus, de quibus modò dictum, quærendæ, acciduntque id, cum spiritus, qui penem distendunt, ob paucitatem ante consummationem actus venerei deficiunt. Præterea requiritur, vt penis ad seminis intromissionem
sit

ſit rectè conformatus & diſpoſitus, non nimis brevis, neque nimis exilis, neque etiam nimis craſſus. Si penis nimis ſit brevis, ſemen etiam non eò uſque, quò debet, eiicitur, in uterum ſcilicet, qui eſt ſeminis receptaculum, ſed in collum uteri ſaltem, ubi corrumpitur, & effluit, atque ita conceptio impeditur. Si ſit nimis craſſus, à ſamina non admitti, vel non ſine dolore admitti poteſt. Tale ſi quid accidat, coitus impeditur. Habent autem iſta vitia à prima conformatione ſuam originem. Inſuper neceſſarium eſt, ut ipſum ſemen ſeſe rectè habeat, ac debito tempore, & ſimul cum muliebri ſemine emittatur. Seminis autem emiſſio non penis, ſed teſtium & vaſorum genitalium propria eſt; penis verò ſolùm viam præbet. Recto autem tempore ſemen excernitur, ſi non nimis tenue vel aqueum eſt. Tale enim ſi ſit, antequàm expultrix id expellat, excidere & effluere ſolet. Quod etiam accidit, ſi vaſa, quibus continetur, nimis laxa ſint. Viæ quoque, per quas ſemen excernitur, rectè ſeſe habere debent, & neceſſarium eſt, ut nulla neque in ſeminariis viis, quæ à teſtibus uſque ad penis radicem feruntur, neque in ipſo pene adſit anguſtia. Hæc enim ſi adſit, ſeminis emiſſio impeditur. Si anguſtia ſit in vaſis deferentibus, ſit ea ab obſtructione propter craſſam & viſcidam materiam, propter tubercula, ulcera; & tunc ſeminis emiſſio aufertur potius, quàm imminuitur: ſi verò anguſtia aliqua ſit in pene, electio ſeminis potius imminuitur, quàm aufertur, & ſemen cum difficultate ac paulatim exit. Accidit autem hæc anguſtia propter tuberculum potiſſimum in meatu penis enatum. Pertinet huc & conformationis quoddam vitium, cum ſcilicet in pene, præter foramen in glande, aliud adhuc foramen vel à natura patefactum eſt, cuius exemplum habet Platerus, *lib. 6. obſerv. pag. 782.* vel per fiſtulam illic genitam excitatur, per quod ſemen ad latera penis effluit, & non in uterum eiicitur. Si penis obliquus & tortuoſus ſit, tardè ſemen, & non rectà intro eiicitur. Tortuoſitas autem penis eſt vel nativa, quæ ſit propter ligamenti, ſeu fræni brevitatem quod, dum præputium glandi nimis connectitur, accidit, ut ſi penis extendatur,

tendatur, curuus maneat. Atque hic, ut Galenus, *de morb. diff. cap. 7.* scribit, immodicus pudendorum nexus impedit, quò minus procul & directo tramite in mulieris uterum semen immittatur, ob meatus inuersionem; vel adscititia, quæ fit propter tumorem, quem penis nodum appellant, in quo quamuis pene flaccido nihil incommodi percipit æger, eum tamen prementi paruus quidam tumor glandulæ speciem referens percipitur. Generatur autem, cum homo nimis veneri indulget. Tunc enim spiritus ille inclusus in diu distento pene in aliquam eius partem impetum faciens eam ita distendit & laxat, ut aliquid eius protuberet, eodem modo, ut in aneurismate. Tandem etiam circa vasa generationi seminis dicata interdum error quis à natura committitur, dum scilicet vasa vel semen generantia, vel deferentia deficiunt, aut non recto loco inseruntur, id quod interdum factum esse, in Anatomia compertum est. Quod verò inuoluntariam seminis emissionem attinet, de ea postea *de gonorrhœa* dicetur.

Signa Diagnostica.

Signa.

Vitium ipsum ægri, vel, quod sæpe accidit, vxores patrefaciunt. Quæ autem causa sit, à Medico signis inuestigandum. Si ob seminis inopiam id accadat, è signis *capit. præced.* propositis id patet, & homo nullo fere veneris stimulo, vel libidine tentatur. Et si ex testium & vasorum genitalium frigidityte malum hoc fiat, semen quidem eiicitur, sed fluidum nimis hoc est, & aqueum, & interdum sponte exit sine volupratis sensu. Si etiam causa aliqua præcesserit, quæ quocunque etiam modo membra genitalia lædere possit, ut si æger in aëre frigido versatus fuerit, & per loca frigida iter fecerit, si fuerit lapsus, vulneratus, & ab ea læsione ad venerem impotentiam senserit, id ex ægri relatione patet. Si spiritus vitalis deficit, è cordis & reliqui corporis constitutione id patet, & membrum vix ac cum maxima difficultate erigitur. Si verò ad genitalia non ferantur spiritus, propter intentas & continuas meditationes, aut alias externas vel euidentiores causas, id ex relatione ægri innotescit. Si paralytis membra

memברי genitalis adfit, id flaccidum manet, neque vlllo modo, etfi veneris defiderium adfit, erigitur, & semen quandóque per fomnum sine veneris cupiditate effluit. Qui verò semen in vasis genitalibus habent, sed propter vasorum angustiam eiicere non possunt, libidine & veneris stimulo quidem tentantur, sed semen non emittunt, aut nisi cum maxima difficultate emittunt. Quænam autem causa sit angustia, ex iis, quæ præcesserunt, vel adsunt, cognoscitur. Si tumor aliquis circa vasa genitalia percipitur, ab illo constipari hæc vasa indicio est. Si vlcus fuit in radice penis, post cicatricem obductam vasa hæc coaluisse argumento est. Si penis incuruus fit, ex ægri relatione & inspectione cognoscitur. Vitia conformationis, vbi scilicet vasa vel semen generantia, vel deferentia deficiunt, aut non recto loco inferuntur, id in viuientibus vix certò cognoscitur: si tamen genitalia alias sunt perfecta, & nulla alia causa nota præcesserit, interim æger ad venerem ineptus fit, talem aliquam vitiosam conformationem adesse suspicari licet. Si ab incantatione vel maleficiis malum hoc ortum habeat, homo antea ad venerem satis aptus fuit, neque vlla causa manifesta præcessit, quæ id ipsi, & præcipuè subito inducere potuerit.

Prognostica.

1. Læsa penis erectio iis, qui in coniugio viuunt, liberisque generare cupiunt, valde molestum malum est, & *Prognostica.*
 fæminis etiam plerunque maximè exosum. 2. Si ex læsa seminis generatione proueniat membri genitalis ignauia, quid prædicendum sit, è *capit. præcedent.* pater. Penis autem intemperies, quæ ab ætate senili est, curari vix potest. Ætati tamen huic vitium hoc non incommodum est. Nulli enim ætati magis, quàm senili, venus nocet. Quæ verò ab aliis causis originem habet intemperies, curari potest. 3. Si seminis eiaculatio ab aliis morbis impeditur, ex morbo, vnde illud vitium pendet, malum æstimandum. Exempli gratia si penis sit brevis vel natura, vel amputatus, seu ex toto, seu ex parte, malum incurabile est. Si sit incuruus ob frangi nexum arctiorem, malum curabile

curabile est. Ita etiam de aliis statuendum. Si adhuc aliud præter illud naturale in pene foramen sit, ad actum venereum quidem obeundum nihil impedimenti affert, sed conceptioni obest; cum semen non per naturale foramen in vterum, sed per præternaturale aliò effluat.

Indicationes & Curatio.

*Indica-
tiones &
Curatio.*

Læsam penis erectionem quod attinet, si à semine deficiente, vel intemperie membri genitalis proueniat, intemperies illa frigida calidis medicatis curanda. Medicamenta autem ad hanc rem vtilia supra, *sect. I. cap. I. & cap. præcedente* sunt proposita. Extra quoque testes & membrum virile inungantur oleis & vnguentis ibi propositis, vt oleo, in quo radix narcisci, semen vrticæ, pyrethrum & similia cocta sint. *℥. Olei costini, de nuce Indica an. ʒ. j. euphorbii. ʒ. ij. mosch. ʒ. j. alyptæ mosch. ʒ. j. s. ceræ q. s. E. Vnguentum.* Si semen rectà in vteri foramen non possit immitti, ob fræni breuitatem, vel connexionem, vel præputium clausum, quomodo vitia illa corrigi possint, supra dictum.

Si nodus in pene sit, neque emollientibus, neque discutientibus vtendum; cum ab his medicamentis via illa & cauitas magis dilatetur, sed potius adstringentibus vtendum. Ideoque fomento è vino nigro, in quo absinthium, myrtilli, balauſtia, & similia adstringentia cocta sint, vtendum. Vel *℥. Aq. nucum pini, nuc. cupressi, myrtillorum an. ʒ. ij. Misceantur, & linteamine aqua hac madefacto genitale obuoluatur.* Vel *℥. Corric. myrob. sirin. chebul. an. ʒ. s. nuc. cupress. num. xv. pini num. iv. ros. rubr. p. j. absinth. Pontici M. j. granor. myrti, gallarum, sem. sumach. an. ʒ. j. Contundantur & affusa aqua nuc. pini destillentur.* Si aliud, præter illud naturale, quod in glande est, foramen sit in pene, per quod semen effluat, foraminis illius præternaturalis labia abradenda, & postea, tanquam nouum vulnus foret, illud curandum & occludendum, vt semen per naturale foramen eiiciatur. Si semen nimis citò effundatur ob viarum laxitatem, balneis & fomentis ficientibus vtendum, vbi imprimis vtilis sunt thermæ sulphureæ. Si semen nimis sit aquosum & tenue, in-

crassandum,

utilibus. Humores etiam acres semini permixti id acius reddunt. Huc pertinet & medicamentorum purgantium usus, qui interdum venerem stimulat, præsertim si iis aromata multa misceantur. Ita refert Platerus, *observ. lib. 1.* Virum quendam multos annos viduum & continentissimum, cum eum leuiter purgare vellet, ac pilulas aromaticas ei exhibuisset, sequenti mane ad se venisse, ac se cum exposulasse, quod eum decipere voluerit, cum nullam ab illis senserit per aluum euacuationem, sed pruritum & stimulum solum venereum, a quo tota nocte fuerit diuexatus. Idemque alij etiam cuidam accidisse refert: ac præterea narrat, alium quendam, sumto cathartico, cum illud adhuc operaretur, ita ad venerem stimulatū fuisse, ut uxorem adstantem compresserit, atque inde valde debilitatus fuerit. Tandem etiam semen in suis vesiculis motum, ac veluti agitatum, atque exitum quærens, pruritum excitat. Satyriasis verò & Priapismi causas quod attinet, excitantur ista vitia à spiritu vitali ac flatuoso, penis corpus implente, & distendente. Sed quia Satyriasis fit, cum veneris appetitus. Priapismus verò etiam sine, eo differentia hæc procul dubio est, quod in Satyriasi semen turgidum & acre hunc spiritus vitalis affluxum excitat, aut spiritus vitalis affluens simul semen commouet. Id quod accidit, cum arteriarum ora nimium patent, vel cum lumbi & renes incalescunt, ex decubitu supino in culcitris plumeis vel aliis de causis, ut cinctura lumborum diuturna in iis, qui ei non sunt assueti, iis item, qui diu à venere abstinerunt, interim sanguine abundant, nec exercitiis eum imminuunt; ut & iis, qui medicamentis venerem irritantibus vsi sunt. Galenus quidem, 6. *de loc. aff. cap. ult.* & alij addunt flatuosum spiritum, in substantia penis spongiosa ortum, & generatum ab humore viscido & crasso cum debili calore. Sed probabilius est, aliunde illum spiritum flatuosum affluere. Si verò sine feminis commotione à dolore vel alia de causa spiritus vitalis, vel flatus in substantiam penis irrumpat, & penis præter naturam intumescat, fit inde Priapismus.

Signa Diagnostica.

Ipsa salacitas per se patet, & ex ægri relatione cognoscitur: quamvis rarò id homines patefaciant. Satyriasis verò & priapismus, quia ipsi ægro molesta, & sæpe cum dolore coniuncta sunt, Medicis aperiri solent. Quæ si ab externa causa originem habeant, vt à decubitu supino & lumborum calefactione, à venere intermissa, vel nimia, à cibis vel medicamentis venerem irritantibus, id ex ægri relatione Medico patefiet. Quæ si absint, à causa interna, vt plurimo semine, sanguine copioso & crasso id accidere, probabile est, quorum etiam signa apparebunt. Solentque, vbi crassus flatus adest, etiam palpitatio quædam in pene percipi. Si dilatatio arteriarum sit in causa, vel seminis copiosi & calidi adsunt indicia, vel calidiorum renum, vel Venus nimia præcessit.

Prognostica.

1. Salacitas non solum totum corpus eneruat & debilitat, sed etiam, vt Seneca, *de breuitate vitæ*, scribit, in venerem & libidinem projectorum inhonesta labes est, & nulli turpius occupati sunt, nisi qui nulli rei, nisi vino & libidini vacant. 2. Priapismus & Satyriasis sæpe dolorem inferre solent, qualem patiuntur, qui tetano corripuntur, aut aliis membris conuellantur. Vnde perseverans aut apostema aut spasmus, aut mortem superuenientem indicat. Et quidam conuulsi celeriter intereunt, ac morituris venter inflatur, & frigidum sudorem emittunt.

Indicationes & Curatio.

Salacitas, quæ in coniugio viuentibus, & multo magis non coniugatis noxia est, curatur, si nimius seminis proventus prohibeatur, illiusque, vt & sanguinis, calor temperetur. Itaque si nimia adsit sanguinis copia, is vena secta imminuendus. Si humores acres adsint, qui semini permisti id acre reddunt, ij temperandi & euacuandi.

Ne autem seminis nimia copia generetur, atque feruor eius extinguatur, exhibenda refrigerantia & semen absumenda. Talia sunt: *vitex*, inde *agnus castus* dictus, cuius folia, flores & semen usurpantur, *lactuca*, *nymphaea*, *partu-*

laca, plantago, umbilicus veneris, succus mali, citri, mentha,
 quæ peculiari proprietate semen extinguit, vt supra *lib. I. p. 2. cap. I.* dictum. *Semen cannabis, anethum, corallia, crystal-*
lus. E quibus nunc calida, nunc frigida, pro corporis &
 humorum dispositione eligenda. Camphoram etiam ple-
 rique venerem extinguere putant, quia fit frigida & sic-
 ca. Verum monendum, eam non esse frigidam & siccam,
 sed calidam, quod vel sapor eius & inflammabilitas re-
 stantur; & venerem extinguere Iulius Cæsar Scaliger,
 exerc. 104. f. 8. negat. Et si quid hîc præstat, non frigidi-
 tate præstat, sed quia valde siccatur. Vt *℥. Conseru. mentha,*
flor. nymphae an. ʒ. j. ℞. caul. lactuc. conditor. ʒ. j. sem. viticis
℥. ij. corallior. ℥. j. Cum *syrupo nymphae* F. Electuarium.
 Vel *℥. folior. menth. ℥. ij. flor. nymph. siccatur. ℥. j. sem. viticis*
℥. j. ℞. cannabis, crystalli præp. corallior. rubr. præp. an. ℥. ℞.
 F. Puluis. Vel cum *saccharo Rotulae.* Vel *℥. succi lactuce,*
portulacæ, an. ʒ. ij. mentha ʒ. j. aq. rosar. ʒ. j. ℞. sacch. q. f.
 Coq. ad syrupi consistentiam. Aqua castitatis, & alia in
 hunc vsum medicamenta supra *lib. I. loco allegato* descripta
 sunt. Et plura etiam infra, *cap. 5. de pollutione nocturna,* pro-
 ponentur. Extra eadem, & præterea folia salicis, viticis,
 plantag. semperuiui adhibentur genitalibus, lumbis, imo
 & pedibus. Nimirum ex dictis plantis fiant fomenta vel
 lotiones, quibus & acetum addi potest, vel aquæ destil-
 lata & succi harum plantarum istis partibus applicentur.
 Vel *℥. ot. nymph. ʒ. ij. succi lactucæ ʒ. j. ℞. sem. viticis ℥. ij.*
 Coq. ad succi consumptionem & colentur, & addito mo-
 mento *cere* F. Vnguentum. Vel vnguentum refrigerans
 Galeni, aut Ceratum santalinum, aut alia eiusmodi lum-
 bis apponantur, aut lamina plumbea perforata è renum
 regione gestetur. Vltimum verò salacitatis remedium est
 castratio, & quosdam ob castitatis zelum seipfos castraf-
 se, imò colem cum testibus abscidisse, compertum est.
 Cuius rei historiam de quodam Monacho habet Beniu-
 nius, *de abd. sanat. & morb. caus. cap. 68.* qui, vt loquitur,
 ob zelum castitatis, sed indiscretum, ac minimè secun-
 dum Dei rationabile obsequium, colem sibi, & quidem
 pubetenus prorsus absciderat, cum tamen Deus, *Deut. 23.*
 manda

mandauerit, ne eunuchus attritis vel amputatis testiculis Ecclesiam Dei ingrediatur. Turcæ etiam iam olim & hodie iis, quos Gynæceis præficiunt, non solum testiculos excindunt, sed & interdum totum membrum virile abscindunt.

Diata.

Ieiunium salacitatem compescit, & abstinencia ab aromatis, cibis calidioribus & acribus, item vino. Legitimum coniugium quoque ad libidinem vitandam certum & à Deo concessum remedium est, & ex consilio Apostoli melius est nubere, quam vri. Ager non cubet in mollibus è plumis stratis, verum substernat folia salicis, & imprimis viticis seu agni casti. Hinc mulieres Athenis in Thesmophoris seu Sacris Cereris, hæc folia sibi substernebant, ut sacrorum tempore castæ manerent. Supinus etiam decubitus est noxius; cum inde vasa in dorso incalescant, & sanguis ac spiritus copiosus ad pudenda feratur.

Eadem ferè Satyriasis & Priapismi curandi ratio est. Nimirum à venæ sectione & purgatione curatio inchoanda, & imprimis, si sanguis abundet, propter dolorem & inflammationem prohibendam vena in cubito secanda. Exhibenda quoque veneri resistentia modò proposita.

Postea ad topica accedendum, & parti affectæ refrigerantia medicamenta imponenda, quæ & causam mali tollunt, & arteriarum ora constringunt, ac flatuum materiam reprimere ac repellere possunt. Eadem & lumbis applicanda. Imponatur nimirum ceratum ex rosaceo aqua frigida imbutum. Vel ℥. Ol. rosar. ℥. j. B. succi solani, semperuiui, portulacæ an. ʒ. B. spumæ argenti, cerussæ an. ʒ. ij. aceti parum, ceræ q. s. Fiat unguentum. Postea aliquid chamæmeli addi potest.

Si ab abstinencia Veneris malum sit, legitimo coitu vtendum semel, postea verò à venere, imaginationibus venereis, & quæ libidinem excitare valent, abstinendum.

CAPUT IV.

*De Gonorrhœa & Seminis profluvio.**Gonor-
rhœa.*

Gonorrhœa equidem omne seminis profluvium significat, cuius variæ sunt differentiæ: Vfus tamen obtinuit, ut pro eo saltem seminis effluxu accipiatur, qui ininitis accidit, & sine membri virilis tensione, ac tentigine, &, ut Celsus, *lib. 4. cap. 21.* habet, sine venere, sine nocturnis imaginationibus.

*Causæ.**Causa.*

Cùm autem retentricis officium sit, semen tamdiu retinere, donec in actu venereo in uterum foeminæ iniiciatur, si id intempestivè & præter naturam contingat, facultate retentrice læsa id accidit. Læditur autem facultas, vel quia ipsa labefactatur, & languida redditur, vel quia obiecti vitio turbatur. Labefactatur propter intemperiem humidam & frigidam, quæ ex similium humorum affluxu, vel causis externis vi humectandi & laxandi præditis contrahitur, quales sunt largus usus piscium, fructuum crudorum, balnei frequens usus, natatio in aqua frigida, sessio super lapide frigido. Quod facit etiam intempestiva & nimia venus, ob quam partes hæ debilitantur, ut postea affluentes humores faciliè fuscipiant. Ad imbecillitatem hanc pertinet & laxitas vasorum seminalium, quando scilicet folliculi semen continentes, vasaque illud deferentia nimium ampliata & laxata sunt. Quæ laxitas cùm ab humoribus, tum à nimia venere ortum habet, per quam vesiculæ seminis toties inanitæ, iterumque repletæ istam laxitatem acquirunt. Obiecti vitio læditur retentio, dum illud rectè sese non habet, vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate vitium est, dum semen copiosius est, vel ex intermissa venere, vel ex ciborum bene nutrientium nimio usu. In qualitate vitium est in ea vel manifestæ, vel occulta. Manifesta est, dum semen est vel calidius, vel mordacius, ex sanguine simili, & ob epar ac renes calidos, ac cibos tales genitum, vel frigidius & crudum, atque aquosius, ob testium frigiditatem, aut similem eparis intemperiem, aut etiam assump-

torum

torum humiditatem & frigiditatem, & cum vitiosi humores in corpore abundantes ipsi semini admiscuntur. Occulta qualitas est, dum semen corrumpitur, & maligna aliqua qualitate inficitur. In hisce tamen seminis vitiis, ob quam retentrix læditur, hæc differentia est, quod, dum semen est aquosius & frigidius, retentrix primò & per se læditur, etsi expultrix non irritatur: in reliquis vitiis, dum semen vel quantitate, vel caliditate & acrimonia, vel malignitate & virulentia peccat, expultrix primariò læditur, secundariò verò retentrix. Dum enim expultrix facultas vitio obiecti irritata ad expulsionem insurgit, retentrix ei cedere cogitur: de quo Galenus, 6. *de loc. aff. cap. ult.*

Aliquando etiam ex conuulsione gonorrhœa accidit, quod epilepticis sæpe euenit, qui in paroxysmo semen effundunt, quæ causa procul dubio ad retentionem læsam ob expultricem irritatam referri debet. In violenta enim ista corporis totius concussione vasa spermatica simul concussa semen, præsertim si abundet, excutiunt. Atque hac ratione potius ut semen conuulsis interdum profluat, accidere putat Platerus, quam musculorum occasione, qui vasis spermaticis præficiuntur. Nam etsi hi muscoli in ipso actu venereo leuiter vasa deferentia dilatando pleniorē eius excretionem adiuvant: hoc tamen non prius, quam semen iam è vasculis suis excidens per hosce ductus fertur, facere docet. Et ea de causa conuulsos etiam hos musculos ad excretionem hanc nihil facere, sed motum illum inordinatum semen è suis receptaculis propellere statuit. An autem omnes, quæ hactenus propositæ sunt, causæ gonorrhœam propriè dictam constituent, & an omne, quod per meatum seminis, & è locis, in quibus semen generatur ac continetur, effluit, seminis nomine dignandum, de eo postea in questione dicetur.

Signa Diagnostica.

Gonorrhœa ipsa per se patet, & ex relatione ægri cognoscitur. Accedunt tamen quædam alia symptomata. Quibusdam enim vniuersum corpus, ac præcipuè circa

lumbos gracilescit, ægrique toto corpore debiles, graciles, ac pallidi fiunt, oculique cavi euadunt. Caussarum signa quod attinet, si ex læsa facultate gonorrhœa accidat, caussæ refrigerantes & humectantes, testēsque ac vasa feminalia debilitantes præcesserunt. Si vitium sit in obiecto, atque semen sit nimis aquosum & crudum, visuique id patet, exitque id sine sensu & delectatione, & signa cruditatis in testibus vel epate ac renibus adsunt, & semen sæpe ad mulieris contactum saltem exit, sine aliqua, vel saltem exigua voluptate ægri, ut antea in genere dictum, colorem viuidum amittunt, ac languidi fiunt, & corpus sensim contabescit, doloremque circa lumbos percipiunt. Si semen sit acre, priapismus ferè coniungitur, vel dolor, & adsunt signa testium, epatis vel renum calidiorum, ægerque calidis cibus, potu, medicamentis usus est. Si semen sit virulentum & malignum, lues venerea, vel elephantiasis adest, quæ suis signis cognoscuntur, semenque est foetidum & cum dolore excernitur. Et quidem in gonorrhœa Gallica initio id, quod exit, album ac subcitrium est, & sine sensu vigilantibus & dormienti effluit. Temporis verò progressu fit liuidum, fatidum, acre, quod meatum penis exulcerat, unde dolor, & dysuria sequitur, & sæpe, cum vrina exit, rigor quidam percipitur, & in vicinis dolor.

Prognostica.

Prognostica.

1. Gonorrhœa non solum turpe, sed & periculosum malum est; cum non solum sæpe generationem impediat, sed & si diu duret, homo contabescat, ac tandem moriatur. 2. Gonorrhœa, quæ fit à facultate retentrice labefactata, facilius curatur, modò sit recens. Si enim malum sit inueteratum, curatio difficilior redditur. 3. Gonorrhœa, quæ fit à semine crudo & aquoso, non ita facillè curatur, cum intemperiem illam in partibus genitalibus frigidam tollere non ita facillè sit. 4. Quæ a lue venerea est gonorrhœa, in senibus non nisi cum morte terminatur. In iuuenibus verò difficulter, & non nisi longiore temporis spatio curatur. 5. Quæ ab Elephantiasi est gonorrhœa, curatu impossibilis.

Indica

Indicationes.

Si gonorrhœa sit à facultatis retentricis imbecillitate, *Indica-
tiones.* siccantibus & adstringentibus vtendum : quæ pro causa-
rum ratione nunc sint calefacientia , nunc refrigerantia.
Vbi attendendum , si ex longa iam seminis euacuatione
corpus sit refrigeratum , humorque multus aquosus &
frigidus genitus, etsi à causa calefaciente & laxante ma-
lum initium traxerit , calefacientibus & siccantibus cum
aliqua adstrictione vtendum esse , & curationem ferè in-
stituendam, qualis mulierum albo fluxui conuenit. Si se-
men sit tenue & aquosum , coctio seminis medicamentis
calefacientibus , simulque adstringentibus adiuuanda. Si sit
calidum & acre , refrigerandum & temperandum. Si sit
virulentum , alexipharmacis morbo illi contrariis cura-
tio peragenda. Atque hic hoc diligenter attendendum, ne
prius adstringentibus medicamentis vtamur , antequam
malignitas morbi venerei extincta sit. Solet enim natura
cum virulento semine materiam vitiosam & malignam
euacuare, & quamdiu hoc accidit, grauissima symptoma-
ta præcauentur. Si verò adstringentibus , antequam ma-
lignitas victa sit , humor vitiosus intempestiuè in corpo-
re detineatur , dolores artuum, vlcera varia, & alia praua
symptomata suboriri solent. Vbi verò morbus causa ma-
li princeps victus fuerit , tum adstringentibus vtendum,
quæ potius calefacientia, quàm frigefacientia esse debent,
cum diuturno fluxu partes genitales valde refrigeratæ &
debilitatæ sint.

Curatio.

Vniuersalibus , quibus opus , præmissis , si gonorrhœa *Curatio.*
fiat ob imbecillitatem facultatis retentricis , medicamen-
ta vsurpanda , quæ humiditatem absument , & laxitatem
adstringunt. Et quidem si coniungatur caliditas, paranda
medicamenta è *rosis, coralliis, C. C. sumach, balaustis, hypo-*
cistide, corticibus granator. terra sigillata & similibus. E qui-
bus interna & externa medicamenta parantur. Exhibea-
tur ergo hoc Electuarium. ℞. *Cons. ros. rubr. ʒ. ij. corall.*
rubr. præp. C. C. præp. an. ʒ. j. balaustior. ʒ. ij. Misce. Extra
verò vsurpetur hoc vnguentum. ℞. *Ol. rosar. mastichin,*
F F f f 5 *myrtini*

myrtini an. ʒ. j. *pulu. balauſt.* ʒ. ʒ. *cerae parum.* Fiat Vnguentum. Si verò frigiditas coniungatur, medicamenta è *maſtiche, thure, mentha, ſpica*, & ſimilibus parentur, & genitalia inungantur *oleo menthae, maſtichino, abſinthij.* Vt ʒ. *ol. Maſtich. lentiscini* an. ʒ. j. ʒ. *succi menthae* ʒ. v. *ſpicae* ʒ. ʒ. *cerae q. ſ.* F. Vnguentum. Imprimis verò hinc vtilis sunt thermæ adſtringendi vi præditæ, vel balnea artificialia, quæ harum vim æmulantur. Si ſemen ſit calidum & acre, vniuerſalia præmittantur, & ſanguis, ſi opus ſit, minuat, ac humores bilioſi euacuentur *rhabarbaro, myrobalanis,* bilisque temperetur. Hinc intus & extra vtendum medicamentis refrigerantibus, paratis è *roſis, lactuca, cichorio & ſimilibus.* Vt ʒ. *ſem. 4. frig. maior.* ʒ. iiij. *portulacæ, lactuca* an. ʒ. j. *ſlor. roſ. rubr.* ʒ. j. ʒ. *nymphææ* ʒ. ʒ. *gummi tragacanthæ* ʒ. j. Fiat Pulvis. Extra verò non ſolum partes genitales, ſed etiam ſpina & lumbi inungantur vnguentis refrigerantibus, aut applicentur Cerota refrigerantia. Vt ʒ. *Ceroti ſantali, ol. nymph. vng. Comitiff. ſucci ſolani* an. ʒ. j. *camphor.* ʒ. ʒ. *Miſce.* Vel ʒ. *ol. roſac. myrtini* an. ʒ. j. *mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. aqua roſac. extractæ* an. ʒ. iiij. *pulu. ſantal. albi, rubri, acaciæ* an. ʒ. ʒ. *camphor.* ʒ. ʒ. *Miſce.* Si ſemen ſit tenue & aquoſum, ſiccantibus & roborantibus vtendum, quæ vim coctricem teſtium & partium genitalium adiutant, aquoſitatem ſeminis corrigunt, & ſimul exiccant, vt *ſpeciebus aromatici roſati, ſyrupo menthae.* Vt ʒ. *Menthae, abſinth. Rom.* an. M. j. *ſem. agni caſti, baccar. myrti, ſlor. roſ. rubr.* an. ʒ. iiij. Coq. in vino rubro & dulcorentur ſaccharo. Vel ʒ. *Conf. roſ. antiq.* ʒ. j. ʒ. *succini, corall. rubr. præp.* an. ʒ. j. *caryoph. macis, thuris* an. ʒ. j. Cum ſyrupo myrtino. Fiat Electuarium. Vel ʒ. *Maſtich. thuris* an. ʒ. j. *succini* ʒ. ʒ. *ſem. coriandri* ʒ. iiij. *viticis, ſol. menth.* an. ʒ. ʒ. *ſacch. roſ. tab.* ʒ. j. F. Pulvis. Viſtus etiam ratio conueniens obſeruetur, & æger frequenter comedat oryzam cum lacte coctam.

*An ſæper
verũ ſe-
mẽ effluat
in gonor-
rhœa?*

Circa curationem autem gonorrhœæ, quæ ex ſemine aquoſo & tenui fieri dicitur, diligenter obſeruandum, an verum ſit ſemen, quod effluit, etiam aquoſius, dilutius & crudius; An verò, quod Langius monet, vt poſtea, in quæſt. dicitur;

dicetur, humores corrupti & vitiosi, qui in corpore cum-
 mulati ad partes genitales confluant, & per meatum, per
 quem aliàs semen eiicitur, excernantur, sicut interdum
 vitiosi humores in corpore cummulati per vterum & men-
 ses albos dictos euacuari solent. Si enim sit semen natu-
 rale, aquosius solum, omnino, ut modo dictum, iis vtend-
 um, quæ semen incrassant, stabile reddunt, & detinent.
 Si verò vitiosorum humorum colluies per penem eua-
 cuatur, nullo modo incrassantibus & abstringentibus
 vtendum, sed euacuantibus & cacochymiam corrigent-
 ibus, & bona diætâ. Scribitque Langius, *loco allegato*;
 Aufim deierare, solis purgationibus, ac sobria victus ra-
 tione plures sanitati restitui. Et omnino ita sese res ha-
 bet; cum affectus non tollatur, nisi causa sublata. Scri-
 bitque etiam Rondeletius, *meth. curand. morb. cap. 57.* go-
 norrhœa difficulter curatur, nisi causa cognoscatur, ad-
 ditque, se nouisse nobilem quendam, qui ab abscessu fri-
 gido renum diu hoc morbo laborauerat, & multò sem-
 per habuerat deterius, cum semen extinguentibus frigi-
 dis vel calidis vteretur; se verò instituisse contrariam vi-
 ctus rationem, & iussisse, ut biberet vinum generosum, &
 vesceretur alimentis optimis exiccantibus, & non flatu-
 lentis, quo modo curatus est. Et omnino non semper
 causa gonorrhœæ huiusmodi in membris genitalibus
 hæret, sed interdum etiam in alijs partibus vel toto cor-
 pore, vnde, *loco allegato*, Rondeletius ea quoque exhibere
 iubet, quæ ventriculi cruditatem corrigant. Si semen in
 ipso actu venereo nimis citò eiiciatur, atque inde, quod
 fieri solet, conceptus impediatur; cum id à semine nimis
 fluido, partibusque semen continentibus nimis laxis fie-
 ri soleat, curatio eodem modo instituenda, ut iam de cu-
 ratione gonorrhœæ à partium genitalium imbecillitate,
 & semine nimis fluido dictum est.

Si semen sit corruptum & virulentum, adstringenti-
 bus omnino abstinendum. Si enim retineatur, partes ero-
 dit & exulcerat. Sed siccantibus, quæ simul putredini re-
 sistunt, vtendum, acetosa, theriaca, Mithridatio, & præ-
 cipuè ad morbum illum, à quo illa virulentia penderet,
 respi

respiciendum, & curatio ad eum dirigenda. Imprimis verò vitiosi humores expurgandi. Habetque exemplum Forestus, *lib. 26. obseru. 16.* de quodam iuvene, gonorrhœa & testiculi ac genu inflatione non sine suspitione luis venereæ laborante, quem purgantibus hilce curauit, vt ad decoctum ligni accedere opus non fuerit. *℥. Rad. belenij, sæniculi, apij, cichory, buglossæ an. 3. j. fumar. M. ij. borrag. violar. scolopend. capill. Vener. summit. lupuli, herbe paralyf. an. P. j. chamæpithyos, chamædryos, stæchad. an. 3. ℞. sem. sæniculi ʒ. iij. citri ʒ. ij.* Omnia infund. per diem & noctem in *s. q. aquæ pluuialis & fumarie*. Quibus postea addantur *myrobal. chebul. Indor. citrinor. an. 3. ℞. follicul. senæ, epithymi, polypod. q. glycyrrhizæ an. 3. j. cortic. hellebori nigri ʒ. ij. rhubarb. ʒ. ℞. schœnanthi 3. j.* Postea coquantur & colentur. Fiat potus longus pro *℥. ij.* Addendo *syr. infusion. rosar. 3. j. de fumar. 3. ℞. sacch. q. s.* ad dulcedinem. Si tamen ista purgantia sola non iuuant, ad decoctum ligni & alia huic morbo propria medicamenta accedendum.

Gonorrhœam sistentia. Vniuersalibus præmissis exhibeatur hic puluis. *℥. Succini albi, testar. ouor. pullis exclusis, pellicular. interior. ventriculi gallinar. præp. sem. granator. an. ʒ. iij. Corall. rub. præp. C. C. vsti præp. an. 3. j. cinam. ʒ. ij. manus Christi perlat. ad pondus omnium.* Fiat puluis. Vel *℥. Gummi Arabici, tragacanthæ, succini, mumie, boli Armeni, mandibular. lucij, pellicul. intern. ventric. gallinar. cristar. galli, testar. ouor. an. ʒ. ℞. sem. lactucæ ʒ. j.* Cum syrupo de ros. siccis. Fiant pilulæ, de quibus per multos dies 3. j. vel ʒ. ℞. sumatur. Nonnulli etiam scribunt, gonorrhœam hanc virulentam multos curasse *lixiuio è caulibus fabarum in cineres reductis parato* ad 3. iv. singulis diebus exhibito.

Acidula. Fontis etiam quidam & acidulæ gonorrhœam hanc leniunt. Ita scribit Dodonæus, *obseru. cap. 41.* Generosum quendam virum, cum decem & octo annis huiusmodi seminis profluuiio laborasset, nec vllum medicamento-
rum præscriptorum vsu fructum consequeretur, ad fontem haud procul Leodio, qui creditur esse, quem Plinius, *nat. hist. lib. 31. cap. 11.* in Tongris esse scribit, profectus est,

quo vbi aliquot diebus vsus esset, dolores valde remissi sunt. Malum tamen non perfectè curatum est, sed domum reuersus omnino peius habuit, & tandem vitam cum morte commutauit, vt *ibid.* docet Dodonæus.

Q V Æ S T I O.

An nomen Gonorrhœa omnibus, quæ vulgò recensentur, differentis, æquè propriè competat?

DE differentiis Gonorrhœa occurrit aliqua contro- *An nomē*
 uersia, & à vulgata sententia nonnihil dissentit. *gonor-*
 Ioh. Langius, *lib. 2. epist. 5.* Statuit enim gonorrhœam ita *rhœa om-*
 dictam aliud, quam seminis & nominis etymologia de- *nibus dif-*
 clarat, esse profluuium, & non parum à verò naturalis *ferentis*
 ac prolifici seminis effluuiio quasdam gonorrhœa diffe- *compe-*
 rentias dissidere. Ideoque triplicem differentiam statuit, *tat?*
 quam nec Galeno; nec aliis nostri seculi Medicis satis *Triplex*
 perspectam putat. Primò enim docet esse homines, qui *gonor-*
 renum, epatis, ac vasorum seminalium calore, corpore *rhœa dif-*
 plerunque hirsuto ac succi pleno, semen genitale copio- *ferentia.*
 sum ac calidum coaceruant, quos non rarò per noctur-
 na insomnia, cum renes ac lumbi supino decubitu inca-
 lescent, aut illis decora amicæ facies interdium visa noctu
 obuersatur, vel attentata rei venereæ cogitatio ad seminis
 excretionem laceffit & proritat, quod plerique tam con-
 fertim effundunt, vt etiam stragula polluant. Atque hanc
 primam gonorrhœa speciem *ἀπὸ τοῦ σπέρματος*, id est, semine,
 & *σπέρματος* fluo, & ob insomnia *ἀνεύρωτον* rectè appellari do-
 cet. Secundam gonorrhœa speciem produci scribit ex
 putrilagine phlegmatis vel salis, vel etiam crudi copia,
 quæ non rarò cum momento genituræ permisceatur, ac
 præcipuè à cerebro per spinam dorsii, lumbos, & renes,
 & etiam ab epate per venas & nervos ad genitalia ten-
 dentes deferatur, è quibus per penem non sine eius ex-
 coriatione sensim destillet. Huiusque gonorrhœa fomen-
 tum esse statuit sanguinem crudum, ac impuris humo-
 ribus permixtum, quorum colluies non, vt alij cen-
 sent, ad vesicam, sed ad pudenda defluat, ac per meatum
 spermatis in penem excernatur. Atque hoc profluuium
 etiam mulieribus accidere & menstrua pituitosa appel-
 lari

lari scribit. Non enim esse humorem, qui in hac gonorrhœæ specie excernitur, verum semen; idque vel ex eo patere putat, quod ex tantilli seminis excretionem tantum virium & spirituum copia dissipatur, & vniuersi corporis robur labefactatur, cum contra huius humoris excretio annum, imò quinquennium illæso vitali robore durare possit. Præterea genituræ semen excretum artis frigore liquescit; at istud ut viscus lentescit, vestibulusque tenaciter adhæret, ac non raro, ut putridum, malè olet.

Tertiam gonorrhœæ speciem ponit eam, quæ est ex lue venerea, quæ ob id fæda & virulenta appellatur, in qua principio vigilanti pariter ac dormienti virus album, aut subcitrinum è vasis seminalibus sine sensu destillat, ac non raro penis canalem exest, atque id, quod effluit, malè olet, ardoremque Dysuriæ similem in mictione & vlcera in pene excitat.

Atque has gonorrhœæ differentias etiam curatione differre statuit, in prima enim, quæ refrigerant, adstringunt, & sperma exiccant, sunt salutaria: quæ in secunda differentia planè sunt noxia & perniciofa, utpote quæ non adstrictoria & incrassantia requirit, sed humorem corruptum euacuantia, & sobriam dietam, per quam meliores humores generantur. In tertia verò differentia curationem lue venereæ propriam requiri per decoctum ligni & Mercurium.

Et omnino verum est, quod à Langio monetur, gonorrhœæ nomen omnibus, quæ vulgò recensentur, differentiis non æquè competere. Prima enim illa differentia, quæ ex seminis calidi copia provenit, & vulgò pollutio nocturna appellatur, de qua *capite seq.* dicetur, propriè gonorrhœa appellatur. In hac enim gonorrhœa semen propriè dictum & foecundum effluit.

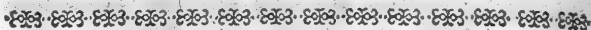
De secunda verò differentia, quam ponit Langius, controuersia est, & non sine causa quaeritur, annon & in hac differentia quod effluit, semen appellari possit, aut annon aliquam differentiam omiserit. Primò enim omisisse videtur illam speciem, quæ ab imbecillitate vasorum

sperma

spermaticorum est, quæ tamen nullo modo omittenda videtur. Si enim vasa seminalia sint debilia, & ipsum semen non bene coquatur, crudum manet, nec bene retinetur, sed cum ob facultatis retentricis debilitatem, tum quia ipsum tenue & crudum est, facile excidit, nulla etiam vel exigua præcedente irritatione, sicut Fernelius, 6. de part. morb. & sympt. cap. 14. quendam sola clysteris perfusione atque in anum immisione semen emisisse, scribit. Deinde in eo, quod aquositatem seminis ab excrementis pituitosis & serosis permixtis provenire statuit, plane à Langio dissentit Platerus, qui statuit, licet sanguis crudus & pituitosus in corpore abundet, semper tamen eius puriorem partem ad seminis generationem attrahi.

Verum enimverò si quod mihi videtur, dicendum, nec vasorum imbecillitas omittenda, quod à Langio factum, nec humores serosi & vitiosi cum semine permixtio neganda videtur, quod facit Platerus. Etenim cum aliæ corporis partes imbecillæ, non solum alimentum suum non bene coquant, sed etiam, si publicum munus habent id non bene perficiant, ut in ventriculo & epate videre est: cur idem etiam in testibus non accidere possit? Deinde nec hoc negandum videtur, si sanguis in corpore sit impurus, etiam semen impurum in corpore inde generari. Et si enim verum sit, testes, ut & mammas, puriorem sanguinem ad se trahere: tamen si magna sit cacochymia, fieri vix potest, ut non aliquid etiam ad testes deriuetur. Sicut videmus, foeminas morbo aliquo laborantes etiam impurum lac in mammis generare. Præterea natura sæpe assuescit humores vitiosos ad aliquam partem, præcipuè debilem, mittere, idque etiam in testibus fieri, impossibile non est, imò fieri experientia testatur. Habent etiam humores vitiosi interdum ad peculiare partes suam inclinationem, quod & hic accidere potest, & præcipuè in gonorrhœa ex lue venerea, virus istud partibus genitalibus infectum est.

CAPVT V.

De Pollutione nocturna.

De Pollutione nocturna. **I**n primis verò Gonorrhœæ nomen ei proprie competit seminis profluuiò, quod noctu dormientibus accidit, & propterea Pollutio nocturna appellatur, cum homo noctu dormiens inscius semen emittit, &, vt Horatius ait, *nocturnam vestem maculat, ventremque supinum.* Accidit tamen idem etiam interdum de die. Ita refert Leonellus, se nouisse rusticum quendam iuuenem, qui ex sola inspectione mulieris incurrebat pollutione etiam de die. Et quidem plerunque cum penis tensione & imaginatione quadam in somno semen profunditur. Nonnullis tamen etiam nulla imaginatione præcedente citra sensum semen profluit.

*Causæ.**Causæ.*

Causa proxima huius mali est irritatio facultatis expultricis. Irritatur autem à semine, quod plerunque copiosius est, semen autem copiosius generant cibi potusque multi alimenti nimia copia, & hinc genita boni & multi sanguinis in corpore redundantia, otium venus intermissa. Mouetur verò semen imaginatione de rebus venereis, & cum imaginatio in somno à ratione non ita gubernetur, vt in vigiliis, facultatem expultricem facile stimulat.

Deinde etiam semen mouet decubitus supinus, ob quem renes & vasa in dorso incalescunt. Hinc accidit, vt pollutio nocturna adolescentibus maxime accidat. Habent enim calorem vegetum, spiritus mobiles, poros laxiores, & de rebus venereis frequentem & intentam imaginationem, & errores in diætâ, quibus etiam semen agitur, & stimuli ad libidinem coaceruantur, committunt. Refert etiam Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & symp. cap. 4.* quendam sola clysteris perfusione semen emittere consueuisse.

*Signa Diagnostica.**Signa.*

Malum ipsum ex relatione ægri cognosci potest. Et differt nocturna pollutio à gonorrhœa, *capit. præced. proposita,*

posita, quod in ea etiam de die semen effluit, id quod in pollutione nocturna ferè saltem noctu euenit.

Prognostica.

1. Malus corporis habitus est, vt scribit Aëtius, eorum, *Prognostica.* qui semen multum ac calidum generant, quod eos ad excretionem stimulat. Si enim sæpius id accadat, exsolutionem oris ventriculi, & totius corporis patiuntur, debilesque fiunt, & graciles ac pallidi, oculosque concauos habent. Quod si à venere abstineant, propterea quod ita afficiuntur, capite discruciantur, itemque stomacho, & æstu, fastidioque anguntur, nihilque magnoperè ex continentia iuuantur. Contingit enim iis per somnum semen profundètibz similia perpeti incommoda, qualia coeundo perpeffi fuissent. Et imprimis, si frequenti coitu id malum contraxerint. Ita refert Platerus, *lib.3. obseru.* quen-
dam ex frequenti supra modum veneris vsu eò redactum fuisse, vt cum postea sibi temperaret, pollutionibus nocturnis diurnisque vexaretur, admodumque debilitaretur.

2. Pollutio nocturna, quæ in principio morbi accidit, materiæ copiam & morbum diuturnum significat.

Indicationes & Curatio.

Cum vitium hoc à feminis copia nimia, & eius per somnum agitatione accadat, danda opera, ne nimia feminis copia generetur, atque id per somnum non moueatur. Non generatur feminis nimia copia, si æger abstinat à cibis semen copiosum generantibus, quales sunt: *nuclei pini, bulbi, pistacia, fabæ, cicer, rapæ, eruca:* vt & à vino, præsertim generoso. Utatur contra cibis refrigerantibus & adstringentibus. Si etiam corpus sit plethoricum, sanguis venæsectione detrahi potest. Vt semen non commoueatur, vitentur de die imaginationes de rebus venereis, & abstinat homo à cibis, quæ semen irritant. Scribit enim Bruerynus, *lib.8. de re cibar. cap.43.* se nouisse quendam, qui cum sisymbrio liberaliter vesceretur, genituram per somnum effundebat. Cubet æger super foliis falicis, viticis, lactucæ, floribus nymphææ, rosar. violarum. Decubitum verò in somno supinum vitet.

*Medica-
menta se-
men mi-
nuentia.*

Medicamenta vim siccandi adstringendi & semen minuendi habeant, qualia supra, cap. 3. de salacitate, sunt proposita. De quibus Galenus 5. de simpl. med. fac. cap. 23. Quæ refrigerare apta sunt nata, tum edulia, tum medicamenta, semen cogentia, incrassantia, & stabile reddentia, vim habent ipsum supprimentem, non autem corrumpentem, nempe lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mæra, melopepones, cucumeres: porro quæ resiccant, prorsus ne esse quidem semen permittunt, si calida sint naturæ, veluti ruta; si autem non calefaciunt, multò minus, ut nymphaea. Vt ℥. sem. portulacæ, agni casti an. ℥. ss. plantag. rutæ an. ℥. j. conf. ros. rubr. ʒ. ij. Cum syrupo myrtino F. Electuarium. Vel ℥. sem. agni casti, coriandri præp. an. ℥. ij. plantag. rutæ, folior. menthæ an. ℥. j. succini, corallior. an. ℥. ss. mastiches ʒ. ij. Fiat pulvis, cuius dosis Drach. j. Addi potest, si libet, saccharum rosatum tabularum.

*Syrupus
Donati
ab Alto
mari.*

Syrupus Donati ab Alto mari talis est: ℥. sanguinaria, acetosellæ, plantag. an. M. j. portulacæ, capreolorum vitis, umbilici veneris, summitat. rubi an. M. j. ss. myrtillorum, sem. coriandri præp. papau. albi an. ʒ. ss. fol. lactucæ, flor. nymphaeæ, borrag. violar. an. M. ss. folior. rutæ, viticis, menthæ, calaminthæ siccorum an. ℥. iiij. Coq. in aquæ s. q. Colaturæ ℥. lb. iiij. succi rosar. rubr. granatorum, pomorum acidorum an. lb. ss. aceti parum, sacch. q. s. F. Syrupus, de quo exhibeantur singulis diebus ʒ. ij. vel ʒ. iiij. Vel fiant tales trochisci, ℥. sem. rutæ, agni casti, portulacæ, plantag. papau. albi an. ʒ. j. cannabis, coriand. præp. corall. rubr. præp. menthæ an. ʒ. ss. sacch. in aq. ros. dissoluti q. s. F. Rotulæ. Extra verò sequentia applicentur. ℥. farin. gland. q. v. oui album. in aq. ros. conquassat. q. s. Fiat Cataplasma pectini & lumbis imponendum. Vel succus semperuiui, nymphaeæ, solani, umbilici veneris, polygoni, portulacæ, genitalibus imponatur. Lumbis quoque applicetur lamina plumbea perforata. Vel ℥. olei rosar. nymph. myrtini an. ʒ. j. mucilag. sem. psylli, cydonior. aqua rosarum extractæ an. ʒ. ss. pulv. folior. rutæ, agni casti, menthæ an. ℥. ss. corallior. santali rubri an. ℥. j. succi plantag. portulacæ, semperuiui an. ʒ. j. ss. ceræ q. s. F. Unguentum. Si rigido pene fiat seminis profluvium, ea quæ

rimos sibi per sedem erumpere. In hoc itaque coniecturam feci, seminarium vasorum siccitatem adesse, quod ipsa etiam adepta sanitas demonstrauit. Nam postquam ipse humida & bona diæta usus est, semen emisit. Similem historiam habet Amatus Lusitanus *cent. 6. cur. 95.* iuuenis cuiusdam Dalmatæ, quem mœstum & tristem ad se venisse scribit, & retulisse, cum cœret cum muliere, nullum emittere semen, sed potius ventris crepitum. Ipse autem Amatus cum vitij huius causam putaret multam pituitam crassam in intestino inferiore hærentem, cuius præsentia vasa seminalia frigida & coarctata essent, ipsa verò motu & caliditate dissoluta in flatus verteretur, curationem hoc modò instituit. Ordinata victus ratione calida ex cibis multi & boni succi, ac potu vini generosi, humores pituitosos præparauit & purgauit. Postea ut imum ventrem & inguina, ac inter anum & pudendum hoc vnguento illiniret, iussit. *℥. pip. alb. nigri, longi an. ʒ. j. ʒ. sem. erucæ, vrticæ, nigellæ an. ʒ. ʒ. pyrethri ʒ. j. Ol. liliorum*, in quo iniectæ sint *erucæ herbarum*, aut *pinus vermes tres vel quatuor, ʒ. ij. olei de castor. ʒ. ʒ. ceræ q. s.* Mane verò & hora coitus ʒ. ʒ. vel ʒ. vj. *sequentis Electuarij* exhibuit, & ut post haustum *vini maluatici* sumeret, iussit. *℥. Diasatyr. ʒ. ij. diagalang. ʒ. ij. spec. diamb. diamoschi an. ʒ. ij. rasura pudendi cervi aridi ʒ. ʒ. nuc. pinear. pistacior. amygd. dulc. an. ʒ. ʒ. carnis scinci ʒ. ij. sem. erucæ, vrticæ, nasturiy an. ʒ. j. pectusculi capi cocti ʒ. iij.* Terenda terantur, & cum *melle optimo*. F. Electuarium. Quibus medicamentis intra mensem conualuit. Accidit præterea & aliud in coitu vitium, cuius Matthæus de gradibus, *consil. 3.* mentionem facit, de quodam, qui cum volebat coire, illi membrum non erigebatur, sed semen emittebat. Quod vitium procul dubio ex nimia vasorum semen continentium laxitate prouenit, contracta ex nimio veneris usu aut diuturna gonorrhœa. Statim enim ac se tales ad coitum accingunt, & imaginatio excitatur, semen emittitur, nec tamen membrum virile erigitur ob paucitatem spirituum nimia venere, aut diuturna gonorrhœa dissipatorum. Tandem etiam aliud adhuc vitium recenset Auicennas, *sen. 20. tent.*

Vel folia hyoscyami foliis caulium inuoluta coquantur sub cineribus, & caulium foliis abiectis imponantur.

Pruritus Scroti & præputij.

Tandem etiam interdum scabies & pruritus scroto *Pruritus Scroti & præputij.* accidit, cum humores acres ad superficiem eius feruntur, eamque vel exulcerant, vel rodunt, & squamulas quasdam gignunt. Vniuersalibus præmissis, ea, quæ in aliarum partium pruritu sunt utilia, etiam hic locum habent. Nimirum quæ abstergunt superficiem scroti, simulque dolorem mitigant. Præstant hoc *farina fabarum Aegyptiacarum, item erui farina & sesami cum melle subacta.* Vel foveatur scrotum *decocto folior. zbuli*, vel folia cocta imponantur aut abluatur *decocto folior. saluæ.*

Vnguentum Bayri, quod hic commendatur, hoc est. *Vnguentum Bayri.* ℞. cerussæ ℞.vj. sulphur. citrini ℞. ij. opij ℞. j. Terantur in aceto, & aqua, & locus eo inungatur. Foresti hoc est. *Foresti.* ℞. Vng. albi camphorat. ℞. j. diapompholyg. ℞. β. litharg. auri, argenti an. ℞. β. terre sigillatæ ℞. j. cretæ albæ ℞. iij. β. ℞. sublimati ℞. j. Misce diligenter in mortario plumbeo, pistillo plumbeo in formam vnguenti. Extremum remedium est *sal ammoniacus cum aceto mistus.* Præputij pruritus tollit *lentis decoctum cum corticibus mali granati.*

LIBRI TERTII

PARS X. & VLTIMA.

*De Umbilici & abdominis p. n.
affectionibus.*

P R O O E M I U M.

POST QUAM hactenus affectus praeter naturam, qui partibus in abdomine contentis accidunt, absolui-
mus: restat, ut quosdam affectus, qui externis abdominis partibus, ac toti abdomini contingunt, proponamus. Atque in hac ultima huius libri parte agendum erit de umbilici apertione, & rerum variarum per eum excretionem, de eius prominentiâ, procidentiâ, excrescentiâ, tumoribus, inflammatione, abscessu, vulnere, vermibus & lapidibus in eo natis; de laxatione & ruptura peritonæi; de musculorum abdominis inflammatione; de spasmo & tumore abdominis.

CAPVT

CAPVT I.

De Vmbilici apertione, & per eum variarum
rerum excretionē.

VA S A vmbilicalia, foetu in lucem edito, cum *Vmbilici apertio.*
eum vsum, quem foetu adhuc in vtero latente
habent, de quo de foetus formatione dicitur,
amplius non habeant, flaccescunt, & in liga-
menta ac funiculos quasi abeunt, & locus, vbi coeunt,
vmbilicus vocatur, centrum totius corporis. Solent au-
tem vmbilicus & ista vasa suos morbos pati, & ex vmbi-
lici & vasorum vmbilicalium in adultis morbis graues
affectus oriri, non quidem ob ipsa vasa, quæ vix aliquem
sensum habent, sed ob viscera nutritioni dicata, quibus
suos affectus communicant. Hinc etiam *εμψάλια* medi-
camenta ad purgandum vmbilico apponuntur, & flatus
discutientia cauo vmbilici applicantur; cum per hanc
partem celerrimè eorum vis intestinis & visceribus com-
municetur. Scribit etiam Clarissimus Riolanus, *lib. 2. Antrophor. cap. 12.* inter tormenta, quibus veritas reis ex-
torquetur, illud solenne esse, frigidam vmbilico af-
fundere, quo nullum grauius excogitari possit sup-
plicium.

Primò interdum infantibus vmbilicus, nisi rectè li-
getur, sanguinem fundit. Ita Philippus Hechstetterus, *Decad. 2. obseru. Med. casu 9.* refert historiam pueri san-
guinem ob non ritè ligatum vmbilicum copiosè funden-
tis. Verùm procul dubio ligaturæ minus conuenienti co-
pia & acrimonia sanguinis accessit, cum puer hic, post-
quam adoleuit, mox ab ætatis anno nono copiosæ &
enormi hæmorrhagiæ fuerit obnoxius. Danda ergò ob-
stetricibus opera, vt vmbilicus rectè ligetur: cum nisi id
fiat, magna incommoda, imò mortem interdum afferre
soleant. Sic Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obseru. 52.* scri-
bit, duobus infantulis Colonix id accidisse, quorum vi-
res naturales, vitalisque ex eiusmodi hæmorrhagia adeo
fuerunt

fuerunt exhaustæ, vt nullo modo refici potuerint, donec tandem languidi è vita decesserint. Etsi verò in adultis omnem cavitatè amisisse, & planè in funiculum coaluisse videantur hæc vasa: conformationem tamen suam non planè amisisse, patet non solum ex eo, quod, vt modo dictum, extra applicatorum vis visceribus per vmbilicum facilè communicatur, verum etiam ex eo, quod interdum iterum & præcipuè venæ vmbilicales, aperiuntur, & varias res effundunt. Ita Philippus Hechsteterus, *ibid. casu* 8. refert, puellam nobilem 12. annorum ab incunabulis habuisse vmbilicum, qui sanguinis gutta leuiter indusium seu linteum proximum commacularit, sine vlla alia noxa, nisi quod color ei pallidus fuit. Sanguinis verò eam paucitatem fuisse, vt non transsudaret super stratum etiam tenue linteum. Præter succum autem & folia plantaginis vmbilico nihil admonit, sed naturæ rem commisit, cum temporis tractu omnia in corpore robustiora fiant, & solidecant, quod & factum.

Refert quoque Guilhelmus Fabricius, *cent. 3. obseru. 37.* Danieli Schertlero, Pharmacopæo Solodurensi, homini pituitoso, obeso, 36. annum ætatis agenti, cum æstate supra modum incaluisset, apertum fuisse vmbilicum, ita vt ad lb. j. ß. sanguinis effunderet, qui tamen per se, & nullo adhibito remedio substitit. Medici vocati medicamenta, quæ sanguinis feruorem compescunt, exhibuerunt, & extra applicauerunt, sed sine fructu. Altero enim die & subsequenter usque ad vndecimum ex vmbilico quotidie bis sanguis, non quidem guttatim, neque in parua quantitate, sed cum impetu & copiosè erupit. Foramen adeò erat angustum, vt vix lentem excipere posset: certis autem horis, nimirum præcisè inter septimam & octauam matutinam, & inter secundam ac tertiam pomeridianam hæmorrhagia illa accidebat, vt plurimum quoque hoc tempore singulis diebus semel hæmorrhagiam narium pariebatur. Etsi verò Chirurgi & Medici plurima tentarint, sanguinem tamen siltere nunquam potuerunt, sed sponte ac per se substitit, & isto vndecim dierum spatio ad libras usque 27. sanguinis emanauit.

Elapsa

Elapsa vndecima die vlcus vmbilici accreuit, ex quo, loco sanguinis, materia purulenta, per menses aliquot exstillauit, paulatim tamen iterum coaluit. Constitutio corporis fuit phlegmatica cum obstructionibus viscerum per aliquot annos, humoresque serosi venam vmbilicalem paulatim dilatarunt, tandemque vna cum sanguine per vmbilicum eruperunt. Sequenti ætate iterum aliquoties hæmorrhagiam vmbilici passus est, postea acidulis Griesbacensibus vsus est cum maximò fructu.

Non verò tantum sanguis, sed & aqua ac serum interdam via hoc loco patefacta per vmbilicum effluit. Ita *Aqua & serum per vmbilicum excreta.* refert Antonius Beniuenius, *de abd. sanat. & morb. caus.* cap. 12. puerum quendam hydropicum Medicorum auxilio destitutum temerariam ac fortuitam libertatem sibi vendicasse: liberaliore quippe, & quantum poterat, aqua epota, in vltimum se mortis discrimen præcipitauit. Verum repente soluta vmbilici vnitæ tanto impetu aqua inde profluere cœpit, vt supra ventrem tres cubitos ascenderet, quo sanè vitam finiuiſſet, nisi circumstantes opposita manu aquam fluere non permisissent. Hinc Medico accersito, & aqua paulatim educta, ac curioso victu, & cæteris, quæ ad rem faciunt, iniunctis, breui tempore in pristinam reductus est sanitatem. Andreas Laurentius etiam, *lib. 6. Anat. quæst. 9.* scribit, se vidisse Monspelij Hydropicum, cui noctu nil tale opinanti sponte solutus est vmbilicus, & maxima aquæ copia effluxit. Et Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obseru. 47.* refert, virum quendam quadragenarium ex febre tertiana, eaque diuturna curatum in Asciten incidisse, tandemque vmbilicum, qui ad oui anserini magnitudinem aquæ plenus propendebat, sponte sua ruptam esse, atque inde per trimestre maximam copiam serosi humoris effluxisse. Dedit autem operam Fabricius, vt humor paulatim fluere, imposito vmbilico linreamine duplicato, & fascia inuoluto, ne ex intempestiua euacuatione aquæ vires ægro antea debiles labefactarentur, & prosternerentur. Sic diuino fauore venter paulatim subsedit, vt tandem plenissimè conualuerit,

ualuerit, & per annos aliquot sanus vixerit. Verùm cum postea pleuritide correptus obiisset, & cadauer eius aperiret Fabricius, inuenit venam vmbilicalem adeo dilatata, vt facillè penna anseris per eam immitti potuisset. Idem *cent. 2. obseru. 58.* meminit puellæ tres menses natæ, cui, cum per multos dies malè habuisset, ac dies noctesque grauiter eiulasset, tandem venter intumuit, cum manifesta duritie circa vmbilici ac epatis regionem. Cui cum primò cataplasma anodynum, simulque syrupum aperientem lambendum exhibuisset, ac tandem, cum tumor ac tensio circa vmbilici epatisque regionem accresceret, & pus subesse manifestò appareret, cataplasma sequens è *farina tritici 3.j. sem. lini, fœnigraci an. 3.j. fermenti, axung. porci, vng. basilici an. 3. 8. ficuum 3.j. 8. cum decocto radicum althææ* paratum applicuisset per aliquot dies, vmbilicus paulatim in tumorem eleuatus est, eoque rupto multum humoris serosi ac puris spatio quatuor hebdomadam continuò exstillauit, symptomata remiserunt, ac puella continuato *syrupo*, & matre per interualla *syrupo ros. solutio composito cum rhabarb. agarico & sena*, expurgata conualuit. Quæ obseruatio docet, aquam istam in vmbilici apertione non solùm ex cavitates abdominis, sed & ex ipso epate per venam vmbilicalem effluxisse.

Atque ex relatione Doctoris Abelis Roscij *ibidem* refert, puellam annos decem natam Ascite laborantem, & penè desperatam solam à parentibus & domesticis domi relictam, sitis acerbissimæ impatientem, se è lectulo in solum deiecisse, & fontem, qui non procul distabat, pedibus manibusque repentem petiisse, ac aqua purissima gelidâque iteratis vicibus sitim suam explere tentasse. Cum verò aqua ad anhelitus ferè suppressionem repleta domum repetere non valeret, ilico iuxta fontem decumbenti vmbilicus ruptus est, & sponte ex eo copiosa aqua prorupit. Puella tandem à parentibus semianimis domum & in lectum deportata paulò post leuibus adhibitis remediis conualuit.

Tandem etiam feces alui per vmbilicum erupisse comperunt

pertum est. Refert enim Cardanus, *lib. 18. de subtilitat.* puero cuidam octo annorum, cum inter pectinem & umbilicum abscessu laborasset, & is ad maximum vlcus peruenisset, etiam feces per umbilicum excreuisse, seruatamen miserè vixisse. Et Alexander Benedictus, *pract. lib. 20. cap. 34.* narrat, puero cuidam Veneto ex intestino ventris abscessu, cum febre acutissima, intestina perforata fuisse, vt per umbilicum magna excrementorum pars singulis diebus emitteretur, puerumque nihilominus sano similem per domum ambulasse. Et Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obseru. 51.* refert, adolescentem duodecim annos natum tumore insigni duro ac dolorifico muscolum rectorum abdominis ad umbilicum laborasse, ruptoque tumore excrementa per quatuor aut quinque hebdomadas per hanc viam, nihil verò per intestina excrementum, tandemque puerum mortuum fuisse.

C A P. II.

De Hernia umbilicali.

Hernia deinde tumorum genera patitur umbilicus, & *Hernia* sæpè supra modum prominere, qui tumores, etsi à *umbilicalis.* variis causis ortum habent, vt mox dicetur, omnes tamen herniæ umbilicales, & umbilici procidentia, à Græcis *ἑρμφάλε* & *ἑρμφάλοκῆλη* nomine appellari solent.

Causæ.

Causa verò, ob quam umbilicus prominentior redditur, est vel humor emolliens & laxans, vel pondus grauians & distendens, vel etiam rumpens. Cum enim ab his ligamenti firmetur umbilicus, si rumpantur, quod interdum accidit, umbilicus partium incumbentium pondere grauatus cedit & laxatur. Causæ autem, quæ umbilicum in tumorem attollunt, sunt variæ. Primò enim fit umbilici prominentia ab intestini vel omenti procidentia, secundò à flatu umbilicum extendente; tertio ab aqua; quartò à carne ibi excrecente: qui tumores etiam diuersis nominibus ab Autoribus appellantur. Qui enim ab intestinis tumor est, eum *ὑπερῆρμφalon* appellant: qui ab omento, *ὑποπλῆρμφalon*: qui ab aqua, *ὕδρῆρμφalon*: qui à flatu, *πνεύματῆρμφalon*: qui à carne *σαρκῆρμφalon*.

*Intestini-
norum &
omenti in
umbilicū
prociden-
tia.*

Intestinorum & omenti in umbilicum procidentia.

Primò interdum intestina vel omentum è sua sede elapsa umbilicum in tumorem attollunt. Quod accidit, cum peritonæum eò loci vel laxatur, vel rumpitur; idque multis de causis, vel ob percussione[m], casum, saltum, ponderis grauis eleuationem, partum difficile[m], equitationem, flatum in abdomine contentos, vociferationem & cantum, ploratum in infantibus, risum.

Solent autem tumores hi præter modum interdum incrementum accipere, refertque Forestus, *lib. 27. obs. 30.* mulierem quandam septuagenariam ultra annos viginti ruptura umbilici affectam omphalotelem duo capita humana fere excedentem habuisse. Scribit etiam Guilielmus Fabricius, *cent. 3. obseru. 63.* foeminam quandam quinquagenariam robustam & obesam in difficili partu relaxationem umbilici protraxisse, è qua procidente omento tantus tumor exortus, ut magnitudine vterum, qui foetum maturum gestat, æquaret, ventre nihilominus suam seruante proportionem. Extuberantia verò illa umbilici, veluti ingens sacculus propendebat, ut manum ferè inter ventrem & sacculum istum facile[m] imponere posset, interim sua negotia domestica, ut san a administrabat.

Signa Diagnostica.

Signa.

Si tumor hic sit ab intestinis, non admodum durus est, neque etiam mollis planè, & retento spiritu incrementum accipit, ubi æger supinus decumbit, intestina plerunque cum strepitu & rugitu in suum locum regrediuntur, atque ita tumor subsidet. Si ab omento sit tumor, eadem ferè signa habet, quæ tumor ab intestinis. Hoc tamen ipsi proprium est, quod tumor ab vna parte est mollior, & ad basin latus, in verticem angustus. Abest omnis dolor. Et cum tumor digitis premittitur, omentum in suum locum redit, & tumor subsidet. Si tumor ab intestinis & omento simul sit, signa mixta adsunt. Et in tumoribus ab hisce causis excitatis, ut & in eo, qui à flatu excitatur, tumor totius corporis cuti concolor est.

Prognostica.

Prognostica.

1. Tumor umbilici ab intestino vel omento elapsa
qua

quo recentior est, & minor, ac in molliore corpore, eò facilius curatur: quò antiquior, maior, & in corpore duriore, eò periculosior, & curatu difficilior est. Et propterea in pueris ob corporis mollitiem tumores hi, qui à peritonæi ruptura fiunt, facilius, & medicamentis curantur: in adultis verò non nisi manus opera; cùm peritonæum scissum & ruptum in his non coalescat.

2. Malum tamen hoc non est contemnendum. Quandoque enim ileos lethalis illi superuenire solet. Sic narrat Forestus, lib. 27. obser. 30. duas mulieres, quæ ex omphalo laborabant, in ileum incidisse, ut stercora per os reicerent, atque ideo etiam obiisse.

Indicationes.

Si tumor vmbilici sit ab intestinis vel omento, ob peritonæi rupturam vel laxationem, intestinum vel omentum primò in locum suum reponendum; deinde si peritonæum sit laxatum, illud adstringendum, si ruptum, consolidandum. Atque ut utrumque facilius fiat, omnes causæ, quæ laxationem vel rupturam peritonæi excitare possunt, & supra sunt propositæ, vitandæ.

Curatio.

Corpore purgato medicamenta adstringentia & consolidantia exhibenda, quæ supra de hernia intestinorum part. 2. sect. 1. cap. 6. sunt proposita; ex *sanicula*, *consolida*, *ophioglossa*, *perfoliata*, *herniaria*, *rosis*, *cauda equina*, *polygono*, *plantagine*, *myrto* & *similibus*, quæ in vino rubro coquenda sunt, & colatura saccharo dulcoranda, atque singulis diebus mane ʒ. ij. vel ʒ. iij. exhibendæ. Vel ʒ. Pulu. rad. *consolidæ maioris*, *saniculæ*, *ophioglossi*, an. ʒ. j. ʒ. *mastiches*, *corall. rubr. boli Armeni*, an. ʒ. j. *cons. ros. rubr. antiq.* ʒ. j. *cinam.* ʒ. ʒ. Cum syrupo *myrtino* Fiat Electuar. Topica simul conuenientia parti affectæ, intestinis vel omento prius in locum suum repositis, imponenda.

In recenti exomphalo infantium nuper natorum Forestus quatuor rotulas ad formam stufari, seu nummi parui rotundos è corio rubro conficit, oxycroceo obductas, easque sindone rubro cooperit, vel etiam sine sindone utitur. Vnam autem rotulam per quatuor pluresue dies, antequam

antequam eam amoueret, affixam manere permisit. Deinde aliam apposuit. Magistrum vero Iohannem Tiengium Medicum percelebrem Ambstelrodamensem accepisse scribit petias tres ex panno lineo, primam magnitudinis denarij, secundam ad magnitudinem quadrantis, & tertiam ad magnitudinem medij stufari, inungendo primò *oleo ouorum*, & ita rotulam vnā ponendo super aliam, & vltimò imponendo emplastrum glutinans, quale ibi describitur, alutæ inductum. Inungebat autem singulis tribus diebus semel, postea sex dierum spatio, & vmbilicum diligenter ligabat, ne exire posset, idque continuauit ad perfectam curationem. Vel *℥. Picis naualis, mastiches an. ʒ. ss. sarcocolle, hypocistidis, sang. Dracon. aloës, thuris an. ʒ. ij. pulu. rad. consolid. maior. ʒ. iij. visci querni ʒ. ij. terebinthinae, cere an. q. s.* Fiat emplastrum. Vel *℥. Pulu. rad. consolid. sang. Draconis an. ʒ. ss. mastich. ʒ. j. thuris, boli Armeni, nucum cupressi an. ʒ. ss. picis naualis ʒ. vj. terebinth. q. s.* Terbeinthina & pix naualis liquefiant, & ab igne remotis pulueres inspergantur, & bene misceantur. Fiat emplastrum.

Dieta.

Simul diætæ recta ratio obseruanda. Aëris frigida intemperies, & ventus vitandi. A cibis flatulentis abstinendum, aluus lubrica seruanda. Vociferatio, cantus, fletus, ponderum grauium eleuatio, & omnis morus nimius vitandus. Si hoc modo ruptura non consolidetur, ad incisionem & chirurgiam confugiebant Antiqui, quæ tamen, vt Celsus ait, non infantibus competit, sed adultioribus, & iis, qui bono corporis habitu sunt præditi. Quæ ratione aut ista operatio fieri debeat, Paulus Æginera, *lib. 6. cap. 51.* & Celsus, *lib. 7. cap. 14.* tradunt. Verum rectè censet hic Hieronymus Fabritius ab Aquapend. *de operat.*

Chirurgia.

chirurg. Chirurgiam hanc non ita tutam esse. Ideoque ille medicamentis & vinculo vti mauult, quibus si non planè sanatur malum, in meliorem tamen statum adducitur. Parat nimirum cingulum ex linteo, quod abdomen cingat stringatque, & ea partē, qua vmbilicus est, puluinar duriusculum obtineat, in cuius centro sit globulus ex adstricto linteo, qui in vmbilici dilatationem sese in-

inuet, & intret ita, ne omentum vel intestina exire per-
mittat. Prius verò umbilico apponit sequens ceratum.
℞. Boli Armeni, sang. draconis, mastiches, sarcocollæ an. ʒ. j.
bis linguae, tegulae pulueris an. ʒ. iij. resinae pini ʒ. j. ʒ. oui albu-
minis, cera an. q. s. Fiat Ceratum. Si verò nullo modo pro-
lapsa intestina vel omentum reponi possint, & nihilomi-
nus ægro, dum propter pondus superiores partes deor-
sum trahunt, magnam molestiam creant, fascia continen-
da est pars prolapsa, qualem describit & depingit Gui-
lhelmus Fabricius, cent. 3. obseru. 64. Panandus nimirum
ex tela triplici thorax, ita tamen, vt ultra costas nothas
non descendat. Thoraci isti in dorso è regione homopla-
tarũ ex vtroque latere fascia duos digitos transuersos la-
ta vndique perforata annectenda est; istis præterea fasciis
paruis fascia magna sacculata beneficio lororũ annecten-
da est, quæ eleuari, & laxari secũdum necessitatem & vo-
luntatem ægri beneficio lororum & foraminum potest.

De Hernia umbilicali Aquosa.

Interdum verò umbilicus ab aqua in tumorem attol-
litur, qui Græcis ὀδρόμφορος appellatur.

Causæ.

Hernia
umbilici
aquosa.
Causæ.

Causa huius tumoris est umbilici relaxatio. Fit autem
illa ab humore aquoso in abdomine, præcipuè inter pe-
ritonæum & abdominis cutem collecto, nonnunquam
etiam per venam umbilicalem laxatam affluente. Causæ
autem collectionis humoris possunt esse omnes eæ, quæ
in hydrope sunt explicatæ. In infantibus verò causa in-
terdum est lac nimis serosum.

Signa Diagnostica.

Tumor hic laxus est, & si prematur, quædam aquæ flu-
ctuatio percipitur, & ad digitorum compressionem nec
minuitur, neque augetur, & candela apposita limpidus &
perspicuus apparet.

Signa.

Prognostica.

In infantibus tumor talis est sine periculo, & faciliè cu-
ratur, atque bona Diæta nutricis plerumque emendatur.
In adultis verò, & cum aliis morbis, vt hydrope, coniu-
ctus, periculo non caret.

Progno-
stica.

Indicationes & Curatio.

Indica-
tiones &
curatio.

Aquosi humoris prouentus præcauendus, & quæ in umbilico collecta est aqua tollenda. Ideoque si in infante hoc accadat, nutrici talis diæta imperanda, quæ lac minus ferofum generet; si adultis, etiam collectio ferofi humoris præcauenda, & si quis collectus sit, conueniente modo euacuandus, ut in hydropo dictum. Topica quod attinet, ea usurpanda, quæ aquam exsiccandi, & discutiendi vim habent, qualia in hernia aquosa sunt proposita, & ab Aëtio, *tetrab. 4. serm. 4. cap. 26.* descripta. In pueris utile est cataplasma ex arnoglolfo, & lentibus simul coctis paratum. In aliis ℥. *farinæ lupin.* ʒ. j. *pulu. ros. rubr. flor. chamem.* an. ʒ. ss. *boli Arm.* ʒ. ij. Cum vino F. Cataplasma. Si medicamentis tumor non cesset, sectio instituenda, ut Paulus Aegineta, *lib. 6. cap. 51.* tradit. Nimirum lunata sectio facienda, & aqua paulatim extrahenda: postea pars deliganda, carne replenda, & cicatrix inducenda, & pars sequenti vel simili decocto calefaciente & adstringente roboranda. Ut *℥. origani, pulegij, betonica, saluæ, anethi, flor. chamemeli, ros. rubr. balaustior. baccar. myrti, nuc. cupressi* an. q. l. Coq. in vino austero, & spongia decocto isto imbuta umbilicus foueatur. Plura videantur de Hernia aquosa.

De Hernia Umbilici Flatulenta. Causæ.

Hernia
Umbilici
flatulen-
ta.

Hernia umbilicalis flatulenta fit, quando flatus umbilicum distendunt. Accidit autem hoc, cum flatus multi in abdomine collecti umbilicum extra pellunt; id quod euenit aliquando in tympanite.

Causæ.

Signa Diagnostica.

Signa.

Tumor hic mollis est, & digitis cedit, sed statim redit, ac percussus sonitum quasi edit, ac ægro supino iacente eadem figura manet.

Prognosticum.

Progn-
osticum.

Tumor flatulentus umbilici difficulter sanatur: imò, ut Celsus, *l. 7. c. 14.* scribit, quod ex spiritu vitium est, medicamentum non admittit: quia causam plerunque in visceribus latentem & fouentem habet. Interdum tamen discutientibus tollitur; & sæpe infantibus accidit, in quibus non difficulter curatur, cum nullum viscerum insigne vitium intus lateat.

Indica

Indicationes & Curatio.

Flatus tumoris caussa discutiendus est iis medicamen- *Indica-*
tis, quæ in hernia flatulenta sunt proposita, decoctis, fo- *tiones.*
mentis vel sacculis è floribus chamæmeli, ruta, calamin- *Curatio.*
tha, semine milij, cumini, fæniculi, anissi, carui, ammeos,
fursure. Si tamen interdum aliquod viscerum vitium fit,
quod flatus suppeditat, illud prius curandum.

Hernia Umbilici Carnosa.

Denique interdum caro excrefcens umbilicum in tu- *Hernia*
morem attollit. Easdem autem generationis caussas ha- *Umbilici*
bet, quæ in Sarcocèle sunt expositæ. Cognoscitur autem *carnosa.*
hic tumor, quod sit durior, & prementi digito non ce-
dit, & siue æger supinus iaceat, siue stet, siue ambulet, sem-
per idem apparet. Caro hæc vel medicamento caustico
vel ferro auferenda, & vulnus postea curandum: si tamen
caro non sit cancrofa. Nam si in cancrum degeneret,
malum ferè incurabile est. Exemplum talis curationis
habet Beniuenius, *de abd. sanat. & morb. causs. cap. 6.* Puero
cuidam octimestri umbilicus digitis quatuor excreuerat
ad penis similitudinem. Hunc cum plures Medici inuissif-
sent, ex his alij intestinum eò erupisse iudicabant, alij
omentum, alij humorem, Beniuenius verò carnem in lo-
co increuisse dicebat: cui sententiæ cum pater inhæsis-
set, puerum curandum suscepit Beniuenius, & carnem
vincire cepit, & singulis diebus arctius deligare, nec
prius desistere, quàm ea ipsa præmortua penitus excide-
rit, ac puer subinde integram valetudinem recuperauerit.
Similem historiam habet Guil. Fabricius, *cent. 5. obseru. 62.*
Patritius quidam Bernensis, vir robustus 25. annorum
ætatis excrefcentiâ fungosam umbilici, quæ sex men-
sium spatio paulatim ex ipso umbilico sine vlla externa
caussa prouenerat, habuit, quæ, cum eam primùm vidit
Fabritius, magnitudine nucem iuglandem superabat, &
colore erat liuido ac fusco instar cancri, substantia me-
diocriter dura & carnea, atque instar casei putridi fæ-
tente, in principio sine vlllo dolore. Vena secta & cor-
pore conuenienter purgato, fungo huit sequens medi-
camentum applicauit. *℥. Aq. rosar. plantag. carduibened.*

an. ʒ. j. ranar. ʒ. ij. sem. cydon. contusi ʒ. ʒ. Infundantur & postea exprimantur, addanturque *tutia præp. plumbi Fernelij præp. C. C. vsti, lapid. calaminaris, cinerum ranarum, gammarorum* an. ʒ. ij. Misceantur, & linteis mollibus bis terue de die tepidè applicentur.

Quod medicamentum cum bona victus ratione cum per menses fere duos vsurpasset, & omnia ad votum succedere videret, constituit excrescentiam illam filo aqua Mercurij insuccato ligare, sed quia propter obesitatem ægri fungus ille inter musculos veluti absconditus iacebat, instrumentum quod ea de causa speculum vmbilici appellat, excogitavit, cuius figura ibidem depicta extat, cuius beneficio muscoli deprimerentur, vt totus fungus in conspectum veniret. Instrumentum hoc fuit ex catillo stanneo, cuius fundum excidit, & ex vtraque parte fasciam oblongam alligauit, eamque in dorso tam stricte ligauit, vt catillus musculos reprimere posset, imò etiam ministro præcepit, vt speculum introrsum ambabus manibus intruderet. Hoc modo cum totus fungus in conspectum venisset, animaduertit, non vnum, quemadmodum primò intuitu apparebat, sed tres distinctos esse fungos. Hoc modo, & huius instrumenti beneficio fungi radici filum iniecit, illumque quantum fieri potuit, constrinxit. Quia autem propter ingentes dolores, imò lipothymias, quæ protinus ex arcta ligatura superueniebant, prima die radicem fungi non satis arctè ligare posset, sequentibus diebus tertio quoque die filum nonnihil, prout æger ferre potuit, constrinxit. Interim quæ dolorem leniant, fungo apposuit, linteum quin etiam reduplicatum decocto herbarum adstringentium, veluti plantag. geranei, equiseti, rosarum, scrophulariæ, & huiusmodi cum pauco aceto madefactum applicuit. Et cum propter dolorem & lipothymiam omnes simul ligare non posset, primâ vice duos tantum filo prehendit, quibus ablatis tertium quoque eodem modo aggressus est. Post casum fungorum puluerem ex topico supra proposito cum paxillo *alum. vsti* insperfit, & idem illud medicamentum applicuit. Atque hoc modo

Abscessus & Ulcera.

*Umbilici
abscessus
& ulcer-
a.*

Ex inflammatione umbilici sæpe abscessus fiunt, qui, ut iam dictum, in infantibus satis periculosi sunt. Si in adultis, quod interdum accidit, tales abscessus generentur, aperiendi sunt, & ut alia ulcera curandi. Plerunque autem talia ulcera lethalia sunt; cum in abdomen penetrant, & vicina intestina tenuia putredine inficiant & corrumpant.

~~~~~

CAPUT IV.

De Vermibus & lapidibus in umbilico genitis.

Vermes in Umbilico.

*Vermes
umbili-
ci.*

Vermes in umbilico generari, quos, den Nabelwurm, alij den Gethwurm, oder Beixwurm appellant, à multis equidem pro fabuloso habetur: à plurimis tamen refertur, confirmatque id *αιω' α'ης* & oculatus testis D. Ioh. Georgius Brenggerus, Medicus Cauffbyrensis, in *Epistola obs. D. Philippi Hœchstetteri Decadi 6. annexa*, dum scribit, fuisse puellam semestrem, quæ hoc affectu laborabat, quæ valdè inquieta erat, cum febricula quadam inordinata. In qua cum pharmaca parum proficerent, mater eius nobilis fæmina, suspicata esse vermem in umbilico, ei imposuit vnum è pisciculis, quos fundulos vulgò vocant, viuum, fasciisque alligauit quotidie semel, & per horas 24. ita relinquebat. Vermis autem ita depascebatur pisciculum semper relictis ossiculis, ac mox subducebat se iterum in venam illam. Accidit autem post 8. vel 10. dies, ut fasciæ prædictæ laxatæ nonnihl deorsum delatæ ab umbilico recedentes pisciculum secum traherent: hinc vermis escam insecutus ex umbilico totus excidit, & regressum in vas umbilicale inuenire non potuit, & sic extra corpus per ventrem infantis extensus mortuus repertus fuit, semipedali longitudine, figura terete, latiuscula, pellicula non tenui ac leui, qualis lumbricorum esse solet, sed duriuscula, seu subcrustacea, colore pallido ex luteo albicante.

Similem planè historiam recenset vir Clarissimus, Dn. Doct. Rupertus Sultzbergerus, Medicinæ in Academia Lipsiensi

Lipsiensis Professor, amicus meus honorandus, in disput. de vermibus in homine, in hunc modum. Infans Nobilissimi & strenui viri Dn. Georgij Ernesti à Vvetsfenbach filiolus semestris aliquot dies noctesque totus inquietus & vagiens, osculo quasi purpurascens, capitulum huc illuc misere iactabat, deiectiones erant vel virides vel cineritiæ, instar pulmenti è carne concisa crassæ: frustra tentatis quibusdam remediis fundulus ad vmbilicum infantis applicatur, qui elapsis duabus horis conspicitur in latere illo, quo vmbilico alligabatur, foramine pisi magnitudine excauatus. Eo abiecto alter apponitur fundulus, qui per noctem integram ad vmbilicum ita relictus mane parte illa, qua cutem infantis contingebat, totus consumtus visitur, eique nihil præter cutem superesse. His cognitis putamen nucis auellanae dimidatæ massula quadam ex puluere vitri veneti cum melle subacta, addito tantillo herbæ fabinae repletur, & infantis vmbilico applicatur per noctem. Manè iterum bona ipsius quantitas consumpta conspicitur: repletur denuò & apponitur, donec tertia vice ab vmbilico remotum integrum, nihilque exesum conspicitur: tunc exhibito per superiora cornu ceruini cum aqua tanacetii, atque exploratis sedulò visisque alui excrementis summè tunc foetentibus reperitur vermis in fasciis vel potius exuviae eius spithamæ ferè longitudine, capitulo abrupto, quantitate lentis minoris, forma ferè maioris muscæ, duriusculo tamen & iuxta vtrumque oculum proboscide satis conspicua ornatum, quod reservatum adhuc monstratur. Verme hoc excluso omnia symptomata remiserunt, & infans plenissimè convaluit.

Hinc vulgò & nostris fæminis vsitatum est, si infantes inquieti sint, plorent, labia purpurascant, caput hinc inde iactent, nec alterius morbi adsint indicia, vermem in vmbilico latere suspicantur, idque vt explorent, fundulum viuum vmbilico applicant, qui si arrodatur, vermem reuera latitare existimant, quem vt necent, puluere vitri Venetiani subtilissimo cum pane & melle mixto (alij etià puluerè fabinae addunt) putamen dimidium nucis juglandis replent, idque vmbilico ad necandum vermem imponunt.

quorum adminiculo carere potest vesica duplicato peritonæo in homine solo suspensa & inclusa.

CAPUT VI.

De Peritonæi Morbis.

Peritonæum quoque aliquos morbos patitur, & interdum præter naturam laxatur, rumpitur, vulneratur. De eius laxatione & ruptura, quæ in inguinibus scroto, vt & umbilico accidit, suis locis iam dictum. Et Antiqui quidem varias hîc Chirurgias proponunt, vt apud Celsum videre est: Verùm quia illæ admodum difficiles sunt, malunt plerique ægri, & tutius etiam est, affectus eiusmodi gestare, & fasciis lenire, quam eiusmodi chirurgiæ se subiicere. Interdum tamen & in aliis præter inguina, & umbilicum locis laxatur & rumpitur. Ita refert Marcellus Donatus *de histor. med. mirab. lib. 4. cap. 3.* Perillustrem fæminam, cum disrupto peritonæo supra umbilicum in violento partu per multos annos nulla deligatione aliõve præsidio adhibito rupturam tulisset, eam in dies ita dilatatam fuisse, vt intestina, præsertim gracilia, laberentur, ita vt cibariorum in ventriculo confectorum distributio per illa minime fieri posset, sed natura grauata, tertio, quarto vel quinto quoque die, prout magis vel minus cibum ingerebat, per vomitum esculentæ & potulentæ semicocta reieciisse. Noctu tamen, cum cubaret, vt plurimum ex situ adiuta intestina retrocessisse, tandemque subortis doloribus, & materia plurima, flatibus tumentibus intestinis per rupturam elapsis, suborta inflammatione, disruptaque tunica intestinali, nec non & ventris cute, prolabente purè biduo, vitam cum morte commutasse. Vidi ipse etiam fæminam, quæ ex peritonæi ruptura tumorem quatuor ab umbilico digitis in latere habebat, & Platerus *lib. 3. obseru. narrat*, Mercatori cuidam, cui taurus, impetu factò, cornibus abdomen in latere circa umbilicum perfoderat, post conualescentiam, exiguum tumorem, rupto illic peritonæo remansisse: quem cum negligeret, tandem sensim è peritonæi cavitæte emergentibus intestinis tumorem

Peritonæi
morbo.

abscessum esse inter musculos transuersos & obliquos abdominis. Sic Valeriola, *lib. 4. obseru. 5.* narrat, foeminam quandam ingenti hypochondrij dextri dolore cum tumore insigni & circumscripto affectam, ac spirandi difficultate laborantem à Medico, vt phlegmone epatis affectam curatam fuisse, quam postea ipse inflammatione musculorum abdominis laborare agnouit.

Signa Diagnostica.

Equidem signorum quædam hîc occurrit affinitas : ta- *Signa*
men etiam signa sunt, quibus discernuntur. Inflammationis Epatis signa supra, *part. 4. sect. 1. cap. 6.* enumerata sunt. Si verò muscoli abdominis inflammantur, corporis color, vt in inflammatione Epatis, non ita mutatur, tumor ad figuram musculorum extenditur, nec rotundus est, vt in inflammatione epatis. Et quidem rectorum musculorum abdominis tumores oblongi sunt, & per totum ventrem extenduntur. Cutis supra tumorem non sine dolore contrectatur, apprehensa quoque digitis, vt attrahatur, minimè sequitur ob tensionem. Interdum rubedo apparet, præsertim si affectio in externis musculis hæreat. Quocunque denique modo æger decumbat, eadem tumoris magnitudo manet, nec, sicut in Epate, dum decubitus fit in latus sinistrum, tumor maior apparet, & contrà minor, corpore in dextrum reclinato. Si transuersi muscoli inflammantur, magis afficiuntur partes profundæ, dolorque est vehementior, quàm in aliis musculis; cum illi muscoli sint membranosi circa finem, & neruos plures mollioresque obtineant, & cum peritoneo aponeurosi coniungantur. Et quidem non mirum est, interdum hosce musculos inflammari, cum insignia vasa obtineant, alia adscendentia, alia descendencia. Adscendunt enim ab inferioribus venæ & arteriæ epigastricæ; descendunt à parte superiore venæ & arteriæ mammariæ, & per anastomoses circa regionem vmbilico adiacentem coniunguntur.

Curatio.

Curatio talis, qualem inflammationes aliæ requirunt, *Curatio.*
& hîc instituenda. Ideoque hîc curationem à Valeriola loco

loco allegato descriptam exempli loco proponam. Cum mulier plethorica esset, Valeriola ad plethoram minuendam, & humoris ad partem affectam decumbere parati reuulsionem venæ internæ in cubitu dextri brachij sectionem, præmisso lene clystere, instituit, & vncias sedecim sanguinis detraxit; cum magnus esset sanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipsaque ægra valido robore prædita.

Cum à sanguinis missione & dolor minueretur, & tumor detumescere videretur, apozema sequens exhibuit.

℞. Borrag. bugloss. vtriusque cichor. acetosæ omnium cum radicibus an. M. j. agrimon. summit. lupuli, fumarie, lappathi acuti, capillor. Veneris, ceterach. hyssopi, fœniculi, melissa an. M. ℞. sem. melonum cum cortice contus. 3. ℞. acetosæ, endiuie, portulacæ an. ʒ. j. petroselini, apij an. 3. ij. vuarum passarum num. xx. prunor. dulc. num. xij. glycyrrhizæ rasæ ʒ. vj. polypod. q. 3. ℞. flor. cordial. thymi an. P. ij. Coq. in aq. hordei recenti ad lb. ij. & coentur. In colatura dissolue syr. endiuie compositi, de duab. radicib. capillor. Vener. an. 3. ij. ℞. sacch. q. s. Fiat syrupus, pro quatuor dosibus matutinis, qui aromatizetur cinam. santali cicrini an. ʒ. j. Finito syrupo & coctione in vrina apparente sequens cholagogum & phlegmagogum exhibuit.

℞. Agarici albi ʒ. ij. rhubarb. electi ʒ. j. ℞. zingib. schœnanthi, mastich. cinam. an. 3. ℞. Infund. in aq. endiu. bugloss. hyssopi, cum pauco mellis rosati. Per noctem. Colaturæ adde Elect. ros. Mes. diaphœnici an. ʒ. ij. syr. ros. solut. 3. j. Misce. Cum decocto præcedentis apozematis F. Potio. Sequenti die clysterem ablutium ex decocto hordei, furfurum & seminum lini ac melonum, adiecto diacatholico & oleo violarum ac melle rosato applicari iussit. Et quoniam tumor in musculis rectis abdominis, qui epati incumbunt, consistebat, eratque in parte durties, emollientibus & discutientibus, ac leuiter roborantibus ob epar vicinum utebatur. Fouebat nimirum partem hoc decocto.

℞. Maluæ, althææ cum radicibus an. M. j. rad. bryoniæ M. ℞. absinth. M. j. origani M. ℞. sem. lini, fœuigræci an. 3. j. anisi, anethi an. 3. ℞. flor. chamæ. meliloti, rorismar. an. P. j. Coq. in 2. partib. aquæ & tertia vini potentis, & decoctum linteaminibus parti affectæ ante cibum applicetur.

plicetur. Mox à fotu sequenti vnguento pars inungebatur.
 ʒ. vng. dialth. ʒ. iv. emplast. Filij Zachariæ ʒ. ij. ceræ propoleos,
 fecis olei de lilio an. ʒ. j. pingued. anat. gallinæ an. ʒ. vj. ammo-
 niaci sapa dissoluti, bdellij, mastiches an. ʒ. iv. styrac. calam. ben-
 zoës, rad. irid. florent. an. ʒ. j. Misce & cum pauca cera, oleo
 irino liquata, fiat Vnguentum. Vbi diebus duodecim his
 esset topicis vsa, tumor plane aboleri & tumor sedari cœ-
 pit. Quia tamen ventris tumor adhuc perstabat, ad corpus
 purgandum primò exhibuit pilulas ex Hiera simplici, agari-
 co trochiscato, rhabarbaro, cum puluere senæ preparatæ adie-
 cto mastiche & granis aliquot diagrydij, interdum etiam sy-
 rupum ex decocto antecedente paratum adiciendo folior. &
 folliculor. senæ. ʒ. ij. medullæ carthami ʒ. j. epithymi ʒ. vj. rhab.
 ʒ. ʒ. sacch. q. s. Quem decimo quoque die exhibuit. Tan-
 dem decocti chinæ parati è rad. chinæ ʒ. j. ʒ. in aq. ʒ. ij. vsque
 ad dimidias coctæ, ʒ. viij. ad sudorem conciliandum exhi-
 buit. Ventri etiam admoit Emplastrum ex stercore bubulo
 & caprillo in aceto feruefactis & cum cumini, anisi, & anethi
 seminibus, ac terebinthina mixtis paratum. Notandum au-
 tem de hac curatione, non fuisse puram inflammationem,
 sed crassum & glutinosum succum fuisse admixtum. Et
 solent plerunque hi tumores, etsi inflammatorij sint, esse
 diuturniores, quod aliquoties obseruau. Et cum hi tumo-
 res plerunque loco profundiore sint siti, si in abscessum
 mutantur, non facilè is ad exteriora aperitur, sed sæpè
 chirurgi opera requiritur, cuius rei exemplum habet Fran-
 ciscus Rouffetus, de parv. Cesar. sect. 3. cap. 2. vbi refert, illu-
 stre quendam foeminam habuisse abscessum, qui ortum
 ducebat iuxta principium musculi recti dextri lateris su-
 pra umbilicum digitis tribus, loco fundo ventriculi vici-
 no, iuxta epatis regionem, & post multos diuersos & chro-
 nicos sibi inuicem succedentes morbos natura vitiosos
 humores in hunc locum detrudente ortus erat. Abscessu
 aperto incredibilis & tanta puris copia summo cum im-
 petu prodiit, vt vsque ad pedes lecti proflueret, & quidem
 ultra sesquimensis spatium copiosissimè effluxit per vul-
 nus, quod cauterio actuali excitatum fuit. Similem histo-
 riam habet Dodonæus, obs. med. cap. 29. de quodam Scriba,
 qui

qui cùm dextri lateris cum febris dolore correptus esset, iuxta ac paulo infra costas nothas, Medicumque accersivisset, qui ipsum ut pleuriticum curauerat, atque inde peius haberet, Dodonæum vocavit; qui exhibitò primùm leni purgante cataplasma emolliens applicauit, ac tumore emollito tandem sectionem instituit, & cùm ex abscessu copiosum pus effluxisset, æger adhibitis vlceri idoneis remediis conualuit.

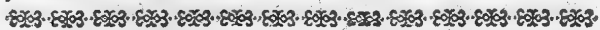
Memini etiam ante annos circiter 20. vicini mei Victoris vxorem simili tumore ad ipsam ferè ventriculi regionem laborasse, qui cùm in tantam magnitudinem excreuisset, ut ferè duos pugnos æquaret, sectione eum aperiri curavi. Ex abscessu verò maxima, & quidem primo aliquot librarum puris copia effluxit, cum tanto factore, ut nec ego, nec chirurgus factorem ferre possemus, sed ex hypocausto secedere necesse habuerimus. Fluxitque pus postea aliquot diebus, & ægro idoneis vlceri curando medicamentis adhibitis conualuit, quæ annis aliquot post peste extincta est.

Guilhelmus Fabricius etiam *Cent. 2. obs. 38.* refert, virum quendam quadragenarium & robustum dolore maximo dextri lateris ad finem costarum notharum laborantem, ad se Lausannam venisse. Cùm verò nullus tumor apparet, sed saltem dolor cum febricula adesset, atque purgantia, fomentationes, cataplasmata, inunctiones, discutientia, resoluentia, & anodyna per aliquot dies applicarentur sine fructu, nihilominus dolor punctorius & pulsatorius circa regionem epatis & peritonæum persisteret, etsi in cute nihil appareret, dolore locum affectum monstrante sectio facta est. Qua peracta pus copiose effluxit. Neque diu post febris, dolor, lipothymia paulò cessarunt. Vlcus tamen propter puris copiam, quæ effluxit, per aliquot menses apertum seruatum fuit. Et optima victus ratione obseruata, & corpore per interualla expurgato, & epate ac partibus nobilibus roboratis, æger sanatus fuit. Et omnino si pus collectum esse animaduertatur, maturè abscessus aperiendus, ne nimia puris copia colligatur, quæ postea vel peritonæum penetret, & in cavitatem ab-

dominis

dominis defluat, aut postea sine vitæ periculo euacuari non possit: cuius rei historiam habet Guilhelmus Fabricius, *cent. 2. obseru. 39.* de quodam viro quadragenario, qui in dextro hypochondrio abscessum immensæ magnitudinis habebat, vt cutis totius ferè lateris ab ilij osse vsque ad costas veras lineamque albam & spinam dorsi puris plena & eleuata esset, cum dolore continuo & magno, lipothymia, nausea, appetitus & virium prostratione. Vocatus Fabricius ob periculi magnitudinem tímorem aperire recusauit; quod cum postea barbitonsor quidam fecisset, & vomicam aperuisset, maxima puris copia inde effluxit, & dolor quidem aliquomodo imminutus est, sed intra biduum æger exspirauit. Vnde monet Fabricius, vt iuniores chirurgi in magnis abscessibus aperiendis cauti sint, & materiam non confertim, sed sensim & per vices euacuent.

Interdum tamen tumores hi discutiuntur, si non sint inflammatorii. Ita scribit Marcellus Donatus, *de hist. medic. mirab. lib. 1. cap. 6.* quendam pannorum Textorem senem tumorem indolentem ad tactum supra penem in pube sponte natum habuisse, panis crassitiem æquantem, nullo alio modo ægrum afficientem, quàm quod per initia ægrè urinam reddebat, quæ progrediente morbo, & augescen- te tumore quoque suppressa est: sed discutientibus medi- camentis ventoso tumore resoluta urinam liberè excre- uit, & sanitati momentaneo auxilio statim redditus, qui prius animam emissurus crederetur.

C A P V T V I I I.

De Spasmo abdominis.

R Ari affectus mentionem facit Clariss. D. Philippus Hechstetterus, *obs. Decad. 5. cas. 1.* nimirum spasmi abdominis, dum refert Iesuitam quendam, habitus ficcioris, corporis hirsuti, temperamenti melancholici, ætatis consistentis, passum esse affectiones spasmodicas abdominis, quarum exortus à musculis abdominis, & finis in diaphragmate & thoracis musculis fuit. Conuulsus quasi thorax spiritum difficile, sublimem & anhelosum dedit. Aber-
rabat

rabat nonnihil in paroxysmo mens, cum diaphragmati noxa esset, cui cerebrum neruum implantat. Rugitus & murmura in ventre, flatuum copia; hypochondrij passio diuturnior, & inuoluntaria feminis excretio. Cuius affectionis causa proculdubio fuit flatus vel serosus humor, qui ex hypochondriis ac mesenterio per arterias mesaraicas (hanc enim puto esse commodissimam ex hypochondriis in hæc loca viam) inter peritonæum & musculorum abdominis spatium erupit, membranæque ac tendines & fibras musculorum vellicans hanc affectionem excitauit, imò etiam per easdem arterias ad diaphragma & musculos pectoris ascendit. Pectoris enim maximus cum hæmorrhoidali arteria consensus est; cum truncus, ex quo oritur, à corde descendens in primò statim exortu intestinales ramos propaget.

Similem morbum describit Heurnius, *de morb. capit. cap. 15.* Cum medicinam, inquit, Parauij discebam, vidi adolescentem, cuius intestina totumque abdomen conuellebatur, testésque & vasa spermatica sub osse pubis abscondebantur, rugitus aderat, & tensio hypochondriorum. Frigida huic erat temperies, & ventriculus frigidus erat cum ardore, anhelosus erat à diaphragmate oppresso, ac mente in paroxysmo exuebatur. Præceptores mei adhibebant flatus discutientia, & eos attenuantia, ac ea, quæ euincere potuerunt materiam frigidam, eam coquendo ac purgando, & corroborabant tantum intestina. Primùm iniectus est clyster ex decocto anethi cum Hiera, melle rosato, & oleo chamæmeli, & deinde decocto agrimonix & petroselini præparabatur, & postea pilulis aureis, aloephanginis purgabatur. Foris oleo rutæ & castoreo inungebatur. Interdum accipiebat vnâ pilulam ex castoreo cum syrupo betonica, bibebat vinum saluiarum, & ex betonica. Dianisum illi in deliciis erat. Fricabantur crura. *Hæc Heurnius.*

Cum ergo huius mali causa in hypochondriis hæreat, rectè conclusum, Iesuitam illum euacuandum esse melanagogis & phlegmagogis, & flatus discutientia exhibenda, ob saburram in intestinis, venis mesenterij, & primis

viis

vis hærentem : Musculosa verò & nervosa corpora oleis anodinis & flatus discutientibus demulcenda, ac eorum contractionem mitigandam esse, & reliqua, vt in affect. Hypochondriaca, peragenda.

CAPVT IX.

De Abdominis tumoribus.

Intumescit etiam præter naturam abdomen, cum eius cauitas interna vel flatu, vel humore, vel alia re id distendente in tumorem attollitur. Id quod accidit secundum naturam in grauidis; præter naturam verò in mola, falsa grauidatione, vt appellant, in ascite, tympanite, dum vermes in intestinis hærent, eaque in tumorem attollunt. Intumescit etiam quandoque venter, si tumores scirrhusi in mesenterio vel omento sint geniti, qui si plures sint, ventrem distendunt atque attollunt, non secus ac in hydropicis & grauidis fieri solet, vnde ægri pro hydropicis vel grauidis falso habentur. A qua causa autem mola & falsa grauidatio proueniant, quomodo agnoscantur, & curentur, de morb. mulierum dicitur. Quomodo hydrops generetur, & curetur, suo loco dictum. Qua ratione vermes & alia in intestinis latentia cognoscenda & tollenda sint, itidem suo loco dictum. Qua ratione quoque illi scirrhii mesenterij & omenti generentur, de illarum partium affectionibus dictum.

Tumores abdominis.

Mola.

*Hydrops. Vermes intesti-
nor.*

Non esse autem tumorem illum ex scirrhis multis hydropem, vel mulieres non esse grauidas, cognoscitur ex inæquali tumoris duritie, & ex tumoris diuturnitate & longa perseverantia; cum obseruatum sit, nonnullos sine partium aliarum in ventre inferiore insigni aliquo incommodo ad finem vitæ vsque eiusmodi tumorem gessisse. Quomodo autem hi tumores curandi sint, modo curationem suscipiant, de affect. p. n. mesenterij & omenti dictum.

CAPVT X.

De Abdominis vulneribus.

Hoc loco non prætereunda abdominis vulnera. Abdomen autem, vt alia corporis partes, cute tegitur: à

cute, vt Galenus, 6. meth^o med. cap. 4. docet. medio circiter loco nervea tenuitas musculorum, quàm *ἀνεύροτον* Græci vocant, gemina tenditur, membranarum ritu, quæ adeo cohærent ac tenues sunt, vt difficile sit eos separare: post hos deinceps sunt muscoli, sub musculis peritonæum, à quo proxime omnes partes ventris inferioris concluduntur & continentur.

Differentiæ.

Differentia. Hinc ergo vulnerum abdominis differentiæ constituantur. Aliæ enim in ipsam cavitatem abdominis penetrant, vbi scilicet simul peritonæum perfossum est; aliæ non penetrant, dum nimirum peritonæum integrum est. In vulneribus, quæ penetrant, vel aliquid ex visceribus, per vulnus excidit, vt omentum, vel intestinum, vel nihil excidit. Præterea in vulnere penetrante vel viscus aliquod læsum est, vel viscera omnia salua remanserunt.

Signa Diagnostica.

Signa. An vulnus penetret in abdominis cavitatem, vel non penetret, stylo immisso cognoscitur. Si enim profundius is penetret, peritonæum vulneratum esse, & vulnus in ipsam abdominis cavitatem penetrare indicio est. Cauendum camen hic, ne vulnus obliquum sit, & ita stylus immissus inter autem & musculos, vel peritonæum & musculos longo ductu progrediatur. Vt ergo certi simus, an vulnus penetret, vel saltem obliquum sit, vinum vel alius liquor in vulnus infundendum. Si enim vulnus penetrans sit, liquor in cavitatem abdominis defluit, & non regurgitat per orificium. Si verò vulnus saltem obliquum sit, non verò penetrans, liquor per orificium vulneris regurgitat. Præterea cum accidere possit, vt etsi vulnus penetrans sit, stylus tamen profundius non penetret, quia viscus aliquod subiacens foramen claudit, aut vulnus obliquum est, & tum commodissimè vinum infunditur, vt de vulneris conditione certi simus.

An vero viscus aliquod vnum vel plura etiam læsa sint, cognoscitur ex ipso viscere per vulnus sese exerente, & ex signis læso cuique visceri propriis, quæ si absint, nullum viscus læsum esse, indicio est.

Prognostica.

1. Vulnere abdominis magis periculosa sunt, quæ sunt *Prognostica.*
 in medio abdominis, quam quæ ad latera sunt, ob apo-
 neurosin & partem membranofam eius loci, cuius vulnus
 per se magis periculofum est, quàm in parte carnofa, &
 sudorem non facilè admittit; atque in hac parte etiam in-
 testina facilè excidunt, & suo loco ægrè continentur; cum
 muscoli recti, qui ea continent ac contrahunt, læsa sint.
 2. Magnum vulnus ita periculofum est, quod intestina
 facilè excidunt, quæ difficulter postea suo loco resti-
 tuuntur. Angusta tamen etiam vulnera, si intestina exci-
 dant, periculo non vacant. Nisi enim quod excidit, statim
 in suum locum reponatur, intumescit & inflatur, vt po-
 stea per angustum foramen suo loco restitui nequeat.
 Minus ergò periculosa sunt vulnera, quæ nec nimis am-
 pla, nec nimis angusta sunt. 3. Si intestina vel omentum
 per vulnus excidat, nisi citò imponatur, inflatur & intumescit, vt postea reponi non possit, vnde ab aëre externo
 alteratur & corrumpitur & malum sæpè lethale euadit.

Indicationes & Curatio.

Abdominis vulnera non penetrantia eandem curandi *Indica-
 rationem* habent, quàm aliarum partium carnosarum *tiones &
 Curatio.* vulnera. De deligatione tamen obseruandum, vt fascia sit
 longa & lata, & deligatio fiat incipiendo à parte vulne-
 ri opposita, & ducendo reuoluendoque duo capita su-
 pra vulnus in formam crucis, eademque ducendo reuol-
 uendoque quoties opus. *Modus deligandi vulnera abdominis.*

Penetrantia verò vulnera, in quibus nullum ex visce-
 ribus in abdomine contentis læsum est, curantur etiam
 vt aliarum partium vulnera; nisi quod in futura aliquid
 peculiare obseruandum. Primò enim si intestinum vel
 omentum prolapsum sit, primò illa reponenda. Si vul-
 nus magnum sit, vt intestina per id reponi possint, mi-
 nister manibus suis totum vulnus extra apprehendere, at-
 que intestina intus reprimere debet, & constringere, ac
 exiguum semper suendi prænudare. Si verò vulnus par-
 uum sit, vt & intestinum iam inflatum, vt reponi per vul-
 nus angustum non possit, intestina ab aëre alterata

spongia molli vino calenti madida & expressa calefacienda; vel animalia viuientia per medium dissecta calentia adhuc intestina applicanda. Quod si nec hoc modo inflatio cesserit, & intestinum reponi nondum possit, vulnus tantum ampliandum, quantum ad intestinorum repositionem opus est. Accommodatum ad hanc sectionem instrumentum est, quod Græci *Συγγόμενος*, id est, ad fistulas incidendas aptum, appellant. Situs autem ægri talis sit, vt caueatur, ne quod excidit, ab aliis intestinis grauetur. Itaque si in dextro latere vulnus sit, corpus in sinistrum inclinetur, si in sinistro, in dextrum, ita vt vulnerata pars semper altiore locum occupet.

Si intestina vel omentum non sint prolapsa, vel iam in locum suum reposita, Prima cura iam esse debet, vt vlcus conueniente modo suatur. Tres autem suturæ faciendæ modos proposuit Galenus, 6. *meth. med. cap. 1.*

*Sutura
facienda
in abdo-
mine mo-
dus tri-
plex.*

Primus est, si cutem primò traicias, atque acum extra introrsum adigas, quæ vbi cutem & musculum totum transferit, peritonæo, quod ei subiectum, præterito per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsum trudas, atque inde per reliquum abdomen ab interno extra transmittas: quod vbi transmiseris, rursus ab interno introrsum idem abdomen est perforandum, atque vbi ad peritonæum, quod illi subest, perueneris, illud iterum prætereundum, atque contrarium ab interno extrorsum perforandum, vnâque cum eo totum ipsi vicinum abdomen. Deinde ab hoc rursus inciendum, atque id cum contrario peritonæo consuendum, ac rursus, vicina cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsum est iniicienda, consuendumque abdomen id cum contrario peritonæo, etiam ibi vicina cute transmissa. Atque hæc iterum iterumque faciendæ, donec totum vulnus consutum fuerit. Interuallū inter futuras quod attinet, breuissimum equidem ad viscera in abdomine continenda aptissimum est: verum ad firmitatem breuitas parum tuta. Quare excessus utrobique vitandus & mediocritas eligenda.

Secundus modus consuit peritonæum cum peritonæo, & musculos cum musculis, atque ita perficitur.

Primum

Primum cutis perforanda, & ab exteriori parte introrsum acus adigenda. Vbi verò ad peritonæum ventum est, eo intacto relicto, & acu ad sinistram manum reuocata rursus ex aduersa parte ab externo introrsus utrumque peritonæi labium est perforandum, & acu iterum ad dextram manum reuocata ab interno extrorsum abdomen traiciendum, sicque subinde pergendum, consuendo peritonæum cum peritonæo, & musculos cum musculis. Tertius modus ille est, quo vulgò ferè in aliis partibus vtuntur, & fit acu vno ictu & impulsu transmissa per quatuor labia, scilicet peritonæi & abdominis, quoties opus est. Etsi verò Galenus, & alij etiam futuram primam secundam, & secundam tertiam præferunt: tamen non sine causa monet Hieronymus Fabricius ab Aquapend. *de operat. chirurg.* quod sæpè numero ratio vulneris, aut magnitudo aut temporis angustia non patitur artificiosa semper vti futura, sed opus est communi modo quatuor labia simul consuere. Præcipit & hoc, vt siue hac siue illa vtamur, perpetuò tamen in subsidium suturarum glutinum applicemus; quia huiusmodi suturæ in abdomine statim & facillè rumpuntur, cum propter motum abdominis ferè continuum, qui & in excernendis fecibus, & in respiratione necessarius est, tum quia abdomen subindè modò cibis & excrementis impletur, modò inedia attenuatur, tum tertio propter flatum, qui continuò in abdomine vulnerato excitantur, idque distendunt.

•••••

De fistulis & uestionibus abdominis.

Fistulae Abdominu.

IN abdomine etiam interdum fistulae, praecipue super pubis latera, fiunt, cum in eum locum humores facilius decumbant, atque ibi haereant. Idque accidit post vulnera, abscessus, ac ulcera. Ac corrumuntur saepe, putredine inficiuntur, ac corroduntur simul intestina, ut per fistulam etiam feces alui egressas fuisse, compertum sit, cuius rei exempla supra, *part. 2. sect. 2. cap. 9.* allegata sunt.

Cutatu autem difficiles sunt istæ fistulæ, præcipue si intestina simul affecta sunt. Se tamen ista vitia omnia & curasse, & curata vidisse, scribit Hieron. Fabrit. ab Aquap. *de operat. chirurg.* Veruntamen non manu, non ferro, non igne, non aliis medicamentis eiusmodi adominis & intestinorum fistulas se sanasse scribit, sed solis aquis therma- libus, aut Montis ægrotorum, aut Aponitanis, per infessio- nēs manē & vesperi in iis factas, ita vt aqua aut per fistu- læ foramen, aut per cannulam immissam in cavitatem ab- dominis ingrederetur, intestinorumque erosiones sua sub- stantia pertingeret, & attingendo exiccaret, purgaret, im- pleret, tandemque cicatricem induceret. Et in thermarum defectu etiam sulphur, alumen, & salem in aqua liquare & decoquere ac infessiones moliri utile censet.

Fistulæ verò abdominis externæ non aliter, quàm inci- sione, sanantur; & quidem si fistula vnum orificium ha- beat, vtendum est Syringotomo ex altera extremitate acuto, vt finis fistulæ perforetur, & totus fistulæ meatus disseccetur, atque aperiatur. Si verò fistula plura orificia habeat, syringotomo vtendum ex altera parte obtuso, & exiguum globulum præfixum habente, quo etiam tota fistula aperiri potest. Eadem tamen apertio etiam fieri potest cultro siue scalpello longo, & manubriolum simi- liter longum habente, qui culter ex vna tantum parte aciem habeat, in extremitate paulum intus recuruatam, exteriorem vero partem retusam obtineat, ad cuius cuspi- dem ex cera globulum infixum esse oportet, quo intus per totum fistulæ ductum sine obstaculo demittatur.

Abdominis Vffiones.

*Abdomi-
nis vffio-
nes.*

Tandem hanc de abdominis morbis tractationem concludere libet vffionibus illis, quas in abdomine, epa- tis, lienis, & ventriculi causa Antiqui instituebant, vt ex Paulo Ægineta, *cap.* 47. 48. 49. & Albucasi, *lib.* 1. *lap.* 28. 29. 30. 32. patet. Verum in defuetudinem istæ operationes vene- re; cum non saltem dolorosa valde sint, & ab ægris vix tolerentur, & id, quorum causa ab Antiquis institue- bantur, vix præstent. Duabus enim de causis istas vffiones instituebant, vt nimirum vel intemperiem frigidam & hu- midam

midam subiectorum viscerum emendarent, vel vt vitio-
 sos humores ex iis euacuarent, quorum tamen neutrum
 commode præstant. Primum enim quod attinet, non
 consultum est intemperies longa alteratione contractas
 tam subito corrigere; cum facile contraria intemperies
 induci possit. Præterea exiguum ferramentum intempe-
 riam per totam epatis substantiam diffusam emendare
 non potest. Et habentur medicamenta satis idonea, quæ
 intemperiam hanc viscerum emendare possunt. Alterum
 quod attinet, etiamsi vitiosa materia in visceribus subsit:
 tamen quia viscera peritonæo non sunt contigua, per vl-
 cus ferro inductum materia effluere non potest. Et in spe-
 cie quod vomicas epatis & lienis attinet, quas Antiqui
 per vstionem abdominis euacuare volunt, rectè de iis
 scribit Hieron. Fabrit. ab Aquapend. *de operat. chirurg.* fer-
 ramento candente, acuto inurere cutem & subiectos mu-
 sculos, & peritonæum, & penetrare vsque ad iecoris vo-
 micam, & ipsam quoque adurere, nihil aliud mihi videtur
 esse, quàm hominem penè mortuum occidere, laudatque
 non immeritò Præceptoris sui Nicolai Nouocomensis
 Medici Veneti sententiam, qui in desperatis casibus di-
 cere solebat, *Satiùs esse sinere patientes mori, quàm occidere.*

C O N C L U S I O .

HABES ita, Lector beneuole, libris hisce tri-
 bus comprehensa ea, quæ Practici vulgo libris
 suis tradere solent: sed, vt spero, plenius. Dedi enim
 operam, ne faciliè aliquem alicuius momenti mor-
 bum vel symptoma omitterem. Ideoque etsi omnia
 pro tua expectatione, vel etiam meo voto elaborare non po-
 tuerim: tamen id me puto effecisse, vt iam Locos communes ha-
 beas, in quos omnia, quæ vel Autorum lectio, vel praxis atque
 experientia quotidiana suppeditabit, referre possis. Atque ita
 meos defectus supplere tuæ fuerit industria.

Quia autem Practici plerique in suis libris agunt de Ar-
 thritide, neque ea ad eos, qui restant, libros ita commode re-

ferri potest, Appendicis loco tractatum de Arthritide subiungere volui. Quæ omnia vt boni consulas, & sicubi lapsus fuero, beneuolè ignoscas, oro. Errare aliquando, accidit omnibus ante me hominibus, & præcul dubio omnibus post me accidet. Cur ergo ego me humana sorte exemptum cupiam? Aut tu id, quod supra vires humanas est, à me postules?

Sequetur iam, si Deus volet, & vitam ac vires mihi concesserit, Liber de morbis Mulierum.

NON NOBIS VERO, SED NOMINI
TVO, DOMINE, SIT GLORIA.

Notæ ponderum
medicinalium.

Notæ rerum Chymicarum.

Libra.	℔	Saturnus, Plumbum.	♄
Vncia.	℥	Iupiter, Stannum.	♃
Drachma.	ʒ	Mars, Ferrum.	♂
Scrupulus.	ʒ	Sol, Aurum.	♂
Semis.	ʒ	Venus, Æs, Cuprum.	♀
Granum.	ḡ	Mercurius, Argentum viuum.	♀
Manipulum.	ḡ	Luna, Argentum.	♂
Pugillum.	ḡ	Sal ^e petræ.	♂
Numerus.	ḡ	Tartarus.	♂
	ḡ	Vitriolum.	♂

Lectori.

Nota quod in hoc tertio Libro Practicæ Medicæ (excepto tractatu de Arthritide) signum Scrupuli ʒ pro Drachmæ 3, & Drachmæ ʒ pro Scrupuli 3 signo posita fuerunt: idèd cum inuenies Scrupulum ʒ, lege Drachmam 3, & pro Drachma 3 lege Scrupulum ʒ.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A B DOMINIS tumores.	1233
Abdominis vulnera. <i>ibid.</i> Differentia, signa, prognostica. 1234. Indicationes & Curatio.	1235
Abdominis fistula.	1237
Abdominis uestiones.	1238
Abdomen in Ascite raro à sola aqua distenditur.	896
Abscessus in Intestinis à Dysenteria differentia.	424
Abstemiij cur vocentur.	143
Abstinentia longa. 94. & 95. Causa aliorum Auctorum, 102 & seqq. Causa vera.	119
Aceti generatio.	700
Acus deglutita & per urinam reddita.	580
Aër Scorbutico generando aptus.	711
Æs vitum.	912
Æris squama.	<i>ibid.</i>
Alexipharmacorum in Dysenteria usus.	446
Ἀλόη & ἄλυσμα quod.	216
Alui retentio. 356. Causa. 357. Signa, Prognostica, Indicationes. 360. & 361. Curatio.	362
Alui fluxus. 364. Differentia.	<i>ibid.</i>
Alimenta cur necessaria sint.	118
Alui fluxus in Scorbutico. 748. Curatio.	769
Alui adstrictio in scorbutico.	750
Anasarca. 965. Signa Diagnostica, Indicatio & Curatio 967. Dieta.	971
Anasarca an à λευκοπλεγμονῇ differat.	965
Anhelitus in scorbuticis.	752
Animalia in ventriculum irrepsisse, quomodo cognoscatur Curatio.	73. <i>ibid.</i>
Animalia in ventriculo genita quomodo exturbanda.	<i>ibid.</i>
Animalia viua cur secuerint veteres.	544
Ani coactus.	249

INDEX RERVM

<i>Ani procidentia</i> 290. <i>Causſa</i> ibid. <i>ſigna</i> , <i>prognostica</i> , <i>indicationes</i> & <i>curatio</i> .	293. & 294
<i>Ani inflammatio</i> 297. <i>Causſa</i> , <i>ſigna</i> , <i>prognostica</i> , <i>curatio</i> .	298
<i>Ani tumorum</i> 5. <i>genera</i> 299. <i>ſigna</i> ibid. <i>prognostica</i> , <i>curatio</i> .	300
<i>Ani Rhagades</i> 300. <i>differentia</i> , <i>cauſſa</i> ibid. <i>ſigna</i> , <i>prognosticum</i> , <i>curatio</i> .	301
<i>Ani vlcera</i> 302. <i>cauſſa</i> , <i>ſigna</i> , <i>prognosticum</i> ibid. <i>curatio</i> .	302. & 303
<i>Ani Fiſtula</i> 303. <i>differentia</i> , <i>ſigna</i> , ibid. <i>prognostica</i> , <i>curatio</i> .	304. & 305
<i>Ani paralysis</i> & <i>ſtupor</i> 517. <i>cauſſa</i> , <i>curatio</i> .	518
<i>Ani pruritus</i> 518. <i>cauſſa</i> , <i>curatio</i> .	ibid.
<i>Ani dolor</i> & <i>eius cauſſa</i> ibid. <i>prognosticum</i> & <i>curatio</i> .	519. & 520
<i>Anni tempus lumbricis generandis idoneum</i> .	265
<i>Anni tempus generationi ſcorbuti conueniens</i> .	712
<i>Anorexia</i> 83. <i>cauſſa</i> 86. <i>prognostica</i> 88. <i>curatio</i> 89. <i>diata</i> .	91. & 92
<i>Anodynorum uſus in dysſenteria</i> .	447
<i>Antimonij oleum, flores, pilula</i> .	912
<i>Appetentia nimia</i> 127. <i>cauſſa</i> 229. <i>ſigna</i> 132. <i>prognostica</i> , <i>cu</i> - <i>ratio</i> .	133
<i>Appetentia canina</i> & <i>bulimi differentia</i> .	128
<i>Appetitus deiecti differentia</i> .	125
<i>Appetitus deiectio in ſcorbuto</i> .	746
<i>Apoplexia ſcorbutica</i> .	744
<i>Aqua qua ratione vorax ſit</i> .	92
<i>Aqua frigida cautè ad ſitim ſedandam eſt exhibenda</i> .	154. & 155
<i>Aquarum thermalium in dysſenteria uſus</i> .	465
<i>Aqua quomodo ſit ſcorbuti cauſſa</i> .	710
<i>Aqua in aſcite an vna vice educenda</i> .	912
<i>Argentum viuum num in lumbricis uſurpandum</i> .	272
<i>Argentum viuum quomodo in colica uſurpandum</i> .	340
<i>Arthritis ſcorbutica</i> 738. <i>curatio</i> .	801
<i>Arteriarum meſaraicarum uſus</i> .	551
<i>Aſcite natura</i> 885. <i>cauſſa</i> ibid. <i>differentia</i> 896. <i>ſigna</i> 899. <i>Pro</i> - <i>gnostica</i> 902. <i>indicationes</i> 905. <i>curatio</i> .	907
<i>Aſcite materia ubi colligatur</i> .	985
<i>Aſcites à colliquatione</i> 928. <i>diata</i> .	929
<i>Aſcites an ſolo epate laſe generetur</i> 931. <i>qua cauſſa prima ſit ſe</i> - <i>roſi</i>	

ET VERBORVM.

<i>res humoris in ascite 938. qualis sit in ascite dispositio ob quam vitiosus sanguis generatur.</i>	939
<i>Atrophia in scorbuto 763. curatio.</i>	811
<i>Aurum vita.</i>	912

B.

B <i>Albi cur alui profluuium maximè corripiantur.</i>	403
<i>Bilis & insania sedes à Democrito quaesita.</i>	585
<i>Bulimus quid. 128. causa. 132. curatio.</i>	135

C.

C <i>Achexia 877. causa. 878. signa, prognostica 879. & 880. indicatione, curatio 881. diata.</i>	883
<i>Cachecticus pulvis.</i>	882
<i>Calculi epatis.</i>	861
<i>Calculus renum 995. causa. 795. differentia 1005. signa ibid. prognostica 1009. indicationes & curatio.</i>	1010
<i>Calculus vesicae 1051. causa ibid. signa, 1052. prognostica 1054. indicationes & curatio. 1055. an per medicamenta calculum frangentia tolli possit.</i>	1057
<i>Calculi è vesica extractio.</i>	1060
<i>Calculus vesicae extrahendi modus Francis. Ronsset.</i>	1061
<i>Calculus oui gallinaei magnitudine à samina quadam excretus. ibid.</i>	
<i>Calor nocturnus in scorbuto 752. eius curatio.</i>	806
<i>Cacitas subitanea in scorbuto.</i>	744
<i>Candela sebacea vomitu reiecta.</i>	312
<i>Cantharides.</i>	919
<i>Caput ad feri in reliquum corpus distributionem facit.</i>	712
<i>Carbunculus quid.</i>	417
<i>Cereuisia quomodo scorbuti causa sit.</i>	710
<i>Chalybis usus in affectione Hypochondriaca. 567. dosis 670. quando usurpandus.</i>	672
<i>Chalybs in obstructione epatis quomodo preparandus.</i>	836
<i>Chyli crassiores partes à liene attrahuntur.</i>	695
<i>Χορδαψος quid.</i>	311
<i>Cibi potus dysenteriam excitantes, ut & fructus autumnales.</i>	
413	
<i>Cibi ad calculum generandum apti.</i>	1002
<i>Cibi in coctione rarefiunt & spirituantur.</i>	693
<i>Cibi</i>	

INDEX RERVM

<i>Cibi scorbuto generando apti.</i>	708
<i>Cibi crassi an calculum generent.</i>	1018
<i>Circumcidendi.</i>	1160
<i>Cirsofele.</i>	1143
<i>Clysteres & suppositoria vomitu reiecta.</i>	311
<i>Cœliaca affectio 366. caussa 367. signa 370. prognostica, curatio.</i>	371. & 372
<i>Colicus dolor intestinorum 321. caussa, subiectum, differentia 321. & 322. signa 323. prognostica 325. indicationes 327. curatio. ibid.</i>	
<i>Colici & nephritici doloris discrimen.</i>	324
<i>Colico dolori uteri dolor est cognatus.</i>	325
<i>Colica à flatibus & excrementis retentis 331. signa 333. prognostica 334. indicationes & curatio 354. & 355. Diata.</i>	340
<i>Colica ab intestinorum contorsione, conuolutione ac compressione.</i>	333
<i>Colica à vermibus.</i>	341
<i>Colica ab humoribus crassidis & viscidis 341. signa, prognosticum ibid. indicationes, curatio 342. diata.</i>	345
<i>Colica ab humore acri & scorbutico. 345. signa 347 prognostica, indicationes, & curatio 348. diata.</i>	350
<i>Colica Austria, Moravia & Franconia familiaris.</i>	345. & 346
<i>Colica ab inflammatione intestinorum 351. signa ibid. prognostica, indicationes, curatio.</i>	ibid.
<i>Colicus dolor fit plerumque in sinistro latere.</i>	353
<i>Colicus dolor & arthritis per quas vias in se inuicem transmutentur.</i>	553
<i>Colicus dolor cur in paralyfin mutetur.</i>	ibid.
<i>Color faciei in scorbuticis.</i>	751
<i>Contagium quomodo sit scorbuti caussa.</i>	715
<i>Conuulsio scorbutica.</i>	742
<i>Contractio membrorum in scorbuto.</i>	743
<i>Cordis palpitatio in scorbuto.</i>	745
<i>Croci ♂ in dysenteria usus.</i>	502
<i>Crocus metallorum.</i>	912
<i>Cur pueri magis calculo vesicae, adulti vero calculo renum sint obnoxij.</i>	1004

D.

Deglutitio laesa 15. caussa, signa ibid. prognostica, curatio.

ET VERBORVM.

Deiectiones alui nigra quid 513. quotuplices.	514
Deiectionum alui cruentarum differentia.	ibid.
Deliria in scorbuto.	745
Democritus quam bilem quasiuerit.	386
Diabetes 1038. causa 1040. signa, prognostica, curatio 1041. uir- na admirandum pondus à quodam Diabete laborante excre- tum.	ibid.
Diarrhœa 378. causa, signa, prognostica. 380. indicationes. 381. curatio.	382
Diarrhœa à toto cum febre 385. prognostica, curatio.	186
Diarrhœa à toto sine febre 390. signa. 391. prognostica, indica- tiones, curatio.	392
Diarrhœa ab humore seroso quomodo producat.	391
Diarrhœa à ventriculo 394. signa ibid. prognostica, curatio.	396
Diarrhœa à vermibus.	397
Diarrhœa ab Epate & bilioso humore 315. signa, prognosticum, indicationes, curatio.	397
Diarrhœa à liene & humore melancholico 400. signa, prognosti- ca ibid. curatio 401. diata.	ibid.
Diarrhœa ab utero.	403
Diarrhœa à cerebro.	ibid.
Diarrhœa infantium, quibus dentes erumpunt.	404
Diarrhœa ab hypercatharsi & veneno sumpto.	405
Διάρρηξις τῆς γαστρίδος.	217
Differentia inter famem & cardialgiam.	220
Differentia inter dolorem lienis & renis sinistri.	601
Differentia doloris ventris scorbutici à colico.	611
Difficilis respiratio & pectoris angustia in scorbuto.	724
Diuretica in dysenteria qua exhibenda.	445
Dolores varij in scorbuto.	730
Dolor ventris scorbuticus quomodo generetur. 732. curatio.	800
Dolor epatis 971. curatio, diata.	ibid.
Dolor Nephriticus 1046. causa, signa ibid. prognosticum, curatio. 1047	
Dulcia ad vermes generandos an faciant.	262
Dysenteria nomen. 406. definitio 407. subiectum seu pars affecta 408. causa proxima ibid. Modus generationis 411. causa an- tecedentes & remota ut uiarum esus, potus musti, cibi prau & insoliti, pharmaca venenata, aqua per canales plumbeos fluens, acetum in vase plumbeo asseruatum ibid. Hydrargy- rum, aer 416. astrorum influxus 331. Occulta qualitates 419. chymicorum causa 420. contagium,	ibid.
	Dysenteria

INDEX RERVM

Dysenteria gradus & differentia.	421.	signa.	422.	prognostica.	427.
indicationes, curatio.					433
Dysenteria ut simulari possit.					427
Dysenteria à medicamento purgante & veneno curatio.					474.
diata.					475
Dysuria, vide urina ardor.					

E.

E mplastrum de pelle Arietina Arnoldi de Villa noua.					285
Epatis intemperies	819.	caussa,	signa,	prognostica,	indicationes, remedia.
					820
Epatis intemperies calida.	ibid.	caussa,	signa,	prognosticum,	indicationes & curatio
					ibid. diata.
					822. & 823
Epatis intemperies frigida	822.	caussa,	signa,	prognosticum,	indicationes & curatio
					ibid. diata.
					825
Epatis intemperies humida	824.	caussa,	signa,	prognosticum,	curatio.
					825
Epatis intemperies sicca	826.	caussa,	signa,	prognosticum,	curatio.
					ibid.
Epatis intemperies composita	826.	caussa,	signa,	curatio.	ibid.
Epatis intemperies cum materia	827.	caussa,	signa,	prognosticum,	indicationes & curatio.
					ibid.
Epatis obstructio	829.	caussa.	830.	differentia,	signa 831.
					prognostica 332.
					indicationes, curatio 833. & 834.
					diata.
					835
Epatis vasorum apertio.					839
Epatis inflatio	840.	caussa	ibid.	signa,	prognosticum, curatio, diata.
					841
Epatis inflammatio	842.	caussa.	ibid.	signa 843.	prognostica 846.
					indicationes, curatio 849.
					diata.
					855
Epatis scirrhus.	856.	caussa,	signa,	prognostica.	856. & 857.
					indicationes, curatio.
					858.
					diata.
					860
Epatis tumor simplex seu οὔρεθρον & ἀνδροειδές.					ibid.
Epatis vulnera	864.	signa,	prognostica	ib.	curatio.
					865.
					diata.
					867
Epatis ulcera	867.	caussa,	signa,	ibid.	prognostica, curatio.
					869
Epatis sphacelus.					870
Erysipelas in scorbuto.					758
Euacuatio sanguinis in scorbuto per hamorrhoides & vena sectionem.					770
Excreta prater naturam e ventriculo.					233
Exitus longa abstinencia triplex.					124
Εξομφαλόν & quid.					278

ET VERBORVM.

Extractum ebuli. 909
Extracti hellebori nigri vsus in affectione hypochondriaca. 670

F.

F *Aetoris anhelitus in scorbuticis curatio.* 805
Fames epidemia. 130
Famem compescentia. 134
Fascias in hernia parandi ratio. 283
Fastidium certorum ciborum. 124. caussa, curatio. 127
Febres scorbuti caussa. 713
Febres scorbutica 753. curatio. 807
Fecum alui reiectio per os 510. per umbilicum 511. per alia loca diuersa. *ibid.*
Ficus quid. 299
Fistula in intestinum rectum penetrantis curatio. 306
Flatus discutientia. 54
Flatus & ructus quomodo generentur in affectione hypochondriaca. 649
Fluxus alui citrinus pro fistula habitus. 304
Fluxus chylosus quid 380. signa ibid. prognosticum, curatio. 383
Fluxus colliquatiuus 388. signa 389. prognostica, curatio, ibid. diata. 390
Fluxus alui sanguineus 503. caussa. *ibid.*
Fluxus sanguinis à copia eius ibid. signa, prognostica, curatio. 504. *diata.* 505
Fluxus hepaticus 506. signa, prognostica, 507. curatio 508. diata. 509
Fluxus hepaticus legitimus. 506
Fluxus hepaticus spurius. *ibid.*
Freni coalitus. 1159

G.

G *Anglium quid.* 1148
Gangrena scorbutica. 762
Genarum rigiditas in scorbuto. 744
Gingiuarum, oris & dentium vitia in scorbuto 724. eorundem curatio. 794
Glans imperforata. 1151
Gonorrhœa. 150. caussa ibid. signa, prognostica. 1191. & 1192. indica

INDEX RERVM

indicationes, curatio.

Grana tilli.

1193

910

H.

- H**æmorrhoides quid. § 24. differentia ibid. caussa, signa, prognostica. § 26. & § 27. indicationes, curatio. § 30. diata. 536
- Hæmorrhoides cæca & aperta. 725
- Hæmorrhoidum quinque differentia secundum Galen. ibid.
- Hæmorrhoides ad quam rerum p. n. classem referenda. 418
- Hæmorrhoidum fluxus quibus regionibus magis sit familiaris. 526
- Hæmorrhoidum fluxus cui sexui potissimum accadat. ibid.
- Hæmorrhoidum sectio & vstio an tuta sit. 535
- Hæmorrhagia narium in scorbuto. 751
- Hernia quid. 777. diuisio ibid. caussa 278. signa 279. prognostica, indicationes & curatio. 280. & 281
- Herniaria aliàs holleriana dicta. 287
- Hernia ventosa seu πνιδυτοκήλη. 912. caussa, signa, prognostica, indicationes & curatio. ibid.
- Hernia aquosa seu hydrocele. 1134. caussa. 1135. signa ibid. prognostica. 1136. indicationes & curatio. 1137
- Hernia humoralis. 1140
- Hernia carnosa seu sarcocoele. 1140. caussa ib. signa, prognosticum, indicationes & curatio. 1141
- Hernia carnosa cur plerumque in dextro testiculo fiat & aquosa in sinistro. 1141
- Hernia varicosa seu cirsocele 1143. caussa ibid. signa, prognosticum, curatio. ibid.
- Hernia umbilicalis. 1213. caussa ibid. signa, prognostica, indicationes, curatio. 1214. & 1215. diata, chirurgia. 1216
- Hernia umbilicalis aquosa. 1217. signa, prognostica, indicationes & curatio. 1218
- Hernia umbilici flatulenta ibid. caussa, signa, prognosticum, indicationes & curatio. ibid.
- Hernia umbilici carnosa. 1219
- Hermaphrodite. 1161. differentia ibid. caussa. 1163
- Hiera in doloribus ventriculi vsus. 228
- Hippocratis in colica remedium per intestinorum inflationem. 340
- Hirudines in hæmorrhoidibus applicandi locus. § 30. modus. 531
- Humoris in animalibus dispositio, ut igne non absumatur. 121

Humorum

ET VERBORVM.

<i>Humorum dysenteriam excitantium natura.</i>	410
<i>Humores arte expurgati per venas mesaraicas ad intestina confluunt.</i>	511
<i>Humoris melancholici natura.</i>	582
<i>Humor scorbuticus peculiari modo est corruptus.</i>	701
<i>Humor scorbuticus nervoso generi infestus.</i>	722
<i>Hydatides epatis.</i>	863
<i>Hydrophobia quid. 147. causa.</i>	ibid.
<i>Hydrophobia & rabies canina differunt.</i>	148
<i>Hydrops scorbuticus. 759. curatio.</i>	808
<i>Hydrops. 883. differentia. 784. causa. 890. signa. 897. prognostica.</i>	898
<i>Hydrops dupliciter consideratur.</i>	884
<i>Hydropis species precipua ascites.</i>	885
<i>Hydropicum cadauer vesicis intus oppletum.</i>	886
<i>Hydrops per pudenda euacuatus.</i>	924
<i>Hydrops ex intestinis ortus. 933. ex renibus. ibid. ex vesica. ibid. ex utero epate saluo.</i>	934
<i>Hydrops à colliquatione.</i>	ibid.
<i>Hydrops sæpè epate saluo generatur.</i>	94
<i>Hydrops an sit à sale resolutio.</i>	947
<i>Hydropicorum aqua ubi generetur.</i>	887
<i>Hydropicorum aqua num in epate generetur?</i>	ibid.
<i>Hydrops à largiore haustu aqua & cereuisia.</i>	ibid.
<i>Hydropicis serum non omne ad epar & venas emulgentes deferatur.</i>	890
<i>Hydropis generatio secundum Paracelsum.</i>	ibid.
<i>Hydropicorum pauci cur sanentur.</i>	968
<i>Hypochondriaca affectionis natura. 625. unde dicta. 628. definitio. ibid. locus affectus. 629. differentia. 632. causa. 633. signa. 646. prognostica. 657. indicationes & curatio. 659. diata. 675</i>	

I.

I chor quid. 593. duplex.	ibid.
I cterus. 572. unde dictus.	ibid.
I cterus quid. ibid. subiectum, causa, signa, differentia.	973
I cterus flauus ab obstructione vesicula fellis. 974. signa. 975. prognostica, indicationes & curatio. ibid. diata.	ibid. & 976
I cterus ab epatis caliditate sine febre. 978. signa, prognosticum. 979. indicationes & curatio.	980
I cterus in febribus acutis criticus. 978. signa, prognosticum, indicationes.	

INDEX RERVM

<i>cationes.</i>	979
<i>Icterus in febris symptomatikus. ibid. signa, prognostica. ibid. indicationes & curatio.</i>	980
<i>Icterus in febris acutis ante. 7. diem an sit malus?</i>	979
<i>Icterus ab inflammatione epatis.</i>	981
<i>Icterus à morsu venenato & venenis. ibid. signa. 982. prognosticum, indicationes & curatio.</i>	ibid.
<i>Icterus quomodo venena inducant.</i>	ibid.
<i>Icterus niger quid. 622. causa. ibid. signa, prognosticum, indicationes & curatio.</i>	623. & 624
<i>Icterus in scorbuticis.</i>	752
<i>Ileus quid. 319. causa. 310. signa. 313. prognostica. 314. indicationes, curatio.</i>	315. & 316
<i>Ilei & colica differentia.</i>	313
<i>Ileus ab inflammatione. 316. signa, prognosticum, indicationes & curatio.</i>	ibid.
<i>Ileus ab aliis tumoribus & ab exulceratione. 317. signa, prognostica, curatio.</i>	318
<i>Ileus à fecibus induratis. 319. signa, prognostica, curatio.</i>	ibid.
<i>Ilei nouum genus.</i>	320
<i>Iliacus dolor.</i>	355
<i>In colica à fecibus induratis per superiora non exhibenda purgantia.</i>	339
<i>Indi nicotiana famem sitimque solantur.</i>	122
<i>Inflammabilem differentia.</i>	121
<i>Inflammatio quomodo colicam excitet.</i>	354
<i>In lumbricis teretibus clysteres non conueniunt.</i>	275
<i>Instrumentum quo antiqui infantibus medicamenta infundebat.</i>	274
<i>Intestinorum intemperies frigida. 236. causa, signa, prognosticum, curatio. ibid. diata.</i>	238
<i>Intestinorum intemperies calida. ibid. causa, signa, curatio.</i>	ibid.
<i>Intestinorum intemperies humida. ibid. causa, signa, curatio, diata.</i>	ibid.
<i>Intestinorum intemperies sicca. 239. causa, signa, curatio.</i>	ibid.
<i>Intestinorum intemperies cum materia. 239. signa, prognostica, curatio.</i>	240
<i>Intestinorum inflammatio. 243. causa, signa. 243. & 244. prognostica, indicationes, curatio. 244. diata.</i>	247
<i>Intestinorum angustia. ibid. causa. ibid. signa. 251. prognostica, indicationes, curatio.</i>	251. & 252
<i>Intestinorum coalitus.</i>	248
	<i>Intesti</i>

ET VERBORVM.

<i>Intestinorum lauitas.</i>	253
<i>Intestinorum magnitudo aucta.</i>	253
<i>Intestinorum situs mutatus.</i>	276
<i>Intestinorum conuolutio.</i>	ibid.
<i>Intestinorum vulnera. 293. caussa, signa, prognostica. ibid. indicationes & curatio.</i>	284. & 295
<i>Intestina vulnerata consueendi modas.</i>	295
<i>Intestinorum vlcera.</i>	296
<i>Intestinorum sphacelus.</i>	297
<i>Intestinorum cancer.</i>	297
<i>Intestini recti morbi.</i>	ibid.
<i>Intestinorum & omenti in umbilicum procidentia.</i>	1214
<i>Intertrigo quid. 307. curatio.</i>	ibid.
<i>Ira caussa.</i>	587
<i>Ischuria, vide vrina suppressio.</i>	

K.

<i>Καρδιωγμός quid.</i>	217
<i>Κερίας quid.</i>	156
<i>Κήλη quid.</i>	277

L.

L <i>Ac tribus substantiis constat.</i>	491
L <i>Lactis preparandi modi.</i>	492
<i>Lactea vena quando & quomodo inuenta. 542. modus illas inquirendi. 543. cur ita dicta. ibid. earum à reliquis vasis mesaraicis discrimen. ibid. cur tamdiu latuerint. 544. Erasistrato nota fuerunt.</i>	ibid.
<i>Lactearum venarum succus cur moriente animali euanescat.</i>	
544	
<i>Lactearum venarum structura & imprimis valuula.</i>	ibid.
<i>Lactea vena quomodo ab aliis venis & arteriis differant. 545. ad quæ intestina magis tendant.</i>	
<i>Lactearum venarum origo & insertio in intestina. 545. progressus.</i>	ibid.
546. actio.	
<i>Lactearum venarum utilitas in indaganda sanguinis generatione & aliis dubiis decidendis.</i>	548
<i>Lactea vasa quibus dubiis adhuc innoluta.</i>	ibid.
<i>Lapides in ventriculo geniti.</i>	73
<i>Lapides in intestinis reperti.</i>	254
<i>Lapides in scroto.</i>	1144.
<i>Lapides in umbilico.</i>	1223

INDEX RERVM

<i>Lapis nephriticus.</i>	1016
<i>Lassitudo spontanea & grauitas corporis in scorbuticis.</i>	723
<i>Lenientia quando exhibenda.</i>	24
<i>Lienteria & cœliaca affectio quo modo differant.</i>	366
<i>Lienteria quid. 367. causa. ibid. signa. 370. prognostica, curatio.</i>	
371	
<i>Lienteria cur dysenteria superueniat.</i>	368
<i>Lienteria & dysenteria maximè fiunt autumno.</i>	370
<i>Lienteria à retentrice labefactata. 294. signa, prognostica. ibid. indicationes, curatio. 295. diata.</i>	374
<i>Lienteria à facultate expultrice irritata. 375. signa. ibid. prognostica, indicationes curatio. 375. & 379. diata.</i>	377
<i>Lienosi qui dicti.</i>	903
<i>Lienis usus secund. Carol. Pison. 578. Casp. Asell.</i>	581
<i>Lien aquosa attrahit. 578. etiam crassa.</i>	579
<i>Lien est mistum quiddam ex quatuor diuersis substantiis.</i>	579
<i>Lien non est officina sanguinis arteriosi.</i>	580
<i>Lien non solum venosum, sed & arteriosum attrahit.</i>	581
<i>Lien quos morbos patiat. 584. quæ symptomata.</i>	ibid.
<i>Lienis intemperies. ibid. causa. ibid. signa. 588. prognostica. ibid. indicationes, curatio. 589. diata.</i>	594
<i>Lienis obstructiones. 594. causa, signa. ibid. prognostica, indicationes & curatio. 594. & 595. diata.</i>	598
<i>Lienis magnitudo vitiosa.</i>	598
<i>Lienis inflatio. 599. causa, signa, prognosticum. ibid. indicationes & curatio.</i>	599. & 600
<i>Lienis inflammatio. ibid. signa. 601. prognostica, indicationes, curatio. 601. & 602. diata.</i>	604
<i>Lienis scirrhus. 604. causa, differentia. ibid. signa prognostica. 605. indicationes, curatio. 607. diata.</i>	614
<i>Lienis calculi.</i>	615
<i>Lienis vulnera. ibid. signa, prognosticum, curatio.</i>	615. & 616
<i>Lienis ulcera. 616. causa, signa, prognosticum, curatio. ibid. &</i>	
617	
<i>Lienis affecti oleosa 496. differentia. ibid. signa, curatio.</i>	617
<i>Lienis dolores, causa. 620. signa, prognostica, curatio.</i>	621
<i>Lipothymia in scorbuto.</i>	745
<i>Liquor nephriticus.</i>	1057
<i>Lucerna antiquorum post aliquot secula reperta.</i>	120
<i>Lucomoria populorum historia.</i>	9
<i>Lumbago quid.</i>	737
<i>Lumbrici in intestinis geniti.</i>	255

ET VERBORVM.

<i>Lumbricorum genera tria.</i>	256
<i>Lumbrici cucurbitini an dentur.</i>	ibid.
<i>Lumbricus latus an sit animal.</i>	259
<i>Lumbrici lati duo genera.</i>	ibid.
<i>Lumbricorum materia.</i>	261
<i>Lumbrici lati generatio.</i>	263
<i>Lumbrici geniti an alios rursus generent.</i>	265
<i>Lumbrici intestina & ventriculū perforare possunt.</i>	ibid.
<i>Luna purgans hydragoga.</i>	916

M.

M <i>Acula scorbutica. 725. earum curatio.</i>	799
<i>Meatus urinaris duplex.</i>	1076
<i>Meatus urinaris angustia. ibid. causa. ibid. signa. 1077. prognosticum, curatio.</i>	ibid.
<i>Meatus urinaris caruncula, callus & verruca. 1078. signa. 1079. prognosticum, curatio.</i>	ibid.
<i>Meatus urinaris ulcera.</i>	1081
<i>Medicamenta ventriculū calefacientia interna. 28. externa. 30</i>	
<i>Medicamenta ventriculū refrigerantia interna. 33. externa. 34</i>	
<i>Medicamenta ad vomitum utilia.</i>	199
<i>Medicamenta intestina calefacientia. 237. refrigerantia. 238. exsiccantia. ibid. humectantia.</i>	259
<i>Medicamenta lenientia quomodo differant à purgantibus.</i>	240
<i>Medicamentorum lenientium inter se inuicem differentia.</i>	ibid.
<i>Medicamenta feces deicientia.</i>	241
<i>Medicamenta euacuantia pituitam. ibid. bilem. ibid. melancholicam. ibid. serofos humores. ibid. modus exhibendi.</i>	ibid.
<i>Medicamenta intestina roborantia.</i>	242
<i>Medicamenta materiam ex intestinis repellentia.</i>	ibid.
<i>Medicamenta deriuantia.</i>	243
<i>Medicamenta euacuantia sensibiliter & insensibiliter.</i>	ibid.
<i>Medicamenta vermes necantia.</i>	271
<i>Medicamenta in hernia vsurpanda externa. 285. interna. 286. & 287</i>	
<i>Medicamenta dolorem colicum occulta proprietate lenientia.</i>	
<i>330</i>	
<i>Medicamenta in fluxu colliquatio exhibenda interna & externa.</i>	390
<i>Medicamenta humorem melancholicum purgantia.</i>	401

INDEX RERVM

<i>Medicamentorum purgantium vsus in dysenteria.</i>	437
<i>Medicamenta composita in dysenteria exhibenda.</i>	440. & 441
<i>Medicamenta fluxum sistentia dysenteriacis quando propinanda.</i>	
450	
<i>Medicamentorum fluxum sedantium differentia.</i>	455
<i>Medicamenta fluxum sistentia composita.</i>	456
<i>Medicamenta lieni accommodata interna. 471. externa.</i>	593
<i>Medicamenta scorbutum curantia.</i>	704
<i>Medicamenta antiscorbutica recentia vsurpanda sunt. ibid. sunt occulta qualitatis.</i>	705
<i>Medicamenta preparantia in scorbuto qualia.</i>	770
<i>Medicamenta antiscorbutica.</i>	775
<i>Medicamenta epatis specifica.</i>	820
<i>Medicamenta epar refrigerantia. 821. calefacientia.</i>	823
<i>Medicamenta sudorifera.</i>	920
<i>Medicamenta insensibiliter aquam euacuantia.</i>	925
<i>Medicamenta alterantia & aperientia.</i>	927
<i>Medicamenta flatus discutientia.</i>	960
<i>Medicamenta calculum imminuentia. 1012. mouentia. 1015. frangentia.</i>	1016
<i>Medicamenta quadam an asperitate sua calculū frangant.</i>	1056
<i>Medicamenta semen generantia, simplicia & composita.</i>	1172
<i>Medicamenta gonorrhœam sistentia.</i>	1196
<i>Medicamenta semen minuentia.</i>	1201
<i>Melancholicus sanguinis & melancholiam excrementum specie differunt.</i>	587
<i>Melancholici ingeniosi.</i>	ibid.
<i>Melancholici humoris generatio.</i>	707
<i>Memoria laesa in scorbuto.</i>	745
<i>Menses vomitu reiecta.</i>	234
<i>Mentula monstrosa.</i>	1151
<i>Mercurius dulcis. 912. vita.</i>	ibid.
<i>Mesenterium unde dictum.</i>	542
<i>Mesaraica vasa quoduplicia.</i>	ibid.
<i>Mesenterium multis morbis est obnoxium. 549. cur Medicorum dicatur nutricula.</i>	550
<i>Mesenterij morbi obscuri & antiquis ferè ignoti.</i>	ibid.
<i>Mesenterij intemperies. ibid. curatio.</i>	553
<i>Mesenterij vasorum angustia & obstructio. 553. eius causæ, ibid. signa, prognostica, curatio. 554. per aperientia. ibid. hæmorrhoides, purgantia, vomitoria, diuretica. 556. & 557. chalybem, acidula.</i>	ibid.
	Mesen

ET VERBORVM.

Mesenterij inflammatio. § 57. causa. § 58. signa, prognostica. § 59. indicationes, curatio, diata.	§ 60. & § 61
Mesenterij tumores, abscessus, suppuratio & corruptio. ibid. causa. ibid. signa. § 65. prognost.	§ 67
Mesenterium infinitis fere abscessibus refertum.	§ 67
Mesenterij lapides. § 64. abscessus. ibid. gangrana.	§ 65
Mesenterij symptomata. § 69. dolor. ibid. signa. § 70. prognostica. § 71. curatio. ibid. per clyster. vomitor. ibid. externa & anodyna.	§ 72
Mezerei folia.	911
Mictio inuoluntaria. 1103. causa. ibid. signa, prognostica. 1105. indicationes & curatio.	ibid.
Millepedum preparatio.	1059
Miserere mei quid.	309
Modus deligandi vulnera abdominis.	995
Modus sutura facienda in abdomine triplex.	1236
Mola.	1233
Motus veluti fibrans ventriculi.	156
Multitudinis morborum & symptomatum in scorbuto causa.	721
Musculorum abdominis inflammatio. 1214. signa, curatio.	1227

N.

Narcotica in appetentia nimia cautè usurpanda.	134
Narcotica in qua colica conueniant? § 19. tribus modis hic usurpantur.	ibid.
Narcotica in dysenteria quando exhibenda.	449
Nausea quid. 188. causa. 189. signa. 191. prognostica. 193. indicationes, curatio.	195. & 196
Nodus penis.	1146

O.

Oesophagi morbi.	3
Oesophagi intemperies. ibid. prognostica, indicationes & curatio.	4
Oesophagi tumores. §. signa, prognostica, curatio.	6
Oesophagi angustia. 8. causa. 9. signa, prognostica. 9. curatio.	11
Oesophagi relaxatio. 12. causa, curatio.	14
Oesophagi vulnera. ibid. signa, prognostica, curatio.	ibid.
Oesophagi ulcera. 13. signa, prognostica, curatio.	14

INDEX RERVM

<i>Oleum hyperici Solenandri.</i>	286
<i>Oleum è baccis sambuci expressum.</i>	895
<i>Omenti morbi.</i>	574
<i>Omenti pars quam vitiosos humores potissimum suscipit.</i>	575
<i>Omenti tumores.</i>	ibid.
<i>Omentum peritonæo annexum. ibid. situs mutatus. ibid. putredo, vulnera.</i>	576
<i>Omnes diu abstinentes humore melancholico fere abundarunt.</i>	
123	
<i>Omnes partes molesta à se expellunt, sed diuerso modo.</i>	174
<i>Ομφαλοκύλη quid.</i>	178
<i>Oscedo quid.</i>	680

P.

P <i>Alpitatio ventriculi.</i>	156
<i>Pancreatis usus nobilior.</i>	545. & 572
<i>Pancreatis usus vulgaris.</i>	ibid.
<i>Pancreas lienis vicarium viscus.</i>	573
<i>Pancreatis morbi & symptomata. ibid. curatio. ibid. tumores & abscessus.</i>	ibid.
<i>Παροφθαλμία quid.</i>	1156
<i>Paralysis scorbutica. 740. quomodo excitetur.</i>	741
<i>Παροτρπίσις quid. 921. ubi locum habeat. ibid. quo in loco fieri debeat.</i>	922
<i>Pectoris cum hamorrhoidali arteria consensus.</i>	552
<i>Penis morbi. 1145. eius meatus, vitia. ibid. eius numerus vitiat.</i>	
ibid.	
<i>Penis distortio.</i>	1146
<i>Penis inflatio.</i>	1147
<i>Penis inflammatio.</i>	1148
<i>Penis tubercula & verruca.</i>	1149
<i>Penis vulnera.</i>	1152
<i>Penis ulcera, fistula & gangrana. ibid. differentia, signa, prognostica. 1153. curatio.</i>	ibid.
<i>Penis erectio lasa. 1177. causa. 1179. signa, prognostica. 1182. & 1183. indicationes & curatio.</i>	1184
<i>Penis dolor.</i>	1206
<i>Penis exulceratio in scorbuto.</i>	761
<i>Peritonæi morbi.</i>	1223
<i>Παράδωρα quid.</i>	127
<i>Phimosi quid.</i>	1156
<i>Phlegma quid significet Hippocrati.</i>	538
	Pica

ET VERBORVM.

<i>Pica quid.</i> 139. <i>quomodo differat à malacia.</i>	139
<i>Pica subiectum siue sedes propria.</i> 140. <i>caussa, signa, prognost. curatio.</i> 141. & 142. <i>diata.</i>	144
<i>Πιπέξια, quid.</i>	223
<i>Pili in ventriculo geniti.</i>	74
<i>Pili & filamenta in renibus genita.</i>	1020
<i>Pilula tartarea.</i>	591
<i>Pituita in intestinis collecta.</i>	255
<i>Plateri noua opinio de singultu.</i>	172
<i>Pleuritis scorbuticos affligens.</i>	738
<i>Potus scorbuto generando aptus.</i>	710
<i>Pollutio nocturna.</i> 1200. <i>caussa, signa, prognostica, ibid. indicationes & curatio.</i>	1201
<i>Præputij morbi.</i>	1157
<i>Præputium curtum.</i>	1163
<i>Præputij fissura.</i>	1161
<i>Priapismus.</i> 1185. <i>caussa, ibid. signa, prognost. indicationes & curatio.</i> 1187. <i>diata.</i>	1189
<i>Pruritus scroti & præputij.</i>	1207
<i>Pulmones in scorbuto non primò afficiuntur.</i>	712
<i>Pulsus in scorbuto qualis.</i>	729
<i>Pus per aluum deiectum.</i> § 15. <i>cur à partibus remotis per aluum excernatur.</i>	ibid.
<i>Pus an interdum per hamorrhoides euacuetur.</i>	538

Q.

Q ua vena in scorbuto aperienda.	769
Q ualitatis ciborum ratio est habenda.	168
Q uandiu homo in ediam tolerare possit.	93

R.

R efrigeratio intestinorum quomodo colicam excitet.	354
R enum usus secundum plerosque. 985. secundum sacras literas.	ibid.
R enes an præter expurgationem seri alium adhuc usum habeant.	986
R enes habent peculiare parenchyma.	987
R enes cur arteria immittantur.	ibid.
R enum intemperies calida & sicca. 989. <i>caussa, signa, prognost. indicationes & curatio.</i> ibid. <i>diata.</i>	990

INDEX RERV

<i>Renes refrigerantia medicamenta.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Renum intemperies frigida. 990. causa, signa, prognost.</i>	<i>ibid. indicationes & curatio. 191. diata.</i>
<i>Renum numerus mutatus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Renum color mutatus.</i>	992
<i>Renum substantia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Renum alij morbi.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Renum inflammatio. 1022. causa, signa, prognost.</i>	<i>1023. indicationes & curatio. ibid. diata.</i>
<i>Renum tumores reliqui.</i>	1015
<i>Renum abscessus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Renum tumoris incisio.</i>	1016
<i>Renum scirrhus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Renum tabes.</i>	1017
<i>Renum vulnera. ibid. diata.</i>	1018
<i>Renum ulcera. 1029. causa, ibid. signa, prognost. indication.</i>	<i>& curatio. 1030. diata.</i>
<i>Renum imbecillitas & actio laesa. 1035. causa, signa. ibid. prognost.</i>	<i>1036. curatio.</i>
<i>Res aliena deglutita.</i>	18
<i>Res aliena per aluum excreta.</i>	513
<i>Res aliena per penem excreta.</i>	1205
<i>Res aliena per vesicam excreta.</i>	1115
<i>Res varia per umbilicum excreta.</i>	1211
<i>Res p.n. in ventriculo reperta. 68. signa, prognostica, curatio.</i>	<i>74. & 75</i>
<i>Res monstrosa vomitu reiecta.</i>	234
<i>Res p.n. in intestinis reperta.</i>	254
<i>Respirationis difficilis & pectoris angustia in scorbuto curatio.</i>	794
<i>Rhabarbarum quomodo in dysenteria exhibendum.</i>	438
<i>Rigiditatis & contractionis membrorum in scorbuto curatio.</i>	863
<i>Rubigo quid.</i>	418
<i>Ructatio quid. 185. soli homini accidit. ibid. causa, signa. ibid.</i>	<i>prognostica, curatio.</i>
<i>Ructus in scorbuto.</i>	747
<i>Ruminatio quid.</i>	158

S.

Salacitas & satyriasis. 1185. causa. ibid. signa, prognostica, indicationes & curatio. 1187. diata.

1187
Sanguis

ET VERBORVM.

Sanguificatio laesa. 872. causa. 873. signa, prognostica. 873. & 874.	
indicationes & curatio.	876
Sarcocoele. vide hernia carnosae.	
Scorbuti nomina. 679. an fuerit antiquis cognitus. ib. an sit icterus niger. 682. an vitiligo nigra. ibid. an ileos hamatites. 684. an Gracis medicis fuerit incognitus. 685. subiectum & causa.	
691. modus generationis.	695
Scorbuticorum morborum & symptomatum generatio.	697
Scorbuti subiectio quid denotetur.	698
Scorbuti subiectum duplex.	ibid.
Scorbuti fons seu locus generationis.	ibid.
Scorbuti causa non est humor melancholicus solum crassus, sed sero dilutus. 701. peculiari modo corruptus.	ibid.
Scorbuti causa remota, procatartica & externa.	708
Scorbuti signa ac morbi & symptomata quae scorbutum comitantur.	716
Scorbutus in principio difficulter cognoscitur.	ibid.
Scorbuti signa generalia.	717
Scorbuti incipientis signa. 718. augmentum sumentis ut & ingrauescentis signa.	ibid.
Scorbuti prognostica. 764. indicationes, curatio. 768. & 769. dieta. 812. praeseru.	815
Scroti apertio.	923
Scroti morbi.	1130
Inflammatio.	ibid.
Vulnera.	1113
Excoriatio.	ibid.
Vlcera.	ibid.
Gangrana.	ibid.
Seminis generatio laesa. 1166. causa. ibid. signa. 1170. prognostica.	
1171. indicationes & curatio. 1172. dieta.	1173
Semitertianarum februm origo & causa.	558
Serosa cacochymia.	582
Serum quid & quoduplex.	583
Serum proprie dictum.	ibid.
Sexus mutatio.	1164
Siccatorius morbus.	550
Signa temporum dysenteriae.	427
Singultus ad facultatis expultricis irritata symptomata refertur.	
171	
Singultus quid. ibid. causa. 174. signa, prognostica. 177. indicationes, curatio. 179. dieta.	185
	Singultu

INDEX RERVM

<i>Singulti sedes.</i>	172
<i>Singultus & vomitus differunt.</i>	173
<i>Sitis deficiens quid. 146. caussa. ibid. signa, prognostica, curatio. ibid.</i>	
<i>Sitis nimia quid. 148. caussa. 149. signa. 151. prognostica, curatio. 151. & 152. diata.</i>	155
<i>Sitis in scorbuto.</i>	746
<i>Σκιδουρβη quid?</i>	740
<i>Somni nimij in scorbuto curatio.</i>	805
<i>Sphincteris vesica refrigeratio.</i>	1075
<i>Spir. vitrioli veneris an in imbecillitate ventriculi conueniat?</i>	166
<i>Spir. mastiches ventriculum roborat.</i>	167
<i>Spasmus abdominis.</i>	1231
<i>Spir. vita Aureus Rulandi.</i>	914
<i>Sputatio & saliuatio continua in scorbuto. 747. eius curatio.</i>	805
<i>Stomacace & scelstyrbe quid.</i>	680
<i>Stranguria. 1091. unde dicta. ib. caussa. ib. signa, prognostica. 1093. curatio. 1095. diata.</i>	1097
<i>Stranguria an à frigiditate & imbecillitate vesica excitetur? ibid.</i>	
<i>Strangulationis metus in scorbuto.</i>	746
<i>Sudorifera in dysenteria exhibenda.</i>	450
<i>Sycofes quid.</i>	199
<i>Symptomata retentionis deprauata in ventriculo. 156. curatio eorundem.</i>	157
<i>Symptomata qua accidunt in coitu.</i>	1203

T.

<i>Tania quid.</i>	256
<i>Tartarum & ex eo parata medicamenta ubi & quando usurpanda.</i>	556
<i>Tartarum chymicorum quid.</i>	634
<i>Tartarum hypochondriorum.</i>	635
<i>Θνελα quid.</i>	256
<i>Temperamentum lumbricis generandis idoneum.</i>	264
<i>Tenesmus quid. 520. caussa, signa. 414. prognostica, curatio. 520. & 521</i>	
<i>Testium intemperies. 1119. caussa, signa. ib. prognost. 1121. indicationes & curatio. ib. diata,</i>	1122
<i>Testium numerus vitiatu. 1123. lapides in iis.</i>	ibid.
	<i>Testium</i>

ET VERBORVM.

<i>Testium magnitudo vitiosa.</i>	1124
<i>Testium tabes.</i>	ibid.
<i>Testium inflammatio. ib. causa, signa, prognostica, indicationes, & curatio.</i>	1124. & 1125
<i>Testium inflatio.</i>	1126
<i>Vulnera.</i>	1128
<i>Ulcera.</i>	1129
<i>Cancer.</i>	ibid.
<i>Gangrena.</i>	1130
<i>Testium dolor.</i>	1206
<i>Thymi quid.</i>	99
<i>Topica in dysenteria utilia.</i>	66
<i>Tophi & lapides per alium excreti. §16. ut & ossa ac casei concreti.</i>	517
<i>Tragaa granorum actus quid.</i>	458
<i>Tremor in scorbuto.</i>	742
<i>Tremor veluti quidam ventriculi.</i>	157
<i>Tremoris, stuporis & paralyse os in scorbuto curatio.</i>	801
<i>Tristitia scorbuti causa.</i>	713
<i>Tristitia in scorbuto.</i>	745
<i>Troxlaonis quid.</i>	1020
<i>Tumores scorbutici. §57. eorum à gallicis tumoribus differentia.</i>	
§58. eorum curatio.	808
<i>Turbith Paracelsi minerale.</i>	912
<i>Tumoris totius corporis in tympanite historia dua.</i>	955
<i>Tympanites. §54. causa. ib. signa. §59. prognostica, indicationes & curatio. ib. diata.</i>	961
<i>Tympanites raro fit à solo flatu. §55. quomodo hi generentur in tympanite. §57. ubi generentur. §61. an in ventriculo & intestinis generentur? §62. An inter mesenterij & intestinorum tunicas generentur? ib. A qua intemperie generentur. ib. per quam viam in abdominis cavitatem perueniant. §59. quomodo calor debilis sit eorundem causa.</i>	955

V.

V asa & via multa, qua in demortuis occlusa cernuntur, in viuentibus patent & ampla sunt.	580
<i>Ventriculi intemperies. 22. causa. ib. differentia. signa, prognostica. 23. indicationes, curatio. 24. diata.</i>	25
<i>Ventriculi intemperies frigida. 26. signa, prognostica, curatio. 27. diata.</i>	32
	Ventriculi

INDEX RERVVM

<i>Ventriculi intemperies calida. ib. caussa, signa. ib. prognosticum, indicationes, curatio. ib. diata.</i>	35
<i>Ventriculi intemperies humida. 36. caussa, signa, prognosticum, curatio. ib. diata.</i>	38
<i>Ventriculi intemperies sicca. ib. caussa, signa. ib. prognost. curatio. 39. diata.</i>	ibid.
<i>Ventriculi intemperies composita. 41. signa, prognostica. ib. curatio.</i>	42
<i>Ventriculi intemperies cum materia. 44. signa. ib. prognostica, indicationes, curatio.</i>	45. & 46
<i>Ventriculi intemperies cum bile. 47. caussa, signa, curatio. ib. diata.</i>	48
<i>Ventriculi intemperies cum pituita. ib. caussa, signa, prognosticum, curatio. ib. diata.</i>	ibid.
<i>Ventriculi inflatio. § 1. caussa. ib. signa, prognostica, indicationes, curatio. § 3. diata.</i>	55
<i>Ventriculi inflammatio. ib. caussa. § 6. signa, prognostica. § 7. indicationes, curatio. § 8. diata.</i>	63
<i>Ventriculi tumores frigidi. ib. signa, prognostica, indicationes, curatio.</i>	64
<i>Ventriculi oris tuberculum.</i>	65
<i>Ventriculi extenuatio. 67. caussa.</i>	ibid.
<i>Ventriculi angustia & paruitas. ib. caussa.</i>	ibid.
<i>Ventriculi adstrictio.</i>	ibid.
<i>Ventriculi situs mutatus.</i>	68
<i>Ventriculi vulnera. 74. signa, prognosticum. ib. curatio. 75. diata.</i>	76
<i>Ventriculi ulcera. 76. caussa, differentia, signa. 77. prognostica, indicationes. 78. curatio.</i>	79
<i>Ventriculi dolor. 216. caussa. 220. differentia. 223. signa, prognostica. 224. indicationes, curatio. 125. & 126. diata.</i>	229
<i>Ventriculi anxietas.</i>	217
<i>Ventriculi attritio.</i>	218
<i>Ventriculi astrictio.</i>	219
<i>Ventriculi ardor. 730. caussa. ib. signa, prognosticum, curatio.</i>	282
<i>Ventriculi stupor.</i>	283
<i>Ventriculi qualitates mutata.</i>	ibid.
<i>Ventris murmura & rugitus. § 17. caussa, prognosticum, curatio.</i>	ibid.
<i>Vermium in intestinis genitorum caussa. 261. differentia. 266. signa. 267. prognostica. 268. indicationes. 270. curatio. 271. diata.</i>	276
<i>Vermes</i>	

ET VERBORVM.

<i>Vermes per aluum excreti, ut & lacerta, anguilla vina, scabai.</i>	516
<i>Vermes epatis.</i>	862
<i>Vermes in vesica nati.</i>	1061
<i>Vermes in umbilico geniti.</i>	1222
<i>Vesica scorbutica in toto corpore.</i>	160
<i>Vesicula fellis morbi.</i>	870
<i>Vesica intemperies.</i>	1050
<i>Vesica angustia.</i>	1051
<i>Vesica numerus mutatus.</i>	ibid.
<i>Vesica varia excreta.</i>	1062
<i>Vesica distentio.</i>	1063
<i>Vesica inflammatio. 1064. causa, signa. ib. prognostica, indicationes & curatio.</i>	106. & 1065
<i>Vesica situs mutatus.</i>	1065
<i>Vesica vulnera. ib. signa. ib. prognostica, curatio.</i>	1067
<i>Vesica scabies.</i>	ibid.
<i>Vesica ulcera. ib. causa. ib. signa, prognost. 1068. & 1069. indicat. & curatio. ib. diata.</i>	1073
<i>Vesicam an semper exulcerent cantharides.</i>	1068
<i>Vesica fistula.</i>	1073
<i>Vesica symptomata.</i>	1082
<i>Vesica dolor. ib. causa.</i>	1093
<i>Vesica sphincteris stupor.</i>	ibid.
<i>Victus scorbutico generando aptus.</i>	703
<i>Vigilia & sopor profundus in scorbutico.</i>	744
<i>Vinum quomodo sit scorbuti causa.</i>	710
<i>Viscerum dispositio qualis scorbutico generando conueniat.</i>	714
<i>Vita genus quodnam scorbuti causa.</i>	713
<i>Vlceris in dysenteria constitutio quomodo cognoscatur.</i>	426
<i>Vlcera crurum in scorbutico.</i>	760
<i>Vlcera telephia unde nomen adepta sint.</i>	ibid.
<i>Vlcerum scorbuticorum curatio.</i>	809
<i>Vlcus in meatu penis. 930. curatio.</i>	1155
<i>Umbilici apertio.</i>	1209
<i>Umbilicus sanguinem fundens.</i>	ibid.
<i>Umbilici inflammatio.</i>	1221
<i>Umbilici abscessus & ulcera.</i>	1222
<i>Umbilici vulnera.</i>	1224
<i>Vnde humorum copia in cholera proueniat.</i>	206
<i>Vnguentum sanctum.</i>	1028

Vomitus

INDEX RER. ET VERBOR.

<i>Vomitus</i> quid. 187. <i>caussa</i> . 189. <i>differentia</i> . <i>signa</i> . 190. & 191. <i>pro-</i> <i>gnostica</i> . 193. <i>indicationes</i> . <i>curatio</i> . 195. & 196. <i>diata</i> .	202
<i>Vomitus sanguinis</i> .	201
<i>Vomitoria</i> in <i>dysenteria</i> quando exhibenda.	467
<i>Vomitus</i> & vomendi conatus in <i>scorbuto</i> . 747. <i>curatio</i> .	865
<i>Vredo</i> quid.	418
<i>Vreterum morbi</i> . 1032. <i>caussa</i> .	ibid.
<i>Vreterum obstructio</i> . 1033. <i>curatio</i> . <i>ib. symptoma</i> .	1034
<i>Vrina scorbuticorum</i> .	726
<i>Vrina suppressio</i> . 1083. <i>caussa</i> . 1084. <i>signa</i> . 1085. <i>prognost.</i> 1087. <i>indicat.</i> & <i>curatio</i> . 1088. <i>ad eius excretionem quatuor necessa-</i> <i>ria</i> .	1083
<i>Vrina excretio diminuta</i> . 1089. <i>caussa</i> . <i>ibid.</i> <i>prognostica</i> . <i>curatio</i> . 1090	
<i>Vrina tarditas</i> . 1090. <i>curatio</i> .	ibid.
<i>Vrine ardor</i> . 1098. <i>caussa</i> . 1099. <i>signa</i> . 1101. <i>prognostica</i> . <i>curatio</i> . <i>ibid.</i>	
<i>Vrine ardor</i> quomodo generetur.	1102
<i>Vrine ardoris</i> & <i>stranguria</i> <i>differentia</i> <i>ratione causse</i> .	1100
<i>Vrina continentia</i> & <i>suppressio</i> quomodo ex eadem <i>caussa</i> fiat. 1104	
<i>Vrina colorata</i> .	1107
<i>Vrina rubra</i> .	ibid.
<i>Vrina cruenta</i> . 1109. <i>caussa</i> . <i>signa</i> . <i>ib.</i> <i>prognost.</i> <i>curatio</i> . 1110. & 1111. <i>diata</i> .	ibid.
<i>Vrina nigra</i> .	ibid.
<i>Vrina excretio</i> per aliena loca.	1115

F I N I S.

D E
ARTHRITIDE
TRACTATVS,

Autore

DANIELE SENNERTO,

D. MEDICINÆ IN ACADEMIA

Vvittebergenſi Profeſſ. & Sereniſſ.

Elect. Saxon. Medico,

Appendicis loco Libro Tertio Practica adiectus.

CVI ACCESSIT
Tragopodagra Luciani.

GENEROSIS, STRENVIS,

MAGNIFICIS, NOBILISS.

Q. VIRIS,

DN. IOACHIMO A' LOSS,
in Pilniz, Graupa, Schonfeld & Iessen,
Rom. Cæsar. Majest. à Consiliis, Sacr.
Rom. Imper. Thesaurario, ac Sere-
nissimi Electoris Saxon. Con-
siliij intimi Præsidi,

DN. GEORGIO A' VVERTHERN,
in Beichlingen, VViehe, Frohndorff,
& Brucke, Cæsar. Majest. & Sacr. Rom.
Imp. Ianitori Hæreditario, ac Prouin-
cialis supremi Iudicij, quod
Lipsiæ est, Præsidi,

DN. NICOLAO GEBHARDO A'
Miltiz in Steinberg, Borsten-Ot-
ten, & Burkersdorff,

NEC NON
MAGNIFICO, NOBILI
ET AMPLISSIMO VIRO,

DN IOANNI TIMÆO,
I. V. D. ET COMITI
Palatino Cæsareo,

SERENISSIMI ELECTORIS
SAXONIÆ CONSILIARIIS INTIMIS,

PATRONIS ET FAVORIBVS
SVIS HONORANDIS,

HVNCCE DE ARTHRITIDE
TRACTATVM,

OBSERVANTIAE ERGO

D. D.

DANIEL SANNERTVS, D.

DE

DE ARTHRITIDE.

CAPVT I.

De Natura Arthritidis.

ARTHRITIS, Græcis ἀρθριτις, id est, articulo, *Nomen.* dicta, Latinis morbus seu dolor articularis, à loco affecto nomen accepit: Barbari, quos ita vocant, Guttam appellant, quod à fluxu quasi guttatim factò excitetur hoc malum. Et sunt ex recentioribus etiam, qui eos sequuntur; imò hanc appellationem omnibus præferunt, sed minus rectè; ut infra, *quest. prima*, dicetur: Etsi verò ἀρθριτις, ut ab Autore Definit. *Medicar.* & Isagoges definitur, sit *συμβολή* vel *σύνθεσις*, compages & compositio ossium ad motum comparata: tamen hic per articulum non accipitur ipsa ossium compages, ac *σύνθεσις* & vnio, vel extremitates ossium, quæ coniunguntur, vel spatium inter ossa, quæ articulo coniunguntur, sed partes; quæ ipsum articulum coniungunt & ambiunt, præcipuè sensu præditæ, nimirum, membranz, ligamenta membranosa, & extremitates musculorum, partibusque his inserti nerui. Cum verò articuli sint varij, ab eorum differentia, & varietate partium affectarum arthritidis quoque varia nomina accepit, & si pedes afficiantur, dicitur Podagra; si manus, Chiragra; si coxendix, Ischias; si genu, Gonagra: vocabulis hisce plerisque à loco affecto & *ἀρρεα*, quod capturam significat deductis, ut Podagra nihil aliud sit, quam pedum, Chiragra verò manum captura; eum hæc membra morbo hoc quasi capta; & irretita detineantur: unde etiam à Luciano, in *Tragopodagra*, sic loquens Podagrā introducitur: *παρὰ τῶν πῶς ποδῶν βροτῶν ποδάγρα καλεῖται; ὁ γινώσκων ποδῶν ἀρρεα*: à plerisque autem hominum Podagrā vocor existens pedum captura. In cæteris verò articulis species le nomen non habet, sed communi generis nomine Arthritidis appellatur.

*Menta-
gra quid?*

appellatur ; sicut & in genere Arthritidis dicitur , cum plures articulos simul dolor occupat. Plura quidem talia vocabula finxerunt quidam, & inter eos Ambrosius Paræus, *de arthrit. c. 1.* & si malū in maxillæ articulo fuerit, Syagonagrā ; si in ceruice Trachelagrā ; si in spina dorsi, Rachysagram ; si in humero Homagrā ; si in cubito, Pechyagrā nominant: Verū vocabula ista apud Græcos non occurrunt, nec vsu trita sunt; licet ipsi pluribus in partibus arthritidē generari posse passim doceat. Occurrit etiam apud Plinium, *lib. 27. cap. 1.* vocabulum Mentagræ, ioculari, vt Plinius ait, primum lasciuia inuentum (est enim vitiosa vocabuli compositio ex Latina & Græca voce, & aliena à consuetudine eruditorum) mox tamen vsurpatum: verum affectus iste ad Arthritidem non pertinet, sed fuit faciei quædam scæditas, & praua scabies ad linchenes pertinens. Græca vocabula & Latini retinuerunt, cum ab iis & morbum acceperint. De quo Plinius, *lib. 26. cap. 10.* Podagra, inquit, morbus rarior solebat esse non solum patrum auiorumque memoria, verum & nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset. Notandum tamen hic, etiam si Podagræ vocabulum propriè de pedum dolore accipitur: tamen interdum, vt etiam Crato, *consil. 253.* confitetur, ab vno membro desumpta appellatione pro omni arthritide podagra accipitur; cum fieri soleat, vt pedes ferè primò & frequentius hoc morbo corripiantur, & rarò cum alij articuli afficiuntur, immunes sunt. Hinc quoque Dialogum suum, qui est de Arthritide, Lucianus Tragopodagram inscripsit. Ita qui de laude Podagræ scripserunt, Cardanus, & alij, omnes de Arthritide in genere egisse videntur; imò Medici quidam, qui propriè de arthritide agunt, tractatus suos de Podagra inscripserunt. Frequentius nimirum pedes hic dolor, & quidem maximè ac primum plerunque pollicem pedis inuadit. Natura enim, quantum potest, humores vitiosos ad extremas & remotas partes depellere solet; suntque pedes etiam à caloris fonte remotiores, & magis in motu, quo humores ad eos trahuntur. Vnde etiam Galenus, *6. aphor. 28.* scribit, eos, qui arthritide, id est, omnium articulorum doloribus corripuntur, primò fieri Podagricos. Vt plurimum verò hoc accidit, non verò semper. In quibusdam enim arthritidis incipit in manu, quibusdam in genu, quibusdam in aliis articulis. Et quamuis primò pedesprehendit: tamen postea etiam plerunque in brachiis digitorum articulos, vel loca circa carpum & metacarpum occupat, vt & cubiti articulos inuadit, aliquando

*Arthritidis
quem lo-
cum fre-
quentius
inuadat?*

& ceruicē

& ceruicem & maxillæ articulum. Et quidem malum hoc initio plerunque vnum articulum, vel in pede, quod frequentius accidit, vel alibi occupat, postea verò crebro morbi insultu visceribus debilitatis, ac calore natiuo labefactato, & materia indies magis cumulata, plures articulos inuadit, & res eo sæpe redit, vt vix vllus sit articulus, & ossiū cōpages in toto corpore, quæ à malo hoc libera sit; & vt Lucianus in *Tragopodagra* scribit, *Μalum hoc τὸ λυπερὸν καὶ πάλαιπρωρον δέμας Χειρῶν ἀπ' ἀκρῶν εἰς ἀκρας ποδῶν βάσας*: *Afflictum & miserum corpus Manibus ab extremis in extremas pedum plantas excruciat.* Imò sæpè res eò redit, vt humor ille vitiosus non solum in articulos omnes, sed & alias partes sentientes effundatur, sicut nonnullis in dentes effusum ibi dolorem, aliis ad pectus, spuriam ibi pleuritidem excitasse, obseruatunt. Solet verò malum hoc non continuum esse, sed per interualla & periodos affligere, dum materia cumulata per certa interualla ad articulos extruditur, quæ quidem initio sunt longiora, ita vt sæpe ægri per menses sex, sæpe etiam integrum annum ab Arthritide sint liberi: postea visceribus & calore debilitato & humoribus vitiosis, pluribus cumulatis per breuiora interualla malum redit, interdum post menses tres, interdum singulis mensibus, imò nonnullos lecto perpetuò affigere solet. Est nimirum Arthritidis in genere definita dolor partium circa articulos, à defluxu humoris serosi, & acris è venis & arteriis in eas effusi excitatus, seu, si alio modo cum tumor iam concurrit definiret libeat, tumor circa articulos, ex defluxu humoris serosi, & acris per venas & arterias eò facto ortus, & propter tensionem membranarum circa articulos & acrimoniam humorum eos vellicantem, dolorem & motum impeditum coniunctum habens. Et quia ea huius morbi natura est, vt vbi semel hominem infestauit, vix vniquam ita corpori benè prospici possit, quin leui de causa, dataque occasione reuertatur, & quidem per periodos, nunc annuos, nunc semestres, nunc menstruos recurrat: doctissimi Medici non pauci in definitione etiam addunt, quod sit dolor vel tumor per certa interualla recurrens. Quod si quis ideò omitendum censeret, quod is, qui primum arthritide laborat, & ita paroxysmos plures per interualla recurrentes non passus est, reuera arthritide laboret: is tamen hoc negare non potest, quod ea est huius morbi natura, vt in primo etiam paroxysmo per interualla recurrere aptus natus sit; sicut qui Tertianæ vel Quartanæ febre primum corripitur, reuera Tertianæ vel Quartanæ laborare dicitur, etsi plures paroxysmos tertia vel quarta

Arthritidis periodus.

Arthritidis definitio.

An per interualla recurrere arthritidis propriū sit?

die-recurrentes non expertus sit. Franciscus India equidem eos reprehendit, qui per dolorem arthritidem definiunt, utpote qui morbum negligentes per symptomata hoc malum definiunt. Verum non nouum est, affectus, in quibus symptoma & morbus concurrunt, per symptomata, ut magis vrgentia, ægris molesta & manifesta, definire. Ita phrenitis per delirium, pleuritis per dolorem definitur; etsi utrobique morbus, inflammatio scilicet adsit. Ideoque præstantissimi quique Medici antiqui & recentiores suos de hoc affectu tractatus de articulorum dolore inscripserunt. Neque etiam hic ita commodè per tumorem arthritidis semper definiri potest, cum sæpe nullus tumor euident in partibus externis appareat, & tamen tunc dolor sit vehementior, quàm ubi pars intumuit. Ipse verò India valde errat, dum malum hoc per defluxum definit. Ne-

*An omnis articu-
lorum
dolor ar-
thritidis di-
ci de-
beat?* que enim arthritidis defluxus est, sed ex defluxu generatur. Portò quanquàm arthritidis omnis, qui circa articulos accidit, dolor appellari posset, atque hoc modo etià dolori, qui in luxatione, contusione, ictu vulnere, qui in lue venerea est, qui virginibus, dum menstrua erumpunt, aut grauidis partui vicinis in coxa accidunt, & omnibus omnino doloribus, qui circa articulos contingunt, hoc nomen attribui posset: tamen non tam latè hic vocabulum arthritidis accipimus, sed *κατ' ἐξω* peculiarem doloris speciem, quam Germani *das Zipperlein* appellant, ex humoris subito in articulos influxu, & quidem in penitiores articuli partes sese insinuante ortam, & per interualla

*Arthritidis subie-
ctum.* recurrentem hoc nomine accipimus. Subiectum Arthritidis, si per dolorem definiatur, sunt tantum partes membranosa, ac sensu præditæ circa articulos. Cum enim membrana adæquatè tactus subiectum sit, etiam hinc partes, quæ dolore corripiuntur, quatenus membranosa sunt, eum patiuntur: à quibus nec ligamenta membranosa excludimus. Nam licet Galenus ligamenta omnia sensu carere doceat: tamen membranosis ligamentis sensus denegandus non est, quæ puncta scire, experientia docet, ipsaque arthritidis euincit. Neque ratio, quæ afferitur, quod scilicet perpetuo dolore, & nunquam cessantibus cruciatibus obnoxius futurus sit homo, si ligamenta sentientia ossibus alliderentur, magni momenti est. Etenim natura ita partes illas muniuit, & optimè constituit, ut nihil tale accidat. Hinc manibus quotidie apprehendimus, pedibus ambulamus, in quibus tendines, nerui & membranae sunt plurimæ, & tamen dolorem nullum percipimus. Si verò per tumorem definiatur, omnes partes articulum coniungentes, eumque ambientes sub-

fectum Arthritidis dici possunt. Quod autem circa articulos dolores hi magis, quàm alibi excitantur, causa est, quod venæ, & arteriæ, quæ finibus suis humores illos acres, quos natura expellere conatur, quique in medio venarum & articularum ductu effluere non possunt, effundunt in hæc loca, in quibus membranarum & neruorum est concursus, & quod humores ad articulorum sedem peruenientes in angustioribus hisce locis, ubi omnes, quæ eò desinunt, partes sibi mutuo connectuntur & implicantur, hærent, cum alibi liberè magis moueri & vagari possint. Equidem & in alias partes iste humor quandoque diffunditur, scribitque Autor innominatus *libelli de Podagra, scriptis Medicorum Principum additi*, §. 8. non solum manus, pedes & articulos omnes huiusmodi fluxiones infestare, verum etiam in ipsum caput, in ipsum iecur, in ipsum quandoque cor facere impressionem. Hieronymus Capivaccius etiam *in consil. à Scholtzio collectis consilio 226.* facit mentionem podagrici doloris in latere, ob quem æger diu in tergo decumbere coactus est, nec latera mouere potuit. Et retulit mihi vir Nobilis, virum quendam podagra afflictum etiam grauissimos in membro virili dolores percepisse: & nobilis scæmina narravit, cognatæ suæ arthritide laboranti etiam margam (ita appellabat, nec incommode) in fronte erupisse, ut instar arenæ & granorum salis abstergi posset. Verum causa equidem arthritidem pariens, si copiosa sit, etiam in alias partes, præter articulos, diffundi potest; alibi tamen, quàm in articulis, arthritidem non parit. Quæri autem hoc loco non sine causa potest, qui fiat, quod arthritici rarissimè conuulsionem pariantur, sed saltem dolorem, cum tamen neruosa partes hic afficiantur, & quidem ab humore acri vellicentur, ut meritò conuulsio excitanda videatur. Thomas Erastus, *disput. 4. contra Paracels.* causam esse putat, quod humor neruis circumfusus aqueus sit & pituitosus, eosque propterea magis laxet, quàm tendat; atque hæc si non sit causa, quæ sit, se nescire, ingenue fatetur. Verum hæc causa vera causa omnino non est, neque humor arthritidem excitans simpliciter aqueus & pituitosus est, qui potius laxet, quàm tendat partes, ut postea probabitur, & vel ex dolore patet, qui acerbissimus est. Ideoque causam huius rei esse puto in loco affecto, quod scilicet non ipsi nerui, quatenus partibus mortui dicatis, musculis puta, inseruntur, motuique inseruiunt, afficiuntur, sed membranæ & ligamenta membranosa potius, quæ partes mortui dicatæ non sunt, ac propterea licet grauissimos dolores

Cur arthritici raro conuulsionē patiātur? Sentētia Erasti.

Autoris.

*Arthriti-
dis sym-
ptomata.*

patiantur, nullum tamen motum conuulsium excitant, nisi forsân cerebro in consensum tracto, sicut hoc in dentium, oculorû, pleuræ, colî & similibus doloribus videre est, in quibus non nerui motui dicati, sed membranæ potius afficiuntur, sine omni conuulsione. Idem in arthritide accidit, in qua partes membranosæ, quæ circa articulos sunt, & extremitates articulorum coniectunt, ab humoribus affluentibus seu distenduntur, seu vellicantur. Nonnulli quidem statuunt, ipsam cauitatē seu spatium, quod est inter extremitates ossium, humores affluentes recipere, idque spatium verum causæ arthritidem parientis subiectum esse. Verum falsum hoc est, vt *questione* dicitur. *Causa proxima* doloris arthritici, vt in aliis etiam partibus, est continui solutio, quam inducit affluxus humorum acrium in partes membranosas circa articulum eas vel distendendo vel acrimonia simul pungendo & vellicando. Dolorem comitatur motus impotentia, & moti articuli dolor irritatur & augetur. Tumor quoque, & plerunque cum rubedine & calore, superuenit, & deprehenditur præcipuè in articulis extremis; nonnunquam tamen citra rubedinem tumor saltem œdematosus apparet. In coxæ dice & homoplata, utpote locis carnosissimis, tumor extra vix apparet, sed humor, qui affluxit, carne reclusus latet. Febris quoque, continua imprimis, in arthritide ferè semper, sæpè in podagra, & gonagra cum dolore inuadit, & æger primò horrore corripitur, mox calor superuenit, cuius causa ægri siti vexantur, pulsusque mutatur & vrinæ fiunt rubicundiores, quæ sæpè in principio sunt aqueæ. Qualis autem sit febris, quæ arthritidem comitatur, de eo dissentiant Autores, vt *quest. 4.* dicitur. Superueniunt interdum & alia symptomata, & inter ea vigilæ & spasmus. Si arthritidis diu duret, & sæpius ægrum affligat, tandem topi & nodi in artirulis generantur, e crassiore serosi humoris parte, sponte etiam ad coagulationem tendente, & si curis aperiatur, exit materia alias fluida & alba, alias gypsi & calcis inter friabilis, alias topi & calculi instar dura. Grassatur etiam malum hoc interdum populariter, causa ex communi vel aëris vel victus vitio in pluribus generata. An verò ob mori fructus defectum id acciderit aliquando, de eo *quest. 5.* dicitur.

CAPVT II.

De Causis Arthritidis.

*Causa
Arthri-
tidis.*

Causa proxima doloris in arthritide est solutio unitatis in partibus membranosis circa articulum. Prouenit illa

non, vt

non, vt Capiuaccius vult, saltem à compressione partium sentientium circa articulum, facta à ligamentis humore præter naturam repletis. Etenim ligamenta solidissima & densissima sunt, vt ita ipsa imprimis humores non admittant, & dolor sæpè maximus est, cum tumor vllus vix apparet ac longè maior, quàm vt à sola compressione fieri possit. Fit potius hic dolor à distentione & vellicatione ac punctione in partibus sentientibus circa articulum. Quæ autem eius distentionis ac vellicationis punctioisque causa sit, explicare difficilimum est ob dissidentes hac de re Medicorum sententias. Alij enim ab intemperie quoque sola arthritidem generari docent; alij à flatu; alij ab humore tantum, cumque alij pituitam esse statuunt, alij bilem, alij pituitam cum bile, alij cum sanguine mixtam, alij sanguinem crudum & aquosum, alij serum, alij omnes hos humores admittunt. Et quidem hunc humorem alij à capite defluere statuunt, alii que rursus ab internis partibus, alij ab externis, inter cranium & cutem, alij è venis, alij per vtramque viam, de quibus pluribus infra *quæstione 7.* dicetur. Breuiter vt rem hic complectamur, causa proxima arthritidis est humor partim sentientes partes circa articulum distendens, partim pungens ac lancinans, nimirum serosus, non tamen aqueus, sed salsus & acris, & vt Chymici appellant, tartareus, in sanguificatione in liene & epate genitus & à natura per venas & arterias in partes circa articulos protrusus. Et omnino peculiaris naturæ est hic humor, & alius quam qui in aliis partibus inflammationem pariunt, & ortum habet ex alimento, quod plantæ è terra attrahunt. Est enim in omni terra aliquid salinum, & mineralis naturæ particeps. Quod siue sal terræ, siue tartarum cum vulgo Chymicorum nominetur, mihi perinde est, modo de re constet. Mihi tamen non planè idem esse videtur, an sal terræ, an verò tartarum appelles. Etenim sal corpus sui generis simplex est, tartarum verò (vt quidem à Chymicis in genere hoc loco accipitur) è sale & terra, imò sulphure etiam compositum, vnde etiam terrarum talium differentiarum constituuntur, & humoris arthritidem patientis diuersitas in variis locis & corporibus oritur. Atque ex salis huius copia, vel paucitate, & cum aliis succis mixture variarum terrarum differentiarum oriuntur, vt alia sit lutosa, alia limosa, argillacea, tophacea, calcaria, in alia marga dicta, in alia creta, in alia aliud quid abundet, & est in nonnullis terris, in quibus etiam vulgò frumenta crescunt, huius salis tanta copia, vt etiam ex iis spiritus, qui metalla soluit, destillari possit, Istud

*Solutio
unitatis
in arthri-
tide unde
de contin-
gat?*

*Arthriti-
dis caus-
sa proxi-
ma.*

*Sal terra
& tartarum an
differant.*

Istud sal vel tartarum à plantis cum suo alimento è terra attrahitur, & hinc in homines, quibus plantæ illæ in potum vel cibum cedunt, deriuatur, atque nisi conueniente modo separetur & excernatur, sanguini tandem permiscetur, & cum corpori alendo ineptum sit, tandem in articulos ob causas, quæ postea dicentur, depellitur. Et accedit humor hic salus, qui arthritidem excitat, sæpe ad spirituum, quos Chymici dicunt, ferè naturam, quales sunt vini & aliorum vegetabilium, sale volatili præditorum, item salis, vitrioli, nitri, aquæ fortis, qui etsi sint tenues, subtiles, & aquæ naturam referant: tamen in se salem mordacissimum continent. Ac non minus in arteriis, quam venis continetur, vnde etiam, cum sit subtilissimus, acerbissimos & acutissimos dolores excitat. Neque enim opus est, vt humores illi semper crasso modo corpus lædant, sed sæpe etiam spirituosii fiunt, vt infra etiam in causis de vino dicitur. Et rem ita sese habere multa docent. Primò ipsa doloris vehementia & atrocitas, quæ non ab humore pituitoso, aqueo, vel etiam sanguine partes distendente prouenire potest; sed ab humore acri, molle quidem sæpe exiguo; potestate verò maximo & efficacissimo. Deinde quod in articulis tandem tophi & nodi generantur, è quibus materia calcis instar, qualem etiam vina quædam non defecata deponunt, eximitur & egreditur, id quod in aliis tumoribus non accidit, qui potius in pus, quam tale quid mutantur, & proinde arthritidem aliam peculiarem, quam alij tumores, causam habere satis indicat. Tertiò causæ idem arguunt, cum nihil magis ad arthritidis generationem faciat, quam vinum, quod sale & tartaro tali maximè abundat, cum nulla planta sit, vt infra etiam dicitur, quæ id, quod salsum, argillosum & calcarium est in terra, magis attrahat, quam ipsa vitis, etsi & aliæ plantæ, vt triticum & hordeum eandem materiam, non tanta tamen copia attrahunt. Imò materia hæc quandoque etiam in aqua continetur, vnde interdum abstemij, aut qui ob paupertatem vinū non bibunt, arthritide laborant, & in quibusdā locis cereuisia arthriticis maximè noxia est, siue id fiat ob frumentū ibi proueniens, siue ob aquā. Atque hinc accidit, vt arthritidis multis locis, ferè endemia sit, & iis ipsis in locis, vbi arthritidis quasi endemia est, quod in multis Moraviæ locis accidit, incolæ præter arthritidē etiā calculo, colica, & inde nata paralyfi & membrorum contractione, atque epilepsia laborant, qui affectus penè omnes non ab humore aqueo, sed acri & salso proueniunt. Tandem & hoc docet, humorem hunc serosum esse, quod arthritidis ad suppurationem non deducitur.

sanguis enim facile in pus mutatur, vt & alij humores; sero-
 forum verò & salforum humorum est, vt si planè sint tenues,
 toti resoluantur, vel si tartarei & crassi quid admixtum ha-
 beant, in tophos & calculos mutantur. Materia hæc, cum po-
 tius ad mineralium, quàm vegetabilium naturam acceda, tali-
 mentum corpori idoneum nullo modo præbere potest, arque
 ita vel in prima statim, vel in secunda coctione expelli debet:
 quod vbi accidit, arthritis non generatur, vnde multi vini po-
 tiores & helluones ab arthritide immunes sunt, quod ideo
 euenit, quia viscera coctioni dicata robusta habent, quæ omne,
 quod est excrementitium in cibus & potu assumptis, exactè se-
 parant, & per conuenientes vias euacuant. Si verò materia hæc
 non statim euacuetur, sed in corpore retineatur, hinc inde in
 corpore protruditur, donec tandem ad articulos pellitur. Fru-
 stra ergo, vt *quæst. 5.* pluribus docebitur, ab aliis bilis, pituita,
 melancholia, sanguis hic accusatur. Etsi enim fieri possit, vt in
 vno corpore hic, in alio iste humor abundet, & simul ad arti-
 culum dolentem confluat: tamen serosus ille humor, quem
 natura expellere cupit, & ad articulos protrudit, prima motus
 causa est, dolorque postea etiam alios humores ad locum af-
 fectum concitat, & proinde, si corpus sit plethoricum, sanguis;
 si cacochymicum, alij etiam humores ad locum affectum
 mouentur. Interim illi ipsi humores prima arthritidis causa
 non sunt, & si absque humore illo falso & seroso fuisset, ad ar-
 ticulos nunquam fluxissent, cum multi sint plethorici & caco-
 chymici, qui tamen non sunt arthritici. Rectè proinde scribit
 Mercatus, etsi succi abundant, & vitiosi sint, ob id non protin-
 us in affectus articulares eos degenerare, & arthritidem pro-
 ducere. Sed humor, qui arthritidem producere debet, vt dictum
 est, serosus, falsus acris & tartareus est, & peculiarem ad articulos
 habet *portum*. Cum verò ad quamlibet fluxionem requiratur
 materia fluens, terminus à quo, terminus ad quem, via per
 quam; & de materia arthritidis causa modò dictum sit: re-
 stat, vt de termino à quo, seu loco, in quo materia generatur,
 via per quam fluit, & termino ad quem, seu parte recipiente di-
 camus. Et vt de parte recipiente primum agamus, vt postea
 causas & internas & externas coniunctim explicare possimus:
 primò pars recipiens hic sunt articuli & pedum præcipuè, à
 quibus podagra ferè incipit, cæteris partibus omnibus prope-
 modum imbecilliores, vtpote qui calore imbecilliori sunt præ-
 dicti, cum ex ossibus, ligamentis, cartilaginibus, tendinibus,
 neruis, membranisque consistant, & à calore longius absint, ex-
 ternis

*An bilis,
 pituita
 vel me-
 lancholia
 sit, &c.
 Arthri-
 tidis
 causa?*

*Quid re-
 quiratur
 ad quā-
 libet flu-
 xionem.*

*Pars re-
 cipiens
 fluxionis
 Arthrit.*

*Articulo.
rum im-
becillitas
quomodo
ad ar-
thritide
occurrat?*

ternis etiam caussis, earumque iniuriis valde sint expositi, & à laboribus atque exercitiis magnis debilitentur, atque hinc ad recipiendos affluentes humores sint promptissimæ. Sola tamen articulorum imbellitas ad arthritidem etiam non sufficit, sed fluxio omnino necessaria est. Qui enim, ut Galenus, 6. de tuend. sanit. cap. 13. habet, nihil colligunt superflui, iis manent imbecillæ partes semper in tuto. Cuius rei euidentissimum argumentum est, quod aliqui sex mensibus, pluribusque infirmis partibus laborant; cum si sola infirmitas id efficeret, perpetuò laboraret pars infirma, cui ægrotationis causa nunquam abesset. Nunc quoniam perpetuò non laborat, manifestum est, aliud quippiam interuenire, quod eius affectus gignendi causa sit, quod certe est nil aliud, quam quod vel qualitate vel quantitate redundat. Imbecillitatem tamen partium, quam plerique Medici ad arthritidis generationem necessariam esse statuunt, negat Carolus Piso, lib. de morb. ab illunie serosa, consil. 1. de arthrit. dum scribit, Medicos passim frustra laborare, quando monent, imbecillitatis partim recipientium habendam esse rationem, cum, quod articuli reliquis membris facilius promptiusque serum sponte sua efferuescens recipiant, admittantque, id non sit ab eorum imbecillitate, seu intemperie aliqua, hoc est, laxitate vel raritate, verum ab ipsa conformatione, eaque non in cavitare posita, sed potius in coniunctione, cum vasorum omnium finibus, quam conformationem immutare minimè est in nostra facultate positum. Statuitque, articulos solum hoc nomine efferuescens serum admittere, atque imbibere, quia in iis sistantur, terminenturque vasorum internorum propagines externæ. Scilicet ebullitionem primum incipere in maioribus vasis, internisque, hinc excidere in minores, tandemque in extremos furculos, qui cum non habeant, ubi refundant imbibitum humorem, inde eum in articulis, in quibus externa vasa fere vniuersa terminantur, sisti, congerique. Quæ omnia, etsi veritati valde consentanea videantur, duo tamen monenda sunt. Primum est, quod etsi verum est, maiores illos truncos venæ cavæ ac arterias, hinc inde ramis sparsis, maximam partem in articulos terminari: tamen sunt rami etiam non pauci, qui hinc inde in carnes & alias partes terminantur, & nihilominus materiam arthritidis ad illas partes non transfundunt. Præterea etiam materia arthritica non semper ad extremos usque articulos effunditur, sed sæpe etiam in media via, in coxendice, genibus, cubitu subsistit. Alterum est, quod licet illa conformatio vasorum,

ob quam ea in articulos terminantur, mutari non potest, laxitas tamen & debilitas partium in quas inferuntur, mutari aliquomodo potest roborantibus, etsi curationis pars minor, ut dictum, hic sita sit. Cæterum præter articulorum imbecillitatem alia adhuc mihi subesse causa videtur, cur hic humor ad articulos potius quam alias partes moueatur, quam ut paradoxum saltem æqui Lectoris iudicio libero submitto. Sanguinem in corpore nostro non esse planè homogeneous, sed diuersas illis partibus diuersas corporis partes ali certum est temperatiorē carnem, crassiorē ossa, subtiliorē pulmones, & ita reliquas corporis partes sibi conueniens nutrimentum ex sanguine attrahere. Id quod etiam lapis osteocolla dictus, quod infingnem fracta ossa glutinandi vim habet, probare videtur, qui ad ossa potius, quam alias partes assumtus penetrat, & facit, ut calli breui tempore generentur, imò in iuuenibus callum nimis, magnum producit, ut ex Guilhelmi Fabricij, *cent. 1. obs. 90. & 91.* videre est. Neque hæc solum fiunt in corpore sano, sed & ipsi humores vitiosi nō quiuis ad quasuis partes inclinationē habēt & pelluntur, sed alij ad alias, id quod cum alij morbi, tum imprimis Plica Polonica docet. Ideoque cum recte scribat Hercules Saxonia, *lib. de Plica cap. 26.* humorem Plicæ causam habere proprietatem articulis, ligamentis, tendinibus, neruis, membranisque omnibus aduersariam, cum pilis autem, & extrema cute familiaritatem aliquam: etiam me rectè statuere posse puto, humorem arthritidis causam familiaritatem aliquam, & naturæ cognitionem habere cum ossibus, membranis verò partibus esse aduersum, si non occulto modo, acrimonia tamen & facultate vellicante ac lancinante. Verisimile enim est, cum ossa, ut & ligamenta, tendines, sanguine magis terrestri, & cum tartareo humore cognitionem habente alantur, alios etiam humores tartareos tam crassos, quam subtiles magis ad articulos, quam alias partes detrudi, & præcipuè ad articulos partium extremarum; cum natura, quantum fieri potest, vitiosos humores à regis viis ad remotissimas partes propellere soleat. Etsi enim interdum natura non statim ad extremos pedum vel manuum articulos materiam arthritidis causam protrudit, sed in medio articulo aliquo subsistit, tamen postea, cum dolores incipiunt, eadem, si adhuc fortis sit, materiam per easdem vias, per quas influxit, rursus in maiores venas repellit, & hinc ad extremos vsque articulos depellit. De qua re plura, ut & an in ipsis ossibus aliquid, quod ad paroxysmum arthriticum excitandum faciat, delitescat, infra

Cur humor arthritidis causa potius ad articulos, quam alias partes moueatur?

in *questione* 8. dicentur. Secundò vbi autem humores arthritidis causa generentur, & per quas vias in articulos perueniant, variæ & discrepantes Medicorum sunt sententiæ, de quibus *quæst.* 7. dicemus. Paucis vt rem complectamur, cum omnes tumores, & humorum in parte aliqua præter naturam collectio duobus modis fiant, vel per congestionem, qua humor sensim in parte colligitur & cumulatur, vel per affluxum; priorem modum in arthritide locum habere, non putamus. Si enim per congestionem, & solam partium imbecillitatem humor in articulis colligeretur, non tam subito, faciliè atque euidenter dolor ac tumor nasceretur, & perpetuò laboraret pars infirma, vtpote cui ægritudinis causa nunquam deesset. Cum autem arthritici perpetuò non laborent, sed nonnulli sex mensibus liberi sint, postea iterum materia affluat, & quidem subito, cum scilicet vitiosus humor in corpore collectus est, qui naturam ad expulsionem stimulat: faciliè hinc patet, arthritidem per collectionem, quæ sensim fit, non generari. Rectè proinde scribit doctissimus Solenander, *sect.* 4. *consil.* 24. humor qui paulatim nutritionis particulæ vitio colligitur & apponitur, si quando dolorem excitare, & motum impedire posset, articulare tamen morbum excitare nemo Medicorum dicet. Hoc tamen interim non nego, in iis, qui pedibus aut aliis articulis nunquam ferè valent, ad mali diuturnitatem & continuationem articulorum imbecillitatem aliquid conferre posse. Pars enim debilis alimentum sibi non rectè assimilat, sed excrementa colligit, & propterea etiam affluentes humores facilius recipit, & difficulter discutit. Felix Platerus quidem peculiaris cuiusdam arthritidis mentionem facit, qualis ferè etiam infra *quæst.* 6. ex Erasmo mentionem faciemus, quæ exciteretur non à materia, quæ aliunde affluxit, sed ab excremento circa regionem articulorum ex sanguine congesto, loco affecto ex multis fluxionibus debilitato, noua excrementa illic congerente, & dolorem non adeò grauem ac tumorem potius cedematosum, quàm alium, proferentem, statuitque, eos, qui sic affecti sunt, à podagra raro immunes esse, & nunc ob affluentem, nunc ob congestum humorem semper illius quædam indicia secum circumferre, aliquidque pati.

Verum non peculiaris hæc arthritidis species est; & si ab arthritide, quam descripsimus, differt, non arthritidis est, sed tumor potius in pedibus cedematosus. Vnde ipse Platerus confitetur, quod rarius primò incipiat, sed aliam, quæ ex affluxione fit, sequi soleat. Nimirum ex dolore & diuturno ac frequenti

An arthritidis per collectionem humoris generetur?

Arthritidis diuturnitas unde?

Arthritidis species peculiaris.

quenti humorum affluxu articuli debilitantur, vt etiam af-
 fluens alimentum recte concoquere, & sibi assimilare non pos-
 sint; vnde multa excrementa colliguntur, quæ congesta tu-
 morem œdematosum citra grauem dolorem excitant. Qui tu-
 mor tamen, si dolor arthritidi proprius absit, arthritidis pro-
 prie non est. Si autem vera arthritidis coniungatur, pars debi-
 litata humorem, qui affluxit, difficulter, & non nisi longo
 tempore discutere potest, vnde accidit, vt antequam vnus tu-
 mor discutiatur, quod Hippocrates vix ante 40. diem fieri
 scribit, alius humor affluat, & ita perpetuo quasi arthritide
 laborare æger videatur, aut etiam, si per breuia interualla af-
 fluxus fiat, continuo reuera laboret. Quomodo vero & vnde
 affluxus iste fiat, itidem Autores dissentiunt. Verum si autori-
 tate seposita rem ipsam, & quæ circa ægros fiunt, attendamus,
 facile perspicimus, per venas & arterias affluxum hunc fieri.
 Solent enim instante paroxysmo in arthriticis vasa, quæ ad
 manus & pedes tendunt, & extremis articulis inseruntur, ma-
 nifestè intumescere. Deinde morbus hic subito inuadit, &
 affluxus subito fit, quod non nisi per venas & arterias accide-
 re potest. Præterea ex vno loco facile in alium migrat, præ-
 cipue si parti affectæ refrigerantia & repellentia applicentur,
 & qui dolor nunc pedem affligebat, pede liberato nunc alte-
 rum pedem vel manum affligere incipit. Aut si natura succum-
 bar, humoresque istos vitiosos expellere non possit, iis circa
 viscera, & præcipue circa cor hærentibus, cordis angustia &
 animi deliquia excitantur, vt aliquoties obseruauimus, quæ non
 cessant, donec humor vitiosus iterum in alium articulum de-
 pulsus fuerit: qui humoris motus non nisi per vasa commu-
 nia fieri potest. Præterea febres cum continuæ, tum intermit-
 tentes interdum in arthritidem terminantur; quod fieri non
 posset, nisi materia in venis esset. Tandem solet febris acci-
 dere, & pulsus mutatio fieri, quæ humorem in venis & arte-
 riis contineri indicant. Cum itaque humor hic arthritidis
 causa inuenis & arteriis continetur, & ex iis in articulos
 effundatur, procul dubio in coctione aliqua sanguinis eum
 generari, necessum est, & quidem tali, & qua venæ & arteriæ
 humorem, quem continent, accipiunt: id quod statuimus fieri
 in epate & liene, sanguificatione ibi suo modo læsa. Causæ
 autem, ob quas generatur hic humor, duæ sunt, primò febris
 & lienis aliquod vitium, & inprimis caliditas & siccitas,
 deinde & præcipue alimenta & potus, quæ materiam talem
 tartaream suppeditant.

Vnde af-
 fluxus
 fiat.

Quoma-
 do & vnde
 affluxus in
 Arthriti-
 de fiat?

Vbi hu-
 mor Ar-
 thritidis
 causæ ge-
 neretur?

Ob quas
 causas
 genere-
 tur?

Primum quod attinet, equidem ventriculus etiam aliquid huc conferre potest, si in eo recte chylus elaboretur, & post hanc coctionem feces tartaræ pleræque non mox separentur, unde etiam omnes Medici in præcauenda arthritide magnam primæ coctionis rationem habendam esse præcipiunt: non tamen proxime illa ventriculi coctio læsa ad arthritidem facit, sed lienis ac epatis concoctio accedat necesse est. In his enim si aliquod vitium sit, quod quidem facile & determinate explicari vix potest, fit, ut partes inutiles, falsæ ac tartaræ, quæ chylo insunt, non recte separentur, sed sanguini permixtæ maneant, & cum eo ad venas deriuentur. Atque ob hoc viscerum horum vitium accidit, ut à cibis & potu sæpe non adeo malæ naturæ alij facile offendantur, alij contra, quæ viscera robusta habent, in quibus & sanguinis coctio & excrementorum separatio recte perficitur, et si cibo arthritidi generandæ apto utantur, & vino eoque etiam minus salubri sese repleant, arthritide

Quanam non corripiantur. Quæ autem illa intemperies epatis ac *intemperies epatis ac lienis ad arthritidem faciat?* lienis sit, non ita facile explicari potest. Si quis tamen eam calidam & siccam esse statuat, cum eo non pugnabo. Quomodo autem calida & sicca intemperies id præstet, non ita clarum. Franciscus Vallesius per eam intemperiem fortiter exprimi aquam à reliquis succis statuit; quod probabile non est, nisi commodè explicetur. Hoc enim libenter concedimus, si epas sit calidius & siccus, pro elixatione moderata assationem quandam fieri, atque ita sanguinem acrem generari. Alij, & satis commodè statuunt, epas & lienem calidum vehementer & intemperanter attrahere serosum, & salsum in cibo succum, qui in primâ coctione separari & euacuari debebat, atque ita cum sanguini permisceri. Imò forsan etiam in ipso epate & liene intemperato sanguis non bene elaboratur, atque aliquid in eo relinquitur, quod merito separari debebat, quod postea in venis cumulatam arthritidis causa est. Atque omnino tale quid in epate ac liene accidere puto, quale quid in renibus accidit. Multi enim sunt, qui caseo & aliis cibis, qui calculo generando apti perhibentur, vescuntur, tamen calculum non generant; alij contra, quibus infra est renum arenosa calculosaque constitutio, ut Fernelius appellat, seu vis in renibus *arenosa*, ab iis facile offenduntur. Non diuerso modo puto sese rem habere in arthritide, & esse in arthriticorum visceribus quandam vitiosam constitutionem, salis seu tartari illius effectricem, existimo, ob quam humor ille arthritidis causa producit, qui ubi abundat, postea ad articulos protruditur.

truditur. Atque hæc vitiosa constitutio quibusdam à parentibus communicatur, aliis ex cibi & potus similis usu, & in dicta erroribus contrahitur. Deinde etsi facultas viscerum bene constituta sit; tamen si cibi & potus tali tartarea materia abundat, omnis à natura euacuari non potest, & cum nec in prima coctione, nec in secunda, ut par est, separaretur, sanguini permista manet. Interim quantum fieri potest, à natura alteratur, & spiritaliscit, si sic loqui liceat, aut, ut Mercatus loquitur, attenuatur, & funditur, & in tenuem, ac spirituosum, & acrem humorem mutatur, qui postea à natura ad articulos detruditur. Articuli enim, ut antea dictum, partes debiles sunt, & extremæ, ossæ & exsanguæ, ad quas natura non solum serosos humores detrudere solet, sed etiam, quæ aliquam cognationem habent cum humore affluente. Imbecillitas autem articulorum est vel natiua, vel adscititia. Natiua est, cum vel ipsi articuli in prima structura sunt laxiores, mollioresque, & ad recipiendum humores affluentes aptiores, vel à parentibus vel auis arthriticis hæreditario iure intemperiem & debilitatem contraxerunt. Adscititia verò est, cum articuli debilitantur, vel à labore nimio, aut aëris excessu, aliisque causis articulos alterantibus. Ut autem humor, qui in venis & circum viscera cumularus est, ad articulos moveatur, accidit, quia natura à vitiosorum humorum copia stimulata ad expellendum insurgit. Si tamen aliquid accedat, quod humores moueat, facilius paroxysmus excitatur. Id quod euenit, si quis ira, terrore, vel alio vehementi animi affectu percellatur, aut si quis eadem die valde calefiat, & rursus refrigeretur, vel immoderate exerceatur, vel balneo utatur. Quæ faciunt & sudoris consueti retentio, aut aëris ambientis in qualitatibus excessus, & mutatio, & præcipuè ea, quæ fit circa anni tempora, constatque experientia, circa initiū veris & autumnū sanguinem in corpore moueri & agitari, ac si quid vitiosi sit in eo, ad partes ignobiliores depelli, unde scabies, erysipelas, febres, arthritides, & pro corporum varia dispositione multi alij morbi oriuntur. E quibus omnibus causas antecedentes, procatacæticæ & omnino remotas externas & internas inuenire facile est, quæ qualescunque sint, vel ad materiæ & humoris arthritidem producentis generationem faciunt, vel articulos & viscera debilitant; vel, ut humores moueantur & concitentur, præstant. Cum autem hæ variaz sint, & aliquæ pluribus modis ad arthritidis generationem concurrant, secundum res non naturales dictas considerari possunt. Aërem primò quod attinet, dictum iam,

Imbecillitas articulorum duplex.

Cur humor articulos moveatur?

Causa antecedentes.

Aër.

maximè verno tempore arthritidem excitari, deinde autumnò, ob humorum, qui eo tempore fit, motum & mutationem. Et quidem præcipue tempore verno arthritidis infestare solet; cum humores hyberno tempore cumulati tum fundi & moueri soleant; quod elegantibus versibus descripsit Lucianus, in *Trogopodagra*, qui infra videantur. Possunt idem interdum & aliæ aëris anomalix efficere, & sicut humida aëris constitutio alias catarrhos & fluxus: sic etiam arthritidem sæpè inducit. Et proculdubio arthritidis illa epidemia, cuius ex Athenæo infra, *quæst. 5.* mentionem faciemus, ab aëris aliqua peculiari constitutione inducta fuit. Deinde imprimis diæta ad arthritidis generationem multum facit, & præcipue vini ac maximè generosi potus, quo multi sibi arthritidem attrahunt, vnde Q. Serenus scribit: *Ennius ipse pater, dum pocula siccata iniqua, Hoc vitio tales fertur mernisse dolores.* Nihilque est, quod arthriticis plus obsit, quàm potus vini, id quod experientia testatur. Nihil enim plus tartareæ illius, aut quomodocunque appellare libet, materiæ arthritidi generandæ aptæ, quàm vinum obtinet. Quæ etsi, vt modò dictum, in corporibus quibusdam robustioribus separatur: tamen arthritici, qui viscerum aliquam debilitatem habent, vt exemplo helluonum sibi aliquid in vini potu indulgeant, non habent; sed commodius est iis à vino abstinere. Contrà verò abstinentia à vino multi ab arthritide liberati sunt; scribitque Trincauellius, *de rat. cur. partic. hum. corp. aff. lib. 2. cap. 2.* se nouisse Medicum senem Venetiis, qui cum non parum infestaretur à podagra, & ad senium vsque solum primum ad quinquennium sibi ipsi vinum interdixisset, liber tandem ab omnibus iis molestiis ita euasit, vt amplius vsque ad vltimum senium, imò ad mortem horum dolorum expers fuerit. Quendam etiam Franciscum Pechium quinquagenarium podagricum in carcerem à Marchione quodam coniectum, & ibi annos viginti detentum, postea à podagra saluum egressum esse, scribit Franciscus Alexander, in *Apollinis radio primo in descriptione Diacorallij.* Refert quoque Solenander, *sect. 5. consil. 1.* viduam quandam gente Hispanam, cum vsum vini, quo tamen pro more gentis paucissimo & dilurissimo vsa fuerat omisisset, podagra amplius tentatam non fuisse. Et sunt tales historiæ plures notæ eorum, qui vel in carcerem coniecti, vel ad paupertatem redacti à vino necessario abstinerunt, & ab arthritide liberati sunt. Nimirum cum, vt supra etiam dictum, arthritidis proxima causa sit quiddam minerale quasi, idque ad alendum corpus planè ineptum, quale in omni terra,

*Arthritis
abstinen-
tia à vi-
no cura-
ta.*

etsi in alia plus, in alia minus, reperitur, attrahit id potentius vitis, quàm alia vlla planta, (quod pater vel, ex tartaro, quod copiosius in vino, quàm vlla alia planta reperitur, & quòd vites iis in locis, in quibus aliæ plantæ non proueniunt, neque satis alimentum habent, crescunt, ferè sale illo terræ contentæ) quod postea cum vino, etsi variè mutatum, in corpus humanum deriuatur, ibique cumulatam arthritidi materiam præbet. Alij tamen etiam cibi & potus ad arthritidem generandam faciunt, reperiunturque aquæ interdum, quæ ad arthritidem faciunt, & in iis locis, vbi arthritidis endemia quasi est, non solum diuites, qui vinum bibunt, sed & pauperes, aquæ potiores, arthritide corripuntur. Scribit etiam Iulius Alexandrinus, lib. 15. *salubrium* cap. 6. se nouisse quendam podagricum, cui esu cyprinorum podagra erat perpetuò parata, vt in manu illi esset accersere, quando velleret, eo pacto. Porro vina non omnia sunt eiusdem generis. Quædam enim in terra arenosa proueniunt, & huius tartareæ materiæ minus continent.

Cyprinorum esu commota podagra.

Talia sunt, quæ ad vicinum oppidum *Iessen* crescunt, Gornbergensia dicta, quæ etsi ab incolis eius loci satis liberaliter bibantur; tamen non audiui aliquem ibi esse arthriticum. Talia vina & in aliis multis locis proueniunt. Contrà quæ in terra pingui, limosa, argillosa, lapidosa, & mineralem margam, topium, aut minerale aliquid aliud admixtum habente crescunt, ad arthritidem generandum sunt paratissima, qualia sunt vina Morauica, Bohemica, Vngarica, Austriaca pleræque. Et licet vina, quæ arthritidem non generant, plus sæpe tartari in vase deponunt, quàm illa, quæ arthritidem producunt, imò si destillantur, plus tartari in iis inueniatur, quàm in his, sicut Vratiss lauæ, vt ad me Clarissimus Dn. D. Doringius perscripsit, è viginti quatuor mensuris vini Rhenani, ferè vnciæ tres tartari; è Tocauiensis verò, inter Hungarica generosissimi, totidem mensuris vix drachmæ duæ tartari in destillatione repertæ sunt: tamen id nihil his, quæ diximus, obstat. Habent enim illa salem illum seu tartarum superficialiter saltem, vt sic dicam, & crasso modo commixtum; aut, vt cum Chymicis loquar, salem adhuc fixum; hæc verò volatilem exactissime permixtum, ita vt sal illud & tartarum spirituosum quasi factum sit; vnde illud facilius vel in ventriculo, vel in epate separatur, & per aluum aut vrinam excernitur; hoc verò cum spiritu vini mistum in ipsam massam sanguinis transit, & in penitissima corporis penetrat. Et posse sales, qui fixi erant, volatiles fieri, Chymicorum destillationes probant, & tartarum

Vina salubria.

Vina insalubria.

spirituosum quasi posse fieri, & per alembicum eleuari, spiritus vini tartarificatus docet; imò etiam metalla in aquis fortibus & spiritibus ita solui possunt, vt non solum per chartam colentur, sed & in alembicum eleuentur. Quia tamen ille sal, quamuis subtilis sit, alendo corpori ineptus est, vtpote mineralis naturæ, quæ ad alendum animalia apta non est, particeps, etiam si cum sanguine in venas penetrat; tamen vt *auimum dicitur* & inutile à natura tandem è venis & arteriis eiicitur, & ad articulos protruditur. Itaque an vinum podagræ generandæ sit aptum, imprimis ex loco natali & affectu iudicandum, vt & ex potentia. Quò enim potentiora sunt vina, eo sal hic exactius & subtilius ipsis permixtus, & magis spirituosus est. Sicut id in spiritu vini tartarificato apparet, qui simplici spiritu vini potentior est. Quæ tamen omnia ita accipienda sunt, si ob viscerum, vt ante etiam dictum, intemperiem & debilitatem id, quod in vino est, excrementitium & tartareum non separetur, si enim separetur innoxium erit vinum. Imò si quod vinum dari posset, quod talis materiæ tartareæ parum obtineat, & viscera debilia & excrementa hæc non bene separantia roboret, atque ita coctione adiunget, excrementorum secretionem & euacuationem promoueat, illud non saltem non noxium, sed &

*Pucinum
vinum.*

*An cibi
humidi
& aquosi
arthriti-
dem pa-
riant?*

*Euacua-
tiones so-
lita sup-
pressa.*

vtile fore, si moderatè bibabatur, concedimus. Tale vinum Pucinum nonnulli esse statuunt, & propterea ad præcauendam arthritidem commendant. Verum an in omnibus hoc locum habeat, dubito, & propterea experientiam consulendam censeo. Carolus Piso inter causas, à quibus materia arthritidis in venis cumularur, etiam ponit humidos & aquosos cibos, vt iuscula, fructus horarios & similes. Verum ex falsa hypothese hoc facit, dum serum puram esse aquam statuit; cum tamen experientia contrarium doceat, & nemo vnquam ex solo ciborum humidorum & aquosorum usu arthriticus factus sit, neque aquosi humores tantos dolores excitare possint. Facit ad arthritidem generandam etiam consuetarum euacuationum suppressio. Vnde Hippocrates, 6. aph. 29. scribit, mulieres non laborare podagra, nisi menses ipsas defecerint, de quo tamen infra *quæst. 9.* dicitur. Ità idem Hippocrates scribit, 6. epid. sect. 8. text. 55. Abderis Phaëtusa Pythij coniunx antea per iuuentam fecunda erat, viro autem eius exulante diu menses defecerunt, ex quo postea dolores & rubores ad articulos exorti sunt. Idem quoque in Thaso Namysia Gorgippi coniugi contigit. Hinc etiam sæpe ij in arthritidem incidere solent, quibus antiqua tibiæ vlcera aut fistulæ ani consoli-

dantur.

antur, & aliarum partium fluxiones supprimuntur. Humores enim, qui vlcera crurum diuturna & fistulas ani excitare solent, sunt ipsi etiam falsi, & propterea si supprimantur, arthritidem producere possunt. Atque hic plurimi in recensendis causis externis & remotis solent esse prolixi, & nullam rerum non naturalium præterire. Verum etsi quodcunque etiam in rebus non naturalibus vsurpandis peccatum cacochymiam inducere possit: non ita tamen omnis comparata est, vt arthritidem producere valeat. Atque è reliquis rebus non naturalibus nulla ferè per se arthritidem inducit, nisi quod ex nimio motu, ira, terrore paroxysmus concitatur: & sudorum retentio etiam ad eandem inducendam facit, & si consueti sint, arthritidis imminenti indicium est. Venus tamen nimia cum articulos & partes neruosas, tum totum corpus debilitando plurimum ad arthritidis generationem facit. Hinc Poëtis Podagra Bacchi & Veneris filia dicitur. Hinc antiqui versus: *Αυσιμελὲς βάκχε, καὶ λυσιμελὲς ἀφροδίτης, Γεννᾷται ποδᾶτης λυσιμελὲς ποδᾶγα.* E soluilumba Venere, soluilumboque Baccho creata est soluilumba Chiragra Vt Iulius Cæsar Scaliger, in *Ata* vertit. Et Latini Poëtæ versus: *Vt Venus enervat vires: sic copia vini, Et tentat gressus, debilitatque pedes.* Interdum etiam hæreditaria podagra est, & non solum articularum, sed & viscerum humores vitiosos generantium debilitatas à parentibus & auis, liberis ac nepotibus communicatur; siue quod materia sanguinis in podagricis est podagrica, à qua spiritus vitales generantur & omnes partes alimentum capiunt. Fieri tamen etiam potest, vt à parentibus podagricis liberi non podagrici generentur; vel demum nepotes podagrici fiant. Nonnulli quidem sunt in ea opinione, quod liberi, qui in ipso paroxysmo arthritico concipiuntur, fiant arthritici; contra qui extra paroxysmum arthriticum concipiuntur, sint salui. Verum pauci forsan in ipso paroxysmo arthritico generant: sicut etiam epileptici extra paroxysmum epilepticos generant. Neque illa ipsa materia, quæ paroxysmum excitat, communicatur liberis, sed solum dispositio vitiosa, quæ sola non sufficit ad producendam arthritidem, sed humorum vitiosorum affluxus præterea requiritur. Ideoque si liberi diætam exactam seruent, accidere potest, vt illa debilitas à parentibus contracta aboleatur vel corrigatur, ac humores arthritidi generandæ apti non generentur. Contra fieri potest, vt licet filius non sit podagricus, tamen nepos podagra laboret, si nimirum illud vitium & imbecillitatem ab auo per patrem communicatam erroribus diætæ au-

An omne
in rebus
non na-
turalibus
erratum
arthriti-
dē indu-
cere pos-
sit?

Venus ar-
thritidis
caussa.

Hæredi-
taria po-
dagra.

An ar-
thritici
liberi ex-
tra paro-
xysmum
etiam ge-
nerentur?

An ar-
thritidis sē-
per in so-
leum
transun-
datur?

Cur diui-
tes potius
quā pau-
peres ar-
thritidi
obnoxij
sint?

ta augeat, & quæ expiratura erat, si bona diætā vsus fuisset, erroribus diætæ quasi exusciteretur. Quibus & hoc accedere potest, quod seminis paterni vitium à bonitate seminis materni corrigi & emendari interdum potest. Possunt præterea semina morbifica sua tempora habere, in quibus demum sese produnt, vt in intoxicationibus & veneno canis rabidi videre est, vel etiam vires suas amittunt & euanescent. E quibus omni-
bus causam reddere non difficile est, cur diuites potius quam pauperes arthritidi, quæ propterea Germanis etiam diuitum morbus appellatur, sint obnoxij. Raro enim compertum habetur, rusticos vel mendicos arthritide laborare, vnde arthritidis quoque *ἡ ἀριστοκρατία*, id est, pauperes odio habens nominatur: Et in fabula est apud Iouianum Pontanum, lib. 5. de serm. cap. 1. podagram aliquando peregrinantem in rusculum diuertisse, atque cum ibi casulas inertissimè ædificatas, squalidas sitū, & nihil præter marras, bidentes, rastros & alia instrumenta rustica vidisset, hospitium hoc auersatam fuisse, & in vrbe hospitium quæsiuisse. Delatam verò in urbem ad primum ingressum in officinam fabri ferrarij incidisse, & illam quoque, vt sibi incommodam, præterisse: tandem cum in vrbe progressa ad domum quandam peruenisset, ante cuius vestibulum choreæ agitabantur, atque conuiuia, interrogasse, cuius ædes essent, & cum responsum accepisset, otij eas esse, inhabitarique ab hominibus desidiosis, somnoque & vino marcentibus, e vestigio domum ingressam dixisse: Hæc domus, hæc patria est: Et cum solitudinem ac laborem ante fores videret satagentes, iussisse procul eas abigi, & curas inde exulare cum primisque sobrietatem & abstinentiam. Etenim pauperes & rustici plerunque simplici & paucō cibo contenti sunt: cū contrā diuites ciborum varietate delectentur, vinumque, & plerunque liberalius, bibant, imò sæpè crapulæ & vino dediti sint. Præterea rustici laboribus exercentur, quibus viscerum calor excitatur, & si quid vitiosorum humorum adsit, discutitur; cū diuites plerique otio magis indulgeant. Insuper diuites rarò Medicis, vt par est, obtemperant, sed ad placitum & palatum medicamenta sibi præscribi postulant, eaque rarò, quantum opus est, continuant, nec diætæ rationem, quam debent, obseruant. Tandem etiam Medicis quidem vtuntur, sed eos sæpissimè mutant, & non rarò Empiricis vel aliis parum doctis se committunt, qui interdum ea medicamenta adhibent, quorum vsu morbus potius radices agit, quàm euellitur. Solet verò malum hoc ferè viros inuadere, & imprimis ab
anno

Quinam
Arthri-
tidi ob-
noxij.

anno 30. ad 50. quod nimirum ista ætate ob calorem acriorem
 falsus & tartareus humor magis cumulatur, & postea senes
 maximè affligere ob caloris natiui debilitatem & facultatis
 expultricis imbecillitatem. Fœminis enim plerunque minus
 temperanter viuunt Viri, labores maiores sustinent, venere
 magis vtuntur & læduntur. Fœminæ contrà temperantiores
 sunt, & præterea menstruis euacuationes habent, per quas na-
 tura vitiosos humores simul expellere solet. Vnde etiam Hip-
 pocrates, 6. aphor. 29. mulieres non laborare, podagra, nisi
 menses deficiunt, scribit. Verum nec fœminæ semper, nec
 Viri, qui supra & infra eam ætatem sunt ab hoc malo immu-
 nes sunt, & licet pueros Hippocrates, 6. aphor. 30. podagra non
 laborare scribat, ante Veneris vsu, & omnino rarum sit, pue-
 ros arthritide laborare: tamen id quoque aliquando accidisse
 compertum est: sicut & id obseruatum, eos, qui supra 50. an-
 num sunt, quandoque arthritide corripì, vidique nuper Vi-
 rum doctum, annos 62. natum, qui primò podagra correptus
 fuerat. Nec etiam Eunuchi, quos Hippocrates, 6. aphor. 28.
 excipit, semper ab hoc malo immunes sunt, vt *questione 9.*
 dicetur.

CAPVT III.

Signa Diagnostica.

IPsium malum per se patet, ægrique conqueruntur de do-
 lore circa articulos in pedibus, manibus, genibus & aliis
 partibus, cui postea accedit tumor, rubor, & plerunque febris.
 Et quidem cum primò inuadit arthritidis, ferè pollicem pedis &
 plerunque, sinistri inuadit. Et in aliis articulis dolor ferè in
 loco affecto consistit. In Ischiadico verò dolore non solum
 in articulo, quo femoris caput coxendici inferitur, sed per ner-
 uos & membranas vsque ad nates, qua nerui à lumbis & osse
 sacro exoriuntur, sursum fertur, & deorsum in suram & pedem
 extenditur, secundum nerui ductum. In aliis etiam articulis,
 vt pote in summo iacentibus, tumor, calor & rubor manifeste
 percipitur: In Ischiadico vero dolore eadem non apparent,
 quod locus affectus sit in profundo, & eius loci summa cutis
 venis conspersa non sit. Summa: in arthritide præcipuè ægro
 molesta sunt dolor, & motus impotentia. Hinc sequuntur vir-
 giliæ, virium deiectio, & alia Symptomata, quæ eleganter
 descripsit Lucianus, in *Tragopodagra* his versibus: *Ἐπιδερμο-*
χαίς, καὶ ἡλινδοαῖς, καλυσδρομα, βαταναστραχάλα, Σφυρο-
πρηπίδα, μοχθηψίδαφα, διδοκαφόδα, γυνκλάνουα γούνα,
καὶ ἄλλα.

*Signa
 Diagnostica Ar-
 thritidis.*

Signa
causarū.

ὁ γαυδὺς λεπτοφίλα, γυναικὶ πικρῇ, ποδὶ γα. O gaudens fasciis humililectipeta Cursueta, talorum tortrix, Calcicrematrix, male humitanga, Pistilli sonum timens, genufraga, insomnis Circa articulos tophos inserendi cupida, Curuigenusflexa Podagra. In recensendis vero signis, quibus caussarum differentiae & humores diuersi discernantur, plerique Medici sunt satis prolixi, & operose recensent signa arthritidis ex sanguine, bile, pituita & atra bile. Verum cum, ut supra dictum, isti humores arthritidem proprie non excident, sed saltem vel ab humore, qui arthritidis causa est, agitati, vel dolore partis affectae attracti ad partem affectam confluant, hoc labore hic supersedebimus. Si tamen omnino propter curationem recte instituendam affluentis humoris cognitio requiri videatur, ea ex generali de inflammatione doctrina patet, in qua, quae phlegmone pura, quae oedematodes, quae erysipelatodes, quae scirrhomones signa habeat, traditur; & facile ex humoris in corpore dominantis signis alibi explicatis, tumorisque qualitatibus, atque iis, quae iuuant & nocent, quis humor una affluat, cognoscitur. Agnouerunt tamen hic doctiores Medici, etiam ij, qui a diuersis humoribus arthritidem prouenire statuerunt, quod signis, quae a colore, calore, & similibus accidentibus sumuntur, parum fidendum sit, cum occurrant plurima, quae tam coloris, quam caloris & frigiditatis membri causa esse possunt, contra materiae peccantis naturam. Humor enim, ut Guainerius ait, vera arthritidis causa, existens in profundo membri, superficiem membri plerumque non mutat, & sic membri color nullum dat indicium: sed potest fieri, ut humor in corpore abundans ex dolore ad locum affectum concitetur, & tumorem efficiat, qui tamen arthritidis causa non est.

CAPVT IV.

Prognostica.

Prognostica
Arthritidis.

I. **A** Rthritis plerumque morbus lethalis non est. Etsi enim vires a doloribus & vigiliis multum debilitantur, ut aegri tandem succumbant: tamen hoc non fit, nisi longo tempore. Et arthritici saepe diu viuunt, & senectutem attingunt, ea de causa, quod natura humores vitiosos, ex quibus alij morbi periculosiores progenerari poterant, ad articulos per certa intervalla protrudit, atque ita partes principes vitiosis humoribus liberat. II. Si tamen periculosae inflammationes, vel perniciosae febres accedant, vel natura succumbat, ut humores vitiosos amplius expellere non possit, aeger de vita periclitari potest. Etsi quid tale periculosum coniungatur cum vehementi articu-

articu-

articulorum dolore, delirium puta, tremor cordis, difficultas anhelitus, ac sudor frigidus & pulsus parvus superuenerit, ægrum eodem vel altero die moriturum indicio est. III. Etsi verò arthritidis plerunque morbus lethalis non est, curatu tamen difficilis est, & vulgo Medicorum opprobrium habetur. Quamquam enim, si recens sit morbus, non adeò difficile curatur: tamen si diu protrahatur, & sæpius inuadit, curatu fit difficilior, cum articuli, imò viscera, doloribus & vigiliis, imò affluxu humorum, debilitentur. Atque ut morbus hic radices agat, ipsi ægri sæpè in causa sunt, dum inuadenti primo morbo non occurrunt, imò eum occultant, & alij alias morbi sui causas prætexunt, de quo eleganter Lucianus, in *Ocyrode*: *Τέλω δὲ τὰς πολλὰντας ὑπὲρ μου, καὶ μὴ λήγοντας ἀπὲρ τῆς συμφορᾶς, Ἀλλ' εἰς μαλακίαν περὶ φασιν ἐξήσκη μὲν, Ἀπὸς γὰρ αὐτὸν βροχλῆς ψυδοπαῖων, ὧς ἐν σκοτεινῇ ἢ κροκῶσας ποιοῦν βασιν, λέγει φίλοις μὴ φράσας τῇ αἰτίᾳ. Οὐ μὴ λέγει γὰρ, ὡς δοκῶν λαβεῖν τινάς, Χρόνῳ δὲ ἔρπον μὲνύειν αὐτὸν μὴ γέλη, Ridere verò soleo eos, quos torqueo: Dum proloqui veram mali causam haud volunt: Aliamque fictam in promptu habent; qua se tegant. Quilibet enim se decipit mendacio: Luxatum alicubi, aut grauius allisum pedem Dum dicitur; veramque causam suppressit, Quod enim ipsa celat; aut latere alios cupit: Hoc tempus inuito arguit eo postea. Est autem hic morbus postea curatu difficilis, tum ob diætae errores, à quibus ægri non abstinere, tum sæpè ob Medicorum imperitiam, qui vel quod veram morbi causam ignorant, vel medicamenta parum idonea adhibent, quibus articulos & viscera magis debilitant, quàm roborant. Interim tamen per se non planè impossibilis curatu est arthritidis, docentque id exempla multorum ab arthritide liberatorum, de quo *quæst.* 10. dicitur. IV. Quicumque aut senes sunt, aut circa articulos callos tophosque concretos habent, aut ærumnosè viuunt, aut siccam aluum habent, hi omnes curari non possunt arte humana, quantum ego noui. Hippocrates, 2. *Prædiction.* V. Si in arthritide contingat luxatio, difficile sanatur, aut prorsus est insanabilis. Etsi enim articulus reponi possit: tamen quia articulorum ligamenta facta sunt laxiora, perfecta sanatio vix speranda. Si etiam in luxatione, quæ sequitur arthritidem, cavitatis articuli materia tophacea repleatur, incurabilis morbus est. Articulus enim reponi non potest, antequam materia tophacea illa tollatur, ea verò vix tolli potest. VI. Inter omnes arthritidis species ischiadicus dolor grauissimus est, & ob doloris magnitudinem & ob symptoma-*

tum superuenientium grauitatem. Vigiliis enim propter dolorem grauissimam infert, febres accendit, interdum luxatio articuli incidit, vnde claudicatio & totius cruris tabes sequitur. Si enim ex affluentis humoris multitudine articulus suo loco excidat, claudicationem fieri necesse est. Quia verò os sua sede elapsum musculos, venas, arterias comprimit, alimētum spiritusque in partes inferiores influere non possint, inde earum tabes sequitur. VII. Etsi verò ischiadicus dolor sit vehementissimus, tamen in principio facilius, quàm cæteri, curationem admittit, quia medicamentorum vis ad vasa, per quæ fluit in coxendicem humor, facilius, quàm ad extremos articulos penetrare, atque ita humor affluens facilius euacuari potest. Si verò humor semel affluerit, & in coxendicem sese insinuauerit, difficulter curatur; quia remedia discutiētia propter articulo incumbentem carnem penetrare, quò debent, nequeunt. VIII. Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, rursusque incidit, iis mucres superueniunt, 6. aph. 56. id est, excrementa mucosa ex debili partium neruolarum calore succrescunt. IX. Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, iis crus contabescit, & claudicant, nisi vrantur. Ibid. aph. 50. Contabescit quidem crus, quia male nutritur, ob caloris natiui ex humorum vitiosorum diutino affluxu debilitatem; & quia venæ atque arteriæ suo loco dimouentur & comprimuntur, & alimentum cruri rectè afferre non possunt. Claudicant verò, quia crus ab *art. ph.* robore destituitur, & ob luxationem fit breuius, atque ob ligamentorum laxitatem os femoris non firmiter stabilitur. X. Quibus hæreditaria est arthritis, vix vnquam ab ea integre liberantur, & si velint liberari, longè exactiore diæta, & accuratione medicamentorum vsu opus habent, quàm alij.

XI. Si podagricis varices superuenerint, soluitur podagra, *Auicennas*: quia humores ad articulos fluere consuevi ad exteriore iam cruris partes deriuantur. XII. Si arthritis suas periodos seruare consueta non reuertatur, grauissimorū & sæpe lethaliū morborum causa est; nisi materia per prophylaxin detrahatur, quod præstare difficilimum. Materia enim, quam in articulos natura detrudere solebat, si ob debilitatem naturæ amplius expelli non possit, vel circa viscera & partes principes hæret, vel ad pulmones, intestina, aut alias partes protrusa grauissima ibi mala excitat. XIII. Ipsum paroxysmum quod attinet, de eo scribit Hippocrates, 6. aph. 49. quibuscunque morbi podagrici fiunt, iis sedata in 40. dies inflam-

matione

And. & c.
arthritis
citius in-
terdum
quā 40.
diebus fi-
niatur?

matione finiuntur, modò, vt Galenus in comm. addit, Medicus in curatione nihil deliquerit, & ægri sint obedientes. Cum enim humores in arthritide per ligamenta, membranas & neruos dispersi sint, ac partes hæ sint densiores, ac frigidiores, quàm carnosæ, non mirum est, longius in his tempus ad diffusionem humoris requiri, quàm in partibus carnosis. Aphorismus tamen hic saltem intelligendus de ultimo termino, cum experientia testetur, multos intra pauciores, quàm quadraginta dies sanari. Mitior enim alia est arthritis & breuior, quæ breui tempore soluitur. Alia acerbior & diuturnior, quæ longiore. Nonnulli causam in humores referunt, statuuntque arthritidem, quæ ex bile proueniat, esse breuiorem, quæ ex pituita, longiorem. Verùm sit sanè, vt aliàs sanguis, alias pituita, alias bilis simul confluat, tamen is ipse humor falsus, qui proxima arthritidis causa est, nunc est tenuior, vt facilius discuti possit, nunc crassior. Cui accedit secundo partis robur & debilitas. Quò enim pars robustior est, eò humorem, qui affluxit, facilius discutit, quò verò debilior, eò tardius; vnde accidit, vt qui primum arthritide laborare incipiunt, paroxysmos breuiiores habeant, qui diutius, longiores, nisi diligentem sui curam habeant. Quò sæpius enim membrum arthritide corripitur, eo magis debilitatur. Terriò ipsi ægri etiã non eadem diætæ rationem obseruant, vnde qui eam accuratam seruant, facilius liberantur, alij diætæ erroribus paroxysmos sibi prolongant, & nouæ fluxioni causam præbent.

XIV. Quo plura & frequentiora subsequuntur symptomata, eò difficilius morbus curatur. Interdum enim ratione vehementissimi doloris ægri repellentia & stupefacientia intempestiuè expetunt, quæ humorem ad articulos fluentem ad partes nobiliores repellunt, vnde accidit, vt ægri in cordis angustias, lipothymiam vel alia mala incidant, imò in vitæ periculum coniciantur, & tunc solum salutis spes est in eo, vt humores illi, si fieri possit, iterum ad articulos repellantur.

XV. Sunt autem quatuor modi solutionis arthritidis. Primò enim & frequentius resoluitur materia, & quidem tota, vt nullum sui relinquat vestigium, vel maxima ex parte, vt sui vestigium aliquod relinquat. Secundò, sed quod rarius est, in puri quid simile mutatur materia. Neque enim verum pus est, sed sanies quædam, seu ichor resudat & extrà carnem & cutem erodit. Cur autem arthritis rarissimè ad suppurationem veniat, consideratione dignum est. Nonnulli sunt in ea sententia, ideò id fieri, quia articuli sunt remoti à fonte caloris, tantum

*Solutio-
nis ar-
thritidis
quatuor
modi.*

*Cur ar-
thritis ra-
rò suppu-
retur?*

tantumque caloris, quantum ad suppurationem requiritur, non habent. Sed veram hanc causam non esse, patet ex eo, quod interdum in ipsis apicibus digitorum inflammatio oritur, quæ tamen ad suppurationem venit. Verior ergo causa esse videtur, ipsius humoris huius falsi & serosi natura, qui in pus non mutatur, sed vel totus dissipatur, vel si quid relinquatur, in tophos concrescit. Tertius modus est, cum ob loci debilitatem materia diutius in parte affecta hærens tandem in tophum & nodum mutatur. Et de tali arthritide scribit Galenus, 10. de comp. med. sec. loc. cap. 2. Postquam producti fuerint calli, ne separaueris ad pristinam constitutionem exactè redire articulum posse; & Poëta: *Tollere nodosam nescit Medicina podagram*. Quartus modus est, cum humor aliò transfertur, id quod interdum accedit ad membra nobiliora, pulmones, cor, cerebrum, quæ pessima est permutatio, ob quam ægri moriuntur, nisi materia ad articulos retrahatur; aliquando ad ignobiliora, vt varices, sicut *Prognost.* 11. dictum; aliquando euacuatur è corpore, & vt Rhases 11. continent. scribit: aliquando ad intestina fertur, fluxumque alui excitat, & intestina excoriat, qui fluxus aliquando ad finem vitæ durat, & viribus paulatim deficientibus propter febres & dolores ægri marasmo consumti moriuntur.

CAPVT V.

Indicationes & Curatio.

Indicatio & Curatio arthritidis. Vm affectuum præter naturam perfecta curatio in causarum ablatione consistat, Autores verò de causis arthritidis, vt supra dictum, dissentiant, non mirum etiam est, de curatione alios aliter sentire, eamque variam proponere, quæ discrepantia, vt aliquoties iam dictum, non postrema causa est, vt tam pauci arthritici sanentur, cum quilibet hic hostem, quem sibi sæpe finxit, impugnandum suscipiat, eum vero, qui reuera hostis est, negligat. Patet hoc passim è consiliis Medicis, quæ etiam pro Illustrissimis Viris data sunt, non singula saltem, sed aliquam multa, in quibus plerisque, conquisitis hinc inde sententiis, res eo plerumque redit, curationem præcipuè ad caput, vt membrum mandans, & articulos, vt membrum recipiens, dirigendam esse. Ita vnus Fernelij, Medicus aliàs doctissimi & experientissimi, autoritas plurimos à veritatis inuestigatione abstraxit, & vt multi ægri parum idonea medicamenta nanciscerentur, fecit. Nos, saluo aliorum iudicio, iis fundamentis, quæ supra proposuimus, insistentes, curandi rationem

rationem breuiter proponemus. Consistit autem Curatio in genere ita dicta in duobus. Primum est, vt præsens paroxysmus, seu dolor, tumor, motus impedimentum & alia, quæ ægro arthritide laboranti molesta sunt, tollantur. Alterum est, vt præcaueatur, ne paroxysmus semel sublatus redeat. Et primum quidem arthritidem præsentem curandi rationem quod attinet, tria sunt præcipue, quæ in paroxysmo amoueri cupit arthriticus, dolor, tumor, & motus impedimentum. Cum verò hæc tria omnia ab humore p. n. in articulum illapso ortum habeant, tota paroxysmi ablatio in eo consistit, vt humoris influxus inhibeatur, & qui illapsus est, tollatur. Humore enim isto sublato & tumor cessat, & humor euanescit, & motus partis redit. Quia tamen dolor sæpè valde ægrum cruciat, neque eum æger facile sustinere possit, donec humor eius causa tollatur, dolor interdum leniendus est, etiam antequam causa planè tollitur. Atque ita tota arthritidis ægrum affligentis curatio consistit in causæ ablatione & doloris lenitione. Primum quod attinet, cum fluxus à motu & ebullitione quasi sanguinis & humorum in venis sumat initium, illa humoris ebullitio & motus sistendus primò, ac humores ad partem affectam ruentes cum impetu non solum aliò auocandi atque auertendi, sed & è corpore euacuandi sunt. Hoc enim nisi fiat, dolor magis exacerbatur. Postea vero humor, qui influxit, discutendus. Et quia dolor imprimis molestus est, is interdum etiam, causa non sublata, leniendus. Ideoque si causa aliqua, vel externa in ambientis aëris intemperie posita, vel corporis densitas occasionem dederit, ea amouenda, imò etiam contrario modo corrigenda.

Vena sectio.

Secundo si sanguis in corpore abundet, qui & ab humoris motu commouetur, & quasi ebulliat, & à dolore ad partem affectam attrahatur, atque ita vt *omni* ad arthritidem concurrat, & malum augere possit, ac præterea febris immineat, vel comitetur, venæsectio, si vires ferant, instituenda, vt affluxus ad partem affectam minuatur, & imminenti febri fomes subtrahatur, non nimia tamen quantitas euacuetur. Si verò à sanguinis copia periculum nullum immineat, aut etiam pituitosus humor abundet, venæsectio potius noxia est, quam utilis; cum tum sanguinis euacuatione spiritus dissipentur & calor natiuus absumatur, vnde calor in parte affecta humores vincere & ita facile dissipare non potest, vnde ægri tardius conualescunt, imò interdum topi in articulis generantur. Et si

Venæsectio.

omnes

omnes aut plurimi articuli afficiantur, basilica in dextro vel sinistro brachio aperienda. Si vnus tantum articulus, in opposito vena secanda. Vt si in dextro brachio articuli afficiatur, in sinistro brachio vena aperienda; si in sinistro, dextri brachij vena tundenda. Si dexter pes laborat, vena dextri brachij secanda; si sinister, vena in eodem latere in cubitu aperienda. Hoc enim commodius est, quam venam in pede lateris oppositi aperire. Illa enim Venæsectione humores fluentes renelluntur, hac tantum deriuantur. Eadem ratio est, si dolor sit in coxendice. Venæsectione in brachio in dolore Ischiadico præmissa, ad deriuandum vena commode in poplite aperitur, aut iuxta malleolum interiorem, vel etiam exteriorem in vena illic apparente, quam ob insignem, quam affert, si tunc & in tempore secetur, vtilitatem, Ischiadicam vocant, quæ & sæpè sola hunc affectum sanat. Plerunque autem in crure dolente secatur, licet & in sano apertam admodum profuisse, subitoque omnem dolorem sustulisse, scribit Platerus. Quia verò malum vrget, & fluxus velociter fit, etiam statim venæsectionio, si ea opus sit, instituenda; & sanguinis quantum opus, si vires ferant, vnica vice detrahendum. Si tamen vires largiorem venæsectionem non ferant, repetitis vicibus tantum detrahendum, quantum plenitudini respondeat. Venæsectionis vicariæ possunt esse cucurbitulæ, quæ incipientibus doloribus parti sanæ oppositæ vel distanti affigantur cum scarificatione. Hirudines etiam in assuetis hæmorrhoidibus appositæ, sanguinem exhauriendo commodum aliquod afferunt.

Cucurbitula.

Hirudines.

Purgatio.

Purgatio. His reuulsionibus per sanguinis euacuationem factis instituenda est purgatio, de qua etsi alij aliter sentiant, vt postea *quæst. 11.* dicetur: tamen plerunque commodè adhibetur. Statim autem inchoantibus vel etiam imminentibus doloribus, antequam, iisdem vt & vigiliis, aut febre aucta vires debilitentur, instituenda, neque hic coctionem aliquam expectare, aut præparationem præmittere opus est; quod superiorum seculorum Medici plurimi fecerunt, qui primò lenientibus vsi sunt, deinde præparantibus seu digestiuis, vt vocant, aliquot dies, tandem purgantibus, quæ humores ad articulos trahunt. Cum enim humores iam antea in motu sint, ac tenues, &urgentium naturam referant, & natura ipsa eos vt sibi molestos à bono sanguine separare conetur, ac metuendum sit, ne, vt dictum, antequam talia peraguntur, humores ad articulos ruant, & dolores ac vigiliis vires deiciantur & febris superueniens purgatio

purgationem prohibeat, statim purgatio instituenda. Et unicuique purgans exhibitum plerunque minus ventriculo nocet, quam toties repetitæ digestivæ potiones, quæ ventriculum resolvunt & labefactant, ut auctis postea cruditatibus maior ad articulos affluxus fiat.

*Alterantia.**Alterantia.*

Si tamen humores sint nimis calidi & acres, temperari possunt iusculis alteratis cichorio, endiuvia, taraxaco, portulaca, acetosa, & medicamentis ex his paratis, nec inutilis est conserva rosarum cum speciebus diatrionis & santalon. Vt R. *Conserva. ros.* Vnc. iij. *spec. diatrionis & sant.* Drach. j. *corall. rubr.* Scrup. j. Cum *syr. granator.* Fiat Electuarium. Vel R. *Margar. præp.* Drach. j. *corall. rubr. præp. santal. omnium an.* Drach. j. *Sem. ros. rubr.* Drach. j. *oss. de cord. cervi* Scrup. j. Fiat Pulvis. Vel cum *saccharo in aq. ros. dissoluto* rotulæ. Verum de purgatione duo imprimis monenda. Primò ut aptum tempus, ut antea diximus, eligatur, & ea non nimis diu differatur. Etenim si iam ad ipsos articulos influxerit totus humor, frustra instituitur purgatio, neque humor facile reuocatur. Ideoque ut is, qui ad articulos fluxurus est, ad alium vertatur & per eam euacuetur, mox in principio paroxysmi, imò etiam quamprimum is instare animaduertitur, purgatio instituenda. Hoc modo enim humor, qui in fluxu est, & qui fluxurus erat, per convenientia loca euacuatur, & ne ad partem affectam ruat, impeditur, ac doloris & tumoris incrementum prohibetur, & ita, quod influxit in parte affecta, facilius dissolvitur. Testaturque ipsa experientia, curationem hanc multis profuisse. Ita de se scribit Petrus Bayerus, se à quatuor hominibus ad sellam gestatum postquam alium quater deposuisset, sumto suo electuario Caryocostino à doloribus alleviatum fuisse, & sine adminiculo alterius ire potuisse. Deinde considerandum, quibus medicamentis purgatio sit instituenda. Nonnulli à validioribus medicamentis abstinendum censent, & nonnisi lenioribus utendum vel validioribus in minima quantitate, cum fortis purgatio humorum copiam à partibus ignobilioribus & externis trahat ad internas & nobiliores, & accadat aliquando, ut nonnulli à vehementi purgatione in febres ardentes, malignas & lethales incidunt. Quod ut libenter concedimus, & vehementioribus purgantibus humores antea feridos non magis accendendos, aut motum naturæ planè interturbandum censemus: ita etiam cavendum putamus, ne humores saltem agitentur, & in venis

commoueantur, & non educantur, ac sufficienter euacuentur. Quod ubi fit, postea maiore impetu ad partem affectam ruunt, utpote ad quam natura antea eos detrudere conabatur, & ad quam simul à dolore attrahuntur. Purgantia itaque in principio paroxysmi, vel imminente eo, paulo fortiora eligi debent, talia tamen, quæ ventriculum non offendant. Si enim, ut modò dictum, leniora sumantur, humores saltem commouentur, & nihil effatu dignum euacuatur, vnde postea maior ad partem affectam fit confluxus. Ne autem durante purgatione ad partem affectam confluxus fiat, & humor purgatione motus ad partem affectam ruat, præcauetur, si pars affecta sublimiori loco in lecto ponatur, donec purgatio absoluta sit, vel, quod certius, defensionum purgante exhibito supra caput partis affectæ imponatur. Ex gr. si dolor sit in manu, defensionum ad humerum apponendum, potestque id parari è *floribus rosarum, balaustis, radicibus bistortæ, tormentillæ, consolidæ maioris, corticibus granatorum, bolo Armeno*, cum albumine oui, & aqua rosarum vel aceto mistis. Et ne cataplasma hoc siccatum & induratum dolores excitet, atque ita fluxum concitet, parum vnguenti Comitissæ, aut olei rosacei omphacini addi potest. Aut loco cataplasmatissæ fascia satis longa posca, in qua muscus quernus, rosæ rubræ, vel alia adstringentia modò enumerata cocta sint, madida parti superiori, exempli gratia in podagra parti supra genua, induci potest. Atque ista defensionua tamdiu continuanda, quamdiu purgatio durat, etiam per diem integrum. Quibus autem in specie medicamentis purgatio instituenda sit, in genere definiri non potest; cum magna sit corporum varietas. Licet enim humor proxima arthritidis causa serofus, falsus & tartareus sit; tamen & ipse in diuersis corporibus diuerso modo constitutus est, & secum alios humores in corpore abundantes rapit. Imò in eodem corpore semper eadem medicamenta non conueniunt, cum non semper sit idem corporis status. Ideoque præsentis Medici est talia præscribere. Ad humores autem serofos & ichores biliosos euacuandos comparata esse debent, qualia sunt: *Syr. ros. solut. de spina ceruina, domesticus vulgò dictus, manna, mechoacanna, sena, semen carthami*; & hinc composita: *Elect. diacathol. triphera Persica, de succo rosar.* In fortioribus etiam medicamenta ex hermodactylis vsum habent, atque inter ea electuarium Caryocostinum Bayri, cuius infra de præseruatione fiet mentio. Vel *R. Hermodactyl. turbit. elect. an. Drach. iij. diagr. Drach. j. Sem. zingib. mastich. an. Drach. j. sacch. Drach. vj. F. Puluis.*

Dof. Drach. j. vel. Drach. j. Sem. cum iure carnis: Vel vſurpentur pilulæ Rhafis, quæ, vt ille ſcribit, in 9. ad Manſorem cap. 90. lecto decumbentes ſurgere, moueri & ambulare faciunt, quæ hoc modo componuntur: R. Aloës Drach. j. ſcammon. obol. dimid. roſar. rubr. obol. vnum, hermodactyl. Drach. dimid. Fiant pilulæ, quæ vna vice porrigantur, habito tamen reſpectu virium ægroti. Verùm etſi ſeroſus humor proxima cauſſa ſit arthritidis; tamen quia is alios etiam vitioſos humores in corpore ſecum rapit, præſertim dolore accedente, præſentis Medici etiam eſt cuiſlibet ægro in rem præſentem varia medicamenta purgantia præſcribere.

Vomitória.

Vomitus etiam in aſſuetis vtilis eſt, & cum is breuiore via humores euacuet, non ita metus eſt, ne ad partem affectam ruant. Vomitória tamen hîc tam fortia vix dare licet, vt ex ipſis venis euacuent, ſed ſatis eſt, ſi talia exhibeantur, quæ primas vias & partes ventriculo vicinas euacuant. Etenim ſi humores multi vitioſi circa ventriculum, lienem, & epatis cauâ ac in locis vicinis conſiſtant, facile fieri poteſt, vt commotis in toto corpore humoribus, & ij ad venas penetrent, & ad partem affectam ruant. Poſt vomitoria verò etiam purgationes inſtituere licet; imò ſi vna purgatio non ſufficere videtur, ea iteranda eſt. Franciſcus India, lib. 2. de Gutta podagr. c. 3. miris laudibus hîc effert vomitorium, quod parat ex ſufficienti quantitate pulueris ſcopæ regiæ, cum aqua ſtillatitia aurantiorum immaturorum tepida exhibitum; quod bilem & pituitam per ſuperiora & inferiora cum commodo ægri euacuare ſcribit.

Sudoriſera.

Corpore purgato danda opera, vt ſudor prouocetur, vel ſpontè, vel adhibitis medicamentis. Si enim, vt rectè Crato, conſil. 24. ſcribit, quàmprimùm intus ſudor detinetur, aut inhibetur, maximè ſi conſuetus fuerit, imminet paroxyſmus podagricus: etiam proculdubio augebitur paroxyſmus, & prouocabitur, ſi in eo ſudor detineatur, & reliquæ humoris ſeroſi in venis non diſcutiantur; & contra breuior fiet paroxyſmus, ſi per ſudorem ſerum diſcutiatur. Verùm cum in arthritidis inuaſione fiat quaſi quædam humorum ebullitio, & plerunque etiam febris adſit, calida ſudoriſera, qualia ſunt theriaca, Mithridatium, & ſimilia, vix conueniunt, cum humores magis accendantur. Cornu cerui verò vel crudum, vel ſine vſtione præparatum, commodè exhibetur, aut ſolum aut cum aq. cardui benediçt. Vtile eſt & Antimonium diaphoreticum. Si verò cor-

poris constitutio, & humorum dispositio id ferat, decoctum Sassafras, vel sarsæ parillæ, vel Chinæ exhiberi potest, quod tamen cichorio, endiuia, soncho, dente leonis temperare licet. Ea verò, quæ in paroxysmis vtilia sunt ad humores seu sensibilibiter, seu insensibilibiter discutiendos, omnia in curatione locum non habent. Vtile etiam decoctum bardanæ radicis, seu lappæ maioris, cum incidat, discutiat, sudores & vrinas moueat, refertque Forestus, Vastellium Pensionarium Mechlinensem cum in lecto decumberet ex doloribus articulorum, vt nullum membrum mouere posset, bibisse cereuisiam calidam, in qua radix lappæ maioris cocta erat, qua epota cum nullis remediis à Medicis curari posset, plurimam minxit albam instar lactis & à doloribus liberatus fuit. Vel *Rz. Sarsæ parilla. Vnc. j. ligni sassafr. Vnc. Sem. rad. caryoph. Vnc. j. santali citrini Drac. ij.* Infund. in aq. lib. iij. horis 24. postea coq. Detur manè haustus vel decocti solius, vel cum C.C.

Topica.

Topica.

Corpore ita conueniente modo euacuato, & causâ antecedente, quæ morbum auctura fuerat, ablata, iam ad ipsam doloris lenitionem, & causâ continentis, doloris ac tumoris ablationem, adeoque topica accedendum. Si verò, antequam ista vniuersalia præmissa fuerint, statim topica adhibeantur, plus damni, quàm commodi inde æger percipit. Vel enim materia, quam natura ad articulos depellere conatur, ad interiora repellitur, vnde grauius symptomata excitantur: vel articulis impingitur, dolorque exasperatur: vel pars effœminatur, laxaturque, atque ita fluxus augetur. Quæ cum vulgò non obseruentur, & topica sæpè non satis tempestiue & cauè adhibeantur, plus plerunque damni, quàm vtilitatis inde ægri percipiunt; vnde etiam vulgata sententia orta est, optimum esse, articulis dolentibus nihil adhibere. Et reuera præstat, nihil applicare, & naturæ rem committere, quàm medicamenta minus idonea vsurpare. Topica aurem, quæ applicantur, vel dolorem solum respiciunt, vel causam simul doloris, humorem scilicet, qui affluit & affluxit, doloremque & tumorem excitat.

Dolorem lenientia.

Dolorem lenientia.

Dolor plerunque in hoc morbo grauissimum symptoma est, & ægris molestissimum, quem maximè diris deuouent, vt in Luciani Tragopodagra *mox in principio* videre est, & propterea etiam maximè ablatum cupiunt. Et omnino necessarium est, vt eius rationem habeat Medicus, quia, si nimius sit, vigilias concitat, vires deiecit & attrahendo humores malum

auget.

anget, atque ita curam ad se meritò trahit, 1. 1. *meth. med. cap.*
 1. & propterea sui lenitionem per anodyna indicat. Habent
 autem dolorem lenientia seu anodyna, & hoc commodi, quod
 partes laxando faciunt, vt humor, qui antea saltem ad inte-
 riores circa articulum partes fluebat, etiam iam ad ambientes
 partes & carnosas diffundatur. Vnde arthritici dolores, ante-
 quam pars intumescat, sunt vehementissimi; mitigantur ve-
 rò, vbi pars intumescit. Anodyna autem qualia proprie sint,
 alibi dictum in Instit. quæ scilicet partem affectam demul-
 cent & laxant, causam verò ipsam non discutiunt. Et paren-
 rur hîc ex lacte caprino ex vberibus recens mulcto, pane albo
 & lacte cum vitellis ouorum, & momento croci, ex foliis al-
 theæ, maluæ, brassicæ, calidè impositis; ex semine maluæ, al-
 theæ, cydoniorum, psyllij, & præcipuè ex mucilaginibus eo-
 rum, cassia fistulari extracta cum decocto vel aqua solani, quæ,
 vt Auicennas ait, præstantissimum est remedium, cui, si humo-
 res calidi affluant, aliquid olei vel aquæ rosarum addi potest,
 si frigidi, oleum chamæmelinum; Pro cassia etiam roob sam-
 buci vsurpare licet; ex pane albo & vino, & quidem si humor
 sit calidior, vino rubro, si frigidior, vel mistus, vino albo cum
 puluere flor. chamæmeli & oleo rosaceo; & caseo ouillo re-
 centi imposito, & sæpius immutato; è stercore bubulo primo
 vere recenti, vt & aqua ex eo distillata. Vtilissimū quoque re-
 medium est *mucilago seminis psyllij*; aqua rosarum vel solani ex-
 tracta, cui aliquid interdum aceti addi potest, commendatur-
 que hoc medicamentum multum à Serapione & aliis. In mor-
 bo incipiente Solenander sumit crassiores stipites cicutæ, eos-
 que sale implet, & argilla vt pasta obturatas in locum humi-
 dum ponit, vt sal lique scat, quæm liquorem in vitro asseruat,
 & pannis loco dolenti applicat. Vsus etiam est sæpissimè cata-
 plasmate hoc: R. *Maluam integram* cum radicibus concisam
 minutim, eamque in æquis vini & aceti partibus, eoque in fi-
 ctili nouo ad tertiæ partis consumptionem, deinde admisce *se-
 calis crassiores furfures*, quantum ad conficiendum cataplasma
 sufficit, idque calidum loco dolenti applica. Forestus refert,
 quendam aquaticæ lenticulæ, & floribus chamæmeli in lacte
 coctis parum farinæ hordei addidisse & in formam cataplas-
 matis rede gisse, & apposuisse ad sedandum dolorem cum mi-
 raculo quasi. Vtile est & oui luteum cum oleo violar. in for-
 mam linimenti subactum; vt & aqua spermatis ranarum, quæ
 forsan etiam aliquam vim narcoticam habent. Adrianus Spi-
 gelius apud Morzuos in vsu & nobile experimentum pro sa-

nandis illicò doloribus podagricorum Vlmariæ cum radici-
bus & floribus destillatæ aquam esse scribit : quæ & Sileſiis in
frequenti vsu est. Commodum etiam est decocto parietariæ
partem affectam fouere. Vsurpantur à plurimis etiam olea &
pinguedines. Verùm hîc non sine causâ monendum, pingui-
bus talibus cautè vtendum esse. Cùm enim arthritidis sæpe cum
erysipelate, quantum ad causâ, aliquam cognationem ha-
beat ; at verò notum sit, pinguiâ omnia, quæ poros oblinunt,
in erysipelate potius nocere, quàm prodesse : idem etiam in
arthritide metuendum videtur, ne, si per pinguiâ porî obli-
nantur, humore intus detento, dolor augeatur ; id quod ipsa
experientia testatur. Et vir quidam honestus in vicinia mihi
retulit, se in podagricis doloribus sedandis in suo corpore ni-
hil vtilius percepisse, quàm caseum ouillum planè recentum
impositum, verùm sæpè renouatum. Quamprimum enim à
calore partis calefactus pinguescere & quasi butyrum funde-
re caseus incipiebat, dolorem inde sibi augeri dicebat. *Rx. Me-
dull. panis tritic. Lib. Sem. Coqu. in lact. rec. q. ad conficiendum
cataplasma : Adde mucilag. sem. alth. Vnc. ij. farina sem. lini,
fœnigraci an. Drach. ij. pulu. flor. chamameli, meliloti an. Vnc. j.
croci Drach. j. ol. rosac. chamamel an. Vnc. Sem. Misce Vel Rx. La-
ctis recenter multî Vnc. j. Sem. medulla panis tritici Drach. v. fa-
rina hordei Vnc. j. Sem. hermodactylor. vulgator. Scrup. vj. croci
Drach. j. ol. chamamel. q. s. Fiat cataplasma. Vel Rx. Panis albi
Vnc. vj. lact. q. s. Misce ad ignem. Adde vitellos ouor. ij. ol. ro-
sac. Vnc. ij. croci Scrup. j. Misce. Vel Rx. Farin. hord. fabar. orobi an.
Vnc. j. sem. lini Drach. vj. pulu. flor. chamam. Drach. iij. meliloti
Drach. ij. croci Scrup. j. Coq. in s. q. aq. flor. chamameli : Adde
vitellos ouor. duor. ol. chamamel. rosar. an. Vnc. j. Misce. Vel Rx.
Pulpa panis triticeï Vnc. ij. pulu. flor. verbasci Vnc. j. Coq. in la-
cte : Adde flor. cassia Vnc. j. Misce. Vel Rx. Sem. lini, fœnigraci
part. æq. Extrahatur mucilago aqua rosarum. Adde vitellos
ouorum duos, aceti parum. Insperſa farina fabarum, F. Cata-
plasma. Vel Rx. Farina hordei, sem. lini, fœnigraci, fabarum,
pulu. flor. chamam. an. Vnc. Sem. rad. althææ Vnc. j. ol. rosac.
chamamel. an. Vnc. j. Sem. vitellos ouor. num. iij. roob. vini Vnc. j.
Misce. Fiat Cataplasma. Vel Rx. Flor. verbasci q. v. Infund. in
s. q. vini rubri per duos menses, deinde destillentur. Destillata
aqua locus foueatur, & deinde inungatur oleo seu liquore è
floribus verbasci ; vitro clauso ad radios Solis tempore æstiuo
collecto. Vel Rx. Gemmas coryli, exprimatur ex iis oleum eo-
dem modo, vt ex semine lini parari solet. Corpus, quod post
olei*

olei expressionem remanet, comburatur, & ex cineribus aqua pura sal eliciatur, qui oleo expresso misceatur. Oleum cum sale mixtum clarificetur transfundendo id per pyxidem ligneam, sicut pictores oleum lini pro suo usu clarificare solent; & euadit præstans ad dolores leniendos medicamentum. Verum ipsa anodyna pro qualitate humoris nonnihil variari possunt, & in humore calidiore frigida quædam addi, ut rosæ, & earum aqua, aqua plantaginis & similes. In causa verò frigida flores chamæmeli, meliloti, absinthium, semen lini, sænigræci addi possunt.

Narcotica.

Si anodyna non suffecerint, narcotica usurpanda, quæ cum Narcotica stuporem parti inducant, non solum protinus dolorem com- ca. pescunt, sed & calore suo, quem obtinent, simul humores resoluunt, atque ita cum commodo & tuto, nec cum periculo, uti creditur, usurpantur, sicut Platerus, lib. 2. Pract. scribit: ac propterea, sicut & alij plurimi, hyoscyami & mandragoræ ac papaueris folia recentia contusa vel prius decocta admota commédant, sunt, utilia & illorū olea, ac succus ex illis expressus, pro foru usurpatus, ut & radix mandragoræ, semenque hyoscyami cum aliis cataplasmatibus forma applicata. Nicotianæ etiam folia recentia contusa & parti dolenti imposita dolorem leniunt. Idem Platerus, ut & alij Autores ad opium accedunt, idque aliis anodynis admiscunt, & Vnciis duabus illorum Drach. j. opij addunt. Si etiam in spiritus vini simplicis, vel croci infusione flavescentis Vnc. iv. camphoræ Scrup. j. & opij Drach. j. dissoluatur, eoque liquore pars dolens illinatur, efficacissimum scribit esse remedium. Antidota etiam opiata, ut theriaca, Mithridatium, philonium, recentia addi possunt, præsertim si opij quantitas augeatur. In usu tamen opiatorum non diu persistendum, cum calido nativo & nervis sint inimica. Idem tamen Platerus, lib. 1. Pract. c. 5. de tactus las. scribit, ab externo narcotico cuti applicato cutem stupidam & indolentem reddi posse, se nunquam deprehendere potuisse, licet ut aliquid certi cognosceret, massam opij emollitam parti podagra dolenti applicarit. Exhibita quidem narcotica dolorem etiam facile sedant; verum cum motum humorum ad externas partes impediunt, facile aliquid incommodi excitare possunt, & dolorem longiorem efficere, cum dolor paulò post recurrere soleat. E. G. 2. farin. hord. Vnc. iv. medull. panis triticeæ Vnc. iij. lactis q. s. Coqu. ad consistentiam cataplasmatibus: adde. ol. rosar. Vnc. j. vitell. quor. num. iij. opij Scrup. j. Misce.

Vel ℥. Medull. panis triticei q. s. Affunde cremoris lactis q. s. adde troci Drach. j. thuris Drach. Sem. pulu. lumbricor. terrestr. Drach. ij. vitell. ouor. num. iv. sem hyoscyami, papau. alb. an. Drach. iij. Bulliant in vase duplici per horam dimidiam. F. Cataplasma. Vel ℥. fol. hyoscyami M. iij. baccar. solani Vnc. j. Coquantur ad mollitiem & contundantur : inspergatur farin. hord. Vnc. j. Sem. ol. rosac. parum. F. Cataplasma. Vel ℥. farin. hord. medull. panis alb. an. M. Sem. fol. hyoscyami, malu. violar. an. M. j. flor. chamamel. cortic. papau. alb. an. M. Sem. ol. lumbricor. papauer. an. Vnc. j. F. Cataplasma. Si libet, opij & croci an. Drach. j. addere licet. Vel ℥. rad mandrag. fol. hyoscyami an. q. s. Coq. & contundantur. adde farina fabar. & ol. rosac. q. s. F. Cataplasma. Vel ℥. Vitrioli crudi Lib. ij. spiritus vini Lib. iij. aq. sambuc. Lib. ij. Misce simul in cucurbita vitrea bene lutata, appositoque alembico & recipiente, in quo ponantur. sem. hyoscyami contusi Vnc. ij. flor. verbasci, sambuci, chamamel. an. M. ij. Fiat destillatio igne aperto : per gradus, donec vitrum igniatur. Post destillationem spiritus cum phlegmate à seminibus & floribus saparetur, & vsui in vitro seruetur. Vel ℞. fol. hyoscyami M. j. solani, semperuiui, capit. papau. hortens. an. M. Sem. radic. mandragor. Vnc. j. flor. chamamel. verbasci. an. P. j. sem. psyllij Vnc. j. Sen. hyoscyami Drach. j. Coquantur in lacte pro fomento. Remanentia contundantur & addita. farina sem. lini Vnc. j. hord. rosacei an. Vnc. ij. Fiat Cataplasma. Nonnulli huc referunt & aquæ frigida perfusionem, & quidem autoritate Hippocratis, qui 5. aph. 25. scribit : dolores articulo- rum podagricos, conuulsiones, & horum plurima frigida aqua largè affusa leuat, & dolorem soluit. Nam modicus torpor dolorem soluit. Scribitque Donat. Anton. Ferrus, tract. 2. de podagra cap. 9. se hoc remedium sæpius expertum esse, & cum alia remedia nihil profecissent, ad aquæ frigida perfusionem, tanquam ad extremum remedium peruenisse, & statim dolorem sedatum fuisse. Verum enim verò negari equidem non potest, aquam frigidam parti affectæ affusam non solum repellere, sed torporem quendam inducere, atque ita dolorem lenire; verum metuendum est, ne calor innatus partis hoc modo destruat, & imbecillitas parti concilietur, ob quam postea malum grauius reddatur, & præterea humor parti impingatur, & in ea condensetur, aut etiam ex violenta repulsione humores ad interiora ruant.

Repellen-
tia.

Repellentia.

Topica verò, quæ ad causam diriguntur, quod attinet, &
primò

primò repellentia, etsi ea à nonnullis commendantur: tamen sola hic vix locum habent. Cùm enim natura ipsa motum hunc instituat, & humores vitiosos è partibus internis ad externas & ignobiliores depellat, si is motus impediatur, & humores ad partes internas & principes repellantur, id cum vitæ periculo accidit, & pessima exoriuntur symptomata, quæ non cessant, nisi natura humorem vitiosum ad alium articulum iterum expellat. Præterea cùm dolor mitigetur, cum materia ad externas, quæ circa articulum sunt partes diffunditur, si per repellentia ad interna repellantur, dolor augetur; vnde nonnulli etiam nec externam ausam, etsi non adeo frigida sit, ferre possunt, sed membrum affectum tegant necesse est, si dolorem mitiorem experiri velint. Insuper si materia iam ex parte influxerit, repellentium & refrigerantium vsu incrassatur, & parti impingitur, malumque difficilius curatu redditur. Si tamen à subito & nimio humorum affluxu, præsertim calidorum, in principio dolor valde augeatur, & is curam totâ ad se trahere videatur, ac propterea eum moderari, & repellere nonnihil animus sit, repellentibus quidem vtendum, sed non solis, verum cum anodynis mistis, & præmissa venæsectione & purgatione. Sicut contrâ in principio nimis laxantia non vsurpanda, cùm affluxum humorum promoueant, sed affluxum humorum nonnihil remorantia vsurpanda. Itaque tùm lactucam, semperuium, portulacam, violariam, plantaginem, rosas, & ex his parata addere licet; vt & aliquid aceti. Vt ℞. *farin. hord.* Vnc. iij. Coq. in *oxycrato*. Adde vitell. ouor. ij. croci, Scrup. j. Misce. Vel ℞. *Mucilag. sem. psyllij aqua ros. extracti* Vnc. ij. *mucilag. sem. alth.* Vnc. j. *farin. hord. q. s. vitell. oui vnus.* F. Cataplasma. Vel ℞. *Aq. sperm. ranar.* Vnc. iv. *solani, flor. sambuci, plantag. an.* Vnc. ij. *camphor.* Scrup. Sem. misce. Si liber, *mucilag. sem. psyllij & cydon. an.* Vnc. j. addi potest. Vel ℞. *Succi hyoscyami, semperuiui, lactuca an.* Vnc. ij. *farina hordei* Vnc. j. *vitell. oui vnus, ol. rosac.* Vnc. ij. Misce. Vel ℞. *Rosar. rubr. M. j. farin. sem. fœnigr. fabar. hord. an.* Vnc. j. *santal. rubr.* Drach. j. Sem. *flor. chamam. P. j.* Coctis & contulis addantur vitell. ouor. ij. aceti Vnc. iv. *ol. rosac. q. s.* Fiat Cataplasma. Vel ℞. *Aq. solani, plantag. sperm. ranar. an.* Vnc. ij. *ol. rosac. chamamel. an.* Vnc. j. *lactis vaccini* Vnc. iij. *farin. fabar. alth. hord. an.* Vnc. j. *vel q. s. croci* Scrup. j. *vitell. ouor. num. ij. opij* Scrup. ij. Fiat Cataplasma. Nonnulli C. C. vstum & præparatum in aqua flor. verbasci macerant, vel coquunt, & in colatura pannos lineos imbuunt, eosque parti dolenti imponunt. Vel ℞. *Verbasci recentis* Lib. v. *vini* Lib. ij.

Macerentur per dies tres , postea destillantur. Vel *℥. Flores verbasci*, iisque ampullam vitream reple , & orificio obturato Soli expone. Sic enim in liquorem dissoluunt, qui linteo parti affectæ impositus dolorem lenit. Si olea adhibere libet, *R. Ranas quinque, lumbricorum terrestrium vino lotorum Vnc. iij. Coq. in ol. rosaceo. Colentur.*

Discutientia.

*Dolorem
leniētia.*

Vbi autem fluxionis impetus præterit, ac pars intumuit, ea simul misceantur, quæ humorem euocant , leniter discutiant, atque ita aliquid causæ tollunt. Hic autem Medici plerique prolixi esse solent in recensendis & distinguendis medicamentis, quæ causæ calidæ, quæ frigidæ, imò quæ omnibus humoribus conueniunt. Verum etsi non negamus , ad humoris affluētis conditionem aliquomodo respiciendum esse : tamen præcipua cura esse debet , vt humor ille serosus & acris , qui proxima & principalis doloris causa est, à partibus in articulis penitioribus ad externas euocetur , & insensibiliter discutatur ; id tamen ita fiat, vt humorum, vt dictum modò , quos is secum rapit , quique ratione doloris simul attrahuntur , & vulgo pro proxima arthritidis causa habentur , etiam ratio habeatur. Imò ipse humor ille serosus prima mali huius causa in aliis magis, in aliis minus calidus est. Ideoque si humor, qui affluit, sit calidior, discutientia ita comparata esse debent, vt quidem humorem leniter discutiant , affluxui tamen nouo occasionem non præbeant. Et humor talis calidus, cum sit simul mobilis & tenuis , facile discutitur , nec fortioribus medicamentis indiget. Si vero humor sit minus calidus, vel frigidior, tutius calidiora adhibere licet. Neque enim metus est, vt tum facile nouus fluxus concitetur, & calidiora medicamenta ad humorem talem discutendum requiruntur. Quibus verò medicamenti humor ille serosus & tartareus , vt appellatur à Chymicis, extrahendus & discutendus sit, non sine causa diligenter inquirendum. Etenim diximus *de cons. & diss. Chym. & Gal. cap. 15. p. 381*, medicamenta causæ suo modo debere esse similia. Nam non quodlibet à quolibet patitur, nec quodlibet cuilibet vnitur. Gummi Arabicum, tragacanthæ, ceraforum ab aqua ob naturæ conuenientiam dissoluitur, non verò sulphur & alia sulphurea ac oleosa. Sulphur ab oleo dissoluitur, non verò ab aqua forti, etsi id argentum & alia metalla soluere possit. Manus pice vel terebinthina fordidæ non aqua , sed oleo vel alia pinguedine mundantur. In ambustis non frigidam aquam adhibere licet, sed oleum lini, vernix,

vernix, & similia, quæ empyreuma illud extrahunt, adhibenda. In erysipelate seu rosa dicta non pingua & oleosa imponenda, sed lixiuium, oleo temperatum, sapo in aq. sambuci dissolutus, & similia, quæ poros non claudunt, illum tamen subtilem & calidum humorem extrahunt ac discutiunt. Eadem in arthritide est ratio, & cum ea non ab aqueo humore, nec etiam ab oleoso aut sulphureo, vt Chymici loquuntur, sed acri & falso originem habeat, ad eum extrahendum & dissipandum potius ea, quæ salem volatilem in se continent, quàm pingua & oleosa exhibenda. Et experientia iam multos docuit, à pinguibus dolores arthriticos augeri. Hinc Chymici non sine causa commendant salem armoniacum sæpius sublimatum in vino vel alio conueniente liquore dissolutum, & parti impostum. Alij salem vrinæ, itidem in vino vel alio liquore dissolutum. Et cum Adr. Spigelius scribat, se vidisse vrinam humanam veterem parti dolenti, etiam adhuc perstantibus insignibus doloribus, fomenti loco impostam mirabiliter profuisse, multo magis id sal vrinæ præstaret. Imo nonnulli & aliis salibus ad euacuandum istum humorem vtuntur. Noui etiam, qui spiritum salis aliis liquoribus temperatum adhibet. Commodissimè aqua Vlmariæ temperatur, & parti dolenti penitus illitus humorem ita extrahit, vt etiam vaporis forma exhalare videatur. Imò quidam etiam ea commendant, quæ ad phœnigmos & vesicatoria vsurpari solent, atque anodynis ea miscent. Neque hæc recentiorum, & Chymicorum saltem inuenta sunt, sed plantas sale volatili & acri abundantes in arthritide curanda iam antiquis in vsu fuisse, vel sola iberis seu lepidium docet, cuius radices tufas cum axungia veteri mistas ischiadicis magno cum commodo apponi scribunt, vt patet ex Dioscoride, ex Damocrate, cuius carmen apud Galenum, 10. de comp. med. sec. loc. legitur. Aërio, tetrab. 3. serm. 4. cap. 2. & aliis. Et de sinapi semine scribit Alex. Trallianus, quendam, solo sinapi cum ficibus siccatis misto in magnis doloribus à frigido humore ortis, vtentem dolore liberatum fuisse. Nonnulli raphanum agrestem comminutum commendant, & vidi quibusdam profuisse. Cuius acrimonia sit metuatur, & feruor inde aliquis exciretur, coqui prius parum potest. Laudatur & liquor limacum. R. Limac, ex testis suis exemptas num. xxv. gran. ebuli. recent. salis ana q. s. Fiat S. S. S. in vase mundo subtus pertuso, ponatur in cellam & supponatur vas, quod excipiat liquorem destillantem, quo panni imbuantur, & parti affectæ applicentur. Commendatur & hoc suffumigium, R. Ligni

aloës, succini, thuris, gummi iuniperi, sem. hyoscyami, styrac. ed-
iamit. gummi tacamahaca, anima an. Drach. j. Pulueriscentur
crassiuculè, puluis supra ignitos carbones proiiciatur, & fu-
mus parte affecta per dimidiam horam excipiat. Querce-
tanus, Pharmacop. rest. cap. 7. quatuor habet aquas antipoda-
gricas. Prima est: R. Aqua spermatis ranarum, tapsi barbati,
salicis an. Lib. ij. Sem. urina pueri vinum bibentis Lib. iij. theriac.
recent. Drach. ij. Sem. vitrioli, salis fusi, aluminis an. Vnc. iv. De-
stillentur ad siccitatem per cineres, Adde salis vitrioli Vnc. j.
Sem. camphor. croci an. Drach. ij. Misce. In aqua ista linteola
madefiant, & parti dolenti applicentur, ac sæpè renouentur. Se-
cunda: R. Salis, urina pueri an. q. v. Destillentur. Tertia: R.
Fol. & flor. sambuci viridium an. Lib. j. Contundantur & ma-
cherentur in f. q. vini per dies 3. in Baln. postea destillentur.
Quarta: R. Spir. vini rectific. Lib. ij. mellis puriss. Lib. j. Destil-
lentur in balneo vaporoso, & duo liquores, alter aqueus, alter
sulphureus, seorsim colligantur. Remanentiis adde croci inte-
gri. Vnc. j. Sem. terebinth. Venet. Vnc. ij. tartari ad albed. calcinati
Lib. Sem. salis fusi Vnc. j. phlegmatis vitrioli Vnc. iv. lixiuij sar-
mentorum vitis Lib. ij. Macerentur horis 24. deinde destillen-
tur ad siccitatem. Fecibus remanentibus adde primam aquam
& destillentur. Tandem liquores omnes misce & in baln. va-
poroso destilla. Andreas Libavius Apocalyps. Hermet. part.
prior. cap. 8. omnibus præfert aquam, in qua æs & ferrum ex-
tingta, & postea Mercurius vitæ maceratus sit. Vel R. Sapon.
Venet. Vnc. j. Sem. spir. vini, aq. flor. sambuci an. Vnc. ij. Misce.
Vel R. Cancror. fluuiat. num. viij. granor. iunip. M. j. myrrha,
thuris an. Vnc. j. vini optimi Lib. j. Destillentur. Vel R. Mastich.
thuris, myrrha, ammoniaci, bdelli an. Vnc. ij. vitriol. Lib. j. mellis
Lib. ij. tartari Vnc. j. Sem. spir. vini opt. Lib. iv. Destillentur f. a.
Solenander consil. 24. sect. 4. scribit, se nouisse quendam senem
podagricum, qui sibi hoc modo medicinam faciebat. Cum tu-
mor & dolor magnus, locusque rubens erat, accipiebat salem,
cinerem, urinam pueri, & acetum, in iis commistis, agitat
madefactum & expressum pannum laneum album applicabat
aliquoties. Sedato iam magna ex parte dolore, morbo decli-
nante, coquebat sulphur viuum, & puluerem hellebori albi in
oleo seminis lini, coque affecta loca illinebat. Idem Solenan-
der istud multis profuisse scribit. Adnascitur ad quercus ra-
dices, vt plurimum autumnò fungus quidam rubens, tener, &
pro ratione radicis arboris magnus satis, quem propterea
quædam nominat, ille proculdubio, cuius supra lib. 3. pract. part. 2.
sect. 2.

sect. 2. c. 7. de dysenteria facta est mentio : istum in tenues particulas sectum cum trito sale in ollam testaceam indit, ita inspergens salem tritum, vt particularum strata quælibet salem intermedium recipiant. Sic permixtum conditum fungum in penu subterraneo seponit, muriam, quæ tandem inuenitur in olla, liquefactam colligit, eaque asseruata affectos articulos illinit. Verum quia siccatur vehementer & discutit, laxatamque ab humore partem mirificè roborat, monet, principio, priusquam dolor inualuit, eius vsum esse vtiliorem, aut iam declinante paroxysmò ad materiam absumentam, partique robur, & firmitudinem addendam, potissimum si aliquoties interponatur fons & lotio partium ex decocto verbasci, absinthij, chamæmeli, herbæ paralyseos, saluiæ, chamæpityos, artemisiæ, foris marini, meliloti, & id genus aliarum, quæ incidere, abstergere, discutere, siccare mediocriter & roborare valent. Commendatur & hoc Emplastrum. R. Gummi Caranna Vnc. j. Sem. tacamahaca Drach. vj. emplastri oxycroci Vnc. ix. cera alba Drach. ʒ. pulueris consolid. maioris Drach. ij. gr. xv. Cum oleo chamamel. F. s. a. Emplastrum, quod loco dolenti applicatum valde extrahit materiam & dolori succurrit. Et talia medicamenta plurima magna copia apud Platerum lib. 2. Pract. & alios passim exstant. De iis tamen hoc monendum censeo, in topicis omnibus applicandis signa à iuuantibus & nocentibus diligenter attendenda esse. Etsi enim proxima causa arthritidis sit humor serosus, falsus, tartareus, aut quomodocunque appellare libet; tamen non est de nihilo, quod Chymici monent, vt infra questione 6. dicetur, varia esse salium in planis & terra genera, seu, vt Platerus loquitur, humorem arthritidis causam ichoribus humorum excrementitiorum, qui eum vehementiorem reddant, permisceri. Vnde non solum in diuersis indiuiduis, sed & in eodem secundum ætatem non semper eadem doloris ratio est. Vnde Q. Serenus: *Quadam haud sunt rabida medicamina digna podagra, Cui ter tricenas species epidaurius ipse Dixit inesse Deus.* Tandem ad discutiendas reliquias fiant fomentationes ex artemisia, origano, absinthio, betonica, calamintha, floribus stœchad. Arabicæ, lauendulæ, chamæmeli, meliloti, in vino & aqua coctis, quæ simul partem roborant. Monet autem hic Crato, consil. 240. vt pedes quàm minimè humectentur, sed vapor saltem pedibus excipiat. Et reuera commodissimæ sunt eiusmodi fomentationes. Si tamen paulo plures plantæ in aqua coquantur, & aliquid salis addatur, vel etiam lixiuium affundatur, nil incom-

modi ab humectatione expectandum, aut si omnino quid damni metuamus, ne humiditas aquea post balneum in parte affecta relinquatur, trochisci sequentes carbonibus ignitis iniiciantur, & fumus parte affecta excipiat. *R. Gummi iuniperi, thuris an. Drach. ij. ladani, benzoës an. Vnc. j. cinamomi, caryophyll. nuc. mosch. an. Drach. Sem. Puluerisata excipiantur gummi tragacanth. & F. trochisci.* Commendatur etiam plurimum balneum è ligno iuniperi, vt & decocto vulpis integræ adiectis ranis & lumbricis & herbis antea enumeratis. Vel vngantur pedes conuenienti aliquo linimento vel vnguento. Galenus, 2. de simpl. med. fac. cap. 18. vt & alij authores, plurimum commendant oleum salitum parti affectæ affricatum. Omnibus enim, ait Aëtius, *tetrab. 3. serm. 4. cap. 21.* qui hoc modo fricantur, insitus calor augetur, quod præter naturam est, discutitur, recrementa que consumuntur, & affecta membra redduntur robustiora, vt doloribus amplius non sint obnoxia; maximè si diligenter singulis diebus manè & vespèri per omnè vitam hoc prædij vtantur. De quo confidenter & proculdubio *ἰατροβολικῶς* ausus est pronunciare Philagrius, vt Aëtius *loc. alleg.* scribit, quod etiam solum sufficiat iis, qui vel maximè circa diætam delinquant, aut immodicè refrigerantur, aut ægrotant ex labore, aut re venerea nimium sunt vsi, aut quemcunque alium excessum admiserunt. Quia autem oleum & sal non faciliè miscentur, sal primò vino calido humectandum, & hinc cum oleo in mortario diligenter miscendum, & semper, antequam hoc linimentum in vsum trahatur, sal oleo benè admiscendum. Neque etiam saltem inunctio sufficit, sed articuli benè fricandi sunt, vt medicamenti vis penetret. Vel *R. Castorei, thuris an. Drach. j. Sem. medull. ceruina, adipis anser. an. Drach. iij. ol. mastich. mentha an. Vnc. ij. Sem. bdellij, galbani aceto dissolut. an. Vnc. Sem. farina sem. lini, sænigraci an. Scrup. iij. Sem. cera q. s. Fiat Emplastrum.* Flau. Clementis pharmacum, cuius vsu homines toto corpore destructos à podagra, chiragraque adeo conualuisse, fertur vt citra noxā ambulauerint, describit Gal. 7. de comp. med. sec. gen. cap. 12. vbi & alia huius generis pharinaca habet, vt & 10. de comp. med. sec. loc. cap. 2. Vel *R. Gummi pini Vnc. j. picis nigra Vnc. ij. cera Vnc. j. Sem. pingued. galli veteris Vnc. j. pulu. hermodactyl. sulph. viui an. Vnc. iij. Fiat Emplastrum & tertia die renouetur.* Henrici Stapedij in consil. Scheltzj cons. 238. sunt sequentia. *R. Baccar. iuniperi, althea an. Vnc. ij. fol. lauri, myrti, saluie, betonica, scechados, origani, calamintha, maioran. rosmarin. an. M. Sem.*

M.Sem. *sem. lini, fanigr.* an. Vnc. ij. Fiat decoctio in lixiuio è sarmentis vitis, addendo salis communis Lib. j. Postea sequenti oleo inungantur. R. *Rad. pyreth. nuc. mosch. caryoph. contusor.* an. Drach. ij. *flor. salu. hyssopi, rorismarini, stæchad. Arabic. spica nardi* an. Drach. j. Sem. *rad. aristoloch. hermodactyl.* an. Vnc. j. Affunde *spir. vini* Lib. j. vel q. s. Macerentur per diem. postea adde *terebinth. opt.* Lib. j. Sen. Destillentur in alembico vitreo. Alexand. Trallianus & alij hoc commendant, & eo multos non solum, quibus pituitosus humor, sed & quibus bilis affluerat, valetudinem recuperasse testantur. R. *Thymi, origani, satureia, calamintha* an. q. v. Coq. in *aceto acerrimo*, & decocto calido partes affectas sæpe perfunde ac fove.

Ad Tophos.

Si materia iam in tophos concreuerit, equidem eos dissoluet. *Ad tophos.* re difficilimum est; verum si nondum inueterati sint, non omnino nulla sanationis spes est. Possunt autem ad tophos discutiendos adhiberi non solum externa & topica, sed & interna. Interna sunt antidota illa supra proposita, inter quæ præcipuè utilis est antidotus Tralliani ex Centauryo. Scribit etiam idem Trallianus, quendam, cum tophos habere cœpisset, decocto chamæpityos sumto prohibuisse, ne amplius generarentur. Externa seu topica ad nodos dissoluendos utilia sunt ammoniacum aceto dissolutum. Vel R. *Empl. diachyli simpl.* Vnc. j. *ammoniaci, galbani, bdellij, sagapeni* an. Drach. j. *ol. irini, liliorum alborum* an. Vnc. Sem. *pulu. ireos* Drach. j. Fiat Emplastr. Vel R. *rad. bryonia, cucum. agrest. iridis* an. Vnc. ij. *alth. lilior. albor sub cinerib. calid. coctar.* an. num. iv. *sem. urtica, sinapi, nasturtij* an. Vnc. j. Terantur cum *adip. anserin. & ol. amygd. dulc. s. q.* F. Cataplasma. Galenus & alij id, quod è caseo veteri conficitur, plurimum commendant, Nam cute spontè disrupta absque sectione articulos citra noxam quotidie lapidibus liberatos reficit. R. *Casei veteris & acris* Vnc. iij. vel q. v. intingatur in *iuris carnis suilla salsa s. q.* & in mortario subactus parti affectæ imponatur. Alij pedes suum salsos in aqua ad mollietiem planè coquunt, & postea admiscunt casei antiqui partes duas, nasturtij partem vnam, & emplastrum inde conficiunt, quod valde commendant. Vel R. *succi tabaci* Vnc. iij. *cera citrina* Vnc. ij. *resina pini* Vnc. j. Sem. *terebinth.* Vnc. j. *ol. chamamel. q. s.* Fiat Cerotum molle. Vel R. *mellis, axung. ursina, aceti acris* an. Lib. *serpentes & testudines montanas* vnum & alterum. Coq. in vase vitreato lento igne ad aceti consumptionem, postea colentur & adde *cera* Vnc. iij. Liquefiant simul & vsui seruen

seruentur, & loco affecto ad ignem illinantur. Vtilia etiam sunt luta emollientia & resoluentia quarundam thermatarum, qualia sunt D. Petri & Bartholomæi in agro Patauino, quibus mane & vesperi pars affecta per horam & amplius fouetur, & postea thermis abluitur. Erasistratus Sicyonius efficax ad tophos remedium hoc parabat. *R. visci querni Lib. j. Sem. thuris, cera, tadarum pingui. resina pini an. Lij. j.* Liquabilia liquabat & cum pinguibus tædis agitabat ac miscebat, à quibus cum omnis pinguedo effluxisset, ab igne ablatum liquorem percolabat, thulque in tenuissimum puluerem contritum inspergebat, & assiduâ, donec in massam manus non inquinantem redigeretur, agitabat. Plura vid. apud Trallian. lib. i i.

CAPVT VI.

De Doloze Ischiadico.

Dolor Ischiadici.

Dolor ischiadicus equidem arthritidis species est, vt de eo præter ea, quæ hætenus dicta sunt, nihil dicendum videatur. Verum cum & ratione partis affectæ aliquid peculiaris habeat, & in curatione proprij quid obseruandum veniat, de eo pauca dicemus. Sunt quidem nonnulli, qui per Ischiadicum dolorem alium affectum ab arthritide differentem accipiunt, qui inter chronicos affectus est, & accedit iis etiam, qui podagra vel chiragra etiam nunquam laborarunt, ab excrementis illic congestis, vel in eam partem influentibus, & plerunque sensim & paulatim. Verum de isto affecto hic agere nobis propositum non est, pertinetque is ad ambulandi ob coxæ vitium impotentiam, quod latius se, quam arthritidis extendit, de qua solum hic agere nobis propositum est, & proinde etiam de ischiadico dolore tantum vt arthritico hic agemus. De loco autem affecto hic quædã discrepantia est. Acrius tetr. 3. serm. 4. cap. i. ex Archigene ita scribit: Ischiadici proprie dicuntur, quibus dolor circa iuncturam quandam vertebrarum innititur. Antecedit autem & quasi auspicatur hoc malum aliquando vicinorum muscutorum dolor, & maxime lumborum, aliquando vero ab ipsa iunctura initium fit affectionis, iam vero quandoque contingit, vt vertebræ dolore fere sublato circa poplitem solum affectio hæreat, aliis vero iuxta talum; quibusdam vero totum crus æqualiter dolore affligitur, multis item circa inquina dolor figitur, & tum sane vesica ipsa molestiam transumens vrinæ difficultatem inducit, & tunc maxime totum crus à coxendicibus vsque ad calcaneum dolorem perfert. Fernel. lib. 6. de part. morb. & sympt. cap.

18. Ischias, *inquit*, omnium vehementissima sedem non habet in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inseritur, sed alius, ad summam natem, qua nerui à lumbis & osse sacro emergentes feruntur in crura, dolor atrox non in sola est coxendice, sed in femur quoque & in suram, & in extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum ab affecta coxendice diductus ramus pertingit. Alij, vt Platerus, Ischiadicum dolorem articulo coxæ cum femore tribuunt. Verum sciendum, circa coxendicem, vt & in humero interdum accidere aliquando dolorem, qui quidem sæpè vehementissimus est, non tamen propriè articularis, cum non sit in articulo, quia membranam musculorum occupat, neque etiam in vno loco consistit, sed ad partes inferiores plerunque descendit. Et talis fere dolor est Ischiadicus, quem Aëtius ex Archigene descripsit. Atque hunc dolorem ex humore seroso acri à capite sub cute defluente, & circa membranam vel neruum aliquem hærente ortum habere concedo: cum tamen dolorem propriè arthritidem non esse, ex eo patet. Primò, quod non circa articulum semper, sed & in medijs spatijs intra articulos consistit. Ita curauit hic virum nobilem, qui talem dolorem in ipsis musculis, qui sunt inter genua, & coxendicem, patiebatur. Similes dolores sæpè in pectore accidunt, & pleuritidem notham quandam excitant. Deinde quod certis interuallis rarò redeunt, sed sæpè, postquam semel atque iterum hominem afflixerunt, postea toto vitæ tempore non reuertantur. Tertio, quod ij, qui dolores hos patiuntur, arthritide in alijs partibus non affliguntur, quod in vera arthritide accidit. Qui enim diu arthritide laborant, rarò sola podagra corripuntur, sed postea etià dolores in manibus & alijs articulis patiuntur. Tandem etiam arthritidis vera plerunque & fere semper sibi tumorem adsciscit; at verò dolores hi nullum tumorem habent coniunctum, non solum vbi sunt in loco profundo, sed etiam vbi sunt in loco non profundo, vt in humero sæpè accidit, idque ea de causa euenit, quia humor non ex venis, quibus pars illa nutritur, vt in vera arthritide, affluit. Nos verò non de dolore isto hic agemus, sed qui propriè arthriticus est. Dolor autem iste Ischiadicus hoc propriij habet, quod latius, quam in alijs articulis, & sæpè ad vicina loca diffunditur, id quod accidit primò, quod os coxendicis amplum est, vnde etiam tribus nominibus distinguitur, & vbi lateribus ossis sacri connectitur, os illum dicitur; ad cotylam, ischium; anteriore parte, os pubis. Deinde quod nerui, qui à lumbis & osse sacro ad eam

articulationem veniunt, in diuerſas partes diſtribuuntur. Ideoque dolor coxendicis in omnia loca ſeſe diſfundit interdum, inque neruos à coxendice deductos perſtingit. Eſt autem hoc malum curatu difficile propter loci profunditatem & amplitudinem, ac materiæ multitudinem, quam locus amplius capit. Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, ruſuſque incidit, iis mucôres ſuperueniunt. 6. aphor. 59. Et quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, iis crus contabefcit, & claudicant, niſi vrantur, *ibid.* aphor. 60. Si enim ab influente humore ligamenta relaxantur, coxa excidit, & in cavitatem illapſus humor lentus redditur, imò ſæpè in lapideam duritiem concreſcit. Vnde quia venæ & arteriæ ſuo loco dimouentur, & comprimuntur, *artrôſia* in cruribus ſuccedit. Si etiam in ætate iuuenili quem iſchias apprehendit, vitam breuiorem promittit, quia dolore & inediis æger marceſcit, vnde etiam *ſchias iquadrin* nomen accepit. Curationem quod attinet, ad reuulſionem commodiſſimè vena baſilita in eodem latere aperitur; deriuationis autem gratia iſchiadica. Et quidem ſi dolor magis extrorſum vergat, quæ eſt ad malleolũ externũ, aut ſaphena, quæ eſt ad malleolũ internũ, ſi dolor magis introrſũ vergat. Scribit etiam Hippocrates 6. *epid. ſect. 5. t. 62.* cũ adſunt *æidugæ*, venæ poſt aures ſcarificandæ ſunt; quæ locũ Galenus & alij de fluxionibus in coxendicè explicant. præceptũ tamen Hippocratis verũ eſſe non putant. Hippocrateſe vero defendit Stegghius, & cũ ratione iſtud, quod procul dubio experientia obſeruauit, Hippocrateſe propoſuiſſe putat. Cũ enim cauſa mali per foramen nuchæ vel viam Fernelij in coxendicem deſtillet, ad fontem mali tollendum circa aures rectè remedium adhiberi ſtatuit. Verũ erſi iſta concedantur: tamen *æidugæ* iſta non ſunt dolores iſchiadici propriè dicti, qui ad arthritidem pertinent, ſed ij, quorum ſupra facta eſt mentio. Purgationes fortiores hîc locum habent, atque vtile eſt hic Electuarium Caryocoſtinum, pilulæ arthriticæ, foetidæ, de hermodactylis. Crato equidem *conſil. 247.* iſchiadicos dolores purgantia non ferre ſcribit; cum humores magis in ea loca decumbant: verum de inſufficiente purgatione hoc eſt accipiendum. Et videntur hîc vomitoria purgantibus per aluum commodiora eſſe, cum per locum à parte affecta remotiorem humores vitioſos euacuent. Repellentia hîc plane locum non habent; cum metuendum ſit, ne horum vſu ſanguis & alij humores verſus partem affectam repellantur, ibique cumulen-
tur. Præmiſſis vniuerſalibus attrahentia & reſoluentia medi-
camenta

camenta imponenda, eaque fortiora, quæ humorem è profundo in superficiem euocent, qualia parantur ex herbis discutientibus, fol. sambuci, ebuli, lauri, rutæ, betonicæ, chamæmelo, chamæpithy, roremarino, meliloto, sem. sinapi, staphidis agriæ, cantharidibus, pice, sulphure, terebinthina, ammoniaco, galbano, bdellio, opopanace, euphorbio. Celebre medicamentum est, quod fit ex iberide seu lepidio, cuius supra facta est mentio, vt & nasturtio hyemali & piperitide. Vt 2℥. *Iberidis, piperitidis, nasturtij aquar.* omnium vel vnus M. iv. Coq. in vino, Asperge farinam lupinorum, orobi, fabarum an. Vnc. j. pulu. rutæ sicca Drach. ij. flor. chamamel. Drach. j. rad. costi Drach. j. Sem. ol. terebinth. Vnc. Sem. lumbricor. q. s. Fiat Cataplasma. Vel 2℥. *Sinapi aceto acerrimo dissol.* Vnc. ij. fermenti acris Vnc. Sem. pulu. hermodact. Drach. ij. mellis Vnc. iiij. terebinth. Vnc. iv. ol. lauri, de spica an. Vnc. ij. farin. sem. fœnugrac. an. Vnc. j. Sem. terra formicar. cum ouis Lib. j. fol. lauri, salua, ruta, rorismarini an. M. Sem. lumbricor. terrestrium præp. Lib. Sem. Terra formicar. cum ouis & lumbricis ac herbis in vino albo coquatur, postea colentur, & reliqua admisceantur. Vel 2℥. Rad. sigill. b. Maria (quæ ad ischiadicum dolorem imprimis commendantur sectæ & coxendici appositæ) Drach. vj. emplastri diachyl. simpl. Vnc. Sem. croci in spiritu vini dissolut. Drach. ij. terebinth. Vnc. j. ol. de spica q. s. Fiat Emplastrum. Vel 2℥. Cera citrina, terebinth. abietis an. Vnc. iiij. Liquefcant simul, vbi refrixerunt, Adde pulu. seminis urtica, hermodactyl. an. Drach. ij. rad. aristoloch. rotund. flor. chamamel. iridis Florent. an. Drach. ij. Sem. myrrha Drach. ij. croci Scrup. iv. Malaxentur manibus axungia porcina inunctis. Fiat Emplastrum. Vel 2℥. Cera, visci querni, terebinth. irid. sicca, myrrha, galbani, Cum oleo lumbricor. Fiat Ceratum. Quibus si dolor non cedat, cucurbitulæ cum multa flamma apponantur, vel vesicatoria. Si ne sic quidem malum tollatur, de Hippocratis consilio, 6. aph. 69. pars affecta vrenda, quod & Celsus probat, dum lib. 4. cap. 20. scribit, vltimum est & in veteribus quoque morbis efficacissimum tribus aut quatuor locis supra coxam cutem candentibus ferris exulcerare. Partem enim calefaciendo crassos viscidos humores dissoluit & euacuat, ac si, quod fieri debet, vlcera aperta seruentur, materia vitiosa per ea effluit. De modo vrendi vide P. Æginetam, lib. 6. cap. 76. Albueas. part. i. cap. 43. Nonnulli & arthritidis vertebrarum dorsi in specie mentionem faciunt: & concedimus eam interdum dari, quæ etiam eandem causam & curationem habet, quam alix arthritides. Viden-

dum tamen hic, ne decipiamur ac quemcunque dorſi dolorem pro arthritide habeamus. Sæpè enim accidit, vt ex materia ſeroſa, & è capite deſtillante in dorſo, & præcipuè ſecundum ductum muſculi cucullaris dicti deſcendente, & ad ſpinam in fine eius muſculi hærente dolor excitetur: qui tamen arthritidis non eſt; cum non in partibus ad articulum pertinentibus acci- dat, ſæpè etiam momentaneus ſit, ac dormientes affligat, à ſomno vero ſurgentes deſerat & euaneſcat, quod in vera ar- thritide non accidit.

CAPVT VII.

De ratione præcauendi Arthritidem.

*Ratio
præcauē-
di arthri-
tidem.*

Multi quidem id vnicè agunt, vt à doloribus arthriticis liberentur; Liberati autem parum ſolliciti ſunt, qua ra- tione obrinere poſſint, ne iſdem doloribus iterum corripiantur, & neque medicamenta, quibus malum hoc præcauant, uſurpant, neque à diætæ erroribus ſibi temperant, & ita malum recens inueteraſcere ſiunt, vnde non mirum, paucos podagri- cos ſanari. Verum præcautio non minus, quam curatio in ſpecie ita dicta neceſſaria eſt. Conſiſtit autem ea in tribus, primum eſt, vt caueatur, ne materia, quæ ad articulos fluere poſſit, colligatur. Secundum, vt ſi quæ collecta ſit, tollatur, antequam ad articulos ruat. Tertium, vt articuli eam non fa- cilè recipiant. Si verò, quod nonnulli faciunt, quis ſaltem articulis roborandis operam dare velit, interim permittere, vt materia viſioſa in corpore cumuletur, plus damni, quàm com- modi inde ſentiet. Si enim materia viſioſa in corpore adſit, nec ad articulos conſueto modo protrudatur, retenta in cor- pore ad alias partes nobiliores fluere & grauiffimorum mor- borum cauſſa eſſe poteſt. Primum præſtat bona diætæ ratio, & medicamenta viſcerum intemperiem corrigentia. Secun- dum ſanguinis miſſio, purgantia, & alia ſeroſos & tartareos humores tollentia. Tertium articulos roborantia. Et primò diætam quod attinet, omnino in præcauenda arthritide ea plurimum poteſt & maximi momenti eſt; & ſine ea medica- menta, etiam generoſiſſima, nihil proficiunt. Et quod tam pauci arthritici ſanantur, maximam partem ob eorum in diætâ licentiam accidit. Contrà ſola victus ratio malum iſtud ſæpe expugnare poteſt, ſcribitque rectè Crato, *conſil.* 161. Ego podagricis, *inquit*, nihil niſi rectam victus rationem conſulen- dam arbitror. Quæ enim medicamenta vel materiam ipſam exhaurire, vel calorem roborare poſſunt? Et Solenander, *ſect.*

l. conſil.

*In quibus
conſiſtat?*

*Primum
præcau-
tionis mē-
brū, diætā.*

1. *consil.* 20. Obseruamus, *inquit*, multos cura & diligentia liberos se reddidisse, hos, quod abstemij facti essent, illos, quia Venerem nullam habuissent; nonnullos, quod vsi essent continuo hoc aut illo medicamento, quosdam, quia hunc vel illum cibum tanquam noxium vitassent. Diætæ autem ratio consistit in recta sex rerum non naturalium vsu. Et primò æ-
Aër.
rem quod attinet, vitetur omnis aëris in qualitatibus excessus, qui humores in corpore vitiosos vel retinere vel fundere potest, & imprimis frigidus, qui transpirationem & perenne illud vaporum effluuium retinet; imò & serum ab habitu corporis in centrum compellit, vbi postea facile efferuescit, & agitari incipit. Idque arthritici contra externas aëris iniurias vestibus idcirco sese accuratè muniant, caueantque, ne frigus externum habitum corporis denset, vaporumque effluuium prohibeat. Et si habitus corporis fortè densatus sit, crebris, sed lenibus frictionibus rarefaciendus. Imprimis verò cibi & potus accurata habenda ratio. Cum enim potus & cibus materiam arthritidis suppeditare soleat, nisi æger à cibo & potu sibi noxio abstineat, aut circa eum errores committat, frustra sanitatem sperat. Et cum ægri ipsi animaduertant, qui sibi sint noxij, (sicut supra de quodam diximus, qui ex Cyprinorum esu semper in arthritidem incidebat) ab iis omnino abstineat æger. Quantitas etiam cibi ea solum assumenda, quæ viribus
Cibus & potus.
reficiendis & conseruandis satis sit. Et omnino non plus cibi
Cibi Quantitas.
sumendum, quàm rectè in ventriculo, epate & liene concoqui possit, quod fiet, si ea solum cibi quantitas sumatur, vt *angeli* Hippocratis adsit, i. e. vt de mensa surgens plura semper appetat, nunquam verò ita sese cibo repleat, vt nullum eius desiderium relinquatur. Cum enim in his coctionibus, quod excrementitium est, separari soleat, si coctiones istæ non rectè perficiantur, excrementa multa, eaque tartarea sanguini permiscantur, quæ postea, vt inutilia, suo tempore à natura ad articulos detruduntur. Aut si in vna mensa aliquid peccatum sit in quantitate, in sequenti mensa detrahendum. Semel etià in septimana à cœna abstinere, vel parcissima ea vti commodum est. Cibus etiam nouus non sumendus, nisi prior concoctus sit, Cœna prandio semper parciore sit. Ciborum quoque varietas in vna mensa vitanda, quæ non minus, quàm ciborum nimia copia, noxia est. Panis ergo sit purus & fermentatus. Caro veruecina, hædina, vitulina, & similes boni succi.
Qualitas.
Conceditur & bubula iunior, præsertim in calidioribus, foribique Alex. Trallianus, *lib. 1. cap. 1.* quod norit, quosdam, qui
fluxio

*Gallina,
galli, &
capones
arthriti-
cis noxij.*

fluxione copiosissima acri laborabant, maximè carnibus bubulis adiutum fuisse. Nonnulli gallinarum & caponum carnibus abstinendum putant, idque ideo, quia multi sint nutrimenti. Verum cibus boni & multi succi vix aliquem in arthritidem coniecit, modò debita quantitate sumatur. Alij ideo gallos, capones & gallinas podagricis nocere putant, quod & ipsi podagra quandoque laborent; quod sanè etiam accidere potest, ob causam, quam iam dicam. Mihi enim maximè vero consentaneum videtur, id euenire, quod galli & gallinæ arenam etiam & calculos vorant, eosque in ventriculo concoquunt, è quibus faciliè aliquid falsi, terrestres & tartarei in ipsi sanguinem deriuari, atque postea homini arthritidis materiam præbere potest. Cui sententiæ fauere videtur Crato, *consil. 246.* dum caponem peculiarem humorem habere scribit, quem natura ad articulos depellit. Piscium vsus sit parcus: à Cyprinis verò & mollibus piscibus, vt anguillis & similibus, planè abstinendum; vt & à cibus, qui aluum obstruendi vim habent, vel ventriculum refrigerant. Casei etiam multi vsus tutus non est. Abstinendum & à leguminibus, præter hordeum, quæ terreum succum multum continent. Et quia, vt

*Brassica
arthriti-
cis vilis.*

Crato, *consil. 247.* scribit, inter vinum & brassicam naturalis quædam antipathia esse perhibetur, vtile creditur, si podagrici (vtpote quibus vinum noxium) frequenter brassica & pane hordaceo fruuntur. Scribitque Plinius, *lib. 20. cap. 9.* Inuenio & à podagra liberatos edendo brassicam, decoctumque ius bibendum. Pomorum vsum plurimi non sine causa damnant, atque Medicos monent, ratione & obseruatione ducti, vt morbis articularibus obnoxiiis interdiciant vsum pomorum. Habent enim poma humorem copiosum, eumque plerunque acrimoniæ alicuius participem, & penetrandi vi præditum (ob quem etiam maculæ à succo pomorum è pannis lineis difficulter eluuntur) & propterea humores faciliè mouent. Virentur etiam pingua, & imprimis frixa, vtpote quæ non solum malum nutrimentum præbent, sed & alios cibos corrumpunt. Vt & cibi nimis aromatibus conditi. In potu verò eligendo imprimis

Potus.

*Vinū ar-
thritices.*

*Vina sa-
lubria.*

cautione opus est. A vinis Morauicis, Austriacis, Hungaricis & similibus, quæ arthritidem generare certum est, planè abstinendum. Alia verò, qua in sanis arthritidem facile non generant, omnino parçè bibenda, cum & ipsa aliquid tartareæ materiæ contineant. Inter quæ vina salubria etiam Hispanicum crassum rubrum, quod de Alecante vocant, vel vinum tinctum, refert Solenander, *sect. 4. consil. 24.* eiusque, vt minus

noxij, mediocrem vsum arthriticis concedit. Alij & Pucinum laudant. Vt & quod è Valle Telina affertur; cum non ita articulos feriendi vim habeant. Et si ab his etiam vinis sese lædi sentiat æger, vino planè, si potest, abstineat: cum fieri possit, vt ad podagram dispositis ea etiam vina noceant, quæ alij sine damno bibunt. Scribitque Paulus Aegineta, *de re modis lib. 3. c. 78.* Multos noui, qui à solo vino penitus abstinuerunt, & omnes opem senserunt. Quidam enim in principio morbi perfectè liberati sunt: quidam postea & raro, & neque valde dolorosè exacerbati sunt. Si igitur nihil aduersi ex hoc contingat, aut in futurum timeatur, per totam vitam à vino abstineant. Qui verò propter debilitatem aut persuasionem aliquantulum succubuerunt, vbi ad biennium à vino abstinuerint, hinc modicum & aquosum perpetuò bibant. Oportet autem eos, qui à vino abstinere, pro vino anisi decoctum bibere, aut alicuius eiusmodi seminis, abstinendo quantum eius fieri potest à fructibus, pomis & reliquis refrigerantibus. *Hac Aegineta.* Et reuera rem ita sese habere, supra *c. 2.* exemplis probatum est. Atque in nostris regionibus, qui volunt, longè facilius, quam in Græcia & alibi, à vino abstinere possunt; cum passim cereuisiæ satis commodæ habeantur, quæ vini vicem supplere possunt. Et quamuis à vino planè abstinere plurimis durum, imò noxium videatur: tamen, sicut rectè ab Hippocrate, *2. aph. 50.* dictum est, ad insueta etiam quandoque mutatio faciendæ est. Si qui verò à vino planè abstinere nolunt, vel propter valetudinis incommodum non possunt, id quod plerunque accidit, bibant vinum Rhenanum, non tamen forte, neque etiam crudum, vel etiam Pucinum, aut simile, neque tamen copiosè. Ideoque non displicet consilium Solenandri, qui, *sect. 4. consil. 24.* in vsu vini temperamenti, constitutionis corporis, ætatis, consuetudinis habendam esse rationem suadet; cum magna sit corporum varietas, & quod vni est vtile ac salubre, alteri possit esse noxium ac inutile. Itaque in vsu vini imprimis attendendum, quid commodi vel damni æger ex eo percipiat. Si enim nocere vinum animaduertatur, penitus omittendum, aut si sine damno omitti non possit, parcissimè bibendum. Et qui in vsu vini sibi non temperare, ac modum seruare potest, ei vinum potius interdicens, quàm permittendum. In paroxysmi verò initio à vino planè abstinendum. Neque etiam vinum bibendum ventriculo vacuo, sed cum cibo solidior iam assumtus est. Bibere etiam vinum inter prandium & cœnam maximè noxium; cum facile ad epar penetret, & fluxiones exciret.

*Potus
quantitas.*

*Somnus
& quies.
Exercitia
corporis.*

Potus tantum saltem assumatur, quantum sedandæ sitis satis sit; non verò fluctuationem ciborum efficiat. Somnus & quies moderata sint: somnusque non mox à cibo ineatur, nec ultra septem vel octo horas extendatur; non tamen etiam septem horis breuior sit. Exercitia corporis sint moderata, & ante cibum ineantur. Et si quo in morbo verus est aphorismus Hippocratis: ἀσθενὲς ὑγιεινὸς ἀγέλη τροφῆς, ἀσθενὴν πρῶτον: *exercitium sanitatis est, non saturari cibo & impigrum esse ad labores*, hoc in morbo verus est. Et commodissimum est iis, qui præstare possunt, ante prandium interdum ad sudorem vsque se exercere. Post motum tamen & exercitium non prius cibus vel potus sumendus, donec calor motu contractus euauerit. Et si in quietis & motus excessu peccandum, præstat in motu, quam in quiete excedere. Otio enim & desidio calor minuitur, vires languescunt, coctiones deprauantur, excrementa non euacuantur & discutiuntur. Vnde Galenus, 6. aphor. 28. non minus desidiā, quam crapulam arthritidis causam ponit. Et videmus homines laboribus deditos rarò arthritide corripī. Frictiones etiam matutinæ exercitij loco esse possunt. Multum stare, vt & nimium deambulare vel equitare, podagricis valde noxium. Eodem modo vt exercitium & motus: ita & somnus ac vigiliæ moderatæ esse debent. Vigiliæ tamen vtiliores, quam somnus nimius, modò vires non deiciant, aut cruditates pariant. Nec etiam statim à sumto cibo dormiendum. Repletionem & inanitionem quod attinet, curandum, vt alius quotidie officium faciat, & ne humores in primis viis cumulentur, ecoprotica medicamenta, quæ leniter aluum subducunt, sæpius vsurpanda. Sudores matutini vtilissimi sunt, & ad præcauendam arthritidem commodissimi, cum serosos humores e corpore tollant. Itaque quocunque modo fieri potest, ægri ad eos assuescendi, qui propterea stragulis de nocte sese diligenter munire debent, vt si non sudor, maior tamen corporis sub auroram sequatur. A Venere nimia abstinendum, quæ cum Baccho Arthritidis parens, & vt Scaliger ex Græco vertit. Ex soluilumba Venere, soluilumboque Baccho, nata est soluilumba Podagra. Nimio enim Veneris vsu totum corpus debilitatur, spiritus, calorque rariius dissipatur, vnde omnes coctiones læduntur, & multa excrementa cumulantur. Affectus animi immoderati, imprimis ira & terror, vitandi sunt, & lætitiæ potius indulgendum. Atque ista Diætæ ratio causā est, cur diuites & nobiles frequentius, quam pauperes, & rustici arthritide corripiantur. Abundant enim diuites omni ciborum & fercu

*Venus.
Affectus
animi.
Cur diui-
tes fre-
quentius,
quā pau-
peres ar-
thritide
corripiā-
tur?*

& ferculorum copia, unde non solum varios cibos in eadem mensa plerunque miscent, sed & plus cibi assumunt, quam concoquere possunt, unde cruditates generantur, & præcipue in vini potu sibi nimium indulgent. Deinde exercitia laboriosa ipsis desunt, quibus humores excrementitij, & præcipue serosi in corpore enacuantur. Præterea medicamenta plerunque abhorrent, & iis non nisi ad palatum comparatis vtuntur. Et omnino quæ alias in genere à Medicis de bona Diætâ præcipiuntur, arthriticis maxime obseruanda, de qua prolixè agunt Alexand. Trallianus, lib. 1. cap. 1. Andreas Gallus, in consil. à Scholtzio collectis consil. 270. Et Petrus Andreas Matthiolus, ibidem consil. 220. Antonius Ferrus, de podagra tractat. 3. Præ-
Intempe-
ries visce-
rum cor-
rigenda.
 ter tamen bonam Diætâ rationem etiam necessarium est, ne humores vitiosi cumulentur, vt nulla insignis in visceribus adsit intemperies. Itaque si aliqua Epatis vel Lienis intemperies adsit, aut ventriculus frigidior, non rectè coquat, eæ intemperies conuenienti modo, vt suo loco dictum, corrigendæ. Nisi enim viscera ista sint benè constituta, etsi in Diætâ parum aut nihil peccetur: tamen etiam cibus bonus aut iusta quantitate sumtus in vitiosum humorem conuertitur, aut talem sanguinem, qui purus non est, sed vitiosos humores admistos habet, suppeditat. Cum contra qui viscer. bene constituta & robusta habent, quæ id, quod vitiosum est in cibo & potu, exactè ab utili sanguine separant & per conuenientes vias euacuant, multos Diætâ errores vincere possunt, sicut videmus multos heluones vinum, idque non semper salubre, quotidie ingurgitare, & nihilominus arthritidi non esse obnoxios. Verum cum impossibile sit, vt is, qui non sibi soli, sed aliis etiam viuere, & vel publico seruit, vel in aliis negotiis constitutus est, & interdum in aère inclementiori versari aut iter facere, aut peregrinè apud alios viuere necesse habet; interdum in Diætâ non delinquit, atque inde excrementa in corpore colligantur: Medici est, hac etiam in parte præcauere, ne excrementa illa in corpore cumulentur, & postea paroxysmum excitent: quod fit, si maturè è corpore tollantur.

Venæsectio.

Primò ergo etsi à sanguine, quatenus talis, non oriarur proximè arthritidis; tamen quia suo modo ad arthritidis generationem cōcurrere potest, dum vel ad feruorem & efferuescentiam feri, si abundet, facit, vel necessariorum medicamento-
Venæse-
ctio.
 rum exhibitioni impedimento est, sanguis euacuari debet. Quibus verò natura debilius aut frigidius est corpus, illi

læduntur magis ex sanguinis euacuatione, quam vt opem inde sentiant, vt Paulus Aegineta, *lib. 3. cap. 78.* scribit. Vt & ij, quos crebra iam fluxio sæpè occupauit Crebris enim doloribus & vigiliis, spiritus dissipantur, viresque deiiciuntur. Commodissimè autem fit sanguinis euacuatio tempore verno & autumnali. Apud nonnullos tamen sæpius repetita venæsectione opus est. Si enim æger se cibo paulo copiosiore refecerit, ad primam quamque aëris alterationem humorum effervescentia & motus accidere solet. Quia verò in præseruatione non ad ipsam partem affectam respicimus, sed saltem sanguinem abundantem euacuare animus est, commodissimè è vena cubiti aperta sanguis emittitur in podagra & vniuersali arthritide. Si verò in solo brachio sit malum, vt in Chiragra, commodè in crure vena aperitur. Sunt qui podagra laborantibus singulis mensibus venas ad pollices pedum aperiunt, idque aliquoties repetunt, & noui, qui id cum commodo fecerint. Neque ratione hoc institutum carere videtur. Solet enim natura vitiosos humores maximè ad extremas corporis partes & venas protrudere, & præcipuè eas, ad quas assuevit fluxionem concitare. Ideoque cum credibile sit, naturam in podagra laborantibus tartareos illos humores maiore copia ad venas in pollicibus pedum, quam alias partes mittere, vena ibi aperta ij commodè euacuantur. Neque ea euacuatione vires valde deiici possunt: modo non sit nimia. Et fauere huic sententiæ etiam id videtur, quod Costæus, in *Auicennam, lib. 3. sen. 22. tract. 2. cap. 5.* scribit, se vidisse quendam, cui facta à Medico in crure vñsione ater planè humor effluerit copiosius & frequens, quod demum euacuato sedata affectio prorsus fuit. Alij in eundem vsu plantis pedum singulis mensibus ante nouilunium cucurbitulas sine scarificatione apponunt. Et noui Virum nobilem, qui solo ferè harum vsu podagram præcauet. Ipsam verò humoris serosi & tartarei euacuationem quod attinet, fit ea per aluum, per ambitum corporis, sensibiliter, insensibiliter; per vrinas, per forniculos.

*Humoris
serosi &
tartari
euacua-
tis.*

Purgatio.

Purgatio.

Purgatio per aluum medicamenti serosum humorem euacuantibus instituenda, quæ maximum commodum affert. Compertumque est, arthriticos quosdam è nullo medicamento alio tantam, quantam ex repetitis purgationibus, percepisse vtilitatem; ac purgantia sæpè profuisse sine aliis medicamentis, cum reliqua medicamenta omnia sine purgatione parum profint. Neque aliquid incommodi ex eiusmodi purgantibus metuen-

metuendum est, præcipuè si medicamenta ista non sint admodum vehementia. Vnde non sine causa sanctè affirmat Solenander, *sect. 4. consil. 24.* plus spirituum resolui doloribus, vires magis confici, artus grauius infirmari, denique totius corporis facultates magis arteri ab vno vnius paroxysmi in articulos humorum influxu, quàm à septies iteratis vsu compertis moderatisque medicamentis purgantibus. Et quidem ista euacuatio commodissimè fit vere ac autumnò, paulò ante æquinoctium, quo tempore alias humores moueri solent. Imò si quis diligentiam in præcauenda arthritide adhibere velit, ter vel etiam quater singulis annis purgationem instituere potest. Quæ purgatio cum venæsectione & recta victus ratione ad præcauendam arthritidem multum facit: de quo Galenus, *de rat. cur. per venas. cap. 7.* Complures, inquit, ipse sanauit, qui tribus quatuorve annis per interualla pedum laborassent doloribus, exundante humore veris initio expurgato, & sanguine diminuto. Illud tamen sciendum, in omni victus ratione eos moderatos esse oportet. Nam intemperantes, vinososque, ac ventri gulæque deditos neque purgatione, neque sanguinis missione maximopere adiuueris. Nam per vitæ intemperantiam vitiosorum humorum copiam colligunt. Verum his ne inane quidem adiuuere tentandum est. *Hæc Galenus.* Quibus autem medicamentis istæ purgationes instituendæ sint, consideratione dignum. Sunt quidem nonnulli, qui hic suos pulueres Aurelios, & mercurialia medicamenta, quæ & vomitum mouent, & per aluum purgant, commendant. Ego vt iis quis vtatur ad præseruationem, nulli autor sum: faciat id suo periculo, qui volet. Multò minus alicui autor esse possum, vt in consiliis nonnullis extare video, vt Mercurium vitæ vno mense quater semper post Lunæ mutationes accipiat, atque inde vomitus & sedes expectet. Cum enim medicamenta illa mercurialia maximas humorum agitationes efficiant, simulque viscera debilitent, plus nocent, quam prosunt. Neque quisquam sibi persuadeat, curationem istam præseruatoriam vno mense absolui posse. Alij saltem lenissimis istis medicamentis vtendum censent. Verum ea peccantem humorem vix satis semper educunt. Vt tutum, ita vtile est iis medicamentis vt i, quæ quidem ventriculum & alia viscera non lædunt; humorem tamen peccantem, quantum satis, euacuant. E quibus nec *scammonium*, nec *turpethum*, nec *hermodactyli* planè excludendi. *Sena* verò, *agaricus*, *rhabarbarum* inter ea omnino locum habent. Præter has autem solennes euacuationes etiam singulis

*Quando
institu
debeat?*

*Quibus
medica
mentis.*

singulis mensibus, imò breuioribus interuallis quædam lenia medicamenta vsurpanda, quæ materiam sensim ad intestina deriuant; aluumque laxam seruant. Imò si vel singulis septimanis bis. hora vna ante cœnam vel scrupulum vnum pilularum lentium, vel aliorum huiusmodi medicamentorum. aliquid æger sumat, non parum commodi inde percipiet. Talia sunt *syr. rosar. solut. & mel. ros. solut. syr. de spina ceruina*, vulgò domesticus dictus, *semen carthami, ebuli, aloë, agaricus, rhabarbarum*, præcipuè vbi ichores biliosi abundant. Quæ tamen sola cum, vt dictum, non sufficiant, nisi quis etiam singulis annis bis vel ter paulò fortiora sumat, verè & fortior purgatio instituenda. Formulas istorum

rum hic multas subicere operæ pretium non putamus, cum cuiusque constitutioni propria rectissimè à præsentī Medico præscribantur. Et licet humor ille serosus & tartareus proximā huius mali causa sit: admiscet se tamen ei nunc hi, nunc illi humores viscosi, qui propterea simul euacuandi. Et sunt medicamenta purgantia pauca, quæ non simul etiam serosum humorem euacuant. Celebratur hic valde Electuarius Caryocostinū à Petro Bayro inuentum & commendatum, *Pract. lib. 18. cap. 1.* Et si ei componendo proculdubio antiqui, Aëtius & Paulus Ægineta, occasionem dederint, in quibus similia habentur; Componitur autem hoc modo: *R. Hermodactyli. albor. à cortice superior. mundat. diagryd. an. Drach. ij. costi, cymini, caryophyllorum, zingiberis an. Drach. j. Fiat Puluis.* Cuius dosis Drach. j. plus vel minus. Vel trita & cribrata misceantur cum *syrupo facto ex melle & vino albo coctis*, donec formam syrupi bene cocti acceperint, & fiat Electuarius. Dosīs eius à Drach. ij. ad Vnc. Sem. Scribitque Bayrus, quamprimum senserit signa repletionis, se sumisse hoc Electuarium, idque ter aut quater in anno, atque hoc modo viginti sex annis ab istis doloribus, quibus ante fuerat tentatus, non fuisse molestatum. Atque non incommodum est medicamentum, vbi tantum humorum iam collectum est, vt paroxysmus imminere videatur. Vtiles etiam sunt pilulæ Rhafis supra in curatione descriptæ, vt & hæ: *R. Chamæpith. Vnc. Sem. chamædr. stœchad. Arab. an. Drach. iij. hermodactyl. Vnc. Sem. sem. hyperici Drach. j. aloës hepatica Vnc. Sem. Cum terebinth. Cypria F. Pilulæ.* Quæ autem frequentius & singulis vel alternis, aut tribus vel quatuor septimanis vsurantur medicamenta mitiora esse debent. Scribit hic Andreas Spigelius, se in præseruatione ab arthritide nunquam in purgatione vti hermodactylis: cum non opus sit educere humores ex

Electua-
rium Ca-
ryocosti-
nū Bayri.

Hermo-
dactyli
an in præ-
seruatio-
ne ab ar-
thrit. cō-
ueniant?

res ex iis partibus, in quas adhuc nihil influxit, sed vult, vt contenti simus iis, quæ ex maioribus venis humores euacuant; nisi forsan antiqua & nodosa podagra, quæ frequentiores habet insultus, aut iam, vt dictum, paroxysmus immineat. Quæ vt de iis purgationibus, quæ breuioribus intervalis & frequenter instituuntur, vera esse concedimus: ita in illis purgationibus, quæ singulis annis bis vel ter fiunt, purgantibus hermodactylos commodè admisceri putamus, iisque omnes exercitationes Medici ad nostra vsque tempora vsi sunt, vtpote qui procul dubio experientia didicerunt, hermodactylos, peculiarem vim habere humores istos arthritidem parientes euacuandi, scribitque Author innominatus *Libelli de Podagra*, qui inter Principum Medicorum scripta reperitur, quod experientia cognouerit, in podagra quouis etiam humore peccante purgationem, quæ sit per hermodactylos, summè esse vtilem. Vnde etiam pilulæ Rhasis, & Electuarium Caryocostinum Bayri hermodactylos recipiunt. Vt verò talia medicamenta sine nausea sumi possint, formulæ eorum mutandæ, & nunc forma pulueris, nunc pilularum, nunc electuaria, nunc rotularum vel morsulorum sumi possunt. Non incommodus est etiam vomitus, si natura eum faciliè ferat; cum bilem & pituitam in primis viis hærentem optimè excludat & euacuet.

Vomitum.

Antipodagrica Medicamenta.

Corpore purgato deinceps antidoti antipodagrici vsurpandi, vt reliquæ humorum, quæ purgantia subterfugerunt, per eos absumantur, corpusque vna opera ad sudores matutinos disponatur, aut humores serosi insensibiliter discutiantur, vt postea de viribus horum medicamentorum dicetur. Antiquis in magno vsu ista fuere medicamenta, & valde ab iis commendantur, extantque plurima apud Aëtium, *tetrab. 3. serm. 4. c. 47.* Alex. Trallianum, *lib. 1. c. 62.* Et inter recentiores etiam passim talia occurrunt. Inter illa primò est Theriaca, de qua Author *lib. de Theriaca ad Pison. cap. 15.* scribit: Maximè verò prodest, quando quis ipsam sahus adhuc frequenter accipit; propterea, quod superfluos humores absumat, & totius corporis temperamentum immutet. Et paulò post: Consulo, inquit, vt in talibus morbis theriaca vti velit; quoniam & superfluum humorem exiccat, & alium colligi non permittit, vnde plurimi ex hac in principio prorsus à podagra liberati sunt. Antidoti ex quatuor rebus constantis, nonnullis *Mysterium* appellati, descriptionem hanc habet Aëtius, *loc. alleg. Bz. Gen-tian. baccar. lauri, myrrha* part. æq. Fiat Puluis. Detur singulis diebus

Antipodagrica medicamenta.

Theriaca.

Antidotus ex quatuor rebus.

Ex septē
rebus.

Antido-
tus ex
cētaurio.

Antido-
tus ex
hyperice.

Antido-
tus He-
racliti.

Diacono-
vallium.

diebus cochleare dimidium in aqua calida. Aliam descriptionem habet Oribasius, loco allegato. R. Chamadryos Lib. j. gentian. aristoloch. rot. an. Vnc. ix. sem. ruta sextarium. Contundantur & cribrentur. Detur quotidie cochleare. Quod ex septem rebus conficitur, habet eiusmodi. R. Hyperici Vnc. j. centaur. chamæpiti h. an. Vnc. iij. gentiana Vnc. v. aristoloch rotunda Vnc. j. agarici Vnc. iij. petroselini Vnc. j. mellis Attici Lib. v. Datur autem Drac. j. ex aq. cyathis iij. Imprimis verò Aëtius cōmendat antidotum ex centauryo, scribitque se multos citius vsu sanatos nouisse, & adeo salutare podagricis, vt quosdam per quindecim annos podagra correptos eius vsus ad iter pedibus faciendum præparauerit, & esse stomacho gratum, aluo conferentem & vrinas cientem. Paratur autem hoc modo: R. Coma centaur. minor. rad. centaur. maior. triffaginis, gentiana, aristol. rotund. part. æq. puta Lib. j. Detur Drac. j. diebus quadraginta ex aqua calida, in sequentibus autem diebus anni 325. Drac. Sem. eodem modo præbeatur. Idem Aëtius antidotum ex hyperico valde laudat, vt quæ sanet podagras, coxendicum morbum & omnes articulorum morbis implicatos, per annum puta, foueat stomachum, visum acriorem reddat, reliquos item sensus clariiores & illustriores faciat, euacuet leniter vrinam, etiam comitiali morbo profit, à grauibus capitis doloribus liberet, splenē & epar in scirrhu induratu emolliat. Paratur autē hoc modo. R. Triffag. dodrantē, centaurei besse, aristoloch. rotund. septuncē, rad. gētian. sexuncē, coma hyperici quincuncē, petroselini trientē, mei quadrantē, rhapontici sextantē, agarici sextantem, mellis de spumati Lib. iij. Alex. Trallianus hunc antidotum Heracliti Philosophi multis valde probatum commendat. R. Spica nardi, folij an. Vnc. ij. gentiana, aristoloch. longa, rotunda, myrrha opt. baccar. lauri, rhapontici an. Vnc. Sem. Dos. Drach. j. Tempus optimum vel incipiens & autumnus, & quidem in frigidioribus tempus vernum, in caldioribus autumnus. Idem Trallianus omnibus antidotis præfert diacorallium, quod ita paratur. ℞. Corallior. Drach. ij. myrrha Troglodytica Vnc. iv. caryoph. Vnc. Sem. rhapontic. Vnc. j. folij Vnc. Sem. rad. peonia tantundem, aristoloch. rotund. longa an. Vnc. ij. spica nardi Vnc. iv. F. Puluis. Exhibet verò mane Scrup. j. ex aqua tepida, & hinc à cibo abstinere iubet hor. vj. (possunt tamen & pauciores sufficere) facitque initium Calendis Ianuarij, & quidem per centum dies exhibet, (ob diuturnam indicantis perseuerantiam, vt explicat Capiuaccius) Deinde intermittit 30. dies (propter vires, vt ea roborari & colligi possint, vt idem docet.) Deinde iterum per

per centum dies exhibet, & rursus per triginta intermittit. Cum ducentos & sexaginta dies, potiones autem ducentas absoluerit, exhibet iterum, sed non singulis, verum alternis diebus, & in centum sexaginta diebus octoginta potiones propinat. Et postea rursus in ducentis & sexaginta diebus octoginta potiones exhibet, singulis diebus duobus interpositis exhibens, donec trecentas & sexaginta quinque potiones fuerint absumptæ. Cauere autem, qui hoc antidotum sumunt, iubet, iram, Venerem, vinum adstringens & dulce, omniaque amara olera, piscium capita, canculos, astacos, sepias, betam, leporinas carnes, legumina omnia, præsertim fabas. Atque talia antidota plura apud Paul. Æginetam, Aëtium, & Trallian. locis alleg. exstant. Ex his postea superioribus & nostro seculo aliæ tales compositiones variæ ortæ sunt. Thomas Erastus duas sibi communicatas, & magnis elogiis celebratas scribit. Vna perfecta à Medico Italo, qui puluerem Iouis eam appellauit, & à Doctore Conrado Gesnero communicata fuit, ita paratur. R. *Aristoloch. rotund. vera, rhapontici veri an. Vnc. j. sem. petrosel. Macedonic. Vnc. Sem. comar. chamadryos, centaur. minor. hyperici an. Drach. x.* Fiat Puluis. Primo mense detur quotidie Scrup. j. ex aqua tepida, postea Scrup. Sem. per integrum annum, semel atque iterum singulis mensibus purgatione interiecta, vel agarici puluere pituitosis ad purgandum intermixto. Altera à Dn. Dn. Christoph. VVirsungo, Medico Augustano, communicata ita paratur: R. *Aristol. rot. vera, gentian. rhapontic. seu centaur. maior. (ego mallem rhapont. veri) comar. chamadr. chamapith. part. æq. F. Puluis.* Per annum dimidium sumatur Scrup. j. per reliquum anni tempus Scrup. Sem. Doctor Ioannes Matthæus è libro antiquo manuscripto hunc sibi communicatum producit. R. *Rhapontici Vnc. j. agarici Vnc. ij. valerian. Vnc. iij. sem. petrosel. Macedon. mei an. Vnc. v. gentiana, aristoloch. an. Vnc. vij. chamadryos Vnc. ix. F. Puluis.* Donzellini hic est. R. *Chamadryos, iua, centaur. minor. maioran. saluia, betonic. gentiana, aristoloch. rot. an. Vnc. j. Guaiaci optimi Vnc. viij. vel Lib. j. F. Puluis.* Atque hoc vno perfectè podagram curari scribit Donzellinus, modò quis non Sardanapalum imitari velit. Cratonis hic est. R. *Aristoloch. Vnc. j. centaur. minor. Drach. iij. gentian. Drach. vj. mei Drach. v. hyperici Drach. vj. petrosel. Macedonic. Vnc. Sem. agarici Drach. ij. rhapontici, vel si haberi non potest, rhabarbari Drach. j. F. Puluis.* Cuius Scrup. ij. mane exhibet in aqua iua arthetica vel betonica, cum syr. de iua vel betonica, in Ianuario dies quinque, in Febuario totidem, in Martio duobus, in Maio

Puluis
Iouis.

Puluis
Sarrace-
nius.

in Maio tribus, in Iunio vno, in Iulio duobus, in Augusto vno, in Septemb. Octobri, Nouembri, Decembri duobus Verum nihil refert, etsi sæpius sumatur, quin potius vtile est. Doctoris Manardi talis est. R. *Chamad. dictamni Cretici, iua, rad. centaur. maior. aristoloch. rotunda*, an. Vnc. ij. *corticum internorum ingland.* Lib. j. Fiat Puluis. Dosis Drach. j. per dies quadraginta. Erasto hic tribuitur. R. *C. C. vsti, ossium bubulor. nucleor. citri, dactylor. mandibular. lucij* part. æq. *Corallior. vstor. eboris vsti an. part. dimid.* Fiat puluis, cui, saporis gratia, addatur aliquid *cinamomi, macis, caryoph.* Et cum saccharo, F. Tragea. Ioannes Anglicus puluerem hunc, quem Sarracenicum appellat, valde commendat. R. *Iua seu chamapithyos* Vnc. j. *ossium humanor. combustor.* Drach. ij. *glycyrrh.* Drach. iiij. F. Puluis. Neque tamen ad puluerum formas simpliciter ægri adstringendi sunt, sed possunt ex iisdem medicamentis simplicibus cum saccharo vel syrupo aliquo conueniente electuaria parari, vel pilulæ, quæ commodissimè plerunque cum terebinthina Cypria parantur, cum plerique arthritici etiam calculo sint obnoxij; vel extracta, vel essentia dictæ, seu extracta liquida, vel vinum aut cereuisia medicata, vt hoc modo etiam palato ægri inferuiatur. Antonius Gallus, Medicus quondam Parisiensis, hoc Electuarium valde laudat. R. *Valerian.* Drach. j. *agarici* Drach. ij. *mei* Drach. iiij. *sem. petroselini Macedonic.* Scri p. iv. *hyperici* Drach. v. *gentiana* Drach. vj. *aristol. rot.* Drach. vij. *centaur. minor.* Drach. viij. *chamad.* Drach. ix. *ossium humanor. ex articulis exemptor. modicè reficcat* Scrup. x. Cum oxymel. scillitici s. q. Fiat Electuarium. Cuius dosis Scrup. j. per integrum annum. Vel ℥. *Conserua chamapith.* Vnc. iiij. *chamadryos, folior. betonica, ana* Vnc. j. *Sem. sem. hyperici, rad. aristol. rotunda* an. Vnc. Sem. *angelica* Drach. ij. *ossium humanor. preparat. corall. rubr. præp. eboris præparati* an. Drach. j. *caryophyll. cinam. an.* Drach. ij. Cum syr. *betonica* F. Electuarium. Possunt & recentiorum medicamenta, magisteria, feculæ, sales addi, vt & margaritæ, oculi cancri. Vt R. *Rad. mei vel imperator. hyperici, an.* Vnc. j. *fecula ari* Drach. ij. *foliis chamadryos, chamapythios, charesolij, imperatoria* an. Drach. j. *magister, corall. ocul. cancri* an. Drach. Sem. *margaritarum.* Scrup. j. *sacchari* ad pondus omnium. F. Puluis. Ad sudores matutinos ciendos dantur etiam syrapi è baccis sambuci cum saccharo præparati cochlearia duo. Si libet aliquid Cornu Cerui addi potest. Crato commendat hoc destillatum, cuius cochlear vnum quotidie vel sæpius in septimana sumendum. ℥. *Melissa, valeriana, baccarū iunip. v.* an. q. v. Aspergantur vino bono dulci, & macerentur

macerentur in aqua melissa, ac postea destillantur. In corporibus etiam frigidis commodè vsurpari potest aqua vitæ illa, qua Gisbertus Horstius Hollandus, olim Romæ celebris Medicus frequenter vsus est, & hoc modo paratur: R. *Anthos. Aquarv-*
centaur. min. flor. chamamel. chamadryos, hyperici, chamapith. ta Gis-
asari an. Vnc. j. cort. rad. ebuli M. j. ireos Vnc. j. theriaca Vnc. berti Hor-
Sem. cinam. nuc. mosch. galanga, macis; zingiberis an. Drach. j. stj.
Sem. hermoda. Tylor. aloës hepatica an Drach. j. agarici Vnc. Sem.
colocynthid. Drach. iij. myrobal. omnium an. Drach. ij. rad. poly-
pod. q. Vnc. j. Sem. folior. senæ elect. Vnc. j. sem. anis. dauci, fœni-
culi an. Drach. j. Infund. in spiritu vini, vt is digito superemi-
 neat, per biduum, postea destillantur in Balneo Mariæ. Hanc
 aquam mane podagricis exhibebat ab Vnc. j. ad Vnc. iij. Om-
 nium verò hætenus dictorum medicamentorum instar pluri-
 morum iudicio esse potest decoctum chamadryos, quod propte-
 rea etiam Carolo V. Imperatori Genuenses Medici valdè com-
 mendarunt: refertque Solenander, *sect. 5. consil. 1.* compertum
 esse, quosdam, qui hoc decoctum sexaginta diebus bibissent,
 penitus liberatos & sanitati restitutos fuisse: cum antea non
 solum pedum, sed & manuum articulos isto morbo haberent
 occupatos & impeditos. Nec mirum, Crassos enim humores
 attenuat, absumentque, per vrinam excrementa promouet, per
 ambitum corporis, vel per sudores euidenter, vel insensibiliter
 per transpirationem discutit: visceraque interna & nervosum
 genus omne, imò totum corporis habitum roborat. Quia verò
 de chamædrys decocto, & Genuensium Medicorum consilio
 prolixè agit Versalius, in sua de radice china ad Ioachimum
 Roelandts epistola circa finem, locum integrum adscribere libet.
 Non improbari mihi potest, inquit, suo tempore adhibitum medi-
 camentum instar Numinis cuiusdam à Genuensium Primatibus
 commendatum, & quod non sine maximis pollicitis ad perpetuum
 morbi articularis exilium ante menses aliquod Doctori Marsilio
 Colla, Casarianis Equis Prasecto, & meliori valetudini ob mul-
 tas, quibus praditus est, animi dotes, digno missum fuit, & nunc
 iterum Casari quoque ita oblatum, vt illum posthac, (modo medi-
 samen istud in vsum posuerit) articulari morbo non apprehen-
 dendum, certissimè predicetur. Continet autem vniuersa descriptio
 me herculè satis empiricè, aliud nihil, quàm initio purgationem
 instituendam, deinde chamadryos, seu humilis quercus adhuc
 virescentis, si ad manum sit, (cum ego resiccatam inte-
 rim, vt in aliis herbis sicandi facultate donatis, præferendam
 duxerim folia conscindenda, vinoque albo dein incoquenda, &

Decoctū
chama-
dryos.

eius decoctionis manè cyathum vnum offerendum, tribus ante prandium horis : licet interim tanto magis à medicamento sperandum esse addatur, quando eius potus prandium diutius antecesserit. In victus ratione ab acidis salisque interdicatur, & vini illius potus ad sexaginta dies prescribitur, hoc adiecto, destillatum humilis quercus liquorem, seu aquam vino illi in viribus (quod mihi ridiculum videtur) conferri, ac proinde quibus decoctum minus placeret, aquam porrigendam. Aliud in vniuersum nil habet huc transmissa sedula, prater insignem & turgentem titulum, & hominum magnum sibi subiectum catalogum, qui illius usu annos aliquot ab articulari morbo immunes vixere, & qui, cum transmitteretur, eius usum aggrediebantur, in quorum classe Cardinalis Doria Antesignanus occurrebat. Hactenus Vesalius. E cuius verbis apparet, ipsum in laudes huius decocti non planè consentire. Et credibile est, non omnibus prodesse : si tamè vires eius, supra propositæ, perpendantur, facilè inde apparet, in arthritide sanè perquam commodum esse. Hoc verò rectè monet Vesalius, aquam destillatam decocto conferri non posse; cum aquæ destillatæ, vt multi falsò putant, non omnes simplicis facultates habeant : siquidem non omnes eius partes in alembicum eleuantur. Pluribus autem modis chamædryes in usum trahi potest. Alij accipiunt vini Rhenani quartas mensurales duas, aqua purissima quartam dimidiam, mellis rosacei quartæ vnius sextam vel quartam partem. Coq. ad carbones in fictili & despumentur. Tum add. chamædryos M. iij. chamæpith. M. ij. herba paralyf. M. j. Coq. in vase duplici horas tres. Alij recipiunt chamædryos, dum floret lecta & bene asservata M. j. vini Lib. iij. Coqu. in vase duplici horis 5. colentur. Commodius autem esset, si chamædryes cum musto deferueret, atque ita vinum chamædrytes sine coctione pararetur. Et si quis vinum metuat, poterit hydromel vel etiam cereuisiam chamædrytem eodem modo parare. Continuandus autem vsus huius vini, hydromelitis vel cereuisiæ, ad dies sexaginta, corpore prius purgato, singulisque diebus manè vnus haustus sumendus. Posset etiam ex chamædryes essentia, vt vocant, parari, eaque per dies plures vsurpari. Verum certis formulis hic neminem alligari velim, sed pro re nata, & ægri constitutione ea concinnari. Præcipua, è quibus medicamenta hæc componuntur, vt ex hactenus propositis formulis patet, simplicia sunt : chamæpithys, in omnibus articulorum affectibus vtilissima, vnde etiam iua arthetica à quibusdam appellatur, & ex eius Drach. j. cum terebin

Chamædryes pluribus modis vsurpari potest.

Medicamenta simplicia.

cerebinthina format pilulas Lobelius, easque in omni arthritide commendat, *chamadrys*, de cuius viribus antea dictum, *hypericum*, *aristolochia rotunda*, *longa*, *centaurium minus*, *rhaponticum verum*, *gentiana*, *meum*, *radix artemisia*, si cum cibo loco radicum petroselinii coquatur, cuius solo usu multos ab articulorum doloribus liberatos esse, scribit Abrahamus Seylerus, in consiliis Scholtzj, consil. 335. quibus addi possunt ossa humana, corallium, oculi cancri, & alia hætenus enumerata, pro cuiusque corporis constitutione. Rectè enim hic monet Aëtius de the-riaca & similibus calidis medicamentis, ea iis, qui calidiorè sunt temperamento præditi, non solum nihil opis afferre, sed & resolutiones immedicabiles sæpe inducere. Statuunt quidem nonnulli hîc, id saltem de summè calidis intelligendum esse; cum & Galenus, 5. de tuend. sanit. exponens verba Hippocratis, quibus vini potum interdicit calidis, id non de absolutè calidis, sed de summè calidis dixisse: certum tamen est, ad corporum & temperamen-torum diuersitatem hic esse attendendum, & calida etiam tem-pore autumnali commodius, quàm verno dari, ideoque in ca-lidioribus corporibus *cichorium* admisceri solet, scribitque etiam de cichorio Andreas Spigelius, se experientia edoctum esse, in caussa calida nil magis conuenire, quàm puluerem fo-lior. cichorij syluestris mense Maio collectorum & in vmbra siccatorum ad Drach. j. datum. Vtiles tamen sunt & radices primò vere collectæ, & possunt eadem, vt & folia cum aliis hætenus enumeratis medicamentis misceri. Qua ratione au-tem pulueres & antidota ista antipodagrica arthriticis pro-fint, consideratione dignum est, mouetque hac de re quæstio-nem Thomas Erastus, & quærit, quomodo ista medicamenta capitis intemperiem frigidam & humidam corrigere, vel hu-mores in eo genitos dissipare possint. Sed ex anticipata opinio-ne & hypothesi quæstionem hanc mouet, dum præsupponit humores arthritidis causam à capite defluere, quod falsum esse, infra, quæst. 7. monstrabitur. Qui rectè de arthritidis caus-sa sentit, facilè animaduertit, quis hîc Medici scopus sit, in exhibendis hisce antidotis. Cum enim tartarei illi humores in prima & secunda coctione generentur, atque hinc in venas deriuentur, & tandem suo tempore in articulos protrudantur, in exhibendis istis medicamentis hic scopus Medicorū est pro-positus, vt coctiones ventriculi & epatis promouerant, & si quæ excrementa, quod Erastus etiam confitetur, in ventriculo,

Quomo-
do anti-
podagri-
ca medi-
camenta
arthriti-
cis pro-
fint?

*An deco-
ctū Gua-
iaci & si-
milium idē
præstent,
quod an-
tipoda-
grica me-
dicamē-
ta?*

vicinisque ei partibus, puta venis mesaraicis, liene, epate, ge-
nerentur, ea abstergant, consumant, inhalitum dissoluant, &
per sudores ac urinas euacuent: recteque scribit Carolus Piso,
humoris serosi per spiracula cutis, siue sensilem, siue etiam in-
sensilem transpirationem, seu expurgationem tanti æstiman-
dam esse, ut in ea sola, præcautionis omnium fluxionum ar-
thriticarum momentum omne positum sit. Id quod egregie ista
medicamenta, si continuentur, præstant. Verum hic non sine
caussa queritur, annon idem per decoctum ligni Guaiaci, Sar-
saparillæ, Chinæ & similium præstari possit; cum & talia
egregie sudores moueant, vnde etiam à plurimis vsus horum
decoctorum arthriticis præscribitur. Verum, saluo cuiusque
meliori iudicio, non parum hac de re dubito. Etenim, ut Crato
recte, *epist.* 125. scribit, sudorifera illa, præcipue è ligno Gua-
iaco, crebro exhibita humidum radicale absumunt; quod nul-
lo modo medicamenta antea enumerata faciunt, quæ solum
humores abstergunt, eosque per madorem matutinum, vel le-
uem sudorem, aut etiam insensibiliter discutiunt. Præterea de-
cocta talia, cum in magna quantitate sumantur, viscera, quæ
alias plerunque intemperie sicca in arthriticis laborant, am-
plius siccant. Insuper medicamenta illa antipodagrica hæte-
nus enumerata pleraque amara sunt, & propterea vim tarta-
reos illos humores, & biliosos ichores, qui circa epar & lie-
nem colliguntur, abstergendi habent, quæ decoctis illis deest,
cum solum extenuent, siccant, humores fundant, & sudores
moueant. Vnde non sine caussa Ioannes Crato, *Consil.* 353.
scribit, experientiam vulgi sequi, falli non minus esse, quam in
istis potionibus Chinæ, sarsæ & similium decoctionum spem
ponere. Si quid enim iuuare videntur, hoc ratione victus præ-
stare, & summos homines, qui toties decocta ista hauserint,
persuasionem aliorum deceptos fuisse, & proinde ad eundem la-
pidem non bis impingendum. Et omnino si visiosa aliqua con-
stitutio in visceribus est, & vis istum humorem generandi, vi-
dendum diligenter, ne talium vsu illa augeatur, sicut certum
est, calculosam illam dispositionem in renibus calidis & siccis
medicamentis ad calculum frangendum intempestine exhibi-
tis augeri. Scribitque etiam Manardus, *lib.* 16. *epist.* Guaiacum
mirifice exiccare, ideoque temperatūra siccis non parum ob-
esse. Chymici etiam hic sua medicamenta commendant; qui-
dam arcanum tartari podagram radicaliter tollere scribunt.
Paratur autem hoc modo: R. Sal tartari depuratum: de hoc
acerum destillatum aliquoties per destillationem abstrabe,
nouum

*Arcanū
tartari.*

Novum semper recipiendo, donec de sua acredine nihil post se relinquat amplius. Deinde huius salis parti vni adde boli communis partes tres, & per retortam vitream bene lutatam, recipiente maiori adaptato, spiritum inde destilla. Eius parti vni affunde spir. vini partes duas, olei sulphuris partem octavam, olei vitrioli rubri partem decimam sextam. Omnia bene commista in vitro Hermetice sigillato per tres menses continue circulentur. Frater Basilius Valentinus miris laudibus extollit spiritum calcis viuæ. Verum non solum operosa est compositio, sed etiam hoc perpendendum, annon facile viscera offendere possit; cum vis caustica insignis sit in sale calcis viuæ, vt vel è cauteriis potentialibus, quæ è lixiuio è calce viua parantur, parer. Fonticuli quidem etiam aliquid serosi humoris, seu saniem quandam quotidie euacuant: verum experientia testatur, remedium hoc, cum sudoribus & insensibili transpiratione nullo modo comparandum esse; & notum est, multos aliquot fonticulos habere & nihilominus arthritide laborare, quia non sufficiunt ad humorem illum, qui in vasis est, totum exhauriendum, multo minus id, quod quotidie circa viscera colligitur, & postea per venas in articulos effunditur, euacuare possunt; præsertim si errata in diæta, & imprius nimius potus accedat. Si tamen arthritis ex vlcere diuturno in cruribus consolidato & euacuatione ichoris, quæ per id fiebat, suppressa ortum habeat, fonticulum in crure excitare vtile est. Ita etiam si in brachio fonticulus fuerit, atque ex eo sanato oriatur arthritis, fonticulus iterum aperiendus est.

Articulos Roborantia.

Tertium præcautionis arthritidis caput in roboratione articulorum consistit, vt plerique docent, ne affluentem materiam facile recipiant. Verum Carolus Piso, vt supra etiam dictum, frustra hic laborari censet ea in re, quæ non sit nostri arbitrij & iuris, cum, vt existimat, ista imbecillitas non consistat in intemperie aliqua, vel cauitate & laxitate, sed naturali conformatione, & vasorum in extremis articulos terminatione. Et licet hoc quoque modo impediri possit, ne humor iste in articulos influat: tamen tantum abesse statuit, vt hinc commodi aliquid æger percipiat, vt etiam in vitæ discrimen inde adduci possit, materia ad pulmones, vel aliud nobile viscus translata. Verum enimvero non equidem est de nihilo, humores præcipue in articulos fluere, ideo quod vasa in eos terminantur, & si materia illa in articulos fluere solita in membra nobiliora transferatur, ægrum in grauia pericula conici posse,

*Spiritus
calcis vi-
ua.*

*Fonticu-
li.*

*Tertium
præcau-
tionis me-
bræ, arti-
culorum
roboratio.
An sit
necessa-
ria?*

dictumque est supra inter prognostica, malum esse, si materia ad articulos fluere consueta in corpore subsistat. Ac proinde huic remedio seu modo præcauendi arthritidem soli non fi-
dendum, nisi etiam detur opera, vt humores illi vitiosi in cor-
pore non generentur, vel si geniti sint, frequenter euacuentur.
Interim tamen & hoc verum est, si articuli imbecilles & malè
dispositi sint, frequentius ægros laborare, neque à paroxysmo
tam facile liberari. Qua autem in re ista articulorum imbecil-
litas consistat, & supra dictum, & infra *quest. 8.* dicitur. Ideo-
que si aliquid sit in articulis, vel ex paroxysmo relictum, vel
ex vitiosa nutritione collectum, id absumendum, atque ita
articulo sua temperies & naturalis constitutio restituitur, & sic
roborari dicitur. Vtilia ergo sunt hîc adstringentia & mode-
ratè calefacientia & siccantia. Non tamen talia adhibenda, an-
tequam dolor & tumor planè euanuerint, & tophi etiam non
adsint. Hæc enim si præsentia sint, adstringentia potius no-
cent, quàm profunt, dum humorem parti affectæ impingunt,
eumque indurant. Ad articulos autem roborandos & reliquias
humorum in iis absumendas utilis est & commendatur à mul-
tis vinaceorum vsus, de quibus, quia integrum libellum scripsit
Antonius Donatus ab Alto Mari, ea de re consuli potest. Hoc
saltem non prætereundum, commodissimè vsurpari tempore
Vindemiæ recentia, & quidem ex vuis benè maturis: quorum
cùm in multis locis copia non detur, alia medicamenta pro
iis vsurpanda sunt. Nonnulli tamen etiam exiccatis vtuntur, &
ea in vino rubro & aqua coquunt, ac inter coquendum saluîâ,
betonicam, chamæpithyn, primulam veris, & eiusmodi alia, vt
& lumbricos terrestres, addunt. Articulos etiam roborant bal-
nea. Et si enim à nonnullis reiiciantur, ideo quod actuali hu-
miditate & calore humores ad pedes alliciant: tamen incom-
modum hoc faciliè præcaueri potest, si in aqua coquantur plan-
tæ calefacientes & siccantes, pedesque roborantes, quales sunt
betonica, saluia, chamæpithys, rosæ, geranium, erica, folia
quercus, ligna & baccæ iuniperi, pinastrî fructus. Lotio pedum
Andernaci, quam multis profuisse scribit, hæc est: R. Lixi-
uium ex fagi cineribus paratum, quod per quaterue coletur. Dein-
de adde vini tantundem, aluminis Vnc. ij. Calefiant ad ignem.
Vel R. Artemisia, absinthij, origani, flor. chamam. an. M. ij. alu-
minis, salis an. M. j. lixiuij è cineribus fagi parati q. s. Coq. pro
balneo. Ad partes roborandas etiam utile est balneum è ligno
iuniperi, si ramenta eius in aqua chalybeata coquantur, donec
aqua tingatur, & lixiuij colorem contrahat. Possunt tamen
etiam

*Vinaceo-
rum uti-
litas.*

*Balnea
articulos
roboran-
tia.*

etiam vnciæ aliquot salis vel aluminais addi. A balneo articuli illinendi oleo ex acinis vuarum expresso, vel myrtino, vel rosarum, vel alio, de quibus mox. Imprimis verò thermæ à plurimis commendantur, etsi ab aliis improbentur, de quo *quest. 12.* dicemus. Vtiles autem sunt, si rectè vsurpentur, sulphuræ, falsæ, nitrosæ, vitriolatæ & ex parte etiam aluminosæ. Si enim alumen abundet, cautè vsurpandæ, cum poros cutis adstringant, & corpus ad sudorem in arthriticis maximè necessarium ineptum reddant, & si quid in parte affecta supersit, quod per insensibilem transpirationem exhalare & discuti possit, ad nervosas & membranosas partes retrudant, doloremque ita renouent, id quod Fabricio accidit, *cent. 5. obs. 83.* Thermæ verò arthriticis conuenientes sunt Hirschbergenfes & Landeccenses in Silesia, Carolinæ in Bohemia, Badenfes in Austria, Martiatæ, nunc VVisbadenses, & non procul à Moguntia, Emsenses ad Fluum Lanum, Aquis granenses. Imprimis verò vtile est lutum thermarum quarundam, quo exorbetur materia, quæ in partibus his hæret, partesque roborantur. Vbi thermæ desunt, fomenta & balnea artificialia parentur. Commendantur plurimum lotiones ex aqua aluminosa. Commodius tamen est, si alumini sal & sulphur addatur, vt si quid adhuc materiæ supersit, resoluatur. Vel *℞. flor. stœchad. Arab. salvia, thymi, geraniij an. M. j. Coq. in aq. communi vel ferrata, Colaturæ addẽ sulph. nitri an. Vnc. ij. alumin. Vnc. j.* Iterum coquantur, & decocto partes foueantur. Vel *℞. Fol. chamapith. beton. an. M. j. flor. rosar. syluestr. stœchad. Arab. herba paralyfis, pedis columbini an. M. ij. vitrioli albi Vnc. j. Coq. pro fomento, vel balneo.* Vulgatum & multis vsitatum est vnguentum, cuius etiam supra *de Curatione* facta est mentio, quod fit è sale torrefacto (alij malunt salem iuniperi) & f. q. olei communis vel rosar. in formam vnguenti mistis, quo articuli benefricari debent. Solenander hoc vsus est post lotiones. *℞. olei omphac. Vnc. ij. mastichin. Vnc. j. salis torrefacti Drach. ij. boli Arm. Drach. iij. sang. dracon. hypocistid. thuris, mastich. an. Drach. ij. Sem. Te-* rantur singula per se prius subtilissimè : Tum cum oleis in mortario misceantur in formam linimenti. Vtile est etiam Emplastrum diachalciteos, seu diapalma impositum. Estque in omnibus articulis, quicunque etiam humor affluat, commodum, scribitque Solenander, *sectione 4. consil. 25.* se nouisse quosdam, qui alias frequenter podagræ paroxysmis tentari consueuerant, vsu huius Emplastri continuo & purgationibus per interualla assumtis quinquennium integrum ab istis do-

*Therma
articulos
roboran-
tes.*

*Vngueta
& em-
plastra.*

loribus liberatos fuisse. Atque emplastrum hoc non inquinat, non pruritus aut pustulas excitat, neque odore aut alia qualitate molestum est. Apratur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui (vulpina magis probatur) fiunt calcei, qui intus emplastro Diachalcitidis obducuntur, pedibusque aprantur. Eadem aluta emplastro hoc inducta genibus, carpis, & aliis partibus applicari potest. Socci etiam linei in vino cum sale loti & siccati, pedibusque obducti vtilis sunt. Thomas Erastus lapidem sabuli commendat, si cum oleo myrtino, & radicibus geranii in puluerem reductis misceatur, & cataplasmatismis forma imponatur. Monet tamen idem, non antea eo vtendum esse, quam manifestè constet, nihil excrementi in articulis reliquum esse, quod in tophum indurari valeat. Ideoque

*Venarum
excisio.*

3. *serm. 4. cap. 43.* descriptum, aliquoties prius imponere, vt minus sit periculi, quod Aëtius valde laudat. Verum de omnibus topicis pedes roborantibus hoc notandum, iis, qui rectam victus rationem non seruant, & conuenientibus euacuationibus non vtuntur, sine commodo, imò cum damno adhiberi; iis verò, qui temperanter viuunt, & conuenientibus euacuationibus vtuntur, non sine vtilitate adhibentur. Aëtius, *alleg. loco cap. 24.* ad Podagræ præcautionem etiam venarum, quæ ex superne in pedes deferuntur, excisionem laudat, eodem modo factam, sicut varices in cruribus excindi aliquando solent. Verum, vt rectè Hieron. Fabr. ab Aquap. *de operat. chirurg.* scribit, varicum extractio & excisio non modò aspera est & difficilis, sed etiam plerunque non feliciter succedit, propter sanguinem effluentem. Præterea partes inferiores ex venarum excisione facile contabescere possunt. Insuper etsi hæ venæ excindantur, tamen parum commodi inde sperandum esset. Si enim vitiosi humores in corpore cumulentur, & ad pedes fluere sint consue- ri, via ipsis occlusa ad partem aliquam nobilem ferri & alium affectum periculosiorem excitare possent. Possunt etiam interna medicamenta ad articulos roborandos exhiberi, illa scilicet, quæ ipsis sunt appropriata, chamæpithys, chamædrys, betonica, primula Veris, salvia, rosmarinus & alia huius generis supra proposita. Atque hæc arthritidem præcauendi ratio est, quam breuibus complexus videtur Rhases, dum ita scribit: *Si podagricus serauerit bonum regimen, & aliquando vtatur Mithridatio, vel alio superfluitates consumente, & circa loca iun- cturarum vsus fuerit stipticis, reuenabitur.*

CAPVT VIII.

Consolatio Medica in Arthritide.

CVM ægri à Medico non consolationem, sed consilium & *Cōsolatio*
 auxilium expectant, præter officium Medici esse videtur, *in Ar-*
 de consolatione in dolore articulari aliquid scribere: & nihil *thritide.*
 etiam hac de re in medium proferrem, nisi idem vir clarissimus, Ioannes Crato, cuius meus, trium Imperatorum Medicus, fecisset, *in consil. à Scholtzio collectis.* Eum ergo secutus aliquid hac de re in medium asseram. Etenim omnis quidem generis auxilia sæpe adhibentur, neque tamen semper Medicus sic, quod cupit, obtinet. Interdum etiam æger ea omnia, quæ exactè obseruare debet, vel vitæ conditionis & officij, vel etiam aliarum corporis partium ratione obseruare non potest, ac proinde etsi tum perfectam sanationis spem æger concipere non possit, aliquid tamen, quod eum soletur, habet.

I. Arthritis à multis aliis malis ac morbis præseruat, & roboris naturæ indicium est, quod vitiosos in corpore humores è regijs & publicis viis ad extremas & ignobiliores corporis partes depellit; & contrà, vt etiam supra *in Prognost.* dictum, si natura succumbat, atque amplius hos humores expellere non possit, tum febres & alij morbi periculosi sequi solent. Vnde non vulgares Medici censent, arthritidem sæpe ad diuturnitatem vitæ facere, ac si malè curetur, mortem accelerare. Etenim natura vitiosos humores, vt modò dictum, ad articulos deponit. Si verò corpore non satis purgato, vel vbi diætæ exacta ratio non obseruatur, vel ob diuturnitatem morbi, aut ætatis ratione vires iam debiles sunt, Medicus saltem in articulis roborandis laboret, facile accidere potest, vt materia, quam natura ad articulos detrudere solebat, in corpore retenta ad partes principes conuerratur, & morbos periculosos excitet, imò mortem acceleret. II. Interim de vita homo non periclitatur in arthritide, vt in aliis morbis, febribus ardentibus & aliis, sputo sanguinis, pleuritide, peripneumonia, hydrope, epilepsia, apoplexia & pluribus aliis, sed tempore non ita longo elapso homo ad consueta negotia redit, & sæpe ita, ac si nunquam malè valuisset. III. Temperantiam etiam & sobrietatem, si quid aliud, maximè arthritis suadere potest. Cum enim dolor in arthritide sit sæuissimus; nulla verò, omnium Medicorum consensu, & ipsius experientiæ testimonio, re arthritis rectius præcaueri vel mitigari possit, quam frugali Diætâ, quæ facit, vt non solum prauis humoribus materia non suppetit erit, sed

etiam viscerum intemperies optimè corrigatur : prudentis est, rationi potius hic, quam affectibus obedire, & illud cogitare;

Nocet empta dolore voluptas,

& quod voluptas illa, quæ in liberiore Diætâ percipitur, non digna sit & tanta, quæ tanto cruciatu & dolore redimi debeat. Et licet conuiuia & sodalitia omnia vitare graue videatur: tamen illud cogitandum, sodales eiusmodi in morbo postea nihil auxiliij afferre posse, sed, vt est in *Tragepodagra Luciani, in fine*, potius laborantem deludere & irridere. Imò dum arthritidis occasione bonæ diætæ homo assuescit, non solum dolores arthriticos præcauet, sed & alios morbos, qui ex Diætæ erroribus proueniunt, vitat, & non rarò ad senectutem homo peruenit. Qui verò vel Diætæ legibus se subiicere nolant, vel vitæ conditionis & officij ratione eam seruare nequeunt, ij nõ Medicos & Medicinam, sed se ipsos accusent; cum rectè scripserit Galenus, *de cur. rat. per venas. cap. 7. Ei, qui rectam victus rationem seruare nequit, medicamenta prescribere superuacaneum est.* Si verò homo bonam Diætâ obseruet, nec tamen à morbo hoc liberetur, bona tamen conscientia niti & in diuina voluntate acquiescere potest. Hinc rectè scribit Crato, *loco alleg.* cum obseruatio diligens atque moderatio prudens in victu semper inuet, nunquam lædat aut fallat, eam negligere non modò extremæ stultitiæ, atque amentitiæ esse, verum neglectiõis nostræ, quam pietas vetat, putemus. Et cum culpa nostra nihil admissum fuisse, quo dolor sit accersitus vel auctus, conscientia testis fuerit, summam consolationem esse, abesse à culpa nobis persuadeamus, atque necessaria rectè ferre, neque Deo repugnare placidè studeamus. IV. Soletur arthriticos & hoc, quod, vt sua cuique est calamitas: ita etiam sua cuique est commoditas, & quod arthritis diuitum morbus dicitur. Quanquam enim arthritici istum dolorem patiuntur: tamen plerique in re satis lauta, vel saltem mediocri viuunt, cum contra sint multi, qui etsi hoc dolore vacant, aliis quotidianis molestiis ob paupertatem premuntur. Podagra, vt Cardanus, *in encomio Põdagra*, scribit, vnguenta sentit, cantus & citharas audit, in mollibus stratis, puluinis sericeis, intra aurij & gemmas, ac pictas tabellas superba decumbit, audit fabelas, degustat vina generosa, deliciariorumque cibos. Offeruntur flores gratiosi, vestes variegatæ, & quicquid ambitiosum à ciuibus vel ipsis Regibus multorum spatij annorum congestum est. Et Podagra adeo beata, vt qui ea detinetur, præter dolorem ipsum, beatam vitam ducat. V. Etiam de eo sibi gratulari possunt

possunt arthritici, quod non, ut in reliquis morbis plerisque illa superior animæ vis & mentis operationes corrumpuntur & læduntur, sed plerunque eæ saluæ sunt. Et certè plurima eruditorum virorum monumenta Podagræ debemus, quæ, si sani fuissent, vix edidissent. Et, ut Cardanus, *loco alleg.* scribit: nostræ ætatis vir magnæ eruditionis Erasmus è cubili podagræ quicquid legi meretur, exprompsit. VI. Est & aliud commodum, quod arthritidis secum fert, nimirum, quod hominem à multis aliis molestiis liberare potest, laboresque inanes & curas grauiore demere, ut Cardani verbis utar, ut si seruendum sit tumultuosæ Reip. si graui Principi & moroso, si imprudenti amico, vnde melius sumitur-excusatio, quàm à Podagra? Habet Podagricus maximam temporis partem in sua potestate: nulla honestior excusatio laboris, quàm à Podagra. Et si tua res agitur, deseruit te dolor, dicis; Tandem licet ab arte & optima Dieta multum auxilij sperari possit: tamen cum temperies viscerum diuturnitate & grauitate dolorum ita euerfa est, & articuli ita debilitati, ut nulla integræ sanitatis recuperandæ spes supersit, iis, quæ diximus, commodis interea fruatur æger, & patientia animum obfirmet, ad exemplum illius magni Imperatoris, Caroli V. qui dicere solebat: *Gedult und ein vwenig Schreien, sindt vor die Gicht die besten Arzeneien.* Esse patientem, & parum præ dolore clamare, sunt optima contra arthritidem remedia.

Verum cum Medici non sit, ex ægri morbo & doloribus iocum facere, in hunc sensum plura non addo. Qui verò in Arthritidem elegantes iocos cognoscere cupit, legat Tragopodagram Luciani, quam huic tractatui in fine adiecimus. Quæ tamen, ut & à Medico legatur, non indigna est; cum huius morbi vehementiam *εμπαρκῶς* exprimat, causam, & quidem rectius, quàm nonnulli Medici, tradat, tempusque inuadendi, curandi difficultatem, Empiricorum iactantiam & vana promissa, tandemque ægro necessariam Patientiam eleganter describat.

QVÆSTIONES CONTROVERSÆ De Arthritide.

QVÆSTIO I.

*An Arthritidis nomen etiam Podagram, Chiragram
& reliquos articulorum dolores comprehendat?*

Arthritidem ἄρθρο ἰσχυρῶς Græcis dici, & proinde omnibus, de quibus agimus, articulorum doloribus conuenire, à Barbaris verò etiam Guttam, sed minus rectè, appellari, supra dictum. Sunt tamen è Recentioribus, inter quos est Franciscus India, Medicus Veronensis, *lib. 1. de Gutta podagrica, c. 1.* qui nomen Guttæ Barbaricum esse negant, ut quod sit veluti genericum nomen omnium ægritudinum, quæ per destillationem producuntur in articulis pedum, manuum, coxarum & similium corporis partiū, ideoque Guttæ nomen generis nomen mereri, arthritidem verò de Podagra, ut genus minimè prædicari posse docent, ideo, quod Galenus, *6. aph. 28.* scribat, ferè omnes, qui articulari affectione corripiuntur, prius podagricos fieri. Et sunt etiam alij Medici, qui articulare dolorem alium faciunt, & à Podagra & Chiragra planè distinctum. Cardanus, *in aph. 29. sect. 6.* scribit, non esse eundem articulorum morbum, atque Podagram, additque, quod arthriticos pueros non paucos viderit, podagricum verò nullum, neque meminerit legisse aliquem, qui viderit, Galenumque reprehendit, quod discrimen inter arthritidem & podagram non docuerit. Lud. Mercatus verò, *lib. 4. de int. morb. cur. cap. 18.* pluribus hac de re agit, & arthritidem seu articulare morbum à podagra, chiragra, ischiade distinguit, docetque peculiarem esse arthritidis naturam, quæ non consistat in dolore, sed in eo, quod plures aut omnes articulos occupat: item arthritidem non requirere eam articulorum imbecillitatem, quæ necessaria est in podagra, chiragra & ischia

& ischiade; sed multò leuiorem sufficere, contra requirere longè maiorem copiam, atque esse podagra, chiragra, & ischiade longè rariorem. Habere etiam hoc peculiare arthritidem, quod incipiat cum tumore & desinat in dolorem: cum in podagra, chiragra & ischiade contrarium eueniat, & pars primo dolore corripitur, hinc intumescat: præterea non requirere 40. dierum spatium ad resolutionem, idque ideo, quod partes minus sint imbecilles, & humor in partibus hæreat, quæ ad resolutionem aptiores sunt: Tandem etiam rarissimè aut nunquam reuerti, cum radicitus materia omnis discutiatur; nisi forsan vitæ intemperantia nouam plenitudinem colligat. Causam enim arthritidis esse statuit peculiarem, internam quidem plenitudinem vasorum, præsertim sanguinis; externam verò omnem occasionem, quæ articulis laborem & exercitium adfert insuetum, quo ipsi incalescunt, laxantur & dilatantur, ac humores fusi efferuescentes & commoti in ipsis confluunt, quos faciliè pars labore effecta laxa & imbecilla allicit aut susceperet. Verùm enimuero Francisci Indiæ opinionem quod attinet, equidem vocabulum *Guttæ Latinum* est, non *Barbarum*: id pro fluxione & catarrho, aut arthritide usurpare velle, contra usum Latinæ linguæ est; & proinde Barbaris meritò accensetur, qui id pro Arthritide usurpat, aut vocabulo Arthritidis præfert. Et licet Galenus, 6. aph. 28. scribat, ferè omnes, qui arthritica affectione corripuntur, prius podagricos fieri, non tamen eo probatur, Arthritidis nomen omni articulorum dolori non conuenire. Et enim & in pedibus sunt articuli. Et interdum nomen hoc generis in specie sumi de eo articulorum morbo, cum omnes vel plerique articuli afficiuntur, supra cap. 1. diximus, id quod non accidit, nisi quis prius podagra corripitur. Rectius longè Guainerius, de *egritut. iunctur. cap. 1.* Ego, inquit, cum arthriticam (ita enim eius seculi Medici ob linguæ Græcæ ignorantiam morbum hunc appellabant) ab artu vel articulo nomen traxisse videam, quibus in locis dolores iuncturarum fiunt, omnes tales siue cum tumore, siue non, artheticos appellare volui, quod veteres quoque omnes fecerunt. Cardanum verò & Mercatum quod attinet, causam nullam video, cur non podagram, chiragram, gonagram, & Ischiadicum dolorem & alios articulorum dolores arthritidis nomine, vt species sub genere, comprehendere velint, aut si plures vel omnes ferè articuli simili affectu, quo pedes, manus, genua, & coxendix laborare solent, corripiantur, arthritidis dici non debeat. Interim hoc

non negamus, non omnem articulorum morbum aut tumorem arthritidem propriè dici, & accidere interdum, vt vitiosi humores, non sanguis, vt vult Mercatus, alterius generis, quam ij, qui arthritidem propriè dictam producant, in corpore cumulentur, & nunc cum febre, nunc sine febre ad partes articulis vicinas depellantur, atque ibi tumores, & interdum etià dolores excitent. Qui tamen tumores non sunt propriè arthritidis, cum, vt ipse Mercatus statuit, non incipiant à dolore & definant in tumorem, sed contra à tumore incipiant, & postea dolor accedat. Multò minus hi tumores solum arthritidis nomine dignandi, & contrà nomen hoc illis articulorum doloribus, de quibus hactenus dictum, denegandum. Præsertim cum isti tumores non per interualla, vt arthritidis, redeant, sed etsi semel hominem infestarint, postea toto vitæ tempore non reuertantur. Itaque si Cardanus, Mercatus, vel alij hos etiam tumores arthritidem nominare velint, sciant, antiquos non quoscunque & à quacunque causa ortos tumores & dolores articulorum arthritidem nominasse, & Hippocrates, 6. Epid. comm. 4. text. 13. eos, qui in Oeno ex erui nimio esu genuum dolore laborabant, non ἀρθριτικὸς, sed γυναιχῆς nominat, de quo quæst. seq. dicetur.

QVÆSTIO II.

An omnis dolor circa articulos Arthritidis nomine dignandus sit?

Sunt quidem nonnulli in ea sententia, omnem, qui circa articulos accidit, dolorem Arthritidem appellandam esse; cū si sint alij eiusmodi dolores, nullibi à Medicis explicentur, neque quisquam de articulorum dolore non arthritico commentus sit. Et licet quædam vel secundum magnitudinem, vel secundum durationem ad tempus occurrat differentia, eam speciem non variare putant. Verùm rectè scripsisse puto Galenum 3. aph. 15. & 16. si tantus fuerit squalor, vt articulare humorem exiccet & consumat, motus profecto præ siccitate difficultatem & ferè etiam dolorem fortè fecerit, nunquam tamen affectionem arthritidem appellatam commiserit, nisi quis omnem articulorum dolorem ita vocitare velit. Neque enim Hippocrates ipse illos, qui orobi nimio esu dolores eiusmodi contraxerant, ἀρθριτικὸς, sed γυναιχῆς appellat. Ideoque licet de doloribus eiusmodi ab autoribus vno in loco vix tractetur, sparsim tamen eorum fit mentio. Non rarò enim accidit, vt vitiosi humores in corpore cumulati per febrem, aut etiam sine febris ad articulos, & imprimis genua protrudantur, & ibi dolores

dolores sæpe fatis diuturnos excitent, qualis procul dubio ii fuerunt, quorum Hippocrates *in epid.* mentionem facit, qui si non semper, tamen cum æger pedes mouere cupit, dolorem excitant: quibus tamen propriè Arthritidis nomen propriè acceptæ non competit. Sic in hydropicis, cachecticis, humores serosi in pedes delabentes tumorem excitant, qui & ipsi, dum pedes mouentur, dolores pariunt, qui tamen dolores non sunt Arthritici: Neque humor per venas tum in partem affectam influit, sed per poros in abdomine in eâ sensim descendit. Et si rem accuratè æstimemus, tales tumores non ipsas partes articulum constituentes & connectentes occupant, sed potius humor extra partibus hisce circumfunditur, & inter cutem & partes articulum constituentes hæret. Ita in luxatione articulorum, in vulneribus, contusionibus, sæpe humores ad articulos affluunt, ibique tumorem & dolorem excitant, qui tamen Arthritidis nomine non est dignandus. Ita quibus articuli exiccati & indurati sunt, quos vulgò contractos vocant, in scorbuto & aliis morbis, hi eos extendere & mouere sine dolore non possunt, nec tamen Arthritici nominantur.

Ideoque arthritis propriè & in specie dicta iste articulorum dolor saltem appellandus, cum peculiaris humor supra descriptus in visceribus ventris inferioris genitus, atque in venis & arteriis cumulatus subitò per eas in articulos influit, atque præcipuè in sentientes circa articulos partes sese insinuat, ibique partim vellicando, partim distendendo dolorem excitat.

Q V Æ S T I O III.

Quo in loco humor arthritidem excitans consistat?

PLurimi quidem sunt in ea sententia, humorem arthritidis causam præcipuè in cavitare illa seu spatio, quod est inter extremitates seu capita ossium, quæ per articulationem coniunguntur, consistere, & humores affluentes per venas ad cavitates istas articulorum primò confluere, hinc partes omnes circumiacentes, ossa & cutem occupare, vnde fiat, vt abscedentibus à se inuicem ossibus, ligamenta neruique & tendines adeo tendantur, vt dolor & cruciatus maximus inde excitetur. Afferuntque pro sua sententia primò illud, quod Hippocrates, 6. *aph.* 49. scribit, Arthritidem non finiri ante diem 40. humoresque, qui affluerunt, non citius, discuti, vtpote qui hæreant in parte calore destituta; cum si in partibus carnosis, & quæ multas venas ac arterias habent, consisterent, facile resolui possent. Secundò probare id volunt eo, quòd ex affluxu humorum in cavitatem articuli ossa inuicem à se discedant, atque
ita di

fra distendēdo tendines & membranas dolorem efficiant. Tertiò quod ex motu articuli dolor augetur. Quartò quod dolor in profundo primùm percipitur, priusquam intumescant partes externæ, postquam verò humores sibi viâ ad exteriora pararūt demū partes externæ in tumore attolluntur. Verū contraria sentētia, quæ statuit, primò in ipsas partes articulo incubentes fluxionem fieri, & hinc forsan aliquando, sed rarius, in articuli cavitatem seu spatium transudare, omnino vero magis consentanea est, docetque id primo ipsa arthritidis generatio. Cum enim affluxus humoris arthritidem generantis fiat per vasa alimentum partibus aduehentia, vt postea probabitur, necessarium est, vt humor vitiosus, qui in articulum illabatur, primò in partes articulo incumbentes eumque connectentes influat, hinc verò, si tanta sit eius copia, in articuli cavitatem sese insinuet. Secundò, ossa per ligamenta validissima ita connectuntur, vt nullum ferè spatium relinquatur, in quod materia sese insinuare possit. Tertiò ligamenta valde crassa & solida sunt, vt humores affluentes non facilè admittant, multò minus in ipsam cavitatem articuli primò influere sinant. Quartò si materia in ipsam cavitatem illabēretur, & hinc ossa inuicem abscederent, membrum longius euaderet; quod tamen non accidit. Quintò in nodosa arthritide tophi, qui interdum ex articulis eximuntur, non in spatio inter ossa reperiuntur, sed circa ligamenta, & partes articulum ambientes. Sextò si humor in ipsum articulum primò illaberetur, hinc verò partibus externis communicaretur, nullus vel obtusus dolor excitaretur; cum ossium capita toto illo spatio, quo inuicem connectuntur, periostio non regantur, sed cartilagine saltem obducantur, & nulla membrana vel nervus eò loci sit. Septimò tumor, qui externas partes occupat, & ab articuli iunctura aliquando satis latè ad vicina extenditur, non in ipso articulo, sed partibus circa articulum humorem arthritidis causam contineri satis docet. Tandem si in ipsa inter ossa cavitare contineretur humor, fieri non posset, vt, quod sæpe accidit, refrigerantia & repellentia medicamenta humorem statim à loco affecto in vasa & hinc in alia loca pellerent. Quæ autem pro contraria sententia afferuntur, facilè soluuntur. Nam primò quod humores in arthritide tardius sæpe discutiuntur, causa est, non quod humores in cavitare inter ossa continentur, sed quod in locis ex sanguinibus, & paucò calore præditis hærent, atque ipse humor ad perfectam discussionem ineptus est. Neque tamen hoc semper verum est, sed sæpe etiam satis breui

breui temporis spatio discutitur materia, cum scilicet ea est pauca, tenuis, pars calore fouetur, nec materia ineptis topicis incrassatur. Deinde non ideo dolor excitatur, quia articuli elongantur, & à se inuicem abscedunt, sed quia humor acris in membranofas partes influens eas distendit & vellicat. Tertio licet dolor magis excitatur, dum articulus mouetur: tamen id non ideo accidit, quia humor in articulo ipso continetur. (Est enim is, vt iam dictum, sensus expers) sed quia partes membranofæ circa articulum antea ab humore præter naturam distentæ magis distenduntur. Tandem nec illud probat humorem primò in articuli spatium excidere, quod dolor, cum morbus inuadit, in profundo primùm percipitur, priusquam intumescant partes externæ, quod cum accidit, dolor mitigatur. Verum quidem est, hæc sæpe ita accidere, ac initio nullum aut certè exiguum tumorem apparere, interim dolorem in alto fæuere, & esse grauissimum, qui postea lenitur, cum partes externæ intumescunt. Sed id non ideo accidit, quod in ipsam articuli cauitatem humor illabatur, & hinc sibi viam ad externa patet; cum ossium extrema omni sensu, vt antea etiam dictum, destituantur, sed ideo euenit, quod humor vitiosus totus primò per extremitates vasorum ad partes neruofas & membranofas circa articulum affluit, eaque valde affligit; postea verò, cum pars humoris etiam in partes carnosas distribuitur, dolor fit mitior; cum humor in plura loca distributus minus potenter agat, & partes illæ laxiores sint, ac minore cum dolore distendantur & vellicentur, sicut hoc idem in dentium dolore fieri videmus, qui primò maximus est, cum vniuersus humor addentes & neruos ipsi insertos affluit, postea vero, cum pars eius in vicinam maxillam & gingiuas distribuitur, dolor mitigatur. Hoc interim, vt antea etiam dictum, non negamus, tandem etiam aliquid materiæ in ipsam cauitatem articuli transudare posse, si affluxus diutius durat. Neque contra nostram sententiam faciunt vltimi duo aphorismi Hippocratis, sect. 6. *Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursumque recidit, iis mucosa ibidem pituita colligitur.* Et: *Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, iis femur contabescit, & claudicant, nisi vrantur.* Nam non ideo articulus iste excidit, quod ab humore in cauitatem eius illapso os loco suo detrudatur, sed; vt Galenus in comm. docet, quia à pituitoso humore imbuta & permadescencia articulationis vincula laxiora redduntur. Quæ autem partes sint circa articulum, quæ humorem affluentem susci-

piunt, nec de eo planè omnes idem sentiunt. Capiuaccius & alij quidam statuunt, ad ligamenta solum affluxum hunc fieri, & ligamenta in arthritide repleri, non verò neruos & tendines; cum si partes hæ replerentur, conuulsiones fierent. Has enim partes saltem per consensum ligamentorum affici, dum ab iis humore repletis comprimantur. Verum ligamenta tam dura & solida sunt, ut credibile non sit, ea præcipuè humorem affluentem recipere, & ab eo repleri. Et non ideo dolor excitatur, quod saltem partes nervosæ & membranosæ à ligamentis humore præter naturam repletis comprimantur. Non enim, si hæc causa esset, tam atrox & acerbus dolor esse posset; sed quia humor acris & mordax partes sentientes pungit & vellit. Ut enim in aliis partibus membranæ, perioestia & nervi doloris subiectum sunt: ita etiam in arthritide doloris proximam causam continent. Quod autem conuulsio non excitatur, causa supra iam proposita est; quia nimium non afficiuntur partes motui, sed sensui saltem dicatæ, membranæ, vel etiam ipsi nervi motui non dicati secundum membranas.

QVÆSTIO IV.

Qualis sit febris, qua arthritidem comitatur?

Plerique quidem statuunt, febrem eam solum esse symptomaticam; Verum cum febres symptomaticæ sint ex propriè, quæ aliarum partium, præcipuè viscerum, inflammationes sequuntur, cum scilicet calor ille, qui est in membro affecto, vel etiam putridæ fuligines cordi communicantur, caloremque in eo accendunt, atque ita focus febris est in alia parte affecta: facile hinc patet, febrem arthritidi coniunctam symptomaticam non esse, sed primariam. Est enim in febre, quæ arthritidem comitatur, focus febris non in parte affecta, seu parte arthritide laborante, sed in magnis vasibus. Imò febris arthritidem vel præcedit, vel cum ea inuadente simul inuadit, non verò arthritidem sequitur. Ideoque febris hæc ad febres continuas primarias, quas comitatas hodie appellamus, merito refertur, eas scilicet, quæ non sunt solitariae, sed alium morbum, & quidem ab eadem causa pendentem, coniunctum habent; cum nimirum ex motu humoris, quem natura ad partem aliquam detrudere, vel in habitum corporis expellere conatur, febris accenditur, aut certè materia, quæ ad partem aliquam mouetur, simul putrida est, ut febrem accendat. Arque ut in erysipellate, pleuritide, variolis, morbillis & similibus affectibus id accidit: ita & in arthritide euenit, quam febris talis

calis sæpe diem vnum antecedere solet, aut certe cum eo inuadit, etsi parua sit sæpe, & propterea ab ægris, præcipuè dolorem attendentibus, non animaduertatur. Est autem febris hæc continua, quæ tamen matutino tempore nonnihil remittit, circa vespèram verò intenditur, quod fit à sanguinis ad interiora recursu, seu spontaneo, seu ab ambientis aëris frigore excitato, omnibus febribus continuis familiare. Ipsa verò febris, pro natura humoris, qui cum humore arthritidis causa proxima interdum concitatur, aliis atque aliis diebus augeri solet. Humor autem iste, qui febrem accendit, non solum in venis, sed & in arteriis quandoque continetur, & tum putredinis in vrinis signa ita euidèntia non adsunt: imò vrinæ in principio sæpe sunt ténues, & perspicuæ instar aquæ, sedimento carentes, quales & aliis morbis, qui ex motu ferofi humoris proueniunt, sunt familiares.

QVÆSTIO V.

An defectus mororum Podagram producat, seu mori fructus Podagram sanent?

Occasionem huic quæstioni dedit Athenæus, qui *Dynopist. lib. 2.* sic scribit: Pythærmus, vt inquit Hegisander, memoriæ tradidit, æuo suo moros annos 20. fructum non edidisse, & popularem morbum podagram grassatam ita fuisse, vt non solum mares, sed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres is morbus corripuerit; quin & eam ægritudinem adeo vehementer sæuuisse in greges, vt ouium partes duas morbus ille affligerit. Vnde putant, nonnulli id accidisse ob mororum totis 20. annis defectum, & mori fructui vim podagram arcendi tribuunt. Ac verum quidem est, morā ventrem laxare, & ventriculo calido ac æstuantī prodesse: verum quod peculiari vi podagricis profint, nec ratio nec experientia persuadet. Neque ideo probari potest, quod cum 20. annis mora deessent, populariter podagra grassata fuit. Probabilius enim est, ob insignē aliquam aëris *ωρμηλίαν*, quæ totis 20. annis viguit, vt singulis annis moris noceret, vitiosos humores arthritidi generandæ aptos cumulosos fuisse. Et patet hoc vel ex eo, quod non solum homines, sed & oves, quæ tamen mori fructibus non vescuntur, à morbo hoc non fuerunt immunes.

QVÆSTIO VI.

Quanam sit Arthritidis causa?

Causam equidem Arthritidis proximam esse diximus continui partium circa articulum solutionem, ab humore, qui in eas influxit, prouenientem, dum partes illas vel distendit, vel

An intem-
peries nu-
da sit
caussa ar-
thritidis?

pungit & lancinat, vel utrumque præstat. Ea de re tamen Medici non parum dissentiunt, & de causa proxima arthritidem excitante alij aliter statuunt; quem Medicorum dissensum non postremam causam esse puto, quod parum feliciter arthritidis sæpe curatur. Vbi enim de causa morbi non satis constat, curatio rectè institui non potest. Et primò quidem nonnulli etiam intemperiem nudam inter causas arthritidis, numerant, idque etiam Costæus, in *Auicenna lib. 3. sen. 22. tractat. 2. cap. 5.* affirmat, ea de causa, quod interdum absque tumore omni, qui intemperiei cum materia coniungi solet, dolor sentiatur. Verùm intemperies sola, qualiscunque etiam, proxima affectus huius causa non est, cum intemperies, quæ tam diuturnum dolorem interdum excitat, sola non subsistere, neque etiam tam acerbis doloris causa esse possit. Deinde ipse tumor, sæpe satis manifestus, præter intemperiem affluxum humorum adesse satis indicat. Et quamvis in principio nullus sæpe tumor extra apparet, id tamen non satis euincit, nullum intus esse humorem. Sicut in pleuritide, dentium, aliarumque partium doloribus multis humor intus latens solo dolore, nullo verò tumore sese prodit. Præterea purgantia & sudorifera medicamenta ad morbum hunc curandum & præcauendum non parum momenti habent, quæ ad puram intemperiem non essent necessaria. Et quamvis Paræus historiam sui morbi referat, qua probare vult, nudam intemperiem arthritidem inducere posse: tamen ea non satis probat, omnem affluxum humorum abfuisse; cum externi aeris qualitates humorum affluxum concitare possint. Petrus Salius Diuersus equidem, de *affect. parit. cap. 17.* Ischiadis aut arthritidis à siccitate mentionem facit, cuius causam nec Galenus, nec alius post eum nouerit, sed solum Hippocrates, *lib. de aff. intern.* Per siccitatem autem non intelligendam esse scribit intemperiem siccam partium articulum ipsum constituentium, videlicet ossium, ligamentorum, & tendinum, sed consumptionem eius glutinosæ humiditatis, qua naturaliter nutritur & ad faciliorem motum subungitur articulus ipse, ne ad motum ineptus reddatur. Hanc enim humiditatem si contigerit quacunque de causa exsiccari, tum articuli motus impeditur, difficultasque motus ac dolor vna succedit. Huiusmodi affectum, si in coxæ articulo fiat, ab Hippocrate ischiadicum dolorem appellari scribit; se verò in quocunque alio articulo etiam gigni posse, animaduertisse. Verum non ignorauit hunc affectum Galenus, sed arthritidem veram esse negat, ac saltem quoddam motus

motus impedimentum esse docet, dum 3. cap. 16. expresse scribit, si immodicè factæ siccitates consumant articulorum humiditatem, difficilem sanè quendam motum ob siccitatem fieri, forte verò & dolorem nonnunquam; Eam vero passionem, quam arthritidem vocant, haudquaquam fieri, nisi quispiam omnem articulorum dolorem arthritidem nominare velit. Deinde, quod pace tantorum virorum dixerò, sit sanè, vt talis dolor & motus impedimentum à siccitate fiat: tamen de eo dubito, an ab humiditatis eius solùm, quo ossium capita inunguntur, absorptione hic dolor fiat. Toto enim spatio, quo coniunguntur, ossa nullo periostio inuestiuntur, & propterea sensu destituuntur, ac proinde eò loci dolor excitari non potest. Vero magis consentaneum videtur, si motus quoddam impedimentum vel dolor ob siccitatem in articulis excitetur, id fieri ob tendinum, musculorum extremitatum & ligamentorum exiccationem, ob quam ad motum inepta fiunt membra, & si moueri debent, violenter extendi necesse est, quæ violenta extensio dolorem parit. Cum ergo à nuda intemperie non fiat arthritis, porrò dispiciendum, à qua materia excitetur. Nonnulli quidem, vt Guainerius & Matthæus de gradibus, ventositatis, seu flatus mentionem faciunt. Verum flatus dolorem tantum & sæpe tam diuturnum in hisce partibus excitare non potest: nisi quis per flatum spiritum intelligere velit, de quo postea dicitur. Et licet dolor sit sæpe mobilis & vagus: tamen id euenit non à flatu, sed ab humore, qui ad motum etiam aprissimus est. Ad arthritidem etiam nonnulli referunt eum affectum, qui Arabibus Nakir dicitur, quem Albucasis, lib. 1. cap. 93. ita describit: Ægritudo hæc in terra nostra appellatur Nakir, & est dolor, qui accidit in quibusdam membris, deinde permutatur de membro ad membrum, vt huius morbi exemplum vidi ego tale. Vocatus sum ad mulierem quandam infirmam in quadam villa, & detexit brachium suum, & vidi inflationem paruam in vena brachij, & post horam vnā vidi illā inflationem procedere cum focili, sicut serpit vermis ascendendo ad humerum celerius, quam credi potest, & mouebatur, sicut argentem viuum, cum currit de loco ad locum. Secessit ergo dolor ex loco, qui primo doluerat, & fixus est in humero. Deinde, vt narrauit mihi, reuoluebatur in toto corpore, quemadmodum & ego facile deprehendere potui. Miratus ergo sum velocitatem decursionis eius de membro ad membrum, & ego quidem antea nunquam videram hanc ægritudinem, quæ esset, qualis in hac muliere. Multos quidem vidi, qui

An flatus?

*Nakir
qualis affectus sit?*

fenserunt dolorem permutari de membro ad membrum, sed non hoc modo, aut hac celeritate. Nec ego aliam hic causam conicere possum, quam quod mulier fuit Sole & laboribus exhausta, quales sunt, quæ ex villis, sicci corporis, detectarum venarum. Hinc ergo apparet sensui illa ventositas permutata, & est necesse, ut non appareat secundum hunc modum in illis, qui sunt delitiosi & corporibus humidis, occultarum venarum. Cum ergo moliris curationem eius, & sentit patiens illum dolorem, tunc si est, apparet oculis, ut supra diximus, tunc stringe super ipsum & sub ipso velociter, & seca super ipsum, donec egrediatur ventositas coarctata, & cauteriza locum. Si autem non videris locum affectum & dolorem, tunc cura ipsum cum excussione corporis, & quopiam remedio, quod expellit ventositates & extenuat eas. Commodæ autem sunt pilulæ facti-
dæ, de sagapeno, & similes. Hæc Albucasis. Verum morbus hic arthritidis non est. Neque enim est saltem circa articulos, sed oritur à flatu seu spiritu furioso è vasis effuso, & per ambitum corporis discurrente. Sunt quidam, qui motum hunc flatuum & spirituum in ipsis venis factum putant. Et verum quidem est, in vasis & visceribus sæpe flatu tales magno cum impetu discurrere, sicut Anton. Beniuënius, *de abd. moy. b. & sangt. caus.* c. 8. 1. refert, Ludouicum Nicolinum adeo à vento, viscera & stomachum impetente affectum fuisse, ut non solum viscera & pectus, sed scapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & spiritus magna ac miserabilis fieret angustia, unde etiam tertio die è vita emigraret. Verum in historia illa Albucasis flatuosum illum spiritum è vasis in ipsum ambitum corporis effusum fuisse, credibile est. Cum enim motus ille cum dolore magno coniunctus fuerit, in vasis spiritus ille solum contineri non potuit, utpote quæ sensu destituuntur. Nonnulli, & non malè, hunc affectum, si non eundem, cognatum tamen esse putant illi, quem VVierus, *in libello Germanico de morb. incognitis* peculiaris tractatu descripsit, & à VWestphalis *die Iahren oder leuffende Iahren*, à Dithmaris, *die Ratten*, in agro Brunsvicensi *die gutten Rinder*, in Gottingesi *die gutten Holden* nominari scribit, de quo etiâ Epistolâ ad Petrû Forestû scripsit Hêricus à Brâ, Căpenſis Medicus, quæ *lib. 20. obs. Foresti* annexa est. Nostri homines plerûque ad incantationē referunt, & nescio quid nati à succubis dolores illos parere putant; cum tamen dolores tales vagi etiam causas naturales habere possint, & à flatu quodam aori, seu sero acri ex humore ferè scorbutico genito per partes membranosa & musculos vagante ortum habeât. Vnde
 etiam

etiam patet, ad dracunculos veterum, cum hinc vermis nullus sublit, commodè referri non posse. VVestphali ad curationem vtuntur præcipuè, vt peculiari medicamento, lumbricis terrestribus, de quo vide VVierum, loco alleg. Verum plura de hoc affectu non addimus, cum ad arthritidem, de qua iam agimus, propriè non pertineat. Hoc saltem non prætereundum censemus, in historiis arthriticorum, quos Forestus lib. 29. affert, etiam obs. 14. mentionem facere cuiusdam Hagonis Cornelij, Cithepsæ Delphensis annor. 28. qui cum ab agricultura lassus, ac somno oppressus in terram decubuisset, atque aliquot horis dormiuisset; euigilans in manu sinistra circa carpum intensissimum dolorem sensit, qui totum dein brachium occupauit, vt neque manum, neque digitos mouere potuerit, qui subrigidi quasi videbantur: mox circa pedem eodem dolore fuit affectus, cui accessit quoque febris valde intensa. A quibus tamen omnibus medicamento putgante & alterante ac topicis adhibitis intra septem dies sanatus fuit. Vbi & alterius cuiusdam mentionem facit, qui cum in horto valde ebrius pernoctasset supra terram, cum euigilasset, febre correptus fuit, cum læuissimis doloribus, ac breui extinctus fuit. Verum mihi non videtur, affectus istos propriè fuisse arthriticos, sed febres acutas è vaporibus è terra exhalantibus, quos vterque in ea dormiens exceperat, contractus, in quibus natura vitiosi humoris partem ad extrema detrusit, à quo dolore non solum in articulis, sed toto brachio, membranis musculorum ibi affectis, & excitati fuerunt; fuitque humoris huius ea prauitas, vt alteri ægrorum etiam mortem statim attulerit. Cum ergo nec

unda intemperies nec flatus solus arthritidis causa esse possit, Medici quidem plerique in eo consentiunt, humorem esse arthritidis causam: verum quis humor ille sit, maximè dissentiant. Aliqui omnes quatuor humores, sanguinem, bilem, pituitam, melancholiam arthritidis causam esse posse putant, & id eo præcipuè probare conantur, quod in arthritide varij tumorum colores, dolores diuersi, accidentia varia apparent, terminus declinationis non sit vnus, curandique ratio varia, pro causarum varietate, instituenda est. Nimirum, vt Pet. Sal. Diuersi, de aff. part. c. 16. verbis vtâr, color aliis est rubicundus, aliis flauus, aliis albus. Tumor aliquando est notabilis magnitudinis, quandoque vix apparet. Dolor quandoque est molestus quidem, sed non multum, quandoque autem est acerrimus. Hicque nonnunquam citò soluitur, ille longius protrahitur. Symptomata autem multoties sequuntur mala, vt cali-

An humor & qualis-nam?

An omnes quatuor?

ditas ingens & feruor in loco affecto. Aliquando autem vel nulla est caliditas, vel frigiditas inest molesta, illique ab aëre calidiore, hi à frigidiore læduntur. Modus curandi nonnunquam admodum variat, quoniam in his calida iuuant, in illis frigida; illique à frigidis, isti à calidis exacerbantur. Præterea quidam ex sanguinis, quidem ex pituitæ, alij ex bilis, nonnulli ex atræ bilis euacuatione sedantur. Quæ omnia indicare videntur, arthritidis causam modò esse calidam, modò frigidam, modò diuersam esse materiam. Verum hæ rationes id, quod debent, non satis probant. Etenim etsi pro vario humorum apparatu variij humores ad partem affectam confluere possint: tamen ij prima arthritidis causa non sunt, sed cum sero saltem ad partem affectam rapiuntur, vel à dolore, attrahuntur. Et non illum humorem, qui tumorem parit, præcipuâ arthritidis causam esse, vel ex eo patet, quod in principio, antequam pars intumescit, maximus dolor est, parte verò intumescente dolor remittit. Neque etiam rationi consentaneum est hæc opinio. Etenim multi plethora & cacochymia laborant: neque tamen vnquam arthritide corripiuntur. Et in specie sanguinem quod attinet, ille sua abundantia nullo modo arthritidem generat. Est enim sanguis naturæ thesaurus: ideoque etsi redundat, non faciliè natura eum ad partem aliquam depellit, præcipuè partes exangues, quales in arthritide afficiuntur. Neque etiam si eò protruderetur, cum sit mitis & benignus, tantos & tam acerbos dolores pareret, qui tamen in principio statim adsunt, antequam pars intumescere & rubescere incipit. Et si esset ex sanguine arthritidis, cur non tumor suppureretur; cum nullus humor facilius in pus mutetur, quam sanguis? De Melancholia res plana etiam est, eamque pauci arthritidis causam esse ponunt. Cum enim sit humor crassus, non faciliè in angustissimas istas vias sese insinuare potest. Bilem verò, nec sine causa, nonnulli vrgent, & ab ea, non solum à pituita, etiam arthritidem provenire dicunt, idque probare volunt ex signis, quæ in arthritide adsunt. Est enim plerunque dolor acerrimus, & similis pungitiuo, victus ad siccum & calidum vergens præcessit. Exercitia fuerunt valida. Habitus corporis est gracilis. Temperatura biliosa, atque ipse æger ad iram procliuus. Verum enimverò hoc equidem negari non potest, ista interdum ægris ita accidere, & dolorem sæpe esse tam acrem, vt ad piruitam & crudum humorem nullo modo referri possit, sed calidum potius humorem arguat. Sed de hoc iam quæstio est, an omnis humor p. n. calidus bilis sit, quod

An sanguis.

An melancholia.

quod negandum censemus, statuimusque cum Carolo Pisone, dari etiam cacochymiam serosam (et si eam ille non recte explicet) ac serosum etiam humorem posse esse calidissimum, & sub eo etiam comprehendi ichores illos acres, quos Hippocrates & Galenus, ut *infra* dicemus, ita nominant, seu, si cum Chymicis loqui libeat, salem illum tartareum, aut spiritus salium tartareorum. Neque etiam omnes, qui arthritide laborant, sunt habitu corporis gracili, & temperatura biliosa. Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & sympt. c. 19.* humores reliquos omnes reiicit, & non sanguinem, non bilem, non melancholiam, sed tantum humorem frigidum, pituitosum, aut serosum arthritidis causam esse, omnemque arthritidem frigidam, & à frigido humore provenire statuit. Atque in eo quidem rectè sentit, quod unius morbi unicam saltem causam esse statuit; sed in eo valde errat, quod eum humorem frigidum esse docet; cum omnia ferè symptomata, quæ arthriticis accidunt, contrarium doceant, dolor scilicet acutissimus, ardor, motus subitus & alia. Licet enim cum humor hic moveri incipit, frigus aliquod oboritur, quo totum corpus perhorrescit: tamen id frigida materiae indicium certum non est, cum etiam humores calidi, cum per partes sentientes moventur, frigoris & horroris sensum inducere possint, ut in febribus biliosis manifestum est. Errat deinde etiam in eo, quod pituitam & serosum humorem pro uno habet; ut & in eo, quod serosum humorem simpliciter frigidum esse docet. Et si enim in seroso humore multæ partes aqueæ sint: tamen etiam multæ partes acres & salæ insunt, quibus à simplici & pura aqua differt. Haussisse autem hanc opinionem videtur Fernelius à Galeno, *10. de comp. medic. sec. loc. cap. 2.* ubi scribit, humorem, qui arthritidem excitat, alias quidem sanguinem esse, ut plurimum verò pituitosum, aut ex pituitoso & bilioso mixtum, aut etiam ex sanguine cum istis permixto. Aut si quis exactius interpretari velit, non pituitosum humorem, sed qui crudus appellatur, ut plurimum circa articulos prædominari, nonnunquam esse crassum ad similitudinem puris crassioris. Vbi verò in articulis moram traxerit, non solum crassiorem, sed & viscosum reddi. Galenum & Fernelium sequuntur plurimi alij Medici, & humorem pituitosum, frigidum, crudum & serosum pro eodem habent, & arthritidis causam esse docent. In quo omnes errant; cum nec tantus dolor à tali frigido & crudo humore provenire possit, & arthritis subito inuadat, & sæpe iterum delitescat, & in alium locum moveatur, ad quod præ-

An pitui-
ta sec.
Ferne-
lium?

standum humor pituitosus & crassus, & qui crasso puri sit similis, aptus non est. Præterea cum in principio, cum nullus tumor apparet, dolor sit vehementissimus, cum ab humore subtili & acris angustissima etiam loca penetrante, ac membranas pun-
gente, non verò à crasso & frigido humore fieri indicio est. Neque tophi, qui in arthriticis generantur, causam arthritidis pituitam esse satis docent; cum eiusmodi tophi potius ab humore tartareo, & terris mineralibus cognato, quam cruda pituita fiant. Thomas Erastus equidem, *Disp. 4. contra Paracels.* scribit, se tantum semel vidisse Podagram à pura pituita genitam in quodam nobili ab Helmstadt, qui absque omni dolore ægrotabat, si in quiete manus & pedes seruabat: nullus rubor conspiciebatur, sed tumor albus, laxis satis, tametsi articuli nodos haberent, & multis retrò annis pedibus insistere non potuisset. Verum affectus iste tum temporis non fuit Podagra verè dicta, sed tumor œdematosus, quo pedes longo & diuturno humorum affluxu laborarunt: Quod verò in principio sanguis cum pituita, (aut potius serosus humor) in pedes

*An col-
luies se-
rofa iux-
ta Pifo-
nem?*

defluerit, eosque corruerit, ipse Erastus confitetur. Carolus Piso, in lib. de morb. ab illiure serosa, in consiliis duobus de arthritide, vnicam arthritidis causam esse statuit colluiem serosam. Quæ sententia, si rectè explicetur, omnino vera est. In eo autem fallitur, quod serum istud puram putam aquam esse putat; cum Symptomata & ea, quæ arthriticis accidunt, longe

*An pitui-
ta cū bile
mixta,
iuxta
Mercu-
rialem.*

aliud doceant. Alij, inter quos Mercurialis, cum agnoscant, ab humore pituitoso & crudo dolores tam vehementes & atroces excitari non posse; cum certum sit, dolores vehementissimos fieri à causa calida: neque etiam pituitosum & crudum humorem ad motum, qui in arthritide subitaneus est, esse idoneum, neque in partes istas membranosas sese insinuare posse, posterius ex allegato Galeni loco assumunt, & arthritidem ex pituita cum bile mixta fieri, & pituitæ, ut crassæ, bilem quasi vehiculum admisceri statuunt. Verum nec hæc opinio, nisi illa pituitæ & bilis mixtura pro seroso humore sumatur, satisfacit. Cum enim ipsi agnoscant, dolorem atrocem requirere causam calidam, is à bile pituitæ permixta fieri non potest; cum acrimoniam bilis pituita obtundat & temperet potius, quam augeat. Ludouicus Mercatus cum agnosceret, humores vitiosos, etsi abundant in corpore, non statim arthritidem, sed alios etiam morbos generare, ipse etiam ad cruditatem confugit, & ut humores vitiosi arthritidem generent, crudos esse debere, statuit. Verum cum iterum agnosceret, cruditatem ad arthri-

*An cru-
ditas sec.
Mercatū.*

tidem

idem generandam simpliciter non sufficere, varia de cruditate comminiscitur, statuitque, eam solum cruditatem arthritidi generandæ aptam esse, quæ à caloris raritate & tenuitate fiat, (vbi an propriè loquatur, cuiusvis iudicio relinquo) eamque tribus modis fieri. Primò cum pars pinguior ab eo separatur atque educitur. Secundò ob dissolutionem eius à calore externo. Terriò quod ei admisceatur aliquid incoctum, sed calidum. Tandem tamen concludit, cruditatem humorum non esse qualemcunque, vt reliquas, quæ febres, defluxiones, & cæteros morbos procreant, sed aliquid sortiri peculiare, ob quod magis in hunc affectum, quam alios commigrat, idque fieri statuit, cum humores fiunt tenuiores cum fusione & mordacitate, quibus faciliè ab aliis partibus reiiciantur, donec ad articulos deueniant. In quo rectè omnino statuit, humorem istum peculiare quid habere, quo arthritidem, non alios morbos generat. Hanc autem humoris, quam ille appellat, cruditatem aut conditionem potius (neque enim omnis humor, qui præter naturam est, rectè crudus dicitur) si diligenter perpendamus, competit certè humori seroso, falso & tartareo supra à nobis descripto, vtpote qui tenuis est, mordax, fusus, seu, vt Chymici dicunt, à sale tartareo resolutus. Vt ita rem agnouisse, verbis exprimere non potuisse videatur Mercatus. Ambrosius Paræus, *lib. 17. c. 2.* cum & ipse animaduerneret, humorem, qui arthritidem generat, omnino esse alterius naturæ, quam eos, qui phlegmones, œdematis, erysipelatis aut scirrhi autores sunt, statuit, cum non notioris ac melioris naturæ esse, quàm qui pestem, luem Veneream, aut epilepsiam facit, idque probare conatur, 1. eo, quod hic humor nunquam ad suppurationem veniat reliquorum humorum more. 2. Quod dolores longè acerbiores efficit, quam alij humores, ita vt ægri partem sibi quasi vri sæpe dicant. 3. Quod in nodos mutatur, quod aliis humoribus non accidit. 4. Quod nullis remediis ferè cedit, sed iis irritatur & efferatur potius, vt ægri sibi longè melius esse dicant, non appositis remediis, quàm appositis. 5. Quod Galenus ipse, *de theriaca ad Pison. cap. 15.* theriacam arthritidis omnibus ex usu esse dicit, vtpote, vt putat Paræus, quæ malignitatem humoris obtundat. In quo quidem rectè sentit Paræus, non vulgares humores, bilem, pituitam, melancholiam arthritidem efficere, sed peculiare quid humorem arthritidis causam obtinere, id quod rationes ab ipso allegatæ satis probant: vt verò ad malignitatem peculiarem & occultam qualitatem hinc cōfugiamus, opus non est, neque id rationes allatæ probant.

An humor malignus & occultæ qualitatis participes secundum Paræum?

probant. Nihil enim hic maligni apparet, sed doloris vehementia ab acrimonia humoris prouenit, qualis etiam interdum in dentium, aurium & aliarum partium dolore accidit. Et licet Galenus theriacam ad arthritidem commendat; tamen id non facit, ut malignitatem humoris expugnet, sed potius ut humores vitiosos absumat, qualia etiam medicamenta alia supra in curatione sunt proposita. Hoc interim non negamus, humorem; qui Arthritidis causa est, etiam peculiarem dignitatem interdum obtinere posse; id quod in Scorbuto & Plica Polonica accidit. Attamen non quatenus malignus est, arthritidem producit, sed quatenus eam dispositionem habet, quam etiam humores Arthritidem excitantes obtinent, qui omnis malignitatis sunt expertes. Ut tandem etiam Chymicos consulamus, equidem omnino ab iis aliquid lucis in hac doctrina speramus. Verum eam vix à Paracelso & eius asseclis assequemur; qui etiam rem planam plerumque obscurant. Paracelsus enim, ut solet, variè hac de re loquitur: Nam in tractat. de Podagra pag. 540. Podagram dicit esse morbum, cuius sedes sit synouia, quæ ubi exaltetur, podagra excitetur. Morbum esse liquorem mineralem, seu succum acetosum, quales sunt, alumë, vitriolum, acetum, berberis, acacia; cum enim hæc salia synouiæ sint aduersa, si in homine generentur & synouiæ permisceantur, synouiam ebullire, & postea mira de cœli influxu subiungit, quæ ut hic referam, digna vix puto, sicut & ea, quæ lib. 2. de Podagr. habet. In Paramiro ad Mercurium præcipitum refert hunc morbum. In lib. de morb. tartar. cap. 19. ad tartarum. Petrus Seuerinus, Idea medic. cap. 12. docet, excitaras radices podagricorum affectuum si in sanguine sedem habeant, effervesce & spirituales ac vaporosas tincturas ad loca domestica mittere, ibique fructus radicum matrices nactas prædestinationum reuolutiones dolorosa symptomatum calamitate absolueret. Doloris autem differentias, ut planè dicam, quod ille affectata verborum prompta obscurat, prouenire à diuersitate salium, quorum alij sunt acriores, alij minus acres. Recipi autem has spirituales ac vaporosas tincturas à suis matricibus, id est, partibus illis, quæ obnoxia sunt educationibus fructuum podagricorum resolutorum, affinitatemque generis cum iis habent, & hospitem aduenientem admittunt, id est, articulis, vel synouia manuum ac pedum. Verum rem planam verbis obscurant, & veris falsa miscent. Nam quæ de synouiæ ebullitione & effervescencia afferunt, figmentum est ista Paracelsi synouia, de qua de cons. & diss. Chymicor. cap. 15. dictum.

An synouia ebullitio & spiritus salis, seu Chymicor.

Quod

Quod verò de spiritibus falsis dicunt, veritati consentaneum est, si rectè explicetur; vt mox dicetur. Sicut & id tolerari potest, quod ex salium differentiis, quæ in vegetabilibus & mineralibus apparent, dolorum differentias in arthriticis explicare conantur; cum dogmatici etiam Medici, & inter eos. Experientissimus Felix Platerus statuatur, humorem arthritidis causam non simpliciter aquam esse, sed qualitate aliena imbutum, & ichoribus humorum & excrementis, quæ eum vehementiorem reddant, permixtum. Sicut & id potius perpendendum, quam reiiciendum putamus, quod obscuris tamen verbis tradit Seuerinus, humores excrementitios alios ad alias partes moueri, & humorem arthritidis causam peculiarem ad articulos *ῥοινη* habere, vt etiam supra dictum. Vt ergo hæc tandem concludam, patet ex his quæ hætenus dicta sunt, nec sanguinem simpliciter, nec pituitam, nec melancholiam, nec aquam proximam arthritidis causam esse. Si verò omnia ea, quæ arthriticis accidunt, quæque ab hisce humoribus deduci non possunt, vt ex hætenus dictis manifestum est, perpendam, aliter statuere non possum, quam humorem falsum, acrem, subtilem, & spirituum salinorum naturam plerumque referentem, arthritidis causam esse. Appellet eum iam quis bilem, pituitam bili permixtam, salem, tartarum, vel prout libet, per melicet, modò res rectè explicetur. Ego vocabulum feri, salis & tartari vsurpabo, vt rem à bile & pituita vulgari differentem peculiari etiam vocabulo explicem. Serum autem non solum esse humorem aqueum etiam Antiqui agnouerunt, scribitque Galenus, 6. Epid. comm. 3. t. 38. sanguine *ἰσχυρότερον* & serosum non solum vocari ab Hippocrate & Platone aquam & aqueam humiditatem morsu carentem, sed mordacem & erodentem, qui scilicet spirituum salinorum naturam refert, & propterea partes sentientes pungit & mordicat, & acutissimos dolores in iis excitat. Est nimirum in terra, è qua Plantæ, quibus & homo & alia animalia nutriuntur, aliquid falsum, quod mineralibus respondet, & non incommode sal terræ appellari potest, quod tamen vix purum & solum reperitur, sed aliis corporibus miscetur, vnde varia terrarum genera ortum habent, & proinde pro terrarum varietate varium est, limosum, argillosum, &c. tandemque in plantis & animalibus tartarum nominatur, & in hominem transfunditur. Verum id etsi in plantis & homine in variis coctionibus subtile & volatile fiat, nisi antea tale sit, sicut id etiam ex sale vrinæ patet, ac tandem etiam ipsi sanguini misceatur: quia tamen à prima origine ad corpus nostrum alendum

*Autoris
Sententia.*

alendum ineptum est, & vt Hippocrates loquitur, αὐτὴν μὲν δὴ, tandem, nisi mox per aluum in prima coctione excernatur, aut postea per sudores vel vrinam euacuatur, cumulatam & naturæ molestum ad articulos, vt qui quandam cum tali materia cognationem habent, protruditur, vbi sua acrimonia acutissimos dolores excitat. Neque quem moueat, quod hanc materiam modò spirituosam, modò tartaream, & ad tophos etiam generandos aptam esse dicimus. Nam, vt cum Chymicis loquar, è corporibus possunt fieri spiritus, & rursus è spiritibus corpora. Materia hæc in sua origine, & dum in terra esset, corpus fuit, & quiddam quasi terreum & minerale; attenuatum verò postea fuit in variis plantis & homine coctionibus & spirituosum quasi factum est. Quod Galenici etiam quidam agnouerunt, & inter eos Cardanus, qui in *aph. 49. ipsi 47. sect. 6. Hipp.* scribit: materia, arthritidis scilicet causa, est quasi spiritus. Et Lucianus in *Trapogodagra*, πρὸς ἡμᾶς βίαιον appellat. Postea tamen humor hic tenuis aut spiritus, vbi locum idoneum nactus est, ossa scilicet, & circa articulos loca, iterum in corpus abit & coagulatur, sicut spiritum vitrioli & aliorum salium spiritus iterum coagulari posse, & in corpora redire, Chymicis notissimum est. Si quis tamen statuere velit, in ipsa terra esse salem volatilem, quem plantæ attrahant, id huic sententiæ nihil officit; sed res eodem redit.

QVÆSTIO. VII.

Vbi humor Arthritidis causa generetur & per quas vias in articulos infuat.

QVo in loco humor arthritidis causa generetur, & per quas vias in articulos infuat, Medici valde dissentiunt: quæ dissensio curationem non parum difficilem reddit, & non sine causa Fernelius, *lib. 6. de part. morb. sympr. c. 18.* scribit; ex rei huius ignoratione hætenus dolorem articulorum pro incurabili derelictum esse, nuncupatumque Medicorum opprobrium. Nostram hac de re sententiam supra breuiter proposuimus: Quia verò non pauci doctissimi Medici aliter sentiunt, (vt in hac humanæ mentis caligine in grauissimis controuersis fieri solet) eorum opiniones breuiter proponere & perpendere libet. Et primò quidem Fernelium quod attinet, statuit is; errare eos, qui humorem arthritidis causam ex intimis corporis partibus in articulos erumpere putant. Quomodo enim, inquit, à visceribus internisque sedibus posset humor sincerus aliquispiam per ora venarum in articulos purus excidere, aut si etiam cum humore sanguis effluat, cur in articulis collectus phlegmo

phlegmonem non excitat? Sed neque humor crudus, qui per alios ductus, quam per venas fertur, in articulis arthritidem faciet. Nam crudi humores in cachexia è visceribus in pedes decumbunt, vnde intumescunt, podagram non excitant. Ipse vero statuit, originem & fontem huius mali caput esse, è quo pituitosus humor, isque tenuis in articulos defluat. Et quidem non in cerebro, vtpote cuius excrementa vel foras per nares, vel per palatum in asperam arteriam atque pulmones, aut in ventriculum interioresque sedes illabuntur, sed partibus externis capitis, & extra caluariam positus hunc humorè colligi & per summa corporis sub cute deorsum decurrere docet. Cum enim venæ multæ ab externis iugularibus deductæ eò excurrant, sua tenuia atque serosa excrementa ibi deponere, cumque capitis cutis crassa, densaque sit, & humores per eam facile non expirant, temporis progressu ibi cumulari, & per summa corporis ad articulos defluere existimat. Fernelij opinionem sequuntur plurimi alij Medici, quorum alij tantum in capite inter cranium & cutem capitis humorem arthritidis causam colligi, & hunc vnicum locum esse statuunt, vnde materia ad articulos defluat: alij etsi etiam alias vias addunt, hanc tamen Fernelij coniungunt, & pauci omnino sunt, qui non etiam simul à capitis hoc loco materiam hanc defluere credunt. Verum enimvero quod Fernelius de altera opinione conqueritur, quod ob eam euenerit, vt arthritidis ferè pro incurabili derelicta sit, Medicorumque opprobrium nuncupata, ego, saluo cuiusque iudicio, potius de Fernelij opinione verum esse existimo, & eum Medicum, qui fontem huius mali saltem in capite quærit, vero fonte neglecto, vix vnquam arthritidem curaturum putò. Etsi enim verum sit, dolores quosdam vagos & varios ex humore seroso ab externa capitis parte sub cute per summa corporis delabente hinc inde excitari: arthritidis tamen inde non generatur, neque materia illa circa articulos, sed musculorum membranas ferè subsistere solet. Humoris vero arthritidem excitantis generationis longè alia ratio est. Is enim ob diætæ errores & viscerum debilitatem in sanguificatione generatur; aliquando & ex mensium ac hæmorrhoidum suppressione suppeditatur; & in venis ac arteriis cumulat: vnde etiam cum moueri & effervescere incipit, arthritidi ferè febris coniungitur; imò interdum febres in arthritidem terminantur, atque hinc quoque euenit, vt in arthritide humoris in venis peccantis satis manifesta indicia

indicia vrina exhibeat. Hinc ipse Galenus docet, 3. *aphor.* 20. in tuberculis & articulorum doloribus profundum corporis expurgari, vitiosis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protrusis. Neque aliud firmis rationibus probari potest. Quæ cum ita sese habeant, & humor arthritidis causa in venis & arteriis contineatur, ratio nulla reddi potest, qua necessitate, vel naturæ vel morbi, humores isti necessario prius in caput debeant ascendere, antequam in pedes ferantur, præsertim cum patens & recta via sit, qua per venas & arterias moueri & in eos ferri possint. Et quod materia arthritidis causa non extra vasa, sed per vasa ad articulos feratur, patet quoque ex eo, quod venæ in articulis, quos inuasura est arthritidis, sub initium arthritidis turgent & intumescunt; quod humor arthritidem excitans, si repellentia intempestiue applicentur, in venas & arterias recurrit, & vel ad partes nobiles regurgitat, febresque acutas, cordis anxietates & alia mala symptomata excitat; vel subito in alium articulum transfertur; unde dolor, qui modò pedem infestabat, mox, si repellentia incautè apponantur, in manu sese exferit, quod non nisi per vasa moto humore fieri potest. Neque enim possibile est, ut humor, qui in digito pedis erat, sub cute ad manum subito feratur. Et si humor sub cute per spatia deflueret, in partibus; per quas transiret, dolorem excitaret, ut sæpe animaduertitur in doloribus illis ab humore seroso extra cranium descendente ortis, dolorem primò in capite; hinc in collo, deinde in scapulis, dorso excitari, tandemque humorem ac dolorem vsque ad crura descendere; quod non accidit in arthritide. Insuper sæpe accidit, ut homo ex ira, terrore subito in arthritidem concitetur, quod certè accidit humoribus in venis & arteriis subito commotis: Si verò sub cute capitis illi sensim cumularentur, id accidere non posset. Et si sub cute capitis fons & origo huius mali est, cur non curatio præcipuè ad eam sedem dirigitur, & vesicatoria, cauteria, ac setacea ceruici applicantur; cum vix commodior locus, quàm hic, detur, materiam inter cranium & cutem capitis collectam euacuandi? Præterea si origo humoris semper esset in externa capitis parte, etiam signa eius ibi cumulati & descendentes adesse deberent; quæ tamen in plurimis non animaduertuntur, quos capite planè saluo arthritidis inuadit. Fernelius quidem inter signa cumulati humoris recenset capitis grauitatem & somnolentiam, dolorem externum capitis & qui contactu, præsertimque inuersis capillis excitetur, tumorem œdematosum, ut ceram mollem, cuti præsertim

fertim ad occipitium subiectum : defluentis verò humoris signa ponit dolorem à ceruice vel per humeros in cubitum & manus, vel per dorsum in coxendice, genua pedesque sensim deuolutum, sensu interdum frigoris oborto. Verum negari quidem non potest, hæc signa adesse, vbi humor serosus in capite cumulatur, & per externas corporis partes delabitur; sed raro apparent in Arthritide; cum experientia constet, eos, qui arthritide laborent, capite plerunque optimè valere. Nec, qui arthritide corripiuntur, defluxum illum humorum à capite & dolorem hinc prouenientem percipiunt, vt modò dictum. Et fit sanè, vt in principio arthritidis etiam caput in quibusdam, quibus id debilius est, offendatur, & grauitas in eo vel dolor percipiatur: tamen id non satis probat, humorem arthritidis causam in capite generari; cum eadem sæpe in febribus accidant, licet febris causa in capite non generetur, sed per consensum tum caput afficiatur. Dum enim humores in arteriis & venis efferuescunt, & moueri incipiunt, partim suo pte impetu hinc inde vagantur, quod turgentium proprium est, partim à natura hinc inde protruduntur, & præcipuè debiles partes occupant, donec tandem in vno loco certam sedem figant. Quapropter non mirum est, in quibusdam, quibus caput debilius, & alias defluxionibus excitandis obnoxium est, in prima arthritidis inuasionem aliquid humoris ad articulos ruituri per venas capillares sub cutem in capite effundi, atque ibi dolorem & alia symptomata excitare. Quod tamen sententiæ Fernelij nihil patrocinator; cum ij humores non sub cute capitis, quod ille vult, geniti & collecti sint, sed subito per venas & arterias, quæ à iugularibus externis ad caput mittuntur, eo affundantur. Et fit sanè, vt reuera in collo dolores arthritici propriè dicti excitentur: tamen id non fit à materia sub cute sensim collecta & eo defluente, sed quia per venas capillares, quibus articuli illi nutriuntur, eo humores effunduntur. Vt enim per venæ cauæ & arteriæ truncum descendente ad pedes isti humores feruntur: ita per adscendentem ad caput & vicinas partes iidem mitti possunt. Et quod symptomatum in ægris quædam diuersitas apparet, ex eo accidit, quod humor nunc per truncum venæ cauæ & arteriæ adscendentem, nunc per descendente præcipuè, nunc per vtrumque fluit & mouetur. Cum enim per adscendentem mouetur, antequam ad manus per axillares ramos perueniat, facile aliquid, per iugulares cum internas tum externas in caput adscendentes, etiam in cerebrum & sub cutem protrudi potest, vnde nonnullos vigi-

lia, alios somnolentia, alios alia symptomata infestant. Quod verò ille humor, qui digitos pedis infestat, sub cute capitis collectus, aut eò è venis & arteriis effusus fuerit, & hinc ad pedem defluerit, nulla firma ratione probari potest. Quæ enim recta via est, per quam è capite sub cute ad digitos pedis subito & recta fluere possit? Nam cum materia à capite sub cute destillat, hinc inde dispergitur, & hinc inde dolores excitat, non verò recta ad extremos pedes tendit: neque etiam si per hanc viam fueret, subito in manum, quod sæpe accidit, via mutata, ascendere posset. Et in specie somnolentiam quod attingit, & si quæ sunt id generis alia symptomata, quæ in ipso cerebro sunt, ea neque in omni arthritide apparent, neque si apparent, Fernelij opinionem confirmant, sed potius conuellunt, & materiam non extra cranium generari & moveri, sed ex ipsis venis effundi docent. Fit enim somnolentia à materia intra cerebrum cumulata, non extra caluariam collecta, quæ si in arthritide adsit, aliquid materiæ etiam per venas & arterias in ipsum cerebrum effundi docent. Tandem constat experientia, morbos alios, & præsertim acutos, quorum materia in venis & circum viscera hæret, transmutari in arthritidem, & tum urinas crassas imminentis arthritidis signum esse, restaturque Auenroes, 7. collig. cap. 3. seipsum factum esse arthriticum ex morbo acuto, cum natura per crisin humores ad articulos, & præsertim ad pedes expulisset, quod non fieret, si arthritidis à materia à capite defluente generaretur. De qua re plura quoque postea in examine opinionis Plateri dicentur. Neque ea, quæ contra alteram sententiam, quam supra proposuimus, & veritati consentaneam existimamus, profert Fernelius, magni momenti sunt. Nam cum quærit, quomodo humor sincerus per ora venarum ad articulos fluere queat, id in dubium vocat, quod quotidie in ægris fieri videmus. Natura enim sanguinem, ut vitæ thesaurum, retinet, & ne à vitiosis humoribus inquinetur & torrumpatur, eos variis modis è venis & arteriis expellit. Certè in alui fluxibus & purgationibus solos humores vitiosos è vena caua ad mesaraicas, & hinc ad intestina protrudit: per sudores criticos humores vitiosos, & quidem sinceros, sæpe foetidos & malè coloratos per orificia venarum in cutem desinentium expellit. Idem præstat in erysipellate, scabie, variolis, morbillis, aliisque morbis plurimis, in quibus natura, ut corpus sanum conseruet, vitiosos humores à bono sanguine segregat, eosque per orificia venarum expellit. Neque tamen serosus ille humor semper sincerus ad articulos defluit,

defluit, sed sæpe sanguinem, sæpe alios humores secum rapit. Quod verò Fernellius addit, si sanguis vna efflueret, phlegmonem excitaturum, id reuera sæpe accidit, quod ipse Fernellius confiteri necesse habet, dum de chiragra scribit; *Dolor huic inest pulsans, cum tumore, rubore, calore, atque turgentibus plerumque venis.* Et de Podagra: *Tumor, ut in chiragra, adest, tum parvis, tum venarum ambientium rubor, calor, dolorque pulsans;* quæ omnia inflammationis signa sunt. Vnde etiam Hippocrates, 6. aph. 49. hoc nomen arthritidi tribuit, dum *ποδυγρα διηφλιγμένη* appellat. Non tamen omnis inflammatio necessario suppuratur, & quod humores in arthritide non suppurantur, id non locum, vnde defluant, indicat, sed potius ipsius humoris naturam arguit, utpote qui ad suppurationem ineptus est, ferofus scilicet, falsus & tartareus, cuius pars tenuior discutitur, crassum verò, quod relinquitur, in tophos & nodos abit. Nihil enim suppuratur, nisi sanguis, aut quod sanguinis naturam participat & admixtum habet. Neque etiam illud probat humorem à capite descendere, quod cum horrore, seu leui frigore morbus hic interdum inuadit. Horror enim & frigus hoc non humoris à capite sub cute descendentis, sed humoris potius è venis effusi indicium est, sicut idem in febribus & erysipelate accidere videmus. Alij, vt Eustachius Rhudius, etiam à capite materiam hanc defluere putant, verum non solum extra cranium, inter cutem & pericranium, per spatia, quæ sub cute sunt, ad articulos defluere, sed & intra caluariam, per externam spinalis medullæ superficiem descendere, alij etiam per mediam spinalis medullæ substantiam fluere docent. Verum si hæc fierent, potius paralysis aut conuulsio inde excitaretur, & in medio spatio, per quod fluerent humores, etiam nerui afficerentur. Alij vtramque opinionem coniungunt, & humorem partim à capite, partim per venas fluere docent; quæ communissima ferè sententia est, quam prolixè explicat Platerus, qui humores arthriticos dolores excitantes vel intra venas, vel extra venas defluere docet. Intra venas quidem, cum sanguineus humor arthritidem, calidam nonnullis dictam, excitat, febrem synocham coniunctam habentem. Vt enim sanguine subtili in superficiem cutis effuso erysipelata, quæ febris synocha comitatur, excitantur: ita dum in articulorum sedes effunditur, articulorum dolor, quem febris eadem comitatur, gignitur; ita quidem, vt qui vtrique morbo obnoxij sunt, podagra inuadente erysipelatis opinione se consolentur. Quæ omnia sunt verissima. Extra venas tamen etiam congestos

humores serosos & excrementitios arthritidem excitare, eorumque originem à capite esse, ibique defluxionum scaturiginem existere, & ab eo in partes subiectas defluere statuit. Congeri autem ibi nonnunquam in illius sede interiore intra caluariam, præbente ei materiam sanguine crudo & impuro. Tum enim partem eius ad nutritionem inutilem, & excrementitiâ sensim in cerebro cumulari, quæ cum postea delabitur, dolores dictos pariat, quos graeco capitis, eiusdemque dolor nonnunquam, aliæque accidentia, coaceruata illic materiæ indicia, comitentur. Sanguinem autem excrementitium fieri docet, vel primæ vel secundæ, vel etiam tertiæ coctionis, quæ fit in cerebro, vitio, ob cerebri scilicet intemperiem aliquam aut imbecillitatem. Illuuiem autem hanc & humores vitiosos in capite congestos, vel ob copiam nimiam commotos defluere, vel à frigore externo & humiditate aeris exprimi & fundi, vel à calore Solis aut balnei, meatibus reseratis, & facultate expultrice irritata, concitari tradit. Eundem tamen serosum & excrementitium humorem extra caluariam quoque inter ipsam & cutem congeri, & in inferiores partes defluere statuit. Vias autem, per quas defluxus iste à capite fiat, varias esse docet. Humorem intra caluariam collectum in cerebri basi ex tribus cavitatibus, caluariæ fundo impressis, nunc per foramen ossis cribrosi transcolari, & è naribus stillare, coryzamque excitare statuit; nunc in mediam cavitatem, quæ multis foraminibus palatum spectat, ferri, & vel per nares emungi, aut screatu è faucibus expui, vel in oculorum sedem descendente per lachrymas exstillare: nunc in media hac sede neruorum ductum, quorum aliqui per hæc foramina peruadunt, sequi: nunc in posteriorem caluariæ cavitatem, quæ humilior & amplior est, delatam, per magnum occipitij foramen spinalis medullæ descendere in habitus corporis locum aliquem, & vel in carnosis partibus alicubi, vel circa articulorum regionem subsistere, & defluxionum dictos dolores aut articulorum parere. Extra verò caluariam collectum humorem sub cute deorsum defluentem, prout se vel articulorum, vel carnosæ sedibus insinuat, varia dolorum genera proferre statuit. Quæ omnia pluribus explicat. Verum enimuero ut ista, quæ de motu humorum extra venas profert, in quo cum Eustachio Rhudio consentit, libenter admittimus: ita ut arthritidem inde generari credamus, adduci non possumus. Primo enim materia, quæ in cerebro generatur, & coryzam, sputum copiosum excitat, & per nares ac fauces reiiicitur, longè

alterius naturæ est, quàm quæ arthritidem parit ; ac fieri non posset, quin si materia tam acris & ignea quasi in cerebro generaretur, grauissima induceret symptomata. Præterea siue secundum neruorum, siue secundum spinalis medullæ ductum humor hic descenderet, fieri non posset, quin prius vel conuulsionem, vel paralyfin, vel dolorem aliquem in transitu pareret, antequam in extremos pedum digitos perueniret, ibique dolorem excitaret, cum tamen sæpè contrarium, & præcipuè in huius morbi initio, fieri, & in pedibus subito dolorem excitari videamus, nullo alibi dolore, vel symptomate apparente. Deinde ex materia sub curre capitis cumalata defluxionum dolores, quos ita rectè appellat Platerus, & ab arthriticis doloribus distinguit, (etsi in eo errat ; quod hos defluxionum dolores solum in carnosissimis musculorum locis fieri statuit ; cum æquè circa articulos fiant) in carnosissimis locis & membranis musculorum excitari posse equidem libenter concedo ; arthritidem verò propriè dictam per certa intervalla recurrentem, certumque durationis tempus habentem inde generari, mihi persuadere non possum. Etenim si inter carnem & cutem delaberetur humor, prius propinquas capiti partes & articulos occuparet, cum, ut Galenus, 2. de diff. febr. cap. 11. expresse docet, quæ à capite fiunt fluxiones, capiti vicinas partes, aures, oculos, dentes, gingivas, & vicinas glandulas, aut pectus & pulmones, ac dorsi musculos occupare soleant, unde tales à defluxione dolores mox in primo à capite humoris descensu in collo, in ceruice, scapulis percipiuntur, in digitos verò pedum, quos Arthritis maximè infestare solet, vix vnquam descendunt, humore illo seroso tenui in via evanescente : quod in arthritide non accidit, in qua subito in extremis plerumque pedum digitis dolores primum & subito excitari solent. Nam quod Solenander, consil. 24. sect. 4. cuidam nobili Viro sub finem hyemis arthritide laboranti, ideo humores à capite motos fuisse scribit, quod non subito sint aucti, sed paulatim creuerint, & de articulo in articulum, de pede in pedem, de hoc in genu transferint, occuparint inde manus, ac in cubiti iuncturas sese insinuarint, id mihi parum probabile videtur. Etenim si humor à capite defluxisset, primò cubitos, hinc manus ; primò genua, hinc pedes infestare debuisset, cum tamen contrarium factum sit. Vero magis consentaneum est, id ab humoris natura & copia factum fuisse. Cum enim crassior fuerit, tempore hyberno tardius motus est : cum verò magna eius copia cumalata fuerit, primò natura ad extremas partes eum depulsi,

quem cum totum capere non possent, etiam ad propiores postea detraxit. Neque etiam ullam viam video, per quam recta humor hic extra caluariam cumlatus in pedes feratur, & non hinc inde ut dolores illi ex defluxionibus, vagetur. Et sit sanè, interdum cerebrum etiam quædam symptomata pati, & dolorem primò in nucha incipere, deinde humerum, hinc cubitum, & tandem manum occupare: tamen nondum id, quod debet, probatur, nimirum extra caluariam, inter cutem & carnem, hunc humorem descendere. Primò enim quomodo podagra in pedibus fiat, hoc modo non monstratur. Deinde etsi intra venas & arterias humor fluat, possunt eadem symptomata in cerebro (quæ nulla fieri possent, si humor extra cranium sub cute moueatur) & dolor in nucha, humero & cubito produci. Dum enim humorem illum vitiosum per truncum venæ cavæ & arteriæ adscendentem natura conatur expellere, facile aliquid per venas & arterias iugulares in cerebrum influere, ibique aliqua symptomata excitare potest, & antequam ad manus perueniat, facile accidere potest, ut per ramos in nucham, & humerum sparsos aliquid in eas partes extrudat. Et cum omnes in toto corpore articuli, & partes circa illas suum nutrimentum è venis & arteriis capiant, nullus est articulus in toto corpore, in quem vno etiam humor arthritidis causa per eadem vasa influere possit, ut cæcas atque occultas & ex remotissimis partibus vias querere opus non sit. Et ut tandem hoc etiam largiar, posse fieri, ut serosi eiusmodi humores in venis abundantes etiam in caput protrudantur, & sub cutem effundantur, atque ingruente paroxysmo Arthritico, & natura ad expulsionem sese accingente, etiam moueantur, & per cervicem ad dorsum descendant: tamen non illi humores sunt, qui arthritidem pariunt, sed sub cute descendentes, ac membranas in ambitu corporis vellicantes dolores vagos excitant, imò interdum etiam pleuritidem spuriam pariunt, sed frictionibus, discutientibus, & sudoribus facile tolluntur, perseverante nihilominus arthritide. Franciscus India, Medicus Veronensis, de Gutta lib. i. cap. 4. rem hanc valde intricatam reddit, dum scribit membra, quæ has superfluitates emittunt, varia & plura esse, caput præcipuè, ventriculum, intestina, iecur, & renes: & quidem à capite potissimum & à cerebro istas fluxiones fieri, quoniam licet ab intestinis & à ventriculo & aliis membris isti humores originem trahunt, antequam ad partes iuncturarum fluant, prius in caput adscendere, & postea ab illo ad subiectas partes transmitti. A toto autem corpore non negat quidem

quidem humores istos prouenire. Si enim, inquit, corpus omnino à superfluitatibus immune ac liberum esset, humor minimè influeret. Immediate tamen à toto corpore materiam ad articulos fluere negat, cum fieri non possit, ut humor, qui in ventriculo, vel intestinis, vel in iecore, aut liene, reperitur, confestim ab his partibus ad articulos fluat, nisi ab irritamento naturæ per vias ad articulos ducentes propellatur. Vias autem istas statuit esse venas, musculos & nervos. Venas nimirum ad manus & brachia nutrienda destinatas humores excrementitios, qui per totum corpus existunt, ad digitorum manuum ligamenta, tendines & articulos deferre. Musculos verò, qui à scapulis & spinæ apicibus oriuntur, & qui humeris implantantur, eadem excrementa ab inferioribus corporis partibus suscipere, & ad digitorum manuum ligamenta deducere. Quæ verò à capite fluit materia, eam per nervos ab illo descendentes ad manuum digitorum articulos protrudere. Postea tamen negat, à solo capite humorem deferri ad partes corporis inferiores, utpote ad genua, crura, & ad pedum digitorum ligamenta atque articulos, sed propter consensum venarum & nervorum spinæ dorsi & renum cum genibus, cruribus & pedibus, quandoque deferri à spina dorsi & à renibus ad genuum ligamentà, & ad pedum digitorum articulos. Verùm in hac opinione non pauca falsa continentur. Primò enim cum toto corpore materia ad aliquem locum fluere dicitur, non intelliguntur omnes omnino corporis partes, ventriculus, intestina, epas, renes & aliæ, sed venosum genus in toto corpore. Etsi enim excrementitij humores in ventriculo, intestinis, liene & epate generari possint: tamen ubi cumulantur, tandem in venam cauam cum perpetuo illo sanguinis comœatu, ut & in arterias distribuuntur, & hinc ad externas corporis partes protruduntur, ut in scabie & aliis affectibus pluribus videre est. Humores ergo vitiosi si in arthriticis cumulentur, non est opus, ut per tantas ambages, per musculos & nervos ad articulos deducantur, cum via propinqua sit per venas & arterias, à quibus ut aliæ corporis partes omnes, ita etiam articuli suum nutrimentum accipiunt. Præterea per nervos humores in articulos defluere verò planè non est consentaneum. Neque enim nervi facile tantam humorum copiam admittunt; neque possibile esset, si materia ista à cerebro reciperetur, & per nervos afflueret, quin grauissima mala prius, antequàm arthritis exoriretur, excitaret. Equidem hæc incommoda effugere conatur India, dum cap. 6. scribit, materiam, quæ fluit, non interius nervos

replere, sed extra solum distendere. Verum hoc non per nervos defluere. Neque etiam hoc modo incommoda ista euitat, dum non monstrat, quomodo continuo à capite ductu secundum nervorum progressum materia hæc fluere possit, ut tamen in via neque convulsionem, neque paralyin, neque dolorem ullum excitet. Et quorsum istis per musculos ambagibus opus est, cum via recta, ut sæpius iam dictum, è venis & arteriis sit in articulos? Peculiarem sententiam habet Adrianus Spigelius, in *lib. de arthrit.* Qui cum agnosceret, omnino per venas & arterias hunc affluxum fieri, nec tamen etiam eam opinionem, quæ humores à capite defluere asserit, deferere veller, simulque animadverteret, eum fluxum neque extra cranium, neque intra & à cerebro fieri posse, statuit tum à capite, tum ab epate fieri fluxionem, sed in eo ab aliis dissentit, quod eam fluxionem, quam à capite fieri putat, raro sub cute, ut docet Fernellius, nunquam verò per foramen medullæ, quo spiritus continentur, vel per foramen nuchæ supra membranam externam spinalis medullæ fieri docet, sed per venas & arterias iugulares, non solum externas, sed etiam internas, per quas ab infernis partibus, epate præsertim, fertur humor in capitis externas internasque partes, remeare in venam cavam, & arteriam magnam, vel eius ramos sub iugulo constitutos, atque sic in articulos deuolui statuit. Verum enimverò in eo quidem rectè sentit Spigelius, quod per venas & arterias humorum fluxum in arthritide fieri docet, vel eo edoctus, quod obseruauit, si ante vniuersalem corporis euacuationem externa remedia repellentia vel refrigerantia pedi vel manui applicentur, materiam ad nobiles partes refluxisse, febresque acutas, & alia mala excitasse. Sed quod materia è cerebro primum in venas & arterias regurgitet, non probat, & sine vlla firma ratione profert: contra potius ea, quæ arthriticis accidunt, testantur, humorem hunc neque in cerebro generari, neque cumulari, ac inde in venas & arterias regurgitare; cum si hoc accideret, humor tam acris, tantosque dolores efficere potens, grauissimos in cerebro affectus excitaret. Quaritque ambages hic Spigelius, cum multa doceant, in epate & liene sanguificationis officinis humores hos gigni, atque inde in venis & arteriis cumulari, & per eas in articulos tandem protrudi, ut eos à cerebro petere opus non sit. Nonnulli à toto corpore humores ad articulos effundi statuunt. Verum ij nihil aliud hic per totum intelligere possunt, quam venas & arterias per totum dispersas. Verum ut prolixam hanc disputationem tandem concludamus

damus & in pauca contrahamus. Hoc primò certum est, in visceribus ventris inferioris materiam arthritidis causam generari, imò sæpè diu ibi circa lienem & intestina ac epar stabulari, donec tandem in venam cauam transfertur. Recteque scribit Mercatus, se ex ventris doloribus articulorum dolores subortos conspexisse, & Autores non contemnendos idem scripsisse; quod & ipse in hypochondriacis & scorbuticis factum non semel vidi. Vnde etiam diarrhœæ intempestiuè suppressæ in arthritidem mutantur. Et quod ab intestino colo humor arthritidem excitans fluere possit, docet Hippocrates & Galenus, 6. *epid.com.* 4. *text.* 3. De viis res plana est, vt etiam de *Scorbuto* dictum: Nimirum ex colo per mesentericas arterias humor hic in arteriæ magnæ truncum transferri potest, atque hinc ad articulos detrudi. Secundò & illud certum est, conceduntque id Medici quique doctissimi, humorem arthritidis causam per venas & arterias moueri, (alii semper, sæpissime verò ij, qui à capite etiam humorem defluere statuunt) resque adeo plana est, vt Thomas Erastus, qui tamen alteram viam etiam à capite defendit, *dis.* 4. *contra Parac.* pag. 261. scribat, eum tantum de hac re dubitare posse, qui quid fiat quotidie, non satis attendit, aut præiudicatam habet in animo opinionem. Hæc cum certa sint; hoc iam dubium est, an hæc via non sufficiat, & an alia detur, & an à capite etiam sub cute defluentes humores arthritidem excitent. Tertiò tamen & hoc certum esse puto, ac supra satis probatum, quandoque initium fluxionis non esse à capite. Cum enim pars mittens & recipiens suis symptomatibus sese prodatur; in multis verò arthriticis nulla capitis grauitas, nullus dolor, nec alia symptomata congesti ibi & cumulati humoris indicia appareant: statui non potest, à capite humorem defluere. Præterea nec illa arthritis, quæ ex colica fit, à capite, sed à cerebro ortum habet, vt *supra* monstratum; sicut nec illa, quæ ex diarrhœa intempestiuè suppressa prouenit. Quartò ergo hoc verè dubium relinquitur, an aliquando à materia sub cutè capitis cumulata defluente arthritis oriatur. Quod quidem plurimi doctissimi Medici, quibus suum iudicium relinquo, affirmant: ego tamen, vt credam persuaderi non possum, ob rationes supra propositas, quas hic repetere opus non est, imprimis cum omnium symptomatum, quæ arthriticis accidunt, rationem optimè reddere possim, etsi statuam, humorem arthritidis causam solùm intra vasa moueri, & per ea in articulos fluere; præcipuè si illud attendatur, humorem hunc nunc potissimum per truncum

venæ cauæ & arteriæ magnæ descendentem, nunc etiam per ascendentem simul fluere, atque inde varia symptomata circa caput excitari. Quid ergo opus est, iis viis neglectis, quas Natura ceu canales motui & fluxui humorum destinauit, insuetas & insolitas quærere? Et vt vnum saltem attingam, Erasius quidem *loco allegato* pro certo signo defluentis à capite humoris hoc habet, quod ægri plerunque manifestè sentiant, humorem ex capite per ceruicem, latera, dorsum, instar aquæ defluere, cum horrore seu leui frigore. Verùm hoc signum mihi parum firmum videtur. Accidit enim iste horror non solum in arthritide, sed sæpe etiam in febribus, erysipelate, variolis, morbillis, morborumque horum imminantium indicium est; cum ex venæ cauæ & arteriæ trunco in dorso maximo per ramos ab iis ortos & venarum arteriarum extremitates vapor ex vitioso humore, vel etiam pars eius tenuior in dorsi partes protruditur. Etsi enim procul dubio idem etiam in aliis paribus accidit: tamen in dorso primum horror excitatur, ob spinalem medullam & neruos ab ea prodeuntes sensu exquisito præditos ibi plurimos; per quam medullam etiam rigor nunc ascendere nunc descendere videtur, de quo Hippocrates, *aph. 69.*

QVÆSTIO VIII.

An in ipsis articulis quid colligatur, quod ad producendum paroxysmum aliquid faciat?

VT de hac quæstione cogitaré, nõ solum Paracelsus eiusque asseclæ, qui ex Synouiz ebullitione arthritidè deducunt, sed & admirandæ quædam arthritidis curationes occasionem dederunt. Guilhelm. Fabric. *cent. 1. ep. 47. & seq.* refert, quosdam per torturam ab arthritide liberatos fuisse, vt eam nunquam passi sint. Equidem per terrorem, vt & gaudium, à paroxysmo arthritico multos liberatos fuisse, passim notum est. Quomodo verò homo hoc modo ab arthritidè perpetuò liberari possit, causam reddere non ita facile est, nisi ea in loco affecto quæratur. Et sunt huius rei historiz aliæ etiam. Clariss. Dn. D. Doringius mihi retulit, fuisse ciuem Giesæ, qui doloris impatientia securi maximum pedis alterutrius digitum sibi amputauit, & hinc ab arthritide totus immunis vixit. Andreas Libavius etiam, *ad Schnizerum epist. 73. in Cista Medica Hornungi*, talem historiam refert. Pateriens erat hospes publicus. Medicus quidam Nobilis eques, qui pactus 300. florenis sanationem promisit, & recepto Autographo curam aggressus est. Pateriens iussus est pedes imponere trunco ligneo. Aderant fortes serui Nobilis,

Nobilis, qui sedentem tenerent. Ipse Nobilis ferreo malleo instructus, sex clavis pedes affixit ligneo trunco, moxque miserabiliter clamantem ægrotum reliquit, & se in equos coniecit. Interim crebrò explicatus est, num morbus fuisset reuersus, cognitoque iam elapso triennio non rediisse; ipse repetiit hospitium, & iocatus cum hospite cognouit de sanato morbo. Itaque Chirographum produxit, & se Medicum fuisse ostendit, poposcitque Sostron. Consensit hospes, licet crudeliter tractatus, equitem tam diu paut cum suis, donec trecenti floreni essent consumpti. E quibus historiis omnibus colligi videtur, mineram aliquem in loco affecto latitare, quæ suo tempore ad paroxysmum excitandum aliquid faciat. Etsi verò ea de re aliquid certi statuere difficile est: meas tamen cogitationes, paradoxæ saltem loco, proferam, ad quas neminem adstrictum cupio, sed cuique suum iudicium relinquo. Partes corporis quælibet ut sibi conuenienti alimento nutriuntur; ita etiam in neutris & ægris corporibus humores, qui ad eas quandam analogiam habent, alij ad alias partes feruntur, unde vitiosa nutritio accidit. In sanis, quod aliarum partium nutritioni inutile est, in ungues & pilos in homine absuitur, in brutis quoque in ungulas & cornua. In ægris vitiosi humores etiam ad definitas sibi partes feruntur, id quod cum in aliis morbis, tum in Plica Polonica videre est, in qua humor ille vitiosus non solum ad capillos capitis propellitur, quos inuiscat & conglutinat, sed & ad ungues pedum, qui inde duri & nigri fiunt. In fracturis ossium osteo collalapis assumptus ad ossa tendit, & in callum, interdum etiam nimis magnum, abit, ut exemplis id docet Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obs. 90. 91*. Si ergo humores arthritidis generandæ apti sanguini sint commixti, credibile est, eos ad articulos ferri, & cum alimento ossium in eorum substantiam sese insinuare, atque ibi excrementum ossibus proprium, futuræ arthritidis mineram & rudimentum, colligi. Non obscure hoc docuisse videtur Galenus, dum *5. aph. 39*. singulas corporis partes ut suum nutrimentum, ita etiam excrementum habere, & superfluum derelictum similem naturæ partis humorem esse docet. Et quidem istud excrementum tartareum præcipuè in ossium epiphysibus colligi verisimile est, quæ reliquis ossium partibus porosiores sunt; & ideo quoque, ut habet Andreas Laurentius, *libr. 2. cap. 4*. constructæ sunt, ut sint tanquam ventres ossium, in quibus coquatur ossium alimentum, quod sensim in eorum cauernas percoletur. Si ergo humor vel excrementum tale in ossibus colligatur, affluente simili

simili humore efferuescit, quod cum sit, in vicinas partes diffunditur, & dolorem in iis excitat; atque id maximè fit in epiphysibus, è quibus ligamenta oriuntur, & quibus partes circa articulos sensiles connectuntur. Si verò idem humor vel excrementum dissipetur, vel alio modo effundatur, ægrum ab arthritide planè liberari credibile est. Vnde etiam non sine causa medicamenta humores circa articulos absorbentia & exiccantia valdè commendantur. Posset ad huius sententiæ confirmationem & hoc afferri, quod arthritici sunt pluuiarum vates, vt loquuntur, & aëris ac tempestates mutationes in pedibus percipiunt, & vt vulgus loquitur, habent Almanach in pedibus. Quod quidem accidere putat Ioannes Anglicus, in *Rosa Anglica*, quia in iuncturas, propter earum vacuitatem & dilatationem, inter aër ille liberius. Verùm ratio hæc nullius momenti est; quia dolor non fit in cauitate iuncturarum, & aliæ partes maiores habent cauitates, quæ nil tale sentiunt: sed procul dybio dolor hic ideo accidit, quia aëris instantes mutationes humores excrementitios in articulis hærentes commouent. Et si quis Paracelsi & asseclarum eius sententiam in meliorem partem interpretare velit, & hîc ansa præbetur. Paracelsus enim, & Petrus Seuerinus ex synouia ebullitione ac efferuescentia arthritidem generari docent, vbi si per synouiam non naturalem humorem, sed excrementitium quid in articulis collectum intelligunt, idem, quod hætenus dictum, docent. Clarius idem explicat Quercetanus, in *consilio de Arthritide & calculo*, vbi statuit, tartarum congestum & contentum in iuncturis causam proximam ac immediatam esse arthritidis, eamque aliquandiu in iuncturis contineri, & otiosam manere, vbi vero fiat noua fluxio, quæ eam commoueat, paroxysmum excitare, non aliter, ac dum calci viuæ aqua affunditur, fit quædam ebullitio & ardor.

Q V A E S T I O I X.

An pueri, eunuchi, virgines & mulieres Arthritide laborent?

Scribit quidem Hippocrates, 6. *aph.* 28. Eunuchi Podagra non laborant, nec calui fiunt; & *ibid.* *aph.* 29. Mulier podagra non laborat, nisi ipsi menses defecerint; & *ibid.* *aphor.* 30. Pueri podagra non laborant ante Veneris vsum. Verum rectè Galenus, in *comm. ad aphor.* 38. scribit: Eunuchos podagra non tentari, Hippocratis quidem temporibus erat verum; nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non habetur verum. Hippocratis enim temporibus pauci omnino laborabant podagra, propter temperantiam vitæ, & moderationem

derationem summam. Nostra verò ætate in tantum auctis delitiis & luxu & voluptatibus, vt nihil supra addi posse videatur, infinita est podagra laborantium multitudo, nonnullis nunquam se exercentibus, sed malè coquentibus, seque inebriantibus, nulloque præsumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus, aliis verò etsi non in omnibus, in vno tamen & altero ex his peccantibus. Et *aphor. 29* de Mulieribus scribit: Hoc olim erat verum, antequam menstrua defecissent, mulieres podagra non tentari, propter peccatorum, quæ superiori ætate mulieres admittebant, paruitatem. Nunc verò ob earum magnitudinem nonnullæ podagra affliguntur. Et Seneca, *epist. 95*. egregiè scribit: Mulieres, cum virorum licentiam æquarent, corporum quoque vitia æquauerunt. Non minus peruigilant, non minus potant, & oleo & mero viros prouocant, æquè inuitis ingesta visceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu reiciunt, æquè niuem rodunt, solatium stomachi æstuantis, libidine verò nec maribus cedunt, pati natæ. Quid ergo mirum est, maximum Medicorum in mendacio prehendi, cum tot fœminæ podagricæ sint? Beneficium sexus suis vitiis perdiderunt, & quia fœminam exuunt, damnatæ sunt vitiis virilibus. *Hæc Seneca.* Quibus accedit & hoc, quod arthritis, cum hodie sit tam frequens, ab auis & parentibus in liberos & nepotes vtriusque sexus deriuatur. Et exstant talia exempla multa passim, quæ Hippocratis aphorismis derogant. Iuuenem nobilem Silesium ante annos aliquot hîc literis operam dantem noui, nondum annos 18. natum, & quem Venerem nunquam expertum credo, qui sæpissime podagra laborabat. Ant. Musa Brassauol. *ad aphor. 3. lib. 6.* scribit, se vidisse Alphonsum Daffonium, iuuenem magnificum quindecim annorum Podagra laborantem, qui Venerem se exercuisse negabat. Et Hollerius, *ad eundem aphor.* scribit, se vidisse annos tantum 10. natos habuisse Podagram. Et Michael Paschalius, *meth. cur. morb. lib. 1. cap. 15.* se vidisse nobilem puerum septem aut octo annos natum laborantem non solum podagra, sed & arthritis, cui tamen non fuit hæreditarius morbus articularis. Ant. Musa Brassauolus, *ad aph. 28. lib. 6.* Hipp. refert, se vidisse Venetiis Eunuchum 40. fere annorum Turcam, qui articulorum dolores patiebatur. Vidit idem Scholiographus *ad cap. 63. lib. 1. Holler. de morb. intern.* De mulieribus arthritis laborantibus exempla referre opus non est; cum ea sint passim præ oculis.

Vulgata multorum est opinio, arthritidem esse incurabilem. Et reuera multi reperiuntur, quos ad mortem vsque morbus iste comitatur. Vnde etiam accidit, vt arthritici multi, quasi in morbo desperato, nullos Medicos consulant, & propterea etiam ab erroribus Diætæ non abstineant. Verum habentur contra exempla eorum, qui vel Medicorum ope vel bona Diætâ, vel temerario aut fortuito casu ab arthritide liberati sunt, & postea ab ea planè immunes vixerunt. Porphyrius, *in vita Plotini*, scribit, Rogatianum, Senatorem Romanum, Platonium, Plotini discipulum diætæ frugalitate eò peruenisse, vt cum acriter antea podagra vexaretur, neque progredi posset, nisi sella vectus, robur inde resumserit, & cum manus antè extendere non valeret, ita conualuerit, vt his expeditius vteretur, quàm qui artificia quotidie manibus tractant. Suprà etiam ex Trincauell. *lib. 12. cap. 2. de rat. curand. partic. corp. hum. affect.* retuli, Medicum quendam senem Venetiis quinque annorum à vino abstinencia ab arthritide vsque ad mortem liberum fuisse. Et ex Francisco Alexandro, quendam Franciscum Pechium podagricum in carcere 20. annos detentum, ex eò à podagra saluum egressum fuisse. Et Marcus Gattinaria, *capite de cura dolor. iuncturar. à caussa calida*, de seipso scribit, quod, cum incepisset pati podagram, vsus fuerit tali regimine, scilicet dimiserit vinum per duos annos, feceritque singulis mensibus euacuationes, & acceperit aliquam pilulam diuersoriam, eaque vteretur bis in hebdomada, vt natura diuerteretur in transmittendo materiam ad iuncturas, & potius transmitteret per viâ secessus, & cum tali regimine curatus fuerit, vt nunquam postea passus sit tales dolores. Scribit quoque Carolus Piso, *in lib. de morb. ab illu. serosa, in consil. de arthrit.* Virum quendam, qui perpetuis arthritidis querelis infestam transegisset adolescentiam, & ex consilio Nicolai Pisonis in flore ætatis sibi vinum, quanquam Præfectus Vinariæ cellæ principalis, admirandæ temperantiæ exemplo, prorsus interdixisset, iam à 30. annis ab iis doloribus sese liberasse. Et alios etiam seu vitæ instituto, seu ad paupertatem, & hinc vitæ frugalitatem redactos à Podagra liberatos fuisse, historiæ testantur. Mirum hoc est, cuius tria exempla Hieronymus Fabritius, *cent. 1. obs. 79.* recenset, arthriticos grauium facinorum suspectos torturæ grauiissimæ multoties subiectos fuisse, cum verò innocentiam suam constanter affirmarent, criminis absolutos fuisse, simulque

que podagra, qua ante grauissimè laborabant, perpetuò liberatos. Sicut & illud, quod *cent. 1. epist. 47.* recenset, decubuisse quendam tetricum & maledicum podagra laborantem, qui nec lecto affixus à maledicentia sibi temperare poterat. Quod cum homo quidam festiuus, qui & ipse eius petulanti lingua læsus fuerat, perciperet, sub crepusculum vespertium, cum fortè ægrotus à familia solus esset relictus, clam ædes ipsius laruatus, Æthiopis instar, ingreditur, & ad decumbentis lectum accedit; ægrotus formæ insolentia, solitudine, crepusculo ipso perterritus, quis sit, & vnde venerit, quærit; alter nihil respondens propius lectum accedit, & brachiis, quæ & ipsa arthritide laborabant, arreptum dorso iniicit, atque ita pendentem vociferantemque extra cubiculum effert, pedes illius gradibus, per quos descensurus erat, identidem allidens; vbi in aræ pauimentum ventum esset, ibi onere deposito hominem sistit in pedes, nihil locutus, tantum intuens, mox accurrit, quasi correpturus denuò, atque extra domum elaturus. Ibi, qui prius pedibus insistere, præ morbo, non poterat, nec in plano ambulare, nedum per gradus ascendere, gradus cursu repetit, superat, & ad cubile contendit, & per fenestras clamore totam viciniam excitat. Accurritur: ille anhelus, & metu penè exanimatus narrat, à spectro se è lectulo extractum, & extra cubile elatum, tractatum miserrimè, & nisi nomen Iesu ingeminasset, de se actum omninò fuisse. Et quod mirum, qui prius podagricus fuerat, inde conualescit, nec vnquam postea podagra fuit tentatus. Habetque ibi aliam historiam Fabricius de quodam malefico podagrico, qui cum duceretur ad supplicium, capite plectendus, in medio itinere allatum est de vicia Principis clementer concessa nuntium insperatum. Illo sic affectus est miser, vt qui extremorum membrorum omnium vsu penè carebat, statim alacri & expedito motu se in pedes, dedit, annosque postea multos liber ab omni arthritidis molestia vixit. Memini etiam hîc olim iuuenem nobilem podagra laborasse, cum autem fortè noctu ædes vicinæ incendio conflagrarent, ille præ metu lecto se eripit, per scalas decurrit, & in aliam domum fugiturus, in foueam, quam glacies hyberna formauerat, & aqua plena erat, pede ægro incidit, & ita non solum à paroxysmo, sed & à podagra multis annis liberatus fuit. Neque solum exempla eorum, qui vel diætâ accuratiore, vel terrore aut gaudio, similibusque modis ab arthritide liberati sunt, habentur, sed & eorum, qui medicamentorum ope conualuerunt. Cardanus, *de curat. admir. Num. 16.* quatuor exempla

exempla recenset eorum, quos ab arthritide liberarit. Et habentur etiam alia exempla, quorū quædam habet Schenckius, *lib. 5. obseru.* Scribit quoque Solenander, *sect. 5. consil. 1.* Et ab aliis nouimus curatos, & nos non paucos in multos annos immunes etiam leuiore curatione reddidimus, qui antea singulis semestribus & frequentius etiam tentabantur, quorum quidam adhuc superstites, qui fidem facere possunt. Et notabile est hoc, quod recenset Carolus Piso, *allegato loco*, hunc in modum: Cornelius quidam Perdeus Picardus, in Rhetoricis eruditus, à septimo ætatis anno arthritidi obnoxius fuit, eique sæpius quotannis recurrenti atque studia interturbanti. Qui cum Carolum Pisonem consulere, & rogare, vt importuno dolori leuamentum afferret, is spe non vana adolescentem recreauit, si modò paucis hisce præceptis obtemperantem se redderet, scilicet de dimenso quidem, & præsertim potu quotidiano sensim tertiam minimum partem detraheret, imprimis à vino prorsus abstinere, tum vero sese accuratè semper ab aëris iniuriis & præsertim frigore defenderet, prætereaque ira se muniret stragulis de nocte, vt quotidie sub finem secundi somni si non sudor, certè mador dimanare posset, deque syrupo rosarum pallidarum ter quaterue mense repetito illuuiem omnem serosam repurgaret. Paruit adolescens per biennium & amplius, atque fomitem morbi præter omnem opinionem circumcidit, vixitque liber prorsus ab omni dolore articulari. Certum ergo est ex quotidiana experientia & Medicorum obseruationibus, multos ab arthritide non sanari, contra etiam plurimos sanatos fuisse. Qui autem sanabiles sint, qui etiam in sanabiles, docuit Hippocrates, *9. Proorrh.* De podagricis hoc dico, *inquit*, quicumque aut senes sunt, aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnosè viuunt, siccam aluum habentes, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego noui. Sanat quidem hos optimè dysenteria, si superuenerit, sed & aliæ eliquationes valde prorsunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò iuuenis est, & circa articulos nondum callos tophaceos habet concretos, & accuratè viuit, & laboris amans est, & animum bonum habet ad obediendum pro studiorum ratione, hic sanè Medicum intelligentem nactus sanari poterit. *Hæc Hippocrates.* Insanabili tamen arthritidi meritò etiam eam annumeramus, quæ hæreditaria est. Nam vt alij morbi hæreditarij, ita & arthritidis hæreditaria difficulter expugnatur. Causæ autem, cur multi qui sanari possent, non sanantur, plures sunt. Primò enim sæpe causa est in Medico, qui morbi huius,

huius, eiusque causæ, non satis gnarus est. Cum enim multi de natura huius morbi malè sentiant, falsas opiniones foveant, non etiam mirum, si cum non rectè curent; cum morbi incogniti nulla curatio rectè institui possit. Multi etiam Medici telis plumbeis contra hostem tam potentem & pertinacem pugnant. Deinde causæ est in ægris, qui in tribus peccat. Plerique enim sibi persuasum habent, malum hoc esse incurabile, & propterea de Medico & medicamentis non sunt solliciti, sed morbum, qui in principio curari poterat, radices agere permittunt. Secundò, qui Medicos consulunt, etiam in tribus peccant: primum est, quod veros Medicos plerumque negligunt, & imperitis credunt, atque empyricos consulunt, quorum opera morbus redditur deterior. Secundum, quod vsum medicamentorum non satis diu continuant. Ut enim illa vitiosa in corpore dispositio, quæ ad arthritidem facit, tum ipsi humores vitiosi, qui sensim colliguntur, tollantur, non satis est, si æger semel vel bis singulis annis purgetur, sed diuturna continuatione medicamentorum opus est, vnde antiqui pulveres suos arthriticos per integrum annum exhibuerunt. Tertium, quod plerique arthritici saltem de dolore leniendo sunt solliciti, & modò à paroxysmo liberati sint, iam se ab ea euasisse putant, parùm de eo solliciti, qua ratione præcaueri possit, ne eadem rursus corripiantur. Tandem & hæc, ac ferè præcipua, causæ est, quod pauci exquisitam & accuratam diætæ rationem seruant, & potius morbum, cui assueverunt, tolerare volunt, quàm seuerioris diætæ legibus se adstringere. *Sie essen vñd trinckē, vvas ihnen schmecket, vñd leiden vvas sie koennen, vt Germani nostri loquuntur.* Et plerique sibi ab vsu vini non temperant, cuius vsus nisi omittatur, nulla perfectæ curationis spes in plurimis superest. Atque hinc accidit, vt potius diuites & nobiles, quàm pauperes & rustici, arthritide laborent; cum illi diætâ tenuiore vtantur, & vinum non bibant, hi verò vinum liberalius ingurgitent, & aliis multis modis in diætâ, plus quàm pauperes, peccent. Nec tamen hoc etiam negandum, quod nonnulli, etsi errores insignes in diætâ non committant, ab arthritide tamen vix liberari possunt, ideò, quod maxima alimentorum pars ob viscerum debilitatem in vitiosos humores conuertitur, sicut videmus aliis alibi vitiosos humores colligi. Cum ergo viscerum illam imbecillitatem corrigere sæpe impossibile sit, etiam arthritidis inde proueniens vix curabitur.

An purgare liceat in principio paroxysmi Arthritici?

Diversæ hac de re Medicorum sunt sententiæ, Alij enim affirmant, incipiente arthritide purgantia exhibenda esse, idque ideo, ut humores per ea ab articulis reuellantur, & ita dolores minuantur, atque paroxysmi breuiores fiant: prouocantque simul ad experientiam, quâ constet, purgantibus exhibitis in principio paroxysmi ægros à dolore fuisse liberatos, sicut supra de Petro Bayero diximus, qui de se scribit, se fuisse adeo impotentem, ut solam linguam mouere posset, & à quatuor hominibus in sellam locandus fuerit, sumpto autem suo electuario caryocostino, & postquam venter quinq̃ies solutus esset, à doloribus ita fuisse alleuiatum, ut absque alterius adminiculo ad sellam ire & ab eadem redire, eodem die ambulare liberè per Museum poruerit. Alij in contraria sunt sententia, statuuntque, si purgante medicamento humores moueantur, sæpe vehementius, & maiore impetu ac copia ad articulos & partem affectam ruere, & sic maiores dolores excitare. Ac prouocant ipsi quoque ad experientiam, qua comperitum sit, non solum dolores ex usu purgantium auctos fuisse, sed & si calidiora & validiora fuerint purgantia, iis fuisse humores accensos, & ad partes internas ac nobiles tractos, ac febres ardentes & lethales excitasse. Ludouicus Septalius, *lib. 7. animaduers. num. 177.* se annorum 45. experientia comperisse scribit, purgationes initio factas in arthritide aliquibus bene cessisse, aliis nihil profuisse, ideoque ille hanc distinctionem adhibet, cum in arthritide adsit & materia fluens, & robur partis expellentis, & imbecillitas recipientis, si præualuerit copia materiæ, aut robur partis propellentis, citra controuersiam, quamprimum illam materiam euacuandam esse, & ab articulis euocandam, aut vomitu, aut medicamento purgante. Quod si laxitas & imbecillitas articulorum sit causa fluxionis, ita ut leui occasione quacunque quantitate materiam in corpore collectam ad articulos tentet natura profunderè, dato medicamento purgante & fluxionem concitari, & naturam imbecilliozem reddi. Verumenimverò hoc quidem verum est, nunc maiore, nunc minore cum impetu ad hanc vel illam partem materiam ruere: verum huius fluxionis causa nunquam est sola articulorum imbecillitas, utpote quæ saltem ad facilius recipiendam materiam partem disponit, non verò ad partem affectam humorem trahit vel allicit, sed quod nunc ad hanc, nunc ad illam partem materia facilius ruit, id
potius

potius facultati expultrici ascribendum, quæ nunc huic, nunc illi viæ & parti assuescit. Ideoq; si metuamus, materiã magno cum impetu ad partem ruituram, non statim purgatiõ omittenda, sed talis exhibenda, quæ non solũ humores mouere, sed & euacuare possit. Tutissimum tamen hîc est, quod Septalius suadet, experientiam consulere. Nam si semel atque iterũ tentata purgatione dolores exacerbentur, & diutius durent, ab illa imposteriũ abstinendum. Si verò dolores minuantur, & paroxysmus leuior fiat, posthac etiam audacter purgare licet. Cõmodissimum verò est, statim in principio purgare. Cum enim impetus humoris tum nondum ad partẽ affectã adeo magnus sit, facilẽ humor aliõ euocatur, si verò iam cũ impetu ad partẽ affectã ruat, difficilius reuocatur. Ne verò febris aliqua accedatur, conditio humorum, & natura purgantium perpendenda, & ita ea temperanda, ne quid tale accadat.

QVÆSTIO. XII.

An thermæ Arthriticis vtilis sint?

Thermæ à multis Medicis Arthriticis commendantur, & multi etiam ægri ad eas, tanquam sacram anchorã, confugiunt, vnde dolorũ omnium & cruciatũ leuamen sperant. Cõtrã tamen sæpe experientia docuit, nonnullos in ipsiis thermis in paroxysmũ & dolores Arthriticos incidisse, quosdã etiam ex vsu thermarũ peius habuisse. Itaq; cũ vtrumque verũ sit, nimirum thermas Arthriticis nunc prodesse, nunc nocere, primò sciendũ, à thermis solis neminẽ integrã sanitatẽ sperare posse. Neq; etiã Arthriticis, vt supra dictũ, à solã articulorũ imbecillitate prouenit, neq; vt depellatur, sufficit, saltẽ articulos roborare. Deinde quod thermæ nunc iuuant, nunc nocent, id nõ thermis simpliciter ascribendũ est, sed ægrorũ constitutioni, & diætæ rationi in iis obseruatæ. Etenim si corpus antea rectẽ euacuatũ fuerit, & reliquæ saltẽ, quæ supersunt, absumendæ, atque articuli roboradi sint, cũ ægri cõmodo adhibentur thermæ. Reliquias enim humorũ in articulis potētius, quam alia medicamẽta, fundũt & dissipãt, partesq; ita roborãt, ac præterea calorẽ natiũ, si temperatus earũ sit vsus, corporis fouẽt. Si verò corpus impurum sit, & adhuc multis vitiosis humoribus scateat, thermæ eos liquant & fundunt, vnde interdum ægri in ipsiis thermis in arthritidem incidunt, atque ita ab earum vsu destitute coguntur, aut humores fusi in alias partes & viscera delati periculosa mala excitant. Ita etiam plus nocent, quàm prouident thermæ, nisi recta diætæ ratio in iis obseruetur.

INDEX CAPITVM.

Cap.		Pag.
I.	De Natura Arthritidis.	5
II.	De Cauſſis Arthritidis.	10
III.	De Signis Diagnosticis.	23
IV.	De Prognosticis.	24
V.	De Indicationibus & Curatione.	28
VI.	De Dolore Iſchiadico.	46
VII.	De Ratione Præcauendi Arthritidem.	50
VIII.	De Conſolatione in Arthritide.	70

INDEX QVÆSTIONVM.

Quæſt.		Pag.
I.	An Arthritidis nomen etiam Podagram, Chiragram & reliquos articulorum dolores comprehendat?	73
II.	An omnis dolor circa articulos Arthritidis nomine dignandus ſit?	75
III.	Quo in loco humor Arthritidem excitans conſiſtat?	76
IV.	Qualis ſit febris, quæ Arthritid. comitatur?	78
V.	An defectus mororum Podagram producat, ſeu mori fructus Podagram ſanent?	79
VI.	Quænam ſit Arthritidis cauſſa?	80
VII.	Vbi humor Arthritidis cauſſa generetur, & per quas vias in articulos influat?	89
VIII.	An in iſſis articulis quid colligatur, quod ad paroxyſmum Arthriticum producendum aliquid faciat?	100
IX.	An pueri, eunuchi, virgines & mulieres Arthritide laborent?	102
X.	An Arthritis ſit curabilis?	103
XI.	An purgare liceat in principio paroxyſmi?	106
XII.	An thermæ arthriticis vtilis ſint?	107

ΤΡΑΓΟΠΟΔΑΓΡΑ

Λ ΟΥ Κ Ι Α Ν ΟΥ.

Τὰ πρόσωπα τῆ δράματός.

Ποδαγρός.

Χορός Ποδαγρῶν.

Ποδάγρα.

Ἄγγελος.

Ἰατρός.

Βάανος.

PODAGRA TRAGICE
producta à Luciano.

Personæ colloquentes :

Podager.

Chorus Podagricorum.

Podagra.

Nuncius.

Duo Medici.

Tortores.

Interprete

M. ERASMO SCHMIDIO , Græc.
& Math. Prof.

L V G D V N I.

IN VIA MERCVRIALI AD S. PETRI.

V E X I L L V M.

Ω συγγόν' ἔνομ', ὦ Θεοῖς συγέμνηον,
 Ποδάγρα, πολυσένακτε, Κωκυῖε τέκνον:
 Ἦν τάρταρε κευθμῶσιν ἐν βαθυσπείκῃ,
 Μέγαρ' εἰεννὶς γαστρὸς ἐξεγείνατο:
 Μαζοῖσι τ' ἐξέθρεψε, καὶ πιερῷ βρέφει
 Εἰς χεῖλ' ἐσάλαξεν Ἀλκιδῶ γάλα.
 Τίς τὴν δυσώνυμόν σε δαιμόνων ἄρα
 Εἰς φῶς ἀγῆκεν; ἦλθες ἀνθρώποις βλάβ' ὅ.
 Εἰ γὰρ τεθνεῶσιν ἀμπλακημάτων τίσις
 Βροτῶν ὀπιθεῖν, ἤν' ἔδραον ἐν φάει:
 Οὐ Τάνταλον ποθέσιν, ἐδ' Ἰξίονα
 Τροχῷ σροσσηθῶν, ἐδ' Σίσυφον πέτρῳ
 Ἐδεῖ κολάζειο ἐν δόμοισι Πληκτέης:
 Ἀπλῶς ὃ πάντας τὴς κακῶς δεδρακότας
 Τοῖς θεῖς πρόσπλειν ἀρδροκηδέσιν πέποις.
 Ὡς με τὸ λυπρὸν καὶ θαλάπυρον δέμας,
 Χειρῶν ἀπ' αἰκρῶν εἰς αἶρα, ποδῶν βάσεις,
 Ἰχῶει φαύλῳ, καὶ πιερῷ χυμῷ χολῆς,
 Πνεύματι βιαιῷ τῷδε διασφίγγον πέρες,
 Ἔσκηκε, καὶ μεμυκὸς ὀππύειναι πόντος:
 Σπλάγχχνων δ' ἐπ' αὐτῷ δ' ἔστυρον τρέχει κακόν,
 Δίνασι φλογμῶν ἄρα πυρπολέμνον,
 Ὅποια κρητὴρ μεσὸς Αἰτναίης πυρὸς,
 Ἦ Σικελὸς αὐλῶν ἀλιπύρε διασφάγγ',
 Ὅπερ δυσέξιπτε καματέρηρος
 Σήραρχι πετρῶν σκολιὸς εἰλεῖ κλυδῶν.
 Ὡς δυσέκμαρτον πᾶσιν ἀνθρώποις τέλος,
 Ὡς εἰς μάτην σε πάντες ἀμοιβάλλομεν,
 Ἐλπιδὶ μαλαίᾳ μωρὰ βυκολέμενοι
 Ἀνὰ Δίνδυμον Κυβήλῃς
 Φεύγεις ἐνθεον ὀλοφυγὴν
 Ἀπαλῶ τελευτῶν Ἀτρεῖ:

PODAGER.

O odiosum nomen , ô Diis inuisum ,
 Podagra, plâctibus - abundans , Cocyti filia :
 Quam Tartari latibulis in tenebrosissimis
 Megera Furia ventre edidit :
 Vberibûsque enutriuit, & amarulento infanti
 In labium instillauit lac Alecto.
 Quisnam abominabilem te Damonum
 In lucem produxit ? Venisti hominibus noxa.
 Si enim demortuos delictorum ultio
 Homines sequitur, quæ patrarunt in vita :
 Non Tantalum potibus (fugacibus,) neque Ixionem
 Rota versandum , neque Sisyphum saxo
 Oportebat punire in domibus Plutonis :
 Sed simpliciter omnes mala operatos
 Tuis mancipare membra-infestantibus doloribus.
 Quàm meum afflictum & miserum corpus
 Manibus ab extremis in extremas pedum plantas ,
 Ichore malo, & amaro succo bilis,
 Spiritu vehemente isto perstringens poros,
 Effecit, & luctans intendit dolores :
 Visceribûsque in ipsis ignitum discurrit Malum,
 Vorticibus flammarum carnem ignis-more-depascens ,
 Veluti crater plenus Aetnæ ignis ,
 Aut † Siculus canalis aquorei interstitij,
 Vbi confusè fluctuans
 Ob-fissuras petrarum obliquus voluitur æstus.
 O cautu difficile omnibus hominibus Malum,
 Quàm in vanum te omnes circummulcemus ,
 Spe vana stolidè lactati !
 Per Dindymum Cybeles
 Phryges furiosum ululatum
 Tenero perficiunt Atti :

† Sicu-
 lum Fræ-
 tum.

CHOR.

Καὶ πρὸς μέλος κυραύλα
 Φρυγίᾳ κατ' ἔρεα Τρωάδα,
 Κῶμον βοῶσι Λυδοί.
 Παραπλήγεις δ' ἀμφὶ ῥόπτροις
 Κελαδῶσι Κρητὶ ρυθμῷ.
 Νόμον εὐὰν Κορύβαντες.
 Κλάζει ἧ βεῖθεα Ἀλπιγῆ
 Ἀρεὶ κρέκεα Θύρα
 Πολεμνίαν Ἀττην.

Ἡμεῖς ἧ Γῆ, Ποδάγρα,
 Πρώταις ἔσρος ἐν ὥραις
 Μύσαι τελευτῆς οἴκους,
 Ὅτε πᾶς χλοηθῶκοισι
 Ποίαις τέθειλε λειμών;
 Ζεφύρε, ἧ δένδρεα πανοαῖς
 Ἀπαλοῖς κομᾷ πετηλοῖς:
 Ἀ ἧ δύσγαμος καὶ οἴκος
 Μιρόπων θροεὶ χελιδών:
 Καὶ νύκτερος καθ' ὕλαν
 Τὸν Ἴτυν σένει δακρύοις
 Ἀτθίς γόοις ἀηδῶν.

ἡ Πο.

ὦ μοι πόνων ἀρωγόν, ὦ τείτε ποδὸς
 Μοῖραν λελογχὸς βάκτρον, ἐξέρειδ' ἐ με
 Βάσιν πρέμεσαν, καὶ κατίθωνον τρέπον
 Ἰχθὺς τε, βαιὸν ὡς ὀπισθήσω πῆδω.

Ἐγείρε τληῖμον γῆα δεινίων ἄπο,
 Καὶ λείπε μελάθρων πλὴν ὑπώροφον σέγλῳ.
 Σκέδαθ' δ' ἀπ' ὅσων νύχιον αἶρος βάθος,
 Μολῶν θύραζε, καὶ πρὸς ἡλίκ φάος
 Ἀθόλωτον αὔραν πνεύματος φαιδρῆ σπάθον.
 Δέκαθον γὰρ ἤδη τέττο πρὸς πέμπτῳ φάει,
 Ἐξ ἧ ζῶφω σύγκλειστος ἡλίκ δίχα,
 Εὐκαῖς ἐν ἀπρώτοις τείρομαι δέμας.
 Ψυχὴ μὲν ἐν μοι καὶ παρθυμία πάρα

Et ad cantum Cornicinis ,
 Phrygi ad montes Tmoli
 Festum-hilare peragunt clamando Lydi.
 Furore-perciti autem circa tympana
 Resonant Cretico rhythmō
 Carmen Euan Corybantes.
 Clangit autem (flatus) plena tuba
 Marti resonans aspero
 Bellicosam Aten.
 At nos tibi, Podagra ,
 Primo veris tempore
 Mysta (tui) sacrificamus eiulatus-miserabiles,
 Quando omne germinantibus
 Herbis viret pratum ;
 Zephyrique arbores flatibus ,
 Teneris comant foliis :
 Et infeliciter-nupta ad ades
 Hominum garrit Hirundo ;
 Et nocturna in siluis
 Iryn gemit lacrymosis
 Attica luctibus Luscinia.
 O mihi dolorum opifer, ô tertiū pedis
 Vicem sortite Bacule , suffulci meum
 Incessum tremulum, & dirige viam
 Plantamque, leniter ut innitar solo.
 Corripe miser membra è stratis ,
 Et linque adium inferius conclauē ;
 Dissipaque ab oculis nocturnam caliginis profunditatem,
 Progressus foras, & ad Solis lumen ,
 Limpidam auram spiritus seni trahē.
 Decima enim iam hæc cum quinta est dies,
 Quando tenebris conclusus absque Sole,
 Cubili in incompósito affligor corpus.
 Animus equidem mihi & prompta voluntas adest

POD.

Βάσεις ἀμείβειν ὅπ' θύρας ὠρμημύων·
 Δείμας ᾗ νωθρὸν ἔχ' ὑπηρεῖσι πόθοις.
 Ὅμως δ' ἐπείγε θυμὲ, γινώσκων ὅτι
 Πτωχὸς ποδ' ἀρχῶν. Πειπατῆν μὲν ὅς ἂν θέλῃ,
 Καὶ μὴ δύνῃ· τέτον ἐν νεκροῖς τίθει.
 Ἀλλ' εἶα.

Τίνες γὰρ ὅδε βάκτρα νωμῶντες χερσὶν,
 Κάρηνα φύλλοις Ἀκλίας κατὰ σφῆεις;
 Τίνα δαϊμόνων ἄγχοι κωμασὴν χορὸν;
 Μῶν Φοῖβε Παῖδ' ὅν γεραίρουσι σέβας;
 Ἀλλ' ἔσ' εἴφον· Δελφίδ' ὅφ' ὕλῃ Δάφνης.
 Ἡ μὴ τις ὕμνῃ Βακχείων κωμάζει;
 Ἀλλ' ἐκ ἔπεσι κισιῖν σφραγὶς κόμας.

Τίνες ποθ' ἡμῖν, ὦ ξένοι, βεβήκατε;
 Αὐδᾶτε, καὶ πρόεσθ' ἐν ἡμερτῇ λόγον.
 Τίς δ' ὅστις, ἦν ὑμνεῖτε; λέξατ' ὦ φίλοι.
 Σὺ δ' ὧν τίς; ἡμᾶς, καὶ τίνων προσενέπεις;
 Ὡς γὰρ σε βάκτρον καὶ βάσις μνηύειν,
 Μῦσιν ὀρώμεν ἢ ἀνικήμεν Θεᾶς.

Ἔεις εἶμι καὶ γὰρ ἢ Θεᾶς ἐπάξι' ὅς.
 Τὰν μὲν Κυπρίαν Ἀφροδίταν
 Σταγόνων ποροπεσῆσαν ἀπ' αἰθέρος,
 Ἀνέθρεψατο κόσμιον ἄρμοναν
 Ἀλίοις ἐνὶ κύμασι Νηρεύς.

Τὰν δ' Ὀκεανὸς ὡρεῖ παρὰ γαῖαν
 Ζηνὸς ὡρεῖταιν Ὀλυμπία
 Λευκώλειον εὐρέσι κόλποις
 Ἡραν ἐτιθίνατο τηθύς.
 Κορυφαῖσι δ' ἐκ κρατὸς ἐν αἰθέρι
 Εὐλόχευσι Κόρης ἄπ' ἑσπερον φαν
 Κρονίδας, μέγ' αἰεὶ ὅς Ὀλυμπίων,
 Τὰν ἐρκεύδοιμον Ἀθάναν.

Τὰν δ' ἡμετέραν Θεὸν Ὀλβίαν
 Ὅ γέρων λιπαράσιν ἐκ ἀγκάλας

Gressus alternandi ad fores progresso :
 Sed corpus languidum non inferuit desideriis.
 Et tamen prope anime ; sciens, quod (velit,
 Inops (sit quivis) podagricus. Ambulare siquidem si quis
 Nec tamen possit; hunc inter mortuos refer.
 Sed eia.

Quinā isti (sunt) baculos versantes ambabus-manibus,
 Capita foliis Aetææ coronati ?
 Quemnam Demonum ducunt festum chorum ?
 Num Phœbe Pæan tuum venerantur numen ?
 At non coronantur Delphicæ folio Lauri.
 Aut num aliquis hymnus Bacchanalium decantatur ?
 At non impositum-est hederaceum signum cemis.

Quinam nobis, ô Hospites, venistis ?
 Dicite, & promite veracem sermonem. (cite ô amici.
 Quanam autem est (Dea,) quam hymno-celebratis ? Di-
 Tu verò, quisnam existens? nos, & quorum (caussa) com- CHOR.
 Prout enim te Baculus & incessus coarguunt, (pellas?
 Mysten videmus insuperabilis illius Dea.
 Unus sum & ego, Dea illa non-indignus.

Cypriam quidem Venerem
 Guttis delapsam ab ætheris
 Enutriuit decentem structuram
 Marinis in fluctibus Nereus.
 Oceani autem ad fontes
 Iouis coniugem Olympij
 Albiulnam latis (in) sinibus
 Iunonem educavit Tethys.

Verticibus autem capitis in immortalis
 Parturit Virginis imperterritam indolem
 Saturnius, longè præstantissimus Cœlestium,
 Glorie-excitatricem Mineruam.

At nostram Deam opulentam
 Senex delicatis in vlnis

P O D.
 CHOR.

Πρώταν ἐλόχευσεν. Ὀφίον.
 Ὅτ' ἐπαύσατο μὲν σκότιον φάος,
 Ἀνέτειλε ἧ λαμπρότης ἥως,
 Καὶ παμφαῆς αἰλὶς σέλας:
 Τότε καὶ Ποδάγρας ἐφάνη κράτος.
 Ὅτε γὰρ λαγόνων ἡ τέκεα
 Μοῖρα, Κλωθὰ τότε ἔλκεσεν,
 Ἐρέλασε δὲ ἅπαν σέλας ἔραν'·
 Μέγα δὲ ἐκτυπεν ἔνδι' αἰθέρ'.
 Τὴν δὲ εὐλαγέθεις ἐνὶ μαζοῖς
 Ἐνόησ' ἐθρέψατο Πλῆτων.

ὁ Πο.
 Χο.

Τίσι δὲ ἐν τελευταῖς ὀργιάζει ποροπόλους;
 Οὐχ αἷμα λάβρον πορχέομεν ἄπο φόματο σιδάρε;
 Οὐ περὶ γὰρ ἀφ' ἑοῖο λυγίζε' εὐφραΐσιν αὐχὴν:
 Οὐδ' ἐπολυκρότοις ἀσπράγαλοισι πέπληγε νῶτα:
 Οὐδ' ὥμα λακισὰ κρέα σιτεόμεθα ταύρων:
 Ὅτε δε πτελίας ἔαει βρύει τὸ λεπτόν αἶν' αἶθε,
 Καὶ πολυκέλαδο κόσσυφος ὅπῃ πλάδοισιν ἄδει:
 Τότε δ' ἄρ' ἐμελέων ὅζυ βέλος τι πέπληγε μύσας,
 Ἀφανές, κρύφιν τε, δεδυκὸς ὑπὸ μυχοῖσι γῆων:
 Πόδα, γόνυ, κοτύλην, ἀσπράγας, ἰσχία, μηρές,
 Χείρας, ὠμοπλάτας τε, βραχίονας, κόρωνα, καρπύς,
 Ἐσθαι, νέμε', κρατέει, φλέγει, πυροῖ, μαλάσσει,
 Μίχχεις αἶν ἡ Θεὰ τὸν πόνον ἀποφυγεῖν κελεύσει.

ὁ Πο.

Εἰς ἄρα καὶ γὰρ Κατωργιασμῶν
 Ἐλᾶθον ὑπάρχων: τοῖ γὰρ ἐκείτω πορευμένης
 Δαίμων φανεία: σὺ δὲ ἐγὼ μύσας ὁμῶς
 Ὑμνων κατ' ἄρξω, τὸ ποδαγρῶν ἄδων μέλος.
 Σίγα μὲν αἰθέρ' καὶ νήνεμος ἔσω,
 Καὶ πᾶς ποδαγρῶν εὐφημείτω.

Χο.

Ἴδε πρὸς θυμέλας κλινσχαρὴς
 Βαίνει δαίμων, σκίμπωνι βάσιν σπειρομένη.
 Χαίροις μακάρων πολυπρασότατη,
 Καὶ τοῖς ποροπόλοις ἵλαος ἔλθοις

Primam fouit Ophion.

Postquam cessauit quidem obscurum (diluculi) lumen,

Orta-est vero fulgida Aurora,

Et omnia-illustrans Solis iubar :

Tunc etiam Podagra apparuit potens.

Postquam enim ilibus eam enixa (fuit)

Parca, Clotho tunc abluuit,

Risitque omnis fulgor cœli,

Vehementerq₃ intonuit serenum cœlum :

Ipsamq₃ lacte-abundantibus uberibus

Beatus enutrit Pluto.

Quibus autem sacris initiat ministros (suos ?)

Non sanguinem copiosum profundimus ab ore ferri ;

Non capilli promissi ligatur flexibus ceruix ;

Neque creperis astragalis percuti-solent terga ;

Neque crudas laceratas carnes pascimur taurorum :

Sed quando ulmi vere progerminat tener flos ,

Et garrula Merula super ramis cantat :

Tunc per mēbra acutum iaculū quoddam infigitur mystis,

Non-apparens, latensq₃, penetrans sub recessus artuum ;

Pedem, genu, corylam, talos, coxas, femora,

Manus, scapulasq₃, brachia, ossium processus, carpos ,

Edit, depascitur, occupat, vrit, inflammat, eneruat ,

Vsq₃uedum Dea dolorem abire iusserit.

Vnus utique & ego admodum-initiatorum

Ignarus sum. Igitur veniat propitia

Dea apparens : unaq₃ ego (cum) mystis pariter

Hymnos exordiar, Podagrorū decantans (solitum) carmē.

Tranquillus igitur æther, & sine-uentis sit ,

Et quinis Podagrorum fausta canat.

Ecce ad aras (suas) lecto-gaudens

Venit Dea, baculo gressum firmans.

Saluas Dearum longè-benignissima ,

Et tuis famulis prepitia venias

POD.
CHOR.

POD.

CHOR.

Ὀμματι φαδρῶ: δοίης ἧ πόνους λύσιν ὠκεῖαν
Ταῖς δ' εἰσενάγς ὥρας.

Πο.

Τίς ἔ' ἀνίηθ' με δεσπότην πόνων
Οὐκ οἶδε Ποδάγραν, ἔξ' ὅπ' χθονὸς βροτῆς;
Ἦν ἔτε λιβάνων ἀτμὶς ἐξιλάσκετ'·

Ὅτε χυθὲν αἷμα βωμίοις παρ' ἐμπύροις:

Οὐ ναὸς ὄλβε θεμεριμῆς ἀγάλμασιν:

Ἦν ἔτε Παμὸν φαρμάκοις νικᾷν δένει,

Πάντων ἱατρός τ' ἔ' ἐν ἑρανῶ Θεῶν:

Οὐ παῖς ὁ Φοῖβε πολυμαθῆς Ἀσκληπιός.

Ἐξ ἔ' γ' ἐφύη παρῶν ἀνθρώποις γένος,

Τολμῶσι πάντες τέρμον ἐκβαλεῖν δένος,

Κυκῶντες ἀεὶ φαρμάκων τεχνήματα.

Ἄλλος γ' ἄλλην ἐπ' ἐμὲ πειράζει τέχνην.

Τρίβουσιν ἀρνόλωσα, καὶ σελινάμοι

Καὶ φύλλα θριδάκων, ἔ' νομαίαν ἀνδρᾶρχην:

Ἄλλοι πῶσιον: οἱ ἧ ποταμογεῖτονα:

Ἄλλοι κνίδας τρίβουσιν: ἄλλοι σύμφυτον:

Ἄλλοι φακὸς φέρει τὸς ἐκ τελεμάτων,

Σταφυλῖνον ἐφθόν: οἱ ἧ φύλλα Περσικῶν,

Υόσκύαμον, μήκωνα, βολβός, σίδια,

Φύλλιον, λίβανον, εἴζαν ἐλεβόρε, νίτρεον,

Τῆλιν μετ' οἶνε, γυεῖνην, κολλάμφακον,

Κυπαισινήνην κηκίδα, γυεῖν κειθίνην,

Κράμβης ἀπέφθε φύλλα, γύψον ἐκ γάρβε,

Σπυράθης ὀρείας αἴθος, ἀνθρώπου κόπρον,

Ἀλευρα κυάμων, ἄνθος Ἀσίς λίθες:

Ἐψοσι φρύγες, μυταλάς, σαύρας, γαλαῖς,

Βατράχες, υἰάνας, τρατελάφες, ἀλώπεκες.

Ποῖον μέταλλον ἔ' πεπεῖρατ' βροτοῖς;

Τίς ἐχὶ χυμός; ποῖον ἔ' δένδρεο δάκρυ;

Ζώων ἀπάντων ὅσα, νεῦρα, δέρματα,

Στίαρ, αἷμα, μυελός, ἔρον, δπόπαλθ', γάλα;

Πίνουσιν οἱ μὲν τ' ἔ' τεσσάρων ἄκος:

Vultu lato : desque doloribus solutionem citam
Hocce verno tempore.

POD:

Quis inuictam me dominam dolorum
Ignorat Podagram in terra mortalium?
Quam neque thuris vapor placat ;
Neque effusus sanguis aras ad incensas ; (narius;
Non templum diuitiarum undique suspensis ornatum do-
Quam neque Apollo medicamentis expugnare valet ,
Omnium Medicus in cœlo Deorum ;
Non filius Apollinis doctissimus Æsculapius.
Postquam enim enatum est primum Hominibus genus,
Conantur omnes meam elidere potentiam ,
Miscentes semper medicamentorum artificia.

Alius enim aliam in me experitur artem.
Terunt Plantagines, & Apia mihi ,
Et folia Lactucarum, & siluestrem Portulacam ;
Alij Marrubium ; alij Potamogitonem ;
Alij Vrticas terunt ; alij Symphytum ;
Alij Lentes afferunt ex palustribus (lectas ;)
(Alij) Pastinacam coctam ; alij folia Persicorum ,
Hyoscyamum , Papauer , cepas-agrestes , mali-punici-
Psyllam, Thus, radicem Ellebori, Nitrum, (cortices,
Fœnum græcum cum vino,* Gyrinem,* Collamphacum;
Cyparissinam Gallam, Pollinem hordeaceum ,
Brassica decocta folia, Gypsum ex Garo ,
Stercora montanæ capræ, humanum oletum ,
Farinas fabarum, florem Asij lapidis :
Coquunt rubetas, mures araneos, lacertas, feles,
Ranas, hyenas, tragelaphos, vulpeculas.
Quale metallum non exploratum est mortalibus ?
Quis non succus ? Qualis non arborum lacryma ?
Animalium quorumvis ossa, nerui, pelles,
Adeps, sanguis, medullas lotium, stercus, lac ?
Bibunt alij numero quaterno pharmacum :

Alij

Alij octono : sed septeno plures.

Alius verò bibens Hieram, purgatur :

Alius incantamentis impostorum deluditur :

Iudens alium stultum excantat nactus :

Alius verò remedium petit ab Hirundinis-nida.

Ego autem his omnibus plorare impero ,

Et facientibus hæc, atque irritantibus me ,

Soleo occurrere multò iracundior.

Iis verò qui-cogitant nihil aduersum mihi ,

Benignam adhibeo mentem, facilisque fio.

Qui enim communicat meis mysteriis ,

Primum quidem statim bona-verba loqui docetur ,

Oblectans omnes, facetqs dicens sermones ,

Et ab omnibus visitur cum risu & plausu ,

Quando ad balnea gestatus portatur.

Aten enim quam Homerus nominauit, ea sum ego .

Incedens per hominum capita, & plantas pedum

Teneras occupans : à plerisque autem hominum

Podagra vocor, existens Pedum captura.

Sed agite m ste omnes sacrorum meorum ,

Honorate hymnis (me) inuictam Deam,

Adamantinam mentem habens Puella

Multipotens, duri-animi Dea ,

Audi tibi dicatorum hominum voces.

Magna tua potentia, opulenta Podagra ,

Quam & Iouis velox horrere-solet telum :

Tremuntq, te fluctus maris profundi :

Tremat rex inferorum Pluto :

Fasciis-gaudens , humililectipeta ,

Cursiueta, talitorquula ,

Malleolosammicrema, malehumitanga ,

Pistillitimens, genufraga-insonnis ,

Circa-articulos-tophos-inferendi-cupida ,

Genucuruiflexa Podagra.

CHOR.

ἄγχι.

Δέσποινα, Καμείω γ' ἦντηας ποδὶ,
 Ἄκκε, ἐπ' ὅ γ' ἐκ ἐγώσπον φέρω.
 Ἀλλ' ἔσι πράξις τῆς λόγων συνέμπορο.
 Ἐγὼ γ', ὡς ἔταξας, ἠρέμω ποδὶ
 Πόλεες ἰχθέων, πάντας ἠρέμων δέμας,
 Μαθεῖν ποδῶν εἴ τις ἦν ἢ τιμᾶ κράτ' ὅ.
 Καὶ τῷ μὲν ἄλλων ἡσύχην εἶδον φρένα,
 Νικημύθων Ἀνάσσει σᾶν βίᾳ χεροῖν:
 Δύω ἧ τῷδε φῶτε ὁλμυρῷ θράσει,
 Ἐφραζέτην λαοῖσι, καὶ κατωμνύτω,
 ὣς ἐκ ἂν ὅστις ἦν κράτ' ὅ σεδάσμιον,
 Ἀλλ' ἐκδοκὸν βροτῇ σὲ θήσουσιν βίᾳ.
 Διόπερ κραταιῶς στωχμάδας δεσμῷ πόδα,
 Πενμπαῖ' ἦκω, σάδ' ὅλα δ' ἡγνύδας δύο.

ἢ Πο.

ὣς κραμπνὸς ἐπ' ἡς ἀγγέλων ὤκισέ μοι!
 Τίν' ὅ γ' καὶ γῆς ὅσα δυσάτα λιπῶν
 ἦκει: ὡς μὲν μὲν, ὡς ἴδω τὰ χ' ὅ.

ἄγχι.

Πρῶτον μὲν ἔλιπον πέντε βαθμύς κλίμακα,
 Ξύλων πρέμβαν δ' ἡλύθισιν ἀρμογάς,
 Ὅθεν με δέχε' ἡ κορυβαλλῶδες πᾶσον,
 Σκληροῖσι τὰρ ὅτις ἀντερῆιδον κρέμασιν:
 Ὅπερ διανύδας ἴχουσιν ἀλγεινοῖς ἐγὼ,
 Ἐσρωμύθην χάλιζιν εἰσέειν ὁδόν,
 Καὶ δυσπᾶτητον ὁξέσι κέντρους λίθων:
 Μεθ' ἣν ὀλίγω πειπσῶν λείας ὁδ' ὅ,
 Ἐσπευδον εἰς τὸ πόρθε: δ' ἡλυτ' ὅ δέ με
 Ἐσυρεν ὀπίσω σκυλὸς ἀσθενῆ σφύρα,
 Δι' ἣς περῶντι νότι' ὅ ἐκ μελῶν ἰδρῶς.
 Ἐρρεῖ, βάσιν με ὡδρᾶν † ἐκλυομύθω.
 Ὅθεν με δέχε' ἡ πᾶν δέμας κερμηνοῦτα
 Πλατεῖα μὲν κέλευθος, ἀλλ' ἐκ ἀσφαλῆς:
 Τὰ μὲν γ' ἐνθεν, τὰ δ' ἐκείθεν ὀχύματα
 Ἡπειρῇ, ἠνάγκασιν, ἔσπερχε πρέχειν.
 Ἐγὼ ἧ νωθρὸν ἐλαφρὰ κερμίζων πόδα,

† Supre-
ctum.

Domina (opportune quippe obuiasti pede,) NVNC.
 Audi. Nuncium enim non inane fero.
 Sed est res verbis congrua.
 Ego enim, ut praecepisti, lento pede
 Vrbes perreptans, omnes exploravi domos,
 Cognoscere cupiens num quis tuam non veneretur potentia.
 Et aliorum quidem quietum inueni animum:
 Superatorum ô Regina, tuarum vi manuum:
 At duo hi viri audaces confidentia,
 Loquebantur populis, & iuramentis-affirmabant,
 Quod non sit tua potentia venerabilis,
 Sed (quod) eiectam mortalium te facturum sint è vita.
 Quapropter valide postquam-constrinxi fascia pedem,
 Quinto-die venio, stadia emensus duo.
 Quam celer volasti Nunciorum mihi citissime! POD.
 Sed cuius terra fines innia relinquens
 Venis? aperte indica, ut sciam celeritatem.
 Primum quidem reliqui quinque graduum scalam, NVNC.
 Trabium trementem dissolutis compagibus:
 Inde me excipit clavis-coactum solum,
 Duris impulsibus renitens pedibus:
 Quod emensus plantis dolentibus ego,
 Stratam silicibus ingressus sum viam,
 Et difficilem-perambulatu acutis prominentiis lapidum:
 Postquam incidens in-lubricam prolapsione viam,
 Festinabam in anteriora: sed solutum meos
 Trahebat retrò cœnum malè-firmos malleolos,
 Per quod transeunti liquidus è membris sudor
 Fluebat, (quoad) gressum meum imbecillem eneruato.
 Vnde me excipit toto corpore defatigatum
 Lata quidem via, sed non tuta:
 Nam alia inde, alia illinc vehicula
 Properabant, cogeabant, impellebant ut-currerem
 Ego verò languidum leuiter attollens pedem,

Δόχμιθ' ἔδαινον εἰδ' οὐκ ᾔδαν σενήν,
 Ἔως ἀπὴν παρὰ δὲ ῥάμῃ προχέλατθ'.
 Μῦσης γὰρ ἂν σὸς, ἄχ' οὐκ ἔχεν ἐκ ἑσθ' ἐνόν.
 Οὐκ εἰς μάτην, βέλτισε, φράξῃς ἢ δέ τοι
 Ὀρθῶς πέμψανθ' ἵππῃ δ' ὅτ' ἔστι προθυμία.
 Ἰσάσι τιμῆς ἀντιστηκώσω χάριν.
 Ἔσθ' δέ τοι δῶρημα θυμῆρες ἔδωκε;
 Ἐξῆς τριετίας περὶ δὲ κέρων πόνων.

ἤτοι μισροί, καὶ θεοῖς ἐχθίστατοι,
 Τίνες ποτ' ὄντες, καὶ τίνων πεφυκότες,
 Τολμᾶτε Ποδάρκας ἀνθαμιλλᾶσθαι κράτει;
 Τῆς, ἔδ' ὁ Κρονίδας οἶδ' ἐν νηΐσιν βίαν.
 Λέγεται, ὃ κακίστοι. Καὶ γὰρ ἡρώων ἐγὼ
 Ἐδάμαθ' ὡλεῖσθαι, καὶ γὰρ ὅππῃσιν σοφοί.
 Πείραμθ' Ποδάρκης, ποδάρχης ὡς κληῖζετο.
 Ἐθάνε δ' Ἀχιλλεύς ποδάρχης ὡς ὁ Πηλεΐδης.
 Ὁ Βηλεροφόντης ποδάρχης ὡς ἐκαρτέρει.
 Θηβῶν Διωκτῆς Οἰδίπιδες, ποδάρχης ἦν.
 Ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ποδάρχης ἦν ὁ Πλεισθένης.
 Ποιάντθ' ὡς ποδάρχης ὡς, ἦρχε Σάλας.
 Ἄλλος Ποδάρκης, Θεσσαλῶν ἦν ἡγεμῶν,
 Ὃς ἐπαίπερ ἔπεισε Πρωτεσίλαος ἐν μάχῃ,
 Ὅμως ποδάρχης ὡς πονῶν, ἦρχε Σάλας.
 Ἰθάκης ἀνακτὴς Λατεΐδην Ὀδυσσεύς
 Ἐπὶ κατέπεφνον, ἐκ ἀνάνθα τρυφόνος.
 Ὡς ὅτι χαίροντες ὡς Διουσιδαιμόνες,
 Ἰσὺν πάθοντες κόλασιν οἷς διεδράκατε.
 Σύροι μὲν ἐσθ' ἐν, ἐν Δαμασκῷ τῷ γένει,
 Λίμῃ δ' πολλῇ καὶ πένιᾳ κρατέμενοι,
 Τὴν καὶ θάλασσαν ἐφ' ἐπορεύοντο πλανώμενοι.
 Ἐχούμεν δ' οὐκ ἔστιμα πατροδωρήτων τόδ' ἐστι.
 Ἐν ᾧ παρηγοῦμεν ἀλγόντων πόνας.
 Τί δ' ἔστι τὸ χεῖρμα; καὶ τίς ἡ σκευή; φράσθαι.
 Μῦσης με, σιγᾶν ὅρκος, ἐὰν φράσῃ.

*Transuersus ascendebam introitus limen angustum,
Donec currus prateriret rotis-actus.*

Mystra enim quum-sim tuus, citò currere non valebam.

Non in vanum optime, negotium hoc tibi

Rectè peractum est: Tuae autem promptitudini

Pari precio rependam gratiam.

Esto autem tibi munus animo-gratum hoc;

Deinceps triennio-semel tentaberis à lenibus doloribus.

At vos impuri, & Diis inuisissimi,

Quinam existentes, & quibus progeniti,

Audetis Podagra obniti potentia?

Cuius neque Saturnius nouit vincere robur.

Dicite ô pessimi. Nam & Heroum ego

Domui plurimos; idq, sciunt Sapientes.

Priamus Podarces podager fuisse celebratus-est.

Obiitq, Achilles podager existens, Pelei (filius.)

Bellerophontes podager (me) sustinuit.

Thebarum Dynastes Oedipus, podager erat.

Ex Pelopidis podager erat Plisthenes.

Pœantis filius podager existens duxit classem.

Alius Podarces Thessalorum erat dux,

Qui postquam cecidit Protefilaus in pralio,

Quamuis podagricus existens & ager, duxit classem.

Ithaca Regem Laertia-filium Vlysses.

Ego interfeci, non aculeus Pastinaca-marina.

Itaque minimè gauisuri ô miserrimi

Dignam patiemini pœnam (iis) quæ patraastis.

Syri quidem sumus, è Damasco genere;

Fame autem multa & paupertate pressi,

Terram & mare peragramus errabundi;

Habemus autem vnguentum ex-paterno-munere hocce,

Quo solamur dolentium cruciatus:

Quodnam illud vnguentum? & quæ eius preparatio?edic.

Sacrum me tacere iuramentum, non eloqui finit,

P O D.

M E D.

P O D.

M E D.

Καὶ λοιπὰ θνήσκοντ' ἐν ὅλῃ πατρός,
Ὃς ἔταξε κεύθειν φαρμάκῃς μέλα θένος,
Ὁ καὶ σε πᾶν οἶδεν ἠχέϊα μύθη.

ἡ Πο.

Εἴτ', ὦ κατ' ἄρατοι, καὶ κακῶς ὀλέμυροι,
Ἔσιν τις ἐν γῇ φαρμάκῃς δρᾷσις τόση,
Ὁ χειρὶν οἶδε πλὴν ἐμὴν παῦσαι βίαν;
Ἀλλ' εἴα, τίωδε σύμβασιν συνθώμεθα,
Καὶ περάσωμεν, εἴτε φαρμάκῃς θένος
ὑπέρτερον πέφυκεν, εἴτ', ἐμὰ φλόγες;

Δεῦτ' ὦ σκυθρωπαὶ πάντοθεν ποτώμεναι
Βάανοι, πάρεδροι τῷ ἐμῷ βακχευμάτων,
Πελάζετ' ἄσπον. Καὶ σὺ μὲν ποδῶν ἄκρες
Φλέγμανε τάρσους, δακτύλων ποδῶν ἄχει:
Σὺ δ', σφυροῖς ἔμβαινε: σὺ δ', μερῶν ἀπο
Ἔς γόνατα λείβε πικρῶν ἰχώρων βάθος:
ὑμεῖς δ' χειρῶν δακτύλους λυγίζετε.

Βά. Ἰδ' ὡς ἔταξας, πάντα τοῖς δεδράκαμυ.

Κεῖνε δ' βοῶντες οἱ ταναῖοι μέλα,
Ἄπαντα γῆα προσβολῇ σρεβλέμενοι.

ἡ Πο.]

Φέρετ' ὦ ξένοι, μάθωμεν ἀτρεκέεσσιν,
Εἰ χειρὶν ὑμᾶς φάρμακον τοδ' ὠφελεῖ;
Εἰ γὰρ ὡς τόδ' ἔσιν ἀντίξυν' ἐμοί:
Λιτῶρα Γᾶν, εἰς μυχὸς εἰμι χθονός,
Αἴψος, ἀφανής, πύματα τάρταρος βάθη.

ἡ Πο.]

Ἰδὲ κέχρισται: καὶ χαλὰ φλογμὸν πόνων
Ἰμοι, παπαί γε: τείρομαι, διόλλυμαι:
Ἄπαν πέπαρμαι γῆν ἀσκόπων κακῶ.

Ὁ ζεὺς κεραυνῷ τοῖον ἀφαιρεῖ βίλος:
Οὐδεὶς θαλάσσης τοῖα μαίνει κλυδών:

Ὁ δὲ σροβητῆς λαίλαπος τοση βία.

Μὴ κάρχαρον πορθεῖ με δῆγμα Κερβεῖς;

Μὴ τίς μ' ἐχίδνης ἰὸς ἀμφιβόσκει;

Ἢ δ' ἄρα κενταύρος Κενταύρος πέπλος;

Ελέα μ' ἄνασσα. Φάρμακον γὰρ, εἴτ' ἐμὸν,

Et ultimum morientis praeceptum Patris,
 Qui sanxit arcanam-tenere medicamenti magnam vim,
 Quod & te sedare valet sanientem.
 Ita, ô execrandi & malè perdendi,
 Est aliqua in terris pharmaci operatio tanta,
 Quod illitum valeat meam compescere potentiam!
 Sed eia, hocce pactum compromittamus,
 Et experiamur, utrum pharmaci (vestri) robur
 Potentius existat, an-verò mea flamma?

POD.

Huc-agite ô tristes undecunque conuolantes
 Tortores, assidentes meis furoribus,
 Admouemini propius: & Tu quidem pedum extremas
 Inflamma plantas, ad digitos pedum usque:
 Tu verò malleolis insinuare: Tu verò a femoribus
 Ad genua destilla biliosorum ichorum copiam:
 Vos autem manuum digitos constringite.
 Ecce! ut praecepisti omnia tibi perfecimus.

TOR.

Iacent clamantes miseri valde,
 (Per) omnia membra afflictione contorti.
 Agite ô hospites, cognoscamus quàm verissimè,
 An illitum vos pharmacum hoc iuuet?
 Si enim verè hoc est aduersum mihi:

POD.

Relicta terra, in sinus abeo terra, (abyssos.
 Incognita, non amplius-apparens, (ad)infimas Tartari
 Ecce inunctum-est: sed non laxat flammam dolorum.

MED.

Heu mihi, papa: excrucior, dispereo;
 Omnia transfixus-sum membra coeco malo.
 Non Iupiter fulminis tale attollit iaculum;
 Nulla maris ita furit procella:
 Neque vorticosi turbinis vis tanta.
 Num asper vastat me morsus Cerberi?
 Num quod me Echidna virus circumdepascitur?
 Aut madefacta ichore Centauri tunica?

Miserere ô-Regina. Pharmacum enim neque meum

Ὅτ' ἄλλο, δυνάει ὅν ἀναχατίσαι δρόμονα
Ψήφοις ἢ πάσαις πᾶν ἔθνος νικᾷς βροτῶν.

Παύσασθε Βάσανοι, καὶ πόνας μειώσατε
Τῶν μετ' αὐτῶν εἰς ἐμὴν ἔειν μολεῖν.

Γιγνωσκέτω ἢ πᾶς τις, ὡς μόνῃ Θεῶν
Ἀτεγκτος εἶμι, φαρμάκοις ἔπειθομαι.

Οὔτε Διὸς βρονταῖς, Σαλμωνίδος ἤϊσεν βία,
Ἀλλ' ἔθανε ψολοῦντι δαμείῃ Θεῷ φρένα βέλει.

Οὐκ εἰδὼς ἐχάρη φοῖβον Σάτυρος Μαρσύας,
Ἀλλὰ λιγὺ ψαυρεὶ κένεα καὶ δέρμα ἢ πίτυς.

Πένθος αἰμῶνισον δ' ἔειν ἑκάς ἔσχε Νιόβη,
Ἀλλ' ἔτι μυροῦχρῃ, πορχέει πολὺ δάκρυ Σιπύλῃ.

Μαιονία δ' Ἀράχνη Τεταυνίδος ἦλθεν εἰς ἔειν,
Ἀλλ' ὀλέσθαι τύπον, καὶ νῦν ἔτι νήματα πλέκει.

οὐ γὰρ ἔβην μακάρων ἐργαῖς, θράσος ἔστι μερόπων.

οὐ γὰρ Διὸς, ὡς Λιτῆς, ὡς Παλλάδος, ὡς Πυθίης.

Ἡπιον, ὃ πάνδημε φέροις ἄλγῃμα Ποδάγρα,

Κῆφον, ἐλαφρόν, ἄδειμυ, βραχυβλαβεῖς, ἀνώδυμον,

Εὐφορον, εὐληκτόν, ὀλιγοδρανὲς, εὐδρείπατον.

Πολλὰ μορφαὶ τῶν ἀτυχούντων.

Μελέει ἢ πόνων, καὶ τὸ συνιθεῖς,

Τὰς ποδάγρας ἔχοντας καὶ συμυθείσθαι.

Ὅθεν εὐθύμως, ὃ συννάυκληροι, λήσασθε

Πόνων. Εἰ δ' ἀδοκῆντ' ἐπ' ἐτελέσθην,

Τοῖς δ' ἀδοκῆσι πόρον εὔρεν Θεός.

Πᾶς ἀνεχέσθω τῶν πασχόντων

Ἐμπαιζόμενος, καὶ σκωπόμενος.

Τοῖον γὰρ ἔφην ὁδε φράγμα.

Neque aliud, potest tuum inhibere cursum,
Sed suffragiis omnibus omnem gentem vincis mortalium.
Cessate, Tortores, & dolores minuite,

POD.

Quum poeniteat eos in contentionem mecum venisse.
Cognoscat autem quiuis, quod sola ex-Diis
Nullo-linimento-demulcenda; pharmacis non obtemperē.

CHOR.

Non Iouis tonitribus Salmonei contendit robur;
Sed periit fumoso domitum Dei mente iaculo:

Non certamine-facto gavisus est cum-Phœbo Satyrus
Sed stridulum agitur eius circa cutē Pinus: (Marsyas.

Luctū perpetuū propter contētionē fœcūda habuit Niobe;
Et adhuc lugens profundit multam lacrymam in Sipylō:

Maonia autem Arachne Mineræ venit ad certamen,
Sed quum-perdidisset modulum; etiamnum filā nectit.

Neque enim par est Beatorum potentie confidentia Ho- 33
Ut Iouis, ut Latonæ, ut Palladis, ut Pythij. (minum, 33

Lenē, ō ubiq; gentiū-celebrata afferas (nobis) dolorē ō Po-
Leuē, facilem, non-acutum, breuē, haud-seuientē, (dagra,
Tolerabilem, facile-desinētē, parum-validū, ambulatio-

Multi sunt modi miserorum: (nes-non-impedientē.
Sed exercitia dolorum, & consuetudo
Podagricos soletur.

Ideoque a quo-animo, ō complices, obliuiscimini

Dolorum. Si ea-quæ-placent non sunt,

Tamen etiam-præter-spem-accidentibus viam inuenire-

Quiuis sustineat Podagra-laborantium (solet Deus.

Deludi & derideri.

Talis enim huius morbi natura est.

FINIS.

Tota enim hinc mundi natura est.

Dei C. dicitur.

Quia sustinet Potentia laborantem (Sicut Deus).

Et non minus pariter (Sicut in se habet) etiam tenet.

Quoniam. Si ea quae dicuntur non sunt.

Itaque ego animo a corpore abstinens.

Propter hoc scitur.

Deo carere debemus et corpore.

Ad hoc sunt modi rationis: (non non manifestus).

Tota enim hinc mundi natura est.

Dei C. dicitur.

Quia sustinet Potentia laborantem (Sicut Deus).

Et non minus pariter (Sicut in se habet) etiam tenet.

Quoniam. Si ea quae dicuntur non sunt.

Itaque ego animo a corpore abstinens.

Propter hoc scitur.

Deo carere debemus et corpore.

Ad hoc sunt modi rationis: (non non manifestus).

Tota enim hinc mundi natura est.

Dei C. dicitur.

Quia sustinet Potentia laborantem (Sicut Deus).

Et non minus pariter (Sicut in se habet) etiam tenet.

Quoniam. Si ea quae dicuntur non sunt.

Itaque ego animo a corpore abstinens.

Propter hoc scitur.

Deo carere debemus et corpore.

Ad hoc sunt modi rationis: (non non manifestus).

Tota enim hinc mundi natura est.

Dei C. dicitur.

Quia sustinet Potentia laborantem (Sicut Deus).

Et non minus pariter (Sicut in se habet) etiam tenet.

